ALPHONSI TOSTATI HISPANI EPISCOPI ABVLENSIS

PHILOSOPHI THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſſimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſſimi

Commentaria in Quartam Partem MATTHÆI:

ANTEQVAM IMPRIMERENTVR CORRECTA, DVM EXCVDERENTVR diligenter reuiſa, ac demum impreſſa a quamplurimis erroribus expurgata.

Addito Quadruplici Indice copioſiſſimo, fideliſſimoq;

PER R. P. F. PAVLINVM BERTI LVCENSEM ORD. EREMIT.
S. Auguſt. Congregat. Lombardiæ Sacræ Theologiæ Lectorem, & S. Iacobi Florentiæ Priorem,

Ad COSMVM II. Magnum Hetruriæ Ducem IV.

VENETIIS, M DC XV.
De Licentia Superiorum, & cum Priuilegijs.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS COMMENTARIORVM In Euangelium Matthæi

QVARTA PARS.

CAPVT XII.

IN illo tempore abijt Iesus per sata sabbato: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare. Pharisæi autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis. At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis Sacerdotibus? Aut non legistis in lege, quia sabbatis Sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, neque condemnassetis innocentes: Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

Mar. 2. Luc. 6. 6. q. 3. cap. scriptum. 25. q. 1. ca. ideo. 1. Reg. 21. Osea 6. Mar. 2. Luc. 6. Mar. 3. Luc. 6.

IN illo tempore. Postquam Matthæus in præcedentibus posuit confirmationem dubitantium, scilicet discipulorum Ioannis præcedenti capit. hic ponit confutationem impugnantium, scilicet Pharisæorum. Et diuiditur in quatuor partes. Quia aliqui impugnabant Christum, veritatem eius reprehendendo, quasi contra legem ageret. Alii calumniando eius bonitaté: opera facta diuinitus Dæmoni attribuendo, ibi *Tunc oblatus est.* Alii tentando eius potestatem signa de cœlo quærendo, ibi, *Tunc responderunt.* Alii ei insidiando, & hoc dupliciter. Quidam insidiando ei in propria familia, s. in discipulis. Alii in propria persona, ibi. *Cum inde transisset.*

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVæritur circa primum an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Marcus, & Lucas ponunt istud, quod habetur hic in principio cap. & tamen nõ continuant illud præcedentibus, sed alteri narrationi.

Item, quia ambo ponentes istud ponunt illud immediate post accusationem discipulorum Christi, quare non ieiunarent, vt patet Marc. 2. & Luc. 6. ergo videtur, quòd ille sit ordo rectus cum ambo concordent in eo, & non iste quẽ

A posuit Matthæus.

Dicendum, φ iste est ordo continuus, quia in litera innuitur continuatio cum dicitur: In illo tempore abiit Iesus. s. tẽpore quo fiebant, quæ supra habentur, & sic dicit glo. quòd narrata prædicatione cum miraculis vnius anni ante quæstionem Ioannis factis, transit ad ea, quæ facta sunt in alio anno. s. post mortem Ioannis, quando iam in omnibus Christo contradicitur, & idem vult Augustinus. s. φ omnia quę sequuntur facta sunt in secundo anno prędicationis Christi,
B quia Ioannes vixit toto anno quo Christus prędicauit, & sic continuata sunt ista præcedentibus.

Ad argumentum dicendum, φ Matthæus tenet hic continuum ordinem: Marcus autem & Lucas mutauerunt ordinem, nec est inconueniens, quòd discordet ab eis, quia sępe inter se discordant, maxime quia illi noluerunt tenere ordinem artificialem.

Ad secundum dicendum, quòd licet Marcus, & Lucas concordent in ordine, & sint contra Matthæum, magis est
C standum Matthæo, eo quòd litera exprimit hic ordinem, quia dicit. In illo tempore, illi tamen non exprimunt aliquid, quod signet continuationem, & ita Augustinus vult in lib. de concord. euan. Vel dicit, quod potest accipi in illo tempore large, & ita potest significare longum tẽpus in quo multa fieri possent, & sic potest esse ordo rectus Marci, & Lucæ, & mutatio ordinis apud Matthęum, magis tamen tenet, φ Matthæus teneat ordinem rectum. Alii autem tenent ordinem artificialem. s. nolendo ponere multas reprehensiones
D simul discipulorum factas a Pharisæis. Nam ipsi accusauerant eos, quare non ieiunabant, nunc iterum accusant eos, quare euellebant, & fricabant spicas, & sic dicitur Marc. 2. Et factum est iterum cum in sabbatis ambularent.

Circa primum dicitur. *In illo tempore*, scilicet in quo facta sunt præcedentia, quando discipuli Ioannis quæsierunt a Christo, vt patet. *Abijt Iesus.* Ibant cum eo discipuli eius, & eo præsente spicas vellebant discipuli. *Sabbato.* De hoc
E .n. accusabant eos, quòd in sabbato facerent, quod non licebat, non autem quasi ipsum, qđ faciebãt p se malũ esset. *Per sata.* i. per segetes, quia iã hẽbãt spicas maturas de q b. discipuli comedebãt. *Discipuli autẽ eius.* Non apparet an de solis Apostolis intelligat, vel de oib. simul, nã multos discipulos Christus hẽbat, qui sequebant eũ, quia post 12. Apostolos etiã designauit 72. discipulos Luc. 10. sed de quibuscunque intelligatur non differt, quia non omnino variatur ex hoc cõditio facti, & accusationis. *Esurientes.* Contigit enim eos *Discipuli spicas vellebant*

A esurire

esurire, quia non vacabant deliciis cibi, & potus, & hoc ponitur ad ostendendum causam facti, & excusationem ipsorum, vt infra tangitur. *Cœperunt vellere spicas.* Idest eradicare, vel melius intelligitur vellere, i. decerpere, quia euellere spicas est ipsam spicam, & calamum eius radicitus trahere, sed hoc non erat necesse ad cibum, sed solum, q̄ spicas tollerent, & hoc non erat euellere, sed decerpere. *Et manducare.* Subintelligendum est, q̄ grana purgabant, & comedebant, quia spicas comedere brutorum est, sic dicitur Lucæ 6. Et manducabant cōfricātes manibus, quia iste est modus purgandi grana spicarum. *Pharisæi autem.* Luc. 6. dicitur. Quidam Pharisæorum, & idem est, quia certum est, q̄ non poterant nunc omnes Pharisæi assistere discipulis Christi, vt accusarent eos. *Videntes.* Videntes, s. q̄ discipuli spicas vellerent, & manibus fricarent. Nam non accusabāt eos, quia comedebant, sed q̄ cibus parabatur. *Dixerunt ei.* Scilicet Christo, & tamē Luc. 6. dicitur: dicebant illis, i. discipulis, sed de hoc infra dicetur, quæst. 7. *Ecce discipuli tui faciunt.* Scilicet spicas vellendo, & manibus eas confricando. *Quod non licet eis facere sabbatis.* Scilicet, quia sabbato nō licebat cibos parare, sed ex præcedenti die parati seruabantur. *At ille dixit eis.* Videns q̄ iniuste discipulos accusabant, cōfutat eorum accusationem. *Non legistis?* Arguit cōtra eos ex Scriptura, & non debet legi assertiue, sed interrogatiue, s. non legistis, idest nunquid non legistis? Nam Christus non vult asserere, quòd ipsi nunquam hoc legerant, immo verisimile est, quòd legissent sæpe, quia studiosi erant in lege. *Quid fecerit Dauid.* Tangit historiam, 1. Regum 21. *Quando esuriit.* In hoc ostenditur, q̄ licuit discipulis hoc facere, quia sicut Dauid licuit propter famem comedere de panibus, de quibus non licebat comedere, nisi Sacerdotibus, ita liceret discipulis propter famem sabbato spicas euellere, & fricare. *Et qui cum eo erant.* Non solus ipse, sed etiam viri qui comitabantur eum comederunt de panibus illis, 1. Regum, c. 21. quia erant in eadem necessitate famis in qua Dauid. *Quomodo intrauit in domum Dei.* Scilicet in tabernaculum, quod erat in vrbe Nobe. Nam tunc non erat factum templum Salomonis, sed tabernaculum, quod fabricauerat Moyses in deserto, transferebatur per loca, erat autem tunc in vrbe Nobe, 1. Reg. 21. & 22. *Et panes propositionis.* Vocantur sic, quia proponebantur coram Domino manentes super mensam auream in tabernaculo Leuitic. 24 *Comedit.* Scilicet ipse, & qui cum eo erant, vt infra innuitur, & Marc. 2. & Lucæ 6. *Quos non licebat ei edere.* Idest alias non liceret ei edere de illis, quia erant panes sancti, sed tunc propter necessitatem licuit. *Nec his qui cum eo erant.* Tam Dauid, quam qui cum eo laici erant, ideo non licebat eis de istis panibus edere.

Iudæis sabbato non licebat cibos parare.

Nisi solis Sacerdotibus. Erant enim isti panes valde sancti, & ideo non licebat de eis cuiquam edere, nec etiam Leuitis, sed solis Sacerdotibus. *Aut non legistis.* Ista est secunda responsio, scilicet, q̄ sicut licebat Sacerdotibus violare sabbatum, vt ministrarent in templo propter dignitatem templi, & non licebat aliis hominibus, vel ipsis Sacerdotibus alibi hoc facere, ita licebat discipulis eo permittēte sabbatum violare, quia ipse erat maioris auctoritatis, quam templum & dicitur aut non legistis? Idest nunquid non legistis? hoc refertur ad illud, & sine crimine sunt, quia Exod. cap. 35. dicitur. Nō succendetis ignem die sabbati in cunctis tabernaculis vestris, & sic innuebatur, quòd possent in tabernaculo Domini succendere, sic dicitur Leuit. cap. 6. q̄ Sacerdos per singulos dies nutriret ignem in altari subiciens ligna. *Quia sabbatis.* Hoc dicit, quia de custodia sabbati agitur. *Sacerdotes in templo.* Dicitur de Sacerdotibus. quia ipsis licebat facere in sabbato aliquas ministrationes, quæ erant contra quietem sabbati, vt animalia occidere, pelles detrahere, & illa in partes diuidere, & super ignem in altari ponere, & cremare quæ omnia fiebant in quolibet holocausto, Leuit. cap. 1. & tamen quolibet sabbato immolabantur, saltem quattuor agni anniculi in sacrificium iuge, duo in mane, & duo in vespere, Num. cap. 28. præter alia sacrificia spontanea, & dicitur in templo, quia Sacerdotibus extra templum non licebat similia facere. Vnde in domibus suis non licebat eis occidere animalia, aut assare, vel coquere, sicut in templo faciebant, & ideo dicitur Exod. 35. Non succendetis ignē in cūctis tabernaculis vestris die sabbati, scilicet cum illa die fieret sacrificium, vt dictum est. *Sabbatum violant,* s. materialiter: nam propriè non dicitur quis violare sabbatum, nisi cum facit aliquid in sabbato, quod lege vetitum est, & tamen Sacerdotes non faciebant aliquid vetitum, sed potius lex iubebat hoc facere, ideo sabbatum non violabant, sed dicuntur violare, quia faciebant ea, quæ alias quietem sabbati tollebāt. Nam ignem succendere, & similia, illicita erant in sabbato. *Et sine crimine sunt.* Licet non violent sabbatum, s. quia non est propria violatio, quia aliàs necesse erat, quòd peccarent. Vnde potius debet dici, quòd non violabant sabbatum, sic dicitur Ioann. 7. Si circuncidimur homo in sabbato, vt non soluatur lex, idest potest circuncidi in sabbato, & non soluitur, idest non violatur lex in hoc, ita faciendo in templo, quæ pertinet ad solum cultum Dei, nō soluitur sabbatum.

Quid propriè sabbatum violari.

Dico autem vobis. Pharisæis loquitur, *Quia templo maior est hic.* Potest intelligi hic, idest Christus, vt loquatur de seipso in tertia persona. scilicet hic, i. iste, qui vobis loquitur maior est templo, idest maioris dignitatis, ideo sicut licet pp diginitatē tēpli Sacerdotib. violare sabbatū ibi, & nō alibi, ita licet istis me permittente sabbatū violare. Vel intelligit hic, i. iste locus in quo ego sum est maior tēplo dignitate iō sicut in templo licet sabbatum violari, ita licebit hic. Vel accipitur hic, quod sit aduerbiū loci. sic accipit Hieronymus dicens, hic non pronomen, sed aduerbium loci legendum est, quòd maior templo sit locus, qui dominum templi teneat, & est sensus hic, idest in loco isto est aliquis maior templo, scilicet ego, & in hoc Christus tacite ostendit se Deum esse, quia nemo erat maior templo, nisi Deus propter quem est templum, & omnia, quæ fiunt in templo.

Si autem sciretis. Ista est tertia responsio in qua ostenditur, quod præponi debet conseruatio salutis humanæ obseruationi festorum, quia sabbatum factum est propter hominem, & nō homo propter sabbatum. in necessitate ergo magis prouidendum est, vt vitæ hominis consulatur, quam vt sabbatum obseruetur.

Quid est misericordiam volo, & nō sacrificium. Idest si intelligeretis quid significat Scriptura cum dicit misericordiam volo, & non sacrificium Oseæ. 8. idest potius, quam sacrificium: Nam Deus non repellit sacrificium, sed præponit sibi misericordiam, scilicet quando non possunt ambo simul custodiri, præponēda est misericordia, idest vt potius prouideamus homini ex misericordia tribuendo ei necessaria, quam nolendo sabbatum custodire. Ad quid autē Christus vtitur ista auctoritate, & quomodo pungit in ea Pharisæos ostensum est supra 9. cap. quæst. 65.

Nunquam condemnassetis innocentes. i. intelligētes, quod isti vrgente fame faciebant in qua potius miserendum erat eis, quam sabbatum custodiendum: vnde innocentes sunt, i. non peccauerunt in hoc, & sic vos non condēnassetis eos, si intelligeretis Scripturas, sed quia non intelligitis insipienter condemnatis eos, & ista erat magna increpatio pro pharisæis qui superbi erant, & tanquam non intelligentes scripturam repellerentur.

Dominus est enim filius hominis etiam sabbati. Potest intelligi de Christo qui vocatur filius hominis, vt præcedenti. c. & supra 10. & est sensus filius hominis. idest ego sum dominus sabbati, & sic possum illud mutare ad voluntatem meam, & concedere istis, quòd faciant aliquid in sabbato. sic dicit Remigius, filium hominis seipsum appellat, & est sensus, iste quem vos purum hominem putatis Deus est, omnium creaturarū Dominus, & etiam sabbati, & ideo potest legem mutare pro sua voluntate, quia fecit eam. Vel potest accipi filius hominis pro quolibet homine, scilicet filius hominis, idest homo quilibet est Dominus sabbati, quia potest illud violare licite, quando sibi expedierit propter aliquam necessitatem suam, sicut Dominus potest imperare seruo, q̄ sibi expedit, & iste est melior sensus.

Primo, quia iste conuenit literę isti. s. si sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificium. Nam propter hoc Deus vult misericordiam, & non sacrificium, idest potius quam sacrificium, quia melior est homo, quam sacrificium & quam sabbatum, & ideo de eo magis curandum, & hoc est, quod homo sit Dominus sabbati.

Secundo patet, quia iste sensus ponitur Mar. 2. s. dicebat eis. sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. & sequitur, itaque dominus est filius hominis

minis etiam sabbati: cum sabbatum sit factum propter hominem.

Quare Christus ambulabat per sata die sabbati. Quæst. II.

QVæretur quare Christus ambulabat in sabbato p sata. Aliqui dicunt, ꝙ Christus illa die itinerabat ex aliqua causa, & sic contigit transire per sata. Sed hoc nõ stat, quia grauius esset itinerare illa die, quam spicas manibus fricare, inquantum sic magis tolleretur sabbati quies, quam spicas manibus fricando, quod leuiter, & cito fieret, itineratio autem dicit actum totius diei, & tamen Pharisęi non accusauerunt discipulos de itineratione, ergo non itinerabant.

Aliter dicendum, quòd discipuli erant illa die in aliquo loco vbi non habebant necessaria ad vitam, ideo spicas fricãtes comedebant, & ambulabant per sata illas euellendo, & apparet hoc, quia Pharisæi aderant quando discipuli spicas vellebant, nam accusauerunt eos videntes hoc. ergo erant in aliquo loco habitato vel circa illum.

Sed tunc dicetur quomodo poterãt pati necessitatem famis existentes in loco habitato.

Dicendum, quòd illam passi sunt, vt dicetur infra 5.q. & de illa poterat constare Pharisæis, & ideo ex fame, quærebant cibum per sata, & ideo dicitur, discipuli eius esurientes, & tamen dicendum quòd Christus voluit, vt paterentur istam famem, vt esset eis occasio violandi sabbatum habito aliquo colore rationabili. sic dicit Chrysostomus, quare autem per sata eos sabbato ducebat qui omnia præsciuit? nisi quia volebat soluere sabbatum, volebat quidem, sed nõ simpliciter, ideoque non sine causa illud soluit, sed dans occasionem rationabilem, vt & legem cessare faciat, & legem non offendat, sic etiam dicit Epiphanius, die sabbati, nisi sunt transeuntes per segetes, quia dissolutum est vinculum sabbati, vbi magnum aduenit sabbatum.

Quare discipuli Christi spicas euellebant. Et quòd eorum vita erat parca in cibis. Quæst. III.

QVæretur quare discipuli spicas vellebant. Dicendum, quòd factum est ex necessitate famis, nam dicitur hic, ꝙ esuriebant: nullos autẽ alios discipuli cibos habere poterant, ideo spicas vellebant, magna enim fames erat quæ ad hoc vrgebat eos. sic dicit Chrysost. tu autem admirare discipulos qui ita erant oppressi, & nullam corporalẽ habebant curam, sed contemnebant carnalem mensam, & fame oppugnabantur, nec tamen desistebant a Christo, nisi enim eos cogeret vehementer esuries, nequaquam hoc fecissent, quod tamen spicas vellerẽt, & comederent, signum erat, quòd non erant assueti ad ciborum delicias, quia graue esset eis tunc grana comedere, sed erat vita eorum aliqua licet in cibis parca, & ideo quocunq; cibo consolabãtur. Sic dicit Hier. quòd autem spicas segetum manibus confricãt, & in eisdem consolantur, vitæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed simplicem cibum quærentium.

Sed dicetur quomõ stat, quòd præced. q. dictum est, ꝙ Christus quæsiuit occasionẽ ad hoc, quòd discipuli sui violarent sabbatum, nam videtur quòd non stat, quia aut habuerunt iustam causam faciendi, aut non: si non habuerunt non potuit Christus defendere eos contra Pharisæos accusantes: & tamen defendit per tres rationes inductas in litera Si habuerunt causam hoc faciendi non violauerunt sabbatum. & sic occasio quam Christus quęrebat nihil erat, cum sabbatum non fuerit violatum.

Dicendum, ꝙ discipuli violauerunt sabbatum materialiter, sicut Sacerdotes sabbatum in templo violant: habuerũt tamen iustam causam, & ideo accusatio Pharisæorum contra eos non procedebat, sicut Christus ostendit. proderat tamen hoc aliquo modo ad soluendum sabbatum, s. quòd nõ manerent in rigore illius obseruationis quem Iudæi tenebant: nam non auderent Iudæi illud sabbato facere, nam ꝑpter hoc discipulos arguerunt, quòd facerent, quod non licebat sabbatis. & sic Christus incipiebat per rationabilem colorem tollere rigorem obseruantiarum Iudaicarum, vt

A non esset scandalum si subito omnia tolleret, & postea omnia tolleret, sicut nunc omnia ablata sunt.

Sed dicetur, quòd cum hac intentione istud fieret, vt sabbatum solueretur, nulla causa quantumcunque iusta excusaret, quia volenti agere contra legem malum propositũ est & sic ex fine redditur actus malus.

Dicendum, quòd discipuli non habuerunt intentionem soluendi sabbatum, sed sola fames impulit eos, vt spicas colligerent, & sic quantum ad eos iusta causa erat, & excusans a violatione sabbati: Christus autem voluit occasionem habere, vt sabbatum violaretur: Christus tamen non poterat peccare quicquid vellet agẽdo, quia poterat sabbatum omnino tollere etiam nulla causa existente, sicut illud instituit quia voluit, sed nunc quæsiuit occasionem ad tollendũ scãdalum Pharisæorum: discipulis autem non liceret quærere occasionem quantumcunque iustam ad violandum sabba
B tum, quia hoc non liceret, nisi potenti auferre legem: discipuli tamen erant subiecti legi.

Quomodo nunc discipuli poterant esurire, ita vt fames excusaret eos a violatione sabbati: cum Iudas etiam pecuniæ locus haberet. Quæst. IV.

QVæretur, quomodo nunc discipuli poterant esurire, ita vt fames excusaret eos a violatione sabbati, quia non excusaret quæcunque fames, sed illa solum q̃ constituit hominẽ in necessitate. sic innuitur Mar. 2. in exẽplo, quod ibi Christus allegat de Dauid, scilicet, nunquam legistis quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit, & esuriit?

Aliqui dicunt, quòd non poterant nunc talem famẽ ha-
C bere, quia erant in locis habitatis, vbi poterat eis de cibo ꝓuideri. Quod patet, quia Pharisæi aderant, quando ipsi spicas manibus confricabant.

Dicunt aliqui, quòd ista fames fuit miraculosa, nã Christus quærebat occasionem contra sabbatum, & vt illam inueniret, induxit famem discipulis, vt sic coacti spicas vellerent, & manducarent.

Sed non stat, quia nunquam est recurrendum ad miracula sine necessitate. poterat tamen alio modo esse fames naturaliter in discipulis, ideo non oportebat eam miraculosam ponere.

Item patet efficacius, quia Christus defendit hic discipulos a Pharisæis allegans, quòd esurirent, & inducens exemplum de Dauid esuriente: ergo oportebat, quòd ista fames discipulorum esset verisimilis, si tamen esset supernaturalis non esset verisimilis in conspectu Pharisæorum, quia non
D appareret aliquid propter quod verisimile esset eos tũc esurire, & ideo spicas vellere: non ergo erat fames miraculosa, sed naturalis quę verisimilis esse potuit in conspectu Pharisęorum.

Dicendum ergo, quòd fames naturalis erat, & poterat esse vno modo, scilicet, quia discipuli sequebantur Christum nullius rei alterius curam habentes, contingeret autem, ꝙ Christus die illa maneret diu extra locum non veniens ad sumendum cibum, & ita discipulis contingeret esurire. sic dicit Chrysosto. admirare discipulos qui ita erant oppressi, & nullam corporalium habebant curam, sed contemnebant carnalem mensam, & fame oppugnabantur, nec tamen desistebant a Christo, i. non dimittebant eum redeuntes in domum ad sumendum cibos, sed sequebantur eum etiam si esurirent.

Alii dicunt, quòd licet essent in loco habitato cibos habe
E re non poterãt, quia nihil secum portabant, nec peram, nec sacculum in quibus cibos recondere possent, nec pecunias de quibus eos emerent, supra 10. & Lucæ 9. & 10. Iudęi aũt erant interdum immisericordes pauperibus non miserentes & ita contingeret eos esurire, quia non haberent cibos, nec vnde illos emerẽt: sicut enim Christus prędicabatur aliquãdo in Ierusalem, & nemine recipiente eum, cogebatur redire ad sumendum cibum in Bethaniam, & semel dum rediret esuriit, iuitque ad ficum quæ erat iuxta viam, nec tamen inuenit in ea, nisi folia Matth. 21. & Marci. 11. ita poterat esse hic, quòd discipuli non habentes cibum a Iudæis discurrerent per segetes, & spicarum

grana comederent. Hoc quidem satis verisimile est, sed falsum supponitur, s. quod non haberent vnde cibos emerent, quia discipulis quando soli ibant, i. non cum Christo, nō licebat portare pecuniam, nec peram. Christus tamen pecuniā portabat, quia Iudas habebat loculos eius, & inde emebat quæ necessaria erant Ioan. 12. & 14.

Aliter etiam potest dici, quòd discipuli nunc esurierunt, quia Christus erat extra locum habitatum, licet non longe ab eo, & ibi forte prædicauerat populo. & cum iam longa mora esset, discipuli esurierunt, & spicas vellebant: & patet hoc, quia Pharisæi aderant qui hoc videbant & accusabant discipulos: & sic videtur quòd populus erat cum Christo tunc, & coram illo discipuli hoc fecerunt.

Aliter potest dici, quòd forte Christus propter nimiam importunitatem Iudæorum irruentium in eum, exiuit de loco, nondum sumpto cibo, & ita discipuli esuriebant, & spicas vellebant: sic enim sæpe Christo accidebat, vt patet Marc. 6. f. & ait illis: venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec manducandi spatium habebant, & ideo esurirent. sic dicit Hieronymus, scilicet vt autem in alio Euangelista legimus propter nimiam importunitatem, nec vescendi quidem habebant locum, & ideo quasi homines esuriebant, & illud est verisimilius.

Quare potius Pharisæi accusauerunt discipulos Christi nunc, quàm aliqui alij.
Quæst. V.

QVæretur, quare potius Pharisæi accusauerunt discipulos Christi nunc, quam aliqui alii.

Dicendum, quòd primo fuit propter inuidiam, nā inuidebant valde Christo, & discipulis eius: & ideo quandocunque poterant mordaciter arguebant eum & illos, vt ostensum est supra 9. capitulo. quæst. 52. ipsi igitur potius quàm alii insidiabantur parati semper eum accusare siquid inuenirent.

Secundo fuit propter ostensionem sanctitatis, quia Pharisæi ostentabant se cæteris esse sanctiores, & iō potius competebat eis zelus legis quàm aliis, & magis arguere præuaricatores, & quia discipuli Christi videbantur nunc præuaricari sabbatum, ipsi potius quam cæteri arguerunt eos.

Tertio fuit, quia ista redargutio non pertinebat, nisi ad peritos in lege, quia dixerunt: discipuli tui faciunt quod nō licet facere sabbatis. scire tamen quid liceret sabbatis facere & scire quid esset illicitum non pertinebat, nisi ad peritos in lege. populus autem legem ignorat: ideo non poterat arguere discipulos Christi. sed necesse erat, quòd aut Pharisæi, aut scribæ eos arguerent, quia isti erant in lege periti. de scribis autem nihil hic dicitur, quia forte nulli eorum aderant. Vel intelliguntur nomine Pharisæorum, quia sic dicitur supra 9. quod Pharisæi accusabant discipulos dicentes: quare cum publicanis &c. & tamen non erant soli Pharisæi sed etiam scribæ simul, vt patet Mar. 2. & Luc. 5. & ita potuit esse hic.

An nunc Pharisæi accusauerunt discipulos dirigendo verba ad eos, vel ad Christum.
Quæst. VI.

QVæretur, an nunc Pharisæi accusauerunt discipulos Christi dirigendo verba ad eos, vel ad Christum.

Dicēdum, quòd in hoc est diuersitas, quia hic & Mar. 2. dicitur, quòd Pharisæi dixerunt Christo, quare discipuli tui faciunt, quod non licet? & tamen Lucæ 6. dicitur; quidam Pharisæorum dicebant illis, quid facitis, quod non licet in sabbatis?

Dici potest vno modo, quòd cum discipuli viderentur præuaricari in hoc, & non Christus, direxerunt verba cōtra eos & non contra Christum, sicut dicitur Luc. 6. quia tamen omnis accusatio facta contra discipulos militabat in Christum qui erat magister eorum: Matth. & Marc. retulerunt verba, quasi Christo dicta.

Aliter potest dici, & melius, quòd fuerunt diuersæ accusationes, vna enim fuit quorundam Pharisæorum accusantiū discipulos apud Christū, alia fuit illorū Pharisæorū ip-

F sos discipulos increpantium. sic innuitur hic. & Mar. 2. dicitur, quòd Pharisæi dixerunt hoc Christo. & Luc. 6. dicitur, quidam autem Pharisæorū dicebant illis quid facitis? quasi dicat multitudo Pharisæorum Christo loquebatur, quia ibi erat principalis quæstio, & accusatio. quidam autem ipsorum discipulis loquebantur increpando eos, quia minus erat eos increpare, quam contra Christum aliquid proponere. sic dicit Beda. alii vero dicunt ipsi Domino, & discipulis poterat obiici, & quodcunque obiectum, ad ipsum maxime respicit.

Quare Pharisæi accusauerunt discipulos, & non Christum. Quæst. VII.

G QVæretur, quare Pharisæi accusauerunt nunc discipulos, & non Christum.

Dicēdum, quòd accusauerunt eos de transgressione sabbati, & quia soli discipuli spicas vellebant, & non Christus, non potuerunt eū nunc accusare, licet ēt si ipse spicas velleret, forte non auderēt Pharisæi accusare eum, quia quandocunque accusabant ipsum rñdebat eis acriter, & ipsi non poterant resistere ei. accusabant ergo discipulos, qđ minus erat: sed adhuc nūc aliquō in Christū accusationē retorquabant, quia licet non accusarent eū, vt sabbati præuaricatorē: accusabant tamen tanquā fauentem peccato, quasi eius auctoritate hoc fieret, cum eo præsente fieret. Etiam quia ad ipsum pertinebat arguere discipulos de malo, & ipse peccare videretur, si discipulos peccantes cum videret non argueret, & ideo ei locuti sunt dicentes, quare discipuli tui hoc faciūt &c. quasi ipse peccaret non prohibendo eos agere hoc, quia alias ipsos solos arguissent. sic dicitur Luc. 6. quare faci-

H tis, quod non licet facere sabbatis?

Quare Pharisæi non arguerunt discipulos, quòd sabbato ambularent &c. Et quantum Iudæis licebat ambulare in sabbato. Quæst. VIII.

QVæretur, quare non arguerunt eos, quod sabbato ambularent, quia magis illicita erat itineratio, quā confricatio spicarum, cum magis violet sabbatum, inquantum est maioris occupationis.

Dicendum, quod non itinerabant, sed iuxta locum ambulabant, quod innuitur cum dicitur, quod ambulabāt per sata. illa tamen iuxta locum erant.

Item quia Pharisæi etiam in loco ipso erant cum viderēt discipulos spicas vellere: ideo non poterant accusare eos, quòd itinerarent, quia æqualiter ipsi elongati fuerunt a loco.

I Item quia licebat Iudæis in sabbato ambulare vsque ad certam quantitatem, scilicet ad mille passus, idest dimidiam leucam, sic dicitur Actu. primo. quòd mons Oliueti est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter, idest, tantum distat a Ierusalem, quantum licet Iudæis ambulare in sabbato, & tamē non fuerant transgressi discipuli istā quantitatē spatii, ideo nō poterant Pharisæi accusare, eos, quod itinerarēt sabbato.

Quare Pharisæi non accusabant discipulos de furto. Quæst. IX.

QVæretur, quare non accusabant eos de furto, quia spicas vellebant de segetibus non suis: non enim habebāt aliquid nunc discipuli qui omnia reliquerant pro Christo vnde non erant segetes suæ per quas nunc ambulabant.

Dicendum, quòd licebat discipulis hoc facere permittente lege Deut. 23. Si intraueris segetem amici tui frange spi-

K cas, & manu conteres: falce autem non metas. hoc autem illi faciebant, quia spicas vellebant, & manibus confricabant Luc. 6. idem erat quantum ad vuas, eod. scilicet. Ingressus vineam proximi tui comede vuas, quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. non ergo potuerunt Pharisæi discipulos de furto accusare. sic dicit Augustinus, lib. de operibus Monachorum, de sabbato autem potius quā de furto discipulos Domini Iudæi calumniati sunt, quia populo Israel per legem præceptum est, vt in agris suis furem nullum tenerent, nisi qui secum aliquid vellet auferre.

Quare

Quare Christus respondens pro discipulis induxit testimonium Scripturæ, quod prorsus est validum contra Iudæos. Quæst. X.

QVæretur, quare Christus respondens nunc pro discipulis induxit testimonia Scripturæ dicens, non legistis &c.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo, quia Iudæi valde credebant scripturis suis, quia totum bonum putabant esse in illis, sicut Christus dixit eis Ioann. 5. Scrutamini Scripturas in quibus vos putatis vitam æternam habere. & sic testimonium sumptũ ex Scripturis est valde efficax contra Iudæos, & ideo induxit hic Christus duo testimonia ex Scriptura, scilicet de Dauid esuriente, & de Sacerdotibus violantibus sabbatum.

Secundo fuit, quia ista fuit conueniens responsio, vt vnde oritur dubitatio inde insurgat responsio: accusatio enim facta contra discipulos insurgebat ex radice Scripturæ, quia si agerent discipuli contra præceptum Scripturæ, s. faciunt, quod non licet facere sabbatis. conueniens fuit ergo ostendi eis per Scripturam, quòd contra scripturam non agebant.

Tertio fuit ad confringendum superbiam Pharisæorum nam si Christus per aliquod miraculum ostenderet eis, q discipuli non violabant sabbatum, nõ esset eis cõfusio, quia Deus per hoc videretur respondere: ita quod ipsi bene accusassent discipulos quantum ad ea quæ ex lege apparebant, sed Deus aperuerit nunc id, quod dubium erat quod tamen ex Scriptura cõuincãtur est cõfusio ipsorum: maxime quia conuincuntur per Scripturas vulgatas, & etiam modus allegandi Christi contra eos est mordax, & increpatorius, s. non legistis quid fecerit Dauid? quasi dicat, vel nunquam legistis, vel non intelligitis. Et quòd magis est dixit, quod non intelligebant Scripturas, scilicet, Si sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes, i. si intelligeretis Scripturas non diceretis hoc: sed quia nihil intelligitis insipienter loquimini. & ista erat magna confusio pro illis, qui putabant se esse in lege doctissimos & magnæ opinionis erant apud plebem, & taliter solet Christus eos, tanquam insipientes arguere, quod patet supra 9. c. s. euntes discite quid est misericordiam volo, idest eatis ad addiscendum, quia non intelligitis scripturas, & iõ irrationabiliter accusatis. sic dicit Ambrosius super Lucam Dominus autem defensores legis arguit nescire, quæ legis sunt, exemplum inducens de Dauid.

Quare Christus allegauit hic historiam Dauid. Et in quo maxime his conuenire videtur. Quæst. X I.

QVæretur, quare Christus allegauit hic historiã Dauid.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia faciebat ad propositum, nam etiam ille propter famem comedit panes de quibus non licebat edere, vt dicitur in litera.

Secũdo, quia Dauid erat in magna reputatione apud Iudæos, tanquam Prophetarum princeps, & cui Messias de semine eius futurus promissus erat. Hierem. 23. & Psa. 131. & de quo Deus specialiter dixerat: Inueni virum secundũ cor meum. primo Regum 13. Vnde ipse erat tota gloria Iudæorum, ipse tamen Dauid propter famem fecit, quod alias nõ licebat. ergo etiam discipulis licebat propter famem aliq d agere cõtra sabbatum. sic dicit Cyrillus, cum expresse dicat lex Moysi, non considerabis personam in iudicio, qualiter meos increpatis discipulos, qui vsque ad hodiernum diem vt sanctum, & Prophetam extulistis, qui præceptum Moysi non seruauit?

Tertio fuit, quia non solum Dauid hoc fecit, sed etiam Achimelech, siue Abiathar summus Sacerdos huic rei auctoritatem præbuit: ipse enim panes dedit Dauid, & pueris quæsito prius, an mundi essent. 1. Regum 21. erat tamen ille vir in lege peritus cum esset summus Sacerdos, & vir iustus habebatur, ideo licitum reputatur illud factum. & idẽ in discipulis dici deberet, qui propter famis necessitatem fecerant. sic dicit Hier. opponit Dominus, & dicit Dauid Sanctus est, & Achimelech Pontifex a vobis nõ reprehenditur & legis vterque mandatum probabili excusatione trangressi sunt, & famis in causa est, cur eandem famem non proba A tis in Apostolis, quam probatis in cæteris?

Sed dicetur, quod non est simile, quia Dauid licuit hoc facere eo, qd erat propheta, discipuli aũt nõ erãt prophetæ.

Dicendum, quod non stat, quia licet esset propheta, non licebat ei edere de his panibus, sed solis Sacerdotibus, vt dicitur in litera. Dauid autem, nec erat Sacerdos, nec de progenie Sacerdotum, quia erat de tribu Iuda, vt patet supra 1. & Ruth. 4. & in illa tribu nullus vnquam Sacerdos fuit, vt dicitur ad Hebr. 6. 7.

Item quia Dauid licet esset propheta, non erant prophetæ qui cum illo ibant: omnibus tamen dedit Achimelech panes, vt patet hic. & primo Regum 21. ergo non licebat Dauid comedere de panibus, quia propheta erat, sed quia famis necessitatem patiebantur.

Item non adiuuat ad excusationem Dauid, quod propheta esset, sed potius ex hoc accusatur, quia quanto quis perfe B ctioris status est, tanto minus licet ei contra legem agere. sic dicit Chrysostom. Excusans Christus discipulos Dauid adducit in medium: etenim multa prophetæ huius erat gloria apud Iudæos, nec potest respõderi, quòd Dauid propheta erat, quia nec propter hoc ei licebat, sed Sacerdotibus solis: tanto autem magis discipulos ab accusatione liberat, q̃to maior inuenitur qui hoc fecit, sed & si Dauid Propheta erat non tamen qui cum eo erant.

Quare Christus induxit hoc exemplum cum non videatur ad propositum esse. Quæst. XII.

QVæretur, quare Christus induxit hoc exemplũ, quia non videtur esse ad propositum, nam discipuli arguebantur de transgressione sabbati. Dauid autem C non transgressum est sabbatum, sed comedit panes propositionis.

Aliqui dicunt, q etiam Dauid transgressus est sabbatum quia die neomeniæ, siue calendarum recessit de aula 1. Regum 20. erat tamẽ illud festum Num. 28. sic dicit Hieron. Isti spicas manu sabbato confricant: illi panes comederunt Leuiticos, & ad sabbati solennitatem accedebat neomeniarum dies, quibus in cõuiuio requisitus fugit ex aula regia.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia de festo neomeniarum non apparebat manifeste, an vacandum esset a laboribus illo die: & tamen dato quòd vacaretur, non erat iã tæ obseruationis, sicut sabbatum, quia nulla festiuitas apud Iudæos, tã strictæ vacationis erat, quia in Paschate, & cæteris festiuitatibus licebat ignem succedere, & cibos parare. Exod. 12. in sabbato autem nec cibos parare, nec saltẽ ignẽ succendere licebat. Exod. 35. Vnde si in aliis festis discipuli D confricarent spicas non accusarent eos Pharisæi, quia cum liceret facere quamcunque operationem ciborum, licebat a fortiori spicas confricare & comedere.

Secundo patet, & efficacius, quia dato quòd dies neomeniæ esset, tam strictæ vacationis, sicut sabbatum (quod falsum est) tamen Christus non excusat discipulos ex hac parte, quia non dicit, quòd Dauid die neomeniarum fugerit timens mortem: sed quòd ingressus est in domum Dei, & comedit de panibus propositionis.

Dicendum ergo aliter, s. q illud exemplum est ad propositum, quia licet non sit simile, quantum ad omnia, s. in substantia facti: est tamen satis simile, & sufficiens ad hoc, q vnum per alterum excusetur. ponit aũt Christus fundamẽtum simile, s. q tam Dauid, q̃ discipuli vrgente fame egerũt. & tunc est sensus, q tota lex Dei est eiusdem vigoris, cũ idẽ sit legislator. si igitur põt dispẽsari in vna parte eius, po E terit & in alia. Vel si alicui propter necessitatem aliquã, licet propria auctoritate agere cõtra vnũ de præceptis legis, licebit ex eadem necessitate, vel ex simili agere contra aliud præceptum. sed fuit eadem necessitas famis in Dauid, & in discipulis. sicut ergo licuit Dauid propter famem edere de panibus propositionis, licebit discipulis propter famem spicas sabbato confricare, & comedere.

Secundo patet, quia maior transgressio fuit Dauid quam discipulorum, quia minus licebat laicis edere panes propositionis quam sabbatum violare, cum multoties sabbatũ violatum esset, & tamen laicos comedisse panes propositionis, nunquam legitur, nisi sub Dauid. sic dicit Chrysostomus,

ſcilicet, dicet aliquis quid eſt exemplũ hoc ad id quod quę ritur? non enim Dauid ſabbatum transgreſſus eſt, & reſpondet, ſcilicet in hoc oſtenditur Chriſti ſapientia, quia aliud exemplum fert ſabbato maius: nec enim eſt ęquale tranſgredi ſabbati diem, quod multoties factum eſt, & ſacram illã tangere menſam, quod nulli phas erat.

Qui erant iſti panes propoſitionis, & quæ cæremoniæ ſeruabantur circa eos, & quod a ſolis Sacerdotibus formabantur. Quæſt. XIII.

QVæretur, quia dicitur, hic quòd Dauid comedit de panibus propoſitionis qui erant iſti panes, & quæ cęremoniæ ſeruabantur circa eos.

Dicendum, quòd in tabernaculo Moyſi erat vna menſa aurea, ſ. de lignis Sethim, operta tamen laminis aureis, cuius figura, & fabricatio ponitur Exod. 25. & 37. iſta erat in prima parte tabernaculi quæ vocatur ſanctum, vel Sanctuariũ & erat ad latus aquilonare illius Exod. 26. ſuper illam autẽ ponebantur duodecim panes; quorum quilibet continebat duas decimas de farina, quia magni erant. & erant iſti panes in duobus verſibus. ſiue lineis, ſ. ſex panes in vna linea, & totidem in alia. Leuit. 24. iſti panes conficiebantur a ſacerdotibus ſolis, & non licebat alicui mulieri formare aliquem panem iſtorum: nec etiam laicis: ſed laici dabant farinam Leuitis, & quidam Leuita cuſtodiebat illam in theſauro Sanctuarii, & cum opus eſſet, quòd formarentur panes, Sacerdos petebat farinam a Leuita theſaurario, & formabat inde panes duodecim, vt colligitur primo Paralipom. nono, & vigeſimotertio iſti panes fiebant quolibet ſabbato, & coquebantur tunc: & recentes ponebantur ſuper menſam: eratque ſemper duodecim ſolum. manebant autem iſti panes ſemper ſuper menſam vſque ad aliud ſabbatum; & tũc fiebant alii duodecim panes, & recentes ponebantur ſuper menſam ablatis prioribus duodecim, Leuit. vigeſimoquarto, & iſte ritus duraturus erat in ſempiternum per ſingula ſabbata, cum autem ablati eſſent, comedebant eos Sacerdotes, nec licebat aliis, ſiue laicis ſiue Leuitis comedere de eis, vt patet ſupra in litera, & Mar. 2. & oſtenſum eſt primo Regum vigeſimoprimo ſi tamen eſſet quis in neceſſitate etiã ſi eſſet laicus licebat ei comedere de illis, vt patet in Dauid: & pueris eius, eodem capitulo & hic. proueniebant autem iſti panes Sacerdotibus miniſtrantibus in mercedem miniſterii, ſicut de ſacrificiis proueniebat eis certa pars inam de holocauſto proueniebat Sacerdoti offerenti pellis. Leuit. ſexto, de hoſtia pacifica proueniebat pectuſculum, & armus dexter. Leuit. 7. de ſacrificio pro peccato, & pro delicto proueniebant alia iure, de quibus tangitur Leuit. 5. & 6. voluit tamen Deus eſſe aliquid ſpeciale in panibus propoſitionis, nam licet carnes de ſacrificiis prouenirent Sacerdotibus, licebat filiis, & filiabus, & vxoribus eorum comedere. Leuit. 10. de panibus autem propoſitionis, ſoli Sacerdotes comedebant, vt patet hic in litera.

Quare iſti panes vocantur propoſitionis, & facierum. Quæſt. XIIII.

QVæretur, quare vocantur iſti panes propoſitionis,

Dicendum, quòd in Hebræo vocantur panes facierum. Et dicit Rabbi Salomon, quòd vocantur ſic, quia ex vtraque parte habebant faciem. ſcilicet, non erant, ſicut panes cocti in clibano, quia illi ex vna parte ſolum habent faciem. ſcilicet ex illa qua nõ ſedent in terra: ex alia autem non habent faciem, ſed denigrantur, & contrahunt cruſtam. De iſtis autem dicit Rabbi Salomon, quòd coquebantur in vaſis ferreis, ideo ex nulla parte denigrãtur, ſed vtrinque eſt facies.

Iſtud tamen non ſtat, cum panes propoſitionis eſſent magni, cum quilibet contineat duas decimas: & tamen decima eſt ſatis magna menſura, ſ. quã non poteſt vna die vnus homo comedere, quod patet in menſuratione manna, quia Deus volebat, quòd in deſerto cuilibet daretur quotidie vnum Gomor de manna Exo. 16. c. & ibi dicitur, quod gomor eſt decima pars ephi. & ſic quilibet panis iſtorũ cõtinebat duas decimas ſiue duo Gomor. Leu. 24. & erat ſufficiẽs ad cibum duobus hominib. pro tota die. nõ poterat ergo tãlis panis coqui intra vaſa ferrea, vel ęnea, quia propter ſuam groſſitiem non poſſet digeri, & coqui medulla illius, ſed ſolæ extremitates, & ſi deberet medulla coqui, neceſſe erat, ꝙ extremitates comburerentur. non poterant ergo iſti panes coqui, niſi in clibano. Vocantur tamen panes propoſitionis, vel facierum, quia coram facie Domini ponebantur: erat enim menſa propoſitionis intra tabernaculum ante velum Sancti ſanctorum, & in Sancta ſanctorum iudicabatur eſſe Deus, quia ibi reſpondebat, & audiebatur vox eius ſuper arcam, & propitiatorium inter alas Cherubim. Nume. 7. ideo cum iſti panes eſſent ante Sancta ſanctorum, dicebatur eſſe ante Deum, quia quicquid erat ante Sancta ſanctorum, dicebatur eſſe ante faciem Domini, & ſic deberent vocari panes facies, id eſt panes poſiti ante faciem Dei. Dicuntur tamen pluraliter panes facierum, quia in Hebræo mutantur numeri, & perſonæ, & genera, & omnia accidentia

G partium orationis propter barbariem idiomatis. litera autẽ noſtra conuenientius ad ſenſum illum vocauit iſtos panes propoſitionis, vbi dicit litera Hebræa, ita panes facierum, ſ. quia proponebantur: id eſt in menſa ponebantur coram Domino.

Quare panes propoſitionis ponebantur coram Domino. Quæſt. XV.

QVæremus de cauſis cæremoniarum iſtorum panum propoſitionis. & primo quare ponebantur coram Dño.

Dicẽdum, ꝙ pp multa. Primo enim ad honorem: nam panis eſt de rebus, maxime neceſſariis, ideo eſt magnæ repraeſentationis. ponebatur ergo panis coram Domino, vt in-

H nuatur, quòd eum honoramus ponendo coram ipſo id, qđ in omnibus rebus precioſiſſimũ habemus. ſic. n. erat de thymiamate: nã Deus non odorabat illud cũ non eſſet animal, & tamen cremabatur corã ipſo mane, & veſpere ad honorãdum ipſum Exo. 30. ſic ẽt de animalibus quæ quotidie immolabantur, nã non ꝓficiebat hoc Deo qui non indiget carnibus taurorum, nec hircorũ Pſa. 49. & tamen iubebat hoc fieri, quia erat honor ſuus. Secũda cauſa erat ad reddendum gratiarum actiones, ſcilicet, Deus dedit panẽ nobis, & quicquid eſt quo nutrimur, & cõſeruamur, & pro hoc tenemur ei ad magnas gratiarum actiones: Et ſic ſicut de fructibus terræ quos nobis Deus concedit decimas, & primitias ei tribuimus in recognitionem beneficii, ita conueniens erat, vt aliqui panes manerent coram Domino, qui teſtarentur recognitionem beneficii ſuſcepti, ſ. quod nos de manu eius illos ſuſcepimus, & iſto modo per ea, quæ a Deo recipimus dãdo ei aliqđ de illis gratias agimus de toto, quod ipſe nobis dedit, ſic patet 1. Paralipo. 29. cũ enim Dauid offerret Deo

I munera, ait, quis ego ſum, & quis populus meus, vt poſſimus hæc vniuerſa promittere: tua ſunt omnia Domine; & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

Tertia cauſa erat ad conſeruationem petendam fructuũ terræ, ſ. quia cum panes coram Domino ponimus, oramus tacite, quòd panẽ, qui eſt principium vitæ noſtræ nobis tribuat, & eum quem ſemel terræ conceſſerit ab importunitatibus conſeruet, quia nihil naſci prodeſt, niſi ad horrea ducatur, & recondatur, & iſta oratio pro pane dando atq; ſeruando eſt valde conueniens, quia inter cętera, quę Chriſtus nos in oratione petere docuit an. panem noſtrum quotidianum da nobis hodie ſupra 6. & Lucæ 11. recte ergo conuenit, quod panes ponerentur coram Domino.

Quare iſti panes propoſitionis erant ſemper duodecim. Et quomodo erant æquales. Quæſt. XVI.

K

QVæretur de ſecunda cæremonia, ſ. quare iſti panes propoſitionis erant ſemper 12. ſolum.

Dicendum, quod hoc erat ad ſignificandum illos pro quibus offerebantur: nam Iſraelitę offerebant eos, & totus Iſrael per 12. tribus diuidebatur, & ideo ad ſignandum hoc debebant 12. panes offerri, & ſic dicitur Leuit. 24. ꝙ iſti panes manerent ſemper coram Domino in memoriam pro 12. filiis Iſrael.

Sciendum autem. quòd iſti panes erant æquales, quia quilibet continebat duas decimas. vt Leuit. 24. & iſta eſt tertia cæremonia. Et hoc eſt quia offerebantur Domino pro 12.

tribubus Israel,& si vnus panis esset maior alio putaretur, quòd aliqua tribus erat apud Deum maior,quam alia. Etiã daretur ex hoc causa æmulationis. Istud tamen Deus auferre voluit,ideo iussit panes fieri æquales. Sic etiam fuit de oblatione principum 12.tribuum in dedicatione tabernaculi, quia æquales fuerunt,nam per 12. dies obtulerunt, scilicet quilibet die sua,& quantum vnus obtulit tantum alius,scilicet tot animalia,& talia,& ad idem genus sacrificii,etiam talia vasa aurea,& argentea, & æqualis ponderis, vt patet Numer.septimo,& hoc,vt tolleretur omnis æmulatio, & contentio de prælatione mutua, & non solum seruabatur hoc inter tribus,sed etiam inter personas, nam Deus iussit quòd, quando quis esset viginti annorum, & transiret ad numerum, solueret dimidium sicli, & diues non adderet ad dimidium sicli, & pauper non diminueret, & hoc erat,quia illud precium dabatur pro animabus numeratorum, & si daretur precium inæquale putarent quidã se ma- B gis pertinere ad Deum,quam alii.hoc autem Deus auferre voluit,ideo dixit, quòd diues non adderet, & pauper non minueret.Exod.39.

Quare panes propositionis ponebantur ad mensam, quæ erat ad latus aquilonare tabernaculi.
Quæst. XVII.

QVæretur de quarta cæremonia istorum panum, scilicet quare ponebantur in mensa, quæ erat ad latus aquilonare tabernaculi Exod. 26.

Dicendum,quòd hoc fuit,quia per tabernaculum significabatur totus orbis,vt ostensum est Exod.vigesimosexto, & vigesimooctauo,& quia pars meridiana orbis non est habitata,sed æternis tenetur ardoribus,& aquilonaris habitatur aquæ etiam maris illam aperiunt,ideo non sunt ibi fruges, C & quia panes propositionum sunt in repræsentationem omnium terræ nascentium,vt dictum est supra,quæst.decimoquinto,& præcipue segetum de quibus viuimus,& istæ nascuntur in parte aquilonari orbis,quam nos habitamus:debuit mensa propositionis poni in latere aquilonari tabernaculi. Ex eadem autem ratione candelabrum positum est ex parte meridiana,quia per septem lucernas candelabri significantur septem planetæ quorum motus est nobis meridianus, eo quòd habemus sphæram obliquam habitantes in parte aquilonari.

Quare in duobus ordinibus ponebant isti panes.scilicet seni contra senos. Quæst. XVIII.

QVæretur de quinta cæremonia,scilicet quare isti panes ponebantur seni contra senos,scilicet in duobus ordi- D nibus,vel lineis.

Dicẽdum,quòd huius causa erat pulchritudo,& conseruatio panum, poterant namque isti panes esse suppositi, & occuparent modicum spatium mensæ, & tamen non conueniebat hoc ad conseruationem ipsorum, quia sic facilius muscosi efficerentur, erat ergo quilibet panis per se. Et quia erant duodecim panes magni,si ponerentur singulatim, idest non suppositi, & omnes in vno ordine, siue linea,oporteret mensam esse longam nimis, debuerunt igitur poni in duabus lineis, vel ordinibus seni contra senos, scilicet sex in vna linea,& sex in alia. Etiã erat hoc propter pulchritudinem,quia sic pulchrius,quam aliter se habebãt sic etiam erãt 12.lapides preciosi in rationali,in quibus erãt sculpta nomina 12.filiorum Israel:erant tamen illi lapides in quatuor ordinibus,siue versibus,& hoc propter pulchritudinem,& propter figurã ipsius rationalis, quia erat qua- E dratum,& ad magnitudinem vnius palmi Exod.28.mensa autem ista non erat quadrata,sed magis longa, quam lata, Ideo erant solum duo ordines panum, & in quolibet sex panes.

Quare isti panes manebant per septem dies coram Domino.Et mutabantur de sabbato in sabbatum.
Quæst. XIX.

QVæretur de sexta cæremonia, scilicet quare isti panes manebant per septem dies coram Domino in mensa, A & in sabbato tollebantur,& ponebantur alii recentes.

Dicendum,quod Deus volebat, quod semper manerent coram eo duodecim panes propter duodecim tribus Israel non poterant tamen semper manere iidem panes,quia corrumperentur vetustate,ideo mutandi erant,& ponendi alii recentes,vt sic per mutationem illam successiuam semper manerent aliqui panes coram Domino.

Causa autem quare mutabantur post septem dies, s. de sabbato in sabbatum, fuit vt panes quando tollerentur de mensa,essent adhuc apti ad cibum:si tamen manerent pluris diebus indurarentur valde,nec proficerent ad cibũ, post septem autem dies essent conuenientes ad cibos,ideo conueniens erat tunc mutari.

Quare potius post septem dies, quam post sex, vel quinque, panes mutabantur coram Domino. Quæst. XX.

SI tamen quæratur,quare potius post septem dies, quam post sex,vel quinque. Dicendum,quòd quædam sunt quorum sola voluntas causa est,& potissime est istud in taxationibus terminorum,sicut fit in iure humano, scilicet, dantur decem dies ad appellandum,& non potest dari causa,quare potius dentur decem,quam nouem, vel vndecim, sed est voluntas causa. Potest tamen dici,quod dati fuerunt dies septem,post quos mutarentur panes, vt fierent mutationes istæ de sabbato in sabbatum:nam cum ista positio panum in mensa coram Domino esset quidam cultus eius, & non deberet fieri quotidie,potius fieri debebat die solenni, quam aliis diebus, quia illa die maior cultus exhibendus est. Si autem fieret post quatuor,vel quinque,idest, pauciores,vel plures,quam septem,non fieret de sabbato in sabbatum:fuit ergo conuenientius sic,quam aliter fieri: nam sic etiam fiebat in sacrificiis,s. quòd licet quotidie sacrificia offerrentur,tamen in sabbatis plura offerebantur,quam in aliis diebus profestis,Num.28.

Aliqui autem dicunt,quòd hoc fiebat,quia vices Sacerdotum mutabantur de sabbato in sabbatum. Erant enim Sacerdotes distincti per viginti quatuor sortes,vel vices, primo Paralipomenon vigesimoquarto,& quælibet sors, vel pars istarum ministrabat vna hebdomada incipiens a sabbato,& finiens in alio sabbato,vt colligitur quarto Regum vndecimo,& secundo Paralipomenon vigesimoquarto. Iõ Sacerdotes venientes ad ministrandum dicebantur venire ad sabbatum,vt patet ibidem,scilicet, quia in sabbato incipiebat eorum ministratio. Et vt quælibet pars Sacerdotum susciperet iura integra,fuit conueniens,quod quolibet sabbato tollerentur panes,& ponerentur alii:& hoc verum est, non tamen probatur ex hoc, quòd potius deberent mutari die sabbati, quã alia die.sed solum quòd intra septem dies semel mutarentur,vt sic cuilibet parti Sacerdotum prouenirent illi panes,quia tamen intra septem dies semel mutandi erant,conuenientius fuit sabbato mutari, quam alia die propter causam suprapositam.

Quare hos panes formabant Sacerdotes,& non mulieres, nec laici. Et quæ erant octaua,& nona cæremonia circa eosdem. Quæst. XXI.

QVæretur de septima cæremonia,scilicet, quòd isti panes formarentur a Sacerdotibus, & non tangerent illos mulieres,nec laici. E

Dicendum, quòd causa fuit sanctitas panum: voluit enim Deus,quod isti panes essent magnæ sanctitatis,quanto autem aliquid sanctius erat, tanto a paucioribus tangi, & videri debebat propter suam venerationem: sic patet de arca, quæ erat sanctior inter omnia vasa Sanctuarii, & ideo non debebat videri nuda,nec etiam a Leuitis, & si quis videret eam nudam moriebatur, Nu.4. Ita enim mortui sunt Bethsamitæ videntes eam,primo Regum sexto. Sic igitur cum panes propositionis essent sanctissimi, non deberent formari a mulieribus,nec laicis, sed Sacerdotes ipsi accipientes farinam ab Israelitis,debebant eos for-

trare, et coquere, Leuitici vigesimoquarto. Cæremonia octa- F
ua erat, quod farinam de qua formabantur isti panes dabāt Israelitæ, s. laici. Ratio huius est, vt videretur pro quo offere-bantur isti panes: nam ipsi erant coram Domino, & si fierēt de farina Sacerdotum viderentur solum offerri pro animabus Sacerdotum, & manere coram Domino in memoriam eorum: Deus tamen volebat, quòd essent in memoriam duodecim tribuum Israel, Leuitici vigesimoquarto. Ergo debebant esse de farina laicorum. Cæremonia nona erat, quòd acciperent istos panes sacerdotes, & illi qui tollebant eos de mensa, comederent eos. Ratio huius est, vt darentur in mercedem ministrationis, quia Sacerdotes, & Leuitæ erant ministri Dei: Deus prouidere debebat eis de redditibus suis: vnde dixit eis, quòd non acciperent possessionem terræ cum laicis, quia ipse erat pars, & hæreditas eorum, Numeri decimooctauo, & Deuterono. decimooctauo. Et exponitur hoc Iosue decimo tertio, in litera, s. quòd Deus erat pars eorum, G
idest, sacrificia, & oblationes, & alia iura Sanctuarii erant pars eorum, iura autem Sacerdotum, & Leuitarum ponuntur Nu. 18. & inter illa erat istud, s. quòd panes propositionis pertinerent ad eos.

Quare panes propositionis non comedebant, nisi solum Sacerdotes. Et quod cibi inter Iudæos erant quintuplices, qui ad esum admittebantur. Quæst. XXII.

QVæretur de cæremonia decima, s. quòd de panibus propositionis non comederent aliqui, nisi Sacerdotes, vt patet hic in litera, & Marc. 2. & Lucæ 6.

Dicendum, quòd ratio huius erat sanctitas magna istorū panum. Deus enim voluit, quod reputarentur isti panes valde sancti, & ad hoc fecit, quòd solis Sacerdotibus liceret co- H
medere, idest, non laicis, nec filiis, & filiabus, & vxoribus sacerdotum, nec etiam Leuitis.

Pro quo sciendum, quòd inter Iudæos, cibi qui erant ad esum, erant quintuplices.

Quidam erant quibus vesci licebat cuicunque, siue mundus, siue immundus esset, & isti erant cibi communes, qui non erant aliquomodo consecrati.

Secundi cibi erant quos non licebat edere, nisi mundis. Licebat tamen cuicunque mundo edere de illis, siue esset masculus, siue fœmina, laicus, aut Sacerdos, vel Leuita, & istæ erant carnes hostiarum pacificarum, quantum ad partem, quæ proueniebat offerentibus: nam offerenti proueniebant totæ carnes animalis pacifici præter pectusculum, & armum dextrum, qui cædebant sacerdoti immolanti, Leuitici septimo. Et ad comedendum de carnibus istis poterat offerens inuitare quoscunque vellet, dum tamen essent mun- I
di, sic enim Deus monuerat, quòd offerentes vocarent secū ad comedendum viduas, & pupillos, & quoscunque pauperes, & Leuitas, Deuteronomi. duodecimo, & decimoquarto, & decimosexto, quòd epularentur coram Domino, s. in Sanctuario vbi erat Deus, quia ibi existentes coram Domino esse videbantur.

Tertii cibi quos licebat edere solis mundis, non cum omnibus, sed cum solis Sacerdotibus, & vxoribus, & filiis, & filiabus eorum, dum manerent in familia istorum: erant cibi carnium prouenientium sacerdotibus de hostiis pacificis: nam comedebant de eis tam ipsi, quàm familiæ eorum, Leuit. 10. Alienis autem, quantumcunque mundi essent, non licebat quicquam dare de cibis istis, immo si Sacerdos haberet filiam, & maneret in domo patris sui, comedebat de cibo isto. si autem illa daretur in vxorem alicui non sacerdoti, non licebat ei iam edere de cibis istis viuente viro suo. mor- K
tuo autem illo si rediret ad domum patris sui, non habens filios ex illo viro, poterat comedere de cibis sacerdotalibus, sicut quando erat puella manens in domo patris, Leuitici vigesimo secundo.

Quarti cibi erant quos solis Sacerdotibus, & filiis eorum masculis mundis edere licebat, & poterant comedere vbicunque vellent, & isti erant panes propositionis, de quibus hic dicitur, quòd solis sacerdotibus licebat comedere illos. & sic excluduntur omnes non Sacerdotes, s. vxores, & filiæ sacerdotum: filii autem sacerdotum quantumcunque essent paruuli poterant comedere de istis panibus, dum tamen es- F
sent mundi, eo quòd illi erant Sacerdotes, quia non vocabantur sacerdotes tunc, sicut nunc per hoc, quòd ordinem accipiunt, vel ministrant, sed si quis erat filius Sacerdotis, iure erat sacerdos, licet antequam ministraret oportebat, quòd consecraretur, quia non poterat alias ministrare, vt patet Exod. 29. & Leuit. 8. vbi ponitur ritus consecrationis eorū, nullum tamen characterem accipiebant in hac consecratione, sicut accipiunt Sacerdotes nostri, vt ostensum est supra 3. cap. quæst. 57. hoc autem erat quia sacerdotium proueniebat tūc ex progenie, & ideo tam paruis, quam magnis competebat ius comedendi de panibus propositionis, nemo tamen poterat eos acquirere, nisi qui iam ministraret: aut aliquando ministrasset, quia dabantur in mercedem pro ministratione.

Quinti cibi erant quos solis Sacerdotibus licebat comedere: non tamen in omni loco, sed solum in loco sacro: istæ
G erant carnes, quæ proueniebant de sacrificio pro peccato: nam soli masculi de stirpe sacerdotali in loco mundo comedebant eas Leui. 6. & 10. & istæ carnes reputabantur magis sacræ, quam omnes alii cibi: nam etiam in coquendo obseruabatur magna munditia cæremonialis, quæ non obseruabatur in aliis carnibus sacrificiorum, s. q̄ si vestis aspergeretur de sanguine huius hostiæ lauaretur in loco sancto. si coqueretur in vase fictili frangendum illud erat, ne applicaretur vnquam aliis vsibus, & si coqueretur in vase æneo, siue quocunque metallino, defricari valde. Leu. 6. tota autem sanctitas maior, vel minor, quæ erat in cibis istis, pendebat ex voluntate legislatoris, nam absolute non videtur esse cā, saltem in omnib. istis, quare quidā cibi essent aliis sanctiores.

De panibus ergo propositionis dicendum, q̄ non licebat comedere, nisi solis Sacerdotibus propter magnam sanctitatem suam, quam Deus voluit illis attribuere.

H

An Achimelech dedisset pueris Dauid panes propositionis si mundi non fuissent. Quæst. XXIII.

QVæretur circa hoc, cum Achimelech Sacerdos dederit istos panes propositionis Dauid, & pueris eius esurientibus, & quæsierit antequam daret, an pueri essent mundi maxime a mulieribus, 1. Regum 21. si Dauid dixisset, quòd pueri nō erant mundi a mulieribus, an Achimelech dedisset eis panes propositionis.

Aliqui dicunt, quod nō, quia si visa necessitate famis Dauid, & puerorum suorum daturus esset eis panem sanctum non quæsiuisset an essent mundi: cum hoc nihil obstaret: q̄-siuit tamen ergo videtur, quod non dedisset si responderetur, quod erant immundi.

Dicendum, quòd in omni casu Achimelech dedisset pa-
I nes istos Dauid, & pueris suis, si vidisset eos in extrema necessitate famis: nam tunc obligaret nulla lex.

Pro quo sciendum, quod non licebat laicis comedere de sanctificatis pertinentibus ad Sacerdotes, & quandocunq; comederent, peccabant grauiter.

Item erat regula, quòd nulli immundo licebat comedere de sanctificatis, etiam si alias esset sibi licitum vt patet Leu. 22. & non solum non comedere, sed nec accedere ad loca sacra licebat immundis: alioquin morerentur. Leui. 15. si tamen aliquis de laicis existens immundus comederet de sanctificatis, peccabat dupliciter, s. quia erat laicus, & immundus, si ergo nunc Achimelech dedisset panē sanctum pueris Dauid mundis, videbatur solum agere contra vnam legem, si autem immundi essent, agebat contra duas, quod grauius erat. Si tamen in extrema necessitate essent, et si ageret contra omnes leges, dare tenebatur eis panem san-
K ctum: nam si aliqua lex data ab aliquo legislatore dispensabilis est, omnes aliæ ab eodem datæ dispensabiles sunt. Qđ dr̄ propter differētiam legis pure positiuæ, & legis pure naturalis, quia si aliquis legislator inter leges suas interserat aliquam legem pure naturalem, & faciat eam cum cæteris promulgari, quamquam possit dispensare in aliis pure positiuis, & abrogare eas: tamen non poterit dispensare in illa, q̄ est pure naturalis, licet inter suas illam posuerit. sic est in legibus Dei, quantum ad decalogum, & quātum ad cæremonialia, & iudicialia, nam si aliquod præceptū Dei est in quo dispensari non licet, nec abrogari illud, nō est hoc, quia præceptum Dei est, vel propter magnam potestatem condentis, sed

tis,sed quia tale est secundum naturam, quod contra illud A recte fieri nequit:si tamen dentur præcepta,quæ non obligent secundum naturam,sed sunt pure positiua,si vnum est dispensabile,omnia sunt dispensabilia,quia non sunt ex maiori potestate omnia simul,quam vnum eorum, quamquã rationabilius est dispensari in vno solo, quam in omnib. cũ ergo lex esset, ne quis comederet de sanctificatis, nisi esset de familia Sacerdotis,tamen & in hoc poterat dispensari ꝓpter necessitatem,vel credebat Achimelech,ꝙ nõ obligabat in necessitate,ita poterat esse de omnibus aliis pure positiuis .s.ꝙ quamquam iussum esset, quòd nullus immundus comederet de sanctificatis, tamen esset licitum comedere necessitate famis,vt in hoc dubitauerit Achimelech: etiam liceret non mundis edere propter vrgentem necessitatẽ:istud patet ex probatione,quam Christus inducit supra in litera, si ũ sciretis quid est misericordiam volo,& non sacrificium, idest consideratio de miserendo vitę humanæ ne pereat, est B magis habenda,quam seruare ritum sacrificiorum, & per sacrificia intelliguntur omnia cæremonialia pertinentia ad cultum diuinum,quodlibet,ergo istorum potius omittendum erat,quàm quòd permittatur homo perire,& tamen, quòd immundis non liceret tangere sacra erat ad cultum diuinum cæremonia quædam,vt essent in maiori reuerentia,quæ ad cultum Dei pertinebant,ergo etiam istud omittendum erat,vt homini misereamur: & sic etiam si dixisset Dauid pueros esse immundos dedisset eis Achimelech panes sanctos,quæsiuit tamen an essent mũdi pueri, quia licet crederet legem in vtroque casu esse dispensabilem,si necessitas magna vrgeret:requireretur tamen maior causa motiua ad dispensandum in multis legibus, quam in vna, quamquam potestas non requiritur maior ad dispensandum in omnibus, quam in vna, & quia Achimelech vidit Dauid, & pueros eius in quadam necessitate famis, credidit quòd C iuste poterat dare eis sanctum panem si mundi essent,si autem non essent mundi requisiuisset in eis maiorem necessitatem,& forte pro illa necessitate, quam solum credebat eos tunc pati,non dedisset eis panem sanctum: si tamen fuisset omnimoda necessitas nullatenus dubitaret dare panes istos, quia vt dictum est,omnia ista præcepta sunt dispensabilia, cum nihil contineant de iure naturę,sed sunt pure positiua.

Si Achimelech nullos panes habuisset,an tolleret panes qui erant coram Domino ad dandum Dauid,& pueris suis. Quæst. XXIIII.

QVæretur cum Achimelech dederit Dauid, & pueris eius panes propositionis,quos tunc abstulerat a facie Domini,quid si veniente Dauid nũ habuisset Achimelech aliquos panes propositionis,nec laicos, sed solum es- D sent panes positi in mensa coram Domino, an inde tolleret eos ad dandum Dauid,& pueris suis.

Dicendum,quòd sicut dictum est præceden. quæstione, omnes istæ leges sunt dispensabiles,& adueniente necessitate nulla earum obligat,illicitum enim erat, quòd panes ꝓpositionis,postquam sublati erant a facie Domini,darentur laicis:necessitas tamen fecit licitum esse: quòd autem panes tollerentur de mensa ad dandum alicui,erat etiam contra legem,quia lex iusserat singulis sabbatis poni 12.panes super mensam,& manere ibi vsque ad sequens sabbatum. Leuit. 24.si autem tollerentur inde,violaretur ista lex,sed non erat ista maioris obligationis,quam quęcunque alia lex positiua data a Deo:omnes tamen aliæ erant dispensabiles: ideo Achimelech credidit illas non obligare existente fame Dauid,& puerorum suorum,ergo etiam si panes essent in mensa propositionis,& videret Achimelech Dauid, & pueros E eius patientes necessitatem famis:tolleret inde panes,& daret eis. Erat tamen hoc grauius,quam id quod ipse fecit,quia hic agebatur contra duas leges: in alio autem casu agebatur contra vnicam,ideo quæsiuisset maiorem necessitatem famis Achimelech in Dauid,& pueris eius ad tollendum panes de mensa, vt eis daret, quam modo quando dedit eos quos iam abstulerat,data tamen vrgente magna necessitate, non dubitasset dare quodcunque Dauid peteret, siue essent in mensa,siue iam ablati:si tamen obtulisset panes de mẽsa, oportebat quòd illico restitueret totidem, quot abstulerat, & vt coqueret eos secundum formam,& ritum priorum,& A poneret eos in mensa,quia semper debebãt esse ibi 12.panes in memoriam duodecim Tribuum Israel,Leui. 24.

An Dauid intrando in domum Dei egit aliquid contra legem ipsius. Et quod fuit Sanctuarium duplex. Quæst. XXV.

QVæretur circa hoc,quod dicitur hic de Dauid,s. quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit,an intrando in domum Dei egit aliqd contra legem,sicut comedendo panes propositionis.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus expressit hic factum Dauid,quod ex sola necessitate licitum fuit: cum esset aliàs contra legem,vel esse videbatur.

Item dicunt,quòd Dauid intrauit ad locum tabernaculi ad quem laici non intrabant,quia non solum accepit panes, B sed etiam gladium Goliath,& ille erat in tabernaculo inuolutus pallio post Ephod 1.Regum 21.& tamen ad illũ non licebat Dauid accedere,quia Ephod erat vestis sacra summi Sacerdotis,ideo etiam in hoc contra legem fecit.

Dicendum,quod Dauid non fecit contra legem intrando in domum Dei,quia laicis licebat intrare illuc.

Pro quo sciendum,quòd domus Dei dicitur Sanctuarium,in quo fiebant omnes cæremoniæ pertinentes ad cultum Dei a ministris eius, & illud fuit duplex. Primum fuit illud portatile, quòd Moyses fabricauit in deserto. Exod. 26.& 27.Secundum fuit templum Salomonis,quod erat ædificium immobile:in vtrunque autem licebat laicis intrare quãtum ad aliquam partem eius,nam diuidebatur Sanctuarium factum a Moyse in tabernaculum,& atrium. in tabernaculum autem solis Sacerdotibus intrare licebat, in atrium vero licebat etiam laicis intrare. quid autem esset C tabernaculum patet Exo.29.quid autem atrium patet Exo. 27.De templo Salomonis idem erat,quia in atriis eius erãt omnes laici viri,& fæminæ:nam ibi conueniebant ad orationem,& audiendum verbum legis, & sic innuitur infra 21. & Matth. 11.& Io. 2.quod tam Christus,quam multi laici intrabant in templum Salomonis,idest in atria eius,non autem intra ipsum templum,qualia autem essent ista atria,& qualiter distincta ostensum est tertio Regum 7. de figura autem templi patet tertio Regum 6.tempore autem Dauid nondum erat templum Salomonis, sed erat tabernaculum Moysi,& id potest vocari domus Dei, licet proprie domus Dei,in quam Dauid introiuit, non erat ipsum Sanctuariũ, sed domus,illud erat,nam quandiu fuerunt Hebræi in deserto erat Sanctuarium illud in campo, cum vero pacifice habitauerunt in terra Chanaan,posuerunt illud in vrbe Silo Iosue 18.& ibi iam non erat in campo,sed intra quãdam D domũ magnam,& illa tota domus vocabatur domus Dei, & in illam licebat intrare omnibus laicis,ita nunc Dauid introiuit,nec solum ipse sed etiam dicitur primo Regum 21, quòd tunc, quando Dauid petiuit panes ab Achimelech erat Doech Idumæus in tabernaculo Domini,ille tamen laicus erat,ideo licebat Dauid illuc introire,nec egit in hoc cõtra legem.

Ad primum dicendum,quòd Christus non inducit hic ad excusandum illud, vel ad ostendendum fuisse excusatũ propter necessitatem,sed solum ad aperiendum historiam, nam dicturus erat,quod Dauid comedit panes propositionis,& quia illos petiuit ab Achimelech summo Sacerdote, qui erat in domo Dei,dixit,quòd intrauit in domum Dei. istud tamen non inducitur tanquam aliquod factum per se indigens excusatione.

Ad secundum dicendum,quòd Dauid accepit gladium E Goliath,non tamen intrauit ipse ad locum in quo erat, sed petiuit eum ab Achimelech,& ille dedit ei.primo Regum 21.s.ait Dauid,non est huic alter similis,da mihi eum. Item quia si intrando ad locum sacrum pro gladio egisset Dauid contra legem,non est istud factum excusabile, quia nulla erat ibi necessitas, cum potuisset illuc intrare Achimelech, & dare gladium Dauid.

Item quia si de hoc egisset Christus,ostenderet Dauid excusari de hoc inducens aliquam causam,sicut ad excusandũ quòd comedit panes propositionis,induxit necessitatem famis,& tamen nullam excusationem inducit, ideo Dauid non intrauit ad locum in quo erat gladius,vt tolleret eũ,sed

Achime-

Achimelech dedit illum sibi. Quòd autem in domum Dei intrauerit, illicitū non erat, ideo nec excusatione indigebat.

An licebat sabbato discipulis spicas fricando grana excutere, & comedere. Quæst. XXVI.

QVæretur an licebat sabbato facere hoc qđ discipuli faciebant, s. spicas fricādo grana excutere, & comedere.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia licet in sabbato illicita esset ciborum paratio, quæ indigebat aliquanta mora, cura, & labore: leuis, tamen paratio licita erat, & ita erat ista.

Dicendum, quod non erat licitum hoc, quod faciebant discipuli, sed fames illud licitum fecit. Quod patet primo, quia Pharisæi instanter accusabant dicentes, cur discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbatis?

Secundo patet, & efficacius, quia si istud fuisset licitum absolute, non defendisset illud Christus tanquam licitū ex necessitate inducens exemplum Dauid, sed potius diceret illud esse licitum, sicut comedere erat licitum sabbato.

Tertio patet, quia alię parationes minores erant vetitę in sabbato, vt succendere ignem Exod. 36. cap. & colligere māna in sabbato, nam minus erat occupationis, & laboris colligere māna, quod erat sparsum super faciem agri, quam spicas euellere, & manibus fricando grana excutere, vetuit tamen Deus colligere manna in sabbato Exod. 16. sed quod die Veneris colligeretur pro duobus diebus: ergo non licebat spicas fricare, sed sola necessitas hoc fecit esse licitum, & ita Christus defendit ex parte necessitatis.

Cum autem dicitur, quod leuis paratio ciborum erat licita in sabbato, dicendum quòd non erat licita aliqua paratio, sed solum dispositio ipsorum, vt sic ex pręcedente die, Iudęi haberent cibos paratos, licebat eos educere de repositoriis suis, & in mensa disponere in vasculis mensę, spicas tamen fricare erat cibos parare, ideo non erat licitum. De obseruantia autem sabbati, & quæ opera erant licita late dictum est Exod. 12.

Quare Christus induxit secundam probationem de Sacerdotibus violantibus Sabbatum, & quomodo est ad propositum. Quæst. XXVII.

QVæretur quare Christus induxit hic secundam probationem, s. de Sacerdotibus violantibus Sabbatum, & quomodo est ad propositum. Dicendum, quòd licet exemplum inductum de Dauid sufficeret ad excusationem, voluit tamen multas probationes dare, vt firmius fieret, quod dicebat, & sic qualescunque essent, dum tamen probarent, vtiles erant.

Secundo fuit, quia aliquis diceret præcedentem probationem esse insufficientem, quia forte dicetur, quòd Dauid peccauit panes comedendo, & Achimelech illos dando, induxit ergo aliud exemplum in quo appareat sabbatum violari, & non peccare violatores, sic dicitur, quòd sabbatum violant Sacerdotes, & sine crimine sunt, sic dicit Chrysostomus: ne autem mihi dicas, quoniam afferre in medium aliū peccantem non est erui ab accusatione: cum enim non excusatur, qui fecit, excusatio fit circa id, quod factum est: verum hoc hic non suffecit, sed quod melius est dixit, quod sine crimine sunt.

Tertio fuit, quia exemplum de Dauid semel tantum accidit, & vnicus actus facilius excusatur, hic tamen Sacerdotes quolibet sabbato violabant sabbatum, ideo firmius ex hoc constabat, quod licitum erat violari sabbatum ex aliqua causa.

Quarto fuit, quia factum Dauid excusatur ex promissione, & propter necessitatem, factum autem Sacerdotum non excusatur, sed potius imperatur, nam tenebantur sabbatum violare, ideo licitum est propter aliquam causam violare sabbatum, sic dicit Chrysostomus, nec autem hoc secundū simile est priori, quod dixerat de Dauid, illud enim semel factum est, & a Dauid non Sacerdote, & necessitatis fuit, hoc autem secundum per singulum sabbatum, & a Sacerdotibus, & secundum legem sunt discipuli ab accusatione liberati.

Quinto fuit, vt aliqui dicunt, quia Christus erat rex, & Sacerdos, ideo induxit vnum exemplum de Dauid

F rege, & aliud de Sacerdotibus, sic dicit Augustinus lib. de quæstionibus Euangelii, s. notandum autem vnum exemplum datum esse regiæ potestatis: alterum sacerdotalis, de his, qui propter ministerium templi sabbatum violant, vt multominus ad ipsum euulsarum sabbato spicarum crimen pertineāt, qui verus rex, & verus sacerdos est: sed istud magis est mysticum, quam literale.

Sed dicetur quomodo est istud exemplum ad propositū, quia discipuli excusantur a Christo propter necessitatem famis, sicut patet in exemplo de Dauid? Hic tamen nulla erat necessitas, vt sabbatum violaretur, sed potius erat lex.

Dicendum, quòd Christus inducit istud exemplum ex alio capite, s. q; ipse poterat dare licentiam discipulis violandi sabbatum, etiam si non esset necessitas famis, nam nulla necessitas erat faciendi sacrificia in templo, & tamen pro-
G pter honorem templi licebat violari sabbatum ibi, & non alibi, sicut dicitur Exod. 36. non succendetis ignem in cunctis tabernaculis vestris die sabbati, & tamen in templo Domini iubebatur quotidie succendi, & nutriri. Leui. 6. & ita dicitur hic Sacerdotes in templo sabbatum violant, sed Christus dicit, quod ipse erat maioris potestatis, quam templum, ergo ad mandatum ipsius, vel licentiam liceret sabbatum violari, sicut licebat propter reuerentiam templi, & ita dixit: templo maior est hic, idest iste, qui loquitur vobis est maior, quam templum, & potest dare licentiam ad violandum sabbatum.

Quare Christus induxit tertiam rationem scilicet si sciretis, &c. Et quid sacrificium dici potest quicquid ad cultum Dei attinet. Quæst. XXVIII.

H QVæretur, quare Christus induxit tertiam probationē, scilicet si sciretis, &c.

Dicendum, quod hoc facit ad maiorem abundātiam probationis, quanto plures rationes fuerint. Secundo ad maiorem confusionem Pharisæorum accusantium, quia si vnicam defensionem Christus pro discipulis habuisset, non erat mirum, quòd Pharisæi illam nō inuenissent, quòd tamen tot excusationes ex lege Christus haberet, & nulla earum occurrisset Pharisęis conuincebat eos esse insipientes.

Tertio fuit ad increpandum eos, quia hic loquitur eis, tāquam non intelligentibus Scripturam, s. si sciretis quid est misericordiam volo, &c. idest si intelligeretis scripturam, quæ hoc dicit, non accusaretis innocentes, & ita supra 9. ca. cum Christus responderet Pharisęis accusantibus discipulos, quod non ieiunarent induxit tres rationes, et ista est vna earum, s. eūtes discite quid est misericordiam volo, &c. hic
I autem induxit Christus istas tres rationes, quæ non ꝓbant ex eadem radice, sed ex diuersis.

Primam enim excusat ex parte necessitatis, s. quia discipuli patiebantur famem, sicut Dauid. Secunda ex parte potestatis, s. Christus erat maioris potestatis, & dignitatis, quā templum: ideo si propter reuerentiam templi, licebat quodlibet sabbatum in eo violari, liceret a fortiori violari ex mādato, vel licentia Christi.

Tertia excusat ex parte valoris, scilicet quia homo est maioris valoris, quam sabbatum, & ideo potius prouidendum est, vt homo non pereat fame, quam vt sabbatum non violetur, & sic dicitur, quòd dominus est filius hominis, idest quilibet homo est dominus, s. quia sabbatum est propter hominem, & non homo propter sabbatum, vt dicitur Mar. 2. ideo magis homini, quam sabbato prouidebitur. Ad
K idem aūt pertinet cum dicitur: misericordiam volo, & non sacrificium, i. potius misericordiam, q̄ sacrificium, s. misericordia est homini necessitatem patienti subuenire: sacrificium autem dicitur quidquid ad cultum Dei ptinet, quia inter omnes cæremonias diuini cultus sacrificium excellebat, & sic etiam sabbatum cuius obseruatio ad cultum Dei pertinet, intelligitur nomine sacrificii, & est sensus, quod Deus magis vult, quòd pereat aliqua de cęremoniis cultus eius, quàm quòd subtrahatur misericordia, id est prouisio in necessitatibus humanis, quibus miserendum est. Aliter enim Hieronym. exponit, s. misericordiam volo, idest si misericordiam cōprobastis Achimelech, eo q; periclitātē Dauid fame refocillauit, quare discipulos meos condemnatis?

Et cum

Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum. Et ecce homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes Si licet sabbatis curare? vt accusarent eum. Ipse autem dixit illis Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam, & si ceciderit hæc sabbatis in foueam nonne tenebit, & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis bene facere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

Et cum inde transisset. Hic ponitur confutatio Pharisæorum impugnantium Christi veritatem in propria persona, quam prius impugnauerant in eius familia.s., quantum ad discipulos. Et ponitur primo eorum confutatio. Secundo insurgens ex hoc machinatio, ibi. *Exeuntes autem.*

An ista sint continuata ad præcedentia, & an fuerint immediate facta, vel aliquo tempore interiecto. Quæst. XXIX.

QVæretur circa primum, an sint ista continuata ad præcedentia, & an fuerunt immediate facta, vel interiecto aliquanto tempore.

Dicendum ad primum, quod hic est ordo historicus, quia Matthæus, Marcus, & Lucas narrant illud factum, & ponunt illud immediate post præcedens, vt patet Mar. 3. & Luc. sexto.

Item patet, quia dicitur hic. Et cum inde transisset venit in synagogam: ergo istud post præcedens fuit factum est; scilicet, quia postquam transiuit de loco in quo discipuli spicas vellentes a Pharisæis accusati fuerant, venit ad synagogam eorum s. illorum qui accusauerant discipulos. Ad secundum dicunt aliqui, quod immediate factum est, s. eadem die, quia dicitur hic, & cum inde transisset venit in Synagogam, & sic videtur innuere, quod nihil fuit inter hæc: maxime, quia istud factum est in agro apud locum vbi discipuli spicas vellebant, & de agro facile erat intrare in locum, & ire in Synagogam, vbi factum fuit sequens. sic dicit Hilarius; hæc.n. quæ præmissa sunt in campo dicta gestaque sunt, & post hæc Synagogam ingreditur. Secundo patet, quia vtrumque accidit in sabbato, discipuli enim in sabbato spicas vellebant supra in litera, & Christus in sabbato manum aridam sanauit infra in litera, & sic videtur, quod eodem sabbato vtrumque factum est, nisi quod vnum fuit in agro, & alterum in Synagoga.

Sed dicendum, quod non fuit eodem sabbato, sed sequenti sabbato, vel interiectis aliquot sabbatis, quia Lucæ sexto, posita excusatione de euulsione spicarum sabbato, sequitur, factum est autem, & in alio sabbato, vt intraret Synagogam. sic dicit Augustinus lib. de concor. euan. Posset autem putari eodem die factum de spicis, & de isto sanato, quoniam & sabbatum hic commemoratur nisi Lucas aperuisset alio sabbato factum fuisse. Quod autem dicit Matthæus. Et cum inde transisset venit in Synagogam eorum, non quidem venit nisi cum transisset, sed post dies in Synagogam eorum venit, postquam a segete illa transiit, an recta via continuoque illuc ierit, non expressum est, ac per hæc locus datur narrationi Lucæ, qui dicit alio sabbato huius manum fuisse sanatam.

Circa primum dicitur. *Et cum inde transisset.* Scilicet de loco in quo discipuli spicas vellentes a Pharisæis accusati sunt: nam ibi non poterat diu manere, quia erat in agro, scilicet discurrens per sata.

Venit in Synagogam eorum. Idest illorum Pharisæorum, qui discipulos accusauerant spicas vellentes, & sic est sensus quod in eodem loco in quo accidit præcedens factum, accidit & istud miraculum, & ijdem viri fuerunt vtrobique præsentes. *Et ecce homo manum aridam habens.* Scilicet erat in Synagoga, in quam introiuit Christus, & erat manus dextra arida. Lucæ 6. ex quo colligebatur maius detrimentum, & maior necessitas curationis, & interrogabant eum, s. Pharisæi, quia ipsi vtrobique insistebant contra Christum, vt in se, vel in discipulis eius eum accusare possent.

Dicentes si licet sabbatis curare. Præsente enim viro manus aridæ hic interrogauerunt, quia eius præsentia huic occasionem quæstioni dabat. *Vt accusarent eum.* Scilicet non interrogauerunt, vt incitarent eum ad misericordiam, scilicet vt sanaret hominem, sed vt ex facto illius haberent occa-

A sionem accusandi illum, & ad hoc diligenter inuigilabant. Lucæ 6. obseruabant scribæ, & Pharisæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum.

Ipse autem dixit eis. Non respondit Christus immediate ad quæsitum, sed præposuit confirmationem, & postea conclusit id quod petebatur, scilicet itaque licet sabbatis benefacere, & hoc erat, quia ipse sciebat cogitationes eorum, vt dicitur Lucæ 6. ideo antequam responderet, voluit confirmare id quod dicturus erat.

Quis erit ex vobis. Quasi dicat, nullus erit cuius ouis si sabbato ceciderit in foueam, non extrahat eam.

Qui habeat ouem vnam. Non est sensus quod habeat ouem vnicam, sed quod homo habens oues multas etiam si vnica earum ceciderit in foueam, sabbato extrahet eam, quod dicit, vt ostendat, quod pro parua re sabbato laborant, & non putant esse illicitum. *Et si ceciderit hæc.* s. ista vna eius de

B multis. *Sabbatis in foueam,* s. aliquo die sabbati, quia non est sensus, quod multis sabbatis cadat, & tamen idem esset si multis diebus sabbatorum caderet in foueam, quia quolibet sabbato extraheretur: & forte Christus noluit hoc dicere ex industria, ad innuendum, quod non solum semel hoc facere licet, nam vnicus actus facilius excusatur, sed quod sæpissime facere liceret, idest si omnibus sabbatis incideret in foueam, omnibus sabbatis leuanda erat, & idem de quolibet alio periculo, vt si lupus inuaderet ouem, occurrendum erat ne illam deuoraret. *Nonne tenebit.* i. accipiet illam. *Et leuabit eam.* idest extrahet de fouea.

Quanto magis melior homo oue? Idest & tamen valde melior est homo oue, sic dicitur supra 10. multis passeribus meliores estis vos, idest quilibet homo est melior quam omnes passeres, & quam omnia animalia, quæ non sunt homo, quia excedit illa secundum speciem: ideo si propter illa li-

C cet aliquid agere in sabbato, licebit a fortiori hoc facere propter hominem, *Itaque licet sabbatis benefacere.* Ista est conclusio intenta, scilicet quod licitum est in sabbatis benefacere, idest curare homines non obstante solennitate sabbati. *Tunc ait homini.* Ante hoc loquebatur ad Pharisæos disputans, quod licitum esset sabbato curare & quia nemo sciuit respondere ad istam Christi probationem, quasi iam illis superatis, & tacentibus dixit homini: extende manum tuam, sic dicitur Lucæ 6. & circumspectis omnibus dixit homini: extende manum tuam, s. postquam ipse posuit rationem ostendentem licitum esse curare sabbato, circunspexit omnes, vt videret si erat aliquis, qui sciret, aut posset, vel vellet loqui contra hæc, cum autem omnes tacerent, & quasi per hoc rationi suæ assentirent, dixit ipse homini.

Extende manum tuam. Iubendo, quod extenderet sanauit eam, & reformauit in statum debitum, ita vt nondum

D verbis completis manus sanata esset, quia verba Christi in tempore, sicut nostra dicebantur: curatio autem ista in instanti facta est. *Et extendit.* s. Christo iubente, nam dicendo sanauerat eam: nam quando extendit iam erat sanata, quia non potuisset extendere, nisi sanata esset. *Et restituta est sanitati.* Idest rediit ad plenam sanitatem cum prius esset arida, & licet ista dicantur successiue, non sunt sic intelligenda, scilicet quod prius manum extenderit, & deinde restituta sit sanitati, quia non poterat extendere, nisi iam esset restituta, sed facta sunt omnia simul: non tamen possunt simul dici. *Sicut altera.* Idest, sicut manus sinistra, quæ sana erat, nam manus dextra erat arida Lucæ 6. & dicitur. sicut altera, Idest ad qualitatem vigoris illius, & corpulentiæ: nam poterat Christus istam manum quam curauit perfectiorem in multis reddere, quam alteram, quæ sana erat, quia tamen bona habitudo corporis est, quod ambæ manus æquales sint vi-

E gore, & habitudine: seruata sua differentia naturali, s. quod manus dextra sit ad motum agilior, sinistra autem ad ferendum aliquid aptior, vt dicit Isido. 11. Ethimo.

Quare Christus intrauit in Synagogam. Quæst. XXX.

QVæretur quare Christus intrauit in synagogam nunc. Dicendum quod propter, multa. Primo propter consuetudinem suam, quia nunc erat sabbatum, vt patet in litera, & tamen consuetudo sua erat intrare quolibet sabbato in sinagogam Lucæ quarto, & hoc erat; quia ista etiam erat

erat consuetudo aliorum Iudæorum, nam cum in sabbato F cessarent ab omnibus operibus, conueniebant omnes ad orandum, & audiendum legem in sinagoga: Christus autem, vt non videretur eis dissimilis, nec eum iuste aut saltem colorate repellere possent, tenebat omnes consuetudines eorū laudabiles, qualis ista erat. Secundo fuit, quia Christus volebat docere Iudæos, & quia ipsi cōueniebant in sinagogam, erat ibi locus aptus docendi: introiuit ergo illuc. sic dicitur Luc. 6. factum est in alio sabbato, vt intraret in sinagogam, & doceret. Tertio fuit, vt daret locum accusationi Iudęorum, q̄ volebant contra ipsum facere, quasi contra violatorem sabbati, nam in sinagoga erat homo habens manum aridā, quē sabbato curauit, & propter quem Pharisęi contra Christū de curatione in sabbato loquebantur, & quia ex ista curatione ipse volebat ostendere quid esset licitum facere sabbato, voluit sinagogam intrare, vt ibi hominem curaret.

An homo habens manum aridam esset in synagoga, vel adductus fuerit a Pharisæis. Quæst. XXXI.

QVæretur de isto homine habente manum aridam, an esset in synagoga, vel adductus fuerit a Pharisæis, vt eo præsente esset illis occasio quærendi a Christo.

Aliqui dicunt, q̄ nō fuit adductus: sed accidit, quod esset in synagoga, quia dicitur Mar. 3. & Lucæ 6. & erat ibi hō, &c. Alij dicunt, quód Pharisæi illum adduxerunt, & præsentauerunt Christo. sic dicit Hilarius, ingresso autem synagogam hominem aridę manus offerunt, interrogantes an curare sabbatis liceret: occasionē arguendi eum ex responsione quęrentes.

Dicendum, quod vtrumque potest stare. Sed magis videtur standum Hilario: potissime, quia Pharisæi insidiabantur Christo si sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarēt H eum Lucæ 6. ideo verisimile est, quod ipsi disposuerint omnia ad hoc necessaria. s. quód hominem Christo offerrent: non quidem, quasi ipsi offerrent, vt curaret eum, quia istud iam esset petere curationem, & non interrogare an curare liceret sabbatis, & tamen dicitur hic, quod interrogabant eū de hoc, sed obtulerunt eum, & suaserunt homini, quód se offerret. Etiam quia si ipsi offerrent eum, quasi curari petentes, etiam si non liceret sabbatis curare, non haberent ipsi colorem accusandi Christum de hoc, sed potius excusandi, cū ab eo beneficium suscepissent. Si autem obiiciatur, quia Mar. 3. & Lucæ 6. dicitur, & erat homo in synagoga, in quo videtur innui, quód non fuit adductus.

Dicendum, quód forte homo ille in synagoga erat, quando Christus intrauit, & tamen Pharisæi suaserunt ei, quód se Christo præsentaret, & quantum ad hoc dicuntur obtulisse ei hominem aridę manus, vt voluit Hilarius. I

An Pharisæi quæsierint a Christo si licebat sabbatis curare, vel econtrario. Quæst. XXXII.

QVæretur an Pharisæi quęsierunt a Christo, si licebat sabbatis curare, vel Christus quęsiuit ab eis, nam hic dicitur, quód Pharisęi interrogabant eum, sed Mar. 3. & Lucę 9. dicitur, quód Christus ait ad illos interrogo vos, &c.

Dicendum, quód vtrumque fuit, s. Pharisęi prius Christum interrogauerunt, & postea Christus interrogauit eos videns cogitationes eorum, & quia Matthæus expresserat primum, & tacuerat secundum, Marcus, & Lucas, quasi ad supplementum Matth. expresserunt secundum, tacito primo, & sic ex omnibus simpliciter colligitur vna perfecta narratio, sic dicit August. in libr. de concord. euange. itaque K intelligendum est, quód illi prius interrogauerunt Dominū si licet sabbato curare: deinde intelligens cogitationes eorū aditum accusandi quęrentium, constituit in medio illum quem erat sanaturus, & interrogauit, quæ Mar. & Lucas eū interrogasse commemorant, & tunc illis tacentibus proposuit similitudinem de oue, & conclusit, quód licet sabbato benefacere. De isto homine manus aridę dicūt aliqui, quód erat cementarius, & quod quæsiuit a Christo sanari, vt dicitur in Euangelio Nazaręorum, & Ebionitarum. sic dicit Hieronymus: in euangelio quo vtuntur Nazaręi, & Ebionitæ, quod vocatur a plerisque autenticum, habetur homo iste, qui aridam habet manum, cementarius scribitur istiusmodi vocibus auxilium precans. cementarius eram manibus victum quæritans, precor te Iesu, vt mihi restituas sanitatē, ne turpiter mendicem cibos.

Quare Pharisæi petierunt nunc a Christo si licebat curare sabbatis. Quæst. XXXIII.

QVæretur quare Pharisæi petiuerunt nunc a Christo si licebat curare sabbati.

Dicendum, quód hoc quærebant, vt accusarent eum, vt dicitur in litera, sic dicit Chrysostomus non autem interrogant, vt discant, sed vt accusent eum & verum est, quód offerendo ei hominem manus aridæ, etiam si non quærerent aliquid ab eo, ex facto suo colligeretur ab eis vnde arguerent. voluerunt tamē quærere, quia putauerunt, quod G ex verbis occasionem maiorem haberent contra illum: nam forte oblato sibi homine, si nihil peteretur non curaret eum cum autem quærerent, oportebat, quod aliquid diceret, & ex hoc esset eis via accusandi ipsum, sic dicit Chrysostomus quamuis ipsum opus sufficeret si accusare volebant, sed & per verba volebant captionem inuenire maiorem, copiam argumentationum sibi præparantes. Causa autem in speciali fuit, quia Pharisæi accusantes supra discipulos Christi de violatione sabbati, conuicti fuerant a Christo testimonijs legis tanquam insipienter locuti: dolentes de hoc voluerunt, nūc si possent ipsum Christum de violatione sabbati arguere. sic dicit Hieronymus, s. quia destructionem sabbati quo discipulos arguebant, probabili exemplo excusauerat, ipsū calumniari volunt.

Secundo erat, quia videbatur Christus Pharisæis in multis sabbatum violare, licet vere in nullo violaret, sicut dixerunt Io. 9. non est hic homo a Deo, qui sabbatum nō seruat, H ipsi autem zelabant valde pro sabbato, quia tota Pharisæorum sanctitas erat in exterioribus obseruationibus, & cæremonijs, ideo nitebantur sæpe arguere eum de sabbato, vt aliquando possent eum conuincere. putauerunt autem, quód ex hac quæstione sufficienter eum caperent, quia cum petiuerunt, an liceret curare, existimabant ipsum ad excusandū impotentiam suam dicere, non licere curare sabbatis: si autem curaret, arguerent eum sabbati violatorem. sic dicit Hieron. & Beda, s. interrogant vtrum liceat curare sabbatis, vt si non curauerit crudelitatis, aut imbecillitatis, si curauerit transgressionis eū accusent, sic enim sæpe faciebant, vt quando quæsierunt an liceret dari censum Cæsari, vel non infra 22. & quando obtulerunt ei mulierē deprehensam in adulterio, Ioan. 8. quia quicquid in his responderet, videbatur esse inconueniens, quia erat argumentum cornutum, vt Iudæi putabant, s. ex vtraque parte concludens, sed Christus I omnia in nihilum redigebat.

Quare Christus induxit hic exemplum de oue cadente in foueam. Quæst. XXXIIII.

QVæretur quare Christus induxit hic exēplum de oue cadente in foueam.

Dicēdum, quod Christus vidit iniquitatem Pharisęorum, qui non quærebant, vt addiscerent, sed vt accusarent, vt dicitur hic, & Lucæ 6. ideo noluit respondere plane, sicut illi petere videbantur, sed caute respondet probando ratione euidenti, quód liceret curare sabbato, & tunc respōdebat ad quæsitum. Quando tamen Christus fecit rationē istam, Iudæi conuicti tacuerunt, vnde ipse circunspexit omnes, ideo dicitur Lucæ 6. s. vt videret siquis eorū vellet obij- K cere contra probationem suam, & nemo potuit, ideo tunc dixit homini, extende manum tuam, & tamen licet nemo posset respondere, non assentiebant conclusioni eius, sicut dicitur, septimo Ethicorum cap. tertio, de illo contra quem sophista arguit, quód turbatur, ligata enim est mens eius cū manere non velit propter non placere conclusum procedere autem non potest propter ad soluere non habere sermonem idest quia non habet quid respondeat, & ita Iudæi licet tacerent non assentiebant, sed turbabantur, & cogitabant quomodo occiderēt Christum propter hoc, vt dicitur infra in litera, & Lucæ sexto, vnde Christus condoluit eis videns cæcitatem eorum, s. quod rationem tam euidentem non intel

ligebant

ligebant propter obstinationem cordis Marci. 3.c. at illi tacebant,& circumspiciens eos cum ira,contristatus super cæcitate in cordis eorum dicit homini,extende manum tuam. De oue autem posuit Christus exemplum,vt argueret a minori,s.ouem licet sabbato educere de fouea, ergo licet sanare hominem,qui melior est.sic dicitur in litera,quanto magis melior homo oue?

Secundo dixit hec ad increpandum eos,quia ipsi educētes ouem de fouea non faciebant,vt misererētur pecori, sed propter auaritiam,vt non perdant ouem:& tamen hoc potabant licere in sabbato, ergo magis liceret Christo curare hominē sabbato,quod ex sola charitate fiebat.sic dicit Hieronymus.sic soluit propositam quęstionem, vt interrogantes auaritiæ condemnaret.si vos inquit in sabbato ouem, & aliud quodlibet animal in foueam decidens,eripere festinatis,non animali,sed vestræ auaritię consulentes, quanto magis ergo hominem,qui multo melior est oue, debeo liberare.sic etiam dicit Rabanus,competenti exemplo soluit quęstionem,vt eos ostendat sabbatum violare in opere cupiditatis,qui eum violare arguunt in opere charitatis. hoc autē Christus magis aperuit,inquantum dixit.qui habeat ouem vnam,& cætera,quasi dicat, siquis habens totum bonū suū videret cadentes in foueam sabbato,vel in aliud periculum, non videbatur inconueniens, quòd illis succurreret ne omnia bona sua simul perirent, si tamen vnica ouis cadat in foueam, etiam si illa pereat paruum damnum est, & tamen propter illam solam putatis licere agere aliquid sabbato, ergo propter auaritiam agitis, quia propter rem paruam mouemini.

Quomodo Christus induxit hoc exemplum de oue,quia non videtur ad propositum. Quæst. XXXV.

QVæretur quomodo Christus induxit istud exemplum quia non videtur esse ad propositum, nam etiam si homo ille habens manum aridam non fuisset curatus in sabbato,non periret,quia poterat alia die sanari, de oue autem secus est, quia si non educatur de fouea die qua ceciderit peribit:licent autem multa propter necessitatem, quæ aliàs non liceret.Dicendum, quod est ad propositum propter duo.Primo,quia educere ouem de fouea non est licitum,quasi ad succurrendum necessitati, quia Iudæi non faciebant hoc,vt misererentur animali, sed propter auaritiā suam,scilicet vt illud non perderent,vt dictum est pręc.q.si autem facerent,vt succurrerent vitæ animalis posset dici necessitas, & tamen facere, vt non perderent pecus non erat agere propter necessitatem,quia multa sunt a quibus homo cauere debet, etiam si perdat aliquod paruum de possessis. Secundo,& præcipue,quia licet diceretur agere propter necessitatem quicunque agit ad euitandum aliquod dānum vel malum,cum magis ex necessitate agit qui agit, vt euitet maius malum, vt quod homo vulneretur, quam quod aliquod pecus suum occidatur,ideo magis prouidendum est ne vulneretur,homo,quam ne pecora occidantur,& ita hic quod ouis caderet in foueam dānum erat:maius tamē malum est,quod patitur æger in vna die,etiam si non sit moriturus,quam damnum perditi pecoris, si ergo licet educere ouem de fouea sabbato,vt non pereat,a fortiori licebit hominem curare sabbato, ne saltem illo die languorem sustineat, sic ergo licet habens manum aridam posset sequenti die curari,tamen vt illa die nō sustineret malum illius morbi licuit curari eum,sicut licebat oues educi de fouea, sic dixit Christus Lu.13.s.hanc filiam Abrahæ, quam alligauit Sathanas 18.annis non oportuit solui a vinculo isto die sabbati? q.d.solui licuit & non oportebat expectari vsque ad sequentem diem,ne illa die etiam pateretur cum tanto tempore fuisset passa.

An sabbato liceret ægros curare. Quæst. XXXVI.

QVæretur an sabbato liceret ægros curare.

Dicendum,quòd aut quæritur de Christo, aut de medicis. Si de Christo non est dubium quin licebat,quia ipse nulli legi erat subditus cum esset legislator,& legis dominus,sed etiam dato,quòd vellet seruare legem secundum totum suum rigorem:non agebat contra legem in

A curationibus istis,eo quòd in sabbato prohibentur fieri opera propter laborem,& occupationem; nam Deus nolebat illa die Iudęos in aliquo occupari curationes autem Christi, nec laborem,nec occupationem habebant, quia solo verbo dicebat,& illico morbi curabantur,interdum tangendo, vt patet in leproso supra 8.& in socru Simonis, eodem cap.& in puella mortua, & duobus cæcis supra 9.interdum autē non tangendo,sed solo verbo, sicut hic: nam dixit homini: extende manum tuam,& extendit:;interdum etiam absentes sanabat,nec tangens, nec dicens eis quicquam, vt patet in puero centurionis supra 8.& Lucę 7.& in filio reguli Io. 4.ideo etiam si alius homo,qui non esset Deus, faceret istas curationes sabbato,taliter non esset contra legem.

B Secundo patet,quia opera, quæ erant propter homines vetabantur in sabbato,nisi essent necessaria, quæ tamen erāt propter Deum,licet essent laboriosa, & magnæ occupationis licita erant:non tamen propter necessitatem, quia Deo non est necessarius cultus quem ei exhibemus, non enim indiget bonis nostris Psalm. 15. sed solum quantum sunt ad laudem eius licita sunt,sicut dicitur in litera,quòd Sacerdotes in templo sabbatum violāt,& sine crimine sunt:curationes tñ Christi erant omnes ad laudem Dei,& magis ad laudem eius,quam cęremoniæ,quæ fiebāt in templo, eo quòd in qualibet earum apparebat manifesta virtus Dei operans, ideo etiam si fierent istæ curationes cum magna occupatione,& labore licitæ essent,quia ita sacrificia,& omnes cæremoniæ,quæ fiebant sabbato in templo,magni laboris, & occupationis erant,& tamen licita erant,vt patet in litera,& tamen Iudæis nunquam poterat persuaderi quòd Christus C licite ageret curando in sabbato,vnde quando Christus cūrauit mulierem curuam a decem,& octo annis, Archisynagogus indignans,quia sabbato curasset dicebat turbę: sex dies sunt in quibus oportet operari,in his ergo venite,& curamini,& non in die sabbati Lucæ 13.

An medicis Iudæorum licebat curare homines in sabbato. Et quod eorum cura sit ad duo. Et quare Iudæi Christum arguebant cum infirmos curabat. Quæst. XXXVII.

QVæretur an medicis Iudæorum licebat curare homines in sabbato.

Dicendum,quod aut quæritur,an absolute curatio D esset licita,ita quod hoc esset opus tollens quietem sabbati,aut an esset licita propter necessitatem.Si primo modo dicendum,quod contra legem erat, quia nulla occupatio alicuius laboris erat licita in sabbato:curatio tamen medicorum est quidam labor,& occupatio grauis, considerare patientis dispositionē,& medicinā cōgruētē parare,& dare ei & cibos quoque infirmitati conformes.Si aūt consideretur inquantum curatio est necessaria,dicendum quòd erat licita,quia si curare licet in sabbato de oue ne pereat: a fortiori licebit curare de homine, qui melior est, vt patet in litera,& Luc. 13.& 14.Sciendum tamen,q̃ curatio medicorū, aut est ad conseruandam salutem, vel ad curandam ęgritudinem.Si ad conseruandam sanitatem, non licebat sabbato aliquid agere,quia talis diligentia non est omnino necessaria,eo quòd si aliquando omittatur,non perit homo illico, nec ad pereundum disponitur,& ideo potest omitti. Si autem sit curatio ægritudinis.dicendum, quòd interdum est talis ægritudo,quòd si quolibet die non prouideretur languenti,periret, vel si accidit talis languor in sabbato cui si statim non occurratur,peribit æger, & tunc non est dubiū, quin liceret curare ægros:immo peccaret,qui volens sabbatum obseruare,nollet ęgros in illo curare. interdum autem E si curatio ægri omittatur per aliquam diem,non peribit illico,sed disponetur ad pereundum aliquando, & tunc idem iudicandum est,s.quòd curare liceat.aliquādo autem omittendo curationem vna die,nec ęger moritur, nec inde periculum moriendi sequitur,& tamen fit in eo aliqua peior dispositio,quæ maneat in eo etiam postquam fuerit curatus, quam si quotidie curaretur, vel saltem tolerabit aliquod molestum,quòd aliàs non toleraret:& dicēdum, quòd etiā sic curare licet eo,quòd necessitas est, quia necessitas, quæ excusat a violatione sabbati,non requiritur, quòd sit tanta, quòd periturus esset homo,si opus illud non faceret, sed q̃

malum

malum aliquod incurreret, vel damnum non faciẽdo, ficut licet educere ouem de fouea, vt homo non perdat illam, vt dicitur in litera. De paratione autem ciborum pro ægris, & de aliis ministrationibus, quæ fiunt circa eos, idem dicendũ est, quod de curatione medicorum: nam tam necessaria est ciborum paratio, & ministratio, sicut medici curatio, immo ista est tota medici operatio, vt iubeat quid circa ęgrum agendum est. pro sanis enim, nec cibos sabbato parare, nec ignem succendere licebat. Exodi trigesimosexto. pro infirmis tamen licet in casu, in quo medico licet enim curare, vt dictum est, & sic Iudæi non prohibebant medicos suos sabbato curare, Christum tamen arguebant. Et ratio est, quia ipse, vt communiter faciebat curationes non necessarias, s. quæ etiam si differentur ad alios dies, non esset aliquod periculum, sicut sanando claudos, cæcos, paralyticos, & leprosos, rarius autem sanabat eos quorum curatio sine periculo non differebatur, sicut fuit de seruo centurionis, & socru Simonis supra 8. & Mar. 1. & Lucæ quarto, patiebantur enim morbos acutos, scilicet febres. sic etiam fuit de filio Reguli, qui incipiebat mori præ magnitudine febris Io. 4. in talibus autem non arguissent Iudæi Christum curantem, sicut nec medicos suos, & tamen, nec in aliis agebat contra legem, vt dictum est præcedenti quæstione.

Quare Christus potius curabat in sabbato, quàm in aliis diebus. Et quod durant mala, & infirmitates tanto tempore quanto iudicat Deus expedire, & vltra non durant per momentum.

Quæst. XXXVIII.

QVæretur quare, Christus potius curabat in sabbato, quàm in diebus aliis.

Dicendum, quod Christus in omni tempore curabat quandocunque accideret offerri sibi languentes. Scriptura tamen de illis, qui fuerunt curati in sabbato exprimit quod in sabbato curati sunt. in aliis vero diem nõ exprimit. Ratio est, quia scriptura exprimit ea, circa quæ accidebant controuersiæ, & dubia. circa curationes autem aliis diebus factas nemo Christo repugnabat, quòd tali tempore eas egisset, & tamen circa curationes factas in sabbato repugnabatur sibi vt patet hic, & Leu. 13. & 14. & Ioan. quinto, ideo de his Christus expressit, quod sabbatho fierent, de aliis autem diem non expressit.

Sed dicetur cum Christus curare posset aliis diebus in quibus nulla esset calumnia, quare curabat sabbatho.

Dicendum, quòd eorum quos Christus curabat, quidã erant in periculo, quòd nisi statim curarentur periissẽt, sicut fuit de filio reguli de quo pater dixit, Domine descende priusquam moriatur, & de talibus planum est, quod in sabbatho curandi erant, ut non perirent, sic fuit de socru Simonis, quam Christus curauit in sabbatho, & tenebatur magnis febribus supra octauo et Luc. quarto, quòd vero in sabbatho curati fuerit ostensum est supra cap. 8. quæst. 47. Si autem non esset periculum differẽdo curationem ad alios dies dicendum, quòd Christus curabat aliquos in sabbatho propter multa.

Primò propter maiorem gloriam Dei: nam curationes Christi erant miraculosæ ostendentes diuinam virtutem, quanto autem coram pluribus ostẽderetur, esset maior Dei gloria, & quia in sabbathis propter vacationem à laboribus conueniebant plurimi in synagogam, vel in alia loca ad audiendum verbum Dei, fiebant tunc curationes: sic dicit Rabanus, sabbathis autem præcipue docet, & operatur Iesus, non solum propter spirituale sabbathum, sed etiam propter celebriorem populi conuentum, quærens salutem omnium.

Secundò erat ad ostendendum, quòd sabbathum soluendum erat: nam per hoc, licet vere non solueretur, tamen secundum opinionem Iudæorum soluebatur, & sic innuebatur, quòd aliquando totaliter soluendum erat.

Tertio erat, vt non paterentur ægritudines homines longiori tempore, quam conueniret: ægritudo enim & quælibet pœna hominis à Deo est: Amos 3. non est malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit, durat etiam tanto tẽpore quanto Deus iudicat expedire, & vltra nõ durat saltem per momentum. Et quia tempora passionis quorundam explebantur in sabbatho, illa die Christus sanabat eos ne vltra debitum paterẽtur, sic innuitur Luc. 13. cum dixit Archisynagogus, quòd Christus non curaret in sabbatho, sed aliis diebus, & ille ait, hanc filiam Abrahæ quam alligauit Sathanas à decem, & octo annis non oportuit solui à vinculo isto die sabbathi? quasi dicat, solui oportuit, idest licuit, cum tanto tempore passa esset non erat iustum, quòd pateretur iam ista die.

Quartò erat, quia aliqui languentes offerebantur ei in sabbatho, & si tunc non sanaret eos putaretur impotens esse, scilicet vel quia non poterat omni tempore, sanare, sed aliquo tempore, vel quia crederetur, quod ad orationem recurrere volebat, quasi aliter sanare non posset, & vtrunque falsum erat, ideo oblatos mox sanabat non differens ad alios dies, vt omnem à se suspitionem excluderet impotentiæ.

G *Exeuntes autem Pharisæi consilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum. Iesus autem sciens recessit inde, & secuti sunt eum multi, & curauit eos omnes. Et præcepit eis ne manifestum eum facerent, vt adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciet ad victoriam iudicium, & in nomine eius gentes sperabunt.* Marc. 3. Io. 10. Isa. 42.

Exeuntes autem. Hic ponitur Pharisæorum contra Christum machinatio, & ab eo facta declinatio, & dicitur. H *Exeuntes autem Pharisæi.* Scilicet de synagoga: nam ibi curauerat hominem, & exierũt inde facta curatione. *Consilium faciebant aduersus eum quomodo eum perderent.* Idest consiliantur de morte eius, volentes inuenire modum coloratum ad occidendum eum, vel ad occulte nocẽdum sibi. *Iesus autem sciens.* Scilicet cogitationes eorum contra ipsum *Recessit inde.* Scilicet de loco in quo curauerat hominem manus aridæ, quia forte Pharisæi qui insidiabantur ei erant incolæ illius loci, & non poterant ei nocere nisi quamdiu ibi maneret. *Et secuti sunt eum multi.* Semper sequebatur multa turba Christum, & quamquam Pharisæi nunc Christum odissent, & nocere ei vellent, non erat eadem intentio cæterorum de populo: sequebantur enim eum bono animo. *Et curauit eos omnes.* Scilicet omnes languentes quos ei obtulerant: nam non erant ęgri omnes qui sequebantur eũ ad hoc quod sanaret eos, quia ęgri non poterant per se ire, sed oportebat, quod portarentur à sanis, & sic multi sequebantur Christum, qui curatione non indigebant. *Et præcepit eis ne mani-* I *festum eum facerent.* Idest ne dicerent curationes quas ipse faciebat per quas manifestaretur fama eius. *Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam.* Idest & in hoc adimpletum est, quod dicitur Isa. quadragesimo secundo. *Ecce puer meus.* Ista auctoritas ostendit, quòd Christus erat mansuetus, & non clamabat contra aduersarios, nec quærebat gloriam ab hominibus, sed tacitus erat, & dicitur puer meus, secundum literam 70. Interpretum: nam litera nostra dicit: ecce seruus meus, & tamen idem est, quia puer in scriptura non solet, vt communiter significare ætatem, sed sæpe famulatum, vel seruitutem, sic dicitur primo Regum vigesimoprimo, de Dauid, & pueris eius, idest seruis suis qui cum illo, ibant, & infra decimoquarto, audiuit Herodes famam Iesu, & ait pueris suis, idest seruis suis, & hoc proprie significat hic puer. Christus autem dicitur esse puer vel seruus Dei non quantum ad personam, quia æqualis est patri, K & spiritui sancto, sed quantum ad naturam assumptam in qua minor est patre: Ioan. decimoquarto: & quantum ad hanc obedit patri ad Philip. secundo, Christus factus est obediens Patri. Et etiam noster conseruus, quia assumpsit formam seruorum: homo enim minor est Deo, ideo naturaliter est seruus eius: Christus autem assumpsit naturam humanam, ideo seruorum formam accepit ad Philip. secundo qui cum in forma Dei esset, exinaniuit seipsum formam serui accipiens, idest humiliauit se humanitatem sumendo Non tamen debet absolute Christus vocari seruus Dei: ita enim vocat eum Arrius ponens Filium minorem Patre, scilicet purã creaturam, & sic seruum Dei necessario, ita & Ma-

Pharisæorum contra Christum machinatio.

Quid puer in scriptura solet significare. Quomodo Christus dicitur puer vel seruus Dei

cedonius

cedonius hęreticus Spiritum sanctum seruum Patris dicit:sed illi gradus ponunt in Trinitate, quos recta fides detestatur.

Quem elegi. Scilicet elégi eum ex omnibus : nemo enim inter homines fuit æqualis Christo , & ita Isaias dixit quòd exaltaretur plusquam Abraham,& quam omnes patres antiqui:fuit enim excellentior , quia fuit Deus , & homo,cæteri autem puri homines . Etiam dato, quòd fuisset purus homo adhuc erat melior omnibus , quia datus est ei spiritus,& non ad mensuram:Ioã. 3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus:Ioann.1. Dicitur etiam electus, idest prædestinatus,quia prædestinatus fuit esse filius Dei ad Roma.1.Vel electus est ad illud opus ad quod nemo alius electus est,s.vt redimeret genus humanum , & pacificaret nos Deo vt ait Rabanus.Dicit autem litera nostra hic, suscipiá eum,& idem est,quia suscipere est acceptare.Malac.1. offer illud duci tuo,si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, B idest acceptauerit te:ea autem quæ acceptamus eligimus .

Ad quod opus fuerit dum fuit electus Christus.

Dilectus meus . Idem est,quod pręcedens , & innuitur magna excellentia Christi , scilicet quia Deus elegit eum inter omnes,& diligit illum super omnes,litera nostra dicit, electus meus,& idem est,quia quod eligimus supra cætera diligimus .

In quo bene complacuit anima mea . Idest de illo placet mihi,vel in illo gaudeo. litera nostra dicit , complacuit sibi in illo anima mea,& idem est,non auté intelligendo , quòd Deus habeat animam , quia solum animal habet animam: Deus autem spiritus simplex est,sed est figurata locutio,ad significandum,quod Deus valde diligit Christum : nam quando aliquid nimis diligimus dicimus, anima mea diligit hoc,& quando odimus dicimus , anima mea non est ad hoc Ierem.7.non est anima mea ad populum istum , idest non diligo eos,& sic dicitur Luc.3.& supra tertio,ex nomi- C ne Patris ad Christum , hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.sic dicit Remigius,quod autem dicit animæ meæ,non ita intelligendum est , quòd Deus Pater habeat animam,sed translatiue anima in Deum ascribitur, vt per eandem monstretur Dei affectus . *Ponam spiritum meũ super eum.* Litera nostra dicit , dedi spiritum meum super eum:sic enim dicitur Isa.61.spiritus Domini super me , & Christus dixit hoc de seipso intelligi Luc.7.quando legit locum illum,s.hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris.Potest autem intelligi ponere spiritum super eũ , quia est de substantia Patris,s. eadem substantia spiritualis est Patris,& Filij,sic dicit Hieronymus,ponitur Spiritus sanctus super Dei verbum.

Ponere spiritũ super eum intelligitur multipliciter.

Aliter potest intelligi , quod Spiritussanctus positus est super Christum,in quantum operatione Spiritussancti formatum est corpus eius . sic dicit Remigius,tunc Deus pa- D ter posuit spiritum suum super eum,cum operante Spiritu sancto suscepit carnem ex virgine.

Tertio accipitur hoc pro descensu Spiritussancti super illum in Iordane:nam descendit in columbę specie supra.3. & Luc.3.

Quarto accipitur pro missione ad prædicandũ,vel faciendum aliquid , quia spiritus Domini dicitur fieri super aliquem prophetam,quando mittit eum ad aliquid dicendũ, & hoc consonat Christo,quia Isa.61.dicitur : Spiritus domini super me,eo quod vnxerit me Dominus, ad annunciãdum mansuetis misit me,& sic quantum ad hoc,patet spiritum Dei esse super eum in quantum missus est ad prędicandum .

Quinto potest accipi pro infusione gratiæ & bonorum in anima Christi,quę omnia bona dicũtur esse Spiritussancti prima Corinth.12.diuisiones gratiarum sunt , vnus autem E spiritus,& sic accipitur Isa.11.s.egredietur virga,&c.& requiescet super eum spiritus sapientiæ,vbi ponuntur septem dona Spiritussancti in Messia,de quo intelligitur illa auctoritas,sic etiam Io.3.dicitur,datus est ei spiritus , & non ad mensuram,idest gratia & dona sine mensura,in istis autem duobus modis vltimis accipi debet,quia alij licet veri sint, tamen literę non conueniunt.

Et iudicium gentibus nunciabit. Potest intelligi de extremo iudicio,quia Christus per prædicationem suam notificauit hominibus iudicium futurum quòd antea habebatur incognitum,sic dicit Augustinus 20.de ciuitate Dei, prę-

Quo datũ ep Christo iudicium superstites

A nunciauit futurum,quod gentibus erat occultum. Secũdo potest accipi de futuro iudicio executiue,s. iudicium nũciabit gentibus.idest iudicabit gentes,quia ipse est qui iudicaturus est seculum in maiestate.Infra 24.quòd Pater non iudicat quemquam , sed omne iudicium dedit facere Filio Ioan.5.& iste est verior sensus,& conuenit literæ nostrę,scilicet iudicium nostrum proferet. *Non contendet.* Contendere est verbis pugnare. *Nec clamabit.* Clamare est verba inutiliter iactare cum quodam turbulento vultu & mente efferata.Et potest intelligi , quòd non contendebat pugna rerũ nec verborum,sed signis volebat ei malum inferre,non reddebat malum,si autem contumelia ei diceretur tacebat,prima Petri secundo,cum malediceretur non maledicebat, cũ pateretur,non comminabatur , & ita circa passionem fuit, quia nec re,nec verbo malum cuiquam reddidit , sed sicut ouis ad occisionem ductus est,sicut agnus coram tondente obmutuit Isa.53.Vel intelligitur de contentione & clamore cum aduersantibus doctrinæ eius,sicut nunc fuit in Pharisæis,quia licet illi iniuste eum , & discipulos eius arguerent,non clamabat contra eos,sed respondebat mansuete,& si illi vltra contenderent verbo vel opere , tacebat ipse declinans eos , & ita nunc recessit a Pharisæis calumniantibus ei .

Nec audiet aliquis in plateis vocem eius. Litera nostra dicit,nec audietur foris vox eius,& idem est , dicitur etiã nec accipiet personam,istud tamen Matthæus allegando subticuit,quia non erat nunc ad propositum eius,intelligitur autem hoc de contentione publica,s. cum nullo publice contendebat.Potest etiam intelligi de responsione in iudicio coram Caipha,Herode,& Pilato,quia interdum pauca, & interdum nulla respondebat,licet de multis quæreretur infra 26.& 27.& Luc.22.& 23.

Si autẽ obiiciatur ꝙ Christus publice prędicabat in plateis,quia Io.18.dicitur ꝙ prædicabat in templo quo omnes Iudæi conueniebant,& nunquam in occulto.

Dicendum,ꝙ intelligitur de voce clamosa vel cõtentiosa vox enim prædicationis eius in plateis,& in omni loco publico audiebatur,sed vox contentiosa,nec in publico,nec in secreto vnquam audita est. *Arundinem quassatam non confringet.* Litera nostra dicit calamum quassatum,& idem est quia calamus significat arundinem:confringere enim calamum quassatum,est hominem fragilem , & impotentem destruere,q.d.Pharisæi persequebantur Christum,& poterat ipse faciliter destruere , sicut potest quis frangere calamum quassatum,sic exponit Chrysostomus , & est sensus verus:dicitur enim calamus quassatus , quando nõ est fractus,sed est concussus,& est prope vt frangatur,confringere autem est aliquid plene frangere,quasi dicat , sicut facile D est confringere arundinem postquam incipit frangi,ita facile erat destruere aduersarios suos,sed nolebat. *Et lignum fumigans non extinguet* . Etiam intelliguntur per hoc Pharisæi , qui non emittebant flammam boni desiderii & amoris , sed fumum qui oculos affligit , quia sola verba sine fructu habebant . Alii autem per arundinem quassatam intelligunt populum Iudaicum , qui fide & pietate vacui erant,per lignum fumigans accipiunt gentiles , in quibus claritas rationis iam nulla erat , sed extincta erat per consuetudinem peccandi,remanente fumo malæ voluntatis,& est sensus,quod Christus licet poterat,noluit Iudæos , nec gentiles qui eum crucifixerunt destruere,scilicet Iudæi accusando,& gentiles sententiam Pilati exequendo,& sic exponit Nicolaus:magis tamen stat præcedens expositio , vt totum referatur ad Iudæos contra quos nũc loquitur Matthæus,sic dicit Augustinus 20.de ciuitate Dei,persecutores E Iudæos qui calamo quassato,perdita integritate,& ligno fumanti amisso lumine comparati sunt,non contriuit nec extinxit,quia pepercit eis:nam nondum venerat iudicare, sed iudicari ab eis.Siquis aũt vult tenere expositionem Nicolai non recuso,quia illa est etiam Rabani. *Donec eijciat ad victoriam iudicium.* Idest donec iudicet de victis omnibus:intelligitur enim de iudicio extremo,quia tũc erũt omnia Christo subdita quantum ad executionem,vt ostensum est præcedenti cap.quæst.61.Et dicitur hoc , quia diceret aliquis, nunquid semper tolerabit eos qui insidiantur sibi , vt non confringat,nec extinguat.Et respondetur quod non , sed hoc erit donec eijciat iudicium ad victoriam . Chrysostomus

mus dicit, est autem victoria quando quis omnia sibi subijcit, & ita Christus in die iudicij habebit sibi omnia subiecta, prima Corinth. 15. & etiam ipsa mors erit sibi subiecta, & destruet eam, si licet oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius, nouissima autem inimica destruetur mors, idest faciet Christus, quod nulla res vltra moritura sit, & illud est mortem destruere. Et dicitur donec eiciat iudicium ad victoriam, idest ponat iudicium, s. generale ad victoriam, idest post victoriam, s. postquam omnia sibi subiecerit, siue de omnibus victoriam habuerit. Vel intelligitur donec eijciat. i. ponat iudicium ad victoriam, i. ad vindicandum se, quasi dicat, nunc omnia tolerare debet quousque faciat iudicium generale ad victoriam, idest ad vindicandum se de omnibus alijs mittendo eos in ignem æternum, & iste sensus est verus. Alij intelligunt de victoria mortis per resurrectionem in Christo iudicium factum est, quia affixerunt eum, & occiderunt, & victoriam habuit de his pœnis sibi inflictis, quia postea, nec mors nec pœnas aliqua potuit ei dominari: & dicitur eijcere iudiciũ, i. expellere a se pœnas quas ei inflixerũt, & hoc ad victoriam, idest per victoriam resurrectionis, sic dicit Rabanus, donec illud iudicium, quod in eo agebatur ad victoriam perueniret, q. a postquam mortem resurgendo superauit, expulso principe huius mundi, victor ad regnum rediit sedẽs in Patris dextera: & iste etiam est bonus sensus, s. quod Christus semper tacere debebat mala tolerando, & nulli malum inferendo vsque ad resurrectionem suam, quia post illam nihil passus est. *Et in nomine eius gentes sperabunt*. Idest gentiles, quia Christus est tota spes hominum, quia qui recte sentiunt nullum bonum nisi Christum putant, & ideo nihil nisi ipsum sperant. Vel dicatur in nomine eius sperabunt, idest confident saluari te per fidem nominis eius Ioan. 2. s. vt credentes vitã habeatis in nomine eius, & Actu. 4. dicitur de nomine Christi, quod non est aliud nomen datum hominibus sub cœlo in quo oporteat nos saluos fieri.

An ista sint continuata ad præcedentia, & an facta fuerint immediate. Quæst. XXXIX.

QVæretur, an ista sint continuata ad præcedentia, & an fuerint facta immediate.

Ad primum dicendum, quod sic, quia Matthæus Marcus, & Lucas narrant præcedens factum, & istud, & ponunt istud immediate post illud. Item quia dicitur in litera, & exeuntes Pharisæi, & sic videtur quod istud fuit postquam exierunt de loco in quo factum est miraculum supra positum.

Ad secundum dicendum, quod istud factum est immediate post præcedentia, quia ibi factum est miraculum, & hic dicitur quomodo illo facto exeuntes Pharisæi ad faciendum consilium contra Christum propter miraculum illud vnde nullum tempus intercidit, sed potius istud & illud sunt idem factum, sed istud est conclusio illius.

Quare Pharisæi exierunt de synagoga. Quæst. XL.

QVæretur, quare Pharisæi exierunt de synagoga, quia dicitur hic, exeuntes consilium faciebant.

Dici potest, quod Pharisæi conuenerant sicut & totus populus in synagogam ad orationem, & quia finitum erat tempus orationis exierunt inde. Vel quia conuenerant ad audiendum verbum Christi, ille autem iam prædicauerat, & miraculum curationis manus aridæ fecerat, ideo nihil supererat, quod fieret ibi, & sic Pharisæi exierunt, sicut & reliquus populus exiuit de synagoga.

Secundo potest dici, quod Pharisæi voluerunt tenere cõsilium super factis Christi, & quia non poterant intra synagogam colloqui, exierunt, & quia istud factum valde stimulabat eos, non potuerũt sustinere, sed mox vt Christus fecit miraculum exierunt illi tenere consilium contra eum, sic dicitur Marc. 3. exeuntes autem statim Pharisæi consilium faciebant, & in hoc se turbatos ostenderunt, quia sustinere nõ poterant manere amplius in synagoga.

F *Qui erant isti qui contra Christum consilium faciebãt, et quare hoc faciebant. Et quale erat illud consilium. Quæst. XLI.*

QVæretur qui erant isti qui contra Christum consilium faciebant. Et quare hoc faciebant. Ad primum dicendum, quod isti erant Pharisæi qui Christum oderant: nam populus non aduersabatur Christo nisi suaderetur ab alio, sicut Io. 18. dicitur quod pontifices suaserunt populo petere Barrabam, Christum autem perdere, & ita etiã Pharisæi erant aduersarij Christi, quia gratis oderant illum & aduersabantur ei in quibus poterant, causa tacta est sup. 6. c. q. 52. isti nunc præcipue fuerunt contra Christum. Etiã cum eis fuerunt Herodiani, vt dicitur Marc. 3. s. exeuntes autem statim Pharisæi cum Herodianis consilium faciebant,
G & erant isti Herodiani fauentes Pharisæis, & in multis fauebant eis contra Christum, & sic fuit infra 22. quando Pharisæi voluerunt tenere Christum in sermone dicentes, si licet dare censum Cæsari: nam dicitur ibi, quod Pharisæi, & Herodiani, &c. etiam nunc omnes simul consilium fecerunt, reliqui vero de populo non conuenerunt in hoc, potius Christum diligentes consilium autem, quod contra Christum faciebant, erat quomodo perderent eum idest occiderent, et non cogitabant ipsi quomodo publice occiderent Christũ, quia hoc non licebat eis, immo nec toti populo Iudæorum quia tempore Christi, Romani dominabãtur super Iudæos & præsides & iudices Romanorum ferebant omnem sententiam mortis, & ideo Iudæi per seipsos non ausi sunt Christum occidere, sed principes sacerdotum, & totus populus duxerunt eum ad Pilatum, & cum ipse diceret, secundum
H legem vestram iudicate eum, illi dixerunt, nobis non licet occidere quemquam Io. decimooctauo. cogitabat ergo Pharisæi contra Christum quomodo eum occulte occiderẽt, & ad hoc quærebant quis esset modus facilior.

Ad secundum dicendum, quod Pharisæi mouebãtur ad consiliandum contra Christum propter multa. Primo propter inuidiam, quia videbant, quod excellebat in miraculis, qualia nemo vnquam fecerat, et propter hæc sequebatur eũ populus, & hoc erat molestum Pharisæis, qui honorem a populo cupiebant, & cum populus vnanimiter sequeretur Christum despiciebat eos, sic dicitur Io. 11. t. ecce nihil proficimus, sed totus mundus post eum vadit, & quia miracula illa sperabant. quod quotidie crescerent, & honor Christi augeretur, quod erat eis intolerabile, & cum hæc non crederent impediri posse nisi illum occiderent, cõsiliabantur quo modo occiderẽt illum, sic dicitur eod. c. q. pontifices & Pha
I risæi collegerunt consilium contra Christum dicentes, iste homo multa signa facit, si dimittimus eum omnes credent in eum, & ideo concluserunt ibi, expedit quod vnus moriatur pro populo, i. moriatur ne turbetur populus, vt ipsi intelligebant, & quia res magis mouet quando præsens est, quam quando cogitatur, fuerunt magis stimulati modo isti Pharisæi, quando eis præsentibus Christus sanauit hominem manus aridæ, quam prius, & non potentes sustinere statim consilium fecerunt, sic dicit Hilarius, sanatio facti Pharisæos commouet, quia contuentes hominẽ in corpore, Deum in operibus non intelligebant, vnde ita erat cor eorum grauatum præ inuidia, quando Christus probabat, quod liceret curare sabbatho, quod nemo respondit quicquam, quia non poterant, nec etiam consenserunt ei, quia inuidebant, pro quo Christus iratus est super tanta cæcitate eorũ Marc. 3. s. at illi tacebant, & circumspiciens eos cum ira tri
K status super cæcitatem cordis eorum dicit homini, extende manum tuam.

Secundo fuit, quia Pharisæi irascebantur Christo, quod concludebat eos tacere cogens quotiescunque contra eum, vel discipulos eius aliquid obijciebant, sicut hic in his factum est, & tamen cum ipsi honorem cuperent, & se peritos legis coram plebe ostendere vellent, moleste ferebant, quod concluderentur à Christo, quasi nihil intelligerent, & maxime erat hoc, quia populus qui Christum diligebat valde gaudebat quando Christus ratione cogebat Pharisæos tacere, & applaudebant ei vt dicitur Luc. 13. s. cum hæc diceret erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis, quę fiebant gloriose ab eo. Tertio erat, quia nõ

solum

ſolum Chriſtus Phariſęos conuincebat,ſed etiam tanquam non intelligẽtes,& adhuc rudes mittebat eos ad addiſcẽdũ adęquãs eos paruulis:nã dixit hic,ſi ſciretis quid eſt miam volo,& cætera,i.ſi intelligeretis ſcripturã quę hoc dicit nõ cõdẽnaretis innocẽtes,ſed quia nihil intelligitis,inſipienter cõdẽnatis innocentes,& iterum ſupra 9.dixit,euntes diſcite quid eſt miſericordiam volo,&c,ideſt eatis ad addiſcẽdum ſcripturas,quia non intelligitis eas,& tunc poteritis arguere ex illis.

Quarto erat hoc propter ſabbathum,quia Phariſęi quorum tota ſanctitas erat in cęremonijs , zelabant valde pro ſabbatho,& quia Chriſtus videbatur eis illud violare,& inſuper ratione defendere,& nunc bis ſuper obſeruatione ſabbathi eos conuicerat , non poterant æquanimiter tolerare, ideo occidere illum volebant,ne iſtam anguſtiam quotidie pati cogerentur.

Quare Chriſtus receſſit de loco illo in quo erat , & ſanauerat hominem. Et quod Chriſtus quandoque perſequentes fugiebat,vt oſtenderet bonum eſſe quandoque perſecutores declinare, Quæſt. XLII.

QVæretur, quare Chriſtus receſſit de loco illo. Aliqui dicunt,quod hoc fecit,quia iam ibi ſatis prædicauerat nec manebat ſibi aliquid agendum, ideo ire noluit ad alia loca,vt prędicaret:ſic enim dixit Luc.4. quando viri Capharnaum tenere voluerunt eum in vrbe ait enim, oportet me in alijs ciuitatibus euangelizare.Sed dicendum , ꝙ nunc non fecit propter hoc, ſed propter inſidias Phariſæorum,qui cogitabant quomodo eum perderent.Quod patet in litera:nam dicitur conſilium faciebant aduerſus eũ quomodo eum perderent:Ieſus autem ſciens receſſit inde,ideſt quia ſciuit cogitationes eorum receſſit . Hoc autem fecit propter multa.Primo ex charitate,ſ. vt auferret Phariſæis occaſionem efficiendi ſe deteriores : erant enim mali iſtud malum deliberate cogitando,ſed deteriores fierent, quanto plus cogitarent,& exequi niterentur,hoc autem erat ſi inde Chriſtus non recederet,quia Phariſęi habitabant in loco illo in quo Chriſtus nunc erat, & eo recedente inde,videntes Phariſæi,quod non poſſet iam ſibi nocere deſiſterent male cogitare , & ita malitia eorum minor fieret , ſic dicit Hieronymus,ſciens eorum inſidias receſſit,vt Phariſęis contra ſe occaſionem impietatis auferret.Secundo fuit,quia Chriſtus erat verus homo,ideo volebat in ſe oſtendere conditiones hominis:homo enim quia mala pati poteſt timet, & declinat,ita Chriſtus declinare voluit inimicorum inſidias,ſic dicit Remigius,receſſit quaſi homo fugiens inſidias ſuorũ perſequentium.Tertio fuit quia nondum erat locus,nec tẽpus patiendi,quia locus paſſionis erat Ieruſalem Luc.13.nõ capit prophetam perire extra Ieruſalem,ideſt non eſt poſſibile quod propheta magnus qui eſt Meſſias occidatur extra Ieruſalem,nunc tamen non erat in Ieruſalem.Etiam nondũ erat tempus paſſionis, quia vno anno ſolum prædicauerat, & ſupererat ſibi adhuc magnum tempus,ideo debebat abſtinere a nocere volentibus,& ex hac cauſa ſæpe Iudæi volentes nocere Chriſto non potuerunt,vt dicitur Io.ſeptimo,ſcilicet quęrebant eum apprehendere , & nemo miſit in eum manus,quia nondum venerat hora eius,& iterum Io.8.tulerunt Iudæi lapides,vt iacerent in eum, ſed ipſe abſcondit ſe & exiuit de templo,quia nõdum erat hora,ſic etiam Io.10. quærebant Iudęi apprehendere Chriſtum,& exiuit de manibus eorum,quia etiam non erat hora:cum vero fuit hora paſſionis eius in qua Deus dedit miniſtris iniquitatis poteſtatem nocendi ei,recedere noluit,ſed potius ipſe ſe obtulit, dixit tamen,hæc eſt hora veſtra , & poteſtas tenebrarum: Luc.22.quaſi dicat,licet ante hoc velletis mihi nocere , non poteratis,nunc vero eſt hora veſtra,& poteſtas tenebrarum, ideſt tempus in quo datum eſt iniquis,quòd faciant, quod volunt,quia maſſa ad tenebras pertinent , quia qui male agit odit lucem Io.3.Quarto fuit propter inſtructionem noſtrã, quia multi infirmi futuri erant inter Chriſtianos,qui perſecutores fugerent,& quia ſi Chriſtus nunquam fugiſſet perſecutores,putaretur peccatum eſſe fugere,voluit aliquando fugere vt nos putemus licitum eſſe nobis fugere quãdo perſecutio graſſatur,quando tamen fugiendum eſt,& quando non licet fugere,oſtenſum eſt ſupra 10.quæſt.112.& quæſt.

A 113.nunc autem Chriſtus receſſit propter prędicta, & tamen etiam ſi non receſſiſſet,non poſſent ei nocere Phariſæi, quia nondum venerat hora eius ,ideo ipſi dicuntur inſipientes qui cogitabant quomodo nocerent ei cui nocere non poterant,ſic dicitur Lu.6.ſ.ipſi autem repleti ſunt inſipientia, & colloquebantur ad inuicem:quid nam facerent de Ieſu, i.inſipiẽtes erant qui deliberabant quid facerent de eo, quaſi in poteſtate eorum eſſet facere, quod vellent.

Quare ſecuti ſunt multi Chriſtum recedentem ,& qui erant iſti. Et quod turba iſta propter duo ſequebantur Chriſtum. Quæſt. XLIII.

QVæretur,quare nunc ſecuti ſunt multi Chriſtum recedentem,& qui erant iſti.Dicendum , quod quandiu Chriſtus prædicauit ſemper ſequebantur eum mul-
B ti,& nunc quando manebat in loco vbi iſti Phariſęi conſiliabantur contra eum,erant etiam turbæ iſtæ cum illo audientes doctrinam eius,& recedente eo ſecuti ſunt ipſum. Alij putant,quòd turba non erat nunc cum Chriſto in loco illo, ſed audito miraculo manus aridæ ſanatæ concurrerunt multi ad ipſum,& ipſi ſecuti ſunt eum.Sed dicendum quod verius eſt,quòd iſti multi ante hoc ſequebantur eum,& manebant cum eo in loco illo,vbi manus arida ſanata eſt,quia dicitur hic Ieſus receſſit inde,& ſecuti ſunt eum multi,& tamen ſi iſti non eſſent cum eo ibi diceretur, multi venerunt ad eum,& non diceretur,ſ.ſecuti ſunt eum recedentem.De iſtis dicendum eſt,ꝙ erant de varijs locis,quia dr̄ Marc.3. multa turba à Galilæa,& Iudæa ſecuta eſt eum,& à Hieroſolymis ab Idumęa & trans Iordanem,& qui circa Tyrum & Sidonem multitudo magna.Et ex hoc etiam patet,quòd iſti nõ venerunt ad eum nunc de nouo , ſed prius venerant,
C quia ſemper ſequebantur eum multi.Cauſæ autem multæ erant,ſ.ſex vt oſtenſum eſt ſup.c.4.quæſt.vlt. & tamen ſaltẽ propter duo nunc eum ſequebãtur.Primo propter curationes ęgritudinum quibus oẽs indigebant,ſic dr̄ Io.6. ſequebatur eum multitudo magna,quia videbant ſigna quę faciebat ſuper his qui infirmabantur,& hoc etiam in litera patet ſ. ſecuti ſunt eum multi & curauit eos oẽs,i.à languoribus. Secundo propter doctrinam, admirabantur.n. in doctrina eius ſup.7,& Marc.1.nunquam enim ſic viderant loquentẽ quemquam Io.7.nunquam ſic locutus eſt homo : vertebat enim in ſtuporem audientes , erant etiam verba eius bonis animis dulcia,vt nunq̃ audiendo faſtidium gignerent , ſed ſemper audire vellent Io.6. quando Chriſtus quæſiuit ab Apoſtolis,an recedere vellent,& Petrus ait,Domine ad quẽ ibimus?verba enim vitæ æternæ habes , ideſt nemo eſt qui loquatur verba vitæ æternæ ſicut tu,ideo ad nullum vadi-
D mus,ſed tecum manemus.

Quare Chriſtus curauit nunc omnes infirmos. Quæſt. XLIIII.

QVęretur,quare Chriſtus curauit nunc oẽs:nam dr̄ in litera,ꝙ ſecuti ſunt eũ multi,& curauit eos omnes. Dicendum,ꝙ illud fuit pp multa. Primo quia omnes bona fide venerant,& quidquid ab eo fideliter peteretur obtinebatur Marc.9. ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.Secundo quia iſti manebant cum Chriſto in tribulatione:nam quando Phariſęi arguebant eum,& conſilium faciebant quomodo illum perderent , ſecuti ſunt eum iſti, ideo propter hoc merebãtur ſpecialiter apud Chriſtum.

Tertio fuit ad oſtẽdẽdũ poteſtatẽ ſuã,& ꝙ iniuſte mouebantur contra eũ Phariſęi:nã ante hoc arguerãt eũ ipſi Pha-
E riſæi bis,& qa pp hoc aliqui ſimplices dubitarẽt de doctrina Chriſti,cũ eſſẽt Phariſęi magnę opinionis apud Iudęos voluit auferre dubium, & oſtendere quòd Phariſęi iniuſte agebant contra eum,& hoc fecit ſanando omnes languentes qui oblati ſunt ei:nam qui talia faciebat,quę nemo alius fecerat, neceſſe erat,quod maior cęteris eſſet.

Quarto fuit ex miſericordia: Chriſtus enim miſerebatur turbis ſequentibus ſe,eo quòd cum magna difficultate ſequebantur ipſum , non habentes neceſſaria ad vitam , ita vt interdum fame affligerentur vt infra 15. dixit miſereor turbę quia triduo me ſuſtinent,& non habent quid manducent.Etiam nõ habebant domos ad hoſpitandũ,ſed iacebãt

bant super faciem agri sicut oues, supra decimo, videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem. Etiam quia ambulando laborabant, cum Christus discurreret per multa loca, ideo ex misericordia sanabat omnes, & generaliter quandocunque bono animo ad Christum accedebant, miserebatur eis, & sanabat omnes, sic patet supra quarto, sic etiam supra octauo, curauit omnes in Capharnaum. Considerandum, quod Matthæus voluit exprimere hic istud specialiter ad tollendū dubium, quia cum Pharisæi qui erant præcipui, & maioris opinionis inter Iudæos odissent Christum, & persequerentur, putaret aliquis, quod reliqui de populo ita facerent, vel saltem nollent Christum audire, ideo dixit, & secuti sūt eum multi, vt innuatur quod non erat eadem opinio plebis circa Christum, & Pharisæorum, sed omnes de populo eum laudabant, & sequebantur, soli autem Pharisæi ex inuidia
G persequebantur eum, sic dicit Remigius, & secuti sunt eum multi, quia quem Pharisæi vnanimi consilio perdere quærunt, turba indocta vnanimi dilectione sequitur, propter hoc etiam expressit, quod sanauit omnes, vt non putaretur, quod Christus offensus a Iudæis, cessaret eis facere bene: semper enim benefaciebat, & sæpe cum grauius eum persequerentur, abundatius illis benefaciebat.

Quare Christus præcepit turbæ ne eum manifestum facerent. Quæst. XLV.

QVæretur, quare Christus præcepit ne eum manifestum facerent. Aliqui putant hoc intelligi de dæmonibus quia sanabat arreptitios multos, & dæmones exeuntes dicebant eum esse filium Dei; Luc. 4. & ita dicitur. Marc. 3. vbi ponitur de turba ista quæ secuta est Chri-
H stum, quam sanauit, & sequitur spiritus immundi cum eum videbant procidebant ei, & clamabant dicentes: tu es filius Dei, & vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. Alii dicunt, quod hoc dicitur curatis a morbo ne manifestarent eum. Sed dicetur quomodo Christus dicebat hoc, quia cum turbæ multæ sequerentur eum, non poterat ipse esse occultus. Aliqui dicunt quod intelligitur ne manifestarent eum scilicet Pharisæis, qui consilium fecerant contra eum, non quidem quasi timeret eos, sed ne daretur occasio illis persequendi Christum. Sed hoc non stat, quia non potest intelligi ne manifestarent eum scilicet vbi esset, quia cum tanta turba eum sequeretur, non poterat manere occultus Pharisæis, quin scirent ubi erat. Item non potest accipi de occultatione signorum, sicut aliqui volūt idest ne dicerent Pharisæis illam magnam curationem, quam
I nunc Christus fecerat, ne, per hoc magis stimularentur inuidia idest consiliarentur contra eum, vt Io. 11. quando suscitauit Christus Lazarum, quidam abierunt, & dixerunt Pharisæis suscitationem Lazari, & tunc illi collegerunt cōsilium, vt Iesum occiderent eod. c. nam illa quæ fiebāt corā tāta multitudine occulta esse nō poterāt, maxime qa sēper veniebant aliqui scribæ & Pharisæi inter turbas ad audiendum Christum, vt colligitur supra. 9. & Luc. 5. & hoc quia quærebant inuenire aliquid vnde accusarent eum Marc. 3. & Luc. 6. ideo audiebant illum frequenter vt sic aliquid raperent de ore eius. Sed dici potest, quod ista dicebat Christus ad instructionem nostram. Primo vt quando aliquid magnum fecerimus, gloriam hominum non quæramus, vt dicit Rab. Secundo vt ostendat modestiam suam, scilicet quod non agebat aliquid propter gloriam hominum, sed propter Deum cum taceri iuberet facta sua. Tertio quia sa-
K tis notus erat per opera, & non erat opus, quod quis eum sermone tolleret, sicut dicit Hilarius, his quos curauit silentiū imperauit: nam salus vnicuique reddita erat sibi ipsi testis, sed iubendo silentium teneri gloriandi de se iactantiam declinat. Aliter potest dici sicut supra dicebatur, quod istud præcipere erat quædam comminatio quam Christus faciebat dæmonibus dicentibus, tu es filius Dei vt tacerent, & forte istud est melius, quia Marc. 3. sic exprimitur vbi ponitur istud factum. Etiam quia illud erat, quod Christus taceri volebāt: nam si annunciaretur quod erat Messias, & filius Dei, impediretur per hoc passio sua, ideo iussit tacere discipulis in hoc infra 16. & 17. & Luc. 9. & generaliter quandocunque dæmonia exeuntia dicebant Iesum esse Messiam
F vel filium Dei, ipse increpabat ea, vt tacerēt, vt patet Marc. 3. & Luc. 4.

Quare allegatur hic auctoritas Esaiæ. Quæst. XLVI.

QVæretur, quare allegatur hic auctoritas Esaiæ. Dicendum, quod hoc fuit, Primò quia ista est consuetudo Matth. inter cæteros Euangelistas, quod vbicunque occurrit aliqua auctoritas veteris testamenti, faciens ad confirmationem eorum, quæ de Christo narrantur, inducit illam, & hoc, quia scripsit Euangelium Iudæis qui magnam fidem legi, & prophetis dabant, in quibus de Messia scriptum erat: Io. quinto, scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimo-
G nium perhibent de me.

Secundo fuit, quia forte aliquis turbaretur videns aduersitates, istas quę Christo fiebat à Pharisęis: nam cum ipse esset Dominus omnium, omnia sibi obedire debebant, & per hoc dubitaret de eo, ideo Matthæus inducit auctoritatem Esa, qua ista prędixerat, & tamen oportebat, quod omnia, quę de Christo scripta erant implerentur: Luc. 24. scilicet necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosi, & Psalmis, & prophetis de me: voluit ergo ea tolerare, licet alia potens esset destruere aduersarios suos, sed Esaias prædixerat, quod non faceret, scilicet arundinem quassatam non confringet.

Tertio fuit ad ostendendum excellentiam Christi, scilicet tanta fuit eius dignitas, quod prophetę omnia, quę ad ipsum pertinebant prædicerent, quasi de ipso solo negociantes.

H Quarto fuit vt appareret, quod omnia, quæ Christus faciebat, per Spiritumsanctum fiebant, tamen prophetæ à Deo inspirati illa prædixissent, sic dicit Chrysost. vt non turbetur in his, quæ fiunt in insania Pharisæorum inducit prophetam hic prædicentem; tanta enim erat prophetarum diligentia, vt nec hoc derelinquant, sed & vias eius, & transitus prophetent, & intentionem cum qua hoc faciebat, vt discas quoniam omnia à Spiritusancto loquebantur.

Quomodo impleta est nunc ista auctoritas Esaiæ 42. Quæst. XLVII.

QVæretur, quomodo impleta est nunc ista auctoritas nam dicitur in litera, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam. Dicendum, quod ex expositione literæ supra posita patet quomodo Christo conueniat
I ista auctoritas, & tamen dicendum, quod impleta fuit nūc quantum ad aliqua quæ supra referuntur: nam Pharisæi arguerant Christum, & postea consiliabantur quomodo eum occiderent. diceret autem aliquis quomodo Christus tolerabat hoc, non occidendo illos qui indigne illum occidere volebant. Et dicitur hic, quod non erat facturus, scilicet arundinem quassatam non confringet, & lignum fumigās non extinguet, quod de Pharisæis intelligitur, vt fuit supra expositum, scilicet noluit extinguere eos occidendo, nec cōfringere in aliquo lędendo. Item dicitur in litera, quod Iesus recessit inde sciens, scilicet insidias Pharisęorum cōtra se. Et diceret aliquis quare recessit? Dicendum, quod oportebat contendere re vel verbo cum Pharisæis, si manere vellet, & tamen hoc non erat facturus, quia dixit Esaias non cōtendet, nec clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocē eius, s. contendendo. Item dicitur in litera, quod Christus cura-
K uit omnes, & præcepit eis ne eum manifestum facerent. Diceret aliquis quare hoc faciebat: Dicendum, quod faciebat nolens laudare seipsum, quia sic fuerat prædictum de eo, ꝙ nō clamaret, scilicet laudando se. Item diceret aliquis, quod non solum nunc Christus aduersitatem sustinuit à Pharisęis, sed ēt sæpe alias ab eis, & ab alijs multa passus est, qūo ergo fiebat, & nunquid aliquando de istis vindictam facturus erat? Et dicitur, quòd semper Christus passurus erat in se vel in membris suis vsque ad diem iudicii, quando subiiceret sibi inimicos suos vindictam de illis sumēs, quia sic dixit Esaias, s. donec eijciat ad victoriam iudicium, i. quādiu manebat sustinens, s. non contendens, nec clamans, & nulli malum inferens, quod est arundinē quassatam nō cōfringere, &

re,& lignum fumigans non extinguere, donec eiiciat ad victoriam iudicium generale in quo se vindicabit.

Supra 9. Luc. 11. De pen di. 3. cap. sunt plures. Marc. 3. Luc. 11.

Tunc oblatus est ei dæmonium habens cæcus, & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur, & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant. Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi autem audientes dixerunt: Hic non eiicit dæmones nisi in Belzebub principe dæmoniorum.

Marc. 3. Luc. 11. Cõfutatio calumniãtium Christi bonitatem.

Tunc oblatus est. Hic ponitur confutatio calumniantium Christi bonitatem, opera diuina virtute facta dæmoni attribuendo. Et primo ponitur eorum calumniatio. Secundo calumniæ confutatio, ibi, *Iesus autem sciens.*

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. XLVIII.

B

QVæretur circa primum, an sint ista continuata præcedentib. Aliqui dicunt, q non, quia præcedens factũ de insidijs Pariseorum contra Christum ponitur Lu. 6. istud aũt de sanatione muti, & surdi ponitur Luc. 11. Dicendum est, q sit ordo continuus, quia Matthæus ostendit hic continuationem in litera, s. tunc oblatus est: eodẽ ergo tpe facta sunt ista & præcedentia, q tamen istud tẽpus fuerit magnum, vel paruũ inter ista ad præcedentia, non apparet, sed satis est, q litera innuit esse ordinem continuum, sic dicit Remigius, s. q autem dicit tunc, ad superiora referetur, quando sanato homine qui habebat manum aridam exiuit de synagoga. Siue q dicit tũc, põt referri ad latius, & p lixius tempus, vt sit sensus tunc, s. quando hæc, vel illa dicebantur vel gerebantur. Circa primum dr. *Tunc oblatus est ei.* Scilicet quando exiuit de synagoga iam curato homine manus aridæ vt ait Remigius. Vel tunc, i. aliquanto tempo- C re post. *Dæmonium habens*, idest arreptitius possessus à dæmone: nam magis proprie habetur à dæmone, quã habeat dęmonem, cum dęmon moueat membra arreptitij ad nutum. *Cæcus, & mutus.* Idest q erat cœcus, & mutus, vltra hoc, quod dęmonem habebat. Vel q dæmon illum cœcũ, & mutum faciebat, vt infra dicetur. *Et curauit eum.* Scilicet dęmonem eijciendo. *Ita vt loqueretur & videret.* Idest perfecte eum curauit, quia nõ solum dęmonem eiecit, sed etiã visum, & auditum reddidit. *Stupebant omnes turbæ.* Scilicet quæ astiterunt huic miraculo. *Et dicebant.* Scilicet præ admiratione *Nunquid hic est filius Dauid.* i. nunquid est Messias cum tam miranda opera faciat? *Pharisæi autem audientes* Astabant enim aliqui Pharisæi etiã huic miraculo, quia raro Christus prædicabat, quin aliqui Pharisæi, & scribæ astarent, quia & si nollent doceri, volebant saltem inuenire occasionem vt eum accusarent: Luc. 6. & ideo diligenter ver- D bum eius audiebant, & isti audierunt, quod turbæ vocarẽt eum filium Dauid. *Dixerunt*, Scilicet ex inuidia, quia displicebat eis, q tanta laus daretur Iesu. *Hic non eiicit dæmones.* Hoc dixerunt turbis Pharisęi, idest volentes auferre fidem ipsarum, s. non credatis, q iste sit filius Dauid propter ista, quæ facit, quia non facit ea in virtute Dei, sed in potestate dæmonum. *Nisi in Beelzebub.* Nomen dęmonis est, & idoli, in cuius virtute isti Christum agere miracula asserebant. *Principe dæmoniorum.* Hoc dixerunt, quia ad hoc, quòd posset violenter vel ex imperio expellere alios dæmones, oportebat, quòd esset maior eis, & ita eum principem dæmonũ vocauerunt.

Beelzebub nomen dæmonis, & idoli.

An hoc miraculum sit idem cum illo, quod habetur Luc. 11. Quæst. XLIX.

QVæretur, an istud miraculum, quod hic ponitur sit idẽ cum illo, quod habetur Luc. 11. Aliqui dicũt, quòd non. Primo quia non est idem ordo; nam istud qđ habetur immediate ante hoc, s. de curatione manus aridæ habetur Luc. 6. & de sanatione arreptitij habetur Luc. 11. interpositis multis.

Item quia dicitur hic, quòd iste dæmonium habens erat cœcus, & mutus, & tamen Lu. 11. solum dicitur, q erat mutus, s. erat eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

Dicendum, q idem miraculum est, q patet, quia omnia fere quæ habentur hic vsque ad finem c. ponuntur ibi non

A solum sententiæ, sed etiam verba, & ita omnes tenent.

Ad primum dicendum, quòd ordo non impedit, quia licet Euangelistæ narrent eadem facta, raro tamen eodem ordine narrant. Ad secundum dicendum, quòd licet posuerit aliquid Matthæus plusquã Lucas, nihil impedit, quia ista est consuetudo Euangelistarum, s. quòd vnus suppleat id, quod alteri deest. Vel si in alio abundauerit positum sit interdum sequentes minus dicunt, sic patet in curatione manus aridæ quæ habetur supra in litera & Luc. 6. & tamen plura Matthæus ponit, quam Lucas, & ita vult Aug. li. de cõcor. Euang. s. hæc autem non isto ordine, sed post alia multa Lucas commemorat, & mutum dicit tantum, & non cœcum, sed nõ ex eo quòd aliquid tacet, de alio dicere putãdus est: eadem. n. sequentia ẽt ipse contexit, quæ Matthæus.

An iste homo erat vere cœcus, & mutus, vel dæmon faciebat B *eum cœcum, vel mutum. Et quod dæmon dicitur mutus duobus modis. Item dæmon dupliciter potest facere hominẽ mutum. Et an possit loqui per mutum. Quæst. L.*

QVæretur, an iste homo erat vere cœcus, & mutus, vel dæmon faciebat eũ cœcum, vel mutum. Dicendum, q Luc. 11. dr erat Iesus eijciẽs dæmonium, & illud erat mutum, & sic dæmon, & non homo dr esse mutus. Sed non est intelligendum, q dæmon possit esse mutus, quia mutus est cui ptãs loquẽdi deficit, q̃ naturaliter inesse debat, dæmoni aũt cũ sit purus spũs posse loqui non competit, & consequẽter nec mutum esse, quia loqui solum est hñtis organa vocalia, & hoc est aĩal, dæmon aũt organa non habet, quia incorporeus est. Sed põt dici dęmon mutus dupliciter. Vno modo, quia hoiem mutum efficit, vt si dæmon postquam cœperit hominem possidere teneat organa vocalia, ita vt homo nihil loquatur vsquequo dæmõ desinat ipsum possidere. C Secundo modo dicitur dæmõ mutus, qui per arreptitiũ nihil loquitur, licet eum loqui non prohibeat, & iste est propriot modus: solent enim dæmones cogere arreptitios ad loquendum aliquid cum eos arripiunt, quod nõ est ab ipsis, sed à dæmonib. vt quia loquuntur aliqua secreta, & ardua, qui aũt non cogit arreptitium ad loquendum, vocatur dęmon mutus, hic tamen necesse erat, quòd nõ solum esset dæmon mutus, sed etiam quod homo possessus ab eo mutus esset, quod est Luc. 11. innuitur, s. erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, & cum eiecisset dæmonium locutus est mutus. Sed potest dici, quòd iste homo esset alias mutus, vel dęmon fecisset eum mutũm. quod dupliciter accipitur; vno modo facere mutum est corrumpere organum vocale, ita vt etiam post eiectionem dæmonis non posset loqui arreptitius. Aliũ modo, quòd dęmon non corrumpens organũ impediret semper locutionem, quandiu hoĩem possidebat. D Vtroque modo dici posset, q dęmon faceret hoĩem mutũ. Idem aũt dicendũ est de cęco, s. q cęcũ faceret, s. oculos frãgendo, siue corrumpendo, aut illos claudẽdo ita, vt arreptitius nõ illos aperiret, vt videret, & ita aliqui uolũt, q dęmõ ista fecerit, sic dicit Chrys. mirãda est aũt nequitia dæmonis, vtrunq; ingressum oppilauit p quẽ ille erat crediturus, s. auditum, & visum, hoc dicit, quia ille qui est surdus naturaliter, ẽt est mutus, eo q non põt addiscere locutionem, nisi qui alios loquentes audierit. Sed dicẽdũ, q magis est tenẽdum, q iste erat cœcus, & mutus naturaliter, vel ex alio casu, & nõ p dęmonẽ, quia distinguunt ista tria, s. oblatus est ei dæmoniũ hñs cœcus, & mutus. Etiam quia dr curauit eũ ita, vt loqueret & videret, & sic innuit q vltra expulsionem dæmonis adhuc miraculũ erat, q fuerit cœcus sanatus, & mutus loqueretur. Vel si dicatur q dęmon corruperit organa vocis, & visus, ita vt etiam eo recedẽte, nec videre, nec au- E dire posset, idem erit ac si naturaliter ista fuissent, vel ex alio casu ante aduentum dæmonis.

Sed obiicies, quia Lu. 11. q erat Iesus eijciẽs dęmoniũ, & illud erat mutũ: ergo ex parte dęmonis pueniebat mutum esse, & nõ ex parte hois. Itẽ quia dr, & cũ eiecisset dęmoniũ locutus est mutus, & sic vr q nihil fuit necessariũ ad hoc, q loqueret hõ nisi dęmõ eijceret: ergo dęmõ impediebat eũ loqui, & non erat ipse mutus in se. Dicendũ ad primũ, q ille homo vere in se mutus erat, sed dr dęmonium mutum vno modo, quia forte fecerat illum mutũ, & permittente Deo corruperat organa vocis, & visus, & sic etiam dæmone recedente, homo maneret vere mutus effectiue, & non formaliter.

ter. Alio modo erat dæmonium mutum, idest non loquens, s. quia cum homo esset mutus, dæmon qui eum possidebat, non poterat loqui per eum, & iste est verior sensus: nam per mutum non potest dæmon loqui, quia non potest facere miraculum. Sed pro hoc dicendum, quòd esse mutum accidit dupliciter. Vno modo ex aliquo vinculo linguæ, vel impedimento naturali in aliquo de organis vocalibus, & idem est si post natiuitatem adueniat, & iste vocatur mutus per se, aut vere mutus. Alio modo accidit mutum esse ex surditate naturali. si quis enim à natiuitate surdus est, impossibile est, quod loquatur, quia nemo potest formare voces articulatas, nisi in articulando fuerit edoctus, hoc autem est cum alios loquentes audimus, ideo naturaliter surdus nunquam loquitur, secus autem si surditas accidit postquam nouerit loqui, quia tunc poterit esse surdus qui non sit mutus. Accipiendo primo modo, dęmon non potest loqui per mutum, quia hoc esset miracula facere quę dęmon non potest, Accipiendo secundo modo potest dæmon loqui per mutũ, quia ille nullum impedimentum habet in organis vocalibus, sed non loquitur, quia voces formare nescit, cum nunquam ad discere potuerit, dæmon autem scit formare voces. ideo sicut loquitur in corpore assumpto de aere, vel per asinam, poterit à fortiori loqui per hominem. De isto autem arreptitio dicendũ, quod erat mutus primo modo: ideo dęmon nunq̃ potuit per eum loqui, & ideo quando eiecto dęmone locutus est, miratę sunt turbę.

Ad secundum dicendum, quod eiecto dęmone locutus est mutus, non tamen sequitur quod dæmon impediebat vocẽ, sed fuit hoc, quia Christus simul curauit eum ab omni infirmitate, scilicet dæmonem eiiciens, visum & loquelã reddens, quia non operatur successiue, licet multa operetur, & illud est verum.

An hic fuerunt tria miracula, vel unum in eiectione dæmonis a muto. Quæst. LI.

QVæretur, an hic fuerunt tria miracula, uel unum. Dicẽdum, quod hic nõ numeratur operatio ex parte Dei operantis, sed ex parte rei factę, quia Deus in eodem instanti multa facit: Ecclesiast. decimooctauo, qui uiuit in æternum creauit omnia simul, sed tot dicuntur operationes, quot sunt res operatæ: si ergo curando istum hominem multa operata sunt, dicentur multa miracula, istud autem pendet ex pręcedenti quæstione: nam si diceretur ut quidam uolebant, quod iste homo non erat uere mutus, nec cæcus, sed dæmon impediebat eum loqui, & uidere, dicetur quod fuit unicum miraculum, scilicet eiectio dæmonis, uidere autem, & audirę postea secuta sunt, dæmone cessante impedire. Si autẽ dicatur quod homo uere erat cæcus, & mutus, siue hoc naturaliter, siue a casu euenerit, siue dæmon illud fecerit, necesse est, quòd sint tria miracula, quia tres curationes distinctæ erant, & quia in præcedenti quæstione ostẽsum est, quòd homo erat vere mutus, & cæcus, dicetur quòd vere erant tria miracula, sic dicit Hieron. tria ergo simul signa in vno homine perpetrata sunt cæcus videt, mutus loquitur, possessus à dæmone liberatur.

Quare turba nunc sunt admirata in eiectione dæmonis. Quæst. LII.

QVæretur, quare turbæ admiratæ sunt nunc. Dicendũ, quòd hoc fuit, quia viderunt Christum facientem talia qualia nunquam facta fuerant, sic dicitur supra 9. quòd admiratæ sunt turbæ dicentes, nunquam apparuit sic in Israel, & hoc Christus ostendere volebat, s. quòd manifeste viderent, quòd nemo fuerat vnquam ei similis: Ioann. 15. si non fecissem in eis opera, quæ nullus fecit, peccatum non haberent. Sed dicetur quomodo admirabantur nunc turbæ, quia iam multa alia miracula viderant & quotidie Christus miracula faciebat. Dici potest, quòd, turbæ q̃ nunc admiratæ sunt, nulla alia Christi miracula viderant, quia quotidie veniebant multi ad Christum, & alii recedebant qui aliquandiu manserant, & noui admirabantur de quibuslibet, de quib. forte non admirarẽtur qui videre ista soliti erat. Secundo potest dici, quod cum quælibet miracula sint supra vires naturæ, & non cadant sub aliqua arte, quo-

F modocunque illa videmus, necesse est, quod admiremur, quia admiratio est de eo, quod excedit facultatem nostram, tam in operando, quam in intelligendo, differũt tñ, quia qui sæpe vidissent Christum miracula facientem, minus admirarẽtur quam qui nunq̃ viderant. Tertio põt dici, quod hoc erat pp conditionem istius miraculi, quia licet essent aliqua alia miracula maiora, Iudæi tamen valde mirabantur super talibus, s. quod aliquis qui esset mutus, & à dęmone possessus, curaretur, sic patet sup. 9. vbi cũ Christus curasset hoiem mutũ habentem dęmonium dicitur, quòd miratæ sunt turbæ dicentes: nunquam apparuit sic in Israel, & hoc forte erat, quia fiebant multa miracula simul, scilicet arreptitium sanari, & mutum loqui, & ideo hic magis admirarentur, quia fuerũt simul tria miracula, s. cæcus videt, & mutus loquitur, possessus à dæmone liberatur, vt dicit Hieronymus.

G *Quid voluerunt dicere vocantes Iesum filium David. Et quod Messias est filius Dauid. Quæst. LIII.*

QVæretur quid voluerunt dicere vocantes Iesum filiũ Dauid. Aliqui dicunt, quòd turbæ hoc dixerũt, quia ita verum erat, quod Iesus esset de stirpe Dauid supra 1. c. Sed non stat, quia hoc nihil erat: plurimi enim inter Iudæos erant de stirpe Dauid, qui nullius honoris erant, & quasi nihil plus erat dicere filium Dauid, quam dicere hominem, vel Iudæum. Alii dicunt, quòd ad honorandum eũ dicebatur hoc, quia nomen honoris erat, vt dicit Remigius sic etiam dicit glo. propter misericordiam, & beneficia filiũ Dauid prædicant. Sed hoc non stat, quia si nihil aliud sit esse filiũ Dauid nisi esse de stirpe eius, parui honoris erat, eo quòd plurimi inter Iudæos erant de stirpe ista qui nullius honoris erant. Sed dicendum, quòd vocatur filius Dauid, i.
H Messias, eo quòd Messias promissus fuerat futurus de semine Dauid Ieremiæ 33. suscitabo Dauid germẽ iustum, idest suscitabo iustum de germine Dauid, iustus dicitur Messias per excellentiam, & ita dicitur eod. capit. scilicet hoc est nomen, quod vocabunt eum *D*ominus iustus noster, & ita Iudæi dicebant, quòd Messias de semine Dauid erat, Ioann. 7. scilicet nonne scriptura dicit, quia de semine Dauid, & Bethleem castello vbi erat Dauid venit Christus, idest Messias: quicunque ergo vocabat Iesum filium Dauid, volebat dicere ipsum esse Messiam, sic patet quia infr. 21. quando intrauit Iesus in Ierusalem, dicitur quod pueri dicebãt Osanna filio Dauid, & Marc. 11. vbi ponitur eadem historia, dicitur Osanna benedictus qui venit in nomine Domini, & benedictum, quod venit regnum patris nostri Dauid, & tamen regnum Dauid, quod erat venturum, erat regnũ Messiæ, quia sic prædictum fuerat; Ierem. 22. s. suscitabo Dauid
I germen iustum, & regnabit rex & sapiens erit, i. ille iustus, qui suscitandus erat de germine Dauid futurus erat rex. Itẽ patet, quod de Messia loquantur turbæ, quia dixerunt nunquid hic est filius Dauid? & sic dubitabant, an Iesus esset ille, qui vocaretur filius Dauid. & illum volebant esse aliquem vnũ, & non multos. & tamen si esset nomen progeniei, vel honoris, multis competeret.

Quare dicebant, quod Christus erat filius Dauid. Q. LIV.

QVæretur quare dicebãt, quod erat filius Dauid, i. Messias. Dicendum, quòd hoc erat pp magnitudinem miraculorum. nam de Messia credebatur a Iudæis, quod esset iustior omnibus hominibus, eo quod scriptura vocabat illũ iustum absolute. Ierem. 22. s. hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus iustus noster. & Isaiæ 11. ponitur, quod repleretur Spiritu sancto, & de iustitia eius, s. quòd iudicaret in iu-
K stitia, & non secũdum auditum aurium. Etiam credebatur, quòd futurus esset maior in potestate spirituali omnib. hominibus, sicut dixit Isaias, quod exaltaretur plusquam Abrahã & omnes patres antiqui, ista autem in Christo apparebãt, quia nulla iniquitas in eo inuenta est. Erat etiã maioris potestatis omnibus hominibus, quia nemo talia fecerat qualia ipse, ideo cum viderent hæc turbæ dicebant eum esse Messiam. sic dicitur Ioan. 7. Christus cum venerit nunquid plura faciet quam quæ hic facit? quasi dicat, non. ideo videtur, quòd ipse sit Messias, & ita ipsi confitebantur, quòd nunquam talia facta fuerant in Israel supra 9.

Quare

Quare dixerunt de Christo Pharisæi in Beelzebub principe dæmoniorum eycit dæmonia. Et quod duo præcipua mala Pharisæi de Christo dicebant. Quæst. LV.

QVæretur, quare dixerunt Pharisæi in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Dicendum. quòd turbæ dixerant Iesum esse Messiam, & de hoc dolebant Pharisæi qui inuidebant illi. erat quippe odium Pharisæorum personale contra Christum, & ideo etiam si Messias esset maximum bonum, quod Iudæi expectabant, nolebãt Pharisæi, quòd ille esset Messias, sed potius vellent carere Messia, vel quòd nũquam veniret Messias, quam quòd iste esset Messias. vt ergo non daretur ei ista laus a populo, restiterunt. turbę enim quæ nulla passione odii erga Iesum tenebantur, rectè de eo iudicabant p signa data in scriptura eum esse Messiam. Pharisæi autem
B si hoc determinate scire possent, ignorare potius eligebant, vt non cogerẽtur hunc hominem venerari in Messiam quẽ toto animo oderant, & quia molestum eis erat, quòd a turbis ei iste honor deferretur, voluerunt hanc de eo insurgentem fidem apud plebem mox extirpare: & quia miracula illa, ex quibus turba ad hoc credendum mouebatur, negari non poterant, quia præsentibus omnibus facta erant, voluerunt ea dæmoni ascribere, dicentes, hic non eiicit dæmones nisi in Beelzebub, idest propter ista quæ videtis non credatis eum esse Messiam, quia non facit ista in virtute Dei, sed in potestate dęmonum. Ita etiã dolebãt Sacerdotes, & Pharisæi quando viderunt pueros clamantes Osanna filio Dauid, & dixerunt, audis quid isti dicunt? infra 21. idest quare non increpas istos qui te vocant filium Dauid? Christus autem potius approbauit dictum illorum, & non solum, quãdo dicebatur de eo, ꝙ erat Messias, sed etiam quandocunq;
C aliqua magna laus dicebatur de eo propter miracula, Pharisæi dicebant, ꝙ faciebat illa in virtute dęmonum. vt patet supra 9. quando eiecto dęmone, & sanato muto, dixerũt turbę, nunquam sic apparuit in Israel, dixerunt Parisęi, in principe dæmoniorum eiicit dęmonia.

Considerandum pro hoc, quòd Pharisęi duo mala de Christo dicebãt, s. quod ipse dęmonẽ haberet habitantẽ in eo corporaliter, sicut in aliis arreptitus, & qđ opera Christi erant in virtute dęmonum. De primo patet, quia dr̃ Marc. 3. Scribę dicebant, quoniam Beelzebub habet, i. dęmonẽ habet in corpore. De secundo patet, quia dr̃ ibi, & quia in principe dęmonum eiicit dęmonia. & hoc secundum magis innuitur hic, & ita intelligebant, vel se intelligere innuebant, quòd Christus nihil facere posset, sed habebat aliquem dęmonem familiarem sibi, qui hęc omnia faceret. Dicebatur
D tamen ipse eiicere dęmonia inquantũ eo loquente, eiiciebãtur per illum dęmonem qui erat familiaris. dixerunt autẽ, quòd faciebat hoc in principe dęmoniorum, eo quòd non posset aliquis dęmon cęteros eiicere de corpore, nisi potentior illis esset. principem ergo illum posuerunt, & istum vocauerunt Beelzebub propter causam quę infra dicetur.

Iesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum diuisum contra se desolabitur, & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit. Et si Sathanas Sathanam eycit, aduersus se diuisus est, quomodo ergo stabit regnum eius?
25. qu. 2. cap. si ea. *Et si ego in Beelzebub eycio dæmones, filij vestri in quo eyciũt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem ego in spiritu Dei eycio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Et tunc domum illius diripiet. Qui non est mecum contra me est, & qui non congregat mecum, spargit.*

Calumnia cõfutatio. *Iesus autem sciens.* Hic ponitur calumniæ confutatio, s. ꝙ Christus ostendit falsum esse, & non habere aliquem colorem id, quod dicebant. Et ostendit primo, quòd non poterant miracula quæ faciebat attribui spiritui maligno. Secũdo ostẽdit, ꝙ oportebat ea attribui spiritui diuino ibi. *Aut facite arborem* Prima in duas, quia primo ostendit, qđ dictum est per rationem. Secundo dicit istorum calumniantium damnationem ibi. *Ideo dico vobis.* Prima in quatuor secundum, ꝙ facit quatuor rationes ad probandum, quod

A dixit, quæ in litera apparent. & dicitur.

Iesus autem sciens cogitationes eorum. Scilicet Pharisæorum qui dixerant in Beelzebub eiicit dæmonia, dixit eis, i. Pharisæis: non quidẽ, quòd determinate loqueretur ad eos, quia toti populo loquebatur, quia tamen ista verba propter istos solos fuerunt dicta, dicitur loqui ad eos.

Omne regnum. Ista est prima rõ in qua probat, ꝙ vnus dęmon non eiicit aliũ de corpore, quia oẽ regnum quod diuisum est, pauco tp̃e durat, si tamẽ dæmon eiiceret dæmonẽ, esset diuisum regnum dæmonum. & sic iam periret, tamen non perit, ergo non est diuisum. & dicitur.

Omne regnum contra se diuisum. Idest cuius habitatores inuicem pugnant, quia regnũ non dr̃ esse ipsa regio, sed potius vniuersitas hominũ habitãtiũ in regione. *Desolabitur.* Et peribit, s. non manentibus habitatoribus in regione.

Et omnis ciuitas. Christus inducit exẽplum de omni cõ-
B munitate, quia in omni communitate multi sunt per quorum concordiam manet communitas. cum autem cœperit discordare, & pars insurgere in partem, peribit quælibet cõmunitas, & quia maxima, & potentior communitas est regnum, illam dixit perire per discordiam. deinde de ciuitate quæ minor est idem subdit. Sic dicit Chryso. nihil. n. est in terra regno potẽtius, sed tñ per alterationem perit. quid autem dicendum est de ciuitate, vel de domo, si regnum, siue magnũ, siue paruum fuerit contra seipsum pugnans perit?

Vel domus diuisa contra se. Domus accipitur pro habitatoribus, & non pro ædificiis, quæ etiam tãto citius peribit, quanto bellum domesticum omnibus bellis grauius est, q̃a nulla efficacior est pestis ad nocendum quam familiaris inimicus. vt dicit Boetius, de Consol. lib. 3. Prosa 7.

Et si Sathanas Sathanam eycit. Idest si vnus dæmõ eiicit alterum de corpore. *Aduersus se diuisus est.* Idest Sathanas
C est diuisus in se, & accipitur Sathanas pro oĩ vniuersitate dęmonum, quæ in se diuiditur, si vnus dæmon alium eiicit.

Quomodo ergo stabit regnum eius. Quasi dicat, non poterit manere, & tamen manet, ideo non eiicit dæmon dæmonem. *Et si ego.* Ista est secunda ratio ad formandum, i. probãdum, s. filii vestri, idest Apostoli, vel exorcistæ, eiiciunt dęmonia, sicut ego. & tamen non dicitis de illis, ꝙ eiiciant ea in potestate dæmonum, sed in virtute Dei, ergo non debetis dicere, ꝙ ego in potestate dæmonum eiiciam dæmonia, quasi dicat, manifeste apparet, quòd non loquimini, secundum rõnem, sed ex inuidia, quia si vnus eiicit dæmonia in in virtute Dei, de cæteris qui ea eiiciunt idem credi põt: nec est tenendum contrariũ quousq; appareret, & non obstabat p aliq̃ rõnem, vel signum, ꝙ Christus in virtute dęmonum eiiceret dæmonia. ergo iniuste dicebatur, quòd sic illa eiiceret, cum potius præsumendum esset, quòd in virtute Dei
D eiiciebat quousque constaret. Vnde dicitur.

Et si ego in Beelzebub. In potestate Beelzebub.

Eycio dæmones. Idest creditis, ꝙ sic eiiciam dæmones, *Filij vestri in quo eyciunt.* Idest in cuius potestate? quasi dicat, etiam in potestate dæmonum ea eiicient, & tamen vos hoc non creditis, ergo nec ego dicendus sum eiicere dęmonia in virtute dęmonum. filii autem Iudæorum dicũtur exorcistæ, vel Apostoli, quia vtrique dæmonia eiiciebãt. *Si autem ego in spiritu eycio dæmones.* In spũ, s. Dei. sed dr̃ Lu. 11. si in digito Dei eiicio dæmonia. & idẽ est, quia digitus Dei dr̃ potestas eius, eo ꝙ digitus est organũ operatiuum, & est modus loquendi Scripturæ. sic dixerũt magi Pharaonis, q̃n non potuerunt facere ciniphes, digitus Dei est hic, i. potestas Dei impedit nos Exod. 8. quasi dicat, sicut potuimus facere maiora, idest sanguinem, & ranas, potuissemus facere minora, sed digitus, i. potestas Dei nos impedit.
E *Igitur peruenit in vos regnum Dei.* Scilicet si creditis, quòd ego in virtute Dei eiicio dæmones, sequitur ꝙ regnum Dei venit in vos, idest quòd iam Messias venit, qui dicitur habere regnum Dei, quia regnum aliorum hominum, vt communiter iniquum est: Messias autem futurus erat iustus super omnes homines, ideo regnum suum esset regnum Dei, & regnum iustum. nã Esa. 11. dr̃, quòd ipse non iudicaret, secundum auditum aurium sicut cæteri homines, sed iudicabit pauperes in iustitia. Etiam vocatur regnum Dei, quia à Deo præmissum, & prænunciatum fuerat illud regnum esse futurum: Ierem. 23. suscitabo Dauid germen iustum, id est suscitabo Messiam de germine Dauid, & regnabit rex

idest & erit rex & regnabit, & Zacha. 9. dicitur: exulta filia Sion, ecce rex tuus venit, & intelligitur de rege Messia, vt Matthæus inducit infra 21. *Aut quomodo potest quisquam.* Ista est tertia ratio in qua ostendit se esse potentiorem diabolo, & quod eum alligauerit. quia non potest aliquis intrare in domum viri fortis, & tollere omnia, quæ possidet, nisi prius alliget fortem, & tunc poterit omnia secure tollere, & tamen ego aufero dæmoni vasa: ergo iam alligaui eum. in ista ratione ponit Christus solam maiorem propositionem subintelligens minorem, & conclusionem. Et dicitur quòd non potest quisquam intrare in domum fortis, scilicet secure. Vel debet referri ad totum, quod sequitur, scilicet intrare, & tollere vasa, nisi prius alligauerit fortem re forti, cum præsupponatur fortem manere in custodiam domus suę, & tamen tollere, quæ possidet non potest nisi alligauerit eum, quia impediet ipsum tollere illa, sic dicitur Luc. 11. dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet, idest nemo potest sibi illa tollere, si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet. sed vincere est alligare, quod magis patet Marc. 3. f. nemo potest vasa fortis ingressus in domū diripere nisi prius fortem alliget, & sic præsupponitur, quòd prius domum ingrediatur, quam fortem alliget.

Et vasa eius diripere. Omnia quæ possidentur vocantur vasa, est modus loquendi Iudaicus, vnde organa vocantur musica vasa Psalmi, vt patet Psalm. 70. confitebor tibi in vasis Psalmi, & arma vocantur vasa belli, vel vasa interfectionis, & ita de cæteris rebus possessis. Et possunt accipi hic vasa pro armis, & ita de cæteris rebus possessis, quia Luc. 11. dicitur vniuersa arma eius auferet. *Nisi prius alligauerit fortem.* Scilicet ne impediat eum tollere quæ vult. *Et tunc.* Scilicet postquam alligauerit fortem. *Domum illius diripiet.* Id est poterit diripere nemine impediente. *Qui non est mecum.* Ista est quarta ratio ad probandum, quòd Christus non agit in virtute dæmonis, & est sensus, quod quomodocunq; aliquis agit in virtute alicuius, oportet, quòd sit similitudo aliqua inter illos, maxime quando vtrunque est agens per rationem, quia nollet vnum cōcordare alteri, nisi sit inter eos similitudo aliqua, & tamen inter Christum, & dæmonem similitudo nulla erat, sed potius dissimilitudo, eo quòd Christus subtrahebat homines dæmoni: nam dæmon homines in malum inducit, Christus verò à vitiis retrahebat, ideo non agebat in virtute dæmonis, & sic dicitur. *Qui non est mecum* Idest concordando mecum in verbo, & facto, & voluntate. *Contra me est.* Idest aduersarius meus, & ita est de dæmone, quia non concordat mihi in factis, & multominus in voluntate faciendi, quia & si interdum bonum agat, vel agi suadeat, semper tamen propter malum finem agit, ideo agere non possum in virtute illius. *Et qui non congregat mecum spargit.* Scilicet ego venio homines ad congregādum in vnitatem fidei, in vnitatem morum, per vnitatem legis, quam toti orbi dedit infra 28. vt per hoc congreget eos in vnam veram beatitudinem, siquis autem est qui opere & voluntate inquantum potest non conatur ad hoc, spargit, idest diuidit ea quæ coniungenda erant, & ille contra me est, & ita erat dæmon qui homines à fide & lege detrahere nititur: non ergo concordabat Christus dæmoni ad hoc, ꝙ verisimile esset, posse agere in virtute illius.

Quomodo prima ratio Christi concludat. Et quæ sit vis eius argumenti: Et quomodo princeps mundi a Christo eiectus est foras. Et dæmones nihil propter hominem agunt cum quo familiaritatem habent: cum neminem diligant, nec seipsos.

Quæst. L V I.

QVæretur, circa primam rationem Christi quomodo concludit.

Aliqui dicunt, scilicet glo. Christus necessaria cōplexione, idest argumento coniunxit: vel enim Christus in virtute Dei dæmones eiicit, vel in principe dæmoniorum. si in virtute Dei, frustra calumniatur. si in principe dæmoniorum, regnum eius diuisum est, nec stabit, & ideo a regno eius recedant, quod innuit sibi eos elegisse dū in se credunt Vel si sic diuisus est, imbecillior est, & perit.

Sed dicendum, quòd istorum ratio est conclusio Christi

F scilicet ꝙ recederent a regno dæmonis quia per hoc Christus innueret Iudæos credere se esse in regno dæmonis, qđ tamen non confitebantur, sed potius ipsi in detestationem Christi dicebant eum esse amicum, & familiarem dæmonibus, & in virtute illorum hoc agere. maxime quia si illa esset conclusio a Christo intenta exprimeret eam, sed non exprimit, sed potius concludit, quomodo ergo stabit regnum eius? Alia conclusio, s. quòd est dęmon imbecillior factus, & perit, aliquo modo consonat verbis Christi, & tamen si plus non aperiat, non videtur aliquid esse probatum.

Alii dicunt, vt Chrysosto. quòd si dęmon eiicit dęmonem diuisus est, & perit, si autem perit, non potest alium proiicere.

Sed hoc non multū stat, quia Christus non innuit, quòd dęmon pereat, etiam si diuidatur Sathanas, sed quod pe-
G reat regnum eius: nam etiam si dęmones semper pugnarēt nunquam perirent, quia sunt puri spiritus, & ideo sunt immortales, sed regnum eorum perit, quod consistit in quadā ordinata, & imperturbata habitudine ipsorum, & ideo durare non potest, quòd vnus dęmon pugnet cum alio. & tamen si pugnent regnum eorum, quod habent super homines peribit.

Aliqui dicunt, vt Hilarius, quòd si dęmones coacti sunt ad diuisionem suam per Christum, potentior erat ipse illis quos diuidere potuit. Sed istud magis conueniret tertię rationi Christi, scilicet quòd non potest quis intrare in domū fortis, & diripere spolia eius, nisi alligauerit fortem, potius quam isti primę, quia in isto non fit comparatio Christi ad dęmones, sed dęmonū inter se. scilicet quomodo possit durare regnum dęmonum, data ista discordia inter eos. Itē pa-
ret, & fortius, quia Iudęi non pręsupponebant, quòd Chri-
H stus cogeret dęmones ad diuisionem, ita quòd cogeret principem dęmonum ad hoc, quòd eiiceret dæmones alios de corpore, quia tunc dicerent eum esse maiorem dęmonibus, quod non poterat esse, nisi ipse esset Deus, vel in Dei virtute operaretur. & idem erat, quod Christus per seipsum dęmones de corporibus eiiceret, vel quòd cogeret dæmonē principem aliorum ad eiiciendum eos, etiā certum est, quòd Deus vtitur sæpe ministerio dęmonum ad multa, sicut fuit in plagis Aegypti. Psalm: 77. misit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos, idest per dæmones. qui dicuntur Angeli mali, vel spiritus mali primo Reg. 16. & 18. Iudæi tñ volebant, ꝙ Christus nō ageret ista in potestate Dei, sed dæmonum, cum per hoc vellent ostendere eū non esse Messiam. ergo necesse est, quod intelligerent, quod ipse non cogebat principem dæmonum ad aliquid agendum, sed quod agebat in virtute illius, scilicet quia habebat eum
I sibi familiarem, vtpote quia colebat eum, & sic ille, vt placeret Christo eiiciebat alios dęmones. & ita dixerunt, quod ipse Iesus possidebatur a dęmone. Mar. 3. f. dixerunt scribę Beelzebub habet, idest dęmonem habet q. arripit eum. minorem ergo ponebant Christum quam dęmonem, & ideo non pręsupponebant Iudęi, quod Christus diuiserit dęmones, vel diuidere potuerit, ad hoc, quòd procedat argumentū Hilarij Alij dicūt, vt Nicolaus, ꝙ si Iesus per dæmonē eiiciebat alios, sequitur quòd diuisio esset inter eos, & sic non posset diu stare potestas Diaboli, & ex hoc sequitur aduentus Christi ꝑ quem potestas dæmonis erat auferenda.

Sed hoc nō stat, nā licet dæmones inter se pugnarēt, non sequit̃ ex hoc, ꝙ Christus vēturus esset, sed solū sequit̃, ꝙ regnū dæmonū, non poterat manere, q̄a ipsum se destrueret. Item cū dicit, ꝙ per Christū ptās dæmonū auferenda erat,
K licet sit verū, nō cōuenit proposito suo, quia si dæmones inter se pugnāt, illi destruēt regnū suū, & non oportet, ꝙ aliquis auferat eis ptātem, quia ipsa ꝑ se cessabit, immo stare non poterit. Itē & fortius cū dicit, ꝙ ex hoc sequat̃, eū certo tpe venturū, vel solū, ꝙ aliqñ veniet. Si. n. inferat̃, ꝙ aliqñ veniet, hoc superuacuū erat, quia hoc ex lege, & prophetis cōstabat: Christum, s. esse venturum, & oēs Iudæi illū expectabāt. Si aūt dicat̃, ꝙ certo tpe vēturus erat, nihil sequit̃, quia cū fuisset pugna dæmonum, sp ex quo dæmones eiiciebant̃ de corporib. non videretur, ꝙ potius nūc Christus veniret, q̄ ꝙ venisset per sexcentos annos ante hoc, cum sp fuissent inter Iudæos aliqui exorcistæ qui dæmones eiiciebant. Itē quia dato casu Iudæorū, nō sequebat̃ Christū venisse, quia

ipsi

ipsi innuebant, quòd dæmones eijciebantur per principem dæmonum volentem complacere Christo. ita ergo posset ille princeps volens complacere alicui alteri homini excludere dæmones de corporibus, & sic non sequeretur Christum venisse, sed Christus vult, quod dæmon non pugnet contra dæmonem propter aliquem hominem. Aliter ergo dicendum, ꝙ Christus ostendit, quòd dæmon non eijcit dæmonem, quia si eijceret diuisus esset dæmonum exercitus, & iõ cessaret regnum dæmonum. & supplendum est, ꝙ tñ istud regnum non cessabat, quia adhuc dæmones regnabant sup homines, ergo non pugnabant inter se, & sic faciūt argumẽtum cuius solam maiorem exprimunt, s. si dęmones inter se pugnant diuisum est regnum eorum, & nõ potest stare diu, & tamen semper manet, ergo non pugnant dæmones inter se. maior patet, quia regnum dęmonum est super homines, & est in hoc duplex habitudo. Vna est dæmonum inter se respectu sui principis, secundum quem ordinati manent, & in pace, vt sic fortiores sint ad nocendum hominibus existẽte virtute vnita, alia est habitudo ipsorum ad homines quibus præsunt, s. vt noceant eis quantum possunt, & prima habitudo est propter secundam, & sublata illa auferetur secũda. Et hoc Christus dicit, s. quòd si sathanas diuisus est, regnum eius non stat, s. neutro modo. Non enim primo modo, quia diuisio eorum, & pugna repugnat formaliter illi ordinationi, & habitudini secundum quam vniuersitas dæmonum est aliquid vnũ, & potest dici communitas regnatiua. Tollitur etiam secundo modo, quia dæmones concordes existentes nocere possunt hominibus, nisi per superiorẽ virtutem arceantur, nihilominus inferunt nocumenta aliqua, quæ inferri permittuntur, & quantum ad hoc dicũtur regnare super homines. Et dicitur dæmon princeps mundi. Ioan. 14. venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, idest dæmon qui est princeps mũdi nihil habet in Christo, & in nullo concordat cum eo. Vel nihil habet in eo, idest nullam potestatem, licet sit princeps mundi. & Ioã. 12. dicitur princeps huius mundi eiicietur foras idest dæmon priuabitur potestate quam exercebat super mundum, idest super homines, & quantum ad hoc eiicietur foras. nõ quidem foras, idest de rerum vniuersitate, sed foras, idest extra potestatem quam exercebat. minor, s. quòd regnum dæmonum maneret patet, quia dæmones adhuc nocebant hominibus tempore Christi cum essent multi arreptitii qui a dæmonibus possidebantur, & alia nocumenta inferebant. & hoc est regnare eos super homines, quia nihil de hominibus quærunt, nisi illis nocere. non possent tamen si inter se pugnarent, quia satis esset cuilibet dæmoni pugnare contra alterum, vel se defendere ab eo, & sic nemo posset eorum homines infestare. vnde bellum dęmonum esset summa pax hominum, & tamen non erat pax hominibus tẽpore Christi, nec vnquam fuerat quantum ad infestationes dæmonũ. ergo dęmones nunquam inter se pugnauerant. illa enim die qua pugnare incœpissent, cessasset regnum illorum. sic dicit Hieronymus, si Sathanas pugnat contra se, & dęmon inimicus est dæmoni, deberet iam mundi venire consummatio. nec haberent in eo locum aduersarię potestates, quarum inter se bellum pax hominis est. Et istud apertius dicit Marcus quam cæteri, s. si Sathanas consurrexerit in semetipsum dispartitus est, & non poterit stare, sed finem habet, idest iã regnum est finitum. sed non est finitum. hanc minorẽ Christus probare non curauit, quia nota erat Iudęis, s. quòd dęmones adhuc dominarentur hominibus, cum essent tũc plurimi arreptitii, & sic apparet, ꝙ dęmon non pugnat contra dęmonem, nec eiiciet eum, & conuenienter Christus nõ poterat in virtute dęmonis eiicere dęmonia, sed vel nulla eiiceret, vel oportebat, quòd in virtute Dei illa eiiceret, sic dicit Luc. 11. si Sathanas in seipsum diuisus est quomodo stabit regnum ipsius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dęmonia, quasi dicat, non benedicitis, quia tunc non stabit regnũ Sathanæ, & tamen stat.

Sed diceretur, quòd adhuc ista ratio Christi non cõcludit, quia poterat esse, ꝙ dęmones non pugnarent inter se, & ꝙ Christus eiiceret dæmonia in Beelzebub, & hoc, quòd dęmones non eiicerentur inuiti de corporibus, sed sponte recederent, & tamen putarentur eijci, & sic maneret regnum dęmonum, & tamen Christus eijceret dęmonia in virtute dæmonis.

Dicendum, quòd non stat, quia ista non esset deiectio dæmonum, sed esset collusio eorum cum Christo. Iudęi tamẽ voluerunt hoc, quia dixerunt, quòd ipse eijciebat dæmones in Beelzebub, idest per potestatem illius, & etiam dixerunt eum principem dæmoniorum, vt per hoc innuerent, quòd ille tanquam fortior cęteris poterat eos expellere de corporibus. & hoc dato sequitur bellum, s. quia alij dęmones inuiti eijciebantur de corporibus per principem suum, & sic nõ erat collusio, sed verum bellum. nam si dęmones sponte de corporibus exirent, non oportet, quòd Christus ageret in virtute principis dæmonum, nec haberet familiaritatem cũ vno solo dæmone, sed cum tota dæmonum vniuersitate, & cũm quolibet eorum per se, ad hoc, quòd propter eum quilibet dæmon exire vellet de corpore, quod possideret: Iudæi tamen attribuerunt Christo vnum dęmonem, quòd in uirtute illius solius ageret, ergo bellum dabãt inter dæmones. & ita miseri Pharisæi calumniari volebant. Sed nesciebant, quia melius dixissent, quòd Iesus erat cultor omnium dæmonum, & propter ipsum de corporibus exibant, non inuiti, sed ei placere volẽtes, & istud verisimilius erat. Et tñ, nec istud stat. Primo quia non erat satis verisimile, ꝙ vnus hõ cũ tota vniuersitate dæmonũ, & cũ quolibet eorũ per se familiaritatem haberet, cum sint dæmones quasi innumerabiles. Scđo & fortius q̃a non est verisimile, ꝙ dæmones ꝑꝑ aliquem hoĩem vellent exire de corporib. obsessorum, quia dæmones nihil agunt ꝑꝑ hoĩem cum quo familiritatem habent quasi eũ diligãt: nẽminẽ. n. diligunt, sed totã naturam humanã oderunt, & persequunt̃, sed placent interdũ homini, vt ei abundantius nocere possint quem sibi per pcẽtã subiecerunt. ꝙ ergo dæmon cessaret interdum a malo inferẽdo ꝑꝑ aliquem hominem, vt ei maius malum inferre possit, verisimile est. ꝙ tñ a maiori malo cesset, vt minus malum inferat, non est impossibile, cum in hoc tota dęmonis solicitudo sit. si tamen Iesus esset cultor dæmonum, eum solum per hoc suum faciebãt, vt ipsum solum torquere possent. Quod aũt ꝑꝑ illum sponte exire vellent de corporib. omnium obsessorum, erat cessari a maiori malo, quod inferre poterant, quam esset malum, quod inferre possent Christo ei complacendo. & sic cessarent a maiori ꝑꝑ minus. quod non est possibile, nisi vere ipsi Christum diligerent, & sic uellent ei cõplacere, quod falsum est, quia neminem vere diligit dæmõ, nec etiam seipsum, cum omnia in eo perturbata sint. Christus tamen non curauit pro ista parte arguere, sed solũ pro alia, eo quòd Iudæi determinauerant se ad aliam dicentes, quod in virtute principis dæmonũ eijciebat dæmones. Sed adhuc diceretur, quod in virtute principis illius dæmones eijciebantur, & non erat bellum, quia princeps dæmonũ Christo placere volens iuberet aliis dæmonibus exire de corporibus, & illi propter obedientiam exirent sine bello, & tunc non esset collusio. Et etiam non oporteret Christum familiarem esse singulis dæmonibus, sed sufficiebat ei, esse familiarem principi eorum. Dicendum, quòd non stat. Primo quia istud non esset dęmones eiici de corporibus, sed exire obediendo superiori. & tamen Pharisæi dicebant, quòd eijciebat dæmones, & sic volebant, quòd cogerentur exire, non tamen per ipsum, sed per principem dæmonum. Si autem dicatur, quòd eijciebantur inquantum exibant inuiti: licet ad solum mandatum superioris exirent, eo quòd resistere non poterant, iam bellum erat, cum contra voluntatem eorum fieret. Secundo patet, quia non poset hoc princeps dęmonum: nam licet ille in naturalibus viribus eset maior quolibet dæmone, non tamen erat maior omnibus simul. si ergo ipse vellet quemlibet de corpore eiicere, omnes insurgentes in eum ipsum compescerent. & sic non poset eijcere quos vellet de corporibus, nec imperando, nec realiter expellendo. Tertio patet, quia etiam si poset imperare non faceret, quia nollet carere hac potestate nocendi omnibus hominibus, vt soli Christo complaceret, vt dictum est

An Pharisæi dixerunt hæc verba, vel solum cogitauerunt. Et quod cogitationes non cognoscuntur per aliquid exterius, sed intuendo cor. Quæst. LVII.

QVæretur, an Pharisæi dixerunt verba, vel solum cogitauerunt istud, scilicet in Beelzebub eiicit dæmonia. Aliqui dicunt, quòd solum cogitauerunt, quia dr̃ hic, Iesus aũt sciẽs cogitationes eorũ dixit, &c. & tñ in hoc

respondet ipse ad illud in Beelzebub eiicit dęmonia. Lu. 11. ergo non dixerunt, sed solum cogitauerũt. Item patet, quia dicit Chryso. quia valde irrationabilis erat suspitio, & multitudinem timebant, non audebant ipsi publicare Christi accusationem, sed in mente voluebant. Dicendum, quod Pharisæi verbo dixerũt istud. Qd patet, quia supra dr Pharisæi audiẽtes dixerunt, hic nõ eiicit dæmones, nisi in Beelzebub & Mar. 3. dicitur, & scribę dicebant in principe dęmonum eiicit dæmonia. Sed aliquis dicet, quòd accipitur dicere mẽtaliter, idest cogitare. Sed non stat, quia Luc. 11. Christus loquens plebi dixit, si Sathanas diuisus est, quomodo stabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub eiicere me dæmonia. nam si hoc non dixissent, sed solum cogitassent, diceret eis Christus, quomodo cogitatis in Beelzebub eiicere me dęmonia? sicut supra 9. & Mar. 2. Pharisæis cogitãtibus, quod blasphemaret dixit. quid cogitatis mala in cordibus vestris. Item quia dicitur in litera, quòd turbæ admiratę de miraculo Christi dixerunt. nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi autem audientes dixerunt hic non eiicit dæmones, nisi in Beelzebub, in quo apparet, qd Pharisæi volebant auferre turbis opinionẽ, q̀ Iesus esset Messias, quasi non eiiceret dæmones in virtute Dei, sed dæmonũ, & tñ si hoc intra se solũ cogitarent, non prodesset ad suadendum turbis, ideo oportuit, quòd hoc eis dicerent, vt sic dissuaderent Iesum esse Messiam: verbo igitur dixerunt, & ita alias dicere soliti erãt. Ad primum dicendum, quod Iesus sciebat cogitationes eorum, non quidem, quòd hoc cogitassent solum & non dixissent, sed quia Christus non audiebat verba, sed sciebat, quod dixerant, ideo ita iudicabat de verbis istis, sicut de cogitationibus, quia sicut cogitationes nõ cognoscũtur per aliquid exterius, sed intuendo cor, ita Christus cognoscebat Pharisæos, ita dixisse, licet non audierit, quia per interiora iudicat. Aliter potest dici, & melius quòd Christus sciuit cogitationes Pharisæorum, idest quid facere cogitabant. nam ipsi dixerant turbis, quòd Iesus faciebat miracula illa virtute dęmonum, idest forte cogitabãt alia grauiora, s. dicere istud publice turbis, vt sic eas a Christo distraherent, suadendo quod omnia faciebat virtute dæmonum, & quia illud poterat aliquantulum scandalum gignere cõtra Christum, voluit ipse præoccupare omnes, quòd nihil agebat virtute dęmonum, sed Dei, & si Pharisæi non cogitassent facere scãdalum contra ipsum, non dixissent hæc, sed quia sciuit cogitationes eorum, dixit hoc turbis.

Ad secundum dicendum, quòd Pharisęi nõ audebãt publicare accusationem, nisi forte a principio. & tamen stimulati inuidia publicabant, & adhuc grauia publicare intendebant.

Quare Christus respondit ad cogitationes Pharisæorum. Quæst. LVIII.

QVæretur, quare Christus respondit ad cogitationes Pharisęorum.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo vt per hęc ostenderet se esse Deum qui sciebat quid ipsi cogitarent, nam scire interiora solius Dei est. sic dicit Hieron. Pharisæi opera Dei principi dæmonum deputabant, quibus Dominus nõ ad dicta sed cogitata respondit, vt vel sic compellerẽtur credere potentiæ eius qui cordis videbat occulta.

Secundo fuit, quia Christus volebat hic ostendere, quòd non operabatur virtute dæmonũ, & inter cętera illud erat vnum, s. quòd eorum interiora cognoscebat, quod non poterat, nisi Deus, vel cui Deus reuelaret. sed q̀cquid esset illorum. non indigebat dęmonum auxilio, quia si Christus esset purus homo, & tamen Dei virtute interiora agnosceret hominum, eiusdem quoque virtute dæmones posset eiicere. nam dęmon non poterat ei reuelare secreta cordium, cũ dæmon non cognoscat illa. sicut enim quando dixerat paralytico remittuntur tibi peccata, cogitantibus contra eũ Pharisæis dixit, quid cogitatis mala in cordibus vestris supra 9. & Marc. secundo. & per hoc ostendit, quòd peccata remittere poterat, cum posset secreta cordium intelligere, quia vtrunque diuinæ potestatis erat. Tertio fuit, quia Christus, licet respondit ad verba quæ dixerant Pharisęi turbis, tamẽ respondit propter cogitationes, quia cogitabant Pharisæi deteriora facere, quos præoccupauit respondendo, ne iam locus esset eis suadendi populo, quòd ipse in virtute dæmonũ eiiceret dæmonia, cum astantibus turbis probauerit hoc esse impossibile.

Quare Christus redarguit dictum Pharisæorum, & quare potius nunc quam prius. Qui ex inuidia loqui arguuntur, quæ non quærit quid dicat, sed solum vt dicat. Quæst. LIX.

QVæretur, quare Christus redarguit nunc dictum Pharisæorum. Et quare potius nunc quam prius, quia iterum dixerant, quod eiiceret dæmonia in principe dæmonum supra 9.

Ad primum dicendum, quòd iustum fuit redargui illos de hoc. quia falsum dicebant, & nisi redarguerentur posset hoc suaderi turbis, & sic distraherentur a Christi doctrina.

G ostendit hoc autem Christus esse irrationabile ex quatuor probationibus quæ habentur in litera, licet ex multis aliis idem probari posset, sed hæc sufficiebant. Dicebant enim Christum non solum in virtute dęmonis eiicere dæmonia, sed etiam ipsum a dæmone possideri Mar. tertio, scilicet Beelzebub habet.

Sed hoc non stat: non enim poterat cum tanta mansuetudine loqui, & modestia qui a dæmone possidetur, sed omnia per timorem agit.

Item arreptitius secreta cordium nõ cognoscit, quia etiã dæmon illa ignorat, quæ tamen Christus sciebat, & ostẽdebat. Item licet posset suspicari, quod dæmones inter se colluderent in exitu de corporibus. tamen sanitates, & suscitationes mortuorum, & cætera miracula quæ Christus facie-

H bat, dæmoni ascribi non poterant, quia in his non erat locus collusioni. nec etiam Iudæi dixerũt vnquam, quòd faceret omnia miracula in virtute dęmonum, sed solum eiicere dęmonia. vnde tam hic quam supra 9. dixerunt, quòd in Beelzebub eiiciebat dæmonia, de cæteris miraculis nil dicentes, quasi non esset verisimile, quod illa posset facere opere dæmonum, & tunc irrationabiliter loquebantur, quia si oportebat concedi Christum in virtute Dei agere ea quæ maiora erant, cur ea quæ minora erant, & etiam virtute Dei fieri poterant, dæmoni ascribebant, non cogente aliqua causa ad hoc? sic dicit Hier. & Chrys. & tamẽ, quia ex inuidia loquebantur, non considerabant quid dicerent, quia inuidia non quærit quid dicat, sed solum, vt dicat, idest vt habeat aliqd ad dicendum qualecunque illud sit, & sic etiam in hoc errauerunt dicentes, quòd Christus eiiceret dæmonia in Beelzebub, quia verisimilius dixissent, quòd dæmonia non eiiciebantur, sed omnia sponte exibant, & sic euaderent multa argumenta Christi, vt dictum est supr. quæst. 55. quia tamen

I quicquid dicerent, vt falsum dicturi erant, semp locus erat redargutioni ipsorum, quia Christus inueniret contra eos alias probationes, si aliter sibi calumniarentur.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non increpuit Pharisæos prima vice supra 9. & eo, quòd voluit eis concedere tempus, vt ex miraculis ipsius addiscerent, quòd non in Beelzebub, sed in virtute Dei dæmonia eiiciebat, quia non fuerunt emendati eandem blasphemiam rursus dicentes increpuit eos. Sic dicit Chrysost. scilicet superius de hoc Christum accusauerant, quòd in Beelzebob eiiceret dæmonia, sed tunc quidem eos nõ increpauit concedens eis a pluribus signis cognoscere eius virtutem, sed quia in ea permanebant eadem dicentes, iam increpat eos. Secundo fuit, quia forte murmuratio Pharisæorum fuit tunc minor, & non nitebantur hoc suadere plebi, nunc vero magis blasphemabant, & cogitabant ex hoc suadere populo, vt a Christo re-

K cederent, ideo ipse videns cogitationes eorum, vt dicitur in litera dixit redarguendo eos, & tamen tenuit Christus magnam modestiam in redargutione, quia licet sciret eos qui hæc dixerant, nec illos expressit ex nomine, nec specialiter contra eos locutus est, sed toti plebi hæc dixit, innuens q̀ non dicebat quasi iustificans se, sed argutores redarguens, sed ne eorum praua colloquia bonam fidem plebis corrumperent, ostendere voluit falsa esse quæ dixerant, ne plebs decepta illis assentiret. Sic dicit Chrysost. s. ipse autem accusationem in respondendo non ponit, nec diuulgat eorum nequitiam, solutionem autẽ inducit. studium enim eius erat prodesse peccantibus, & non publicare.

An inter dæmones sit aliquis ordo principatus. Et quomodo dæmon licet vinci possit, fatigari tamen non potest. Nec eius voluntas aliquo iure potest regi. Quomodo vero inter dæmones sit principatus. Et quomodo habent regnum suum super homines. Et quare non sit ordo in damnatis.

Quæst. LX.

QVæretur, quia dixerunt Pharisæi, quòd Christus in principe dæmonum eiiciebat dæmonia. an sit inter dæmones aliquis ordo principatus.

Aliqui dicunt, quòd nō, quia dicitur Iob. 10. quòd in terra miseriæ, & tenebrarum nullus ordo est, sed sempiternus horror. dęmones tamen in terra illa sunt. Item vbi est ordo prælationis, est aliqua concordia, sicut Christus dixit in litera regnum in se diuisum desolabitur, vel non stabit, sed dęmones semper sunt discordes, quia omnes sunt superbi, & inter superbos semper sunt iurgia Prou. 13. ergo nec est in eis ordo principatus. Item qui non vult superiori subiici, nollet subesse minori, sed Deo qui supremus est nullus dæmonum vult esse subiectus, nisi quia coguntur, ergo nullus eorum vellet alteri subesse. Itē si esset ordo prælationis inter dæmones, aut esset a natura, aut per violentiā, aut ex electione. Non primum, quia omnia naturalia manent semper in re quandiu ipsa est, & tamen ordo non manebit in dæmonibus post iudicium, quia tunc euacuabitur omnis principatus, & potestas 1. Cor. 15. Non etiam secundum, quia si violenter vnus dæmon alium subiicere vellet, etiam si minor esset, nunquam consentiret subiectioni. nam licet vinci potest, fatigari tamen non potest, quia est purus spiritus, ideo volūtas eius semper resisteret, licet viribus superioris ad aliquid cogeretur. ordo tamen requirit concordiam, quæ stare non potest, quandiu voluntas minorum repugnat maioribus, ideo impossibile erat cōstitui ordinem principatus per violentiam inter dęmones. Non etiam tertium, quia quilibet dęmon cum sit superbus potius vult pręesse omnibus, quam subesse cuiquam, ideo non erit ordo inter eos per electionem. Item ordo pręlationis semper est secundum aliquam regulam iuris, quia ablata iustitia impossibile est manere aliquam communicationem, vt dicitur 8. Ethi. sed voluntas dæmonum nullo iure regi potest, quia est omnino damnata, ergo non est ordo aliquis inter dæmones.

Item si esset ordo inter eos, maiores præessēt minoribus, quod iniustum videtur, quia illi grauius peccauerunt, inquantum perfectiora naturalia susceperunt per quæ stare poterāt, & nō steterūt, & sic deberēt grauius puniri. si tamē præessent, daretur eis magis de bono quā eis qui minus peccauerunt, cum dæmō pręest tanquam bonum iudicet, quia superbus est, ergo non erit inter eos ordo.

Item si inter dæmones esset aliquis ordo pręlationis, esset pariter in damnatis, quia vtrorumque est eadem damnatio, & tamen non potest esse pręlatio aliqua inter damnatos ergo nec inter dæmones erit pręlatio. Dicendum, quòd nūc inter dæmones ordo principatus est, quia est regnum inter eos, sicut Christus dixit hic, & Luc. 11. de Sathana regnum eius quomodo stabit, & tamen regnum dicit excellentissimum principatum consistentem in quadam coordinatione pręsidentium, & subiectorum ad vnum finem beatitudinis politicę: ergo si inter dæmones regnum est, magnus ordo principatus est.

Item patet, quia infra 25. dicitur damnatis, ite cum diabolo, & angelis eius, & sic ponitur vnus diabolus tanquam princeps, & cęteri vocantur angeli eius, idest ministri sui, & sic Apo. 12. de dracone & angelis eius pugnantibus cōtra Michaelem, & Angelos eius, & ibi draco ponitur princeps omnium dæmonum.

Item patet, quia Iob 41. dicitur de Leuiathan, quòd ipse est rex super omnes filios superbiæ, dæmones tamen sunt filii superbiæ, idest valde superbi: regem ergo habent super se qui dicitur Leuiathan: est ergo principatus ordo.

Item patet, quia sic Iudæi asserebant dicentes, in principe dæmoniorum, dæmonia eiicit, vt patet hic & supra nono habent ergo dæmones principatus, & ordinem.

*Pro quo considerandum, quòd esse in dæmonibus ordinem prælationis, conuenit ex parte naturæ suæ, & ex parte diuinæ sapientiæ, & etiam iniquitatis proprię. De primo
A patet, quia naturaliter ea q̄ sunt excellentiora, principantur minoribus, influendo in ea & communicando illis virtutē, & deducendo finem ipsorum, vt patet in ordine naturali cā rum, & causatorum, a fortiori autem est hoc in habentibus rationem, quia hoc conuenit eis, scilicet consideratio finis, & velle peruenire ad illum finem, & quia ad hoc res nō possunt peruenire sine quodam ordine, facilius, & perfectius in eis ordo inuenitur. Et quia dæmones non fuerunt creati æquales in naturalibus, nec etiam in gratuitis si aliqua susceperunt, cum differant specie inter se, erunt quidam naturaliter potentes præesse aliis, idest habentes a natura abundantiorem perfectionem, per quam subiicere possint sibi, habētes minorem perfectionem naturalem, sicut homo naturaliter præest pecoribus, quia habet talia naturalia propter quę bonum est etiam ipsis pecoribus subiici homini, vt dicitur 1. Politic. c. 3. de seruitute naturali, & etiam homo potest per
B sua naturalia subiicere sibi pecora renitentia. De sapientia Dei etiam apparet, quia omnia quæ sunt a Deo, ordinata sunt, ad Rom. 13. potestas tamen collata dæmonibus ad nocēdum hominibus a Deo est, ideo oportet, quòd sit aliquis ordo in ea, idest vt distinguatur per gradus prælationis. Patet etiam ex iniquitate eorum: ipsi enim quia mali sunt, & hostes hominum, volunt inter se concordare vt magis hominibus nocere possint: nā si nullus ordo esset inter dæmones parum nocere possent, si autem non solum non esset ordo, sed etiam esset bellum, nihil nocerent hominibus, quia bellum eorum esset summa pax hominibus, vt dicit Hier. & quia valde dæmones inuident hominibus, & cupiunt nocere eis, volunt tenere illum modum quo magis eis nocere possint, iste autem est si omnes concordent in vnum finē ad quem peruenire non possunt, nisi per quendam ordinem inter se obseruatū, ideo dæmones inter se valde ordinati sunt,
C quia istū ordinē valde elegerunt, sibi, teneret tamen in eo naturæ viam, quia ille qui est naturaliter omnibus maior, præest omnib. in hoc ordine, & sic subsequenter distinguuntur cæteri per principantes, & subiectos, secundum quòd sunt maiores, vel minores, quousque perueniatur ad minimos dæmones qui nulli pręsunt, sed omnibus subditi sunt. qui autem principantur sunt viribus, & ingenio maiores: non tamen assumuntur in principes propter virium excellentiā, quia minimus dæmonum fortassis sufficeret ad inferendū tanta nocumenta, quanta omnibus hominibus inferuntur si permitteretur a Deo agere libere iuxta vires suas. sed non permittitur quisquam eorum plus agere quam Deus velit, assumuntur ergo in principes propter excellentiam ingenii quia qui maiori ingenio pollent, plures fraudes inuenire sciunt ad tentandum homines quam alii. nam quidam dæmones comparati ad alios insipientes sunt, non illis subiiciun-
D tur, vt iuxta illorum sententiam tentationes hominibus fiāt vt sic efficaciores sint. Dicūt etiam quidam minores a maioribus puniri, quando iuxta formam ab eis traditam nō præualuerint in tentatione hominum, quia forte non satis caute egerunt. Et hoc non est inconueniens, quia qui principātur, sicut ingenio maiores sunt, ita & viribus, vnde violenter possunt torquere minores, nec illi poterūt eis resistere, sicut dęmon animas torquet. nec tamen propter hoc minores dęmones a maioribus puniri recedere nollent ab obedientia eorum, quia si recederent turbando ordinem, periret principatus eorum super homines. tanta autem eis nocendi cupido hominibus inest, quod potius volunt ab alterutro mala pati, quam perdere principatum quem super homines gerunt. Ista autem coordinatio dæmonum vocatur regnum ipsorum, vel regnū Sathanæ, & istud semper stat, eo quòd dęmones propter causam dictam, semper sibi concordant.

Quidam dicūt, quod minores a maioribus puniuntur & recte assignant.

E habent autem dæmones regnum super homines, quia dæmon dicitur princeps huius mūdi. Ioan. 12. princeps huius mundi, idest dęmon eiicietur foras, idest extra potestatem, & Ioan. 14. venit princeps huius mundi, idest dęmon, & in me non habet quicquam, idest nullam potestatem. non tamen constat istud regnum ex dęmonibus, & hominibus tā quam ex principante, & subiecto, quia istud est inter eos qui concordant ad aliquem vnum finem, & est inter eos ordo, & tamen homines non concordant dæmonibus, sed violenter opprimuntur ab eis. vel seducuntur tentando, ideo non resultat aliqua communitas, vel communicatio ex hominibus, & dęmonibus: regnum dęmonum, quòd est inter

ipsos

ipsos dęmones ordinata habitudo principantium,& subiectorum, pręest hominibus nocendo illis,inquantum Deus illud regnum pręesse permittit.& ita Christus dixit. si Sathanas in se diuisus est,regnum eius non stabit, s.super homines.nam de regno in seipso non oportebat arguere, quia si diuiditur non est regnum,cum non consistat ratio regni, nisi in habitudine ordinata principantium,& subiectorum Etiam patet,quia Christus loquebatur Iudæis de eo, quod ipsis notum esse poterat,ordo autem dæmonum inter seipsos non potest cognosci a nobis,nisi per exteriora,s. inquantum valde nocent nobis.quod fieri non posset,nisi omnes in hoc concordes essent.scimus ergo eos esse concordes, & sic regnum illorum stat super nos de quo Christus loquebatur Ad primum dicendum,quod inter dæmones,& damnatos nullus est ordo,scilicet beatitudinis,est tamen ordo p[illegible]d tis.ordo namque in rebus non est,nisi propter aliquem [illegible]is quem sic ordinatæ consequuntur,& aliàs non consequerentur.& quia finis simpliciter est beatitudo cum sit summum bonum,tunc solum dicitur natura rationalis ordinata, quãdu in beatitudinem peruenire potest. quicquid autem ab hoc distrahit,inordinationem causat. qui ergo non possunt in beatitudinem peruenire, ordinem non habent, ita est de dæmonibus,& damnatis,quos beatificari iam impossibile est.est tamen ordo potestatis in dęmonibus,qui potius a Deo quam ab eis est,inquantum ipse contulit eis illa naturalia a quibus ordo ipsorum accipitur,& etiam,quia ipse vult,quod ad ministerium,quod eis concedit,s.exercendi bonos,& torquendi malus,ordinati sint.

Ad secundum dicendum,quòd dæmones quantum est ex seipsis nunquam concordarent,nec vellent subiici alicui sed potius quilibet pręesse vellet omnibus,& tamen,quia non possent hominibus nocere efficaciter,quod nimis desiderant,nisi ordinati essent,volunt pati hanc seruitutem,vt [illegible] homines exerceant principatum,si tamen dæmonibus auferretur potestas nocendi hominibus,non haberent inter se ordinem,quia iam nemo vellet alteri subiici, nec inter se vnquam concordarent. Ad tertium dicẽdum,quod dæmones nolunt subiici Deo,& tamen volunt subiici in alterutrum eo,quòd non eligunt subiici absolute,sed propter finem nocendi hominibus,& quia per subiectionem ad Deum nocere non possent,sed prodesse,cum Deus nihil ad malum ordinet,refugiunt Deo subiici,sed non recusant subiici in alterutrum,cum ex hoc potentiores ad nocendũ hominibus efficiantur,si tamen ordinem absolute vellent, potius quilibet dæmon eligeret Deo subiici quam alteri dæmoni.

Ad quartum dicendum,quòd non est ordo subiectionis inter dæmones per violentiam,sed est a natura,& per electionem,a natura quidem initiatiue inquantum propter perfectiora naturalia, vnus potest altri præesse, & hoc semper manet etiam post iudicium,quia licet cesset ibi actualis ordo quem tenuerunt dæmones hic ad nocendum hominibus,nunquam cessat diuersitas perfectionis eorum a quibus ordo posset accipi.est etiam ordo in eis per electionem,non quasi velint subiici absolute,sed vt fortiores ad nocendum sint. Ad quintum dicendum,quòd manet adhuc inter dæmones aliquod ius,vel bonum,quia sicut in quolibet malo, oportet aliquid boni remanere,cum non totum per malum corrumpatur,quia tunc esset malum purum,& integrum, quod falsum est 4.Ethic.ca.de mansuetudine,ita etiam potest in actibus iniustitiæ aliquis ordo iuris remanere,sicut patet in latronibus qui alios iniuste spoliantes, inter se aliquam formam iustitiæ habent,dum sibi inuicem fidem seruant,ita in dæmonibus, licet nimis deprauati sint, potest manere in eis aliquod bonum rationis & ordinis.

Ad sextum dicendum,quòd maiores qui nunc inter dæmones principantur grauius peccauerũt,& seuerius torquẽtur,& per potestatem quam super cęteros exercent in nullo eorum pęna mitigatur,sed potius quãtu sunt superiores officio,tanto sunt grauiori subiecti tormento. Sapientię 6. Potentes potenter tormenta patientur.& licet dæmones absolute de potestate gaudeant,tamen non conceditur eis in præmium,sed in diuinę sapientię obsequium,& ideo nihil minus patiuntur quam alias paterentur,si istam potestatẽ non haberent,quia Deo faciente,non cedit eis exercitium potestatis in alleuiationem tormentorum, licet iniqua volũ

F tas eorum nunquam desinat istam potestatem desiderare, & velle eam magis extendere. Ad 7.dicendum,quòd inter homines damnatos non est ordo principatus,sicut inter dęmones,& hoc quia iste ordo est in dęmonibus a diuina sapientia, concedẽte eis punire dæmones: nam si dęmones scirent,quod nequaquam possent nocere hominibus,non assumpsissent inter se istum ordinem. hominibus autem damnatis,non competit nocere viuentibus,sicut dæmonibus, ideo non est in eis ordo,& hoc propter tria.

Primo propter æqualitatem naturalem. nam ordo dicit inęqualitatem se habẽtium inuicem,vt principans,& subiectum,& quia inter animas damnatorum non est inæqualitas naturæ,etiam si nocerent viuentibus, non poterat recte constitui inter eas ordo principantis,& subiecti,quia principans non esset efficacior viribus, aut ingenio ad nocendũ quam subditus,inter dæmones autem est magna inæquali-
G tas naturalis.

Secundo, quia licet Deus permittat dæmonibus nocere homini,non incitat eos ad hoc,sed potius coarctat ne quantum volunt noceant. animæ autem damnatorum non inuident hominibus,sicut dæmones propter similitudinem speciei: nam licet ipsæ sint dannatæ non cupiunt viuentes damnari,sed potius,quod dannationem euitẽt, vt patet Luc. 16. de damnato diuite petente ne quinque fratres sui irent in illum locum tormentorum. dæmones autem cum sint alterius speciei,& inuideant nobis,cupiunt nobis nocere.

Tertio est hoc propter æqualitatem naturalem damnatorum,& viuẽtium. nam animæ solutę corporibus,nec maiores viribus,nec ingenio pollentiores sunt viuentibus, & tamen ad contentandum viuentes,oportebat eas esse ingenio maiores, & ad nocendum oportebat esse viribus efficaciores,ideo non competit eis hoc,sed dæmonibus, & sic nó est
H ordo inter damnatos,sicut inter dęmones.

An vnus dæmon possit alterum eijcere de corpore,& si potest quare non vult. Et quòd magis odit homines quam alios dæmones. Quæst. LXI.

QVęretur,an vnus dęmon possit alterum eiicere de corpore. Et si potest quare nón eiicit.

Dicendum, quod vnus dęmon, licet nunquam eiiciat alterum de corpore, vt Christus hic ostendit, tamen nõ est dubium quin possit. Et patet hoc, quia eiicere fit per vires naturales,& ideo ille qui fuerit viribus fortior, poterit alterum de corpore eiicere. nam hoc modo inter spiritus pugna est inquantum resistunt sibi per vires naturales, & vnus cogit alterum qui minor est ad id,quod vult,ideo potest eum excludere de loco,& cogere, quod cesset ab actio-
I ne,vt si torquet hominem,quod torquere desinat,& nó solum hoc, sed etiam vnus dæmon alterum torquere potest, nam sicut dęmon animam torquet, inquantum naturaliter fortior est,ita & vnus dæmon cum sit altero maior naturaliter,necesse est,quòd possit illum torquere.

Item patet,quia si non posset vnus dæmon alterum eiicere de corpore,quando Iudæi dixerunt, quòd Christus in principe dęmoniorum eiiciebat dęmonia,induxisset istam rationem tanquam pręcipuam, scilicet quod impossibilia loquebantur,& tamen nunquam dixit,quod vnus non poterat alterum eiicere,sed ostendit,quod non eiiciebat. ergo innuit,quòd poterat vnus alterum eiicere, & ita pręsupponebant Iudęi dicentes,quòd in potestate principis dæmonum eiiciebat dęmonia,idest,quod princeps dęmonum eiiciebat cęteros dęmones de corporibus in fauorem Christi.

Ad secundum dicendũ secundum quosdam,quod vnus
K dęmon non eiicit alium,quia diligunt se,& non vult, vnus alteri nocere.

Sed hoc falsum est: non enim habent aliquam beneuolentiam inter se,ita vt vnus nolit alteri nocere, cum tota mens eorum deprauata sit.

Sed obiicietur,quia in dęmonibus est quidam amor est enim in damnatis amor ad viuentes,vt dictum est pręcedẽti quæst. ergo idem esse poterit in dęmonibus, quia ita deprauata est tota mens damnatorum sicut dęmonum.

Dicendum,quòd non est simile,quia dæmones non habent inter se aliquid,propter quod se mutuo diligant: nam similitudo est causa amorum,dæmones autem sunt dissimi

les in

les in specie, quia quilibet differt ab altero in specie, animæ autem damnatorum pertinent ad eandem speciem cum viuentibus. Et quod plus est manent in eis alia maiora motiua amoris, scilicet iura cognationis, & amicitiarũ preteritarum, quia adhuc manent in eis affectiones quas traxerunt ex corporibus. Quod patet, quia Luc. 16. ille diues damnatus non petiuit pro toto genere humano, ne veniret in locũ illum tormentorum, sed solum pro fratribus suis, ideo licet damnati diligant viuentes, dæmones tamẽ se inuicem nõ diligunt, sed potius cum sint superbi odissent se in alterutrum, & persequerentur, essentque iurgia semper inter illos nisi aliud obstaret.

Dicendum igitur quòd dæmones non se diligunt, vnus tamen non eiicit alterum, eo quòd omnes sunt ordinati inter se, vt regnum super homines habere possint, quia si vnus alterum impediret, periret regnum eorum, sicut Christus dicit in litera. Non eiicit vnus alterum, quia si eijceret, vel hoc faceret, quia diligit hominem qui torquetur, vel quia odit dęmonem torquentem, & non vult, quòd ille gaudeat torquendo hominem, aut quia ipse vult torquere eum qui ab alio torquetur. Non stat primum, quia dæmon non diligit quemquam hominum, sed odit summe illum, quia valde ei inuidet, scilicet, quod natura minor existens, ad beatitudinem quam dæmon non habet, peruenire potest, & perueniet, nisi impeditus per peccata non perueniat. Secundũ non stat, quia licet dæmones non se diligant mutuo, sed potius oderint, magis tamen odit quilibet dæmon homines, quam alios dæmones. Et hoc primo, quia magis conuenit cum aliis dęmonibus, quam cum hominibus, & pręcipue quia vnus dæmon nõ inuidet alteri, quia omnes miseri sunt & quanto natura maior, tanto grauiori tormento subiectus quisque est, hominibus autem inuident valde dæmones, quia bonum aliquod habent & beati esse possunt, vnde animabus damnatis dæmones non inuident, quia nullum bonum in eis relinquitur cum beatę esse non possint, sed oderunt eas, & torquent, viuentibus autem inuident dæmones, & oderunt eos, quia beati esse possunt, ideo nunquam vnus dæmon vult eripere hominem de potestate alterius dæmonis. Tertium non stat.

Primo quia multi dæmones possunt simul eundem hominem torquere si permittantur, & vnus non impedit alterum, sicut patet de homine in quo erat legio dæmonum: Mar. 5. & Luc. 8.

Secundo quia dato, quòd non possent duo. dæmones simul eundem hominem torquere, ad hoc tamen vnus non eiiceret alterum, quia per hoc sequeretur bellum, & sic destrueretur regnum dæmonum, & liberarentur homines de potestate eorum, vt dicit hic Christus, & hoc enim bellum dæmonum est summa pax hominum, vt dicit Hieronymi.

Tertio patet quia quando homo torquetur à dæmone, cęteri dæmones de hoc gaudent, & satis est eis, quòd homines per dæmones torqueantur, ideo nõ multum curat vnus dæmon, quod ipse hominem torqueat, vel alius hoc faciat dum tamen aliquis dæmon faciat illud, licet absolute magis cupiat quilibet dæmõ per se nocere homini, vt sic satiet iniquitatem suam pęnas inferendo, quam quòd alius hoc faciat: nunquam ergo vnus dæmon alterum eiicit de corpore, licet possit.

An dæmones habeant propria nomina, & an Sathanas, & Beelzebub sint nomina dæmonum. Et quod Angeli & dæmones non habent nomina propter duo. Et quot non possumus Angelis congrue propria nomina imponere, & quare. Et quibus modis hoc nomen Sathanas accipiatur. Et quid Belial, & Leuiathan, & Lucifer significent. Quæst. LXII.

QVæretur circa nomina dæmonum, quia ponuntur hic aliqua nomina ipsorum, s. Beelzebub, & Sathanas.

Aliqui dicunt, quod dæmones habent nomina, & quædam ipsorum sunt communia, vt dæmon, & diabolus. alia vero propria, vt Lucifer, & Sathan, vel Sathanas, & Beelzebub, Leuiathan, & Belial.

Sed dicendum, quòd dæmones non habent nomina, & ratio est, quia nomina imponuntur ad notificationem: in dęmonibus autem, & Angelis non est talis notificatio: ideo nec Angeli, nec dæmones habent nomina, & hoc propter

A duo. Primo, quia nomina imponuntur ad vocandum, & ideo sunt inter eos, qui vocibus vtuntur: Angeli vero, & dæmones cum sint puri spiritus, nulla nomina inter se habent, sed si aliqua sunt, nos illa imposuimus, sicut etiam brutis nomina propria, & communia imponimus.

Secundũ, quia nomen inuenitur ad habendam cognitionem determinatam de re, vt sit quasi quoddam signum rei istud autem est, quia nos cognoscimus differentias proprias rerum, siue specificas, siue indiuiduas: imponimus ergo nomina rebus, vt per ipsa notum sit, quid est illud, de quo agimus, & quia Angeli, & dęmones cognoscunt se in alterutrũ perfecte per differentias, & rationes suas, nominibus nullis egent, ideo eis nomina imposita non sunt, sed nos imponimus interdum nomina aliqua eis, siue communia, vt pro nouem ordinibus Angelorum nouem nomina, & pro quibusdam ipsorum specialiter aliqua nomina vt Raphael, Mi-B chael, licet propria nomina non possimus eis congrue imponere, cum non congnoscamus ipsos particulariter, vt sciamus cuius Angeli est hoc nomen, & cuius illud, quia tamen quidam Angeli fecerunt aliqua opera specialia, imposuimus ei specialia nomina, sicut Angelum Virginis Gabrielẽ & Angelum Tobiæ Raphaelem dicimus, sed inter eos distinctionem nullam scimus, nisi quod constat nobis illos duos actus per duos Angelos fuisse factos, quos Scriptura sic nominauit. De dæmonibus idem est, quia nomina nõ habent, nisi ea, quæ nos imponimus.

Dicendum tamen, quòd ista nomina, quæ putantur esse propria dęmonum, & alia, quæ putantur communia, non sunt determinata ad esse propria, vel communia, sed interdum accipiuntur, vt propria, & interdum, vt communia: nã diabolus putatur nomen commune, & tamen accipitur interdum, vt proprium nomen principis dæmonum infra C 25. ite maledicti cum diabolo, & angelis eius, idest, cum principe dęmonum & ministris suis, qui dæmones sunt: ipsum tamen solum diabolum vocauit. sic etiam accipitur Apoc. 12. vbi draco, qui pugnauit cum Michaele, vocatur diabolus: alii autem vocantur angeli eius, & non diaboli. & tamen constat, quòd ille, qui pugnabat cum Michaele erat princeps dæmonum, cum vocentur cęteri angeli eius. Item Sathana, vel Sathanas putatur esse nomen proprium principis dæmonum, & tamen accipitur hic, vt commune, & aliquãdo accipitur pro quolibet dęmone, vt patet hic, & Mar. 3. si Sathanas, Sathanam eiicit. Et iterum quomodo potest Sathanas, Sathanam, eiicere. i. vnus diabolus alterum, quasi dicat, nõ põt. Aliquãdo accipitur ꝓ vniuersitate tota dęmonum, vt patet hic, & Mar. 3. & Luc. 11. s. Sathanas in seipsũ diuisus est, idest, vniuersitas dęmonum est inter se discordans. Interdum tamen accipitur, vt proprium nomen vnius D dęmonis. Sic accipiunt communiter Doctores supra 4. cap. de illo dęmone, qui tentauit Christum, quem ipse vocauit Sathan, dicunt enim quòd erat princeps dęmonum, & tamen etiam ibi potest accipi, vt cõmune nomen omnium dæmonum, quia quilibet eorum est Sathã. i. aduersarius hominis in bono. De aliis nominibus. s. Leuiathan, & Belial, idem est, quia potius accipiuntur, vt communia, nam Belial est Hebręum, & interpretatur apostata, siue recedens, quòd competit cuilibet dęmoni, quia quilibet suadet homini recedere a bono quod incępit. Et de Leuiathan idem est, quia dicitur sinister in pace, & quilibet dęmon hoc facit. cupiũt enim dęmones pacẽ auferre hominibus, quia pax est quoddam bonum, cum quo omnia bona faciliter esse possunt, illo vero ablato rara bona manent, & ideo sicut boni Angeli est pacem hominibus procurare, & annunciare. Luce. 2. vbi dixit Angelus. Et in terra Pax hominibus, ita & dęmon ni-E titur omnem pacem tollere: omnis ergo dęmon dicitur Leuiathan, & tamen interdum accipitur Leuiathan, pro principe dęmonum, sicut Iob 41. vbi de Leuiathan multa dicuntur, & postea subditur, ipse est rex super omnes filios superbię, idest, est princeps dęmonum, quia nullus est princeps super omnes superbos, nisi vel Deus propter generalem potestatem, vel maximus dęmonum propter imitationem, & sic ibi Leuiathan princeps dęmonum est. De Beelzebub, & Lucifero dicendum est, quòd vtimur eis tanquam propriis nominibus dęmonum. sed de Beelzebub dicetur sequenti quæst. De Lucifero autem dicendum, quòd proprie nomen planetæ est, qui Venus dicitur, Gręci eũ Hesperum vocãt,

nos

nos vero propter lucis magnitudinem Luciferum appellamus, quia inter cętera Astra fulget, vt dicitur 5. Ethi. ca. 2. inde autem translatum est in Scripturam sacram, vt significaret regem Nabuchodonosor, qui erat potentissimus omniũ regum sui temporis, excellens super cęteros, sicut Lucifer super Astra, vnde Lucifer vocatur Isa. 14. doctores tamen nostri accipiunt, vt communiter pro dæmone, & tũc oportet accipi pro maximo dæmonum, & hoc dicitur ibi. quomodo cecidisti de Cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? & tamen necesse est intelligi de rege Nabuchodonosor, quia tota litera, est ibi de morte eius, & de cadauere eiecto de sepulchro, & de multis alijs, quę Angelo non competũt, qui nec moritur, nec cadauer habet, nec est vlla pars literę, quę bene competat dęmoni. nam etiam illud scilicet quomodo cecidisti de Cœlo Lucifer, de Nabuchodonosor intelligitur, qui de Cœlo cecidit. i. de altitudine regiæ potestatis. Et patet, quia sequitur, corruisti in terram, quia vulnerabas gentes, quod non est verum de dęmone, sed de Nabuchodonosor: qui bella multa, & strages dedit: ideo non potest intelligi litera illa de dęmone, nisi mysticè: sed quicquid sit, iam nobis solutum est vocare Luciferum principem dęmonum.

Quomodo Iudæi hic vocarunt Beelzebub principem dæmonum, Et de hoc nomine Beelzebub. Quæst. LXIII.

QVæretur quomodo dixerunt hic Iudęi in Beelzebub principe dæmoniorum. s. vocantes Beelzebub principem omnium dæmonum.

Dicendum, quod inter dæmones principatus est, & regnum, vt Christus innuit in litera scilicet quomodo stabit regnum eius, & ut ostensum est supra quæ. 60. et quia regnum est principatus Monarchicus, idest, principatus vnius 8. Ethi. oportet poni vnum dæmonem, qui sit princeps omnium, & consequenter cæteri sub illo habeant maiores vel minores principatus, secundum differentiam naturalium in dæmonibus, quia habens perfectiora naturalia est maior princeps. vt dictum est supra quæ. 60. quis tamen sit maximus dæmonum, qui princeps est, nescimus, quia nec distinctè ipsos dæmones cognoscimus, cum sint substantię spirituales, quę sensu non percipiuntur. vnde scimus, quia sunt, nescimus qui, & quot tamen sint, & consequenter, nec nomina propria illis coaptare, ideo varie nominamus eos. & ita de ipso principe dæmonum quidam eum vocant Luciferum, alii Sathan, alii Leuiathan, Iudæi autem vocauerunt hic eum Beelzebub, & tamen Christus ostendens quod non erat illud nomen proprium eius, vocauit ipsum Sathanam.

Sciendum autem, quòd Beelzebub nomen idoli est, & non dæmonis, quia tamen colebatur in idolis, transfertur ad significandum dæmonem, & est illud idolum quod vocabatur Bel. idest, statua Beli: nam fuit Belus rex Babylonis pater Nini regis, qui ei mortuo statuam dedicauit vnde idolatriam originem traxisse dicunt, & sic incæpit coli illud idolum apud diuersas gentes, quæ secundum linguam suã varie illud nominauerunt scilicet Beel, & Beelphegor, & Beelzebub seruata semper origine nominis: nam, Bel fuit prima impositio sua Iudęi tamen illud Baal vocant, de quo sæpe fit mentio in Scriptura, quia inter Iudęos colebatur. 3. Regum 16. & 18. & 14. Reg. 10. fuit autem dictus Beelphegor a monte Phegor, in quo colebatur siue Phasgalet. Etiam aliqui volunt, quod dicatur Baal, quia in excelso colebatur. Beelzebub autem dicitur de Bel, & Zebub, qui fuit vir ministrans huic idolo, siue quia Zebub interpretatur musca, & ille vir abigebat muscas de sacrificiis huius idoli, sic dicit Remigius Beelzebub ipse est Bel, Baal, & Beelphegor. Bel fuit pater Nini regis Assyriorum. Baal dictus est, quia in excelso colebatur. Beelphegor a monte, vel loco Phegor: Zebub seruus fuit Abimelec filii Gedeonis, qui occisis septuaginta fratribus ędificauit templũ Baal, & constituit eum Sacerdotem in ipsũ ad abigendas muscas, quæ ibi congregabantur propter nimium cruorem victimarum. Zebub namque musca dicitur Beelzebub, ergo vir muscarum interpretatur.

Causa autem quare Iudæi dixerunt quod in Beelzebub eiiceret Christus dęmonia creditur a quibusdam fuisse propter contumeliam Christo inferendam: nam nihil turpius

F est, quàm musca: in dæmone ergo muscarum, eum dæmonia eiicere asserebant, qui nihil turpius inuenientes quod ei obiicerent: sic dicit Remigius Beelzebub vir muscarum interpretatur: vnde propter spurcissimum ritum colendi, dicebant eum esse principem dæmoniorum: nihil ergo sordidius inuenientes quod Domino obiicerent, dicebant eum in Beelzebub eiicere dæmonia, & sic Remigius vult quòd Beelzebub accipiatur pro illo viro, & quod illum principẽ dæmonum vocabant. Sed non stat, quia necesse est, quod Iudæi intellexerint, quod Christus in virtute alicuius dæmonis hoc faciebat, & non in virtute alicuius viri. Primo, quia vir ille erat mortuus, ergo non poterat dæmonia eiicere. Secundo, quia Christus respondens verbis Iudæorum dixit, si Sathanas, Sathanan eiicit non stabit regnum eius: innuit ergo quòd Iudęi asserebant, quod vnus dęmõ eiiciebat alium quia aliàs nõ bene redargueret eos, quia non loqueretur ad

G propositũ. Si autẽ dicatur, quod Beelzebub erat ille dæmon cui sordidus cultus muscarum exhibebatur, & hoc diceretur Christo propter contumeliam non stat. Primo, quia tũc diceretur in Beelzebub eiicit dęmones, sed non diceretur in Beelzebub principe dęmoniorum: ergo propter principatum super cęteros dęmones, & non propter sordidum cultum Beelzebub nunc vocauerunt. Secundo patet, quia Iudæi videntes Christum eiicere dęmonia volebant suadere plebi, quod non eiiciebat virtute Dei, sed dęmonũ & quia non potest quis nisi fortior sit alium eiicere, & viderent Christum eiicere quæcunque dæmonia, oportebat quod maximus dæmon esset ille in cuius virtute ageret, vt esset verisimile quod dicebãt, & ideo dixerũt in Beelzebub principe dęmoniorum, idest, quia princeps est, potest cęteros ex

H pellere. Tertio patet, quia supra nono, quando simile obiecerunt Christo dixerunt, in principe dęmoniorum eiicit dæmones, & nullius dæmonis nomen expresserunt, & sic solũ voluerunt designare potestatem dæmonis, quia principem dixerunt, in Beelzebub principe dæmoniorum: ergo pręcipue accederunt ad hoc quod esset princeps, quã ad hoc, quòd vocaretur Beelzebub: sic tamen eum vocauerunt quia putauerunt, quòd ipse esset princeps dęmonum.

Dicendum igitur, quòd Iudæi expresserunt Beelzebub, non propter contumeliam, sed propter potestatem, quia iste erat dæmon quem maximę potestatis Iudęi esse putabant: huius origo est, quia Gentiles diuiserunt multos modos deorum: quendam enim potentissimum ponunt, scilicet Iouem: alium vero sapientissimum omnium, scilicet, Apollinem, siue Phœbum, & ideo ad ipsum recurrebãt pro responsis Gentiles de magna parte orbis, ad templum suum in loco Delphos, & quia responsa huius pro magna parte certa inueniebantur, venerabãtur eum Gentiles super

I omnes deos: nam potentiam Iouis non experiebantur: Sapientiam autem Apollinis ex ipsis rebus comprobabãt: hũc igitur principem deorum plurimi appellabant, sed quem Gentiles deorum principem dicunt, Iudæi dæmoniorum principem appellant, quia omnes dii gentiũ dęmonia Psalmo 95. iste autem Apollo apud varias gentes varie nominabantur: vnde in terra Chanaan a Philisthinis nominabatur Beelzebub, & colebatur in magna opinione in vrbe Acharõ quia confluebant Gentiles de multis regionibus consulentes eum de omnibus dubiis. Iudæi quoque plurimi illuc ibant ad consulendum eum. vnde Ochozias rex Israel misit nuncios suos ad consulendum Beelzebub deum Acharon, an de infirmitate sua cõsurgeret. quarto Regum primo. propter magnam ergo famam illius, & quia Iudæi multam cognitionem de illo habebãt, cum esset in terra ipsorum, putauerunt eum esse principem omnium dæmonum, quia de

K nullo alio dæmone, qui a gentibus coleretur maiora audierant quam de Beelzebub, & ista est vera causa, quare illum principem dæmonum putauerunt, & asseruerũt, vt dicerẽt in virtute eius Christum eiicere dęmonia.

Quomodo Christi ratio secunda procedat. Et qui exorcistæ apud Hebræos erant. Et quomodo intelligatur, ipsi iudices vestri erunt. Quæst. LXIIII.

QVæretur de secunda ratione Christi, quomodo procedit Dicendum quòd apud Iudæos etiam alii eiiciebant dæmonia pręter Christum, & de illis dixit: si ego

in Beel-

in Beelzebub eiicio dæmones, filii vestri, in quo eiiciunt? quod non est verisimile, quod dicatis. scilicet me eiicere dæmonia in Beelzebub, quia ego, & filii vestri eiicimus dæmonia in eadē potestate, & tamen non conceditis, quod filii vestri eiiciant illa in Beelzebub, nec ergo debetis asserere, quod ego eiiciam ea in Beelzebub, sed in virtute Dei, sicut filii vestri: cum non appareat aliqua ratio differentiæ, quare illos in virtute Dei, & me in Beelzebub dæmonia eiicere dicatis. quod autem dicitur filii vestri accipitur de exorcistis, vel de Apostolis: nam apud Iudæos erant exorcistę, qui instructi a Salomone dęmones eiiciebant, & manserunt semper in gente illa vsque ad tempora Christi, & etiam post: nam asserit Iosephus, quòd tempore belli Romani cum Iudæis, quidam de gente Iudęorum coram Vespasiano Cæsare dęmonem de obsesso corpore expulit, in cuius rei notitiam fecit, vt dęmon de corpore egressus, vas aquæ coram positum videntibus cunctis euerteret, & sic de istis exorcistis Christus loqui poterat, qui erant filii Iudęorum, id est, de gente illa. Vel intelliguntur de Apostolis Christi, quibus ipse potestatem eiiciendi dęmonia dederat supra decimo, & iam multa eiecerant Luc. decimo. quod constabat Iudæis, & tamen Iudæi non dicebant, quòd illi eiicerent dęmones in Beelzebub, sed de solo Christo hoc dicebant, & tunc stat argumentum efficacius, quia Christus dederat eis potestatem eiiciendi dęmones, & sic in potestate Christi faciebant: ergo si illi non eiiciebant in Beelzebub, nec Christus etiā eiiciebat in Beelzebub. Sic dicit Hierony. filios Iudęorum, vel exorcistas gentis illius ex more signat, vel Apostolos ex eorum stirpe generatos, si exorcistas, quia ad inuocationem Dei eiiciebant dæmones, coarctat Pharisęos interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritus sācti esse opus eorum, si expulsio, inquit, dæmonum Deo nō dæmonibus imputatur, quare in me idem opus non eandem habet causam? Potest tamen magis intelligi de exorcistis, quia si Christus loqueretur de Apostolis, possent dicere Iudæi, quòd etiam illi eiiciebant dęmones in Beelzebub, quia detestarentur eos, sicut ipsum: exorcistas autem non detestarentur, quia fuerant semper in gente illa, & non erant discipuli Christi. Quòd autem dicitur filii vestri, & non dicitur vel Apostoli, prudenter dictum est ad suadendum quia si intelligatur de exorcistis, nominauit illos filios illorum, quia quilibet diligit filium suum, nec infamiam ei imponit, sed honorem illi optat: cum ergo Christus exorcistas vocauit filios Iudęorum, innuebat, quòd non dicerēt Iudæi, quòd in Beelzebub eiicerent dæmonia, quia nollent infamare filios suos, si autem accipiatur de Apostolis, vocat eos filios illorū ad captandam beneuolentiam: nam si diceret discipuli mei in quo eiiciunt dæmonia? confestim Iudęi insurgentes in odium eius dicerent, quòd etiam illi in Beelzebub dæmonia eiicerent sed quia illos filios eorum vocauit ad beneuolentiam incitabat, vt ipsos non infamarent. Vel dixit hoc, vt Iudæi cognoscerent, quod illi, qui ad tantam dignitatem de ducti erant, vt dæmones ad nutum eiicerent, filii eorū erant & sic ipsi gauderent de hac dignitate, & vellent similes eis fieri, si autem sic non conuerterentur essent minus excusabiles, quia filius conuersis, conuerti noluerunt, sed potius virtutem Dei in ipsis impugnauerunt. Sic dixit Chry. non dixit discipuli mei, nec Apostoli sed filii vestri, vt siquidem voluerint reuerti ad illorum dignitatem, multam hinc accipiant occasionem: si autē ingrati fuerint, nec inuerecundam habeant excusationem: eiiciebant autem Apostoli dæmones, quia acceperant potestatem ab ipso, & tamen nihil eos incusabant. non enim rebus, sed personæ Christi aduersabātur. Quod autem dicitur, ideo ipsi iudices vestri erunt, de vtrisque intelligi potest, scilicet de exorcistis scilicet quod ipsi erunt iudices vestri, id est, per ipsos iudicabitur de vobis, quòd falsum diciris, cum dicatis eos eiicere dæmonia virtute Dei me autem in Beelzebub, cum tamen non sit diuersitas inter me, & eos. Si intelligatur de Apostolis est sensus. ipsi iudices vestri erunt, id est, per ipsos iudicabimini, scilicet quia illis credentibus, vos credere noluistis cum prius vos credere debuissetis, qui patres estis, & istud est iudicium comparationis, scilicet quando vnus in comparatione alterius peccator iudicabitur, sic dicitur infra in litera: Viri Niniuitę surgēt in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pęnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & Iudæi

A noluerunt pœnitere Christo prędicante, qui erat maior quā Ionas. Vel potest accipi, quòd erunt iudices per modum iurisdictionis, vt dicitur inf. 29. scilicet sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel: sic dixit Hiero. Iudices vestri erunt scilicet exorcistæ non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem dæmonum Deo assignant, vos principi demoniorum: similiter autem de Apostolis dictum est, ipsi erunt eorum iudices, quia sedebunt in duodecim soliis iudicantes duodecim tribus Israel, & vt ait Hilarius digne in illos iudices constituti sunt, quibus id de disse potestatis Christus aduersus dęmones reperitur, quòd ipse negatus est habuisse.

B *Quomodo hoc est verum, scilicet Si ego in Spiritu Dei eiicio dæmones: ergo peruenit in vos regnum Dei. Et quòd regnum Dei tripliciter accipitur. Et quod poterat Christus in omnes dæmones. Quæst. LXV.*

QVæretur quomodo est hoc verū. s. Si ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Dicēdum, quod in spiritu Dei, vel in digito Dei dęmonia eiicere idem est, quia sicut hic dicitur in spiritu Dei: dicitur Luc. 11. in digito Dei id est in virtute Dei, & dixit hoc, quia supra duabus rationibus ostenderat, quod non eiiciebat dęmones virtute dæmonis: restabat ergo, quòd hoc faceret virtute Dei: & ideo si creditis, vel si ita est, quòd eiicio dęmones in virtute Dei, peruenit in vos regnum Dei, sequitur quod iam est regnum Dei. Dicit enim Hieron. quod regnum Dei potest hic tripliciter accipi. s. pro seipso Chri-
C sto, iuxta illud. regnum Dei intra vos est. Secundo pro vita æterna iuxta illud: appropinquabit regnum cælorum. Et tertium regnum est sacrę Scripturę. i. intellectus eius quod regnum auferetur a Iudæis, & tradetur genti facienti iustitiam eius infra. 21. Poterat autem intelligi his tribus modis scilicet si eiicio dæmones in spiritu Dei, peruenit in vos regnum Dei id est verus intellectus Scripturę, quia si sic intelligitis, vere intelligitis: vel peruenit regnum Dei in vos id est vita æterna, quia si creditis, qđ ego eiicio dæmones spiritu Dei ex merito fidei habebitis vitam æternam, Sed melius accipitur tertio modo scilicet pro ipso Christo, vel pro statu quem ipse Christus reducturus erat scilicet peruenit in vos regnum Dei id est Messias, vel status quem Messias reducturus erat, & hoc conuenit literæ, quia dicitur hic peruenit in vos, quod significat præteritum, & tamen vita æterna nondum peruenerat in eos etiam si crederent. Item quia di-
D citur: igitur peruenit, & facit consequentiam, & tamen intelligendo de vita æterna, vel de intellectu Scripturæ nō est consequentia ista ad propositum: maximè, quia litera in sensu isto non facit ad propositum præcedentium: intelligitur ergo de Christo, & est sensus, quod Christus arguat sic scilicet apparet ex dictis, quod ego non eiicio dęmonia in virtute dęmonis: ergo eiicio in virtute Dei, si autem eiicio in virtute Dei, ergo regnum Dei iam venit, cum dæmones eiiciantur per virtutem Dei, & iam regnum eorum esse nō potest, quia destruitur cum eiiciantur, & tamen necesse est super homines esse aliquod regnum, vel Dei, vel dęmonis, & tamen non est iam regnum dęmonum, si ego in virtute Dei eiicio illos: ergo regnum Dei iam venit scilicet Messias, vel status Messiæ: & iste est verus sensus. Aliter autem induxit August. lib. de quæstionibus Euangelii scilicet Si ego in Beelzebub eiicio dæmones, etiam secundum vestram sentē-
E tiam peruenit in vos regnum Dei, quia regnum diaboli stare non potest quem aduersum se diuisū fatemini. hoc verum est, attamen non est ad propositum literæ, quia Christus arguit hic ex hoc fundamento scilicet si in spiritu Dei eiicio dæmones.

Sed dicetur quomodo stat istud dictum Christi, quia tunc sequeretur, quod regnum Dei multo ante hoc peruenerat: nam exorcistę fuerant a tempore Salomonis inter Iudæos, vt vult Hieronymus, & illi dæmones eiiciebant, & tamen tempore illo nondum Christus venerat. ergo per hoc, nec probatur iam venisse.

Dicendum, quòd inter Iudæos exorcistæ fuerunt: rari tamen erant, nec poterant omnia dæmonia eiicere. Vnde tanquam rem admirandam testatur Iosephus se vidisse virum

de gente

de gente sua, qui coram Vespasiano dæmonem de obsesso corpore eiecerit: vnde tempore Christi erant plurimi arreptitij, vt patet ex discursu Euangeliorum, quod esse non posset nisi essent pauci exorcistæ inter Iudæos, vel quia illi pauca demonia eijcere poterant, nunc autem Christus eijciebat omnia, vnde semel eiecit integram legionem demonum de eodem homine Mar. 5. & Luc. 8. Secundo, quia non solum Christus dæmonia eijciebat, sed etiam potestatem dabat discipulis suis eijciendi illa, & eijciebant quotquot volebát, supra 10. & Luc. 10. Tertio quia exorcistę nihil agere poterant, nisi obseruando documenta tradita à Salomone; Christus autem nihil horum obseruabat, nec adiurabat dæmones, sicut exorcistæ faciunt, sed imperabat illis dicens, exi ab eo spiritus immunde Mar. 9. & de hoc mirabantur Iudæi, quia nunquam sic fiebat ante eum, vt patet Mar. 1, scilicet mirati sunt omnes dicentes: quid nam est hoc? quę doctrina (G) hęc noua? quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Quarto, quia solum Christus, & discipuli eius, sed etiam alij, qui non erant discipuli Christi, inuocato nomine Iesu eijciebant dęmonia Luc. 9. Pręceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia, qui nó sequitur te nobiscum. istud autem non procedebat, nisi ex immésa virtuté Iesu, ideo licet ex sola eiectione dęmonum, non sequatur venisse Messiam: tamen ex tali eiectione qualem Christus faciebat, sequebatur Messiam venisse: maxime, quia prænunciatum fuerat, quòd tempore Messiæ tales dæmonum electiones fierent: Zacha. 14. Spiritum immundú auferam de terra, idest, penitus auferam quasi iam nullus videatur manere, & ibi agitur de diebus Messię, hoc autem verum est, quia ante Christi aduentum erant innumerabiles arreptitij, nunc vero rarissimi sunt, quia Christus abstulit eis potestatem: Ioan. 12. Nunc iudicium est mundi, & (H) princeps huius mundi eijcietur foras, idest, nunc iudicatur de mundo sub cuius potestate esse debeat, & princeps mundi huius, idest, diabolus eiicietur foras, idest, extra potestatem iam priuatus hoc principatu.

Quomodo concludat tertia ratio Christi Et quomodo Christus alligaurit dæmonem. Quæst. LXVI.

Quæretur de tertia ratione Christi quomodo cócludit. Dicendum, quòd Christus vult ostendere, quòd ipse non eicit dęmones in potestate alicuius dęmonis sed quod est fortior omnibus illis, quia eijcit eos, nam nemo potest diripere spolia viri fortis, nisi quousque vicerit eum, & alligauerit, & facit argumentum cuius solum maiorem ponit scilicet nemo potest fortis spolia tollere, nisi quousque alliget eum, sed ego aufero spolia diaboli: ergo iam al- (I) ligaui eum, sic dicit Theophilus, fortis est dęmon, vasa eius sut homines, in quibus recipitur, nisi ergo quis vincat prius dęmonem, & alliget, quomodo vasa eius, idest, dęmoniacos ab eo eripiet? sic & ego, qui diripio vasa eius, idest, libero homines a dæmoniaca passione, prius alligo dęmones, & supero eos, quomodo ergo dicitis, quod amicus dęmonum existens, dęmonia eicio? Ista ratio potest induci ad id, quod præcedentes, scilicet quod Christus non eiciat dæmones in virtute dęmonis, quasi non sit hoc verisimile, quia per hoc spoliat eos potestate sua, & tamen núquam potest, quis tollere ea, quæ possidet vir fortis, nisi victo eo, & ligato, quia nemo permittit sponte res suas diripi: Christus autem diripiebat subiectos dęmoni, ergo non faciebat hoc fauente dæmone, sed victo eo, & alligato, & per hoc ostendebat se esse fortiorem, quia non posset alligare eum, nisi esset fortior quòd Lucas expresit dicens: dum fortis armatus custodit (K) atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet, si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet Luc. 11.

Aliter potest introduci, quòd Christus probat hic se eijcere, & superare principem dæmonum, quia de alijs dæmonibus iam supra ostenderat, quòd non eiiceret eos in potestate principis dæmonum, hic autem dicit, quod oportet etiam concedi, quod principem dæmonum superet, & liget quia omnes arreptitij sunt subiecti principi dæmonum: nó ergo posset de potestate eius eripere illos, nisi alligaret ipsú principem dęmonum: vocauit autem Christus hic diabolú fortem, quod potest intelligi comparatiue scilicet quod si- (F) cut de manu fortis nemo potest tollere spolia, nisi alligauerit eum, ita nec potest eripere quisquam arreptitios de manu dęmonis, nisi superauerit eum.

Aliter potest intelligi, quòd sit diabolus fortis, non quidem fortitudine, sed crudelitate, quia crudele dominium exercet super eos, qui sibi subiecti sunt semel, quod apparuit in porcis, quos legio dæmonú præcipitauit in mare supra octauo, & Mar. 5. & Luc. 8. Christus autem alligauit eum inquátum sibi abstulit potestatem, non quidem, quòd iam nequaquam possit hominibus nocere, quia tentat, & nocet, sed quia magna potestas quam quasi libere exercebat in orbe, per Christi aduentum coarctata est, & quasi ad nihilum redacta, & ideo dixit Christus Io. 12. nunc iudicium est mundi scilicet tempore suo, & princeps huius mundi, diabolus eiicietur foras, idest, extra potestatem quam prius (G) exercebat. Et ita manet ligatus nunc dęmon, idest, tota vniuersitas dęmonum, & tamen soluetur aliquando, scilicet, circa finem seculi, vel diebus Antichristi, quia tunc poterit nimis nocere, sicut potuit ante Christum: immo forte grauius, quia erunt dies illi quales non fuerunt a principio creaturæ, sed breuiabuntur propter electos infra vigesimoquarto. Diripuit autem Christus vasa diaboli dupliciter scilicet arreptitios a dęmonibus liberando, vel eos, qui in infidelitate, & idolatria tenebantur ad fidem conuertendo, & Ecclesiæ vniendo, vt dicit Chrysost.

Quomodo quarta ratio Christi concludat. Quæst. LXVII.

(H) Quæretur circa rationem quartam Christi.

Et potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd non sit ratio distincta a præcedentibus, sed sit conclusio contra Pharisæos, eo quod ipsi impugnabant Christum, & est sensus, quod qui non est mecum contra me est, idest, qui non concordat mecum contra me est. & qui non congregat mecum spargit, idest, perdit se, quod facit, & sic innuit, quod Pharisæi erant in malo statu quasi perdentes omnia, quæ faciebant cum discordarent a Christo.

Aliter potest accipi, quod sit ista quarta ratio per se, & ita Chrysost. dicit, quòd posita tertia solutione ponit hic quartá & vult dicere, quod non est verisimile, quòd ipse potestatem acciperet a dæmone, quia dęmon erat sibi contrarius in operibus, ideo potius contra dęmonem faciebat quam per dęmonis potestatem; sic dicit Hieron. non possunt Saluatoris opera Beelzebub operibus comparari: ille cupit animas tenere captiuas, Dominus liberare, ille prædicat idola, (I) hic vnius Dei notitiam, ille trahit ad vitia, hic reuocat ad virtutes, quomodo ergo possunt inter se habere concordiam, quorum opera sunt diuersa?

Alij dicút, quod intelligit de hæreticis, & scismaticis, qui spargunt Ecclesiam quam Christus congregauit scindendo eam per varios errores.

Sed melius intelligitur, sicut dictum est supra, vt vult Hieronymus, maxime, quia non conueniret præcedentibus si Christus loqueretur hic de hæreticis.

Sed dicitur quomodo dicitur hic, qui non est mecum contra me est, quia Lucæ nono, dicitur, qui non est contra me pro nobis est.

Dicendum, quòd istud intelligitur de diabolo, qui hostis est: nam in eo quod non concordabat Christo in intentione habebat contrariam intentionem, sed Lucæ nono, intelligitur de homine, qui licet non sequeretur Christum continue (K) sicut discipuli, cum imitabatur eum in aliquo saltem, idest, quantum in nomine eius dæmonia eiiciebat: ideo dixit, qui non est contra nos, idest, iste, qui in nullo repugnat vitæ nostræ, & in aliquo cósonat nobis, pro nobis est, sic dicit Chrysost. non est contrarium quod ibi dicitur: hic enim loquitur de diabolo aduersario existente. ibi autem de homine, qui in parte erat cum eis, de quo dictum erat, vidimus quédam in nomine tuo eiicientem dæmonia.

Ideo dico vobis omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum sanctum non remittetur ei, Mar. 3. Luc. 12.

neque

Supra 3. Luc. 6. 22. q. 5. c. quesitum,

neque in hoc seculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor agnoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Ideo dico vobis. Hic ponitur contra Pharisæos, qui de Christo dicebant blasphemiam, grauitas peccati ipsorum, scilicet, quod non remittetur eis istud peccatum in hoc seculo, nec in futuro, & dicitur, *Ideo dico vobis.* Scilicet, quia si dicitis, quod in Beelzebub eijcio dęmonia.

Omne peccatum, & blasphemia remittetur hominibus. Idest, remitti poterit. vocatur peccatū id quod fit, blasphemia autem id quod contra Deum dicitur, vel in præiudicium cedit eius, licet non putetur.

Spiritus autem blasphemia non remittetur. Idest, blasphemia facta ex malitia, quæ vocatur spiritus blasphemandi, siue desiderium non remittetur: alia litera habet spiritus blasphemiæ, idest, blasphemia, quæ est contra Spiritumsanctum, & ista litera est planior.

Et quicunque dixerit verbum, Scilicet, contumeliam aliquam,

Contra filium hominis. Idest, contra Christum inquantum putatur purus homo.

Remittetur ei. Idest, poterit remitti. *Qui autem dixerit contra Spiritumsanctum verbum.* Idest, dixerit blasphemiā, sic dicitur Mar. tertio, qui autem blasphemauerit in Spiritumsanctum, & idem Luc. 12.

Non remittetur ei nec in hoc seculo, nec in futuro. Idest, nunquam poterit remitti, hoc autem dicit, quia aliqua peccata sunt, quæ remittuntur post mortem, de isto autem dicitur, quòd nunquam remittetur.

Litera ista dupliciter põt intelligi, secūdū quòd Spiritussanctus & filius hominis dupliciter accipiuntur.

Potest intelligi ista litera dupliciter secundum, quòd Spiritussanctus, & filius hominis dupliciter accipiuntur. Vno modo accipitur filius hominis pro persona Christi, vt distinguitur a patre, & Spiritusancto. Alio modo pro seipso, vt homo est, & distinguitur a se, vt est filius Dei. Sic etiam Spiritusanctus accipitur, aliquando pro persona, & aliquando pro tota natura diuina, quia Deus Spiritus est Ioann. quarto, & etiam sanctus est. Et accipiendo primo modo est sensus, quòd peccata facta contra filium, idest, contra attributa patris, & filii sunt remissibilia: peccata aūt in Spiritū sanctū irremissibilia sunt, & hoc est quod communiter dicitur. Sed illud non multum conuenit ad propositum, quia Christus loquebatur hic contra Pharisęos, qui dixerant eum in Beelzebub eijcere dæmonia, & tamen illud contra filium erat, idest, contra personam eius. Ideo aliter accipitur, scilicet, Spiritussanctus pro tota natura diuina, & filius hominis pro Christo quantum ad humanitatem solum, vel solum inquantum cognoscitur esse homo, & tunc peccatum vel blasphemia esset contra filium hominis siquis nocuisset Christo eo tempore, quo nondum agnoscebatur, sicut illi, qui dixerunt, hic est vorax, & potator vini, præcedenti capitu. ista enim fiebant contra filium hominis, quia fiebant contra eum, qui non putabatur esse Deus. Verbum autem, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est, quicquid dicitur contra deitatem aperte, vt siquis dicat, quòd Deus non remittit peccata, vel quòd diabolus remittit peccata, ita bene sicut Deus, quia nemo dubitat quin hoc sit in præiudicium Dei: prima blasphemia remittitur, idest, non reputatur peccatum, quia si aliqui dicerent contra Christum aliquid quando ignorabant eum esse Deum, & Messiam, non peccabant per hoc, & ideo non agebant pœnitentiam, & hoc est remitti illis, scilicet, quia Deus non imputabat ad pœnam tale factum: blasphemia autem contra Spiritum sanctum nunquam remittitur hic, nec in futuro, scilicet, sine pœnitentia, & tamen si pœniteat, qui blasphemauit contra Deum, remissionem habet, & ita nullum peccatum est irremissibile, de quo, quis pœnitere vult. Quod patet, quia Christus dixit ista contra Pharisæos, quia dixerunt, quòd

Nullū peccatū est irremissibile de quo quis pœnitere vult.

[A] in Beelzebub eijceret dæmonia, & tamen certum est, quòd si de hoc pœniterent, remissionem haberent, & tamen dicitur Mar. tertio, qui blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in ęternum, quoniam dicebant spiritum immūdum hēt. Debet ergo intelligi, qđ blasphemia dicta contra Christū inquantū putabat purus homo, remittitur, scilicet, etiam sine pœnitentia. eo quod non reputatur peccatum, quia potest esse ex ignorantia: illa tamen, quæ erat contra Spiritum sanctum idest contra deitatem non remittitur scilicet sine pœnitentia, eo quod illa est determinate peccatum, & vult Christus dicere Pharisæis, quod in alijs quæ dicebant contra eum idest quod erat amicus peccatorum, poterat esse, quod non peccarent, quia non apparebat manifeste, quod in hoc facerent contra Deum: dicere tamen nunc, quod miracula, quæ ipse faciebat, fiebant per dęmonem, erat manifeste peccatum, nec poterat excusari, eo [B] quod attribuebant dæmoni miracula, quæ soli Deo conueniunt, & ideo etiam si Christus fuisset purus homo, dicere quod illa faciebat in virtute dæmonis, erat blasphemia: cum non possent fieri talia, nisi in virtute Dei.

Sed dicetur, quod non, quia peccatum, vel blasphemia contra quemcunque dicatur malum est: ideo etiam si contra Christum, vt erat homo, & putabatur esse purus homo diceretur verbum aliquod, peccatum esset, quia etiam si diceretur contra alium hominem esset peccatum, nec posset remitti sine pœnitentia.

Dicendum, quod hic intelligitur de eo, quia erat blasphemia, & tamen non putabatur esse: nam quia Christus erat verus Deus, si quis diceret eum purum hominem blasphemia erat, & tamen qui hoc diceret sibi antequam miracula faceret, scilicet, tu non es Deus, nec Messias, nec Propheta, & tu es minor omnibus Patriarchis, & Prophetis non pecca- [C] ret, quodlibet tamen horum blasphemia erat. & talis blasphemia remittitur idest, non imputatur a Deo, vt peccatū, & sic nec indiget pœnitentia ad hoc, quod remittatur. Si tamen quis diceret Christo, quod erat fur, vel adulter, quando purus homo putabatur, peccaret, & indigebat pœnitentia ad remissionem: & ita verbum dictum contra alios homines peccatum est, & tamen blasphemia primo modo nō est peccatum, quia procedit ex quadam rationabili ignorantia, & quia blasphemia, quæ est aperte contra Deum, non potest excusari per aliquam ignorantiam, illa nunquam remittetur, scilicet, sine pœnitentia, & illa vocatur peccatum in Spiritumsanctum, idest, contra deitatem, quæ est Spiritussanctus, idest, purus, & bonus, & hoc modo litera est plana, scilicet. *Omne peccatum.* Scilicet, materialiter sumptum, idest, quando fit aliquid quod in se malum est, & tamē nullo modo est voluntarium, quia tunc non vocatur proprie pec- [D] catū, & istud non indiget remissione, nec pœnitentia, quia non fuit ibi culpa.

Et blasphemia. Materialiter sumpta, & hoc quando quis dicit aliquid contra Deum, ignorans, quòd contra Deum sit, vel etiam est blasphemia large dicta qualibet contumelia, vel verbū dictum contra hominem, quando non putatur esse in præiudicium eius, vt siquis putet se verum dicere, vel in defensionem iuris sui, vel non animo iniuriandi.

Remittetur hominibus. Idest, non imputabitur eis in peccatum atque si non eguisent, eo quòd omne peccatum est malum voluntarium.

Omne peccatum est malum voluntariū.

Spiritus autem blasphemia. Idest, voluntas blasphemandi, quia spiritus dicit animam cuius voluntas est quædam vis: & nominat maxime spiritus voluntatem, eo quòd spiritus dicit principium motus, vel operationis: voluntas autē inter potentias animę est operatiua, quia ipsa eligit, & impe- [E] rat operationem reliquarum virium.

Non remittetur. Idest, repreahitur, vt peccatum, & non remittetur, scilicet, sine pœnitentia, & sic dat hic Christus, regulam generalem, quod omne malum quod homo facit siue contra Deum, siue contra proximum, & hoc in facto, vel in verbo non reputatur peccatum, si non est volitum aliquo modo, & intelligitur malum in facto per peccatum, & omne malum in verbo per blasphemiam: dicit etiam, quòd omnis blasphemia voluntaria, siue contra Deum, siue contra proximum est peccatum, & non remittitur, scilicet sine pœnitentia, istud autem generale dictum applicat Christus

ad

ad se in speciali,& ad Deum,vnde dicitur in litera.

Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis. Idest,qui dixerit contumeliam aliquam mihi,quoniam putat esse solum filium hominis.i.purum hominem.

Remittetur ei. Idest,non reputabitur peccatum intelligendo,vt supra dictum est,si negaret, quis excellentiam Christi quando non erat sufficienter probata, quia in hoc nullum peccatum erat,& ideo non indigebat pœnitentia. *Qui autem dixerit contra Spiritumsanctum*. Idest,contra deitatem,quæ est Spiritussanctus,idest purus,& bonus.*Verbum*. Idest blasphemiam quia quicquid contra Deum dicitur, blasphemia est, inquantum derogat dignitati eius.*Non remittetur ei*.Scilicet,reputabitur,vt peccatum : & non remittetur,scilicet sine pœnitentia.

Nec in hoc seculo,nec in futuro. Idest, nunquam, hoc autem dicit ad ostendendum,quòd peccatum per seipsum nũquam esse desinit,nisi deleatur per pœnitentiam, ideo nulla temporis prolixitate peccatum tollitur ei, qui non pœnitet ante mortem,quia tunc manet peccatum etiam post mortem:sic dicitur Mar. 3.non habet remissionem in æternum. idest nunquam,sed reus est æterni delicti, idest, habebit in æternum reatum,qui causatus est ex delicto,licet delictum transiuit quando commissum est.dicitur autem manere reatus in æternum, inquantum per eum est homo obligatus ad pœnam in æternam.

An sit aliquod peccatum in Spiritumsanctum. Idque dupliciter accipitur. Et quod sit peccatum contra Christum. Et peccare in aliquam personam Trinitatis contingit dupliciter Et quomodo peccatur contra attributa personæ diuinæ.
Quæst. LXVIII.

QVæretur propter prædicta,an sit aliquod peccatum in in Spiritumsanctum.

Aliqui dicunt, quòd non,quia peccatum istud est illorum,quibus placet malitia propter se,sicut bonis placet bonitas,vt dicitur Sentent.distinct. 43. malitia tamen nulli placet per se,quia nullus operatur intendens malum, vt dicit Dionysius,cum omnia bonum appetant : ergo nullus peccat in Spiritumsanctum. Item omne peccatum hominis quod prouenit ex corruptione naturæ est ex infirmitate, ergo nullum peccatum est in Spiritumsanctum. Item omne peccatum procedit ex errore,quia omnis malus est ignorans 3. Ethicor. sed peccatum ex ignorantia distinguitur contra peccatum in Spiritumsanctum : ergo nullum est in Spiritumsanctum. Item,aut esset peccatum in Spiritumsanctum in homine in via,aut post viam, non post viam, quia tunc non est locus merendi,aut peccandi,sed recipiendi pro meritis, & demeritis condigna: non etiam est in statu viæ, quia de nullo dum est in via est desperandum,vt ait Augustinus,& tamen de peccante in Spiritumsanctum desperatur,quia vetatur orari pro eo 1. Ioann. 5. scilicet, est peccatum ad mortem pro eo dico ne quis oret : ergo non est peccatum aliquod in Spiritumsanctum. Item quia fieret distinctio quantum ad essentialia in diuinis,quia peccatum est cõtra Deum,vt est Deus,& Dominus, & legem nobis imponens,siue positiuam,siue mentibus insitam, & hoc pertinet ad essentialia,& tamen eadem est maiestas,& deitas,& gloria,& omnia essentialia trium;ergo quodlibet peccatum est simul contra tres personas,vt sunt vnus Deus.

Dicendum,quod oportet poni peccatum in Spiritumsanctum,quia Christus illud ponit hic,Sed quid illud sit, dubium est.

Aliqui dixerunt,quod omne peccatum quod committitur ab homine post baptismum,est peccatum in Spiritumsanctum: sic tenet Origenes,vt refert Athanasius cuius assignat causam dicens,quod sunt diuersa peccata contra tres personas inquantum offenduntur ab eis,in quibus sunt,dicit autem quod pater est in omnibus entibus:filius autem in creaturis solis rationabilibus, sed Spiritussanctus est in solis baptizatis,ideo quicunque peccat, quandocunque peccet,peccat saltem contra patrem,& filium,quia in omnibus rationabilibus creaturis ambo sunt,& illis peccare posse cõpetit,sed contra Spiritumsanctum soli Christiani peccant,

F & quandocunque peccant dicuntur peccare contra Spiritumsanctum,& ideo dicit Origenes peccata Christianorũ esse irremissibilia,iuxta illud ad Hebr.9.Impossibile est eos qui semel peccauerunt renouari rursus ad pœnitentiam.

Sed istud non stat. Primo,quia tollitur hic spes de remissione peccatorum,quæ est articulus fidei,& tamen remissio peccatorũ,nõ est nisi fidelibus,& fides suscipitur in baptismo,nam ibi illam profitemur, ideo post baptismum fit remissio peccatorum. Secundo,quia non est verum,quod soli baptizati peccent in Spiritumsanctum,quia Christus dixit hic Phariseos peccare in Spiritumsanctum:nam dixit,ideo dico vobis, &c. & sic ista verba direxit ad eos,& magis patet Mar. tertio,scilicet,qui blasphemauerit in Spiritumsanctum non habet remissionem,quoniam dicebant spiritum immundum habet.ergo istam blasphemiam Phariseo

G rum vocat peccatum in Spiritumsanctum Pharisæi tamen non erant baptizati. Tertio patet,quia Origenes distinguit peccatum in Spiritumsanctum,a peccatum in filium ex conditione peccantis,quia si est Christianus dicit omne peccatum eius esse in Spiritumsanctum : si autem infidelis est, dicit peccatum eius esse contra filium,& tamen Christus distinguit ista peccata ex parte eorum contra quod peccatur dicens,qui dixerit verbum in filium,& qui dixerit verbum in Spiritumsanctum:ergo non est verum dictum Origenis. Quarto,quia præsupponit falsum,scilicet,quod pater sit in omnibus entibus,filius in solis rationabilibus:Spiritussanctus in solis baptizatis.nam tres personæ sunt vna deitas indiuisa,& vna est in alia propter inseparabilitatem. Io. 14. scilicet,ego in Patre,& Pater in me est,a fortiori ergo vbicunque fuerit vna perrsona,erunt simul tres:non ergo est bona assignatio Origenis,quia procedit ex errore.

H Alii dicunt,scilicet Theonostus,vt refert Athanasius, quod peccatum in Spiritumsanctum est,quod soli viri perfecti post baptismum committunt,& illud dicit vere irremissibile,peccata autem imperfectorum etiam post baptismum ponit remissibilia.

Secundo etiam istud non stat,quia peccat fere in omnibus, in quibus Origenes. negat enim remissionem peccatorum in viris perfectis, quod falsum est, quia Ecclesia habet claues ad ligandum,& ad soluendum generaliter nullo excepto,scilicet,quodcunque solueris erit solutum. infra decimosexto,& decimooctauo,& illud scilicet,quorum remiseritis peccata remissa erunt. Ioann. vigesimo. Etiam quia tunc deterioris conditionis essent viri perfecti, quam imperfecti,quod est absurdum. Etiam, quia tunc de multis viuentibus desperandum esset,scilicet, de viris perfectis si semel peccarent : Augustinus tamen dicit de nullo vi-

I uente desperandum . Item falsum supponit, quia tunc Pharisæi non potuissent peccare in Spiritumsanctum , cum nec essent baptizati , nec viri perfecti. Item, quia distinguit peccata,scilicet,in Filium,& Spiritumsanctum ex statu peccantium,sicut Origenes,vterque ergo errauit, & maxime,quia posuerunt aliquod peccatum vere irremissibile in homine viuente . Quod autem Apostolus dicit ad Hebræos sexto. impossibile esse renouari eos, qui ceciderunt,intelligitur de renouatione per baptismum, vt exponit Athanasius, semel namque dimittuntur peccata per baptismum, si autem postea homo peccauerit non est locus iterum sumendi baptismum ad remissionem peccatorum:hoc enim Apostolus dicit impossibile, quod tamen renouetur per pœnitentiam sine baptismo, non est impossibile,sed facile.& hoc Ecclesia facit.

Dicendum ergo aliter,quòd peccatum in Spiritumsan-

K ctum potest esse tam in baptizatis, quàm in non baptizatis,perfectis,& imperfectis . Potest tamen accipi dupliciter,& hoc quia peccatum in Spiritumsanctum distinguitur contra peccatum in filium hominis . Accipitur autem dupliciter filius hominis. Vno modo pro persona Christi , quæ est simul Deus & homo. Alio modo pro deitate sola, & ita Spiritussanctus accipitur vno modo pro sola deitate, & alio modo pro persona, Accipiendo primo modo filium hominis,& Spiritumsanctum, dicitur peccatum in Spiritumsanctum omnis blasphemia , quæ est contra Deum,ita vt cognoscatur esse cõtra Deum, & hoc siue sit contra naturam deitatis,absolute, siue spe-

& hoc

cialiter contra aliquam personam, & sic accipitur hic in litera, quòd Pharisæi peccauerunt in Spiritumsanctum, quia dixerũt, quòd in Beelzebub Christus eijciebat dæmonia, in quo dicebant Deum esse dæmonem, quia spiritus ille, qui dęmonia eijciebat, erat deitas, quæ est Spiritussanctus, & non Beelzebub, qui erat spiritus immundus. Etiam virtutem diuinam, quæ soli Deo competit, scilicet miracula facere dæmoni attribuerunt, & vocatur hic Christos solam blasphemiam in Deum, peccatum in Spiritumsanctũ, eo quod Pharisæi contra quos loquebatur, peccauerant solum in blasphemia, & tamen quodlibet factum quod esset directe contra solum Deum, posset vocari hoc modo peccatum in Spiritumsanctum, sicut idolatria. Peccatum autem in filium hominis. i. in Christum inquantum est homo, & putabatur purus homo erat quod militabat contra ipsum non cognoscendo veritatem eius, vt si diceretur tu non es Deus, nec Propheta, sed homo simplex, vt supra dictũ est, & tunc vnum remittitur. i. non reputatur peccatũ, & aliud non remittitur. i. reputatur peccatum, & non remittitur. i. sine pęnitentia, vt supra dictum est, & sensus iste cõuenit valde literæ ad propositum Christi, & non est aliqua difficultas de irremissibilitate peccati, & tamen Doctores non sequuntur communiter hoc sensum. Accipiendo autem Spiritumsanctum pro persona, & filium hominis pro persona Filii, dicetur peccatum in Spiritumsanctum quod videtur spãliter pertinere ad Spiritumsanctum, non tamen est putãdum, quòd aliquod peccatum possit esse cõtra vnam personam, quod non sit contra aliam, quia peccatum quodcũq; est, contra Deum est, quia offendit eum, vt est Deus, & Dominus noster: si igitur peccatur contra filium, peccatur simul contra tres personas, quia est eadem gloria, & maiestas trium: igitur est eadem offensa. Etiam quia dicitur peccatũ in Filium remitti, & peccatum in Spiritumsanctum nõ remitti: non est credẽdus ex hoc Spiritussanctus maior filio: sic dicit Ambrosius super Lucam, s. nunquid maior est Spiritussanctus Christo, vt in Christum peccantes veniam consequantur, in Spiritumsanctum delinquentes remissionem non mereantur adipisci? Et respondet dicens, sed vbi vnitas potestatis est, nulla comparationis est quæ. i. quia est eadẽ potestas trium nullus est maior altero, sed idem peccatum est contra omnes: dicitur tamen peccatum in Spiritumsanctũ, vel in Filium, inquantum quędam peccata licet sint contra totam Trinitatem, specialiter tamen pertinent ad aliquam personam. Et hoc fit dupliciter. Vno modo, quia peccatur contra illam personam. Alio modo contra attributũ illius personæ. Primo modo dicetur quis peccare contra illã personam, contra quam aliquid dicit, vt si dicatur Pater est minor Filio, vel mihi minor, peccatur contra Patrem: si autem dicatur Filius est creatura, vel est solum ex tempore, vt dixit Arrius vel non est ante materiam, vt dixit Heluidius peccatur contra Filium: si vero dicatur Spiritussanctus est Patris seruus, & Filii, vt dixit Macedonius, peccatur contra Spiritum sanctum, sed non accipitur hoc modo a doctorib. peccare in Spiritumsanctum, quia istud est peccatum infidelitatis, vel hæresis, quia est sentire impie de aliqua persona diuina, & tamen peccatum infidelitatis distinguitur a peccato in Spiritum sanctum, quod ponitur per se species peccati, vel genus,

Quo a doctoribus accipitur in Spiritum sanctum peccare.

Aliter peccatur contra attributum, quia Patri attribuitur potestas, Filio sapientia, Spirituisancto bonitas, & secũdum quòd peccata sunt diuersimode contra ista attributa, dicuntur esse quædam contra Patrem, quædam contra Filium, alia contra Spiritum sanctum: quando enim peccatur ex impotentia, vel infirmitate, peccatur cõtra Patrem, vt q̃ victus aliqua passione operatur, quia passio impotentem facit, cum vero ex ignorantia peccatur est peccatum in filiũ, quando autem ex certa malitia peccatur est peccatũ in Spiritumsanctum cui attribuitur bonitas.

Differentia istorum potest accipi ex Aristot. 5. Ethic. vbi ostendit, quòd peccatum committitur tribus modis, scilicet, ex ignorantia, ex passione, ex electione. Ex ignorantia in peccatum committitur, quando ignoratur aliquid illorum quorum scientia a peccato impediuisset. Vnde ignorantia est ibi causa peccati, vt siquis comedit carnes in quadragesima, quia credit non esse quadragesimã, & hoc dicitur pec-

A catum in Filium. Ex passione autem peccatur quando ab intrinseco, vel extrinseco, quis impellitur, ita vt ratio obruatur, & impediatur rectè iudicare, vt in ira, & libidine dolore. & timore, & hoc est peccare ex infirmitate, quia passio, quæ est infirmitas naturæ est ibi causa peccati, & hoc est peccatum in Patrem. Ex electione autẽ peccatur, quando ex deliberatione homo peccato adhæret non impulsus aliqua tentatione, sed quia habet inordinatum appetitum, & secũdum illam deordinationem placet sibi peccatum secundum se, & hoc est peccare ex malitia, idest, sola malitia mouente, & est peccare in Spiritumsanctum, quia tunc quicunque peccaret ex habitu peccaret in Spiritumsanctum, cum habitus peccati sit ipsa malitia, vt dicitur septimo Ethic. capi. 3. sed est tertius modus agendi ex malitia, quo peccatur in Spiritumsanctum, vt dicetur sequenti quæstione. Accipiendo hoc modo peccatum in Spiritumsanctum, dicitur pec-
B catum in Patrem, & in Filium remissibile, scilicet, per pœnitentiam, sed peccatum in Spiritumsanctum non est remissibile etiam per pœnitentiam, non quidem, quod sit simpliciter irremissibile siquis de illo pœnitere velit, vt dicetur quæst. 71.

Sed tunc dicetur quomodo erat peccatum in Spiritumsanctum, cum dixerunt Pharisæi in Beelzebub eiicit dæmonia.

Aliqui dicunt, vt Nicolaus, q̃ Pharisęi, & scribę ex consideratione operum Christi, & Scripturarum, in quibus de aduentu Christi erat tps determinatum cognouerũt ipsum esse Christũ, quia tñ cœpit vitia eorum reprehendere, cõceperũt odiũ & inuidiã cõtra ipsum, ex q̃b. excæcati a prima notitia ceciderunt in errorem, quia talia peruertũt iudiciũ rectum rationis, & ex tunc cęperunt facta eius interpretari in malum, & primo vocauerunt eum voracem, & po-
C tatorem vini, & peccatorum amicum, præcedenti capitu. postea autem in tantam insaniam proruperunt, quod vocauerunt eum arreptitium, attribuentes miracula facta virtute diuina, dęmoni, & licet primum esset graue peccatum: non tamen erat nisi blasphemia contra eius humanitatem. Secundum fuit incomparabiliter grauius, quia erat contra eius Deitatem, & talis blasphemia est peccatum in Spiritumsanctum, quia est impugnatio veritatis agnitę.

Sed dicendum, quod accipiendo hoc modo peccatum in filium hominis, dicitur blasphemia contra Christum inquantum putatur purus homo, siue esset ex parte deitatis, vt si diceretur tu non es Deus, vel Deus non habitat in te, siue ex parte humanitatis, vt si diceretur tu es vorax, & potator vini: nam ista dicerentur ei, vt purus homo crederetur, & talia dixit remissibilia: si tamen diceretur contra Christũ aliqua blasphemia postquam scitur esse Deus, siue illa sit
D contra deitatem, vel contra humanitatem non differret, vt si nunc diceret quis quod Christus fuit adulter, vel fur, aut auarus, quia idem esset, atque si diceret, quod Deus est peccator, quia postquam constat ipsum esse Deum, omne malum, quod de eo dicitur, de Deo dicitur, quia si Christus peccaret, Deus peccaret, sed quando non putatur esse Deus potest aliqua blasphemia esse contra humanitatem eius, quæ non redundet in Deitatem ideo si Pharisæi & Scribæ vere cognoscerent Iesum esse Messiam, & Deum, & ex inuidia dicerent ei, quod erat vorax & potator vini, etiam esset peccatum in Spiritumsanctum, & tamen non oportet dici, quòd Pharisæi crederent tunc, vel aliquando determinate Iesum esse Messiam, licet ipse faceret talia opera, ex quibus euidenter colligebatur: & sic licet peccarent non credendo esse Messiam, tamen supposito, quod non crederent, illæ blasphemiæ, quas dicerent contra ipsum non
E essent peccatum in Spiritumsanctum, vel etiam si crederent eum esse Messiam, & tamen putarent, quòd non erat Deus, blasphemiæ contra ipsum nõ essent peccatum in Spiritumsanctum.

Dicendum ergo est, quòd vocauit hic Christus peccatum in Spiritumsanctum, hoc quod dixerunt, s. in Beelzebub eiicit dæmonia, quia non solum de ipso, sed etiam de quocunque alio faciente miracula, si dicerent, quòd faciebat illa virtute dæmonis erat peccatum in Spiritumsanctum, quia miraculum per quemcunque fiat, non potest esse nisi a Deo, & ita est impugnatio veritatis agnitę, idest. q. a

F notum erat, quòd miracula illa non poterat facere nisi virtute Dei & quia credere nolebant, nec redarguere poterant calumniabantur, vt dicit Hieronymus.

Ad primum dicendum, quòd nullus vult malum sub ratione mali, sed inquantum peccatum æstimatur bonum ipsi peccanti, quasi quietans appetitum corruptum, & propter hoc desideratur secundum se, id est, non propter aliud, sicut beatitudo propter se desideratur, quia est perfectio beati, & quietat ipsum.

Ad secundum dicendum, quòd omne peccatum prouenit ex corruptione naturæ, quia tamen est illud principium commune non denominatur peccatum quodlibet ab eo, sicut res non nominantur a causis primis, sed a proximis, maxime, quia sine incentiuo fomitis, qui est naturæ corruptio, quis interdum malum eligit, scilicet, ex quadam debilitate, quæ est causa proxima nata ex corruptione natu-
G ræ secundum quam est homo facilis ad cadendum in peccatum, ideo non dicitur omne peccatum esse ex infirmitate, siue ex corruptione naturæ.

Ad tertium dicendum, quòd ignorantia potest ad peccatum se habere dupliciter. Vno modo, vt præcedat. Alio modo, vt comitetur. Primo modo ignorantia est causa peccati, & causat inuoluntarium, vt siquis carnes comederit in quadragesima, nesciens esse quadragesimam, & tale vocatur peccatum propter ignorantiam, quia propter dicit causam, & sic non est omne peccatum ex ignorantia. Dicitur autem ignorantia comitari peccatum, quando agens non ignorantit quid agebat, nec an esset malum, quia cum erat inclinatus ad illud indicauit bonum esse sibi, eo, quòd quietatur appetitus suus in eo, & tunc ignorans est, eo quòd iudicat sibi esse bonum, quod est
H simpliciter malum. Et tamen ista ignorantia non præcessit electionem, sed potius desiderium de ista re induxit ignorantiam faciens, quòd iudicaretur esse bona, & talis ignorantia est in quolibet peccante, de qua dicitur omnis malus est ignorans, & tales dicuntur peccare per ignorantiam, & non propter ignorantiam, quòd ignorantia non præcedit tanquam præstans causam peccato, & sic non excusatur: & tamen quando dicitur quis peccare per ignorantiam accipitur de ignorantia, quæ præcedit, & non quæ comitatur: Ideo non est quodlibet peccatum ex ignorantia, sed aliquod est ex certa malitia, quod erit peccatum in Spiritumsanctum.

Ad quartum potest dici vno modo, quòd de nullo dum viuit desperandum est, & hoc propter Deum, qui tam potens, & misericors est, vt de quacunque profunditate peccatorum possit hominem reducere ad salutem. Ex parte
I tamen hominis in quibusdam peccatis posset de eo desperari, eo quòd quædam peccata sunt, quæ secundum se repugnant principio remissionis, sicut illa ægritudo in corporalibus esset incurabilis, in qua languens nullum remedium medicinæ suscipere vellet. Et talia sunt omnia peccata in Spiritumsanctum, vt infra dicetur.

Aliter potest dici, quòd non desperatur omnino de peccantibus in Spiritumsanctum, licet curatio eorum sit difficilior quàm cæterorum peccatorum. Et cum dicitur, quòd vetatur pro his orare. Dici potest vno modo, quòd aliqui intelligunt de peccato, quod habet finalem impœnitentiam, quia pro tali peccato non est remissio, nec prodest oratio, quia sic decedens perit. Aliter accipitur, quod sit peccatum in Spiritumsanctum non dicens finalem impœnitentiam, & tamen non est orandum pro tali peccato, id est, non obligamur pro tali, quia conuersio talium ad bo-
K num est miraculosa, sed pro miraculis fiendis non orat, quilibet, vnde licet obligemur orare pro cæteris, & pro quibusdam expresse: non tamen pro talibus, quia ipsi demerentur hoc per actum suum. Et tamen dicendum vere, vt patet primo Ioann. quinto, quòd non vetamur orare pro aliquo, sed ostenditur, quòd quædam peccata sunt pro quibus non obligamur orare, licet non interdicamur: nam dicit, est peccatum ad mortem non pro eo dico, vt quis oret, id est, non obligo quemquam ad orandum pro eo si autem diceret, pro eo autem dico nequis oret, interdiceretur oratio, & tamen non est talis forma verborum.

Ad quintum dicendum, quod licet sit eadem deitas trium personarum, & omne peccatum sit contra omnes tres dicuntur tamen quædam peccata specialiter esse contra vnam personam, & non contra aliam, inquantum sunt contra attributa personarum, vt supra ostensum est.

An peccatum in Spiritumsanctum sit aliquod genus peccati determinatum. Et quod in eo sunt semper duo peccata. Et quomodo peccatum ex deliberatione dupliciter accidere potest. Et oppositio gratia intelligitur dupliciter.

Quæst. LXIX.

QVæretur de peccato in Spiritumsanctum an sit aliquod determinatum genus peccati, vel pertineat ad omnia peccatorum genera.

Aliqui dicunt, quod non est determinatum genus peccati: sicut enim peccatum ex certa malitia est in Spiritumsanctū, ita peccatum ex infirmitate est in patrē, & pctm̄ ex ignorantia est in filiū, sed peccatum ex infirmitate non dicit aliquod genus peccati, sed circunstantiam peccati, cum possit accidere infirmitas contra quoddam genus peccati, ergo peccatum in Spiritumsanctum etiam non erit determinatum genus peccati. Item peccare ex certa malitia, quod est peccatum in Spiritumsanctum, est peccare ex electione, vt dictum est præcedenti quæstione: omnis tamen habens habitum vitii, peccat ex electione, quia in hoc distinguitur 7. Ethi. intemperatus ab incontinenti, quia intemperatus agit ex electione habens habitum, incontinens autem agit per passionem sine habitu, quia habitus vitij est ipsa malitia 7. Ethi. cap. 1. omnis ergo vitiosus peccat in Spiritumsanctum
H cum agat ex malitia, & sic peccatum in Spiritumsanctum pertinet ad omne genus peccati, & non est determinatum genus. Item species peccati in Spiritumsanctum, quæ ponuntur 2. Sentent. distinctio. 43. scilicet desperatio: obstinatio: impœnitentia, & sic de aliis habent se ad omne genus peccati, quia in quolibet potest quis esse obstinatus, & de quolibet potest esse impœnitens: ergo non est peccatum istud genus determinatum. Item peccatum in Spiritū sanctum dicitur, quod est contra attributum Spiritussancti, sed tamen quodlibet peccatum mortale repugnat gratiæ quæ appropriatur Spirituisancto: ergo quodlibet mortale est peccatum in Spiritumsanctum, & sic non est determinatum genus. Item peccatum in Spiritumsanctum est peccatum ad mortem, vt dicitur secundo Senten. distin. quadragesimatertia. sed quomodolibet mortale est ad mortem, quia mors animæ, vt Augustinus dicit,
I est separatio eius a Deo, a quo tamen mortale quodlibet eam separat.

Dicendum, quòd peccatum in Spiritumsanctum est determinatum genus peccati, quia alias non distingueretur ab aliis generibus peccati, sed coincideret cum quolibet peccato: Christus tamen distinxit hic in litera peccatum in Filium, a peccato in Spiritumsanctum: ergo est determinatum genus. Etiam quia peccatum in Spiritum est contra attributum Spiritussancti, sed attributa personarum distinguuntur saltem ratione, quod sufficit ad hoc, quòd per ea constituantur diuersa genera, vel species peccatorum: ergo erit istud genus distinctum. Etiam quia Magister secundo Sentent. distinctio. quadragesimatertia. dicit de isto peccato, quòd est quoddam genus peccati grauius cæteris. Etiam quia cętera peccata sunt remissibilia, hoc autem dicitur irremissibile: ergo graue differt ab
K aliis.

Pro hoc sciendum, quòd peccatum in Spiritumsanctum dicitur, quòd est ex certa malitia, vel industria, siue electione, quod idem est, quòd autem quis ex certa deliberatione actum peccati eligat non impulsus aliqua passione potest dupliciter accidere, scilicet aut per aliquid positiuum, siue vitii, siue virtutis inclinatur in actum vitii, vel virtutis, quia sunt similes habitibus, & naturaliter appetitur id quod est simile, & sic habens habitum intemperantiæ naturaliter inclinatur ad actum huius vitii, & hoc per aliquid positiuum, scilicet per habitum vitii qui est qualitas positiua, sicut habitus virtutis, & iste

dicitur

dicitur agere ex certa malitia, idest, ex solo habitu vitii non impulsus aliqua ignorantia nec passione, & ille habitus est malitia 7. Ethico. c. 1. & ita malitia est aliquid pure positiuum: sed dicitur malitia, quia per ipsum habitum inclinātur ad actum malum, qui dicitur malus non quātum ad id quod est, sed quantum ad rectitudinem circunstantiæ qua caret, & illa priuatio rectitudinis est malum in actu.

Alio modo ex certa deliberatione peccatum elicitur propter priuationem eius, quòd a peccato retrahebat, & hoc est quando voluntas sponte reiicit, & contemnit id per qđ a peccato retrahi posset. Ex multis enim retrahi potest homo, vt dicetur sequenti quæstione. s. ex timore pœnæ æternæ, & ex spe futuri præmij, & similibus. Siquis ergo contēnat præmia æterna, & pœnas æternas abiiciendo cogitationem illorum a se, vt eligat delectabile secundum carnem, & fruatur eo tanquam per se bono, est peccatum ex electione, siue ex certa malitia. Accipiendo autem primo modo peccare ex malitia, non est determinatum genus peccati, sed est circunstantia. s. peccare ex habitu, vel sine habitu. s. ex passione, vel ignorantia, & ideo tale peccatum non dicitur peccatum in Spiritum sanctum, & ita non est omne peccatum voluntarium, siue ex malitia peccatum in Spiritum sanctū. Accipiendo autem secundo modo peccatum ex certa malitia est determinatum genus peccati, quia genus, & species in peccato determinantur ex obiecto: ideo peccatum quod habet determinatum obiectum, est determinatum genus, vel species peccati, & istud est peccatum in Spiritum sanctum, quod ex certa malitia est, & est determinati generis, obiectum autem in peccato isto est omne illud quod a peccato retrahere poterat, & inquantum voluntas contemnit illud sponte, est peccatum in Spiritum sanctum.

Pro quo sciendum, quòd in peccato quolibet in Spiritum sanctum sunt semper duo peccata. Et primum eorum est proprie peccatum in Spiritum sanctum, & habet speciale obiectum. Secundum autem dicitur large peccatum in Spiritum sanctum solum inquantum oritur a primo, vt si quis propter hoc, quòd contemnit præmium futurum, & pœnas futuras, eligit fornicari, vel furari, est peccatum in Spiritum sanctum. Et primum peccatum est hic, quòd homo contemnat vitam æternam quam super omnia debet cupere, & quòd contemnat pœnas æternas quas super omnia debet timere, vt dicitur supra 10. & Lucæ 12. & istud est proprie peccatum in Spiritum sanctum, quia est contra hoc obiectum determinatum quod contemnitur, & poterat a peccato retrahere. Secundum est eligere fornicari, vel furari, & istud non est determinati generis nec obiecti, sed in quocunque genere potest peccari, & non dicitur istud peccatum in Spiritumsanctum nisi inquantum oritur ex primo quod est proprie peccatum in Spiritumsanctum, quia iste, qui peccat in illa passione impulsus, non faceret hoc, nisi vel ignoraret præmium, & pœnam futuram, vel vtrumque contemneret.

Sciendum etiam, quòd malum agere contemnendo pœnas, & præmia futura stat dupliciter. Vno modo, quòd quis ista non credens esse futura, velit frui delectabili quod est in præsenti, tanquam nihil sit quod eum distrahere possit. Alio modo, quòd credat ea esse futura, & tamen contemnat illa abiiciens spem, & amorem illorum a se propter amorem præsentium, & tunc incidit homo in quemlibet actum malum. Primo est peccatum in Spiritumsanctum, sed sunt ibi duo peccata quorum neutrum est in Spiritum sanctum. Primum est infidelitas inquantum non creditur præmium nec pœna post vitam, & tamen peccatum infidelitatis differt a peccato in Spiritumsanctum, quia infidelitas pertinet maxime ad intellectum, licet voluntas concurrat, vt compleatur ratio peccati, ipsum autem peccatum in Spiritum sanctum totaliter pertinet ad voluntatem, quæ contemnit sponte, & abiicit ea quæ poterant retrahere a peccato. Aliud autem scilicet fornicari, vel quodcunque malum ex præcedenti secutum non dicitur peccatum in Spiritum sanctum, quia non est determinati generis, nec etiam oritur à peccato in Spiritumsanctum. Accipiendo secundo modo scilicet, quòd quis credat pœnas, & præmia post mortem, & abiiciat spem eorum a se, & ex hoc incidat in fornicationem, vel quodcumque aliud malum dicitur proprie peccatum in Spiritumsanctum, de quo nascitur

A fornicatio. sic dicitur ad Ephe. 4. qui desperantes, seipsos tradiderunt impudicitiæ, idest, desperantes de bono futuro tradiderunt se impudicitiæ scilicet volentes frui bono præsenti, sicut dixerunt stulti Sapientiæ 2. Coronemus nos rosis antequam marcescant, & nō transeat nos flos temporis nostri, & non sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. illi tamen dixerunt hoc ex infidelitate, quia non credebant aliquid post mortem: isti autem ex desperatione bonorū, quæ credebant. & hoc est peccare in Spiritumsanctum quod habet speciale obiectum scilicet id quod poterat retrahere a peccato, & contemnitur, omnibus talibus peccatur contra attributum Spiritussancti, quia ponitur impedimentum directe ipsi remissioni peccatorum, quæ appropriatur Spiritusancto, inquantum fit ex sola bonitate Dei, vel quia in omnibus istis directe contemnitur bonitas, quæ attribuitur Spiritui sancto, vel aliquis effectus eius scilicet quia con-

B temnuntur, & abiiciuntur omnia, quæ poterant distrahere a peccato, quæ tamen ex Dei bonitate data erant nobis remedia contra peccatum.

Ad primum dicendum, quòd peccatum ex infirmitate non dicit aliquomodo speciale genus, quia infirmitas, & ignorantia ex quibus procedit peccatum non sunt aliquod peccatum, sed solum pœna quæ tamen est causa peccati, & sic non constituit genus peccati, quia genus in peccatum accipitur ex obiecto, & non ex causa, & idem est in genere actus virtutis, peccatum autem in Spiritumsanctum est ex industria, siue ex certa malitia, esse tamen ex industria non est genus peccati sed circunstantia: inquantum tamen illud peccatum quod est ex industria accipit speciale obiectum scilicet ea quæ poterant hominem distrahere a peccando, est determinatum genus peccati, quod dicitur peccatum in Spiritumsanctum ex certa malitia. Et tamen non est ve-

C rum, quod omne peccatum ex certa malitia, sit peccatum in Spiritumsanctum, sed solum illud quod est determinatum sibi speciale obiectum scilicet ea quæ poterant distrahere a peccando: contra illa enim peccare, scilicet, contemnendo ea est peccare in Spiritumsanctum.

Ad tertium dicendum, quod non dicitur peccatum in Spiritumsanctum illud quod fit ex contemptu eorum quæ a peccando distrahunt, sed ipse contemptus illorum, & sic desperatio, obstinatio, & impœnitentia sunt proprie peccata in Spiritumsanctum, quod autem ex quocunque istorū possit sequi peccatum cuiuscunque generis non est inconueniens, quia illud quod inde oritur non est peccatum in Spiritumsanctum, quia vt supra dictum est in quolibet peccato in Spiritumsanctum sunt duo peccata simul, & primum est proprie peccatum in Spiritumsanctum, secundum autem non, quia non est determinati generis, sed dicitur large

D peccatum in Spiritumsanctum, quia oritur ex primo quod est vere peccatum in Spiritumsanctum.

Ad quartum dicendum, quòd mortale quodlibet opponitur gratiæ: Et tamen opponi gratiæ stat dupliciter. Primo directe, & per se, & hoc fit quando aliquis gratiā actualiter despicit, vel aliquid ad gratiam pertinens. Secundo indirecte, & ex consequenti scilicet quando quis non despicit gratiam, & tamen agit aliquid quod cum gratia stare non potest. Primo opponi gratiæ competit soli peccato in Spiritumsanctum, eo quod illo directe contemnitur gratia, vt siquis est impœnitens, idest, proponens nunquam pœnitere directe contemnit remissionem peccatorum, quia proponit nunquam participare illa, vel contemnit aliquid pertinens ad gratiam, sicut qui contemnit bona æterna volens frui præsentibus, quia bona æterna ex gratia nobis dantur, cum per æquiualentiam nemo possit

E illa mereri, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, ad Roma. octauo. Secundo modo contemnitur gratia per quodlibet mortale non quidem directe, vellet enim homo si esset possibile, quod manendo in mortali esset in gratia Dei, & daretur sibi vita æterna, indirecte tamen contemnit gratiam, inquantum facit aliquid quòd scit non posse stare cum gratia, & tamen elegit illud potius quàm manere in gratia.

Ad quintum dicendum, quòd peccatum quodlibet mortale est aliquo modo ad mortem, sed specialiter peccatum in Spiritumsanctum: est enim peccatum mortale

quantum ad aliquid simile morti,& quantum ad aliquid F ægritudini: inquantum enim separat a Deo,qui est vita nostra,habet similitudinem mortis,& istius separatio dicitur mors prima: inquantum autem adhuc manet possibilitas redeundi ad vitam,habet similitudinem ægritudinis ducentis ad mortem condemnationis,quæ est mors secunda,quæ omnino similitudinem mortis retinet,dum per ea homo separatur a Deo in perpetuum,& ad vitam gratiæ non est possibilis reditus.Sicut autẽ in ęgritudinib. corporalibus quędam sunt curabiles, & illæ dicuntur non esse ad mortem: aliæ autem sunt incurabiles quantum est de natura morbi, & istæ dicuntur infirmitates ad mortem,ita & in peccatis mortalibus,illa solum dicuntur ad mortem,quæ quantum in se irremissibilia sunt,& ista sunt solum peccata in Spiritumsanctum , quia tamen mortale a morte dicitur necesse est,quòd omne mortale sit ad mortem,sed dicitur mortale, G quia est ad mortem: non est tamen omne mortale ad mortẽ secundam in quantum in quolibet mortali cum sit remissibile est reditus ad vitam gratię eo modo quo illud est remissibile,& quantum ad hoc peccatum in Spiritumsanctum dicitur solum ad mortem.

An recte species peccati in Spiritumsanctum assignentur. Et quæ dicantur singula esse. Et aliquid in actu virtutis,& vitij esse,potest considerari dupliciter. Quæst. LXX.

QVæretur nunc de speciebus peccati in Spiritumsanctũ an recte assignentur: ponuntur enim sex communiter a doctoribus & 2. Senten.dis.43.s.desperatio,præsumptio,impœnitẽtia,obstinatio,impugnatio veritatis agnitæ,& inuidentia.

Aliqui dicunt,quòd non sint omnia hæc peccata in Spi- H ritumsanctum.Et primo de desperatione: nullus enim potest desperare si credit remissionem peccatorum fieri in Ecclesia: negare tamen,vel non credere remissionem peccatorum,est infidelitas: ergo desperatio est species infidelitatis, & non peccati in Spiritumsanctum,quia ista distinguũtur inter se,vt ostẽsum est præcedenti quęstione.Item patet de pręsumptione idem,quia præsumptio est secundum quam nimis confidit de misericordia Dei extendendo eam valde, & tamen nullus potest eam immoderate extendere cum sit infinita; ergo pręsumptio non est peccatum in Spiritumsanctum.Item patet idem de impęnitentia,quia accidentia rei non constituunt speciem,sed impęnitentia est accidens peccati,sicut duratio cuiuslibet rei est accidens eius; nam impęnitentia est manere in peccato vsque ad mortem; ergo impęnitentia non est species peccati.Item patet de obstinatione, quia præteritum , & futurum non faciunt differre specie, I quia homo, qui fuit , & homo qui nunc est,non differunt specie,sed impœnitentia,& obstinatio differunt solum per præteritum,& futurum,quia impęnitẽtia est ex hoc, quod de peccatis pręteritis proponit homo non pœnitere: obstinatio autem est inquantum proponit semper committere peccatum q̃ semel commisit,vel non desistere ab eo : ergo impęnitentia,& obstinatio non sunt duę species peccati in Spiritumsanctum.Item patet de impugnatione veritatis agnitæ, quia pctm̃ in Spiritumsanctum est contra attributum Spiritussancti,sed impugnatio veritatis agnitæ est contra attributũ Filij,quia veritas appropriatur Filio, qui dixit Io. 14.ego sum via veritas,& vita : ergo non est istud pctm̃ in Spiritumsanctum,sed in Filium.Itẽ patet de inuidia , quia inuidia est vnum de.vij.capitalibus vitijs nec est grauissimũ omnium , sed cætera vitia capitalia non dicuntur pctm̃ in Spiritumsanctum; ergo nec inuidia.Item patet , q̃a generũ K oppositorum sunt species diuersæ ,sed pctm̃ in Spiritumsãctum q̃ est ex certa malitia distinguitur ex opposito cõtra pctm̃ in Patrẽ,vel Filium quod est ex infirmitate,vel ignorantia,& tamen desperatio,& præsumptio,& reliqua possunt accidere ex infirmitate, vel ignorantia , sicut ex certa malitia; ergo istæ ita sunt species peccati in Patrem , & Filium , sicut peccati in Spiritumsanctum ; ergo non debent poni species huius peccati , quia tunc non pertinerent ad genus alterius peccati , quia diuersorum generum non subalternatim positorum diuersę sunt species , & generą , vt dicit Aristo.in pręd icamentis . Item peccatum in Spiritum sanctum ex electione , inquantum quis sponte

F remouet omnia , quæ a peccato retrahere possunt, si autem aliquod illorum maneat non eligetur peccatum , & tamen non possunt tolli omnia retrahentia a peccato nisi per omnia sex supra enumerata.s.præsumptio desperatio &c. ergo nullum istorum per se est species peccati in Spiritumsanctum,sed omnia simul sumpta sunt vnum peccatum in Spiritumsanctum constituendo illud tanquã partes integrales.

Dicendum,quòd ista sex,sunt sex species peccati Spiritussancti,vt patet ex multis auctoritatibus sanctorum , de singulis eorum quas induxit Magister 2.Sentent.dist.43.& illas omittimus.Ponitur autem primum ipsorum desperatio,non quidem , vt prouenit ex infidelitate , quia infidelis proprie non desperat de præmio post mortem,quia spes,& desperatio sunt contra idem: spes autem est de bono arduo quod tamen attingi potest,licet cum aliqua difficultate: de- G speratio autem est etiam de bono arduo quo quis se auertit putans,non posse illud consequi,forte propter aliqua impedimenta ex parte sui : vbi autem nullum bonum esse creditur , nec potest esse spes nec desperatio: infidelis autem non credit bonum esse post mortem, s. qui est infidelis contra hunc articulum: ideo ille nec potest sperare nec desperare: forte enim si crederet concupisceret,& speraret , sed necesse est,quòd desperatio sit in eo qui credit esse felicitatẽ post mortem.Et tamen desperat de illa.quod potest fieri dupliciter. Vno modo,quia scit non posse haberi simul bona illa, & frui bonis in pñti, & præponit præsentia futuris,& ex hoc desperat ex futuris sciens,quòd fruendo istis non est possibile peruenire ad illa, & hoc est desperare , idest spem voluntarie abijcere, quia iam non sperat illa bona , sed aufert spẽ illorũ ab animo suo.Alio modo fit desperatio quando putatur,quòd sunt bona post mortem, & tamen illa da- H buntur solis viuentibus secundum virtutem, & quia credit quis difficile esse viuere semper secundum virtutem,& putat , quod non poterit tota vita viuere secundum virtutem, desperat se habiturũ illa bona futura: in vtroque modo seruatur ratio desperationis.s. quod sit de bono arduo ad quòd putatur non posse perueniri . Nam de bonis futuris nemo desperat quasi illa oderit,sed quia putat impossibile esse vel difficile illa haberi.Et hoc fit vtroque modo de dictis . De primo patet,quia afficitur quis valde ad bona pręsentia,ita quod in omni casu eligit illis frui.Et quia si recte credit scit esse impossibile frui istis,& illis: desperat de illis, quia sunt bona ardua ad quæ sibi impossibile est perueniri in casu dato.De secundo patet,quia ille,qui credit difficile esse viuere in virtute , cupit bona æterna ad quæ scit impossibile esse perueniri,nisi fiorendo in virtute , quia tamen putat valde difficile esse permanere in virtute , desperat de bonis illis I propter difficultatem eorum . In vtroque etiam modo est peccatum in Spiritumsanctum,quia repugnatur attributo Spiritussancti.De primo patet , quia ille præponit bona ista ęternis,ideo desperat de illis,in quo repugnat bonitati Dei, quæ sola liberalitate donat nobis dona æterna , quæ nemo sufficienter mereri potest : bonitas tamen est attributum Spiritussancti.De secundo patet,quia ille repugnat gratiæ, quia licet homini carnali viuere semper in virtute sit difficile: ex gratia tamen Dei omnia facilia sunt, sicut dixit Christus præcedenti capitulo.Iugum meum suaue est , & onus meum leue.Qui ergo propter difficultatem putat , quòd non poterit permanere in virtute , non confidit se habiturũ gratiam per quam omnia leuia fiant , & tamen Deus omnia petenti dat gratiam,& affluenter quidem.Iaco.1. Alij modi desperationis sunt , vt quando quis ignorans esse bona post mortem fruitur delectabili præsenti , sed non voca- K tur hæc proprie desperatio , sed infidelitas , vt supra dictum est.Etiam siquis propter grauia peccata, quæ commisit,credat,quod non sit possibile sibi assequi vitam ęternam quam alios credit assequi,vt propter hoc viuat ad libitum, dr̃ desperare,sed istud non est pctm̃ in Spiritumsanctũ, sed est peccatum infidelitatis,quia sicut absolute negare remissionem peccatorum est infidelitas,ita dicere de aliquo quamdiu viuit quantumcunque grauia commiserit quod remissionem habere non potest,est infidelitas,quæ aliquo modo pertinet ad Filium,quia illud est ex ignorantia.Alij etiam, qui seipsos occidunt dicuntur desperare sed non est hoc peccatum in Spiritumsanctum,nec dicuntur proprie desperare,sed per accidens,quia isti non abijciunt spem sed faciunt

aliquid

aliquid cum quo non potest manere spes, & istud pertinet magis ad peccatum in Patrem, quia occidens se facit propter aliquam passionem, quę vrget valde eum, secundum quam putat sibi vitam futuram esse deteriorem morte, & ideo non vult viuere, & sic procedit hoc ex infirmitate, idest inquantum non potens tolerare passionem illam occidit se, Et tamen peccatum ex infirmitate est in Patrem, cui attribuitur potentia.

De præsumptione etiam dicendum, quòd est peccatum in Spiritumsanctum, & accipitur præsumptio pro suprabundanti, & inordinata spe, & hoc quando quis sperat, quòd etiam si peccet mortaliter habere uitam æternam: nam spes recta non est sine meritis, quia spes est certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & ex meritis nostris, qui autem sperat, quòd per solam gratiam Dei sine meritis immo cum demeritis potest habere beatitudinem, inordinate sperat agens contra naturam spei. 3. Sen. distio. 26. & talis species vocatur præsumptio: isti enim ampliant valde misericordiam. Istud autem est peccatum in Spiritum sanctum, quia repugnat attributo eius scilicet bonitati quia tales abutuntur ea facientes Dei bonitatem iniustam, quæ ita beatificet malos, sicut bonos, vel repugnant effectui attributi eius, quia ex bonitate Deus dedit nobis remedia, per quæ retrahamur a peccando, quorum vnum est timor æternæ pœnæ, quam isti contempserunt, sic de Dei misericordia pręsumendo,

Aliter accipitur præsumptio, vt quando quis confidens valde, idest, inordinate de bonitate Dei non vult se eruere a periculo cum posset, expectans, quòd Deus eum eruat, vel qui se constituit in periculo sponte sperans a Deo liberari, sed ista præsumptio potius dicitur tentatio Dei quam peccatũ in Spũmsanctũ, quia peccata in Spũmsctm̃ repugnãt directe principio remissionis pcti. s. ipsi bonitati, vel gratię per quam peccata remittuntur, inquantum quis illam impugnat, vel non uult participare de ea: in peccato aũt tentationis Dei abutitur quis aliqualiter Dei bonitate, & tamen non repugnat illi, vt est principium remissionis peccatorũ, vnde non est tentatio Dei peccatum irremissibile, sicut peccatum in Spiritumsanctum.

Tertium est impœnitentia, & accipitur vno modo prout est duratio peccati vsque ad mortem, idest, quod de illo nõ pœnitet homo quandiu viuit, & sic non est peccatum in Spiritumsanctum, immo nec est aliquod genus peccati, sed est accidens eius, sicut duratio cuiuslibet rei est eius accidens: nam aliàs essent duo peccata in eadem specie, et vnum esset peccatum in Spiritumsanctum, & aliud non, quod est inconueniens, vt si qui commisit adulterium, non pænituit esset secundum adulterium peccatum in Spiritumsanctum & non primum: impęnitentia dicit propositum quoddam de nunquam pęnitendo, & tunc est speciale genus peccati, quia habet determinatum obiectum, & est peccatum in Spiritumsanctum, quia repugnat attributo eius. s. gratię remissionis peccatorum, quę attribuitur Spirituisancto, quia qui proponit nunquam pœnitere, eligit unoquam habere remissionem peccatorum,

Et aliqui dicunt, vt Nicolaus, quòd iste vellet, quòd nunquam Deus sibi daret gratiam pęnitendi.

Et dicendum, quod hoc verum est, quia quidam homines sunt, qui iocunde fruuntur bonis huius seculi, & sciunt quòd si Deus eis daret gratiam pęnitendi, priuarentur fruitione bonorum præsentium, & quia illis nimis adhęrent, non solum non cupiunt gratiam pœnitendi, sed etiam nolunt illam, & quòd deterius est timent, quòd Deus eis inuitis aliquando istam gratiam dabit, & sic carebunt fruitione sua: isti sunt in pessimo statu peccatorum, de quibus dicitur Iob 21. qui dixerunt recede a nobis, & non pulses cor nostrum ad pœnitentiam: scientiam viarum tuarum nolumus idest, nolumus intelligere, vt bene agamus. Sed dicendum, quòd hoc facit quidem ad indignitatem peccati: non est tamen necesse ad hoc, quòd impęnitentia sit peccatum in Spiritumsanctum, quod desideret homo, quod Deus nunquá ei det gratiam pęnitendi, quia satis est, quod proponat nunquam pęnitere. Quartum est obstinatio, & istud est quando aliquis proponit firmiter manere in pctõ. Et distinguuntur obstinatio, & impęnitentia ex duobus, quæ sunt communiter in peccato scilicet delectatio, & turpitudo: inquan-

A tum enim propter delectationem quis adhæret firmiter peccato proponens nunquam desistere ab eo, est obstinatio; quantum ad turpitudinem vero, vel indecentiam operis inquantum non vult quis dolere de opere, tanquam non fuerit turpiter, vel male factum, sed bene, est impœnitentia, & ideo, vt communiter impęnitentia est de præteritis peccatis obstinatio autem de futuris, idest, quia non vult cessare a cõmittẽdo, licet etiam impęnitentia possit esse de futuris, vt si quis proponat nunquam dolere pro peccatis præteritis: nec etiam de futuris si aliqua commiserit. Aliter accipitur obstinatio prout est perseueratio vsque ad mortem in actu alicuius peccati propter delectationem eius, & tamen fuit ista perseueratio sine proposito perseuerandi, & sic non est aliquod genus peccati, sed circunstantia, vel accidens eius, vnde non est peccatum in Spiritumsanctum: accipiendo autẽ obstinationem prout est propositum perseuerandi in actu

B peccati est peccatum determinatum, & est in Spiritumsanctum, quia repugnat directe gratię remissionis peccatorũ; cum proponat semper perseuerare in peccato.

Quintum est impugnatio veritatis agnitæ, & non quidẽ cuiuslibet veritatis, sed illius solius, quæ ad fidem pertinet, & maxime quando impugnando veritatem asserimus aliquam falsitatem, quæ est in derogationem diuinæ perfectionis, sicut fuit in præsenti, cum Iudæi volentes impugnare hanc veritatem agnitam. s. ꝙ operabatur in virtute Dei, asseruerunt hoc falsum. s. ꝙ operabatur in Beelzebub, & ita Christus dixit istud esse peccatum in Spiritumsanctum: repugnat enim attributo Spiritussancti. s. gratiæ reuelationis, quia ea, quæ ad fidem pertinent per reuelationem habentur, sed Spiritussanctus est, qui reuelat mysteria, quia Spiritusancto dictante locuti sunt sancti 2. Petri 1. ideo tali veritati repugnare, est repugnare Spiritusancto, vel quia ea, quę ad

C fidem pertinent sunt ad remissionem peccatorum cum per fidem saluemur Act. 15. s. fide purificans corda eorum, sed repugnare gratiæ remissionis est contradicere Spirituisancto, qui per fidem mundat nos,

Sextum est inuidia, & non accipitur inuidia pro qualibet inuidia: siquis enim inuideat proximo, quia temporaliter exaltatur, peccat quidem mortaliter, sed non peccat in Spiritumsanctum, sed inuidia charitatis alienæ, vel gratiæ est peccatum in Spiritumsanctum, vt siquis doleat, quia proximus suus sanctus est, vel quia Deus dat ei gratiam, est peccatum in Spiritumsanctum, quia directe contradicitur Spirituisancto, volendo quòd ipse ex immensa charitate non largiatur dona sua.

Aliqui tamen volunt, ꝙ non sit ista inuidia personæ singularis, sed inuidia, quòd gratia Dei crescat in mundo, vt si quis doleret, ꝙ cultus Christi augeretur, & quòd multi con

D uertuntur ad ipsum, & sic innuit Nicolaus.

Sed dicendum, ꝙ hoc pertinet ad magnitudinem istius peccati, & tamen vtrobique est peccatum in Spiritumsanctum. Primum patet, quia quando quis dolet, ꝙ gratia Dei crescit in orbe, videtur inuidere Deo, vt si doleret, quia Christus ab omnibus colitur, cum autem dolet quis de gratia singularis personæ, videtur inuidere homini, & tamen longe grauius est inuidere Deo, quàm homini. Secundum patet, quia licet inuideatur singulari personę inuidetur sibi de gratia spirituali, secundum quam est remissio peccatorum, & via ad beatitudinem, quorum vtrunque est directe a Spiritusancto; ideo contradicitur hic Spiritusancto, & sic vtrobique est peccatum in Spiritumsanctum.

Sufficientia autem prædictarum specierum sic habetur, quia peccatum in Spiritumsanctum proprie loquendo consistit in actu voluntatis abijcientis id per quod homo a pec-

E cato retrahitur. Contingit autem hoc dupliciter. retrahitur enim aliquis a peccato, & operatur bonum propter se, & aliquis propter aliud. Sed propter aliud fit dupliciter. s. ad vitãdum supplicia, vel ad consequendum præmia, sed neutrum pertinet ad virtuosum, qui bonum pp se operatur, & malũ propter se fugit. Hæc autem duo tolluntur propter duo peccata prædictorum. s. per præsumptionem tollitur timor suppliciorum, & per desperationẽ tollitur spes pmiorũ; aliquis autẽ operatur bonum propter se, & fugit malum pp se, qñ mouetur principaliter, ex aliquo quod est in ipso actu virtutis, vel peccati. Hoc autem est dupliciter: aliquid enim potest considerari in actu virtutis, vel vitij dupliciter. s. vt est

quo figitur via:est irremissibile,siue sit hominis,siue sit Angeli,sed est differentia,quia homo quandiu viuit est in via, mors autem finit viam , & ideo omne peccatum potest remitti homini quandiu viuit,etiam si sit peccatum in Spiritum sanctum;post mortem autem omnia sunt irremissibilia,in Angelo autem finitur via immediate post primam electionem;non enim est in via nisi quandiu est indeterminatus ad aliquid eligendum , cum vero aliquid semel elegerit , iam propositum mutare non potest : ideo quodlibet peccatum in Angelo est irremissibile , eo quod in quolibet est in statu. Ad quintum dicendum,quòd cum dicitur peccatum in Spiritumsanctum irremissibile, non tollitur potentia nec ex parte Dei remittentis , nec ex parte hominis cui fit remissio,sed tollitur aptitudo,vel facilitas,quędam scilicet quia non est tam facile istud peccatū remitti,sicut cętera propter causas dictas. Alii autem volūt quod non remittitur eo,quod Deus non concurrit cum peccante ad hoc,quod pęniteat,vt sic remittatur sibi , & hoc propter peccati grauitatem. Sic dicit Hiero. hoc dicit, quia non merebitur pęnitentiam agere,vt recipiatur qui Christum intelligens principem dęmoniorum esse dicebat , & idem dicit Beda,& Augusti. vt patet supra. Et ex hoc volūt aliqui sumere,quod licet peccatum quodlibet remitti possit,istud tamen nunquam remittitur,quia Deus nunquam mouet cor taliter peccantis ad pęnitendum.

Sed ista est minus dura sententia scilicet dicere quòd nullus eorum,qui semel peccauerunt in Spiritumsanctum saluetur aliquando,quia tunc de aliquo viuente immo de multis desperandum esset,cum plurimos contingat peccare in Spiritumsanctum.

Item quia tunc de multis aliis non peccantibus in Spiritumsanctum esset desperandum in vita,quia si propter grauitatem criminis Deus non mouet cor sic peccantis , vt aliquando pęniteat,cum multa peccata simul , quæ non sunt in Spiritumsanctum ęquiualeant in grauitate vni peccato in Spiritumsanctum immo excedant,erunt etiam irremissibilia peccata cuiuscunque hominis , qui grauissima multa commiserit,quia Deus non concurret cum eo propter grauitatem criminum quòd absurdum est , quia plures essent de quibus desperandum quàm de quibus sperandum foret non est ergo vera sententia.

Retractatio Augus. penes sententiam superiorem.

Vnde Augu. qui aliquando videbatur eam tenuisse,corrigit eam in lib. retractationum,& patet 2. Sen. distin. 43. dicens,quod quidem non confirmaui : quoniam hoc putare me dixi,sed tamen addendum fuit si in hac scelerata mētis peruersitate finierit hanc vitam , quia de nullo pessimo in hac vita constituto desperandum est,nec pro illo impudenter oratur,et ideo licet verum sit,quòd taliter peccantes merentur,quòd Deus non moueat eos vnquam ad pęnitentiā, ipse tamen ex immensa bonitate interdum illos mouet , & liberat:remitti ergo potest istud peccatum,sed dicitur irremissibile,vt supra dictum est.

An aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritum sanctum, vel aportet præsupponi alia peccata. Et quomodo pœnitentia sit modo actus,modo habitus. Quæst. LXXII.

QVæretur an aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritumsanctum , vel oportet præsupponi alia peccata.

Aliqui dicunt,quòd non potest esse primum , quia sicut nemo repente fit summus,vt dicit Ber. super Can. sed paulatim proficere nolle,ita nullus repente fit pessimus,& tamen peccatum in Spiritumsāctum est grauissimum, ergo nemo potest incidere in illud non præmissis aliis.

Item dicit Grego. in Moralibus exponens illud Iob 39. scilicet clamorem exactoris,& cętera,quòd vitia, quæ primo mentem inuadunt cum quadam ratione hominem quasi persuadendo ad modum ducis vincunt , sed postmodum mens post diuersa vitia irrationabiliter dissipatur, sed peccatum in Spiritumsanctum est maxime a persuasione rationis recedens,cum sit valde irrationabile. ergo non potest esse primum,sed præcedent alia.

Item dicitur 5. Ethico. quòd non est in potestate hominis,vt statim operetur iniusta,sicut iniustus facit , sed iniu-

F stus operatur iniusta delectabiliter,& ex electione, ergo nō potest homo in primo actu peccare electione,quia est ex certa malitia. ergo non potest esse peccatum.

Item desperatio est peccatum in Spiritumsanctū, & non potest esse primum peccatū hominis,quia pręsupponit demerita,nam sicut spes ei opposita est ex meritis, ita desperatio ex demeritis,& sic non est primum peccatum. Item patet idem de impœnitentia , quę est peccatum in Spiritum sanctum,& tamē pręsupponit peccata pręterita, quia sicut pœnitentia dolet de commissis,ita impœnitentia non vult dolere,ergo non potest esse primum.

*D*icendum,quòd nihil impedit peccatum in Spiritum sanctum esse primum,nam cum peccata inter se sint distincta,vnum non pręsupponit alterum ad sui esse, & sic poterit indifferenter vnum præcedere alterum.

Sed dicendum,quòd communiter dicitur , quòd pecca-
G tum in Spiritum sanctum nunquam est primum , quia in peccatis quorum vnum nascitur ab altero,non cōsideratur quid semper sit,sed quid in pluribus contingit . vnde dicitur vnum vitium simpliciter nasci ab alio tanquam a capitali,a quo vt in pluribus nascitur,licet interdum ex alio oriatur,sicut fraus assignatur filia auaritiæ,quia auari committunt plures fraudes quàm cæteri. Et tamen interdum nascitur ex luxuria,sicut se fallunt amantes,vt quidam dixit :

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

In vitiis autem illud habet rationem, vt primum sit cuius obiectum est magis appetibile,sicut dicimus de vitiis capitalibus respectu filiarum suarum.& consequenter illud peccatum cuius obiectum maxime recedit a ratione boni , habet causam,vt nō sit primum nec capitale,sed quòd ex alio
H oriatur,& tale est peccatum in Spiritum sanctum , & ideo semper,vel communiter oritur ex aliis peccatis,possibile tamen est , quòd in primo actu peccet quis in Spiritum sanctum,& maxime in duabus speciebus vltimis. s. inuidentia gratię fraternæ , & impugnatione veritatis agnitę , & hoc est,quia istę duę species habent maiorem distinctionem ab aliis peccatis,quam quatuor primę, quæ præsupponere videntur alia peccata,vt impœnitentia,& obstinatio, & ideo non cadit homo subito in talia peccata , sed quasi per quosdam gradus, Sic dicit Origenes in Periarchon , scilicet non arbitror,quòd aliquis ex his qui in summo perfectorū gradu constiterit ad subitum euacuetur,& decidat, sed paulatim,& per partes eum decidere necesse est. Potest tamen aliquis inspectis diuersorum hominum statibus , abiicere spē futuræ gloriæ propter difficultatem perueniēdi,& propter delectationes eorum,qui de ea non curant, & hæc est desperatio,& similiter firmare in hoc animum suum, vt voluntatem suam in omnibus sequatur, quod est obstinatio , & ita
I de aliis,& sic erunt ista prima. Vnde licet non sit impossibile peccatum in Spiritum sanctum esse primum,fortassis tamen non contingit in aliquo homine esse primum , quia vt communiter peccata in Spiritum sanctum sunt quodam contemptu , & tamen contemptus non est in principio , sed in processu peccatorum, Prouerbior. decimooctauo. Impius cum in profundum malorum peruenerit contemnit . Ad primum dicendum , quòd non est idem de profectu virtutum,& de casu in peccatum , quia cum bonum sit ex integra causa requiruntur multa ad actum virtutis,& tanto plura quanto fuerit actus perfectior, malum autem fit ex defectibus singularibus , vnde non requiritur aliquis ordo nec præsuppositio malorum propriorum ad hoc,quòd aliquis incidat in peccatum grauissimum . Ad secundum dicendum,quòd Gregor. assignando ibi originem communem vitiorum considerauit id quod , vt com-
K muniter accidit,non quin aliter possit accidere: sic enim naturales,& morales faciunt,quòd interdum deficit vterque, sed naturales regulæ deficiunt vt in minus , morales sæpius quam naturales . Ad tertium dicendum, quòd peccatum potest esse dupliciter ex electione . Vno modo,vt sit ex habitu,qui est electiuus. Alio modo, vel sit a voluntate nuda non impulsa passione nec ignorantia , sed ex consideratione finis. Primo modo non potest quis peccare , vt primo actu, vt cum habitus non gignatur nisi ex actibus, quia iniustus operatur iniusta ex electione,idest,ex habitu electiuo, non potest quilibet operari,sicut ille,idest,ex habitu.

Si secundo modo,potest primum peccatum ex electione

idest,

idest, ex voluntate determinata non impulsa per ignorantiā
per passionem, & ita in primo actu potest quis operari iniu
sta ex electione talia qualia iniustus, licet non ex habitu, si-
cut ille: peccatum autem in Spiritum sanctum est ex electio
ne, siue ex certa malitia, non quod malitia sit habitus malus
sed actus malus, & ideo potest esse primum peccatum, sicut
malus habitus gignitur ex malis actibus factis per electionē
qui tamen a nullo habitu sunt.

Ad quartum dicendum, quòd tam spes quam desperatio
præexigunt merita, & demerita, non tamen oportet, quòd
illa sint iam in actu, sed quod sint in proposito. nam non
oportet, quod ille, qui incipit sperare habuerit iam
aliqua merita, sed ante omnem actum bonum potest
esse spes. cum ita sit, quod moueamur ad faciendum cętera
bona propter spem vitæ æternæ, & tamen nulla spes pręsup
ponit merita in futuro. s. quod iste sperat vitam æternam
ex gratia Dei, & ex meritis bonorum actuum, quos propo-
suit agere, ita desperatio præsupponit demerita in proposi-
to, quia qui desperat licet nulla mala prius egerit, pręsuppo
nit mala, quæ agere proponit in fruitione bonorum huius
vitæ, propter quæ desperat de futuris.

Ad quintum dicendum, quòd idem est de pœnitentia,
& impœnitentia, vnde pœnitentia, vt est actus præsupponit
semper aliquod peccatum, & tamen, vt est habitus non prę
supponit aliquod peccatum semper, sed solum dicit propo
situm pœnitendi si aliquando peccaret: nam pœnitentia est
in viris iustis etiam si nunquam peccarint mortaliter, & cū
sit de virtutibus infusis, & existente charitate semper ma-
net, & cum illo habitu potest stare propositum pœnitendi
si aliquando peccauerit, quod propositum non est proprie
actus istius habitus, quia actus eius est proprie dolere de pec
cato, & deinde confiteri, & satisfacere, & ita est de impœni
tentia, quia quantum ad actum semper præsupponit pecca
ta præterita, & tamen quantum ad habitum, & propositū
non præsupponit: est enim actus eius non pęnitere, scilicet,
eo tempore, quo pęnitere tenetur, & tamen nemo tenetur
pœnitere nisi postquam peccauit, habitus tamen impœnitē
tiæ, & propositum ante cætera peccata esse possunt, vt siquis
antequam peccet in aliquo graui genere peccati proponat
nunquam pœnitere de peccatis quęcunque faciet, hoc autē
possibile est, tamen non contingit, quia istud propositū est
contemptus gratię remissionis, & tamen peccator non inci-
pit a contemptu, sed aduenit ei contemptus in processu, vel
in termino peccatorum Prouerb. decimooctauo. Impius cū
in profundum malorum venerit, contemnit.

*An peccatum Adæ, & peccatum Angeli fuerint in Spiritum
sanctum, & & an irremissibile. Et quod ignoran-
tia negatiua fuit in natura integra &
quomodo Quæst. LXXII.*

QVæretur an peccatum Adæ primum, & peccatum An
geli fuerūt in Spiritumsantum. Aliqui dicunt, q̄d pec
catum Adę fuit in Spiritumsanctum, quia nō pecca
uit in Patrem nec in Filium ergo peccauit in Spiritum san-
ctum, patet quia peccatur in Patrem ex infirmitate, in Filiū
ex ignorantia, istę autem sunt quędam pęnę, quæ non fue-
runt ante peccatum, sed secutæ sunt ex eo, ergo fuit peccatū
in Spiritumsanctum. Item præsumptio de misericordia Dei
est peccatum in Spiritumsanctum: sed Adam peccans co-
gitauit de Dei misericordia vt dicit August. & patet 2. Sen.
distin. 22. ergo fuit peccatum in Spiritumsanctum. Aliī di-
cūt, q peccauit in Filiū q̄a peccauit appetēdo sciam, q̄ attri
buit Filio, & non Spūisancto. Item Adā peccauit ex ignorā-
tia, vt dicit Augu. quia licet Adam non fuit seductus in eo,
in quo mulier, tamen seductus est, quia credidit veniale es-
se quod mortale erat, peccatum tamen ex seductione, vel
ignorantia est in Filium: ergo peccauit in Filium. De pecca-
to Angeli dicunt aliqui, quod fuit in Spiritumsanctū, quia
irremissibilitas est conditio peccati in Spiritumsanctum, &
tamen peccatum Angeli fuit irremissibile: ergo fuit in Spi-
ritumsanctum. Item quia eodē genere peccati quo tūc pec-
cauit Angelus etiam nunc peccat, sed nunc peccat in Spiri-
tumsanctum, quia inuidet gratię sanctorum. vellet enim q
nulla peccata remitterentur, nec conferretur gratia, vt om-
nes perirent: ergo tunc peccauit in Spiritumsanctum. Alii
A dicunt quòd non fuit in Spiritumsanctum, sed in Patrem,
quia peccauit appetendo potentiā inordinate, quę attribui-
tur Patri, & non Spirituisancto: ergo in Patrem peccauit:
Item peccatum in Spiritumsanctum est ex certa malitia, &
tamen Angelus nō potuit peccare ex certa malitia, quia ma
litia est pœna peccati, quæ non fuit ante primum peccatū.
dicendum, quod aliqui volunt, peccatum primum
hominis, & Angeli non fuisse in Patrē, nec in Filium nec
in Spiritumsanctum, sed quodam alio modo, quia dicunt,
quòd istę, differentię non sunt peccati absolute accepti, sed
peccati quod contingit in natura corrupta, eo quod infirmi
tas, & ignorantia, & malitia, ex quibus oriuntur ista tria ge
nera peccati, sunt pœnæ consequentes naturam corruptam
per peccatum, quod quidem satis rationabiliter dicitur. Sed
melius dici potest, quod fuerunt peccata illa in Patrem,
vel in Filium, vel etiā in Spiritūsanctū, quia ante pc̄tm̄ ista
B poterant aliqualiter inueniri. maxime, quidem, ignorantiā:
nam infirmitas nullo modo inueniri poterat in natura cōdi
ta q̄ integra erat, ita nec pc̄tm̄ in Patrē quod procedit ex in
firmitate esse poterat ibi. ignorantia, poterat tamen inueniri
aliquo modo in natura integra non priuatiue, sed negatiue:
ignorantia tamen priuatiue dicitur carentia scientię consi-
derationis actualis, vel perfectionis luminis intellectus quæ
inesse deberent, & quia in natura integra, nō fuit aliqua ca-
rentia, cum asseratur integra, non poterat ibi, esse ignorantia
priuatiue: ignorātia autem negatiue est non habere scientiā
siue absolute siue determinate. absolute, vt omnia bruta ha
bent ignorantiā, quia nihil sciunt. determinate autem, vt ho
mo, qui nescit infinita, quæ Deus scit, habet ignorantiam il-
lorum, & talis ignorantia fuit ante peccatum, & etiam ma-
net in vita ęterna, quia multa scit Deus quæ nesciunt Ange
li, & homines, & ista ignorantia non est pœna, sed est quidā
C defectus consequens intellectum creatum inquantum crea
tus est: nam ex hoc, quòd creatus, est limitatus, & deficit a
perfecto lumine intellectus increati. s. quod non scit omnia
vel saltem non potest considerare omnia simul, quia licet cō
tingat plura simul scire, non est tamen possibile considerare
simul nisi vnum. & talis ignorātia potest esse causa peccati.
scilicet inquantum non considerat omnia, quæ possent di-
strahere eum a peccato, & peccatū proueniens ex tali igno-
rantia potest dici peccatum in Filium. Sic etiam potuit esse
peccatum in Spiritum sanctum, quia prouenit ex malitia,
quia malitia illa non est aliqua pœna nec aliquis habitus,
sed actus quidam quo voluntas sponte abiicit a se ea, per
quæ poterat retrahi a peccato: nam pœna nō poterat esse an
te omne peccatum, & ita malitia prout est quędam facilitas
ad cadendum in malum, pueniens ex quodā defectu, idest,
priuatione bonorum aliquorum intellectus, & voluntatis,
D quæ habuisset homo si non peccasset, non poterat esse ante
omne peccatum: etiam habitus malus non poterat esse ante
peccatum, cum gignatur ex malis actibus, sed malitia prout
est malus actus non ex ignorantia nec ex passione procedēs
poterat esse in natura integra, & per illum actum corrum
peretur, & ita peccatum primum Angeli, & hominis non
potuit esse in Patrem, potuit tamen esse peccatū in Filium
& aliqualiter in Spiritum sanctum, prout est speciale pecca
tum, & determinat sibi certum obiectum, neutrum illo-
rum fuit in Spiritum sanctum. Quod patet ex obiecto pec-
cati vtriusque, nam tam Angelus, quam homo peccauit al-
titudinem propriam inordinate appetendo, & ideo quan-
tum ad genus peccati fuit vtrunque peccatum superbiæ,
quo honor, vel celsitudo aliqua inordinate appetitur, &
tamen quantum ad circunstantiam peccati, vtrunque fuit
peccatum in Filium. s. ex ignorantia, prout dicit negatio-
E nem, vt supra dictum est, inquantum vterque ignorauit.
idest actualiter considerauit ea, quæ consideranda erant
ad euitationem peccati: si enim omnia considerassent, nun-
quam se determinassent ad actum malum, cum adhuc nul
la esset obliquitas in voluntate eorum, quæ ad malum
fieret: non enim fuit peccatum eorum primum repugnan-
tia voluntaria ad bonitatem Dei, quasi sponte abiicerent
spem bonorum, quæ consequi poterant, quod esset proprie
peccatum in Spiritum sanctum, sed fuit ex inconsideratio-
ne, vt dictum est. & sic vtrunque peccatum fuit in Filium.

Ad primum dicendum, quod peccatum Adæ ex genere
fuit superbia, ex circūstantia fuit in Filium. s. ex ignorantia
non

non accepta priuatiue, sed negatiue.

Ad secundum dicendum, quod Adam non peccauit peccato præsumptionis, quia non cogitauit, quòd Deus per misericordiam satisfaceret eum manentem in peccato. sed quod per misericordiam daret ei, quòd pęniteret, & sic liberaretur a peccato, & ita dicit Aug. quod simul de misericordia, i. remissione, & pęnitentia cogitauit.

Alia duo conceduntur, quia verum est, quod Adam peccauit in Filium, licet primum eorum non recte probet enim non dicitur peccatum in Filium, nec in Patrem ex obiecto, sed ex causa i. non peccat in Filium, qui inordinate appetit scientiam, quæ Filio attribuitur, sed qui peccat ex ignorantia, quia ignorantia est causa, quæ opponitur sapientię, quæ attribuitur Filio.

Ad quintum dicendum, quòd peccatum Angeli nō fuit in Spiritum sanctum: fuit tamen irremissibile non quidem ex genere peccati, sed ex statu peccantis, nam fuit peccatum de genere superbiæ, vt dictum est, & omne tale est remissibile peccatum, cum in Spiritum sanctum est irremissibile ex genere, quia etiam manenti in via est irremissibile. Sed fuit peccatum Angeli irremissibile ex statu eius, quia Angelus immediate post primam electionem est in statu, cum non possit mutare propositum, & tamen omne peccatum in statu est irremissibile, sicut omne peccatū hominis post mortem vt ostensum est præcedenti qu. & tamen non sunt peccata in Spiritum sanctum omnia illa, in quibus homo moritur.

Ad sextum dicendum, quòd peccatum Diaboli est nunc in Spiritum sanctum, sed non primum peccatum eius, & tamen ex primo peccato secutum est quidquid nunc Diabolus habet in quo peccare dicatur, quia primum peccatum fuit actus superbiæ ad quem consecutæ sunt multę deformitates peccatorum, vt inuidia, & odium, & similia, inter q̄ est peccatum in Spiritum sanctum.

Ad septimum dicendum, quòd non peccauit Angelus in Patrem, licet appetiuit inordinate potentiam, quia non accipitur peccatum in Patrem, quod sit ad attributum eius, vt ad obiectum, sed quòd defectus attributi, scilicet infirmitas sit causa peccati, & tamen in natura integra non potuit esse infirmitas, ideo nec peccatum hominis, nec Angeli fuit in Patrem.

Ad octauum dicendum, quòd malitia ex qua peccatum Angeli fuit, & ex qua dicitur esse peccatum in Spiritū sanctum, non est habitus, nec pœna, sed est actus, & ideo licet peccatum illud non fuerit in Spiritum sanctum proprie, vt ostensum est, fuit tamen ibi malitia, id est actus malus, & potuisset esse peccatum in Spiritum sanctum.

An sit aliquod peccatum, quod in futuro remittatur. Et quòd duplex sit peccatum mortale, & veniale. Et quare peccatum mortale non dimittatur post mortem: peccatum vero veniale relaxetur. Et quod in pœnitentia tria in peccatore sunt. scilicet conteri, confiteri & satisfacere, & qualia debeant esse. Quæst. LXXIIII.

QVæretur quare dicitur hic in litera, quòd peccatum in Spiritum sanctum non remittitur hoc in seculo, nec in futuro, an sit peccatum aliquod, quod remittatur in futuro. Aliqui dicunt, quòd nō: quia peccatum tollitur per pœnitentiam, & tamen post mortem non est pœnitentia, nisi infructuosa qualem stulti faciunt in inferno: Sap. 5. Item peccatum remittitur per hoc, quòd ab eo receditur, & tamen post mortem nemo potest recedere a peccato, quia mors facit statum in homine, sicut electio in Angelo, ergo post mortem non potest peccatum remitti. Item si posset dimitti post mortem, nemo esset cui non dimitteretur, quia acerbitas pœnarum cogeret hominem ad pœnitentiam, & sic dimitteretur peccatum omnibus, & nemo damnaretur ęternaliter. Item in inferno nulla est redemptio, & tamen si peccata possent dimitti post mortem multi redimerētur de inferno, ergo nō dimittuntur peccata mortuis.

Dicendum, quòd Christus non innuit ex litera, quòd aliqua peccata post mortem dimittantur, sed dixit hoc ad superabundantiam, ne quis putaret, quod licet non dimitterentur ei peccata hic, quod poterant dimitti post mortem, nam Christus proprie intellexit de peccato in Spiritum san-

F ctum, idest de blasphemia aperte dicta contra deitatem, q̄ā non remittitur hic, nec in futuro. s. ei qui nō pęnituerit hic, sed pœnitenti hic dimittitur. vt supra ostensum est.

Verum est tamen, quòd aliqua crimina dimittūtur post mortem & potest accipi ex littera ponderando partes, licet Christus forte hoc significare non intenderit cum dicitur, non remittetur in hoc seculo, nec in futuro, si nullum peccatum in futurum remitteretur, licet vt dictum est, poterat hoc Christus dicere non supponendo, quòd aliquod peccatum dimitteretur post mortem, sed ad tollendum errorem aliquorum. qui putarent dimitti peccata post mortem, quę viuentibus non fuerant dimissa.

Pro hoc sciendum, quòd peccatum est duplex. s. mortale, & veniale. In mortali possunt duo præcipua considerari, s. macula, & pœna. De macula dicendum, quòd si viuenti nō
G dimittitur, idest aufertur, non auferetur post mortem, sed erit reus æterni delicti, vt dicitur Marc. 3. macula autem deletur per pęnitentiam, & quia pœnitentia solum est in vita, non potest dimitti peccatum mortale, nisi ei qui viuens pœnituerit. Si autem accipiatur de pœna. ista est duplex. s. æterna, & temporalis: ęterna autem nunquam dimittitur post mortem, qualis est pœna inferni. & ratio est. quia semp manet macula in sic punitis, & tamen quandiu manet maculá, peccatum non potest dimitti.

Pœna autem temporalis, s. purgatoria potest dici, quòd diminuitur, idest soluitur, quia finitur, licet nō sit proprie dimittere importat gratiam, & tamen in purgatorio punitur q̄ſ. oue tantum quantum peccauerit, vel quantum de satisfactione debita hic sibi incompletum remanserit.

De veniali dicendum absolute, quòd venialia dimitti possunt post mortem, non solum quantum ad pœnam,
H sed etiam quantum ad ipsum peccatum, prout dicit culpam, vel maculam. Sic dicit Gregor. 4. Dialog. & Augustin. in Epistola ad Corinthi. ista autem sunt parua peccata. Sic dicit glo. datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futurum relaxati, quod enim de vno negatur, de quibusdam cōceditur, sed tamen hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendū est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpam qualiter debeant declinare sciunt, aut in non grauibus culpis errore ignorantiæ, quæ etiam post mortem grauant, non in hac vita adhuc positis minime fuerint relaxata.

Ratio differentię de dimissione mortalium, & venialiū, est, quia mortalia separant a Deo eo quod peccans mortaliter auertit se a Deo, & cōuertit se ad bonum creatum quo fruitur, & est necessaria conuersio, quia non potest quis si-
I mul frui duobus separatis. quia fruitio est de bono, quod putatur, vt summum, & tamen non contingit ab aliquo cogitari duo summa bona, maxime quando ista habent aliquā oppositionem. qui ergo fruitur creatura nō potest, frui Deo sed cōtemnit ipsum præponens ei creaturam, & a Deo auertitur. Siquis aut decedat in mortali moritur auersus a Deo, & quia mors firmat statum, ille qui moritur a Deo auersus nunquam poterit conuerti ad ipsum, & ita peccatum suum non poterit iam dimitti. Peccatum autem veniale non facit auersionē a Deo, sed solum conuersionem aliqualē ad creaturā, sed talis conuersio potest stare sine auersione a Deo, eo quod per veniale, licet conuertatur quis ad creaturam, tamē non fruitur ea, quia est parua conuersio, & ad rem quę non accipitur, vt summum bonum, & talis conuersio non est a Deo prohibita per præcepta, licet sit dissuasa per consilia, vnde non tollit peccatum veniale charitatem, sed solum immi-
K nuit feruorem eius, sed qui in charitate manet, in Deo manet, & Deus in eo. 1. Io. 4. ideo licet moriatur quis in peccato veniali, non moritur auersus a Deo, ideo potest dimitti peccatum, quia non manet firmatus in aliquo, quod sit contra Deum, ideo venialia, quæ nullo modo fuerunt hic dimissa, dimittuntur post mortem, & tamē toleratur pro eis aliqua pœna purgatoria.

Ad primum dicendum, quod pœnitentia est necessaria pro mortalibus, sed non pro venialibus, licet sit pro eis vtilis Vt tamen magis videatur dicendum. quod in pœnitentia ex parte peccatoris sunt tria. s. conteri confiteri, & satis facere. Conteri autem determinate requiritur pro mortalibus scilicet, q̄d expresse doleat de illis peccatis, siue in generali,

scilicet

s. quòd doleat se offendisse Deum qualitercunque offende, tir, siue in speciali, vt si de quolibet eorum per se cogitet, &

Contritio.

ista vocatur contritio expressa, vel actualis, & talis non est necessaria pro venialibus, ita quod dimitterentur homini venialia etiam si nunquã doleat in speciali, nec in generali se peccasse venialiter, sed requiritur contritio virtualis, & ista est contritio interpretatiua. s. quando quis facit aliquẽ actũ bonum feruenter propter Deum, nam venialia directe repugnant feruori charitatis, actus ergo charitatis feruens directe opponitur venialibus & est ad tollendum ea, & in virtute eius includitur displicentia de peccato veniali, quia quando quis facit talem actum feruenter, impossibile est quòd placerent ei venialia, si tunc de illis cogitaret, quia contradictio est velle operari feruenter propter Deum, & placere sibi de veniali, quod feruorem tollit, ideo sicut dolere de peccato est actualis, & expressa contritio, ita facere actum bonum feruenter propter Deum est virtualis contritio, & ista sufficit ad tollendum venialia, & ita est regula, quòd quando facit quis actum bonum feruenter in charitate propter Deum, tolluntur sibi venialia quantum ad culpam, siue maculam, sicut mortalia remittuntur quantum ad maculam per actualem contritionem, ad venialia autem remittenda non requiritur actualis contritio, cuius ratio est, quia mortale, & veniale differunt in infinitum, cum quodlibet mortale separet a Deo, & omnia venialia etiã simul sumpta non separant a Deo, & tamen ad tollendum omnia mortalia peccata quantumcunque grauia, sufficit contritio actualis, quãtumcunque parua; dum tamen sit vera, ergo nulla contritio actualis requiritur ad remissionem venialium.

Confessio.

De confessione dicendum, quod pro mortalibus requiritur confessio si haberi potest, pro venialibus autem nunquã requiritur, licet possit haberi, sed est de consilio.

Aliqui tamen dicunt, quod quando quis non est conscius sibi peccatorum mortalium, tenetur confiteri venialia, vt satisfaciat legi de confitendo semel in anno.

Sed dicendum, quòd non est verum, quia lex de confitẽdo datur de solis mortalibus. Quod patet, quia dicitur, quod quilibet fidelis confiteatur omnia peccata sua, & tamen impossibile est confiteri omnia venialia, quia infinita sunt, & nemo potest illa plene scire, ergo de solis mortalibus dicitur. Quando tamen quis non est sibi conscius mortaliũ, vt non videatur contemnere ecclesiam tenetur se præsentare sacerdoti, & dicere non sum conscius mihi alicuius mortalis, & tamen non propter hoc assero me non peccasse aliquando mortaliter, sicut dixit Apostolus 1. Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nec in hoc iustificatus sum idest quamquam nesciã me peccasse non puto propter hoc me esse iustum, quia poterit esse, quod peccauerim, & nesciam, & sic non ero iustus.

Sed dicet aliquis, quod si præceptum de confitendo esset solum de mortalibus, sequeretur quod qui non esset sibi cõscius alicuius mortalis non teneretur ad aliquid, nec etiam ad præsentandum se sacerdoti cum lex non obliget, nisi in casu in quo datur.

Dicendum, quod tenetur se præsentare Sacerdoti propter duo. Primo, vt non videatur contemnere ecclesiam; est enim peccatum mortale præstare se talem, vt videatur eam contemnere si posset aliter facere, & tamẽ qui nõ præsentat se sacerdoti saltem semel in anno, videtur contemnere ecclesiam, & hoc quia licet sit possibile aliquem manere sine peccato mortali per totum annum, tamen inspecta fragilitate humana est difficile, vnde est verisimile de quolibet homine, quod in toto anno committet saltem vnum mortale, & ideo ecclesia posuit regulam regulam dicens omnis fidelis, &c. præsumens, quod nemo esset qui in toto anno non peccaret saltem semel.

Secundo, & principalius fuit, quia ecclesia voluit, quòd de conscientia omnium fidelium constaret præsidentibus ecclesiæ, vt per hoc scirent prouidere gregi dominico, nam licet ea quæ in confessione dicuntur, debeant occulta manere, tamen per ea quilibet sacerdos potest scire quid expediat gregi suo, non solum in particulari quantum ad quemlibet, sed etiam in communi ponendo regulas, & remedia in generali, & publice ad obuiandum illis peccatis quorum notitiam habuit in confessione, quia aliter corrumperetur faciliter totus grex per aliqua peccata occulta, vt per hæresim

A & similia, quia quidam ex aliis inficiuntur, & non posset prouideri, nisi quando peccatum per se efficeretur publicum, & forte iam propter multitudinem peccantium esset insanabile: ad tollendum autem hoc non fuit conuenientior modus, quam quòd omnes fideles tenerentur semel in anno omnia mortalia confiteri, ideo tenentur omnes, & si aliquis est qui non sit sibi conscius peccati mortalis, tenetur se præsentare sacerdoti dicens se non esse conscium sibi mortalium, & hoc sufficit Ecclesiæ, quòd pro hoc erit secura de eo, quod non fieret si non præsentaret se, ideo tenetur se præsentare, sicut si peccasset.

Satisfactio

De satisfactione dicendum, quòd dupliciter accipitur, s. pro actuali solutione, vel pro proposito satisfaciendi.

De primo modo dicendum, quòd non requiritur satisfactio etiam in peccato mortali cum sine illa possit esse salus, Quod patet, quia in purgatorio fit satisfactio pro peccato B mortali, si hic non fuit expleta. De proposito satisfaciendi dicendum, quòd in peccatis mortalibus requiritur; nam nullum mortale remittitur sine actuali contritione, & tamen in contritione includitur virtualiter propositum confitendi, & satisfaciendi, vnde siquis habeat expresse propositum non satisfaciendi, nec potest esse contritio, nec confessio valet quicquam. De peccato autem veniali dicendum, quòd non requiritur pro eo aliqua actualis satisfactio, nec etiam propositum satisfaciendi, & tamen si non satisfecerit homo hic, cogetur satisfacere post mortem.

Ad secundum dicendum, quòd a peccato veniali potest recedi post mortem, inquantum per pœnam dimittitur. Et cum dicitur, quòd mors firmat electionẽ. Dicendum, quòd cum per peccatum veniale non auertatur mens a Deo, quia non tollit charitatem, vt dictum est: facit mors firmiter adhærere Deo morientem in veniali si sine mortali decedat, & C ita mens licet non haberet iam displicentiam de peccato veniali, tolleretur illud: nam etiam in viuentibus tollitur peccatum veniale sine contritione actuali, & hoc quantum ad culpam peccati, scilicet per quemlibet actum factum feruẽter in charitate: a fortiori ergo poterit tolli veniale quantũ ad maculam post mortem, maxime quia nihil impedit animam existentem in purgatorio habere dolorem de peccato formatum charitate, Cum omnes animæ ibi manentes in charitate decesserint, & in illa semper maneant, quia illa nũquam excidit 1. Corin. 13.

Ad tertium dicendum, quòd peccatum mortale non dimittitur post mortem, & sic nullum dimittitur, sed veniale potest dimitti, & ideo omnia venialia in quibus quis moritur, dimittuntur.

Ad quartum dicendum, quòd in inferno nulla est redemptio, eo quòd illuc solum itur pro peccato, quod post mor-D tem nulli dimittitur, sed pro veniali non itur ad infernum, ideo licet dimittantur omnia venialia post mortem nulla fit redemptio in inferno.

Aut facite. Ostenso supra, quòd miracula facta a Christo non poterant attribui dæmoni, hic ostẽditur, quod necesse erat attribui ea diuinæ virtuti, & dicitur.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Vult Christus increpare Iudæos, quasi irrationabiliter locutos, quia arbor bona non potest facere malos fructus, nec mala arbor bonos fructus, sed qualis est arbor, necesse est, quòd sint tales fructus: in cognitione autem est contrarium, quia quales fuerint fructus talis esse arbor ostenditur, & tamen Christus faciebat bonos fructus, scilicet sanabat arreptitios ergo necesse erat, quòd ex bona radice istud procederet, & non ex potestate Beelzebub. Et ideo vtitur contra eos ratione ista, scilicet oportet, quòd ponatis vnum de duobus, E scilicet arborem esse malam, & fructum malum, vel arborem esse bonam, & fructum bonum, & non potestis dare medium, scilicet arborem esse malam, & fructum bonum, & tamen vos dicitis fructum meum esse bonum, scilicet sanare arreptitios, ergo necessario erit arbor bona, idest virtus ista faciens, & non erit Beelzebub. Et istud est argumentum cornutum, quia quidquid elegerimus concludit, sic dicit Hieronym. constringit eos syllogismo quem græci aphiton vocant, nos ineuitabilẽ possumus appellare, qui interrogatos hinc inde concludit, & in vtroque premit: si inquit diabolus malus est, bona opera facere non põt, si autem bona sunt, quæ cernitis facta, sequitur vt non sit diabolus

qui illa fecit, nec enim fieri potest, vt ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur. *Aut facite.* i. ponite. *Arborem malam, & fructum eius malum.* i. necesse est, quòd vnum istorum pònatis. Aliqui enim turbantur, quia dicitur facite, nam non videtur licitum facere arborem malam, nec fructum malũ. Vnde dicit Aug. lib. de verb. do. vbi enim ait facite arborem bonam, &c. est præceptum salubre cuij obedientia necessaria est. Quod autem dicitur facile arborem malam non est prçceptum, vt faciatis, sed monitio, vt caueatis, non est tamen iste sensus literæ, sed ille quem posuit Hiero. scilicet quod, Christus nihil præcipit, sed solum arguit, & dicitur facite. idest ponite, quasi Christus petat ab eis, quòd concedant alteram partem istarum, quod necesse est fieri, & patet ex litera sequen. scilicet. *Siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* Ista est probatio dicti, quia dixerat ponite arborem bonam, & fructum bonum, vel arborem malam, & fructum esse malũ quasi dicat necesse est alterum istorum poni, quia arbor cognoscitur ex fructu, & ideo si fructus bonus est arbor bona est, & si fructus malus, arbor mala, si tamen arbor mala posset facere bonum fructum, iam non cognosceretur arbor ex fructu. Aliter introducit hoc Nicolaus dicens, quod licet miracula aliqua possint fieri arte magica, sicut Simon magus faciebat statuas ambulare, loqui, & ridere, vt dicitur in itinerario Clementis, ista tamen pertinent ad solam curiositatem, facere tamen miracula salubria, vt curare ægros, & illuminare cæcos, ad solam Dei virtutem pertinet talia autem Christus faciebat, ergo non poterant attribui dæmoni. Dicendum, quòd dæmones cum sint inuidi, licet possint bonum facere, nunquam facerent: Christus autem faciebat bona, ideo signum erat, quod non operabatur virtute dæmonis, & tamen non est probatio necessaria, quia potest dæmon interdum bonum facere, vt fallat, sed argumentum necessariũ est, quòd Christus faciebat talia opera, quę non pertinebãt ad dæmonem, ergo non operabatur virtute, dæmonis. Et vocatur bona arbor Deus, mala arbor dæmon, boni fructus qui per solum Deum fieri possunt, mali fructus opera, quę facit dęmon, sed Christus faciebat bonum fructum, i. opera quæ solus Deus facere poterat, & dæmon etiam si vellet illa facere non posset, ergo Christus non operabatur virtute dęmonis & sic ratio necessaria.

Progenies viperarum. Postquam ostendit Christus Pharisæos falsa, & irrationabilia dicere, ostendit hic ex qua radice istud dicebant. s. ex inuidia, & odio, quod contra Christum conceperant, & vocat eos progeniem viperarum in contumeliam quandam scilicet, quia venenum inuidiæ in corde gerebant.

Quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Non est intelligendum, quòd aliqua bona dicerent Pharisæi de quibus Christus admiraretur, quia potius dicebant mala. s. in Beelzebub eijcit dęmonia, sed est sensus quomodo potestis bona loqui, idest quomodo poteritis, quasi dicat non poteritis, quia mali estis, & ideo non admiror, quòd mala loquamini, quia necesse est vos mala loqui, cum mali sitis.

Ex abundantia enim cordis os loquitur. Hic probat dictũ scilicet os loquitur id quod in corde est, maxime quando abundanter est, siue sit malum, siue bonum, & ideo cum vos habeatis superabundantiam malitiæ in corde, non potestis bona dicere.

Bonus homo de bono thesauro profert bona. Declaratio est dicti: est enim bonus, qui virtutes habet: thesaurus hominis est cor eius vbi sunt omnes cogitationes, & de illo egrediuntur bonum & malum infra 15. scilicet de corde exeunt adulteria furta, &c. & dicitur thesaurus: quia, sicut thesaurus semper est in abscondito, ita quę in corde sunt abscondita sunt ita vt nemo sciat, nisi ipse homo. 1. Corint. 2. nemo scit, quę sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in eo.

Et malus homo de thesauro malo profert mala. Idest de malo corde in quo sunt malę cogitationes profert mala, i. mala verba. *Dico autem vobis.* Postquam ostendit Christus peccatum Iudęorum blasphemando Deum; ostendit hic, quod non erunt impuniti.

Omne verbum ociosum. Arguit a minori scilicet si de verbis ociosis, quę nullum offendunt, reddemus rationem, a fortiori cogemur reddere de blasphemia.

Quod locuti fuerint homines. Non dixit, quod locuti fueritis, vt ostendat istam esse generalem sententiam, & in hoc fa-

F cit eam minus suspectam, quia si diceretur quod locuti fueritis, putaret aliquis, quòd Christus ex ira dicebat istud Pharisęis ęmulis suis: cum autem hoc dixit omnibus hominibus non erat suspectum. Etiam dixit hoc, vt omnes cauerẽt ociosa verba. Sic dicit Chrysost. non dixit, quod locuti estis vos; simul quidem omne hominum erudiens genus.

Reddent rationem. Idest punientur pro eo: innuit enim malum esse ociosum verbum, quia alias non diceretur homo rationem redditurus: nam de actibus virtutum non dicit, quod reddetur ratio.

In die iudicij. Scilicet in iudicio generali, quod in vna die fiet, quia simul totus orbis iudicabitur. Vel melius in die iudicij, idest die mortis cuiuslibet in qua iudicium speciale de eo fit, & ibi tam de ociosis, quam de perniciosis rationem reddit.

Ex verbis enim tuis. Hic ostendit Christus, quod etiam
G in verbis sit meritum, vel demeritum, contra aliquos, qui putauerunt hoc consistere in solis operibus, verba autem, nec ad meritum, nec demeritum pertinere.

Iustificaberis. Idest iustus efficieris, vel iustus ostenderis, s. ex verbis bonis. Vel iustificaberis idest absolueris, quasi iustus in iudicio Dei. *Et ex verbis tuis condemnaberis.* Idest ex verbis malis, & tamen nemo condemnatur, nisi pro peccato mortali, ergo malum verbum est peccatum mortale.

Quare Christus vocauit Pharisæos progeniem viperarum. Quæst. LXXV.

H QVæritur quare Christus vocauit Pharisęos progeniem viperarum. Dicendum primo, quia voluit eis dicere istam contumeliam, sicut etiam infra in litera vocauit eos generationem adulteram, & hoc non dixit, quasi in vindictam, quia poterat eos delere si voluisset: tamen non erat hoc facturus, sicut prędixerat Isa. & dicitur. supra in litera, scilicet arundinem quassatam non confringet, sed dicit hoc, quia ipsi peccauerant grauiter blasphemando Deum, scilicet in Beelzebub eijcit dęmonia. ideo decuit, quod cum ipsi dixissent falsam blasphemiam, audirent veram cõtumeliam, & Christus hoc poterat facere, quia iudex erat. Secundo fuit, quia hoc conueniebat eis, dicuntur enim progenies viperarum idest filij viperarum scilicet similes eis, quia sicut viperę venenum in se habent, & mordendo effundunt illud in vulnere, ita & Pharisęi in corde habebant venenum odij, & ideo in verbis mordacibus effundebant illud, quia verba sua inuidia plena erant. Tertio fuit, vt ostẽderet, quòd erant filij malorum patrum, qui eos male nutrierant, & ita male loquebantur. Sic dicit Chrysosto. non admiror, quod hoc loquimini, etenim male nutriti estis a malis progenito-
I ribus, & mentem, malam habetis. Vel potest intelligi de patribus non quidem de immediatis, sed de alijs prioribus, qui occiderant prophetas, & isti imitabantur eos. sic dicitur infra. 23. quod isti sunt socij suorum patrum, qui occiderunt prophetas. Et patet, quod iste sit sensus, quia ibi vocat Christus istos genimina viperarum idest imitatores illorum, qui prophetas occiderunt. Et sic dixit Stephanus Act. 7. quem prophetarum non persecuti sunt patres vestri. & occiderunt eos, qui prenunciabant de aduentu iusti. Quarto dicit hoc ad significandum eos esse filios diaboli, qui serpens est Isa. 28. vbi Leuiathã vocatur serpens, & in serpente locutus est Genesi. 3. vnde, sicut Christus vocauit eos filios diaboli. Io. 8. s. vos ex patre diabolo estis, ita hic vocauit eos filios viperę, i. diaboli; & quia opera Dei diabolo attribuebant vt ait Rabanus. s. progenies viperarum idest filios, & imitatores diaboli eos appellat, quia scienter bonis operibus
K detrahebant, quod diabolicum est. Quinto fecit hoc ad auferendum Pharisęis superbiam, quia ipsi valde gloriabantur de nobilitate progeniei scilicet quòd essent filii Abrahę Ioã. 8. filij Abrahę sumus: nulli vnquã seruiuimus: Christus autem, vt confundat eos vocat eos filios viperarum, quę erat pessima progenies. Et iste etiam est conueniens sensus, quia sic Ioannes increpuit eos ne superbirent de stirpe Abrahæ scilicet videns multos Pharisęorum dixit eis progenies viperarum, &c. sequitur ne velitis dicere intra vos principem habemus Abraham supra 3. c. Sic dicit Chryso. progenies viperarum eos dixit, quia in progenitoribus gloriabantur, vt ergo excluderet eorum superbiam separauit eos a cognatione

tione Abrahę: attribuēs eis progenitores similium morum

Quomodo est verum, quod dicitur hic ex abundantia cordis os loquitur. Quæst. LXXVI.

QVęretur quomodo est verum, quod hic dicitur, s. ex abundantia cordis os loquitur, quia interdum quis loquitur, quæ in mente non habet, & aliqui mali bona loquuntur, sicut dicitur supra 7. non omnis, qui dicit domine domine intrabit in regnum cœlorum.

Dicendum, quòd istud verum est semper, quòd bonus homo bona loquitur, quia de bono thesauro nō potest mala proferre, quod si faceret iam malus efficeretur. de malo autem secus est, quia licet mala, vt communiter proferat agens ex habitu, tamen bona dicere potest cum habeat libertatem ad opposita, & interdum propter aliquem finem agit contra conditionem habitus: regulariter tamen malus mala dicit, quia qualis vnusquisque est, talia dicit, & operatur 2. Ethico. ista tamen regula Christi potest esse vera dupliciter generaliter. Vno modo intelligendo in casu, in quo ipse loquitur: nam de Pharisęis loquebatur, quia mala dicebant, & de hoc verum est, quòd mala, dicens est malus; licet non conuertatur.

Secundo potest intelligi non in quolibet bono, & malo, sed in eo, qui abundanter est bonus, vel malus: nam qui parum malus est, potest malitiam occultare, & bona dicere, qui tamen valde malus est, non potest malitiam occultare, quia abundantia malitię, quę est in corde cogit linguam prumpere in verba mala, & ita Christus dixit ex abundantia cordis os loquitur, & non dixit ex corde os loquitur: in quo etiam innuitur, quòd quando quis mala loquitur, deteriora in corde habet cum abundātia sit in corde, sicut dicit Chrysostom. cum audieris hominem mala loquentem multo ampliorem existimes nequitiam, quam verba demonstrent, quod enim exterius dicitur est superaffluentia eius, quod intus est: in hoc autem valde arguit Pharisæos, dicens, quòd nequiores erant, quam apparebant, quia licet mala loquerentur, adhuc ipsi deteriores erant.

Quid sit verbum ociosum. Quæst. LXXVII.

QVæretur de verbo ocioso de quo hic dicitur quid sit. Aliqui dicunt, quòd sit verbum calumniosum, & iniuriosum. Quod patet, quia Christus volebat hic ostendere, quòd Pharisæi punirentur pro malis, quæ dixerāt blasphemia erat, ergo illud, & similia sunt verba ociosa.

Item patet, quia infra dicitur ex verbis tuis condemnaberis, & applicat hoc ad verba ociosa, de quibus dixerat, & tamen non condemnatur quis, nisi pro verbo malo pernicioso, vel iniurioso, ergo, idest ociosum.

Item patet, quia dicit Chrysosto. ociosum autem verbū est, quod mendax est, & quod calumniam habet.

Dicendum videtur, quòd verbum ociosum dicitur esse verbum leue, quod nulli nocet, & tamen nulli proficit, vel sine aliqua ratione, necessitate, vel vtilitate dicitur, sed supervacuum est, & ex hac ratione dicitur ociosum idest quod nihil proficit, sicut qui ociatur nihil agit: vel est verbum pro ocio idest ad trahendum tempus in eis, quibus nihil operis incumbit. & distinguitur ociosum contra vtile, quod bonū est, & e contra turpe, & perniciosum, quod malum est, sic dicit Grego. ociosum verbum est, quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione iustę necessitatis caret, quia scilicet sine vtilitate loquentis dicitur, & audientis: si ommissis seriis de rebus, illis friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas cęterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis: hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. iste est modus communis accipiendi verbum ociosum, & proprius s'm rōnē nominis, non est tamen incōueniens accipi verbum ociosum pro pernicioso, & calumnioso. Et istud potius tenere voluit Chry. licet recitasset opinionem aliorum distinguentium ociosum a pernicioso, cum ait. ociosum autem verbum est, quod mendax est, quod calumniam habet, & subdit scilicet quidam autem dicunt quoniam & vanum, quale est, quod risum mouet inordinatum, vel turpe inuerecundum. Et hoc modo dicetur quod verba, quę Pharisęi, dixerunt contra Christum scili-

A cet in Beelzebub. &c. erant ociosa, & quod ad hoc dixit ipse de verbis ociosis & tunc dicitur ociosum idest sine ratione, vel contra rationem, quia ratio non mouet ad proferendum, sed potius est contra rationem talia dici. Vel dicitur ociosum idest in ocio cogitatū, & hoc dicitur, vt innuatur, quod est ex magna malitia, cum minus cogitatum sit ad inueniendum tale verbum, quod in ocio fit: quando cessantibus alijs cogitationibus locus est inueniendi malum aliquod artificiose quod sit nimis pungitiuum; nam multa mala docet ociositas, & ita erat verbum istud scilicet in Beelzebub, &c. quia videbatur esse excogitatum valde ex malitia & tamen iste modus accipiendi ociosum fere a nullo inuenitur, nisi a Chrysost. nam Hiero, Aug. Greg. cęteri totusque vsus ociosum alio modo vocat.

B Ad primum dicendum, quòd dixit hic Christus de verbo ocioso non innuens, quòd verba, quę dixerant Pharisæi essent ociosa, sed, arguit a minore scilicet de ocioso ratio redditur, a fortiori de pernicioso, & de blasphemia. Sic dicit Hieron. si ociosum verbum, quod nequaquam ędificat audiētes non est absque periculo eius qui loquitur, & in die iudicij reddet vnusquisque rationem sermonum suorum, quāto magis vos, qui opera sancti spiritus calumniamini, & dicitis me in Beelzebub eijcere dęmonia, reddituri estis rationem calumnię vestrę?

Ad secundum dicendum, quod ibi Christus non dixit de verbis ociosis, sed de verbis, quę dixerant Pharisęi quæ perniciosa erant, & pro talibus condemnarentur, quòd sunt peccatum mortale. Vel potest intelligi de ociosis, & est sensus: condemnaberis. s. ad pęnam purgatoriam, nam cuilibet veniali competit aliqua pœna purgatoria.

C Ad tertium dicendum, quod Chrysosto. tenuit in hoc specialem modum loquendi de verbo ocioso contra consuetudinem cęterorum.

An verbum ociosum sit peccatum mortale, vel veniale Quæst. LXXVIII.

QVæretur de verbo ocioso, an sit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui dicunt, quòd sit mortale, quia dicitur hic, q de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii, & tamen in die iudicii non redditur ratio, nisi de mortalibus, quia pro venialibus sufficit pœna purgatoria, & quicunque decesserit in solis venialibus ante diem iudicij, punietur pro eis in purgatorio, & post illū D diem nulla erit pœna, nisi æterna, ergo verbum ociosum malum est mortale, cum pro eo post diem iudicii puniatur qs, quia hoc est rationem reddere, nam ratio non redditur, nisi de eis pro quibus pœna toleranda est, quia de bono opere, nemo rationem reddet.

Item patet, quia dicitur hic, ex verbis tuis condemnaberis, cum autem hoc de ociosis diceretur, ergo ociosum mortale est.

Dicendum, quòd verbum ociosum qualecunque sit veniale est, si autem sit turpe, vel perniciosum est mortale, sic dicit Grego, qui scurrilia replicat, & aliquid profert turpitudinis, hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. Itē verbum ociosum est de illis peccatis, qui post hanc vitam remittuntur, vt dicit Aug. & hr 25. di. c. qualis hinc, & tamen non dimittūtur post morte peccata mortalia, sed sola venialia, vt ostēsum est 3. q. 74. ergo verbū ociosum veniale est, vn E de Aug. ēr vocat illud de minimis pctīs, sed minima pctā, & minuta, & quotidiana sunt illa, quę venialia dicimus, vnde non solum verbum ociosum absolute dictum est veniale sed etiam si accipiatur secundum aliquas circuostantias aggrauantes, sicut est assidue loqui ociosa, vel longas narrationes ociosi sermonis trahere, sicut dicitur 3. Ethic. c. de temperantia, de illis qui in fabulis totos dies conterunt idest expēdunt, vel ratione loci, vt si in ecclesia quis ociosa verba dicat, in qua nihil fieri debet, nisi quod ad orationem pertinet vt dicit Aug. & habetur 42. dist. c. in oratorio, & c. oratoriū, quia omnes istę grauitates, & quęcunque alię non inducunt verbum ociosum de specie venialis peccati, sed quātumcūque sit graue, vel qualitercunque dictū, dum tamen nihil, sit nisi ociosum, nunquam per se erit, nisi veniale. Et dicitur

per

per se, quia forte quis in verbis ociosis expendit tempus illud in quo tenebatur facere aliquid vtile, & maxime si ad cultum Dei erat necessarium tunc enim mortale est: non quidem verbum ociosum, sed omissio operis necessarii, & amissio temporis, sed verbum ociosum in se quantumcunque sit assiduum, & longum veniale est, vt ait Aug. & habetur 25. di. c. qualis hinc scilicet hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, & c. etiam si in ecclesia quis longa verba ociosa dicat veniale est per se, vt dicit Aug. in Omel de igne purgatorio, & habetur 25. distinction. §. criminis scilicet quę autem sunt minuta peccata ⸫ nus est, vt ex eis aliqua nominemus, & sequitur si se, in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis ociosis occupauerint: ociosum ergo verbum per se, semper est veniale, sed per accidens fit mortale scilicet non ipsum, sed aliud quod cum eo fit, vt est omissio operis necessarii, vel alia similia.

F

G

Ad primum dici potest, quòd de verbo ocioso redditur ratio in die iudicii scilicet in iudicio particulari, quia mox, vt quisque moritur præsentatur Deo iudicandus, & ibi rationem reddit, tam de mortali, quam de veniali, si in mortali decedit adiudicatur igni æterno, si autem in veniali, igni purgatorio: & hoc est in iudicio reddere rationem, sic dicit Aug & 25. distinction. capit. qualis scilicet qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio repręsentabitur, & de illis ociosis dicit August. quòd reddetur ratio in die iudicii eadem dict. §. criminis scilicet si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis ociosis, de quibus in die iudicii ratio reddenda est, occupauerint. Aliter potest dici, quòd in die iudicii, scilicet iudicii generalis reddetur ratio de verbo ocioso, qd est veniale, ab illis qui decesserunt in mortalibus, nam veniale non potest remitti ei, qui in mortali manet, vnde damnati in iudicio generali, reddent rationem de omnibus, tam mortalibus, quàm venialibus, sed pro venialibus quidem aliquis paruus gradus debetur pœnæ, pro mortalibus autem æterna pœna.

H

Ad secundum dicendum, quòd illod intelligitur de solis peccatis mortalibus idest de verbis pmiciosis, quæ sunt peccatum mortale, non autem de ociosis. Potest tamen intelligi de ociosis, & hoc tam ad illos qui decedunt in solis venialibus, quam ad eos qui in mortalibus. Primi enim condemnabuntur ex verbis ociosis. s. ad pœnam purgatoriam.

Alii autem condemnabuntur ad pœnam æternam, non quidem, quòd venialia sint eis causa damnationis æternæ, sed quòd in igne æterno cui adiudicantur propter mortalia punientur etiam pro venialibus, cum eis competat aliqua pœna, quæ nunquam illis fuit remissa: hæc autem dicta sunt accipiendo verbum ociosum, vt communiter sumitur nam accipiendo, vt accipit Chrysostom. est mortale; quia est verbum mendax, & quod calumniam habet, & sic concedenda sunt argomenta, quia potius adiuuant illam positionem,

Quomodo verum est quod dicitur in litera, scilicet ex verbis tuis iustificaberis, &c.
Quæst. L X X I X.

Quæretur quomodo est verum, quod dicitur in litera, scilicet ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis.

Dicendum, quòd non est dubium quantum ad ista partem scilicet ex uerbis tuis condemnaberis, quia malum uerbum idest perniciosum est peccatum mortale, & pro quolibet mortali potest homo condemnari, & uere condemnabitur, nisi pœniteat.

De verbis tamen bonis quomodo per illa iustificetur hoc est dubium, quia potest aliquis dicere bona verba qui malus est, & tamen illa non excusant eum cum condemnetur.

Dicunt quidam, quod iustificatur homo ex bonis verbis si fuerint bonitati mentis, consona, sic dicit Nicolaus, & tamen tunc non iustificatur homo ex verbis, sed ex bonitate mentis, sic etiam dicit Remigius: non est dubium, quin vnusquisque de verbis suis malis, quę loquitur condemnabitur, veruntamen ex bonis verbis non iustificatur quis nisi ex intimo corde, & deuota intentione ea proferat.

Dici potest ergo vno modo, quod ex verbis bonis iustificatur quis, si proferat ea, sicut Christus dixit supra in litera scilicet ex abundantia cordis os loquitur, & bonus homo de bono thesauro profert bona, & hoc consonat ex positioni Remigii, & Nicolai.

F

Secundo potest dici iustificaberis idest iustus ostenderis vel nominaberis, quia dixit Christus supra in littera, siquidem ex fructu arbor cognoscitur, & ita siquis iusta loquitur signum est, quod iustus est. Sed dicendum, quod vere Christus loquitur de iustificatione, quæ fit ex solis verbis, per quę sola iustificabitur, & tanquam iustus absoluetur, & patet quia Christus loquitur hic de ratione, quæ redditur in die iudicii, & sicut de factis redditur, ita & de verbis; & quia verba sunt triplicia scilicet bona, & mala scilicet perniciosa, & indifferentia scilicet ociosa, posuit Christus, quod de his tribus haberetur consideratio in die iudicii, vnde de ociosis dixit, de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii, & quia ociosa interdum habent excusari, vt nō sint etiam peccatum veniale, & interdum sunt peccatum veniale: Chrisius non condemnauit determinate, nec absoluit, sed dixit reddent rationem quasi dicat sub dubio manet, an punientur pro eis, vel non, quousque reddant rationem, quomodo illa dixerunt, vt videatur an debeant puniri, vel non: pro malis autem verbis certa manet condemnatis sententia, ideo non dicitur, quòd de eis ratio reddetur, sed dicitur ex verbis tuis condemnaberis idest certum est, quòd sic fiet: pro bonis autem certū est, & non erit condemnatio, ideo dixit ex verbis tuis iustificaberis, & præsupponendum est; quod hic dicitur de solo iudicio verborum, quasi quis iudicari debeat de quolibet verbo, & facto per se, & de illo debet condemnari, vel absolui, ac si nihil aliud egisset, nec dixisset: & tunc certum est, quod ex solis verbis bonis, quando de illis iudicium agetur iustificabitur homo quia aut verbū bonum fuit dictum in charitate, aut non: si in charitate iustificabitur homo. i. dignus præmio iudicabitur, si autem extra charitatem saltem iustificabitur. i. absoluetur, quia nihil meretur ex illo verbo tamen saltem non condemnabitur, & hoc est iustificari.

G

H

Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis dicentes: Magister volumus a te signum videre. Qui respondens ait illis: Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Ionas hic. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis: Et ecce plus quam Salomon hic. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus Sic erit & generationi huic pessimæ.

Mar. 8.
Luc. 11.
Iona 2.
Iona 3.
Luc. 11.
3. Reg. 10.
1. Par. 9.
1. q. 1. c. 2. ruer.
Luc. 11.
De pæ. d. 4. c. ponetar.

I

Tunc responderunt. Hic ponitur confutatio tentantium Christi potestatem, postquam fuerat posita confutatio calumniantium eius bonitatem, & diuiditur in tres partes; quia primo ponitur eorum confutatio. Secundo denunciatur eorū condemnatio, ibi. *Viri Niniuitæ.* Tertio subdiuidit eorum execratio, ibi. *Cum autem immundus.* Circa primum dicitur. *Tunc.* s. quando fiebant pręcedentia. *Responderunt.* ei. idest dixerunt, quia accipitur large respondere pro dicere, quia isti nihil respondebant Christo, cum non quæsiuisset quidquam ab eis, nec fuisset eis locutus, nam isti non sunt illi qui dixerunt supra in Beelzebub eiicit dęmonia, & contra quos Christus locutus fuerat præcedentia, sed alii erant, vt patet Luc. 11. scilicet quidam eorum dicebant in Beelzebub eiicit dęmonia, & alii tentātes signum quęrebāt & sunt isti, qui hic signum petunt, sed ita solet accipi respōdere idest dicere, ut patet Mar. 11. ubi dicitur Christus respōdisse ficulneæ, quę tamen nihil ei fuerat locuta. *De Scribis, & Pharisæis.* Scribę sunt legis doctores, & Pharisęi sūt

Cōfutatio tentantiū Christi potestatem.

K

quasi

quasi religiosi,& isti sunt qui Christum persequuntur nam populus non persequebatur eum,sed potius gaudebat valde quando ipse rationibus conuincebat Scribas, & Pharisæos. *Dicentes magister volumus a te signum videre.* idest volumus quod ostendas nobis aliquod miraculum,& licet non exprimatur hic tamē petierunt signum de cœlo,vt patet Luc.11. scilicet & alii tentātes eum signum de cœlo quęrebant. *Qui respondens.* scilicet volens concedere quod petebant ait illis. *Generatio mala,& adultera.* Contumelia est quam Christus eis dixit. *Signum quærit.* Loquitur Christus eis in tertia persona, quasi dedignatus dirigere sermonem ad eos,sed loquitur toti populo astanti de eis. *Et signum non dabitur ei.* scilicet signum,quod petit de cœlo,sed dabit aliquod signum,quod ipsi non petebant. *Nisi signum Ionæ prophetæ* idest tale signum, quale fuit in Iona,& sequitur. *Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti.* Cetus vocat piscis magnus, & aliquando accipitur Cetus pluraliter indeclinabile, vt Genesis 1. creauit Deus grādia Cete. idest magnos pisces,sic dicitur Ionę 2. præparauit Dominus piscem grandem,vt deglutiret Ionam. *Tribus diebus,& tribus noctibus.* Sic dicitur Ionæ 2. scilicet erat Ionas in ventre piscis,tribus diebus,& tribus noctibus. Et non sunt accipiendi isti dies,& noctes per synecdochem,sicut tres dies,& tres noctes,quib. Christus fuit in corde terræ,sed quod fuerunt noctes,& dies integri,quia semper scriptura accipienda est in significatione propria,nisi constet,quod necesse sit aliter accipi,quia alias tota certitudo scripturæ periret,si liceret nobis sine causa necessaria trahere verba extra propriam significationem,& tamen de tribus noctibus,& diebus Ionæ non constat,quod fuerint incompleti,ergo oportet dicere,quod fuerunt integri. *Sic erit filius hominis.* idest ego:sic enim solet se vocare,vt patet præcedenti c.& supra,10. non enim volebat de se maiora dicere,quam quisque videre poterat,& quia omnes videbant eum esse hominem,ideo filium hominis se vocabat. quia ita erat scilicet filius virginis,licet opera sua eum aliquid vltra hominem esse ostenderent. *In corde terræ.* Idest in sepulchro,quia intra lapidem iacuit, & dixit in corde terrę, & non in terra, vt ostenderet se loqui de morte sua,nam nunc in terra erat idest super terram,sed in corde terræ nemo est,nisi qui sepelitur,& ita de morte sua expresse dixit. *Tribus diebus,& tribus noctibus.* Non fuerunt noctes,nec dies integri,vt infra dicetur.

An istud sit ad præcedentia continuatum.
Quæst. L X X X.

QVæretur an sit continuatum istud ad præcedentia. Aliqui dicunt,quod sic,& etiam quod ista sunt immediate post illa,quia dicit hic, tunc responderunt D scilicet tunc,vt completa sunt,præcedentia.

Alii dicunt,quod fuit prius factum idest antequam Christus diceret omnia,quę supra habentur contra Pharisæos, sed qđ simul fuerint ista scilicet dicere in Beelzebub eiicit dęmonia,& quod petererut signum a Christo, quia Lu.11. dicitur,quidam ex eis dixerunt in Beelzebub eiicit dęmonia,& alii tentantes signum quęrebant.

Dicendum,quod non potest tam determinate sciri ordo istarum rerum,quia potuit esse,quod ambo ista simul fierent scilicet dicere in Beelzebub,&c.& signum petere. Vel quod prius dictum fuerit in Beelzebub,&c. & Christus dixerit contra Pharisæos omnia quæ habentur supra quibus finitis Pharisæi petiuerint signum,vt hic dicitur,& quidquid dicatur conuenit vtrique Euangelistę,& hoc propter breuitatem temporis,quia eodem tempore. idest continuato colloquio omnia ista facta sunt. Et si velimus tenere, E quod simul dictum est in Beelzebub,&c. & petitum est signum, exponetur litera tunc responderunt. idest quando alii dixerunt in Beelzebub,&c. tunc isti petiuerunt signum. Si autē velimus,quod petitio signi fuerit post omnia præcedentia dicetur,quod quando Luc.11. dicitur quidam ex eis dicebant in Beelzebub eiicit dæmonia,& alij signum quærebant, non dicitur hoc quasi ambo simul facta sint, quia nec hoc dicit litera,sed solum quod ambo facta fuerint, & tamē dato quod ambo simul facta fuissent,oportebat quod Matthæus teneret ordinem quem tenuit, quia ipse prosequitur responsionem Christi ad vtrunque,& quia non po- A terat vtrunque simul dicere,licet a diuersis simul vtrunque dictum fuerit,recitauit plene prius illud, quod dicebatur de Beelzebub: deinde adiunxit petitionem signi,& responsionem Christi. Lucas autem,quia solum prosecutus est id quod dicebatur de Beelzebub,& non responsionem Christi ad petitionem signi,posuit vtrunque simul.

Quare Pharisæi a Christo nunc signum petiuerunt. Et quod miracula cum veneratione sunt accipienda.
Quæst. L X X X I.

QVæretur, quare isti petiuerunt nunc signum a Christo. Dicendum,quod non petiuerunt,quasi esset necessarium ad ostensionem potestatis Christi. quia multa signa fecerat ex quibus fuerat sufficienter ostensa,sed petiuerunt hoc propter multa. Primo,quia volebant tentare eum B erant enim increduli,& licet multa signa viderent non credebant,sed semper alia cupiebant,& sic tentabant Christū vt scirent an facere posset,quod ipsi petebant, & sic dicitur Luc.11. alii tentantes signum quærebant.

Secundo fuit propter curiositatem , nam miracula erant aliquid nouum naturam excedens,& gaudebant videndo illa, licet propter ipsa credere nollent,& hæc erat curiositas, idest superflua cura sciendi,id quod non prodest. nam miraculum si non accipiatur cum veneratione,inquantum est a Deo,& per ipsum credatur virtus diuina inutile est,& potius est in contemptum Dei, & malum est taliter miracula quærere. Tertio fuit propter inuidiam,quia Pharisæi inuidebant Christo,& volebant quomodocunque molestare eū & ita petebant signum,sicut dicit Cyril. alii vero operibus stimulati liuoris aculeis petebant ab eo cœleste videre portentum. Quarto fuit,quia sæpe Pharisæi cum Christo con- C tenderant verbis,& semper eos confundebat , petunt ergo nunc miracula in quibus non est verbis contendendum. Sic dicit Chry. quia dominus superius multoties verbis inuerecundiam Pharisæorum obstruxerat linguam,rursus ad opera veniunt.

Quare petierunt Pharisæi signum de cœlo fieri.
Quæst. L X X X I I.

QVæretur quare petiuerunt istud signum fieri,de cęlo, nam Luc.11. dicitur quod signum de cælo quęrebāt. Dicendum,quod hoc faciebant,primo propter curiositatem,nam desiderabant videre noua,& admiranda.& quia maiora,& magis grata homini sunt ea,quæ fiunt in natura cęlesti quam quod fit in homine,ideo in cælo signum petebant. volebant enim forte,quod faceret stare solē, sicut D Iosue fecit Iosue 10. vel quod faceret illū retrocedere, sicut factū est diebus Isa. propter Ezechiam. 4. Reg. 2. vel quod veniret ignis de cœlo,sicut fecit Elias 4. Reg. 1. vel quod panes de cœlo mitteret,sicut veniebat māna de cœlo sub Moyse. Exo. 16. vel qđ pluuiæ,& tonitrua apparerent de cœlo, vt fuit factum per Samuelē 1. Re. 12.& ita de similib. sic dicit Hiero. volumus a te signum videre de cœlo, scilicet cupiebant in morem Eliæ ignem de sublimi venire,vel in similitudinem Samuelis tempore æstiuo; contra naturam loci,mugire tonitrua,coruscare fulgura,imbres ruere,&c.

Secundo,& pręcipue fuit,quia volebant Pharisæi cōfundere Christū,non enim viderant ipsum facientem aliquando signum de cęlo,licet multas curationes ęgritudinum vidissent,& etiam iam duos mortuos suscitasset, scilicet filiā archisynagogi,supra 9.& filium viduæ Lucæ 7. putabant igitur,quod non posset facere signum de cœlo,& ad hoc pe- E tebant,vt si facere non posset confunderetur , sic patet Luc. 11. alij tentantes eum signum de cœlo quærebant , & tamen tentare est velle habere experientiam de re incognita sic dicit Cyril. signum de cœlo quærebant , quasi dicerent quamuis ab homine dęmonium eieceris,non tamen hoc est diuinę operationis argumentum , nondum enim vidimus aliquid prioribus miraculis simile . Moyses enim traduxit populum per medium maris. Iosue vero successor eius solē retardauit in Gabaon : tu vero nihil horum ostendisti,quære rere enim prodigia de cœlo innuit,quod huiusmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Christum.

Quare

quantum ad aliquid simile morti, & quantum ad aliquid ægritudini: inquantum enim separat a Deo, qui est vita nostra, habet similitudinem mortis, & istius separatio dicitur mors prima: inquantum autem adhuc manet possibilitas redeundi ad vitam, habet similitudinem ægritudinis ducentis ad mortem condemnationis, quæ est mors secunda, quæ omnino similitudinem mortis tenet, dum per ea homo separatur a Deo in perpetuum, & ad vitam gratiæ non est possibilis reditus. Sicut autē in ęgritudinib. corporalibus quędam sunt curabiles, & istæ dicuntur non esse ad mortem: aliæ autem sunt incurabiles quantum est de natura morbi, & istæ dicuntur infirmitates ad mortem, ita & in peccatis mortalibus, illa solùm dicuntur ad mortem, quæ quantum in se irremissibilia sunt, & ista sunt solum peccata in Spiritumsanctum, quia tamen mortale a morte dicitur necesse est, quòd omne mortale sit ad mortem, sed dicitur mortale, quia est ad mortem: non est tamen omne mortale ad mortē secundam in quantum in quolibet mortali cum sit remissibile est reditus ad vitam gratię eo modo quo illud est remissibile, & quantum ad hoc peccatum in Spiritumsanctum dicitur solum ad mortem.

An rectè species peccati in Spiritumsanctum assignentur. Et quæ dicantur singula esse. Et aliquid in actu virtutis, & vitij esse, potest considerari dupliciter. Quæst. LXX.

Quæretur nunc de speciebus peccati in Spiritumsanctū an recte assignentur: ponuntur enim sex communiter a doctoribus & 2. Sentent. dis. 43. s. desperatio, præsumptio, impęnitētia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia.

Aliqui dicunt, quòd non sint omnia hæc peccata in Spiritumsanctum. Et primo de desperatione: nullus enim potest desperare si credit remissionem peccatorum fieri in Ecclesia: negare tamen, vel non credere remissionem peccatorum, est infidelitas: ergo desperatio est species infidelitatis, & non peccati in Spiritumsanctum, quia ista distinguūtur inter se, vt ostēsum est præcedenti quęstione. Item patet de pręsumptione idem, quia præsumptio est secundum quam nimis confidit de misericordia Dei extendendo eam valde, & tamen nullus potest eam immoderate extendere cum sit infinita: ergo pręsumptio non est peccatum in Spiritumsanctum. Item patet idem de impęnitentia, quia accidentia rei non constituunt speciem, sed impęnitentia est accidens peccati, sicut duratio cuiuslibet rei est accidens eius: nam impęnitentia est manere in peccato vsque ad mortem; ergo impęnitentia non est species peccati. Item patet de obstinatione, quia præteritum, & futurum non faciunt differre specie, quia homo, qui fuit, & homo qui nunc est, non differunt specie, sed impænitentia, & obstinatio differunt solum per præteritum, & futurum, quia impęnitētia est ex hoc, quod de peccatis pręteritis proponit homo non pœnitere: obstinatio autem est inquantum proponit semper committere peccatum ꝙ semel commisit, vel non desistere ab eo: ergo impęnitentia, & obstinatio non sunt duę species peccati in Spiritumsanctum. Item patet de impugnatione veritatis agnitæ, quia pctm̄ in Spiritumsanctum est contra attributum Spiritussancti, sed impugnatio veritatis agnitæ est contra attributū Filij, quia veritas appropriatur Filio, qui dixit Io. 14. ego sum via veritas, & vita: ergo non est istud pctm̄ in Spiritumsanctum, sed in Filium. Itē patet de inuidia, quia inuidia est vnum de. vij. capitalibus vitijs nec est grauissimū omnium, sed cætera vitia capitalia non dicuntur pctm̄ in Spiritumsanctum: ergo nec inuidia. Item patet, q̃a generū oppositorum sunt species diuersæ, sed pctm̄ in Spiritumsāctum ꝙ est ex certa malitia distinguitur ex opposito cōtra pctm̄ in Patrē, vel Filium quod est ex infirmitate, vel ignorantia, & tamen desperatio, & præsumptio, & reliqua possunt accidere ex infirmitate, vel ignorantia, sicut ex certa malitia; ergo illæ ita sunt species peccati in Patrem, & Filium, sicut peccati in Spiritumsanctum; ergo non debent poni species huius peccati, quia tunc non pertinerent ad genus alterius peccati, quia diuersorum generum non subalternatim positorum diuersę sunt species, & genera, vt dicit Aristo. in prędicamentis. Item peccatum in Spiritum sanctum ex electione, inquantum quis sponte

F remouet omnia, quæ a peccato retrahere possunt, si autem aliquod illorum maneat non eligetur peccatum, & tamen non possunt tolli omnia retrahentia a peccato nisi per omnia sex supra enumerata. s. præsumptio desperatio &c. ergo nullum illorum per se est species peccati in Spiritumsanctum, sed omnia simul sumpta sunt vnum peccatum in Spiritumsanctum constituendo illud tanquā partes integrales.

Dicendum, quòd ista sex, sunt sex species peccati Spiritussancti, vt patet ex multis auctoritatibus sanctorum, de singulis eorùm quas induxit Magister 2. Sentent. dist. 43. & illas ommittimus. Ponitur autem primum ipsorum desperatio, non quidem, vt prouenit ex infidelitate, quia infidelis proprie non desperat de præmio post mortem, quia spes, & desperatio sunt contra idem: spes autem est de bono arduo quod tamen attingi potest, licet cum aliqua difficultate: de- G speratio autem est etiam de bono arduo quo quis se auertit putans, non posse illud consequi, fortę propter aliqua impedimenta ex parte sui: vbi autem nullum bonum esse creditur, nec potest esse spes nec desperatio: infidelis autem non credit bonum esse post mortem, s. qui est infidelis contra hunc articulum: ideo ille nec potest sperare nec desperare: forte enim si crederet concupisceret, & speraret, sed necesse est, quòd desperatio sit in eo qui credit esse felicitatē post mortem. Et tamen desperat de illa. quod potest fieri dupliciter. Vno modo, quia scit non posse haberi simul bona illa, & frui bonis in p̄senti, & præponit præsentia futuris, & ex hoc desperat ex futuris sciens, quòd fruendo istis non est possibile peruenire ad illa, & hoc est desperare, idest spem voluntarie abijcere, quia iam non sperat illa bona, sed aufert spē illorū ab animo suo. Alio modo fit desperatio quando putatur, quòd sunt bona post mortem, & tamen illa da- H buntur solis viuentibus secundum virtutem, & quia credit quis difficile esse viuere semper secundum virtutem, & putat, quod non poterit tota vita viuere secundum virtutem, desperat se habiturū illa bona futura: in vtroque modo seruatur ratio desperationis. s. quod sit de bono arduo ad quòd putatur non posse perueniri. Nam de bonis futuris nemo desperat quasi illa oderit, sed quia putat impossibile esse vel difficile illa haberi. Et hoc fit vtroque modo de dictis. De primo patet, quia afficitur quis valde ad bona pręsentia, ita quod in omni casu eligit illis frui. Et quia si rectę credit scit esse impossibile frui istis, & illis: desperat de illis, quia sunt bona ardua ad quæ sibi impossibile est perueniri in casu dato. De secundo patet, quia ille, qui credit difficile esse viuere in virtute, cupit bona æterna ad quæ scit impossibile esse perueniri, nisi finiendo in virtute, quia tamen putat valde difficile esse permanere in virtute, desperat de bonis illis I propter difficultatem eorum. In vtroque etiam modo est peccatum in Spiritumsanctum, quia repugnatur attributo Spiritussancti. De primo patet, quia ille præponit bona ista ęternis, ideo desperat de illis, in quo repugnat bonitati Dei, quæ sola liberalitate donat nobis dona æterna, quæ nemo sufficienter mereri potest: bonitas tamen est attributum Spiritussancti. De secundo patet, quia ille repugnat gratiæ, quia licet homini carnali viuere semper in virtute sit difficile: ex gratia tamen Dei omnia facilia sunt, sicut dixit Christus præcedenti capitulo. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Qui ergo propter difficultatem putat, quòd non poterit permanere in virtute, non confidit se habiturū gratiam per quam omnia leuia fiant, & tamen Deus omni petenti dat gratiam, & affluenter quidem. Iaco. 1. Alij modi desperationis sunt, vt quando quis ignorans esse bona post mortem fruitur delectabili præsenti, sed non voca- K tur hæc proprie desperatio, sed infidelitas, vt supra dictum est. Etiam siquis propter grauia peccata, quæ commisit, credat, quod non sit possibile sibi assequi vitam ęternam quam alios ćredit assequi, vt propter hoc viuat ad libitum, dr̄ desperare, sed istud non est pctm̄ in Spiritumsanctū, sed est peccatum infidelitatis, quia sicut absolute negare remissionem peccatorum est infidelitas, ita dicere de aliquo quamdiu viuit quantumcunque grauia commiserit quod remissionem habere non potest, est infidelitas, quæ aliquo modo pertinet ad Filium, quia illud est ex ignorantia. Alii etiam, qui seipsos occidunt dicuntur desperare sed non est hoc peccatum in Spiritumsanctum, nec dicuntur proprie desperare, sed per accidens, quia isti non abijciunt spem sed faciunt

aliquid

aliquid cum quo non poteſt manere ſpes, & iſtud pertinet magis ad peccatum in Patrem, quia occidens ſe facit propter aliquam paſſionem, quę vrget valde eum, ſecundum quam putat ſibi vitam futuram eſſe deteriorem morte, & ideo non vult viuere, & ſic procedit hoc ex infirmitate, ideſt inquantum non potens tolerare paſſionem illam occidit ſe, Et tamen peccatum ex infirmitate eſt in Patrem, cui attribuitur potentia.

De præſumptione etiam dicendum, quòd eſt peccatum in Spiritumſanctum, & accipitur præſumptio pro ſuprabundanti, & inordinata ſpe, & hoc quando quis ſperat, quòd etiam ſi peccet mortaliter habere uitam æternam: nam ſpes recta non eſt ſine meritis, quia ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & ex meritis noſtris, qui autem ſperat, quòd per ſolam gratiam Dei ſine meritis immo cum demeritis poteſt habere beatitudinem, inordinate ſperat agens contra naturam ſpei. 3. Sen. diſtin. 26. & talis ſpecies vocatur præſumptio: iſti enim ampliant valde miſericordiam. Iſtud autem eſt pecccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius ſcilicet bonitati quia tales abutuntur ea facientes Dei bonitatem iniuſtam, quæ ita beatificet malos, ſicut bonos, vel repugnant effectui attributi eius, quia ex bonitate Deus dedit nobis remedia, per quæ retrahamur a peccando, quorum vnum eſt timor æternæ pœnæ. quam iſti contempſeruut, ſic de Dei miſericordia pręſumendo,

Aliter accipitur præſumptio, vt quando quis confidens valde, ideſt, inordinate de bonitate Dei non vult ſe eruere a periculo cum poſſet, expectans, quòd Deus eum eruat, vel qui ſe conſtituit in periculo ſponte ſperans a Deo liberari, ſed iſta præſumptio potius dicitur tentatio Dei quàm peccatû in Spûmſanctû, quia peccata in Spûmſctm̃ repugnât directe principio remiſſionis pcti. ſ. ipſi bonitati, vel gratię per quam peccata remittuntur, inquantum quis illam impugnat, vel non uult participare de ea: in peccato aût tentationis Dei abutitur quis aliqualiter Dei bonitate, & tamen non repugnat illi, vt eſt principium remiſſionis peccatorû, vnde non eſt tentatio Dei peccatum irremiſſibile, ſicut peccatum in Spiritumſanctum.

Tertium eſt impęnitentia, & accipitur vno modo prout eſt duratio peccati vſque ad mortem, ideſt, quod de illo nô pœnitet homo quandiu viuit, & ſic non eſt peccatum in Spiritumſanctum, immo nec eſt aliquod genus peccati, ſed eſt accidens eius, ſicut duratio cuiuslibet rei eſt eius accidens in alias eſſent duo peccata in eadem ſpecie, et vnum eſſet peccatum in Spiritumſanctum, & aliud non, quod eſt inconueniens, vt ſi qui commiſit adulterium, non pœnituit eſſet ſecundum adulterium peccatum in Spiritumſanctum & non primum impęnitentia dicit propoſitum quoddam de nunquam pęnitendo, & tunc eſt ſpeciale genus peccati, quia habet determinatum obiectum, & eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius. ſ. gratię remiſſionis peccatorum, quę attribuitur Spirituiſancto, quia qui proponit nunquam pœnitere, eligit nunquam habere remiſſionem peccatorum,

Et aliqui dicunt, vt Nicolaus, quòd iſte vellet, quòd nunquam Deus ſibi daret gratiam pęnitendi.

Et dicendum, quod hoc verum eſt, quia quadam homines ſunt, qui iocunde fruuntur bonis huius ſeculi, & ſciunt quòd ſi Deus eis daret gratiam pęnitendi, priuarentur fruitione bonorum præſentium, & quia illis nimis adhęrent, non ſolum non cupiunt gratiam pœnitendi, ſed etiam nolunt illam, & quòd deterius eſt timent, quòd Deus eis inuitis aliquando iſtam gratiam dabit, & ſic carebunt fruitione ſua: iſti ſunt in peſſimo ſtatu peccatorum, de quibus dicitur Iob 21. qui dixerunt recede a nobis, & non pulſes cor noſtrum ad pœnitentiam: ſcientiam viatum tuarum nolumus ideſt, nolumus intelligere, vt bene agamus. Sed dicendum, quòd hoc facis quidem ad indignitatem peccati non eſt tamen neceſſe ad hoc, quòd impęnitentia ſit peccatum in Spiritumſanctum, quod deſideret homo, quod Deus nunquâ ei det gratiam pęnitendi, quia ſatis eſt, quod proponat nunquam pęnitere. Quartum eſt obſtinatio, & iſtud eſt quando aliquis proponit firmiter manere in pctō. Et diſtinguuntur obſtinatio, & impęnitentia ex duobus, quæ ſunt communiter in peccato ſcilicet delectatio, & turpitudo: inquan-A tum enim propter delectationem quis adhæret firmiter peccato proponens nunquam deſiſtere ab eo, eſt obſtinatio: quantum ad turpitudinem vero, vel indecentiam operis inquantum non vult quis dolere de opere, tanquam non fuerit turpiter, vel male factum, ſed bene, eſt impœnitentia, & ideo, vt communiter impęnitentia eſt de præteritis peccatis obſtinatio autem de futuris, ideſt, quia non vult ceſſare a cômittêdo, licet etiam impęnitentia poſſit eſſe de futuris, vt ſi quis proponat nunquam dolere pro peccatis præteritis, nec etiam de futuris ſi aliqua commiſerit. Aliter accipitur obſtinatio prout eſt perſeuerantio vſque ad mortem in actu alicuius peccati propter delectationem eius, & tamen fuit iſta perſeueratio ſine propoſito perſeuerandi, & ſic non eſt aliquod genus peccati, ſed circunſtantia, vel accidens eius, vnde non eſt peccatum in Spiritumſanctum: accipiendo autê obſtinationem prout eſt propoſitum perſeuerandi in actu B peccati eſt peccatum determinatum, & eſt in Spiritumſanctum, quia repugnat directe gratię remiſſionis peccatorû; cum proponat ſemper perſeuerare in peccato.

Quintum eſt impugnatio veritatis agnitæ, & non quidê cuiuslibet veritatis, ſed illius ſolius, quæ ad fidem pertinet, & maxime quando impugnando veritatem aſſerimus aliquam falſitatem, quæ eſt in derogationem diuinæ perfectionis, ſicut fuit in præſenti, cum Iudæi volentes impugnare hanc veritatem agnitam. ſ. ꝙ operabatur in virtute Dei, aſſeruerunt hoc falſum. ſ. ꝙ operabatur in Beelzebub, & ita Christus dixit iſtud eſſe peccatum in Spiritumſanctum: repugnat enim attributo Spiritusſancti, ſ. gratiæ reuelationis, quia ea, quæ ad fidem pertinent per reuelationem habentur, ſed Spiritusſanctus eſt, qui reuelat myſteria, quia Spiritusſancto dictante locuti ſunt ſancti 2. Petri 1. ideo tali veritati repugnare, eſt repugnare Spirituiſancto, vel quia ea, quę ad C fidem pertinent ſunt ad remiſſionem peccatorum cum per fidem ſaluemur Act. 5. ſ. fide purificans corda eorum, ſed repugnare gratiæ remiſſionis eſt contradicere Spirituiſancto, qui per fidem mundat nos,

Sextum eſt inuidia, & non accipitur inuidia pro qualibet inuidia: ſiquis enim inuideat proximo, quia temporaliter exaltatur, peccat quidem mortaliter, ſed non peccat in Spiritumſanctum, ſed inuidia charitatis alienæ, vel gratiæ eſt peccatum in Spiritumſanctum, vt ſiquis doleat, quia proximus ſuus ſanctus eſt, vel quia Deus dat ei gratiam, eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia directe contradicitur Spirituſancto, volendo quòd ipſe ex immenſa charitate non largiatur dona ſua.

Aliqui tamen volunt, ꝙ non ſit iſta inuidia perſonæ ſingularis, ſed inuidia, quòd gratia Dei creſcat in mundo, vt ſi quis doleret, ꝙ cultus Chriſti augeretur, & quòd multi con-D uertuntur ad ipſum, & ſic innuit Nicolaus.

Sed dicendum, ꝙ hoc pertinet ad magnitudinem iſtius peccati, & tamen vtrobique eſt peccatum in Spiritumſanctum. Primum patet, quia quando quis dolet, ꝙ gratia Dei creſcit in orbe, videtur inuidere Deo, vt ſi doleret, quia Chriſtus ab omnibus colitur; cum autem dolet quis de gratia ſingularis perſonæ, videtur inuidere homini, & tamen longe grauius eſt inuidere Deo, quàm homini. Secundum patet, quia licet inuideatur ſingulari perſonę inuidetur ſibi de gratia ſpirituali, ſecundum quam eſt remiſſio peccatorum, & via ad beatitudinem, quorum vtrunque eſt directe a Spirituſancto; ideo contradicitur hic Spirituiſancto, & ſic vtrobique eſt peccatum in Spiritumſanctum.

Sufficientia autem prædictarum ſpecierum ſic habetur, quia peccatum in Spiritumſanctum proprie loquendo conſiſtit in actu voluntatis abijcientis id per quod homo a pec-E cato retrahitur. Contingit autem hoc dupliciter, retrahitur enim aliquis a peccato, & operatur bonum propter ſe, & aliquis propter aliud. Sed propter aliud fit dupliciter. ſ. ad vitâdum ſupplicia, vel ad conſequendum præmia, ſed neutrum pertinet ad virtuoſum, qui bonum pp ſe operatur, & malû propter ſe fugit. Hæc autem duo tolluntur propter duo peccata prædictorum. ſ. per præſumptionem tollitur timor ſuppliciorum, & per deſperationê tollitur ſpes p̃miorû: aliquis autê operatur bonum propter ſe, & fugit malum pp ſe, qñ mouetur principaliter, ex aliquo quod eſt in ipſo actu virtutis, vel peccati, Hoc autem eſt dupliciter: aliquid enim poteſt conſiderari in actu virtutis, vel vitij dupliciter. ſ. vt eſt

quoddam humanum bonum, & aliquid quod est diuinũ. Si autem consideretur actus peccati ex parte eius quod est bonum humanum in actu, possunt esse ibi duo. s. delectatio indebita, & deformitas actus, & ex vtroque potest homo a peccato retrahi, & contra hoc sunt duæ species peccati in Spiritum sanctum. s. obstinatio, & impœnitentia, quia per obstinationem aliquis adheret firmiter delectationi peccati ac si non esset mala, sed illicita: per impœnitentiam autem non vitat deformitatem, quæ est in actu, quæ debuerat esse motiuum retrahendi a peccato, & pœnitendi. Diuinum autem in actu virtutis, quod possit retrahere a peccato est duplex, vnum est veritas fidei quasi dirigens quomodo a peccato debeat recedi. aliud est, sicut inclinans. s. ipsa gratia, per Spiritum sanctum in Ecclesiam diffusa, quæ inclinat ad nõ peccandum. Contra primum est impugnatio veritatis agnitę, contra secundum est inuidentia fraternæ gratię. Alij autem distinguunt istas species sic: dicunt enim quod peccatum in Spiritum sanctum opponitur specialiter gratiæ pœnitentiali, idest, quæ est in pœnitendo per quam fit remissio peccatorum. Ad remissionem enim peccati quædam exiguntur ex parte remittentis, quædam ex parte eius cui remittitur, & quędam ex parte eius per quod fit remissio. Ex parte remittentis concurrunt duo. s. misericordia, & iustitia. Contra primum est desperatio, & contra secundum pręsumptio: ex parte eius cui remittitur requiruntur duo, s. propositum de non peccando, & dolor de commissis, Contra primum est obstinatio, & contra secundum impœnitentia. Ex parte eius per quod sunt duo. s. fides Ecclesię, & gratia, quę datur in sacramentis, Contra primum est impugnatio veritatis agnitę. Contra secundum est inuidentia fraternæ gratię, quomodo autem explicentur singula singulis apparet ex supradictis de qualibet ipsarum specierum.

Ad primum dicendum, quod aliqui desperant large loquendo, idest, non sperant remissionem peccatorum, quia non credunt illam fieri in Ecclesia. Aut non credunt esse bonum, vel malum post mortem propter quod sit necessaria remissio peccatorum, & istud non est peccatum in Spiritũ sanctum, sed infidelitatis: ille autem proprie desperat de remissione peccatorum, & de bonis futuris, qui credens ista vera esse abiicit sponte spem istorum, vt liberius fruatur bonis huius vitę, vel quia putat difficile esse viuere secundum virtutem, quod erat necessarium ad consequendum bona futura.

Ad secundum dicendum, quod præsumptuosus non peccat ex hoc, quod putat misericordiam Dei valde magnam esse: nam nemo sufficit æstimare quanta sit, cum infinita sit, & quantumcunque eam magnam fecerimus, adhuc maior est, sed peccat, qui iustitiam Dei contemnit credens, quod cum peccatis sit aditus ad vitam æternam, in quo etiam misericordiæ Dei derogat abutens ea ac si fuisset iniusta. Ad tertium dicendum, quod sic est de impœnitentia, sicut de perseuerantia. accipitur enim dupliciter perseuerantia. Vno modo, vt est propositum perseuerandi in bono incœpto vsque in finẽ, alio modo, vt est duratio actualis in actibus virtutum vsque ad mortem: Primo est specialis virtus, quia habet determinatum obiectum, secundo modo non est virtus, sed est circunstantia aliarum virtutum. Ita etiam impœnitentia dicit vno modo durationem in peccato vsque ad mortem, & sic non est peccatum, sed circunstantia quorundam peccatorum. Alio modo impœnitentia dicit propositum nunquam pœnitendi de peccato, & sic est determinatum peccatum, quod est in Spiritum sanctum. Ad quartũ dicendum, quod obstinatio, & impœnitentia non differunt per præteritum, & futurum, licet obstinatio semper sit de futuro, idest, propositum perseuerandi in peccato, & impœnitentia sit regulariter de præterito: tamen interdum est de futuro, vt siquis proponat nunquam pœnitere de peccatis commissis nec de committendis, sed differunt per duo, quę sunt in peccato, scilicet delectationem, & deformitatem, quia per obstinationem firmiter adhæretur delectationi tã quam bona sit, & per impœnitentiam non receditur a deformitate peccati tamquam non esset mala.

Ad quintum dicendum, quod veritas, & sapientia. & similia, possunt dupliciter considerari scilicet vel secundum propriam rationem, & sic attribuuntur Filio, vel secundum quod habent quandam rationem boni, quia verum est bo-
F num intellectus, & sic appropriantur Spirituisancto, inquantum quæ ad fidem pertinent per eum reuelata sunt, & inquantum per fidem peccata remittuntur, & tollens fidem aufert principium remissionis peccatorum,

Ad sextum iam dictum est, quod Inuidia de bonis temporalibus, licet sit peccatum mortale non est in Spiritumsanctum, sed inuidia gratię spiritualis: ideo non dicitur inuidia simpliciter peccatum in Spiritumsanctum, sed inuidia fraternæ gratiæ. Ad septimum dicendum, quod omnia ista possunt aliquo modo pertinere ad peccatum in Patrem et in filium sed proprie pertinent ad peccatum in Spiritum sanctum. Possunt enim dupliciter accidere. Vno modo ex hoc, quod voluntas per se tendit in vnumquodque istorum vt quia aliquis non vult habere spem de futuris præmijs, aut non vult veritati agnitæ consentire, & sic de alijs; & hęc sunt species peccati in Spiritumsanctum, quia sic proprie
G loquendo est desperatio, vel præsumptio, & ita de alijs quãdo voluntas per se in actum desperationis, vel præsumptionis labitur. Alio modo potest accidere desperatio, vel præsumptio, & ita de alijs ex aliquo exteriori, vt propter defectum rationis regentis, vel propter impulsum alicuius passionis, & ita accidunt per infirmitatem, vel ignorantiam, & non sunt peccata in Spiritumsanctum, sed magis peccata in Patrem, & Filium, quia illis magis assimilantur, vt supra fuit dictum de desperatione.

Ad octauum dicendum, quod quamuis sint multa, quæ a peccato retrahere possunt, sicut sunt distinctæ species peccati in Spiritumsanctum: tamen quodlibet illorum per se a peccato retrahit, & vnus homo retrahitur per vnũ, & alius per aliud, & ita econtrario ad committendum peccatum in Spiritumsanctum non oportet, quod omnia auferãtur, sed necesse est, quod ablatio cuiuslibet eorum constituat vnam
H speciem peccati in Spiritumsanctum, sicut quodlibet eorũ manens in homine poterat retrahere a peccato: etiam si non essent omnia simul.

An peccatum in Spiritumsanctum sit irremissibile, & propter quid. Et quod peccatum dupliciter dicitur irremissibile.

Quæst. LXXI.

QVæretur an peccatum in Spiritumsanctum sit irremissibile. Aliqui dicunt, quod non est irremissibile, quia remissio peccati fit per gratiam, sed vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, ad Ro. 5. idest, quanto fuerit peccatum maius, gratia remissionis erit maior, sed peccatum in Spiritumsanctum est grauissimum: ergo est maxime remissibile. Item charitas est perfectior spe, &
I fides prior spe, sed peccatum oppositum fidei. s. infidelitas & oppositum charitati scilicet odium sunt remissibilia: ergo desperatio, quæ opponitur spei est remissibilis.

Item quatuor sunt in nobis pęnalitates ex peccato primi hominis. s. ignorantia, infirmitas, concupiscẽtia, & malitia: sed infirmitas, & ignorantia excusant aliqualiter peccatum & faciunt illud remissibilius: ergo idem erit de malitia, sed peccatum in Spiritumsanctum est ex malitia certa, ergo est remissibile. Item differt homo ab Angelo, quia habet electionẽ vertibilẽ: Angelus aũt immutabilẽ, quia nunquã mouetur ab eo quod semel elegit, sed peccatum in Spiritumsanctum est peccatum hominis: ergo poterit homo mutare electionẽ, & sic recedet a peccato, sed peccatum remittitur inquantum ab eo receditur, ergo peccatum istud est remissibile.

Item irremissibile negat potentiam remissionis, aut ergo
K negatur ex parte Dei remittentis, aut ex parte hominis cui remittitur: non ex parte Dei: quia nihil est quod remittere non possit qui infinita potest: non etiam ex potentia hominis, quia potentia ista suscipiendi remissionem consistit in libero arbitrio, idest, quod possit detestari quod prius elegit, sed hoc potest homo etiam post peccatum in Spiritum sanctum: ergo nullo modo est irremissibile.

Dicendum quod Christus dixit non remitti peccatum in Spiritumsanctum, sed videre quomodo non dimittitur dependet ex modo accipiendi peccatum in Spiritumsanctum: si enim accipiatur, vt diximus in expositione literæ non remittitur. idest sine pœnitentia, & tamen

pœni-

pœnitenti remittitur. Et ita dicit Theophilus, & non est tūc aliqua difficultas. Accipiendo autem peccatum in Spiritumsanctum, vt accipitur communiter. Dicunt quidam, quod sex species positæ præcedenti q. non sunt plene peccatum in Spiritumsanctum, nisi quando adiungitur eis impœnitētia finalis idest quod maneat homo in peccato vsque ad mortē & tunc est vere irremissibile, quia nunquam remittetur eo quod mors confirmat hominem in bono, vel in malo Ecclesiastes 11. lignum in quocūque loco ceciderit ibi erit, sed casus est mors: & tunc erunt quinque species peccati in Spiritumsanctum: nam impœnitentia non erit distincta ab eis, sed erit circunstantia cuiuslibet illarum.

Sed non stat, quia non differret peccatum in Spiritumsanctum ab alijs, quia quodlibet mortale, in quo homo manserit vsque ad mortem est irremissibile, & sic peccatum in Patrem, & in Filium esset etiā irremissibile, quod falsū est nisi diceretur, quòd omne peccatum in Patrem, & Filium esset veniale: nam venialia post mortem remitti possunt, vt dicit Grego. 4. dialo. sed falsum est, quia multa peccata in Patrem, & in Filiū sunt mortalia. Alij dicunt, quod impœnitentia, vt est duratio in peccato vsque ad mortem, non est necessaria ad hoc, quod sit peccatum in Spiritumsanctum, sed peccatum istud eo ipso, quod committitur per vnicum actum voluntatis est peccatum in Spiritumsanctum, etiam si nihil postea sequatur, & tunc impœnitentia est species distincta ab alijs, & est propositum nunquam pœnitendi, siue non, & isti dicunt esse irremissibile peccatum, non quod nō possit remitti, vel quod nunquam remittatur, sed quod non habeat de se aptitudinem ad remissionem, & hoc propter tria. Primum propter causam mouentem ad peccandum, quæ est certa malitia: nam quando ignorantia, vel infirmitas mouet excusatur peccatum in toto, vel in parte, quia ista causant inuoluntarium simpliciter, vel secundum quid: & tunc peccatum dicitur remissibile, quia habet in se vnde facile remittatur: peccatum autem quod est ex industria nō habet rationem excusationis: ideo dicitur irremissibile quia ex se non est ad remittendum facile.

Secundum propter modum inclinationis voluntatis in peccatum, quia finis in operabilibus est, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis 7. Ethi. error autem in speculatiuis circa principia difficile remoueri potest, eo quod nō possunt accipi aliqua magis nota per quæ error improbetur ita etiam in practicis quando quis alicui peccato adhęret vt fini quasi in eo constituens suam beatitudinem, non potest tali peccato de facili remedium adhiberi, quia nihil aliud diligitur magis a peccante propter cuius consecutionem dimittat hoc in quo finem vltimum ponit, quicunque autem peccat ex electione, vel industria adhæret peccato quasi per per se bono, & fini: ideo tale peccatum non de facili curatur adeo dicitur 7. Ethi. quòd incontinens qui peccat ex passione, facilius curatur quàm intemperatus. qui peccat ex electione, & habitu, & hoc est peccatum esse irremissibile scilicet quia voluntas difficiliter inclinabitur ad dimittendum peccatum, & tamen peccatum non dimittitur nisi quando ab eo receditur, sed istę duę causæ non solum dicunt irremissibilitatem in peccato in Spiritumsanctum sed etiam in quolibet peccato quod fit ex electione. Tertium est speciale peccatum in Spiritumsanctum ex parte obiecti sui, quia istud peccatum est ex hoc, quod volūtas repellit a se id per quod fit remissio peccatorum, vnde sicut esset ęgritudo incurabilis illa quam habens nollet suscipere medicinæ remedium, vel quod de se fastidit omnia remedia, ita dicitur peccatum irremissibile quod directe repugnat spirituali medicinæ: non tamen est dubium quin remitti possit, & remittatur aliquando si homo pœniteat, & tamen qui taliter peccāt vix aliquando volunt pęnitere: sic dicit August. lib. de ser. do tanta labes est huius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere, & enunciare cogatur. Sic etiam dicit Beda non, quod negamus eis si pęnitentiam agere possint posse dimittia Deo, sed quod credamus eum blasphemum, sicut nec ad remissionem exigentibus meritis, ita nec ad ipsos dignę pęnitentiæ fructus esse prouenturum iuxta id, excęcauit oculos eorum, ut non conuertantur, & sanem illos: ita enim oportet dici secundum modum communem accipiendi peccatum in Spiritumsanctum. Sed hoc non satisfacit lite-

A rę Christi. dixit enim quod non remittetur istud peccatum in hoc seculo nec in futuro, & sic non solum posuit difficultatem, sed negauit actum, & abstulit potentiam, dicens quod non remittetur quod magis exprimitur Mar. 3. scilicet qui blasphemauerit in Spiritumsanctum non habet remissionem in æternum, sed manet reus æterni delicti, idest, quod delictum semper manebit, ergo peccatum in Spiritumsanctum nunquam remittitur. Dicendum ergo est, sicut diximus in expositione literæ scilicet quod peccatum in Spiritumsanctum sit blasphemia contra Deum, de qua est notum, quod sit cōtra Deum: pctm̄ in Filium hominis est aliquid dictum contra Christum inquantum nondum cognoscebatur esse Deus. Primum est irremissibile, idest, est peccatum quod nunquam remittetur hic nec in

B futuro scilicet sine pœnitentia, & tamen pœnitenti dimittitur. peccatum autem in filium hominis dimittitur scilicet etiam sine pœnitentia, & hoc in illis, quæ ex ignorantia pura dicebantur contra Christum, quia non reputabantur a Deo, vt peccata. Sic dicit Theophilus scilicet est autem intelligendum, quod qui blasphemauerint in Spiritumsanctum, veniam non consequentur nisi pœniteant. Cum vero in carne Christi exscandalizabatur, etiam si non pœniterent aliquid excusationis habebant, & remissionis aliquid consequebantur: iste sensus consonat valde literæ, & tollit omnia inconuenientia. Ad primum respondendum secundum viam communem accipiendo peccatum in Spiritumsanctum, est dicendum quod istud peccatum pręcludit viam gratię, & ideo manente eo, non remanet ex parte peccantis aditus ad gratiam, sed ablato eo per immensitatem diuinę misericordię potest postmodum

C esse abundantia gratiæ iuxta magnitudinem delicti, vt si homo valde humilietur propter magnitudinem præcedentis peccati. Ad secundum dicendum, quod desperatio, quæ est contra spem est irremissibilior quam infidelitas, & odium, quæ sunt contra charitatem, & fidem, quia spes directe est in aliquid, sicut in vltimum finem: nam spes est certa expectatio futuræ beatitudinis 4. Sen. distin. 26. ideo remota spe tollitur finis, & sic desperatio est peccatum irremissibile, quia est error circa finem agibilium, sicut error principiorum in speculatiuis est insanabilis: charitas autem non est solum de fine idest de Deo, sed eorum, quæ ad finem scilicet proximorum, & sic licet peccet quis contra charitatem proximi, non tamen directe peccat contra charitatem Dei, vnde ex illa parte manet via ad curationem scilicet quod ex hoc, quod homo aliqualiter diligit Deum, reducit se ad diligendum proximum, quem

D non diligebat, sciens quod non possit placere Deo nisi diligat proximum, si autem directe peccatur contra charitatem, prout est in finem erit peccatum irremissibile, & est in Spiritumsanctum, & hoc est siquis oderit gratiam quam Deus dedit proximo per quam reconciliauit eum sibi, & istud est inuidentia fraternę gratię, quæ est peccatum in Spiritumsanctum. De fide etiam dicendum, quod infidelitas sibi opposita potest procedere ex ignorantia, & sic est aliqualiter excusabilis, & non est peccatum irremissibile, si autem procedat ex certa malitia est peccatum in Spiritumsanctum scilicet impugnatio veritatis agnitę, vt quandoquis agnoscens aliquam veritatem fidei non solum non assentit, sed etiam impugnat illam, vt alii non credant: hæc enim non hominis, sed dæmonis iniquitas est, qui cupit neminem saluari. Ad tertium potest dici vno modo, quod malitia non excusat nec alleuiat, sicut infirmitas, & ignoran

E tia eo, quod non causat inuoluntarium, sicut illę causant. Vel potest dici aliter, quod malitia, quæ est pęnalitas proueniens ab Adam non est aliquis habitus vitij nec actus, sed est quidam defectus animę nostrę secundum quem faciliter inclinatur in malum scilicet quia non habet perfectiones actualiter per quas immobiliter determinetur ad bonū & ista etiam aliquo modo alleuiat peccatum, sicut ignorantia, & infirmitas: malitia tamen ex qua peccatur in Spiritūsanctū nō est pęnalitas, sed est actus malus: ideo nec alleuiat nec excusat. Ad quartū dicendū, quod peccatum potest dupliciter dici irremissibile. Vno modo ex genere suo, & sic est peccatum in Spiritumsanctum, inquantum repugnat gratię remissionis, vt dictum est. Alio modo est peccatum irremissibile ex parte peccantis, & sic est peccatum mortale in

quo finitur via: est irremissibile, siue sit hominis, siue sit Angeli, sed est differentia, quia homo quandiu viuit est in via, mors autem finit viam, & ideo omne peccatum potest remitti homini quandiu viuit, etiam si sit peccatum in Spiritum sanctum; post mortem autem omnia sunt irremissibilia, in Angelo autem finitur via immediate post primam electionem; non enim est in via nisi quandiu est indeterminatus ad aliquid eligendum, cum vero aliquid semel elegerit, iam propositum mutare non potest; ideo quodlibet peccatum in Angelo est irremissibile, eo quod in quolibet est in statu. Ad quintum dicendum, quòd cum dicitur peccatum in Spiritumsanctum irremissibile, non tollitur potentia nec ex parte Dei remittentis, nec ex parte hominis cui fit remissio, sed tollitur aptitudo, vel facilitas, quędam scilicet quia non est tam facile istud peccatũ remitti, sicut cętera propter causas dictas. Alii autem volũt quod non remittitur eo, quod Deus non concurrit cum peccante ad hoc, quod pęniteat, vt sic remittatur sibi, & hoc propter peccati grauitatem. Sic dicit Hiero. hoc dicit, quia non merebitur pęnitentiam agere, vt recipiatur qui Christum intelligens principem dęmoniorum esse dicebat, & idem dicit Beda, & Augusti. vt patet supra. Et ex hoc volũt aliqui sumere, quod licet peccatum quodlibet remitti possit, istud tamen nunquam remittitur, quia Deus nunquam mouet cor taliter peccantis ad pęnitendum.

Sed ista est minus dura sententia scilicet dicere quòd nullus eorum, qui semel peccauerunt in Spiritumsanctum saluetur aliquando, quia tunc de aliquo viuente immo de multis desperandum esset, cum plurimos contingat peccare in Spiritumsanctum.

Item quia tunc de multis aliis non peccantibus in Spiritumsanctum esset desperandum in vita, quia si propter grauitatem criminis Deus non mouet cor sic peccantis, vt aliquando pęniteat, cum multa peccata simul, quæ non sunt in Spiritumsanctum ęquiualeant in grauitate vni peccato in Spiritumsanctum immo excedant, erunt etiam irremissibilia peccata cuiuscunque hominis, qui grauissima multa commiserit, quia Deus non concurret cum eo propter grauitatem criminum quòd absurdum est, quia plures essent de quibus desperandum quàm de quibus sperandum foret non est ergo vera sententia.

Retractatio August. penes sententiam superiorem.

Vnde Augu. qui aliquando videbatur eam tenuisse, corrigit eam in lib. retractationum, & patet 2. Sen. distin. 43. dicens, quod quidem non confirmaui; quoniam hoc putare me dixi, sed tamen addendum fuit si in hac scelerata mẽtis peruersitate finierit hanc vitam, quia de nullo pessimo in hac vita constituto desperandum est, nec pro illo imprudenter oratur, et ideo licet verum sit, quod taliter peccantes merentur, quòd Deus non moueat eos vnquam ad pęnitentiã, ipse tamen ex immensa bonitate interdum illos mouet, & liberat: remitti ergo potest istud peccatum, sed dicitur irremissibile, vt supra dictum est.

An aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritum sanctum, vel oportet præsupponi alia peccata. Et quomodo pœnitentia sit modo actus, modo habitus. Quæst. LXXII.

QVæretur an aliquis in primo actu peccandi possit peccare in Spiritumsanctum, vel oportet præsupponi alia peccata.

Aliqui dicunt, quòd non potest esse primum, quia sicut nemo repente fit summus, vt dicit Ber. super Can. sed paulatim proficere nolle, ita nullus repente fit pessimus, & tamen peccatum in Spiritumsãctum est grauissimum, ergo nemo potest incidere in illud non præmissis alijs.

Item dicit Grego. in Moralibus exponens illud Iob 39. scilicet clamorem exactoris, & cętera, quòd vitia, quæ primo mentem inuadunt cum quadam ratione hominem quasi persuadendo ad modum ducis vincunt, sed postmodum mens post diuersa vitia irrationabiliter dissipatur, sed peccatum in Spiritumsanctum est maxime a persuasione rationis recedens, cum sit valde irrationabile. ergo non potest esse primum, sed præcedent alia.

Item dicitur 5. Ethico. quòd non est in potestate hominis, vt statim operetur iniusta, sicut iniustus facit, sed iniu- F stus operatur iniusta delectabiliter, & ex electione, ergo nõ potest homo in primo actu peccare electione, quæ est ex certa malitia. ergo non potest esse peccatum.

Item desperatio est peccatum in Spiritumsanctũ, & non potest esse primum peccatũ hominis, quia pręsupponit demerita, nam sicut spes ei opposita est ex meritis, ita desperatio ex demeritis, & sic non est primum peccatum. Item patet idem de impœnitentia, quę est peccatum in Spiritum sanctum, & tamẽ pręsupponit peccata pręterita, quia sicut pœnitentia dolet de commissis, ita impœnitentia non vult dolere, ergo non potest esse primum.

Dicendum, quòd nihil impedit peccatum in Spiritum sanctum esse primum, nam cum peccata inter se sint distincta, vnum non pręsupponit alterum ad sui esse, & sic poterit indifferenter vnum præcedere alterum.

Sed dicendum, quòd communiter dicitur, quòd pecca- G tum in Spiritum sanctum nunquam est primum, quia in peccatis quorum vnum nascitur ab altero, non cõsideratur quid semper sit, sed quid in pluribus contingit. vnde dicitur vnum vitium simpliciter nasci ab alio tanquam a capitali, a quo vt in pluribus nascitur, licet interdum ex alio oriatur, sicut fraus assignatur filia auaritiæ, quia auari committunt plures fraudes quam cæteri. Et tamen interdum nascitur ex luxuria, sicut se fallunt amantes, vt quidam dixit:

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

In vitiis autem illud habet rationem, vt primum sit cuius obiectum est magis appetibile, sicut dicimus de vitiis capitalibus respectu filiarum suarum. & consequenter illud peccatum cuius obiectum maxime recedit a ratione boni, habet causam, vt nõ sit primum nec capitale, sed quod ex alio H oriatur, & tale est peccatum in Spiritum sanctum, & ideo semper, vel communiter oritur ex aliis peccatis, possibile tamen est, quòd in primo actu peccet quis in Spiritum sanctum, & maxime in duabus speciebus vltimis. s. inuidentia gratię fraternæ, & impugnatione veritatis agnitę, & hoc est, quia istę duę species habent maiorem distinctionem ab aliis peccatis, quam quatuor primę, quæ præsupponere videntur alia peccata, vt impœnitentia, & obstinatio, & ideo non cadit homo subito in talia peccata, sed quasi per quosdam gradus, Sic dicit Origenes in Periarchon, scilicet non arbitror, quòd aliquis ex his qui in summo perfectorũ gradu constiterit ad subitum euacuetur, & decidat, sed paulatim, & per partes eum decidere necesse est. Potest tamen aliquis inspectis diuersorum hominum statibus, abiicere spẽ futuræ gloriæ propter difficultatem perueniẽdi, & propter delectationes eorum, qui de ea non curant, & hæc est desperatio, & similiter firmare in hoc animum suum, vt voluntatem suam in omnibus sequatur, quod est obstinatio, & ita I de alijs, & sic erunt ista prima. Vnde licet non sit impossibile peccatum in Spiritum sanctum esse primum, fortassis tamen non contingit in aliquo homine esse primum, quia vt communiter peccata in Spiritum sanctum sunt quodam contemptu, & tamen contemptus non est in principio, sed in processu peccatorum, Prouerbior. decimooctauo. Impius cum in profundum malorum peruenerit contemnit. Ad primum dicendum, quòd non est idem de profectu virtutum, & de casu in peccatum, quia cum bonum sit ex integra causa requiruntur multa ad actum virtutis, & tanto plura quanto fuerit actus perfectior, malum autem fit ex defectibus singularibus, vnde non requiritur aliquis ordo nec præsuppositio malorum propriorum ad hoc, quòd aliquis incidat in peccatum grauissimum. Ad secundum dicendum, quòd Gregor. assignando ibi originem communem vitiorum considerauit id quod, vt com- K muniter accidit, non quin aliter possit accidere: sic enim naturales, & morales faciunt, quòd interdum deficit vterque, sed naturales regulæ deficiunt vt in minus, morales sæpius quam naturales. Ad tertium dicendum, quòd peccatum potest esse dupliciter ex electione. Vno modo, vt sit ex habitu, qui est electiuus. Alio modo, vel sit a voluntate nuda non impulsa passione nec ignorantia, sed ex consideratione finis. Primo modo non potest quis peccare, vt primo actu, vt cum habitus non gignatur nisi ex actibus, quia iniustus operatur iniusta ex electione, idest, ex habitu electiuo, non potest quilibet operari, sicut ille, idest, ex habitu.

Si secundo modo, potest primum peccatum ex electione

idest,

idest, ex voluntate determinata non impulsa per ignorantiã
nec passionem, & ita in primo actu potest quis operari iniu
sta ex electione talia qualia iniustus, licet non ex habitu, si-
cut ille: peccatum autem in Spiritum sanctum est ex electio
ne, siue ex certa malitia, non quod malitia sit habitus malus
sed actus malus, & ideo potest esse primum peccatum, sicut
malus habitus gignitur ex malis actibus factis per electionẽ
qui tamen a nullo habitu sunt.

Ad quartum dicendum, quòd tam spes quam desperatio
præexigunt merita, & demerita, non tamen oportet, quòd
illa sint iam in actu, sed quod sint in proposito. nam non
oportet, quod ille, qui incipit sperare habuerit iam
aliqua merita, sed ante omnem actum bonum potest
esse spes. cum ita sit, quod moueamur ad faciendum cętera
bona propter spem vitæ æternæ, & tamen nulla spes pręsup
ponit merita in futuro. s. quod iste sperat vitam æternam
ex gratia Dei, & ex meritis bonorum actuum, quos propo-
suit agere, ita desperatio præsupponit demerita in proposi-
to, quia qui desperat licet nulla mala prius egerit, pręsuppo
nit mala, quæ agere proponit in fruitione bonorum huius
vitæ, propter quæ desperat de futuris.

Ad quintum dicendum, quòd idem est de pœnitentia,
& impœnitentia, vnde pœnitentia, vt est actus præsupponit
semper aliquod peccatum. & tamen, vt est habitus non prę̨
supponit aliquod peccatum semper, sed solum dicit propo
situm pœnitendi si aliquando peccaret: nam pœnitentia est
in viris iustis etiam si nunquam peccarint mortaliter, & cũ
sit de virtutibus infusis, & existente charitate semper ma-
net, & cum illo habitu potest stare propositum pœnitendi
si aliquando peccauerit, quod propositum non est proprie
actus istius habitus, quia actus eius est proprie dolere de pec
cato, & deinde confiteri, & satisfacere, & ita est de impœni
tentia, quia quantum ad actum semper præsupponit pecca
ta præterita, & tamen quantum ad habitum, & propositũ
non præsupponit: est enim actus eius non pęnitere, scilicet,
eo tempore, quo pęnitere tenetur, & tamen nemo tenetur
pænitere nisi postquam peccauit, habitus tamen impœnitẽ
tiæ, & propositum ante cætera peccata esse possunt, vt siquis
antequam peccet in aliquo graui genere peccati proponat
nunquam pœnitere de peccatis quęcunque faciet, hoc autẽ
possibile est, tamen non contingit, quia illud propositũ est
contemptus gratię remissionis, & tamen peccator non inci-
pit a contemptu, sed aduenit ei contemptus in processu, vel
in termino peccatorum Prouerb. decimooctauo. Impius cũ
in profundum malorum venerit, contemnit.

An peccatum Adæ, & peccatum Angeli fuerint in Spiritum sanctum, & & an irremissibile. Et quod ignorantia negatiua fuit in natura integra & quomodo Quæst. LXXII.

QVæretur an peccatum Adæ primum, & peccatum An
geli fuerũt in Spiritumsantum. Aliqui dicunt, qđ pec
catum Adę fuit in Spiritumsanctum, quia nũ pecca
uit in Patrem nec in Filium ergo peccauit in Spiritum san-
ctum, patet quia peccatur in Patrem ex infirmitate, in Filiũ
ex ignorantia, istę autem sunt quędam pęnę, quæ non fue-
runt ante peccatum, sed secutæ sunt ex eo, ergo fuit peccatũ
in Spiritumsanctum. Item præsumptio de misericordia Dei
est peccatum in Spiritumsanctum: sed Adam peccans co-
gnauit de Dei misericordia vt dicit August. & patet 2. Sen.
distin. 22. ergo fuit peccatum in Spiritumsanctum. Aliĩ di-
cũt, ꝙ peccauit in Filiũ qa peccauit appetẽdo sciam, q̃ attri
buit Filio, & non Spũisancto. Item Adã peccauit ex ignorã-
tia, vt dicit Augu. quia licet Adam non fuit seductus in eo,
in quo mulier, tamen seductus est, quia credidit veniale es-
se quod mortale erat, peccatum tamen ex seductione, vel
ignorantia est in Filium: ergo peccauit in Filium. De pecca-
to Angeli dicunt aliqui, quud fuit in Spiritumsanctũ, quia
irremissibilitas est conditio peccati in Spiritumsanctum, &
tamen peccatum Angeli fuit irremissibile: ergo fuit in Spi-
ritumsanctum. Item quia eodẽ genere peccati quo tũc pec-
cauit Angelus etiam nunc peccat, sed nunc peccat in Spiri-
tumsanctum, quia inuidet gratię sanctorum. vellet enim ꝙ
nulla peccata remitterentur, nec conferretur gratia, vt om-
nes perirent: ergo tunc peccauit in Spiritumsanctum. Alii
A dicunt quòd non fuit in Spiritumsanctum, sed in Patrem,
quia peccauit appetendo potentiã inordinate, quę attribui-
tur Patri, & non Spirituisancto; ergo in Patrem peccauit:
Item peccatum in Spiritumsanctum est ex certa malitia, &
tamen Angelus nõ potuit peccare ex certa malitia, quia ma
litia est pœna peccati, quæ non fuit ante. primum peccatũ.
dicendum, quod aliqui volunt, peccatum primum
hominis, & Angeli non fuisse in Patrẽ, nec in Filium nec
in Spiritumsanctum, sed quodam alio modo, quia dicunt,
quòd istę, differentię non sunt peccati absolute accepti, sed
peccati quod contingit in natura corrupta, eo quod infirmi
tas, & ignorantia, & malitia, ex quibus oriuntur ista tria ge
nera peccati, sunt pœnæ consequentes naturam corruptam
per peccatum, quod quidem satis rationabiliter dicitur. Sed
melius dici potest, quod fuerunt peccata illa in Patrem,
vel in Filium, vel etiã in Spiritũsanctũ, quia ante pcc̃m ista
B poterant aliqualiter inueniri. maxime, quidem, ignorantiã:
nam infirmitas nullo modo inueniri poterat in natura cõdi
ta q̃ integra erat, ita nec pcc̃m in Patrẽ quod procedit ex in
firmitate esse poterat ibi. ignorantia, poterat tamen inueniri
aliquo modo in natura integra non priuatiue, sed negatiue:
ignorantia tamen priuatiue dicitur carentia scientię consi-
derationis actualis, vel perfectionis luminis intellectus quæ
inesse deberent, & quia in natura integra, nõ fuit aliqua ca-
rentia, cum asseratur integra, non poterat ibi, esse ignorantia
priuatiue: ignorãtia autem negatiue est non habere scientiã
siue absolute siue determinate. absolute, vt omnia bruta ha
bent ignorantiã, quia nihil sciunt. determinate autem, vt ho
mo, qui nescit infinita, quæ Deus scit, habet ignorantiam il-
lorum, & talis ignorantia fuit ante peccatum, & etiam ma-
net in vita ęterna, quia multa scit Deus quæ nesciunt Ange
li, & homines, & ista ignorantia non est pœna, sed est quidã
C defectus consequens intellectum creatum inquantum crea
tus est: nam ex hoc, quòd creatus, est limitatus, & deficit a
perfecto lumine intellectus increati. s. quod non scit omnia
vel saltem non potest considerare omnia simul, quia licet cõ
tingat plura simul scire, non est tamen possibile considerare
simul nisi vnum. & talis ignorãtia potest esse causa peccati.
scilicet inquantum non considerat omnia, quæ possent di-
strahere eum a peccato, & peccatũ proueniens ex tali igno-
rantia potest dici peccatum in Filium. Sic etiam potuit esse
peccatum in Spiritumsanctum, quia prouenit ex malitia,
quia malitia illa non est aliqua pœna nec aliquis habitus,
sed actus quidam quo voluntas sponte abiicit a se ea, per
quæ poterat retrahi a peccato: nam pœna nõ poterat esse an
te omne peccatum, & ita malitia prout est quędam facilitas
ad cadendum in malum, pueniens ex quodã defectu, idest,
priuatione bonorum aliquorum intellectus, & voluntatis,
D quæ habuisset homo si non peccasset, non poterat esse ante
omne peccatum: etiam habitus malus non poterat esse ante
peccatum, cum gignatur ex malis actibus, sed malitia prout
est malus actus non ex ignorantia nec ex passione procedẽs
poterat esse in natura integra, & per illum actum corrum
peretur, & ita peccatum primum Angeli, & hominis non
potuit esse in Patrem, potuit tamen esse peccatũ in Filium
& aliqualiter in Spiritum sanctum, prout est speciale pecca
tum, & determinat sibi certum obiectum, neutrum illo-
rum fuit in Spiritum sanctum. Quod patet ex obiecto pec-
cati vtriusque, nam tam Angelus, quam homo peccauit al-
titudinem propriam inordinate appetendo, & ideo quan-
tum ad genus peccati fuit vtrunque peccatum superbiæ,
quo honor, vel celsitudo aliqua inordinate appetitur, &
tamen quantum ad circunstantiam peccati, vtrunque fuit
peccatum in Filium. s. ex ignorantia, prout dicit negatio-
E nem, vt supra dictum est, inquantum vterque ignorauit.
idest actualiter considerauit ea, quæ consideranda erant
ad euitationem peccati: si enim omnia considerassent, nun-
quam se determinassent ad actum malum, cum adhuc nul
la esset obliquitas in voluntate eorum, quæ ad malum
fieret: non enim fuit peccatum eorum primum repugnan-
tia voluntaria ad bonitatem Dei, quasi sponte abiicerent
spem bonorum, quæ consequi poterant, quod esset proprie
peccatum in Spiritum sanctum, sed fuit ex inconsideratio-
ne, vt dictum est, & sic vtrunque peccatum fuit in Filium.

Ad primum dicendum, quod peccatum Adæ ex genere
fuit superbia, ex circũstantia fuit in Filium. s. ex ignorantia
non

non accepta priuatiue, sed negatiue.

Ad secundum dicendum, quod Adam non peccauit pec cato præsumptionis, quia non cogitauit, quòd Deus per mi fericordiam satisfaceret eum manentem in peccato. sed quod per misericordiam daret ei, quòd pœniteret, & sic libe raretur a peccato, & ita dicit Aug. quod simul de misericor dia, i. remissione, & pœnitentia cogitauit.

Alia duo conceduntur, quia verum est, quod Adam pec cauit in Filium, licet primum totum non rectè probet quia non dicitur peccauisse in Filium, nec in Patrem ex obiecto, sed ex causa i. non peccat in Filium, qui inordinate appetit scientiam, quæ Filio attribuitur, sed qui peccat ex ignoran tia, quia ignorantia est causa, quæ opponitur sapientiæ, quæ attribuitur Filio.

Ad quintum dicendum, quòd peccatum Angeli nō fuit in Spiritum sanctum: fuit tamen irremissibile non quidem ex genere peccati, sed ex statu peccantis, nam fuit peccatum de genere superbiæ, vt dictum est, & omne tale est remissi bile peccatum, cum in Spiritum sanctum est irremissibile ex genere, quia etiam manenti in via est irremissibile. Sed fuit peccatum Angeli irremissibile ex statu eius, quia An gelus immediate post primam electionem est in statu, cum non possit mutare propositum, & tamen omne peccatum in statu est irremissibile, sicut omne peccatū hominis post mortem vt ostensum est præcedenti qu. & tamen non sunt peccata in Spiritum sanctum omnia illa, in quibus homo moritur.

Ad sextum dicendum, quòd peccatum Diaboli est nunc in Spiritum sanctum, sed non primum peccatum eius, & ta men ex primo peccato secutum est quidquid nunc Diabo lus habet in quo peccare dicatur, quia primum peccatum fuit actus superbiæ ad quem consecutæ sunt multæ defor mitates peccatorum, vt inuidia, & odium, & similia, inter q̄ est peccatum in Spiritum sanctum.

Ad septimum dicendum, quòd non peccauit Angelus in Patrem, licet appetiuit inordinate potentiam, quia non acci pitur peccatum in Patrem, quod sit ad attributum eius, vt ad obiectum, sed quod defectus attributi, scilicet infirmi tas sit causa peccati, & tamen in natura integra non potuit esse infirmitas, ideo nec peccatum hominis, nec Angeli fuit in Patrem.

Ad octauum dicendum, quòd malitia ex qua peccatum Angeli fuit, & ex qua dicitur esse peccatum in Spiritū san ctum, non est habitus, nec pœna, sed est actus, & ideo licet peccatum illud non fuerit in Spiritum sanctum propriè, vt ostensum est, fuit tamen ibi malitia, id est actus malus, & potuisset esse peccatum in Spiritum sanctum.

An sit aliquod peccatum, quod in futuro remittatur. Et quòd duplex sit peccatum mortale, & veniale. Et quare pecca tum mortale non dimittatur post mortem; peccatum vero veniale relaxetur. Et quod in pœnitentia tria in peccatore sunt, scilicet conteri, confiteri & satisfacere, & qualia de beant esse. Quæst. LXXIIII.

QVæritur quare dicitur hic in litera, quòd peccatum in Spiritum sanctum non remittitur hoc in seculo, nec in futuro, an sit peccatum aliquod, quod remit tatur in futuro. Aliqui dicunt, quòd nō: quia peccatum tol litur per pœnitentiam, & tamen post mortem non est pœ nitentia, nisi infructuosa qualem stulti faciunt in inferno: Sap. 5. Item peccatum remittitur per hoc, quòd ab eo re cedi tur, & tamen post mortem nemo potest recedere a pec cato, quia mors facit statum in homine, sicut electio in An gelo, ergo post mortem non potest peccatum remitti. Item si posset dimitti post mortem, nemo esset cui non dimittere tur, quia acerbitas pœnarum cogeret hominem ad pœni tentiam, & sic dimitteretur peccatum omnibus, & nemo damnaretur æternaliter. Item in inferno nulla est redēptio, & tamen si peccata possent dimitti post mortem multi redi merētur de inferno, ergo nō dimittuntur peccata mortuis.

Dicendum, quòd Christus non innuit ex litera, quòd ali qua peccata post mortem dimittantur, sed dixit hoc ad su perabundantiam, ne quis putaret, quòd licet non dimitte rentur ei peccata hic, quod poterant dimitti post mortem, nam Christus propriè intellexit de peccato in Spiritum san

F ctum, id est de blasphemia aperte dicta contra deitatem, q̄ā non remittitur hic, nec in futuro, sed qui nō pœnituerit hic, sed pœnitenti hic dimittitur. vt supra ostensum est.

Verum est tamen, quòd aliqua crimina dimittūtur post mortem & potest accipi ex litera ponderando partes, licet Christus forte hoc significare non intenderit cum dicitur, non remittetur in hoc seculo, nec in futuro, si nullum pec catum in futurum remitteretur, licet vt dictum est, poterat hoc Christus dicere non supponendo, quòd aliquod pecca tum dimitteretur post mortem, sed ad tollendum errorem aliquorum qui putarent dimitti peccata post mortem, quę viuentibus non fuerant dimissa.

Pro hoc sciendum, quòd peccatum est duplex. s. mortale, & veniale. In mortali possunt duo præcipua considerari, s. macula, & pœna. De macula dicendum, quòd si viuenti nō

G dimittitur, id est aufertur, non auferetur post mortem, sed erit reus æterni delicti, vt dicitur Marc. 3. macula autem de letur per pœnitentiam, & quia pœnitentia solum est in vita, non potest dimitti peccatum mortale, nisi ei qui viuens pœ nituerit. Si autem accipiatur de pœna, ista est duplex. s. æter na, & temporalis: æterna autem nunquam dimittitur post mortem, qualis est pœna inferni. & ratio est, quia semp ma net macula in sic punitis, & tamen quandiu manet maculā, peccatum non potest dimitti.

Pœna autem temporalis, s. purgatoria potest dici, quòd dimi nuitur, id est soluitur, quia finitur, licet nō sit propriè dimit tere importat gratiam, & tamen in purgatorio punitur q̄ cunque tantum quantum peccauerit, vel quantum de satisfa ctione debita hic sibi incompletum remanserit.

De veniali dicendum absolute, quòd venialia dimitti possunt post mortem, non solum quantum ad pœnam,

H sed etiam quantum ad ipsum peccatum, prout dicit cul pam, vel maculam. Sic dicit Gregor. 4. Dialog. & Augustin. in Epistola ad Corinthi. ista autem sunt parua peccata. Sic dicit glo. datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, quas dam vero in futurum relaxari, quod enim de vno negatur, de quibusdam cōceditur, sed tamen hoc de paruis minimis que peccatis fieri posse credendū est, sicut est assiduus ocio sus sermo, inmoderatus risus, vel peccatum curæ rei fami liaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpam qua liter debeant declinare sciunt, aut in non grauibus culpis ex rore ignorantiæ, quæ etiam post mortem grauant, non in hac vita adhuc positis minime fuerint relaxata.

Ratio differentiæ de dimissione mortaliū, & venialiū, est, quia mortalia separant a Deo eo quod peccans morta liter auertit se a Deo, & cōuertit se ad bonum creatum quo fruitur, & est necessaria conuersio, quia non potest quis si

I mul frui duobus separatis. quia fruitio est de bono, quod pu tatur vt summum, & tamen non contingit ab aliquo cogi tari duo summa bona, maxime quando ista habent aliquā oppositionem. qui ergo fruitur creatura nō potest, frui Deo sed cōtemnit ipsum præponens ei creaturam, & a Deo auer titur. Siquis aut decedat in mortali moritur auersus a Deo, & quia mors firmat statum, ille qui moritur a Deo auersus nunquam poterit conuerti ad ipsum, & ita peccatum suum non poterit iam dimitti. Peccatum autem veniale non facit auersionē a Deo, sed solum conuersionem aliqualē ad crea turā, sed talis conuersio potest stare sine auersione a Deo, eo quod per veniale, licet conuertatur quis ad creaturam, tamē non fruitur ea, quia est parua conuersio, & ad rem quę non accipitur, vt summum bonum, & talis conuersio non est a Deo prohibita per præcepta, licet sit dissuasa per consilia, vn de non tollit peccatum veniale charitatem, sed solum immi

K nuit feruorem eius, sed qui in charitate manet, in Deo ma net, & Deus in eo. 1. Io. 4. ideo licet moriatur quis in peccato veniali, non moritur auersus a Deo, ideo potest dimitti pec catum, quia non manet firmatus in aliquo, quod sit contra Deum, ideo venialia, quæ nullo modo fuerunt hic dimissa, dimittuntur post mortem, & tamē toleratur pro eis aliqua pœna purgatoria.

Ad primum dicendum, quod pœnitentia est necessaria pro mortalibus, sed non pro venialibus, licet sit pro eis vtilis. Vt tamen magis videatur dicendum. quod in pœnitentia ex parte peccatoris sunt tria. s. conteri confiteri, & satis face re. Conteri autem determinate requiritur pro mortalibus scilicet, qd expresse doleat de illis peccatis, sine in generali, scilicet

s.quòd doleat se offendisse Deum qualitercunque offende, rit, siue in speciali, vt si de quolibet eorum per se cogitet, & ista vocatur contritio expressa, vel actualis, & talis non est

Contritio.

necessaria pro venialibus, ita quod dimitterentur homini venialia etiam si nunquã doleat in speciali, nec in generali se peccasse venialiter, sed requiritur contritio virtualis, & ista est contritio interpretatiua. s. quando quis facit aliquẽ actũ bonum feruenter propter Deum, nam venialia directe repugnant feruori charitatis, actus ergo charitatis feruens directe opponitur venialibus & est ad tollendum ea, & in virtute eius includitur displicentia de peccato veniali, quia quando quis facit talem actum feruenter, impossibile est quòd placerent ei venialia, si tunc de illis cogitaret, quia contradictio est velle operari feruenter propter Deum, & placere sibi de veniali, quod feruorem tollit, ideo sicut dolere de peccato est actualis, & expressa contritio, ita facere actum bonum feruenter propter Deum est virtualis contritio, & ista sufficit ad tollendum venialia, & ita est regula, quòd quando facit quis actum bonum feruenter in charitate propter Deum, tolluntur sibi venialia quantum ad culpam, siue maculam, sicut mortalia remittuntur quantum ad maculam per actualem contritionem, ad venialia autem remittenda non requiritur actualis contritio, cuius ratio est, quia mortale, & veniale differunt in infinitum, cum quodlibet mortale separet a Deo, & omnia venialia etiã simul sumpta non separant a Deo, & tamen ad tollendum omnia mortalia peccata quantumcunque grauia, sufficit contritio actualis, quãtumcunque parua: dum tamen sit vera, ergo nulla contritio actualis requiritur ad remissionem venialium.

Confessio.

De confessione dicendum, quod pro mortalibus requiritur confessio si haberi potest, pro venialibus autem nunquã requiritur, licet possit haberi, sed est de consilio.

Aliqui tamen dicunt, quod quando quis non est conscius sibi peccatorum mortalium, tenetur confiteri venialia, vt satisfaciat legi de confitendo semel in anno.

Sed dicendum, quòd non est verum, quia lex de confitẽdo datur de solis mortalibus. Quod patet, quia dicitur, quod quilibet fidelis confiteatur omnia peccata sua, & tamen impossibile est confiteri omnia venialia, quia infinita sunt, & nemo potest illa plene scire, ergo de solis mortalibus dicitur. Quando tamen quis non est sibi conscius mortaliũ, vt non videatur contemnere ecclesiam tenetur se præsentare sacerdoti, & dicere non sum conscius mihi alicuius mortalis, & tamen non propter hoc assero me non peccasse aliquando mortaliter, sicut dixit Apostolus 1. Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nec in hoc iustificatus sum idest quamquam nesciã me peccasse non puto propter hoc me esse iustum, quia poterit esse, quod peccauerim, & nesciam, & sic non ero iustus.

Sed dicet aliquis, quod si præceptum de confitendo esset solum de mortalibus, sequeretur quod qui non esset sibi cõscius alicuius mortalis non teneretur ad aliquid, nec etiam ad præsentandum se sacerdoti cum lex non obliget, nisi in casu in quo datur.

Dicendum, quod tenetur se præsentare Sacerdoti propter duo. Primo, vt non videatur contemnere ecclesiam: est enim peccatum mortale præstare se talem, vt videatur eam contemnere si posset aliter facere, & tamẽ qui nõ præsentat se sacerdoti saltem semel in anno, videtur contemnere ecclesiam, & hoc quia licet sit possibile aliquem manere sine peccato mortali per totum annum, tamen inspecta fragilitate humana est difficile, vnde est verisimile de quolibet homine, quod in toto anno committet saltem vnum mortale, & ideo ecclesia posuit regulam regulam dicens omnis fidelis, &c. præsumens, quod nemo esset qui in toto anno non peccaret saltem semel.

Secundo, & principalius fuit, quia ecclesia voluit, quòd de conscientia omnium fidelium constaret præsidentibus ecclesiæ, vt per hoc scirent prouidere gregi dominico, nam licet ea quæ in confessione dicuntur, debeant occulta manere, tamen per ea quilibet sacerdos potest scire quid expediat gregi suo, non solum in particulari quantum ad quemlibet, sed etiam in communi ponendo regulas, & remedia in generali, & publice ad obuiandum illis peccatis quorum notitiam habuit in confessione, quia aliter corrumperetur faciliter totus grex per aliqua peccata occulta, vt per hære-

A sim & similia, quia quidam ex aliis inficiuntur, & non posset prouideri, nisi quando peccatum per se efficeretur publicum, & forte iam propter multitudinem peccantium esset insanabile: ad tollendum autem hoc non fuit conuenientior modus, quam quòd omnes fideles tenerentur semel in anno omnia mortalia confiteri, ideo tenentur omnes, & si aliquis est qui non sit sibi conscius peccati mortalis, tenetur se præsentare sacerdoti dicens se non esse conscium sibi mortalium, & hoc sufficit Ecclesiæ, quòd pro hoc erit secura de eo, quod non fieret si non præsentaret se, ideo tenetur se præsentare, sicut si peccasset.

Satisfactio

De satisfactione dicendum, quòd dupliciter accipitur, s. pro actuali solutione, vel pro proposito satisfaciendi.

De primo modo dicendum, quòd non requiritur satisfactio etiam in peccato mortali cum sine illa possit esse salus. Quod patet, quia in purgatorio fit satisfactio pro peccato

B mortali, si hic non fuit expleta. De proposito satisfaciendi dicendum, quòd in peccatis mortalibus requiritur; nam nullum mortale remittitur sine actuali contritione, & tamen in contritione includitur virtualiter propositum confitendi, & satisfaciendi: vnde si quis habeat expresse propositum non satisfaciendi, nec potest esse contritio, nec confessio valet quicquam. De peccato autem veniali dicendum, quòd non requiritur pro eo aliqua actualis satisfactio, nec etiam propositum satisfaciendi, & tamen si non satisfecerit homo hic, cogetur satisfacere post mortem.

Ad secundum dicendum, quòd a peccato veniali potest recedi post mortem, inquantum per pœnam dimittitur. Et cum dicitur, quòd mors firmat electionẽ. Dicendum, quòd cum per peccatum veniale non auertatur mens a Deo, quia non tollit charitatem, vt dictum est: facit mors firmiter adhærere Deo morientem in veniali si sine mortali decedat, &

C ita mens licet non haberet iam displicentiam de peccato veniali, tolleretur illud: nam etiam in viuentibus tollitur peccatum veniale sine contritione actuali, & hoc quantum ad culpam peccati, scilicet per quemlibet actum factum feruẽter in charitate: a fortiori ergo poterit tolli veniale quantũ ad maculam post mortem, maxime quia nihil impedit animam existentem in purgatorio habere dolorem de peccato formatum charitate. Cum omnes animæ ibi manentes in charitate decesserint, & in illa semper maneant, quia illa nũquam excidit 1. Corin. 13.

Ad tertium dicendum, quòd peccatum mortale non dimittitur post mortem, & sic nullum dimittitur, sed veniale potest dimitti, & ideo omnia venialia in quibus quis moritur, dimittuntur.

Ad quartum dicendum, quòd in Inferno nulla est redemptio, eo quòd illuc solum itur pro peccato, quod post mor-

D tem nulli dimittitur, sed pro veniali non itur ad infernum, ideo licet dimittantur omnia venialia post mortem nulla fit redemptio in inferno.

Aut facite. Ostenso supra, quòd miracula facta a Christo non poterant attribui dæmoni, hic ostẽditur, quod necesse erat attribui ea diuinæ virtuti, & dicitur.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Vult Christus increpare Iudæos, quasi irrationabiliter locutos, quia arbor bona non potest facere malos fructus, nec mala arbor bonos fructus, sed qualis est arbor, necesse est, quòd sint tales fructus: in cognitione autem est contrarium, quia quales fuerint fructus talis esse arbor ostenditur, & tamen Christus faciebat bonos fructus, scilicet sanabat arreptitios ergo necesse erat, quòd ex bona radice istud procederet, & non ex potestate Beelzebub. Et ideo vtitur contra eos ratione ista, scilicet oportet, quòd ponatis vnum de duobus,

E scilicet arborem esse malam, & fructum malum, vel arborem esse bonam, & fructum bonum, & non potestis dare medium, scilicet arborem esse malam, & fructum bonum, & tamen vos dicitis fructum meum esse bonum, scilicet sanare arreptitios, ergo necessario erit arbor bona, idest virtus ista faciens, & non erit Beelzebub. Et istud est argumentum cornutum, quia quidquid elegerimus concludit, sic dicit Hieronym. constringit eos syllogismo quem græci aphiton vocant, nos ineuitabilẽ possumus appellare, qui interrogatos hinc inde concludit, & in vtroque premit: si inquit diabolus malus est, bona opera facere non põt, si autem bona sunt, quæ cernitis facta, sequitur vt non sit diabolus

qui illa fecit, nec enim fieri potest, vt ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur. *Aut facite*.i. ponite. *Arborem malam, & fructum eius malum*.i. necesse est, quòd vnum istorum ponatis. Aliqui enim turbantur, quia dicitur facite, nam non videtur licitum facere arborem malam, nec fructum malũ. Vnde dicit Aug. lib. de verb. do. vbi enim ait facite arborem bonam, &c. est præceptum salubre cuj obedientia necessaria est. Quod autem dicitur facile arborem malam non est pręceptum, vt faciatis, sed monitio, vt caueatis, non est tamen iste sensus literæ, sed ille quem posuit Hiero. scilicet quod, Christus nihil præcipit, sed solum arguit, & dicitur facite. idest ponite, quasi Christus petat ab eis, quòd concedant alteram partem istarum, quod necesse est fieri, & paret ex litera sequen. scilicet. *Siquidem ex fructu arbor cognoscitur*. Ista est probatio dicti, quia dixerat ponite arborem bonam, & fructum bonum, vel arborem malam, & fructum esse malũ quasi dicat necesse est alterum istorum poni, quia arbor cognoscitur ex fructu, & ideo si fructus bonus est arbor bona est, & si fructus malus, arbor mala, si tamen arbor mala posset facere bonum fructum, iam non cognosceretur arbor ex fructu. Aliter introducit hoc Nicolaus dicens, quod licet miracula aliqua possint fieri arte magica, sicut Simon magus faciebat statuas ambulare, loqui, & ridere, vt dicitur in itinerario Clementis, ista tamen pertinent ad solam curiositatem, facere tamen miracula salubria, vt curare ægros, & illuminare cæcos, ad solam Dei virtutem pertinet talia autem Christus faciebat, ergo non poterant attribui dæmoni. Dicendum, quòd dæmones cum sint inuidi, licet possint bonum facere, nunquam facerent: Christus autem faciebat bona, ideo signum erat, quod non operabatur virtute dæmonis, & tamen non est probatio necessaria, quia potest dæmon interdum bonum facere, vt fallat, sed argumentum necessariũ est, quòd Christus faciebat talia opera, quę non pertinebãt ad dæmonem, ergo non operabatur virtute, dæmonis. Et vocatur bona arbor Deus, mala arbor dæmon, boni fructus qui per solum Deum fieri possunt, mali fructus opera, quę facit dęmon, sed Christus faciebat bonum fructum, i. opera quæ solus Deus facere poterat, & dæmon etiam si vellet illa facere non posset, ergo Christus non operabatur virtute dęmonis, & sic ratio necessaria.

Progenies viperarum. Postquam ostendit Christus Pharisæos falsa, & irrationabilia dicere, ostendit hic ex qua radice istud dicebant. s. ex inuidia, & odio, quod contra Christum conceperant, & vocat eos progeniem viperarum in contumeliam quandam scilicet, quia venenum inuidię in corde gerebant.

Quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Non est intelligendum, quòd aliqua bona dicerent Pharisæi de quibus Christus admiraretur, quia potius dicebant mala. s. in Beelzebub eijcit dęmonia, sed est sensus quomodo potestis bona loqui, idest quomodo poteritis, quasi dicat non poteritis, quia mali estis, & ideo non admiror, quòd mala loquamini, quia necesse est vos mala loqui, cum mali sitis.

Ex abundantia enim cordis os loquitur. Hic probat dictũ scilicet os loquitur id quod in corde est, maxime quando abundanter est, siue sit malum, siue bonum, & ideo cum vos habeatis superabundantiam malitiæ in corde, non potestis bona dicere.

Bonus homo de bono thesauro profert bona. Declaratio est dicti: est enim bonus, qui virtures habet: thesaurus hominis est cor eius vbi sunt omnes cogitationes, & de illo egreditur bonum & malum infra 15. scilicet de corde exeunt adulteria furta, &c. & dicitur thesaurus: quia, sicut thesaurus semper est in absconditio, ita quę in corde sunt abscondita sunt ita vt nemo sciat, nisi ipse homo. 1. Corint. 2. nemo scit, quę sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in eo.

Et malus homo de thesauro malo profert mala. Idest de malo corde in quo sunt malę cogitationes profert mala, i. mala verba. *Dico autem vobis*. Postquam ostendit Christus peccatum Iudęorum blasphemando Deum: ostendit hic, quod non erunt impuniti.

Omne verbum ociosum. Arguit a minori scilicet si de verbis ociosis, quę nullum offendunt, reddemus rationem, a fortiori cogemur reddere de blasphemia.

Quod locuti fuerint homines. Non dixit, quod locuti fueritis, vt ostendat istam esse generalem sententiam, & in hoc fa-

F cit eam minus suspectam, quia si diceretur quod locuti fuitis, putaret aliquis, quòd Christus ex ira dicebat istud Pharisęis ęmulis suis: cum autem hoc dixit omnibus hominibus non erat suspectum. Etiam dixit hoc, vt omnes cauerẽt ociosa verba. Sic dicit Chrysost. non dixit, quod locuti estis vos: simul quidem omne hominum erudiens genus.

Reddent rationem. Idest punientur pro eo: innuit enim malum esse ociosum verbum, quia alias non diceretur homo rationem redditurus: nam de actibus virtutum non dicit, quod reddetur ratio.

In die iudicij. Scilicet in iudicio generali, quod in vna die fiet, quia simul totus orbis iudicabitur. Vel melius in die iudicij, idest die mortis cuiuslibet in qua iudicium speciale de eo fit, & ibi tam de ociosis, quam de perniciosis rationem reddit.

Ex verbis enim tuis. Hic ostendit Christus, quod etiam

G in verbis sit meritum, vel demeritum, contra aliquos, qui putauerunt hoc consistere in solis operibus, verba autem, nec ad meritum, nec demeritum pertinere.

Iustificaberis. Idest iustus efficieris, vel iustus ostenderis, s. ex verbis bonis. Vel iustificaberis idest absolueris, quasi iustus in iudicio Dei. *Et ex verbis tuis condemnaberis*. Idest ex verbis malis, & tamen nemo condemnatur, nisi pro peccato mortali, ergo malum verbum est peccatum mortale.

Quare Christus vocauit Pharisæos progeniem viperarum, Quæst. LXXV.

H QVęretur quare Christus vocauit Pharisęos progeniem viperarum. Dicendum primo, quia voluit eis dicere istam contumeliam, sicut etiam infra in litera vocauit eos generationem adulteram, & hoc non dixit, quasi in vindictam, quia poterat eos delere si voluisset: tamen non erat hoc facturus, sicut prędixerat Isa. & dicitur. supra in litera, scilicet arundinem quassatam non confringet, sed dicit hoc, quia ipsi peccauerant grauiter blasphemando Deum scilicet in Beelzebub eijcit dęmonia. ideo decuit, quod cum ipsi dixissent falsam blasphemiam, audirent veram cõtumeliam, & Christus hoc poterat facere, quia iudex erat. Secundo fuit, quia hoc conueniebat eis, dicuntur enim progenies viperarum idest filij viperarum scilicet similes eis, quia sicut viperę venenum in se habent, & mordendo effundunt illud in vulnere, ita & Pharisęi in corde habebant venenum odij, & ideo in verbis mordacibus effundebant illud, quia verba sua inuidia plena erant. Tertio fuit, vt ostẽderet, quòd erant filij malorum patrum, qui eos male nutrierant, & ita male loquebantur. Sic dicit Chrysosto. non admiror, quod hoc loquimini, etenim male nutriti estis a malis progenito-

I ribus, & mentem, malam habetis. Vel potest intelligi de patribus non quidem de immediatis, sed de aliis prioribus, qui occiderant prophetas, & isti imitabantur eos. sic dicitur infra. 23. quod isti sunt socij suorum patrum, qui occiderunt prophetas. Et patet, quod iste sit sensus, quia ibi vocat Christus istos genimina viperarum idest imitatores illorum, qui prophetas occiderunt. Et sic dixit Stephanus Act. 7. quem prophetarum non persecuti sunt patres vestri, & occiderunt eos, qui prenunciabant de aduẽtu iusti. Quarto dicit hoc ad significandum eos esse filios diaboli, qui serpens est Isa. 28. vbi Leuiathã vocatur serpens, & in serpente locutus est Genesi. 3. unde, sicut Christus vocauit eos filios diaboli. Io. 8. s. vos ex patre diabolo estis, ita hic vocauit eos filios viperę, i. diaboli, & quia opera Dei diabolo attribuebant vt ait Rabanus. s. progenies viperarum idest filios, & imitatores diaboli eos appellat, quia scienter bonis operibus

K detrahebant, quod diabolicum est. Quinto fecit hoc ad auferendum Pharisęis superbiam, quia ipsi valde gloriabantur de nobilitate progeniei scilicet quòd essent filij Abrahę Ioã. 8. filij Abrahę sumus: nulli vnquã seruiuimus: Christus autem, vt confundat eos vocat eos filios viperarum, quę erat pessima progenies. Et iste etiam est conueniens sensus, quia sic Ioannes increpuit eos ne superbirent de stirpe Abraham scilicet videns multos Pharisęorum dixit eis progenies viperarum, &c. sequitur ne velitis dicere intra vos principem habemus Abraham supra 3. c. Sic dicit Chryso. progenies viperarum eos dixit, quia in progenitoribus gloriabantur, vt ergo excluderet eorum superbiam separauit eos a cognatione

tione Abrahę: attribuēs eis progenitores similium morum

Quomodo est verum, quod dicitur hic ex abundantia cordis os loquitur. Quæst. LXXVI.

QVęretur quomodo est verum, quod hic dicitur, s. ex abundantia cordis os loquitur, quia interdum quis loquitur, quæ in mente non habet, & aliqui mali bona loquuntur, sicut dicitur supra 7. non omnis, qui dicit domine domine intrabit in regnum cœlorum.

Dicendum, quòd istud verum est semper, quòd bonus homo bona loquitur, quia de bono thesauro nō potest mala proferre, quod si faceret iam malus efficeretur. de malo autem secus est, quia licet mala, vt communiter proferat agens ex habitu, tamen bona dicere potest cum habeat libertatem ad opposita, & interdum propter aliquem finem agit contra conditionem habitus: regulariter tamen malus mala dicit, quia qualis vnusquisque est, talia dicit, & operatur 2. Ethico. ista tamen regula Christi potest esse vera dupliciter generaliter. Vno modo intelligendo in casu, in quo ipse loquitur: nam de Phariseis loquebatur, quia mala dicebant, & de hoc verum est, quòd mala, dicens est malus; licet non conuertatur.

Secundo potest intelligi non in quolibet bono, & malo, sed in eo, qui abundanter est bonus, vel malus: nam qui parum malus est, potest malitiam occultare, & bona dicere, qui tamen valde malus est, non potest malitiam occultare, quia abundantia malitię, quę est in corde cogit linguam ꝓrumpere in verba mala, & ita Christus dixit ex abundantia cordis os loquitur, & non dixit ex corde os loquitur: in quo etiam innuitur, quòd quando quis mala loquitur, deteriora in corde habet cum abundātia sit in corde, sicut dicit Chrysostom. cum audieritis hominem mala loquentem multo ampliorem existimes nequitiam, quam verba demonstrent, quod enim exterius dicitur est superaffluentia eius, quod intus est: in hoc autem valde arguit Pharisæos, dicens, quòd nequiores erant, quam apparebant, quia licet mala loquerentur, adhuc ipsi deteriores erant.

Quid sit verbum ociosum. Quæst. LXXVII.

QVæretur de verbo ocioso de quo hic dicitur quid sit. Aliqui dicunt, quòd sit verbum calumniosum, & iniuriosum. Quod patet, quia Christus volebat hic ostendere, quòd Pharisæi punirentur pro malis, quæ dixerāt blasphemia erat, ergo illud, & similia sunt verba ociosa.

Item patet, quia infra dicitur ex verbis tuis condemnaberis, & applicat hoc ad verba ociosa, de quibus dixerat, & tamen non condemnatur quis, nisi pro verbo malo pernicioso, vel iniurioso, ergo, idest ocioso.

Item patet, quia dicit Chrysosto. ociosum autem verbū est, quod mendax est, & quod calumniam habet.

Dicendum videtur, quòd verbum ociosum dicitur esse verbum leue, quod nulli nocet, & tamen nulli proficit, vel sine aliqua ratione, necessitate, vel vtilitate dicitur, sed superuacuum est, & ex hac ratione dicitur ociosum idest quod nihil proficit, sicut qui ociatur nihil agit: vel est verbum pro ocio idest ad trahendum tempus in eis, quibus nihil operis incumbit. & distinguitur ociosum contra vtile, quod bonū est, & e contra turpe, & perniciosum, quod malum est, sic dicit Grego. ociosum verbum est, quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione iustę necessitatis caret, quia scilicet sine vtilitate loquentis dicitur, & audientis: si ommissis seriis de rebus, illis friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas cęterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis: hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. iste est modus communis accipiendi verbum ociosum, & proprius s̄m rōnē nominis, non est tamen incōueniens accipi verbum ociosum pro pernicioso, & calumnioso. Et istud potius tenere voluit Chry. licet recitasset opinionem aliorum distinguentium ociosum a pernicioso, cum ait. ociosum autem verbum est, quod mendax est, quod calumniam habet, & subdit scilicet quidam autem dicunt quoniam & vanum, quale est, quod risum mouet inordinatum, vel turpe inuerecundum. Et hoc modo dicetur quod verba, quę Pharisęi, dixerunt contra Christum scri-
A cet in Beelzebub. &c. erant ociosa, & quod ad hoc dixit ipse de verbis ociosis & tunc dicitur ociosum idest sine ratione, vel contra rationem, quia ratio non mouet ad proferendum, sed potius est contra rationem talia dici. Vel dicitur ociosum idest in ocio cogitatū, & hoc dicitur, vt innuatur, quod est ex magna malitia, cum minus cogitatum sit ad inueniendum tale verbum, quod in ocio fit: quando cessantibus alijs cogitationibus locus est inueniendi malum aliquod artificiose quod fit nimis pungitiuum; nam multa mala docet ociositas, & ita erat verbum istud scilicet in Beelzebub, &c. quia videbatur esse excogitatum valde ex malitia & tamen iste modus accipiendi ociosum fere a nullo inuenitur, nisi a Chrysost. nam Hiero. Aug. Greg. cęteri totusque vsus ociosum alio modo vocat.

Ad primum dicendum, quòd dixit hic Christus de ver-
B bo ocioso non innuens, quòd verba, quę dixerant Pharisæi essent ociosa, sed, arguit a minore scilicet de ocioso ratio redditur, a fortiori de pernicioso, & de blasphemia. Sic dicit Hieron. si ociosum verbum, quod nequaquam ędificat audiētes non est absque periculo eius qui loquitur, & in die iudicij reddet vnusquisque rationem sermonum suorum, quāto magis vos, qui opera sancti spiritus calumniamini, & dicitis me in Beelzebub eijcere dęmonia, reddituri estis rationem calumnię vestrę?

Ad secundum dicendum, quod ibi Christus non dixit de verbis ociosis, sed de verbis, quę dixerant Pharisęi quæ perniciosa erant, & pro talibus condemnarentur, quòd sunt peccatum mortale, Vel potest intelligi de ociosis, & est sensus: condemnaberis. s. ad pęnam purgatoriam, nam cuilibet veniali competit aliqua pœna purgatoria.

Ad tertium dicendum, quod Chrysosto. tenuit in hoc spe-
C cialem modum loquendi de verbo ocioso contra consuetudinem cęterorum.

An verbum ociosum sit peccatum mortale, vel veniale Quæst. LXXVIII.

QVæretur de verbo ocioso, an sit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui dicunt, quòd sit mortale, quia dicitur hic, ꝙ de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii, & tamen in die iudicii non redditur ratio, nisi de mortalibus, quia pro venialibus sufficit pœna purgatoria, & quicunque decesserit in solis venialibus ante diem iudicij, punietur pro eis in purgatorio, & post illū diem nulla erit pœna, nisi ęterna, ergo verbum ociosum ma-
D lum est mortale, cum pro eo post diem iudicii puniatur qs, quia hoc est rationem reddere, nam ratio non redditur, nisi de eis pro quibus pœna toleranda est, quia de bono opere, nemo rationem reddet.

Item patet, quia dicitur hic, ex verbis tuis condemnaberis, cum autem hoc de ociosis diceretur, ergo ociosum mortale est.

Dicendum, quòd verbum ociosum qualecunque sit veniale est, si autem sit turpe, vel perniciosum est mortale, sic dicit Grego. qui scurrilia replicat, & aliquid profert turpitudinis, hic non ociosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. Itē verbum ociosum est de illis peccatis, qui post hanc vitam remittuntur, vt dicit Aug. & hr̄ 25. di. c. qualis hinc, & tamen non dimittūtur post mortē peccata mortalia, sed sola venialia, vt ostēsum est 3. q. 74. ergo verbū ociosum veniale est, vn-
E de Aug. ēt vocat illud de minimis pc̄tis, sed minima pc̄tā, & minuta, & quotidiana sunt illa, quę venialia dicimus, vnde non solum verbum ociosum absolute dictum est veniale sed etiam si accipiatur secundum aliquas circumstantias aggrauantes, sicut est assidue loqui ociosa, vel longas narrationes ociosi sermonis trahere, sicut dicitur 3. Ethic. c. de temperantia, de illis qui in fabulis totos dies conterunt idest expēdunt, vel ratione loci, vt si in ecclesia quis ociosa verba dicat, in qua nihil fieri debet, nisi quod ad orationem pertinet vt dicit Aug. & habetur 42. dist. c. io oratorio, &c. oratoriū, quia omnes istę grauitates, & quęcunque alię non inducunt verbum ociosum de specie venialis peccati, sed quātumcūque sit graue, vel qualitercunque dictū, dum tamen nihil, sit nisi ociosum, nunquam per se erit, nisi veniale, Et dicitur

per se, quia forte quis in verbis ociosis expendit tempus illud in quo tenebatur facere aliquid vtile, & maxime si ad cultum Dei erat necessarium tunc enim mortale est: non quidem verbum ociosum, sed omissio operis necessarii, & amissio temporis, sed verbum ociosum in se quantumcumque sit assiduum, & longum veniale est, vt ait Aug. & habetur 25. di. c. qualis hinc scilicet hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, &c. etiam si in ecclesia quis longa verba ociosa dicat veniale est per se, vt dicit Aug. in Omel. de igne purgatorio. & habetur 25. distinction. §. criminis scilicet quę autem sunt minuta peccata [illegible] est, vt ex eis aliqua nominemus, & sequitur si se, in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis ociosis occupauerint ociosum ergo verbum per se, semper est veniale, sed per accidens fit mortale scilicet non ipsum, sed aliud quod cum eo fit, vt est omissio operis necessarii, vel alia similia.

G Ad primum dici potest, quòd de verbo ocioso redditur ratio in die iudicii scilicet in iudicio particulari, quia mox, vt quisque moritur præsentatur Deo iudicandus, & ibi rationem reddit, tam de mortali, quam de veniali, si in mortali decedit adiudicatur igni æterno, si autem in veniali, igni purgatorio: & hoc est in iudicio reddere rationem, sic dicit Aug & 25. distinction. capit. qualis scilicet qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio repręsentabitur, & de illis ociosis dicit August. quòd reddetur ratio in die iudicii eadem dict. §. criminis scilicet si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis ociosis, de quibus in die iudicii ratio reddenda est, occupauerint. Aliter potest dici, quòd in die iudicii, scilicet iudicii generalis reddetur ratio de verbo ocioso, qd est veniale, ab illis qui decesserunt in mortalibus, nam veniale non potest remitti ei, qui in mortali manet, vnde damnati in iudicio generali, reddent rationem de omnibus, tam mortalibus, quàm venialibus, sed pro venialibus quidem aliquis paruus gradus debetur pœnæ, pro mortalibus autem æterna pœna.

H Ad secundum dicendum, quòd illud intelligitur de solis peccatis mortalibus idest de verbis pniciosis. quæ sunt peccatum mortale, non autem de ociosis. Potest tamen intelligi de ociosis, & hoc iam ad illos qui decedunt in solis venialibus, quam ad eos qui in mortalibus. Primi enim condemnabuntur ex verbis ociosis. s. ad pœnam purgatoriam.

Alii autem condemnabuntur ad pœnam æternam, non quidem, quòd venialia sint eis causa damnationis æternæ, sed quòd in igne æterno cui adiudicantur propter mortalia punientur etiam pro venialibus, cum eis compenetur aliqua pœna, quæ nunquam illis fuit remissa: hæc autem dicta sunt accipiendo verbum ociosum, vt communiter sumitur nam accipiendo, vt accipit Chrysostom. est mortale, quia est verbum mendax, & quòd calumniam habet, & tunc concedenda sunt argumenta, quia potius adiuuant illam positionem.

Quomodo verum est quod dicitur in litera, scilicet ex verbis tuis iustificaberis, &c.
Quæst. LXXIX.

QVæretur quomodo est verum, quod dicitur in litera, scilicet ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis.

Dicendum, quòd non est dubium quantum ad ista partem scilicet ex uerbis tuis condemnaberis, quia malum uerbum idest perniciosum est peccatum mortale, & pro quolibet mortali potest homo condemnari, & uere condemnabitur, nisi pœniteat.

De verbis tamen bonis quomodo per illa iustificetur hoc est dubium, quia potest aliquis dicere bona verba qui malus est, & tamen illa non excusant eum cum condemnetur.

Dicunt quidam, quod iustificatur homo ex bonis verbis si fuerint bonitati mentis consona, sic dicit Nicolaus, & tamen tunc non iustificatur homo ex verbis, sed ex bonitate mentis, sic etiam dicit Remigius: non est dubium, quin vnusquisque de verbis suis malis, quę loquitur condemnabitur, veruntamen ex bonis verbis non iustificatur quis nisi ex intimo corde, & deuota intentione ea proferat.

Dici potest ergo vno modo, quod ex verbis bonis iustifi-

F catur quis, si proferat ea, sicut Christus dixit supra in litera scilicet ex abundantia cordis os loquitur, & bonus homo de bono thesauro profert bona, & hoc consonat ex positioni Remigii, & Nicolai.

Secundo potest dici iustificaberis idest iustus ostenderis vel nominaberis, quia dixit Christus supra in littera, siquidem ex fructu arbor cognoscitur, & ita siquis iusta loquitur signum est, quod iustus est. Sed dicendum, quod vere Christus loquitur de iustificatione, quæ fit ex solis verbis, per quę sola iustificabitur, & tanquam iustus absoluetur, & patet quia Christus loquitur hic de ratione, quæ redditur in die iudicii, & sicut de factis redditur, ita & de verbis; & quia verba sunt triplicia scilicet bona, & mala scilicet perniciosa, & indifferentia scilicet ociosa, posuit Christus, quod de his tribus haberetur consideratio in die iudicii, vnde de ociosis dixit, de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii, & quia ociosa interdum habent excusari, vt nō sint etiam peccatum veniale, & interdum sunt peccatum veniale: Christus non condemnauit determinate, nec absoluit, sed dixit reddent rationem quasi dicat sub dubio manet, an punientur pro eis, vel non, quousque reddant rationem, quomodo illa dixerunt, vt videatur an debeant puniri, vel non: pro malis autem verbis certa manet condemnatis sententia, ideo non dicitur, quòd de eis ratio reddetur, sed dicitur ex verbis tuis condemnaberis idest certum est, quòd sic fiet: pro bonis autem certū, est, & non erit condemnatio, ideo dixit ex verbis tuis iustificaberis, & præsupponendum est; quod hic dicitur de solo iudicio verborum, quasi quis iudicari debeat de quolibet verbo, & facto per se, & de illo debet condemnari, vel absolui, ac si nihil aliud egisset, nec dixisset: & tunc certum est, quod ex solis verbis bonis, quando de illis iudicium agetur iustificabitur, homo quia aut verbū bonum fuit dictum in charitate, aut non: si in charitate iustificabitur homo. i. dignus præmio iudicabitur, si autem extra charitatem saltem iustificabitur. i. absoluetur, quia nihil mereatur ex illo verbo tamen saltem non condemnabitur, & hoc est iustificari.

Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis dicentes: Magister volumus a te signum videre. Qui respondens ait illis. Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Ionas hic. I *Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis: Et ecce plus quam Salomon hic. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ.*

Mar. 8. Luc. 11. Iona 2. Iona 3. Luc. 11. 3. Reg. 10. 1. Par. 9. 1. q. 1. c. 2. reor. Luc. 11. De pæ. d. 4. c. seuertar.

Tunc responderunt. Hic ponitur confutatio tentantium Christi potestatem, postquam fuerat posita confutatio calumniantium eius bonitatem, & diuiditur in tres partes; quia primo ponitur eorum confutatio. Secundo denunciatur eorū condemnatio, ibi. *Viri Niniuitæ.* Tertio subdiuidit eorum execratio, ibi. *Cum autem immundus.* Circa primum K dicitur. *Tunc.* s. quando fiebant pręcedentia. *Responderunt ei.* idest dixerunt, quia accipitur large respondere pro dicere, quia isti nihil respondebant Christo, cum non quæsiuisset quidquam ab eis, nec fuisset eis locutus, nam isti non sunt illi qui dixerunt supra in Beelzebub eiicit dęmonia, & contra quos Christus locutus fuerat præcedentia, sed alii erant, vt patet Luc. 11. scilicet quidam eorum dicebant in Beelzebub eiicit dęmonia, & alii tentātes signum quęrebāt & sunt isti, qui hic signum petunt, sed ita solet accipi respōdere idest dicere, ut patet Mar. 11. ubi dicitur Christus respōdisse ficulneæ, quę tamen nihil ei fuerat locuta. *De Scribis, & Pharisæis.* Scribę sunt legis doctores, & Pharisęi sūt

Confutatio tentantium Christi potestatem.

quasi

quasi religiosi,& isti sunt qui Christum persequuntur nam populus non persequebatur eum, sed potius gaudebat valde quando ipse rationibus conuincebat Scribas, & Pharisæos. *Dicentes magister volumus a te signum videre.* idest volumus quod ostendas nobis aliquod miraculum, & licet non exprimatur hic tamē petierunt signum de cœlo, vt patet Luc. 11. scilicet & alii tentātes eum signum de cœlo quęrebant. *Qui respondens.* scilicet volens concedere quod petebant ait illis. *Generatio mala, & adultera.* Contumelia est quam Christus eis dixit. *Signum quærit.* Loquitur Christus eis in tertia persona, quasi dedignatus dirigere sermonem ad eos, sed loquitur toti populo astanti de eis. *Et signum non dabitur ei.* scilicet signum, quod petit de cœlo, sed dabit aliquod signum, quod ipsi non petebant. *Nisi signum Ionæ prophetæ.* idest tale signum, quale fuit in Iona, & sequitur. *Sicut enim fuit Ionas in vētre Ceti.* Cetus vocatur piscis magnus, & aliquando accipitur Cetus pluraliter indeclinabile, vt Genesis 1. creauit Deus grādia Cete. idest magnos pisces, sic dicitur Ionę 2. præparauit Dominus piscem grandem, vt deglutiret Ionam. *Tribus diebus, & tribus noctibus.* Sic dicitur Ionæ 2. scilicet erat Ionas in ventre piscis, tribus diebus, & tribus noctibus. Et non sunt accipiendi isti dies, & noctes per synecdochem, sicut tres dies, & tres noctes, quib. Christus fuit in corde terræ, sed quod fuerint noctes, & dies integri, quia semper scriptura accipienda est in significatione propria, nisi constet, quod necesse sit aliter accipi, quia alias tota certitudo scripturæ periret, si liceret nobis sine causa necessaria trahere verba extra propriam significationem, & tamen de tribus noctibus, & diebus Ionæ non constat, quod fuerint non completi, ergo oportet dicere, quod fuerunt integri. *Sic erit filius hominis.* idest ego: sic enim solet se vocare, vt patet præcedenti c. & supra 10. non enim volebat de se maiora dicere, quam quisque videre poterat, & quia omnes videbant eum esse hominem, ideo filium hominis se vocabat. quia ita erat scilicet filius virginis, licet opera sua eum aliquid vltra hominem esse ostenderent. *In corde terræ.* Idest in sepulchro, quia intra lapidem iacuit, & dixit in corde terrę, & non in terra, vt ostenderet se loqui de morte sua, nam nunc in terra erat idest super terram, sed in corde terræ nemo est, nisi qui sepelitur, & ita de morte sua expresse dixit. *Tribus diebus, & tribus noctibus.* Non fuerunt noctes, nec dies integri, vt infra dicetur.

An istud sit ad præcedentia continuatum.
Quæst. *LXXX.*

QVæritur an sit continuatum istud ad præcedentia. Aliqui dicunt, quod sic, & etiam quod ista sunt immediate post illa, quia dicit hic. tunc responderunt scilicet tunc, vt completa sunt præcedentia.

Alij dicunt, quod fuit prius factum idest antequam Christus diceret omnia, quę supra habentur contra Pharisæos, sed quod simul fuerint ista scilicet dicere in Beelzebub eiicit dęmonia, & quod peteretur signum a Christo, quia Lu. 11. dicitur, quidam ex eis dixerunt in Beelzebub eiicit dęmonia, & alii tentantes signum quęrebant.

Dicendum, quod non potest tam determinate sciri ordo istarum rerum, quia potuit esse, quod ambo ista simul fierent scilicet dicere in Beelzebub, &c. & signum petere. Vel quod prius dictum fuerit in Beelzebub, &c. & Christus dixerit contra Pharisæos omnia quæ habentur supra quibus finitis Pharisæi petiuerint signum, vt hic dicitur, & quidquid dicatur conuenit vtrique Euangelistę, & hoc propter breuitatem temporis, quia eodem tempore. idest continuato colloquio omnia ista facta sunt. Et si velimus tenere, quod simul dictum est in Beelzebub, &c. & petitum est signum: exponetur litera tunc responderunt. idest quando alii dixerunt in Beelzebub, &c. tunc isti petiuerunt signum. Si autē velimus, quod petitio signi fuerit post omnia præcedentia dicetur, quod quando Luc. 11. dicitur quidam ex eis dicebant in Beelzebub eiicit dæmonia, & alij signum quærebant, non dicitur hoc quasi ambo simul facta sint. quia nec hoc dicit litera, sed solum quod ambo facta fuerint, & tamē dato quod ambo simul facta fuissent, oportebat quod Matthæus teneret ordinem quem tenuit, quia ipse prosequitur responsionem Christi ad vtrunque, & quia non poterat vtrunque simul dicere, licet a diuersis simul vtrunque dictum fuerit, recitauit plene prius illud, quod dicebatur de Beelzebub: deinde adiunxit petitionem signi, & responsionem Christi. Lucas autem, quia solum prosecutus est id quod dicebatur de Beelzebub, & non responsionem Christi ad petitionem signi, posuit vtrunque simul.

Quare Pharisæi a Christo nunc signum petiuerunt. Et quod miracula cum veneratione sunt accipienda.
Quæst. *LXXXI.*

QVæritur, quare isti petiuerunt nunc signum a Christo. Dicendum, quod non petiuerunt, quasi esset necessarium ad ostensionem potestatis Christi, quia multa signa fecerat ex quibus fuerat sufficienter ostensa, sed petierunt hoc propter multa. Primo, quia volebant tentare eum erant enim increduli, & licet multa signa viderent non credebant, sed semper alia cupiebant; & sic tentabant Christū vt scirent an facere posset, quod ipsi petebant, & sic dicitur Luc. 11. alii tentantes signum quærebant.

Secundo fuit propter curiositatem, nam miracula erant aliquid nouum naturam excedens, & gaudebant videndo illa, licet propter ipsa credere nollent, & hæc erat curiositas, idest superflua cura sciendi, id quod non prodest. nam miraculum si non accipiatur cum veneratione, inquantum est a Deo, & per ipsum credatur virtus diuina inutile est, & potius est in contemptum Dei, & malum est taliter miracula quærere. Tertio fuit propter inuidiam, quia Pharisæi inuidebant Christo, & volebant quomodocunque molestare eū & ita petebant signum. sicut dicit Cyril. alii vero operibus stimulati liuoris aculeis petebant ab eo cæleste videre portentum. Quarto fuit. quia sæpe Pharisæi cum Christo contenderant verbis, & semper eos confundebat, petunt ergo nunc miracula in quibus non est verbis contendendum. Sic dicit Chry. quia dominus superius multoties verbis inverecundiam Pharisæorum obstruxerat linguam, rursus ad opera veniunt.

Quare petierunt Pharisæi signum de cælo fieri.
Quæst. *LXXXII.*

QVæritur quare petiuerunt istud signum fieri de cęlo, nam Luc. 11. dicitur quod signum de cælo quęrebāt. Dicendum, quod hoc faciebant, primo propter curiositatem: nam desiderabant videre noua, & admiranda. & quia maiora, & magis grata homini sunt ea, quæ fiunt in natura cęlesti quam quod fit in homine, ideo in cælo signum petebant: volebant enim forte, quod faceret stare solē, sicut Iosue fecit Iosue 10. vel quod faceret illū retrocedere, sicut factū est diebus Isa. propter Ezechiam. 4. Reg. 2. vel quod veniret ignis de cœlo, sicut fecit Elias 4. Reg. 1. vel quod panes de cœlo mitteret, sicut veniebat māna de cœlo sub Moyse. Exo. 19. vel qd pluuiæ, & tonitrua apparerent de cœlo, vt fuit factum per Samuelē 1. Re. 12. & ita de similib. sic dicit Hiero. volumus a te signum videre de cœlo, scilicet cupiebant in morem Eliæ ignem de sublimi venire, vel in similitudinem Samuelis tempore æstiuo, contra naturam loci, mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, &c.

Secundo, & pręcipue fuit, quia volebant Pharisæi cōfundere Christū, non enim viderant ipsum facientem aliquando signum de cęlo, licet multas curationes ęgritudinum vidissent, & etiam iam duos mortuos suscitasset, scilicet filiā archisynagogi, supra 9. & filium viduæ Lucæ 7. putabant igitur, quod non posset facere signum de cœlo, & ad hoc petebant, vt si facere non posset confunderetur, sic patet Luc. 11. alij tentantes eum signum de cœlo quærebant, & tamen tentare est velle habere experientiam de re incognita sic dicit Cyril. signum de cœlo quærebant, quasi dicerent quamuis ab homine dęmonium eieceris, non tamen hoc est diuinę operationis argumentum, nondum enim vidimus aliquid prioribus miraculis simile. Moyses enim traduxit populum per medium maris. Iosue vero successor eius solē retardauit in Gabaon: tu vero nihil horum ostendisti, quære enim prodigia de cœlo innuit, quod huiusmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Christum.

Quare Scribæ & Pharisæi potius quam alij quæsierint hoc a Christo. Quæst. LXXXIII.

QVæretur quare Scribę, & Pharisęi quæsierunt hoc a Christo, potius, quam alij.

Dicendum quod ista petitio signi fiebat ex quadam inuidia, vt possent isti confundere Christum, & tamen soli Scribæ, & Pharisęi oderant Christum: populus autem diligebat eum, & gaudebat de omnibus, quę faciebat, & quando rationibus confundebat Pharisęos, & Scribas gaudebat sic patet Luc. 13. vbi quidam princeps synagogę indignatus est, quia Christus sabbato curabat: Christus autem respondens confudit eum, & dicitur cum hoc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis, quę gloriose fiebant ab eo. Item Pharisęi, & Scribę conuenerant contra Christum, vt quomodocunque calumniarentur ei, & quia quidam eorum, qui dixerant in Beelzebub eiicit dęmonia, fuerant a Christo rationibus valde redarguti: alij socij eorum indignati nunc petebant signū a Christo, vt sic possent ibi confundere Christum petentes signum in vindictam sociorum suorum.

Quare isti Pharisæi blande Christum sunt allocuti. Quæst. LXXXIIII.

QVęretur quare isti nunc locuti sunt blande dicētes magister volumus a te, &c. cum supra loquerentur aspere, scilicet in Beelzebub eiicit dęmonia. Dici potest vno modo, quod hoc fecerunt timentes duram Christi increpationem, nam socij eorum, qui dixerant in Beelzebub eiicit dęmonia, fuerant nimis increpiti: blandius ergo isti loquuntur, vt non esset Christo occasio eos arguendi.

Secundo potest dici, quod hoc faciebāt irridēdo, non. n. vocabant Christum magistrum honorātes eum, sed illudētes. Quod patet, quia dixerut volumus a te signū videre, & tamen si honorarent eum humiliter poscerent, & non dicerēt volumus, quasi oporteret Christum sequi mandatum istorum, sic dicit Chryso. verba autem eorū adulatione, & ironia sunt plena, & prius quidem conuitiabantur dæmoniacum eum vocantes, nunc adulantur vocantes, eum magistrum.

Quare Christus nunc respondit aspere, cum isti Pharisæi fuissent locuti blande. Quæst. LXXXV.

QVæretur quare Christus nunc respondit aspere, cum isti fuissent locuti blande: nam vocat eos generationē adulteram.

Dicendum, quod hoc est. Primo quia ipsi merebantur increpari, scilicet quia petebant rem iniustam, idest dari eis signum, quando opus non erat, & ad finem indebitum.

Secundo fuit, quia loquebātur per ironiam. maior enim contumelia erat, quod Christum illuderent sub verbis honoris, quam quod apertam contumeliam dicerent, ideo dure increpandi erant.

Tertio, fuit, quia Christus voluit ostendere, quod nō flectebatur aliqua passione, idest non indignabatur propter contumeliam, nec propter laudes placabatur, vnde grauius increpuit istos blande loquentes, quam eos, qui supra amara dixerant, sic dicit Chrys. & quidem cum ei conuitiabantur mansuete eis respondebat, cum autem adulabantur contumeliose, demonstrans, quod vtraque passione erat superior, & nec conuitiis in iram ducitur, nec ab adulatione mollitur.

Sed dicetur, quod Christus cum pateretur non comminabatur, & tamen cum malediceretur non maledicebat s. Petri 2. ergo a fortiori cum benediceretur non malediceret.

Dicendum vno modo, quod Christus non maledicebat benedicentibus, & tamen isti non benedicebant, sed illudebant, ideo increpantur. Secundo potest dici, quod Christus non increpauit istos tanquam reddens vicem pro malo, quod ei faciebant, & hoc dicitur 1. Petri 2. q cum malediceretur non maledicebat, s. tanquam vindictam sumens, & cū pateretur non comminabatur, etiam tanquam retribuens

F in hoc, sed dixit eis contumeliam, quia merebantur audire eam cum mali essent, & quia Christus ostendere volebat, q blanditijs non ducebatur, & forte ista fuit causa pręcipua, quia putauerunt isti, quòd verbis blandis Christum mollirent, ipse aūt ostendere voluit, q intelligebat cor eorum, & quòd non ducebatur aliqua passione, sicut illi putabant.

Quare isti arguuntur, quia petierunt signum. Quæst. LXXXVI.

QVęretur quare isti arguuntur, qa petierunt signum, & rex Achaz arguitur, quia petere noluit Isa. 7. nā Isa. dixit ei pete tibi signum a dño in pfundū inferni, siue in excelsū s. & dixit Achaz non petam, pp q dixit Isa. indignatus. Audite, ergo domus Dauid nūquid parum est vobis molestos esse hominib. qa molesti estis, & Deo meo?

G & sic innuit, q Achaz offendit Deum nolens petere signū.

Dicendum, q isti peccauerunt petentes signū, quia superuacuū erat, & malo animo petebant, s. vt Christū confunderent. Achax aūt peccauit in duobus. Primo quia non obediuit Deo, nam cū Isa. diceret ei ex parte Dei, q peteret signū, ēt si non videretur sibi necessarium, vel vtile, qtum ad aliqd tenebatur petere. Secundo quia fecit hoc Achaz ex contēptu Dei, quia ipse bene sciebat, q Deus poterat facere quodcunque signū vellet: ipse tamen erat idolorum cultor, & noluit dare istū honorē Deo, q peteret signum in quo ille ostenderet gloriā potestatis suę, & ad hoc posuit excusationem, dicens non petā, & non tentabo dñm, & tñ nō erat tentare Deum,

H q peteret signū, qn Deus hoc iubebat, ideo Deus valde iratus est, quia Achaz contemnebat eum, cum ipse offerret se ad faciendū signū, & Achaz nollet illud petere, nec videre.

Quare Christus noluit nunc dare signum cum peteretur. Quæst. LXXXVII.

QVæretur quare Christus nollet nunc dare signum cū peteretur. Dicendum, q fuit. Primo quia non erat necessarium, nec vtile. Deus enim est agēs ordinatissimum, & nihil agit sine ratione. quod ergo inutile est, Deus nunquā facit, ita nunc erat: nam plurima signa Christus fecerat ex quibus sufficienter ostendebatur potestas eius volentibus credere, iō superuacuū erat nunc signa alia facere, & iuste Christus irascitur illis, quia ita nunc petebant signum a Christo, quasi nullum vnquā fecisset, & sic sępe faciebāt Iudæi, qui increduli erānt, vt Io. 6. cū Christus pauisset totam turbam miraculose dixit eis, operamini cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opa Dei, & ille ait, hoc est opus Dei, vt credatis in eum quē misit ille, &

I illi dixerunt, quod ergo tu facis signū, vt videamus, & credamus tibi? & sic non erubuerūt nuseri petere signum, quasi Christus nullum signū vnquā fecisset, cū immediate ante hoc eos miraculose pauisset, de quo ipsi laudauerant eum dicentes. Hic est vere propheta, qui venturus est in mundū &c. Secundo fuit, quia Christus sciebat istos non credituros, etiam si signum fieret: nam etiam signa præcedentia non fecerat propter eos, sed propter turbam, quæ credere poterāt sic dicit Chryso. nō. vt eos induceret signa faciebat, sciebat. n. eos lapideos esse, sed vt alios emendet. Tertio fuit, quia petebant signum inutile, s. signum de cælo: nam non dixerunt absolute volumus a te signum videre, sed vt dicitur Luc. 11. signum de cęlo quęrebant, & tñ istud erat ad curiositatem, & non ad vtilitatem, & hoc Christus ondit dicens, signū nō dabit ei, nisi signū Ionę prophetę. q. d. aliqd signū dabitur, sed nō, qd ipsi petūt, sed signum Ionę. Quarto

K fuit, quia malo aīo petebant, s. liuore stimulati, vt dicit Cyrillus, quia volebant confundere Christum putantes, q non posset hoc facere, ideo indignum erat, q eorum desiderio satisfaceret, nam etiam si aliquod signum vtile hac intentione peterent, indignum erat, quod fieret.

Quare Christus nolebat aliquando dare signum de cælo. Et quòd semper miracula faciebat vtilia, & quæ ostendebant eum esse Messiam. Quæst. LXXXVIII.

QVæretur quare Christus nolebat aliquando dare signum de cælo licet sæpe peteretur ab. Dicendum, q

Christus

Christus communiter non faciebat signa de cœlo propter multa. Primo quia iam fecerat, nam primum signum, quod in eo apparuit fuit de cœlo, scilicet quando baptizatus est in Iordane, apertum est cœlum, & vox patris de cœlo audita est, & Spiritus Sanctus descendit super eum in columbę specie supra 3. & Luc. 3. sufficiebat ergo semel fecisse, quia qui semel hoc potuit, semper illud posset. Secūdo fuit, quia Christus noluit ostendere se maiorem omnibus partibus antiquis, & tamen propter illos facta fuerant miracula multa in cœlo, vt petente Moyse venit manna de cœlo. Exo. 16. & petente Iosue Sol stetit. Iosue 10. ad vocē etiam Isai. Sol retrocessit 4. Reg. 20. & ad preces Heliæ ignis descendit de cœlo 3. Reg. 18. & 4. Reg. 1. Samuele autem petente pluuię, & tonitrua apparuerunt 1. Reg. 12. nolebat ergo Christus facere similia miracula, quia per hoc non videretur illos credere, sed faciebat ea, quæ illi non fecerant, scilicet sanare leprosos, & cœcos, & multa alia genera miraculorum. Tertio fuit, quia Christus volebat facere miracula vtilia, fuerunt enim miracula a Deo, & propter homines: nam Deus non facit miraculum aliquod propter se, quia non est sibi necessarium, ideo oportet, quod in miraculo sint duo, scilicet, quod diuinam potentiam ostēdat, & quòd hominibus proficiat: sic erat suscitatio mortuorum, & curatio ægritudinum, nā ista non poterant fieri, nisi a Deo. vnde ita sufficienter ostendebatur Deum esse eum, qui mortuos suscitabat, sicut eū, qui solem stare faciebat, insuper curationes ægritudinum proderant hominibus: signa autem in cœlo non proderant eis, ideo magis completa est ratio miraculi, & finis in curatione ægritudinum, quam in prodigijs de cœlo, & quia Christus propter salutē nostram venerat, illa miracula semper faciebat, quæ ad hominum salutem proderant: non vero ea, quæ erant ad curiositatem, nam in talibus sufficiebat semel egisse ad ostendendum potestatem: postea autem conueniens erat facere solum ea, quæ pertinebant ad hominum salutem. Christus tamen interdum fecit aliqua, quæ viderētur ad curiositatem pertinere, sicut ambulare super aquas, hoc tamen semel tantum egit, quia non erat vtile, sicut sanare ægros, & propter hoc, quando Christus dedit Apostolis potestatem miraculorum expressit solum ea, quæ vtilia erant, scilicet mortuos suscitare ægros sanare, dæmones eijcere supra 10. & Mat. 6. & Luc. 9. de curiosis autem, vt ambulare super aquas, signa in cœlo ostendere potestatem eis nullam expresse dedit, & ista fuit de causis præcipuis. Quarto fuit, quia Christus noluit facere miracula, quæ negari possent esse miracula, & ab eo facta esse: sciebat enim quod multi calumniarentur operibus eius, sicut nunc dixerant in Beelzebub eijcit dæmonia, nullum tamen miraculum est magis calumniabile, quā quod fit in cœlo, & maxime apud rudes, nam propter elongationem a nobis, & ignorantiam eorum, quæ cœlo accidunt, multi putarent ea quæ supernaturaliter fierent, posse accidere ex causa naturali, & e contrario, quod naturaliter accideret, putarent esse miraculum esset que magnus locus calumniæ nolenti, ideo non faciebat miracula in cœlo, quæ autem fiebant in hominibus non erant sic calumniabilia, quia ipse se sensui ostendebant. Sic dicit Hieronym. quasi non possint illa calumniari, & dicere ex occultis, & varijs aeris passionibus accidisse, nam qui calumniaris ea, quæ oculis vides: manu tenes: vtilitatem sentis, quid facturus es de his, quæ de cœlo venerint? vtique respondebis, & magos in Aegypto multa signa fecisse de cœlo. Quinto fuit, quia illa miracula curationum specialiter ostendebant Christum esse Messiam, nam prænunciatum fuerat Isai. 35. Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc aperiētur oculi cœcorum, & aures surdorum patebūt, tunc saliet, sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: Christus autem volebat se ostendere esse Messiam, ideo fecit talia miracula qualia prophetę prædixerant de Messia, & tamen de signis cœli nihil dixerat scriptura circa Messiam, ideo non faciebat signa de cœlo.

Quare signa de cœlo facta sunt sæpe in veteri testamento. Et quare Christus miracula noluit facere in cœlo.
Quæst. LXXXIX.

QVæretur, quare Christus non faceret signum de cœlo, cum signa facta sint sæpe in veteri testamento, vt

A dictum est supra præcedenti. q. Dicendum, quòd hoc fuit. Primo quia interdum ipsa rei necessitas hoc exigebat, sicut fuit in statione Solis, nam Iosue non petiuit stare solem, vt aliquis per hoc videret Dei potentiam, sed vt esset sibi locus vindicandi se de hostibus, quod facere nō potuisset, nisi Sol stetisset, & fuisset vnus dies, quasi duo, Iosue 10. sic etiā, qn̄ retrocessit sol factum est, quia illud petiuit Ezechias ꝑpter quē Deus miraculū faciebat Isa. 38. Scd̄o erat, vt esset interdū miraculū multū notū, nā miraculū, quod fit in curatione vnius hominis, non videtur sic a multis, sicut illud, quod fit in cœlo, & quia tunc rara miracula erant, conueniens erat vt in cœlo ꝑfierent. Tertio & præcipue erat, quia Deus volebat ostendere, quod ipse faciebat omnia hęc, vt sibi tota laus deberetur, & non alicui homini, & quia Deus in cœlo habitare creditur, sicut Christus sæpe vocat eum patrem cœlestē
B vel qui est in cœlis supra 5. & 6. & 7. fuit conueniens, quod miracula fierent de cœlo, quasi ab ipso, & non ab hominibus venirent: Christus autem volebat nunc ostendere, quod ipse haberet potentiam, & non proueniret ei aliunde, ideo non conueniebat ei facere miracula de cœlo, quia in hoc putaretur, quod Deus habitans in cœlo illa faciebat, & non Christus, & propter hoc præcipue nunquam volebat facere miracula de cœlo, licet sępe peteretur ab eo, quod faceret vt infra 16. & Lucæ 11. cum autem faceret miracula in terra imperando morti, & vitæ: morbo, & saluti, apparebat, quod ex seipso ista faceret. Vnde Iudęi mirabant͛, quod imperando hoc faceret supra 8. qualis est iste, quia venti, & mare obediunt ei? Quarto fuit etiam præcipue, quia Deus voluit facere etiam miracula aliqua tempore veteris legis, vt se potētem ostenderet, non tamen decuit tunc fieri miracula vtilia hominibus, vt curationes languorum, & suscitationes mor-
C tuorum, nisi raro, ideo debebat fieri miracula in cœlo, quæ non sunt hominibus vtilia: quod autem talia non fierent erat vel, quòd Iudęis non merebantur talia beneficia recipere, vel quia illud tempus non erat in quo Deus hominibus deberet benignitatem suam ostendere nimis, sic Christus innuit Luc. 4. dicens, quòd multæ viduæ erant in Israel sub Elia, sed ad nullam earum missus est, sed fuit in Sarepta Sydonis. Et multi leprosi erāt in Israel tempore Elisæi, sed nemo curatus est, nisi Naaman Syrus, & ille non erat Iudæus, & sic innuit illos fuisse indignos, cum prophetæ mitterentur ad benefaciendum extraneis, & non ipsis, maxime tamen erat, quia nondum erat tempus, vt Deus benignitatem suam nimis ostenderet hominibus, quia nondum erat reconciliatus eis, fuit autem reconciliatio facta post Christum, qui est mediator Dei, & hominum 1. Timot. 2. ideo tunc ostendit Deus diuitias misericordiæ suæ in nos ad Ro
D ma. 9. capit. & 8. capit. quia donans nobis filium suum cum illo omnia donauit. tunc ergo curationes ægritudinum, & suscitationes mortuorum frequenter apparere debuerunt, & non prius, ideo prius debuerunt esse signa in cœlo, quæ non sunt vtilia hominibus, & nō curationes ægritudinum, & suscitationes mortuorum, sicut tempore Christi.

Quare Christus vocauit istos generationem adulteram.
Quæst. XC.

QVæretur quare Christus vocauit istos generationem adulteram. Dicēdum, quòd proprie generatio adultera dicitur, quæ ex adulterio nascitur: Christus autem noluit hoc dicere Pharisæis, quia forte erant nati ex legitimo thoro, vel saltem non essent omnes quibus nunc loquebatur nati ex adulterio. Item quia dato, quòd essent om
E nes adulterini fętus, non diceret eis Christus hanc contumeliam, quia virum honestum, & grauem non decent talia verba. Item quia Christus nunquam arguebat aliquem, nisi de vitio proprio, esse tamē natum ex adulterio non est vitium prolis, sed parentū, ideo non argueret eos de hoc, & ita Pharisæi intellexerunt, quòd non vocabat eos natos ex adulterio, quia alias nō sustinuissent istā contumeliā, quia possent rōnabiliter Christū de hoc increpare, & forte tentaret in eū manus mittere. Dicēdū ergo, quòd accipit͛ metaphorice, qa sicut adulterini fętus sunt ignobiles, & nullū honorē hn̄t, Sap. 4. ita Christus innuebat, quòd isti erāt mali, & indigni honore. Et dicebat eos generationē adulteram, vt tolleret eis superbiā, quia de progenie gloriabātur. Secundo dicit hoc,

quia filius debet imitari patrem, isti autem erant filij Abrahæ, sed non imitabantur eum, & sic apparebat, quòd non essent filij eius, sed ex adulterio generati sic dicitur Ioann. 8. cum dixerunt Iudæi pater noster Abraham est, & Christus ait, si filii Abrahæ estis opera Abrahæ facite, nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis; hoc Abraham non fecit, & tunc ostendit cuius filii sunt dicens, vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. ita hic vocantur generatio adultera, quia non geniti sunt, idest morum imitatione ab Abraham, quem Patrem vocant, sed a diabolo quem tacent. Tertio, vt aliqui dicunt, vocantur generatio adultera, idest filii adulterantium, quia fornicari, vel adulterari accipitur in scriptura pro cultu idolorum. & ita Iudæi, quia idola coluerant adulterabantur. Sic dicit Nicol. quòd quia isti erant filii illorum vocabantur generatio adultera. Sed dicendum, quòd Christus non increpat istos, quòd essent filii idolatrarum, quia vt dictum est Christus neminem increpat, nisi de vitio proprio, esse autem filios idolatratum alienum vitium est, idest parentum. Sed vocantur sic, quia erant filii idolatrarum, & imitabantur eos in quodam alio genere idolatriæ, vel infidelitatis; nam sicut idolatra deitatem attribuit lapidi, & ligno, ita isti deitatem attribuerũt diabolo dicentes de Christo in Beelzebub eiicit dæmonia, nam quòd Christus faciebat nemo poterat facere, nisi Deus: tribuere ergo illa diabolo, erat facere illũ Deũ. vel erãt idolatræ, quia sicut idolatra non vult credere in verum Deum, ita cum isti Christum ex operibus suis Deum esse cognoscere potuissent, in eum credere noluerunt. Sic dicit Chrysostom. monstrat se esse æqualem patri, sed ei non credere generationem adulteram facit.

Quare Christus nunc dedit Pharisæis signum Ionæ, cum ipsi essent indigni illud recipere.
Quæst. XCI.

QVæretur quare Christus nunc dedit Pharisæis signum Ionæ, cum ipsi essent maleuoli, & curiosi, & indigni signum recipere; etiam quia nullum erat nunc necessarium. Dicendum, quia Christus dedit istud signum, quia erat valde vtile, vt infra dicetur. Etiam in hoc non erat inconueniens aliquod, quia si Pharisæi malo animo petiuerunt signum, non consensit Christus hic volũtati ipsorum, quia ipsi petebant signum tentantes eum Luc. 11. scilicet, vt confunderetur nisi facere non posset, & tamen per istud signum Ionæ prophetæ non habebant optatum, quia non expetiebantur an Christus posset, vel non posset de quo ipsi dubitabant. Secundo quia si erant curiosi non competebat hoc curiositati eorum, nam curiositas sua erat, quòd signũ de cœlo videre cupiebant, sed non fuit eis datum immo signum in terra, quod ipsi, nec videre nec audire cupiebant. Vnde Christus dixit, generatio adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ, quasi dicat non dabitur ei signum, quod petit, sed signum, quod non appetit. Tertio quia indignitas Pharisæorum non obstabat ad hoc, quòd daretur eis signum istud, & hoc propter duo. Primo quia istud signum non erat propter eos, licet eis daretur. Secundo quia non erat signum de quo ipsi gauderent: sic fuit in rege Achaz, qui indignus erat recipere signum a Domino. Et etiam ipse nolebat recipere, dicens non petam, & tamen, Deus dedit ei, quia dicitur ibi propter hoc Dominus ipse dabit vobis signum, idest licet vos non petatis ipse dabit, & dicitur ibi. ecce virgo concipiet, ita ergo hic datum est signum, quod ipsi non petebant, nec erat ad vtilitatem eorum.

Ad quid profuit, quòd Christus daret nunc istud signum Ionæ cum ipsi hoc non petiuerunt.
Quæst. XCII.

QVæretur ad quid profuit, quòd Christus daret nunc istud signum dicens, sicut fuit Ionas, & cætera, quia nemo illud petiuerat, nec erat ad propositum eorũ, qui signum de cœlo petebant. Dicendum, quòd Christus dedit illud signum nunc non petitus, quod etiam dedisset si nullum aliud peteretur, sic enim dabat alia: nam dixit: si-

F cut fuit Ionas in ventre ceti, ita erit filius hominis in corde terræ, sic dixit, sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis Ioann. tertio, capit. nam in vtroque est figura actuum suorum. Et ideo dixit hoc propter multa. Primo vt ostenderet, quòd istæ scripturæ erant figuræ eorum, quæ in ipso contingerent. Secundo vt annunciaret id, quod in futurum erat, nam dixit, quòd erit filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, per quod ostendebat mortem suam, & quòd tertia die resurgeret iacens solum tribus diebus in corde terræ, idest in sepulchro. Tertio fuit, vt ostenderet se habere cognitionem futurorum, nam dixit nunc de morte, & resurrectione sua, quod postea Iudæi factum viderunt, & ita esset eis occasio credendi si vellent, sicut dixit Christus Ioann. 14. nunc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis. Quarto, fuit

G quia istud signum directe respondebat ad ea, quæ petebant Pharisæi: nam petiuerunt signum de cœlo tentantes eum, Luc. 11, idest scire volentes: Christus autem dedit eis signũ per quod sciri posset, quòd ipse poterat illud de quo iudicabant Pharisæi, & dixit, sicut fuit Ionas, &c. scilicet per hoc, quòd ipse sciebat futura, & credere debebant, quòd ipse poterat dare signum de cœlo si vellet. Vel aliter, & melius, dixit enim, quod filius hominis erit tribus diebus in corde terræ, quasi dicat postquam fuerit tribus diebus in corde terræ, idest postquam mortuus fuerit, & surrexerit videbitis vera esse omnia de quibus nunc dubitatis, quia tunc apparuit Iesum esse dominum, & Messiam, & cœpit totus mundus credere in eum, sic enim dixit Christus iterum Ioann. 8. capit. cum Iudæi dicerent ei aliqua, ait enim, cum exaltaueritis filium hominis tunc videbitis, idest quando crucifixeritis me, videbitis omnia, quæ dico vera, quia tunc appa-

H ruit gloria Christi, ideo conueniens fuit istud signum dari etiam si nemo peteret, & vocatur signum inquãtum est, vel esse poterat probatio aliquorum de quibus dubitabant Iudæi, & tamen Lucæ 12. dicitur sicut Ionas fuit signum Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic, scilicet sicut Ionas fuit Niniuitis signum salutis, sicut eo prædicante Niniuitæ pœnituerant, sic Christus futurus erat Iudæis signũ salutis si eo prædicante converterentur, quia tamen recipere noluerunt fuit eis aduentus Christi signum, & occasio maioris perditionis, sicut dicitur infra in litera, scilicet viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, idest Niniuitæ apparebunt iusti, & Iudæi condemnati.

Quomodo est verum, quòd Christus fuit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ. Et quomodo dicitur per quadraginta horas solum fuisse mortuus, cum scriptura
I *vocet id totum tempus tres noctes, & tres dies. Quæst. XCIII.*

QVæretur quomodo est verum, quòd Christus fuit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ. Dicendum, quòd dixit se futurum in corde terræ, idest intra terram, vt mortem suam per hoc significaret, quia nemo est in corde terræ, nisi qui sepelitur. inquãtum tamen dixit, quod esset tribus dieb. innuẽs, quòd non esset plurib. indicauit, quòd resurgeret tertio die, quia sicut Ionas die tertio liberatus est de vẽtre piscis. ita Christus die tertio surrexit de corde terræ: dixit aũt, quòd maneret trib. diebus, & trib. noctibus ad ostẽdendũ verã mortem, & veram resurrectionem, nam si Christus mansisset in sepulchro solum quatuor, vel quinque horis, vel pauco tempore putaretur, quòd non fuis-

K set vere mortuus, sed ex tormentis in ecstasim factus, & quòd postea reuixerit: non poterat tamen tanto tempore manere in ecstasi, quia etiam si non fuisset vere mortuus, si iaceret per triduum in sepulchro moreretur, cum ergo tanto tempore iacuerit apparuit, quòd vere mortuus fuerit, & vera surrexerit, maiori autem tempore non debuit iacere in sepulchro, & hoc ne periret spes de resurrectione eius, nam in hoc triduo fere in omnibus fides perierat, & spes: a fortiori, ergo fieret si longiori tempore manere deberet, quia sic iret in obliuionem, & quando postea resurgeret non crederetur. maxime, quia sic prænunciatum fuerat in scriptura de triduana morte eius, ideo triduo fuit mortuus de quo magis dicetur infra vigesimooctauo capit.

Sed

Sed dicetur quomodo fuit verum, quod tribus diebus, & tribus noctibus iacuerit in corde terræ, quia non videtur iacuisse, nisi vna die, & duabus noctibus, cum fuerit sepultus die parasceues ad Solis occasum, & surrexit prima hora dominici diei.

Aliqui computaut tres dies, & tres noctes, quia dicunt vnam noctem fuisse illas tres horas quibus Sol obscuratus est ab hora sexta vsque ad nonam, & tres horas sequentes a nona vsque ad solis occasum, quia lux solis rediit vocant vnam diem, & sequentem noctem, & diem Sabbati aliũ die, & noctem, & deinde tertiam noctem, quæ fuit ante dominicam, & tertium diem ipsam partem dominici diei, quæ transiit antequam Christus resurgeret. Sic enim Augustinus refert quosdam dicentes, scilicet quidam modum locutionis scripturæ ocicientes noctem volunt aduertere tres illas horas a sexta vsque ad nonam quibus Sol obscuratus est & diem tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, i. a Nona vsque ad occasum, sequitur enim nox futura Sabbati quia cum suo die computata erunt iam duæ noctes, & duo dies. porro autem post Sabbatum sequens nox diei Dominici in qua tunc dominus resurrexerit, erunt ergo duę noctes, & duo dies, & vna nox. Sed istud non stat, quia isti nolunt complete sensum literæ ad plenum, idest quod fuerint vere tres noctes, & tres dies, sed fieri non potest, quia dies tertius quomodocunque computetur nunquam est integer.

Item quia computant primum diem istorum ante mortem Christi, & tamen non potest computari tempus istud, nisi post mortem, quia dicitur, quod iacuit in corde terræ, & tamen illis tribus horis tenebrarum, idest a sexta vsq; ad nonam quas vocant primam noctem adhuc Christus viuebat, nam hora nona expirauit, & tunc cessauerunt tenebræ, ideo non potest sic computari. vnde Augustinus dicit, quòd isti non sciuerunt modum locutionis scripturæ.

Sed dicendum, quod Christus iacuit tribus diebus, & tribus noctibus, idest parte quadam istorum trium, & non totis tribus diebus, & tribus noctibus, ita enim est consuetudo scripturæ dicere. Pro quo sciendum, quòd Christus dicitur fuisse mortuus per 40. horas solum, quod verum esse videtur; nam ipse mortuus est in Pascha Iudæorũ, quod semper celebratur iuxta æquinoctium vernale, idest in introitu solis in arietem, & tũc dies sunt æquales noctibus, sed Christus expirauit hora Nona, manebant igitur tres horæ integræ vsque ad solis occasum: sequens autem nox cum die sabbati continent horas 24. & sic sunt 27. deinde accipiatur tota nox ante diem dominicam, quę habet horas 12. erunt 39. & vna hora post solis ortum de die Dominica, quãdo Christus surrexit, & sic complentur 40. an tamen ista hora vltima fuerit completa non apparet, quia non constat an Christus surrexerit in ipso ortu solis, vel aliquantulum post, aut prius, sed hoc constat, quod mulieres venerunt ad monumẽtum orto iam Soles, & non multum post ortum Solis, quia ante lucem surrexerant infra 28. & Marc. 16. & tamen iam Christus surrexerat, quod ergo sint 40. horæ mortis domini, vel 39. solum non differt: solum autem hoc poni oportet, quod mors sua habuerit partem trium dierum, scilicet Veneris, & Sabbati, & aliquid de die Dominica quantulũcunque illud sit; nam etiam si surrexerit Christus in ipso ortu Solis, vel aliquantulum prius, adhuc dicetur aliqua parte dominici diei iacuisse mortuus, quia dies secundum consuetudinem scripturæ, & vulgi incipit ab ipso ortu crepusculi matutini, quod incipit ante ortum Solis quasi per horam, & quartam partem horæ.

Sciendum etiam, quod stricte accipiendo Christus dicitur iacuisse in corde terræ solum eo tempore quo fuit in Sepulchro, & quia non fuit sepultus illico, vt mortuus est, cũ nondum putaretur mortuus, erit minus tempus, quam 40. horarum quo iacuit in Sepulchro: nam ipse hora nona emisit spiritum, & tamen non putabatur adhuc mortuus, quia iam prope Solis occasum illius diei cum frangerentur crura latronibus, venerunt ad Iesum, vt frangerent crura eius, putantes eum adhuc viuere, sed cum mortuum inuenissent non fregerunt, & tunc sepultus est, quod erat ad solis occasum. subtractis ergo Tribus horis a morte vsque ad tumulationem manebunt 37. horæ quibus iacuerit in Sepulchro, & tamen adhuc isto modo iacuit Tribus diebus in corde terræ, quia de die Veneris aliquantula parte iacuit in Sepul-

A chro, quia dies computatur vsque ad finẽ crepusculi vespertini, & illud est, quasi hora, & quarta post solis occasum, & ante id tempus Sepultus est, quia Iudæi nihil agerent die Sabbati cum illud possent cauere, & tamen Sabbatum incipiebat in crepusculo vespertino diei veneris: hoc supposito dicimus Christum iacuisse Tribus diebus in corde terræ, i. partibus singulorum trium dierum. Sic dicit Hieron. scilicet non quòd omnes tres dies, & tres noctes in inferno fuerit, sed quòd in parte parasceues, & dominicæ, & toto die Sabbati tres dies, & tres noctes intelligantur.

Sed dicetur, quòd hoc potest stare aliqualiter quantum ad dies, quia partes trium dierum fuerunt, & tamen nõ fuerunt ibi partes trium noctium: fuerunt enim duæ noctes integræ de tertia autem nihil fuit. Ad hoc dicendum quòd
B scriptura non computat sic stricte, quòd oportuerit ibi esse partes trium noctium, sed illud tempus totum quo Christus mortuus iacuit, vocat scriptura tres noctes, & tres dies. Et ratio huius est, quia quilibet dies habet suam noctem, idõ cum fuerint hic vere partes trium dierum, etiam numerantur partes noctium, licet non fuerint partes omnium trium noctium: maxime autem quia vt vult Augustinus nox vltima pertinet ad tertium diem, quasi iam nox præcedat diẽ, & erit sensus, quòd nox ante Dominicam cum parte diei Dominicæ computentur vna nox, & vna dies, & pars illa diei Veneris cum nocte, quæ iam præcesserat, vocatur alius dies. Sed hoc non multum differt, quod nox præcedat diem vel dies noctem, quia si volumus ponere Christum surrexisse post tertiam noctem pònemus primam istarum trium
C noctium ante Christi mortem, scilicet illam, qua cum Apostolis cœnauit, & captus est: si verò ponamus primam noctẽ istarum incipere post Christi mortem, erit tertia ipsarum post Christi resurrectionem: non enim possunt tres noctes includi in isto tempore, sed vna earum cõputatur propter consequentiam ad suum diem, idest quia dies, & nox coniũguntur, & complent vnum circuitum solis, & ita tres dies, & tres noctes accipi oportet ex modo loquendi scripturæ. *Viri Niniuitæ.* Hic denunciatur istorum tentantium Christum futura condemnatio, scilicet quòd noluerunt conuerti eo prædicante, sicut gentiles conuersi fuerant ad prædicationem Prophetæ, & dicitur. *Viri Niniuitæ.* Idest de vrbe Niniue, quæ erat magna ciuitas in terra Assyriorum. *Surgent in iudicio.* Idest, in die iudicii. Vel in iudicio, idest ad hoc quòd iudicentur, quia dicitur.

Cum generatione ista. Idest ad hoc, quod contendant cum
D ea comparari ad eam & dicitur cum generatione ista, idest cum hominibus istis. *Et condemnabunt eam.* idest ostendẽt condemnabilem, eo quod fuerunt meliores Niniuitæ, quã Iudæi. *Quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Iona.* Prædicante Iona, nam ieiunauerunt, & induerunt se sacco, & sederunt in cinere, & clamauerunt ad Deum homines, & iumenta Ionæ 3. *Et ecce plusquam Ionas hic.* Idest illi audierunt Ionam, qui erat paruæ auctoritatis, vos autem non vultis audire me, qui sum maior, quam Ionas. Et potest accipi hic, vt aduerbium, scilicet plusquam Ionas hic, idest hic est vobiscum aliquis maior, quam Ionas. Vel potest accipi, vt pronomen, scilicet hic, idest hic, qui vobis loquitur maior est, quam Ionas. Hieronymus tamen dicit hic aduerbium loci non pronomen intelligas, & tamen vterque sensus conuenit literæ.

Regina austri. Istud est secundum exemplum in quo etiã
E Iudæi ostenduntur condemnabiles. est Regina austri, Regina Saba, quæ venit ad Salomonem.

Surget in iudicio cum generatione ista. Idest cõtendet cum hominibus istis per comparationem bonitatis suæ, & malitiæ istorum. *Et condemnabit eam.* idest condemnabilẽ ostendet, quando fuerit comparata Iudæis.

Quia venit a finibus terræ. Idest de terra multum longinqua. *Audire sapientiam Salomonis.* Ad nihil enim venit, nisi vt instrueretur a Salomone de quibusdam in quibus dubitabat, & videret an vera essent, quæ de ipso dicebantur, sic dicitur 3 Reg. 16. & 2. Paralip. 9. quod Regina Saba audita fama Salomonis venit tentare eum in ænigmatibus. *Et ecce plusquam Salomon hic.* Idest & tamen hic, idest iste, qui vobis loquitur, est maior Salomone, & sic potius debetetis eum audire.

Quare ponitur exemplum hic Niniuitarum. Et quòd dies pro anno interdum in scriptura accipitur.
Quæst. XCIIII.

QVæretur quare ponitur hic exemplum Niniuitarum. Dicendum quod ponitur. Primo occasione præcedentium, nam fuerat supra dictum, quòd sicut Ionas fuit tribus diebus in ventre ceti, sic erit filius hominis Tribus diebus in corde terræ, ideo hic applicat exemplum Niniuitarum quibus Ionas prædicauit. Secundo fuit ad ostendendam condemnationem Iudæorum, quia viri Niniuitæ, qui gentiles erant conuersi sunt prædicante Iona, illa tamen erat simplex Propheta, & qui non desiderabat corũ salutem, sed potius doluit, quia post 40. dies ciuitas non subuersa est Ioan. 4. ego autem, qui sum maior Iona prędico vobis, & non vultis conuerti, ideo condemnabimini grauiter. Tertio fuit, quia magna similitudo fuit inter factum Niniuitarum, & Iudæorum, nam Ionas prædicauit Niniuitis vrbem post 40. dies subuertendam, & quia pœnituerunt non subuersa est; Ionæ 4. ita Christus prædicauit Iudæis, qui nõ conuersi sunt, sed eum occiderunt, ideo quasi post 40. annos a Romanis deleti sunt vrbe subuersa, & Iudæis pereuntib. & dispersis, & sic 40. dies Niniue fuerunt signum istorum 40. annorum fere ad subuersionem Iudæorum, quia dies pro anno interdum in scriptura accipitur, vt Ezec. 4. diem pro anno dabo tibi, & sic dicitur Lucæ 12. sicut Ionas fuit signũ Niniuitis, ita erit filius hominis generationi isti: Christus tamen magis tetigit comparationem Niniuitarum ad Iudæos, quia illi pœnituerunt, & isti non; in quo erat magna grauitas, & contemptus Dei sic dicit Hierony. Ionas secundum 70. interpretes triduo prędicauit, ego tanto tempore, ille Assyriis genti incredulæ, ego Iudæis populo Dei, ille vo H
ce locutus est simplici nihil signorum faciens, ego tanta faciens, Beelzebub calumniam sustineo.

Quæ est ista Regina Austri, de qua hic loquitur.
Quæst. XCV.

QVæretur quæ est ista Regina Austri de qua hic dicitur. Dicendum est Regina Saba, quæ ad Salomonẽ venit 3. Reg. 10. & 2. Paralipome. 9. Sed obiicietur quia illa vocatur Regina Saba: ista autem Regina Austri. Dicendum, quòd eadem Regina est, quia illa Regina venit ad Salomonem, & etiam ista, & non legitur de aliqua alia Regina in tota scriptura, quæ venerit ad Salomonem: Christus tamen non diceret aliud, nisi quod scriptum erat, quia alias non esset probatio contra Iudæos: nescirent enim an Christus verum diceret, sed vocatur ibi Regina Saba, quia regnabat in terra Saba: hic autem vocatur Regina Austri, idest quæ habebat regnum in parte Australi respectu Ierusalem, scilicet in terra Aethiopum. quæ meridiana est ad Ierusalem. Sic dicit Hieronymus ista est Regina Saba qua in Regum volumine, & in Paralipome. legimus, quæ per tantas difficultates, gente sua, & imperio derelictis, venit in Iudæam sapientiam audire Salomonis, & ei multa munera obtulit. de ista Regina dicitur quòd venit a finibus terræ: non quidem, quòd vere esset in fine terræ habitabilis, sed quia regnum suum multum distabat a Ierusalem, & hoc dicitur ad maiorem condemnationem Iudæorum, quia illa venit de terra longinqua, & Iudæi noluerunt audiret Christum, qui inter eos erat. De ista Regina an fuerit de regno illo de quo erat Regina Æthiopum cuius eunuchus venit in Ierusalem ad templum, & baptizatus est a Philippo Actu. octauo, & multa alia dictum est tertio Regum decimo. & 2. Paralipomen. 9.

Ad quid positum fuit hoc exemplum de Regina Sabba.
Quæst. XCVI.

QVæretur ad quid fuit positum exemplum de ista Regina: Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad arguendum grauius Iudæos, quia dum plures extranei ostenduntur fuisse diligentes nimium circa salutem suam, quam Iudæi contemnebant, apparet ipsos fuisse damnabiliores, ideo licet posuisset factum Niniuitarum, addit exem-
F plum Regina austri. Secundo quia ostendebatur adhuc maior diligentia in Regina austri, quam in Niniuitis, quia Niniuitæ venientem ad se Ionam susceperunt, Regina vero austri non recepit, sed adiuit Salomonem per longa terrarum spacia, & multa viarum incommoda, quod & Christus tetigit dicens, quòd venit a finibus terræ, quod etiam contra Iudæos erat, qui Christum ad se venientem non susceperũt cum illa Salomonem, qui longe minor erat, magno cum labore quæsierit. Tertio, quia adhuc maius erat, quod Regina fecit, quam quod Niniuitæ fecerunt, quia pro minoribus rebus illa plus laborauit. Niniuitæ enim pro vita sua Ionam prædicantem audierunt, crediderunt enim verum esse, quod ille dicebat, ideo conuersi sunt, vt non perirent. Regina autem non agebat de conseruanda vita, sed vt instrueretur in quibusdam dubiis tantos labores subiit. sic dicitur in litera venit audire sapientiam Salomonis, quasi dicat ad
G nihil aliud, nisi vt audiret, in quo sunt Iudæi condemnabiles, quia Christum, qui non de lapidibus, & lignis disputabat, sed de fide, & moribus prædicantem, per quę non vita temporalis, quę mors quędam est, sed ipsa vita ęternam haberi poterat, & contemnendo ipsum incurrebatur in mortem, recipere noluerunt. Sic dicit Chrysosto. scilicet non autem hic stat Dominus, sed & aliam denunciationem adiungit. dicens Regina austri, &c. istud plus fuit, quam prius. Ionas enim ad illos iuit, Regina vero austri non expectauit Salomonem ad ipsam ire, sed ad eum accessit, & mulier, & barbara: & tantum remota non mortem formidans, sola cupidine verborum sapientum. ibi ergo mulier aduenit. hic ego veni: & ipsa quidem a finibus terrę surrexit: ego autem ciuitates, & castra circueo. & illa de arboribus, & lignis disputauit, ego autem de ineffabilibus mysteriis.

Quomodo dicitur, quod Niniuitæ, & Regina austri condemnabunt Iudæos in iudicio. Et quod iudicium quinque modis accipitur.
Quæst. XCVII.

QVęretur quomodo dicitur, quod Niniuitę, & Regina austri condemnabunt Iudęos in iudicio, quia condẽnare est iudicare, quod est iurisdictionis, & tamen Niniuitę, & Regina austri non habebunt iurisdictionem aliquam in die iudicij.

Dicendum, quod iudicium potest accipi quincupliciter, scilicet auctoritatis, potestatis, & honoris, approbationis, & comparationis. Primum est solius Trinitatis cuius est tota auctoritas iudicandi viuos, & mortuos, quia omnes sui sunt & hoc modò Christus inquantum homo non habebit iudi-
I cium auctoritatis, quia inquantum homo quidquid habuit recepit, vt minor: auctoritas tamen est in dante, in Christo autem homine est, ut in recipiente infra 28. c. data est mihi omnis potestas in cęlo, & in terra, tota autem Trinitas est vnus iudex per auctoritatem, sicut est vnus Deus, & vnus dominus, & licet Filius quidquid habet a Patre receperit, & Spiritus Sanctus ab vtroque, & sic est in solo Patre auctoritas, hoc tamen est respectu esse naturalis, quia quidquid habet vna persona recipit ab alia a qua emanat, tamen respectu creaturarum non recipit vna persona aliquid ab alia, nam non dat pater filio potestatem super creaturas: sed sicut pater a nullo accepit, quod esset dominus creaturarum, ita nec filius, nec Spiritus Sanctus, & ideo omnes tres sunt vnum principium, & vnus creator omnium creaturarum, vt recta fides confitetur. auctoritas ergo iudicandi est in tota Trinitate æqualiter, non tanquam in tribus iudicibus, sed velut
K in vno. Secundum iudicium est potestatis, & istud erit in Christo homine inquantum ipse homo est, ipse enim ex cõmissa sibi potestate iudicabit seculum, quia pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio facere Io. 5. scilicet, vt sicut ipse in humanitate ab hominibus iudicatus est, ita in humanitate omnes homines iudicet, ideo dicitur infra 19. cum sederit filius hominis in sede maiestatis suę, & infra 24. & 25. dicitur, quòd ipse iudicabit, dicens venite benedicti, & ite maledicti, isto mõ nemo iudicabit, nisi Christus, quia hæc dignitas ei soli competit, qui est simul Deus, & homo, quod nemo alius habet. Tertium est iudicium dignitatis, vel honoris, quod est sedere in sublio excelso, & com

petit

petit paucis viris sanctissimis, scilicet Apostolis, vt dicitur infra 19. cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ sedebitis, & vos super duodecim sedes iudicantes, non quidem iudicantes, idest sententiam ferentes, sed iudicantes, id est quasi assessores existentes, quia assessorem fieri quendam specialem honorem dicit. Quartum iudicium est approbationis, & collaudationis, & istud pertinet ad omnes electos, vt dicitur Sapient. 3. de omnibus sanctis, quòd iudicabunt nationes, idest approbabunt iudicium datum a Deo super nationes. Quintum est iudicium comparationis, & istud est quando in comparatione vnius iudicatur alius malus, vel bonus, & istud iudicium, tam malis, quam bonis competit, dicitur enim vnus malus iudicare alterum si per comparationem ad ipsum alius iudicatur magis malus, ita etiam bonus iudicat bonum. hoc modo accipitur hic, quòd Niniuitæ, & Regina Austri iudicabunt Iudæos, idest quia in comparatione ad ipsos Iudæi erunt valde mali, & condemnabites, quia multa isti fecerunt pro salute, & virtute, quę Iudęi facere contempserunt. Ex hoc tamen non innuitur, quòd Niniuitæ, & Regina Austri saluabuntur vel peribunt, quia tã boni, quàm mali possunt hoc iudicare: de malis patet præc. c. vbi dicit Christus de Tyro, & Sydone, & terra Sodomorum, quòd si factæ fuissent in eis virtutes, quæ factę sunt in Capharnaum pœnitentiam egissent, & sequitur quòd tolerabilius erit eis in die iudicij, quam vbi Capharnaum, & sic Tyrij, & Sodomitæ condemnant ibi Iudęos iudicio comparationis, & tamẽ Tyrij, & Sodomitæ damnati sunt, vt ibi innuitur, cum dicatur tolerabilius erit eis, & sic innuitur, quòd pœnam tolerabunt, licet minorem, quam Iudæi, & tamen post diem iudicii, nemo tolerabit pœnam, nisi damnati, ita igitur poterant esse isti mali, & condemnare Iudęos, tanquam deteriores. Christus tamen non innuit hic, quòd mali sint Niniuitę, & Regina Austri, cum potius eos videatur laudare. *Cum autem immundus.*

Hic ponitur Iudęorum excæcatio, & possessio a dęmone, quia cum Christum recipere noluerunt crediti sunt diabolo qui possideret eos, & ponitur exemplum de homine liberato a dæmone, ad quem dæmon iterum reuertitur, quia grauius illum cruciat, quam prius, & dicitur. *Cum autem immundus spiritus*, idest dæmon qui spiritus est, idest substantia spiritualis non habens corpus vnitum. Licet aliqui putauerint dæmones esse corporeos habentes corpora de aere, vt dicit Apuleius Platonicus, sed falsum est. Dicitur immundus, non quidem natura, sed moribus, quia in substantia pure spirituali impuritas nulla esse potest, sed immunda vult, & homines ad immunditiam mouet, vt sic eos cadere faciat a naturali dignitate, & obliget ad pœnam ęternam. Vel dicitur immundus ad differentiam Angelorum bonorum, qui sunt spiritus puri, in quibus nulla est iniquitas. *Exierit ab homine*, idest coactus fuerit exire, quia dęmon nunquam sponte vellet exire, quia cupit nocere homini, & vellet semper manere in eo, vt sic torquere posset, sic innuit Christus supra in litera. ostendens quòd dęmon non eijcit dęmonem de corpore, sed ipse cogebat eos exire. Et dicitur ab homine, quia per exemplum vnius hominis liberati a dęmone significat Christus populum Iudaicum, quia dicitur infra in litera, sic erit generationi huic pessimę. *Ambulat per loca arida*, idest non intrat in aliquod corpus, sed per montes, & saltus ambulat. *Quærens requiem*. Dęmon non potest quiescere, quia in ęternum cruciabitur, & quocunque vadat infernum suum secum portat, & de hac quiete non accipitur hic, quia dęmon non quęrit quietem ab illo cruciatu, cum sciat impossibile esse, quòd cesset, sed quęrit quietem suę malę voluntatis, est enim inuidus, & desiderat nocere homini, & quando nocere potest quiescit aliqualiter, sicut iratus quiescit cum retribuerit pœnam Aris. 4. Ethicor. cap. de mansuetudine, & quia istam quietem dæmon potest habere permittente Deo, quęrit eam, idest inquirit si est aliquis cui Deus permittat ei nocere. *Et non inuenit.* Idest non inuenit aliquem hominem, vel res humanas, quibus nocere possit. *Tunc dicit*. Idest cogitat intra se. *Reuertar in domum meam vnde exiui*. Idest ad hominem illum de quo eiectus est, qui vocatur domus eius, quia dæmon habitabat in eo non tanquam locatum in loco, quia spiritualia non locãtur, & tamen dęmon spiritus purus est: nec

A etiam habitat, vt forma in materia, quia sic sola anima est in homine, quę est forma eius, cum ipsa sit pars speciei: dæmon autem non componitur cum aliqua re, quia continet in se perfectam rõnem speciei, & ideo dr̃ substantia separata, i. quę nõ habet materiam partem sui, nec est componibilis cum materia, sed habitat dęmõ in corpore, vt motor in mobili, quia intrã est dęmon in corpore, inquantũ facit aliquid in eo torquendo illud, vel alias mouendo. *Et veniens.* i. rẽdiẽs intrare in corpus, de quo eiectus fuerat. *Inuenit eam vacantem.* i. ociosam, vel vacuã. s. non habentẽ hospitem, & iõ ipse põt intrare, quia si ab alio hospite possideretur non posset dęmon rursus intrare. tunc aũt hõ est vacãs, qñ cessat ab eo diuina protectio subtrahendo Angelos custodes, quia tũc est locus dęmoni ad torquendũ hominem, & possidendũ eũ. *Scopis mundatam.* Figurata locutio est, & ptinet ad domũ,
B q̃ scopis mundatur. & accipitur de corpore hominis, quia cũ dęmon sit spiritus immundus reddit domũ immundã vbi est, & ita arreptitius per hoc immũdus vr̃: recedẽte aũt dęmone immunditia recedit cũ ipso. *Et ornatam.* Etiam ad domum pertinet, quę ornatur ex appositis, ita corpus humanum ornatum est, quando in sua dignitate naturali manet, dęmon autem quando possidet hominem, facit eum cadere a naturali dignitate, quia cogit eũ insanire, & spumare, & cadere, & multa inhonesta pati, & facere, q̃ diminuũt dignitatem hominis, inquãtum oĩa sua ratione quadã regi debent, vt nihil turpe, indecens, & vitium in eis appareat: tunc scilicet quando videt, quod domus illa est vacans, nam non moueretur dæmon ad redeũdum ad domum si ab alio hospite eam habitari cerneret, sed quia vacat vult ipse eam habitare. *Vadit & assumit alios septem spiritus secum.* Potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod solus dęmon redeat,
C qui prius ibi fuerat, & tamen dicuntur redire septem, quia iste dęmon nunc rediens grauius torquet, quam prius, ita vt videantur septem dæmones ibi esse qui hominem torqueant.

Aliter potest dici, & melius, quod vere redit dæmon ille cum aliis, & omnes intrant in hominem illum, nam multi dæmones possunt esse simul in eodẽ homine, vt patet Mar. 5. & Luc. 8. de homine in quo erat legio dęmonũ. Et dr̃, quod vnus assumit alios secũ, quia vnus dęmon non inuidet alteri, quod sit in corpore illo, in quo ipse est. rõ est, quia vnus dæmon non impedit alium, sed omnes simul possunt torquere eundem hominem, & quia dæmõ inuidet valde homini, vellet inferre ei grauia mala per se, vel per alium, quia saturatur in malis ipsius hominis, & ideo quilibet dæmõ vellet potius, quod omnes dæmones essent in vno homine, quam quod ipse solus esset ibi. *Nequiores se.* i. grauius torquentes. omnes enim dæ-
D mones mali sunt, quia in peccato, quod semel commiserũt obstinati manent, sunt tamen quidam peiores aliis, quia licet omnes peccauerint eodem genere peccati. s. in superbia, quanto tamen quidam erant aliis excellentiores natura, fuit peccatum eorum grauius peccato aliorum, & tantũ durius puniuntur: hic tamen non vocantur sic nequiores, sed ab effectu idest quod peiora faciunt, & est etiam generale, quod quanto dęmones sunt natura maiores, tanto sunt peiores circa homines, quia quilibet dæmon est totaliter per peccatũ deprauatus, ideo omnes vires suas in malum conuertit, quãto ergo fuerit natura superior, tanto erit in nocendo potentior. vnde sunt isti pspicaciores intellectu, & sic facilius tẽtãdo superãt, quia sciũt inuenire modos quosdã quib. persuadeãt hoib. quos alij dęmones natura minores excogitare nesciũt. Et sunt illi virib. fortiores: iũ grauiora mala inferre põt sunt si pmittant, & ita dęmones superiores vocant nequio-
E res aliis. i. quia magis nocent hominib. & sic vocant dæmones pessimi illi, qui manẽtes in arreptitiis grauia faciunt: sic dr̃ Act. 19. insiliẽs hõ in eis, qui habebat dæmoniũ pessimũ, dñatus est amborum, & hoc dr̃, quia ille arreptitius erat ferox nimis, ita vt duos homines vulneraret, & spoliaret, & in fugam compelleret. *Et intrantes habitant ibi.* Scilicet, oẽs septem, & octauus, qui omnes septem secum ducit; quod autem dicitur de septem dæmonib. noluit Christus innuere, quod semper ille dæmon rediens ducat septẽ secum, sed quòd ducit multos alios, sed est modus loquendi Scripturæ ponẽtis numerũ certũ pro incerto, iuxta illud Nu. 14. tẽtauerunt me per decem vices, idest, sępe, quia non erat certus nume-

nis tentationum. Et ponitur iste numerus, quia per septem F solet significari vniuersitas rerum, & sic est iste numerus aptior ad signandum quamcunque multitudinem quàm quilibet alius: vnde omnia dęmonia, vel quodcunque signantur per septem: sic dicitur Luc. ca. 8. quòd de Maria Magdalena Christus eiecerat septem dæmonia.

Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Idest, grauius in hac secunda vice torquetur homo a dæmonib. quàm in prima vice, eo quòd nunc plores sunt, & maior eis nunc potestas a Deo conceditur quàm in prima vice, eo quod graue fuit peccatum propter quod hominem à dęmone liberatum rursus dæmoni tradit. Sic dicit Chrysosto. quod dęmoniaci cum liberari fuerint ab infirmitate, si desidiores efficiantur grauiorum attrahunt aduersus se phantasiam.

Sic erit generationi huic pessimæ. Idest, sicut fit dęmoniaco liberato si rursus tradatur dęmoni, quod grauius torquetur, G ita genti Iudæorum, scilicet, illis, qui Christo calumniabantur, & conuerti nolebant, quia traditi sunt dæmoni grauius quàm a principio antequam Deum cognoscerent.

Quomodo dicitur, quòd dæmon egressus de corpore ambulat per loca arida, quomodo hoc sit verum. Quæst. XCVIII.

QVæretur quomodo dicitur, quòd dæmon egressus de corpore ambulat per loca arida.

Dicendum, quòd quando dæmon eijcitur virtute Dei de corpore non habet potestatem eundi in aliquem locum, nisi quo mittitur: vnde aliquando dæmon de corpore eiectus mittitur in abyssum, sicut Luc. 8. legio dæmonum eiecta de homine rogauit Christum ne mitteret eos in abyssum, & si hanc gratiã Deus facit Dæmoni eiecto, assignat H ei regionẽ, vel locum vbi maneat. sic innuitur Mar. 5. vbi dęmones eiecti de homine rogauerunt Christum ne expellerет eos de regione illa, & quia vt communiter dæmoni eiecto de homine non datur immediate potestas nocendi alteri homini, nec rebus hominum, dicitur dæmon ambulare per loca arida, idest per loca deserta vbi nihil vitens est quod possit hominibus prodesse. Et dicitur hoc, quia dæmones eiecti de hominibus si non possunt nocere eis, saltem vellẽt nocere rebus eorum; sicut supra 8. & Mar. 5. dæmones eiecti de homine petierunt mitti se in porcos, quo concesso illi impetu facto præcipitauerunt porcos in mare, & occiderunt eos: si autem non conceditur nocere animalibus hominum saltem vellent nocere arboribus, & alijs rebus possessis ab homine, vel quæ possunt eis esse vtiles: nam interdum datur illis potestas nocendi illis rebus Apocal. 7. Clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari dicens nolite nocere terræ, & mari, nec arborib. I quando autem dæmoni non conceditur nocere alicui rei pertinenti hominibus, tunc dicitur esse in locis aridis, quia spiritus non est proprie in loco, vt supra dictum est, sed solum per operationem. Quando ergo non potest operari malum in loco vbi noceat homini, necesse est eum in locis aridis esse, quia sola loca arida sunt, de quibus nullas vtilitas homini prouenire potest, & quicquid dæmon ibi faciat non potest nocere homini, ita igitur quandocunque dęmon eiectus de homine non permittitur nocere alicui homini, nec rebus humanis, dicitur necessario esse, vel ambulare per loca arida: etiam si sit in medio alicuius populi, quia non dicitur ibi esse, cum non possit ibi operari, & tamen aliquando dęmones eiecti de hominibus realiter expelluntur de illa regione, vt nulli possint nocere ibi, sed eant ad aliam, & interdum expelluntur extra omnes regiones, & sunt in locis de- K sertis vbi nullis nocere possint, sic dicitur Tobiæ 8. f. tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & alligauit eũ in desertum superioris Aegypti.

Quomodo scit dæmon se non inuenire requiem. Et quomodo permittatur nocere hominibus, quorum vexatione quiescit. Et quando potest hominem inuadere. Quæst. XCIX.

QVæretur quomodo dicitur, quòd dęmon eiectus quęrit requiem, & non inuenit, quomodo enim scit se non inuenire?

Dicendum, quòd dęmon, vt dictum est supra, quęrit requiem, idest, quęrit inuenire aliquem cui nocere possit, quia ista est requies sua. non potest tamen dęmon nocere homini, nisi permittatur a Deo: ideo quærit, quis est ille, cui nocere permittitur, & quousque inueniat aliquem non habet requiem, sed in hoc est duplex modus loquendi.

Aliqui dicunt, quòd Deus innuit dæmoni cui nocere debeat non quidem voce exprimendo verbo, sed interius indicãdo, sicut spiritus loquitur spiritui, ita dicitur Iob, 1. quòd Deus dixit ad Sathan: ecce vniuersa, quę habet Iob: in manu tua sunt, idest, do tibi potestatem super ea; tantum in eũ non extendas manum tuam Iob 2. dixit Deus ad Sathan: ecce in manu tua est Iob: verumtamen animam illius serua, i. do tibi potestatem affligendi eum, sed non occidendi.

Sed dicendum, quod non stat, quia tunc dęmon non ageret ex permissione diuina, sed ex mandato, si non moueretur ad agendum, nisi quando Deus ei innueret, & tamen falsum est, quia dæmones agunt ex permissione, & non ex præcepto, quia agere ex præcepto pertinet ad bonos Angelos, qui habent voluntatem rectissimam, & nulli nocere volunt nisi cum eis iubetur: dęmones autem cum habeant deprauatam voluntatem, & nimis desiderent nocere, non expectant, quòd Deus eis iubeat, sed potius ipsi petunt a Deo, quòd permittat eis nocere alicui, vt supra 8. & Mat. 5. dæmones orauerunt Christum, vt concederet eis intrare in porcos, & ita dicitur dæmon incitare Deum contra nos, scilicet vt det ei potestatem nocendi nobis, sic ipse dixit Iob secundo ad Sathan tu commouisti me aduersus Iob, vt affligerem eum.

Aliter ergo dicendum, quòd dæmon non expectat a Deo mandatum de nocendo, sed ipse quærit si sit aliquis cui permittatur nocere, & hoc est si sit quisquam destitutus diuino auxilio, quia illi poterit nocere. Et hoc potest dupliciter fieri. Vno modo, quòd cum dæmon inuideat toti naturæ humanæ indifferenter vellet nocere cuicunque homini, & tentat hoc facere. Et tamen in eis, qui a Deo custodiũtur, sentit se dæmon prohiberi, & nihil potest contra illos facere, & hoc modo scit non permitti se a Deo nocere illis. Alio modo, & melius potest fieri, quod dæmon cognoscat qui sunt illi homines, quibus nocere permittitur, quia Deus custodit homines per Angelos, quos eis assignauit: dæmon autem cognoscit Angelos bonos, & cum videt illos assistere hominibus scit se esse prohibitum nocere eis, ideo nõ tentat nocere: si autem inueniat interdum hominem destitutum ab Angelo custode, illum statim inuadit, & vexat, quia ille est cui nocere permittitur, quia alias non destituisset eum Deus custodia Angeli. Et ista est veritas, & propter hoc dęmones quęrunt per omnes homines, si quem inueniant destitutum ab Angelo custode, & ob hoc semper circũeunt, nec habent aliam occupationem dęmones, qui inter nos manent, nisi circuire, vt inueniant quis est ab Angelo destitutus, vel debiliter custoditus propter demerita sua, sic dicitur 1. Petri 5. Aduersarius vester diabolus circuit quærens quem deuoret, & ideo quandocunque Deus dicebat ad Sathan; Vnde venis? ille dicebat circuiui terram, & perambulaui eam, Iob primo, & secundo. Quasi nihil aliud faceret, & ita dicitur hic ambulat per loca arida quęrens; illud ambulare est circuire, & requies sua est vexatio nostra, sicut bellum suum est quies nostra, vt dixit Hierony. Et etiam ex hoc apparet, quod Deus non innuit dæmoni, vt noceat homini, quia tunc dæmon non circuiret quærens quem deuoret, sed expectaret quid Deus ei iuberet. Item apparet, quod dęmon non tentat nocere cuicunque quousque prohibeatur, sed considerat quis destitutus sit adiutorio, & illum inuadit, quia dicitur in litera, & veniens inuenit eam vacantem, tunc vadit, & assumit, &c. scilicet, dęmon non assumit socios qui veniunt secum ad habitandum in domo priori, quousque videat eam vacantem, idest, a nullo habitatam, & hoc est hominem non custodiri ab Angelo, sed destitutum esse, sicut domus, quæ a nullo habitatur. Sed obiicietur, quòd tunc non esset mensura aliqua certa in malo quod dęmones inferrent hominibus: nam homo destitutus auxilio Angelico cum natura sit minor dæmone, non poterit se defendere a dęmone: nã nõ est potestas

sub

suo corio, quæ comparetur ei, Iob 41. Et ita noceret dæmon A homini, quantum vellet, quòd falsum est, quia quantumcunque dæmon inuaderet, illico occideret. Dicendum, quòd licet dæmon non inuadat, nisi eum quem destitutum inuenit, non potest nocere quantum vult, nititur enim dæmon nocere sine termino, scilicet ad perdendum hominem & cum sentit se illico reprimi a Deo, non per præceptum, sed per effectum, scilicet, quia coercet dæmonem ne nocere possit plusquam ipse vult, vt omnia maneant sub certa regula prouidentiæ. Et hoc Deus potest per seipsum facere, sed verius est, quòd per Angelos facit, quia sicut Angelus custos arcet dæmones, vt nequaquam tangant hominem, quãdo Deus eum custodiri vult. ita & quando vult eum deseri, ipsi arcent dæmones ne noceant quantum volunt, sed quantũ Deus permittit, quòd si omnino deseruerint hominem dæmones illico eum perderent. Sciendum tamen, quòd dæmones ita multi sunt, & tam soliciti, quòd nemo est, qui B ab Angelo deseratur, quem dæmon illico non inuadat, quia etiam hoc pertinet ad diuinam prouidentiam: si enim secus esset, daretur quòd interdum desereretur homo ab Angelo, & dæmon non noceret ei, in quo frustraretur prouidentia Dei, cum ad hoc Deus faciat hominem deseri, vt puniatur, necesse est ergo, quòd qui deseritur, illico a dæmone inuadatur, & ita nihil erit sine ordine, nec in hoc est dæmonibus magna occupatio, aut fastidiũ, quia nimis hoc cupiont cum nos grauiter oderint, & rursus sunt substantiæ infatigabiles, cum sint puri spiritus, & velocis naturæ, vt subito hic, & mox in Oriente esse possint, potissime quia tãtus est eorum exercitus, vt vbiq; vbi homines considerantur multi eorum ad tentandum, & nocendum semper esse possunt.

Quid Christus voluit innuere per verba quæ dixit de spiritu immundo exeunte de homine. Et quid sibi volunt loca arida, & humida. Quæst. C. C

QVæretur quid Christus voluit innuere per hæc verba quæ dixit de immundo spiritu exeunte de homine. Aliqui dicunt, quòd innuitur differentia operũ Christi, & dæmonis, s. quia Christus vult polluta mundare, vt omnia munda fiot, dæmon autem vult munda, & ornata polluere, quia dicitur in litera, quòd inueniens domũ mundatam, & ornatam intrat in eam. Sic dicit Beda, scilicet posset simpliciter intelligi Dominum hæc ad distinctionem suorum, & Sathanæ operum adiunxisse, scilicet, quòd ipse semper polluta mundare, Sathanas autem grauioribus sordibus contaminare festinet. Sed non est iste sensus literæ quia tunc deberet cõiungi ista litera illi, vbi supra Christus D ostendebat, quòd non eiiciebat dæmones in potestate Beelzebub adducens ad hoc cõtrarietatem operum suorum, & dæmonis. Secundo, & efficacius, quia Christus dixit in litera, sic erit generationi huic pessimæ, ergo de Iudæis oportet intelligi, & non de comparatione operum Christi, & dæmonis. Alii dicunt, quòd intelligitur de hæreticis, qui aliquando fuerunt Gentiles, & conuersi sunt ad Christum, postea efficiuntur hæretici, quia dæmon possidebat eos, quando erant Gentiles, & exit de eis per baptismum, & quando efficiuntur hæretici plures, & grauiores dæmones eos possident, quam prius: quia melius illis fuerat viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire. Sic Hiero. refert dicens: quidam istum locum de hæreticis dictum putant, quòd immundus spiritus qui in eis ante habitauerat, quando Gentiles erant ad confessionem veræ fidei eiiciatur: postea vero cum se ad hæresim transtulerint simula E tisque virtutibus ornauerint domum suam, tunc aliis septẽ nequam spiritibus adiunctis reuertatur ad eos diabolus, & habitet in illis, fiantque nouissima eorum peiora prioribus. multo quidem peiori conditione hæretici, quàm Gentiles sunt, quia in illis est spes fidei, in istis autem pugna discordiæ, sed istum sensum abiicit Hieronym. quia non est ad propositum dictorum superiorum Christi, nec inferiorũ. Alii dicunt, quòd intelligitur de quolibet conuerso ad fidem, qui postea se peccatis immiscet, quia diabolus, qui eiectus fuerat ab eo rediit ad ipsum. Sic dicit Rabanus: homo enim quilibet ad fidem conuersus a quo diabolus per ba-

A ptismum eiicitur, qui eiectus inde loca arida peragrat, idest, corda fidelium: loca enim arida, vt ait Gregor. sunt corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur, loca vero humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet fluidas facit. in his ergo aridis iustorum mentibus diabolus requiem inuenire non potest, ideo redit ad priorem domum suam, idest ad hominẽ conuersum ad Christum, qui incipit ad vitia declinare, & inuenit domum istam vacantem, vt dicit Rabanus, idest a bonis actibus per negligentiam cessantem, & scopis mundatam, idest a vitiis primis per baptismum ornatam, s. simulatis virtutib. p hypocrisim: & tũc habitat iste dæmõ cũ aliis septem in hoie, i. vniuersitas vitiorũ designata per septẽ, & sunt grauiores dæmones isti, quã prior, quia iste homo, quãdo Gentilis erat, aperte malus erat, nunc vero etiam malus B est, & se bonum simulat, & tamẽ simulata sanctitas, duplex est iniquitas. Istum sensum tenet Augustinus dicens, per hæc verba signat Dominus quosdam ita credituros, vt non possint ferre laborem continentiæ, & ad seculum redituri sint, idest, ad vitia secularia, & prosequitur sic totam literã. Iste sensus licet videatur plaudere, nõ est sensus literæ, quia etiam non est ad propositum præcedentium verborũ, nec sequentium. Item quia Christus ostendit hoc Iudæis se dixisse, cum in fine ait, sic erit generationi huic pessimæ, idest illis, quibus loquebatur. Sic etiã dicit Cyrillus, quid enim hoc exemplum expectet ad Iudæos Matthæus expressit, sic erit generationi huic pessimæ. Sed dicendum, quòd litera est intelligenda de homine liberato a dæmone, ad quem postea propter demerita sua dæmon redire permittitur, quia grauius ei nocet, vt dictum fuit in expositione literæ, & sic futurum erat Iudæis, quia dicitur sic erit generationi huic C pessimæ, si tamẽ nõ deberet intelligi litera de homine sic liberato, non diceret Christus sic erit generationi huic. Et idẽ de homine intelligitur, & tamen innuitur, quòd sic Iudæis accidet. Sic exponunt Hier. Ambrosius, Chrysost. & Cyrillus. Dicit enim Hieronymus, spiritus immundus exiit a Iudæis, quando acceperunt legem, quia prius idola coluerant in Aegypto. Expulsus autem a Iudæis rediit dæmon ad Gẽtiles, qui dicuntur loca arida. Dicit enim Remigius loca arida appellat corda Gentilium ab omni humore salutarium aquarum, idest, sanctarum scripturarum, & spiritualiũ donorum aliena, & non inuenit ibi dæmon requiem, quia vt ait Remigius putabat diabolus posse habere requiem perpetuam in populo Gentili, s. vt ab eis semper coleretur, quia tamen Christo venienti Gentilitas credidit: iam locum in eis diabolus non inuenit, vt dicit Hieron. & ideo dicit reuertar ad domum meam, idest, ad Iudæos quos ante dimiseD ram, hoc enim fuit, quando Christum recipere noluerunt, sed occiderunt, quia tunc diabolus plene dominatus est eorum. Dicitur inuenit eam vacantem, idest, vacuam hospite, quia Christum quem recipere debuerant non habebant: quia ille dixerat, surgite recedamus hinc, & ideo præsidiis Dei, & Angelorum Iudæi carebant, sed erant ornati superfluis obseruationibus legis, & mundati a cultu idolatriæ, quia tamen ista nihil eis proderant, quia vacantes erãt, idest, Christum hospitem non habebant, diabolus habitat in eis plene illos possidendo: Et dicitur assumere alios septem secum, per quos signatur vniuersitas dæmonum, qui omnes habitant in cordibus Iudæorum. Vel, vt ait Hieronym. signantur dæmones subintrantes, propter absentiam Spiritussancti, quia vbi ille non habitat, necesse est, vt diabolus maneat, & quia Spiritussanctus septem dona habet, Isaiæ 11. Cum recesserit Spiritussanctus, subintrant cor hoE minis omnia mala opposita donis eius, quæ intelliguntur per totidẽ dæmones, quot sunt dona Spiritussancti. & sunt isti dæmones nequiores, quia vt ait Hieronym. multo enim maiore dæmonum numero possidentur blasphemantes in synagogis suis Christum Iesum, quàm in Aegypto possessi fuerant ante legis notitiã. Vel potest intelligi, vt ait Chrysost. quòd dæmones sunt nequiores, idest, grauiores pœnæ Iudæis inferũtur pro peccatis vltimis, quam pro primis: quã expulit Deus dæmonem de cordibus Iudæorum per Prophetas hortando illos, vt ad ipsum cõuerterentur, deinde per seipsũ expulit illis pdicãdo, & quia Prophetas occiderunt, & post ea Christũ, grauiora fuerũt, q̃ a Vespasiano, & tito p

morte Christi passi sunt, quàm quæ prius pro occisione F
Prophetarum in Babylone, & sub Antiocho patiebantur. Dicit tamen Cyrillus, quod dæmon expulsus fuit in Aegypto de Iudæis quando occiderunt agnum in figura Christi & liniti sunt sanguine eius, & sic euitauerunt destructorem sniã, Hieronymis, & Chrysost. conuenientes sunt, & maxime expositio Hierony. & sic Christus in hac litera voluit ostendere, quod Iudæi pro maiori parte ex aduentu suo nullam vtilitatem habuerunt, quia cum non suscepissent eum excæcati sunt, & grauius a dæmonibus possidebũtur, quàm si nunquam eis Christus prædicasset, nec legem habuissent.

Mar 3. Luc 8.

Adhuc eo loquente ad turbas: ecce mater eius, & fratres stabant foris quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te. At ipse respõdens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

Adhuc eo loquente. Hic ponitur vltimo confutatio insidiantium infirmitati naturæ assumptæ, scilicet, quia dũ prædicaret insidiabantur ei quidam volentes eum turbare annunciando aduentum cognatorum suorum, qui attinebant ei ex parte carnis infirmæ, & dicitur. *Adhuc eo loquente.* Idest, Dum Christus prædicabat ea, quæ habentur supra in litera. *Ad turbas.* Licet enim contra Pharisæos loqueretur, sermonem tamen non dirigebat ad eos, sed ad turbas, quia multæ astabant. *Ecce mater eius, & fratres.* Idest, Cognatos, quia fratres nullos habuit. *Stabant foris.* Idest, Extra domum, quia Christus prædicabat in domo quadam tunc, vt dicitur Sequenti capit. scilicet In illo die exiens de domo &c. *Quærentes loqui ei.* Idest, Venerant ad loquendum sibi. *Dixit autem ei quidam.* scilicet Christo, hic qui hoc dixerat erat de astantibus, & non de cognatis Christi, & annunciauit aduentum illorum. *Ecce mater tua, & fratres tui.* Ipsi enim miserant istum ad Christum; quia dicitur Mar. 3. & veniunt mater eius, & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, & hoc erat, quia ipsi non poterant intrare propter turbam, Lucæ 8. Venerunt ad illum mater, & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba. *Foris sunt quærentes te.* Idest, Volentes loqui tibi: non enim quærebant cum scirẽt vbi esset. *At ipse respondens dicenti.* In hoc innuitur, quòd ista verba, quæ erant aliqualiter aspera, non dirigebantur ad matrem, & cognatos, sed ad dicẽtem, eo quòd videbatur malo animo quæsisse, & dixisse hæc Christo. *At quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei.* q. d. Non putes, quod illi qui quærunt me, sint mater, & fratres speciali modo, quia mihi magis sunt mater, & fratres isti, quibus prædico. *Et extendens manum in discipulos.* Non intelligitur de solis Apostolis, & discipulis, qui eum familiariter sequebantur, sed etiam de omnibus qui audiebant verba eius, sic innuitur Mar. scilicet sedebat circa eum turba, & circunspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant ait: Ecce mater mea, & fratres. ergo de tota turba, quæ in circuitu erat hoc dixit, & non de solis discipulis. *Ecce mater mea, & fratres mei.* quasi dicat Tu vis, quod dimittam verbum inceptum propter matrem, & fratres superuenientes, & bene diceres si illi soli essent mater, & fratres, & tamen habeo hic matrem, & fratres, scilicet istos, quibus loquor. Non oportet. ergo q̃ dimittam istos pp illos, *Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei.* Probat dictum, s. q̃ assistẽtes essẽt sibi mr̃, & frẽs, & hoc quia ille est mater, & frater Christi, qui facit voluntatem Dei, idest, sequitur legem eius. *Qui in cælis est.* Non habebat Christus nisi vnum patrem, scilicet Deum, quia tamen Iudæi putabant Ioseph esse patrem eius, Luc. 3. ne crederetur de illo loqui dixit, qui in cælis est, vt videatur quòd de Deo loquitur. *Ipse meus frater, & soror, & mater est.* Satis apparet, quòd loquitur de quadam spirituali attinentia, & cognatione: nam non potest vna persona ad alteram, simul esse frater, soror. & mater: dixit autem Christus hic de sororibus, licet de eis supra non fiat mentio, quia forte ipsæ veniebant etiam nunc ad Christum, & tamen intelliguntur nomine fratrum, quia in eodem gradu sunt solo sexu differentes.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. C I.

QVæretur an ista sint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quòd non, quia ista ponũtur Luc. 8. post parabolas, quæ habentur sequenti cap. Dicendum, quòd sunt continuata, & quòd facta sunt immediate post præcedentia, inimo dum illa fierent, quia dicitur in litera, adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, idest, dum loqueretur ea quę habentur supra. Item quia Mar. 3. ponitur etiã hoc eo ordine quo hic scilicet post illa verba, quę Christus dixit cõtra Pharisęos de Beelzebub. Ad ordinem Luc. dicendum, quòd ipse mutauit ordinem, sic enim fit, vt communiter, quòd multis Euangelistis narrantibus eandem, rem, quidam tenent ordinem naturalem, & quidam non.
G Sic dicit August. lib. de concor. Euan. scilicet hoc sine dubio consequenter gestum intelligere debemus, pręmisit enim cum ad hoc narrandom transiret, adhuc eo loquente ad turbas, quid est adhuc, nisi quando illud loquebatur? nam & Mar. post illud, quod de blasphemia Spiritussancti retulerat dixit, & veniunt mater eius, & fratres. Lucas enim non huius rei gestæ ordinem tenuit, sed pręoccupauit hoc, & recordatum ante narrauit.

An Maria habuit alios filios, qui essent fratres Christi.
Quæst C II.

H QVæretur cum dicatur hic, ecce mater tua, & fratres, & Christus sit filius Mariæ, an illa habuit alios filios, qui essent fratres Christi? Aliqui dicũt, quod sic, cũ Euangelista hic fratres nominet. Et isti dicunt dupliciter, quidam dicunt, quod Christus genitus est ex Maria, & Ioseph, sicut Cherintus hęreticus, & tunc poterat Christus habere fratres ex patre, & matre. Sed isti insaniunt cum supra dicatur 1. capit. quod inuenta est Maria habens in vtero de Spiritusancto. Et Angelus dixit, quod ex ea natum est de Spiritusancto ideo non de viro, & allegatur ibi dictũ Isaiæ, scilicet ecce virgo concipiet, vt innuatur, quod Christus manente matris virginitate, conceptus, & natus est. Item dicitur ibi Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum, & vocauit nomen eius Iesum, ergo saltem necesse est dici vsque ad Christi natiuitatem Mariam semper mansisse virginem. Alij dicunt scilicet Heluidius hæreticus, vt refert Hierony. libr. contra Heluidium, quod Maria ante Christi natiuitatem semper fuit virgo, sed eo nato cognita est a Ioseph, etenim filios habuit, qui vocantur fratres Domini, & probat
I hoc, quia supra capit. 1. dicitur, Antequam conuenirent inuenta est habens in vtero de Spiritusancto, ergo videtur quod postea conuenerint. Item quia dicitur eodem capitul. quia Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit, ergo innuitur, quod postea cognouerit Item quia dicitur ibi donec peperit filiũ suũ primogenitũ, ergo post illũ alios habuit. Itẽ q̃a hic nominant fratres Dñi, sed siue sint ex parte matris siue patris apparet, quòd Maria fuerit cognita. Sic dicit Hier. li. cõtra Heluidium, s. huic Heluidij vna propositio sumitur, q̃ fratres Dñi in Euangelio nominãtur; vnde inquit fratres Dñi dicti sunt, qui non erant fratres. Sed etiam hęc insania est: nam virgo Christum peperit, & postea semper in virginitate mansit, vt est suppositio fidei, de quo magis dictum est supra cap. 1. q. 50. Et ad ista etiam argumenta Heluidij, ibi responsum est: non ergo habuit Christus fratres aliquos,
K nec ex parte patris, quoniam patrem non habuit in terris, nec etiam ex parte matris, quia illa semper in virginitate mansit, sed nominantur fratres more scripturæ illi qui cognati sunt.

Qui erant isti fratres, & quomodo dicitur Christus habere fratres. Et quòd fratres affectu dicuntur dupliciter.
Quæst. C III.

QVæretur qui erant isti fratres, vel quomodo dicitur Christus habere fratres. Aliqui dicunt, q̃ sicut Christus

ſtus nō erat filius Ioſeph,& tñ putabatur filius eius,Luc.3.
Ita ēt iſti nō erāt fratres Chriſti,& tñ putabātur eſſe fratres
eius,& tñ tunc oportet,ꝙ ponerentur eſſe filii Ioſeph: nā ſi
eſſent filii Mariç vere eſſent fratres eius: ſin autem eſſent fi-
lii Ioſeph non eſſent fratres Chriſti,ſed putarentur,ſicut pu
tabatur Ioſeph pater Chriſti,& ita multi tenent quòd iſti
fuerunt filii Ioſeph ex alia vxore,vt refert Będa.Et tamen
Hieron.improbat hanc poſitionem dicens,quidam vero
fratres Domini ex alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur ſe-
quentes deliramenta apocriphorum,quandam geſtam mu
lierem confingentes,& tamen hanc poſitionem tenet ali-
qualiter Aug.lib.de quęſtionibus Euangelii,ſ.ex cognatio-
ne Ioſeph dici potuerunt fratres eius,ab his qui illum patrē
Domini arbitrabantur. Aliter tamen tenetur communiter,
& verius ſcilicet quod iſti erant fratres,ideſt,cognati Chri-
ſti ex parte matris ſcilicet filii ſororum Mariç,& potiſſime
illius Mariç,quę vocatur Maria Iacobi,Marci 16.& Lucę
24. Ideſt,Mater Iacobi,ſiue Maria Cleophæ,ideſt,vxor
Cleophę,Ioan.19.Quę tamen fuerat vxor Alphęi prius,cu
ius filii fuerunt iſti,qui vocantur fratres Domini.Sic dicit
Hierony.Nos autem fratres Domini,non filios Ioſeph,ſed
conſobrinos Saluatoris ſororis Mariç matertetę Domini fi
lios intelligimus,quę eſſe dicitur mater Iacobi minoris,&
Ioſeph.Fratres aūt cōſobrinos dici oīs ſcriptura demōſtrat,
iſti autem fratres erant Iacobus,& Ioſeph,& Simon,& Iu
das,ſequenti cap.& Marci 6.Illi tamen tamen ſunt filij Ma
riæ Iacobi,quæ eſt ſoror Virginis.Cum autem obiicit Hel-
uidius fratres habuiſſe Chriſtum. Dicit Hieron. quod
quatuor modis in ſcripturis fratres dicuntur,ſcilicet,natu-
ra,gente,cognatione,affectu.Natura,vt Eſau,& Iacob.Gen
te,vt omnes Iudęi fratres dicuntur,Deuteronom.15.& 17.
Scilicet,Non poteris conſtituere ſuper te regem, qui nō ſit
frater tuus.Cognatione, vt qui ſunt de eadem familia, vt
Gen.13.Dixit Abraham ad Loth: Non ſit rixa inter te, &
me,quoniam fratres ſumus. Affectu dicuntur fratres dupli
citer,ſcilicet,in ſpeciali,& generali. In ſpeciali, vt omnes
Chriſtiani dicunť fratres,infra 23. Omnes vos fratres eſtis.
Generali, vt omnes homines ex vno patre primo nati pari
germanitate coniunguntur.Dicit autem,quòd non dicunť
fratres Domini natura,quia oportebat tunc exprimi patrē,
vel matrem,& tamen ſcriptura non dixit eos filios Ioſeph,
nec Mariæ.Non etiam dicuntur fratres gente, qa abſurdū
eſt,ꝙ pauci ex Iudæis vocenť fratres gente,qa abſurdū eſt,
ꝙ pauci ex Iudæis vocenť fratres,cū oēs Iudæi qui ibi erāt
fratres poterant appellari,nec ēt dicūtur fratres affectu ſpe
ciali,quia tūc potius Apoſtoli fratres dicerentur, idē ēt affe
ctu cōi,quia ſic omnes homines fratres erant ei, ideo ſtul-
tum erat quoſdam ſolum fratres nominare.Reſtat ergo, vt
dicantur fratres cognatione, ideſt, quia erant de eadem fa-
milia,ſ.filiü ſororis matris ſuæ,vt dictum eſt.

Quare nunc fratres Chriſti,& mater ad eum venerunt. Quaſt. CIIII.

QVæretur,quare nunc mater,& fratres Chriſti venerūt
ad eum. Aliqui dicunt,quod denunciatum fuerat il-
lis Chriſtum incidiſſe in furorem,& veniebant vt
compaterentur ei,ſic dicit Theophilus,ſcilicet quia propin
qui Domini venerant tenere eum, tanquam in furiam ver-
ſum,mater eius amoris compaſſione detenta,venit ad eum:
Iſtud autem dicunt, quia Marc. 3. vbi iſtud ponitur paulo
ante,quòd conueniebat turba ad Chriſtum, ita vt non poſ-
ſet nec manducare panem,ipſe autem exiuit ad illos, & cū
audiſſent ſui,exierunt tenere eum,dicebāt enim in furorem
verſus eſt.Sed hoc parum valet,quia diſcipuli non dixerūt
illud quaſi vere putatēt Chriſtū a mēte alienatū, ſed locuti
ſunt in amaritudine aiæ ſuæ,qa ipſi adhuc infirmi carnales
erāt,& non permittebanť comedere pp turbas,nūc vero cū
Chriſtus diſcumbere vellet,conuenit iterum turba, & ipſe
relicta intentione ciborum exiuit,vt prædicaret eis, in quo
diſcipuli nimis indignati,& irā continere non valentes, di-
xerunt,ecce in furorem verſus eſt,& exierunt tenere eum,
Chriſtus tamen non oſtendit in ſe aliquid furoris, ita vt ad
matrem,& cognatos fama peruolaret de furore eius, vt per
uenirent cōpati ei.Aliter poteſt dici,& melius, ꝙ Chriſtus
propter opus prædicationis non manebat in patria ſua, ſed
A diſcurrebat per varia loca, & quia cognati ſui qui vocātur
hic fratres,& etiam mater manebant in Nazareth quaſi ſē
per,vt innuitur ſeq.cap.& Mar.6.ſcilicet & ſorores eius nō
ne omnes apud nos ſunt? ex deſiderio ergo videndi eū, qa
forte iam diu non viderant venerunt,vt viderent. Sic dicit
Titus derelictis cognatis carnalibus Dominus inſiſtebat do
ctrinæ paternę,quia vero deſiderabatur propter abſentiam
veniunt ad eum.Sic etiam dicit Chryſoſt.ſ.ex hoc maniſe-
ſtum fit,quòd non ſemper cum eo erant fratres eius, & ma
ter,quia vero dilectus erat,ad eum propter reuerentiā,& af
fectum veniunt de foris expectantes. Aliter poteſt dici, ꝙ
veniebant forte ad conferendum cum eo de aliquibus per-
tinentibus ad rem familiarem ipſorum, ſed hoc non vide-
tur,quia Chriſtus omnia hæc contempſerat, & contemne-
re docebat,cum ipſe non habebat vbi declinaret caput ſuū,
B ſupra 8.& Lucæ 9. Ideo de negociis rei familiaris nihil cū
eo tractaretur.

Quare fratres Chriſti, & mater foris ſtabant eo prædicante. Quaſt. CV.

QVæretur,quare fratres Domini, & mater foris ſtabāt
eo prædicante.Dicendum, quòd Chriſtus nunc in
quadam domo prædicabat, & eo prædicante ve-
nerunt fratres eius,nec tamen intrauerunt domum. Et di-
cunt aliqui, quòd fuit hoc, quia contemnebant verbum
eius.Nam dicitur Ioann.9.quod fratres ſui non credebant
in eum.cui conuenit quod hic dicitur,quòd eū quærebant
de foris expectantes.Alii dicunt,quòd hoc faciebant ex ſu-
perbia,voluerunt enim gloriari forte de cognatione Chri-
ſti, & ideo non ſe miſcuerunt turbæ ad audiendum uer-
C bum,ſed per ſe foris manſerunt quaſi aliquid eſſent, & poſ
ſent a cęteris conſpici, & cognoſci, quòd fratres Do-
mini erant. Sic dicit Chryſoſtom. uide fratrum eius ela-
tionem:cum enim deceret eos ingredi,& audire, cū turba
foris eum expectant.Sed quid de matre, quæ libenter filii
uerba audiret credens in eum,nec ſuperbiens, quod ma-
ter eius eſſet? Dicendum,quod ipſa libēter ſe miſcuiſſet tur-
bæ,vt filii verba audiret,quia tamen veniebat in comitatu
fratrum Domini,oportebat quòd eis,quia viri erant obedi-
ret,non recedens ab eis,vt ſuam teneret,honeſtatem,cum er
go illi foris manerent,ipſa quoque foris ſtetit.Item quia li-
cet ætate matrona eſſet:virgo tamen verecunda erat, & cum
turba ſederet in circuitu Chriſti loquentis, vt dicitur Mar.
3. forte erubuit turbæ ſedenti ſe immiſcere,ne attentorum,
ad verbum Chriſti turbaret quietem. Aliter poteſt dici de
fratribus Chriſti,quòd foris manſerunt,quia non potuerūt
D accedere ad eum propter turbam.Sic dicitur Luc. 8. Vene-
runt ad illum mater, & fratres eius, & non poterant adire
eum præ turba.Dici tamen poteſt,vt vult Chryſoſto. quòd
ipſi aliqualiter contemnebant verbum Domini:vel propter
ſuperbiam foris manebant:nam licet turba obſtabat eis, ne
accederent ad loquendum Chriſto,non obſtabat tamen, vt
audirent verbum prædicantis,maxime cum ipſi fecerint eū
tunc vocari,quādo prædicabat,vt patet Mar. 3.Vnde culpā
aliquam effugere non poſſunt.

Quare iſte dixit Chriſto,quòd mater,& fratres eum quærebant. Quaſt. CVI.

QVæretur de iſto qui nunc dixit Chriſto, quòd quære-
bant eum mater,& fratres,quare ſic dixit.Aliqui di-
cunt, quòd quidam ex inuidia volentes Chriſtum
E contemptibilem oſtendere ex conditione parentum, quaſi
de pauperibus natus eſſet dixit,ecce mater tua,& fratres tui
quaſi dicat. Vide quantum vales qui tales fratres, & matrē
habes.Sic dicit Theophilus,ſcilicet quidam hoc ſic intelli-
gunt,quòd Chriſto docente quidam inuidentes ſubſannan
tes eum ſuper doctrina eius dixerunt,mater tua, & fratres
tui ſtant foris volentes te videre, tanquam per hoc eū igno-
bilem demonſtrarent. Alii dicunt,quod quidam dolentes,
quòd Chriſtus ſic doceret,& volentes eum impedire dixe-
runt:ecce mater tua,&c. quaſi per hoc ceſſatum eſſet. Ter-
tio poteſt dici,quòd quidam fecerūt hoc,vt ponerent Chri
ſtum in perplexitate,vt ſi propter cognatos ceſſaret a prædi
catione,accuſaretur quaſi præponens carnalia ſpiritualibus:
ſi vero

F si vero non cessaret videretur matrem contemnere permittens eam,& fratres manere foris expectantes:tales enim sæpe propositiones ei faciebant,vt eum quasi perplexum tenerent,sicut quando petnierunt an daretur census Cæsari, infra 23.& quando obtulerunt ei adulteram petentes quid facerent,Ioann.8.sic dicit Hieron.videtur mihi iste qui nunciat non fortuito,& simpliciter nunciare,sed insidias intendere vtrum spirituali operi carnem, & sanguinē præferat. Quarto potest dici,quòd iste dixit hoc Christo,quia fratres eius rogauerant,vt diceret.sic patet Mar.3.scilicet. Et venit mater eius,& fratres,& foris stantes miserunt ad eum vocantes eum.Sed dicendum,quòd vtrunque esse potuit,scilicet,quòd fratres Christi rogaſſēt istum,vt vocaret Christū, & quòd ipse hoc libenter acceperit quasi causam inueniens ad calumniandum Christo,& turbandum eum, quod aliqualiter innuitur ex verbis Christi ad istum aspere dictis, G quod non fecisset,nisi iste peccasset in aliquo.

Quare cognati Christi fecerunt,quòd vocaretur tunc cum possent expectare. Quæst. CVII.

QVæretur quare cognati Christi fecerunt, quòd vocaretur tunc,quando prædicabat cum possent expectare vsque ad finem ibi.Dici potest,quòd fecerunt ex contemptu: nam despiciebant eum, nec enim volebāt credere in ipsum.Ioan.7.Cum tamen multi in eum crederent,& propter hoc intrare noluerant,vt dicit Chrysostom. Ita quasi despicientes prædicationem eius non curauerunt, quòd illam interrumperent.

Sed hoc non satis stat, quia licet non crederent in eum, & despicerent eum in corde suo,publice tamen non despicerent illum,maxime in verbo prædicationis,in quo ipse H habebat honorem magnum apud plebem, & honor eius vndecunque veniret,redundabat in fratres suos. Secundo potest dici,& melius,quod hoc fecerunt ex inani gloria, quia si expectarent finem verbi,vt tunc loquerentur, iam turba recessisset,& nemo eos agnosceret, voluerunt autem nunc Christum prædicantem vocare,vt omnes qui astabant conuerterent oculos in eos,& viderentur aliquid esse in conspectu totios plebis,& felices iudicarent,quod tāti viri fratres esse meruerant. Tertio erat propter superbiam, vt viderentur ipsi Christo maiores,& imperare ei. cum dicatur Mar. 3.Quòd stantes foris miserūt ad eum vocantes eum. De his dicit Chrysost. Vide fratrum eius elationem,cum enim deceret eos ingredi,& audire cum turba,vel si hoc nollent expectarent finem sermonis,& tunc eum adirent, extra eum vocant,& coram omnibus hoc faciunt superfluum honoris amorem ostendentes,& monstrare volentes, quod cum I omni potestate Christo aliquid iniungunt. Quarto potest dici,quod fecerunt hoc ex quadam confidentia: putabant enim,quod propter honorem matris,& desiderium ipsorū quos forte diu non viderat,audito nomine eorum illico cessaret.Sic dicit Titus, scilicet Putabant autem fratres eius, quòd cum eorum audiret præsentiam,dimitteret populum reueritus maternum nomen,& flexos amore materno. Sed etiam si fecerint hac intentione,non excusantur a culpa:imprudenter enim diuinom sermonem interrumpere volebāt cum eis postea locus esset adeundi Christum. Etiam quia dato,quod non prædicaret,sed quidquid aliud esset quod ad totam plebem ageret,ob reuerentiam tantę multitudinis finem rei expectare debuissent, ne se toto populo simul maiores,& honorabiliores ostenderent,si vellent, quod Christus interrupto sermone ad plebem eis solis in re non necessaria loqueretur,vnde Christus tanquam imprudenti peti- K tioni non assensit. Sed obijcitur,quia mater erat cum fratribus,& de omnibus dicitur quod quærebant eum, & quod miserunt vocare eum,Mar.3.Dicendum, quod mater non iussit eum vocari,sed fratres,sed dicitur de omnibus simul quia verum est,quod omnes ad Christum veniebant,& manebant foris: ipsa tamen prohibere non potuit, quòd illi faciebant,qui viri erant. Vel forte,vt non contenderet permisit eis ad libitum agere,vnde ipsa non peccauit,nec quicquā temere egit,illi vero in aliquo peccauerunt,& imprudenter egerunt.Sic dicit Aug.lib.de natura,& gratia, scilicet sed quicquid dicatur de fratribus Domini, de sancta Virgine Maria propter honorem Christi nullam prorsus cum de

F peccatis agitur habere volo quæstionem, inde scimus,quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum,quòd concipere,& parere meruit eum quem cōstat nullum habuisse peccatum.

Quomodo dicitur hic,quòd fratres Christi quærebant eum, cum essent cum ipso. Quæst. CVIII.

QVæretur quomodo dicitur hic, quod fratres Christi quęrebant eum,quia ipsi erant cum eo assidue,erant enim fratres eius Iacobus,& Iudas,vt dicitur sequēti cap.& Mar.6.& tamen isti erant Apostoli,quia iste Iacobus est,qui vocatur Iacobus minor. Mar.15.& fuit Apostolus qui vocatur Iacobus Alphei,supra 10.Iudas autem fuit frater eius,& ideo vocatur Iudas Iacobi,idest,frater Iacobi Luc.6.& etiam iste erat Apostolus,eodem cap.& Act.1. Et G tamen Apostoli semper erāt cum Christo, vel mittebat eos ad prędicandum, non ergo venirent nunc cum matre eius ad videndum ipsum.

Dicendum,quòd multi dicebantur fratres Domini,specialiter tamen quatuor,scilicet,Iacobus,& Ioseph,Iudas,& Simon,vt patet sequenti cap.& Mar.6.Duo autem eorum, idest,Iacobus,& Iudas erāt semper cum Christo,quia erant Apostoli.Alii autem duo scilicet Simon,& Ioseph poterant nunc venire cum Virgine,& forte aliqui alij,quia alios consobrinos habebat Christus scilicet Iacobum,& Ioannem filios Zebedæi.& alterius Mariæ sororis matris Domini.& forte etiam alios,de quibus expresse non fit mentio,quod essent fratres Domini,sicut nec filii Zebedęi vocantur fratres Christi,licet attinerent et in eodem gradu in quo illi quatuor qui vocantur fratres eius,sequenti cap.& Mar.9. H & multi ita poterant venire,qui dicerentur fratres Christi, venirent forte etiam sorores,quia licet hic de solis fratribus dicatur,Christus tamen dixit,ipse est frater meus,& soror, & mater,in quo innuit,quod mater,& frater,& sorores veniebant.

Ad quid Matthæus introduxit de matre,& cæteris venientibus ad Christum. Quæst. CIX.

QVæretur ad quid Matthæus introduxit de matre,& fratribus Christi venientibus nunc ad eum.*Dicendum*,quod omnia,quę scripta sunt,ad nostram doctrinam scripta sunt,ad Rom.15.& ita est illud. Prodest autem ad doctrinam in duobus.primo inquantum Matthęus tacite argui fratres Christi,quòd imprudenter voluerunt interrumpere sermonem eius, cum ait. Adhuc eo loquente I ad turbas quasi dicat Tunc quando loquebatur,nondum completo verbo vocabant eum.In quo ostendit quod imprudenter agebant,quia nihil vtilius agi poterat,quā quod tunc Christus exercebat,indecens ergo erat interrumpi vtilia pro rebus paruis,præsertim cum vtrisque locus esset.Sic dicit Chrysost. Euangelista ostendit hoc ipsum obscure insinuās cum dicit,adhuc eo loquente,ac si diceret nunquid non erat tempus?ad quid autem loqui volebant?Si pro dogmatibus veritatis,publice, atque cunctis audientibus proponere debebant,vt communiter omnibus fierent vtilitati: si autem de alijs sibi ipsis pertinentibus non oportebat ita festinanter vocare,vnde manifestum est,quod ex vanagloria hoc faciebant,& sic instruit nos Matthæus in hoc arguēdos esse,qui humana colloquia diuinis præponunt. Secundo prodest ad ostendendum,Christi virtutem,& hoc fuit præcipuum,qui ita se habuit moderate,vt carnis,& sangui- K nis eum affectio non moueret,vt interruptum sermonem non interrumperet.

Quare Christus respondit aspere vocanti eum pro matre, & pro fratribus eum exquirentibus. Quæst. CX.

QVæretur quare Christus respondit aspere vocanti eū. Nam dixit ei:quæ est mater mea?& qui sunt fratres? idest,quare dicis mihi de matre,& de fratribus?potuisset enim blandius dicere,scilicet,sustine modicum,& ibo.Dici potest,quod dixit hoc Christus pungens istum vocantem,

vocantem, quia iniquo animo eum vocauerat scilicet volens eum ignobilem ostendere, vt dicit Theophilus, siue quia insidians hoc dixit, vt ait Hiero. & sic potius eum arguit, quam ad vocationem responderit. Si autem dicatur, quod iste non egit iniquo animo, sed solum exoratus a Christi fratribus, vt eum vocaret. Dicetur, quod adhuc imprudenter egit, quia non debuerat eum vocare quousque verbum finiret: nam uidetur quod iste importune, & alte ad Christum clamauerit dicens, ecce mater tua, quia non poterat accedere ad Christum: nam iste esset aliquis de extremis inter auditores, maxime a Christo distantibus, cum fratres Christi qui foris erant dixerint ei, quod vocaret illum, & tamen ipsi non poterant adire eum præ turba, Luc. 8. Ergo nec iste posset: clamaret igitur ad Christum dicens, ecce mater tua, & talis clamosa interruptio sermonis erat nimis reprehensibilis, quia imprudenter fiebat, debuit ergo aliqualiter pungi. Tertio fecit Christus hoc propter seipsum, quia nō erat decens, quòd ipse nunc vocatus exiret, ideo debuit non solum non exire, sed etiam vocantem increpare. Quia si tacuisset, & non exiret, nesciretur quid melius esset, vt ergo aperte ostenderet multo excellentius esse audire verbum Christi, & prædicare, quàm colloqui matri, & fratribus, arguit vocantem quasi illicite agentem. Sic dicit Chrysost. Considera quale erat astante ei toto populo, & ab ore eius pendente iam inchoata doctrina eum foras extrahere: ob hoc, & Dominus quasi increpando respondit.

Quare dixit Christus quæ est mater mea, &c.
Quæst. C X I.

QVæretur quare dixit Christus quæ est mater mea, & qui sunt fratres? Aliqui dicunt, quod per hoc negauit Christus se habere fratres, nullos enim habebat vt ostensum est supra quæst. 13. Sed dicendum, quod non stat, quia verum erat, quòd Iudæi hoc dicebant: nam non vocabant istos fratres eius, quasi ex eodem patre, vel matre genitos, sed quia cognati eius erant, secundum consuetudinem scripturæ, & hoc verum erat. Item quia tunc etiam negaret matrem, quia dixit quę est mater mea? & tamen illā non negat, erat enim vera mater eius. Aliqui dicunt, quod negat eam matrem, sicut Marchion, & Manichęus hęretici, qui dixerunt Christum habere corpus phantasticum nec fuisse verum hominem, & consequenter nec matrem habere poterat. Vnde dicunt, quod Maria Christum non peperit, sed eum fortuitu reperit, & sic vt filium accepit. Sic dicit Hieron. non ergo iuxta Marchionem, & Manichęum matrem negauit, vt natus de phantasmate putaretur, quia ille qui eam in cruce agnouit non negaret eam nunc. sic dicit Ambro. & Hilarius non negatur hic mater, quæ de cruce agnoscitur. Etiam quia si eam negare voluisset potius aliàs quam nunc negaret eā scilicet quando improperabatur sibi propter eam, & fratres, sequenti cap. & Mar. 6. scilicet Vnde huic sapientia, & virtutes nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria? & tamen tunc non negauit eam esse matrem, ergo nec nunc negaret, sic dicit Chrysost. Si negare vellet matrem, tunc vtique negasset, quando Iudæi exprobrabant ei de matre. Dici potest ergo vno modo, quod Christus nec matrem, nec fratres negauit, & tamen aliqualiter aspere locutus est, quia fratres sui meruerant scilicet quia contemnebant eum, & intrare noluerant ad sermonem eius. Sic dicit Chrysost. scilicet aliter Euangelista dixit quod fratres eius nondum credebant in eum, cui conuenit quod hic dicitur, quod eum quærebant de foris expectantes, & secundum eandem intentionem Dominus eorum, nō sicut propinquorum meminit, vel quia propter inanem gloriam, & superbiam eum dum prædicaret vocauerant. Sed dicetur quid de matre, quia nihil in his peccauerat? non debuerat enim ipsa obiurgari. Dici potest, quod etiam si propter hoc solum Christus respondisset aspere, quia fratres sui illud merebantur, adhuc matrem non excepisset, quia alias oporteret, quod ad eam exiret, quia non peccauerat, & fratres desereret, qui superbi erant: sed hoc fuisset grauius scādalum matrem a fratribus separare, ideo de vtrisq; similiter loquitur. Secundo dici potest, & melius, quòd Christus non dixit ista verba aspera propter matrem, & fratres, sed propter vocantem qui vel malo animo, vel impru-

A denter vocauerat: vnde non dicitur, quod ipse dixit quæ est mater mea? sed dicitur respondens dicenti ait, quæ est mater mea, &c. q. d. propter dicentem ista dixit, & non intendens increpare fratres. Tertio potest dici, quod hoc dixit Christus, etiam si non intenderet increpare fratres, nec vocantem, quia ostendere volebat, quod matri, & fratribus etiam non peccantibus præponendus erat Dei cultus, & spiritualis cognatio, vnde est sensus quæ est mater mea, & fratres? idest nunquid de matre, & de fratribus curandum est, vt propter eos bona spiritualia negligantur? q. d. non. Sic dicit Chrysost. s. hoc non dixit matrem, aut fratres omnino reprobando, sed ostendens, quod super omnem cognationem temporalem oportet propriam animam præhonorare, & tamen verum est, quòd Christus in his verbis potius vocātē

B quàm fratres arguit. Sic dicit Hieron. Dominus non, quod matrem negaret, & fratres exire contempsit, sed quod responderet insidianti. Sic & Chrysost. dixit, scilicet, non dixit vade, dic ei quòd non est mater mea, sed ad eum qui nunciauerat, extendit sermonem.

Quare Christus nunc non exiuit ad matrem, & fratres eum quærentes. Quæst. C X I I.

QVæretur quare Christus nunc non exiuit ad matrem, & fratres. Dicendum, quod fuit primo, quia indecēs erat, quod minora bona maioribus præponeret: nā caro, & sanguis nihil prodest, Ioan. 6. Verbum autem Dei saluare potest animas nostras, ideo nihil ei præponendum erat. Sic dicit Iacobus: suscipite insitum verbum, quod saluare potest animas vestras. Iac. 1. Præsertim autem Christus

C qui erat regula morum hoc facere debuit: nam & si mater eius honoranda erat super omnes matres, pater tamen honorabilior erat, cuius opera erant prędicare verbum eius. Sic enim Christus dixit Lucæ 2. Cum esset puer annorum duodecim dicente matre, fili quid fecisti nobis sic? nam & ego, & pater tuus dolentes quęrebamus te. Et ille ait quid me quęrebatis? nesciebatis, quod in his, quę patris mei sunt, oportet me esse. Sic dicit Hiero. & Beda, s. rogatus ab officio verbi non egreditur, non maternæ refutans obsequium pietatis, sed paternis se mysterijs amplius, quàm maternis debere monstrat affectibus: nec iniuriose fratres contemnit, sed opus spirituale carnis cognationi pręferens religiosiorē cordium copulam docet esse, quam corporis. Secundo fuit propter honorem populi, quia etiam si Christus loqueretur de rebus secularibus, si tota plebs attenderet, indignum erat, quòd adueniente matre aut fratribus tota hæc multitu

D do inexpleto verbo desereretur. Sic dicit Chry. Considera quale erat astante ei toto populo, & ad ore eius pendente, iā inchoata doctrina eum foras extrahere.

Tertio fuit, quia nullius necessitatis erat quod mater, & fratres quærebant: nam volebant videre eum, & alloqui, cū diu forte non vidissent, sed huic locus erat expleto verbo, ideo interrumpendum non fuit.

Quomodo hoc quod hic dicitur sit verum, scilicet, qui fecerit voluntatem patris mei. Et quomodo qui credit in Christum est mater eius. Et quomodo fidelis est frater Christi. Et quòd illud dictum redundat in honorem Beatæ Virginis.
Quæst. C X I I I.

QVęretur quare dixit Christus, qui facit voluntatem patris mei, hic mater, & frater, & soror est, & quomodo est hoc verum. Dicendum, quod ista necesse est

E spiritualiter intelligi cum eadem persona ponatur mater, frater, & soror. Vocantur autem fratres Christi omnes, qui faciunt voluntatem Dei, quia fratribus competit esse cohęredes eiusdē hęreditatis, qui tamen faciunt voluntatē Dei sunt cohęredes Christi ad Rom. 8. s. hęredes Dei cohęredes autem Christi: ergo sunt fratres eius, & ita ipse vocat fratres, Lucæ 24. Ite & dicite fratribus meis, soror autem eadē ratione qua frater dicitur, quia in eodem gradu sunt solo sexu differentes, in Christo tamen non est differentia sexus, quia ibi non est masculus, nec femina, Iudæus, nec Gentilis, ad Coloss. 3. Idem ergo est in Christo frater, & soror. Dicitur autem qui credit in Christum esse mater eius, quia sicut mater formatum puerperium habet in vtero, ita & in cor-

dibus

dibus nostris formatur Christus per fidem, ad Galat. 4. scili-
cet donec formetur in vobis Christus. Vel dicitur fidelis fra-
ter Christi, aut soror in eum credendo, mater autem illum
prædicando, quia qui prædicat format Christum in cordi-
bus proximorum, ad Galat. 4. Filioli mei quos iterum partu-
rio, donec formetur in vobis Christus, sic dicit Gregor. qui
enim Christi frater, vel soror est credendo efficitur mater
prædicando, quasi enim parit Dominum, quem cordi au-
dientis infundit, & mater eius efficitur, si per eius vocem a-
mor Domini in proximi mente generatur. Dixit autē Chri-
stus hoc propter multa. Primo vt doceat nos non confidere
in nobilitate carnis, sed in sola nobilitate virtutis, quia nulla
est maior nobilitas, quam attinere Christo, qui Deus est in
gradu propinquissimo, nullus autem est propinquior quā
esse matrem, vel fratrem. sed qui audit, & facit verba Dei,
est frater, & mater Christi, ideo hæc nobilitas valde deside-
rata est. Sic dicit Chrysost. Docet nos in nulla cognatione
confidentes, virtutem non negligere, si enim matri nihil pro-
dest matrem esse, nisi virtus adesset, quis vtique alius per
cognationem saluabitur? Secundo fuit ad complendum de-
siderium multorum. multæ enim fœminæ putabant Mariā
Beatissimam, quia Christum pepererat, & optabant simili-
ter matres fieri, vt dicitur Lucæ 11. Beatus venter, qui te por-
tauit, & vbera quæ suxisti, vt autem ostendat omnibus fœ-
minis, immo etiam viris hanc posse peruenire felicitatem
dixit, quod quicunque facit voluntatem Dei, est mater, &
frater Christi. Sic dicit Chrysost. Multæ mulieres sanctifica-
uerunt Beatam Virginem, & optauerunt tales fieri matres,
quid est igitur, quod prohibeat? ecce latam nobis constituit
viam. & licet non mulieribus solum, sed etiam viris fieri ma-
tres Christi. Tertio fuit etiam ad laudem matris Christi, si-
cut enim ipsa erat vera mater eius secundum carnem, quod
nulli alieri accidit, ita & ipsa super omnem creaturam fuit
spiritualiter mater Christi, faciendo voluntatem Dei, quia
nihil inter creaturas sanctius virgine inuentū est. Vtriusque
ergo maternitatis honor erat sibi in altera sibi soli, & altera
supra oēs. Sic dicit Chrys. non negans matrem hoc dicit, sed
ostendens, quod non solum est digna honore propter hoc
quod genuit Christum, sed etiam propter omnem aliam
virtutem, & licet fuerit magni honoris, quia Christum pe-
perit, maioris tamen fuit, quia in eum credidit. Sic dicit Au-
gustinus & Bernardus, felicior Maria suscipiendo fidem, q̄
concipiendo carnem Christi, Quarto fuit ad reddendum ra-
tionem dicti sui, & ista fuit præcipua causa: nam dixerat vo-
cans eum, ecce mater tua, & fratres. Teneri ergo videbatur
Christus exire ad matrem, & fratres, nisi aliud tunc faceret
quod matri, & fratribus præferendum esset, & ad hęc dixit
ecce mater mea, & fratres mei: nam nihil videtur inter gra-
dus attinentiæ cui maior amor, & honor debeatur, quam
matri, & consequenter fratribus, oportuit ergo, quod essent
tanquam mater, & fratres illi propter quos Christus nunc
cessabat exire ad matrē suam, & fratres, & sic dixit: ecce ma-
ter mea, & fratres, i. hic habeo matrem, & fratres, quid er-
go oportet exire ad eos, qui foris? potissime quia isti plures
sunt, quàm illi, & quilibet istorum est mater, & frater.

C A P. X I I I.

*IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. Et con-
gregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt nauiculam ascen-
dens sederet. & omnis turba stabat in litore, & locutus est eis
multa in parabolis dicens. Ecce exijt qui seminat seminare. Et
dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt vo-
lucres, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa,
vbi non habebant terram multam, & continuo exorta sunt,
quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æstua-
uerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem
ceciderunt in spinas, & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea.
Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum
aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui
habet aures audiendi audiat.*

IN *illo die.* Descripta fuit in præcedentibus promulgatio
Euangelii facta manifeste. Hic subditur promulgatio
eiusdem facta parabolice. Et diuiditur in duas partes, quia
Primo ponitur parabolica promulgatio. Secundo huius prę-
F dicationis per miracula confirmatio, sequenti cap. Prima in
duas, quia primo ponitur Christi prædicantis multiplex
documentum. Secundo populi audientis impedimentum
ibi. *Et factum est cum consummasset.* Prima in duas, quia
primo præponitur quædam introductio. Secundo ipsa pa-
rabolica prædicatio ibi. *Ecce exijt.*

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVæretur circa primum, an ista sint continuata ad præ-
cedentia. Aliqui dicunt, quod non, quia Lucæ 8. po-
nuntur istæ parabolæ, & post illas ponitur de matre
& fratribus venientibus ad eum, quod habetur præcedenti
cap. & sic videtur ordo esse mutatus. Dicendum, quod hic
est ordo continuus. nam ipsum ordinem quem tenet hic
G Matthæus, tenuit Mar. post aduentum matris, & fratrum
Christi subiiciens istas parabolas, Mar. 3. & 4. Item patet ef-
ficacius, quia dicitur in litera: illa die exiens Iesus de domo,
necesse est ergo istud factum fuisse eodem die quo facta sūt
ea quæ habentur supra immediate, s. aduentus matris, & fra-
trum Christi. Sic dicit Aug. de concor. Euan. s. cum dicit in
illo die satis iudicat hoc consequenter gestum post præmis-
sa, aut nō multa interponi potuisse, nisi forte dies more scri-
pturarum tempus significet. Sic dicit Beda, patet hanc do-
ctrinam Domini ad mare eadem die qua superiorem in do-
mo celebratum esse sermonem, terminato enim primo ser-
mone, continuo subiunxit Matthæus dicēs: in illo die exiēs
H &c. Ad ordinem Beati Lucæ dicendum, quod est ibi ordo
mutatus, quia prius fuit aduentus matris, & fratrum Chri-
quàm prædicatio istarum parabolarum. Sic dicit Aug. vbi
supra, s. Lucas enim huius rei gestæ ordinem non tenuit, sed
pręoccupauit hoc, & recordatum ante narrauit. Circa pri-
mum dicitur. *In illo die.* Scilicet, In quo mater, & fratres ve-
nerunt ad eum, vt præced. cap. *Exiens Iesus de domo.* Prædi-
cauerat enim ipsa die intra domum circumstante sibi multa
turba: vnde dicitur præcedenti cap. Adhuc eo loquente ad
turbas, ecce mater eius, & fratres astabant foris quærentes
loqui ei, idest, extra domum in qua prædicabat turbis. *Sede-
bat secus mare.* Scilicet, Exiuit de domo, & de ciuitate, & se-
debat iuxta litus maris, quia ista ciuitas in qua erat nunc,
erat iuxta mare, scilicet, Galilææ, siue Tyberiadis, quod vo-
catur hic mare absolute, eo quod iuxta alia maria Christus
nunquam stabat, licet enim mare Mediterraneum tangat
terram Iudæorum in toto latere Occidentali, Nu. 24. Chri-
stus tamen nunquam ibat ad illud mare, sed quandocūque
dicitur, quòd ipse erat in mari, vel iuxta mare, semper intel-
ligitur de mari Galilææ, vt ostensum est, 8. cap. quæst. 93. &
I ibi de nominibus huius maris, & causis eorū, & etiam alio-
rum marium, de quibus in scriptura fit mentio, dictum est.
Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ. Cupiebant enim au-
dire verbum eius, & sciebant quod ad hoc exierat de domo
vt prædicaret, ideo accesserunt ad eum. *Ita vt in nauiculam
ascendens sederet.* Quia erant turbæ multę ascendit in naui-
culam, & sedens loquebatur de nauicula ad turbas, & dici-
tur de nauicula, quia erat parua nauis, scilicet, piscatorum:
non enim erat illud mare, sed lacus, vel stagnum, & ideo nō
erant ibi magnæ naues onerarię ad portandas merces, sed
solæ nauiculæ piscatorum. *Et omnis turba stabat in litore.*
Nulli enim intrauerunt cum ipso in nauiculam, ne videren-
tur aliis præferri, sed tota turba stabat in litore, idest, sede-
bat, quia cum in longum verba extenderet, non est verisimi-
le, quòd pedibus starent, sed sederent auditores. Etiam quia
sic melius possent videre faciem eius, quàm si omnes starēt.
K Etiam quia ista erat consuetudo audientium eum prædicā-
tem: nam ipsa die quando venerunt mater, & fratres Chri-
sti ad eum ipso prędicante, sedebat turba circa eum, sic dici-
tur Mar. 3. Veniunt mater, & fratres eius, & sedebat circa
eum turba. *Et locutus est eis.* Scilicet, Turbis. *Multa in para-
bolis.* Scilicet, Omnes septem parabolas, quę habentur hic
prędicauit eis tunc, & forte plures alias, quę scriptę nō sūt.

Quare Christus exiuit de domo. Quæst. II.

QVæretur quare Christus exiuit de domo. Dicendum
primo, quod fecit hoc propter turbas, quia multi uo-
lebant

lebant eum audire, & non poterant capi in domo. Nam ipsa die prædicauerat in domo, & forte non poterant omnes ibi capi, vt audirent: voluit ergo exire extra vrbem, vt possent omnes audire, & hoc innuitur in litera, scilicet, exiens de domo sedebat secus mare, & congregatæ sunt ad eũ turbæ multæ. Sic dicit Hieron. scilicet, considerandum, quòd populus domum Iesu non poterat intrare, nec esse ibi, nam nisi Apostoli ibi audiebant mysteria, ideo egreditur de domo sua, & sedet iuxta mare, vt congregentur ad eum turbæ multæ, & audiant in litore, quæ intus non merebantur audire. A

Secundo vt quidam dicunt fuit hoc propter matrem, & fratres Christi: nam voluit loqui eis, & ad hoc exiuit de domo, & vrbe. Sic dicit Chryſ. scilicet, postquàm increpauerat eum, qui matris, & fratrum præsentiam nonciauit, fecit quòd illi cupiebant, scilicet, exijt domum primum sanans ægritudinem vanæ gloriæ fratrum. Tertium decentem honorem exhibens matri, scilicet, non exiuit propter eos, sed propter illam. Sic etiam dicit Theophilus licet matrem Dominus superius negligere videretur, tamen reueretur eam, propter eam namque egreditur circa mare. B

Quare Christus illo die circa mare exiuit, potius quàm alio die. Quæſt. III.

QVæretur quare illo die exiuit potius quàm alio. Dicunt aliqui quòd propter matrem, & fratres fecit: nam venerant ad eum, & non debebat detinere eos quin loqueretur eis ipsa die, ideo illo die exiuit ad mare. Dicendum, quòd hoc non multum stat, quia non est verisimile quin Christus loqueretur matri, & fratribus antequam exiret ad mare, quia quando venerunt non potuit eis loqui, quia prædicat: finito tamen verbo non est dubium quin loqueretur eis: non ergo exiret domum, vt eis loqueretur, nisi C forte præsupponatur quòd mox, vt Christus cessauit prædicare in domo exiuit ad mare, sed hoc nõ est verisimile, quia quando venerunt mater, & fratres, Christus prædicabat, & postea ad mare fecit longum sermonem dicens parabolas, quæ habentur hic: inter istas ergo duas prædicationes intercideret aliquas quies, vt sumeret cibum, vel similia, & tunc matri, & fratribus loqueretur, & non oporteret ad hoc exire ad mare. Præsertim, quia Hiero. dicit, quòd exiuit vt turbæ, quæ non poterant audire eum intra domum, foris audirent. Dicetur ergo, quòd Christus exiuit illo die foris, quia intentio sua tota, & occupatio erat prædicare: quandocunque ergo dispositio occurrebat, prædicabat, & quia nũc contigit turbas multas esse, quæ audire vellent, exiuit foras in die illo. Nam quandocunque turbæ peterent verbum, prædicabat eis. Vnde interdum cum vellet discumbere si turba D ad eum conueniret exibat, & prædicabat, vt patet Mar. 3. Ita vt interdum nec manducandi spatium haberet, quod ipse sponte faciebat: nam aliquando cum esset hora ciborum sedere volebat, sciens aliquos venturos ad se, vt prædicaret eis sicut Ioann. 4. Suadentibus ei discipulis manducare noluit dicens, Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, & hoc dixit, quia expectabat Samaritanos ad se venturos, qui statim venerunt, eo. cap.

Quare Christus exiuit ad mare. Quæſt. IIII.

QVæretur quare Christus exiuit ad mare. Dicendum primo, quod forte fuit locus in quo erat situs erat iuxta mare, & tamen voluit Christus exire foras, vt turbæ audirent eum, ideo iuxta mare exiuit. Secundo fuit, quia Christus volebat prædicare de nauicula, vt dicetur in E fra quæst. 6. Ad hoc autem oportuit, vt in mari prædicaret sedentibus turbis in litore. Tertio forte fuit propter causam mysticam, vt per locum docendi auditorum conditionem ostenderet scilicet quod amari animo, & instabiles erant sicut mare. Sic dicit Hierony. scilicet cœpit autem docere ad mare vt locus docendi indicet auditores amaros fuisse, & instabiles: ista videtur esse causa mystica, & non literalis, quia tamen Christus omnia ista in parabolis locutus est, potuit causa locis figuralis accipi.

Quomodo turbæ ad Christum veniebant. Quæſt. V.

QVæretur de istis turbis, quæ nunc ad Christum congregatæ sunt, quomodo veniebãt. Dicendum, quòd semper sequebantur Christum turbæ multæ tam propter signa, quæ faciebat super infirmos, Ioann. 6. Quam propter nouitatem doctrinæ, supra 7. & Mar. 1. & propter dulcedinem verborum eius, Ioan. 6. Et propter multas alias causas: & forte ista turba manebant cum eo in ciuitate tunc & quia ipso die prædicante eo in domo, non poterant omnes audire illum, exiuit ad mare, & omnes turbę, quę sequebantur eum foris egressum, conuenerunt ad illum.

Aliter potest dici, quòd nunc plures turbæ conuenerunt ad ipsum quàm fuerant cum eo ipsa die in ciuitate. Nã turbæ quæ veniebant ad eum non poterant eum semper sequi, sed ibant, & redibant, Mar. 6. Scilicet, erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi spatium habebant; audiebant ergo ipsum per duos vel tres dies, vel plures, & tunc recedebant: sic dicitur infra 15. Misereor turbæ, quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent: si dimisero eos ieiunos deficient in via. & sic innuitur, quòd tres dies cum Christo manserant, & volebãt iam recedere, cum dicat Christus si dimisero eos deficient in via, & hoc modo quibusdam venientibus, & aliis recedentibus, manebant semper turbæ cum Christo, nunc igitur potuit esse, quod conuenissent illo die multæ turbæ, quæ prius non fuerant cum Christo; ideo licet prius prædicasset in domo, voluit nunc propter eas egredi ad mare, & sic innuitur Lucæ 8. vbi ponuntur istæ parabolæ, & dicitur cum plurimæ turbæ cõuenirent, & de ciuitatibus properarent ad eum dixit exit qui seminat, &c.

Quare Christus ascendit nauiculam ad prædicandum. Quæſt. VI.

QVæretur quare Christus ascendit nauiculam ad prædicandum. Dicendum propter multitudinem turbarum scilicet, vt eum melius audirent, cum esset in loco excelsiori, & ita fieret si ipse esset in nauicula, & turbæ in litore, sic dicitur in litera, congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendens sederet, quasi dicat propter hoc ascendit in nauiculam, quia turbæ multæ erãt. Secundo fuit, & præcipue, vt non irruerent in eum, quia quando multi conueniebant irruebant in eum, vt tangerẽt ipsum & sanarentur a languoribus, Luc. 6. omnis turba quærebat tangere eum, quia virtus exibat de illo, & sanabat omnes. Etiam quia multi erant qui vt melius audirent irruebant in ipsum, vt sic propinquiores fierent Luc. 5. Scilicet, factum est cum turbę irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, cum autem intraret in nauiculam nemo posset appropinquare ei propter mare, & possent omnes audire, & ita fecit eodem capitul. nam petiuit vnam nauiculam, scilicet, Petri, & sedens docebat turbas de nauicula, & ita fecit hic, & ista est vera causa.

Tertio fuit vt auditores respicerent Christum in vultu, si enim in terra sederet circumstaret eum turba, nunc vero cum essent omnes in litore, & ipse in naui, omnes habebant eum ante faciem. Sic dicit Chry. non sine causa hoc factum esse oportet intelligi, sed vt post se neminem dimitteret, sed omnes auditores ante faciem haberet.

An Christus locutus est nunc omnia in parabolis, vel aliqua plane. Quæſt. VII.

QVæretur an Christus locutus fuit nunc omnia in parabolis, vel loquebatur aliqua plane. Aliqui dicunt, quod omnia dixit in parabolis, quia infra in litera quando dixerunt discipuli Christo quare in parabolis loqueris? dixit vt audientes non intelligant, si tamen loqueretur aliqua plane, intelligerent illa; ergo omnia in parabolis dicebat. Item quia prædicauit Christus ea, quæ habentur hic, & tamen hic non habentur nisi parabolæ. Item patet, quia Mar. 3. Vbi ponuntur istæ parabolę dicitur, talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, sine parabola autem

tem

tem non loquebatur. Item patet, quia si cum istis parabolis loqueretur Christus aliqua plane, maxime istud esset expositio parabolarum, quia nihil esset magis necessarium, & tamen nō exponebat parabolas turbis, sed discipulis seorsum quando erat in domo infra in litera, & Mar. 4. ergo non dicebat aliqua plane turbis.

Aliqui dicunt, quòd non prædicabat omnia in parabolis sed quædam, quia dicitur in litera, & locutus est eis multa in parabolis: ergo non omnia, idem Mar. 4. Scilicet, docebat illos in parabolis multa.

Dicendum, quòd autem quæritur de isto sermone Christi specialiter, aut de cæteris in modo suo communi prædicandi. Si quæratur de aliis, dicendum quòd Christus multa loquebatur plane: nam in illo magno sermone quē Christus fecit in monte supra 5. & 6. & 7. fere nihil in parabolis dixit nisi accipiatur parabola large, vt illud: vos estis sal terræ, & illud, nemo accendit lucernam. Si autem quæratur de isto sermone specialiter satis potest teneri, quòd solas parabolas dixerit, vel quòd interseruerit aliqua plana cum parabolis. Et cum dicitur, quòd locutus est multa in parabolis, non tollitur quin omnia, quæ nunc dixit in parabolis dixerit, sed dicitur, quòd dixit multa, eo quod iste sermo fuerit longus. Potius tamen videtur, quòd Christus etiam nūc nō dixerit omnia in parabolis, sed multa plane dixerit, q̃a alias populus non intelligens fastidiret cum sine fructu maneret: licet ergo propter aliquam causam multa in parabolis dicta sint quæ non intelligebantur, multa etiam plane dixerat, q̃ intelligerentur. Sic dicit Hieron. notandum, quòd non omnia locutus sit eis in parabolis, sed multa: si enim dixisset cūcta in parabolis absque emolumento populi recessissent per spicua miscentur obscuris, vt per ea, quæ intelligunt prouocentur ad eorum doctrinam qui non intelligunt.

Ad primum dicendū, quòd loquebatur Christus in parabolis, vt audientes non intelligerent, & ideo illa quæ volébat obscura manere parabolice dicebat, quia tamen non omnia volebat abscondi, loquebatur multa plane.

Ad secundum dicendum, quòd solæ parabolæ ponuntur hic, licet non solas parabolas Christus dixerit, Euangelistæ tamen parabolas solas huius sermonis scripserunt, quia alia quæ tunc Christus dixit plane non erant tam necessaria, vt scriberentur. Vel forte iam alibi scripta erant: quia verisimile est, quòd eadem vel similia prædicaret sæpe, quia non oportebat semper noua dicere: nam nec doctrina morum, nec fidei tam longa est, vt semper dicendum maneat, & nisi quam [illegible]tiora repetantur. Etiam quia propter turbas de nouo venientes oportebat multa repetere. Sed præcipue dicēdum, quòd istæ parabolæ erant maioris ponderis quam cætera, q̃ Christus dixit plane. Quod patet, quia ideo voluit hæc occultare. Vnde dixit vobis est datum nosse mysterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, Luc. 8. q. d. Magnum mysterium latebat in istis parabolis, ideo tāquam præcipua scripta sunt omissis omnibus plane dictis.

Ad tertium dicendum, quòd Christus non loquebatur sine parabola, idest, consueuerat in sermonibus ponere aliquā parabolam semper, non tamen dicitur nihil loquebatur nisi parabolam, & sic cum parabolis multa plana ponere solitus erat.

Ad quartū dicendum, quòd Christus licet dixerit multa plana cum istis parabolis, tamen illas parabolas non exposuit turbis, quia latebant hic aliqua mysteria, quæ Christus nolebat intelligi ab auditoribus, saltem ab omnibus, sic infra in litera cum Christus interrogatur quare in parabolis loquitur, dixit, quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non datum, oportuit ergo parabolas sine expositione manere, licet alia multa populo plane dicerētur.

Ecce exijt. Hic ponitur ipsa prædicatio parabolica, & diuiditur in duas partes. Primo ipsæ parabolæ describuntur, in quibus vt aliqui volunt totus status, & decursus Ecclesiæ militantis includitur. Scdo intentio principalis concluditur: ibi. *Intellexistis hæc omnia*. Prima diuiditur in 7. partes iuxta septem parabolas 2. ibi. *Aliam parabolam* 3. ibi. *Aliam parabolam*. 4. ibi. *Aliam parabolam locutus est*. quinta ibi. *Simile est regnum cælorum*. Sexta ibi. *Iterum simile est*. Prima in duas, quia primo parabola ponitur. Secundo eius sententia petitur ibi. *Et accedentes discipuli*. Prima parabola est de semine proiecto, & ponuntur quatuor eius partes, quarum

F tres perierunt, & vna fecit fructum, & dicitur. *Ecce exijt*. De Christo intelligitur, quia ipse est, qui exijt ad prædicandum.

Qui seminat. Idest, Qui prædicat, quia semen est verbum Dei Luc. 8. seminat enim, qui verbum Dei prædicat, quia sicut semen absconditur, & nascitur, ita verbum manet occultum in corde, & postea nascitur in opere. *Seminare*. Videtur esse inculcatio sermonis: exijt qui seminat seminare.

Sed potest dici, quod est modus loquendi Hebraicus in quo sic verba repetuntur, vt illud expectans expectaui Dominum cum sufficeret dici expectaui Dominū. Vel potest dici, quod non ponatur hic superflue, quia seminator non exit semper ad seminandum, sed interdum ad arandum, & alia faciendum. Sic dicit Chry. cum audieris exijt, qui seminat, vt seminet, non existimes esse idētitatem sermonis, egreditur enim multoties qui seminat ad aliam rem, vel vt spi-
G nas euellat, vel vt quandam aliam diligentiam adhibeat, hic autem ad seminandum exiuit.

Seminare semen suum. Idest, Verbum prædicationis quia semen est verbum Dei, vt dictum est. *Et dum seminat*. Grana spargendo. *Quædam ceciderunt*. Idest, Quædam semina vel grana. *Secus viam*. Idest, Iuxta viam vel in via. *Et venerunt volucres*. Per volucres dæmones signantur, quia sicut volucres semina in terra iacta comedunt ne nascantur, ita dæmon rapit verbum de corde hominis, vt bonum non operetur. *Et comederunt ea*. Scilicet, inuenerunt grana non operta esse a terra, & comederunt ea. *Alia autem*. Idest, Alia grana, vel semina, & ista est secunda pars seminis. *Ceciderunt in petrosa*. Idest, In locis vbi multi lapides erant, & sic non erat terra conueniens ad ferendum fructum.

Semen Dei verbum.

Vbi non habebant terram multam. Ista fuit causa, vt perirent semina, quia paucitas terræ non potuit ea defendere a
H calore Solis, & sic exaruerunt, & differt a primo semine q̃ secus viam cecidit, quia illud nullam terram habuit, scilicet quia non fuit terra arata post seminationem, ideo manserūt grana patentia super terram. Hæc autem terram habuerunt & ideo volucres non potuerunt comedere semina, quia tamen paucam terram habuerunt exsiccata sunt. *Et continuo exorta sunt*. Scilicet Pauco tempore post seminationem. Nā cætera semina manent aliquanto tempore sub terra, & quāto iaciuntur profundius in terra tanto tardius nascuntur. *Quia non habebant altitudinem terræ*. Ista fuit causa, vt cito nascerentur, & dicitur altitudo ipsa profunditas, scilicet, nō erant in profunditate terræ, sed circa superficiem, & dicitur Mar. 4. Cecidit super petrosa vbi non habuit terram multā, & idem est. quia vbi pauca terra est non potest esse altitudo terræ, & subditur ibi statim exortum est, quia non habe-
I bat altitudinem terræ.

Sole autem orto æstuauerunt. Idest, Nimis calefacta sunt. Nam cum haberent paucam terram, calor Solis penetrauit valde ad ea. *Et quia non habebant radicem aruerunt*. Idest, Nondum fecerant radicem quando aruerunt, vel si fecerāt, periit illa radix, quia erat proxima superficiei terræ. *Alia autem*. Scilicet, Semina, & ista est tertia pars seminis. *Ceciderunt in spinas*. Scilicet, Super spinas, nondum enim terra erat arata quando seminatum est, & sic spinæ erant ibi, cum araretur post seminationem ipsæ simul cum granis sub terra iacuerunt, & vocantur hic spinæ omnes herbæ noxiæ q̃ seminata impediūt. *Et creuerunt spinæ*. Scilicet, Simul cum semine, vel plusquam illud. *Et suffocauerunt ea*. Scilicet, Semina, quia non potuerunt semina simul cum spinis ascendere. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd tam spinæ quam semina exorta sunt, & tamen spinæ magis creue-
K runt, & sic suffocauerunt semina quorum germina infra manebant.

Alio modo, quòd nascentibus spinis semina non potuissent nasci, quia spinæ abstulerunt virtutem seminis, sic videtur innui Mar. 4. Scilicet, ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit.

Sed melius intelligitur primo modo, scilicet, quòd spinæ, & etiam semina nascerentur, & tamen spinæ magis creuerunt, & dilatauerunt se, quàm semina, nam tenuerūt germina seminis sub se, & hoc est suffocare illa, quia nec aere nec Sole libere fruebantur, sic dicit Luc. 8. Cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud, quod autem dicitur Mar. 4. Et non dedit fructum, non est sensus, quòd

non

non ortum fuerit.sed quod non peruenit ad fructum suffo A cantibus illud spinis. Vel quasi aliquid paucus fructus ille, non potuit colligi præ multitudine multarum spinarum, & idem est fructum non esse, vel colligi non posse, quia fru ctus non dicitur nisi inquantum homines illo fruuntur, i. vescuntur. *Alia autem ceciderunt in terram bonam.* Ista est quarta pars seminis, quę sola profuit, & hoc quia cecidit in terram bonam, scilicet, vbi erat terra multa, & non impedita spinis. *Et dabant fructum.* Idest, Dederunt omnia semina, quæ in terram bonam ceciderunt. *Aliud centesimum.* Semina quæ ceciderunt in terram bonam subdiuiduntur in tria, non quidem ex conditione seminis, quia vnum erat quod per totam terram spargebatur, sed ex conditione terræ, quia licet ista tota 4. terra dicatur bona, quædam partes eius erāt meliores alijs, ideo non fuit fructus ęqualis, sed alicubi cen tuplum, idest centum mensurę pro vna mensura seminis. *Aliud sexagesimum: aliud tricesimum.* Idest, Et alia pars terrę dedit sexaginta mensuras pro vna, & alia dedit solum tri B ginta, quęlibet tamen erat laudabilis, quia dare fructum tri cesimum abundans est. *Qui habet aures audiendi audiat.* i. Qui potest intelligere intelligat, quasi dicat non intelligetis omnes hęc, & quando Christus dixit hoc verbum, clamauit altius quam prius, vt incitaret auditores Luc. 8. f. hæc dicēs clamabat, qui habet aures &c.

Quis est iste seminator, & quomodo exijt. Quæst. VIII.

QVæritur quis est iste seminator, & quomodo exiit. Dicendum quod iste est Christus qui seminauit in populis sanam doctrinam, quę proficit ad fructum vitę æternæ: Sic dicit Hiero. sator iste, qui seminat significatur esse filius Dei, & patris in populis seminare sermonem. Dicitur autem exiuisse, vel secundum, quod homo vel secundum, quod Deus. Secundum, quod homo exibat, quia de C loco in locū mouebatur, & dicitur exisse quia forte hodie in domo prædicauerat, nūc aūt exiuit ad mare. Sic dicit Hie ro. intus erat domi versabatur, loquebaf discipulis sacramē ta: exijt ergo de domo sua, vt seminaret in turbis. Vel potest dici, quòd quotidie exibat, quia etiam si in domo prædicaret, tamen etiam exibat ad turbas quantumcunque conueniebant ad eum. Vel dicitur exire vt aliqui volunt, quia reli cta Iudæa per Apostolos ad gentes transiuit, vt dicit Rabanus. Sed istud est mysticum, quia Christus tunc non exiuit sed Apostoli, quia ipse semper prædicauit Iudęis nunquam egressus de terra Iudęorum. Apostoli autem post mortem eius per totum orbem se extenderunt. Vel dicitur exijt, idest, prædicare cępit: iste est enim modus loquendi scripturæ, quòd quandocunque ille qui prius nihil agebat, in D cipit aliquid agere, dicitur egredi, scilicet dicitur Exo. 2. Scilicet egressus vir de domo Leui, & accepit vxorem, & tamen ad accipiendum vxorem non oportebat egredi, sed quia prius non accipiebat, & tunc accipit dicitur egressus, quia aliunde egressus fuerat: & sic quandocunque dicitur aliquis egredi, & non exprimitur vnde egreditur, accipitur egredi, idest, agere, & sic dicitur intrare, & exire tota hominis operatio: sic dicitur Act. 1. oportet, vt ex his qui congregati sunt nobiscum in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Iesus &c. idest, toto tempore quando fuit inter nos conuersatus quasi totum quod Christus fecit non sit nisi intrare, & exire. Sic etiam Nu. 27. Ad verbum eius egredietur ipse, & omnes filij Israel, idest quidquid ille mandauerit facient filii Israel, & illud totum erat exire, & intrare, ita in Christo exire fuit prædicare incipere cum E prius non prædicaret. Si autem accipiatur secundum, quòd Deus non poterat exire localiter, cum vbique sit, cum aliquod nouum sibi aduenire non possit, quia nihil sibi accidere potest, cum quidquid in eo est æternum sit, sed exiuit circa nos aliquid nouum faciendo, & carnem assumendo, quæ prius assumpta non erat. Sic dicit Chry. vnde exiit qui vbique præsens est? sed qualiter exiit non loco, sed incarnatione propinquior nobis factus per habitum carnis quia enim nos intrare non poteramus peccatis nostris prohibentibus nobis ingressum, ipse ad nos egreditur.

Quare verbum Dei vocatur semen. Quæst. IX.

QVæretur de isto semine, quare verbum Dei vocatur semen. Dicendum, quod propter similitudinem. Nam hæc omnia parabolæ sunt: sicut dicitur Luc. 8. Scilicet, dixit per similitudinem exijt, qui seminat &c. Et primo quia sicut semen est origo fructus, & ex paucis granis magnæ segetes crescunt, ita ex paucis verbis Dei sequuntur plurima opera bona, quia vnicum verbum bonum est sufficiēs ad regulandum totam vitam, vt illud quod dixit Christus supra 7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, facite illis, & hoc sequitur ibi. Hęc est lex, et Prophetę, idest in hac stat tota lex, sic etiam Eccle. 12. time Dominum, & recede a malo, hoc est omnis homo, idest, in hoc stat tota vita humana, & hanc proprietatē seminis, & verbi Christus innuit in litera, scilicet quod illud quod cęcidit in terram bonam, fecit fructum centesimum.

Secundo, quia semen ad hoc, quòd proficiat occultatur in terra, & verbum Dei, ita quòd prosit occultari debet in corde, propter hoc illud semen quod cecidit in via, & non potuit operiri terra deuoratum est ab auibus: sic & verbum Dei quod antequam abscondatur in corde rapitur a dæmone, non facit fructum, sic dicitur in litera infra, & Luc. 8. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum. Tertio quia semen ad hoc, quòd prosit moritur Ioan. 12. nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipsum solum manet, si autem mortiatur multum fructum affert: sic & verbū Dei in corde moritur inquantum ibi iacet absconditum, & tamen manet in animo, vt postea exeat in operationem. Vel dicitur mortuum, idest, mortificans, quia nisi verbum Dei mortificauerit praua desideria cordis nostri, nunquam fructum bonum proferet, si autem mortificat illa, proferet fructum copiosum.

Quare dicitur in litera seminare semen suum. Et quomodo Christus proprium semen seminauit, & non alienum. Quæst. X.

QVæretur, quare dicitur hic seminare semen suum. Dicendum, quòd iste sator erat Christus. Ipse autem nihil alienum habuit, sed propria seminauit. Moyses autem, & Prophetæ non sua, sed aliena dixerunt, quia a Deo mittebantur, & hoc erat latus eorum, quod non propria, sed aliena dicerent. Vnde in cōfusionem falsorum prophetarum dicitur Ezech. 13. Veniebant, & ego non mittebam eos. Sic Apostoli non sua, sed quę Christi erant seminauerunt, quia non aliud docuerunt quàm quod Christus nisi infra 28. Docete omnes gentes seruare omnia quęcunque mandaui vobis. Christus autem nihil alienum dixit, quia non accepit ab alio cum ipse Deus sit, & sic semen suum seminauit. Sic dicit Titus seminauit semen suum, non enim accepit verbum quasi mutuatum, cum ipse naturaliter sit verbum diuinum, non est igitur suum proprium semē Pauli, vel Ioannis, sed habent cum acceperint: Christus autem habet proprium semen proferens doctrinam ex sua natura, & ideo Iudæi mirabantur quomodo literas sciret, cum nō didicisset eas Ioan. 7.

Sed obijcietur, quia Christus dixit ibidem mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me, ergo non erat semen suum, quod seminauit. Dicendum, quod doctrina Christi sua erat, idest, non erat suscepta ab aliquo extraneo: nam licet filius nascendo acceperit omnia a patre. vt dicit Hilarius & sic susceperit sapientiam, bonitatem, & cętera, quę dicūt in Deo perfectionem, non tamen accepit quasi ab aliquo extraneo separato ab eo, quia sicut ipse dixit, ego, & pater vnū sumus, & ego in patre & pr̄m in me est Io. 14. Suum ergo erat quod prædicabat etiam si a parte acceperat: secus autem de alijs qui susceperunt tanquam ab extraneo id, quòd non est in natura eorum, sicut discipuli a magistro. Nam illi non seminant, quod suum est, sed quod alienum, licet quando dixit Christus mea doctrina non est mea, locutus est secundū humanitatem, putabant enim Iudæi eum esse purum hominem, & sic dixit mea doctrina non est mea, idest, non accepi a meipso, quasi dicat, vos miramini, quod literas scio cū non didicerim, sed non miremini, quia non accepit a me ip

so do-

ſo doctrinam iſtam, ſed ab eo qui miſit me, ideſt, non eſt iſta doctrina ex humanitate, ſed a Deo, & tamen licet Chriſtus in quãtum Deus diceret, quod accepit a patre verum diceret tamen non tollit hoc quin doctrina ſit ſua, cum pater nõ ſit alienus ab eo, & ſeparatus.

Quomodo iſta quatuor differentiæ ſeminis ſe habeant. Quæſt. XI.

QVæretur de iſtis quatuor differentiis ſeminis quomodo ſe habent. Aliqui putant, quod fuerint diuerſę ſeminationes, & diuerſa loca in quibus ſeminatum eſt, cum hic ponantur quatuor partes ſeminis. Sed dicendũ, quod nõ ſtat, ſed oportet, quod fuerit vnica ſeminatio, quia dicitur exiit qui ſeminat, & dum ſeminat aliud cecidit &c. & ſic innuitur, quòd in eadem ſeminatione cecidit quędam pars ſeminis ſuper viam, & aliud in petroſa &c.

Secundo patet quia dicitur aliud cecidit, in quo videtur, quòd a caſu fuit, quòd ſemen iaceretur in talem vel talem partem, & tamen ſi fuiſſent quatuor ſeminationes ſicut sũt quatuor partes ſeminis, non eſſet a caſu, ſed ab intentione ſeminantis qui in talem terram, vel talem ſeminaret.

Tertio patet, quia ſi eſſent quatuor ſeminationes, oporteret, quòd quælibet terra iſtarum per ſe ſeminaretur, & ita quædam ſeminatio eſſet quę ſolum fieret in via, & alia quæ ſolum fieret ſuper ſpinas, nemo tamen tam inſipiens eſſet, quòd ſuper ſolam viam, vel ſuper ſolas ſpinas, vel ſuper ſolam terram ſeminaret.

Sed dicendum, quòd fuit vnica ſeminatio, & vnica terra, & tamen quædam pars agri illius lapides habebat, & quædam pars ſpinas: ideo ſemina ibi iacta dicuntur cecidiſſe ſuper ſpinas, & in petroſa, cecidit etiam quædam pars in via, quia ager ille erat circa viam, & ad hoc, quod totus ſeminaretur, ceciderunt quædam grana in via, & tunc proprie dicitur ceciderunt, ſcilicet a caſu, quia non intendebat ſator iacere ſemina in via, cum ſciret hoc eſſe inutile, alia autem pars agri erat terra bona, & illa fecit fructum, quia nec habuit ſpinas nec petras.

Quare dicitur, quod ſemen cadens in via a volucribus comeſtum eſt. Quæſt. XII.

QVæretur quare dicitur, quòd ſemen cadens ſecus viam a volucribus comeſtum eſt. Aliqui dicũt, quòd ratio fuit, quia volucres magis ambulant in via quã alibi. Sed falſum eſt, qa volucres cũ propter ſolú cibũ moueãtur, ibi ambulant vbi cibum inuenire poſſunt, qui magis inuenitur in agris quam in via, cum via nihil germinet.

Sed dicitur, quòd comeſtum eſt, quod erat ſecus viam, ſcilicet, quia non manſit opertum terra, volucres enim comedunt omnia grana ſuper terram inuenta, quod autem ſecus viam erat non fuit opertum, quia non aratum eſt ſuper illud, ideo illud ſolum comederunt volucres, & hoc quia accipitur hic ſecus viam, ideſt, in via, licet enim ſecus ſignificet iuxta, tamen hic non intelligitur iuxta viam, ſed in via: nam dicitur Luc. 8. Cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres comederunt illud, ideſt, quia conculcatum eſt, & non fuit aratum ſuper illud, volucres illud inuenerunt, & comederunt. Et poteſt intelligi ſecus viam, ideſt, iuxta, vt ponatur proprie ſicut dicitur Mar. 4. Dum ſeminat aliud cecidit circa viam, & eſt ſenſus, quod aliqua pars erat inter viam, & agrum, quæ nec arabatur nec via erat, ſed forte erat limes, & grana, quę ibi ceciderunt comeſta ſunt, quia iacebant in ſuperficie nõ arata. Vel poteſt accipi, quod pars agri circa viam arata erat, & ſemina operta fuerunt, viatores tamen conculcantes partem terræ aratæ iuxta viam excuſſerãt ſemina, & ſic aues inuenerunt ea, & comederunt. Et hoc poteſt intelligi Luc. 8. Scilicet, cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, aues autem iſtæ quæ ſemina comedunt ſunt dæmones, vt infra dicetur.

Quomodo ſemen ſeminatum eſt ſuper petroſa. Et ex quo oritur ſemen in terra proiectum Quæſt. XIII.

QVæretur quomodo ſeminatum eſt ſuper petroſa. Aliqui dicunt, quòd ſator non intendebat iacere ſemina

F ſuper petram, & tamen ceciderunt aliqua ſuper petram, & manſerunt ibi, quia dicit Luc. octauo. Aliud cecidit ſuper petram. Sed non ſtat, quia etiam ſi caderent aliqua grana ſuper petras, poſtea cum araretur motis petris grana operirentur, & ſic non manerent ſuper petram.

Sed forte dicetur, quod etiam motis petris accidit aliqua grana ſuper petris manere. Vel quia fuerunt in agro aliquæ magnæ petræ, quæ ab aratro non ſunt motæ. Sed non ſtat. Primo quia ſi ſemina aliqua manerent ſupra petram nudam, illa a volucribus comederentur, & tamen non comeſta ſunt, quia ſolum quod cecidit ſecus viam deuoratum eſt.

Secundo patet, quia ſi ſuper petra maneret non poſſet naſci, ſed areſceret, & tamen natum eſt, quia dicitur Luc 8. Cecidit ſupra petram, & natum aruit, ideſt, prius natũ eſt quia dicitur Luc. 8. Et poſtea aruit.

G Tertio patet, quia dicitur in litera: alia ceciderunt in petroſa vbi non habebant terram multam, & idem Mat. 4. Et ſic terram habebant: ergo non erant ſuper terram nudam.

Dicendum ergo, quòd cecidit ſemen ſuper petroſã, ideſt ſuper aliqua loca quæ habebant lapides magnos immobiles ſcilicet, ſuper lapidicinas, & erat pauca terra ſuper lapides. grana autem operta fuerunt terra, ſed quia erant circa lapides non potuerunt germinare, quia pauca terra erat a qua traheretur humor nutrimentalis, & propter hoc dicitur ceciderunt in petroſa, vbi non habebant terram multam, ſcilicet, ſupra ſe verſus cœlum, nec infra ſe inter ſe, & lapides. Et dicitur continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudi-

H nem terræ, pauca enim terra fuit cauſa cito naſcendi, oritur enim ſemen proiectum in terra ex calore, & humore proportionate ſe habentibus, & ideo ſi ſit ſemen in ſuperficie terræ non opertum nunquam naſcetur, ſed deſiccabitur, qa habet calorem, ſed non humorem, ſi autem ponatur ſemen in magna profunditate terrę ad quam non perueniat ſufficienter virtus Solis, conſumetur ſemen, ſed nunquam naſcetur, ſi autem ſit ſub terra in magna profunditate, ad quam tamen virtus Solis perueniat ſufficienter naſcetur quidem, ſed tarde, ſi autem ſit ſub terra, & tamen circa ſuperficiem eius naſcetur cito quia Sol illico aget propter facilem penetrationem, & tamen non poterit diu conſeruari, quia tamen terra æſtuauerit, calefiet immoderate ſemen illud, & deſiccata radice peribit. Eſt etiam alia cauſa, vt ſemen ſuper petram non poſſit diu manere, ſcilicet, quia conſeruatur ſemen factum planta contra Solis calorem per humorem nutrimentalem, cuius etiam ſi magnam partem Sol conſumpſerit ſemper multum maneat. Hoc autem fit per magnitudinẽ radicum pertingentium ad multam terram, a qua humorẽ attrahant, quando autem ſemina iaciuntur ſuper lapidem

I exiſtentem ſub terra, licet ſupra ſe terram habeant non poſſunt tamen radices extendere propter petram, & ſic oportet, quòd talia ſemina cito pereant etiam ſi petra ſit in profunditate terræ, quia terra ſuperior non proficit ad radices agendum, ſed ſolum inferior, & hoc eſt non habere radicẽ, ideſt, habere paruam, quę non ſufficiat attrahere humorem ad producendum fructum. Si tamen petra ſit circa ſuperficiem terræ areſcunt ſemina propter duo, ſcilicet, propter calorem Solis magni circa ſuperficiem terræ, & propter defectum radicum, quæ ſunt ſuper petram, & vtranque cauſam tetigit hic Chriſtus dicens, ceciderunt in petroſam vbi non habebant terram multam, ſcilicet, ſuper ſe, quia illæ petræ erant iuxta ſuperficiem terrę, & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ, ideſt, quia non habebant multam terram ſupra ſe, & iſta eſt prima cauſa. Cum autem dicitur Sole autem orto æſtuauerunt, ideſt valde calefacta

K ſunt ad idem pertinet, cum vero ſequitur, & quia non habebant radicem aruerunt, pertinet ad ſecundam cauſam, ſcilicet, quia ſupra petram non poterat radices extendere, & ſic paucum humorem attrahere poſſet, & ita fieret planta breuis, & quando iam nullus eſſet humor, qui attraheretur, neceſſe erat plantam per ſe deſiccari etiam Sole non æſtuante. Idem intelligendum eſt ſi petræ iſtę ſint mobiles, vt quia quando terra arabatur, accidit manere grana aliqua ſuper petram circa ſuperficiem terrę. Quod autem dicitur de ſemine cadente in ſpinis poteſt dupliciter accipi.

Vno modo, quòd ſeminabatur ſuper terram non aratam

in qua

in qua erant natæ aliquæ spinæ saltem in aliqua parte eius, & iacto semine cum araretur spinæ opertæ fuerunt terra, & sursus natæ sunt, sicut & ipsa semina, & tamen suffocauerunt ea, quia creuerunt plusquàm semina. Vel suffocauerunt, idest, tenuerunt ea sub se infra se, vt si accidit grana in conuersione terræ per aratrum cadere sub congerie spinarum densarum, quia tunc non poterunt nasci semina sicut si caderent sub magnis lapidibus, & istud erat suffocare.

Alio modo potest accipi, quòd non erant aliquæ spinę natæ in terra quando seminata est, & tamen erat ibi semen spinarum, ideo arata terra germinauerunt tam spinæ quàm semina, sed spinæ magis creuerunt, ideo suffocauerunt semina. Sed primus modus est melior, quia in litera dicitur, alia ceciderunt in spinas. Et sic iam erant spinæ quando semina iacta sunt. De semine iacto in terram bonam dicitur, quòd fecit fructum, & est intelligendum, quòd totus ager seminatus vocatur terra bona, præter partes illas, quæ erant impeditæ, scilicet. partes spinosæ, & petrosæ, & illæ, quæ iuxta viam erat, & dicitur de ista terra Mar. 4. Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem, & crescentem. Hoc dicitur ad differentiã aliarum trium partium terræ, nam prima, scilicet, secus viam, nullum fructum dedit, quia semen a volucribus deuoratum est, ista autem dabat fructum. Secundum semen, quod fuit super petrosa dedit quidem fructum, quia illico ortum est, patet in litera, sed non fructum ascendentem, quia illico aruit Sole æstuante. Tertium semē, scilicet, quod fuit super spinis fructum quidem dedit, quia natum est, & fuit iste fructus ascendens, quia spinæ, & semen simul exorta sunt, & tamen non dedit fructum crescentem, quia spinæ cum magis creuissent suffocauerunt semen, terra autem bona, quæ nullum habuit impedimentum dedit fructum bonum crescentem, & ascendentem.

Quòd autem dicitur, quòd dedit fructum aliud centesimum &c. intelligunt aliqui, quòd fuerant diuersi agri in quorum vno semen daret centuplum, in alio sexagesimum, in alio tricesimum, quia in eodem agro non videtur posse esse tantam diuersitatem.

Sed dicendum, quod eadem terra est in qua ceciderunt istæ quatuor partes seminis, & facile est hanc diuersitatem fieri in eodem agro, quia sicut in diuersis agris poterat hoc fieri propter inæqualem virtutem terræ, ita & in eodem agro sũt interdum partes inæquales virtute in quibus hoc potest accidere.

Sed tunc dicetur quomodo poterat cognosci, quòd vnũ semen daret centuplum, & aliud sexagesimum si est idem ager. Dicendum, quòd poterat sciri secundum æqualitatem partium agri, quia ager æqualiter seminatur vbique; si ergo in vna parte agri considerata mensura seminis iacti nascitur centuplum, & in alia respectu eiusdem mensuræ nascatur sexagesimum, cum sit æqualis pars agri, apparebit differentia, s. quanta sit proportio fructuum cuiuslibet partis agri ad semen ibi iactum.

Quare dixit Christus hic, qui habet aures audiendi audiat. Et quòd res dupliciter sunt ardua. Quæst. XIIII.

QVæretur quare dixit Christus hic, qui habet aures audiendi audiat. Dicendum, quòd propter duo. Primũ ad reddendos attentos auditores, quia talis locutio incitat, & non solum verba ipsa ex suo sensu incitabant, sed etiam ex modo proferendi Christi, quia ista dixit voce alta Luc. 8. Scilicet, hæc dicens clamabat, qui habet aures &c.

Secundo fuit ad ostendendum obscurum esse quod dicebatur, quia in rebus planis sufficit qualitercunque audire, in rebus autem arduis necesse est attente audire cum etiam vix intelliguntur, ideo Christus habebat modum specialem incitandi in rebus arduis.

Sunt autem res dupliciter arduę, scilicet, ad intelligendũ vel ad agendum. In rebus duris ad intelligendum Christus dicit, qui habet aures &c. idest, qui potest intelligere intelligat, quia accipitur audire large pro intelligere: sic patet supra 11. Vbi cum Christus dixisset de Ioanne, ꝙ erat Elias, quia istud erat difficile ad intelligendũ dixit, qui habet au-
A res audiendi &c. idest, non intelligetis oẽs qũo Ioannes est Elias, & tñ intelligat, qui põt: ita hic, q̃a ista parabola erat obscura, & Christus sciebat, ꝙ pręsẽtes nõ intelligebãt eã dixit, q habet aures &c. i. intelligite si potestis, & ita sæpe in Apoc. qñ aliqua obscura dicunt additur, q habet aures &c. i. qui põt intelligere visionẽ istã intelligat Apoc. 2. & 3. In rebus arduis Christus ad agẽdũ solet dicere, qui põt capere capiat, sic j. 19. Cũ Christus loqueret de inseparabilitate matrimonij, & Petrus diceret si ita est cã hominis cum vxore sua nõ expedit homini nubere: Christus dixit nõ oẽs capiũt verbum istud, sed quibus datũ est, qui potest capere capiat.

Aliqui autem dicunt, quòd per hęc verba, scilicet, qui habet aures, innuitur semper occultus, vel spiritualis sensus. Et tamen dicendum, quòd proprie sunt ad incitandum audientem circa ardua dicta. Sic dicit Hiero. prouocamur au-
B tem ad dictorum intelligentiam: quoties his sermonib. cõmouemur, scilicet qui habet aures.

Quomodo differat aurea ab aureola in patria. Et qualiter homines in patria assumuntur ad ordines Angelorum. Et quomodo beatitudo sit præmium essentiale. Et quæ sit beatitudinis substantia, seu præmium essentiale. Et quod sit præmium accidentale, & quomodo habeatur. Et de gradibus beatitudin. Et quomodo vnus habet rationem meriti ex duobus. Quæst. XV.

QVæretur propterea, quæ dicuntur in litera de fructu centesimo, & sexagesimo, qui sunt isti fructus, & quia fructus, & aureola, & aurea siue præmium essentiale quantum ad aliquid videntur coincidere, vel similari, videndum est de eis quomodo differant quia de præ-
C mio essentiali quod est beatitudo dictum fuit satis supra 5. cap. Nunc non est dicendum nisi quomodo differat a fructibus, & aureola, & vt melius intelligatur, Est primo dubium quomodo differat, vel an differat præmium essentiale, idest aurea ab aureola. Aliqui dicunt, quòd non differũt, quia aurea est ipsa beatitudo. Est autem beatitudo status omnium bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boe. de cõsolat. lib. 3. prosa 2. includit ergo omne bonum quod habetur in vita æterna, & consequenter aureola includitur in ipso pręmio essentiali, & nõ addit aliquid aliud. Item qui seruant consilia, & præcepta magis præmiantur quàm seruantes sola præcepta, & non videntur differre nisi per maius, & minus præmium, sed magis, & minus non variãt speciem aureola tamen dicit præmium debitum operibus perfectis sicut sunt opera consiliorum, ergo non addit aliquid distinctum ab aurea, sed est maior, & minor aurea. Item videtur,
D ꝙ non sit aliquod præmium in patria præter auream, sed p̃mium respondet merito: radix autem merendi est charitas, & tamen charitati respondet aurea, ergo nullum præmiũ est præter auream. Item homines in patria assumuntur ad ordines Angelorum, qui erũt sicut Angeli Dei infra 22. Immo æquales Angelis Luc. 20. Et tamen in Angelis oĩa sunt communia, quia vt dicit Hier. licet quædam sint data quibusdam excellẽter, nihil tamen ibi possidetur singulariter, omnia enim sunt in eis quodammodo æqualiter, quia licet alii aliis sublimius possideant, omnes tamen illa habent, ergo non erit in hominibus diuersitas præmii, sed aurea est præmium essentiale, ergo aureola est aliquod præmium distinctum ab illo. Item si aureola esset præmium distinctũ ab aurea deberet esse excellentius, quia datur pro excellentioribus operibus, s. consiliorum, aurea autem pro operibus
E præceptorum, & tunc non vocaretur aureola quod importat diminutionem.

Dicendum, quòd aureola dicit pręmium distinctum, & superadditum ad præmium essentiale quod est aurea, & accipiunt hoc doctores ex modo loquendi scripturæ: nam Exod. 25. Super illo verbo facies coronam auream, & super illam alteram coronam aureolam, dicit Glo. ad hanc coronam aureolam pertinet canticũ nouum, quod virgines tantum coram agno concinunt.

Ex quo apparet, ꝙ aureola sit q̃dã corona quibusdã spãliter data, aurea vero oĩbus beatis detur. Cõuenit hoc ẽt ex rõne victoriæ, quia vbi victoria sequitur ad pugnã, debet corona, 2. Tim. 2. Nõ coronabitur nisi qui legitime certaue-

rit,& tamen sunt speciales modi pugnandi aliqui, ergo de- F
betur illis specialis corona victoriæ, & ista dicitur aureola.
Pro hoc sciendum, quòd totum bonum hominis in patria
est beatitudo, & ista dicitur pręmium essentiale. Quę-
dam autem bona patrię, quę non pertinent ad beatitu-
dinem dicuntur accidentale pręmium. Putant aliqui ista
differre, quia pręmium essentiale omnibus competit, ac-
cidentale autem solum quibusdam, & quia quod essen-
tiale est, reperitur in omnibus in quibus est essentia pre-
mium quod in omnibus inuenitur, essentiale dici pu-
tant. Accidentalia autem non sunt eadem in omnibus sed
variantur, eo quòd accidunt, illud ergo pręmium quòd
solis quibusdam datur accidentale vocari putant. Sed non
stat, quia tunc quilibet beatus haberet pręmium acciden
tale, quia essentiale pręmium est beatitudo, quę omni-
bus beatis competit, & quibusdam in eâ accidit magis,& G
aliis minus habere, & nemo beatus est, qui beatus esse
non possit, etiam si subtraheretur sibi aliquis gradus il-
lius boni quod habet: ergo quilibet habet aliquid acciden
tale, & consequenter quilibet beatus haberet aureolam
quę est pręmium accidentale, & pręter eam non dici-
mus aliquod pręmium accidentale. Sed falsum est. quia
aureola paucis competit, ergo non dicitur sic, idest, ex
hac ratione essentiale aut accidentale pręmium. Dicen-
dum ergo aliter, quod totum bonum hominis est ipsa bea-
titudo, quę est vltimus finis, & est ista in sola Dei vi-
sione, quia nihil aliud potest ipsum hominem beatifica-
re, quidquid etiam aliud sequatur ex ista visione pertinet
ad beatitudinem, & sic sunt dotes animę, & corporis.
Est ergo videre Deum substantia beatitudinis, & quia
beatitudo est pręmium, dicitur pręmium essentiale, vel
substantiale, & tunc non pertinet ad visionem diuinam, H
idest. omnes gradus participandi istam visionem sunt prę
mium essentiale, non quidem, quod sint essentia beatitu-
dinis, s. ad visionem Dei, quæcunque ergo perfectio
erit in beatis in videndo Deum magis vel minus, idest ip
se modus diuersus participandi Deo viso, & quęcunque
perfectio secuta ex hac visione, dicitur pręmium essentia-
le, & ita verum est, quod pręmium essentiale non est
ęquale in omnibus beatis. Dicitur autem accidentale prę
mium bonum aliquomodo quod habebunt quidam beati,
quod non est in videndo Deum, nec sequitur ex ipsa vi-
sione, scilicet quod nec est visio Dei, nec delectatio secu-
ta ex visione, nec perfectio aliqua redundans in corpore
ex anima vidente Deum, quòd dicitur propter dotes cor-
poris, quę etiam ad pręmium essentiale pertinent, &
ideo dotes tam animę quàm corporis erunt in hominibus
beatis, licet inęqualiter sicut ipsa visio est inęqualis, & I
tamen pręmium accidentale, idest aureola non est in
omnibus, est ergo istud pręmium accidentale honor qui-
dam vel gloria materialiter, vel potius gaudium quod-
dam animę de quibusdam bonis habentibus specialem ra-
tionem difficultatis, & perfectionis, & non gaudet bea
tus de illis inquantum per ea vnitur Deo, vel meruit
vniri ei, quia hoc iam pertinet ad præmium essentiale, sed
solum gaudet de illis inquantum sunt talia bona, & per
illa habet quendam specialem honorem quem cęteri non
habent. Et ita pręmium essentiale est visio Dei, & gau-
dium de eo inquantum homo illi coniungitur. Pręmium
autem accidentale est de bono creato gaudere, scilicet de
quodam speciali bono; non tamen aliquis per hoc beatus
fruitur bono creato, quia solo Deo, vt obiecto fruun-
tur beati; gaudent tamen de illo bono creato inquantum
est quędam perfectio, quia omne bonum perficit haben- K
tem ex aliqua parte. Ex hoc autem apparet, quod prę-
mium essentiale minimum omnium bonorum est maius
omnibus pręmijs accidentalibus omnium beatorum, idest,
minima aurea est maior omnibus aureolis, quia sicut bo-
num increatum est maius in infinitum omnibus bonis crea
tis simul sumptis, ita gaudium de bono increato in quoli
bet capiente ipsum bonum increatum, necesse est, quòd
sit maius omnibus gaudijs simul sumptis, quę sunt de bo
no creato. Dicitur autem de eo, qui capit illud bonum
propter nos, qui nondum Deum capimus, & ideo sępe
magis gaudemus de bonis creatis quam de Deo, quili-
bet tamen beatus capit Deum, quia vnitur sibi per essen-
tiā ipsum vidēdo, ita vt essentia diuina vniatur intellectui
eius sicut species intelligibilis intellectui nostro, vt ostēsum
est supra quinto. cap. q. 40. Ergo necesse est, quod quilibet
beatus gaudeat improportionabiliter plus de Dei visione
quàm de omnibus bonis creatis, quę excogitari possunt,
inquantum illud magis perficit ipsum quam omnia bona
creata, & ita si gaudia omnium beatorum de bonis crea-
tis conuenirent in vnum hominem, non esset illud tan-
tum gaudium quantum est gaudium videntis Deum cla-
re siue per essentiam, etiam in minimo gradu huius visio
nis, qui sit possibilis. Ista autem pręmia accipiunt no-
mina per metaphoram, scilicet, quòd vtraque corona di-
citur, essentiale tamen dicitur aurea, accidentale autem
dicitur aureola. Dicitur autem vtrunque corona. Primo
G ex similitudine coronę materialis, nam illa solis victori-
bus in pugna datur secunda Timot. secundo. non coronabi-
tur nisi qui legitime certauerit. Et iterum bonum certa-
men certaui, cursum consummaui, ideo reposita est mi-
hi corona. & quia ad vtrumque pręmium pręcedit pugna
& victoria, vtrunque corona dicitur. De essentiali pręmio.
patet, quia illud vocatur regnū Dei, idest, beatitudo, & ta-
men ad istud non peruenitur nisi per grauem pugnam Act.
decimoquarto. Per multas tribulationes oportet nos intra-
re in regnum Dei, & in his requiritur victoria, scilicet, per-
seuerare in sustinendo, quia aliàs non est salus supra 10.
Qui perseuerauerit vsque in finem saluus erit.

De primo accidentali patet, quia istud requirit non quā-
libet, sed specialem, & difficillimam pugnam qualis est in
martyribus, & in virginibus, & doctoribus, his enim solis
aureola datur, recte ergo corona dicitur.

H Secundo propter dignitatem, quia corona datur Regi-
bus tanquam proprium eis, & est ista summa dignitas in-
ter seculares, vt ergo ostendatur illud bonum quod datur
in patria esse summum, dicitur vtrunque corona, licet non
sit vtrunque æquale: nam etiam præmium accidentale
quod est gaudium de bono creato, erit maius in patria quā
hic omnia gaudia humana: maxime quia omnes beati dicū
tur reges quia regnabunt cum Christo, vt dicitur Apoca. 5.
coronam ergo habent.

Tertio conuenit hoc ex figura coronæ, quæ est circulus
signans rem perfectam, & quia beati vniuntur summo bo-
no, idest, Deo qui extra se nihil habet, sed omne bo-
num claudit in se, coronam habent beati, hac tamen ra-
tione melius dicitur corona præmium essentiale quàm ac-
cidentale, quia per præmium accidentale non refertur ho-
mo ad Deum, sed ad bonum creatum, quia tamen ne-
I mo habet accidentale præmium nisi qui beatus est, etiam
ipsum vocabitur corona. Dicitur tamen essentiale præ-
mium aurea, accidentale vero aureola, & vtrunque ab
auro dicitur, quod fit ad ostendendum dignitatem,
quia aurum est optimum inter metalla, & vti auro est
summæ dignitatis, pertinet enim ad reges: hæc au-
tem dignitas est in beatis. Dicitur tamen accidentale
præmium aureola diminutiue, quia minus est quàm au-
rea, quæ est præmium essentiale, vt ostensum est: differunt
tamen ista duo præmia, quia accidentale est superaddi-
tum ad essentiale, & tamen non est in omnibus habenti-
bus essentiale.

Sed diceret quomodo potest addi aliquid ad præ-
mium essentiale quod est beatitudo, quia ipsa includit
omne bonum. Dicendum, quòd præmio essentiali po-
test aliquid addi dupliciter. Vno modo ex conditione
K naturæ quæ præmiatur, sicut supra beatitudinem ani-
mæ in qua perfecte reperitur beatitudo, additur gloria
corporis. Vnde interdum ipsa gloria corporis dicitur
aureola inquantum est minor quam gloria animæ, quæ
potest dici aurea: nam super illud Exod. vigesimoquin-
to. Scilicet, facies alteram coronam aureolam, dicit Glo. qu.
in fine, aureola, superponitur, quia in scriptura dicit, quòd
beatis sublimior gloria in receptione corporis seruetur. Sed
non accipimus sic aureolam communiter, eo quòd aureola
est præmium accidentale, sed solis quibusdam datur, gloria
tamen corporis ad præmium essentiale pertinet, quia datur
omnibus beatis.

Alio

Alio modo additur ipsi præmio essentiali ex ratione operis meritorij, habet enim opus rationem meriti ex duobus ex quibus habet rationem bonitatis, s. ex radice, & ex instrumento. Radix enim est ipsa charitas, quę refert quodlibet opus in Deum, nam ipsi charitati, & cuilibet operi, vt est a charitate competit Deus, vt præmium, quia ipsum datur pro operatione, quod per operationem desideratur haberi, sed per solam charitatem in operationibus in Deum tenditur, ergo sola charitas est cui Deus in pręmium competit, & sic ipsa sola est radix merendi, & ei competit præmium essentiale, idest, aurea. Aliud est ipsum instrumẽtum, & hoc est ipsum genus operationis consideratum in se ipso, quod est considerare quantum ad habitum eliciẽtem & circunstantias debitas, & finem proximum actus, sicut est abstinere a venereis q; est ex habitu tẽperantiæ, & est secundum circunstantias debitas, idest, a qua oportet abstinere, & quando, & qualiter &c. Est etiam finis proximus, scilicet, perfectio quædam consecuta ex abstinere, quę non excedit genus virtutis moralis, & quantum ad hęc tria consideratur actus in genere suo, s. quia non reducitur ad aliquam virtutem imperantem, s. ad charitatem, vel ad iustitiam legalem: nam vtraque imperat huic actui, s. abstinere abstrahendo illud de conditione sui generis, quia charitas iubet abstinere propter Deum iustitia autem legalis, vt non noceatur proximo, vt patet 5. Ethi. cap. 1. Et non est finis proprius abstinere a venereis aliquis istorum inquantum est ab habitu temperantię, ideo charitas habet se ad rationem merẽdi generaliter, vt radix, actus vero bonus quantum ad naturam sui generis habet se, vt instrumentum, sicut enim operi bono inquantum est ex radice charitatis competit præmium essentiale, quia charitas dirigit omnia in Deum, ita ipsi actui quantum ad bonitatem sui generis cõpetit, quoddam aliud pręmium, & quia nullus actus habet Deum pro fine nisi inquantum est a charitate, erit illud præmium quod competit actui propter bonitatem sui generis aliud quàm Deus, s. bonum aliquod creatum. & istud dicitur præmium accidentale siue aureola. Licet tamen quilibet actus virtutis habeat quandam bonitatem sui generis non competit pręmiũ accidentale, quod dicitur aureola pro quolibet actu virtutis sed solũ pro illis quæ habent excellentem rationem victorię propter difficultatem pugnæ, vt est in martyribus, virginibus, & doctoribus, vt infra dicetur, quia tamen aureola est gaudium de isto bono creato, idest, inquantum isti actus multum excellentes conferunt homini tunc quendam honorem, pręmium autem essentiale est de bono increato necesse est, quòd differant, & ideo pręmium accidentale est superadditum essentiali.

Ad primũm dicendum, quod beatitudo dicit aggregationem omnium bonorum, scilicet omnium illorum, quę sunt necessaria ad perfectam operationem, vere enim beatitudo non est aggregatio multorum bonorum, sed est in vno bono quod in se omnia aggregat, idest, continet eminenter, & sufficienter, & istud est Deus, visio ergo eius est beatitudo: perfecte ergo ipsum videre est essentia beatitudinis, & tunc verum est, quod quæcunque bona, quæ minus sunt quam videre Deum, perfecte non possunt constituere beatum, ipsa autem visio beatum facit, & dicitur continere omne bonum, quia perfectio vnit hominem ipsi summo bono, non tamen tollitur quin modi vnionis possint esse inæquales, & ideo vnus erit beatior altero, omnes tamen erunt beati, a fortiori autem dicetur de bonis, quę sunt extra illud summum bonum, quod sine illis potest quis esse beatus, & ita est aureola, quæ dicit gaudium de bono creato, & illud non est beatitudo, nec aliquid beatitudinis, facit tamen illam eligibiliorem, sic dicitur 1. Ethi. de beatitudine politica, quod quibusdam additis est eligibilior, & tamen sine illis esse potest, sicut est corporis pulchritudo, & nobilitas generis, & similia, ita igitur beatitudo aureola est eligibilior, & tamen sine illa adhuc esset beatitudo, quia reddit hominem nullo indigentem, nec indiget aureola in patria ille, qui non habet eam, quia desideraret si indigeret, nihil tamen desiderat qui summo bono fruitur ad nutum, idest, quantũ ipse vult.

Ad secundum dicendum, quod aureola, & aurea non solum differunt per magis, & minus, sed etiam specie differũt & dicẽdũ, q; ille, qui seruat cõsilia, & pręcepta, ceteris paribus plus meret q̃ ille seruat precepta solũ, secundum quod

A ratio meriti cõsideratur in operibus ex ipso genere operum non tamen meretur magis semper secundum, quod consideratur ratio meriti ex radice charitatis. Et dicitur cæteris paribus, idest, quòd tot opera fecerit vnus seruando præcepta sicut alius, & insuper seruauerit consilia, quia aliàs secus est, vt si aliquis per vnum annum seruet consilia, & præcepta, & alius per sexaginta seruet præcepta solum etiam ex genere actus plus iste meruit, quia valde plures actus fecit. si tamen consideretur meritum ex radice charitatis, interdum qui seruat plura pręcepta, meretur plus quã ille qui seruat consilia, & præcepta etiam tempore æquali inquantum iste potuit ex maiori charitate agere, licet vt communiter sit cõtrarium, scilicet, quòd seruans consilia, & præcepta agit ex maiori charitate, cum faciat opera duriora, & tamen vt dicit Grego. probatio dilectionis, exhibitio est operis, & ideo no
B vocatur aureola præmium essentiale quando est magis intẽsum, cum contingat non habentes aureolam maius habere præmium. Non ergo dicit aureola augmentum præmii, sed gaudium solum illud quod habetur de bono creato: inquantum ergo est excellens, siue ergo habens aureolam habeat maius præmium essentiale, siue æquale siue minus quàm ille, qui non habet aureola non differt, cum aureola dicat aliquid superadditum ad præmium essentiale.

Ad tertium dicendum, quòd licet radix cuiuslibet meriti sit charitas, actus tamen bonus in genere suo est quasi instrumentum merendi, & tamen ad effectum consequendũ in aliqua re nõ solum requiritur debita dispositio in primo mouente, quæ est bonitas radicis, sed etiam recta dispositio in instrumento, quia in effectu consequitur aliquid ex parte primi principij, & aliquid ex parte instrumenti, sed quod est ex parte primi principii est præcipuum, & ideo meritũ
C operis inquantum est ex radice charitatis, quæ est primum mouens, habet præmium essentiale quod dicitur aurea meritum vero ex parte dispositionis instrumenti habet præmiũ minus, & illud vocatur accidentale, & illud est aureola & necesse est istud pręmium distingui ab essentiale, cum ipsa bonitas instrumenti addat aliquid ad bonitatem radicis, & sic erunt duo præmia distincta.

Sed dicetur, quòd cum in omni actu meritorio vltra radicem charitatis ex qua fit, etiam bonitas operis ex genere suo exigatur, erit præmium accidentale pro quolibet opere bono, & tamen istud pręmium nõ competit omnibus, quia non habent omnes beati aureolam, ergo non assignatur bene præmium accidentale.

Dicendum, quòd pro quolibet opere bono inquantum est bonum ex genere suo est in beatis gaudium quoddam de illo bono, & istud non pertinet ad præmium essentiale,
D quia illud dicit gaudium de bono increato, sed ad pręmium accidentale, & ita rati sunt beati, qui non habeant præmium accidentale, quod dicitur propter illos, qui ex solo merito vnicę conuersionis, vel propter sacramentum fidei saluati sunt. De primo patet in illis, qui semper mali fuerunt, & in fine vitæ per vnicum actum contritionis conuersi ad Deum saluati sunt, quia illis non potest correspondere aliquid superadditum ad præmium essentiale.

De secũdo patet, vt in paruulis, qui mox vt baptizati sunt decesserunt illis enim nihil potest inesse nisi pręmium substantiale propter charitatem eis infusam cum nullum actũ egerint. cęteri autem, qui aliquandiu recte viuentes beatitudinem assecuti sunt, necessario habebunt aliquod præmium vltra essentiale, cum fecerint multos actus bonos ex genere, & tamen dicendum, quòd non vocatur aliquod pręmium accidentale aureola, sed solum illud quod competit
E pro actibus perfectis habentibus rationem excellentis victoriæ, in reliquis autem erit quoddam præmium accidentale idest, gaudium de bonis operibus inquantum sunt bona, & conferunt quendam honorem, istud tamen pręmium est innominatum, quia soli accidentali præmio excellenti datur nomen aureolæ.

Ad quartum dicendum, quòd Angelis omnia bona insunt similiter, idest, quidquid bonum est in vno est in alio, licet excellentius in vno quàm in alio, & ideo solum differt beatitudo eorum per maius, & minus, in hominib. aũt non est sic, quia beatitudo, idest, præmium essẽtiale differt in eis per maius, & minus, & insuper differunt specie præmia ipsorum inquantum vnus habet præmium essentiale solum

alius vero essentiale,& accidentale. Ratio differentiæ est,quia omnes Angeli eodem genere actus meruerunt suam beatitudinem,idest,omnes per vnicum actum,s.in hoc,quòd se conuerterunt ad Deum,& ideo nullum præmium speciale inuenitur in vno quod non inuenitur in alio,sed solum essentiale præmium est in omnibus,licet illud est inæqualiter secundum quòd se inæqualiter conuerterunt,quia quanto aliqui erant superiores,tanto intensius se conuerterunt,& magis meruerunt magisque præmiati sunt. Homines autem diuersis generibus actuum merentur beatitudinem,ideo possunt in quibusdam esse specialia præmia, quæ non sunt in aliis,licet etiam in beatis erit quædam communitas bonorum,scilicet,inquantum quilibet ex perfecta charitate gaudebit de bonis aliorum bona ipsorum quasi propria reputans, hæc tamen non pertinet ad præmium accidentale quod aureola dicitur,& aliud de alterius aureola gaudere,nam corona victoriæ solis victoribus datur,et non congaudentibus victoria,& sic ista communitas bonorum non tollit diuersitatem præmiorum secundum speciem in beatis.

Ad quintum dicendum,quòd præmium accidentale aureola dicitur, quia minus est quam præmium essentiale quod dicitur aurea,cum essentiale præmium sit gaudium de bono increato quod est finis. Accidentale vero est gaudium de ipsa bonitate actus,quæ est aliquid creatum,& erat ad finē & ideo quodlibet præmium essentiale quantumcunque paruum est maius maximo præmio accidentali, immo omnibus præmijs accidentalibus omnium beatorum. Et sic minimum præmium essentiale vocatur aurea,& præmium accidentale etiam maximum non dicitur nisi aureola.

An beatitudo aureola,& fructus differant. Et quid sit fructus spiritualis. Et quomodo multiplicatio fructus ex semine prouenit ex duobus. Quæst. XVI.

QVæretur nunc de beatitudine aureolæ,& fructus,scilicet,an differant. Aliqui dicunt,quòd non, quia eidē merito respondet aureola,& fructus centesimus,scilicet,virginitati,vt dicit hic Glo.ergo aureola,idē est quòd fructus. Item dicit Augu.lib.de virginitate, quòd centesimus fructus debetur martyri,& idem debetur virgini.ergo fructus est quoddam præmium competens martyribus,& virginibus,& tamen virgini,& martyri debetur aureola, ergo aureola,& fructus idem sunt. Item in patria non est nisi duplex præmium,s.essentiale,& accidentale quod essentiali superadditur,sed præmium additum essentiali dicitur aureola,quia Exodi vigesimo quintodicitur quod super coronam auream ponatur aureola: fructus ergo cum sit præmiū quoddam,vel erit essentiale,vel accidentale. non tamen est essentiale,quia tunc fructus deberetur omnibus beatis,ergo est accidentale,& sic erit aureola.

Dicendum,quòd aureola,& fructus non sunt idem,quia quæ non sunt eiusdem diuisionis, non sunt eiusdem rationis. Et tamen aureola,& fructus non similiter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum,martyrum,et doctorum. Fructus autem diuiditur in fructum coniugatorum,& viduarum,& virginum.ergo fructus,& aureola nō sunt idem.

Item si essent idem cuicunque deberetur fructus deberetur aureola,sed falsū est,quia coniugatis, & viduis fructus debetur,sed non aureola,ergo non sunt idem. Dicendum,quod differunt. Ad hoc autem sciendum quid sit fructus. Et dicendum,quòd sicut aurea,& aureola sunt quædam præmia beatorum,scilicet,essentiale,& accidentale,& per metaphoram dicuntur coronæ,& vna aurea,& alia aureola,vt dictū est præceden.quæst.ita fructus præmium quoddam dicitur beatorum,quòd per metaphoram fructus dicitur:nam fructus secundum originem suam in terræ nascentibus inuenitur,& transumitur ad significandum quoddam præmium ea tamen quæ per metaphoram dicuntur,possunt variæ accipi secundum adaptationem ad diuersas partes,& proprietates rei de qua fit transumptio. Cum autem fructus dicatur proprie de terræ nascentibus in rebus corporalibus,secū dum diuersas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri possūt,diuersimode poterit accipi fructus spiritualis. Habet enim fructus corporalis dulcedinem quandam, quæ reficit hominem secundum quod in eius vsum venit,

F & est vltimum,ad quod operatio naturæ peruenit,quia licet ex arbore fiat fructus, ex fructu nihil fit,quod natura agat.& est etiam id,quod expectatur ex agricultura per seminationem,vel per alios modos.secundum ergo quamlibet, istarum proprietatum fructus corporalis potest transumi, vt dicatur aliquid fructus spiritualiter,& quia istæ sunt variæ proprietates, poterunt spiritualiter fructus accipi multum variè. Si ergo accipiatur fructus spiritualiter pro eo, quod reficit,& id quod expectatur vltimum, Deus est fructus noster.& hoc modo dicimur solo Deo frui,quia frui ad fructum pertinet:solus enim ipse reficit tanquam vltimum,& ita est fruitio perfecta in patria, & imperfecta in via,& sic fruitio vocatur dos animæ quæ dicitur perfecta fruitio. Hic autem non accipitur sic fructus: de isto enim fructu, & fruitione dictum est supra quinto capitulo. Si autem accipiatur fructus spiritualiter pro eo,quod

G mentem solum reficit,licet non sit vltimus finis sic virtutes dicuntur fructus inquantum mentem reficiunt sincera delectatione,vt dicit Ambro.sic accipitur fructus ad Galat. quinto,scilicet fructus spiritus est gaudium.& isto modo etiam non accipitur hic fructus,sed de istis fructibus dicetur eod.cap.

Tertio modo potest fructus sumi vt est quodddam bonum,vel commodum quod ex labore agriculturæ expectatur,& sic dicetur fructus illud præmium,quod homo consequitur ex labore quo in hac vita laborat,& sic omne præmium quod habebitur in patria,siue aurea,siue aureola,vel quodlibet aliud dicitur fructus, inquantum nullum præ-

H miū habebimus sine laboribus huius vitæ:nam non coronabitur,nisi qui legitime certauerit secunda Timot. secundo. sic accipitur fructus ad Roman.sexto,scilicet habetis fructum vestrum in sanctificatione,finem vero vitam æternam idest fructus omnium laborum vestrorum consistit in quadam sanctificatione,i.statu sanctitatis vitæ æternæ,& sic nō accipitur hic fructus. Quarto mō accipitur fructus,vt est id quod hētur ex semine,vt insurgit ex seminatione,& ita Christus loquitur hic dicens,quod semen iactum in terram bonam dedit fructum. Aliud quidam centesimum,aliud sexagesimum,aliud tricesimum.ista autem multiplicatio fructus ex semine prouenit ex duobus,scilicet ex bonitate terræ,& virtute seminis,vt si terra habeat bonam pinguedinem nutrimentalem copiosam,& virtus seminis sic multum conuersiua.vt possit conuertere multos humores in naturam suam,& ita erit multus fructus. semen autē spiritualiter est verbum Dei Lu.8.& istud bonū semē est,nec est defectus in fructu ex parte huius seminis,sed ex parte terræ quæ est cor nostrū eo.c.sicut ergo vt ex semine nascatur fructus,virtus seminis cōuertit multū de humore terræ in spēm suā,ita cū

I semen,quod est verbum Dei sit spirituale,ad hoc, quod faciat in nobis fructum, oportet quod conuertat nos in naturam suam,idest in quandam spiritualitatem:fit autem homo spiritualis recedendo a conditione carnis.quanto ergo magis a carne receditur,& in spiritualitatem acceditur,tanto est maior fructus verbi Dei in nobis,& sic nihil aliud est iste fructus,nisi quædam spiritualitas causata in homine propter verbum Dei,qui autem maxime spirituales fiunt omnino a carne recedendo fructum centesimum ferunt,qui autem minus aliqualiter fructum sexagesimum,qui autem adhuc minus fructum tricesimum.vt infra dicetur. Hoc supposito apparet,quod fructus,& aurea,& aureola differunt. Est enim aurea gaudium de bono increato. Aureola autem gaudium,quod habetur de operibus perfectis factis a nobis inquantum habent quandam excellentiam specialem fructus autem consistit in gaudio,quod habetur de ipsa di-

K spositione operantis,quæ est quædam spiritualitas eius in quam ascendit propter semen verbi Dei. Et ita fructus potest significare meritum,& præmium,meritum quidem si accipiatur fructus pro spiritualitate quam homo hic consequitur retrahendo se a conditione carnis propter verbū Dei. præmium autem si accipiatur pro illo gaudio quod habebunt beati de spiritualitate quam hic consecuti sunt ex verbo Dei. Dotes etiam condiuiduntur aureæ,& aureolæ,& fructibus,de dotibus autem dicetur, infra 17. capitu.vbi agetur de transfiguratione. Aliqui dicunt, quod differt aureola a fructu,quia aureola debetur pugnanti,2. Tim. 2.non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. fructus autem

tem debetur laboranti, iuxta illud Sap. 4. bonorum laborũ A gloriosus est fructus. Sed non stat, quia cum in eodem opere sit labor, & pugna, nec differant ista, nisi ratione, s. quia labor est in opere inquantum est difficile. pugna vero inquantum aliquis in eo aduersatur, non differrent fructus, & aureola, nisi ratione: sed falsum est, quia realiter differunt quia quibusdam competit fructus quibus non competit aureola, s. viduis, & coniugatis, & aliquibus competit aureola, & non fructus, s. martyribus, & doctoribus: nam possunt esse martyres, & doctores qui fructum non habeant, vt si non vixerint continenter, & tamen finientes vitam in charitate habuerunt aureolas de martyrio, & doctrina, solis autem virginibus competit simul aureola, & fructus. Alij dicunt, quod aurea respicit conuersionem ad Deum. Aureola autem, & fructus consistunt in his quæ sunt ad finem, ita tamẽ, quòd fructus principalius respicit voluntatem. Aureola autem magis respicit corpus.

Sed non stat, quia ex eodem opere prouenit præmium corporis, & animę: cum pręmium corporis dependeat ab anima per quandam redundantiam, & sic non differrent aureola, & fructus, nisi ratione solum, & tamen falsum est, quia quibusdam competit fructus quibus non aureola, & e contrario, vt dictum est, ideo tenendum est, quòd fuit supra dictum.

Ad primum dicendum, quòd non est inconueniens eidẽ operi competere diuersa pręmia ex diuersis quæ sunt in ipso opere, & ita virginitati tria pręmia competunt, s. aurea: inquantum virginitas obseruatur propter Deum imperante hoc charitate, & aureola inquantum virginitas est quoddam opus perfectionis habens perfectionem victoriæ excellentis, & fructus inquantum per virginitatem homo transit in quandam spiritualitatem recedens a carnalitate.

Ad secundum dicendum, quòd fructus proprie sumptus C vt hic accipitur, non est aliquod pręmium commune virginitati, & martyrio, sed solum tribus gradibus continentiæ. s. coniugali, viduali, virginali. Quãdo autem dicit Augustin. fructum centesimum competere martyribus, large accipit fructum, inquantum quælibet remuneratio fructus dicitur & hoc modo fructus centesimus est quoddam pręmium, quod generaliter debetur cuilibet operi perfectionis.

Ad tertium dicendum, quòd fructus non est aureola, & licet aureola sit pręmium accidentale superadditum essentiali, non tamen omne præmium accidentale est aureola, sed solum præmium de operibus illis in quibus non maxime conformatur Christo secundum perfectam victoriam. Et ideo adhuc præter aureolam manet duplex pręmiũ accidẽtale. Vnum quod est innominatum, s. gaudium de quolibet opere bono per quod meruerunt sancti beatitudinẽ inquantum illud est bonum in suo genere, licet non habeat rationẽ D excellentis victoriæ, & hoc modo, vt dictum est pręcedenti quæst. rari sunt beati qui non habeant præmium accidentale. Aliud est quod fructus dicitur, & est gaudium de qualibet spiritualitate secundum quam sancti retraxerunt se hic ab operibus carnis, & tamen quando absolute dicimus præmium accidentale, solemus solum intelligere de aureola, quia est magis nominata.

Cui virtuti debeatur fructus. Et ad quid Deus respiciat in nobis operantibus. Et quæ sit delectationis venereæ noxa. Et continentia quæ sit potentia. Quæst. XVII.

QVęretur cui debeatur fructus. Dicendum quod debetur virtuti continentiæ, & quia continentia, idest abstinentia a venereis, habet tres gradus, scilicet coniu E galem, vidualem, virginalem, ideo sunt tres fructus, vt dicetur seq. quæst.

Aliqui tamen dicunt, quòd fructus non debetur soli continentiæ, quia prima Corinth. decimoquinto. super illo verbo. alia claritas Solis. dicit glo. quod claritati Solis illorum dignitas comparatur qui centesimum fructum habent. lunæ autem qui sexagesimum, stellis qui tricesimum, sed illa diuersitas claritatum, vt vult Apostolus significat omnẽ differentiam beatitudinis quæ erit in sanctis. ergo fructus omnibus beatis debetur, & non soli continentię.

Item fructus dicitur a fruitione, sed fruitio pertinet ad A pręmium essentiale, quod omnibus beatis datur, & per quamlibet virtutem acquiritur. ergo omnibus virtutibus competunt fructus.

Item fructus debetur labori maiori Sapientię quarto. bonorum operum gloriosus est fructus, sed maior est labor in fortitudine quam in temperantia, vel continentia, ergo fructus potius competunt fortitudini quam continentiæ, vel saltem non soli continentę.

Item difficilius est non excedere modum in cibis qui sunt necessarii ad vitam, quam in venereis, sine quibus vita potest conseruari, quia tanto natura inclinat fortius, & intẽsius ad aliquid, quanto est magis sibi necessarium. ergo maior est labor parcimoniæ quæ est contra cibos, quam continentiæ quæ est in venereis, & sic parcimoniæ fructus competunt.

Item fructus dicit refectionem, sed refectio præcipue est B in fine. cum ergo virtutes theologicæ finem habeant pro obiecto, scilicet Deum, videtur quod eis maxima competãt fructus.

Dicendum, quod fructus assignantur soli continentię iuxta sanctos doctores, & vt dicit glo. hic, & sic secundum differentiam trium graduum continentiæ, vt dictum est assignantur tres fructus, scilicet centesimus, sexagesimus & tricesimus. Ratio huius est quia vt dictum est pręcedenti quæst. fructus est gaudium quoddam, siue præmium beatorum de quadam spiritualitate, secundum quam transiuerunt a carnali vita in quendam statum spiritualem, illi ergo virtuti competunt fructus quæ maxime liberat hominem a subiectione carnis. Hæc autem est continentia, siue temperantia inquantum respicit venerea, & hoc siue sit habitus siue solum dispositio, quia in hoc non differunt dum tamẽ debite abstineatur a venereis, eo quod Deus non respicit in C nobis habitum, sed intentionem operis, & ipsum opus, & hoc quantũ ad habitus morales, qui secundum se non sunt meritorii, secus autem de habitu charitatis, quia sine illo nõ esset meritum, in operibus tamen virtutum moralium non differt quantum ad quantitatem meriti agere ex habitu, vel sine habitu si opus est bonum ex genere, & intentio recta, nominamus tamen hic generaliter cõtinentiam id per quod abstinemus a venereis, siue sit habitus, siue dispositio, & huic fructus competunt, quia ipsa maxime liberat a subiectione carnis. nam p delectationes venereas aĩa maxime subiicitur carni, ita vt in actu venereo spiritus prophetiæ non tangat corda prophetarum, vt dicit Hieronym. in aliis tamen actibus quantumcunque esset anima impedita, spiritus prophetiæ tangebat corda prophetarum, & hoc est, quia non potest tangi anima si omnino est carni immersa, ita autem est in venereis, quod patet, quia in nullo actu tollitur omnino D intelligere, nisi in venereis. sic enim dicitur septimo Ethicorum capitul. decimoquinto, quod in delectatione venerea impossibile est intelligere quicquã, sola tamen continentia liberat a venereis quę maxime animam mergunt, ideo continentia facit hominem maxime spiritualem. soli igitur continentię fructus attribuuntur, quia fructus est quædam spiritualitas secũdum, quam a carne recedit, vt dictum est.

Dicendum, quod illa glo. accipit large fructum inquantum quęlibet remuneratio fructus dicitur, & hoc fuit propter quandam adaptationem, scilicet, quia sicut fructus ponuntur tres, scilicet centesimus, sexagesimus, & tricesimus, ita Apostolus, posuit ibi tria, scilicet Solem, & Lunam, & stellas. Etiam quia sicut fructus sunt inter se inęquales, ita est quædam proportio saltem larga inęqualitatis inter Solẽ Lunam, & Stellas, ideo gloss. illa adaptauit eis tres fructus, sed non accipitur fructus proprie.

E Ad secundum dicendum dicendum, quod fruitio accipitur ex fructu prout fructus est vltimum, quod expectatur. Hic tamen fructus accipitur prout nascitur ex semine, & sic non pertinet fructus ad pręmium essentiale. sed ad quandam spiritualitatem quę est recedendo a carne, & ista soli continentię competit.

Ad tertium dicendum, quod non accipitur hic fructus, vt prouenit ex labore, inquantum labor dicit fatigationem, & difficultatem, sed inquantum per laborem semina fructificãt, & ita segetes natæ in agris dicuntur labores nostri, quia pro eis laborauimus. Vel quia p laborẽ, & solicitudinem nostram natæ sunt. Hic aũt accipit fructus prout nascitur

ex semine per laborem nostrum, idest inquantum per laborem in spiritualitatem quandam ex semine verbi Dei transimus. Hoc autem competit continentiæ, sed non fortitudini quia fortitudo non liberat hominem a subiectione carnis, vt eum spiritualem faciat, sed liberat a timore exteriorum terribilium. continentia autem liberat a seruitute carnis. ipsi ergo, fructus competunt, & non fortitudini.

Ad quartum dicendum, quòd licet delectationes venereæ sint minus necessariæ quam delectationes quæ sunt in cibis, tamen sunt magis vehementes, & per eas magis subijcitur anima in seruitutem carnis quam per delectationem ciborum. Et sic difficilius est illis resistere. Ideo continentię quæ resistit illis debentur fructus potius quam parcimonię quæ est in cibis.

Ad quintum dicendum, quòd non accipitur hic fructus prout est finis, quia tunc est præmium essentiale, & sic magis competit fructus charitati quam continentiæ, sed fructus accipitur pro spiritualitate quæ est a carnalitate recedendo, & hoc magis competit continentię quam charitati, vel alijs theologicis virtutibus.

An tres fructus assignentur conuenienter tribus partibus continentiæ. Et quomodo verbum Dei quibusdam magis quibusdam minus prodest. Et quomodo eorum fructuum ratio secundum numeros assignatur. Quæst. XVIII.

QVæretur, an tres fructus assignentur conuenienter tribus partibus continentię.

Aliqui dicunt, quòd non: quia ad Gala. 5. ponuntur fructus duodecim, scilicet gaudium pax, &c. ergo non debent poni soli tres.

Item fructus dicit aliquod præmium speciale, præmium tamen quod assignatur virginibus, viduis, & coniugatis nō est speciale, quia omnes saluandi continentur sub aliquo horum trium, cum nullus saluetur carens continentia, & tamē continentia diuiditur sufficienter per istos tres gradus. ergo inconuenienter assignantur isti tres fructus istis tribus gradibus continentiæ.

Item sicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas viduitatem. Et tamen isti tres fructus non se habent similiter, quia non se habet sexagenarius ad tricesimum, sicut centenarius ad sexagenarium secundum aliquod genus proportionis. Non quidem secundum arithmeticam, quia sexagenarius excedit trigenarium in triginta, centenarius autem excedit sexagenarium in quadraginta. Nec etiam secundum proportionem geometricam, quia sexagenarius est duplus ad trigenarium, & tamen centenarius non est duplus ad sexagenarium, sed est superpartiens tertias, quia continet totum, & duas tertias eius, ergo non conuenienter assignantur isti fructus.

Dicendum, quòd per istam differentiam trium fructuum, Christus voluit ostendere non solum tres gradus continentiæ, sicut doctores assignant, sed voluit ostendere, quòd verbum Dei non prodest omnibus quibus prædicatur, & posuit tres modos hominum quibus non prodest, quod designauit per semen cadens secus viam & in spinas, & supra petram. alijs autem prodest, & isti faciunt fructum boni operis, non tamen prodest omnibus ęqualiter, quia non sunt corda omnium ęqualiter disposita, & secundum variam dispositionem, siue ex parte gratiæ, siue ex bona aptitudine naturali fiunt differentię infinitę in hoc, quod magis, vel minus verbum Dei quibusdam quam alijs prosit, & quia infinita non possunt numero, nec sermone notificari, posuit Christus tres differentias fructuum, non tanquam sint solum tres, sed quia istę sunt exemplum ad intelligēdum infinitas. nec etiam est necesse, quòd ita se habeant homines in proportione fructificationis, sicut isti numeri, sed posuit eos ad placitum, quia quicunque numeri ponerentur non inducerent aliquam certam proportionem excessus fructificationis. Simile est de gradibus beatitudinis. nam non sunt omnes sancti ęquales in beatitudine. volens autem scriptura assignare differentiam eorum dixit, sicut differt stella a

F stella in claritate, sic erit in resurrectione mortuorum. 1. Corint. decimoquinto capitu. & subditur amplius differentia, scilicet alia est claritas Solis, alia Lunę, alia claritas stellarū & ita voluit differre beatos, sicut differunt ista corpora. manifestum est tamen, quòd plures modi differentię erunt inter beatos quam tres qui designantur per illa tria. Etiā non erit talis omnino proportio beatitudinis sanctorum, qualis est proportio claritatis istorum corporum, & tamen scriptura voluit ponere aliquem modum differentiæ, vt per illum intelligamus omnes gradus differentię beatorum qui tot esse possunt quot sunt beati, ita nunc Christus per istos tres gradus sanctificationis designat omnes gradus sanctificationis seminis verbi Dei in cordibus nostris: quotquot illi sint, etiam si infiniti sint, & habeant se secundum quemcunque gradum proportionis, Mat. posuit istos ad significandū magnum fructum quem verbum Dei facit in corde bono. nam G proferre fructum centesimum, vel sexagesimum est admirandum, verbum tamen Dei magis fructificat in corde bono, quam sit in terra bona proferre fructum centesimum, & ista est veritas.

Aliqui tamen volunt, quòd Christus hoc dixit loquens per similitudinem ad fructum terrę, scilicet in terra Chanaan aliquæ terræ bonæ proferunt fructum tricesimū, aliæ sexagesimum, aliæ centesimum.

Sed non stat, quia quòd proferret fructum centesimum erat quasi miraculum in terra Chanaan. quod patet Genes. vigesimosexto. nam dicitur, quòd Isaac seminauit in terra Chanaan, & inuenit in ipso anno centuplum, & dicitur ibi, quòd Philisthini admirati sunt, & Rex Gerarę venit ad eum dicens, vidimus tecum esse Dominum, ideo diximus sit fœdus inter nos, & sic non erat in terra illa consuetum, quòd proferret terra aliquando fructum centuplum.

H Si tamen velimus dicere, quòd licet esset admirandum, tamen aliquando fiebat, poterit stare, & hoc videtur etiam satis rationabile, scilicet, quòd Christus posuit fructum maximum quem aliquando terra proferebat in regione Chanaan, ideo vltra centesimum fructum nihil posuit, quia nunquam inueniebatur, quòd proferret vltra centesimum fructum. Et hoc etiam videtur verum, & nō loquitur Christus specialiter de fructu alicuius virtutis, quia semē, quod hic facit fructum est verbum Dei, & illud tamen non mouet solum ad aliquam vnam virtutem, sed ad omnes, quia nulla virtus est, immo nullum bonum quod hic non suadeatur in sacra Scriptura, & nullum malum, quod non prohibeatur. nam etiam quinto Ethic. cap. primo dicitur, quod lex præcipit actum omnium virtutum. in qualibet ergo erit fructus tricesimus, & sexagesimus, & centesimus secundū, quòd in eodem genere virtutis quidam faciunt opera mul- I tum excellentiora alijs, & sic omni virtuti competunt isti tres fructus, inquantum per istos innuitur omnis differētia excessuum in magis, & minus in quolibet genere virtutis. Doctores tamen assignant specialiter fructus virtuti continentiæ soli, propter causam dictam pręcedenti quæst. scilicet, quia ista facit hominem magis spiritualem liberando a subiectione carnis, & reducendo hominem in quandam spiritualitatem, ideo secundum diuersos gradus continentiæ sunt diuersi fructus. Sunt enim tres gradus continentiæ, scilicet virginalis, vidualis, & coniugalis. & ita sunt tres fructus.

Vel potest aliter dici, quòd continentia facit spiritualitatem in homine quæ dicitur fructus, & secundum varietatem spiritualitatis, differūt fructus. Quædam enim est spiritualitas necessaria, & quędam superabundans. necessaria K quidem est quantum ad hoc, quòd rectitudo spiritus ex delectatione carnis non peruertitur, & ad hoc quilibet obligatur. nam rectitudo rationis non peruertitur per delectationem carnis, nisi quando est illicita. spiritualitas ergo quę tollit peruersionem est coniugatorum, quia licet venereis vtantur, licite tamen vtuntur, & ideo non peruertitur rectitudo rationis. Spiritualitas superabundans dicitur per quam homo a delectationibus carnis omnino se subtrahit. Sed hoc fit dupliciter, scilicet, vel respectu cuiuslibet temporis, scilicet pręsentis, præteriti, & futuri, & hæc est spiritualitas virginum, vel secundum aliquod tempus, scilicet præsens, & futurum, & hæc est continentia viduarum, & vtraque est superabundans cū liceat cuilibet nubere prima

Corint.

Corint. 7. ſeruantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus triceſimus. pro viduali autem ſexageſimus. pro virginali autem centeſimus.

Ad hoc aſſignant aliqui rationem ex habitudine numerorum. trigenarius enim fit ex ductu ſui iu denarium. trinarius autem eſt numerus omnis rei, vt dicitur primo de cœlo, & mundo primo cap. ſcilicet. quia in qualibet re eſt principium, medium, & finis, & in quolibet corpore ſunt tria, ſ. longum, latum, & profundum, & ſic ternarius continet perfectionem omnibus rebus conuenienter, & ſic trigenarius numerus recte coniugatis aſſignatur quibus ſupra obſeruationem decalogi quæ eſt neceſſaria, & ſignatur per denarium, non additur aliqua perfectio, niſi communis, ſine qua non poteſt eſſe ſalus, ſcilicet abſtinere ab illicito coitu. Senarius autem ex cuius ductu in ſe denarium ſurgit ſexagenarius, habet perfectionem ex partibus, cum conſtet ex omnibus partibus ſuis aggregatis, ſ. vnitate, binatio, & ternario, & ipſe eſt primus omnium qui ex partibus aggregatis ſurgit, & cõuenit viduitati in qua inuenitur perfecta abſtractio a delectabilibus carnis, quantum ad omnes circunſtantias quæ ſunt partes vitiuoſi actus, ſ. quia nullo tempore, & nullo loco, & nullo modo venereis vtitur, quod nõ fit in coniugali cõtinentia, quia aliquo tempore, & cum aliqua perſona, i. cum coniuge venerea licite exercet. Centeſimus autem fructus reſpondet virginitati, quia denarius ex cuius ductu in ſeipſum ſurgit centenarius, eſt limes numerorum, i. extremitas, & finis, & ſic virginitas tenet ſummitatem ſpiritualitatis, quia nihil vltra eam eſt de ſpiritualitate. habet enim centenarius qui eſt quadratus numerus perfectionem ex figura. eſt. n. figura quadrata perfecta, quia habet æqualitatem ex omni parte, cũ ſint omnia latera eius æqualia. vnde competit virginitati in qua quantum ad omne tempus incorruptio ęqualiter inuenitur. Aliam enim rationem aſſignat Beda, ſcilicet ex figura literarum numeri, & ex habitudine digitorum, ſcilicet pollicis, & indicis, ſed eſt magis aliena, ideo omittitur.

Non eſt tamen putandum, quòd iſti tres gradus continẽtiæ ſe habeant omnino in tali proportione ſicut iſti numeri, quia tunc appareret, quòd caſtitas vidualis eſſet ſolũ dupla in merito ad coniugalem, quod non videtur eſſe verum, qa ſeruare continentiam coniugalẽ nullius, vel paruæ vł difficultatis, cum liceat venereis vti ad mitigationem fomitis, vidualis autem caſtitas difficultatem magnam habet, cum nullis vtatur venereis: forte ergo plus quã decupli meriti eſt ad coniugalem. Etiam virginalis caſtitas hoc modo non eſſet dupli meriti ad vidualem, ſicut nec centum ad ſexaginta, & tamen videtur plus quam dupla, ſummæ difficultatis ſit virginitatem perpetuam obſeruare, quia vt dicit Hieron. quòd in carne viuere & præter carnẽ, angelicum eſt, & non humanum, & ſic dicit, quòd virginitas par eſt Angelis: non ergo talis proportio iſtorum numerorum.

Secundo patet, quia non eſt ſemper æqualis fructus viduitatis, nec virginitatis, ſed differt, ſecundum quòd à maiori, vel minori tempore obſeruatur. vnde interdum obſeruatio viduitatis eſt maioris meriti, quam obſeruatio virginitatis, vt ſi una ſit breuis, & alia diuturna. Etiam omnes viduitates, & virginitates non ſunt inter ſe æquales inquantũ ſunt breuiores, & diuturniores, & inquantum tentatio cui reſiſtitur, eſt minor vel maior, & tamen proportio iſtorum numerorum ſemper eſt eadem: ergo non ſe habent iſti tres gradus continentiæ ſicut iſti tres numeri, & tamen coaptantur eis aliqualiter, ſcilicet quia maior eſt viduitas coniugio, & virginitas viduitate, licet non in eadem proportione in qua iſti nunc.

Ad primum dicendum, quòd ad Galat. quinto, accipiũtur fructus pro eo quod reficit, licet non ſit finis, & ita virtutes dicuntur fructus, quia mentem ſincera delectatione reficiũt. Hic autem fructus accipitur pro quadam ſpiritita litate quæ eſt abſtrahendo à carnalitate quæ ſoli continentiæ competit, & quia habet ſolum tres gradus, dicuntur eſſe tres fructus tantum.

Ad ſecundum dicendum, quòd argumentum de numero non multum vrget, cum dictum ſit, quòd iſti tres fructus non habent ſe omnino in eadem proportione in qua iſti numeri. Qui tamen vult attendere ad numeros, dicet quòd diſtinctio fructuum magis accipitur ſecundum ſpe-

A cies, vel figuras numerorum, quam ſecundum quantitates eorum, vt ſupra dictum eſt, tamen etiam quantum ad exceſſum quantitatis aſſignant aliqui rationem, ſcilicet quòd coniugatus abſtinet ſolum à non ſua, vidua vero abſtinet à ſuo, & à non ſuo, & ſic eſt ibi quaſi quædam ratio dupli, ſicut ſexagenarins eſt duplus ad trigenarium, centenarius vero ſupra ſexagenarium addit quadrageſimum, qui conſurgit ex ductu quaternarii in denarium, quaternarius autem eſt primus numerus quadratus, & ſic competit talis additio virginitati, quæ ſupra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit, rectius tamen eſt non multum attendere ad iſtos numeros propter cauſam dictam. Dicto iam de fructibus, nunc redeundum eſt ad aureolas de quibus fuerat inceptum, & quia aureola dari dicitur virgini, martyri, & doctori.

B *An virginitati debeatur aureola, & cui virginitati debeatur. ſecundum ne eius materiale, an propoſitum continendi. Et quæ ſint illa tria quæ virgines infeſtant, viduas non. Et de Aureola virginis Mariæ. Et quare virginitati non deberetur aureola ſi homo nunquam peccaſſet. Quæſt. XIX.*

EST primo dubium, an virginitati debeatur aureola. Aliqui dicunt, quòd non, quia vbi eſt maior difficultas operis, debetur maius præmium ſaltem ex genere actus, ſed maiorem difficultatem patiuntur viduæ abſtinendo a venereis q̄ virgines. ergo debet́ magis aureola viduis q̄ virginib. & tamen non debetur viduis, ergo nec virginibus. patet dictum, quia Hieronym. loquens de laude viduarum dicit, quanto maior eſt difficultas ex parte quadam a voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt præmium, & Ariſtotel. libro de Animalibus dicit, quòd iuuenes corruptę magis

C appetunt coitum propter memoriam delectationis præteritæ.

Item ſi deberetur aureola virginitati, vbi eſſet perfectiſſima virginitas inueniretur maxime aureola, ſed in virgine Maria eſt perfectiſſima virginitas. nam virgo virginum nominatur: & tamen ei non debetur aureola, cum aureola ſit gaudium de operibus perfectis quæ habent rationem excellentis victoriæ, ſed Maria nullam pugnam ſuſtinuit continendo, quia fuit ablata, vel omnino extincta in ea corruptio fomitis, ergo virginitati non debetur aureola.

Item illi quòd non eſt ſecundum ſe laudabile, non debetur præmium excellens, ſed virginitatem ſeruare non fuiſſet laudabile in ſtatu innocentię, cum tunc eſſet homini pręceptum, creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Gen. primo. Etiam tempore Moyſi ſteriles erant in opprobrium ergo virginitas non eſt ſecundum ſe laudabilis, & ſic non

D debetur ei aureola.

Item non videtur idem præmium debitum virginitati ſeruatæ, & virginitati amiſſæ, ſed pro virginitate amiſſa debetur quandoque aureola, vt ſi mulier inuita proſtituatur a tyranno pro confeſſione nominis Chriſti, ergo non debetur aureola pro virginitate ſeruata.

Item pro eo, quod ineſt homini a natura nullum debetur pręmium, virginitas tamen cuilibet homini tam bono quã malo innaſcitur, ergo non debetur ei aureola.

Item, ſicut ſe habet viduitas ad fructum ſexageſimum, ita ſe habet virginitas ad centeſimum, & ad aureolam, ſed non debetur cuilibet viduæ fructus ſexageſimus, ſed ſoli vouenti viduitatem, vt quidam dicunt. ergo nec cuilibet virginitati debetur aureola, ſed ſoli virginitati ex voto ſeruatæ.

Item præmium non debetur operi neceſſario, cum omne meritum ſit voluntarium, ſed quidam ſunt virgines ex ne-

E ceſſitate, vt frigidi, & eunuchi, ergo non debetur ſemper aureola virginitati.

Dicendum, quòd virginitati aureola debetur, quia Exodi vigeſimoquinto capit. ſuper illo verbo. facies alteram coronam aureolam dicit glo. ad hanc coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram Agno concinunt, ſcilicet qui ſequuntur agnum quocunque ierit, ergo pręmium, quod debetur virginitati dicitur aureola.

Itẽ dicitur Iſa. 56. hæc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in dõ mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filijs & filiabus: nomẽ ſempiternũ dabo eis. quòd non peribit, & tñ eunuchi vocantur virgines qui ſe caſtrauerunt propter

regnum cœlorum infra decimonono, & per illud innuitur quædam gloria excellens super ceteros, & hanc nos vocamus aureolam. Et patet hoc ex ratione aureolæ, quia ipsa est quodam gaudium de operibus perfectis habentibus excellentem rationem victoriæ, & tamen virginitas dicit pugnam grauissimam. & consequenter excellētem victoriam, quia vt ait Aug in libro de agone Christiano. inter certamina Christianorum bella castitatis sunt duriora, & est quotidianum bellum, quia caro concupiscit aduersus spiritum. ad Gala. 5. ergo debetur virginitati aureola. In hoc autem nemo dubitat, sed cui virginitati debeatur est dubium.

Aliqui autem dicunt aureolam deberi actui virginitatis, idest quicunque de saluandis seruauerit virginitatem vsq; ad mortem habebit aureolam. nam damnati etiam si virginitatem seruauerint aureolam non habent. cum non habeant præmium essentiale.

Sed etiam hoc non est verum. quia aliqui volētes nubere manentes in virginitate decedunt, sed de his certum est, ꝙ aureolam non habebunt, quia nihil prodest integritas carnis, vt ait Hieron. si mente quis nupserit.

Alii ergo dicunt, quòd aureola debetur non actui, sed statui virginitatis, scilicet, quòd soli virgines mereantur aureolam qui in statu virginitatis perpetuo seruādę se posuerūt, vt si cum essent virgines vouerunt castitatem perpetuam.

Sed etiam hoc non stat, quia potest quis æquali voluntate seruare virginitatem non nouendo eam, sicut alius vouendo.

Aliter ergo dicendum. quòd meritum debetur actui virtutis imperato a charitate, & hoc meritum respectu præmii accidentalis competit actui virtutis ex genere suo, etiā non referendo ad charitatem. Aureola autem est præmium accidentale, ideo competit virginitati seruatę ex genere virtutis. omnis tamen virtus est habitus electiuus, & ideo virginitas non pertinet ad virtutem, nisi inquantum quis eligit carnis incorruptionem. & etiam mentis in perpetuum obseruare. nam carnis integritas, & incorruptio, materiale est ad virginitatem, vt patet ad virtutem, sed propositum de conseruando perpetuo istam integritatem facit virginitatem pertinere ad virtutem. in illis ergo potest esse aureola virginitatis qui propositum habuerunt.

Pro quo sciendum, quòd aureola virginitatis non datur, nisi ei qui in virginitate decedit. Sed istorum quidam sunt qui propositum continendi, aut nubendi habere non possunt, sicut paruuli qui omnes moriuntur in virginitate, & istis non datur aureola proprie dicta tunc, quia proprie virgines non sunt. sed solum materialiter, tum quia aureola est de operibus perfectis in quibus reperitur ratio excellentis victoriæ, in paruulis tamen, nec pugna, nec victoria est continendo, cum nondum fomes in eis stimulos habeat. Potest tamen large dici, quòd habebunt aureolam sumendo aureolam pro quocunque gaudio. quod in patria habebunt beati super gaudium essentiale. Nam non est dubium quin de incorruptione carnis gaudebunt, quia est quædam perfectio, licet nunquam habuerint intentionem obseruandi eā, sicut paruuli qui moriuntur in innocentia, gaudebunt de innocentia, licet nunquam opportunitatem habuerint peccandi. Si autem tales sunt qui possunt proponere continere, vel nubere, aut proposuerunt nubere, vel non. Si proponant nubere. & in hoc desiderio decedant, licet in charitate moriantur, & integri corpore, aureolam non habebunt, quia non sunt proprie virgines. Si autem habuerunt desiderium seruandi virginitatem, aut fuit aliquando interruptum aut non. Si non fuit interruptum, habebunt proprie aureolam, & non differt, an isti tota vita hoc propositum habuerint, aut solum aliquanto tempore, ita quòd postquam proposuerint non interruperint propositum. Nam etiam si quis tota vita habuerit propositum nubendi, & postea mutata voluntate. vel vouens virginitatem viuat solum per vnam diem, habebit aureolam, quia decessit in obseruatione virginitatis proprie dictæ, & tamen non erit tam excellens aureola istius, sicut eius qui tota vita mansit in proposito virginitatis, vnde sicut isti differunt quantum ad præmium essentiale, ita etiam sunt inequales quantum ad accidentale, quia non est æquale opus quantum ad genus virtutis suæ obseruatio virginitatis per vnam diem, sicut per totam vitam. Si autem propositum fuit interruptum aut reintegratum est,

F aut non. Si non est reintegratum non habebitur aureola, quia non decessit iste in obseruatione virginitatis, qui vsque ad mortem propositum non tenuit, sed iam de nuptiis cogitauerat, licet iste habebit quoddam gaudium de incorruptione carnis non perdita, sed istud non dicitur aureola proprie. Si autem est reintegratum propositum, putant quidam, quòd non habeatur aureola, quia ipsa debetur pro virginitate semper seruata. qui tamen recidit a proposito, perdidit virginitatem, cum magis sit virginitas in mente quā in carne, sed virginitas perdita non restauratur, ergo nec aureola habebitur, vt isti volunt.

Sed dicēdum, quòd potest reintegrari propositum, quia siquis mutauit propositum de seruando virginitatem, aut realiter expertus est venerea, aut non. Si est expertus non restauratur virginitas, cum semel perierit tota, idest mentis, & carnis integritas, & hoc siue sponte, siue coacte, aut per G violentiam. Nam si mulier habuit propositum nubendi, & omnino ab aliquo violēter defloretur, perit virginitas, quia ipsa perdiderat, immo abiecerat integritatem mentis, & postea coacta est perdere integritatem carnis, licet igitur habeat postea voluntatem seruandi virginitatem, & sine culpa fuerit deflorata, virgo non erit, nec aureolam merebitur, etiam si per totam vitam abstinuerit a venereis. Secus autem si habens firmum propositum seruandi virginitatem fuerit ab aliquo deflorata violenter, quia cum non perdiderit integritatem mētis, virgo dicetur, & aureolam habebit, si vero integritas carnis semper mansit, sed interuptum est propositum seruandi virginitatem, poterit reintegrari. vn- H de si ante mortem resumat propositum primum, & sic moriatur dicetur vere decedere in virginitate, & aureolam habebit. Et cum dicitur, quod virginitas perdita non restauratur, verum est de virginitate carnis, & tamen integritas mentis potest plene restaurari, si manserit carnis integritas, ideo aureola non peribit, licet non erit tantæ dignitatis, sicut aureola illius, quæ nūquam propositum virginitatis mutauit.

Ad primum dicendum, quòd virgini datur aureola, & non viduæ. & tamen in abstinendo a venereis aliquo modo sustinent maiorem pœnam virgines, quam viduæ. & aliquo modo viduæ quam virgines. Tria enim valde infestant virgines quæ viduas non tangunt.

Primum est desiderium experiendi rem inexpertam, & hoc procedit quasi ex quadam curiositate, ex qua fit, vt homo libentius videat, & magis videre cupiat id, quod nunquam vidit, quam quod videre solicitus est, & ista est grauis tentatio quę magis procedit ex cogitatione quam ex carnis stimulo.

Secundum est falsa cogitatio: virgo enim inexperta delectationem veneream, æstimat multo maiorem illam esse I quam secundum veritatem sit, & non potest sibi ratione persuaderi contrarium, cum nunquam sit experta. Ratio huius est vehemens inclinatio naturæ, idest ardens concupiscentia ex qua iudicatur illud, ad quod talis concupiscentia mouet esse magnæ fruitionis, quod in cæteris sensibus experimur quia maior est delectatio in sentiendo aliquid quam fuerit desiderium sentiendi, in venereis autem ecōtrario accidit, quia cum concupiscentia est grauissima, fruitio autem breuis est, non respondet magnitudini desiderii.

Ratio huius fuit naturæ ingenium, quia si ad venerea non dedisset concupiscentiam tam grauiter excitantem, nullum animal illis vteretur, præsertim homo qui in eis sua sentit incommoda: apposuit ergo singulis perfectis animalibus hanc vehementem & vrgentissimam concupiscentiam, reducentem omne animal in seruitutem potestatis naturæ.

K Tertium est inexperientia, & inconsideratio incommodorum; virgo enim nescit, quæ incommoda consequantur vtrunque venereis vtentem, & ideo non retrahitur: nam si forte illa cognosceret aperte, & consideraret, nimis retraheretur à desiderio venereorum, & esset hoc sibi magnum adiutorium contra tentationem. Ista tria non infestant viduas.

De primo patet, quia illa curiositas est circa inexperta, viduæ tamen iam expertæ sunt.

De secundo patet, quia licet sit vehemens concupiscentia, vidua tamen scit illam esse fallacem, quia non sequitur tanta fruitio quanta secutura innuitur ex tam ardenti naturæ

curæ desiderio: potest ergo cauere fallaciam, quam iam nouit, vnde poterit sensualitati ex experientia persuadere.

De tertio patet, quia incommoda venereorum iam vidua vsu didicit, ideo ex his retrahi potest: hæc ergo triplex pugna solius virginitatis est, in viduis tamen est vnum, quod non est in virginibus, scilicet rememoratio præteritæ delectationis, quæ nimis vrget, vnde inter præcipua documenta seruandi continentiam, est non cogitare præteritas venereorum delectationes, nec tempora, nec loca, nec modos, & ita de cęteris circunstantijs. sicut dicit Ouidius lib. de remedio amoris, scilicet,

Et loca sępe nocent, fugito loca conscia vestri
Concubitus, causas mille doloris habent,

Hoc autem virgines non cruciat, quia nihil venerei expertę sunt cuius cogitatio eas pungat. Quid tamē istorum magis vrgeat, scilicet istud solum, vel illa tria per se quæ virgines affligunt, non est facile dicere, immo nec potest dari vna sententia in hoc, sed secundùm variam dispositionem hominum, quidam magis mouentur ex vno, quam ex alio, & ita accidit maiorem interdum esse viduis difficultatem ad continendum, quam virginibus, & interdum econtrario, & tamen simpliciter maior videtur pugna virginum. & quid quid sit in hoc certum est, quòd perfectior est victoria virginum, quam viduarum, quia pulcherrimum genus victorię est nunquam hosti succubuisse. Corona autem non debetur pugnę, sed victorię, vnde siquis grauiorem pugnam sustineat, etiam si non vincatur dumtamen non vincat non datur ei corona. alteri vero faciliorem pugnam agenti si vincat corona redditur: licet ergo interdum viduæ grauiorem, quam virgines pugnam egerint, quia tamen virgines sēper vicerunt, viduæ autem succubuerunt, interdum non datur viduæ aureola, sed virgini. De alijs vero, quę communia sūt virgini, & viduæ inferendo eis difficultatem continendi, vt pęna grauis, quæ resoluit spiritum, & mutat totum corpus nolentis consentire desiderio venereorum, & apprehensio formæ mouentis ad fruitionem, & similia, & quibus tacemus non est hic dicendum, quod quantum ad hoc non cōparantur virgo, & vidua cum vtrique sint communia.

Ad secundum dicendum, quòd circa aureolam matris Christi duplex est opinio. Quidam dicunt, quòd ipsa pro virginitatis pręmio non habet aureolam inquantum respicit pugnam & victoriam. habet tamen aliquid maius aureola propter perfectissimum propositum seruandi virginitatem,

Alij autem dicunt, quòd habet excellentissimam aureolam etiam sub ratione propria aureolæ, quia licet ipsa pugnam non senserit, pugnam tamē carnis aliqualiter habuit, sed ex vehementia virtutis ita habuit carnem subditā quòd ista pugna insensibilis ei erat.

Sed hoc non stat, quia si dicatur proprie pugna insensibilis, idest quia nunquam eam sensit in multum, nec in paruū non potest dici pugna, quia vbi non est sensus aduersitatis non est resistentia aliqua quæ requiritur ad rationē pugnæ.

Si autem dicatur, quòd sensit pugnam, & tamen nō multum turbabat eam propter magnitudinem virtutis. non est conueniens, quòd beata Virgo, siue ponatur sine originali concepta, siuę in originali concepta, & mox sanctificata, creditur ab omnibus, quòd ita fuerit in ea fomes extinctus, quòd nulla manserit inclinatio illius propter perfectam sanctificationem. vnde non rectè nec pie dicitur fuisse aliquam pugnam a carne in virgine, cum talis pugna non sit, nisi ex inclinatione fomitis, & tentatio quæ est a carne sine peccato esse non potest, vt patet per glo. 2. Corinth. 12. super illo verbo datus est mihi stimulus carnis meæ, vt ostensum est supra 4. c. quæst. 68. non ergo fuit pugna in ea.

Sed dicendum, quòd virgo Maria vere habuit aureolam secundum propriam rationem, vt datur pro excellenti victoria, quia licet non habuerit pugnam a carne, habuit tamen, vel habere potuit pugnam de carne, scilicet, quòd Sathan tentaret eam de opere carnis, quia licet non poterat esse in ea aliquis stimulus, vel inclinatio aut desiderium ad venerea, diabolus poterat ei suggerere immittendo grauissimas cogitationes de venereis, illis autem perfectè resistere pugna erat de conseruanda virginitate, nec est inconueniēs, aut contra honorem virginis eam a dæmone de venereis fuisse tentatam, cum Christus a Sathan de idolatria quę est
A pessimum vitiorum, tentatus fuerit supra capit. quarto.

Ad tertium dicendum, quòd nunc debetur aureola virginitati, licet nō deberetur si homo nunquam peccāsset, quia aureola non debetur virginitati nisi inquantum addit quandam excellentiam super alios gradus continentię. si autem non peccasset Adam, virginitas nullam perfectionem addidisset supra coniugalem continentiam, quia tunc fuissent nuptię honorabiles, & thorus immaculatus nulla existente concupiscentię fęditate. nam nunc virginitas habet quandā perfectionem, quia vitat omnem veneream delectationem, quę esse non potest sine quadam fęditate, & ardore concupiscentię, & suffocatione rationis. in statu autem innocentię nihil istorum fuisset, ideo nullam perfectionem habuisset virginitas vltra actum coniugalem, immo melior, et honorabilior esset actus coniugalis quam virginitas, quia
B per illum proles gigneretur sine vllo incommodo, virginitas autem sterilis esset, ideo non competeret tunc pręmium virginitati, maxime quia aureola dicit gaudium de victoria excellenti, & tamen tunc nulla esset pugna in continendo, quia pugna est nunc propter inclinationem fomitis dati nobis in pęnam, qui non fuisset in statu innocentię. Non esset ergo tunc aureola virginitatis, sed potius mortaliter peccaret volens virginitatem seruare, quia Deus pręceperat dicens; crescite & multiplicamini. Genesis primo. quod fuit dictum in statu innocentiæ, vt patet ibidem, quia innocentia periit. Genesis tertio. nunc autem mutata conditione naturę humanæ, est virginitas nimis laudabilis quæ tunc in nullo honore fuisset, & redditur pro ea excellens pręmium, quod dicitur aureola.

Dicunt tamen aliqui, quod tempore legis Moysi saltem ipsis Iudęis non daretur aureola pro virginitate serua-
C ta, quia tunc cultus Dei multiplicandus erat per carnalem propagationem, scilicet, vt augeretur aliter populus a quo solus Deus colebatur specialiter. vnde non erat tunc laudabile omnino a venereis abstinere, nec tali proposito redderetur speciale præmium, nisi procederet ex diuino instinctu, sicut creditur de Ieremia & Helia, quorum coniugia non leguntur. Sed de hoc, an verum sit, dicetur infra decimo nono vel vigesimoquinto cap. vbi de virginitatę agetur. De gentilibus tamen colentibus Deum tempore legis Moysi, non est dubium quin aureolam seruatæ virginitatis reciperent si propter Deum illam seruarent.

Ad quartum dicendum, quod si aliqua violenter corrūpitur, aut prius habuit firmum propositum obseruandi virginitatem, aut non. Si non habuit saltem quando corrupta est, sed intendebat nubere, virginitas perijt, licet sine culpa eius, & quamuis postea proponat perpetuo abstinere,
D & ita faciat, non habebit aureolam virginitatis. Si autem antequam deflorаretur firmum habebat propositum virginitatis, non perit aureola, licet pereat carnis integritas, quia virginitas magis est mentis quam corporis, & hoc si semper maneat in proposito virginitatis, quod si mutauerit perit omnino virginitas.

Sed quid si sit deflorata postea mulier aliquando propositum virginitatis. si ante mortem resumat propositum virginitatis, an habebit aureolam?

Aliqui dicunt, quod nō: quia istius fęminæ periit integritas carnis, si ergo pereat integritas mentis, iam nihil manet de virginitate, & sic non poterit reintegrari cum tota iam perierit.

Dicendo, quod prædicta fęmina habebit aureolam. nam quando deflorata est non perdidit aureolam, si tunc tenebat firmiter virginitatis propositum. postea tamen si mutet pro-
E positum virginitatis non corrumpitur nisi mente, sed corruptio mentis semper potest reparari quandocunque mutetur propositum. ideo poterit reparari, vt cum non perdiderit aureolam quando deflorata est, quod postea si redeat ad propositum perpetuo continendi, manebit sibi aureola.

Cum autem dicitur, quod in ista fœmina periit tam integritas carnis quam mentis, ergo non potest restaurari.

Dicendum, quod verum est quando ambo simul pereūt, alias autem non periit virginitas, & illud fit dupliciter.

Vno modo si mulier sponte cognoscitur. Secundo si violenter, & tamen habebat tunc propositum, nubendi alicui quia in eodem instanti sunt ista duo, scilicet, perire carnis integritatem, & mentis. Hic autem non est sic, quia quando

mulier

mulier violenter cognita est, manebat ei propositum virginitatis in quo saluabatur uera uirginitas, quando autem postea mutabit propositum non erat uiolatio carnis, quia illa uolatio quæ præcesserat non abstulit uirginitatem, ideo est iam quasi non fuerit, cum nihil operata fuerit. nunc autem uiolatio nulla fuit, & tamen sola mutatio propositi non tollit uirginitatem, quin possit reparari ideo si resumit propositum ante mortem manet sibi aureola.

Ad quintum dicendum, quod uirginitas innascitur nobis a natura quantum ad id, quod est materiale in ea. scilicet integritas carnis, & tamen quantum ad id, quod est formale, & perfectum, a quo ipsa habet rationem virtutis, & meriti scilicet propositum perpetuo abstinendi, non inest a natura, sed a diuino munere homini prouenit, vt dixit Christus infra decimonono scilicet non omnes hoc capiũt, sed quibus datum est, scilicet a Deo.

Ad sextum dicendum, quod non competit cuilibet viduæ fructus sexagesimus, sed illi soli quę habet propositũ virginitatis, & non differt, an habeat propositum sine voto vel cum voto, quia ad rationem actus virtutis sufficit electio quę est in proposito sine voto, sicut cum voto. de virginitate idem est, quia sufficit propositum, & non requiritur votum, qui autem nec votum emisit, nec propositum habet licet virginitatem obseruet, aureolam non habebit, vt si volentem nubere, ante nuptias contingat decedere, & vocatur nubere quicunque actus venereus qualitercunque fiat. Vel si forte quis erat dubius, an nuberet, vel virginitatem seruaret, & dubitãtem de his mors abstulit, etiam aureolam non habebit, licet erit ei aliquale gaudium in patria de integritate non perdita.

Ad septimum dicẽdum, quod frigidi, & eunuchi qui coire nequeunt, si voluntatem habeant seruandi perpetuo incorruptionem, etiam si aliquando eis potentia coeundi adueniat, virgines sunt, & aureolam habebunt, quia faciunt de necessitate virtutem. si tamen non habent propositum istud, sed nubere vellent si possent, licet materialiter virgines sint, aureolam tamen non habebunt. Sic dicit Aug. lib. de sancta Virginitate scilicet quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint. vt sunt eunuchi, sufficit cum Christiani sint, & Dei pręcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt coniuges si possent haberent coniugatus fidelibus abdicari, & ita qui omnino ex necessitate abstinet, aureolam non habet.

An martyribus debeatur aureola. Et tria sunt genera martyrum Et secundum quid operi debeatur aureola. Et victoria pugnaque perfectio de exterioribus consideratur ex duobus Demum essentia martyrij explicatur, & eius conditiones, in quo sit, & circa quæ censeatur versari.

Quæst. XX.

QVæretur, an martyribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quod non: quia aureola datur pro operibus supererogationis: nam Exodi 25. super illo verbo aliã coronam aureolam: dicit Beda, de eorum præmio potest recte intelligi qui generalia mandata spontaneę vitę perfectioris electione transcendunt. mori tamen pro confessione fidei interdum est necessitatis, & non supererogationis. iuxta illud ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem, idest ad habendum salutem necesse est interdum confiteri, quod corde creditur, & tamen quod est ad salutem, est simpliciter necessarium, ergo confessio fidei interdum est necessaria, & tunc martyrium nõ erit aliquid supererogationis, & consequenter non respondebit sibi aureola semper.

Item quia, vt ait Gregorius tanto magis sunt seruitia grata, quanto sunt magis libera, sed martyrium quasi nihil habet de libertate, cum sit pœna ab alio uiolenter inflicta, ergo martyrio non respondet aureola quæ soli excellenti merito debetur.

Item martyrium non solum consistit in exteriori passione mortis, sed etiam interiori voluntate. Vnde distinguit Bernardus tria genera martyrum, scilicet voluntate, & non necessitate, vt Ioannes Euangelista. voluntate, & necessitate vt Stephanus. necessitate & non voluntate, vt Innocentes. si

F ergo martyrio debetur aureola, magis debetur martyrio voluntatis quam martyrio exteriori, cum martyrium ex voluntate procedat, & tamen non conceditur in hoc martyrio aureola, ergo nec martyrio exteriori dabitur aureola.

Item afflictio mentis est maior quam afflictio corporis quæ est per dolores, quia illa est per interiores animę passiones. vnde interior afflictio, martyrium quoddam est, vt dicit Hiero. in Sermone de assumptione, scilicet recte Dei genitrix virgo, & martyr fuit, quamuis in pace vitam finierit. vnde dicitur tuam ipsius animam pertransibit gladius, scilicet dolor de morte filij, & tamen interiori dolori aureola non respondet, ergo nec exteriori martyrio.

Item pœnitentia est quoddam martyrium. vnde dicit Gregor. quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum, quia si carnis colla ferro non

G subijcimus, spirituali tamen gladio carnalia in mente trucidamus. pœnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus consistit, non debetur aureola, ergo nec etiam exteriori martyrio.

Item illicito operi non debetur aureola, sed illicitum est seipsum occidere, vt ostendit Augu. 1. de ciuitate Dei. quorundam tamen martyria in ecclesia celebrata sunt qui sibi manus iniecerunt tyrannorum rabiem fugientes, vt patet in Ecclesiastica historia de quibusdam apud Alexandriam, ergo non debetur semper martyrio aureola.

Item contingit hominem aliquando vulnerari pro fide, & postmodum aliquo tempore superuiuere. hunc enim cõstat martyrem esse, & tamen non constat, quòd ei debeatur aureola, quia non durauit pugna vsque ad mortem, ergo nõ debetur semper martyrio aureola.

Item quidam magis affliguntur in amissione rerum tem-

H poralium, quam in afflictione proprij corporis. quod patet, quia multas afflictiones sustinent, vt diuitias congregent. si ergo propter Christum eis temporalia auferantur, videtur quòd sint martyres, non tamen habebunt aureolam, ergo non competit omni martyri aureola.

Item martyr videtur esse solus ille qui pro fide occiditur dicit enim Isidorus martyr gręce, latine testis dicitur, quia propter Christum passiones, & martyrium sustinuit, & vsque ad mortem pro veritate certauit, sed aliquę aliæ virtutes sunt excellentiores fide, vt iustitia, charitas 1. Corinth. 13. & tamen etiam charitati non debetur aureola, ergo nec fidei, & sic nec martyrio, quod propter fidem est.

Item sicut veritas fidei est a Deo, ita etiam quæcunque alia veritas, quia vt ait Ambros. omne verum a quocunque dicatur, a Spiritu sancto est. si ergo sustinenti mortem pro veritate fidei deberetur aureola, etiam deberetur sustinenti

I mortem pro quacunque alia veritate, quod falsum est, ergo nec pro veritate fidei.

Item bonum commune est melius, & diuinius bono particulari 1. Ethic. c. 1. sed si aliquis pro conseruatione reipublicæ moriatur in bello iusto, non debetur ei aureola: ergo si occidatur pro obseruatione fidei propriæ ne illam perdat, non habebit aureolam, & tamen est martyr.

Item omne meritum prouenit ex libero arbitrio, sed quorundam martyria celebrantur in ecclesia qui vsum liberi arbitrij non habuerunt, scilicet Innocentes: ergo non habuerunt aureolam, quæ est quoddam præmium respondens merito, & ita non competit omni martyrio aureola.

Dicendum, quod martyribus aureola datur. Quod patet quia uirgini datur aureola, sed, est maius esse martyrẽ, quã esse uirginem, ut dicit Augustinus lib. de sancta uirginitate, scilicet nemo quãtum puto ausus fuit, præferre uirginitatẽ

K martyrio: ergo martyri debetur aureola: datur enim aureola pro operibus perfectis habentibus rationem excellentis uictoriæ, secundum quam homo ualde conformetur Christo, hoc autem est in martyrio, quia ibi est pugna grauissima, & consequenter excellens uictoria: sicut enim quædam est pugna spiritus contra interiores concupiscentias, ad Gal. 5. caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ, ita est quædam pugna hominis contra passiones ab extra illatas, unde sicut perfectissimæ uictorię qua de concupiscentiis carnis triumphatur quæ est uirginitas, debetur specialis corona quæ dicitur aureola, ita etiam perfectissimæ uictoriæ quæ habetur de exteriori impugnatione debetur aureola.

Perfectis-

Perfectissima autem victoria de exterioribus considera- A tur ex duobus.

Primo ex passionis magnitudine, quia quāto est hostis fortior, tanto victoria est excellentior, inter omnes autem passiones ab extra illatas mors est maxima, quia ipsa est vltimum terribilium tertio Eth. cap. de fortitudine, sicut inter passiones interiores præcipuę & vehementiores sunt concupiscentiæ venereorum, & ideo quando quis obtinet victoriam de morte, & de aliis, quæ ordinantur ad mortem perfectissime vincit.

Secundo consideratur perfectio victoriæ ex causa pugnę scilicet quando pro causa honestissima pugnatur quæ est Christus, & hæc duo in martyrio inueniuntur quia martyrium dicitur mors suscepta propter Deum, quia martyrem facit non pœna sed causa, idest causa moriendi quia alias latrones affixi patibulis martyres dicerentur: sicut ergo virginitatis pro Christo seruatæ in qua est perfectissima victoria concupiscentiæ venereorum, debetur aureola, & martyrio ita quod est mors pro Christo suscepta in qua perfecte vincuntur passiones ab extra illatæ, aureola debebitur.

Ad primum dicendum, quod aureola datur pro opere perfecto etiam si non sit supererogationis, sustinere autem mortem propter Christum quantum est de se, est opus supererogationis, quia non tenetur quilibet fidem suam confiteri coram persecutores semper, sed quando de fide interrogatur, & oportet eam negare vel confiteri, multi tamē martyres se sponte obtulerunt, & in illis fuit martyrium opus supererogationis. Et tamen etiam siquis deprehensus cogatur fidem confiteri perfecte aureolam habet, licet tunc martyrium non sit supererogationis, sed necessitatis, quia aureola non debetur operi inquantum est supererogationis, sed inquantum habet perfectionem: manente ergo hac perfectione, etiam si non sit opus supererogationis aureola debetur, & tamen martyrium non est opus minus perfectum quando est necessitatis, quam quādo est supererogationis: ergo vtrique debetur aureola.

Ad secundum dicendum, quod omne martyrium proprie dictum est voluntarium, cum sit mors pro Christo suscepta, quod autem ab extra inferatur non facit illud esse inuoluntarium, vnde nec debetur martyrio præmium, secundum quod ab extra infligitur, sed secundum, quod voluntarie sustinetur, quia non inuenitur nisi per ea quę sunt in nobis, & quanto aliquis sustinet id, quod est difficile & magis notum voluntati repugnare, tanto voluntas, quæ propter Christum id sustinet, ostenditur firmius fixa in Christo, & ideo excellentius pręmium ei debetur. Est autē martyrium voluntarium quomodocunque inferatur, sed interdum est magis, vel minus voluntarium, & fit sic tripliciter.

Primo quando quis optans pro Christi nomine mori non requisitus offert se persecutori, & istud est volūtarium absolute.

Secundo vt siquis nollet mori & se occultat, deprehensus tamen eligit potius omnia terribilia sustinere, quam Christum negare, & istud est voluntarium cōditionatum, vel mixtum.

Tertio vt si infideles oderint aliquem fidelem, vtpote si multos de ipsis conuertit ad Christum, & propter hoc illum occidant, nec liberari possit etiam si velit negare Christum martyr est, & ipsa passio est simpliciter necessaria, & tamen iste aureolam habebit, quia pro Christo occiditur, & ista mors est voluntaria quantum ad istam, inquantum illud pro quo etiam eam tolerat, fuit voluntarium, & tunc ei non displicet egisse id pro quo occiditur.

Ad tertium dicendum, quòd martyrium perfectum nō consistit in sola voluntate, sed opus requiritur, quia non est tam fixa in Christo mens eius qui martyrium desiderat, sicut eius qui actu tolerat. Nam in actibus in quibus reperitur multum de delectatione, vel de difficultate, ipsi actus exteriores addunt ad rationem meriti, vel demeriti supra actum voluntatis, quando solus est, secundum quòd ipsa voluntas intensius mouetur ad bonum, vel malum quando fiunt tales actus exterius. De delectatione patet, vt in venereis: nam voluntas mouetur propter delectationem, quia tamen vehementior est, quando est in actu quam quando est solum in desiderio vel proposito, necesse est voluntatem ma- A gis adhærere illi delectationi, & quia tendendo in delectationem illam voluntas deordinatur, necesse est, quòd quando experietur actu illam delectationem magis deordinetur, & consequenter magis peccat quis quando actu fornicatur, quam quando fornicari deliberat: sunt enim ista duo peccata, & tamen voluntas magis deordinatur in secundo, quam in primo, quia augetur voluntas in actu. Idem est in actibus difficilibus, quia eligere tolerare aliquid difficile est durum voluntati, & non eliget illud nisi sit nimis firmata in amore eius propter quod malum tolerat, & tamen difficilius est persistere voluntatem in hac electione quando malum actualiter infligetur, cum illud non poterit facere sine maiori firmitate quam prius habebat, cum solum hoc tolerare eligeret, & ita est in martyrio, quia firmior voluntas requiritur ad tolerandum martyrium actu, quam ad eligen- B dum illud tolerare, & quia ex vehementiori motu voluntatis in Deum est maius meritum, magis meretur regulariter martyrium sustinens, quam solum illud eligens, etiam si ad illud sustinendum se omnino disposuerit, etiam quia præter hoc tolerat quandam difficultatem, quam non habet qui martyrium solum eligit.

Potest tamen interdum magis mereri qui solum illud eligit, quam qui eligit, & sustinet, eo quòd ex maiori, & ardentiori charitate potest quis martyrium eligere quā alius illud sustinere, idest quòd charitas, qua ipse eligit sustinere martyrium sit maior, & iste actus eligendi sit ardentior, & magis firmans eligentem in Christo, quam sit illa charitas quam habet alius quando actu martyrium tolerat, & per quam sufficienter firmatur in Christo vt propter eum posset ista dura tolerare, & tunc cum charitas sit radix meriti respectu præmii essentialis, & iste habeat perfectiorem a- C ctum charitatis martyrium eligendo, quam alius illud sustinendo, necesse est, quòd magis mereatur iste martyrium eligendo, quàm ille illud sustinendo, & tamen eligēti solū martyrium non debetur aureola, toleranti autem debetur, quia aureola est pręmium accidentale, & non meremur illud ex radice charitatis, sed ex conditione actus habentis difficultatem quandam & excellentem victoriam, sed hoc non est in eligente martyrium, quia ille nondum pugnat, charitas autem non prodest ad aureolam, quia solum est ad præmium essentiale.

Ad quartum dicēdum, quòd in toleratione interiorum passionum nō est martyrium, quia dolores exteriores sunt maiores interioribus: sicut enim delectationes tactus circa quas temperantia est, maximæ sunt inter omnes delectationes interiores, & exteriores, ita dolores tactus omnib. aliis doloribus sunt maiores, & ideo illi difficultati quæ est in su- D stinendo dolores tactus, præcipue quæ sunt in verberibus, & similibus debetur aureola, magis quam difficultati quæ est in sustinendo interiores dolores, pro quibus solis non dicitur aliquis proprie martyr nisi per similitudinem, & sic Hieron. dicit Mariam esse martyrem.

Ad quintum dicendum, quòd pœnitentia non est martyrium, quia martyrium est mors pro Christo suscepta, pœnitentia autem non est mors, nec cōsistit in his, quæ ad mortem inferendam ordinantur, cum pœnitentia sit ad carnem macerandam, vel domandam, martyrium autem ad carnē occidendam, nisi pœnitentia mensuram excesserit, & tunc culpanda est, dicitur tamen martyrium propter similitudinem afflictionis, & excedit martyrium passionis diuturnitate, exceditur tamen ab eo doloris intensione, & est excessus simpliciter, vnde pœnitentiæ aureola non competit, sed martyrio.

E Ad sextum dicendum, quòd martyrium nunquam est illicitum, sed laudabile, inferre autem sibi ipsi manus occidēdo, vel mutilando generaliter est illicitum, in aliquo tamē casu licet, scilicet si diuino instinctu fiat de quo dictum est supra cap 5.q. 112.

Ad septimum dicendum, quòd siquis pro fide Christi vulneretur, siue ad mortem, siue non, dumtamen inde non moriatur, sed prorsus curetur, licet multum meruerit, martyr tamen non est, nec aureolam habebit, cum martyrium sit mors pro Christo suscepta, si autem ex vulnere confestim moritur, martyr est, si vero ad mortem percutitur, & tamen non moritur statim, sed post aliquot dies, dumtamē ex vulnere moriatur martyr est, & aureolā habebit, sic fuit

de

de beata Cecilia quæ gladio percussa per triduum vixit, vn F de ipsa ait, triduanas à domino poposci inducias, vt domũ meam Ecclesiam consecrarem. Ita etiã fuit de multis martyribus qui susceptis vulneribus nõ statim, sed post aliquot dies in carceribus mortui sunt, siquis autem vulnus mortale non accipiat, & tamen exinde incurrat mortẽ, martyr dicitur, & aureolam habere creditur.

Quidam tamen dicunt, quòd si per negligentiam incurrat propriam mortem ex vulnere, quod non erat mortale, non est martyr.

Sed dicendum, quòd etiam si per aliqualem negligentiam mortuus est qui alias non erat ex vulnere moriturus martyr est, quia ista negligentia non deduxisset eũ ad mortem nisi præsupposito vulnere, quod pro fide acceptũ est, & ita vulnus pro Christo illatum fuit ei prima occasio mortis, & ideo martyr est iste, & aureolam non amittit propter G negligentiam prędictam, nisi talis fuisset negligentia quæ culpam mortalem inducat, quia ista auferi aureolam, & sic necesse est, quòd vel damnetur vel aureolam habeat. Si vero ex vulnere mortali suscepto non moritur aliquo casu accidente, vel vulnera mortalia nõ suscepit, & tamen carcerem sustinens moritur, martyr est, & aureolam habet. Ita enim fuit de quibusdam vt de Marcello, & de Ioanne Papa, & de Eusebio: nam Ioannes, & Eusebius vulnera susceperũt, sed carcerem diu sustinẽtes famis media, vel aliis angustiis mortui sunt, eorum tamen martyria celebrat Ecclesia. Ad martyrium enim non requiritur determinatũ genus mortis, sed solum, quòd pro Christo moriatur aliquid sustinẽs, ita quòd ista toleratio duret vsque ad mortem, vel ex malis toleratis mors sequatur.

Ad octauum dicendum, quòd non est martyr ille cui tẽporalia auferuntur propter Christum: sicut enim tempe- H rantia nõ est circa delectationes in pecuniis, vel honoribus, sed in delectationibus tactus quasi præcipuis, ita etiam fortitudo est circa pericula mortis sicut circa præcipua tertio Ethic. cap. de fortitudine, ideo soli illi passioni quæ irrogatur circa corpus ex qua mors sequitur debetur aureola. Si autem quis propter Christum diuitias, famam, honorem, vel similia amittat, non est propter hoc martyr nec aureolam habebit, quia non potest quis plus amare res suas quã corpus suum nisi inordinate amet. Amor tamen inordinatus non adiuuat ad merendum aureolam, sed potius facit ad perdendum præmium substantiale, cum inordinatus amor sit peccatum, naturaliter tamen non potest æquari dolor de amissione rerum, dolori de occisione corporis, ideo martyrio debetur aureola, sed non amissioni rerum propter Christum.

I Ad nonum dicendum, quòd ad martyrium non solum est causa sufficiens confessio, sed requiritur virtus aliqua infusa, quæ habeat pro fine Christum: quælibet enim virtus in facto suo facit nos testes Christi in quantum opera quæ Christus facit per nos, sunt testimonium bonitatis Christi cum homo non possit sine Christo bonum facere: Ioann. 15. sine me nihil potestis facere, idest nihil boni: ideo non solum siquis pro confessione fidei moriatur, sed etiam pro quacunque alia virtute quam propter Christum seruat, vel vt in vitium oppositum non incurrat, martyr est, & ita beata Agnes pro seruanda virginitate potius, quam pro seruanda confessione fidei occisa est, licet confessio fidei fuerit adducta vt color ad ipsam occidendum, ita siquis occidatur, quia non vult consentire alicui vitio ne per illum Christũ offendat, vere martyr est, & aureolam habet.

Ad decimum dicendum, quòd veritas fidei magis pertinet ad Christum, quam cæteræ veritates, quia pertinet ad K ipsum, vt ad finem, & vt ad obiectum, quia fides tota de Christo est, cæteræ veritates non pertinent ad Christum tanquam ad obiectum, sed ad res illas de quibus aliquid cõfirmatur vel negatur, sed possunt pertinere ad Christum, vt ad finem, scilicet si propter Christum velit quis dicere veritatem. Et ideo nullius veritatis confessio ex parte materiæ vel obiecti est causa sufficiens ad martyrium, scilicet vt non dicatur aliquid falsum de Christo, aliæ tamen veritates possunt esse sufficiens causa martyrii, vt siquis potius occidi eligat, quam falsum dicere, vt Christum non offendat: nam tunc aureolam martyrii habebit.

Ad vndecimũ dicendũ, qd moriens in bello iusto pro bono publico non est martyr ex hoc solũ q pro republica moritur, sicut est martyr qui pro Christo moritur, quia bonũ increatũ excedit bonũ creatũ quodcunque. Vnde quicunque finis creatus, siue sit bonum publicum, siue priuatum, non potest tantam bonitatem præstare actui quantam finis increatus præstat, & ideo siquis pro republica moritur non referens hoc ad Christum, licet sit in charitate non habebit aureolã, sed si moriatur pro republica in quãtum in hoc tollit Christum principaliter cuius cultus est conseruatio boni publici martyr erit, & aureolam habebit, vt si defenderet patriam ab impugnatione hostium qui Christi fidem nituntur corrumpere, martyr erit.

Ad duodecimum dicendum, quod quidam volunt Innocentes fuisse vere martyres, non solum opere, sed etiam voluntate. Dicunt enim, quod virtute diuina acceleratus fuit in eis vsus rationis, sicut asserunt fuisse in Ioanne Baptista dum adhuc esset in vtero, & ita fuit in eis voluntas moriendi pro Christo.

Sed hoc non est satis recte dictum, quia non est ponendũ miraculum sine necessitate, nemo tamen vrget nos Innocentes habuisse miraculose vsum rationis, ideo non est ponendum.

Alii ergo dicunt, quod Innocentes fuerunt martyres necessitate, & nõ voluntate, & sic vult Bernar. distinguens tria genera martyrum, vt dictum est, & tunc Innocentes non habent perfectam rationem martyrii, sed aliquam participationem eius, scilicet, quod pro Christo passi sunt, & ita non habent aureolam, secundum perfectam rationem aureolæ, scilicet quia gaudent se in obsequium Christi fuisse occisos, sicut paruuli morientes cum carnis integritate ante annos discretionis, licet non habeant perfectam aureolam H virginitatis, gaudent tamen aliqualiter de integritate carnis, quæ in eis mansit.

An doctoribus debeatur aureola. Et quibus doctoribus maxime debeatur. Quæst. XXI.

QVæretur, an doctoribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quod non, quia omne præmium patriæ respondet alicui virtuti, prædicare tamen, vel docere non est actus alicuius virtutis: ergo doctrinę, vel prędicationi aureola non competit.

Item docere, & prædicare ex studio competit, & ex doctrina, ea tamen per quæ meremur aliquid pro futuro statu non sunt acquisita humano studio, sed infusa, quia naturalibus, & acquisitis non meremur: ergo per prędicationem, & doctrinam non habetur aureola.

I Item exaltatio in futuro habetur per humiliationem huius vitæ: Luc. 14. scilicet qui se humiliat exaltabitur: in docendo tamen, & prædicando non est humiliatio, sed potius superbiæ occasio, vnde dicit glo. Matth. 4. qood diabolus multos decepit honore magisterii inflatos: ergo prędicationi non debetur aureola.

Dicendum, quod aureola debetur doctoribus, quia ad Eph. 1. super illo verbo, quæ sit eminens, &c. dicit glo. quoddam crementum habebunt sancti doctores vltra illud quod alii communiter habebunt, istud autem vocatur aureola.

Item Cãticorum 8. super illo verbo. vinea mea coram me est. dicit glo. ostendit, quod singularis pręmii modum doctoribus eius disponit, & sic doctores habebunt speciale pręmium, quod est aureola.

Etiam patet hoc ex ratione aureolæ quæ dicit perfectissimã rationem victoriæ in qua homo confirmatur Christo K & sicut per martyrium, & virginitatem perfectissimã victoriam quis habet de carne & mundo, ita etiam victoriam perfectissimam contra diabolum obtinet, quando quis non solum diabolo in pugna non succumbit, sed etiam eum expellit, & nõ solum à se sed etiam ab aliis, hoc autem fit per prędicationẽ, & doctrinam, ideo prędicationi & doctrinę debetur aureola sicut virginitati & martyrio.

Aliqui autem putant, quod solis prælatis debeatur aureola, quia eis competit ex officio prędicare, & docere.

Sed falsum est, quia aureola debetur omnibus actu prędicantibus, & docentibus, prælatis autem si actu doceant, aureola dabitur, alias tamen propter officium solum non dabitur eis, quia corona non debetur statui sed actui pugnandi

iuxta

iuxta illud 2. Tim. 2. non coronabitur nisi qui legitime certauerit.

Sciendum etiam, quòd non debetur cuilibet doctrinæ aureola, sed illi solum, quæ est de pertinentibus ad salutem, ista autem est doctrina sacræ Scripturæ, quia obseruatio eius est necessaria ad salutem, & ita dicitur Dan. 12. qui erudierint plurimos ad iustitiam fulgebunt sicut stellæ ad perpetuas æternitates, per quod præmiũ aureolæ designatur, erudire tamen ad iustitiam est erudire hominem in illo per quod iustus fit, & ista est doctrina sacræ Scripturæ, quia obseruatores suos iustos reddit, docere autem hoc pertinet ad aureolam, quia hic est quædam pugna excellens, & arma huius pugnę sunt spiritualia, scilicet testimonia sacræ Scripturæ 2. Corint. 10. arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia potentia Deo, idest habentia potestatem, ad destructionem munitionum, & omnem altitudinem extollentem sẽ aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, idest doctrina sacræ Scripturę proficit ad hoc, vt per eam resisti possit omnibus impugnantibus Christum, & omnis intellectus cogatur subijci Christo per istam manifestam veritatem, quam sacra Scriptura ostendit: hic ergo docere est spiritualiter militare pro quo debetur corona excellens, quæ aureola dicitur.

Ad primum dicendum, quod prædicare & docere sunt actus alicuius virtutis scilicet sapiẽtiæ tanquam dirigentis, vel charitatis tanquam imperantis, vel misericordię specialiter hoc respiciẽtis, quia docere est subuenire defectui proximi qui est ignorantia, sed alienis defectibus subuenire ad misericordiam pertinet, vnde docere ponitur inter opera misericordię spiritualia, vt ostensum est sup. 5. c. q. 26.

Ad secundum dicendum, quod licet scientia ad prædicandum, & docendum ex doctrina & studio, vt communiter habeatur, vsus tamen doctrinę ex voluntate procedit, quę informatur per charitatem a Deo infusam, & sic actus iste potest esse meritorius, non per ea quæ homo naturaliter habet, vel acquisiuit, sed per ea quæ Dominus sibi infudit.

Ad tertium dicendum, quòd exaltatio hominis in hac vita non diminuit præmium vitæ futuræ, nisi ei qui hanc exaltationem ad propriam gloriam quærit. Qui autem istã exaltationem ad vtilitatem aliorũ conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit: nam non poterit vtiliter docere, quis, nisi status doctoris haberet aliquam excellẽtiam super eos qui docentur propter venerationem eius, quod docetur, ne sacra doctrina sit contemptibilis.

An Christus habeat aliquam aureolam, siue competat. Quæst. XXII.

QVęretur, an Christus habeat aliquam aureolam. Aliqui dicunt, quòd sic, quia aureola debetur virginitati, martyrio, & doctrinæ, sed in Christo fuerũt hęc perfectissime: ergo Christo debetur aureola.

Item quod est perfectissimum in rebus humanis Christo est attribuendum, sed aureola debetur meritis excellentissimis: ergo in Christo est aureola.

Item dicit Cyprianus, quòd imaginem Dei virginitas portat: virginitatis ergo exemplar in Deo est, & sic videtur quòd Christo etiam inquantum est Deus aureola cõpetat.

Dicendum, vt aliqui volunt, quòd in Christo est aureola, secundùm propriam rationem aureolæ, quia in eo fuit pugna, & excellens victoria, & istud dicit proprie ratio aureolæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd quamuis Christo cõpetat aurea siue corona, secundùm rationem suam, non tamen competit ei aureola, quia aureola cum sit diminutiuũ, importat aliquid paruum, vel aliquid quod secundùm partem habetur, & non secundum totam sui plenitudinẽ possidetur. Illis ergo competit aureolam habere in quibus est aliqua participatio, idest pars perfectæ victoriæ, per imitationem ad illum in quo inuenitur plenissima victoria, & quia in Christo inuenitur perfectissima victoria per quã omnes alii qui vincunt constituuntur victores, s. inquãtum recipiunt aliquid de bonitate illius victoriæ: Io. 16. confidite: ego vici mundum, idest quia ego vici, vos poteritis vincere,

A quia ego dabo vobis, q vincatis, cum ego vincere potuerim, & Apoc. 5. dicitur vicit leo de tribu Iuda: Christo ergo non competit habere aureolam, sed aliquid, valde excellens, unde omnes aureolæ originem, & excellentiam accipiant, sicut dicitur Apoc. 3. sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius, s. qui vincit dabo ei sedere mecũ in throno meo sicut, & ego sedeo cum patre meo. Et sic illud, q Christus habet non est aureola, secundùm propriã rationem, sed excedens omnem aureolam: nam aureola est gaudium de conformitate ad Christum propter excellentem victoriam, nullus tamen sibi ipsi conformatur nec similatur, vt dicit Hilarius: ergo non est aureola proprie in Christo, sed aliquid maius omnibus aureolis, quod est alterius rationis.

Ad primum dicẽdum, quòd Christus fuit verissime virgo, martyr, & doctor, sed præmium correspondens istis in
B Christo non habet aliquam notabilem quantitatem in cõparatione ad magnitudinem præmii essentialis, ideo non dicitur aureola, cum in nobis aureola dicat aliquid excellens aliquo modo connumerabile contra præmium essentiale, licet nunquam sit æqnale illi, vt ostensum est supra. quæstio. 16.

Ad secundum dicendum, quòd licet aureola debeatur operi perfectissimo quoad nos, tamen inquantum aureola diminutiue dicitur, significat quandam participationem perfectæ victorię per imitationem ad illum in quo plenissime inuenitur, & quia in Christo nihil inuenitur participatiue, sed perfectissime cum sit datus ei spiritus, & non ad mensuram: Ioann. 3. & non solum aliarum perfectionum, sed etiam diuinitatis plenitudo habitat in eo corporaliter, ad Colo. 2. non habet ipse aureolam, quę diminutionem dicit, sed quandam ineffabilem plenitudinem, & de illa plen-
C itudine nos omnes accipimus: Ioan. 1.

Ad tertium dicendum, quòd licet virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen est illud exemplar eiusdem rationis, quia tunc Deus esset virgo sicut habens virginitatem virgo est, sed falsum est, sed incorruptio naturę quę est in Deo quam imitatur virginitas faciens in homine incorruptionem mentis, & corporis, longe est alterius rationis.

An in Angelis sit aureola. Et quomodo virginitas dicatur vita Angelica. Quæst. XXIII.

QVęretur, an in Angelis sit aureola. Aliqui dicũt, quòd sic, quia Hieronym. loquens de virginitate dicit, & pręter carnem viuere potius est vita Angelica, quã humana, & 1. Corint. 7. dicit glo. quòd virginitas est portio
D Angelica, & tamen virginitati debetur aureola: ergo etiam Angelis debetur.

Item nobilior est incorruptio spiritus, quam carnis, sed in Angelis inuenitur mentis incorruptio, quia nunquam peccauerunt: ergo potius debetur eis aureola, quam hominibus carne incorruptis, qui alias tamen sępe peccauerunt.

Item doctrinę debetur aureola, Angeli tamen docẽt nos purgando perficiendo, & illuminando, vt dicit Dion. ergo Angelis debetur saltem aureola doctorum.

Dicendum, quòd non competit Angelis aureola, quia non coronabitur nisi qui legitime certauerit 2. Timot. 2. in Angelis tamen nulla pugna est.

Item quia aureola non debetur actibus qui non exercentur per corpus: actus enim mentis non sufficit ad aureolam vnde amantibus virginitatem, martyrium, & doctrinam, si exterius non adsit carnis integritas, & mors pro Christo sit
E scepta, & actualis doctrina, aureola nunquam dabitur: Angeli tamen cum sint incorporei nihil istorum habere possunt, ideo nec aureolam habebunt.

Item quia aureola proprie dicta respondet cuidam merito excellentissimę operationis, & perfectę, illa vero quę in homine ad perfectionem meriti pertinent, sunt Angelis cõnaturalia, vel pertinent ad communem statum eorum, siue ad premium, sicut de virginitate. Nam incorruptio carnis est in homine quędam perfectio; in Angelo autem incorruptio natura est. Etiam incorruptio mentis ad communem statum Angelorum non pertinet, quia ex conditione beatitudinis mens eorum corrumpi non potest. Martyrem quo-

que

que esse homini est perfectio: Angelo tamen non, excellẽtior quippe est natura Angeli, quam vt martyr esse possit. Docere quoque Angelorum non est ad meritum ipsorum, sed ad gloriam, & cõem statum ipsorũ pertinet, nec est hoc in illis aliqua difficultas sicut in nobis, ideo pp illa per quę homini buadantur aureolę non dantur Angelis, quia ista pertinent in homine ad meritũ, in Angelis vero ad naturam, & statũ communem.

Ad primum dicendum q; virginitas dicitur esse vita Angelica inquantum virgines per gratiam imitantur id, quod Angeli hnt per naturam: non est.n. alicuius virtutis ipsi Angelo, q; omnino abstineat à delectationibus carnis, cum illas habere nequeat, quia incorporeus est. Aliqui tamen putant dęmones qui eiusdẽ naturę sunt in venereis delectari, vt pater in incubis, & succubis: nam quidã dęmones, vt ait Aug. 15. de ciu. Dei, fęminas improba libidine vexant.

Sed dicendum, q; impossibile est dæmones in venereis delectari, cum ista sint penitus extra naturam eorum, ista tamẽ exercent, vt homines fallant, & per hoc ad malum inducant vt si aliter non possunt, hoc modo saltẽ eos libidinibus maculent. Quod tamen dęmon ex iniquitate mentis suæ damnatæ vellet experiri delectabile venereum, quod scit sibi natura impossibile, nõ est incõueniens, quia nihil mali esse potest quod mens deprauata velle non possit.

Ad 2m dicendũ, q; perpetua incorruptio mentis in nobis pertinet ad pręmium accidentale, cũ saluari possit etiam ille qui sępe mente corruptus est, in Angelis aũt incorruptio ppetua, est de necessittate salutis, q̃a si Angelus semel peccat reparari non potest. Ad tertium dicendum, quòd illi actus, secundum quos Angeli nos docent non pertinent ad laborem, & difficultatem, sed ad gloriam, & communem statũ ipsorum, ideo per eos aureolam non habent, quæ datur pro sola excellenti victoria.

An aureola detur corpori, vel animæ. Et quomodo vtrique præmium datur. Quæst. XXIIII.

QVæretur, an aureola detur corpori, vel animæ. Aliqui dicunt, quòd sit in corpore, quia præmium essentiale potius pertinet ad animam, quam accidentale, cum sit essentiale respectu boni increati, accidentale vero in bono increato, vt dictum est sup. q. 15. dotes tamen quæ ad præmium essentiale pertinent, non solum sunt in anima, sed ẽt in corpore: ergo aureola quæ pertinet ad præmium accidentale non solum erit in anima, sed etiam in corpore.

Item peccato quod exercetur per corpus respondet pœna in anima, & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus debetur præmium in anima, & in corpore, meritum tamen aureolæ per corpus exercetur, quia (vt dictum est) p̃ced. q. quòd aureola non competit actui qui per corpus non exercetur: ergo aureola corpori debetur.

Item in corporibus martyrum apparebit quædam pulchritudo virtutis in ipsis cicatricibus, vt dicit Aug. 22. de ciuit. Dei, nescio quomodo sic afficimur amore martyrũ bonorum, vt verius in illo regno in eorũ corporibus videre cicatrices vulnerum velimus, quas pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus: nõ.n. erit deformitas in eis, sed dignitas quædam, quamuis in corpore non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: ergo videtur quòd aureola martyrum erit in corpore, & eadem ratione aureolæ virginum, & doctorum.

Dicendum, q; aureola erit in anima, quia animæ existentes modo in patria aureolas habent tamen non habẽt corpora: ergo propriũ subiectum aureolæ nõ est corpus, sed aĩa.

Item quia omne meritum ab anima est: ergo omne præmium erit in anima. Et patet quia aureola proprie est quoddam gaudium beatorum de illis bonis de quibus aureola debetur, gaudium tamen non est in corpore, sed in anima. De hoc tamen bono, quod est aureola redundat aliquid in corpus, quia sicut ex gaudio essentialis præmii, quod est aurea redũdat quidam decor in corpore, qui est gloria corporis, ita ex gaudio aureolæ resultat quidã decor in corpore, & sic aureola principaliter & tanquam in subiecto est in anima, & tñ per quandam redundantiã fulget in carne. Ad primum dicendum, quòd aureola non est in corpore principaliter, & vt in subiecto proprio, sed per redundantiam, vt di-

A ctũ est, & ita est, quod de dotib. corporis obiicitur, quia dotes corporis non sunt ipsa beatitudo, nec pars eius, sed sunt quędam redundantia facta in corpus ex plenitudine beatitudinis animæ. Ad secundum dicendum, quòd licet actus in quo est meritum per corpus exerceatur, non est meritũ corporis, sed animæ, quia corpus est, vt organũ nesciens q̃a per illud agatur. Anima vero est principale agens cuius est totum bonum, quod est in actu: corpori ergo non debetur aliquod pręmium, nec in totum, nec in parte tanq̃ illud aliquid meruerit, & totũ pręmiũ est animæ, in corpore tamen est aliquid præmii non tanquam aliquid meruerit, sed quia naturaliter est aĩæ vnitũ, cũ sit pars spẽi, & non põt aĩa hr̃e aliquod excellens bonum, quin aliquid eius redũdet in corpus saltẽ æquiuoce, quia nõ põt esse aliqđ bonũ vnius tõris quod sit in corpore, & in anima tanquam in duobus subiectis, quia omnia accidentia corporis sunt corporalia, accidẽ
G talia autem animæ sunt incorporalia, & idem etiam est in malis quorum anima patitur: nam sic naturaliter redundantia ab ea in corpus. Ad tertium dicendũ, quòd tam in martyribus, quam virginibus, quam doctoribus erit quidã decor in corpore, illa tamen pulchritudo quæ apparebit in cicatricibus martyrũ non erit aureola, sed aliquid redundans ab aureola, quia multi martyres aureolam habebunt, qui tñ cicatrices nullas habebũt, sicut qui submersi in aquis occisi sunt, & qui fame, & labore carceris confecti decesserunt.

An conuenienter assignentur istæ tres aureolæ virginum, martyrum, & doctorum, vel debent plures esse. Et quòd tres sunt pugnæ priuilegiatæ contra carnem, mundum, & dæmones: earumque præcipuus actus quis sit in singulis. Quæst. XXV.

H QVæretur, an conuenienter assignentur istæ tres aureolæ virginum, martyrũ, & doctorum, vel an debeãt esse plures. Aliqui dicunt, q; plures esse debeant, q̃a aureola martyrum respondet virtuti fortitudinis. Aureola virginum virtuti temperantiæ. Aureola doctorum virtuti prudentiæ: ergo videtur q; debeat poni quarta aureola quæ r̃ndeat virtuti iustitię. Item quia 2. Tim. 2. dicitur reposita est mihi corona iustitiæ, & tamẽ aureola est ista corona: ergo iustitiæ datur quædam aureola. Item Exod. 25. dicit glo. quod corona aurea datur cum per Euangelium his qui mãdata custodiũt vita æterna promittitur infra 19. si vis ingredi ad vitã serua mandata, hinc aureola superponitur cũ dicitur eod. cap. si vis esse perfectus vade & vende, &c. quod ad paupertatem volũtariam pertinet: ergo paupertati datur aureola. Item per votũ obedientiæ homo se totaliter subiicit: ergo in voto obedientię cõsistit perfectio, & sic vr̃ quod aureola ei competat, cum illa
I detur pro operibus perfectis. Itẽ præter virginitatem, martyrium, & doctrinam sunt multa alia opera supererogationis de quibus homo gaudebit in futuro: ergo multę aliæ aureolæ sunt præter istas cum sit aureola gaudiũ de opere perfecto. Item sicut aliquis diuulgat fidem prædicando, & docendo, ita etiam sacrã Scripturam exponendo, & libellos in eius adiutorium compilãdo: ergo detur ei aureola. Dicendum, quòd aureola est quoddã gaudium spirituale, & priuilegiatum, excellẽti victoriæ, & priuilegiatæ r̃ndens, ideo solis victoriis priuilegiatis dabit. Istæ aũt sunt tres, ideo solũ sunt tres aureolę. Tres.n. pugnæ solum sunt, s. contra carnem, & contra exteriora, & cõtra dęmonem. In pugna autem contra carnem ille obtinet victoriam perfectissimam qui à delectationibus venereis, quæ sunt præcipuæ inter delectationes carnis omnino abstinet,
K & ideo virginitati, quæ hoc facit debetur aureola. viduæ vero & coniugati contra carnem pugnant, & superant, non tamen est perfectissima victoria, cum non omnino abstinuerint à venereis contra, quæ pugnatur: debetur ergo coniugatis pro hac victoria fructus tricesimus, & viduis fructus sexagesimus. Aureola tamen quæ est aliquid valde excellens eis non datur, sed solis virginibus, quæ venerea prorsus abiecerunt. In pugna quæ est contra mundum, & famem, & cõtra exteriora illa est maxima victoria, cum resistentes mundo vsque ad mortem sustinemus, qui autem pro Christo tẽporalium amissionem sustinent magnam quidem gloriam habent. Qui vero in corpore molestias tolerant, maiorem habent aureolam, tamen non suscipiunt, quia ad victoriam

maxi-

maximam huius generis non peruenuunt, scilicet vsque ad
mortem decertatensolis ergo martyribus huius pugnæ daſ
aureola quæ secunda est. In pugna autem qua contra diabo
lum pugnatur illa est præcipua victoria, cum quis hostem
non solum à se, sed etiam de cordibus aliorũ remouet, q; fit
per doctrinã, & prædicationẽ, & ideo doctoribus, & prædi
catoribus tertia debetur aureola.
Alii distinguunt tres aureolas, secundum tres vires ani-
mæ quantum ad actus earum præcipuos, vt cuilibet vna au
reola respondeat. Præcipuus enim actus ipsius vis rationalis
est non solum fidem habere, sed etiam fidei veritatẽ in alios
diffundere, & huic actui competit aureola doctorum. Actus
pręcipuus vis irascibilis est propter Christum mortem con
temnere & sustinere, & huic actui debetur aureola martyrũ.
Actus præcipuus vis cõcupiscibilis est a delectationibus ve
nereis, quę in hoc genere maximę sunt, omnino abstinere, &
huic debetur aureola virginum, & ad idem redit, quod prę- B
cedens assignatio.
Alii distinguunt aureolas penes modum conformitatis
ad Christum, cum aureola sit gaudium de opere perfecto, se
cundum quod conformamur Christo, ipse autem fuit me-
diator Dei, & hominum 1. Tim. 2. fuit ergo doctor inquan
tum veritatem, quam a patre accepit mundo manifestauit:
Io. 7. mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Fuit
martyr inquantum a mundo ad quem mittebatur, persecu-
tionem, & mortem sustinuit, quia in propria veniens a suis
receptus non est; Io. 1. Fuit autem virgo inquantum vtram-
que integritatem, idest mẽtis & carnis in se ipso seruauit, iõ
doctores, martyres, & virgines perfectissime Christũ imitã
tur, & sic eis debentur aureolæ. Sciendum etiam, quod cau-
sa pręcipua quare sacri doctores istas tres aureola assignant
fuit, quia pro his tribus actibos in Scriptura inuenitur spe-
cialis laus, & excellentia pertinens ad futurũ sęculũ, quę pro C
aliis actibus oon inuenitur ita specialis. De virginitate patet
Isa. 56. scilicet hæc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in do
mo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis
& filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non pe-
ribit. dicuntur tamen eunuchi ipsi virgines, quia se eunu-
chizauerunt, idest castrauerunt propter regnum cœlorum,
vt Christus dicit infra 19. de hoc etiam Apoc. 14. dr̃ & ne-
mo poterat dicere canticum nisi illi, & sequitur, hi sunt qui
cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines. n. sunt, & se
quuntur agnum quocunq. ierit. dicere autem istud canticũ
istos solos; & sequi agnum, ostendit excellentem gloriã eo-
rum, quam nos aureolam vocamus, & quia ista aureola est
gaudium de operibus in quibus perfecte Christo cõformã-
tur, dicitur quòd sequuntur agnum quocunque ierit. De
martyrib. etiam qui aureolam habent dicitur quòd sequun
tur agnum, & quòd agnus regit illos, & deducit illos ad vi- D
tæ fontes aquatũ; Apoc. 7. & dicitur de eis, quòd datę sunt
eis singulæ stolæ albæ: Apoc. 6. per quas ostenditur specialis
gloria quam habent de martyrio suo, & hanc dicimus au-
reolam, & dr̃ de eis, quòd agnus qui in medio throni est re
git eos, & habitat super illos: Apoc. 7. De doctorib. etiam in
uenitur specialis gloria, quia Danie. 12. dr̃, qui docti fuerint
fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad iustitiam
erodiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates, iste
autem fulgor est specialis gratia, quæ dicitur aureola. Vn-
de debetur præmium duplex doctori, s. essentiale, quod est
vita æterna, & accidentale, idest aureola. De primo patet Ec
clesi. 24. qui me illucidant vitam æternam habebunt, & loq
tur ibi sacra Scriptura doctorib. qui eã illucidãt. De s̃cđo pa
tet sup. s. q erudiunt multos ad iustitiã, &c. Et istud duplex
pręmium doctorum posuit Paulus 1. Tim. 5. scilicet qui be
ne præsunt duplici honore digni habentur, maxime qui in
verbo & doctrina laborant, isti autem sunt doctores qui ver
bo, & doctrina laborant idest prædicant, & docent: istæ ergo
tres aureolæ assignantur. Ad primum dicendum, quod iu-
stitiæ non competit aureola, eo quod datur pro operibus ex-
cellentis victoriæ iustitia tamen non dicit aliquam pugnã.
Vel potest dici, quod iustitia vt accipitur in sacra Scriptura
est virtus generalis, & circuit omnem virtutem: non ergo
potest deberi ei aliqua specialis aureola. Tamen quod dice-
batur aureolam doctorum dari prudentiæ falsum est, quia
prudentia dirigit moralia, sed non speculatiua, doctor tamẽ
præcipue prædicat, quæ ad speculatiua pertinet, ideo doce-
A re est actus sapientiæ tanquam habitus dirigentis. Vel est a
charitate tanquam imperantis propter finem suum. Vel est
specialiter à misericordia tanquam à respiciente defectum
proximi cui vult prouidere, & illa est ignorantia quę tolli-
tur per doctrinam. Ad secundũ dicendum, quod non voca
tur corona iustitiæ aoreola data pro actibus iustitiæ, idest,
iuste data, quia datur homini pro bonis operibus, & est ipsũ
præmium essentiale, quod nemo sine meritis habet. Vnde di
citur ibi, quam reddet mihi iustus iudex, idest illa erit coro
na iustitiæ, quia Deus illam iuste dabit pro operibus bonis.
Ad tertium dicendum, quod paupertati non debetur aureo
la. quia licet sit paupertas voluntaria opus perfectionis, non
tamen tenet supremum locũ in aliquo genere pugnę, quia
amor rerum possidendarum qui opponitur voluntariæ pau
pertati non impugnat tam grauiter mentem sicut concupi-
scentia carnis, & dolor illatus in corpore ex persecutione ex
B teriori. Aureola tamẽ debetur pro excellẽti victoria: ergo nõ
debetur aureola paupertati. sed debetur ei iudiciaria pote-
stas infra 19. scilicet vos qui reliquistis omnia sedebitis su-
per duodecim sedes iudicantes & hoc ratione humi-
liationis, quia qui omnia despicit voluntarie pauper
effectus, contemptibilis est in hoc sęculo, & pro hoc
contemptu debetur quidam specialis honor, idest iudi-
ciaria potestas in futuro. Ad gl. autem allegatam dicẽdũ, q
large accipit aureolam. s. pro quolibet præmio quod datur
merito excellenti, & ita omnib. actib. consiliorum debetur
aureola, sed non est aureola proprie dicta. Ad quartum dicẽ
dum pro voto obedientiæ non debetur aureola, quia aut ac
cipitur perfectio huius actus ex genere suo vt pertinet ad la
triam, aut ex rebus ad quas per votum se obligat quis. Pri-
mo modo non debetur aureola voto obedientiæ, quia non
dicit aliquam difficultatem, nec pugnam, & tamen requiri-
C tur ad aureolam. Si secundo modo cum per votum obedien
tiæ non determinetur quis ad aliquem vnum specialem a-
ctum non debetur vna aureola, sed plurimæ, ideo nulla de-
betur nisi forte sub voto obedientiæ caderet saltem implici
te aliquis de illis tribus actib. pro quibus aureola nõ datur,
quia tunc daretur aureola non inquantum fit per votũ obe-
dientiæ, sed inquantum est actus talis determinati generis.
Ad quintum dicendum, quòd licet de quolibet opere super
erogationis sit aliquod speciale gaudium in futuro, quod p
tineat ad præmium accidentale, tamen non debetur p quo-
libet aureola, cum ipsa sit gaudium de excellenti victoria, q
solum est in illis tribus actibus supradictis. Ad sextum dicẽ
dum, quòd exponentibus sacram Scripturam, & quoscun-
que huiusmodi libellos conficientibus debetur aureola, sed
ista non differt ab aureola doctorum, quia talia scribere qui
dam modus docendi est.

An omnes tres aureolæ sint æquales, vel sit aliis aliqua maior aliis. In quo singularum examinatur comparatio adinuicem. Quæst. XXVI.

QVæretur, an omnes tres aureolæ sint ęquales, vel sit ali
qua maior aliis. Aliqui dicunt, quod aureola virginũ
sit maior, quia de virginibus dicitur Apoc. 14. quod
sequuntur agnum quocunque ierit. Et etiam, quod cantant
canticum nouum, quod nemo aliis poterat cantare: ergo vir
gines sunt excellentiores omnibus in aureola. Item Cypria-
nus dicit de virginibus, quod sunt portio illustrior gregis
Christi: ergo eis maior aureola debetur, Alii dicunt, quod
sit maxima aureola martyrum, quia dicit Cyprianus non
omnes virgines coniugatas excedunt, sed hæ specialiter quę
in tormentis passionis, virginitate insuper custodita coæquã
E tur martyribus coniugatis: & sic martyrium dat virginitati
præeminentiã super alios status: ergo martyrio debet maior
aureola, quam virginitati.
Alii dicunt, quod etiam aureola doctorum sit maxima,
quia Ecclesia militans est ad similitudinem Ecclesiæ trium
phantis, sed in Ecclesia militante maximus honor debetur
doctoribus primo Tim. 5. scilicet qui bene pręsunt pręsby
teri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant
verbo & doctrina: ergo ita erit in Ecclesia triumphante, s. q
eis aureola dignissima debeatur.
Dicendum, quod non sunt ęquales istæ tres aureolæ: nam
ea pro quibus dantur non sunt æqualia: ergo nec ipsę erunt
ęquales.

æquales. Excellentia tñ vnius super altera potest dupliciter F attendi. Primo modo ex parte pugnæ, scilicet quod illa sit potior aureola quę grauiori pugnæ debetur, & tunc aureola martyrum videtur esse maior aliis, licet alia videtur maior aureola virgionum, asserentibus grauiorem esse pugnam virginitatis pugna martyrii: & tamen vere pugna martyrii est grauior, & secundũ se ipsã fortior & vehemẽtius affligẽs sed pugna carnis est periculosior, quia est diuturnior & vicinior nobis, scilicet intra nos manens. Et tamen absolute maior est pugna martyrum, & consequenter maior aureola.

Secundo potest considerari ex parte eorum de quibus est pugna: & tunc aureola doctorum est maxima omniũ, quia ista pugna est contra intelligibilia. pugna autem virginitatis, & martyrii est circa passiones sensibiles. Illa tamen excellentia quæ attenditur ex parte pugnæ est essentialior aureolæ, quam illa quę est ex parte eorum de quibus est pugna, G eo quod aureola datur pro victoria excellenti, victoria tamẽ excellentior dicitur ex parte ipsius pugnæ, quam ex parte ipsorum de quibus est pugna, & quia grauissima pugna est martyrii cum sit vsque ad mortem, cum sit vltimum terribilium, erit aureola martyrum simpliciter maxima, ideo dicitur supra quinto. in glo. quod in octaua beatitudine quę ad martyres pertinet, scilicet beati qui persecutionem patiũtur &c. & in connumeratione sanctorum, martyres doctoribus, & virginibus præordinantur. post istam est aureola virginum quorum etiam grauis pugna est, minima autem omnium est aureola doctorum, quia pugna illorum est minus difficilis, licet ipsa ex se sit dignior, idest de re digniori. istud H autem est comparando aureolas quantum ad genus earum, quæ est comparatio per se. Secus autem si comparentur per accidens, quia poterit minima esse maxima, & econtrario, vt si quis pro Christo leui morte confectus est, & tamen aliquis vsque ad senectutem virginitatem seruauit, acerrimas carnis sustinens tentationes. Nam tunc virginitatis aureola maior videbitur: sic etiam si quis per totam vitam docendo nimium laborauit, & multos ad fidem Christi conuertit, & alius assumpto proposito virginitatis per mensem, vel per annum solum vixit, non est dubium quin maior erit tunc doctoris, quam virginis aureola, & sic quantũ ad varias circunstantias potest interdum vna esse maior & interdum alia.

Ad primum dicendum, quòd non est maxima aureola virginum: nam quòd ipsi sequantur agnum quocunque ierit, non est simpliciter virgines esse maiores cæteris beatis, sed quòd in hac conditione puritatis nemo perfecte conformetur Christo nisi ipsi. Quod etiam dicitur ꝙ cantant cãticum nouum, quod nemo potest cantare, est sensus, quòd gaudium, & iubilationem de carnis integritate seruata ipsi I soli habent inter beatos, & cæteri beati non possunt de hoc gaudere.

Ad secundum dicendum, ꝙ virgines sunt illustrior portio gregis, quando virginitas concurrit cum martyrio, quia vt dicit Cyprianus virgines non excedunt omnes coniugatas, nisi quando cum tormentis passionis etiam virginitatẽ seruauerunt. Et tunc verum est eo ꝙ concurrunt duæ magnæ aureolę, si tamen vna alteri comparetur, maior est aureola martyrum. Aliter potest etiam dici, ꝙ aureola virginum est illustrior, i. pulchrior, non tamen est melior nec dignior. Nam virginitas dicit quãdam magnam puritatem, s. ab omni macula carnalis fœditatis immunem esse, quod est maxima pulchritudo, & tamen maius est martyrem esse, quam virginem: sicut in rebus possessis à nobis, quędam sunt aliis pulchriores, licet non sint illis meliores.

Ad tertium est concedendum, quòd vere aureola martyrij est simpliciter maior. K

Ad quartum dicendum, quòd aureola doctorum est dignior aliis, quia est de rebus dignioribus, ipsa tamen nec est maior, nec melior aliis. Cum autem dicitur, quòd doctores sunt maiores in Ecclesia militanti aliis, dicendũ, quòd hoc est verum propter ea quæ docent, non tamẽ sequitur, quòd meritum docendi sit maius meritis omnium aliorum operum, ita etiam prælati sunt in Ecclesia cæteris maiores: & tamen etiam si boni sunt, non est dubium quin martyres sint meliores, & maioris dignitatis futuri in vita æterna.

An aureola in seipsa possit esse maior in vno, quam in alio. Et quomodo ad eius magnitudinem sit necessaria charitas. Quæst. XXVII.

QVæretur de qualibet aureola in seipsa, an possit esse maior in vno, quam in alio, vt in duobus martyribus, vel virginibus. Aliqui dicunt, quod nõ sit maior in vno quam in alio, quia ea, quę sunt in termino non intendũtur nec remittuntur, & tamen aureolæ debentur in operibus, quæ sunt in termino perfectionis: ergo non intenditur nec remittitur, & sic est in omnibus ęqualis. Item virginitas nõ suscipit magis, & minus cum dicat priuationem, s. incorruptionem mentis, & carnis, priuationes tamen, & negationes non intenduntur nec remittuntur, ergo præmium virginitatis, s. aureola non intenditur nec remittitur. Dicendũ, quod aureola non est æqualiter in omnibus: nam sicut tres aureolæ specie differentes non sunt ęquales inter se, vt dictum est præcedenti quæs. ita nec aureolę eiusdem speciei Sunt æquales in omnibus in quibus sunt: nam aureola est gaudium de victoria excellenti, & tamen victorię non sunt ęquales: ergo nec poterunt esse ęquales aureolę: nam alias non corresponderet pręmium merito, quia pro inęqualibus meritis darentur ęqualia pręmia, vt patet in differẽtia martyrii magni & parui. Etiam in virginitate seruata longo tẽpore vel pauco. Etiam in habente paruas concupiscentias, vel grauissimas. Sic etiam de doctoribus, quia quidam pauca, & alii multa docuerunt, & etiam an parum, vel multum laborauerint, & an breui, vel longo tempore, & an multum doctrina, & ita de aliis conditionibus doctrinæ. Potest autem vna aureola eiusdem speciei esse maior altera dupliciter. Vno modo ex parte radicis. Alio modo ex parte operis: contingit enim aliquos duos esse quorum vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij sustineat, quam alius, vel magis prædicationi instet, aut magis à delectationibus carnis recedat: intensio ergo meriti, quæ attenditur pœnes radicẽ, idest charitatem non respondet magnitudini aureolæ, sed pertinet ad præmium essentiale, quia aliàs aliquis, qui non patitur pro Christo, aureolam martyrii haberet maiorem quibusdam martyribus, quia vt ostensum est supra quæsti. 22. aliquis eligendo martyrium non potest magis mereri, quam alius illud sustinendo, meritum autẽ ex genere actus est, quod pertinet ad aureolam, idest quod ille actus qui est perfectior in natura sua, etiam si ex minima charitate fiat, pertinet magis ad aureolam, quam alius aliquantulum minus perfectus, ẽt si fiat ex maxima charitate, quia alias non differrẽt pmiũ essentiale & accidẽtale. Qui ergo maiores pęnas martyrii pertulit, maiorem habebit aureolam, etiã si ex minori charitate sustinuerit. Sic etiã seruans virginitatem lõgiori tempore, & grauiores sustinens concupiscentias. idem de doctore vt supra dictum est, & tamen, licet ad magnitudinem aureolæ nihil faciat magna, vel parua charitas, est tamen necessaria charitas. Vnde si quis omnes actus pro quibus debetur aureola fecerit sine charitate, nulla ei dabitur aureola, vt si quis doceat tota vita propter inanem gloriam, & in morte doleat, quod propter inanem gloriam fecerit, licet habebit vitam æternam, quia in charitate decedit, aureolam tamen doctrinæ non habebit, eo quod nullum actum fecit in charitate, vel saltẽ non faciebat hoc, propter Christũ etiam si in charitate esset, cum aliquando charitas stet cum inani gloria, si tamen prædicasset, vel docuisset semper propter inanem gloriam, & tandem dolens de hoc faceret saltem paucos actus doctrinę propter Christum, haberet aureolam, vt ostensum est supra sexto capitulo quęst. 13. de virginibus, & martyribus, non potest hoc esse, & potissime de martyribus, quia etiam si martyr a principio propter inanẽ gloriam tolerat necesse est, quod ante mortẽ redeat ad Christum dolens de hoc: nam si non dolet, nec auream, nec aureolam habebit, sed peribit quia doluit pro causã iniusta, si autem dolet necesse est, quod habeat aureolam, cum post ipsum dolorem sequatur mors, quę martyrium perficit. De virginibus dicendum, quod si solum propter inanem gloriam virginitatem seruauerint, & non doluerint de hoc, poterunt vitam ęternam habere, quia ista inanis gloria potest esse peccatum veniale: aureolam tamen non habebunt. si autem doluerint habebunt aureolam, quia post istum dolorẽ

adhuc

A
nihil continuatur conseruatio virginitatis, quia illa durat vsque ad mortem, & istud paucum tempus recuperat aureolam, licet non posit resarcire damna præteriti temporis quantum ad præmium substantiale, nec quantum ad accidentale: nam fuisset maior aureola, & etiam maius præmium essentiale, si toto præcedenti tempore propter Christum virginitatem seruasset. Ad primum dicendum, q̃ merita quibus debentur aureolæ, non attingunt ad terminum perfectionis simpliciter, sed secũdum speciem illius actus, sicut ignis est subtilissimum omnium elementorum, & tamen vnus ignis est subtilior alio, ita licet non posit esse aliqua aureola perfectior, quam martyrii, tamẽ aureola vnius martyris erit maior aureola alterius. sic etiam nulla potest esse excellentior victoria circa carnem, quam virginitas; & consequenter nec maior aureola, & tamen aureola vnius virginis erit maior alia. Ad secundum dicendum, q̃ vna virginitas non potest esse maior alia quantum ad essentiam virginitatis, quę est integritas omnimoda mentis, & carnis, & tamen potest esse maior, idest maiori tempore conseruata, & contra fortiores concupiscentias, istæ tamen circunstantiæ dant magnam perfectionem actui in genere suo, & ita pro vna virginitate debetur maior aureola, quàm pro alia.

Marc. 4.
Luc. 8.
Et accedentes discipuli dixerunt ei. Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni cælorum: illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod
Luc. 8.
Marc. 4.
Isa. 6.
Marc. 4.
Luc. 8.
Ioan. 12.
Act. 18.
Luc. 10.
habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt neque intelligunt, et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis. Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & nõ videbitis. Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt: & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & sanem eos. Vestri autem beati oculi, quia vident; & aures vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ, & iusti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. Vos ergo audite parabolam seminantis. Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit; venit malus, & rapit, quod seminatum est in corde eius, hic est qui secus viam seminatus est. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & cõtinuo cum gaudio accepit illud, non habet autem in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione, & persecutione propter verbum cõtinuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum Dei audit, & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.

Et accedentes. Hic quęritur huius parabolę intellectus, & diuiditur in duo. quia Primò quęritur. Et secundò intellectus aperitur ibi. *vos ergo audite.* Circa primũ dicitur. *Et accedentes discipuli.* Quando Christus pręd icabat nemo ad eum accedebat: nunc vero postquã prędicauit discipuli accedere potuerunt. *Dixerunt ei quare in parabolis loqueris eis.* Erat quasi modus querelę, qđ populus nõ intelligebat ea q̃ Christus dicebat: ideo dixerunt, quod non deberet loqui in parabolis, sed plane. *Qui respondens ait, quia vobis datum est.* Quasi dicat, vobis loquor aperte, illis autẽ in parabolis, quia vobis datum est, idest, concessum a Deo intelligere secreta;
E
Quid sit regnum cælorum.
istis autem non ideo oportet sibi loqui obscure, vt non intelligant. *Nosse mysteria regni cælorum.* Idest, secreta Sacrę scripturę, quę vocatur regnum cælorum. Vel dicitur regnum cælorum Ecclesia militans, idest, totus status noui testamenti in toto decursu suo, vt aliqui volũt. *Illis autem non est datum.* Idest, turbis quam Pharisęis nõ est datũ scire ista mysteria. *Qui enim habet dabitur ei.* Ista est causa quare non dabitur Pharisæis, & turbis intellectus secretorum. s. quia non habebant fidem, & deuotionem ad Christum: discipuli autem habebant fidem licet nondum firmam habebant etiã deuotionem, quia sequebãtur eum relictis omnib. sicut dr̃ infra 19. ecce nos reliquimus oia, & secuti sumus te. eis ergo. s. habentib. fidem, & deuotionem dabitur. s. cognitio secretorum. *Abundabit.* Idest, abundanter hebit: nam Christus aperuit Apostolis post passionem intellectum scripturarum Luc. 24. scilicet aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, & hoc abundanter datum est, quia non solum intellexerunt ad sufficientiam, sed etiam ad plenitudinem, insuper processus Ecclesiæ illis reuelatus est, & hoc etiam fuit ad abundantiã. Vel potest dici abundabit, idest habebit quantum sufficit, quia ille, qui habet, & cui aliquid datur non hẽt ad copiam: sed solum habet dispositionem ad habendum, & si nihil sibi vltra daretur indigeret, cũ vero datur aliquid abundat, i. habet quantum sufficiens est, & ita Apostoli habebant fidem, & deuotionem, sed hæc nõ sufficiebant, quia nondum intelligebant scripturas, nec secreta, aliqua status noui testamẽti, q̃ scire erat eis cõuenięs, cũ aũt
B
datũ est ipsis hæc intelligere abundauerunt, i. habuerũt q̃tum fuit eis conueniens. *Qui autem non habet.* Scilicet, fidẽ nec deuotionem. *Et quod habet auferetur ab eo.* Idest, sensus scripturarũ, vel status earum auferetur a Iudęis, quia non habuerunt fidem nec deuotionem in Christum: non enim est iustum alicui non habenti auferri quod habet si intelligeretur de his, quæ possidentur: sed intelligitur de rebus spiritualibus quas Deus homini dat, vt proficiat per eas, quod si non vult, meretur illas amittere. *Ideo in parabolis loquor eis.* Scilicet, quia non habenti auferendum est, & ipsi fidem habere nolunt, ideo auferetur ab eis intellectus scripturarum, vel cognitio secretorum, vt infra dicetur, & quia si illa plane dicerentur intelligerent illa, oportet loqui in parabolis, vt non intelligant. *Quia videntes non vident.* Quia Mar. 4. dicitur, vt videntes videãt, & est litera apertior. s. iõ dr̃ eis in parabolis, vt nõ intelligãt, & hoc est, vt videãt
C
& non videant, i. videant ea q̃ exterius fiũt, & nõ videãt ea, q̃ interius occultantur. Et sic ẽt videntur, & audiẽtes audiãt, & non intelligant, i. audiant verba parabolarũ, & non intelligant sensum earum. & sic Marcus designat causam finalem, idest, ad quid Christus loquitur in parabolis, & tamẽ Matthæus designat hic causam promeritoriam, s. Christus loquitur Pharisæis in parabolis, quia ipsi meruerũt, & hoc quia videntes non vident, idest, videbant Christi opera, & non videbant, scilicet, videre nolebant ea diuinitatis esse facta, cũ tamẽ ex eis manifeste hoc appareret, sed illa dęmonio attribuebat dicẽtes, in Beelzebub eiicit dęmonia. ideo meruerunt, vt iam non reuelarentur eis secreta aliqua.

Quõ intelligitur audientes nõ audiãt nec intelligãt.
Et audientes non audiunt nec intelligunt. Potest intelligi per modum causę finalis, scilicet, vt audientes audiãt, & nõ intelligant, sicut dixit Marcus, & tamen melius cõtinuat cũ sensu præcedentis, vt dicat causam promeritoriam, scilicet,
D
& audientes non audiunt, idest, non assentiunt verbis Christi: nec intelligunt: nec intelligere volunt eorum sensum rectum, oportet quod loquatur eis in parabolis, vt nihil intelligant, scilicet, Christus ostendit Iudæis opera bona miraculorum, quæ deitatem ostendebant, & non viderunt, idest, noluerunt videre quod ista essent a Deo, & dixit eis verba bona dando sacram doctrinam ad complementum legis, Moysi, & Prophetarum, & non audierunt nec intellexerunt, idest noluerunt assentire isti doctrinæ, nec intelligere veritatem eius, sed inquantum poterant trahebant verba Christi ad prauum sensum, vt sic scandalizarent populum: ideo iuste meruerunt, quod iam mysteria dicerentur eis in parabolis, & sic nec possent intelligere, vt proficerent, nec vt in prauũ sensum subtraherent, quia quod penitus nullo modo intelligitur, nec intelligi creditur, a nullo redarguitur.

Vt adimpleatur in eis prophetia Isaiæ. Non accipitur. vt
E
prout dicit causam finalem, sed dicit consecutionem: nam non ideo Christus ista fecit, vt impleretur dictum Isaię, sed potius ideo Isaias ista prędixit, quia sic futurum erat tempore Christi, sed est sensus, vt adimpleretur, idest, sic completum est. nam quando locutus est Christus in parabolis, impletum fuit dictum Isa. quia tunc Iudęi audiebant, & non intelligebant, & habetur Isa. 6. licet aliqualiter discordet litera ab ista, sed idem est sensus: nã raro Christus aut Euangelistę allegant Scripturam veteris legis secundum omnia verba sua.

Dicentis. auditu audietis, & non intelligetis. Potest ista litera dupliciter accipi. Vno modo de parabolis Christi. s. audient, & non intelligent, & sic videtur auditu audietis, i.

tempus erit in quo multa audietis.& nõ intelligetis.s.quia F in parabolis dicentur. *Et videntes videbitis, & non videbitis.* Idest, videbitis ea quę exterius fiunt,& non intelligetis ea quæ interius latent, vel videbitis.s.humanitatem Christi,& non intelligetis eius deitatẽ,& tunc litera ista significat pœnam Iudæorum.s.quod taliter aliqua viderent,& audirent quod illa non possent intelligere. Aliter potest accipi, quod ostendatur hic culpa eorum.s.quod noluerũt intelligere ea, quæ intelligere poterant, & istum sensum magis sequitur Matthęus.i.auditu audietis.i.aliquãdo audietis verba Christi,& noletis intelligere ea in bono sensu, sed deprauabitis ipsa,& videntes videbitis.i.videbitis eius opera, quæ testantur deitatem,& non videbitis.i.noletis intelligere a Deo esse facta. *Incrassatum est enim cor populi huius.* Est metaphora.s.quia intellectus pinguis non peruenit ad intelligendũ, subtilia,& excelsa,& ita cor Iudæorum dicebatur incrassatum, quia non poterant intelligere ea quæ plana erãt,& ad G salutem eorum pertinebant. Vel dicitur cor incrassatũ, quia sicut crassitudo multiplicata circa cor extinguit vitam corporalem, sic & malitia Iudęorũ extinxit in eis vitã spiritualem.& signatur malitia per crassitudinem cordis. Psal.72. prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. *Et auribus grauiter audierunt.* Idest, habuerunt aures graues.s.indispositas ad audiendũ,& significatur per omnia hęc indispositio in Iudęis ad accipiẽdum doctrinam Christi. Nam ad doctrinam requiruntur sensus exteriores,& præcipue visus,& auditus Visus quidem, quia valde proficit ad sciẽtiam, eo quod plurimas rerum differentias nobis ostendit, vt dicitur primo Metaph.& propter hoc eum super cęteros diligimus. Auditus etiam est necessarius, quia auditus est ianua intellectus, & post hoc est necessarius actus intellectus cui seruiunt sensus exteriores ministrando spẽs rerum, per quas intellectus intelligat: cum autem hæc tria fuerint impedita, cognitio H non habetur de rebus,& vt ostendatur, quod Iudæi nõ erãt cognituri veram Christi doctrinam ponuntur impedita ista in eis tria.s.cor, aures,& oculi. Et de hoc dicitur quod incrassatum est cor populi, cũ crassitudo cordis, idest intellectus impediat intelligere,& etiam crassa substantia cerebri impedit subtilem intellectionem. Aures dicuntur graues.i.surdę vt audire non possint. *Et oculos suos clauserunt.* Non clauserunt oculos corporales, nam Christum viderunt: sed oculos cordis clauserunt, sed sicut claudens oculos nihil videt, quia videre non vult, ita & Iudæi clauserunt oculos mentis nolendo iudicare bene de Christo, per ea quę de ipso videbant. *Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant.* Idest, istud accidit eis, ut non viderent, nec intelligerent,& ita non possent conuerti. *Et conuertantur, & sanem eos.* Idest, si conuerterentur ad rectam doctrinam sanarem eos, scilicet dimittendo eis peccata sua; & q̃a I ipsi demererentur dimitti sibi peccata non conuertentur: tñ conuerterentur si audirent,& intelligerẽt: sic dicitur Mar. 4. audientes audiant,& non intelligant, ne quando conuertantur,& dimittantur eis peccata. Ista litera habetur aliter Isa.6.s.audite audientes,& nolite intelligere, & non est sensus, q̃ sit præceptum, vel admonitio, quia Deus non suadet homini malum, sed est prænunciatio futurorum.s.audite, & nolite intelligere.i.audietis, & intelligere non poteritis, quia in parabolis vobis dicetur. Vel nolite intelligere, idest, noletis.s.ita erit, q̃ aliquando audietis doctrinam Christi,& noletis intelligere illam licet possitis, sed deprauabitis: & ideo Matthæus clarius dixit.s.auditu audietis, & nõ intelligetis,& sequitur videte visionem,& nolite cognoscere.i.videbitis Christum,& non cognoscetis, vel videbitis, & noletis cognoscere, licet ex operibus suis satis posset cognosci. excæca cor populi huius,& aures eius aggraua, & K oculos eius claude: videtur.n.Isa.orare Deum, vt auferat Iudæis intellectum quod est excæcare, aggrauare, & claudere,& tñ non orat, quia hoc esset contra charitatem, sed dẽt intelligi per modum pronũciationis.s.excæcabis, aggrauabis,& claudes,i.pmittes excæcari, aggrauari,& claudi. Vel excæcabis.i.proferens verba obscura in parabolis, q̃ intelligere non poterunt, ac si haberent cor excæcatum, & ideo Matthæus apertius dixit.s.incrassatũ est cor populi huius, & auribus grauiter audierunt,& oculos suos clauserunt,i. Deus non excæcauit eos, sed ipsi se excæcauerunt; in cæteris autem eadem sunt verba Isa.& Matthæi.

Vestri autem oculi beati, qui vident. Ostensa excæcatione Iudæorum propter eorum incredulitatẽ hic ostẽdit Christus Apostolorum illuminationem pp eorum fidem,& deuotionem eis a Deo datas,& dicit: vestri aũt beati oculi, q̃ vident.s.oculi Iudæorũ maledicti sunt, quia videre noluerũt, sed vestri sunt beati, q̃a videtis.& nõ intelligitur de visione corporali, quia Iudæi quoq. videbãt Christũ, & oderant eũ. Io.15.s.nunc aũt viderũt,& oderunt me,& patrem meũ,& hoc non fuit eis ad beatitudinẽ, sed potius ad maiorẽ miseriam, sicut Christus dixit eis Io.9. si cęci essetis non haberetis peccatũ, nũc vero, quia dicitis videmus, pc̃m vestrũ manet, sed quia Apostoli spiritualiter Christũ viderũt in eum credẽdo beati sunt: & accipitur beatitudo in specie quia per fidem nemo est beatus, sed per claram visionem patriæ: & tamen per fidem meremur illam beatitudinem.

Et aures vestræ, quæ audiunt. Idest, audiunt & assentiunt doctrinæ meæ,& per hoc beatæ sunt, idest, ad beatitudinẽ conferunt, quia sine fide impossibile est placere Deo ad Hebræ.11.& tamen fides ex auditu est: ad Rom.10.ideo aures quæ verbum suscipiunt per quod saluamur, conferunt ad beatitudinem. Iudęi autem audiebant, sed non assentiebant, sicut supra dicitur, Audientes non audiunt,& ideo aures eorum infœlices erant, quia ad æternam miseriam erant eis instrumenta. Nam si non audiuissent non erant digni pœna a licet non crederent.

Amen quippe dico vobis. Idest, in veritate, vel firmiter, & est interdum modus iurandi, vt dicitur extra de iureiurando.cap.& si Christus. *Quia multi Prophetæ, & iusti.* Idest, multi iusti, qui non fuerunt Prophetę,& tamen erant Deo acceptabiles, in quo Christus ostendit dignitatem Apostolorum, quia ipsi meruerunt conspicere, quod patres antiquã cupierant,& nõ fuerat eis datum,& ideo oculos eorum beatos vocat.

Cupierunt videre, quæ videtis. Idest, videre me pręsentialiter, sicut vos videtis. *Et non viderunt.* Scilicet, quia iam mortui sũt. *Et audire, quæ auditis.* Idest, audire verba de ore meo. Vel audire doctrinam noui testamenti. Nam sciebant, quod alia lex dãda erat, quia sic pdictũ fuerat Iere.31.s. ecce dies, venient,& feriã domui Israel,& domui Iuda fœdus nouũ, non sm pactũ, q̃ pepigi cũ patrib. vestris dabo legẽ meam in viscerib. eorũ,& in corde eorũ scribã eã: & ero eis i Deũ, & ipsi erunt mihi in populum,& propitiabor iniquitatib. eorũ. ipsi tamen non sciebant qualis esset illa lex futura, & & ideo desiderabant audire eam tanquam valde bonam.

Et non audierunt. Scilicet, ante tpa Christi mortui sunt, & tñ nihil prius prædicatum est de nouo testõ, sed solũ de lege Moysi: postq̃ aũt Ioannes baptizauit Christũ, cœpit pdicari doctrina noui testi: Luc.16.s.lex,& Prophetæ vsque ad Ioannẽ prophetauerunt: ex eo.n. regnũ Dei euangelizatur, i.lex Moysi,& Prophetæ durauerũt vsq; ad Ioannẽ,& pdicabant vsque ad tempus eius, s.sola lex,& Prophetę, q̃a nulla alia doctrina tũc erat, quæ prædicari posset, sed ex eo, i.ex tempore Ioannis euangelizatur, i. prædicatur regnum Dei,i.doctrina noui testamenti, quia licet postea prædicaretur lex Moysi,& Prophetæ in synagogis Iudæorum per singula sabbatha, Actuum 14.& 15. tamen iam nõ sola lex, & Prophetæ prædicabãtur, sicut prius, sed potius lex Christi prædicabatur: ergo qui ante Christi tempora abierunt, nihil p[illegible]erunt audire de doctrina noui testamenti.

Vos e[illegible]. Ostenso, quòd Iudęis non debuerunt declarari secreta noui testamenti, sed discipulis: aperuit hic Christus intellectum parabolę eis dicens.

Vos ergo audite parabolam. Idest, quia sic est, quòd Iudæi non merent ista intelligere. Audite vos, qui digni estis intelligere hęc.

Seminantis. Licet multas parabolas Christus hic prædicauerit: tamen istam solam eis nunc declarauit: de aliis autẽ infra tangit aliquid.

Omnis qui audit verbum regni. Idest, verbum doctrinæ noui testamenti, quod vocatur regnum, eo q̃ per istam doctrinam peruenitur ad regnum Dei, idest, ad vitam ęternã, quia qui non crediderit doctrinam istam, saluari non poterit, infra 28.& Mar.16.

Et non intelligit. Idest, si non intelligit non potest iudicari in corde eius: Christus enim in parabola seminantis posuit quatuor partes seminis, quarum sola quarta fructũ dedit

&

& quia prima est de semine cadēte secus viam: dicit, quòd istud est, quando quis audit verbum Dei, & diabolus tollit illud confestim de corde eius. Nam sicut semen in via non potest operiri terra, & ideo aues illico illud deuorāt: ita quidam sunt quibus Sathan mox aufert verbum de corde, vt illud audierint, ita vt nullas possit radices facere, nec fructū mittere: sic dicitur Mar. 4. & Luc. 8. sed Matthæus addidit hic, s. & non intelligit, & verum est, quòd siquis audit verbum, & non intelligit: potest illud mox cadere de mente eius, quia quādiu verbum non intelligitur, impossibile est, quòd fructum faciat, sicut quandiu semen est in superficie terræ non opertum. Et tamen siue audiens intelligat, siue non: si diabolus tollit illico verbum de corde hominis, est sicut semen quod circa viam cadit, quia mox ab auib. deuoratur. *Venit malus.* Idest, diabolus qui per excellentiam malus est. *Et rapit quod seminatum est in corde eius.* Idest, tollit verbum de corde hominis: vt dicitur Mar. 4. & Luc. 8. & dicitur quod seminatum est in corde, quia sicut materiale semen in terram iacitur, & fructū facit, ita verbum Dei est semen spirituale quod fructificat in corde nostro, cogitationes sanctas, & bona desideria immittēdo, quæ sunt radices quædam ex quibus foris manifestatur fructus boni operis.

Hic est qui seminatus est iuxtam viam. Idest, homo cui diabolus aufert verbum Dei de corde est secus viam, idest, est sicut semen quod iuxta viam cadit, quia confestim capitur ab auibus.

Qui autem supra petrosa seminatus est. Ista est secunda pars seminis quod cecidit super terram, & dicitur homo seminatus intelligendo, vt supra. Nam semen est quod seminatur proprie. Et tamen homo dicitur seminatus, eo quòd in eo seminatur verbum Dei, sicut terra dicitur seminata, quia in ea materiale semen iacitur. *Hic est qui verbum audit.* Scilicet, & intelligit.

Continuo tamen gaudio suscipit id. Idest, statim vt audit recipit in corde verbum, & gaudet, quia iudicat illud esse bonum, & incipit operari per illud, & differt iste a præcedenti, quia in illo verbum Dei non manet. sed diabolus tollit illud de corde eius mox, vt ipsum susceperit, & ita non pōt per illud aliquando operari: iste suscepit, & aliquando operatur, sed postea perit in eo verbum. *Non habet autem in se radicem.* Scilicet, sicut semen supra petram non potest facere radices, quia terram non habet, vel paruas radices agit, quia pauca terra est super lapidem, & ideo cito perit. ita homo, qui radices non habet, licet cum gaudio suscipiat verbum Dei, non manet in eo diu. *Sed est temporalis.* Idest, pauco tempore conseruans verbum, & operans per illud. sic dr̄ Luc. 8. q̄ ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. *Facta autē tribulatione, & persecutione propter verbum.* Illud est, quando aliquando aliqui conuertuntur ad Christum, & infideles incipiunt eos persequi, vt Christum deserant, quæ vocatur tribulatio. s. inquantum in se confliguntur, & persecutio inquantum ab aliis infertur. Alias intelligitur, qn̄ quis rectè vult viuere ad veritatē Euāgelii, & alii, qui mali sunt, licet non sunt infideles, persequuntur eū, quia dissimilis est operib. eorū, & talis persecutionem patit̃ propter iustitiam. i. propter iustam vitam, vt dicitur supra 5. c. beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

Continuo scandalizatur. Scilicet, non potest tolerare aliquāto tempore tribulationem propter infirmitatem fidei, & ideo potius abiicit verbum Dei, q̄ tribulationē sustineat. *Qui autem seminatus est in spinis.* Ista est tertia pars seminis, quæ sup spinas cecidit. *Et dicitur, qui seminatus est.* Scilicet, homo in cuius corde, ita se habet verbum Dei, sicut semen cadens inter spinas. *Hic est, qui verbum Dei audit.* Scilicet, & suscipit illud in corde, & tamen nō fructificat in aliquo opere bono, vel desiderio, quia solicitudo seculi impedit. *Et solicitudo seculi istius.* Scilicet desiderium, & cura de acquirendo bona huius seculi, scilicet honores, diuitias, potentias, famam, & cætera bona fortunæ. *Et fallacia diuitiarum.* Idest, diuitiæ iam acquisitæ, quia fallunt hominem, & vtrobique impeditur verbum Dei. Nam sicut magnitudo solicitudinum ad acquirendum tollit cogitationem de rebus ad Deum pertinētibus, ita delectatio in bonis istis postquam acquisita sunt impedit aliquid ad cogitare, & per diuitias intelliguntur hic omnia bona fortunæ, quia diuitiæ continent oīa in virtute. s. honorem, potestatem, & similia,

A quia pecuniç oīa obediūt: Eccl. 10. Et dr̄ fallacia diuitiarū, quia oīa bona huius seculi fallacia sunt, quia quandā spēm bonitatis ostendentia, nullam tñ in se hn̄t, sed sequaces suos variis miseriis replent, & a vero bono separant, sed Lu. 8. additur. s. a solicitudinib. diuitiis, & voluptatib. euntes. nam voluptas est bonū hoīs, & est vltra bona fortunæ, sed noīe diuitiarum intelligi possunt, quia diuites delitiis fruūtur, sed Mar. 4. dr̄ ærūna seculi, & deceptio diuitiarū, & reliqua cōcupiscentiæ dr̄ ęrumna solicitudo, vt dixit hic Matthęus, quia ęrumna est miseria, & ita solicitudo seculi cor attigēs hoīes miseros facit: reliqua cōcupiscentiæ dicit. i. voluptates, quas Lucas expressit, & Matthęus hic tacuit. *Suffocat verbum.* Sicut spinę crescētes sub se semē bonum suffocāt illud, vt crescere non possit, ita solicitudines seculi extingunt verbum Dei, quia licet, quis bono animo verbum Dei au-

Bona huius seculi fallacia sunt.

B diat, si magnis solicitudinibus seculi est impletus, vel voluptatibus vacat, extinguitur verbum Dei in eo, quia præ multitudine solicitudinum seculi cogitare non potest de verbo Dei, & sic perit, quod est suffocari. *Qui vero in terram bonam seminatus est.* Ista est quarta pars seminis, quæ fructum protulit, & dicitur seminatus. s. homo in terram bonam. i. quod cor suum est ad suscipiendum semen verbi Dei, sicut terra bona ad suscipiendum materiale semen. *Hic est qui audit verbum.* Scilicet, bono animo, & suscipit illud. *Et intelligit.* Quandocunque enim quis bono animo verbū audit: si non intelligit non potest proferre fructum. *Et fructū affert.* Scilicet, boni desiderii & boni operis. *Et facit aliud quidem centesimum.* Idest, quidam recipiens semen. i. verbum facit fructum maximum, qui est fructus centesimus. *Aliud autem sexagesimum.* Idest, aliud semen receptum in corde alio facit fructum magnum, sed minorem, qui dicitur sexagesimus.

C *Aliud vero tricesimum.* Illud est semen faciens fructum minimi gradus: non tamen est hic differentia ex parte seminis, sed ex parte cordis, quia idem semen. i. verbum prędicatur diuersis, & tamen illo audito quidam faciunt minorem fructum, alii vero maiorem propter dispositionem hominis & ita dicitur Luc. 8. Quod autem in terram bonam: hi sūt, qui in corde bono, & optimo audientes verbum &c. & sic dixit cor bonum, & cor optimum: per hoc signans omnes differētias cordis possibiles, quia omnes illę sunt mediæ inter bonum, & optimum.

An sint plures sensus eiusdem literæ, & quot sunt sensus in sacra scriptura. Et quod in veteri testamento proprie est allegoricus sensus. Et q̄ prima diuisio sensus scripturæ est in literalē & mysticū: & de his duobus plura differuntur. Et quomodo ad literalem cæteri sensus reducantur: Item metaphoricus, & parabolicus. D *Quæst. XXVIII.*

QVæretur propter parabolas, quas hic Christus ponit, circa sensum sacræ Scripturæ, an sint plures sēsus eiusdem literæ, & quot sunt

Dicendum, quod assignantur, & cōmuniter quatuor sensus. s. historicus, siue literalis, allegoricus, tropologicus, anagogicus. Aliqui tñ dicunt, q̄ non sint plures sensus eiusdem scripturæ, quia ista pluralitas tolleret certitudinē, & pareret cōfusionē, & auferret robur arguēdi, qa multa argumēta deficiūt pp multiplicitatē, sicut in æquiuocatione, & amphibologia: ergo nō erūt multi sensus eiusdē scripturæ. Alii dicūt, q̄ sint quatuor sensus, sed nō isti noiati, qa Aug. li. de vtilitate credēdi dicit, q̄ scriptura sacra, quæ est vetus testm̄ quatuor sensus hēt. s. historiā analogiā, ethimologiā, & allegoriā, qui discordant ab istis quatuor. Alii dicūt, q̄ sint plu-

E res q̄ quatuor sensus, quia pter istos est sensus parabolicus, qui nō est aliquis dictorū. Dicendū, q̄ sacra scriptura multos sensus hēt, vt dicit Greg. 15. Moraliū ista est excellētia sacræ scripturę sup oēs scīas humanas, quia in illis solæ voces signāt: in sacra aūt scriptura tam voces q̄ res signatę aliquid signāt, & isti sunt quatuor sensus iā dicti: plures aūt nō recipit scriptura. Pro quo sciendū, q̄ non sunt isti quatuor sensus, in qualibet parte scripturæ sacræ, sed in solo veteri testō vt dicit Aug. li. de vtilitate credēdi. Et rō est, quia saltē sensus allegoricus nō est in nouo testō, eo q̄ allegoria est qñcūque ex reb. signatis accipit̃ aliqua vlterior significatio de eis q̄ credēda sunt de Chr̄o, vel circa eū: in nouo testō q̄cq̄d dī de Christo est, & aperte dicitur, ideo allegoria nulla esse pōt

quia, quod allegoriæ esse deberet, est ibi sensus literalis. sed F in veteri testamento est propriè allegoria, quia ex rebus ibi significatis accipitur adhuc aliqua significatio circa Christum, & ea quæ ad ipsum pertinent, & ita in veteri testaméto cum omnia in figura contingerent. 1. Cor. 10. & lex contineat vmbram futurorum bonorum ad Hebræ. 10. poterat ibi esse allegoria, vt per res ibi signatas significaret aliquid de Christo. Etiam non est putandum, quòd in qualibet parte veteris testamenti possent inueniri quatuor sensus, sed in quibusdam solum. Nã quędam alij sunt, in quibus vnicus tm. i. literalis inueniri potest, sic est de libris sapientialibus, vt de prouerbijs, & etiam de libris prophetalibus pro magna parte in illis autem solis possent inueniri quatuor sẽsus, qui historiam narrant, aut cęremonias aliquas describunt; sunt autem isti quatuor sensus non quidem immediate ipsius literæ, sed vnicus est, quem litera signat: tres autem reli G qui non sunt sensus immediate ipsius scripturę, sed sensus accepti a rebus signatis per scripturam, & ideo primus dicitur literalis, qoia est ille solos, quem litera facit; cæteri autẽ sunt spirituales, quia sunt signati per spiritum literæ, & nõ per literam idest per sensum, quem litera continebat.

Sciendum etiam quòd isti quatuor sensus sic nominãtur s. literalis, allegoricus, tropologicus, anagogicus.

Dicitur primus literalis, quia est ille, quem litera facit, & etiam videtur historicus, quia per illom signatur nuda historia quam scriptura refert, accipiendo historiam large ꝓ omni quod significatur immediate per literam scripturæ, sed non illud quod auctor significare voluit quod dicitur propter parabolas, & metaphoras, quia id quod significatur ibi in cortice literę non est sensus literalis, vt cum dicitur oculi Domini super iustos, & aures eius in preces corũ, quia non est sensus, quòd oculi Domini sint super iustos, H quia sensus literalis semper est verus, & tamen falsum est, quòd Deus habeat oculos, vel aures, ideo non est iste sensus literalis, sed est sensus parabolicus: literalis autem sensus est hic, quòd Deus semper habet curam de bonis, vt benefaciat eis, & facit id quod ipsi orãt ac si haberet oculos, & eos semper respiceret, & haberet aures, vt orationes eorum audiret. Ex hoc autem sequitur, quòd interdum eadem scriptura habet duos sensus literales, & hoc, qoia vtrunque eorum intendit per ipsam literam significare auctor eius, iuxta illud Exod. 12. vbi de agno Paschali dicitur, os non comminuetis ex eo: nam intelligitur ad literam de agno Paschali, quem Iudæi comedebant; nam ita obligabãtur seruare, s. quod os non frangerent, etiam ad literam intelligitur de Christo patiente, scilicet quod in morte sua non confringerentur aliqua ossa eius. Quod patet Ioann. 19. vbi dicitur, ꝙ milites fregerunt crura latronũ: ad Iesum autem cum venissent, non fregerunt crura eius: & dicitur ibi, hoc autem I factum est, vt impleretur scriptura, quæ dicit, os non comminuetis ex eo, & tamen scriptura non potest impleri, nisi in sensu, quem facit, & iste est solus sensus literalis, & ideo ad literam intelligitur illud de Christo, & non secundum allegoriam, quia in sensu allegorico nulla scriptura completur, vt infra dicetur, & ita intelligitur illud qđ dixit Deus 2. Reg. 6. & 1. Paralipomen. 22. scilicet ego ero in patrem, & ipse erit mihi in filium, quod ad literam intelligitur de Salomone, de quo scriptura loquitur ibi, & etiam de Christo intelligitur ad literam, sicut illud allegat Apost. ad Hebræos 1. & tamen si intelligeretur de Christo in sensu allegorico, non induceretur in probationem, quia sensus mystici non probant: Sic dicit Dionysi. quod Theologia mystica non arguit: raro tamen litera habet duos sensus literales, sed vt communiter habet vnicum. Secundus est allegoricus, id K est, alienus, & hoc est, quando per res signatas volumus vlterius significare aliquid de his, quæ credenda sunt, quæ pertinent ad Christum, uel ad nouum testamentum. Tertius est tropologicus, siue moralis, & hoc est, quando per res significatas per scripturã, volumus adhuc significare aliquid quod pertinet ad mores dirigẽdos, & dicitur tropologicus, i. sermo conuersus, s. quia conuertitur sermo ad nos. i. ad mores nostros. Quartus est anagogicus. s. qñ per res signatas in scriptura nolumus vlterius significare aliquid quod pertinet ad statum vitę futurę, & dr̃ anagogicus. i. sursum ducẽs. s. ad cœlestia: de his põt haberi exemplum in vno noie, vel historia. De primo, vt istud nomen Ierusalem in sensu hi-F storico signat vrbem illã, quæ fuit Metropolis terræ Iudęorum. Allegorice signat Ecclesiam militantem, quæ est Ierusalem. i. visio pacis, quia fideles sunt in ea vniti in vinculo pacis. Tropologice signat animã viri boni, quia ibi est pax Dei ad Philip. 4. & pax Dei, quę exuperat omnẽ sensum, custodiat corda vestra. Anagogice Ierusalẽ est vita ęterna ad Gala. 4. Ierusalem, quæ sursum est, libera est, mater nostra. licet ibi Ierusalem in sensu literali signat vitam æternam.

De secundo patet, 1. Reg. 16. quomodo Dauid occidit Goliath Philisthæum; literaliter autem signatur occisio illius gigantis. Allegorice tamen ablatio potestatis dæmoniũ facta per mortẽ Christi; Dauid enim Christus est, Goliath autem dæmon: nam sicut Dauid occidit Goliath gladio ipsius, ita Christus dæmonẽ expulit de potestate, per illã partem, per quam ipse eam vsurpauerat: nam dæmon tunc po-G testatem accepit in homines, quando eos: peccare induxit, quod in ligno factum est, ita & Christus in ligno moriens diaboli potestatẽ exclusit, & sic dicitur, vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Tropologice signat bellũ quod quilibet gerit contra vitia, quando illa mortificat in carne sua, quia qui Christi sunt carnem suam crucifigunt cum concupiscentijs: & vitijs: ad Galat. 5. Anagogice significatur victoria q̃ Christus faciet de morte in die Iudicij destruendo eam. i. faciendo ꝙ iam in nulla re sit mors: q̃a post diem Iudicij nihil iam morietur. 1. Cor. 15. vbi cũ agitur de resurrectione dr̃: nouissima oĩum destruet mors. ita in alijs partib. scripturæ facile est applicare istos quatuor sensus. s. vbi recipi possunt, quia non recipit eos quælibet Scriptura, vt dictum est supra: Vnde de hoc est versus, scilicet.

Litera gesta docet, quid credas allegoria:
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

H Sciendum etiam, quod isti quatuor dicuntur esse sensus scripturæ, quia mediate, vel immediate per eam significantur: immediate quidem solus literalis: mediate autem alii tres, & in hoc differunt inter se, quia litera solũ habet vnũ sensum, quem immediate signat nec intendit aliquem aliũ est, iste dicitur literalis, cęteri autem mediate signantur per literam, & tamen immediate signãtur per tres signatos per literam. Nam si ipsa litera haberet, quod falsum est, etiam omnes vocarentur literales sensus literæ, & intenti ab auctore literæ, vnicus tamen eorum dicitur literalis, quia illũ solum litera intendit, cęteri autem non sunt sensus literę, sed rerum signatarum per literam, & ideo sensus cęteri dicuntur mystici, vel speciales. i. non ipsius literę, & ob hoc sensus scripturæ prima diuisione diuiditur in literalẽ, & mysticũ & rursus mysticus diuiditur in tres. s. allegoricum, tropologicum, anagogicum. Dicendum etiam quod sensus mystici I non sunt determinati, literalis autem semper est determinatus: nam non est in potestate nostra eidem literæ dare quẽcunque sensum voluerimus, sed necesse est illum solum accipere, quem litera facit, mystici autem possunt circa eandẽ scripturam variari iuxta voluntatem nostram, vt in exemplo dato potest allegorice per mortem Goliath signari ablatio potestatis diaboli per passionem Christi, vel victoria, q̃ Christus de morte habuit in resurrectione destruendo mortem, quia mors ei vltra non dominabitur ad Ro. 6. & nõ est maior causa, quare significetur vnum istorum, quam alterũ & ita tropologia, & analogia sẽsus circa quamlibet scripturam, possunt multiplicari, & variari. Ratio diuersitatis est, quia sensus literalis est ex litera elicitus: mysticus autem est non elicitus, sed applicitus, & quia applicare est in voluntate nostra, dum tamẽ maneat aliqualis appropriatio, possũt libere variari sensus mystici: litera tamen vnica est, & vnico K modo se habens: ideo non potest ex ea elici, nisi vnicus sensus. Si autem obiiciatur, quod interdum sunt duo literales eiusdem literę, vt supra dictum est. Dicendũ, quod hoc nũquam fit ex conditione literæ, quæ secundum se determinate se habet ad signandum vnum, nisi esset aliqua multiplicitas ęquiuocationis, amphibolgiæ, compositionis, & diuisionis, sed prouenit ab auctore literę, qui plura voluit per eandem literam significari: tamen nunquam possumus intelligere per eandem literam solam duos sensus, nisi hoc aliunde constaret, sicut in illo Exo. 12. os non cõminuetis ex eo quia si illa litera esset sola diceremus sensum literalem eius esse solum de agno Paschali, quia tamen Ioan. 19. allegatur ibi istud pro Christo, constat quòd habeat ista litera duos

sensus,

sensus, siue ergo sit vnicus sensus literalis, siue interdũ duo, semper est sensus determinatus, s. sicut ex litera potest haberi, & non aliter. Sciendum etiam quòd scriptura nunquam dicit verum, nec falsum in sensibus mysticis, sed solùm in literali. Ratio est, quia dicitur propositio falsa, quando nõ est ita, sicut ipsa esse significat, quòd ergo per literam nõ significatur, non facit propositionem veram, nec falsam, sed sensus mystici non sunt sensus scripturæ, sed rerum significatarum per scripturam, vt dictum est, ideo non est scriptura vera, nec falsa in sensu mystico. Ex hoc etiam sequitur. qđ supra dicebatur, s. quòd eadem scriptura habeat varios sensus mysticos, nam ita cõuenit vnus, sicut alius licet inter se sint disparati, sicut supra dicebatur de passione, & resurrectione Christi intelligi allegorice occisio Goliath, & vterq; satis conuenit illi rei & tamen passio Christi, & resurrectio, & victoria super diabolum. & victoria super mortem multum inter se differunt: si tamen scriptura esset vera, vel falsa in sensu mystico, non haberet, nisi vnum mysticum vnius generis, s. vnicum tropologicum, & vnicum allegoricum, & vnicum anagogicum, quia si plures haberet cum vnus discordaret ab altero, si esset scriptura vera in vno sensu, esset falsa in altero, & tamen sacra scriptura non potest esse falsa, cum ergo habeat multos sensus mysticos discordantes, oportet dici, quod secundum illos non dicatur vera, nec falsa: ergo secundum solum sensum literalem iudicatur veritas, vel falsitas.

Ex hoc etiam patet, quod scriptura nunquam dicitur cõpleri in sensu mystico, idest complendo illud, quod mystice per eam significatur, sed solum completur in sensu literali. Quia tunc dicitur compleri scriptura quando fit id quod per eam significatur, & tamen sensus mystici non significantur per scripturam. sed per rēs signatas per scripturam: ergo non potest compleri in sensu mystico sed in literali, quem ipsa significat. Item quia scriptura, quando impletur verificatur, si autem nunquam compleretur esset falsa, & tamen in sensu mystico scriptura, nunquam est vera, nec falsa, vt ostensum est: ergo in sensu mystico nũquam impletur. nec dicitur non impleri. Et ex hoc patet, quòd illa litera, scilicet os non comminuetis ex eo, intelligitur de Christo in sensu literali, quia dicitur Ioann. 19. facta sunt hæc, vt scriptura impleretur, &c. Item quia si in sensu mystico posset scriptura impleri, tolleretur omnis certitudo scripturarum, quia cum quælibet scriptura recipiat tot allegorias, vel tot tropologias, quot ei voluerimus applicare, nesciremus quando esset impleta, quia licet esset impleta in quibusdam sensibus, quos nos applicaremus, cum adhuc præter illos essent alii applicabiles, esset nobis dubium quando esset impleta, immo nunquam putaremus eam esse impletam, cum semper esset possibile applicari aliquem sensum mysticũ, qui nondum esset applicitus. Item quia diceretur eadē scriptura semper esse impleta, & semper non impleta, quia omnes mystici sensus sunt æquales, scilicet, quia non est maior ratio, quare significetur vnus quam alius, sed solum pendet ex applicatione nostra, diceretur æqualiter de qualibet scriptura, quod erat mystica, & non impleta, quia in quibusdã sensibus esset impleta, & in aliis non: non ergo impletur scriptura, nisi in sensu literali, qui vnicus, & determinatus est, & ibi non est contradictio, nec incertitudo, nec aliquod inconueniens. Sed obiicietur, quia interdum eiusdem literæ sunt duo sensus literales, vt dictum est, & tunc erit dubiũ, quomodo impleatur.

Dicendum, quòd etiam tunc non est aliquod inconueniens, quia illi sensus sunt determinati, cum de illis constet ex litera, & ita potest sciri quando scriptura nullo modo est completa, vel quando est impleta in altero tantum, vel quando in vtroque, & dicẽdum est, quòd talis scriptura aliquo modo erat completa, scilicet in aliquo sensu, & aliquo modo non completa. sicut illa, scilicet os non comminuetis ex eo. Nam intelligendo de agno paschali quolibet anno implebatur a Iudæis, intelligendo autem de Christo nunquã fuit impleta, nisi in passione sua, sed semper expectabatur implenda: & quia scriptura non potest habere duos sensus literales æqualiter principales, tunc dicitur impleri quando præcipuus eorum verificatur, & quia præcipuus sensus erat de morte Christi dicitur simpliciter tunc impleta illa scriptura Ioann. 19. scilicet facta sunt hæc, vt adimpleretur scriptura: os non comminuetis ex eo, & sic Christus dixit, qđ venerat implere legem, & Prophetas, idest quòd implerentur in eo supra quinto capit. & Luc. 24. dixit: quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, & Prophetis de me.

Sed ex hoc accipiunt aliqui occasionem erroris putantes, quòd cæremoniæ veteris testamenti, & omnia figuralia, quæ ibi erant intelligantur de Christo ad literam, eo quòd erant figura futurorum bonorum ad Hebræos 10. & quia omnia in figura contingebant Iudæis, 1. Corinth. 10. Et tamen non stat, quia tūnc induceretur confusio in sensibus sacræ Scripturæ, quia tamen cæremoniæ, & figuræ veteris testamenti, varie possent applicari ad Christum, vt patet supra in exemplo dato de morte Goliath, nunquam essemus certi, quis esset sensus scripturæ, quod est inconueniens. Idõ

B dicendum, quòd licet generaliter ea, quæ erant in veteri testamento significent ea, quæ sunt in nouo, non significãt tamen ea in sensu literali, sed in mystico, scilicet, in allegorico sic patet ad Gala. 4. vbi Paulus dicit: scimus quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & alium de libera, quæ sunt duo testamenta, & dicitur ibi, quæ sunt per allegoriã dicta, idest significari duo testamenta per duas vxores Abrahæ est allegoria, & non sensus literalis. ita ergo est de cæteris figuris. & cæremoniis veteris testamenti, quia quicquid significent de Christo, vel de statu noui testamenti signant allegorice, & non literaliter, & hoc est quod Apostolus dicit ad Hebræ. 10. legem continere vmbram futurorum bonorum, idest continet ea velut in vmbra, & non expresse, & tamen sensus literalis expresse habetur ex litera. Sic etiam intelligitur omnia in figura contingebãt illis, scilicet, ea, quæ fiebant erant figura futurorum bonorum in nouo

C testamento, & istud pertinet ad sensum mysticum, quia vt supra dictum est, sensus literalis est, qui immediate per literam significatur: mystici autem sensus non significãtur per literam, sed per res gestas signatas per literam, ergo, ea quę in figura contingebant, mystice significabant futura, & non literaliter.

Ad hoc autem, quod sensus sit literalis requiritur, quòd possit haberi determinate, & non confuse, & quòd habeatur ex litera aliqua, & propter hoc, s. illud, os non comminuetis ex eo, literaliter de Christo accipimus, quia aliqua litera, s. Ioan. 19. hoc expressit. De cęremoniis autem. & figuris veteris testamenti scimus generaliter, quòd significabãt aliquid futurum circa Christum, & in nouo testamento, quia tamen nulla litera scripturæ exprimit, quid per quamlibet cæremoniam, vel figuram veteris testamenti intelligatur de eis, quæ pertinent ad Christum, & ad nouum testamẽtum:

D dicentur hæc omnia significari allegorice: literaliter autem solum significabitur ipsa obseruatio cæremonialis, sicut a Iudæis seruabatur.

Dicendum etiam, quòd sensus mystici nihil probant, idest, intelligendo scripturam in sensu mystico, non assumitur ex ea efficax argumentum ad aliquid probandum, vel impugnandum.

Et ratio est, quia arguens intendit deducere verum, vel falsum, & intantum habet firmitatem aliqua ratio inquantum constat eam procedere ex veris, & tamen in sensibus mysticis non dicitur aliqua scriptura, vel vera, vel falsa, vt supra ostensum, ideo non potest argui in sensu mystico. Item quia argumentatio fit ad ostendendum aliquid esse, vel non esse, de quo prius dubitabatur, & tamen semper probatio procedit ex notiori, quia necesse est præmissas esse notiores

E conclusione. 1. Poster. sensus tamen mystici sunt incerti, quia non potest constare, quare iste sit potius sensus scripturæ q̃ ille, ideo quòd sequeretur ex sensu mystico, esset adhuc minus certum, & sic non est iste sensus ad probandum, cum probatio semper velit deducere aliquid certum. Item quia tũc ex eadem scriptura possent probari opposita, nam eadem scriptura potest habere oppositos, vel disparatos sensus mysticos, vt supra ostensum est, & tamen ex disparatis sequuntur disparata, & ex oppositis opposita quod est incõueniẽs: ex solo ergo sensu literali sumitur probatio ad argumentũ, quia ille determinatus est, mystici autẽ sensus, nec arguunt, nec probant, vt dicit Diony. quòd mystica Theolog. non arguit, idest, diuina scriptura in sensu mystico non facit probationem.

Quando sensus allegoricus est literalis.

Sciendum etiam quòd aliquando sensus mysticus efficitur literalis, scilicet, quia allegoricus est literalis, & hoc est, quia secundum ea, quæ dicuntur est allegoria, vel anagogia, & tamen quantum ad scripturam illam, quæ hoc refert, est sensus literalis: de allegoria patet ad Galat. quarto, scilicet, scimus, quoniam Abraham duos filios habuit vnũ de ancilla, & vnum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta: hoc enim sunt duo testamenta &c. & sic per duas vxores Abrahæ duo testamenta assignari allegoria est, & tamẽ in litera illa est sensus literalis cum nullum alium sensum habeat illa litera; si igitur Genes. 16. & 21. vbi agitur de duabus vxoribus, & duobus filiis Abrahæ exponeret scriptura de duobus testamentis esset allegoria, quia sensus literalis est ibi de ipsis vxoribus Abrahæ, Agar, & Sarrã, & tamen ad Galat. quarto, intelligere per illas duas vxores duo testamenta est sensus literalis, sed dicit Paulus esse allegoriam, scilicet, respectu illius scripturæ, quæ loquitur de his duabus vxoribus, scilicet, Gen. 16. & 21.

Quando sensus anagogicus.

Quod autem anagogicus sit literalis, patet ad Gala. quarto: cum dicitur illa, quæ sursum est Ierusalem libera est, & tamen literaliter Ierusalem significat vrbem, ibi autem accipitur pro vita æterna, & ita est anagogia, & tamen respectu illius scripturæ est sensus literalis. Raro tamen istud fit, quòd sensus transeat in alium, & tamen etiam quando transit non fit confusio sensuum, vt dictum est, cum respectu vnius scripturæ sit vnus sensus, & respectu alterius sit alius.

Quare sint quatuor sensus.

Causa autem istorum quatuor sensuum est, quia quælibet scriptura habet vnum sensum proprium, qui dicitur literalis: cæteri autem sunt applicati, scilicet, mystici, & sunt tres, secundum, quod consideramus tria, s. quod agendum est, quod credendum est, quod sperandum est. Primus est tropologia. Secundus est allegoria. Tertius est anagogia, vel distinguuntur isti sensus penes habitudinem scripturarum quarum sunt. nam vt dicit Diony. nouum testamentum est medium inter vetus testamentum, & vitam æternam: nam sicut ea, quæ in veteri erant, apertius, & abundantius exhibita sunt in nouo, ita & ea, quæ nũc creduntur, & sperãtur clare videbuntur, & habebuntur in patria. inquãtũm ergo vetus testamentum comparatur ad nouum accipitur sensus allegoricus, quia allegoria nunquam est, nisi in scripturis veteris testamenti, inquantum per res ibi gestas significabatur aliquid in Christo futurum, vel in nouo testamento. Inquantum vero ambo testamenta comparantur ad vitam æternam ad quam ordinantur, accipitur sensus anagogicus, & rursus inquantum Christus est caput nostrum, & actio sua est instructio nostra, accipitur tropologia, prout ea, quę de Christo dicuntur conuertuntur ad dirigendos mores nostros, & ita sunt quatuor sensus. Ex hoc autem sequitur, quod in veteri testamento potest scriptura habere quatuor sensus, vt supra ostensum est: in nouo autem testamento solum potest habere tres, s. literalem tropologicum, anagogicum, & hoc non vbique, sed vbi solum narrantur historiæ, vel ponuntur figurę, sicut in Euangeliis, & Actib. Apostolorum, & Apoc. in Epistolis autem Pauli, & Canonicis non habetur, nisi vnicus sensus, s. literalis; nisi interdũ inserantur aliquæ historiæ propter quas possint esse tres sensus.

De sensu autem parabolico, & metaphorico, aliqui dicũt quòd sit quintus sensus, quia non coincidit cũ aliquo prædictorum. Alii autem volunt eum reducere ad literalẽ. Sed dicendum, q sensus parabolicus non est propriè aliquis sensus Scripturæ, quia quilibet sensus scripturæ potest habere aliquam veritatem, & tamen parabolicus, & metaphoricus nunquam sunt veri, sed potius si accipiantur metaphoræ, vt iacent semper faciunt falsum sensum; vt cum dicitur K oculi Domini super iustos, nam Deus oculos non habet.

Dicendum ergo, quòd parabolicus, & metaphoricus nõ est aliquis sensus scripturæ, quia nec est nobis intentus ab auctore scripturæ, vt literalis, nec est nobis applicitus, vt mysticus, sed est quoddam velamẽtum sensus literalis, ideo dici debet, quòd vel non iudicabitur sensus, vel debet reduci ad literalem, non quidem quòd ipse sit literalis, sed q ad literalem ordinatur. s. ad velandum eum, vel decorandum, vel propter alias causas: si autem interdum illum vocemus sensum scripturæ distinctum ab aliis large dictum est: solemus tamen in plurib. eum connumerare, ita vt sint quinque F sensus in scriptura licet non sint quinque sensus scripturæ.

Ad primum dicendum, q multiplicitas sensuum nõ parit confusionem in scriptura, quia hoc esset si eidem literæ scripturæ isti quatuor sensus assignarentur, sicut est multiplicitas æquiuocationis amphibologiæ, compositionis, & diuisionis: & tamen vnicus est sensus literalis scripturæ, reliqui autem non sunt sensus scripturæ, sed rerum signatarum per scripturam, vt supra dictum est, & si scriptura interdum habeat duos sensus literales, non sequitur cõfusio, vt supra declaratum est. Ad secundum dicendũ, q isti quatuor sensus, quos ponit Aug. reducuntur ad quatuor supra dictos; nam tres eorũ. s. historia, ethimologia, analogia pertinent ad sensum literalem. quartus autem eorum, s. allegoria cõtinet tres mysticos. s. tropologicum, allegoricum, anagogicum, distinguuntur autem in literali illi tres, s. historia inquantum aliquid gestum narratur simpliciter. Ethimolo G gia vero inquantum rei gestæ ratio redditur, vt infra 19. qñ Christus expressit causam cur Moyses permisit libellum repudij. Analogia quando vna scriptura alteri conformis esse ostenditur, vt quando Christus, vel Euangelistæ allegãt aliquid de veteri testamento in concordiam eorum, quę in nouo facta sunt. Et hæc omnia pertinent ad sensum literalem inquantum quodlibet istorum determinate signatur per literam, & non signantur in eadem litera, sed in diuersis partibus, secundum quòd scriptura habet triplicem modũ procedendi. s. interdum narrando, interdum narratorum causam reddendo; interdum vero concordantias allegãdo. Per allegoricum aũt intellexit Aug. tres mysticos, quia dicitur H allegoricus quasi alienus sensus, & sic omnes mystici sunt alieni, quia vnicus est proprius. s. literalis. cæteri vero alieni, s. mystici, qui non habentur ex litera, sed ex rebus signatis p literam, secundum quòd nos varie applicamus. Et tamẽ cõuenientior modus distinguẽdi est, vt tres mystici ponãtur, & vnus literalis, vt communiter nominamus, quam quod tres literales, & vnus mysticus, vt posuit Augustinus, & tamen ad idem redeunt, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd sensus parabolicus non est distinctus a quatuor dictis, eo q ille incidit in literalem, vt supra dictum est, sed communius nos connumeramus eum cum aliis, & vocamus quintum sensum, de his autem sensibus, & multis, quæ ad eos pertinent magis late diximus Iob 41. cap. a q. 20. per multas quæstiones, & ibi vide.

An sacra Scriptura parabolis vti debeat. Et in quo parabolæ & metaphora inter se differunt. Et quare eis vtatur scriptura, & quomodo. Quæst. XXIX.

I QVæretur propter parabolas, quæ ponuntur hic, an sacra Scriptura debeat vti parabolis, & metaphoris.

Aliqui dicunt, quod non, quia sacra Scriptura, quæ est excellentissima inter omnes scientias, non debet sibi assumere id quòd inducit in plenitudine scientię infimæ, & tamen poetica scientia vtitur metaphoris ad decorem suum, quia aliàs contemneretur; ergo sacra Scriptura non debet illis vti. Item declarare sacram scripturam est magni meriti: Ecclesiast. vigesimoquarto, scilicet, qui illucidant me vitam æternam habebunt; metapho. tamen & parabolæ occultant potius intellectum scripturę: ergo non est conueniens, vt scriptura vtatur illis. Item metaphoræ cum sint quędã transumptiones, fiunt propter similitudinem rei, quæ transumitur ad rem ad quam transumitur, & tamen quanto aliqua creatura excellentior est, tanto est Deo similior, ideo cũ aliquid ad Deum transumitur potius deberet fieri transũptio de creaturis excellentibus quàm de infimis, & tamẽ vt cõmuniter fit in infimis, vt in lapide, leone, arbore, & ita de cęteris non est conueniens metaphora.

Dicendum, quòd in scriptura est conueniens metaphora, & parabola, quia dicitur Osee duodecimo, ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sũ, idest per similitudines, quas prophetæ loquebantur dedi me hominibus intelligendum, illud est metaphoris vti.

Dicendum tamen pro hoc, quòd parabola, & metaphora differunt, quia metaphora est quędam transũptio quando loquendo de aliqua re ascribimus ei ꝓprietates alterius rei, inquãtũ est aliqua similitudo inter illas res, sicut dicitur

aliquis

aliquis occidi in ore gladij, vel quòd lingua ignis deuorat stipulam. nam nec gladius habet os, nec ignis linguam, sed est aliqua similitudo, scilicet, quia ignis deuorat, idest, consumit, & gladius etiam consumit, sicut habens linguam, & os deuorat aliquid. Sic etiam dicitur Deus habere oculos super iustos, & aures ad preces eorum, scilicet, quia ita benefacit eis, & facit quod petunt, sicut si eos semper videret, & audiret. Parabola autem est quando volumus de vna re loqui, & illam non exprimentes aliam exprimimus per quam volumus illam intelligi, sicut hic in parabola seminantis nolebat Christus intelligere de materiali semine, quia nihil ei illud attinebat, sed de verbo Dei suscepto in cordibus hominum: nihil tamen de verbo exprimens semen solum expressit, & ideo in parabola semper est cõparatio, & similitudo: in metaphoris autem est similitudo, sed non comparatio, quia comparatio semper est inter separata, & tamen in metaphoris semper exprimitur id, de quo loqui volumus, & attribuitur ei aliena proprietas propter similitudinem, & sic in metaphoris vnica locutio est, in qua ponitur id quod transsumitur, & ad quod fit transsumptio: in vnico autem non est comparatio: in parabola autem sunt duæ locutiones scilicet, vna, in qua non exprimitur res, de qua loqui volumus, sed id per quod eã volumus intelligere, & alia, in qua plane exprimimus ipsã res, de qua volumus loqui, & illa est expositio parabolæ, vt patet hic in parabola seminantis, & expositione eius, & licet interdum expositio parabolæ non exprimatur, refertur adhuc parabola ad illam tanquam ad tacitam existentem: sicut dicit Hieronymus parabola est rerum natura discrepantium sub aliqua similitudine facta cõparatio: Græco enim vocabulo dicitur similitudo, quando illud quod intelligi volumus per comparationes aliquas indicamus. Ratio autem quare in Scriptura sit vsus conueniẽs metaphoræ, & parabolæ, est primo ratione diuinæ sublimitatis, quia sacra Scriptura de Deo loquitur, & tamen si volumus Deum intelligere secũdum suam proprietatem est impossibile, quia nulla vox, est quæ eũ sicuti est designare possit, quia Deus est sine tempore, & sine qualitate: voces tamẽ nostræ sine tempore non significant, & sine qualitate aliqua vel conditione subiecti, quia verba cum tempore signant nomina autem, vel pronomina, vel signant qualitatem rei, idest, formam, vel rem subiectam illi qualitati, quorum nihil Deo competit, & sic nihil diuinum per nostras voces significari potest proprie, & quantum ad hoc dicitur Deus ineffabilis: oportet igitur si aliquid de Deo loqui debemus, quod improprie, & figuratè loquamur, & sic per ea, quæ sunt nobis cognita loquimur, de Deo, vt sic aliquid etiam si largissime intelligamus: metaphoræ ergo aliquæ sunt necessariæ in sacra Scriptura. sic enim dicit Dionys. quod impossibile est aliter lucere nobis diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum, idest, non intelligemus aliquid de Deo, nisi sub quibusdam velamẽtis sacris, idest, sacræ Scripturæ, quæ sunt metaphoræ.

Secundo fit hoc specialiter propter rudes: nam intellectus sacræ Scripturæ, saltem quantum ad aliquid est omnibus necessarius, quia in sacra Scriptura est salus nostra, & vita æterna. Ioan. quinto: rudes tamen non possunt intelligere nisi sensibilia: ideo non potuit eis dari cognitio aliqua de Deo, nisi per illa, & hoc est vti metaphoris, quæ licet non tribuant apertam notitiam de re: tribuunt tamen aliqualem, & hoc sufficit ad hoc, quòd sint magnæ vtilitatis.

Ad primum dicendum, quòd sacra Scriptura non vtitur metaphoris ea ratione, qua ars poetica, quia ars poetica cum sit de rebus, quæ de se fere nullam habent dignitatem, nisi decorarentur quibusdam circumpositis, contemnerentur; sicut est in fœmina corpis vilitas, quæ alienos sibi fucos apponit: sacra autem Scriptura non quærit dignitatem ex adiunctis, vel circumpositis, sed potius tanta est dignitas sua ex parte subiecti, quòd non potest a nobis capi, nec capietur, nisi sit aliquid per quod quasi a sua sublimitate descendat ad nostram infirmitatem, & hoc est vti metaphoris, quia per istas intelligimus aliquid de excelsis, quæ forte non intelligeremus si sine metaphoris dicerentur. Poetica ergo metaphoris vtitur, quia est omnium minima: sacra autem Scriptura vtitur illis, quia est omnium maxima: poetica etiam vtitur illis, vt ornetur: sacra autem Scriptura, vt intelligatur.

A Ad secundum dicendum, quòd metaphoræ non occultant veritatem Scripturæ cum planum sit Scripturam nolle taliter significare qualiter cortex metaphoræ signat: etiã quia quod in vno loco Scripturæ metaphorice habetur in alio plane dicitur, & sic metaphora iuuat ad intellectum, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd Scriptura potius facit metaphoram de Deo in rebus infimis, quàm in supremis propter tria, vt dicit Dionys. Primo ad tollendum erroris occasionem: nam si fieret metaphora in rebus supremis, cum quidam inter illas, & Deum nesciant differentiam, sicut illi, qui Solem, & Lunam, & gyrum stellarum Deos posuerunt decepti pulchritudine eorum Sapien. 14. putarent, quòd non dicebatur illud de Deo metaphorice, sed vere: cũ autem fit metaphora in rebus infimis, nemo putat talia de Deo dici secundum veritatem, sed secundum attributionẽ.
B Secundo propter illos, qui contemnunt, vel fastidiunt sacrã Scripturam, vt magis eis ipsa veritas occultetur. Tertio propter intellectum rudium: nam si fierent metaphoræ in rebus summis, cum etiam illæ sint parum notæ rudibus, nec intelligerent metaphoram, nec rem signatam per eam: res autem infimas intelligunt, quia cadunt sub quotidiano sensu, & experientia, ideo in istis debet fieri metaphora.

An Christus semper cum prædicabat loquebatur in metaphoris. Quæst. XXX.

QVæretur an Christus loquebatur semper in metaphoris cum prædicabat.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dicitur hic, quòd
C Christus locutus est multa turbis in parabolis: si tamen sibi consuetum esset hoc, non diceretur hic tanquam aliquid nouum, quòd in parabolis docebat. Item si Christus prædicaret semper in parabolis, discipuli non dicerent nunc, quare in parabolis loqueris, quia a principio dixissent ei, vel si tunc non dixissent etiam nunc non dicerent, cum hoc esset consuetum, & tandem quæsierunt hoc nũc, & Christus eis respondit, ergo non loquebatur semper in parabolis, sed solum nunc.

Dicendum, quòd aut quæritur an totum quod prædicabat semper erat parabola, aut an in qualibet prædicatione vtebatur aliqua parabola. Si primo modo non est verum, quòd semper loqueretur in parabolis, quia multa apparent in Euãgeliis, quæ plane sine parabolis, & metaphoris dicta sunt. Si accipiatur secundo modo dicendum, quòd Christus semper loquebatur in parabolis, idest, in qualibet præ-
D dicatione dicebat aliquam parabolam, sed interdum plures, & interdum pauciores, sicut ei videbatur, & tamen sine parabola nunquam sermonem facere consueuerat: sic dicitur Mar. 4. talibus multis parabolis loquebatur eis verbum: sine parabola autem non loquebatur eis, & non dicitur, quòd omnia, quæ dicebat erant parabolæ, sed consuetus erat nunquam facere locutionem quin interponeret aliquam parabolam: sic innuitur Ioann. 16. cum dixerunt discipuli Christo cum essent in cœna: ecce palam loqueris, & prouerbium nullum dicis, idest, parabolam: ergo videtur, quòd Christus consuetus erat ante hoc loqui in parabolis: hoc enim videbatur sibi esse vtile turbæ audienti, vt infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd dicitur de Christo nunc quòd in parabolis multa docuit, non quidem quasi ante hoc parabolis non vsus fuerit, sed quia nunc in vno ser-
E mone plures parabolas dixit, quàm alias solitus erat dicere. Vel forte, quia aliàs exponebat parabolas, nunc vero non exposuit illas.

Ad secundum dicendum, quòd ante hoc licet Christus diceret aliqua in parabolis, discipuli non dixerunt ei, quare in parabolis loqueris, scilicet, quia paucæ erant parabolæ, vel quia illas exponebat, ita vt potius plane quàm parabolice loqui videretur: nunc autem dixit multa in parabolis, & ideo conquerebantur discipuli de parabolis, & maxime: quia illas non exposuerat populo.

Vbi,& quomodo discipuli quæsiuerunt a Christo expositionem huius parabolæ. Quæst. XXXI.

QVæretur vbi,& quomodo discipuli quæsierűt a Christo expositionem istius parabolæ.

Aliqui dicunt,quòd discipuli accesserunt ad Christum quando prædicabat,& quæsierűt de ista parabola, & hoc fecerunt mox,vt ipse dixit istam parabolam antequam procederet ad alias,quod ex duobus colligunt. Primo quia in litera dicitur,& accedentes discipuli dixerunt &c. Secundo quia post parabolam ponitur mox quæstio discipulorű ante alias parabolas,& tamen aliæ dictæ sunt in eodem sermone,vel saltem aliquæ earum,ideo antequam procederet ad alias quæsierunt expositionem istius.

Sed non stat. Primum quia quando Christus nunc prædicabat, non poterant discipuli accedere ad eum,quia ipse erat in naui,tota autem turba stabat in litore, vt patet supra in litera. Secundo patet,quia etiam si ponatur hic expositio istius parabolæ immediate post eam,non sequitur,quòd antequã procederet Christus ad cæteras parabolas dixerit istã expositionem:nam etiam si multo tempore post sermonem istum Christus diceret istam expositionem adiungeret eam Matt. suæ parabolæ tenens ordinem artificialem,& non naturalem,quia exponens,& exponibile debent esse simul, vt videatur,quòd vnum exponitur per alterum.

Alii dicunt,quòd discipuli fuerunt in naui cum Christo prædicante,& ideo quando prædicabat potuerunt accedere ad eum,& quæsierunt expositionem parabolæ: sic dicit Hiero. Quærendum est quomodo accedant tunc ad eum cũ Iesus in naui sedebat,nisi forte intelligi detur, quòd dudũ cum ipso nauem conscenderint,& ibi stantes super interpretatione parabolæ sciscitati sint,hoc tamen non dissinit Hiero. Posset tamen aliqualiter dici:ꝙ discipuli fuerint in naui, cum de sola turba dicatur supra in litera, quòd omnis turba stabat in litore, & nomine turbæ non intelliguntur necessario discipuli.

Sed melius dicitur,quòd etiam discipuli manserint in litore cum turba. Nam non erat aliqua causa quare intrarent cum eo in nauem, maxime quia de solo Christo dicitur supra in litera,quòd ascẽdens in nauiculam sedebat. Item ꝗa dato, quòd fuissent discipuli cum Christo in naui, non est verisimile,quòd antequam finiret loqui ad turbas quærerent aliquid ab eo,& si illi quærerent, ipse non respõderet, quia non cessaret loqui ad turbas, intendente in eum tota multitudine,vt seorsum loqueretur discipulis,sicut nec voluit cessare a prædicatione, vt loqueretur matri, & fratrib. quando venerunt ad ipsum supta præcedenti capitu.

Dicendum ergo, quòd non quæsierunt hoc quousque Christus cessauit loqui ad turbas,& tamen ponitur quęstio eorum immediate post parabolam, vt ex primo coniungatur suæ parabolæ,vt supra dictum est.

Aliqui autem dicunt,quòd quæsierunt discipuli a Christo istud, postquam rediit in domum quæsierunt ab eo de parabola zizaniorum.

Sed dicendum videtur,quòd hoc quæsierunt postquam cessauit loqui,& turbæ recesserunt,& manebat Christus solus,ante tamẽ quàm veniret ad domũ:nam dicitur Mar. 4. cum esset singularis interrogauerunt eum, idest, cum esset solus,non autem videtur,quod erat adhuc in domo:nam cũ de parabola zizaniorum dicatur specialiter infra in litera,ꝙ quæsierunt discipuli a Christo postquam venit in domũ, videtur de aliis negari.s. quòd non quæsierunt de eis in domo,& tamen de ista quęsierunt,ergo videtur, quòd fuit antequam veniret in domum. Sic dicit Chry. discipuli discere cupientes sciunt quando interrogare oporteat non enim coram omnibus hoc faciunt,& hoc ostendit Matthęus, cum dicit,& accedentes. Marcus autem manifestius demõstrãs dicit,quòd singulariter accesserunt.

Quare discipuli interrogauerunt nunc Christum. Quæst. XXXII.

QVæretur,quare discipuli interrogauerunt nunc Christum. Dicendum,quòd volebant erudiri,& conquerebãtur de occultatione parabolarũ. nã erat obscura parabola ista,& ideo voluerũt audire quid signaret. Etiam do-

F lebant,quòd populus audiret,& non intelligeret. primum tacuit Matthęus, & exprimunt illud Mar. & Lucas, quia Mar. 4. dicitur cum esset singularis interrogauerunt eum parabolam,idest,expositionem parabolæ,& Luc. 8. dicitur interrogabant eum, quæ esset hęc parabola. secundum expressit Matthęus cum dicitur hic,quòd dixerunt discipuli quare in parabolis loqueris eis, idest,inutiliter facis,quia non intelligunt te. Sed diceret quare discipuli dixerunt quare in parabolis loqueris eis,& non dixerunt simpliciter quare in parabolis loqueris. Aliqui dicũt,quòd ex magna charitate dolentes,quòd populus non intelligens parabolas maneret sine fructu sic dicit Chry. cõsiderãda est discipulorũ rectitudo,qualiter multã pro aliis habent curã,& prius,q̃ aliorum sunt quærunt,& non quæ ipsorum. Sed dicendum, quòd Apostoli dixerunt hoc,quia ipsi sciebant,quòd Christus declararet eis parabolas in secreto, quia ita facere solitus erat,

G & ideo pro eis non differebat,quia Christus non exponebat populo parabolas,& ita soli populo videbatur parabolice locutus. Vel forte iam discipuli quęsierant a Christo expositionem parabolę,licet nondum eam exposuerit,& ideo pro solo populo locuti sunt,quia eis iam Christus videbatur de parabola satisfacturus,voluit autem Christus; quòd discipuli sic quęrerent,vt esset ei occasio ostendendi Iudęorum iniquitatem,propter quam non palam,sed in parabolis erat eis verbum proponendum.

Quare Christus parabolis nunc vtebatur, quæ quidem conferunt ad duo. Quæst. XXXIII.

QVæretur quare Christus parabolis vtebatur nunc. Dicendum,quòd Christus semper vtebatur aliquibus parabolis, quia sine parabola nihil loquebatur

H Mar. 4. licet nunc plures parabolas dixerit quàm aliàs. Et erant parabolæ primo ad manifestandum aliquid, quia vt dictum est supra quæst. 28. metaphoræ proficiunt ad instruendos rudes,qui aliter diuina intelligere nequeunt. Sic dicit Hiero. Loquitur turbis in parabolis more prouidentiæ suæ,vt quia cælestia capere non poterant, per similitudines terrenas audita percipere potuissent. Secũdo prodest parabola ad hoc,quòd res magis memorię infigatur, inquantum per magis sensibilia manifestatur. Sic dicit Chryso. erigit enim parabola audientium mentem, vt manifestiorem sermonem faceret res visui ostendens,& ampliorem memoriam imponat.

Sed dicendum, quòd nunc Christus non fuit pręcipue locutus in parabolis nisi ad occultandum ea quæ dicebat, quia cum dixerunt discipuli, quare in parabolis loqueris? dixit, quia non est illis datum nosse

I mysteria regni cęlorum,idest,vt nõ intelligant secreta,quæ tamen intelligerent si sine parabolis eis loqueret. Etiam dicitur in litera: ideo in parabolis loquor,quia videntes non vident,& dicitur Mar. 4. vt videntes non videant,& audientes non intelligant. erat ergo ad occultandum mysteria. Quod etiam patet,quia parabolæ ita obscuræ erant,quod discipuli non intelligebant eas, & coacti sunt expositionem petere.

Sed diceret quomodo parabola potest esse ad instruendum rudes,cum ipsa sit ad occultandum secreta?

Dicendum,quòd parabola non potest ista duo simul facere,quia sunt opposita,quia vtraque facit diuersimode: parabola enim quando ponitur sine expositione est ad occultandum,& ita erat hic:cum vero adiungitur ei expositio est ad magis manifestandum quàm si veritas nuda sine parabolis referatur.

K *Quare modo in parabolis Christus loquitur,& non in sermone illo magno quem egit in monte. Quæst. XXXIIII.*

QVæretur,quare modo in parabolis loquitur,& non in sermone illo magno quem egit in monte supra 5. & 6. & septimo capitu.

Dici põt,ꝙ etiã ibi aliquas parabolas dixit, licet non sint scriptę,ꝗa Christus nunquã sine parabola loquebatur Mar. 4. nõ tñ fuerũt scripta omnia,quæ ipse dixit,& fecit Io. 20. & 21. hic aũt parabolę scriptæ fuerunt,quia forte erant vtiliores, & magis necessariæ sacræ scripturæ. Aliter potest

dici

dici quod ibi, vel nulla parabola dicta est, vel paucæ. & hoc quia Christus nunc parabolis vsus est ad se occultandum, tunc autem non erat opus, quod se occultaret. Et primo, quia ibi erant forte viri solum indocti quibus satis erat verba plane dicta intelligere. Hic autem erant viri docti scilicet scribæ, & Pharisęi, qui intelligerent si sine parabolis loqueretur. Sic dicit Chryso. in monte non ita fecit: non enim per parabolas sermonē contexit: tunc enim turbę solę erāt plebs incomposita. hic autem, & scribæ, & Pharisæi. Secundo, & præcipue, quia Christus nunc voluit ista occultare Iudęis propter peccata eorum, quia sępe audierant doctrinam eius & non recipiebant, & miracula eius videntes interpretabantur in malum: ideo non meruerunt clare audire Christi doctrinā. sic ipse dixit supra in litera. ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt nec intelligunt, idest, intelligere noluerunt doctrinam bonam quam sępe eis prędicaui, vt dictum est in expositione literę, & tamen sermo factus in monte fuit circa principium prædicationis Christi, & tunc Iudæi nondū de meruerāt, quia nec doctrinam Christi abiecerant: nec miracula eius fuerant male interpretati: ideo nihil tunc occultabat. Tertio, & præcipue fuit propter excellentiam istorum, quæ Christus nūc prædicauit: nam in monte non prędicauit nisi pręcepta, quę dirigunt vitam hominis, & illa est doctrina necessaria, quæ nulli etiam peccatori subtrahenda est, hic autem non prędicauit Christus doctrinam moralem, sed quædam mysteria concernentia statum Ecclesię, quę scire non est de necessitate salutis: ideo non oportuit, quod toti plebi ista dicerentur, quia talia reuelari nō expedit nisi perfectis, & hoc Christus innuit dicens, vobis datum est nosse mysteria regni cœlorū. illis autem non est datum. Et ista est ratio magis principalis. Apostoli enim futuri erant principes Ecclesię: ideo nullum secretum ad Ecclesiam pertinens eos latere debebat, quia vel nulli hæc reuelanda erant, vel eis pręcipue, & istud conuenit magis quam pręcedens ratio, quia licet multi de audientibus essent indigni audire doctrinam Christi, quia eam contempserant, & miracula male interpretabantur scilicet Pharisęi, & scribæ: tamen multa turba erat, quæ deuote Christum audiebat, & non demerebatur sibi occultari doctrinam, potissime cum nunc turba multa de ciuitatibus cōfluxisset, quando Christus dixit istas parabolas Lu. 8. Item, quia tunc post hęc Christus semper loqueretur in parabolis, si doctrinam suam occultare intenderet propter demerita Iudæorum, & tamen non fecit, quia post hoc ita loquebatur aperte sicut prius, nec legitur aliquando tot parabolas dixisse, & ita occulte fuisse locutum: non ergo fuit præcipue ista occultatio parabolica propter Iudæorum demeritum, sed quia ista, quæ dicebantur secreta erant, quæ non licebat reuelari turbis ēt si non peccauissent circa Christi doctrinā.

Quare tot parabolas simul dixit nunc Christus. Quæst. XXXV.

QVæretur, quare tot parabolas simul dixit nunc Christus. Aliqui dicunt, quòd hoc fiebat propter diuersitatem auditorum, quia parabola delectat audientem, non tamen delectantur omnes in eodem genere loquēdi: ideo pro varietate auditorū multas dixit parabolas. Sic Hiero. turba non vnius sententiæ, sed diuersarum in singulis voluntatum. Vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates diuersas reciperent disciplinas. Sed hoc staret si turba intelligeret quid per parabolas significaretur, & tamen non intelligebant, ideo non caperent in hoc iocunditatem nisi forte delectarentur in solo verbo.

Aliter potest dici, quòd ideo dixit tot parabolas, quia ad signanda diuersa mysteria erant necessarię diuersæ parabolæ: quia vt infra dicetur, quælibet parabola significat vnum statum Ecclesiæ, vel si omnes significent absolute ipsum statum noui testamenti signant illum iuxta diuersas proprietates, quæ ei conueniunt, & ideo fuerunt multæ parabolæ, quia Christus multa significare intendebat.

An omnes istæ parabolæ fuerunt dictæ in eodem sermone, vel in diuersis. Quæst. XXXVI.

QVæretur an omnes istæ parabolæ fuerunt dictæ in eodem sermone, vel in diuersis. Aliqui dicunt, quòd in

A diuersis, quia hic sermo ponitur hic, & Mar. 4. & Lu. 8. ponitur solum parabola seminantis, & illico subiunguntur aliqua, quæ Christus fecerit, ergo solū prima parabola dicta fuit in hoc sermone. Item quia postquā Christus dixit hāc parabolam seminantis, discipuli quæsierunt expositionem eius, vt patet supra in litera, & tamen quando quæsierunt erat Christus singularis, idest, solus. Mar. 4. ergo iam cessauerat prędicare illam. ergo primam solam dixit in hoc sermone. Item patet, quia infra in litera post quartam parabolam subditur. hæc omnia locutus est Iesus in parabolis. ergo videtur, quòd saltem vsque ad locum illum extendi potuit sermo ad plus, & reliquæ tres parabolæ sequentes non fuerunt in eodem sermone. Item patet, quia post quartā parabolam dicitur tunc dimissis turbis venit in domū. ergo non potuit vltra quartā parabolā sermo extendi. Dicendū, quòd omnes istæ parabolæ dictæ sunt in eodem sermone.

B nā dī. sup. in litera, & locutus est eis multa in parabolis. Itē quia infra in litera post oēs parabolas dicitur, & factum est cum cōsummasset Iesus parabolas istas transiit inde. ergo vsquequo compleuit omnes septem parabolas non recessit de loco, in quo inceperat eas dicere, ergo idem fuit sermo, quia non maneret Christus in loco in quo prædicauerat expleto sermone, eo quod in nauicula prædicauerat supra in littera, ideo finito sermone, & turba recedente, ipse quoque rediit domum. Ad primum dicendum, quod licet Lucas posuerit vnicam parabolam, non sequitur, quod in hoc sermone vnicam dixerit, quia tunc & sequeretur, quod vnicam Christus dixerit, in illo sermone, & aliis cum Lucas solam parabolam seminantis describat. non est enim standum ei, qui pauciora dicit, sed ei qui plura. Ad secundum dicendum, quod quando discipuli quęsierunt a Christo expositionem parabolę seminantis, sermo erat iam finitus, & ta-

C men non quęsierunt de ea mox, vt illam dixit; sed Matt. posuit expositionem immediate post parabolam, vt sic appareat cuius sit expositio, licet infra expositionem parabolę zizaniorum non posuerit immediate post ipsam parabolam, non enim poterat rectè dici, quòd in hoc sermone sola parabola seminantis dicta fuerit, cum supra dicatur in litera, ꝙ Christus loquebatur multa in parabolis. Ad tertium dicendum, quòd Matth. non dicit illud, quasi solas præcedentes parabolas Christus in eodem sermone dixerit, sed quia volebat discontinuarę eas, interponendo expositionem parabolæ zizaniorum posuit illum articulum, quasi iā alia sententia inciperet. Ad quartum dicendum, quòd illud tunc, non refertur ad pręcedētes parabolas, quasi mox, vt illæ dictæ fuerint redierit Christus in domum, sed refertur ad tēpus, in quo dicebantur omnes istę parabolæ scilicet quod quando illæ dictæ sint finito sermone Christus rediit in do-

D mum, & illa interpositio expositionis parabolæ zizaniorū, non impedit, quia ex causa facta est, nam licet secundū ordinem conuenientē debuerat poni illa expositio immediate post parabolam zizaniorum, & hoc quantum ad ordinē artificialem, vel in fine omnium quantum ad naturalem ordinem. Matt. non curauit, nam ordinem naturalem tenere voluit, vt post parabolas subiungeret quo Christus iuit, vt videretur esse cōtinuatio, quod non fieret si interponeretur ibi expositio parabolę zizaniorum.

Quid voluit Christus per istas parabolas significare. Quæst. XXXVII.

QVæretur quid voluit Christus significare per istas parabolas. Aliqui dicunt. quod continetur hic totus de cursus Ecclesiæ p septē status a prædicatione Chri

E sti, vsque ad finē seculi signatos per istas 7. parabolas, quod satis est verisimile, quia dicitur hic vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum idest quod in parabolis istis continebantur secreta regni cœlorum, quod vocatur aliquando ecclesia militans, vt dicit Greg. & propter hoc non fuerunt ista declarata turbis, quia non merebantur audire statum ecclesiæ, & decursum, vnde dicitur, illis autem non est datum. Etiam quia fere in omnibus parabolis dicitur simile est regnum cœlorum, & sic apparet, quod de conditionibus ecclesiæ militantis, quæ dicitur regnum cœlorum hic agitur, & creditur, quod in istis 7. parabolis signantur septem status succedentes sibi in ecclesia vsque ad finem seculi, eo ꝙ vltima

ma parabola est de fine seculi. s. simile est regnum cęlorum sagenæ missæ in mare, &c. & aliæ signant status singulos. Et tunc ista prima signat statum ecclesiæ incipientis sub Christo à principio prædicationis eius vsque ad mortē suā, quia totum illud tempus fuit ad prædicandum, & in illo aliqui receperunt verbum eius; alij non licet multi audierint ipsū pauciores eorum crediderunt, & ad hoc dicitur, quod exiit qui seminat. i. Christus incepit predicare seminando verbū Dei in cordibus hominum, & quia plurimi non receperunt eum, dicit fuisse quatuor partes seminis, & vnicam earum fecisse fructum, vt innuatur, quod vix quarta pars eorum q audierunt verbum Christi crediderunt in eum. Et etiam per hoc instruitur prædicator, quod licet videat verba sua non recipi ab omnibus, si tñ ab aliquibus recipiuntur non cesset a prædicatione, cum Christus, qui fuit summus prædicatorum vix conuerterit quartam partem eorum quibus prædicauit, & hoc modo possunt applicari cęteræ parabolæ diuersis statibus ecclesiæ, vt de qualibet loco suo dicetur. Aliter potest dici, quod etiam si non significentur per septē parabolas septem status ecclesiæ sibi tempore succedentes, signabitur saltem in qualibet parabola ipsa ecclesia quantū ad aliquam conditionem suam, cum dicatur in pluribus earum simile est regnum cęlorum. i. ecclesia militans, nam saltem parabola zizaniorum non potest intelligi de regno cęlorum, nisi vt est ecclesia militans, quia in expositione eius dixit Christus mittet Filius hominis Angelos suos, & colliget de regno eius omnia scandala, in quo verbo dicit Greg. q regnum cęlorum pręsentis temporis ecclesia dicitur, quia in illo beatitudinis regno vbi pax summa est, inueniri scandala non poterunt, quæ colligantur, ita etiam cæteræ parabolę de ecclesia militante intelliguntur, sed ponuntur plures ad designandum eam secundum varias conditiones eius, quæ etiam possunt competere ei pro eodem tempore.

Quomodo dicitur hic quod habenti dabitur, & non habenti auferetur, & an hoc sit verum. Et quomodo a diuersis exponitur. item quomodo intelligatur, auferri Iudæis intellectum scripturæ. Quæst. XXXVIII.

QVæretur quomodo dicitur hic, quod habenti dabitur, & non habenti auferetur. Dicendum, quod non intelligitur de rebus possessis, quia habere aliquid de illis non est meritorium ad plus habendum, sed accipitur de bonis spiritualibus, q pertinent aliquo modo ad meritū, quia tunc habenti illa dabuntur plura pro illis. Et ita est sensus, q si quis habet desiderium recipiendi bona spiritualia, & apponit conatū suū ad hoc, Deus addit ei spiritualia, q petit, non habenti autem desiderium, nec conatum, nihil datur. Sic dicit Chry. cum aliquis desiderium habuerit, & studiū, dabuntur ei vniuersa, quæ a Deo sunt, cum autem his vacuus fuerit, & quæ ad se pertinent non inferat, nec quę a Deo sunt ei dantur. Sic etiam intelligitur, quod habenti desiderium intelligendi sacram scripturam, & laboranti ad hoc dabitur fructus intellectus, nolēti autem laborare nihil datur, sed auferetur potius si aliquid habeat naturali ingenio. Sic dicit Remigius, qui habet studium legendi dabitur ei facultas intelligendi, qui autem non habet legēdi studium, hoc quod per bonum naturę habere videtur auferetur ab eo. Vel potest intelligi de virtutibus, quia habens virtutem meretur eam habere maiorem, sicut dicit Augustin. de charitate, quod charitas habita meretur augeri, & aucta perfici meretur. Potest autem accipi de Apostolis magis ad propositum, scilicet quod habenti fidem, & deuotionem in Christum dabitur vlterior cognitio de eo, & reuelabuntur ei mysteria scripturę, non habenti autem fidem de Christo, auferetur etiam bonū intellectus si aliquod habebat. Sic dicit Hiero. Apostolis in Christo credentibus conceditur: Iudęis vero qui non cognouerunt, etiam si quid per naturam possident tollitur. Vel potest intelligi, quod discipulis credentibus in Christum datum est quod non habebant, scilicet reuelatio secretorum: Iudęis autem, qui non habebant scilicet fidem Christi, ablatum est, quod habebant idest lex, vel intellectus legis, vt Christus dixit infra 21. auferetur vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. Sic dicit Hilarius, fidem Iudæi non habentes, legem quoque quam habuerunt perdiderunt, & ideo perfectum fides Euangelic

F habet donum, quia susceptā fructibus bonis ditat, repudiata vero etiam veteris substantię opes detrahit. Aliter potest dici, quod habens dicitur ille, qui per dona sibi data fructificat, non habens vero, qui per dona collata nullum fructū reddit, & tunc habenti datur, idest, facienti fructum dantur plura dona in quibus possit fructificare, & non facienti fructum, auferitur donum, quod habet, sic patet infra 25. & Luc. 19. de illo, qui habuit quinque talenta, & lucratus est alia quinque: datum est, quod esset super quinque ciuitates: ei vero, qui vnum habuit, & nihil lucratus est, iubet Dominus auferri talentum, & dari ei, qui decem habebat, & ibi concludit Christus omni habenti dabitur, ei autem, qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. ita ergo hic Iudæis fuerat data lex, in qua nullum fructum fecerunt ideo debuit eis auferri, sic patet infra 21. de vinea locata agricolis, qui fructum non dederunt, quia Dominus eius locauit eam aliis agricolis, quod darent fructum tempore suo, & ibi subditur, auferetur a vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. i. vobis datum erat regnum cęlorum. s. lex, & non fructificastis habendo eam, nunc auferetur a vobis, & dabitur genti facienti iustitiam eius. idest quę facit fructum iustitiæ habendo illam. Aufertur autem Iudæis lex. i. intellectus legis, non quod Deus vere illis auferat aliquem habitum intelligendi, sed quia non concurrit cū eis ad recte intelligendum, & tamen sine eo nihil intelligere possumus, & iusta pęna est. s. vt illi, qui recte intelligere potentes intelligere noluerunt, sed veram Christi doctrinā peruerterunt, & miracula eius male interpretati sunt, postea bonum sibi necessarium intelligere non possent Deo nō concurrente cum eis, & hoc est auferri eis intellectum scripturę scilicet quia Deus aliàs concurrebat cum eis, & postea non concurrit, & sic aufert eis non, quod ipsi habebāt, sed quòd ipse eis dare solebat, quia auferri videtur quòd dandū erat si non datur, sic enim ad Ro. 1. dicit Apostolus de Gentilibus habentibus cognitionem de Deo eum colere noluerūt, ideo tradidit illos Deus in reprobum sensum. i. permisit eos errare, vt bonum agere nesciant, qui prius cum scirent bonum facere noluerunt: sic etiam datur regnum cœlorum, idest lex genti facienti iustitiam eius idest genti, quæ cum habuit verum intellectum legis operabatur per eam. Iste est sensus verus, & tamen adhuc in pręsenti Christus nō loquebatur determinate de ablatione intellectus legis, quia de illo fuit locutus infra 21. sed locutus est nunc de subtractione sanę doctrinę, quę Iudęis facta est. Quod patet, quia quęrentibus discipulis a Christo quare in parabolis loqueretis eis dixit ipse, qui habet dabitur ei, qui non habet auferetur ab eo, & ante hoc dixerat, vobis datum est nosse mysteria, illis I autem non, & sic illud auferri, non fuit nisi subtrahi reuelationem mysteriorum, & est sensus, quod discipuli habebāt scilicet fructum ex verbis Christi, quia credebant, & operabantur iuxta mandata eius, Iudęi autem non habebant fructum, quia non solum non proficiebāt ex verbis Christi, sed etiam conabantur peruertere doctrinam eius, ideo discipulis habentibus fructum ex verbo dabitur scilicet amplior doctrina, & reuelatio mysteriorum, inquantum dicitur, vobis datū est nosse mysteria regni cœlorum; Iudęis autem non habentibus prędictum fructum, auferetur idest non dabitur reuelatio mysteriorum inquantum dicitur, illis autem non est datū & hoc est auferri scilicet quia alias dandum erat si ipsi non demeruissēt hoc sibi dari, & ideo hic solum refertur ad hoc quod Iudęis non debuerunt reuelari mysteria, sed dici eis parabolice, discipulis autem palam.

K *Ad quid Christus dixit istas parabolas cum nollet eas intelligi. Et quod plurima eorum quæ Christus prædicauit, plus nunc proficiunt quam cum ipse tunc prædicabat. Q. XXXIX.*

QVæretur ad quid Christus dixit istas parabolas, cū nollet eas intelligi, & sic erant inutiles, sicut dicitur 1. Cor. 14. q siquis loquitur, & non intelligit: mens eius sine fructu est. Dicēdū, q propter multa Primo propter ipsos Iudæos quibus occultabatur doctrina sana in his parabolis, & erat eis occasio quęrendi sensum earum, & tunc Christus reuelaret, quia per hoc mererentur intelligere cum desideriū haberent intelligendi, & conatum apponerent, & tamen licet multi audirent istas parabolas, nemo quæsiuit a Christo intelle-

intellectum earum nisi discipuli, in quo apparet quàm frigida mens eorum circa Christi doctrinam, cum non curarent an intelligerent, vel non, ac si nihil istud esset. Secundo fuit pp discipulos, quia illis datum erat cognoscere ista mysteria, si tamen parabolæ istæ non dicerentur, nunquam illa cognoscerēt. Tertio fuit, vt scirēt discipuli propter quid Iudæis occultabatur doctrina Christi.s. quia non fecerant fructum per illam: nam si non dixisset illas parabolas non q̄siuissent discipuli, quare Christus in parabolis loqueretur, vt ergo ipsi quærerent dixit illis, & tunc respondit, ꝙ quia non habebāt fructū ex doctrina Christi, auferebatur nūc ab eis, idest non dabatur sensus mysteriorum, Hoc autem scire vtile erat. Quarto fuit etiam propter aliquos ipsorū Iudæorum, quia licet tunc nō proficerent ex verbis Christi postea conuersi sunt, & tunc intellexerunt parabolas, quia credentibus datus est intellectus scripturarum. Quinto, & præcipue propter nos, & pp totam Ecclesiam: nam plurima eorum, quæ Christus prędicauit plus nunc proficiunt toti Ecclesię quam tunc profecerint quando dicebantur, & quia per istas parabolas signantur nobis aliqua mysteria, quæ scire nobis vtile est, Christus voluit eas dicere, etiam si quando dicebantur, non intelligerentur.

Quomodo dicitur hic, ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident, et quomodo exponendum sit. Quæst. XL.

QVæretur quomodo dicit͛ hic, ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident. Dicendum, quod datur causa quare Christus in parabolis, & non palam locutus est, nunc Iudæis, sed ista causa varie ponitur a Mattheo & Marco; nam hic dicitur, quia videntes non vident, & significatur causa promeritoria.s. Iudæi meruerunt, vt Christus eis palam non loqueretur, & hoc, quia videntes, non vident.i. vident miracula, quæ facio, & non vident.i. videre nolunt, quomodo a Deo sunt, & audientes non audiunt.i. audiunt doctrinam meam, & tamen nolunt eam intelligere, nec recipere. Sic dicit Chry. viderunt dęmones exeuntes, & dixerunt in Beelzebub eijcit dęmonia. Audierunt, quod ad Deum attrahebat, & dicunt, non est hic homo a Deo, quia ergo contraria his, quæ videbant, & quæ audiebant enunciabant, propter hoc ipsum videre, & audire eis aufert, vnde a principio non eis parabolice loquebatur, sed cum multa certitudine, quia autem audita & visa peruerterunt, iam in parabolis loquitur. Mar. autem expressit hic causam finalem dicens, omnia fiunt, vt videntes videant, & non videant, & audientes audiant, & non intelligant, & propter hoc loquor in parabolis, quia volo, quod non intelligant, & tamen si plane loquerer intelligerent. Dicendum autem est, quod vtranque causam Christus voluit ostendere, quia vna sine altera non sufficit: nam etiam si Iudæi demeruissent, non loqueretur eis Christus in parabolis, nisi vellet, quod non intelligerent, & etiam nollet ipse, quod non intelligerent, nisi demeruissent, quia Deus non infligit pœnam maxime in subtractione bonorum spiritualium, nisi propter demeritum, Sed dicetur quomodo dicitur ꝭ in Isa, & non intelligant ne quando conuertantur, & dimittantur eis peccata, quia etiam si mali essent Iudæi, Deus non haberet intentionem, quod nō conuerterentur, vt nunc dimitteret eis peccata, quia si hoc intenderet necesse erat damnari Iudæos: etiam quia vr̄ esse falsum, quia Deus non desiderat condemnationem alicuius nam omnia diligit, & nihil odit eorum, quę fecit. Sapien. 12. Etiam ipse mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum. Sapien. primo. Dicendum, quod ista debent accipi, E vt ibi. vt non dicat semper causam finalem, sed aliquando consecutionem scilicet Christus locutus est in parabolis vt audientes non intelligant, & quando sequitur ne quando conuertantur: non est sensus, quod ideo in parabolis locutus est Christus, vt nunquam conuerterentur, sed est sensus quod ex quo loquebatur in parabolis, & non intelligebāt eum, non conuertebantur, & consequenter peccata non dimittebantur eis. Christus tamen directe voluit, quod Iudæi non intelligerent parabolam, quod tamen non conuerterentur, hoc ipse non intendebat, nec ad istum finem faciebat, & tamē sequebatur vnum ex altero. Sed dicetur, quod cum ex non intelligere sequatur non conuerti, & nō dimit-

A ti peccata, & Christus nolebat, quod Iudęi intelligerent: faciebat, quod non conuerterentur. Dicendum, quod non faciebat directe, quod non conuerterentur. subtrahebat eis tamen id per quod conuerti poterant, & non est inconueniens, quia sicut Deus directe aufert homini vitam æternā pro peccato, ita & interdum aufert ea, per quę homo posset habere vitam æternam, & ista sunt rectum iudicium, & bonum desiderium circa agenda, sine quibus non potest esse salus; interdum tamen Deus propter grauia delicta non cō currit cum homine ad hoc, quod habeat rectum iudicium nec bonum desiderium, & ex hoc sequitur, quod homo nū quam conuertetur sed damnabitur, & tamen Deus nō vult ibi directe damnationem hominis, licet sciat illam sequi ex subtractione ipsorum, per quæ est salus. Sed adhuc obijcietur, quod Deus directe faciat ad damnationē hominis imB pones ei necessitatem male agendi, quia dicitur Io. 12. propterea non poterant credere, quia dixit Isa. excęcauit oculos eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & cōuertantur, & sic non poterant bene agere, quia Deus excęcabat eos. Dicendum, quod Iudæi non poterant credere: non quidem quasi Deus auferret eis liberum arbitrium, vel necessitatem imponeret agendi malum, sed quia bonum non potest quis agere sine Dei adiutorio Io. 15. sine me nihil potestis facere, Deus tamen non concurrebat cum Iudæis propter eorum demerita: ideo credere non poterant, licet Deus nullam necessitatem ad non credendum eis imponeret. Alij dicunt, quod Deus directe voluit excęcare quosdam Iudęorum, vt non intelligerent, & mali fierent, & ipsum crucifigerent, postea vero cognita culpa conuerterentur. Sic dicit Aug. lib. de quæstionibus Euangelij scilicet non absurde dicimus quosdam Iudęorum fuisse sanabiles, sed tanto tumo C re superbiæ periclitatos, vt eis expedierit primo non credere, & ad hoc fuisse cęcatos vt non intelligerent Dominū loquentem parabolas, quibus non intellectis non crederent in eum: non credentes autem cum ceteris desperatis crucifigerent eum, ita & post eius resurrectionem conuerterentur quando iam de reatu mortis amplius humiliari diligerent, a quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent, quoniā tanta eorum superbia tali humiliatione erat dejicienda. Et iste sensus potest colligi ex verbis Ioannis scilicet excęcauit oculos eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corda, & conuertantur quasi dicat ideo excęcantur nunc, vt aliquando conuertantur. & hoc est postquam malum fecerint semel excęcati. Iste sensus potest stare, quia Ioannes dixit affirmatiue, & conuertantur, & tamen si ponatur negatiue non stabit, & tamen oportet intelligi negatiue. ita enim dicitur Mar. 4. ne quando conuertantur &c, Patet etiam, quia D Ioannes allegat Isa. & tamen Isa. 6. vbi hoc ponitur necesse est accipi negatiue.s. ne forte videant oculis suis, & conuertantur idest hoc fit, vt non videant, & nō conuertātur, quia si viderent conuerterentur, ideo magis stat sensus præcedēs. Et tamen etiam si teneatur sensus Augustini non est sensus quod Deus excęcauerit Iudæos faciendo, quod non possent credere in Christum, quia tunc Deus directe vellet peccatū & cooperaretur ad illud, cum Iudęi peccauerint non credēdo, & Christum occidendo. Sed est sensus, quod propter demerita sua non concurrit cum eis, vt crederent, & sic nō credentes Christum occiderunt, directe tamen voluit Deus, ꝙ ex hoc malo sequeretur quoddam bonum, scilicet quod illi ex culpa ad Deum humiliores redirent.

Quomodo dictum est discipulis: vestri autem oculi beati, an hoc sit verum, quia Christus corporaliter ab eis videbatur. Quæst. XLI.

QVæretur quomodo dictum est discipulis, vestri autem oculi beati. Dicendum, quod non potest intelligi de sola visione, & auditu corporis, quia etiam Iudæi Christum audiebant & videbant eum; non tamen erāt oculi eorum beati, sed infęlices. Aliqui ergo dicunt, quod vocātur hic oculi spirituales idest fides qua in Christum creditur, & aures spirituales quibus doctrinę Christi assentitur. Sic dicit Hiero. mihi videtur oculi illi beati, qui Christi possunt agnoscere sacramēta, & illæ beatæ aures de quibus Isa. dicit Dominus apposuit mihi aurem; & ego non contradico. Sed hoc etiam non sufficit, quia tunc Prophetarū ocul

beati-

beati essent, quia ista de Christo crediderunt antequam fierent, & tamen non dicuntur beati, cum Christus ponat hic differentiam dicens, multi Prophetæ cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt: ergo nõ intelligitur de visione per fidem. Dicendum, quod intelligitur de vtraque visione simul scilicet quod Christus corporaliter videretur, & crederetur esse verus, Deus: erat enim quædam beatitudo videre hominem illum, qui sciebatur Deus esse, in quo totum bonum nostrum positum esse cognosceremus, & sic Christũ in carnem videre, quando Christus esse putabatur, quędam pars beatitudinis erat: ideo post eius ascensionem discipuli valde desiderabant videre Christum recordari dulcissimæ conuersationis eius, & affligebantur, quia non videbant: sic ipse prædixit eis Luc. 17. scilicet ait ad discipulos, venient dies quãdo desiderabitis videre vnũ diem filii hominis, & non videbitis, & quia discipuli credebant Christum esse filium Dei infra. 16. tu es Christus filius Dei viui, & videbãt G eum corporaliter erant beati, non quidem illa beatitudine, quæ est in patria, sed quadã alia iocũditate, quę minor est illa, superat tamen omne gaudium huius vitę.

Quomodo est verum, quod multi Propheta, & iusti cupierunt videre, qua Apostoli videbant. Quæst. XLII.

Quæretur quomodo est verum, quod multi Prophetę, & iusti cupierunt videre, quæ Apostoli videbant, & non viderunt, & tamen quãtum ad visionem fidei, quę magis beatificat quam corporalis viderũt eum, sic ipse dixit de Abrahã Io. 8. pater vester exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. Dicunt ergo, q aliqui Prophetæ, & iusti cognouerunt mysteria Christi, & alii nõ & ideo non dicitur hic Prophetę cupierunt videre. & nõ viderunt H sed multi Prophetę. scilicet quia alii viderũt. Sic dicit Hiero. videretur huic loco illud esse contrarium q alibi dicitur Abrahã cupiuit diem meum videre, & vidit, & lętatus est. Non autem dixit omnes Prophetę, & iusti cupierunt videre quę videtis: sed multi inter multos. n. potest fieri, vt alii viderint alii non viderint, & sicut de Abraham dicitur, ita fuit etiam de Isa. qui vidit gloriã Christi: sic dicitur Io. 12. scilicet hoc dixit Isa. qui vidit gloriam eius, & locutus est de eo. idem etiam de Michea, & multis alijs. Sic dicit Rabanus. s. Is. quoque, & Micheas, & multi alij Prophetę viderunt gloriam Domini, qui etiam propterea videntes appellati sunt. Dicendum tamen melius, q Prophetæ non viderunt, quæ viderunt Apostoli. s. non viderunt ipsum corporaliter, & tunc illa visio per fidem non faciebat eos beatos: sicut. n. fides quæ habetur in præsenti differt a visione glorię, I ita fides Prophetarum a visione Apostolorum: sicut ergo nos beati non sumus, sed beatitudinem expectamus, qui autem in patria manent beati sunt, ita & prophetæ beati non erant, sed beatitudinem desiderabant, quia videre cupiebãt. Apostoli autem beati erant, quia videbant. Et patet, quia dicitur hic, quod cupierunt videre, quæ videtis, & nõ viderũt & audire, quæ auditis. & tñ in fide non distinguitur videre & audire, sed potest vocari fides visio quædam obscura. s. in ęnigmate: ergo oportet accipi de corporali visione vbi videre, & audire distinguuntur: sic tenet Hiero. nam post præcedentem expositionem subdit aliam quam dicit esse meliorẽ. s. inter multos fieri potest, vt alii videant, alij non videant licet in hoc periculosa sit interpretatio, vt inter sanctorum merita discretionem quamlibet facere videamur. s. quantũ ad fidem de Christo habitam: ergo Abraham vidit in ęnigmate non vidit in specie: vos aũt in præsentiarum tenetis, K & habetis Dñm vestrum, & ad voluntatem interrogatis, & conuescimini ei. in hoc aũt Christus ostẽdit Apostolos fuisse excellentiores oĩbus Iudęis, non solum malis, sed etiam bonis, cum ipsi dicantur, beati, & q Prophetæ, & iusti Iudæorum non fuerunt beati. sed cupierunt habere, quæ isti habent. Sic dicit Chryso. s. in hoc non solum malis, sed & his, qui boni fuerũt eos pponit: & . n. antiquis iustis beatiores eos dicit, qa nõ solũ, quę Iudæi non viderant hi vident, sed & q̃ iusti, & Prophetæ cupierunt videre, & nõ viderũt, sed Luc. 10. dicit multi Prophetæ, & reges voluerunt videre &c. est intelligendum hic. q iusti, qui dicunt hic erãt reges, saltem aliqui eorum, & illi cupierunt videre Messiam, E qui iam a Prophetis pręnunciatus erat.

Quare in ista parabola seminantis Christus posuit quatuor differentia terræ in quas semen cecidit. Et quod est impedimentum duplex quare credentes non operentur secundum fidem. Quæst. XLIII.

Quæretur, quare in ista parabolá seminantis Christus posuit quatuor differentias terræ in quas semen cecidit. Dicendum, q hoc fuit conueniens tam ex parte parabolæ, quam ex parte rei signatæ per parabolá. De primo patet, quia Christus voluit artificiose exprimere omnes habitudines seminis iacti in terra. semen autem aliquando fructificat, & aliquando non. fructificat autem solum quando cadit in terram bonam non impeditã fructificare, & iõ Christus vnam tantum partem seminis dixit fecisse fructũ; G si autem non fructificat, vel hoc est, quia non habet terram in qua fructificet. vel quia habet illam non conuenientem. Si primo modo, sic est de semine quod cecidit iuxta viam. s. in terram non aratam, & non potuit operiri, vel si opertum est fuit illico excussum de terra pedibus conculcantiũ illud & ita aues venientes illud comederunt. Si secũdo modo, aut impeditur terra propter paucitatẽ virtutis, aut propter cõtrarium agẽs. Si primo modo. sic est de semine cadente super petrosa. quia dicitur supra in litera. q non habuit multam terrã. s. a parte superiori, & a parte inferiori habebat petra coniunctã. tamen non potuit agere radices, & in ardore Solis emarcuit. Si secũdo modo, sic est de semine quod cecidit inter spinas: nã ibi terra multa erat. & fructificare potẽs spinę tamẽ suffocauerũt semẽ bonũ. Et sub istis differentiis includitur omnẽ impedimentũ nõ fructificãdi ex parte terræ. Sed obijcietur. quia interdum impeditur terra fructificare propter defectum pluuiarum. & non cadit sub aliqua H dñiã istarum: etiam terra bona non fructificat. Dicendum, quod verum est. Christus tamen noluit hic ponere nisi illos modos quibus impeditur fructus ex parte terrę. & ideo semen quod cecidit in terram, bonam. quæ nullum impedimentum habuit, generaliter dicit fecisse fructum. Et ratio huius est, quia Christus introducit istam parabolam propter verbum Dei, quod in quibusdam hominibus fructificat; & alis non, & hoc nunquam est ex defectu cęlestis grę, quia hoc non esset hoĩ imputabile, sed ex aliqua prauitate hoĩs ex qua parte cõparatur terrę suscipienti semen, & non fructificanti: ideo tetigit solum illos modos quibus terra non fructificat propter impedimentum proprium omisso defectu pluuiarum. Secundo Christus posuit quatuor partes seminis propter rem signatam per parabolam: nam verbum Dei in quibusdam audientibus fructificat. in alijs non I necesse est autem, q oẽs fructificantes ex verbo suscepto habeant bonum cor: qualitercunque ergo illud fit, siue in plus siue in minus comparantur oẽs terræ bonæ, nam sub vnica parte seminis cadentis in terram bonam Christus comprehendit oẽs illos, qui aũt non fructificant impediuntur varie, et istos Christus comprehendit in tribus differentijs terrę. Sic dicit Chryso. s. desides susceperũt verbum, & perdiderunt, diuites illud suffocauerũt: molles aũt illud perdiderunt. Sed apertius dicendum est, quod quidam audientes verbum non fructificant, quia non credũt. Alij autem licet credant impediuntur fructificare. de primis est impossibile quod fructificent, quia verbum non creditum non potest mouere animum ad aliquid, & isti compatantur semini cadenti iuxta viam, quia licet terra sit bona, impossibile est ibi fructum gigni cum semen non operiatur terra, vel excutiatur pedibus transeuntium. & ita dicitur Luc. 8. quod semẽ K cadens iuxta viam sunt illi de quorum cordibus diabolus tollit verbũ ne credentes salui fiant. i. vt non credant, & non saluentur, siue autem non credant quia non intelligunt, siue propter aliam causam non differet, ut cõiter tamen qui non credit putat non esse verum, quod dicitur. & ideo non credit, & sic dixit Matthæus, qui audit verbum, & non intelligit esse verum, & ideo non credit, hic autem diabolus tollit verbum de corde hominis, & aues semen de terra, & non in aliis differentiis terrę, quia verbum quod non creditur mox cadit ab animo nostro, quia animus nõ curat de eo quod verum esse nõ putat, & ita diabolus tollit verbũ, cęteri aũt, qui credunt et si nõ operẽtur, verbũ in animo retinẽt

cum

cum credant illud esse verum, & sic de sola prima parte seminis dicitur, q aues comederunt illud, & etiam, quod diabolus rapit verbum. In spinis autem, & supra petram manet, licet fructum non gignet, quia isti sunt, qui credunt, & non operantur, quia tamen verbum creditū mouet animū necesse est, q credens operetur nisi impediatur. Est autē duplex impedimentum, vnum est propter timorem, aliud est propter amorem, quia ex istis passionibus oriuntur ceteræ. Propter timorem enim impediuntur, qui credunt, & tamē si aduersitas insurgat recidunt a fide, vel cessant ab operatione, vt aduersa non tolerent, & hoc est semē quod cecidit super petrosa: nam dicitur, quòd isti, qui audientes sunt verbum, & cum gaudio suscipiunt: non habēt tamen radicem sed facta tribulatione propter verbum statim scandalizantur, & ideo Chrysosto. vocauit istos molles. i. delicatos non potentes aduersa tolerare. Per amorem autem impediuntur illi, qui propter aliqua bona huius uitę cessant ab opere doctrinę Christi, & quia ea quæ amantur in sęculo sunt diuitię, honor, potestas, fama, delitię carnis, circa quę habenda, & retinēda postq̄ habētur est necessaria magna solicitudo dicuntur isti semen cadēs super spinas, quia vt dicitur Luc. 8. isti postquam verbum audierūt a solicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitę suffocantur, & nō referunt fructū & quia non sunt plures modi in generali quibus homo audiens verbum nō fructificet, posuit Christus solum tres partes seminis non fructificantes, & vnam fructificantem.

Quomodo differunt ista quatuor partes seminis inter se. Et quomodo possit accipi suffocatio. Quæst. XLIIII.

QVæretur quomodo differūt istę quatuor partes seminis inter se. Dicēdū, quod prima differt ab aliis, quia semen eius non fuit opertū terra, vel si fuit opertum fuit excussum de terra pedibus conculcantiū, ita vt nō posset fructum ferre, quia in terra nō manebat, sed super terrā. In aliis autem mansit semen intra terram. Item quia semen primę partis deuoratum est, sed semē aliarum partium nō fuit deuoratum: ideo ista pars fuit deterior ceteris. i. magis indisposita ad fructificandum. Secunda pars differt a prima per id quod dictum est. Nam semen fuit receptum in terra & non fuit deuoratum. Differt a tertia, & quarta, quia hic fuit pauca terra eo, quod cecidit semē super petrosa, & non potuit agere nisi paruas radices, & Sole ęstuante cito aruit. In aliis autem terra multa erat, & radices magnę fieri poterant, & tamen tertia pars seminis cum omnia alia haberet. s. terram bonam, & multam, hoc solum nocuit, quod semen a spinis suffocatum est, vnde in secunda parte non fuit directe impedimentum fructificādi, sed defectus virtutis, quia multus humor erat cum esset terra profunda. Sed quid magis nocuit ad fructificandum? Dicendum, quod suffocatio potest dupliciter accipi. Vno modo, quod semē intra terrā suffocatum fuerit a spinis, ita quod nunquam ortum fuerit & tunc deterius se habuit quod seminatum est inter spinas quā supra petrā, quia qđ supra petrā cecidit germinauit, & cito natū est, sed postea aruit Sole æstuāte, q vero inter spinas cecidit nūq̄ ortū ē. Alio mō accipit suffocatio. s. q semē germinauerit, & tamen spinę magis crescentes suffocauerūt illud. i. intra se occultauerunt. Et tunc poterat dubitari quid se habuerit deterius. s. q supra petrā, vel quod inter spinas cecidit. Et tamen simpliciter, quòd deterius fuit id quod cecidit inter spinas. Quarta pars seminis in nullo impedita est quia habuit terram bonam. i. terram multam vbi nec petrę nec spinę erant, & ideo fecit fructum. In re signata per parabolam idem ordo est, quia illi, qui non credunt deterius se habent quam cęteri. i. minus dispositi ad fructificandum, licet cęteris paribus peccatum grauius reputatur in credente quam in non credente, quia non credens est quasi nesciens, & tamen sciens seruus voluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulabit multis, seruus autem nesciens voluntatem Domini, & ideo non faciens, plagis vapulabit paucis Luc. 12. Qui autem credunt, & propter persecutionem cessant operari dispositi sunt ad operandum, quia aliquando operātur, & solum cessant in aduersitate, sed qui non credunt nūquam operantur, isti etiam melius se habēt quàm illi, qui propter amorem sęculi non operantur: nam magis impediuntur amatores sęculi operari bonum quam timentes persecu-

A tionem, eo quod bona, quæ amari possunt quotidie occurrunt, persecutio autem temporanea est, & transit, qui vero nullo istorum impediuntur semper fructificant, sicut semē cadens in terram bonam.

Quare vocatur hic diabolus malus absolute. Et quomodo eo nihil sit deterius. Quæst. XLV.

QVæretur, quare vocatur hic diabolus malus absolute. s. venit malus, & rapit &c. nam Mar. 4. dicitur venit Sathanas, & Luc. 8. dicitur venit diabolus. Aliqui dicunt, quod diabolus dicitur malus, quia simpliciter malus est, & istud cōuenit Pythagoricis, & Manichęis, qui posuerunt per se coordinationem malorum, sicut coordinationē bonorum, & tunc sicut caput omnium bonorum est per se bonum, & purum bonum, ita caput omnium malorum esset
B per se malum, & purum malum, & tale vocaretur malū absolute. Sed istud est impossibile, quia malum non est aliqua natura, sed est defectus boni in habente aliquam bonitatem, vbi autem nullum bonum est nec etiam malum esse potest. Et tamen purum malum nihil habet de bono: ergo non est possibile esse purum malum & sic diabolus non potest esse totaliter malus. Sed dicitur absolute malus, quia est excellenter malus: nihil. n. est deterius diabolo: quanto aliqua natura melior est si præuaricatur, tanto deterior efficitur, & quia Angeli sunt excellentiores omnibus creaturis, si Angelus fiat malus, erit peior omni creatura, dęmō autem ēst Angelus malus: ideo dęmones absolute mali vocantur. mali homines autem minorem habent malitiam: ideo nullus homo vocatur malus absolute. Secundo quia dæmon non solū malus est, sed etiam in malo firmatus. non. n potest iam bonus effici, quilibet tamen homo quantumcunque malus po-
C test effici bonus. Tertio quia dęmon non solum est malus, sed etiam cęteros nititur malos efficere, nec aliam occupationem habet nisi, vt omnes homines faciat malos, & propter hoc specialiter vocatur malus absolute: nam dicitur hic, q venit malus, & rapit quod seminatum est, & hoc est velle facere homines malos.

Quare dæmones vocantur volucres cœli Quæst. XLVI.

QVæretur, quare hic dęmones vocātur volucres cęli. Dicendum primo, quod est propter similitudinem operis, quia sicut volucres deuorant semen, ita vt nō possit terra germinare, ita & dęmones tollunt verbum bonum de corde hominum, vt non possint fructum boni operis reddere, vt dicitur Luc. 8. Secundo propter superbiam, quia sicut volucres alta conscendunt cum dicantur volucres cęli,
D ita & dæmones superbi sunt, & patres superborum Iob 41. vbi dicitur de Leuiathan, quòd ipse est rex super omnes filios superbię. Tertiò propter locum habitationis, quia sicut aues morantur in aere, & ita & dęmones in aere caliginoso morantur, & sic vocantur potestates aereę, & principes tenebrarum, habitantes in cęlestibus. i. in aere ad Ephe 6. Quarto propter excellentiam, & subtilitatem naturę, quia sicut aues sunt subtilioris naturæ quam cętera animalia, ita & dęmones sunt natura subtiliores cæteris creaturis, sicut Beda ait rectè dęmones volucres cęli dicuntur, siue quia cęlestia spiritualisque naturæ sunt, siue quia in aere habitant.

Quomodo dæmon potest rapere verbum de corde hominis, cum nihil possit in intellectu aut in voluntate nostra, nec etiam Angelus bonus. Quæst. XLVII.

E

QVæretur quomodo dęmon potest rapere verbum de corde hominis.

Dicendum, quod dęmon nihil potest rapere de intellectu aut de voluntate nostra, quia operatio dęmonis nō potest pertingere directè vsque ad substantiam animæ nostrę, nec etiam Angelus bonus, quia solus Deus, qui animę nostrę illabitur, & in ea vere est, potest in ea operari, & ideo si etiam Deus permitteret dęmoni facere quod potest, non posset tollere aliquid de intellectu nostro, nec de voluntate, nec etiam scit quid est in intellectu aut in voluntate nostra vt ostensum est supra octauo cap. quęstione decimaseptima

potest

potest tamen dęmon operari supra phantasmata, quia phantasia dicit organum corporale, & quia totum intelligere nostrum dependet ex phantasmate, vt dicitur tertio de anima, eo quod intellectus noster non habet in se formas, per quas intelligat, sed per sensum accipit a rebus. Cum possit dæmō turbare phantasiam destruendo phantasmata, vel faciendo ea inepta ad vsum intellectus, poterit auferre omnem intellectionem nostram, sicut apparet in omnibus ægritudinibus, in quibus turbatur cerebrum: nam tollitur omne intelligere, vel non recte intelligitur: hoc modo dęmones possūt auferre verbum de corde credentium, destruendo omnia phantasmata rerum auditarum, sed Deus non permittit sic dæmonibus operari, quia sic efficerent omnes homines insanos, & amentes, & euacuaretur prouidentia Dei, & tamen sicut Deus non permittit dæmonibus nocere hominibus quantum volunt corporaliter, ita nec permittit lędere phantasiam eorum, & ideo etiam sic non possunt dęmones tollere verbum de corde hominis, sed tollunt impediendo hominem credere, scilicet, suggerendo ei diuersa, vt non credat, sicut ad certa peccata dæmon tentat hominem, vel offerendo ei alia de quibus cogitet, vt sic obliuiscatur verbū quod debet credere. Quomodocunque autem suadente dæmone homo non credit eis, quæ prædicantur, dicetur diabolus rapere verbum de corde eius, & hoc maxime est, quando dęmō reddit hominem indeuotum, vt non attendat ad ea, quæ p̄dicantur. Sic dicit Remigius: sunt nonnulli, qui verbū Dei nulla cordis deuotione suscipiunt, & ideo semen verbi Dei quod in eorum cordibus seminatur, dæmones quasi semen viæ tritæ subito auferunt.

Quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum. Quæst. XLVIII.

QVæretur, quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum, scilicet, tricesimum, sexagesimum, centesimum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad similitudinem terrę malę, sic dicit Hieronym. ideo notandum, quòd sicut in terra mala tres fuerunt diuersitates, scilicet, petrosa, secus viam, et spinosa loca; sic in terra bona trina diuersitas est tricesimi, sexagesimi, & centesimi fructus.

Alij dicunt, quòd hoc fuit ad ostendendum merita sanctorum, s. q̄ quidam sancti in die iudicij pro meritis suis liberabunt centum homines de pœna, alij liberabunt sexaginta, alij triginta.

Quod falsum est, quia nemo liberabitur, nisi suis meritis in die iudicij. vnde Augustinus improbat istam positionem vigesimoprimo de ciuit. Dei.

Alij dicunt, quòd fructus tricesimus est in illis, qui fidē Trinitatis prædicant: sexagesimus est in commendatione operum perfectorum, idest, consiliorum: centenatius est, quando vita æterna promittitur.

Alij dicunt, quod fructus tricesimus est, quando ex verbo Dei audito, bonam cognitionem gignimus: sexagesimus autem quando bonam locutionem: centesimus vero quando bonam operationem. Et ista duo dicit Remigius.

Alij dicunt, quod centesimus fructus debetur martyribus: sexagesimus autem virginibus: tricesimus vero coniugatis. Sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij, & tamen tunc non differunt fructus ab aureolis, quia fructus nō est martyrum, sed aureola, & ideo non tenetur hoc cōiter.

Alij dicunt, quòd centesimus fructus est virginum: sexagesimus viduarum: tricesimus coniugatorum, vt dicit Hieronym. & ita tenetur communiter.

Dicendum tamē est, quod per istos tres fructus Christus signare voluit omnes differentias fructificantium per verbum susceptum. Nā omnis terra bona fructificat suscepto semine, ita & verbum Dei susceptum in corde bono, reddit fructum boni operis, & tamen sicut non omnes terrę bonæ ęqualiter fructificant, ita nec boni viri æqualiter operantur: sed quidam magis, alii vero minus iuxta dispositionem cordis sui: illę autem diuersitates sunt infinitę. Christus tamen designauit illas per tres gradus fructuum, & licet soleat cōmuniter applicari ad tres fructus, scilicet, virginum, viduarum, & coniugatorum, tamē Christus vere intellexit de omnibus, qui ex suscepto verbo reddunt fructum boni operis:

F nam in hac parabola comprehendere voluit omnes, qui audiunt verbum Dei tam fructificantes, quam non fructificā
tes. Sicut ergo per tres gradus terræ malæ, scilicet, iuxta viā & petrosæ, & spinosę comprehēdere voluit omnes, qui per susceptum verbum non fructificant, ita per tres fructus terrę bonę voluit ostendere omnes gradus bene operantiū. Sic dicit Hierony. vt patet supra.

Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines venit inimicus eius, & superseminauit Zizania in medio tritici, et abijt. Cum autem creuisset herba, et fructum fecisset: tunc apparuerunt, & Zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias dixerunt ei: Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixe
G *runt ei: Vis imus, & colligimus ea? Et ait: Non. Ne forte colligentes Zizania eradicetis simul, & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis quod accipiens homo seminauit in agro suo. quod minimum quidem est omnibus seminibus. Cum autē creuerit maius est omnibus oleribus, & fit arbor ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius. Aliam parabolā locutus est eis. Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermen*
H *tatum est totum.*

Mar. 4.
De elec. c. litet de vetanda.
24 q. 3. ca. r. es andum
Mar. 4.
Luc. 13.
Luc. 13.

Aliam parablam. Hic ponitur secunda parabola, scilicet zizaniorū, quæ in eodē sermone dicta est, & dicitur. *Aliam parabolam.* Idest sequentem, quia parabola seminantis fuit prima omniū. *Proposuit illis.* Scilicet turbis, quia omnes istæ parabolæ fuerunt dictę eisdem turbis, & in eodem sermone, vt dictum est supra, & etiam aliam dixit quā subticuit hic Matthæus, & expressit illam Marc. s. de semine germinante herbam, & postea spicam, & deinde frumentum plenum Mar. 4.

Positio secunda parabola.

Dicens simile factum est. Idest simile est, vel assimilatum est, & melius dicitur assimilatum est, quam simile est, quia similitudo est inter ea, quæ vere sunt similia, & tamen nos facimus inter ea aliquam comparationem sicut hic, & ita est in omnibus parabolis, sic enim dixit Hieronymus, quod parabola est rerum natura discrepantium sub aliqua similitudine facta cōparatio. *Regnum cælorum.* i. ecclesia militans quia in vita æterna, quæ in cœlo est zizania seminari nō possunt, nec colligi sicut dicit Hieron. quod sępe ecclesia prę sē
I tis temporis regnum cœlorū dicitur, quia in illo regno beatitudinis, vbi pax summa est, scandala inueniri nō poterunt quæ colligantur.

Parabola quod sit secundum Hieron.

Homini qui seminauit bonum semen in agro suo. i. purum triticum non habens zizania, nec aliquod semen malum admixtum, & dicitur, quod est simile homini non quidem soli homini seminanti, sed potius agro in quo seminatur. Vel melius omnibus his simul sumptis. s. homini agro, semini zizaniis, & cæteris, quæ dicuntur.

Cum autem dormirent homines. s. serui illius qui fecerat seminari bonum semen in agro suo. quasi dicat quod vigilantibus istis non potuisset vnicus homo superseminare zizania. Vel dicitur cum dormirent homines. i. omnes homines s. media nocte, quia inimicus iste non auderet publice hoc facere, ne quis videret, & nunciaret domino agri. *Venit inimicus eius.* Quia enim inimicus erat, nocere voluit, & ideo
K superseminauit malum semen, vt periret bonum semen, sicut in præcedenti parabola semen, quod cecidit inter spinas suffocatum est. *Et superseminauit Zizania.* Genus seminis est. quod aliqualiter similatur tritico, multum tamen differt in virtute, & potius corrumpit triticum quando ei admiscetur. *In medio tritici.* i. inter triticum. s. quia triticum erat iam seminatum, & super illud seminata sunt zizania, ita vt separari non possent ab alterutro. *Et abijt.* Idest recessit postquā seminauit zizania, vt nesciret q d egisset, *Cum autem creuisset herba.* i. triticum, quia prius nascitur in modum herbæ, & deinde formatur spica, postea vero fit plenum frumentū vt dicitur Mar. 4.

Et fru-

Et fructum fecisset .f. formando grana spicarum, quia illa sunt fructus feminis. *Tunc apparuerunt Zizania* .f. in formatione granorum, nam quando herba sola apparebat non distinguebatur triticum a zizaniis, sed quando formata sunt grana apparuit quid esset triticum, & quid zizania, nā herba tritici, & zizaniorū est similis, sed grana sunt dissimilia. *Accedentes autem serui patris familias* .f. domini istius agri. *Dixerunt ei domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo?* Ex admiratione hoc dicunt, nam ipsi sciebant, quod bonum semen .i. purum triticum fuerat in agro seminatum. *Vnde ergo habet zizania* q.d. mirum est quomodo posset habere zizania quoniam semen non fuit positum in agro. *Et ait illis inimicus homo hoc fecit* .i. non miremini, quia homo qui erat inimicus meus, volens destruere, quod seminaueră superseminauit zizania. *Serui autem dixerunt ei. vis imus & colligimus ea?* Idest vis, ꝙ eamus, & tollamus omnia zizania de agro, & maneat purum triticum? *Et ait non, ne forte colligentes zizania.* Poterant colligi zizania, quia distincta apparebant a tritico, sed noluit, ꝙ colligerentur.

Eradicetis simul cum eis, & triticum. Idest licet agnoscantur zizania, non poterant eradicari quin etiā eradicetur triticum propter similitudinem radicum, & potius debuerunt permitti zizania, quam & periret triticum. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Idest maneāt simul vsque ad tempus messis. *Et in tempore messis dicam messoribus, colligite primum zizania.* Tunc enim zizania colligenda, idest eradicanda erant antequam triticum, & licet eradicetur aliquid de tritico cum eis non nocebat, quia cum agnosceret poterat separari, secus autem ante messem, quia si eradicaretur triticum cum zizaniis cum nondum esset maturum, periret. *Et alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Zizania .n. sunt inutilia, quia corrumpunt bonū semen, ideo non erant seruanda ad aliquem vsum, sed comburenda ne misceri possent tritico, aut alteri semini, quia corrumperent illud. *Triticum autem congregate in horreum meum* .f. postquam fuerit depuratum a zizanijs.

Ad quid inducta est ista parabola zizaniorum. Et quod duplex est status ecclesiæ. hic dicitur ager in quo verbum Dei est seminatum. Quæst. XLIX.

Quæretur de ista parabola ad quid inducta est. Dicendū quod Christus exposuit eam in litera, & innuitur in ea secundus status ecclesiæ. Fuit enim primus status Christo prædicante, & Apostolis, quod ostenditur in præcedenti parabola seminantis: nam totum illud fuit tēpus plantandi fidem per prędicationem, & quidam eam receperunt & alij non, vt innuitur per quatuor partes seminis in præcedenti parabola. Dolens autem diabolus fidem bene firmatā in cordibus fidelium, & ꝙ non posset auferri, voluit admiscere errorem, & sic suscitauit hęreticos, qui sunt, quasi semen malum, vt per hoc turbaretur fides apud fideles, & iste fuit secundus status ecclesię, quia immediate post apostolos surrexerunt hęretici immo viuentibus quibusdam apostolis surrexerunt aliqui hęretici, sicut viuente Ioanne surrexerunt Cherinthiani: contra quos scripsit Euangelium, vt dicit Hiero. supra in prologo, qui incipit plures fuisse, & sic regnum cęlorum, idest ecclesia est similis homini, qui seminat bonum semen in agro suo: nā hō Christus est seminator iste, vt dr̄ infra in litera, s. q seminat bonū semē est filius hominis: ager aūt est mundus, quia doctrina Christi toti mundo proposita est infra 28. docete omnes gentes. Vel ager est ecclesia, quia ex istis, qui credunt, efficitur ecclesia. Bonum semen est recta doctrina sine errore, quam tenent catholici, vt dicitur ĩ in litera: bonum semen sunt filij regni, idest homines boni, qui pertinent ad regnum cęlorum: inimicus homo est dęmon, qui inuidens cultoribus Christi, & etiā ipsi Christo voluit admiscere errores in doctrina Christi: ipse seminauit zizania, idest errores contra doctrinam Christi, vt praue illa intelligeretur. Vel zizania sunt filij nequam, idest homines mali, vt dicitur ĩ. in lr̄a, quia per errores in fide deprauati sunt: iste aūt inimicus hō venit dum dormirent homines, i. non aduertentibus hominibus, quia errores introducuntur a principio nemine aduertente, quia si aduerterēt homines nunquam errori locus esset. Vel dicitur cum dor- A mirent, i. postquam dormierunt, s. somno mortis homines, i. apostoli, quia post mortem eorum surrexerunt varię hęreses. Vel dum dormirent, i. negligenter attenderent homines .i. pręlati, quia cum non attendunt oues suas est locus hęresi & varijs erroribus, vt insurgant. Sic dicit Augu. cum dormirēt, i. negligētius agerēt prępositi ecclesię, aut dormitionem mortis acciperent apostoli, venit diabolus, & superseminauit eos quos malos filios Dominus vocat, cum autem creuisset herba apparuerūt zizania .i. hęreses, a principio non apparēt quia error putatur esse veritas, sed cum creuerint iam apparent. Vel intelligitur de hæreticis, qui vt ait Chrysostom. a principio occultant seipsos, cum autem multam acceperint libertatem, palam in verbis venenum infundunt, & viribus contra fideles vtuntur, tūc autem serui patris familias, idest patres antiqui, qui fuerunt in ecclesia primitiua admirantes hæresim insurgentem accedunt ad patrē familias .i. ad Chri- B stum. s. per orationem, quia ad Deum affectib. appropinquamus, i. quærunt quomodo zizania nata sunt .i. quomodo potuerūt nasci hæreses, cum sana doctrina Christi sine errore fuerit prædicata toti orbi, & ille dixit inimicus homo hoc fecit, idest diabolus, qui inimicus est Dei, & etiam hominum quia toto animo cupit ei nocere. Sic dicit Chrysostom. inimicus vocatur propter iacturam, quam infert hominibus, vexantur enim diaboli aduersus nos, principium autem vexationis factū est non ab inimicitia quæ est ad nos, sed quę est ad Deum, & dicūt. *Vis imus, & colligimus ea* .i. vis, quod istos hæreticos quos diabolus seminauit colligamus separando a tritico. i. a communitate ecclesiæ per excommunicationem, & tandem exterminando eos de terra per mortem quę inferatur per iudices seculares, & ille ait. *Non, ne forte colligentes Zizania eradicetis cum eis triticum.* Idest, quod nō oportet malos totaliter tollere de medio bonorum, quia volē- C do destruere malos, destruentur etiam boni, sed vtrique manere debent vsque ad messem, idest vsque ad finem seculi simul, & tunc separabuntur mali de medio iustorum, & ligabuntur ad fasciculos, ad comburēdum .i. ibunt ad ignem ęternum, vbi semper ardebunt, infra 25. quia ignis eorum nō extinguetur, & vermis non morietur Isa. 66. triticum autem congregatur in horreum, i. boni reperientur in vita ęterna, sicut dicitur supra 3. ꝙ Christus mundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili .i. igne inferni.

Aliam parabolam. Hic ponitur tertia parabola, posuit enim Christus multas parabolas, quia vt ait Hieron. ipse est sicut diues paterfamilias inuitatos diuersis reficiens cibis, vt vnusquisque secundum naturam sui stomachi varia alimenta susciperet. *Proposuit eis* .f. turbis, quia eædem turbæ audierunt omnes istas parabolas. *Dicens simile est regnum cæ-* D *lorum* .i. assimilatum est, quia ista est assimilatio parabolica, & ita dicit Deus Oseæ 12. ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum .i. prophetæ dederunt multas assimilationes de me per quas me traderent hominibus cognoscendum. Et dicitur regnum cœlorum ecclesia militans, vel doctrina sacræ scripturæ.

Grano sinapis. Hoc dicit propter paruitatem, quod cum paruum sit, crescit in magnam arborem.

Quod accipiens homo. Nō intelligitur de vnico grano sed de multis, quia nemo vnicum granum seminaret, sed more scripturæ accipitur vnum pro multis, sicut Exod. 8. dicitur quōd venit musca grauissima .i. multitudo muscarum, & hoc forte, quia idem est de vno grano, & de multis, quia ꝗlibet eorum germinare potest. *Quod minimum est omnibus seminibus* .f. in quantitate, sed in virtute maius est cum cre- E scat in magnam arborem, & propter paruitatem Christus volens ostendere, quōd quantumcunque sit parua fides sufficit ad obtinendum omnia dixit, ĩ. 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis, s. quantumcunque paruam, quia non potest esse minor in quantitate, quam granum sinapis. *Cum autem creuerit* .i. crescendo peruenerit ad maximam quantitatem suam. *Maius est omnibus oleribus* .i. omnibus herbis, & recte dixit oleribus ad differentiam arborum. Quia arbores maiores sūt, sed non olera. sūt enim olera herbæ, quæ stipitem tenerum habent non ligneum, sicut arbores. *Et fit arbor* .i. magnum olus quasi arbor: non quidem in natura, sed in similitudine magnitudinis. *Ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius.* Hoc ostendit magnitudinem eius Olera qd sūt.

scilicet,

s.quia volucres cœli possunt habitare in ramis eius. Vel habitare in ramis, idest sub ramis, idest facere nidos. Vel melius habitare, idest sustentari aliqualiter sedentes in ramis eius. Vel habitare in ramis, idest sub ramis, s.in vmbra, quia propter magnitudinem suam facit vmbram in qua aues cœli interdum habitant, & hoc exprimitur Mar.4.s. facit magnos ramos, ita vt possint sub vmbra eius aues cęli habitare, & iste sensus magis conuenit veritati, nisi forte in terra Chanaan, in qua Christus loquebatur, arbor sinapis maior efficitur, ita vt in ramis eius volucres nidos facere possint.

Quid voluit Christus per istam parabolam zizaniorum significare. Et quomodo sacra scriptura doctrina dici possit regnum cœlorum, atque etiam ipsi doctores illius. Et quid sit granum sinapis. Quæst. L.

QVæretur quid voluit Christus significare per istam parabolam.

Dicendum vno modo, quòd ista respondet duabus præcedentibus parabolis, quia dictum fuerat, ꝙ regnũ cęlorum est, sicut semen, quod seminatur, cuius solum quarta pars fructum dedit, & pręcedenti parabolę dictum est quõ bonũ semẽ p zizania aliqualiter corruptũ est, putaret aliqs, ꝙ pauci manerẽt in regno cęlorũ, iõ Christus ostẽdit ꝙ isti pauci sũt magni in virtute, quia sunt sicut granũ sinapis, ꝙ paruum est, & postea crescit in magnam arborem. Sic dicit Chrys.s.quia dñs dixerat, ꝙ de semine tres partes pereũt, & saluat vna, & in ipsa rursus, quę saluatur, multa efficit iactura per zizania, quæ seminantur, ne dicerent qui ergo erunt, & quanti fideles? consequenter hunc timorem aufert per parabolam sinapis.

Aliter, potest dici, quod in hac parabola 3. ostenditur tertius status ecclesiæ sequens post pręcedentem. s.post hæreses insurgentes designatas in præcedenti parabola, quia contra illas hæreses dominus suscitauit in ecclesia doctores sanctos & peritos, qui possent per rationem, & scripturã hęreticos conuincere: isti doctores. licet a principio fuerint humiles, & abiecti, postea tamen Deo agente fuerunt exaltati, & magnis principibus valde chari, sicut beatus Siluester Constantino, & beatus Ambrosius Theodosio, vt sic vtroque gladio ecclesia ab hæreticis purgaretur, scilicet spirituali, gladio. i. ratione, & scriptura quantum ad illos qui doctrinam sanam vellent recipere, & gladio materiali. s.per potestatem secularem, quantum ad alios qui indurati in errore rationi non assentirent, & ideo introducitur parabola de grano sinapis, & dicitur regnum cœlorum hic ipsa ecclesia militãs, & ista est sicut granum sinapis, quod a principio est paruũ, & postea crescit in arborẽ. s.quia ecclesia a principio pauca mẽbra habuit cũ pauci crederent, & totus orbis esset infideliũ. postea vero per totum orbem dilatata est, ita vt ab ortu solis vsque ad occasũ iam offerat in nomine Christi sacrificium mundum, vt dicit Malac.1. Vel dicit regnum cœlorum doctrina sacræ scripturæ, quia perducit ad regnum cœlorũ, quia qui eã nõ tenuerit cõdemnabitur Mar.16. Sic dicit Hier. regnũ cœlorum prędicatio euangelii est, & notitia scripturarum, quæ ducit ad vitã, de qua dr̃ Iudæis, auferet a vobis regnũ, Dei, & hoc modo fides etiam vocat granum sinapis, vt dicitur infra.16.s.si habueritis fidẽ, sicut granũ sinapis, ad fauorem fidei pertinet eo, ꝙ dicatur venena expellere, & tunc verum est, ꝙ doctrina sacræ scripturę est, sicut granum sinapis quia sicut illud est minus omnibus seminibus, ita ista doctrina in modũ certitudinis prima facie videbatur esse minor omnibus doctrinis humanis, quia illæ dicunt res verisimiles, ista autẽ res difficiles creditu, & lõge ab omni intellectus, s.hominem crucifixum esse Deum. Etiam cęterę habẽt aliquos eloquentiæ flores, ista autem exempta quęsitis coloribus non vtitur. Sic dicit Hieron. Prædicatio euangelii minima est omnibus disciplinis. Ad primam quippe doctrinã, fidem non habet veritatis hominem Deum, mortuũ Christum, & scandalum crucis prædicans. Confer hanc doctrinam libris philosophorum, & splẽdori eloquẽtiæ, compositioni sermonum, & videbis quanto minus sit cæteris seminibus semen Euangelii. & tamen ista doctrina sacræ scripturę creuit in magnam arborẽ supra oia olera. i. super oẽs doctrinas philosophorum, quia iam nulla doctrina auctoritatis

F est, sed oẽs humanæ doctrinæ sacris literis, & Christi doctrine caput submittũt, & ita in hac arbore aues habitant, quia humana ingenia credentium in ea quiescũt, quia cęteras doctrinas humanas propter eam quærunt, & cum ad ipsam peruenerint in ea quiescunt, quia nihil est quo vltra tendatur, sed ibi habitant, quia habitatio firmam quietem notat.

Aliter accipitur regnũ cęlorũ pro doctoribus sacræ scripturæ, quia ipsi sunt pars præcipua regni cęlorũ .i. ecclesiæ, & isti sunt granũ sinapis, quia a principio fuerunt parui. i. abiecti, sed postea agente Deo creuerunt in magnas arbores exaltati apud principes seculares, ita vt Satrapæ huius seculi, qui sunt sicut aues cęli pp celsitudinẽ potestatis quiescebant in ramis eorum. i. regebantur cõsilio ipsorũ, & sic iuxta eorum monita p ptãtẽ principis hr̃tici, qui nolebant consentire sacræ doctrinæ exterminabantur de terra.

G Aliter potest accipi granũ sinapis, pro Chr̃o, sic enim cõparat se grano frumẽti. Io.12. s.nisi granũ frumẽti cadens in terram mortuum fuerit ipsum solum manet, si autem moritur magnũ fructũ affert, ita etiam Christus fuit granum à principio pp paruitatẽ, quia humiliatus est vsq; ad mortem sed postea creuit in magnã arborẽ, quia dñatur a mari, vsq; ad mare, & vsq; ad terminos orbis terrę Psal.71. & data est sibi potestas in cęlo, & in terra. 28. & hoc, quia ipse per sanguinem suũ acquisiuit sibi oẽs gẽtes, vt esset dñs earũ Actu. 20. Sic dicit Grego. 19. mora. Christus est granũ sinapis, qui in horto sepulturæ plantatus, arbor magna surrexit, granũ namque fuit cũ moreretur, arbor cũ resurgeret, granum per humilitatẽ carnis, arbor p potẽtiã maiestatis. Hilarius quoque dicit Christũ esse granũ sinapis, ꝙ per mortẽ seminatũ est, & in terra sepultũ, & vltra mensurã omniũ olerũ creuit, & vniuersã pphetarũ gloriã excessit, & in ramis eius aues H cęli, i. Apostoli habitãt, quia vmbra eius totã terrã operuit, & etiam montes Psal.79. ideo omnes gentes sub vmbra eius viuunt Threno. quarto, in peccatis nostris captus est Christus dominus, sub vmbra eius viuemus inter gentes.

An ista parabola sit continuata ad præcedentia. Quæst. LI.

QVæritur an ista parabola sit continuata ad pręcedẽtes. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Luc.8. ponitur sermo factus ad turbas in parabolis, & tamen ista parabola de grano sinapis ponitur Lucæ, capitulo 13.

Dicendum, quòd ista est continuata cum pręcedentibus quia in eodem sermone omnes istę dictę sunt, nam infra in litera dicitur, cum consummasset Iesus istas parabolas transijt inde, & sic in loco in quo Christus cępit dicere istas parabolas mansit quousque consommauit eas. ergo ordo conI tinuus est inter istam, & præcedentes.

Ad Lucam potest dici vno modo, quòd ipse non tenuit ordinem naturalem, sed artificialem, ꝙ sępe faciunt Euangelistæ, cum quidam ab alijs in ordine discrepent.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ etiam Lucas tenuit ibi ordinem rectum, s.quia Christus bis, aut pluries dixit istam parabolam, s.semel hic ad turbas, & iterum cum loqueretur contra archisynagogum prohibentem sanare sabbato ęgros Luc.13. Matthęus autem posuit eam hic cum cęteris parabolis, quia omnes in eodem sermone dictæ sunt, maxime quia ipse tacuit de archisynagogo, de quo Lucas meminit. Lucas vero ponens sermonem ad turbas factum in parabolis, solam parabolam seminantis ibi expressit Lucę octauo, cęteras vero tacens alijs locis expressit in quibus a Christo fuerunt repetitæ, s.quando cõtra archisynagogum locutus est Luc.13. nam ibi duas parabolas, scilicet de sinapi, & de ferK mento posuit. *Aliam parabolam.*

Hic ponitur quarta parabola, quæ in eodem sermone posita est: multas enim parabolas Christus simul dixit, quia per hoc magis alliciebat audientes, nam vt ait Hiero. turba non vnius sententiæ, sed diuersarum in singulis voluntatum, vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias volũtates diuersas reciperent disciplinas.

Locutus est eis. Idest eisdem turbis, quia omnes istas septẽ parabolas in eodem sermone Christus dixit.

Simile est regnum cœlorum. i. assimilatum est, eo, quod est assimilatio parabolica rerum non eiusdem generis, sed natura discrepantium, vt dicit Hiero.

Fermentum quod acceptum mulier abscondit. i. quod accepit, &

pit, & abscondit, & dicitur abscōdit, quia cum fermentum respectu massæ sit valde paruum, ponitur intra massam, & fermentat eam, & cum sit occultum operatur.

In farinæ satis tribus. i. fermentum abscondit tum, vel posi tum fuit in tribus satis. i. mensuris farinæ, est enim satum, vt ait Hieron. & Beda genus mensuræ iuxta morem prouin ciæ Palæstinæ, vnum & dimidium modium capiēs, & sic tria sata farinæ faciunt aliqualem massam. Sic enim dixit Abraham ad Saram quando venerunt Angeli quos voluit inuitare, cum non haberet panes Genes. 18. f. accelera tria sa ta farinæ commisce & fac subcinericios panes.

Donec fermentatum est totum. i. mansit fermentum abscō ditum in massa trium satorū farinæ, donec tota massa fer mentata esset, & sic vult innuere, quòd licet fermentum pau cum fuerit, fermentauit totam massam, sicut dicitur 1. Co rint. 5. modicum fermentum totam massam corrumpit, id est alterat fermentando, & interdum corrumpit deteriorā do, si vltra proportionem fuerit aliquid plus de fermento in massa.

An ista parabola fermenti absconditi sit continuata ad præcedentes. Quæst. LII.

QVæritur an ista parabola sit continuata ad præceden tes.

Aliqui dicunt, quòd non, quia sermo dictus in parabo lis ad turbas habetur Luc. 8. & tamen ista parabola de fer mento habetur Luc. 13.

Dicendum, quòd non est dubium quin ista parabola sit continuata ad præcedentem, quia sicut hic ponitur, iuxta præ cedentem, ita etiam Luc. 13. ambæ ponuntur simul, & sic in ter illas ordo continuus est, & tamen an ista sint continuata cum omnibus præcedentibus est idem dubium, quod de præ cedēti parabola, etiam cum ambas simul Lucas posuerit ex tra sermonem factum ad turbas in parabolis, & tamen idē dicendum est, quòd istæ duæ parabolæ bis dictæ sunt. s. in ser mone ad turbas, & postea contra archisynagogū, & sic tam Matthæus, quā Lucas circa eas rectum ordinem tenuerūt, vt dictū est præcedenti quæstio. licet non posuerint eas in eo dem loco.

Quid Christus voluit ostendere per istam parabolam fermen ti absconditi. Et cur tria sata dicantur non plura Quæst. LIII.

QVæritur quid Christus voluit ostendere per istam pa rabolam.

Dici potest, quòd ista inducitur ad idem ad quod præ cedens. Quod patet ex similitudine effectus, nam dicebatur supra de grano sinapis, quod cum esset paruum crescebat in magnam arborem, hic autem dē de fermento, quod cum sit paucum positum in magnam massam totam fermentat, & vtrunque significat Ecclesiam, vel doctrinam Christi, quæ cum esset a principio parua, creuit postea in immensum. Sic dicit Chrys. sad illud ostendendum dominus apponit para bolam de fermento. q. d. sicut fermentum multam farinam transmutat in suam virtutem, ita & vos totum mundū trās mutabitis, & certum est, quòd Christus in his duabus parabo lis ostendit doctrinæ suæ dilatationem, quia Luc. 13. dixit il las contra archisynagogū, & hoc qñ vidit, quòd aduersarii sui confundebantur ex verbis eius, & populus gaudens accipie bat doctrinam ipsius, vt patet ibidem. Sic dicit ibi glo. s. eru bescentibus aduersariis, & populo gaudente de his, quę glo riose fiebant a Christo, profectum euangelii consequenter sub quibusdam similitudinib. manifestat. i. sub duab. para bolis. s. de sinapi, & fermento, quæ ponuntur ibidem.

Aliter potest dici, quòd in hac parabola ostenditur quartus status Ecclesiæ, qui secutus est post præcedentem, quia in præ cedenti parabola ostēsa est exaltatio doctorum sacræ scri pturæ apud principes seculares, hic autem ostenditur quo modo per eosdem principes fidei veritatem amantes, data est licentia dictis doctoribus amplificandi Ecclesiam per totū orbem Imperio Romano subiecto, & hoc iam prædicando fidem, quàm Ecclesias in singulis locis construēdas, & hoc fuit postquam hæretici confutati sunt, quia liberata Eccle sia de impedimentis hæreticorum, statim nimis crescebat

A donec per totum orbem extenderetur, licet esset a principio parua, sicut modicum fermentum in massa positum in to tā massam fermētauit. Et pōt p fermētū signari dilectio, vt ait Aug. eo q fermētescere facit, & excitat, mulierē aūt dicit sapiētia, farinæ sata tria sunt illa tria, q ad charitatē ptinēt. s. ex toto corde, ex tota aīa, & tota mente, Ī. 22. Vel dicit, quòd intelligūtur illi tres fructus. s. centesimus, sexagesimus, tri cesimus. Vel tria gña hominū. s. Noe, Daniel, & Iob, dicit au tem donec fermentaretur totum, quia vt ait Rabanus, cha ritas in nostra mente recondita, eiusque crescere dēt donec totam mentem in sui perfectionem commutet, quia hic q dem inchoatur, sed in futuro perficitur.

Alij dicūt, vt Hier. quòd mulier ista, quę fermētū accipit, est p dicatio apostolica, vel ecclesia diuersis gētib. cōgregata, hęc fermētū tollit. i. intelligētiā scripturarū, & abscōdit illud in tribus satis farinę. i. faciē, quòd corpus, & anima sensitiua, & spi

B ritus idest pars rationalis, quæ sunt tria in vnum redacta nō discrepent scilicet iste est fructus sacræ scripturæ, vt homo per verbum eius subiiciat carnem, & animam sensitiuam cum suis affectibus spiritui, vt totus homo efficiatur spiri tualis, sicut dicitur ad Rom. 7. spiritu ambulate, & deside ria carnis non perficietis.

Aliter etiam accipitur, vt vult Hieron. & Theophilus, quòd ista tria sata sint tria, quæ Plato dixit esse in anima, s. ratio nale, irascibile, & concupiscibile, fermentum autem, & do ctrina Christi fermentat ista tria idest dirigit ea, ita vt in ra tione possideamus prudentiam, in ira odium cōtra vitia, in cupiditate desiderium virtutum. Vel fermentantur ista tria idest diriguntur, ita quòd nullum eorum peccet in ope re suo.

Alii dicunt, quòd fermentum est doctrina Christi, quæ in tribus satis ponitur idest in fide Patris, & Filii, & Spiri

C tus sancti, in quibus est principium credendi cum in nomi ne trium personarum baptizemur, & sic fermentatur totū, idest tota fides perficitur. Sic dicit Eusebius, sed hanc expo sitionem non approbat Hieronymus.

Alii dicunt, vt Aug. lib. de verbis Dñi, quòd tria sata farinæ sunt genus humanum, quod de tribus filiis Noe est repara tum, mulier aūt quæ abscondit fermentū est sapientia Dei, quæ posuit fidem in cordibus omnium gentium. Sed hoc non approbat Hilarius dicens, q q ad trium gentium voca tionem ex Sem, Cham, & Iaphet tres mensuras farinæ esse referendas sensisse multos memini, sed nescio an hoc ita opi nari ratio permittat, cum & si omnium gentium vocatio sit in his tñ Christus non absconsus sit, sed ostensus, & in tan ta infidelium multitudine non fermentatum est totum.

Alii dicunt, vt Hilarius, quòd fermentum Christus est, qd absconsum fuit in tribus mensuris farinæ. i. lege prophetis,

D & Euangelio, & ipse oīa vnum fecit, quia qd lex constituit, Prophetæ nunciauerunt esse futurum, in Euangelio ostendi tur esse impletū. Hæc oīa vera sunt, & bene coaptantur, q a facile est in parabolis multos sensus applicare, sicut facimus in sensibus mysticis, & tñ sensus Christi in hoc vī esse, quòd si gnificet dilatationem doctrinæ suæ per totum orbē, quæ a principio parua fuit. i. in paucis discipulis in Iudæa, sed po stea per totū orbem se extendit, sicut fermentum, quod in q̄ titate paruum est, sed in virtute valde magnum, cum se ex tendat per totam massam in qua absconditur. Quod aūt dē de tribus satis farinæ potest intelligi de tribus partibus or bis, Asia, Aphrica, & Europa per quas Christi doctrina su scepta est, vt vult Aug. licet Hilarius repugnet eo, quòd nō fue runt oēs istæ gentes fermentatæ. i. ad fidem conuersæ, & tñ dē in litera donec fermentaret totum. Ideo pōt dici melius, quòd per tria sata farinæ Christus innuit omnes gētes, quæ ad

E fidem conuersæ fuerunt, & ponit certum numerum p in certo, quia non differebat dicere tria sata, vel quinq; sata. Sic dicit Chrys. tria sata hic pro multis posuit, hunc. n. numerū determinatū pro multitudine indeterminata accepit. Cā t ñ vera quare Christus dixit tria sata, & non plura, fuit, quia li cet per parabolas aliud innuatur, quam exprimitur, tamen in ipsis parabolis veritas quædā, aut verisimilitudo esse dēt, & quia terra Chanaan in qua Christus loquebatur erat fre quentior vsus mulieribus fermentare tria sata. q plura, vel pauciora, sic dicitur Gene. decimooctauo, quòd dixit Abra ham ad Sarram accelera tria sata farinæ: commisce idest fac massam de tribus satis farinæ: interdum tamen maior, aut

minor vasa fiebat, Christus tamen locutus est de eo, quod communis erat. F

Mar. 4. Psal 77. *Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis, vt impleretur, quod dictum erat per prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo absondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis venit in domum & accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait. Qui seminat bonum semen est filius hominis, ager autem est mundus. Bonũ vero semen, hi sunt filij regni, zizania autem filij sunt nequam. Inimicus autem qui seminauit ea est* Apoc. 14. *diabolus. Messis vero consummatio sæculi est. Messores autẽ angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scãdala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dẽtium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.* G

Hæc omnia. Positis supra quibusdam parabolis hic redditur ratio illarum, & diuidit in duo. Quia primo ponitur dicta ratio. Secundo subditur eiusdem parabolæ suprapositæ interpretatio, ibi. *Tunc dimissis turbis.* Circa primum redditur ratio quare Christus in parabolis loqueretur, & dicitur *Hæc omnia.* s. quæ supra posita sunt, & etiam quæ habentur infra. *Locutus est Iesus in parabolis.* Idest obscure, sicut hic referuntur non exponẽs illas plebi. *Ad turbas.* Idest ad illas turbas, quibus incepit loqui iuxta mare sedens in nauicula supra in litera. nam ad illas dixit omnes istas septem parabolas in eodẽ sermone. H *Sine parabolis non loquebatur eis.* Idest nunquam erat solitus loqui ad plebem quin aliquam parabolam illis diceret, & dicitur eis. i. turbis. s. quia eis solis loquebatur in parabolis, quando autem discipulis seorsum loquebatur, non in parabolis, sed palam loquebatur, & hoc quia illis erat datum nosse mysterium regni Dei, & non turbis, vt dicitur supra in litera, & Luc. 8. Vel etiam si simul turbis, & discipulis proponeret istas parabolas, solis turbis videbatur loqui in parabolis, & non discipulis, eo quod discipulis seorsum omnia exponebat. & non turbis, vt dicitur Mar. 4. *Vt impleretur.* Ista est causa. s. quod factum est hoc, vt impleretur prophetia, & tamen vt, non dicit hic causam finalem, sed quandã consequentiam, quia non loquebatur Christus in parabolis ad istum finem, vt impleretur prophetia, sed potius ideo propheta prænunciauit hoc, quia sic futurũ erat, quod Christus in parabolis loqueretur. *Quod dictum est per prophetam.* Scilicet Dauid. Qui excellenter vocatur propheta, & habetur Psal. 77. *Dicentem aperiam in parabolis os meum.* idest aperiam os meum ad loquendum, & dicam parabolam. I *Eructabo,* idest loquar, quia eructare est de ventre aliquid emittere, & sic verbum nostrum interius conceptũ per os emittitur. *Absondita a constitutione mundi.* i. loquar alia, quæ fuerunt abscondita a constitutione mundi, idest nõ, antequã fuerũt reuelata, vsque nunc, & ita fuit in Christo, quia ipse reuelauit, quæ nunquam in lege, nec prophetis fuerant reuelata. sed litera Psalmi dicit, loquar propositiones ab initio, sed ad idem redit, quia propositio accipitur ibi pro aliquo occulto, sicut sunt parabolæ, & ita dicit alia litera loquar ænigmata antiqua.

Quare dicitur hic hæc omnia locutus est Iesus in parabolis. Quæst. LIIII.

QVæretur quare dicitur hic, hæc omnia locutus est Iesus in parabolis.

K Aliqui dicunt, quòd hoc est, quia Christus ista sola dixit in parabolis. Sed falsum est, quia etiam alias parabolas dixit, vt patet infra in litera, vbi ponuntur tres parabolæ, & infra 25. & in alijs locis Euangeliorum ponuntur parabolæ.

Aliqui dicunt, quòd Christus multas parabolas preter istas dixit, & tamẽ in isto sermone solum istas dixit. Sed falsum est, quia etiam tres parabolas sequentes dixit in eodem sermone, quia infra in litera post ipsas dicitur, cum consummasset Iesus parabolas istas transiit inde, & sic in eodem loco, in quo cœpit parabolas dicere mansit, quousque finiuit illas omnes.

F Sed dicendum, q hoc dixit Matthæus faciendo quandã interpositionem, eo quòd nolebat subiungere expositionem parabolæ zizaniorum: illam autem non dixit Christus turbis, sed discipulis seorsum, & quia si nullam interpositionẽ faciendo subiungeret illam expositionem, putaretur q etiã illam Christus dixisset turbis, dixit: hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas. q. d. omnia præcedentia in parabolis locutus est Iesus ad turbas, & tamen sequentem expositionem zizaniorum nõ dixit ad turbas, sed discipulis suis in secreto illã dixit. s. cum esset in domo, vt dicitur infra in litera, & ista est veritas.

Quomodo est verum, quòd Christus sine parabolis non loquebatur. Quæst. LV.

G QVæretur quomodo est verum, q Christus sine parabolis non loquebatur, vt hic dicitur: nam interdum palam loquebatur, vt patet supra 5. 6. & 7. c. vbi omnia aperte dicuntur. Sic etiam dicit Hieronymus, q nõ omnia locutus est Christus in parabolis, sed multa: si. n. dixisset cuncta in parabolis absque emolumẽto populi recessissent. perspicua ergo miscet obscuris, vt per ea quæ intelligunt prouocentur ad eorum notitiam, quæ non intelligunt.

Dicendum, quòd Christus non loquebatur omnia in parabolis, sed aliqua solum. Quod tamen hic dicitur sine parabolis non loquebatur.

Dicunt quidam intelligi de hoc sermone in quo sine parabolis non est locutus: in alijs tamen sine parabolis non loquebatur. H Sic dicit Chrys. s. quãuis ẽt multa sine parabolis turbis dixerit, sed tñ tunc nihil. Sed hoc non stat, quia tunc diceretur hic, & sine parabolis non est locutus, & tñ dr non loquebatur, quod significat consuetudinem, ergo innuit, q alijs tpib. nõ solebat loqui sine parabolis. Item quia si Christus nũc solum in parabolis locutus fuisset, & voluisset hoc Matthęus significare, sufficeret illud, quod dixit. s. hęc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & tñ subiunxit, & sine parabolis non loquebatur, ergo voluit innuere, quòd non solum nunc, sed ẽt alias in parabolis loquebatur. Quod magis aperitur Marc. 4. nam positis ibi tribus parabolis subiungitur: talib. multis parabolis loquebatur eis verbũ, prout poterant audire, sine parabola aũt non loquebatur eis, & sic pariter istas parabolas solebat, & alias multas parabolas dicere.

Dicendum, q Christus in quolibet sermone, vt cõiter ponebat aliquam parabolam, licet oia alia clare diceret, & istę parabolæ erant interdum ad occultãdum aliqua mysteria, & interdum ad incitandum populum, qui in parabolis delectabatur, quas aliqualiter intelligere poterat: sic dr Mar. I 4. s. talib. multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire. i. intelligere: hoc tñ fuit spãle, quia plures parabolas nunc Christus dixit, q̃ in alijs sermonib. dicere solitus erat, & tñ in illis semper dicebat aliquas parabolas: si autem interdum totum sermonem planum sine parabola diceret, raro fiebat, & sic verum est, q sine parabolis nunquã loquebatur. Sic dicit Aug. li. de quęstionib. euangeliũ, s. hoc dicitur, non quia nihil proprie locutus est, i. clare, sed quia nullum fere sermonem explicauit, nisi non per parabolam aliquid significauerit quamuis in eo aliqua proprie dixerit, ita vt sępe inueniatur totus sermo eius parabolis explicatus, totus autem proprie dictus nullus inueniatur.

Quare allegauit hic Matthæus dictum Psalmi, qui videtur non esse ad propositum. Quæst. LVI.

K QVæretur quare allegauit hic Matthęus dictũ Psalmi. Dicendum, quòd hoc fuit primo propter consuetudinem suam, quia Matthęus consueuit vbicunque inuenerit auctoritatem aliquam veteris testamenti consonam dictis, aut factis Christi allegare illam, & ideo hic allegauit. Secundo, quia Christus locutus fuerat multa in parabolis, & quia putaret aliquis, quòd Christus introducebat nouum modum docendi, ostendit, quòd prænunciatũ fuerat de eo. s. quòd in parabolis loqueretur, & ista omnia facit Matthęus propter Iudęos quibus scribebat istud euangelium, quia illi magnam fidem tribuunt scripturis sacris, & ex illis ostẽdit Iesum esse Messiã, cum fere oia facta eius &

dicta

dicta prænunciata fuerint in sacra scriptura. Sic dicit Chry. post præmissas parabolas ne aliquis opinaretur, quod Christus noua introduceret, inducit Euangelista prophetam etiã hunc prædicentem doctrinæ modum.

Quomodo allegat hic Matthæus istud dictum Psalmi, quia non videtur esse ad propositum.
Quæst, LVII.

Quæretur quomodo allegat hic Matthæus, istud dictũ Psalmi, quia non videtur esse ad propositum, nam nõ intelligitur de Christo, sed de propheta qui loquebatur, & nõ intelligitur de parabolis Christi, sed de historiis rerum gestarum antiquarum.

Dicendum, quod ibi loquitur propheta Asaph cuius est ille Psalmus de rebus gestis mirabiliter a Deo in fauorem populi Iudaici, a principio electionis eius, & ideo præponit istud exordium dicens loquar propositiones ab initio. i. verba rerum gestarum a principio electionis huius populi a Deo, & sequitur: quanta audiuimus & cognouimus ea. i. loquar omnia, quæ nos vidimus, & omnia quæ audiuimus a patribus nostris. Vnde dicitur ibi de mansione Israelitarum in Aegypto, & de miraculis, ibi a Deo factis ad liberationẽ populi.

Sed dicendum, vt ostensum est supra q. 28. quod interdũ eadem scriptura habet duos sensus literales, quorum vtrunque intendit Spiritus sanctus, qui dictauit illa verba, & ita fuit hic: est enim vnus sensus literalis de propheta qui narrabat res gestas a Deo in populo Hebræorũ, & istũ cõtinet aperte litera. Alius est de Christo, qđ loqueretur parabolas secretas, quæ manserant absconditæ a principio sæculi, & tũc est sensus loquar propositiones ab initio. i. propositiones abscõditas a principio sæculi. s. quæ nunquam fuerunt declaratæ & hunc sensum expressit Matthæus dicens, eructabo abscondita a constitutione mundi.

Alii dicunt, quòd intelliguntur, quòd Christus exposuit mysteria, quæ erant abscondita a principio seculi. s. quod exitus de Aegypto, & omnia signa ibi facta, quæ narrantur in Psal. 77. fuerunt quædam figura futurorum, quæ in Christo completa sunt, & ipse ea declarauit, & quia semper fuerunt abscondita, quousque per Christum declarata sunt, dicebatur ipse loqui parabolas, vel abscondita ab initio. Sic dicit Hier. Quod enim ex persona domini dr, aperiam in parabolis os meum, &c. considerandum attentius describi egressum Israelis ex Aegypto, & omnia signa narrari, quę in Exodi continentur historia, ex quo intelligimus vniuersa illa, quæ ibi scripta sunt parabolice sentienda, & includere abscondita sacramenta, hæc. n. Saluator editurum se esse promittit dicens aperiam in parabolis os meum. Sed magis videtur, quòd supra dictum est, quia iste sensus nõ agit ad propositum, quia non vult hic ostendere, ꝙ per exitum Israelis de Aegypto, & cætera miracula signaretur aliquid ad Christũ pertinens, sed vult ostendere, ꝙ Christus locuturus erat in parabolis, & sic qñ dr aperiam in parabolis os meum, nõ solum debet intelligi de Asaph narrante miracula facta in Aegypto, sed de Christo, qui promittit se in parabolis locuturum. Et patet, quòd intelligatur principium illius Psalmi potius de eo, quam de Asaph, quia dicitur attendite popule meus legem meam, & tamen Asaph, nec populum habebat, nec legem vnquam dederat. Etiam quando dicitur aperiam in parabolis os meum, potius intelligitur de Christo, quam de Asaph, quia Asaph nullas parabolas ibi dixit, sed puram rerum gestarum narrauit historiam: Quod vero sequitur. Loquar propositiones ab initio, tam Christo, quã Asaph conuenire potest, nam Asaph dixit propositiones ab initio. i. historiam gestorum ab initio populi Iudaici. Christus autem loquitur propositiones ab initio, idest absconditas ab initio, scilicet, quia nullus vnquam eas reuelauit, & etiam Christus nunc parabolice eas dixit.

Quomodo dicitur hic, quod dictum est per prophetam, quia alij libri non sic habent. *Quæst.* LVIII.

Quæretur quomodo dicitur hic, quòd dictum est per prophetam, quia alii libri habent, quod dictum est per Isaiam prophetam. Sic dixit Hieron y. legi in

Alph. Tost. in Matth. Pars IIII.

A nonnullis codicibus in eo loco, vbi nos posuimus, & vulgata editio habet, vt impleretur, quod dictum est per prophetam, ibi scriptum esse per Isa. prophetam.

Sed dicendum, ꝙ falsum est, quia ista litera est Psal. 77. & sic vult Hieronym. in Isa. autem non inuenitur hoc, ideo Porphyrius reperiens illam literam in quibusdam codicib. accusauit Matthæum, quasi insipientem: credens quòd sic Matthęus scripsisset. Sic dicit Remigius, s. Porphyrius obiecit fidelibus, Euangelista vester tantæ insipientiæ fuit, vt quod reperitur in Psalmis ipse deputauerit Isaiæ.

Aliqui ergo putãt, ꝙ ista litera, quę cõiter haberi solebat, a viris prudentibus emẽdata fuerit, vt auferretur nomẽ Isa. Hie. tñ dicit, & est verisimilius, s. ꝙ Matt. expresserit nomẽ Asaph prophetę, scriptor tñ primus ignorãs nomen Asaph vel aliquis de consequentibus scriptoribus abstulit illud, & posuit nomen Isa. quod magis vulgatum erat, & ita per er-B rorem librariorum longo tempore mansisse in quibusdam codicibus, quousque a prudentibus emendatum est, ita vt iam, nec nomen Asaph, nec Isa. habeatur, sed dr, quod dictũ est per prophetã dicentẽ, i. per Asaph quia Asaph cuius est ille Psal. & etiam omnes scriptores Psalmorum fuerunt prophetæ, vt Hiero. asserit. *Tunc dimissis.* Hic ponitur cuiusdã parabolę interpretatio, s. parabolę zizaniorũ, & dicitur. *Tũc* Scilicet completo sermone in quo dixit omnes septem parabolas, scilicet quatuor præcedentes, & sequentes tres. *Dimissis turbis.* s. finito sermone, quandiu enim prædicabat turbę erant cum eo, expleto autem verbo recedebant turbæ. *Venit in domum.* Prędicauerat. n. in litore maris manentibus turbis, & ipse existens in nauicula, vt patet supra in litera, & dicitur in illo die exiens de domo sedebat secus mare: nunc vero finito sermone in domum reuertitur. *Et accesserunt ad eum discipuli eius.* Quandiu enim fuit cum turbis nihil quę-C sierunt ab eo, quando autem in domo fuit quæsierunt, eo, ꝙ sciebant, quod ipse nollet turbas audire expositionem parabolarum. *Dicentes e dissere nobis.* Idest declara.

Zizaniorũ parabolę interpretatio a Christo facta.

Parabolam zizaniorum agri. Idest zizaniorum, quæ superseminata sunt in agro habente triticum.

Qui respondens ait. Concessit autem Christus, quod petebant, quia supra dixerat, quod eis datum erat nosse mysteria regni Dei, i. aperte intelligere, cæteris autem in parabolis. *Qui seminat bonum semen.* Semen est verbum Dei. Lucę 8. quod seminatur in corde hominis, sicut semen materiale in agro, & dicitur bonum semẽ, quia Christi doctrina nullum continet errorem, nec iniquitatem, sed dirigit hominẽ in bonum Psal. 18. lex domini immaculata conuertens animas, s. a vitiis in virtutem, & Psal. 10. dicitur eloquia domini eloquia casta, idest pura, argentum depuratum in igne.

Qui seminat est filius hominis. Idest Christus se enim vo-D cat filium hominis; quia vere filius hominis est, licet sit aliquid vltra hominem, s. Deus. cum tamẽ nõ expediret, quod semper, & publice se Deum vocaret: vocabat se filium hominis, quia per hoc nullum scandalizabat, & nulla secreta pandebat per quorum apertionem impediretur, vel acceleraretur passio sua. Istud semẽ Christus seminauit, quia ipse fuit, qui tradidit totam doctrinam noui testamenti. Petrus autẽ, & Paulus, & cæteri nihil a se prædicauerũt, sed quod Christus eos docuerat.

Ager est mundus. Hoc dicitur, quia doctrina Christi toti mundo proposita est Mar. 16. ite per vniuersum orbem, & prædicate euangelium meum omni creaturæ, & non est, sicut de lege Moysi, quæ soli populo Iudaico data est, ideo in laudem eius dicitur Psal. 147. non fecit taliter omni nationi & iudicia sua nõ manifestauit eis, i. nulli alteri nationi Deus dedit legem, & iudicia, nisi Iudęis. Sic etiam dicitur Deute-E ro. 4. quod non est alia natio, quæ haberet legem, & iudicia, sicut Iudæi, ideò tempore illo ager seminis diuini erat sola Iudæa Psal. 75. s. Notus in Iudæa Deus, nunc autem totus mundus est ager diuini verbi, quia a solis ortu vsque ad occasum magnũ est nomẽ Christi omnibus gentibus Mala. 1.

Bonum vero semen hi sunt filij regni. i. filii Dei, qui pertinent ad vitam æternam, quia aliquando participes erunt in regno Dei, & non intelligitur de his, qui sunt filii regni secundum pręsentem iustitiam, sed solum secundum certam Dei pręscientiam, eo quod Christus diuidit hic omnes homines in duo, s. in filios regni, & in zizania & dixit zizania cremanda esse in camino ignis,

filios autem regni vocat iustos, qui fulgebunt, sicut sol in regno patris eorũ, vt dicitur infra in litera, & tamen, qui sunt filij regni secundum præsentem iustitiam, nunquam erunt in regno Dei, quia iam essent filij regni secundum firmam præscientiã, ergo intelligitur de filiis regni, i. de solis prædestinatis, semen tamen bonum est verbum Dei Luc. 8. hic aũt dicitur, quod semen bonum sunt filii regni, & vtrunque est verum: nam propriè semen est verbum, quod in corde seminatur, & quia habentes sanam doctrinam, sequẽtes eam per hoc efficiũtur boni possunt etiam ipsi vocari bonum semẽ, quia vt ait Arist. nihil differt loqui de habitu, & de habenti habitum, idest de iustitia, vel de iusto.

Mali filij qui sint.

Zizania autem filij sunt nequã. i. hoĩes mali, qui vocant̃ filij, quia ẽt si mali sint tamen q̃tum ad ipsum bonũ naturæ, quod hñt filij Dei sunt, & sic Deus ẽt vocat filios suos ipsos malos Isa. 1. filios enutriui, & exaltaui, & ipsi consputerunt G me, & tñ qui spreuerunt Deum mali sunt 1. Reg. 2. qui contemnunt me erunt ignobiles. Vel dicunt̃ filij nequã, i. hoĩes mali, ita q̃ filius sit nomen absolutum, vt significet solũ hominem. Sic dr̃ cantic. 2. sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. i. inter hoĩes oẽs. q̃a ibi nõ agitur spãliter de filiis alicuius, quia tunc exprimeretur nomen patris eorum. Sic ẽt dr̃ Prouer. 31. de muliere forti, s. multæ filiæ congregauerunt diuitias, i. multæ fœminæ: tu vero supergressa es vniuersas, dicuntur autem zizania errores hæreticorum, Christus tamen ipsos homines vocauit zizania, s. q̃a prauam doctrinã habent. *Inimicus autem, qui seminauit ea.* i. zizania superseminando ea in agro vbi erat triticum seminatum. *Est diabolus.* Iste est inimicus Dei, & hominum, sed magis est inimicus Dei q̃ hoĩum: immo non est inimicus hominum, nisi propter Deum, vt dicit Chrysostomo.

Messis duo significat.

Messis vero consummatio seculi est. Messis significat duo, H s. segetes, quæ metuntur. & ipsum tempus metẽdi. De primo patet supra 10. & Lu. 10. s. Messis quidem multa est operarii vero pauci, rogate dñm messis, vt mittat operarios in messem suam. De secundo patet Iosue 4. nonne diciris, q̃ adhuc quatuor menses sunt, & messis venit, i. tp̃s metendi, hic aũt accipitur pro tp̃e metendi, & sic propriè messis est consummatio seculi, quia sicut tp̃s metendi est cõsummatio segetis, ita consummatio seculi est finis vitæ nostræ super terram, & sic accipitur supra in litera sinite vtraque crescere vsque ad messem, i. vsque ad tempus metendi. Et patet, quia sequitur ibi, s. in tempore messis dicam messoribus, &c.

Messores autem Angeli sunt. Quia, sicut messores tollunt segetes de agris, & recondunt eas in locis suis, sic & Angeli erunt executores diuinæ iustitiæ, vt bonos, & malos separẽt, & ponant illos in locis sibi deputatis per diuinam iustitiã. I *Sicut ergo zizania colliguntur.* Hic applicat Christus parabolam de similitudine messorum ad Angelos. Nam paterfamilias tempore messis dixit messoribus, quòd colligerent zizania. s. eradicando ea.

Et igni comburuntur. Iussit enim ea ligari in fasciculos, & cõburi ne alicui bono semini permisceri possent grana eius, & illud corrumperent.

Seculum quid sit.

Sic erit in consummatione seculi. Idest in die iudicii, tunc n. est finis seculi, quia post illum diẽ nulla dies erit, nec nox. Seculum autem vocatur tp̃s istud, quod per motum cæli efficitur, & in diem & noctem distinguitur, & dum hæc series temporum continuat̃ manet ẽt corruptibilium rerum alteratio, & successio, & hæc duo simul. s. tp̃s & motus propriè seculum efficiunt. Hæc duo cessabunt in die iudicii, ideõ tunc erit consummatio seculi, interdum tamen seculum stricte accipitur pro tempore determinato. s. pro centum annis. Hic tamen accipitur primo modo. *Mittet filius hominis* K *Angelos suos.* Erunt Angeli executores in die iudicii, & ideo Christus mittet eos ad exequendum omnia, quæ mysterialiter fieri debent, & per hoc tempus ostendit se esse Deum, quia dicit se dominum angelorum, & tamen nemo est angelorum dominus, nisi Deus. Etiam dixit supra, quod ipse est pater familias, q̃ seminauit bonũ semẽ in agro suo. Hic aũt dicit, q̃ ager est mundus: innuit ergo q̃ mũdus est eius, & sic ipse est Deus, q̃a mũdus nõ est, nisi Dei Psa. 23. s. dñi est terra, & plenitudo eius: orbis terrarũ, & vniuersi, q̃ habitãt in eo. Sic dicit hic glo. scilicet cum autem sit sic, qui seminat agrum suum, manifestum est, quod præsens mũdus est eius: licet ipse dixerit, quod regnum suum nõ est de hoc F mundo Ioan. 18.

Et colligent de regno eius omnia scandala. Scanda sunt iniquitates, vel homines mali, qui colligẽtur, i. cõgregabuntur vt iã nõ sint dispersi inter bonos, sed simul sint, vt ligari possint in fasciculos, & mitti in ignẽ, sicut zizania: regnum aũt Christi vocatur ecclesia militans: nam in regno cælorum nulla poterunt esse scandala, quę colligantur. Sic dicit Augusti. 2. de ciui. Dei, scilicet nunquid de regno illa vbi nulla sunt scandala de regno, ergo illo, quod est hic, scilicet ecclesia colligentur. Vel potest intelligi de regno. i. de vita æterna, nõ q̃ aliquãdo ibi scãdala fuerint, quæ colligi possint, sed colligẽtur ne ibi esse possint. s. ne illuc introeant, iuxta illud tolletur impius ne videat gloriam Dei. Sic dicit Chrysosto. Potest intelligi de regno cælestis ecclesiæ, & tũc ostẽditur hic duplex pœna. s. quod excidũt a gloria in hoc, quod dicit, & colligẽt G de regno eius omnia scandala, s. ne scandala in regnum eius intrent. Sed melius dicitur quod regnum Dei sunt ipsi homines: cum etiam ipsi sint templum Dei 1. Corin. 3. templũ sanctum Dei est, quod estis vos, cum ergo mali tolluntur de medio bonorum, in quib. Deus regnat, dicuntur tolli de regno Dei, & tunc soli boni sunt regnum Dei Apoc. 5. vbi beati dicunt: fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & 1. Petri 2. dicitur: vos estis genus electum, regale sacerdotiũ, & gens sancta: nunc ergo mali in regno sunt Dei: licet ipsi non sint regnum Dei, sed cum a bonis fuerint separati, nec regnum Dei erunt, nec in regno Dei manebunt.

Aliqui putant regnum Dei vocari istum mundum in quo sunt tam boni, quam mali, & in die iudicij mali de mũdo tollentur, vt mittantur in gehennam. Sed istud non stat, quia etiam boni tunc colligerentur de regno Dei, quia non manebunt in mũdo isto, sed in vita æterna: si accipiatur mũ H dus strictè pro superficie terræ in qua homines habitant: si aut accipiatur pro tota rerum vniuersitate, iam boni, quam mali manebunt in mundo, quia infernus de vniuersitate rerum est. præcedens ergo sensus est melior.

Et eos, qui faciunt iniquitatem. Idem videtur esse scandalum, & faciens iniquitatem, quia vtrunque significat homines malos, & tamen est sententiæ duplicatio.

Aliter dicit Hieron. s. quòd voluit Christus distinguere inter hæreticos, & schismaticos, vt per eos, qui faciunt scandala intelligantur hæretici: per eos vero, qui faciunt iniquitates, intelligantur schismatici.

Alii dicunt, vt vult glo. quòd per scandala intelliguntur illi, qui præbent proximo occasionem peccandi. Per facientes iniquitatem intelliguntur quicunque peccantes.

Sed põt dici, & forte melius, q̃ per scandala intelligũtur omnia peccata. Per facientes iniquitates, intelliguntur oẽs I pctõres, vnde dicuntur colligi omnia scandala, i. tolletur iã locus peccandi, quia post diem iudicii, iam nemo peccabit, & ẽt ipsi, qui peccatores fuerunt tollentur, vt non sint in regno Dei. Et iste est cõueniens sensus, vel primus, sed tũc peccata vocantur scandala respectu proximi, & respectu illorũ, qui commiserunt vocantur iniquitates, quia peccatum nocet facienti, & etiam proximo nocere potest: dicitur autem, qui faciunt iniquitatem, & non qui fecerunt, quia qui fecerunt malum, & conuersi sunt filii regni sunt, & cum electis computabuntur, sed illi, qui de iniquitate non sunt conuersi punientur. Sic dicit Rabanus: obserua, quòd dicit eos, qui faciunt, iniquitatem non, qui fecerunt, quia non, qui conuersi sunt ad pœnitentiam, sed solum qui permanent in peccatis, æternis cruciatibus mancipandi sunt: non tamen est intelligendum, quod tunc actualiter faciant iniquitatem, quando tolluntur de medio bonorũ, quia K tunc, nec peccabunt, nec peccare poterunt, quia hoc erit post resurrectionem, & tamen post mortem nemo peccat, sed dicuntur facientes iniquitatem, i. in iniquitate facta permanẽtes, quia per mortem fit confirmatio status in homine. Vnde qui in peccato decesserunt, manent in æternum in peccato. Qui vero in charitate, mãnent in æternum in charitate.

Et mittent eos in caminum ignis. Idest in ignem inferni cui adiudicabuntur: infra 25. ite maledicti in ignem æternũ.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. In hoc demonstratur pęna acerrima, quam damnati sustinebunt. Ostenditur etiam vera resurrectio corporũ, quia fletus, & stridor dẽtiũ in anima separata eẽ nõ possũt, & q̃a forte aliquis putaret, q̃ corpora resurgẽtiũ eẽnt impassibilia, & etsi in inferno essent nihil

hisi paterentur, dixit Christus, quod erit ibi fletus, & stridor dentium: in quibus, vt ait Remigius, duplex pœna designatur, scilicet magni frigoris, & caloris, quia stridor dentium ex frigore prouenit: fletus autem ex fumo, & per hoc designantur omnia genera pœnarum quę sunt in inferno, scilicet ab extra: secus de pœna intrinseca, quæ est remorsus conscientię Isa. 66. vermis eorum non morietur, idest remorsus ille semper durabit: de fletu, & stridore dentium quomodo in inferno esse possit, & an sit etiam in dæmonibus declaratum est satis supra 8. c. q. 38. de pœnis autem inferni magis in speciali dicetur infra 35. c.

Tunc iusti fulgebunt sicut sol. Postquã posuit statum malorum, qui mittuntur in caminum ignis: ponitur status bonorum, & vocantur iusti omnes boni: non quidem a iustitia quæ est virtus particularis, scilicet commutatiua, & distributiua 5. Ethi. 3. quia ista non perficit hominem, vt per illã solam sit bonus simpliciter, sed a iustitia, q̃ est virtus generalis, & dicitur iustitia legalis, quæ est illa, secundum quã seruat quis totam legem, & sic, qui obseruat totam legem Christi simpliciter iustus est. Vel dicuntur iusti a iustificatione generali, & ista est, quæ fit in effusione gratiæ per quam tollitur omnis macula præcedentis culpæ, & omnes virtutes, gratuito simul infunduntur, quæ simpliciter hominem iustificant, quia tunc nihil deest homini ad perfectam bonitatẽ formalem, eo quod omnes species virtutum habet, quia omnes infunduntur cum gratia, & ab ista proprie vocantur iusti, qui sunt in vita æterna, quia ibi sunt aliqui, qui nunquã legem Christi seruauerunt: sicut paruuli, qui mox baptizati defuncti sunt, & tñ illi iusti sunt, i. iustificati p fidẽ ad Ro. 5. iustificati ex fide pacem habeamus: & alii qui semper egerũt contra legem Christi, & in ipso mortis articulo conuersi per gratiam infusam liberati sunt, & ita manent iusti in patria. Quod autem dicitur, fulgebunt sicut sol, ostẽditur perfectio beatorum, quæ erit ex dotibus inter quas est vna ipsa claritas ex parte corporis, sed de dotibus dicetur infra 17. cap. quod autem dicitur, sicut sol, vt dicit Chryso. non est putandum, quod ita, sicut sol solum fulgeant, quia plus fulgebunt, sed quia in corporibus nihil Sole lucidius inuenitur: Christus autem ex cognitis nobis vtitur exemplis. & tecte quidem sancti fulgebũt post finem seculi, quia etiã in ipso fulserunt: nã nunc fulgent, vt ait Remigius in exẽplũ aliorum supra 5. ca. scilicet licet luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificẽt patrem vestrum: tunc autem fulgebunt, sicut Sol ad laudãdũ Deũ.

In regno patris eorum. Idest in vita æterna quæ est regnum Dei, Lu. 22. vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.

Qui habet aures audiendi audiat. Dicit Rabanus, idest qui habet intellectum intelligat. quia mystice hęc omnia intelligenda sunt: nemo tamen putet istã parabolice dicta, quia hic est expositio parabolæ, & non parabola: sunt tamen verba quibus Christus vtitur ad reddendum aliquem attentũ, & hoc facit, quando dicit aliquid difficile intelligi, & quia parabolę sunt difficiles ad intelligendum, solet Christus dicere post parabolas, qui habet aures audiendi audiat, vt patet in parabola seminantis supra in litera, & Lucę 8. Interdũ etiam quędam, quę non dicuntur parabolicè, sunt obscura, ideo etiam in illis Christus dicit, qui habet aures audiendi audiat, vt patet supra 11. cap. cum dixit de Ioanne, quod ipse est Elias, qui venturus est, adiunxit, qui habet aures, &c. & tamen ibi non erat parabola, ita hic non est parabola, sed nuda veritas, quia tamen Christus loquitur de statu beatorum, & damnatorum post resurrectionem, quæ non patent ad sensum erat difficile hominibus, qui sola sensibilia intelligebant, videte quomodo istud esset, ideo reddidit eos attentos, vt eleuarẽtur super sensum dicens, qui habet aures, &c. idest, qui potest intelligere intelligat, quia difficile est planecogitare nobis adhuc in via manentibus, qui nihil istorum vidimus.

Quare Matthæus posuit hic istam expositionem parabolæ. Quæst. LIX.

Quæretur quare Matthęus posuit hic istam expositionem parabolæ.

Aliqui dicũt, q̃ seruitur in hoc, ordinem rei gestę,

A quia postquam Christus dixit præcedentes parabolas cessauit prædicare veniens in domum exposuit discipulis istam parabolam zizaniorum, & ideo Matthęus posuit expositionem loco suo, sic patet, quia dicitur in litera, tunc dimissis turbis venit in domum, &c.

Sed dicendum, q̃ non stat, quia necesse est dici, q̃ Christus in sermone isto dixerit omnes septem parabolas, s. quatuor præcedentes, & tres sequentes, quia infra in litera post omnes parabolas dicitur: cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde, & sic non recessit de loco in quo incepit dicere parabolas quousque compleuit omnes septem, & sic in vno sermone dictæ sunt: ergo qd dr hic. s. tunc dimissis turbis venit in domũ, non est intelligẽdum, q̃ fuerit immediate post quatuor parabolas p̃cedẽtes, sed post oẽs septẽ. Idem innuit Aug. li. de concordantijs euang. s. q̃ omnes parabolæ in eodem sermone dictę sint. Item patet, quia si tres

B sequentes pertinerent ad alium sermonem, poneret in principio earum aliquid per quod innueret eas pertinere ad aliud tp̃s, sed nihil ponit. Sed absolute incipit immediate post istam expositionem parabolę, s. simile est regnum cœlorum thesauro, &c. ergo istę, s. parabolę simul fuerunt dictę cum pręcedentibus, & sic Matthęus interponendo istam expositionem non tenuit ordinem rei gestę, quia tunc debuisset poni post oẽs septem parabolas, quia illis dictis venit Christus in domum, & tunc accesserunt discipuli, & quęsierunt expositionem parabolę zizaniorum. Nec ẽt tenuit ordinẽ artificialem, quia tunc posuisset istam expositionem immediate post suam parabolam, s. zizaniorum, quę fuit secũda, sicut expositionem parabolę seminantis posuit immediate post istam parabolam, vt patet supra in litera, & tamen hic non fecit: non tamen oportet semper rationem reddi de obseruatione ordinis, quia si veritas rerum gestarum non seruetur in ordine narrandi, sępe nihil differt.

C

Quare Christus solum exposuit istas duas parabolas, & non alias quinque. Quæst. LX.

Quæretur quare Christus solum exposuit istas duas parabolas, s. seminantis, & zizaniorum cum septem parabolas dixerit, & quare discipuli non quęsierunt nisi expositionem istarum duarum.

Dicendum, quòd Christus omnes parabolas exposuit discipulis. Quod patet Mar. 4. s. talib. multis parabolis loquebatur eis verbum, sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia, ergo nulla parabola erat, quam Christus discipulis non exposuerit. Itẽ patet, quia supra in litera dicitur, vobis datum est nosse my

D sterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, & tamen in omnibus parabolis continebantur, quędam mysteria abscõdita, ergo necesse erat, quòd vel discipuli per seipsos parabolas intelligerẽt, vel Christus illis eas exponeret, & tamẽ multæ parabolæ erant obscuræ plusquam parabola seminantis, quia Mar. 4. dixit Christus discipulis quærentibus expositionem parabolæ seminantis, s. nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? ergo non exposuit istas duas solas, sed etiã alias. Et patet hoc magis, quia post omnes istas parabolas dixit Christus discipulis, intellexistis hæc omnia? dicũt ei: etiam, idest vere intelligimus, ergo omnes parabolas Christus eis exposuit.

Aliqui autẽ dicunt, quòd istas duas solas parabolas Christus exposuit, & istas exponi solum discipuli petierunt, eo quòd cæteras per se discipuli intelligere potuerunt, & ad

E hoc pôt referri illud verbum, s. intellexistis hęc omnia? idest nunquid intelligitis omnes parabolas?

Sed melius dicitur, q̃ oẽs parabolas Christus exposuerit, quia dicitur Mar. 4. seorsum aũt disserebat illis omnia, ergo nulla parabola manebat inexposita. Item quia non est verũ, quòd istæ duę solę fuerint expositę, quia ẽt septima parabola de sagena fuit exposita infra in litera, s. sic erit in consummatione seculi: exibunt Angeli, & separabunt malos, &c.

Dicendum ergo, quòd discipuli petiuerunt omnes parabolas sibi exponi, & Christus eis exposuit. Matthęus tamen solum voluit ponere expositionẽ trium, s. seminãtis, & zizaniorum, & sagenę, & quia exponebat Christus parabolas petentibus discipulis, introducit eos Matthęus expositionem petentes.

petentes. Ratio autem quare istarum trium solum posuit expositionem fuit, quia istæ erant difficiliores: saltem parabola seminantis, & zizaniorum, & hoc, quia istæ habent multas partes, quas non posset quilibet applicare faciliter ad aliquid; reliquæ autem sunt paruæ, & ex istis expositis, solent illæ intelligi: licet interdum aliquas parabolas multum obscuras, quas tamẽ Christus discipulis exposuit, reliquit Matthęus inexpositas, vt est parabola decem virginum infra 25. quæ difficilis est. Sic dicit Augu. de eadem, scilicet inter parabolas a domino dictas, solet quærẽtes multum mouere ista, quę de decem virginibus posita est, sed de ea dicetur loco suo.

Quæ sint ista zizania, quæ superseminata sunt in agro. Et quod Deus neminem ad malum mouet. Quæst. LXI.

QVæretur quę sũt ista zizania, quæ superseminata fuerunt in agro.

Dicẽdum, quod aliqui volũt esse hæreticos. Alii autem schismaticos. Alii vero quoscunque peccatores. Sic dicit Aug. recte quæritur vtrum hæretici sint, aut male viuentes catholici. Sed quod dicit eos in medio tritici seminatos, videntur illi significati, qui vnius communionis sunt, scilicet catholici peccatores, qui communicant cum bonis: hęretici autem catholicis non communicãt, quia tamen agrũ ipsum non Ecclesiam, sed hunc mundum interpretatus est, bene intelliguntur hęretici, quia in hoc mundo permiscentur bonis. De catholicis autem peccatoribus dicit, ꝙ illi, qui in eadem fide mali sunt, palea potius, quam zizania dicuntur, quia palea fundamentum habet cum frumento radicemque communem: de schismaticis dicit, ꝙ schismatici videntur spicis corruptis similiores, vel paleis aristarum fractis, vel scissis, & de segete abiectis.

Dicendum tamen, quòd zizania dicuntur omnes peccatores in quocunque genere peccati. Quod patet quia ipse dixit zizania sunt filii nequam, idest homines mali, & tamen quilibet peccator malus est. Item quia Christus diuisit omnes homines in duo. s. in triticum, & zizania, & per triticum intelligit iustos, qui fulgebunt in regno Dei per zizania autem, quæ comburuntur intelligit illos, qui mittuntur in caminum ignis, & tamen omnes peccatores mittentur in infernum. Psal. 9. s. conuertantur omnes peccatores in infernum, ita necesse est accipi, & verum est, quòd diabolus seminauit istos, quia licet Deus hominem creauerit, diabolus tamen fecit eum peccatorem, quia diabolo suggerente homo peccat. Deus autem neminẽ ad malum mouet, quia ipse malorum tentator non est Iacob. 1. sed fecit hominem rectum Ecclesiastes 7. homo autem immiscuit se peccatis diabolo suggerente, nam per inuidiam diaboli peccatum introiuit in orbem terrarum. Sapientiæ 1. Et ita tenet Augustin. scilicet in hac parabola, sicut Dominus in expositione concludit non quædam, sed omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem zizaniorum nomine significasse intelligitur, quia tamen mali non introducuntur hic solum, vt in se mali sunt, sed præcipue, vt inquantum aliis nocent, vt conformetur parabolæ zizania dicuntur, nam zizania ideo superseminata sunt, vt periret totum triticum admixtis sibi zizaniis, & quia ipsi, qui maxime nocent ecclesiæ Dei sunt hæretici, qui nituntur corrumpere fidei veritatem in qua tota fundatur Ecclesia, Christus præcipue voluit in ista parabola hęreticos designare, licet de omnibus peccatoribus intelligatur, & ita conuenit, ista parabola ad designandum secundum statum Ecclesiæ qui fuit insurgentibus hæreticis, & ideo communiter ab Augustino, & Chrysostomo, & cæteris exponitur parabola de hęreticis, quod quidem bene fit dum tamen non negetur per zizania intelligi omnes peccatores.

Quomodo diabolus vocatur inimicus homo cum nõ sit homo. Et quòd inimicitia diaboli præcipua est contra Deum, Quæst. LXII.

QVæretur quomodo diabolus vocatur hic inimicus homo cum non sit homo.

Dici põt vno modo, ꝙ vocatur hõ more scripturæ,
F quæ ipsum vocare hominem solita est. Sic dicit Hiero. diabolus præterea inimicus hõ appellatur, quia Deus esse desiit, & in 9. Psal. dictũ est de eo exurge domine non confortetur homo, i. diabolus.

Scdo põt dici, & melius, ꝙ in sacra scriptura quælibet persona vocatur homo, & si sit purus spiritus, sicut pater in diuinis nnn est homo cum solus filius carnem assumpserit & tñ Christus vocauit eum hominem Io. 8. s. & si ego iudico iudicium meum verũ est, quia solus nõ sum, sed ego, & qui misit me pater, & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est, & sic se, & patrem dixit esse duos hoĩes, i. duas personas, quia vnicus hõ erat, s. Christus. Tertio põt dici, & adhuc melius, ꝙ diabolus non vocatur hic homo, sed solum inimicus, sed tñ dr̃ hic inimicus hõ pro illo, qui in agro seminauit zizania: nã ista parabola sic fuit ad literam, s. ꝙ in agro cuiusdã seminato alius
G inimicus eius seminauit zizania: ille aũt erat homo, & ideo dñs agri dixit: inimicus hõ hoc fecit, i. hõ, q erat inimicus meus, & iõ in parabola dr̃: inimicus hõ; in expositione aũt eius non dr̃ inimicus hõ, sed solum inimicus, s. inimicus, q seminauit ea est diabolus, ipse aũt est inimicus pp malã voluntatem, & pp malum, quod realiter infert, quia hominibus nocet, & tñ inimicitia sua præcipua est contra Deum, a quo sentit se puniri, & sic nititur distrahere homines a cultu eius, & inducere eos ad hoc, vt offendant ipsum cõtra homines aũt inimicitiam exercet pp Deum, s. inquantum malum, quod eis infertur vr̃ redundare in dedecus Dei, cuius sunt hoĩes quædam possessio, sicut malum illatum pecoribus præcipue vr̃ infligi dominis eorum, & nititur diabolus subiicere sibi hoĩem, vt ipse dñetur ei, & nõ Deus, & ẽt pp̃ hoc inuidet homini, vt Deus non communicet bonum suum homini beatificando ipsum, in quo est quædã gloria
H Dei, s. quia perficit opera sua Sic dicit Chry. vexatio diaboli aduersus nos est, principium autem vexationis est factũ non ab inimicitia eius, quæ est ad nos, sed ab inimicitia, q̃ est ad Deum, ideo superseminauit zizania, i. induxit hæreticos, vt totum agrum Ecclesiæ corrumperent.

Pater in diuinis homo vocari potest.

Inimicitia diaboli præcipua est cõtra Deũ

An hæretici sint tolerandi, vel de Ecclesia eiiciendi, & occidendi. Et de eorum duplici pœna. Quæst. LXIII.

QVęretur cũ hic dicat, finite vtraq; crescere, i. zizania, & triticũ, & p zizania intelligunt hęretici, an sint tolerãdi, vel eiiciẽdi de ecclesia, & occidẽdi. Aliqui dicunt, ꝙ debent tolerari, dicit. n. Apostolus 2. Tim. 3. seruũ Dei oportet mãsuetũ esse cũ modestia corripiẽtẽ eos, qui resistũt veritati, ne qñ det illis Deus pñiam ad cognoscẽdum veritatẽ, & resipiscãt. sed si hęretici nõ tolerant, sed occidũ
I tur, aufert eis facultas pęnitẽdi, ergo tolerandi sunt. Item illud, quod est necessariũ in Ecclesia, tolerandũ est, & tñ hæreses sunt necessariæ, quia 1. Corint. 11. dr̃ oportet hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiãt in nobis. ergo nõ sunt occidẽdi hæretici. Itẽ sup. in litera dominus agri vetuit eradicari zizania, dicens finite crescere vtraq; vsq; ad messem, & tamẽ p zizania significant hęretici, p messem aũt cõsummatio seculi: vere Christus dixit: ergo hęretici pmittendi sunt viuere vsq; ad cõsummationẽ seculi, & sic tenemur eos tolerare. Dicẽdũ ꝙ hęretici aliqñ sunt tolerãdi, & aliqñ non. Pro quo sciẽdũ, ꝙ circa hęreticos duo sunt cõsiderãda, vnũ ex parte ipsorũ, aliud ex parte ecclesiæ. Ex parte autem ipsorũ est peccatum per quod meruerunt non solum ab ecclesia per excõicationem separari, sed etiam per mortem a mondo excludi, quia multo grauius est æternam, quã temporalem lędere maiestatem, & tamen, qui committit crimẽ læsæ maio
K statis, statim occiditur, ergo hæreticus potius meretur occidi: extra de hæreticis c. vergẽtis. Etiã multo grauius peccant corruptores fidei per quam est vita animæ. Nam iustus ex fide viuit ad Ro. 1. quam falsatores monetę per quam temporali vitę subuenitur, & tamen falsarii monetæ, & cæteri malefactores statim per principes seculares occiduntur, ideo a fortiori hæretici postquam conuicti sunt de hæresi, merebũtur immediate occidi.

Notand. quod circa hæreticos duo cõside rãda sunt.

Ex parte autem ecclesiæ consideratur misericordia ad errantium conuersionem, & ideo ecclesia nõ statim condemnat hæreticum ad mortem, sed post pœnitentiam, & secundam correptionẽ ecclesia iudicat eum condemnandũ, quia

putat

putat eum esse subuersum, & incorrigibilem. sic dicitur ad Titum 3. hæreticum hominem post primam, & secundã correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Et tñ in hoc est duplex pœna. vna est spiritualis, vt excõicare hæreticos, & condemnare dicta eorũ, & congregationes, & synodos. Alia est corporalis, s. occisio. Circa primã nõ est difficultas, nec scandalum ex parte eccl'æ, quia faciliter põt ista facere: cum nec oporteat ad hoc bellũ mouere. Etiã non est nocumentum ex parte hæreticorũ, quia per excõicationem istam, & damnationẽ dictorũ suorũ non præcluditur eis via ad salutẽ, sicut si occiderent, quia iam pœnitere non possent, sed potius ista excõicatio est eis quædam pœna medicinalis, & occasio ad hoc, q̃ redeãt ad salutem, & pp hoc Ecclesia quoslibet hæreticos excõicat: immo iã sunt excõicati a iure, extra de hær. excõic. Quantum vero ad pœnam corporalem. i. occisionẽ, & priuationem bonorum, & similia, Ecclesia nõ ita faciliter procedit, sed aut hæretici sunt tales contra quos non põt procedi sine magno scãdalo, vt quia multi sunt, vel quia multos habent fautores. Vel potest procedi contra eos sine scãdalo. Si primo modo Ecclesia cessat procedere. Si secundo modo procedit, & tunc postquam quis de hæresi conuictus est, si non vult ab ea discedere tradit eum Ecclesia iudici seculari ad mortem: licet Ecclesia occidi non iubeat: si vero ab errore discedit remittitur ei, & recipit eum Ecclesia, si vero postea relabitur & si velit redire ad fidem, Ecclesia suscipit eũ, vt moriatur in gremio fidelium, & tñ tradit eum iudici seculari, quia timetur de inconstantia sua, s. q̃ iam semper esset infirmus in fide, & posset alios inficere, & hoc est, q̃ Apostolus dicit ad Titũ 3. s. hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmõi est. Ad primum dicendum, q̃ ad modestiam Ecclesiæ pertinet, q̃ hæreticum primo, & secundo corripiat: si aũt postea relabitur habetur pro subuerso, & iõ licite occiditur, nec expectatur iam illius firma conuersio, sed potius timetur, q̃ alios inficiet. Ad secundum dicendum vno mõ, q̃ Apostolus dixit hoc per modũ prænunciationis, & nõ per modum pcepti, s. quia, ita futurum erat, q̃ hæretici in Ecclesia essent, non tñ pp hoc oportet, q̃ tolerentur, quia ita prænunciantur, quæ mala sunt, sed non oportet tolerari mala facientes. Cum aũt dr̃ hæreticos esse vtiles Eccl'æ, sicut dixit Apostolus, s. vt qui probati sunt manifesti fiant. Dicendum q̃ ista vtilitas est p accidens præter intentionem hæreticorum quorum intentio est corrumpere veritatem fidei: bonum autem sequitur ex virtute fidelium, qui eorum prauis doctrinis resistunt, & tñ in rebus attendendum est, quod est per se, & non qđ est per accidens, ideo cum hæretici nocere intendant Ecclesiæ non debet eos ecclesia sustinere. Ad tertium dicendum vno mõ, q̃ hæretici non semper eradicantur, licet non tolerentur, quia Ecclesia procedit contra eos per excõicationẽ solam interdum, & aliqñ per pœnam corporalem. Excõicatio tñ non est eradicatio, vt dr̃ 24. q. 4. c. aliud est, si tamẽ procedit Ecclesia vlterius tradendo hæreticum curiæ seculari, per quod eum eradicat, non est cõtra Christi præceptum, quia tunc ipse vetuit hæreticos eradicari, quando eorũ eradicatio est periculosa fidelib. s. ne cum zizaniis eradicet triticum, si aũt non est periculum in eradicatione eius permittit illam Christus: immo pcipit cum dicat, q̃ in tpe messis eradicentur zizania. s. quia tunc eorũ eradicatio non est periculosa tritico, & iõ quando non põt puniri hæreticus, nisi Ecclesia moueat bellum, cũ sit bellũ periculosum cessat potius Ecclesia procedere. Sic dicit Chry. hoc dicit dñs prohibens occisiones fieri, nec. n. oportet interficere hæreticũ, quia prælium inexpiabile in orbem terrarũ induceretur, & iõ dicit ne eradicetis simul cum eis triticum, i. si moueritis arma, & occideritis hæreticos, necesse est multos sanctorum occidi: non ergo detinere hæreticos, & abscindere eorum liberam probationem, & synodos, & studia dissoluere prohibet, sed interficere, & occidere.

An peccatores, qui non sunt hæretici sint ab Ecclesia tolerandi. Et quomodo, et quatenus. Et vocalis increpatio malorũ. quomodo sit facienda. *Quæst. LXIIII.*

QVæretur de aliis peccatoribus, qui non sunt hæretici, an ab ecclesia tolerandi, sint. Aliqui dicunt, q̃ non,

A quia in veteri testamento Deus imponens pœnas pro delictis dicit, auferte malum de medio vestri. Deuteronom. decimoseptimo, & vigesimosecundo. ergo Ecclesia debet & auferre malos de medio, & non tolerare eos. Dicendum q̃ toleratio malorũ, aut consideratur quãtum ad Dei iudicium, s. an expediat, q̃ ipse malos toleret, vel quantum ad iudicium Ecclesiæ. Si primo modo, dicunt aliqui, q̃ mali non deberent tolerari a Deo, quia ab hominib. solent tolerari mali pp duo, s. vel quia non cognoscuntur, vel quia sine periculo honorũ nõ possunt puniri, Deus aũt vere cognoscit malos vbicunque sint. Prouerb. 15. s. in omni loco oculi dñi contemplantur bonos, & malos. Etiã sine periculo aliquo bonorum põt malos perdere, iõ vr̃, q̃ nullum malum tolerare deberet. Dicendum quòd expedit, quòd Deus malos toleret. Primo quia aliàs oporteret, quòd Deus simul occideret oẽs hoies, quia nemo est, qui interdũ non peccet 3.
B Reg. 8. non est hõ, qui faciat bonum, & nõ peccet. Scdo pp spẽ cõuersionis, quia aliqui sunt, qui licet longo tpe peccẽt, aliqñ futuri sunt boni, qui si mox, vt peccãt occiderentur, nunq̃ boni fierent, iõ Deus differt pœnã, vt qñ boni effecti fuerint misereatur eorum Isa. 30. s. iõ expectat vos Deus vt misereatur vestri, & hoc Christus voluit cum dixit ne forte colligẽtes zizania eradicetis simul triticum. i. aliqui sunt, qui nunc zizania sunt, & tñ futuri sunt triticum, quod futuri erant si eis parceretur. Sic exponit Augu. iõ mali a Deo tolerandi sunt. Sed quidam dicunt hoc intelligi de malis, qui aliquando futuri sunt boni. Aliqui tñ sunt mali, qui nũquam conuertentur, isti ergo non deberẽt tolerari, cũ Deus nunq̃ nouerit illos emendandos. Dicẽdũ q̃ illi sunt a Deo tolerandi. Primo, vt ostendat diuitias misericordiæ suæ, s. quòd illos sustinet ex immensitate misericordiæ, licet ipsi sint indigni misericordia. Secundo propter bonos, vt eos
C exerceãt, quia aliqui boni fiunt propter pœnam, quæ à malis infertur, sicut ergo Deus hic permittit homines a dæmonibus tentari, & vexari, ita & permittit bonos a malis exerceri, si enim nemo malus esset, nullus vnquam martyr fuisset, & clarissimis virtutibus defuisset locus. Tertio, vt boni considerando iniquitates malorum nitantur in bonum, vt illis similes non sint: magna etiam Dei laus, & multæ aliæ vtilitates ex toleratione malorum proueniunt, essent enim homines, quasi ex necessitate boni si scirent, quòd mox, vt peccarent occiderẽtur. De hoc dicit Aug. li. de quæstio. euág. boni tamen, qui adhuc infirmi sunt, opus habent in quibusdam malorum admixtione, siue vt per eos exerceantur, siue vt eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, vt nitantur ad melius: aut forte simul eradicatur triticũ cũ auferunt zizania, quia multi primo zizania sunt, & postea triticum fiunt, qui si non patienter cum mali sunt tolerarentur, ad lau-
D dabilem mutationem non peruenirẽt. Itaque si euulsi fuissent simul eradicarent triticum, quod futuri essent si eis parceretur, ideo dicit non esse tales auferẽdos de hac vita, ne cũ malos conãtur interficere, bonos interficiãt, quot futuri sũt aut bonis obsit quibus, & inuitis vtiles sunt, sed tunc optime hoc fiet, cum iam in fine non restat, vel tempus commutandæ vitæ vel proficiendi ad veritatem ex occasione, ac comparatione alieni erroris, & ideo dicit dominus finite vtraque crescere vsque ad messem, idest bonos, & malos simul manere vsque ad tẽpus, in quo mali sine bonorum damno possint auferri de medio eorum, & hoc erit in die iudicii, quia tunc generaliter separabit Deus bonos a malis, sicut pastor separat oues ab hædis. vt patet. infra. 25. Si autem consideratur quantum ad tolerationem ecclesiæ: dicẽdum, quod etiam si ecclesia nollet tolerare malos: tolerari necesse erat, quia non potest cognoscere omnes malos. Etiã da-
E to, quod cognosceret non posset omnes [illegible] propter multitudinem, & ideo dicendum, quod aut ecclesia cognoscit malos, aut non: si non cognoscit, non oportet, quod multum inquirat, qui sunt mali ad hoc, quod eos puniat, quia quædã melius latent, quam quod publicentur. Et hoc verum est, nisi in quibusdam peccatis, quæ quanto sunt magis occulta tanto sunt periculosiora, vt est hæresis, quia hæretici occulte possunt interficere totum gregem Dominicum, & propter hoc Ecclesia dedit specialiter in crimine hæresis inquisitores per omnes prouincias, vt solicite inuigilent circa eradicandas hæreses. Si autem mali sunt cogniti, aut sunt mala grauia, aut leuia, in leuibus autem Ecclesia

non exercet vltionem: & ita est de hæresi, quia licet sit graue crimen, si tamen nondum est firmata, vt siquis errat, & non vult peruertere alios, & si admoneatur corrigit seipsum, nõ punitur corporaliter, nec etiam excommunicatur. Sic dicit Aug. vbi supra, s. nec tamen consequens est, vt omnis hęreticus, vel scismaticus ab ecclesia corporaliter separetur, multos enim portat ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sẽtẽtię suę, vt intentam multitudinem faciant, quod si fecerint tunc pelluntur, si autem peccauerit quis, & corrigi potest exterminandus non est, ne sic auferatur locus pęnitẽtię. Quod etiam in hęresi verum est, vt dicit Hiero. s. datur. n. locus pęnitentię, & mouemur ne cito amputemus fratrem, quia fieri potest, vt ille, qui hodie noxie dãnatus est ex dogmate cras resipiscat, & defendere incipiat veritatem. Si autem sunt maiora peccata, i. omnia illa pro quibus de iure pęna aliqua debetur, autem potest sine periculo, & scandalo bonorum pęna illa infligi, aut non. Si potest debet infligi. Si non potest, debet supersederi, & expectari tempus in quo possit sine periculo infligi, vel diuinum expectari iudicium, quia aliàs ecclesia volens eradicare zizania eradicaret simul triticum, quod Christus vetuit. Sic dicit Aug contra epistolam Parminiani, s. cum quisque Christianorum intus in ecclesia constitutorum in aliquo tali peccato fuerit depręhensus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum scismatis non habetur, alias timetur cum dilectione nõ ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quòd si se non agnouerit, nec pęnitendo correxerit, ipse foris exiet, & per propriã voluntatem ab ecclesię communione dirimetur. Vnde dominus cum dixisset sinite vtraque crescere vsque ad messem, subiunxit causam, dicens ne forte cum velitis colligere zizania, eradicetis simul triticum, vbi satis ostendit cum motus iste non subest, sed omnino de frumentorum stabilitate certa securitas manet, idest quando ita cuiusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores per quos schisma possit contingere, non dormiat seueritas disciplinę: cum vero ijsdem moribus plurimos occupauerit, nihil aliud restat bonis, quàm dolor, & gemitus, sic igitur misericorditer corripiat homo, quod potest, quod autem non potest patienter ferat, & ex dilectione gemat ac lugeat donec ille desuper emendet, & corrigatur, aut vsque ad messem differat eradicare zizania, & paleam ventilare. Ista intelliguntur de pęna criminum, secus autem est de obiurgatione seu vocali increpatione, quia pręlatus, vel prædicator potest in sermone generali redarguere peccantes, & maxime si aliqua occasio acciderit, scilicet plaga aliqua inflicta a Deo quæ pro criminibus accidisse putanda est, & tunc prælatus grauiter potest peccata obiurgare peccatoribus non expressis, asserẽs, quod propter illa crimina Deus illam vltionem exposcat, si vero talis occasio non acciderit adhuc potest obiurgari peccatum non expressis peccatoribus, quia sic magis dolebunt, & intra se erubescent peccatores, quam quod obiurgantem impugnent. Sic dicit Aug. vbi supra, scilicet turba autem iniquorum cum facultas est in populis promendi sermonem, generali obiurgatione ferienda est, & maxime si occasionem ac opportunitatem prębuerit aliquod desuper Domini flagellum, quo eis appareat pro suis demeritis vapulare: tunc enim aures humiles prębet emendari sermone calamitas auditorum, & facilius in gemitum confitendi, quam in murmura resistendi afflicta corda compellit, quamquam & si nulla calamitas tribulationis premat cum facultas detur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo, nam sicut separata sęuire, sic in ipsa congregatione obiurgata gemere cõsueuit. Ad argumentum in contrarium dicendum, quod mali auferendi sunt de medio, quando cognoscuntur, & sine scandalo fieri potest, & sic Deus loquitur 17. & 22. Cum vero non cognoscuntur mali, vel sine periculo bonorum puniri non possunt cessandum est, ne simul triticum eradicetur, vt hic dicitur. Sic dicit Hiero. s. videtur hoc esse contrarium illi præcepto. Auferte malum de medio vestri, si enim prohibetur eradicatio, & vsque ad messem tenenda est patiẽtia quomodo eijciendi sunt quidam de medio nostrum? & respondet, s. sed inter triticum, & zizania, quod nos appellamus lolium, quandiu herba est, & ne dum calamus, vel ad spicam grandis similitudo est, & in discernendo nulla, aut valde difficilis facultas: premonet ergo Dñs ne vbi quid am

F biguum est cito sententiam proferamus, sed Deo iudici reseruemus, vt cum dies iudicii venerit, ille non suspitionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorũ cętu eijciat.

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa, quæ habet, & emit agrum illum. Item simile est regnum cælorum homini negociatori: quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna preciosa margarita, abijt, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam. Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia. Dicunt ei. Etiam: ait illis. Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera.

Margin: 25. q. 7. ca. 1. 24. q. 1. c. quisquis — Inf. 22. 25

G *Simile est.* Hic ponitur quinta parabola, quæ est dicta ẽt in eodem sermone, & dicitur, *Simile est regnum cælorum.* i. Ecclesia militans, vel ea, quæ pertinent ad statum eius. *Thesauro abscondito in agro.* Dicit in agro, i. in terra quæ possidetur ab aliquo, & hoc, quia subiungit, ꝙ inueniens emit agrum illum: si tamen esset locus publicus, qui nullius personæ priuatæ est, nec posset emi, nec oporteret ad hoc, ꝙ extraheretur inde thesaurus.

Margin: Positio quinta parabola.

H *Quem, qui inuenit homo abscondit.* i. qui inuenit locũ thesauri in agro alieno, quia non potest illum statim tollere inde; magis abscondit, vt a nullo inueniri possit quousque ipse emat agrum, & possit inde libere thesaurũ effodere. *Et præ gaudio illius.* s. thesauri inuenti: posset hic dici præ desiderio illius, quia desiderium est de rebus nondum habitis quas habere cupimus: gaudium est de rebus iam possessis quibus ad uotum frui possumus: iste autem, qui thesaurũ inuenit; licet nondum illum habeat libere quousque agrũ emat, quia tamen facile est illum habere, & quod prope est inesse videtur: gaudet de illo, quasi de iam possesso, & ideo potius Christus dixit præ gaudio illius, quam præ desiderio. *Vadit, & vendit vniuersa, quæ habet.* Non est intelligendum, quòd inueniens thesaurum semper vendat omnia, q̃ habet, vt emat agrum illũ, quia qui diues est, non est opus, ꝙ aliquid vendat, vt emere possit agrum, sed ad ostendendum magnum desiderium habendi thesaurum inuentum dicit Christus vadit, & uendit vniuersa quasi dicat, quòd si aliter non potest habere agrum, nisi vendat vniuersa, vẽdet illa, vt solum agrum liceat possidere. *Et emit agrum illum.*
I i. vt liceat sibi thesaurum inde extrahere libere, quod non liceret quandiu ager ab alio possidetur.

Margin: Differentia inter desiderium, & gaudium.

Quid per istam parabolam thesauri ostendere voluit Christus vbi declaratur, quis sit iste thesaurus absconditus, & quid significat abscondere thesaurum in agro.
Quæst. LXV.

QVæretur quid Christus voluit per istam parabolam ostendere. Aliqui dicũt, quod per thesaurum in agro absconditum signatur prędicatio euangelij, & Christus ostenderat supra in parabola sinapis, & fermenti virtutem istius prædicationis in magnum crescendo. Hic ostendit preciositatem eius comparando eam thesauro, & margaritis. Sic dicit Chry. parabolę, quas Christus supra posuerat de fermento, & sinapi ad virtutem euangelicę prędicationis referuntur, quoniam superabit orbem terrarum, nunc autẽ,
K vt preciositatem, & magnificentiam eiusdem ostenderet, ꝓponit parabolam de thesauro, & margarita. Et dr̃ hic regnũ cęlorum ipsa ecclesia militans, vel prædicatio euangelij, quę in ecclesia militanti est: dr̃ aũt ista prædicatio thesaurus absconditus in agro, non quidem, quasi prędicatio abscondita sit, quia per totum orbem prædicatũ est ad Ro. 11. s. in oẽm terram exiuit sonus eorum, & ita Christus dixit supra 10. c. quod dico in tenebris dicite in lumine, sed propter thesaurũ, q̃a thesaurus debet esse abscõditus: & in hoc nõ similat̃ prædicatio euangelij thesauro, sed solũ q̃tum ad id, s. ꝙ qui inuenit thesaurum vẽdit omnia, quę habet, vt emat agrum

ita, & qui inuenit verum precium euangelicę prædicationis omnia dimittit, vt illam solam teneat, nec oportet, quod singulæ partes parabolarũ applicentur rebus signatis, sed satis est, quod aliquę earum applicentur. Aliæ vero sunt, vel propter ornatum parabolę, vel vt verisimile videatur, nam de thesauro parabola poni non posset, nisi absconditus diceretur. Aliter potest dici, quod ager est iste mundus, sicut Christus dixit supra in litera, & thesaurus, i. prædicatio euangelica est in agro, i. in mundo, quia per totum orbem Christus euangelium prædicari iussit. Mar. 16. & licet vox euangelii nullis gentibus fuerit occulta, quia in omnem terram exiuit sonus eorum: pluribus tamen hominibus mansit occultum precium euangelicę prædicationis, & etiam vsq; hodie manet, quia sicut ager in quo thesaurus est ab omnibus palam videtur: nemo tamen scit thesaurum ibi latere, nisi ille, qui inuenit, ita licet omnes gentes audierint euangelium, non tamen credunt omnes euãgelio, ad Ro. 10. sed despiciunt illud, eo quod nesciunt precium eius, s. quia non putant verũ esse, quod prædicatur, sed potius quibusdam ipsa prædicatio erat scãdalum. aliis vero videbatur esse stultitia 1. Cor. 1. scilicet nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. ideo vere abscõdita est in an agro. i. in mundo prædicatio euangelii, quia precium, i. veritas eius nescitur ab omnibus. Et iste est melior sensus. Et dicitur quem, qui inuenit homo abscondit, i. diligenter obseruat. Nam sciens veritatem euangelicam non occultat illam, vt alii eam nesciant, sed potius diuulgat illam, cum Christus per totũ orbem prædicari iusserit. Et illę, qui abscondit talentum sibi traditum redarguitur infra 25. sed quia illa, quæ diligenter seruare volumus ne pereant abscõdimus, cum euangelicam veritatem diligenter seruare velit ille, qui eam inuenerit, ne ab illa cadat, cum melius sit viam domini non agnoscere, quam post agnitam retroire 2. Pet. 2. dicitur abscondere eam. Sic dicit Hie. qui autem abscondit non de inuidia facit, sed more seruantis, & nolentis perdere abscõdit in corde, quod prę scius prætulit facultatibus. Quod autem dicitur vadit, & vendit vniuersa, quę habet. innuitur, quod qui veritatem euangelicam tenere vult, omnia debet dimittere, non quidem omnia. quę possidet, quia vendere omnia, quæ quis possidet. & Christum sic sequi perfectionis est, & non necessitatis infra 19. s. vendit vniuersa, quę habet, quia sicut in vẽditione fit commutatio rei pro precio ita qui euangelicam veritatem suscipit omnes priores errore mutat deserens illos, vt puram euangelii veritatem sequatur. Vel vẽdit vniuersa, i. omnes affectus, quia cum Christus doceat hominem viuere secundum legem spiritus, & nõ secũdum desideria carnis, sed potius crucifigere carnem cum vitiis, & concupiscentiis ad Ro. 8. & ad Gala. 5. oportet omnia vendere, i. nullum affectum carnalẽ nobis reseruare quẽ sequi velimus, sed omnes legi Christi subiicere. Et dicitur hic, quod præ gaudio illius vadit, eo quod siquis agnoscat veritatẽ promissorum in euãgelio, despicit omnia terrena volens habere cęlestia. Sic dicit Gregor. in hom. Si consideremus, quæ, & quanta sunt quæ nobis promittuntur in cęlis: vilescunt animo omnia, quæ habentur in terris. Vel refertur hoc ad operationem, s. quia ille q sequitur veritatẽ euangelii, etiam si difficilia subeat, cum gaudio agit, quia ad virtuosũ pertinet delectabiliter exercere virtutis opus 2. Ethi. cum sit signum generati habitus, delectationẽ aduenire operibus. sic enim dicitur Act. 5. quod ibant apostoli gaudentes a conspectu consilii, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Quare in parabola dicitur prę gaudio.

Sed sciendum, quod de isto thesauro dicitur, quod inuenitur. s. sine difficultate repetitur, & tamen inuentus nõ possidetur statim, sed oportet prius omnia vendere, eo quod inuenire prædicationem euangelicam facile est cũ vbique prędicetur. Et etiam credere non est difficile, quia Deus aperit corda hoium quorũ vult donãs eis spiritũ credẽdi, & tñ sequi postea doctrinã euãgelicã est difficile, qa oportet ad hoc cõprimere omnes affectus nostros subiiciendo carnem spiritui, & hoc est omnia vendere antequam istum thesaurum possideamus. Sic dicit Hilarius: hic quidem thesaurus gratis inuenitur: euangeliorum enim prædicatio in absoluto, idest in manifesto est, sed vtendi, & possidendi huius thesauri cum agro potestas non potest esse sine precio, quia cœlestes diuitiæ non sine damno seculi possidentur. Alij di-

A cunt, quòd thesaurus absconditus est desiderium bonorũ cœlestium: ager autem est ipse labor virtuosus sine quo nõ habentur bona cœlestia: debet autem abscondi ne propter inanem gloriam bona opera fiant. Sic dicit Gregor. in ho. thesaurus in agro absconditus, est cœleste desiderium: ager vero in quo thesaurus absconditur est disciplina studij cœlestis quem, scilicet thesaurum, s. cum inuenit homo abscondit, in præsenti enim vita, quasi in via sumus qua ad patriã pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum, quasi quidam latrũculi obsident: deprædari, ergo desiderat, idest deprædationem pati, qui thesaurum publice in via portat. Hoc autem dico non, vt proximi nostri operà nostra non videant, sed vt per hoc, quod agimus laudes exterius non quæramus: agrum profecto venditis omnibus comparat, qui carnis voluptatibus renuncians, cuncta sua desideria p cœlestis disciplinæ custodiam calcat. Alii dicunt, quòd thesaurus

B saurus absconditus est ipse Christus, quia deitas eius in carne latuit. Ager autem est ipsa caro occultans diuinum verbum, vel potius sacra Scriptura in qua occulte continetur notitia de Christo, qui autem per studium sacræ Scripturæ notitiam de Christo habet, præ dulcedine huius cognitionis cæteras comparationes deserit, vt huic studio mancipetur, & hoc est omnia vendere, vt agrum possideat. Sic dicit Hie. Thesaurus iste in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi, aut Deus verbum est, qui in carne Christi vr absconditus, aut sanctæ scripturæ in quib. reposita est notitia saluatoris. De hoc aũt Aug. ait. hũc thesaurum dixi in agro absconditum, s. duo testamenta in Ecclesia, quæ cum quis ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere, & vadit, & vendit omnia sua, & emit illum, i. cõtemptu temporalium comparat sibi ocium, vt sit diues cognitione Dei Alii dicunt, quod in ista parabola signatur quintus status ec

C clesię. s. quia postquam expulsis hęreticis fuit diuulgata fides in orbem terrarum per prædicationem sanctorum: multi viri valentes, & periti in doctrinis Philosophorum, conuersi ad fidem Christi inceperunt se exercere, & suam scientiam conuertere ad vtilitatem, & regimen animarum, sicut fuit Aug. & alii prælati, & viri docti tempore suo, & tunc thesaurus absconditus in agro vocatur præmiũ cęleste: ager in quo absconditur est exercitatio in docendo, & faciendo alia ad regimen animarum, iste autem ager idest ista occupatio regiminis animarum emitur venditis omnibus propter thesaurum ibi latentem, eo quod propter desiderium regni cęlestis isti prælati, & viri docti dimissis omnibus fere, quæ ad curam rei familiaris pertinebant, soli desiderio, & studio proficiendi proximis in regimine animarum vacabant: omnes istę expositiones sunt conuenientes, sed prima est magis literalis.

D

Thesaurus inuentus sub terra cuius sit. *Quęst. LXI.*

QVæretur cum dicatur, quod ille, qui inuenit thesaurũ in agro emit agrum, in quo innuitur, quod non posset aliter habere thesaurũ. & est dubium de thesauro inuento cuius sit. Dicendum, quod eorum, quę inueniuntur quędam sunt, quæ nunquam fuerunt alicuius, idest actualiter ab aliquo possessa, sicut sunt lapilli inuenti in litore maris & gemmæ inuentæ in capitibus piscium, vel minerę metallorum inuentę in visceribus terræ, & talia primo occupanti conceduntur, quia per occupationem transeunt in dominiũ cum nullius vnquam fuerint. Alia sunt, quæ fuerũt alicuius & tamen iam nullius sunt, quia pro derelicto habentur, & talia etiam primo occupanti conceduntur, quando tamen

E habeantur pro derelicto, & quando non, & quæ sunt signa ad hæc dictum est. supra. 6. q. 42. Alia sunt, quæ pro derelicto non habentur, & ista quando inueniuntur non efficiuntur inuenientis, sed restituenda sunt, de quo ibidem dictum est. De thesauris autem dicendum, quod thesauri absconditi in terra alicuius fuerunt, etiam non ponebantur absconditi, vt pro derelicto habeantur, sed potius; vt melius seruẽtur, ideo non efficiũtur inuenientis absolute, quasi pro derelicto habeantur. Sed dicendum, quod aut sunt thesauri a longissimo tempore absconditi aut a pauco tẽpore, de quo potest haberi coniectura ex loco, & circunstantiis eius, & ex ipso thesauro, s. an sint ibi noua vel vetera, vt si sit ibi moneta incognita, vel vasa talis figuræ qualia nostra non vidit ętas, ar

guendum

guendum est antiquissimum esse thesaurum: si a contrario arguendum est eum esse a paruo tempore absconditus, ita vt putetur super esse dominum eius, vel eos, qui de iure succedere debent, non efficitur thesaurus ipsius inuenientis quantum ad aliquid, vel etiam domini agri si in alieno agro infossus sit, sed iudicabitur de illo, sicut de re inuenta super terrã quod restituatur, immo potius, quã de re alias inuẽta, quia de illa potest credi interdum, quod habeatur pro derelicto, sed nunquam de thesauro, quia qui abscondit voluit eũ diligenter obseruare. cum ergo, nec pro derelicto habeatur nec domino careat non potest effici inuenientis, sed integre restituere tenetur, fiet ergo de illo, sicut de cæteris rebus inuẽtis, vt dictum est supra 6. c. q. 42. Si autẽ sit thesaurus antiquus, cuius verisimiliter credatur non superesse dominum, nec aliquos ad quos de iure succedere pertineat, quia dato, s. quod supersint in decima, vel duodecima generatione, non potest tamen sciri, qui illi sint, vel an fuerint regionis illius, vel alterius, debet thesaurus iste effici totus inuentoris, sicut res, q̃ in nullius bonis est, quia licet iste thesaurus aliquando habe ret dominum, iam non habet dominum, & idem iuris est ac quasi dominum nunquam habuisset, vt efficeretur totus inuentoris. Iura tamen humana ad scandala tollenda aliter disposuerunt, s. q̃ siquis thesaurum inuenit in prædio, siue loco proprio, aut in alieno. Si in proprio statim efficitur ipsius inuentoris. Si autem in alieno, aut ille est locus priuatus s. alicuius personę priuatæ, vel est publicus, siue sacer. Si est locus priuatus, aut ille, qui inuenit a casu inuenit, vel, quia studio quęrebat putans esse ibi thesaurum. Si a casu inuenit dimidius fit inuentoris, & dimidius domini agri, siue loci. Si vero studiose quęsiuit, & inuenit eum in agro alieno, totus thesaurus efficitur domini agri. Si autem locus est sacer, vel religiosus, & inuenit thesaurum quis fortuito ibi, totus est inuentoris, vt Instit. de rerum diui. in §. thesaurus, Et C. de thesauris lib. 10. l. 9. & idem dicit gloss. 14. q. 5. c. si quid inuenisti. talis autem lex erat tempore Christi, & ideo ille, qui thesaurum inueniebat in agro alieno emebat agrum, vt posset totum thesaurum pro se libere habere, & ad hoc vendebat vniuersa, quæ habebat, vt posset agrum emere pro precio thesauri.

An thesaurizare sit peccatum. Et an liceat parentibus pro filijs thesaurizare aliqua. *Quæst.* *LXVII.*

QVæretur an thesaurizare sit peccatum. Dicẽdum, est, q̃ hic sunt duo. Primum est an possit aliquis thesaurum facere. Secundum est an liceat abscõdere illum. Circa primum dicendum, quod thesaurus accipitur iuxta nomen suum pro auro deposito, vnde dicitur thesaurus, i. positio auri, sed inde accipitur p extẽsionẽ, vt quãlibet pecuniã cõgestã, et repositã thesaurũ appellemus cuiuscũq; metalli sit. Duo aũt importat thesaurus, s. multitudinẽ, & repositionem. Nam si pauca pecunia sit reposita thesaurus nõ appellabit, ẽt si multa pecunia cõgesta sit, & tñ si ad vsum, & quotidianas expensas assumatur non dicitur thesaurus, quia nõ est reposita. De primo patet, quia Iob 38. dicitur nunquid ĩgressus es thesauros niuis, aut thesauros grãdinis aspexisti? i. quia niuis, & grandinis in loco suo copia magna congesta est. De secundo patet quia, dicitur Psal. 32. congregans, sicut in vtre aquas maris, & ponens in thesauris abyssos, i. abyssi, quæ sunt profunditates aquarum sunt velut in thesauris, eo quòd sunt custoditæ in profundis, & Psa. 134. qui producit ventos de thesauris suis, i. Deus ducit ventos de latibulis occultis, s. de locis cauernosis in quibus gignuntur: ad quæ loca homines non accedunt, & sic sunt loca illa, quasi thesauri absconditi. Et quia ea, quæ diligenter absconduntur ad aliquem finem reseruantur: requiritur etiam ad rationem thesauri, quòd ad aliquid conseruetur. sicut dicitur Iob 38. nunquid ingressus es thesauros niuis, & cætera, & sequitur, quę reseruaui in tempore hostis in die pugnæ belli. Hoc mõ ꝓprie, & stricte thesaurus dicitur copia auri congesti, aut pecuniæ alicubi repositæ ad aliquem finem reseruatæ: interdũ tamen thesaurum vocamus pecuniam quantumcunque repositam etiam si pauca sit. Vnde quidquid habent parentes & non expendunt, sed reseruant pro filiis dicitur thesaurus 2. Cor. 13. s. parentes debent thesaurizare filiis, & non filii parentibus, i. parentes debent aliquid reseruare in quo filii suc-

F cedant eis morientibus. His suppositis dicẽdum, quod si sumatur thesaurus large pro quacunque pecunia reposita, quę non expenditur etiam si pauca sit: licitum est thesaurizare, cum licitum sit parentibus congregare aliqua in quibus filii succedant: immo est debitũ quoddã naturale, quia sicut parentes tenentur alere filios necessitate naturæ, quando paruuli sunt ne pereant, ita, & cum fuerint adulti tenentur eis prouidere in aliquo, cum non possint per se omnia ad sufficientiam habere, nisi aliquid ab aliis acceperint, & ita dicitur 2. Cor. 13. nec filii debent thesaurizare parentibus, sed parentes filiis, ergo parentes debent thesaurizare filiis, & sic tenentur, quia debere debitum dicit, quod autem debetur, necesse soluendum est: non tamen est tale debitum quale illud quo tenentur ad alendum eos, quando paruuli sunt. An tamen vt filiis thesaurizet teneatur pater manere in seculo, & impe-
G diatur aliquo tempore ingredi religionem, sicut impediretur nutrimento filiorum paruulorum declaratum est supra 8. c. q. 68. Etiam licitum est thesaurizare reseruando aliquid, quod non est necessarium ad vsus quotidianos, pro necessitatibus, quæ occurrere possunt extraordinarie: nam nõ est necesse, quod homo solum illa habeat, quæ ei necessaria sunt pro quotidiana sustentatione considerata cõditione status sui, sed vltra aliquid reseruare licet autem accipiatur thesaurus pro magna copia auri, aut congestę pecunię, quæ magna sit, non solum absolute, sed etiam ratione status personę. Dicendum est; quod aut cõgeritur thesaurus ille, vt quis prę diuitiarum magnitudine potẽtior effectus cęteros subiicere sibi possit, aut ob aliam causam. Si primo modo non licet thesaurizare, quia mortale est, quia non solum magnas diuitias, sed paruas ad hunc finem possidere velle mortale est, & prohibetur Deuteron. 17. s. non habebit rex vxores plu
H rimas, quæ alliciant animũ eius, nec argenti, & auri immensa pondera. si ergo regi, qui potentior, & gloriosior esse debet non licet thesaurizare, vt superbiat: a fortiori, nec cæteris licebit. Et patet, quod vetatur thesaurizare ad istum finẽ, quia immediate hoc dicitur. nõ multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero subleuatus. Si autem ob aliam causam. idest propter necessitates, quæ in futurum euenire possunt, aut est illa magnitudo secundum conditionem personę thesaurizantis, idest quia non excedit statum eius, aut excedit. Si non excedit non videtur esse peccatum, saltem non est mortale, licet interdum posset esse veniale, & hoc, nisi vt conseruet thesaurum illum cesset interdum a subuentione pauperum in casu, in quo eis obligetur subuenire. Si aũt vltra conditionem status sui, & necessitatũ quæ verisimiliter præsumi pñt thesaurizare vult, pertinet ad auaritiam, tamen est peccatum mortale, nisi, vt istũ the-
I saurum congreget velit acquirere iniuste, vel retinere, quã do tenetur pauperibus subuenire; & iste proprie peccat per super abundantiam solicitudinis de crastino supra 6. c. Ad secundum dubium dicẽdum, quod determinatio huius dependet a pręcedenti: nam thesaurum terrę infodere non est nisi ad conseruandum illum, conseruare autem pecuniam non est illicitum, nisi quando fuit illicitum illam congregare, & idem per prædicta apparebit, quãdo fodere thesaurum terræ peccatum sit. Aliqui autẽ putant, semper hoc esse peccatum, quia thesaurus sic infossus perit, quod est inconueniens. Dicendum q̃ hoc est per accidens, quia qui thesaurum terrę infodit, non ideo infodit, vt periret, sed vt saluaretur, & tanto magis illud saluare voluit quanto magis occultauit, quia vero illo moriẽte maneret thesaurus abscõditus, & periret, p accidẽs fuit, iõ nõ reddit ex hoc actus occultãtis illicitus, cũ hoc nõ intẽderit, sed potius cõtrariũ. An
K vero thesauri alij sint terræ infossi, q custodiant a dęmonibus q̃bus fuerint cõmissi, & c. q̃ circa hoc cõtra astrui solẽt, libro nostro de natura dęmonũ, vel de incitatione dr: si autẽ aliqs thesaurus sic terræ obruat sẽper illicitũ est, s. q̃ in operibus nostris dęmones ꝑsides habeamus, q̃ sine expressis pactis nõ fit. *Iterũ simile.* Hic ponitur septima, & vltima parabola istarũ, q̃ vr oñdere statũ finalẽ ecclesiæ, s. in fine seculi in extremo iudicio, & dr. *Simile est regnũ cælorũ.* i. status ecclesiæ militãtis. *Sagena missa in mare.* Sagena genus retis est, q̃ magnã pisciũ copiã capiat, sic dicit Abacuc primo, s. ꝓpter hoc immolabit sagenę suæ, qa in ea incrassata est pars eius, i. ꝑ eã accepit multitudinẽ pisciũ, vel diuitiarum quibus incrassatus est. *Et ex omni genere piscium congregantis.* Idest sa- *Positio 7. parabola, & eius expositio.*

sapienti,

ſcipięti,q̃a indifferenter ſagena ſuſcipit non diſtinguens pi ſces quos capiat. *Quam cum impleta eſſet educentes.* Non enim prius ſagena trahitur ad litus, quam piſcatores putēt eām plenam, vel non poſſe aliquid vltra prehēdere. *Et ſecus litus ſedentes.* i. iuxta litus: ſecus accipitur interdum pro aliter, & interdum pro iuxta, ſicut ſupra in litera dicitur, quod ſemen aliud cecidit ſecus viam, & Pſal. 1. dicitur quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, i. iuxta decurſus, iuxta litus piſces eliguntur, ne cogantur piſcatores laborare foris rete trahentes, etiam vt piſces malos quos abiiciunt in mare proiiciant.

Elegerunt bonos in vaſa ſua. Ideſt poſuerunt in ſuis repoſitoriis. *Malos autem foras miſerunt.* Ideſt extra ſagenā, & ēt in vaſis ſuis illos non receperunt. *Sic erit in conſummatione ſaculi.* Hic applicat Chriſtus parabolam iſtam ad propoſitum exponens eam, ſcilicet quod ſic erit de hominibus bonis, & malis in fine ſeculi, ſicut de piſcibus collectis in reti. *Exibunt angeli.* Ipſi ſunt adminiſtratorii ſpiritus ad Heb. 1. & ideo faciūt quidquid Deus iubet Pſ. 102. ſcilicet benedicite domino omnes angeli, potentes virtute ad faciendum vocem ſermonum eius, & iterum, qui facitis voluntatem eius.

Et ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Hoc erit poſt ſententiam datam in generali iudicio, quia ante hoc non erunt penitus ſeparati.

Et mittent eos in caminum ignis. Ideſt in flammam gehennę. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Ideſt per iſtas duas pœnas ſignantur omnes pœnę inferni, vt dictum eſt ſupra 8. ca. q. 37. & q. 38. dicetur magis de his infra 25. cap.

Quid Chriſtus intenderit per iſtam parabolam ſagenæ, & ad quid ponit eam. Quæſt. LXVIII.

QVæretur circa hoc quid Chriſtus intenderit per iſtam parabolam, & ad quid ponit eam. Quidam dicunt, quòd iſta venit ad ſupplementum cæterarum, nam in præcedentibus oſiderat veritatem fidei, & prędicationis apoſtolicę, & vigorem eius, hic autem agit de virtute morū vt non putemus per ſolam fidem ſine opere poſſe ſaluari, quia fides ſine operibus mortua eſt Iac. 2. Sic dicit Chry. ſuper Mat. ſ. poſtquam per prædictas parabolas euangelicas prædicationem commendauerat, vt non confidamus in prędicatione ſolum, nec fidem ſolā nobis exiſtimemus ſufficęre ad ſalutem, aliam parabolam ſubdit dicens, ſimile eſt regnum cœlorum ſagenę, &c.

Sed dicendum, q̃ licet hęc vera ſint: tamen hic dubitandum non eſt de ſenſu parabolę, cum Chriſtus illam expoſuerit, & debet intelligi de vltimo ſtatu eccleſię, immo de fide eccleſię, cuius finis eſt ipſa conſummatio ſęculi, & hoc, quia poſt legem noui teſtamenti nullum tempus erit, ideo neceſſe eſt, quod conſummatio eius ſit ipſum iudicium, & vniuerſalis reſurrectio. Et dicitur regnum cęlorum eccleſia militans, nam pro triumphanti non poteſt accipi quia illa ſolos bonos habet, & qui ſemel ibi fuerit nunquam foris mittetur, & tamen de iſta ſagena multi foris mittuntur. Sic Grego. dicit in homi. quod ſæpe in ſacris ſcripturis regnum cœlorum præſentis temporis eccleſia dr̄. iſta eccleſia dr̄ ſagena q̃a ſagena in mare mittitur a piſcatoribus, & piſcibus impletur, mare autem præſens ſęculum eſt in quo quotidiana actionum noſtrarum fluctuoſa turbatio eſt, & eccleſia militans ſolum eſt in hoc ſeculo, ſicut ſagena in ſolo mari piſces colligit, & non in litore: piſcatores ſunt prædicatores, ideo Chriſtus quādo primos prędicatores vocauit dixit, faciam vos fieri piſcatores hominum ſupra 4. c. & ſic poteſt etiam ſagena non ſolum eccleſia, ſed ipſa prædicatio euangelica dici, quia ſicut ſagena ex multis filis ſibi intextis contexitur, ita euangelica prædicatio teſtimoniis vtriuſque teſtamenti inuicem ſe contrahentibus, & concatenantibus complectitur, nam ſacra ſcriptura eſt, ſicut rota in medio rotæ Ezech. 1. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. ſ. impletur Iere. Vaticinium, ſ. ego mittam ad vos piſcatores multos, & piſcabuntur vos, nā poſtquam audierūt Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes ſequimini me, faciam vos fieri piſcatores hominum contexuerant ſibi ex nouo, & veteri teſtamento ſagenam euangelicorum dogmatum, & miſerunt eam in mare huius ſęculi, quæ vſque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de ſalſis, & amaris gurgitibus quidquid inciderit, i. bonos, &

Quare eccleſia militans ſagenæ aſſimilet.

A malos, & hoc Chriſtus innuit infra in litera, dicens omnis ſcriba doctus in regno cęlorum, ideſt in nouo teſtamēto, vel in eccleſia militanti, ſimilis eſt patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera, i. probationes ex nouo, & veteri teſtamento, vt cōiter ſolet exponi. Etiam ſicut ſagena piſces non diſcernit, ſed piſces indifferenter capit, ita prædicator indifferenter bonis, & malis verbum Dei proponit, nec eſt in poteſtate ſua quis illo verbo capiatur, ſed quem Deus in rete introduxerit ille capietur. Sic dicit Chry ſo. ſup Mat. ſ. nam ſicut qui retia iactat in aquam neſcit quos piſces comprehenſurus eſt, ſic & doctor, qū diuini ſermonis retia ſup populum iactat, neſcit qui ſunt acceſſuri ad Deum, ſed quoſcunque Deus excitauerit illi adhęrent eius doctrinæ. Si autem accipiatur iſta ſagena pro eccleſia militanti, eſt verum, quod piſcatoribus committitur, quia paſtoribus, & pręlatis qui ſunt piſcatores commiſit Deus totam hanc eccleſiam re-
B gendam Actu. 20. ſ. attendite vniuerſo gregi in quo Spiritus Sanctus poſuit vos epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit Deus ſanguine ſuo: intra hāc ſagenam piſces multi colliguntur, quia doctrinæ euangelię multi crediderunt, etiam plures, quam ſaluandi, vt dicitur Pſal. 39. ſ. annunciaui, & locutus ſum, i. annunciaui verbum euangelicæ prædicationis, & multiplicati ſunt ſuper numerum. i. ſuper numerum ſaluandorum, quia maior eſt numerus credentiū quam electorū, & quia ſuper multitudinē arenæ maris creſcunt credentes Pſal. 138. ſ. dinumerabo eos ſuper arenā, & multiplicabuntur, omnes tamen ſic numerati non ſaluātur, quia multi ſunt vocati, pauci vero electi. ſ. 20. & tamē quiſquis ſaluari debet, neceſſe eſt, quòd intra iſtam ſagenam ſit, quia ſicut nemo ad litus trahitur, nec in vaſa piſcatorum reponitur, niſi qui ſagenam intrauerit, ita nemo ſaluabitur, qui intra eccleſiam repertus nō fuerit. De hoc dicit Grego.
C in hom. ſancta eccleſia ſagenæ comparatur, quia & piſcatoribus eſt commiſſa, & per eam quiſque ad æternum regnū a præſentis ſæculi fluctibus trahitur, ne æternæ mortis profundo mergatur. quæ ex omni genere piſcium congregat, quia ad peccatorum veniam ſapientes, & fatuos, liberos, & ſeruos, diuites, & pauperes, fortes, & infirmos vocat. Dicit autem, quam cum impleta eſſet educentes quia eccleſia vniuerſalis militans in ſæculo hoc manere permittitur quouſque impleta ſit, i. cōpleatur numerus electorum, non. n. fraudabitur ſuperna Ieruſalem mr̄ noſtra numero ciuium quē præfiniuit inſcrutabile Dei cōſiliū: quo impleto eccleſia non manebit: nam eccleſia ſimul bonos, & malos continet: mali autem propter ſeipſos non conſeruantur, quia non ſunt, niſi vt mittantur in caminū ignis, ſed ideo reſeruantur, quia bonis admixti ſunt, & eis neceſſarii, vel vtiles ſunt, vt patet in parabola zizaniorum. ſ. in lr̄a. Completo, ergo numero bo-
D norum cum non ſit neceſſe, vel vtile eos manere hic: neceſſe eſt, q̃ ſi eccleſia maneret, quod pp ſolos malos maneret, ſed Deus nihil agit pp ſolos malos, ergo neceſſe eſt, q̃ completo numero electorum, finiat eccl'ia vl'is militans, & fit pariter conſūmatio ſęculi. Sic dr̄ ad Ephe. 4. vbi apl's ponit omnes partes eccleſiæ miniſteriales, quæ integrant, & regunt eccleſiam, ſ. quoſdam quidem dedit apoſtolos, alios euangeliſtas &c. & ſequitur donec occurramus in virum perfectum: in menſuram plenitudinis Chriſti, i. durabit iſte ordo eccleſiaſticus quouſq; occuramus in virum perfectum, i. compleat corpus Chriſti myſticum, quod eſt congregatio omniū electorum ſub capite ſuo Chriſto, hoc ergo eſt ſagenam manere in fluctibus, i. eccleſiam militātē in pn̄ti ſcl'o quouſq; impleat, ſ. nūerus electorū. Q̃d aūt ſagena ad litus trahit, eſt eccleſiam venire ad cōſūmationē ſeculi, quia iam nemo intrat in ſagenā, quia nullus vltra intrat in eccleſiam, ibi autem pi-
E ſcatores eligunt bonos in vaſa, malos foras mittunt, quia in eccleſia tam boni, quam mali ſub vnitate fidei, & ſacrorum cōione manebunt, ſed boni in vaſe recondunt, i. in ęterna beatitudine recipiuntur: mali vero mittuntur foras, ideſt, non recipiunt interius: nam nunquam erūt intra ad hoc, q̃ poſſint foras mitti, & tamen ſcriptura accipit pro eodem foras mitti, & non recipi interius, ſiue foris manere, vt patet Luc. 13. ſ. contendite intrare per anguſtam portā, quia multi quærent intrare, & non poterunt: cum autem intrauerit paterfamilias, & clauſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſare, domine aperi nobis, & reſpondens dicet neſcio vos, & ſequitur. ibi erit fletus, & ſtridor dentium cum videritis

Abraam,

Abrahã, Isaac, Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem foras expelli. & sic prius dixit, quod non aperiretur eis ostium, & postea dixit, quod foras mitterentur, quasi idẽ sit vtrunque De hoc Grego. in hom. dicit: sagena tũc vniuersaliter impletur, cum in fine suo humani generis summa concluditur, sicut. n. mare seculum, ita finem seculi significat litus maris, in quo, s. fine boni pisces in vasis eliguntur: mali proijciuntur foras, quia electus quisque in tabernacula æterna recipitur, & æterni regni luce perdita ad exteriores tenebras reprobi retrahuntur: nunc enim malos bonos, quia quasi permixtos pisces fidei sagena continet, sed litus indicat quid sagena Ecclesiæ detrahebat. Sciendum tamen, quod non manet eadem omnino similitudo sagenæ ad Ecclesiam, quia piscatores pisces bonos a malis secernunt in litore, qui eos in sagena sua ceperunt in æquore, nunc vero prædicatores diuini verbi in Ecclesia pisces capiunt, quia homines piscantur, supra 4. & Luc. 5. & tamen non secernent ipsi malos a bonis in litore, sed potius erunt de numero secernẽdorum, quia Angeli hoc facient, vt patet in litera, s. exibunt Angeli, & separabunt, &c. Ratio huius est, quia in hac vita quidam homines sunt ministri Dei respectu aliorum, sicut ipse ordinauit principatum in Ecclesia quosdam quidem dans Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, et Doctores ad consummationem ministerii. i. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. Post istud autem seculum aliis ministris Deus vtitur, cum iam non sit necessarium ministeriũ hominis alteri homini, & conuenientiores ministri sunt ad hoc Angeli, quam homines, qui a homines sunt ipsi, qui discernentur, siue boni, siue mali, sicut de Angelis ante facta est discretio, quia in sui principio boni steterunt, mali vero ceciderunt, & postea nulla mutatio facta est status in eis.

In quo differt ista parabola ab illa tritici, & zizaniorum. Quæst. LXIX.

QVæretur in quo differt ista parabola a parabola tritici, & zizaniorum. Nam magna similitudo est in eis, quia sicut ibi triticum, & zizania simul manent in agro, ita hic in sagena boni, et mali pisces simul manent. Secundo quia sicut ibi tempore messis separãtur zizania a tritico, ita hic in litore secernuntur boni a malis. Tertio, quia sicut ibi horreum suscipit triticum, & zizania foras manent, & cremantur, ita hic boni pisces reponuntur in vasis, mali autem foras mittuntur. Quarto, quia vtrobique ponit Christus de Angelis suis, quod segregabunt bonos a malis, & mali mittentur in caminum ignis vbi erit fletus, & stridor dentium, & in alijs parabolis non ponit hoc, vnde non reperitur inter aliquas duas aliarum tanta similitudo, sicut inter has. Dicendum, quòd est similitudo inter istas parabolas in modo, & tamen differunt in fine suo, quia per parabolam zizaniorum licet omnes mali significati possint, tamen præcipue significãtur hæretici, & ob hoc zizania sunt, quia ab alijs discrepant: nam sicut triticum, & zizania aliquam similitudinem habent a principio, quando sunt herbæ, vt dicit Hiero. postea in formatione spicarum distinguuntur, ita hæretici intra Ecclesiam se occultãt sub velamine vnitatis fidei, postea tamen per erronea dogmata sua a Catholicorum Ecclesia se discretos esse ostendunt. & sic ponitur ibi principaliter pœna hæreticorum, & schismaticorum: hic autem agitur de iniquitate operis, s. quia licet rectitudo fidei teneatur, nõ sufficit ad vitam æternã, nisi quisq; bonus piscis esse voluerit & ideo hic non ponitur alia diuersitas piscium, nisi q; quidã boni, & alii mali erant, intra eãdem tamen sagenã viriq; continebantur. Sic dicit Chrys. super Matt. s. quid autẽ distat ista parabola a parabola zizaniorum, & hic quidẽ, & il lic saluantur. hic autem pereunt, sed illic quidem propter prauorum dogmatum hæresim, hic autem propter vitæ nequitiam propter quam quamuis in piscatione capti, idest, cognitione Dei fruentes nõ possunt saluari. Aliter potest dici, quod etiam si vtraque parabola intelligatur de omnibus malis, differt ista ab illa, quia ista ponitur contra malos q fo lum mali sunt, alios, tñ non perturbãt, illa autem ponitur cõtra malos. quorũ malum est principium, quòd bonos infestant, & diuersa quidem pœna istorum est saltem in magnitudine. Et hoc patet, quia hic dicitur de piscibus bonis, & malis, qui intra eãdem sagenam sunt, & nulla aduersitas

F fieri ponitur his ab illis, in parabola enim zizaniorum non dixit Christus triticum bonum est, & triticum malum, sed triticum, & zizania: nam non solum zizania non prosunt, sed quod deterius est tritici sinceritatem corrumpunt, & agrum in quo sunt lędunt, & ideo diligenter segregantur. Et hoc aliqualiter patet, quia in expositione parabolæ zizaniorum, dixit Christus, mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, scandalum autẽ dicit offensionem, & aliquid nociuum: hic autem nihil de scãdalis dicitur, sed solum de bonis, & malis, s. quòd separabunt Angeli malos de medio iustorum, ideo conueniens fuit poni istas duas parabolas distinctas,

G *Quomodo dicitur, quòd exibunt Angeli, & separabunt malos quia infra dicitur, quod Christus separabit eos. Et qua Deus per seipsum, & quæ per ministros suos faciat. Et quod in die iudicij duplex erit separatio. Quæst. LXX.*

QVæretur qño dicitur hic, q; exibunt Angeli, & separabunt malos, &c. quia infra 25. dicitur quòd Christus illos separabit, s. sedebit filius hominis in sede maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos, sicut pastor segregat oues ab hædis. Dicendum est, quòd Angeli realiter facient istam separationem, qa ita dicitur hic, & supra in litera, & tamen Christus dicetur eã facere, quia imperabit illã fieri, sicut dicitur quòd Salomon ædificauit, vel fundauit templum Domini, 3. Reg. 6. Idest, Aedificari iussit operariis. Pro quo sciẽdum, q; aliqua sunt
H quæ solum per Deum fieri possunt, eo quòd exigunt infinitam potestatem, sicut creare sæculum, suscitare mortuos, iustificare impium, & generaliter quodcunque miraculũ facere, cum omnia exigant infinitam ptãtem, sed illa non potest cõicare creaturę, quia cõicaretur ei esse Deum, ideo quãdo talia dicitur Deus facere, tenendum est, quòd per seipsum agit. Alia autem sunt quæ per alios fieri põt, vt conseruare homines a ptãte dæmonum, eripere a periculis, mouere de loco ad locum, apparere, loqui, reuelare secreta, & similia, & de talibus dicendum est, quòd Deus non facit illa per se, sed per ministros, quia ad dignitatem magni Domini spectat multos habere ministros, qui faciãt, quod ipse vult, ne cogatur per se omnia facere, quia tunc non distingueretur seruus a Domino, & subditus a principante: nemo aũt plures ministros habet quam Deus, Dan. 7. s. Millia milliũ ministrabant ei, immo non est numerus eorum, Iob 25. i. Nun quid est numerus militum eius, i. ministrorum qui militãt ei, i. ministrant, & isti faciunt quod ipse iubet, Psal. 102. s. dicet Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes virtute; facientes verbum illius, sic autem est segregare malos de
I medio iustorum, & ponere eos in camino ignis: iõ non facit hoc Deus per se, sed iubet, & quãrum ad hoc, facere dicitur quia est principium a quo est motus, sic interdum quod exibunt Angeli, s. mandãte Christo, sic dicitur supra in litera, mittet filius hominis Angelos suos, & colligẽt de regno eius omnia scandala. Sic dicit Chrys. super Mat. Exibunt Angeli, &c. quãuis alibi dicat, quod ipse, segregabit eos, sicut separat pastor oues, sed hic Angelos hoc facere dicit, sicut in parabola zizaniorum, s. per imperium, sicut ibi, immo eadem separatio erit ista, & illa, quia vtraque est ipsa discretio malorum a bonis in finali iudicio. Aliter potest dici, quod duplex separatio erit in iudicio bonorum a malis, vna erit ante iudicium qua scilicet boni statuentur ad dexteram, & mali ad sinistram, vt ibi indicentur, alia erit cũ finito iudicio colligentur boni ad vitam æternam, & mali ad gehennam. Prima faciet Christus per se per solam voluntatem iubens. Se-
K cunda fiet executiue per Angelos, & de vtraque patet, infra 25. Nam de prima dicitur quod sedebit filius hominis in sede maiestatis suę, & congregabuntur ante eũ omnes gentes, & segregabit eos, sicut pastor segregat oues ab hædis: & postea sequitur ibi disceptatio iudicialis, scilicet, quid Christus dicet bonis, & quid malis, & postea completo iudicio sequitur separatio alia, s. ibunt hi in supplicium æternum: iusti aũt in vitam æternam. De ista secunda separatione non dicitur ibi per quem fiet, & ista est de qua dicitur, quod fiet per Angelos, quia idem est quod ibi dicitur, ibunt in supplicium æternum, & quod hic dicitur, s. mittent eos in caminũ ignis & tamen non est inconueniens vtraque separationem fieri

executionę

executiue per Angelos, imperatiue autem per Christum, vt dictum est præcedenti solutione.

Qui sunt isti Angeli, qui separabunt malos de medio iustorum. *Quæst.* *LXXI.*

QVæretur qui Angeli sunt isti qui separabunt malos de medio iustorum. Aliqui dicunt, quod erit separatio ista ad hoc quod singulis detur locus debitus, & qa tam bonis, quam malis locus assignandus est, dicunt quod Angeli boni portabunt bonos ad vitam æternam. Angeli autem mali portabunt malos, quia ad ipsos pertinet esse ministros pœnarum, quia mali illos habebunt in pœnis tortores, quos in peccatis habuerunt incentores, & tamen Angeli boni non tentant hominem ad malum, sed Angeli mali, quorũ officium est tentare: vnde tentatores vocantur supra 4. ſ. Et accedens tentator: nihil aliud enim occupationis habent, nisi quærere quomodo nos deuorẽt, 1. Pet. 5. ſ. Aduersarius vester diabolus circuit quærens quem deuoret, ergo mali Angeli cruciabunt ibi peccatores, Etiam quia non competit dignitati Angelorum bonorum, quod ipsi sint ministri in pœnis damnatorum, sed excellentior ad ministratio eis competere debet. Sed dicendum, quod non stat, de bonis enim an post iudicium ab Angelis bonis portentur ad locum beatitudinis dicetur infra 73. quæst. De malis autem dicendum, ꝙ non separabuntur a bonis in mysterio malorum Angelorũ, sed bonorum: nam dicitur in litera, exibunt Angeli, & separabunt malos. Dæmones tamen non vocantur in sacra scriptura Angeli absolute, sed Angeli mali, vel spiritus nequam vt Psal. 77. ſ. Misit in eos iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos, & 1. Pet. 16. & 18. dicuntur spiritus mali, vel nequam. & tamen hic vocantur Angeli absolute, Angeli ergo boni sunt. Item quia supra in littera dicitur, mittet filius hominis Angelos suos, & tamen dæmones non vocarentur Angeli Dei, etiam si vocarentur Angeli absolute. De Angelis malis dicendum, quod non pertinet ad eos punire damnatos post diem iudicii, sed hic nobis in via deputati sunt Angeli mali ad exercitium nostrum tentãdo, & vexando & nocendo, & ideo etiam in inferno ipsi animas damnatorum interim torquent, & de hoc intelligitur illud, ſ. quod eosdem habebunt in pœnam tortores, quos habuerunt in culpa incentores. Post diem autem iudicii cessat omnis ministratio dæmonum, vnde ipsis non torquebunt animas, sed ipsi torquebuntur, sicut & damnati, & non torquebuntur ab Angelis bonis. sed Deus succẽdet, i. iubebit; quod maneat incẽsus ignis ille inferni in æternum, & damnati alligati illi igni torquebuntur semper manentes, quia tamen post iudicium reducendi sunt ad gehennam ad quam ipsi sponte non ibunt, necesse est, quod ab aliquo portẽtur, & qa Angeli mali in animo habent ministrationem super damnatos, portabunt eos Angeli boni, & relinquẽt in pœnis, vbi nullo tortore postea indigebunt, sed diuina iustitia succendet ignem, vt dictum est, nunc tamen ante diẽ iudicii cum competat dæmonibus torquere malos, ipsi quoque portant animas eorum ad gehennam.

Quomodo dicitur hic quod Angelus Domini separabit malos de medio iustorum, quia tunc non erunt mali cum iustis mixti, sed separati ab eis. *Quæst.* *LXXII.*

QVæretur quomodo dicitur hic, quod Angelus Domini separabit malos de medio iustorum, quia quãdo fiet extremum iudicium, non erunt mali inter iustos ad hoc quod separari possint de medio eorum, sed iusti erunt a dextris, mali autem a sinistris, infra 25. ſ. segregabit eos, sicut segregat pastor oues ab hædis, & oues quidem constituet a dextris, hædos autem a sinistris, & ibi dr̃ quid loquitur his qui a dextris sunt, & quid his qui sunt a sinistris. Dicendum, quod ista separatio non refertur ad id, quod fiet post iudicium, sed ad id, quod fiet ante iudicium: nam ante generalem resurrectionẽ mali mixti sunt bonis, nec possunt vnquam penitus discerni, in resurrectione autem incipient discerni: nam post iudicium erunt penitus separati quia mali in gehenna, boni vero in vita æterna erunt, in iudicio autẽ discerni incipient, ſ. quia boni erunt a dextris, mali autem

A a sinistris, infra 25. Etiam boni erunt sursum, i. in aere, mali vero deorsũ in terra, 1. ad Thess. 4. ſ. Rapiemur obuiã Christo in aera, & ibi cum Domino erimus. Angeli autem dicuntur separare malos de medio iustorum, quia (vt quibusdam placet) talis separatio vtraque fiet per Angelos; dato tamen ꝙ prima istarum fiat voce Christi solum, & sine Angelorũ ministerio est verum quod Angeli separabunt malos de medio iustorum, quia separatio ab eis incipiet; nam vsque ad mortem mali simul cum bonis manent, & etiam in morte sepulti simul iacent, & quia resurrectio quantum ad cõgregationem cineris corporum defunctorũ dicitur futura ministerio Angelico, ipsi incipient separare malos a bonis, & consummabunt separationem hanc, quando mittent eos in caminum ignis. Si autem dicatur, quod refertur hoc ad extremam separationem, solum quia dicitur, quod separabũt malos de medio iustorum, & mittẽt eos in caminum ignis,

B Dicendum, quod separant malos de medio iustorum, non tanquam essent in medio iustorum, sed vt non sint amplius in medio iustorum, sicut prius erant, quia iste est modus loquendi scripturæ, sicut dr̃ supra in ista, ſ. malos autem foras miserunt, idest non receperunt interius, & simile Luc. 13. dicitur de malis, quod videbũt bonos discumbere in regno Dei, se autem foras mitti, & tamen non poterunt foras expelli, quia nunquam intus erunt, sed dicitur expelli, i. non recipi intus.

Quare non dicitur de gloria bonorum, & quomodo portabuntur. *Quæst.* *LXXIII.*

QVæretur cum dicatur hic de separatione malorum, & bonorum, & ponitur pena malorum, & quod mittẽtur per Angelos in caminum ignis, quare non dicatur

C de gloria bonorum, & quõ portabũtur. Dici potest vno modo, quod hoc fuit quia Christus posuit supra, similem omnino parabolam de zizanijs, & ibi de vtrisque dixerat, ſ. quod eos qui faciunt iniquitatem mittent in caminũ ignis vbi erit fletus, & sequitur: Tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eorum, ideo non repetiuit hic Christus: principalius. n. intendebat hic innuere pœnam malorum, quam gloriam bonorum, quia magis homines imperfecti extrahũtur a malis timore penarum, quã desiderio gloriæ acquirẽdæ, magis ergo insistit comminationi pœnarum. Sic dicit Chrys. super Math. ſ. Ne audientes quoniam malos foras miserunt æstiment hanc pœnam non esse periculosam, per expositionem eius grauitatem ostendit dicens, sic erit in consummatione seculi, &c. Tertio, quia de malis dicitur hic, quomodo per Angelos mittentur in caminum ignis, & separabuntur a bonis: boni tamen non separabuntur ministe-

D rio Angelorum, sed per seipsos ibũt ad gloriam suæ beatitudinis Ratio dissimilitudinis est propter duo. Primo, quia mali inuoluntarie ibunt ad loca penarum, & oportet, quod trahantur. Secundo, quia corpora eorum sunt grauia, & nõ poterunt velociter ire ad loca gehennæ, si per se eundum esset. ideo ab Angelis, qui potentis, & velocis naturę sũt portabuntur. De bonis aũt secus erit. nam ipsi voluntarie ibunt ad loca sua, eo quod ad gaudium vadunt ad quod nemo inuitus vadit. Secundo, quia facile est eis subito ire, quo voluerint propter dotem agilitatis, ita vt facilius sit eis moueri, ꝗ igni sursum, & ideo nullo adiutore egebunt, vt ad loca beatitudinis vadant. & hoc innuitur 1. Thessal. 4. vbi dicitur, ꝙ boni ibunt in iudicio cum Domino in aere, quod non poterit fieri sine dote agilitatis, ideo licet mali ab Angelis portabuntur ad loca sua, non erit necesse, quod boni ab aliquibus portentur: vnde non oportuit de eis hic quicquam dici sicut de malis. *Intellexistis.* Hic ponitur conclusio intenta in

E omnibus istis parabolis: nam ideo Christus ista loquebatur, vt Apostoli illa intelligerent, ideo dixit. *Intellexistis hæc omnia?* Idest, Omnes istas parabolas. *Dicunt ei etiam.* Idest, Ita, hoc autem solis Apostolis dicitur: *Ait illis, Ideo omnis scribe doctus.* Idest, Omnis Doctor literatus, & instructus: nam scribam Hebræi vocant sapientem, sicut expresse sapientes magos vocant. *In regno cælorum.* Idest, In Ecclesia militanti & maxime in nouo Testamento. *Similis est homini patrifamilias.* Scilicet Quantum ad hoc, quod profert noua, & vetera. *Qui profert de thesauro suo noua & vetera.* Idest, Paterfamilias cui incũbit in cura alendæ familiæ debet habere ali-

quid

quid repositum ad sustentationem,& illud vocatur thesau-
rus,& in illo sunt noua,& vetera,idest,monet a noua,& ve-
tus,quia thesaurus copiam quandam dicit,& ideo ibi debet
esse de nouis:& veterib. ita qui plene doctus est,dēt de the-
sauro cordis sui proferre noua,& vetera, & hoc dixit pro-
pter multitudinem parabolarum,s.non sufficiebat dici vni
cam parabolam,nec vnicam intelligi,sed multas dici,& in-
telligi,quia qui doctus est debet scire,& dicere noua,& ve-
tera,i.de omni genere rerum.

Quare Christus quæsiuit hic intellexistis hæc omnia
Quæst. LXXIIII.

Quæretur,quare Christus quæsiuit hic intellexistis hæc
omnia. Dicendum,quòd omnes parabolas supra posi
tas Christus discipulis,et toti multitudini propone
bat,nunc vero recedente turba,vt ait Chryso. Christus ista
solis discipulis dixit: nam non quæreret Christus a turbis,
an intelligerēt hæc omnia cum ipse nollet,quòd hęc omnia
intelligerent,vt patet supra in litera,s.vt videntes non videāt
Etiam patet,quia responderunt isti,quòd intelligebant hęc
omnia,& tamen turbæ non intelligebant hæc. Sic dicit Hie
rony.super Mat.s.ad Apostolos enim ꝓprie sermo est,quos
non vult audire tm̄,vt populū sed intelligere, vt magistros
futuros. Aliqui autē dicunt,quòd quęsiuit,an intelligerent,
quia Christus dixerat eis septem parabolas,& quasdam ea-
rum exposuerat,alias autem non,vt ergo appareret an intel
ligerent eas quas non exposuerat, quæsiuit an intelligerent
hæc omnia,idest,an maneret aliqua parabola non intellecta
Istud aliqualiter videtur verisimile,quia quarundam para-
bolarum expositio apparet in litera,aliarum autem non, &
tamen dicendum,quòd Christus omnes parabolas exposuit
Apostolis,qa Mat.4.dr̄, ꝙ talib. multis parabolis loquebať
illis verbū, prout poterant audire seorsum autem discipulis
suis disserebat omnia, ergo etiam istas parabolas omnes in
secreto exponeret. Sed dicendum, quòd dixit propter duo.
Primo,vt ostenderetur,an etiam ipsarum expositionem in-
telligerent,quia quidam adhuc ita rudes erant,quòd etiam
expositas res non intelligebant,& ideo quęrit ab eis,an satis
factum fuerit intellectui eorum per expositionem istarum
parabolarum. Secundo, & principalius dixit hoc Christus
ad inferendum conclusionem,quæ in litera habetur: nam
cum eo quęrente, an intellexissent omnia,dixissent Aposto-
li,quod intelligebant,subintulit Christus, ideo omnis scri-
ba doctus in regno cęlorum,&c.q.d. Tales vos esse oportet,
vt non solum vnam,vel aliquam istarum parabolarum in-
telligatis,sed etiam omnes,quia omnis scriba doctus debet
proferre de thesauro suo noua,& vetera,i.rerum varietates.

Quæ sunt ista noua,& vetera,quæ debet proferre scriba
doctus. Quæst. LXXV.

Quæretur quæ sunt ista noua,& vetera, quæ debet pro-
ferre scriba doctus. Dicitur cōiter,ꝙ intelligitur sciē
tia noui,& veteris Testamenti,in quo docti esse de-
bent,qui sapientes vocari volunt. Et sic dicit Nic. ꝙ ob hoc
Episcopi,qui sunt successores Apostolorum debent habere
notitiam vtriusq; testamenti,in cuius signum portant mi-
tram in capite cum duplici cornu. Idem vult Aug. libr. de
q̄st. Euā.dicens, ꝙ ista parabola exponit illā parabolam de
thesauro abscondito in agro,& dicit nomine thesauri sacrā
scripturā intelligi,ille autem profert de thesauro suo noua,
& vetera,qui scripturas veteris testamenti sub parabolis,&
ænigmatibus contentas intelligere,& explicare nouit,sicut
nunc Matt.parabolas istas exposuit,accipiens formam expo
nendi ab illis parabolis quas Christus exposuit,& dicit, ꝙ
in hoc Christus innuit,ea q̄ de ipso in veteri testamento di
cta erant parabolis esse operta:nam si ea quæ nunc ipse loq̄-
batur parabolę erant, & expositione indigebant,a fortiori
ea q̄ longe ante eum de ipso dicta fuerant essent parabolis,et
ęnigmatibus plena,ideo vult Aug. ꝙ Christus illum vocat
scribam hic doctum quia sciuerit parabolas,& obscuritates
veteris testamenti exponere in alium sensu,q̄ appareat, & iō
dicit quod Iudæi,quia ad literæ corticem nimia intelligere
volunt,sapientes esse noluerunt. Eundem sensum quasi fa-
ciunt Hieron. Hila.& Greg.sed Hiero,vult,quod Apostoli

F sapientes sint, quia noua,& vetera proferunt,s. ea quæ de
nouo testamento proferunt probāt auctoritatibus veteribus
prophetarum cum ait, eiicientes de thesauro doctrinarum
suarum noua,& vetera,vt quicquid de Euangelio prædica-
bant legibus,& prophetarum vocibus comprobarent: vnde
sponsa dicit in Cantico Canticorum: noua cum veteribus
fratruelis meus seruaui tibi. Aliter etiam exponit Greg. di-
cens,ꝙ p noua intelliguntur ea, q̄ pertinent ad grauitatem
pœnę,q antiqua est homini,& innuit,quod prædicator do
ctus est,q scit ꝑdicare de pœna,& gloria,quia ita Christus
prius posuit de suauitate glorię in parabola de thesauro, &
margarita,deinde de pęna gehēnę in parabola sagenę cum
ait,ille in sancta Ecclesia doctus ꝑdicator est,& qui & noua
scit proferre de suauitate regni, & vetusta dicere de terrore
supplicij,vt vel penę terreant quos pmia non inuitāt. Dicen
dum tamen,quòd licet isti sensus videantur conuenientes,
G & maxime sensus Hiero.tamen alius vr̄ conuenientior,s. ꝙ
nō loquať Christus hic de nouo,& veteri testamento. Et pa
tet. Primo,quia quando Christus dixit noua, & vetera ma-
nifestum est,ꝙ ad literā nō pōt intelligi de nouo, nec de ve
teri testamento,quia Christus loquiť ibi de pře familias,qui
hēt curā familiæ,& iō hēt thesaurum ad sustentationem,et
de illo ꝓfert noua,& vetera,i.monetā nouā,& veterē, iā li-
cet scriba doctus in regno cęlorum dēat similis esse patrifa-
milias in aliquo,nō est necesse ꝙ ꝓferat noua,& vetera, sed
ꝙ sicut qn̄ paterfamilias hēt thesaurū,de quo ꝓferat noua,
& vetera,thesaurus ille est copiosus,ita scriba doctus debet
esse copiosus in his,quæ ad scientiā suā pertinent:an illa ve-
re sint noua,vel aliquid aliud non colligitur de parabola ista
siue ex verbis Christi. Secundo,quia si Christus loqueretur
nobis,vel de nobis qui nunc sumus,staret ipse sensus conue
nientior,quia nobis est necessaria sapientia noui, & veteris
H Testamenti, & ille sapiens vere est in Ecclesia, qui in sensu
vtriusque copiosus est, & tamen Christus loquebatur de
Apostolis,vel de seipso nunc, quia ipse est qui varietatem
istarum parabolarum protulerat,in quo similis erat patrifa
milias,proferenti noua,& vetera de thesauro suo. Vel Apo-
stoli,qui intelligebant varietatem istarum parabolarū,erant
docti scribæ,quia in thesauro pectoris sui multa habebant,
cum multa possent intelligere,& tamen Christus, & disci-
puli non proferebant testimonia de nouo,& veteri Testamē
to,eo ꝙ scriptura noui Testamenti tunc nulla erat, quando
ista dicebantur,vnde nec poterat allegari. Tertio, & præci-
pue,quia Christus intulit hoc ex præcedentibus,velut con-
clusionem:nam cum quęreret an intellexissent parabolas,et
illi dicerent, ꝙ intelligebāt ait:ideo omnis scriba doctus,
&c.& sic videtur quod intelligendo parabolas istas profere
bant de thesauro suo noua,& vetera. Dicendum ergo vide-
I tur,ꝙ Christus nihil aliud voluit significare per hoc, ꝙ est
proferre noua,& vetera,nisi copiam intelligentiæ,s. ꝙ ipse
protulerat multas parabolas differentes sensu,& modo locu
tionis,quæ non poterant proferri,nisi ex abundantia sapien
tiæ cordis sui,& talis debet esse quilibet doctus in Ecclesia,
qui varia sciat dicere,& docere, & non solum circa vnum
genus rei, Etiam discipuli cum iam intelligerēt omnes istas
parabolas docti erant, quia varietates rerum intelligebant.
Et sic est sensus verborum Christi,ideo omnis scriba,&c.i,
quia dicitis,ꝙ intelligitis hæc omnia quæ dixi vobis, dico
vobis,ꝙ talis debet esse omnis, qui sapiens in Ecclesia esse
debet quales vos nunc estis,s. vt sciat de thesauro proferre
noua,& vetera,intelligendo varia,& docendo. Quòd autem
ista copia doctrinæ fiat potius in scriptura noui, & veteris
Testamenti,quàm in alijs doctrinis verum est,quia illę sūt
sacræ literæ,& tamen non solum requiritur eruditio in his,
K sed etiam in sæcularibus literis,sine quibus non potest quis
copiose,immo nec mediocriter instructus esse in diuinis li-
teris. Sed supposito,quod intelligeretur de nouo, & veteri
Testamento,quomodo staret,quia tunc Abraham,& Moy
ses, & Prophetæ non dicerentur scribæ docti,quia non po
tuerunt noua proferre,quia nondum erant. Dicendum, ꝙ
exponendo,vt nunc expositum est, nulla est difficultas.
quia isti habuerunt plenam cognitionem de omnibus
quæ necessaria erant ad salutem tempore suo, non solum
ad hoc ꝙ ipsi scirent,sed etiam ad hoc, quod alios possent
instruere,& hoc sufficit ad esse scribam doctum, non tn̄ est
eadem sapientia omnium temporum,& ideo licet nobis ad

esse

esse doctos scribas sit necessaria scientia vtriusque testamenti, non erat tunc necessaria. Si tamen supponatur, q. noua, & vetera sint scientia noui, & veteris Testamenti. Dicendum, q. Christus nõ loquebatur de præcedentibus, sed solum de illis, qui tunc erant, quibus necessarium erat, sic esse doctos scribas: vnde dicit Gregor. sed si per nouum, & vetus q. dicitur vtrunq; testamẽtũ accipiatur, Abraham doctũ fuisse negamus, qui & si noui, & veteris Testamenti facta nouit, verba tamen minime nunciauit. Moysem quoq; docto patrifamilias comparare non possumus, quia, & si vetus Testamentum docuit, noui tamen dicta non protulit, & respondet dicens, sed in eo quod hic dicitur intelligi valet, quia non de his, qui fuerant, sed de his, qui in Ecclesia esse poterant loquitur, prædicamenta vocibus, & moribus loquuntur.

B

Quare Christus dixit hic noua, & vetera mutato ordine. Quæst. LXXVI.

QVæretur cum vetera sint ante noua, quare Christus dixit hic noua, & vetera, mutato ordine. Dici potest, q. mutatio ordinis circa ista nihil differre facit, & sine vllo mysterio etiam talia fiunt, quia non est necesse, quod eo ordine loquamur de rebus, qualem in essendo habuerunt secundum tempus. Aliter dicit August. 2. de Ciuitate Dei, qđ dixit ad ostendendum dignitatem noui Testamenti super vetus, s. non dixit vetera, & noua, quod vtique dixisset, nisi maluisset meritorum ordinem seruare, quã temporũ. Aliter potest dici, & magis ad propositum literæ, s. q. quando Christus dixit noua, & vetera locutus est de thesauro patrisfamilias, in quo est moneta vetus, & noua, & quia noua abundant magis, quam vetus, prõptius est de thesauro patrisfamilias noua quam vetera proferre quod ergo communius frequentius, & promptius est prius nominauit, & ista videtur esse ratio literalis.

C

Qui vocantur scribæ docti, & quare. Et qui sit scriba. Quæst. LXXVII.

QVæretur qui vocantur hic scribæ docti, & quare. Dicẽdum, quod loquitur hic Christus Apostolis, vt vult Hierony. ideo eos scribas appellauit, quia intellexerant omnia, quæ Christus dixerat. Aliqui volunt, q. discipuli vocantur scribæ a scribendo, quia erant notarij Christi scribentes dicta, & gesta eius. Sed non stat, quia hoc solum Euangelistis competeret, de quibus tm̃ erant tunc præsentes, s. Ioannes & Matthæus, Christus i ñ oibus discipulis loquitur, & non solum illis, sed etiam multis alijs, quia dixit, ideo omnis scriba doctus. &c. Hierony. tamen vocat eos scribas, idest, notarios Christi metaph. dicens Apostoli instructi dicuntur scribę, quasi notarij Saluatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis carnalibus cordis, & tunc omnibus discipulis, & etiam nobis competit esse scribas. Sed dicendum, quòd discipuli vocantur hic scribę, idest, sapientes, iuxta modum loquendi Hebraicum, vbi sapientes vocantur scribæ, sicut apud Persas sapientes dicuntur magi apud Græcos vero Philosophi, & ita sæpe dicitur de scribis & Pharisæis, in Euangelijs, & scribę dicuntur ibi Doctores legis. Quod patet, quia vbi supra 9. dicitur de scribis, qui murmurauerunt contra Christum, dicitur Lucæ 5. de legis Doctoribus quasi idem, Et patet, quia isti scribæ sunt, qui publice docebant Iudæos, infra 23. scilicet super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quodcunque dixerint vobis facite, & de dubiis legis etiam quæritur ab eis, vt Herodes quando quæsiuit de loco natiuitatis Messiæ. quęsiuit a scribis, & sacerdotibus, supra 2. ca. Sed in hoc differt, quia sapiens potest vocari, qui est intelligens circa quodcunque genus rei, qui autem circa sacram scripturam docti sunt soli scribæ nominantur, & ita Christus dicit, quod habet scribas, sic dicitur infra 23. cap. s. Ecce ego mitto ad vos Prophetas sapientes, & scribas, & tamen isti erant discipuli quos Christus mittebat ad prædicandum Iudæis. Ita exponit Hierony. ibidem dicens, quod sapientes sunt, qui sciunt, quando debent proferre sermonem, quod ad prudẽtiam pertinet. Scribæ autem sunt in lege doctissimi, & licet nunc quando Christus loquebatur hæc, non erant Apostoli docti in lege, fuerunt postea inspirãte Spiritusancto abundantissime eruditi. nunc igitur scribæ appellati sunt. i. sapiẽtes, quia varietatem parabolarum intelligebant, & ita dicit Hilarius, discipulis enim locutus est quos scribas propter scientiam nuncupat, eo q. intellexerunt ea quę ille protulit.

D

E

A

Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas trãsiit inde, & veniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic sapientia, & virtutes? Nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas? & sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua: Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Mat. 6. Luc. 14. Ioan. 4. Mar. 6. Luc. 10. Ioan. 6. 191. c. Pantani-sta. Mat. 6. Luc. 4. Ioan. 4.

B

Et factum. Postquam descripsit Matthæus Christi multiplex documentum, hic describit populi doctrinã eius recipere nolentis impedimentum, s. compatriotarum, qui non recipiebant doctrinam eius, sed potius scandalizabantur in eo. & dicitur. *Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas.* Scilicet, Istas septem, & expositionẽ ecclesiæ ad discipulos, vt supra habetur. *Transijt inde.* i. De loco in quo p̃dicauerat parabolas istas, & disseruerat eas discipulis. *Et venit in patriam suam.* s. In Nazareth, quę erat ciuitas Christi. *Et docebat eos.* i. Compatriotas suos: nam ad hoc Christus venerat, vt prædicaret, Lucæ 4. Ideo vbicũque erat, nolebat otiosus esse, sed prædicabat. *In synagogis eorum.* Ibi erat locus publicus in quo omnes cõueniebant, & dicit in synagogis, quia forte in vrbe Nazareth erant multæ synagogæ, & in omnibus docebat. Vel accipitur hic patria Christi nõ p sola vrbe Nazareth, sed etiam pro toto territorio vrbis, in

C

quo erant aliquæ villę patriæ, & etiam in illis prædicabat in synagogis eorum: nam non dedignabatur Christus prædicare in paruis locis, vt patet Marci. Vbi cum Christus exiuisset de Capharnaum dixit discipulis: Eamus in proximos vicos, vt etiam ibi prædicem, sicut prædicaui in vrbe magna Capharnaum, & hoc est magis consonum literæ, quia nõ dicitur hic, quòd venit Christus in ciuitatem suam, sicut dicitur supra 9. sed venit in patriam suam. Ciuitas enim vnum locum designat, sed patria non solum potest signare locum originis, sed etiam circumuicina loca, quę ad locum originis pertinent, vel habent similitudinem tanquã cum illo in conuersatione, & reliquo apparatu vitæ. *Ita vt admirarentur.* Scilicet, Propter hoc quòd literas non didicerat. *Et dicerent.* Scilicet, Præ admiratione. *Vnde huic sapientia hæc.* Quam prædicat. *Et virtutes.* Idest, Miracula quæ fa-

D

cit, sic dicitur Mar. 6. Et virtutes tales, quæ efficiuntur per manus eius. *Nonne hic est fabri filius.* Idest, Ioseph qui erat faber lignarius, & sic dicitur Lucæ 4. & Ioan. 6. Nonne hic est filius Ioseph, q. d. Nos agnoscimus totam conuersationẽ eius, & cognationem: mirum est quomodo potuerit ista habere, quia nos nescimus vnde habeat: nam nemo cognatorũ suorum talis est. *Nonne mater eius dicitur Maria.* q. d. Maria est mater eius, quam nos nouimus, & in hoc verum dicebãt, sed nesciebãt quõ illa esset mater eius. De Ioseph aut errabãt: nam nõ erat pater eius, sed putabatur esse, Luc. 3. s. putabatur filius Ioseph. *Et fratres eius Iacobus.* Scilicet, Iacobus minor, siue Alphæi. *Et Ioseph, & Simon, & Iudas.* Qui sint isti dicetur infra quęst. 85. & dicuntur fratres Christi, idest, cognati. *Sorores eius nonne omnes apud nos sunt.* q. d. Omnes sunt hic nobiscũ, ita dicitur Mat. 6. Nonne sorores eius hic

E

nobiscum sunt, & dicitur omnes sorores, & non dicitur omnes fratres, quia sorores cum essent fœminæ non discurrebant extra prouinciam, sed manebant omnes in Nazareth. Fratres autem qui erant viri, licet nati essent omnes a Nazarenis, non tamen erant omnes in Nazareth, sed aliqui cum Christo discurrebãt, alij forte extra regionẽ peregrinabãtur vbi vtile sibi esse putabant, sicut dicitur de Leuita de Bethlehem, Iudicum 17. q. peregrinari vbicunq; commodum reperisset. *Vnde ergo huic omnia ista.* q. d. Nescimus vnde habere possit, cum nos bene cognoscamus cognatos, & conuersationem eius. *Et sic scandalizabantur in eo.* Idest, Accipiebãt occasionem errandi ex his quæ in eo videbant, quia cum nõ putarent ista a Deo prouenisse, & nesciebãt quomodo aliter habuis-

habuisset, putabant q habuisset a dæmonibus. *Iesus autem dixit eis.* Videns, q iniuste scandalizabantur, arguit eos dicēs. *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* q.d. Quia originem meam, & conuersationem meam pristinam nostis, cum sitis compatriotæ mei, non honoratis me, sed vbique extra patriam meam honorem habeo, & hoc quia Propheta in nullo loco est sine honore, nisi in patria sua, & dicitur hoc tam de Propheta, quam de quocunque sapiente, vel excellente in aliqua probitate, propter quam mereatur honorem, quia vbicunque sit extra patriam suā, quia est ignotus, non consideratur in eo cognatio, sed probitas quæ eum clarum reddit. In patria autem sua consideratur cognatio, & forte illa minor est, q̄ probitas, ideo nō honorant eum ꝓpter probitatem, sed contemnunt propter cognationē, sed Luc. 4. dr, Nemo acceptus est Propheta in patria sua, & Io. 4. dr Propheta non habet honorem in patria sua, & ad idē redit. *Et in domo sua.* Non accipitur hic domus pro habitatione, sed pro cognatione, scilicet quia inter cognatos est ꝓpheta magis sine honore, eo quod ipsi magis cognoscunt illum, quam cęteri, & ob hoc magis contemnunt, quia ex cōditione cognationis putant se ęquales ei, probitatem autem eius non considerant, & sic minus, quam cęteri eum honorant, immo inuident, quia ille æqualis eis cognatione sit, & maior probitate, & honore, & ita dicitur de cognatis Christi, Ioan. 7. Quod nec fratres eius credebant in eum, & hoc postquam multa miracula fecerat, & tamen tunc discipulos habebat, 4. cap. & illi credebant in eum, Ioan. 2. & illi erant extranei, & sic magis honorabatur ab extraneis, quam a suis Et accipitur domus, sicut Psal. 117. vbi dicitur, domus Iacob, & domus Aaron, & domus Leui, idest, cognatio descendens ab illo capite, sed Marci 6. dicitur, in domo sua, & in cognatione sua, quia magis voluit explicare, & tunc cognatio dicit consanguinitatem magis in generali, domus autem consanguinitatē magis in speciali, & ideo domus includitur sub cognatione. Ista est enim diuisio, quia tribus est cognatio magis generalis, deinde familia sub tribu, & ideo diuiditur tribus per familias, & familia postea per domos, & tamen cognatio solet accipi pro familia, & sic cognatio est magis, quam domus, & est minus quam tribus, sic patet Iosue 7. s. Accedetis mane singuli per tribus vestras, & quamcumque tribum sors inuenerit accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, & domus per viros. Matthæus autem nominauit primum, & vltimum, i. patriam, & domum, & subticuit medium, s. cognationem. Mar. autem omnia tria expressit. *Et non fecit ibi virtutes multas.* Idest, Non fecit multa miracula in Nazareth, aliqua tamen fecit, vt patet Marci 6. *Propter incredulitatem eorum.* Scilicet, Quia credere nolebant, & tamen qui petit fieri miraculum credere debet, Marci 9. & Iacobi 1.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXVIII.

QVæritur an ista sint continuata ad præcedentia, idest, prędicatio ista Christi in patria sua, an fuit immediate post prędicationem & expositionem parabolarū. Aliqui dicūt, quód non, quia Matthęus, & Lucas post istas parabolas ponunt aliud, s. Marcus ponit transfretationem ad terram Gerasenorum, quæ habetur supra 8. Lucas tamē ponit aduentum matris, & fratrum, qui habetur præcedenti cap. Idem tenet August. lib. de concor. Euang. dicens a superiori sermone parabolarum istarū sic transit, vt non ostendat consequentis ordinis necessitatem, pręsertim quia Mar. ab istis parabolis non in quod Matthæus, sed in aliud tendens in quod & Lucas, ita contexuit narrationem, vt credibilius ostendatur hoc esse potius consequenter gestū, quód ipsi duo continuanter adiungunt de naui, s. in qua dormiebat Iesus, & de miraculo expulsorum dæmoniorum, quæ Matthæus supra recolens interposuit. Alij dicunt, q sit ista litera continuata ad præcedentem, quia dicitur supra in litera, & factum est cum consummasset Iesus parabolas istas transijt inde, & veniens in patriam suam docebat, &c & sic vr vt mox, q finitæ sunt parabolæ, venit in patriam suam. Item patet, quia Chrysost. super Matthęum cōtinuat istud ad pręcedentia tanquam immediate factum dicens, post parabolas quas Dominus ad populum est locutus, & quas so-
F li Apostoli intelligunt, transijt in patriam suam, vt ibi apertius doceat. Dicendum est, quód quilibet Euangelistarum est hic singularis, quia nemo cum alio concordatur, ideo ex hoc nihil probatur, scilicet, quód putetur tali ordine esse gestum, quia tali ordine ipsi illud conscripserunt, sed debet attendi ex circunstantijs literæ. Lucas autem post istas parabolas subiunxit dicens, nemo accendit lucernam, & cætera & postea subdit, quód ad Christum venerint mater eius, & fratres, & deinde de nauicula, & ex modo loquendi non apparet ibi aliqua cōtinuatio, sed quęlibet sententia est soluta. Est igitur inter Mar. & Matth. differentia, quia vterque ponit aliqua signa continuationis: nam hoc dicitur cum consummasset Iesus parabolas istas transijt inde, & veniens in patriam, &c. Matthæus autem eodem cap. dixit, & ait illis in die illa cum sero factum esset transeamus econtra & tunc transfretauerunt. Dicendum ergo est, quod ista litera
G est continuata ad pręcedentem, & tamen ista quæ dicuntur hic non fuerunt facta immediate post præcedentia. Primum patet, quia hic dicitur, quod cum consummasset parabolas istas transiit inde, & venit in patriam suam: ergo necesse est, quod prius consummauerit parabolas, quam venerit in patriam suam, & eundem ordinē tenuit Marcus, quia Mar. 4. ponūtur quomodo venerint in patriam suam, quod habetur hic. Secundum patet, quia Mar. 4. finitis parabolis dicitur, & ait illis in die illa cum sero factum esset, transeamus e contra, idest, vltra stagnum, quia istas parabolas Christus dicebat iuxta mare, vt patet supra in principio cap. Ergo necesse est, quod illa die qua dictæ sunt parabolæ, fuerit transfretatio, qua transiit in terram Gerasenorum, & sic illa fuit antequam Christus veniret in patriam suam, quod hic dicitur, & sic patet, quod licet hic sit ordo continuus, idest, non sit anticipatio, tamen non fuerunt immediate ea quę
H sequuntur post pręcedentia, & hoc satis cōsonat literę, quia dicitur hic, quod factum est cum consummasset parabolas istas transiit inde, scilicet, Immediate transiit, idest, eadem die, quando transfretauit in terram Gerasenorum, vt dicitur Mar. 4. Et cum sequitur veniens in patriam suam docebat, non innuitur, quod mox vt transijt inde venerit in patriam suam, idest interposita est trāsfretatio in terram Gerasenorum suorum, & aliqua alia. ista est veritas, & concordat literæ.

Quæ est ista patria Christi in quam nunc venit.
Quæst. LXXIX.

QVæritur quæ est ista patria Christi in quam nunc venit. Aliqui dicunt, quód est Capharnaum, quia patria Christi, & ciuitas eius idem sunt, & tamen multi
I vocant Capharnaum ciuitatem Christi, vt dictum est supra 9. c. circa principiū, ergo erit Capharnaum patria eius. Sed dicendum, q non stat, quia ibi ostensum est, q Capharnaum non esset ciuitas Christi. Itē quia in hac patria Christi erant cognati eius, cum dicatur hic, & Mar. 6. Nonne omnes sorores eius hic nobiscum sunt, & tamen in Capharnaū non erat cognatio Christi, sed in Nazareth. Item patet, quia hic Christus non honoratus est, & tamen in Capharnaum valde honorabatur Christus, quia Centurio valde honorauit ibi eum, supra 8. & Luc. 7. Et tota ciuitas confluebat ad eum: eratque ad ianuam domus eius tota ciuitas expectans, Mar. 1. Etiam quando exiuit latenter diluculo de Capharnaum exeuntes ciues quærebant eum per agros, & cum inuenissent volebant eum reducere in Capharnaum: ipse autē noluit dicens, q oportet me, & alijs ciuitatibus prædicare Luc. 4. & Mar. 1. Item q Capharnaum, & patria Christi di
K stinguūtur in scriptura, quia Luc. 4. dr, Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & nunc in patria tua: ergo non est Capharnaum patria Christi. Alij dicunt, q patria Christi est Bethlehem, quia patria dicitur locus originis, quia patria dicitur a patre, scilicet quia principium essendi præstat, sicut pater, & tamen Christus natus est in Bethlehem, supra. secundo. capit. ideo patria eius illa erat. Sed dicendum, q non stat, quia in patria Christi de qua hic dicitur, erant cognati eius oēs, vt patet in litera, & tn̄ in Bethlehem non erat cognatio Christi, sed in Nazareth, quia Maria, & Ioseph non morabantur in Bethlehem, nec habebat ibi domum, aut cognatos aliquos, vel notos. Nam quando
vene-

venerunt illuc manserunt in diuersorio, quia alibi hospitiũ non habebant, Luc. 2. Habuissent tñ hospitium alibi si esset ibi cognatio ipsorum, sed quasi a casu natus est Christus in Bethlehẽ, s. quia ex imperiali edicto oẽs ibant ad ciuitates, de quibus erat eorũ antiqua progenies, & quia Ioseph erat de domo Dauid iuit ad profitendũ in Bethlehem cũ Maria coniuge sua, & accidit ꝙ pareret ibi Lucę 2. Non ergo erat Bethlehem patria Christi. Dicendũ ergo, ꝙ Nazareth vocatur hic patria Christi. Primo, quia ibi erat cognatio Christi de qua hic dr. Scdo, quia Christus ibi habitabat, & non in Bethlehem: nam mox vt Christus die 40. post natiuitatem suam pręsentatus est in templo, redierunt parentes eius in Nazareth, & non in Bethlehem, vt patet Lucę 2. s. Reuersi sunt in Galilęam in ciuitatem suam Nazareth. Tertio, quia qñ de Ægypto rediit Virgo cum puero benedictissimo Iesu non rediit in Bethlehem, sed in Nazareth, supra 2. capit. Quarto patet, quia qñ ascendebant in templum secundum cõsuetudinem diei festi redibant in Nazareth, vt patet Lucæ 2. Quinto patet, quia Christus vocatus est Nazarenus, & non Bethlehemites, supra 2. cap. & tamen ista sunt nomina patriæ, ergo patria sua erat Nazareth, & non Bethlehem, & Iudęi non putant eum esse vllo modo de Bethlehem, sed de Nazareth, ideo multi eorum nõ credebant, ꝙ ipse esse Messias, vt patet Ioan. 1. qñ dixit Philippus ad Nathanael, inuenimus Messiam, s. Iesum filium Ioseph a Nazareth, & dixit Nathanael, a Nazareth põt esse aliquid boni, i. nunquid Messias potest nasci de Nazareth? & iõ dixerunt Pharisæi contra Nicodemum qui fauebat Christo, Ioann. 7. Nunqd & tu Galilęus es? scrutare scripturas, & vide quia Propheta Galilæus non insurgit, & eod. cap. Cum quidam dicerẽt, ꝙ Iesus esset Christus, nonne scriptura dicit, quia de semine Dauid, & de Bethlehem castello venit Christus: ergo nemo putabat patriam Christi esse Bethlehem, & tamen putaretur si ibi solitus esset habitare, vel haberet ibi cognationem. Sexto patet, quia Luc. 4. dr, quòd Iesus nutritus est in Nazareth, i. ibi conuersatus toto tpe vsqueqno cępit prædicare. Septimo patet, quia Luc. 4. dicitur, quòd Christus venit in Nazareth, & dixerunt ei Nazareni, quãta audiuimus de te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua: ergo Nazareth erat patria sua, & ciuitas sua. Octauo patet, quia idẽ dicit Chrys. super Matthęum, s. patriam eius hic Nazareth vocat, non enim fecit ibi virtutes multas, sed in Capharnaũ multa fecit signa.

Quare Christus docebat in synagogis nunc. Quæst. LXXX.

QVæretur quare Christus docebat nunc in synagogis. Dicendum, quòd propter multa. Primo propter vtilitatem cõmunem, quia Christus venerat omnes docere, ideo volebat, quod omnes audirent, & sic quærere debebat locum cõem, & tamen synagoga erat locus cõmunis, quo omnes conueniebant ad orationẽ, sicut dicitur supra 6. ꝙ hypocritę amant orare stantes in synagogis, vt videantur, iõ in synagogis prædicabat. Scdo, quia synagoga erat locus deputatus ad prædicandum, & legendum libros sacros. Nam post lectionem librorum legis, siquis erat vir sapiens, qui pręдicare posset, pręдicabat: sic patet Actuum 13. vbi cum Paulus, & Barnabas in quadam ciuitate Pãphiliæ sabbato intrassent in synagogam, dr quòd post lectionẽ legis. & Prophetarum, principes synagogæ miserunt ad eos dicentes: Viri fratres siqnis in vobis est sermo exhortationis ad plebem dicite, & tunc Paulus surgens prædicauit, eod. ca. Tertio, quia conueniebat hoc proposito Christi: nã ipse volebat ostendere se esse Messiam promissum in scripturis, licet non aperte diceret, vt patet Ioann. 5. s. Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitã ęternã hre, qa ipsę testimonium perhibent de me, & quia in synagogis legebãtur libri sacrę scripturæ, s. legis, & Prophetarum, Actuum 13. vbi dicitur, quòd sabbato in synagogis post lectionem legis & Prophetarum rogauerunt Paulum, quod prædicaret: ergo erat valde ad propositum Christi, quod lectiones legis, & Prophetarum lectas in synagoga immediate ipse posset applicare ad se, sicut semel fecit Luc. 4. Cum enim ingressus esset sabbato in synagogam, traditus est illi liber ad legẽdũ

A & legit illum locum Isaiæ, s. Spiritus Domini super me, & cum plicuisset librum dixit, hodie completa est scriptura hęc in auribus vestris: ita poterat dicere de aliis scripturis, quę legerẽtur in synagoga, quòd complebantur in eo. Quarto fuit, vt redderet Iudæos inexcusabiles: nam si non loqueretur, & publice, multi possent se excusare, ꝙ non audissent eum loquentem, sicut ipse dixit Ioann. 15. Si non venissem, & non locutus fuissem, peccatũ non haberent: nunc aũt viderunt, & oderunt me, & patrem meum. & tamen synagoga erat locus publicus, iõ ibi prædicabat. Quinto, quia hoc fuit conueniens tempori illi, quo nunc Christus prædicauit. nam erat sabbatum, quando prædicauit nunc in patria sua, Marci 6. scilicet, Abiit in patriam suam, & facto sabbato cępit pręдicare in synagoga. Sexto fuit, vt tolleret suspitionem doctrinæ suæ, ne quis putaret, quod errores introducere niteretur, quod fieret si occulte, vel in locis pri- B uatis prædicaret, ideo semper in publico prædicabat, scilicet, in templo, vel in synagogis, quo omnes Iudæi conueniebant: sic ipse dixit Ioan. 18. Ego palam locutus sum mũdo, ego semper docui in templo, & in synagoga quo omnes Iudæi conueniebãt, in occulto autem locutus sum nihil, & ista fuit causa præcipua, & prima, scilicet, vt omnes eum audirent. Sic dicit Remigius, scilicet, in synagogis autem docebat, vbi plurimi conueniebant, quia propter multorum salutem de cœlis descenderat ad terram.

Quare admirabantur Nazareni de doctrina Christi. Et quod ipse vsque ad tricesimum annum ministrauit parentibus opere manuali. Quæst. LXXXI.

QVæretur, quare admirabantur Nazareni de doctrina Christi. Dicendum, quod hoc erat propter multa. Pri- C mo, quia docebat cũ literas non didicisset, fuerat. n. Iesus a tenera ætate conuersatus semper in Nazareth vsque ad annum tricesimum vitæ suæ, quando cæpit ꝑdicare, & viderant, ꝙ nunquam literas didicerat, sed vt dicitur Luc. 2. Erat subditus parentibus suis, i. ministrabat eis opere manuali ad sustentationem vitæ, & sicut Ioseph qui putabatur pater eius, erat faber lignarius, forte ipse in eodem officio adiuuaret, vt sic pauperem vitam sustentarent parẽtes eius: mirabantur ergo quod homo qui literas non didicerat, legeret, & prudenter, sapienterque prædicaret, sicut Iudæi mirabantur de circunstantia, & responsis Ioannis, & Petri, comperto quod essent viri idiotę, & sine literis, Actuum 4. Secũdo admirabantur de excellentia doctrinę suæ, quia non solũ Christus pręдicabat, sed etiam talia prædicabat, qualia nullus vnquam dixerat: sic patet Ioan. 7. Vbi ministri Iudæorũ dixerunt de Christo, nunquam sic locutus est homo, & Pe- D trus dixit, Domine ad quem ibimus? verba enim vitę æternæ habes, Ioan. 6. Idest. Verba dulcia, quæ lętificant hominem, sicut vita ęterna. Tertio admirati sunt de modo doctrinæ, quia docebat, sicut habens potestatem, nõ quidem sicut Doctor legem exponens, sed sicut legislator legem tribuẽs, & de hoc omnes Iudæi admirabantur, supra 7. cap. scilicet Et mirabantur turbæ super doctrina eius, erat enim docẽs, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi, & Mar. 1. dicitur, quænam doctrina noua hæc est q̃ in potestate imperat? Nazareni tamen præcipue admirabantur, quia docebat, qui literas nunquam didicerat.

Quomodo dixerunt Nazareni, vnde habuit sapientiam, & virtutes: nam virtus videri non potest. Et quid ea sit. Quæst. LXXXII.

E

QVæretur quomodo dixerunt Nazareni vnde habuit sapientiam, & virtute: nam virtus videri non potest, quia est habitus electiuus, & pertinet ad animam, est enim bona qualitas eius, vt Augustinus dicit. Dicendum, quòd virtus a viribus nomen accipit, est enim virtus corporis robur, & ita dicimus virtutem portatiuam, vel virtutem motiuam, i. vires: vnde tunc virtus nihil est, nisi quædã naturalis potentia ad aliquid agendũ excellenter, quia virtus dicit vltimũ de potentia, & qm̃ sicut in corpore sunt istę vires, vel qualitates ad agendum, ita & aïa qualitates bonas habet, quibus excellenter se habet in opus, vt non erret. & ita omnes habitus morales directiuos circa medium consi-

stentes vocamus virtutes, quia per eos anima efficitur potēs F ad bene operandum, sicut corpus per vires naturales, & tamen pertinent ad aliam speciem qualitatis, quia vires naturales, idest virtutes sunt in secunda specie qualitatis, quia sunt habitus, & quoniam res facta accipit nomen interdum a primo agente, sicut principium operationum vocatur virtus, ita res facta vocatur virtus, & ita quia miracula sunt facta a magna potestate, scilicet, infinita, vocantur virtutes: sic dicitur Christus facere virtutes multas, vel paucas, vt patet supra in litera, & Marci 6. Sic etiam dicitur Psal. 117. Dextera Domini exaltauit me: dextera Domini fecit virtutem, idest, miracula, & sicut accipit effectus nomen a principio actiuo, vel factiuo, ita & substantia agens, ideo quidam spiritus qui deputati sunt, vt opera fortia faciant vocantur virtutes, & ita vnus ordo Angelorum vocatur Virtutum, quia per spiritus illius ordinis admiranda Deus inter nos facit: G hic autem acceperunt Nazareni virtutes pro operibus factis per virtutem, idest, per potestatem factiuam magnam, & sic virtus est miraculum, talia autem videntur, ideo potuerunt loqui Nazareni de istis virtutibus, sic dicitur Mar. 6. Vnde habuit sapientiam, & virtutes tales, quę efficiuntur per manus eius?

Quare Nazareni dixerunt, quòd Christus erat filius fabri. Quæst. LXXXIII.

QVæretur quare dixerunt Nazareni, quòd Christus erat filius fabri. Dicendum, quòd verum dixerunt: nam erat filius Dei qui fabricatus est auroram, & Solem, Psal. 72. Etiam ipse faber est mundi. Sic dicit Augustinus in sermone natiuitatis: est plane pater Christi faber Deus, qui totius mundi opera fabricatus est, arcam Noe disposuit, tabernaculum Moysi ordinauit, arcam testamenti instituit: fabrum dixerim, qui mentem rigidam explanat, & cogitationes subtiliter excidit. Idem Hilarius, scilicet, fabri erat filius ferrum igne vincentis, &c. Iudæi tamen non dixerunt eum hac intentione filium fabri, sed vt assererent eum filium Ioseph, qui faber lignorum erat, & ita ipsi putabant, quia erat Maria coniux eius, & credebant ex eorum concubitu Christum generatum: nam sine semine quemquam conceptum, nec audierant vnquam, nec credebāt, & quantū ad hoc licet fallerentur, tamen non peccabant Christum esse putantes filium Ioseph, peccauerunt tamen iniquo animo hæc dicentes. Et dicebant hoc propter duo. Primo ad ostendendum, quòd Christus erat eis notus, & ipsi sciebant totam conuersationem eius, & cognationem, & tamen nunquam literas didicerat, q. d. Nos cognoscimus bene hunc, quia scimus, quòd ipse est fabri filius, & Mariæ, & fratres eius sunt tales, & tales, & sorores eius sunt nobiscū, & tamen nos scimus, quòd nunquam literas didicit: quomodo ergo tantam sapientiam habere potest? Secundo dicebant hoc, & principaliter quasi in contumeliam Christi, quod esset de humili genere: nam licet ipse de genere regio descenderet, scilicet, de semine Dauid, erant tamen omnes cognati eius pauperes, & ex hoc erant contemptibiles, & ideo mirabantur, & dedignabantur, quòd in homine de tā humili loco, & genere procreato tanta sapientia, & potestas efficiēdorum miraculorum inueniretur. Et hoc patet, quia si principaliter intenderent Nazareni dicere, quòd ipsi nouerant conuersationem Iesu, dixissent quòd literas non didicerat, & tamen non tam diligenter de cognatione eius loquerentur exprimentes nomina parentum, & fratrum. Voluerunt ergo contemnere eum de humilitate cognationis suæ: in hoc autem valde errabant Iudæi, quia constat plurimos de humili loco natos magnam ingenii claritate fuisse sortitos, inde summo honore prædictos, immo ob hoc potius Iudæi Christum laudare, & honorare debuissent, quòd homo de humili plebe natus ad tantam probitatem, & ingenii gloriā peruenerit. Sic dicit Chrys. super Matthæum, per omnia erant Iudæi insensati vilipendentes eum ab eo, qui putabatur esse pater, quamuis multa horum exempla habentes in antiquis temporibus, & patrum ignobiliū nobiles videntes filios, etenim Dauid cuiusdam agricolæ Iesse fuit filius, & Amos cuiusdam pastoris, & ipse pastor: oportebat eum propter hoc maxime eum honorare, quia talibus existens talia loquebatur.

Quomodo Christus poterat habere fratres, & sorores? Quæst. LXXXIIII.

QVæretur quomodo Christus poterat habere fratres, & sorores, quia tunc necesse erat Mariam cognitam esse ab aliquo, siue a Ioseph, siue ab alio, ad hoc quòd fratres Christo pareret, vel omnes de Spiritusāncto nascerentur, quod absurdum est, quia solius Christi priuilegium est hoc. Aliqui dicunt, quòd Iudæi errant circa fratres Christi, sicut circa patrem: nam putabant Ioseph esse patrem eius, qui tamen non erat, ita & istos credebant esse fratres cum non essent. Ita dicit Hieronym. super Matthęum, scilicet cum autem errent in patre, non est mirandum, quòd errent in filiis. Christus ergo fratres nullos habuit, quia Maria semper fuit virgo. Sed dicunt hic aliqui, quod istos hic nominatos dicebant Iudæi fratres Christi, qui erant filii Ioseph ex alia vxore, & cum crederent Christum filium Ioseph, credebant istos esse fratres Christi ex parte patris. Et istam positionem tangit Augus. lib. de quęst. Euangelii. Sed positio communis est, quòd essent isti cognati Christi filii aliquius de sororibus Mariæ matris eius, & sic Iudęi non errarent putantes eos esse fratres Christi, sed eos fratres vocabant more scripturæ, quę cognatos vocat fratres, & erant filii Mariæ sororis matris Domini, q̄ vocatur Maria Iacobi, i. mater Iacobi minoris, & iste est Iacobus Alphæi, idest filius Alphæi, quia ipsa fuit prius vxor Alphæi, deinde fuit vxor Cleophæ, ideo cum Mar. 16. vocatur Maria Iacobi, idest mater Iacobi vocatur Ioan. 19. Maria Cleophæ, idest vxor Cleophæ, quia fuit vxor Cleophæ post mortem Alphæi, cuius filius erat Iacobus, qui dicitur H Iacobus Alphæi. Hoc tenet Hierony. super Matthæum dicens; Quidam vero fratres Domini de alia vxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocriphorum, & quandam Escham muliérculam confingentes. Nos autem fratres Domini non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariæ materteræ Domini filios intelligimus, quæ esse dicitur mater Iacobi minoris, & Ioseph, quos fratres Domini appellatos legimus, fratres autem cōsobrinos dici omnis scriptura demonstrat. Et iterum dicit Hier. Fratres Domini hic appellantur filii materterę eius Marię, & hæc est mater Iacobi minoris, & Ioseph, idest Maria Cleophę vxor Alphæi, & est dicta hæc Maria mater Iacobi minoris. De hoc etiam Aug. li. de quæst. Euang. dicit: Mirum est dictos esse fratres Domini ex materno genere quoscunque cognatos, cum etiam ex cognatione Ioseph dici potuerint fratres eius ab eis, qui eum patrem Domini arbitrabantur esse. Sed I hoc vltimum communiter non tenetur, s. quòd fuerint filii Ioseph ex alia vxore, nec Augustinus hoc asserit, sed recitat quid alii dixerunt: magis tamen tenet, quod fuerint cognati ex materno genere, quod tenet Hieron.

Qui fuerunt hi qui nominantur hic fratres Domini. Quæst. LXXXV.

QVæretur qui fuerint isti, qui nominātur hic fratres Domini. Dicendum, quòd aliqui purāt istum esse Iacobum Apostolum, Zebedæi filiū, fuit enim filius Mariæ sororis matris Domini. Sed non stat, quia iste Iacobus erat frater Ioannis, ambo enim erant filii Zebedæi, qui vocati sunt a Christo de naui, supra 4. & Mar. 1. capit. & tunc poneretur hic Ioannes tanquam frater Domini sicut Iacobus, potissime quia Ioannes magis fuit Christo familiaris K quam Iacobus, & tamen non ponitur.

Sed dicendum, quòd iste est Iacobus Alphei filius alterius sororis matris Domini, & Alphæi, & vocatur Iacobus Alphęi, idest, Alphæi filius supra decimo. Et fuit vnus de Apostolis, & hunc Paulus vocat specialiter fratrem Domini, ad Gala. secundo. Fuit enim ipse primus Episcopus Ierusalem, & vocatur etiam Iacobus minor, non quidem sanctitate, & merito, cum non videatur impar, præsertim quia pro excellentia vitę Iacobus iustus appellatus est, sed tempore. Nam fuit alius Iacobus, scilicet, Zebedæi prior tempore ad Apostolatum siue discipulatum assumptus, ideo iste minor dicitur. Sic dicit Hierony. super Matthæū, scilicet, fratres Domini, hic appellantur filii materteræ eius Marię.

A eius Mariæ: & hæc est mater Iacobi, & Ioseph Maria Cleophæ vxut Alphæi, & hæc dicta est Maria Iacobi minoris. De Ioseph quis fuerit dubium est, constat enim, quòd non fuit aliquis de Apostolis, quia nemo eorum sic vocatur, sed erat vnus de discipulis Domini ille, scilicet, qui competitor Matthiæ fuit in Apostolatu. Nam ipsum, & Matthiam statuerunt Apostoli, quando posuerunt sortes, Actu. 1. Et vocatur ibi Iuseph qui etiam dicitur Barsabas. Et patet quod iste fuerit, quia ibidem dicitur, quòd ille Ioseph cognominatur iustus, & tamen Iacobus frater eius etiam cognominabatur iustus, scilicet, Iacobus minor, ideo apparet, quòd ambobus istud cognomen competeret, & sic fuit ille Iacobus iustus illius Ioseph iusti frater, & est iste de quo hic, q est frater Iacobi. De Simone aliqui dicunt, quod iste fuit Apostolus, qui dicitur Simon supra 10.

Sed falsum est, quia ille erat Simon Chananæus eodem B cap. idest, de Chananico Galilææ, vt dicit Hiero. iste autem Ioseph erat de Nazareth, cũ tota cognatio Christi esset de Nazareth, vt nunc dixerunt Nazareni, ergo non est ille Simon, & sic non apparet quis fuerit iste Simon.

Sed forte fuit aliquis de discipulis Christi, licet non esset Apostolus sicut frater eius Ioseph. De Iuda aliqui putant, quòd fuerit ille proditor qui tradidit Dominum. Sed falsũ est, quia ille non fuit de cognatione Domini, sed de quodã vico Galilææ nomen cuius erat Scarioth, ideo Scariothes dictus est: & tamen iste Iudas erat Nazarenus, cum esset de cognatione Domini. Dicendũ ergo, quòd iste Iudas fuit Apostolus, qui vocatur alio nomine Thadæus, vt patet supra 10. & Mar. 3. Et vocatur Iudas Iacobi, idest, frater Iacobi Luc. 6. & Actu. 1. Scilicet, frater istius Iacobi minoris: nam Iacobus Zebedæi non legitur habuisse alium fratrem nisi Ioannem, qui simul à Christo vocati sunt supra 4. & Marci pri- C mo, & iste Iudas fuit quem Christus misit ad Abagarum regem Edesenum, cum Epistola sua, vt refert Hiero. lib. de illustribus viris, & historia Ecclesiastica, iste est Apostolus ille cuius festum cum Simone Apostolo celebratur, & Simonis, & Iudæ.

Quare Nazareni scandalizabantur in Christo, cum nemo de agnatione Christi fuerit Propheta, nec vir literatus. Quæst. LXXXVI.

QVæretur quare Nazareni scandalizabantur in Christo. Dicendum, quòd proueniebat ex inuidia, & contemptu, quia videbant aliqd in Christo de quo admirabant, sed iudicare bonũ de hoc inuidia non pmittebat, ideo scandalizabantur. Christus enim literas non didicerat, & sciebat illas, etiam potestatem miraculorum exercendo- D rum habebat, quod manifeste attribuendum erat Deo, sicut opera aliorum Prophetarum Deo attribuebantur: quia tamen si a Deo collata essent hæc, esset Christus valde venerabilis cui Deus tanta bona contulisset, & hunc honorẽ nolebant ei dare Nazareni, ne viderentur minores eo: nã agnoscebant agnationem eius, quòd omnes de illa erant pauperes, & parui honoris inter Nazarenos, & inter eos nemo fuerat Propheta, nec vir literatus, iõ contemnebant eos, & nũc molestum eis erat honorare Christum tanquam maiorem, non ergo volebant iudicare hæc a Deo collata. & quia si a Deo non erant, non poterant esse nisi a dæmone, nõ quidem vere, sed per quandam apparentiam, sicut pseudopropheteę facient signa fallacia, ideo volebant dæmoni attribuere, & hoc erat scandalizari, idest, habere occasionem male iudicãdi, scilicet, quòd sicut pharisæi inuidentes Christo dicebãt, quòd in Beelzebub eiiciebat dæmonia supra 9. & 12. Ita isti E dicerent, sed nõdum dicebant, quia forte erubescebant, q a opera sua erant manifesta, & sic pendebant sub ambiguo quid de eo crederent, & tamen iniuste agebant, quia cũ manifeste appareret talia non posse esse a dæmone, sed a Deo, solum debebant Deo attribuere, & venerari illa tanquã diuina dona. Sic dicit Hilarius, inhonoratur Dominus a suis, & tanquam docendi prudentia, & operandi virtus admirationem commoueret, non tamen credunt hoc in nomine Domini fieri, & paternę artis quodam opprobrio lacessunt inter hęc ergo magnifica, quæ agebat, corporis eius contemplatione commouebantur. Sed dicetur quo Nazareni nunc scandalizabantur in Christo, quia iterum fuerat ipse in synagoga eorum in Nazareth, & non scandalizabantur, sed omnes perhibebant ei testimonium Luc. 4. Idest, dicebant, quòd vera, & bona erant omnia, quę faciebat, & laudabant eum, & tamen Christus nunc dixerat de se aliquid, quod ptinebat ad laudem suam, scilicet, quòd scriptura, quæ lecta erat, completa erat in auribus eorum.

Dici potest vno modo q inuidia Nazarenorum adhuc egerat comparando ad ea quæ iam nunc egerat, & quanto magis crescerent signa eius magis accendebatur inuidia, sicut fuit de Pharisęis: nam a principio non persequebantur Christum cum pauca fecisset signa, cum vero signa eius valde crescerent dixerunt, quid facimus, quia homo iste multa signa facit? si dimittimus eum sic, totus mundus credet in eum, & tunc dixerunt, quòd expediebat, quòd moreretur. Ioan. 11. Ita nunc Nazareni valde inuidentes Christo propter magnas virtutes eius, scandalizabantur in eo, quod nõ fecerant a principio.

Aliter, & melius dicendũ, quòd etiam in prima vice Nazareni fuerant valde scandalizati contra Christum, & ante omnia cæperunt ei obiicere conditionem generis, scilicet, quod erat de pauperibus parentibus: nam cum legisset coram omnibus in synagoga & perhiberent ei testimonium dixerunt, nonne hic est filius Ioseph: & põt talia facere? & hoc erat principium scandali, quia non procedebat ista admiratio ex bono, sed ex contemptu, & quadam inuidia, licet adhuc leui, sed eadem die creuit magis scandalum Nazarenorum contra ipsum, cum enim peterent, quod faceret ibi miracula sicut in Capharnaum, & ipse non faceret sufficiens causam, Indignati contra ipsum tenuerunt eum portãtes ad supercilium montis, vt inde eum præcipitarent, sed ipse exiuit de manibus eorum. Luc. 4. Erat igitur iam concepta indignatio, & inuidia contra ipsum ex illo tẽpore, nunc autem cum iterum rediit in Nazareth, manebat eadẽ radix indignationis, ideo scandalizabantur in eo vt hic dicitur.

Quare Christus se vocauit hic Prophetam. Quæst. LXXXVII.

QVæretur quare Christus se vocauit hic Prophetam: nam dicendo non est Propheta sine honore &c. & dũ loquebatur de seipso vocabat se Prophetã. Dicẽdum, quòd hoc fuit propter multa. Primo quia sic eum vocabant Iudęi infra 16. Scilicet, quem dicunt homines esse filium hominis? & sequitur. Alii Ioannem Baptistam. Alii Ieremiam Alii Eliam. Alii vnum ex Prophetis. volebat ergo concordare modo loquendi eorum se Prophetam appellãs. Secundo quia ipse volebat ostendere se non solum Prophetam, sed per excellentiam Prophetam esse, scilicet Messiam, & hoc, quia Messias erat futurus summus Prophetarum, & Moyses illum Prophetam vocauerat, Deut. 18. s. Prophetam suscitabo vobis de fratribus vestris, ipsum sicut me audietis. Et etiam quidam Iudæorum credebant Iesum esse hunc Prophetam dicentes, nunquid iste est filius Dauid, i. Messias pręcedenti cap. & Ioan. 7. dixerunt quidam nunqd iste est Christus, idest Messias. Alii vero eum Prophetã magnum vocant Luc. 7. scilicet Propheta magnus surrexit in nobis, & visitauit Dominus plebem suam. Sic dicit Remigius. Prophetam seipsum appellat, quia Moyses manifesto eum dicit Prophetam cum ait: suscitabit Deus de fratribus vestris. Tertio fuit hoc, quia Prophetæ solent vocari prædicatores, eo quod annunciant de futuris, scilicet de beatitudine, & miseria futuris, & quia Christus prædicator erat, ẽt si nihil aliud esset, Prophetã poterat large se appellare. Quarto fuit, quia Christus voluit facere vnam propositionẽ vniuersalem de homine alicuius probitatis, s. q in nulla regione minorem honorem habet quã in patria sua, & istud est generale circa quodcunque genus probitatis pro quo mereatur homo honorem, & quia Prophetam esse est quædã probitas, s. Domini Dei quę reddit hominem clarum, & gloriosum, posuit exemplum in hoc, sicut ponere poterat in quocunque alio genere probitatis, & tamen potius posuit in Propheta, quia nihil ei magis videbatur conuenire quantum ad ea, quæ foris de eo apparebant quam esse Prophetam, quia Prophetę a Deo instruuntur, ita ipse cum literas non didicisset literas sciebat, & prædicabat, & miracula faciebat, quod aliqui Prophetarum egerunt.

Quomodo est verum, quòd non est Propheta sine honore nisi in patria sua. Quæst. LXXXVIII.

QVomodo est verum, quòd non est Propheta sine honore nisi in patria sua? Dicendum, quòd verum est, q in nullo loco Propbeta habet minorem honorem quam iu patria sua, quod patuit in Christo, qui erat caput Prophetarum, & etiam in aliis Prophetis. Nam Esaias, & Ieremias, & cæteri Prophetæ apud exteras nationes fuerũt in magno honore, Iudæi autem persequebantur eos. Sic dixit Stephanus Actu. 7. quem Propbetarum non persecuti sunt patres vestri, & occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iusti? & sic dixit Christus Iudæis insra 23. Patres vestri occiderunt Prophetas, & vos monumenta eorum ædificatis. Ieremiam quidem Iudæi lapidauerunt in Ægypto, sed Ægyptii eum in magno honore post mortem tenuerunt, & Alexander ossa eius in Alexandriam transtulit, idem in cæteris Prophetis actum est. Sic dixit Remigius hoc sciendum, quòd non solum Christus, qui est caput omnium Prophetarum, sed etiam Ieremias, Daniel, & cæteri minores Prophetæ maioris honoris, & dignitatis fuerunt apud exteros, quam apud suos. De Christo autem manifeste hoc fuit, quia qui magis extranei erant, eum venerabantur: nam viuentem Iudæi illum persequebantur; exteri autem venerabantur, sicut rex Abagarus, qui ciuitatem regni sui ei tradebat illum quasi simul regem constituens secum, vt patet in Ecclesiastica historia, & per Hieronymum libr. de illustribus viris: nunc autem post eius mortem, & resurrectionem mundus eum colit, Iudæi autem illum oderũt, sic & intra terram Iudæorum illum magis honorabant, q magis distabant a regione eius: nam in Capharnaom honorabatur, & in Nazareth de qua erat oriundus non honorabatur. Aliqui autem intelligunt, quòd loqueretur hic Christus de honoratione mortis suæ, i. supplicio crucis quod in regione, & gente sua pertulit. Sic dicit Hilarius, scilicet in honorabilem Ecclesiam, Prophetam in patria sua respõdet quia in Iudæa esset vsque ad crucis sententiam condemnandus, hoc verum est, & tamen litera ista magis proprie intelligitur de differentia vrbis Nazareth ab aliis locis Iudæorũ quia in nullo habuit minorem honorem quã in Nazareth de quo oriundus erat. Ratio autem quare Propheta, vel quilibet habens probitatem aliquam est minoris honoris in patria sua quam alibi, est primo, quia cognoscitur conditio generis, & contingit homines humili genere de plebe natos magis clarere probitatibus, extra autem patriam eorum vbi cognatio eorum ignota est, sola probitas cognoscitur, & virtus quæ videtur, compatriotæ autem humilitatem generis contemplantes, virtutis magnitudinem non attendunt, sicut in Christo Nazareni non attendebant magnifica, quæ agebat, sed quòd filius fabri esset, vt credebatur. Secũdo fit, quia compatriotę agnouerint hominem in tenera ætate, puerum quidem nullius adhuc virtutis nec honoris quando eis minor merito, & dignitate erat: ideo talem eum semper considerare volebant, & sic contemnunt, exteri autem, qui virum primo agnoscebant, talem eum venerantur qualem primo agnouerunt. Sic dicit Hieronymus ciues non cõsiderant præsentia viri opera, sed fragilis recordantur infantię, quasi non ipsi per eosdem ætatum gradus ad maturam ætatem venerint. Tertio fit ex inuidia, quia inuidus nõ honorat, sed denigrat, & detrahit, & tamen potius ciues ciuibus inuident quam extraneis, sic dicit Hieron. prope modũ enim naturale est semper ciues ciuibus inuidere, inuidia autem est tristitia de aliena excellentia, vt est proprii boni diminutiua: bonum autem absentium non diminuit bona nostra, quia non confertur eis, iõ non inuidemus eis: bona aũt pręsentiũ cõseruntur bonis nostris, & ex cõparatione excellentię eorũ ostenditur paruũ esse bonum nostrũ, & hoc est illud diminui, & ob hoc illi, q sunt eiusdem artis, vel officii mutuo se inuident, qui vero diuersorũ non inuident 8. Eth.

Ciues ciuibus inuidere, naturale est.

Quare dicitur, quòd Christus non fecit multas virtutes propter incredulitatem. Et quòd Christus poterat facere miracula credentibus, sicut incredulis: tamen incredulis non decebat. Quæst. LXXXIX.

QVæretur quare dicitur, q Christus non fecit multas virtutes propter incredulitatem, & an poterat facere, F & an fecit aliquam. Dicendum, quòd aliquas virtutes fecit Iesus nunc in Nazareth, s. q aliquos languentes impositis manibus curauit. Mar. 6. Et tamen istæ fuerũt paucæ respectu virtutũ quas in aliis locis faciebat, sicut in Capharnaũ: nam cum occidisset Sol, attulerunt ei oẽs malę habentes variis languoribus detẽtos, & oẽs curauit supr. 8. & Mar. 1. Et Lucæ 4. Et sic nullus languens tunc mansit in vrbe, & ita ipsi Nazareni ante hoc iterum Christo dixerant quanta audiuimus a te facta in Capharnaum, fac & nunc in patria. Luc. 4. Cum aũt dicitur an poterat facere virtutes non obstãte incredulitate. Dicendum, q non est dubiũ quin poterat, quia operatio miraculi pendet ex diuina potestate, sed Deus nõ indiget in operatione sua adiutorio nostro, immo nec põt quisquam concurrere cum Deo in aliquam operationẽ, vt opus nostrum aut vires aliqoid conferant diuinę operationi: ita ergo Deus potest facere nobis miracula incredulis exi G stentibus sicut credentibus, alioquin bona nostra Deo conferrent, & mala nostra nocerent ei, & vtrunque falsum est; nam si prodessent ei bona nostra indigeret illis, sed non indiget. Psal. 15. bonorum nostrorum non indiges, & Iob. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuę, quid facies contra eum? porro si iuste egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? homini, q similis tui est nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua, & sic incredulitas nostra non impedit diuina miracula.

Sed obiicietur, quia Mar. 6. Dicitur, & non poterat virtutes multas agere propter incredulitatem eorum. Dicẽdum, quòd non tollitur simpliciter potestas faciendi miracula, quia si poterat aliqua facere eis manentibus incredulis, poterat facere quęcunque vellet, quia ęqualis potestatis est facere posse vnum miraculum, & facere omnia, cum vnum re H quirat potestatem infinitam, & non sufficiat minor, & omnia miracula simul sumpta non requirunt maiorem potestatem quàm infinitam, sed dicitur non poterat, quia non decebat, quòd illis existentibus incredulis Christus faceret plura miracula quàm faciebat. Cum autem quæritur quare non faciebat multas virtutes propter eorum incredulitatem. Dicendum primo, quòd hoc est propter demerita eorum, quia dignum erat, quòd illi qui scandalizabantur propter bona, quæ videbant, nulla bona alia viderent, cum, & ipsa manifeste diuina opera Deo attribuere noluerint, sed scandalizabãtur in operante, quasi dęmone adiutore in his vteretur. Secundo quia Deus vult, quòd quando miracula fieri debent in fauorem aliquorum, quod illi crędant, si tales sunt, qui fidem propriam habere possunt. isti autem non credebant, ideo impedimentum ponebant, vt miracula non fierẽt. Sic dicit Theophilus in miraculis necessaria est fides I operantis, & recipientis, quę ibi deficiebat: ideo non acceptabat Iesus ibi signa facere.

Tertio fuit ad eorum vtilitatem, quia pręuiderat Christus eorum duritiem non superandam miraculis, & quia q̃to plura miracula fierent tanto eorum incredulitas esset magis increpabilis, noluit multa signa facere, sic dicit Hieron. non quòd incredulis illis facere non potuerit virtutes multas, sed quia ne multas faciens virtutes ciues incredulos condemnaret. Sic etiam dicit Theophilus. non acceptabat virtutes facere quasi ipse impotens, sed quia ipsi infideles: ergo ibi non operatur virtutes, parcens eis ne maiori repræhẽsione digni essent factis miraculis non credentes.

Quomodo Christus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Et quomodo Fides in miraculorum operatione dupliciter proficit. Quæst. XC.

K

QVæretur quomodo Christus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Dici potest vno modo, quòd Deus facit interdum virtutes ad vtilitatem, & interdum ad solam ostensionem gloriæ suæ. Primo modo requiritur fides ad operationem miraculi. Secundo modo fit etiam sine fide. Proficit enim fides dupliciter in operatione miraculorum, scilicet, ad hoc, quòd quis illa pro se fieri impetret, & ad hoc, quòd p se illa faciat. De primo patet Mar. 9. Pater habens filium arreptitium dixit, si quid potes adiuua nos, misertus nostri, &

A stri, & Christus dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, idest, potes recipere quod petis, si potes credere, ꝙ possum facere, & ꝙ potes impetrare, & tunc ille ait: credo Domine, adiuua incredulitatem meam. idest, ego credo: attamen si aliquid deest fidei meę ita vt ex hac parte vocetur incredulitas, adiuua illam, scilicet supplendo, ꝙ fidei meæ deest. Idem patet de duobus cęcis supra 9. Et quasi pluraliter Christus petebat fidem ab eis pro quibus miracula facturus erat. De secundo patet, quia infra 17. & Luc. 17. Et infra 21. Dicitur, quòd si quis habuerit fidem sicut granum sinapis, si dixeritis monti huic trãsi, trãsibit, & nihil impossibile erit vobis. & ista fides debet esse firma, ita ꝙ petens miraculum fieri nihil hæsitet, i. firmiter confidat, quòd Deus concedet, i. quod ipse petit infra 21. Si quid orantes petieritis, & non hæsitaueritis fiet vobis, & Iaco. 1. c. postulet autẽ in fide nihil hæsitans, qui autem hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento circunfertur, non æstimet autem homo

B ille, quòd accipiat aliquid a Deo: hoc enim modo fides semper in miraculis est necessaria. Cum autem miracula non fiunt ad vtilitatem hominum, sed ad manifestationem gloriæ Dei totaliter non exigitur fides, sed nobis non credentibus Deus facit miracula, immo aliqñ nobis inuitis Deus facit miracula, sicut quando Isaias dixit regi Achaz, pete tibi signum a Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, &c. & Achaz petere noluit, & ob hoc dixit Isa. ꝙ Achaz erat molestus Deo, Isa. 7. hoc autem erat, quia Deus volebat facere miraculum tunc ad ostensionem gloriæ suæ, & Achaz nolebat illud. Vnde subditur, propter hoc ipse Dominus dabit vobis signum, i. quia vos non vultis petere, ipse se ingeret, & dabit vobis illud etiam vobis nolentibus recipere, & ita nunc si enim Nazareni miracula nulla viderent, haberẽt aliqualem excusationem, scilicet quia miracula non vidissent. Ostendit ergo Christus eis aliqua etiam ad ostenden-

C dam potestatem suam, quia si Nazarenis incredulis Christus miracula nulla faceret, putaretur, quòd incredulitas eorum euacuabat potestatem Christi quod erat inconueniẽs. Secundo fuit, vt Christus ostenderet benignitatem suam, s. quia benefaciebat etiam illis, qui contemnebant eum: nam isti Nazareni scandalizabantur dicentes, nunquid non est iste filius Ioseph? & eum vilipẽdebant, ipse tamen sicut mãsuete respondit, ita in operibus clementem se exhibuit benefaciens eis quosdã infirmos eorũ curans, sic dicit Chrys. intuere mansuetudinem eius, conuitiatus est, sed cum multa mansuetudine respondit. Tertio fuit, quia forte isti quos miraculose nunc Christus sanabat credebãt: nam inter multos infideles potuerunt aliqui fideles inueniri, & illos curaret. reliqua aũt multitudo erat incredula, & illis non faceret Christus miracula. Sed dicet cũ Nazareni mirarent ex mira

D culis Christi, quare non faciebat multas virtutes, quia ex hoc gloriam maiorem acquirebat. Dicendum, quòd Christus non veniebat quærere gloriam propriam, scilicet vt ab hominibus laudaretur. Io. 8. ego gloriam meam non quæro sed vtilitatem vestram, & quia licet Nazareni mirarentur de Christi gestis, non tamen erant credituri, etiam si multa signa fierent, & quia quanto plura signa fierent, tanto essent reprehensibiliores, qui non crediderant, noluit miracula multa facere, licet ex hoc laudem multam acquireret. Sic dicit Hiero. si autem admiratio eis adueniebat ex miraculis, quare non multas virtutes fecit? & respondet, quia non ad ostentationem suam respiciebat, sed ad ea, quæ aliis erant vtilia. hoc igitur non proueniente despexit quod erat sui ipsius, vt non pœnam eis augeat: cum ergo vel pauca eis fecit signa, ideo fecit, vt non dicant si vtique facta essent signa nos credidissemus.

E

C A P. XIIII.

IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & ait pueris suis. Hic est Ioannes Baptista, ipse surrexit a
Mar. 6. *mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit*
Luc 9. *Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem. propter He*
Mar 6. *rodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes: nõ li*
Luc. 3. *cet tibi habere eam. Et volens illum occidere timuit populum,*
26. dist. c *quia sicut Prophetam eum habebant. Die autem natalis He-*
vna. *rodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.*
Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcunque postu-

A *lasset ab eo. At illa præmonita a matre sua, da mihi inquit in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est rex. Propter iu* 22. q. 4. c. est etiam.
ramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant iussit dari. & c. vnu
Misitque, & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est quisq. c.
caput eius in disco, & datum est puellæ, & illa attulit matri cap. admo
suæ. Et accedentes discipuli eius tulerunt corpus eius, & sepelie ne.
runt illud, & venientes nunciauerunt Iesu.

In illo tempore. Posuit in præcedentibus Matthęus parabolicam euangelii promulgationem. hic subdit dictę promulgationis confirmationem, & hoc ex duobus. Primo ex fama nominis. Secundo ex eius miraculis, ibi. *Quod cum audisset Iesus.* Prima in duas, quia primo ponit famam Christi, secundo ex hoc quasi incidẽtaliter narrat mortem Ioannis Baptistæ, ibi. *Herodes enim,*

Mar 6. Promulgationis cõfirmatio, ac eiusdẽ diuisio.

An ista sint ad præcedentia continuata. Quæst. I.

B QVæretur circa primum: an hic sit ordo continuus ad præcedentia, vel sit mutatio aliqua. Aliqui dicũt, ꝙ non sit hic ordo rectus, quia Mar 6. post prędictã narrationem gestorum Dñi in Nazareth sequitur de potestate tradita 12. discipulis, quæ habetur supr. 10. Et quo ad prædicandum missi sunt, & tunc sequitur quomodo Herodes audiuit famam Christi, & ponitur tota historia ista Ioannis. Item patet fortius, quia Marcus, & Lucas conueniunt in ordine narrationis: nam sicut Marcus post potestatem traditam Apostolis subiunxit de morte Ioannis Baptistæ: ita Luc. 9. Post eandem potestatem Apostolorum idem subnectitur, illis ergo potius standum videtur. Dicendum videtur, ꝙ hic sit ordo continuus, quia dicit hic Matthæus in illo tempore audiuit Herodes, scilicet in tempore quo siebant ea, quę supra habentur, & illa sunt de mansione, & ge-

C stis Christi in Nazareth. Et dicendum, quòd in narratione Matthæi concordant hic ambo ordines, s. naturalis, & artificialis. De naturali patet, quia dicitur hic in illo tempore, qđ ostendit continuationem rerum gestarum, secundum tempus. De artificiali patet, quia supra dixerat Matthęus, quòd Nazareni scandalizabantur in Christo non habentes bonã opinionem de illo, hic declarat quam opinionem habebat Herodes de illo, & cęteri. Sic continuat Glo. dicens, quia supra Euangelista ostenderat quomodo pharisæi miracula Christi calumniabantur, concines autem eius hæc admirantes, Christum tamen contemnebant, refert nunc quam opinionem ex auditis miraculis Herodes de Christo conceperat. Ad Mar. dicendum, quòd non obstat, quia non est necesse, quod quilibet Euangelista eo ordine res narret quo gestæ sunt: cum inter se varient, & ideo non facit vnus probationem contra alium. Cum autem dicitur, quòd Marcus, &

D Lucas concordant inter se, & discordant a Matthæo dicendum, quòd hoc facit aliqualem pręsumptionem, & ideo cęteris paribus magis statur duobus concordantibus in ordine quàm vni discordanti ab eis, & tamen hic ex circunstãtiis literæ Matthæi colligitur, quòd ipse tenuerit ordinẽ rerum gestarum, & non illi, cum dicat Matthęus in illo tempore, & Mar. & Lucas non dicunt aliquid propter quod necesse sit credi, quòd talis ordo rerum gestarum fuerit: ideo dicendum, quòd Lucas, & Mat. concordant, quia ambo tenere voluerunt ordinem artificialem: nam hic agitur de fama nominis Christi quomodo diuulgata est, ita vt Herodes audiret de gestis eius. & quia hoc maxime fuit, quando dimittebat discipulos ad prædicandum, & faciendum miracula per totam terram Iudæorũ, iõ postquam posuerunt quõ Christus mittebat discipulos ad prædicandum, subiũxerunt de Herode, ꝙ audiuit famam Christi. Matthæus au-

E tem tenuit præcipue hic ordinem rerum gestarum: ideo dixit in illo tempore. Sed non est intelligendum stricte, ꝙ ipso tpe, i. die, vel hora quando Iesus erat in Nazareth fieret, quæ dicuntur hic, sed tunc. Et idem tenet Augus. lib. de cõcor. euan. dicens. dixit autem Matthæus in illo tempore, nõ in illo die, vel ipsa hora: nam Marcus hoc quidem ex eodẽ modo dixit, sed nõ eodem ordine, sed postquam discipulos ad prædicandum misit: nulla tamen facta necessitate qua hoc consequenter gestum esse intelligere cogeremur. Lucas etiam eundem ordinem narrandi quem Marcus tenuit, nec ipse tamen rerum gestarum eundem ordinem credi cogit. Sciendũ tamen, ꝙ hæc de continuatione dicta intelligi de

bent quantum ad hoc, q̃ Herodes audierit famam Christi: F nam quantum ad mortem Ioannis nõ est nunc cõtinuatio, quia illa historia non introducitur hic principaliter, vt dicetur infr. q. 8. circa primum dicitur. *In illo tempore.* Scilicet, Qñ Christus erat in Nazareth, vel paulo post, quia non dẽt accipi stricte quod dicitur, vt dicit Aug. lib. de cõcor. euan. s. dixit Matthæus in illo tpe, nõ in illo die vel ipsa hora. *Audiuit Herodes.* Iste erat dominus Galilææ, qui Ioannẽ Baptistam decollauerat infra in litera, & Mar. 6. *Tetrarcha.* i. Princeps quartæ partis regni Iudęorum, quod per tetrachias diuisum erat Luc. 3. *Famam Iesu.* Scilicet, De miraculis eius, & prędicatione, & pręcipue de magnitudine miraculorum sicut ipse dixit infra in litera, scilicet, virtutes operantur in eo, idest, miracula faciunt in potestate eius.

Et ait pueris suis. Idest, seruitoribus, modus loquendi Hebraicus est etiam vulgaris, quòd omnes seruitores cuiuscunque ętatis vocantur pueri: aliqñ vocãtur pueri, i. filii, vt Isa. G 7. ego, & pueri quos donauit mihi Dominus, i. filii mei, & tamen cõiter pro seruitore accipitur, & ita viri robusti vocãtur interdum pueri, vt 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant, & surrexerunt, & occiderunt se mutuo viri fortissimi, ita vt vocaretur ager ille robustorum. *Hic est Ioannes Baptista.* Idest Iste de quo tantam famam audio est Ioannes Baptista, quia nemo alius talia faceret. *Ipse surrexit a mortuis.* Herodes occiderat Ioannem: ideo ad hoc, quod esset iste, qui hæc faciebat oportebat, quòd resurgeret. *Et ideo virtutes operantur in eo.* i. Quia surrexit operantur nunc alii virtutes, i. miracula in eo, i. in potestate eius vel in nomine eius, quia putabat Herodes, quòd omnia ista miracula, quæ faciebant discipuli Christi, fierent in potestate Ioannis resurgentis a mortuis.

Quare dixit Mattheus hic in illo tempore. *Quæst. II.*

H QVæretur quare dixit Matthęus in illo tempore. Dicendum primo, quòd fuit ad ostendendum consequentem ordinem rerum gestarum: nam quia tunc factum est hoc quando ea, quę supra dicuntur de Nazarenis, voluit hoc Matthęus ostendere dicens in illo tempore. Secundo fuit ad ostendendum negligentiam Herodis, & eum esse increpabilem, qui tam negligens fuerat, quòd vsque ad tempus istud de factis Christi nihil audierat, quia non erat curiosus circa talia, sed potius contẽnebat ea, quia alia prius hoc audire, & scire potuisset. Sicut dicit Chrys. super Mat. s. non absque causa tempus euangelistæ designant, sed vt discas tyranni superbiam, & negligentiam: nec enim a principio didicit ea, quæ erant de Christo, sed post plurimum tẽpus: sic & multi, qui in potestatibus sunt multa elatione circundati huiusmodi tarde addiscunt, quia non multum horum faciunt curam.

Quis fuit iste Herodes, & quomodo potuit audire famam miraculorum Christi: cum Herodes mortuus fuerit Christo existente puero. Et quòd multi fuerunt qui dicti sunt Herodes. *Quæst. III.*

QVæretur quis fuit iste Herodes, & quomodo potuit audire famam miraculorum Christi, quia videtur, quòd longe ante hoc Herodes defunctus esset: nã quando Herodes occiderat Innocentes, Iesus puer portatus est in Aegyptum, mansitque ibi vsque ad obitum Herodis, & tunc Angelus missus reducere puerum, & matrem eius in terram Israel, quia defuncti erant, qui quęrebant animam pueri supra 2. ca. ergo cum esset puer Iesus mortuus est Herodes, etiam antequam rediret ex Aegypto: nõ ergo potuit audire famam miraculorum eius, quia Christus non fecit K miracula quousq; prædicare cœpit, & hoc post baptismũ, & erat tunc annorum 30. Luc. 3. Dicendum, quòd non est idem Herodes, ille, & iste: fuerũt enim multi, qui Herodes dicti sunt. Primus fuit Herodes filius Antipatri, q̃ primus de alienigenis regnauit inter Iudęos, & iste solet vocari Herodes Ascalonita, quia antiquæ quædam historiæ ferũt patrem eius Antipatrum in Ascalone vrbe Philisthinorũ cuiusdam templi idolorum fuisse æditumm, & iste Herodes mortuus est cum adhuc esset puer Iesus. Alius fuit Herodes filius istius, qui fuit tetrarcha Galilæę, & solent vocare eum Herodem Antipatri, & hic est de quo hic dicitur, & F Mar. 6. & Luc. 9. Iste est, qui Ioannem Baptistam occidit, & ad quem tempore passionis Iesus a Pilato remissus est, quia erat de Galilæa, vt patet Lu. 23. & de istis duobus solum faciunt mentionem euangelistæ. Tertius fuit Herodes Agrippa rex Iudęorum post Christi mortem, qui occidit Iacobũ Zebedęi & tenuit Petrum, vt occideret Actu. 16. Et ille miserabiliter mortuus eod. cap. isti tres sunt Herodes de quib. scriptura recolit, & iste de quo hic dicitur, est secundus qui fuit filius primi Herodis, & potuit videre miracula Christi quia vixit vsq; post mortem Christi: nã Christus ipso die quo occisus est præsentatus fuit Herodi isti. Luc. 22.

Cur dicatur Herodes Tetrarcha. Et quòd Herodes Ascalonita fuit primus de alienigenis, qui factus est Rex Iudæorum. Et a quo terra Iudæorum fuit diuisa in quatuor Tetrarchias. *Quæst. IIII.*

G QVæretus cur dicatur hic, quòd erat Herodes tetrarcha. Dicendum, quòd tetrarcha idẽ est, quod quartę partis princeps, & quia regnum gentis Iudæorũ quod prius erat vnicum diuisum est in quatuor partes, vocatur q̃libet pars tetrarchia, & princeps illius vocatur tetrarcha, p̃ter principem Iudææ, qui vocatur præses prouinciæ, vel procurator, & non tetrarcha. Pro quo sciendum, quòd tota gẽs Iudæorum quando cœpit primo habere regem, fuit simul tota sub vno rege, scilicet Saule 1. Regum 11. & 12. Et tunc erat proprie regnum principatus Iudæorum, quo mortuo, filius eius Isboseth vnctus est in regem pro patre 2. Reg. 2. Et tunc tribus Iuda cepit Dauid in dominum, & illum vnxit in regem eodem cap. & sic quamquam esset principatus diuisus, vterque tamen principatus erat regalis, deinde mortuo Isboseth rediit totus principatus ad Dauid, qui vnctus H est in regem super totum Israel 2. Reg. 5. Et tunc fuit magis proprie regnum quod est principatus monarchicus 8. Ethi. & sic durauit sub Dauid, & filio eius Salomone, sed mortuo Salomone diuisum est regnum, quia duæ tribus, scilicet Iuda, & Beniamin manserunt cum Roboam filio Salomonis, & decem tribus transierunt ad Ieroboam 3. Regum 12. & sic fuit vterque principatus regalis, & durauit sic longo tempore, vocabaturque regnum Roboam, & successorum eius, regnum Israel, quia fere illuc confluxerat totus Israel, & durauit ista diuisio quousque rex Israel Osææ filius Ela, & decem tribus subiectæ et translatæ sunt in Assyrios 4. Reg. 17. Et tunc desiit esse regnum Israel, mansitq; solum regnum Iuda in terra Hebræorum, post aliquanto tempore vsque ad captiuitatem Babylonis, & tunc etiã desiit regnum Iuda esse regnũ, quia Iudæorum plurimi translati sunt in Babylonem, cæteri vero fugerunt in Aegyptum I timore Chaldæorum occiso Godolia 4. Reg. 25. & Iere. 42. Et tunc mansit terra Iudæorum deserta nullo habitante p̃ septuaginta annos 2. Paralip. 36. Post reditum de Babylone fuit apud Iudæos tota gens semper sub vnitate principatus, sed erat princeps summus Sacerdos de quo late ostensum est supra 2. capitu. q. vlti. & hoc durauit vsque ad filios Ioannis Hircani, qui sibi coronam regalem imposuerunt, qui erant de stirpe Machabęorum, fuerũtque aliqui reges de stirpe eorum vsque ad Aristobolũ, & Hircanum: qui de regno contendentes regnum perdiderũt, secutaque sunt mala plurima in gente Iudęorum, & tunc viuente Hircano, q̃ Rex, & summus Sacerdos fuerat Herodis Antipatri filius quem Ascalonitam appellamus, concedentibus Romanis Rex Iudæorũ factus est, & iste fuit primus de alienigenis, qui fuit rex Iudæorum, & ibi cessauit principatus Iudæorum, scilicet ablatum est sceptrum de Iuda, & dux de femore, K quia venit tunc ille qui mittendus erat, scilicet Christus, qui natus est diebus Herodis supra 2. capitul. & sub hoc tota gens Iudæorum fuit sub vno principatu regali, & intelligitur de illis, qui redierant de Babylone: nam decem tribus quæ in Assyrios translatæ fuerunt, nunquã postea redierũt, sed manent ibi vsq; ad præsentem diem. Mortuo isto Herode successit Archelaus filius eius in regno, vt supra 2. capit. & iste cum regnasset decem annis relegatus est in Vienam vrbem Galliæ ibique obiit, per cuius exitum Octauianus Augustus diuisit terram Iudæorum in quatuor partes, nolens, quòd iam esset regnum, vt ait Remigius, & tradidit tres partes filiis Herodis, vnam vero cõmisit Pilato, de quo

magis

rnagis dictum est supra 2.cap.q.v[illegible].& ideo quilibet principatus istorum vocabatur tetrarchia,& princeps vocabatur tetracha,& nunc tempore Christi erat iste modus principatus in gente Iudæorum,& iste Herodes erat vnus de tetrarchis: ideo vocatur hic tetrarcha,patet Luc.3. Vbi ponuntur nomina tetrarchiarũ,& tetratcharũ s.anno 15.Tyberii Cęsaris procurante Pontio Pilato Iudæam:tetrarcha autem Galilææ Herode. Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituręę & Trachonitidis regionis.Lisania aũt Abilinę tetracha &c.

An erat tetrarcha iste Herodes,vel rex. Quæst. V.

QVæretur de isto Herode an erat tetrarcha vel rex. Aliqui dicunt,quod erat rex,quia Mar.6.dicitur audiuit Herodes rex. Dicunt aliqui,quod nõ fuit ille de quo Marcus loquitur,sed alius: quia multi Herodes in scriptura referuntur. Dicendum,quod non stat,quia necesse est,quod sit idem de quo dicitur hic,& Mar.6.& Luc.9.Quia vnicus fuit Herodes,qui Ioannem Baptistam occidit,& tamen omnes tres euangelistæ referunt de isto,qui occidit Ioannem.

Alii ergo dicũt,quod idem Herodes est,& fuit tetrarcha & etiam rex.nam erat tetrarcha,quia erat princeps quartę partis regni,vel gẽtis Iudęorum.fuit autem rex,quia super terram illam imposuerat sibi regium diadema,sicut diuiso regno Iudęorum a principio in duas partes in vtraque rex fuit,ita & nunc diuiso in quatuor partes poterat esse rex in qualibet parte,quia paruitas regionis, vel districtus nihil impedit ad esse regem,cum in terra Chananęorum quam Iudęi occupauerunt erant plures quam quadraginta reges, ipsi enim occiderũt de eis plures quam triginta reges Iosue 12.cap. poterant ergo nunc esse quatuor reges,vbi quondã plures quam quadraginta fuerant. Dicendum,quod nõ erat iste Herodes rex,quia Romani non permittebant hoc,tamen eo ipso,quod regnum diuiserunt,noluerunt,quod nemo esset rex,sed tetrarchę. Etiam quia si iste Herodes fuisset rex, cum hæc sit maior dignitas,quam esse tetrarchã,licet vtrumque simul haberet,nominaret eum potius scriptura regem quam tetrarchã,& tamen potius nominatur tetrarcha,quia solus Mar. nominauit eum regem. Matthęus autem,& Lucas eum tetrarcham dixerunt,quia Luc.9.Dicitur audiuit Herodes tetrarcha.&c. Sed dicendum,quod Marcus vocauit Herodem regem forte propter honorem paterni nominis,quia pater suus rex fuerat,s. Herodes Ascalonita. Vel forte propter affectum,quia iste Herodes affectabat regnum,& loquebatur de seipso sicut de rege. Vnde quando promisit puellę saltãti date quidquid peteret, dixit etiam si dimidiũ regni mei petieris Mat.6.Sic dicit Theophilus, s.tetrarchã hunc Matthæus nominat atque Lucas tanquam principantem super quartam partem regni patris sui. Romani enim post mortem patris regnum in quatuor partes diuiserunt. Mar. autem eum regem vocat aut patris consuetudine, aut quia hoc voto eius,idest,Herodis congruum existebat.

An Herodes asseruerit Ioannem Baptistam a mortuis resurrexisse. Quæst. VI.

QVæretur an Herodes asseruerit, quòd Ioannes Baptista a mortuis resurrexerit. Aliqui dicunt, quòd non asseruit,sed audiuit hoc a quibusdam, & dubitabat quomodo esse posset,quia ipse decollauerat Ioannem Baptistam: sic dicitur Luc.9.Ioannem ego decollaui, quis est iste de quo audio talia? Alii dicunt,quod Herodes asserebat surrexisse Ioannem,quia dicitur hic,quòd Herodes dixit pueris suis,hic est Ioannes Baptista ipse surrexit, ideo virtutes operantur in illo,& Mar.6.dicitur,Herodes dicebat Ioannes Baptista resurrexit a mortuis.

Dicẽdum,quòd ordo fuit in hoc,quòd Herodes audiuit a principio famam Iesu de miraculis,quæ faciebat, & non cognouerat personam, quia nunquam viderat eum,nec vidit vsque ad diem in quo Christus occisus est, quia tunc remissus est ad eum,& gauisus est valde Herodes,vt videret illum. Luc.23.cap.& ideo quærebat Herodes quis erat iste,q. talia faciebat,& de quo talia audiebat,& quia pueri, idest, serui Herodis non agnouerant etiam Christum dubitabant quis esset,& varie diffiniebant,ideo quidam dicebãt, quòd Ioannes Baptista surrexerat a mortuis. Alii dicebant Elias

A surrexit. Alii vero dicebant vnus de Prophetis antiquis apparuit.& sic erant variæ sententiæ,tandem autem visa est verisimilior sententia asserentium,quòd Ioannes resurrexerat a mortuis,& hanc tenuit Herodes in fine, ideo ipse vltimo asseruit Ioannem surrexisse, & ita Lucas refert dubitationem quæ fuit a principio. Matthæus vero,& Mar. referunt sententiam quam vltimo tenuit. Et patet,quia Luc.9. Dicitur,audiuit Herodes tetrarcha omnia,quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd dicebatur a quibusdam, quia Ioannes surrexit a mortuis,a quibusdam vero, quia Elias surrexit, ab aliis vero,quia vnus de Prophetis apparuit, & ait Herodes. Ioannem ego decollaui,quis est ille de quo audio talia? quomodo autem post hæc Herodes declinauerit in sententiam aliorum,scilicet quòd Ioannes surrexit a mortuis tacuit Lucas,& expresserunt hoc Mar.& Matthæus,qui tamen dubitationem Herodis tacuerunt, & sic ex omnibus
B tribus simul resultat vna plena narratio, quia vnus supplet alium. Sic dicit Augustinus lib. de concor.euan. scilicet Lucas dicit Ioannem ego decollaui, quis est iste de quo audio talia? quia igitur hæsitantem Lucas commemorauit Herodem,intelligendum est aut post hanc hæsitationem confirmasse in animo suo,quòd ab aliis dicebatur,cum dixit pueris suis sicut hic Matthęus narrat,hoc est Ioannes Baptista. &c. Aut ita pronuncianda sunt hæc verba, vt hæsitantẽ adhuc indicent: vtroque enim modo pronunciari potest, vt aut firmatũ eum ex aliorum verbis accipiamus, aut adhuc hæsitantem sicut Lucas commemorauit, & tamen præcedens sententia Augustin. verior, & magis literæ, & rationi congruens.

Quomodo Herodes gentilis, vel infidelis credidit esse resurrectionem a mortuis,cum Iudæi hoc nondum
C *crederent. Quæst. VII.*

QVæretur circa aliquos quomodo Herodes gentilis,vel infidelis credidit esse resurrectionem a mortuis, cum Iudæi, qui se religiosos esse putabant hoc nondum crederent: nam erant opiniones inter eos asserentibus Saduceis non esse resurrectionem,nec spiritum,nec Angelum infra 23.& Act.23. Pharisæis vero vtraque asserentibus. quid tamen verum esset,nondum certum habebatur, quia si haberetur,non permitteretur tam perniciosa hæresis, scilicet, negantium resurrectionem, & tamen semper dubitabatur in hoc,& contendebant Saducæi cum Pharisæis, vt innuitur infra 23.& Actu.23.

Aliqui dicunt,ꝙ gentiles promptiores sunt ad credendũ quam Iudæi,ideo credidit Herodes. Sic innuit Rabanus dicens. quanta est Iudæorũ inuidia ex loco isto docemur. Ioan
D nem a mortuis potuisse resurgere nullo attestante, Herodes alienigena pronunciauit. Iudæi vero Christum quem Prophetæ eorum prædixerant,non surrexisse, sed furtim ablatum esse credere maluerunt,in quo innuebatur, quòd promptior est animus gentium ad credendum quàm Iudęorum. Sed dicendum,quòd Herodes iste non erat gentilis,sed Iudæus,erat tamen alienigena,idest,non de stirpe Iudæorum, sed Idumæorum vel Arabũ,nam auus eius Antipater Idumæus fuisse refertur,fuit tamen in ritu Iudaico, & fide, & postea filii eius Iudæi nati sunt,& non Iudæi facti. vnde & Herodes Ascalonita pater huius Herodis de quo dicitur in Iudaismo natus est, & consequenter iste Herodes: iden debet computari,vt Iudæus,& non gentilis,vel alienigena. Aliter etiam dici potest,quòd non apparet ex hoc gentiles fuisse promptiores ad credendum resurrectionem q̃ Iudæos:
E nam Herodes iste non fuit primus qui credidit resurrexisse Ioannem,sed pueri sui hoc asserebant, & ipse dubitabat quõ fieri potuisset,vt patet Luc.9. Sed tandem ab aliis persuasus est,& asseruit Ioannem surrexisse,vt patet præcedenti q.& tamen pueri Herodis erant Iudæi, quia ipse dominabatur in terra Iudæorum, ideo non crediderunt gentiles priusquam Iudæi etiam si Herodes fuisset gentilis.

Aliter etiam dici potest,& melius,quod Iudæi non erãt increduli circa resurrectionem,i.ꝙ aliquis resurgeret, quia planum erat,ꝙ Elias suscitauerat vnum mortuum. 3. Reg. 17. Elisæus autem suscitauit duos 4. Regum 4. & 13. Et de hoc Iudæi dubitare non poterãt, qui libros sacræ scripturæ tenebant. Et si dicas,quod Saducæi non recipiebant omnes libros

nes libros sacræ scripturæ, ideo non credebant resurrectionem. Dicendum, q non poterant dubitare de illa, quia Christus suscitauit tres mortuos, quod notum fuit omnibus Iudæis, s. filiam Archisynagogi supra 9. Et filium viduæ in Naym. Luc. 7. Et Lazarum. Ioan. 11. & tamen post hæc adhuc negabant Saducæi resurrectionem. Ideo dicendum, q non dnbitabant Iudæi de suscitatione mortuorum qua aliquis suscitatur ad istam vitam mortalem, sed de resurrectione generali, qua omnes homines asseruntur suscitandi, vt postea maneant immortales in alio modo vitæ: nam hoc aliquid maius est, & quia de hoc nullum exemplũ apparuerat, erat dubium inter Iudæos de resurrectione, asserentibus Saducæis non esse resurrectionem. Et patet hoc efficacius, quia Saducæi de tali resurrectione arguebant contra Christum infra 22. Inducentes de muliere, quę septem viros habuit cuius eorum esset vxor in resurrectione, & Christus dixit, q in resurrectione nec nubent nec nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei, s. non accipientes vxores, nec habentes actus istos, quos habuerũt in hac vita corruptibili, sed sicut Angeli Dei sunt puri spiritus, qui nullis harum rerũ indigent, nec vtuntur, ita homines in statu resurrectionis erunt effecti spirituales quantum ad statum, licet non quantum ad naturam, idẽ nullis harum rerum indigebunt, qui autem nunc resurgũt omnibus his indigent; nam vxores accipiunt ad Hebræ. 11. scilicet acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos, idest vxores acceperunt viros, qui mortui iam erant, vt iterũ essent viri earum, quia resurrexerunt. Etiam cibis, & potib. indigent, & vtuntur eis: nam Lazarus suscitatus comedit, & bibit cum Domino post resurrectionem. Ioann. 12. & hoc, quia istis non donatur immortalitas, sed solum resumũt vitam talem qualem prius habebant, & de horum suscitatione nemo Iudæorum dubitabat quin aliquãdo facta esset, & fieri posset. talis aũt fuit suscitatio quam de Ioanne nũc Herodes credebat: ideo nulla difficultas erat Herodi, & aliis Iudæis credere, quòd Ioannes potuisset resurgere a mortuis.

Quare Herodes auditis factis Christi dixit, quòd Ioannes surrexit a mortuis. Quæst. VIII.

QVæretur quare Herodes auditis factis Christi dixit, q Ioannes surrexit a mortuis. Aliqui dicunt, quòd nõ oportet reddi causam de hoc, quia Herodes dixit hoc ex errore, & tamen non tenemur causam reddere alieni erroris. Sic dicit Hier. super Matthæum, quidam Ecclesiasticorum quærunt interpretum quare Herodes ista sit suspicatus, vt putet Ioannem a mortuis surrexisse quasi alieni erroris nobis sit reddenda ratio. Sed dicendum, quòd licet Herodes deceptus est putans, quòd Ioannes surrexisset: tamẽ motiuum aliquod habebat ad credendum hoc, putabat enim, quòd talia qualia nunc de Christo dicebantur, nemo facere posset nisi Ioannes. Et patet hoc, quia dixit Ioannes Baptista surrexit a mortuis: ideo virtutes operantur in eo. Sed dicetur quomodo potuit credere Herodes, quòd Ioannes surrexisset a mortuis, & faceret hoc, quia Ioannes viuens nullum miraculum fecit. Ioan. 10. s. Ioannes quidem nullum signũ fecit, quõ ergo nunc faceret? Dicendum, quòd Herodes, & cæteri Iudæi putabant, quòd Sancti post resurrectionẽ suã maioris potestatis futuri sunt quam viuentes fuerant, ideo licet viuens miraculum non egisset, poterat post resurrectionem: & in hoc non errabat Herodes, quia multo fortiores erunt Sancti susceptis dotibus gloriæ tam animæ quã corporis quam hic fuerunt. Sic dicit Rabanus bene autẽ de resurrectionis virtute omnes senserunt, quòd maioris potentiæ sunt Sancti futuri cum a mortuis resurrexerint, q fuerunt cum adhuc carnis infirmitate grauarentur.

Quare Herodes non credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum. Quæst. IX.

SEd dicetur quare Herodes nõ credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum, qui ista faceret, vt non oporteret poni Ioannem resurrexisse, quia miracula nõ sunt ponenda sine necessitate, q enim natus esset vnus Propheta per quem Deus hęc faceret, miraculum erat, ideo potius credere debebat, quòd aliquis Propheta natus erat, qui hoc faceret. Nam Prophetæ viuentes miracula faciebant F tem aliqui eorum, vt Elias, & Elisæus, qui mortuos suscitauerunt. Dicendum, quòd hoc forte fuit propter duo. Primo quia iam Iudęi non habebant aliquos Prophetas, & diu erat, quòd nullus eorum apparuerat, ideo nec crederet Herodes, quòd iste Propheta nasceretur. Secundo, & melius propter magnitudinem operis, quia licet crederetur, quòd aliquis Propheta nasceretur, non putabant, quòd talia facere posset nisi a mortuis quis resurgeret, eo q resurgentes maioris efficacię credebant q̃ viuentes. Qđ patet, quia Ioannes viuens nullũ miraculũ fecerat, & nunc resurgens credebatur omnia hęc facere, quæ de Christo dicebantur. Itẽ patet efficacius, quia Luc. 9. Vbi Herodes audiens opera Christi miratus est, & q̃rebat quis esset, & ponuntur multorum opiniones de eo, & tamen nemo asseruit istum esse nisi aliquem resurgentẽ a mortuis; nam dicitur audiuit Herodes G tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, idest, a Christo, & hęsitabat, eo quod dicebatur a quibusdam, quod Ioannes Baptista surrexit a mortuis: a quibusdam autem, quia Elias apparuit, aliis vero, quia vnus de Prophetis antiquis surrexit & nullus posuit esse Christum aliquem nunc natum, sed resurgentem, vel redeuntem de alio sęculo, sicut Eliam quem viuere credebant in paradiso. Sed dicendum, quod licet istud esset motiuum aliquale Herodis, & tamen fallebatur ipse, & pueri sui, quia aliquis de viuentibus sperabatur futurus a Iudæis, qui hæc omnia faceret, s. Messias, qui maior omnibus hominibus futurus erat, & credebatur, vnde quando Iudæi quidam viderunt Iesum hic tam magnifica agentem dixerunt, nunquid iste est filius Dauid? supra 12. Alii autẽ dixerunt. nunquid ille est Christus? Ioan. 7. Et ibidem dicitur Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quã quæ hic facit? & ita rectius putare debuisset Herodes quod qui H hoc faciebat erat Messias, quã quod erat Ioannes resurgens. & tamen forte non erat circa hoc valde instructus, quæ ad sacram religionem pertinebant, sed potius negligebat ea, vt ait Chry. ideo fuit sibi occasio errandi dicendo, quod Ioannes surrexisset, & tamẽ hoc erat magna laus Christi, s. quod de ipso crederet Herodes, quod talis erat, quod nullus viuentium talia facere poterat qualia ipse faciebat, sed oportebat aliquem a mortuis resurgere, & ideo euangelistæ introduxerunt istud tanquam altissimũ testimoniũ de factis Christi: ideo tres Euangelistæ hoc retulerunt, quod non faciunt nisi in eis quæ valde necessaria sunt ad ostensionem gestorum Christi.

Cur Herodes potius credidit, quod resurrexisset Ioannes quam aliquis de aliis: cum Ioannes nullum miraculum fecisset. Quæst. X.

I

QVęretur, cum multi Prophetę essent mortui, qui miracula fecerant, & Ioannes non fecerat miraculum aliquod, cur potius credidit Herodes, quòd surrexisset Ioannes quam aliquis de aliis. Dicendum, quòd licet omnes crederent, quòd iste, qui hęc faciebat, erat aliquis resurgens a mortuis. Luc. 9. tamen non concordauerunt omnes in eodem, sed quidam dicebant Eliam: alii Ioannem: alii vnum de antiquis Prophetis eodem capitu. alii dicebant esse Ieremiam infra 16. Et tamen vltimo magis creditum est esse Ioannem quam aliquem alium. Ratio est, quia Ioannes habebatur maioris reputationis, quam omnes isti, eo q fuerat sanctior, quia nunquam inter Iudęos aliquis tantæ abstinentię visus est, ita vt Iudęi illum crederent esse Messiam. Luc. 3. & Ioannes. 1. Sed ipse negauit hoc, & tamen de nullo priorum putatum est, quòd esset Messias. Item quia K Christus testificatus fuerat de eo, quòd inter natos mulierum non surrexerat maior Ioanne Baptista supra vndecimo. Herodes etiam specialiter habebat Ioannem in magna opinione, & eo audito libenter multa faciebat. Mar. sexto. Ideo potius credidit de Ioanne. Et cum dicitur, quòd Elias, & alii Prophetæ fecerant miracula, & non Ioannes. dicendum quòd Hęrodes, & Iudęi putabant, quod Sancti quando resurgerent non resurgerent in eadem virtute in qua viuentes fuerant, sed in valde maiori, & quòd ista virtus daretur eis secundum conditionem meritorum vitę, & quia Ioannes credebatur sanctior omnibus Prophetis pręcedentibus, quod verum erat, cum Christus dixerat, quòd inter natos mulierum non surrexerat maior Ioanne Baptista,

Baptista,creditum est,quòd Ioannes surrexerat potius quã aliquis aliorum prophetarum.

Quomodo poterat Herodes credere,quòd iste, qui hæc miracula faciebat erat Ioannes.Et quod Sanctorum corpora resurgentium possunt se aliter habere quam prius, scilicet, figuram mutando. *Quæst.* *XI.*

QVæretur quomodo poterat Herodes credere, ꝙ iste, qui faciebat hæc miracula erat Ioannes Baptista: nã viuente Ioanne Baptista viuebat Iesus, eratque ei dissimilis moribus,quia Ioannes erat valde abstinens semper ieiunans immo plusquam ieiunans,s.non manducans. Iesus autem manducabat sicut cæteri homines supra 11.Scilicet,venit Ioannes non manducans nec bibens, & dicunt, quia dæmonium habet,venit autem filius hominis manducans,& bibens,& dicunt,Ecce homo vorax. Etiam Iudæi cognoscebant Iesum distinctum a Ioanne, quia Ioannes ostenderat Iesum Iudæis dicens,ecce agnus Dei.Ioan.1. Dicendum,quòd Herodes credidit, ꝙ Ioannes surrexerat in corpore quod prius habebat, & tamen potuit hoc credere, quia non viderat Iesum:nam si agnouisset Iesum, & Ioannem simul viuentes,& modum viuendi vtriusque non potuisset hoc putare,quia tamen non viderat Iesum,forte putabat,ꝙ talis figuræ,& staturæ erat sicut Ioannes,& eiusdẽ modi viuendi:vnde non potuit Herodes lõgo tempore manere in hac opinione, quia etiam non videndo Iesum cum informaretur de vita Christi, & cæteris accidentibus eius videret manifeste, ꝙ non erat Ioannes, sed poterat manere dubium an esset Elias, vel Ieremias, aut alius de Prophetis antiquis:licet corporis figura,& statura differret in Iesu,& Ioanne, nihil impediebat credi Iesum esse Ioannem resurgentem,quia Sancti resurgentes poterant corpora aliàs habere figurata quàm prius fuerant, cum resoluta fuerint in cineres,& de nouo fabricentur de eadem materia: ideo qualemcunque figuram induere possunt, & constat, quòd in multis resurgentibus figura,& statura mutabitur, quia fuerunt turpes facie,& tota corporis habitudine,& quidã valde parui,alii in proportionitate magni.

Quare dixit Herodes,ideo virtutes operantur in Ioanne. *Quæst.* *XII.*

QVæretur quare dixit Herodes ideo virtutes operantur in eo.Aliqui dicunt,quòd putauit Herodes, ꝙ Ioannes surrexerat,& tamen quòd non apparebat,sed in virtute eius alij faciebant miracula, & ita crederet Iesum non esse Ioannem,sed Iesum in virtute Ioannis operari, & tunc non erit aliquod inconueniens,s. quomodo poterat Iesus esse Ioannes.Sed dicendum,quòd non stat, quia Herodes putauit,quòd iste,qui faciebat miracula ista erat Ioannes,quia dicitur in litera:Audiuit Herodes famam Iesu,& ait pueris suis, hic est Ioannes Baptista ipse surrexit a mortuis.Ideo dicendum,quòd putauit Herodes Iesum esse Ioãnem,& dixit ideo virtutes operantur in eo,s. non solum ipse operatur virtutes,sed alii per eũ:nã Apostoli quos Christus per varia loca ad prædicandum misit, faciebant miracula,q̃a erat ad hoc eis tradita potestas a Christo supra 10. cap.& audiuit tunc Herodes famam Christi,& dixit,quòd omnes isti Apostoli Christi faciebant miracula,aliàs virtutes in Ioannem,qui surrexerat à mortuis.Et patet hoc,quia Mat.6.& Luc.9.ponitur potestas tradita Apostolis,& quomodo ad prædicandum missi sunt,& tunc sequitur, quòd audierit Herodes famam Iesu,quasi per ea quæ Apostoli faciebant audiret famam Iesu:non tamen est intelligendum, ꝙ mox,vt Christus misit Apostolos ad prædicãdũ audiuit Herodes famã Christi:iõ Matthęus,qui magis secutus fuit hic ordinem rerum gestarum,non posuit hic istam famam Iesu apud Herodẽ mox post Apostolorum missionẽ ad prædicandum,sed multis interpositis, quia posuit illam supra. 10.Dicunt autem quidam virtutes operantur in eo idest in nomine eius.Sed falsum est,quia Apostoli,quãdo operabãtur non exprimebant nomen Ioan.sed Iesu:Marc.16.in nomine meo dæmonia eiicient. Et etiam extranei qui non erãt discipuli Christi faciebant miracula in nomine Iesu,Luc.6. Scilicet vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dęmo

A nia,qui non sequitur te nobiscum.Dicendum igitur,quod dixit Herodes, quod virtutes operantur in illo idest in ptãte eius,& verum erat, quod in ptãte Iesu operabantur discipuli eius,& tamen putauit Herodes,quod Iesus erat Ioannes resurgens,ideo dixit,quod in eo operabantur virtutes, & dixit ideo virtutes,&c.quasi dicat quando Ioannes viuebat non solum discipuli eius,sed etiam nec ipse fecit miracula aliqua Io.10.c.quia tamen nunc surrexit est maioris potestatis, iõ non solum ipse operatur miracula,sed etiam alii in ptãte eius. *Herodes enim*. Quia supra facta est mentio de morte Ioannis,hic incidentaliter ostendit Matthæus modũ mortis,& diuiditur in duo, quia primo ostẽdit mortis eius causam.Secundo modum,& ordinẽ,ibi. *Die autem Natalis* Circa primum dicitur. *Herodes enim tenuit Ioannem*. Idest posuit in vinculis,vel tenuit,i.apprehendit eum, quia sequitur. *Et alligauit eum.* Scilicet in vinculis. *Et posuit in carce-*
B *rem.* In quo mansit longo tempore,ne sic infestaret Herodẽ super matrimonio,vel potius adulterio cũ Herodiade. *Propter Herodiadem.* Potest dupliciter intelligi.Vno modo propter Herodiadem idest suadente illa Herodi,quod Ioannẽ alligaret.Nam oderat eum,cum postea petierit caput eius. Alio modo propter Herodiadem idest quia Ioannes arguebat Herodem super Herodiadem,quam tenebat,& non potens sustinere istas redargutiones,tenuit eum in vinculis,ne eum molestaret. *Vxorem fratris sui.* Scilicet Philippi,vt dicitur Mat.6.quia Herodes, & Philippus erant fratres ambo filij illius magni Herodis, & primi Ascalonitę, sub quo Christus natus est,qui occidit Innocentes,& ambo erant tetrarchę,quia Herodes iste erat tetrarcha Galilęę,Philippus autẽ erat tetrarcha Ithureę, & Traconitidis regionis: Luc. 3. *Dicebat enim illi Ioannes.* Scilicet Herodi,qui illum præcipue reprehendebat. *Non licet tibi habere eam.* Idest retine-
C re,q̃a nõ est vxor tua,sed fratris tui Philippi. *Et volens eum occidere.* Hoc volebat incitatus ab Herodiade,quam diligebat. *Timuit populum.* Scilicet ne insurgerent contra eum, & subditur causa,s. *Quia sicut prophetam eum habebant*. Idest in honore prophetę putantes a Deo missum, & libenter se opponerent contra quemlibet propter illum.

Quare Matthæus inducit istam historiam hic de morte Ioannis.Et quòd sola necessaria, vel vtilia ad naturam humanam ab Euangelistis scribuntur. *Quæst.* *XIII.*

QVęretur,quare Matthæus inducit hic istam historiam de morte Ioannis, quia videtur esse extra materiam Euang.nam intentio Euãgelistarum est narrare gesta Christi,ideo vr̃ hic superuacue addita.Dicendum,ꝙ intentio Euangelistarum est enarrare gesta, & dicta Christi,
D non quidem omnia,sed solum ea,quæ ad salutem nostram pertinent:nam multa fecit Christus ex conditione humanitatis,vt comedere & bibere,& loqui quæ non erant necessaria ad salutem nostram,ideo per singula non fuerunt enarrata:manducare.n. & bibere ad veritatem humanæ naturæ pertinet,cum ipse resurgens ad ostendendum,ꝙ verus homo erat comederit:Luc.24.& ideo quia tam ante mortem, q̃ post mortem, necesse erat ostendi de eo ꝙ erat verus homo,& ideo vtroque tempore ostendunt Euangelistæ quod manducauerit,& biberit,quid tamen quotidie manducaret aut biberet,aut quoties,aut quomodo,quia non erat necessarium ad salutem nostram subticuerunt Euangelistę,sola illa,quæ ad salutem nostram expectabãt referentes,licet quædam non tamen omnia, quia & si omnia miracula Christi conferebant ad confirmationem fidei, & tota prædicatio eius ad moralem instructionem,tamen nec scribuntur om-
E nia miracula,nec referuntur omnes sermones sui,sic dicitur Io.29.multa quidem,& alia fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum,quę in libro hoc scripta non sunt,sed hæc scripta sunt,vt credatis,quia Iesus est filius Dei, & credẽtes vitam habeatis in nomine eius. sola igitur illa scribuntur, quæ vel necessaria erant,vel valde vtilia ad salutem nostram mors autem Ioannis,& quæcunque ad eum pertinentia,absolute non sunt materia Euangelistarum, vnde quantũcũq; esset Ioannes sanctissimus nihil de eo ageretur. quia tamen interdum enarratio historiarum exterarum est pars gestorũ Christi,enarrantur illę,non quidem inquantum sunt tales historię,sed inquantum pertinent ad Christi historiam, vt

partes

partes eius, sic patet de Herode, & Pilato, & Caipha, & Pharisæis, de quibus multa narrantur ab Euangelistis, & licet omnes illi mali essent, inquantum tamen gesta Christi, non poterant plene referri nisi de istis multa dicerentur, ita tñ dicuntur inquantum sunt solum necessaria ad explicandũ Christi historiam, s. quia isti aliquid egerunt, vel dixerunt contra Christum, vel pro eo: inquantum vero facta eorum, non attinent ad Christi historiam subiicentur, & ita fuit de Ioanne Baptista: nam gesta eius multum attinẽt ad Christi historiam: Ioannes attamen non venit propter aliud a Deo missus, nisi vt ostenderet Christum Iudęis, & disponeret eos ad suscipiendum illum: Io. 1. hic est de quo vobis dixi, & ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea ego veni in aqua baptizãs, & q a necessariũ erat, φ Ioannes esset magnę auctoritatis ad hoc φ testimonii eius, φ de Chr̃o phibebat esset firmum. fuit datum Ioanni, φ esset excellentior omnibus patribus antiquis s̃. 11. inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Etiam oportuit quod Ioannes qui perhibebat testimonium istud agnosceretur tanquam vir maximę auctoritatis, & ad hoc oportebat, quod Euangelistæ qui scripserant testimonium, quod Ioannes de Christo perhibuerat, scriberent quoque excellẽtiam vitę Ioannis, & ideo omnes Euangelistę tetigerunt de vita Ioãnis, vt patet sup. 3. & 11. Marc. 1. & Lu. 1. & 3. & Io. 1. & 3. nam hoc scribere erat scribere vitam Christi. Et non est verum, vt aliqui putant, quod vita Ioannis descripta est pp sanctitatem suam, quia nemo fuit sanctior eo supra. 11. quia mater Christi sanctior fuit, & tamen de ea pauca scripta sunt, de Ioanne autem multa: nam de ea sola illa scripta sunt, quę ad Christum pertinebant. s. quomodo eum concepit, & peperit: Lucę 1. & secundo, & pręsentauit in templo, & fugit, cum illo in Aegyptum supra. 1. & secũdo, & in passione sua astitit ei: Io. 19. cętera autem vitę suę licet miris virtutibus plena sint, vt quam spiritus sanctus perfuderat, non referuntur ab Euangelistis. Mors autem Ioannis ab Euangelistis exprimitur pro necessitate factorum Christi, quia oportebat scribi hic, quomodo Herodes audiuit famã Christi, vt videatur in qua reputatione erat Iesus apud Herodẽ, & quia iste dixit iste est Ioannes ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in illo, oportet dici, quod Ioannes mortuus fuerat, & vt videretur quo mortuus est, oportuit poni causam, & modum mortis. Secundo fuit ad ostensionẽ veritatis verborum Christi: ipse enim dixit supra. 11. de Ioãne, quid existis videre in desertum arundinem vento agitatam, quasi dicat, non: in quo innuebat Ioannem esse virum magnę constantię.

Et patet hoc in morte sua, quia arguebat regem adulterum, & potius voluit mortem tolerare arguẽdo, quã blandiendo magnis honoribus extolli. Tertio fuit ad ostensionem sanctitatis Ioannis, quia quanto Ioannes esset maioris auctoritatis, tanto esset firmius testimonium, quod de Christo perhiberet, ideo sicut ad ostendendum sanctitatem suam erat necesse describi vitam eius admirabilem, ita fuit conueniens describi mortem gloriosam pro veritatis prędicatione arguendo Herodis vitia. Quarto prodest ad exemplum posterorum, vt sciamus quales nos esse oportet, vt pro veritatis defensione mortem gloriosam subire non formidemus, sed rationes præcedentes sunt magis pręcipuę.

An istud de morte Ioannis sit ad præcedentia continuatum. Et quo tempore decollatus fuerit. Quæst. XIIII.

QVæretur, an istud de morte Ioannis sit cõtinuatum ad pręcedentia. Dicendum, φ hic est ordo artificialis: nã manifestum est prius fuisse mortem Ioannis, quam Herodes diceret Ioannes surrexisse à mortuis, & tamẽ, quia hoc fuit introductum propter illud vt ostensum est præcedenti q. est mutatio ordinis. Sed dicetur an sit hoc saltẽ continuatũ ad pcedẽtia de eis, quæ Nazareni dicebant de Christo præced. capit. Dicendum, φ circa incarcerationem, & mortem Ioannis nemo Euangelistarum seruauit ordinem rei gestę, sed tenuit ordinem artificialem, quia non narratur ista historia de principali intentione, sed propter ea quæ ad Christum pertinent, ideo ibi vbi conuenire magis visum est cuilibet Euangelistarum, illam interseruit. Sic dicit glo. s. qa

F vero dixerat de opinione & incarceratione Ioannis cum nihil de morte dixisset, ideo reuertitur & narrat qualiter obierit. Sic etiam dicit Chrysost. s. & hanc historiam Euangelista non principaliter inducit, quia totum studium fuit ei dicere de Christo, & nihil aliud nisi ad hoc conferre deberet, & ob hoc non tenent omnes Euangelistę eundem ordinẽ narrandi de Ioanne, sed vt cuilibet visum est. Nam Lucas dixit de alligatione & incarceratione Ioannis antequam explicaret Christum ab eo baptizatum esse, & de hoc manifestum est, quod est anticipatio: nam postquã Ioannes incarceratus fuit, nec baptizauit, nec prędicauit, quia in carcere occisus est, infra in litera & Marc. 6. & tamen Ioannes baptizauit Iesum supra. 3. & Luc. 3. ergo prius baptizauit eum, quam incarceraretur, & sic Lucas non tenuit ordinem rerum, sed Matthęus, & Ioannes tenuerunt eum, quia sup. 3. ponitur de baptismo Christi a Ioanne baptizato & sup. G 4. ponitur de incarceratione Ioannis, & sic Io. 1. ponitur φ Iesus a Ioanne fuerit baptizatus, & ostensus populo, & Io. 3. ponitur quomodo Ioannes baptizabat antequam incarceraretur, & paulo post incarceratus est, de morte autem Ioãnis non potest colligi ex Euangelistis quo tempore fuerit, quia illa introducitur non de intentione principali, & ideo non introducitur ab omnibus eodem loco: nam Lucas, & Matthęus posuerunt illam mox post potestatem Apostolis traditam, & missionem ad prędicandum Marc. 6. & Luc. 9. Matthæus autem posuit eam hic post prædicationẽ Dñi in Nazareth. Vnde nescitur quo tpe vitæ Christi Ioannes decollatus fuerit, & tñ si Hier. credimus nondum anno in H tegro prædicauerat Christus, qñ decollatus est Ioannes, vt ait, n. Hier. super Matth. eo tpe quo Ioannes decollatus est erat Dñs triginta annorum, & tñ qñ Christus baptizatus est erat incipiens annorum triginta: Luc. 3. s. in principio anni tricesimi, quia non effluxerant de anno illo nisi 13. dies, quot sunt à Natale Dñi vsq; ad Epiphaniam, quia eodem die reuolutis annis vigintinouem baptizatus est Christus quo magi eum adorauerunt, vt Ecclesia cantat, & tamen Christus non prædicauit vsq; post baptismum: nam statim vt baptizatus est descẽdit in desertum, & mansit ibi 40. diebus ieiunans Marc. 1. & quando descendit incępit prædicare per Galilęam Luc. 4. & supra 4. c. & sic de anno tricesimo ętatis Christi, duo menses ad minus transirent antequã prædicare inciperet, & ideo quando Christus finiret annum tricesimum nondum prædicasset decem mensibus integris. si igitur anno tricesimo Christi decollatus est Ioannes, necesse est, quod nondum vno anno integro Christus prædicasset, nisi dicatur, quod Christus non erat triginta annorum quousq; compleret tricesimum, iuxta consuetudinem quorundam, qui annum incæptum non computant quousque expletus I fuerit, & ideo etiam supposito, quod verum dicat Hieronym. nescitur præcise quo tempore Christi Ioannes decollatus fuerit, vel quæ gesta Christi erant, quando Ioannes decollatus est.

Quare Herodes Ioannem incarcerauit. Quæst. XV.

QVæretur, quare Herodes incarcerauit Ioannem. Dicendum, quod occasio fuit, quia arguebat eum super illicitis nuptijs. Sed est dubium, an voluerit hoc facere, vel suggerente Herodiade hoc fecerit. Aliqui dñt, quod fecerit suggerente illa quia Herodes honorabat Ioannem reputans eum virum sanctum, & audito eo multa libenter faciebat Marc. 6. Herodias autem insidiabatur Ioannem ad mortem eo. c. ideo vr, quod suadente ipsa factum fuerit, qđ potest haberi ex hac litera, s. posuit eũ in carcerem propter K Herodiadem, i. quia Herodias hoc fieri rogauerat. Vel propter Herodiadem, i. quia Ioannes accusauerat Herodem super Herodiadis illicitis nuptijs. Dici potest, quod Herodes fecit hoc sponte, etiam non suggerente Herodiade propter seipsum, s. quia Ioannes arguebat eum pro vxore sua, & pro hoc eum punire voluit, & tamen occidere eum nõ audebat ppter populum, qui eum tenebat, vt prophetam s̃. in litera, ideo voluit saltem incarcerare eum, quod facere poterat. Secundo quia dato, quod non hẽret animum vindictæ Herodes contra Ioannem, tñ vt euaderet vexationem eius voluit eum incarcerare: nã Ioannes prędicãs arguebat publice Herodem, de illicitis nuptijs, nunc vero clausus carcere prædicare

care non poterat,& sic cessaret arguere Herodem. Et forte ista fuit causa pręcipua:nam Herodes sciebat Ioannem virum sanctum,& audito eo multa libenter faciebat: Marc.9. ideo licet argueret eum,non cogitabat Herodes ipsum occidere,sed impedire ne posset eum arguere,quod fieret incarcerãdo illum,ideo ipsum incarcerauit. Hoc patet,quia cum Herodes occidit Ioannem petente Herodiade, contristatus est: Marc.6.s.quia voluisset libenter non occidere ipsum,sed putauit turpe esse regi promissa iuramenta non complere. Tertio quia forte Herodes voluit castigare Ioannẽ per pœnam carceris,vt desisteret ab argutione eius,& sic intenderet longo carceris labore eum affligere,vt sic eum cogeret ab ista redargutione recedere,& tunc eum solueret. Quarto potest dici,quod faciebat in fauorem Ioannis:nam Herodias oderat Ioannem,& insidiabatur eum ad mortem: Herodes autem custodiebat eum: Marc.6.idest custodiebat eũ ne Herodias illum occideret,vt dicit glo.& ad magis seruãdum posuit eum in carcere,quia ibi nemo auderet nocere Ioanni nisi iubente Herode. Quinto fuit forte ad satisfaciẽdum Herodiadi,quia illa oderat Ioannem,& non poterat ei nocere nisi per manum Herodis,& peteret ab eo,quod illum occideret,ipse autem nollet,quia venerabatur Ioannẽ, & custodiebat eum: ad satisfaciendum ergo Herodiadi incarcerauit Ioannem,vt sic illa saturaretur in pœnis Ioannis & teneret eum sic longo tempore,& ista etiam est verisimilis expositio.

Quomodo ausus est Herodes Ioannem incarcerare. Quæst. XVI.

QVæretur,quomodo ausus est Herodes incarcerare Ioãnem,quia erat Ioannes magnæ opinionis apud populum qui eum,vt prophetam hẽbat, & veniebant omnes ad eum,vt baptizarẽtur in Iordane supra 3.& Marc. 1. debuit ergo timere,quod pp̃s insurgeret in eum pp Ioãnem:nam.s.in ista dicitur,quod timuit occidere eũ propter populum: ergo etiam timere debet incarcerare eum. Dicendum,quod Herodes, non timuit incarcerare Ioannem pp duo,quia non est æquale de morte & de incarceratione, quia pro paruo malo incarcerationis non moueretur pp̃s facile contra Dominum suum, sicut pro malo magno occisionis. Secundo & præcipue, quia si Ioanne incarcerato populus turbaretur & moleste hoc ferret; solueret illũ statim Herodes,& sic placaret turbationem populi,si autem Ioannem occideret non esset malum remediabile,& sic non posset placare populum contra se insurgentem,ideo licet vellet occidere Ioannem non ausus est propter populum, sed incarcerauit eum.

Quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem. Et quomodo committitur incestus & adulterium. Et quæ fuerit Herodias. Quæst. XVII.

QVæretur quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem. Dicendum,quod erant illicitæ nuptię quia Herodias,quam nũc Herodes tenebat in vxorem,fuerat vxor Philippi fratris Herodis huius, & non licebat Herodi hẽe illam viuẽte Philippo:mortuo enim fratre maiore poterant minores accipere vxorem illius, quando non dimiserat liberos,immo cogebãtur: Deut.25. Alioquin discalciabantur,& expuebatur in faciem eorum, & vocabatur domus discalciati domus illius qui nolebat eam accipere eo.c. viuente aũt fratre non licebat alteri fratri accipere vxorẽ illius. Sed nunquid poterat hIc Herodes istam Herodiadẽ repudiãte eã Philippo priori viro:nã qñ vir repudiabat vxorẽ,licebat ei nubere cui vellet accepto libello repudij in manu sua: Deuter.24. ideo repudiata à fratre posset transire ad alterum fratrem. Dicendum,quod nõ poterat,quia inter fratrem ad vxorem fratris sui erat talis gradus affinitatis qui secundum legem erat illicitus: Leuit.18. nisi in casu speciali scilicet mortuo fratre,quando frater suscitare volebat semen defuncti,quia tunc iudicabantur iste eadem persona cum mortuo,alias non licebat,& ideo à fortiori si frater repudiaret vxorem,nõ licebat alteri fratri illam accipere obstante affinitate prędicta,ita nunc etiam si Philippus repudiaret Herodiadem,non liceret Herodi habere illam, & tamen dicendum,quod non repudiauit eam,sed eo inuito accepit eam Herodes,& tenebat,ideo manebat sp̃ illicitus coitus. Et patet quia Ioannes dicebat Herodi,non licet tibi hẽre vxorem fratris tui,& tamen si repudiasset illam,iã non esset vxor eius:ergo non erat repudiata,sed violenter inuito Philippo accepta. Et dicendum,quod Herodes duo crimina committebat,s.adulterium, & incestum. adulterium, quidem,quia alienam vxorem tenebat, incestum autem quia erat ei coniuncta gradu affinitatis prohibito: Ioannes autẽ dixit,nõ licet tibi hẽre vxorẽ fratris tui Marc.6. in quo vtrũque crimen tangitur. adulterium quidem cum dixit vxorẽ quia eo ipso,ꝙ erat vxor alterius,erat cum ea adulterium, incestus autem inquantum dixit fratris tui. Circa istam Herodiadem dicunt quidam,ꝙ Herodias fuit filia Aristoboli filii magni Herodis,& fuit soror Herodis Agrippę qui occidit Iacobum, & iste Herodes de quo hic dicitur Antipas fuit frater Aristoboli ex patre sicut dicit Iosephus,& historia Scholast. hæç Herodias fuit coniuncta matrimonialiter Philippo fratri Herodis, quia hoc erat licitum secundum legem: Herodes autem amauit eam amore illicito,& ideo eam fraudulenter abstulit fratri suo,de voluntate tamen Herodiadis,& hoc erat illicitũ,ꝙ frater teneret vxorem fratris,& ideo Ioannes arguebat Herodem. Alij dicũt aliter,s.Hier.& Beda,s.ꝙ Herodias fuerit filia regis Arabũ tradita in vxorem Philippo,cum ait Hier. vetus narrat historia Philippum Herodis maioris filium huius autem Herodis fratrem duxisse Herodiadem vxorem filiam Arethæ regis Arabum,postea vero exortis inter socerum, & generũ quibusdam simultatibus,socerum tulisse filiam suam,& in dolorem prioris mariti Herodis inimici eius nuptijs copulasse. Istud videtur esse verisimilius,quam pręcedens dictũ, & tamen non affert quidquid horum fuerit,cum constet,ꝙ Herodes habebat vxorem fratris sui viuentis in vxorem, ꝙ illicitum erat,& Ioannes illud redarguit.

Quomodo Herodes volebat occidere Ioannem, quia videtur potius oppositum. Quæst. XVIII.

QVęretur,quomodo Herodes volebat occidere Ioannẽ, vt hic dicitur,quia potius videtur ꝙ volebat eum saluum esse,quia Marc.6.dr̃ ꝙ Herodias insidiabatur Ioanni,vt occideret eum,nec poterat,Herodes aũt custodiebat eum sciens eum virum iustum,& sanctum,idest custodiebat eum,ne posset Herodias ei nocere,vt dicit glos.

Dici potest vno modo,quòd Herodes sæpe redargutus à Ioanne de illicitis nuptijs oderat Ioannem,& eum occidere voluit,& tamen non ausus est propter populum,ideo incarcerauit eum saltem,vt sic eum puniret aliqualiter.

Aliter põt dici,& forte melius,ꝙ Herodes licet redargutus esset sæpe à Ioãne,nõ ita oderat eũ,ꝙ vellet eum occidere,sciens eum virum sanctum,& iustum,sed potius cum videret,ꝙ Herodias volebat eũ occidere,& insidiabatur ei,ad hoc custodiebat eum,ne illa nocere posset illi Marc. sexto, & tamen eum Herodias sępe apud Herodẽ oraret pro morte Ioannis,flexus ille vxoris blanditiis concepit animum occidendi Ioannem posthabita sanctitatis reuerentia,timor tamen populi eum prohibuit,quia timuit,quod populus insurgeret in eum propter Ioannem:tenebat ergo eum in carcere nihil ei amplius nocens.

Quomodo populus habebat Ioannem,vt prophetam. Et illis mortis,quæ fuerit occasio. Quæst. XIX.

QVæretur,quõ populus hẽbat Ioannem,vt prophetam. Dicendum,ꝙ populus tenebat eum esse vere prophetam,& sequebatur eũ nõ solũ,vt prophetam,sed & ꝓphetarum maximũ,i. Messiam eũ credebant:nam miserunt ad q̃rendũ ab eo an esset Christus,i. Messias Io.1.& hoc nõ quęrerent nisi qa pp admiranda opa eius à toto populo crederet esse Messias:nam eum baptizaret populum in Iordane,confluentibus ad eum oĩbus Iudęis,putabat populus eũ esse Messiam: Luc.3. sed ipse dixit,quòd nõ erat Messias. Io.1.& Act.14. sed licet hoc negasset,saltem propheta credebatur:sic.n.de eo Christus dixerat supra 11. quid existis videre in deserto? prophetam? dico vobis,& plusquam prophetam,& ob hoc non solum nemo audebat nocere Ioanni,sed nec etiam loqui contra facta aut dicta eius,sicut infra.21.

quando

quando Christus quæsiuit a sacerdotibus,& scribis de baptismo Ioan. an de cœlo esset, vel ex hominibus,idest,a Deo datus, vel voluntate humana introductus, & illi non ausi sunt dicere,quod erant ex hoībus timentes populum,quia Ioannem,vt prophetam habebant,i. credebāt eū esse prophetam,& a Deo missum esse ad baptizandum, & hoc verum erat,& ēi ipse expresserat. Io. 1. dicens, qui misit me baptizare in aqua,ille mihi,&c.& Luc.3.dr: factum est verbum Dñi super Io. filiū Zach. Herodes ergo ēt timebat populum,qui Ioannem,vt prophetam hēbat,& licet sciret eum virum sanctum,magis abstrahebatur à cęde eius timore,q̄ reuerentia sanctitatis, sed præualuit mulieris illicitus amor,& timor repellitur,reuerētia & sanctitas contemnūtur. Sic dicit Hier. seditionem quidem verebatur populi pp Ioannem à quo sciebat in Iordane turbas plurimas baptizatas,sed amore vincebat̃ vxoris,ob cuius ardorē ēt Dei pcepta neglexerat. Sic ēt dicit glo. timor.n. Dei corrigit, timor hoīum differt,sed voluntatem non aufert, vñ & auidiores reddit ad crimē quos aliqñ suspendit à crimine. *Die autem.* Hic ponitur modus,& ordo mortis Ioannis,quæ per conuiuium procurata est,& dr. *Die autem Natalis Herodis.* Vocatur die Natalis dies ille anniuersariç circūuolutionis quo aliquis natus est,& hunc solennizabat Herodes. *Saltauit filia Herodiadis.* Idest tripudiauit,intelligendum est, quod fecit Herodes cęnā magnam die Natalis sui omnibus principibus,& tribunis,& primis Galilęę & cum essent in conuiuio intrauit puella hęc, & saltauit iuxta consuetudinem puellarum ibi coram Herode, & simul discumbentibus Marc.6.& dicitur filia Herodiadis. Vnde nesciunt etiam,an esset filia Herodis,vel forte erat filia Herodiadis,& non Herodis,q̄ Herodias pepererat de alio viro, scilicet Philippo cuius fuit prius vxor,& postquam transiuit ad Herodem te nebat secum filiam suam,& hoc est satis verisimile. *In medio.* Scilicet coram omnibus,s. coram Herode, & omnibus discumbentibus,qui adhuc sedebant in conuiuio,& ipsa intrauit domum conuiuij Marc.6. *Et placuit Herodi.* Scilicet saltatio eius,quia solennizabat valde istud tripudium festiuitatē Natalis sui,ēt placuit saltatio puellę simul discūbētibus Marc.6. quia forte puella erat decora nimis, & instructa fuerat nimis in saltatione,ita vt placuerent q̄ simul discumbebant. *Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare,quodcunque postulasset ab eo.* Idest dixit Herodes puellę pete a me,quod vis:quia ego iuro tibi,quod quidquid petieris dabo,etiam si dimidium regni mei petieris,vt dicitur Mar.6. *At illa præmonita a matre sua.* Idest mater sua instruxerat eam quid peteret,quia alias puella nō auderet petere caput Ioannis. *Da mihi inquit caput Ioannis Baptistæ.* Idest da mihi immediate illud,& non recedam de hoc loco quousque illud mihi des. sic dicitur Marc. sexto. volo vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistę,& ita factum est,quia mansit ibi puella coram Herode,& discumbentibus quousque spiculator attulit caput Ioannis in disco,& tradidit illud puellę saltatrici. *Et contristatus est rex.* Scilicet quia petierat puella rem tam crudelem. an tamen fuerit vere tristatus,vel tristati vultū effinxerit dicetur infra. *Propter iusiurandum autem,& eos qui pariter accumbebant, iussit dari.* Idest licet tristaretur Herodes de petitione puellæ,quia tamen iurauerat dare,quodcunque peteret,& erat turpe regi fidē iuratam infringere,iussit dari,& etiam propter discumbentes,s. quia illi erant principes,& magni viri,& erubuit reuocare,quod eis videntibus promiserat. *misitque* Scilicet spiculatorem. *Et decollauit Ioannem in carcere.* Erat adhuc Ioannes in carcere,& Herodes festum agebat:iussit ergo illico eum in carcere decollari. vocatur autem hic Herodes rex qui prius vocabatur tetrarcha, & vere tetrarcha erat, & non rex, vocatur tamen interdum rex propter causam positam supra.q.5. *Et allatum est caput eius in disco.* Discus genus vasis est, & ita puella petiuerat dicens, volo vt protinus des mihi caput Io. Baptistę in disco Marc.6. *Et datum est puellæ.* s. vt rex videretur complere promissum suum *Et tulit matri suæ.* Quia hoc illa nimium optauerat. *Et accedentes discipuli eius.* s. Ioannis:habebat enim Ioannes discipulos multos,qui nondum eum deseruerant,& illum mortuū honorauerunt. *Tulerunt corpus eius.* s. de carcere vbi Ioannes fuerat decollatus,caput autem tollere non potuerunt, quia Herodiadi datum erat. *Et venientes nunciauerunt Iesu.* Scilicet

F cet discipuli Ioannis postq̄ sepelierunt corpus Ioannis,venērunt ad Iesum,& nunciauerunt ei quid fecisset Herodes.

Quis erat dies Natalis Herodis. Et improbatur dierum Natalitiorum celebritas: & quomodo rectius celebrarentur: & quod Ecclesia solum trium dies Natales merito celebrat. Quæst. XX.

QVæretur de die Natalis Herodis quid erat. Dicendū, q̄ dies Natalis est ille quo quis nascitur,postea ille q per anniuersariam circumuolutionem succedit, & solent illis diebus aliquid festiuitatis plusquā cęteris dieb. agere,eo q̄ dies ille origo ad hanc lucem fuit eis. Etiam Natales suos solent vocare reges,& magni principes ipsos dies intronizationum,vel coronationum suarum, quia sicut per G natiuitatem incipiunt in hoc sęculo esse homines,ita per intronizationem,vel coronationem incipiunt esse reges. istam consuetudinem Ecclesia non approbat,licet non prohibeat: est.n. hoc hominum,qui in terrenis nimium delectantur,& bonum suum hic reputant:si enim rectius saperent, potius festum morientium agerēt:dies enim mortis fidelem absoluit de luteo carcere,& huius corporis miserijs offerens beatę ęternitati,& ob hoc etiam obitus istorum, & non Natales solennizat,quia Natales fuerunt omnino introitus quidē ad miseriā,obitus aūt fuerūt introitus ad gloriā. Vnde & sanctorū obitus Natalitia celebrant̃,quia tūc moriunt̃ seculo, & viuere incipiunt Deo quodā alio excellentioris vitæ genere: Natales autem dies sanctorum Ecclesia nunquam celebrat nisi in trib. scilicet Christo,& Virgine,& Ioanne: & in his quidem non quia nati sunt,sed quia diuinitus nati sunt. De Iesu autem benedictissimo enarrare diuinum ali H quid superuacuum est, cum tota vita & singulæ operationes eius diuinum aliquid sint,quia ipse verus Deus erat: sed præter hoc Natalis eius colitur,quia sicut cōceptio eius diuina extitit,scilicet quod virgo sine viro,& sine semine conciperet,ita & natiuitas admirabilis,quod integris manētibus virgineis claustris,Saluator noster ad hanc lucem prodierit,quod in nulla fęminarum vnquam fit:nam & si contingeret interdum fœminam semine suscepto,non tamen corruptis claustris concipere,parere tamen sine violentia,& iniuria integritatis non contingit,quod in virgine beatissima actum non est. Amplius autem colendus fuit nostri Saluatoris Natalis,quia Angeli hoc suaserunt gaudere tunc admonentes tam verbo,quam exemplo suo nos incitantes:nā sub ipsa natiuitatis Dominicę hora Angelus Domini apparuit pastoribus apud Bethlehem dicens,annuncio vobis gaudium magnū,quia natus est hodie Saluator mundi,& subi I to facta est cū Angelo,multitudo cœlestis exercitus clamantium,& dicentium,gloria in excelsis Deo Luc. Secundo,& in terra pax hominibus. Natalis autem virginis sub eadem ratione colendus infertur, quia per eam totum nobis bonum aduenit : sic enim Ecclesia in laudem Natalis eius canit, per quam salus mundi credentibus apparuit. Natalis aut Io. Baptistæ,ideo celebratur,quia multis diuinis miraculis inclytus redditur,de quibus Luc. 1. vnde ibidem Gabriel Angelus dixit de Ioanne, quod in natiuitate eius multi gaudebunt. cęterum nullius alterius sancti natalem diem colimus,quia in eis diuinum aliquid apparuisse non constat,& si constat non fuit tamen tantę excellentiæ,& auctoritatis,vt Natalem diem eis tradere deberemus. Alia est pręcipua ratio quare istorum triū solum Natalis dies Ecclesia agat: Ecclesia enim festum non celebrat nisi de sanctitate,cęterorum tamē natiuitas in pec- K catis est,quoniam in originali de vteris maternis effundunt̃ de istis autem tribus constat,quod sine peccato nati sunt. De Christo superuacuum est dici,qui peccatum nō habuit nec habere potuit,cum ipse sit verus Deus noster sanctificās nos. De virgine & si dubium apud multos sit,an in originali peccato concepta fuerit,nemo tamen vnquam dubitauit, an in originali fuisset nata,quia qui asserunt eam in originali conceptam,confestim dicunt eam fuisse purgatam,siue sanctificatam in vtero: natiuitas ergo virginis sanctitatis plena fuit,& ob hoc,licet quidam arguerit eos,qui conceptionis virginis festum agebant velut de peccato festum agentes,nemo tamen festum natiuitatis impediuit. De Ioanne Baptista communiter asseritur,quod licet in originali con-

ceptus

ceptus fuerit, tamen in utero sanctificatus est. ideo eius natiuitas cũ sanctificatione est, ita vt celebrari possit, in cęteris autem viris sanctis, licet exitus sit in plena sanctificatione, introitus tamen in mundum cum peccato originali est, ideo Natalis eorum dies non agitur, sed obitus celebratur. Quod ergo nos dies nostros Natales cum quadam festiuitate agamus laudabile non est, nisi hanc festiuitatem in Dei laudẽ vertamus, gratias ei agentes, quod nos in hanc cõem lucem educere dignatus est, petentes vt in illam lucẽ, quam inhabitat, nos deducat per suas semitas, quia nihil nobis nasci profuit, nisi beatificandi simus. sicut dicit Gregorius, quod nihil profuit nasci, nisi rediml profuisset; hoc modo laudabile est Natalẽ diem nostrum sub spiritualibus festum, & exultationem agere: sic enim Deus Iudęis neomeniarũ seu calendarum festa agere iussit, idest celebrare primam diem cuiuslibet mensis in innouatione Lunæ, quod significat neomenia Num. 20. & tunc ei sacrifica offerebant, quasi gratias agentes de sua gubernatione, quam facit in nobis per varias temporũ vicissitudines: nã motus Solis, & Lunę causant in nobis maximam temporum alterationem, sic dicitur: Gen. 1. quod ista duo luminaria posita sunt, vt sint nobis in signa & tempora, dies, & annos.

Quare Herodes nunc celebrauit diem sui Natalis. Et quod duo reperiuntur in sacra scriptura Natales dies celebrasse. Quæst. XXI.

QVæretur, quare Herodes nunc celebrauit Natalis sui diem. Aliqui dicunt, quod hoc fecit, vt sic esset quædam occasio occidendi Ioannem. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia si Herodes non esset solitus celebrare diẽ Natalis sui, & nunc celebraret, quando Ioannem occidit, appareret manifesta suspitionis causa. Ideo dicendum, quod Herodes, qui princeps erat, solitus erat quolibet anno diem Natalis sui ad gloriam suam celebrare, & ita nunc celebrauit, & tunc accidit, quod Ioannem Baptistam decollari iuberet & sic innuitur Marc. 6. s. cum dies opportunus accidisset: Herodes Natalis sui cęnam fecit, idest cum accidisset dies opportunus, idest in quo oportebat Herodem iuxta consuetudinem suam festum agere. Sciendum autem, quod in sacra scriptura non reperiuntur nisi duo qui Natalium suorũ festa agerẽt, s. Herodes iste, & Pharao rex Aegypti, & sicut vterque circa vanitatẽ honoris curiosus extitit ita, & in ipso Natali die cruentum festum celebrauit; nam Herodes Ioãnem occidit: Pharao autem principem pistorum suspendit: Genesi. 40. Sic dicit Hier. super Matthęum, nullum inuenimus alium obseruasse diem Natalis, sui nisi Herodem, & Pharaonem, vt quorum erat par impietas, esset vna solennitas. Sic etiam dicit Beda soli mortaliũ Herodes, & Pharao leguntur diem Natalis sui festiuis gaudiis celebrasse, sed vterque rex infausto auspicio festiuitatem suam sanguine fędauit, verum Herodes tanto maiore impietate, quanto sãctum, & innocentem doctorem veritatis occidit, & hoc pro voto, & petitione saltatricis.

Quare Herodiades Ioannem occidere cupiebat. Quæst. XXII.

QVæretur de Herodiade, quare cupiebat occidere Ioannem: nimis enim hoc optauit: nam à principio cum Ioannes argueret Herodem desiderabat illa occidere Ioannem, & insidiabatur ei ad mortem: Marc. 6. s. Herodias autem insidiabatur Ioanni, & volebat occidere eũ, nec poterat, & postea ipsa instruxit puellam, vt peteret caput Ioannis in disco. Dicendum, ꝙ hoc fecit. Primo quia offensa erat nimis à Ioanne: nam illa fęlicem se tali coniugio reputabat: Ioannes autem adulteram, & incestuosam ostẽdebat, quod magnæ ignominiæ erat. Secundo quia Ioannes conabatur eam priuare viro suo: nam ideo Ioannes arguebat Herodem, vt illam repelleret, quam illicite tenebat dicens, non licet tibi habere illam, supra in litera, & hoc erat ei durum. Tertio & præcipue quia Herodes, qui tenebat nunc Herodiadem in vxorem, erat nunc inimicus Philippo fratri suo cui abstulerat Herodiadem, timebat autem Herodias quòd crebris Ioannis redargutionibus pulsatus Herodes Philippo fratri suo reconciliaretur, & ei Herodiadem restitueret

A illa autem tunc timebat vitæ suæ apud Philippum, quia sponte ab illo recesserat, ideo reduci ad eum formidabat. Etiam quia honorabiliorem se Herodias apud Herodem, quam apud Philippum reputabat: erat namque Herodes potentior, & forte ardentius amabat eam, quam Philippus amabat, quod innuitur cum ob ardorem eius timorem populi abiecerit, & sanctitatis reuerentiam contempserit: vt ergo timoris causam sibi auferret, voluit Ioannem occidere. Sic dicit Hieronym. super Matthæum: Herodias enim timens, ne Herodes aliquando resipisceret, vel Philippo fratri suo amicus fieret atque illicitæ nuptiæ repudio soluerentur, monet filiam, vt in ipso statim conuiuio caput Ioannis postulet.

Cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem. Quæst. XXIII.

B
QVęretur cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem.

Aliqui dicunt, quòd Herodias, non peccabat in his illicitis nuptijs, quia inuita tenebatur per potentiam Herodis, ideo non arguitur ipsa, sed Herodes.

Sed nõ stat, q̃a Herodias volũtarie manebat cũ Herode, & ob hoc procurabat mortem Ioãnis, vt nuptiæ nõ soluerẽtur, vt dicit Hieronym. peccabat ergo ipsa grauiter sicut Herodes. Alij dicũt, ꝙ redarguit Herodẽ, & nõ Herodiadẽ, q̃a istæ nuptiæ erant illicitę per legem Dei datam Iudęis; Herodes autem erat Iudæus, ideo arguendus erat, quod contra legem ageret. De Herodiade autem cum esset gentilis, i. filia Arethæ regis Arabię, vt dicit Hier. & Beda dicit, quod non erat apud eam illicitũ talibus nuptiis copulari, & ideo non arguebat eam. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia
C etiam si Herodias de gẽtilitate nata esset, necesse erat, quod vel ad ritum Iudęorum conuersa esset, quia alias non posset eam accipere in vxorem vir Iudæus, & tamen Philippus acceperat eam, & legitime tenuerat, cum Ioannes vocaret eã vxorem eius: ergo non manebat iam in ritu gentilitatis, sed in Iudaico, & sic obligaretur ipsa ad seruandum legẽ Moysi sicut Iudæi, & ideo peccaret in hoc coniugio illicito. Aliter ergo dicendum, quod Herodes, & Herodias peccabant, & tamen Ioannes solum Herodem arguebat, quia principalior erat, & arguendo ipsum, arguebat etiam Herodiadem, quia idem erat crimen amborum, & principaliter fiebat hoc, quia Ioannes arguebat istas nuptias illicitas ad hoc quod dissoluerentur, & tamen dissoluere illas erat in potestate Herodis, & non Herodiadis. Nam vir potest repudiare vxorem ex quacunque causa secundum legem Moysi, fęmina autem nunquam potest repudiare virum, ideo Ioannes
D arguebat Herodem quasi hortans eum repudiare Herodiadem, ipsa autem Herodias non poterat repudiare Herodem & si aliàs vellet recedere non permitteret Herodes, ideo nõ expediebat, quod Ioannes argueret Herodiadem, sed solum Herodem, licet etiam Herodias peccaret. Sic dicit Chrys. supra Matth. s. non tamen loquitur vxori, sed viro eius quoniam principalior hic erat. Aliam etiam præcedentem opinionem tangit Chrys. dicens forsan enim legem Iudęorum tenebat, & ideo Ioannes eum ab adulterio prohibuit, & tamen in hoc non manet, ideo dixit forsan, sed quod nunc dictum fuit, verum est.

An Herodes vere voluit occidere Ioannem, & procurauit mortem ipsius. Et qui ordo in eius occisione fuerit seruatus.
E
Quæst. XXIIII.

QVæretur circa mortem Ioannis Baptistę, an Herodes vere voluit occidere Ioannem, & procurauit hoc, vel fecit dolens, & solum propter iuramentum, & verecundiam simul discumbentium. Aliqui dicunt, quod Herodes nolebat occidere Ioannem, sed potius prohibebat: nam Marc. 6. dicitur quod Herodias insidiabatur Ioanni volens occidere eum, nec poterat, & sequitur: Herodes autem custodiebat eum, i. custodiebat, ne Herodias illum occideret, vt dicit ibi glo. Secundo patet quia dicitur Marc. 6. Herodes custodiebat Ioannem sciens eum virum sanctum, & iustum, & eo audito libenter multa faciebat: ergo non desiderabat

rabat

tabat mortem eius, sed potius salutem. Tertio patet quia quando puella saltans petiit caput Ioannis dicitur Marc. 6. & 5. in litera contristatus est rex: si tñ cuperet mortē eius nō contristaretur, sed gauderet: ergo dolebat de morte eius, qa tristabat. Quarto patet, q a Herodes volebat negare qd promiserat saltatrici, sed dicitur supra in litera & Mar. 6. qd ꝓp iusiurandum, & simul discūbentes iussit dari illi caput Ioannis: ergo si non interuenisset iuramentum, & præsentia discumbentium coram quibus iuratam fidem infringere erubescebat, non dedisset puellæ saltatrici, & tamē si cupiebat daret etiam nullo horum impellente: ergo nolebat ipse mortem Ioannis. Alii dicūt, quod Herodes voluit occidere Ioannem, & ipse inquisiuit modum ad occidendum eum, & patet. Primo quia dicitur supra in litera, & volēs eum, occidere timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant: ergo voluntas erat ei occidēdi Ioannē, sed solus timor eum distrahebat. Secundo patet quia si Herodes non intendisset occidere Ioannem, non occidisset eum propter iuramentum, quia iuramentum illud non tenebat, immo peccatum erat tale iuramentum adimplere, & tñ impleuit illico cōcedēdo caput Ioānis saltatrici quasi nihil cōcederet: ergo voluit hoc facere, & cogitauit. Dicendum, quod circa hoc opinionibus est quibusdā asserentibus, quod voluerit Herodes mortem Ioannis, & ita ait Hier. & Beda. Aliis vero tenentibus, quod de ea doluerit, quod aliqualiter tenere videtur Chrysuper Matth. Sed magis videtur dicendum, quod Herodes voluerit occidere Ioannem, & quod timens populum quæsierit aliquem modum coloratum ad occidendum, vt sic vitare posset populi turbationem contra se, & hoc, quia non videtur posse responderi ad illud quod dicitur supra in litera, scilicet & volens occidere eum timuit populum. Et tunc dicitur, quod ordo rei fuit, iste, s. quod cum Ioannes accusaret sæpe Herodem de illicito cōiugio, Herodias dolore stimulata cupiebat occidere Ioannem, & tamen non poterat, quia Herodes hoc fieri prohibebat, vt dicitur Marc. 6. Herodias insidiabatur ei volens occidere illum, nec poterat: Herodes autem custodiebat eum, & adhuc bonus animus manebat Herodi ad Ioannē, & quia dicitur eod. cap. Herodes custodiebat Ioan. sciens eum virum sanctum, & iustum, & eo audito multa libenter faciebat, & tamen ad instantiam Herodiadis, vt ei satisfaceret, vel ob aliam causam, vt dictum est supra quæst. 15. incarcerauit Ioannem, & adhuc manebat bono animo erga eum, & tamen quotidianis precibus sollicitationibus blanditiisque Herodiadis flexus Herodes consensit, vt Ioannem occideret, & tamen à principio retrahebatur timore populi, qui tenebat eum, vt prophetā: postea tamen magis flexus Herodes ab vxore, quia libidinosus, & mollis erat, contempsit aliqualiter timorē, & inquisiuit modum quendam aliqualiter coloratum ad occidendum Ioannem, non quidem, quòd per hoc Ioanni aliqua culpa imponeretur, vt ostenderetur iuste decollatus, sed vt innueretur Herodes hoc non voluisse, sed quadam necessitate iuramenti tractum, & etiam vt non esset populo tanta occasio ad insurgendum contra Herodem, habuit secū principes, & maiores Galilææ quasi in crimine consortes, vt eosdem haberet contra populum pro se defensores: nam puella cui saltanti Herodes caput Ioannis concessit, non solum Herodi, sed & omnibus principibus simul discumbentibus saltando placuerat, & ob hoc Herodes pollicitus fuerat dare ei quicquid peteret, illa vero tunc caput Ioannis postulauit. Hoc supposito dicendum ad primum argumentum, quòd Herodias primo oderat Ioannem, & tunc nondum Herodes oderat eum, sed potius custodiebat contra Herodiadem, ne occideret eum, & tamen tandem emollitus sollicitationibus Herodiadis elegit Ioannem occidere. Ad secundum dicendum, quòd etiam hoc erat à principio antequam Herodes conciperet animum occidendi Ioannem: nam cum nondū ira, & libido turbassent animum eius rectè iudicabat, scilicet, quod Ioānes erat vir iustus, & sanctus, & eo audito multa faciebat, & tunc non consentiret occidi Ioannem, cum tamen crebris sollicitationibus arderet, & libido ei suaderet agendum, quod vxor decreuerat, deposuit rectam opinionē, quam de Ioanne habebat, vt saltem de ea non consideraret, in particulari, sicut facit incontinens, quādo errat 7. Ethic. 5. & tunc cogitauit quomodo Ioānem occideret, & ipse & Herodias inuenerunt illum modum. Ad tertium dicendū

F quòd licet Herodes vere gauderet de morte Ioannis, finxit tamen se dolere, vt honestaret factum suum, quia nefas erat virum sanctum velle sponte occidere, & ad hoc visus est tristari. Sic dicit Hieronym. & Beda. Alii autem qui tenent, quod non cogitauerit Herodes occidere Ioannem dicunt, quod vere doluit videns, quod iuramentum suū vergebat in peiorem exitum: sic dicit Chrysostom. scilicet, quia ergo fecit, quod ex eius petitione malum eueniebat tristatus est. Ad quartum dicendum, quod Herodes intendebat occidere Ioannem etiam si nihil iurasset, nec aliqui præsentes fuissent, tamen voluit hoc facere ad colorem, vt videretur ex quadā necessitate agens, & sic nititur, quòd solum concesserat hoc propter iuramentum, & propter assistentes, aliter non concessurus, & tamen etiam si non interuenissent ista, occidere intendebat Ioannem: ipse tamen Herodes forte dixit puellæ

G quod non concederet ei quod promiserat, quia malum erat & tamen concedebat propter iuramentum, & præsentes, & ita referunt Euāgelistæ, ac si ista intentione egisset, licet nō intēderet hoc. Siqs autem defendere vellet, quod Herodes non intendebat occidere Ioannem: tenebit prædictas rationes, & respondebit ad rationes oppositas. Ad primam dici poterit, quod Herodes forte motus indignatione occidere voluit Ioannem, & tamē postea considerans eum virum iustum, & sanctum nolebat eum occidere, sed potius custodiebat eū, ne occideretur alias ab Herodiade, vnde dicitur Mar. 6. vnde nunc non intēndebat occidere eum, sed propter iuramentum, & assistentes occidit eum. Ad secundum dicendum, quòd Herodis iuramentum nō obligabat, sed potius peccatum erat illud obseruare, & tamē Herodes, qui nesciebat vim iuramenti putauit se obligari, & ideo occidit illum de quo magis dicetur infra, quæst. 32. vtraq; ergo pars hoc mō sustineri posset, sed verius est, qd Herodes copierit occidere Ioannem, & omnia ista per quandam fictionem

H facta fuerint, & hoc cōmunius tenetur vt per Hier. & Bedam tenetur, & idem tenet Nicolaus.

Quare ista filia Herodiadis saltauit. *Quæst. XXV.*

QVæretur, quare ista filia Herodiadis saltauit. Dicendū quod quantum ad exteriora patebat ista puella saltabat ad solennizandum festum: Herodes enim festum solenne agere volebat die Natalis sui. Nam ad hoc cōuocauerat principes, & primos Galilææ, vt cœnarent cum illo, saltatio autem, & cātus conferunt lætitiam sæcularibus qui in his sensibilibus capiunt voluptates, sit tamen hoc maxime in conuiuio cum addatur iocunditas iocunditati; Eccl. 49. memoria Iosiæ sicut musica in conuiuio vini, idest sicut est dulcis musica in conuiuio quando homines bibunt, & lętantur, ita erat memoria Iosiæ dulcis, & patet, quia dicitur ibi memoria Iosiæ sicut mel in ore dulcorabitur: &

I quia omnis iocunditas conuiuii facit apparatum quendam & solennitatem, fuit conueniens cantus, & saltatio in conuiuio hoc. Secundo erat hoc specialiter ad honorem propter puellam saltantem: nam quilibet saltans iocunditatem facit sed non solennizat festum, quod autem hæc virgo regia nūc saltaret, erat magni honoris, ideo potius illa, qnam alia debuit saltare. Tertio fuit ex industria Herodiadis matris ei², quia illa faciebat omnia hæc, vt caput Ioannis obtineret petente puella, erat autem puella petitura, quod Herodias iuberet, & quia non confidebat, quod forte alia petere vellet, hoc summisit filiam suam, vt saltaret. Quarto & præcipue fuit, vt esset magis occasio obtinēdi, quod ipsa petebat. Nā si mulier aliqua minoris gradus saltaret, aut Herodes ei nihil promitteret, aut si promitteret parum illud esset, & sic

K non concederetur caput Ioannis, quod pro magno habebatur. Hæc autem puella filia reginæ erat, & forte etiam filia Herodis, ideo dignitas eius exposcebat aliquod magnum si bi concedi, & sic Herodes iurauit, quòd daret ei quidquid peteret, etiam si dimidium regni peteret: Marc. 6. si autem alteri saltatrici dignitatis minoris Herodes polliceretur quidquid peteret, etiam dimidium regni si illud peteret, videretur ficte fieri, & ex intentione, vt peteretur caput Ioannis, & postquā esset petitum appareret fraus, & ideo subintroducta fuit hæc virgo regia, vt huic possent tanta promitti sine suspitione, vel cum minori suspitione, quā si alia mulier saltaret, istam tamen saltationem arguunt doctores tan

quam

quam non conuenientem honestati puellæ, nec Herodis grauitati: puellæ enim virgines, vt pudicæ sint occultari debent, & non virorum adstare conspectibus. Hæc vero publice se ludis dabat non regiam virginem sed theatralem constituens. Etiam quia domus Herodis non erat soluenda his ludis, sed cum maiori grauitate coram rege agendum erat. Sic dicit Remigius: consuetudo est non solum diuitũ, sed & pauperum mulierum, ita pudice filias suas nutrire, vt vix ab extraneis videantur. Hęc autem impudica mulier impudice filiam suam nutriuit, quam non docuit pudorem, sed saltationem, nec minus reprehendendus est Herodes, qui oblitus est domum suam esse aulam regiam, quam præ dicta mulier fecerat theatrum.

Quomodo puella ista saltans tantum placuit Herodi, vt dimidium regni sui polliceretur si illa peteret.
Quæst. XXVI.

QVæretur, quomodo puella ista saltans tantum placuit Herodi, vt dimidium regni sui polliceretur si peteret illa. Aliqui dicunt, quod puella non saltauit tam excellenter, vt Herodes ei hoc promittere vellet, sed Herodes volebat habere occasionem ad mortem Ioannis, ideo finxit sibi hanc puellam placuisse, vt magna ei deberet promittere, & sic esset illi locus petendi caput Ioannis, & hoc etiam si puella non bene saltaret. Dicendum, quod licet Herodes hic aliquid fingeret, non tamen fuit penitus fictum, quia tunc soli Herodi puella placeret qui hæc fingebat, & tamen placuit puella saltans etiam omnibus simul discumbẽtibus, Mar. 6. ergo puella docte saltabat. Secundo dicẽdum, & melius, quod ista puella placuit Herodi, quia excellenter saltabat, & hoc verisimile est, quia mater sua Herodias summittebat eam, vt saltatio sua placeret Herodi, & omnibus discũbentibus, verisimile est, quod tantum placuisset Herodi saltatio eius, quod promitteret ei dare quidquid peteret, & si esset dimidium regni, hoc tamen non contingeret nisi valde esset docta in saltatione, ideo ex excellentia saltandi placuit Herodi, vt placere potuit, & hoc docuerat eam mater eius, vt sic obtineret, quod volebat. Sic dicit Remigius: impudica mulier impudice filiam suam nutriuit, quam non docuit pudorem, sed saltationem. Et Chrys. dicit, hic duplex est puellę accusatio, & quoniam saltauit, & quoniam Herodi ita placuit, vt occisionem ita peteret in mercedem. Tertio potest dici, quod non sufficiebat puellę instructio in saltando, vt tam placere posset Herodi, & omnibus discumbentibus, sed sathanas mouebat eam, vt magis placeret Herodi, & excellentius saltaret, quam aliqua mulier agere posset: sicut. n. sathan locutus est per serpentem ad fallendum Euã, ita & saltaret sathan in puella, vt mortem Io. cõsummaret. Sic dicit Theoph. s. dum conuiuatur sathanas per puellam saltat, & iusiurandum perficitur sceleratum. Hoc autem dæmoni facile erat, ipse quippe mouet membra arreptitiorum quomodo vult tam in loquendo, quam in operando, ita igitur totum corpus puellę tam proportionate exurgere poterat, vt nulla vnquam melius saltasset.

Quare Herodes cum iuramento pollicitus est dare saltatrici quodcunque postulasset. Et iuramentum ad quod ordinatum fit.
Quæst. XXVII.

QVæretur, quare Herodes cum iuramento pollicitus est dare saltatrici quodcunque postulasset. Dicendum, quod pendet hoc ex dictis supra. q. 24. s. an Herodes intendebat occidere Ioannem, vel non. Si non intendebat: dicendum, quod puella ita docte saltauit, quod Herodes immẽso gaudio repletus effrenate locutus est, nõ tenens modũ in verbis. Nam satis erat, quod polliceretur aliquid determinate dare, vel quod absolute polliceretur & nõ iuraret, quia iuramentum est in subsidium, cum alteri non creditur dicẽti. sicut Christus dicit sup. 5. c. quod amplius est a malo est, i. quod est vltra verbum simplex est a malo pœnę eius qui credere tardus est, & nõ vult nisi iuretur. Vel a malo culpę eius qui indiscrete iurat, quando non est opus, & tamen homo cum summa iocunditate repletur, nec sufficienter attendit quid dicat, nec quid agat, ideo aliqua excessiue agit, &

A ita esset hic. Si autem Herodes cogitauerat occidere Ioannẽ dicendum quod iurauit ex industria, vt sic esset sibi occasio occidendi Ioannem: nam si non iuraret, cum postea puella peteret illicitum, puellę non concederet, pręstito tñ semel iuramento putabatur ligatus ita vt non posset resilire, & sic videretur ideo Ioannem occidere, quia ex iuramento facere tenebatur. Hoc autem verius est, cum teneatur, quod Herodes cogitauerit Ioannem occidere, vt dictum est sup. q. 24. & hoc tenet Hier. sup Matthęum dicẽs: ego nõ excuso Herodem, quod inuitus, & nolens propter iusiurandum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauerat, vt futurę occisionis machinas præpararet. Et idem dicit Beda.

Quare pollicitus est Herodes dare quidquid postulasset.
Quæst. XXVIII.

B QVæretur, quare pollicitus est Herodes dare quidquid postulasset: etiam si peteret dimidiam partem regni. Dicendum sicut præced. q. q; si Herodes non cogitauerat de morte Ioannis, promisit hoc ex abundantia iocunditatis, s. quia tantum placuit ei saltatio puellę q; gaudio superabundans excessit in verbis: nam sufficiebat, quod Herodes aliqd expresse puellę daret, vel dare polliceretur, vel si occasionem petendi ei concedere volebat, satis erat, q; diceret ei pete, q; vis, & quidquid petieris obtinebis, & non exprimeret de dimidio regni, & tunc in generalitate concessionis solum intelligebatur id, quod honestum erat Herodi dare, & puellę recipere, vnde si illa prætextu illius cõcessionis peteret totum regnum, vel dimidium eius, vel aliquid simile, non erat daturus Herodes. q; vero expresserit hoc, s. et si dimidium regni petieris, fuit vltra temperatum modum loquendi, vnde si sine dolore ista faciebat Herodes, erat valde incautus talia

C promittens, q̃ iuste vel honeste seruari non poterant si peterent. sicut fuit in iuramento, quia iurabat facere quidquid puella peteret. Sic dicit Chrys. sup Matth. s. vide autem qua liter crudelis, & qualiter mollis est Herodes: seipsum. n. obnoxium iuramento fecit, illam autem petitionis dominam constituit. Si autem Herodes cogitauerat de morte Io. ideo sic dixit, vt occasio esset ad mortem eius: nam si Herodes aliquid determinate polliceret puellæ, aut polliceretur caput Ioannis aut non. Si ei polliceretur, appareret manifeste eius iniquitas quam ipse tñ occultare volebat, quia si sic volebat non oportebat aliquid puellæ promittere, nec incitare eam ad petendum. Si aũt polliceretur aliquid aliud determinato non esset postea locus puellę ad petendum aliud, & sic frustraretur intentio Herodiadis, & Herodis, ideo oportuit, q; polliceretur Herodes indeterminate occasionẽ petendi puellæ relinquens, & tunc ipsa posset petere caput Ioannis, dixit

D tñ Herodes etiam si dimidium regni mei petieris ad ostendendum, quod puella valde placuisset, & quod intendebat ei magna conferre: nam si hoc non exprimeretur, putaretur velle dare puellæ aliquid paruum, & postea quando peteret caput Ioannis esset locus ad repellendum eam, quasi Herodes non intẽderit ei dare tam magnam rem, cum autem dixerit etiam si dimidium regni mei petieris, innuebat, q; nihil erat quantũcunq; magnũ, q; illa peteret, q; nõ cõcederet Herodes, & ideo cũ peteret caput Ioãnis, nõ posset eã repellere, quia maius erat si dimidiũ regni peteret saltẽ in oculis Herodis, & tñ illud dare pmiserat si peteretur, & sic multũ artificiose ista particula adiecta est. Ex his aũt colligitur, q; hæc omnia, quę Herodes ostendebat exterius fictitia erant: nam si de morte Ioannis non cogitasset, etiam si nimis ei placuisset saltatrix, non promisisset ei dare quidquid illa peteret, sed aliquid ei determinate daret, quod satis esset dan-

E ti, & recipienti, cõsiderato statu vtriusque, & saltatione pro qua dabatur, quia pro tali re leuis merces sufficiebat. Et maxime addit suspitionem, quia dixit etiam si dimidiũ regni mei petieris.

Primo quia non erat verisimile, quod saltatrici dimidiũ regni dari deberet, ideo ad illum finem dicebatur.

Secundo quia per hoc, quod Herodes hoc exprimebat, incitabat eam petendũ, & si non esset certus de puella quid petitura esset, valde indiscrete esset dictum, quia posset puella dimidium regni petere, cum Herodes hoc exprimeret, & teneret illud dare quia iurauerat, & sic verisimile est, quod Herodes hoc exprimeret, vt teneretur illud dare: & etiam

vti-

verisimile est, quòd Herodes non diceret hoc nisi concordasset prius cum puella quid peteret, & ita omnia ista erāt colores quidam ad inducendum mortem Ioannis.

Quomodo puella petiuit caput Ioannis.
Quæst. XXIX.

QVæretur, quomodo puella petiuit caput Ioannis, quia non erat hoc conueniens præmium saltationis.

Dicendum, quod mater, scilicet Herodias sciebat, quod Herodes polliceretur puellæ dare aliquid, & dixit ei, quod nihil peteret nisi caput Ioannis, & ita fecit sicut dicitur hic, & at illa pręmonita a matre sua da mihi inquit caput Ioannis.

Sed obiicietur, quod non præmonuerat eam mater, quia dicitur Mar. sexto, quod iurauit Herodes quidquid petieris dabo, etiam si dimidium regni mei petieris, & sequitur, quæ cum exisset dixit matri suę quid petam, at illa dixit caput Io. Baptistæ, cumque introisset statim, cum festinatione ad regē petiui dicens volo vt protinus des mihi caput Ioannis in disco, & sic apparet, quod quando puella saltauit nesciebat quid petitura esset, & ideo quando Herodes iurauit dare quidquid illa peteret, nesciens quid peteret, exiuit de loco discumbētium vadens ad matrem, quę alibi manebat, & petiuit ab ea quid peteret, & illa dixit, quod peteret caput Io. tunc puella rediit ad aulā in qua manebat Herodes, & petiuit caput Io. Dicendum, quod hoc verum est: nam Marc. tetigit, & aperuit totum ordinem rei: Matthęus autē breuiter, fuit locutus tangens solum conclusionem facti, & tamen vterque verum dicit. Itaque cum dicitur hic, quod puella præmonita a matre petiuit hoc, non est sensus, quod præmonita fuerit anteq̃ tripudiaret, sed anteq̃ peteret: nā licet non fuisset præmonita antequam intraret ad tripudiādum, tamen quando petere debuit noluit quicquam petere quousque exiuit, & consuluit matrē, vt refert Marc. & hoc fuit, quod præmonita peteret, sed Matthęus ita hoc enarrat tanquam nihil intercideri, & ita putaretur nihil intercidisse nisi hoc Marc. exprimeret. Hoc autem est, quod valde videtur ostendere, quod Herodes nihil cogitauerat pro nunc de morte Io. immo nec Herodias, quia si concordatum fuisset inter Herodem, & Herodiadem, quod hoc modo Ioannis caput peteretur quando puella intraret ad saltandum, iam intraret instructa quid peteret, & tamen nō erat instructa, sed oportuit, quod intraret ad matrem cōsultura eam quid peteret: ergo nihil erat concordatum pro tunc. Dicendum, videtur, quod hoc non tollit suspitionem: nam hoc factum cum esset nepharium non poterat omnino iustificari, vt putaretur recte factum: conatus est ergo Herodes transferre a se culpam huius criminis in Herodiadem, quia melius erat ipsam erubescere, quam regem, etiam quia sic aliqualiter placaretur populus, considerans non fuisse præcipuam iniquitatem in Herode, & ad hoc habitus fuit totus iste processus qui aliqualiter alleuiaret culpam Herodis, ostendens eum nō cogitare super hoc facto, sed propter iuramentum, vt simul discumbentes ad faciendum quasi coactum, & quia si puella mox peteret caput Ioan. non consulens matrem, appareret, quod mater iam præmonuerat eam super hoc, vel ipse Herodes, & dato, quòd mater præmonnisset, appareret quòd ipsa sciebat, quòd Herodes daturus erat puellæ, quod peteret, quod vellet, & sic innueret ut quòd ipsa sciebat, quid Herodes facere intenderet, & factū esset inter eos concordatum, ideo vt non putaretur hoc contra Herodem, factum est, quòd puella non esset præmonita & nihil de hoc esset concordatum, sed subito ipsi Herodiadi venerat in mentem hoc petere habita opportunitate, & promissione Herodis.

Quare puella dixit da mihi hic caput Ioannis.
Quæst. XXX.

QVæretur, quare puella dixit da mihi hic caput Ioānis.
Dicendum, quòd puella voluit dari sibi immediate id, quod petebat antequam recederet de loco illo, ideo dixit da mihi hic, idest antequam recedam de hoc loco caput Io. & Mar. 6. dicitur volo, vt protinus des mihi caput Io. idest immediate antequam diuertam ad alia. hoc autem

F petiuit Herodias, quia timuit, quod licet Herodēs concederet sibi caput Io. si immediate non daret illud. non daret postea, quia si sciretur, quòd rex promiserat caput Io. cum populus diligeret valde Io. intercederet ad regem ne hoc fieret & si rex non concederet, violenter ei Io. auferrent, & sic non haberetur votum Herodiadis. Etiam promissum istud erat nefarium, & si Herodes cogitaret super eo forte non cōpleret, quia occurreret sibi hoc esse nefandissimum scelus, ideo oportebat, quòd non esset sibi locus cogitandi super hoc, ne reuocaret promissum, sed mox, vt concederet traderet illud executioni. Sic dicit Hiero. super Mat. Herodias enim timens ne aliquando Herodes resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio soluerētur, monet filiam, vt in ipso statim conuiuio caput Io. postulet.

Quomodo dicitur, quòd contristatus est Herodes, & an veram
G *tristitiam habuit. Quæst. XXXI.*

QVæretur quomodo dicitur, quòd contristatus est Herodes, & an veram tristitiam habuit.

Dicendum, quòd pendet hoc ex dictis supra quæst. 24. an Herodes cogitauerit de morte Io. vel non. Illi qui dicunt, quòd non cogitauerat, dicunt quòd vere tristatus est, & non est dubium, quia vt dicitur Mar. 6. Herodes sciebat Io. virum sanctum, & iustum, & eo audito multa libenter faciebat, quando autem promisit puellæ dare quicquid peteret, bona fide agebat nihil mali suspicatus, quia non erat verisimile, quod saltatrix aliquid tale peteret. quia non erat hoc conueniens precium saltationis, sed quòd peteret aliquid, quod ad ornatum muliebrem, vel valorem pertineret cum autem vidit rem tam nefariam peti, se autem obligatum credens ex iuramento, doluit quòd in talem casum ve-
H nisset, & ita vero contristatus est. Sic dicit Chrys. super Mat. quia igitur sciuit, quòd ex eius petitione malum eueniebat tristatum se ostendit: virtus enim etiam apud malos admiratione, & laudibus digna est.

Alii dicunt, quod non contristatus est vere Herodes de hoc, sed potius gaudebat, finxit tamen se tristari ne appareret, quod ipse de morte Ioannes. cogitauerat, & istam viam coloratam adiuuerat. Sed obiicietur, quod Euan. testantur, quod Herodes tristatus fuerit: nam hic dicitur, & contristatus est rex. & idem dicitur Mar. 6. capitul.

Dicendum, quod consuetudo scripturarum est ponere quasi asserendo in narrationibus non solum id, quod vere gestum est, sed etiam id, quod ab omnibus putabatur sic esse, vel id quod verisimile est, & ratio iudicat illud potius esse quam oppositum. sicut Ioseph in sacra Scriptura vocatur pater Christi absolute non quidem, quod pater esset, cum
I ad Christum nihil attineret ipse, sed sola Maria, sed quia ab omnibus putabatur filius Ioseph Luc. 3. vt putabatur filius Ioseph. & non solum illi qui nesciebant veritatem, scilicet populus vocabant Iesum filium Ioseph, sicut dixerunt Nazareni, nonne iste est filius Ioseph; Luc. 4. & pręced. cap. & Marc. 6. sed etiam virgo Maria quæ sciebat Iesum nō pertinere ad Ioseph, vocauit eum filium Ioseph dicens: ego & pater tuus dolentes quęrebamus te Luc. 2. idest, ego, & Ioseph. De secundo patet, Deutero. 22. s. si vir reperierit puellam in agro quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus, puella nihil patietur mali, nec est rea mortis, quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suu, & animam eius occidit, ita & puella per pessa est & sic pręsupponit ibi lex, quod quādocūque puella in agro cognoscitur, violenter cognoscitur, & asserit quod vir cōsurrexit contra eam, & tamen potest esse, quod in agro puella
K sponte cognita sit, immo quod ad hoc exiret in agrū, vt ibi cognosceretur, & non vult illa lex, quod quandocunque cōstaret puellam violēter cognitam in agro, deberet solus vir, pati, quia etiam si in vrbe constaret puellam violēter cognitam, solus vir pateretur, ideo intelligitur, quod quandocūq; in agro mulier cognosceretur, quod solus vir occideretur, quia pręsupponit lex, quod violenter cognita est, quia hoc verisimilius est quam volens, licet potuerit volūtarie cognosci. Nunc autem est primus casus istorum. nam Herodes ostendit vultum tristati, ita quod ab omnibus putaretur vere dolere, licet ergo non vere doluerat asseruerunt Euang. quod tristatus fuerit, quia ita omnes circunstātes putauerūt, Euangelistæ

gelistæ tamen sciebant veritatem, quia per spiritum sanctū A scribebant, & non tanquam simplices narratores rerum gestarum, vt ostensum est supra in Prologo auctoris quæstio. 19. & tamen licet scirent, quòd non vere tristatus est, scripserunt quòd tristatus est, quia sic omnibus circunstantibus visum est. Sic fuit de virgine quæ sciebat Iesum non esse filium Ioseph, quia tamen ab omnibus putabatur filius Ioseph, ipsa vocauit eum filium Ioseph Lucæ secundo. ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Sic dicit Hieron. super Matt. consuetudinis scripturarum est, vt opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnib. credebatur. sicut Ioseph ab ipsa quoque Maria appellabatur pater Iesu. ita & nunc Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant, dissimulator enim mentis suæ & artifex homicidii tristitiam ferebat in facie, cum lętitiā haberet in mente, & ideo dicit Beda hoc autem verisimilius est quam oppositum. Nam si Herodes de occisione B Ioan. tristaretur, non occideret eum.

An istud iuramentum obligabat Herodem. Et quòd iuramentum incertum quod postea vergit in deteriorem exitum non est complendum, nec obligat: similiter nec votum. Quæst. XXXII.

QVæretur quomodo dicitur hic, quòd Herodes ꝑpter iusiurandum iussit dari caput Ioannis puellæ, vel noluit eam cōtristari, vt dicitur Mar. 6. & an istud iuramentum ligabat Herodem ad occidendum Ioannem.

Dicendum, quòd non obligabat immo peccabat cōplendo hoc: iuramentum enim quod est a principio illicitum; vt si iuretur aliquid, quod malum est, s. occidere hominem vel fornicari, non obligat, immo qui iurauit peccauit iurando, & postea peccat complendo, vnde tenetur non comple- C re illud. Etiam iuramentum, quod a principio est incertum & postea apparet, quòd vergit in deteriorem exitum, nunquam est complendum, nec obligat si incœperit apparere, quòd vergit in malum, & ita erat hic, quia quando Herodes iurauit dare puellę quicquid peteret, erat dubium iuramentum istud. cum vero illa petiit caput Ioannis apparebat vergere in deteriorem exitum, ideo non erat seruandū: & tamen iuramentum etiam a principio fuit incautum ꝓpter sui generalitatem, quia poterant multi casus particulares includi quos teneri illicitum esset, sicut postea apparuit. Sic enim dicit Isidorus, & habetur 22. quæst. 4. ca. in malis, scilicet in malis promissis rescinde fidem, impia est promissio quæ scelere adimpletur, illud non est seruandum sacramentum quo malum incaute promittitur, vnde Herodes non excusatur de occisione Ioannis propter iuramentum istud, & hoc propter duo. Primo quia circa talia illicita iuramentum non obligat, quia eadem ratione si puella peteret, quod Herodes seipsum occideret, vel caput proprium ei daret, teneretur ad illud. Secundo quia Herodes, ideo iurasse creditur, vt colorem haberet occidendi Ioan. Sic dicit Hieron. super Matt. ego autem non excuso Herodem, quia inuitus, & nolens propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauit, vt futurę occisionis machinas præpararet. Alioquin si ob iusiurandum fecisse se dicit, si patris si matris postulasset interitum, facturus fuerat, an non. quod ergo in se repudiaturus fuit, contemnere debuit in propheta.

Sed dicetur nunquid Herodes putabat se obligatum p hoc iuramentum ad occidendum Ioannem?

Dicunt quidam, quòd nō putauit se obligari, sed potius ipse iurauit, vt videretur habere colorem ad occidendum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia etiam si Herodes cogitasset de morte Ioannis, & vellet eam hoc ordine efficere, putaret tamen, quòd per iuramentum obligatio aliqua erat ad occidendum Ioannem. Nam si constaret tunc, quòd iuramentum illud Herodis ad nihil obligabat, sicut nunc constat, cum non sit inuentum, vt sit vinculum iniquitatis, extra de iureiurando c. quanto. postquam Herodes iurasset, & puella peteret caput Ioannis, non esset ei color aliquis ad dādum caput Ioan. propter iuramentū, & tamen hic, & Mar. 6. dicitur Herodes contristatus est, & tamen propter iuramentum iussit dari caput puellæ, ergo necesse est, quòd vel vere Herodes putauerit se hoc iuramento obligatum, vel A ostenderit coram aliis, quòd obligatus erat, vt sic prætextu iuramenti haberet colorem ad occisionem Ioannis, & tamē non posset hoc Herodes fingere, nisi ab aliis putaretur communiter tale iuramentum obligatorium, ergo necesse est dici, quòd Herodes, & communiter alii astantes credebant, quòd iuramentum istud obligabat. Hoc autem est, quia omnes antiqui in veteri testamento etiam viri iusti sciebāt pauca de obligatione iuramentorum, & votorum: erat enim illa ætas rudis. quod patet in iuramento Iosue qui erat vir sanctus: iurauit enim non occidere Gabaonitas. & non tenebat iuramentum, quia erat contra legem Dei quæ iubebat, quòd omnes Chananęi occiderentur in ore gladii, & quòd sub nullo pacto, vel conditione permitterentur viuere Deuteronom. 20. Etiam Gabaonitæ per mendacium extorserāt iuramentum a Iosue, quia Iosue quęsiuit ab eis, an essent de populis Chananæorum quorum terram Deus eis promiserat, quia cum illis non poterant fœdus pacis inire, & dixe- B runt Gabaonitę, quòd non: sed quòd erant de terra longinqua. Iosue 9. cap. vnde ex duplici capite non tenebat iuramētum, & potissime tanquam factum contra legem Dei, & tamen Iudæi, & principes Iudæorum putauerunt se obligatos illo iuramento, & licet populus qui hoc non iurauerat vellet occidere Gabaonitas nōn permiserunt, eo quòd iurauerāt eis in nomine Domini. Simile fuit in voto Iephte Galaaditis iudicis Israel. nam votum, & iuramentum similem obligationem causant, & ideo sicut non tenet votum quando vouentur illicita, ita nec iuramentum si illicitum iuretur, & tamen Iephte vouit incaute, scilicet occidere, & immolare Domino quicquid ei primum occurreret de domo sua reuertenti cum victoria, occurrit autem vnica filia eius, & tunc doluit nimis Iephte, quia nullos alios liberos habebat, illaque erat tota spes posteritatis eius, & putauit se obli- C gatum ad illam occidendum, & dixit decepisti me filia mi, & ipsa decepta es, aperui os meum, & non potero aliud facere. Iudic. 11. cap. idest, quia semel emisi votum meum de ore meo non possum iam mutare, sed cogor illud soluere, & ita executus est, quia indulto puellę spacio, vt lugeret virginitatem suam cum sodalibus suis super montes Israel, rediit ad patrem, & iugulauit eam eodem cap. a fortiori, ergo credere poterat Herodes, & astantes se obligari ad mortem Ioannis ex iuramento illo, cum ex simili sic generaliter pro suo crediderit Iephte se obligatum ad occidendum filiam suam, & illam occiderit. Et sic videtur dicendum, quòd Herodes cogitauerat de morte Ioannis & vt videretur de quadam necessitate Ioannem occidere, voluit iurare, quòd puellę daret quicquid peteret, vt postea illa petente caput Ioannis videretur manifeste teneri ad illud dandum, hoc tamen fuit propter ruditatem gentis illius seculi, quę nimis circa D talia indocta erat, & non mirum, vt illi qui de ipso fine præcipuo nostro; idest de beatitudine quæ est post resurrectionem generalem, dubitabant quibusdam asserentibus esse resurrectionem, aliis vero negantibus, infra 22. & Actu. 23. dubitarent de his quæ ad finem sunt, idest de præceptis vitæ, & de intellectu illorum.

Ad quid Herodes voluit in conuiuio habere principes Galileæ. Et eadem causa voluit rex Assuerus magnum facere conuiuium. Quæst. XXXIII.

QVæretur ad quid Herodes voluit in conuiuio isto habere principes, scilicet omnes tribunos, & principes, & primos Galilęę. Mat. 6.

Dicendum, quòd quantum ad ea quæ foris apparebant fecit hoc ad solennizandum festum Natalis sui. celebrabat E enim Herodes diem hunc, quia volebat illum esse valde solennem, voluit facere conuiuium magnum, quia ista est vna de solennitatibus magnis quas homines sæculares reputant, scilicet facere magna conuiuia. sic enim ostendunt gloriam, & magnificentiam suam, ita fuit de illo amplissimo memorandoque conuiuio regis Assueri, Hester. 1. scilicet tertio anno imperii sui fecit magnum conuiuium cunctis principibus, & pueris suis fortissimis Medorū, & Persarum, inclytis, & præfectis prouinciarum coram se, vt ostēderet diuitias gloriæ regni sui, ad magnitudinem atque iactantiam potentię suæ multo tempore, scilicet centum, & octoginta diebus, cumque implerentur dies conuiuii inuitauit om-

tauit omnem populum qui inuentus est in Susis a maximo vsque ad minimum septem diebus. Secundo fuit, quia Herodes non incœperit nunc de nouo celebrare diem natalis sui, sed ante hoc erat solitus celebrare, vt dictum est supra quæst. a t. & tunc inuitabat principes, & primos Galilææ ad solennizandum festum; ideo etiam nunc inuitaret eosdē ne videretur aliquid facere specialiter, quod suspitionem causaret, maxime si in isto conuiuio occideretur Ioā. & non vocaret Herodes principes illos quos inuitare solitus erat die Natalis sui, putaretur quòd ideo Herodes non vocauerat principes, quia cogitauerat occidere Ioannem, & tamen Herodes volebat potius fugere hanc suspitionem, transferens totum crimen in Herodiadem, ideo conuocauit principes istos. Tertio fuit, quia inuitatio illorum principum, proderat ad id, quod volebat facere Herodes, nam volebat occidere Ioannem, & tamen timebat populum supra in litera: voluit ergo principes istos secum in adiutorium habere contra populum, & hoc, quia puella saltatrix petitura erat caput Ioannis. Herodes autem promitteret ei dare quicquid peteret, quia placitura erat in saltatione sua ei, & discumbentibus, ideo cum caput daretur Ioannes in mercedem solatii præstiti simul discumbentibus, incumbebat eis aliqualiter, vt ipsi Herodem in hoc facto adiuuarent, si populus contra eum insurgeret. Quarto fuit, vt Herodes magis videretur necessitate inductus ad concedendum caput Ioannis, quia promiserat puellæ dare quicquid peteret, & turpe videbatur regē coram tantis principibus promissa mentiri.

Quare dicitur, quòd Herodes propter simul discumbentes iussit caput Ioannis dari.
Quæst. XXXIIII.

QVæretur, quare dicitur, quòd Herodes propter simul discumbentes iussit dari caput Ioannis. Dicendum quod secundum illos qui putant Herodem non cogitasse de morte Ioānis, q. Herodes quando audiuit puellam petere caput Ioannis doluit, & nollet sponte promissionem tenere suam, sed propter iuramentum quo se ligari putabat, & propter verecundiam astantium fecit, nam etiam si rem valde damnosam sibi promisisset Herodes coram istis, erubesceret coram eis illam irritare, vnde si promisisset hoc puellæ non præsentibus istis significaturus, quòd non esset completurus, sed propter verecundiam præsentiæ eorum complebat, & tamen in hoc adhuc erat Herodes increpabilis, quia si erubescebat coram istis promissa infringere, potius erubescere debuisset, quòd coram eis tam nefandum scelus explebat. Sic dicit Chrysost. super Matt. Si autem testes deierationis formidauit habere Herodes, multo magis timuisse decebat tam iniquæ occisionis tantos habere testes. Magis tamen dicendum est, quòd Herodes quæsiuit hic occasionem, vt videretur habere necessitatem aliquam occidendi Ioannem, nam sicut iurauit, vt non liceret sibi resiliri iuxta iudicium eorum qui de iuramento male sentiebant, ita & istos principes habere voluit præsentes, vt propter eorum præsentiam videretur sibi turpe esse contrarium agere eius, quod promiserat. Sic dicit Hieron. super Matthæū scelus excusat iuramento, vt sub occasione pietatis impius fieret. Quod autem subiicit propter eos qui pariter discumbebant, vult omnes sceleris sui esse consortes, vt in luxurioso conuiuio cruentæ epulæ deferrentur. Hoc etiam valde suspitionem istam auget, quia Herodes iurauerat puellæ dare quicquid peteret. dato ergo, quòd teneret iuramentum istud, poterat Herodes non dare caput Ioannis, scilicet quia quando puella petiuit caput Ioannis, poterat Herodes rogare eam, vt non peteret caput Ioānis sed aliquid aliud, & forte puella cōdescēderet, & tunc etiam si iuramentū tenuisset non infringebatur, quia dabatur puellæ id, quod determinate petebat, si autem ipsa non consentiret recedere a petitione illa, teneretur Herodes dare caput Ioannis si iuramentum tenuisset, & tamen mox, vt puella petiuit, concessit caput Ioannis, non rogans saltem eam, quòd a tali petitione desisteret, quia erat iniqua sed vel fuit iniquus, vel valde mollis qui puellam contristare noluit. sicut dicitur Mar. 6. propter iusiurandum, & simul discumbentes noluit eam contristari. erat autem contristatio quam facere debebat Herodes, quòd obiurgaret puellam, quia rem tam scelestam petiuerat, & moneret eam a tali petitione desistere, aliam honestiorem petitionem faciendo. noluit tamen aliquid istorum facere, sed mox concessit, quod tam inique petebatur, ideo valde suspectum se in hoc reddit, tali petitioni tam cito assentiendo.

Quomodo Herodes ausus est occidere Ioannem. Et quomodo interdum passiones animi sibi inuicem repugnant.
Q. XXXV.

QVæretur quomodo Herodes ausus est occidere Ioannem. nam supra in litera dicitur, quod Herodes voluit occidere Ioannem, sed timebat populum, nunc etiam timere debuit, vt non auderet occidere eum. Et quomodo populus non insurrexit contra Herodem occiso Ioanne.

Dicendum ad primū, quòd Herodes a principio timuit occidere Ioannem quando adhuc rectè iudicabat non turbato animo eius omnino, & tamen quotidianis solicitationibus, & blanditiis Herodiadis, flexus est ad hoc, quòd timorem excluderet. est enim hæc conditio passionum, quod interdum per accidens sibi repugnant, scilicet quia non possumus habere, quod per vnam desideratur, nisi abiiciamus alteram. vt siquis habeat iram, & amorem, & non possit frui amato, nisi remittat desiderium vindictæ, si fuerit maior amor quam ira, cessabit ira, vt amato fruatur, si autem fuerit maior ira quam amor, peribit amor, vt vindictam sumat. Sic dicit Seneca tragædia 4. carmine quod incipit. diua non miti. cedunt iræ cum iussit amor. De ira, quod vincat amorem patet in Medea quæ proprios filios diligebat, quia tamen oderat acerrimè Iasonem virum suum, quia accipiebat aliam vxorem ea deserta, occidit proprios filios sibi, & Iasoni communes, vt sic saltem de Iasone sumeret vltionem. vt patet in tragedia quæ dicitur Medea, ita nunc in Herode pugnatum est. nam a principio præualebat timor super amorem, ideo non occidebat Ioannem timens populum. postea vero crebris solicitationibus Herodiadis delinitus, exclusit timorem, quia amor incanduerat. Secundo fuit, quia ante hoc Herodes non inuenerat modum quo tutum se putaret contra populum, ideo timebat occidere Ioānem, nunc vero credidit, quòd iste modus eum tutum redderet, ideo ausus est eum occidere. nam iurauit puellæ dare quicquid illa peteret, & illa petiit caput Ioannis, & sic iuxta opinionem Iudæorum, quia tunc rudes erant, & nesciebant quō obligaret iuramentum, putabatur Herodes obligatus ad occidendum Ioannem ideo populus non insurgeret contra ipsum. Tertio fuit, quia habuit secum Herodes huius rei defensores ipsos principes qui secum in conuiuio fuerant. Nam puella saltans placuit Herodi, & simul discumbentibus, & in mercedem saltationis quæ omnibus placuerat, pollicitus est Herodes dare quicquid peteret, & illa petiit caput Ioannis, ad quod dandum videbatur obligatus secundum opinionem illorum, vigore iuramenti, & quia pro mercede saltationis quæ omnibus simul placuerat caput Ioannis datum est, erat causa communis principibus, vt ipsum Herodem super hoc defenderent, & sic putauit Herodes se tutum, etiam occidendo Ioannem. Quarto fuit, quia Herodes prius timebat scandalum, nunc autem non timebat, & hoc forte, quia Deus permiserat cor eius dilatari ad confidendum, vt sequeretur mors Ioannis, quam Deus ad aliquid boni ordinabat, sic fuit de passione Christi. nam princeps sacerdotum, & cæteri qui de illa tractabant, timuerunt a principio occidere Christum in die festo dicentes, non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo infr. 26. & tamen postea in die festo occisus fuit Christus, s. die prima azimorum, & tamen non attenderunt Iudæi ad illud scandalum, ad quod prius attendebant, mutato corde eorum ad aliam sententiam.

Quomodo

Quomodo populus non insurrexit contra Hero. occiso Ioan. propter tantum scelus, cum tamen essent Iudæi ad seditionem prompti propter religionem obseruandam.
Quæst. XXXVI.

QVæretur, quomodo populus non insurrexit contra Herodem occiso Ioanne propter tantum scelus.

Aliqui dicunt, quod fauor populi erga Ioannem iã cessauerat, quia vulgus est valde mobile, & cũ Ioannes prędicauerat diligebant eum, & sequebantur, cum vero incarceratus est cessauit fauor, & amor populi, ideo non insurrexerunt contra Herodem.

Dicendum, quod non stat. primo, quia postquam Ioan. fuit in carcere adhuc populus diligebat eum. & sciebat Herodes fauorem populi pęnes Ioannem, ideo non audebat occidere eum supra in litera. Secundo et pręcipuè, quia etiam aliquanto tempore post mortem Ioannis adhuc durabat fauor populi erga Ioannem. Nam infra 21. quando Christus quæsiuit a sacerdotibus, & Pharisæis. Nunquid baptismũ Ioan. erat de cęlo, vel ab hominibus, dicitur quòd non ausi sunt respondere, dicentes intra se, quod si dicerent esse de cęlo, diceret Christus, quare nõ susceperunt illud. si dicerẽt ꝙ erat ab hominibus timebant populum, quia Ioannẽ, vt prophetam habebant, & idem Mar. 11. si ergo post mortẽ Ioãnis tantus amor, & fauor populi erat erga eum, quòd non auderet quisquam dicere contra doctrinam eius, a fortiori esset fauor populi contra illos qui insurgerent in personam illius. non ergo cessauerat fauor ad hoc, quòd contra Herodem insurgere nõn possent.

Sed dicendum, quòd populus non surrexit contra Herodem pro morte Ioannis propter multa. Primo quia Herodes erat Dominus Galilææ eratque potens, esset ergo magna seditio, ꝙ subditi contra Dominum insurgerent. Hanc autem seditionem Iudæi facere metuebant, quia Herodes magnus, s. Ascalonita pater huius Herodis sępe grauiter puniebat Iudęos facientes seditionem. erant quippe Iudęi ad seditionem prompti, maxime pro libertate, aut pro his quæ ad legem pertinebant obseruandam, vt refert Iosephus in libris Antiquitatum, & in libris de bello Iudaico, & quod maius est Romani tunc Domini erant Iudæorum qui valde vetabant seditiones fieri, metuentes per eas perdere principatum, ideo valde vendicabant in seditiosos, & quia Herodes tenebat tetrarchiam Galilææ, & Dominium Romanorum, esset rebellis contra Romanos quicunq; contra Herodem seditionem ageret. timebat ergo populus insurgere in Herodem. Secundo fuit, quia Herodes habebat exterius quendam colorem apparentem, s. quòd egisset hoc quasi necessitate compulsus. iurauerat enim puellæ saltatrici dare quicquid illa peteret, quę petiit caput Ioãnis. putabatur autem, ꝙ iuramentum illud obligaret, cum Iudæi essent circa hoc rudes, vt dictum est sup. q. 32. ideo crederent Iudęi, ꝙ obligatus fuerat Herodes hoc facere, & licet peccasset iurãdo, tñ quòd implere tenebatur, & ex hoc aliqualiter placaretur animus populi contra Herodem. Tertio fuit, q̃a forte principes tribuum, & primi Galilææ qui cum Herode epulabantur, quando occisus est Ioannes placarent animos popularium, eo quòd causa etiam erat eorũ, vt dictum est supra q. 33. & 34. Quarto quia forte populus timuit insurgere contra Herodem, quia non solum insurgebant contra eum, sed etiam cõtra omnes principes, & tribunos, & primos Galilæę qui interfuerant cõuiuio eiusdem Herodis, in quo datum est caput Ioannis in mercedem saltationis, eratque eis ex hoc causa communis cum Hero. vt illam defenderent, cum pro solatio eis pręstito saltationis in conuiuio datum est caput Ioan. cum vero ipsi pro hac causa se opponerent, non manebat, nisi rude vulgus, sine principe, & tales nihil boni facere possunt, & si aliquid attẽtent in ipso exurdio deficiunt, quoniam caput non habent, nec manet eorum propositum, nisi quousque ira velox ferbuerit, & ista forte esset de causis potissimis. Quinto fuit, quia Deus tenuit populi cor, vt non insurgerent contra Herodem: nam Deus cõcitat non iratos ad iram, & placat iratos incutiendo eis timorem, vt non audeant aliquid facere. sic patet Genesi. 34. cap. de Iacob, quando filii eius occiderunt Sichimitas Gen. 34. nam omnes ciuitates Chananæorum per circuitum voluerunt insurgere, & delere domum Iacob, sed Deus incussit A eis timorem, vt hoc non facerent Gen. 35. s. cumque profecti essent terror Domini inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedẽtes, ita hic Deus tenuit corda Iudæorum ne insurgerent in Herodem, quando Ioã. incarcerauit, & quando occidit, eo ꝙ Deus volebat, ꝙ Ioan. moreretur ne fieret simultas in populo propter Christum, & Ioannem, vt dicit Chrys. & dicetur infra quæst. 40.

Quare Herodes occidi iussit Ioannem in carcere: in quo nota modum occidendi viros bonos communiter obseruari solitum. Quæst. XXXVII.

QVæretur quare Her. occidi iussit Io. in carcere. Dicendum, ꝙ pp multa. Primo quia ex virtute iuramenti quo eum teneri Iudæi putabant, & ipse putabat se teneri, vel innuebat teneri, obligabatur ad dandum caput Io. statim puellæ, quia pollicitus est dare quicquid illa peteret B quod non solum intelligitur de re petita, sed etiam de omnibus qualitatibus petitionis, vt quantum ad tempus, & locum, & cęteras circunstantias rei petitę, puella tñ petiuit, ꝙ daretur sibi statim c. Io. ideo si iuramentum tenebat, immediate dare tenebatur. Patet hoc, quia dicitur hic, ꝙ puella p̃monita a matre sua dixit, da mihi hic in disco ca. Io. i. anteq̃ recedam de loco isto. quod erat immediatè dare, quod magis exprimit Mat. 6. volo, vt protinus des mihi caput. Io. in disco, idest statim des, & tamen si vellet educere de carcere, vel facere aliquem alium processum, non posset dare statim, sicut promiserat, ergo decollauit eum in carcere. Secundo fuit, quia si Io. deberet decollari extra carcerem, publice hoc fieret, & tunc oportebat exprimi aliquam causam quare hoc fiebat, & tamen cõtra Ioan. qui sanctissimus erat nulla causa erat, nisi quòd uderat cum Herod. & Herodias propter veritatem prædicationis, ideo in carcere decollatus C est. Dicendum tamen, quòd si nihil aliud obstaret nisi hoc, decollatus fuisset extra carcerem facto processu contra eum in forma iuris, quia licet nullum crimen esset in Io. possent apponi plurima, & probari per falsos testes, sicut est stylus communis contra viros bonos ad hoc, quod occidantur, & hoc est antiquissimum. sic patet de Naboth quem Iezabel nequissima regina iussit occidi, faciens, quod insurgerent testes contra eum qui dicerent, quod malum dixerat regi, & ita per nimiam falsitatem vir sanctus lapidatus est 3. Reg. 21. Sic etiam falsi testes contra Christũ subintroducti sunt infra 26. & Marc. 14. Sic etiam contra Stephanum falsi testes dati sunt, vt lapidaretur. Act. 7. posset ergo hoc modo Ioan. conuinci iudicialiter per falsos testes de criminibus ꝓ quibus mortis tuleraret sententiam, sed non fuit opportunum propter id, quod sequitur, & propter id, quod dictũ est. Tertio & præcipue fuit propter timorem populi, quia D cum populus diligeret Ioan. si videret, quod ferebatur ad mortem, raperet eum populus etiam de manu Herodis, & tunc grauius argueret Herodem, & seditio fieret, voluit ergo Herodes eum occidere, ita vt nemo de populo scire posset, & hoc fuit potissimũ. occiso autem Ioan. quia iam erat malum irremediabile, populus non curauit insurgere.

Quare populus non insurgebat in Herodiadem, cum insurgere in Herodem non auderet. Quæst. XXXVIII.

QVæretur dato, quod populus non insurgeret in Herodem, quare non insurgebat in Herodiadem. nam Herodes aliqualiter occultauerat crimen suum, quod ex necessitate iuramenti fecerat, Herodias tamen aperte ostendit, quod voluit Ioan. occidi, ideo contra eam mane- E bat insultus.

Aliqui dicunt, quòd non constabat populo de facto Herodiadis: dicendum quòd in hoc nullum dubium erat. nam Herodes policitus est saltatrici quicquid peteret dare, & vt dicitur Mar. 6. puella nihil ausa est petere quousque exiens in loco in quo discumbebat Herodes cum principibus, introiuit ad matrem suam dicens, quid petam? & illa ait nil petas, nisi caput. Ioan. & tunc puella ingressa coram omnibus petiuit caput Ioan. Baptistæ: ergo apparebat, quod mater ei iusserat hoc petere. Secundo patet, quia quando datũ est caput Ioan. puellæ in disco, illa attulit, & dedit matri suę supra in litera. & Marc. 6. ergo apparet, quod ipsa iusserat hoc peti. Dicendum, quòd crimen Herodiadis toti populo

constitit,& tamen non fecerunt seditionem contra eum, q̄a ipsa erat vxor Herodis cuius defensio, & honor pertinebat ad virum,quia vir,& vxor sunt vna caro prima Cor.6.ideo esset huc insurgere contra Herodem,& tamen contra eum insurgere, non audebat populus propter ea quę dicta sunt præced.quæst.ergo nec ausi sunt contra Herodiadem insurgere,& sic mansit mors Io impunita pro tunc, Iudæorum tamen plurimi qui putabant Ioan.esse virum sanctissimum crediderunt,quod destructio gentis Iudæorum facta a Romanis fuit propter peccatum occisionis Ioan.Bapt.vt ait Iosephus 18.lib.Antiq.tamen in hoc errauerunt,quia fuit hęc destructio facta pro morte Christi,& quia noluerunt agnoscere saluatorem suum,sicut dicit Luc. 19. quòd videns Iesus ciuitatem fleuit super illam dicens, non relinquetur in te lapis super lapidem,eo quod non cognoueris tempus visitationis tuę.

Quare Herodes iussit,quòd caput Ioan.ferretur ad conuiuium: quale facinus,& a Romano quodam duce perpetratum narratur. *Quæst.* *XXXIX.*

QVæretur quare Herod.iussit, quòd caput Ioan. ferretur ad conuiuium.nam coram discumbētibus allatum est.ferale quidem spectaculum,vt regię dapes humano sanguine fœdarentur adhibito.

Dicendum, quòd hoc non fecit Herodes tanquam pro volūtate,quasi gauderet inspecto capite Ioan.truncato, sed quia puella sic petierat:dixit enim da mihi hic caput Ioan. idest fac ad me manentem hic antequam de hoc loco recedam afferri caput Io.Herodes autem voluit obseruare impium iuramentum ad vnguem,ideo fecit afferri, puella autem petiuit,vt daretur sibi ibi.Primo vt cito daretur, quia si ea manente ibi daretur sibi caput,non poterat hoc in longum differri,& hoc faciebat ne Herodes posset habere locū cogitandi de hac iniquissima iussione,vel aliqui in cōtrariū intercederent,& reuocaretur impium mandatum.

Secundo,quia si Herodes diceret puellæ,mando, q̄ detur tibi caput Ioan.in carcere,forte ministri non ita cito exequerentur,& oporteret,quòd puella recurreret ad Herodē super hoc conquesta.cum autem peteret,quòd daretur sibi caput Ioan.coram Herode,iussit Herodes, quòd afferretur coram se,& tunc ministri non tardarent in executione, & sic puella citius haberet,quod petebat,& euitarentur circuitus.Dicendum tamen,quòd Herodes fuit valde inurbanus qui solenni conuiuio sanguinem humanum adhibuit.& potissime viri iustissimi,in cuius tam iniqua occisione nemo, nisi impius posset a lachrymis tēperare:& dato, quòd aliàs Ioan.esset vir reus mortis,propter hoc, quòd humanum caput in conuiuio truncatum afferebat,magna pœna plectendus erat.sic fuit de Flamminio duce Romanorum qui ad petitionem meretriculę apud eum in conuiuio sedentis, q̄ asserebat se nunquam vidisse hominem decollatum, fecit quendam decollari,qui alias reus erat mortis. Sic dicit Hierōn.super Mat.legimus in Romana historia Flamminium ducem Romanorum,quòd accubanti iuxta se meretriculæ quę nunquam vidisse se diceret hominem decollatū, assensus sit,vt reus quidem capitalis criminis in conuiuio truncaretur,a Censoribus pulsum curia,quòd epulas sanguini miscuerit,& mortem quamuis noxii hominis in alterius delitias præstiterit,vt libido,& homicidium pariter miscerentur:quanto sceleratior erat Herodes,& Herodias, & puella quæ saltauit, quę in mercedem saltationis caput prophetæ postulat.&c.

Quare Deus permisit sic Ioannem virum iustissimum mori. Et quòd Deus permittit viros bonos seueris cruciatibus, & humili morte interdum perire propter duo. *Quæst.* *X L.*

QVęretur quare permisit sic Deus Ioannem virum sanctissimum pro tam impia causa mori, vt quasi pro nihilo mors sua haberetur,& puellæ saltanti caput eius in mercedem traderetur.

Dicēdum,quòd virum bonum occidi iniuste a pessimis non est admirandum,quia talis est occisio omnium bonorum:iustus enim a iusto non occiditur,sed ab impio.Etiam

F iustus non potest, nisi iniuste occidi. nam si iuste occideretur iam non esset iustus;quod vero morte abiecta iustus occidatur,hoc pertinet ad prauitatem impiorum,qui quanto grauius potuerint bonos conculcare cupiunt:sic enim impii cōsilium facientes aduersus iustum dixerunt, Morte turpissima condemnemus eum.Sapient.2.& tamen de morte Ioannis non est magna querela,quòd morte humili punitus sit. nam turpissime mortem passus est Christus.decollari enim honestum genus supplicii est,crucifigi autem inhonestum, & maxime apud Iudæos.nam Deus dixit Deut.21. maledictus homo qui pendet in ligno,& sic Apostolus dicit,quod voluit Christus pro nobis effici maledictum.Sed de Ioanne est,q̄ quęramur,quia quasi pro nihilo occisus est,scilicet saltanti puellæ in mercedem datus est:ridentibus enim & conuiuantibus aliis Ioannes occiditur,eiusque truncatū caput,
G quasi pulchrum spectaculū ad regias epulas introducitur.

Dicendum,q̄ licet impii contemptibiliter Ioannem occiderint,ipse tamen pro ardua causa occisus est,s.legis,& veritatis defensione, accusans enim Herodiadis & Herodis illicitas nuptias occiditur.

Sed dicendum,quòd Deus permittit viros bonos seueris cruciatibus,& morte humili interdum perire propter duo. Primo quia quanto eos hic magis humiliauerit,tanto abūdantius in futura beatitudine coronabit,miseretur ergo Deus hic ei quem valde punierit benefaciendem. Secundo sic ad exemplum rationum discamus quam acrius Deus in futuro vbi locus pœnarum est,ipsos impios cruciabit, cum hic eos quos diligit tam dure premat:hoc .n. in Io.experimur,

Aliqui autem putant,quod Ioan. commiserat aliqua peccata saltem leuia,pro quibus Deus voluit, quòd hic talem sustineret cruciatum,vt in futuro nihil sibi tolerandum su-
H peresset.

Sed non stat,quia Ioan.sanctissimus fuit in vtero,iō nunquam peccauit mortaliter,& etiam creditur communiter, q̄ nec venialiter peccauerit,sicut ecclesia cantat de eo,s.ne leui saltem maculare posses famine vitam, i.nec etiam peccaret venialiter in verbo leui.Item dato,quod Ioann.peccasset sępe venialiter,immo etiam mortaliter,tanta erat austeritas vitæ eius,quòd nihil satisfactionis exigeretur vltra id,quod ipse faciebat.

Ideo dicendum,quòd ista mors fuit propter illa duo p̄dicta.De hoc Gregorius 4.Mora.dicit non sine grauissima admiratione perpēdo,quod ille prophetiæ spiritu intra matris viscera impletus, quo inter natos mulierum maior nemo surrexit,ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur,& vir tantę seueritatis pro risu turpium moritur,nunquid nam credimus aliquid fuisse,quod
I in eius vita illa despecta mors tergeret?& ostēdit, quod nō dicens;sed quando ille in cibó peccauit,qui locustas solum, & mel siluestre comedit?quum & in conuersatione sua offendere potuit qui de eremo non recessit?& respondet dicens, sed iccirco Deus suos sic premit in infimis,quia habet quomodo remuneret in summis.hinc ergo vnusquisque colligat quid illi sunt passuri quos repellit, si sic cruciat quos amat.Tertia causa addi potest quæ est cōmuois. Deus enim vult bonos multa pati pro gloria Dei: nam sicut qui cæcus natus est,non ideo sic natus est quasi quia hoc meruisset,sed vt gloria Dei manifestaretur in illo Ioan.9.etiam viri iusti occidentur,& varios patientur cruciatus, vt gloria Dei in illis manifestetur:cum enim sancti moriuntur pro defensione legis Dei,ostenditur illa bona esse. nam in moralibus magis mouent opera quam verba,vt colligitur 10.Ethic. in principio,vnde siquis laudat aliquam legislationū, vel viuēdi for-
K mam, non ideo constat,nec præsumptionem magnam facit,quòd bona sit,si vero se exponat pro ea ad aspera, præsumptionem magnam causat, quòd bona sit:nam laudare aliquid facile est cum verba nihil constent, labores autem tolerare durum est.nec aliquis sponte labores subit, cum omnis homo delectationem naturaliter cupiat, & quia nihil est,quod magis desideretur, & diligatur,q̄ vita,quæ est fundamentum cæterarum perfectionum,siquis vitam contemnit pro aliqua re, manifeste ostendit, quòd illam rem summe bonam putet, & ita cum viri sancti pro defensione legis Dei mortem, & supplicia tolerarent, manifestum reddebant toti sæculo testimonium,quòd legem Dei omnibus rebus meliorem putabant,& hæc erat gloria magna Dei,

In moralibus magis mouent opera quam verba.

gna Dei, ideo volebat Deus, quod pro defensione legis viri sancti acerrima paterentur, quod etiam in Ioanne fuit, qui pro defensione legis Dei de nuptiis a nequissimo Herode occisus est.

An Ioannes fuerit martyr per hanc mortem. Et qui dici debeant martyres. Et quæ veritas ad martyrium sit sufficiens. Eaque triplex esse dicitur, & triplex etiam martyrum gradus.

Quæst. XLI.

Quæretur, an Ioan. Baptista fuit martyr per hanc mortem.

Aliqui dicunt, quòd non, quia martyrem facit non pœna, sed causa, est autem causa quæ facit aliquē martyrem velle pro Christo pati, & tamen Ioan. nihil pro Christo passus est, ergo non fuit martyr. Secundo, quia Ioannes B non passus fuit sponte, sed ab Herode violenter occisus suggerente Herodiade.

Dicēdum, quòd Ioannes martyr fuit, quia nihil ei defuit de ratione martyrii. vnde ecclesia ei martyrii sui festum facit, diem decollationis eius celebrans, martyrem enim vt communiter dicitur facit mors pro Christo tolerata, vbi autem mors non intercidit, martyrium non est etiam si sit cruciatus, sed tales dicuntur confessores qui in suppliciis veritatem confiteri non desinunt. Et ita dicitur in vita beatæ Ceciliæ de Vrbano Papa, quòd iam tertio confessor extiterat, idest ter fuerat passus supplicia pro confessione nominis Christi, qui autem moritur, martyr dici potest. Etiam requiritur, quòd pro Christo toleretur. quod nō est, ita stricto accipiendum, quia tunc in veteri testamento nulli fuissent martyres, cum ibi nemo pro Christo pateretur, quia nondum Christus natus fuerat, & tamen martyres fuerunt in C veteri testamento quos Apostolus recitat in Catalogo sanctorum ad Hebr. 11. qui secti sunt, lapidati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Etiam aliquos de martyribus veteris testamenti ecclesia nunc colit, vt est festum Machabæorum in principio Augusti, qui fuerunt septem fratres cum vna matre occisi 2. Macha. 7. nam qui pro Deo occiditur martyr est, isti tamen pro Deo occidebantur cum pro defensione legis eius paterentur, & vere qui pro veritate occiditur, pro Christo occiditur, quia ipse veritas est. sic enim ipse ait Ioann. 14. ego sum via veritas, & vita. sic autem Ioannes pro veritate legis mortuus est. Nam sicut septem fratres Machabæi occidi se permiserunt, vt non cogerentur contra legem manducare carnem suillam 2. Macha. 7. ita Ioannes occisus est, quia non patiebatur quantum in se erat Herodis, & Herodiadis illicitas nuptias. pro Christo ergo Ioannes occisus dici potest, & pro veritate, & sic martyr est. Sic dicit Gregorius in Regist. lib. 12. Pro qua re, scilicet pro reprehensione ad Herodem facta, etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio coronatus. Cui non est dictum, vt Christum negaret, nec pro Christi confessione occisus est, sed quia idem dominus noster Iesus Christus dixerat: Ego sum veritas, quia pro veritate occisus est Ioannes, & pro Christo sanguinem fudit.

Sciendum tamen est, quòd non est omnis veritas ad martyrium sufficiens: quòd enim homo cucurrerit verum est, & tamen pro huius veritatis defensione sola, si quis morti se exponat non est martyr, sed insipiens: talem enim veritatem, & si negare non licet, quia mentiri, est peccatum, tamen defendere eam non oportet, quia nullius vtilitatis, aut dignitatis est, illa enim veritas pro qua quis martyr efficitur talis est, quod eius defensionem nobis deserere non licet, & ideo cum aliter defendi non potest, ne E desse et animam pro illa ponere: & in tali veritate non solū agere contra illam illicitum est, sed etiam permittere, quòd quis contra eam agat si talis est ad quem defensio expectat, & ista est veritas de qua dicitur extra de regulis iuris capit. qui scandalizauerit, quòd vtilius scandalum nasci permitti tur, quam veritas relinquatur. ergo peccatum est illam relinquere. Est autem ista triplex veritas, quæ pertinet ad mores, scilicet veritas vitæ, veritas iustitiæ, veritas disciplinæ. Veritas vitæ dicitur, quando quis sic viuit, vt in lege diuina viuere iubetur. Nam veritas consistit in conformitate signi ad signatum. quando ergo conformatur vita nostra legi diuinæ

A quę est signum directiuum actionum nostrarum, dicimur tenere veritatem vitæ, & ita accipit Apostolus ad Galat. 2. dicens, quòd Cephas non ambulabat ad veritatem Euangelii, idest non seruabat Euangelium. ista veritas semper est necessaria, & quicunque moritur pro hac veritate martyr est. Hoc autem quando aliquis potius vult mori quā committere quodcunque de peccatis mortalibus martyr est, & ita erant martyres omnes qui moriebantur, ne cogerentur negare Christum. Sic etiam fuerunt martyres septem fratres Machabæi & Eleazarus, qui vt non cogerentur manducare carnes porcinas, quod eis esset peccatum mortale cum esset contra legem eorum, se occidi passi sunt. Veritas iustitiæ pertinet ad iudicem, qui distribuere debet pœnas, & præmia secūdum legem. Etiam ista veritas potest dupliciter peruerti. vno modo contrafaciendo, alio modo illam non exequendo, sed differendo, vel nunquam exequendo.

B Accipiendo primo modo redit veritas iustitiæ in veritatem vitę, quia contra veritatem vitæ agit qui male distribuit, scilicet dando pœnam iustis, aut præmium impiis, & ideo hoc non licet, & sic si aliquis iudex occideretur, quia nollet absoluere impium qui secundum legem impius est, erit martyr, quia pro veritate isto modo moritur, & ista veritas nunquam potest relinqui, cum redeat in veritatē vitę.

Accipiendo secundo modo vocatur proprie veritas iustitię, & tunc regulariter tenenda est, & tamen interdum pro scandalo deseri potest, scilicet differendo executionem iustitiæ ad tempus, vt sine scandalo fieri posset, & non solum nō est malum, sed potius est laudabile, & ad prudentiam pertinet. interdum enim executio iustitiæ omnino deseritur quātum ad aliquem casum specialem, in quo si iudex vellet punire malos, sequeretur graue scandalum viris bonis. tunc enim cessandum est a ministratione iustitiæ in casu illo, si-

C cut dicitur præcedenti capitulo de zizaniis quæ crescunt cum tritico, quia non debent eradicari vsque ad messem, ne simul triticum pereat. messis autem est tempus, quando sine præiudicio tritici potest eradicari zizania, & hoc, quòd quousque scandalum cesset non puniatur malum. si autem aliquod malum sit, quòd nunquam potest puniri sine scandalo, nunquam debet puniri, & ista cessatio licita est. Tertia est veritas disciplinę, & ista pertinet ad prę latos, siue quantum ad doctrinam, siue quantum ad correctionem vitiorum, & ab ista non est cessandum regulariter. Nam tenetur prælatus docere, & si dubitauerit prædicare verbum doctrinæ, est reus sanguinis, vt innuitur Acto vigesimo, vbi Apostolus Ephesiis dicit, mundus sum a sanguine omnium vestrum, quia non subterfugi quo minus annunciarem vobis omne consilium Dei, & si cui dicatur, quòd non prædicet verbum Christi, & non cō-

D sentiens moriatur martyr est, sic est de Apostolis quibus Iudæi iusserunt non prædicare in nomine Christi, & illi dixerunt, quòd obediri oportet Deo magis quam hominibus, & iterum non possumus quæ audiuimus non loqui, & pro hoc flagellabantur a Iudæis Actu. 4. & 5. ab hac veritate doctrinæ nunquam cessandum est, quando est verbum Dei necessarium, etiam si prędicatori mors promineat. Si autē nō est valde necessarium verbum Dei etiam si sit vtile, potest ad tempus cessare pręlatus, vel prædicator a doctrina, vt euitet scandalum. etiam ad hanc veritatem disciplinæ pertinet redargutio, & punitio vitiorum, & fit vtrunque per prę latum, per prædicatorem autem sola redargutio, & ab hac etiam cessandum nō est propter scandalum, nisi ad tempus aliquod. Vel etiā si prædicator, & maxime prælatus videat sibi mortem imminere redarguendo vitia, si cessatio a redargutione facit rem videri licitam, & prę stat occasionem aliis

E delinquendi in similibus, non debet tacere, & si pro tali redargutione occidatur, martyr est, quia pro veritate disciplinæ occiditur. sic occisus est nunc Ioan. Baptista, s. quia Herodis, & Herodiadis illicitas nuptias redarguebat.

Ad primum dicendū, quòd mors pro Christo facit martyrem, sed non est stricte sumendum, quòd solum moriatur pro confessione nominis Christi, sed quòd moriatur pro quacunq; veritate cuius defensio est necessaria, idest, vt non incidat in peccatum mortale, vt declaratum est supra de tribus veritatibus.

Ad secundum dicendum, quòd Ioannes Baptist. fuit proprie martyr, & fuit sponte passus. Pro quo sciendum, quod

plex est gradus martyrum. Quidam sunt absolute voluntarii, vt illi qui ad augmentum meriti, offerunt se persecutori fidei, vt pro Christo occidantur, & potius volunt, quod occidantur, quam quod supersint, & iste est perfectior gradus. Alii sunt voluntarii mixti, s. qui absolute mori nolunt, & tamen potius volunt occidi, quam peccatum committere, sicut illi qui inuenti a persecutoribus, & non se offerentes potius volebant occidi, quam Christum negare, & ita fuit de Ioanne qui non elegerat occidi ab Herode, potius tamen volebat occidi ab eo, quam eius, & Herodiadis illicitas tacẽdo nuptias approbare. Alii sunt qui nullo modo sunt voluntarii, & tamen occiduntur pro causa Dei, sine aliquo crimine sic fuit de Innocentibus occisis pro Christo in Bethlehẽ, & finibus eius, quorum martyria colit Ecclesia. sic etiã fuit de paruulis quos suspendebant gentiles iussu Antiochi, qa circuncisi inueniebantur 1. Machabæorum primo: isti tamẽ non dicuntur ita proprie martyres, sicut primi, & secundi. quia non reperiuntur omnes conditiones in eis ad martyrium requisitæ.

Quare puella attulit caput Ioannis matri suæ.
Quæst. XLII.

QVæretur quare puella attulit caput Io. matri suæ. Dicendum, quòd fuit. Primo quia mater iusserat ei illud petere, ideo illud ei obtulit. Secundo, quia forte mater iusserat ei afferre illud, vt quia forte muliebri odio concitata in Ioannem volebat vlcisci videndo coram se truncatum caput, quod eam toties offenderat. Sic dicit Hieron. super. Mat. quòd Herodias caput Ioan. postulauit, vt haberet in potestate sua linguam quæ illicitas nuptias arguebat. Tertio quia forte Herodias voluit certificata esse de morte Ioan. & nulli credere volebat, nisi ipsa videret, ideo caput sibi afferri voluit.

Quomodo est verùm, quòd Ioannes discipulos haberet nunc post mortem cum non prædicaret.
Quæst. XLIII.

QVæretur cum dicatur hic, quòd discipuli Ioann. tulerunt corpus eius, quomodo est verum, quòd Ioann. discipulos haberet nunc: nam dum prędicaret discipulos habebat, nunc vero cum esset in carcere, nec baptizabat, nec prædicabat, ideo discipulos non haberet.

Dicendum, quòd Ioan. discipulos habebat nunc, vt dicitur hic, & Marc. 6. Pro quo sciendum, quòd cum Ioan. esset tam sanctissimæ vitæ, ita vt populus crederet eum esse Messiam. Luc. 3. & Ioan. 1. & Actu. 13. quando cœpit prædicare conueniebant ad eum Iudæi de tota terra Iudæorum, & audiebant verbum eius, baptizabanturque in Iordane contitẽtes peccata sua sup. 3. & Marc. 1. & istorum quidam adhærebant ei familiarius manentes cum eo, & isti vocabantur discipuli eius, istos autem Ioannes erudiebat specialius tam in orationibus, quam ieiuniis. De orationibus patet Lucæ 11. vbi dixerunt discipuli Christo, doce nos orare sicut Ioãnes docuit discipulos orare: de ieiuniis patet, quia discipuli Ioan. faciebant specialiter ieiunia, ideo ipsi quadam die arguerunt discipulos Christi, quia non ieiunabant sicut ipsi, & Pharisæi supra nono, & Marc. 2. & de vtroque simul ponitur: Luc. 5. quod discipuli Ioan. frequenter ieiunant, & obseruationes faciunt, idest orationes, de istis discipulis habebat Ioan. multos, quando prædicabat, & aliqui eorum facti fuerunt discipuli Christi: nam Andreas fuerat discipulus Ioan. ipse enim fuit vnus de duobus discipulis Ioan. qui secuti sunt Iesum, quando Ioan. ostendit eum 1 dicens: ecce agnus Dei qui tollit peccata mũdi: Ioan. 1. deinde cum Christus haberet discipulos, adhuc habebat Ioan. multos discipulos, & incipiebant isti inuidere Christo, quia plures baptizabantur ab eo, quam à Ioanne, Ioan. tertio, scilicet dixerunt discipuli Ioan. Rabbi ille qui erat tecum trans Iordanem, cui & tu testimonium perhibuisti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, & propter istam inuidiam discipulorum Ioan. & Pharisæorum cum eis Christus recessit de Iudæa in Galilæam: Ioan. quarto, isti autem discipuli Ioan. inuidebant semper discipulis Christi, & sociabantur Pharisæis, ideo Pharisæi adiuuabant eos contra discipulos Chri-
F sti, & ecòntrario, vnde quando Christus cœpit habere plures discipulos, quam Ioannes, non murmurabant soli discipuli Ioannis de hoc, sed etiam Pharisæi Ioannes quarto, scilicet vt audiuit Iesus, quòd audierunt Pharisæi, quòd Iesus plures discipulos facit, & plures baptizat, quam Ioan. dimisit Iudæam, & transiuit in Galilæam. isti discipuli Ioannis postea viuente Ioanne arguerunt discipulos Christi, quòd non ieiunarent sicut ipsi, & Pharisæi, sup. 9. & Mar. 2. Luc. 5. capto autem Ioanne, non desierunt adhuc esse discipuli eius, sed manebant multi quorum, quidam etiam in carcere positum non deseruerunt. Sic patet de illis duobus discipulis quos Ioannes in vinculis positus misit ad Christum, dicens: tu es qui venturus es sup. 11. & Luc. 7. manebant autẽ discipuli cum Ioanne, & audiebant doctrinam eius, quia in carcere non impediebatur docere, licet non posset publice prędicare, aliquibus tamen qui astabant, prędicabat, & pro
G pter hoc discipuli non deserebant eum. Vel quia forte volebant ei nunc necessaria prestare obsequia, quia in carcere positus multis indigebat, & maxime adessent ei quasi pro consolatione, quia cum esset afflictus in vinculis egebat aliorum collocutione, & si non egeret ea, cum esset vir perfectus sibi sufficiens, vt qui semper eremiticam vitam duxerat, ipsorum tamen debitum obsequium erat, quòd magistro suo coniecto in vinculis astarent saltem pro honore, ne reputaretur vir miserabilis nullius boni quem omnes despicerent, isti autem videntes Ioannem occisum potuerunt corpus eius ferre, & nunciare Iesu, quod factum erat.

Quomodo discipuli Ioannis tulerunt eius corpus. Cuius caput est hodie Romæ in Ecclesia sancti Syluestri.
Quæst. XLIIII.

H QVæretur quomodo discipuli tulerunt corpus Ioannis. Dicendum, quòd Ioannes in carcere decollatus est vt patet vt supra in litera, & Marc. 6. caput eius fuit allatum Herodiadi, corpus autem truncatum mansit in carcere: discipuli ergo Ioannis qui eius adhuc viuentis curam agebant, acceperunt truncum corpus, nemine prohibẽte, quia solum caput Herodias voluerat, & sepelierunt illud, caput autem non habuerunt, quia Herodias illud tenebat, sed forte postea illud discipulis Ioann. concederet, quia ad nihil erat sibi vtile, cum semel satiasset iram suam videndo illud truncatum, & cruentum caput, & tunc possent ẽt caput recondere discipuli Ioann. sed quomodo fuerit translatum caput Ioann. Baptistæ aut in Franciam, aut in Italiã venerit, vbi hodie reseruari asseritur non patet, fuit autem Ioann. Incarceratus in Castello Galileæ, quod Macherunta dicitur vt asserit Iosephus 18. Antiquitatum, ibi decollatus
I est, sed corpus eius inde translatum est à discipulis in vrbẽ Samariæ ibique sepultum. Sic dicit Rabanus, scilicet narrat Iosephus vinctum Ioann. in Castellum Macherunta adductum ibique truncatum. Ecclesiastica vero narrat historia, sepultum eum in Sebaste vrbe Palæstinorum, quæ quondã Samaria dicta est. De corpore Ioann. aliqui asserunt fuisse ignibus traditum totumque exustum, sed superfuisse digitum illum qui flammarum vires, non sentiret, quo Ioann. Christum monstrauerat dicens, ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: Ioann. 1. sed de hoc nihil ad nos quidquid illud fuerit.

Quare nunc discipuli Ioannis venerunt illico ad Iesum nunciantes ei quid de Ioanne factum est.
Quæst. XLV.

K QVęretur, quare nunc discipuli Ioann. venerunt illico ad Iesum nunciantes ei quid de Ioan. factum erat. Dici potest, quòd propter multa.

Primò vt instruerent Christum sibi cauere: nam Io. occisus fuerat, & quia Iesus poterat similia timere notificarunt sibi hoc. Et hoc patet, quia mox vt hoc dictum est, recessit Iesus de loco in quo erat, ad locum desertum infra in litera.

Secundo fuit forte quia Io. fuerat valde amicus Iesu, cũ ipse vocauerit Iesum sponsum, se autem amicum sponsi: Io. 3. & Iesus valde eum diligebat perhibens de eo testimoniũ turbis, quod non surrexerat maior Io. inter natos mulierum supra. 11. ideo cõueniens erat, vt mors. Io. notificaret Iesu.

Tertio fuit, quia dum Io. viuebat, isti habebant magistrũ nunc vero orbati magistro, nullum habebant ad quem recurrerent nisi ad Iesum, qui erat doctor morum sicut Io. ideo familiares ei effici voluerunt, & adhuc habuerunt occasionem. s. vt annunciarent ei quid factum erat de Ioanne. Et hoc erat verisimile, quia Iesus erat valde excellẽtior etiã in conspectu plebis quam fuerat Io. propter miracula multa, quæ faciebat. & Io. nullũ fecerat, Ioã. 10. ideo multo plures discipuli veniebant ad eum quam ad Io. vt patet Io. c. 8. isti, nunc igitur vellent venire ad eum. Quarto fuit, quia forte Io. ostenderat eis antequam occideretur veniendum esse ad Iesum, quia forte fuerunt isti, qui nunc venerũt illi duo, quos ante hoc Ioan. miserat ad Iesum dum maneret in vinculis quęrens per eos: tu es, qui venturus es, supra 11. & per hoc Ioan. ostenderet discipulis suis, quòd Iesus esset Messias, vt ibidem declaratum est: cognito ergo discipuli illi. ꝙ Iesus esset Messias ad illum venerunt, quia Messias erat tota expectatio Iudæorum. De his dicit Hieron. super Matt. intende autem qualiter discipuli Ioan. iam magis familiares facti sunt Iesu. ipsi enim fuerunt, qui annunciauerunt ei quod factum est de Ioan. & enim vniuersos dimittentes ad Iesum confugiunt, & ita paulatim post calamitatem, & responsionem a Christo dispensatam directi sunt, & ita credendum est, quòd istos susceperit nunc Iesus in numero discipulorum suorum.

Quod cum audisset Iesus secessit inde in nauicula in locum desertum seorsum. Et cum audissent turbæ secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum.

Quod cum audisset. Hic ponitur confirmatio doctrinæ Christi, suprapositæ ex miraculis, & hoc quadrupliciter. Primo ex sanatione languoris multiplicis. Secundo ex multiplicatione panis ibi. *Vespere autem facto.* Tertio ex calcatione maris. ibi. *Et statim compulit.* Quarto in curatione subita languidorum ad tactum suę vestis. ibi. *Et cum transfretassent.* Circa primum dicitur. *Quod cum audisset Iesus.* Scilicet quòd Ioannes occisus fuerat ab Herode, & hoc audiuit a discipulis Ioannis, qui ei annunciauerunt hoc, supra in litera. *Secessit inde in nauicula.* Quando audiuit hoc Iesus erat in aliquo oppido, iuxta mare, & ideo ascendit nauiculam, & transfretauit. & licet dicatur de Christo solo intelligendum etiam est, quòd discipuli eius transfretauerint cum eo, quia illi semper sequebantur eum quocunque iret, quia necessarium erat ei testimonium illorum, & ad quid proderat ostẽsum est, supra 8. capit. quęst. 73. *In locum desertum seorsum.* Idest, recessit in locum desertum, qui erat separatus a conuersatione hominum. Vel dicitur seorsum. Idest solus cum discipulis sine turbis. Nam turbæ semper eũ sequi solebant nunc vero declinauit eas. Et patet hoc, quia si noluisset designare, quod locus ad quem secesserat Iesus, erat semotus ab humana cõuersatione, satis erat dixisse in locum desertum. cum ergo addidit seorsum, necesse est, quòd aliud voluerit innuere, & hoc est, quod non ibat comitatus turbis. hoc etiã patet, quia immediate subditur de turbis, quod cum audissent recessum eius secutę sunt illum pedestres. ad ostendendum ergo quod tunc non iuerunt cum illo, sed postea dicitur quòd ibat seorsum. *Et cum audissent turba.* Scilicet, quę sequebantur eum communiter. Nam iam propter magnitudinem miraculorum non poterat solus esse: licet quocunque iret sequelam magnam habebat. *Secutæ sunt eum pedestres.* Dicitur hoc vt innuatur, quod non iuerunt cum Christo in nauiculam, sed pedestres circuierunt stagnum illud, & iuerunt ad locum, in quo Christus erat. *De ciuitatibus.* Idest, de ciuitatibus, quę erant per circuitum. mox enim, vt in conuicinis oppidis auditum est, quod recessisset Iesus de loco, in quo erat: secutæ sunt eum turbę multæ de ciuitatibus illis conuicinis. *Et exiens vidit turbam multam.* Potest intelligi, quod exiuit de naui, vel de aliquo loco occulto, ad quem turbæ accedere non audebant, aut nesciebant. *Et misertus est eis.* Principium benefaciendi est misereri, & sic q̃do vidit turbas sanauit languidos, quos portabant. & hoc magnum beneficium eis pręstitit. *Et curauit languidos eorum.* Ferebant enim multos languentes variis languoribus ad Iesum, & omnes sanauit.

A *An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. XLVI.*

QVęretur an ista sint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quod sic, eo quod litera sic expressit, & nõ est recedendum ab ordine literę sine necessitate, & tamen hic nulla necessitas apparet aliud dicendi.

Dicendum, quod supra narrauit Matth. duo. s. mortem Ioannis, & quod Herodes auditis miraculis Christi dixerit Ioannes, quem ego decollaui surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Si compararetur ad mortem Ioannis de qua immediate ante hoc fuit dictum. Dicendum, quod est continuatio literæ, quia mox, vt Ioannes occisus est discipuli eius venerunt, & nunciauerunt Iesu, vt dictum est supra in litera. hic autem dicitur, ꝙ cum audisset Iesus, secessit in nauicula in desertum locum, i. immediate, vt audiuit hoc recessit. ergo continuatio est. Si autem comparetur ad

B id, quod Matt. 1. retulit de resurrectione Ioannis: nõ est litera continuata, quia prius audiuit Iesus mortem Ioan. & recessit in desertum locum, quam Herodes audiuit famã Iesu: & diceret, quod Ioannes surrexit a mortuis. cum necesse sit, quod illud fuerit aliquanto tempore post mortem Ioã. Sic dicit August. lib. de concor. Euangeliorum. s. hoc autem continuo post Ioannis passionem Euang. factum esse commemorat. Vnde post hæc facta sunt illa, quæ primo narrata sunt, quibus motus Herodes dixit. hic est Ioãnes. illa enim posteriora debent intelligi, quæ ad Herodem pertulit fama vt moueretur, & hæsitaret, quis nam iste esse posset, de quo audiret talia: cum Ioannem occidisset ipse.

Quare Christus audita occisione Ioannis secessit. Et differentia inter mortem timere, & cauere mortem. Et quando eam cauere oporteat. Quæst. XLVII.

C

QVæretur, quare Christus audita occisione Ioan. secessit. Aliqui dicunt, quod timore mortis fecit hoc, quia Christus erat verus homo, & habens passiones humanas, & potissime istas. s. timorẽ, dolorem, tristitiam. Nã instante hora passionis suæ valde timuit, & iõ orauit dicens Pater si possibile est transeat a me calix iste, infra 26. cap.

Dicendum, quod Christus non timebat nunc mortem, quia timor est expectatio mali futuri: iõ necesse est quod ad hoc, quod quis timeat sciat sibi mala euentura, vel suspicetur, aut dubitet de illis an euenient. Cum autem quis certus est, quod nullum ei eueniet: impossibile est quòd timeat. Christus tamen sciebat, quòd nunc non erat moriturus. & etiam quod Herodes non erat occisurus eum, quia ipse nouerat, & quando, & vbi occisurus erat eum: ideo non poterat timere nunc esse occidendum ab Herode. Et patet hoc,

D quia quando quidam Pharisęi dixerunt iterum Christo, ꝙ fugeret, quia Herodes volebat illum occidere, dixit, ꝙ non poterat eum occidere, quia necesse erat quòd faceret prius omnia miracula pro quibus venerat, & legislationem suã perfecte prædicaret, & tunc occideretur. veruntamen non in Galilæa vbi tunc erat ipse, & etiam Herodes, sed in Ierusalem: Luc. 13. tamen dicitur, ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum ad Iesum dicentes ei: exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. & ait eis Iesus: ite & dicite vulpi illi. ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consumor. veruntamen hodie, & cras oportet me, & sequenti ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Ierusalem, quasi dicat, etiam si ipse conetur me occidere nunc in Galilęa, non est possibile, sed necessarium est hoc consumari hoc ordine.

Dicendum autem, quòd Christus recessit nunc propter

E multa. Primo non tanquam mortem timens, sed tanquam cauens. multum enim inter hoc differt. Nam timere mortem est, quando certa mors expectat, vel dubia suspitione tenemur. cauere autem mortem est tollere occasiones mortis. Primum non erat nunc in Iesu, quia ipse sciebat, quòd nunc non erat moriturus. nec etiam in loco illo, sed in Ierusalem, vt dictum est. Secundum autem erat, quia Iesus manens in Galilæa in aliquo loco circa oppidum vbi nunc erat Herodes, præstabat occasionem quandam Herodi, vt posset eum occidere. nam forte Herodias timeret, quòd sicut Ioannes accusabat nuptias eius, & Herodis, ita & Iesus accusaret, & sic vellet, quòd ille etiam occideretur: recessit ergo

sit ergo de regione illa auferens istam occasionem. Secundo vt non turbaretur ordo ab eo impositus; voluerat enim ꝗ occideretur in Ierusalem aliquanto tempore post hoc: si autem poneret se in manibus Herodis, vel non fugeret easdem occasionem, vt turbaretur ordo. Tertio, ut auferret occasionem peccandi Herodiadi, & Herodi & ministris eorum scilicet si haberent opportunitatem tenendi, & incarcerandi eum sicut Ioannem, conarentur ad hoc, & sic licet nō possent efficere quod vellent, saltem peccarent hoc volendo, & procurando, cum vero Iesus elongatus esset inde, ita vt Herodes non posset eum tenere, non curaret querere eum, sicut dixit Dauid quando persequebatur eum Saul, quod volebat fugere in terram Philisthinorum, vt desperaret Saul posse cadere eum, & cessaret querere, & persequi. 1. Reg. 27. & tamen auferre proximo occasionem peccandi ptinet ad charitatem: ideo Christus voluit recedere, vt auferret locū peccādi Herodi, & Herodiadi. Quarto fuit, vt instruat nos quid agere debeamus, quia non est prudens consilium se ꝑsecutori exponere, sed semper vitandus est, & fugiendū est, quando sine præiudicio legis Dei, & honore eius fuga esse potest: & sic Christus consuluit supra 10. c. dicens, quando persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. quando tamen liceat in persecutione fugere, & quando non, & quibus necesse sit, & sustinere, vel se ostendere declaratum est, supra 10. c. q. 112. & actiones Christi fuerunt nobis forma, & regula viarum nostrarum, etiam si nunc non esset necessarium Christo fugere, vel secedere, voluit recedere, vt nos fugere, vel declinare caute, & cum honore persecutores ostenderet. vnde non dicitur hic, quòd Christus fugit, sed ꝗ secessit, quia fugere est timentis, & est aperta timoris ostensio. recedere autem est cauentis prudenter ne malum euenire possit. Quinto fuit, vt non cogeretur Christus manifeste ostendere nunc deitatē suam. si enim maneret Christus in Galilæa sub dominio Herodis, & in terra ꝓpinqua vbi posset Herodes eum faciliter tenere, & Herodes vellet hoc facere, necesse erat, ꝗ aut hoc fieret, & sic turbaretur ordo ab eo institutus, aut non permitteret hoc fieri: & tūc necesse erat, quòd Christus miraculose se contra Herodē defenderet. Hoc tamen ostendere non volebat, quia forte erat tunc superuacuum, ideo recessit, vt non oporteret se miraculose, sed humanitus defendere, vt innuatur quòd nunquā homo se totaliter debet ponere in manibus Dei, nisi quando ipse nihil facere potest: alias autem semper conabitur opere humano aliquid agere. Sexto fuit ad dandam spem fidelibus, & probandum fidem eorum, s. quòd licet Deus ꝑmittat eos incidere in aduersitates, debent sperare fœlicem exitum in illis. nam Christus nunc in aduersitate positus recessit, & sic euasit manus Herodis. De his dicit Hierony. super Matth. non autem secedit in locum desertum (vt quidam arbitrantur) timore mortis, sed parcens inimicis suis, ne homicidium homicidio iungerent, vel in diem Paschæ suum interitum differens, in quo propter sacramentum immolandus est agnus, & postes credentium sanguine dispergendi. Siue ideo recessit, vt nobis præberet exemplum temeritatis vitandæ vltro se tradētium, quia non omnes eadem constantia perseuerant in tormentis, qua se torquendos offerunt. ob hanc, & in alio loco præcipit, cum persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. vnde eleganter quoque Euangelista non dicit fugit in locum desertum, sed secessit, vt persecutores vitauerit magis quam timuerit. Potest etiam dici aliam ob causam, s. quod audito Ioannis interitu secessisset in desertum locum, vt credentium probaret fidem.

Quare Christus non recessit immediate, vt Ioannes occisus est, sed, expectauit quousque sibi annunciaretur.
Quæst. XLVIII.

Quæretur cum Iesus vellet recedere de loco, in quo erat mortuo Ioanne, quare non recessit immediate, vt Ioannes occisus est, sed expectauit quousque sibi annunciaretur. nam antequam annunciaretur, ipse sciebat, & non oportebat expectare annunciationem.

Aliqui dicunt, quòd verum est, & tamen facit hoc ad occultandum Deitatem suam. nam si antequam annunciaretur ei recederet, apparebat, quòd sciebat absentia, & sic erat Deus, ideo expectauit annunciari sibi. Sic dicit Chrys. super Matth. Pleraque enim volebat humano more peragere, cū nondum tempus postularet, vt deitatem suam manifeste reuelaret. qua de re discipulis quoque dicebat ne vlli dicerent quia ipse esset Christus: post resurrectionē enim suam hoc manifestari volebat. & paulo post. Sed cuius rei gratia non ante recessit, quam de interempto Ioanne nuncium accepit, præsertim cum omnia, quæ fiunt, antequam nuncientur non ignoraret, per omnia videlicet ostendens incarnationis veritatem. Ideo non solum aspectu, sed re ipsa, & opere hominem se credi volebat, &c.

Sed dicendum, quod nō stat. Primo, quia non est verum, quòd Christus non volebat denudare suam deitatem. nam licet nollet verbo dicere quòd erat Deus, aut Messias: & et quòd volebat, quòd discipuli sui hoc non dicerent vsq; post mortem eius, quòd ipse in morte sua publice dixit, vt ostensum est supra 9. capitul. quæst. 17. tamen Deum se ostendere volebat per opera omnia, namque miracula eius ipsum Deum ostendebant, sicut ipse ad ostendendum, quod haberet potestatem remittendi peccata, quę soli Deo competit, induxit sanationem paralytici dicens, vt scias, quia filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, dixit paralytico surge, & tolle lectum tuum, supra 9. capitu. nunc vero licet ostenderet se scire absentia, & per hoc constaret se esse Deum: non repugnabat hoc proposito eius, quia tales ostensiones de se facere volebat, sed nō dicere verbo ego sum Deus, vel Messias. Secundo patet, quia Christus palam ostēdebat se scire secreta cordium, vt quando Pharisæis, & Scribis incipientibus intra se cogitare, quod Christus blasphemaret, dixit Iesus: quid cogitatis mala in cordibus vestris? supra 9. & Marc. 2. & Lucæ quinto: ideo etiam vellet ostendere nunc, quòd ipse sciebat quando Ioannes occisus est nisi lo nunciante. Tertio patet, & efficacius, quia etiam si ostēderet, quòd sciebat quando Ioannes occisus est, antequam sibi annunciaretur: non ostendebat se esse Deum, quia ea, q̄ fiūt, & quæ preterita sunt dæmones sciunt, & a fortiori Angeli boni, & dæmon hic existens subito scire potest id quod fit in capite Orientis apud extremos Indos. Etiam poterāt hoc prophetice scire: ideo non ostendebat hoc eum esse Deū: cognoscere tamen secretas cogitationes, statim vt esse incipiūt solius Dei est. nam nec dæmones, neque Angeli boni hoc sciunt: cum non illabantur animę: licet solus Deus animę illabatur, & ipse solus hoc nouit: ideo cognoscendo cogitationes Pharisęorum, & Scribarum ostendit se Deum esse, supra nono, & tamen etiam si nunc ostendisset populo, quòd sciebat de morte Ioannis sine annunciante, non probabat se esse Deum.

Dicendum, quòd Christus ideo expectabat annunciantē vt ostenderet, quòd ꝓpter hoc de loco illo recedebat. Christus enim non recessit nunc de loco isto propter se, sed propter instructionem nostram. nam non timebat nunc mortē, sed sciebat non se occidendum ibi nec tunc, vt dicitur Luc. 13. vt dictum est præcedenti questione. Et si dicas, quod saltem cauere debebat occasiones mortis.

Dicendum, quòd non recessit specialiter nunc de illo loco, vt caueret occasiones, quia si hoc principaliter intēderet, poterat ipse antequam occideretur Ioannes, recedere de loco illo, & sic magis vitaret occasiones, vel nunquam veniret in locum illum cum ipse sciret Ioannem occidendum, & quando erat occidendus, recessit ergo propter instructionē nostram, vt nobis exemplum recedendi, & declinandi persecutores daret. oportebat ergo quòd nos sciremus quòd recedebat declinans persecutorem, & tamen si Christus recessisset antequam annunciaretur ei Ioannem esse mortuum, nemo sciret, quòd recedebat declinans persecutorem, & sic non haberetur exemplum aliquod ex hoc: ideo debuit expectare quousque nunciaretur sibi mors Ioannis. Et ista etiam fuit causa quare statim vt Christus audiuit mortem Ioannis recessit, vt dicitur supra in litera, scilicet, quòd cum audisset secessit inde. quia si post annunciationem istam maneret ibi aliquanto tempore, non appareret postea, quòd propter hoc recedebat, sed putaretur, quòd propter aliam causam.

Qua

A

Quæ causa erat, vt Iesus timere posset Herodem, vel cauere deberet eum. Quæst. XLIX.

QVæretur quę causa erat, vt Iesus timere posset Herodē vel cauere deberet eum. nam non recederet nunc declinans Herodem, nisi aliquid mali euenire posset non declinando illum.

Aliqui dicunt, quod hoc erat, quia Herodes oderat Christum, & volebat eum occidere: ideo timuit, sic dicitur Luc. decimotertio cap. qd quidam Pharisęorum dixerunt Christo, exi hinc, quia Herodes vult te occidere, & Christus innuit, quod illi verum dicerent, vel saltem non negauit illud dicens. ite & dicite vulpi illi &c. & tamen si Herodes non concepisset malum animum contra eum, non vocaret eum Christus vulpem. Maxime, quia Christus dixit ibi, quod dicerent Herodi: non capit Prophetam perire extra Ierusalē, B in quo innuit, quòd Herodes non poterat tunc eum occidere, quia Propheta, idest, ipse, qui erat Propheta per excellentiam, scilicet, Messias non poterat perire, idest, occidi, nisi in Ierusalem. si tamen Herodes nihil considerasset de occisione Christi, frustra erat ei respondere hoc, immo erat impertinens: ergo Herodes hoc cogitauerat, de quo magis dicetur quid sit verum Luc. 12 & ita Christus recederet propter hoc. Dicendum, quod dato quod Herodes aliquando cogitauerit de morte Christi, non erat nunc, sed multo post fuit Quod patet, quia Herodes nondum nouerat Christum, sed post mortem Ioannis aliquanto tempore audiuit famam eius, & tunc dixit Ioannem ego decollaui, & ipse surrexit a mortuis, supra in litera, & Marc. 6. cap. & Luc. 9. non ergo poterat odisse illum, quem nondum nouerat. Secūdo patet, quia quando Herodes primo audiuit famā Iesu quod fuit aliquanto tempore post mortem Ioannis desiderabat vide- C re eum. Luc. 9. ergo nondum oderat eum, & sic non recedebat Iesus tanquam Herodes odisset eum, & persequeretur ad mortem.

Dicendum, quod Iesus habebat causam nunc recedendi audita morte Ioannis. Primo, quia forte sicut Ioānes arguebat illicitas Herodis nuptias, ita & Iesus illa arguebat, & tamen Ioannes in conspectu Herodis venerat. Quod patet, quia quando Herodes audiuit famam Iesu, non cognoscebat eum, sed putabat quod Ioannes surexisset a mortuis, supra in litera. & Marc. 6. & ideo desiderabat videre eū: Luc. 9. populus autem sciebat, quod Iesus arguebat nuptias Herodis: ideo licet ante mortem Ioannis non esset causa Iesu fugiendi de terra, in qua eum posset capere Herodes, tamen mortuo illo fuit causa recedendi ne eadem tentaret contra eum facere Herodes, quæ fecerat in Ioannem, vt quia forte aliquis referret Herodiadi, quod etiam Iesus arguebat illi- D citas nuptias eius, & Herodis. Secundo, quia dato quod Herodias nesciret, quod Iesus aliquid de nuptiis eius loqueretur: putaret, quod cum esset prædicator famosus valde arguens sceleratos, quod etiam ipse arguere vellet dictum coniugium: ideo eum quoque occidere vellet ne vltra timeret vllum increpantem. Tertio & principaliter, quia Iesus diligebat valde Ioannem, & laudabat eū super omnes homines, dicens, quòd non surrexit maior eo inter natos mulierum supra 11. ideo verisimile erat, quòd nunc occiso Ioanne, quòd Iesus in prædicationib. suis valde argueret factum istud, & concitaret animos popularium cōtra Herodem. Herodes autem timebat valde populum. nā a principio occidere voluerat Ioannem, & timuit populum & ideo non occidit eum, supra in litera. valde ergo cauere vellet concitationem populi, & quia verisimile erat, quòd Iesus prædicans in fauorem Ioannis concitaret plebem contra E Herodem, vellet forte Herodes tenere immediate Iesum, & occidere ne esset locus concitandi populum, & quia si maneret Iesus in terra, in qua manebat quando Ioannes occisus est, forte in breui haberet Herodes notitiam de illo, & conaretur ad eum tenendum: hæc fuit causa recedendi illico de terra illa.

Quare Christus recessit in locum desertum audita morte Ioannis. Et quod prædicatores debent quandoque turbam declinare, vt vacare possint literis sacris, & orationibus. Quæst. L.

QVæretur quare Christus recessit nunc in locū desertū. Aliqui dicunt, quòd fecit hoc, quia ille erat locus tutus: nam fugiebat, vt declinaret manus Herodis: iuit ergo in desertum vbi nihil sibi nocere poterat Herodes. Secundu potest dici, quod fecit ad quietem quandam. nam cū sibi nunc recedere expediret, voluit recedere ad locum quieris cuiusdam. frequentabant enim turbæ aspectum Christi & importune ei aderant, & requirebant eum, ita vt interdum non haberet spacium manducandi: ideo vt modicam B recreationem habere posset, recessit in desertum vbi turbæ eum non tam importune inquietarent. sic patet Marc. 1. ca. ita vt iam ibi non auderent intrare domum, sed manebant in agris. Tertio & præcipue fiebat hoc propter discipulos, quia Christus poterat tolerare quantum vellet de labore, & manere sine cibo, & potu, & sopore quanto tempore vellet, eo quod erat Dominus naturæ suæ: discipuli autem non. ideo pro eis in hac parte magis solicitus erat quam pro seipso, & quia aliquando Christus valde volebat vacare operibus spiritualibus: discipuli, qui adhuc carnales, & infirmi erant valde anxiabantur, sicut Marc. tertio capit. semel turba multa veniebat ad Iesum, ita vt manducandi spacium non haberet, & cum sedisset ad mensam superuenit rursus turba ad ianuam, & ipse exiuit, vt loqueretur eis, quod cū vidissent discipuli exierunt tenere eum, dicentes quoniam in furorem versus est, idest, iste homo non habet discretio- C nem, qui non vult comedere, neque bibere, sed prædicare omni tempore. Quarto fuit ad dandum exemplum prędicatoribus non conuersandi semper cum turba, sed aliquando diuertendi ab ea, & maxime ad locum semotum vbi a nemine impediantur, & vbi vacare possit lectioni, vel orationi. & ita Christus quandocunque poterat diuertere commode a turba, recedebat, & ibat in deserta loca, vel in montes, vt oraret. sic dicitur infra, in litera. dimissa turba ascēdit solus in montem orare. & Luc. sexto: factum est in diebus illis exiit in montē orare, & erat pernoctans in orationē *Dei*.

Sed dicendū quinto, quod pręcipuū fuit hic ad sumēdū quādā quietē, quia quotidianis prædicationibus, & inquietationibus turbarū erat valde afflictus iā ipse, quā discipuli sui. sic patet Mar. 6. vbi posita decollatione Ioannis, sicut habetur hic, dicitur, quòd dixit Christus discipulis suis: venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. erāt D enim qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi spacium habebat et ascendentes naues abierunt in desertum locum seorsum. Et patet, quod litera illa sit eadém cum ista quia sequitur ibi immediate, turbæ viderunt eos abeuntes, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & ista eadem litera posita est hic & supra 1 etiam ponitur ibi, quod exiens de naui vidit turbas, & misertus est eorum, sicut hic dicitur. & etiam immediate sequitur de panibus, sicut hic: ergo nunc Christus recessit in desertum locum præcipue, vt requiesceret, posset illic cum discipulis suis paululū vt dicitur Mar. sexto, & potius fuit propter quietem discipulorum quam Christi. vnde nō dicitur requiescamus paululum, sed requiescite paululum, eodem capitulo. Sexto potest dici, quòd fuit, vt ostenderetur affectio turbarum erga Christum: sequebantur enim Christum turbę: & non solū in vrbibus vbi poterant habere necessaria ad vitam, sed etiā E in desertis vbi nihil inuenire poterant, sequebantur eum exponentes se omnibus laboribus, dum tamen audirent verbum eius, & possent offerre ei languidos suos. hoc autē erat ad magnam laudem Christi: ideo Euangelistæ nimis diligēter hoc exprimere curauerunt. Septimo fuit, & etiam pręcipue propter miraculum de saturatione turbarum, quod facere intendebat. nam si iuisset ad locum habitatum, inueniret ibi turba cibos. & non esset necessitas ad faciendum illud miraculum.

*Quæ turbæ erant istæ, quæ secutæ sunt Christum de ciui-
tatibus. Quæst. LI.*

QVæretur quæ turbæ erant istæ, quæ secutæ sont Chri-
stum de ciuitatibus. Dicendum, quod semper seque-
bantur turbę multæ Christum propter multas cau
sas, de quib. sup. c. 4. q. 127. Et præcipue pp sanationes lāgui
dorum Io. 6. sequebatur eum turba multa, quia viderant si-
gna, quæ faciebat super his, qui infirmabantur quia tamen
nemo poterat semper sequi Iesum, nisi discipuli eius, qui cō
tinue erant cum eo: cęteri ibant, & redibant. nam ibant qui-
dam, & manebant aliquot diebus cum Iesu, & redibant po
stea in domum suam. sic dicitur Mar. 6. capi. erant enim qui
veniebant, & redibant multi. s. ad Iesum. manebant autem
per tres, vel quatuor dies cum illo: & tunc reuertebantur in
fra. 15. misereor super turbam, quia triduo me sustinent, nec
habent quid manducent. & interim superueniebant multi
alij de nouo ita vt semper esset turba multa cum Iesu. Nunc
ergo quando audiuit Christus mortem Ioannis vbicunque
ille esset, essent turbæ multæ cum eo, & quia ipse voluit re-
cedere ad requiescendum paululum noluit dicere turbis, ꝙ
recedebat, & tamen cum recessit scientes hoc turbæ secutæ
sunt eum. Et sic potest dici, quod istæ turbę, quæ nunc eum
secutæ sunt in desertum, erant illæ, quæ sequebantur eum
prius antequam recederet de loco, in quo audiuit mortem
Ioannis. Sed dicetur contra, quia dicitur hic, quod secutæ
sunt eum turbæ de ciuitatibus: turbę tamen quæ sequeban
tur eum illo erant in loco, in quo ipse erat, & non in ci-
uitatibus alijs, quia aliàs non possent audire verbum eius.
Dici potest, quod conuenerant nunc turbæ multæ ad Iesū,
& forte in loco illo, in quo ipse tunc manebat non erat eis lo
cus opportunus, nec habebant copiam ciborum: ideo disper-
gebantur per oppida propinqua, & vicos, vt ibi necessaria in
uenirent. sic iterum cum turbæ non haberent escas dixerūt
discipuli Iesu, dimitte turbas, vt euntes in proximas villas,
& vicos emant sibi escas, infra in litera, & Mar. 6. Aliter ta-
men potest dici, & melius, quod istę turbæ non erant solę il
læ, quæ sequebantur Christum ante, sed illæ, quæ moraban-
tur in oppidis, iuxta mare, quæ erant coniuncta huic loco,
in quo nunc Christus audiuit mortem Ioannis. Et quando
Iesus, & discipuli sui ascenderunt nauiculam illi, qui habi-
tabant in locis vicinis mari, viderunt eos nauigantes, & tunc
de omnibus illis locis, de quibus viderunt Christum secuti
sunt eum multi, & hoc innuitur Mar. 6. ca. scilicet, & vide-
runt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de
omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Sed dicetur quomodo de omnibus ciuitatibus potuerūt
illuc concurrere. Dicendum, quod in sacra Scriptura, & in
modo loquendi vulgari non accipiuntur ista signa vniuersa
lia stricte, sicut apud Dialecticos, quòd vniuersaliter distri-
buant, sed pro multum, & ita verum est, quod de omnibus
ciuitatibus concurrerunt nunc ad Iesum. Aliter potest dici,
quod de omnibus ciuitatibus, scilicet, quæ erant apud mare
coniunctæ loco, de quo Christus recedebat, cōcurrerunt ali
qui ad eum.

Sed dicetur omnes illæ ciuitates non poterant sequi Chri
stum, quia non viderent Christum abeuntem nisi pauci.

Dicendum quod aliqui viderunt Christum abeuntem,
& nunciauerunt cęteris, & ita de omnibus ciuitatibus pro-
pinquis concurrerunt ad Christum. sic dicitur Mar. sexto,
s. viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres
de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

*Quare dicitur, quod turbæ pedestres concurrerunt ad Chri-
stum de ciuitatibus. Et quod rari diuites Christum seque-
bantur. Quæst. LII.*

QVæretur quare dicitur, quod turbæ pedestres concurre
runt ad Christum de ciuitatibus. Dici potest vno mo
do, quod hoc ponitur ad ostendendum feruorem
turbarum circa Christum, quia nullum laborem recusabāt
dum tamen illum audirent prędicantem, & ideo cum aliter
non potuerunt secuti sunt eum pedestres. Sic dicit Hiero. su
per Matth. secutæ sunt autem eum pedestres, non in iumen
tis, non in vehiculis, sed proprio labore pedum, vt ardorem
F mentis ostenderent. Ostenditur autem hic feruor turbarū
ad Christum in multis: primo ex conditione loci, quia non
solum in vrbibus vbi omnia necessaria habent eum sequun
tur, sed etiam in deserto vbi nihil habent eum quęrunt etiā
si fames toleranda sit. Secundo, quia etiam si Christus vel-
let turbas declinare, illæ sequebantur eum. nam hic secreto
dixit Iesus discipulis quod ascenderent in nauiculam, & re
cederent, & tamen quando turbę hoc cognouerunt secuti
sunt eum. sic dicitur Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & co
gnouerunt multi, & de omnibus ciuitatibus concurrerunt
illuc. Tertio ex multitudine concurrentium, & quot pote-
rant sequebantur eum. vnde dicitur, quod pedestres de om
nibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & quia ostendere ar-
dorem populi erga Christum erat magna laus eius, diligen
ter Euāgelista hoc descripsit, & ambo. s. Matth. & Mar. hoc
G expresserunt. Secundo quātum ad principale dicitur, quod
veniebant pedestres ad ostendendum, qui erant illi, qui se-
quebantur Christum. s. pauperes, qui non poterant habere
vehicula. diuites autem rari sequebantur eum dediti volu-
ptatibus, & diuitijs. Tertio potest dici, quod hoc fiebat pro
pter multitudinem sequentium Christum: tanta enim erat
multitudo sequentium Christum, quod nauiculæ eis non
sufficiebant. Quarto potest dici, quod ibant pedestres turbę
quia non erant necesse eis nauiculæ cum non esset transfre-
tandum, & ista est ratio pręcipua, quia alias dato quod non
possent omnes habere nauiculas, irent tamen aliqui eorum
in nauiculis piscatorijs, quia multæ earū erant in illo litore
& tamen nemo ibat in naui, nisi Christus, & discipuli sui,
cęteri autem pedestres ibāt. nam generaliter dicitur, quod
turbæ secutæ sunt eum pedestres, & ambo Euangelistæ
hoc expresserunt, & sic ideo fecerunt, quia nauiculæ non
H erant eis necesse.

*Quomodo turbæ poterant venire ad Iesum pedestres
etiam cum ipse iret in nauiculam, & turbæ
pedestres. Quæst. LIII.*

QVęretur quomodo turbę poterant venire ad Iesum pe
destres cum recederent de loco illo, de quo ipse, &
de alijs locis coniunctis ei in eodem litore, & Chri
stus iret in nauicula.

Dicendum, quod Christus non transibat mare, licet in
traret in mare, sed in eodem litore exiui ad locum desertū,
de quo exierat, & ita Christo eunte per aquam poterāt tur
bę ire via terrestri per litus, iuxta aquam. vnde non dicitur
hic, quod Christus nunc transfretauit, sed quod ascendit
in nauiculam, & recessit in locū desertum. Et ista fuit causa
I quare turbæ non ascenderunt nauiculam s. quia viderunt,
quod Iesus non declinabat ad aliud litus maris, sed iuxta il
lud litus, de quo recesserat nauigabat. Sic dicit Beda: dum
enim eos pedestres venisse dicitur, ostenditur, quod non in
aliam maris, siue Iordanis ripam nauigio peruenerunt di-
scipuli cum Domino, sed proxima eiusdem regionis loca
adierunt quādo, & indigenę pedestres poterant peruenire.

*De quo loco Dominus exibat quando vidit istam turbam
multam. Et consuetudo Christi quando ad oran-
dum ibat erat quod solus iret.
Quæst. LIIII.*

QVęretur quomodo dicitur, & exiens vidit turbā mul
tam. de quo enim loco Dominus exibat quando vi-
dit istam turbam multam. Aliqui dicunt, ꝙ Chri-
K stus transiuit in locum desertum nauigio, & intrauit ad in
teriora deserti ad orandum, & illuc turbæ non accesserūt,
sed manebāt in aliquo loco planiori: cum autem Christus
completa oratione rediit ad discipulos, inuenit eos, & tur-
bas multas, & tunc dicitur exiuisse, scilicet, de interioribus
deserti, ad quę intrauerat. sic enim erat consuetudo Chri-
sti, quòd quando ad orandum ibat solus iret, infra in lite-
ra, scilicet, & dimissa turba ascendit in montem solus ora-
re, & quando sic orabat non accedebat turba ad eum, sed
expectabat in aliquo loco planiori, & capaciori. sic patet
Luc. 6. factum est in diebus illis exiit in montem orare, &
erat pernoctās in oratione Dei: & cum dies factus esset, vo
cauit discipulos suos, & sic apparet, quod non erant cum il-
lo

so quando orabat, & sequitur, & descendit cum illis, & stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis: ita ergo posset esse nunc, quod exiret de loco, in quo oraret, ad turbam existentem in loco planiori.

Sed dicendum, quod non stat, quia nunc dicitur exiuisse, scilicet, de naui ad turbam manētem in littore. sic patet Mar. 6. cap. vbi ponitur ista litera, & dicitur, & exiens de naui vidit multam turbam Iesus. Sed diceretur quomodo poterat exire Iesus de naui ad turbam, quia turba sequebatur Christum, & ibat via terrestri: Christus autem nauigabat: necesse est autem, quod Christus prius exiret: & cum maneret in aliquo certo loco iret turba ad eum, quia alias nescirent quo ituri erant. Dicunt quidam quod Christus ibat per mare, & turbæ per littus, & turbę tardius ibant quam Iesus, & tamē cum ipse de mari videret iam multas turbas procedere per littus, conuertit nauiculam ad littus, & sic exiit ad turbas, quæ erant in littore. Sed hoc non videtur, quia dicitur Mar. 6. quod turbę præuenerunt Iesum, & tamen præuentio non est nisi respectu loci certi, ad quem turbę iuerunt.

Dicendum, quod quando Christus intrauit nauiculam, voluit ire ad locum desertum ad quiescendum paululum, vt dicitur hic, & Mar. 6. turbæ autem sciebant, quis erat locus, quo Dominus tendebat, & hoc forte, quia Christus iuerat ad prædicandum ad locum illum, & turbæ ibi manserāt ideo nunc turbæ recto itinere per litus iuerunt in locum illum. & quia Christus nauigabat in pelago ad aliqualē quietem, sicut dixerat discipulis requiescite paululum, moratus est in mari lōga hora, ita vt turbæ potuerint de omnibus oppidis vicinis congregari ad locum illum, in quo solitus erat prædicare Iesus, & manserunt ibi expectantes: quando ergo Christus iuit ad eos, dicitur exiuisse de naui ad illos, quia ipsi iam manebant in loco illo. sic dicitur Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt Christū & discipulos eius, & sequitur. & exiens de naui vidit multā turbam Iesus, & ista fuit vera causa, quare omnes turbæ iuerunt pedestres, scilicet, quia sciebant locum, quo ibat Iesus, & ad illum non oportebat transire aliquam aquam: Christus autem nauigio vectus est.

Quare Christus iuit nauigando: turba vero pedestri itinere. Quæst. LV.

SEd quæreretur cum turba iuerit via terrestri, & citius, quā Christus, quare ipse iuit nauigando.

Dicendum, quod fuit hoc. Primo forte ad euitandum occasionem periculi: Iesus enim nunc audita morte Ioannis recessit de loco, in quo erat quasi declinaturus insidias, vel periculum, & tamen si iret via terrestri forte in ciuitatibus, vel locis intermedijs erat occasio periculi, & iusti timoris: ideo voluit ire per mare. Secūdo fuit quia Christus volebat auferre laborem itineris. nam erat forte longa itineratio vsque ad locum desertum ad quem Christus ibat: ipse autem itinerando fatigabatur, quia verus homo erat, & passibilis. sic dicitur Ioan. 4. quòd Christus semel ex itinere fatigatus sedit ad fontem: ergo vt nūc non fatigaretur vltra debitum voluit nauigare. Tertio fuit, quia Christus principaliter nūc recedebat de loco, in quo erat ad quiescendum modicum, sicut dicitur Mar. 6. venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum, & quia quando Christus exiret ad litus nō erat quieturus voluit saltem in mari quiescere. nam mox vt exiuit ad littus excepit eum turba, quæ erat eum expectans, & quiescere non potuit: cum ergo staret, quod nō posset ibi habere quietem, voluit quiescere in mari manendo ibi aliquantulum, & discurrendo per varias partes stagni. Quod patet, quia postquam Christus recessit sciuerunt turbę, quod nauigauerat, & ipsæ de omnibus ciuitatibus exiuerunt, & concurrerunt in locum, in quem Christus ibat, & præcesserunt eum, vt dicitur Mar. 6. ergo oportet, quod aliquanto tempore moraretur ipse in pelago: & tunc capiebat quietem. Et per hoc potest responderi ad dubium quod oritur ex verbis Mar. 6. vbi dixit Christus venite seorsum in desertum locum, & requiescite paululum. nam quando venerūt illuc non requieuerunt, quia excepit eos turba, & fuerūt occupati, sicut esse solebant, & sic non videtur esse frustrata voluntas Christi, quia & si non requieuerunt in deserto loco
A ad quem ibant requieuerunt tamen eundo, s. quandiu nunc manserunt in pelago. Quarto fuit ad euitandam collocutionem turbarum in via, quia si via terrestri Christus illuc venisset, non solum laborasset itinerando, sed etiam quia turbæ accederent ad eum, & semper peterent. quod erat alterū genus magnæ fatigationis, & attædiationis quod nimis hebetat spiritum: in mari autem nemo eum inquietabat, quia cum solis discipulis suis ibat.

Quid profuit iste Domini recessus de loco, in quo erat, quia propter hoc non declinabat manus Herodis. Quæst. LVI.

QVæretur quid profuit iste recessus domini de loco, in quo erat. nam recedebat ad declinandum manus Herodis: ad quod oportebat, quod vel Christus iret in
B locum occultum, ita vt Herodes nesciret de eo, sicut quando fugit in Aegyptum metu Herodis patris huius, nam per noctem fugit supra secundo capit. & nesciuit Herodes, quo iuerat; vel quod iret in terram longinquam, in qua nihil posset ei nocere Herodes: vtrunque enim fecit quando recessit in occisione Innocentum. nam clam, & per noctem fugit, & ad terram longinquam, scilicet, in Aegyptum, vbi nihil poterat Herodes supra secundo cap. Nunc autem recessit ad locum satis propinquum, quia recessit ad quendam locum coniunctum mari Galileę ad quem turbę statim pedestres venerunt: mare autem Galileæ valde paruum est, quia non est nisi quoddam stagnum, vt ostensum est supra 8. capit. q. 63. ideo non se elongabat sufficienter. Etiam non recedebat clam, sed palam: cum omnes de ciuitatibus propinquis sciuerint quando recessit, & secutę sunt eum turbæ multæ.
C Dicendum, quod non erat nunc Christo necessarium nisi ire ad locum, in quo Herodes ei non posset nocere, quòd autem maneret ibi occulte, vel palam si Herodes nocere non poterat non differebat, & quia sic fuit in ista nauigatione ꝙ transiuit ad locum, in quo non timebat Herodem, fuit conueniens suus recessus, non enim habebat Herodes potestatē aliquam super locum illum, ad quem Christus transibat. Quod autem dicitur de fuga eius in Aegyptum, nō est simile. Primo ex differentia potestatis Herodis huius, & patris sui: nam Herodes, qui occidit Innocētes a facie cuius Christus fugit, erat rex Iudæorum, & in tota terra Iudæorum exercebat potestatem: ideo ad hoc, quod Christus tunc fugiens esset securus oporteret, quod exiret de terra tota Iudæorū, & sic fugit in Aegyptum, iste autem Herodes, qui occidit Ioannē, nō erat rex, sed Tetrarcha. i. dominus quartę partis terræ Iudæorum, & ideo fugiendo ad alias partes
D terræ Iudæorum erat Christus securus, maxime quia Philippus frater huius Herodis erat Tetrarcha Trachonitidis regionis, & Itureæ Luc. 3. erat autem Philippus inimicus Herodis propter Herodiadem, quæ erat mulier Philippi, & nūc tenebat eam Herodes, supra in litera, & Mar. 6. ideo illi, quos oderat Herodes, poterant conueniens refugium habere in terra Philippi, quæ erat coniuncta terrę Herodis, & maxime in ista causa, pro qua Christus recedebat de terra Herodis. s. propter occisionem Ioannis, & tamē Ioannes fouebat causam Philippi dicens Herodiadem reddendam Philippo, & Herodi non licere tenere illam: Christus autem eandem fouebat causam, ideo in terra Philippi poterat esse nimis securus, & tamen mutando paruam terram poterat transire de Tetrachia Herodis in Tetrarchiam Philippi, vel Lisaniæ, qui erat alius Tetrarcha Lucæ tertio, vel in terram
E Iudæę, quā procurabat Pontius Pilatus tertio, quia ibi etiam securus esse posset, eo quod Pilatus erat inimicus huius Herodis Lucæ vigesimotertio: ergo non oportebat esse nunc lōgam fugam Christi ad fugiendum de manibus Herodis.

Secundo differt iste casus ab illo, qui fuit in morte Innocētum. nam erat ille multum pręiudicialis, quia Herodes credit natum esse regem Iudæorum, per quem spoliaretur regno: ideo nihil sibi magis animo infixum erat quā occidere illum, propter quod & occidit multos paruulos, & in Bethleem, & in finibus eius supra secundo cap. & si audiret illū, puerum manere in extremo orbis, illuc mitteret, vt occideret eū, vt maneret securus animus suus: ideo oportuit, quod non solum extra terram Iudæorum Christus tūc recederet

ita vt

ita vt nesciretur quo iuerat,& sic factum est supra secundo cap. Nunc vero non erat Herodi tam grauis causa persequẽdi Christum, quia non erat nisi propter Ioannem, inquantũ putaretur quod Christus foueret causam Ioannis, vt dictũ est supra q.49. Cum ergo Christus recederet de terra Herodis,& non concitaret gentem eius contra eum, quiesceret Herodes,& non curaret amplius persequi Christum: vnde non recessit nunc Christus de terra Herodis nisi ad tempus, quia postea rediit. nam Luc.13. quando dixerunt Pharisæi exi hinc, quia Herodes quærit te interficere: erat Iesus in terra Herodis, quia alias eum non posset occidere Herodes.

Quare Christus videns turbam misertus est eorum. Et in Deo quid sit misereri. Et quæ turbarum quinque erant miseriæ. Quæst. LVII.

QVæritur, quare Christus videns turbam misertus est eorum.

Dicendum, quod propter multa. Primo propter laborem quem tolerauerant veniendo ad eum: nam pedestres venerant omnes de ciuitatibus, vt patet supra in litera. Secũdo propter dispositionem, in qua vidit eos manere. erant nãque iacentes in terra,& fatigati, sicut oues non habentes custodes, sed expectabant misericordiam ab aliquo, qui posset misereri: sic dicitur Mar.6.ca. quod videns turbam misertus est super eos. erant enim sicut oues non habentes pastorem. Tertio propter defectum, & laborem famis, quam sustinere incipiebant. nam postea dedit eis escas ibidem cum non haberent quid manducarent, vt patet infra in litera,& Mar. 6. nam famelicis Christus miseretur sequen.c. misereor super turbam, quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent. Quarto misertus est eorum propter ignorantiam eorum. nam veritatem de his, quæ ad salutem spiritualem spectant, scire volebant, nec sciebant.& ista est magna miseria: ideo de his talibus miseriis magna est habenda misericordia. Quinta miseria erat ægritudinum, quia turbę istę attulerant multos ægros, & isti etiam iacebant super terram,& talium miserebatur Christus, quia infirmitas est magna miseria maxime, quia istos solebant turbę proiicere ante pedes Iesu, vt patet sequenti cap.

Sciendum autem quòd misereri dicitur de Deo, & de nobis in nobis misereri est compati alienæ miseriæ, in Deo autem in quo nec passio, neque compassio vlla esse potest, nihil aliud est misereri nisi miseriam releuare dando misero id, quo indiget, vt sic miser esse desinat: Christus autem erat Deus,& homo: ideo vtroque modo miserebatur: nam affligebatur in corde suo compatiens miseriis nostris,& etiam illas releuabat, hic autem turbis misertus est,& earum miserias abstulit. Prima miseria erat laboris itineris,& ab ista liberabantur ex solatio verbi Christi, ita vt nihil viderentur laborasse si audirent eum,& colloquerentur. Secunda erat, quod iacebant, sicut oues sine pastore,& hanc ipse releuabat accipiens turbas, & congregans ad se, sicut oues ad pastorẽ: ipse enim est pastor noster. 1. Pet. 1. scilicet, conuersi estis ad pastorem,& Episcopum animarum vestrarum, scilicet, ad Christum, nec solum est pastor, sed pastorũ princeps. 1. Pet. 5. scilicet, vt cum venerit princeps pastorum percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam: ipse enim ad se oues suas cõgregat cum loquitur ad Ierusalem dicens: quoties volui cõgregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas,& noluisti, infra 23. cap. vnde & in die iudicii hoc officium nõ deseret: ipse enim faciet congregari coram se omnes gentes, & separabit eas, sicut pastor separat oues ab hædis, infra vigesimoquinto,& hoc quia ipse solus est pastor bonus,& nos sumus oues eius. Ioan. decimo cap. Tertia miseria erat famis,& ipsam Christus ipsa die abstulit, quia cum Apostoli mitterent turbas ad quærendum escas, Christus prouidit illis de esca mirabiliter infra in litera,& Mar.6. Quarta miseria erat ignorantię verbi Dei,& hanc sustulit, quia mox, vt exiuit de naui cœpit docere turbas Mar.6. scilicet, exiens de naui vidit multam turbam,& misertus est super eã, quia erant, sicut oues non habentes pastorem,& cœpit docere eos multa. Quinta miseria erat infirmitatum,& hanc Christus abstulit sanando omnes eorum infirmos, scilicet,& curauit languidos eorum.

F *Quare Christus sanauit nunc ægros, quos turbæ attulerant ad ipsum. Quæst. LVIII.*

QVæritur, quare Christus sanauit nunc ęgros, quos turbæ attulerant.

Dicendum, quod ad hoc, quod Deus concedat aliquid nobis nõ requiritur nisi quod illud petamus,& quod cum fide petamus nihil hęsitantes infra 21.& Iaco. 1. & tamen istæ turbę petebant inquantum languentes ponebant ante Iesum. nam non est maius petere, quam sic realiter petere. Etiam cum fide petebant, quia attulerunt infirmos de longinquo cum labore magno, quos non tulissent nisi crederent esse sanandos: ideo curauit eos omnes. maxime autem quia istæ turbæ erant deuotæ valde ad Iesum: cum sequerẽtur eum magno cum labore pedestres de ciuitatibus suis venientes, vt dicitur supra in litera: ideo in remunerationem deuotionis illius hic decebat haberi aliquod premium, vel G saltem irritamentum ad continuandum hanc deuotionem. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, propter hoc statum retributionem acceperunt, quia dicitur, quod sanauit languidos eorum,& sic multa erat affectio eorum, quia ciuitates dimittebant,& ipsum diligenter quærebant, sed tamen quæ ab ipso fiebant omnis studij super excedunt retributionem: ideo que causam talis curationis misericordiam ponit: est autem magna misericordia, quod omnes curat,& fidẽ non expetit.

Vespere autem accesserunt ad eum discipuli eius dicentes. Desertus est locus,& hora iam præterijt, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Iesus autem dixit eis. Non habent necesse ire, date illis vos manducare: Responderunt ei. Nõ habemus hic, nisi quinque panes,& duos pisces. Qui ait eis. Afferte mihi illos huc. Et cum iussisset turbam discumbere supra Mar. 9. Luc. 9. & Ioan. 6.
H *fœnum, acceptis quinque panibus,& duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit,& fregit,& dedit discipulis suis panes, discipuli autem dederunt turbis. Et manducauerunt omnes,& saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus,& paruulis.*

Vespere autem. Hic ponitur secũdum miraculum in multiplicatione panum,& dicitur. Miraculum secundum in multiplicatione panum.

Vespere autem facto. Venit enim Iesus ad locum illum desertum, in quo eum turba expectabat: cum adhuc superesset magna pars diei, & mansit cum eis docendo eos multa Marc.6.& sanauit languidos eorum supra in litera: interim venit dies ad vesperum inclinato Sole,& tunc dixerunt ista discipuli.

Accesserunt ad eum discipuli eius. Non tollitur per hoc quin ante hoc apud ipsum starent, sed non accedebant ad lo
I quendum id, quod nunc dixerunt, sed nunc nouiter ad hoc accesserunt, quia hoc nunc nouiter fecerunt dicentes.

Desertus est locus. Hoc verum est, quia sic Christus dixerat quando ascenderunt nauiculam, venite seorsum in desertum locum,& requiescite pusillum, & supra in litera dicitur, quòd secessit Iesus in nauiculam in desertum locum.

Et hora iam præterijt: Scilicet, hora manducandi, & hic non habent quid manducent: ideo tempus est, vt eant ad quærendum escas.

Dimitte turbas. Idest, expedi illas dando eis licentiam, eũdi, quia non ibunt, nisi tu licentiam dederis.

Vt euntes in castella. Vocantur castella loca parua murata quę potius fortalitia, quàm loca habitationum sunt, & solent accipi pro paruis locis,& tamen interdum vocantur castella magnę vrbes: vt Ierusalem vocatur castellum infra 21 scilicet, ite in castellum quod contra vos est, & tamen erat
K Ierusalem amplissima ciuitas Metropolis quidem totius terræ Iudæorum,& hoc magis aperte dicitur Marc.6.f, vt euntes in proximas villas,& vicos, & vtrunque significat parua loca: licet villa,& vicus secundum consuetudinẽ Scripturæ vocentur loca parua non murata, sed in hoc non differt an ista loca, ad quæ ituri erant essent murata, vel non.

Emant sibi escas. Idest, quilibet pro seipso, cum hic non habeant eas neque secum attulerint.

Iesus autem dixit eis. Idest, discipulis, qui hæc dixerant.

Non habent necesse ire. Quasi dicat, hic possunt habere escas: ideo non est necesse, quod vadant.

Date vos illis manducare. Id est, magis honestū est, quòd vos detis eis escas, ex quo continuimus eos hic in loco deserto quàm quod nunc tali hora mittamus eos famelicos.

Responderunt ei non habemus hic nisi quinque panes. Quasi dicat, honestum esset date eis escas, sed non possumus, s. quia non habemus hic, nisi quinque panes.

Et duos pisces. Et hoc minus erat. *Qui ait eis afferte illos mihi huc.* Quasi dicat, isti sufficiunt ad cibum totius turbæ. *Et cum iussisset turbam discumbere.* Quasi vellet conuiuium dare turbis iussit, quod omnes discumberent. *Super fœnum.* Erat enim locus ille fœnum habens, & ideo erat conueniēs sessio in loco molli, & dicitur Marc. 6. super viride fœnum, quia erant loca illa virentia, & ideo erant grata ad sedendum ibi.

Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus. Scilicet, accepit in manibus suis, vel posuit coram se.

Aspiciens in Cœlum. Hoc erat ad eleuandam mentem in Deum. *Benedixit, & fregit.* Prius benedixit quam fregit, vt per benedictionem videretur transfusa virtus multiplicationis, vt panis cresceret: fregit autem quia turbæ multæ erant, & panes pauci erant: ideo necesse erat frangi panes, q̄ autem fuerunt verba istius benedictionis nullus Euangelistarum expressit.

Et dedit discipulis suis. Ipsos enim solos fecit administratores huius conuiuij, & totam turbam fecit discumbere. *Panes.* Scilicet, fractos, & subintelligendum est etiam de piscibus, quia illi diuisi fuerunt in partes minutissimas, vt possent coram eis apponi, & sic dicitur Mar. 6. cap. fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos, & duos pisces diuisit omnibus.

Discipuli autem turbis. Id est, panes fractos, & pisces minutos, sicut a Domino acceperunt, apposuerunt turbis discumbentibus super viride fœnum.

Et manducauerunt omnes. i. viri, & fœminæ, & paruuli, quia ad omnes perueniebant partes panum, & piscium. *Et saturati sunt.* Quantum sufficiebat comedit vnusquisq;, ita vt nihil vltra cuperent neque caperent. *Et tulerunt reliquias* Scilicet, non comedit turba totum quod appositum est, sed mansit unt reliquiæ tam de piscibus, q̄ de panibus. *Duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Hoc erat admirandum, quia oēs quinq; panes, & duo pisces in vno cophino capientur: nunc vero reliquiæ duodecim cophinos replebāt, & dicitur fragmentorum, quia nihil ibi integrum fuit tam in piscibus, quam in panibus: cum Christus totum fregerit antequā apponeretur. *Manducantium autem fuit numerus quinque millium virorum.* Vocantur hic viri: non quidem il li soli, qui ad hanc ætatem virilitatis peruenerint, quæ vltra 25. annos ad minus incipit, sed quilibet homo, qui non est puer, vt q matrimonio iungunt vir vocatur. *Exceptis mulieribus & paruulis.* Mulieres enim nunquam ponuntur in numero: paruuli etiam ad numerum non transeunt quousque sint viri, & de istis forte essēt vltra alia quinque millia, quia mulieres solent frequentare opera ista deuotionis.

An ista sint continuata ad præcedentia. Q. LIX.

Quæritur an sint ista continuata ad præcedentia.

Dicēdum, quod sic, quia Matthæus, & Marcus, qui hoc vniformiter narrant, ponunt hoc immediate post præcedentia. Secundo patet, & efficacius, quia istud fuit eodem die, quo præcedentia: nam supra dicitur, q tur ba congregata fuit in loco deserto, ad quem Christus nauigaturus erat, & quando Christus exiuit de naui inuenit turbas in loco, & mox cæpit docere eas. Marc. 6. & curauit infirmos earum, supra in litera, & tūc sequitur, quod vespere facto dixerunt discipuli Christo, quod dimitteret turbas & tunc dedit eis escas: ergo eadem die factū est, & nihil fuit intermedium.

An saturatio ista turbarum fuerit vna, & eadem, vel fuerint plures cum a multis Euangelistis narretur. Quæst. LX.

Quæritur circa hanc miraculosam saturationem turbarum cum narretur a multis Euangelistis, & ab eodē

A Euangelista in diuersis locis an sit eadem, vel fuerūt plures saturationes.

Dicendum, quod saturatio turbarum a Christo ponitur ab omnibus Euangelistis, & ponitur hic, & seq. cap. & Mar. 6. & 8. & Luc. 9. & Io. 6. & dicendum est, quod non est eadē saturatio, quæ vbique ponitur. Et primo, quia licet eandem rem interdum omnes Euangelistæ enarrent, sicut patet de morte, & resurrectione Christi: tamen idem Euangelista nūquam refert bis, aut pluries eandem historiam. vnde etiam si videatur similitudo aliqua esse, tamen non est eadem historia: & tamen Matthæus bis posuit de saturatione turbarum. s. hic, & seq. c. & Marcus etiam bis. s. Mar. 6. & 8. ergo necesse est illas fuisse duas saturationes. Secundo patet, quia inter istam, & eam, quæ habentur sequenti c. sunt differentiæ multæ, vt infra ostēdetur, q. 62. ideo necesse est dici, quod non sit eadē saturatio. Tertio patet, quia Christus fecit mentionem saltem de duabus saturationibus distinguens eas, in fra 16. dicens: non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, neque septē panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? oportet ergo dici, quod non est eadem saturatio turbarum, quæ vbique narratur, sed sunt saltem duæ.

B

Cum duæ sint factæ saturationes quomodo cognosceretur, quis Euangelista narrat vnam, & quis aliam, & vbi. Quæst. LXI.

Quæritur cum saturationes factæ a Christo sint saltem duæ, quomodo cognoscetur quis Euangelista narrat vnam, & quis aliam, & vbi?

Dicendum, quod cum nunquam idem Euangelista bis narret eandem historiam necesse est, quod illæ saturationes

C quæ ponuntur ab eodem Euangelista distinguantur inter se, & quia Matthæus ponit hic saturationem, & sequenti c. & Marcus ponit saturationem Mar. sexto, & 8. c. etiam necesse est, quod illę duæ distinguantur inter se.

Et dicendum, quod prima saturatio est, quę ponitur hic & Mar. 6. & secunda est, quę ponitur, seq. c. & Mat. 8. Et patet hoc ex ordine quoniam Christus ponit inter eas infr. 16. cnō recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, & septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis?

Ex hoc ergo sequitur, quod prima saturatio istarum ponitur hic, & Marc. 6. & Luc. 9. & Io. 6. secunda autem saturatio ponitur sequenti. cap. & Marc. 8. De secunda saturatione non est aliqua difficultas, quia sicut Matthęus narrat seq. c. de quatuor millibus virorum, & septem panibus, & septem sportis, ita & Marcus ponit eadem non discrepans Mar. 8.

D De prima saturatione est aliqualis difficultas, quæ ponitur a quatuor, & manifestum est, quod eadem est, quæ ponitur hic, & Marc. 6. quia eadem narratio in nullo differens est hic, & ibi. Etiam eadem ponitur Luc. 9. quia idem narratur in sentētia, & fere in verbis, & tamen de Ioanne est dubium an sit eadem, quæ ponitur Ioann. 9. & quæ ponitur hic.

Dicendum autem, quod illa non potest dici, quod fuerit secunda saturatio, quæ ponitur hic seq. cap. & Marc. 8. quia illa fuit de septem panibus, & quatuor millibus hominum & Io. 6. dicitur de quinque panibus, & quinque millibus hominum. De prima est dubium, quia cū illa habet aliquā concordiam, & aliquam discordiam.

Aliqui enim dicunt, quod non sit eadem saturatio, quia differunt in ratione loci, in quo fuerunt: nam illa facta est ci tra mare Galileę, & illa, quæ ponitur Io. 6. fuit trans mare

E Galileę eodem cap. patet illud. quia Iesus ascendit nauiculā & ibat, turbę autem secutæ sunt cum pedestres, & præuenerunt eum ad locum, vt patet Marc. 6. & supra in litera, & tamen si trans mare esset locus ille, nō potuisset Christum turba sequi nauigando. Sic dicit Beda; dum enim eos pedestres venisse dicitur, ostenditur quia non in aliam maris, sæ Iordanis ripam nauigio peruenerunt discipuli cum Domino, sed proxima eiusdem regionis loca adierunt quo ndo, & indigenę pedestres poterant præuenire.

Secundo, quia dicitur Io. 6. quod subiit Ie[illegible] montem, et erat ibi cum discipulis suis, & tamen hic, & Mar. 6. & Lucę 9. innuitur, quod fuerit in aliquo loco pl[illegible] non cum discipulis

pulis solis, sed cum turba, quia mox, vt exiuit de naui excœpit eum turba, Mar. 6.

Tertio quia dicitur Io. 6. cum subleuasset oculos Iesus vidit, quod multitudo magna venit ad eum, & sic innuitur, quod erat Iesus iam cum discipulis suis in monte, & vidit turbam ad se venientem, & tamen hic fuit econtrario, quia prius venit turba ad locum, quã Iesus; nam dicitur Mar. 6. quod multi pedestres de ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, & exiens de nau vidit turbam multam: ergo non est eadem saturatio.

Quarto quia hic, & Mar. 6. Christus nõ quæsiuit, sed Apostoli locuti sunt Christo, quod dimitteret turbas, & tamen Io. 6. Christus non quæsiuit a discipulis dicẽs. vnde ememus panes, vt manducent hi?

Alii dicunt, quod est eadem saturatio, quia est similis illi, nam fuerunt hic quinque panes, & duo pisces, & quinque millia hominum, & super fuerunt duodecim cophini, & idem Mar. 6. & eadem ponuntur Ioan. 6. ideo eadem saturatio est. Dicendum, quod satis poterat teneri, quod fuerunt tres saturationes factæ a Christo: vna quam narrent Matth. Marcus, & Lucas .s. hic in litera, & Mar. 6. & Luc. 9. & alia, quæ narratur a Mattheo, & Marco sequẽti cap. & Mar. 8. & tertia quam narrat Ioannes solus Io. 6. & non est inconueniens, quod sint aliquæ similitudines inter illam quam ponit Ioannes ad alias, quia multæ similitudines nõ probãt identitatem, & vna similitudo probat non identitatem, & tamen est aliqua dissimilitudo, vt ostensum est: ideo poterat dici, quod illa quã Ioannes narrat, nõ ponatur ab aliis Euangelistis, & sic sint tres saturationes. Dicendum tamen rationabilius, quod sint duæ tantũ saturationes, & quod illa, quæ ponitur Io. 6. sit prima earum, & sit illa, quæ ponitur hic, & Mar. 6. Et hoc primo, quia sic tenetur cõmuniter, quod sint tantum duæ saturationes, & quod illa quam ponit Ioãnes sit ea quam ponit hic Mattheus, & Mar. sexto.

Secundo, quia sic tenet Augu. libro de concor. Euang. & dissoluit ibi aliquas difficultates circa hoc. Sic etiam tenet Eusebius Cæsariensis in canonibus suis Euangeliorum ponens hoc, quod Mattheus hic, & Marc. 6. & Io. 6. habetur sub eadem assignatione quod idem sit. Tertio, & efficacius, quia Christus non fecit mentionem nisi de duabus saturationibus .s. de quinque panibus, & de septem infra. 16. & ꝙ hoc bis factũ sit, & tñ si tres saturationes fecisset narrauisset illas, qa intẽtio sua erat ibi arguere Apostolos de infidelitate circa panes, quasi non posset Chrs dare eis panes ẽt si cibos nõ emissent, & ad hoc ostendit magnitudinẽ potẽtiæ suæ in saturando turbas, & refert istas duas saturationes dicẽs, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum & septem panum in quatuor millia hominum. si autẽ aliã saturationem fecisset, narraret eam ad magis ostendendam potentiam, & tamen non narrat aliam: ergo non fecerat, & ibi tenendum est.

Ad rationes in contrarium respondebitur infra, quia pro qualibet earum mouebitur infra vnum dubium.

In quo differunt istæ duæ saturationes.
Quæst. LXII.

Qværetur cum ponãtur duæ saturationes distinctæ. s. hic, & seq. c. & Mar. 6. & 8. in quo differunt. Dicendum, quod primo differunt ex loco, quia licet vtraque fuerit facta circa mare Galilææ, & in loco deserto, tamẽ ista prima facta est iuxta littus in loco humili vbi erat fœnum viride, vt dicitur Mar. 6. & secunda facta est in monte sequenti capitul.

Secundo, quia in ista prima saturatione Christus locutus est ad discipulos, & illi ad ipsum quis modus teneretur in pascendo turbam. In secunda autem nulla collocutio est circa hoc. Et ratio est, quia in prima saturatione cum discipuli nunquam talia vidissent, oportuit eos prius instrui multis verbis, vt ordinatus processus haberetur ad miraculum: in secunda autem, quia iam primam viderant, non erat opus, quod informarentur: ideo Christus absolute incœpit dicere misereor super turba seq. c.

Tertio ex tempore quo turba Christum sustinebat. nam turba illa quam Christus secundo pauit, manserat cũ Christo per tres dies sequenti cap. s. misereor super turbam, quia

F triduo me sustinent. turba autem ista non sustinuerat Christum per aliquos dies, sed ipso die quo venerunt pauit eos. nam quando exiuit de naui incœpit docere, & docuit eos multa. Mar. 6. & inter hæc declinabat dies: ideo vespere facto, vt dicitur supra in litera dixerunt discipuli Christo, ꝙ dimitteret turbas, & sic in eadem die erat.

Quarto differunt ex numero panum, quia in prima saturatione fuerunt quinque panes, vt patet hic, & Mar. 6 In secunda autem fuerunt septem panes. sequenti. capitulo. & Mar. octauo.

Quinto differunt ex numero manducantium, quia in prima vice fuerunt quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis, vt patet hic, & Mar. sexto. In secunda autẽ quatuor millia, vt patet sequenti. cap. & Marc. 8. Sexto differunt ex quantitate reliquiarum, quia in prima vice fuerunt duodecim cophini, vt patet hic, & Ioan. 6. In secũda autem

G septem sportæ sequen. cap. & Mar. octauo.

Septimo differunt ex fine miraculi, quia in prima saturatione illa completa mansit expediendo turbas, & interim discipuli ascenderunt nauiculam: Christus autem trãsiuit pedibus super aquas. in litera, & Ioannis 6. In secunda vice dimisit turbas expleta saturatione, & statim ascendit nauiculã sequenti capitu. & Mar. octauo: ideo omnino distinctæ sunt istæ duæ saturationes.

An hoc miraculum fuerit factum circa initium prædicationis Christi vel circa finem. Et quando ieiunium Christi inchoatum sit. Quæst. LXIII.

Qværetur de tempore quo factum est istud miraculum non quidem de tempore, idest, de hora, & die quando factum est, quia de hoc dicetur sequenti quæstio

H sed de tempore Christi an circa principium prædicationis suæ, vel circa finem.

Dicẽdũ, ꝙ nõ apparet hic, quia nõ est cõsuetudo Euãgelistarũ maxime Matthæi, Marci, & Luc. annotare tẽpora rerũ a Christo gestarũ respectu ætatis suę, vel tẽpora pdicationis. Ioãnes aũt, & si non multum insistat in hoc, tamen aliquid ex eius dictis colligitur. Et dicendum, quod fuit fere anno vno ante mortem Christi quasi in principio anni tricesimi secundi ætatis Christi. Quod patet, quia fuit istud miraculum factum paucis diebus ante Pascha Iudæorum, quod accidit in Martio Io. 6. capit. s. erat autem proximum Pascha dies festus Iudæorum, & sequitur cum subleuasset oculos Iesus, vidit turbam multam, & statim ponitur quomodo pauit eos. prędicta patent, quia Christus passus est in anno suo tricesimo tertio inchoata die tertia Aprilis, & trãsierant de anno illo omnes dies, qui sunt a natiuitate Christi vsque ad tertiam Aprilis. s. dies centum, & decem, vel vn

I decim, vt plene, & aperte probatum est in nostro defensorio trium conclusionum parte secunda. Et hoc modo necesse erat, quod esset tunc principium anni tricesimi secundi Christi. nam fuit factum hoc prope Pascha Iudæorum, vt dicitur Io. 6. & tamen Pascha Iudæorum solet esse, vel ad finem Martii, vel principium Aprilis aut quasi, & ita essent saltem duo menses elapsi de anno illo tricesimo secundo Christi computando a die natalis eius. Quod autem fuerit iste tricesimus secundus annus, & non prius nec posterius patet, quia Christus cœpit prædicare post baptismum suum & ieiunium. nam descendens de monte vbi ieiunauerat incœpit prædicare per Galilæam supra 4. & Lucæ. 4. & hoc in principio tricesimi anni sui. nam Lucæ 3. dicitur, quod quando Iesus baptizatus est erat incipiens annorum triginta, idest, incipiebat tricesimum annum, & de illo fluxerant solum dies tredecim, quia die Epiphaniæ reuolutis annis

K viginti nouem baptizatus est: sic cantat Ecclesia dicens in quadam antiphona, quod eadem die reges apparuerunt, & Christus baptizatus est, & vertit aquam in vinum. Ideo a Christi baptismo, & principio prædicationis eius oportuit quod transiret Pascha quater scilicet, primum Pascha anni tricesimi, quia erat Iesus incipiens annum tricesimum quã do baptizatus fuit, & baptizatus est die Epiphanię. s. sexta Ianuarii, & statim, vt ascendit de aqua iuit in desertum ad ieiunandum, vt patet Mar. 1. & colligitur Lucæ 4. & supra 4. coniungendo finẽ tertii c. Ieiunium ergo Christi inchoatum est sexta Ianuarii, & durauit 40. diebus supra 4. c. Ideo

necesse

necesse est, quod finiretur die quintadecima, vel sextadecima Februarij, & sic erat postea Pascha Iudęorum in Martio: ergo iam cępisset Christus prædicare ante Pascha anni sui tricesimi, cum statim, vt descendit de monte de ieiunio iuerit per Galilęam, & cępetit prędicare Lucę 4. Secũdum Pascha erat anni tricesimi primi Christi. Tertium Pascha erat anni tricesimi secundi. Quartum Pascha erat anni tricesimi tertij, quod fuit, & vltimum vitæ suæ, quia in Pascha Iudæorum occisus est, s. primo die azymorum, idest, die quintadecima mensis eorum. Ioannes autem ponit istud quadruplex Pascha, & illorum est tertium istud, in quo saturauit turbam, ergo erat Pascha anni sui tricesimi secundi, patet antecedens, quia Io. 2. ponitur primum Pascha Io. 5. ponitur 2. Pascha, & Io. 6. ponitur 3. Pascha, & Io. 12. ponitur aliud, & ibi ponuntur præparatoria ad mortem suam, quæ fuit in principio anni tricesimi tertij. s. in Pascha Iudęorum, ideo non potuit hoc miraculum dici factum nisi in principio anni tricesimi secundi Christi: nam saltem necesse est, quod vno anno post hoc Christus superuixerit, cũ hoc prope Pascha factum fuerit Io. 6. & in alio Pascha post hæc de quo Io. 12. agitur de præparatoriis ad mortem Christi.

Quæ hora diei erat quando Christus saturauit turbas istas, & quam temporis partem signat in scriptura vesper, vel vesperum. Et quo tempore incipiat obseruatio festorum veteris legis, & noui testamenti. *Quæst. LXIIII.*

QVæretur quę hora diei erat quando Christus saturauit turbas istas. Aliqui dicunt, quod erat ad Solis occasũ sic dicit Nicolaus, & colligit hoc ex litera ista. s. vespere autem facto: & vesper, vel vespere solet accipi pro fine diei: vnde ait. ex hoc apparet deuotio populi ad Christum, quia neque propter noctem imminentem recedebant ab eo. Sed dicendum, quòd non stat, sed quòd erat nunc hora aliquanta post meridiem. Pro quo sciendum, quod turbæ cito venerunt ad locum in quem Christus de naui descẽsurus erat ante meridiem magna hora, & tamen Christus moratus est docendo eos multa, & curando ęgritudines eorum sicut dicitur Mar. 6. exiens de naui cæpit docere eos multa, & sic erat iam aliquantulum post meridiem, vnde hora mãducandi transierat, & ob hoc Apostoli accesserunt ad Christum dicentes, quòd dimitteret eos, & hoc colligitur ex circunstantiis literæ.

Primo quia Apostoli dixerunt, & hora iam transiit, idest hora manducandi; nam propter hoc de manducatione agebant, quia transierat iam hora manducandi, est autem hora manducandi sanis meridies, vel paulo ante secundum conditionem regionum, & hominum, ideo meridies transierat.

Secundo patet, & efficaciùs, quia Lucæ 9. vbi ponitur istud miraculum dicitur. dies autem cæperat declinare, sed tunc dies incipit declinare quando Sol incipit descendere a contactu circuli meridiani: ergo statim post meridiem incipit dies declinare: ergo paulo post meridiem hoc accidit: nã si diceretur, dies autem declinauerat, posset intelligi, quòd erat circa solis occasum, sed dicitur, dies autem cęperat declinare, sed non finierat declinationem: ergo meridies erat, & tunc stat conuenienter, quod transierat hora, scilicet manducandi. Ad illud, quod dicitur de opinione Nicolai non est curandum cum repugnet scripturæ. Ad aliud vero. s. quia supra in litera dicitur, vespere autem facto, dicendũ quod illud non significabat ibi tempus extremum diei, sed partem diei, quæ est immediate post meridiẽ. Pro quo sciẽdũ quod istæ dictiones, vesper, & vespere, & vespera, & vesperum, licet aliqui velint assignare differentiam inter illas, tamen non tenent generaliter, sed solent accipi indifferenter pro eodem. Nam vesper, & vesperum ponuntur pro eodem Leu. 23. s. a vespere vsque in vesperum celebrabitis sabbatha vestra, & tamen quomodocunque incipiat obseruatio festi, siue a quocunque tempore necesse est, quod sit obseruatio de puncto in punctum, cum debeat obseruari vnus dies, ergo vbi incipit vesperum incipit vesper: nam vespere est ibi ablatiuo huius dictionis vesper. Quod etiam vespere, & vesperum pro eodem accipiantur patet, quia Exo. 12. dicitur quod immolabitur phase ad vesperum, & Deuter. 16. dicitur, quòd immolabitur phase vesperi, & est ibi vesperi ablatiuus huius nominis vespere, & sic vesperum vesperi. & ve-

A spere pro eodem accipiuntur, quia vbi dicitur Leui. 32. a vespere in vesperam celebrabitis sabbatha vestra, dicitur secundum iura extra de feriis cap. quoniam a vespere in vesperam celebrabitis sabbatha, & dicit istud esse idem cum illo quo habetur Leui. 23. quia in dicto cap. quoniam. dicitur licet scriptum sit a vespere in vesperã &c. ergo vespera, & vespere, & vesperum, & vesper indifferenter assumuntur pro eodem in scripturis, nec est magna vis facienda inter illa cum nobis occurrerint in scripturis.

Nunc autem videndum est pro quo accipiantur, idest q̃ partem temporis assignent.

Et dicendum, quòd non est in hoc certitudo, sed aliquãdo accipiuntur pro prima parte diei, aliquando pro illa parte diei, quæ est immediate post solis declinationem, idest, post meridiem immediate, & aliquando pro Solis occasu, aliquando pro tempore, quod est immediate post Solis oc-
B casum, vel per noctem, & aliquando pro tota nocte.

De primo patet infra 28. s. vespere autem sabbathi, quæ lucescit in prima sabbathi venit Maria &c. idest Maria venit ad monumentum vespere sabbathi, idest in vespere sabbathi, quia ponitur ibi genitiuus pro ablatiuo, & tamen accipitur ibi vespera sabbathi p̃ prima parte diei primę sabbathi, idest, diei Dominicæ. Quod patet, quia dicitur Marc. 16. valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumẽtum orto iam Sole, & sic necesse est, quòd accipiatur ibi vespera pro parte diei, quæ est aliquantulum ante Solis ortum. s. crepusculum matutinum quo tempore mulieres recesserunt de Ierusalem, vt venirent ad monumentum, cum dicatur Mar. 16. quòd venerunt valde mane vna sabbathorum, vel pro principio diei immediate post Solis ortum, quo tempore mulieres accesserunt ad monumentum, sicut dicitur Mar. 16. orto iam Sole.

C De secundo patet, quia Ecclesia vocat horam nonę vespere, vt patet in hymno, scilicet largire clarum vespere, & dicitur de hora nonæ, & tamen secundum cõsuetudinem Ecclesiæ totum tempus quod est immediate post meridiem ad nonam pertinet, et sic totum illud vocatur vespere, & ita accipitur hic. nam vbi dicit hic Matthæus, vespere autem facto, dicitur Luc. 9. dies autem cæperat declinare, idest, incipiebat declinare, & tamen dies incipit declinare immediate post punctum meridiei: ergo statim post meridiem est vesper, vel vespere, & ita accipitur etiam Luc. 24. scilicet ad vesperascit, & inclinata est iam dies: quia ita accipitur aduesperascere, sicut vesper, vel vespera, & tamen ibi necessario debet accipi aduesperascere pro parte diei, quæ est inter meridiem, & Solis occasum, & magis prope meridiem quam propę Solis occasum, quod patet, quia illi discipuli loquebantur cũ Christo de hora comedendi. quia
D ipsi manserunt in Emaus ad manducandum, & Iesus quasi peregrinus finxit se longius ire quasi nolens ibi manere ad manducandum, & illi volentes eum cogere dixerunt: mane nobiscum quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies, idest, est post meridiem aliquantulum. Nam non potest accipi pro hora tarda circa Solis occasum, quia eodem cap. dicitur, quod illi duo discipuli mox, vt cognouerunt in fractione panis Christum recumbentem cum eis, surrexerunt, & venerunt ipsa die in Ierusalem, & tamen Ierusalem distabat 60. stadiis a loco, in quo nunc erant, eod. cap. quæ faciũt quatuor leucas: ergo necesse est, quod magna pars adhuc superesset diei, & sic quando discipuli dixerunt Christo aduesperascit, & inclinata est dies, erat aliquantulum post Meridiem, & ideo discubuerunt illi discipuli ad manducandum in Emaus, & Christum secum discumbere coegerunt, & ita vespera, & aduesperascere accipitur ibi pro parte diei, quæ est
E immediate post Meridiem, & aliquantulum durat, & vocamus illud tempus nonam.

De tertio patet ex communi modo loquẽdi, & ita scriptura communius accipit. quod patet, quia Exodi 12. dicitur, quod Phase immolabitur 14. die ad vesperam, & Leui. 23. dicitur, quod quartadecima die mensis Phase Domini est, idest, immolatur phase, & tamen phase immolabatur ad Solis Occasum, idest, in ipso Solis occasu, vel quasi, quia Scriptura non accipit rem, & temporis determinationẽ ita stricte, sicut Astrologus, qui cõsiderat punctum casus, & ortus Et patet hoc Deutero. 16. s. non poteris immolare Phase in qualibet vrbium tuarum, sed in loco, quem elegerit Dominus

minus

minus Deus tuus immolabis phase vesperi ad Solis occasũ. & iste est communior modus accipiendi in Scriptura.

Ex hoc autem apparet consequenter, siue incidentaliter, quo tempore debeat incipere obseruatio festorum, & dico, quod secundum consuetudinem, & legem veteris testamenti incipiebat obseruatio in ipso Solis occasu, & finiebatur in alio Solis occasu. Quod patet, quia omnia festa Iudeorũ incipiebant obseruari eodem puncto temporis, & finiebantur in eodem, quia de omnibus dedit legem generalẽ Deus. Leui. 23. posuit enim in ipso cap. omnia festa, quæ obseruare debebant Iudæi dicens in principio. Hæ sunt feriç Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis, & postea nominantur ibi omnes cum cęremoniis suis, & post omnes subiungitur tempus, quo incipit obseruatio cuiuslibet, s. a vespere in vesperum celebrabitis sabbatha vestra: ergo cuiuslibet obseruatio incipiebat in vespere, vel vespero quod idẽ est, & tamen obseruatio phase incipiebat in ipso occasu Solis. Deut. 16. vt dictum est: ergo omnes festiuitates incipiebant obseruari in occasu Solis, & ita obseruat consuetudo Iudęorum generaliter nunc quãtum ad celebrationem sabbathorum quam aliorum festorum.

In nouo autem testamento non accipitur sic stricte obseruatio festorum quantum ad principia, & fines, sed stãdum est consuetudini quando incipiant, & quando finiant, vt patet extra de feriis cap. quoniam & dicitur, quod non est in omnibus festiuitatibus eadem consuetudo, vel terminus obseruationis, quia quidam citius incipiunt, & tardius terminant propter magnitudinem festiuitatum. In aliis autem econtrario fit eod. cap. & ideo non est insistendum circa terminos obseruationum tunc, sed solum, quòd teneatur consuetudo locorum, vel regionum.

Quare tanto tempore Christus tenuit turbam sine cibo. Quæst. LXV.

QVæretur, quare tanto tempore Christus tenuit turbam sine cibo, scilicet vsque ad vesperum, idest, aliquantulum post Solis declinationem, siue Meridiem. nam iam hora prandendi transierat; sic enim dixerunt discipuli hora iam præteriit.

Dicendum, quod fuit primo ad approbandum patientiam, s. quia etiam si transisset hora ciborum, & grauarẽtur fame. Sic dicit Chrysosto. turbarum fidem ostendit, quod Dominum etiam famem patientes expectabant vsque ad vesperam.

Secundo fuit ad laudem Christi. scilicet ad ostendedum quanta deuotio erat populi erga eum, quia etiam si grauarẽtur fame sustinebant, & libenter audiebant illum loquentẽ, quia hoc erat eis dulcius quàm epulari. vnde non petiuerũt ipsi licentiam a Christo eundi ad quærendum cibos, sed discipuli hoc dixerunt, & ita videtur, quòd adhuc æquo animo manebant omnes turbæ audientes eum, etiam si plura vellet loqui, quod ad magnam Christi laudem pertinet; & ita dixit Petrus Christo quando Christus dixerat ei, & aliis Apostolis, an ipsi quoque vellent recedere. Io. 6. scilicet Domine ad quem ibimus: verba enim vitæ æternæ habes, idest, verba tua sũt dulcia, sicut vita æterna: ideo nemo alius est ad quem melius possimus ire quam ad te. Tertio fuit ad introductionem huius miraculi. volebat enim Christus saturare turbas, & ante hoc illud pro tunc facere intendebat; ideo quęsiuit omnes circunstantias debitas, vt ex eis colligeretur quasi quædam necessitas faciendi hoc miraculum, & sic quæsiuit prius locum. nam iuit in locum desertum, quia si essent turbæ in loco populoso vbi cibi haberi possent, nulla esset occasio faciendi miraculum istud. Etiam quæsiuit tempus: nam si ad locum illum desertum venirent turbæ illæ diluculo, & breuiter prædicaret, & dimitteret eas, non esset occasio saturandi illas, quia hora restabat eis sufficiens, vt ante tempus ciborum possent redire ad castella, & villas proprias, & haberent escas, nec deficerent in villa prę lassitudine, & defectu ciborum; nunc tamen tantum moratus fuęrat Iesus prędicando, quod erat post Meridiem, & transierat hora comedendi, vt dicitur hic in litera. ideo si non statim prouideretur turbis grauarentur fame. redire autem tunc ad loca aliquã, vt escas emerent difficile erat, quia antequam illuc peruenirent, esset forte occasus Solis, & deficerent prę lassitudine, & defectu cibi; potissime vbi paruuli, & mulieres erant, & sic fuit magna occasio ad hoc, quod Christus prouideret eis si poterat, & ista fuit causa præcipua, & vera.

F

Quarto fuit, vt aliqui dicunt, quia Christus expectabat, quòd aliquis loqueretur ei super hac re, quia Christus vult facere miracula rogatus, & tamen hoc licet posset stare, non est pręcipuum: dicetur sequenti q. sed causa vera, & præcipua est tertia, quę assignata est,

Quomodo potest stare hæc Euangelistarum discordia hic. Quæst. LXVI.

QVæretur quomodo potest stare quia Euangelistæ discordant hic. nam hic dicitur, quod discipuli accesserunt ad Iesum dicentes, vt dimitteret turbas, & tunc ipse respondit, & tamen Ioan. 6. ponitur, quòd Christus locutus est prius, & ipse quæsiuit quomodo pascerentur turbæ. Dicendum, quod Mat. Marc. & Luc. dicunt discipulos accessisse ad Iesum, & vniformiter narrant. Ioannes autem dicit, quòd Christus locutus est Philippo.

G

Dicendum, quod vtrunque verum est, sed vnum est, vt suppletio alterius, fuit autem ordo rei, quod tardante Domino in prædicatione discipuli vidẽtes, quod hora erat mãducandi, & turbæ iam grauarentur, accesserunt ad Christũ, & dixerunt, dimitte illos, vt euntes in castella emant sibi escas, quia desertus locus est, & hora iã præteriit, & Iesus dixit non habent necesse ire, date vos manducare illis, & illi dixerunt, quod non poterant, & tunc isti tres Euangelistæ subticuissent aliquid quod dixit Ioannes, quia cum dixit Iesus discipulis, date vos illi manducare, conuertit se specialiter ad Philippum, & dixit. vnde ememus panes, vt manducent hi, & Philippus ait, ducentorum denariorum panes nõ sufficient eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & tunc Andreas frater Petri ait. est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces, sed hæc quid inter tantos? Et tunc Christus dixit, facite homines discumbere. & sic ex omnibus dictis Euangelistarum simul sumptis, colligitur vna plena narratio, & etiam supplendum est in ea, quod postquam Philippus dixit, ducentorum denariorum &c. Christus dixit discipulis. quot panes habetis? & tunc respõdit Andreas, vt dictum est, & hoc colligitur Marc. 6. f. dixit eis Iesus. quot panes habetis? ite & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque panes, & duos pisces. Sic enim dicit Angu. lib. de concor. Euangeli.

H

Potest autem mouere quis dubium, si Dominus secundum narrationem Ioannis prospectis turbis quęsiuit a Philippo vnde escę illis dari possent quomodo sit verum quod Matthęus hic narrat prius dixisse Domino discipulos, vt dimitteret turbas quo possent alimenta quærere de proximis locis.

I

Intelligitur ergo post hęc verba Dominũ inspexisse multitudinẽ, & dixisse Philippo, quod Ioannes memorat. Mathęus autem, & alii prętermiserunt. & ideo in talibus quæstionibus neminem moueri oportet, cum ab aliquo Euãgelistarum dicitur, quod ab alio prętermittitur. Et tamen nõ est intelligendum totaliter secundum, quod dicit Angu. scilicet quod omnia, quæ Matthæus hic dicit, fuerũt prius dicta, & postea illa, quę Ioannes narrat, quia dicitur, quod dixerunt discipuli. non habemus nisi quinque panes, & duos pisces, & tamẽ post hoc nõ quæreret Christus a Philippo: vnde ememus panes, vt manducent hi. vt dicit Ioan. & postea dixit Andreas. est puer vnus hic &c. quia non repeteret ille quod iam dictum fuerat, ideo est intelligendum, quod omnia ista, quę dixit hic Mat. & Mar. & Luc. fuerunt priora eis, quæ narrat Ioan. & maxime ista, quę narrat Mat. pręter vltimam responsionem Apostolorum, scilicet, non habemus nisi quinque panes.

K

Quare Apostoli accesserunt nunc ad Christum, vt dimitteret turbas. Quæst. LXVII.

QVęretur, quare Apostoli accesserunt nunc ad Christũ vt dimitteret turbas.

Dicendum, quod fuit. Primo quia Deus mouit corda eorum, vt hoc facerent, quia Christus volebat facere hoc

miraculum

miraculum, & tamen non vult miracula facere nisi rogatus, ne res sint nobis accipientibus vilescant, & ideo mouit corda discipulorum, vt loquerentur, & sic esset occasio, vel ordo procedendi ad miraculum. Sic dicit Chrysostomus cibaturus quidem eos Dominus expectat rogari, non quasi exultans, & insiliens prior ad miracula, sed rogatus.

Secundo fuit, quia discipuli miserebantur turbarum, nam erat iam tempus escarum; immo iam hora præterierat, vt dicitur in litera. ideo rogauerunt eum, vt dimitteret eos ire ad escam, ne fame grauarentur. Sic dicit Theophilus vide iam quomodo discipuli Christi circa hominum amorem proficiunt: turbarum enim miserti accedunt ad Christum, & pro eis intercedunt. Tertio fuit, quia Christo prædicante morabantur turbæ vltra horam escarum, & sic ad Christum pertinebat aut illis de cibo prouidere, aut mittere illos ad loca in quibus prouiderent sibi, & quia putauerunt discipuli, quòd Christus forte raptus ardore prædicationis, non considerabat, quæ hora esset, expectabat ad eos prouidere, quòd turbis prouideretur, ideo accesserunt ad Iesum, & sic in hoc volebant se exonerare labore prouidendi eis, vt turbæ non haberent causam querelæ contra Christum, vel contra eos si nimis vltra horam eos tenerent, & postea eis non prouiderent, sed remitterēt tempore quo sibi prouidere non possent. Quarto fuit, quia discipuli putabant, quòd licet turbæ grauarētur fame manentes vltra horam sine cibo, nemo ex eis auderet loqui ad Iesum propter reuerentiam, vel ob aliam causam: ideo ipsi, qui erant magis familiares Christo accedere voluerunt.

Quinto fuit propter seipsos, quia ipsi etiam volebant mā ducare cum hora transisset, & non poterant quandiu Iesus manebat prædicans, & quòd forte erubescebant ei dicere, quòd cessaret a prædicatione, vt māducaret, voluerunt hoc honestius dicere sumpta occasione ex charitate, & misericordia turbarum, scilicet quia hora erat, vt mitterentur ad sumendum cibum, & ita aliquando faciebant. nam cum semel manducare vellent, & turbis venientibus Christus vellet adhuc loqui illis, exierunt tenere eum dicentes, quòd in furorem versus est. Marc. tertio, capitu. nunc autem honestius locuti sunt, & tamen quocunque modo loquerentur, Christus sustinebat defectus eorum. nam etiam quando exierunt tenere eum dicentes versum esse in furorem, non restitit illis, sed reuersus est domum cum illis, vt colligitur Mar. 3. cap.

Quare nunc non accessit ad Christum aliquis de turbis, vt peteret licentiam a Christo, vt prandere possent. Quæst. LXVIII.

QVæretur, quare nunc non accessit ad Christum aliqs de turba. cum iam trāsisset hora prandendi, & fame grauarentur, dicens quòd daret eis licentiam eundi ad quærendum cibos.

Aliqui dicunt, quòd turbæ expectabant, quòd Christus eas pasceret, ideo nihil dicebant, sed sustinebant Christum agere quidquid vellet.

Sed dicendum, quòd non stat, quia turbæ nihil tale viderant vnquam Christum agentem: ideo non erat eis vlla causa hoc expectandi, secus autem in secunda vice, quia cum iam vidissent iterum eum pascentem, habita opportunitate ad hoc ex conditione loci, & temporis poterant istud expectare.

Secundo patet, quia discipuli non confidebant neque cogitabant hoc. ergo a fortiori turbæ non sperarent illud: potius enim confidebant de miraculis Christi discipuli eius quam extranei, ipsi tamen non sperabant hoc cum dixerint Christo, dimitte turbas, vt eūtes in castella emant sibi escas. ergo turbæ non sperabant hoc. Dicendum, quòd nemo de turba hoc petebat a Christo licet non crederent se ab eo cibandos. Primo propter venerationem, quia in tanta veneratione, & reuerentia tenebant turbæ Christum, vt etiam si paterentur famem non auderent ei dicere verbum. Secundo ne offenderent ipsum. nam Christo prædicante siquis interrumperet verbum eius maxime petens, quòd cessaret, vt illi irent ad quærendum escas, qui audiebant, erat quodam modo contemnere verbum prædicantis, vel non debite il-

A lud venerari, & per hoc putare poterant, quòd Christus offenderetur, & nollet amplius prædicare eis, neque languentes eorum sanare: immo nemo loqui sibi in hac re auderet. Tertio & præcipue propter dulcedinem verbi: erat enim tanta dulcedo verbi Iesu, quòd etiam siquis diebus noctibusque audiret, nollet ad alia diuertere, & hoc, quia noua, & inaudita de regno cœlorum prædicabat. Etiā quod maius erat, quia erat potentia in verbis eius. poterat enim loquendo consolari hominem, & conseruare sine cibo. Si enim Moyses in consortio diuini sermonis mansit bis quadraginta diebus, Deuteronom. nono, & non grauabatur, sed potius induerat facies eius quendam diuinum fulgorē ex isto consortio diuini sermonis. Exod. trigesimoquarto poterat Christus, qui ipsemet Deus erat sic hominem consolari, & loquendo sine cibo seruare. De hoc dicit Chrysostom. ideo autem nullus de turba accedit: venerabantur B .n. eū abundanter, & nec famis sensum accipiebant, amore instante. Quarto fuit, quia turbæ sciebant Iesum esse virum prudentissimum, & scientem quid eis necesse esset, & ideo, quòd ipse mitteret illos ad quærendum cibos, vel disponeret aliter, vt eis bene esset, & ipsi nolebant præuenire dispositionem eius.

Quomodo discipuli nunc accesserunt ad Christum & quid faciebat Christus cum accesserunt ad eum discipuli. Quæst. LXIX.

QVæretur quomodo discipuli nunc accesserūt ad Christum, & quid faciebat Christus cum accesserunt ad eum discipuli. Aliqui dicunt, quòd Christus erat nunc orans postquam prædicauerat, & quando orabat sequestratus erat ab omnibus, & manebat solus, vt dicitur in C fra in litera. ascendit in montē solus orare, & quando erant cum eo aliqui si volebat orare elongabat se modicum ab eis, sicut dicitur Luc. vigesimosecundo quòd Iesus accepit secum Petrum, & Ioannem, & Iacobum seorsum, & locutus est eis, & deinde auulsus est ab eis quantum est iactus lapidis, & orauit, ita nunc poterat esse elongatus a turbis, & discipulis, vt accederent ad eum discipuli, & hæc dicerent. Sed dicendum, quòd non stat, sed oportet dici, quod Christus prædicabat nunc quando accesserunt discipuli. nam si esset iam sermo expletus ad plebem, & Christus oraret, nullum esset impedimentum quin turbæ recedere possent ad quærendum escas.

Secundo quia discipuli dixerunt Christo, dimitte turbas ergo ipse tenebat eas. & tamen si oraret finito iam sermone non teneret turbas: ergo adhuc prædicabat. Tertio patet, quia Christus nunquam solebat post prædicationem orare D quousque expediret a se turbas, vt nemo posset eum impedire: sic dicitur infra in litera, quod dimissa turba ascendit in montem solus orare: ergo nunc non manebat turba cum eo orante, sed prædicabat. Quarto patet, & efficacius, quia Marc. 6. apparet, quod nunc prædicabat, quia dicitur exiens de naui vidit turbam multam, & cœpit docere eos multa, & cum hora multa fieret accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, desertus est locus &c. ergo hora multa, idest, tarda fuerat cum maneret Iesus docendo turbas multa de regno Dei & idem innuitur Luc. 9. ergo prędicabat nunc Iesus & discipuli sui erant magis propinqui ei quam cęteri, quia ita solebant sedere iuxta eum quando prędicabat vt patet supra quinto, & tamen non accedebant ad eum, vt seruaretur Christo sua dignitas, & vt ab omnibus turbis melius conspici, & discerni posset, erant quippe multi audientes eum scilicet forte plus quam decem millia hominum. nam omnes E isti, qui manducauerunt erant audientes eum, & tamen mā ducantes erant viri quinque millia: exceptis mulieribus, & paruulis, qui peruenirent forte plus quam ad alia quinque millia. ad hoc autem, quod ab omnibus istis conspici posset necesse erat, quod per se esset, & forte in loco eminentiori, & tunc cum sermo traheretur in longum, possent discipuli accedere propinquius, vt loquerentur ei familiariter, vt nec turbę audirent de quibus agebatur. Vel dato, quòd discipuli essent ante propinqui Christo secundum locum, & tunc non magis propinquarent, quia tamen ante hoc nihil ei loquebantur, & nunc loquuntur, dicuntur nunc accedere ad loquendum.

Quis locus erat iste desertus quis locus item sit Bethsaida. Quæst. LXX.

QVæretur cum discipuli nunc dixerint Christo desertus est locus, quis locus erat iste desertus,

Dicendum, quod Christus quando voluit ascendere in nauiculam dixit discipulis, venite in desertum locum, & requiescite pusillum. Marc. sexto, & supra in litera, & ita nunc quando exiuit de naui stetit in loco isto deserto, & ibi docebat turbam. & dicitur Luc. nono, quod iste locus desertus erat Bethsaida.

Sed quomodo potest stare, quia Bethsaida erat ciuitas quædam in Galilæa, de qua erat Andreas Apostolus, sic dicitur Ioã. primo, scilicet, erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri.

Dici potest vno modo, quod Bethsaida est nomen æquiuocum ad ciuitatẽ, & ad desertũ, & Luc. nono, accipitur pro deserto, & non pro ciuitate.

Aliter potest dici, quòd accipitur Bethsaida pro illa ciuitate Andreæ, & Petri, & vocatur istud desertum Bethsaida, idest, pertinens ad vrbem Bethsaidæ, vt quia est iuxta vrbem, & est de territorio illius, & potest esse ibi Bethsaida in genitiuo, ita quòd sit indeclinabile, & hoc est verisimile, quia ista saturatio turbæ fuit nunc iuxta mare Galilææ, vt patet hic, & Ioannis sexto, & tamen Bethsaida est etiã iuxta mare Galilææ, vt patet hic: ideo istud desertum forte pertinet ad Bethsaidam, & vocatur desertum: non quidem, quod sit aliqua latissima regio non habens habitatorem, sicut sunt deserta Arabiæ, per quæ transierunt Iudæi veniendo de Ægypto, vel magnum desertum quod interiacet terræ Philistinorum, & Ægypto, sed erat desertus locus, idest, erat campus vbi non erat habitatio aliqua; nec forte ad vnã aut duas leucas, & tamen non multum inde distabant loca habitata. Quod patet, quia discipuli dixerunt Christo, dimitte turbas, vt euntes in villas proximas, & castella emant sibi escas, & tamen transierat iam Meridies, vt dicitur Luc. nono, quòd dies cœperat declinare, & poterant adhuc turbæ ire ad loca proxima pro cibis, ergo non distabant inde loca proxima vltra duas, vel tres leucas, & forte proximior omnibus locis erat Bethsaida, ideo dicebatur istud desertũ Bethsaida, idest, illius vrbis. Sic tenet Beda dicens super Lucam. est enim Bethsaida in Galilæa ciuitas Andreæ, & Petri, & Philippi Apostolorum iuxta stagnum Genesareth. Siquis velit dicere, quòd Bethsaida accipiatur pro aliquo deserto quod vocetur Bethsaida, & non pertineat ad aliam ciuitatem, non est insistendum, quia manifestum est, quòd Bethsaida est nomen æquiuocum. Quòd etiam interdum accipitur pro piscina probatica, quæ erat in Ierusalem iuxta templum in qua sanabantur ægroti. Ioannes quinto, erat Ierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicæ Bethsaida quinque porticus habens.

Quomodo Euangelistæ videntur repugnare de loco huius miraculi saturationis turbarum, & quod mare sit illud Galilææ, quod etiam dicitur stagnum Genesareth, & mare Tiberiadis. Quæst. L X X I.

QVæretur quomodo potest stare, quia Euangelistæ videntur repugnare de loco huius miraculi, quia hic, & Marc. sexto innuitur, quòd iste locus erat citra mare Galilææ, quia quando Christus ascendit nauiculam non transfretauit, sed rediit ad idem litus de quo exierat. Quod patet, quia turbæ de ciuitatibus ipsis secutæ sunt eum pedestres, & peruenerunt ad locum antequam ipsi, & tamen si transfretaret ad aliud litus maris, non possent turbæ pedestres ire ad locum, in quem ipse ibat. Sic dicit Beda, scilicet, quia dicitur eos pedestres venire: ostenditur, quia non in aliam maris, siue Iordanis ripam nauigio peruenerint discipuli cum Domino, sed proxima eiusdem regionis loca adierunt, quando & indigenæ pedestres poterant peruenire, tamen Ioannis sexto innuitur, quod hoc miraculum factum est trans mare Galilææ, scilicet, post hæc abiit Iesus trans mare Galilææ quod est Tiberiadis.

Dicendum, quòd mare Galilææ est quædam magna lacus per quam transit Iordanis, & stagnantur ibi aquæ eius, & postea transeunt, & declinant versus Iericho, & vsque ad mare mortuum. sed ibi non se extendit mare istud Galilææ, siue stagnum Genesareth. habet ergo duo latera, vel litora vnum Occidentale versus Ierusalem, & aliud Orientale versus terram duarum tribuum, & dimidiæ, & terram Ammonitarum, & terram Gerasenorum, ad quam Christus transfretauit supra octauo capitul. quando sanauit arreptitios, & ab vno litore in aliud non transitur nisi nauigio, nunc autem licet Christus nauigauerit non transfretauit, quia de eodem litore, de quo ipse exiuit exierunt turbæ, quæ secutæ sunt eum, & tamen venerunt pedestres, vt patet in litera, & Marc. sexto, & tamen potest vtrunque litus dici trans mare, quia citra, & vltra, vel trans sunt termini relatiui, qui dicunt positionem, & quilibet locus potest dici citra, & vltra ad aliud, & aliud sumptus, sicut eadem columna est dextra, & sinistra, vni quidem est dextra, & alteri sinistra, & ita illud latus maris Galilææ, in quo nunc Christus erat, & de quo turbæ exierunt, vocatur trans mare forte respectu regionis illius, de qua ante hoc mentionem Ioannes fecit, & in qua Christus fuerat,

Aliter potest dici, & melius, quòd vnum latus ipsius maris vocabatur trans mare absolute, idest, generaliter, aliud citra mare. latus enim Orientale vocabatur trans mare, vel vltra mare, & hoc erat propter Ierusalem, quæ erat ad partem Occidentalem illius maris, ideo quidquid vltra illud mare erat, vocabatur absolute vltra, vel trans mare. & ita vocatur absolute trans Iordanem Isaiæ nono, & supra 4. scilicet, trans Iordanem Galilææ gentium, & ita Euangelistæ nominant trans Iordanem quidquid est ad Orientem Iordanis. sic etiam trans mare id quod erat ad Orientalem partẽ eius. Et hæc est veritas, quia Ioan. 6. vbi dicitur, quòd hoc factum est trans mare Galilææ, dicitur, quod veniendo de loco illo in Capharnaum oportet nauigare trasfretando, & tamen Capharnaum est iuxta istud mare Galilææ ad Occidentalem partem eius.

Quomodo potest stare, quòd turba præuenit Christum ad locum ad quem ibat: cum Ioan. 6. dicatur oppositum. Et quòd consuetudo Euangelistarum est quædam dimittere, quæ alij exprimunt. Quæst. L X X I I.

QVæretur etiam quomodo potest stare, quia hic dicitur quòd quando exiuit Iesus de naui excepit eum turba, quod magis innuitur Mar. 6. s. quòd turbæ præuenerunt Iesum ad locum ad quem ibat, & quando exiuit de naui vidit turbam multam, & tamen Ioan. 6. innuitur, quòd Iesus erat in terra quando venerunt turbæ, quia dicitur. subiit ergo Iesus montem, & ibi sedebat cum discipulis suis, & sequitur, cum subleuasset oculos vidit, quòd multitudo magna venit ad eum, & ita innuitur, quòd ipse prius erat in loco quam turba.

Dicendum, quòd nunc turba iuit in locum antequam Iesus, eo quòd turba sciebat locum, & Iesus moratus est aliquantulum in mari solatium, vel quietem necessariam sumendo pro se, & discipulis suis. sic dicitur Mar. 6. quòd turbæ de ciuitatibus secutæ sunt pedestres, & præuenerũt eos, idest, Iesum, & discipulos eius, & sequitur, & exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos. Et tamen ista est consuetudo Euangelistarum, quòd quædam dimittant, quæ alij exprimunt, & vt quibusdam tacitis fiat conueniens narratio oportet eam formare, seruata, tamen veritate rerum. ita vt interdum videatur vnus Euangelista dicere contraria alteri, & non contradicit. sic patet in suscitatione puellæ a Christo suscitatæ. nam sup. 9. dicitur, quòd pater puellæ dixit: Domine filia mea modo defuncta est: vade, & pone manũ tuã super eam, & viuet, & Mar. 5. dicitur, quod dixit. Domine filia mea est in extremis: vade & pone manum tuam &c. Et tamen hæc diuersitas est, quia Mar. voluit narrare totam seriem rei. s. quòd accesserit pater puellæ ad Christum, & rogauit pro puella, quæ erat in extremis, quòd veniret Christus, & sanaret eã, & interim puella defuncta est, & venerũt nuncii ad patrẽ puellæ statim, & iã Christus ibat ad suscitandum eam, licet nondum putaretur mortua. & illi nũcij dixerunt ad patrem puellæ, filia tua defuncta est, quid

adhuc

A adhuc vexas magistrum? & Christus dixit. noli timere, sed tantum crede, & salua erit, & tunc Christus iuit, & suscitauit eam, Matthæus autem voluit esse breuis omittendo omnia hæc, solum ponens suscitationem puellę, & quia si introduceret patrem dicētem: Domine filia mea est in extremis, oportebat enarrari omnia intermedia tacitis alijs: incępit historiam ex illo loco postquam nuncii dixerant puellam mortuam, quasi tunc pater petere inciperet, & tamen si tunc inciperet non peteret pro sanatione, sed pro suscitatione, ideo introduxit eum dicentem: Domine filia mea modo defuncta est ita in multis alijs. Ita nunc voluit Ioannes omittere multa, quæ alij dixerunt, ideo aliter ordinauit formam narrationis. nam Matthæus Marcus, & Lucas referunt quomodo ascendente Iesu in nauiculam videntes illum turbę, & cognoscentes exierunt de ciuitatibus, & secutæ sunt eum pedestres, & preuenerunt eum ad locum ad quem ibat, & tūc exiens vidit turbam congregatam in litore, & cępit prædi- B care, & sanare ęgros. & deinde cum protogaretur in longū sermo ita, vt trāsiret hora ciborum, accesserunt discipuli ad Christum, vt dimitteret turbas ire ad quærendum escas. hæc omnia voluit Ioannes subticere, solum introducens Iesum loquentem discipulis de saturatione turbarum, idest, quomodo prouideretur turbis de cibo, & ad hoc oportuit, quòd aliter formaret narrationem, nam non poterat dicere quòd exiens Iesus de naui vidit turbam congregatam, cum de nauigatione nihil dixisset, sed dixit, quod sedebat, & vidit turbam multam, quæ venit ad eum. & hoc verum est, quia turba venit, idest, venerat iam, quia venit est præteritum, & tamen, quòd Iesus respiceret turbam non est principium historiæ huius, sed id quòd alii Euangelistæ referunt, & tamen artificiose valde dixit Ioannes, cum subleuasset Iesus oculos vidit multitudinem, siue quia multitudo magna venit ad eum, dicit Philippo, vnde ememus panes? nā Mat- C thæus, & Marcus, & Lucas introducunt discipulos prius loquentes ad Iesum, quòd dimitteret turbas, & ad hoc non oportebat, quòd ipse respiceret turbas, sed quòd discipuli aspicerent eas, & tamen Ioannes introducit Iesum loquentem ad Philippum, quasi ipse prius locutus fuerit, non quidē asserens hoc, sed tacēs reliquas partes historię: ideo oportuit ad hoc, quod diceretur Iesus subleuasse oculos, & vidisse turbam, vt per hoc innuatur, quòd fuit solicitus de pascēdo turbas, quia subleuatis oculis viderat multitudinem earum, & tñ manifestū est, quòd non illico, vt Iesus vidit turbā dixit Philippo, vnde ememus panes? qa Iesus vidit turbas qñ exiuit de naui, & cępit illico docere eas, & sanare languidos earū, & durauit lōga hora hęc pdicatio antequā discipuli loquerent ad Iesū de cibādo turbā. Mat. 6. f. & exiēs de naui vidit turbam multam, & cępit docere eos multa, & cum hora multa fieret, accesserunt discipuli eius dicen- D tes, desertus est locus &c. Ioannes tamen ita retulit, ac si postquam Christus vidit turbas nihil egisset nisi de cibis illarum loqui, quia dicitur, quòd videns, quòd multitudo magna venisset ad eum dixit ad Philippum, vnde ememus panes, &c. Quòd autem dicitur, quòd subiit Iesus in montem, non est sensus, quòd ascenderit in aliquem montem antequam turbæ venirent, sed mons est hic locus ille, in quo Iesus inuenit turbam, & prædicauit, & pauit eos, & quia multitudo magna erat, occupabat magnum terræ spacium, cuius partes quædam alijs eminentiores erant, & illæ vocantur mons, manifestum est autem, quòd in tali loco Christus esset, quia cum prædicasset tantæ multitudini ad hoc, quòd conspiceretur ab omnibus, & liberius audiretur vox eius, oportebat, quòd ipse esset in loco excelsiori quàm illi, sicut est solitum prædicantibus, & docentibus. Et quia discipuli Christi, sicut erant ei ma- E gis familiares quàm cæteri, ita erant loco propinquiores quàm reliqua turba, erant etiam ipsi in illa parte eminenti, licet Christus in eminentiori, ideo dicitur Christus subiisse montem cum discipulis suis. Et hoc etiam artificiose solus Ioannes dixit, quia ipse introduxit Christum respicientem totam turbam ad hoc, quòd solicitus esset de saturatione illorum, & quia tanta multitudo non poterat distincte videri nisi ab eo, qui esset in loco eminentiori quàm illi posuit duo. vnum est, quòd Iesus erat in monte cum discipulis suis: aliud, est quòd subleuauit oculos, quòd cæteri Euangelistę tacuerunt, & pertinet ad artificiosam narratio-

A nem Ioannis, qui rem hanc decurtate retulit, omittens quæ alii dixerant. istud enim est, quod magnas ambiguitates lectoribus parit, nisi valde caute attendant, quòd quidam decurtant alii supplent, & quilibet tenet formam sibi conuenientem narrandi quasi plene referat.

Cum dicitur hic, & hora iam præteriit, quæ sit ista hora. Quæst. LXXIII.

QVæretur cum dicatur hic, & hora iam prętериit, quæ hora sit ista.

Dicit Nicolaus, quòd sit ista hora reuertendi ad loca de quibus exierant, quasi dicat, locus est desertus, & non possunt redire ad loca de quibus venerunt, quia hora trāsiit dimitte ergo illos ire in loca proxima ad quęrendum escas. Sed dicendum, quòd accipitur hic hora pro hora comeden- B di. Quod patet, quia erat iam plus quàm Meridies, cum dicatur Lucæ 9. dies autem cæperat declinare. f. Sol a Meridiano circulo, quod est statim post Meridiem, & tamen ad Meridiem, vel ante est hora comedendi, ideo de hora manducandi dicebant. Et patet ex contextu literæ, quia discipuli loquuntur ibi de cibis, dicentes quod turbæ dimittantur ire ad quęrendum escas: ergo cum hora absolute ponatur debet intelligi de hora vescendi, quia aliàs non bene sequeretur, quod ex quo hora præterierat, deberet Christus dimittere turbas ad quærendum cibos. Tertio patet, quia expositio Nicolai nō est multū ad ppositū: nam etiam si hora recedēdi ad loca propinqua non transisset, si iā erat hora prandendi, vel appropinquabat, debebat mitti ad quærendum escas, & ideo superuacue diceretur hora præteriit. Quarto quia non stat, quia dr̄ hic, & hora iā præteriit, in quo ponit̄ hora communis omnibus, idest, quòd oībus præterierat, & C tamen si acciperetur pro hora reuertendi non præteriisset omnibus, quia quidam illorum essent de ciuitatibus propinquis, idest, de locis proximioribus illi deserto: ergo sicut poterant ire ad loca proxima, poterant ire ad vrbes suas, & tamen exponendo iuxta Nicolaum debet intelligi, quòd mittantur ad loca proxima, quia transit hora scilicet reuertendi in sua, ergo non transierat hora reuertendi, vel eundi ad proxima, quia aliàs non potius deberent dimitti in hæc quàm in illa, & tamen loca proxima erant loca quorundā illorum: ergo non præterierat illis hora, & tamen omnibus pręterierat hora, quia absolute dicitur, & hora iam præteriit: ergo intelligitur de hora manducandi, & ideo prouidēdum erat eis dimittendo ipsos ire ad proxima loca.

Quomodo istæ turbæ incurrerunt in hanc necessitatem, vt necesse esset eis, vt cibarentur a Christo. Quæst. LXXIIII. D

QVæretur quomodo istæ turbæ incurrerunt in hanc necessitatem, vt necesse esset eis, vt cibarentur a Christo.

Aliqui putant, quòd tandiu manserant iam cum Christo, & ideo deficiebat eis cibus, sicut seq. cap. de turba quam saturauit Christus dicitur, misereor super turba, quia triduo me sustinent, & si dimisero eos in via deficient.

Dicendum, quòd non stat, quia ipso die venerant isti. nā postquam venerunt vsquequo discipuli dixerunt Christo, quòd dimitteret eos, non fecit Christus nisi prædicare eis, & sanare infirmos eorum, vt patet Marci sexto scilicet exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos multa, & sequitur. cum hora multa fieret accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, desertus est locus, & hora præteriit, dimitte turbas, & sic non transierat dies integer ex quo discipuli E ad Christum venerant, sed solum venerant ante Meridiem, & ipse prędicando tenuit turbas vsque post Meridiem, non ergo defecit cibus ex hac causa. Alii dicunt, quòd defecit, quia veniebant turbę ad Christum, & putauerūt eum inuenire in aliquo loco habitato, sicut aliàs solebat manere, & ibi inuenirent escas, ideo de locis illis de quibus veniebāt non tulerunt secum cibos, nunc vero cum Christus maneret in deserto nō inuenerunt ibi aliquid, ideo oportuit, q̄ remitterentur ad quęrendum escas, vel Christus eos pasceret.

Sed hoc etiam non stat, quia turbæ sciebant, quod Iesus ibat in locum illum desertum. nam ipse nauigauit, vt iret illuc, & turbę concurrerunt pedestres de ciuitatibus, & pręueneruns

uenerunt Christum illuc euntem, vt dicitur Mar. 6. & quando ipse exiit de naui inuenit turbas in loco, & cępit docere eas eo. cap. non ergo ignorabant locum ad quem ibant.

Dicendum igitur, quòd causa huius necessitatis fuit, quia turba sciebat locum, ad quem nunc Christus ibat esse desertum, & tamen esse prope castella, & villas, ita quòd si Christus non moraretur pręd icando, nisi sicut solitus erat, possent competenti hora redire ad loca proxima, vt ibi manducarent, & ideo noluerũt secum onera ciborum portare. Christus autem moratus est prædicando, vltra solitum, ita vt iã declinaret dies, & sic erat iam hora tarda ad redeundum in loca proxima pro cibis, & ita fuit occasio, vt Christus, qui tenuerat turbam in sermone, & impediuerat a quærendo cibos daret ei cibos. Et hoc patet, quia discipulis non accesserunt ad Iesum ad hoc, quod dimitteret turbas, nisi quando erat hora tarda. nam dixerunt, hora iam pręteriit, & sic videtur, quod si non fuisset sermo Christi tam longus, nõ fuerat necesse, quod discipuli accederent ad eum, vt dimitteret eas, sed ipsę poterant ire in loca proxima ad cibos quærendos, quia adhuc hora competens ad hcc eis superesset.

Quare discipuli accedentes ad Christum non petiuerunt, quòd cibaret turbas, sed quod dimitteret eas. Quæst. LXXV.

QVęretur, quare discipuli accedentes ad Christum non petiuerunt, quod cibaret turbas, sed, quod dimitteret eas. nam poterat cibare eas, & ipsi conuenienter hoc petere poterant.

Dicendum, quod nihil tale cogitare poterant, eo quod nunquam viderant Christum similia facientem, quia ista fuit prima saturatio turbarum, ideo non occurrebat in mẽ-H tem talia a Christo petere.

Sed dicetur, quod Iudæi sciebant alia miracula similia facta. nam Deus pauit cęlitus Iudæos in deserto 40. annis dando Manna. Exod. 16. & Deuteronomij. 8. etiam Angelus Domini attulit Eliæ panem subcinericium, & vas aquę in deserto Bersabee, vt ambularet in fortitudine cibi illius. 3. Reg. 19. cap. etiam tẽpore famis magnæ pauit Deus Eliã apud torrentem Carith mittendo ei quotidie panẽ, & carnes 3. Reg. 17. cap. ideo sic poterant nunc putare de Christo cum viderent eum alia miracula facere, quod posset facere istud.

Dicendum, quod forte discipuli Christi non putauerũt esse tantam necessitatem, vt oporteret vti hoc miraculo ad saturandum turbas, quia erant loca aliqua proxima, ad quæ possent ire pro cibis, sicut ipsi dixerant scilicet: dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Sed melius dicendum est, quòd faciebant hoc ex quadã imperfectione fidei, quia adhuc non sufficienter de Christo sentiebant, quæ oportebãt, vel decebat sentire. Qd apparet, quia etiam postquam Christus dixit discipulis vos date illis manducare, nescierunt redire nisi ad modum humanum dicentes: non habemus nisi quinque panes, & Philippus a Christo super hoc interrogatus dixit, ducentorum denariorum panes non sufficient eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat. Ioann. sexto, & alii discipuli dixerunt, euntes emamus ducentis denariis panes, & demus eis, Marci 6. Et tamen si aliquid fidei haberent de potestate Christi circa hoc, dicente Christo eis: Vos date illis manducare, dicere debuissent, nos non possumus, sed tu potes si vis saturare eos: erat ergo infidelitas, idest, imperfectio quædam fidei discipulorum. Quod magis patet, quia non solum hac vice, cum primo Christus saturauit turbas, sic dubitauerunt, sed etiam in secunda vice, cum iam iterum Christus pauit turbam, adhuc dubitauerunt, & infidelitatem quandam ostenderunt, vt patet sequenti cap. & Marci 8. nam dixit Christus, Misereor super turbam, quia triduo me sustinent, & non habent quid manducent, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicunt discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus tantam turbam? Ista iam erat incredulitas multum increpabilis, & ita Christus arguit eos, infra decimosexto, super defectu panis quem non portauerunt in via, scilicet, quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot

F cophinos sumpsistis, & septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis, quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis? Erat ergo infidelitas, siue imperfectio quędam fidei Apostolorum, quòd non petiuerint nunc a Christo, quòd saturaret turbas. Sic dicit Chrysost. super Matthæum, scilicet, nec discipuli accedentes dicunt ciba eos, ad hoc enim imperfectius erant dispositi, sed dicunt desertus est locus.

Quare discipuli non dixerunt de seipsis, vt Christus dimitteret eos ad quarendum cibos. Et quod erat consuetudo discipulis Christi secum ferre in itinere panes. Quæst. LXXVI.

G QVæretur cum discipuli dixerint de turbis, quòd dimitteret eas ad quærendum cibos, quia locus ille desertus erat, quare non dixerunt de seipsis, quia etiam ipsi cibis egebant cum essent in deserto.

Dici potest, quòd discipuli nunc loquendo non solum agebant causam turbarum, sed etiam suam, & forte potius suam, quia erat hora manducandi elapsa, & ipsi volebant manducare, nec poterant Christo prædicante, ideo dixerũt quòd turbas dimitteret, ita cum vellent turbas dimitti, vt irent ad proxima loca pro cibis, forte ipsi volebant ire pro cibis euntibus turbis, & afferrent illos Christo in deserto, vt manducaret, quia sic aliquando faciebãt, vt quando trãsiuit Iesus apud locum Samarię, mansit foris apud fontem lassus, & discipuli intrauerunt vrbem pro cibis, & attulerunt eos Christo sedenti ad fontem, Ioan. 4.

Aliter potest dici, & melius, quòd discipuli nihil dixerunt de se, sed de turbis, quia pro se, & Christo panes habebant, scilicet, quinque panes, & duos pisces. Quod patet in litera, quia quando Christus dixit: date vos illis manducare, dixerunt: non habemus nisi quinque panes, & Marci 6. dicitur, quòd Christus dixit illis, quot panes habetis? & illi dixerunt, quinque panes. Et hoc quia consuetudo erat discipulis Christi, quando de aliquo loco exibant cum Christo, portare secum panes ad viam, & si aliquando obliuiscebantur accipere illos, timebant se arguendos a Christo, sic patet infra decimosexto, scilicet, cum venissent discipuli Iesu trans fretum obliti sunt accipere panes, & tunc Christus dixit eis in via. Intuemini, & cauete a fermento Pharisæorum, & Saducæorum, & illi cogitabant intra se, quòd hoc eis Christus diceret, quia panes non acceperant, & sic apparet, quòd alias consuetum erat eis panes tullere in via, maxime autem nunc haberent, quia quando Christus recedere voluit de loco in quo manebat, præmonuit eos dicens: venite
I seorsum in desertum locum, & requiescite pusillũ, Marci 6. & supra in litera, & sic ipsi scientes, quòd in desertum ituri erant, pararent sibi necessaria, & ita cum turbis deficeret cib. non deficiebat discipulis, sic fuit in alia vice, quãdo Christus saturauit turbas: nam cibus defecerat turbis, & discipuli habebant cibos, & Christus dixit eis, quot panes habetis? & illi dixerunt septem, & paucos pisciculos, sequenti cap. & Marci 8. ideo discipuli pro solis turbis nunc petiuerunt, quòd dimitterentur ire ad quærendum cibos.

Quare discipuli dixerunt nunc Christo, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos, quia nesciebant an secum cibos attulissent. Quæst. LXXVII.

K QVæretur, quare discipuli dixerunt nunc Christo, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos: nam forte turbæ attulerant secum necessaria pro illa vice, & oportebat hoc primum discuti, antequam mitterentur turbę ad cibos quærendos.

Dicendum, quòd præsupponendum est, quòd discipuli sciebant, quod turbæ non habebant cibos: nam nõ oportet omnia scribi, sed supponuntur quædam tanquam manifesta, satis enim constat, quòd discipuli non essent tam insipiẽtes quod accederent ad Christum prædicantem, interrumpendo verbũ eius, rogantes quòd dimitteret turbas ad quęrendum cibos, tanquam illos non haberent, nisi certificati essent, quòd illos non habebant. Hoc autem poterant scire discipuli ex confessione turbarum: nam cum Christus loquebatur

batur

batur ad quosdam, vel sanabat illos, poterant discipuli loq̃ multis de turba, & inde scirent, quòd non attulerant secum cibos. Vel forte nihil interrogantes scire hoc poterant ex apparatu turbarum, quia ad hoc quòd tanta turba cibos necessarios afferret, necesse erat aliquem apparatum manifestari, & tamen videbant totam turbam expeditam quasi nihil secum ferentem, ideo apparebat, quòd cibos non habebant: aliis etiam modis hoc constare poterat, ideo petiuerunt, quòd dimitterentur turbæ ire ad quærendum cibos.

Quare discipuli dixerunt desertus est locus.
Quæst. LXXVIII.

QVæretur, quare dixerunt discipuli desertus est locus. Dicendum, quòd discipuli volebant concludere, q; Christus cessaret a prædicatione, & dimitteret turbas ire pro cibis, & ad hoc dixerunt desertus est locus, & hora iam præterijt, quasi iam est hora manducandi, immo iã transiuit, & locus est desertus in quo nihil possunt inuenire, dimitte ergo eos ad loca ire, in quibus inueniant.

Et dicitur hoc primo ad ostendendum necessitatem missionis, quasi dicat, si hic possent cibi inueniri, non oportebat quòd turbam dimitteres, sed quòd tecum manerent, & tamen locus est desertus, in quo nihil inuenitur, ideo expedit quòd dimittas eos.

Secundo ad ostendendum necessitatem finiendi sermonem. Christus enim extenderat sermonem suum vltra solitum, & Apostoli orant dicentes, desertus est locus, q.d. si locus esset habitatus in quo turbæ possent habere necessaria, poteras quantum velles extendere sermonem etiam si hora transiuisset, quia cito turbæ poterant habere cibos expleto sermone: nunc tamen quia locus desertus est, oportet quòd eant ad alia loca ad quærendum cibos, & quia ad hoc nimis tarda hora est, expedit quòd iam sermonem finias.

Tertio fuit ad exonerandum se a cura pascendi turbam, q.d. licet vltra horam moratæ sint hic turbæ, & non habeãt cibos, & honestum esset nos prouidere illis, quia tu illos detinuisti, tamen non possumus, quia desertus est locus, & nõ est vnde cito possimus colligere tantos cibos, & reportare pro hac multitudine, ideo tu dimitte illos, vt citius eant, & quærant, & non oportebit eis redire huc cum cibis.

Quarto referunt Euangelistæ hoc dictum, vt nos instruamur de qualitate loci, vt sciamus, quòd miraculum factum fuerit: nam si Christus pauisset turbas istas in aliquo loco habitato, vel iuxta illum, posset dici, quòd non miraculose pauerat, sed cibos secrete fecerat adduci de loco illo: nunc vero cum dicatur, quòd locus desertus erat, tollitur ista suspitio, & constat verum esse miraculum. Sic dicit Chrysost. super Matth. propter hoc autem, & in desertum eos ducit, vt sine omni suspitione sit hoc miraculum, & nullus existimet de castello aliquo prope existenti inferri aliquid ad mẽsam, sed quamuis locus desertus sit, tamen qui nutrit orbẽ terrarum adest, & si hora iã præterijt vt dicunt, tamen qui non erat horæ suppositus loquebatur.

Ad quid Christus voluit loci, ac temporis opportunitatem quærere ad miraculum hoc saturationis turbarum.
Quæst. LXXIX.

QVæretur cum Christus voluerit istud miraculum saturationis turbarum facere quærens ad hoc opportunitatem loci, & temporis, ad quid illud voluit: nã quæsiuit opportunitatem loci, quia duxit turbas in desertum locum, vbi nihil possent habere. Etiam quæsiuit tempus tenens eas diutius, quàm solitus erat in sermone, ne maneret turbis hora competens ad eundum in loca proxima pro cibis. Dicendum, quòd Christus voluit ostendere potestatem suam per omnia genera miraculorum: nam sicut ostenditur magnitudo potestatis ex magnitudine rei factę etiam si sit vnica, ita ostenditur in varietate rerum factarum. Christus autem hoc duplici modo ostendebat potestatem suam: nam quodlibet opus miraculorum Christi ostendebat infinitam potestatem eius, quia miraculum nõ potest fieri, nisi ab infinita potentia. Etiam ostendebat potestatem in varietate rerum, quia nullum genus rei erat in A quo miracula non faceret, scilicet, in terra, in mari, in hominibus, in dæmonibus, & ita in omni genere creaturæ, & q; saturare turbam miraculose, erat vnum genus miraculi, voluit etiam in hoc ostendere potentiam suam. Secundo, & magis specialiter fuit ad ostendendum se Deum esse: nam Deus in veteri Testamento miraculose pauerat Iudæos in deserto quadraginta annis, nunc autem ipse pascebat turbas, vt Christus ostenderet se esse illum Deum qui quoque Iudæos pauerat, & sic dicit Ioannis sexto, quòd Moyses nõ dederat Iudęis panem de cœlo, sed pater suus, quasi dicat quòd ita ipse nunc daret panem miraculose, & ita viderẽt eandem potentiam nunc esse eius, qui cibabat eos, & illius qui dederat eis manna in deserto. Sic dicit Chrysost. quòd enim videbatur Iudęis in eremo esse miraculum, cum dicerent, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto populo suo? & per opera Christus ostendit, & propter hoc B ducit eos in desertum.

An fuit conueniens, quòd nunc Christus faceret istud miraculum saturationis turbarum.
Quæst. LXXX.

QVæretur an fuit conueniens, quòd nunc Christus faceret istud miraculum saturationis turbarum: nam miraculum non debet poni sine necessitate, idest, quando non potest aliter prouideri, ideo oportet hic ostendi talem necessitatem, vt conuenienter miraculum factum dicatur. Aliqui dicunt, quòd non fuit causa sufficiens faciendi miraculum, quia poterat turbis prouideri sine miraculo: nam poterant ire ad loca proxima, & ibi inuenirent escas: sic dixerunt discipuli, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Dicendum, quòd fuit conueniens causa fa- C ciendi, eo quòd erat defectus ciborum, nec erat competens modus quærendi illos: nam nec erat locus, neque tempus: non quidem locus, quia desertus erat locus, sicut dixerunt discipuli, desertus est locus, tempus etiam non erat conueniens, quia iam prætererat hora manducandi, sicut dixerunt discipuli, scilicet, & hora præteriit, & dato quòd vellent ire ad loca vicinora, esset hora tardissima. Ideo dicendum, quòd si accipiatur hic necessitas faciendi miraculum istud saturationis, ita quòd illo non facto necesse esset fame perire turbam totam, non erat necessarium fieri illud, quia poterat turba euadere etiam, sed cum difficultate, sicut dixerunt discipuli, scilicet, quòd irent in proxima loca, & inde emerent escas. Accipiendo tamen necessitatem ita, vt nõ facto miraculo male se haberet turba, verum est, quòd erat necessarium fieri: nam hora iam transierat manducandi, & loca non erant multum propinqua illi deserto, & sic ante- D quam illuc peruenirent affligerentur valde fame, & laxarẽtur, sicut Christus dixit in secunda saturatione turbarum, sequenti cap. & Marci 8. Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, & vt non deficerent pauit eos, maxime quia hic erãt mulieres, & paruuli, vt patet supra in litera, & illi valde deficerent, sustinendo famem, & laborem itineris tam longa hora, & forte aliqui perirent, ideo necessitas quędam erat prouidendi eis. Item necessitas erat honestatis, quia si Christus non intenderet prouidere eis, imprudenter egisse videretur detinendo turbam in sermone tanto tempore vltra solitum, quòd non esset eis locus quærendi cibos, vt ergo non videretur egisse imprudenter, debuit eis prouidere, & ita fuit: nam si Christus non intendisset eis prouidere multo ante finiuisset sermonem, vt hora congrua mitteret turbas ad quærendam refectionem. Ad dictum discipulorum di- E cendum, quòd illud non erat sufficiens remedium ad euitãdum omne inconueniens, vt ostensum est supra. Erat tamẽ minus malum remedium, quod haberi poterat, & erat remedium eorum, quibus nihil aliud posse fieri videbatur, & tamen pro eo qui posset aliter prouidere, non erat conueniens remedium, & sic Christus aliter prouidit.

Quomodo Euangelistæ inter se circa hoc discordant, & quomodo concordentur.
Quæst. LXXXI.

QVæretur quomodo stat, quia Euangelistę videntur discordare. nam Matt. Marcus, & Lucas dicũt, quòd lo-

cutus est Christus ad discipulos dicens, vnde haberent panes pro ista multitudine, vt colligitur Mar.6. & tamen Io. 6.dicitur, quòd Christus locutus fuerit Philippo dicens: vnde ememus panes, vt manducent hi? Item quia Matt. Mar. & Luc.dicunt, quòd discipuli dixerunt, quòd non habebāt nisi quinque panes & Ioan.6.dicitur, quòd Andreas hoc dixit, scilicet, est puer vnus hic qui habet quinque panes. Dicendum, quòd veritas fuit, Apostoli accesserunt ad Christū prædicantem, vt dimitteret turbas, & tunc Christus dixit omnibus discipulis, vt darent illis manducare, & tunc illis forte non respondentibus, vel dicentibus, quòd non possent dixit Christus Philippo, vnde ememus panes, vt manducent hi? Ioan.6.& Philippus dixit, ducentorum denariorū panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & tunc Christus dixit quot panes habetis? & Andreas respondit: est puer vnus hic qui habet quinque panes, &c. Discordia autem etiam videtur quòd Ioannes dixit Philippum, & Andream locutos, alii Euangelistę dixerunt discipulos locutos.

Dicēdum, quòd veritas est, quòd Philippus locutus est, & postea Andreas, sicut dictum est, & tamen alii Euangelistæ dicunt locutos fuisse discipulos, quod verum est, quia quando vnus de discipulis loquitur, dicuntur loqui discipuli, maxime quia Christus ita interrogabat vnum, ac si interrogaret omnes, cum omnes essent præsentes, & quilibet illorum respondebat nomine omnium, quia omnes astabāt sed non poterant omnes simul loqui ne turbaretur, & confunderetur locutio, & ita si vnus respondeat vice communitatis alicuius, communitas respondere dicitur. Sic dicit August.lib.de concor. Euang.scilicet, hoc Philippus apud Ioānem respondit, sed Marcus a discipulis responsum esse cōmemorat, volens intelligi hoc ex ore cæterorum Philippū respondisse, quamquam & pluralem numerum pro singulari vsitatissime ponere potuerit, quod autem Andreas apud Ioannem de quinque panibus, & duobus piscibus suggessit, hoc cæteri Euangelistæ pluralem numerum pro singulare ponentes, ex discipulorum persona retulerunt.

Quomodo quidam Euangelista exprimunt, quæ alij non dixerunt, & in his quæ omnes expresserunt, non est eadem sententia. Quæst. LXXXII.

QVæretur quomodo potest stare, quia hic dicitur, quòd quando Christus dixit discipulis, quòd darent ipsi turbis ad manducandum. Responderunt, non habemus nisi quinque panes. & duos pisces, & Lucæ nono dicitur, Nō sunt nobis nisi quinque panes, & duo pisces, nisi forte nos eamus, & emamus denariis ducentis panes, & dabimus eis manducare, nunquid sufficiunt eis? & dicit eis Iesus, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque, & duos pisces.

Dicendum, quòd hic est duplex difficultas. Vna quia q̄dam Euangelistæ exprimunt quædam quæ alii non dixerunt, quæ videntur mutare veritatem narrationis. Secunda, quia in ipsis etiā quæ omnes expresserunt, non concordant in verbis, ita vt aliqualiter mutari sententia videatur.

De primo dicendum, quòd non est nouum, q̄ vnus Euāgelista exprimat quod alius tacuerat, quod in præceden. quæst vidimus abundanter, & sic mutuo se suppleant, vnde quando quilibet Euangelistarum loquitur ita accipienda sunt verba sua, vt non credamus nihil amplius fuisse, nisi quod ipse dixit, sed quòd potuit aliquid omitti, q̄d suppleuerit alius, & cum in alio suppletum viderimus, necesse est intelligi in priori fuisse omissum. Sed hoc est, quod lectores fallit, & turbat, nisi caute attendant, quia quilibet Euangelistarum ita artificiose suam narrationem contexit, & format, quòd nihil illi deesse videatur, sed hoc ad loquētis, vel scribentis ingenium pertinet, & non tollit rerum veritatem. Nunc autem inter Euāgelistas nemo plura expressit in sententia, quàm Marcus: nam quòd Christus dixerit discipulis, quot panes habetis, ite & perquirite, & quòd hoc cognito venerint ad respondendum, nemo nisi Marcus expressit, & totum quod Ioannes dixit de locutione Christi ad Philippum, de Andrea postea loquente Marcus expressit, nisi quòd in verbis differt, quia id quod Ioannes a

F Philippo, vel Andrea dictum posuit, Marcus ad discipulos dixit pertinere, vt dictum fuit præceden. quæst. quod vero Lucas posuit, scilicet, nisi nos eamus, & emamus in hāc omnem turbam escas, etiam Marcus expressit dicens, si euntes emamus denariis ducentis panes, sed differt in modo loquēdi. Matthæus autem hic plusquam omnes tacuit asserens solum dictum a discipulis, quòd haberent quinque panes. August. autem dicit etiam omnes istas sententias comprehendi in verbis Lucæ: nam inquantum dicit, non sunt nobis nisi quinque panes, inclusit sententiam Andreæ dicentis, Ioannis 6. Est puer vnus qui habet quinque panes, &c. Inquantum vero dixit, nisi forte nos eamus, & emamus in omnē hanc turbā escas, inclusit duas sententias, s. vnam Philippi qua dixit, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisq; modicum quid accipiat, & aliā Andreæ, quia cum dixisset: Est puer vnus hic, &c. subdidit, sed hæc quid sunt inter tātos? vnde Aug. lib. de concor. Euang. G ait. In quib. verbis Lucas in vnam sñiam construxit responsionem Philippi dicentis, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & responsionem Andreæ dicentis, est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces, vt narrat Ioannes. Quod enim Lucas ait: non sunt nobis nisi quinque panes & duo pisces: ad Andreæ retulit responsionem. Quod vero adiūxit, nisi forte nos eamus & emamus in oēm hāc turbā escas, videtur ad responsionem Philippi pertinere, nisi quod de ducentis denariis tacuit, quamquam ex ipsius Andreę sētentia hic posset intelligi, cum enim dixisset: est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces, adiunxit, sed hæc quid sunt inter tantos? hoc est dicere, nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

De secundo, scilicet, de varietate verborum in his, quibus H communiter expresserunt, est dicendum, quod difficile est eandem sententiam a multis sub eisdem omnino verbis proferri, immo sub eodem modo cōcipiendi assumi, & ideo cū de hac re omnes loquerentur variis verbis ipsam veritatem omnes protulerunt: nam aliter hoc concepit Marcus, cum ait: si euntes emamus denariis ducentis panes, & dabimus eis manducare, nunquid sufficiunt eis? Lucas vero aliter ait scilicet, non sunt nobis nisi quinque panes, nisi forte nos eamus, & emamus in hanc omnem turbam escas, sed ista verborum varietas non nocet, neque ad eam attendendum est, cum de rerum veritate constet. Sic enim August. lib. de concor. Euang. cum posuisset cōcordiam in hac parte, vt supra dictum est, subiunxit, ex qua varietate verborum rerum autem sententiarumq; concordia scitus, apparet salubriter nos doceri, nihil quærendum in verbis, nisi loquentium veritatem, cui demonstrandæ inuigilare debent omnes veridici I narratores, cum de homine, vel de Angelo, vel de Deo aliquid narrant.

Sed tunc dicetur, quæ verba istorum dicta fuerunt? quia non est possibile, quòd omnia verba Euangelistarum fuerint dicta in hac collocutione Christi, & discipulorum super saturatione turbarum.

Dicendum, quòd non est possibile omnia fuisse dicta, quia in eadem re, & sententia varia verba, & varium modum concipiendi sententiam posuerunt diuersi Euāgelistæ vt ostensum est præcedenti quæstio. Sed videtur dicendum quod quantum ad ea, quæ Ioan. expressit de Philippo, & Andrea, talia fuerunt verba, qualia ipse expressit, & ideo quantum ad illam partem cæteri Euangelistę reducuntur ad eum, & tamen Ioan. non plene expressit rem istam, quia aliqua interciderant, antequam Christus loqueretur Philippo, quæ alii Euangelistæ expresserunt, & etiam postquam introducitur loquens, aliquid dictum fuit, quod Ioā. tacuit, K scilicet, id quod dicitur Marci 6. quod Christus dixerit discipulis quot panes habetis? ite, & perquirite, vel videte, & illi iuerunt ad videndum. Ob hoc ergo dicendum, quod nemo Euangelistarum expressit totaliter formam verborum Christi, & discipulorum hic, & forte nemo illorum expressit aliquid de verbis omnino formalibus huius collocutionis, & tamen nihil differt in hoc, cum sola rei veritas attendenda sit.

An isti panes quinque erant discipulorum, vel alterius. Quæst. LXXXIII.

QVæretur circa panes istos quinque, quia dicitur hic, non habemus nisi quinque panes, & Ioan. 6. dixit Andreas, est puer vnus hic qui habet quinque panes: cuius erant isti panes an discipulorum, vel alicuius alterius.

Dicendum, quod erant discipulorũ Christi. Primo, quia quando Christus dixit discipulis: Date vos illis manducare dixerunt discipuli, nõ habemus nisi quinque panes, & duos pisces, ergo sui erant, quia alias panes istos habere non dicerentur.

Secundo, quia Christus dixerat, Date vos illis manducare, & tamen discipuli non poterant dare turbis, ad manducandum, quia tunc non dicerentur ipsi aliquid date turbis, sed turbæ comederent quod suum erat.

Tertio patet, quia Marci 6. dicitur, quod Christus dixit discipulis, quot panes habetis? ite & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque panes, & duos pisces: Cum ergo quæreret ab eis Christus quot panes ipsi habebant, & ipsi dixerent quinque, videretur quod sui erant.

Quarto, quia Lucæ nono, quando Christus dixit discipulis, Date vos illis manducare, dixerunt: non est nobis plus quam quinque panes, & duo pisces, ergo ipsi habebãt hoc.

Quinto patet, quia discipuli Christi semper portabant panem, & necessaria in via, & nunquam cessabant portare, nisi interdum obliuiscerentur, & tunc putabant se increpabiles: sic patet infr. 16. f. Cum venissent discipuli eius trans fretum obliti sunt panes accipere, hic autẽ non obliti sunt, quia Iesus præmonuerat eos, quòd ituri erant in locum desertum, Marci 6. & supra in litera, ideo panes portarent, & sic isti quinque panes sui essent.

Sexto, quia etiam alias discipuli Christi indiguissent cibis in deserto, sicut turbæ, & tunc non dicerent Christo, dimitte turbas, vt euntes in castella emãt sibi escas, sed eamus iam in castella, & quæramus omnes cibũ, & tamen petiuerunt pro turbis, & non pro seipsis, iõ videtur, ꝙ habebant isti cibos, & erant isti quinq; panes, cũ dicatur Luc. 9. Non est nobis plus, nisi quinque panes, & duo pisces.

Cum autem dicitur Ioan. 6. Est puer vnus hic: Dicendũ, quòd erant isti panes discipulorũ Christi, & ille puer erat aliquis de discipulus Christi, & non vocatur puer ætate, sed ministerio, quia modus loquendi scripturæ est, quia omnes ministri, vel seruitores alicuius vocentur pueri eius, sic dicitur supra in litera, quòd dixit Herodes pueris suis, idest, seruis suis, vt ibi expositum est.

Quomodo discipuli Christi tam paucos panes habebant cum tot essent. Quæst. LXXXIIII.

QVæretur quomodo discipuli Christi tam paucos panes habebant cum essent tot, quia non erat eis sufficiens cibus.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc erat propter vitam austeram, quam tenebat Christus, & discipuli: nam non vacabant cibis, sed spiritualibus rebus, ideo paucis erant contenti. Sic dicit Chrysost. addiscimus autem in hoc discipulorum philosophiam, qualiter contempserant escam, duodecim enim quinque panes habebant, & duos pisces, contemptibilia enim eis erant corporalia, & a spiritualibus possidebantur.

Sed hoc non multum stat. Primo, quia discipuli Christi non habebant vitam ieiunantium, sed comedentium, & bibentium iuxta vitam mediocrem aliorum hominum, sic Christus dixit de seipso: Venit filius hominis manducans, & bibens, supra 11. Et sic discipuli manducabant, & bibebant, non obseruantes ieiunia, vnde increpabantur a Pharisæis, & discipulis Ioannis Baptistę, quare non ieiunarent, & Christus dixit, quòd non possunt filii sponsi ieiunare quãdiu sponsus cum eis est, supra 9. & Marci 2. & Lucæ 5. Secundo, quia dato, quòd discipuli Christi haberent vitã magnorum ieiuniorum, saltem stomachum pane replerent ad saturitatem, quia oportebat vitam sustentare, ideo non abstinerent a pane, quia ieiunans cauere debet delitias, ciborum, sed non saturitatem ad sustentationem naturæ, ideo non haberent paucos, quasi vellent habere vitam valde continentem, vel abstinentem a cibis.

A Aliter potest dici, quòd habebant solum quinque panes quia discipuli Christi pauci erant tunc, & sufficiebant eis isti panes.

Quòd autem dicit Chrysost. quòd erant duodecim, dicẽdum, quòd multo plures erant, quia illi duodecim erant Apostoli, & prçter illos habebat multam turbam discipulorum: nam designauit etiam alios septuagintaduos discipulos post Apostolos, Lucæ 10. ca. & tamen non erant semper cum Christo. De Apostolis patet, quia illos mittebat ad prædicandum, supra 10. & Lucæ 9. & sic interdum plurimi illorum erant absentes. De septuagintaduobus discipulis patet, quia illos etiam mittebat ad prædicandum binos ante faciem suam in omnem locum, quo ipse venturus erat, Lucæ 10. & sic poterat esse nunc quòd pauci tam de discipulis, quam de Apostolis essent cum Christo, ita vt sufficerent eis isti panes.

B Tertio potest dici, quòd isti quinque panes sufficiebant eis etiam si essent plures, quam duodecim, quia forte erant panes magni secundum consuetudinem regionis, sicut in quibusdam regionibus ita sunt panes magnæ quantitatis, quòd vnus sufficier homini plusquam quindecim dies, & hoc est valde verisimile.

Quarto potest dici, quòd isti quinque panes forte non sufficiebant pro discipulis Christi, & tamen nunc non habebant plures, quia fortassis non sumpserant victualia sufficientia, quando intrauerunt nauiculam, & hoc quia forte in mari morati sunt plusquam credebatur, & sic quando exierunt in terram ad turbas, supererat paucis victus, & ita interdum accidebat discipulis, quòd deficerent eis victualia, ita vt cogerentur manducare herbas, sicut quando sabbato esurientes vellebant spicas, supra 12. cap.

C *Quare nunc discipuli ferebant pisces, & non alium cibum. Et quando sit a Beato Petro instituta Quadragesima. Quæst. LXXXV.*

QVæretur quare nunc discipuli ferebant pisces potius, quàm alium cibum. Aliqui dicunt, quòd hoc erat, quia Quadragesima erat tunc, & motiuum eorũ est, quia ista leguntur ab Ecclesia in Quadragesima. Sed dicendum, quòd ista est insania: nam Quadragesima non fuit a Christo instituta, sed a Petro post Christi mortem longo tempore: nam licet Christus eam semel ieiunauit in deserto tamen ieiunandam non instituit, nec postea ipse, nec discipuli sui eo viuente eam ieiunauerunt. Motiuum autem istorum est ridiculũ, & puerile, scilicet quia Ecclesia legit hęc in Quadragesima: nam verum est, quòd hoc miraculum fa
D ctum est eo tempore, quo Quadragesima nostra accidere solet: nam Ioan. 6. dicitur prope erat Pascha dies festus Iudæorum, quando Christus pauit turbam, & tamen Pascha Iudæorum accidit in Quadragesima nostra, ideo verum est, quòd accidit istud miraculum circa Quadragesimam nostram, & tamen tunc non erat Quadragesima, quia nondũ fuerat instituta. Similis insipientia est eorum qui introduxerunt pisces in cœna Domini cum discipulis discumbentis, & tamen motiuum horum est, quòd hoc fuit dię Iouis cœnę, qui dies est in Quadragesima. Sed hoc nihil est, quia constat Dominum, & discipulos eius tunc manducasse agnum paschalem secundum legem. Alii dicunt, quòd licet non esset tunc Quadragesima, tamen discipuli Christi, quia tenebant vitam abstinentium a cibis, vtebantur potius piscibus, quam carnibus. Sed dicendum, quod non stat, quia discipuli Christi non ieiunabant quandiu manebant cũ Chri
E sto, vt dictum est præceden. quęst. & intelligitur de ieiuniis supererogationis, secus de ieiuniis necessariis, quia omnia ieiunia instituta apud Iudæos obseruabant, quæ autẽ sunt illa ostensum est supra 6. cap. quæst. 134. Dicendum autem quod piscibus vtebantur discipuli Christi, vt cõiter. nam sicut in hac saturatione turbarũ, inuenti sunt apud eos duo pisces, & quinq; panes, ita & in alia vice habuerunt septem panes, & paucos pisciculos, sequenti cap. & Marci 8. Et hoc erat propter tria. Primo, quia melius aptantur pisces ad viã quam carnes, vt si ponantur pisces in pane. Secundo, & pręcipue propter communitatem cibi: nam pisces erant communiores in terra illa, quam carnes, quia erant iuxta mare:

nam nunc Christus iuxta mare Galilææ erat, quando istud fecit, Ioan. 6. & de mari ipse exiuerat, Marci 6. & supra in litera, & ita in alia vice, quando saturauit turbas etiam erat iuxta mare, ideo postquam saturauit eos, statim ascendit nauiculam sequenti cap. & Marci 8. Ideo communius ibi, & promptius cibos de piscibus, quàm de carnibus haberent. Tertio, quia pisces in regione illa erāt cibus pauperum propter suam communitatem. Christus autem, & discipuli sui erant pauperes, ideo vtebantur cibis pauperum potius piscibus, quàm carnibus.

Quare discipuli tam paucos pisces habuerunt. Quæst. LXXXVI.

QVæretur, quare discipuli tam paucos pisces habuerūt, scilicet duos tantum. Aliqui dicunt, quod fuit hoc, quia parcè delitus vtebantur: nam ieiunantes, siue abstinentes sustentatæ naturam debent, & ventrem grosso cibo replere, tamen lautiora conuiuia marinarum beluarum eis facere non licet, vt ait Greg. & dist. 4. in Decretis, ca. denique, & ideo licet vterentur discipuli pane ad saturitatē, tamen non piscibus, ideo duos tantum pisces habuerunt, & etiam in alia saturatione turbarum dicitur, quod habebant discipuli septem panes, & paucos pisciculos, sequen. cap. & Mar. 8. Sed dicendum, quod non stat. Primo, quia discipuli non tenebant vitam ieiunantium, sed manducantium, vt dictum est supra quæst. 85. Ideo ex hac parte non abstinerent ab aliquo genere cibi, nec etiam a quantitate eius. Secundo, quia abstinentes, vel ieiunantes abstinent a preciosis cibis, & delicatis, tamen nullus cibus grossior, & communior in litore maris reputatur, quàm pisces, & nunc discipuli erant in litore maris, Ioann. 6. Ergo non reputarent pisces cibum preciosum, vt propter ieiunium vellent abstinere a piscibus saltem secundum quantitatem. Sed dicēdum, quòd habuerunt solum duos pisces, quia forte erant valde magni, ita vt sufficerent toti familiæ Christi, sicut de quinque panibus dictum est. Secundo, quia forte acciderat præter intentionem discipulorum diminutum fuisse victum eorum, ita vt non sufficeret, & ita contingit quòd paucos pisces haberēt. Tertio potest dici, & melius, quòd paucos pisces discipuli semper portabant, quia non volebant rebus inutilibus se onerare: nihil enim facilius in litore maris ambulantes habere poterant, quā pisces, & ideo paucos semper secum portabant, & sic etiam in secunda saturatione dicitur seq. cap. & Mar. 8. ꝙ paucos pisciculos habebant. Quinto, quia præcipuus cibus est panis, ideo de illo oportet haberi copiam ad abundātiam, quia est necessarius. Cæteri autem cibi sunt ad bene esse, ideo de illis non est tāta cura, sic dicitur Ecclesiastici 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimētum, & domus protegens turpitudinem, & sic nullus cibus positus est ibi esse necessarius, nisi panis. De piscibus ergo non erat tanta cura discipulis, quòd haberent illos ad copiam, vel non, dum tamen haberent panis sufficientiam semper paucos pisces portabant.

Quare Christus iussit ad se afferri panes. Quæst. LXXXVII.

QVæretur quare Christus iussit ad se afferri panes. Aliq dicunt, quòd hoc fuit, quia sic oportebat ad hoc, ꝙ miraculum fieret, quòd ipse tangeret panes. Dicendū quòd sicut Christus poterat facere miracula tangendo aliquid, ita & non tangendo, sicut patet in seruo Centurionis, quem absentem sanauit, supra 8. & Luc. 7. & in filio Reguli, Ioan. 4. & in filia mulieris Chananææ, infra 15. Ita ergo non tangendo panes poterat multiplicare illos faciendo hoc miraculum: & sic tangentibus solis discipulis poterat fieri, & tamen non fieret miraculum virtute discipulorum tangentium, sed Christi non tangentis. Secundo patet, quia Christus misit discipulos ad prædicandum, & sanandum ægros, & illi impositis manibus sanabant multos, supr. 10. & Lucæ 9. & vngebant oleo multos, & sanabant, Marci 6. Ibi enim Christus non tangebat, sed discipuli, & fiebat miraculum, ita ergo fieri posset hic.

Dicendum, quòd æqualiter poterat miraculum istud fieri Christo tangente panes, vel non tangente, voluit tamen
F ipse tangere, & quòd afferrentur ad eum panes. Primo ad maiorem ostensionem miraculi, quia cum panes ponerentur coram Christo, præsentibus discipulis, & multiplicarētur, nemo poterat negare, quòd factum fuerat: si autem nō fuissent allati Christo panes, & in manibus discipulorum fuissent multiplicati, posset quis dicere, quòd secreto tenebant ipsi multos panes, & illos diuidebant inter turbas, & ita non erat miraculum.

Secundo fuit ad ostendendum, quòd istud miraculum erat ab eo: nam si frangentibus discipulis panes, & Christo non tangēte illos fieret ista multiplicatio, putaret quis quod hoc fiebat virtute discipulorum, vel saltem non fiebat virtute Christi, quia Iudæi erant rudes, & non credebant virtutē posse deriuari, vel fieri actionem aliquam sine corporali cōtactu, voluit ergo per se agere. Et hoc fuit, quia istud miraculum nunc Christus nouiter egit, & ideo oportet, quod ab
G eo videretur habuisse originem. Alia vero miracula concedebat discipulis facere, idest, quod loquentibus, vel tangentibus illis aliquam rem fierent miracula, eo quod talia sæpe ipse per se egerat, & sic apparet manifeste etiam quantum ad rudes, quod in illis Christus dedisset potestatem discipulis, quia prior ipse egerat: miraculum autē saturationis turbarum ante hoc nunquam factum fuerat, & si nunc discipuli illud agerent saltem quantum ad rudes, nō constaret, quod in hoc potestatē a Christo accepissent, ideo fuit conueniens, quod istud ipse per se faceret, & ad hoc voluit, quòd panes afferrentur ei.

Quare Christus dixit discipulis quot panes habetis. Quæst. LXXXVIII.

QVæretur quare Christus dixit discipulis quot panes
H habetis: nam cum intenderet facere istud miraculum poterat dicere: afferte huc panes, ipse namque sciebat quot panes, & pisces erant. Dicendum, quòd istud miraculum saturationis turbarum erat magnum, & magnæ opinionis apud Iudæos propter tria. Primo, quia in hoc ostendebatur quædam similitudo potestatis ad Deum, qui pauerat Iudæos in deserto quadraginta annis, Exod. 16. & Deuteronom. 8. In aliis autem miraculis, quia non erat talis similitudo ad miracula facta a Deo, non erat tanta opinio de eis. Secundo, quia istud erat insolitum, & nunc nouum, quia nunquam Christus simile egerat: & ob hoc voluit istud miraculum manifestari, ita quòd nemo posset dubitare de illo, nec quantum ad hoc, an factum esset, nec etiam de magnitudine eius. Erat autem magnitudo miraculi in paucitate materiæ, quia quāto esset paucior materia, de qua Christus tantam multitudinem saturaret, esset maius miraculum, idō
I non solum voluit Christus sciri, quòd ipse saturabat turbā, sed etiam de quot panibus eam saturabat, & vt non posset dubitari quot erant, s. quinque, fit magna collocutio super hoc, vt ita omnibus discipulis notum esset, & ab eis confessum, quòd non erant, nisi quinq; panes, & ideo prius Christus dixit: Date vos illis mãducare, vt ex hoc cogerentur discipuli considerare paucitatem panum quos habebant, & appareret, quòd non poterant turbam pascere: etiam postea dixit Philippo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Io. 6. Et ille ait: ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & tunc Christus dixit quot panes habetis? Lucæ 9. & Mar. 6. Et hoc vt ipsi confiterentur quot panes erant, & non posset hoc negari. Et quia si discipuli confiterentur esse quinque, posset aliquis dicere, quòd forte non bene respexerunt, quia erant multo plures, fuit maior diligentia circa hoc: nā Christus
K dixit discipulis, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouissent dicunt ei, quinque, Marci 6. Et ita manifeste apparebat, ꝙ soli quinque panes fuerunt, de quibus totū hoc miraculū factum est. Tertio fuit, vt quia ista collocutio de numero panū interciderat Christo, & discipulis scriberent eam sic Euangelistæ, vt non solum eis qui tunc erant, sed etiam nobis magnitudo miraculi innotesceret. Si autem non fuisset talis collocutio, non scriberent Euangelistæ, & sic non esset nobis notum de magnitudine istius miraculi.

Quare

Quare Christus iussit hominibus discumbere.
Quæst. LXXXIX.

QVæretur, quare Christus iussit discũbere hominibus. Dicendum, quòd discumbere est iacendo manducare secundum antiquum morem, nunc enim sedẽtes manducamus, tunc enim iacentes: ideo tunc in lectis siue triclinijs erat locus ciborum, vt patet 1. Regum 9. & tamen triclinium lectus est, iussit ergo Christus, i. vt iacerent modo consueto. Et hoc primo, quia volebat dare eis prandium sufficiens, ideo noluit mutare consuetudinem comedendi. Secundo, & principalius fuit, vt magis appareret miraculũ: nam si non sederet, vel iaceret turba, sed staret, esset confusa, & non appareret distinctè quid apponebatur, & quid superat, & tamen hoc pertinebat ad magnitudinem miraculi, ideo fecit, quòd sederent. Tertio fuit, vt eis posset ministrari: nam per manus discipulorum eis dandus erat cibus, quia si staret tota multitudo nesciretur cui dabatur, oportuit, quòd sederent, & ista etiam fuit causa, quòd sederent per contubernia, i. per centenos, vel quinquagenos, vt dicitur Mar. 6. & Luc. 9. Quarto fuit, & etiam præcipue propter reliquias ciborum, quia voluit Christus ostendere magnitudinem istius miraculi, non solum in magnitudine manducantium & paucitate ponentium, sed etiam in magnitudine reliquiarum: nam superfuerũt duodecim cophini, vt dicitur supra in litera: non poterant tamen colligi istæ reliquiæ, si turbæ stanti daretur cibus in manu, ideo debuerunt sedere, & poni cibus in mensa, & quòd quisque comederet quantum volebat, & manerent ibi reliquiæ: necesse erat ergo, quòd sederent, siue discumberent.

Quare fecit Christus turbam discumbere, antequam panes frangeret. Quæst. XC.

QVæretur quare fecit eos discumbere, antequàm panes frangeret, & multiplicaret. Dicendum, quòd fuit primo ad hoc quod posset ministrari turbæ cibus: nã discipuli ministraturi erant, & non poterant ministrare, nisi turba ordinate discumberet, ideo ante omnia debuerunt discumbere. Secundo, quia licet cibus non esset paratus, quando discumbebant inuitati erat tamen facile parari, quia inter manus comedentium parabatur, & inter manus portantium, & ideo nihil supererat, nisi quod discumberent. Si autem aliter cibus parandus esset, oporteret multo prius cibũ esse paratum, quã iuberetur turba discumbere, tamen Deo ita facile est vocare homines ad cibum non paratum, sicut ad paratũ, ideo iussit turbę discumbere. Sic dicit Chrysost. nondum enim apparentibus panibus iussit eos discumbere, vt discas, quia non entia, vt entia ei subsistunt, sicut Paulus ait, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

An in conuiuio isto fuerit vinum a Christo datum. Et quæ vere sint ad vitam sustentandam necessaria. Et quod aquæ conuersio in vinum in Chana Galilææ, fuit quodammodo necessaria. Quæst. XCI.

QVæretur, cũ in cõuiuio isto Christus pauerit turbas de quinq; panibus, & duobus piscibus, an etiã dederit vinũ. Aliq dicũt, quòd sic, quia opera Dei sũt perfecta, Deut. 32. Et tñ sicut est homini necessarius cibus, ita etiã est necessarius potus, immo facilius contingit mori, pro defectu potus, quam cibi, ideo daret eis potũ vini. Secundo patet, quia iam Christus similia miracula facere solitus erat, ipse quippe ante aquam verterat in vinum in Chana Galilæę, Ioã. 2. Dicendum, quod Christus solum dedit in hoc conuiuio panem, & pisces: nam si dedisset hic vinum, aut hoc fuisset cõuertendo aliquam aquam in vinum, aut faciendo vinum de nouo: vtroque autem modo esset istud miraculum ita magnum, sicut pascere turbam de quinque panibus, & duobus piscibus, & ideo sicut istud omnes Euangelistę expresserunt multum diligenter, saltem aliquis eorum expressisset de vino dato, & tamen nemo dixit, ideo videtur quod non datũ fuit. Ratio autem huius est, quia miracula solum fiunt vbi humana potentia non sufficit, & non potest homo sibi aliter prouidere, & sic fiunt in necessarijs: ergo vbi non est ne-
A cessitas, non fit miraculum. Deus igitur, per miraculum ita confert necessaria, quod non dat superflua, sed vinum non erat hic necessarium, eo quod vinum non ponitur inter ea, quæ sunt necessaria vitæ humanæ, sed solum panis, & aqua & vestimentum, Ecclesiastici 29. Ergo vinum non dedit. Et hoc patet, quia Deus bis fecit miraculum Iudęis in deserto ad dandum aquas cum non haberent, s. Exod. 17. in Raphidim, & Numeri 20. in Cadesbarne ad aquas contradictionis. Etiam panes dedit Deus in deserto, s. manna, & tamen vinum nunquàm dedit, nec biberunt illud Iudæi, quãdiu manserunt in deserto, ita vt appareat ex scriptura, ideo nec nunc datum est vinum, non enim erat necessarium, quia in loco illo essent aliqui fontes, & de illis poterat bibere turba. Si autem non fuisset ibi aqua, Christus dedisset ad aquam eis miraculose, sed vinum non dedisset. Ad primum dicendum, quòd opera Dei perfecta sunt, & ideo quidquid ne-
B cessarium est dat, & quia homini est necessarius cibus, & potus, confert illum, ideo si hic vtrunque deficeret, vtrunque Christus contulisset, & tamen quia aqua habebatur, & cibus deficiebat, de solo cibo prouidit. Cum autem dicitur de operum Dei perfectione, dicendum quòd illa sunt perfecta ad sufficientiam, sed non est necesse, quòd sint perfecta ad superabundantiam, & quia conuiuium sufficiens est vbi cibus, & potus est, licet abundantius sit vbi vinum, quã vbi aqua est, quia tamen aqua sufficit, Deus non dat vinum in conuiuio miraculose. Ad secundum dicendum, quòd cõuersio aquæ in vinum in nuptijs fuit quodammodo necessaria, hic autem non, quia festiuitas nuptiarum ad solũ honorem matrimonij est, ideo id quod est de honore consueto, dicitur esse necessarium in nuptijs, & quia copia vini est de consuetudine nuptiarum, & iudicantur nuptiæ inopes, & ignobiles vbi vinum deest, erat de subst[illegible] honoris nu-
C ptiarum, quòd vinum non deesset, & quia vinum non habebant, fuit necessaria conuersio aquæ in vinum, Ioan. 2. Hic autem non agebatur de honore impendendo turbis, sed de earum sustentatione ne deficerent fame in hoc loco deserto, ideo solum prouideri oportuit in eo, quod erat necessarium ad sustentationem, & tamen ad hoc sufficiebat cibus, & aqua, ideo vinum non fuit datum.

Quare in hoc conuiuio Christus dedit pisces, vel dando pisces, cur non dedit vinum. Et quod Deus nunquam voluit vinum miraculose dare ad sustentationem.
Quæst. XCII.

QVæretur quare in hoc cõuiuio Christus dedit pisces, vel dãdo pisces, cur non dedit vinum: nam aut quærebatur sola sustentatio, aut opulentia, & suauitas
D conuiuij: si sola necessitas sustentationis, non oportebat dari pisces, sed panis sufficiebat cum aqua, Ecclesiastic. 29. Initium vitę hominis, panis, & aqua. Si autem opulẽtia, & suauitas, requirebatur vinum quod suauiter bibitur, & lętificat bibentem, Psalm. 103. Vinum lętificat cor hominis. Dicendum, quòd fuit conueniens dari pisces, & non dari vinum. Primo, quia pisces dati sunt hic, eo quòd habebãtur, vinum autem non habebatur. Si autem pisces non haberentur, sufficeret panis, & aqua, & non dedisset eos Christus, Christus autem voluit facere multum cibum de pauco cibo, quem discipuli habebant, & quia illi dixerunt, quòd habebant quinque panes, & duos pisces, multiplicauit vtrunque, & dedit saturitatem tam piscium, quàm panis: si autẽ non fuissent tunc pisces, sed habuissent discipuli solos panes, non dedisset Christus turbis, nisi solos panes, licet etiã
E potuisset dare pisces, nunc tamen habebant discipuli duos pisces, qui non sufficerent tantę multitudini, & sic manerent inutiles, quia non comederentur tempore huius necessitatis, vel si aliquis comederet de eis esset locus inuidendi, cum quibusdam esset cibus opulentior, quàm alijs, & delicatior, quod non expediebat. Si autem habuissent discipuli nunc panes, & non pisces, multiplicasset Christus solos panes, quia ad necessitatem simpliciter sufficiebant panes, sic patet in deserto quando Deus dabat Iudęis cibos miraculose: nam solum manna dabat, quod erat loco panis, & ita vocatur panis in scriptura, Exodi 16. Mane saturabimini panibus, & Psalm. 77. vocatur panis Angelorum, scilicet, panem Angelorum manducauit homo. Erat namque albũ

manna

manna in modum farinę,& formabantur de eo tortulę, sicut panes de farina, Numeri 11,

Secundo non stat comparatio, quia licet nec pisces, nec vinum sint simpliciter de necessitate sustentationis, tamen magis necessarium iudicant homines habere aliquos cibos cum pane, quàm habere vinum: nam si vinum consideretur solum vt potus, est magis necessarium vinum, quàm pisces,& carnes,& tamen tunc aqua supplet nomen, & locum vini, quia potus est. Si autem consideretur vinum, vt est vinum, idest, quia suaue,& confortans, magis sunt necessarii cibi, quam vinum: potius enim homines eligunt habere in cibo panem,& carnes, vel pisces,& aquam, quam habere panem,& vinum solum,& ita Christus præbuit panē & pisces, cum iam aquam haberent in loco,& non dedit vinum.

Tertio, quia etiam in miraculosis cibationibus magis Deus prouidet homini de carnibus,& piscibus, quam de vino: nam Deus legitur àliquando dedisse Iudæis carnes in deserto, scilicet, Exodi 16. quando dedit manna à principio nam dixit Moyses. Vespere dabit vobis Dominus carnes,& mane comedetis panes in saturitate,& tunc in vespere ascē dit coturnix,& operuit castra,& de illis comederunt ad saturitatem. Iterum etiam Deus dedit Iudæis carnes in deserto in sepulchris concupiscentiæ: nam fecit ascendere coturnices,& habuit populus cibos de illis vsque ad mensem,& plus, Numeri vndecimo. Et tamen nunquam dedit vinum in deserto, sic etiam cum Deus voluit pascere miraculose Eliam Prophetam tempore famis, dicitur quod corui mandato Dei ferebant ei panem,& carnes mane,& iterum panem,& carnes vespere, 3. Regum decimoseptimo. Tamen vinum nunquàm ferebant, sed dicitur ibi quod bibebat de torrente. Et intantum Deus nunquàm voluit miraculose dare vinum, licet posset, quòd desiccato torrente Carith Deus non misit vltra panem,& carnes Eliæ, per coruos, sed recessit inde iubens, quod iret ad viduam Sareptanam, quæ eum pasceret,& tamen si Deus a principio non daret Eliæ vinū, quia habebat aquam de torrente, saltem postquàm desiccatus est torrens, poterat mittere ei panem,& carnes,& vinū, & tamen noluit, quia potius misit eum inde non dans ei vltra carnes neque panem, ergo Deus noluit vnquam vinum miraculose dare ad sustentationem.

Quarto quia homines magis volunt carnes, vel pisces cū pane,& aqua, quàm panem,& vinum solum,& potius conqueruntur pro defectu carnium,& piscium, quàm pro defectu vini existente aqua, sic patet de Iudęis in deserto, quia semel conquesti sunt valde pro defectu carnium, & pisciū, & aliorum ciborum, Num. 11. Vbi populus sedebat flens, et dicebat, quis dabit nobis ad vescendum carnes; recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis, in mentem nobis venerūt cucumeres,& pepones, porrique, cepę,& allia: anima nostra arida est, nihilque vident oculi nostri, nisi māna & tamen nunquam legitur petiuisse vinum, nec conquesti pro illo,& conquerebantur pro porris, cepis,& alliis, & cucumeribus: ergo potius volebant quoscunque cibos alios cum pane,& vt non esset sicca comestio, cum aqua, quàm panem,& vinum solum. Et sic Christus potius dedit turbis pisces, quàm vinum.

An Christus dedit turbis apparamenta mensæ, cum dedit eis cibum. Quæst. XCIII.

QVęretur an Christus nūc dedit istis apparamenta mensæ, s. mappas,& gausape, cæteraque huiusmodi. Dicē dum quod non, quia discipuli Christi non habebant talia, maxime pro tanta multitudine, & discumbente in tot partibus: nam iussi sunt discumbere per contubernia, per cętenos,& quinquagenos, Marci 6.& Luc. 9. Ideo oportebat, quod Christus miraculose mappas,& reliqua vtensilia mensæ produceret,& tamen non decebat, quia miracula non fiunt, nisi pro necessitate. ista autem apparamenta mensarum non sunt simpliciter necessaria, sed solum ad decorē, & honestatem, propter consuetudinem humanam. Christus autem prouidebat hic necessitati turbarum, ideo talia non produxit, sed super planum cibus iste positus est, maxime quia apparatus mensæ,& vasorum, fit pro rebus liquidis,& humidis, quæ non possunt cōtineri, nisi in vasis, quia

F effundentur. vel si non effunduntur contrahunt immunditiam, quę autem arida sunt, vt panis non effunduntur, nec immunditiam contrahunt,& tamen in isto conuiuio nihil liquidum ministratum est, quia non fuit daturu vinum, neque brodia, aut confectiones aliquæ humidæ, sed panes, & pisces, qui aridi erant cum portarentur in via, ideo non erat opus apparamenta,& vtensilia mensæ habere, licet fuisset pulchrum, & honestius, & tamen talibus necessitatibus non subuenitur per miraculum, sed illis quæ sunt simpliciter necessitates.

Quare sit hic mentio de fœno. Et quòd iacentes comedere erat antiqua consuetudo. Quæst. XCIIII.

G QVęretur, quare sit mentio hic de fęno: nam dicitur quòd discubuerunt super fęnum.

Dicendum, quod necesse est, quòd ad aliquem finē ponatur, quia aliàs non exprimeretur: maxime quia tres Euangelistæ hoc expresserunt, hic enim dicitur, quòd iussit turbam discumbere supra fœnum,& Mar. 6. dicitur, quòd fecerunt accumbere omnes supra viride fęnum, & Ioan. 6. dicitur, quòd erat fęnum multum in loco. Et dicendum, quod hoc fuit tactum. Primo ad ostendendum locum conuenientem discumbendi: nam secundum consuetudinem antiquam homines comedebant iacentes. Sic dicit Alchinus ad literam, homines discumbere dicimus iacendo comedere more antiquo,& tamen si esset terra dura, non esset conueniens locus, tum quia iacerent in duro, tum quia pollueren tur vestes puluere, ideo dicitur, quod iacebant super fœnū, & vt videatur, quod molliter cubabāt, dicitur Ioan. 6. quod H erat fœnum multum in loco. Secundo,& principaliter fuit propter supplementum apparatus mensę: nam nō habebāt mappas,& gausape hic,& alia mensæ apparamenta, vt dictum est præcedenti quæstio.& quia panis,& pisces fracti, & comminuti non ponerētur honeste super puluerem, vel pauimentum, ostenditur quod erant ibi herbę mundæ, super quas ponerētur, quia fœnum multum erat in loco, Ioan. 6. Et sic nihil pulueris esse posset, quia cum iacerent homines super fœnum, complanarent illud.& quia multum erat, redderet quandam superficiem planam,& gratam. Et quia adhuc existente fœno si illud esset siccum frangeretur vel aliquæ immunditię ex eo resultarent, & commiscerentur cibo, Marcus qui diligentius solet ista annotare, dixit quod erat fœnum viride,& accubuit turba supra fœnum viride. Et vt videatur, quod fœnum poterat esse viride ex qualitate temporis, exprimitur con- I ditio temporis, Ioannis sexto. Quia dicitur, erat autem proximum Pascha dies festus Iudæorum,& tamen Pascha Iudæorum est in Martio, quando in terra illa est omnis herba virens,& alta, & ideo scriptura vocat illum mensem in quo est Pascha mensem nouorum, vel primitiuorum, Deuteron. 16.& Leuitici 23,& Exodi 12.& 13. Sic dicit Theophilus, erat fœnum in loco, idest, herba viridis. Erat enim Pascha, quod in primo mense veris perficiebatur, & ita esset cibus super fœnum viride complanatum, quod reddebat locum mensæ, sic patet Marci 6. vbi dicitur, quòd viri discubuerunt super viride fœnum,& apposuerunt ante eos panes,& pisces, scilicet, super fœnum, sicut ipsi iacebant in fœno. Ista mensa aliqualiter honesta erat, licet non esset alicujus apparatus,& ideo vilis, vel despecta dici potest a nobis, qui apparatibus mensarum vtimur. Sic dicit Chrysost. Discamus autem hic qui voluptati attendimus, quæ como- K debant mirabiles illi viri,& magni,& quantitatem eorum, quæ inferebantur, & vilitatem mensæ. Tertio fuit hoc dictum propter reliquias ciborum, quia iussit Christus colligi fragmenta, quæ superauerant ne perirent, & tamen non poterant colligi, nisi reseruarentur, vel manerent in aliquo loco mundo, quando ea collegerunt, ideo dicitur, quod erat fęnum viride in quo comederunt, & ibi manserunt reliquię quæ collectæ sunt.

Quare

Quare Christus accipiens panem aspexit in cœlum. Quæst. XCV.

QVæretur, quare Christus accipiens panes, aspexit in cęlum. Dicendom, quòd in vtraque saturatione turbarum, Christus aspexit in cœlum, & benedixit. De prima omnes Euangelistæ hoc expresserunt, vt patet hic, & Marci sexto, & Lucæ nono, & Ioann. sexto. De secunda non curauerunt tam aperte exprimere Euangelistæ, solum enim dixerunt, quòd benedixit, & fregit, vt patet sequenti cap. & Marci 8. Satis tamen pręsupponendum est, quòd sicut in prima aspexerit in cœlum, ita in secunda, cum etiam exprimatur, quòd benedixerit, & fregerit, sicut in prima, sed quia non erat necessarium idem semper repetere quasi præsupponeretur, non repetiuerunt illud. Aspexit autem in cęlum propter multa. Primo vt ostendatur, quòd miraculum istud a Deo venit, sicut enim, quòd Israelitæ in deserto pasti fuerint, prouenit eis à Deo, qui dedit illi manna de cœlo Exodi 16. & Deuteronom. 8. Ita & nunc licet panis, qui frangebatur in terra esset de cœlo, & expectabatur miraculum multiplicationis, & quia Deus in cœlis habitare putatur a populo, aspexit Christus in cœlom. Secundo fuit, qoia Christus in hoc miraculo voluit se ostendere æqualem Deo patri: nam & ipse Deus erat, & ab illo erat, & vt videretur ab illo procedere, sicut omnia habuerat ab eo per generationem: ita nunc ostendit, quod ab illo sit virtus huius miraculi. Sic dicit Chrysostom. quare aspexit in cœlum, & benedixit, oportebat namque credi de eo quoniam a patre est, & quoniam ei æqualis est, æqualitatem aotem ostendit, & cum poterat omnia facere a patre autem esse se monstrabat per hoc, quòd ad ipsum referens faciebat inuocans eum ad ea, quæ fiebant. Tertio fuit ad exemplum, scilicet, vt nos expectemus sustentationem nostram quæ est per cibum, a Deo habere: nam ab eo panis quotidianus petendus est supra 6. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & ad ostendendum istud desideriom debemus oculos nostros ad Deum dirigere quasi ab eo suscepturi quod petimus, & cum in omnibus debeamus oculos nostros attollere ad Deum Psalmos 122. Scilicet, sicot oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominū Deū nostrum, donec misereatur nostri, potissime tamen in petitione cibi corporalis: ideo dicitur Psal. 144. oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escas illis in tempore opportuno, & quia Deus ad quem respicimus est in cœlis supra 5. & 6 cap. debemus oculos in cœlum erigere Psal. 122. Ad te leuaui oculos meos qoi habitas in cœlis.

Quare Christus aliquando facturus miracula aspicit in cœlū, & aliquando non aspiciebat. Sic aliquando inuocabat Deum, aliquando non: & quomodo ostendebat se a Deo esse, vel Deum esse. Vnde in suis miraculis tria intendebat. Et multa propter astantes faciebat, quæ necessaria non erant. Quæst. XCVI.

QVæretur quare Christus aliquando facturus miracula aspicit in cœlum quasi petens aliquid a patre, interdum autem non aspicit, sed cum potestate loqoitor, & facit quasi nihil ab alio suscipiens. Dicendum, quòd Christus erat Deus, & ex hoc æqualis patri, & volebat se ostendere æqualem illi, vt non crederetur esse minor siue creatura sicut aliqui hæretici, idest, Arriani putauerunt, & ideo volebat interdum operari in potestate oihil petens nec in cœlum inspiciens quasi non egeat alieno, & extrinseco adiutorio ad faciendum miracula, cum sit naturale ei posse facere miracula. Rursus aotem Christus erat Deus a patre genitus, & quidqoid habet per generationem, & processionem ab illo habet, per quem omnia quæ habet pater, communicata sunt filio, & ideo vt ostendat se a patre esse, & ab illo habere, quæ habet non quidem de nouo accipiēs, sed per generationem æternam habens, aspicit in cœlum, vel patrem inuocat qnasi ab illo veniat. Sic dicit Chrysost, oportebat credi quoniam a patre est, & quoniam ei æqualis est, æqualitatem autem demonstrabat cum poterat omnia facere, a patre autem se monstrabat esse per hoc, quòd ad ipsum referens omnia faciebat inuocans eum ad ea, que

A fiebant, & ideo vt vtrunque ostendat nunc quidem cum potestate, nunc autem orans miracula facit. Sed tunc est dubium quare potius in istis q̄ in illis Christus eleuabat oculos in cœlum vel orabat. Aliqui dicunt, ꝙ Christus tenebat hanc regulam, quòd in magnis miraculis, vt ostenderet plenitudinem potestatis suæ faciebat ex imperio, & non inuocans Deum. In paruis autem miraculis Deum inuocabat, vt per hoc ostenderet se ab illo esse, idest, se esse filium Dei patris, & quia si in minimis non inuocaret Deum, nec aspiceret in cœlum, in maximis autem aspiceret, & inuocaret, putaretur, quòd ad ista minora haberet potestatem, ideo neminem inuocaret: ad maiora autem non posset nisi ab alio adiutus, ideo faciebat e contrario, quia in maximis noo inuocabat quasi nemine extrinseco indigeret, in minoribus autem inuocabat, & tunc non erat suspitio, quòd ex impotentia ageret, cum in maioribus non egeret adiutore, & ostēdebat B se a Deo esse, quia illum inuocabat, & ad illum respiciebat. Sic dicit Chryso. super Mat. scilicet, considerandum, quòd io minoribus quidem respicit io cœlum, in maioribus autē cum potestate omnia facit, quando enim peccata dimisit, mortuos suscitauit, mare refręnauit, occulta cordium redarguit, oculos condidit cæci nati quę solius Dei sunt, oequaquam videtur orans: quando autem panes multiplicari fecit, quod his omnibus minus est, tunc respexit io cœlum, quoniam, & in minoribus non aliunde virtutem habet quàm a patre.

Sed obiicietur, quod etiam in maximis orabat, & aspiciebat in cœlom: nam suscitare mortuos erat de maximis, & tamen quando suscitauit Lazarum quatriduanum eleuatis oculis in cœlum orauit Ioan. 11. Scilicet, Iesus autem eleuans sursum oculos dixit, pater gratias ago tibi quoniam audiuisti me.

C Dicendum, quod verum est, quod vt communiter in magnis miraculis Christus non inuocabat Deum neque aspiciebat in cœlum. Pro quo sciendum, quod Christus in miraculis suis tria intendebat, scilicet, ostendere se esse Deum, & quod erat a Deo, & opera sua a Deo proueniebant, & per opera sua nos instruere in moribus: præcipuum autem erat, quòd ipse esset Deus: nam siquis de Christo crederet semel, quòd esset Deus, vel æqualis Deo in potestate, facile erat credi, quòd esset filius Dei: nā maximæ difficultatis erat posse credi Deum esse eum qui homo verus erat, & ita videbatur. Et ob hoc per opera sua istud maxime persuadere voluit, & si interdum accideret, quòd hæc tria non possent ex eodem facto persuaderi, sed potius vbi vnum ostenderetur infirmaretur alterum, volebat Christus potius ostendere se esse Deum qoàm cætera, & quia non poterat ostendere se esse Deum oisi per maximam potestatem quam ex seipD so haberet, & non ex altero, cum Deus sit maximæ potestatis, & non habeat alium priorem a quo accipiat, faciebat Christus miracula maximæ potestatis, & oon inuocabat Deum. & sic licet non ostenderet per hoc se esse a Deo, ostendebat tamen se vel esse Deum, vel Deo æqualem, & hoc ante omnia voluit ostendere, quia hoc supposito, quidquid vellet posset de ipso faciliter credi, ad hoc autem erāt duo necessaria. Primum erat, quòd prima miracula, quæ Christus faceret, non faceret inuocando aliquem, sed ex imperio. Secundo, quòd postea, vt communiter io omnibus miraculis maximis non operaretur inuocando, sed ex potestate. De primo patet, qoia si a priocipio Christus faceret miracula inuocando, putaretur quòd non erat ipse Deus, sed Deum inuocabat, qui miracula faceret sicut Prophetæ faciebant, & si hoc semel de seipso crederetur: postea esset difficile persuaderi, quòd faceret miracula ex proE pria potestate, & ideo Christus a principio omnia miracula faciebat sine inuocatione, vt patet in conuersione aquæ in vinum: nam illud fuit primum signum, quod fecit corā discipulis suis Ioan. 2. & tamen ibi non inuocauit Deum, & ita in sanatione leprosi supra 8. Et in alijs quæ a principio faciebat supra 4. Vbi multa miracula fecit curando multitudinem languentium. Secundum etiam patet, scilicet, ꝙ maxima miracula non faciebat inuocando Deum a principio miraculorum, siue in processu, vel fine, noo inuocabat in maximis miraculis, vt putaretur, quòd in seipso haberet maximam potestatem, & non oporteret ab extrinseco illam petere, & quia istud erat de præcipua intentione Christi, vt

commu-

cõmuniter in omnibus miraculis suis hoc inuenitur, quòd sine inuocatione facit. Hoc autem probato, vel persuaso, quia facile erat quæcunque alia persuaderi, non indigebat Christus multis miraculis ad ostendendum illa, & ideo licet ad ostendendum se esse a patre,& ab illo recepisse esse, & omnem virtutem per generationem,necesse esset, quòd faceret aliqua miracula inuocando patrem; tamen pauca fuerunt necessaria:ideo raro sic miracula fecit, sicut nunc, & in suscitatione Lazari Ioann.11. In aliis vero quasi nunquam,& per hoc etiam simul nos instruebat a Deo debere expectare bona nostra,cum ipse,qui filius Dei esset, a Deo patre petebat exaudiri.Si autem Christus principaliter intẽderet in miraculis suis eruditionem nostram,deberet omnia facere orando,vt instrueret nos in omnibus a Deo opem petere, & ad ipsum recurrere, & tamen in paucis hoc fecit, quia principalius ostendere volebat se habere in seipso maximam potestatem non susceptam ab extrinseco, quod ostẽdere nunquam potuisset,si omnia miracula faceret Deum inuocans.

Etiam si principaliter intenderet se a Deo exiuisse, & ab eo habere potestatem in omnibus miraculis ostenderet hoc scilicet,omnia faciens inuocando patrem,& tamen nõ faciebat omnia,ergo vt communiter faciebat sine inuocatione, quia principaliter volebat ostendere se habere potestatem in seipso.Quod autem ostenderet se esse a Deo, vel nos instrueret per miracula,minus principale erat:ideo raro inuocando Deum faciebat miracula.Cum autem dicitur de suscitatione Lazari,quæ fuit de maximis miraculis.

Dicendum vno modo,quod Christus in hoc genere miraculi fecerat alia sine inuocatione per quę apparebat,quod ille in seipso haberet potestatem, & non reciperet de nouo ab aliquo extrinseco:nam suscitauerat filiam Archisynagogi supra 9.& Mar.5.Et Luc.8.Et non inuocauerat ibi Deũ,
H sed solum tenuit puellam per manum,& dixit,puella tibi dico surge:ita iterum etiam suscitauit coram toto populo filium viduæ in Naym,qui ferebatur ad sepeliendum dicens adolescens tibi dico surge Luc.7. Et ideo licet nunc inuocaret patrem in suscitatione ista,non causaretur suspitio contra eum,quod indiguisset auxilio alieno,cum alia duo æqua lia egisset, in quibus neminem inuocasset. Si tamen istud fuisset primum miraculum suscitationis,Christus nullũ modo inuocasset patrem.

Secundo potest dici,quod Christus egit nunc principaliter propter astantes,quia Christus cognoscebat corda hominum,& sciebat quomodo,& quid opus esset eis,sicut dicitur Ioan.2.Ipse enim sciebat quid erat in homine, & quia quando suscitauit Lazarum erant aliqui præsentes,qui dubitabant valde de Christo an a Deo venisset,voluit ostendere,quod a Deo venerat,& ad hoc petiuit a patre se exaudiri.
I Quod autem hac intentione faceret patet Ioan.11. Vbi ponitur istud miraculum cum dicitur:Iesus autem eleuans sursũ oculos dixit:pater gratias ago tibi,quoniã audiuisti me,ego autem sciebã,quia semper me audis,sed propter populũ,q circunstat dixi,vt credant,quia tu me misisti.hoc autem rationabile fuit pro tunc fieri,quia paulo ante hoc multi de Christo dubitauerant,aut dubitare se ostenderant an esset a Deo, vt Ioann. 9. Dixerunt Pharisæi non est hic homo a Deo,qui sabbatum non custodit.Et quia nunc quando suscitauit Lazarum erant præsentes aliqui Pharisæorum, vel discipuli,aut amici eorum, ad euitandum illam calumniã quam Christo obiiciebant, voluit ostendere, quòd a Deo erat,& ad hoc orauit ad patrem, patet Ioann. 11. Scilicet, multi ex Iudæis,qui venerant ad Mariam,& viderant,quę
K fecit,scilicet,quod suscitauit Lazarum, crediderunt in eũ, quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecit Iesus: propter istos ergo Christus orauit ad patrem,& ita Christus sæpe faciebat aliqua propter astantes,quæ aliàs non erant necessaria,sic patet Ioann.12. Quando astantibus multis Iudæorum, & gentilium Christus orauit dicens, pater clarifica nomen tuum, & tunc venit vox de cœlo dicens,clarificaui,& iterum clarificabo, turba enim,quæ astabat,& audiebat, dicebat tonitruum factum esse:alij vero dicebant,Angelus ei locutus est, & sequitur, respondit Iesus,& dixit eis:non propter me hęc vox venit, sed propter vos.Quòd autem oculos erexit in cœlum quando panes multiplicauit, fuit præcipue ad ostendendum,

F quòd nos a Deo petere debeamus sustentationem temporalem,& ab ipso,& non aliunde ipsam expectare. Sic dicit Chrysostom.erudit nos non prius tangere mensam donec gratias egerimus ei,qui cibum dat nobis,propter hoc,& in cœlum respicit. Et quia nullum miraculum est in quo magis possemus doceri gratias agere pro sustentatione temporali, & illam a Deo expectare quàm in hoc, voluit Christus specialiter in hoc gratias agere, & oculos in cœlum erigere, & ob hoc omnes Euangelistæ tetigerunt, quod Christus aspexit in cœlum, quando panes accepit. Sic dicit Chrysostom.aliorum enim signorum multa exempla habebant.

Quare Christus benedixit panes quando fregit. Et quòd mensa est semper benedicenda exemplo Christi. Quæst. XCVII.

G Quæretur quare Christus benedixit panes quando fregit. Dici potest vno modo,quod per istam benedictio nem data est pani virtus aliqua,scilicet,vt multiplicaretur:sicut enim ad verba consecrationis panis transit in corpus Christi,& ideo verba illa proferuntur,vt fiat illa cõuersio:ita Christus nunc forte dixit ista,quia dicendo conferebat virtutem pani,non quidem virtutem aliquam actiuam pani per quam multiplicaretur panis,quia talis actiua virtus non est nisi diuina,& non est alicui rei communicabilis,sed contulit Christus pani quod multiplicaretur,per verba quidem illud designando,sed per seipsũ efficiendo.

Secundo fuit,quia ista benedictio fuit per modum orationis,& voluit coram turba orare,vt videret turba,quod a Deo istud veniebat,vt tolleretur suspitio.Sic dicit Chrysostomus,adhuc quia turba multa erat præsens,& oportebat eis suaderi,quod secundum voluntatem Dei adueneraț,& ideo cum occulte aliquod miraculum faciebat non orabat, sed coram multis orabat,vt crederent,quod non esset Deo contrarius.

Tertio fuit ad tribuẽdũ exemplũ,vt nos Deo gratias agamus pro corporali cibo,& cũ ad mensam accedimus,benedicamus Deum,propter hoc potius in isto miraculo benedixit,& gratias egit q̃ in aliis,non.n.inuenit in aliquo benedixisse nisi in hoc:nam si aliquando fecimus miraculum gratias egit, vel orauit sicut in suscitatione Lazari Ioann. 11.tamen nunquam benedixisse in miraculis inuenitur, nunc autem benedixit,vt per hoc ostendat nobis, q Deum benedicere debemus quando cibos sumimus.Sic dicit Cyrillus hoc dispensatiue pro nobis fecit, vt discamus vt in principio mensæ cum frangere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere super ipsum benedictionem supernam.

Quarto fuit,quia per benedictionem eleuatur desideriũ nostrum in Deum cui benedicimus,& quia in sustentatione temporali debemus habere oculum ad ipsum,scilicet,vt expectemus ab eo illam recipere,& non ab alio:conueniens fuit,quòd benediceret,& etiam sic nos benedicamus. Sic dicit Theophilus, intuetur autem cœlos, vt nos instrueret a Deo petere escam,& non a diabolo,sic etiam faciũt illi, qui alienis iniuste laboribus nutriuntur.

Quis fuit modus benedicendi quem Christus fecit super panes. Et quid in verbis demonstratiuis significantibus aliquid esse, vel fieri non est gratiarum actio. Quæst. XCVIII.

Quæretur quæ fuerunt verba benedictionis istius Christi,vel quis fuit modus benedicendi. Aliqui dicunt, quod fuit modus benedictionis per demonstrationem,scilicet,quòd illa verba ostenderent aliquid fieri in pane illo,& piscibus,sicut est in verbis consecrationis,scilicet, Hoc est corpus meum.Et patet hoc, quia etiam ibi Christus dicitur benedixisse infra 26.Scilicet, cęnantibus illis accepit Iesus panem,& benedixit,& fregit,& ait:hoc est corpus meum.

Aliter potest dici,& melius,quòd ista benedictio fuit solum quædam gratiarum actio Deo facta, quia dabat saturitatem panis hominibus,vel quia audiebat Christum in hoc miraculo,sicut in suscitatione Lazari dixit , pater gratias ago

ergo tibi, quia audiuiſti me. Et hoc patet, quia Ioan. 6. Vbi ponitur hoc miraculum dicitur, accepit panes Ieſus, & cũ gratias egiſſet diſtribuit, ergo illa benedictio nihil aliud erat quam quædam gratiarum actio.

Sed obiicietur, quia etiam benedictio in verbis demõſtratiuis ſignificantibus aliquid fieri vocatur gratiarum actio, ſic vocatur infra 26. & Mat. 14. In conſecratione ſuper calicem cum dicitur, & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens, hic eſt calix, & ſic forma conſecrationis vocatur hic gratiarum actio.

Dicendum, quod proprie in verbis demonſtratiuis ſignificantibus aliquid eſſe, vel fieri non eſt gratiarum actio: vnde quando Chriſtus dicitur gratias egiſſe, non conſtat determinate an illa gratiarum actio ſit in illis verbis conſecrationis, quæ exprimunt euangeliſtæ, vel in aliquibus aliis, quæ ſubticent, & ideo hic potius credendum eſt, quòd ſit proprie gratiarum actio pro beneficio ſuſtentationis humanæ, vel iſtius miraculi quod Chriſtus nunc faciebat, & quo humanitas ſua honorabatur concedente tota deitate, quàm ꝙ ſint aliqua verba demonſtratiua.

Secundo patet, quia non erat conueniens, aut neceſſariũ nunc proferri aliqua verba demõſtratiua, quia illa ſunt verba ad efficiendum, quia Chriſtus non efficit aliquid mediãte verbo, ſed per voluntatem ſuam omnipotentem, & diuinam. Quod autem in conſecratione corporis, & ſanguinis ſui protulerit verba demonſtratiua, non fuit hoc quaſi illa forma conſecrandi eſſet ſibi neceſſaria, cum ſine verbis poſſet conſecrare tacendo, ſicut, & nunc quotidie facit in conſecrationibus noſtris, ſed protulit illa verba, vt daret ea nobis in formam conſecrandi, cum ſine verbo ſacerdos nihil conſecret, & eo proferente verba ſummus ſacerdos, ideſt, Chriſtus effectum cauſat conuertendo panem, & vinum, vt dicit Euſebius Emiſſenus, & quarto Sententiarum, diſtinctione nona, & tamen nunc volebat nobis Chriſtus dare exemplũ ſic faciendi, cum nos multiplicare panes nunquam deberemus, ergo non protulit verba demonſtratiua, quæ non erant ad exemplum, ſed verba pertinentia ad gratiarũ actiones, quæ eſſent nobis in exemplum agendi gratias cũ manducaremus.

Quare benedictio menſæ ſit facienda, & qui tenentur ad illam. Et poſt ſalutem animæ nihil eſt magis neceſſarium, quam vitæ ſuſtentatio.

Quæſt. XCIX.

QVæretur de benedictione menſæ quare ſit facienda, & qui teneantur ad illam. Dicendum, quòd menſa benedicenda eſt. Primo quia pro ſuſtentatione corporali, quæ in menſa apponitur, Chriſtus præcepto ſuaſit ad Deum orandum eſſe, & non ſemel quidem, ſed quotidie, & quoties cibum ſumimus, toties pro hoc ad Deum oremus, ſupra 6. & Luc. 11. Scilicet, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & per ly hodie ſignificauit omne tempus in quo cibus corporalis nobis neceſſarius eſt, quia toties illum a Deo expectare, & petere debemus.

Secundo quia Chriſtus hoc exemplo ſuo agendum eſſe admonuit: nam ipſe quoties cibum ſumeret, gratias agebat vt colligitur in hac vice. Ioan. 6. Et ita in aliis vicibus, hoc autem non propter ſe faciebat, quia ipſemet erat, qui dat eſcã omni carni, Pſal. 136. Sed vt nos exemplo ſuo ad hoc traheret, quia tota actio ſua erat inſtructio noſtra.

Tertio quia ſacri Doctores ex exemplo Chriſti nobis hoc agendum ſuadent. Sic dicit Theophilus, intuetur autem Chriſtus cœlum, vt nos inſtrueret a Deo patre eſcam, & non a diabolo petendum: ſicut faciunt illi, qui iniuſte alienis laboribus nutriuntur. Sic etiam dicit Cyrillus, hoc diſpenſatiue pro nobis facit, vt diſcamus, quòd & in principio menſæ quando frãgere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere ſuper ipſum benedictionem ſupernam. Sic etiam dicit Chryſo. hic orat gratias agens, vt oſtendat eos, qui comeſtionem incipiunt, gratias agere oportere Deo.

Quarto propter nimiam neceſſitatem, quia nihil magis nobis neceſſarium eſt hic manentibus quàm cibus, & potus, cum per iſta conſeruetur vita noſtra, & quia quanto aliqua res eſt nobis magis neceſſaria, tanto magis pro ea orare debemus, cum poſt ſalutem animę nihil ſit magis neceſſa-

A rium quàm ſuſtentatio corporalis, erit multum pro ea orandum, & ita Chriſtus in oratione ſua in qua poſuit numerũ rerum petendarum, & ordinem earum, poſt petitiones ſpirituales immediate ſubiũxit de corporali ſuſtẽtatione dicens, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Quinto propter nimium periculum, quia res iſtæ, quę nobis ad ſuſtentationem corporis tribuuntur, ſunt in magno periculo, eo quod per pluuias, & calores moderatos producit terra omnia hæc, & aduentus, & caſus pluuiarum nõ proueniunt ex neceſſitate ſicut ortus, & occaſus ſolis, ſed magis ex quodam beneficio, licet natura ad hoc aliquid conferat, & interdum ſubtrahuntur nobis propter iniquitates, & ſequitur fames, quod ergo euadamus iſtud periculum valde orandum eſt.

Sexto quia quanto aliquid eſt magis gratuito donatum, tanto maiores gratiarum actiones pro eo ex-
B hibendæ ſunt, & tamen caſus pluuiarum per quem ſuſtentamur, ſcilicet, quia terra producit cibos, eſt ex gratuito dono Dei ſine meritis noſtris: immo etiam ſi nos demereamur ſic patet ſupra 5. Scilicet, quod Deus facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & peccatores: per hoc Deus maxime tradit notitiam nobis de ſeipſo, ſcilicet, quia tale beneficium nutritionis ſemper nobis dat, ſic patet Actuũ decimoquarto. Vbi Apoſtolus oſtendit, quòd Deus dedit cognitionem de ſeipſo omnibus gentibus, & in omni tempore dicens, nos mortales ſumus annunciantes vobis conuerti ab his vanis ad Deum viuum, qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gẽtes ingredi in vias ſuas, & quia non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciẽs de cœlo dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lętitia corda veſtra.

C Septimo, vt non efficiamur indigni hac ſuſtentatione tẽporali: nam licet Deus ex liberalitate concedat iſtud tam bonis quàm malis, tamen interdum ſubtrahit nobis hoc cũ mali ſumus affligens nos fame, & cum conuertimur donat omnia abundanter, ſic patet Leuit. 26. Vbi Iſraelitis bonis dicit Deus, ſi in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet ſemen ſuum, & pomis arbores replebuntur, & apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & comedetis panem veſtrum in ſaturitate, & abſque pauore habitabitis in terra veſtra, comedetis vetuſtiſſima veterũ, & vetera nouis ſuperuenientibus proiicietis. De malis autem Iſraelitis, dicitur eodem capitu. ſi nõ audieritis me neque audieritis omnia mandata mea, & ſpreueritis leges meas, viſitabo vos velociter in egeſtate, & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas ve-
D ſtras, fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur dabo vobis cęlũ deſup ſicut ferrũ, & terrã æneã, cõſumetur incaſſum labor veſter, & terra non proferet germen, neque arbores poma præbebunt. ſic etiam Deut. 28. Vbi benedictiones ponuntur cuſtodientibus legem, & maledictiones tranſgreſſoribus. Dicitur de bonis: aperiet Dominus Theſaurum ſuum optimum cœlum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ tempore ſuo. De malis autem dicitur eodem, capitulo mittet Dominus ſuper te famem, & eſuriem, ſit cœlũ quod ſupra te eſt æneum, & terra quam calcas ferrea, det Dominus imbrem terræ puluerem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec conteraris. Et ita propter peccata populorum in tantũ Deus percuſſit terras fame ſiccitate, & ſterilitate, quod inhabitabiles factæ ſunt Pſal. 106. Scilicet, poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitum, terram fructiferam in ſalſuginem a malitia inhabitantium in ea. e contrario autem
E pro bonis facit Deus, quod terræ, quæ malæ erant bonæ redduntur, vt patet ibidem, ſcilicet, poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. Vt ergo non efficiamur indigni hac temporali ſuſtentatione laborandum eſt, & quia nihil magis efficit hominem indignum beneficiis quam ingratitudo ſuſceptorum: ideo agendum eſt ne ingrati ſimus hoc autem efficitur per gratiarum actiones ideo reddendę ſunt gratiarũ actiones quæ fit in benedictione menſæ, ideo menſa benedicenda eſt.

Menſa

Mensa quando benedicenda est, & quomodo, secundum Christi morem. *Quæst.* C.

QVæretur de ipso modo benedictionis mensæ. Dicendũ quod mensa benedicenda est ante cibum, & post cibum sumptum. Primo patet hoc ratione: nam sicut in oratione sunt quædam votiuæ, & quædam ad gratiarũ actiones, idest, quædam sunt quas facimus quãdo volumus aliquid obtinere, & vocantur votiuæ: aliquæ sunt quas facimus postquam obtinuimus quod petebamus, & vocantur ad gratiarum actiones. Ita in mensa antequam sumatur cibus est oratio quasi votiua, vt sicut quando petimus panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Sumpto autem cibo est oratio ad gratiarum actiones: vtraque tamen potest vocari ad gratiarum actiones: nam quando ad mensam sedimus, iam a Deo cibum obtinuimus, & tamen quomodocunque vocetur oratio illa vtroque tempore orandũ est. Secundo, & principaliter patet, quia exemplo Christi ad hoc incitamur: nam tam ante cibum, quàm post orabat.

De primo patet Ioannis sexto, & hic, & Marci sexto & Lucæ nono. Omnes enim dicunt, quòd nunc quando Christus accepit panes benedixit aspiciens in cœlum, & ista benedictio fuit gratiarum actio, sicut dicitur Ioannis sexto. Accepit panes, & cum gratias egisset distribuit: & vocatur illa benedictio gratiarum actio. De benedictione post cœnam patet, quia infra vigesimosexto dicitur, & hymno dicto exierunt in montem oliueti, & est ibi hymnus benedictio mensæ, quia fit ibi mentio de eis, quæ Christus fecerat in mensa, & tunc sequitur quomodo surrexit a mensa, scilicet, hymno dicto, idest benedictione dicta, & etiam fit ibi mentio de benedictione ante mensam, quia quando Christus accepit panem, & vinum dicitur, quòd benedixit, & quòd gratias egit, & quòd dedit discipulis ad manducandum.

De modo benedictionis dicendum, quòd Christus docuit, quòd esset gratiarum actio, vt dicitur Ioannis sexto, & infra vigesimosexto, quia tamen non est idem modus concipiendi gratias omnibus hominibus, non datur idem modus benedicendi, sed cuilibet sicut in mentem venit, & quoniam per benedictionẽ istam eleuamus cor nostrũ ad Deũ. i. duo corporalis cibus petitur, & expectat, quidam consueuerunt incipere ab illo versu in quo ostenditur expectatio nostra a Deo pendens Psal. 144. Oculi hominum in te sperant domine. in quo nominatur desiderium, & spes & quia spes non cõfundit sequitur ibi quomodo Deus prouidet, scilicet, & tu das illis escam in tempore opportuno, & quia istud prouenit ex diuina largitate, sequitur ibi aperis tu manum tuam, & quoniam Deo aperiente manum necesse est magnam prouenire abundantiam sequitur, & imples omne animal benedictione, idest, complemẽto sustentationis, sic dicitur Psal. 103. Omnia a te expectant, vt des illis escam in tempore, dante te illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciẽ tuam turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient & in puluerem suum conuertentur.

Alii autem volunt in oratione, & gratiarum actione ostẽdere Dei largitatem, qua dat nobis sufficientiam, vt comedamus, & non esuriamus, & dicunt illum versum Psalmi vigesimiprimi, Scilicet, edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum. sed quomodocunque Deus laudetur non differt, dum tamen laudetur: ideo quocunque modo quis voluerit, licet ei formare gratiarum actiones.

Qui tenentur ad gratiarum actiones in mensa. Et quod laicis non est diffinitum quando gratias agere debeant pro cibo: ideo quando volunt, agere possunt. Et ad quid teneantur clerici. *Quæst.* C I.

QVæretur qui tenentur ad gratiarum actiones in mensa. Dicendum, quod si accipiatur absolute teneri ad gratiarum actiones pro cibo, nemo est, qui nõ teneatur ad eas, quia omnis homo recipit hoc beneficium, & quilibet potest agere aliquas gratiarum actiones: ideo quilibet tenetur.

Et tamen quo tempore teneatur, scilicet, an teneatur quotidie in quolibet cibo, ante cibum, & post cibum agere gratiarum actiones.

F Dicendum, quod non est generale, quia determinatio tẽporis orandi, vel laudandi Deum, aut gratias agendi non prouenit de iure naturæ, sicut prouenit ipsum orare, vel laudare, aut gratias agere, ideo vel manebit indeterminatum, vel proueniet determinatio ex præcepto legis Dei, vel Ecclesiasticæ: non quidem ex lege Dei, quæ nulla tẽpora assignauit ad gratias agendum pro cibis, nec etiam ex lege Ecclesiastica, quę etiam non diffinit aliquid generaliter.

Ideo dicendum, quod quantum ad laicos non est diffinitum, quando gratias agant pro cibo. ideo quod aliquando agant in generali, vel in particulari sufficit, nec obligantur expresse ad aliquem modum benedictionis mensæ. De clericis autem dicendum, scilicet, de illis, qui sunt in ordine sacro, quod magis obligantur ad benedictionem mensę.

Et tamen considerandum, quod aut clerici comedunt collegialiter, vt religiosi, vel canonici regulares, & isti tenen-
G tur indistinctè ad benedictionem mensæ quandocunque sedent, & surgunt, etiam si non comedunt regulariter in communi: si aliquando faciant conuiuia, ita vt multi clerici conueniant tenentur ad benedictionem mensæ sedendo, & surgendo, in Decretis distinctio. 44. capitu. conuiuia siue capit. quando autem, scilicet, quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum ante mensam versum incipiat, & cibum benedicat, & tunc secundũ ordinem sedeat alter alteri honorem prebentes, & per vices cibum, & potum benedicant, & post refectionem similiter hymnum dicant ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur.

Si autem clerici non comedant simul, sed quilibet priuate, non tenentur expresse ad benedictionem, & tamen pro honestate, & reuerentia sacerdotalis gradus facere illud debent. Tunc vero cum ad conuiuium venerint non solum be-
H nedicere mensam tenentur, sed etiam aliquis coram eis legere, tenetur aliquid de sacra scriptura, eodem capitu. conuiuia, scilicet, aliquis de eorum clericis aliquid de sacra scriptura legat, & capitu. pro reuerentia. 100. distinctio. dicitur pro reuerentia Dei, & sacerdotum ad vniuersa cõstituit Sãcta synodus, vt quia solent crebro mensis ociosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. clerici autem etiam presbyteri quando priuatim comedunt, non obligãtur facere, quod aliquis coram eis legat, etiam si hoc possint facere, vt si clericos ad hoc habeant.

Quare Christus fregit panes. *Quæst.* C II.

QVæretur quare Christus fregit panes. Dicẽdum, quod fuit primo ex quadam necessitate: nam pauci erãt pa-
I nes, scilicet, quinque & comedentes erant forte plus quam decem millia: ideo non poterant panes integri ad eos peruenire.

Secundo fuit, vt per fractionem istam miraculum fieret: nam cum Christus panes frangebat, multiplicabatur, crescebatque panis, & licet non esset virtus ista in tactu eius, tamẽ fiebat eo tangente, ideo conueniens fuit, quod frangeret panes.

Tertio fuit, vt ostẽdatur, quod miraculum istud proprie pertinet ad Christum: nam poterat fieri miraculum etiam Christo non tangente panes cum illos frangerent discipulis quia tamen aliqui putarent tunc miraculum factum non esse a Christo, sed ab Apostolis: voluit ipse panes frangere. De hoc dicit Hieronymus super Mat. frangente autem Domino seminarium fuit ciborum, si enim fuissent integri non in frusta discerpti, neque diuisi in multiplicem segetem, tã-
K tam multitudinem alere non poterant.

De modo faciendi hoc miraculum, scilicet, quomodo panes fuerunt multiplicati: Licet multipliciter fieri potuit. *Quæst.* C III.

QVæretur de modo faciendi istud miraculum. Dicendum, quod fieri poterat miraculum multipliciter, scilicet, per creationem, per conuersionem, per multiplicationem, per rarefactionem. De primo, vt quod Deus crearet præter fragmenta illorum panum alia fragmenta, quæ nullo modo pertinerẽt ad illos panes, nec fuissent pars

illorum

illorum, nec aliquid continuum cum eis.

De secundo, vt quod Deus conuerteret aliquam materiã in panem: nam quælibet materia est in potentia obedientiali ad Deum, vt de illa faciat quod voluerit, & cum natura per successiones alterationum suarum possit cõuertere quãcunque rem in panem, poterit Deus subito illud agere, & ita Christus poterat aerem aut quamcunque aliam materiã subito in panem conuertere de quo turba aleretur.

De tertio patet, vt quòd non addẽdo materiam aliquam Deus faceret illos panes in seipsos crescere ad tantam magnitudinem, quòd turbam saturaret. Et istum modum nõ capit natura, quia quandocunque aliquid fit maioris quantitatis, aut fit per iuxta positionem, aut per conuersionem, vel intus susceptionẽ, & in vtroque recipitur aliquid extraneum quantum, Deus autem potest facere aliquid maioris quantitatis quàm prius non addendo quantitatem aliquam nouam, sicut potest de nihilo creare nouam quantitatem, & rem quantam, sed in hoc differt, quia creatio est nullo præsupposito quando neque res præexistebat, neque etiam quãtitas rei, quia erat iam: ideo non vocamus eam creationem, sed vocamus multiplicationem, quæ est per modum creationis, s. quòd res quæ erat accipit, quòd sit sub maiori quãtitate, & illa quantitas incipit esse de eo quod non erat.

De quarto patet in natura, quia aliquid manens sub eadẽ quantitate nulla exteriori suscepta, idest, nihil addendo nec intus suscipiendo efficiatur sub maiori loco, quod fit in rebus, quæ liquefiunt, & subtiliantur per calorem: nam nihil de quantitate accipiunt, & tamen maiorem locum occupãt ita sit in olla bulliente, quia supercrescit ibi humor nullo addito.

De primo mõ dicendũ, ꝙ ille non fuit: nam si hic fuissẽt creata fragmẽta panũ nõ oportebat frãgi istos panes, quia sicut creabantur fragmenta, ita poterant creari panes integri, & apponi toti turbæ, & non frangerentur aliqui panes, sed omnes apponerentur integri, & tamen falsum est, quia Christus fregit omnes istos panes, & pisces, ergo non fuit hoc factum per creationem.

Secundo patet, quia si crearet Deus noua fragmenta, quę non essent partes illorum panum quos Christus frangebat, non esset verum, quod de quinque panibus satiasset Christus quinque millia virorum, quia forte essent plures quam mille panes.

Quartus etiam modus non stat, quia quando aliquid per rarefactionem accipit maiorem locum, non habet maiorem quantitatem, sed solum subtiliatur ad hoc, quod possit plus occupare, & tunc non staret hoc.

Primo quia si quinque panes nullo addito per solam rarefactionem deberent ad tantam magnitudinem peruenire vt possent diuidi in tot partes, & apponi coram tanta multitudine, necesse erat, quod esset tanta subtiliatio materiæ, quod perueniret ad raritatem aeream, & forte ad maiorem & hoc non stat, quia iam non possent fragmenta illa habere figuram panis, sicut aer manens in sua raritate, non potest ostendere talem figuram, quę est corporum densorum.

Secundo quia ex hoc ipso appareret, quod ista non erat res vera, sed phantastica: nam nullius ponderis essent omnia illa fragmenta: nam omnia simul collecta etiam cum duodecim cophinis, quæ superfuerunt, non essent maioris ponderis quam quinque panes, cum nihil plus de materia nec de quantitate esset in istis omnibus fragmentis quã in quinque panibus fractis, & tamen miraculum istud verum apparuit, quia hoc est quod ipse maxime cauebat, scilicet, ꝙ posset aliquis calumniari facta eiusdem erant ista fragmenta tanti ponderis, sicut alia fragmenta ęqualis magnitudinis de vero pane.

Tertio patet, & adhuc efficacius, quia si per rarefactionẽ fuisset hoc factum, non potuissent isti quinque panes sic fracti satiare quindecim homines: nam cibi satiant inquantum præstant aliquid stomacho in quo agant decoquendo, vt sit sufficiens restauratiuum per conuersionem, sed subiectum conuersionis est materia: vbi autem parum est de materia, parum est, quòd conuertatur, & nutriat, & quia si essent rarefacti panes isti, nihil plus de materia esset sub omnibus fragmentis quàm sub quinque panib. & nihil plus nutrirent, & satiarent vera satietate quàm quinque panes, & tamen tota multitudo turbarum saturata est vera saturita-

A te. Dicitur proprie propter quosdam cibos, qui sumpti in parua quantitate impediunt stomachum, & tollunt pro tunc appetitum cibi, sed illico desideratur plus de cibo, cũ id quod sumptum est parum nutriat, ergo non erat hic rarefactio, sed erat tanta materia, & quantitas panis quanta sub aliis fragmentis æqualis magnitudinis de vero pane esse solet.

Manent ergo secundus, & tertius modus, idest, per conuersionem alterius materię in panem, vel per multiplicationem, uterque modus istorum satis est conueniens, quia non patitur ista inconuenientia: nam siue fiat multiplicatio, siue conuersio erit verum, quòd soli quinque panes sunt de quibus Christus satiauit istam multitudinem. Etiam vtroque est iste panis siue fragmentum tantæ densitatis, & quantitatis, & materię, & nutritionis sicut reliqui veri panes, & ita comedentes nullam differentiam sentire poterãt B inter istum panem, & reliquos veros panes, nisi forte, quia iste erat melior, & sapidior panis.

Augustinus autem super Ioannem videtur tenere, quòd per conuersionem alterius materiæ in panem factum est hoc dicens, vnde enim multiplicat de paucis granis segetes inde in manibus eius multiplicauit quinque panes, & tamen constat, quòd cum ex paucis granis segetes multiplicantur fit hoc per conuersionem exterioris materiæ, scilicet, humidi terrei, in panẽ, ergo ita etiam fuit hic. Omnes tamen Doctores vocãt istud multiplicationem sicut, & ipse Augustin. & tamen multiplicatio signat ibi augmentationem per quam res accipit maiorem quantitatem, & potest fieri per conuersionem alterius materiæ in panem, vel per augmentum in seipso nulla facta conuersione, neque iuxta positione, aut intus receptione, nec etiam rarefactione, sed est talis multiplicatio per modum creatio- C nis, vt supra dictum est.

Et ita dicunt, quod de costa Adæ formata fuit Eua: non quidem addendo ad extrinsecum, quia tunc fœmina non esset totaliter sumpta de viro, sed multiplicando illam paruã quantitatem, vt esset maior.

Sed dicendum, quod talis multiplicatio nihil est neque est intelligibilis: ideo neque fuit in costa Adę: neque in formatione Euę, neque in fractione panum de quo magis dicetur Marc. 6. Sed fuit hoc totum per conuersionem alterius materiæ in panes, vel fragmẽta, sed ista conuersio solet vocari multiplicatio.

An ista multiplicatio panum fiebat in manibus Christi, vel in manibus discipulorum, vel in manibus turbarum. Quæst. CIIII.

D QVæretur cum istud miraculum fieret per multiplicationem panum, idest, acceptionem maioris quantitatis modo dicto, & panis accipiebat quantitatẽ istã quando frangebatur, vel portabatur, vbi fiebat ista multiplicatio, an in manibus Christi primo frangentis, an in manibus discipulorum apponentium panes turbis, an in manibus turbarum rursus frangentium, & comedentium?

Aliqui dicunt, quòd solum fiebat illud in manibus Christi, quia ista multiplicatio erat miraculum, & tamen miraculũ a nullo fiebat nisi a Christo, ergo in solis manibus eius multiplicabatur.

Dicendum etiam, quòd hoc non impedit, poterat enim in omnium manibus hoc fieri, & non ęrat incoueniẽs, quia vbicunque fieret non erat miraculum nisi a Christo, eo ꝙ alii frangentes rursus ista fragmenta, vel apponentes ea, nõ E habebant virtutem aliquam qua ista multiplicatio fieret, sed solus Christus hoc habebat: immo quod plus est cęteri non intelligebant quomodo hoc fieret: ita est in suscitatione mortuorum, quia interdum Apostolis loquentibus, & iã gentibus mortuos suscitabantur illi, & tamen Apostoli non suscitabant eos, sed solus Deus, quia nemo potest facere miracula nisi solus Deus.

Dicendum autem, quòd positio communis Doctorum est, quòd ista augmentatio fiebat tam in manibus Christi frangentis panes, quàm in manibus discipulorum portantium, quàm in manibus turbarum rursus frangentiũ. Hoc fuit conueniens.

Primo quia si non fieret multiplicatio in manibus discipulorum

pulorum

pulorum nec turbarum, sed tota in manibus Christi esset
magna occupatio, cum ipse tot fractiones de panibus facere
deberet quot fuerunt fragmenta, quæ omnes turbę come-
derunt, & postea superfuerunt, sed in hoc esset longa tem-
poris occupatio: ideo melius erat, quòd ipso pauca fragmē
ta dante, fierent postea multo plura.

Secundo quia hoc Christus humanitus faciebat: nā licet
multiplicatio panum diuinitus fieret, ipsa tamen fractio fie
bat humanitus a Christo, frangere autem toties laborio-
sum erat: ideò euitaret Christus istum laborem, cum posset
aliter melius fieri.

Tertio quia aliter melius poterat innotescere potestas ei⁹
& tamen melius poterat notificari si multiplicatio fieret in
manibus omnium: sic ergo factum est: nā, si solus Christus
frangens multiplicaret, viderent hoc miraculum soli disci-
puli, qui videbant Christum frangere panes: turbæ autem
nihil videbant, quia iam discumbebant quando Christus pa
nes frangebat: ideo miraculum non viderent: sic ergo conue
nienter fieret, quod Christo frangente panes crescerent plu-
ra fragmenta, ita vt qui pauca acceperat apponenda ante-
quam apponeret inueniret plurima, ita vt vix illa portare pos
set, & sic ipsi adhuc magis admirarentur, cum & in mani-
bus suis crescerent panes, & rursus cum apponerent turbę,
& illi ederent crescebant fragmenta inter manus frangen-
tium, vt cum multum comedissent tot fragmenta postea in
uenirent sicut prius fuerant, & hoc turbæ vidētes admirarē
tur, quod ipsis videntibus panes crescerent in manibus eorū.

Quarto quia istud pertinebat ad eminentem abundantiā,
potestatis Christi, vt non solum in manibus eius crescerent
sed etiam concederet, quod crescerent in manibus aliorum,
quia hoc erat facere miraculum in absentia, cum id quod ip
se non tangeret multiplicaretur per virtutem eius.

Quinto quia hoc proderat ad auferendum laborem disci
pulorum apponentium cibos: nam si in manibus turbarum
cibus non cresceret: oportebat, quod totum quod turbę co-
mederent, & quod superesset apponerent discipuli, & quia
erat nimia multitudo oportebat sæpe ire, & redire ad Chri
stum. Si autem cibus cresceret in manibus turbarum suffi-
ceret ire non faciendo multas appositiones.

Sexto quia etiam hoc conueniebat bonæ dispositioni di-
scumbentium, nam si totus cibus apponi deberet tātæ mul
titudini per manus paucorum discipulorum Christi, opor-
teret quibusdam comedentibus alios diu expectare, quod
non erat conueniens; ideo melius erat, quòd semel spargen-
do pauca fragmenta per ipsos discumbentes ipsa crescerent
in manibus eorum, & sic poterat simul omnibus prouideri
non expectantibus quibusdam dum alij comederent, ergo
in manibus Christi, & discipulorum, & etiam turbarū cre-
scebat panis, & multiplicabantur fragmenta.

De manibus Christi dicit Augu. super Ioannem: vnde
enim multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus
suis multiplicauit quinque panes, potestas enim erat in ma
nibus Christi, panes autem illi quinque quasi semina erant
non quidem terræ mandata, sed ab eo, qui terram fecerat
multiplicata. Sic etiam dicit Hiero. super Matt. Frangente
autem Domino seminarium fit ciborum. Si enim mansissēt
integri, & non in frusta discerpti, neque diuisi in multiplicē
segetem, tantam multitudinem alere non poterant. De ma-
nibus discipulorum, quod in eis cresceret panis patet, quia
dicit Greg. Nissenus quibus nec cœlum fluebat manna, nec
tellus iuxta sui naturam producens frumētum, eorum satis
faciebat egestati, sed ex ineffabilibus horreis diuinæ poten-
tiæ beneficium affluebat, panis paratur factus in manibus
ministrantium, nec non per saturitatem edentium augmen
tatur, esum etiam piscium eorum necessitati non admini-
strabat mare, sed ille, qui mari piscium genus inseruit. vbi
Gregorius tetigit multiplicationem tā in manibus Christi
q̄ discipulorum q̄ turbarū factam. Quod vero in manibus
comedentium multiplicaretur patet quia ait Ambro. super
Lucam; non exiguo, sed multiplicato cibo populum li-
quet esse satiatum, videns incomprehensibili quodam ri-
gatu inter diuidentium manus quas non fregerant multi-
plicare particulas, & intacta frangentium digitis sua spon-
te fragmenta surripere. Poterat autem multiplicatio in
manibus comedentium dupliciter fieri, vno modo, quòd
fragmentum illud quod manu apprehenderent licet co-
F mederent non minueretur comedendo ac si nihil comede-
retur de eo, & ita erat de oleo in lecytho viduæ Sareptanę,
& farina in hydria eius ad præsentiam Eliæ, quia licet co-
mederent quotidie non minuebatur 3. Reg. 17. donec Do-
minus pluit, & dedit segetes terræ, quia tunc cœpit decresce
rę. Alio modo, quòd per fractionem cresceret, vt cum quis
diuideret vnum fragmentum panis procederent inde duo,
vel tria ęqualia primo, vel maiora, & vtrumque modum
tangunt sancti Doctores, scilicet, Ambrosius super Lucam,
& Hylarius, & tamen quomodocunque fieret, videbant
turbæ panem multiplicatum in manibus suis, & tamen ne
sciebant, idest, non intelligebant quomodo multiplicare-
tur, & etiam licet viderent eum multiplicatum, idest post-
quam multiplicatus erat, tamen non videbant quando mul
tiplicabatur. Hoc autem potest fieri dupliciter. Vno mo-
G do, quia res in instanti fit, & in instanti non est successio,
quę comprehendi possit, sed est factum esse, quod est quasi
terminus motus, etiam quia nullus sensus percipit in instā-
ti, sed in quadam parua successione cum inmutetur orga-
num, & immutatio corporalis non possit esse in instanti.
Alio modo, vt quia alia res ita successiue fit, & per pauca si
ue parua augmenta, quòd si quis semper aspiciat nunquam
videbit rem augeri, & tamen post aliquantulum tempus
videbit rem auctam: ita est in terrę nascentibus, sic dicitur
Mar. 4. Sic est regnum Dei quemadmodum si homo iaciat
sementem in terram, & exurgat nocte ac die, & semen
germinet, & crescat dum nescit ille. Hic autem erat primus
modus: nam fiebat ista multiplicatio diuina virtute, & ideo
in instanti fiebat, & sic nesciebant neque videbant turbæ
quando fiebat, sed videbant illud postquàm erat factum de
hoc dicit Hilarius 3. libro de Trinitate, quinque panes offe
H runtur turbæ, & franguntur, surrepunt in frangentium ma
nibus quædam fragmentorum procreationes, non immi-
nuitur inde quod perstringitur, & tamen perstringentis ma-
num fragmenta occupant, non sensus non visus profectum
tam conspicabilis operationis assequitur, est quòd non erat,
videtur quòd non intelligitur, solum superest, vt Deus pos-
se omnia credatur.

Quare Christus non saturauit turbam, deducendo panes de alio loco subito, vt eos turba apponeret. Et quòd maxime Christus intendebat ne miracula sua in dubium verti possent. Quæst. CV.

QVęretur quare Christus non satiauit turbam deducen
do panes de alio loco subito, vt eos turbæ apponeret.
Dicēdum, quòd hoc facile erat fieri dupliciter, siue
I per creationem, siue per motum asportationis.

De primo, vt quòd Deus crearet subito mille panes, &
mille pisces aut multo plures de quibus turba ista pascere-
tur: vel faceret, quòd de alia regione adducerentur vbicun-
que essent, sed non fuit sic factum, primo quia si tot panes
integri, & pisces apponerentur turbę, siue essent de nouo crea
ti siue aliunde asportati, turbæ non viderent manifeste mi-
raculum: nam putarent, quod Christus fecerat hæc asporta
ri de aliquo alio loco, & ad hoc se prius parauerat intendens
pascere plebem in deserto, & tamen Christus intendebat
maxime circa hoc, scilicet, vt miracula sua non possint verti
in dubium, an essent vera miracula: ideo noluit illo modo
facere, sed voluit frangere panes, & sic fractos apponere tur
bæ: nam non erat verisimile, quòd fragmenta sic aliunde ap
portarentur, sed paucos panes quos habebat frangebat, vt
possent apponi coram tota turba: nam si aliunde panes ad
K copiam asportari fecisset, honestius illos integros quàm
fragmenta apponeret, & verisimilius erat, quod illos vellet
integros apponere, propter paucitatem ergo panum appare
bat manifeste, quod frāgebat illos, & ita magis sine suspitio
ne fiebat miraculum.

Secundo quia si panes integros Christus creasset, vel aliū
de afferri fecisset, apponerentur sic integri corā turbis quot
eis sufficerent, & nulla immutatio fieret in panibus augmē
tationis, vel multiplicationis, quia sine hac sufficiebant ad
cibum turbæ, & ita miraculum factum esset antequam pa-
nis apponeretur turbis, & illæ non viderent miraculum fie
ri, nunc vero cum per fractionem factum est miraculum,
crescebat panis in manibus Christi, & discipulorum, & tur
barum,

barum, vt ostensum est præcedenti quæstione, & videbant A
turbæ manifeste ipsum miraculum, quia cum comederent non deficiebat panis, sed procedebant plura fragmenta de ipsis fractionibus quas ipsi faciebant, ideo iste erat conueniens modus manifestandi miraculum, & non quòd panes apponerentur integri.

Tertio, quia siue panes essent creati de nouo a Christo, siue aliunde asportati miraculose, si integri apponerétur, turbæ putarent aliunde allatos, quia non suspicarentur eos a Christo nunc nouiter creatos, quia hoc erat aperte credere ipsum esse Deum, ad quod nemo de turbis erat dispositus, cum nec adhuc discipuli sui hoc crederent firmiter, & ideo putarent eos allatos, & quia non erat propinquus locus, vt faciliter modo humano possent portari, putaretur quòd modo magico venerant. nam non est dubium magos talia
posse facere, & sæpe facere non solum ad apparentiam, sed B
etiam ad veritatem ministrantibus eis dæmonibus. vnde & quidam terebrando arbores vnum vnde voluerunt asportant, si Deus illud portari non vetet dæmones realiter coercẽdo, quod & de cibis simile est, nec potest negari nisi quis ad pauca aduerterit. Christus autem volebat maxime a se tollere tales suspitiones, quæ a quibusdã de eo habebantur: nam dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eiiciebat dęmonia supra 9. & 12. c. & Luc. 11. Ita ergo credi posset, quòd cibos dæmonibus ministrantibus nunc attulisset turbæ, non ergo attulit panes integros, neque creauit.

Quarto vt aliqui dicunt fuit ad confutandum errorem futurorum hęreticorum, scilicet, Manichęi, & Marchionis qui dicebãt creaturas corporales esse malas, & a malo Deo factas, & sic si Christus nollet nunc miraculose pascere turbam de panibus præexistentibus, sed aliquos de nouo crea-
ret, fouerentur isti in suo errore, dicentes, quòd ideo non pa C
uerat de panibus præexistentibus quia noluit facere miraculum in rebus malis, scilicet, creaturis corporalibus, cum vero panes præexistentes multiplicauit, eliditur error eorũ, quia per hoc creaturas corporales approbauit, & ad operationem suam diuinam aptas esse ostendit. Sic dicit Chrys. propter quid non facit panes ex nihilo quibus turbas pascat, & respondet, vt scilicet, obstruat Marchionis, & Manichæi os qui creaturas alienant a Deo, & per opera doceat, quoniam omnia, quæ videntur eius opera, & creationes sũt & vt ostendat quoniam ipse est, qui fructus tradidit, qui dixit a principio, germinet terra herbam virẽtem, nec enim hoc minus illo est, multiplicat quoque pisces ad ostendendum, quòd tam mari quàm aridæ dominabatur. Quinto, fuit quia impedirentur valde discipuli ministrando turbæ quia totum apponere debebant, quòd turba comederet,
nunc vero cum fragmenta panum crescerent in manibus D
turbarum pauca apponendo erãt sufficientia, vt dictum est præcedenti quęstione.

Sexto quia cogerentur turbæ diu expectare: nam soli discipuli hic ministrabant, & oẽs turbæ discũbebant, si aũt totũ cibum ad sufficientiam discipuli apponere deberent, dũ quibusdam apponerent esurirent alii expectando, quod nõ fiebat fragmentis panum crescentibus in manibus comedentium, vt dictum est præcedenti quæstione: ideo nõ fuit conueniens panes de nouo creari neque ab extra afferri.

Quare miraculum de panibus in saturatione turbæ nõ factum est per multiplicationem, ita quòd quilibet panis efficeretur magnæ quantitatis. Quæst. CVI.

QVæreretur dato, quòd non fieret hoc per panes creatos
nouiter aut ab extra subintroductos, quare non fie- E
bat per moltiplicationem, ita quòd quilibet panũ efficeretur tantæ quantitatis, vt concisis illis in fragmenta daretur sufficiens cibus populo.

Dicendum, quòd non fuit conueniens, Primo propter deformitatem: nam si tantum crescerẽt illi panes magnum spatium occuparẽt, scilicet magnam aream, cum ex illis cibus fieret sufficiens plusquàm pro decem millibus comedentibus, nunc vero cum panes crescebant per fractionem, nulla sequebatur deformitas, quia nullus accipiebat maiorem quantitatem quàm prius habuerat quantum ad extensionem, ideo erat conuenientius.

Secũdo quia esset difficultas magna in frangendo minu-
A tatim tam magnos panes. Tertio quia nimis Christus occuparetur frangendo, & tardaret, quia hoc humanitus fiebat, & ideo longũ tp̃e egebat vt totos panes comminueret, cum autem frangebat paruos panes, & ipsa fragmenta postea in manibus discipulorum, & deinde comedentium crescebãt, parum sibi immorandum erat.

Quarto q̃a ẽt discipuli nimis fatigarẽtur, et tardarent apponẽdo panẽ turbis, quia ipsi apposituri erãt q̃ turba comederet, & quia turba multa esset, nimis immorandum erat.

Quinto q̃a ẽt turbis graue hoc erat, q̃a non ꝓuideret̃ eis bene, eo q̃ pp̃ paucitatẽ ministrantiũ, & multitudinẽ discũbẽtiũ erat longa administratio, & dũ q̃busdã ꝓuideretur, esurirẽt cęteri, cũ vero panis cresceret in manibus comedẽtiũ, erat breuis administratio, q̃ cito fieret, ideo nõ cogerent̃ q̃dã aliis mãducãtibus expectare. Sexto & p̃cipue fuit, vt
B magis miraculũ innotesceret: nã si panes crescerẽt ad tãtam multitudinẽ, vt sufficerẽt ad pascẽdũ turbas nõ multiplicarent̃ q̃n frãgerent̃, q̃a iã multiplicati essent sufficiẽter, & sic turbę nõ viderẽt miraculũ: nã nũc sicut Chr̃s frãgebat crescebat panis in manibus Christi frãgẽtis, & postea in manibus discipulorũ apponẽtiũ, & tãdẽ in manibus mãducãtiũ & sic videbãt discipuli in manibus suis fieri miraculum, & turbæ ẽt in manibus suis, q̃ valde cõueniebat ad manifestatiunẽ rei, & laudem Christi: ideo iste modus fuit conueniẽtior cęteris, & non quòd panes quãdo integri essent, crescerent ad tantam quantitatem.

Si nunc Christus non habuisset panes, nec pisces istos, & occurrisset ista turba quomodo fecisset. Et quòd ad sustentandum multa Deus fecit res alium de apportando. Quæst. CVII.

C QVæretur si Christus non habuisset nunc panes, nec pisces, sicut habuit, & occurrisset ista turba famelica in deserto, quid fecisset.

Dicendum, quòd Christus pasceret turbam creando de nouo panes, vel aliunde adducendo, nam vtrunque Deus facere consueuerat. Creatio enim est quando res non est nec haberi potest: sic.n. Deus a principio creauit res, quia ante hoc non erant, nec aliter incipere poterant, nisi ipse creasset, & ita fuit in cibando plebem, nam q̃n Israelitas pauit in deserto non adducebat manna de alia regione, in qua illud esset, sed per conuersionem quãdam alicuius materiæ naturalis in talem cibum, vel per creationem esse quotidie de nouo incipiebat: & tñ siue esset creatio, siue conuersio ex præiacente materia in aliquid: constat quòd nõ poterat fieri pure naturaliter propter multa, quæ apparebant in ipso manna, de quibus magis dictum est Exo. 16. & Deut. 8. de asportatione patet, quia sic sæpe Deus faciebat in veteri testamen-
D to, vt patet quando Deus dedit prima vice manna, nam mane dedit manna, & in vespere dedit coturnices, ipsas tamen coturnices non creauit de nouo, sed fecit venire de locis vicinis mari rubro Exo. 16. Iterum ẽt cum populus desideraret carnes, & fieret prę illis in sepulchris concupiscentiæ, vẽtus egressus a Dño arripuit coturnices apud mare rubrũ, & transtulit eas in castra, & impellente vento cadebant in circuitu castrorum, & populus accipiebat eas, & manducabat Nu. 11. Sic ẽt fuit tp̃e Elię, nã panẽ, & carnes portabant ei quotidie bis corui, s. mane, & vespere, 3. Reg. 17. Etiam q̃n Elias fugiebat a facie Iezabel reginę, eratque in deserto Bersabęę, angelus attulit ei panem subcinericium, & vas aquę, 3. Reg. 19. Sic ẽt Danieli factũ est existenti in lacu leonum, nã Angelus Dñi portauit Abacuc prophetã per capillũ verticis cũ cibis quos messoribus suis parauerat, & dedit eos Danieli in Babylone Dan. c. 14.

E Est dicẽdũ tñ, q̃ siue p creationẽ, siue p asportationẽ aliũde hoc faceret: nõ apponeret eos integros turbis, q̃a manerẽt incõueniẽtia, q̃ s. tacta sunt, iõ paucos panes crearet, vel aliũde afferret, & illos publice Apostolis ꝓpositos frãgeret: multiplicãs eos in manib. suis, & faciẽs q̃ multiplicarentur in manib. discipulorũ, & postea comedentiũ, sicut nunc factũ est, & ita miraculũ appareret, & nõ esset suspectũ, & tñ cõueniẽtius fuit ꝓ Christo, q̃ panes aliq̃ p̃existerent quos multiplicaret, ne dubitaret̃ vnde attulerat panes illos quos multiplicabat, & ita in vtraque saturatione turbæ Christus quæsiuit a discipulis quot panes habebant, vt patet hic, & Marc. 6. & seq. c. & Marc. 8.

Aliqui autem dicunt, quòd si Christus crearet cibos, vel

aliunde afferret non existentibus aliis, quòd illos faceret cadere in medio discumbentium, vt comederent, sicut fecit Deus, quòd māna, quod mittebat de cœlo, caderet in circuitu castrorum, & coturnices etiam Exo.16. & Num. 11. F

Dicendum, quòd non faceret, quia esset suspectum miraculum: nam de Deo mittente manna, quia sciebatur esse Deus omnipotens nihil suspicabantur Iudæi quidquid ille vellet faceret, & quomodocūque faceret; de Christo autem non constabat eis, quod erat Deus, neque hoc credebāt, ideo si taliter cibos afferri faceret, putaretur, quòd ministrantibus dæmonibus hoc faciebat, & sic esset suspectum miraculum, ideo non faceret sic, sed frangendo, & multiplicando, & apponendo turbæ, vt dictum est.

Quomodo differt saturatio ista ab illa, quam Deus fecit Eliæ in torrente Zarith. Et quod miracula solum fiunt, quando aliter non potest humanitus prouideri. Quæst. CVIII.

QVæretur de comparatione saturationis istius ad illam, quam Deus faciebat Eliæ in torrente Zarith mittens ei quotidie bis coruos, vt darent panem, & carnes, tertio Regum decimoseptimo.

Dicendum, quòd ista primo differt ab illa, quia in illa erant panis, & carnes. hic autem panis, & pisces.

Secundo, quia illa fiebat quotidie bis iuxta necessitatem pastus Eliæ, ista autem nunc semel tantum facta est, & iterum simul facta est interiecto aliquanto tempore seq. ca. & Marc.6.

Ratio huius est, quia miracula diuina sunt in subuentionem inopiæ nostræ. s. quòd vbi deficit humana potentia incipit diuina subuenire ne tollatur ordo a rebus, & ideo solum fiunt miracula, quando aliter non potest humanitus H prouideri, & quia nunc turba erat in deserto loco vbi cibos habere non poterat, fuit conueniens, quòd Christus miraculose prouideret de cibo, post hoc vero immediate fuerūt in locis habitatis, vbi cibos habere poterant, ideo non erat necesse, quòd eis miraculose prouideretur. & ita non fuit prouisum. Elias autem manens apud torrentē Zarith erat semper in necessitate famis, quia aliter non poterat ei prouideri, nisi Deus prouideret. & maxime, quia Deus iusserat ei, quod maneret ibi dicens ego præcepi coruis, quòd pascant te, tertio Regum decimoseptimo, ideo quotidie prouidebatur ei, vsque ad exsiccationem torrentis: nam tunc cum non haberet vnde biberet, & corui non portarēt potū iussit Deus, quòd iret ad viduam Sareptanam, vt eum pasceret.

Tertio, quia ibi erat creatio ciborum de nouo, vel asportatio aliunde: hic ergo erat multiplicatio ciborum præexistentium, idest panū factorum ab homine. Et ratio est, quia I in loco vbi manebat Elias, non erat cibus, ideo necesse erat, quòd cibus pro eo, aut de nouo crearetur, aut aliunde portaretur: hic autem erat cibus humanitus factus, scilicet quinque panes, & duo pisces. & tamen non sufficiebant pro tanta multitudine, ideo conueniens modus erat, quod cibus ille multiplicaretur.

Quarto differebat, quia in cibo turbarum nunc superfuerunt reliquiæ, quæ plures fuerunt, quam panis materia de qua saturata est multitudo. s. duodecim cophini, in cibo autem Eliæ non leguntur superfuisse reliquiæ, immo nō superant. Quod patet, quia si superfuissent reliquiæ in mane reseruarentur ad vesperum ne perirent, et tunc non portaretur cibus ad vesperum, & tamen tam in mane, quam in vespere corui portabant panem, & carnes, tertio Regum 17. ergo nihil supererat, quia non dimitteret illud Deus, quòd periret, sicut nunc dixit, colligite fragmenta, quæ superauerunt ne K pereant Ioann. capitul. sexto. Ratio huius erat, quia Eliæ dabatur cibus ad necessitatem solum: turbis autem datus est ad necessitatem, & ad miraculi ostensionem, necessitas autem Eliæ subleuabatur per hoc, quia daretur ei cibus ad abundantiam, ideo superesse reliquias non oportebat: turbis autem dabatur cibus ad ostensionem miraculi præcipue nam licet finis immediatus erat prouidere fami turbarū, tn̄ finis vltimus, & præcipuus erat, quod ostēderetur Christi potestas, ideo Christus venire voluit turbas in hunc locum, vt esurirent, & oporteret, quòd ipse eis prouideret, & sic potestas sua manifestaretur.

Quare nunc non dedit populo Christus panem, & carnes. Quæst. CIX.

SEd dicetur quare nunc non dedit populo Christus panem, & carnes. Dicendum quòd Deus solitus erat dare panem, & carnes, & nunquam pisces: nam dedit manna, & coturnices Exod.16. in principio introitus Israelitarum in desertum. Deinde in progressu eorum iterum in sepulchris concupiscentiæ dedit panes manna, & carnes, idest coturnices Num. 11. pisces autem nunquam Deus dedit miraculose, licet populus illos desiderasset Nu. 11. dicēs: recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, anima nostra arida est, nihilque vidēt oculi nostri, nisi man, idest māna. Christus autem dedit pisces non tanquàm illos potius vellet dare, quàm carnes, sed quia Christus voluit facere miraculosam saturationem non adducēdo cibos ab extra, sed G pascendo de illis quos habebat illos multiplicando, & quia occurrit ibi inueniri 5. panes dedit Christus pisces. Si autē habuissent discipuli panem, & carnes, multiplicasset carnes & dedisset carnes, & non pisces, in quocunq; genere carniū essent, siue de pecoribus, siue de volucribus, & tamen vtraq; vice contigit inueniri panem, & pisces apud Christi discipulos, & non carnes, vt patet hic, & sequ. cap. & Mar.6. & 8. & ideo vtraq; saturatio de piscibus facta est. si autem Christus saturasset turbas non cibis quos haberet, sed creatis de nouo, vel aliunde adductis, non daret Christus pisces, sed carnes, vel illud, quod sapidius turbis esset ad maiorē ostensionem, & memoriam miraculi istius.

Sciendum tamen, quòd licet Deus apud torrentem Zarith pauerit Eliam dando ei panem, & carnes, non pascebat eum semper sic: nam in deserto Bersabee panem subcinericium ei dedit, & solam aquam 3. Regum 19.

Quod mirac. fuit maius an istud, vel saturatio Eliæ apud torrentem. Quæst. CX.

SEd dicetur, quod miraculum fuit maius nunquid istud vel saturatio Eliæ?

Dicendum, quòd vt declaratum est supra 9. ca. q. 18. si miracula attendantur quantum ad potestatem facientis, vnum non est maius alio, quia omnia procedunt ex infinita potestate, & ad nullum requiritur plusquam infinita potentia, & in nullo sufficit minus, quam infinita, considerando autē quantum ad alia, quæ sunt in miraculis potest vnum esse, vel dici maius alio quanto plura accidunt in vno miraculo, quam in alio, quæ ad rationem miraculi pertinent. Et tunc dicendum quòd aut cibus datus Eliæ creabatur de nouo, aut portabatur aliunde. Si portabatur aliunde erat minus, quam istud, quia portare cibos potest fieri sine miraculo, s. per solum motum localem: angeli enim cibos istos portarent, & tamen angeli nullum miraculum verum faciunt, sed solus Deus: multiplicari autem panes, sicut hic factum est miraculum est, ergo in infinitum maius quam saturatio Eliæ si fieret per portationem ciborum aliunde. Si autem dicatur, quòd ille panis, & carnes, quæ dabantur Eliæ erant per creationem, erat verum miraculum, & tunc posset dici illud maius miraculum, idest pluries factum, & tamen comparādo vnam vicem ad vnam, maius miraculum fuit istius saturationis: nam multiplicare sic panes non erat minus, quam creare, vt dicit Chrysost. quòd Christus de panibus multiplicatis pauit turbas, vt ostēdat, quòd ipse est qui fructus tradit, qui dicit a principio germinet terra herbam virentem, nec enim hoc minus illo est, & præter hoc fuerunt illi multum saturati, s. plusquam decem millia, ibi autem solus Elias. etiam in illo miraculo saturationis nihil supererat de allato cibo: hic autem plus supererat, quam a principio fuerat cibus.

De comparatione istius saturationis ad aliam qua saturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ, quomodo differunt. Quæst. CXI.

QVæretur de comparatione istius saturationis ad aliam qua saturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ. 3. Reg. 17.

Dicendum, quod illa magis conuenit cum ista, quā præcedens, & tamen differt in aliquo. Primo, quia hic pascebat multitu-

multitudo turbarum,ibi autem solus Elias , & vidua Sareptana,& filius eius:non enim habebat vidua aliam familiã, nisi filium.Quod patet,eo.c.nam quando dixit Elias ad viduam , quod daret ei modicum panis,dixit illa , quod non habebat,nisi modicum farinæ,& olei,& ibat, vt faceret inde modicum panis sibi,& filio suo vt comederent, & morerentur,& sic videtur,quod nullus alius esset in domo.

Secundo,quia nunc pascebatur turba pane, & piscibus, Elias vero pane,& oleo,quia Deus dixerat,quod non deficeret farina in hydria viduæ,nec oleum in lecytho eius, quousque cessaret fames,eo.c.

Tertio,quia illud de Elia durauit longo tempore. saturatio autem turbarum semel tãtum nunc facta est. Ratio fuit, quia Elias,& vidua semper fuerunt in necessitate quousque cessauit fames,& ideo Deus pascebat eos cõtinuato miraculo.turbæ autem non fuerunt in necessitate famis , nisi nunc quando erant in loco deserto,ideo nunc semel tantum pastę sũt,& sic etiam cessante famis tempore cessauit miraculum lecythi,& hydriæ,& ceperunt minui naturaliter per extractionem quotidianam,

Quarto fuit,quia licet tam hic,quam ibi fuerit quædam multiplicatio,quia panes hic multiplicati sunt,& pisces:ibi farina , & oleum. crescebant tamen diuersimode,quia ibi quando oleum extrahebatur de lecytho crescebat vt videretur nihil inde eductum,& ita de farina hydrię.nunc autem multiplicabatur panis p fractionem,vt cum quædam fragmenta tollerentur,alia in manibus succrescerẽt,vt dicit Ambro.& Hilarius,sed satis est magna similitudo.

Quinto,quia in ista saturatione turbarum fuerunt reliquiæ plures,quam cibus principalis , oleo autem & farinæ non poterant ibi dari reliquiæ,quia manebant in eadẽ quantitate semp quousque cessauit fames.Sed dicetur,quod istorum fuit maius miraculum?

Dicendum,quod vtrunque fuit verum miraculum,quia per multiplicationem,vel conuersionem alterius materię factum est,& tamen videtur miraculum saturationis turbarũ maius,quia factum est ad plures . idest multi saturati sunt In saturatione Eliæ solum ipse,& vidua,& vidug filius pascebantur,quia non habebat vidua aliam familiam , vt dictum est .

Secundo,quia minori materia respectu tantæ multitudinis facta est saturatio,quam fuerit farina,& oleum hydrię, & lecythi comparatiue,

Tertio,quia fuit maior quantitas reliquiarum in saturatione turbarum,quam cibus principalis,& tamen in saturatione Elię non considerantur reliquiæ,sed solum mansit hydria,& lecythus sine diminutione,quandiu durauit fames.

De comparatione istius saturationis ad illam , quam habuit Elias in deserto Bersabea quomodo differunt, Quæst. CXII.

QVæretur de comparatione istius saturationis ad illam, quam habuit Elias in deserto Bersabeę,scilicet de pane subcinericio 3.Re.19. in quo differunt.Dicendũ q differunt.Primo quia hic panes,& pisces dati sunt,ibi au tem panis subcinericius , Secundo,quia ibi potus datus est, scilicet vas aquæ,quod inuenit Elias ad caput suum: hic autem nullus potus datus est. Ratio differentiæ est,quia ibi Elias erat in loco in quo,nec erat cibus,nec potus,ideo vtroq; indiguit , hic autem turba licet esset in loco deserto in quo non erat cibus:erat tamen ibi potus aquæ, & sic solus cibus ministratus est. Tertio quia ibi solus Elias pastus est,hic autem plusquam decem millia. Quarto quia hic panis multiplicatus est,vt de paucis panibus saturarentur turbæ mulię: ibi autem non fuit multiplicatus subcinericius,quia ille sufficiebat pro tunc ad cibum Eliæ.Quinto quia saturitas ex cibo illo durauit in Elia per 40.dies,s.vsque ad mõtem Oreb: nam dixit illi Angelus surge,& ambula , grandis enim tibi restat via,& surrexit,& ambulauit Elias in fortitudine cibi illius 40.dieb.& 40.noctibus vsque ad montem Dei Oreb 3.Reg.19.saturitas tamen ista turbarum non durauit tanto tempore,sed esurierunt post hoc,qñ fuit tps opportunum, sicut fiebat in aliis cibationib. Rõ est,quia Deus vult prouidere necessitati humanæ , & qa Elias ambulaturus erat 40. dieb.non inueniens cibum,oportebat,quòd singulis diebus

A sibi Deus prouideret,sicut prouidebat.qñ erat ad torrẽtem Zarith mittens panem,& carnes quotidie mane, & vespere 3.Reg.17.& sicut quando erat cum vidua Sareptana: nam quotidie comedebat de hydria,& lecytho eod.c.vel daret ei vnum cibum pro multis dieb.fecit autem hoc,quòd ambularet in fortitudine cibi illius 40.diebus,& 40.noctibus:turbis autem non erat nunc necesse pasci pro longo tempore, quia ipso die poterant ire ad loca in quibus cibos inuenirẽt, sicut dixerunt discipuli supra in litera , & Mar. 6. desertus est locus,& hora præterijt: dimitte turbas , vt euntes in castella emant sibi escas,

Quod fuit maius miraculum an istud de saturatione turbarum vel illud Elia in domo vidua . Et quod robur corporis in nobis est per cibum: Deus tamen potest conferre cibo virtutem,vt nutriat per multos dies. Quæst. CXIII.

B SEd dicetur quod fuit maius miraculum . Dicendum, q aut panis,& aqua quibus Elias pastus est de nouo creata sunt,aut Angelus illic asportauit de aliquo loco. Si asportata sunt,non fuit miraculum,quia illud sola virtute Angelica fieri potuit,sicut quãdo portauit Angelus Domini Abacuc cum cibis de Iudæa in Babylonem ad lacũ Leonis vbi erat Daniel:Dan.14.& tamen angelus non potest facere miracula,quia sola diuina virtus sufficit ad faciendum miracula:hic autem pascendo turbas fuit verum miraculum,cũ panis multiplicatus fuerit , quod solus Deus facere põt , ideo istud erat maius illo. Si autẽ panis,& aqua creata sunt,fuit miraculum,quia creatio a solo Deo est,& ex hac parte ęquale est aliquid creare,& illud multiplicare,sicut nunc multiplicatum est,vt dicit Chry.Et tñ hoc dato vr esse maius miraculũ istius saturationis turbarũ.Primo quia illic solus E-
C lias saturatus est:hic aũt plusquã decẽ millia hominum:virorum,& mulierum.Secundo quia panes,& pisces in saturatione turbarum multiplicati sunt cum frangerentur: cibus autem Eliæ non multiplicatus est ad maiorem quantitatem,quam et fuerit oppositus.Et ratio est , quia sub tanta quantitate sufficiebat ei,vt pro tunc pasceretur,et tamen ad hoc,quòd cibus apponeretur turbis non sufficiebant quinque panes,nisi ad maiorem quantitatem perducerẽtur.ideo facta est ibi multiplicatio,

Tertio quia in saturatione turbarum superfuerunt reliquię in maiori quantitate,quam fuisset cibus principalis.In cibo tamen Elię nihil superfuit,sed totum comedit . Ratio differentię est,quia Deus volebat in saturatione Elię solum prouidere necessitati eius:ad hoc autem sufficiebat,quod tãtum de cibo ei daret quantum comedere posset , & nõ erat necesse superesse reliquias. In saturatione autem turbarum
D pręcipuum erat,quòd ostenderetur virtus Christi, ideo nõ solum prouidit necessitati turbarum dando quantũ eis sufficiebat,sed etiam fecit superesse reliquias maioris quantitatis,quam fuisset principalis cibus.

Sed obiicietur , quòd fuerit maius miraculum saturatio Elię:nam ille ambulauit in fortitudine cibi illius 40. diebus,& 40.noctibus 3.Regum 19.turbę autem a Christo pastæ post paucum tempus ęsurierunt,scilicet ipso die, vt dictum est.

Dici potest vno modo,quòd ista fortitudo Eliæ ad ambulandum 40.diebus,& 40. noctibus non fuit ex cibo illo nullo alio addito,sed est sensus,quòd postquam comedit cibum illum vsque ad 40.dies non comedit alium , & tamen ambulauit fortis,& quia fortitudo,idest robur corporis est in nobis per cibum : dicitur ambulasse Elias in fortitudine
E cibi illius,quia nullum alium comedit, & tamen fortitudo erat in eo à Deo, sicut Moyses nullum talem cibum comedit,& tamen mansit in mõte Sinai bis diebus 40.cum Deo, nec comedens,nec bibens Exo.34.& Deuteronom.9.& hoc erat propter consortium sermonis domini, sed sicut dabat Moysi virtutẽ cõsortiũ sermonis sui,ita dare posset Elię ambulanti ad pceptũ eius,qa sancti,q sperãt in domino mutabunt fortitudinem,ambulabunt,& non deficient Isa.40.c.

Alio modo põt dici,q pueniret hoc ex cibo quẽ comederat Elias,s.q tãta fuisset virtus illius, quòd nutriret pro 40. diebus, & roboraret non permittens corpus resolui , ita vt famesceret,aut lassaretur,& licet in cibis communibus non sit talis virtus , potest Deus conferre illam cuicunque

cibo voluerit,& non erit illa virtus infinita,sed naturalis,sic est de ligno vitę,quod erat in Paradiso:nam si homines assuescerent comedere de illo efficerentur immortales Gen. 3. & tamen maius est virtute cibi effici aliquando immortalē quam per vnicam comestionem durare robur in homine quadraginta diebus sine alio cibo;& ita nō esset hoc maius, quam multiplicatio panum,quam nunc fecit Christus, qa multiplicatio erat miraculum, illud autem sine miraculo fieri potest.

Quæ differentia est inter istam cibationem, & illam, quam Elisæus fecit. Quæst. CXIIII.

QVæretur,quę differentia sit inter istam cibationem,et illam,quæ habetur quartu Regum 4.c. qua Elisæus saturauit multos viros de paucis panibus.

Dicendum,quod aliquod miraculum videtur ibi fuisse, scilicet quod de viginti panibus ordeaceis,& paucis panibus primitiarum,& frumento nouo, quod tulit quidam in in pera sua,saturati sunt centum viri,& iste cibus non sufficeret aliàs pro centum viris,nam eodem cap, dicitur,quòd cum diceret Elisęus dispensatori,quòd apponeret corā populo,dixit ille,quantum est hoc,vt apponam coram cētum viris?& dixit Elisæus:hæc dicit dominus comedent,& supererit,& superfuit iuxta verbum domini;ergo miraculum fuit. Et quantum ad hoc conuenit cum illo,quòd de pauco cibo multi saturarentur,sed multum differunt. Primo,quia hic per fractionem multiplicabatur panis: ibi autem non apparet quomodo multiplicaretur vel saturaret. posset tñ satis dici,quòd frangentibus eis panem fiebat aliquāta multiplicatio. Secūdo,quia in saturatione turbarum factum est miraculū tripliciter,scilicet in fractione panis facta a Christo,& in portatione Apostolorum, & in fractione facta a turbis,nam vtrobique fiebat multiplicatio,vt ostensum est, supra quæstione 105. In saturatione autem facta per Elisęū licet fuerit multiplicatio fuit vnica.s. quando comedentes frangebant panes:nam nec Elisæus fregit panes, nec dispensator,sed integros illos apposuit comedentibus, vt dicitur, quarto Regum,capitulo quarto,quia cum dicatur, quòd dispēsator recepit illos viginti panes ordeaceos,& panes primitiarum,& frumentum nouum:dicitur quòd dixit ei Elisæus,quòd apponeret coram populo,& ille apposuit, & sic vnicum miraculum erat ibi:hic autem tria. Tertio,quia ibi fuerunt multi panes,scilicet viginti panes ordeacei,& panes aliquot primitiarum,& frumentum nouum in grano,quod fuerat portatum in pera: hic autem fuerunt pauci panes,scilicet quinque, Quarto,quia Christus dedit turbis panes, & pisces: ibi autem Elisæus solos panes dedit populo. Quinto, quia illi erant pauci comedentes,scilicet centum viri,vt dixit dispensator Elisæi,scilicet quantum est hoc, vt apponā coram centum viris? hic autem fuerunt plusquam decem millia,quia fuerunt soli viri quinque millia præter paruulos,& mulieres. Sexto,quia fuerunt hic multæ reliquiæ, scilicet cophini duodecim,supra in litera:in cibatione autem Elisæi aliquid superfuit,& tamen parum fuit,quòd scriptura non expressit quantitatem illius,nam dicitur,quarto Regum quarto,hæc dicit dominus, & comedent & supererit, & sequitur,quòd comederūt,& superfuit iuxta verbum domini. Sed dicetur,quòd fuit maius miraculum?

Dicendum,quòd saturatio turbarum. Primo, quia hic erant tria miracula,idest tres multiplicationes, scilicet in manibus Christi:in manibus discipulorum,& in manibus turbarum,vt ostensum est,supra quæstio. 105. In saturatione Elisæi fuit vnicum miraculum,scilicet,quia multiplicabatur panis solum,quando turbæ illum frangebant, vt dictum est præcedenti quęstione. Secundo, quia in saturatione Elisæi fuit multus cibus, scilicet viginti panes ordeacei, & aliquot panes primitiarum, & frumētum nouum.quod attulerat vir quidam Elisæo in pera sua:hic autem fuerunt solum quinque panes,& duo pisces. Tertio,quia comedentes tempore Elisæi fuerunt pauci,scilicet centum viri,vt patet quarto Regum, capitul. quarto,s. quantum est hoc,vt apponam coram centum viris?comedentes autem hic fuerunt multi,scilicet quinque millia virorum pręter mulieres,& paruulos. Quarto differunt quantum ad reliquias ciborum,quia nunc superfuerunt cophini 12. & tamen in sa-

F turatione facta per Elisæum licet quid superfuerat, parum erat,ideo scriptura non nominauit quantitatem reliquiarum,sed dixit comedent,& supererit,& comederunt,& superfuit iuxta verbum Domini.

De comparatione istius saturationis ad multiplicationem olei factam per Elisæum pro muliere vidua, & quomodo conueniunt, & differunt. Quæst. CXV.

QVæretur de comparatione istius saturationis ad multiplicationem olei factam per Elisæum pro muliere vidua.

Dicendum,quòd aliqua similitudo est inter hæc: nam vtrobique factum est miraculum per multiplicationem,siue esset per conuersionē alicuius exterioris materię in oleū;
G vel panem,siue augmentationem a Deo factam sine alia cōuersione,vel appositione materię. Differunt tamen. Primo, quia fuit illa multiplicatio olei vnum miraculum cōtinuū, nam augmentatio illa olei ex quo cœpit semper processit, quousque cessauit,nam crescebat oleum in lecytho, & infundebatur inde in alia vasa,& semper creuit quousque filii nullum vas habuerunt,quod matri offerrent, & dicitur, quòd tunc stetit oleum,quarto Regum 4.capitulo: hic autem fuerunt tria miracula,siue tres multiplicationes, quia panes multiplicabātur in manibus Christi, & postea in manibus discipulorum; deinde in manibus comedentium,vt ostensum est supra quęstione 105. Secundo, quia in oleo facta est minor multiplicatio, quam in pane, quia in pane facta est tanta multiplicatio de quinque panibus, quòd saturati sunt comedentes,plusquam decem millia, tam de viris,quàm mulieribus,quam paruulis.
H Ex hoc apparet,quòd maius fuit miraculum istius multiplicationis panis,& piscium,quam multiplicatio olei, & hoc decens erat,quòd illa miracula,quæ per Christum fierēt,maiora essent,quam illa,quę fiebant per prophetas. Sic dicit Chrys.vide quanta est serui,& domini differentia: nā prophetæ quasi ex mensura habentes gratiam miracula faciebant,Christus autem absoluta virtute faciens cum multa superabundantia omnia operabatur.

Quomodo differunt istæ saturationes, & illa quam, faciebat Deus dando Israelitis manna. Quæst. CXVI.

QVæretur de differentia istius saturationis ad illam,quā faciebat Deus dandò Israelitis manna.

Dicendum,quòd differunt. Primo,quia licet vtro
I bique esset miraculum:tamen vtrobique illud erat per creationem,vel conuersionem alicuius materiæ naturalis in mānna.illud autem erat per multiplicationem, vt communiter asseritur,licet siquis dicat,quòd fuit etiam saturatio turbarum per conuersionem alicuius exterioris materiæ in panē, non est insistendum,immo & hoc est verum,& aliter nō potest intelligi multiplicatio. Secūdo,quia saturatio ista semel tantum facta est,illa autem de manna fiebat quotidie,& durauit per quadraginta annos Exo. decimosexto, & Deuter. octauo,& descendebat quotidie manna in circuitu castrorum Exod.decimosexto.

Ratio differentiæ quantum ad primum est, quia creatio fit quandocunque res aliter non potest incipere esse, nisi per creationem, & quia in deserto non poterant Iudæi aliter habere cibum, dabat eis Deus per conuersionem, vel creationem quandam alienæ materię: hic
K autem Christus habebat aliquos panes, & pisces: ideo non fuit opus, quod de nouo crearet cibum, sed quòd istum quem habebat multiplicaret. De secundo est ratio, quia Deus prouidet necessitati, & quia turbę a Christo pastæ non fuerunt in necessitate, nisi illa die,quia immediate potuerunt ire ad loca in quibus haberent cibos, semel tantum pro tunc Christus hoc fecit. Iudæi tamen fuerunt in necessitate in deserto per quadraginta annos, cum non possent aliunde habere cibos, ideo quotidie Deus eis prouidebat. cum autem cessauit illa necessitas, scilicet, quia comederunt de panibus terræ Chanaan transito Iordane,cessauit manna illud,vt patet Iosue.5.ideo in illis quadra

ginta

ginta annis, quotidie Deus mittebat manna, præterquam in sabbato: nam non inueniebatur illo die in agro, sed feria sexta colligebatur duplum, s. pro ipso die & sabbato Exod. 16. cap. Tertio differebat, quia manna non erat solidus cibus, vnde liquefiebat quotidie ad solem, postquam cessabat populus colligere de eo. Exod. 16. capitu. hic autem erant panes, & pisces solidus cibus. Quarto, quia manna si reseruaretur scaturiebat vermibus sequenti die Exod. capitul. decimosexto, panis autem iste non, ideo reliquiæ reseruatæ fuerunt.

Quod fuit maius miraculum an dare manna Israelitis, vel pascere turbam. Et quando Christus aliquid miraculose operabatur illud erat melius, quam naturaliter esse soleret. Quæst. CXVII.

SEd quæretur, quod eorum fuit maius miraculum.

Dicendum, quòd vtrobique miraculum erat, nam manna, aut fiebat per creationem, aut per aliquam operationem mirabilem conuersionis. Quidam tamen putant, quòd possit fieri illa per angelos de aliqua materia naturali, vt verteretur in manna, quod alias naturaliter non fieret, & tunc nõ esset miraculum, quia id quod per angelos fieri potest non est miraculum, cum solus Deus miracula faciat, & tamen multa alia erant in manna, quæ non poterant esse sine miraculo, de quibus dictum est. Exod. 16. Dato tamen, quod sit miraculum in manna, est maius miraculũ hic, quia ibi erat vnum miraculum, scilicet quando formabatur, siue p creationem, siue alias. hic autem erant tria, quia multiplicationes tres fiebant panum, & piscium, scilicet in manibus Christi, & Apostolorum, & comedentium. Secundo, quia in manna non erat aliqua multiplicatio pluraliter, postquam cadebat super faciem agri, sed manebat in sua quantitate, ideo iubebatur, quod quilibet acciperet vnum gomor de eo pro vno die Exod. 16. panes autem hic multiplicabantur, quia cũ haberet aliquis parum de pane in manu frangendo crescebat plus. Verum est tamen, quòd manna aliquando videbatur multiplicari, & minui: nam cum præceptum esset, quòd pro singulis capitibus acciperetur vnum gomor de manna, si quis plus acciperet in agro non inueniebat etiam vnũ gomor Exo. 16. Sed hoc fuit a principio, quando Deus voluit compescere auaritiam Iudæorum, nam iusserat accipi gomor per singula capita pro die, quidã vero volentes largius cibari, quasi posset eis deficere accipiebant multo maiorem quantitatem, & fecit Deus, quòd illi non inuenirent, nisi gomor, etiam si accepissent viginti gomor: & si quis non aduertens accepisset minus, quam gomor inueniebat in domo gomor plenum, & hac occasione non contendebant Iudæi super collectione magna, quod alias fecissent si ille qui plus colligeret plus inueniret.

Quę per angelos fiunt miracula non sunt.

Aliqui dicunt, quòd esset maius miraculum in manna, quia illud vertebatur ad quemcunque saporem homo vellet, vt patet Sapien. 16. quod non videtur fuisse in istis panibus, de quibus comederunt turbę.

Dicendum, quod manna in se habet vnum saporem determinatum, & erat sapor panis confecti cum oleo Num. 11. s. faciebat populus ex manna tortulas saporis, quasi panis oleati, & non erat iste sapor communiter gratus Iudæis, nam cõquerebantur dicentes. anima nostra arida est, nihilque vidẽt oculi nostri, nisi man. Nume. 11. & ideo mouebat plurimos Iudæorum ad nauseam cibus iste. Nu. 21. nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo: bonis autem viris ex Dei gratia vertebatur manna ad saporem quemcunque vellent, vt innuitur Sapien. capitul. decimosexto, & sic non erat ipse sapor ipsius manna, sed Deus illud dabat. & tamen etiam hoc ad quoddam miraculum pertinebat. De panibus, & piscib. nunc dicendum, quòd non apparet qualis saporis essent, sed verisimile est, quòd essent optimi, vt ostenderetur magnitudo Christi in hoc, & sic manna non excederet in sapore, & delectamento istos panes, & pisces. Et communiter asseritur & est verisimile, quod quando Christus aliquid per miraculum faciebat, illud erat melius, quam alias naturaliter esse soleret, vt si sanaret aliquem hominem de aliquo morbo, ille reddebatur sanior, quam fuisset priusquã incideret in morbũ illũ ita ẽt si Christus miraculũ faceret in cibis essent illi cibi meliores aliis cibis similib. qui s'm naturã sunt, vt pa-

A ter in vino, qñ conuertit Christus aq̃ in vinum, fuit illud vinũ melius alio vino, quod cõiter haberi solet saltem in regione illa, quod patet Ioann. capitulo secundo, nam quando architriclinus bibit aquam vinum factum, miratus est vnde illud vinum esset, & laudauit illud, eodem capitulo, ita & nunc isti panes, & pisces essent salubriores, & sapidiores aliis panibus, & piscibus, qui naturaliter habebantur, vel cõficiebantur, & sic ex hac parte non esset minus miraculum istius cibationis turbarum, quam miraculum de manna. Itẽ quia in saturatione turbarum superfuit plus de reliquiis, quam fuerat cibus principalis, quod non fiebat in manna, quia ibi nullæ erant reliquiæ, immo si aliquid seruabatur, vel supererat scaturiebat vermibus Exod. 16. fuit ergo maius istud miraculum, quam in manna, & est conueniens, quòd miracula noui testamenti sint maiora miraculis veteris testamenti.

B

An saturatio turbarum fuerit maius miraculum, quam saturatio Israelitarum in deserto de coturnicibus. Et quomodo eæ ueniebant ad castra. Quæst. CXVIII.

QVæretur de saturationis istius comparatione turbarum ad saturationem Iudæorum in deserto de coturnicibus.

Dicendum, quòd bis leguntur Iudæi saturati coturnicibus. Primo quando datum est manna a principio: nam dixit eis Moyses, dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate Exod. 16. & istæ carnes erant coturnices, nam dicitur. eo. c. vespere ascendens coturnix operuit castra, & de illis coturnicibus tunc saturati sunt. Secundo quando erant in mansione, quæ dicitur sepulchra concupi-C scentiæ, vbi populus flebat desiderio carnium. & Deus dedit eis coturnices Nũm. 11. & hoc fuit ad tantam saturitatẽ, quòd cibus exibat per nares eorum. eo. c.

Dicendum tamen, quod illa saturatio fuit minor ista, quia istud fuit miraculum cum panis non posset multiplicari sine miraculo: aduentus autem coturnicum sine miraculo esse poterat, quia sicut ipsæ sponte volant, ita sponte venire poterant in castra, nam non fuerunt istæ coturnices de nouo creatæ, vt Iudęi saturarentur illis, sed adductæ sunt de trans mare rubrum Num. cap. vndecimo scilicet ventus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimisit in castra. hoc autem poterant Angeli facere etiam Deo nihil operante specialiter, ideo minus est quolibet alio miraculo, & tamen ad veritatem Deus mouit ventum forte ministerio Angelorum, de quo dictum est Nume. 11. & ventus tulit coturnices, ita quòd ipsæ non po-D terant se continere contra impetum venti, & illic ventus cessabat; iuxta castra Iudæorum, ideo coturnices lassatæ cadebant iuxta castra, non potentes iam volare, & capiebant de eis Iudæi, quotquot volebant, eo. cap. & quia illæ coturnices veniebant, quasi de parte aquilonari respectu castrorum Iudæorũ, mouebat eas ventus aquilonaris, vel Aphricus cõiunctus ei, sic dicitur Psalm. 77. transtulit austrum de cœlo, induxit in virtute sua aphricum, & pluit sicut puluerẽ carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata. licet ergo non fuerit aduentus coturnicum pure naturalis, sed Deo faciente: tamen non fuit pure miraculum, ita vt æquipararetur veris miraculis, sicut fuit ista multiplicatio panis, & piscium.

In quo consistit istud miraculum saturationis turbarum. Quæst. CXIX.

E

QVæretur, in quo consistit istud miraculum saturationis turbarum.

Dicendum, quòd consistit. Primo in hoc, quod panis multiplicaretur: nam quod panis acciperet subito maiorẽ quantitatem, siue hoc fieret p multiplicationem non addita aliqua quantitate, siue per conuersionẽ alicuius materiæ extrinsecę in panẽ, erat miraculũ, quia natura neutrũ eorũ potest, ita ergo 4. Reg. 4. vbi fuit aliqualis multiplicatio panis facta, licet pauca fuerit, ponitur pro miraculo, nam dicitur: hęc dicit Dominus comedẽt, & superit: quasi a domino factum fuerit. Secundo, quia non solum fuit multiplica-

tio, sed valde magna, quod probat paruitas, vel paucitas cibi, & multitudo comedentium, nam erant quinque panes, & duo pisces, & comedētes erant plusquam decem millia: talis saturatio non poterat esse, nisi supernaturalis, nam 4. Reg. 4. vbi de 20. panibus ordeacis, & aliquot panibus primitiarum, & pauco frumento satiari sunt centum viri, computatur tanquam miraculum: a fortiori nunc de quinque panibus saturata tanta multitudine. Tertio, quia ista multiplicatio sępe pro eadem vice facta est, scilicet ter, semel in manibus Christi, postea in manibus discipulorum portantium: deinde in manibus comedentium, vt ostensum est supra quęstione 105. Quarto patet ex reliquiis: nam non solū fuerunt reliquiæ de cibo isto, sed etiā reliquię fuerunt plures, quam fuerat principalis cibus, nam totus cibus fuerat duo pisces, & quinque panes, & reliquiæ fuerūt duodecim cophini, & tamen quinque panes, & duo pisces in vno cophino caperentur, nec implerent eum.

Quod fuit maius miraculum istud, vel saturatio in secunda vice, quæ habetur sequenti capitulo. Quæst. CXX.

QVæreretur quod fuit maius miraculum istud, vel saturatio in secunda vice.

Dicendum, quòd quantum ad potestatem facientis æqualia miracula fuerunt, nam idem erat vtrobique faciēs, & non requirebatur maior potestas ad vnum, quàm ad aliud, quia ad vtrunque requirebatur potentia infinita, & tamen quantum ad rem factam est maior saturatio prima, ꝙ secunda. Primo, quia in prima saturatione fuerunt quinque panes, & in secunda septem, sequenti capitulo, & infra decimosexto, & Marc. capitulo octauo. Secundo, quia fuit maior numerus comedentium in prima, quam in secunda, ita in prima fuerunt quinque millia virorum, in secunda autē quatuor millia sequenti capit. & tamen vtraque fuit solum ad tempus idest semel facta: eo quòd quando Christus fecit istas saturationes accidebat turbas esse in loco, in quo nō poterant pro tunc cibos habere, & tamen poterant ipso die vel saltem sequenti habere illos, ideo solum semel pascebat, quando scilicet erant in necessitate.

Quare Christus dedit discipulis panes ad apponendum turbis. Et quæ ministeria erant illa, quæ Christus venit ministrare. Quæst. CXXI.

QVæretur quare Christus dedit discipulis panes ad apponendum turbis.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Christus frangebat panes, & multiplicabat, quod erat potestatis, apponere autem ante turbas erat ministrationis, ideo non pertinebat ad eum, sed ad discipulos. Sed obiicietur, quòd ad Christū pertinebat potius ista ministratio, quia ipse dixerat, non veni ministrari, sed ministrare. Et illud, ego in medio vestrum sum, quasi qui ministrat, & quoniam exemplum humilitatis præstare volebat, ipse potius debuit ministrare.

Dicendum, quòd non debuit Christus nunc ministrare, tum quia nō poterat: nam humanitus agendo cum solus esset, non poterat apponere cibos ante omnes turbas cum essent manducantes plurimi, & distincti per contubernia, oportebat ergo esse multos ministros, tum quia indecens erat quòd Apostolis, & omnibus discipulis Christi quiescentibus ipse solus ministraret, talem ergo absurditatem nō passus est, & potissime coram turbis. Cum autē dicitur, quòd veniebat ministrare, verum est quantum ad ministeria illa, quæ per alios fieri non poterant, sicut fuit ministerium nostrę redemptionis, in quo in multis laboribus laborauit prædicando, itinerando, ieiunando, mortem sustinendo, & ad hanc ministrationem venerat, & non ad hoc, quòd ministraretur ei, quia si vellet, quòd ministraretur ei, idest seruiretur sufficiebat, quòd maneret in sua maiestate non assumpta infirmitate nostræ carnis, nam forma nostra est forma serui. cum ergo formam nostram acceperit, necesse est, quòd ad seruiendum venerit, sicut dixit Apostolus, quòd exinaniuit semetipsum formam serui accipiens ad Philippenses capi. 2. & tamen seruitus sua illa sola fuit, scilicet quidquid ad redemptionem pertinebat.

F Ad secundam dicendum, quòd ad dandum exemplum humilitatis, non oportebat, quòd Christus in omnibus ministraret, & discipuli sui quiescerent, quia hoc non esset dare formam humilitatis, sed turbare totum ordinem rationis, sed ad hoc sufficiebat, quòd aliquando ministraret, nam per vnam ministrationem, vel paucas poterat sufficienter dare exemplum humiliationis, sic fecit. nam lauit semel pedes discipulorum, scilicet die cœnæ, Ioannes decimotertio, & tunc dixit vos vocatis me magister, & domine, & benedicitis, sum etenim, quemadmodum ergo ego magister, & Dominus laui pedes vestros, ita & vos debetis alterius lauare pedes, & sequitur, exēplum enim dedi vobis, vt quēadmodū ego feci, ita & vos faciatis: non ergo decebat, quòd nunc ipse ministraret, sed discipuli. Secūdo, quia cum Christus ministrare non posset, nec deberet nūc, sed alii, non erāt G aliqui ad quos magis hoc spectaret, quā ad discipulos eius propter familiaritatem ad ipsum, & quia illis melius, quam cæteris poterat imperare. Tertio fuit ad honorandum discipulos: nam cum ipsi apponerent cibos coram turbis miraculose multiplicatos, constituebat eos honorabiles corā turbis, quia administratio super aliquos reddit administratorem honorabilem.

Quarto fuit ad magis certificandum eos de miraculo: nā cum ipsi viderent Christum frangentem panes, & postea eos fractos manibus suis tractarent apponendo turbis, non poterant dubitare de eo, quod factum erat. Sic dicit Chrys. quia discipuli dederunt panes turbis, s. in quo non solum eos honorauit, sed voluit, vt hoc miraculo facto non increduli fiant, nec obliuiscantur eius cum præterierit manibus ipsis testantibus. Sic etiam dicit Theophilus, s. dat autem discipulis panem apponendum turbis, vt tractando panē non H dubium illis miraculum videatur.

Quare Christus voluit, quòd superessent reliquiæ in hoc miraculo saturationis turbarum. Et quòd in cibationibus veteris testamenti miraculosis nihil supererat: in nouo autem plusquam fuerat appositum. Quæst. CXXII.

QVæretur, quare Christus voluit, quòd superessent reliquiæ in hoc miraculo: nam poterat esse miraculum saturationis, & quod non superessent reliquiæ.

Dicendum, quòd fuit primo ad plenitudinem refectionis: nam non solum Christus pascere voluit turbas, sed etiam saturare, & tamen non iudicatur saturatio, quando nihil in mensa superest, quia videntur adhuc homines plura comesturi, ideo oportebat aliquas superesse reliquias saltem paucas.

I Secundo vt turbis esset occasio comedendi quantum vellent vsque ad saturitatem: nam erubescit homo, ita auide comedere, quòd nihil in mensa relinquat, & ideo si turbæ viderent paucum esse cibum, & quòd nihil superesset si vellent comedere ad saturitatem, non saturarentur, vt aliquid superesset, & tamen Christus volebat eos saturare, quia hoc erat de necessitate miraculi istius: nam dare ad comedendū quinque millibus viris de quinque panibus, non erat miraculum si diuiderentur panes in partes minutissimas, saturare tamen erat miraculum: ad hoc ergo, quòd esset hic miraculum, oportebat, quòd Christus saturaret istam multitudinem, non poterat tamē saturare nisi essent reliquiæ aliquæ, ideo necesse fuit superesse reliquias.

Tertio ad probandum miraculum postquam factū erat: nam aliqui, qui non viderant poterant hoc negare, & tunc poterant eis ostendi reliquiæ panum, & piscium, quæ facie K bant aliqualem probationem.

Quarto erat ad tollendum dubium etiam eis, qui viderant, quia poterat aliquis dicere, quòd illa non fuerat vera saturatio, sed ꝙ pro illo tempore sic visum fuerat præsentibus, qui saturabantur: cum autem manerent reliquię illius saturationis, non poterat dici, quòd erat phantasia, sed veritas rerum. De hoc dicit Chrysostom. superabundare fecit, non panes, sed fragmenta, vt absentes discant, quod factum est, & vt nullus id, quod factum est æstimet phantasiam: propter hoc etiam ex subiecta materia miraculum fecit.

Quintò fecit ad differentiam saturationum, quæ fiebant in veteri testamento: nam Deus pauerat populum manna,

& tamen

& tamē ibi nihil supererat, sed si quid superesset scaturiebat vermibus Exod. 16. Elias etiam pascebatur pane & carnib. apud torrentem Carith, sed nihil ibi supererat 3. Reg. 17. ipse quoque, & vidua de hydria, & lecytho pascebantur, sed reliquiæ nullæ erant eod. cap. Sic dicit Theophilus: Moyses enim etsi manna dabat, iuxta vniuscuiusque necessitatē illud largiebatur, superfluum vero vermibus scaturiebat: Elias etiam viduam pascens quantum ei sufficiens erat, tribuebat: Iesus vero tanquam Dominus superabundanter operatur.

Quare tantæ reliquiæ superfuerunt in cibatione turbarum, videlicet duodecim cophini. Et quòd Christus in omnibus operibus suis magnam excellentiam super cæteros homines ostendit. *Quæst. CXXIII.*

Quæretur quare tantæ reliquiæ superfuerunt, nam licet ad miraculi istius veritatē requirerētur reliquiæ aliquæ, tamen non erant necessariæ in tanta quantitate scilicet vt essent duodecim cophini.

Dicendum, quòd fuit ad ostendendum magnitudinē miraculi, nam non solum tanta multitudo saturata est, sed etiā reliquiarum quantitas fuit maior, quam cibus principalis, quia totus cibus fuerat quinq; panes, & reliquiæ erant duodecim cophini. Secundo fuit ad hoc, q; dignum esset de his reliquiis memoriam agi, & quantitatem earum nominari expresse, nam si paruę fuissent reliquiæ, non poneretur nominatim earum quantitas, sicut 4. Reg. 4. quando comederunt centum viri de 20. panibus ordeaceis dicitur, q; superfuit, quia tamen parum fuit, non exprimitur quantū fuit. Tertio fuit ad ostendendum excellentiam Christi super prophetas, nam quando Helisæus saturauit centum viros prædictos de viginti panibus ordeaceis, & aliquot panibus primitiarum, & frumento super fuit aliquid: debuit ergò nūc maius aliquid superesse, & ita superfuit plusquam de cibo fuerat. Sic dicit Theophilus: superabundantis enim virtutis erat non solum tot homines pascere, sed etiam tantam superabundantiam relinquere fragmentorum: decebat enim quòd Christus in omnibus operibus suis magnam excellētiam super cæteros homines ostenderet, vt non dubitaretur ipsum maiorem esse cęteris, sic ipse dixit Ioan. 15. Si non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberēt. & hoc bene videbant Iudæi, ideo videntes eum tam admiranda facere dicebant, nunquid hic est filios Dauid, supra 12. ca. vel nunquid hic est Christus Ioan. 7.

Quare Christus specialiter fecit superesse duodecim cophinos fragmentorum, & non plures neque pauciores. Vnde in numero reliquiarum duo magna ostensa sunt. Quæst. CXXIV.

Quæretur quare Christus specialiter fecit superesse 12. cophinos fragmentorum.

Dici potest vno modo, quòd hoc non fuit factum specialiter ad aliquam causam, sed fuit accidentaliter, nam licet intentio Christi esset, quod superessent multę reliquię, non intendebat specialiter, quod 12. cophini superessent: sciebat tamen qood tot superarent, quia non poterant superare in aliquo numero quin ipse hoc pręnidisset.

Aliter potest dici, & melius, quod Christus fecit superabundare 12. cophinos, iuxta num. 12. Apostolorum, vt quilibet haberet cophinum suom, prę supponitur, enim quod isti 12. ministrauerant apponendo panem turbis, & ipsi ablaturi erant reliquias, & sic quilibet eorum colligebat reliquias in vno cophino, ideo 12. cophini superfuerunt. Sic dicit Hiero. super Matt. vnusquisque Apostolorum de reliquiis saluatoris implet cophinum suum. Sic etiam Chrys. ait propter hoc, & 12. cophinos superabundare fecit, vt Iudas portaret cophinum suum. Et dicendum, quod in numero reliquiarum duo magna ostensa sunt. Primum est magnitudo potestatis, quia fecit plures esse reliquias, quam fuerat quātitas principalis cibi. Secundum est altitudo sapientię, quia ita instituit, ut sicut erant 12. ministri in mensa turbarum, superessent 12. cophini, & nihil plus, nec aliquid deesset, vt sic omnia ordinate fieri viderentur.

Sic dicit Chrys. ego aūt non solū admiror multitudinem

A panum, q̄ facta est, sed & certitudinem superfluorum, quia nec plus, nec minus fecit superfluum esse, sed tantum quantum volebat, s. duodecim cophinos secundum nomer. 12. Apostolorum. Sic etiam dicit Theophilus duodecim cophini superabundant, vt quolibet Apostolorum vnum cophinum super humerū apportante, ineffabile miraculum videatur. Et ita si Christus voluisset facere superabundare mille cophinos fecisset, vel si quatuor cophinos solum, fecisset etiam quantum voluisset determinate.

Quare Christus fecit reliquias esse fragmentorum, & non panum, ita quod essent panes integri. *Quæst. CXXV.*

Quæretur quare fecit reliquias esse fragmētorū, & non panū, nā poterat si voluisset facere, vt panes integri residui essent. Dicendū q; fuit hoc. Primo, quia sine hoc

B miraculo fieri non poterat, nā discipuli nō apposuerunt turbis aliquos panes integros, sed fragmenta, cū oēs quinq; panes Christus fregisset, ideo ad hoc quòd superessent panes integri necesse erat, q; fieret miraculum nouum, s. formando integrū panē de fragmentis, vel de noua materia panes formando, aut creādo, & hoc nō erat necessariū nonc cū turbæ iā essent pastæ. Etiā ad huius miraculi ostensionem sufficiebat fragmenta superesse, miracula tñ sine necessitate fieri non debent, iō non fuerunt residui panes integri. Scdo, & principaliter fuit, quia repugnaret valde ostensioni miraculi, nā Christus principaliter fecit superesse reliquias, vt per eas ostenderetur miraculū de saturatione turbarū, & quia turbis non fuerant appositi aliqui panes integri, sed fragmenta cū quis videret collectos esse panes integros videret, q; isti non erant reliquiæ de cibo apposito turbis, & sic non ostenderetur conuenienter miraculū. q; Christus ostendere vole-

C bat, immo qd plus est, ex hoc redderetur suspectum miraculum præcedens, nā ex fragmētis colligi panes integros nō erat verū, sed phantasticum. i. per apparentiam, & ita posset dici, q; cibatio turbarum non fuerat vera, sed per apparentiam. Item poterat dici, q; cum isti integri panes superessēt post saturationem turbarum a fortiori ante saturationē earum essent isti integri, & consequenter non esset verum, q; de quinq; solis panibus saturatæ sunt turbæ, sed tot fuerunt panes quot sufficerent ad saturationem, cum & nunc aliqui de illis integri superessent, nam si paucitas fuisset panum, non mansissent isti integri, sed diuiderentur, sicut cæteri: nō ergo debuerant panes integri colligi in reliquiis, sicut dicit Chrysost. q; Christus superabundare fecit non quidem integros panes, sed fragmenta panum.

Vnde habuerunt cophinos discipuli ad colligendum in eis fragmenta, & potissime tot cophinos: cum ipsi Apostoli, quando
D *sine Christo ibant non possent sacculum, neque peram portare, sed cum Christo portabant, qui legem non imponebat sibi, sed aliis.* *Quæst. CXXVI.*

Quæretur cum superfuerint hic duodecim cophini fragmentorum, vnde habuerūt cophinos discipuli ad colligendum in eis fragmenta, & potissime tot cophinos: nam in deserto erant, vbi nihil istorum habere poterant, nam ista sunt vasa domestica.

Dici potest vno modo, q; cophinos est nomen vasis, & etiam mensuræ, scilicet quia quilibet cophinus est determinata mensura, & sic dato, quod non haberetur illud vas, si haberetur tanta quantitas panis, quanta replet vnum cophinum, dicitur superesse vnus cophinus, & ita superessent

E duodecim cophini, licet nullum vas esset ibi, quod cophinos diceretur, & tunc non oportebit poni aliquid, quod ouesset in deserto.

Sed melius dicendum videtur, quòd ibi erant veri cophini, idest illa vasa, quæ sunt ad conseruandum panem, & colligendum de mensa. quod patet quia Christus iussit hic fragmenta colligi ne perirent Ioann. 6. ideo necesse erat, quod ibi esset aliquid in quo illa fragmenta colligerent, & conseruarent, quia alias perirent dispersa per agros, & tamen collegerunt, & conseruauerunt, vt Christus dixit: ergo vasa repositoria habebant, & ista dicuntur cophini.

Sed tunc dicetur quomodo habebant istos cophinos in deserto, vbi nullus habitator erat. Aliqui dicunt, quia fuit

hoc per miraculum, quia Christus fecit illa miraculosè aliũ de potteri, vel de nouo ea creauit, quia talia vasa creare potuit, qui alias res creauit.

Sed non videtur stare, Primo, quia istud redderet miraculum aliqualiter suspectum, quia de foris adduci, putaretur a quibusdam, quod fieret dæmonum ministerio, & ita forte putaretur de panibus, & fragmentis accidisse, & etiam si de nouo crearet illos cophinos, cum Iudæi nondum crederẽt, quod Christus aliquid creare posset, quia hoc solius Dei erat, putarent phantastice factum, & opere dæmonum cophinos aliunde adductos, & sic maneret eadem suspitio. Secundo quia siue Christus cophinos crearet, siue de foris adduceret erat miraculum, & hoc non tacerent Euangelistæ cum diligenter expressissent miraculum de saturatione turbarum, nemo tamen illud tetigit, ideo non factum est miraculosè.

Dicendũ ergo, quòd cophini illi erant in deserto, quia habebant eos discipuli Christi, vel turbæ, nam cophinus est repositorium panis, sicut cassidile, & portant illum homines in via ad aliquid reponendum, & ita nunc haberẽt, & ita reponerent panes: nam si cophinus sit vas ligneum, aut de virgulis factum, erat maior difficultas quomodo in deserto haberi posset, & tamen potest vocari cophinus repositorium vas de panno factum, quod cassidile vocamus, & tamen viatores pedites solent cassidile secum ferre ob varia necessaria reponenda. Et maxime patet, quia necesse erat quod discipuli Christi aliquem cophinum, siue cassidile ferrent, quia ipsi portauerant secum in deserto illos quinque panes, & duos pisces, ergo aliquod repositorium habebant in quo portabant, & sicut vnum repositorium habebant, poterant habere multa, cum interdum necesse esset eis multos cibos portare.

Sed obiicietur, quòd discipuli Christi non portarent cophinos secum, idest vasa aliqua repositoria, quia nõ licebat eis portare in via peram, neque sacculum, supra 10. capit. & Luc. 9. & 10. & tamen cophini qui sunt vasa repositoria nomine peræ, vel sacculi intelliguntur.

Dicendum, quòd necesse est poni, quòd nunc discipuli Christi tulerint secum sacculum, aut peram, nam portabant panes, & pisces longe, quæ non poterant portari, nisi in quibusdam repositoriis: ergo habebant repositoria aliqua, quæ sunt pera, sacculus, cassidile, vel cophinus.

Ad argumentũ dicendum, quòd discipulis Christi, quãdo soli irent idest sine Christo non licebat portare aliquid illorum, nam illam legem dedit eis Christus, quando mittebat eos dispersos ad prædicandum, & tamen quando ibant cum eo in via portabant omnia hæc, quia tunc non videbantur illi portare, sed Christus cui obsequium præstabant in hoc: ipse tamen Christus non imponebat legem sibi ipsi, sed aliis, ideo Apostoli, & cæteri discipuli, quando ibant cũ eo non tenebantur ad illam legem, nec obseruabãt eam. Qd patet, quia supra 10. & Lucæ 9. & 10. prohibentur discipuli Christi portare pecuniam in via, in zonis, idest habere marsupia cum aliquibus pecuniis, & tamen Christus portabat pecuniam in via, quia habebat dispensatorem ferentem, quia pecuniam Christi tenebat, & inde emebat cibos: erat. n. Iudas habens loculos Christi Ioann. 12. & 14. & ideo dicitur Ioan. 14. quòd Christus misit Iudam de cœna dicens, quod facis fac citius: putauerunt discumbentes, quòd cum Iudas loculos Christi haberet, dixisset Christus ei, vade, & eme nobis necessaria ad diem festum. Item Apostoli, & alii discipuli prohibebantur portare in via aliquos cibos reconditos, & etiam panem Mat. 6. scilicet præcepit eis, vt nihil tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, nec panem, nec in zonas æs, & tamen nunc discipuli portabant panes, & pisces in via, quia de illis saturata est turba. Et etiam in alia vice ipsi portabant septem panes, & paucos pisciculos, de quib. turbæ comederunt sequenti c. & Mar. 8. immo semper portabant cibos in via & si aliquando obliuiscerentur portare crederbant se increpabiles infra 16. vbi dicitur, quòd obliti sunt portare panes, & putauerunt postea, quòd Christus eos redargueret, quando dixit, cauete a fermento Pharisæorum, ergo consuetum erat eis cibum ferre, & ita non obseruabãt discipuli manentes cum Christo illam legem, quam eis tradiderat, quia illa obligabat eos, quando irent sine Christo. poterant ergo nunc ferre cophinos, peram, & sacculum, &

F sic isti duodecim cophini forte erãt sui, quia portarent duodecim cassidilia. Vel poterant aliquos de ipsis cophinis cõmodatos accipere a turba, quia multi de turba portarent sacculos secum in via, nam licet accideret, quòd pro tunc non habuerunt panem, nec alios cibos, tamen sacculos retinebãt in quibus prius talia portabant. Sic dicitur primo Reg. 9. quando locutus est Saul ad puerum suum cum irẽt ad quærendas asinas, dicens defecit panis in cistarciis nostris, idest in sacculis, & ita aliqui de turba sacculos vacuos commodarent discipulis, in quibus colligerent ista fragmenta.

Sed melius putatur, quòd fuerint cophini ipsorum discipulorum Christi.

Quare fragmenta, quæ colliguntur non dantur turbis, sed discipulis. Quæst. CXXVII.

G QVæretur quare fragmenta, quæ colliguntur non dantur turbis, sed discipulis, nam iussit Christus discipulis illa colligere, & conseruare, & tamen si turbis vellet dare, non iuberet illa colligi, sed cum turbæ discumberent expleta refectione iuberet eis tollere, quod superarat, & sic tolleret quilibet, quod ante se erat, iussit tamen colligi, ergo non voluit, quòd turbę reciperent fragmenta ista.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad ostensionem miraculi, quia vt ostensum est supra. q. 125. & q. 126. fuit necessarium, quòd superessent reliquię, & etiam in magna quantitate ad hoc, quòd probaretur miraculum, & tamen si non colligerentur reliquię, sed darentur turbis discumbentibus non constaret de reliquiis, quia quilibet tolleret, quod ante se erat, & sic non manerent reliquię ad probationem miraculi, & tamen probatio miraculi fieri debebat potius per

H Christi discipulos, quam per aliquos alios, cũ per ipsos potius pertineret diuulgare Christi doctrinam, quã ad alios, & ostendere, quod fecisset miraculum, si tamen reliquię non colligerentur, sed turbę discumbentes illas tulissent, non haberent discipuli vnde probassent accidisse istud miraculum, ideo ipsi debuerunt reseruare reliquias. Secundo ad magis confirmandum corda discipulorũ, expediebat enim, quòd discipuli essent magis certi de hoc miraculo, quã cæteri, quia ipsi futuri erant doctores, & annunciaturi omnia miracula Christi, dubitatio autem in docente est valde nociua, & non in addiscente, ideo ipsi valde certificandi erant de hoc. Et ob hoc Christus dedit eis plures experientias in hoc facto quam turbis, nam turbæ solum videbant fragmenta apponi eis, & crescere in manibus eorum dum comederent, & frangerent, discipuli autem viderunt primo, quòd Christus frangeret istos panes quos ipsi in via tulerant, & tene-

I bant, & quomodo in manibus Christi crescerẽt. per fractionem, deinde ipsi portabant istos panes apponendos turbis, & dum portarent videbant eos in manibus suis crescere. Et tertio cum appositi essent, turbę videbãt, quòd in manibus turbarum crescebant, vt ostensum est supra qu. 105. Quarto viderunt eos, & tractauerunt, quãdo ipsi comederunt, nam etiam ipsi de fragmentis illis comederunt cum in hoc deserto nihil aliud comederent, nec habebant, nisi illos quinque panes, & duos pisces quos Christus fregit in partes. Quinto experti sunt veritatem postea reliquias colligendo, & secũdo, & per hoc valde certificati sunt, nam sicut Christus concessit discipulis, quòd apponerent fragmenta turbis, vt magis hoc videntes, minus de hoc miraculo dubitarent, vt dicit Chrys. & dictum est supra. q. 123. ita, & nũc ad eandem confirmationem voluit, q colligerent reliquias horum panum, & conseruarent, vt sic frequẽtatis experiẽtiis nullum

K dubiũ manere posset apud ipsos, qui huius miraculi prædicatores futuri erant. Sic dicit Chrys. s. sed quare non dedit turbis fragmenta portanda, sed discipulis, & respondet, quoniam hos maxime erudire volebat, qui orbis terrarũ debebant esse magistri. Scdo fuit ad necessitatem discipulorum Christi, nam discipuli Christi, & ipse Christus cibum sumpturi erant in deserto hoc, sed nullus aliud erat, nisi fragmenta, q Christus fecit de illis panibus, & piscibus, iõ de illis comedere deberent discipuli, & quia forte dũ comedebant turbæ, non comederũt discipuli cũ ministrarent eis apponendo cibos, comederent postea saturatis turbis, & sic de reliquiis illorũ comederent, & ad hoc oportebat, quòd discipuli

pulicolligerent reliquias,& non turbæ,quia si turbæ portas sent reliquias,non haberent discipuli quid comederent. Licet posset dici,quòd quando Christus frangebat panes, & pisces dans discipulis,reseruauit aliqua fragmenta, quæ nõ allata sunt turbis,& de illis comederent Christus, & discipuli,dum turbæ manducabant & postquam discipuli cessarent eis apponere cibos. Sed in hoc quid fuerit non differt, constat,n.quod Christus,& discipuli sui ibi comederint,cũ ad hoc panes afferrent,vt comederent. Tertio fuit ad ostendum magnitudinem miraculi, nam sicut saturatio ostensa est per hoc,quod quid superfuit , ita magnitudo miraculi ostendenda erat per hoc,quòd de pauco cibo superessent tãtæ reliquiæ plures,scilicet quam fuerat cibus , scilicet duodecim cophini,& tamen non poterat hoc sciri,nisi discipuli hæc colligerent,& reseruarent reliquias,ideo illi,& non turbæ colligere debuerunt, Nam si turbis discumbentibus per
B mitteretur portare reliquias,posset quidem constare, quod aliquæ reliquiæ superfuissent per confessionem turbarum, licet ostendi postea non possent,quia singuli forte comederent paruas reliquias quas inde tollerent , & tamen quantæ fuissent reliquiæ nullo modo potuisset cõstare, si turbis per mitteretur portare illas,quia tunc discipuli non colligerent reliquias , sed quilibet discumbens tolleret id quod coram se inueniret,& ita ignoraretur mensura reliquiarum, quia non fuerant collectæ:nunc vero cum collectæ fuerunt,& impleuerunt duodecim cophinos,apparebat quantæ fuissent, & sic tam turbis præsentibus,quam eis , qui interfuisse non poterant,constaret magnitudo miraculi,& aliàs etiam ipsi discipuli nescirent magnitudinem ipsius , quia non constaret eis de magnitudine reliquiarum. Quarto fuit , vt aliqui dicunt , quia turbæ non merebantur portare istas reliquias, ideo non dedit illis,sed discipulis. Sic dicit Chrysostomus,accipiens autem fragmenta dedit discipulis,& non turbis,quæ adhuc imperfectius dispositæ erant,quam discipuli,& præcedentes causæ meliores sunt.

Quare expressus est numerus manducantium in hac turba. Et, quod mulieres solent valde ad nouitates concurrere, & facilius ad deuotionem moueantur.
Quæst. CXXVIII.

Queretur quare expressus est numerus manducantium. Dicendum,quod fuit necessarium exprimi ad ostendendum esse miraculum. Duo enim necessaria erant simul ad hoc,quod esset istud miraculum, scilicet paucitas cibi,& multitudo turbarum, quia aliàs , vel ex pauco cibo paruam saturari multitudinem, vel ex multo multam turbam,admirandum non erat,ideo vtrunque sub numero certo exprimi debuit,& ita expressum est , scilicet quòd erant quinque panes,& duo pisces,& quòd erant quinque millia virorum comedentium,& ob hoc omnes euangelistæ diligenter expresserunt vtrunque numerũ,vt patet hic,& Mar. 6.& Luce 8.& Io.6.quæ non facerent,nisi fuisset necessarium exprimi.Patet hoc etiam,quia in alia saturatione expressus est numerus panum,& cibatorum hominum, scilicet quatuor millium,sequenti c.& Mat.8.& tamen fuerunt plures comedentes,scilicet feminæ,& paruuli quorum numerus non exprimitur,vt dicitur in litera,& illi essent plures forte quam viri,quia mulieres concurrere valde solent ad nouitates,& facilius moueri ad deuotionem,& prædicationem,& ita forte essent plusquam decem millia comedentium,fuit autem, quasi correspondens numerus cibi,& cibatorum,vt de quinque panibus quinque millia pascerentur.Sic dicit
A Hierony.iuxta numerum autem panum,& comedentium virorum quinque millium multitudo est,Sed diceretur quod ad ostensionem miraculi oportebat etiam nominatè exprimi quantitatem panum,& piscium,quia multum in hoc differt,quia quarundam regionum panes,ita magni sunt, vt panis vnus sufficiat homini ad viginti dies,vel quasi,& aliarum regionum,ita parui,quod duo, aut tres non sufficiant ad vnum pastum.

Dicendum,quod aliquid in hoc differt,& tamen nõ fuit expressa magnitudo panum neque piscium propter tria.Primo:quia quantæcunque magnitudinis essent illi panes,aut pisces,erat semper miraculum propter multitudinẽ comedentium:nam pro vno pane erant duo millia comedentiũ,

A nullius tamen regionis p[illegible] est,qui centum comedentes si mul pascat,potissime quando fuerunt duodecim cophini,qui continerent maiorem quantitatem,quam quinque panes etiam si magni essent. Secundo quia istud miraculum fiebat in terra in qua constabat de magnitudine panũ,quia consuetudo communis habebat panes certæ quantitatis,& sic nõ oportebat magnitudinis mẽsurã exprimi,& ista fuit cã præcipua,Tertio quia discipuli portabãt illos panes,& pisces in via constat tamen,quod ipsi non poterant portare tantum cibum,vt sufficeret decem millibus comedentium , & superessent duodecim cophini,quia satis erat eis posse per viã portare plenos duodecim cophinos,ideo non oportuit quãtitatem mensuræ istorum exprimi , nobis tamen satis constat , quòd isti panes non erant magni, quia non sufficeret vnus eorum quatuor viris ad pastum , quod patet 4. Regũ
B 4.capitulo,vbi quidam vir attulit Eliseo viginti panes ordeaceos,& aliquot panes primitiarum, & frumentum nouum in pera,& dixit Eliseus dispensatori,quòd apponeret populo comedendum , ipse autem dixit quantum est hoc, vt apponam coram centum viris ad pastum ?& ponitur ibi pro miraculo,quòd comederunt,& superfuit,ergo non sufficiebat vnus panis quatuor , vel quinque viris ad pastum de panibus regionis ipsius,& ita non fuit necesse quantitatem piscium,nec panum exprimi,

Quare ponitur numerus solum virorum,& non mulierum. Sicut in veteri testamento mulieres neque numerabantur. Quæst. CXXIX.

Queretur quare ponitur numerus solum virorum , & non mulierum,

Aliqui dicunt,quòd fuit hoc , quia non pertinebat
C ad rationem miraculi,nec ad suam magnitudinem exprimi fœminas,sed solum viros.

Sed non stat,quia ita fœminæ comedebant, sicut viri, & ideo miraculum erat pasci multitudinem fœminarum etiã si solæ essent de pauco cibo.

Aliqui dicunt,quòd hoc fuit,vt consonaret numerus comedentium cum numero panum,sicut dicit Hierony. scilicet iuxta numerum autem quinque panum,& comedentiũ virorum quinque millium multitudo est,

Sed ista consonantia non est de necessitate , quia si essent septem millia virorum,& quinque panes,exprimerentur septem millia,& non solum quinque millia, sic patet in alia saturatione turbarum vbi fuerunt septem panes, & tamen solum ponuntur quatuor millia virorum sequenti capitul. Mar.8.

Dicendum autẽ, quòd hoc factum est, quia euangelista
D erat iudex,& seruabat consuetudinem legis in scribendo, nam secundum legem Moysi nunquam ponebantur mulieres sub numero,sed soli viri, vnde vbicunque inuenitur aliqua numeratio in veteri testamento soli viri numerantur, sic dicitur Numeri primo,tollit summã filiorum Israel generis masculini,&c.Sic dicit Theophilus, scilicet soli viri numerantur ab euangelista,quia legalem consuetudinem sequebatur,& quia omnes euangelistæ erant Iudæi,omnes quatuor expresserũt de quatuor millibus virorum,& tacuerunt de numero fœminarum,

Qui viri erant isti,qui numerabantur,
Quæst. CXXX.

Queretur qui viri erant isti,qui numerabantur,

Aliqui dicunt,quod a[illegible] ipitur vir non,vt est nomen ætatis,nec coniugii,sed vt est nomẽ sexus,& sic om
E nes masculi vocantur viri,vt distinguuntur viri contra fœminas,

Sed dicendum,quod non stat,quia tunc etiam paruuli includerentur nomine virorum,& tamen paruuli excluduntur hic,quia dicitur supra in litera,manducantium autem fuit numerus quinque millium virorum exceptis mulieribus,& paruulis,

Dicendum ergo,quod vir significat ætatem,non tamen secundum strictam significationem ætatis,quia tunc adolescentes,& iuuenes,& senes,& decrepiti non intelligerentur nomine virorum,& ita pauci essent viri,& oporteret exprimi alios numeros de adulescentibus,iuuenibus,senibus,& decrepitis,

decteplcis, quod non fit. accipitur ergo hic vir, secundum F
consuetudinem legis Moysi: & cut propter cõsuetudinẽ
legis tenendam non ponitur numerus mulierum, sed viro-
rum, ita & in viris tenebitur consuetudo legis: vocat autem
lex Moysi viros omnes masculos, qui sunt a vicesimo anno,
& vltra: Numeri primo &c. & postea quantæcunque ætatis,
sit, etiam si decrepitus vocatur vir. Et ita hic omnes, qui es-
sent vltra viginti annos computantur in numero quinque
millium, qui autem erant infra annum vicesimum intelli-
guntur nomine paruulorum, & illi non includuntur in nu-
mero quinque millium, cum dicatur exceptis paruulis, &
mulieribus. lex autem computat istos, quia isti dicebantur
transire ad numerum, & iubebat, quod quicunque comple
ret annũ vicesimum ad hoc, quod transiret ad numerum, i.
esset vnus de illis, qui numerarentur in populo, solueret dimi
dium siclum pro Sãctuario Domini. Exo. 30. & de istis, qui
iam transierãt ad numerum erant ista quinque millia viro- G
rum. Alii autem dicunt, quod etiam fiebat propter honorẽ:
viri enim habẽtur in honore potius, quam fœminæ, quia vir
est caput fœminæ. 1. Cor. 11. & puer nondum est vir. Sic di-
cit Theophilus. soli viri numerantur, quia euangelista lega-
lem consuetudinem sequebatur, & enim Moyses a viginti
annis, & supra populum enumerauit nulla mentione de mu
lieribus facta, innuens, quod omne, quod virile est, & iuueni
le dignum & honorabile est apud Deum. prima tamen cau
sa est melior, & illa est vera.

Et statim compulit discipulos ascendere in naniculam, &
Mar. 6. *præcedere eum trans fretum donec dimitteret turbas. Et di-*
missa turba ascendit in montem solus orare. Vespere autem fa
cto, solus erat ibi. Nauicula autem in medio mari iactabatur
Ioan. 6. *fluctibus. Erat enim contrarius ventus. Quarta autem vigilia*
19. 1. c. et *noctis venit ad eos ambulans supra mare. Et videntes eum su* H
clesia. *pra mare ambulantem, turbati sunt dicentes, quia phantasma*
24. q. 1 ca *est. Et præ timore clamauerunt. Statimque Iesus locutus est eis*
non turba- *dicens habete fiduciam Ego sum, nolite timere. Respondens au*
tur. *tem Petrus: dixit. Domine si tu es, iube me venire ad te super*
Mar. 6. *aquas. At ipse ait. Veni. Et descendens Petrus de nauicula am-*
bulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns vero ventũ
validum timuit. Et cum cæpisset mergi, clamauit dicens: Do-
mine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum ap-
prehendit eum, & ait illi. Modicæ fidei quare dubitasti? Et
cum ascendisset in nauiculam cessauit ventus. Qui autem in
nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes. Vere
filius Dei es.

Tertiũ mi-
raculũ de
calcatione
maris.
Et statim compulit. Hic ponitur tertium miraculum de
calcatione maris, scilicet quia ambulauit Iesus siccis pedi-
bus supra aquas maris, & dicitur. *Et statim compulit Ie-* I
sus discipulos. Scilicet mox, vt collectę fuerunt reliquiæ fra-
gmentorum iussit Iesus discipulis nauigare, erant enim iux
ta mare, & nauiculam habebant, ideo poterant statim naui-
gare, & dicitur, quòd compulit illos, scilicet quia enim ma-
gna celeritate agere iussit tanquam cogeret agere non per-
mittens illos, morari.

Ascendere nauiculam. Scilicet in illam in qua venerant.
Et præcedere eum. scilicet ostendit, quod nolebat ire in naui
cula illa, sed quod postea iret, ideo quod ipsi non expectarẽt
eum, sed pręcederent nauigando. *Trans fretum.* Idest vltra
fretum ad aliam partem freti, quia nũc erat Christus ex vna
parte maris Galilææ, & transiret ad aliam.

Donec dimitteret turbas. Idest dum expediebat eas, & nõ
accipitur donec pro vsque, sed pro dum, quia non est sensus
quod illi pręcederent quousque Christus dimitteret turbas
& postea non præcederent, sed quod interim, quod turbas
dimittebat, non morarentur ipsi manentes cum eo, sed naui
garent pręcedentes eum.

Et dimissa turba. Idest expeditus a turba, quia loqueba-
tur aliqua turbis, quando recedebat, & hoc erat expedire,
vel dimittere. *Ascendit in montem.* Qui erat propinquus lo-
co in quo turbam pauerat. *Solus,* nam ad orandum non ege-
bat societate, etiam dicitur solus, quia quando ascendit, ne-
mo erat qui posset cum eo ascendere, cum discipuli iam re-
cessissẽt in nauicula, turbæ etiam iam expeditæ erãt a Chri-
sto, nemo ergo cum eo ascendere poterat. *Orare.* i. ad oran-
dum: nam quando Christus vacabat solus ibat ad orandũ.

F *Vespere autem facto.* idest solis occasu præterito, accipie-
batur enim supra vespere aũt facto, i. incipiente declinare so
le, quod erat immediate post meridiem, hic aũt accipit pro
principio noctis vñ dr Mar. 6. & cũ sero esset, & Io. 6. magis
declaratur, s. q. tenebræ iam factę erant, qñ mare vẽto ma-
gno flãte surgebat. *Solus erat ibi.* idest solus manebat adhuc
Christus in monte orando, quando cępit nox, & erant tene
bræ, quia diu orauerat. *Nauicula autem in medio mari iacta*
batur. i. nauicula in qua erant discipuli iactabatur, i. violen-
ter huc, & illuc a ventis impellebatur, sic dicit Virgilius de
Aenea, primo Aeneidos. multum ille terris iactatus, & alto,
& dicitur in medio maris, idest, intra mare, s. non iuxta lito
ra. *Fluctibus.* Quia fluctus intumuerant propter vẽtum, sic
dicitur Io. 6. mare autem vento magno flante exurgebat.
Quarta autem vigilia noctis venit ad eos. Licet incępissent ia
ctari fluctibus discipuli a principio noctis non venit Iesus
G ad eos vsque ad quartã vigiliam, sed permisit eos toto hoc
tempore laborare remigando, & sustinendo timorem, & di
citur quarta vigilia, idest quarta pars, & vltima noctis diui-
dendo noctem in quatuor vigilias, vel partes.

Ambulans supra mare. Idest pedibus ambulans supra a-
quas, & non mergebatur. *Et videntes eum supra mare am-*
bulantem. Scilicet accessit prope nauem, ideo licet nox esset,
& tenebrę, viderunt quomodo ambulabat super aquas.
Turbati sunt. Idest timuerunt, quia nihil tale vnquam vide
rant. *Dicentes, quòd phantasma est.* i. apparitio dæmonum, s.
non est verus homo, quia homo mergeretur, sed est dęmon
licet appareat in hominis figura cum non mergatur, quia
phantasma est id, quod habet solam apparentiam, & non
habet aliquam existẽtiam de eo, quod putatur. *Et præ timo*
re clamauerunt. Quasi petentes auxilium a Deo contra phã
tasma, q. putabãt sibi nociturũ. *Statimque.* s. qñ vidit Iesus
H magnũ timorẽ eorũ noluit. n. eos magis affligere, quia non
poterãt illud tolerare. *Iesus locutus est eis.* Erat enim iuxta na
uiculam, & ita videre eum, & vocem illius audire poterant.
Dicens habete fiduciam. Idest nõ timeatis malum aliqd, q. a
nullum est periculum. *Ego sum.* Idest non est phantasma
aliquod, vt vos putatis, sed ego sum, scilicet ille cuius, vocẽ
vos cognoscitis, & quem vox esse indicat.

Respondens autem Petrum. Iste fuit confidentior, quia
forte cęteri nondum erant soluti a timore. *Ait domine si tu*
es. Idest si tu es ille quem vox indicat, & es dominus noster.
Iube me venire ad te super aquas. Idest da mihi potestatem
ambulandi super aquas: nam si tu iubes, quòd veniam pote
ro ambulare super aquas. *At ipse ait veni.* Cõcessit ei, quod
petebat. *Et descendens Petrus de nauicula.* Erat nauis altior,
quam aqua, quia supereminebat ceruical nauis aquis, & iõ
dicitur descendisse de naui in aquam. *Ambulabat super a-*
I *quas, vt veniret ad Iesum.* Cum exibat de naui ambulabat
versus Iesum, quia volebat adhærere ei: nam Iesus non erat
coniunctus naui. *Videns autem ventum validum venientem.*
Scilicet antequam perueniret ad Iesum veniebat ventus for
tis contra Petrum. *Timuit.* Scilicet quòd ventus mergeret
eum inuestiendo aquis. *Et cum incæpisset mergi.* Prius enim
tenebat pedes super aquas, sicut super terram solidam, tunc
autem cœpit mergi in aquis vadens versus profundum.
Clamauit. Præ timore. *Dicens Domine saluum me fac.* Idest
libera me ne moriar in aquis: credebat enim, quòd poterat
eum liberare de aquis, cum ad præceptum eius potuisset
ambulare ante hoc super aquas. *Et continuo.* Idest immedia
te vt clamauit, antequam penitus mergeretur.

Extendens Iesus manum apprehendit eum. Erat enim iam
K circa Iesum, quando cœpit mergi, ideo extendens manum
Iesus potuit pertingere ad eum. *Et ait illi.* Scilicet increpan
do scilicet. *Modicæ fidei quare dubitasti.* Quasi dicat pro-
pter modicam fidem, quam habuisti mergebaris: nõ enim
debuerat dubitare, sed confidere, quòd etiam si ventus vali
dus insurgeret, non posset tibi nocere, cum ego iussissem,
quòd venires ad me.

Et cum ascendisset in nauiculam. Postquam Petrum libe
rauit de aquis, quia iam fecerat totum, quod volebat, intra
uit in nauem nolens amplius miraculo vti.

Cessauit ventus. i. Quia ante hoc erat ventus contrarius di
scipulis, et laborantes nimium in remigando modicum pro
cesserant: tunc vero intrante Iesu in nauem cessauit ventus.
ideo statim accesserunt ad locum ad quem ibant. *Qui autem*
in na-

in nauicula erant. Scilicet discipuli, & alij, qui cum eis ibi erant. *Venerunt, & adorauerunt eum.* Scilicet procidentes ad pedes eius.

Dicentes vere filius Dei es. Quasi dicat per hoc cognoscimus, quod sis filius Dei, quia non posses hæc facere, nisi esses filius Dei.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. CXXXI.

QVæretur de eis, quæ dicta sunt de ambulatione Christi super aquas an sint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quod non, quia Luc. 6. postquam ponitur miraculum de saturatione turbarum, ponitur quomodo Christus quæsiuit a discipulis dicens, quem me dicunt esse homines.

Dicendum, quod ista sunt continuata ad præcedentia, quia eadem die facta sunt nullo interposito alio. Et patet, quia expleta saturatione turbarũ dicitur in litera, & statim compulit Iesus discipulos ire trans fretum, i. statim, vt collegerunt reliquias fragmentorum coram turbis discumbentibus: est autem processus, quod die hac Christus nauigans venit in locum desertum, & iam turba erat expectans eum iuxta litus, & exiens de nauicula sanauit infirmos eorum quos portabant, & prædicauit diu, ita vt iam transisset meridies, & declinare inciperet sol, & tunc dixerunt discipuli, q; dimitteret turbas ire ad quærendum cibos per loca vicina, & ille fecit eos discumbere, & fractis panibus saturauit turbas, & tunc collegerunt discipuli reliquias. Interim enim dies procedebat, & finito isto conuiuio statim compulit Iesus discipulos ascendere nauiculam, & nauigare contra Capharnaum: ipse vero manebat expediendo turbas, & nondum occubuerat sol: cum vero expediuisset Iesus turbas, ascendit montem ad orandum solus, & mansit ibi toto ipso die: nam iam prope erat occasus solis, & mansit etiam quasi tota nocte, quasi ad matutinum, quando dicitur esse quarta vigilia noctis, & tunc venit ad discipulos: nam tota nocte laborauerunt remigando, quia fuerat sibi ventus contrarius, & ita nihil intercidit inter ista duo, sed est continuus ordo. Ad argumentum dicendum, quòd processus Lucę non probat non esse hic ordinem continuum cum ipse solus sit, & teneant istum ordinem Matthæus, Marcus, & Ioann. Maxime, quia si solus esset Matthæus contra tres staretur ei, eo quòd ostendit in litera sua, quòd iste fuerat ordo rerum gestarum: cum dicat, & statim compulit, & idem dicit Mat. 6. c. Luc. autem non potuit hic tenere ordinem continuum, eo quòd ipse tacuit istud miraculum de ambulatione Christi super aquas, alii autem tres expresserunt illud.

Quomodo verum est, quod Iesus statim coegit discipulos nauigare. Quæst. CXXXII.

QVæretur quomodo verum est, quòd Iesus statim coegit discipulos nauigare, quia Ioã. 6. vbi ponitur istud factum dicitur, quòd Iesus sciens, quòd turbæ venturæ erant, vt raperent eum, & facerent regem, ascendit in montem solus, vt autem sero factum est descenderunt discipuli eius ad mare, ergo prius ascendit Iesus in mõtem, quã discipuli recederent. Dicendum, quòd mox, vt finita est saturatio turbarum, & collectæ fuerũt reliquiæ, coegit Iesus ascendere nauiculam, antequam ascenderet montem ad orandum. Quod patet, quia dicitur hic, & statim coegit discipulos suos ascendere nauiculam. Etiam apparet, quia si prius ipse ascenderet in montem, quam recederet discipuli in nauicula, non recederent donec ipse rediret de monte, sed expectarent eum: ipse ergo prius expediuit eos, deinde ascendit in montem. Quòd autem dicitur Ioann. 6. prius de fuga domini in montem, dicendum quòd Ioannes intendebat declarare quomodo Christus vitauerit applausum populi, quod alii euangelistæ tacuerant, & quia turbæ discumbentes adhuc cogitabant quomodo eum raperent, & facerent regem, subdit immediate post cibos turbarum quomodo Iesus ascenderit in montem fugiens, & omisit dicere, q; dixisset discipulis, quòd nauigarent, nam si non dixisset eis, quòd ascenderent nauiculam antequam ipse ascenderet in montem, certum est, quòd ipsi non recederent de loco, & tamen constat, quòd nauigauerunt antequam ipse descenderet de monte, quia aliàs ipse non iret super aquas, sed in nauicula, ergo antequam ascenderet in montem iusserat eis recedere, sed Ioannes illud tacuit. Quòd verò dicitur Ioan. 6. vt autem sero factum descenderunt discipuli eius ad mare, non significat, quòd post saturationem turbarum aliquanto tempore nauigare cœperunt, sed statim nauigantes cęperunt sero nauigare, nam quando turbæ cęperunt discumbere erat post meridiem, nam dies cęperat declinare Lucæ 9. cum autem manducarent, & tollerentur reliquiæ, transiret magna pars diei versus solis occasum, ideo quandocunque nunc discipuli nauigare tunc inciperent, dicebantur sero nauigare, quia totum tempus post meridiem sero dicitur.

Vel potest dici, quòd illud sero non refertur ad tempus quo discipuli intrauerunt nauiculam, sed ad tẽpus quo fuit principium venti contra discipulos, quia hoc fuit cũ tenebræ essent in sero, & quia Ioannes illud vult narrare, incipit sero, quasi eo tpe cęperint discipuli nauigare, qñ tempestas cępit, & tamẽ prius cęperunt, sicut supra 9. Mat. introduxit archisynagogum dicentem, Domine filia mea modo defuncta est, & tamen non dixit defuncta est, sed est in extremis, vt dicitur Mar. 5. quia tamen Matthæus voluit subticere multa, quę fuerunt ante mortem puellę, introducit patrem eius loquẽtem, quasi post mortem puellæ loqui cęperit, vt ibidem declaratum est, & sic tenet Augu.

Quare Christus statim fecit, quod discipuli nauigarent collectis reliquijs ciborum. Quæst. CXXXIII.

QVæretur quare Christus statim fecit, quod discipuli nauigarent collectis reliquiis ciborum.

Dicendum primo, quia Christus habebat omnes actiones suas ordinatissimas, & tamen vna de moderationibus necessariis est ordinare tempus, ne aliquid de illo in vanum expendamus, & quia iam Christus finierat in loco illo quidquid facturus erat, quantum ad discipulos suos voluit, quod statim recederent. Secundo quia Christus volebat declinare turbas ne eum reciperent, & facerent regem Ioan. 6. ante, ergo quàm venirent turbæ voluit ipse fugere in montem, vt ibi oraret, & lateret: & si ascenderet antequã iuberet discipulis suis nauigare, expectarent eum discipuli vsquequo rediret, & tamen ipse nolebat, quod ipsum expectarent, sed quod nauigarent, vt esset ei occasio ambulandi super aquas, ideo mox, vt discipuli reliquias collegerunt fecit, quòd nauigarent. Sed non stat, quia turbæ non cogitauerunt de rapiendo Christum quando discumbebant, sed postea cum iam dimisisset eas loquendo illis, & tunc latuit in monte, vt ostenditur infra. q. 142. sed ideo statim misit, vt turbę viderent, quod Christus non ibat cum discipulis in nauicula, nam mox, vt turbæ comederunt, Christus illas expediuit, & si adhuc manerent discipuli cum Christo nescirent turbæ an Christus ibat postea in nauicula, vel quomodo, immo putarent, quod ibat in nauicula, sicut venerat, & sic ignorarent miraculum de ambulatione Domini super aquas, & tamẽ ipse voluit, quòd non lateret. Ideo oportuit, quòd dum ipse expediret turbas nauigarent discipuli videntibus turbis, quod non ibat cum eis Iesus, & cum non esset ibi alia nauicula, nisi in qua venerat Christus cum discipulis, apparuerat manifeste, quod Christus transierat sine nauicula, cum transierat, ita cito, sicut discipuli. Et ista fuit vera, & totalis causa huius sicut patet Ioan. 6. cum dicitur turba, quæ stabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi, nisi vna, & quod non introisset cum discipulis suis Iesus, sed soli discipuli eius abiissent, ideo subditur ibi, quod turbæ quæsierunt postea a Christo cum vidissent eum ex alia parte maris, Rabbi quando huc venisti? & sic arguebant, q; sine nauicula transierat mare, & hoc, quia viderunt, quòd discipuli soli in nauem intrauerant.

Qua compulsio fuit ista, qua compulit discipulos Christi nauiculam ascendere. Quæst. CXXXIIII.

QVare dicitur hic, quod compulit eos ascendere nauiculam, & quæ compulsio fuit ista?

Dicendum, quod nõ fuit compulsio absoluta, qua si manibus teneret eos, & in nauiculam mitteret, quia non erat

erat opus tali compulsione, cum discipuli in omnibus obedirent Christo: ideo licet ista verba videãtur significare violentiam, quia dicitur hic, & statim compulit discipulos, & Marc. 6. dicitur & statim coegit discipulos, debet intelligi de coactione preceptiua. quia preceptum Christi erat illis coactio, eo quod non licebat illis vllatenus contraire. Sed dicitur cõpellere dupliciter. Vno modo, quia Christus precipiendo multum vrgebat, non sinens eos aliqualiter ibi morari, sed cum festinatione agere, & quia nunc cibos sumere expleuerant, & volebant saltem aliquantulum manere in loco cum Christo, & turbis, & Christus volebat, quod nõ morarentur nec ad punctum, sed statim recederẽt, vrgebat eos plus agere, quam vellent, & istud erat cogere, vel compellere. Secundo, & precipue, quia per hoc, quod Christus iubebat discipulis præcedere eum trans fretum, iubebat ire sine eo, ipsi tamen nullatenus ab eo recedere volebant, ideo erat eis graue, quod sine eo irent, & quantum ad hoc quasi coacti recedebant. Sic dicit Hierony. super Matth. s. quo sermone ostenditur inuitos eos a domino recessisse: dum amore præceptoris, nec ad punctum quidem temporis ab eo volunt separari. Tertio, vt aliqui dicunt fuit, quia discipuli solicitabant Dominum, quomodo ipse veniret, & vt non multum eum inquietarent in hac quæstione coegit cito eos nauigare. Sic dicit Chrysostom. s. coegit autem discipulos, qui non de facili poterant ab eo separari: hoc quidem, tum propter nimium affectum quem ad eum habebant, tum quia solicitabant, qualiter ad eum venirent idest nesciebant an cito, vel tarde. & an in naui aliqua, vel quomodo. Quarto, vt quidam dicunt, quia timebant discipuli, quod sine Christo in mari paterentur naufragium, & hoc satis verisimile est: non quidem, quod determinate crederent discipuli nunc se passuros naufragium, quia non erat eis aliqua causa credendi, sed sciebant, quod poterant illud pati, & si accideret tempestas absente Christo nescirent ad quem refugerent, quia alia vice cum fuit tempestas Christo dormiente suscitauerunt eum, & cessauit tempestas, supra 8. nunc vero non haberent ad quem confugerent, et possent perire. Sic dicit Hieron. recte autem quasi inuiti, & retractantes Apostoli a domino recesserunt, ne illo absente naufragia sustinerent, & hoc est valde verisimile, & propter eandem causam Christus voluit, vt discipuli soli irent, vt addiscerent meliora de ipso credere: nam per illud quod viderant, supra 8. sciebant, quod Christus præsẽs poterat liberare eos a tempestate maris, & tamen absentem nondum credebant hoc posse, ideo fecit, quod eo absente essent in periculo, vt ipse veniret ad subueniendum, & sic scirẽt, ꝙ ipse absens sciebat mala, quę patimur, & poterat in illis prouidere, & ita factum est.

Ad quem locum nunc ibant discipuli Christi nauigando. Et quod Bethsaida in terra Iudæorum erat duplex, de qua, & in q. 138. *Quæst. CXXXV.*

QVæretur ad quem locum nunc ibant discipuli Christi nauigando: nam cum Christus mitteret eos iubens, quod præcederent, oportebat quod diceret eis quo irent, quia alias nescirent quo nauigarent.

Dicendum, ꝙ iussit eis ire Bethsaidam, sic dicitur Marc. 6. coegit discipulos ascendere nauem, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam. Sed obiicietur, quod non iuerint in Bethsaidam, quia nunc, quando turbæ pastæ sunt erant in Bethsaida Christus, & discipuli, ideo non possent nunc nauigare ad Bethsaidam patet, quia Luc. 9. quando Iesus nauigabat cum discipulis ad locum desertum in quo pauit turbas: dicitur quod assumptis discipulis secessit seorsũ in desertum locũ, qui est Bethsaida, & ibi sequitur quomodo turbas pauit.

Dici potest vno modo, quòd Bethsaida accipitur aliquãdo pro ciuitate quadam Galilęę, & aliquando pro territorio adiacente illi, quod ad eam pertinet, & Christus saturauit turbas in Bethsaida, idest in loco deserto pertinẽte ad vrbẽ Bethsaida, & inde discipuli nauigauerũt, vt venirẽt in ipsã ciuitatẽ Bethsaidã. Sic dicit Beda, s. merito autem mouet quomodo Marcus dicat peracto miraculo panum, discipulos venisse trans fretum ad Bethsaidam, cum videatur dicere Lucas, quod in locis Bethsaidæ factum fuerit miraculũ illud, nisi forte intelligamus, quod Lucas ait in desertum lo F cum, qui est Bethsaida, non ipsius intima ciuitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata. Marc. autem dicit, vt præcederent eum ad Bethsaidam, vbi ipsa ciuitas notatur & hoc concordat positioni communiori, quam supra posuimus, s. quod locus desertus Bethsaida sit territorium vrbis Bethsaidæ.

Sed est difficultas, quia iubet Christus discipulis transfretare, & sic Bethsaida erat ex alia parte maris, ideo non videtur quomodo Bethsaida ex alia parte maris consistens haberet territorium ex parte ista.

Hoc tamen possibile est, quia illud mare erat paruum, & facile remigabile, & transfretabile, quia vere erat stagnum quoddam, & non mare, & ita poterat ex aliqua parte maris aliquam partem territorii habere. Verisimilius tamen est ꝙ nõ sit eadem Bethsaida, ideo posset dici dupliciter. Vno modo, quod in terra Iudæorũ, s. in ipsa Galilæa est duplex Beth G saida, quia interdum multa loca habent idem nomen, sicut Bethlehem est nomen ciuitatis in qua Christus, natus est, & pertinet ad sortem Iudæ supra 2. & Micheæ 5. & est alia ciuitas Bethlehem in sorte Zabulon Iosue 19. capitu. sic etiã Assor est nomẽ ciuitatis, & inueniũtur tres ciuitates, quarũ quęlibet dicitur Assor in sorte Iudę Iosue 15. ita poterat esse de Bethsaida, quod esset duplex, & vna esset ad vnam partem maris, & alia ad aliam partem, & in vna Christus pauit turbas, idest iuxta illam ad aliam autem misit nunc discipulos suos.

Secundo potest dici, ꝙ Bethsaida vnica ciuitas est, & tñ accipitur dupliciter. Vno mõ, vt est nomẽ ciuitatis, & est ciuitas de qua erãt Petrus, & Andreas, & Philippus Ioã. 1. Alio mõ accipiť ꝓ deserto quodã, ꝙ Bethsaida appellať. Bethsaida, vt est desertum fuit locus in quo Christus pauit turbas sic innuitur Lucę 9. scilicet assumptis secum discipulis suis H secessit seorsum in desertum locum, qui est Bethsaida: Bethsaida autem, quæ est ciuitas, est ea ad quam nunc discipuli nauigauerunt.

Sed obiicietur, ꝙ quocunq; modo accipiatur Bethsaida non nauigauerint discipuli in Bethsaidam, sed in Capharnaum nisi idem sit Bethaisda, & Capharnaum, quia interdum idem locus multa nomina habet, sicut Bethlehem vocatur Bethlehem, & Ephrata. Gen. 35. & Ierusalem multa nomina habet, ita & nunc est de Bethsaida. Sed dicendum, quòd non est verisimile, quia talis modus loquẽdi non inuenitur apud doctores sacræ Scripturæ: neque putatur alicubi accipi Bethsaida pro Capharnaũ, sed accipiuntur tanquam distincta loca, quia Capharnaum erat ciuitas insignis, & metropolis Galilææ. Bethsaida aũt erat paruus locus, s. vicus quidam, vt ait Hierony. licet Ioan. 1. ciuitas vocetur more loquendi scripturæ, etiam apparet ex descriptio I ne situs terræ Sanctæ non esse eundem locum Bethsaidam, & Capharnaum.

Alii dicunt, ꝙ Christus iussit discipulis ire ad Bethsaidã & tamen postquam ipse ambulans super aquas intrauit in nauem cum illis fecit, quòd nauis iret in Capharnaum. Et hoc quidem potest stare, & tamen non videtur aliqua causa, quare Christus iusserit discipulis ire in Bethsaidã, si non erant illuc ituri, nec ipse hoc volebat, sed in Capharnaum.

Aliter ergo dicẽdũ, ꝙ Bethsaida est iuxta Caphamaum, & veniẽdo in Bethsaidã veniebatur in Capharnaũ, quia Capharnaũ dicitur de loco, & de territorio, & quia Bethsaida est in territorio Capharnaũ, dicitur venisse in Capharnaũ, qui in Bethsaidam venit. maxime quia, quando quis nauigans applicat ad aliquem locum, dicitur venisse ad illum locum, cuius ille portus, vel territorium est, etiam si locus ille insignis inde distet aliquantulum.

K *Quomodo dicitur hic, quod iussit discipulis Christus præcedere eum trans mare.* *Quæst. CXXXVI*

QVæretur quomodo dicitur hic, quod iussit discipulis Christus præcedere eum trans fretum, idest trans mare: nam videtur, quod non poterant ire trans mare, eo quod iam erant trans mare: nam locus ille in quo Christus erãt, quando saturauit turbas, erat trans mare Ioã. 6. scilicet abiit Iesus trans mare Galilææ, & sequebatur eum multitudo magna, & sequitur quomodo pauit turbas, ergo trãs mare erant nunc discipuli.

Aliqui dicunt, quòd trans mare erant, & nunc discipuli

dicuntur

dicuntur trans fretum, quia manserunt in litore eodem nauigantes.

Sed non stat, quia necesse est dici, quòd discipuli transierint mare: cum dicatur hic, quòd iussit Christus discipulis præcedere eum trans fretum, idest vltra fretum, ergo respectu illius loci in quo nunc erat Iesus ista iubens, oportebat quòd discipuli transirent mare. Item quia Ioan. 6. dicitur quomodo turbæ videntes postea Christum trans mare mirati sunt, & dixerūt ei, Rabbi quomodo huc venisti? & hoc dixerunt, quia viderant, quod non ascenderat in nauim cum discipulis suis, & tamen si non transfretassent discipuli, nihil esset admirandum, quod venisset sine naui, et go trās fretauerunt ad aliam partem maris.

Dicendum, quòd Iesus erat trans mare nunc, quando turbas pauit, & quando iussit discipulis nauigare, iussit, quòd transirent mare, & vtrunque dicitur trans mare, quia trans dicitur relatiue, sicut citra, & vltra, & vtrunque litus maris potest vocari citra, & vltra, sicut idem latus vnius columnæ potest vocari dextrum, & sinistrum, secundum, quòd comparatur ad hominem, qui est iuxta columnam. Et patet hoc Ioan. 6. vbi Ioannes vocat vtrunque litus maris trans mare: nam cum loquitur de loco in quo Christus pauit turbas, dicit abiit Iesus trans mare Galilææ, & quando postea de ipso loco discipuli recedant dicit, quòd cum ascendissent nauem venerunt trans mare in Capharnaum.

Quid putabant discipuli de Christo cum ipse iussit eos transfretare, & non iret cum eis: quomodo transiret Christus mare. Quæst. CXXXVII.

Quæretur quando Christus iussit discipulis, quòd præcederent eum trans fretum, & non ascendebat cum eis in nauiculam quid putabant de eo quomodo transiret mare: nam ipse dixit se illuc venturum quo ipsi ibant, cum dixerit, quòd præcederent eum.

Aliqui dicunt, quòd discipuli credebant, quod venturus erat super aquas, quia non indigebat naui cum posset mirabiliter omnia facere.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia discipuli erāt adhuc dispositi imperfecte circa Christum, & non cōfidebant de ipso, q; posset facere aliqua miracula, nisi talia qualia iam vidissent eum fecisse, immo & interdum non putabant, q; posset facere talia qualia iam fecerat, vel dubitabāt de hoc, sicut nunc saturauit turbas, & tamen postea in secūda vice dubitabant quomodo posset saturare turbam in deserto seq. cap. Marc. 8. ante hoc tamen non viderant Christū ambulantem super aquas, ideo non crederent sic eum ambulaturum. Secundo patet, quia si hoc credidissent discipuli expectarent Christum transiturum super aquas, & quando postea veniret ad eos super mare agnoscerent eū, & non timerent, & tamen non agnouerunt eum, sed putauerūt esse phantasma, & timuerunt valde atq; clamauerunt, vt patet supra in littera, ideo non putabant eum sic transiturum. Tertio patet, quia & Petrus, qui cæteris confidentior erat, non credebat, q; Iesus esset ille, qui veniebat super aquas, et postquam locutus est eis, dicens habete fiduciam, tunc dixit domine si tu es iube me venire ad te super aquas, ergo non suspicati fuerant, quòd sic venturus esset.

Alii vero dicūt, quòd crediderunt discipuli, quòd Iesus veniret in aliqua alia nauicula de manentibus in loco vbi Christus pauit turbas.

Sed dicendū, q; non stat, quia nulla alia nauis ibi erat, eo quòd locus erat desertus, & turbæ, quæ illuc venerant, omnes venerant pedestres supra in littera, & Mar. 6. iō non erat ibi alia nauis. Et patet hoc clarius Io. 6. quia dicitur, q; non erat alia nauicula, nisi vna in loco in quo Christus turbas pauerat, & q; turbæ viderunt, quòd Iesus non intrauit in illam cum discipulis, ideo dixerunt turbæ Christo, quō huc venisti? idest quomodo potuisti transfretare sine naui.

Alii autem dicunt, q; discipuli putauerunt, quòd Iesus transfretaret in aliqua nauicula alicuius loci propinquioris: erat ciuitas Tyberias circa locum in quo Christus pauerat turbas, & ibi erant multæ nauiculæ, & in aliqua earum poterat Christus transfretare. Et hoc est verisimilius, quia Io. 6. vbi ponitur iste recessus discipulorum dicitur, quòd non erat in loco in quo Christus pauerat turbas, nisi vna nauicu-

A la in qua ascenderunt discipuli, & tamen sequenti die sic peruenerunt aliæ nauiculæ a Tyberiade, quę iuxta locū vbi pastę sunt turbę erat, & non inuenientes Christum, nec discipulos in loco vbi pauerat turbas, venerunt Capharnaum quærentes eum ascendentes nauiculas suas: in aliqua ergo illarum putare poterant discipuli, quod ascenderet Iesus.

An istud, quod habetur hic de nauigatione discipulorum sit idem cum illo, quod habetur Io. 6. Et quare magna ostenditur difficultas in dictis Euangelistarum. Et vbi sita sit Bethsaida. Quæst. CXXXVIII.

Quæretur an istud, quod habetur hic de nauigatione discipulorum sit idem cum illo, quod habetur Ioan. 6. Aliqui dicunt, quòd non, quia hic, & Mar. 6. dici-
B tur quòd Christus compulit discipulos ascendere nauiculam, & præcedere eum, & tamen Io. 6. videtur, quòd discipuli sponte ascenderint nauem, quia dicitur, vt sero factum est descenderunt discipuli eius ad mare, & cum ascendissent nauem, &c. Secundo quia discordant in tempore, quia hic, & Mar. 6. dicitur, quòd statim compulit Iesus discipulos suos præcedere eum, & mox, vt abstulerunt reliquias comedentium, & tñ Ioan. 6. dicitur, vt autem sero factum est descenderunt discipuli eius ad mare, ergo non est idem recessus. Tertio patet hic, & Mar. 6. dicitur quō Christus intrauit in nauem cum discipulis, & tamen Io. 6. dicitur, q; discipuli voluerunt eum recipere in nauem, & non ostenditur, quòd acceperint, in quo magis innuitur, q; non acceperint, ergo non est idem factum. Quarto quia hic, & Mar. 6. dicitur quō Petrus iubente domino ambulauerit super aquas, & tamen Ioan. 6. nihil de hoc dicitur, & sic videtur fa-
C ctum differens. Quinto, quia Christus iussit hic, quòd discipuli irent in Bethsaidam, vt patet Mar. 6. & tamen Ioan. 6. dicitur quòd venerunt in Capharnaum. Sexto, quia hic, & Mar. 6. dicitur postquam exierunt de naui Christus, & discipuli, q; intrauerunt in terram Genesaret, & tamen Ioan. 6. innuitur, quòd venerint in Capharnaum, & ibi eum turbę venientes a Tyberiade inuenerunt.

Dicendum, quòd diuersitas est in hoc, quidam enim volunt, quòd non fuerit eadem nauigatio, quam ponunt Mattheus, & Marcus, & quam ponit Ioannes. Et sic tenet Chrysostomus allegans causas dicens: mihi autem videtur hoc signum aliud ab eo, quod apud Matthæum positum est, tūc enim non eum susceperunt, nunc autē persuasi sunt statim suscipere, & tunc quidem adhuc tempestas permanebat vel, nunc autem cum voce trāquillitas aduenit: multoties enim eadem facit signa, vt facile susceptibi-
D lia fiant. Alii dicunt, quòd sit eadem nauigatio, & sic tenet Augustinus lib. de cōcor. euangel. & sic tenetur cōiter. Et patet amplius hoc, quia si dicatur alia nauigatio ista ab ea quæ habetur Ioan. 6. oportet etiam dici, quòd sit alia saturatio turbarū ea, quæ habetur hic, & Marci sexto, ab ea, quæ habetur Ioan. 6. Quod patet, quia nauigatio vtrobique facta est eadem die qua facta est saturatio: nam hic, & Mar. 6. posita saturatione turbæ, & collectione reliquiarum dicitur, & statim compulit eos ascendere nauiculam, & præcedere eum: etiam nauigatio de qua Io. 6. fuit eadem die qua saturatio de qua ibi, nam dicit, quòd finita saturatione Iesus fugit in montem ne turbæ venirent, & caperent eum, & cō stituerēt regem; & sic fuit hoc dum adhuc turbę iacerēt super faciem agri in viridi fœno, & sequitur, quòd vt sero factum est discipuli ascenderunt nauem, ergo eadem die nauigauerunt, cum ergo eadem die fuerit nauigatio, & satura-
E tio turbarum, si ista nauigatio de qua hic, & Mar. 6. non est illa de qua Io. 6. necesse est, qd fuerint in diuersis diebus, & cum nauigatio, & saturatio vtrobique fuerit eodem die sequitur, quod non sit eadem saturatio turbarum ista, & illa de qua Io. 6. & tamen tenetur communiter, quòd sit eadem saturatio, quia nemo ponit turbas a Christo saturatas, nisi bis, sicut ipse ponit infra 16. & ostensum est supra q. 61. ergo dicetur, quòd ista nauigatio etiam fuit eadē, licet in modo referendi variæ se habeant euangelistæ, sicut, & in aliis multis sicut in de filia archisynagogi suscitata valde differt Matthæus supra 9. ab eo, quod Mar. 5. & Luc. 8. cap. posuit sic etiam de arreptitiis sanatis supra 8. & Mar. 5. & Luc. 8. tara namque sunt in quibus euāgelistæ per omnia cōcordēt

Ad

Ad primum dicendum, quòd euangelistæ quidam volunt specialiter narrare quędam de quibus alii non curant, cum autem Ioannes dicit, quòd discipuli nauē ascenderunt verum est, & tamen non totum expressit, sed subintelligendum est, quòd Matthæus, & Marcus expresserūt, s. q Christus coegit eos ascendere vrgendo, vt cum festinatione agerent, & tamen hoc non sine causa, & artificio factum est: nā Matthęus, & Marcus non enarrant fugam domini in montem post saturationem turbarum, sed introducunt Christū loquentem ad discipulos, ideo expresserunt id, quod factū est, scilicet quòd coegit eos ascendere nauiculam, & postea ipse ascendit in montem. Ioannes autem introducit Christum fugientē a turbis mox, vt collectę sunt reliquiæ ciborum, & nauigationem apostolorum expressit postquā Christus ascenderat in montem, & tamen postquam ascendit in montem non descendit, sed manebat ibi solus orans etiam per noctem, vt patet hic, & Mar. 6. & Io. 6. ideo non poterat Ioannes introducere Christum cogentem discipulos transfretare, cum supponerent ex modo locutionis suæ iam eum esse in monte, ideo dixit eos nauigasse, quasi sponte nauigauerint, scilicet non introducens aliquem cogentem eos nauigare: licet hoc non negauerit, nec contrarium asseruerit, & propter illos artificiosos modos loquendi quos tenet quilibet euangelistarum, necesse est oriri difficultates multas ad eos, qui non satis diligenter aduertunt.

Ad istud respondet aliter Nicolaus super Ioannem, scilicet quod Christus præcepit discipulis parare se ad transfretandum, & interim illis ignorantibus ascendit in montem orare, & ipsi expectauerunt eum vsque ad vesperam, & tūc videntes, quòd non veniret, crediderūt ipsum aliter transisse: propter quod ascenderunt nauem propria voluntate, vt quærerentur ipsum, & sic non est contradictio, quia quod Christus pręceperat, vt dicit Matthæus postea ipso absente propria voluntate executi sunt.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia litera ostēdit, quòd discipuli præsente Christo ascenderint nauiculam, nā dicitur hic, & statim compulit Iesus discipulos ascendere nauiculam, & idem Mar. 6. hoc autem non importat solū imperium, sed etiam executionem scilicet quòd pręceperit quòd fecerit, quod ascenderet realiter in nauem. Secundo patet, & efficacius; quia discipuli recesserunt ascendendo nauiculam, quando turbæ nondum recesserant a Christo, & tamen Christus non ascendit in mōtem quousque recessissēt turbę ab eo. non est ergo verum, quòd postquam Christus ascendit in montem, manserunt expectando eum discipuli vsque ad sero, & tunc nauigauerunt. Primum patet, quia Io. 6. dicitur turba, quę erat trans mare vidit, quòd nauicula alia non erat ibi, nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauem, sed soli discipuli eius abiissent. Secundum patet, quia dicitur hic, & Mar. 6. quòd Iesus dimissa turba ascendit in montem, idest postquam expediuit turbas a se: non ergo ascendit Iesus in montem antequam ascē derent discipuli in nauiculam. Idem patet per Aug. li. de concor. euan. dicentem, nec illud aduersum est, quòd Matthæus prius dixit eum iussisse discipulos ascendere in nauiculam: demum dimissis turbis ascendisse in montem solus orare. Ioannes vero prius eum fugisse commemorat solum in montē: ac deinde, vt autem sero factum est inquit descenderunt discipuli ejus ad mare, & cum ascendissent nauim, &c. quis enim non videat hęc recapitulando Ioannem postea dixisse factum a discipulis, quòd iam discipulis Iesus iusserat antequam ascenderet in montem? & sic non est verum, quòd post ascensum domini in montem recesserint discipuli, quia tunc non esset recapitulatio, quod Ioannes dixit, sed rectus ordo. Ad secundum dicendum, quòd non discordant in tempore, quia verum est, quòd statim, scilicet statim, vt collegerunt reliquias fragmentorum coegit eos Iesus ascendere nauem. & tamen illud statim erat sero respectu diei in quo factum est: nam antequam Iesus juberet turbis discumbere, erat vespere, vt dicitur supra in litera, i. transierat aliqua pars diei post meridiem, & postea dum fierent omnia, quæ ad pastum turbarum facta supra enarrantur transiter magna hora, & ita cum discipuli post omnia hæc nauigarent esset iam sero, ideo non est inconueniens quoniam esset iuxta hora vesperorum: nam tale tempus vocamus sero.

F Aliter potest dici. quòd accipiatur sero pro occasu solis. aut post, & tunc dicit Ioānes, quòd vt sero factum est ascenderunt nauiculam, eo quòd ipse vult solum enarrare aduersitatem, quam habuerunt in mari: illa autem cœpit in sero iuxta noctem, ideo ab illo tempore incipit, & tamen primū stat sine calumnia.

Ad tertium dicendum, quòd Ioannes non negat Christum receptum in naui, sed non exprimit, cum solum dicat, quòd voluerunt eum recipere, ideo recurrendum est ad ea, quæ Marcus, & Matthæus expresserunt, q a locus ab auctoritate negatiue non tenet. Et vtrunque stat: nam semel voluerunt discipuli recipere Christum in naui & ipse noluit. sed postquam cognouerunt eum, & fiebat propinquus naui voluerunt eum recipere, & tamen tunc nō intrauit, sed Petrus petiuit venire ad eum super aquas. Primū tacuerunt Matthæus, & Marc. expressit aliud Ioannes. Qd G vero post ambulationem Petri super aquas intrauit Christus in nauem, expresserunt Matth. & Marc. & tacuit illud Ioannes. Sic tenet Nicolaus, & recte dictum est.

Et tamen melius videtur dicendum, vt prius, s. quòd id quod dixit Ioannes, quòd voluerūt eū recipere in naui, fuit illud, quod dicitur hic, quòd illū receperunt, & tamen Ioānes non expressit totum. Et patet, quia hic dicitur, & Mar. 6. quòd mox vt intrauit Christus in nauem cessauit ventus, & Io. 6. postquam dicitur, quòd voluerunt recipere eum in naui sequitur, & statim fuit nauis ad terram, ad quam ibat, & hoc idem est, quòd cessasse ventum.

Ad quartum dicēdū, quòd illud nihil mouet, quia vnus Euangelista subricet, quod in alio plene narratum est, & sic patet in eodē facto: nā nemo dubitat eandem saturationem turbarum, & nauigationem discipulorum esse eam, q̄ ponitur hic. & Mar. 6. quia, quasi eadem verba vtrobiq; ponun H tur, & tamen Mat. 6. nihil ponitur de ambulatione Petri super aquas, ita Ioannes subticuit hic istam ambulationē, licet sit eadem narratio Matthæi, & Ioannis.

Ad quintum dici posset secundum quosdā, quòd Christus iusserat discipulis ire Bethsaidam, & illuc ipsi nauigabant, & tamen postquam ipse introiuit in nauem ambulās super aquas fecit, quòd veniret nauis in Capharnaum. Sed dicendum, quod non stat, quia cum nō appareat aliqua mutatio facta, & constet, quod Christus iusserit discipulis ire ad Bethsaidam, tenendum est, quòd illuc iuerint. Secundo patet, & efficacius, quia Ioan. 6. dicitur, quod quando discipuli voluerunt recipere Christum intra nauim, fuit statim nauis ad terram ad quam ibat, ergo videtur, quòd ad illam terram appulerunt tunc discipuli Iesu intrante in nauē, ad quam prius ibant, i. ad quam conabantur ire nauigando, & tamen ipsi non irent, nisi ad illam, quam eis præceperat Ie- I sus, & ipse dixerat, quòd irent in Bethsaidam, ergo illuc iuerunt, & appulit ibi nauicula.

Aliter ergo dicendum, s. quòd venerunt in Bethsaidam, & in Capharnaum, quia Capharnaū erat ciuitas magna in Galilæa habent territorium magnum in litore illius maris Galilæę, & veniendo ad partem aliquam illius territorii dicebatur nauis venire in Capharnaum, & quia in illo territorio est Bethsaida; veniendo in vrbem Bethsaidam veniebat nauis in Capharnaum.

Alii volunt, quòd discipuli volebant venire in Bethsaidā & tamen impellente vēto coacti sunt venire in Capharnaū, sed ibi non steterunt, nec intrauerunt in portum, quia non erat ille locus ad quē miserat eos Christus, ideo retraxerunt se ad mare, & fluctuabantur, & tunc Christus venit, & cum intrauit in nauem iuerunt in Bethsaidam. Sed non stat, quia hoc ponitur absolute, quia putār Capharnaum valde dista- K re a Bethsaida, ideo quia appulsi Capharnaum non steterunt ibi, & tamen falsum est, quia Bethsaida vix distat vna leuca a Capharnaum, vt patet in libro de situ terrę Sanctæ Marini Veneti, & fratris Brocardi Theutonici.

Ad sextum dicendum, quòd ista non opponuntur quòd Capharnaum, & Bethsaida sunt nomina propria locorum: Genesar, vel Genesareth, est nomen regionis Galilææ, quæ est in circuitu maris Galilææ, & ab illo mari nominantur: nam illud mare vocatur mare Genesareth Lucæ quinto, & in illa regione est Bethsaida, & Capharnaum, ideo veniendo in Capharnaum, vel Bethsaidam, veniebatur in terram Genesareth, & dato, quòd terra Genesaret non nominet iir

A a mari, sed ab alio loco, etiam includitur Capharnaum, & Bethsaida in terra Genesareth. Quod patet, quia Marc. sexto. dicitur quòd iussit discipulis ire nauigando in Bethsaidã & Io. sexto. dicitur quòd nauis eorum fuit statim ad terrã ad quam ibant: ergo venit in Bethsaidam, & tamen Marc. sexto. dicitur quòd venit in terrã Genesareth: ergo Bethsaida, & terra Genesareth idem sunt. & ita tenẽdum est, quod eadem sit nauigatio discipulorum, quæ ponitur hic, & Ioan. 6.

Ad argumenta Chrysostomi qui tenet oppositum, respõsum est in prædictis. Et cum ipse dicit, quòd quando Christus locutus est hic discipulis adhuc manebat tempestas cõcutiens nauim, nunc autem cum voce tranquillitas aduenit.

Dicendum, quòd non differt factum, & tamen Ioannes tacuit multa, quæ Matthæus, & Mar. expresserunt, ideo nõ B dixit, quomodo adhuc concutiebatur nauis Christo incipiente loqui, nec dum cessauit tempestas, & tamen non innuit, sed causa erroris prouenit ex breuitate locutionis.

Quid erat turbas dimittere, & quare Christus dimittebat, Quæst. CXXXIX.

QVæretur cum dicatur hic Christus dimittere turbas, quid erat dimittere illas, & quare dimittebat.

Aliqui dicunt, quòd dimittere est recedere: nã nũc erat cum turbis, quando pauit eas, non tamen fuit semper postea cum illis: ergo aliquando dimisit illas, idest recessit ab eis.

Sed dicendum, quòd non accipitur hoc modo, quia tũc frustra esset dici de dimissione turbarum cum manifestum sit, quòd dimittebat eas, idest recedebat ab eis, quia hoc mo C do etiam discipuli dimittebant turbas ascendendo in nauiculam, & tamen non dicuntur dimittere turbas.

Item quia dicitur hic coegit discipulos ascendere nauẽ, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo dimittere turbas aliquid facere erat.

Dicendum, quod accipitur dimittere, idest expedire, quia cum turbæ conuenissent ad Christum, non debebant recedere ab eo insalutato, vel sine licentia petita, quia habebant eum, vt magistrum, & vt Dominum qui nunc pauerat eos, istam autem expeditionem semper Christus expectabat, quandocunque turba conueniebat ad eum, quia alias inurbani illi essent si aliter ab eo recederent, & ipse incommunicabilis videretur si nollet attendere eis, quando sic se volebant expedire ab eo, & quando recedebant forte petebant benedictionem eius, aut tangebant eum, vel commendabant se gratiæ illius. Sic patet infra 19. de paruulis qui of D ferebantur Christo, vt imponeret eis manus, & oraret super eos, discipuli autem prohibebant accedere volentes, Christus autem dixit, nolite eos prohibere: taliũ enim est regnũ cœlorũ, & imposuit eis manus. ita forte multi de turba volebant tangere eum, quando recedebãt, ideo omnia hęc Christus expectabat, & sustinebat, vt condescenderet eis, & moueret amplius eos ad deuotionem, & hoc erat eos dimittere idest expedire a se. Et forte quando dimittebat eos benedicebat illis. Sic dicit Chrysostom. dimitti quidem populum cum benedictione, & aliquibus curationibus. Etiam credẽdum est, quòd daret eis aliqua breuia monimenta bene viuendi, quando recederent, vt illa magis mentibus eorum imprimerentur, sicut sancti patres, quando per mortem recedebant commendabant filiis, & cognatis, & subditis monita salutis: sic enim Iacob moriturus prædixit filiis suis, q̃ ventura erant: Genesis quadragesimonono. Moyses quoque moriturus benedixit omnibus tribubus Israel multa ibi de E clarans de vita eorũ Deutero. trigesimotertio. Samuel etiam moriturus populo congregato dedit monita, primo Reg. 12. & quia aliqui qui semel audiebant verbum Christi forte nunquam amplius audituri erant, commendabat eis monita aliqua, quæ firmiter retinerent, & hoc faciebat in expeditione, maxime autem nũc cum turbas pauerat, vellent turbę se commendare ei propter maiorem reuerentiam, quam ei debebant, ideo oportebat, quod turbas dimitteret, idest expediret a se, & sic in vtraque saturatione fit mentio quomodo Christus turbas expediuerit. De secundo patet sequẽti cap. & Marc. 8.

Quomodo potest stare, quod hic dicitur de turbarum dimissione. Et quare Christus in montem ascendit, & quanto tempore mansit in eo. Et quod positus in angustia debet orare. Quæst. CXL.

QVæretur, quomodo potest stare, quòd hic dicitur de dimissione turbarum. Nam Io. 6. dicitur, quod Iesus sciens, quòd venturi essent, vt raperent eum, & facerent regem fugit in montem: non ergo poterat dimittere, idest expedire turbas loquendo cum eis si fugerat ab eis occultando se vt non raperent eum: nam si loqueretur cum eis dimittendo illos, tunc possent eum rapere.

Dicendum, quod ista est vna de maximis causis quare aliqui putant non esse eandem saturationem turbarum istã & illam quæ ponitur Ioan. sexto. quia ibi nõ apparet, quod turbas dimiserit, & tamen ostensum fuit supr. q. 140. quòd sit eadem saturatio turbarum, & nauigatio discipulorum. Alii dicũt, quòd Christus dimisit turbas, i. recessit ab eis, & tunc stat vtrunque: nam per hoc, quòd fugit, ne teneretur a turbis dimisit turbas, i. recessit ab eis. Sed non stat, vt ostensum est præced. q. nam dimittere turbas est loquendo expedire eas à se. Secundo patet, & efficacius, quia etiam si quis diceret non esse eandem saturationem, quæ ponitur hic, & Io. 6. adhuc necesse est dici, ꝙ in illa saturatione Christus dimiserit turbas loquendo cum eis, & non latendo, & fugiendo, quia si Christus tunc non expediuisset turbas, sed latuisset, debebat sic fieri, quòd completa saturatione turbarum, & collectis fragmentis, cogeret statim Iesus discipulos ascẽdere nauem, & interim turbis adhuc discumbentibus super fœnum, Christus clam ascenderet in montibus non videntibus turbis, & tamen non fuit factum sic, quia tũc turbę nescirent, an Iesus recessisset cum discipulis in nauiculam, si non viderent discipulos ascendere nauem, & tamen turbæ viderunt, quòd Iesus non ascenderat cum discipulis in nauiculam, quia dicitur Ioan. sexto. turba, quę stabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cũ discipulis suis Iesus in nauem, sed soli discipuli eius abiissent: ergo quando recesserunt discipuli, turbę videbant eos, & videbant Iesum, & sic non erant discumbentes tunc, vt eis non aduertentibus posset Iesus fugere in montẽ. Ideo necesse est dici, quòd turba post recessum discipulorũ colloquendo expedita fuerit à Iesu, & hoc est, quod hic dicitur, scilicet coegit eos ascendere nauiculam, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo postquam recesserunt discipuli, manebat Christus occupatus in dimissione, scilicet expeditione turbarum.

Alii ergo dicunt, quòd completa saturatione turbarum, & collectione fragmentorũ, Christus iussit discipulis statim navigare, dum adhuc turbę manerent discumbentes super fœnum, & tunc Christus non videntib. turbis fugit in montem, ne turbæ eum raperent, & facerent regem. post aliquãtulum tamen descendit de monte, & allocutus est turbas, & expediuit eas a se, & hoc dicunt, quia Ioan. sexto. post collectionem fragmentorum statim subditur quomodo fugerit in montem, ne turbę eum raperent, & postea ponitur de recessu discipulorũ nauigando. Dicendum, quòd non stat.

Primo quia tunc turbæ non viderent, quando recesserũt discipuli in nauim, an Christus ibat cum eis, & tamen viderunt, quòd non ibat, vt ostensum est sup.

Secundo quia tunc nihil proderat, ꝙ Christus latuisset in monte fugiens turbas si postea descendebat ad illas, quia tunc poterant eum rapere, quod ipse volebat vitare.

Tertio quia postquam Christus ascendit in montẽ non descendit, sed manebat ibi orans, quia dicitur supra in litera, ꝙ ascendit Iesus in montem orare solus, vespere aũt facto solus erat ibi, nauicula autẽ in medio maris iactabatur fluctib. non ergo descendit Christus de monte, sed semper mansit in oratione, quousq; fuit quarta vigilia noctis, quando iuit ad discipulos laborantes in mari: ergo non descẽdit ad expediendum turbas postquam ascendit in montem.

Quarto patet quia qñ Christus fugit ascendit in montẽ, Ioan. 6 & tamen non ascendit in montem quousque dimisit turbas supra in litera, & Marc. 6. f. & dimissa turba ascendit in montem, ergo non iuit prius ad latendũ fugiens turbas, quam se expediret ab eis.

Dicendum

Dicen"dum ergo, quòd Christus in hac saturatione turba rum f"git turbas, ne eum raperent in regem, & tamen non fugit quousque eas expediuit à se. Et fuit ordo iste, quòd fi nita saturatione, & collectis reliquiis fragmentorum, iussit Christus discipulis ascendere nauem, & ascenderunt, & in terim turbæ, quæ iam pastæ fuerant, venerunt ad Iesum, vt se expedirent ab eo, & ipse expediuit eas, & quando ipse ve niebant ad Christum viderunt quomodo discipuli iubente Christo ascenderunt naniculam, & manebat ipse tunc cum turbis: Ioan. 6. & postquam expediuit turbas, intrauit cogi tatio in corda turbarum, vt venirent, & raperent Christum qui solus manebat, & constituerent eum regem super se, & tunc Christus subtraxit se ab eis, & ascendit in montem tā ad latendum, ne eum turbæ raperent, quam ad orandum, & mansit in monte toto illo die cuius non magna pars su pererat, & nocte sequenti solus orans vsque ad quartam vi giliam noctis, quando ambulans super aquas venit ad disci pulos, & fecit cessare tempestatem, vt colligitur supra in li tera, & Marc. 6. & tunc non est aliquod inconueniens, quia non ponetur Christus bis ascendisse in montem, & hoc con sonat literæ tam hic, & Mar. 6. & Ioan. 6. Solum hoc suppo nendū est, quòd turbæ non cogitauerunt de rapiendo Chri stum, quando comedebant, sed quando recesserunt a Chri sto iam ab eo expeditæ, & tunc ipse ascendit in montem: ex pressit Ioannes, quòd fecerat propter turbas, ne eum rape rent: Mattheus autem, & Marcus dixerunt, quòd ad oran dum, & vtrunque verum erat, quia vtrunque fecit in ascen su illo, & vnum non repugnat alteri, immo adiuuat illud, quia quando quis in angustia est, tunc orare debet, vt Deus eum liberet. Sic dicit Aug. libro de concor. Euange. scilicet. Nec illud repugnat, quod Mattheus dicit ascendit in mon tem solus orare: Ioannes autē cum cognouisset inquit, quia venturi essent, vt facerent eum regem fugit iterum in mon tem ipse solus: nec enim causa orandi contraria est causæ fu giendi, quandoquidem, & hinc Dominus transfigurans in se corpus humilitatis nostræ, vt conforme faceret corpori gloriç suæ, per id quoque docebat hanc esse nobis magnam causam orandi, quando est causa fugiendi.

Quare Christus nunc dimissis turbis iuit ad orandum. Et quòd integris noctibus in oratione pernoctabat. *Quæst.* C X L I.

QVæretur, quare nunc Christus dimissis turbis iuit ad orandum. Dicēdum, quòd fuit primo quia Christus nolebat aliquod tempus frustra expendere, & quia ipse miserat iam discipulos, & non erat venturus ad eos vsque ad quartam vigiliam noctis, sicut factum est, etiam tur bas dimiserat expeditus ab eis, nō habebat quid facere, ideo ascendit ad orandum, vt sic tempus istud in aliquo bono ex penderet: est enim valde attendendum ad hoc, quod totum tempus nobis concessum a Deo in aliquo bono expēdamus: nam Deus nobis mensuras vitę cōcedit: ipse enim cōstituit terminos vitę nostræ qui non præterēūt: Iob. 14. & non sine causa nobis tantam, vel tantam vitam concedit, ideo to tam tenemur diligenter in bonis operibus expendere ad Galat. sexto. dum tempus habemus operemur bonum, idest dum durat tempus, quod nobis ad viuendum datum est, & nō solum Christus in hoc tempore vitæ suæ mortalis debite expendit, sed etiam nobis ocii occasiones aufert.

Secundo vt per hoc inducat nos exemplo ad id, quod ver bo agendum suasit: dixit enim quòd oportet orare, & nun quam deficere Luc. 18. ideo ipse orabat indeficienter quan docunque vacabat ei tempus: nam etiam noctibus integris in oratione pernoctasse legitur vt Lucę sexto, scilicet factū est in diebus illis exiit orare, & erat pernoctans in oratione Dei, idest tota nocte manens in oratione. Et patet quia sequi tur ibi, & cum dies factus esset vocauit discipulos, quasi di cat, per totam noctem orauit, & quando factus est dies vo cauit discipulos. Sic etiam fuit nunc, quia ascendit in mon tem orare solus, & mansit ibi solus toto illo die, & nocte se quenti vsque ad quartam vigiliam, quia tunc venit ad disci pulos laborantes in mari, vt patet supra in litera, & sic dura uit in oratione plusquam duodecim horis, scilicet tribus vigiliis noctis, quæ faciunt nouem horas integras, & tota parte resi dua diei, & quadam parte quartę vigiliæ, hoc autem Chri-

F stus habebat speciale, quod nemo nostrum habet, vt infra dicetur. Tertio fuit, vt instrurat prædicatorem, quòd post quam prædicauerit ad orationem recurrat gratias agens Deo siquid boni per verbum suum actum est, quia a nobis non potest bonum aliquod esse, sed siquid est nos sumus nil nisi, Deus autem actor est, & ipsi gratias agēdū est, siquid per nos efficit quia quod per nos efficit per quoslibet alios etiam insipientissimos, & ineptissimos facere poterat, cum autem per nos efficit reddit nos illustres communicando nobis aliquid de perfectionibus suis, ideo pro illo gratias agere tenemur.

Quomodo Christus orare poterat, cum ipse esset Deus ad quem pertinet orari, & non orare. Et quòd Christus est noster ad uocatus, & nunc orat in cœlo pro nobis offerens merita pas sionis suæ toti Deitati. *Quæst.* C X L I I.

G QVæretur, quomodo Christus poterat orare, quia erat, Deus, & tamen Deus non orat, sed oratur ad ipsum. Dicendum, quòd Christus, licet esset vnica persona quia tamen duplicem naturam habuit, gerebat conditionē duarum personarum, & inde aliquid faciebat sicut Deus, & aliquid sicut homo, sicut Deus miracula faciebat, sicut homo timebat, & fugiebat, & humiliabatur & minor patre erat Ioan. decimoquarto pater maior me est, & gloriam pa tris. & non suam quærebat Io. 8. & obediebat ei in omnibus ad Philip. 2. & factus est obediens patri vsque ad mortem. Et quantum ad hoc orare poterat, & orabat, quia orare per tinet ad minorem, sed Christus inquantum homo erat mi nor patre: ergo poterat orare ad ipsum, etiam quia orare est ad exauditionem, & tamen Christus exaudiebatur, ideo ora re poterat, Io. 11. scilicet pater gratias ago tibi, quia audisti

H me, ego autem sciebam, quòd semper me audis. Item quia oratio fit ad impetrandum, & tamen Christus impetrabat, & certus erat, quòd impetraret infra 26. an putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum, idest immediate vt orauero concedet quidquid orauero: hoc autem erat propter Chri sti reuerētiam: sic dicitur ad Heb. 5. scilicet in diebus carnis suæ preces, & supplicationes cū clamore valido, & lachry mis offerens, exauditus est pro sua reuerētia, ideo nūc Chri stus orabat. Maxime quia ad aduocatum pertinet petere, & tamen Christus est aduocatus noster, ideo orat pro nobis, & sic non solum quando Christus erat hic orabat, sed etiā nunc in cœlo inquantum est homo potest orare, & orat pro nobis offerens merita passionis suæ toti Deitati, sic dicitur 1. Ioan. 2. Siquis peccauerit ad uocatum habemus apud pa trem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis

I nostris: nunc ergo viuens a fortiori orabat tam pro nobis, quam pro se, quia sicut Christus meruit hic viuens aliqua pro se per actus suos, ita poterat per orationes sicut per alios actus bonos mereri, & tamen tam oratio, quam cætera ope ra sua valde magis proderant nobis, quam ipsi inquantum erat homo, quia ipse non sumpsit carnem propter se, idest vt faceret vnum hominem gloriosum, sed vt omnes homi nes redimeret, & tñ qñcunque orabat, nō orabat nisi vt ho mo. Sic dicit Hier. super Matth. scilicet quod autem ascen dit solus orare non ad eum referas, qui de quinque panibus quinque millia hominum faciauit, sed ad eum qui audita morte Ioannis secessit in solitudinem, non quòd personam Domini separemus, sed quòd opera eius inter Deum, & ho minem diuisa sunt.

K *Quare Christus ad orandum in montem ascendit. Et quid si gnificet in monte orare.* *Quæst.* C X L I I I.

QVæretur, quare ascendit ad orandum in montem. Di cendum, quòd propter multa. Primo quia Christus non solum ibat nunc ad orandum, sed etiam vt fu geret, & euaderet turbas, quia volebant eum rapere, vt face rent regem Io. 6. & ad vtrunque simul ibat, vt dicit Aug. li bro de conc. Euang. & tamen ad latendum, & euadendum manus turbarum conuenientior locus erat mons, quam pla na, ideo in montem iuit. Secundo quia locus orandi est soli tudo: ita enim Christus suasit orandum supr. 6. sci licet tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, & clausę

clauso ostio ora patrem tuum,& tamen mons est locus ma A gis solitarius,quam plana,ideo ibi erat locus orationis. Tertio est hoc propter significationem,vt sic tradat exemplum nam orare in monte est animum ab infimis euocare,& totũ in Deum colligere:talem enim orationem Deus audit: qui.n.pro rebus infimis petit non orat in monte,etiam si montẽ ascenderit,& talis oratio raro est digna exauditione. Sic dicit Beda , non autem omnis qui orat ascendit in montem, sed qui bene orat qui Deum orando quærit, qui vero de diuitiis aut honore sęculi,aut inimici morte obsecrat , ipse in infimis iacens viles ad Deum preces mittet. Et tamen duæ causę primæ sunt potiores. De primo dicit Beda,quare antẽ Dominus dimisso populo oraturus in montẽ ascendit Ioannes declarat dicens: Iesus ergo cum cognouisset , quia venturi essent,vt raperent eum,& facerent eum regem,fugit iterum in montem. De secundo dicit Chrys.propter hoc ad desertum vadit,& ibi pernoctat erudiens nos in oratione tran B quillitatem quærere,& à tempore,& à loco.

Quare Christus solus ascendit in montem ad orandum. Et quòd fructus orationis magnus est si attente fiat. Vnde melius est in occulto.vel remoto loco orare,quam alijs præsentibus. Quæst. CXLIIII.

QVæretur , qnare Christus solus ascendit in montem ad orandum. Dicendum,qnòd primo fuit, quia nullus erat qui tũc posset esse cum eo:nam discipulos iam miserat in nauicula,turbas etiam dimiserat antequam ascenderet in montẽ:nemo ergo erat qui cum eo posset ascẽdere. Secundo fuit,quia oratio requirit totalem solitudinẽ ad hoc,quod bene oretur : nam magnus fructus orationis est in hoc,ꝙ attẽte fiat, nõ est aũt attẽta , qñ ad alia diuertimus,& tñ si aliq sint nobis pręsẽtes faciũt nos dimittere co C gitationẽ ab eo in quo intẽdebamus,ideo oratio attẽtissima debet fieri solitaria. Tertio qa qui vult deuote orare , interdũ ex feruore orationis,& deuotionis rapitur in aliquas voces inconsideratas, & iubilos , & exteriores motus quos irriderent qui pręsentes essent,nisi eundem paterentur deuotionis feruorem: vt ergo liberius sit homini effluere in deuotionem , & ea quæ à Deo donantur specialiter non irrideantur ab hominibus,melius est in occulto,vel remoto loco orare,quàm alijs præsentibus. sic Christus dixit supra 6. quòd qui orare vult intret cubiculum suum , & claudat ostium,scilicet,ne aliquis videre possit , ne subito introiret qui impediat inchoatam orationem. Quarto ad tollendum inanem gloriam insurgentem,quia insidiatur inanis gloria bonis operationibus ad hoc,quod pereat, & ideo Christus in singulis generibus bonorum operum suasit cauẽdam esse inanem gloriam tam in ieiunio,quàm oratione,quàm in D eleemosyna supr.6. & quia nos fragiles sumus , & facile est insurgere nobis inanem gloriam,quæ destruat fructum boni operis nostri,suasit Christus, quòd caueremus cõspectũ hominum in quolibet bono opere eod.c.s. in ieiunio,s. vngendo caput quasi non ieiunaremus . In eleemosyna,quòd occulte detur ita,quòd non canamus tubam ante nos,& nesciat dextra quid agat sinistra. In oratione autem, quòd intremus cubiculum , & quia æquale est intrare cubiculum, vel manere in monte sine socio,fuit conueniens locus orandi in monte. Istæ tres causę vltimæ sunt principaliores,quã prima:nam etiam si Christus habuisset discipulos præsentes recessisset ab eis ad hoc,ꝙ oraret sic patet Luc.22. vbi assumpsit secum Christus Petrum,Iacobum,& Ioannem, vt secretius loqueretur,& tamen quando orare voluit,auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis. Ita dicit Chrysost.super illo verbo,quòd ascendit solus , scilicet in quo nos do E cet , quia solitudo bona est cum nos Deum interpellare oporteat.

Quare Christus nunc recessit à turba cum ascendit in mõtem. Ex quo non debemus quærere gloriam ex operibus nostris,sed totum in Deum vertere. Quæst. CXLV.

QVęretur,quare Christus nunc recessit à turba . Dicendum,ꝙ primo quia timuit turbam.sciebat.n.ꝙ si nõ lateret ventura erat turba ad rapiendum eum,vt regem faceret Io.6, sed hoc cauere voluit , quia non expediebat,ideo non solum recessit,sed etiam fugit eo.c. Secundo quia Christus volebat orare , & tamẽ orare à solitario melius fit,vt dictum est pręced. q.ideo debuit turbam declinare cum etiam à discipulis declinaret , quando oraturus erat Luc.22 Sic dicit Theophilus,dimissa turba ascendit orare: requiem enim & silentium oratio exigit. Tertio quia expediebat turbæ recedere : nam venerat ista non quidem vt sẽper manerent cum Christo sicut discipuli eius, sed vt audirent verbum eius,& sanaret languidos ipsorum,hoc autem iam obtinuerant supra in litera,& Lucæ nono,ideo nõ erat eis iam manendum cum Christo,sed redeundum in domũ suam,& ista fuit causa potissima: nam nõ dicitur Christus recessisse a turbis,sed dimisisse eas,idest expediuisse à se dando eis licentiam recedẽdi. Quarto fuit,vt fugiat applausum populi,& fauorem:nam nunc videntes turbæ ea quæ Iesus fecerat pascendo eas,voluerunt eum regem facere,ipse vero non solum non consensit,sed etiam fugit , ne fieret Io.6. & ita erudit nos non quęrere gloriam hominum quando magna egerimus: nam ipse ex virtute propria magna agẽs gloriã nõ q̃rebat,à fortiori nos q ex nobis nihil operamur,neque cogitare sufficimus ,sed sufficiẽtia nostra ex Deo est,nõ debemus quęrere gloriam ex operibus nostris,sed totum in Deum vertere,& ita Christus quando faciebat aliqua magnalia coram turbis recedebat illico à turbis , vt videretur non quærere humanam gloriam , quia ad hoc inter turbas manere debebat.

Sic dicit Chrysostomus: Considerandum autem,ꝙ cum Dominus magna operatur dimittit turbas:docens nos nusquam gloriam multitudinis persequi,neque attẽdere multitudinem. Quinto fuit ad ostendendum,ꝙ prædicatori,& doctori,nec est semper tenenda conuersatio cum turbis, neque semper fugienda.sicut Christus aliquando manebat cũ turbis,s.cum prædicaret,& curaret languentes.postea vero à turbis recedebat.

Sic dicit Chrysostom. doctorem non debere commisceri turbis continue,neque fugerę multitudinem semper,sed alterutrum vtiliter facere.

Quomodo Christus orabat tam lõgo tempore, & quid orabat. Sed quòd crebro ab hominibus orandum est, quia possunt in oratione diu permanere. Quæst. CXLVI.

QVęretur,quomodo Christus orabat tam lõgo tempore,& quid orabat : nã per duodecim horas , vel plus mansit orans:ascendit enim in montem mox, vt dimisit turbas,& nondum erat occasus solis , neque forte tp̃s vesperorum,& mansit ibi tota ipsa parte residua diei. sic dr̃ supra in litera,ascendit Iesus in montem orare solus.vespere autem facto solus erat ibi.etiam mansit tota nocte sequẽti vsque ad quartã vigiliã,& sic transierãt tres vigilię noctis quę faciũt nouẽ horas,qñ iuit ambulans mare ad liberandum discipulos:fuit ergo duodecim horis,vel amplius orando.

Dicendum,quòd de Christo non erat sicut de alijs hominibus:nam licet esset verus homo,erat tamen Deus, & ideo erat Dominus naturæ suę,quia poterat confortare naturam supra conditionem humanam,ita quòd toleraret plures labores,quam homo posset tolerare , & posset debilitare eam quantum vellet,& sic poterat mori cito,vel tarde ex multis plagis vel paucis , & sic ipse dixit,quòd potestatem habebat ponendi animam suam , vel sumendi eam , idest moriendi , quando vellet , & resurgendi quando vellet , Ioan. decimo,& ita apparuit in ieiunio:nam quadraginta diebus continuis sine cibo mansit in deserto,supra quarto, & Lucę quarto,& tamen nullus hominum hoc posset, nec etiam decẽ diebus.ita quãtum ad orationem erat , qa licet nullus homo possit diu manere orans,poterat Christus manere: oratio enim attentionem exigit , vt fructuosa sit,nos vero licet possimus alicui operi manuali diu vacare,tenere tamen cor attentum circa aliquam vnam rem (maxime si est pure spiritualis) quin diuertat ad aliam non possumus, & ideo orare diu non possumus,& sic crebro orare nobis bonum est, diu tamen in eadem oratione permanere non est facile.

De Christo secus erat , quia poterat cor suum tenere attẽtum circa quamcunque rem vellet,etiã si esset spiritua-

lis: nam erat Dominus naturæ suæ, ideo poterat supra omnes vires suas, vt illas verteret quocunque vellet, maxime autem circa Deum: nam anima sua quantum ad vires rationales, idest intellectum, & voluntatem semper erat intenta Deo, nec cessabat ista attentio diebus neque noctibus, eo ꝙ Christus erat comprehensor, & fruitio animæ suæ non poterat interrumpi cum esset beata: facile ergo nunc erat Christo orare per duodecim horas, immo per duos annos: sic enim solitus erat interdum integris noctibus orare: Lucæ sexto, scilicet factum est in diebus illis exijt orare in monte, & erat pernoctans in oratione Dei, idest tota nocte manens orando ad Deum, & aliquando videtur, quòd Christus per multos dies simul orabat, sicut quādo ieiunauit quadraginta diebus: nam tunc nihil faciebat cum esset solus in deserto: non enim veniebat quisquam ad eum, sed cum solis bestiis erat. sic dicitur Marc. primo. erat cum bestijs, & Angeli ministrabant ei, non esset tamen ociosus, quia ociositas vitium est, & vitiorum origo, quia multa mala docuit ociositas, ideo oportebat, quòd alicui spirituali vacaret, & sic esset orans pro magna parte illius temporis.

Cum tanto tempore continuate oraret Christus, quid dicebat orans. Et quam ob causam diu permanebat in oratione.
Quæst. CXLVII.

QVæretur cum tanto tempore continuate oraret Christus, quid orabat, idest quid dicebat orans. Dicēdum quod non apparet, quid oraret, quia ipse non tradidit nobis aliam formam orandi nisi illam, scilicet pater noster, &c supra sexto capit. & non apparet, an ipse istam orationem diceret: non enim conueniebat ei pro se ista oratio, quia ibi petitur remissio peccatorum, & tamen ipse in nullo peccauerat, prima Pet. 2. sed quia membra corporis sui mystici, idest fideles peccant, poterant nomine eorum orationem dicere.

Dupliciter autem potest in hoc dici. Vno modo, quòd Christus nunc nō orabat petens aliquid, sed oratio sua erat contemplari: nam anima sua quantum ad vires rationales, idest intellectum, & voluntatem semper vacabat diuinę cōtemplationi fruendo, sicut actus beatorum, idest illa eorum visio nunquam interrumpitur, ita cum anima Christi hic manens esset vere beata, nunquam cessabat ab illa contēplatione, & tamen adhuc intendebat illis actibus humanis loquendo, docendo, conuersando cum hominibus, & in his occupatis potentiis inferioribus non fieret redundantia illius beatitudinis virium superiorum in eas, cum autē Christus se totum traderet contemplationi, cessans ab omnibus exterioribus actibus, non est dubium quin omnes potentię suæ inferiores participarent quodammodo illius beatitudinis, & talis vocatio esset magnum solatium Christo, & per talem orationem non affligeretur diu manendo in illa, sed quanto diutius maneret, tanto magis consolaretur, & hoc est credendum, ꝙ Christus egerit in illis quadraginta diebus quibus ieiunauit, & sic ieiunium non affligeret eum, & ita ēt q̃n Christus manebat ita longo tpe orans, credendum est, ꝙ oratio sua erat illa contēplatio, & sic ēt nos possumus prolixas orationes facere dicētes pauca verba, habētes tñ lōgas meditationes, vt dicit Chrys. & Aug. & ostensum est s̄. 6. c. q. 97. Alio modo pōt dici, ꝙ Christus orabat dicens, aliqua verba, & non multa, & tñ dicebat illa sępe sicut Lucæ 22. orauit Christus dicēs, pater si possibile est, etiam & post pusillum orauit iterum eundem sermonem ita hic. Primū tñ verisimilius est, q̃a frustra videretur manere tanto tpe repetēdo semp eadē verba, q̃a ēt q̃n Christus dixit bis pater si possibile est nō dixit cōtinue, sed cū semel dixisset, iterum post pusillum dixit eūdē sermonē, maxime quia tūc nō imminebat aliquid pro quo specialiter Christus orare deberet ita instanter, sicut tunc orauit, vt liberaretur de illa hora.

An ista tempestas naturalis fuerit, vel voluntate Christi supernaturaliter suscitata. Quæst. CXLVIII.

QVæretur de ista tempestate, quæ concutiebat in mari nauiculam discipulorum, an fuerit naturalis, vel voluntate Christi supernaturaliter suscitata. Dicendum, quòd

F ista tempestas fuit commotio magna fluctuum propter ventum validum: Ioan. 6. scilicet mare autem vento magno flāte exurgebat, & ob hoc erant discipuli in periculo submersionis, & rursus erat eis difficultas, quia ventus erat eis contrarius, & non poterant procedere contra locum ad quem volebant nisi remigando, & adhuc sic cum magno laboro vix proficiebant in aliquo, sic dicitur sup. in litera, nauicula iactabatur in medio maris fluctibus: erat enim ventus contrarius, & Marc. 6. dicitur, vidēs eos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius. Poterat autem vtroque modo tempestas hęc accidere: nam naturaliter, vt quotidie fit in mari tempestas, miraculose etiam accidere potest, quia mare obedit Deo Psal. 148. spiritus procellarum, quę faciūt verbum eius, idest fortes procellę, quę sunt in mari, s. impetus ventorum faciunt, quod Deus iubet, & sicut Deo iubente cessant tempestates, ita eo iubente insurgunt, sicut Ionæ
G primo. concitauit Deus tempestatem, vt proijceretur Ionas in mari, & ita Psalm. 106. dicitur de vēto, & tempestate maris quomodo surgit, & cessat Deo iubente, ut ostensum est supra 8. cap. quæst. 74 & quia nunquam est ponenda sine necessitate miraculi operatio, cum non appareat necessitas ponendi istam tempestatē euenisse supernaturaliter, potest dici, quòd venerit naturaliter.

Dici tamen potest, quòd venerit supernaturaliter, & est satis verisimile, quia Christus volebat nunc in mari experiri constantiam discipulorum, & adiuuare eos veniendo ad ipsos super aquas: ad hoc ergo suscitauit ventum tempestuosum in mari, & tamen siue dicatur, quòd tempestas venerit naturaliter, siue supernaturaliter, est dicendum, ꝙ Christus nouerat tempestatem illam tunc futuram, & mittebat discipulos ad sustinendum eam, & ipse erat illos liberaturus.

H

Quare Christus permisit, quòd discipuli in mari nauigarent, & laborarent tempestate. Et quod patientia sine aduersis non sit. Quæst. CXLIX.

QVæretur, quare Christus fecit, vel permisit, quòd discipuli in mari nauigarent, & laborarent tempestate. Dicendum, quòd fuit. Primo ad ostendendum, quòd omne bonum quod habebant, ab ipso habebant, & ideo eo absente mala inueniebant eos, a quibus non poterant liberari nisi per Christi pręsentiam, & etiam instruxit eos de se non confidere tanquam à se nullum bonum haberent. Sic dicit Hier. Domino quidem in montis supercilio commorante statim ventus contrarius oritur, & turbat mare, & periclitantur Apostoli, & tandiu imminens naufragium sustinuerunt quandiu Iesus veniat. Secūdo fuit, vt Christus eru
I diat discipulos ad patientiam: nam patientia sine aduersis non fit, vt huic virtuti sicut cęteris aptent, quia erat eis plurimum necessaria, exercitat eos per aduersa. Sic dicit Theophilus, permisit autem Dominus periclitari discipulos, vt fierent patientes. Tertio fuit, vt doceat eos habere bonam spem: nam qui in angustiis non potest liberari nisi per Deū clamat & inuocat eum, & quia non impetrat nisi qui confidit, Iac. 1. instruitur homo ad confidendum, & sic hō Deo familiarior efficitur. Quarto fuit, & pręcipue, vt esset sibi cā ambulandi super aquas, videntibus discipulis: nam si discipuli non periclitarentur in mari, non esset vlla causa Christo veniendi super aquas ad illos, quia posset transire mare eis non videntibus, & tamen volebat Christus ostēdere potestatem suam in ambulando super aquas sicut, & in aliis rebus, & non esset sibi occasio faciendi hoc coram discipulis si non periclitarentur, ideo voluit, ꝙ periclitarentur, i. cō
K stituerentur in periculo, discipuli autem forte periculum istud maris timuerant, ideo sine Christo recedere noluerāt, & sic dicitur quòd coegit eos ascendere nauem.

Ad quid nunc Christus rursus exercitat discipulos in periculo maris. Quæst. CL.

QVæretur ad quid nunc Christus rursus exercet discipulos in periculo maris, quia iam exercuerat eos supra octauo cap.

Dicendum, ꝙ præter illud miraculum ibi factum fuit conueniens istud fieri, quia istud differt ab illo in multis.

Primo

Primo quia ibi Christus erat cum eis, hic autem nō erat. A Secundo quia ibi Christus in naui manens ostendit potentiam suam imperando ventis, & mari, hic autem ostendit potentiam ambulando super aquas maris. Tertio quia ibi discipulos à periculo solum liberauit, sed in nullo ostendit eorum potestatis suæ magnitudinem, nunc vero ostendit, quia non solum ipse super aquas ambulauit, sed etiam Petrum ambulare fecit. Quarto quia Christus hic volebat erudire discipulos ad maiorem gradum virtutis: nam tunc docuit eos cōfidere ipso pręsente, increpans illos, quòd timuissent perire manente eo in mari, nūc vero instruit, quòd vbique confidēdum est etiam eo absente corporaliter, cum nunquam possit totaliter esse absens. Sic dicit Chrysostom. rursus autem discipuli tempestatem sustinēt, sicut & prius sed tunc quidem habentes eum in nauigio hęc passi sunt, nunc autem soli existentes: paulatim enim eos ad maiora B ducit, & ad ferendum omnia verisimiliter instruit.

Quinto differt, quia in prima liberatione cito eos liberauit; nam habebant eum secum in naui, licet dormientē: suscitauerunt ergo eum, & liberauit illos: nunc vero diu sustinuerunt periculum, s. vsque ad quartam noctis vigiliam incipiendo ab ipso noctis principio.

Quæ est quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Christus venit ad discipulos quarta vigilia. Et stationes, & vigiliæ militares, quæ & quot sunt.
Quæst. CLI.

QVæretur, quę est quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Christus venit ad discipulos quarta vigilia.

Dicendum, quòd nox diuiditur secundum cōsuetudinem bellantium in vigilias: nam cum castra manent in C campo semper vigilant aliqui propter metum incursus hostilis, & vigiliam noctis in quatuor partes diuidunt illasq; quatuor vigilias vocant, & sunt istæ vigiliæ æquales, s. quælibet est trium horarum accipiendo de horis inæqualibus, secundum quas diuidunt Astrologi quemlibet diem artificialem, quantumcunque paruum in duodecim horas, & quantumcunque magnum etiam in duodecim solum, & idem de nocte, & sic quarta vigilia est quarta, & vltima pars noctis parum ante lucem, Sic dicit Hieronymus: stationes. n. & vigiliæ militares in terna horarum spacia diuiduntur, i. quælibet vigilia, vel statio hēt tres horas, & sequitur, quando ergo dicit quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominū, ostendit nocte tota periclitatos. Sic etiam dicit Chryso. accepit autem cōsuetudinem istam loquendi Euangelista ex modo militari, quia forte talis consuetudo erat inter vulgares Iudæos nominare noctem distinctam per vigilias, quod D ab armatis castris traxerant. Sic Chrys. dicit quatuor vigilias noctis dicit sacra scriptura vnamquamque diuidens in tres horas, vnde quartam vigiliam dicit, quę est post horā nonam, s. in hora decima, vel posteriori hora. Sciendum, quòd distinguuntur istæ vigiliæ per nomina.

Prima vigilia dicitur conticinium, à conticendo dicta, quia tacere ibi incipiunt, & in hac omnes simul vigilant.

Secunda intempestum, quæ durat vsque ad mediam noctem, & dicitur intempestū quasi non sit tempus, eo quòd non est tempus ad aliquid faciendum, sed ad quiescendum.

Tertia dicitur gallicinium, quia incipit à cantu gallorū, idest à media nocte.

Quarta dicitur ante lucanum, quasi ante lucem, quia ista continuatur vsque ad lucem: & dicit historia Scholastica, quòd in prima vigilia omnes communiter vigilant, in secūda adolescentes, in tertia viri, in quarta senes. Christus au- E tem, secundum consuetudinem regionis etiam, quando loquebatur de nocte, diuidebat eam per vigilias, vt Luc. 12. scilicet & si venerit in secūda vigilia, & si tertia venerit beati sunt serui illi. Interdum etiam vocat vigilias istas quatuor aliis nominibus, scilicet sero, mediam noctem, gallicātum, mane: Marc. decimotertio. scilicet vigilate ergo quia nescitis quando Dominus vester veniat, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane. Et dicitur sero prima vigilia noctis, quę incipit à solis occasu vsque ad tertiam horam noctis perueniens. Media nox vocatur secunda vigilia, quę finitur in media nocte. Gallicantus est tertia vigilia, quæ incipit in media nocte in cantu gallorum, & finitur tribus ho- A ris post mediam noctem. Mane vocatur quarta vigilia, quę finitur in ortu solis, & nominantur secunda, & quarta vigilia à finibus suis, & prima, & tertia à principiis. Quòd autē Christus venerit ad discipulos periclitantes in mari quarta vigilia, non apparet determinate, qua hora venerit, cum illa vigilia tres horas contineat, & iam incęperat quarta vigilia quando venerat, ideo vt dicit Chrysost. poterat esse decima hora noctis, vel vndecima, vel vltima.

Quare Christus nō statim discipulis succurrit, sed diu moratus est ipsos relinquens in tempestate laborantes. Et quæ sit miraculorum conditio, & opportunitas illa faciendi. Et quare sit diu sperandum in ope diuina. *Quæst. CLII.*

B

QVæretur cum Christus viderit tanto tempore laborātes discipulos in tempestate, quare non statim succurrit, sed diu moratus est: nam cępit ventus in principio noctis, vt innuitur Io. 6. scilicet tenebræ iam factæ erant idest iam cęperat nox, & non venerat ad eos Iesus: mare autem vento magno flante exurgebat, venit tamen Iesus quarta vigilia noctis, & sic de nocte transierāt ad minus nouem horę quę sunt tres vigiliæ, quia tunc noctes erant æquales diebus aut aliquanto maiores, quia erat ante Pascha Iudæorum, quod est in Martio, vt patet Ioan. sexto ca. Dicendum quòd fecit hoc.

Primo vt assuefaceret discipulos ad patientiam, non est autem patientia, vbi non est aliquanta aduersitas, & tamen si illico, vt cępit tempestas contra discipulos liberasset eos, nihil paterentur, ideo debuit eos aliquandiu pati permitte- C re, vt sic ad sustinendum instruerentur.

Secundo vt videretur discipulis, quod miraculose liberabantur: nam tanta est liberatio quantum est periculum de quo aliquis liberatur, & tamen si mox, vt discipuli cęperūt periclitari liberarentur, quia periculum fuisset paruum, parua esset liberatio: Christus autem vult, quod miracula sua teneātur in magno honore sicut iustum est, ideo non statim liberauit, sed tarde. De hoc, & de primo dicit Theophilus, permisit autem Dominus periclitari discipulos, vt fierent patientes: vnde non statim eis astitit, sed per totam noctem periclitari permisit, vt doceret eos patienter expectare, & non statim à principio in tribulationibus expectare subsidium.

Tertio fuit ad hoc, quòd ostenderetur vere esse miraculū nam si Christus mox, vt cęperunt tribulari astitisset, nesciretur an illa erat tempestas, quæ per se cessaret, quia tempestas D sicut per se naturaliter insurgit, ita per se residere solita est, & si ista mox resedisset, putaretur quòd ipsa ex eo, quòd paruam causam habebat mox residebat, & sic non erat miraculum, quòd cessaret: cum vero nunc tota nocte durasset, iam forte desperabant discipuli de vita, & constabat, quòd per seipsos liberari non poterant, ideo cum Christus eos liberauit, apparuit, quòd erat verum miraculum: ita est enim conditio miraculorum, quòd tunc fiunt, quando humana potestas non sufficit.

Quarto fuit, vt discipuli magis mererentur liberari habētes diuturniorem spem: nam quanto magis perseueraret periculum, tanto magis ipsi perseuerarent orando, vt liberarentur, & sic magis merereot, & firmius impetrarēt, essetq; decēs, quòd Deus taliter orātes exaudiret. Qointo fuit, vt miraculū istud maneret magis in memoria discipulorū: nā quanto aliqd magis desideraē, & ad illud laboriosius conamur, dul- E cius illo obtento fruimur, nō ergo statim assistit, vt diu optarent, & sic postea magis huius facti recordarentur. Sic dicit Chrysost. scilicet tota autem nocte dimittit eos fluctuari, erigens eorum cor post timorem in maius desiderium sui eos mittens, & in memoriam continuam, & propter hoc non statim eis astitit. Sexto fuit, vt magis sit nobis charum donum Dei: nam solent accipientes contemnere ea, quæ nullo cum labore faciliter obtinent, dona autem Dei sunt, magni pendenda, quia in se magna sunt qualiacunque sint, & quia à magno sunt, ideo vult ea tarde dare vt non contemnātur, & ista est vna de causis præcipuis, & Deus nobis prodest: nam si cito daret, quod petimus contèneremus, & contemnendo efficeremur indigni recipere alia dona, vel

mereremur iam suscepta perdere: vt ergo non demereamur tarde dat, quia sic suscepta non contemnuntur. Sic scripsit Sanctus Grisogonus ad Anastasiam, quia Deus, ideo beneficium suum extremitatibus protrahit, vt non sit nobis vile quod præstat. Septimo fuit, vt doceat nos esse longanimes, sperando diu à Deo: est enim paruitas spei eius qui mox vt petens non obtinet, desperans autem obtenturum, Deus autem vult, quod multum confidamus de bonitate eius, s. quod etiam si non statim det, quod confidamus, quòd aliquando dabit si nobis accipere expedit, & hoc proprie pertinet ad perfectionem patientiæ esse longanimem, idest longi animi qui in lõgum expectet, & non statim diffidat. sic dicitur ad Rom. scilicet, vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus, idest, vt spes sit cum patientia, & consolatione. dicitur autem esse spes cum patientia, quando quis malũ sustinet, & sperat, & tñ nõ statim liberatur, sed patitur, et ipsemet cõsolationẽ, quærit per exempla sanctorum virorũ quos sacra scriptura similia passos refert. de hoc dicit Theophilus, non statim discipulis periclitantibus Christus astitit, sed per totam noctem periclitari permisit, vt doceret nos patienter expectare & non à principio in tribulationib. sperare subsidium. Sic etiam dicit Chrysost. tota nocte discipulos periclitatos erudiens eos, non cito solutionem inquirere aduenientium malorum, sed ferre ea, quæ contingunt viriliter, sed non est sensus, quòd non debeamus cito, quærere liberari à periculis, quia quanto citius ad Deum recurrimus melius est, sed quòd etiam si statim non liberemur, non debemus conqueri.

Quomodo Christus potuit ambulare super aquas, non mersus: Et quòd triplici de causa potuit ambulare. Et poterat vti dotibus corporis gloriosi, licet eas non habebat in corpore.

Quæst. CLIII.

QVæretur, quomodo Christus potuit ambulare super aquas, non mersus. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia corpus Christi non erat alicuius grauitatis, sicut corpora aerea, eo quòd non erat vere corpus humanũ, sed phãtasticum, sicut Manichæus, & alii hæretici tenuerunt. Sed hoc non stat, quia corpus Christi erat verum corpus ossa, & carnes de natura humana habens, sic ipse dixit, quando Apostoli putauerunt eum esse spiritum post resurrectionẽ, s. spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere Luc. 24. nam cum de Maria Virgine vere natus sit, necesse est, quod veram carnem habuerit. Item patet, quod non ex hac cã poterat ambulare super aquas: nam de Petro constat, quod veram carnem habebat, & tamen super aquas Christo iubẽte ambulauit. Sic dicit Hieron. qui putant Domini corpus, ideo non esse verum, quia super molles aquas, quasi molle, & aereum incesserit, respondeant quomodo ambulauit Petrus quem vtique verum hominem non negabunt; Sic etiam Beda, & Rabanus dicunt, scilicet scripsit Theodorus, scilicet hæreticus pondus non habuisse Dominum, sed carnem, sed absque pondere super mare ambolasse, sed fides catholica pondus secundum carnem eum habere prædicat: ait enim Dionysius, ignoramus qualiter non infusis pedibus, idest non mersis in aquam corporale corpus habentibus, & materiale onus, deambulat in humidam, & instabilẽ aquam. Dicendum ergo quòd Christus pondus corporale habuit, & tamen ambulare super aquas potuit tripliciter. Vno modo, quòd potestas diuina sustentaret corporis grauitatẽ, & transiret super vndas non premens, sed calcans eas. Et ita factum est de ipsomet Christo bis, scilicet quando diabolus assumpsit eum de deserto, & constituit supra pinnaculum templi, & iterum cum de pinnaculo eum tollens constituit supra montem excelsum, supra quarto capit. & Luc. quarto. nam tunc necesse est, quòd per aerem eum portauerit, quia aliter non poterat eum constituere supra pinnaculum. hoc enim & factum est de Abacuc propheta, quem Angelus Domini per capillum capitis transtulit de Iudæa in Chaldæam, scilicet in Babylonẽ, & iterum reduxit in Iudæam: Dan. 14. & sic tam Angeli boni, quam mali hoc possunt: immo grauius est hoc, quam super aquas ambulare, quia isti super aerem ambulabant, & tamen aer rarius elementum est, minus tolerans pondus, cum super aquam homines natare saltem possint nulla alia re adhibita, & magna

F onera nauium in aqua sustinentur, sed in aere nihil horum, etiam generaliter dicitur de viris bonis Psalm. 90. Angelis suis Deus mãdauit de te, & in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Secundo potuit hoc fieri, quod Deus daret pro illo tempore aquis quandam vim sustinendi, scilicet illis partibus aquæ super quas Christus transibat: nam sicut naturali rigore per frigus aquæ liquidæ indurantur, ita vt omnia pondera tolerent, ita & à fortiori volente Deo aquæ non gelidæ illud robur accipiẽt ad tempus, & tunc non solum corpus Christi, sed etiã quæcunque alia corpora grauia poterant transire super illas partes aquæ super quas Christus transibat. Tertio poterat hoc fieri per dotem agilitatis, quam Christus ad tempus indueret: sunt enim quattuor dotes corporis gloriosi, scilicet impassibilitas, siue incorruptibilitas, agilitas, subtilitas, & claritas, & istæ non sunt nisi in corpore glorificato, anima

G autem Christi, licet ab instanti conceptionis, idest creationis eius fuerit beata, integre tamen corpus eius, nõ erat glorificatum, ideo dotes non habebat in corpore, poterat tamẽ quãdo vellet vti his dotibus: dote enim impassibilitatis, vel incorruptibilitatis vsus est, quando ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus: est enim naturale corpori humano continuo resolui, & ideo periret si tanto tempore maneat sine cibo, Christus autem nihil lædebatur, neque resoluebatur tanto tẽpore sine cibo manens, sicut sancti post resurrectionem manebũt in æternum, sine cibo. Dote agilitatis vsus est nunc super aquas ambulando, ac si nullius põderis corpus eius esset, ad agilitatis dotem pertinet, quòd corpora sanctorum cum nunc fuerint hic, subito possint esse vbi voluerint etiam, quòd nullius grauitatis esse videantur, ideo omnia elementa tam aqua, quam aer illa sustinere possint. Dote claritatis vsus est in transfiguratione, quia resplẽduit vul-

H tus eius, sicut sol, & vestimenta eius facta sunt, sicut nix, infra decimoseptimo, & Lucæ nono. Dote autem subtilitatis vsus est, quando exiuit de vtero virginis clauso, salua integritate eius: pertinet enim ad illam subtilitatis dotem, quòd nihil obstet corpori glorificato ad transeundum, & quod sine ruptione corporum fiet penetratio dimẽsionum: & ita omnibus dotibus reperitur Christus aliquando vsus dum viueret, & tamen non semper, sed raro & ad paruum tempus. Quis autem istorum trium modorum fuerit, nõ apparet determinate, cum quilibet eorum esse potuerit. maxime quia Dionysius illud sub dubio ponit, vt dicit Rabanus, & Beda, scilicet ignoramus qualiter non infusis pedibus, idest non mersis in aquam, corporale pondus habentibus, & materiale onus deambulat in humidam, & instabilem aquam, & tamen communius tenetur, quòd tertio modo acciderit, scilicet, quòd Christus do-

I te agilitatis hic vsus fuerit, quia cum aliis dotibus interdũ vsus reperiatur, rationabilius est dici nunc eum hac dote vsum fuisse, quam aliter.

Et sciendum tamẽ, quòd quando communiter dicimus, quòd Christus ad tempus dotibus vtebatur, non est sensus, quod pro illo tempore, vel momento dotem aliquam vere haberet, quæ esset aliqua qualitas in eo manens, à qua velut à forma procederet ille actus, quia dotes non sunt nisi corporis gloriosi, & tamen corpus Christi nunquam fuit gloriosum, quandiu vixit. Vnde & in transfiguratione, licet habuit Christum claritatem gloriosam, non habuit corpus gloriosum, vt dicetur infra 17. capit. quæst. 32. sed dicitur vsus fuisse dotibus, idest habuisse aliquem actum similem actui dotis, non tamen erat actus dotis, sed supernaturaliter ille actus fiebat, & ita accipietur quandocunque doctores dicunt Christum dotibus vsum fuisse, &

K ita melius ponerentur hic duo modi quibus hoc fieret, quã tres, licet tertius posset tolerari, quia possibilis est, sed non tenetur, nec est omnino verisimilis.

Quare Christus voluit ambulare super aquas. Et quòd discipuli interdum videntes Christum miracula facientem, non cognoscebant illa.

Quæst. CLIIII.

QVæretur, quare Christus voluit ambulare super aquas.

Dicen-

Dicendum, quod fuit. Primo ad subueniendum discipulis: nam laborabant tota nocte remigando, erantque in periculo graui: voluit ergo subuenire eis, & sic venit sup aquas ad liberandum eos, cum nauiculam non haberet.

Sed obiicietur quod Christus poterat liberare eos manens in monte orando, ideo non oportebat ad hoc venire super aquas.

Dicendum, quod poterat, tamen discipuli non putarent se ab eo liberari si sic eos liberaret, ideo etiam si nihil intendit nisi liberare eos de tempestate hac, vt tamē eis innotesceret istud miraculum, debuit ad eos venire super aquas; Christus enim paulisper vt ait Chrysost. discipulos ad maiora trahebat: a principio enim quando liberabat discipulos in mari præsens erat eis, dormiebat tamen, &, quia putabant, quod sic non posset eos liberare, suscitauerunt eum supra 8. cap. & sic erant discipuli in primo & minimo gradu credendi de potestate Christi, scilicet quod præsens, & vigilans poterat eos liberare: proximus huic gradus erat, quod absens sciret labores eorum, & venire posset ad liberandum eos, & ita nunc fecit. Quod vero absens manens posset eos liberare fortassis nōdum credebāt, quia iste maior gradus erat, ideo venire voluit ad eos super aquas, vt paulisper ad maiora eos trahat.

Sed obiicietur quod discipuli crederent, quod Christus etiam absens posset eos liberare, quia sciebant, quod absens sanauerat seruum centurionis supra 8. & filium Reguli: Io. quarto. ita posset eos liberare.

Dicendum, quod non constat, an confiderent discipuli Christum hoc posse facere, quia sæpe aliqua eum facere videbant, & postea quomodo talia facere posset dubitabant, sicut cum prima vice saturasset turbas, vt patet hic, & Mat. 6. & postea vellet secunda vice saturare, dubitauerunt quomodo posset sequenti cap. & Marc. 8. etiam interdum videbant Christum facientem aliqua miracula, & excæcatū erat cor eorum, & non intelligebant, quod miraculum faceret si cut fuit nunc, quando saturauit turbam: nā per multas experientias, & signa ostenderat Christus discipulis illud miraculum, ita vt dubitare non possent de illo, vt ostensum est supra quæst. 129. & tamen adhuc post ista non intellexerant miraculum, de panibus, ut patet Marc. 6. scilicet non enim intellexerant de panibus: erat enim cor illorum obcæcatū, ideo forte nunc non confiderent, quod Christus absens poterat eos liberare.

Aliter potest dici, quod etiam si confiderent discipuli, quod hoc Christus posset, tamen si fieret, quod liberarentur eo absente, non scirent, an ipse liberauerat eos, vel quomodo liberabantur, ideo vt miraculum, nō maneret sub dubio debuit venire ad eos. Et ratio huius est, quia si discipuli laborantes in mari inuocassent Christum, licet absentem, vt eos in aduersitate hac liberaret, si liberarentur illico, etiam eo non veniente, putarent per illum liberari, & tamen non inuocabant eum, licet essent in periculo, ideo licet liberarentur non putarent se ab eo liberari, & sic venire debuit. Et tamen veritas est, quod discipuli, non confidebant, quod Christus posset eos liberare absens, immo etiam si præsens esset dubitabant, an posset liberare, immo & postquam veniens ad eos super aquas, & liberauit ipsos, mirati sunt, quomodo potuerat liberare, quia hoc non confidebant de ipso, quòd facere posset, vt patet Marc. 6. scilicet, & ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant, non enim intellexerant de panibus: erat enim cor illorum obcæcatum, & sic necesse erat ad hoc, quòd discipuli putarent se à Christo miraculose liberari, quòd Christus veniret ad liberandum eos super aquas, cum vix sic crederent eum hoc posse.

Secundo quantum ad principale fuit, vt Christus ostenderet se generalem Deum, scilicet, quòd sicut erat potens in terra faciendo curationes, liberādo homines ægritudinibus ita ostenderetur potens in mari, liberando ibi homines a periculo.

Tertio fuit, & præcipue vt ostenderet Christus, quod poterat ambulare super aquas: nam volebat Christus ostendere suam potestatem in omni genere rerum, in quo potestas est aliquid facere, & quoniam ambulare super aquas non mersus, magnæ potestatis est, & nondum Christus hoc ostēderat, voluit nunc ostendere ambulans super aquas. sic dicit

A Glo. Dominus quidem in miraculo panum, quod esset conditor rerum ostendit, nunc autem in ambulando super vndas, quod haberet corpus ab omni peccatorum grauedine liberum edocuit, & in placando ventos vndarumque rabiē sedando, quod elementis dominaretur monstrauit.

Quarto fuit ad confirmationem, & declarationem miraculi de panibus: nam discipuli, licet viderant adhuc habebant cor excæcatum, non intellexerant, quō Christus fecerat miraculū de panibus, & mirabantur, an talia facere posset, nunc vero ambulando super aquas, & placādo ventos, & mare, confirmabat præcedentia, scilicet, quòd non erat mirandum, quod panes, & pisces multiplicasset, qui ventis poterat imperare, & super aquas ambulare, sic patet Marc. 6. s. ascendit in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

B Quinto fuit ad ostendendum in se vsum dotis agilitatis: nam Christus voluit nobis hic positus ostendere imaginem futuræ gloriæ, & quia gloria æterna est in duobus, scilicet in anima, & corpore. gloria autem animæ apparere non potest sicut, & ipsa anima videtur, voluit ostendere gloriam corporis: est autem gloria corporis in dotibus eius, quæ quatuor sunt, scilicet impassibilitas, subtilitas, agilitas, claritas: voluit ergo Christus hic manens ostendere nobis imaginem futuræ gloriæ, & ad hoc vsus aliquando his dotibus, non quidem omnibus simul, sed aliquando vna, & aliquando alia: nam subtilitate vsus est in nascendo cum exiuit de vtero. claritate in transfigurando se. incorruptibilitate, vel impassibilitate in ieiunando quadraginta diebus. agibilitate autem nunc ambulando super aquas maris. vti autem illis fuit conueniens, quia per ea quæ in Christo videbantur aliquando, habemus spem futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis.

C

Quare discipuli videntes nunc Christum ambulantem super aquas turbati sunt, & timuerunt.

Quæst. C L V.

QVæretur, quare discipuli nunc videntes Christum ambulantem super aquas turbati sunt, & timuerunt.

Nam videtur quod non debebant timere, quia putare poterant, quòd erat Christus. Etiam quia alia similia miracula facta sunt in veteri testamento, vt quando diuisū est mare Rubrum: Exod. 14. & quando diuisus est Iordanis Iosue 3. & quando Elisæus rursus pallio Eliæ diuisit Iordanem, & transiuit quarto Reg. 2. cap.

Dicendum, quòd timuerunt. Primo quia non putabant esse Iesum: nam non putabant, quod talia posset facere, & non solum antequam eum agnoscerent, sed etiam postquā

D agnouerunt, & placauerat mare & ventum, & introiuerat in nauiculam cum eis, adhuc non credebant penitus, & distincte, quod ipse ista miracula faceret, sed potius stupebāt Marc. 6. scilicet ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus & plus intra se stupebant; non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obcæcatum, idest si intellexissent, quomodo Christus erat potens, qui potuerat pascere turbā de paucis panibus non mirarentur, quòd quælibet alia miracula facere posset, & sic posset ambulare supra mare, & tamen quia non intellexerunt illud miraculum de panibus, mirabantur nunc, quòd potuisset super aquas ambulare, & hoc, quia cor eorum excæcatum erat: nam si non esset excæcatum, non dubitarent in tam magnis, & tam apertis miraculis.

Secundo quia dato, quòd discipuli crederēt, quòd Christus poterat ambulare super aquas, non tamen putarent, quod

E erat iste qui veniebat, quia nunquam eum hoc facientem viderunt, & sic timerent.

Tertio quia si Christus ille esset, crederēt discipuli, quòd veniret ad eos, & intraret nauim, & tamen transiuit iuxta nauim, & voluit præterire eos, Marc. sexto, scilicet quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare, & volebat præterire eos, ideo timuerunt.

Quarto quia si Christus esset veniens ad eos loquerentur illis statim, & tamen ambulabat eis videntibus super mare, & nihil loquebatur neque locutus est quousque ipsi clamauerunt præ timore, ideo valde hoc turbabat eos, vt Iesum non cognoscerent, & tunc irent,

Quare discipuli dixerunt de Christo phantasma est. Et quare phantasmata dicantur esse spiritus. Quæst. CLVI.

QVæretur, quare discipuli dixerunt de Christo phantasma est. Dicendum, quod phantasma est nomen græcum, & significat apparitionem, vel visionem, & sic quandoque aliquid solam apparentiam rei habet, & nõ existentiam eius, quod videtur dicitur phãtasma, sicut dicitur phantasia organum vbi imagines rerum reseruantur, quæ solam rerum effigiem habent, & non substantiam, vel naturam, & quia non putabant aliquem verum hominem ambulare posse super aquas, propter corporis grauitatem, crediderunt quod non erat homo, sed aliquid, quod videbatur homo, & ita erat proprie phãtasma. Et quia tales apparitiones, cum sint actus quidam, & non possunt fieri nisi a substãtia rationabili, quæ hæc effigiare sciat, & tales sunt substantiæ pure spirituales, quæ corpus nullum habent, dicuntur talia phantasmata esse spiritus, & ideo pro eodem accipitur in scriptura apparere spiritum, vel phantasma esse: nam hic discipuli putauerunt Christum ambulantem super aquas esse phantasma, & post resurrectionem videntes eum putauerunt se videre spiritum, Luc. 24. scilicet conturbati vero, & conterriti putabant se spiritum videre, & Christus dixit palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, & hoc discipuli præsupponebant: nam si spiritus carnem, & ossa haberet, non posset ambulare super aquas, sicut nec homo, ideo phantasma, siue spiritus non habet carnem, nec ossa, sed solam exteriorem effigiem, & lineamenta corporis, & de aere corpus illud format, aer tamẽ est leuior aqua, ideo corpora aerea talia sine miraculo possunt esse super aquas, non mersa, sicut etiam sunt nubes, & ob hoc non mirabantur discipuli, quod phantasma posset ambulare super aquas, sed de homine, quod hoc posset non credebant.

Ex hoc loco Hieronymus arguit contra Marchionem, & Manichæum, quòd Christi corpus non sit phantasticum, quia dicit Euangelista, quod discipuli putauerunt, quòd erat phantasma, & Christus hanc intentionem eorum increpãs tanquam erroneam dicit: habete fiduciã, ego sum, idest non est phantasma, vt vos putatis, sed ego sũ, & aiunt iuxta Marchionem, & Manichæum Dominus noster non est natus ex Virgine, sed visus in phantasmate, quomodo nunc Apostoli timent, ne phantasma videant? quasi dicat, vere phantasma viderent, si ille phantasma esset.

Quare discipuli timuerunt si phantasma erat, quod videbant. Quæst. CLVII.

QVæretur, quare timuerunt discipuli si phantasma erat quòd videbant.

Dicendum, quòd phantasma, & spiritus pro eodẽ accipitur, vt ostensum est præcedenti quæstio. & quia spirituales istæ substantiæ nunquam apparent nisi ad aliquid agendum, & potestas earum magna est, quia non est potestas sub cœlo, quæ comparetur eis Iob 41. & homines nesciunt, an ad bonum, vel ad malum faciendum appareant, timẽt homines, quòd potius ad malum, quia facilius est deteriora suspicari, & sic discipuli videntes, quod phantasma esse putabant, timuerunt, quòd erat aliquis dæmon veniens ad submergendum nauem, ideo turbati sunt: sic enim Luc. 24. quando viderunt Christum post resurrectionem putantes se spiritum videre, conterriti sunt, & turbati, & hoc, quia timebant, quod eis noceret in aliquo, quia timor non est nisi de malo.

Quare discipuli clamauerunt ex timore videntes phantasma. Quæst. CLVIII.

QVæretur, quare discipuli clamauerunt ex timore vidẽtes phantasma.

Dicunt quidam, quod hoc fecerunt, quia clamauerunt petentes Christi auxilium: nam licet non putarent eũ quem videbant esse Christum, sed phantasma, tamen ad Christum clamabant, vbicunque esset, quod eos adiuuaret.

Dicendum, quod non stat, quia non putabant discipuli,

F quod Christus absens sciret eorum pericula nunc, nec posset succurrere: nam etiam si presens esset, putabãt, quod nõ posset succurrere: nam postquam fuit in naui cum eis, & placauerat ventos, obstupuerunt, quomodo hoc facere potuisset, quia non intelligebant miracula eius Mar. 6. scilicet & ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum, non ergo clamauerunt ad Christum.

Alii dicunt, quod clamabant ad Deum, quia constituti in periculo maris Deum inuocant Psalmo. 106. scilicet ascendunt in cœlos, & descendunt vsque in abyssos, & anima eorum in malis tabescebat, & sequitur, & clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, scilicet posuit procellas in auram, & siluerũt fluctus eius. Sic etiam Ionas cum deuoratus esset a pisce, de ventre

G piscis clamauit: Ionæ 2.

Sed etiam hoc non stat, quia si ad Deum clamassent exprimeretur hic, quòd clamassent orando, & quid orabant, & tamen non exprimitur, sed potius innuitur, quod confusum quendam clamorem emiserunt, & quòd ille clamor non erat nisi ex timore: timor enim quando est magnus cogit homines ad clamandum, etiam si ille clamor nihil eis profit, quia non possunt se continere: sicut ille qui acerrimos dolores patitur clamat, & clamor ad nihil profit. hoc litera dicit, scilicet & præ timore clamauerunt, idest vrgente eos timore, & non alia causa, & dicitur, clamauerunt, & non orauerunt neque locuti sunt, quia clamor est vox confusa, & incerta, & talem isti emiserunt. Sic dicit Hieronym. scilicet cõfusus enim clamor, & incerta vox magni timoris indicium est.

H *Quare Christus est mox locutus, vt discipuli locuti sunt, & non prius. Quæst. CLIX.*

QVæretur, quare Christus est mox locutus, vt discipuli locuti sunt, & non prius.

Dicendum, quòd ante hoc Christus nunquam volnit loqui, quia per locutionem eius cessaturus erat timor discipulorum, & fluctuatio, nolebat autem illico eos liberare de angustia, sed diu pati propter multa, vt ostensum est supra quæst. 151. nunc vero afflictio discipulorum ad tantã magnitudinem peruenerat, quòd eam tolerare amplius nõ poterant.

Quòd patet, quia clamauerunt præ timore, ideo noluit, quòd amplius affligerentur, sed locutus est statim: est enim conditio tentationum, quæ nobis fiunt Deo permittente, quia vt dicitur 1. Corinth. 10. Deus fidelis est, qui non permittit tẽtari suos vltra id, quod possunt, sed facit cum tenta-

I tione prouentum, vt sustinere possint.

Secundo fuit, vt verbum suum conueniret eis, quia ipse volebat dicere sicut dixit, confidite, ego sum, sed hoc non conuenienter diceretur, nisi appareret in eis timor & ignorantia, ideo expectauit quousque ipsi loquerentur clamando: nam ille clamor ostendit, quod timebãt, & quòd nesciebant quis erat ille qui apparebat, & sic ipse dixit, quòd confiderent non timentes, quia non erat phantasma, quòd ipsi putabant.

Tertio fuit, vt aliqui volunt ad ostendẽdum, quòd Deus non exaudit nisi oremus, & sic Christus nõ locutus est quousque illi clamauerunt.

Quarto fuit, vt magis gauderent quãto diutius sustinuissent titũ timorẽ de cõsolatione adueniẽti. Sic dicit Chrys. scilicet Christus nõ prius se reuelauit discipulis donec clamauerũt quãto. n. magis afficiebãtur timore, tãto magis lætati sũt in

K eius psẽtia, & tñ causa præcipua fuit prima, quia si prius locutus fuisset, prius cessaret timor discipulorũ, & tñ volebat Chrs, quòd aliq diu timor duraret pp causas expressas sup. q. 151. ideo non fuit à principio locutus. Sic dicit Chrysost. statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est.

Quare Christus incussit discipulis maiorem timorem cum veniret ad eos liberandos. Quæst. CLX.

QVæretur cum Christus veniret nunc in quarta vigilia noctis ad liberandum discipulos de tempestate, & timore, quare eis incussit maiorem timorem: nam magis affligeban-

fligebantur nunc videntes phantaſma, quod non loquebatur, quam prius patientes fluctuationem maris.

Dicendum primo ſecūdum quoſdam, quod hoc factum eſt, ſecundum conditionem Dei, quia quando Deus vult liberare aliquos de anguſtiis, tunc apponit aliquam acriorem anguſtiam, vt ſic dulcior ſit liberatio, quam ipſe facit. Sic dicit Theophilus, vide autem quoniam cum Chriſtus debebat eorum pericula compeſcere, tunc maiorem eis incutit timorem, ſed ſtatim per vocem confortauit eos. Sic etiam dicit Chryſoſt. ſemper enim Dominus facit, cū ſoluturus eſt mala, aliqua terribilia, & difficilia inducit.

Secundo fit hoc, vt ſit locus magis merendi per maiores afflictiones. Sic dicit Chryſoſt. quia enim non eſt longo tempore tentari, cum finiendi ſunt agones ſanctorum, tunc volens eos amplius lucrari, auget eorum certamina.

Sed dicendum, quod iſtę ſunt cauſæ generales, & non B conueniunt ſpecialiter in propoſito, ſed fuit neceſſarium iſtud ex neceſſitate miraculi: nam Chriſtus voluit oſtendere diſcipulis, quod ambulabat ſuper aquas, ſed non poſſet hoc fieri niſi appareret ambulans ſuper mare, ideo apparuit. Quod vero ex hoc turbarentur, & timerent diſcipuli, non fuit de præcipua intentione Chriſti, ſed magis per accidens: nam ex hoc, quod apparuit ſuper aquas, quod de homine credere non poterant, timuerunt & potiſſime quia erat per noctem: nam erat quarta vigilia noctis, & nox & tenebra tāto maiorem timorem incutiunt, quanto res, quæ timetur minus cognoſci poteſt, & per conſequens putatur deterior, & ſic magis timetur.

Secundo poteſt dici, quod Chriſtus voluit nunc incutere timorem iſtum diſcipulis, vt Petro eſſet occaſio petendi venire ad Chriſtū ſuper aquas, & ſic fieret etiam miraculū illud: nā Petrus videt̄ petiuiſſe quaſi ad certificationē dicēs: C Domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas: conueniēs ergo fuit hunc terrorem incuti illis Chriſto nunc apparente, & ad hoc nox contulit aliquid: nam ſi per diem fuiſſet, forte non tantum turbarentur, quia cognoſcerent Chriſtū, & non putarent eſſe phantaſma.

Quare Chriſtus per noctem apparuit ſuper mare diſcipulis. Et quod ideo Chriſtus diu moratus eſt ad liberandum diſcipulos in mari laborantes, vt diutius affligerentur magiſque mererentur ſuſtinenda. Quæſt. CLXI.

QVæretur, quare Chriſtus per noctem apparuit ſuper mare diſcipulis.

Dici poteſt primo, quod hoc fuit per accidens: nam quandocunque eſſent diſcipuli in mari laborantes poſt diuturnā afflictionem appareret eis Chriſtus ad liberandum D eos, ſiue eſſet nox, ſiue dies. Quod autem nunc eſſet nox fuit per accidens, quia diſcipuli ſero receſſerant a Chriſto de loco in quo turbas pauerat, & ipſe diu in oratione manſit, & ſic accidit, quod quando venit ad eos erat quarta vigilia noctis. Si autem receſſiſſent in ortu ſolis ab eo, forte veniret ad illos ante occaſum ſolis. Quod autem tam diu moraretur fuit, vt diſcipuli diutius affligerentur: nam aliàs cum longe ante ſolis occaſum receſſiſſent diſcipuli nauigantes à Chriſto, potuiſſet Chriſtus venire ad eos ante occaſum ſolis, & tamen tunc, vel nihil, vel parum de aduerſitate maris tolerasſent, eo quod mare cœpit exurgere vento magno flante quando tenebræ erant, vt colligitur Ioan. 6. oportuit ergo ꝙ aliquanta parte noctis Chriſtus expectaret antequam veniret, & ſic venit in quarta vigilia noctis.

Secundo dicunt aliqui, quòd fuit ad hoc, quòd timerent diſcipuli, quia ſi per diem appareret cognoſcerent eum, & E non timerent, & conſequenter non putarent eſſe phantaſma, nec clamarent.

Sed obiicietur, quia etiam ſi per diem appareret, timerent, quia ambulabat ſuper mare (quod de vero homine nō crederent) & ſic putarent eum eſſe phantaſma. ſic patet in reſurrectione: nam apparuit diſcipulis congregatis per diē, & tamen timuerunt, & putauerunt illum eſſe ſpiritum, id eſt phantaſma: Luc. 24. & tamen ibi agnoſcebant lineamenta corporis eius, quæ omnino talia erant qualia lineamenta corporis Ieſu, & poterant ipſi viſu hoc diſtinguere: nam Chriſtus dixit eis, ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: ergo eum diſtincte videbant, & tamen

A timebant putantes eſſe phantaſma: ergo etiam nunc. Ratio eſt, quia ibi ex eo, quòd intrauerat ianuis clauſis, putabant eum ſpiritum, id eſt non habentem corpus ſolidum cui obſtent cętera corpora, ita nunc eo, quòd ambulabat ſuper aquas, putarent, quòd non erat verus homo, licet lineamenta corporis eius eſſent talia ſicut lineamenta Ieſu.

Dicendum, quòd etiam ſi per diem veniret ſuper aquas, putarent eum phantaſma, & timerent, & tamen non tantum timerent, ſicut per noctem. Et hoc, quia quanto aliquid minus cognoſcitur, tanto magis timeri poteſt ſi concipitur ſub ratione mali, & quia per diem magis Chriſtus agnuſci poterat ſuper vndas, quam per noctem, minus timeretur.

Item quia nox de ſe eſt ad inferendum timorem propter tenebras: nam putantur plura mala maiora latere, quam ap-

B pareant, dies autem omnia reuelat.

Tertio tamen dicendum, quòd licet per diem Chriſtus ambulans ſuper aquas timeretur, tamen potius per noctem debuit apparere. Primò quia ipſe voluit aliqualem timorem diſcipulis incutere, & ad hoc voluit appropinquare naui, & tunc diſcipuli timuerunt nimis putātes, quòd nauem vellet euertere, & cum eſſet nox non cognoſcebant eum, idō erat eis occaſio pleni timoris. Si vero per diē appareret, aut non tantum appropinquaret naui, aut agnoſceretur: ſi non appropinquaret non multum timerent, Si vero appropinquaret agnoſceretur, & ſic ſemper minus timeretur: per noctem ergo apparere debuit, vt magis timeretur.

Secundo fuit, vt non daret de ſe tantam cauſam ſuſpicandi, quòd phantaſma eſſet: ſi enim per diem veniſſet ſuper aquas oportebat, quòd à longiſſime Chriſtus veniret ambulans ſuper aquas: nam ſi ſubito eum viderent apud nauem,

C cum prius non vidiſſent ſuper aquas, putaſſent ſemper eſſe phantaſma, quod apparebat, & diſparebat, & durum eſſet eis aliud perſuaderi, & tamē ſuper totas aquas pedibus ambulare ſuperuacuum erat. cum autem per noctem veniret non erat opus, quòd ambularet à longe ſuper aquas, quia ēt ſi apud nauem cępiſſet ambulare ſuper aquas, cum propter tenebras, non poſſent diſcipuli aliquid a lunge diſtinguere, putarent, quòd ſuper totum mare veniſſet ſic pediando, licet ipſi non vidiſſent, & ſic non putarent tam probabiliter, quòd phantaſma erat.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis habete fiduciam, ego ſum, nolite timere. Et quòd Deo eſſe proprie competit alys vero minime. Quæſt. CLXII.

D QVæretur de verbis Chriſti reſpondentis, quare iſta dixit, ſcilicet habete fiduciam, ego ſum, nolite timere.

Dicendum, quòd Chriſtus locutus eſt, ſicut conueniebat diſcipulis audire, erant enim conſtituti diſcipuli in maximo timore, quoniam iam tolerare non poterānt, nā præ timore clamare coacti fuerant: voluit ergo de hoc timore eos liberare, & quia per clamorem ſuum oſtenderant ſe deſperare de ſalute, vel modicum ſperare, dixit eis, habete fiduciam, ſ. quod euadetis periculum. quòd autem dixit ego ſum, fuit ad tollendum cauſam timoris, ſ. ideo timebant, quia putabant phantaſma eſſe id, quod videbant: dixit ergo Chriſtus ego ſum, i. non eſt phantaſma, ſed ego, ſcilicet magiſter veſter, & ad hanc vocem cognouerunt diſcipuli Chriſtum, & amplius non timuerunt ſaltem non ſicut prius, ſic dicit Chryſoſt. ſcilicet ſtatim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt.

E Alii dicunt, quòd Chriſtus dixit ego ſum, non exprimendo aliquid aliud, vt oſtenderet ſe eſſe Deum, qui ſic ad Moyſem locutus fuerat: nam cum q̄reret Moyſes a Deo de nomine ſuo: Exo. 3. dixit ego ſum, q ſū & iterū, qui eſt miſit me ad vos id eſt ego ſum, cui eſſe competit proprie, quia alii, licet videantur eſſe non ſunt, quia pereunt, vel quòd permaneant non ex ſe, ſed ex me habent, ego autem ſum, qui ſum, id eſt ſolus ego ſum, qui vere ſum, & non expreſſit quid eſſet, ſed per eſſe ſe notificare voluit tanquam iſtud ſit ei proprium epithetum, ſiue connotatum: Chriſtus autem dixit nunc, ego ſum, ideo putant, quòd voluerit ſe deſignare ſub eadem proprietate eſſendi, ſicut Deus quia non addidit quid eſſet.

Et tamen non est ista conueniens expositio, quia quando Christus dixit ego sum, voluit absolute ponere esse, sed intelligitur ego sum, scilicet ille quem vox ista designat. nam vox sua nota erat discipulis, ideo sic loquendo idem erat, ac si diceret, ego sum Iesus magister vester.

Sic dicit Hier. scilicet, quod autē dicit ego sum, nec subiungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant eum intelligere, qui per obscuras noctis tenebras loquebatur, vel ipsū etiā scire poterant, quoniam locutum esse ad Moysem nouerant hæc dices filiis Israel, qui est misit me ad vos. Quod autem dixit nolite timere, ad præcedentem sentētiam pertinet, quæ repetitur ad magis confirmandum discipulos timentes: nā idem est dici habete fiduciam, & nolite timere, & tamē ista est conditio passionatorum, quod easdem sententias crebro repetant per exaggerationes, eo quod desideriis, vel affectibus suis semel dicendo non satisfaciat, sic & siquis viro passionato loquatur non sufficit, quod ei semel dicat sentētiam sed oportet repetere, vt imprimat, & suadeat, & quia discipuli erant hic timore conterriti, ad fortificandum, & placādum eos, non sufficit dici habete fiduciam, sed & additum est, nolite timere, & ita etiam expressit Marcus dicens, confidite nolite timere, ego sum. Marc. 6.

An quando Christus locutus est, cognouerunt eum discipuli. Quæst. CLXIII.

QVæretur, an quando Christus locutus est, cognouerunt eum discipuli. Dicendum, quod sic. Primo quia ante hoc Christus non loquebatur, volens, quod discipuli manerent in timore, nunc vero cum locutus est, voluit eos liberare a timore, & tamē non liberasset si non cognoscerent eum: ergo cognouerunt, quia alias Christus non consequeretur hic effectum quem intendebat, quod est inconueniens Secundo quia Christus dixit discipulis ego sum, quasi per vocē eū agnoscerēt: ergo oportet dici, qd agnoscebāt q a alias daret & alia signa per quę ipsum agnoscerent, vel nō diceret hæc si non sufficiebant ad eum notificandum. Tertio patet, quia si discipuli non cognoscerent Christum per verba, ista, nunquam cessaret timor eorum, & tamen cessauit: ergo cognouerunt eum, nam antequam loqueretur valde timebant postquam vero locutus est non legitur quod timuerint, sed potius colligitur ex circunstantiis literæ, quod cessauerunt timere: ergo agnouerūt eum. Quarto patet, quia dicit Chrysost. statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est. Sed obiicietur quod non cognoscebant, quia Petrus, qui confidentior ceteris erat. adhuc post Christi locutionē dubitauit, an ipse erat Christus, quia dixit, s. in litera, si tu es iube me venire ad te: ergo a fortiori alii dubitabant, vel non cognoscebāt. Secūdo quia Marc. 6. dicitur quod adhuc postquam Christus nauem ascēderat cum eis erat cor eorū obcęcatum. ergo a fortiori non cognouerunt eum, quando locutus est, quia tunc nondum nauem ascenderat. Dicendum, ꝙ discipuli cognouerunt Christum per vocem, quando eis locutus est, & ideo cessauit timor vt dictum est. Ad primū dicendum, quòd Petrus ex voce agnouit Christum, licet dixerit Domine si tu es: quod patet, quia dixit iube me venire ad te super aquas, & tamen si Petrus dubitaret adhuc, an esset phantasma, vel Christus, quòd iuberet ei venire, non diceret super aquas, quia non erat Petro securum descendere in mari ad mandatum alicuius nisi esset Christus: nam si phantasma esset ad nocendum veniret, potissime quia illud phantasma (vt ipsi prius credebāt) dixit discipulis ego sum quasi esset Christus, si autem ipsi crederent adhuc, quòd erat phantasma, vel dubitarent, constaret, quòd ad nocendū veniebat, cum mentiretur se esse Christum, & ideo magis cauerent, & tamē mox, vt dixit Petro; veni. descēdit Petrus in aquam nihil moratus: ergo non dubitabat esse Christum Quòd autem dixit, si tu es, potest dici, quòd non accepit ibi ly si, pro conditionali, quia aliquando ponuntur dictiones aliquæ ex superabundanti, vt illud, mulier si suscepto semine masculum pepererit: Leu. 12. nā suppositum erat, quòd mulier non erat conceptura nisi suscepto semine, nec ista lex voluit excipere aliquam mulierem, licet vere aliqua mulier, idest Domina nostra sine semine conceperit, de quo dictum

F est Leu. 12. Vel potest dici, quòd accipitur si pro quia vt sæpe accipitur apud auctores, iuxta illud Catonis si Deus est animus, idest quia Deus est, vt animus, vt dicunt carmina, & est sensus, si tu es iube me venire ad te, idest quia tu es, & potes me deducere super aquas, iube me venire ad te. Tertio potest dici, quòd ly si, importet dubitationem, licet Petrus non dubitaret: est enim conditio eorum, qui subito transeūt de vna passione magna in aliam oppositam, quod licet transierint ad oppositum non possint illud faciliter exprimere, vel vultu prorsus ostendere, sic fuit de discipulis, quando Christus apparuit eis congregatis primo post resurrectionem; nam timuerunt putantes esse spiritum: Lucę vigesimo quarto. & tunc Christus eis dixit, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & tunc illi, licet non palpauerint agnouerunt esse Christum, & tamen tanta fuit abundantia gaudii subitanei post G magnum dolorem, & timorem, quòd non videbantur credere, & tamen credebant, quia si non crederent non gauderent: sic enim dicitur, scilicet adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus prę gaudio, & sic non erat proprie incredulitas, sed gaudium.

Sic etiam fuit de Iacob, quando dictum est ei post multos dolores de morte æstimata Ioseph filii sui, Ioseph filius tuus viuit, & ipse dominatur in tota terra Ægypti: Genesis quadragesimoquinto. dicitur, quòd quasi de somno euigilans non credebat: ita nunc fuerat magna tristitia discipulorum, & timor nimius viso Christo per tenebras noctis quē phantasma putabant, cum autem Christus locutus fuit, & cognouerunt eum, secutum est immensum gaudium, & quia subito hoc fuit, licet Petrus crederet illum esse Christum, non potuit exprimere sub certitudine, sed sub dubitatione, quia cor suum adhuc in motu erat propter subitam H mutationem de oppositis factam.

Ad secundum dicendum, quòd cor discipulorum non erat excæcatum ad cognoscēdum Christum esse qui loquebatur postquam intrauit in nauem, sed erat excæcatum ad cognoscendum miracula, quæ faciebat, quia non cognoscebant, quomodo hoc miraculum faceret, sed potius turbabātur, & stupebant, quòd potuisset hoc facere.

Etiam excæcati erant, quia miraculum, quod ipsa die de panibus egerat, & ostenderat eis veritatem illius in tot experientiis non cognouerunt, nec sciebant quomodo fecisset illud, & haberet potentiam ad faciendum, sic dicitur: Marc. 6. ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum excęcatum.

I *Quomodo per vocem potuerunt nūc discipuli Christum cognoscere, quia non erat sufficiens signum. Et quòd spiritus assumens aereum corpus potest cuiuscunque corporis figuram & vocem effigiare. Et quare discipulis euntibus in Emaus non se cognosci Christus permisit. Quæst. CLXIIII.*

QVæretur, quomodo per vocem potuerunt nunc discipuli cognoscere Christum, quia nō videbatur istud signum sufficiens: nam alias eum per vocem non cognoscebant, sed aliis signis opus fuit. Patet primo Luc. 24 & Marc. 16. de duobus discipulis euntibus Emaus ipso die resurrectionis, & Christus iuit cum eis per magnam partē K viæ declarans scripturas, & colloquens eis, & tamen nunquam eum loquentem agnouerunt, & postea in fractione panis cognouerunt eum eodem capitu. Iterum etiam cum apparuit discipulis eodem die congregatis in Ierusalem: nam dixit illis pax vobis, & illi non cognouerunt eum, sed potius turbati, & conterriti putabant se spiritum, idest phantasma videre eodem capitul. & sic loquela non notificabat Christum, sed oportuit, quòd alia signa ibi daret: nam dixit palpate & videre, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, & aliud signum addidit, quia petiuit cibos, & comedit coram eis eodem cap.

Aliqui dicunt, quòd hic Christus expressit multa verba, & ideo cognouerunt eum, & post resurrectionem pauca dicens, non agnitus est.

Dicendum,

Dicendum, quòd non stat, quia multo plura locutus est post resurrectionem, quam nunc: nam per totam viam locutus est, cum discipulis euntibus in Emaus: nam dicitur, quod incipiẽs à Moyse interpretabatur eis omnes scripturas, quę de ipso erant, sed hæc longo tempore egebant, ideo multa locutus est, & diu, hic autem pauca. In secunda autem vice plura locutus est, quam nũc, immo & eadem verba locutus est, quia hic dixit. habete fiduciam, ego sum, nolite timere, vt patet supra in litera, & Lucæ 24. quando stetit in medio discipulorum dixit pax vobis, ego sum, nolite timere, vt patet supra in litera, & Luc. 24. & sic videtur, quod non suffecerint verba ad notificandum Christum hic.

Dicendum, quod per verba hic Christus agnitus est: nã vox Christi erat nota discipulis ex quotidiano vsu, & ita mox loquentem agnouerunt, vnde dixit ego sum, idest sum ille quem ista vox me esse indicat, ideo agnoscite me, Sic dicit Hieronymus. Quòd autem dixit ego sum, nec subiunxit quis sit. ex voce sibi nota poterant eum intelligere qui per obscuras noctis tenebras loquebatur.

Ad primum dici potest vno modo, quod licet Christus multa locutus fuerit illis discipulis, non cognouerunt eum in voce, quia forte Christus mutauerat vocem: nam sicut in Christo videbatur mutata nunc effigies, vt dicitur Mar. 16. scilicet post hæc autem duobus ex his ambulantibus in via ostensus est, in alia effigie euntibus in villam, & vox mutari poterat, quia non solum Christus, sed etiam quodlibet corpus glorificatum potest mutare vocem, & sic licet Christus multa nunc loqueretur non agnosceretur in voce, sed agnitus est in fractione panis, quia non mutauerat istam consuetudinem.

Secundo potest dici, quod non mutauerat Christus vocem, & tamen tenebatur cor discipulorum, ne agnoscerent Christum in voce. Quod patet, quia Luc. 24. dicitur de istis duobus discipulis, quia oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent, quasi dicat, poterãt discipuli cognoscere Christum ex figura corporis, quæ eis nota erat, & tamen non agnouerunt, quia tenebantur oculi eorum, idest Deus tenebat grauatos oculos eorum, ne ex figura corporis eum agnoscerent, & ita tenerentur aures eorum, & mens, ne vocem sibi toties, immo quotidie notam nunc agnoscerent. Ratio huius habetur immediate.

Ad secundum dicendum, quòd Christus nunc locutus est, sicut consueuerat apparens discipulis, & dixit etiam, s. verba consueta, s. pax vobis, ego sum nolite timere, & tamẽ ex verbis istis nõ cognouerunt eum, quia Christus tenebat eos, ne sic eum agnoscerent.

Vel dato, quòd agnoscerent illam esse vocem Christi, putarent, quod phantasma hoc facere poterat: nam sicut potuit effigiare phantasma figuram corporis Christi, ita poterat effigiare cõditionem vocis, vnde incertum signum erat, & faciebat Christus, quòd essent nunc discipuli duri ad credendum, vt ostenderet ipse signa per quæ conuinceretur vere resurrectio sua: nam si videntes eius effigiem, & vocem notam audientes crederent illum esse, non daret Christus alia signa, quia superuacuum esset illa dari cum nihil notificarent, & tamen non erant sufficientia signa vox, & effigies, quia phantasma, idest spiritus assumens corpus de aere potest effigiare cuiuscunque figuram, & vocem quoque, quod quotidie experimur in arrepritius quos constat à dæmonibus arripi, & non ingredi animas hominum in corpora aliorum hominum, vt ostensum est sup. 8. cap. quæst. 24. & sic illi dæmones mentiuntur se animas hominum esse, & tamen effigiant omnino voces eorum quorum se dicunt animas esse: phantasma ergo vtrunque facit, & sic nõ esset sufficiens signum resurrectionis per figuram corporis, & vocem. Et sic patet, quia quando discipuli putauerunt esse Christum spiritum, idest phantasma apparens, non dixit ipse ad dissoluendum hoc videte figuram corporis mei, & attendite vocem meã, sed dixit palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Etiã vt firmius resurrectionis veritas probaretur, voluit, quod adhuc discipuli essent aliqualiter dubii, vel adhuc admirantes hoc dicto, vt opus esset aliud signum dari, & ita dedit signum, quia manducauit coram eis, & tamen hoc erat verũ signum viuentis, & ob hoc Christus iubebat dari manducare eis quos suscitabat, vt patet de puella suscitata supra no-

A no capit. Sic etiam in apparitione Christi coram duobus discipulis euntibus in Emaus, si illi cognouissent eum in figura corporis, vel in voce, erant duo inconuenientia.

Primum quia mox, vt Christus agnosceretur ab eis recederet sicut postea factum est: nam mox, vt cognouerunt eum in fractione panis euanuit ab oculis eorum Luc. 24. & tunc Christus non instrueret discipulos per scripturas: nam interpretatus est eis a Moyse incipiens omnes scripturas, quæ de ipso erant eodem capitu. & hoc fuit valde vtile eo, quòd Iudæi dabant magnam fidem scripturis sacris: Ioannis quinto, scilicet scripturas scrutamini, quia vos putatis in eis vitam æternam habere, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, & sic cum Christus ex scripturis probaret veritatem gestorum suorum, facilius crederent.

Item quia vnum dubium, siue erñor erat in discipulis,
B quia non poterat tolli nisi auctoritate scripturarum: putabant enim, quòd Messias non erat moriturus, sic dicitur Ioannis 12. nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternum, quomodo tu dicis, quòd oportet exaltare filium hominis, & sic licet Iesus ostenderet se nunc resurgentem, non crederetur esse Messias, ideo ad ostendendum eos errare, oportuit ex scripturis assumi testimonia ostendentia, quòd Messias occidendus erat, vnde ait oportuit Christũ pati, & sic intrare in gloriam suam eod. cap. & tamen si statim agnouerant eum in voce, vel figura corporis non fuerat ista locutio, ideo tenebantur oculi eorum, ne eum agnoscerent, & aures, ne verba Christi esse diiudicarent.

Secundum fuit, quia tolleretur alia probatio multum cõueniens, & familiaris discipulis: nam cognouerunt Dominum in fractione panis: Luc. 24. & si cognouissent prius in figura aut voce non veniretur ad fractionem panis, quæ
C fuit discipulis signum valde manifestum, ideo non agnouerunt eum prius. Quomodo autem fractio panis probaret veritatem resurrectionis dicetur: Luc. 24. & ita in resurrectione Christus voluit, quòd non cognosceretur per solam vocem, nunc autem per solam vocem cognosci voluit, quia ipsa sufficienter pro nunc ostendebat. Ratio diuersitatis est, quia postquam Christus resurgens ostendit se discipulis, non mansit cum eis, sed euanescebat, ideo si ex sola voce, & figura agnosceretur, poterat postea verti in dubium cum Christus euanuisset, an ille qui apparuerat, fuerat vere Christus, an phantasma. nunc autem quando Christus apparuit ambulans super aquas, mox vt plene agnitus est, intrauit in nauem cum discipulis. & mansit semper cum eis, & tunc manifeste apparebat, quòd ille qui super aquas ambulauerat non erat phantasma, sed Christus, ideo quodcunque signum sufficiebat ad hoc, quòd ostenderet Christus
D nunc se esse, & ita per vocem, quæ eis nota erat, illico crediderunt eum esse Christum, & ita ipse credi voluit, ne opus esset aliis argumentis.

Alia ratio diuersitatis fuit, quia difficilius erat credi aliquem qui mortuus erat surrexisse, saltem in respectu discipulorum qui nesciebant adhuc distinguere de æqualitate, vel inæqualitate miraculorum, quam aliquem viuentem ambulare super aquas, & ideo fortioribus probationibus indiguit.

Quare Petrus nunc ante omnes locutus est. Et quòd Petrus omnibus discipulis Christi in cunctis confidentior fuit. Et nullus discipulorum erat, ita paratus ad moriendum pro Iesu sicut Petrus. Quæst. CLXV.

E QVæretur, quare Petrus nunc ante omnes locutus est: nam cæteris tacentibus ipse loquitur. Aliqui dicũt, quòd hoc fecit propter dignitatem, quia ipse caput, & vertex collegii Apostolorum est, & ideo vbique primus loquitur.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia non seruabatur inter discipulos Christi in loquendo semper iste ordo, sed aliquando loquebatur vnus de minoribus non loquentibus maioribus: Ioan. 6. in saturatione turbarum dixit Andreas, est puer vnus hic. etiam & non sequitur Petrus, & alicubi Io. & Iacobus loquuntur & non Petrus, vt Luc. 9.

Secundo quia istud tenet aliqualiter quando aliquis actus est gerendus nomine collegii, prætendit ille qui est caput, quia

put,quia ille gerit vices collegii,& tamen quandu personæ collegii agunt actus priuatos non ponitur nec consideratur aliqs ordo,& ita si Christus aliquid quęreret ab umnibus Apostolis, & aliquis deberet numine umnium respondere, debebat esse ille præcipuus eorum, quia actus erat nomine collegii, & ita hic Petrus non locutus est aliquid quod ad omnes pertineret,sed ad se solum,s.vt ambularet super mare,ideo quantum ad hoc non locutus est prior,quia erat excellentior.

Tertio patet,quia si esset iste actus collegialiter faciēdus, non ideo præcederet,quia erat excellētior,sed forte quia nemo aliorum erat aptus ad loquēdum:nō ergo seruatus fuit ordo quantum adhoc.

Alii dicunt,quod non constat, an Petrus prior omnibus locutus est,& tamen scriptura ponit de eo solo, quia introducit petitionem suam,s.q ambularet super aquas, cęteri autem,licet aliquid dixerint etiam ante Petrum,quia tamē illud non pertinebat ad miraculum,quod scriptura narrare deberet non descriptum est,sed solum de Petro. hoc quidē satis rationabile est.

Dicendum tamen verisimilius,quòd ante Petrum nemo locutus est.Cā fuit,quia ipse locutus erat cōfidētior cęteris nā cęteri erāt adhuc territi,& vix poterāt quicquam loqui. Petrus autem sumpta confidentia locutus est: ipse enim est qui in omnibus confidentior cęteris inuenitur. Nam tempore passionis ipse dixit Christu. Domine si percutiemus gladio,& ipse euaginatu gladio amputauit auriculam serui principis sacerdotum infra 26.c.ipse etiam confidentius ad Christum loquitur dicens,& si omnes scandalizati fueriot, ego non te negabo,& si oportuerit me tecum mori eod.c.& licet ex humana fragilitate postea negauerit, tamen nullus tam dispositus erat ad moriēdum pro Iesu sicut Petrus, ita & hic,licet timuisset sicut alii,tamen citius, quam alii resūpsit vires,& ita locutus est ante cęteros.

Sic dicit Hieronym. in omnibus autem locis ardentissimę fidei inuenitur Petrus, eodem igitur fidei ardore quo semper, eodem quoque nunc tacentibus cæteris credit se posse facere voluntatem magistri.

Quare Petrus petiuit à Christo, quòd ambulare iuberetur super aquas, & an peccauit in hoc. Quæst. CLXVI.

QVæretur,quare Petrus à Christo,quod ambulare iuberetur super aquas petiuit, & an peccauit in hoc. Aliqui dicunt,quòd fecit hoc ex animo volendi certificari de dubio:nam dubitabat,an vere esset Christus qui ambulabat super aquas,& voluit per hoc scire.Et patet quia dixit.Domine si tu es,iube me venire ad te.

Sed dicendum,quod non erat iste conueniens modus certificandi:nam si esset phantasma cum dixisset se Christum esse,habebat animum fallendi,& sic diceret Petro, quòd ambularet super aquas ad hoc,quod submergeretur, & sic Petrus cōmitteret se manifesto periculo mortis, si sic velit experiri,an erat Christus.

Secundu patet,quia Petrus non dubitabat de illo qui apparebat,an esset Christus: nam si dubitaret non posset ambulare super aquas,quia sine fide nō potest impetrari à Deo miraculum Iac.1.qui hæsitat similis est fluctui maris qui à ventu circumfertur.non æstimet autem homo ille, quòd aliquid à Deo accipiat:& apparet magis, quia quando venit ventus magnus.ambulāte Petro super aquas,& ille timuit, cępit mergi,& hoc erat,quia(vt dixit Christus) fuit tūc Petrus modicę fidei,& dubitauit: ergo quandu descendit de nauicula non erat modicæ fidei,quia alias tunc fuisset submersus:ergo non petiuit hoc à Christu ad certificandum se an Christus esset,si hoc firmiter credebat.Alii dicunt,quòd Petrus fecit hoc propter inanem gloriam,& ostentationem scilicet quia voluit gloriosius super cęteros videri,quòd ipse cum magistro suo ambularet super aquas.Sed dicendum quòd non stat,quia si ad hunc solum finem petiuisset,Christus non concederet,quia Deus non facit miracula fouendo vitiis nostris, & tamen fecit eum ambulare miraculose super aquam:ergu non petiuit ad hūc finem,& ita tenet Hieronym.quod non fuit desiderium ostentationis. Dici ergu potest vno modo,quòd fecit Petrus hoc,quia Christus po-

F fuit in corde eius,quòd peteret istud:nam ad laudem Christi istud pertinebat vt infra dicetur, & tamen Christus non conuenienter iuberet Petro ambulare super aquas nisi eo petente,ideo mouit eum ad petendum.Aliter potest dici,quòd Petrus fecit hoc ex magno amore Christi: nam tanto ardore ad eum afficiebatur, quòd nolebat saltem ad horam esse sine illo,& quia forte putabat, quòd aliquanto tempore ambulaturus erat Iesus super aquas, petiuit quòd posset ad eum venire,ideo non petiuit dicens iube me ambulare super aquas, sed iube me venire ad te super aquas: hæc enim consuetudo Petri erat,quòd ad Christum cito venire vellet,quandocunque poterat.

An peccauit Petrus petendo super aquas ambulare. Quæst. CLXVII.

G QVæretur, an peccauit Petrus petendo ambulare super aquas.Aliqui dicunt, quod sic, quia petebat operationem miraculi sine necessitate,& tamen hoc illicitum est,quia ad curiositatem pertinet,ideo peccaret.Secundo quia ob hoc videtur Petrus incępisse mergi,quia peccauerat,& sic peccatum est,quia petebat,quod illicitum erat. Alii dicunt, quod non peccauit, quia si peccaret petendo Deus non concederet illud,& tamen concessit,ideo non peccauit.Dicendum,quod hoc pendet ex præced.q.nam ex intentione petentis efficitur,quod petitio sit iusta, vel iniusta, quando ipsa res in se non est absolute mala, & ita erat hic, quia ambulare super aquas,non est malum,sed ęst excedens naturam nostram,& ideo ex sola intentione patebat, quod bonum,vel malum esset: Petrus autem non petiuit hoc ad inanem gloriam,vt dictum est præced.q.sed ex amore quo nolebat absens esse à Christo, saltem ad modicum tempus, H ideo non fuit illicita causa petendi,sed laudabilis. si autem fuisset causa ostentationis,non concessisset Christus, sicut quando duo fratres Iacobus,& Ioannes petiuerunt à Christu,vt vnus eorum sederet ad dexteram illius & alius ad sinistram in regno eius infra 20. nam Christus non concessit, cum solum mundanum honorem peterent, & ob hoc cæteri de eis indignati sunt eod.c.nunc vero non indignati fuerunt alii contra Petrum,& sic videtur, quod non petebat hoc ad honorem.Ad primum,dicendum,quod licet non esset necessitas eripiendi hominem ab angustia, erat tamen feruor charitatis,quæ impellebat ad petendum, ideo non erat illicitum,nec curiosum,sed laudabile.Ad secundum dicendum,quod Petrus incæpit mergi,nō quidem quasi peccasset petendo,quia tunc,vel Christus non concessisset, vel mox vt de nauicula descendit submergeretur. & tamen nō submersus est tunc,ideo non peccauerat petendo, sed pecca-
I uit aliqualiter,vel defecit,quando timuit validum ventum ideo tunc mergi cępit.

Quomodo Petrus ausus est nunc petere istud a Christo, & ad verbum eius ambulare super aquas.In quo ostenditur quod Petrus in omnibus fidei ardentissima inueniebatur. Quæst. CLXVIII.

QVæretur,quomodu Petrus ausus est nunc petere istud à Christo,& ad verbum eius ambulare super aquas: nam difficile erat, quod homo grauis super mare ambularet,cum nunquam Petrus ante hoc talia fieri audierat.Dicendum,quod Petrus petiuit hoc ex magna fide:fuit enim fides Petri hic plena ex omni parte. Primu quidē circa Christum,s.quod ille erat qui ambulabat super aquas,in quo forte alii non erant tam certificati. Secundo habebat
K claram fidem circa Christum,quod ipse posset ambulare super aquas:nam cæteri,licet viderent eum sic ambulantem non plene credebant,quia stupebant quomodu hoc posset, erat que excęcatum cor eorum,cor autem Petri non erat circa hoc excęcatum sicut cæterorum.de quo Marc.6. Tertio habebat fidem,quod non solum ipse poterat ambulare super aquas, sed quod etiam tanta erat potestas sua, quod posset quem vellet deducere super aquas, & hoc erat magnum: nam Christum super aquas ambulare Petrus videbat,& sic recte de hoc sentire poterat, neminem tamen ad imperium eius viderat adhuc ambulātem super aquas: credere ergu hoc magnum erat,& in hoc fuit valde laudabilis

fidei

fides Petri sicut fides Centurionis qui nullum vidit sanari à Christo in absentia, & tamen credidit, quod facere posset sup. &c. Quarto fuit confidẽtia magna de bonitate Christi: nam dato, quod posset ille deducere illæsos homines super aquas, quod Christo iubente non formidaret descendere in mare ad ambulandum super aquas, quasi ad hoc solitus esset magna confidẽtia erat, & tamẽ intrepide illud egit, ideo confidens valde erat, & ideo nimium super cæteros laudabilis erat, q ppe feruentior ad Christũ, iõ cõfidentior & cõstãtior erat. Sic dicit Hier. in oĩb. aũt locis ardentissimę fidei inuenitur Petrus, eo igitur fidei ardore quo semp, nũc quoq; tacentib. cæteris, credidit se posse facere p voluñtatẽ magistri qđ nõ poterat per naturã, & ideo verba fidei locutus est: nã cũ ait, iube me venire ad te super aquas, expressit quid credebat, s. si tu iusseris immediate ego potero ire, & non est opus nisi quod iubeas, & non ores, nec quod quid aliud faciat. Sic dicit Hier. iube me, & c. q. d. tu præcipe & illico solidabũtur. vnde & leuę fiet corpus, quod per se graue est, & sic agnouit hic Petrus, & distinxit infirmitatẽ humanã, & Christi potestatem excelsam. Sic dicit Aug. libr. de Verbis Domini, s. non enim possum hoc in me, sed in te agnouit Petrus, quid sibi esset a se, & quid ab illo cuius volontate se credidit posse, quod nulla humana infirmitas posset. Sic etiam dicit Chrys. vide quantus est feruor, quanta fides. non dixit ora, & deprecare, sed iube: non enim solum credidit, quoniã potest ipse ambulare super mare, sed quoniã potest, & alios inducere.

Quare alij Apostoli non petierunt a Christo ambulare super aquas sicut Petrus. Qui vix per modicum tempus a Christo poterat abesse. Quæst. C L X I X.

QVęretur, quare alij Apostoli, aut alij eorum non petierunt a Christo ambulare super aquas, sicut Petrus. Dicendum, quod hoc fuit propter paucitatem fidei, & confidentiæ: non enim potest aliquod miraculum obtineri sine fide Iac. 1. & quod illa sit sine hæsitatione. & tamen discipuli non solum hęsitabant, sed etiam valde dubitabant, eratque cor eorum valde excæcatũ circa id, quod Christus nunc faciebat. vnde non solum antequam Petrus peteret ambulare, sed etiam postquam ambulauerat cum Christo super mare videntibus eis, & redierat ad nauem, & Christus introierat in illam stupebant discipuli intrasse, qui stupor infidelitatis cuiusdam est, scilicet quia non poterant intelligere quomodo homo posset talia facere. sic dicitur Marc. 6. ascendit ad illos Iesus in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant; non enim intellexerant de panibus erat enim cor eorum obcæcatum, & sic non peterent a Christo, quod ambularent super aquas, cum super hoc multum dubitarent, & non crederent, quòd posset eos incolumes deducere super aquas: Petrus autem, quia magnam fidem habebat petiuit hoc, vt ostensum est præcod. qu. Secundo fuit ex speciali feruore quem Petrus habebat ad Iesum; nam nolebat sine eo manere saltem ad modicum tempus, ideo petiuit ire ad eum super aquas (vt dicit Chrysostom.) cæteri autem non erant tam ardentes ad Christum, ideo non erat eis tanta solicitudo eundi ad Christum: tantus autem erat ardor Petri eundi cito ad Christum, quòd ad tollendum parui temporis moras exponebat se periculo, vt cito veniret, sic patet Ioan. 21. vbi cum post resurrectionem Christi Petrus, & alij discipuli essent in naui piscando, & apparuisset Christus ambulans in litore, dixit Ioannes Dominus est: Petrus autem cum audisset, quia Dominus est extuit de nauicula, & natando venit ad Christum, cæteri autem nauigio vecti venerunt, distabant tamen a litore quasi ducentis cubitis eodem cap. & hoc fecit Petrus, vt veniret citius, quam illi qui in nauigio veniebant trahentes piscium capturam nemo autem aliorum natare voluit, vt ad Iesum veniret nisi Petrus, ita & nunc ipse solus petiuit venire super aquas ad eũ. Tertio fuit, quia Christus non dedit hoc in corda aliorum discipulorum: noluit enim quòd tota multitudo discipulorum ambularet super aquas, quia ad hoc, quòd Petrus voluit Christus ambulare super aquas sufficiebat, quòd ipse solus ambularet, ideo non dedit hoc desiderium cordibus aliorum, nec confidentiam ad illud petendum.

A *Quare nunc Petrus petiuit ambulare super aquas, & non iuit natando sicut alia vice. Quæst. CLXX.*

QVæretur, quare nunc Petrus petiuit ambulare super aquas, & non iuit natando ad Christum, sicut alia vice in eodem mari Galilçæ natando venit ad ipsum Ioannis 21.

Dici potest vno modo, quòd tunc Petrus venit natando, quia licet voluisset petere a Christo, quòd ambularet super aquas, non poterat petere, quia Christus distabat ab eo plus quam ducentis cubitis: nam nauicula erat tunc intra mare quasi ducentis cubitis eodem cap. Christus autem erat in litore, ideo distabat à nauicula plusquam ducentis cubitis, & sic non erat in promptu, vt loqui posset ad Christum, nunc autem erat Christus iuxta nauem, vt patet supra in litera, & Marc. 6. ideo poterat Petrus loqui Christo. ex quo apparet, B quòd iam Christus locutus fuerat ad discipulos manentes in naui, scilicet habete fiduciam, ego sum, nolite timere.

Secundo fuit, quia quando Petrus vidit Christum Ioan. 21. erat Christus extra mare, s. in litore, nunc autem erat super aquas maris, & vsque ad litus poterat Petrus natando peruenire, ideo petiuit, quòd ambularet super aquas, nunc vero superambulabat in aquis, & nesciebat Petrus quãto tempore ibi moraretur, & ita non posset Petrus natando sequi Iesum ambulantem, ideo petiuit, quòd permitteretur, & iuberetur ire super aquas.

Tertio & principaliter fuit; quia Petrus volebat venire ad Iesum, vt esset cum eo, & loqueretur sibi, & tamen cum Iesus esset stans, & ambulans super aquas, si Petrus natando veniret, non posset stare cum Iesu, & comitari eum, & loqui, ideo oportuit, quòd peteret ambulare super aquas. quod vero dicitur Ioann. 21. erat existente Iesu in litore, & C postquam Petrus veniret natando ad litus poterat esse cum Iesu, & loqui, ideo ibi non petiuit; quòd ambularet super aquas, sed natauit cum hoc facere posset, & ista est causa præcipua.

Quarto fuit, quia Christus non dedit tunc Petro in mentem illud petere sicut nunc. ratio est, quia nunc incitauit eũ ad petendum, eo quòd ad honorem Christi pertinebat, q faceret ambulare Petrum, vel aliquem super aquas, & quia semel faciendo ostenderat sufficienter potestatem ad hoc, non expediebat, quòd postea faceret, nunc autem fecit, quia nunquam ante hoc fecerat.

Quare Christus iussit Petro venire ad se super aquas. Et quòd nihil est impossibile habenti fidem. Et quòd voluit Christus ostendere quoddam initium futuræ gloriæ per dotes corporis quibus quandoque vsus est. Quæst. C L X X I.

D

QVæretur, quare Christus iussit Petro venire ad se super aquas. Dicendum, quòd primo fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis suæ: tantæ enim potestatis erat Christus, quòd non solum ipse ambulare super aquas posset, sed etiam ducere super aquas quos vellet: voluit ergo aliquem secum ducere, & ille fuit Petrus qui hoc petiuit. Secundo fuit, vt non appareret impotens: rogauerat enim Petrus Christum ex magno ardore, quòd faceret eum venire super aquas ad se, si autem non concederet, videretur impotens ad hoc, vt ergo non appareat impotẽs iussit, quòd veniret. Tertio fuit, vt ostenderet verum esse, quod prædicabat: ipse n. docebat discipulos confidere in eis, q peterent, & q si hẽrent fidem sicut granũ sinapis, nihil eis esse impossibile infr. 17. & 21. possent. n. transplantare arbores de terra super vndas maris ad soliũ imperiũ, & hoc maius est, q̃ q hõ E ambulet super aquas maris, iõ possent ambulare ipsi super aquas, si confidenter aggrederentur illud, & ducere alios super aquas, quanto magis, q ipsi petendo a Christo ambulare sup aquas possint illud facere, iõ Christus cõcessit. Quarto fuit ad ostendendũ in nobis veritatẽ futuræ gloriæ. i. q nunc esset q̃dã imago illius: nã quia dotes corporis pertinet ad futurã gloriam, vt quoddam initium illius gloriæ Christus ostenderet nobis hic manentibus, voluit vti his dotibus, aliqñ videntibus discipulis suis, vel aliquib. eorum. sic fuit de transfiguratione inf. 17. vbi ostendit Christus dotem claritatis, hic autem ostendit dotem agilitatis ambulando sup aquas, & quia non solum corpus suum glorificandum erat,

sed etiam

ſed etiam corpora noſtra, quę debent fieri conformia corpo
ri eius, voluit etiam in aliquo de nobis oſtendere quandam
ſimilitudinem illius gloriæ, quod in Petro fecit dando ei, quod
ambularet ſuper aquas. Quinto & principaliter fuit ad tol-
lendam ſuſpitionem de miraculo ſuo quantum ad diſcipu-
los: nam diſcipuli timuerant dixeruntq. phantaſma eſt, eo
quòd non putabant, quòd homo poſset ambulare ſuper a-
quas: fecit ergo quòd etiam Petrus ambularet coram eis ſu
per aquas ad ſolum imperiũ eius, & tñ de Petro ablata erat
ſuſpitio, quia erat inter eos, & ſciebant, quod non erat phan-
taſma, crederent ergo quòd Ieſus ẽt non erat phãtaſma. Sex
to fuit ad tollendum ſuſpitionem diſcipulis de modo faciẽ
di: nam dato, quòd crederent, quòd ille erat Ieſus qui ambu
labat ſuper aquas, putarent forte, quod arte dęmonum hoc
faceret: nam manſerat die præcedenti, & tota nocte in mõte
ſolus, & ibi poſset ſecrete dæmonib. colloqui ad hoc, quod
iſta magice faceret: de Petro autem conſtabat, quòd ignarus
& piſcator erat, nihil horum ſciens, idẽ non putaretur, quod ma
gice hoc faceret. Et ſi dicatur, quod Chriſtus illum magice mo
uebat ſuper aquas, non erat veriſimile, quia ad hoc, quod hoc fa
ceret, oportebat pręmitti aliquas cæremonias, cum magicũ
nihil fiat niſi pręmiſſis quibuſdam, & tñ mox vt Petrus pe
tiuit, quod veniret ad Ieſum ſuper aquas dixit Chriſtus veni,
& venit nullo alio facto: ergo non erat veriſimile, quod magico
fieret, hoc aũt totũ neceſſarium erat ad hoc, quod diſcipuli re-
cte ſentirent de miraculo iſto: nam ẽt his omnibus factis du
bitabant aliqualiter: nam dr, quod erat cor eorum excæcatum:
Marc. 6. c. Septimo fuit, & adhuc principalius ad tollẽdum
dubium de cordibus noſtris, quia quidam hęretici ex hoc
occaſionem ſumebant: volebat enim Chriſtus ad oſtenden-
dam poteſtatem ſuam ambulare ſuper aquas, & quia non
poterat ſic ambulare niſi corpore ſuo exiſtente leui pro tunc
ita quòd non premeret aquas, ita putauerunt aliqui, quòd
Chriſtus non habuit verum corpus humanum, cum omnia
illa ſint ponderoſa, ſed quòd habuit corpus aereum, quod
non premit aquas, ſed naturaliter eſt ſuper illas, & ex hoc in
ferebant, quòd Chriſtus non eſſet natus de virgine, nec ve-
rus homo, quod erat euacuare totam fidem. Sic enim Mani
chæus, & Marchion tenuerunt, vt ait Hier. Chriſtus autem
voluit hoc excludere, & ideo fecit, quòd Petrus ambularet
cum eo ſuper aquas; nam de Petro notum erat, quòd erat ve
rus homo, corpus graue habens, ideo ſicut ille ambulabat,
poterat Chriſtus à fortiori habens verum corpus humanũ
ambulare ſuper aquas. Sic dicit Hier. ſ. qui putant Domini
corpus, ideo non eſſe verum, quia ſuper molles aquas quaſi
molle, & aereum inceſſerit, reſpondeant quomodo ambula-
uit Petrus quem vtique verum hominem non negabunt.

*Quomodo potuit Petrus ambulare ſuper aquas. Et an mane-
rent illa in ſua natura. Quæſt. CLXXII.*

QVæretur quomõ potuit Petrus ambulare ſuper aquas.
Dicendum, quòd vt dictum eſt ſupra q. 155. pote-
rat hoc fieri tripliciter. Vno modo, quod Deus alleuiaret
eum ſuſtinendo eum ſuper aquas. ſ. quod qñcunq; corpus Pe-
tri graue maneret, ſicut prius, & aquæ molles non potentes
corpora ponderoſa ſuſtinere, teneretur Petrus ſuper aquas,
quia Deus illum tenebat, ſicut & in aere aliquis tenetur, qđ
eſt minoris ſoſtinentiæ, vt patet de Abacuc portato ab An-
gelo de Iudęa in Chaldęam, vt daret cibos Danieli Dani.
14. poterat ergo a fortiori teneri Petrus ſuper aquas. Scđo eſ K
ſe poterat per aquarum indurationem, non quidem vbique
ſed in illis ſolis partibus quas Petrus premebat & tunc non
ſolum eum, ſed etiam quemcunq; alium hominem ſuſtine
re poſſent, dato quod nõ ambularet ibi iubente Chriſto, ſed
ſponte ſua. Tertio fieri poterat per vſum dotis agilitatis. nã
beatorum corpora omnia erunt agilia, ita vt nihil impediat
eos ambulare ſuper aquas, & ſuper ventos pp eorum leuita
tem: poterat autem concedi Petro ad tempus vſus illius do
tis, & ſic poſſet ſuper aquas ambulare, licet aquæ non ſolida
Hiero. ſen- rentur. Iſtos modos tangit Hiero. dicens iube me venire ad
tentia. te ſuper aquas, quaſi dicat, tu præcipe, & illico ſolidarentur.
vnde & leue fiet corpus quod per ſe graue eſt. Sed dicendũ
videtur, quòd primus modus eſt veriſimilior pro pręſenti:
nam ſi aquę per quas Petrus tranſibat ſolidabantur, etiã ſi
dubitaret non ſubmergeretur, quia per aquas induratas q.li

F bet poteſt procedere etiam ſine fide, & peccator, & tñ mox
vt dubitauit cœpit mergi. ergo non erant aquæ ſolidatæ. Se
cundo, quia ambulante Petro ſuper aquas mouebant aquæ,
& fluctuabant, & idẽ qñ vẽtus validus ſurrexit timuit, & tñ
ſi Petrus ſenſiſſet ſub pedibus ſuis aquas ſolidatas non time
ret ventum, nec ẽt illæ fluctuarent. ergo non erant ſolidatæ.
De tertio modo ẽt dicendum, quòd non eſt ſatis veriſimilis,
quia quòd Chriſtus vteretur dotibus quando vellet natura
le erat ſibi, cum ipſe eſſet vere beatus quãdiu hic manebat,
& dotes corporis ſunt omnium beatorum ideo vti illis libe
rum ei erat: Petrus autem erat mortalis nondum beatus: idẽ
nõ eſt ſatis veriſimile, quòd daretur ſibi vſus dotis alicuius,
quia tunc oportebat, quòd ipſe haberet illam agilitatem in
ſe, quod repugnabat ſatis grauitati corporis ſui: non eſt ta-
G men impoſſibile, quòd daretur ei adhuc viuenti in hac vita
vſus alicuius dotis ad tempus. non eſt tamen cõcedendum,
cum ſint alij modi per quos ſoluetur hoc, qui magis conue
niunt ſacræ Scripturæ: cum reperiamus ſimilia exempla, ſcꝫ
licet, quod ſit primus modus, ita quod corpus Petri mane-
ret graue ſine vſu alicuius dotis, & tamen Deus illud ſuſten
taret non ſolidando etiam aquas. Item patet quia ſi per vſũ
dotis agilitatis, hoc fieret, oporteret quod bis concederetur
ei iſte vſus, ſcilicet, ſemel quando cœpit deſcendere de naui,
& ambulare ſuper aquas, & iterum poſtquam deſiit mergi:
nam cum cępit mergi nõ vtebatur dote agilitatis. & ſic me
lius dicetur, quod Petrus in ſe, ſicut grauis erat, ita ſemper
grauis manebat, & ideo quandiu ſuſtentabatur a Deo am-
bulabat ſuper aquas, cum vero ſuſtentari deſinebat incipie-
bat mergi.
Ad ſecundum Hiero. dicendum, quod verum eſt, ſicut
H ipſe dicit, quod poterat Chriſtus aquas ſolidare, vel corpus
Petri quod graue erat leue reddere, & tamen neutrum eorũ
fecit, ſed ſuſtentabat illum ſuper aquas. Et patet hoc, quia
nõ oportebat ambo ſimul fieri cum alterum ſufficeret: nam
ſi corpus Petri fieret leue non erat neceſſe aquas ſolidari, vel
ſi aquę ſolidarentur, non erat neceſſe leue fieri corpus Petri:
& ideo non loquitur Hier. de eo quod factum eſt, ſed de eo
quod fieri poſſe credidit.
Aliter etiam dici poteſt, quod etiam ſi hæc fierent nõ vte
retur Petrus dote agilitatis, quia cum dicitur, & leue fiet
corpus quod per ſe graue eſt: non accipitur formaliter, ſed
effectiue, ſcilicet, non efficietur corpus in ſeipſo leue, ita vt
non habeat grauitatem, ſed alleuiabitur, ideſt, quod quam-
uis graue maneat, non premet aquas tangendo eas ac ſi eſſet
leue, & hoc quia Deus illud ſuſtinebit.

I *Quare Petrus videns ventum validum timuit, ita vt inciperet
mergi. Quæſt. CLXXIII.*

QVæretur, quare Petrus videns vẽtum validum timuit
ita vt inciperet mergi.
Dicendum putant quidam quod Petrus rationabi
liter timuit, quia cum prius ambularet ſuper aquas, nunc
mergi incipiebat.
Sed non ſtat, quia ſubmerſio non fuit cauſa timoris, ſed
potius fuit timor cauſa ſubmerſionis: nam dicitur in litera,
quod videns ventum validum timuit, & ſic ventus fuit ſibi
cauſa timendi, & tunc cępit mergi & clamauit. Secundo pa
tet hoc, quia ſi Petrus rationabiliter timuiſſet, non arguere-
tur a Chriſto quaſi irrationabiliter timens, & tamen argui-
tur cum dixerit ei modicę fidei, quare dubitaſti? ergo non
timuit poſtquam cœpit mergi. Tertio patet, quia infideli-
tas quædam, vel defectus fidei fuit cauſa, ut ſubmergi inci-
peret Petrus: cum Chriſtus vocet eum modicæ fidei, & ta-
men ſi poſtquam inciperet mergi timeret, non eſſet aliqua
infidelitas: ideo non timuit quaſi incæpiſſet prius mergi.
Sed dicẽdum, quod Petrus ambulabat ſuper aquas, & vi
dens ſubito ventum validum venientem timuit, & incępit *Reſpon.*
dubitare an poſſet ambulare ſuper aquas nunc. accidit autẽ *Doct.*
iſte timor ex fragilitate humana: nam Petrus magnam fidẽ
habuerat quando petiuit a Chriſto, quod ambularet ſuper
aquas, vt oſtenſum eſt, ſupra quęſt. 170. & illa fides non fuit
ei a ſeipſo, ſed a Deo: nam corda cęterorum erant excęcata,
vt non ſolum tũc, ſed etiam poſtquam Chriſtus intrauit in
nauem ſtuperẽt non bene aduertentes ad miraculum, vt di-
citur Mar. ſexto, quod ergo ſolus Petrus tam bene ſenſiſſet, a
Chriſto

Christo sibi collatum erat:nunc vero infirmitati suæ relictus timere cœpit.

Quare Petrus non cœpit timere illico, vt exiuit de naui intrans in aquam, sed postea.
Quæst. CLXXIIII.

QVæretur, quare Petrus non cœpit timere statim, vt exiuit de naui intrans in aquam, sed postea:nam dicitur quòd iam ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum quando cœpit timere, & tamē potius timere debuisset, quando incipiebat ambulare cum nunquam hoc tentasset, postquam vero aquæ cœperant eum sustinere debuisset esse securus. Dici potest primo, quòd hoc fuit, quia tunc cœpit esse causa timendi, & non prius:nam tunc timuit videns ventum validum surgere, & ille non surrexit quando ipse cœpit ambulare super aquas, sed postea, quia cœpit mare B tranquillum cessante prius procella, & plani fluctus sub pedibus erant;& ideo non timebat, nunc veniente vento valido putauit, quòd non posset stare pedibus, sed cogeretur cadere, & insuper fluctus tollerentur in altum, & operirent eum, & sic timere cœpit, & si ista accidissent Petro, mox vt exiuit de naui magis timuisset. Secūdo, & principaliter fuit quia Christus voluit, quod tūc, & non prius Petrus dubitare inciperet:nam si prius dubitaret & timeret prius mergeretur, quia mox vt timuit, cœpit mergi, & tamen si mox vt exiret de naui inciperet mergi, putaretur hoc euenire ex Christi impotentia, qui non posset eum sufficienter sustentare in fluctibus:ideo noluit, quòd tunc mergeretur, sed postea cum aliquantulum ambulasset:nam tunc manifeste appareret, quod proueniebat ex timore, & infidelitate Petri, & non ex impotentia Christi:cum ante hoc eum fecisset facil iter, & secure ambulare super aquas, & ideo Christus noluit, quod ventus validus, quem Petrus timuit, veniret, quādo ipse exiuit de naui, sed quando iam aliquantulum ambulauerat.

Quare Christus permisit quod submergeretur Petrus. Et quid nos per hoc docemur. Et quòd Deus non solum nobis credentibus facit miracula, sed dat etiam fidem qua miracula obtineamus.
Quæst. CLXXV.

QVæretur cum Christus miraculose faceret Petrum ambulare super aquas, quare permisit, quòd submergeretur.

Dicendum quod primo fuit, quia Petrus dubitauit.nam Christus in hoc veram ostendebat doctrinam suam:dixerat enim quòd quicquid peteremus si haberemus fidem obtineremus infra.17.& Lu.17.ita quòd non hæsitaremus. infra.21.nam qui hæsitat nihil accipit a Deo etiam si postulet.Iac.1.vtranque ergo partem Christus veram ostendebat primam ostenderat:nam ex eo quòd Petrus fidem habens petiuerat ambulare supra aquas, & concessum fuit ei, vt patet supra.nunc vero fidem illam perdebat, ideo oportebat, quòd perderet id quod obtinuerat. Secundo fuit, vt de hoc doctrinam omnibus discipulis traderet vt confidere addiscerent:ideo enim cum Petrus dubitans, & timens mergi cœpit, Christus arguit eum coram omnibus dicens:modicæ fidei, quare dubitasti?& ista redargutio proderat, quia erat in facto. & tamen non potuisset, ita conuenienter fieri, nisi Petrus ex paucitate fidei mergi permitteretur. ideo permissus est mergi. Tertio factum est, vt erudiatur homo non aspirare ad ea, quæ maiora sunt eo:nam licet Petrus bono animo petiuerit ambulare super aquas, scilicet, ex ardore, quo cupiebat non separari a Christo saltem ad modicum tēpus:tamen hoc quod petiuit erat extra vires humanas:ideo licet Christus ei cōcesserit, quia bono animo petiuerat:ostēdebat tamen rursus, quod talia appetenda non erant, quia nobis maiora erant, & hoc vt non assuesceret Petrus, vel aliquis alius talia petere, & hoc bene Petrus tenuit.nam nunquam postea petiuit ambulare sup aquas, quia licet semel voluit per mare venire ad Christum existentē in litore, non petiuit ab eo quòd concederet sibi ambulare super aquas, sed ipse natādo illuc iuit Ioan.21. Quarto fuit, q̄a Christus voluit ostendere, quod totum hoc miraculum erat ab eo:

A cum autem viderent discipuli ambulantem Petrum super aquas inoffense, putarent eum virum magnæ sanctitatis, & ideo ista promereri, & quanto magis ex meritis Petri putaretur miraculū ei esse debitum, tāto minus esset Christo attribuendum, vel liberaliter concessum, cum ergo permisit Christus Petrum timere, & submergi, ostendit tantam esse Petri fragilitatem, quod etiam fidem sibi datā retinere per seipsum non potuit, sed ex paucitate fidei timere cœpit, cum tamen iam ex Dei beneficio securus, & incolumis aliquantulum super mare ambulasset, & sic apparet, quòd totū est ex Christi bonitate, & potestate, quod ex meritis autem Petri nihil est, qui tā timidus fuit, vt nūc submergeret. Quinto fuit ad ostendendum, quod non solū miracula ipsa Deus facit nobis credentibus, sed etiam ipsam fidem p quā miracula fieri obtinemus, Deus nobis dat, ita vt totum ab eo proueniat, a nobis autem nihil. Quod patet, quia si fides esset ab B homine cum Petrus tantam fidem a principio habuisset, vt ostensum est, supra q.170.a fortiori eam retineret postq̄ cœperat ambulare super aquas, & tamen non tenuit, sed timuit:ergo videtur quod non habebat fidem a seipso, sed a Deo, & quando voluit quòd illam teneret erat constans:cū autē illū sibiipsi reliquit mox timuit, & dubitauit, & mergi cœpit. Sexto fuit, vt appareret differentia inter Christum & Petrum;nam si Petrus ambularet inoffensus super aquas nec cœpisset vnquam mergi:non appareret differentia magna inter ambulationem Christi, & Petri, & aliqui simplices putarent quod Petrus virtute propria ambulauerat super aquas, vel quod facile erat super aquas ambulare:cum vero Christus inoffense ambulauit Petrus autem mergi cœpit, apparuit differentiam vnius ab altero. & fuit valde conueniens istam differentiam ostendi. Septimo fuit ad tollendum Petro occasionem superbiendi.nam si Petrus inoffen- C se super aquas ambulasset, postea ex humana fragilitate insurgeret ei elatio, quòd solus de Christi discipulis super mare ambulasset:ista autem elatio esset periculosa nimis, & in se peccatum erat:ideo voluit illam Christus vitare;ita etiā vitabat in multis aliis ipsis discipulis occasionem gloriandi vt Luc.10.dicitur, quòd veniebant discipuli gaudentes ad Christum dicētes. Domine etiam dæmonia in nomine tuo subiiciuntur nobis, & Christus ait, nolite in hoc gaudere, q spiritus vobis subiiciuntur, sed potius in hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Ita & nunc voluit auferre Petro occasionem gloriandi, & abstulit illam de facto, quia permisit illum submergi, in quo apparuit Petri fragilitas:nam a Christo redargutus est, quòd modicæ fidei esset:ideo de hoc gloriari non poterat, quia nihil habebat, de quo gloriaret, sed de quo erubesceret. Octauo fuit ad hoc, quòd Christi miraculum maius esset:nam si Petrus ambu- D lasset super aquas, & non fuisset mersus, appareret Christi miraculum in hoc, q Petrum faceret ambulare sup aquas, nunc vero miraculum apparuit in hoc q eum super aquas deduxit, & in hoc, q postea submergi incipientē ex paucitate fidei sine erexit, & ambulare fecit, sicut prius, ita vt iam non submergeretur Nono fuit, & principaliter ad tollendā inuidiam aliorum discipulorū:nā si Petrus ex magnitudine fidei ambulasset super aquas cum Dn̄o inoffensus (quod nulli eorum datum fuerat) reputantes hoc esse magnā excellentiam, inuiderent illi, & indignarentur.nā si quando duo fratres.s.Ioannes, & Iacobus petiuerunt sedere ad dextram & sinistram Christi, ex hoc solo, quòd petiuerunt, etiam si eis non fuerit concessum, indignati fuerunt omnes alii Apostoli infra vigesimo, a fortiori nunc si realiter soli Petro tanta dignitas tribueretur quòd ambularet super aquas inoffensus inuiderent cæteri, & indignarentur: Christus ta- E men tollere voluit occasionem ad similia: ideo permisit Petrum mergi ex paucitate fidei, vt sic non appareret meritum, vel excellentia aliqua eius, quòd solus cum Christo super aquas ambulauerit, sed redargutio a Christo facta, scilicet, quòd modicæ fidei esset. Sic dicit Chrysost. scilicet Petrus autem quod maius est superans, s. vndas maris a minori turbatur, scilicet a venti impulsu:talis est enim natura humana, vt multoties in magnis recte se habens, in minoribus reprehendatur. hoc autem quòd Petrus timuit. differentiam demonstrabat discipuli, & Magistri. sed & alios discipulos mitigabat. si enim in duobus fratribus sessuris ad dextram, & sinistram molestati sunt:multo magis hic mo-

lestati

lesti i fuissent, nondum enim erant spiritu pleni, postea vero spirituales effecti vbique Petro primatum concedunt, & in cantionibus eum præmittunt. Decimo, fuit ad instructionē Petri, vt sic fides eius augeretur: cautiorque fieret: quando enim alicui omnia prospere succedunt efficitur elatus, et incautus, putans, quòd semper sibi eueniet, & ideo cauere non curat pericula, & est ista incōsiderata confidentia maiorum malorū. Et sic dicit Greg. de Petro, quod Petrus post Christi negationem cautior, & humilior effectus est, ita & nunc cum ex paucitate fidei non successisset prospere quod agebat, caueret circa cętera, vt firmius teneret fidem Sic dicit Hiero. paulilum Petrus relinquitur tentationi vt augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conseruatum.

Quare Petrus submersus est etiam cum dubitare cœpit. Et quòd quædam miracula fiunt in instanti quædam successiue. Et quid in vtrisque requiratur.
Quæst. CLXXVI.

QVęretur, quare Petrus submersus est etiam si dubitauerit. nam fides necessaria est ad obtinendum fieri miraculū, non autem postquam miraculum factū est, quia etiam si tunc pereat fides manet id quòd per miraculum impetratum est: apparet quia Deus dedit scientiam Salomoni miraculose. 2. Reg. 3. & 2. Paral. 1. c. & erat tunc bonus, vt patet ibidem, postea autem malus effectus est, & tamen non perdidit scientiam. ita est in omnib. gratiis gratis datis, & donis Dei, quia licet malus efficiatur, qui suscepit, non priuatur illis. Sic. n. omnes ministri Ecclesię per solam Dei operationem recipiunt characterem ordinis in anima, per quem constituuntur in gradu excellentiori quam sit quilibet non ordinatus, & tamen quando peccant nō aufert eis characterem licet posset auferre. & tamen hic iam Petrus obtinuerat fieri miraculum: cum ambularet iam super aquas maris, ideo etiam si fides non maneret ei, nō oportebat, quòd mergeretur. Dicendum q ad hoc, q miraculū fiat est fides necessaria tanquam dispositio in eo pro quo fit miraculum. i. qui obtinet illud fieri, cum finitum est miraculum, etiam si relinquatur effectus miraculi, non est fides necessaria, & etiam si pereat non perit effectus miraculi. Et tamen sciendum, quòd quædam miracula fiunt in instanti ita quòd tota in instanti fiunt, & nihil illorum postea agendum manet. Alia vero fiunt in successione quadam. s. quòd illud miraculum durat aliquandiu. De primis, vt suscitare mortuos, sanare cæcos, & similia. Alia sunt in successione, vt victoria belli miraculose data, quia non fit in instanti victoria, sed successiue, etiam si Deo agente fiat, vt patet quando Deus tempore Iosuę pugnauit contra Chananæos mittens lapides grandinis de cœlo. nam illud non factum est subito, sed dum fugerent Chananæi de Bethoron ex descensu vrbis Bethoron vsque ad vrbem Azecha. Iosue 10. cap. sic ét eadem die dedit Deus aliam victoriam miraculosam Iudæis, quæ durauit quasi spatio vnius diei. nam petiuit Iosue, quòd Sol staret quousq; vindicaret se de inimicis suis, & dicitur, quòd stetit immobilis quasi spatio vnius diei, quia non festinauit occumbere. eod. cap. sic etiam retrocessio Solis per decem lineas fuit miraculosa. 4. Reg. 20. & Isa. 38. & tamen est per successionem, sicut Sol mouetur successiue. De miraculis quæ subito fiunt, solum oportet fidem haberi a petente antequam fiant: cum vero facta sunt etiam si maneat effectus eorum, non est necessaria fides. vt si per fidem alicuius impetrata est suscitatio alicuius mortui, vel illuminatio cæcorum: etiam si ille postea fidem perdat, non morietur, qui suscitatus est, nec oculos, aut visum amittet, qui illuminatus est. In miraculis autem, quæ fiunt in successione, requiritur, quòd fides petentis duret non solum quādo miraculum fieri incipit, sed semper quousque finiatur, alioquin cum fides cessauerit interrumpetur miraculum, & non continuabitur vltra: sic patet Exod. 17. de victoria q̄ Deus dabat Israelitis contra Amalecitas. nam fiebat ad preces Moysi. & quandiu Moyses perseuerabat orando erectis manibus, vincebant Iudæi Amalecitas, cum vero manus laxabat, vincebantur Iudæi ab Amalecitis. & sic non sufficiebat ad continuandam totam victoriam, quòd Moyses a principio oraret erectis manibus in cœlum, sed quòd conti-
F nuaret sic orationem quandiu durabat pugna, quæ successiue fiebat. Ita nunc istud miraculum ambulādi super aquas erat cōtinuū, & ideo oportebat, quòd tam diu duraret miraculum, quādiu duraret fides Petri, & quia illa interrupta est incipiente Petro dubitare, interruptum est miraculum, quia cœpit mergi, & quia postea rediit fides liberatus est de submersione, sicut quando Moyses rursus eleuabat manus cadentes, Iudæi qui vincebantur, vincere incipiebant, eodem cap.

Quare Petrus cœpit mergi, & non plene mersus est.
Quæst. CLXXVII.

QVęret, quare Petrus cœpit mergi, & non plene mersus est. nam dicitur, quòd cum mergi inciperet, extendit Christus manum suam, & apprehendens eum tenuit Petrum.
G

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ad Deum pertinet cito liberare de periculis. Dicendum, quòd nō stat, quia interdum permittit hominem diu periclitari antequam liberet, sic fuit nunc in liberatione discipulorum nauigantium. nā parte diei præteriti, & tota nocte vsque ad quartam vigiliā laborabant remigando: erantque in periculo submersionis. & tamen Christus non venit, nisi vsque ad quartam vigiliā vt patet in litera. Alii dicunt, quòd hoc fuit, quia in periculis submersionis oportet cito occurri ne pereat, qui submergitur. Sed dicitur, quod etiam hoc non stat, quia licet submergeretur totus, posset liberari, quia non illico moreretur, immo & aliquanto tempore poterat esse sub vndis, sic dicitur de Paulo, quòd die, & nocte in profundo maris fuit. 2. Cor. 11. & inde liberatus est miraculose. Sed dicendum, q non fuit submersus totus propter fidem, quia sicut propter
H diffidentiam mergebatur, ita redeunte fide liberatus est. nā mox, ut cępit mergi clamauit, & iste clamor fuit ex fide. nā dixit Domine saluum me fac, in quo innuebat, quòd Christus poterat eum liberare: ideo confestim antequam totus mergeretur liberatus est. Secundo fuit, quia Christus non permisit, quòd totus submergeretur: nam licet Petrus deficeret in fide, videbatur pertinere ad impotentiam Christi. quod eo pręsente submergeretur Petrus: ideo cum cępisset mergi apprehendit eum. De hoc dicit Aug. li. de verbis Domini præsumpsit Petrus de Domino, & titubauit, vt homo sed rediuit ad Dominum: nunquid ergo Dominus deseret titubantem, quem audierat in necessitate? Tertio fuit, quia satis erat ad intentionem Christi, quod inciperet mergi Petrus etiam si non mergeretur totus, quia hoc fiebat ad ostendēdum infirmitatem Petri, & paucitatem fidei eius, & alia quæ dicta sunt supra q. 176. & tamen illa ita sufficiēter ostē-
I debantur in hoc, quòd Petrus inciperet mergi, sicut quòd totus mergeretur. nam qui mergi incipiebat quantum ex se ipso erat, totus mergendus erat, nisi ei subueniretur. ergo nō differt quantum ad ostendendam Petri infirmitatem, quòd mersus totus fuerit, vel mergi cœperit.

Quare Petrus cum cœpit mergi clamauit Domine saluum me fac. *Quæst.* CLXXVIII.

QVæretur quare Petrus cum cœpit mergi clamauit dicens, Domine saluum me fac. Aliqui dicūt, quod iste clamor fuit ex timore, quia mergebatur, & timor cogit hominem clamare etiam si nihil aliud habeat. sic fuit de discipulis putantibus Christum esse phantasma, supra in litera. nam dicitur, quòd pręe timore clamauerunt.

K Sed dicendum, quòd Petrus clamauit timens, quia malum imminebat ei, scilicet mors, & tamē non fuit timor sola causa impellens ad clamādum, sed potius fides, Quod patet, quia expressit verba fidei, scilicet Domine saluum me fac: quādo autem clamor est ex solo timore, est sonus incertus non formatis vocibus significatiuis, vel sunt saltem confusæ voces. Sic dicit Hie. cōfusus clamor, & incerta vox magni timoris indicium est. & ita fuit clamor discipulorum. vnde multum differt clamor Petri a clamore illorum. Primo, quia clamor eorum ostenditur factus ex solo timore, cum dicatur, & præ timore clamauerunt. de Petro autem dicitur, quòd clamauit, sed non dicitur, quòd pręe timore.

Secundo

Secundo patet, quia discipuli non leguntur aliquid determinate dixisse, sed solum quòd clamauerunt, ex quo colligitur, ꝙ erat clamor confusus, qui ad timorem pertinet. Sic dicit Hiero. quod clamor confusus est signũ magni timoris de Petro autem legimr quid clamãdo dixerit, & sic nõ erat talis timor qualis timor discipulorũ. Tertio apparet quòd clamabat Petrus ex fide, quia verba fidem ostendentia dicebat scilicet Domine saluum me fac, in quo innuit ꝙ Christus eum poterat liberare. sed hoc discipuli non dixerunt non enim credebant quòd ille erat Christus, sed phãtasma: & dato quòd putarent esse Christum, adhuc non confidebãt, quòd posset eos liberare. Quarto patet, quòd Petrus ex confidentia clamauerit, quia exauditus est; nam illico vt clamauit, tenuit Christus manum eius, & liberauit ipsum, & tamen si non peteret confidenter non exaudiretur. de discipulis apparet, quòd non clamauerint ex fide, quia mox, vt clamauerunt dixit eis Christus, habete fiduciam, ego sum nolite timere. ergo non habebant fiduciam ante hoc, quia alias Christus non hortaretur eos habere fiduciam. Petrus igitur clamauit hoc dicens, Domine saluum me fac. quia erat in periculo, & credebat se posse liberari per Christum, & non alias: iõ clamauit ad ipsum. Secundu fuit, quia Christus volebat liberare Petrum, & tamen Deus vult benefacere nobis rogatus a nobis: non quidem tamquam preces nostræ eũ flectant, sed quia preces nostræ nos dignos reddunt vel saltem aptos ad recipiendum quod petimus: mouit ergo Petrum, vt illico oraret dicens, Domine saluum me fac. Deus enim qui a principio fidem Petro dederat, vt peteret ambulare super aquas: dedit & nunc, vt confidenter peteret ab eo liberationem. Tertio fuit ad nostram instructionem. nam Petrus præsentibus discipulis clamauit dicens: Domine saluum me fac, & Christus illico eum liberauit, vt discamus, quòd quando aliquid confidenter petimus, Christus apponit manum suam ad illud faciendum, & ita nos confidenter in omnibus petemus.

Quare Christus ad Petrum liberandum extendit manum suam & tenuit eum, cum sine tactu posset eum liberare. Quæst. CLXXIX.

QVæretur, quare Christus ad liberãdum Petrum extendit manum suã, & tenuit eũ: nam poterat illũ liberare non tangendo ipsum. Dicendũ, ꝙ poterat Chrs solo verbo liberare non tangendo, sicut dixerat Centurio, supra 8. c. immo etiam sine verbo, & tamen voluit eum tenere manu. Primo, quia erat sibi propinquus. nam circa Christum cœperat Petrus mergi. Secundo ad ostendendum desideriũ Dei bene faciendi nobis: licet enim Deus non egeat bonis nostris. Psal. 15. tamen non contemnit nos, sed diligentem prouidentiam, & solicitudinem de nobis agit, sicut dixit David Dominus solicitus est mei. & hoc significauit extendens manum, & tenens, quia satis solicite curamus ea quibus manus apponimus. Tertio fuit ad ostendendum quod ipse liberabat eum. nam si Christus non tangendo Petrum liberaret eum, posset putari quòd meritis suis forte liberabatur, vel non fuerat tale periculũ, vt egeret liberatione, cũ vero Christus manum apposuerit, innuebat, quòd tale periculum erat hoc, a quo ipse Petrus non poterat liberari, nisi Deus manum apponeret, & in hoc Christus secutus est modum communem quem tenebat liberandi, & curandi ægritudines. nam licet posset non tangendo liberare, tangebat, & sic sanabat, vt nemo dubitaret quin ipse sanauerat, cum ad tactum eius sanatio ista fieret.

Quare Christus ad Petrum liberandum non fecit ventum validum cessare. Quæst. CLXXX.

QVæretur, quare Christus ad liberandum Petrum non fecit cessare ventum validum: nam videbatur, ꝙ sufficeret illum placare, & sic liberaretur etiam non apponendo manum. Dicendum, quòd nõ dixit vento Christus, quod cessaret, quia non proderat ad liberationem Petri. si enim periculum Petri fuisset, ꝙ ventus validus eũ impelleret ne posset se tenere supra aquas, esset conueniens modus ad liberandum quod faceret cessare ventum, & tñ Petrus incipiebat mergi: ideo etiam si ventus cessaret mergere-

A tur, nisi quis eum educeret de aquis. non ergo iussit Christus vento cessare, quia non erat opus, sed tenuit eum manu, & prohibuit ne mergeretur, eduxitque de aquis. credendum tamen est, quòd ventus cessauit, quia ventus iõ venit, vt Petrus timeret, & tamen iam timuerat, & cœperat mergi iõ ventus non erat iam necessarius: potissime cum Christus iam Petrum eriperet. Scdo fuit ad ostendendum, quòd nõ fuit ventus causa, vt Petrus periclitaretur, sed paucitas fidei & quia de Christo fides habenda erat: ipse suppler id quod defuit in fide Petri, & ad hoc manũ extẽdit quasi supplens defectum infirmitatis fidei Petri. Sic dicit Chrysost. scilicet ideo autem non iniunxit quiescere, sed extendens manum apprehendit eum quoniam illius fide opus erat: cum enim ea, q̃ a nobis sunt defecerint, tunc ea, quæ a Deo sunt stant, vt igitur monstraret, quoniam non venti immissio, sed illius modica credulitas periculum operabatur ait, modicæ fidei
B quare dubitasti? in quo demonstrat, quia nec ventus nocere potuisset, sed illius fides firma fuisset.

Quare Christus liberans Petrum dixit ei modicæ fidei. Quæst. CLXXXI.

QVæretur, quare Christus liberans Petrum dixit ei modicæ fidei, quare dubitasti? & in quo dubitauit Petrus, & erat fides sua modica.

Dicendum, quòd hoc dixit. Primo ad arguendum Petrum: erat enim Petrus reprehensibilis, qui circa maiora fidem habẽs, in minimis dubitauerat: nam maius erat, quòd Petrus crederet se posse ambulare super aquas ad imperium Christi, & eo iubente nõ formidaret intrare in aquã, quàm postquã securus super aquas ambulauerat, toleraret ventum validum oppositum: illud autem non timuerat, &
C timuit nunc ventum: ideo arguerat eũ. & ista erat modica fides. Secundo fuit, & præcipue ad tollendum suspitionem aliquorum, quia crederet quisquam, quod Petrus ideo submergi cœpit, quia non potuit pro tunc illum Christus sustinere super aquas, nam licet mari placato hoc potuisset, mari tamen turbato per ventum non poterat: vt ergo putetur, quòd non fuit valitudo venti causa periculi, sed fidei paucitas dicit, modicæ fidei, quare dubitasti? quasi dicat si non dubitasses non potuisset ventus tibi nocere, etiam si esset validior, sed incredulitas nocuit, sic dicit Chryso. Tertio fuit ad tollendum Petro occasionem gloriandi, scilicet, quia in ambulatione ista super mare non habuerat aliquid, de quo gloriaretur, sed de quo redargueretur. Quarto fuit ad placandum corda discipulorum ne inuiderent Petro, & indignarentur ei, nam vt dicit Chryso. ideo Christus permiserat Petrum mergi, vt non indignarentur ei cæteri discipuli tan-
D quam habenti specialẽ gloriam, ita & redarguit eum, vt illi videntes eum redargui non iudicarent ex hac ambulatione fuisse dignum aliquo honore. Quinto fuit ad instructionem nostram, vt videamus, quod si interdum ea, quæ petimus non fiunt, est propter paucitatem fidei nostræ, & etiã si Deus concedere bona aliqua incipit, quæ postea non continuat est propter paucitatem fidei, vel alia demerita nostra.

Quare Petrus dubitauit, & cur dicitur quòd fuit modicæ fidei. Et quòd duo ad fidem requiruntur, quæ duplex esse dicitur, magna, scilicet, & parua. Quæst. CLXXXII.

QVæretur de secundo quomodo dicitur Petro, quòd fuit modicæ fidei, & quòd dubitauit.

Dicendum, quòd Petrus dubitauit circa salutem
E suam quando vidit ventum validum: ipse enim a principio antequam descenderet in mare credebat, quòd Christus poterat eum deducere illæsum super aquas, & cõfidebat, quod hoc faceret: ideo mox, vt Christus dixit Petro quòd veniret ad eum super aquas descendit Petrus de naui in aquam nihil dubitans: nec vero videns ventum dubitauit, scilicet, non discredidit quasi putaret, quod Christus non posset eũ defendere contra talem ventum, sed non credidit firmiter hoc, sicut prius, sed putauit, quod ventus ille posset eum submergere. Et ista dubitatio diminuit de fide, quia ad fidẽ duo requiruntur, scilicet, aliquid tenere. & illud firmiter tenere. nam sicut qui asserit propositionem aliquam contrariam ei, quæ est in fide, est infidelis, ita ille qui dubitat de ali-

qua

qua earum non firmiter illi assentiendo, quia dubius in fide infidelis est. extra de here. ca. dubins. De secundo dicunt aliqui, quòd non potest dici aliquis habere modicam fidẽ, quia quantamcunque quis habeat, sufficit etiam si illa sit parua, sicut granum sinapis. Dicẽdum vno modo, quòd potest vocari fides magna, vel parua, vt accipitur pro fide, quę est virtus Theolo. a qua fideles dicimur, vel vt accipitur a fide, quę est confidentia, & est donum. Accipiẽdo primo modo parua fides vocari potest illa, qua non creduntur omnia, quæ sunt de necessitate salutis, & si hoc fiat, quia credẽs nõ vult omnia, sed quædam credere, magis proprie dicitur habere nullam fidem, quam habere modicam, sed large dicetur modica. Magna fides est illa qua integre creditur quicquid de necessitate salutis est, & tamen in ista fide non solet communiter distingui magnum, & paruum: in illa vero, quæ est fides, idest, confidentia distinguitur magna & parua fides, & dicitur magna fides quando quis tantam confidentiam de re habet, quòd non perdit illam propter quodcunq; obstans, & sic dixit Christus mulieri Chananęę seq. cap. mulier magna est fides tua, scilicet, quia licet Christus multa ei diceret, vt auerteret illam a se, ne speraret salutem ab eo consequi, semper instanter petebat: non concuti autẽ nec laxari fidem propter ista impeditiua, est esse magnam fidem. Parua quidem fides est quando quis fidem habet, & tamen non est tam radicata quin faciliter moueri possit ab illa confidentia, sed nondum motus est neque vacillauit in aliquo, quia si vacillauit dubitans aliqualiter, iam non solũ modicam, sed & nullam fidem habet. Petrus autem incępit dubitare, & timere viso vẽto valido: ideo magis proprie dici poterat de eo, quod non haberet fidem aliquam quam quod modicæ fidei esset, quia non est differentia inter habere fidem paruam, & habere nullam. nam quicunque fidem habet, idest, confidentiam quantacunque illa sit, habet fidẽ magnã ad obtinendum quicquid petiuerit. & si sufficit magna est, si non sufficit nulla fides est. ita ostendit Christus infra 17. & Lu. 17. vbi petiuerunt Apostoli a Christo dicentes Domine adauge nobis fidem tuam. & ille ait: si habueritis fidem, sicut granũ sinapis, diceris monti huic transi, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. voluit dicere non est necesse adaugere fidem, quia quantamcunque fidem habueritis, illa sufficiet si aliqua est ad faciendum omnia quę vultis nõ enim potest esse minor fides illa, quę est vt granum sinapis, eo quòd istud est minimum omnibus seminibus. Mar. 4. & ad significandam minimam fidem nominauit granũ sinapis: ideo nulla est, quæ non sufficiat ad omnia impetranda, quæ autem non sufficit nulla est. Et ita de fide Petri nũc dicendum, quòd nulla erat, quia iam dubitauit, & non sufficiebat ad impetrandum aliquid, immo nec ad conseruandum id quod iam impetratũ erat. ergo nulla erat. Christus tamen vocauit eam modicam, quia scriptura interdum accipit modicum pro eo quòd nihil est, sic dicitur supra 8. ca. quid timidi estis modicæ fidei, nec dum habetis fidem? & sic modicam fidem habere, & nondum habere fidem, quod est nullam fidem habere pro eodem posuit: & Luc. 8. dicitur ibidẽ vbi est fides vestra? quasi dicat, nõ habetis fidem.

Quod sit discrimen inter miracula quædam veteris ac noui testamenti, quæ in aqua facta fuerunt. Quæst. CLXXXIII.

QVæretur cum hic fuerit miraculũ in hoc, quòd Christus ambulauerit super aquas, & in veteri testamento fuerint aliqua miracula in transitu aquarũ, quæ differentia sit inter istud & illa.

Dicendum, quòd in veteri testamento fuit, Primum miraculum de transitu maris. Secundo fuit de transitu Iordanis. De primo: Exodi decimoquarto. De secundo: Iosue tertio, & quarto. Tertium fuit rursus quando Elias, & Eliseus transierunt Iordanem. quarto Regum secundo. Quartum fuit quando Eliseus solus transiuit Iordanem eodem capi. Quintum fuit quando ferrum quód euaserat de manubrio decidens in aquam natauit, vt rediret ad manubrium faciẽte Eliseo, quarto Regum sexto. De primo dicendum, quòd differt ab isto, quia in illo diuisum est mare rubrum, & steterunt aquæ a dextris, & sinistris quasi murus: Exodi decimo quarto, & ibi nullus ambulauit super aquam: ideo fuit istud valde maius miraculum quam illud, quia ibi erat solũ miraculum in aquis, hic videbatur potius esse in ambulan-

F te, qui cum esset grauis tolerabatur tamen super aquas. De secundo idem dicendum est: nam aquę diuisæ fuerunt Iordanis, & pars inferior defluxit vsque ad mare mortuum: pars autem superior intumescebat venientibus super aquis & mansit sic quousque omnes Iudæi transierunt: illi tamen non per aquam, sed per arentem alueũ Iordanis transierunt Iosue 4. & sic non est istud simile ambulationi Christi sup mare, quia nunc nõ diuidebatur mare, vt ipse ambularet p siccum, sed ambulabat super aquas maris fluctuantes nihil mersus. De tertio idem est. quia Iordanis diuisus est, quando tetigit Elias pallio suo aquas, & trãsierũt ipse, & Eliseus per siccum 4. Reg. 2. & sic non ambulauerunt super aquas. De quarto idem oino est, nisi quia in tertio transierunt Eliseus, & Elias per Iordanem, in quarto trãsiuit solus Eliseus quia iam Elias raptus fuerat in curru igneo in cœlum. eo. c. & ipse Eliseus pallio Elię, quo prius diuisæ fuerãt, diuisit il-

G las nunc, quia illud pallium relictum fuerat sibi. eod. cap. in nullo aũt istorum ambulauit quis super aquas. & licet tam diuisio aquarum, q̃ ambulatio super aquas sit miraculum tamen dignior efficitur, vel dr̃ ille cui conceditur ambulare super aquas q̃ ille, qui ambulat per siccum diuisis aquis, q2 diuidere aquas ad operationem Dei pertinet, quod vero postea per siccum, quis transeat, nõ magis pertinet ad vnum q̃ ad alium. nam per mare rubrum diuisum trã Hebræi q̃ iumenta eorum transiuerunt, & etiam Aegyptii, qui persequebant eos transibant, nisi quod postea aquæ operuerũt eos: Exodi 14. ambulare aũt super aquas vr̃ dicere excellentiam quandam in illo, qui ambulabat. s. quod corpus eius hẽat quandam leuitatem, vel alleuiationem supernaturalem. De quinto dicendũ quod habuit aliquam similitudinẽ cum ambulatione Christi super aquas, quia ibi ferrum super enatauit, quod erat in profundo aquæ: hoc autem non erat, nisi quia ab aliquo An-

H gelo motum est, vt ascenderet contra naturam suam ad superficiem, & veniret ad manubrium, & sic ambulatio Christi super aquas erat miraculum inauditum apud Iudæos, quia nonquam aliquid tale audierant factum in veteri testamento.

Quæ differentia fuit inter ambulationem Christi ac Petri super aquas. Quæst. CLXXXIIII.

QVęretur cum tam Christus quàm etiam Petrus super aquas ambulauerint, quæ differentia fuit in ambulatione istorum.

Dicendum, quòd vterque calcauit vndas, & non mergebatur, & tñ differt. Primo, quia Christus poterat ambulare super aquas ex propria potestate: Petrus autem ex cõcessione Christi, vnde dixit ei Petrus, Domine iube me venire ad

I te super aquas, supra in litera. & Christus dixit ei veni, & cõsestim iuit. Scd̃o, quia Christus ambulauit nihil mersus: Petrus aũt cœpit mergi cum timuisset viso vento valido, & in hoc fuit valde minor, & fuit factũ hoc specialiter, vt appareret differentia quędam inter Christum, & Petrum. Sic dicit Chrys. s. hoc autem quod Petrus timuit, differentiam demonstrauit discipuli & Magistri. Tertio, quia Christus ambulabat super aquas vtens dote agilitatis, vt dictũ fuit: non tamen quòd ipsam dotem haberet. Petrus autem non vsus fuit dote aliqua, sed tenebatur diuinitus ne submergeretur in vndis: licet corpus suum esset graue.

Quare post hoc Christus in naviculam ascendit. Et si Christus cuncta quæ fecit miraculose operatus esset non putaretur homo. Quæst. CLXXXV.

QVæretur, quare Christus ascendit in nauiculam post

K hoc. nã si cęperat ambulare super aquas, & poterat sic procedere, cur voluit nauem intrare?

Dicendum, quòd fuit hoc, primo, quia miracula non fiunt sine necessitate, & quando nihil est, pro quo fiant: non fiunt. & sic Christus nunquàm faciebat totum quod poterat, quia poterat semper miraculose & diuinitus viuere: nolebat tamen quia non erat opus, immo esset impedimentũ ad id quod ipse volebat. Christus enim cum esset Deus, & homo, vtrunque volebat de seipso ostendere: Deus autem ostendebatur per miracula: homo autem manifestabatur in hoc, quod idem patiebat, quòd cæteri homines; si aũt semper miraculis vteretur, putaretur esse Deus solum, & non habe-

re

re corpus verum: cũ non apparerent in illo ea, quæ hominis erant. & sic aliquando miracula faciebat: interdum vero labores tolerabat, & defectus humanos in fatigatione, & fame, & siti: licet posset supernaturaliter ista auferre. semper ergo humanam conditionem ostendebat, nisi quando opus erat ad manifestationem deitatis aliquo miraculo vti, & quia nunc finitum erat, quod Christus facere voluerat ambulãdo super aquas, cessauit ambulare super illas: ideo enim Christus ambulauerat super aquas, vt coram discipulis suis ostenderet potestatem suam, & propter alia, quæ dicta sunt supra q. 156. & vt Petrum secum ambulare faceret: iam autem Petrus ad ipsum venerat super aquas, & cæperat mergi, & tenente Christo iterum cęperat inoffense ambulare super aquas, quo facto nihil supererat Christo ostendendum: ideo noluit amplius ambulare super aquas, sed statim ipse, & Petrus redierunt ad nauim. Secundo fuit ad consolationem discipulorum. nam gaudebant præsente Christo, & tristabantur de absentia eius. voluit ergo esse cum eis in naui, vt sic consolarentur agnoscentes eum. Tertio fuit ad tollendum totum dubium de cordibus eorum: nam si fuisset Christus locutus de mari, & Petrus iuisset ad eum super aquas, non erant penitus certificati discipuli an esset Christus vel phantasma, quia etiam quãdo intrauit in nauem adhuc excęcatum erat cor eorum. vt dicitur Marc. 6. & non intelligebant quõ Christus hoc facere posset. a fortiori ergo si non intrasset nauem, sed super aquas venisset vsque ad terram: putassent eum esse phantasma, & non esse eum, qui eis in mari loquebatur. Quarto fuit, vt faceret cessare tempestatẽ, quam præsentia sua tollere voluit, ideo intrare debuit in nauem postquam Petrus ad eum venerat.

Quare cessauit ventus intrante Christo in nauem, & quis ventus erat. Quæst. CLXXXVI.

QVæretur, quare cessauit ventus intrante Christo in nauiculam, & quis ventus erat.

Dicendum, quòd Christus venerat super aquas ad liberandum discipulos, qui iactabantur, & fluctuabant, voluit autem per omnia ostendere virtutem suam. nam si ventus cessaret antequam ipse intraret in nauiculam, putaretur quod forte naturaliter cessauerat, & non ad imperium eius, sicut solent tempestates quotidie in mari naturaliter insurgere, & per se ipsas residere: cum autem mox, vt ipse intrauit in nauiculam ventus resederit, qui prius nauem concutiebat, apparuit manifeste, quòd fiebat propter eum, & non naturaliter. Secundo fuit ad magis confirmandum miraculum præteritum de ambulatione super aquas. nam propter illud putauerant ipsum esse phantasma: nunc placando ventos, & mare ostendit, quòd potuerit ambulare super aquas, quia si venti ei obediebant, vt eo iubente cessarent, & aquæ, vt cessarent fluctuare: obedirent etiam ei portando, & sustinendo eum non submergendo. & sic fuit conueniens ad ostendendum miraculum præteritum verum esse, quòd nunc intrante Christo in nauiculam cessaret ventus, & non prius. Quis autem ventus iste esset: dicunt aliqui, quod fuit ille ventus validus quem vidit Petrus venientem quando timuit, & mergi cępit. Sed secundum, quod non est necesse, quod fuerit ille, nec etiam est verisimile, quia cum ille venerit ad probandum fidem Petri, & non erat prius quando Petrus descẽdit in mare, ita quando ipse clamauit, & a Christo liberatus est, non oportebat quod maneret ventus ille. Sed dicendum videtur, quod vocatur hic ventus tota illa procella ventorum, quæ per noctem totam durauerat, in qua laborabant discipuli. & ille ventus aliquando flabat impetuosius, & aliquando debilius, quia non semper manet eadem vis flandi licet continuetur tempestas, & ideo quando Petrus descendit de naui in mare non erat magnus ventus, postea vero insurrexit maior. & etiam cessauit impetus magnus illius, sed non penitus cessauit ventus. sicut nec quãdo Petrus descendit in mare cessauerat ventus, & ideo non dicitur quod vidit ventum venientem, sed quod vidit ventum validum, quasi diceret, quod ante hoc ventus flabat, sed non ita validus. Christo autem intrante in nauiculam cessauit penitus tempestas, ita vt iam nec magna, nec parua esset, & ideo non dicitur, quòd cum ascendit in nauiculam

A cessauit ventus validus, sed cessauit ventus absolute. q. d. totus ventus cessauerit, qui tempestatem faciebat.

Qui erant isti qui erant in nauicula. Quæst. CLXXXVII.

QVæretur qui erant isti, qui erant in nauicula, de quibus dicitur, quòd venerunt adorantes eum, &c.

Aliqui dicunt, quòd erant discipuli, quia isti sunt, qui erant in naui. nam discipulos suos coegerat Christus ascendere in nauiculam, quando turbæ volebant ab eo recedere, supra in litera. & sic non videntur ibi fuisse aliqui, qui nauiculam intrarent.

Alii dicunt, quòd non fuerunt discipuli Christi, quia si illi essent nominarentur sub nomine honoris sui, vel dignitatis, scilicet discipuli, vel Apostoli, & tamen nomi- B nantur absolute tamquam sint alii homines, scilicet qui autem in nauicula erant. Et ita videtur tenere Origenes. nam supra octauo. capit. quando iterum Christus placauit mare dicitur; porro homines mirati sunt dicentes, qualis est iste, quia & venti, & mare obediũt ei? & dicit ibi Orige. sed qui homines mirati sunt non putes hic Apostolos signatos: nunquam enim inuenimus sine honore cognominari Domini discipulos, sed semper aut Domini discipuli nominantur, aut Apostoli: mirabantur ergo hi homines, qui cum eo nauigabant, quorum erat nauicula.

Dicendum, quòd potest accipi, quòd isti sint discipuli: aut alii, qui cum Domini discipulis nauigabant. nam constat, quòd aliqui nauigabant cum eis, & de illis potest intelligi hoc. Etiam potest accipi, quòd sint discipuli Christi, & non est hic negãdum eos esse, sicut supra 8. nam ibi videtur ostendi maior differentia, quia dicitur, porro homines mi- C rati sunt. hic autem dicitur, qui autem erant in nauicula. quod magis discipulis Christi conuenit. Item, quia ibi ponitur aliquid, de quo erant increpandi discipuli: si illi essent, quia scilicet, dixerunt qualis est iste, quia & venti, & mare obediunt ei? hic autem ponitur factum laudabile, scilicet, quia adorauerunt Christum dicentes, vere filius Dei es. Et ideo melius videtur dicendum, quòd accipiatur pro omnibus, qui erãt in nauicula: tam pro discipulis quàm pro aliis, qui non erant discipuli, & ideo dicitur, qui autem erant in nauicula, scilicet omnes qui in ea erant. non est enim verisimile, quòd extraneis adorantibus Christum pro hoc miraculo, & dicentibus vere filius Dei es, tacerent discipuli, & non adorarent eum, quia per hoc viderentur illum contemnere, & non esse verum quod cęteri de Christo credebant.

D *Quomodo Christus haberet nauiculam, & vnde eam habuit Quæst. CLXXXVIII.*

QVæretur de ista nauicula quomodo Christus haberet nauiculam, quam per multos dies in mari haberet.

Aliqui dicunt, quòd ista erat nauicula alicuius discipulorum Christi. nam illi erant piscatores, & habebant nauiculas.

Dicendum, quòd non stat, quia quando discipuli adhærebãt Christo relinquebant omnia, sicut dixit Petrus, infra decimonono. ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. ergo nauiculam nullam habebant, quia si aliquas piscatorias nauiculas habebant, reliquerant illas. vt patet de Petro, & Andrea, supra quarto. & Mar. 1. scilicet, relictis retibus, & naui secuti sunt eum. iam ergo non habebant nauiculam aliquam. Item quia discipuli sequebantur Chri- E stum quocunque iret, & sic non poterãt curam aliquarum rerum habere: vnde nec nauiculas haberent, sed oportebat omnia relinqui.

Est igitur dicendum, quòd ista nauicula nõ erat discipulorum, sed aliorum Iudæorum. nam quando Christus egebat nauicula aliqua rogabat aliquem, vt ad vsum certi temporis illam concederet, sic patet Luc. quinto. vbi cum conuenissent turbæ multæ ad Christũ, iuxta mare, ita vt in eũ irruerent: ascendit in vnam nauiculam, quæ erat Simonis, & rogauit eũ, vt pusillum a terra reduceret, & ipse sedẽs in nauiculã docebat turbas de nauicula: & nunc forte rogauit aliquẽ audita morte Ioannis, q nauiculã suam sibi commodaret ad eundũ in locum desertũ, & iuit pauitque turbas,

& postea remisit discipulos in illa ad oppositum litus maris, & in illa nauicula erant discipuli, & etiam Dominus nauis, vel alii loco eius, qui reducerent nauiculam, quia forte Christus, & discipuli sui non erant iam redituri in locum illum, de quo venerat nauicula, nemo autem erat, qui rogante Christo non concederet nauiculã suã ei ad vsum aliquorum dierum, & ita cum in litera dicitur, qui autem erat in nauicula venerunt, & adorauerunt. ita intelligitur de illis, quorum erat nauicula, sicut de discipulis, quia illi admirati de hoc venerunt, & adorauerunt eum, & ita etiam quando iuit in terram Gerasenorum, quæ erat vltra mare, accepit nauem precario concessam, & in illa ibant homines, quorũ erat nauis. & de illis dicitur supra 8. capit. porro homines mirati sunt dicentes, qualis est hic. Et dicit ibi Orige. quòd illi erant homines, qui cum Christo nauigabant, quorum erat nauicula. & ita sæpe Christus faciebat; cum sæpe esset ei nauicula necessaria, quia vt in plurimum ambulabat iuxta mare Galilææ; potissime in exordio prædicationis suæ.

Quare isti qui erant in nauicula Christum adorauerunt, & qua adoratione.
Quæst. CLXXXIX.

QVæretur, quare isti, qui erant in nauicula adorauerunt Christum, & qua adoratione, & an bene fecerunt.

Ad primum dicendum, quòd fuit. Primo propter excellentiam apparentem in Christo. nam ambulauerat super aquas maris, & fecerat quòd Petrus ambularet cum eo. & postea imperauit ventis, & mari faciens cessare tempestatem quando intrauit nauiculam. hæc autem non poterat facere, nisi qui esset Deus, vel a Deo haberet potestatem hanc. ideo adorauerunt eum. Secundo fuit ad exhibendum reuerentiam, & honorem pro suscepto beneficio. nam erant in periculo, & si non liberaret eos Christus desperabant de vita: ideo tanquam sospitatis auctori honorẽ impendunt adorantes.

Ad secundum dicendum, quòd ista adoratio fuit latria qualis Deo exhibetur. Quod patet primo, quia pro talibus rebus impendebatur, quæ deitatẽ ostendebant, & qui erãt in naui etiam ostendebant se agnoscere eum, vt Deum. nã dixerunt vere filius Dei est eiusdem naturæ cum patre, ergo filius Dei Deus est. & quia adoratio latriæ deitati debetur: danda erat Christo, quem isti asserebant esse filiũ Dei. de ista adoratione dicendum, quòd fuit quædam exhibitio reuerentiæ per genuflexionem, vel prostrationem ad pedes Iesu, & hoc innuitur, quia dicitur. venerunt, & adorauerũt eum. s. procidebant ante eum. sic dicitur supra 2. c. de tribus Magis quòd procidentes adorauerunt Christum.

Ad tertium dicẽdum, quod bene fecerunt adorando: immo si non adorauissent essent reprehensibiles: agnoscebant enim Christum esse Deum: cum dixerint vere filius Dei es. Deo autem competit adorari: ideo recte agebant eum adorantes. si autem non adorarent essent reprehensibiles, quia Deum agnitum non coluerunt. sic redarguuntur sapientes Gentilium, quia cognoscentes Deum non glorificauerunt eum, vt Deum, nec gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis ad Ro. 1. cap. potissime, quia nunc præstiterat istis magnum beneficium liberationis. si ergo non venerarentur eum, ingrati essent: ideo laudabiliter egerunt adorando, & illud facere tenebantur.

Quare isti, qui erant in naui dixerunt nunc Christo vere filius Dei es. Et quomodo discipuli poterant putare Deum habere filium consubstantialem sibi. *Quæst.* CXC.

QVæretur, quare isti, qui erant in naui dixerunt nunc Christo, vere filius Dei es.

Aliqui dicunt, quod vocauerunt eum filium Dei, scilicet, valde dilectum a Deo, & sanctissimum virum, quia sicut filius a patre diligitur, ita Christus, quia esset excellentissimus Prophetarum, & omnium virorum sanctissimus specialiter diligeretur a Deo, & acciperet ab eo quandam dignitatem, quam nullus alius hominum acceperat. & ad hanc ostendendam vocabant eum filium Dei. Et ita accipit Arrius hæreticus quandocunque de Christo dicit scriptura, quod est filius Dei; nam non concedit eum esse fi-
F lium idest de substantia patris, sed esse creaturam. & tamen ponit esse maximæ dignitatis inter creaturas, & tamẽ istud est blasphemia, quia Christus est filius Dei consubstantialis patri, & ipse est Deus, quia Deus erat verbum, Io. 1. & pater & filius vnum sunt.

De istis dicendum, quod intellexerunt Christũ esse filiũ Dei, idest de Deo natum consubstantialem ei, quia aliàs ponerent filium per adoptionem, & tamen dicitur in litera. vere filius Dei es. i. non per adoptionem, vel similitudinem perfectionis alicuius, sed vere, idest per naturæ realitatem. nos, enim filii Dei sumus ad Ro. 8. & tamen per adoptionem, quia Christus dedit nobis filios Dei fieri Io. 1. s. potestatem dedit filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. de ipso autem non dicitur, quod filius Dei fit, sed est quod significat naturæ consubstantialitatem, & ita dixit Centurio de Christo. vere filius Dei erat homo iste, infra 27. ad hoc au-
G tem persuasi sunt, qui erant in nauicula, quia viderãt Christum talia facientem, quæ Deitatem attestantur, scilicet imperare mari, & ambulare super vndas, & aliis potestatem ambulandi concedere: talia autem ad puros homines non expectant. non, enim viderant vnquam neque audierant talia facta. nam in veteri testamento nihil tale legitur: ideo maiorem homine crediderunt eum, qui talia faciebat, scilicet, Deum esse, vel filium Dei, quia in dignitate nulla est differentia.

Sed diceretur quomodo isti, qui erant simplices poterant talia cognoscere, vt putarent Deum habere filium consubstantialem sibi?

Dicendum, quòd hoc putauerunt. Primo, quia ad hoc paulatim producti erant a Christo per miracula. nam quando iterum Christus mare placauerat admirati sunt dicentes, qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? supra
H octauo capitul. & tamen nondum Deum, nec filium Dei vocauerunt: nunc vero videntes maiora miracula, scilicet, quòd non solum mare placabat, sed etiam ambulabat super aquas, & aliis ambulandi concedebat potestatem, asseruerunt maiora, scilicet, ipsum esse filium Dei. Sic dixit Chrysostom. vide qualiter paulatim ad id quod est excelsius vniuersos ducebat: supra enim increpuit mare: nunc autem magis virtutem suam demonstrat super mare ambulando, & alteri hoc idem faciendo, & periclitantem saluando: ideoque dicebant ei, vere filius Dei es, quod supra non dixerant. Secundo fuit hoc, quia licet isti essent rudes, vt ad hoc intelligendum non sufficerent, Deus illis reuelaret ad laudem sui, & hoc est præcipuum: nam ex ore infantium & lactentium Deus perficit laudem, idest, facit se laudari perfecte faciendo, quòd illi dicant de eo res excellẽtes, quas alii non intelligunt. Sic enim fuit quando intrante Christo
I in Ierusalem in die palmarum cantabant pueri Iudæorum Osanna filio Dauid. in quo ostendebant eum esse Messiam, qui est filius Dauid missus a Deo, infra vigesimoprimo, & Marc. vndecimo. & cum indignarentur pontifices, & Sacerdotes, & Scribæ, & dicerent Christo, audis quid isti dicunt? quasi dicat, increpa eos. sicut dicitur Luc. decimonono, & Christus ait: nunquid legistis in Scripturis, quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem? idest, laudant Deum de rebus perfectis, & magnis: hoc autem est, quia Deus reuelat ista paruulis, qui aliàs erant rudes, & non ostendit eas doctis viris, idest, sapientibus de ingenio supra vndecimo, vbi Christus dicit Confiteor tibi pater Domine rex cœli, & terræ, qui abscondisti hæc a prudentibus, & sapientibus, & reuelasti ea paruulis. & ita nunc istud altissimum secretum, scilicet, Christum esse verum filium Dei, habue-
K runt isti simplices per Dei reuelationem, & non per doctrinam humanam. sic patet infra decimosexto, vbi cum Christus quæreret a discipulis, quem me dicunt esse homines, & postea vos autem quẽ me esse dicitis? dixit Petrus, tu es Christus filius Dei viui, & Christus ait, beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. ita & nunc istis paruulis, qui in naui erant, Deus reuelauit Christum esse verum filium Dei.

Quomodo

Quomodo discipuli Christi, qui in naui erant dixerant nunc Christo, vere filius Dei es. cum esset cor eorum obcæcatum. Et quòd ad cognoscendum Christum filium Dei esse requirebatur magna cordis illuminatio. Quæst. CXCI.

QVæretur quomodo potest stare, quòd discipuli Christi, qui in naui erant dixerant nũc Christo vere filius Dei es, qñ intrauit in nauem, quia qñ introiuit stupebant discipuli, & non intelligebãt ista miracula eius, vt dr̃ Marc. 6. s. ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant, non enim intellexerant de panibus. erat enim cor eorum obcæcatum. & tamen ad cognoscẽdum esse Christum filium Dei requirebatur magna cordis illuminatio, quia ista erat altissima cognitio, ergo nõ potuerunt hoc dicere.

Aliqui dicunt, quod discipuli erant obcæcati, & non dixerunt Christo, quòd esset filius Dei, sed illi quorum nauis erat, qui in illa veniebant cum discipulis dixerunt istud. nã litera ista non innuit, quòd discipuli illud dixerint, quia dicitur, qui autem in nauicula erant &c. Sed dicendum, quod non stat. Primo quia valde inconueniẽs videbatur, quod extranei a Christo existentes in nauicula videntes Christi miracula adorarent eum, & dicerent esse filium Dei, & discipuli sui dubitarent de hoc, & non adorarent eum, nec dicerent esse filium Dei: nam valde reprehensibiles essent ex hoc. Secundo, quia Christus ostenderat discipulos suos publice esse minoris dignitatis quàm alios homines, cum alii plura cognoscerent de Christo, & magis eum colerent quàm discipuli sui, & tamen Christus seruabat honorem discipulorũ suorum, potissime coram aliis. ideo nõ daret extraneis maiorem cognitionem, & fidem de seipso quàm discipulis, ita vt discipuli ex hoc iudicarentur reprehensibiles. Tertio quia ex hoc scandalizarentur, qui in nauicula erant, & infirmarẽtur in cordibus suis circa ea quæ de Christo erant, videntes quod discipuli Christi, qui perfectius veritatem cognoscere poterant non adorarent eum, nec laudarent tamquam Deũ, cum alii sic eum adorarent, quia esset suspitio, quod Christus non erat vere filius Dei, cum illi hoc non cognoscerent: nec vt talem adorarent. Quarto quia nulla causa distinguendi est. s. quod intelligatur id quod dixit Marcus de discipulis, scilicet, quod esset cor eorum obcæcatum, & id quod dicitur hic de alijs quorum erat nauis, quia sicut hic litera nõ exprimit, qui erant isti, ideo potest referri tam ad discipulos quàm ad alios, qui in naui erant, ita & Mar. 6. litera non exprimit, qui sint illi, quia dicitur, & ascendit ad illos in naui, & cessauit ventus, & sic potest intelligi de omnibus qui erant in naui, immo sic oportet intelligi, quia quando Christus ascendit in nauem ad omnes, qui in naui erant ascẽdit, & ita dicendum, quòd non habet locum ista distinctio, sed omnes adorauerunt nunc Christum, & dixerunt, vere filius Dei es, siue discipuli, siue alii, qui in naui erant. Ita dicit Raba. dixerunt vere filius Dei es, quod quidem de nautis intelligendum est, siue de Apostolis.

Alij dicunt, quod discipuli adorauerunt nunc Christum & dixerunt, vere filius Dei es, & non dicitur cor eorum obscuratum quasi ipsi non intellexerint eum esse filium Dei, sed erat obcæcatum, quia non intelligebant modum quo miracula faciebat.

Dicendum, quod non stat, quia dicitur Mar. 6. & plus magis intra se stupebant, qui autem stupidus est nihil facit, sed manet hæsitans, & immobilis, & tamen, qui confitebantur Christum esse filium Dei, & veniebant ad adorandum, non erant immobiles, & stupidi, ideo non stat sic. Secundo, quia dicitur eodem c. erat. n. cor eorum obcæcatum, quod in malum sonat. s. quando homo non cognoscit ea, quæ necesse est ad salutem cognosci, vel quæ alij cognoscunt, & tamen, qui cognoscit Christum esse Deum, & adorat eum, nõ ignorat, quæ alij sciunt, sed potius cognoscit id quod multi nesciunt: ergo non dicitur cor talium excæcatum. Tertio quia non est conuenienter dictum, quòd cor alicuius sit obcæcatum, quia ignorat modum quo Deus miracula agit, quia aut quis putat esse Deum eum quem videt facere miracula aut non. si putat Deum esse, necesse est, quòd credant eũ agere ex infinita potentia, & modus faciendi Dei est ex infini-

A ta potestate agere. si autem ignorat esse Deum, tunc vere est excæcatus: ergo non dicerentur discipuli excæcati si cognoscerent filium Dei esse Christum, quia tunc scirent modum quo miracula faciebat. Quarto, quia Deo non est aliquid difficile, ideo quod Deus faciat quidquid voluerit nemo admiratur, & tamen discipuli stupebant quomodo Christus posset facere hęc, & quanto plura miracula faciebat, tanto plus illi stupebant, ergo non agnoscebant eum esse Deum, sic dicitur Mar. 6. ascendit ad illos in nauiculam, & cessauit ventus. illi autem plus magis intra se stupebant, idest, fecerat alia miracula, vt panes multiplicando, et postea super aquas ambulando, deinde Petrum etiam ambulare faciendo, & de omnibus his mirabantur, & tamen cum intrauit in nauiculam, & cessauit ventus eo intrante, adhuc plus mirabãtur, & stupebant, ergo non agnoscebant eum esse Deum, & ijdẽ non intelligebant quomodo hęc facere posset, quæ ab eo fa-
B cta esse videbant, & ita dicit Mar. 6. non enim intellexerant de panibus, idest, nõ intelligebant quomodo potuisset multiplicare panes, & tamen si putarent eũ esse filium Dei, non dubitarent quin maiora facere posset.

Dicendũ ergo, quòd quando Christus intrauit in nauim non putabant discipuli eum esse filium Dei, & ideo stupebant. hic dicit Beda, stupebant quidem carnales adhuc discipuli virtutum magnitudinem, necdum tamen veritatem diuinę naturæ, & maiestatis cognoscere volebant, & ideo erat cor eorum obcæcatum. Sed dicendum, quòd licet quando Christus intrauit in nauim discipuli erant stupentes, & non agnoscentes eum esse filium Dei, neque mouebantur ad eum, postea tñ ipse aperuit diuinitus corda eorũ discutiẽdo illam excæcationem, & stuporem. & tunc agnouerunt, & professi sunt illum esse vere filium Dei, & venientes adorauerunt eum, & tamen Marcus expressit primum, idest, du-
C bitationem, & subticuit secundum, i. adorationem. Matthęus autem econtrario primum tacuerat de dubitatione, adorationem autem, quæ ad Christi laudem erat expressit, & tamen istud vulgatissimum est apud Euangelistas, quòd vnus exprimat quod alius tacuit, & alius taceat quòd prior expressit.

An Christus hoc miraculum scilicet, ambulare super aquas voluit turbis notum esse. Quæst. CXCII.

QVæretur de isto miraculo ambulationis Christi super aquas, an voluit illud esse notum turbis.

Dicendum, quòd discipulis voluit notificare, quia coram illis egit illud. Aliquibus etiam alijs extraneis voluit illud notum esse, quia in naui non erant soli discipuli, sed
D etiam aliquorum nauis erat, vt dicit Raba. & ipsi viderunt hoc, & adorauerunt Christum. De alijs autem turbis dicendum, quòd voluit Christus aliquo modo notum esse illis istud miraculum, sed noluit, quòd illud viderent. Primum patet, quia ideo fecit, quòd discipuli sui ascenderent in nauem præsentibus turbis, & manente eo cum turbis, vt cum non esset ibi alia nauicula, nisi illa in qua erant discipuli constaret, quòd Christus transierat mare sine nauicula, & ita cognouerunt, & ideo quando viderunt eum vltra mare quęsierunt quomodo transierat. Io. 6. s. turba quæ stabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quòd non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli discipuli abiissent, & sequitur, cum inuenissent eum trans mare dixerunt ei, Rabbi quando huc venisti? idest, quomodo potuisti venire, quia nullum tempus fuit, in quo haberes nauiculam ad trãsfretãdum. Si autem Christus voluisset quòd
E factum istud lateret turbas, non misisset discipulos p̃sentibus turbis sed expediuisset turbas prius, & postea mitteret discipulos, vt nescirent turbę an iret cum illis, immo putarent, ꝙ ibat cũ illis, sicut venerat: voluit ergo, ꝙ turbæ hoc scirent & hoc argumentatiue. De secundo patet, quia non fuerunt præsentes, sed per noctem coram solis discipulis, & paucis aliis, qui erant in nauicula ambulauit super aquas. si autem hoc coram turbis facere voluisset, sæpe poterat ambulare super aquas maris præsentibus eis, vt quando veniebant ad audiendũ verbũ Christi iuxta mare, sicut Luc. 5. cũ intrauit Christus in nauem Petri, & inde sedens docebat turbas sedentes in litore, & præcedenti cap. quando locutus

est in parabolis iuxta mare turbis, ipse ascendit in nauiculam, & turba sedebat in litore: ibi enim posset stans super aquas prædicare. sed nunquam fecit. Ratio erat, quia turbę suspicarentur malum: nam discipuli videntes hoc putauerunt Christum esse phantasma: a fortiori ergo turbę, quæ infirmiores erant hoc putarent, & hoc erat magnum scandalum: nam cauerent forte ab eo putantes non esse hominẽ, sed dæmonem: ideo non apparuit sic coram eis, & ob hoc quando turbę quæsierunt ab eo quomodo transisset mare Ioan. 6. f. sine naui, non respondit ad hoc nolens confiteri, ꝙ ambulasset super aquas, sed sub dissimulatione illud præterijt, & tamen taliter hoc fecit, quòd populus posset colligere istud ab eo factum fuisse.

Quare Christus fecit hoc miraculum coram omnibus discipulis, & quibusdam alijs. Et qua dote in ambulando super aquas Christus vsus est quave in transfiguratione. Et hæc quid ostendebant. *Quæst.* CXCIII.

QVæretur cum Christus ambulãs super aquas vsus fuerit dote agilitatis, quare fecit hoc coram omnibus discipulis, & quibusdam alijs, cum transfigurationem in qua vsus est dote claritatis, non ostendit omnibus discipulis, sed solis tribus, infra decimoseptimo, & Marc. nono, & Luc. nono.

Dicẽdum, quòd Christus vsus est omnibus dotibus corporis glorificati dum adhuc viueret non quidem omnibus simul, sed in diuersis temporibus. nam dote subtilitatis in nascendo vsus est, quia claustra virginis non aperuit. Dote incorruptibilitatis, vel immortalitatis vsus est in ieiunãdo 40. diebus. nam non dissoluebatur corpus suum, ac si esset impassibile, cum quodlibet corpus humanum in tanto tempore dissolueretur. Dote agilitatis vsus est nunc ambulãdo H super aquas. Dote claritatis vsus fuit in transfiguratione infra 17. in vsu subtilitatis testis nullus affuit, quia nemo egredientem ex vtero vidit: sed putatur ita eum egressum sicut cæteros. In vsu impassibilitatis nullus etiam præsens erat, quia solus erat Christus in deserto quando ieiunabat: ideo dicitur Mar. 1. cap. quòd erat cum bestiis. In vsu agilitatis testes habuit omnes discipulos, & quosdam alios, In vsu autem claritatis solos tres de discipulis. Rõ prima huius fuit, quia volebat Christus transfigurationem esse occultã ambulationem autem super aquas nolebat occultari, & quia si omnes discipuli adessent non poterat res esse tacita, adhibuit tres solos quos ad secretum seruandum credebat magis idoneos, vt dicit Theophi. Patet hoc, quia post transfigurationem, dixit nemini dixeritis visionem donec filius hominis a mortuis resurgat infra 17. De hac autem ambulatione super aquas non prohibuit eam publicari, immo ipse occasionem præstitit, vt sciretur quasi volẽs, quòd sciretur, & hoc, quia coram turbis fecit, quòd discipuli ascenderent nauiculam, & recederent, ex quo apparebat, quòd ipse sine nauicula transfretauit, vt dictum est præce. quæst. Huius differentiæ ratio fuit, quia si populus sciret Christum ambulasse super aquas nihil impediretur Christus de his, quæ facere intendebat. Si tamen scirent transfigurationem impediretur, quod ipse volebat. nam per hoc, ꝙ super aquas ambulauit non judicabant esse Deum, sed potius aliqui putabãt eum esse phantasma, sicut discipuli iudicauerunt. per hoc autem, quòd transfiguratus est apparuit in eo imago futurę gloriæ, quę ostendebat illum esse Dominum gloriæ illius, & apparuerunt Elias, & Moyses loquentes cum eo, quasi ministrantes ei, & perhibentes ei testimonium. Si autem populus hoc cognouisset, putaret Christum esse Deum vel saltem Messiam, & ideo nemo eum tangere vellet, & sic impediretur mysterium passionis eius, ita ipse dixit Mar. 9. & Luc. 9. & inf. 17. quòd non dicerent aliquid de ista transfiguratione vsque post resurrectionem suam, quia oportebat eum prius flagellari, illudi, & crucifigi, quasi dicat, & si sciretur transfiguratio sua non possent hæc fieri. nam transfiguratio ostendebat eum esse regem gloriæ, cum gloriæ imaginem in seipso ostenderet, & tamen si cognouissent regem gloriæ nunquam crucifixissent 1. Cor. 2. ideo debuit taceri transfiguratio, sed non ambulatio super aquas. Secunda ratio est, quia ad videndam ambulationem super aquas nemo discipulorum erat indignus, ad videndum autem transfigu F rationem rari erant digni. Primum patet, quia in ambulatione super aquas ostendebatur quædam potentia, sed non aliqua delectatio. sicut enim in quolibet miraculo potentia ostendebatur facientis. ita & in ambulatione super aquas, sed nihil aliud. nam non erat alicuius gaudij illud videre, sed solum cuiusdam admirationis. vnde videntes illud discipuli stupebant intra se, Mar. 6. transfiguratio autem erat promptuarium summæ delectationis, quia sicut in vita æterna est immensa delectatio in videndo Deum, & corpora glorificata, & ita & in videndo Christum transfiguratum ad illum splendorem gloriæ fuit prægustatio quædam beatitudinis, & fuit ineffabile gaudium. ex eo patet quod dixit Petrus Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria Tabernacula: tãtam enim delectationis suauitatem Petrus expertus fuerat, quòd nunquam inde amplius recedere voluerat, ad degustandum autem quandam inchoationem G gloriæ non erant dispositi omnes discipuli Christi, sed pauci, & forte nemo. istos tamen tres, idest, Petrum Iacobum, & Ioannem sumpsit, vt superessent, vt post resurrectionem Christi testificari possent de ea. non enim abscondit Christus ambulationem super aquas sicut transfigurationem. Sed quandocunque dicimus, quòd Christus viuens vsus fuerit aliqua dote, non est intelligendum, quòd illam vere habuerit, sed similem vsum habuit actu dotis, quia dotes non habuit vsque post mortem, & resurrectionem suam.

Et cum transfretassent venerunt in terram Genasar. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, salui facti sunt. Mar. 6. Luc. 5.

H *Et cum transfretassent.* Hic ponitur quartum signum, s. infirmorum curatio, & dicitur.

Cum transfretassent. Idest, venissent ad alteram partem freti: nam mare istud Galilææ duo latera habebat: Occidentale, & Orientale, & per medium fluebat Iordanis nunc autem Christus transiuit ab vno latere in aliud, et hoc fuit transfretare.

Venerunt in terram Genesareth. Dicitur venerunt, quia Christus ibat cum discipulis. nam iam in nauiculam intrauerat, vt dicitur supra in litera, & vocatur ista terra Genesareth a mari. Vel vt alij volunt a loco quodam dicto Genesareth. Et aliqui libri habent Genesar, sed non multum differt, quia idem nomen est cum Marcus, & Lucas hoc ponant, & vnus dicat Genesar, & alius Genesareth. *Et cum cognouissent eum viri loci illius.* Idest, illius primi loci in quẽ introiuit egressus de naui, & dicitur cum cognouissent eũ I idest, sciuissent eum esse in regione. Vel cognouissent eum, idest sciuissent quis erat. *Miserunt in vniuersam regionem illam.* Idest, denunciauerunt per totam regionem, vt omnes pararent se ad portandos infirmos ad Christum, vt sanaret eos. dicitur vniuersa regio illa tota terra, quæ erat in circuitu loci illius ad quem nunc Christus uenerat, vel iuxta illud mare Genesareth ex latere illo. *Et obtulerunt ei omnes male habentes.* Ad hoc enim per totam regionem denunciatum est, vt quilibet afferret languentes suos, & mox omnes apportati sunt. *Et rogabant eum.* Scilicet, illi qui offerebant infirmos. *Vt vel fimbriam vestimenti eius.* Idest, saltem fimbriam, quasi dicat, volebant ipsi magis tangere carnẽ eius, & tamen si non possent, saltem desiderabant tangere vestimentum. *Tangerent.* Idest, tangere permitterentur. *Et quicunque tetigerunt.* Scilicet, ęgrotantes aut male habentes: nã sani non tangebant vestimentum Christi nisi forte ex deuo K tione. Infirmi autem tangebant ex necessitate, scilicet, vt sanarentur.

Salui facti sunt. Scilicet, ab omnibus generibus languorum, & malorum, quę patiebantur. nam nullum genus mali erat quod homines paterentur de quo non sanarentur tãgentes vestimentum Christi. & ideo caute dixit supra Matthæus obtulerunt ei omnes male habentes, & non dixit ægrotos, vel languidos, quia male habens significat languidos, & debiles, & arreptitios, qui non dicuntur languentes, nec infirmi, neque debiles.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. CXCIIII.

QVæretur an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum sic, & quòd ista fuerunt immediate facta post illa. Primum patet, quia post illa supra habetur de nauigatione Christi, & discipulorum, hic autem habetur de fine nauigationis.s.de exitu ad portum.nam dicitur, & cum transfretassent venerunt in regionem Genesareth. Sic continuat Rabanus dicens, narrauerat superius Euangelista Dominum iussisse discipulos suos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretũ.nunc autem in incæpta intentione perseuerans dicit quo transfretando peruenerit. Sic & Chrysostomus continuat dicens, quod Euangelista exposuerat periculum quod discipuli in nauigandu sustinuerant, & quumodu fuerant liberati.nunc ostendit quo nauigando peruenerint. B Secundum patet, quia supra in litera dictum fuit quomodo Christus ascenderat in nauiculam cum discipulis, & tamen statim cum descendit applicuit nauis ad locum quo ibat Io.6.s.voluerunt eum accipere in nauem, & statim fuit nauis ad terram ad quam ibat, & illud fuit ad ostendendũ Christi potestatem: nam supernaturaliter mouit nauem, vt citius iret ad portum quam mouente vento ire posset.

Quæ sit ista terra Genesareth. Et quòd in terra Iudæorum solum sunt quatuor maria. Quæst. CXCV.

QVæretur quæ sit ista terra Genesareth. Dicendum, ꝙ siue dicatur Genesar, siue Genesareth idem est, & est regio quædam iuxta mare Galilææ. Quod patet, quia mox, vt Christus de naui exiuit dicitur intrasse in terram Genesareth. Sed est dubium de Genesareth quid sit, an C sit nomen loci, vel maris.

Aliqui dicunt, quod sit nomen loci, quia dicitur hic in litera, venerunt in terram Genesareth, & sequitur, & cum cognouissent eum viri loci illius, ergo Genesareth locus est.

Sed alij dicunt, quòd sit nomen maris, quia Luc.5. dicitur, quòd erat Iesus secus stagnum Genesareth.

Dicendum, quòd vtrunque potest sustineri. Si enim dicatur Genesareth nomen loci, dicetur quòd vocatur stagnum Genesareth, non quòd sit ipsum stagnum Genesareth intrã situe.s.in recto, sed ponitur transitiue in genitiuo, idest, stagnum loci Genesareth, quia vrbs est aliqua apud stagnum, quæ dicitur Genesareth, & ab illa nominatur stagnum possessiue. si autem teneatur, quòd Genesareth sit nomẽ maris, vel stagni, & non vrbis, dicetur quòd hic dicitur, & cum cognouissent viri loci illius, idest, non loci Genesareth, sed loci primi in quem applicuit in terra Genesareth in litore il- D lius maris.

Sed dicendum, quòd licet vtrunque possit saluari, communius tamen tenetur, quòd sit Genesareth nomen maris, & magis consonat modus loquendi scripturæ, & sic tenet Beda, & Raban.

Hoc supposito aliqui dicunt, quòd vocatur mare Genesareth corrupto nomine, idest, Cenereth, quia constat, quòd olim vocabatur mare Cenereth Num.34. Nam sunt in terra Iudæorum solum tria maria, vel quatuor.s.mare magnũ, idest, Occidentale quod Mediterraneũ dicimus, mare mortuum, mare rubrum, mare Galilææ, siue Genesareth aut Tiberiadis. & tamen Num.34. vbi ponũtur ista maria ponitur mare Cenereth, & necesse est, quòd accipitur ibi pro mari Galilææ, quia non est aliud pro quo accipiatur.

Sed non est verum, quod dicatur Cenereth, idest, Genesareth corrupto nomine, quia potius est nomen aliud separa- E tum. nam Cenereth, vel Ceneroth fuit olim quædam ciuitas in litore illius maris Galilææ a qua ipsum mare nomen accepit, quæ mutato nomine postea Tiberias appellata est. nam Herodes reædificauit eam, & in honorem Tiberij Imperatoris Tiberiadem appellauit, & sicut post ab illa vrbe mare sumptu nomine dicebatur mare Cenereth, ita & postea ab eadem dictum est mare Tiberiadis.

De Genesareth autem dicũt quidam, quod vocetur illud mare sic a conditione stagni.s.quia ventos generat. vnde Genesareth dicitur quasi auras generet. Sic dicit Rabanus. terra Genesareth iuxta stagnum Genesareth a lacus ipsius natura nomen trahens quia crispantibus aquis de seipso excita- A ret auram sibi: Græco enim vocabulo quasi generans sibi auram dicitur, & idem dicit Beda.

Alij dicũt, & melius, quòd vocetur stagnum Genesareth ab aliquo loco, vel terra coniuncta. Primo quia alia nomina huius maris a terra, idest, prouincia circunstante, vel a cõiũcto aliquo loco assumuntur, sicut vocatur mare Galilææ a prouincia Galilææ in qua est, vocatur mare Tiberiadis a Tiberiade ciuitate, q̃ est in litore eius. dicitur mare Cenereth ab antiqua ciuitate in litore eiusdem, quæ mutato nomine nunc Tiberias dicitur. ita ergo Genesareth dicetur. Secundo & præcipue, quia istud posset teneri si Genesareth esset nomen Latinum, vel Græcum, aut ex Latino deriuatum, vt dicatur quasi generans auram. constat autem, quod Genesareth est nomen Hebræum, quia illud mare ita vocabatur apud Iudæos, vt patet hic, & Mar.6. & Luc.5. vbi nõ potest B esse talis deriuatio.s.generans auram quia ista est origo latina. ergo non vocatur Genesareth quasi auram generans licet verum est, quòd lacus illa auras generet ex commotione fluctuum, quod Raba. & Beda vocant crispantes vndas. Et tamen Raba. & Beda hoc tenent, sed tamen origo nominis est Hebræa, & non interpretatur generans auras: nam & ipse Raba. ait quòd & ipse Genesar interpretatur ortus principium. habet autem mare istud nomina multa.s.mare Galilææ, mare Cenereth, mare Tiberiadis, mare Genesareth, siue stagnum, quorum nominum causæ supra positæ sunt. Et dicit Beda de hoc mari, stagnum Genesareth idem dr̃ esse, ꝙ mare Galilææ, vel mare Tiberiadis, sed mare Galilææ ab adiacente prouincia, dr̃ autem mare Tiberiadis a proxima ciuitate. Porro Genesareth a lacus ipsius natura quia crispantibus aquis de seipsu sibi excitare auras perhibetur: Græco vocabulu quasi generans sibi auras: nec.n. in stagni morem C sternit aqua, sed frequẽtius auris spirantib. agitatur austri, dulcis, & ad potandũ habilis, sed Hebrææ linguæ consuetudine omnis aquarum congregatio, siue dulcium, siue salsarum mare nominatur.

De terrã aũt de qua habetur in litera dicendũ, ꝙ siue nominetur a mari, siue ab alio loco, qui dicatur Genesareth: cõstat ꝙ est iuxta stagnum illud cum Christus egressus de stagno dicitur ingressus illico in terram Genesareth.

Quæ regio est ista ad quam nunc Christus iuit. Quæst. CXCVI.

QVæretur quis locus, vel regio est ista ad quam nunc Christus iuit. Aliqui dicunt, ꝙ est regio Gerasenorũ ad quam Christus iterum iuerat, vbi sanauit duos arreptitios supra 8.cap. & Mar.5.

D Sed dicendum, ꝙ non stat: nam non est idem nomen, q̃a illa vocatur Gerasenorum a ciuitate nomine Gerasa. ista autem regio dicitur Genesareth. Item non est satis verisimile, ꝙ Christus rediret in regionem illam, ꝙ Geraseni expulerant eum rogãtes, vt recederet de finib. eorum sup.8.c. & ipse tanquam indignos reliquit illos: ergo non reuerteretur ad eos.

Dicendum, ꝙ Christus appulit in regionem Genesareth, & locus primus in quem intrauit, & ad quem nunc ibat, fuit Bethsaida. Quod patet, q̃a qñ Christus iussit discipulis ascẽdere nauiculã dixit, ꝙ pcederẽt eũ in Bethsaidam. Mar.6. & qñ postea venit Christus ad discipulos positos in periculo maris: dixit qđ voluerũt eũ accipere in nauẽ, & statim fuit nauis ad terrã ad quã ibat. Io.6. & tñ ibat in Bethsaidã: ergo illuc puenerũt. Cũ aũt dr̃, qđ uenerũt in regionẽ Genesareth, dicẽdũ qđ tota illa regio adiacẽs illi mari vocatur regio E Genesareth, & in quẽcũq; locũ Christus veniret diceretur venire in regionẽ Genesareth, & q̃a Bethsaida erat in terra illa veniẽdo in Bethsaidã, veniebat in terrã Genesareth, & ideo qñ dr̃ in lr̃a cũ cognouissẽt viri loci illius intelligitur, i. Bethsaidæ quæ fuit locus primus in quem Christus introiuit in regione illa.

Quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Iesus cum cognouissent eum. Et quòd erant tres ciuitates in quibus Christus plurima fecit miracula. Quæst. CXCVII.

QVæretur, quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Iesus, cum cognouissent eum. Aliqui dicũt, ꝙ forte Christus nunq̃ iuerat in regionem illam: & ita erat incognitus incolis, & tñ qñ incæperũt eũ cognosce-

gnoſcere miſerunt per totam regionem, & tamen antequã cognoſceretur manſit aliquanto tempore, quod non cõſuebant ad eum incolę terræ, Sed non ſtat, quia mox, vt exiuit de naui cognitus eſt in regione illa. ſic dicitur Marci ſexto ſcilicet, cumque egreſſi eſſent de naui, continuo cognouerunt eum.

Dicẽdum, ergo quod mox, vt venit in regionem agnitus eſt, ſed poteſt intelligi vno modo, quod cognouerunt eum, ideſt, cognouerunt eſſe in regione, & tunc præſupponitur, quod viri regionis illius, prius cognoſcebant Ieſum.ſ. quia vel fuerat in regione hac faciens miracula. vel ipſi eum viderant alibi, & ideo non requirebatur nunc, quod haberent cognitionem aliquam de perſona, cum iam illam haberẽt, ſed cognitionem de aduentu ad regionem.

Alio modo poteſt intelligi cum cognouiſſent, ſcilicet, per opera, quæ ibi fecit, vel per famam: nam poterat eſſe, quód mox, vt exiret de naui curaret aliquos ægros, per quod cognita eſt poteſtas eius, ſicut quando iuit in terram Geraſenorum: nam ſtatim, vt exiuit de naui occurrerunt ei duo arreptitii ſupra octauo, & Marc. quinto, & illos ibi curauit, & dęmonibus miſſis in porcos conuenit ad eum ſtatim tota regio Geraſenorum. Luc. ſeptimo, vel poterat eſſe iſta cognitio per famam, ſcilicet, quia audierant magnalia, quæ alibi fecerat, licet nunquam feciſſet miracula in terra illa, nec ipſi vidiſſent eum. De hoc dicit Hiero. ſuper Mat. cognouerunt autem eum rumore non facie, vel certe pro ſignorum magnitudine, quæ patrabat in populis vultu plurimis notus erat. Idem dicit Beda, & tamen primum verius eſt, ſcilicet, cognouerunt eum eſſe in regione: nam perſonam eius, & poteſtatem iam nouerat cum eum ſępe vidiſſent, & audiſſent verbum eius, & hoc conſonat literę. Marc. ſexto, ſcilicet, & cum egreſſi eſſent de naui continuo cognouerunt eum, & tamen ſi de perſona eius prius notitiam non haberent, non poterant ſtatim ſic abundanter eum cognoſcere. Secundo, quia illico, vt ſcierunt eum ibi eſſe, miſerunt per totam terram, vt afferrent male habentes, & ſic neceſſe erat, q etiam illi de regione notitiam haberent de Chriſto, quia aliàs non afferrent male habentes, licet viri Bethſaidę Chriſtum per aliqua miracula, quę fecit adueniens, eum cognouiſſent: magna enim cognitio pręſupponitur, cum Chriſto venienti in regionem, ſtatim omnes de prouincia infirmos afferrẽt. Tertio patet, quia nunc iuit Ieſus in Bethſaida, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & tamen ibi erat valde notus, quia nulla regio, vel ciuitas erat, in qua Chriſtus plura miracula feciſſet quàm in Capharnaum, vbi ſemel ſanauit omnes male habentes, qui erant in vrbe, & erat tota ciuitas congregata ad ianuã Ieſu. ſupra octauo, & Mar. primo, & Luc. quarto. Et tamen Bethſaida eſt iuxta Capharnaum vix ad vnam leucam, vt patet in deſcriptione terræ ſanctę, & ſitu eius. ideo viri de Bethſaida ſæpe Chriſtum vidiſsent, & miracula ſæpe eum facere aſpexiſsent: Quarto, & efficacius patet, quia in ipſa ciuitate Bethſaida Chriſtus ſæpe prædicauerat & miracula fecerat, immo inter omnes ciuitates, in quibus Chriſtus miracula fecerat plurima, erant tres ciuitates, ſcilicet, Bethſaida, Capharnaũ, & Corozaim. Et propter hoc magis exprobrat iſtis quàm aliis exprimẽs ex nomine iſtas tres ſupra vndecimo, ſcilicet, tunc cœpit exprobrare ciuitates in quibus factę ſunt plurimę virtutes eius, quia non egiſſent pęnitentiam. væ tibi Corozaim, vę tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſsent virtutes, quę factę ſunt in vobis &c. ergo iam cognoſcebant viri Bethſaidæ Chriſtum ſed nunc cognouerunt eum veniſse in regionem, & ſtatim congregauerunt ad eum male habentes.

Quare viri de Bethſaida in quam venerat nunc Ieſus, mox vt cognouerunt Chriſtum veniſſe, miſerunt per totam regionem. Quæſt. CXCVIII.

QVæretur, quare viri de Bethſaida in qnam venerat nũc Ieſus, mox vt cognouerunt veniſſe Chriſtum, miſerunt per totam regionem.

Dicendum, quòd hoc fuit ad notificandum omnibus aduentum Chriſti ad regionem, in quo apparet primo charitas virorum loci illius, quia non ſolum volebãt ipſi curari à Chriſto, vel audire verbum eius, ſed etiam, q omnes de regione communicarent eis in hoc bono. Apparet etiam eorũ

F fides, quia crediderũt, q Chriſtus ſufficiebat ſanare omnes, non ſolum eos, qui in loco illo erant, ſed etiam quotquot offerrentur: ideo miſerunt per totã regionem, vt afferrent male habentes. Sic dicit Hier.ſ. & vide quanta ſit fides hominum terræ Geneſareth, vt non præſentium tantum ſalute contenti ſint, ſed mittunt ad alias per circuitum ciuitates. Et idem dicit Beda, & hoc erat propter multa. Primo vt afferrent ad eos ægros ad curandum ipſos. nam iſta erat potiſſima cauſa, quare turba copioſa ſequebatur Chriſtum vbiq;. ſic dicitur. Ioan. 6. ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Et iſtud etiam fuit nunc præcipuum. Quod patet, quia dicitur in litera. miſerunt in vniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes. & Mar. 6. magis aperitur. ſ.
G & percurrentes vniuerſam regionem cœperunt in grabatis illos, qui male habebãt circũferre. Scdo, vt audirẽt verbum Chriſti, q a oẽs deſiderabãt audire doctrinã eius, quia noua erat, & dulce erat eloquiũ Chriſti, ſicut dixit Petrus Ioã. 6. Dñe ad quẽ ibimus? verba. n. vitæ æternæ hẽs, i. nõ eſt alius, qui talia verba habeat, ſicut tu: iõ neſcimus alium ad quem eamus. Tertio fuit ad videndum vultum Chriſti, quia multi deſiderabant videre eum ſaltem propter magnalia, q̃ dicebantur de eo: nã ſicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quod omnis terra cupiebat videre vultum Salomonis. ſ. pp excellentiam ſuam, a fortiori deſiderarent Chriſtum videre, qui erat incomparabiliter excellentior quantum ad ea, quę faciebat, & ita Herodes deſiderabat ex multis diebus videre eum, cum audiſſet magnalia de eo Luc. 9. & quia nõ potuit eum tunc videre, manſit ei iſtud deſiderium diebus multis. ſ. vſq; ad diem mortis Chriſti, quia tunc eum vidit. Luc. 23.
H ſ. Herodes viſo Ieſu gauiſus eſt valde, erat enim multo tempore cupiens videre eum, quod audiret multa de illo.

Quare viri regionis Geneſareth afferebant ſimul languentes ad Chriſtum. Quæſt. CXCIX.

QVæretur, quare nunc viri regionis Geneſareth afferebant ſimul omnes languentes ad Chriſtum.

Dicendum, q mox, vt cognouerunt Chriſtum eſſe in loco Bethſaidæ miſerunt per totam regionem illam, vt quicunque haberet male habentes aliquos portaret illos ad Ieſum, & tunc omnes, qui infirmos cuiuſcunque generis habebant, portabant eos in grabatis ad locum, in quo ſciebant eſſe Ieſum. Et fuit hoc primo, quia ad regionem iſtam Geneſareth Chriſtus non venerat ex multis diebus, & iuxta erant multi male habentes, iõ quando Chriſtus venit habue-
I runt multos ægros quos ei offerrent. Sic dicit Chryſ. monſtrat autem Euangeliſta, quod poſt multum tempus ad partes illas Chriſtus venerat, & iõ ſequitur. cum cognouiſſent eum, miſerunt in vniuerſam regionẽ &c. idem dicit Theophi. Scdo fuit ex magnitudine fidei gẽtis terræ Geneſareth credebant enim, quòd quotquot male habentes portarẽtur ad Ieſum ſanaret. Sic dicit Hier. vide quanta ſit fides hominum terræ Geneſareth: vt non præſentium tantum ſalute cõtenti ſint, ſed mittãt ad alias per circuitum ciuitates quo omnes currant ad medicum, vt dicit Beda. Tertio fuit, quia ſciebant iſtam eſſe conſuetudinem Chriſti. ſ. vt quotquot ei offerrentur ſimul ſanaret, & ita plurimi oblati ſunt ſup. 4. & omnes ſimul ſanauit. ſic ẽt ſupra in litera turba manducans obtulit, & ſeq. c. turba, quæ iterum paſta eſt, obtulit ægros,
K & male habentes omnis generis, & oẽs ſanati ſunt. viderant aũt forte hoc viri Bethſaidæ. nam in vrbe Capharnaũ, q̃ eſt iuxta Bethſaidam, hęc fecerat Chriſtus cũ ſemel ad occaſũ Solis adducti ſunt ad eũ omnes male habentes in vrbe, eratque tota ciuitas congregata apud domum eius ſupra 8. c. & Mar. 1. & Luc. 4. ita ergo nunc voluerunt ſimul afferre languentes. Quarto fuit ex maiori fide, & reuerentia ad Chriſtum. nam prius rogabant eum, vt iret ad domos vbi erant ægroti, & tangeret eos, & ſanaret: nunc vero non reputabãt dignum eſſe, quòd Chriſtus iret ad domos illorum, ſed ipſi afferebant languentes, vt dixit Centurio. Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum ſupra octauo, & Luc. ſeptimo. Sic dicit Chryſoſtom. non enim ſimiliter, vt prius ad domos eum trahebant, & tactum manifeſtum inquirebant, ſed cum maiori fide eum alliciebant: nam obtulerũt ei male habentes. Quinto fuit, quia male habentes erant plurimi, cum

rimi, cum

rimi, cum Christus ex multo tempore non venisset in regionem illam, & quia longi temporis occupatio esset ipsum ire ad singulos adducebant ad eum languentes. Sexto fuit, & præcipue, quia viri regionis istius nesciebant quanto tempore ibi Christus moraturus esset, & vt antequam recederet curaret omnes male habentes afferebant eos ad illum: sic enim fuit in Capharnaum cum Christus ibi esset die quadam, & sequenti die recessurus esset, omnes male habentes de ciuitate portati fuerunt ad ipsum post Solis occasum. supra 8. & Mar. primo maxime, quia putabant viri Bethsaidæ, quòd etiam si vellent rogare Christum, vt maneret aliquanto tempore inter eos, nollet manere postquam diffiniret recedere, sicut quando recessit de Capharnaum, & ille noluit dicens aliis ciuitatibus oportet me prædicare, quia ad hoc missus sum Mar. 1. & Luc. 4. & hoc fuit præcipuum.

Quare viri regionis Genesareth volebant Christi carnem tangere Et quòd Gentiles putabant, quòd Christus solo tactu infirmitates curaret. Et quid putabant Iudæi. Quæst. CC. B

QVæretur quia dicitur hic, quòd rogabant Christum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, in quo innuitur, quòd ipsum, idest, carnem eius tangere volebant, & tamen si illud non concederetur, saltem volebant tangere fimbriam vestimenti, quare volebant tangere carnem eius.

Dicendum, quòd licet isti de Christo magna sentire inciperent, tamen nondum perfectè sentiebant: putabant enim quòd Christus sanare poterat, & tamen non putabant, ꝙ solo verbo posset sanare, sicut crediderat Centurio. supra 8. & ideo Christus dixit, quòd non inuenit tantā fidem in Israel idest, inter Iudæos, sed putabant, quòd in Christo erat quædam virtus immo abundantia virtutis, quæ per tactum deriuabatur, & hoc poterat fieri, quia vel ipse tāgeret aliquos, vel ipsi eum tangerent, primum erat magis vulgatum, & ideo a principio quando aliqui rogabant Christum, vt sanaret eos: rogabant, quòd tāgeret eos manu sua. Sic fuit de Archisynagogo dicente: filia mea modo defuncta est, veni & appone manum tuam super ea supra 9. capitul. & ita ipse faciebat condescendens infirmitati Hebræorum: nam a principio quos sanabat tāgebat, sicut leprosum in vrbe Capharnaum tetigit in loco lepræ supra octauo capitul. & socrum Petri febricitantem manu apprehensam surgere fecit eodem capitul. & hoc idē putabant Gentiles, qui incipiebant habere aliquam fidem, quòd ægritudo quandoque miraculose sanabatur, per contactum sananda erat, sicut fuit de Naaman leproso, quem Eliseus misit, vt lauaretur in Iordane ad hoc, quòd sanaretur de lepra, & ille ait putabam, ꝙ egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini sui, & C tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me, quarto Regum quinto. Et non solum Iudæi putabant hoc esse ad sanādum ægros, sed etiam si vellent, quòd quis sanus acciperet à Christo benedictionem aliquam rogabant, quod imponeret manum suam super eum, & ita erat de paruulis, quia ferebant eos ad Iesum, & rogabant, vt imponeret eis manus, & ipse imponebat infra decimonono. Secūdo erat quasi in defectum, scilicet, quando non poterant omnes obtinere a Christo, quòd tangeret eos, ipsi saltem volebant tangere eū erat autem differentia inter hos tactus quantum ad intentionem Iudæorum, qui pauca sciebant: nam quando Christus tangebat, putabant esse efficacius eo, quòd tunc fiebat de voluntate sua, & tunc ipse haberet intentionem, quòd aliquid inde sequeretur, quando autem quis tangebat Christum nihil ab eo petendo, videbatur esse minoris efficaciæ, quia forte ille non vellet tunc aliquid concedere. Maxime, quia aliqui eorum putabant, quòd latere posset eum an tangeretur ab isto, vel ab illo, sicut fuit de muliere fluente sanguinem, quæ putauit se posse latere, & postea vidit, ꝙ non latuerat. Luc. 8. & Mar. 5. & tamen etiam istum modum tāgendi Christum putabant esse alicuius vtilitatis, & ob hoc volebant tangere eum, & sic mulier fluens sanguine tangere voluit supra nono, & Luc. 8. sic etiam, & omnes Iudæi, siue infirmi, siue sani essent, volebant tangere Christum Luc. 6. capitul. scilicet omnis turba quærebat tangere eum, quia virtus exibat de illo, & sanabat omnes. ita & nunc isti de terra Genesareth, volebant tangere Christum, & rogabant ꝙ A permitterentur eum tangere, quia tamen istum tactum putabant esse vtilem inquantum virtus aliqua de Christo exibat, vt ipsi putabant, vt dicitur Luc. 6. & Christus hoc asserebat assentiens modo loquendi eorum, scilicet ego sensi virtutem exiuisse de me. Marc. 5. & Luc. 8. & quia ista virtus maxime esset in corpore, quod erat pars Christi potius quā in vestibus, quæ erant aliquid extraneum, ideo volebant eū tangere in carne si eis concederetur ad hoc facultas, scilicet vt oscularentur manus eius, vel pedes aut aliam partem corporis, & si hoc non concederetur saltem tangere volebant fimbriam vestimenti eius.

Quare viri isti rogauerunt, vt ipsi permitterentur tangere Christum, & non econtra. Quæst. C C I.

B QVæretur, quare isti viri rogauerunt, vt ipsi permitterētur tangere Christum, & cur non potius rogauerūt quòd Christus eos tangeret.

Aliqui dicunt, quòd idem erat, quia qui tangit tangitur, & fit ista actio per reactionem, & sic idem erat tāgere Christum, & tangi a Christo.

Dicendum, quòd non erat. Primo quantum ad substantiam rei, quia quandocunque tangebat Christus aliquem, tangebat eum manu in aliqua parte corporis. nam si erat lāguens tangebat locum languoris, vt fuit in leproso cui tetigit locum lepræ supra 8. cap. & si erat malum totius corporis tangebat in manu, quasi per hoc alleuiando a toto malo. sicut in febre, quę possidebat socrum Simonis tetigit manū eius apprehendens, vt surgeret eod. capit. & Mar. 1. & Luc. 4. sic & in mortuis quorum malum erat generale. nam puellam mortuam manu apprehendit, & surgere iussit sup. 9. & C Luc. 8. quando autem tangebat viuentes, quia illud erat ad imprecandum, vel immittendo benedictionem aliquam, & benedictio venit super caput, vt dicitur Gen. 49. benedictiones patris tui fiant in capite Ioseph, & Deuteronom. 33. dicitur benedictio illius, qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph: tangebat tunc caput imponendo manum capiti. ita apparet in paruulis, qui portabantur Christo, vt imponeret eis manus, & ponebat manus super capita eorum inf. 19. Si autem quis tangeret Christum tangebat vbi poterat, & communius fieret in veste quam in carne, sicut tetigit eū mulier fluens sanguine. Secundo differebat quantum ad effectum, & hoc erat præcipuum: nam quando Christus tangeret aliquem necesse erat, quòd sequeretur effectus intentus ex illo tactu: nam cum Christus aliquem sic tangeret, sēper tangebat ad imprimendum aliquem effectum, & quia voluntati Christi nemo poterat resistere: necesse erat, quòd D sequeretur effectus quem iste intendebat, quia sicut istæ orationes nostræ emissæ ad Deum interdum non consequuntur effectum, ita tactus iste, qui erat ad consequendum aliquid poterat esse, quòd interdū careret effectu, vt quia forte tangens non erat sic dispositus, vt deberet sibi dari quod cupiebat, vt si non tangebat ex fide sine hæsitatione. Iaco. 1. & infra 21. quia tales nihil obtinent: multum ergo differebat tangere Christum, & a Christo tangi.

Nicolaus dicit aliter scilicet quòd isti erant viri de regione Gerasenorum, & isti cognouerant eum prius miracula facientem, & dæmones eiicientem. sup. 8. capit. ideo videntes eum cognouerunt eum, & adduxerunt ei omnes infirmos regionis illius sciētes, quòd posset eos curare, & quia nō poterant pꝛę multitudine eum tangere, rogauerunt illum, vt saltem fimbriam vestimenti illius tangerent.

Sed dicendum, ꝙ non stat primo: non enim erant isti viri E de regione Gerasenorum, fallitur quippe Nicolaus putans eandem esse regionem propter aliqualem similitudinē nominum, sed non est, quia illa dicitur regio Gerasenorum ab vrbe nomine Gerasa, quæ est vltra mare Galilææ versus Orientem, ista autem regio dicitur Genesareth à lacu, quæ dicitur lacus, vel stagnum Genesareth, vel ab aliquo loco, qui in regione illa dicatur Genesareth, vel Genesar.

Dicendum aliter, ꝙ isti petiuerunt a Christo, ꝙ permitteret se ab eis tangi, & non ꝙ ipse tangeret eos. Primo, quia non ausi sunt petere tantū beneficium. nam ꝙ Christus tangeret eos erat, quòd aliquid faceret circa eos imponēdo manum singulis, quòd autem illi tangerent Christū non erat,

quòd Christus aliquid ageret: ideo primum non auſi ſunt F petere, ſed ſecundum tanquam eſſet minus. Secūdum fuit, & principale, quia ægri, & male habentes erant multi in regione illa, & ſi deberet Christus eis imponere manus, oporteret quòd cuilibet eorum imponeret, & hoc erat magnę occupationis, & laboris: ideo petiuerunt, quòd ipſi permitterentur eum tangere: nam multi poterant eum tangere etiā ipſo non aduertente, & ſic nulla eſſet difficultas.

Quare volebant ſaltem tangere fimbriam veſtimenti Christi. Quæſt. CCII.

QVæretur, quare volebant tangere fimbriam veſtimenti.

Dicendom, qood ad hoc pręſupponendū eſt quid ſit fimbria veſtimenti, & dicendum, quod fimbria erat quædam pars quadrata panni hyacinthini apposita in angulis G pallii, ideſt, veſtis ſuperioris quam portabant Iudæi ex neceſſitate legis Num. 15. quales autem eſſent fimbriæ Iudæorū, & qood erant, & quare portabāt, & vbi, & quales erant fimbrię Christi, & quales fimbrię Phariſæorum declaratum eſt ſupra 9. cap. quæſt. 106.

Hoc ſuppoſito dicunt aliqui, quod petiuerunt iſti viri, ꝙ permitterentur tangere fimbriam veſtimenti ſcilicet quia multi erant, & non poterant omnes accedere ad Christum, quod ſaltem permitteretur eis tangere veſtimentum Christi, & hoc videtur aliqualiter velle Nicolaus dicens, quod viri Geraſeni erant multi, & quia præ multitudine non poterant eum tangere, rogauerunt, vt ſaltem tangerent fimbriā veſtimenti eius.

Sed dicendum, quod non ſtat, quia tunc non tangerent Christum, ſed veſtimentum eius: nam qui tangit veſtimentum alicuius quando ipſe veſtitus, eſt, dicitur eum tetigiſſe. H Si autem tangit veſtimentum qoando non eſt ille veſtitus, non dicitur tangere hominem, ſed ſolum veſtimentum, & tamen iſti Geraſeni tetigerunt nunc Christum: ergo non petiuerunt tangere veſtimētum eius p⁊ ſtquam ipſe exutus foret. Patet hoc, quia Chriſtns conceſſit id quod petiuerunt viri iſti: nam dicitur hic, quod rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & ſequitur, & quicunque tetigerunt ſalui facti ſunt, & tamen iſti viri non tetigerunt ſolum veſtimentum Christi, ſed ipſum Christum vt dicitur Mar. ſexto. ſ. & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum ſalui facti ſunt. Christum ergo tāgebant, & ſic indutus erat veſte, quia alias tangentes veſtem eius non dicerentur eum tangere, ſed tangentes veſtem hominis veſtiti etiam ſi non pertingāt ad carnem, dicuntur tangere hominem illum. Secundo patet, quia erat inhoneſtum, quòd Christus ſe exueret, & traderet ve- I ſtem, vt Iudæi illam tangerent: nam maneret nudus, ideſt, non honeſte veſtitus. nam Christus non portabat ſecum in via veſtes mutatorias, & ſic ſi exueretur veſte ſuperiori maneret ſeminudus, quod erat eſſe in honeſte veſtitū, ſed Christus non committeret aliquam inhoneſtatem, vt miracula operaretur, ideo non nudatus fuit tradens pallium. Tertio, & principalius, quia hoc erat tribuere occaſionem erroris, nam ſi veſtis Christi daretur turbis, vt tangerēt eam, & ſanarentur, putarent turbę aliquam virtutem manere actualiter in veſte, cum etiam non tangendo Christum per tactum illius ſanarentur, quod erat inconueniens, quia Christus volebat oſtendere virtutem in ſe eſſe, & non in veſte. nam etiam ſi ipſe veſtitus tangeretur in veſte, innoere volebat, quod virtus ſanatiua nō erat in veſte, ſed de ipſo procedebat. ſic fuit qn̄ mulier fluens ſanguine tetigit veſtem Ieſu. nam ipſe ait, quis me tetigit? ego enim ſenſi virtutē exiuiſſe de me. Marc. K quinto, & Luc. octauo, non ergo traderet veſtem tangendā, ſed ipſe tāgeretur veſtitus. Quarto patet, quia ſi populus hoc peteret, non diceretur, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, ſed vt vel veſtimentum eius tangerent: nam ſi Christus ſe exueret, & traderet veſtem ſuam populo tangendam non differebat potius tangere fimbriam veſtimenti quam ſummitatem eius. quia poterant tangere vbi vellent, & tamen petiuerunt, vt ſaltem concederetur eis tangere fimbriā ergo non petebant tangere veſtem Ieſu quando ipſe nudatus eſſet, ſed quando eſſet veſtitus.

Dicendum igitur. quòd iſti petiuerunt tangere Christū F ſaltem in veſte, & ſi non in tota veſte ſaltem in quacunque parte etiam in minima, quæ eſt fimbria.

Quare iſti viri Geneſareth expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem Quæſt. CCIII.

QVęretur, quare iſti expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem.

Dicendum primo, quòd viri terræ Geneſareth habebant Christum in magna reuerentia, & ideo humiliabāt ſe valde coram eo, & ſic ſicut non auſi ſunt petere, quòd imponeret eis manus, ſed quòd ipſi tangerent eum, & non quidem in corpore, ſed in veſte: ita non auſi petere in quacunque parte veſtis, ſed in fimbria. ita enim eſt de fimbria, quia fimbrię veſtium erant apud pauimentum lambentes terrā. G nam Deus iuſſerat eas poni in extremitatibus palliorū Nu. 15. petentes ergo fimbriam veſtimenti tangere petebant id quod infimom erat in veſte.

De ſecundo dicendū, quòd iſtud venerat a muliere fluente ſanguine, quæ nō audens petere a Ieſu ſanitatem propter verecundiam voluit eum tangere, & dicebat intra ſe. ſi tetigero tantum fimbriam veſtimenti eius ſalua ero. Mar. 5. & Luc. 8. & ſupra 9. cap. & illa tunc ſanata eſt, & hoc notificatum eſt toti populo, quia Christus fecit, quòd mulier confiteretur curationem in ſe factam coram omnibus. Luc. 8. acceperunt ergo multi confidentiam tangendi iam fimbriam Christi, vt ſanarentur. Sic dicit Chryſoſto. ſ. mulier enim, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, vniuerſos hanc ſapientiā edocuit. ſ. quòd tangendo fimbriam Christi ſanarentur. Sic etiam dicit Theophilus, ſcilicet, miraculum enim quod circa mulierem hæmorhoiſam contigerat, ad aures multorū H deuenerat, & multam fidem dabat ex qua ſanabantur.

Quare omnes, qui tetigerunt nunc fimbriam Christi ſanati ſunt. Et quod ſupplet Deus in petente quandoque defectum fidei eius, & meretur accipere quòd petit. Quæſt. CCIIII.

QVæretur, quare omnes, qui tetigerunt ounc fimbriam Christi ſanati ſunt.

Dicendum primo, quòd fuit ad oſtendendam magnitudinem poteſtatis Christi. nam ſi aliquos ſanaret, & alios nō, putaret ꝙ poteſtas ſua non ſufficiebat niſi ad ſanādū illos, & nō ad plures, & hoc tollebat multum de honore eius, quia oſtēdebatur non eſſe Deus ſi nō poterat oīa. Scđo fuit, quia fides tangentiū hoc exigebat: Christus. n. dicebat quòd qui poſſet credere, omnia ei poſſibilia eſſent Mar. 9. & quòd qui peteret nō hęſitando omnia impetraret ſupra 21. I ſed iſti ex magna fide tangebant Christum credentes, quòd non ſolum ſi tangerent carnem eius, ſed etiam ſi tangerent fimbriam veſtimenti ſanarentur, ideo ſanati ſunt omnes. Tertio fuit ex deuotione, quia etiam ſiquis accedat interdū non habens plenam fidem. ſ. quia aliquid ei deeſt de confidētia, ſi deuote, & humiliter ad Deum accedat, ipſe ſupplet defectum fidei eius, & tunc meretur recipere quòd petit, ſicut dicitur Mar. 9. de illo, qui dixit Christo. Domine ſiqd potes adiuua nos, miſertus noſtri, & Christus ait: ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. & ille ait, credo Domine adiuua incredulitatem meam, ideſt ſupple qnod deeſt fidei meæ. & vocatur ex hac parte incredulitas: iſti autem viri humiliter ac deuote accedebant euntes ad quemcūque locum, in quo Christus eſſet volendo eum tangere: ideo omnes ſanabat.

K CHronica temporum omiſſa ex ca. 2. q. vlti. hic repetenda erat: nam ibi deductę fuerunt temporum ſucceſſiones ex captiuitate Babylonis vſque ad annum 17. Christi, vel quaſi, ſcilicet quando mortuus eſt Octauianus Auguſtus, et ſucceſſit Tyberius, eratque tunc Tetrarcha Galilææ ille Herodes, de quo hic actum eſt: ideo hic continuanda erat temporum ſucceſſio, & tamen vt non diuidatur litera, apponemus iſtas enarrationes in fine Matthæi. ſ. cap. vltimo, & ibi quærantur.

CAP. XV.

Mar.7.

TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ, & Pharisæi dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant.

TVnc *accesserunt*. Descripsit in præcedentib. Matthęus publicationem legis Euangelicę inter Iudæos: nunc describit eius aliqualem promulgationem, vel extensionem factam ad Gentiles. Et diuiditor in duo, quia primo ponitur Ecclesia gentium legitime fundata. Secundo Syoagoga Iudæorum iuste reprobata infra 21.capit. Prima iterum in duas, quia primo fundatur Ecclesia gentium in fidei documentis. Secundo in morum pręceptis infra capit. 18. Prima in tres, quia primo reprobatur superstitio Iudaica io lege. secundo declaratur fides Euangelica in fide sequenti cap. Tertio confirmatur vtrunque, quia duplici teste in Christi trāsfiguratione infra 17.cap.

Pręsens capitulū diuiditur in tres partes, quia primo recedit a Iudęis confutando nunc eorum errorem. Secundo transit ad Gentiles commendando in eis fidei amorem ibi.

Et egressus inde. Tertio reuertitur ad Iudæos collato eis ampliori munere. s. curatione, & saturatione. ibi. *Et cum transisset*. Prima in tres. quia primo Christus arguit Iudæos de falsa legis expositione, vel de nouitatum introductione, Secundo de apparenti sanctitate. ibi.

Hypocritæ. Tertio de vana superstitione. ibi. *Et conuocatis ad se*. Prima in duas, quia primo ponitur Iudæorum maligna interrogatio ad Christi reprehensionem. Secundo Christi vera responsio ad eorum confutationem. ibi, *Ipse autem respondens*.

An ista sint continuata ad præcedentia. *Quæst.* I.

QVęretur an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, vel fit mutatio ordinis. Et dato, ꝙ sint continuata an sint immediate facta, vel interposito aliquanto tempore.

Dicendū, quòd ordo continuus est, quia prius facta sunt ea, quę habentur pręce. cap. quàm ea quę habētur hic. Et patet hoc ex ordine literæ cui standum est nisi appareat aliquid in contrarium, & tamen hic non apparet aliud in contrariū. Secundo, quia tam Marcus quàm Matthæus concordāt in hoc ordine, quia sicut Matthęus non interposuit aliquid inter ista, & pcedētia, ita, & Marcus cū dixisset de sanatione tāgētiū fimbriā Christi in terra Genesareth Mar. 6. cōtinuo subiunxit quod hic habetur de Pharisæis, & scribis descendentibus a Ierusalem. Mar. 7. c. in principio dicens, & conueniunt ad eū Pharisæi, & quidā de scribis veniētes a Ierosolymis. Ad secundum dicendum, quod ista facta sunt immediate post præcedentia idest in ipso tempore nō intericcto alio facto quod Matth. alicubi narret: nec etiam Matth. aliquid narrat quod inter ista acciderit, sed potius Matth. ostendit, qood nihil interciderit cum ait. tunc accesserūt scilicet quando fiebant superiora in terra Gerasenorum accesserunt isti Pharisæi ad arguendum Christum. Sic etiam dicit Augu. li. de concor. Euan. scilicet ita autem contexit Euangelista narrationis suę ordinem dicens, tunc accesserunt. vt quantum ipse transitus indicat rerum etiam consequentiū ordo seruetur. Dicendum tamen, quod aliquid intercidit inter hoc, & præcedentia quod Mat. & Marc. tacuerunt, & est illud quod habetur Io. 6. Quod patet. quia vt ibi dicit mox vt Christus pauit turbas in loco deserto, venerūt naues quędam a Tiberiade, quæ erant iuxta locum vbi turbę pastę fuerant, & quęsierunt an esset ibi Iesus, & non inuenerunt eū ibi nec discipulos eius. & sic parum est quod inde Christus recesserat, & illico manens illę transfretauerunt ad quærendum Iesum in Capharnaum, & inuenerunt eum trans mare scilicet in regione Genesareth, & quęsierunt ab eo quando transierat, & hoc fuit sequenti die post saturationem turbarum, vt innuitur eod. cap. Et tunc Christus dixit eis, quod quęrebant eum, quia comederāt de panibus eius, & [illegible] interposuit multa de sacramento corporis sui, & de Manna, &

A omnia, quæ habentur Io. 6. illa autem subticuerunt Mat. & Marc. & fuit illud in regione Genesareth, ad quā Christus transfretauerat, & ad illam iuerunt Pharisęi, & scribæ de quibus hic, & tamen prius videtur fuisse illud quod Io. 6. narratur, quia fuit sequenti die postquam Christus transfretauit. Quod autem hic narratur non oportet, quod fuerit ipso die: nam aliquot diebus mansit Christus in regione Genesareth. nam discurrebat per ciuitates, & villas terræ illius. Sic dicitur Marc 6. cęperūt in grabatis circunferre eos, qui male habebant vbi audiebant eum esse, & quocunque introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos. & sic dum maneret Iesus in terra Genesareth poterant descendere isti Pharisęi, & scribæ a Ierosolymis. Si autem obiiciatur, quod dicitur hic tunc. Dicendum, quod non est stricte accipiendum tūc. i. in illa hora, vel die, sed in B illo tempore, s. dum maneret Iesus in terra Genesaret sanando languentes, de quo dicebatur præcedenti cap. venerunt isti Pharisæi, & scribę de quibus hic dicitur: ideo tunc venerunt. Circa primum dicitur. *Tunc*. s. in tempore quo erat in terra Genesareth sanando languentes. *Accesserunt ad eum*. Scilicet, ad Christum ad increpandum eum de mala eruditione discipulorum suorum, qui non lauabant manus.

Ab Ierosolymis. Idest, venerant isti scribæ, & Pharisęi de Ierusalem. *Scribæ, & Pharisæi*. Scribæ sunt doctores legis, qui inter Iudæos prædicabant legem, vt dicitur infra 23. super cathedram Moysi sederunt scribę, & vocatur cathedra Moysi, in qua sedebant, qui explanabant legem Moysi. Pharisęi erant viri separati a cęteris in quibusdam ritibus viuendi, & etiam in opinionibus circa credenda. de ritibus Pharisęorum, & Saducæorum, & Hesenorum, & aliarum sectarum, Iudaicarum dictum est late supra 3. cap. quæstio. sexagesimotertio. C

Qui Scribæ qui vel Pharisæi essent.

Dicentes quare discipuli tui. Non quærebant hoc quasi uolentes scire causam, quia putabant nullam posse rectam dari excusationem, sed quærebant ad redarguendum, sicut siquis quęrat ab alio quare adulterium commisisti. nam de hoc nulla iusta cā dari potest. *Transgrediuntur traditiones* Idest, præcepta, uel doctrinas: dicitur enim traditio a tradēdo, & proptie pertinet ad illa præcepta uitæ, quæ nō habent aliam causam urgentem, nisi auctoritatem iubentis. *Seniorū* Idest, Antiquorum patrum, qui hæc fieri docuerunt. *Non enim lauant manus suas*. Non potuerunt miseri Pharisęi accusare Christi discipulos, nisi quod manus non lauarēt, quā do manducabant, quod antiqui faciendum instituerant. *Cū panem manducant*. Idest, Quęmlibet cibum, est enim panis nomen, quod pro omni cibo accipitur, etiam si non sit panis sed herba, vel mel, sicut 1. Regū 14. Saul dixit: Maledictus D homo, qui manducauerit panem vsque ad vesperam, & qa Ionathas comedit modicum de melle solum tangens de fauo inuento in agro, in summitate virgę, voluit eum occidere Saul, quasi egisset contra interdictum illud, scilicet, Maledictus homo, qui manducauerit panem. Etiam omnes cibi, siue multi, siue pauci significantur nomine panis, sicut 4. Regum 6. dixit Elisæus, appone coram eis panem, & aquam, & sequitur ibi, quod apposita est eis magna ciborum pręparatio, sic etiam dicitur Lucæ 14. Quia intrauit Iesus in domum cuiusdam principis Pharisęorum sabbato manducare panem, & tamen manifestum est, quod non manducaret solum panem, cum esset inuitatus, & potissime a principe Pharisæorum, qui diues erat.

Panis accipitur pro omni cibo.

Quare dicitur hic, tunc accesserunt. *Quæst.* II.

E QVæretur quare dicitur hic, tunc accesserunt. Dicendū quod primo fuit ad continuationem historię, quia ad elucidationem eorum, quę scribuntur, solent Euangelistę apponere tales annotationes temporum inter res gestas vt sciatur quo ordine sibi attineant. Secundo fuit propter illa, quæ isti Scribę, & Pharisęi contra Christum dicebant, s. vt illo tempore vellent facta eius denigrare, quādo ipse magna miracula faciebat: dictum enim fuerat quomodo Christus in tota terra Genesareth sanabat omnes male habentes solo tactu, s. quia ipsi tangebaot eum, quod erat valde stupendum. tunc autem isti Pharisęi voluerunt arguere Christum, quasi esset aliquis vir vilis, & incompositus, abstractus a modo communi viuēdi hominum, vt per hoc

contemptibilis redderetur apud plebem, & ideo Mattheus F annotauit tempus dicens, tunc, s. cum faceret curationes solo tactu, de quibus præceden. cap. Sic dicit Chrys. s. Propter hoc autem Euangelista hic tempus designat, vt ostendat ineffabilem eorum nequitiam nulli cedentem, tunc enim venerunt quando plurima signa operatus est, quando infirmos ex tactu fimbriæ curauerat. Ratio horum est, quia Pharisæi inuidebant valde Christo, & ideo quanto magis extollebatur ille a populo, plus dolebant Pharisæi, & ideo tunc magis operā dabāt cōtra ipsum. Et ob hoc, qn̄ maxima bona faciebat, tūc pessima faciebāt aut dicebāt cōtra eum Pharisæi, vt per hęc extinguerēt, aut decolorarēt opera eius. Sic patet supra 9, qn̄ dixerunt de Christo, quod nunquam sic apparuit in Israel, quod erat ad magnam laudē Christi, dixerunt Pharisæi, in Beelzebub eiicit dæmonia. & iterum supra 12. cum faciente eo miracula magna, turba stupens diceret: Nūquid hic est filius Dauid? idest, Messias, dixerūt Pharisæi, iste nō eiicit dęmones, nisi in Beelzebub: & ita quando suscitauit G Lazarum quatriduanum, quod maximum miraculum reputabatur, diffinitum est, quod occideretur, quia multa signa faciebat, & si dimitterent eum, totus mundus crederet in eum, Ioan. 11. Ita & nunc cum simul multas curationes faceret admirandas, volentes Pharisęi opera eius denigrare, & non inuenientes in quo, voluerunt eum saltem redarguere, quod non bene instrueret discipulos, qui non lauabant manus cum manducabant.

Quare dicitur hic, quod venerunt Scribæ, & Pharisæi a Ierosolymis. Et quod Scribæ & Pharisæi per totam terram Iudæorum dispersi erant docentes populum. Quæst. III.

QVæritur quare dicitur hic, quod venerint Scribæ, & Pharisęi ab Ierosolymis. Dicēdum primo, quod fuit H ad laudem Christi, ostendendo, quod sequebatur illum turba etiam de regionibus longinquis; nam isti Scribæ, & Pharisęi, qui nunc ad Christum venerunt, erant de Ierosolymis, & tamen Ierusalem multum distabat a terra Genesareth, in qua Christus nunc erat: nā erant apud Capharnaum, & Bethsaidam vbi nunc Christus erat, vt ostensum est præcedenti cap. quæst. 199. Et tamen Capharnaū distat a Ierusalē leucis quasi triginta sex, vt patet in lib. de situ terræ sanctę. Secundo fuit ad redargutionem istorum, quia veniebant Scribæ, & Pharisæi de loco sancto, vbi Deus specialiter colebatur, & tamen Deum impugnabant arguendo Christum. Sic dicit Remigius, s. duabus enim de causis reprehenduntur, & quia a Ierosolymis venerant, i. a loco sancto descēderāt, & q a seniores populi, & legis Doctores erāt & non ad sciendum, sed ad reprehendēdum Dominum venerant. Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem istorū Pharisęorum, & legis Doctorum: nam erant Pharisæi, & I Scribę, i. legis Doctores dispersi per totam terram Iudæorum, quia in quolibet loco erant aliqui legis Doctores, vt dicitur Lucæ 5. s. erant Pharisæi, & legis Doctores sedētes, qui venerant ex omni castello Iudææ, & Galilææ, & Ierusalem, quia tamen Ierusalem erat Metropolis, vbi solum erat templum, & totus cultus Dei, & conueniebant illuc Iudęi de toto orbe, erant ibi famosiores Scribæ, & Pharisæi & sic nominando Scribas de Ierosolymis, ostenditur, quod isti inter Iudęos habebantur vt valde periti, qui autem dispersi per alia loca habitabant minus periti erant. Sic dicit Chrysost. scilicet, q aūt a Ierosolymis Scribæ, & Pharisęi venisse perhibentur, sciendum est, quod per omnes tribus erant disseminati, sed qui in Metropoli habitabant, peiores alijs erant, velut maiori fruentes honore, & maiorem superbiam possidē tes: esse autem istos Scribas maiores, vel famosiores multū K facit ad propositum, s. quia illi arguebant Christum in discipulis suis, & postea Christus confutat eorum dicta, ostendens quod irrationabiliter loquuntur, tanto ergo firmior erat ista redargutio, quanto maiores erant qui arguebant: nam si aliquos simplices Christus de hoc nunc arguisset, dicerent aliqui, quod ideo illos potuerat arguere, quia erant viri simplices nescientes respondere: nam si fuissent viri periti non potuisset Christus eos redarguere, nunc vero sublata est ista obiectio, cum Christus redargueret Scribas maximos, & Pharisæos, s. illos qui veniebant de Ierusalem.

Quare dicitur hic, quod Scribæ, & Pharisæi erant isti, qui ad Christum venerant. Et qu. d. de legibus, vel de moribus disputare non pertinet, nisi viris peritis. Quæst. IIII.

QVæritur quare dicitur hic, quod Scribæ, & Pharisæi erant isti, qui venerant ad Christum. Dicēdum, quod primo ponitur ad honorem Christi: nam Scribæ erant Doctores legis, Pharisæi erant quasi viri religiosi in populo: erat ergo honor magnus Christi, quod isti venirent ad audiendum doctrinam suam, maxime ex terra tam longinqua, quod non erat, quantum ad simplices si eum audirent. Secundo fuit ad redargutionem istorum, scilicet, quia ipsi existentes magistri plebis in sacra scriptura, & religiosi, arguere volebant eum, qui totius vitę, & forma, & Doctor erat. Sic dicit Remigius, scilicet, duabus de causis reprehenduntur, & quia Ierosolymis venerant, i. a loco sancto, & quia seniores populi, & legis Doctores erant & non ad sciendum, sed ad reprehendendum Dominum venerant. Tertio ad ostendendum, qui erant isti cum quibus Christus disceptabat: nam disputare de lege, vel de moribus non pertinet, nisi peritis viris, & quia inter Iudæos ipse populus erat rudis, & solum erat sapientia aliqua in Scribis, qui sunt Doctores leges, ostenditur quod isti qui cum Christo disputabant de doctrina discipulorum, erant Scribę, & Pharisæi, quia populus de his nesciret arguere, & sic efficitur verisimilis contentio nominatis personis contendē tibus. Quarto fuit specialiter propter conditionem istius, quæstionis, quæ introducta fuerat, s. de lotione manuum: nam obseruationes cæremoniarum pertinentium ad exteriorem munditiam fiebant, vt in plurimum a Pharisęis, qui totum bonum esse putabant in ostendendo exteriorē apparatum. & munditiam: de mente autem non curabant, vt patet hic & Mar. 7. Et propter hoc maxime institerūt cōtra Christum in hac quæstione, quia ad eos maxime pertinebat hoc defendere, cum in ista munditia corporis esset sanctitas sua, & ipsi essent introductores, & conseruatores harum traditionum.

Quomodo poterat esse quod Scribæ & Pharisæi ad Christum venirent, vt audirent doctrinam eius cum ipsum odissent. Quæst. V.

QVæritur quomodo poterat esse, quod Scribæ. & Pharisæi venirent ad Christum: nam isti non diligebant eum, sed potius oderant, ideo non veniebant ad audiendum doctrinam eius, quia in hoc ipsum honorabant. Dicendum, quod Scribæ. & Pharisæi sæpe audiebāt doctrinam Christi: nam quando ipse sanauit paralyticum, supra 9. Marci Scribę, & Pharisæi aderant, & ipsi contra Christum murmurare cęperunt intra se, & non solum nolebant eum audire, si contigerat Christum prædicare in loco, in quo ipsi erant, sed etiam de longe veniebant ad eum audiendum, & sequebantur ipsum, sicut reliqua turba, & de omnibus locis veniebāt ad eum isti Scribæ, & Pharisæi, sic dicitur Luc. 5. s. & ipse sedebat docens, & erant sedentes Pharisæi, & legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem. & ita isti nunc venerant ex Ierusalem, & dicitur quod tunc accesserunt, i. tunc venerunt, vel tunc accesserunt, i. conuenerunt ad Christum arguendum, licet primo venissent de Ierusalem in regionē illam. De primo patet, quia multæ turbæ sequebantur semper Christum, & quia non poterant semper eædem turbæ sequi, veniebant & stabant aliquot diebus, s. tribus, vel quatuor, & recedebant, & interim aliæ veniebant, & sic quibusdam venientibus, & aliis recedentibus, continuo erat semp turba multa cum Christo, & ita dicitur Mar. 6. s. Erant, qui veniebant, & redibant multi, nec manducandi quidem spatium habebant, & sic isti Scribæ, & Pharisæi nunc nouiter accesserunt ad locum terræ Genesareth, in quo Christus erat. De secundo patet, quia forte isti prius venerant, & audierant Christi doctrinam, habita occasione nunc accesserunt ad Christum arguendum, quod prius non fecerant.

Quare isti Scribæ, & Pharisæi veniebant ad Christum. Quæst. VI.

QVæretur quare isti veniebant ad Christum. Aliqui dicunt, quod veniebant animo arguendi Christum, sicut nunc arguerunt, quia inuidebant ei, & volebant famam eius denigrare, & facta. Sed dicendum, quod non stat, quia si isti venissent a Ierusalem ad Christum, vt redarguerent eum super hoc in quo arguerunt, excogitassent maiorem redargutionem, quia leue erat hoc, & ridiculū in quo arguebant discipulos eius, s. quod manus non lauarent cum manducarent, ideo non fuit argumentū præcogitatum, sed a casu data opportunitate. Secundo patet quia ista redargutio orta est propter aliquid, quod de nouo viderunt & Pharisæi, Scribæ, s. quod quidam de discipulis Christi comederunt non lotis manibus, & hoc postquam venerant de Ierusalem ad Christum viderūt, sic patet Mar. 7. s. & conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis venientes ab Ierosolymis, & cum vidissent quosdam de discipulis eius communibus manibus manducare, &c. non ergo præcogitauerant hoc in Ierusalem, quasi ideo venissent de Ierusalem, vt Christum super hoc arguerent. Dicendum quod Pharisæi, & Scribæ aliquando veniebant ad Christū bono animo, vt addiscerent, & viderent signa, quæ faciebat & interdum veniebant animo iniquo, s. vt caperent ex ore eius verbum aliquod in quo eum accusarent. De primo patet, quia aliqui de Pharisæis erant viri boni, & Christi discipuli, sic fuit de Nicodemo, qui erat princeps Pharisæorum, & ipse vnus de Pharisæis, Ioannis. 7. scilicet. Nunquid, & tu Galilæus es, idest sequeris doctrinam istius Galilæi, & credis in eum? & ipse veniebat ad Christum per noctem, vt addisceret aliquid ab eo, vt patet Ioan. 3. vbi & princeps Pharisæorum vocatur. Sic etiam Gamaliel Pharisæus erat, & de principibus ipsorum, & tamen afficiebatur ad Christum: & ipse defendit colentes Christum in Ierusalem suadens Pharisæis, & senioribus, quod non persequerentur eos, Act. 5. s. Surgens autem in cōsilio quidam Pharisæus nomine Gamaliel, legis Doctor honorabilis vniuersę plebi, &c. Et ita aliqui alij Pharisæi, & Scribæ essent qui bonū animum ad Christum haberent, & isti veniebant ad audiendū eum, vt addiscerent, & viderent miracula, quæ faciebat, & vt ipsi interdum curarentur, sic dicitur Luc. 5. Ipse sedebat docens, & erāt sedētes Pharisæi, & legis Doctores q venerāt ex omni castello Galilææ, & Iudeæ, & Ierusalē, & sequit ibi & virtus erat Domini ad sanādū eos, & tamen non sanaret eos, si malo animo venirent, vt arguerēt Christum, ergo bono animo illi veniebant ad audiendum, & interdum quidam eorum timentes inuidiam cęterorum, non audentes venire per diem, veniebant per noctem, sicut fuit de Nicodemo, Ioann. 3. De secundo patet, quia sępe veniebant Pharisæi, & Scribæ ad audiendum Christum solum, vt caperēt eum in sermone, & hoc dupliciter faciebant. Vno modo p̄cogitando inter se aliqua quæ quęrerent, in quibus eum caperent, quasi non potentem respondere, & ita fuit quando adduxerunt ad eum mulierem deprehensam in adulterio, Ioann. 8. & dicitur, hoc autem dicebant tentantes eum, vt possent eum accusare, sic etiam quando cogitauerunt quęrere, an esset dādus census Cæsari, infra 22. Et dicitur quod Christus cognita eorum nequitia dixit: quid me tentatis hypocritæ? & tamen vtrunque fecerunt Pharisæi, vt patet ibidem. De secundo patet, vt supra 12. & Lucæ 6. Quando Scribæ, & Pharisæi erant in synagoga sabbato nihil dicentes Christo, sed obseruabant eum an sabbato curaret, vt accusarent eum, & non solum quando prædicabat, sed etiam in cōmuni locutione, vt quando comedebat, obseruabant eum Pharisæi, si aliquid diceret, vel faceret de quo eum accusarent, sicut Lucæ decimoquarto dicitur, quod intrauit Iesus sabbato in domum cuiusdam principis Pharisæorum manducare panem, & ipsi obseruabant eum, scilicet, Pharisęi attendentes quid diceret, aut faceret, & an curaret hydropicum, qui ante eum erat, & tamen nihil dicebant ei, sed Christus interrogauit eos, an liceret sabbato curare, & curauit eum, eodem capitul. Interdum autem Pharisæi, & Scribæ non ibant determinate cum malo animo ad audiendum verbum Christi, & tamen occurrebant aliqua, de quib. scandalizarentur, & accusare eum vellent, vel saltem murmurarēt

A sic videtur fuisse quando Christus curauit paralyticum, supra 9. & Mar. 2. Erant quippe ibi Pharisæi, & Scribę multi audientes verbum Christi, & cum ille diceret paralytico, remittuntur tibi peccata tua, cęperunt cogitare intra se Scribę & Pharisæi, & dicere, hic blasphemat, & primo aspectu habebant isti motiuum ad hoc: nam constat peccata non posse remitti, nisi per Deum, & tamen de Christo nondum credebant ipsi, quod esset Deus. Quod autem bono animo venissent Scribæ isti, & Pharisęi, patet Lucæ 5. Vbi ponitur eadē historia, & dr̄ q̄ erant sedentes Pharisæi, & legis Doctores, &c. & sequitur, & virtus Domini erat ad sanandum eos, & tñ non sanaret, nisi bonum animum haberent ad Christū, qui sanitatem conferebat, ergo habebant bonum animum ad eum, & tamen ibi dicitur de istis Pharisæis, & Scribis, q̄ intra se cogitauerunt, quòd Christus blasphemauerat. De istis Pharisęis, & Scribis, quo animo venerint non apparet
B penitus: nam constat, quod non veniebant de Ierusalem eo animo, vt Christum arguerent de eo in quo arguerunt, vt ostensum est, sed poterat esse, q̄ venirent bono animo. Et deinde viso, q̄ discipuli Christi transgrediebantur traditiones seniorum arguerent eos. Vel q̄ venirent animo arguēdi Christum de aliquo, & tamen non inuenerunt de quo, & arguerunt de hac re leui. Sed potius videtur, q̄ non bono animo venerint, quia si bono animo venissent, non arguissent eum de hac re, de qua nemo arguēdus esset, qui autem murmurauerunt intra se Christo dicente ad paralyticum dimittuntur tibi peccata tua, rationabilius egisse videntur: nā peccata remittere solius Dei erat. Quod autem aliquis homo se de hoc intromitteret, si purus homo esset, qualem putabant esse Christum, erat blasphemia.

C *Quare Pharisæi Christum arguerunt, & non discipuli, cum ipsi arguendi essent. Quæst. VII.*

QVæretur cum discipuli Christi viderentur soli esse hic arguibiles, quare Christum arguerunt Pharisæi, & non ipsos discipulos, vt dicerent eis, quare non lotis manibus manducatis contra traditiones seniorum?

Dicendum, quod primo hoc factum est, quia Pharisæi, & Scribæ artificiose, & diabolice arguebant ad causandum discordiam quandam inter magistrum, & discipulos; nam quando videbatur peccare magister, non accusabant eum Pharisęi loquentes ipsi, sed apud discipulos ei detrahebant, sicut quando comedebat cum publicanis, supra 9. cap. Nam dixerunt tunc Pharisęi discipulis Christi: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester? quasi dicat, Turpe est, quòd talem magistrum habere velitis, qui manducet cum publicanis, & peccatoribus, quando autem
D videbant peccare discipulos, non arguebāt eos Pharisæi, sed accusabant illos apud Christum, vt est illud, eodem cap. scilicet, Quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? & illud, supra 12. scilicet, Quare discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis? scilicet, vellere spicas, & iste erat modus ponendi discordiam inter discipulos, & magistrum per detractionem de vtrisque, sic dicit Chrysost. scilicet, notandum, quòd cum discipuli visi sunt spicas portare Christum alloquuntur dicentes, Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbatis, hic aūt apud discipulos Christo detrahebāt, s. quare cum publicanis, &c. quę omnia malignantium erant, & volentium separare a Doctore corda discipulorum. Secundo, & principaliter fuit quia Pharisæi volebāt nunc Christum arguere, & cum non inuenirent aliquid, de quo eum arguerent in persona sua, vo-
E luerunt crimen discipulorum retorquere in magistrum: nā si peccatum esset manus non lauare, quod discipuli faciebāt culpa erat magistri, qui hoc videns eos nō arguebat, & quasi de ista negligentia correctione pro transgressione legum eum arguebant, & volebant Pharisęi ostendere Christum esse aliquem hominem vilem, immundum, incompositum qui non attenderet ad ea, quę munditiæ sunt, & contra cęterorum cōsuetudinē, & seniorum leges viueret, cum in discipulis suis istas immunditias non castigaret, & ex hoc minoris opinionis reddere volebant omnia, quæ Christus faciebat. Tertio, vt aliqui dicunt fuit hoc, quia licet ista verba essent formaliter, & expresse contra discipulos tamen Christum pungebant, quia ipse in eodem culpandus videbatur,

si culpa

si culpa erat non lotis manibus manducare, & tamen dixerunt verba contra discipulos, quia forte non ausi sunt palã eum arguere, sed satis erat, quod ipse sciret se argui, & quod Pharisæi hoc animo dicebant, vt eum arguerent, sic enim aliquando faciebant, vt quãdo accusauerũt discipulos Christi dicentes: Quare nos, & Pharisæi ieiunamus, discipuli autem tui non ieiunant? supra 9. & Marci 2. Et tamen cõstat, quod etiã nec Christus tunc ieiunabat, sed manducabat cũ peccatoribus, eodem cap. & tamen accusauerunt discipulos quia accusando illos accusabant eum, qui in eodẽ facto participabat, & ita nunc esse poterat, quia scirent Iesum non lotis manibus interdum mãducare, & sic eum quoque in hoc accusabant. Sed dicendum, quod non stat, quia Pharisæi, & Scribæ non moti fuerunt, nisi propter aliquos Christi discipulos, quos viderunt non lotis manibus manducare, Marci 7. scilicet, & cum vidissent quosdam de discipulis eius, non lotis manibus manducare panem, vituperauerunt. Dicendũ ergo est, sicut supra, quod culpam discipulorũ in magistrũ retorquere voluerunt.

Quæ traditiones erant istæ, & qui seniores erant isti, qui has traditiones dederant. Quæst. VIII.

QVæretur cum dicatur hic de traditionibus seniorum, quæ traditiones erant illæ, & qui seniores erant isti, qui has traditiones dederant. Aliqui dicunt, quod erãt Pharisæi. Quod patet, quia dixit hic Christus: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? & sic cum loqueretur ad Pharisæos videtur, quod ista traditio de lotione manuum a Pharisæis fuerat introducta. Secundo patet, quia dicit Hieron. super Matthæũ. Traditio autem Pharisaica in mensis, & in vasis abstinenda est, & tamen istæ sunt traditiones seniorum de lauando manus, & vasa, ergo Pharisæi erant isti seniores. Sed dicendum videtur, quod non stat, quia si istæ essent traditiones Pharisæorum, non obseruarent eas, nisi Pharisæi, & Pharisæorum discipuli, & non essent alii arguendi, si non seruarent eas, & tamẽ Pharisæi ostendunt nunc discipulos Christi vere arguendos quia hæc non seruabãt, ergo non instituerant eas Pharisæi. Secundo patet, quia dicitur, quare discipuli tui transgrediũtur? est autem transgredi vbi est obligatio seruandi, & ideo id quod quis transgreditur lex sibi est, & tamen Pharisæi non poterant imponere legem populo, ergo non erant istæ traditiones Pharisæorũ. Tertio patet, quia inter Iudæos erãt multæ sectæ, & vnus non seruabat cæremonias alterius, & tamen omnes Iudæi obseruabant istam traditionem de lotione manuum, ergo non erat traditio Pharisæorum, sic patet Marci 7. scilicet, Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent manus, non manducant. Quarto patet, quia ibidẽ innuitur, quod etiam Pharisæi seruarent istas traditiones, lauandi manus, non tanquam ab eis impositas, sed tanquam eos cogentes ad obseruationem: nam cum dicitur Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent manus, non manducant, sequitur causa, s. tenentes traditiones seniorum. Dicendum, videtur, quod istæ traditiones non erant datæ a Pharisæis, sed a iudicibus maioribus populi, qui erant septuaginta, & isti habebant potestatem iubendi, & sic totus populus videbatur obligatus ad faciendum, quod iubebant, & hoc modo videtur stare argumentum Pharisæorum, s. quod transgrederentur traditiones istas discipuli Christi, & sic essent vituperabiles, & hoc est verisimile, quia isti vocantur seniores, & tamen illi qui populum iudicabant, erant seniores, vt dicitur Nume. 11. Nam cum nõ sufficeret Moyses solus ad regimen populi in arduis causis, adiunxit sibi alios septuaginta seniores, quibus dedit spiritum prophetiæ, sicut Moysi, eodem cap. Et ideo standum erat dictis eorum infallibiliter, tanquam Prophetis a Deo inspiratis, de quibus declaratum est late Numeri 11. & Deuteron. 17. Et hoc vult Nic. hic dicens, quod a tempore Moysi de voluntate Dei constituti sũt septuaginta senes ætate, & moribus maturi, & scientia præditi ad regimen ipsius populi, & Moyses erat super eos, ita quod omnes simul erant septuaginta, & vnus, & ex illo tempore statutum est, quod tot essent ad regimen populi ordinati, & isti dicebantur iudices ordinarii, quia per impositionem manus instituebantur, vt dicitur sæpe in Glosis Hebraicis, & isti residebant in Ierusalem, fiebatque ad eos

F recursus in ambiguis, & difficilibus quæstionibus, & eorũ determinatio habebatur pro lege firma, quam transgredi non licebat, Deuterono. 17. Isti etiam statuebant aliqua quæ pertinebant ad bonum statum populi, & in statutis eorum erant aliqua, quæ cadebant sub præcepto, tanquam necessaria, & aliqua sub monitione, vel consilio, tanquam decentia, & cuiusdã honestatis, & de talibus erat istud, scilicet, quod accedentes ad mensam lauarent manus, & ita tam populi, quam Pharisæi seruabant hæc. Istud est multum verisimile, eo quod isti iudices vocantur in scriptura seniores, vt Numeri 11. & etiam 13. & hic vocantur traditiones seniorum, & Marci 7. Nam isti seniores manebant tempore Christi, & ad eos pertinebat iudicare in criminalibus causis, & per sententiam eorum Christus morti adiudicatus est, vt patet infra 26. & Marci 14. Ad primum dicendum, quod illa traditio, de qua ibi Christus loquitur, quæ erat Pharisæorum,

G non erat de istis, scilicet, de cæremoniis lauandi manus, & vasa, sed erat doctrina quædam de non honorando parentes nisi verbo, vt patet in litera, & ista vere erat traditio Pharisæorum, & Scribarum, quia cum isti essent Doctores legis, exponebant quomodo lex obseruanda esset, & intelligenda, & illa expositio vocabatur traditio eorum. Ad secundum potest dici vno modo, quod vocatur traditio Pharisaica, i. a Pharisæis instituta, non quidem a Pharisæis, vt erant quædã secta Iudæorum, sed quia contingit aliquos de Pharisæis esse de septuaginta seniorib. & illi instituerunt istas cæremonias lotionum, & ita erant traditiones seniorum, & etiam Pharisæorum. Aliter potest dici, quod non instituerant hoc Pharisæi, sed seniores septuaginta, dicitur tamen traditio Pharisaica, idest, de qua maxime curabant Pharisæi, quia plus pollere volebãt Pharisæi in istis exterioribus munditus, q̃ cæteri de populo, quasi p has mũditias simpliciter

H sancti essẽt, & iõ licet Pharisæi essẽt minima pars Iudæorũ, præponũtur in hac obseruatione toti populo, Mar. 7. s. Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent manus non manducant, & istud est verisimilius. Et patet etiam hoc, q a ipsi istam cæremoniam defendebant, arguentes nunc discipulos Christi, quia non obseruabant eam, & nemo alius de plebe eos arguit.

Quæ traditiones erant istæ quas dicunt Pharisæi non seruare Christi discipulos. Et in quibus consistebant. Quæst. IX.

QVæretur quæ traditiones erant istæ, quas dicunt Pharisæi non seruare discipulos Christi. Dicendum, quod solum nunc de lotione manuum nõ obseruata arguebant, traditiones tamen seniorum multæ erant, Vocãtur autem

I tem traditiones regulæ quædam morales, quæ non habent aliam vim obligandi, nisi auctoritatem instituentis, s. quia traditæ sunt, & ideo dicuntur traditiones a tradendo, quia ad obseruãdum tradũtur, sic dr̃ Mar. 7. s. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis obseruare. Consistebãt aũt traditiones istæ interdum in solis cæremoniis, quæ nihil omnino conferunt ad esse spirituale, & ita erat ista lotio manuum, & multum insistebant seniores illi circa munditiam corporalẽ, iõ sæpe lauari hominem instituerunt, etiam si non tetigerit rẽ immundam, & non solum hominem, sed etiam omnia vasa, quæ in vsu hominum veniũt. exprimuntur aliquæ obseruationum istarum Marci 7. s. Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent manus non manducant tenentes traditiones seniorum, & à foro, nisi baptizarentur non comedunt, i. si venerint de foro etiam si nihil tetigerint non comedunt, nisi lauẽtur, & sequitur, & alia multa sunt, quæ tradi

K ta sunt illis seruare baptismata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum, i. lauant calices, & vrceos, & omnia vasa metallina, & etiam lectos in quib. dormiunt, & loquitur ibi Marcus non quidem de sufficienti, & honesta lotione, sed de quadam curiosa superabundãti, & superstitiosa, quia Marcus scripsit illa aliqualiter notando Iudæos de illis cæremoniis. Circa alia multa, quæ ad vitam pertinent, tradiderunt isti seniores regulas viuendi cæremoniales, quia tamen de sola munditia corporis nunc actum fuit contra discipulos, descripsit Marcus solas traditiones circa lotionem, & tamen innuit, q ẽt circa multa alia est traditio seniorum similis, cum ait, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis obseruare.

seruare. De hoc dicit Remigius, quæ aliæ fuerunt traditiones, manifestat Marcus cum ait: Pharisæi autem, & omnes Iudæi, nisi crebro lauent manus, &c.

An Pharisæi, & Scribæ peccauerunt arguentes Christi discipulos, immo Christum ipsum, cum nemo alium possit arguere, nisi de eo quod est contra legem.
Quæst. X.

QVæretur an isti Pharisæi, & Scribæ peccauerūt arguētes nunc discipulos Christi, immo, & ipsum Christum in discipulis suis, quia ad hoc principaliter tendebant. Dicendum, quod peccauerunt. Primo, quia ex inuidia quadam agebant scilicet volentes decolorare facta Christi, quia viderant magna miracula eius in terra Genesareth, sicut enim supra 9. quando Pharisæi viderunt, quod populus vehementer extollebat Christum dicens, Nunquā sic apparuit in Israel, dixerunt in principe dæmoniorum eiicit dæmonia, & quando iterum stupente turba, & dicente: nunquid iste est filius Dauid? supra. 12. dixerunt: Iste non eiicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum, ita & nunc videntes admiranda opera eius, scilicet, quia sanabat omnes tangentes se, inuidentes voluerunt eum redarguere, & quia non inuenerunt aliud de quo arguerent, arguerunt saltē de lotione manuum non obseruata p discipulos eius. Secūdo patet, quia Christus redarguit istos Pharisæos, & Scribas, quia sic arguebant, & tamen non arguerentur ab eo, nisi peccarent, ergo peccabant redarguendo. Tertio patet, quia arguebant de eo in quo non erat arguendum scilicet, de lotione manuum, quia licet honestum sit illas lauare, tamen cum sine culpa ista lotio omittatur, non est aliquis de ea arguendus, maxime ab eo qui potest, nisi de vitio redarguere; nam pater filius, vel dominus seruum, aut generaliter quicunque ministrantem sibi habet, potest licite de non seruata munditia illum arguere, & tamen extraneum a se penitus nemo arguere potest, nisi de eo quod simpliciter illicitum est, scilicet, contra legem factum, & ideo illi stulti erant Pharisæi, quia Christi discipulos de talibus arguebāt. Sic dicit Hiero. Mira Pharisæorum, scribarumque stultitia Dei filium arguunt, quia traditiones, & præcepta hominū non seruet. Sic etiam dicit Chrysost. vide autem qualiter, & a sua interrogatione capiuntur, non enim dicunt, quare transgrediuntur legem Moysi, sed traditionem seniorum, & ideo Euangelista ponit simul de veneratione, quam viri Genesareth Christo impendebant, volentes tangere fimbriā vestimenti Christi, & inhonorationem quam illi faciebant, aut facere volebant arguentes Christum quasi male ageret, taliter permittendo discipulos agere. Sic dicit Beda, & Rabanus, scilicet, homines terræ Genesareth, qui D minus docti videbantur, non solum ipsi veniunt, sed & infirmos suos adducunt ad Dominum, vt vel fimbriam eius mereantur contigere: & vere Pharisæi, & Scribæ, qui Doctores esse populi debuerunt, non ad quærendam medelam, sed ad mouendum quæstionum pugnas ad Dominum concurrerunt. Sic etiam dicit Remigius, scilicet, duabus autem de causis reprehenduntur, & quia a Ierosolymis venerāt, idest, a loco sancto descenderant, & quia seniores populi, & legis Doctores erant, & non ad sciendum, sed ad reprehendendū Dominum venerant.

An Pharisæi nunc arguerent Christi discipulos, quasi peccantes, vel solum, vt non seruantes honestatem.
Quæst. XI.

QVæretur, an Pharisæi nunc arguerent Christi discipulos, quasi peccantes, vel solum, vt non seruantes honestatem. Aliqui dicunt, quod arguebant necessario tanquam peccantes, quia alias non esset redargutio, cum nemo iuste redarguatur, nisi quando peccat. Dicendum, ꝙ interdum Pharisæi, & Scribæ arguebant Christum, & discipulos de aliquo, quod non erat peccatum: vnde non arguebant eos, tanquam peccantes, sed tanquam a perfectione deuiantes, vel ad illam non accedentes, & interdum eos quasi peccantes arguebant. De primo patet, quando arguerunt Christum, quod comederet cum publicanis, supra 9. scilicet, quare cum publicanis, & peccatoribus manducat A magister vester? & tamen manducare cum publicanis non erat peccatum, & tamen arguebant eum, quasi esset cuiusdam imperfectionis, & contra conditionem professionis, suæ, erat enim Christus doctor perfectæ vitæ. quod ergo ipse cum peccatoribus comederet, non videbatur competere ei, licet comedere cum peccatoribus, non esset absolute peccatum, sic etiam arguerunt discipulos Christi, supra 9. & Marc. 2. scilicet, quare discipuli tui non ieiunāt, & nos ieiunamus frequenter? nam ieiunare temporibus illis, non erat peccatum, quia ieiunium erat supererogationis scilicet ꝙ soli discipuli Ioannis, & discipuli Pharisæorum faciebant, Marci 2. & Lucæ 5. Et tamen, quia discipuli Christi ideo sequebantur Christum, vt perfectiorem viam viuendi tenerent, quam populus, qui solum obligabatur ad præcepta legis, videbatur inconueniens, quod ieiunare nollent plusquā populus, cum Iudæi putarent ieiunium esse de operibus B perfectionis, & sic arguebant eos, non tanquam peccantes mortaliter, sed tanquam non accedentes ad perfectionem quæ erat eis in proposito, & professione, cum se profiterentur discipulos Christi. De secundo, vt quando accusabant sæpe Pharisæi Christum, quod sabbato curaret, Lucæ 13. & 14. & putabant hoc esse peccatum mortale; nam dicebant non esse Christum a Deo, quia curabat in sabbato, Ioan. 9. f. Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. De discipulis Christi patet, vt quādo arguerunt eos, quod vellerent spicas sabbato dicentes, quare discipuli tui faciunt ꝙ non licet eis facere sabbatis? Lucæ 6. Ita nunc poterat esse, ꝙ arguerent eos de aliquo, quod putaretur esse peccatum mortale, vel quod crederetur non esse peccatum, sed non faciendo illud deuiabant a via perfectionis, & tamen videtur ꝙ putarent peccatum esse id, de quo accusabant discipulos, quia dixerunt quare, tui discipuli transgrediuntur traditio C nes seniorum, & tamen transgredi est præuaricari & peccatum.

An licuit senioribus tales traditiones tradere. Et quòd apud Iudæos pertinebat ad iudices, & ad summum sacerdotem diffinire in omnibus, de quibus lex non diffiniebat. Quæst. XII.

QVæretur cum dicatur hic, quod discipuli transgrediebantur traditiones seniorum, an licuit senioribus tales traditiones tradere. Aliqui dicunt, quod non, quia istæ obligarent per modum legis, vt putabant Pharisæi cum dicerent esse transgressionem contra illas, & tamen non licebat addere ad legem nec vnum verbum, nec minuere, Deuteronom. 4. Ergo non licebat dari tales traditiones. Item Chrys. increpat Iudæos de hoc dicens, manifestum D est, quòd multa noua inducebāt sacerdotes, quamuis Moyses dixerit, non adiicietis ad verbum, quod ego propono vobis hodie, & non auferetis ab eo, & quando oportebat eos ab obseruationibus liberari, tunc amplioribus obligationibus eos alligauerunt, timentes ne aliquis eorum principatum auferret, & terribiliores esse volentes, quasi ipsi essent legislatores. Dicendum, quod poterant seniores isti introducere, traditiones has per modum legis, vel præcepti, ita vt Iudæis tenerent obseruare illas, & nō faciebant cōtra legē Moysi: nā si fecissent cōtra legē Moysi, manifeste argueret eos Christus durissime quia illos qui vēdebant, & negociabant in atrio tēpli, exclusit terribiliter facto flagello de funiculis, Io. 2. Et tñ hoc nō erat expresse in lege vetitū sed solū, quia erat contra quādā honestatē tēpli, qđ debebat esse domus orationis, a fortiori ergo si isti facerent expresse con E tra legem addens, vbi lex vetuisset addi, argueret illos Christus potissime, quia istud non solum esset peccatum ipsorū instituentium, sed etiam totius populi, qui fauebat eis permittendo talia statui, & obseruabat ea tanquam recte statuta, & tanto minus Christus illud toleraret, quanto grauius, & perniciosius peccatum erat, & tamen tolerabat Christus hoc, & non allegauit contra istas traditiones, licet ex eis fieret contra eum redargutio, ergo non fuerat illicitum eas institui, alioquin Christus nunc contra Pharisæos clamasset dicens traditiones esse sacrilegas, & impios esse qui tradiderunt eas, & peccatores qui illas obseruarēt, & tamen nihil ex hac parte dixit, sed aliter excusauit discipulos, ergo non fuit illicitum institui has traditiones, sed

potuit

potuit facere, quæ fecit, nec egit contra legem Moysi, tanquam esset pars legis illius, & datum a Deo, qui cæteras partes legis ipsius tradiderat, quia hoc erat impium, etiam non licebat aliquid tolli de lege, quod a Deo fuisset datum quia illud adhuc erat magis nefarium, quia ostenderet errasse Deum, qui aliquid de traditis ab eo deleret, vt iam non haberetur, & tamen facere alias leges municipales, quibus singulæ vrbes, vel tota ipsa Iudæorum communitas regeretur, quæ non scriberentur in codice legis Dei, non erat impium, immo laudabile erat, & necessarium, quia licet Deus tradidisset leges aliquas forales, siue iudiciales, quibus litigiorum causæ dirimerentur, Exo. 21. & 22. & 23. & in libro Numerorum, & Deuteronom. tamen illæ non sufficiebant pro omnibus causis, cum quotidie nouæ lites orirẽtur, ideo oportebat leges de nouo introduci, quæ essent noua remedia contra lites, & istæ introducendæ erant. vel per totum populum, vel per eum penes quem residebat, aut in quem translata erat potestas populi, sicut erat rex, vel summus sacerdos, & quia Deus prouiderat iudices ad omnes difficultates quantæcumque orirentur, & quod staretur iudicio eorũ, & non declinaretur ad dextram, nec ad sinistram, Deut. 17. Ad eos pertinebat diffinire in omnibus, de quibus lex diuina non diffinierat, & hoc aliquando per modum sententiæ oblato casu particulari, deducto in iudicium, & aliquando per modum legis generaliter diffiniendo pro omni tali casu. Isti aũt erant seniores septuaginta qui manebant per successiones, post institutionem illam quam Deus fecerat tempore Moysi, Num. 11. Ideo isti poterant cõdere leges ad regimen populi in eis, in quibus diuina lex nõ prouiderat, & eis commissa est potestas Deuter. & ideo totus populus acceptauerat traditiones istas, tanquam datas ab eis, qui iurisdictionem ad hoc condendum habebant. Et ita dictum Chrysostomi non militat contra eos, quasi egerint contra legem Moysi, licet posset militare, inquantum forte introducebant multitudinem cæremoniarum superuacue homines impedientium, & erant inutiles, cum tamen illi putarent eas ad aliquid efficaces.

Quare Pharisæi, & Scribæ redarguerunt Christi discipulos de non lauando manus. Et quia Iudæi putabant munditiam exteriorem facere ad sanctitatem. Et quare sic putabant, Et quare lex vetus eam munditiam iuberet.

Quæst. XIII.

Quæretur quare Pharisæi, & Scribæ redarguerũt Christi discipulos, de non lauando manus cum manducant. Dici potest vno modo, quòd ista leuis accusatio erat, quia tamen Pharisæi non inuenerunt aliam accusationem pro nunc contra Christum, & discipulos eius fecerunt istam. quia ex inuidia gestorum eius volebant aliquid contra ipsum dicere quidquid illud esset. Secundo potest dici, quòd fecerunt hoc, quia putabant aliqualem esse accusationem, quasi vere essent reprehensibiles Christi discipuli, qui contra leges, siue traditiones seniorum agerent: nam totus populus Iudæorum illas seruabat, quasi obligãtes, eo quòd a senioribus traditæ erant, vt innuitur Marci 7. scilicet, Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro manus lauent, non manducant tenẽtes traditiones seniorum, discipulos ergo Christi, tanquàm transgressores illarum traditionum putabant esse vere reprehensibiles, ideo arguebant eos de hoc, sicut argueret de quolibet alio crimine. Tertio, & principalius, quia putabant Iudæi quandam sanctitatem consistere in exteriori munditia: nam non recte sentiebant de sanctitate, & puritate vitæ, sed putabant, quòd esse mundum exterius, erat esse simpliciter mundum, & esse exterius immundum faciebat animam immundam, & sic arguendo discipulos Christi de exteriori immunditia, arguebant eos simpliciter immundos, & malos. Quod autem hoc putarent patet, quia Christus quando voluit excusare se, & discipulos suos coram populo, & ostendere, quòd non bene Pharisæi accusassent eos ait: Audite me, & intelligite, non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem, & tamen si Pharisæi non putassent exteriorem immunditiam facere hominem interius immundum, vel simpliciter immundum, quasi Christus frustra hoc respondisset. Motiuum autem Pharisæorum ad putan-

F dum hoc, erat quia in lege imponebantur multæ exteriores lotiones, per quas tolli dicebatur immunditia, vt Leuitici 11. In omnibus immunditiis causatis per contactum fiebat lotio, & sic ablutus dicebatur mundus fieri. idem Leuitici 15. Et non imponebat lex aliquas alias mundificationes, ideo istas corporales putabant esse veras, & sufficientes mundities, quia has solas cognoscebant, sicut dicit Aristoteles septimo Ethicorum, circa finem, quòd aliæ sunt delectationes potiores corporalibus, sed propter has solas cognitas esse, has solas esse existimant, scilicet, delectationes, sic etiam dixit Isai. Lauamini, & mundi estote, Isa. primo. Per lotionem eritis mundi, quod ipsi de lotione corporali intelligebant. Et ista etiam fuit causa, quare seniores Iudæorum tot cæremonias lotionum instituerunt tam in corpore, quam in vasis, vt patet Marci 7. scilicet, quia cũ per quasdam lotiones in lege Moysi fieri iussas, homines
G mundificarentur a quibusdam immunditijs, a fortiori qui pluribus aliis lotionibus vteretur efficeretur mundior, vt ergo valde mundi essent, volebant se multis implicare lotionibus, & ita seniores Iudæorum instituerant multas cæremonias ablutionum. Sic dicit Beda: Verba autem Prophetarũ carnaliter accipientes, quod dictum erat lauamini, & mundi estote, de corpore solum lauando seruabant, & ideo statuerant, non nisi lotis manibus manducandum esse. Sed dicendum est, quod errabant valde: nam impossibile erat, quod exterior lotio ablueret vitia interiora, quia corpus, & anima non communicãt in materia, vt id quod lauat corpus possit animam lauare: nam corpus per cõtactum lauatur, quia fluidus humor maculas corpori concretas laxando eluit, anima autem tangi non potest, quia quantitatem nõ habet: & quia homo est principaliter anima, quam corpus, consistet necessario munditia hominis magis in anima, quam in corpore,
H & tamen lotio exterior animam non mundat. ergo exteriores lotiones quotquot fuerint non reddunt hominem mundum, sic dicitur Ieremiæ 2. Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata eris iniquitate tua: dicit Dominus. Cum autem dicitur lauamini, & mũdi estote, Isa. 1. Apparet manifeste, quod nõ dixit de corporali, sed de spirituali lotione: nam ait, Lauamini, & mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite peruerse agere, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & iste est modus mundandi hominem, & dealbandi auferendo peccata, & non per lotiones exteriores: vnde sequitur ibi. Venite, & arguite me super hoc, dicit Dominus, si fuerint peccata vestra, sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Cum autem putabant mundari per aquam elementalem, si
I cut lex dicebat aliquos mundos fieri si lauarentur aquis: dicunt aliqui de nostris, quod intelligantur illa spiritualiter.

Sed hoc falsum est, quia Deus imposuit Iudæis illas ablutiones corporaliter faciendas, & obligabantur ad sic faciẽdum, & sic obseruabant, & si vellent solum spiritualiter custodire, peccarent, sicut si nunc iubeatur alicui ire ad Ecclesiam, & erat illuc solum spiritualiter, idest, per desideriũ & nõ realiter, peccat. Et tamen dicetur, quod lex non innuebat, quod per istas lotiones exteriores lauaretur quis a peccato, sed solum a corporali immunditia. Quòd patet, quia istæ lotiones fiebant a quibusdam contaminationibus, quæ non erant peccatum, cum interdum inuoluntarie quis pollueretur, & tamen nemo inuitus peccat. Etiam quod maius est, quia interdum cogebatur quis pollui, & merebatur per hoc quod pollueretur, & si nollet pollui peccabat, sicut obligatur quis sepelire patrem, & matrem ex lege etiam si sit sacerdotis filius, Leuit. vigesimoprimo. Et tamen sepeliendo,
K vel plangẽdo mortuos polluitur faciens, & debet lauari aqua lustrationis, Numeri 19. Sepelire autem cæteros (licet non sit obligatio saltem communiter) est tamen laudabile. & ita Tobias in veteri Testamẽto specialiter laudat, quod mortuos sepeliret, & tamen polluebatur, & mundandus erat, & sic non erat lotio legalis ad tollendam immunditiã interiorem, sed solas corporis maculas, lex autem volebat, quòd Iudæi haberent istam munditiam, respectu templi Dei: nam non licebat alicui in certis modis immunditiarũ ingredi Sanctuarium, quantum ad cætera autem non vetabat immunditiam, vt quòd quis immundis manibus mãducaret.

ducaret, vel conuersaretur cum aliis hominibus, nisi forte esset contagiosa immunditia, sicut lepra, & fluxus seminis, nam istos a cæteris segregabat ponens extra castra. Ratio autem quare voluit respectu templi, siue Sanctuarii seruari istam munditiam, fuit ad ostendendam Dei dignitatem, qui iudicabatur esse in Sanctuario habitans, & quia ipse est mundissimus non licebat alicui immundo accedere ad eius habitaculum, vel tangere res eius, & quia immunditiæ istę corporales erant, sicut & Sanctuarium erat corporale, & vasa quæ tractanda erant corporalia erant, debuit esse ablutio corporalis: ad sumendos autem cibos, & conuersandum cũ aliis hominibus Deus non iussit fieri aliquam lotionem, & sic isti seniores impertinenter introduxerant alligando homines ad cęremonias nõ necessarias, ad quas Deus nõ astrinxerat. Et maxime quia procedebat motiuum suum ex errore, quasi homo interius mundaretur per istas lotiones ad **B** quod lex occasionem non dederat, nisi quia ipsi non bene eã intelligebãt, & tamen Pharisæi putantes exteriorem lotionem mundare hominem interius, arguebant discipulos Christi tanquam immundos, eo quod istam munditiam in manducando non seruarent.

Quomodo discipuli Christi erant reprehensibiles in hoc, quod non lauarent manus manducaturi. Et quod commune in scripturis accipitur pro immundo.

Quæst. XIIII.

QVæretur quomodo discipuli Christi erant reprehensibiles in hoc, quod non lauarent manus manducaturi nam honestas erat lauare illas, & cum ipsi obseruarent omnem honestatem, mirum est quomodo in hoc errarent.

C Dici potest vno modo, quod duplex erat munditia manuum ad manducandum. Vna quidem communis, & sufficiens, quia qui manducaturus est, semel manus lauat, si non habeat eas omnino impollutas. Alia erat superabundãs & superstitiosa, scilicet, sæpe & multum lauare. Primã mũditiam dicunt habuisse Christi discipulos, quia erant viri bene instructi etiam circa exteriorem honestatem, & ideo non erant vllo modo reprehensibiles. Secundam autem non habuerant, quia non lauabant sępe manus, & de hac eos arguerunt Pharisæi. Quod patet, quia arguerũt eos trãsgressores traditionum seniorum, & tamen traditiones non solum semel, sed & pluries lauari manus iubebant manducaturis, Marci 7. scilicet, Pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro manus lauent non manducant tenentes traditiones seniorum, ita ergo accusarent eos, quod non toties lauabantur quoties lauari traditum erat. Et hoc tenet Remigius dicens **D** reprehendebant Pharisæi discipulos Domini, non de ista lauatione, quæ consueto more congruit, & necessariis temporibus agitur, sed de illa superflua, quę superstitiosa traditione seniorum fuerat reperta.

Sed obiicietur, quod non stat, quia dicitur supra in litera non enim lauant manus suas cum panem manducant, & sic videtur, quod nullo modo manus lauabant: vnde non lauando manus nullo modo eos increpabant. Sed dicetur, quod potest intelligi non lauant, idest, non lauãt toties quoties institutum est. Et apparet, quod dixerunt, quod transgrediuntur traditiones seniorum, & tamen illæ erant de lauando sæpe. Etiam quia si de vna lotione, quæ necessaria est loqui vellent non oporteret allegari traditiones seniorum quia ad illam omnes homines inclinantur ex quadam vitæ honestate, & munditia. Sed dicendum, quòd non stat, quia **E** discipuli non lauerunt nunc manus cum eos arguerent Pharisęi, sed immundis manibus manducauerunt, sic patet Marci 7. scilicet. Et cum vidissent quosdam de discipulis eius communibus, idest non lotis manibus manducare panem, sed commune accipitur pro immundo in scripturis, sic patet Act. decimo capit. quando ostensa sunt Petro animalia quadrupedia, reptilia, & serpentes, & dictum est occide, & manduca, & ille ait, Commune, & immundum nũquam intrauit in os meum, & dictum est ad eum, quod Deus purificauit commune ne dixeris, & sic commune est immundum, habebant ergo manus immundas cum tunc comederunt, idest nullo modo lotas. Secundo patet, quia quando Christus coram turbis excusauit discipulos excludens redargutionem Pharisæorum ait, quod si intrat per os non coinquinat hominem, in litera, & est sensus: immundũ quod intrat per os non coinquinat hominẽ, ergo supponebatur immundum aliquod manducare eos, qui non lotis manibus manducabant, quasi sordidæ manus essent, ex quibus aliquæ sordes concretę adhęrerent cibo, & intrarent in corpus, & tamen adhuc non coinquinant hominem, quia in secessum vadunt, vt Christus dixit infra in litera, & ita præsupponit quòd discipuli tunc comederant manibus immundis, idest nullo modo lotis. Cum autem dicitur, quòd discipuli manducarent non lotis manibus. Dicendũ, quòd non erat reprehensibile interdum non lotis manibus manducare, nec est putandum, quòd discipuli Christi nunquã manus lauarent manducaturi, sed quòd accidit, quòd nunc quando isti Pharisęi venerunt a Ierusalem, manducaturi quidam de discipulis Christi manus non lauauerant. Hoc autem potuit esse propter tria. Primo, quia ea ad quæ homo principaliter non attẽdit, veniunt sibi interdum in obliuionẽ, & quia discipulorũ Christi totũ studiũ erat virtuti vacare, sicut Christus eos instruebat, illi solicitudini attẽti, forte de lauãdo manus nõ cogitauerũt: nã interdũ alia maiora & magis necessaria obliuiscebantur, sicut qñ inerũt trãs fretum obliti sunt panes emere, sequẽti cap. & putabant, quod Christus postea de hoc eos argueret, eodem ca. Ita ergo, & hoc, idest, lauare manus poterant interdum obliuisci. Secundo forte, quia discipuli a Christo recte instructi quid attendendum esset, & ad quid homo conari deberet, scilicet, ad spirituale bonum, quod solum est necessarium, iuxta illud Lucæ decimo. Martha solicita es, & turbaris erga plurima: porro vnum est necessarium. ad corporalia non multum attendebant, & sic non habebant lauari pro lege, cum scirent illud non esse necessarium ad bonum spirituale, quod ipsi quærebant, nec etiam habebant pro lege non lauari, cum ad quandam munditiam, & honestatem pertineret lauare manus ante cibos, & sic interdum lauabãt manus, & interdum non, sicut accidebat, quia non multum differret lauari, vel nõ lauari. Et hoc est valde verisimile, sic etiam dicit Chrysosto. scilicet, ideo autem discipuli non lotis manibus manducabant, quia iam superflua despiciebãt, ea solum quæ sunt necessaria attendentes, & nec lauari, nec non lauari pro lege habentes, sed vt contingebat alterutrũ facientes, qui enim & ipsum necessarium cibum contemnebant qualiter circa ipsum studium haberent? Sic etiam dicit Beda, discipuli namque Domini instructi ea quę virtutis tantum sunt operari non lotis manibus simpliciter comedebant, Pharisæi autem volentes occasionem inuenire hoc acceperunt, & non vituperabant eos vtique, vt legis transgressores, sed quia transgrediebantur traditiones seniorum. Tertio fuit forte, quia Christus ex intentione voluit, quòd aliqui de discipulis manducarent non lotis manibus, non quòd sic ipse eis facere iuberet, sed quòd fecit vt obliuiscerentur. Vel alias vellent pro tunc omittere, vt videntes hoc Pharisæi haberent occasionem arguendi eos, & tunc esset locus conueniens Christo ad arguendum errorem Iudæorum, qui putabant exteriores lotiones prodesse ad munditiam animę & munditiam corporis facere hominem interius immundum, sicut infra in litera redarguit eos, quòd errarent in hoc, dicens cæcos esse, & cæcorum duces eos, qui talia putabant, & tamen non fuisset conueniens locus Christo ad redarguendum illum errorem Pharisęorum, nisi oblato hoc casu, ideo voluit quòd accideret iste casus, vt haberet occasionem ad hoc, quia sic Deus quærit occasiones ad faciendum id, quod intenditur, sic dicitur Iudicum decimoquarto. quando Samson petiuit à parentibus suis, quòd darent ei vxorem vnam de terra Philisthinorum, & ipsi nolebant, & dicitur, parentes autem eius nesciebant, quod res a Domino fieret, & quęreret occasiones contra Philisthijm, scilicet, quia illa vxor Sãsonis fuit occasio, vt Samson percuteret Philisthinos plaga magna sæpe, Iudicum decimoquarto, & decimoquinto, & decimosexto. Et ita forte fuit hic, quod est satis verisimile.

Ipse autem respondens ait illis: Quare, & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem, & qui maledixerit Exod. 20. Deut. 5. Mar. 7.

patri

patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis qui cunque dixerit patri, vel matri munus quodcunque est ex me tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam, & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram. Hypocritæ bene prophetauit de vobis Isaias dicens; Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum. F

Isa. 2. 8.

Ipse autem. Hic ponitur secundum, scilicet, redargutionis Pharisæorum a Christo facta confutatio, idest, ostenditur, quod non arguerunt iuste eos, scilicet, *Ipse autem respondens.* Idest, Licet arguerentur discipuli non responderunt illi, sed Christus. *Ait illis.* Scilicet, Scribis, & Pharisæis. *Quare vos transgredimini mandatum Dei.* Quasi dicat, Potius deberetis tacere, quam accusare alios, quia etiam si manducare non lotis manibus, peccatum esset, maius est quod vos committitis, quia isti solum transgrediuntur traditionem seniorum: vos autem transgredimini mandatum Dei, erat autem illud mandatum de honorando parentes, vt infra patet, & isti transgrediebantur illud, scilicet, Pharisæi, & Scribæ, exponendo inconuenienter. *Propter traditionem vestram.* Idest, Propter regulam viuendi, quam traditis: erant enim isti Doctores legis, qui exponebant legem Moysi, coram populo prædicando, vt dicitur infra 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, idest, sederunt ad docendum, & dicitur cathedra Moysi, quia ibi docebant legem Moysi, exponendo illam: ita ergo isti exponebant legem, sicut volebãt, & populus recipiebat eorum expositionem, cum non haberet alios Doctores, & si peruerse legem exponerent, faciebant legem perire, idest, non obseruari in sensu in quo Deus eam dederat, & hoc erat propter traditionem suam, idest, doctrinam, vel expositionem. *Nam Deus dixit.* Scilicet, Exodi 20. & Deuteronom. 5. quando dedit decalogum in monte Synai. *Honora patrem & matrem.* Istud est primum mandatum secũdę tabulæ, & intelligitur de honore qui est, in subueniendo necessitatib. eorũ. *Et qui maledixerit patri, vel matri.* Debebat seruari parentibus magna reuerentia, ideo ponitur pœna grauis maledicenti eis, siue esset ista maledictio in re, scilicet, percutiendo eos siue in verbis inhonestis, & conuitiis vel malorum imprecationibus. *Morte moriatur.* Idest, Occidatur a iudice, est modus loquendi Hebraicus per superabundantiam: nam sufficiebat dici moriatur. *Vos autem dicitis.* Idest, Docetis populum tradendo istam regulam, quę sequitur. *Quicunque dixerit patri, vel matri* Intelligitur etiam de aliis, quibus ex quodam debito tenemur subuenire, & teueri, & tamen potissime de parentibus. *Múnus quodcunque est ex me.* idest quodcunque munus obtulero Deo in sacrificium, vel alias. *Tibi proderit.* idest erit pro anima tua, sicut pro anima mea. quasi dicat non cures petere a me aliquam temporalem subuentionem, quia melius est, quòd offeram Deo id quod tibi daturus erã, nam cum obtulero proderit animæ tuæ etiam si ego illud obtulero, & non tu, vt infra magis declarabitur. *Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam.* Idest sic respondendo patri, aut matri non honorificabit patrem, & matrem. scilicet non subueniet eis, sed dabit in sacrificium id quod daturus erat patri, & matri, & illud erat honorare eos. *Irritum fecistis mandatum Dei.* Idest adnihilastis, scilicet faciendo illud non custodiri, ioxta intentionem Dei cõdentis, nam lex datur, vt custodiatur, & per eam dirigantur actiones nostræ, si autem non custodiatur nihil est, vel irrita est, & tamen siquis peruertat sensum legis, & faciat eam obseruari in alio sensu: manifestum est. q̀ non custodit legẽ, iõ irritauit iste legẽ, qa certũ est, q̀ ille committit in legẽ, qui verba legis, amplexus cõtra legis nititur voluntatẽ, extra de reg. iur. lib. 6. regula certum est, & ita isti faciebant cum exponerent mandatum illud Dei aliter quam Deus voluerit intelligere, & a nobis intelligi, vel dabant modum quo nunquam obseruaretur cludendo illud, scilicet quòd daretur sacerdotibus id quod dandũ erat parentibus. *Propter traditionem vestram.* Idest, Doctrinam vel expositionem, quę dicitur a tradẽdo, quia illam populo obseruandam traditis.

Quare dicatur cathedra Moysi.

Quis agat contra legem.

G H I K

Quare Christus respondit hic cum non redargueretur ipse a Pharisæis, sed discipuli. Et quod lex Christi nullum bonum, vel honestum impedit. Quæst. XV.

QVæretur quare Christus respondit hic cum non redargueretur ipse a Pharisęis, sed discipuli. Aliqui dicũt, quod Pharisæi arguebant discipulos de doctrina a Christo tradita: ideo defensio pertinebat ad Christum directius. Dicendum, quod non stat, quia tunc sequeretur, q̀ Christus tradidisset discipulis regulam de non lauando manus cum manducaturi essent, sed falsum est. Primo quia hoc erat contra quandam honestatem, & munditiam humanam, & tamẽ per legem Christi nullum bonum, vel honestum impeditur. Secundo quia ipse sic se faceret odiosũ omnibus hominibus, qui hanc munditiam volunt, vt ostenderet se turpem, & immundum valde: qui non solum munditiã corporis non seruaret, sed etiam illam per legem auferret. Tertio quia tunc directior accusatio esset Pharisçorum contra ipsum quam contra discipulos, quia grauius videretur ipse agere contra traditiones seniorum, dando contrarias traditiones, vt illæ non obseruarentur quam discipuli non obseruando eas: & tamen non arguerunt eum de hoc, sed solum discipulos suos. quia non lauabant manus, ergo non dederat Christus tales leges. Quarto quia Christus nõ dedit aliquam legem nisi de necessarijs ad salutem, ita quod non seruata illa non esset locus ad vitam æternam, & ideo non dedit leges aliquas de rebus indifferentibus, vt satis constat, & tamen lauari aut non lauari nihil attinet ad vitã æternam, ideo de hoc legem nullam dedit. Quinto quia si talem legem dedisset Apostolis, etiam maneret nũc pro nobis, & tamen nulla talis lex manet, ergo nunq̃ data est. Sexto pater, qa si Christus talẽ legem dedisset, & ob hoc se defenderet cõtra Pharisæos aliter se defendere deberet: nã tota defensio sua est ostendere, q̀d nullũ malũ est ẽt si immundis manibus quis comedat, ergo non fuit ab eo data lex de non lauando manus. Dicẽdum ergo aliter vno modo, quod Christus respondit hic, quia licet redarguerentur discipuli tamen fiebat redargutio coram eo, idest, ad eum dirigebantur verba, & non ad discipulos: ideo ipse respondere debebat. Secundo quia ista erat consuetudo Christi respondere semper pro discipulis, etiam si contra eos, & nõ contra ipsũ fieret redargutio, sicut quando euellebant spicas sabbato. Nam dixerunt Pharisæi quare discipuli tui faciunt quòd non licet eis facere sabbatis? supra 12. & Mar. 2. & Luc. 3. Et ibi respondit Christus: etiam quando dixerunt quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? supra 9. & Mar. 2. & Luc. 5. Nã Christus ibi respondit, vt patet ibidem. Tertio quia forte non scirent discipuli respondere ad ista, quę dixerunt Pharisęi, & vt non variarent, & viderentur insipientes respondit Christus Quarto forte ista redargutio tangebat personam Christi: nam sicut nunc quidam discipulorum manducauerunt non lotis manibus, ita & forte aliquando sic Christus manducabat, & Pharisæi hoc scirent, & nunc in personam discipulorom arguerent ipsum magistrum, sicut fuit quando dixerũt, quare nos ieiunamus discipuli autem tui non ieiunant? supra 9. capit. nam non solum non ieiunabant discipuli, sed nec etiam Christus immo manducabat cum publicanis quando ista dicta sũt, & tñ de solis discipulis expresserunt, quia satis apparebat, q̀ arguebant magistrum, cum ipse esset in eodem participans idest in non ieiunando. Quinto fuit forte, & principalius, qa ista redargutio fiebat Christo non quantum in personam suam, sed inquantum erat magister istorum: nam ad ipsum pertinebat eos instruere, & si in aliquo peccarent, erat quædam negligẽtia eius, qa nõ bene instruebat eos: iõ ipse erat quodammodo reprehensibilis, & sic ad excusandum se pertinebat ad eum respõsio. Sexto quia forte illi discipuli Christi qui manibus non lotis manducauerant non erant præsẽtes, ideo respondere pro illis ad Christum pertinebat.

Quare Christus dixit Pharisæis, quare vos transgredimini &c. quia hoc non erat respondere. Quæst. XVI.

QVæretur cum Christus velit hic defendere discipulos aduersus accusationem Pharisæorum quare dixit, quare

quare vos transgredimini? nam hoc non erat respondere: nam accumulare inconuenientia, non est soluere inconueniens. Dicendum primo, quod Christus fecit hoc, quia directe respondere nolebat, ideo quæsiuit modum aliquem ad excludendum redargutionem Pharisæorum, vt magis ipsi viderentur reprehensibiles, sic etiam fecit quando sacerdotes, & scribæ quærebant a Christo in qua potestate ipse prædicaret, & faceret cætera, vt excludendo ementes, & vendentes de templo. Et Christus noluit respondere directe, sed ait, interrogabo & ego vos aliam quęstionem, scilicet baptismus Ioannis de cęlo erat an ex hominibus, & non audentes respondere Iudæi dixerunt, nescimus infra 21. Et tunc Christus dixit, nec ego vobis respondeo in qua potestate hęc facio, & ita euasit quæstionem eorum, hoc autem Christus facit quando non oportet respondere directe ad quæstionem: nam ostendere in qua potestate Christus hoc faciebat erat ostendere se Deum, vel Messiam, & hoc non decebat pro tunc plus ostendi quàm ipse quotidie per miracula ostendebat, ideo noluit directe respondere, sed conclusit arguentes, ita & nunc non respondit directe. Ratio huius fuit, quia directe respondendo aut diceret, quod discipuli bene faciebant aut male, si diceret, quod male accusaret discipulos, & seipsum, sicut volebant Pharisæi, si autem diceret, quod bene faciebant non lauando manus, diceret, quod lauare manus malum erat, & ita condemnaret consuetudinem approbatam omnium hominum, quę vere bona est, & potius laudabilis quam vituperabilis, & etiam accusaret traditiones seniorum datas de lauando manus, & tunc calumniarentur ei Iudæi, quod contra leges seniorum diceret, a quorum sententia non licebat deuiare a dextra nec a sinistra Deut. 17. Ideo non respondit directe, sed accusauit redargutores suos de alio crimine maiori, ita vt ab ista redargutione desisterent. Sic dicit Chrys. non autem dicit, quod benefaciunt transgredientes, vt non det eis occasionem calumniæ; nec tamen vituperat quod ab Apostolis factum est, ne approbet eorum traditiones, nec rursus accusat seniores, quia sic ut iniuriatorem eum repulissent, sed increpat eos qui aduenerant, Secundo fuit, quia isti Pharisæi erant digni increpatione, quia malo animo venerant ad arguendum discipulos Christi, s. vt obfuscarent, & denigrarent facta Christi, debuerunt ergo ipsi pati, & sic redarguti sunt de maiori crimine. Tertio & præcipue, quia isti Pharisæi non erant idonei ad arguendum Christi discipulos, quia quando quis debet alterum corrigere, vel admonere de crimine, debet esse mundior illo alio, cum dicetur ei, hypocrita eiice primo trabē de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam, quæ est in oculo fratris tui supra 7. cap. & tamen isti Pharisæi committebant grauia crimina corrumpendo intellectum legis, ad quorum comparationem non lauare manus (etiam si crimē esset) minimum erat: ideo non licebat eis corrigere discipulos Domini: ideo exclusit Christus eos tanquam non idoneos correctores proximi. Sic dicit Chrysost. scilicet Christus non excusauit, sed confestim reaccusauit, demonstrans, quoniam eum, qui magna peccat pro paruis peccatis aliorum solicitum esse non oportet. & est sensus quomodo vos accusatis discipulos meos de eo, quod non est peccatum, vel est minimum, si peccatum esset, cum tam grauia vos committatis? Sic dicit Hiero. cum vos propter traditionem hominum pręcepta Dei negligatis, quare discipulos meos arguendos creditis, quòd seniorum iussa paruipendunt, vt Dei scita custodiant?

Quare Christus non concessit, quòd discipuli sui male agebant cum esset aliqualiter immundum non lotis manducare manibus. Et quòd malum in moribus non est nisi vitium. Quæst. XVII.

QVæretur quare Christus non concessit, quod discipuli sui male agebant, quia erat aliqualiter immundum manducare non lotis manibus. Dicendum, quod primo fuit, vt non assentiret iniquitati Pharisæorum: nam malo animo mouebantur, & gauderent si cōfiteretur Christus eos recte dixisse: ideo etiam si rectum dixissent, quia tamen non dicebant recto animo, non debuit eis assentire, sed magis repellere. Secundo fuit, vt non ostenderet seipsum, & discipulos suos reprehensibiles: nam Iudæi, & Pharisæi A ad hoc conabantur vt per hanc redargutionem appareret discipulos Christi esse immundos, qui manus non lauarent manducantes. Christum autem non esse conuenientem Doctorem, qui vitia in discipulis suis non emendaret, & hoc non expediebat, quia sic cætera Christi facta redderentur minoris auctoritatis in cōspectu populi: ideo non concessit. Tertio, & præcipue, quia non poterat vere concedi, quod discipuli malefacerent non lauando manus, quia malum in moribus non est nisi vitium, & tamen lauare manus, vel nō lauare ad manducandum, nec actus est vitij, neque virtutis, sed est pure indifferens: ideo neque concessit eos male agere sed increpuit iuste illos, qui de rebus nullius valoris, quę ad vitium aut virtutem non pertinent alios arguunt. Quarto, & principaliùs adhuc fuit, quia Christus noluit approbare traditiones seniorum: nam si Pharisæi dixissent Christo, B quare discipuli tui committunt istam immunditiam, cum non lauant manus cum manducant? forte Christus dixisset quod melius erat illas lauare, & tamen dixerunt, quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum, non enim lauant manus cum manducant: ideo si Christus concessisset, quod peccabant, vel non erat bonum non lauare, approbasset traditiones seniorum quas nolebat approbare, quia illæ erant superstitiosæ cum alligarēt hominem ad superuacuas cęremonias, omittendo id quod pertinebat ad salutem animæ. Sic dicit Chrysost. non vituperat quod ab Apostolis factum est ne approbet eorum traditiones. Quinto fuit, quia Pharisæi arguebant ex traditionibus seniorum acceptis in prauo sensu: nam putabant, quod exterior munditia faceret hominem simpliciter mundum, & illa sufficeret homini, et immunditiam exteriorem reputabant simpliciter immunditiam, & sic discipulos tanquam immundos simpliciter C arguebant, quia non lotis manibus manducabant: ideo non solum non erat concedendum discipulos male agere in hoc, sed potius asserendi erant errare, qui tales munditias ex hac causa frequentabant, & ita Christus arguit eos infra in litera vocans eos cęcos, & duces cęcorum, & dixit quod intrat per os non coinquinat animam: ideo stultum est exteriora abluere, vt homo sit simpliciter mūdus. Sic etiam Christus redarguit Pharisæos infra 23. dicens: væ vobis Pharisæis, qui mundatis quod deforis est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapina, & iniquitate, & immunditia: Pharisęe cæce munda prius quod intus est calicis, & paropsidis vt fiat, & illud quod deforis est mundum.

Quod præceptum erat, quod scribæ, ac Pharisæi transgrediebantur, & quomodo. Quæst. XVIII.

D QVæretur quod præceptum erat, quod scribę, & Pharisæi transgrediebantur, & quomodo. Dicendum, quod istud erat præceptum de honorando parentes, vt dicitur in litera, & isti transgrediebantur illud, quia ipsi non obseruabant illud, & alios docebant, vt non obseruarent, & ideo erant valde increpabiles sicut dixit Christus supra 5. cap. qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit homines sic facere, minimus vocabitur in regno cęlorum. Modus autem erat, quia isti hortabantur homines omnia dare pro sāctuario, & nihil ad subuētionē parētū, sed id quod parētibus daturi erāt offerrent in tēplo, & sic nihil dabant parentibus, quod erat non honorare eos, vt inf. declarabitur. Sed diceret quō Pharisęi, & scribę hoc faciebāt: nā Christus dixit inf. 23. c. sup cathedram Moysi sederunt scribę, & Pharisæi quęcunq; dixerint vobis seruate, & facite, sed opera aūt eorum nolite facere, & tñ contra legē Dei non licet agere, ergo E isti nō exponebāt praue legē Dei, cū quicquid ipsi dicerēt obseruādū esset. Aliqui dicūt, quod illud intelligit de illis, quæ scribę, & Pharisęi dicebāt de lege Dei, s. quando docuerint vos legem Dei facite quicquid vobis dixerint, ēt si ipsi sic nō faciāt. Sed non stat cū eo. c. fiat mētio de operibus superogationis: nā dr alligāt. n. onera grauia, & importabilia, et imponūt ea humeris hominū, digito aūt suo nolunt ea mouere. ergo dēt intelligi de operibus superogationis quæ ipsi prædicabāt inuenientes ea de nouo, vel a senioribus inuēta annūciātes: nā nō pōt intelligi de operibus legis, quia onera legis nō imponebāt Pharisęi humeris hominū, sed Deus illa imposuerat. Dicēdum ergo quod Pharisęi, & scribę præuaricabant intellectū sacrę scripturę, vt hic Christus dixit. Et quando dicitur, quòd omnia, quę illi

dixerint obseruanda sunt, est subintelligendum nisi illa manifeste sint contra sacram scripturam, & ita erat expositio ista quam nunc dabant. Vel aliter intelligendum erat, quòd quidquid dicerent esset seruandum, præter ea quæ Christus de doctrina illorum arguebat, & tamen quando dixit illud iam multo ante dixerat istud, scilicet quomodo præuaricabantur hic intellectum sacræ scripturæ, ideo sub illa generalitate non erat intelligendum de hoc, & quibusdam aliis de doctrina ipsorum Pharisæorum, quæ Christus redarguit iusta 23.cap.

Quare Pharisæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Et quòd melius est exercere opera misericordiæ ad proximum quam offerre Deo sacrificia. Quæst. XIX.

QVæretur quare Pharisæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Dicendum vno mō, quod hoc faciebant, vt sanctissimi viderentur, & valde Deo deditt, cum omnia vellent ei tribuere, & sic quidquid boni proximo daturus quis erat, hortabantur, vt Deo daret offerens in Sanctuario, & ita ipsi faciebant: nam non benefaciebant proximis, sed sacrificia faciebant, quasi totum bonū hominis, & sanctitas eius esset in offerendo Deo sacrificia, de alijs operibus bonis ad proximum non curabant. Sic dicit Glo. super illo verbo misericordiam volo supra 9. s. faciebant autem sępe Pharisæi sacrificia in templo, vt iusti apparerent coram populo, sed non exercebant opera misericordię in quibus probatur vera iustitia, & in hoc errabant Pharisæi, quia melius est exercere opera misericordiæ ad proximum, quam offerre Deo sacrificia: ideo Christus sępe accusat eos de hoc inducens illud Osææ 8. contra illos, s. misericordiam volo, & non sacrificium, vt patet supra 9. & iterum supra 12. Secundo fuit ex auaritia, quia volebant Pharisæi habere magnas diuitias, & excogitabant quomodo haberēt & procurabant sub obtentu sanctitatis per fraudes, & ita simulabant se longas orationes facere, vt populus daret eis pecunias, vt pro eis orarent, sic dixit Christus infra 23. s. væ vobis Pharisæi qui comeditis domos viduarū orationes lōgas orātes, pp hoc amplius iudicium accipietis, ita & hic volebant, quod laici offerrent in templo quidquid habebant, vt ipsi haberent illud, & quia id quod quis pro se retinere vult non libenter offert, hortabantur populum, ꝙ quidquid daturi erant proximis darent Deo, q erat melior, & ēt quę daturi erāt parētibus, & tūc cū quis aliquid ꝓposuisset dare, vidēs hāc doctrinā verisimilē dabat illud templo, & ita vorabant omnia Pharisæi. Sic dicit Theophilus, quòd Pharisęi volentes comedere omnia quę offerebantur, instituebāt filios, s. vt nihil darent parentib. sed templo, & ob hoc Christus accusabat valde Pharisæos de auaritia, & rapina, & dolo, s. quia per istos modos illicitos volebant pecuniam acquirere infra 23. s. vę vobis scribæ, & Pharisęi hypocritę, qui mundatis quod deforis est paropsidis, & calicis, intus autem pleni estis rapina, & iniquitate, & immunditia: rapinam autem vocauit desiderium rapiendi, quia aliàs rapina non est in animo.

Sed dicetur quomodo poterant prodesse Pharisæis, & scribis ea, quæ offerebantur Domino, quia illa pertinebant ad sacerdotes: nam quidquid Domino offertur manibus sacerdotis, ad sacerdotem pertinet Num. 5. Non ergo ad scribas, & Pharisęos. Dicendum, quòd sacerdotes, & Leuitæ erant de certa progenie, ita quòd nulli alii poterant ministrare nisi illi: Pharisęi autem & Scribæ non erant de certa progenie, sed poterant esse de quacunque, quia Pharisæus dicit quandam sectam viuendi, & quilibet poterat esse de illa: vnde Pharisæi discipulos habebant, qui sequebantur, & addiscebant vitam eorum, & opiniones ipsorū, sic dicitur Mar. 2. & Luc. 5. quòd discipuli Pharisæorum ieiunant, sic etiam Scribæ erant viri periti in lege, & tamen de qualibet cognatione hominum poterant esse viri periti in lege, ideo forte isti Pharisæi pro maiori parte erāt sacerdotes, ad quas aliàs pertinebant, quę offerebantur in templo, & ideo procurabant, quòd multa offerrentur. Vel potest dici, quòd dato, quòd Pharisæi, & Scribæ non essent sacerdotes, habebant tamen partes eorum, quæ offerebantur, quia forte ipsi conueniebant cum sacerdotibus, vt darēt eis partes, oblationū,

F vt hortarentur populum ad offerendum, & sic isto modo per fraudes pręuaricando legem Dei fallebāt populum, vt multa offerrent, & ipsi ex eis ditarentur.

Quomodo Pharisæi, & Scribæ audebant suadere populo, quòd non subuenirent parentibus, sed offerrent potius Sanctuario cum hoc esset contra legem. Et in quibus probetur vera iustitia. Quæst. XX.

QVæretur quomodo Pharisæi, & Scribæ audebant suadere populo hoc, & quomodo poterāt cum esset hoc contra legem, & in preiudicium proximorum. Dicendum, quòd audebant hoc facere, quia cōfidebant, quòd falsitas sua non posset deprehendi ab aliquo, poterant autē hoc suadere populo. Primo quia isti erant sapientes in lege, & in istis, quę ad legis expositionem pertinebant eis stādū G erat, quia non habebat populus alios ad quos recurreret. Secundo quia auctoritas eorum erat magna secundum legē, s. quòd staretur iudicio eorum, & non declinaretur ad dextram nec ad sinistram Deuter. 17. Et ita etiam Christus insferat eis date magnam auctoritatem infra 23. s. super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisęi, omnia quæcunq; dixerint vobis seruate, & facite: ideo vbi non constabat populo, quòd Scribæ, & Pharisæi docendo errarent sequebātur eos. Tertio quia Pharisęi faciebant istam doctrinam aliqualiter verisimilem intuitu pietatis, dicentes quòd Deus est excellentior homine: iō quod dandum est homini melius est dari Deo, qui erat pater patrum. Quarto quia poterat esse ambiguum ex terminis legis ex qua dicitur, honora patrem tuum, & matrem, honorare autem est reuerentiam exhibere. Et potest accipi, quòd consistat iste honor in exteriori reuerentia, vt assurgendo inclinando caput lo-H quendo, & similibus, & non in collatione bonorum aliquorum ad sustentationem, & ita dicebant isti quod satis erat parentes honorare verbo nihil dando, sed id quod eis dandum erat, Deo daretur. Quinto suadebant hoc per opera, quia ipsi similia faciebant: nam crebro faciebant Pharisæi sacrificia in templo, sed proximis non benefaciebant in aliquo. Sic dicit Glo. supra 9. Scilicet, faciebant Pharisæi sacrificia in templo coram populo, vt iusti apparerent, sed nō exercebant misericordiæ opera in quibus probatur vera iustitia, & quia in moralibus valde mouent facta, cum videret populus, quòd isti omnia offerebant in templo nihil dantes proximis, putabant ita bonum esse, & ita ipsi faciebant.

Quare Pharisæi potius prohibebant benefacere patri, & matri quam cæteris, cum tamen Dijs, & parentibus non possimus æqualia retribuere. Quæst. XXI.

I QVæretur quare Pharisæi potius prohibebant benefacere patri & matri quàm cæteris: nam de his solū Christus loquitur hic.

Dicendum, quòd Pharisæi non faciebāt hoc quasi ipsi odissent oēs patres, & matres, sed propter auaritiam, s. quia volebant, quòd id quod homo daturus erat pārētibus, offerret Deo, vt sic perueniret ad eos, vt ostensum est supra 19. quæstione. Et dicendum, quòd non vetabant de solis parentibus, sed etiam de cæteris proximis, ita vt nulli impenderetur aliquid ex charitate, sed quidquid alicui hominum dandum erat Deo offerretur. Christus tamen arguens contra Pharisæos, & scribas expressit de solis parētibus propter tria. Primo propter maius debitum, quia nulli obligatur quis potius quā parentibus suis, vt dicitur 8. Ethi. Dijs, & parentibus non possumus æqualia retribuere: si ergo istis vetabant benefacere, vt omnia offerrentur Deo, a fortiori K vetarent benefacere aliis ad quos non est tanta obligatio. Secundo quia pro istis erat expressum in lege magis quàm pro aliis, quia in præceptis decalogi exprimitur de patre, & matre honorandis, & de alijs non exprimitur. cum ergo facerent contra id quod expressum erat, a fortiori facerent contra ea quæ non erant in lege scripta. Tertio fiebat, quia sub isto præcepto de honorādo parentes intelligitur omnis subuentio, quæ proximis facienda est quantū ad opera misericordiæ tā corporalia quàm spiritualia, cū in decalogo non sit aliud pręceptū de benefaciendo proximo: ideo loquendo hic de patre, & matre expressis in hoc præcepto, agebatur

ter de omnibus aliis, quæ subintelliguntur in præcepto allegato, quod illi praue exponebant.

Quomodo dixit Christus, quòd non permittebant Pharisæi honorari parentes. Et quomodo honor accipiatur in sacra scriptura. Honorumque descripta genera explicantur. Quæst. XXII.

QVæretur quomodo dixit Christus, quòd non permittebant Pharisæi honorari parentes: nā nō auferebant reuerentiam, quæ vocatur honor: nam honor est exhibitio reuerentię in testimonium virtutis, vel excellētiæ alicuius, & tamen reuerentiam exhiberi parentibus nō prohibebant Pharisæi, sed solam temporalem subuentionem. Dicendum, quòd Christus accepit hic honorem parentum pro sustentatione eorum in necessariis, & quia hoc fieri prohibebant Pharisæi, dicitur quod non permittebant, quod homines honorarēt parentes. quod magis exprimitur Mar. 7. Scilicet & non permittitis quicquam facere patri suo aut matri, idest, benefacere illis.

Aliqui dicunt, quòd in scriptura sacra semper accipitur honor pro dono, vel subuentione temporali, potius quàm cęremonia reuerentiæ. Sic dicit Hiero. super Mat. honor in scripturis non tantum in salutationibus, & officiis deferendis, quantum in eleemosynis ac munerum oblatione sentitur: honora inquit Apostolus viduas, quæ vere viduæ sunt, hic enim honor donum intelligitur. præcepit ergo Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum cōsiderans, vt filii honorarent etiam in vitę necessariis ministrandis parentes suos, idem dicit Beda.

Dicendum autem, quòd proprie honor est exhibitio reuerentię, sed quia non eodem modo exhibetur reuerentia omnibus quibus exhibenda est, non est idem honor ad omnes. Sic dicit Aristo. 9. Ethi. cap. 2. quòd non eadem debētur omnibus, sed congruentia, idest, cuilibet secundum conditionem suam, & statum: & postea dicit, quòd alius est honor, qui debetur patri, & matri, & alius viro sapienti, & virtuoso, & alius principi siue duci belli, & alius cuilibet seni, & maiori in ætate. Honor enim debitus principi, vel duci belli est obedire ei in omnibus, quę iusserit ad bellum. Honor viri sapientis est assentire illi in omnibus, quæ diffinierit: submittendo ei opiniones nostras. Viro autem virtuoso debetur honor, quòd ipse sit regula actionum nostrarum. Omni autem seni debetur honor in assurgendo ei, & inclinando caput, & similia. Patri autem, & matri debetur honor in sustentando eos, in necessarijs, vt dicit ibidem Aristot. Et in hoc concordat valde Aristot. cum sacra scriptura quasi eodem spiritu locutus: nam honorare accipitur interdum in scriptura pro inclinatione capitis, & assurrectione sicut in senibus, sic dicitur Leuiti. 19. Coram capite cano cōsurge, & honora personam senis. Et ita Aristot. vbi supra dicit, sed & omni seni honorem, scilicet dandum esse eum, q̄ secundum ætatem in assurrectione, & inclinatione, & talibus. Sic etiam accipitur honorare in scriptura interdum ꝓ subuenire in temporalibus, & ita est in parentibus, vt Christus dixit hic, & Mar. 6. Et ita dicit Aristot. vbi supra, videtur vtique, & parentibus in nutrimento, scilicet, dandum esse honorem in nutrimento. Dicitur autem ista subuentio esse honor, quia excusatur per hoc ignominia, & dedecus, est enim dedecus, quòd quis egeat, & cogatur mendicare, quod fieret in parentibus senibus, & impotentibus victum quærere nisi filii eis prouiderēt, ideo prouidendo dicuntur honorare ipsos, est autem debitum parentibus nutrimentū quasi iure naturæ ex ratione suscepti; nam dicitur 8. Ethic. filii susceperūt a parentibus esse, & educationem, & doctrinam: ideo tenentur eis loco educationis ad educationem, vt sicut parentes aluerunt filios paruulos quando filii non poterant sibi ipsis propter paruam ætatem prouidere, ita & filii potentes effecti alant parentes impotentes factos propter magnam ætatem, quod in ciconiis fit, quia tanto tempore nouæ ciconię parentes veteres alunt, quanto tempore ab eis alimenta susceperunt, vt ait Ambrosi. in Exameron. Dicendum autem, q̄ parentibus non solum tenemur prouidere in cibo, sed etiam abundanter secundum conditionem suam, & nostram. Ita vt plus illis quā nobis prouideamus, & si oporteat deficere aliqualiter in cibo, potius nobis quā

A illis deficiamus. Sic dicit Aristo. vbi supra. Videbitur aūt parentibus maxime alimentis filios, vt debentes, opitulari oportere, & honestius esse iis qui causa sunt essendi, quàm sibiipsis subuenire. Valde ergo errabant, qui in nullo nolebant parentibus prouideri, quibus magis quàm sibiipsis debent in iis prouidere.

Quare Christus posuit hic, & qui maledixerit patri, & matri morte moriatur. Quæst. XXIII.

QVæretur quare Christus apposuit hic, & qui maledixerit patri morte moriatur: nam non videtur hoc esse ad propositum, quia Pharisæi non irritabant legē istam quasi permittentes alicui licentiam maledicendi patri aut matri, sed solum illam de honorando patrem. Aliqui dicunt, quod hoc fuit iuxta consuetudinem ipsam allegandi,
B quia quando allegamus textus aliquos in quibus vna particula est ad propositum nostrum, recitamus cum illa aliquas alias quæ non sunt ad propositum, & ita Christus hic ponēs mandatum de patre dixit illud totum, licet prima pars solum esset ad propositum. Sed non stat, quia illud est quando sunt aliqua in eodem contextu, quę solent simul allegari, & tamen hic non est sic, quia præceptum de honorando parentes est Exo. 20. in decalogo, quod autem dicitur, qui maledixerit non est de præceptis decalogi, sed est de iudicātibus, & ponitur Exo. 21. cap. Dicendum ergo, quod Christus allegauit istud hic ad magis confundendum Pharisęos nam maledictio est in verbis, & inducitur in argumentum q. d. qui maledicit patri in verbo peccat, & tamen ille non occidit, ergo a fortiori, qui realiter patri maledicit, sed qui aufert patri sustentationem debitam, vel alicui alteri maledicit realiter, ergo verius est morte dignus: & tamen Phari-
C sæi per suam falsam expositionem legis auferebant parentibus sustentationem, & docebant alios sic facere, ergo multiplici morte digni erant, & sic volebat eos per hoc terrere. Sic dicit Chrys. voluit aūt ostendere, quod parentes essent valde honorandi per hoc, quod adiunxit, & pręmium, & pęnam, sed Dn̄s hic pręmium prætermittens q̄ honorātibus repromittitur, s. esse longæuum super terrā, ponit id q̄ terribilius est, s. pęnam, vt ipsos stupefaceret, & alios attraheret, vnde ait, & qui maledixerit &c. In quo demōstrat eos morte dignos esse, si. n. qui verbo dehonorat parentem, morte punitur, multo magis vos, qui opere; & non solum dehonoratis parentes, sed & alios hoc docetis, qui ergo nec viuere debetis, quomodo meos discipulos incusatis?

An quilibet maledicens parenti mori deberet secundum legem Moysi. Quæst. XXIIII.

D QVæretur de maledictione parentum, an quilibet maledicens parenti mori deberet secundum legem Moysi. Dicendum, quòd potest accipi maledictio dupliciter, s. pro reali, aut pro vocali, dicitur realiter maledicere, qui percutit parentem, quia non percutit aliquem nisi, vt malum, & tamen parentes fuerunt nobis principium totius boni, scilicet principium essendi nono. Ethic. ideo non possumus illos, vt malum reputare, vt eos percutiamus, q̄a sicut Deus non potest reputari a nobis malus, quia natura sua est esse bonum, ita nec parentes possunt reputari, vt malum, quia cum Dijs ęquiparantur 8. Ethicor. scilicet Dijs, & parentibus non possumus ęqualia retribuere, percutere ergo parentes morte dignum est, & ita dicitur Exod. 21. Qui percusserit patrem aut matrem morte moriatur, & nō
E intelligitur solum de percussione ex qua sequitur mors, sed etiam de illa ex qua non sequitur mors, quia de alia non erat dubium, cum posita fuisset ibi lex, quòd occidens hominem volens occidere deberet occidi, sed quia vulnerans quēcūq; alium hominē si non sequit̄ inde mors non occiditur, expressum est de patre, & matre, q̄ percutiens illos occidatur, et si non sequatur mors, sed solum vulnus, dēt tamē supponi, q̄ fuit percussio voluntaria, i. cū animo percutiēdi eos, quia inuoluntariū nec meretur nec demeretur pœnam aut laudem, nisi quatenus dans quis operam rei illicitę, tenetur etiā ex casuali malo secuto. Etiā non debet intelligi de qualibet percussione, vt siquis leuiter tangeret patrem aut matrem etiam animo nocendi, dum tamen inde non sequa

tur vulnus, aut sit factum enorme, quia percussio in scriptura pro vulnere accipitur, sic declaratum est Exo. 21. De maledictione, quæ est in voce putant aliqui, q. pro ea sola non inferatur mors, quia maledicere in voce est minus q̃ percutere, licet ergo pro percussione inferatur mors, non tamen pro maledictione. Sed dicendum, quòd nõ fiat, quia etiã pro vocali maledictione necesse est inferri mortem, quia Exo. 21. Postquã positum est, qui percusserit patrẽ aut matrem morte moriator subinductum est etiam, qui maledixerit patri morte moriatur, ergo non solum pro percussione, sed etiam pro vocali maledictione debetur mors.

Sed est dicendum, quòd non pro qualibet maledictione quia siquis ex calore iracundiæ leuiter, & semel tantum patri aut matri malediceret, non occidebatur, sed intelligitur de illo, qui grauius maledicit imprecando mala. vnde in Hebræo ponitur, qui maledixerit patri aut matri in Deo, & ponitur ibi nomen Dei tetragrammaton, & est sensus, qui maledixerit illis inuocando nomen Dei, vt si diceret Deus maledicat vobis, vel rogo Deũ, q. destruat vos, & maxime quando filius assuetus est ad hoc, & non vult desistere, quia tunc est contumax in parentes, & pro contumacia, & inobedientia ad parentes, occiditur interdum filius, vt Deut. 21. De filio contumace, & proteruo, qui monitis parentũ obedire recusat, comessationibus vacat, & luxuriæ: nam occiditur, scilicet lapidatus a populo. Et ita Christus locutus est hic, non de percutiente patrem, sed de maledicente in voce quod minus esse videtur inducens contra Pharisæos: nam maledicens dehonorat realiter quod grauius est, sed ipsi subtrahebant per doctrinam suam sustentationem parentibus, & docebant alios sic facere, ergo multis mortibus digni erant. Sic dicit Chrysosto. vnde non erant idonei accusatores discipulorum Christi de minimo peccato, si peccatum fuisset.

Munus quodcunque est ex me tibi proderit quid significat. Quæst. XXV.

QVæretur circa hoc quod dicebant Pharisæi ad eludendum legem Dei, scilicet, munus quodcumque est ex me tibi proderit, quid significet. Dicẽdum, quòd Marcus istud expressit magis dicens corbam, idest, quòd filij dicerent parentibus corbam, & nihil vltra dicebant, & tamen exponit quid hoc significet, & ponit verba, quæ ponit hic Matthæus, scilicet, hoc est munus quod tanquam est ex me tibi proderit.

Et potest intelligi vno modo, quod quando essent parentes in necessitate, & peterent subuentionem a filijs, dicerent filij, corbam, idest, sacrificium, hoc est munus quodcunque est ex me tibi proderit, idest, nõ cures a me petere hoc, quia ego volo offerre in sacrificium Domini istud quod tibi daturus eram, & licet illud dem tibi proderit, idest. pro anima tua, cum tibi daturus essem illud, & magis tibi proderit cum pro te expendatur ad vsus Dei quàm si tu illud in vsus tuos expenderes, & ita nihil dabant filij parentibus petentibus. Sic dicit Hiero super. Mat. premissam enim prouidẽtissimam Dei legem, volentes scribæ Pharisæique subuertere, vt impietatem sub nomine pietatis inducerent, & docuerunt pessimos filios suos, vt siquis ea, quæ parentibus offerenda sunt Deo vouere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus, & tunc est sensus, vt dicit hic Glo. quod ego offero Deo, & mihi, & tibi proderit, & ideo non debes sumere res meas in tuos vsus: sed pati, vt Deo offerãm.

Secundo potest exponi, & magis conuenienter ad literã & fraudẽ Pharisæorum, q. si filij haberent diuitias, vel sustentationem aliq̃, & si patres egentes peterent auxilium dicerẽt filij, ecce pater id qđ petis iam Deo obtuli, i. apud me consecraui ad dandũ Deo, & mihi, & tibi proderit, & ideo non debes sumere res meas in tuos vsus, sed pati, vt Deo offeram, & iam potest retractari, & tñ ibi proderit etiam si ego illud dem, & tunc licet nondum essent munera oblata, non audebant patres illa tangere putantes, q. per hoc Deũ offenderent, & filij offerebant illa, & patres fame affligebãtur nec tangerent ea, quę filij Deo dedicata asseruerant. Sic dicit Hier. vbi supra, s. vel certe ipsi parentes, qui Deo cõsecrata cernebant, ne sacrilegij crimen incurrerent declinan-

F tes, egestate conficiebantur, atq; ita fiebat, vt oblatio liberorum sub occasione templi, & Dei in iura cederet sacerdotũ. Et tunc est sensus, vt dicit Glo. hic quicunq; vestrum o iuuenes dixerit, i. dicere poterit, vel dicet patri, & matri, o pater munus quod est Deo ex me iam deuotum, tibi proderit adiuuando q. d. non dẽs sumere ne sis sacrilegij reus. Tertio mõ potest accipi, q. sit oratio defectiua indigens suppletione, & est sensus, q. Pharisæi dicerent iuuenibus Iudæis, o iuuenes quicunq; dixerit patri, munus quodcunq; ex me est tibi proderit, i. munus qđ ego offerre volo, vel obtuli, iã proderit tibi; & iõ non petas illud, supple impleuit legẽ Dei, & tunc est quasi responsio Pharisæorum: nam ipsi hortabant, quòd omnia, quæ danda erant proximis, offerrentur Deo. Et tunc diceret aliquis, quõ ergo implebimus legẽ Dei, q̃ dicit honora patrem: nam ex hoc tenemur ad subueniendum ei egenti. Respondent tunc Pharisæi, quicunque dixe

G rit patri aut matri munus quodcũque &c. legem implet & ideo ita impletur hoc modo sicut si patri aut matri præstarentur alimenta. Sic dicit Glo, hic potest legi per defectum s. quicunque dixerit patri &c. subaudi faciet Dei mandatũ vel complebit legem, vel erit dignus vita æterna.

Quarto potest intelligi, quòd quando filij erant in potestate patrum, si haberent aliqua peculia quorum proprietas, vel administratio, pertineret ad parentes, sicut in profectitio, & aduenticio, & patres peterent illa a filijs, dicerent filij patribus, pater iam voui Deo dare id quod a me petis, ideo licet datum nondum sit non accipias, quia tibi proderit ad salutem, vel etiam si non esset oblatum dicebant oblatum esse, & ita licet ad parentes pertineret proprietas, vel administratio istorũ peculiorum, videntes, q. filij dicassent illa Deo in fauorem pietatis, non audebant illa tangere, & ita defraudabantur rebus suis. Sic dicit Theophilus, scilicet

H volentes Pharisæi, quæ offerebantur comedere, instruebant filios, quòd cum peculia aliqua haberent, & parentes illa peterẽt, respõderẽt illis corbã, q. est donũ q. a me petis iã Domino obtuli, & ita hæc nõ peterẽt, quasi Domino oblata, & ad salutẽ ẽt parẽtũ pficua, & sic decipiebãt filios, vt parentes nõ honorarẽt, & oblata ipsi deuorarent. Et sic est intelligendum in oĩbus ijs expositionibus q. siue filij verũ dicerẽt parẽtibus, siue nõ oblatũ esse q. petebãt, q. sẽper illud offerrẽt, q̃a nõ faciebãt hoc Pharisæi, vt filij sibi retinerẽt, sed vt offerrẽt, & sic fallebãtur filij putãtes piũ esse mentiendo patres fallere, & debito sustẽtationis priuare, vt offerrent Deo id q. parẽtibus dãdũ erat, & deinde totũ cedebat in iura sacerdotũ, & Pharisæorũ fraudatis patrib. & deceptis filijs pdẽdo pecuniã, & meritũ, & insup trãsgrediẽdo legem Dei: vnde multiplici morte digni erãt isti Pharisæi, & Scribæ. Quinto exponũt aliq de reconciliatione p illata iniuria, s. si

I patri aut matri filius irrogasset iniuriã, & p hoc teneret ad satisfactionẽ, siue humiliter veniam petẽdo honorat ipsum maiorẽ se reputãdo, q̃ aliàs ei se nõ subijceret, & istũ honorẽ tollebãt Pharisæi dicẽtes, q. sufficiebat offerre Deo munus aliqđ, & q. postea nõ peteret veniã a parẽtibus. neque satisfaceret eis in aliquo. Sic dicit Chrys. s. põt dici, q. Pharisæi docebant iuuenes, q. siqs p iniuria patri aut matri illata munus offerat Deo, erit immunis, quasi Deo dãs munera, q̃ daturus erat patri, & debebant ei, & hoc dicẽtes nõ permittebãt patres honorari. Sexto põt exponi, q. qñ patres aliquid peterẽt á filiis, dicerẽt filii, o pater vis me cõpellere, vt id q. Deo daturus erã dẽ tibi? nõ põt ex hoc tibi puenire bonũ. Et tũc patres timẽtes pmittebãt, q. filij offerrẽt munera, ipsi vero egestate affligebantur. Sic dicit Hiero, s. põt autẽ, & hũc breuiter habere sensum munus, quod ex me est tibi proderit, compellitis inquit filios, vt dicant parentibus suis, q.

K cunque donum eram oblaturus Deo in tuos consumo cibos, tibiq; prodest o pater, quasi dicat nõ prodest o pater, & sic illi timentes accipere quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere quam edere de consecratis. Septimo potest exponi secundum quosdam, quòd filij in adulta ætate dicebant se non teneri parentibus ad aliquid, scilicet, quia in illa ætate filius tenetur patri in qua oblatio facta a patre prodest filio, & tamen in ætate adulta dicunt, quòd oblatio facta a patre non proderat filio, sed ipsi patri offerenti cum posset filius pro se offerre, ideo tunc dicebant, quòd filius non tenebatur patri. Et sic est sensus, quòd filius diceret patri. munus quod ex me est, idest, quod

offers

offers Deo pro me tibi proderit, idest, non proderit mihi, sed tibi: ideo non obligor iam tibi ad aliquid. Sic dicit Augustinus libro de quæstionibus Euangeli. scilicet, munus quodcunque ex me est tibi proderit, idest, munus quod offers causa mei ad te pertinebit. quibus verbis significant filij iam sibi non necesse esse parentum pro se obligationem, quòd ad eam ætatem peruenissent, vt possent, ipsi iam offerre pro se. In hac ergo ætate constitutos, vt possent parentibus hoc dicere: cum hoc dixissent, negabant Pharisæi reos esse si parentibus non præstarent honorem, & tamen ista expositio est aliqualiter extorta. Vnde dicendum, quòd licet omnes istæ expositiones possint stare aliqualiter, tamen tres primæ magis conueniunt.

An sit melior eleemosyna illa, quæ fit Deo, vel illa, quæ fit homini. Et quomodo eleemosyna, & debitum inter se differunt. Et quòd debita sunt duplicia. Et quantum sit filiorum debitum erga parentes. Et quod sit Dei templum, & in illud q; sit extremum debitum. Quæst. XXVI.

QVæritur cum hic Christus arguat Pharisæos, quia vetebant filios a benefaciendo parentibus, vt offerrent in templo. An sit melior eleemosyna illa, quæ fit Deo, scilicet, ad vsus templi, vel ministrorum, vel illa, quæ fit homini.

Aliqui dicunt, quòd illa, quæ fit homini, quia Christus increpat hic Pharisæos, & scribas, quia hortabantur filios nihil dare parentibus, sed quòd eis daturi erant, offerrent Deo.

Dicendum, quòd inter eleemosynam, & debitum differt, quia debitum est determinate obligatum, & ideo in soluendo non est liberalitas, sed necessitas. Eleemosyna autem dicit liberalitatem: ideo dicendum, quòd vbi erat aliquod debitum præponderat illud debitum eleemosynę cuicunque, siue quæ fit Deo, siue quæ homini: vnde Pharisæi quamquam errarent nunquam tantum errauerunt, quòd dicerent debita contracta ex mutuo, vel commodato, aut aliàs per humanos contractus posse tolli commutando illa in oblationes Dei. Et ratio est, quia ista sunt æs alienū, quæ iure repetuntur. Eleemosyna autem peti non potest iure quasi cogatur quis eleemosynam facere.

Sed dicendum, quòd debita sunt duplicia, quædam determinata, scilicet, illa quę vocantur debita legalia, quia veniunt ex legali contractu, vt ex mutuo, commodato, deposito, locato, precario, empto, vendito, & ita de cæteris contractibus, & modis dandi obligationem legalem, quia semper ex talibus causatur determinatum debitum, & potest determinatum peti. Indeterminata debita sunt illa, quæ causantur moraliter, vt dicitur 9. Ethico. scilicet iure naturali, vt quicunque bonum alteri fecit, obligatum eum reddit tacite ad retribuendum, & tamen istud debitum cum non sit legale, non potest iure repeti, nec iudex cogit inuitum ad solutionem huius debiti: etiam est indeterminatum, quia licet naturaliter sit debitum, non est determinatum naturaliter quantum debeatur, quia taxationes istæ fiunt per rationem, idest, per actum nostrum, & non est aliquid naturaliter diffinitum. De primo debito non est dubium quin præferri debeat cuicunque eleemosynæ, quia est æs alienū, & de ista etiam Pharisæi non dubitauerunt, nec vnquam locuti sunt.

De secundo licet non sit tanta obligatio, idest, non possit ita cogi ad soluendum illud sicut debitum legale, tamen debitum est, & ideo dicendum, quòd cæteris paribus magis tenemur ad illud quàm ad eleemosynam, & ita est de benefaciendo parentibus, quia a patribus recipimus esse, educationem, & doctrinam pro quibus debitores sumus 8. Ethi. Et istud debitum non est determinatum, sed est tantum, q; homo nunquam illud sufficienter soluit, sed quantumcunque soluerit semper debitor manet. Ratio est, quia bonum collatum a parentibus superexcedit ad quodlibet bonum quod nos eis possumus conferre, sic dicitur 8. Ethico. quòd Dijs, & parentibus non possumus æqualia tribuere: ideo cōcluditur ibid. cap. vltimo, quòd quantumcunque soluamus semper manemus debitores, & ideo filius nunquam potest abdicare patrem, & tamen pater potest abdicare filium eo-

A dem capitu. quantum ergo dandum est patribus non est diffinitum, sed cum sit super omnem possibilitatem nostram quantitas suscepti beneficij, quantitas debitæ retributionis erit, quòd soluamus quantum poterimus, sic dicitur octauo. Ethico. capitu. vltimo, scilicet, Amicitia nanque id exposcit quod fieri potest, non id quod est pro dignitate. Neque enim in omnibus est, vt in honoribus erga Deos aut parentes: nemo, enim vnquam dignum reddere potest. In potentia autem famulans epieices esse videtur, idest, amicorum retributio exigit retribui quod est possibile retribui, & non est necesse retribui secundum dignitatem, idest, iuxta quantitatem eius quod datum est, quia illud non est possibile in omnibus, & ita dicitur esse in honoribus quos damus Dijs, & parentibus, quia nullus potest tantum dare, quantum a Dijs, & parentibus recepit, sed ille, qui in potentia, idest, iuxta potestatem suam famulatur est epieices,

B idest iustus, vel virtuosus, & sic sufficit agi quantum possumus. Hoc autem est considerandum iuxta conditionem nostram, & parentum, idest, pensatis eorum necessitatibus, & statu nostro: nam si paucis indigeant, etiam si magna dare possemus, non oportet illa dari etiam secundum statum nostrum, quia si quis de humili plebe, & humilibus parentibus natus propter virtutem suam, vel aliàs peruenit ad culmen potestatis magnæ, & diuitiarum, non oportet, quòd tanta bona conferat parentibus ad sustentationem status eorum: ac si de nobili prosapia ortus esset, sed satis est, quòd aliquem honorem parētibus tribuat maiorem quam prius habuerunt, sed non est necesse multum extollere, hoc autem est quantum ad sustentationem non necessariam, sed honorabilem quam vocamus statum; nam quantum ad sustentationem necessariam, quæ nomine alimentorum intelligitur prouidendum est illis sufficienter etiam plus quàm nobis,

C vt dicitur 9. Ethico. cap. 2. Scilicet, Videbitur autem parentibus maxime alimentis filios vt debentes opitulari oportere, & honestius esse ijs, qui causa sūt essendi, quàm sibi ipsis subuenire. Istud ergo debitum paternum omni eleemosynæ præponitur cæteris paribus. Quod dicitur propter eleemosynam, quæ fit existenti in extrema necessitate: nam illi potius dandum est, quàm patri, qui non est in tanta necessitate: immo potius quàm soluendum debitum, quòd ex mutuo, vel alias legaliter contractum est: cum pro tali necessitate subleuanda liceat furari, vel rapere, & non teneamur restituere id quod taliter accepimus, etiam si perueniamus ad pinguiorem fortunam, & non solum pro me egēte licet mihi furari, vel capere, sed etiam pro alio patiente extremam necessitatem, si aliter subuenire non possumus ei, vt declaratum est supra 6. cap. q. 50.

Sed aliàs non existente tali necessitate, potius benefacien-
D dum est patri egenti, etiam si non sit magna egestas, q̄ danda sit eleemosyna Deo, vel homini, & in hoc casu stat redargutio Christi contra Pharisæos, qui dicebant, quòd melius erat offerre Deo, quod daturi eramus parentibus, q̄ illis dare: nam offerre Deo est pure voluntarium, dare autem parentibus subuentionem est debitum naturale: ideo potius tenemur subuenire. Et tunc cum tanta obligatio sit filio ad subueniendum patri, dubitant quidam an filius ingressus religionem possit extra claustrum sine licentia præsidentis ad subueniendum parentibus egentibus in sęculo, & mouet hic illud Nicolaus, & de hoc nos late diximus supra 8. cap. quæstione 69. Est etiam aliud dubium an filius volens intrare religionē debeat cessare ab ingressu totaliter, vel aliquanto tempore morari, vt parentes pauperes in sęculo alat de quo etiam diximus eodem cap. quæstione 68. Prædicta autem habent locum comparando eleemosynam ad debi-
E tum. Si autem comparetur eleemosyna ad eleemosynam, dicendum, quòd aut est extrema necessitas aut non, si est extrema, manifestum est, quòd præponitur eleemosyna pauperis, eleemosynę Dei, idest, Ecclesiæ, & sacerdotum, cum etiam præponatur debito legali, vt dictum fuit supra, & non solum præponitur eleemosynæ faciendę Ecclesiæ, sed etiam ipsa Ecclesia tenetur interdum res suas in eleemosynam dare, & hoc ad redemptionem captiuorum pro quibus vendi possunt vasa Ecclesiæ, etiam consecrata in quibus corpus, & sanguis Domini consecrantur, quando aliter redimi non possunt, & etiam si pauperes fame pereant vendi possunt eadem vasa, vt ait Ambro. libro de officijs, & in De-

cretis 12. quæstio. capitu. aurum. Si autem non sit extrema F necessitas, aut est satis magna, aut parua, si satis magna, semper præponderat eleemosyna facienda pauperibus, quia Ecclesia, idest, parietes, & ornamenta Ecclesiæ sunt propter homines, & non homines propter Ecclesiam illam, quia vera Ecclesia, quæ est sponsa Christi, ad Eph. 5. sunt homines, & non parietes, & vasa aurea 2. Corin. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, & nos sumus templum Dei, & non parietes, prima Corin. 3. & 2. Corin. 6. capit. scilicet, templum Dei sanctum est, quod estis vos, et iterum nescitis, quia corpora vestra templum sunt spiritus sancti quem habetis in vobis, & non estis vestri: de domibus autem æquiuoce, vel per analogiam dicitur, quòd sunt templa Dei, scilicet, quia fideles illuc conueniunt, qui sunt vera templa Dei; ideo magis prouidendum est pauperibus ne egeant, quàm Ecclesijs. De ministris autem Ecclesiæ si egent, est dicendum sicut de alijs pauperibus, immo G plus est eis benefaciendum quàm cęteris, quia ad illos est quoddam debitum: nam qui spiritualia seminant dignum est, vt temporalia metant 1. Corin. 10. capit. Si autem necessitas pauperum parua sit: tunc non possunt præponi Ecclesię, si tamen in aliquo egent alioquin regulariter melius est benefacere homini quàm Ecclesiæ, siue illud transeat in ius templi, siue in iura ministrorum, & tamen quando Ecclesia destructa est, vt quia corruit, vel eget reparationibus, vel ornamentis necessarijs, pium valde est pro talibus elargiri, & si non elargiamur Deus comminatur nobis sterilitatem in terræ nascentibus, & aduersitatem in omnibus negocijs nostris, vt in nullo prosperemur licèt solicite laboremus. Sic dicitur Aggęi primo. Hæc dicit Dominus nunquid tempus est vobis, vt habitetis in domibus laquearis, & domus mea deserta, & nunc ponite corda vestra super vias vestras, seminastis multum, & intulistis paucum, comedistis, & nō H estis satiati, bibistis, & non estis inebriati, operuistis vos, & non estis calefacti, qui mercedes congregauit misit eas in saccum pertusum, respexistis ad amplius, & ecce factum est minus, & intulistis in domum, & exufflaui illud, quam ob causam dicit Dominus, quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam, propter hoc prohibiti sunt super vos cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum, & vocaui siccitatem super terrā, & super montes, & super triticum, et super vinum, & super oleum quęcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem hominum. Et si interdum habeamus aliqua inter manus, quæ magna videantur, Deus illa pauca facit. sic dicitur Aggæi 2. cap. cum accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierēt decem, & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: percussi vos vento vrente, & aurugi- I ne, & grandine omnia opera manuum vestrarum, & non fuit, qui reuerteretur ad me, & ita apparet de differentia eleemosynarum, s. Dei, & hominum. *Hypocritæ.* Hic redarguit Christus Iudæos de falsa sanctitatis simulatione, quia vt essent in reuerentia apud populum ostendebant sanctitatem in verbis, cum tamen essent corrupti mente, & dicitur. *Hypocritæ.* Redargutio est: nam postquam ostendit, quòd non rectè arguerant discipulos suos, ostendit vnde proueniebat ista redargutio, scilicet, ex eorum hypocrisi. *Bene Prophetauit de vobis Isaias.* Idest, Conuenienter iuxta conuersationem vestram, & ponitur Isa. 29. licet sub alijs verbis. *Dicens populus hic.* Scilicet, Iudæorum, vel congregatio Pharisæorum, & scribarum. *Cor autem longe est a me.* Idest, Non diligunt me neque faciunt aliquid propter me. In labiis me honorant, scilicet, orando, & prædicando legem meam. *Sine causa autem colunt me.* Idest, Inutiliter, scilicet, ad nullum K finem: nam non consequuntur aliquid sic colentes me. *Docentes mandata, & doctrinas hominum.* Idest, Doctrinas hominum repugnantes legi meæ, sicut erat expositio quam faciebant de mandato honorandi parentes, quia per illam irritabatur lex Dei, vt dixit supra Christus irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestrām. Etiam docebant mandata hominum, scilicet, principaliter, quia licet non essent contra Dei legem, cum tamen illis potiùs quàm legi Dei insisterent, erant reprehensibiles.

Quare Christus vocauit Pharisæos istos hypocritas. Quæst. XXVII.

QVæretur quare Christus vocauit istos hypocritas. Dicendum primo, quia ipse volebat allegare contra eos auctoritatem Isaiæ: ex qua constat eos esse hypocritas, quia verbis Deum solis honorant: ideo vocauit eos hypocritas. Secundo fuit, quia ipsi erant digni increpatione: nam iniuste arguebant discipulos Christi, qui non peccauerant in hoc de quo arguebantur: ideo pro hoc debuerunt redargui, & hoc fuit, quòd vocarentur hypocritæ.

Tertio fuit, quia vere erant hypocritæ; nam peccabant in grauibus præuaricando legem Dei per falsas expositiones, & tamen volebant se ostendere sanctos per quasdam lotiones exteriores. Quarto fuit, vt ostenderet originem huius redargutionis: nam licet Pharisæi, & Scribæ ex inuidia arguerent Christum: tamen præcipue arguebant, vt se sanctiores ostenderent illis, sicut supra 9. cap. & Mar. 2. & Luc. 5. Dixerunt Christo, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? quasi dicat meliores illis sumus, quare ergo non imitantur nos? & ita hic cum Pharisæi, & Scribę frequentarent lotiones multas, & non discipuli Christi, putauerunt se illis sanctiores, & vt hoc ostenderent coram populo dixerunt, quare discipuli Christi nō lauant manus, & ita tangitur origo istius redargutionis, scilicet, quòd fuit ex hypocrisi. Quinto fuit ad hoc, quòd Christus ostenderet Pharisæis, & Scribis, quod sciebat intima eorum: nam mouebantur ex hypocrisi, vocauit ergo eos hypocritas, vt scirēt quòd sciebat quid cogitassent, & sic magis intra se confunderentur scientes se esse deprehensos.

An liceat sic prædicatori redarguere aliquos personaliter redarguendo eorum vitia. Et in iudicio humano qualiceat. Quæst. XXVIII.

QVæretur cum Christus vocauerit hic istos Pharisæos hypocritas in quo eos personaliter, & expresse redarguit. An liceat sic prædicatori redarguere aliquos personaliter redarguendo vitia eorum. Dicendum, quòd aut prædicator prædicat, aut contendit cum aliquo, vel aliquibus peccatoribus in verbis: si contendit verbaliter forte ad correctionem, & non potest aliter probare, quod potest, vel defendere se, licet ei exprimere peccatum alicuius, si est notum apud alios, & maxime cum dicit illud ad defensionem suam. Et ita in iudicio, licet litigantibus obijcere crimina, & defectus in alterum, ad hoc, quod non assequantur id quod nituntur assequi, vt obijcere excommunicationem, periurium, symoniam, homicidium, & tamen in iudicio licitum est allegare tam crimina publicā quàm occulta, dum tamen allegans probet. Si autem aliàs contendat quis cum aliquo in verbis ad emendationem illius, non licet allegare peccatum illius, nisi quod publicum est, quia aliàs præuaricaretur formam correctionis fraternę. Si autem prędicet, vel doceat eo quòd non dirigit sermonem specialiter ad aliquem, non licet exprimere peccata alicuius status hominū, & ipsos de illo statu arguere non expresso aliquo quasi omnes sic arguuntur, & in tali sermone nemo arguitur nisi, qui redargutione dignus est. De Christo dicendum est, quod istum modum tenebat, sæpe enim cum loqueretur specialiter cum aliquibus quasi disceptans exprimebat vitia illorū, & forte, quia ipse non poterat se aliter defendere contra illorum criminosas redargutiones, sic fuit de Pharisęis, & Herodianis, qui petiuerunt ab eo an liceret dari censum Cæsari, vt caperent eum in sermone, infra vigesimo tertio. Nam dixit eis, quid me tentatis hypocritę? & simile Ioannis octauo. forte enim non tacuissent nisi Christo vocante eos hypocritas vidissent se deprehensos. Et ita fuit hic: nam nunc Christus non prædicauit, sed disputabat, quia isti redarguebant eum, & discipulos eius, quasi transgrederentur traditiones: ideo Christus ad ostendendam innocentiam suam, & discipulorum, conuenienter vocauit istos hypocritas, & quęcunque alia vitia eorum poterat ipsis obijcere, ita vt infirmaret eorum redargutionem, & vocando eos hypocritas et ostendendo pro

babat,

babat, q non iuste redarguerant discipulos eius: ideo fuit conueniens, quòd expresse eorum vitia diceret eis in faciem, quod etiam nobis licitum esset. quando autem Christus prædicabat, non dicebat vitia alicuius expresse, sed vitia alicuius status, & ita prædicando multa dicebat contra Pharisæos, scilicet, væ uobis Pharisæi, & Scribæ hypocritæ infra 23. & Luc. 11. Si tamen peccata alicuius ita essent notoria, quòd nulla tergiuersatione occultari, aut palliari possent, nec excusari: non videtur inconueniens, quòd illa prædicando diceret, si putaret prodesse ad correctionem illius vel aliorum, nisi forte ex tali expressione putaretur scandalum secuturum.

Quare Christus allegauit hic dictum Isaiæ, Et quibus Deo appropinquamus. Quæst. XXIX.

QVæritur, quare Christus allegauit hic dictum Isaiæ.

Dicendum, quòd fuit primo ad confirmandum id quod dixit, nam ostenderat ex operibus eorum, q hypocritæ erant, & vt firmius hoc pateat, inducit scripturam de hoc, & hoc est, quia Iudæi in magna auctoritate habebant scripturas, & ideo ex illis erat apud eos probatio solida contra eos, sic Christus dixit Io. 5. scrutamini scripturas quia & vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & ideo solet interdum allegare scripturas. Sic dicit Chrys. monstrauerat dominus, quod Pharisæi non erant digni accusare transgredientes mandata seniorum, cum ipsi legem Dei destruerent, rursus autem monstrat hoc ipsum, & propheta.

Secundo fuit, vt cognoscerent Pharisæi, & Scribæ malum esse sequi præcepta hominum destruendo Dei legem, cum Isaias prædixerit in vanum eos Deum colere cum mandata hominum seruent.

Tertio fuit, vt agnoscerent peccata sua non esse leuia in conspectu Dei, cum illa multo ante tempore Isaias a Deo inspiratus prædixit. Et ponit Isaias alia verba parum distantia ab his, quæ in sensu eadem sunt, scilicet, & dixit dominus eo, quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me: cor autem eius longe est a me, & coluerunt me mandato hominum, & doctrinis, & propter hoc subditur ibi poena, quòd sapientia eorum peribit. appropinquare ore & glorificare labiis ad idem pertinet: quia tunc homo appropinquat Deo ore quando eum recte laudando meretur aliquid apud ipsum, per quòd ei magis gratus efficitur, & vicinior, quia ad Deum non appropinquatur loco, sed virtute, & perfectione, & loco huius dixit hic Christus: populus iste labiis me honorat. quod vero dicitur ibi coluerunt me mandato hominum, & doctrinis est sensus non colunt me obseruando legem meam, quam ego obseruari iussi, sed obseruando mandata hominum, & doctrinas, quæ mihi non placent, & pro hoc Christus dixit, sine causa autem colunt me. i. inutiliter, quia licet sic videantur me colere nihil prodest eis, quia ego non accepto talem cultum.

An dictum Isaiæ de Iudæis, vel de solis Scribis & Pharisæis intelligitur. Quæst. XXIX.

QVæretur, de quo intelligitur dictum Isaiæ. an de Iudæis, vel de solis Pharisæis, & Scribis.

Aliqui dicunt, quòd de Iudæis, quia dicitur populus iste, vel hic, & Iudæorum proprie erat populus, & non Pharisæorum, qui erant aliqui de populo. Secundo, quia dicit Rabanus: præuidit autem Isaias simulationes Iudæorum quod in dolo pugnarent contra euangelium, & ideo dixit ex persona domini, populus hic labiis me honorat.

Aliqui dicunt, quod intelligitur de solis Pharisæis, & Scribis. nam ipsos solos nunc Christus arguebat, & non totum populum Iudaicum, ideo de ipsis solis intelligitur dictum.

Secundo patet, quia dicitur in litera, hypocritæ bene prophetauit de vobis Isaias: ergo de eis dictum erat.

Dicendum, quòd auctoritas, tam de populo Iudæorum, quam de Pharisæis, & Scribis intelligitur, & tamen Christus nunc solum applicuit illam ad Pharisæos & Scribas, eo quòd de illis solis loquebatur. nam totum, quod in auctoritate dicitur, intelligitur, & vtrique parti applicari potest.

A Cum autem dicitur, quòd Pharisæi non erant populus: dicendum quòd licet ipsi per se non essent populus, quia non erant separati a reliqua plebe tamen propter multitudinem poterant dici populus, Etiam possunt ipsi vocari populus, quia erant pars excellentior plebis, scilicet doctores populi, & quorum sententiam plebs sequebatur: sicut quòd rectores faciunt dicitur facere vrbs, & ipsi dicuntur esse ciuitas.

Ad aliud dicendum, quòd ipsi pugnabant contra euangelium, quia pugnabant Scribæ, & Pharisæi: nam populus non persequebatur, sed potius venerabatur illud.

Quomodo Pharisæi, vel Iudæi Deum ore honorabant, & non corde. Quæst. XXX.

QVæretur quomodo Pharisæi, vel Iudæi Deum ore honorabant, & non corde.

B Dicendum, quod honor est exhibitio reuerentiæ, consistit autem ista reuerentiæ exhibitio in cæremoniis exterioribus: ille ergo labijs honorat qui loquendo magnalia de aliquo impendit ei reuerentiam. Et quia Iudæi sola voce Deum magnificabant: dicuntur labiis honorare. Et potest intelligi de toto populo Iudæorum respectu Christi. nam asserebant isti cultores se esse veri Dei, & tamen Christum qui verus Deus erat, oderant. Sic dicit Remigius, scilicet Iudæorum namque populus labiis, & ore Deo appropinquare, & honorare eum videbatur, quia vnius Dei cultum se habere gloriabatur, sed corde longe a Deo recessit, quia visis signis, & miraculis, nec deitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluit, Etiam potest intelligi respectu Christi quia Iudæi interdum laudabant eum, & tunc nitebantur eum decipere. Sic dicit Rabanus: labiis eum honorabant, quando dicebant magister scimus, quia verax es, sed longe corde ab

C eo fuerunt, quando miserunt insidiatores, vt caperent eum in sermone. Vel potest accipi quod honor oris sit omnis honor in exteriori cæremonia impensus. nam sicut ea, quæ sunt in ore exteriora sunt respectu eorum, quæ sunt in corde, ita omnia, quæ exteriora sunt, intelliguntur nomine eorum, quæ sunt in ore: & vocabitur honor oris illa cæremonia munditiæ exterioris, quam Iudæi seruabant, & quia hoc faciebant, quasi per hoc sancti essent coram Deo, dicebantur ore honorare eum, quia tamen veram munditiam sanctitatis non habebant: dicebantur corde longe esse a Deo. idest, non habentes cum Deo aliquam similitudinem, & tamen haberent illam, si haberent virtutem in anima, per quam homo accedit ad Deum. Sic dicit Glo. commendando exteriorem munditiam eum honorabant, sed dum interiori, quæ vera est, carebant, cor eorum longe erat a Deo.

D *Quare dicitur, quod sine causa Pharisæi Deum colebant docentes mandata, & doctrinas hominum. Et quod tripliciter in hoc Deum offendebant. Et quæ sit differentia inter doctrinam mandatum, & traditionem. Et Deus quomodo colendus. Quæst. XXXI.*

QVæretur, quare dicitur, quod sine causa colebant Deum docentes mandata, & doctrinas hominum.

Dicendum, quòd sine causa colebant, idest inutiliter. nam accipitur hic causa pro finali, & sicut ille qui agit aliquid nullo fine præsupposito agit sine causa: ita ille qui agit pro aliquo fine, & non potest peruenire ad illum agit sine causa, & quia isti non poterant peruenire ad finem communiter intentum sic colendo Deum, scilicet ad beati-

E tudinem, quæ est finis cultus Dei, dicebantur sine causa colere, non poterant autem illum finem consequi eo, quod ille finis a Deo datur eis quos acceptat, & tamen taliter colentes eum Deus non acceptat, ideo non dat eis finem intentum, non placebat autem Deo iste cultus, quia isti colentes eum docebant doctrinas, & mandata hominum. idest, non mandata Dei, sed hominum. Et in hoc tripliciter Deum offendebant. Primo, quia erant ibi doctrinæ hominum contrariæ legi Dei, scilicet doctrina Pharisæorum, & Scribarum per quam irritum fiebat mandatum Dei, quia trahebatur ad falsum sensum. Et dicitur doctrinas, & mandata, quia doctrina est, quæ solum docetur, & ideo quodcunque traditum a doctore doctrina vocatur, siue

doctor potestatem aliquam habeat, siue non. Mandatum dicit potestatem, idest iurisdictionem imperatiuam. Et quia Pharisæi, & Scribę non habebant auctoritatem iubēdi, sed solum erant doctores legis, id quod ipsi tradebant populo vocabat doctrina. Seniores aūt hēbant potestatē iubendi, qa iudices erāt, & potestatē habebāt cōstituendi leges aliquas, ideo traditiones suæ vocantur mandata: licet etiam vocētur traditiones, sed traditio est nomen generale, quia dicuntur traditiones, inquantum traduntur: mandata autem inquantum habent vim coactiuam, & obligatiuam super illos quibus dantur, & tamen quia magis displicebat Deo expositio falsa legis, quam faciebant Pharisęi, & Scribæ, primo dictū est docentes doctrinas, deinde dicitur mandata.

Secundo non placebat Deo cultus iste, quia inducebant mandata seniorum quendam errorem. nam etiam si non peruerterent legem Dei falsè exponendo, tamen dabant præcepta de multis lotionibus corporis p quas se sanctificari putabant, & placere Deo, & tamen exterior ablutio animā nō mundat, quia eam non tangit, & Deo nō placet talis cultus, quia vt Christus dixit Ioann cap. 4. Deus spiritus est, & eos qui eum adorant oportet in spiritu adorare, idest Deus vult coli spiritualiter, & non corporaliter, quia nihil sibi est cum corpore, & tamen totaliter corporaliter eum colebant, putātes hoc sufficere non habendo cultum aliquem in anima, iō non placebant Deo.

Tertio, quia leges a senioribus traditas de purificationibus corporalibus in tanta veneratione habebant sicut leges Dei, immo in maiori, quia interdum violabant legem Dei, & seruabant traditiones seniorum, sicut faciebant nunc isti Pharisæi, qui non seruabant mandatum Dei de honorando parentes, & seruabant traditiones seniorum de lauando manus, & tamē si leges seniorum bonæ essent, plus Deus debet coli per legem ab eo datam, quam per legem datam ab homine, qui non nouit voluntatem Dei, & tamen hoc totum faciebant Pharisæi, & Scribæ, quia per legem Dei seruatam efficitur quis vere bonus, & quia bonitas est in anima rectificantur omnes operationes animæ, esse autem vere bonum est difficile eis qui potiri volunt bonis huius sęculi, vt honore, voluptate, & diuitiis, sicut Christus dixit Mat. capit. 19. quòd facilius est camelum intrare per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, ideo tales non possūt obseruare legem Dei. Lex autem hominum, quia consistit in solis exterioribus cæremoniis, potest ostendere faciliter hominem bonum, sed non efficit. illam ergo legem poterāt obseruare Pharisæi. nam ipsi volebant apparere iusti coram populo, ideo exteriores cæremonias multas ostendebant, vt in purificationibus lotionum, & tamen interius erant pleni rapina, & iniquitate, & dolo, vt Christus dixit, infra 23. ca. erant cupidi honoris, quia omnia opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, eodem capitulo, & sic traditiones seniorum valde conueniebant Pharisæis, & illas obseruabāt legem autem Dei non poterant obseruare stante supposito eorum, & hoc Christus expresserat, inquantum dixit, populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me, & tamen tota lex humana consistit in labiis idest in exterioribus cæremoniis, lex autem Dei respicit cor, & hoc longe erat a Deo in Pharisæis, ideo longe erant ipsi ab obseruatione legis Dei, vnde non solum seruabant cæremonias lotionū a senioribus traditas, sed etiam ipsi alias obseruationes addiderant, vt ieiunia, & orationes. De ieiuniis patet, quia iactauerunt se Pharisęi, & discipuli Ioannis Baptistæ, de ieiuniis contra discipulos Christi dicentes, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunāt? supra nono capit. & Lucæ 5. solebant enim Pharisæi ieiunare duobus diebus, qualibet hebdomada Luc. 18. cum dixit Pharisæus quidam ieiuno bis in sabbato, idest in hebdomada. Etiam orationes faciebant sæpe, vt dicitur Lucę quinto, quòd discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, & erant istæ orationes longæ, infra vigesimotertio capitulo, & tamen omnia ista erant in ore idest exterius, & nihil erat in corde, quia omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, infra 23. nam & ipsas orationes, quæ maxime propter Deum esse debent cum ad ipsum dirigantur non faciebant propter Deum, sed vt viderent ab hominibus supra sexto capito & ideo orabant, vt sic deciperent populū falsæ sanctitatis specie, & ab eis pecuniam multam accipe-

F rent, quod & faciebant: sic dixit Christus, infra 23. væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum longas orationes orantes: totum ergo quod populus iste faciebat in labiis erat, & nihil in corde, & sic non placebat Deo cultus eorum, sed colebant eum sine causa idest inutiliter, quia nullam mercedem pro hoc cultu expectare poterant ab eo.

Quid sit hypocrita. Et quæ requirantur ad hoc, quod quis sit hypocrita.
Quæst. XXXII.

QVæretur nunc de hypocritis, quia Christus nunc vocauit hic Pharisæos hypocritas, & sæpe cōtra hypocritas loquitur, & primo quid sit hypocrita.

Dicendum, quòd hypocrita, vt dicit glos. supra capitulo G sexto, est qui simulat, quod non est, repræsentator alterius personę. Pro quo sciēdum, quòd hypocrita ab origine Grę-ca descendit ab hypos, quod est subtus, & crisis, quod est secretum, vel aurum, quasi subtus secretus, vel subtus habens aurum. hic autem accipitur hypocrita, idest subtus secretus manens, vel existens, & ideo prima acceptio nominis huius est pro illis qui effigiabant personas in comędiis, & tragædiis recitatas, & ad hoc sumebāt habitum viri, vel feminæ, iuuenis, vel pueri, aut senis, & imponebant faciei velamen: ita vt possit ille videri, de quo in comædia, aut tragædia dicebatur: & quia sub illo habitu latebat ille, qui nō erat qualis videbatur, dicebatur hypocrita, i. subtus secretus manens, scilicet sub illo habitu quem exterius gerebat. Et interdum non appositis velamentis in vultu rubricabant faciem, vel alieno fuco eam liniebāt. vt illius ętatis possint effigiare hominem cuius vellent. Sic dicit Isidorus nomen hypocritæ H tractum est a specie eorum qui in spectaculis contecta facie incedunt, distinguentes vultum vario colore, vt ad personę, quam simulant colorem perueniāt, modo in specie viri, modo fœminæ, vt fallant populum dum in ludis agunt. Inde autem tractum est nomen hypocritarum ad eos, qui simulant vitæ honestatem, & bonitatem cum eam non habeant, quia isti habent intus secretum, scilicet in exteriori apparatu bonitatem prætendunt, sed in animo iniquitatem. Sic dicit August. si ergo hypocritæ, idest simulatores, tāquam imitatores personarum alterum agunt partes illius, quæ non sunt, non enim qui agit partes Agamemnonis vere ipse est, sed simular eum, sic & in ecclesiis, & in omni vita humana quisquis se vult videri, quod non est, hypocrita est: simulat enim se iustum, & non exhibet iustitiam, quia totum fructum in laude hominum ponit.

Sciendum tamen, quòd ad hoc, quòd quis sit hypocrita I oportet, quòd habitum sanctæ conuersationis ostendat, & illum gradum vsurpet, & non impleat, & tamen nō omnis qui sic agit hypocrita est, sunt enim quidam qui habitum quidem perfectæ vitæ tenent, & tamen perfectam vitā non exhibent quam tamen vellent tenere, sed infirmitate carnis ducti vitam imperfectam sequuntur, & vitia sua occultant & ita cum mali sint, habitus eos bonos ostendit. ipsi tamen ex hoc gloriam hominum non quęrunt. Alii sunt qui sanctitatis signa foris prætendentes sanctitatem nullam veram habent, sed ideo hęc ostendunt, vt glorientur coram hominibus. Primi non sunt hypocritæ, sed secundi. Sic dicit Gregor. 31. Moralium, sciendum vero est, quòd sunt nonnulli q̄ sanctitatis habitum tenent, sed perfectionis meritum exeq̄ non valent, quos nequaquam credendum est inter hypocritarum numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud est calida simulatione peccare.

K De Pharisęis, & Scribis proprie dicebatur, q̄ essent hypocritæ, quia sanctitatis habebant habitum a reliquo populo diuisi, & ideo Pharisæi. i. diuisi dicebantur, & tamen nō habebant vitæ sanctitatem, & interius pleni erant rapina, & omni iniquitate, vt Christus dixit, inf. 23. Et iō dixit ibi Christus cōuenientèr de eis, q̄ erāt similes sepulchris dealbatis, q̄ foris apparent hominibus speciosa: intus autem plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia, sic & vos foris apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate, & quoniam ipsi gerentes habitum sanctitatis & non exhibentes eam in opere, quęrebant gloriam ab hominibus, quasi vere sancti essent, dicebantur esse proprie hy-

pocritæ

A pocritę.nam omnia opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, infra 23. cum enim non ieiunarent interdum vultum ieiunantium ostendebant quodam fallaci pallore super inducto, supra 6. capitulo, extenuant enim facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes, cum autem orarent videri volebant, ideo in plateis orabant, & synagogis. quia non Deum aspiciebant ad quem orabant, sed homines, vt ab illis viderentur, sic dicitur supra sexto capitul. quod hypocritæ amant orare in synagogis, vt videantur ab hominibus. Et Chrysosto. ibidem dicit hypocritas vocat qui Deum se fingentes orare, homines circunspiciebant, & non quidem solum, vt ab eis sanctitatis gloriam acciperent, sed vt terrena lucra caperent. Sic dicit Remigius, hypocrita dicitur simulator, quia aliud opere simulat, aliud corde gestat. isti ergo bene hypocritæ dicuntur, quia sub honore Dei terrena lucra accumulare cupiebant, & hoc faciebant, vt illi qui deuoti erant videntes exteriorem sanctitatem Pharisæorum, & B Scribarum multa eis largirentur, vt eos ad adorandum pro se Deum incitarent, & quia feminæ proniores sunt ad hoc, & facilius decipiuntur, fallebant isti viduas, & deuorabant totam substantiam earum, sic Christus dixit infra. 23. vę vobis Pharisæi, & Scribę hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes.

An hypocrisis sit peccatum. Et quæ sint peccata hypocritæ. Et quod in peccatoribus sit quadruplex gradus. *Quæst.* XXXIII.

QVæretur an hypocrisis sit peccatum.

Aliqui dicunt, quod non, quia esse tabulam post naufragium non est peccatum, sed peccato oppositum, cum pœnitentia, quę peccatum delet vocetur secunda tabula post naufragium, & tamen hypocrisis est tabula post C naufragium, quia secundum Hiero. secũda tabula post naufragium est peccatum abscondere, & hoc pertinet ad hypocritam, quia vitia abscondit se bonum ostendens: ergo non est peccatum hypocrisis. Secundo patet, quia vitare scandalum proximorum laudabile est, & tamen nisi quis peccata sua abscondat, & se bonum ostendat, scandalizabit proximos per suam prauam conuersationem, ergo bene agit abscondendo, & hoc est hypocrisis. Tertio patet, quia crudelis est qui negligit famã suam, & ideo tenetur eam custodire, sed ad hoc necesse est vitia abscondi, & ostendi bonitatem etiã si non sit vere existens: ergo hypocrisis non est peccatũ.

Dicendum, quod hypocrita secundum primam significationem dicit effigiatorem sub alieno vultu, vt dictũ est præceden. q. & transfertur inde ad alios, qui cum mali sint, iusti videri volunt, & gloriam ab hominibus accipere per solam exteriorem sanctitatis effigiem, q̃ pręferunt: vtroque modo D Aristo. accipit hypocritas. De primo patet 3. Ethicorum, & 3. Rheto. vbi loquitur de hypocritis, idest repræsentationibus, quę fiebant per istos hypocritas in tragędiis, & comædiis. De secundo patet 4. Ethicorum quando loquitur de veritate, & iactantia, & ironia. Primo modo hypocrisis non est peccatum, quia est officium ad placendum populo, nisi indebite exerceatur. s. ab illis, a quibus non debet, idest a clericis, vel in loco, aut in tempore indebitis, & sic de aliis circũstãriis, sic patet extra de vita, & honest. cle. cap. cum decoré, vbi arguuntur diaconi, & presbyteri qui interdum ludos theatrales exercebant, & vocantur ludi theatrales qui in theatro fieri solent, & istos faciũt hypocritę sub alienis personis, etiam iubetur, vt tales ludi, nunquam fiant in ecclesia, ne honestas domus Dei inquinetur: alias autem cum liceat populo delectari sine alterius p̃iudicio, licet tales ludos exercere, & alios esse qui alienas personas effigient. De secundo E modo hypocrisis dicendum, quod semper est peccatũ, quia hypocrita semper est mendax cum vere malus sit, & bonũ se esse ostendere velit, vt glorietur, mendacium tamen peccatũ est, & isto modo ponit Aristote. 4. Ethicorum, hypocrisim esse vitium oppositum veritati, quia veritatem vocat virtutẽ qua quis se vere habet in factis, & dictis, & habitu, quia talia de se dicit, & talia ostendit, qualia vere in eo sunt, cui opponitur per superabundantiã iactator, scilicet qui iactat, idest dicit, & gloriatur de se, quæ non sunt, maiora asserens, & ad iactantiã dicit pertinere hypocrisim, licet in hoc videretur differre, quia iactator mentitur verbo dicens de se magnalia, quæ non sunt. hypocrita autem mentitur opere, & habitu, quia ostendit ex operibus exterioribus, & habitu se esse talem qualis non est. Secundo peccat hypocrita, tanquam superbus, nam appetit honorem, & per hoc distinguitur ab aliis peccatoribus, quia cęteri licet peccent, & occultent peccata sua, quasi boni sint, tamen gloriam non petunt sed effugere infamiam quærunt. hypocrita autem directe gloriam q̃rit. Circa gloriam aũt peccat dupliciter hypocrita primo quia superabundanter peccat, secundo per rem inhonestam. De primo patet, quia appetitus gloriæ licet non sit bonus: tamen non est illicitus semper, quia interdum est solum peccatum veniale, & interdum nullum peccatum est. quęrere tamen gloriam humanam in omnibus immoderatum est: cum multa agenda sint propter gloriam Dei, & nõ gloriam humanam, vnde qui agit propter homines perdit mercedem operum suorum quantumcunque aliàs essent bona supra 6. amen dico vobis perdiderunt mercedem suã, & tamen hypocritę semper quęrunt gloriam hominum in quocunque opere, vt dicitur infra 23. omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Secundo peccat in gloria, quia illa per rem indebitam petit, quia gloria est fama clara cum laude, sed laus non est, nisi de bonis: cum laus sit sermo explicans magnitudinem: ideo non dicimr quis habere gloriam nisi de factis bonis: & quod non de quibuslibet, sed solum de excellentibus. Et ideo Salustius inuehitur contra illos, qui quærebant gloriam per malas artes, idest per turpẽ modum viuendi, sicut alij per virtutem. hypocrita autẽ quęrit gloriam per mala opera: nam cum bonitatem nullam habeat, per solam falsam repræsentationem bonitatis gloriam vult, & tamen, quod falsum est in moribus malum est, ideo per malum volunt isti gloriam: & quãtum ad hoc hypocrita est iniustus. Et ita sunt tria peccata hypocritæ, s. mendacium, superbia, & iniustitia, & in omnibus errat, ergo hypocrisis peccatum est.

Ad primum dicendum, quòd occultare peccatum non est vituperabile, sed potius laudabile, nisi occultetur ei cui reuelare debemus, scilicet sacerdoti, & hoc non est hypocrisis.

Pro quo sciendum, quod in peccatoribus est gradus quadruplex. Quidam aperte peccant, & de peccatis gloriantur, & isti sunt pessimi; sic dicitur Isaiæ primo peccatum suum, vt Sodoma prędicauerunt neque absconderunt & tales sunt in pessimo gradu peccatorum, & de istis dicitur Pro. 2. gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, & hoc est, quia sunt in profundo malorũ, & ideo contemnunt, peccata, ac si nihil essent. Prouer. 18. peccator cum in profundum malorum venerit contemnit. s. peccata, non curãdo potius male agere, quã bene, quasi æqualia sint Secundus gradus est eorum qui publice peccant, & non curant peccata abscondere, quia neminem timent, neque erubescũt, sicut dicitur Luc. 18. de iudice qui nec timebat Deũ, nec reuerebatur homines: & tamen non gloriantur de vitiis suis, & isti mali sunt valde, sed nõdum sunt in extremo malorum, cum nondum accipiant id quod malum est, tanquã vere bonum, de quo sit gloriandum. Tertius gradus est eorũ qui peccant & peccata occultant, vt non infamentur, & isti sunt in minimo gradu malitiæ, quia erubescunt, & ob hoc sunt corrigibiles. Quartus gradus est eorum qui peccant & abscondunt, & insuper boni haberi volunt. ad quod cum bonitatem veram non habeant, habitum falsum bonitatis ostendunt, & isti vocantur hypocritæ In primis tribus gradibus vocantur quidem peccatores, sed non hypocritæ, in quarto autem hypocritę dicũtur, Et ita ad hypocritam tria requiruntur: primum quod malus sit, secundum quod bonitatem in opere exteriori, & habitu simulet, tertio quod gloriam hominum ex hoc intendat, per quod tertium a solis cęteris peccatoribus distinguitur. Et sic dicendum, quod occultare peccatum non est malum, sed falsæ sanctitatis speciem ostendere, vt ex hoc gloria habeatur malum est, & hoc est hypocrisis.

Ad secundũ dicendum, q̀ vitium publicare, siue non abscondere ob scandalum est peccatum, & ideo tegendum, sed istud non est hypocrisis, sed simulare sanctitatem, vt inde gloria habeatur, & tamen siquis non simulet sanctitatem vitabit scandalum, quia ad vitandum scandalum solũ requiritur tegere vitium, quod ergo superabundantius est.

scilicet

scilicet, sanctitatem simulare peccatum est.

Ad tertium dicendum, quod nemo debet famã suam negligere, quia peccaret negligendo, & quamquam fama de bonis est, & infamia de malis, quilibet etiam si non sit bonus debet conari custodire famã abscondendo peccatũ per quod infamaretur, & istud non est hypocrisis.

Sed obiicietur, quod conseruando famã non solum debent vitia tegi, sed etiam quod homo se bonum ostendat, & esse bonum, & sanctum idem est, cum sanctitas munditiam dicat. Leu. 11. & 20. sancti estote, quoniam ego sanctus sum, & dicebatur hoc toti populo cui non imponuntur aliquę supererogationes obseruandæ, & tamen simulare sanctitatem est hypocrisis, ideo qui famam seruare vult, oportet q̃ hypocrisim committat, si bonus non est.

Dicendum, quod duplex est bonitas, vna necessaria, & sufficiens, alia superabundans, siue supererogationis. Prima est necessaria ad conseruandum famam, scilicet, quòd illam homo habeat, vel quòd simulet, quia si non habet eam, vel non videtur habere, apparet eum esse peccatorem. Secunda non est necessaria ad famam conseruandam, quia etiam si quis non ascendat ad maiorem statum perfectionis, quam exigat sua professio, idest conditio vitę, vel status, non est vituperabilis, ideo quod peccator simulet primam sanctitatẽ non habendo illam non est peccatum, nec hypocrisis: si autem secundam simulat peccatum est, & hypocrisis ibi est, & ita potest apponi quarta proprietas hypocritæ, scilicet quòd peccator sit, & sanctitatem ostendat, & gloriam ex illa quærat, & hoc in eis quę sunt supererogationis. Et ita dicetur, quod solum licet peccatori tegere peccata, sed non prętendere sanctitatem, & tamen quia qui non habet primam sanctitatem est peccator, nihil aliud est illam simulare, quam peccata tegere, ideo non est hypocrisis illam simulare. Secunda cũ sanctitatis addit aliquid super occultare vitia, cum etiam siquis illam non habeat non sit ideo vitiosus, propter hoc ergo illam simulare cum nõ habetur, hypocrisis est, & peccatum.

Sed obiicietur, quod aliqui sunt in habitu perfectæ vitę vt religiosi, quia etiam si non sint boni simulant sanctitatẽ supererogationis ad conseruandum famam, & sic erunt hypocritę, vt famam conseruent, & sic erit perplexitas.

Dicendum, quod debent simulare sanctitatem superabũdantem licet non habeant, quia in eis hóc simulare, est vitiũ occultare, cum necesse est constare eos esse peccatores, nisi appareat illos talem sanctitatem habere. Ratio est, quia licet ista sanctitas sit supererogationis respectu aliorũ, non tamẽ respectu eorum qui ex professione regulari tenentur ad illã, & sic ad occultandum vitia requiritur in eis simulatio istius sanctitatis, & non vocabuntur hypocritę. Sic dicit Greg. 31. Moralium. Sciendum vero est, quod sunt nonnulli qui sanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritũ exequi non valent, quos nequaquam credendum est inter hypocritarũ numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud callida simulatione peccare, quia tamen sunt adhuc alii gradus superiores sanctitatis ad quos isti non tenentur ex professione si illos simulent, quando peccatores sunt: hypocritæ sunt.

An hypocrisis sit peccatum speciale, vel coincidat cum multis. Et quæ sint duo illa extrema, inter quæ est veritas.
Quæst. XXXIIII.

QVæretur de hypocritis, an hypocrisis sit speciale peccatum, vel coincidat cum multis, & nõ sit in aliqua determinata specie.

Aliqui dicunt, q̃d non est in specie aliqua, quia peccatũ simulationis, distinguitur ex opposito contra peccatum apertæ malitię, sed aperta malitiæ non est aliqua species peccati: ergo nec hypocrisis, quæ est simulatio. Secundo, quia omne peccatum speciale reperitur specialiter circa aliquam materiam. & habet actus determinatos, & tamẽ hypocrisis non habet actus determinatos, sed reperitur circa multa, vt in ieiunio, & oratione, & eleemosina. supra 6. capitulo, & ita circa alios actus bonos: ergo non est speciale peccatum.

Tertio, quia hypocrita, sicut est mendax. i. simulator, ita etiam est superbus, & iniustus, vt ostensum est præceden. q.

F etiam est raptor, quia ad rapiendum, & deuorandum domos viduarum intendit, vt Christus dixit, infra 23. ergo nõ erit in aliqua specie cum dicat diuersos habitus vitiorum.

Dicendum, quod hypocrisis pertinet ad certam speciem nam si non pertineret ad certam speciem, non condistingueretur contra alia vitia, & tamen condistinxit illam Christus contra aliã, infra 23. dicens Pharisæi, intus pleni estis hypocrisi, & iniquitate: ergo dixit specialem malitiam.

Item opponitur hypocrisis speciali virtuti, ergo est speciale vitium, nam hypocrisis est vitium simulationis, & simulatio opponitur veritati, quæ est virtus moralis. 4. Ethicorum cap. 7. & dicuntur tales iactatores, qui alias hypocritę dicuntur, ideo hypocrisis speciale vitium est.

Considerandum autem per hoc, quod habitus directe sunt in aliquo genere, vel specie, quia aliquid sunt. priuationes autem non sunt in genere per se, cum nihil ponant, sed G specificantur, idest reducuntur ad genus, vel speciem per habitus oppositos quos priuãt. vnde priuatio est generalis, quę priuat conditionem aliquam generalem, quæ requiritur in qualibet virtute, & peccatum generale dicitur, quod talem priuationem annexam habet sicut inobedientia dicitur vno modo generale peccatum, quia reperitur in omni vitio: peccatum speciale est, quod habet priuationem annexam, quæ priuat aliquam specialem conditione virtutis: de hypocrisi sic est, quia hypocrisis dicit propriè simulationem, quę tollit conformitatem signi ad significatum, quod vult veritas, ideo hypocrisis secundum rationem suam opponitur veritati, quæ est habitus virtutis, & sic est speciale vitiũ, sicut veritas est specialis virtus. Sed tunc considerandum, q̃ veritas duo extrema habet. s. eum qui de se plura ostendit quam sint, & dicitur iactator, & eũ qui minora dicit abscondens maiora. & dicitur ironia, vt dicitur. 4. Eth. c. 7. De hypo H crisi patet, quod non pertinet ad extremum deficiens, s. ironicum, vel ironem. sed ad superabundans, quia hypocrita maiora vult de se videri, quam sint, immo quæ nullo modo sunt simulat. Sed dicendum, quod cum veritas constat, tam in dictis, quam in factis: ita superabunde appositum veritati est in factis, & in verbis. Et istorum primi sunt, qui falsa dicunt, vel fingunt, & non propter aliquem finem. Secundi sunt qui fingunt, quia gaudent fingendo, idest mentiendo. Tertii sunt qui fingunt, quia inde quærunt aliquid. Et hoc dupliciter. Quidam autem quęrunt gloriam humanam, & sunt in tertio gradu. Quarti quęrunt diuitias, vel aliquid vtile. Primi fictores vocantur vani, quia propter nullum finem agunt, idest non præsupponunt finem in agendo, vel nõ pertingunt ad illum, & ita dicit Aristot. vbi supra, quod isti potius vocantur boni. quam mali. Secundi fictores vocantur mendaces, & isti agunt ex habitu, & secundum electio I nem, vt dicit ibidem Aristot. Et patet, quia delectatio adueniens operi, est signum ad generati habitu. 2. Ethicorum, cũ ergo isti delectentur in fingendo secundum se nihil inde quærentes, necesse est eos agere ex electione, & habitu, & hi vocant mendaces ab habitu mentiendi. Tertii item iactatores, & etiam quarti, & tamen magis propriè tertii. Et differunt quia tertii semper fingunt ea, quæ pertinent ad magnitudinem, & excellentiã, vt esse ortum claris natalibus. Quarti autem cum lucrum intendant, semper fingũt ea ex quibus potest lucrum prouenire, etiam si non sint magnę glorię, immo nullius: sic dicit Aristotel. ibidem capitul. septimo, scilicet qui quidem gloriæ gratia iactant, talia fingunt in quibus laus, vel fęlicitas, qui autem lucri, quorum lucrum est propinquis, & qui pertransirẽ est non existentis idest talia quæ etiam si homo non habeat, potest homo aliquanto tempore transire simulans illa, & quod non deprehendatur mẽ K dax, & subdit exemplum, vt puta medicum, vel diuinatorẽ, vel sapientẽ, propter hoc plures fingunt talia. Differunt etiã quia tertii sunt minus vituperabiles, quam quarti. nam gloria est eligibilior, quã pecunia. mentiri ergo propter gloriam minus vituperatur, quã propter pecunias. nam quanto quis pro minori peccat, tanto arguitur magis prauus, quia a minori motiuo incitatur. Etiam quia iactator propter gloriam nulli nocet, qui autem mentitur, vt pecuniam accipiat nocet proximo, & sic non solum est simulator & mendax, sed etiã iniustus cum acquirat qualiter non oportet. & sunt talia turpes quæstus, vel turpe lucrum. vnde omnes tales vocantur illiberales, vel auari, sic dicit Aristo. vbi supra. s. si autem gra-

tia

tia alicuiuſ, vt gloriæ,& honoris non valde vituperabilis,vel iactator,qui autem argenti,vel quęcunque in argentum deformior. De hypocrita autem dicendum,quod conuenit cũ tertiis ſcilicet iactatoribus,ſili tamen vt communiter conſiſtunt in verbis,hypocrita autem non ſimulat in verbis,ſed in factis,& habitu:volens oſtendere de ſe maiora,quam ſint, adeo ſimulator,vel fictor eſt,& opponitur veritati eo modo quo iactator.

Ad primum dicendum,quod apertum eſſe non dicit aliquam ſpecialem rationem,vel modum malitiæ.ideo malitia aperta non eſt ſpecies aliqua peccati:ſimulatio autem dicit ſpecialem rationem peccati,cum opponatur ſimulatio veritati,ideo hypocriſis eſt ſpeciale peccatum & non aperta malitia.

B Ad ſecundum dicendum,quod hypocriſis ſpecialem materiam habet,& ideo habet determinatum actum,& materia ſua eſt dicta,& facta inquantum illa ſcit conformiter habere ad rem,vel fingi eſſe,& actus determinatus hypocriſis eſt ſimulare,nec habet aliquem alium actum.Et cum dicitur,quod inuenitur circa multa:dicendum quod non eſt in conuenicus actum alicuius virtutis,vel vitii inueniri circa materiam aliarum virtutum,vel vitiorum,inquantum poteſt ibi inueniri rõ illius virtutis,vel vitii,Sicut magnanimitas poteſt vti omnium virtutum actibus,vt dicitur,quarto Ethicorum.Ratio eſt,quia obiectum magnanimitatis eſt magnum aliquid:inquantum ergo poteſt magnanimus in actu cuiuslibet virtutis facere aliquid magnum,poteſt vti actibus omnium virtutum,quia in quolibet eorum inuenitur tunc ratio propria magnanimitatis,ita actus proprius hypocriſis,eſt ſimulare in omnibus.ergo illis in quibus contingit eſſe ſimulare poterit eſſe hypocriſis,& quia ſimulatio eſt in bono.quod quis vult ſibi aſcribere,cum non habet illud,& quęlibet virtus habet actum bonum,poterit eſſe hypocriſis circa actum cuiuslibet virtutis,& quia communiores actus boni ſunt illi tres quos Chriſtus poſuit ſupra 6.c. oratio,eleemoſina,ieiunium,circa quemlibet eorum poſuit hypocriſim,& non ſolum circa virtutes morales,ſed, etiam circa quęcunque alia,in quibus perfectio eſt,poteſt eſſe hypocriſis,vt eſſe ſapientem,& medicum,& diuinatorem,& ſimilia,ſcilicet quando quis non profitetur iſta ore,quod ad iactatorem pertinet,ſed habitu illa oſtendit,& exteriori opere ſimulat,& tamen non ita conſueuimus iſtos vocare hypocritas,ſicut eos,qui ſimulant in moralibus actum virtutis quem non habent. Ad tertium dicendum,quod,licet hypocrita ſit ſuperbus,& iniuſtus: non eſt ipſa hypocriſis ſuperbia,vel iniuſtitia,ſed habitus diſtinctus,& tamen contingit denominari habẽtem vnum habitum ex alio habitu propter aliqua in quibus concordant.Et ita adulter eſt iniuſtus & tamen adulterium,vel vitium adulterii non eſt vitium in iuſtitię:cum adulterium pertineat ad intemperãtiam,& eſt intemperantia in parte concupiſcibili iniuſta:cauſa autem in parte rationabili,ideſt in voluntate,iſta autem denominatio eſt ab aliquo accidenti:nam habitus quo iſte peccat,qui ſpecificatur per materiam eſt intemperantia,vel incontinentia,quia tamen adulter accedit ad eam,quæ non eſt ſua,& in hoc iniuriã facit ei cuius illa eſt, dicitur adulter iniuſtus ſed iſtę denominationes ſunt ab intrinſeco,ita quantum ad hypocriſim propriũ eſt hypocriſis ſimulare,ideo ipſa eſt vere habitus ſimulatiuus.Quod autem dicatur hypocrita ſuperbus,non eſt ex natura habitus,quia actus hypocritę non eſt ſuperbire,ſed ex motiuo,ſcilicet quod hominem ad ſimulandum mouet illud eſt ſuperbia,quia hypocrita ſimulat virtutem,quam non habet,vt inde conſequatur gloriam

E ſed appetitus gloriæ inordinatus pertinet ad ſuperbiam, quia quis appetit indebitam ſibi excellentiam, & tamen finis cauſa extrinſeca eſt,& non pertinet ad naturam habitus. Dicitur autem iniuſtus,ſcilicet,quia vel appetit honorem non debitum ei. & p modos inde os,ſcilicet per mendacium,vel quia raptor eſt,vt quando quis iactat ſe,vt lucretur,ſicut dicens ſe medicum,vel diuinatorem,aut ſapientẽ, quarto Ethicorum,capitulo ſeptimo,& ita hypocritę per ſanctitatem,quam foris ſimulant acquirunt,ſicut dixit Chriſtus infra 23.de Phariſæis,& Scribis.Vę vobis Phariſæi,& Scribę hypocritæ qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes,& tamen quodcunque iſtorum eſt extra naturam ideſt ſubſtantiam habitus hypocriſis,& etiã

A extra actum eius.nam quod indebitus ſit ille honor quem hypocrita volt, accidentale eſt,& extraneum ad actum ſuũ qui eſt ſimulare.Si autem ſit iniuſtus ideſt raptor,eſt tanquam cauſa finalis rapere,& eſt cauſa extrinſeca,& non pertinet ad ſpeciem rei,ſicut aliquis vult habere ſapientiam propter diuitias,& tamen ſapientia non pertinet ad genus diuitiarum. hypocrita ergo eſt eſſentialiter ſimulator,& ſpecifice.eſt autem de nominatiue iniuſtus,vel ſuperbus,ideo vnũ vitium ſpeciale eſt hypocriſis.

An hypocriſis peccatum ſit mortale,vel veniale.Et propter quæ duo poſſit eſſe.Et quomodo venialia impediunt remiſſionem peccatorum,licet gratiam non tollant,neque charitatis habitum.

Queſt. XXXV.

Queritur an hypocriſis ſit peccatum mortale,vel veniale.

Aliqui dicunt,quod ſit ſemper mortale,quia peccatum veniale,non impedit veniam de peccatis mortalibus & tamen hypocriſis impedit remiſſionem,vt tangit Auguſtin,lib.de pœnitentia.& Magiſter.4.ſententiarum,diſtinctio.6.ergo peccatum mortale eſt.Secundo,quia dicit Hieronymus,quod in comparatione duorum malorum leuius eſt aperte peccare,quam ſãctitatem ſimulare,ſed aperte peccare eſt peccatum mortale,ergo & hypocriſis.Tertio,quia dicit Ariſtot. 9. Ethicorum,quod qui amicitiam ſimulant, magis ſunt accuſandi,quam qui numiſma violant:& tamen violare,vel falſare monę.am ſemper eſt peccatum mortale, ergo & hypocriſis,ſecundum quam ſimulatur amicitia vbi non eſt.Quarto omne,quod excludit a viſione Dei eſt peccatum mortale,quia veniale non excludit ab illa,cum nec

C charitatem tollat,& tamen hypocriſis excludit ab illa:Iob decimotertio,non veniet in conſpectu eius omnis hypocrita ideſt nullus hypocrita.Quinto,quia id quod datur hominibus in pœnam peccati mortalis eſt malum,& tamen Iob 34. dicitur qui facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi,ergo hypocrita magnus peccator eſt,quia tolerare hominem peccantem venialiter,nulla pœna eſſet.

Ad hoc dicendum,quod hypocriſis non eſt ſemper mortale,nec ſemper veniale.Et ratio eſt,quia cum hypocriſis dicat ſimulationem,& ſimulatio ſit quoddam mẽdacium,erit iudicare de hypocriſi,ſicut de mendacio.nam non differt a mendacio,niſi inquantum mendacium in verbo conſiſtit. hypocriſis autem eſt in rebus,& tamen vtrobique ſimulatur,quod non eſt,ſed mendacium non eſt ſemper peccatum mortale.nam vt communiter ſcilicet in iocoſis eſt veniale,

D in pernicioſis autem eſt mortale,dicitur autem pernicioſum quod id perniciem ideſt damnum alicuius eſt,ita hypocriſis quando eſt pernicioſa peccatum mortale eſt,alias autem non eſt pernicioſa,quando hypocriſis vnius non eſt in damnum alterius.Et quia hypocriſis poteſt eſſe propter duo ſcilicet aut propter lucrum,aut propter honorem,vel gloriã eſt regula,quod hypocriſis propter lucrum ſemper eſt peccatum mortale,eo quod talis intendit lucrum acquirere ex falſa cauſa,quod eſſe nequit ſine nocumento eorum a quibus acquiritur,ideo ſiue quis realiter per talem hypocriſim acquiſierit,ſiue ſolum deſideraterit,peccatum mortale eſt, quia ſi peccatum mortale eſt aliquid agere,mortale erit illud deſiderare.Si autem eſt hypocriſis propter gloriam,vel honorem,aut ille honor competit alteri,ſicut quando ſunt honores qui diſtribuuntur perſonis,aut nullum competito rem in eo habet,ſicut quod quis videatur iuſtus, vel bonus

ſolum,vt laudetur.Si primo modo hypocriſis eſt peccatum mortale,quia eſt pernicioſa,cum forte propter hypocriſim deferretur alicui honor,qui alteri competit,qui non conferretur,niſi ſe ſimulaſſet talem qualis non eſt.Si autem honor nulli alteri competere poteſt,nec præiudicatur fidei,aut eccleſiæ,ex tali hypocriſi non eſt mortale,ſed veniale ſolum,& ita Ariſtote.dixit 4.Ethicorum.cap.7.quod ſimulator honoris,aut gloriæ gratia non valde vituperabilis,qui autem argenti gratia,aut quę in argentum deformior. Iſta autem diſtinctio patet ex ſententia Chriſti,nam ſupra 6.cap.vocat hypocritas orantes,& ieiunantes,& eleemoſynã dantes ex inani gloria,& tamen ibi non dixit aliud malum de eis,niſi q perdebant mercedem ſuam,in quo innuit,quod hypocriſis ibi

ibi erat peccatum veniale solum, nam si essent mortale: non solum perdidissent illi mercedem, sed etiam obligarentur ad pœnam æternam. & hoc erat, quia isti hypocritæ solum volebant ibi videri ab hominibus. De hypocrita propter lucrum dure Christus loquitur infra vigesimotertio cap. scilicet væ vobis Pharisæi, & Scribæ hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes, propter hoc autem amplius accipietis iudicium idest maiorem pœnam quam cæteri sustinebitis. Et sic talis hypocrisis, non solum est peccatum mortale, sed etiam de gradibus valde mortalibus. Si autem alii fines reperiantur hypocrisis, semper attendetur an sint perniciosi, vel nõ, & per hoc iudicabitur, sicut siquis hypocrita sit, vt simulata sanctitate sit ei locus exercẽdæ libidinis vbi voluerit: nam peccatum mortale est hæc hypocrisis.

Ad primum dicendum, quod peccatum veniale non impedit remissionem peccatorum directe, quia illa fit per gratiam. nihil ergo directe impedit remissionem nisi, quod opponitur gratiæ habitualiter, & istud est peccatum mortale, quod non stat cum charitate: veniale autem manet cum gratia, ideo non impedit eam, & consequenter, nec remissionẽ peccatorum, qui est effectus eius, tollere potest directe, & tamen, quia remissio fit per gratiam, & per pœnitentia inquantum est satisfacturia, & aliquod peccatum veniale potest impedire opus pœnitentiæ, ideo impedit, & remissionem peccatorum, idest satisfactionem, per quam fit perfecta remissio, sicut ludus non est peccatum, scilicet ludus verbalis ad quietem, & tamen impedit satisfactionem, quia illa fit per opera dura, & afflictiua, vel contristantia, ideo quã diu vacat quis ludo, & quieti non satisfacit, & ita per accidens impeditur remissio peccatorum per ludum. a fortiori autem de quibusdam aliis venialibus grauioribus: cum etiã ludus sit interdum sine peccato veniali. venialia igitur, quãquam gratiam non tollant, neque habitum charitatis: tamẽ actum pœnitentiæ impediunt interdum, & consequenter remissionem perfectam, quæ non fit, nisi per pœnitentiam, & satisfactionem, ita potest dici de hypocrisi, quod licet sit veniale potest impedire veniam de peccatis.

Aliter potest dici, quod intelligitur de hypocrisi, quando est peccatum mortale, scilicet quod illa impedit veniam de peccatis, & verum est quia quãdiu quis manet in vno peccato mortali non potest habere veniam de reliquis: cum venia nunquam tribuatur, nisi integra, vt probatur 4. sen. dist. 15.

Ad secundum dicendum, quod dictum Hieronymi tenet verum secundum quid, & non simpliciter, quia ita est de multis peccatis, quod vnum peccatum sit grauius alio quantum ad vnam determinatam circunstantiam, & tamen simpliciter est minus graue. Sicut siquis dixerit patri suo verba aliqua iniuriosa, & si occidat hominem extraneum, primum est grauius secundo, quantum ad circunstãtiam illam, quæ est offendisse patrem, quia sumendo generaliter grauius est offendere patrem, quam extraneum, & tamen in speciali quantum ad istos duos actus simpliciter grauius est occidisse extraneum, quam dixisse patri verba aliqualiter iniuriosa, ita & in præsenti de hypocrisi: agere enim malum aperte est minus malum generaliter sumendo, quam agere simulate inquantum simulator magis nocere potest, etiam quia simulata sanctitas duplex est iniquitas, & tamen aliqua mala fiunt aperte, quæ sunt deteriora aliis malis factis per simulationem.

Aliter potest dici, quod etiam simulate malum agere, esset semper deterius, quam agere aperte malum quantum ad eandem speciem actus; tamen non sequitur, quod hypocrisis sit semper peccatum mortale, vt siquis aperte committat venialia, scilicet mentiri iocose, vel simulate, & ita hypocrisis interdum poterit esse, quod non sit mortale.

Ad tertium dicendum, quod Aristo. loquitur de simulãte amicitiam in præiudicium amici, quia amicus amat, & redamatur, fallere autem amicum cui maxime benefacere debemus 8. Ethico. & fallere in re tã sacra sacrilegium est, & potissime, quia est periculosa talis simulatio, quia nulla ad nocendum efficacior pestis, quam familiaris amicus, vt ait Boetius de consola. lib. 3. prosa. 5. & tunc semper est peccatũ mortale, & graue nimis, & deterius, quam falsare monetam, licet falsator monetæ inquantum directe lædit totã

F rempublicam grauiter puniunt secundum leges humanas. Ad quartum dicendum, quod intelligitur de hypocrita, qui cum malus sit alias bonum se esse simulat propter honorem, ad istum tamen inquantum est hypocrita non pertinet, nisi simulare bonum, quod non habet, quod vero sit in peccatis per accidens est. & quia iste non recipietur ad vitã æternam propter peccata mortalia in quibus est, & non propter simulationem, quæ potuit esse, quod non esset mortale: nõ excluditur hypocrita a vita æterna, quia hypocrita est, sed propter id, quod in eo præsuppositum erat.

Aliter potest intelligi, quod hypocrisis non excludat a vita æterna tanquam impedimentum, sed quod non habeat vires hypocrita ad habendum vitam æternam, & verum est, quod quamquam opera hypocritæ materialiter bona sint: inquantum sunt facta simulate propter inanem gloriam non sunt meritoria vitæ æternæ, & sic hypocrita,
G non venit in conspectum Dei, idest opera sua non deducũt illum illuc: licet etiam non impediant illuc ire si habet alia opera bona ex quibus illuc deducatur.

Ad quintum dicendum, quod intelligitur de hypocrita, qui simulabat se bonum, & erat valde malus, eratque illa simulatio ad acquirenda lucra humana, quia istud est mortale, & tales præponuntur populis propter peccata eorum, vt diripiant bona ipsorum, & omne genus mali subditis inferant. aliqua tamen hypocrisis est, quæ sit veniale est quæ ad solam laudem, quæ sine alicuius præiudicio haberi potest.

Et conuocatis ad se turbis, dixit eis. Audite, & intelligite, Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedẽtes discipuli eius dixerunt ei. Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati
H sunt. At ille respondens ait. Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cælestis eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei. Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit adhuc, & vos sine intellectu estis? Non intelligitis, quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

11. q. 3. ca. inter verba de voto, c. magna. Luc. 6. Mar. 7. di. 37. § si. di. 38. c. quipsi, de renun. c. post translationem.

Et conuocatis. Hic Christus arguit Iudæos de vana superstitione. Et diuiditur in duo, quia facit, quod dictum est in generali. Secundo explicat intentionem suam
I magis in speciali: ibi.

Contra Iudæos de vana superstitione.

Respondens autem. Prima in duas, quia primo ponitur in generali suum documentum. Secundo ponit ex hoc Pharisæorum scandalum ortum: ibi. *Tunc accedentes*.

Circa primum dicitur. *Et conuocatis ad se turbis*. idest voluit, quod istud, quod nunc dicturus erat omnes turbæ audirent. *Dixit eis audite, & intelligite*. Modus faciendi auditores attentos est, & hoc quando est dicendum aliquid arduũ quale hic Christus volebat dicere eleuans iudicium eorum a cæremoniis. quæ sine ratione ex sola traditione consistunt. *Non quod intrat in os coinquinat hominem*. Hoc dicit contra Pharisæos, & Scribas qui arguerunt discipulos eius mãducantes non lotis manibus, quia per hoc coinquinarentur, & dicit, quod non, quia id quod comeditur in os intrat, & ideo non potest hominem immundum reddere. *Sed quod*
K *procedit ex ore*. scilicet mala verba, & consilia, & detractiones, & mendacia, & huiusmodi. Vel dixit hic Christus. ex ore idest ex corde, sicut infra exposuit, quod ex corde exeunt adulteria, homicidia, & cætera, & tamen dixit ex ore, quia posuit de his, quæ intrant per os. ideo voluit dicere de eis, quæ exeunt per os, vt videatur, quod in intrando non est cõtaminatio, sed est in exeũdo. *Hoc coinquinat hominem*. Scilicet, quia talia multa sunt peccata mortalia.

Quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad se. Et qui modus erat, quo Christus turbam ad se audiendum vocabat, & quomodo reddebat attentos auditores.
Quæst. XXXVI.

QVæretur quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad se. Aliqui dicunt, quod intelligitur, quod reuocauit eis a falsa doctrina. Et ita exponit Nicolaus, & hoc est quia dicitur ad se idest ad doctrinam suam.

Sed dicendum, quod conuocare turbas ad se est vocare illas, vt eum loquentem audiāt. Et hoc fuit primo, quia Christus ante hoc non loquebatur turbis, sed Pharisæis, & Scribis, qui disceptabant cum eo super lotione manuum ad cibum, & iste sermo non dirigebatur ad turbam, sed ad solos Scribas, & Pharisæos, quibus Christus nūc loquebatur. turbæ autem videntes recedebant, quia non attinebat ad eas audire illud. Christus autem volens nunc dare doctrinam, quæ vtilis erat turbis fecit, quod turba recedens rediret ad eum, & hoc fuit conuocare turbam. Secundo fuit, quia turba ante hoc audierat Christum, nunc autem volebat, quod iterū eum audirēt, ideo nunc iterum vocauit eos. sic dicitur Mar. 6. cap. scilicet & aduocans iterum turbam dicebat eis, audite me omnes, & intelligite. Tertio fuit, quia Pharisæi, quibus nunc Christus loquebatur, erant obstinati in malitia sua, & audita veritate non proficiebant, sed potius scandalizabantur vt dicitur infra in litera, scilicet Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt: vocauit Christus turbas, vt eis loqueretur, quia illæ poterant proficere cum bono animo venissent. Sic dicit Chrysosto. accusatione ergo Pharisæorum augmentata a prophetia non emendatis iam eis non loquitur, sed turbis. Quarto fuit, quia ea, quæ Christus ante loquebatur cum Pharisæis non erant valde vtilia turbæ, ideo Christus non curauit eam vocare: nunc vero daturus erat doctrinam valde necessariam, & vtilē, ideo vocauit turbas, & hoc erat, quia Pharisæi, & Scribæ instruxerāt populū, quod cibi inquinabant hominem, & non lotis manibus manducare hominem inquinabat, & ista munditia corporalis faciebat hominem simpliciter mundum, & populus confidens huic doctrinæ, insistebat valde huic munditiæ, quasi aliquid boni inde consequerentur. Christus ergo voluit liberare eos ab errore. Quinto fuit ad maiorem confusionem Iudæorum scilicet vt corā toto populo erubescerent: nam inuerecunde arguerant Christi discipulos, vt iniuste eos cōfunderent. voluit ergo iuste Christus eos coram tota plebe confundere, vt viderent omnes errorem eorum. Etiam fiebat hoc præcipue ad hoc, quod populus audiens dein de hanc doctrinam

D a Pharisæis non crederet, quia ipse confuderat eos coram toto populo, & nesciebant respondere. signum ergo erat, quod falsa docuerant. & sic non vltra super hoc eis crederetur, vocauit ergo Christus turbam ad hoc. Et fuit modus scilicet quod erat nunc Christus in terra Genesaret, & accedebant ad eum omnes de regione portantes infirmos in grabatis, vt tangerent Christum, & sanabantur omnes quotquot eum tangebant, vt patet præcedenti. cap. in fine, & Mar. 6. & tunc superuenerunt Scribæ, & Pharisæi venientes de Ierusalem, vt dicitur supra in principio literæ, & cæperunt altercari cū eo de immunditia discipulorum, qui manducabant non lotis manibus, & interim non accedebant ad Christum, quia ista quæstio non pertinebat ad eos, sed recedere incæperant, vel seorsum manebant: videns autem Christus, quod Pharisæi conuicti non instruerentur, conuocauit iterum turbas, vt eas erudiret, sicut dictum est.

E *Quare Christus dixit audite me, & intelligite.*
Quæst. XXXVII.

QVæretur, quare Christus dixit hic audite me, & intelligite.

Dicendum; quod Christus non solet semper vti isto modo loquendi, sed introducit eum hic ad faciendum auditores attentos, quia talib. solemus nos vti: attētio aūt fit qn̄ res est valde vtilis, q̄ proponit, vel valde difficilis, nā ad valde vtile nimis attendēdum est ne labatur, ad valde altū nimis est attendendum, vt intelligatur. Et interdum Christus vtitur talibus modis ad reddendum attentos. Et quia

A arduum est duplex scilicet ad agendum, vt quia est opus excellentis, vel ad intelligendum, vt quia est opus puri intellectus, & est res abscondita, vtitur duobus modis reddendi attentos. Cum enim est arduum ad intelligendum dicit, qui habet aures audiendi audiat idest qui potest intelligere intelligat, & ita dixit supra 11. cum enim dixisset de Ioanne Baptista, si vultis recipere ipse est Elias, qui venturus est, & quia non erat planum intelligi, quomodo Ioannes esset Elias subiunxit, qui habet aures audiendi audiat, idest non omnes intelligent hoc, sed qui potest intelligere intelligat, sic etiam supra 13. cap. & Luc. octauo. vbi ponuntur parabolæ quas Christus proposuit turbis, & quia illæ erant difficiles ad intelligendum, dicitur post primam parabolam; quod hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi audiat idest intelligite si potueritis, quia clausus est sermo. Quando au-

B tem est aliquid arduum ad agendum facit attentos dicens, qui potest capere capiat, sic patet infra 19. cum diceret Petrus ad Christum, quod melius erat homini nō habere vxorem, & manere in castitate, dixit Christus, non omnes hoc capiunt, & postea concludit, qui potest capere capiat idest qui potest ascendere ad tam altam virtutem ascendat, quia non est hoc omnibus imperandum. Hic autem id quod proponebatur erat aliquanter arduum ad intelligendum respectu turbæ, quæ aderat, quia illa erat rudis, quæ non peruenerat ad purum intellectum, sed semper ad sensibilia: admonuit ergo quod exigerent intellectum ad subtiliter intelligendum: & quia hoc, quod dicebatur erat valde vtile turbæ, & etiam subtile, significauit Christus vtrunque reddens eos attentos: nam dixit audite me, & intelligite, inquantum dicit audite significat, quód est vtile, quia si non esset vtile non oportebat ad illud attendi: cum dixit, & intelligite si-

C gnificauit rē esse subtilem. addidit etiam alios modos faciendi attentum: nam dixit audite me omnes, vt dicitur, Mar. 7. quod potest dici propter vtilitatem scilicet erat res tam vtilis, quod quilibet deberet ad illam attendere. Etiam addidit alium modum dicens, qui habet aures audiendi audiat, & tamē hoc dixit post doctrinam, scilicet quod intrat in os non coinquinat hominē, sed quod exit de ore. ibi subdidit, qui habet aures audiendi audiat. Marc. 7. & sic Christus in hoc loco visus est omni modo reddendi attentos, licet Matth. multa tacuerit. Sic dicit Chrys. quia turbis dogma excelsum, & multifarie plenum propositurus erat: non simpliciter hoc enunciat, sed susceptibilem facit sermonē, primo quidem ex honore, & solicitudine exhibita circa turbas, ostendit euangelista dicens, & conuocatis turbis: deinde etiam susceptibilem facit sermonē ex tempore, quia post mortuos suscitatos post victoriam contra Pharisæos habi-

D tam, tunc legem proponit, vt facilius accipiant, & non solū turbas simpliciter aduocauit, sed etiam eas attentiores facit in eo, quod dicit. audite me, & intelligite, idest attendite, & erigimini mente ad hoc audiendum.

Quare Christus dixit nunc, non quod intrat in os coinquinat hominem. Quæst. XXXVIII.

QVæretur quare Christus dixit nunc, non quod intrat in os coinquinat hominem.

Dicendum, quód propter duo. Primo ad redargutionem Pharisæorum, vt videatur, quód non iuste arguebant discipulos Christi, & quia ipsi intēdebant, quód si homo manducaret pollutis manibus adhærerent cibis sordes manuum, & sic contingeret manducari sordes, & per illas dicebant homines pollui non solum corporaliter, quia hoc

E concedi poterat, sed simpliciter, vel quantum ad animam, ideo Christus redarguit eorum falsitatem. Et patet, quia si Pharisæi arguerent discipulos Christi, quod manducarent non lotis manibus, idest quod per hoc facerent contra quādam vitæ honestatem, licet redargutio sua esset inutilis tanquam de praua re facta, & non commemorabilis in iudiciorum: tamen Christus non diceret Pharisæos falsum dicere, quia certum est, quód honestius est lotis manibus, quā non lotis manducare, quia tamen transtulerunt hoc ad immunditiā spiritualem, vel simpliciter, Christus redarguit, quód falsum dicant. Et patet etiam, quód Pharisæi hoc voluerūt: nam redarguere Christi discipulos de eo, quod pertinebat

tinebat ad solam vrbanitatem, vel honestatem morũ, erat leuis redargutio, volebant tamen Pharisæi firmiter arguere contra illos, vt magis vimperarent, ideo de munditia, quæ facit sanctitatem, & de immunditia, quæ reddit hominem malum, loqui voluerunt, & ideo Christus ostendit falsum eos dixisse. Secundo fuit hoc ad eruditionem turbarum, quia sciebat eas sic instructas a Pharisæis, & scribis, & confidentes de hac doctrina frequẽtabant corporales lotiones, quasi in his consisteret vere sanctitas, & non vacabant operibus bonis, quę spiritualiter hominem iustificant, ideo docuit non confidere in hac corporali munditia, tanquam nõ prosit spiritualiter, nec multum abominari immunditiam corporalem, quasi non noceat spiritualiter, & hoc fuit pręcipuum, ideo voluit valde attentas esse turbas, dicẽs illis: audite, & intelligite. Iudæi non erant soliti intelligere, sed solum audire, & obedire: nunc vero admonet eos intelligere, idest vt ratione discernant, nam ante hoc dicebantur eis pręcepta cæremonialia legis in quibus nulla ratio apparet, cur potius sic, quam econtrario obseruari deberent, & ideo non intelligebant, sed solum audiebant, & obediebant faciendo quod iubebatur. Etiam quando seniores dabant populo traditiones, audiebat populus, & non iudicabat an bonę, vel non bonę essent, sed sequebantur eas, quia non erat declinãdum ad dextram, nec ad sinistram. Deuteron. 17. Nunc autem Christus admonet, quòd intelligant, idest iudicent an ratio capere possit, quòd ea, quæ de foris suscipiuntur in corpore, coinquinent animam.

An Christus offendebat legem Moysi dicendo, quod intrat per os, &c. quia multos cibos lex vetabat comedi. Quæst. XXXIX.

QVæretur quomodo potest stare, quod hic Christus dicit, & an offendebat legem Moysi, nam videtur esse contra legem Moysi, in qua multi cibi indicãtur immundi, & vetantur, vt Leui. 11. & 19. & Deuteron. 14. & comedendo de his peccatum erat, quia contra legem fieret, & sic peccaretur mortaliter.

Dicendum, quòd comedendo cibos lege vetitos contaminatur homo, & efficiebatur iniustus. Quòd patet, quia lex vetabat, & tamen agens contra legem prohibentem peccat mortaliter.

Item, quia sacra Scriptura laudat illos, qui fortiter mortui sunt, vt non cogerentur manducare carnem porcinam, & alios cibos vetitos, vt patet 1. Macha. 1. & Eleazarus scriba venerandus in lege sic laudatur, quia passus est ne manducaret 2. Machab. 6. Etiam septem fratres Machabæi dũra multis genera sustinuerunt, vt non manducarẽt carnem porcinam 2. Mach. 7. vnde, & ecclesiam solemnizat eorum martyria inter martyres noui testamenti in principio Augusti & tamen non tolerassent, nisi peccatum esset manducare. ideo peccatum erat, & sic hominem coinquinabat spiritualiter talis manducatio.

Dici autem potest ad auctoritatem Domini, quod quando comedebat quis cibos lege vetitos contaminabatur: non quidem, quod cibi manducati pertingerent ad animam ad inficiendum eam, quia in spirituali non fit contactus a corpore, nam contactus non fit, nisi in eis, quę communicant in materia, & quantitate; spiritus autem non habet materiam neque quantitatem, ideo non potest tangi neque infici a cibo, sed manducans contaminatur, vel iniustus fit per ipsam electionem, nam inquantum eligit facere aliquid, quod est contra legem peccatum est, & deinde ipsa mãducatio actus peccati est, & dum manducat dicitur peccare, & tamen cibus manducatus non coinquinat hominem, idest animam, sed ipse se coinquinat praua volendo, & agendo. Iste modus licet verus sit: tamen non videtur esse vtilis, sed potius subtilis, & non est iste quem Christus intenderet ad turbas, quia est magis responsio ẽdialectica, quam moralis. Quid enim differebat quantum ad turbas, quod comedendo quis pollueretur ab ipso cibo, vel ab electione, cum necesse esset pollui comedendo id, quod erat contra legem?

Dicendum ergo aliter, quod Christus non locutus est hic generaliter de omni, quod comeditur, sed solum de immundiciis non vetitis in lege in casu proposito in quo arguebant Pharisæi, scilicet comedere non lotis manibus, nam li-

F cet manducaret quis pollutis manibus, & aliquid immundum intraret in os, non inquinabat animam, quia non agebatur contra legem, & sic non erat iste actus malus, Patet quod hoc Christus intenderit, quia quãdo exposuit postea quod dixerat conclusit, non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem, & ita non dixit nullus cibus inquinat hominem, sed non lotis manibus manducare, quia aliqui cibi erant in lege vetiti, & tamen manducare non lotis manibus non coinquinat, quia hoc non erat vetitum lege, & ita Christus non præiudicabat legi Moysi per hanc doctrinam, sed solum destruebat redargutionem Pharisæorum. Si tamen aliquis voluerit intelligere, quòd Christus dixerit de omnibus cibis, ꝙ nullus potest inquinare mentem: accipiet, vt supra, quòd non inquinant ipsi cum non possint tangere animam, sed mala electio coinquinat.

G

Quare quidam cibi vocantur immundi, & communes secundum legem mosaycam, & cur prohibebantur Iudæis in cibum. Et quòd dupliciter mali intelliguntur. Et quòd in quibus Iudæi distinguebantur a gentibus. Et de cibis prohibitis plura differuntur. Quæst. XL.

SEd tunc dicetur, quomodo ergo quidam cibi vocantur immundi secundum legem. Leui. 11. & Deuter. 14. Et videtur etiam, quòd immũdi sunt: nam cum dicitur, quòd mala electio de comedendo ipsos coinquinat animam, & electio de comedendo alios cibos non inquinat: videtur quòd isti mali sint, quia aliàs electio de comedendo eos non esset mala.

Aliqui dicunt, quòd nullus cibus est immundus, sed omnes sunt mundi, & boni, quia a Deo creati sunt: nam omnia

H creata ab eo bona sunt. Gen. 1. cap.

Item, quia Petrus increpatur, eo quòd quosdã cibos vocauit communes, & immundos. Actu. 10. f. quòd Deus sanctificauit, tu ne commune dixeris, idest immundum.

Item 1. ad Timo. 4. dicitur. omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum est, quòd cum gratiarum actione percipitur, & ita dicunt, quod cibus nullus est immundus, sed vocantur aliqui immundi propter significationem. Sic dicit August. contra Faustum.

Dicendum, quod oportet concedi aliqua animalia esse munda, & aliqua immunda, & aliquos cibos mundos, & alios immundos, sic patet Gen. 7. vbi de animalibus mundis iussit Deus poni septena, & septena in arca, de immũdis autem bina, & bina, & deinde in tota lege vocat cibos mũdos, & immundos, & distinguit, qui sunt cibi immundi. Leuit. 11. & Deuteronom. 14.

I Pro quo sciendum, ꝙ cibi immundi vocantur cões in lege, vt cõe accipiatur pro immundo: sic enim Actu. 10. dixit Petrus. domine cõe, & immundũ nunq̃ intrauit in os meũ, & accepit cõe pro immundo, & hic cum dicatur non lotis manibus manducare: dr̃ Mar. 6. cõibus manibus manducare, i. non lotis: nam, quod non est lotum est immundum, & ita etiam in quibusdam libris habetur non lotis manib. mãducare non cõicat hominem: vbi nos habemus non coinquinat. Et ratio huius nominis est, quia Iudęi distinguebant cibos, cæteræ autem gentes non distinguebant, sed comedebant de omnibus, quod ergo omnibus gentib. cõmune erat, hoc apud Iudæos immundum erat, qui cibos distinguunt, ideo commune pro immundo accipitur. Sic dicit Hiero. super Matthæum. verbum communicat proprie scripturarum est, & publico sermone non teritur, idest non vsitatur, populus autem Iudęorum partem Dei se esse iactitans

K communes cibos vocat quibus omnes vtuntur homines, & hoc modo dicitur Marc. 7. quæ de homine procedunt illa sunt, quę communicant hominem, idest coinquinant.

Considerandum vlterius, quod cibos esse malos, vel immundos potest dupliciter intelligi, sicut est duplex immunditia, scilicet naturalis, & legalis. Primo modo nihil est malum si absolute accipiamus malum, eo quòd omnis creatura Dei bona est. 1. Timo. 4. si tamen contrahatur ad cibum dicitur esse malus cibus, vel immundus ille, qui vitę humanę non competit, quia destruit eam, & ita venenosa sunt immunda, idest inconuenientia ad cibum. Legalis immunditia est, quod lex iudicet aliqua esse immunda, & vetet illa in

cibum

cibum sumi, & prohibitio illa facit illa esse immunda, & non aliqua qualitas buna, vel mala, quæ in eis sit, & ita aliqua iudicantur secundum legem immunda in quibus vere realiter nulla est immunditia. Sic patet, in Nazareis. siquis enim subito moreretur coram Nazaræo iudicabatur ille esse immundus: etiam si non tangeret mortuum. Nume. 6. cõstat tamen, quòd ibi nullam immunditiam realem contrahebat. Sic etiam siquis tangeret aliquid immundum dato, quòd lauaretur iudicabatur esse immundus vsque ad solis occasum, & post solis occasum illico mundus erat. Leui. 11. constat tamen, quòd nulla immunditia manebat realiter in eo, qui lotus erat, vel si manebat vsque ad solis occasum, nõ poterat tolli per solis occasum: cum nulla tunc realis mutatio fieret in ipso ad mundandum eum: apparet ergo, quòd erat immunditia solum per opinionem, & ista vocatur legalis immunditia. Hoc modo dicendum, quod omnes illi cibi erant immundi, vel animalia, quæ lex vetuerat in cibum sumi, & ista immunditia non erat aliqua mala qualitas eorũ, sed solum erat legis opinio, vel prohibitio, hoc modo multa animalia erant immunda, quia de multis vetuerat lex accipi ad esum. Ratio autem prohibitionis putatur a quibusdã. Primo fuisse propter solam significationẽ, scilicet quia per ista animalia prohibita tanquam immunda significantur aliqua vitia, quę vere sunt immunda, & hominem immundũ, efficiunt. Sic tenet Aug. lib. contra Faustum Manichæum & explicat magis hoc, dicens quod hoc fuit, quòd illud tẽpus erat in quo non solum verbis, sed etiam signis homines erudiri oportebat de eis, quę futura erant in Christo, & quia postea reuelata sunt omnia hęc in Christo, iam non debuerunt figuræ illæ obseruari cum ait: tempus enim erat quo non tantum dictis, sed etiam factis prophetari oportebat ea quæ posteriori tempore erant reuelanda, quibus in Christo atque per Christum reuelatis fide gentium onera obseruationum non sunt imposita: prophetiæ tamen auctoritas est commendata.

Sed ista non est ratio satis conueniens, quia ad significationem multa alia vetari oportuerat, & quædam eorum, quæ vetita fuerunt, non erant necesse vetari maxime, quia licet ea quæ in veteri testamento fuerunt haberent causam aliqualẽ figuralem, semper etiam habebant aliquam causam literalẽ. oportet ergo hic aliquam literalem causam dari.

Secundo ergo dicẽdum, quod fuit, vt aliqui volunt, quia Deus voluit nõ solum prouidere populo huic spiritualiter legem dando, per quam eum colerent, sed etiam corporaliter dando modum, vt sanius viuerent, & hoc, quia populus ille imperfectus erat, & habet se ad eos, sicut ad paruulos prouidendo eis in omnibus, sicut etiam in legibus foralibus prouidit, vt patet Exo. 21. & 22. & 23. & in multis locis, quod tamen non fecit in nouo testamento, nullam talem legem dando, & ob hoc illos cibos vetuit, qui communiter in aliquo sunt nociui, nam in quadrupedibus ea, quę non ruminant, nec vngulam diuidunt non sunt sani nutrimenti, & ista Deus vetuit. Leui. 11. & Deu. 14.

Tertio tamen, & principaliter fuit ad maiorem munditiã huius populi. Christus. n. venturus erat secũdũ carnẽ de hoc populo, ideo erat dignũ, quod iste populus eẽt excellẽtior cęteris populis, & distinctus ab eis, & quia excellẽtia simpliciter est in anima, quę pręcipua hominis pars est, & secundũ, quam debuit colere Deum debuit in perfectione spirituali excellere cęteras gentes, quia tamen erant valde imperfecti, & noui adhuc Iudæi non potentes talem perfectionem recipere, data fuit eis excellentia, & distinctio in eo, quod erat corporale. Et hoc fuit in duobus, scilicet in ritu colendi, & in corporali munditia. De ritu colendi patet, quia Deus cum sit substantia pure spiritualis, cultus suus est præcipue in eis, quæ spiritualia sunt, vt ait August. in Enchiridion, scilicet spe, fide & charitate colitur Deus, & ita Christus dixit expresse ibi Ioan. 4. vbi cum Samaritana mulier peteret ab eo an adorare oporteret in monte Garizim, vel in Ierusalem: volens ipse ostendere, quòd ipsa distinctio locorum nihil faciebat ad orationem Dei, qui spiritualiter debet coli ait: Deus spiritus est, & eos, qui adorant eum oportet in spiritu adorare, idest spiritualiter, & non sunt necessariæ exteriores cæremoniæ. Et tamen Deus dedit Iudęis plurimas cæremonias sacrificiorum, & oblationum, & similium obseruationum, & nullum modum dedit colendi se spiritualiter,

A quasi illi essent pro tunc incapaces huius, & tamen saltẽ in hoc excedebant alios populos, quia ipsi habebant ordinatum modum colendi ipsum Deum suum in sacrificiis, & aliis cæremoniis, quem non habebant aliæ gentes. De secundo, idest de mũditia corporali fuit hoc, quod voluit Deus, quòd populus ille mundius viueret, quam cæteri populi, & quia immunditia corporalis, quam homo potest vitare, cõtrahitur per contactum, vetauit immunditia tactus, & quia contactus fit tam per tactum, quam per gustum, cum gustus sit quidam tactus, vt dicit Arist. lib. de anima, efficitur homo immundus comedendo aliquid, vel contingendo illud, & ideo Deus vetuit Iudæis quædam in cibo distinguens quędam animalia munda, & alia immunda. Etiam in tactu vetuit tangi quædam, vt immunda, vt cadauer, & oẽ morticinum. Leui. 11. & sepulchra mortuorum, & ossa mortuorum vbicunque reperta etiam arida: Num. 19. & etiam plã-

B gere mortuum, vel intrare in domum in qua erat, & non vetabat ista tangi tanquam peccaret, qui tangebat, sed quicunque tangeret, etiam ob causam necessariam efficiebatur immundus, & necesse erat, quòd lauaretur, & vsque ad solis occasum manebat immundus. Leui. 11. abstinere autem ab his immunditiis, ostendebat quandam dignitatem corporalem, vel lauari ad emundationem siquis pollueretur, ideo ista iniuncta sunt. Et eadem ratio erat in animalibus, quæ immũda vocantur secundum legem, quia aliquid immunditiæ est in cibo eorum, idest quòd non sunt tam munda in se, sicut, & cætera, & ad seruandũ istam puritatem ab illis abstinebant. Et patet, quia cuiuscunque speciei esset animal etiam de mundis, si per se moreretur non licebat illud manducari. Leui. 11. etiam si non esset morticinum, sed occisum a canibus, vel aliis bestiis, & comedissent aliquid de illo, non licebat cætera comedi a Iudæis. Exod. 22. viri sancti

C eritis: carnem quę a bestiis fuerit pręgustata non comedetis, sed proiicietis canibus. Apparet autem hoc, quòd nõ fiebat, nisi propter quandam dignitatem, & munditiam, scilicet vt non manducaret homo de eo, quod prius bestiæ gustare in cęperant. Et ista fuit vera causa literalis, & pręcipua distinguendi animalia munda, & immunda.

Quarto fuit propter cæremoniã, vt Deus implicaret Iudæos cęremonialibus obseruationibus, vt obediendo Deo seruando has cæremonias mererentur, quamquam ipsæ obseruationes in se essent inutiles, & ita Adę datum est mandatum in Paradiso, vt non comederet de arbore scientiæ boni, & mali: nõ quidem, quasi malum esset comedere de fructu illius arboris, quia nullam arborem Deus malam fecerat, cuius fructus nocere posset homini manenti in statu innocentiæ, sed vt exercitaretur homo per obedientiam dato sibi præcepto negatiuo: & ita Iudæis multa præcepta data sunt, & iussum

D est a multis abstinere, licet illa non essent in se necessaria, sed vt esset in quo exercitarentur per obediẽtiam. sed præcedẽs causa est pręcipua.

Ad primum dicendum, quod omnia creata a Deo bona sunt, & tamen non sequitur, quod sint boni cibi, sicut venenum a Deo creatum est, sed non est bonus cibus, & cõsequẽter non sequitur, quod sint omnia munda, quia etiã ea, quæ immunda sunt, bona sunt: cum quandam naturę suę bonitatem, & perfectionem habebant.

Ad secundum dicendum, quod Petrus potius docetur, quam increpetur: nam ante tempus illud semper licuerat distinguere cibos Iudęis: ex nunc autem volebat Deus absoluere eos ab illo onere, & sic sicut prius per solam prohibitionem suam fecerat aliquos cibos esse immundos, & illicitos, qui alias non erant illiciti, ita nunc per relaxationem suam absoluens homines ab illa lege dicebatur sanctificare cibos,

E idest mundos illos reddere. non quidem dando eis aliquam nouam qualitatem, per quam mundi essent, quam prius nõ haberent, sed tollendo prohibitionem per quam iudicabantur immundi.

Ad tertium dicendum, quod omnis creatura Dei bona est in genere naturæ suæ, & tamen non loquitur Apostolus de omni creatura, sed solum de cibo, cum ait, & nihil reiiciẽdum est, quod cum gratiarum actione percipitur, & ideo intelligitur de eo, quòd solet ab hominibus assumi in cibũ, & non est contra salutem, quia aliquæ carnes sunt, quę in cibum sumptæ occidunt comedentem, vt omnia venenosa, & illæ reiiciendæ sunt, nec sumi debent etiam cum gratiarum actione

actione, sed intelligit Apostolus, quod omnis creatura, idest omnis cibus, qui solet comedi ab hominibus est bonus, i. licitus, & nihil reiiciendum est. idest non debet respui aliquis cibus, quasi sit illicitus, & prohibitus: cum omnis prohibitio iā cessauerit. Et in hoc significabat Apostolus quod iam non manebat obligatio discernendi cibos, sicut olim in veteri testamento.

Sed obiicietur, quod aliquis cibus coinquinat mentem, quia comedere de cibis consecratis idolo peccatum est, quia melius est fame mori, quam idolothytis vesci.

Dicendum, quod apostolus 1. Corint. 8. de hoc tradidit regulam, quod cibi consecrati idolo nihil virtutis consequuntur ex illa consecratione, eo quod idolum nihil est, idest nullius virtutis, & ideo siquis, ita vere credit, & comedendo nō putat se comedere aliquid, quod ad idolum pertineat: non peccat comedendo, quia nec illum malum est in se, neque cōtra conscientiam fit, nisi forte scandalizentur aliqui infirmi idest qui non habent tam certam cognitionem de veritate, sed putant idolothytum aliquid esse, idest cibos contrahere aliquid per talem consecrationem factam idolo: nam tunc peccat mortaliter, qui paruulos scandalizat: contra quos valde inuehitur Apostolus ibidem, & dicit, si caro scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum. Si autem comedens nō habet firmam cognitionem, sed putat, quod cibi contrahunt aliquid per consecrationem factam ab idolo peccat comedendo, quia contra conscientiam agit, putans se idolothytum comedere, & ideo quia Iudæi erant rudes, nec sciebant veritatem huius rei, iussit Deus generaliter, quod non comederent de consecratis idolo. Exo. 34. immo propter hoc iussit non manducare cum gentibus ne darēt ei cibos aliquos cōsecratos idolo, eod. cap. De hoc dicit Hiero. super Matthæum. opponat autem prudens lector, & dicat, si quod intrat in os non coinquinat hominem quare idolothytis non vescimur? Et respondet dicens, sciendum quidem igitur, quod ipsi cibi, & omnis Dei creatura per se munda sit, sed idolorum, & dæmonum inuocatio ea faciat immunda apud eos, scilicet qui cum conscientia idolothytum manducant, & conscientia eorum cum sit infirma polluitur, vt dicit Apostolus. Sic etiam Remigius dicit: quicunque autem tantę fidei est, vt intelligat creaturam Dei nullo modo inquinari posse, sanctificetur cibus p orationem, & verbum Dei, & comedat quidquid vult, ita tamen, quòd hæc licentia offendiculum non fiat infirmis, vt dicit Apostolus.

Tunc accedentes. Hic ponitur ex Christi doctrina Pharisæorum scādalum ortum, & dicitur. *Tunc accedentes.* Idest postquam Christus coram turbis cōuocatis dixit istam doctrinam, quia statim cęperunt Pharisæi scandalizari, discipuli accedentes dixerunt illud Christo. *Dixerunt scis.* Id est scire debes vel scias.

Quòd Pharisæi audito hoc verbo. Scilicet quod intrat in os non inquinat hominem, sed quod de ore exit. *Scandalizati sunt.* Idest male de te iudicant.

At ille respondens. Scilicet non curans de scandalo illorum ait. *Omnis plantatio, quam non plantauit.* Idest non curetis de scandalo illorum, quia propter hoc non cessabo hoc prædicare ad hoc, quod destruam falsam eorum doctrinā qua decipiunt homines dicentes, quod sordes corporales inquinent animam. & vocatur quęlibet doctrina plantatio quædam, quia plantatur, idest figitur, vel formatur in corde nostro, quasi dicat omnis doctrina, quæ nō est a Deo, sed contra Deum, necesse est, quod destruatur, & ita est de falsa doctrina ista, quia contra Deum est, ideo non est tacendum sed clamandum contra eam, vt destruatur.

Pater meus celestis. Idest Deus, quia ipse docet nos omnem veritatem.

Eradicabitur. Idest eradicanda est, scilicet non debēt permittere illā homines, vt præualeat, & crescat, sed quod eradicetur. *Sinite illos.* Idest etiam si clament, & scandalizentur non curetis de eorum scandalo.

Cæci sunt & duces cæcorum. Idest isti Pharisæi sunt cæci, eo quòd non habent claram, & veram cognitionem de via salutis, vel habere nolunt, & sunt duces cęcorum, idest populi quia erant magistri populi, cum ergo ipsi errarent, & popolus sequeretur eorum doctrinam: necesse erat, quod populus erraret, & ita cæci erant omnes.

F *Cæcus autem si cæco ducatum præstet.* Idest si regat eū ducendo ipsum. *Ambo in foueā cadunt.* Quia neuter videt illā. In hoc Christus ponit incōueniens, quod erat permittendo quod populus haberet istos in magistros, scilicet quia errabant, & peribant propter falsam doctrinā. nam si falsa doctrina solum noceret docenti esset quidem aliqualiter tolerandum, & tamen etiam nocet audienti, & tamen hoc fit si non redarguatur publice ille error, vt possit populus audire veritatem, ideo etiam si scandalizentur Pharisæi non est curandum: dum tamen populus possit audire veritatem, vt iam non ducatur cęcus a cæco.

Ad quid accesserunt nunc discipuli ad Christum Quæst. XLI.

G QVæretur ad quid accesserunt nunc discipuli ad Christum.

Dicendum, quod fuit ad loquendum ei de scandalo, quod Pharisęi suscitabant, vel quomodo ipsi in se scandalizabantur. Et potest dupliciter introduci litera. Vno modo, quod discipuli putarent, quod Christus nesciret scandalum Pharisęorum, & voluerunt ei notificare illud, & tunc est sensus scis, quia Pharisæi, idest scire debes, & tunc dixerunt hoc, vt Christus prouideret sibi, quasi dicerent, isti scādalizantur, ideo vide si expedit, quod recedas hinc. Alio modo potest intelligi, quòd supponat, quòd Christus sciebat scandalum Pharisæorum, sed non curabat de illo: immo magis continuabat prędicationem suam contra errores eorum, & tunc discipuli voluerūt Christum trahere ad oppositum, scilicet vt cessaret loqui contra errores Pharisæorum: & huic sensui magis conuenit litera, scilicet scis, quia Pharisęi, idest bene scis, quòd Pharisæi audito verbo tuo H scandalizati sunt, quia contra eos dixisti, cessa ergo ab hoc, & ad hoc sunt responsiones Christi, scilicet omnis plantatio, &c. scilicet non est tacendum, sed clamandum contra istos, quia introducunt falsam doctrinam, quæ non est a Deo, & ita tota litera introducitur, vt deductum est in expositione.

Quare nunc Pharisæi scandalizati sunt. Et quòd scandalizari dupliciter sumitur. Quæst. XLII.

QVæretur quare nunc Pharisæi scandalizati sunt.

Dicendum, quòd scandalizari potest accipi vno modo pro indignari. Alio modo pro male iudicari, scilicet quando quis ex dictis, aut factis suis dat alteri occasionem male iudicandi de se: facit illum scandalizari de se. Si primo modo dicetur, quòd indignati sunt Pharisæi. Pri- I mo quia Christus loquebatur contra eos, quęlibet enim aduersatio causat indignationem. Secundo quia Christus confudit valde ipsos, nescierunt enim respondere ad ea, quę ille dicebat, & tamen, quòd eos publice confunderet indignati sunt. Tertio quia confundebat eos in eo, in quo ipsi maxime volebant gloriari, erant enim magistri populi, & de isto habebant magnam gloriam iosta 23. volunt vocari ab omnibus Rabbi. Christus autem confudit eos in doctrina: ostēdens quòd falsa docebant præsente populo quem docebāt, ideo erat eis maxima confusio, & consequenter indignatio, Quarto quia Pharisæi volebant eum in aliquo confundere, & ita cœperant contra eum arguere de manibus non lotis, & quia eum ratione superare non potuerunt, ad iram conuersi sunt, vt sic eum infestarent. Sic dicit Chrysost. scilicet premissa itaque cum audissent Pharisæi nihil contradixerunt illi, quia eos vehementer conuicerat non arguendo so- K lum, sed dolum eorum propalando, sed scandalizati sunt Pharisęi, sed non turbæ. Accipiendo autem scandalizari secundo modo, dicendum quòd forte Pharisęi scandalizati sunt, idest iudicauerunt male de Christo, & hoc, quia contra eorum doctrinas, & presuppositiones loquebatur, sicut siquis contra fidem loqueretur, etiam si nos nesciremus cōuincere eum, scandalizaremur iudicantes illum esse malum virum, qui contra fidem loqueretur, & tamen melius accipitur hic scandalizati sunt, idest indignati.

Quare Pharisæi non commoti sunt nimis contra Christum: cum diceret, quod nullus cibus hominem coinquinat. Quæst. XLIII.

QVæretur, quomodo Pharisæi nõ commoti sunt nimis contra Christum, & nõ accusauerunt eum tanquam euersorem legis Moysi, nam dicendo, quod intrat per os non coinquinat hominem, videbatur dicere, quòd nullus cibus inquinaret hominem, & sic nõ esset peccatum comedere quemcunque cibum.

Aliqui dicunt, quòd voluerant Pharisæi instare contra Christum nunc propter hoc, & tamen non habuerunt fauorem populi, sed Christus habebat fauorem plebis: nam veniebant tunc ad eum omnes de regione Genesareth afferentes infirmos, & sanabantur tangentes Christum præcedentic. & sic non permitterent aliquid suscitari contra eum. Et B hoc apparet, quia dicitur hic, quòd Pharisęi scandalizati sunt, & non turbæ, & ita dicit Chrysost.

Aliter tamen, & melius dicendum est, quòd Pharisæi nõ accusauerunt Christum, quia apparuit, quòd ipse nihil loqueretur contra legem Moysi: ipse enim illam obseruabat cauens a cibis quos illa immundos vocat, & tamen si ipse redargueret illam, non obseruaret eam, ergo non redarguebat. Secundo patet, quia potius ipse zelabat pro obseruatione illius contra Pharisæos; nam cum ipsi dixissent, quod discipuli Christi transgrediebantur traditiones seniorũ: Christus dixit, quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Tertio patet, quia quando dixerunt discipuli Christo, quòd scandalizabantur Pharisęi: ait Christus, omnis plantatio, quam non plantauit pater meus eradicabitur, & loquitur de illa falsa doctrina, quã ipse tũc impugnabat: pro qua Pharisęi indignabantur, & tamen lex C Moysi a Deo plantata fuerat, quia ipse illam dedit, ideo nõ locutus fuerat Christus contra legem illam, quando dixit, quod intrat in os non coinquinat animam, sed contra alias doctrinas.

Cum autem obiicitur de cibis vetitis in lege Moysi: dicẽdum quod comedens eos pollueretur in anima, quia peccaret mortaliter comedendo, & tamen non polluunt cibi animã, tanquam pertingant substantiam animæ, vt eam inficere possint, sed mala electio inquinat animam, & illa nõ intrat per os, sed in corde est, quia est de malis cogitationib. quas Christus dicit esse ab anima, & polluere hominem, vt patet infra in litera.

Aliter tamen, & melius dicitur, quod manducare cibos a lege vetitos polluit hominem spiritualiter, quia istæ immunditię sunt contra legem, & Christus non loquitur de hoc, sed solum de illis immunditiis, quę non erant in lege vetitis, & sic erat non lotis manibus manducare: nam licet immundum esset: nulla tamen lex hoc vetuerat de legib. Dei, & ideo non coinquinat hominem. sic patet infra in litera, quia quando Christus exposuit quomodo, quod intrat in os non coinquinat hominem, non dixit, quod nullus cibus coinquinabat, sed conclusit, quod non lotis manibus manducare non coinquinat hominem.

Cur Pharisæi nunc non insurrexerunt, contra Christum tanquam euersorem traditionum. Et quomodo non redarguebantur ex eorum traditionibus, sed ex mala illarum intelligentia. Quæst. XLIIII.

QVæretur cur Pharisæi nunc non insurrexerunt contra Christum, tanquam euersorem traditionum datarũ E a senioribus: nam ab eis traditum erat crebro lauare manus ante cibum. Mat. 7. de quo Pharisęi nunc arguebãt discipulos Christi, & tamen ipse respondet, quod Pharisęi non bene arguerent: cum eos confuderit, ideo euertebat traditionem seniorum.

Item patet, quia Christus in redargutionem Pharisęorum allegauit dictum Isa. scilicet, sine causa colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum, & ista erant traditiones seniorum, & sic illas Christus impugnabat, & tamen seniores poterant condere statuta, quæ populus tenere obligabatur: cum Deus dixisset non esse declinandum ab eorum

A sententiis a dextris neque a sinistris. Deuter. 17. c. ergo erat locus Pharisæis arguendi, & accusandi Christum.

Dicendum, quòd non potuerunt Pharisęi de hoc accusare Christum, quia ipse non redarguit hic traditiones seniorum, sed redarguit Pharisæos, qui ex illis falsam intelligentiam, & doctrinam deducebant. Et patet, quia seniores docuerant sępe manus lauare ante cibos, si autem Christus vellet impugnare leges istas, vel impugnaret ex parte conditorum, dicens quod non habuerant potestatem condendi, vel ex parte ipsarummet legum, dicens quod non erant bonę, idest quod malum erat crebro manus lauare, & tamen nihil istorum, dixit, sed arguit contra falsum sensum Pharisęorum, quia illi asserebant per immunditias comestas pollui animam, & econtrario per illas crebras lotiones animam simpliciter mũdari, & iustificari, & hoc falsum erat, nam etiam si bonum esset, vel non malum crebro lauare manus, sicut seniores tradiderant, non sequebatur, quòd per lotionem illam mundaretur anima, quia impossibile erat, quod corporale elementum pertingeret ad animam mundandam, & non erat ibi aliqua operatio spiritualis, sicut in baptismo in quo lauat corpus exterius, & Spiritus Sanctus mundat animam interius. non ergo lotio mundabat animam, & iam sordes comestę non inquinant animam, quia non pertingunt ad eam. Et hoc est quod Christus dicebat contra Pharisæos docentes animam inquinari, & mundari propter exteriores immunditias, & lotiones. Si autem isti Pharisæi istum sensum superaddebant traditionibus seniorum, vel seniores sic putauerant, & fuerit eis ista causa imponendi tot lotiones, non apparet, sed quomodocunque fieret non apparebat Christum loqui cõtra traditiones seniorum, & ideo non poterant Pharisæi accusare ipsum de hoc. Alio modo potest stare respõsio Christi contra Pharisæos, s. quod traditiones seniorum, quæ datę essent per modum legum obligarent populum, & peccarent contra facientes, sicut etiam nunc sępe peccat mortaliter cõtrarium faciens contra legem humanam ciuiliter, & tamen seniores non dederant ista documenta de crebris lotionibus tanquam præcepta quibus obligarent populum, sed solum velut quædam monita honestatis, & munditię, & ita non obseruantes non peccarent, quia non transgrediebantur prę cepta, sed consilia, quæ non obligant simpliciter. ideo non recte arguerunt Pharisæi discipulos Christi tanquam peccantes transgrediendo traditiones seniorum, & per hoc immunditiam spiritualem incurrisse, & tamen precedens solutio magis consonat verbis literę.

Cum autem confirmatur, quia allegauit Christus illud Isa. 29. f. docentes doctrinas, & mandata hominum, potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd accipiatur doctrina, & mandatum simul pro doctrina Pharisæorum, qui dicebant offerendum esse Deo, & non subueniendum parentib. D indigẽtib. & quod lotiones corporis mundabant animã, & tũc nihil dicitur contra traditiones seniorum. Alio modo, quòd accipiatur mandatum pro traditionibus seniorum, & doctrina pro expositione falsa legis, quam docebant Pharisæi, & tunc non est sensus, quòd redarguantur absolute, quia docebant mãdata hominum, sed quia docebant ea, & propter illa transgrediebantur pręcepta Dei, nam potius volebant Pharisæi tenere traditiones seniorum de crebra lotione, quã seruare mandatum Dei de honorando parentes. Etiam erãt reprehensibiles, quia dato, quod non male interpretarentur legem Dei tenebant tamen in ęquali honore pręcepta hominum cum præceptis Dei, quod erat iniustum, & hæc duo voluit tangere Isaias.

Quomodo est verum, quòd plantatio, quam non plantauit pater cælestis eradicabitur. Et quod omnis scientia a quocunque sit inuenta, a Deo est. Et quomodo similiter leges humanæ a gentilibus tradita sint a Deo. Quæst. XLV.

QVæretur quomodo est verũ, quòd plãtatio, quam non plantauit cęlestis pater eradicabitur. Dicunt Manichęi, quòd intelligitur de lege veteri, quæ non est a Deo bono, qui est pater Christi, ideo illa erat eradicanda.

Sed non stat, quia idem Deus est, qui legem dedit loquens per prophetas, & postea dedit nouum testamentum per seipsum, ad Hebręos primo. multipharie olim Deus loquens patribus in prophetis nouissime diebus

bus istis locutus est nobis in filio. Etiam patet ex hoc loco falsum dicere Manichęos, quia si de lege veteri intelligeretur hoc, appareret, quòd Christus illam impugnaret, & tamen falsum est, quia immediate ante hoc arguerat Pharisęos, quia non seruabant illam, dicens quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? & tamen illud erat mandatum veteris testamenti, erat ergo lex vetus bona, & a Deo, & non loquitur de illa Manichęus. Sic dicit Chrysost. scilicet hoc autem Manichęi de lege dictum esse dicunt, sed confutant eos, quæ antea dicta sunt, si enim de lege dixisset qualiter superius pro lege pugnasset dicens, quare transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? qualiter etiam prophetam deduxisset in medium, s. etiam Deus dixit: honora patrem, & matrem. qualiter hoc, quod in lege scriptū est non est Dei plantatio?

Dicendum ergo, quòd intelligitur hic plantatio pro do-
G ctrina, & dicitur plantatio nō plantata a Deo, doctrina, quę non est a Deo, quia illa eradicabitur, & ita erat de falsa ista doctrina Pharisęorum qua docebant populum mundari spiritualiter per exteriores lotiones, & fieri in anima immūdos per sordes susceptas ab extra: etiam illa doctrina de non subueniendo parentibus, sed omnia Deo esse offerēda, quas duas Christus aperte redarguerat de prauitate, & quia Pharisæi scandalizati erant super ista redargutione, & discipuli voluerant, quòd Christus cessaret a tali redargutione ne cōcitaret contra se Pharisæos: dixit Christus, omnis plantatio, &c. quasi dicat non tacebo, sed oportet, quòd redarguam, & clamem, quia ista doctrina non est plantata a Deo, sed potius contra Deum, & sic eradicāda est, & ista eradicatio fiet clamando contra eam, vt aperte videatur a populo, quòd falsa sit, & sic ab omnibus deseratur.

Sed dicetur si doctrina, quæ non est data a Deo debet era-
H dicari: multę partes sacrę Scripturę tollentur, quia nō sunt a Deo plantatę, sed ab homine, vt 1. Corint. 3. dixit Paulus, ego plantaui, Apollo rigauit.

Dicendum, quòd illa plantatio a Deo facta est, & non a Paulo, sed Paulus dicitur plantasse inquantum erat exterius organum, & minister diuinæ operationis, ita dixit Deus de illo, vas electionis iste mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus. Sicut ergo vas est instrumentum eius, quod in eo portatur, ita Paulus erat velut organum Dei loquentis in eo, sic ipse dicit 2. Corin. 13. an experimentum quęritis eius, qui loquitur in me Christus, & ob hoc id, quod Paulus faciebat non dicebatur ipse facere, sed Deus, qui dabat virtutem verbo, & ita Paulus dicebatur nihil facere. Deus autem totum egisse sic dicitur 1. Corin. 3. ego plantaui Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. itaque neque, qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum
I dat Deus. Sic dicit Hiero. nunquid ergo eradicabitur illa plantatio de qua Apostolus ait. ego plantaui: Apollo rigauit sed soluitur ex eo, quod sequitur. Deus incrementum dedit. Sic autem dicetur, quòd omnes sacrę Scripturę p quemcunque scriptę sint a Deo plantatę sunt, quia non fuit sententia humana, nec ingenium, sed Deus fuit, qui scriptores ad scribendum impulit, & ipse eis quid scriberent ministrauit sic dicitur 2. Petri 1. non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto dictante locuti sunt sancti Dei homines, hoc modo tota sacra Scriptura scripta fuit.

Sed dicetur, quòd tunc omnes scientię humanitus inuentę eradicabuntur, quia non sunt plantatę a Deo.

Dicunt quidam, quòd verum est, quia scientię destruentur 1. Corin. 13. charitas autem non excidet, sed scientiæ destruentur.

K Sed non stat, quia ibi accipitur pro cessatione, quia non manebūt scientię quas habuimus hic in vita æterna, eo modo saltem quo eas habebamus hic, & sic non solum scientię destruentur, sed etiam prophetiæ euacuabuntur eodem ca. & tamen prophetiæ sunt a Deo 2. Petri 1. & plantatio, quæ a Deo est nō eradicatur, ideo aliter necesse est accipi hic eradicationem.

Ideo dicendum, quòd scientiæ non eradicantur generaliter, quæ ab hominibus inuentæ sunt, quia licet ab hominibus inuētę sunt: Deus eis indidit ingenia, & cooperatus est, vt inuenirent, vt semper perficeretur vniuersum, & posset ipse scientiæ dator cognosci, & ita est omnis scientia a Deo
F instituta per quemcunque inuenta, sic Ecclesiastici 1. omnis sapientia a domino Deo est. Inquantum ergo scientia est, quia a Deo est plantata, non eradicatur, ipse quippe dat eam in corde hominis, & etiam bestiis sagacitatem, quam habent. Iob 38. quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? immo & quidquid homines sciunt quantumcunque naturaliter illud habeant, dicitur Deus illis reuelare ad Roman. 1. vbi arguit Apostolus contra eos, qui cognitionem naturaliter de Deo habebant, & non colebant eum, dicens, quod notum est Dei manifestum est in illis: Deus enim illis manifestauit, quis autem sit iste modus manifestationis subditur statim in litera, scilicet inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt a creatura mundi, idest ab homine intellecta conspiciuntur. & tamen cognoscere aliquid de Deo per ea, quæ videntur est cognitio pure naturalis, & ista dicitur a Deo data, vel reuela-
G ta, ergo nulla sapientia est, quam homo habeat, quam Deus ei non dicatur reuelasse, quia tamen Deus est pura veritas, & bonitas, intantum est inuentio hominis a Deo inquantum in ea est verum, & bonum. Scientiæ, ergo speculatiuæ ab hominibus inuentæ inquantum continent veritatem a Deo plantatæ sunt, & non eradicantur, sed inquantum continent aliquid falsum, sunt ab humano defectu. Sic etiam traditiones morales inquantum sunt bonæ conuenientes rectę rationi sunt a Deo, & sic leges humanæ traditę a principibus gentilibus, si bonę erant, dicuntur traditæ a Deo per ora principum, vt ait Augustin. super Io. & in decretis di. 8. cap. quo iure traditiones autem morales inquantum a ratione deficiunt, non sunt a Deo plantatę. Et tunc est verum, q omnis doctrina, quæ non est plantata a Deo peribit, quia tamen speculatiua doctrina non facit ad esse hominem bonū, vel malum, sed ad esse sapientem, vel insipientem, non
H est nobis cura impugnare speculatiuas doctrinas, etiam si falsitatem contineant, moralis autem traditio facit bonum, vel malum hominem, ideo illa, quę mala est nō est permittenda, sed clamandum contra eam: ne per illam efficiantur homines mali, & hoc est eradicari illam, & ita omnis plantatio, quę non est a Deo, est contra Deum, & est eradicanda quòd proprie cōuenit falsis doctrinis Pharisęorum, quæ militabant cōtra Dei legem, & rationem. Sic dicit Hilarius scilicet dicens ergo omnem plantationem, quæ non a patre sit, docet traditionem hominum eruendam: cuius fauore legis pręcepta transgressi sunt. Sic etiam dicit Remigius. omnis falsa doctrina & superstitiosa obseruatio, cum suis auctoribus permanere non potest. & quia a Deo patre non est cum eisdem eradicabitur illa. ergo sola permanebit, quæ a Deo patre est.

I *Quare Christus non curauit hic de scandalo Pharisæorum, sed clamabat contra eorum doctrinam. Et Beda regula de scādalo quomodo intelligi debeat. Et quod bonum & verum a quo desistere possumus est duplex. Et quòd triplex esse veritas dicitur. Et quòd Iudices, & prælati possunt dupliciter cessare ab eo, quod est officij sui. Quæst. XLVI.*

QVæretur quare Christus non curauit hic de scandalo Pharisæorum, sed non obstante illo clamabat contra eorum doctrinam, quia multa toleranda sunt propter scādalum, sicut ipsemet Christus docuit infra 17. quādo petebatur tributum, & ostendit, quòd ipse liber erat, & tamen dixit, vt non scandalizemus eos vade ad mare, &c. & sequitur, quòd ibi soluit tributum, quod didragma vocabant. Maxime quia potest interdum a veritate doctrinę cessari propter scandalum, & tamen prædicatio Christi ad do-
K ctrinā erat, ideo cessare posset, ne scandalizarentur Pharisęi.

Dicendum, q non obstante scandalo Pharisæorum Christus prædicauit contra eorum doctrinam, & ad hoc causam dedit, s. quia oportebat eradicari doctrinam eorū, quia non erat a Deo plantata, & pertinebat ad Christum ex officio suo ista dicere, ideo pro nullo scādalo debuit hoc omittere.

Pro quo sciendum, q circa scandalum est regula Bedę, q vtilius scandalū nasci permittitur, quā veritas relinquatur, sic apparet de regu. iu. inc. q scādalizauerit. Et tñ ad veritatem huius est duplex distinctio. Prima est de scandalo, quod est duplex. Primum est scandalum paruulorum. Secundum est scandalum Pharisæorum, vel ęmulorum. Pro primo scandalo

dalo cessandum est interdum ab eo, quod bonum est, vel quod licet nobis facere, sic accipitur ad Rom. decimoquarto, vbi circa discretionem ciborum legalium quandiu adhuc pendebat dubium, quidam scienses se non obligari legi, manducabant ad scandalum aliorum infirmorum, qui istam cognitionem non habebant, & putabant illicitũ tunc esse manducare communia, scilicet omnia, quæ immunda sunt, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat, idest offendendo proximum infirmum, vt ibi dicitur, sic etiam 1. Corin. 8. cum loquitur de cibis consecratis idolo dicit, quòd cum idolum nihil sit, & non possit effici qualitas aliqua bona, vel mala ex inuocatione dæmonis, vel idoli super cibos, quòd licet cuilibet manducare de consecratis idolo si credat, quòd ille nihil inde consequitur, & hoc, nisi paruulos quos infirmos Apostolus vocat ex hoc scãdalizaret.

Scandalum Pharisæorum, vel æmulorum dicitur, quod volunt aliqui causare ex malitia, & illud non patiuntur, sed potius agunt, & istud non habet veram rationem scandali, quia scandalum, vt dicit Hiero. est dictum, vel factũ, quod alteri occasionem ruinæ præstat, sed tunc est alicui ruina, quando ex defectu iudicii nesciens iudicare factum alienũ habet occasionem errandi ex illo, quasi malum factum sit etiam si sit bonum, sicut in duobus casibus dictis de discretione ciborum, & de mãducatione idolothitorum. Vel forte est ruina, quia aliquis vere malum egit, & etiam si bene iudicetur ab aliis habent occasionem ruinæ ex malo facto illius, quod est eis malum exemplum, quando tamen quis videt factum alterius bonum esse, & non dubitat de illo, sed ex malitia vellet impedire, & ad hoc suscitat turbationẽ non dicitur ille scandalum pati, sed scandalum facere. Et istud vocatur scandalum Pharisæorum, vel ęmulorum, quia mali, & æmuli tale scandalum suscitare solent. Et de isto est dicendum, quòd non debemus cessare a bonis propter tale scandalum, quia tunc nullum bonum faceremus, cum æmuli ad quodlibet bonum suscitarent scandalum ne fieret, si scirent, quòd propter scandalum ab eis suscitatum cessaretur, & ita Apostoli non cessabant prædicare propter scandala contra eos suscitata, sicut contra Paulum, & Barnabam in actibus Apostolorum fiebant multa scandala, sed non cessabant prædicare, vt Act. 14. nam manebant prædicantes post scandalum suscitatum contra eos; quousque realiter eiecerunt eos de finibus suis. Sic etiam si adhuc scandalum attenderetur, nunquam fuisset prędicatum nomen Christi inter Iudęos, nam ipsi scandalizabantur audito hoc nomine. 1. Corin. 1. nos prędicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam. immo, & vetabant prædicari nomen istud. Act. 4. & 5. & tamen Apostoli illud Iudęis prædicabant renitentibus ipsis, vt patet ibidem. Et ita Christus fecit hic q a, istud scãdalũ erat suscitatũ a Pharisęis: ipsi. n. nõ potentes se rõne defendere cum agnoscerent se vere confusos, & conuictos scãdalizabantur, vt ipsi prædicationem impedirent, & sic non fuit cessandum a redargutione eorum.

Secunda distinctio est, quod bonum, vel verum a quo desistere possumus est duplex. Quoddam est pure liberum, quòd est in fauorem nostrum. & possumus desistere ab illo sine peccato, etiam nulla subsistente causa. Aliud est bonum necessarium, ad quod agendum obligamur semper, vel saltem aliquando. De primo dicendum, quòd semper possumus cessare ab illo propter scandalum, siue sit scandalum pusillorum, siue ęmulorum, & ita fuit de solutione tributi infra 17. nam, quòd ille, qui non est debitor soluat aliquid est renunciare priuilegio suo, & hoc non est peccatum, quia etiam sine causa aliqua, vel scandalo fieri potest, & ideo Christus non fecit difficultatem, aliquam in soluendo tributum. Dicẽdum tamen, quòd quamuis liceat in casu cedere propter scandalum, non obligamur semper cedere, quia tunc obligaremur cedere omnibus priuilegiis nostris, quando quidem aliqui praui scienter vellent contra nos insurgere, & ita turbarentur omnia, quod est inconueniens. Sed dicendum, quòd aut est scandalum pusillorum, aut prauorum, si pusillorum obligamur cedere priuilegio nostro, nisi forte esset valde magni pręiudicii. Et ita apparet de discretione ciborum, quia ei, qui putat se nõ obligatum legi erat priuilegium, quòd posset comedere de omnibus, & tamen, vt non scandalizaret infirmos obligabatur absti-

A nere quandiu in præsentia illorum esset ad Roma. decimoquarto, etiam idem in manducatione idolothytorum: nam scandalum infirmorum priuat sapientem ibi iure manducandi, licet posset alias cum bona conscientia manducare. prima Corin. 8. Si autem sit illud bonum necessarium, solet distingui in tria propter illud verbum Bedæ vtilius scandalum nasci permittitur, quòd est triplex veritas, scilicet vitæ & iustitiæ, & disciplinę. Dicunt de veritate vitæ, quòd nunquam ab ea recedendum est propter scandalum, & ista pertinet ad quemlibet: a veritate autem, quæ pertinet ad iudicem, quę est iustitiæ, & a veritate disciplinę, quæ pertinet ad pręlatum, recedi potest interdum propter scandalum. Sed breuius dicendum, quòd quædam sunt simpliciter necessaria, vt ea, quæ sunt de iure naturali, vel de lege diuina, & cum ad talia simpliciter obligemur, & non sit dispensa-
B tio in illis, nunquam possunt omitti propter scandalum, & talia dicuntur pertinere ad veritatem vitę. Alia sunt necessaria, sed non absolute, sicut, quòd iudex exequatur iustitiam & quòd prælatus doceat, & puniat excessus, & tamen non sunt tantum necessaria, quin in eis interdum possit dispensari, eo quòd pendent a iure positiuo in quo potest dispensari & sic in talibus poterit interdum propter scandalum cessari a bono, & hoc est si talia iura humana, vel communia sint dispensabilia, sic dicitur extra de regu. iur. cap. quæ scandalizauerit, in glo. scilicet ius commune quandoque est indispensabile, vt prima quæstione vlt. cap. & si illa, & de tali hic loquitur, & tale ius pro nullo scandalo relaxandum est, sed quando ius commune dispensabile est, propter scandalum receditur a iure, vt 50. di. cap. vt constitueretur, & prima quæstione 7. c. dispensationes, & capitu. exigunt. Et tamen circa iudices, & prælatos dicendum, quòd possunt ces-
C sare ab eo, quòd est officii sui dupliciter. vno modo nihil faciendo. alio modo agendo contrarium. De iudice dicendũ, quod nunquam licet ei contrario modo agere, scilicet condemnare aliquem contra legem, & ideo, & propter scandalum nunquam licet, quia istud esset agere contra veritatem vitæ, quæ nunquam propter scandalum dimittenda est. primo modo agere licet interdum, scilicet non condemnare reum, siue differendo ad tempus, siue nunquam puniendo, cum etiam contra legem illam per quam est reus, pœna potest dispensari, vel potest tolli.

De prælato dicendum, quòd habet duo officia, scilicet docere, & corrigere delinquentes. Quantum ad primum potest ad tempus desistere propter scandalum, vt non doceat, simpliciter autem a doctrina cessare non licet propter aliquod scandalum. De correctione dicendum, quod ad tempus licet cessare a correctione quorũdam, qui
D non possent sine magno scandalo corrigi, vel puniri, & pro hoc dicitur supra decimotertio in parabola zizaniorum, quòd vtraque sinantur crescere vsque ad messem: ne eradicando zizania eradicetur triticum, idest quando mali non possunt puniri, nisi inferendo magnum damnum bonis: potius cessandum est a punitione malorum, quam boni patiantur, alias autem non licet cessare, etiam propter magnam affectionem, sicut Eli, ideo periit, quia filios corrigere noluit, primo Regum secundo, & quarto, & extra de simo. capitul. licet Eli. Nunc autem Christo non decuit, quòd cessaret propter scandalum Pharisæorum a correctione, eo quod ad veritatem vitæ pertinebat illos arguere: nam illi corrumpebant legem de introducendo falsum intellectum, & alias falsas doctrinas hæreticas introducebant, scilicet quòd immunditia corporalis pollueret animam, & exte-
E rior lotio sanctificaret animam, nemo tamen debet permittere corrumpi legem: neque introduci hæreses inquantum poterit, ideo ad Christum pertinebat non permittere falsas istas doctrinas Pharisæorum, sed clamare contra illas. Maxime quia Christus non venerat ad aliud, nisi ad docendum veritatem, & extirpandum errores Ioan. decimoquinto. ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. erant autem isti errores valde perniciosi, ideo pro nullo scandalo cessandum erat ab eorum redargutione, & sic licet discipuli suaderent Christo quòd propter scandalum Pharisæorum cessaret, non curabat, sed clamabat dicens, omnis plantatio, quam non

plantauit pater meus eradicabitur, ideſt doctrina falſa, quæ non eſt a Deo, ſed contra Deum, non debet ſuſtineri, ſed clamandum eſt contra ipſam, vt deſtruatur.

Quare Christus dixit discipulis ſinite illos, quia cæci ſunt, Quæſt. XLVII.

QVæretur, quare Chriſtus dixit illis ſinite illos, quia cæci ſunt.

Dicendum, quòd in hoc ſtaſit non eſſe curandum de eorum ſcandalo, ſcilicet ſinite illos, quia cęci ſunt, ideſt licet ſcandalizentur, & clament: non eſt curãdum de eis, quia cęci ſunt, ideſt errant circa veritatem ſacrę doctrinę, ideo vt tollatur eorum error, non obſtante ipſorum ſcandalo clamãdum eſt contra eos.

Alii dicunt, quòd intelligitur de euitatione eorum quantum ad communicationem, ſcilicet; quòd non eſt eis communicandum, quia errant in fide, & nolunt corrigi, ſed relinquendi ſunt ſuo arbitrio, ſicut dicitur ad Titum 3. hæreticum hominem poſt vnam, & alteram correctionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Sic dicit Hieronymus, hoc eſt, quod Apoſtolus dicit hæreticum hominem, &c. In hunc ſenſum, & ſaluator præcipit doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo, ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi. Sed dicendum, quòd præcedens ſenſus magis conuenit literæ, quia alias iuxta Hiero. eſſet ſenſus, quòd diſcipuli ſuaderent Chriſto adhuc magis inſtare contra Phariſæos ad conuincendum eos, & conuertendum, & tamen ſuadebant ad oppoſitum, ſcilicet ad deſiſtendum a ſcandalo, ideo non eſt ſenſus, quòd Chriſtus dixerit ſinẽdos Phariſæos, niſi primo modo, ideſt nõ curandum de eis, etiã ſi ſcandalizarentur.

Reſpondens autem. Hic ponitur explicatio doctrinę Chriſti magis in ſpeciali, & dicitur. *Reſpondens autem Petrus.* Accipitur reſpondens, ideſt interrogans, quia nihil quæſierat Chriſtus a Petro, ſed potius Petrus incipiebat nunc a Chriſto petere explicationem huius ſententiæ.

Ediſſere nobis parabolam iſtam. Ideſt declara iſtam ſentẽtiam: non enim iſta proprie erat parabola, quia non erat hic aliqua tranſumptio facta, ſicut fit in illis parabolis, quæ habentur ſupra 13. c. erat tamen ſententia obſcura iſtis diſcipulis Chriſti, qui rudes erant, ideo eam declarari petiuerunt. *Et ille dixit.* Increpando loquitur, *Adhuc vos ſine intellectu eſtis.* Apparet, quòd non habetis intellectum aliquem, cum iſtam ſententiam ita apertam non intelligatis, & dixit: adhuc, quaſi dicat ſi hoc fuiſſet, quando nouiter cœpiſtis audire doctrinam meam, non eſſet mirandum, ſed nunc cũ tanto tempore audieritis adhuc non intelligitis; iſtud ſatis eſt admirandum, & ita exprobrat, Io. 14. quando diſcipuli non cognoſcebant patrem eius, dicens tanto tempore vobiſcum ſum, & non me cognouiſtis: Philippe qui videt me, videt & patrem meum. & hoc, quia dixerat Philippus domine oſtẽde nobis patrem, & ſufficit nobis. *Non intelligitis.* Ideſt intelligere deberetis etiam nemine exponente. *Quia omne, quod in os intrat.* Ideſt ſumitur in cibum. *In ventrem vadit.* Scilicet impurum, quod intrat per os: nam multa ſumuntur, quæ non vadunt in ventrem, ſed tranſeunt in corporis naturam.

Et in ſeceſſum emittitur. Seceſſus via poſterior ad emittẽdum inſtituta a natura eſt, & dicitur ſeceſſus quaſi ſeorſum cedens, ſcilicet, quia eſt via occulta, & ſeparata a cæteris organis.

Quæ autem procedunt de ore. Ideſt, verba. nam ſaliua de ore procedit, ſed non exit de corde, ſed defluit de membris. *De corde exeunt.* Quia prius cogitantur, quam dicantur, ſiue bene, ſiue male dicantur.

Et ea coinquinant hominem. Tunc coinquinatur homo quando coinquinatur anima, quia illa eſt præcipua pars hominis, in qua eſt quaſi totum eſſe hominis, illa ergo maculata homo dicitur factus immundus. *De corde autem exeũt cogitationes malæ.* Ponit Chriſtus, quę ſunt illa, quæ exeunt de corde, vt videatur quæ ſunt, quę poſſunt inquinare cor, & intelliguntur omnia hęc quaſi omnis actio ſit per contactum tam corporalis quàm naturalis, & ſic nõ poſſunt agere in animam, quæ non poſſunt ad eam peruenire, vel in ea eſſe, & tamen corporalia non perueniunt ad animam, ideo

F eam non poſſunt inquinare, iſta autem quæ ſequuntur ſunt in anima: ideo poſſunt inquinare illam, & ponuntur cogitationes malæ ante omnia, quia in eis eſt exordium totius mali. nam ex praua cogitatione eſt praua electio, & ex illa praua operatio. *Homicidia, adulteria.* Ideſt, cogitatio de adulterando, & de occidendo hominem. & dicitur large exire. nã cogitationes malę non exeunt de corde, ſed ſunt in corde, niſi accipiatur praua cogitatio pro re facta per malam cogitationem, ſed dicuntur exire de corde, ideſt, originem accipere ab illo, quod eſt procedere, ſicut dicimus filium a patre procedere, non tamen exit ab eo tanquam ſit ab eo loco ſeparatus cum ſit eiuſdem naturę, & ſubſtantiæ. Cum autem dicitur adulteria exeunt a corde, poteſt intelligi pro cogitatione adulterandi, & tunc non differunt iſta ſequentia, ab eo, quòd dicitur exeunt cogitationes malæ, niſi quia ibi dicitur in generali, & hic explicantur iſtæ cogitationes quę

G ſint.

Aliter & melius intelligitur, quòd exeſit a corde ipſa homicidia exteriora, & adulteria: non quidem quòd aliquando fuerint in corde, ſed procedunt ab eo tanquam ab origine. nam non fierent realiter niſi in corde cogitarentur. *Fornicationes.* Diſtinguitur fornicatio ab adulterio. in quo apparet, quòd fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale cum ponatur inquinare animam. Vel vocantur fornicationes omnia genera illiciti coitus, quæ ſunt vltra, vel præter adulterium, quia quilibet coitus talis eſt peccatũ mortale. *Furta.* Omne genus iniuſtæ vſurpationis vocatur furtum, ſiue ſit furtum, ſiue rapina, ſiue alii modi illiciti accipiendi. *Falſa teſtimonia.* Quibus in iudicio, vel extra iudiciũ quis falſum de adultero affirmat quod ad eius nocumẽtum cedit. *Blaſphemia.* Proprie contra Deum eſt blaſphemia: & tamẽ interdum accipitur pro malis, quę quis dicit aduerſus pro

H ximum. *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Scilicet, non hæc ſola, ſed hæc & ſimilia: nam quodlibet iſtorum polluit animam. *Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.* Iſta eſt concluſio ſcilicet licet ſordes manuũ non lotarum poſſunt intrare in os. & in ventrem non inquinant animam, quia vadunt in ſeceſſum, ideo non lotis manibus manducare non inquinant animam, ſicut putabãt Phariſęi, qui accuſabant diſcipulos Chriſti quaſi eſſent ſimpliciter immundi, eo quòd manducabant non lotis manibus.

Quare Petrus quæſiuit a Christo de expoſitione parabolæ. Quæſt. XLVIII.

QVęretur, quare Petrus quęſiuit a Chriſto de expoſitione parabolę. Dicẽdum quòd Petrus quęſiuit a Chriſto. Primo, quia in hac ſententia non ſolum ipſe dubitauit, ſed etiam cęteri, & perſona omnium quæſiuit. Vel

I forte alii dubitabant, & ipſe non, & tñ quia ipſe confidentior, & feruentior erat quęſiuit pro illis, ſiue pro ſe, & pro illis, & tamen nomine omnium formauit petitionẽ dicens ediſſere nobis &c. Sic ẽt dicit Remigius. ſ. quia ex perſona cęterorum hoc dixit, ſimul cum eis a Chriſto reprehenſus eſt. Secundo fuit, quia diſcipuli erant adhuc rudes, qui pauca intelligebant, iõ in hac ſententia ſatis manifeſta dubitabant, & ſic petierunt declarari. Tertio fuit & præcipue ex conſuetudine locutionis Chriſti, ſolitus. n. erat multa in parabolis dicere, & ita nunc Petrus putauit eſſe parabolã, & petiuit expoſitionem illius ſicut in cęteris parabolis. Sic dicit Remigius conſueuerat Dominus parabolice loqui, & ideo Petrus cum audiſſet qđ intrat in os nõ coinquinat hominẽ: putauit illum parabolice eſſe locutum, & iõ interrogauit ediſſere nobis &c. Et tamen ſatis paruæ intelligentię

K Petrus erat, qui audiens Chriſtum neſciebat an plane, vel parabolice loqueretur, & ob hoc fuit redargutus tamquam valde inſipiens. Sic dicit Hier. corripitur aũt a Dño quare parabolice dictũ putet, qđ pſpicue locutus eſt, ex quo aiaduertim⁹ vitioſũ eſſe auditorẽ, q aut obſcura manifeſte: aut manifeſte dicta obſcura velit intelligere. & idẽ dicit Beda.

Quare dicitur & reſpondens Petrus. Quæſt. XLIX.

SEd quæretur, quare dr̃ rñdens Petrus, quia Petrus nõ cõcludebat in aliquo. Aliq dicunt, q rñdit Chriſto, quia loquebatur Chriſtus ante hoc de Phariſæis, & Petrus rñdit hic. Sed nõ ſtat. Primo, quia tũc id qđ Petrus dixit eſſet

ad pro-

ad propositum eorum, quæ supra dicebantur de scandalo Pharisæorum, & tamen non est. Secundo, quia ea quæ Petrus dixit, non sunt dicta in modum responsionis, sed petitionis: cum ait: edissere nobis hanc parabolam. Dicendum ergo ꝙ non accipitur proprie respondere prout est ad quęsita satisfacere, vel replicare, sed prout est loqui aliquid, & interdum ſm modū loquendi scripturæ dicitur quis respondens quando incipit locutio, ita quod nemo ei quicquam locutus est. sic dicitur Marc. 11. quando Christus loquitur ad ficulneam, & respondens Iesus dixit illi, iam non amplius in æternum ex te quisquam fructum manducet. & tamen non poterat Christus respondere ficulneæ, cum illa nihil loqueretur, sed accipitur respondere .i. loqui: sic etiam accipitur infra 17. cum dicitur de transfiguratione, quòd apparuerunt Elias, & Moyses loquentes cum Christo. sequitur respondens Petrus dixit, Domine bonum est nos hic esse, & tamen non poterat ipse respondere: cum de nullo interrogaretur, sed respondit .i. cępit loqui. ita ergo hic Petrus cæpit loqui. Et maxime patet hoc, quia ista locutio Petri non continuatur cum præcedentibus cum immediate præcedentia habita fuerūt coram turbis: istud autem quod nunc Petrus dixit fuit cum Christus venisset in domum recedētibus turbis, Mar. 7. s. & cum introisset in domum a turba interrogabant eum discipuli eius parabolam: ergo accipitur respondens .i. interrogans cum Mar. 7. dicatur quod discipuli interrogabant, sed est consuetudo Scripturę, quòd aliquando vocetur respondens ille, qui incipit loqui, a quo nemo quicquid quęsierat.

Quomodo dicitur hic, quòd Petrus quæsiuit a Christo istius parabolæ expositionem quia Mar. 7. dicitur quod discipuli quæsierunt. Quæst. L.

QVæretur quomodo dicitur hic, quòd Petrus quæsiuit a Christo istius parabolæ expositionem, quia Mat. 7. dicitur, quòd discipuli quæsierūt. s. & cum introisset in domum a turba interrogabant eum discipuli eius parabolam.

Dicendum, quòd Petrus quæsiuit, & non alij. Et tamen dicuntur omnes quæsiuisse, quia Petrus nomine omnium quæsiuit, & forte alii ei suggesserant, vt quæreret. & quòd nomine omnium factum esse dicitur ab omnibus fieri dicitur. Et ob hoc conuenienter Matthęus expressit Petrum, vt ostenderet, quòd personaliter hoc quęsierit. Marcus autem dixit ab omnibus quęsitum, vt ostendat, quòd Petrus non pro se tantum, sed nomine omnium quęsierit, & forte ab illis rogatus, & etiam Matthæus hoc expressit; nam licet de solo Petro dicat, ꝙ quæsierit: tamen subdit quòd Christus increpuerit omnes discipulos pro hac interrogatione dicens adhuc, & vos sine intellectu estis. et tñ non argueret oēs nisi essent oēs participes in hac interrogatione, ꝓ qua eos increpabat & similis modus loquendi est sępe apud Euāgelistas vt pręced. cap. & Marc. 6. dicitur quod Christus quæsiuit a discipulis quando saturaturus erat turbas, quot panes habetis. & tamen Io. 6. dicitur quòd quęsiuit a Philippo vnde ememus panes ēt dr̄ supra pręced. cap. & Marc. 6. & Luc. 9. ꝙ discipuli interrogati dixerunt: nō habemus, nisi quinque panes, & duos pisces: tamen Io. 6. dicitur, quòd Andreas respōdit dicens: est puer vnus hic, qui habet quinque panes, & duos pisces: & tamen declaratum est ibi pręcedenti cap. ꝙ dicebantur respondere omnes discipuli, vel loqui Christus ad omnes, quia licet ad vnū loqueretur, & vnus responderet tamen quęrebat ab vno quasi quæreret ab omnibus, & respondebat vnus vice omnium, & ita fuit hic factum.

Quare Christus redarguit hic discipulos suos pro inquisitione declarationis parabolæ. Quæst. LI.

QVæretur, quare Christus redarguit hic discipulos pro ista quęstione: nam videtur, quod rem licitā egerint quęrentes quod ignorabant si de bono opere nemo increpatur.

Dicendum, quòd fuit hoc. Primo ad exprobrandum magnam eorum ruditatem. s. ꝙ tanto tpe cū Christo quotidie docente mansissent, & nihil adhuc didicissent: cum nec istā apertam sententiam intelligerent. & ita Io. 14. arguitur Phi-

A lippus, ꝗ petiuit a Christo, ꝙ ostenderet ei patrem. s. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. & ille ait. tanto tēpore vobiscū, sū, & nō me cognouistis? Philippe, qui videt me videt & patrem meum, quasi dicat, in tanto tēpore non cognouistis, quis ego essem: nam & si me cognouissetis pro patre non quęreretis, quia qui videt me videt & patrem meum. Secundo fuit propter abundantem gradum ignorātię, quia nō solū non intelligebant veritatem huius sentētię, sed etiam nesciebant an plane, vel in parabolis loqueretur, & ista erat magna ignorantia, vt siquis audiens alium loquētem, nesciret an in latino, vel in vulgari loqueretur, quia tūc signum erat, quòd nec vnū verbum intelligeret. ita & nunc nesciebant discipuli an Christus plane. vel in parabolis loqretur: immo putabant ꝙ in parabolis loqueretur. nam dixerunt edissere nobis parabolā istā. & tñ ille plane loquebatur & hoc Christo erat magna causa eos increpandi. Sic dicit B Hieronymus. s. corripitur autem a Domino, quare parabolice dictum putet ꝙ perspicue locutus est, ex quo animaduertimus vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifeste, aut manifesta dicta obscura velit intelligere. Tertio fuit & etiam principaliter, quia discipuli petebant hoc ex quadam dubitatione scandalosa, nō quidē quasi non intelligerēt, sed quia nesciebat quomodo posset esse verum ꝙ Christus dicebat, & hoc ꝗa forte cum doctrina Pharisæorum non esset nunc noua, sed a multis diebus esset introducta, totus populus illam tenebat, & discipuli Christi antequam ad Christū venirent etiam hoc credebant: cum ergo viderent nunc eum prædicantem contra ea, quę ipsi credebant, scandalizati sūt sicut & Pharisęi, & ideo cum aliquali suspitione doctrinæ huius quęsierunt, quomodo intelligeretur, & ob hoc Christus eos increpuit. Sic dicit Chrysostomus, s. ideo Dominus increpat Petrum, quia non erat ex certitudine quòd quæsie C rat, sed ex scandalo, quo scandalizatus erat: turbę enim non intellexerant quod dictum erat: discipuli autem scandalizati fuerant vnde a principio quasi pro Pharisæis interrogare volebant, sed quia audierūt eum magna dicentem, s. omnis plantatio &c. repressi fuerant. sed Petrus qui vbique feruēs erat, nec ita silet, & Dominus eum increpat.

Quomodo Christus ostendit, quòd ea quæ intrant in os non coinquinant hominem. Et quomodo cibus intrat in cor. Quæst. LII.

QVæretur quomodo Christus ostendit, quòd ea, quę intrant in os non coinquinant hominem.

Dicendum, quòd Christus accepit inquinari hominem, idest, partem eius præcipuam, quę est anima. nam alias solum corpus inquinando non dicitur homo inquina- D ri eo modo, quo hic Pharisęi loquebātur, quia etiam siquis non comedebat manibus non lotis, si tamen habet aliquando manus non lotas tunc immundus est corporaliter, & tamen ipsi non dicunt hominem inquinari per hoc, quod habeat alioꝗ̄ manus immundas, sed per hoc, quòd manibus non lotis manducet: ergo de immunditia, qua anima polluitur loquuntur, quasi anima, quæ intra corpus est, pollui posset intrantibus immunditijs ciborum in corpus: non aūt manētibus exterius illotis. Christus autem vult ostendere, quòd etiam cibi immundi intrantes in corpus non polluant animā, & sic persuadet, quia si polluerent animā, oporteret ꝙ eam tangerent, quia infectio fit per contactum, & tamen non tangit cibus animam, quia vadit in ventrem, & postea in secessum emittitur: ideo non potest polluere eam. Et procedit argumentum ex suppositione Iudęorū. putabant. E n. animam in corde esse, quod autem vadit in stomachū, & deinde in ventrem non tangit cor. & tamen ipsi in corde animā putabant. Quod patet, quia Christus loquens iuxta eorū suppositionem dicit. de corde exeunt cogitationes malæ, &c. & tamen nemo dubitat malas cogitationes ab anima esse, sed quod in ventrem vadit non accedit ad cor maxime quia postquam in ventrem ista descenderint, emittuntur per secessum, & sic non manent in corpore ad hoc, ꝙ polluere iam possint. Et hoc magis aperuit Marcus dicens. omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum coinquinare, quia non introit in cor eius, sed in ventrem, & in secessum exit purgans omnes escas. & sic volebat innuere, quòd si immunditiæ concretę cibis possent intrare in cor,

possent inquinare animam, quasi intra cor sit anima, sicut credebant Iudæi.& tamen non accedit cibus ad cor:cum emittatur per secessum.

Sed diceretur, quòd Christus posuit hic duo ex superabundanti, scilicet, escas exire,& non intrare in cor, quia etiam si starent opposita non pollueretur anima. Et patet, quia anima non potest pollui nisi per id quod in ea est, & tamen in ipsa non potest esse cibus, neque tangere eam, neque etiam si cibus semel receptus in corpore maneret ibi semper nunquam tangeret animam, cum anima sit purus spiritus,& cibus nunquam desinat esse de natura corporis nunquam ergo se contingent, & ita non inquinabit animam. Secùndum est non intra cor. dici: enim quòd ex eo quòd non intrat cibus in cor, sed in ventrem non potest animam, coinquinare.& tamen etiam si intraret in cor non coinquinaret, quia intrando non tangeret animam cum ipsa sit purus spiritus: immo cibus intrat in cor, quia cor cum sit quoddam membrum corporis, necesse est quòd nutriatur, sicut & cætera membra animalis nutriuntur,& hoc per intus susceptionē & istud susceptum non est nisi de cibo, quia de illo nutritur animal,& sic intrat cibus in cor. Et maxime patet, quia cor augetur,& augmentum non fit, nisi recipiendo alimentum per maiorem quantitatem, quàm deperdat per resolutionem. ergo cibus intrat in cor, & tamen non coinquinat. & ideo ista duo dici ad ostendendum, quòd anima non polluitur per immunditias manducatas, non erat simpliciter necesse, sed solum dici, quod cibus nullus potest animā tangere.& tamen fuit Christo necesse dicere ista duo:& artificiose locutus est sic dicendo. nam vt dicitur primo Politico. argumentatio ad probandum debet procedere ex eis, quæ simpliciter nota,& vera sunt, vel ex eis, quæ sunt nota respõdenti. Christus autem arguebat nunc contra Iudæos, qui bus propter suam rudnatem,& insipientiam, non erant nota ea, quæ sunt simpliciter vera, sed alia putabantur, & supponebantur ab eis tanquam vera, quæ tamen falsa erant: ideo nõ debuit Christus vti simpliciter veris,& notis, quia ex illis nihil probaret, sed eis, quę supponebant illi tamquā vera. Primum autem quod erat radix eorum erat, quia ipsi ignorabant naturam animæ. immo & aliqui eorum negauerunt esse spiritum, vt Saducęi, vt patet infra vigesimosecundo.& Actuum vigesimotertio: cęteri autem, qui animā esse cōcedebant, vt Pharisæi, errabant circa naturam animæ putantes illam communicare cum corpore in natura, ita quòd anima esset aliquomodo corporea, sicut illi qui dixerunt animam esse aerem, vel sanguinem, vel cerebrum, vt dicitur primo de anima. & tunc credebant animam similes recipere passiones in quibusdam, sicut corpus. & sic sicut corpus inficitur per contactum,& adhærentiam rei immūdæ, ita si cibus immundus in corpore maneret, putabant animam ex illo pollui,& ad hoc Christus dixit duo, quę illi supponebant. Primum, quòd non erat idem locus animæ & ciborum, s. quia anima in corde est, vel vt alii grossius putabant ipsum cor erat anima,& tamen quia cibi non intrabant in cor, sed in ventrem, non inquinabant animā. Et si dicatur, quod cibus intrat in cor: dicēdum quòd aliquid de cibo intrat in cor, vt dictum est. Christus tamē non assumit hic ea quæ sunt simpliciter vera, sed ea quæ Iudæi concedebant,& quia Iudæi nesciebant cibos aliquando ire ad cor, sed in stomachum,& deinde in ventrē, arguit sic Christus quasi cibi nequaquam intrent in cor. Secundum erat, quòd cibi non manebant in ventre, sed emittebantur per secessum. Et hoc dixit, quia licet cibus non iret in cor si tamen per maneret in corpore, putabant Iudæi fieri inde quādam corruptionem,& exhalare malum odorem, qui perueniret ad cor:& ita homo pollueretur in anima: ideo dixit, quòd non manebant cibi, sed emittebantur per secessum, & ita non poterant inquinare animam. Ex quo patet, quòd Iudęi putabant aliquam immunditiam esse in homine quandiu cibi interius manent: facta autem digestione, & egestione eum mundum putabant. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, cum autem Dominus dicit. omne quod intrat in os in ventrem vadit, adhuc discipulis secundum Iudaicam infirmitatem respondet; dicit enim quòd cibus non manet, sed egreditur quamuis etiam si maneret non faceret immundum, sed nondum hoc audire poterant, & propter hoc etiam Moyses tanto tempore dicit esse immundos quan

Quomodo cib. in cor intrat.

Duo quæ Pharisæi & putabant supponebant.

F to cibus intus manet: in vespere autem iubet lauari, & mundum esse: quasi tempus digestionis, & egestionis dimetiens.

Quomodo Christus dixit omne quod intrat in os in ventrem vadit, cum multa retineantur de cibo in corpore. Et quòd mundum, & immundum non eodem modo sumimus nos, & natura. Quæst. LIII.

QVæretur quomodo Christus dixit omne quod intrat in os in ventrem vadit,& in secessum emittitur. nam multa retinentur de cibo in corpore, quę non vadūt per secessum, quia aliàs non fieret nutritio, nec augmentatio, cum nihil aliud sit vnde fiant nisi alimentum: nam si totum quod suscipitur emittendum esset: nunquam suscipe-
G retur, quia frustra susciperetur: natura tamen nihil frustra agit. Aliqui dicunt, quòd Christus loquitur de sordibus comestis. s. quia immundum quod suscipitur per os vadit in ventrem,& deinde totum emittitur per secessum, quia natura separat immundum a mundo,& ita non inquinat, qa non manet. Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia non est verum, quòd quando sumitur aliquid immundum, qd totum emittatur: nam nō est aliquis cibus de illis, quos nos mundos vocamus, in quo nō sit aliqua impuritas quam natura repellere soleat, vt patet in illis, qui sumunt cibos delicatissimos, nam etiam ibi multum vadit in secessum, etiam non est aliquis cibus tam immundus de illis, quos nos immundos vocamus, in quo non sit aliquid purum,& bonum quod sit naturæ conueniens,& illud sumit in alimentum. Quod patet, quia etiam comedendo semper de talibus cibis viuit animal,& augetur, ex quo appatet quòd multum
H de cibo manet,& conuertitur in substantiam eius. non est ergo verum, quòd totum immundum vadit in secessum. Secundo, quia licet immundum natura emittat: tamen non accipitur immundum apud nos, & apud naturam eodem modo, quia nos indicamus mundum ex aspectu, scilicet vbi non est permixtio alicuius fœditatis, quæ aspectum offendat: immundum autem e opposito: natura autem indicat immundum id quod ad nutritionem nullatenus est conueniens, mundum vero quod conuenit. ideo non emittitur totum per secessum id quòd nos immundum vocamus, & sic si illud manens in corpore pollueret animam, necesse erat quod tunc pollueretur quando sumeretur, quia non totum emitteretur: maxime quia separatio naturæ, qua separatur mundum ab immundo fit per partes minutas, nam in quo libet quantumcunque vitido,& mundo, in quo nos nullam fœditatem inueniamus, inuenit natura multo de impuro,
I & separat illud: in immūdo etiam quod nos vocamus sunt multæ partes puræ, quas natura eligit, vt dictum est: ideo accipiendo hoc modo non satisfacit. Tertio quia Christus videtur hic locutus generaliter: nam dixit omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum emittitur, & ideo tam de cibo mundo quàm de immundo loquitur. & patet apertius Marc. septimo, quòd intelligitur de omni cibo mundo, vel immundo, scilicet, omne extrinsecus introiens in hominem, non potest ipsum coinquinare, quia non introit in cor eius, sed in ventrem, & in secessum exit purgans omnes escas: ergo omnes istę purgantur per secessum, idest emittuntur. Propter hoc autem aliqui putauerunt quòd Christus ex ignorantia naturalis sciētiæ dixit hoc, cum constet multum de escis fundi per membra, & transire in corpus. & de hoc arguebat eum Gentiles, qui volunt calumniari dicta Euangelica, sicut Iu-
K lianus Imperator Apostata, & Porphyrius, quorum studium fuit libellos quosdam condere impugnatorios dictorum Euangelicorum. Sed Hieronymus soluit dicens quòd omnia in secessum vadunt, quia prius esca tenera,& liquida transit per omnia membra, & postea per quosdā meatus secretos tendit in secessum cum ait: ex hac sententia quidam calumniantur, quod dominus Physicæ dispu tationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in secessum digeri: cum non statim infusæ escæ per artus,& venas, & medullas,& neruosque fundantur. Sed sciendum, quòd tenuis humor,& liquens esca cum in venis, & artubus concocta fuerit, & digesta per occultos corporis meatus,

meatus, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & A
in secessum vadit. Et tamen non est hoc tenendum, vt signi ficatur in cortice literæ Hieronymi, sed dicendum, quod cibus transmissus in ventrem, habet quasdam partes grossas, & fœculentas non aptas ad nutritionem, & illas post separationem per decoctionem, quæ fit in stomacho, natura immittit ad intestina, & inde per secessum dilabuntur: cæteræ autem subtiliores partes rursus transmissæ ad epar digeruntur, & aliquid ex eis in sperma transit tempore, quo natura potens tam in masculo, quàm in fœmina sperma gignit (vocando large sperma sanguinem fœmininum, de quo forma tur fœtus) reliquum vero illarum partium transmittitur ad venas, & inde per omnes artus corporis, & transit in membra, & siquid in hac vltima digestione superfluū est, emittitur per poros per sudorem, vel aliam euaporationem: non tamen dilabitur in secessum per secretos meatus, quia per secessum non vadit nisi materia grossa, & fœculenta. Quod B
apertius dixit August. lib. 83. quæstionum, scilicet, alimenta carnis corrupta, idest, amittentia formam suam: in membrorum fabricam migrant, & corrupta reficiunt, idest, illud quod perierat per resolutionem in aliam formam per conuenientia transeuntia, & per vitalem motum diiudicātur quodam modo, vt ex eis in structuram huius pulchri, & visibilis corporis, quæ apta sunt assumantur. non apta vero per congruos meatus abiiciantur; quorum aliquid fæculentissimum redditur terræ ad alias formas assumendas; aliud per totum corpus exhalat, idest, per poros, qui sunt in omni corpore; aliud toti° animalis latētes neruos accipit, & inchoatur in prolē, idest per occultas venas transit per omnia membra, vt inde fiat conuersio in singula membra secū dum suam exigentiam. Ideo aliqui volentes saluare dictum Christi dicunt, omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in secessum. idest, aliquid de omni quod intrat in os vadit C
in secessum, quia nihil est tam purum in cibis, in quo natura non separet aliquam fœculentam impuritatem, & illam per secessum emittit, & ita tenet Nico. Sed non stat, quia tunc non satisfacit Christus Iudæis, quia tunc idem argumentum erit de cibo mundo, & immūdo, cum de vtroque partes aliquæ maneant, & aliquæ emittantur per secessum, & illæ, quæ manent polluent hominem. Sed dicetur, quòd possit stare sic, s. natura euacuat per secessum id quod immundum est, & de quolibet cibo etiam de eo, quem mundum iudicamus: ergo a fortiori euacuabit ea, quæ sunt immunda de cibo immundo, & ita non manebit aliquid sordidum quod possit inficere animam.

Dicendum, quòd non stat. Primo, quia licet de quolibet cibo emittat id quod inconueniens est sibi: tamen nunquā totum emittit, & tamen de cibo immundo iudicabant Iudæi nullam partem esse mundam, nec licere accipi illam D
in cibum: ergo quęcunque manentes polluerent hominem. Secundo, quia supponeretur apud Iudæos aliquid manere quod conuerteretur in membra: & poneretur quod conuerteretur aliquid in substantiam cordis, & ita cibus intrabat in cor, quia nutritio fit per intus susceptionē, sed Christus ex suppositione Iudæorum dixit cibum non intrare in cor. Mar. 7. ideo non stat hoc ad satisfaciendum Iudæis, licet absolute sit verū, quòd de quolibet quod intrat in os, aliquid vadit in secessum.

Aliter ergo dicendum, quòd cum Christus nō procedat hic ex veris simpliciter, sed ex eis, quæ videntur respondentibus, vt dictum est, sicut putabant isti simplices Iudæi, quod esca suscepta in corpore non transiret in substantiam corporis, sed quòd factis quibusdam alterationibus tota emitteretur, ita & Christus locutus est dicens omne quod intrat in os vadit in secessum, quod magis aperitur Mar. 7. s. Non E
intrat in cor sed in ventrē, & in secessum exit purgans omnes escas. i. euacuans omnes escas sumptas. Et tunc stat ratio Christi contra istos, s. cibus sumptus non manet in corpore sed emittitur: ideo non potest coinquinare animam, quæ in corpore est, & tamen si Iudæi rectè de natura animæ sentirent, non fuisset opus contra eos his argumentis, sed solum, quòd spirituale, & corporale non se contingunt, ideo vnum non potest inficere aliud.

Quare Christus nominauit ista vitia, quæ in litera habentur, & non plura. Et quid sit fornicatio, nequitia, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, & stultitia.
Quæst. LIIII.

Quæretur, quare Christus nominauit ista vitia, quæ habentur in litera potius quam alia, aut non plura neque pauciora. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia per hæc intelliguntur omnia peccata, eo quod peccata sunt contra decalogum directè, vel per reductionem, & non est peccatum quod ad decalogum non reducatur, & tamen per hæc accipiuntur vitia contra omnia præcepta decalogi, quorum sunt septem ad proximum, & nominantur hic peccata, quę sunt contra illa, vt adulteria, & fornicationes cōtra illud non mechaberis, & non concupisces vxorem alienam. homicidia sunt contra illud non occides. furta contra illud non furtum facies: falsa testimonia contra illud non falsa testimonia dices blasphemia contra præcepta, q̄ sunt ad Deum s. non assumes nomen Dei tui in vanum. Sic dicit Glo. ideo non fuit opus plura nominari. Sed dicendum, quòd non nominauit Christus ista sola, sed etiam alia, vt patet Mar. 7. s. de corde hominum procedunt malę cogitationes, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemię, supbia, stultitia. & iō oportet, quod omnia hæc saltem dixerit: cum Marcus hæc asserat Christum dixisse, mala cogitatio ponitur tamquam principiū omnis peccati, adulteria, s. coitus cū aliena vxore, vel qui est cōiugatus si accedit ad nō cōiugatā adulteriū est. Fornicationes solēt ꝓprie vocari coitus soluti cū soluta, quē vocamus simplicē fornicationem, & quādo vocamus fornicationem non exprimendo amplius, solemus intelligere de simplici. Et tamen hic videtur, quòd accipiat fornicationes pro omni illicito coitu, vel vsū membrorum genitalium, quia talis vsus est peccatum. Et hoc est, vt aliqui volunt, quia Christus dixit pluraliter fornicationes, & tamen si de sola simplici loqui voluisset sufficeret dici fornicationem. Sed hoc non multum mouet, quia etiam alia vitia ponuntur hic pluraliter, vt adulteria, furta falsa testimonia, homicidia. Sed dicetur, quòd intelliguntur multæ species illiciti coitus, vt non solum videatur Christus vetuisse adulterium & simplicem fornicationem, sed etiam omnem coitum illicitum. Melius tamen est, quòd accipiatur fornicatio pro simplici sola, eo quòd postea ponitur aliud quod designat cæteros coitus illicitos, scilicet impudicitia, & tamen in hoc non multum differt quid velimus intelligere, & tamen saltem non accipietur omnis illicitus vsus vasorum genitalium per fornicationem qui sit præter adulterium, quia tunc superuacue poneretur impudicitia: homicidia, & furta nota sunt quid sint. Auaritia accipitur pro illicita retentione, scilicet, quando quis vult retinere rem, quæ ad eum non peruenit iusto titulo, vel quando quis tenet aliquid iuste, & tamen obligatur subuenire pauperi in necessitate, & non subuenit propter tenacitatem: illam tenacitatem vocamus auaritiam. Nequitia est in calumniando proximum quando quis per calumniam falsa crimina opponendo, vel ex falsa causa nocet illi, aut nocere nititur. Dolus & fraus in deceptione consistunt, siue fit per verba, siue per alia exteriora ostēsa. Impudicitia est omnis corruptio mentis, & corporis quantum ad libidinē, & potest hic accipi pro omni illicito vsu, vel desiderio vtendi membris genitalibus præter adulterium, & simplicem fornicationem, quæ expressa fuerunt. Oculus malus dicitur quando quis malo animo aspicit alterum, siue hoc ostendatur in aspectu, siue non, & ita hostis oculum malum habet ad hostem, quia ex ira eum, & odio respicit, aut ex inuidia. Sic etiam adulator malum oculum habere dicitur, quia non rectè videndo, quæ proximi sunt blandiendo eum ad mala deducit, & ita inuidi malum oculum dicuntur habere, vt infra vigesimo, dixit paterfamilias, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? & tamen nequitia oculi fuit ibi inuidia, quia inuiderunt primi, quia vltimi fierent eis æquales. Blasphemia est, qua aliquid contra honorem Dei proferimus siue attribuendo ei quod non habet, vt dicendo, quòd natura diuina est corporea, vel cibo vtens, aut negando quod habet, vt dicendo, quòd Deus non est omnipo-

omnipotens, neque est clementissimus. Superbia est appetitus immoderatus honoris, quo homo contra Deum extollitur, nolendo ei subiici, vel nolendo confiteri quòd ab eo aliquid recepit, aut contra proximum extollitur iniuste nocere volendo. Stultitia est qua quis non recte sentit de Deo, eo modo quo sapientia opponitur stultitiæ, vel vt opponitur stultitiæ, vel vt opponitur prudentiæ est stultitia, qua quis non recte iudicat de agendis: & ideo praue, & inordinate agit, & sic cõmuniter accipimus de his Theo. & Glo.

Quæ intentio fuit Christi in hac parte litera secundum Dicto. Dicendum autem, quòd intentio Christi fuit hic ostendere, quòd nihil intrans in os inquinat hominem, sed omnia vitia, quæ exeunt de corde inquinant illum, & quia vitium non est in corde, nisi per cogitationem, & electionem dicendo, quòd a corde exeunt malæ cogitationes, tangũtur omnia vitia, scilicet, quòd omnia illa inquinant animã, vel hominem, & ideo non erat necesse poni aliqua alia vitia vltra cogitationes, quia tamen Iudæi non putabant esse peccatum in animo, sed in opere exteriori, posuit peccata, vt sunt in opere, & tunc non poterant omnia poni: ideo voluit ponere ea, quę communiora erant, idest, quæ magis veniũt in quotidianum vsum, & etiam de quibus minus dubitarent Iudæi, quòd erãt peccata. & de his dixit, quòd polluebant animam, & ita omnia alia vitia polluunt animam: cũ ab anima procedunt per viam cogitationis.

Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa, clamauit dicens
2.7.3.c.Mo- *ei: Miserere mei Domine fili Dauid, filia mea male a dæmo-*
Reg.l.19. *nio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. At illa venit, & adorauit eum dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa di-*
Mar.7. *xit: Etiam Domine. Nam & catelli edunt de micis, quæ ca-*
dunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus
Mar.8. *ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.*

Et egressus. Quia Christus supra confutauerat in Iudæis quẽdam infidelitatis errorem, hic subditur quomodo illis dimissis transit ad tempus ad Gentiles commendando in eis fidei amorem. & dicitur. *Et egressus inde Iesus.* Idest, de terra Genesareth, in qua nunc erat cum Pharisæis disceptãs. *Secessit in partes Tyri, & Sidonis.* Idest, iuit ad terras coniũctas illis duabus ciuitatibus. nam in Tyrum, aut Sidonem non legitur nunc intrasse.

Et ecce. Idest statim. nam mox vt venit Christus in regionem illam: venit ad eum mulier Chananæa, vt innuitur Mar.7. *Mulier Chananæa.* Idest, de stirpe Chananæorum, qui adhuc manebant in regione illa.

A finibus illis egressa. Idest, de prouincia Tyri, & Sidonis *Clamauit.* Magno desiderio tenebatur pro salute filiæ. & etiam fidem magnam conceperat, quòd Christus eam sanare posset: ideo clamabat importune, vt saltem sic exaudiretur. *Dicens miserere mei.* Non petebat aliquid mulier ista pro se, sed pro filia, & tamen quòd illi conferretur sibi iudicabat conferri.

Domine. Reuerentiam, & subiectionem ostendit, quia nõ solum eum sapientem, aut Prophetam appellauit, sed Dominum. *Fili Dauid.* Idest, Messias. nam de stirpe Dauid venturus erat Messias. Ioan.7.

Filia mea male a dæmonio vexatur. Idest, dure vexatur. erant quippe dæmones quidam sæuiores aliis, quibus maior nocendi dabatur potestas, & illi nimis torquebant. *Qui non respondit ei verbum.* Scilicet, licet multum clamaret: nõ dixit ei faciam, aut recede, quia non faciam, sed permittebat eam clamare. & hoc erat mulieri ad maiorem molestiã, quia videbatur valde contemni. *Et accedentes discipuli.* Scilicet, ad Christum postquam mulier non exaudiebat ab ipso. *Rogabant eum.* Scilicet, quòd sanaret filiam illius. *Dicentes.* Dimitte illam, idest, expedi, sicut accipitur præceden. cap. & Marc.6. quòd Iesus mansit dimittendo turbas, idest, expediendo eas a se, dum discipuli ascenderant nauiculam. & petebant expediri illam concedendo illi id quod petebat, quia alias non rogarent pro illa, sed contra eam, maxime

F quia Christus respondit eis, quòd non erat missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, & tamen si illi peterent quod expediret eam iubendo illi recedere non responderet Christus sic. *Quia clamat post nos.* Idest, inquietat nos veniẽdo post nos per viam, & inquietabit amplius. nã vidẽtes discipuli importunitatem mulieris, & confidentiã eius in petendo, putauerunt, ꝙ semper sequeretur eos per viã clamando quousq; Christus cõcederet ei ꝙ petebat. & sic affligeret eos clamoribus. *Ipse autem respondens.* Scilicet, quod nõ liceret concedere mulieri quod petebat, ait.

Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Idest, non est licitum hoc facere, quia ego non veni nisi pro ouibus, quę perierunt de domo Israel, vt reducerem, & colligerem eas ad ouile, scilicet, pro Iudæis. ista autem Chananæa est.

At illa venit. Idest, accessit prope Christum. cum enim
G discipuli orassent pro ea, nec obtinuissent, ipsa non destitit orare, sed tunc magis ad eum accessit, vt efficacius oraret.

Et adorauit eum. Scilicet, cecidit ad pedes eius in terram prona, vel genibus flexis, quod erat adorare.

Dicens Domine adiuua me. Idest, da mihi quod peto. & accipitur large adiuuare. nam adiutor est, qui aliquid tribuit, & non totum. vel qui ad consequendum aliquid concurrit, sed non confert illud. Christus autem totum collaturus erat hic, & ita mulier ab eo totum sperabat quod petebat. & tamen dixit: adiuuare, quia ista est consuetudo scripturæ. sic enim dicitur quòd Deus est nobis adiutor fortis, & Domine ad adiuuandum me festina. & non solum est hoc in negociis, in quibus nos aliquid possumus, & cętera Deus facit, sed etiam vbi totum confertur ab extra a Deo dicitur adiuuare. sic dicitur Mar. nono, de illo, qui petens a Christo liberari filium suũ a dæmone ait: Domine si quid
H potes adiuua nos, misertus nostri. & ita hic erat adiuuare.

Qui respondens ait. Excusabat se, vt non faceret, quasi videretur nolle concedere quod illa petebat.

Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. Grauis, & aspera responsio erat, quæ nimis irritaret cor mulieris, nisi esset fide & patientia solidatum, quasi dicat, non petis iustum, quia sicut sumere panem, qui est necessarius pro filiis, & dare canibus, est iniustum: ita virtutes, quę faciendę erant ad curationes Iudæorum, qui filii vocãtur, expendere in vtilitatem Chananæorum videbatur illicitum.

At illa dixit, etiam Domine. Idest, tu Domine dicis, ꝙ non est bonum dare panem filiorum canibus: & tamen bonum est aliquid de illo dare, saltem micas cadentes. ita tu potes dare mihi nunc miraculosam curationem filiæ meæ de his curationibus, quę iam superabundant Iudæis: inter quos fecisti plurimas, & quotidie facis.

I *Nam & catelli.* Inducit probationem per exemplum catellorum. vocantur catelli parui canes, quia est diminutiuus de canis.

Edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum. Idest, canes aliquid edunt de mensa dominorum, non quidem de eo quem comesturi sunt domini, sed de micis cadentibus de cibo dominorum. sed Marc.7. dicitur: nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum, idest, de reliquijs filiorum, qui vocantur pueri, quia parui sunt, sic Isa.8. dicitur ego & pueri, quos donauit mihi dominus, idest, filii mei, & 1. Politico. c. primo, vocantur pueri, & puerorum pueri. i. filii, & filij filiorum idest nepotes in communicatione homogalatarum, & istud dictum est magis ad propositum. s. ꝙ non comedunt canes panem filiorum, sed de micis, quę cadunt de pane filiorum, sub mensa.

Tunc respondens Iesus. Scilicet, quando ista mulier respõ-
K dit catellos edere de micis, quia iam non videbatur quòd posset esse maior fides, neque patientia, neque humilitas. *Ait illi o mulier magna est fides tua.* Idest, quia tanta est fides tua, non potest negari tibi quod petis.

Fiat tibi sicut vis. Idest, sanetur filia tua, sicut tu petis

Et sanata est filia eius. Idest, liberata a dæmone, a quo dure vexabatur. *Ex illa hora.* Idest, ex hora, qua Christus dixit fiat tibi, sicut vis, vt ostendatur quòd Christus subito operabatur, eo quòd Deus erat, & non egebat longis temporis successionibus, sicut naturalia agentia, vnde quando mater rediit in domum, inuenit puellam iacentem supra lectũ, & dæmonium exiuisse.

Quæ

Quæ sint istæ duæ, vrbes, scilicet, Tyrus, & Sidon, & earum situs. Quæst. LV.

QVæretur quæ sint istæ duę vrbes, de quibus hic dicitur scilicet, Tyrus, & Sidon.

Dicendum quòd sunt duæ vrbes in terra Phænicis & ideo mulier ista, quæ hic vocatur Chananæa, vocatur Syrophęnissa Marc. 7. idest, de terra Phænicis, & sunt in terra, quę data est Iudęis in sortem: data fuit enim eis tota terra Chanaan, & eam sorte diuiserunt: vnde Tyrus, & Sidon sunt in sorte tribus Aser, vel iuxta illam. vnde Iosue decimo nono, quando ponuntur sortes tribuum dicitur de tribu, Aser, quòd sunt eius exitus vsque ad Sidonem, & vrbem munitissimam Tyrum. sunt autem istę duę vrbes in litore maris, & maxime Tyrus: nam est in corde maris, vt dicitur Ezech. vigesimoquinto, & hoc quia tota circundatur mari, nisi ex vna parte, qua est accessus per terram. Sidō etiam est iuxta mare, sed non est circundata freto, distat autem Sidon a Tyro per 21. leucas vel quasi, vt patet in libro de situ terrę sanctę, vt tradit Marinus Venetus. Erat autē Tyrus ciuitas famosissima regni Metropo. de qua erat Hiram rex Tyri, qui erat amicus Dauid regis Iudæorum: misitque ei ligna ad ędificandum domum. 2. Regum quinto. Est autem tam Tyrus, quam Sidon ad radices Libani, ex parte Occidentali montis libani, scilicet, vbi libanus maxime appropinquat ad mare, & ideo Tyrii, & Sidonii cędebant omnia ligna de monte libano, quòd posita fuerunt in templo Domini, & vehebant ea per mare in ratibus vsque in Iopen, & inde serui Salomonis sumentes ea portabant in Ierusalem tertio Regum quinto, & secundo Paralipom. secundo, & ita Tyrii, & Sidonii erant boni cæsores lignorum. Sic dixit Salomon ad Hiram regem Tyri, non est in populo meo, qui sciat ligna cędere, sicut Sidonii. Est autem Tyrus magis propinqua Ierusalem quam Sidon, quia Sidon est magis Aquilonaris, quam Tyrus per vndecim leucas per litora maris Mediterranei: fuit autē Tyrus semper gloriosior vrbs quā Sidon, & potissime propter magnum conuentum mercatorum in ea: erant quippe ibi famosę nundinę concurrentibus illuc per mare gentibus multis de cuius laudibus multa ponuntur Ezechie. vigesimoseptimo. Et de hac vrbe fuit Dido regina, quæ Carthaginem magnam in Lybiam condidit fugiens tyrannidem fratris sui occiso viro suo Sichæo, quę vrbs septuaginta annis ante vrbem Romæ condita est: vnde habitatores Carthaginis dicuntur Tyrii, scilicet.

Vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni.

Carthago Italiam contra Tyberinaque longue. Ostia. vt ait Virgil. 1. Aeneidos. fuit euersa hęc ciuitas per Alexandrum, quia restitit ei propter Darium regem Persarum, sed postea habitata est. Sidon autem erat olim longa ciuitas, & angusta posita in litore maris, postea vero penitus dissipata est: ita vt non relinquatur ibi nisi vnum casale, & prouincia inter media erat ad quam Christus ibat nunc scilicet quæ erat adiacens Tyro & Sidoni: nec enim longe distabat terra in qua nunc Christus erat a Tyro, & Sidone: erat enim in Bethsaida, quæ est apud Capharnaum, vt declaratū est præcedenti ca. & erat Capharnaum citra mare Galileæ ad partē Occidentalem eius, distat ab vrbe Tyri quasi leucis 29. aut parum plus: a Sidone autem distat quasi leucis 25. aut parū amplius, & est intermedia Galilęa inferior, quæ vocat Galilæa gentium, de qua dicitur Isa. 9. & supra 4. & ita per regionem illam venit vsq; ad adiacētia loca Tyro, & Sidoni. De his dicit Remigius, Tyrus, & Sidon ciuitates sunt Chananæorum. nam Tyrus Metropolis fuit Chananęorum. Sidō terminus eorum respiciens ad Aquilonem.

Ad quid nunc Christus iuit in partes Tyri & Sidonis. Quæst. LVI.

QVæretur ad quid nunc Christus iuit in partes Tyri, & Sidonis. Dicendum, ꝙ fuit. Primo pp indignitatem Iudæorū. nā Pharisęi Christo indigni erant, qui eum persequebantur, & pp veritates ab eo dictas scandalizabantur: ideo nunc iuit ad gentes ad tempus. Sic dicit Hieronymus: Scribis, & Pharisæis calumniatoribus derelictis, trāsgreditur in partes Tyri, & Sidonis. Sic etiam dicit

A Theophilus, postq̄ de escis Dominus docuerat videns incredulos esse Iudæos, fines ingreditur gentium: Iudæis. n. infidelibus, salus ad gentes conuertitur. Secundo fuit, quia Christus volebat sanare mulierem Chananæam, quę manebat in terra Tyri, & Sidonis, & si illuc Christus nō iret, forte mulier nunquam veniret ad Christum, & quia bonæ fidei mulier erat, voluit illuc ire, vt eam sanaret. Sic dicit Hierony. Scribis, & Pharisęis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosque curaret. Et dicendum, quòd licet dicatur venisse Christus nunc ad fines Tyri, & Sidonis: vere tamen erat iuxta Tyrū, quia curata muliere ista declinauit Christus per latus maris versus Sidonem, & inde rediit in Galilęam. sic dicitur Marc. 7. vbi posito isto miraculo sequitur. & iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galileæ.

B *Quomodo iuit nunc ad terram Gentilium, cum ipse præceperat Apostolis ne abirent in viam gentium, & Samaritanorum. Quæst. LVII.*

QVæretur quomodo Christus iuit nunc ad terram Gentiliū, quia dixit sup. 10. In viā gētiū ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. potissime quia inter omnes gentes nulli erant cum quibus minus liceret communicari Iudæis, quam Chananæi, quia cum aliis licebat habere pacē, vel recipere eos in seruos: Chananæos autem nulla conditione pati poterant inter se viuere, s. neq; amicitiæ, neq; seruitutis, Deut. 20. & tn̄ isti Tyrii, & Sidonii, ad quos nunc Christus venit Chananæi erant, cum ista mulier vocetur Chananęa. Aliqui dicunt, ꝙ nondum data erat lex illa de non prædicando Gentilibus: iō licebat hoc fieri. Sed non stat, quia prius ponitur illud præceptum da-
C tum quam ista itineratio Christi ad terram Tyri, & Sidonis, quia illud est sup. 10. & illud patet ex ordine Marci, quia Mar. 6. ponitur missio Apostolorum, & potestas eis data, & Mar. 7. ponitur hoc de itineratione in Tyrum, & Sidonem.

Dicendum ergo, quòd post illud præceptum datū fuit: tamen Christo non erat illicitum hoc agere, quia Christus non arctabatur obedire pceptis suis, quia non erat illis subditus, neque poterat subiici, quia non potest quis subiici nisi maiori: & tamen Christus non erat maior seipso: iō non obligabatur præceptis suis, sed discipuli obligabantur quādo a Christo mittebantur. Secundo, quia dato ꝙ teneretur Christus illo pręcepto non videretur agere contra illud. nā ibi venerat prędicare Gentilib. nam intrare in ciuitates Gētilium, & Samaritanorum dum non intrarent ad prædicandum licitum erat, quia ad comedendum licitum erat illuc intrare, sicut Christus semel misit discipulos ad quendam
D locum Samaritanorum, vt ei ibi pararent cibos, & Samaritani noluerunt recipere Christum in vrbe Luc. 9. & interdū intrabant discipuli pro cibis in vrbes Samaritanorum, vt afferent ad iter, sicut fuit Io. 4. sed prędicare Gentilibus, & Chananæis illicitum erat: Christus autem nunc non prędicauit, sed solum curauit mulierem a dęmonio, ergo nō egit contra legem illam. Tertio, quia illa lex intelligebatur de publica prędicatione, & non de occulta, & tamen occulte poterant discipuli aliqua pauca verba dicere Chananęis, si intrarent in vrbes eorum pp aliud, & ita Christus quando nunc iuit non intendebat prædicare, sed occultius transire. Quod patet, quia Mar. 7. dicitur, abijt in fines Tyri, & Sidonis, & ingressus domum neminem voluit scire, & tamen si intenderet prædicare omnibus se ostenderet, vnde nec curationem facere intendebat, nisi magna foret mulieris impor-
E tunitas: dixerat. n. non sum missus, nisi ad oues, quę perierunt domus Israel. Sic dicit Chrysost. considerandum autē, ꝙ quando ab escarum obseruatione Iudęos eripuit: tūc & Gentilibus viam aperit, sicut Petrus prius visus est in visione hanc legem soluere, & tunc mittitur ad Cornelium. siqs autem quærat cum discipulis suis dixerit in viam gentium ne abieritis, qualiter hanc ambulat viam, ei respondet dicēs primum quidem illud dicemus, quoniam non erat obnoxius præcepto quod discipulis dederat. secundo, quia ne prędicaturus abiit, vnde Marcus dicit, quoniam occultauit seipsum.

Ad quid

Ad quid iuit Christus in terram Tyri, & Sidonis. Et quòd Christus sæpe relictis Iudæis ibat ad Gentiles sanans eos, & hoc in opprobrium gentis Hebraicæ credere nolentis. Quæst. LVIII.

QVæretur ad quid Christus iuit in terram Tyri, & Sidonis cum ibi nihil egerit.

Dicẽdum, quòd iuit illuc, vt mulierem istam sanaret, nã etiã si nihil aliud in regione illa faceret, istud erat sufficiẽs, vt huius itinerationis labores Christus sumeret: sic .n. fuit quando Christus nauigauit in terram Gerasenorum, quia nihil ibi egit, nisi sanare duos arreptitios, & mox reuersus, qa incolæ rogauerunt, quòd recederet nõ audito verbo prædicationis eius supra octauo, & Mar. quinto, & Luc. octauo, & tamen pro illo bis transfretauit mare Galilææ. Secundo fuit ad commẽdationem magnam virtutis fidei in Gentilibus, & opprobrium Iudæorum: ipsi enim videntes magna miracula nihil credere volebãt, & Gẽtiles cum nihil adhuc vidissent magna credebant. & ita Christus in eis laudat valde fidem, sic patet supra octauo, in Cẽturione, qui Gentilis erat, & dixit, quòd solo verbo poterat Christus absentem sanare, & dicitur, q Christus admiratus est fidem illius, & conuersus sequentibus se dixit, amen dico vobis nõ inueni tantam fidem in Israel. & ita etiam nunc mulieri isti Christus dixit, o mulier magna ẽ fides tua, fiat tibi sicut vis. Tertio fuit, quia non solum sanauit istam mulierem, sed etiam aliquos alios sanauit: licet Euangelistæ nõ expresserint, quia nõ omnia gesta Christi exprimuntur Ioan. vigesimo. Et ita tenet Hieronymus dicẽs, Scribis, & Pharisæis calumniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosq; curaret. Et hoc verisimile ẽ, q̃a ista curatio mulieris fuit iuxta Tyrũ, & inde processit in Sidonem, quæ magis distabat, & erat illa terra Chananæorum, & postea rediit in Galilæã, Mar. 7. scilicet, & iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galileę, & tamẽ nõ iret Christus frustra in Sidonẽ, quia facilius erat redire de Tyro in mare Galileæ, quã ire inde in Sidonem, & postea redire in mare Galileæ: cũ plus distaret mare Galileę, idest Capharnaum, vel Bethsaida a Sidone, quã a Tyro, vt ostensum est supra quæst. 56. & ita aliquos curaret in regione illa, & tamen etiam si nõ ageret, nisi sanare filiam Chananæę & per hoc exprobrare infidelitati Iudæorũ, satis erat ad itinerationem istam. sic dicit Remigius, scilicet, iuit autem vt Tyrios Sidoniosque sanaret, siue vt filiam huius mulieris a dæmonio liberaret, quatenus per eius fidem Scribarum, & Pharisæorum nequitiam condemnaret.

An ista mulier erat Chananæa. Et quod Syria multas sub se continet regiones. Et decem sunt Syriæ. Quæst. LIX.

QVæretur de muliere ista, an erat Chananæa, & quomodo poterat esse Chananæa: nam videtur, quòd non erat Chananæa, quia Mar. 7. dicitur, quòd erat mulier ista Syrophænissa genere.

Dicendum ad hoc, quòd mulier verę erat Chananæa, sicut hic dicitur, & etiam erat Syrophęnissa, nec vnum alteri repugnat, sed coincidunt. dicitur enim Chananæa, quia erat de genere Chananæorum, quę gentes tenuerunt terrã Iudæorum olim, & manebant adhuc in parte eius: dicitur autem Syrophęnissa genere, idest, de Syria Phęnicis.

Est enim Syria magna regio comprehendens sub se multas regiones particulares: nam in Syria est tota terra Iudęorum, & Philisthinorum, & Ammonitarum, Moabitarum, & Idumęorum, & Damascenorum, & alię gẽtes multę. Vnde ponuntur esse decem Syriæ. Prima est Syria Mesopotamię, & est multũ Aquilonaris, in qua habitauit Abraham antequam veniret in terram Chanaan, & ibi habitabat Laban, ad quem iuit Iacob Genesis vigesimonono. c. Secunda Syria est coniuncta isti, & est magis versus Meridiẽ, & vocatur Syria celes, vt patet secundo Regum decimo, & vocatur Celesyria, idest, Syria celes, vt aliquando nominatur in libro Machabęorum, & in hac est ciuitas Metropolis Antiochia. Tertia Syria est Phęnicis, de qua nũc loquimur, eo quòd in ea est quædam parua regio, quæ vocatur Phænicia, a nomine conditoris, qui cœpit eam habitare, scilicet, F Phænice fratre Gathan, & in hac Phænice est ciuitas Tyrus præcipua, & Sidon, & Anteradum, & Berithum, quòd vulgariter vocat, Baruth, & Tripolis, & aliæ vrbes, & est iuxta Libanum, & mare. Sunt septem aliæ Syriæ tendendo semper versus Meridiem, de quibus late dictum est supra 4. ca. quæstio. 120. & de hac Syria erat mulier hæc, & dicta est Syrophęnissa, idest, de Syria Phęnicis, vt non intelligatur, quòd esset de aliqua aliarum nouẽ Syriarum, & ita mulier ista erat Syrophænissa, idest, de Syria Phænicis, & erat Chananæa, quia Chananęi habitabant in regione illa.

Quomodo poterat esse Chananæa mulier ista, quia Deus iusserat omnes occidi. Et quod omnes populi terræ promissionis, qui erant septem nominantur quandoque Chananæi in scriptura licet gens Chananæorum esset vna de illis. Qõ. LX.

G QVæretur quomodo poterat esse Chananęa mulier ista quia Deus iusserat Israelitis, quòd occiderent omnes Chananęos, Deuteronom. vigesimo. Et sic videtur quod nullus maneret de stirpe eorũ. Dicẽdũ, q tota terra, q̃ data fuit Iudęis erat terra Chananęorum, quorũ fuerũt septem gentes, s. Amorrhæi, Iebusęi, Eucı, Ethęi, Pherezæi, Chananæi, Gergesæi; Deuterono. 7. & licet vna gens istarũ septem specialiter vocentur Chananæi: tamen etiam omnes gentes septem solent vocari gens Chananæorum, & terra, in qua habitabant vocatur tota terra Chanaã. Istas septẽ gentes Deus promisit Iudæis eiicere ante faciem eorum, & Iudæi ingressi in terram eorum occiderunt reges multos ipsorum, s. triginta vnum, vt patet Iosue 12. cap. & tamen manebant adhuc aliquæ gentes, & loca Chananæorum: noluit enim Deus ad introitum Iosue occidere omnes Chananęo H rum populos, quia terra erat magna, & Iudæi non possent replere eam habitando, vnde crescerent bestiæ in terra non existente habitatore, & esset hoc periculum: ideo successiue, & non simul voluit dare terram Iudæis Exodi 23. Manserunt autem post mortem Iosue multa loca Chananæorũ, quę non fuerant Iudęis tradita, Iosue 13. & Iudicum tertio, & iubebat Deus Israelitis, quod non facerent pacem cũ his gentibus, neque tenerent eas in tributarias, sed occiderent, Deuteronomij 20. sed Iudæi noluerunt, sed aliquos subiiciebant in tributarios, & contra illos non pugnabant. Et quia tempore Salomonis fuit regnum Iudæorum in flore, tunc omnes qui residui erant de populis Chananæorum seruierunt Salomoni sub tributo tertio Regum nono, & secundo Paralipo. octauo, & ita manserunt in pace, & tamen erant adhuc multi Chananęi: nam Philisthini erant Chananęi: etiam Tyrii, & Sidonii erant de stirpe Chananęorum, I ideo potuerunt vsquead tempora Christi durare Chananæi, & manebant præcipue in terra Tyri, & Sidonis: nam contra istos non pugnauit Dauid, quia Hiram rex Tyri, & Sidonis fuit amicus Dauid, secundo Regum quinto: fuit ẽt postea amicus Salomonis: deditque ei ligna pro templo Domini 3. Regum 5. & 2. Paralip. 2. Et ita manserunt Tyrij, & Sidonii semper securi contra Iudęos. vnde tempore Christi adhuc erant Chananęi in regione illa. & ita erat mulier ista Chananęa, & erat Syrophęnissa, idest, de Syria Phœnicis, quæ est terra iuxta Tyrum, & Sidonem.

Quomodo Iudæi permittebant Chananæos istos manere in terra eorum, & an peccabant non occidendo eos. Quæst. LXI.

QVæretur quomodo Iudæi permittebant Chananæos K istos manere in terra, & an peccabant. nam Deus vetuerat eis tenere illos in terra faciendo cum eis aliqua fœdera, sed quòd occiderent illos in ore gladij. Dicendum, quòd de eis Chananęis, vt de Philisthinis, & qui habitauerunt in aliis partibus terrę Chanaan esset aliter dicendum, & tamen de Chananęis, qui erant in vrbibus Tyri, & Sidonis, dicendum quòd non peccabant Iudæi non expellendo eos de terra: nam Dauid, qui erat vir sanctus pacem cum illis habuit, & etiam Salomon habuit amicitiam: nam ipsi dederunt ligna pro templo Domini. 3. Reg. 5. & 2. Paralipom. 2. & dedit eis Salomon viginti oppida in terra Galileę. 3. Reg. 9. & hoc in mercedem pro lignis, quę dederãt

& sci-

& sciderant, portauerantque per mare pro templo Domini: ideo sequentibus Iudę is non solum licebat pacem habere cum Tyrijs, & Sidonijs, immo nõ erat licitum bella mouere contra ipsos, nisi illi delinquerent contra iura amicitię contractę cum gente Iudęorum. Secundo dicẽdũ, ꝙ nõ solum non peccarent nunc non pugnando cõtra Chananęos, Tyrios, & Sidonios, sed etiam si non pugnarent cõtra Philisthinos, & alias gẽtes relictas de Chananęis, quia illud pręceptum de occidẽdo Chananæos fuit a principio quando Iudæi ingressi sunt terram, quãdiu populus ille fuit in multiplicari, & tamen postea quando pauci erant ita, vt nec possent replere terram, non obligabantur pugnare contra Chananæos, quia frustra pugnarent, & expellerent eos de terra, cum ipsi non possent illam habitare, & redacta terra in solitudinem multiplicarentur contra eos bestiæ: nam ista fuit causa quare Deus noluit omnes illas gentes simul anno vno expellere de terra Exo. 23. c. Et hoc maxime fuit post reditum Iudæorum de Babylone. nam erant pauci, & manebat terra multa habitanda, & ipsi erant tamquam populus nouiter veniens ad terram: vnde iam non competebant eis leges priores, scilicet, pugnare contra Chananæos ad expellendum eos de terra, sed satis erat illis habitare in locis in quibus habitauerant ante captionem seu captiuitatem Babylonis. Tertio, & principaliter, quia nunc Iudęi, & tota Syria in qua erant Chananæi, erant sub potestate Romanorum, qui ibi tenebant exercitus suos ad custodiendum regiones sub eorum imperio sine rebellione, vnde non licebat iam Iudæis cõmittere bellum aliquòd contra Chananęos, aut cõtra alias gentes subditas Romanis, quia efficerentur per hoc hostes Romanorum, & delerent eos, & ita non agebãt contra legem non pugnando, vel non occidẽdo Chananęos quia non poterant, & tamen licet Iudęi seruarent pacem ad Tyrios, & Sidonios, Chananæos nõ recipiebant eos ad consortium suum: vnde etiam si Chananęi vellent conuerti ad Iudaismum, & exercere cęremonias Iudęorum non permittebatur eis viuere inter illos quòd permitteretur aliis gentibus.

Quare dicitur hic, quòd mulier ista erat Chananæa, cum hoc nihil faciat ad miraculi ostensionem. Et quod propter Iudæorum indignitatem Christus quandoque Gentilibus beneficia præstabat, quæ & illorum maiorem excitabant fidem. Quæst. LXII.

QVæretur, quare dicitur hic, quòd mulier ista erat Chananæa: nam dato, quòd esset Chananæa potuisset subticeri, & satis erat ostendi miraculum liberationis filiæ eius a dæmonio.

Dicendum, quòd intentio Euangelistæ fuit ostendere de ista muliere non solum, quòd erat Gentilis, sed etiam, quòd esset Chananæa. Primo quia voluit ostendere, quòd Christus relictis Iudæis ad tempus iuit ad Gentiles propter eorum indignitatem, quia bonis operibus eius scandalizabantur, & ideo quando Christus recessit de terra Genesareth, in qua Pharisæi, & Scribæ disceptauerant cum eo de cibis, & munditia corporali, non solum dicit Scriptura, quòd inde recessit, sed quòd venerit in partes Tyri, & Sidonis de quibus constat, quòd non erant Iudæi, & vt magis videatur quæ gentes erant istæ dicitur, quòd mulier illa cui beneficium præstitit Chananæa erat, quòd etiam Marc. expressit dicens eam genere Syrophænissam Marc. septimo: nam Syrophænices Chananæi erant. & hoc fuit vt ostẽdatur, quod propter indignitatem Iudæorum transiuit Christus ad benefaciendum aliquo tempore Gẽtilibus. nam etiam ita fuit in veteri testamento, quia interdum Deus mittebat Prophetas aliquos ad benefaciendum Gentilibus, & non Iudęis, ita Christus inducit loquens contra Nazarenos Lucę quarto. scilicet, multæ viduę erant in Israel sub Elia, & tamen ad nullam earum missus est Elias, nisi in Sareptam Sidoniæ & multi leprosi erant in Israel sub Eliseo, sed nullus eorum curatus est nisi Naaman Syrus. & hoc erat, quia illi Gentiles magis merebantur diuina beneficia quam Israelitæ, ita & nunc exprimitur fuisse Chananæã mulierem cuius filia a dæmone liberata est, vt videatur, quod tanta erat Iudęorum indignitas, quòd Chananæi erant digniores ad recipiẽdum diuina beneficia. Secũdo fuit ad ostendẽdũ laudem fi-

A dei gentium supra fidem Iudęorum. cum enim quotidie miracula multa Christus Iudæis faceret, adhuc non credebant in eum, sed dicebant quòd signum tu facis, vt credamus tibi? Ioan. sexto. Gentiles autem firmiter credebant, & valde affecti erant, & ideo vbicunque faciebat Christus miracula curando Gentiles aliquos: ibi magis elucet fides quam vbi Iudæi sanabantur, & ob hoc Euangelistæ curant exprimere de illis, quòd sunt Gentiles, vt appareat opprobrium Iudæorum. sic patet supra octauo, quando sanatus est puer Cẽturionis. nam Christus admiratus dixit sequentibus se. amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem in Israel, & ideo intulit ibi contra Iudæos, quòd multi venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent in regno Dei cum Abrahã, Isaac, & Iacob, & filii regni huius, idest, Iudęi eijcientur in tenebras exteriores. sic etiam Lu. decimoseptimo
B quando curati sunt decem leprosi a Christo, & vnus solus rediit ad agendum gratias, conquestus est Christus dicens: nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non fuit inuẽtus, qui rediret, & daret gloriam Deo nisi iste alienigena, & sic nouem curati a lepra, qui Iudæi erant non redierunt ad gratias agendum, quia pauca deuotio in illis erat. ille autem decimus, qui alienigena erat rediit, & hoc Christus clamat ad magnum opprobrium Iudæorum. ita nunc, quia excellens fides apparuit in muliere ista antequam videret Christi miraculum, exprimitur quòd Chananæa esset, quia Chananæi erant gentes maxime abiectę in cõspectu Iudęorum, & illis plura mala quam alii gentibus Deus inferri iusserat. Num. trigesimoquarto, & tamen ipsi fidem habebant & Iudæi non, & ita erat magnum opprobrium ipsorum. Sic dicit Chrysostomus, scilicet dicit autem Euangelista mulierem Chananæam, vt ostendat virtutẽ præsentię Chri-
C sti, Chananæi enim qui expulsi fuerant, vt non peruerterẽt Iudæos, hi Iudęis apparuerunt prudentiores, vt exirent a terminis suis, & accederent ad Christum.

Quomodo Matthæus, & Marcus videntur discordare. Et quem ordinem tenuerit Christus in sanando filiam Chananææ. Quæst. LXIII.

QVæretur quomodo possit stare, quòd Matthæus, & Marcus videntur hic discordare, quia Matthæus tenuit hic, quòd fuerit factum istud in via Christo itinerante. nam dicitur mulier Chananæa de finibus illis egressa clamauit, & cum Christus ei non responderet, dicũt ei discipuli, dimitte illam, quia clamat post nos, & sic illi itinerabant, & mulier sequebatur eos a tergo clamans. Marcus autem innuit, quòd fuerit factum in domo, Marc. septi-
D mo. s. abiit in fines Tyri, & Sidonis, & ingressus domum neminem voluit scire. & nõ potuit latere: mulier enim statim vt audiuit de eo cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit & procidit ad pedes eius, & rogabat eum &c. Et postea sequitur, quòd Christus concessit mulieri quod petebat, ergo in domo factum est.

Aliquid dicunt, quòd non est idem factum, quòd Matthæus, & Marc. narrant, & sic potuit vnum fieri in via, alterum in domo.

Sed dicendum, quòd non stat: necesse est enim poni, quòd sit idem factum, quia eadem ponuntur vtrobique, ita vt nihil videatur differre. nam vtrobique est mulier de partib. Tyri, & Sidonis, & Christus iuit in partes illas, & vtrobique pro filia rogat a dæmone vexata, & vtrobique Christus dicit de pane filiorum non dando canibus: non est ergo aliqua verisimilitudo, vt duo facta sint. Item patet effica-
E cius, quia Matthæus, & Marcus ponunt eadem præcedentia, & subsequentia ad istud miraculum, ergo necesse est esse idem. nam hic dicitur, quòd Christus disceptabat cum Pharisæis, & Scribis, & sequitur, & egressus inde secessit in partes Tyri, & Sidonis. & Mar. 7. idem ponitur. nam descripta disceptatione Christi cum Pharisęis, & Scribis sequitur, & surgens inde abiit in fines Tyri, & Sidonis. Etiam sequentia sunt eadem, quia postea ponitur infra in litera, ꝙ cum transisset inde Iesus venit secus mare Galilææ, & Mar. septimo, etiam post istud miraculum sequitur, & iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilęę oportet ergo dici, ꝙ sit idem factum.

Dicunt autem alij, quòd idem miraculum est, & tamen inchoatum

inchoatum est istud factum in via,& completum est in domo,quia dicitur hic,ꝙ mulier Chananæa de finibus illis egressa clamabat.ergo principium miraculi fuit, quòd mulier egrederetur,& ita in via incępit.Sed nõ stat. quia Mar. 7.dicitur,quòd Christus abiit in fines Tyri , & Sidonis , & ingressus in domum neminem voluit scire,si tamen incępisset mulier clamare post Christum in via quando iam veniret ad domum non diceretur , quòd neminem voluit scire, quia iam scitum erat a muliere, ꝙ ipse venerat . Secundo, quia dicitur ibi,& non potuit latere.mulier enim statim, vt audiuit de eo intrauit:ergo principium facti fuit in hoc, ꝙ mulier intraret ad Christum in domum,quia dicitur, statim vt audiuit,& tamen si in vią clamare cępisset, non esset verum,quòd statim vt audiuit intrauit in domum.

Dicendum ergo,quòd ordo in miraculo fuit,quòd Christus venit in parte Tyri,& Sidonis,& intrauit in aliquem locum terrę illius,& antequam intraret nemo sciebat quis veniret.cum vero peruenit in locum intrauit in domum aliquam,& iussit discipulis,quòd nemini dicerent quis erat, qui venerat,& tamen non potuit occultari,& ideo cum ista mulier Chananæa audisset,quòd Iesus venerat intrauit in domum,& procidit ad pedes eius petens,quòd sanaret filiã eius,ipse vero non respondit ei verbum quandiu in domo, fuit,sed exiuit,& incępit itinerare cum discipulis,& illa quoque secuta est eũ,& tunc clamabat miserere mei &c.& hic incipit narratio Matthæi.priora enim omisit Matthęus & Marcus illa expressit.sequentia vero magis aperuit Matthæus,quam Marcus. ista enim est Euãgelistarum conditio vt quòd vni deest, alius suppleat.Sic dicit Aug.li.de concordan.Euangelistarum.affert autem aliquam repugnantiæ quęstionem,quòd Marcus in domo dicit fuisse Dominum cum ad illum venit mulier pro filia rogans.Matthæus autẽ vt posset intelligi de domo tacuisse,eandem tamen rem cõmemorasse.sed quoniã dicit discipulos Domino ita suggessisse,dimitte illam,quia clamat post nos,nihil videtur aliud significare,quam post ambulantem Dominum,mulierem istam de precatoriam vocem misisse. intelligendum est ergo dixisse Marcum intrasse vbi erat Iesus,cum eum prędixisset fuisse in domo , sed quia Matthæus ait non respondit ei verbum.dedit agnoscere,quòd ambo tacuerunt,& in silẽtio egressum fuisse Iesum de domo illa:atque ita cætera cõtexuntur,quę in nullo discordant.& ita quando Matthæus dicit hic mulierem egressam de finibus,intelligendum est, quòd incipit narrare ab eo tempore quo Christus exiens de domo itinerabat,& mulier quoque egressa est de finibus illis,idest,de loco illo,in quo fuerat Iesus,& subiicet id quod in domo factum est.

Quare mulier ista clamans dicebat miserere mei. Quæst. LXIIII.

QVæretur,quare mulier clamans dicebat miserere mei. Dicendum , ꝙ mulier clamabat ex importunitate, vt audiretur saltem propter clamorem:nam fuerat in domo cum Christo,& cum procidens,ad pedes eius adorasset eum petens sanari filiam,non respondit ei Christus quidquam,sed egressus est quasi. vel dedignatus eam,vel indignatus contra eam,ita vt nihil ei vellet loqui,& ideo opus erat iam mulieri,vel desistere,vel importune agere,& ideo clamabat.a principio autem cum domum Intrauit non clamabat,sed procidens adorabat Christum.Marc.7.sed illo modo non obtinuit,ideo expediuit,vt alium modum tentaret,& hoc erat,quòd clamaret.Etiam clamabat ad ostendedum magnitudinem desiderii;non enim erubescebat clamare,quia nimis cupiebat id quod petebat.

Dixit autem miserere mei.non autem,quòd peteret aliquid sibi conferri,sed filiæ,& tamen dixit miserere mei.Primo ad ostendẽdum dolorem,& compassionem matris pro filia:suum enim reputabat incommodum quod filia patiebatur.Secundo,vt magis Christum moueret,cum ipsa caussam illam tanquam suam susciperet.

Dixit autem miserere mei ad ostendendum humilitatẽ petitionis.nam non petiuit aliquid quasi ex merito,sed ex sola misericordia sibi præstari.Sic dicit Glo.nihil ex merito postulat,sed solam misericordiam Dei afflagitat dicẽs misserere nec dicit miserere filię męę,sed miserere mei,q̃a dolo e

F filiæ dolor est matris,& vt magis eum ad compassionem moueat.

Quare Chananaa vocauit Christum filium Dauid.Et quòd primi qui vocauerunt Christum hoc nomine,scilicet.filium Dauid fuerunt duo caci. Quæst. LXV.

QVæretur,quare vocauit eum filium Dauid.Dicendum quòd ad honorem hoc dixit,& ad expressionem fidei suæ.nam volebat dicere eum esse Messiam:maximum enim bonum quòd Iudęi expectabant erat Messias,quia illum dicebant futurum excellentiorem omnibus hominibus in sanctitate,& potestate spirituali,& istum putabant esse filiũ Dauid,quia ita Scriptura dicebat vt patet Io. 7.f.quòd ex semine Dauid,& de Bethelehem castello,in quo ipse,idest, Dauid.erat,venit Christus.cum vero viderunt Iesum faciẽ-
G tem tot miracula,& tam stupenda,putauerunt eum esse Messiam.sic dicitur Io.7.Christus quando venerit nunquid plura signa faciet,quam quæ hic facit?quasi dicat non,ideo apparet istum esse Messiam,& ideo illi,qui credebant eum esse Messiam vocabãt eum filium Dauid.Primi autem, qui hoc nomine vocauerũt fuerunt duo cæci.s.9.qui clamabãt dicentes miserere nostri fili Dauid,& deinde aliqui vocabãt eum filium Dauid,& alii Christum.de primi patet sup.12. quando multa miracula faciens eiiciendo dæmones dixerũt quidam nunquid hic est filius Dauid?De secundo patet.Io. 7.vbi dixerunt quidam,nunquid hic est Christus?& tamẽ ad magnum honorem vocabatur filius Dauid,& ita quando pueri Hebræorum receperunt Christum in Ierusalem cum honore magno die ramispalmarum.dicebant osanna filio Dauid infra 21.& Marc.11.De ista muliere dicendum quòd cum essent Chananæi isti in confinibus Iudæorum,&
H fama Christi esset valde magna , audierat forte quomodo apud Iudæos vocabatur filius Dauid,& ideo ita ipsa vocauit eum , & maxime credendum est , quod audisset mulier ista miraculum illud quod fecerat Christus sanando duos cæcos , qui ita eum vocabant , & hoc est verisimile,quia totaliter secuta est mulier ista exemplum illorum nam illi ibant per viam clamantes post Christum dicentes, miserere nostri fili Dauid,supra nono cap.& ita nunc ista mulier per viam clamabat dicens,miserere mei fili Dauid .

Alii dicunt,quòd mulier hæc dicendo ista confitebatur Christum esse Deum,& hominem:nam inquantum vocauit eum Dominum ostendit eum Deum, cum vero filium Dauid dixit,ostendit esse hominem.Sic dicit Glo.magna fides Chananææ hic notatur.Deum credit vbi Dominum vocat.hominem vbi dicit filium Dauid.

I *Quare Chananaa dixit filia mea male a damonio vexatur. Quæst. LXVI.*

QVæretur,quare dixit filia mea male a dæmonio vexatur.

Dici potest vno modo,quòd fuit ad magis mouendum Christum:petebat enim misericordiam,& quia misericordia est de aliena miseria.ostendit miseriam suam,scilicet,quia filia sua valde vexabatur a dæmone.Sic dicit Glo. vt magis eum ad compassionem moueat totum ei dolorem enarrat dicens,filia mea male a dęmone vexatur,in quo vulnera medico detegit,& magnitudinem,& qualitatem.morbi magnitudinem cum dicit male vexatur,qualitatem cum dixit a dæmonio.

Sed dicendum,quòd dixit male vexatur,ad notandum conditionem dæmonis,qui torquebat eam,quia erat sæuus
K nimis,ideo dure eam torquebat.Pro quo sciendum,quòd licet quilibet dęmon sit tantæ potestatis,vt possit occidere omnes homines si non impediatur a Deo , cum non sit potestas sub cœlo,quę comparetur ei.Iob quadragesimoprimo,& quilibet etiam intense odit homines,& inuidet eis, quòd inferret quot mala posset,tamen quidam multum vexant homines,alii vero parum,& hoc est,quia parum,vel multum eis nocere permittuntur,& illi quibus multum nocere permittuntur vocantur dæmones sęui,vel pessimi, & ita dicitur supra octauo capit.de duobus arreptitiis,ꝙ erant sęui nimis,& illa sæuitia erat contra seipsos,& contra alios.de seipsis patet,quia vnus eorum concidebat se lapidi bus

bus Marc.quinto,& Luc.septimo,& manebant in montibus habitantes in sepulchris,& non vtebantur vestimento, vt patet ibidem.de sæuitia ad alios patet supra octauo,scilicet,quòd erant ita sæui,quòd nemo audebat transire per viam iuxta quam ipsi manebant,scilicet,quia inuadebant omnes.Et ita dicitur Actuum decimonono,de homine,in quo erat dęmonium pessimum,quod cum adiuraretur insilijt in duos adiuratores,& dominatus est eorum,ita vt nudi,& vulnerati effugerent de manibus eius.& dæmonium quod possidebat illum hominem vocatur pessimum,quia erat sęuum faciendo dura.ita dęmon,qui vexabat puellam istam,erat sæuus,& torquebat eam crudeliter,ideo dicitur quod male a dæmonio vexatur.

Quare Christus a principio noluit respondere isti mulieri, Quæst. LXVII.

QVæretur quare Christus a principio noluit respondere mulieri isti.

Dicendum,quod non fuit ex superbia aut indignatione,quia sic non responderet postea,aut saltem non laudaret mulierem,& tamen respondit concedendo petitum, & fidem mulieris valde laudauit.Sed fecit hoc primo, vt non daret occasionem Iudæis contra se loquendi: nam si faciliter concederet Gentilibus quod petebant,videretur ipse voluisse benefacere Gentilibus æqualiter,sicut Iudæis ideo, ex multis ostendit,quòd non faciebat prompte, sed cum magna difficultate.Sic dicit Hieronymus:non autem de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio non respondit verbum,sed ne ipse sententię suę contrarius videretur, per quam insserat in viam gentiũ ne abieritis.nolebat enim occasionem calumniatoribus dare.Secundo,& præcipue fuit ad probandam patientiam,& fidem mulieris:nam si impatiens esset,cum semel petens non audiretur desisteret,cum autem multum,& sępe clamans non exaudiretur,neque adhuc Christus ei verbum loqueretur,apparebat quòd patiẽs erat,& in fide constans credens se obtenturam,licet in primo verbo non obtinuisset.Sic dicit Glo.differendo,& non respondendo,patientiam mulieris,& perseuerantiam nobis ostendit. Tertio fuit,vt tribueret occasionem discipulis orandi pro ea: expediebat enim quòd discipuli pro ea peterent aliquid , quia non esset occasio ad hoc: non ergo respondit a principio, Quòd patet, quia mox, vt discipuli pro ea petiuerunt respondit eis, & postea mulieri respondit.Sic dicit Glo.ideo etiam non respondit,vt discipuli pro ea rogarent,ostendens necessarias esse preces sanctorum ad impetrandum,

Quare discipuli pro muliere rogauerunt, Quæst. LXVIII.

QVæretur,quare discipuli rogauerunt pro muliere.

Dici potest vno modo,quòd non rogauerunt pro illa,sed fatigati sunt importunitate eius,& petierũt a Christo,quòd expediret eam faciens,ne fatigaret eos clamoribus.Et hoc patet,quia non dixerunt Domine exaudi illam,vel præsta hoc illi,sed dimitte illam,idest,abiice eam, vel expedi a nobis,vt non sequatur nos.

Sed obiicietur,quia dicitur,quòd discipuli accedentes rogabant eum.

Dici posset,quòd discipuli rogabant non quidem pro illa,sed pro seipsis,scilicet vt non vexarentur importunis clamoribus.vnde non dicitur,quòd accedentes rogabant pro ea,sed rogabant dicentes,dimitte illam,quia clamat post nos. Aliter potest dici,quòd discipuli vere rogauerunt pro muliere,vt sanaretur filia,& hoc faciebant moti ea pietate, cum viderent eam ex tanto desiderio clamare.Sed obiicietur,quia tunc non dixissent dimitte illam,sed sana filiam eius,& tamen dixerunt dimitte illam, Secundo,quia non expresserunt in petitione aliquid quòd esset ex parte mulieris,sed ex parte sua.nam dixerunt,quia clamat post nos.ergo suam vexationem redimere volebant,& ita non peterent sanitatem,sed expeditionem. Tertio,quia si pro illa rogarẽt magis insisterent,& tamen ad primum verbum Christi substiterunt nihil vltra dicentes.Dicendum,quòd conueniẽter stat,quòd ex misericordia moti fuerint. Et ad primum

A dicendum,quòd dixerunt dimitte illam,quòd quidem ad preces eorum pertinebat.nam poterat accipi dimitte idest expelle,& poterat accipi dimitte,idest,expedi,sed expedire magis importat conclusionem negociorum,quam repulsam,& ita ipsi nunc acceperunt dimitte. Aliquis autem diceret,quòd non poterat accipi hic dimitte,idest,repelle, quia ad hoc non erat necesse,quod discipuli aliquid rogarent.quia Christus hoc faciebat cum nihil mulieri concederet. Sed dicendum,quòd satis erat causa ad rogandum hoc scilicet quia Christus nec concedebat neque negabat, eo quòd non loquebatur verbum,& quia si non loqueretur ipse,semper videbatur mulier clamatura,rogarent quòd dimitteret,idest, abiiceret eam dicẽdo recede. Sed dicendũ, quòd non accipitur dimitte sic, sed pro expedi, vt dictum est, Secundo potest dici, quòd discipuli dixerunt dimitte quod significat repulsionem, non quòd

B vellent eam repelli,sed quod non ausi sunt directe petere, quòd sanaret eam.Sic dicit Chrysosto.ęstimo autem discipulos ad calamitatem mulieris esse tristatos,sed tamen non sunt ausi dicere da ei hanc gratiam,sed dimitte eam,sicut & nos cum volumus alicui persuadere multoties contraria dicimus,& tamen magis videtur,quòd ipsi aperte ostenderint ex modo suo loquendi quòd petebant sanitatem pro illa.

Ad secundum dicendum,quòd caute egerunt non exprimentes aliquid in petitione quòd se teneret ex parte mulieris , sed quòd se teneret ex parte Christi , vt sic magis efficaciter suaderent ; ac si dicant tibi expedit quod concedas ei quòd petit , quia si non concedis (vt videtur) ista mulier non cessabit clamare post nos per viam,& fatigabit importunis clamoribus;iõ concede.& hoc verisimile erat, quia mulier in domo non exaudita non cessauit, sed Chri-

C stum omnino recedentem de regione, & iam in itinere constitutum sequebatur,ideo sic videbatur actura semper quousque obtineret,vel valde Christum affligeret importunitate. Ad tertium dicendum,quòd Apostoli non institerunt in hac petitione,quia forte non erãt nimis inclinati ad hãc causam,& ideo mox,vt Christus negauit cessauerunt, Vel potius,quia putauerunt sufficientem esse Christi responsionem:ideo non curauerunt,& ita apparet,quòd discipuli pro muliere rogauerunt,& tamen an pro misericordia erga ea, vel pro importunitate non apparet,Sic dicit Hierony.discipuli adhuc illo tempore mysteria Domini nescientes, vel misericordia commoti rogabant pro Chananęa muliere, vel importunitate eius carere cupientes.Si autem aliquis dicat quòd in his verbis discipulorum non apparet an rogarent pro ea,vel quòd Christus eam abiiceret. Dicendum,q̃ non stat,quia necesse est,quòd dicamus discipulos pro ea rogas-

D se,vt sanaretur filia eius,quia Christus respondit, non sum missus nisi ad oues,quę perierunt domus Israel.si tamen discipuli peterent,quòd eam abiiceret , non diceret Christus hoc,quia volebat dicere , quòd non licebat hæc illi præstari,sed solis Iudęis,quia ad illos ipse veniebat.

Quare Christus voluit nunc rogari a discipulis, Quæst. LXIX.

QVæretur ,quare Christus voluit nunc rogari a discipulis.nam noluit mulieri loqui quousque pro ea discipuli rogauerunt.

Dicendum,vt quidam volunt,quòd hoc fuit ad innuendum,q̃ Deus vult,quod nos adiuuemur orationibus sanctorum,& licet exaudire disposuerit nos , vult q̃ exaudiamur illis intercedẽtibus.& ita nunc fuit de muliere hac.Sic

E dicit Glo.s.ideo non rñdit,vt discipuli pro ea rogarent,ostẽdens per hoc necessarias esse preces sanctorum ad aliquid impetrandum,Sed obiicietur,quòd non significetur hoc , quia Christus non exaudiuit nunc mulierem precibus discipulorum,immo repulit eos,& ipsi cessauerunt.Dicendũ, quòd conuenienter hoc designatur,quia licet in principali petitione nõ fuerit exaudita precibus discipulorum mulier tamen in aliquo exaudita est,quia antequam illi loquerentur etiam si mulier clamaret non respondebat Christus aliquid,postquam vero discipuli rogauerunt pro ea,Christus respondit.Secundo fuit ad magis se excusandum contra calumnias Iudæorum si dicerent,quòd Christus præstabat

Gentilibus

Gentilibus beneficia sanitatum. nam dici poterat, quòd magna importunitate mulieris factum fuerat, ita vt iam discipuli sui pro ea rogarent. Tertio fuit ad magis humiliandū mulierem, vt esset magis locus patientiæ eius, & fidei, & humilitati scilicet quòd non putaret propter hoc sibi responderi, quia clamauerat, sed quia discipuli hoc rogauerunt.

Quomodo Christus dixit non sum missus nisi ad oues Israel, cum etiam redemerit Gentiles. Et ad quid faciendum venit & propter Iudæos ne, an propter Gentiles sit specialiter missus. Quæst. LXX.

QVæretur quomodo Christus dixit non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. nam videtur, quòd etiam venit propter Gentiles, quia alias non redemisset eos. Dicendum, quòd Christus venit ad multa. scilicet ad redimendum, ad legem dandum, ad prædicandū & ad miracula faciendum. De primo dicēdum, quòd Christus venit ad omnes homines, quia omnes homines peccauerant, & egebant redemptione, & omnes erant capaces illius. ideo ad omnes redimendum venit, licet ipse dixit, quod sanguis suus effunderetur pro multis. ita infra 26. & Marc. 14. Et tamen intelligitur pro multis efficienter, idest, quia non profuit omnibus, sed multis, & tamen sufficienter pro omnibus missus est, quia ad redemptionem omnium sufficiebat passio sua, & ita 1. Pet. 2. dicitur generaliter, Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum. ergo non specialiter pro aliquibus, sed pro omnibus. Idem patet ad Hebræo. 13. c. quòd sicut hostia, quæ offerebatur pro peccato populi, cremabatur extra castra, ita Christus, vt per sanguinem sanctificaret populum extra portam passus est.

De secundo dicendum, quòd Christus missus est tam pro Gentilibus quàm pro Iudæis, quia legem dedit, quæ ab omnibus obseruanda erat. infra 28. & Marc. 16. scilicet euntes docete omnes gentes. & illud, ite per vniuersum orbem, & prædicate Euangelium omni creaturę, & qui non crediderit condemnabitur.

De tertio dicendum, quòd Christus missus est tam pro Gentilibus quam pro Iudęis: in persona sua non erat prædicaturus Gentilibus saltem principaliter, sed Iudęis, & tamen per discipulos suos prædicaturus erat illis, quia misit eos ad prædicandum omni creaturæ Marc. 16. De quarto etiam dicendum, quòd non missus est Christus principaliter ad Gentiles, sed ad Iudæos, & tamen aliqua minus principaliter fecit inter Gentiles, vt hic sanando mulierem istā & seruum Centurionis, qui Gentilis erat, vt colligitur supra 8. & Luc. 7. Et ideo dicendum vno modo, quod Christus non fuit missus primo Gentilibus, sed Iudęis, & deinde ad Gentiles non recipientibus eum Iudæis. Sic dicit Hieron. non autem dicit hoc quin ad gentes missus sit, sed quia primum ad Israel missus est, vt illis non recipientibus Euāgelium, iusta fieret ad Gentiles transmigratio.

Secondo potest dici, quòd Christus in persona sua non missus est nisi ad Iudæos, & tamen in ministris suis missus est ad Gentiles. Primum patet, quia Christus viuens non discurrit ad prædicandum per terram gentium, sed per terram Iudęorum, & non solum ipse, sed nec etiam discipuli eius viuente eo prædicauerunt Gentilibus, quia ipse vetuit supra 10. cap. scilicet in viam gentium ne abieritis, & hoc, vt non videretur ipse prædicare Gentilibus viuens, si discipuli sui p̄dicarent. Secundū patet, quia post mortē misit discipulos ad prædicandum per totum orbem Marc. 16. & quia maior pars Ecclesiæ congreganda erat de Gentilibus quam de Iudæis, potius fuerunt Apostoli prædicantes Gentilibus quam Iudæis, & sic magis Christus venit propter Gentiles quam propter Iudęos, & ideo si aliquando iuit ad Gentiles non erat publice nec de principali intentione quasi non iret, & hoc fuit, quia Christus fuit datus doctor Iudęis, sicut discipuli fuerunt dati doctores toti orbi, sic dicitur ad Roma. 15. Dico autem Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, idest prędicatorem, & doctorem inter circuncisos idest, Iudæos, & non inter Gentiles, sicut Paulus vocat se Apostolum gentium, & se accepisse Euangelium in gentibus, sicut acceperat Petrus in circuncisione, idest, inter Iudæos ad Gala. 2. & hoc fuit ad ostendendum, quòd ille erat Messias: nam si Christus prædica-

F ret Gentilibus non putarent Iudæi esse illum Messiam, cū illis esset promissus, & non Gētilibus. vnde dicitur ad Roma. 15. dico autem Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis ad confirmandas promissiones patrum. Etiam vt ostenderetur, quòd Ecclesia fundabatur de gente Iudæorum. sicut dixit Christus Ioan. 4. salus ex Iudæis est. gentibus autem nihil est debitum cum nihil fuisset promissum, ideo Christus non prędicauit illis, sed quòd miserit discipulos ad prędicandum illis ex misericordia fuit. ad Roma. decimo quinto gentes autem super misericordia honorare Deum, idest, Christus prædicauit Iudęis, quòd erat minister circuncisionis ad confirmandum id quòd fuerat promissum patribus, idest, Abrahę, & Dauid. Gentibus autem nihil fuerat promissum, ideo non possunt honorare Deum

G tāquam seruatorem promissi, sicut Iudęi cum nihil eis promiserit, sed per misericordiam, scilicet, quia cum nihil promisisset, misericorditer tamen redemit, & doctores illis dedit. Tertio potest dici, & adhuc melius, quòd Christus principaliter non fuit missus nisi ad Iudæos, & tamen minus principaliter missus erat etiam ad Gentiles in persona sua, & ideo tota sua operatio tam prædicando quam miracula faciendo inter Iudęos fuit: inter Gentiles autem quasi nunquam fuit: nam in terra Gentilium nunquam prædicauit, quia licet nunc venerat in terram Tyri, & Sidonis vbi erant Gentiles, non prędicauit ibi, sed curauit mulierem istam ad magnam importunitatem, & quam cum magnis difficultatibus ab eo impetratum est. Etiam apparuit, quòd quando Christus iuit in terram istam, noluit, quòd manifestus esset, sed vt intrauit in domum voluit neminem scire illud, Marc. septimo capitu. etiam miracula non fecit multa in re

H gione hac, quia si aliqua alia fecit non scriptum est. Inter Samaritanos autem, qui quasi Gentiles reputabantur, Christus nunquam fecit miracula, & tamen prędicauit semel in quadam ciuitate Samaritanorum Io. 4. sed hoc fuit quasi a casu propter mulierem Samaritanam cui dixerat Christus totum quod egerat, & venerunt viri de ciuitate, & rogantes eum nimis suaserunt ei manere per duos dies in ciuitate, & ibi prędicauit, sed miracula nulla ibi egisse legitur. Aliquādo tamen Christus sanabat Gentiles, & prædicabat eis, scilicet, quando erant inter Iudæos, quia tunc etiam si multi Gentiles peterent ab eo sanari sanabat eos, quia videbatur hoc agere propter Iudæos, sic patet Luc. decimoseptimo, quando curauit decem leprosos: nam vnus eorum erat alienigena. Et tamen si soli Gentiles curandi erant, volebat Christus rogari super hoc a Iudęis, vt non videretur æqualiter se habere ad Gentiles, & ad eos, sed q̄ honoraret

I magis gentem suam, sic fuit quando curauit seruum Centurionis, qui erat Gentilis: nam seniores Iudæorum venerunt ad rogandum Christum super hoc, scilicet, Domine dignus est, vt ei hoc præstes. diligit enim gentem nostram: nam & Synagogam ipse ædificauit nobis Luc. septimo. Et hoc consonat proposito: nam dixit Christus, quòd non erat missus nisi ad Israel, & quòd non erat bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, & cum mulier dixit, quòd catelli comedunt de micis, quæ cadunt, laudauit Christus verbum eius quasi bene diceret, & concessit quod petebat, & tamen mulier ista innuit, quòd nō erat bonum dare panē ita principaliter canibus, sicut filus, quod erat sumere panē filiorum, & dare canibus, & tamen quod non daretur aliquid de micis cadentibus non erat inconueniens, & ita volebat dicere, quòd non deberet Christus ita principaliter prædicare Gentilibus, sicut Iudæis, vel facere miracula inter

K eos, & tamen, quòd de plenitudine illa quam dabat Iudęis daret aliquid paruum quasi micam cadentem Gentilibus non erat inconueniens, & ita ipsa petebat, quòd & Christus concessit.

Quarto potest dici ad tollendum omnes calumnias, & valde bene, quòd Christus non erat missus nisi ad solas oues Israel: nec principaliter nec minus principaliter, & tamen poterat ire ad Gentiles si vellet, sed non pertinebat ad onus ministerii sui, quasi dicat, obligabatur Christus prędicare Iudæis sane intelligendo, idest, necesse erat, quòd prædicaret eis, & faceret miracula inter illos, quia promissum erat patribus, & ad verificandas promissiones istas necesse erat quod fieret. Et sic dicitur, quòd Christus missus erat ad oues Israel, idest, necesse erat, quòd veniret ad eas, quia pro-

missus

missus erat illis, ad Gentiles autem non erat missus, idest, non erat necesse, quòd iret, quia non fuerat promissus illis, sed poterat ire ex misericordia, sic dicitur ad Roman. 15. dico autem Dominum Iesum ministrum fuisse circuncisionis ad confirmandas promissiones patrum, idest, datus est Christus ad ministrandum in circuncisione, idest, inter circuncisos, & hoc ad confirmandas promissiones, idest, ad verificandas ipsas, & sequitur, gentes autem ex misericordia honorare Deum, idest, non benefecit eis quasi ex debito promissionis, sed quia misertus est earum. Et ita est verus sensus non sum missus &c. idest, non est officium meum ire nisi ad Israel: nec oportet ad alios ire, & tamen poterat ire ad gentes ex misericordia, & ita núc fecit. Nam si esset sensus: non summissus, idest, non licet mihi ire, vel diffinitum est, quòd non irem nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, nullo modo prædicasset nec miracula fecisset inter gentes et iam minus principaliter, sic ergo Christus significauit hic quod non erat officium suum facere miracula inter Gentiles, & non quòd esset ei illicitú illa facere, quia tunc non faceret ea, & tñ tunc immediate fecit, & iste est verus sensus,

Quare dicitur nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quæst. LXXI.

QVæretur, quare dicitur nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel.

Dicendum, quòd Christus venit ad reparandum homines, si igitur aliqui erant, qui reparatione non indigerent non venit ad vocandum illos, & quia egentes reparatione sunt, qui errant, & pereunt dicitur ad oues, quæ perierút & non debet intelligi, quòd aliquæ oues perissent, & aliæ non quia Christus venit, vt peccatores saluaret, sed nemo erat, qui non peccasset, ideo nemo erat, qui Christi reparatione non indigeret, sic dicit ad Rom. 3. Apostolus, omnes peccauerunt, & omnes egét gratia Dei. sed intelligitur ad oues, quæ perierút domus Israel, idest, ad omnes oues Israel, quæ perierunt, idest, quia omnes perierunt,

Secundo potest dici, quòd Christus loquitur de illis, qui per suam prædicationem corrigebantur, a vitiis: nam licet omnes indigerent Christi redemptione, quia saltem originale contraxerant, tamen aliqui erant iusti, qui non egebant admonitione, vt a vitiis recederét, & isti non vocantur oues errantes, neque istos reuocabat Christus ad bonum, quia in bono erant, sed solos peccatores, & sic dixit ipse supra 9. & Luc. 5. non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiá: nam licet iusti vocentur ad aliquid, idest, ad documenta notia fidei, & ad maiorem perfectionem vitę, & ad legem nouam recipiendam, & obseruádam, & ad redemptionem recipiendam, tamen ad pœnitentiam non vocantur, quia non habent, de quo eos pœnitere necesse sit.

Tertio potest dici, quòd Christus dixit hoc ad ostendendum se esse pastorem: nam ipse est pastor animarum nostrarum 1. Pet. 2. & est pastor bonus Io. 10. capit. & ad pastorem conuenit congregare dispersas oues, & errátes, ita Christus nunc dicit, quòd venit ad oues, quæ perierant, idest, quę errabant separatę a grege, & iste est modus suus loquendi, sic patet Luc. 15. de illo, qui habens centum oues si perdiderit vnam, relinquit nonaginta nouem in deserto, & vadit quærere vnam, quæ perierat, & ita vocatio peccatorum ad pœnitétiam per Christi doctrinam erat oues pereuntes congregare, sic dicitur eod. capi. quòd gaudium est in cęlo super vno peccatore pęnitentiam agente, quàm super nonaginta nouē iustis, qui non indigent pœnitentia,

Quare discipuli non rogauerunt Christum efficaciter pro muliere, sed cessauerunt. Et quod licet Christus non missus esset ad Gentiles tamen ex pietate, & misericordia eos iuuare poterat. Quæst. LXXII.

QVęretur, quare discipuli non rogauerunt Christum efficaciter pro muliere, sed ad primam Christi responsionem cessauerunt. Dici potest vno modo, q̃ discipuli non habebant nimis fixum in animo istud factú, velut parum attinens ad eos, quia forte nó mouebantur nisi pro vexatione quam mulier eis faciebat clamando, & iđ

A primo repulsi non curauerunt insistere. Vel forte ex quadā leui compassione moti, & quia motus erat leuis debiliter refriguit. Secúdo fuit, & pręcipue propter Christi responsionem: nam dixit non sum missus &c. ex quo putauerunt forte discipuli, quòd illicitum erat hoc fieri, ideo non institerunt scientes, quòd Christus non ageret id quod malum erat, & tamen non excludebatur petitio mulieris per Christi responsionem. nam licet non esset officium Christi prædicare Gentilibus, nec ad hoc missus esset, vt ostensum est supra quæsti. 71. tamen poterat hoc facere ex pietate & misericordia, & hoc precari ipsis liceret, & tamen forte non intellexerunt vim responsionis Christi, sicut multa alia manifestiora non intelligebant, & ita tacuerunt. Tertio, quia dato, quòd crederent non obstante responsione Christi licere curare filiam mulieris, crediderunt forte, quòd non erat voluntas Christi hoc facere, ideo non institerunt.
B Quarto, quia forte fuit voluntas Christi, quòd ipsi non peterent amplius, quia non expediebat. nam si peterent aut Christus concederet quod petebant, aut non. si non concederet, repelleretur totaliter mulier, quia non concederet mulieri quòd eis negabat, quia hoc esset repugnare sibi. si autem concederet quòd ipsi petebant, tunc non appareret fides mulieris, quia fides, & patientia mulieris apparuit in hoc, quòd toties repulsa non destitit, & mordaciter tacta non respondit dure, sed omnia tolerauit. hęc autem ostendi expediebat, vt per hęc mereretur mulier recipere quòd petebat, & esset fides, & virtus quam Christus laudare posset, sed non possent hęc apparere si Apostoli pro ea tandiu rogarent quandiu obtinerent, ideo voluit Christus, quòd discipuli desisterent rogare pro ea, & ipsa continuet preces.

Quare post exclusam discipulorum petitionem, accessit mulier.
C *Quæst. LXXIII.*

QVæretur, quare post exclusam discipulorum petitionem accessit mulier, & adorauit Christum dicens Domine adiuua me.

Dicendum, quòd fuit, Primo, quia vidit tempus esse ad loquendum. nam ante hoc Christus nolebat loqui verbum, & ideo mulier quasi conquesta clamabat post eum, & discipulos, vadens & non accedens. non enim proderat accedere cum ipse nolebat respondere: ideo, satis erat clamare, vt importuno clamore eum fatigaret, nunc vero, quia loqui cęperat orantibus discipulis putauit, quòd etiam sibi responderet: ideo, accessit, vt loqui posset commodius. Secundo fuit, vt magis importune Christum incitaret: nam ante hoc mulier clamabat post Christum, & tamen verecúdia sexus sui seruata accedere ad Christum, & discipulos non audebat,
D sed post eos clamabat, videns autem nunc, quòd illa importunitas non sufficeret, voluit maiori vti, & ita se ingessit accedens inter discipulos ad Iesum, sic etiam fecit, quia vidit quòd maiori inportunitate opus erat, cum nec discipuli petentes pro ea exaudirentur. Sic dicit Chrysost quia mulier vidit nihil posse Apostolos, cum verecundia effecta est bona inuerecundia: antea enim nec in conspectu venire audebat, nunc autem propius accedit. Tertio fuit, vt adiuuaret dictum discipulorum: dixerant enim dimitte illam quia clamat post nos, in quo innuebant, quod saltem ad redimendum vexationem propriam deberet Christus exaudire, quo intellecto voluit mulier magis importuna adhuc esse, vt sic facilius obtineret, & ita accessit ad Iesum ad quem prius in itinere non accesserat. Dicendum autem, quòd adorauit ad magis eum flectendum per obsequium, quia magnus honor erat adorare eum. Dixit auté Domine adiuua me, quia
E designauit per hoc in ipso esse potestatem faciendi quòd petebatur, & non esse opus, quòd ipse ab alio peteret, vnde nó dixit, Domine ora pro me, sed adiuua me. Sic dicit Chrysostomus, ideo non dixit Domine roga, vel deprecare Deum, sed Domine adiuua me; sic Deo loqui solemus dicentes, Domine ad adiuuandum me festina.

Qua adoratione nunc mulier Christum adorauit, & an peccauit adorando. Quæst. LXXIIII.

QVęretur quali adoratione nunc mulier Christum adorauit, & an peccauit eum adorando. Dicédum, quod

fuit

fuit adoratio latriæ, quæ Deo debetur, quod apparet ex eis, quę petebat, & dicebat: nam talia petebat ab eo qualia non potest quis concedere nisi Deus scilicet sanare puellam a dæmone, & credebat, quòd ille illud pręstare poterat quia non petebat, quòd ipse oraret Deum pro ea, sed quòd adiuuaret eam, idest, quòd ipse efficeret, etiam vocauerat eũ filium Dauid, idest, Messiam & nunc Dominum vocat, & ad extremum, vt Deum adorauit, & ita (vt ait Chrysosto.) ideo non dixit roga Deum pro me, sed adiuua me. Ad secũdum dicendum, quòd non peccauit, sed potius meruit adorando: nam adoratio Deo debetur, sed mulier hęc agnoscebat per fidem Christum esse Deum: ideo rectè faciebat adorando, quia debita erat illi adoratio: immo peccarent illi, qui agnoscentes Christum esse Deum non adorarent eum, sicut ad Roma. 1. Apostolus arguit Gentiles, qui cum agnouissent Deum, non vt Deum glorificauerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. & sequitur, quòd propter hoc tradidit eos Deus in reprobum sensum, & ita ista mulier laudatur, quia Christum adorauit, immo per hoc videtur meruisse, quòd Christus ei inciperet loqui, qui prius non locutus fuerat verbum.

Quare Christus dixit non est bonum sumere panem filiorum, & quid in hoc significauit. Et quare Gentiles canes a Christo appellantur.
Quæst. *LXXV.*

QVæretur, quare Christus dixit, non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, & quid significauit in hoc. Dicendum, quòd per filios ostendit Iudæos, & per canes omnes Gentiles, & maxime Chananæos, qui apud Iudæos habebantur magis despecti, & exosi quã cęterę gentes, & plura mala Deus illis inferri iussit quam alijs gentibus Deuteronom. 20. Et dicuntur Iudęi filii, quia nutriti sunt a Deo in cultu suo, & fecit eos hæredes regnorũ & terrarum, elegitque eos de omnibus populis tanquam filios: vndę non solum filios, sed etiam primogenitum filium vocauit Deus Israel Exo. 4. quando loquitur ad Pharaonẽ Moyses ex parte Dei. scilicet dimitte filium meum primogenitum Israel, vt sacrificet mihi. alioquin ego occidam primogenitum tuum. Gentiles autem erant, vt canes enutriti in sordibus idolatriæ comedentes carnes, & sanguinem sacrificiorum, vt exprobrat eis Moyses in cantico Deut. 32. scilicet surgant, & opitulentur eis scilicet dii de quorum victimis adipes comedebant, & bibebant vinum libaminum Sic dicit Glo. filii sunt Iudæi generati, & nutriti sub cultu vnius Dei per legem, panis est Euangelium, & miracula. & alia, quæ ad salutem nostram pertinent: non est ergo conueniens, vt a filiis auferantur, & dentur gentibus, quę sunt canes. Sic dicit Chrysosto. canes autem Gentiles propter idolatriam dicuntur, qui esui sanguinis dediti a cadaueribus mortuorum vertuntur in rabiem. Vel canes vocantur, quia erant contemptibiles. Sic dicit Theophilus. canes autem vocat Gẽtiles tanquam a Iudæis sceleratos reputatos: panem vero dicit benedictionem quòd filiis, idest, Iudæis Deus promisit. Dixit autem hoc Christus ad ostendẽdam mulieris patientiam, & humilitatem, erat quippe dura contumelia canem vocare ad quòd tamen mulier nihil mordaciter respondit neque indignata est, sed humiliter confessa est se esse canem, & quia decebat experiri mulierem istam per omne genus virtutis, vt sic appareret quid in ea commendãdum esset, fuit conueniens, quòd Christus hoc ei diceret.

Ad quid proderat istud verbum Christi in proposito suo, scilicet, non est bonum &c.
Quæst. *LXXVI.*

SEd quæretur ad quid proderat istud verbum Christi in proposito suo, quia per hoc videtur ipse velle repellere mulierem, vt non concederet quod petebat illa, & tamen non erat conueniens ratio: nam panis filiorum non est dandus canibus, idest, illud quod filii comedere debent (si non habent aliud) non est dandum canibus, & tamen si copia panis est non est inconueniens, quòd detur filiis, & quod detur canibus, & quòd neutris deest, ita erat hic, quia potestas faciendi miracula in Christo erat infinita, & ideo licet face-

F ret miracula multa inter Gentiles, nihil deesset quod daretur Iudæis, & econtrario.

Dicendum vno modo, quòd verum est, quòd non concludebat ista ratio, & tamen dicebat illam Christus, vt esset locus mulieri ad respondendum, & per hoc ostenderet suam fidem: nam non poterat ad hoc respondere nisi, quòd Christus sufficienter pro omnibus habebat panem, tam pro filiis quam pro canibus, & ideo quòd sine præiudicio filiorum poterat dare canibus etiam ad saturitatem, & tunc appareret magna fides mulieris, quæ talia de Christo arbitrabatur Secundo, & melius dici potest, quòd Christus non dixit hoc ad ostendendum, quòd nihil dandum erat de pane canibus, sed vt ostenderet, quod iniustum erat, ita cito prouideri canibus, sicut & filiis, & quia nunc erat tempus quo prouidebatur Iudęis, qui filii erant, adhuc non erat tempus prouidendi canibus, sed postea prouideretur eis, & istud ex-
G pressit Marcus. scilicet sine prius saturari filios: nam est vanum sumere panem filiorum, & mittere canibus, idest, quã diu pascuntur filii non est mittẽdus panis canibus, sed post quam illi saturati fuerint, quod illis superest dandum est canibus, ita nunc Christus docebat Iudæos, & miracula faciebat inter eos, & non erat expletum tempus quo eis prædicandum erat, ideo non erat conueniens conuerti ad gẽtes ad prædicandum illis, & faciendum miracula inter eas. Et ad hoc respondit mulier, & non in sensu præcedenti dicẽs. nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa scilicet non solum est tempus dandi panem canibus post cibũ filiorum. sed etiam dum illi pascuntur, licet non principaliter detur panis canibus, sed filiis, quia dum pascuntur filij comedunt canes de micis, quæ cadunt de mensa, & tamen Matthæus subticuit hic illud quod expressit Marc. s. sine prius saturare filios, & ideo non apparet quomodo verbũ
H Christi sit ad propositum nec responsio mulieris: si enim staret sensus præcedens non respondisset sic mulier, sed diceret, Domine tu habes sufficientem panem pro filiis, & pro canibus, ideo potes dare canibus etiam ad sufficientiam sine præiudicio filiorum.

Quare Christus differebat sanitatem tamdiu, cum illud apud se disposuisset. Ex quo potissime docemur perseuerandum esse in orationibus, quia aliquando exauditur, qui statim non exauditur. *Quæst.* *LXXVII.*

QVæretur cum Christus disposuisset concedere mulieri quod petebat quare tamdiu differebat, & negabat excusando.

Dicendum, quòd primo fuit ad augmentum meriti mu-
I lieris. nam quanto tardius exaudit in aliquo, in quo exauditurus est: tanto magis oramus eum ex charitate, & diuturniorem spẽ habemus ad ipsum, & tamen quamdiu magis oramus, cum ex charitate faciamus magis meremur: nam tam oratio multiplicata quàm spes diuturna virtutis opera sunt, quę tanto maiora sunt quanto magis perseuerant. Et ideo vtile est homini interdum tarde exaudiri, si aliquando exaudiendus est. Secundo, & principaliter fuit, vt mulieri esset locus dicendi ea, quæ dixit: nam ostendit in verbis fidẽ suam, & humilitatem, patientiam, & perseuerantiam, quę non potuisset ostendere si Christus illico concederet, quod ipsa petebat. Tertio fuit, quia Christus volebat laudare fidẽ mulieris istius, vt per hoc cæteros alliceret ad hẽdũ fidem, & tamen non potuisset illam conuenienter laudare nisi apparuisset, & non potuisset apparere si non differretur exauditio: ideo debuit exaudiri tarde. Quarto fuit ad instruen-
K dum nos in oratione, quòd simus perseuerantes, & longanimes, vt non statim cessemus orare, licet non exaudiamur, sed perseueremus pulsantes, quia aliquando exaudietur, q statim non auditur. Quinto fuit ad placandum animos Iudæorum, vt non videretur Christus æquales eos facere Gẽtilibus: nam Iudęis mox concedebat quod petebant circa miraculorum operationem: immo & sæpe eis non petentibus miracula faciebat, sicut in saturatione turbarum præcedenti capit. & sequenti. & in conuersione aquæ in vinum Ioann. 2. & in aliis multis. Si autem statim huic mulieri cõcederet, quod petebat, videretur eam Iudęis ęquare, ideo multum distulit, & quasi ex importunitate concessit. Sexto fuit

to fuit ad opprobrium Iudæorum, vt differendo exauditionem appareret fides magna mulieris istius qualis non erat in Iudæis, licet illi quotidiana viderent miracula: ista autẽ mulier forte nullum viderat, sed solum audierat. De hoc dicit Theophilus. ideo ante Dominus nõ statim exaudit, sed gratiam differt, vt ostendat mulieris fidem constantem, & vt discamus nõ statim deficere cũ oramus, sed vt sistamus donec accipiamus. Sic etiã dicit Chrysostomus, quòd propter hoc autem tardauit. præsciebat enim eam hęc dicturã, nec occultari voluit tantam mulieris virtutem simul, & vt Iudæis ostenderet, quòd non æqualiter eis dabat, sed & alienigenis sanitatem, & vt patefacta mulieris fide magis patefieret infidelitas Iudæorum.

Quare mulier dixit, nam & catelli edunt de micis, & an in hoc repugnauit verbo Christi. Et quando Iudæis, & Gentilibus beneficia collata sunt abundanter. Quæst. LXXVIII.

QVæretur, quare mulier dixit: nam & catelli edunt de micis, & an in hoc repugnauit verbo Christi. Dicendum ad primum, quòd mulier ostendere voluit, quod hoc miraculum fieri esset conueniens, quia Christus dixerat non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. quod videbatur eam excludere: ipsa autem dicit, quod fieri potest quia non petit ipsa, quòd sumatur panis filiorũ, & detur ei, sed quòd sicut canes comedunt micas cadentes de mensa, ita ei non concedantur miracula, & beneficia ad abundantiam, sicut Iudæis, sed mica vna. i. ista curatio filiæ a dæmonio. Sic dicit Theophilus. q. d. Iudæi panem totum habent. s. descendentem de cælo, & tua etiam beneficia. ego autem micas postulo, idest, modicam beneficii partem. Etiã per hoc directe respondit ad id quod dixit Marcus. s. sine prius saturare filios: nam Christus non negabat absolute esse aliquando facienda miracula, & prædicationem diffundendam Gentilibus, sed quòd non eo tempore, quo Iudæis quia prius saturandi sunt filii, deinde panis dabitur canibus, qui superfuerit: ipsa autem dicit, quòd etiam dum filii pascuntur comedunt canes de pane: non quidem de pane integro, sed de micis cadentibus de mensa, & ideo licet ipsa canis esset volebat habere micas, quia habere licebat, sicut cani. Secundo dixit hoc mulier, quia putauit verbum Christi esse in fauorem eius: nam in numero canum constituebat eam Christus dicens, non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, & tamen canes non sunt prorsus alieni, sed sunt de familia Domini, & panis eis aliquando datur: ideo mulier dixit, quòd saltem in numero canum daretur ei panis, idest, non de pane integro, & super mensam, sed de micis cadentibus sub mensa. Sic dicit Chrysostom. ipse tamen nominauit: hæc autem & opus canis adiecit. ac si dicat. Si canis sum non sum aliena, canem me dicis, ergo ouer me, vt canem non possum relinquere mensam Domini mei. Tertio fuit, vt mulier ostenderet in hoc humilitatem suam, quia non dedignabatur vocari canis a Christo vt per hoc non repelleretur: nam & magis humiliauit, quia Christus vocauit eam canem, ipsa autem de catellis se dixit, & tamen catelli sunt parui canes minoris vtilitatis quàm magni canes, quibus vt custodibus gregum, vel domorum datur panis: catelli autem qui fere nullius vtilitatis sunt, nullo bono digni sunt, & tamen adhuc hi comedunt de micis sub mensa Domini, et de numero catellorum se constituit: erant quippe verba Christi valde pungitiua, quia duo contraria miscebat, scilicet, quia Iudæos valde laudabat, ita vt eos filios diceret, & Chananæos valde deprimebat, ita vt canes appellaret, & tamen vtrunque sustinuit æquo animo mulier. Sic dicit Chrysosto. vide mulieris prudentiam qualiter nec cõtradicere ausa est, nec tristata est in aliorum laudibus, nec molestata est in proprio conuitio.

Ad secundum dicendum, quòd verba mulieris in sententia non repugnant verbis Christi: nam Christus dixerat nõ est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus: illa autem concessit hoc, & dixit, quòd licet non daretur panis integer canibus, sicut filijs, & super mensam, tamen concedebatur canibus comedere micas panis cadentes sub mensa, & hoc Christus non negauerat.

A Sed tunc dicetur, quòd responsio Christi non erat sufficiens ad elidendum mulieris petitionem.

Dicendum, quòd verum est, quia nec intendebat omnino repellere, sed concedere: intendebat tamen differre: istud autem erat conuenienter dictum, quia mulier non poterat respondere ad hoc nisi ostendendo magnam humilitatem, & patientiam, & fidem, & hoc Christus volebat ostendi. Ita etiam dicendum est accipiendo verba Marc. septimo, scilicet, sine prius saturare filios. in quo Christus innuere videbatur, quòd aliquando futurum esset tempus quo Gentiles velut canes comederent de pane saturatis iam filiis, sed nunc nondum erat tempus: mulier autem respondit, quòd etiam dum comedebant filii poterant comedere canes: non quidem de pane integro, sed de micis cadentibus: nam interdum dantur canibus panes integri, vt iam saturatis hominibus, B si supersint panes integri, qui non sint necessarii dantur canibus, & tamen dum homines comedunt non dantur canibus, nisi ea quæ cadunt, sed hæc non erant contraria verbis Christi, quia Christus innuere volebat, quòd aliquo tẽpore Gentilibus dandus esset panis ad saturitatem, sicut nũc Iudæis, scilicet, quando Apostoli cęterique discipuli prædicarent per totum orbem, & in omnibus locis facerent miracula multa, sed hoc fieret postquã cessaret prædicatio apud Iudæos, sicut dixerunt Paulus, & Barnabas Actuum decimotertio: primum vobis loqui oportebat de regno Dei, sed quia indignos vos fecistis verbo vitę, & repulistis illud: ecce conuertimur ad gentes: sic enim pręcepit nobis Dominus. & nunc innuebat, quòd non erat tempus faciendi miracula ad abundantiam inter Gentiles, & prædicandi quousque saturentur filii, idest, Iudæi, sed non repugnant his verba mulieris: nam dixit, quòd catelli edunt sub mensa, scilicet, ego C non peto nunc saturitatem illam, & abundantiam, quæ dabitur canibus saturatis filiis, sed peto paruam micam beneficii: nam etiam antequam saturentur filii comedunt aliquid catelli, s. micas cadentes sub mensa.

Quare Christus dixit, O mulier magna est fides tua. Et quòd vbicunque de fide Gentilium in Euangelium agitur, eam Christus valde extollit, & hoc ad Iudæorum confusionem. Quæst. LXXIX.

QVæretur quare Christus dixit, O mulier magna est fides tua. Dicendum, quòd Christus dixit hoc per modum admirationis de magnitudine fidei mulieris; voluit enim laudare illam, quia laudanda erat. Et hoc fuit. Primo ad alliciendum omnes ad fidem, & ideo quandocũque in aliquibus apparet fides, Christus laudat eam, vt in D duobus cæcis, supra 9. secundum fidem vestram fiat vobis, & de muliere fluente sanguine, eodem cap. & Marci 5. & Lucæ 8. Christus dixit, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Secundo fuit ad opprobrium Iudæorum: nam Iudæi q quotidiana videbant miracula vix aliquid credere poterãt, hęc autem antequam miracula videret, credidit excellẽter, & in fide constanter permansit, non concussa iniuriis, nec dilatione fatigata. Et maxime voluit Christus ostendere differentiam fidei Gentilium, a fide Iudæorum, quæ quasi infidelitas reputatur collata ad fidem Gentiliũ, & iõ qñcũq; de fide Gẽtilium agitur, Christus illam valde extollit. Sic patet supra 8. de Centurione, qui erat Gentilis: nam dicitur quòd admiratus Christus fidem illius sequentibus se dixit, non inueni tantam fidem in Israel, & subdidit, Multi venient ab Oriente, & Occidente, idest, de Gentilitate, & recumbẽt in regno cœlorum cum Abraham, Isaac, & Iacob, E filii autem regni huius ejicientur foras. Sic etiam quando curauit Christus decem leprosos, quorum vnus erat alienigena, & nouem Iudæi, & alienigena solus rediit gratias agens, Christus conquestus dixit, Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, Luc. 17. Ita & nũc mulier hęc Chananæa erat, ideo illius fidem Christus valde extollere voluit, dicens: O mulier magna est fides tua.

Quare Christus solam fidem laudat, cum in muliere ista apparuerunt multæ virtutes. Et quòd sine fide virtutes, vel nullæ sunt, vel inutiles.
Quæst. LXXX.

QVæretur cum in muliere ista nunc apparuerint virtutes multæ, quare Christus solam fidem laudans, commemorat. Dicendum, quòd verum est, quòd multę virtutes in ea apparuerunt: nam fuit prudentia, quia in omnibus prudenter, & sapienter respondit, vt cum dixit catellos edere de micis. Sic dicit Theophilus, quia ergo mulier sapientissime respondebat, obtinuit quod optabat. Et fuit etiam prudentia ista in hoc, quòd sciuit se temperare a verbis, non ostendens se tristem in aliorum laudibus, neque indignatam in propriis iniuriis. Sic dicit Chrysost. scilicet, vide autem mulieris prudentiam qualiter nec contra dicere ausa est, nec contristata est in aliorum laudibus, nec molesta est in proprio conuicio. Etiam prudentia apparuit, quia sciuit quærere bonum medicum, & non recurrit ad sacrilega remedia maleficorum. Sic dicit Origenes, vide prudentiam fœminę, non iuit ad homines seductores, non quæsiuit inanes ligaturas, sed omnes relinquens diaboli cultus venit ad Dominum, non petiuit Iacobum, non rogauit Ioannem, non accessit ad Petrum, suscipit in se causæ patrociniũ & sola cucurrit ad Dominum. Secundo apparuit perseuerantia: nam mulier hęc primo, vt nouit Christum venisse in locum, in quo ipsa erat, licet ille latere vellet, intrauit ipsa, & procidit in domo ad pedes eius, Marci 7. Christus tamen ibi nihil respondere voluit, sed cœpit itinerare de loco egressus, sed nec illa deserit, immo euntem post tergum, magnis fatigat clamoribus, & cum nec discipulis rogantibus exaudiretur, non destitit fatigata, sed accessit ad Dominum & adorauit tandiuque permansit, quousque meruit obtinere. Tertio fuit in ea patientia, nam iniuriis non concitatur, erat enim iniuria, quòd contemni videretur cum Christus ei non responderet verbum etiam sępe clamanti, & quod grauius fuit, quia Iudęos filios, ipsam vero canem appellauit, quòd & patiẽter sustulit, & approbauit, nec saltem tristitiam, aut indignationem vultu ostendẽs Quarto apparuit humilitas, bis enim sę humiliauit, procidens in terram coram Christo eum adorando, primo in domo, Marci septimo, deinde in via, vt patet hic. Etiam fuit magna humilitas, quòd se canem esse agnouit, immo & cũ Christus eam canem vocasset ipsa aliquid minus de se professa est, scilicet quòd catella esset dicens; nã & catelli edunt de micis, & illud etiam Domine, idest verum est, quòd sum canis, vel catella. Quinto apparuit fides: nam credidit Iesum esse Messiam cum vocauerit illum filium Dauid, quod idẽ est. Credidit etiam Deum esse: tuam eum vt Deum adorauit, & cum non vidisset aliqua miracula Christi, antequam vidit, credidit quòd posset filiam eius sanare, & postea cum nondum videret filiam suam sanatam dicente Christo, fiat tibi sicut vis, credidit quòd vere sana esset. De his dicit Hieron. Mira autem huius mulieris fides, patientia, & humilitas prædicatur, fides qua credidit sanari posse filiam suam, patientia qua toties contempta in precibus persequetat, humilitas quòd se non canibus, sed catulis comparat, scio me inquit filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere ad mensam cum patre, sed contenta sum reliquiis catulorum.

Dicendum tamen, quòd licet omnes istæ virtutes apparuerint in muliere, Christus non commemorat nisi fidem. Primo, quia ista sola erat ad propositum: nam dicitur quomodo mulier ista obtinuit a Christo, quod petebat, & tamen ad obtinendum miracula fieri, nulla virtus sufficit, nisi fides, aliæ autem non prosunt, per fidem autem obtinemus quidquid petimus, ita vt nihil sit nobis impossibile, Marc. nono. Si potes credere omnia possibilia sunt credenti, idest, possibilia obtineri a credente. Et hoc quando est proprie fides, scilicet quòd sit sine hæsitatione, quia alias nõ obtinet quicquam petens, Iacob. primo, scilicet. Postulet autem in fide nihil hæsitans, qui autem hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento circunfertur, non ęstimet autem homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo. & non solum per fidem obtinemus a Deo fieri miracula in fauorem nostrum,
F sed etiam obtinemus, quòd nos ipsi miracula faciamus, scilicet quòd transferamus montes, vel quòd eradicentur arbores, & transplantentur super fluctus maris, & quòd nihil sit difficile nobis facere, vt patet infra decimoseptimo, & vigesimoprimo, & Lucæ decimoseptimo, & quia hic agitur qoomodo ista mulier obtinuit quod petebat, non fuit necesse exprimi de alia virtute, nisi de fide. Secundo fuit, quia ista erat virtus, quam Christus introducere nitebatur prædicando, scilicet quòd crederetur in eum, de cæteris autem virtutibus non erat tanta solicitudo, & hoc maxime, quia fides est fundamentum, cum sine illa impossibile sit placere Deo, ad Hebręorum vndecimo. Et ita sine fide, vel nullę virtutes sunt, vel saltem inutiles sunt ad placendum Deo, vnde directe tota prædicatio, & scriptura gestorum, & dictorum Christi, fuit propter fidem introducendam, & conseruandam, Ioann. vigesimo capitu.
G scilicet, Multa alia signa fecit Iesus, quæ in hoc libro scripta nõ sunt, sed hæc scripta sunt, vt credatis, quia Christus est filius Dei, & credentes vitam habeatis, & non tangitur ibi quòd sit illa scriptura propter aliam virtutem introducendam. Tertio fuit, quia sola fides fuit hic propter se, & cæteræ fuerunt propter ipsam, & illa fuit quasi imperans actibus aliarum virtutum, & ita actus omnium illarum dicebãtur esse actus fidei, sicut omnes actus a charitate imperatos vocamus actus charitatis, licet sint imperati ab aliquibus virtutibus particularibus. Et patet hoc, quia ideo mulier ista a principio iuit ad Christum, quia credidit, quòd posset sanare filiam eius. Ideo etiam diu perseuerauit, quia credebat, quòd posset sanari filia, & confidebat, quòd sanaretur. Propter hoc etiam se humiliauit vocans se catellam, & tam prudenter se habuit, vt per hæc obtinere posset a Christo, quòd illum facere posse credebat, & se obtenturam ab eo si
H hęc facerent, confidebat. Si autem non crederet nihil istorũ fecisset, ideo omnes isti actus sunt a fide imperati, & ita melius vocantur actus fidei, quam particularium virtutum, & ista est causa potissima, quare de sola fide mentio facta est a Christo.

Quomodo factum est hoc miraculum.
Quæst. LXXXI.

QVæretur de isto miraculo, quomodo factum est. Aliqui dicunt, quòd mulier fecit illud, scilicet, ipsa sanauit filiam suam cõcedẽte Christo. Et ita tenet Origenes in quadam homelia, quòd propter magnitudinem fidei concessit Christus isti mulieri non solum, quòd petebat sed etiam, quòd ipsa illud faceret. sed dicendum, quòd non stat, quia Christus fecit istud miraculum, & nõ mulier, nec
I facere potuit. Primo patet, quia nõ poterat ei cõcedi talis potestas: nã potestas faciẽdi miracula est infinita, & cõcedere alicui istã potestatẽ infinitã est facere ipsũ esse Deũ, sed nulli datur esse Deum, qui non est Deus, ideo nec hæc potestas conceditur, & ita dicitur, quòd potentia creandi, nulli creaturę potest communicari. Secundo patet, quia litera non significat hoc, sed potius contrarium: nam si Christus vellet concedere mulieri potestatem sanandi filiam, diceret ei, magna est fides tua, fac sicut vis, & tamen dixit, fiat tibi sicut vis: ergo non fiebat ab ipsa. Tertio, quia Marc. septimo, dicitur, quando mulier dixit: nam & catelli edunt, &c. quòd Christus ait, propter hunc sermonem vade, exiit dęmonium a filia tua: ergo non commissum est mulieri, quòd sanaret filiam, sed quòd iret, & inueniret eam sanam. Quarto, quia si mulieri committeretur sanare filiam, ipsa sanaret eam, postquam iret in domum, & tamen sanata est puella ex ea hora, qua locutus est Christus, vt patet supra in li-
K tera, & quando venit mulier in domum inuenit iam puellam sanatam, Marc. septimo, scilicet, Et cum abiisset domum suam, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dęmonium exiisse: ergo ipsa non sanauit filiam, sed Christus per hoc quòd dixit, Fiat: nam ostenditur potestas Dei operantis in verbo isto. Et dicit Chrysosto. quòd tale est istud fiat, quale illud quando dixit, Fiat firmamentum, & factum est: nam illa solius Dei operatio fuit.

Quare

Quare dicitur hic, quòd sanata est mulieris filia ex illa hora. Quæst. LXXXII.

QVæretur quare dicitur hic, quòd sanata est mulieris filia ex illa hora, idest, ex hora qua locutus est Iesus.

Dicendum, quòd licet puella, quæ petebatur sanari esset absens, tamen mox vt Christus dixit verbum, sanata est quia verbū suū potens erat, i. ipse poterat facere quidquid significabat verbum suum eo tpe quo proferebatur, quia a nullo loco ipse absens erat. Et fuit hoc primo ad ostendendum potestatem infinitā, quia solius Dei est agere in instāti, si autem postea fieret, non esset argumentum sufficiens ad ostendendum esse Deum, & ideo vt communiter quando aliquos sanare volebat, mox vt illos tangebat, vel loquebatur ad illos, sanabantur. Secundo fuit ad tollendum dubium, scilicet vt manifestaretur, an vere esset miraculum, quia quædam opera miraculorum fiebant, quę etiā sine miraculo fieri poterant, vt sanare a febribus, & dæmoniō expellere: nam febris interdum per se cessat, & dæmon agitans, interdum desinit agitare etiam nullo remedio exteriori adhibito circa vexatum, vt ergo videretur quòd talia miraculose fiebant, necessarium erat ista subito fieri, & ita quando Christus curauit socrum Petri a febribus, mox vt eam tetigit, sanata est, supra 8. & Marci 1. Lucæ 4. Etiā quando verbo placauit mare, mox vt locutus est, stetit ventus, & facta est tranquillitas magna, supra 8. & Marci 5. & Lucæ 8. Et hoc, quia tempestas maris solet naturaliter residere, paulatim in se consumpta, & nunc videretur naturaliter cessasse, nisi subito cessaret, ideo ad verbum illius cessauit illico mare. Ita & nunc si dæmonium recederet a puella, postquā mater rediret in domum, putaretur quòd forte per se torquere desierat, cum autem cessauit illico, vt Christus locutus est, apparebat quòd per imperiū eius fiebat, & ita quando mulier rediit in domum, inuenit puellam sanam, iacentem super lectum, Marci 7. Sed dicetur quomodo, sciter, quòd illa hora, qua Christus locutus est, sanata est puella, quia mater non erat cum puella, quādo sanata est, quia puella manebat in domo, Marci 7. Mater autem secuta est nunc Christum in via, & ibi obtinuit ab eo curationem filiæ, vt dicitur supra in litera. Et etiam Marci 7. dicitur, quòd cum abiisset domum suam, inuenit puellam iacentem, a qua exierat dæmonium. Dicendum, quòd potuit scire mater horā quærendo a filia, quando melius habuisset, & illa diceret, tali hora sanata sum, & tunc mater considerans tempus inueniret illam esse horam, qua Christus dixisset, Fiat tibi, sicut vis: sic fuit de filio Reguli, qui infirmabatur Capharnaum: nam pater descēderat ad Christum ad alium locum, vt iret in Capharnaum, & sanaret eius filium, dicens: Domine descende priusquam moriatur filius meus, & Christus ait, Vade viuit filius tuus, credidit homo, & ibat: & iam eo descendente, idest, in via posito serui eius occurrerunt, dicentes, quòd filius eius viueret: interrogabat ergo horam ab eis, quando melius habuisset, & dicunt ei, quia heri hora septima reliquit eum febris, & sequitur: Cognouit ergo pater, quia illa hora fuerat, qua dixit ei Iesus: Vade filius tuus viuit. Ioan. 4. Et ita nunc poterat esse de ista muliere, vt sciret, quod hora qua locutus est Christus, sanaretur filia eius.

Quomodo mulier destitit petere a Christo sanitatem filiæ, cum nesciret an filia sua sanata esset. Et in quo excessit fides Gentilium fidem Iudæorum. Quæst. LXXXII.

QVæretur quomodo mulier destitit petere a Christo sanitatem filiæ: nam cum erat in via cum eo, & dixit: Fiat tibi, sicut vis, non erat præsens filia, vt sanaretur quomodo ergo mulier cessabat, quasi facto negocio?

Dicendum, quòd hoc ad magnam fidem huius mulieris pertinet, vt non videns crederet; nam sicut antequam videret Christum operari miraculum aliquod, credidit quod poterat sanare filiam eius, ita & nunc dicente Christo, quod sanaretur, etiam si mulier non videret, credidit quod fieret & ideo ita recessit secura de conspectu Christi, ac si filiam eius ipsa præsente sanasset, & hoc et pertinet ad magnitudinem fidei, quam Christus laudauit in muliere, Iudęi enim

A non credebant, nisi cum viderent, & putabant, quòd Christus non posset curare quemquam, nisi præsentem, fides autem Gentilium excessit fidem Iudæorum in hoc, quia crediderunt Christum posse curare absentes, sic fuit in Centurione, supra 8. Vnde Christus laudauit fidem illius dicens: Non inueni tantam fidem in Israel, idest, nullus ante illum crediderat, quòd posset in absentia operari, & ita mulier ista Gentilis credidit, quod Christus absens poterat filiam suam sanare, & cū ei dixit, quòd sanaretur, nihil vltra petiuit a Christo: nam non dixit, Domine rogo te reuertere, & sana eam, sed ipsa mulier dimisso Christo rediit in domum, secura de sanitate filiæ, ac si eam sanari conspexisset. Si enim mulier rogaret Christum, vt reuerteretur, & sanaret filiam, nō laudaret Christus fidem mulieris, sed potius argueret de infidelitate, sicut fuit de Regulo, cuius filius infirmabatur Capharnaū. Io. 4. Nā rogauit Christū dicēs, quòd descēderet, & B sanaret filiū eius. Christus vero dixit, nisi signa, & prodigia videritis, non creditis, & noluit Christus descendere, sed dixit ei, Vade filius tuus viuit, & tunc ille credidit, & ibat, & ita puer sanatus est.

Quomodo Matthæus, & Marcus descripserunt hoc factum, cum non viderint. Et quòd quando Christus aliquos in absentia præsertim curabat, volebat, quòd venirent ad eum gratias agentes. Quæst. LXXXIIII.

QVæretur quomodo Matthæus, & Marcus descripserunt hoc factum asserentes, sanatam puellam, & in illa hora sanatam, cum non viderint. Aliqui dicunt quòd in multis alijs factum est: nam non vidit Matthæus omnia, quę scripsit, cum non fuerit a principio cum Christo: nam saltem ea quæ gesta sunt ante vocationem suam nō C vidit ipse, scripsit tamen illa, quia sufficiebat, quòd audiret ab illis, qui viderunt, ita enim Lucas scripsit dicens, se didicisse ab eis, qui viderunt omnia a principio, & ministri fuerunt sermonis, Lucæ primo, & Hieronym. in prologo dicit quòd Lucas magis audita, quam visa narrat, ita ergo hic esset.

Sed dicendum, quòd non stat, quia ibi licet scriptores nō viderint, cognouerunt sic esse testimonio aliorum Christi discipulorum, qui interfuerunt, sicut dicitur Lucæ primo, & tamen hic nemo discipulorum vidit rem factam, immo nec etiam Christus, quia puella quæ sanata est, manebat in domo, & Christus erat in via cum discipulis. Recesserat nāque de loco illo, in quo puella manebat, & non reuersus est ad puellam, sed processit itinere suo, vt colligitur Marci 7. Nam dicitur, quòd mulier abiit in domum suam, & inuenit puellam iacentem super lectum, de qua exierat dæmo- D nium, & ita non rediit Christus ad puellā, sed mater. Christus autem continuato itinere, profectus est: nam sequitur ibi, quòd exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, & ita non vidit vnquam puellam, quam sanauit. Dicendum, quòd verum est, quòd nec Christus, nec discipuli viderunt puellam, antequam sanaretur, neque postquā sanata est, & tamen Christus sciebat, quòd sanauit puellam cum vere sanauerit, discipuli autem crediderūt verbo Christi, quia viderant similia, vt in seruo Centurionis, quem absentem solo verbo sanauit, & ideo crediderunt hic, quòd ipse dixit, & ita scripserunt, quòd puella sanata fuit, & quòd mater inuenit eam super lectum iacentem, & dæmonium exiisse. Aliter potest dici, quòd licet Christus non rediit ad locū, in quo erat puella, mater tñ puellæ inueniens eā sanatā, reuersa est ad Christum pergentem cępto itinere, & retulit quomodo inuenisset puellam sanatam, iacētem super lectū, E & ageret gratias de sanitate recepta, & tunc discipuli agnoscerent veritatem rei, & scriberent hoc Euangelistæ: istud est satis verisimile, quia illi qui aliqua beneficia curationum a Christo recipiebant, redibant ad eum gratias agentes, de susceptis beneficijs, & si non redirent, ipse arguebat illos, & conquerebatur, hoc autem erat, quando aliquibus in absentia conferebat beneficia: nam quādo præsentes sanabat, agerent ei tunc gratias, & non oporteret redire, sed quando pręsens diceret, quòd sanarentur, & in absentia sanabantur, redibant gratias agentes de percepto beneficio. Sic patet Lucæ 17. de decem leprosis, petentibus a Christo curationem, quibus cum iussisset ostendere se sacerdotibus, dum irent,

sanati sunt in via, & rediit vnus eorum ad Christum gratias agens, & Christus conquestus est dicens, Nonne decem mũdati sunt? & nouem vbi sunt? non est inuentus qui rediret, & daret laudem Deo, nisi hic alienigena. Et ita Christus volebat, quod sanati in absentia, redirent ad gratias agendum Deo, & tamen fides istius mulieris valde fuerat laudata a Christo, ideo verisimile est, quòd exiret, postquam filiam sanatam inuenit, & hoc teneri potest, licet scriptum non inueniatur, sed non differt ab hoc, vel præcedens teneatur.

Quomodo Matthæus, & Marcus discordant in verbis Christi. Et quòd intentio Euangelistarum est sequi totaliter rerum gestarum veritatem, & in dictis verborum plenam sententiam de ipsis materialibus verbis, parum curantes.
Quæst. LXXXV.

QVæretur quomodo Matthæus, & Marcus discordãt in verbis Christi: nam hic dicitur, quòd Christus dixit, O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis, & Marcus dicit, quòd Christus ait, propter hunc sermonẽ vade, exiit dæmonium de filia tua. Dici potest vno modo, quòd Christus vtrunque dixit in sententia, scilicet, o mulier magna est fides tua, & ideo dico tibi, quòd fiat, sicut tu vis, & vade, quia dæmonium exiit de filia tua, & ita interdũ dicta Christi supplentur ex eis, quæ Euangelistæ multi dicunt, & vnus non enarrat plena dicta. Aliter potest dici, & melius, quòd Christus alterum istorum dixit in verbo, vel forte neutrum eorum, & tamen in sentẽtia vtrunque dixit. Est enim intentio Euangelistarum sequi totaliter veritatem rerum, & in dictis sententiam plenam verborum. De ipsis
H
autem materialibus verbis raro curant, non enim refert, quòd istis, vel illis verbis proferatur, dum tamen idem sensus enũcietur. Ita autem erat nunc intentio eorum designare, quòd Christus propter fidem, & deuotionem mulieris, concessit ei, quòd ipsa petebat, & tamen hoc non eisdem verbis enunciauerunt. Dixit enim Matthæus, Magna est fides tua, scilicet, quia propter fidem concedebat Christus, quod ipsa petiuerat. Marcus autem dixit: propter hoc verbum vade, &c. idest, quia ex magna fide locuta es, dicens: nam & catelli edunt, &c & sic vtrunque significat fidem fuisse causam obtinendi. Quòd autem Matthæus dicit: Fiat sicut vis, expressius dixit Marcus, Vade exiit dæmonium de filia tua: nam id quod fieri volebat mulier, erat quòd dæmon exiret de filia, ideo exeũte dæmone, sicut dixit Marcus, fiebat id, quod volebat mulier, quod dixit Matthęus, & ita non discordant in sententia.
I

Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquẽtes, & claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum Israel.

Reuersio Christi ad Iudæos. *Et cum transisset.* Hic Christus reuertitur ad Iudæos, postquam recesserat ab eis ad Tyrios, collato nunc Iudæis ampliori munere, & ideo facit nunc eis plura miracula, quã prius. Et primo infirmos eorum curando. Secundo, & principaliter cibando eos, ibi.

Iesus autem. Circa primum dicitur. *Et cum transisset inde Iesus.* Scilicet, De terra Tyri in qua nunc fecerat miraculum liberationis puellę a dæmonio. *Venit secus mare Galilææ*
K
Idest, Venit iterum ad mare Galilęæ: nam quando cum Pharisæis, & Scribis disceptabat de inmunditia, & cibis, erat apud mare Galilęæ, quia erat in terra Genesareth, nunc autem iterum rediit ad mare Galilęæ, vt prædicet in prouincia adiuncta illi mari, quòd vocatur mare Galilææ, quia prouincia in qua est, dicitur Galilæa, de quo mari late dictum est. supra octauo. capitul. quæstio. 93. *Et ascendens in montem.* Idest, In vnum de montibus, quia multi colles sunt in regione illa. *Sedebat ibi.* Expectando turbas, quæ ad eũ venturæ erant, vt eis prædicaret, & curaret infirmos eorum. *Et accesserunt ad eum turbæ multæ.* Semper enim sequebantur multi Christum quocunque iret. *Habentes secum mutos claudos cæcos.* In hoc apparet quid quærebant a Christo, sci-
F
licet, quòd sanaret infirmos eorum. *Debiles.* Potest vocari debilis, idest, viribus debilitatus, sicut illi qui incipiunt conualescere de ęgritudine, sed hic non accipitur sic, sed debilis idest, debilitatus, siue orbatus, vel mutilatus, vt cui mẽbrũ aliquòd deest, scilicet, quia manus abscissa est, vel oculus erutus est. Vel vt vult Hierony. dicitur debilis, idest, debiliter operans, & hoc est, quando sunt duo organa assignata eidem operationi naturaliter, sicut duo oculi ad videndum & duo pedes ad ambulandum, si desit alterum organorũ, vel non possit homo competenter se iuuare ex illo, ait enim in eo loco vbi Latinus interpres transtulit debilis, in Græco scriptum est esulois, quod nõ generale debilitatis, sed vnius infirmitatis nomen est, vt quando claudus dicitur, qui pede claudit vno, sic sulois appellatur, qui vnam manum debilẽ
G
habet. *Et alios multos.* Scilicet, De omnibus generibus infirmitatum, noluit enim per singula enarrare Euangelista breuitatis causa. *Et proiecerunt ad pedes eius.* Idest, Posuerunt ante eum. *Et curauit eos.* Omnes simul curauit non moratus circa eos. *ita vt turba mirarentur.* Viso tanto miraculo. *Videntes mutos loquentes.* Nam vt appareret isti sanati, etiã si nõ esset opus loqui, loquebãtur. *Claudos ambulantes.* Ad miraculi manifestationem. *Cæcos videntes.* De aliis non dixit: nam debiles supra nominauerat, & tamen supplendum est, quòd etiam illi apparuerunt. & operantes firmiter, ac si non habuissent aliquod organum læsum, vel debilitatum. Etiam dixit esse multa alia genera infirmorum, de quibus non expressit, & cum omnes illi curarentur, etiam appareret in aliqua operatione, quomodo erant curati. *Et magnificabant Deum Israel.* Idest, Laudabant Deum pro tantis beneficis, quæ eis per Christum præstabat.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXXVI.

QVæretur, an ista sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quòd sic, quia litera hoc ostendit cum dicitur. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilęæ idest, postquam transiuit locum, in quo cum Chananæa fuerat locutus venit secus mare, & ibi sanauit istos infirmos. Sed obiicietur, quia Marci 7. ponitur aliud, scilicet, curatio surdi, & muti, & dicitur quod illud factum est, postquam Christus recessit de loco vbi fuit cum eo Chananæa. Aliqui dicũt, quòd sit idem factum, quod enarratur hic, & quòd ibi enarrat Marcus, quia vtrobique ponitur, quòd Christus illud fecit postquam recessit de terra Tyri. Sed dicendum, quòd non stat, quia ibi sanatus est vnus, qui erat surdus, & mutus, hic
I
autem sanati sunt multi infirmi, qui ante pedes Iesu positi sunt. Secundo patet, quia turbæ istæ, quæ attulerunt nunc ad Christum hos infirmos, sunt illæ quas pauit, vt colligitur infra in litera, & ita est continuatum illud miraculum de sanatione infirmorum, cum illo de saturatione turbarũ distinctum a miraculo sanationis surdi, & muti, quasi non fuisset factum coram eisdem turbis, quia postquam descripsit de surdo, & muto curato, Marci 7. subiunxit Marc. 8 De saturatione turbarum dicens: In illis diebus iterum cũ turba multa esset cum Iesu, nec haberent quid manducarẽt &c. Dicendum ergo, quod non est idem miraculum istud, & quòd ponitur Marci 7. De sanatione muti, & surdi, & tamen vtrunque factum est post recessum de terra Tyri. & tamẽ istud posuit solus Matthæus, & illud posuit solus Marcus, & ob hoc vterque dixit, quòd cum recessisset Christus de finibus Tyri, fecit illud miraculum, quòd narrat, Sed di-
K
cendum, quòd prius factum est illud, quòd Marcus narrat. Et fuit ordo, quia Christus quando recessit de finibus Tyri, venit ad mare Galilææ, & in monte quodam apud mare sanauit istos infirmos, de quibus hic, & dum esset in via, antequam veniret iuxta mare, oblatus est ei surdus, & mutus, de quo Marci 7. & sanauit eum. Et hoc patet, quia hic Matthæus dicit, factum esse hoc in monte apud mare Galilææ. Marcus autem ostendit, quòd fuerit surdus, & mutus, de quo ipse loquitur, sanatus in via, quia ait, venit per Sidonẽ ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, & adducunt ei surdum, & mutum, & sic dum transiret per medios fines Decapoleos, adduxerunt ei surdum, scilicet, in via, & ita prius illud fuit, quam istud. Secundo patet, & efficacius quia istud miraculum sanationis turbarum, fuit eodem tẽ-

pore, quo

pore,quo sequens miraculum de saturatione turbarum,cũ fuerint eædem turbæ,vt innuitur infra in litera,& tamen turbæ illæ,quæ fuerunt cum Christo,quando sanauit surdum,& mutum,de quo Marci septimo,Non fuerunt eædẽ turbæ,nec eodem tempore congregatæ,quo turbę,& quo tempore fuerunt illæ,quas ipse pauit,vt patet Marci octauo,Nam dicitur in diebus illis,iterum cum turba multa esset cum Iesu,& sic postea fuit saturatio illarum turbarum,& tamen sanatio istorum infirmorum,& saturatio turbarum hic fuit eodem tempore:ergo non est idem miraculũ,& etiam fuit aliquanto tempore illud,quòd Marcus dicit ante istud.

Quomodo stat hoc quod hic dicitur,quòd Iesus venit secus mare Galilææ cum inde transisset. Et quid sit Decapolis,& eius situs.
Quæst. LXXXVII.

QVæretur quia dicitur hic,quòd cum transisset inde Iesus,venit secus mare Galilęę,quomodo stat.Dicẽdũ,quòd prius steterat Iesus iuxta mare Galilææ,quando locutus est de immunditia corporali,& cibis cõtra Pharisæos,& Scribas,& inde recessit in terram Tyri,& Sidonis,& primom venit iuxta Tyrum,vbi curauit mulieris Chananææ filiam,& inde processit versus Sidonem,sic dicitur Marci 7.& exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ.Sciendum tamen,quod magis distat Sidon a mari Galilææ,quàm Tyrus,cum Sidõ sit valde Aquilonaris,& sit extremitas terrę Chanaan,& tamen perrexit Christus contra Sidonem forte,quia voluit aliquos curare in regione Sidonis,sicut curauit aliquos circa Tyrũ,scilicet filiam mulieris,& licet non exprimatur,tamen credendum est,quòd aliquos curauerit ibi,quia alias nõ discurreret frustra regionem illam,maxime cum esset terra Gentilium.Sic dicit Hierony.Scribis,& Pharisæis calumniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri,& Sidonis,vt Tyrios Sidoniosque curaret.Et sciendum,quòd ad redeundum de terra ista in mare Galilææ,oportebat quòd transiret per regionem Decapolis,sic dicitur Marci 7.Exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.Est enim Decapolis terra decem ciuitatum quæ incipit a Sidone in parte Occidentali,& terminatur in parte Orientali in mari Galilææ,& sunt ibi decẽ vrbes præter parua oppida,vt ostenderur,Marci.7.Et in regione illa dum Christus iret versus mare Galilææ,oblatus est ei surdus,& mutus,eodem cap.

Quare Christus ascendit nunc in montem.Et quòd Christus miracula propter doctrinam faciebat,scilicet,vt crederetur quod ipse prædicabat.
Quæst. LXXXVIII.

QVæretur quare Christus ascendit nunc in montem.Dicendum,quòd fuit.Primo ad expectandum turbas nam turbę multæ veniebant ad eum,vt dicitur in litera,& quia si ipse vltra procederet,forte non peruenirẽt turbæ ad eum,vel fatigarentur,voluit ibi expectare,& ideo dicitur,quòd ascendit in montem,& sedebat ibi,idest expectabat.Secundo,quia forte volebat Christus prædicare,& ad hoc erat locus ille montis aptus,ideo in montem ascendit,ita enim fecit,quando sermonem longum fecit turbis,supra 5.Nam ascendit in montem,eodem cap.Et patet,quia dicitur,quòd sedebat,& tamen sedere est dispositio ad prædicandum,ita enim fecit quando prædicauit,supr.5.nam sedebat.Sed obiicietur,quòd non prędicauit,quia hic non ponitur nisi sanatio infirmorum.Dicendum,quòd nõ est verisimile,quòd solum sanaret ægros,sed etiam prędicaret,& tamen intentio Euangelistæ fuit enarrare hic miracula Christi,& non sermonem eius,simile patet præcedenti cap.vbi ponitur,quòd conuenit multitudo magna ad Christum in deserto,& attulerunt ei languidos multos,sanauitque eos,& postea pauit turbas,& nihil aliud dicitur,& tamen Marc.6.vbi ponitur illud,dicitur quòd venerunt turbæ ad Christum,& sanauit languidos eorum,& docebat eos multa,& postea pauit illos,& ita omisit ibi Matthæus prędicationem Christi.sic putandum est,quòd nunc tacue-

A rit,quia similis casus fuit,scilicet quòd turbę conuenirent,& curaret languidos earum,& deinde saturaret ipsas.Maxime,quia non est vllatenus verisimile,quòd turbæ conuenirent ad Christum,& non prędicaret eis,quia istud est præcipuum,quòd intẽdebat,scilicet docere turbas,vt crederẽt nam miracula propter doctrinam faciebat,scilicet vt crederent quòd prędicabat,etiã saturatio corporalis minus principalis erat,quam prædicatio,sic ipse dixit Ioan.6.vbi arguit turbam,quę sequebatur eum,quia comederant de panibus,& non propter doctrinam,& fidem dicẽs,Operamini non cibum qui perit,sed qui permanet in vitam ęternam Tertio fuit,quia locus istius montis erat desertus,& voluit Christus habere occasionem ad pascẽdum turbas,ideo expectauit in monte:nam si processisset versus loca habitata & ibi turbæ conuẽnirent ad eum esset locus turbis vnde possent habere cibos,& sic non esset occasio quærendi cibum
B miraculose:stetit ergo in monte,vt cum esset locus desertus nec posset aliunde habere,Christus eis cibum ex necessitate daret,& tamen quomócunque accipiatur,fuit istud sedere ad expectandum turbas.Sic dicit Chrysosto.considerandũ quòd aliquando Dominus circuit,vt sanet infirmos,aliquãdo autem sedet expectans eos.

Quare nunc venerunt ad Christum turbæ multæ.& quæ erant Et quòd in fine sæculi Iudæorum reliquiæ ad Christum conuertentur.
Quæst. LXXXIX.

QVæretur quare venerunt nunc turbæ multę ad Christum,& quę erant.Dicunt quidam,quòd venerunt nunc multę,quia nunc Christus veniebat,quasi nouus in terram illam:nam steterat aliquandiu in terra Ty-
C ri,& Sidonis,& tunc Iudæi non audiebant verbum eius,nunc vero cum rediit ex desiderio,conuenerunt multi,quia carentia præstat desiderium.Secundo(vt aliqui dicunt)fuit quia Christus per hoc notauit habitudinem suam ad populum Iudaicum:nam Christus prius steterat in terra Genesareth,& ibi cum discipulos suos arguerent Pharisæi,& calumniarentur facta eius,recessit ad terram Tyri,& Sidonis,quæ erat terra Gentilium,nunc vero iterum reuertitur in terram Iudæorum.In quo dicunt significari,quòd Christus primo per se,& discipulos prædicauit,& miracula fecit inter Iudęos,& cum Christum occiderint,& discipulos eiecerint,transierunt illi ad gentes,Actuum 13.Inter quas nunc manet fides,& prædicatio Christi:circa finem autem sęculi reuertetur prædicatio Christi ad Iudæos,non quidem deserendo Ecclesiam,quæ de gentibus collecta est,sed incipiendo conuertere Iudæorũ reliquias,quæ tunc cõ
D uertentur,ad Rom.11.Cæcitas ex parte contigit in Israel,donec intraret plenitudo gentium,& sic vniuersus Israel saluus fieret,& quia in fine sęculi Deus benefaciet reliquiis Iudæorum,qui conuertentur.Ad notandum hoc Christus,nunc reuersus ad Iudæos larga eis beneficia contulit,scilicet sanando infirmos,& pascendo turbas.Et ita tenet Nicolaus,& ista est causa allegorica,& non literalis.Tertio fuit,quia habebant multos ægros,quos curaret,ideo turbę multæ conuenerunt ad eum,ista enim erat causa pręcipua,propter quam eum sequebantur,Ioan.6.Sequebatur eum multitudo magna,quia videbant signa,quæ faciebat super his,qui infirmabantur.Etiam patet,quia ista esset intentio illorum,quia dicitur,accesserunt turbæ multæ,habentes secum mutos,& claudos,&c.& proiecerunt ad pedes eius,in quo innuitur,quòd hoc solum erat,vel hoc erat præcipuũ pro quo veniebant,s.vt ponerent infirmos ante eum,& sa-
E naret eos.Cum autem quæritur,quæ erant istæ turbæ multæ.Dicendum,quòd postquam Christus cępit agnosci in terra Iudæorum,semper sequebantur eum turbæ multæ,quia tam propter nouam doctrinam,quam propter miracula,& maxime super languentes,omnes desiderabant eum sequi,Ioan.6.Et tamen multa turba,quæ nunc ferebat infirmos,erat quatuor millium virorum:nam illa turba portãs ægros est illa,quæ saturata fuit ab eo infra in litera,& tamen illa est quatuor millia virorum,pter mulieres,& paruulos,vt dicitur ibidem,quæ satis magna erat,quia vbi erãt quatuor millia virorum,esset forte decem millia hominum computatis mulieribus,& paruulis.

Quare turbæ istæ portauerunt nunc istos ægros ad Christum. Quæst. XC.

QVæretur, quare turbæ istæ portauerunt nunc istos ægros ad Chistum. Dicendum, quod Christus solitus erat sanare infirmos, ideo turbæ ferebaut ad eũ infirmos omnes suos, nullum enim genus infirmitatis, aut debilitatis erat, de quo Christus non sanaret homines, etiã nullus veniebat ad eum quem non sanaret (si fidem habere vellet) Marc. 9. cum dixit Christus ad illum qui offerebat ei filium suum arreptitium, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, etiam discipulis potestatem dederat ad curandum omne genus infirmitatis, supra 10. cap. & iam turbæ solitæ erant ferre lauguidos suos ad eum, & curabat omnes: nam supra 4. in principio prędicationis suę venerunt ad eum languentes de diuersis regionibus, & omnes cura- G uit, postea etiam in vrbe Capharnanum semel ad occasum Solis tot a ciuitas conuenit ad portam domus in qua erat Iesus, & attulerunt omnes male habentes variis langnoribus, & sanauit omnes, supra 8. cap. & Marc. 1. & Luc. 4. & iterum quando in loco deserto conuenerunt turbę ad Iesũ & pauit eas etiam sanauit languidos earum, supra præcedenti capitul. & Marci sexto, & Lucę 9. Ideo nunc secundum consuetudinem istam attulerunt omnes languidos ad Christum, & forte fuerunt nunc tot languentes, quia Christus aliquanto tempore manserat in terra Tyri, & Sidonis, & interim congregati sunt multi languentes, quos nunc simul attulerunt.

Quare turbæ proiecerunt nunc languidos ad pedes Christi Quæst. XCI.

QVæretur quare turbæ proiecerunt nunc languidos ad pedes Christi. Dicendum, quòd fuit. Primo quia isti languentes non poterant se tenere propter languorem, ideo locati sunt super faciem terræ forte in grabatis, vel alias. Secundo fuit, quia Christus sedebat nunc, quando turbæ conuenerunt ad eum, vt patet supra in litera, & tamen non posset videre omnes languentes, cum multi essent si starent, ideo locati sunt fusi per herbam, vt omnes videre posset, etiam si multi essent, & ista est causa multum verisimilis. Tertio fuit, vt distinguerentur infirmi a sanis, turbæ enim multę conuenerant, & omnes stabant in circuitu Iesu & tamen soli infirmi sanandi erant, & quia putabant turbę quòd necesse erat, quòd Iesus faceret aliquid super ipsos infirmos, vel saltem aspiceret eos, vt posset videre qui erant infirmi, locauerunt eos in terra ad pedes Iesu, & omnes sani stabant, & ita apparebat distinctio. Quarto fuit ad mouendum Christum ad misericordiam, cum videret ita miserabiliter iacere languentes, scilicet, fusos per agrum super terram, sicut pecora, quia Christus solebat misereri taliter iacẽtibus, sic patet supra 10. scilicet. Videns autem Iesus turbas misertus est eorum, quia erant vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem, sic etiam præceden. cap. Christus vidit turbam, & misertus est, & curauit languidos eorum, & tamen tunc vidit eos iacentes, idest, fusos per agrum, sicut oues sine pastore, Marci 8. cap. Quinto fuit ad ostendendum fidem suam, quia isti non petiuerunt, quòd tangeret eos Christus, nec quòd ipsi permitterentur tangere fimbriam vestimenti Christi, sicut viri de terra Genesareth, præcedenti cap. & Marci 6. Sed putauerunt, quòd sufficiebat poni ægros coram Christo, & ipse sanare poterat eos, si vellet. Sic dicit Chrysost. Hi autem in duobus fidem suam demonstrabant, & in ascendendo montem, & in hoc quòd æstimabant se nullo alio indigere, nisi vt proiicerentur ad pedes Iesu, nec etiam adhuc tangunt fimbriam vestimenti eius, sed ad altiorem fidem ascendunt.

Quomodo curauit Christus istos languentes ante pedes suos positos. Quæst. XCII.

QVæretur quomodo curauit Christus istos languentes. Dicendum, quòd poterat curare quomodocunque F velle, quia æquale erat ei posse, & velle, de istis autem non apparet quomodo curauerit eos, ideo possumus tenere quẽ modum voluerimus, interdum enim curabat Iesus, simpliciter tangendo, sicut curauit leprosum in Capharnaum, tangens locum lepræ, supra 8. & socrum Simonis apprehensam manu, liberauit de febribus, eodem cap. & Marc. 1. Sic etiam tetigit oculos duorum cæcorum, & sanauit, sup. 9. & manum puellæ mortuæ tetigit, eodem cap. & Lucæ 8. Secundo modo, curabat per tactum non simplicem, sed cum cæremoniis aliquibus, sicut cum sanauit hominem surdum & mutum, Marc. 7. Nam misit digitos suos in auricula eius & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cęlum ingemuit dicens: Ephetha, quòd est adaperire, & statim apertę sunt aures eius, & solutum est vinculum labiorum eius, & loquebatur recte. Sed iste modus diuiditur in duos, quia aliquando mox factis cæremoniis sequebatur sanitas, & ali- G quando non. De primo patet eodem cap. scilicet & statim apertę sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius. Alio modo, & est tertius fiebant cæremoniæ, & non sanabatur statim infirmus, sicut Ioan. 9. De cęco nato dicitur, quòd spuit Iesus in terram, & fecit lutum de sputo, & liniuit lutum super oculos cæci nati, & dixit: Vade & laua in natatoria Syloe, & lauit & venit videns. Quarto modo, curabat per solam vocem, imperando morbo, vt recederet, & hoc dupliciter. Vno modo præsente languente, sicut sanauit in vrbe Capharnaum arreptitios, & in regione Gerasenorum duos arreptitios, dicens, Exi spiritus immunde ab homine, supra 8. & Marci 5. & Lucæ 7. Alio modo, & est quintus per vocem ad absentes, & sic fuit de filio Reguli in Capharnaum, Ioan. 4. & de seruo Centurionis, supra 8. & Lucæ 7. & de filia Chananææ, supra in litera, & Marci 7. & tunc curabantur isti mox, vt Christus loqueretur, sic fuit H in omnibus his tribus: nam de filia Chananeæ dicitur supra in litera, quòd quando Christus dixit, Fiat tibi sicut vis sanata est filia eius ex illa hora. De filio Reguli dicitur Ioan. 4. quòd cum quæreret pater, qua hora melius habuerat, dixerunt ei serui, heri hora septima reliquit eum febris, & cognouit pater, quia illa fuit hora, qua, Christus dixit. Vade filius tuus viuit: idem patet de seruo Centurionis, Lucæ 7. Sexto modo, curabat Christus sine verbo, & sine tactu, scilicet quia tunc quando sanabat, nec loquebatur, nec tangebat, licet præcessisset verbum, sicut Lucæ 17. quando decem viri leprosi petiuerunt a Christo sanari, & ille ait: Ite & ostendite vos sacerdotibus, & dum irent in via, curati sunt. De istis infirmis, qui nunc allati sunt Christo, non patet quis modus curationis fuerit in eis, quia tamen ipsi curati sunt iacentes ante pedes eius. Dicendum, quòd curauit eos verbo solo, vel tangendo eos, quia tamen non exprimitur tene- I tur communiter, q̃ solo verbo sanauerit, iste enim erat facilior modus, eo q̃ multi erãt isti infirmi, & difficile erat oẽs tãgere. Secũdo, q̃a Christus volebat hoies sp allicere ad magis credendum. Et tamen isti credebant, quòd Christus poterat eos sanare, non tangendo eos, & etiam si ipsi non tangerent eum, & ideo non petierunt tangere fimbriam vestimenti eius (vt dicit Chrysostomus) ideo Christus consentiret intentioni eorum, sanando eos solo verbo, si autem tangere vellet, esset eis occasio minus credendi, ideo tenendum est, quòd solo verbo, sine tactu curaret, vt sic alliceret eos ad maiorem gradum fidei, & confirmaret eos in illa fide, quam ipsi habere videbantur.

Quare Christus curauit ita faciliter istos, & filiam Chananææ, cum maxima difficultate. Quæst. XCIII.

K

QVæretur quare Christus curauit ita faciliter istos cum filiam mulieris Chananææ, cum tanta difficultate præmissa sanauit, supra in litera. istos autem mox, vt ante pedes eius positi sunt, sanauit. Dicunt aliqui, quòd hoc fuit, quia erant isti melioris fidei, quam illa. Sed falsum est, quia illa credidit filiam suam posse sanari absentem, isti autem ante pedes Christi putauerunt necesse esse poni infirmos. Item quia Christus laudauit mulierem illam de magnitudine fidei dicens: Mulier magna est fides tua, & tamen istos non laudauit de fidei magnitudine. Sed dicendum, quòd fuit primo ad confundendum infidelitatem

tem Iudæorum,& æmulationem,quia aliqui æmulantes ni tebantur denigrare facta Christi,ideo ipse volebat ostendere magnam potestatem,vt non haberent quid loquerentur. Si enim quasi cum aliquali difficultate faceret,putarēt eum non posse facilius agere,vel non habere a seipso potestatem,sed aliunde expectare,cum autem ita faciliter ageret,nemo poterat quicquam obiicere. Sic dicit Chrysosto. Et mulieris quidem filiam cum multa tarditate curauit,vt eius virtutem ostenderet his,non autem quia meliores erāt sed quia vt infidelium Iudæorum ora obstrueret,confestim sanationem præbuit. Secundo fuit,vt auferretur calumniandi locus Iudæis. Si enim ita cito exaudiret Chananæam pro salute filiæ orantem,sicut Iudæos,esset eis querelæ occasio,vt ergo eos maiores ostenderet,ipsos statim,illam vero cum magna tarditate curauit.

Quare turbæ miratæ sunt de isto miraculo. Quæst. XCIIII.

QVæretur quare turbæ miratæ sunt. Dici potest vno modo,quòd admiratio proueniebat ex infidelitate, quia credebant quidam,quòd Christus hæc non posset,& cum viderent,quòd ea faceret,admirabantur,& ita dicitur præcedenti capitu. De discipulis manentibus in naui,quando Christus placauit mare,quòd intra se plus stupebant,& hoc quia non intelligebant potestatem eius in faciendo miracula,non enim intellexerant quomodo fecerat miraculum de panibus,vt dicitur Marci sexto. Secundo forte fiebat,quia licet non haberent infidelitatem,sed crederent,res tamen magnæ mouēt hominem ad admirationem & quia quodlibet miraculum est magnum,de quolibet admirari iste possunt videntes. Tertio specialiter admirati sunt propter magnitudinem virtutis,quia non solum curauit nunc vnum languentem,sed multos,& hoc de quolibet genere morbi. Quarto admirabantur de modo curationis, scilicet,quia subito,& solo verbo curauit eos,quasi nihil faciens,ista duo vltima magis mouebant eos,vt innuitur in litera,scilicet,& curauit eos,ita vt mirarentur turbæ videntes & ita mirabantur quia coram se videbant,subito omnes istos qui variis languoribus tenebantur curatos. Sic dicit Chrysosto. Multitudo autem eorum,qui curabantur,& facilitas sanationis eos in stuporem mittebat.

Ad quid loquebantur nunc muti,& quid loquebantur. Et quod Christus in omnibus,quos curabat signa curationis ostendebat,vt curati agnoscerentur. Quæst. XCV.

QVæretur ad quid loquebatur nunc muti,& quid loquebantur. Dicendum ad primum,quòd loquebantur primo ad ostensionem miraculi:nam muti non loquuntur,vt autem appareret,quòd Christus sanasset eos, oportebat,quòd loquerentur,& ita licet non esset eis opus loqui aliquid loquerentur,vt ostenderent hoc,sic enim fuit de surdo,& muto,quem Christus sanauit , Marci septimo. Nam dicitur , quòd statim solutum est vinculum linguæ eius,& loquebatur rectè. Et eadem ratione cæteri qui curati sunt,vt appareret eos curatos,operabantur aliquid , scilicet,faciebant actus,qui ostendebat eos curatos:nam claudi ambulabant,& cæci videbant,& surdi audiebant. Sic enim faciebat Christus in omnibus quos curabat,ostēdens signa curationis,sicut in paralytico sanato iussit tollere grabatum & ille portabat,supra nono.& de alio paralytico Ioan.quinto. Sic etiam in puella suscitata iussit ei dari cibum,postquam coram omnibus ambulauit,vt ostenderetur vere viuens,Marc.quinto & Lucæ octauo. Et ista videtur esse causa hic,quòd muti loquerentur. Quod patet,quia posuit Euangelista de quolibet sanato actum ostendentem sanitatem , scilicet ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes,claudos ambulantes,cæcos videntes . hoc autem isti sponte facere vellent,vt ostenderent se curatos. Secundo quia forte Christus illud iussit:nam ipse vt ostenderet sanitates,quas efficiebat,iubebat a se sanatis facere actus,qui hoc ostenderent,sic patet de paralytico sanato supra:nam iussit ei portare grabatum,& alteri etiam paralytico sanato Ioan.quinto. Puellæ autem suscitatæ dari cibum,qui come

A stus probaret veram suscitationem,cæco sanato iussit respicere Marci octauo.& ita his forte facere iussit,licet non appareat. Tertio potest dici,quòd muti loquebantur nunc ad laudandum Deum de beneficio præstito:nam si illi qui sanabantur in absentia arguuntur,si non redibant ad gratias agendum,vt patet de decem leprosis,quorum vnus tantum redijt,Lucæ decimoseptimo a fortiori qui in præsentia sanātur,si gratias non agerent,essent ingrati nimis,& valde arguendi,ideo nunc magnificabant Deum,& ad hoc loquebantur,& sic dicitur in litera,quòd magnificabant Deum Israel,sic etiam paralyticus sanatus,supra nono. Portabat grabatum suum,& ibat in domum suam magnificans Deū supra quinto. Sed dicendum,quòd licet sit verisimile,quod muti loquerentur ad magnificandum Deum,tamen illa locutio quam Matthæus exprimit,non videtur fuisse ad laudandum Deum. Primo,quia id quod adducitur,scilicet,& B magnificabant Deum non dicitur de mutis, sed de turbis, quæ circunstabant, vt colligitur in litera. Secundo,quia cū omnes curaret,omnes deberent laudare Christum,& sic omnes loquerentur,& tamen non dicitur hic,quòd loquerentur nisi de mutis, ergo non loquebantur ad magnificandum. Tertio,quia ponitur cuilibet languenti actus contrarius,per quem ostendatur sanitas ei collata cum dicatur,ita vt turbæ mirarentur,videntes mutos loquentes,claudos ambulantes,cæcos videntes,ergo non posuit mutos loqui, nisi ad ostendendum,quòd erant sanati,sic enim dixit Christus discipulis Ioānis,supra undecimo,dicite Ioanni , quæ audistis,& vidistis,cæci vident,claudi ambulant,leprosi mundantur,surdi audiunt,mortui resurgunt,& ita posuit cuilibet actum contrarium.& ita fuit hic. Sed obiicietur, quia tunc non solum posuisset de istis,sed etiam de cæteris sanatis:nam dixit supra,debiles sanatos,& multos alios, C quorum actus sanitatem ostendentes non posuit.

Dicendum,quòd de aliis multis,quos sub generali clausula collegit,sicut nec ægritudinum nomina expressit,ita nec actus sanitatum exprimere debuit. De debilibus autem dicendum,quòd non expressit actum eorum,quia non poterat explicari vno verbo,sicut in cæteris:nam debilis(vt dictum est supra)secundum Hieronymum vocatur hic,qui duas manus habens vna se non iuuat,quòd autem iste sanetur est,quòd vtraque manu rectè operetur,hoc autem non potuit vno verbo Matthæus exprimere,sicut in cæteris egerat,ideo tacuit. Sic dicit Hierony.de debilibus tacuit, quia quid de contrario diceret,vno verbo non habebat.

An sanati,vel turbæ astantes magnificabant Deum. Quæst. XCVI.

D QVæretur qui erant isti,qui magnificabant Deum,nunquid sanati,vel turbæ astantes. Aliqui dicunt,quòd sanati,quia manifestum est,quòd isti magis tenebantur,cum eis præstitum esset beneficium.

Dicendum ,quòd tam sanati,quam turbæ magnificauerunt Deum:nam sanati pro recepto beneficio magnificabant,tanquam gratias agentes. turbæ autem magnificabant etiam pro collato beneficio. Et hoc primo,quia ad eorum petitionem sanati sunt languentes,cum turbæ portauerint languentes,& posuerint eos ante pedes Christi ,supra in litera,eis ergo beneficium præstabatur. Secundo quia dabatur beneficium toti terræ,& genti Iudæorum,sanando eos qui erant de gente illa,& regione. Tertio,quia in præsentia eorum hoc faciebat,& tamen magnum beneficium erat quòd eis videntibus talia facere vellet,qualia nunquam visa fuerant a principio,quia pertinebat ad quandam beatitu E dinem talia videre,nisi videns se indignum tali visione redderet,sic dixit Christus,supra decimotertio discipulis,Beati oculi qui vident,quæ vos videtis,& aures,quæ audiunt, quæ vos auditis,multi iusti,& Prophetæ cupierunt videre quæ videtis,& non viderunt,& audire,quæ auditis,& non audierunt. de his ergo quòd temporibus suis acciderunt,& eis videntibus,gratias agere debuerunt. Quarto,quia talia opera videbant,qualia nemo faciebat,nisi Deus,ideo ei pro his gratias agere debebant.

Dicendum tamen , quòd hic non dicitur de sanatis, quòd laudauerint Deum,sed de turbis præsentibus,quòd patet,quia dicitur,& curauit eos,ita vt turbæ mirarentur,

videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum, & sic dicitur, quòd turbæ admiratæ sunt, & magnificabant Deum. Si autem de sanatis acciperetur, deberet dici, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes, & laudantes Deum, & tamen licet Matthæus taceat, quòd sanati magnificauerunt Deum, subintelligendum est, sic enim fecit supra 9. vbi de paralytico sanato dicitur, quòd surrexit, & portans grabatum, abiit in domum suam. & non exprimitur, quòd laudaret Deum, sed de turbis dicitur: Videntes autem turbę, timuerunt, & laudauerunt Deum, & idem Marc. secundo. & tamen Lucę quinto dicitur, quòd laudauerunt Deum, ita ergo nunc subticuit Matthæus laudes delatas a sanatis, exprimens solas quas turbæ fecerunt. Et hoc propter tria. Primo, quia forte sub laudibus turbarum voluit includere sanatos, quia illi erant pars turbarum. Secundo, & pręcipue, quia si non exprimeretur, manifestum erat, quòd sanati gratias agerent de tanto beneficio. Tertio, quia cum ponatur, quòd turbę magnificauerunt Deum, de quibus erat minus verisimile, quia minus eis collatum erat, manifestum esset, quòd sanati, quibus tantum collatum erat a fortiori Deum laudarent, & sic non oportuit illud exprimi, tanquam manifeste subintellectum.

Quare dicitur, quòd turbæ magnificabant Deum Israel, & an magnificabant Christum.
Quæst. XCVII.

QVæretur quare dicitur, quòd turbę magnificabant Deum Israel, & an magnificabant Christum, Dicendum, quòd non magnificabant Christum, sed Deum, & hoc quia dicitur hic, quòd magnificabant Deum Israel, & tamen non credebant Iudæi Christum esse Deum Israel, nec esse aliquo modo Deum, ideo eum non magnificabant nunc. Sed sicut quando aliqui Prophetæ in veteri Testamento miracula fecerunt, non credebant propter hoc eos esse Deum, sed concessam eis a Deo potestatem, vel Deum operari per illos, ita & nunc qui melius credebant inter Iudæos, putabant Christum esse sanctum Prophetam a Deo missum, & ideo hæc facere, sic patet Luc. septimo quãdo suscitauit Christus filium viduę in vrbe Naym: nam turbę videntes, magnificabant Deum dicendo, Propheta magnus surrexit in nobis, & in hoc non accedebant Iudæi adhuc ad perfectam laudem, & dignam non enim poterant Christum digne laudare, nisi eum Deũ dicerent, & per se omnium istorum patratorem, non acceptia ab extrinseco potestate, tamen Iudæi non perueniebant ad hoc, quia durum eis erat credere Christum esse Deum quem hominem videbant, vnde Christus non adhuc indignabatur eis si non digne laudarent, dum tamen crederent eum a Deo, esse, & opera ista a Deo solo esse, & non a dæmone, sicut Pharisæi dixerant supra nono, & duodecimo. & ita laudem eorum acceptabat, & volebat eos paulatim, & per gradus quosdam perducere, vt aliquando eum Deum crederent, sed hoc non erat futurum ante mortem suam: nam hoc tunc ipse non aperiebat, nec a discipulis prædicari volebat, vt dictum est supra nono cap. quæst. decimaseptima & ibi quare hoc faceret. Christo autem aliquas laudes daret turba, non tamen tanquam Deo, sed tanquam Prophetæ a Deo misso, sicut quando intrauit in ramis palmarum in Ierusalem: nam canebant pueri, Osanna filio Dauid benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel, & benedictum, quòd venit regnum Dauid patris nostri, infra vigesimoprimo. & Marci 11.

Quæ magnificatio erat ista, quam faciebat populus. Et quòd Deo parua non competunt cum magnus sit.
Quæst. XCVIII.

QVæretur quæ magnificatio erat ista quam faciebat populus. Dicendum, quòd magnificare, & laudare idem sunt, quia laus est sermo explicans magnitudinem, & quia magnitudinis eius non est numerus, Psal. cẽtesimoquadragesimoquarto. non est finis in magnificando Deum, sed possumus varie eum magnificare, secundum quòd varie Deus a nobis concipitur: nam nemo Deum con-

F cipere potest, nisi sub ratione maximi boni, ideo cuilibet concipienti Deum, occurrit aliquis modus magnificandi ipsum, quicquid enim boni de Deo dicamus est magnificare ipsum, quia nihil de eo dicere possumus nisi magnum, cum parua ei non competant qui summus est. Forte autem erat ista magnificatio, quòd dignatus fuisset talem potestatem concedere hominibus, qualem in Christo esse videbant & sic magnificauerunt turbæ Deum quãdo Christus curauit paralyticum supra nono, Scilicet, videntes turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, vel poterant magnificare enarrantes ea, quæ videbant, & dicentes nunquam talia fuisse visa, sic turbæ dixerunt supra nono, quando Christus curauit surdum, & mutum: nam videntes turbæ miratæ sunt dicentes, nunquam apparuit sic in Israel, & sic etiam Marc. secundo. Dicitur ita vt admirarentur turbę, & honorificarent Deum dicentes,
G quia nunquam sic vidimus. Vel forte solum enarrando miraculum factum, & dicentes se vidisse rem admirandam. sic dicitur Lucæ quinto, magnificabant Deum, & repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie. Vel forte ista magnificatio fuit laudare Deum, quia Christum miserat ad eos quem maximum Prophetarum esse cernebant. sic dicitur Lucę septimo, quãdo Christus suscitauit filium viduæ. accepit omnes timor, & magnificabant Deum dicentes, quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia visitauit Dominus plebem suam.

Mar. 8.

Iesus autem conuocatis discipulis suis dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quòd manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Et ait illis Iesus: Quot
H *panes habetis? At illi dixerunt septem, & paucos pisciculos. Et præcepit turbæ, vt discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis, & discipuli dederunt populo. & comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Erant autem, qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra paruulos, & mulieres. Et dimissa turba ascendit in nauiculam, & venit in fines Magedam.*

Saturatio corporalis Iudæorum.

Iesus autem. Hic ponitur secundum miraculum Iudæos nunc corporaliter saturando, & dicitur. *Iesus autem conuocatis discipulis,* Scilicet, In loco in quo sanauit ægros de quibus supra, volens eos saturare, & reliquas turbas, conuocauit discipulos, & locutus est cum eis de hoc.

Dixit misereor turbæ. Idest, Isti multitudini, quæ mecum manet, & attulit ad me languidos, & fuit misericordia ista
I de miseria illorum, scilicet, de miseria ciborum, & fame incipiente.

Quia iam triduo perseuerant mecum. Idest, Manent mecum per tres dies, & dicitur hic perseuerãt mecum, & Mar. octauo. Dicitur triduo me sustinent, & idem est. *Et non habent quid manducent.* Et supplendum est, nec habent locum vnde emant, sic enim dixerunt discipuli infra litera, vnde ergo nobis in deserto panes tantos?

Et dimittere eos ieiunos nolo. Idest, Non est decens sed Marc. octauo. Dicitur, & si dimisero eos ieiunos deficient in via, & ita potest stare sententia per modum conditionis, & tunc significat necessitatem, vel decentiam ad saturandum eas, quasi dicat, si dimisero eos ieiunos deficient in via, vt ergo non deficiant oportet, quòd saturentur, & ita diffiniebat saturare illos, sic expressit hic Matthæus, scilicet, & dimittere eos ieiunos nolo. *Ne deficiant in via.* Idest, Ne moriantur
K fame, vel ne deficiant, idest, ne lassentur præ defectu virium cum non habuerint cibos: nam antequam perueniant ad locum in quo possint cibos habere, deficient aliqui, vel periclitabuntur.

Et dicunt ei discipuli. Videntes, quòd Christus vellet eis dare cibos, & ita incumbere discipulis onus ministrandi, cum non haberent, cęperunt quasi conqueri dicentes. *Vnde ergo nobis in deserto panes tantos?* Idest, Quia hoc vis, oportet quòd demus eis panem, sed vnde poterimus habere in hoc deserto tot panes, vt sufficiant eis? erant enim in solitudine, quasi dicat, si essemus in loco habitato possemus emere escas, sed hic non. Et dixerunt panes tantos, idest, tot,

quia

quia numerus significandus est, & non quantitas continua, quasi dicat aliquos panes habere poterimus, quia septem panes habebant, vt dicitur infra in litera, & tamen non sufficiebant etiam, vt quis micam vnam acciperet, sicut dixit Philippus Ioannis sexto, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat, & Marc. octauo, dicitur vnde istos poterit hic saturare panibus in solitudine? quasi dicat non videtur possibile, & est eadem sententia.

Vt saturemus turbam tantam. Scilicet, Quatuor millium virorum præter mulieres, & paruulos, vt patet infra in litera, & dicitur vnde nobis, quasi dicat nos debemus pascere ministrando turbæ, & tamen non habemus. *Et ait illis Iesus*. Vidit enim eorum infidelitatem, qui putauerunt non posse saturari turbam in solitudine: ideo ostendit nunc quòd possint saturari.

Quot panes habetis. Solebant semper discipuli portare panes in itinere, vt colligitur sequenti cap. & ita nunc quæsiuit ab eis Christus quot panes haberent.

At illi dixerunt septem, & paucos pisciculos. Alia vice quinque habuerunt, & duos pisces præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & Ioannis 6. Et nunc vero septem habebant, sed piscium numerus non exprimitur.

Et præcepit turbæ, vt discumberent. Idest, Vt sederent ad epulas, quoniam iam haberent vnde possent saturare omnes. *Super terram*. Idest, Super herbam: nam esset in loco herba ad hoc, quòd discumberent, sicut in prima saturatione dicitur, quòd discubuerunt super fœnum viride: Marc. sexto. Et hoc, quia erat fœnum multum in loco. Ioan. 6.

Et accipiens septem panes, & pisces. Scilicet, accepit in manibus, vt benedicente eo, & frangente crescerent in manibus eius. *Et gratias agens*. Ista erat benedictio mensæ quam quilibet facere debet de honestate saltem, & maxime clerici de quo dictum est præcedenti capitul. *Fregit*. Tam pisces quàm pânes, & inde cœpit miraculum multiplicationis, vt posset sufficere toti turbæ. *Et dedit discipulis suis*. Scilicet, Vt apponerent turbis discumbentibus: nam licet non exprimatur hic, credendum est, quòd discumbebant ordinati per conuiuia, per centenos, & quinquagenos, vt fuit in prima saturatione, vt dicitur Marc. sexto, & Luc. 9.

Et discipuli dederunt populo. Idest, Apposuerunt turbæ discumbenti. *Et comederunt omnes*. Tam viri quam mulieres quam paruuli: nam si non comederent omnes, facile erat de septem panibus saturare aliquos de ista multitudine.

Et saturati sunt. Hoc fuit miraculum: nam omnes isti poterant comedere de septem panibus sine miraculo, & tamen satiari non poterant sine miraculo: nam si diuiderentur panes in minutissimas micas, omnes comedere possent, sed nemo saturaretur, nunc vero, quòd omnes saturarentur miraculum est.

Et quod superfuit de fragmentis. Non enim comederunt totum appositum, sed multa fragmenta superfuerunt. *Tulerunt septem sportas plenas*. Sunt vasa ad tenendum panem, & forte septem panes non implerent vnam sportam, nunc vero septem sportæ superfuerunt. *Erant autem, qui manducauerant*. Ponitur numerus mãducantium, vt mirabilis magnitudo ostendatur. *Quatuor millia hominum*. Idest, Virorum: nam homo omnes comprehendit, cum vero mulieres, & paruulos excludimus, melius viros quàm homines appellamus, & ita dicitur præcedenti capitul. quòd manducantium fuit numerus quinque millia virorũ. *Extra paruulos, & mulieres*. Ex quo apparet, quòd omnes isti comedentes forte essent plures, quàm decem millia, quia de mulieribus, & paruulis esse solebant plures quàm de viris, cum viri accipiantur a viginti annis, & supra secundum consuetudinem Iudæorum, qui alios non accipiunt ad numerum. Exo. 30. & Num. 1. cap.

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Quæst. XCIX.

QVæretur an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quòd sic, quia Matthæus A ponit hæc ordine, & tamen non est recedendum ab ordine literæ sine causa, de qua non apparet hic. Et dicendum, quòd istud fuit factum immediate post præcedentia, immo non fuit factum istud alio tempore quàm præcedentia, quia turbæ illæ, quæ attulerant languidos ad Christum erant istæ, quæ saturatæ sunt: nam fuerant triduo cum Christo, & nunc die vltimo saturauit eos, & hoc satis apparet ex modo loquendi literæ: nam non distinguit istud ab illo, sed tanquam continuato eodem facto loquitur: nam cum dixisset, quòd turbæ videntes mutos loquentes, & cæcos videntes magnificauerunt Dominum, sequitur. Iesus autem conuocatis discipuli dixit eis: misereor turbæ. quasi nihil intermedium sit: nec etiam annectatur aliud factum, sed continuetur idem. Sic dicit Hieronymus prius Christus infirmis debilitates abstulerat, postea vero sanatis offert cibos, & sic innuit, quòd illæ turbæ de quibus supra dicebatur, sunt B illæ, quæ nunc pascuntur. Considerandum autem circa saturationem istam turbæ, quòd Christus bis saturauit turbas, & ista fuit secunda saturatio: nam prima ponitur præce. capitul. & ob hoc sunt multa eadem in vtraque saturatione, vt similitudo faciendi, scilicet, per multiplicationem, & etiam differentia istius saturationis ab illa, de quibus late dictum est præcedenti capitul. ideo hic non tangentur nisi aliqua dubia, quæ specialiter pertinent ad istam saturationem, cætera vero requirantur eodem cap.

Quare nunc Christus saturauit turbas secundo, quia sufficiebat illam primo saturasse. Et quòd miracula, quæ Christus faciebat ad potestatis suæ ostentationem semel illa faciebat. Quæst. C.

C

QVæretur quare nunc Christus saturauit turbas secundo, quia iam primo saturauerat, & sufficiebat illud: nam aut faciebat ad ostendendam potestatem faciendi hoc, aut ad benefaciendum turbis. Si primo modo sufficiebat semel fieri, quia qui semel poterat facere, posset facere quoties vellet. Si secundo modo, non solum bis, sed pluries debuisset beneficiũ istud tribuere turbis, sicut Deus in deserto quotidie dabat manna. Exodi 16.

Dicendum, quòd quædam miracula sunt, quæ fiunt solũ ad ostendendum potestatem facientis, alia non solum potestatem ostendunt, sed etiam prosunt eis in quorum fauorem fiunt. Prima non multiplicantur, sed semel fiunt: sic fuit in ambulatione super mare: Christus enim semel D tantum super aquas ambulasse legitur præcedent. capitul. & Marc. sexto, eo quòd istud ad solam potestatem ostendendam erat. Etiam semel tantum transfiguratus est infra decimoseptimo, & Marc. nono, & Luc. nono. Eo, quòd non fuit transfiguratio nisi ad ostendendum potestatem Christi, & excellentiam eius, & figuram futuræ gloriæ. Secunda autem multiplicantur, vt suscitare mortuos, & sanare ægros, & arreptitios: nam vnum arreptitium sanando ostendebat potestatem suam, & tamen, quia miserebatur turbis propter quas faciebat, sanabat plurimos arreptitios, & ita de omnibus generibus ægritudinum, & ita pascere turbas erat in fauorem earum: ideo multiplicari poterant. vnde bis factum est. Cum autem dicitur quare ergo non faciebat sæpe, dicendum quòd non debuit facere. Primo quia Christus non faciebat miracula nisi in eis, quæ non poterant aliter fieri, sicut mortui non poterant E viuere nisi miraculose suscitarentur: ideo suscitabat eos sæpe, scilicet, ter, scilicet, supra nono, & Luc. septimo, & Ioannis vndecimo, languentes etiam variis languoribus non poterant sanari opere humano: ideo sanabat plurimos Christus quasi quotidie, cum quotidie occurret talis necessitas, & tamen cibos poterant habere turbæ sine miraculo, quasi semper: ideo non oportebat miraculose eas pasci sæpe. Secundo, quia tunc esset occasiu ad tollendum deuotionem prædicationis, & miraculorum Christi: nam si quotidie Christus turbas pasceret, iam non sequerentur eum propter prædicationem: nec propter miracula, sed propter cibum. sic Christus exprobrauit turbis.

Ioan.

Ioan.ſexto. cum enim ſaturaſſet eas, redierunt iterum quæ F rendum eum, & ait, quęritis me non, quia vidiſtis ſigna, ſed, qa ſaturati eſtis de panibus meis, operamini ergo non cibú qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Et confirmatur hoc, quia licet multa miracula, & ſtupenda fecerit Chriſtus coram Iudæis, vt ſuſcitare mortuos, tamen nunquam voluerunt eum facere regem niſi quando pauit eos in deſerto. Ioan.ſexto. non ergo debuit quotidie ſaturare. Tertio quia eſſet tunc locus calumniandi contra fidem Chriſti, diceretur enim, quòd non fuerit introducta per veritatem, & magnitudinem miraculorum, ſed propter fauorem, ſcilicet, quia ſaturabat quotidie turbas: nam ſicut illæ turbę quas tunc ſaturauit, voluerunt eum facere regem: ita omnes aliæ quas ſaturaret facere vellent, & ſic totus mundus eum in regem, vel Deum acciperet propter cibos ſine labore habendos: non ergo debuit quotidie illos dare.

Cum autem dicitur, quòd Deus quotidie dabat manna in deſerto per quadragnta annos Exod. decimoſexto. Dicendum, quòd fuit propter neceſſitatem, quia non poterant Iudæi aliunde cibos habere, cum eſſet terra omnino ſine habitatore, & in circuitu omnes gentes eſſent hoſtes eorum, vt ergo non perirent, quotidie eis manna cęlitus dabat, cum tamen fuerunt extra illam neceſſitatem, ceſſauit dare manna, vt quando transierunt Iordanem, & cœperunt comedere de panibus terræ Chanaan, non viderunt vltra manna, Ioſue quinto. cibos autem non neceſſarios non dabat quotidie ſed aliquando ſicut carnes: nam bis ſolum legitur dediſſe coturnices, ſemel a principio deſerti. Exod. decimoſexto. Et iterum in ſepulchris concupiſcentiæ. Numeri vndecimo nunc autem nó erat turbis neceſſarium quotidie paſci: ideo non paſcebantur quotidie.

H Dicendum tamen, quòd fuit conueniens, quòd Chriſtus paſceret turbas pluſquàm ſemel. Primo ad oſtendendum poteſtatem excellentius: nam Eliſæus ſemel pauit centú viros de viginti panibus, quod reputatum eſt miraculum. quarto. Reg. quarto. capitul. ideo, vt Chriſtus videretur maior Eliſæo, non ſolum paſtus turbarum ab eo factus fuit excellentior, ſed etiam pluries præſcitus, ideſt, ſaltem bis. Secundo, & præcipue fuit propter neceſſitatem occurrentem, volebat enim Chriſtus tunc prouidere turbæ quando in neceſſitate conſtituta erat, & tamen contigit, quòd bis eſſet in neceſſitate in loco deſerto in quo non poterat habere cibos: ideo bis pauit turbas. Sciendum tamen, quòd cauſa immediata paſcendi turbas erat fames, & neceſſitas, & tamen cauſa remota fuit, vt Chriſtus ſufficienter, & abundanter oſtéderet poteſtatem ſuam, & ideo ipſe procurauit occaſionem ad faciendum hoc, ſ. deducens turbas ad locum deſertum. I

Quare diſcipuli nunc non ſunt locuti pro turbis ſicut in altera ſaturatione.
Quæſt. CI.

QVæretur quare diſcipuli non locuti ſunt nunc pro turbis ſicut in prima ſaturatione. Aliqui dicunt, quòd nunc non ſuberat tanta cauſa ſaturandi turbas ſicut tunc, quia non erat tanta neceſſitas, cum poſſent ſine miraculo cibari.

Sed dicendum, quòd iſta reſponſio eſt fruſtra eo, quòd nec in prima nec in ſecunda vice ſaturationis petiuerunt diſcipuli, quòd ſaturarentur turbæ, immo non putabant, quòd hoc fieri poſſet: ideo non petebant: nam prima vice K non petiuerunt, quòd Chriſtus ſaturaret turbas, ſed quòd dimitteret eas ire ad loca proxima, vt emerent eſcas præcedenti cap. & Mat. 6.

Dicendum igitur, quòd tunc petiuerunt aliquid, & nunc nihil, quia tunc non petiuerunt, quòd ſaturaret turbas, ſed quòd permitteret eas ire ad quærendum eſcas ad loca prima: nam Chriſtus prædicauit tunc diu, ita vt vltra meridiem ſermo extenderetur: ſic dicitur Marc. ſexto. Quòd videns turbas miſertus eſt, & docebat eas multa, & dicitur, quòd veſpere facto acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum dicentes. deſertus eſt locus, & F hora iam præteriit: dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant eſcas, præcedenti ca. nunc autem Chriſtus non tenebat eos vltra tempus, ideo non acceſſerunt ad rogandum aliquid pro turbis.

Quare Chriſtus conuocauit nunc diſcipulos, & locutus eſt eis.
Quæſt. CII.

QVæretur quare Chriſtus conuocauit nunc diſcipulos, & locutus eſt eis. Dicunt, aliqui quòd hoc fuit. Primo ad præſtandum exemplum nobis, quòd magiſtri non dedignentur colloqui diſcipulis, & capere cum eis rerum agendarum conſilium, quia ipſe nunc tractauit cum diſcipulis de ſaturatione turbarum. Sic dicit Hie- G ronymus, conuocat diſcipulos, & quod facturus eſt, cum eis loquitur hoc autem facit, vt magiſtris exemplú tribuat cum minoribus atque diſcipulis communicandi conſilia. Secundo fuit, vt oſtendat per collocutionem magnitudinem miraculi futuri: nam cum ipſe loqueretur de ſaturatione, & diſcipuli oſtenderent impoſſibilitatem, vel difficultatem ad hoc, & poſtea Chriſtus turbas ſaturaret, appareret magnitudo poteſtatis: ſi autem prius non colloqueretur de hoc: non viderent ita magnitudinem miraculi: ideo locutus eſt. Sic dicit Hieronymus, ſ. vel vt ex collocutione intelligãt ſigni magnitudinem.

Sed dicendum, quòd cauſa vera fuit, quia Chriſtus volebat nunc ſaturare turbas, & miniſtrari debebat cibus per Apoſtolos de panibus quos ipſi habebant: ideo neceſſe erat, quòd Chriſtus, & Apoſtoli colloquerentur de his, & ſic H oportebat, quòd aut Apoſtoli prius ad Chriſtum loquerentur de his, vel Chriſtus ad Apoſtolos, ſed diſcipuli nihil loquebantur ex quo Chriſtus acciperet occaſionem introducendi hanc ſaturationem: ideo oporteret, quòd ipſe conuocaret eos, & colloqueretur: nam in prima ſaturatione, quia Chriſtus diu morabatur prædicans, diſcipuli accedentes ad eum dixerunt, deſertus eſt locus, & hora præteriit, dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant ſibi eſcas, præcedenti cap. & tunc Chriſtus dixit non habent neceſſe ire, ſed vos date illis manducare, núc autem non loquebantur quicquam diſcipuli. ideo vocauit eos Chriſtus, & dixit quid intenderet.

I *Quare Chriſtus dixit miſereor, quia iam triduo ſuſtinent me. Et quomodo ea verba exponantur. Item miſeria quid ſit. Et quare dixit, nolo ieiunos dimittere.*
Quæſt. CIII.

QVæretur, quare Chriſtus dixit miſereor, quia iam triduo mecum perſeuerant. Dicendum, quòd Chriſtus voluit ponere hic cauſas quare turbas alere volebat, & ait miſereor turbæ, & dixit miſereor, quia miſericordia eſt de aliena miſeria: eſt autem miſeria quicunque defectus cuiuſmodi eſt famis, & ita iſti erant in defectu ciborũ: ideo miſerendum eis erat, quaſi dicat, nolo eis dare cibum ad oſtendendam poteſtatem meam, vel ſolum ad placendum eis, vel vt delectabiliter paſcantur, ſed quia ſunt in neceſſitate, & miſereor eis. Vel poteſt dici miſereor eis, quaſi dicat ipſi non petunt panes, ſed erubeſcunt, nec ego dare volo tanquam petentibus, ſed quia miſereor illis etiam ſi ipſi K non petant, cum petere non audeant. Sic dicit Chryſoſtomus turbæ enim cum ad ſanationem veniſſent non audebant petere panes. vnde ipſe amator hominum, & omnium curam gerens etiam non petentibus dat, propter quod dicit miſereor turbæ,

Cum autem dicitur, quòd triduo perſeuerant mecum. Poteſt vno modo intelligi, quòd ſit cauſa miſerendi, ſcilicet, tam deuotæ ſunt iſtæ turbæ ad me, quòd triduo perſeuerant mecum: ideo dignum eſt, vt illis miſerear. Secundo poteſt accipi, quòd oſtendat veriſimilitudinem neceſſitatis, quia diceret aliquis cur iſti non portabant ſecum

panes

panes in via, vt comederent, vel quòd forte portabant, & non erant eis necessarii alii quos Christus daret: ideo dicit, quòd triduo perseuerant mecum, scilicet, licet secum panes tulerint, quia tamen triduo perseuerauerunt mecum, comederunt quidquid portabant: ideo nunc egent, & sic docens est, quòd ego subueniam. Sic dicit Chrysost. scilicet, ne autem dicatur quoniam venientes viaticum portauerunt, dicit quoniam triduo me sustinent, nec habent quid mãducent, & si enim quando venerant cibos habebant, tamen iã consumpti erant, & propter hoc non in prima, & secunda die hoc fecit, sed in tertia quando iam omnia consumpta erant, vt prius ipsi in necessitate constituti cum ampliori desiderio susciperent, & hoc magis declarat Marcus dicens, quidam enim eorum de longe venerunt Marc. 8. Scilicet, quia venerunt de longe licet habuerint cibos quando venerunt, tamen postea defuerunt illis per longitudinem viæ. Quòd autem dixit, & dimittere eos ieiunos nolo ne deficiãt in via, dixit ad respondendum obiectioni discipulorum, poterant enim dicere, quòd ad hoc hora erat conueniens, vt ire possent ad loca in quibus emerent cibos: nam in prima saturatione erat hora tarda, & tamen dicebant Apostoli, quòd dimitterentur ire turbæ ad quærendum escas ad loca proxima præcedenti capit. scilicet desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas, vt euntes in proxima loca emant sibi escas, a fortiori ergo nunc quando non transierat hora dicet erat, quòd dimitterētur ire ad loca proxima pro cibis. Christus autem dicit, quòd non est conueniens, quia si dimittuntur ieiuni deficient in via, scilicet, deficient viribus, ita vt ambulare non possint, ideo decebat, quòd eis daret cibos.

Ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones. Quæst. CIIII.

QVæretur ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones, quia miraculum ipse facturus erat, & non illi. non ergo erat ei opus, nisi quòd iuberet discipulis, quòd afferrent panes, & ipse iuberet turbæ discumbere sicut postea fecit. Dicendum, quòd fecit hoc. Primo quia voluit ostendere, quòd istud miraculum non faciebat ex sola voluntate, sed ex necessitate quadam, quia erat vrgēs inopia, quæ aliter non poterat subleuari: nam vt dictum est supra quæstione 102. Christus non saturabat quotidie, vel sæpe turbas, vt non sequerentur eum pp hoc solum, & iõ solũ faciebat quando vrgebat necessitas, ita ergo nunc cum sic Christus esse voluit ostendere, quòd causa vrgens faciendi erat. Secundo fuit ad ostendendam infidelitatem discipulorum: nam discipuli cum vidissent, quòd de quinque panibus saturauerat tantum maiorem multitudinem, quàm nũc adhuc non credebant, quòd saturare nunc posset turbam sicut postea patuit, et si non petens ab eis consilium frangeret panes, & distribueret turbæ discumbenti, non appareret in aliquo infidelitas discipulorũ: voluit ergo eis dicere, quòd darent cibos turbæ, & tunc ipsi dixerunt, quòd non posset quis tantam multitudinem saturare panibus in deserto, vt ergo diceret discipulis, quòd saturarent turbam, oportuit quòd prius ostenderet causas vrgentes ad hoc faciendum: nam aliàs dicerent discipuli non est necesse saturari turbam & non dicerent vnde nobis in deserto tantos panes? ideo debuit eis exprimere istas causas saturationis turbarum.

Etiam fuit hoc, vt quanto magis discuteretur istud factũ inter Christum, & Apostolos, tãtomagis imprimeretur memoriæ eorum, & minus dubitarent de miraculo. Sic dicit Chrysosto. cum autem nolit eos ieiunos dimittere: ideo tamen non statim signum facit, vt ex hac interrogatione, & responsione attentiores discipulos faciat, & fidem suam ostendat.

Quomodo nunc discipuli dubitauerunt cum primam turbæ saturationem vidissent. Et quomodo eorum incredulitas aliquando erga Christum nobis prosit. Quæst. CV.

QVæretur cum Christus iam fecisset aliud miraculum maius, scilicet, quòd saturauit quinque mil-

A lia virorum de quinque panibus, & viderant hoc discipuli, quomodo nunc dubitauerunt dicentes: vnde nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Aliqui dicunt, quòd loquebantur de seipsis, scilicet, quòd ipsi non poterant saturare turbam tantam in deserto, quia ipsi non poterant agere nisi naturaliter, & tamen de Christo non negant quin posset facere. Et patet, quia dixerunt vnde nobis panes tantos? Sed non stat, quia non esset hoc ad propositum: nam si turbæ saturandæ erant siue naturaliter, siue supernaturaliter: Christus illud facturus erat, & non discipuli. De supernaturali saturatione patet, quia solus Christus miracula faciebat. De naturali etiam, s. per panes emptos patet, quia illi panes erant de pecunia Christi, & non discipulorum, quia discipuli nihil habebant: Christus autem habebat pecunias ad expensas viarum, quas commiserat dispensatori suo, scilicet Iudæ, qui

B loculos eius habebat Io. duodecimo & decimotertio. Et ille inde emebat omnia necessaria pro Christo, & Apostolis. Ioan. decimotertio. & ideo etiam si naturaliter, & sine miraculo pascere debuissent turbæ, non pascerent eas discipuli sed Christus. Secundo patet, quia Christus aperte designauit hic, quòd ipse volebat saturare turbas, & non imponebat onus discipulis: nam dixit misereor turbæ, quia triduo me sustinent, & dimittere eos ieiunos nolo, ergo ipse volebat dare cibos. Cum autem obijcitur, quia dicitur vnde nobis in deserto panes tantos? Dicendum, quòd non locuti fuerunt discipuli de seipsis solis, sed adiuncto Christo, quia omnes faciebant vnum collegium, & hoc, quia ille daturus erat cibos, & ipsi ministraturi. Dicendum igitur, quòd discipuli locuti fuerunt tam pro se, quàm pro Christo: nam putauerunt, quòd etiam Christus non posset saturare turbas illas in deserto. Et cum obiicitur, quòd

C similia iam viderant, Dicendum vno modo, quòd corda discipulorum erant turbata, & imperfectè disposita, scilicet quòd non intelligebant miracula Christi, licet viderẽt, quia putabant, quòd non posset illa facere, & cum fieri videbant stupebant, & tamen non credebant propter hoc determinate, quòd posset postea similia facere. Sic patet Marc. sexto. quando post primam saturationem turbarum venit Christus super mare ambulans ad discipulos, qui periclitabãtur propter tempestatem, & placauit mare, intrauitque cum eis in nauem dicitur, quòd illi autem plus magis stupebant, & fabdiuit causa, nondum enim intellexerant de panibus, erat enim excæcatum cor eorum, & sic non putabant, quòd Christus posset placare mare, quia cor eorum excæcatum erat, & non intelligebant, quomodo Christus facere poterat miracula: nam si rectè aspexissent ad miraculum quod fecerat saturando turbas, non dubitarent quin posset

D placare mare, & quæcunque alia vellet, qui talia poterat, & tamen, quia cor suum erat obcæcatum, & non poterant concipere, quòd Christus haberet potestatem ad saturandum turbas, licet iam illas saturasset, non poterant credere, quod alia miracula postea facere posset, & quando illa fieri videbant stupebant, quomodo fieri potuissent. Et ita nunc cum esset cor discipulorum excæcatum circa miraculum primæ saturationis, quia non intelligebant, quomodo Christus illud facere potuisset, a fortiori dubitarent circa, id quod nondum factum erat, & putabant, quòd non posset facere aliquam saturationem talem. Secundo potest dici, quòd proueniebat hoc non ex obcæcatione cordis, sed ex quadam infirmitate fidei, vt quando quis impetrauit aliquid a Deo, & postea circa aliud minus, vel æquale formidat, quia talis est conditio humanæ mentis, vt ait Chrysostomus, vt patet in Petro: nam credidit, quòd iubente Do-

E mino potuit ambulare super aquas, quod nunquam fecerat, & confidenter descendit de nauicula, ambulauitque super aquas, & tamen postea videns validum ventum timuit, & propter infidelitatem mergi cœpit præcedenti capitul. Ita & nunc discipuli licet aliud miraculum maius vidissent, adhuc mens eorum erat iam infirma, quòd non putabant, quòd posset aliud simile facere, & non solum post primam saturationem dubitabant de secunda, sed etiam post secundam dubitabant de alia an posset illam, sic patet sequenti capitul. quando obliti sunt discipuli sumere panes pro via, & cum Christus diceret, cauete a fermento Pharisæorũ, illi dixerunt, quia

nos pa-

Ioan.sexto. cum enim saturasset eas, redierunt iterum quæ- F
rendum eum, & ait, quæritis me non, quia vidistis signa, sed, quia saturati estis de panibus meis, operamini ergo non cibũ qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et confirmatur hoc, quia licet multa miracula, & stupenda fecerit Christus coram Iudæis, vt suscitare mortuos, tamen nunquam voluerunt eum facere regem nisi quando pauit eos in deserto. Ioan.sexto. non ergo debuit quotidie saturare. Tertio quia esset tunc locus calumniandi contra fidem Christi, diceretur enim, quòd non fuerit introducta per veritatem, & magnitudinem miraculorum, sed propter fauorem, scilicet, quia saturabat quotidie turbas: nam sicut illæ turbę quas tunc saturauit, voluerunt eum facere regem: ita omnes aliæ quas saturaret facere vellent, & sic totus mundus eum in regem, vel Deum acciperet propter cibos sine labore habendos: non ergo debuit quotidie illos dare.

G
Cum autem dicitur, quòd Deus quotidie dabat manna in deserto per quadraginta annos Exod. decimosexto. Dicendum, quòd fuit propter necessitatem, quia non poterant Iudæi aliunde cibos habere, cum esset terra omnino sine habitatore, & in circuitu omnes gentes essent hostes eorum, vt ergo non perirent, quotidie eis manna cęlitus dabat, cum tamen fuerunt extra illam necessitatem, cessauit dare manna, vt quando transierunt Iordanem, & cœperunt comedere de panibus terræ Chanaan, non viderunt vltra manna, Iosue quinto. cibos autem non necessarios non dabat quotidie sed aliquando sicut carnes: nam bis solum legitur dedisse coturnices, semel a principio deserti. Exod. decimosexto. Et iterum in sepulchris concupiscentiæ. Numeri vndecimo nunc autem nõ erat turbis necessarium quotidie pasci: ideo non pascebantur quotidie.

H
Dicendum tamen, quòd fuit conueniens, quòd Christus pasceret turbas plusquàm semel. Primo ad ostendendum potestatem excellentius: nam Elisæus semel pauit centũ viros de viginti panibus, quod reputatum est miraculum. quarto. Reg. quarto. capitul. ideo, vt Christus videretur maior Elisæo, non solum pastus turbarum ab eo factus fuit excellentior, sed etiam pluries præstitus, idest, saltem bis. Secundo, & præcipue fuit propter necessitatem occurrentem, volebat enim Christus tunc prouidere turbæ quando in necessitate constituta erat, & tamen contigit, quòd bis esset in necessitate in loco deserto in quo non poterat habere cibos: ideo bis pauit turbas. Sciendum tamen, quòd causa immediata pascendi turbas erat fames, & necessitas, & tamen causa remota fuit, vt Christus sufficienter, & abundanter ostẽderet potestatem suam, & ideo ipse procurauit occasionem ad faciendum hoc, s. deducens turbas ad locum desertum.

I

Quare discipuli nunc non sunt locuti pro turbis sicut in altera saturatione.
Quæst. C I.

QVæretur quare discipuli non locuti sunt nunc pro turbis sicut in prima saturatione. Aliqui dicunt, quòd nunc non suberat tanta causa saturandi turbas sicut tunc, quia non erat tanta necessitas, cum possent sine miraculo cibari.

Sed dicendum, quòd ista responsio est frustra eo, quòd nec in prima nec in secunda vice saturationis petiuerunt discipuli, quòd saturarentur turbæ, immo non putabant, quòd hoc fieri posset: ideo non petebant: nam prima vice non petiuerunt, quòd Christus saturaret turbas, sed quòd dimitteret eas ire ad loca proxima, vt emerent escas præcedenti cap. & Mar. 6.

K

Dicendum igitur, quòd tunc petiuerunt aliquid, & nunc nihil, quia tunc non petiuerunt, quòd saturaret turbas, sed quòd permitteret eas ire ad quærendum escas ad loca prima: nam Christus prædicauit tunc diu, ita vt vltra meridiem sermo extenderetur: sic dicitur Marc. sexto. Quod videns turbas misertus est, & docebat eas multa, & dicitur, quòd vespere facto accesserunt discipuli ad Christum dicentes. desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant escas, præcedenti ca. nunc autem Christus non tenebat eos vltra tempus, ideo non accesserunt ad rogandum aliquid pro turbis.

Quare Christus conuocauit nunc discipulos, & locutus est eis.
Quæst. C II.

QVæretur quare Christus conuocauit nunc discipulos, & locutus est eis. Dicunt, aliqui quòd hoc fuit. Primo ad præstandum exemplum nobis, quòd magistri non dedignentur colloqui discipulis, & capere cum eis rerum agendarum consilium, quia ipse nunc tractauit cum discipulis de saturatione turbarum. Sic dicit Hieronymus, conuocat discipulos, & quod facturus est, cum eis loquitur hoc autem facit, vt magistris exemplũ tribuat cum minoribus atque discipulis communicandi consilia. Secundo fuit, vt ostendat per collocutionem magnitudinem miraculi futuri: nam cum ipse loqueretur de saturatione, & discipuli ostenderent impossibilitatem, vel difficultatem ad hoc, & postea Christus turbas saturaret, appareret magnitudo potestatis: si autem prius non colloqueretur de hoc: non viderent ita magnitudinem miraculi: ideo locutus est. Sic dicit Hieronymus, s. vel vt ex collocutione intelligãt signi magnitudinem.

Sed dicendum, quòd causa vera fuit, quia Christus volebat nunc saturare turbas, & ministrari debebat cibus per Apostolos de panibus quos ipsi habebant: ideo necesse erat, quod Christus, & Apostoli colloquerentur de his, & sic oportebat, quòd aut Apostoli prius ad Christum loquerentur de his, vel Christus ad Apostolos, sed discipuli nihil loquebantur ex quo Christus acciperet occasionem introducendi hanc saturationem: ideo oportetet, quòd ipse conuocaret eos, & colloqueretur: nam in prima saturatione, quia Christus diu morabatur prædicans, discipuli accedentes ad eum dixerunt, desertus est locus, & hora præterijt, dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant sibi escas, præcedenti cap. & tunc Christus dixit non habent necesse ire, sed vos date illis manducare, nũc autem non loquebantur quicquam discipuli. ideo vocauit eos Christus, & dixit quid intenderet.

Quare Christus dixit misereor, quia iam triduo sustinent me. Et quomodo ea verba exponantur. Item miseria quid sit. Et quare dixit, nolo ieiunos dimittere.
Quæst. C III.

QVæretur, quare Christus dixit misereor, quia iam triduo mecum perseuerant. Dicendum, quòd Christus voluit ponere hic causas quare turbas alere volebat, & ait misereor turbæ, & dixit misereor, quia misericordia est de aliena miseria: est autem miseria quicunque defectus cuiusmodi est famis, & ita isti erant in defectu ciborũ: ideo miserendum eis erat, quasi dicat, nolo eis dare cibum ad ostendendam potestatem meam, vel solum ad placendum eis, vel vt delectabiliter pascantur, sed quia sunt in necessitate, & misereor eis. Vel potest dici misereor eis, quasi dicat ipsi non petunt panes, sed erubescunt, nec ego dare volo tanquam petentibus, sed quia misereor illis etiam si ipsi non petant, cum petere non audeant. Sic dicit Chrysostomus, turbæ enim cum ad sanationem venissent non audebant petere panes. vnde ipse amator hominum, & omnium curam gerens etiam non petentibus dat, propter quod dicit misereor turbæ,

Cum autem dicitur, quòd triduo perseuerant mecum. Potest vno modo intelligi, quòd sit causa miserendi, scilicet, tam deuotæ sunt istæ turbæ ad me, quòd triduo perseuerant mecum: ideo dignum est, vt illis miserear. Secundo potest accipi, quòd ostendat verisimilitudinem necessitatis, quia diceret aliquis cur isti non portabant secum

panes

panes in via, vt comederent, vel quòd forte portabant, & non erant eis necessarii alii quos Christus daret: ideo dicit, quòd triduo perseuerant mecum, scilicet, licet secum panes tulerint, quia tamen triduo perseuerauerunt mecum, comederunt quidquid portabant: ideo nunc egent, & sic decens est, quòd ego subueniam. Sic dicit Chrysost. scilicet, ne autem dicatur quoniam venientes viaticum portauerunt, dicit quoniam triduo me sustinent, nec habent quid mãducent, & si enim quando venerant cibos habebant, tamen iã consumpti erant, & propter hoc non in prima, & secunda die hoc fecit, sed in tertia quando iam omnia consumpta erant, vt prius ipsi in necessitate constituti cum ampliori desiderio susciperent, & hoc magis declarat Marcus dicens, quidam enim eorum de longe venerunt Marc. 8. Scilicet, quia venerunt de longe licet habuerint cibos quando venerunt, tamen postea defuerunt illis per longitudinem viæ. Quòd autem dixit, & dimittere eos ieiunos nolo ne deficiãt in via, dixit ad respondendum obiectioni discipulorum, poterant enim dicere, quòd ad hoc hora erat conueniens, vt ire possent ad loca in quibus emerent cibos: nam in prima saturatione erat hora tarda, & tamen dicebant Apostoli, quòd dimitterentur ire turbæ ad quærendum escas ad loca proxima præcedenti capit. scilicet desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas, vt euntes in proxima loca emant sibi escas, a fortiori ergo nunc quando non transierat hora dicet erat, quòd dimitterẽtur ire ad loca proxima pro cibis. Christus autem dicit, quòd non est conueniens, quia si dimittuntur ieiuni deficient in via, scilicet, deficient viribus, ita vt ambulare non possint, ideo decebat, quòd eis daret cibos.

Ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones. Quæst. CIIII.

Quæretur ad quid Christus volebat facere discipulis istas suasiones, quia miraculum ipse facturus erat, & non illi. non ergo erat ei opus, nisi quòd iuberet discipulis, quòd afferrent panes, & ipse iuberet turbę discumbere sicut postea fecit. Dicendum, quòd fecit hoc. Primo quia voluit ostendere, quòd istud miraculum non faciebat ex sola voluntate, sed ex necessitate quadam, quia erat vrgẽs inopia, quæ aliter non poterat subleuari: nam vt dictum est supra quæstione 102. Christus non saturabat quotidie, vel sæpe turbas, vt non sequerentur eum pp hoc solum, & iõ solũ faciebat quando vrgebat necessitas, ita ergo nunc cum facturus esset voluit ostendere, quòd causa vrgens faciendi erat. Secundo fuit ad ostendendam infidelitatem discipulorum: nam discipuli cum vidissent, quòd de quinque panibus saturauerat iterum maiorem multitudinem, quàm nũc adhuc non credebant, quòd saturare nunc posset turbam sicut postea patuit, et si non petens ab eis consilium frangeret panes, & distribueret turbæ discumbenti, non appareret in aliquo infidelitas discipulorũ: voluit ergo eis dicere, quòd darent cibos turbæ, & tunc ipsi dixerunt, quòd non posset quis tantam multitudinem saturare panibus in deserto, vt ergo diceret discipulis, quòd saturarent turbam, oportuit quòd prius ostenderet causas vrgentes ad hoc faciendum: nam aliàs dicerent discipuli non est necesse saturari turbam & non dicerent vnde nobis in deserto tantos panes? ideo debuit eis exprimere istas causas saturationis turbarum.

Etiam fuit hoc, vt quanto magis discuteretur istud factũ inter Christum, & Apostolos, tãto magis imprimeretur memoriæ eorum, & minus dubitarent de miraculo. Sic dicit Chrysosto. cum autem nolit eos ieiunos dimittere: ideo tamen non statim signum facit, vt ex hac interrogatione, & responsione attentiores discipulos faciat, & fidem suam ostendat.

Quomodo nunc discipuli dubitauerunt cum primam turbæ saturationem vidissent. Et quomodo eorum incredulitas aliquando erga Christum nobis prosit. Quæst. CV.

Quæretur cum Christus iam fecisset aliud miraculum maius, scilicet, quòd saturauit quinque mil-

A lia virorum de quinque panibus, & viderant hoc discipuli, quomodo nunc dubitauerunt dicentes: vnde nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Aliqui dicunt, quòd loquebantur de seipsis, scilicet, quòd ipsi non poterant saturare turbam tantam in deserto, quia ipsi non poterant agere nisi naturaliter, & tamen de Christo non negant quin posset facere. Et patet, quia dixerunt vnde nobis panes tantos? Sed non stat, quia non esset hoc ad propositum: nam si turbæ saturandæ erant siue naturaliter, siue supernaturaliter: Christus illud facturus erat, & non discipuli. De supernaturali saturatione patet, quia solus Christus miracula faciebat. De naturali etiam, s. per panes emptos patet, quia illi panes erant de pecunia Christi, & non discipulorum, quia discipuli nihil habebant: Christus autem habebat pecunias ad expensas viarum, quas commiserat dispensatori suo, scilicet Iudæ, qui B loculos eius habebat Io. duodecimo & decimotertio. Et ille inde emebat omnia necessaria pro Christo, & Apostolis. Ioan. decimotertio. & ideo etiam si naturaliter, & sine miraculo pascere debuissent turbæ, non pascerent eas discipuli sed Christus. Secundo patet, quia Christus aperte designauit hic, quòd ipse volebat saturare turbas, & non imponebat onus discipulis: nam dixit misereor turbæ, quia triduo me sustinent, & dimittere eos ieiunos nolo, ergo ipse volebat dare cibos. Cum autem obiicitur, quia dicitur vnde nobis in deserto panes tantos? Dicendum, quòd non locuti fuerunt discipuli de seipsis solis, sed adiuncto Christo, quia omnes faciebant vnum collegium, & hoc, quia ille daturus erat cibos, & ipsi ministraturi. Dicendum igitur, quòd discipuli locuti fuerunt tam pro se, quàm pro Christo: nam putauerunt, quòd etiam Christus non posset saturare turbas illas in deserto. Et cum obiicitur, quòd C similia iam viderant, Dicendum vno modo, quòd corda discipulorum erant turbata, & imperfecte disposita, scilicet quòd non intelligebant miracula Christi, licet viderẽt, quia putabant, quòd non posset illa facere, & cum fieri videbant stupebant, & tamen non credebant propter hoc determinate, quòd posset postea similia facere. Sic patet Marc. sexto. quando post primam saturationem turbarum venit Christus super mare ambulans ad discipulos, qui periclitabãtur propter tempestatem, & placauit mare, intrauitque cum eis in nauem dicitur, quòd illi autem plus magis stupebant, & subditur causa, nondum enim intellexerant de panibus, erat enim excæcatum cor eorum, & sic non putabant, quòd Christus posset placare mare, quia cor eorum excæcatum erat, & non intelligebant, quomodo Christus facere poterat miracula: nam si recte aspexissent ad miraculum quod fecerat saturando turbas, non dubitarent quin posset D placare mare, & quæcunque alia vellet, qui talia potuerat, & tamen, quia cor suum erat obcæcatum, & non poterant concipere, quòd Christus haberet potestatem ad saturandum turbas, licet iam illas saturasset, non poterant credere, quod alia miracula postea facere posset, & quando illa fieri videbant stupebant, quomodo fieri potuissent. Et ita nunc cum esset cor discipulorum excæcatum circa miraculum primæ saturationis, quia non intelligebant quomodo Christus illud facere potuisset, a fortiori dubitarent circa, id quod nondum factum erat, & putabant, quòd non posset facere aliquam saturationem talem. Secundo potest dici, quòd proueniebat hoc non ex obcæcatione cordis, sed ex quadam infirmitate fidei, vt quando quis impetrauit aliquid a Deo, & postea circa aliud minus, vel æquale formidat, quia talis est conditio humanæ mentis, vt ait Chrysostomus, vt patet in Petro: nam credidit, quòd iubente Do- E mino potuit ambulare super aquas, quod nunquam fecerat, & confidenter descendit de nauicula, ambulauitque super aquas, & tamen postea videns validum ventum timuit, & propter infidelitatem mergi cœpit præcedenti capitul. Ita & nunc discipuli licet aliud miraculum maius vidissent, adhuc mens eorum erat tam infirma, quòd non putabant, quòd posset aliud simile facere, & non solum post primam saturationem dubitabant de secunda, sed etiam post secundam dubitabant de alia an posset illam, sic patet sequenti capitul. quando obliti sunt discipuli sumere panes pro via, & cum Christus diceret, cauete a fermento Pharisæorũ, illi dixerunt, q̃a

nos panes non accipimus, ideo increpat nos, & tunc Chri- F stus arguit eos de infidelitate dicens, quid cogitatis modicę fidei, quia panes non accepimus? nondum intelligitis neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum & quot cophinos sumpsistis, neque septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? & ita adhuc tunc dubitabant, an Christus deficientibus panibus posset cibare in deserto turbam paucorum discipulorum, qui bis saturauerat turbas copiosas hominum. Tertio potest dici, quòd discipuli permissi sunt cadere in istam infidelitatem, & loqui verba non credentium, vt nobis miraculi tolleretur suspitio. Sicut dicit Gregorius de Thoma, quòd plus nobis Thomæ incredulitas ad credendum profuit quàm fides Apostolorum, quia dum iste dubitauit tetigit, & sic certificatus est & de cordibus nostris vulnera dubitationis abstulit, discipuli autem, qui facilius, & sine tactu crediderunt, nobis dubium reliquerunt, quia dici G poterat adhuc, quòd ille, qui apparuit fuerat phantasma: ita nunc si Christo dicente, quòd volebat pascere turbam, discipuli credidissent, & dicerent fiat, non esset occasio, vt Christus quęreret quot panes habebant, sed frangeret, & distribueret turbis, & ita possemus credere, quòd forte discipuli habebāt copiam panum, vel ex aliquo castello vicino attulerunt, cum autem dubitauerūt hoc posse fieri, fuit occasio, vt Christus diceret quot panes habebāt, & constaret de miraculo: nam quia ipsi viderunt rem difficilem, vel impossibilem, vt eis videbatur dixerunt, vnde nobis panes tantos in deserto, vt saturemus turbam tantam? & ita ostenderunt se non habere copiam panum dixerunt, vnde nobis panes tantos?

Secundo ostenderunt, quòd non erat locus, vnde illos habere possent: nam dixerunt, vnde nobis in deserto panes tantos? & cum ipsi non crediderunt posse fieri, & postea refera H tur factum, constat, quòd fuerit miraculum: maxime quia ex hoc fuit occasio, vt quæreret Christus de numero panū, & responderunt, quòd habebant septem, & sic patet miraculum. De hoc dicit Chrysostomus, ipsi quidem infirma cogitatione dixerunt. vnde nobis panes tantos? per hoc tamen miraculum futurum insuspicabile facientes, ne aliquis suspicaretur, quòd ab aliquo propinquo castello accepti sūt cibi & propter hoc miraculum istud in solitudine fit multum a castellis distante.

Quare Christus quæsiuit a discipulis quot panes habetis.
Quæst. CVI.

QVæretur quare Christus quæsiuit a discipulis quot panes habetis. Dicendum, quòd primo fuit ad reducēdum eos in memoriam præteritorum, vt sic crederent I antequam viderent: nam iterum de quinque panibus turbam saturauerat, & quæsiuit tunc a discipulis quot panes habetis? & illi dicunt quinque, pręcedenti capitu. & Mar. 6. per istum ergo modum similem quærendi recordari poterant eius, quod tunc factum fuerat, & ita crederent. Sic dicit Chrysostomus, ipse autem Christus, vt discipulorū mentes erigat, eos interrogat, vt ex modo interrogationis commemoret eorum, quæ prius sunt facta dicens, quot panes habetis?

Secundo fuit, vt per hoc constaret ipsismet de miraculo: nam cum quęsiti responderent septem tantum panes habere, & postea inde saturarentur turbæ, non poterant dubitare de miraculo. Si autem non quæreret, forte putaret aliquis eorum, quòd fuerant multo plures, & sic dubitarent de miraculo, vel de magnitudine miraculi, & ideo in prima vice non solum quæsiuit, quot panes habebant, sed etiam dixit, K ite, & perquirite. Mar. 6. Scilicet, diligenter, & sine errore cognoscite quot panes habetis.

Tertio fuit, & præcipue propter nos: nam si non quæsiuisset Christus quot panes habebant, non scripsissent hoc Euangelistæ. Et tamen ad sciendum, quòd fuit saturatio ista miraculosa, oportebat sciri quot panes fuissent, quanta multitudo comedentium, vt hinc colligeretur miraculum esse.

Quare non ponitur hic numerus piscium sicut panum.
Quæst. CVII.

QVæretur quare non ponitur hic numerus piscium sicut panum. Dicendum, quòd in hoc conuenit ista saturatio cum illa, quia in vtraque fuerunt panes, & pisces, cur autem pisces vtrobique fuerint præcedenti ca. declaratum est, s. quia tales cibos soliti erant discipuli ferre secum, & non carnes, quia pisces erant ibi cibus pauperum.

Aliqui aūt dicūt, quòd non positus est numerus piscium, eo quòd non pertinebant pisces ad miraculum: nam miraculū fuit in pascendo turbam, & tñ pastus erat in pane, & non in piscibus; ideo panum numerus designatus est, & nō piscium.

Sed dicendum, quòd non stat, quia licet panis sit præcipuus cibus, tamen deficiente pane, vel in parua quantitate existente suppleri potest cibus ex piscibus, vel carnibus, vel aliunde, vnde de solis piscibus si multi fuissent, potuisset tota multitudo saturari. Secundo & præcipue patet, quia in pręcedenti saturatione ponitur numerus piscium, s. quòd fuerint duo pisces præcedenti c. & Mar. 6. & Luc. 6. Ita ergo hic poni debuisset. Dicendum, quòd fuit, quia pisces isti erant valde parui, & qui nō merebantur sub numero piscium designari; nam pisces primæ saturationis magni erant, & ideo duo dicti sunt, isti aūt parui erant: ita vt forte viginti de eis non æquiualerent vni pisci. Et hoc patet, quia dicitur in litera septem panes, & paucos pisciculos, & idem Mar. 8.

Quare nunc superfuerunt septem sportæ, prius autem duodecim cophini, & quid sunt sportæ. Et in quo duarum saturationum vna maior fuerit altera.
Quæst. CVIII.

QVæretur quare nūc superfuerunt septem sportę: prius autem superfuerant duodecim cophini, & quid sunt sportæ. Dicunt aliqui, quòd sportæ, & cophini idē sunt, & idē est superfuisse septē sportas, & septē cophinos.

Sed dicendum, quòd non stat, quia tunc cum a multis scribatur ista historia, aliquis eorum acciperet vnum pro altero si idem sunt, & tamen nemo accepit, sed in prima saturatione omnes dicunt superfuisse duodecim cophinos, & nemo dicit duodecim sportas, sic patet præcedenti capitul. & Luc. 9. & Ioan. 6. Secundo patet, quia in ista secunda saturatione quam soli Matthæus, & Mar. describunt ambo dixerunt sportas, & nemo dixit cophinos, vt patet hic, & Marc. octauo. Tertio patet, & efficacius, quia quando postea Christus comparauit istas duas saturationes seq. ca. dixit: non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, et quot cophinos sumpsistis, & septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis; ideo dicendum, quòd non sunt idem sporta, & cophinus.

Alii dicunt, quòd non sunt idem, & tamen sporta est valde maior, quàm cophinus. Et ita tanta est capacitas septem sportarum sicut duodecim cophinorum. Dicendum, quòd de magnitudine aut figura cophinorum, & sportarum nobis non constat, quia vasa ista quotidie variantur, & tamen non est necesse, quòd fuerit tanta capacitas septem sportarū sicut duodecim cophinorum, quia hoc esset ad volendum ponere æquales istas duas saturationes, & tñ non sunt æquales, quia prima habuit plures comedētes, s. quinque millia. Secūda vero quatuor millia. Itē in prima fuerūt quinque panes, in secunda vero septem, quamquā ergo reliquiæ essent æquales, non esset æquale miraculum, nō ergo fuit ista causa. Sed dicendum, quòd ista duo miracula fuerunt inæqualia, quia Christus voluit, quòd primum esset maius. Quòd tamē hic fuerūt septē sportę potest esse causa, quia Christus voluit istud miraculū omnino esse distinctū ab alio: nam voluit, quòd scirentur a Christo factæ duæ saturationes turbarū, nescirent aūt esse duas, nisi in multis distinguerent, per quæ appareret esse distinctas. Et ad hoc voluit esse distinctionem primo in numero panum, quia nūc septem, & prius quinque. Secundo in numero comedentium, quia tunc quinque millia, nunc quatuor millia, licet quantum ad hoc non potest haberi determinatio, quia hic, & ibi computantur viri soli exceptis mulieribus, & paruulis, & poterat esse, quòd in quatuor millibus virorum essent nunc plures comedentes

propter

propter mulieres,& paruulos, qui prius fuerant, & tamen faltem ex numero oftenditur illa fuiffe maior, & diftinguũtur. Tertio quia hic reliquiæ fuerunt in fportis, & ibi fuerunt in cophinis:vnde licet nunc potuiffent haberi cophini ad colligendas reliquias,voluit Chriftus,quòd effent fportæ,vt fic per omnia appareret diftinctio. Quarto in numero reliquiarum,quia ibi duodecim cophini, hic feptẽ fportæ. Quinto quia ibi fuerunt duo pifces,hic aũt parui pifciculi, & ita cum in nullo conueniant apparet multum diftinctas effe faturationes, & ita nemo poterat dubitare an effet vna faturatio,vel duæ. Et fuit hoc conueniens, quia cum idem factum ponatur a multis Euangeliftis, putatur fępe idem effe multa,& è contrario multa effe vnum, vnde fi fuiffent per omnia fimiles iftæ faturationes,plurimi putarent eas effe vnam eandemque,& fic fuit intentio Chrifti eas omnino diftinguere. Sic dicit Chrifofto. quare autem minores funt reliquiæ in hoc miraculo,quàm in primo,& fi non mi fuerint,qui comederint,& refpondet,aut igitur hoc eft, quia fportæ cophinis maiores erant,aut vt ex diuerfitate rememorentur,& illius,& huius miraculi.

Quare specialiter fecit,quod superessent septem sporta. Et quòd in hoc vno facto duo Christus fecit miracula. *Quæst.* C I X.

QVæretur,quare fpecialiter fecit, quòd fupereffent feptem fportæ. Aliqui dicunt,quòd fuit hoc, quafi a cafu,fcilicet,quia fecit Iefus, quòd comedentibus fupereffet cibus,& accidit,quòd ille impleret feptem fportas. Sed dicendum,quòd non ftat,quia cum hæc miraculo fe a Chrifto fierent,oportebat,quòd cum determinata intẽtione fierent,& ad aliquem finem. Ideo dicendum,quòd fecit ad oftendendum magnitudinem fcientiæ fuæ: itaque C non folum faciebat quidquid volebat, fed etiam omnia cũ determinata ratione volebat,vnde ficut in prima faturatione fecit fupereffe duodecim cophinos, vt cuilibet Apoftolo refponderet vnus cophinus,ita & nunc fecit fupereffe feptẽ fportas iuxta numerum feptem panum quos turbæ diftribuit,fcilicet, quòd panes feptem totam turbam faturauerũt,& infuper quilibet vnam fportam impleuit de reliquiis fuis cum reliquiis pifcium. Sic dicit Chryfofto. quòd fecit effe diuerfitatem in hoc miraculo,& in illo,vt ex diuerfitate rememorentur miraculi huius,& illius,& propter hoc tũc quidem fecit cophinos reliquiarum numero æquales difcipulis,nunc autem æquales numero fportas panibus,hoc autem valde conueniens erat, vt in vno facto duo miracula oftenderet,vnum quòd turbam multam de pauco cibo pafceret,& fupereffet aliud,quia numerus fragmentorum ef- D fet tantus quantum ipfe vellet,f.vt licet turbę parum, vel multum comederent,non turbaretur numerus, & quantitas fragmentorum,fed determinate tantum fupereffet quantum ipfe fupereffe volebat,quod valde admirandum eft,ficut quando paralyticum curauit,non folum oftendit fe potentem,quia curauit,fed etiam omnia fcientem,quia tacitas cordium murmurationes agnouit fupra 9.& Mar.2. Et ita dicit Chryf.ego autem non folum admiror multitudinem panum,quæ facta eft,i.fragmentorum,fed & certitudinem fuperfluorum,quia nec plus,nec minus fecit effe fuperfluũ, fed tantum quantum volebat,f.duodecim cophinos fecũdũ numerum duodecim Apoftolorum. *Et dimissa turba.* Hic ponitur miraculi confummatio,f.quomodo paftis turbis receffit Chriftus de loco,& dicitur. *Et dimissa turba.* Ideft,Expediens fe ab illa facta faturatione. *Ascendit in nauiculam.* E Erat enim iuxta mare Galilææ nunc quando turbam faturauit,fic dicitur fupra in litera,fcilicet. *Cum transisset.* Inde Iefus venit fecus mare Galilææ. *Et venit in fines Magedan.* Ideft Terrę Magedã,fed Mar.8. Dicitur venit in partes Dalmanuta,quod idem eft.

Quare Christus dimisit nunc turbas. Ex quo saculi applausum, & laudes edocemur fugere. *Quæst.* C X.

QVæretur quare Chriftus dimifit nunc turbas. Dicendum,quod primo fuit,quia nihil amplius cum eis facturus erat,Chriftus enim erat multa facturus, &

A tempus non erat ei multum:ideo nihil inutiliter elabi finebat,fed totum tempus vtiliter difpenfabat, nunc autem cũ turbis finierat quidquid acturus erat:nam prædicauerat eis & pauerat,& fanauerat languidos earum,nihil autem fuperérat:ideo abijt dimiffa turba,i.expediens fe ab illa,quid autem effet ifta dimiffio turbarum declaratum eft præcedenti cap.q.141. Secundo fuit,vt exemplum præbeat prędicanti non femper morari cum turbis,nec femper abfentem effe,fed quandiu docere,aut aliquid agere debuerit ad turbas maneat,ftatim autem recedat,ficut,& nunc facit Chriftus. Tertio fuit ad vitãdum applaufum populi,quia cum fatiaffet nunc turbam laudarent eum omnes,& adularentur, vt fic femper facere vellet,& tamen fugiendæ funt laudes fęculi:ideo mox,vt fecit hæc dimifit turbam,fic dicitur Mar.8. Et ftatim afcendẽs nauim venit in partes Dalmanuta. Quar- B to fuit,vt non effet occafio turbæ manendi apud eum expectando fimiles refectiones:nã erat ibi locus defertus in quo non poterat haberi cibus, ficut dixerunt difcipuli fupra in litera,vnde nobis in deferto tantos panes? Si autem amplius ibi maneret,adueniret iterum hora neceffaria refectionis,& cum non poffent habere aliunde efcas,neceffe erat,quòd ipfe daret fupernaturaliter,fed non expediebat,quòd affuefaceret turbas ad hoc,ideo ftatim receffit,vt non peterent vltra ab eo refectionem,nec effet ei occafio illam præftandi,& ita in prima faturatione fecit,quia ftatim dimifit turbã præcedenti capitu. Sic dicit Chryfoftomus, ficut poft miraculum quinque panum dominus turbas dimifit, ita & nunc.

Quare turba non nitebantur nunc facere Christum regem sicut in prima saturatione. *Quæst.* C X I.

QVęretur quare turbæ non nitebantur nunc facere Chriftum regem ficut in prima faturatione: nam dicitur Ioannis fexto,quòd fciens Iefus,quòd venturi effent, vt raperent eum, & facerent regem, fugit folus in montem.

Aliqui dicunt,quia turbæ fciebant,quòd intentio Chrifti non erat principari in fæculo:ideo non curauerunt eum regem facere.

Sed dicendum,quòd non ftat, quia etiam in prima vice non videbant in eo defiderium aliquod principandi, fed potius nimiam humilitatem, & tamen voluerunt eum regem facere,

Item quia turbæ non intendebant facere Chriftum regem quafi de voluntate eius,fed etiam nolentem, dum tamen poffent eum habere in Dominum, & eos quotidie cibaret,quia dicitur Ioan.6. quod venturi erant, vt raperent eum,& conftituerent regem,

Dicendum ergo,quod nunc turbæ hoc cogitauerunt, ficut & tunc,vel faltem cogitare potuerunt,& tamen Chriftus noluit eis præftare occafionem aggrediendi quod cogitabant:ideo ftatim recefsit,& ifta fuit caufa potifsima quare ftatim recefferit: nam dicitur Marc. octauo. Et ftatim afcendens nauem. Sic etiam dicit Theophi. poftquam Dominus operatus eft miraculum panum,ftatim in alium fecefsit locum,ne propter hoc caperent eum turbæ, & facerent regem,

Quare Christus nunc ascendit nauiculam. Et a turbis, vt declinaret,quis modus esset ei conueniens. *Quæst.* C X I I.

QVæretur quare Chriftus nunc afcendit nauiculam. Dicendum,quod primo fuit, quia forte transfretaturus erat: nam nunc erat iuxta mare Galilææ,& forte tranfire volebat in latus oppofitum,& ita nauicula indigebat. Secundo fuit ad releuandos labores itineris,fatigabatur Chriftus itinerando,ficut dicitur Io. quarto quod Chriftus fatigatus ex itinere fedit, iuxta fontem (vbi cum eo Samaritana locuta eft: ideo licet non effet tunc tranffretandum,fed manẽdum ex eadem parte litoris,vellet nauigare,vt itinerationem pedeftrem excufaret. Tertio fuit, & pręcipue,vt poffet recedere a turbis:nam erat nunc Chri

ftus cum

ftus cum turbis in terra in loco vbi eas pauerat, si ipse vellet recedere via pedestri de loco ipso, sequerentur eum turbę, & non posset ab illis recedere, & tamen volebat eas dimittere, vt non expectarent ab eo amplius miraculose pasci: ideo ascendit naticulam: nam illi non habebant naues: ideo non possent sequi ipsum, & ita ab eis conuenienter recedere posset. Sic dicit Chrysostom. sicut post miraculum quinque panum Dominus turbas dimisit, ita & nunc, nec autem pedibus recedit, sed nauigio, ne turbæ eum sequantur, & iste erat conueniens modus Christo declinandi turbas, siue vellet totaliter ab eis recedere, siue paululum disiungi. Interdum enim volebat Christus manere apud turbas, & tamen, quòd non tangerent eum, & quia illæ irruebant in eum, ascendebat naticulam, sic fuit Luc. quinto. Scilicet, factum est autem cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vidit duas naues, & accedens ad vnam nauem, quæ erat Simonis, rogauit, vt pusillum reduceret a terra, & sedens docebat de naticula turbas, sic etiam supra decimotertio capitul. quando multæ turbæ conuenerunt ad eum iuxta mare, ipse ascendit vnam nauiculam, & de nauicula sedens docebat turbas manentes in litore, interdum autem volebat Christus penitus recedere a turbis declinando eas, & tunc si erat secus mare, ascendebat nauiculam aliquam, & turbæ non potentes intrare in nauiculam dimittebant eum, sic patet supra 8. Vbi videns Iesus multas turbas iuxta se, iussit discipulis ire trans fretum, & ita declinauit illas, sic fuit hic quia turbæ non habebant nauiculas: ideo non potuerunt eum sequi.

Sed dicetur quare turbæ non secutę sunt hic Christum pedestres: nam iterum Christus ascendit in nauiculam cũ discipulis, & turbæ secutę sunt eum pedestres de ciuitatib. præcedenti cap. & Mar. 8.

Dicendum, quòd fuit primo, quia forte nesciebant quo ibat Christus, tunc enim sciebant, quòd ibat in desertum locum Bethsaida: ideo pedestres secutæ sunt, & præuenerunt eum. Mar. 6. nunc vero non dixit eis locum quo ibat: ideo sequi eum non potuerunt. Hoc est verisimile, quia tũc Christus volebat congregare turbas ad se, quia volebat prędicare eis, & pascere illas in deserto Bethsaida: ideo vel dixit illis quo ibat, vel fecit taliter, vt sciretur, & ita eum secutæ sunt, nunc vero non intendebat ad se congregare turbas, sed potius declinare eas, ideo non diceret eis quo ibat, & ita turbæ non possent eum sequi.

Secundo quia forte regio illa ad quam nunc Christus ibat erat longe distans, quia erat regio Dalmanuta, vel Magedan, ad quem peruenire poterat nauigio, erat tamen distans a mari Galilææ, scilicet, quòd nauigaret per illud mare, deinde ascenderet per Iordanem, & veniret in regionem illam, & ita turbę istę non possent sequi eum tam longe abeuntem.

Quare Christus nunc ascendit nauiculam cum posset sine nauigio transire sicut supra fecit.
Quæst. CXIII.

QVæretur quare Christus nunc ascendit nauiculam: nam poterat sine nauicula transire, sicut iam fecerat præcedenti capitul. & videtur conueniens, quod egisset, quia ibi mox, vt turbas saturauit ambulauit super aquas, eodem capitu. & Mar. sexto, & tamen nunc saturauit turbam: ideo videbatur conueniens, quòd etiam ambularet super aquas.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia miracula sunt duplicia. Quædam sunt ad solam ostensionem potestatis. Alia vero sunt tam ad ostensionem potestatis, quam ad vtilitatem eorum pro quibus fiunt. Prima miracula nunquam replicantur, sed semel tantum fiunt, quia semel facta sufficienter ostendunt potestatem facientis, & ita fuit de transfiguratione: ideo Christus semel tantum transfiguratus est infra decimoseptimo. Secunda replicantur, & tanto magis replicantur quanto magis sunt necessaria, vel vtilia, & ita est sanare ægros, curare arreptitios, suscitare mortuos, ambulare autem super aquas est de primis, ideo semel tantum Christus illud fecit.

Secundo fuit, quia tunc Christus fecit quasi ex quadam
F necessitate, manserat enim Christus in terra expediendo turbas quando discipuli ascenderunt nauem, & cum in nauigando laborarent essetque eis ventus contrarius, & tempestas, erant in periculo, venit ergo ad eos Christus super aquas ambulans, vt eos liberaret. Si autem non accidisset eis periculum, forte non venisset ad eos, sed transisset ad oppositam partem maris, non videntibus eum, ambulare super aquas, nunc autem Christus ascendit cum eis, idest, recessit quando ipsi recesserunt: ideo nulla erat causa ambulandi super aquas. Cum autem dicitur, quòd Christus poterat sine nauicula transfretare concedendum est, & tamen Christus non faciebat omnia, quæ poterat, neque decebat, quia tunc tota vita sua esset miraculosa, immo miraculum quoddam, quod esset contra intentionem Christi: nam sic non putaretur verus homo, quia nihil humanum appareret in eo, si omnia miraculose faceret sicut poterat, scilicet, viuendo si-
G ne cibo, & potu, & ita de aliis.

Quomodo dicitur hic, quòd dimissa turba venit in fines Magedan, quia Mar. dicit quod venit in fines Dalmanuta. Et quis Iordanis dicatur ortus. Quæst. CXIIII.

QVæretur quomodo dicitur hic, quòd dimissa turba venit Christus in fines Magedan: nam Mar. 8. dicitur, quòd venit in fines Dalmanuta. Aliqui dicunt, quòd Magedan, & Dalmanuta sunt diuersæ regiones, & in ambas venit Christus successiue, licet in quã prius venerit non apparet, & descripsit vnam Matthęus, & aliam Marcus, sicut sępe fit, vt quod vnus dicit, alius omittat.

Sed dicendum, quòd non stat, sed oportet poni, quòd sit idem locus, qui ab vtroque Euangelista ponitur: nam dici-
H tur hic, quòd venit Iesus in fines Magedan, & accesserunt ad eum Pharisæi, & Saducæi tentantes eum, & Mar. 8. Dicitur, quòd venit in fines Dalmanuta, & exierunt Pharisęi, & cęperunt conquirere cum eo. cum ergo ambo Euangelistæ narrent idem factum, s. disceptationem Domini cum Pharisæis, necesse est, quòd idem locus fuerit vbi hoc factũ est, & sic idem est Dalmanuta, & Magedan.

Secundo patet, quia dicitur, quòd ascendit in nauiculam & venit in fines Magedan, & ita terra Magedan est portus ad quem peruenit Christus in nauicula, & tamen locus in quo [Christus] nunc nauigans exiuit de nauicula non potuit esse nisi vnus, & ille ponitur a Marco Dalmanuta, ergo non sunt duo loca ad quæ Christus peruenerit successiue.

Dicendum igitur, quòd idem locus est siue regio Magedan, & Dalmanuta, & tamen vocatur variis nominibus, si-
I cut consuetum est, quòd idem locus sępe habeat multa nomina, vt Bethlehem vocatur Bethlehem. & Ephrata: & Ierusalem multa nomina habet, & vnus Euangelista expressit vnum, & alius alterum. Et patet hoc magis, quia etiã aliqui libri Marci habent Magedan, & non Dalmanuta. Sic dicit Augu. lib. de concor. Euang. scilicet, Matthęus dicit in fines Magedan. Marcus vero Dalmanuta, non autem dubitatum est eundem locum esse sub vtroque nomine: nam plerique codices non habent etiam secundum Marcum nisi Magedan. De ista regione Magedan non apparet quid sit, dicit tamen, Rabanus, quòd Magedan est regio apud Gerasam. Gerasa autem regio est nominata a ciuitate, nam dicitur regio Gerasenorum, & ciuitas a qua appellatur dicitur Gerasa, & in istam regionem venit Christus, & sanauit arreptitios supra 8. c. Nicolaus dicit, quod ista est regio in qua occisus est rex Iosias pugnans contra Pharaonẽ 4. Reg. 23. Sed hoc non cõ-
K stat, quia ibi vocatur campus Magedo, & non Magedan, & idem secundo Paralipomenon 35. Et est ibi Magedo ciuitas a qua nominatur regio adiacens campus Magedo. Sed an sit Magedo, & Magedan idem non apparet, quia interdum mutatur, vel additur litera in nominibus propriis, & ita vocatur locus ille Magedon Zacha. 12. Scilicet, erat magnus planctus in Ierusalem sicut planctus Adadremmon in campo Magedon, & tñ ibi agitur de planctu facto pro rege Iosia occiso in cãpo Magedo, sup quo fuit valde magnus plãctus scdo Paralipom. 35. ca. & tñ Magedon non inuenitur alibi nominari. Alii autem dicunt, quòd Magedan sit fons magnus, a quo dicuntur fluere aquæ Iordanis, & regio ab illo

nomina-

nominatur Magedan, quæ ei circunstat, & iste fons vocatur à Iosepho Phiala, & a Sarracenis vocatur Medã, idest, aqua Dan, quia Sarraceni me aquas dicũt, & paleæ missæ in isto fonte reperiũtur postea in Dan fonte, qui est pars Iordanis, & ita a Phiala est ortus Iordanis. Est autem fons iste non lõge a ciuitate Sueta iuxta quam est pyramis Beati Iob, idest, sepulchrum eius, & hunc locum vocat Marcus Dalmanuta & Matthæus Magedan, vt referunt frater Brocardus Theutonicus, & Marinus Venetus in libris suis de situ terræ sanctæ & sic explicit 15. cap.

CAP. XVI.

Marc. 8. Ioan. 6. Luc. 12. *ET accesserunt ad eum Pharisæi, & Saducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt signum de cœlis ostenderet eis. At ille respondens ait illis: Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cœlum. Et mane: hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli iudicare nostis, signa autem temporum non potestis. Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis abijt.*

Iona 2. Mat. 8.

Introductio Christi docentis fundationem ecclesiæ gentium in fide.

ET accesserunt. Matthæus in præcedentibus introducit Christum reprobantem errorem Iudæorum in lege, hic introducit eum docentem fundationem Ecclesiæ gentium in fide. Et diuiditur in tria, quia Primo aperitur incarnationis mysterium.

Secundo ponitur redemptionis pretium, ibi. *Venit autem Iesus in partes.* Tertio ponitur imitationis exemplum ibi. *Tunc dicit Iesus discipulis.* Prima in duas, quia primo mysterium incarnationis aperitur. Secundo accipitur ex hac doctrina Pharisæorum non solum, vt erronea, sed etiam sicut curiosa, & inutilis excluditur, ibi. *Et cum venissent discipuli eius.*

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, vel sit ordo mutatus. Quæst. I.

QVæretur circa primum an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, vel sit ordo mutatus. Dicendum, quòd est ordo continuus. Quod patet. Primo ex ordine literæ a quo sine causa non est recedendum. Secundo quia Matthæus, & Mar. concordant in hoc: nam mox post saturationem turbarum dicunt Christum venisse in terram Magedan, vel Dalmanuta, & ibi disceptasse cũ Pharisæis. Tertio quia satis ostenditur ex litera, cum prior sit nauigatio quàm ad portum peruentio, & tamen præce. cap. dicitur quomodo nauiculam ascenderit, hic autem dicitur quo peruenerit, & quid ibi egerit: iõ ordo cõtinuatus est. Ex hoc et apparet, q fuerũt ista facta immediate post præcedẽtia nõ interposito alio qd ab Euangelistis narretur: nã dr supra, q Christus dimissa turba ascenderit nauiculã, & venerit in terram Magedan, hic aũt ponitur quid immediate egerit in terra illa: nam mox, vt exiens de naui intrauit in regionem illam, venerunt ad eum Pharisæi quærentes signũ de cœlo, vt hic dicitur: nam dicitur Mar. 8. q venit in partes Dalmanuta, idest Magedan, & exierunt Pharisæi, & cœperunt conquerere cum eo quærentes ab illo signum de cœlo, & sic mox exierunt ad eum, & istud fuit primum quod ibi egit, quia dicitur, quòd cœperunt conquerere cum eo. Circa primum dicitur. *Et accesserunt ad eum Pharisæi.* Erant enim in omnibus regionibus Iudæorum Pharisæi, & Saducæi, quia istæ sunt duæ sectæ viuendi inter Iudæos, & vbicunque Iudæi erant, inueniebantur aliqui istorum, & Saducæi secta est contraria positioni, & moribus Pharisæorum, de vtraq; tñ, & et de secta Esseniorum dictum est satis supra tertio capi. quæstio. sexagesimatertia. *Tentantes.* Cum enim signum de cœlo peterent tentatio erat quia non petebant ad aliquam necessitatem, vel vtilitatem. *Et rogantes eum, vt signum de cœlo ostenderet.* Scilicet faciẽ do stare solem, vel retrocedere sicut aliàs factum erat. *At ille respondens.* Scilicet declinans eorum petitionem. *Ait illis.* Ponitur modus declinandi increpando eos. *Facto vespere dicitis serenum erit.* Ponit aliqua signa in cœlo per quę cognoscebant Iudæi de conditione futuri temporis, scilicet, an esset pluuiosum, & tenebrosum, vel serenum, & hoc est, quia

A facto vespere si appareat rubor ex parte occidẽtali designat sequenti die futuram serenitatem aeris. *Rubicundum est enim cœlum.* Idest quia videtis rubicundum cœlum iudicatis serenitatem. *Et mane.* Idest in mane scitis iudicare pro die ipso: nam si rutilat cœlum est signum tempestatis, vel ventorum, & pluuiarum. *Hodie tempestas erit.* Idest dicitis hodie erit tempestas, & ita fit. *Rutilat enim triste cœlum.* Rutilare est splendorem ruboris prætendere, & tunc dicitur triste cœlum, quia tristitiam ostendit aspicientibus: nam est turbida rutilatio illa, etiam dicitur triste ab effectu, scilicet, quia tristes homines facit propter tempora non grata, quæ sequuntur rutilante cœlo. *Faciem ergo cœli dijudicare nostis.* Idest scitis per ea, quæ apparent in facie cœli, idest in aere iudicare euentus futuros in qualitate temporis sereni, vel pluuiosi, & dicitur diiudicare, idest distinguere, quia iuxta variam apparentiam cœli iudicatur aliud, & aliud, & vocatur

Quid rutilare sit.

B facies cœli ipse aer: nam istæ impressiones in aere fiunt, & non in cœlo, sed apparet nobis, quòd sit cœlum, quia nescimus distinguere vulgariter de cœlo, & de aere. *Signa autem temporum non potestis.* Idest non potestis iudicare quid sic euenturum in quolibet tempore de bono, & malo quãtum ad negocia hominum per aliqua signa cœli. *Generatio mala, & adultera signum quærit.* Est exprobratio, quam Christus faciebat Pharisæis, & Saducæis, quia quærebant signũ de cœlo. *Et signum non dabitur ei.* Scilicet signum, quod petit. *Nisi signum Ionæ prophetæ.* Fuit signum Ionę, quòd fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita futurus erat Christus tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, & hoc idem dixit alijs Pharisæis quærentibus signum de cœlo supra 12. cap. *Et relictis illis abijt.* Indignans Christus abiit, vidit enim, quod isti nolebant addiscere neque proficere, sed tentare, ideo noluit eis condescendere, sed potius spreuit eos, & abiit ad alium locum.

C Sciendum autem, quòd ista litera potest dupliciter introduci.

Vno modo, quòd Pharisęi, & Saducæi, isti essent vacantes astrologiæ, & alijs mathematicis, & volebant per hæc iudicare de aduentu Messiæ, quantum ad tempus, sicut astrologi nituntur dicere per astrorum considerationem principia, & durationes sectarum futurarum, & qualitates earũ. Et tunc Christus redarguens eorum studium, quasi inutile dixit, quòd non poterant per hoc peruenire ad talem cognitionem, & ad hoc dicit, quòd per cœlum iudicari potest de quibusdam accidentibus temporum quantum ad turbidũ, pluuiosum, serenum, siccum, humidum, sanum, ęgrum, & ita de ceteris, & tamen de eis, quæ aduenient hominibus, quę non sunt accidentia temporum, sed hominum, vt habere felicitatem, vel aduersitatem, pacem, vel bellum, aduenire sectas bonas, vel malas, & quando euenirent, non poterat

D sciri per faciem, aut signa cęli. Et tunc litera est legenda plane, & per modum affirmationis, scilicet facto vespere dicitis serenum erit cras, quia rubicundũ est cœlũ. Et in aurora si appareat rutilans dicitis tempestas erit, & ita fit, quasi dicat. hæc iudicare potestis p faciẽ cęli, quia posse naturaliter hæc accidũt, & tñ iudicare signa temporũ, i. qñ veniet Messias, vel talis, aut talis secta, nõ potestis iudicare p cęlũ, quia ista pendẽt ex arbitrio Dei, siue hominũ q tũ ad quædã, & ita cũ nõ subsint hęc dispositioni cęlesti, nõ cognoscunt ex signis cęli, & ita superuacue nituntur tẽpus aduentus Messiæ iudicare p signa cęli. Et ita introducit Nicolaus illã literã.

Secundo modo potest introduci, quòd sit redargutio Pharisęorum, quia quærebant signum de cœlo à Christo, vt appareret, an ipse esset Messias, vel non, & ipse redarguit eos, quasi superuacue petant, quia ad sciendum, an ip-

E se erat Messias, non oportebat fieri signum aliquod de cęlo, quia tot miracula Christus faciebat quotidię, quòd non erat necesse alia miracula, siue de cœlo, siue de terra fieri ad ostendendum eum esse Messiam, sed ipsimet per seipsos videntes alia Christi signa poterant hoc cognoscere, & si hoc aduertere vellent diligenter iam cognoscerent. Et ideo arguit eos, quòd circa alia parui valoris quærunt solicite signa, vt videant veritatem illorum, & circa hoc, quod erat summe necessarium, & in quo pendebat tota salus hominis, non curabant aduertere ad signa illa per quæ cognoscere certissime poterant, Et tunc introducitur litera, scilicet facto vespere dicitis

serenum

ferenum erit;quasi dicat,quòd sit cras serenum,vel hodie tẽpestas cognoscitis per ista signa cęli ad quæ diligenter aduertitis,& tamen,quòd sit serenum,vel tempestas parũ differt quantum ad vos,signa autem temporum non potestis,idest deberetis posse cognoscere signa temporum,scilicet signa tẽporis aduentus Messiæ:ergo reprehensibiles estis qui ad ista non aduertitis,& sic arguuntur Lucæ duodecimo,vt infra dicetur,& iste est verus sensus literę.& ideo tunc litera non legitur plane affirmatiue,sed quasi interrogatiue,& increpatorie,vt dictum est.

Quare Christus venit in istam terram Magedan,cum nihil ibi fecerit.Et quòd Deus non exaudit eos qui curiosa petunt.
Quæst. II.

QVæretur quare Christus venit in istam terram Magedan:nam ibi nihil fecit:nam mox vt intrauit in eam cæperunt Pharisęi conquerere cum eo petentes signum de cælo,ille autem non dedit,sed dimissis illis abiit inde,vt dicitur in litera,& Mar.8.

Aliqui dicunt,quòd Christus non venit in regionem istam propter eam, sed quia erat ei via ad aliam regionem ad quam iturus erat,& sic etiam si nihil in ea faceret,conuenienter veniebat ad eam.

Sed non stat,quia tunc,licet Christus veniret in eam non describeret hoc Euangelista,si nihil Christus hic egit,sicut manifestum est,quòd quando Christus ibat per vias,per multas vrbes,& vicos transibat:Euangelistę tamen non nominant,nisi loca illa in quibus aliquid egit,quod memoria dignum sit,nobisque necessarium,aut valde vtile,& tamen ambo,idest Matthęus,& Marcus hoc expresserunt:ergo aliquid fecit Christus in regione ista.& non venit in illam Christus inquantum solum erat sibi via ad aliam regionẽ ad quam ibat.

Aliqui dicunt,quòd Christus fecit aliquid in regione illa,scilicet sanauit forte aliquos languentes,vel pręducauit, & tamen non exprimitur.sicut multa alia facta eius tacentur,& propter hoc venit in regionem illam.Sed non stat, quia si ea,quæ tacentur,fuissent Christo causa veniendi in regionem istam,exprimerent ea Euangelistæ,cum dixerint quòd Christus venerit in regionem,quia alias imperite scriberent dicentes eum venisse,& subticentes causam quare venerit.Dicendum,quòd siue aliquid aliud pręter ea,quę scribuntur fecit Christus in regione ista,siue nõ, tamẽ sufficiẽs causa fuit sibi veniendi in regionem istam id,quòd hic exprimitur,scilicet vt a Pharisęis interrogatus repelleret eos. Et est hoc primo ad ostendendum conditionem Pharisęorum,& Saducæorum,quia ita dispositi erant,vt cum multa signa vidissent adhuc non essent contenti,sed alia peterẽt, scilicet signa de cœlo,vt per hoc quis iudicet quando audierit;quòd Pharisæi,qui contra Christum in omnibus erant, non recte mouerentur.Secundo ad ostendendũ,quòd Pharisæi circa parua,& inutilia soliciti erant,scilicet quando serenum esset,& quando tempestas,& circa illud,quod magnum,& necessarium erat,scilicet de aduentu Messiæ,cum possent habere sufficientia signa ad illud cognoscendum, non attendebant.& hoc innuitur cum dicitur faciem ergo cœli diiudicare nostis,signa autem temporum non potestis Tertio ad ostendendũ,quòd displicet Deo infidelis curiositas,vel infidelitas curiosa, & quòd talibus non condescendit,& hoc innuitur Marc.8.quia dicitur quòd Iesus ingemiscens spiritu ait,quid generatio ista signum quærit ? & tñ ingemiscere signũ est interioris doloris.Quarto ad ostendẽdum,q̀ Deus non exaudit eos,qui curiosa petunt;nam si isti petiuissent,quòd sanaret aliquẽ languidum,vel suscitaret mortuum,quia istud erat vtile,facere illud Christus, & tamen ostendere signum de cœlo erat solum ad curiositatem ideo non exaudiuit eos,sed dimissis illis abiit,vt dicitur in litera,& quia hic traduntur nobis magna documenta ex isto facto Pharisæorum, etiam si nihil aliud facturus esset ibi Christus,fuit sufficiens causa eundi illuc cum ipse intenderet nos instruere.

F *Quomodo nunc Saducæi,& Pharisæi conuenerunt ad tentandum Christum,cum inter se discordarent.*
Quæst. III.

QVæretur quomodo nunc Saducæi,& Pharisæi conuenerunt ad tentandum Christum:nam isti ita inter se discordabant,quòd siquis aduersaretur vni placeret aliis.sicut fuit in Paulo act.23.Dicendum,quòd Saducæi,& Pharisæi erant moribus,& fide discordes.nam Pharisæi putant resurrectionem futuram,& animam esse,& Angelum,Saducæi autem negant animas,& Angelos,& resurrectionem infra 22.& magis Act.23.De quibus magis declaratum est supra.3.cap.q.63.& quando quis tenebat se
G etiam Saducæorum,omnes Saducæi adiuuabant eum contra Pharisæos,& e contra,& tamen si esset quis qui neutrã positionem teneret,sed vtrique aduersaretur,insurgebant contra eum tam Pharisęi,quam Saducæi.De primo patet, vt in Paulo Act.23.nam omnes Iudæi conuenerant contra ipsum vnanimiter tam Pharisæi,quam Saducæi,quasi contra euersorem legis Moysi,& tunc ipse,vt diuideret Iudęos dixit,viri fratres ego Pharisæus sum,& Pharisæorum filius de spe,& resurrectione ego iudicor.& facta est dissensio magna inter Pharisęos,& Saducæos,& soluta est multitudo. Et tunc non solum Pharisęi destiterunt persequi Paulum, sed etiam cęperunt eum defendere,quia surgentes quidam Pharisæorum pugnabant dicentes, nihil mali inuenimus in homine isto,quid si spiritus locutus est ei,aut Angelus? eod.cap.

De secundo patet in eodem facto Pauli:nam antequam
H Paulus diceret se Pharisæum,pugnabant contra eum omnes tam Pharisæi,quam Saducæi,sed postquam dixit se filium Pharisęorum soluta est multitudo,quia facta est dissensio inter Pharisęos,& Saducęos.Circa Christum ita erat quia ipse non vocabat se Saducęum neque Pharisęum,sed potius vtrosque impugnabat in aliquo,ideo vtrique persequebantur eum,sed magis Pharisæi, quam Saducęi, eo q̀ plura Christus contra Pharisęos loquebatur. Etiam directius repugnabat illis vita,& prædicatio Christi, quia ipsi volebant se sanctos ostendere cum essent mali, & à populo nimis honorari volebant,quod non faciebant Saducæi:vtrique ergo contra Christum erant,& aliquando simul conueniebant ad persequendum eum,sicut nunc,quia simul tentauerunt eum petentes signum de cœlo, interdum autem postquam quidam desistebant subsequebantur alii , quasi adiuuantes eos.sic patet infra vigesimosecundo vbi Sadu-
I cæi loquentes Christo contra doctrinam resurrectionis ab eo conuicti sunt,& sequitur,quòd Pharisęi videntes,quòd Christus silentium imposuisset Saducæis, conuenerunt in vnum,& interrogauit vnus ex eis,&c.& ita erant Pharisæi aspicientes,an Saducæi superarent Christum, & cum viderent illos à Christo superatos,ipsi congregati sunt , vt fortius contra Christum arguerent. Sic dicit ibidem Hieron. Pharisæi enim,& Saducæi,qui inter se contrarii sunt ad tẽtandum Iesum pari mente consentiunt.

Quare dicitur,quòd Pharisæi,& Saducæi accesserunt tentantes, & in quo tentabant Christum. Quæst. IIII.

QVæretur,quare dicitur,quòd Pharisæi,& Saducęi accesserunt tentantes,& in quo tentabant Christum.
K Dicendum,quòd hoc primo dicitur,quia tentare est quãdocunque experimentum capere volumus de re, & quia Pharisæi non petebant nunc signum nisi vt viderent, an Christus illud facere posset,& non quasi esset vtile, vel necessarium,dicuntur tentare,& ob hoc tale signum petũt quale nunquam facere solitus erat.

Secundo potest dici,quòd tentabant, quia scire volebãt, an vellet istam gloriam accipere,quòd aliquod de cœlo signum ostenderet.

Tertio quia per hoc scire forte volebant,an esset Messias nam si illud faceret,putarent eum Messiam: aliis enim signis non credebant.

Quod signum de cœlo erat istud quod petebant Saducæi, & Pharisæi. Quæstio. V.

QVæretur, quod signũ de cœlo erat istud, quod petebãt? Dicendũ, ꝙ vocãtur quædam signa de cęlo, & quædã de terra, vel de profundo, sicut Isa. 7. pete tibi signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra: signum in cęlo fit in creaturis cęlestibus, signum in terra vt in omnibus, vel alijs rebus.

De primo vt statio solis, vel retrocessio, & similia, vel aliæ mutationis stellarum sicut olim fuerant, vt sub Iosue, quod sol staret: Iosue decimo capitulo, & tempore Ezechię quòd sol retrocederet quarto Regum vigesimo, & Isa. trigesimooctauo, vel quod mitteret lapides grandinis magnos, sicut sub Iosue decimo capitulo, vel daret tonitrua, & pluuias temporibus non consuetis, vt oráte Samuele primo Regum duodecimo, capitulo, & super Philisthinos fecit Deus fragorem magnum de cœlo: primo Regum septimo.

Sic dicit Theophilus, quærunt signum de cęlo, scilicet, vt Solem, & Lunam sisterent, grandinem peterentur, aerem mutaret. Secundo potest dici, quod petebant signum de cœlo, idest, quod plueret manna: nam saturatio turbarum, quàm fecerat erat de terra, pluere autem manna erat de cœlo, & ideo vocatur panis de cœlo. Sic dicit Beda, & Remigius, scilicet, quod autem signum postularent Ioannes manifestat: refert enim post refectionem de quinque panibus turbam accessisse ad Dominum, & dixisse, quod signũ facis, vt videamus, & credamus tibi? patres nostri in deserto manna comederunt, sicut scriptum est panem de cęlo dedit eis manducare, ideoque, & hi dicunt ostende nobis signum de cęlo, idest fac vt vno, vel duobus, diebus pluat manna, & totus populus pascatur, sicut multo tempore factum est in deserto.

Dicendum autẽ, quod poterat esse, quòd istud signum peterent nunc, & tamen non est sensus, quod istud sit illud quòd Ioannis. 6. dicitur de turba petente à Christo signum quia illud fuit sequenti die post primum saturationẽ, istud autem fuit in terra Magedan, quæ inde distat.

Quare Pharisæi signum de cœlo petebant. Et quæ miracula fecerunt antiqui prophetæ de cœlo. Quæstio VI.

QVæretur, quare petebãt Pharisæi signũ de cęlo. Dicẽdũ, ꝙ erat. Primo forte ad curiositatẽ, quia erat delectabile videre solẽ stare, vel retrocedere, aut ignem de cęlo venire, vel mugire tonitrua, & gauderẽt homines his curiositatib. Secũdo quia forte putabant, ꝙ non poterat Christus illud facere: nã viderant sępe eum miracula circa alias creaturas faciẽtẽ, sed non circa celestẽ naturã, iõ putabãt, quod non poterat, & hoc experiri volebant. Tertio quia forte putabant, ꝙ non poterat circa celestem naturã facere miracula, & volebant sic petendo eum confundere, s. quia aut ipse confiteretur se non posse, & ita illi insultarent ei, aut tentaret facere, & non posset, & sic irriderẽt eũ. Quarto quia Pharisæi forte putabãt ꝙ miracula, quæ Christus faciebat poterant fieri in potestate dęmoniũ, & iõ per ea non constabat, an à Deo erat Christus, miracula autẽ in cęlo nõ poterant fieri nisi à Deo, iõ per illa agnoscerent de eo, vnde esset. Sic dicit Theophilus, quærunt signũ de cęlo, vt Solẽ, & Lunã stare: credebãt enim, ꝙ de cælo signa facere non poterat, sed quod in Beelzebub signa solum faciebat in terra. Quinto vt viderent, an Christus esset, vt vnus de antiquis prophetis, quia plurimi illorum signa de cęlo fecerunt, vt Moyses dando manna Exo. 16. s. Deus eo petente, siue manẽte populo sub eius gubernatione, Iosue fecit stare solem, & descendere lapides grãdinis de cęlo in descensu Bethoron vsque Azecha Ios. 10. Samuel fecit audiri tonitrua, & pluuias cõtra consuetudinẽ regionis in dieb. messis. 1. Reg. 12. Elias fecit descendere bis ignẽ de cęlo super quinquagenarios. 4. Reg. 1. & semel supra sacrificiũ in monte Carmeli 3. Reg. 15. Elisæus fecit apparere currus igneos, & equos igneos, qui erat cęlestis exercitus 4. Re. 6. Isa. fecit retrocedere solẽ tempore Eze. 4. Re. 20. c. in Christo ergo volebant, an aliquid simile faceret, vt videretur vnus de antiquis prophetis.

Quid volebant Pharisæi scire per hoc signum de cœlo, quod petebant. Quæstio VII.

QVæretur quid volebãt Pharisæi scire per hoc signum de cęlo, quod petebant. Dicendum, quod volebant præcipue ad sciendum, an ipse erat Messias, vel quando erat aduẽtus Messiæ. Et tunc introducunt quidam literam dicentes, quod erant Iudæi quidam soliciti circa astrologiã & artes mathematicas per quas de futuris euentibus intelliguntur prędicere, & ita de exordijs, & qualitatibus legislationum, & sectarũ, & ideo per signũ aliquod cęli volebãt scire aduentũ Messiæ quando esset, & tunc possent quærere B à Christo tãquã à magistro valde perito, quod doceret eos aliquam viam astrologicam per quam ipsi secundũ signa cœli scirent iudicare de aduentu Messiæ, & tunc Christus dicit, quod non est possibile, quia scire an erit serenum, vel tẽpestas contingit per signa cęli, vt quia rubicundũ est; vel quia rutilat cęlum, sed signa temporum sciri non possunt, .i. quid erit in tali tẽpore de bono, & malo, vel quando talis res erit non potest iudicari determinate per signa cęli, & ita Christus doceret eos quod non posset sciri, quod petebãt per modum quẽ ipsi volebant, & ita introducit Nicolaus literã. Sed non stat, quia tunc non peterent à Christo miraculũ, sed solum eruditionẽ in arte mathematica, vt p signa cœli de temporibus indicarent, & tamen necesse est dici, quod peterent ab eo miraculum fieri, quia dicitur Mat. 8. ꝙ signũ de cœlo quærebant ab eo. Secundo patet quia C dicit in litera, generatio ista adultera signum quærit. Tertio, qa si illo modo litera introduceret, sufficienter Christus respondisset cum ostenderet, quod per signa cęlis, nõ poterat sciri aduentus Messię, nec aliquid talium, sed solũ ea, quæ à naturali necessitate dependet, vt serenitas, & tempestas, & huiusmodi, & tamen innuit, quod non satis fecit intentioni eorum, cum ait, generatio mala signum quęrit, & signum non dabitur ei, & recessit ab eis, quasi indignans: ergo non petebat Pharisæi à Christo doceri in arte mathematica ad cognoscendũ aduentum Messiæ, sed signum, i. miraculum aliqđ fieri ab eo petebant in cęlestibus. Dicẽdũ ergo aliter, scilicet, quod Pharisæi petebant à Christo signum de cælo fieri, vt per illud agnoscerent, an esset Messias, Christus autem noluit, quasi superuacuum esset fieri, quia multa alia erant per quæ ipsi cognoscere poterant eũ D esse Messiam, si ad hoc vellent aduertere, & iõ non dat signum, sed redarguit eos exprobando quod non cognouerint iam cum cognoscere potuerint, sed aduertere non curant, cũ ad alia parua, & inutilia aduertant. Et dicit ita, facto vespere dicitis serenum, erit: rubicundum enim est cœlum, idest, curatis aduertere quando erit serenum, & quando tempestas, quæ ad vos minus attinent, & tamen ad hoc inquirendum istis signa conuenientia per quę inueniantur: ergo reprehensibiles estis, quia signa tẽporum non potestis dijudicare: nam ita possetis habere signa certa, & determinata ad sciendum an sit nunc tempus Messiæ, & quis ille sit sicut ad sciendum illa, & ita legitur litera per modum reprehẽsionis, sic patet Lucæ duodecimo capitulo. s. cum videritis nubem orientẽ ab occasu statim dicitis Nimbus venit, & ita fit & cũ austrum flantem dicitis, quia æstas erit, E & fit: hypocritæ faciẽ cęli: & terrę nostis probare, hoc aũt tempus, quomodo nõ probatis, q. d. aũt, & vobisipsis nõ iudicatis, ꝙ iustum est? i. sicut inuenitis signa ad cognoscẽdũ pluuia, & ęstum, quare non iudicatis quale sit istud tẽpus, i. quod sit tẽpus redemptionis vestrę. Et quia aliquis diceret, qđ non erat tam periti hominis, vt inuenirẽt probationes ad hoc, dicit Christus, ex vobisipsis iudicate, qđ iustum est. i. per ea, quę vos videtis fieri iudicare poteritis sine alia ꝓbatione quale sit tẽpus istud, & talẽ ꝓbationẽ Christus dedit Ioanni Baptistę quęrenti p discipulos: tues q venturus es, an aliũ expectamus? Euntes Ioanni quę vidistis, claudi ambulant, cęci vident, &c. i. p ista potest intelligere, an ego sim ille q venturus est. an alius debeat expectari. Et ille est verus sensus literę, & io licet peterẽt Pharisæi signũ pp causis positas præce. quæst. vel propter aliq. cani tamẽ mas ad quẽ petebãt erat scire, an erat Messias ipse, vel alius.

Quomodo est verum, quod facto vespere si rubicundum est cælum, erit crastinus serenus dies. Et quare si mane rutilat erit dies tempestuosus, & ventosus, & aliae quaedam aeris praedictiones exponuntur. *Quaest.* VIII.

QVæretur quomodo est verum, quòd facto vespere si rubicundum est cęlum erit crastinus serenus dies, & si rutilat in mane erit dies tempestuosus, idest pluuiosus, vel ventosus, & vnde hoc. Dicendum, ꝙ Christus vsus est contra Phariseos quibusdam signis communibus ad dijudicandum conditionem temporis, quæ sunt, vt communiter certa, & posuit ista duo, & similia duo alia posuit Luc. 12. scilicet cum videritis austrum flantem dicitis, quia venit æstas. Ratio primi est, quia rubor, qui apparet ad vesperum in aere signat desiccationem aeris, & ideo materia grossa vaporum, quæ in aquam vertibilis erat est G iam desiccata, ita vt inflammetur, quod est rube fieri, & ita non est proxime disposita, vt pluuia ex illa fiat, & sic est signum propinquum serenitatis. Ratio secundi est, quia quando cœlum mane rutilat est materia inspissata, quia non potest color ille esse nisi in materia inspissata, & non est illa desiccata, quia non est rubea sicut nubes rubeæ, quę apparent occidente Sole, sed est materia turbida aliqualiter. & aliqualiter rubea, & ita est materia irregularis, quæ calore Solis soluta stillat in pluuias quantum ad partem turbidam, & grossam, vel soluitur in ventos quantum ad partem aliqualiter desiccatam, & rutilantem, vel propter humidam materiam circunstantem totum simul vertitur in pluuias, & ita fit tempestas, quia tempestas non solum dicit pluuias, sed etiam ventos impetuosos cum aqua. H Ratio autem aliorum duorum, scilicet nubis surgentis ab occasu, & austri flantis pertinet ad id, quod habetur Lucæ duodecimo. Et tamen dicendum, quòd de nube surgente ratio est, quia pluuia fit de materia vaporum humidorum, vel humefactorum, & ingrossatorum, nubes autem est corpus grossum ex vaporibus taliter humidis, & ingrossatis: ideo quando nubes, sic surgebat erat signum, quòd pluuia cito ventura erat, quia id, quod in nubes ingrossatum erat cito erat in pluuias soluendum.

Et dicitur de nube oriente, vel ascendente ab occasu, idest de mari, quia totum mare Mediterraneum est ab occidentali parte terræ Iudęorum Nume. trigesimoquarto, scilicet plaga occidentalis a mari magno incipiet, & ipso fine claudetur. De mari autem eleuantur exhalationes humidæ, quę quandocunque ingrossantur soluuntur in pluuias, ideo surgente nube ab occasu, vel ex parte maris I (quod idem est) erat signum pluuiæ statim futuræ in terra Iudęorum, & sic etiam dixit Elias, quando orabat Deum pro pluuia occisis sacerdotibus Baal 3. Regum 18. nam ascendit in montem Carmelum, & cępit orare, dixitque puero suo, respice contra mare, qui cum contemplatus esset ait, non est quicquam, & dixit ei Elias, reuertere septé vicibus, in septima autem vice ecce nubecula parua, quasi vestigium hominis ascendebat de mari, & tunc dixit Elias ad Acab, iunge currum tuum, & descende ne occupet te pluuia, cumque se verterent huc atque illuc cęli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia magna, & sic signum pluuiarum futurarum in terra Iudæorum sumebatur per nubes, ascendentes ab occasu, siue de mari, quod idem est.

K Ratio autem quarti, scilicet, quòd videntes austrum flantem dicunt æstas erit, & quia auster est vẽtus calidus, & siccus, & ideo quando ille flat omnia desiccat. Sed sciendum, quòd flatus ventorum aliquando desiccat, vel humectat, non secundùm conditionem venti, sed secundùm conditionem regionum super quas transit, vel de quibus colligitur materia eius, quod videmus, quia quidam ventus est in aliqua regione valde pluuiosus, & in alia nunquam facit pluuias, & ita est de austro: nam auster fere in tota Europa est pluuiosus, ideo poetę latini, qui describunt rerum conditionem iuxta proprietatem terræ suæ, scilicet Europæ, vocant austrum pluuiosum, & illud est epithetum suum.

Sic dicit Ouidius primo Metamorphoseos, pluuioque madescit ab austro, idest ab austro pluuioso, & Virgilius primo Æneidos dicit austrum, quem ipse Africum vocat, F idest de Africa venientem creberrimum procellis, idest aquis venientibus cum impetu ventorum, & tamen in terra Iudæorum auster est valde desiccans.

Ratio diuersitatis est, quia auster ad hoc, ꝙ transeat in totam regionem Europæ, quam nos tenemus, necesse est, quòd transeat super mare Mediterraneum, & inde trahitur multa materia, quæ conuertitur in ventum, & ideo propter humiditatem vertitur in pluuias. Etiam quia ipse vẽtus propter causam dictam est humidus, & aliqualiter calidus propter regionem meridianam de qua venit, & sic nubes humectat, & soluit, & hoc est, quod requiritur ad distillationem pluuiarum. In regione autem Iudæorum fit ecõtrario, quia ad hoc, quòd auster veniat in illam, transiturus est per solas regiones calidas, & siccas, scilicet per deserta Africæ, & non transit super aliqua maria, & ita cum G perflauerit regionem totam desiccat, & hoc est esse æstatem, & sic accipiuntur causæ horum accidentium, & signorum pro qualitatibus temporalibus.

Quare Christus posuit exemplum de his, per quae Iudaei de serenitate, & tempestate iudicabant. Et quomodo in primo Christi aduentu serenitas fuit: In secundo autem erit tempestas. *Quaest.* IX

QVæretur, quare Christus posuit exemplum de his, scilicet dicitis serenum est: rubicundum est.n. cęlum. Aliqui dicunt, ꝙ Christus designauit hic duos aduentus suos. Primum in carne, & tunc serenum est, i. tẽpus misericordiæ est, & hoc, quia rubicundum est cęlum, s. rubricatum sanguine Christi, & mors eius est causa misericor- H diæ, quia pater tradidit eum propitiationem pro peccatis nostris. In secundo aduentu tempestas est, quia qn secũdo veniet ad iudicandum erit calamitas & męror, & hoc, quia rutilat triste cœlum, i. apparebunt tunc tristia signa futuræ pęnæ pro impijs. Sic dicit Aug. lib. de quęst. Euang. s. potest intelligi, ꝙ Dñs dicit, s. facto vespere dicitis serenum erit; rubicundum est.n. cęlum, i. sanguine passionis Christi. Primo aduentu indulgentia peccatorũ datur, & mane hodie est tempestas: rubet.n. cum tristitia cęlũ, illud est, quod in secundo aduentu igne praecedente vẽturus est. Alij dicũt, ꝙ per cęlum rutilans intelligitur passio Apostolorum, & est sensus: si Deus illis bonis non parcit, sed permittit eos affligi, quanto minus parcet malis? Sic dicit Glos. rutilat triste cœlum, i. patiuntur Apostoli post resurrectionẽ, post quos scire potestis, quia cũ nõ parco meis bonis quin paniã- I tur, non parcã alijs in futuro. Sed dicendum, ꝙ istæ sunt expositiones mysticę in sensu allegorico: nam in sensu literali (quem quærimus) necesse est intelligi de signis pluuiarum, & serenitatis, quæ sumuntur ex consideratione cęli, vt expositum est praeced. quæst. & sup. 7 Sic dicit Hieronymus, scilicet sensus autem manifestus est, quód ex elementorum ordine, & consonãtia possunt, & sereni, & pluuiosi dies prænosci. Sic etiam dicit Chrysost. sicut ergo in cœlo aliud quidem est signum serenitatis, aliud pluuiæ, ita & in me putare oportet.

Quare Christus non dedit nunc Pharisaeis signum, quod petebant. Et quod Deus non seruit curiosis desiderijs nostris. Et quod duplex sit aduentus Christi, & vterque signa habet. Item quae signa Messias esset facturus. *Q.* X.

K QVæretur, quare Christus non dedit nunc Pharisęis signum, quod petebant. Dicendum, ꝙ primo fuit, quia tentantes quærebant, & tamen signa non dãtur nisi ob aliquã necessitatem, vel vtilitatem magnã, cum Deus non seruiat curiosis desiderijs nostris, & ita nullus, qui ex curiositate aliquid petit, credat vnquam se obtinere posse, quod petit, licet illud nimis desideret. Sic patet de Herode, qui audiens famam miraculorum Christi desiderauit valde videre eum, Lucę nono, & non potuit, deinde in ipsa die mortis suæ cum Christus ei remitteretur à Pilato, gauisus est valde Herodes cupiens videre aliquod de signis, quæ faciebat Christus Lucæ vigesimotertio, scilicet Herodes autem viso Iesu gauisus est valde: erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audierat multa de illo, & sperabat signum aliquod videre.

ab eo

ab eo fieri, sed quia Herodes ex sola curiositate hoc volebat, scilicet vt delectaretur in nouitate rerum, quas videret, noluit Christus aliquid facere, immo neque dignatus est ei loqui.

Secundo fuit, quia isti erant viri pessimi, qui non merebantur videre signum aliquod de cælo: nam putabant, quòd Christus non posset illud facere, & ideo ad confundendū illum petebant, & sic minus obtinere debuerunt, quam si ex sola curiositate peterent, quia curiosi vani sunt, sed non mali, isti autem pessimi erant, qui Christum confundere cupiebant, bonis autem dedit Christus signum de cœlo, scilicet omnibus discipulis, & credentibus in eum, quando viderunt eum ascendentem in cælum, & duos Angelos in albis loquentes ad se Act. 1. cap.

Sic dicit Beda, non erat dandum celeste signum generationi tentantium Dominum, cæterū generationi quærētium Dominum signum de cœlo ostendit, quando cernentibus Apostolis ascendit in cœlum.

Tertio fuit, quia tempus Christi viuentis in carne, non erat ad ostendendum signa cæli: fuit n. duplex Christi aduentus, & vterq; signa sua habere debuit: nam ad uentus in carne signa habuit in sanatione ægritudinum, & in similibus, quæ pertinent ad mansuetudinem, eo q; nunc venit, vt medicus curaturus vulnera nostra Isa. 53. liuore eius sanati sumus. Et etiam ex illa auctoritate ostendit Matthæus, q; Christus sanaturus erat nūc omnes ægritudines, supra 8. cap. scilicet omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. In secundo aduentu apparebit, vt rex & potens, ideo competit sibi, quòd tunc signa de cælo ostendat. ita dicitur infra 24. quòd apparebit signum filij hominis, & veniet in nubibus cæli, cum potestate magna, & maiestate. Sic dicit Beda, ideo autem eos Dominus nō exaudit, quia aliud est tempus signorum cælestium. f. tempus aduentus secundi, cum virtutes cælorum mouebuntur, & Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Tempore autem primi aduentus non fuerūt talia, sed omnia mansuetudine plena. Sic etiam dicit Chrysostomus: sicut enim in cælo aliud est signum serenitatis, & aliud pluuiæ, ita & in me putare oportet: nunc enim. f. in primo aduentu his signis, quæ in terra sunt opus est, quæ autem in cælo sunt conuersantur tempori secundi aduentus, nunc sicut medicus veni, tunc sicut iudex adero. propter hoc nunc occultus veni, tunc autem cum multa diuulgatione, quando virtutes cælorum mouebuntur, sed non est nunc tempus horum signorum, veni mori, & quæ abiecta sunt pati.

Quarto fuit, & præcipue quia nullum signum erat nunc necessarium, nec de cælo, nec de terra ad ostendendū hoc, quòd quærebant Pharisæi, scilicet, an Iesus esset Messias: nam quotidie signa multa præcedebant, ex quibus sufficienter hoc colligebatur, qui autem plura peteret, infidelis erat. Et illud tetigit Christus, dicens, scilicet vespere facto serenum erit, &c. quasi dicat, ad sciendum serenitatem, & tempestatem temporis, quæ sunt accidentia, non multum vobis necessaria inquiritis, conuenientia signa, & signa temporum non potestis inquirere. i. non curatis inquirere signa per quæ cognoscatis, quod sit tēpus Messiæ, vel quale sit tempus illud, cum tamen possetis inuenire, quia ex vobisipsis potestis hoc scire, quod apertius dixit Christus Lucæ duodecimo, scilicet cum videritis nubem surgentem ab occasu dicitis, quòd nimbus venit, idest pluuia, & ita fit, & cum videritis austrum flantem dicitis æstas est. hypocritæ faciem terræ, & cæli nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis, quid autem, & cur ex vobisipsis non iudicatis, quod iustum est? quasi dicat, possetis si velletis, & ideo estis reprehensibiles, & sic non egebant aliquo signo cælesti.

Quinto fuit, quia hoc erat in præiudicium omniū miraculorum Christi præteritorum: nam ita isti petebant nunc signum de cælo à Christo, ad sciendum, an erat Messias, ac si nullum vnquam miraculum fecisset per quod hoc probari posset, ideo noluit facere aliud vt innueret, q; ex præcedentibus sufficienter probatur, & ista erat conditio Iudæorum, q; cum multa miracula coram eis facta essent, ita essent increduli, ac si nullum miraculū vidissent, sic patet

A Ioan. 6. de turba, quam pauit Christus miraculosè: nam dixit eis, quòd operarentur cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Christus ait hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, & dixerunt illi: quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus, & sic cum tamen multa signa vidissent, & præcedenti die pasti essent, ita nunc inuerecundè petierunt signum videre, quasi nullum vnquam vidissent, vnde Christus non dedit eis signum, ita nec nunc signum dedit. Sic dicit Remigius, admiranda quippe est cæcitas Pharisæorum, & Saducæorum: sic enim postulabant signum de cælo, quasi ea non essent signa, quæ facere videbatur.

Sexto fuit, quia Pharisæi, non petebant conuenientia signum ad id, quod volebant: nam scire volebant, an esset Iesus Messias, sed hoc non erat ostendendum per signa

B cæli, sed per curationes ægritudinum. f. sanationem surdorum, claudorum, cæcorum, mortuorū, & huiusmodi Isa. 35. scilicet Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: talia ergo signa prophetæ debuerunt qualia prophetæ prædixerant futura in aduentu Messiæ, & non signum de cælo, quod non prænunciatum erat futurum ab eo, & ideo quando Ioannes, quæsiuit à Iesu per discipulos suos: tu es qui venturus es, an alium expectamus? nō ostendit signum de cælo Christus, sed illa, quæ Isaias prædixerat, & ait discipulis Ioannis, ite & dicite Ioanni, quæ vidistis, cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, &c. supra 11. & per hæc Christus cōuenienter credebat ostendere se esse Messiam, & non per signa cæli, ideo etiam si bono modo petierant

C Pharisæi signum de cælo ad sciendum, an Iesus esset Messias, non debuisset hoc dari, sed alia, quæ dicta sunt: nullum tamen dedit, quia non meruerunt videre illud, vt dictum est.

An peccauerunt Pharisæi petentes signum de cælo a Christo. Et quomodo a Deo petere signum quandoque sit licitum, quandoque non. Quæst. XI.

Quæretur, an peccauerunt Pharisæi petentes signum de cælo à Christo. Aliqui dicunt, q; non, quia Ezechias petiuit signa de cælo, f. quòd sol retrocederet decem lineis 4. Reg. 20. & non peccauit, sed concessit ei Deus. Item Iosue petiuit signum de cælo: nam petiuit stare solē, & stetit Iosue 10. c. Item non solum licet petere talia signa,

D sed etiam Deus incitat hominem ad petendum illa Isa. 7. cum dixit Isaias ad Achaz regem pete signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum sup. Dicendum, quòd peccauerunt. Quod patet primo, quia Christus exprobrauit eis dicens. generatio mala, & adultera signum quærit, & tamen non d̄r alicui male verbū contumeliosum qualia ista erant nisi peccauerit: ergo illi peccauerant. Secundo quia Christus dixit, q; non concederetur eis, quod petebant, & hoc cum quadam asperitate sermonis, f. signum quærit, & signum non dabitur ei: ergo male agebant petendo, quia alias concederet eis, aut blande ostenderet eos decipi, & non debere talia petere. Tertio quia Christus audiens petitionem eorum ingemuit. Marc. octauo, f. & ingemiscens spiritu ait, quid generatio ista signum quærit, & tñ gemitus non erat nisi pro malo, quod

E illi faciebant, quia si bene facerent non gemeret, sed lætaretur sicut dicit Beda: ergo peccabant. Quarto quia audita quæstione Christus indignans reliquit eos, & abijt sup. in litera, ergo peccabant, quia alias non indignaretur eis. Quinto patet, quia prauum erat motiuum eorū ad quærēdum: volebant. n. cōfundere Christum, & oīa alia motiua eorū, aut mala erant, aut vana, vt ostēsum est sup. q. 6. ideo peccabant. Ad primū dicendum, q; non peccauit Ezechias petendo signum, nec est simile primo, & præcipue q a Ezechias nullum signum petiuit, sed Deus sibi obtulit quid vellet, an quòd sol retrocederet, vel quòd transiret, & ipse elegit, quòd retrocederet, isti autem petierunt, quod nō offerebatur eis. Secundo quia Ezechias habuit iustam causam non solum ad eligendum signum oblatum, sed etiam ad petendum, quia erat ad mortem, & dixit sibi Isaias, q; die tertio ascenderet sanus ad templum, & dixit

Ezechias, quod erit signum, quòd Dominus me sanabit, quarto Reg. 20. & Isa. 38. & tunc obtulit Isaias optionem signi. & sic erat hic causa iusta dubitādi, & petendi signū à propheta, quia magna promittebat, & tamen nullum signum dederat, nemo tamen cogebatur credere prophetis nisi signa darent, vt innuitur Deut. 13. & 18. capit. sed in Christo multa signa præcesserant, quia quotidie miracula faciebat, ideo non erat causa vlla petendi nunc signum de cęlo, nec aliquid aliud. Ad secundum dicendum, quòd Iosue non petiuit stationem solis tanquam signum ad ostendendum, sed ad efficiendum: miracula enim inquantum sunt signa solum sunt ad ostendendum aliquid, & probandum, & ita Ezechias elegit retrocessionem solis, non tanquam aliquid in eo ista retrocessio efficeret, sed quia certificabat eum de futura sanitate. Et signa aliquando sunt licita, & aliquando illicita, cum proueniat interdum illa peti ex infidelitate, miracula autem quando sunt ad efficiendum, non petuntur illicite si sunt necessaria, & ita Iosue petiuit stare solem, vt locus esset Iudæis vindicandi se de inimicis, quod non contingeret, si sole occumbente fugerent Chananæi, & receptarent se in locis munitis, Iosue 10. capit. ideo concessum est: hic autem petebatur miraculum de cęlo, non ad aliquid efficiendum, sed solum ad probandum, & ideo vocatur signum, scilicet rogantes eum, vt signum de cęlo ostenderet, & tamen non erat necessarium, sed ex curiositate, & malitia petebatur, ideo non licuit peti. Ad tertium dicendum, quia Deus non incitat ad petendum ista signa quasi sit per se bonum ista fieri, & peti, sed quia interdum ad gloriam Dei pertinet ostēdere aliquod miraculum in signum aliquorum futurorum, & vult tunc, quòd petatur signum, & ita fuit tempore Achaz regis. Etiā & præcipuè, quia Deus non incitat generaliter ad petendum talia signa, quasi cuilibet sit bonum talia petere, sed incitauit Achaz, quia volebat dare tunc signum de aduentu Messiæ, sicut & postea dedit etiam non petente Achaz, & ideo eis quibus Deus non suadet ista petere, non licet ea petere tanquam bona, sed solum tanquam necessaria, si interdum nō possint habere, quod volunt nisi per miraculū.

An Pharisæi peccabant nunc tentantes Christum super petitione signi. Et quid tentare sit.
Quæst. XII.

QVæretur, an Pharisæi peccabant nunc tentantes Christum super petitione signi. Aliqui dicūt, quòd non, quia potius interdum illi, qui nolunt tentare Dominum petendo signum peccant: sicut fuit de rege Achaz Isa. 7. nam suadente ei Isaia signum petere ait, non petam, & non tentabo Dominum, & tamen ibi in nolendo petere peccauit: nā dixit Isaias: audite ergo domus Dauid numquid parū est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis, & Deo meo? propter hoc dabit vobis Dominus ipse signum, idest, quia vos non vultis petere, ipse dabit vobis non petentibus.

Dicendum, quòd peccauerunt, primò quia tentare Deū de se malum est, quia tentans dubitauit de potestate eius, quem tentat, & ob hoc vetitum est tentare Deum supra quarto, non tentabis Dominum Deum tuum.

Secundò, quia tentatio Pharisæorum hic ad Christum, non fuit nisi in petendo signum, & tamen petendo signū peccauerunt, vt ostensum est præced. quæst. ergo peccauerunt tentando eum. Tertiò, quia quandocunque tentant Pharisæi Christum ipse increpat eos, quasi male agentes, vt infra 22. quando petiuerunt, an liceret dari censum Cęsari, & ait Christus, quid me tentatis hypocritę? & tamen vocare hypocritam est conuitium, quod iustè nō potest dici nisi peccanti: ergo peccat tentans Christum. Ad arg. dicendum, quòd Achaz, non peccauit, quia noluit tentare, quia potius ex hoc laudaretur, sed quia noluit obedire Deo iubendo ei, quòd signum peteret, & cum ipse dixit, non petam, & non tentabo Dominum, mentitus est, quia non cessabat a petitione signi, vt non tentaret Deum, sed hoc dicebat ad excusandum, vel ad colorandum iniquitatem suam: erat enim vir pessimus, nolens dare honorem Deo vero, sed idolis, quæ colebat, quia si peteret à Deo signum sicut Deus iubebat, & Deus illud faceret, appareret glo-

F ria Dei in hoc: sed noluit petere, vt non honoraret Deum, & vt videretur religiosè agere dixit, quòd nolebat petere, vt non tentaret Deum, & tamen non tentabat Deum petendo signum, quia tentare est, quando experimentum de re quæritur, vt si quis ad experiendum, an Deus possit facere aliquid de quo ipse dubitat, vel an velit facere illud non existens in necessitate aliqua petit signum tentat, qui autem iussus à Deo petere petit, non tentat, sed obedit, ideo Achaz non tentaret Deum petendo signum, sed coleret: secus de istis, quia Christus non iubebat eis petere signum, sed ipsi petiuerunt illud cum non esset necessarium neque expediens, ideo propriè tentabant Christum, & peccauerunt.

Quomodo dicitur hic, quod dabitur istis signum Ionæ, quia
G *Marc. 8. dicitur quod non dabitur signum.*
Quæst. XIII.

QVæretur quomodo dicitur hic, quòd dabitur istis signum Ionæ, quia Marc. 8. dicitur quòd non dabitur signum, & ostenditur ibi, quòd nullum signum datum fuerit, quia dicitur quòd Christus dimittens eos ascendit in nauim, & abijt.

Dicendum, quòd Pharisæis nunc, nō fuit datū signum, quia ipsi petebant signum de cęlo, & illud non fuit datū, etiam nullum aliud signum datum est, quod ipsi viderent, quia non merebantur illud recipere, sed dedit illis signum Ionæ, & illud quidem non explicuit hic, sed explicuit supra duodecimo, scilicet, sicut Ionas iacuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita filius hominis erit tri-
H bus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, sed illud nō fuit signum, quòd nunc viderent Pharisæi cum fuerit completum in Christi morte, & resurrectione, & ita dicitur, quòd non fuerit eis signum datum. Sic dicit August. libro de conc. Euang. scilicet, non autem moueat, quòd Marcus non dicit responsum esse quærentibus signum de cęlo idem, quod Matthæus de Iona, sed ait Dominum, respondisse signum, non dabitur ei. Intelligendum est enim quale petebant, hoc est de cęlo, sed aliud signum datum est, sed non illud.

Quare Christus relictis illis Pharisæis abijt mox trans fretum. *Quæst.* XIV.

QVæretur, quare Christus relictis illis Pharisęis abijt:
I nam mox ascendit in nauiculam, & iuit trans fretum, vt dicitur Marc. 8. Dicendum, quòd fuit, quia vidit Christus, quòd in regione illa non erat profecturus in aliquo, sed satis fuit ei, quòd ostenderit infidelitatem, & iniquitatem Pharisęorum tentantium eum, & petentiū signū de cęlo, vnde nec prędicauit per regionē illam, nec curauit ęgros, sed mox redijt in nauiculā, & recessit inde: exeunti nāque de nauicula Dño in terrā Magedan occurrerunt Pharisęi isti, sicut dicitur Marc. 8. ꝙ venit nauigans in fines Dalmanuta, siue Magedā, & exierunt Pharisæi, s. ad eum, & cęperunt conquerere cum eo quærentes ab illo signū de cęlo, & ipse tunc dixit, ꝙ non daretur eis exprobrans eis, vt patet hic, & mox ascendit nauiculā, & recessit. sic dicitur Marc. 8. scilicet, quid generatio ista signum quærit, & dimittēs eos ascendens iterum nauim abijt trās fretū: sic enim fecit in regione Gerasenorum sup. 8. nam
K mox vt accessit ad litus occurrerunt ei arreptitij: Marc. 5. & curauit eos ibi, & misit dæmonum legionem in porcos, & dum ibi maneret, venerunt viri de regione, & rogauerunt eum, vt recederet de regione illa, & ipse statim ascendens nauim recessit Marc. quinto, & Lucę octauo, & supra 8. & sic non prædicauit in regione illa, nec aliquid aliud fecit, sed solum stans in litore sanauit arreptitios, & ita nunc in litore stetit, & redijt illico ad nauem, & transfretauit. Causa recedendi fuit, quia vidit Christus, quòd non erat in aliquo profecturus hominibus regionis illius. Sic dicit Theophylus, dimittit quidem Dominus Pharisæos quasi incorrectos: nā vbi spes correctionis est, ibi immorandum est, vbi vero malum est incorrigibile, inde est recedendum. Et ob hoc non dicitur hic, sicut solet dici alias quandocunque Dominus expedit turbas,

quia

quia ibi dicitur, quòd dimittit turbas, vt patet præced. c. & Marc. 6. nunc verò non dicit, quòd dimisit eos, sed quòd reliquit quasi nihil boni eis pstitisset. Sic dicit Rabanus, relictis illis abiit, id est relicta generatione mala Iudæorum abijt trans fretum, & sequitur. nota quòd non sic in aliis locis legitur dimissis turbis abiit, sed quia infidelitatis error insolentium animos detinebat, dicitur quòd eos reliquit. Quare autem Christus non dedit nunc Pharisæis aliquod signum quod ipsi viderent etiam si non daret signum de cælo, quod illi petebant, ostensum est sup. 12. c. q. 87. Quare autem noluit dare signũ de cælo, cum in Veteri Testamento sæpe facta sunt signa de cælo dictum est 12. c. q. 88. quare Christus vocauit nunc Pharisæos generationem malam, & adulteram, & quid per hoc signabat ostensum est eodem cap. q. 89. & q. 85. quare Christus dedit istis signum Ionæ Prophetæ cum essent mali, & non mererentur signum, eo. cap. q. 90. ad quid autem proderat signum Ionæ nunc datum à Christo, cum Pharisæi non viderent illud, & quòd ad multa profuit, eodem cap. quæst. 91.

Marc. 8. Luc. 12.

Et cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Iesus dixit: Quia cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? Neque septem panum in quattuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis: cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. Tunc intellexerunt, quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.

Ostendit Christus doctrinã Pharisæorum vitandam.

Et cum venissent. Hic ostendit Christus doctrinã Pharisæorum vitandam à discipulis, & sequacibus suis, non solum tanquam inutilem, sed tanquam malam, & periculosam, quasi fermẽtum corruptum, & dicitur. *Et cum venissent discipuli eius trans fretum.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo, quod quando venerunt trans fretum, i. de regione Magedan transierunt vltra fretum, obliti sũt panes accipere, siue in regione de qua veniebant, siue in alia, ad quam ibant. Et iste sensus est verior, quia terra Magedan citra fretum est, & cum inde recessit Christus transfretauit, sic dicitur Marc. 8. & dimittens eos ascendens iterum nauim abiit trans fretum. *Obliti sunt panes accipere.* Erat. n. consuetudo eis accipere panes pro via, & nunc non acceperunt ex obliuione. Et accipitur panis pro toto cibo: nam non solum portabant panes in via, sed etiam alios cibos, & vt communiter portabant pisces, vt patet supra 14. & præcedenti capit. *Qui dixit illis.* Scilicet postquam recesserunt de loco, in quo panes accipere debuerant. *Intuemini.* id est, diligenter aspicite. *Et cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.* id est à doctrina istorum, vt non sequamini illam, quia corrumpit bonos mores, sicut modicum fermentum totam massam corrumpit. *At illi cogitabant intra se.* Christus dixerat hoc per metaphoram, vocans doctrinam istorum fermentum, & ipsi non intelligentes quid intenderet, cogitabant quòd vere loqueretur de fermento panis. *Dicentes, quia panes non accepimus.* i. hoc dicit nobis increpando nos, quia panes non accepimus, quasi discipuli præsupponant, quòd Christus iam sciebat, quòd obliti fuerant panes sumere, & in his verbis tacite arguebat eos, quòd obliti fuissent panes sumere, & instruebat eos quos panes deberẽt cauere: vel aliter dicẽtes, quia panes non accepimus, i. bene euenit nobis nunc, & bene cauimus ab eis, quia nullum panem accepimus ab eis, & ita reputabãt obliuionem in bonum sibi euenisse. *Sciens autem Iesus.* scilicet, quòd ista intra se cogitarent. *Dixit eis, quid cogitatis inter vos modicæ fidei.* Id est, male cogitatis, quia ista cogitatio pertinet ad modicam fidem; nam si fidem haberetis non cogitaretis sic. *Quia panes non habetis.* id est, non debetis angustiari, quia nõ habetis panes, nec debetis putare, quòd ego vos increpem, quasi

A panes obliti fueritis sumere, quia hoc parum nocet, cum ego possim vobis dare cibum etiam non habentibus panem. *Nondum intelligitis, neque recordamini.* Reducit eis ad memoriam duo miracula, quę fecerat saturãdo turbam, & dicit, quòd si ad illa aduerterent, non affligerentur etiam si panis deesset, nec putarent, quod ipse eos argueret, quia obliti fuissent panes sumere, cum leue esset sibi prouidere circa talia. Et dixit ista duo, quia ex defectu alterius eorum proueniebat, quòd nunc ista cogitarent, quia aut non recordabantur duplicis saturationis turbarum, aut si recordabantur non intelligebãt. Non intelligere erat, quòd dato, quòd recordarentur Christum fecisse istas duas saturationes, putarent quòd nunc non posset similiter facere, quasi non fecisset ea ex potestate sua: nam si rectè intelligerent, quomodo facta

B fuerant illa, scirent, quòd in Christo erat potestas ad saturandum homines quandocunque vellet. Non recordari erat, vt si forte non cogitabant nunc de illis saturationibus, & ob hoc non habebant aliquid ex quo arguerent Christum posse dare illis cibum, quando non haberent. *Quinque panum in quinque millia hominum:* id est, quinque panum distributorum in quinque millia hominum, id est, virorum: nam isti erant exceptis mulieribus, & paruulis, supra 14. cap. *Et quot cophinos sumpsistis.* id est, quot cophinos reliquiarum, scilicet duodecim. dicit hoc ad ostendendum magnitudinem miraculi, quia non solum comederunt, sed etiam superfuit plus quam fuerat cibus principalis. *Neque septem panum in quattuor millia hominum.* id est, distributorum in quattuor millia hominum, id est, virorum exceptis paruulis, & mulieri-

C bus præcedenti cap. & Marc. 8. *Et quot sportas sumpsistis.* scilicet, septem sportas de reliquiis, præcedenti cap. de piscibus non fit mentio, licet vtrobique pisces fuerunt. *Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis cauete à fermento Pharisæorum.* id est, intelligere debueratis consideratis his, quod non loquebar vobis de pane, sed de doctrina, quia de pane parum differebat, quòd non accepistis illum, quia etiam si non haberetis panem, ego possem vobis prouidere, cum bis prouiderim turbis. *Tunc intellexerunt.* scilicet, quando Christus eos arguit. *Quod non dixerat cauendum à fermento panum.* id est, à pane multum, vel parum fermentato. *Sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.* Quæ est velut fermentum corrumpens per metaphoram.

D *An ista sint continuata ad præcedentia? Quæst. XV.*

QVæretur, an ista sint continuata ad præcedentia? Dicendum, quòd sic, quia supra dicebatur quid egisset Christus antequam transfretaret, hic autem dicitur quid egit postquam transfretauit: nam quando fuerunt discipuli in regione Magedan erant citra fretum, & inde transierunt vltra fretum Marc. 8. scilicet, & dimittens eos ascendens iterũ nauim abiit trans fretum, & quando fuerunt vltra fretum loquutus est Christus de fermento, vt dicitur supra in littera, scilicet, & cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes sumere, & etiam non fuit aliquid intermedium, qui a mox vt transierunt locum, in quo obliti fuerant

E panes accipere, scilicet citra fretum, dixit Christus hæc, vt esset occasio discipulis cogitandi istud: nam si non diceret immediatè, venirent interim in alium locum in quo panes acciperent, & sic non esset iam discipulis occasio cogitandi hoc, cum panes haberent: fuit ergo hoc factum immediatè post præcedentia.

Ad quod dicitur hic, quod discipuli obliti sunt accipere panes. Et quod discipuli Christi in via non solum panes erant soliti portare, sed etiam aliqua pulmenta abstinentibus conuenientia. *Quæst. XVI.*

QVæretur qomodo dicitur hic, & ad quid, ꝙ discipuli obliti sunt accipere panes, & quomodo obliti sunt? Dicendum, ꝙ consuetudo erat discipulis portare secum panes in via, vt quia aliquando transibāt per loca, in quibus non poterant habere panem, vel præcipuè, quia interdum volebat Christus manere in deserto aliquot diebus cum discipulis, & non erat tunc locus, vnde panes acciperent, ideo quando exibant de locis habitatis portabant panes pro via. Et ideo etiam si panes turbæ non haberent, semper habebant discipuli Christi G panes, vt in prima saturatione, apud turbas nullus panis inuentus est, & discipuli Christi quinque panes tunc habebant supra 14. & Marc. 6. & Luc. 9. & in secunda saturatione turbæ etiam non habebant cibos, & apud discipulos inuenti sunt septem panes, præced. cap. & Marci 8. Et cum dicitur, ꝙ obliti sunt accipere panes, non intelligitur solum de panibus, sed etiam de aliis cibis, quia aliqua pulmenta secum ferebant, quæ faciliter portari possent, & quæ cōuenirent hominibus abstinentibus, vel non gulosis, neque delitiose viuentibus, sed pauperibus, & quia cibus communior regionis illius, & minoris valoris erant pisces, eo ꝙ illa regio tota erat adiacens mari Galileæ: pisces ergo portare consueuerant, & ita in vtraque saturatione turbarum dicitur, ꝙ discipuli, portabant panes, & pisces: nam in prima, portabāt quinque panes, H duos pisces supra 14. & Ioan. 6. in secunda habebant septem panes, & paucos pisces, præced. cap. & Mar. 8. carnes autem, vel alia pulmenta, non leguntur portasse, & iste est cibus quo communius vescebantur: nam etiā post resurrectionem cum Christus eis apparens vellet ostendere veritatem resurrectionis suæ, petiuit si haberēt aliquid ad manducandum, & obtulerunt ei partem piscis assi, Lucæ 24. Nunc igitur omnes cibos quos accepturi erant obliti sunt accipere. Sed dicetur ꝙ discipuli, non portabant cibos in via, quia Christus vetuerat eis portare peram, & sacculū in via, supra 10. & Mar. 6. & Luc. 9. & 10. & tamen vetando peram, & sacculum vetatur panis, quia sacculus, & pera, nō sunt nisi ad portandum cibos. Etiā quia Mar. 6. expresse vetatur portatio panis, s. non peram, nō panem. Dicendum ꝙ illa lex data est discipulis, qn̄ irent per viam, ad prædicandum, s. quando I mittebat eos, non fuit autem data ipsimet Christo, quia non condebat legem pro se, sed pro aliis, & ideo ipse faciebat, ꝙ panem portarent, quando cum illo ibant. Sic & non licebat discipulis portare in via aurum, vel argentum, neque monetam aliquam, supra 10. & Mar. 6. & tamen Christus portabat pecuniam in via, quia Iudas erat dispensator eius, & loculos portabat, Ioan. 12. & de illa pecunia emebat omnia necessaria ad sumptus, Ioan. 13.

Quare Discipuli obliti sunt panes sumere? *Quæst. XVII.*

QVæretur, quare discipuli obliti sunt panes sumere? Dicendum, ꝙ primo fuit, quia forte ad alia attenti de hoc non considerauerunt, & tamen hoc est K quædam laus eorum, qui tam paruam curam agebāt de delitiis, vt nec etiam necessaria ad vitam interdum intenderent. Sic dicit Remigius, animaduertēdum est quantum alieni essent ab appetitu delitiarum, cum tam paruam haberent de necessariis curam, vt etiam obliti essent panes accipere, sine quibus humana fragilitas subsistere non potest, & quando secum ista portabant, non ad copiam, sed magis ad parcitatem ferebant. Ita laudat eos Chrysostomus dicens, admirare aliam sapientiam in discipulis qualiter ventrem superabant, non multam mensæ curam facientes: in eremo enim existentes, & per tres dies ibi morantes solum septem panes ibi habebāt.

Secundò forte ex volūtate Dei voluit specialiter Christus, quòd nunc obliuiscerentur discipuli panes sumere, vt sic Christus eos doceret, & eorum infidelitatē argue- F ret, & sic efficerēt meliores: nam si panes haberent, quando Christus dixit cauete à fermento Pharisæorum, non cogitarent intra se dicentes, quia panes non accepimus, & cōuenienter Christus, non redargueret eorum infidelitatem, per quod fierent meliores. Sicut dicit Theoph. dispensatiue etiam panes accipere discipuli sunt obliti, vt reprehensi à Christo fierent meliores, & ad virtutis Christi notitiā peruenirent. Tertiò fuit, quia recesserunt de regione illa: nam mox vt Christus descendens de naui intrauit in terram Magedan, exierunt ad eum Pharisæi, & Sadducæi incipientes cōquirere cum eo, & statim illis relictis ascendit in nauem, & iuit trās fretū, Marc. 8. & ita cum non discurrissent discipuli per loca fuit eis occasio obliuiscendi cibos accipere. Quartò fuit, vt aliqui volunt, quia tantum erat desiderium discipulis manen- G di cum Christo, quòd nolebant saltem ad punctum separari ab eo, & ita obliti sunt accipere panes. Sic dicit Remigius, scilicet, tanto enim magistri amore detinebantur, vt nec etiam ad punctum vellent ab eo recedere. Sic etiā dicit Beda, scilicet, ludicrum est quasi modicam carnis curam haberent in reliquis, quibus ipsa reficiendi corporis intētione Dominici comitatus mēte excesserat.

Quomodo poterat esse, quod discipuli non haberent nunc panes? *Quæst. XVIII.*

QVæretur quomodo poterat esse, ꝙ discipuli nō haberēt nūc panes, quia immediate ante hoc acceperant septē sportas plenas de fragmentis, præced. c. qn̄ turba saturata est, & ista fragmēta acceperūt discipu- H li, & statim ascendentes naviculam venerūt in fines Magedan, vt patet hic, & Mar. 8. ergo non poterāt eis panes nunc deesse. Aliqui dicūt, ꝙ discipuli panes habebāt. sed obliti sunt eos portare, & ita deerat panis. Sic dicit Hier. quō aūt panes nō habebāt, qui statim impletis septē sportis ascēderunt naviculā, & venerūt in fines Magedā? ibi audiunt nauigātes, ꝙ cauere debēt à fermēto Pharisæorū? & respōdet, sed Scriptura testatur, ꝙ obliti sūt eos secū tollere. Et idē dicit Beda. Sed dicēdum, ꝙ nō est satis verisimile, ꝙ discipuli obliti fuerint panes illos, i. fragmēta, quæ collegerāt secum tollere, quia collegerāt septem sportas plenas, & statim ascenderunt nauim, Mar. 8. ideo nō est satis verisimile, ꝙ obliuiscerētur. Secūdò, & efficacius, quia si obliuiscerētur discipuli secū portare istos panes, i. fragmenta nō haberēt quid mādacarent antequā I venirēt in regionē Magedan: nam locus in quo Christus turbas saturauerat erat desertus, vt patet pc. c. quia aliàs nō fuisset occasio saturandi eas miraculosè, & ibi nō poterant discipuli inde panes accipere, nisi prius illos secū ducerent, & tn̄ ante hoc nō tulerāt nisi septē panes, quia Christ⁹ dixit eis, quot panis habetis, & illi dixerūt septē, & illos Christus fregit, & distribuit turbæ, pc. c. ideo nō poterāt aliquos panes, nec particulas panis hēre discipuli, nisi tollerent secum de fragmētis illis, & tn̄ nō defuit eis panis antequā recederēt de terra Magedan: ergo portabant nunc secum fragmēta aliqua, quæ superfuerant. Tertiò patet, quia adhuc, qn̄ nō recesserūt de terra Magedan panē aliquem habebāt, Mar. 8. quia habebāt vnū panē: ergo nō agitur de obliuione fragmentorū panis in loco saturationis turbarū. Dicendum igitur, ꝙ hic dr̄ de K panibus, quos accepturi erānt in terra Magedan ad quā iuerant, qn̄ inde transfretauerunt. Quòd patet primò, quia tūc Christus dixit discipulis cauendū esse à fermento, qn̄ discipuli caruerunt panibus, & tn̄ non dixit hoc antequā recederent de terra Magedan, sed mox vt recessit de terra Magedan dr̄ ꝙ hoc dixit. Etiam quia hic, & Mar. 8. dr̄, ꝙ ascendens Christus in nauiculam venit in terram Magedan, quo disceptauit cum Pharisæis, & tūc sequuntur, & obliti sunt panes in loco saturationis turbarum, sed in terra Magedan, quia aliàs mox vt ascēderūt in nauiculā diceretur, ꝙ obliti sunt panes accipere, & tn̄ non dr̄, ꝙ postquā venerūt in terram Magedan: ergo ibi obliti sunt. Secundò, quia non pōt hoc intelligi de fragmentis, quæ habuerāt in loco saturationis turbarū, eo ꝙ hic dr̄ obliti sunt accipere panes, & tn̄ si de illis diceret nō diceretur sic, sed obliti sunt tollere fragmēta, quia nō

erant

A erant panes, sed fragmenta. Tertio quia necesse est, ꝙ post illa habuerint aliquos panes discipuli: nam Marc. 8. dicitur, quòd obliti sunt panes sumere, & non habebant nisi vnum panem secum in naui, & tñ inter fragmenta illa nullus panis erat, sed omnia fragmenta, quia Christus fregerat illos septem panes: ergo post illa fragmenta habuerunt alibi aliquos panes de quibus supererat vnus quãdo obliti sunt panes accipere in terra Magedan: ergo de panibus quos accepturi erant in terra Magedan ad transfretandũ, & non acceperunt, dicitur hic, ꝙ obliti sunt illos accipere. De fragmentis septem sportarum, dicendum vno modo, ꝙ si discipuli portassent secum sufficiebãt eis ad aliquot dies, & tamen non portauerunt, quia licet ipsi collegerunt fragmenta, ne perirent, & vt manifestaretur miraculi magnitudo, tñ postea dederũt turbis reseruatis sibi paucis fragmẽtis, B vt ad statim haberent cibum, & ita post parum indiguerunt cibis. Aliter potest dici, ꝙ omnes septem sportas fragmentorum tulerunt secum discipuli, & tamen nauigando morati sunt aliquot diebus, quia non statim peruenerunt ad terram Magedan in qua obliti sunt panes sumere, & ita potuit interim tota illa multitudo fragmentorum cõsumi à discipulis, & ab alijs manentibus cum eis in naui, quorũ erat nauicula, & ita cum venirent in terram Magedan, vel prius opus erat eis panes accipere, & obliti sunt accipere, sed primum vr verisimilius. Quomodo autem qñ discipuli obliti sunt panes accipere, habebant secum vnum panẽ in naui? Videtur dicendum, ꝙ cum discipuli dimiserint fragmenta septem sportarum per turbas reseruatis sibi paucis, de quibus statim comederent, cito consumpta sunt illa, & oportuit illos accipere panes antequam peruenirent in ter- C ram Magedan: nam licet non fiat mentio, ꝙ post istam secundã saturationem turbarũ Christus non venerit in aliũ locum, nisi in terram Magedan, subintelligẽdum est, quòd venerit in aliam, & tamen scriptura non enarrat omnia loca per quæ Christus transiuit, sed sola illa in quibus fecit aliquid quod scripto, & memoria dignum sit, & sic trãsiuit per aliqua loca in quibus discipuli acceperunt panes, sicut accipere soliti erant, & quando venerunt in terra Magedan supererat ille panis, & ibi iterum panes accepturi erant, sed obliti sunt, & ita quando obliti sunt non habebant secum nisi vnum panem, vt dicitur Marc. 8. & necesse est, quòd illum panẽ, & aliquos alios acceperint in aliquo loco inter locum saturationis turbarum, & terram Magedan, de quo loco nulla mentio fiat in scriptura. Quod patet, quia illum panem nõ tulerunt de loco saturationis tur- D barum, quia ibi non habuerunt nisi fragmenta, quando recesserunt, quia solos septem panes habuerant, & illos Christus diuiserat turbis, & ita nullus integer panis supererat. Etiam non acceperunt illum in terra Magedan, quia ibi nullos panes acceperunt, sed obliti sunt illos accipere, ideo in aliquo loco intermedio qui tacetur, discipuli accepertit panes, & supererat eis ille vnus, quando venerunt in terram Magedan.

Ad quid Euangelista descripserunt hoc de discipulis oblitis panes accipere. Et quod beneficiorum immemores valde reprehensibiles sunt. *Quæst.* XIX.

SED quæretur ad quid Euangelistæ descripserunt hoc de discipulis oblitis accipere panes. Dicendum, quòd E ad doctrinam nostram prodest. Primo vt videamus quomodo discipuli Christi non erubescunt defectus suos confiteri. Nam Matthæus qui scripsit hæc vnus de istis erat, qui obliti sunt panes accipere, & modicę fidei erant circa Christum, dubitantes, an posset eos nunc saturare, cum panes non haberent. Sic dicit Chrysost. admirare aũt in Apostolis veritatis amorem, qualiter ipsi scribentes, non occultant suos etiam magnos defectus. Secundo fuit ad ostẽdendum, ꝙ sunt valde reprehensibiles, qui non recordantur susceptorum beneficiorum: nam dixit eis Christus, nõ recordamini quinque panum in quinq; millia hominũ, &c. & fuerat hoc pauloante, ideo erat magna redargutio. Sic dicit Chrys. non est autem quantalibet accusatio, i. parua, parum ante tali signo facto confestim obliuisci. Tertio ad ostendendum, ꝙ sunt valde increpabiles, qui paucã fidem habent, cum viderint aliqua admiranda. sic erat de discipulis, qui bis viderant Christum saturantem turbas miraculosè, & ipsi quoq; pasti fuerant, & nunc non habẽtes panes affligebãtur quasi fame perituri essent. Quarto fuit ad ostendendum, ꝙ verba Christi rationabiliter intelligenda essent: nã siquis attenderet ea, quæ supra Christus ageret, appareret, ꝙ non loquebatur de panis fermento, sed de doctrina, vel conuersatione, & tamen discipuli grosse considerantes de pane intellexerunt, & super hoc arguuntur.

Quare Christus dixit discipulis attendite a fermento Pharisæorum. Et quod nemo nouit secreta cordium nisi Deus. *Quæst.* XX.

QVæretur, quare Christus dixit discipulis, attendite à fermento Pharisæorum, &c. Dicendum, quòd hoc fuit. Primo quia in hoc erudiebat eos cauere doctrinam malam Pharisęorum, & Saducęorum, de qua infra dicetur, & hoc erat vtile. Secundo vt per hoc habita occasione ostenderet alium magnum miraculum, s. quòd nouerat cogitationes hominum secretas: nam quando dixit cauete à fermento, illi cogitabant intra se dicentes, quia panes non accepimus, & Christus dixit eis, quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? & ita ipsi viderunt, quòd Christus sciebat cogitationes, & in hoc ostẽdebat se Deum esse, quia nemo nouit secreta cordium nisi Deus, scrutans corda, & renes Psal. 7. Et hoc etiam voluit ostendere Christus, semel Iudęis quando curauit paralyticum: nam cogitantibus illis intra se, ꝙ Christus blasphemaret, ait ille, quid cogitatis mala in cordibus vestris? supra 9. & Marc. 2. c. Et vtile erat tale miraculum ostendi, vt per hoc maiora semper de Christo cognoscerent, Christus tamen non faciebat miracula, nisi habita occasione, & nõ ingerens se ad faciendum illa, ideo conueniens fuit illud dici, vt ad hoc miraculum esset occasio. Tertio vt meliores eos redderet arguendo ipsos de modica fide: nam si ille hoc non diceret, & ipsi non responderent, istud non esset ei occasio ad arguendum ipsos de modica fide: nam tunc accidit eis iste timor, qui ex modica fide venit, quando dixit de fermento. sicut dixit Theo. ex dispensatione diuina factum est, vt discipuli panes accipere obliuiscerentur, vt à Domino correcti meliores fierent, ita & dixit ista, vt esset occasio ad eos arguendum, & sic redderet meliores. Quarto fuit, vt eis suaderet parum de cibo curandum esse. Nam quando illi cogitabant, ꝙ argueret eos de defectu panum ait, non intelligitis, &c. quasi dicat, verba, quæ ego dico vobis important aliquod mysterium, & rem magnam, & tamen non habere panes, non erat difficultas, quia non existentibus panibus poteram vos saturare sicut bis saturaui turbas, ideo subdit, quare non intelligitis, quòd non de pane dixi vobis? Sic dicit Chrys. hoc facit, vt solicitudinem escarum ab eis abijciat.

Quare Christus non dixit, quod dicit hic præcedenti capite in saturatione secunda turbarum. *Quæst.* XXI.

QVæretur cum Christus per hoc vellet ducere discipulos ad esse solicitos de spiritualibus, & parum aduertere ad panes corporales, quare non dixit hoc præc. capit. in saturatione secunda turbarum, quia tunc poterat eos conuenienter arguere, cum dixerint vnde nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? & sic erant tunc modicæ fidei sicut nunc, vt possent redargui. Dicendum, ꝙ Christus non redarguit eos ibi, & redarguit nunc. Primo vt non videretur Christus se ingerere ad facienda miracula, si eos increparet, quòd non habebant fidem, ꝙ posset facere hæc, quia quasi alliciebat eos, vt fidem haberent, & ista fieri vellent, quasi facile erat illa fieri. Secundo quia erat ibi Christus coram turbis, sed secrete eos arguebat, vt & ipsi correcti proficerent, & apud turbas reprehensibiles, & minus honorabiles non apparerent. Tertio fuit, quia nunc fuit Christo maior occasio arguendi illos, quam tunc, quia nunc viderant duas saturationes turbarum: quòd ergo dubitarent erat modica fides valde. tunc vero vnicam adhuc viderunt saturationem, ideo magis reprehensibiles nunc erant. Quarto quia maius erat in quo tunc confidere deberent, quam nunc

nam volebat tunc Christus saturare turbam quatuor mil-
lium hominum exceptis paruulis, & mulieribus. Nunc ve-
ro soli discipuli saturandi erant. si miraculum fieri oporte
ret. ideo facilius poterant confidere, quòd posset eos satura
re, quam turbas: magis ergo increpabiles erãt, si in hoc nõ
confiderent, quam si non confiderent turbas posse pasci,
ideo potius nunc redarguti sunt. Sic dicit Chrys. sed qua-
re non arguit eos cum dixerunt vnde nobis in solitudine
panes tantos? & respondet, sed ideo tunc non reprehẽdit
eos, vt non videretur se ingerere ad signa facienda, sed &
nolebat ante turbas eos increpare, tunc etiam rationabi-
lior hęc accusatio fuit, quando iam duplici miraculo de pa
nibus facto tales erant, vt adhuc de escis dubitarent.

*Quare Christus dixit nunc cauendum a fermento Pharisaeo-
rum, quam alio tempore.* *Quaest.* XXII.

SED quæretur dato, quòd non vellet Christus increpa-
re discipulos, quando saturauit turbas, quare potius di
xit nunc cauendum à fermento Phariseorum, quam alio
tempore, quia poterat hoc multo post illam saturationem,
vel ante hoc dicere, cum ista doctrina quocunque tempo-
re dicta proficeret. Dicendum, quòd fuit primo vt esset oc-
catio Apostolis dubitandi in verbo Christi, & non intelli-
gendi, s. quia nunc non habebant panes: obliti enim fue-
rant panes accipere, quando recesserunt de terra Magedã,
vt venirent trans fretum, vt dicitur supra in litera, si autem
Christus diceret illud quando discipuli haberent panes,
non haberent causam sic intelligendi, & conuenienter nõ
appareret in eis modica fides, de qua Christus eos arguere
volebat, ideo tunc solum Christus hoc dicere debuit, quan
do discipuli panes non accepissent. Et ista est causa præci-
puè, ideo in litera exprimitur, & Marc. 8. quòd cum venis-
sent trans fretum obliti sunt accipere panes, quasi hoc fue-
rit aliqua causa ad hoc, quòd ista nunc dicerentur, vt sic in
telligi possent, in alijs autem locis semper accipiebant pa-
nes, & fortè nunquam obliti fuerant nisi nunc, ideo istud
dixit Christus. Secundo fuit, q a Christus loquebatur nunc
contra Phariseos, & Saduceos dicens. cauete a fermento
Phariseorum, & Saduceorum, ideo conueniens erat, quòd
tunc loqueretur ista quando conuersatio aliqua esset ei cũ
Phariseis, & Saducæis, & hoc fuerat nunc in terra Mage-
dan, ideo nunc dixit, & non prius. Et hoc proderat ad verũ
que sensum verborum, siue ad sensum falsum, quem acce-
perunt discipuli, siue ad sensum verum in quo Christus lo-
quebatur: nam putabant discipuli dictum esse de panibus
fermentatis, & quia Christus loquitur de fermento Phari
sæorum, oportebat, quòd cõuersatus esset Christus paulo-
ante hoc cum Phariseis, qua si ex hoc prouenisset ei, quòd
istud diceret, quod aliter in mentem non venitet, etiam ad
verum intellectum Christi: nam loquebatur ipse de doctri
na Phariseorum, quòd cauendum esset ab ea, & tamen ne
scirent discipuli, quæ doctrina esset ista à qua cauendũ es-
set, nec videretur, vnde Christo prouenisset istud nunc di-
cere nisi cũ Pharisæis esset conuersatus, & ideo cum nunc
in terra Magedan disceptasset cum eis, & reliquisset eos
tanquam malignos, fuit occasio ad dicendum cauete à do-
ctrina eorum.

Dicendum autem, ꝙ ad hoc, ꝙ conuenienter Christus
nunc istud vel aliquando diceret, oportebat ista duo con-
currere. s. ꝙ panes non haberent discipuli, & quòd cum
Pharisæis ante hoc disceptasset, & eos repulisset, quia vnũ
sine altero non sufficeret, vt dictũ est, & ideo volente Chri
sto dispensatiue actum est, quòd quando venerunt in terra
Magedan obliuiscerentur ibi potius discipuli panes sume-
re, quam alibi, vt ista duo concurrerent, & posset Christus
conuenienter dicere istud discipulis, vt illi possent male in
telligere, & à Christo redargui vtiliter.

Quomodo doctrina Pharisæorum vocatur hic fermentum.
Et quod fermentum multipliciter accipitur.
Quaestio XXIII.

QVæretur, quomodo doctrina Phariseorum vocatur
hic fermentum: nam accipitur fermentum in ma-
lum, & tamen solet accipi in bonum. sicut supra 13.
de tribus satis fermentatis.

F Dicendum, quòd quando accipiuntur voces, secundum
propriam significationem, nõn contingit variare in sensu.
& tamen quando accipiuntur translatiue, vel secundùm
metaphoram, possunt accipi multipliciter, secũdum quòd
variè contingit aliquid transferri, secundùm diuersas pro-
prietates eiusdem rei: ita in fermentum, secundùm sensum
literalem vna res, & determinata est, accipiendo autem
per metaphoram, quia sunt proprietates variæ fermenti,
potest diuersimodè fermentum accipi, sicut leo, secundùm
sensum literalem est animal, & tamen per metaphoram ali
quando accipitur pro Christo, vt Apoc. 5. vicit leo de tribu
Iuda, & vocatur leo propter constantiam in aggrediendo
ardua, & sustinendo, sicut dicitur Prouerb. 30. leo fortissi-
mus bestiarum ad nullius eorum pauebit occursum. Etiam
leo crudelis est, quia lacerat, & ideo aliquando diabolus
G vocatur leo primo Petr. 5. scilicet, aduersarius vester diabo
lus tanquam leo rugiens circuit. Et ita fermentum habet
calorem intrinsecum, etiam habet vim transmutandi, &
corrumpendi.

Quantum ad primum accipitur aliquando pro ardore
fidei, & ita accipitur supra 13. quòd mulier abscondit fer-
mentum in satis tribus, donec fermentaretur totum.

Quantum ad secundum doctrina mala vocatur fermen
tum, quia valde corrumpit: nam sicut fermentum existẽs
paruum in quantitate alterat totam massam, & corrumpit
eam si superabundanter ponatur, ita & parua hæresis in-
ficit totam sanam doctrinam, sic dicitur prima Corinth. 5.
modicum fermentum totam massam corrumpit, & quan-
tum ad hoc magis vocatur fermentum mala doctrina, quã
bona, quia doctrina bona, si pauca sit adiuncta multæ do-
H ctrinæ malæ non permutat eam, vt faciat hominem bonũ,
doctrina autem mala parua multæ doctrinæ bonæ per-
mixta, totum inficit, & hominem malum reddit, & hoc,
quia vt ait Dionysius bonum fit solum ex integra causa,
malum vero ex defectibus singularibus, & ideo siquis vni-
cam hæresim teneat, etiam si tota alia doctrina sua sana
sit, erit hæreticus, & non econtrario: sic ergo erit fermen-
tum mala doctrina Ecclesiastica, quia valde alterat, & cor
rumpit. Sic dicit Hieronymus: fermentum enim hanc ha
bet vim, vt si farinæ mixtum fuerit, quod parũ videbatur
crescat in maius, & ad saporem suum vniuersam consper-
sionem trahat, ita & doctrina hęretica, si vel modicã scin-
tillam in tui pectus in breui flamma concrescet ingens, &
totam hominis positionem ad se trahet.

I *Quid sit fermentum Pharisaeorum, & Saducaeorum.*
Et quae erat eorum mala doctrina.
Quaestio XXIIII.

QVæretur quid sit fermentum Pharisæorum, & Sadu
cæorum. Aliqui dicunt, quòd fermentum istud est
lex Moysi, quia si seruaretur iam corrũperet Euan
gelium, & non prodesset Euangelium cum illa seruatum,
sic dicitur ad Galat. 5. si circuncidimini Christus nihil vo-
bis prodest. Et ita videtur dicere Hilarius, scilicet, in quo
admonentur Apostoli, non admisceri Iudæorum doctri-
næ, quia legis opera in effectum fidei, & præfigurationem
rerum consequentium constituta sunt, & in quorum tem-
pora, atque ætatem veritas contigisset, nihil vltra in verita
tis similitudine positum arbitrentur, ne doctrina Phariseo
rum Christum nesciens effectum veritatis Euangelicæ cor-
K rumperet. Sic etiam dicit Hieronym. qui enim cauet Phari-
sæorum, & Saducæorum legis atque literæ præcepta nou
seruat, & traditiones hominum negligit, vt faciat Dei mã-
data. hoc est enim fermentum de quo dicit Apostolus, mo
dicum fermentum totam massam corrumpit. Sed dicen-
dum, quòd non stat.

Primo quia tunc Christus expressè vetaret legem Moy-
si custodiendam esse, quod falsum est, cum ipse eam tota
vita seruauerit. Etiam quia tunc non esset dubium, an post
Christi mortem seruanda esset, & tamen erat dubium, cũ
super legalium obseruatione fuerit magnum dubium in
Ecclesia quibusdam seruantibus, & alijs non. ad Rom. 14.
quousque per Ecclesiam in concilio Apostolorum diffini-
tum est Act. 15. ergo Christus non vetuit illam seruari.
ergo non vocauit illam nunc fermentum.

Secundo

Secundo quia tunc non diceret, cauete à fermento Pharisæorum, & Saducæorum specialiter, vel à fermento Herodis, vt dicitur Marc. 8. sed diceretur à fermẽto Iudęorum: nam omnes Iudæi seruabant legem: ergo non vocauit fermentum legem Moysi: esset enim aliàs contradictio in verbis Christi, ipse quippe dixit infra 23. super cathedrã Moysi, idest in qua docetur lex Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quòdcunque dixerint vobis facite. & ita ibi approbauit obseruationem legis: non ergo vocaret eam nunc fermentum, vt diceret ab ea cauendum.

Tertio quia Lucæ 12. ponitur hoc, & dicitur, quòd fermentum Pharisæorum est hypocrisis: ergo nõ est lex Moysi fermentum.

Sed dicẽdum, quòd Hilarius, & Hieronymus vocauerũt legem Moysi fermentum, non quidẽ quasi Christus vocauerit eam tunc fermentum quando hoc dixit, sed quia nũc fermẽtũ est: nã nũc obseruatio illius corrũperet obseruationem Euangelij, qa Christus non prodesset circuncidẽti se, & obseruanti legem, ad Galat. quinto, & tamen tempore Christi non erat hoc, quia licebat obseruari legem immo necessarium erat cum non sum esset alia data, & promulgata per quam illa cessauit esse. & ta est mortifera obseruantibus, & ideo nunc est fermentum, sed non erat fermentum, quando Christus hoc dixit, ideo de hac non est locutus: Hilarius tamen, & Hieronymus loquitur de eo, quod nũc est ad instruendum nos in moribus, ideo legem Moysi obseruatam nunc vocant fermentum.

Considerandum autem, quòd fermentum vocat hic prauam doctrinam, quę consistit tam in verbis, quã in conuersatione, cum per exteriora dicatur quis in moralibus, ideo illorum dicitur fermentum, qui prauam doctrinam verbo, vel opere, aut exemplo ostendunt, quia sic erat de Pharisęis & Saducæis, & Herode omnium istorum trium dicitur esse fermentum, Matthæus tamen Saducæos, & Pharisæos solos nominãt: Marcus vero pharisæos, & Herodem: Lucas autem 12. cap. solos Pharisæos, sic dicit Chrys. scilicet, Matthæus dicit à fermento Pharisæorũ, & Saducæorum. Marcus vero Pharisæorum, & Herodis: Lucas vero solum Pharisæorum: tres ergo Pharisæos nominant, quasi principales Mattheus vero, & Marcus sibi secundarios diuiserunt. de fermento Herodis, non dicetur hic, sed Marc. De fermento Pharisæorum, & Saducęorum dicendum, quòd fermentum doctrina est, cum dicatur in litera, quòd tunc intellexerunt, quòd non dixerat cauendum à fermento, sed à doctrina: doctrina. n. Saducæorũ mala erat: nam spiritus esse negãt, & Angelos & resurrectionẽ inf. 22. & Act. 23. & ista est doctrina perniciosa auferens totum bonũ hoĩs, cũ totũ bonũ nostrum sit post mortem, & erat valde contraria ista doctrina doctrinæ Christi, qui euangelizabat vitam æternam, quę post mortẽ est, & ideo ipse redarguit semel Saducæos dicens: erratis nescientes scripturas neque virtutem Dei infra 22. & Luc. 20. & hoc fermentum totaliter cauẽdum erat. De Pharisæis dicendum, quod doctrina eorum quantum ad aliquid erat: nam resurrectionem, & Angelos & spiritus concedunt Act. 23 & quantũ ad hoc, non erat doctrina eorum fugienda, sed ista nõ vocatur doctrina eorum, quia hic non vocatur doctrina eorum, nisi illa, quæ proprie ipsorum erat, & tamen resurrectionem esse, & Angelos, & spiritus, totius sacrę scripturæ doctrina erat, & non ipsorum Pharisæorum, vnde quando Christus arguit cõtra positionem Saducæorum soluendo eorum dicta: ait erratis non intelligentes scripturas infra 22. & Luc. 20. & sic sacræ scripturæ continent de hoc, & no est propria doctrina Pharisęorum, sed fermentum Pharisęorum erat doctrina propria ipsorum, & hoc erat, quòd leges Seniorum tam stricte seruarentur, quòd diuinis legibus pręponerentur, & quòd in exteriori munditia sanctitas esset de interiori nihil curando, & quod cibus intrans in corpus coinquinat animam, ut innuitur præcedenti capitulo, quæ omnia falsa sunt vt ibidem ostensum est.

Etiam doctrina sua ex opere, i. quę colligebatur ex opere ipsorum erat honorem humanum ambire, omnia propter laudes humanas efficere, desiderare primos accubitus in cœnis: & primas cathedras in synagogis, & vocari ab omnibus Rabbi, vt Christus dixit de eis, vt infra vigesimotertio. Etiam doctrina eorum erat malos esse, & bonos videri, quod

A ad hypocrisim pertinet, quam Christus valde arguit in Pharisęis eodem capitulo, & illud est proprie fermentum Pharisęorum, sic dicitur Lucæ duodecimo. attendite, & cauete à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

Sic dicit Beda fermentum Pharisęorum, est decreta legis diuinę traditionibus hominum postponere, legem verbis prędicare, & impugnare factis, Dominum tentare doctrinę eius, aut operibus credere, ab his omnibus cauendũ erat: & dixit hoc Christus, quia discipuli erant aliqualiter inclinati ad doctrinam Pharisęorum, qui inter Iudęos velut religiosi reputabantur.

Sic dicit Chrysostomus, quia vero discipuli circa obseruationes Iudaicas adhuc repellunt, ideo Dominus vehementer eos increpat, & quia doctrina, & vita Pharisęorum magis acceptabatur inter Iudęos, magis suaderi oportebat

B cauendum esse à fermento Pharisęorum, quam Saducęorum, & ita Lucæ. 12. dicitur de solis Pharisęis attendite, & cauete à fermento Pharisęorum, quasi ipsi præcipui essent in hoc fermento, & Marc. octauo. dicitur de fermento Pharisæorum, & Herodis, & non dicitur quicquam de fermento Saducęorum, & Matthæus tamen posuit hic de fermento Saducęorum, & ita Christus dixit eo, quòd Pharisęi, & Saducæi simul tentauerant eum nunc in terra Magedan supra in litera.

Quare Christus dicit cauete a fermento, & non dixit a dotrina. Quæstio XXV.

QVęretur, quare Christus dixit cauete à fermento, & non dixit à doctrina, cum potuisset aperte dicere.

C Dicẽdum primo, quòd hoc dixit ad colendum proprietatem huius doctrinę, scilicet, quia erat sicut fermentũ quia sicut modicum fermementum totam massam corrumpit, ita & doctrina Pharisęorum, & Saducęorum, quia mala erat, inficeret omnem doctrinam bonam cui adiungeretur, & hoc non signaretur si simpliciter diceretur cauete à doctrina Pharisæorum, & Saducęorum.

Secundo fuit, & præcipue, vt esset discipulis occasio dubitandi, & non intelligendi, vt sic errarent circa panes, & esset Christo locus arguendi eos: nam habebant discipuli paucam fidem circa hoc, de quo Christus volebat eos arguere, & tamen non existente causa nolebat eos arguere, ideo voluit, quòd præcederet causa: & ista fuit pauca fides dubitando circa panes, & tamen si Christus aperte dixisset eis cauete à doctrina Pharisęorum, non esset locus discipulis

D errandi, ideo dixit attendite à fermento, quia hoc poterat intelligi de pane secundum sensum communem, & poterat de doctrina accipi, & ipse de panibus acceperunt, & ita iuste redarguti sunt. Sic dicit Chrysost. quare non dixit attendite à doctrina Pharisęorum manifeste respondet, quia vult commemorare ea, quæ facta sunt, scilicet de multiplicatione panum: & enim nouerat eos esse oblitos, simpliciter autem eos de hoc incusare non videtur rationem habere, occasione autem ab eis accepta eos increpare susceptibilem faciebat incusationem, & ideo quę cogitauerant discipuli, Euangelista deducit in medium.

Quid est, quod discipuli cogitabant intra se dicentes, quia panes non accipimus. Quæstio X X V I.

E QVæretur quid est dicere, quod discipuli cogitabant intra se dicentes, quia panes non accepimus.

Aliqui dicunt, quod discipuli putauerunt Christũ loqui de fermento, idest de pane fermentato, quem vendebant Pharisęi, & Saducæi, & ideo dixerunt intra se bene fuit nobis, quia panes non accepimus, quasi dicat, si accepissemus forte esset de pane fermentato, quoniam ille vetuit, & ita exponit Nicolaus.

Secundo intelligitur, quòd dixerũt, quia panes non accepimus, idest in verbo isto arguit nos indirecte, quia non accepimus panes, pręsupponendo, quod Christus sciret, quod non acceperant panes, in loco, & ideo de negligentia eos accusans, sic indirecte loqueretur, & iste est sensus verus. Primus autem sensus non stat.

Primo quia tunc non esset ad propositum redargutio Christi: nam dixit eis, non recordamini quinque panum

in quinque millia hominum,&c.idest sicut ego potui bis saturare tantam turbam miraculose, possem à fortiori saturare vos,qui pauci estis,& non accipiendo in primo sensu,nó esset hoc ad propositum.

Secundo quia vocauit eos modicæ fidei; & tamen propter hoc, quòd dicerent bene fuisse, quòd non acceperant panes à Pharisæis, non erant modicę fidei, ideo necesse est intelligi, quòd ipsi cogitabant se argui à Christo, quia non habebant panes,& hoc erat eos esse modicæ fidei,quia cum Christus posset sine panibus saturare homines, non accusaret eos nimis,etiam si panes obliti essent,cum posset aliter prouidere.

Tertio patet, quia Mar.8.dicitur quòd panes obliti sunt sumere, & non habebant nisi vnum panem in naui, & tamen si intelligeretur primo modo frustra erat dicere,ꝙ nó habebant nisi vnum panem, ideo voluit innuere, quòd discipuli cogitabant se redargui,quia panes non habebant,& hoc ostendit, quia obliti fuerant sumere panes, & non habebant nisi vnum panem,quasi dicat,licet obliti fuissent panes sumere in terra Magedan, si tamen panes ex alio loco tulissent,qui eis nunc sufficerent,non putarent se redargui pro defectu panum, & tamen quia non sumpserant panes nunc, nec ex alio loco secum tulerant, quia vnicum habebant,putauerunt se super hoc redargui.

Quare Christus dixit nunc discipulis modicæ fidei. Et quod in fide duo sunt,scilicet credere, & confidere, & non esse confidere sine credere. Et quod minima fides, quæ haberi potest sufficit ad omnia miracula facienda. Quæst. XXVII.

QVæretur, quare Christus dixit nunc discipulis modicæ fidei. Dicẽdum, quòd hæc est exprobatio,quia non confidebant in quibus oportebat, accipitur autem hic fides pro confidentia. Et in hac duo sunt,s.credere, & confidere,& non est secundum sine primo:nam qui non credit de aliquo,quòd possit facere aliquid,nunquam confidet,quòd illud faciat: erat autem modica fides discipulorum, quia credere debuissent, quòd cum Christus bis saturasset turbam miraculosè,posset eos nunc saturare non habendo panes,& magis accipitur hic modica fides,vt negat primum,quam secundum:nam si supponerent,quòd Christus posset nunc saturare eos non habentes panes, confiderent, quòd vellet, cum ipsi putauerint, quòd Christus argueret eos in his verbis, quia panes non portauerant, ac si ipse affligeretur de hoc tanquam ad eum attineret prouidere si posset,ideo,si crederent,quòd posset facere confiderẽt, quòd vellet facere: dicitur autem hic modica fides; i.nulla fides: nam si fidem aliquam haberent quantacunque illa esset sufficeret.sic Christus innuit seq.capit.quando discipulis petentibus ab eo adauge nobis fidem ille ait,si habueritis fidem sicut granum sinapis,diceris monti huic trãsij, & transibit,& sic innuit nó esse necesse adaugeri fidem, quia quantacunque sit si aliqua est sufficit, etiam si minima sit: nam granum sinapis est minimum omnibus seminibus supra 13. & Marc. 14. & ita per fidem æqualem grano sinapis voluit designare minimam fidem, quæ haberi posset,illam tamen dixit, sufficere ad faciendum omnia miracula: si ergo fides est parua non est, quia nulla est, quantumcunque parua, quæ ad omnia non sufficiat, & si fides non sufficiat, nec parua, nec magna est, sed nulla, & tamen fides discipulorum nunc non sufficiebat ad obtinendum, quòd alerentur, ideo nulla fides erat, & tamen Christus vocat modicam accipiens modicam pro nulla,& ita accipitur sup. 8. vbi Christus dixit quid timidi estis modicæ fidei? & tamen Marc. 5. dicitur quid timidi estis modicæ fidei,nec dum habetis fidem? & ita pro eodẽ accepit esse modicæ fidei,& nondum habere fidem, & ita dicitur Luc.8.vbi est fides vestra? quasi dicat,vel nullam fidem habetis, vel non habetis eam hic, & tamen si fidem haberent secum haberent illam, quia non poterant alibi eam reponere, ergo nullam fidem habebant, & tamen vocabat eos tunc modicæ fidei,& ita fuit hic. Potest tamẽ dici,quod erant modicæ fidei,idest paucę fidei,s.quòd in paucis fidem habebant: nam respectu vnius rei non potest haberi fides modica, quia si fides habetur de illa quantacun-

F que habeatur sufficit, vt dictum est, & tamẽ respectu diuersarum rerum potest quis habere fidem circa vnam rem, & non circa aliam, vt sicut si quis credidisset de Christo, quòd poterat exercere genus vnum miraculi,& quòd circa cætera non erat potens, & tunc vocabitur modicæ fidei:nam fidem habet circa aliquid, & tamen non circa omnia in quibus deberet fides haberi,& ita fuit nunc de discipulis:nam ipsi credebant de Christo,quòd poterat facere aliqua miracula, & tamen de saturatione non credebant, ideo rectè dicuntur modicæ fidei.

Quare non confidebant discipuli, quod posset Christus eos saturare. Quæst. XXVIII.

QVæretur,quare non confidebant discipuli, quòd posset eos saturare, cum bis saturasset turbas. Aliqui dicunt,quòd fuit,quia putabant, quòd Christus posset de pauco cibo facere multum cibum, & tamen vbi nullus cibus esset non posset facere miraculum,& tamen nunc, nó habebant cibos,quia vt dicitur supra in litera oblitũ fuerant panes accipere: Motiuum autem esse poterat, quia Christus in duabus saturationibus turbarum semper petiuit, quot panes haberent, & illos fregit, & diuisit turbæ sup.14.& præced.c. Dicendum, quòd non stat. Primo quia falsum præsupponunt: nam habebãt nunc discipuli saltem vnum panẽ Marc.8: s.obliti sunt panes sumere & nisi vnũ panem in naui secum nõn habebant, posset igitur illum multiplicare,ut sufficeret paucis discipulis,sicut multiplicauerat quinque, vt sufficerent quinque millibus virorum. Secundo quia non erat ista causa dubitationis verisimilis:

H nam qui poterat de quinque panibus facere tot fragmenta non adiuncta aliqua exteriori materia, poterat facere panes quotcunque vellet,non existentibus panibus de quibus fierent. Maximè quia istud iam factũ fuerat tempore Eliæ, quando ipse pascebatur a coruis apud torrentem Carith ferentibus ei quotidie panem,& carnes mane,& vespere tertio Reg. 17. & quando datus est sibi subcinericius panis in deserto Bersabeæ tertio Reg.19. nam ibi ex non existente cibo fiebat cibus: ita ergo potuisset Christus facere, qui multiplicabat miraculose cibos existentes: & tamẽ hoc non fecerat primò, vt nó esset miraculum suspectum: nam si de foris portaretur cibus, aliqui crederent quòd opere dæmonũ fieret,& sic dicerẽt,ꝙ Christus in Beelzebub Prin-

I cipe dæmoniorum hoc faceret, sicut dixerunt supra nono, & duodecimo cap.dæmonia eijciebat in Beelzebub,hoc autem voluit ipse valde cauere. Tertio quia posset aliquis credere, quòd cibos illos modo humano habuisset de alio loco prius clam portatos,nunc vero cum oblatis sibi quinque panibus, fieret in manibus eius tantus cibus,qui sufficeret plusquam decem millibus comedentibus, non poterat esse suspectum miraculum. Quarto & precipue,vt distincte videri posset magnitudo miraculi: nam si de foris cibus duceretur, quantuscunque ille esset non conspicerent vulgares, qui ad pauca aduertunt, & pauca intelligere sufficiunt, in quo consisteret illud miraculum, & quãtum esset,nunc vero quando viderunt, quòd de quinque panibus creuit in manibus Christi tantus cibus, qui sufficeret plusquam decem millibus comedẽtium, & superessent duodecim cophini pleni,apparebat manifeste quantum esset miraculũ. Dicendum igitur, quòd non erat ista discipulis causa diffidendi, sed erat altera duarum, s. quia vel nihil considerabant

K de rebus præteritis tanquam obliti illarum,vel quia nó intelligebant illas. De primo vt si non recordarentur nunc discipuli illarum duarum saturationum factarum à Christo:nam licet eo tempore quo illas fecerat, vel quãdo recordarentur earum manifeste putarent, quòd posset Christus similia facere quandocunque vellet,tamen nunc, quia non recordabantur earum, non habebant aliquid vnde putarent, quòd posset hoc facere. De secundo vt si recordarentur,& tamen non intelligerent,quomodo Christus potuisset facere illas saturationes,aut quomodo factę essent,& tunc non arguerent,quòd posset facere aliam. Et ista motiuá tetigit Christus pro eorum diffidentia, vel modica fide dicens, nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum,&c.quasi dicat,quia non intelligitis,vel non recordamini, ideo incidit vobis ista fidei paucitas.

Quare

Quare Christus dixit: Nondum intelligitis, cum tamen nunquam Christus in sensu mystico loquutus sit? Quæst. XXIX.

QVæretur quare Christus dixit: nõdum intelligitis. Aliqui dicunt, quod intelligitur de mysterio panũ, scilicet, quod per quinque panes, & duos pisces, & quinque millia hominũ volebat Christus innuere aliquod mysterium, & illud nõdum intelligebant discipuli: nam sicut per fermentum intelligitur falsa doctrina Pharisæorum, ita per istos panes poterat intelligi aliquid, q ad Christum pertineret. Sic dicit Hier. s. per hoc autem, quod dicit quare non intelligitis, &c. per occasionem docet his quid significarent quinque panes, & septem millia hominũ, & quattuor millia qui pasti sunt in eremo: si. n. fermentum Pharisæorum, & Sadducæorum non corporalem panem, sed traditiones peruersas, & hæretica significat dogmata, quare cibi quibus nutritus est populus Dei, non verã doctrinam integramq. significent? & idem dicit Beda. Sed dicẽdum, q licet panes, & omnia illa possẽt aliquid significare in sensu mystico, tñ Christus nõ inducit ad hoc. Primò, qa Christus nõ adducit aliquid in sensu mystico: nã licet interdum loquatur aliquid in parabolis, in sensu tñ mystico nunquã loquitur. Ratio differentiæ est, quia sensus mysticus semper supponit sensum litteralem: necesse est. n. q quęlibet scriptura habeat vnum sensum litteralẽ qui est verus sensus illius, & super illũ possunt fundari mystici, & ita mysticus nunquã est pręcipuus, & tñ sensus quẽ Christus facit est præcipuus litterę, quia littera nihil aliud significat, nisi quod ipse eam significare voluit: ergo nõ est mysticus, sed litteralis. Et cum dr de fermẽto Pharisęorum, q significat falsam doctrinam, cõcedendum est, & tñ ille est sensus litteralis, licet sit metaphoricus, & ideo non significat ibi fermentum, ſm litteram in quo pasta fermentatur, ita nunc si per panes, & comedentium numerũ vellet Christus aliquid designari, esset ille sensus litteralis, & tunc nõ signaretur, q vere fuerint quinque panes, de quibus tanta multitudo saturata est, & tñ illud fuit in veritate: ergo ille est sensus literalis, quẽ Christus facit, & non q significetur aliqua sana doctrina per panes, & comedẽtes. Secundò patet, & efficacius, quia tũc nõ esset ista littera ad propositum Christi: nam ipse arguit hic discipulos paucæ fidei, quia non confidebant, q posset nũc saturare eos, sicut bis saturauerat multitudinẽ, & dicit, nõ intelligitis neque recordamini, i. si intelligeretis quõ saturaui multitudinem, non dubitaretis nunc, quod possem vos saturare, quia tñ non intelligitis dubitatis. Si aũt intelligatur in sensu mystico non est ad propositum; quia dato, q non intelligerent quid significarent illi panes, si intelligerẽt, q Christus saturauerat turbam de paucis panibus, nõ dubitarent nunc se posse saturari. Et etiam dato, q intelligerent quid significarent illi panes in sensu mystico, si nõ intelligerẽt quod Christus potestatem habuerat saturandi turbas, non confiderent nunc se saturãdos, ideo nõ potest sic intelligi. Et dicendum, q Hieronymus & Beda non voluerunt tangere sensum litteralem huius litteræ, sed mysticum, qui nunc ex illo põt accipi. Dicendum aũt, q Christus dixit nondum intelligitis, i. num intelligitis, quõ ego de paucis panibus saturaui multitudinem, & quõ habui potestatem ad hoc: nam si hoc intelligeretis, non dubitaretis nunc, vt dicetur sequenti qõne. Sic dicit Theophilus, s. ipsi autem discipuli de fermẽto panum dixisse Dominum putauerunt: hoc autem dicebant, quasi non intelligentes Christi virtutem, quia poterat panes facere ea non ente,

Quomodo poterat esse quod discipuli non intelligerent, nec recordarentur de miraculo? Quæst. XXX.

QVæretur quare Christus dixit; nõ intelligitis, neque recordamini, & quomodo poterat esse, q nõ intelligerent neque recordarẽtur? Ad primum dicendum, q ad hoc, q discipuli cõfiderent nunc de Christo, q posset saturare eos non existentibus cibis, necesse erat, q recordarentur, & intelligerent. Si autem alterum

A eorum deficeret, non poterant confidere: nam q saturaret vos sine panibus, erat miraculum, & hoc nõ confiderent discipuli de Christo, nisi viderẽt aliquid vnde esset eis motiuum ad confidendum. hoc autem erat, q Christus bis saturasset tantam multitudinẽ miraculose. Si aũt discipuli nõ recordarentur istarum saturationum nõ haberent vnde confiderent, q Christus hoc posset, si autem recordarentur facti, nõ intelligerent tamen, q Christus habuisset potestatem ad illud faciendum, non confiderent, q nunc posset facere, ideo conuenienter increpantur nunc, quod ideo modicæ fidei fuerũt, quia nõ recordabantur præteritorum, nec intelligebãt illa. De secundo est dubium, quomodo poterant discipuli non recordari huius miraculi saturationis turbarum, quia statim ante hoc factũ fuerat, ideo de memoria non poterat ex-
B cidisse, quia quasi pendebat coram sensibus. Dici potest vno modo, quod discipuli recordabãtur huius facti, sed non intelligebant quõ Christus facere potuisset, ideo nõ confidebãt, & quia talis recordatio erat prorsus inutilis, ac si nõ recordarentur, ideo dixit: non intelligitis, neque recordamini. Secundò potest dici, q vere recordabantur discipuli, sed dicitur neque recordamini ad faciendum argumẽtationem solidam: nam quod discipuli nõ confiderent se posse saturari proueniebat ex altero duorum, s. vel quia nõ recordabantur pręteritorum: vel quia non intelligebant illa, & tunc ponitur neque pro vel, s. nondum intelligitis neque recordamini, i. vel non intelligitis. vel recordamini, & tamen recordabantur, sed nõ intelligebant. Et hunc sensum videtur Marc. sequi, qui nõ posuit recordari, sed solũ intelligere, s. nõdum cogno-
C scitis, neque intelligitis, i. licet recordemini nõ intelligitis. Tertiò põt dici, & melius, q discipuli nõ recordabantur, non quidem, quod excidisset penitus res ista de memoria eorum, sed quia non cogitabant de ea actualiter qñ incidit sibi ista paucitas fidei, sicut est de incõtinentibus, vt dr 7. Ethic. c. 5. nam scit incõtinens, quod malum est fornicari, & non perdit istam cognitionẽ, quia si perderet transiret in contrariam opinionem, s. quod putaret bonum esse fornicari, & tũc ex electione prosequeretur, & esset intemperatus, & nõ incontinens: manet ergo sibi semper ista opinio, q sit malum fornicari, & tñ insurgẽte passione retinet istam opinionem, ſm habitum, sed non cogitat de illa, & ita dicitur incontinens sciens, secundum habitum, sed non secundum actum sic in præsenti, licet nõ excidisset à memoria discipulorum mira-
D culum de duplici saturatione turbarum, tamen quando Christus dixit eis, cauendum à fermento Pharisæorum nõ occurrit ipsis actualiter cogitare de istis saturationibus, & ita non recordabantur, s. actualiter, sed retinebãt speciem rerum præteritarum, per quam possent conuertere se ad cogitandum de illis, qñ vellent, & quia nõ occurrit eis cogitare actualiter, quod talia Christus fecisset, nõ occurrit aliquid per quod argueret, q ipse posset eos nunc saturare. Et istud est melius, vt sic stet littera Matthæi, quæ dixit, nondum intelligitis neque recordamini, ita q Christus vtrumque dixerit, & ita etiam vult Marcus: nam licet à principio nõ dicat, nisi intelligitis, s. nõdum cognoscitis neque intelligitis, &c. tñ circa finem redargutionis ait, non recordamini qñ quinque panes fregi, &c. Sed dicetur quõ poterat esse, q non intellige-
E rent discipuli miraculum? Dicendum, q non debet accipi, q non intelligerẽt rem fuisse factam, quia sciebant rem fuisse factam, cum inter fuissent, & viderent, quod turbæ realiter fuerant pastæ de panibus quinque, & superfuerant cophini duodecim, sed nõ intelligebant, scilicet, virtutem facientis, id est, quod quanquam Christus istud bis fecisset, nõ intelligebant, q in Christo esset potestas ad faciendum hoc, & ideo nesciebãt vnde hoc fieret, & quomodo, & propter hoc, non confiderent modo, q posset similia facere, quia forte nesciebant, an per virtutem suam hoc fecisset, vel lateret ibi aliqua alia virtus faciens hoc. Sic dicit Theophilus, s. hoc autem dicebant, quasi non intelligentes Christi virtutem, quod poterat panes facere ea non ente. Sic etiam dicit Glo. super illo verbo, nõdum intelligitis, quasi dicat, neque mysterium intelligitis, neque virtutem in memoria retinetis.

Quis dicatur incontinens secundum Aristot.

Sed

Sed dicitur quomodo poterant discipuli non intelligere id, ꝙ factum erat cum tam manifeste fieret coram eis? Dicendum, ꝙ hoc erat, quia cor eorum erat excæcatū: erāt enim homines rudes, qui iudicio suo ad pauca pertingebant, & Christus nō eleuabat cor eorum ad intelligendum ista qualiter intelligi, & accipi deberent, & ideo manebant obtenebrati. sic dicitur Marci 6. quantum ad primam saturationem turbarum, s. ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant: nō enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum, id est, quando Christus ambulauit in mari super aquas, & eo intrante in nauem cessauit tempestas, obstupuerunt nimis quomodo hoc fieret, & istud fuit, quia non intellexerant de panibus, id est, miraculum, ꝙ paulò ante hoc fecerat saturando turbas, quasi dicat, si de panibus intellexissent, non stuperent, ꝙ posset ambulare super aquas, & placare ventos, & tñ quia non intellexerant quomodo factum fuerat illud, an per virtutem eius, vel per aliquam aliam latentem virtutem, obstupuerunt, ꝙ potuisset placare mare, & etiam tunc dubitauerūt, an virtute eius hoc fieret, vel per aliquam aliam virtutem ignotam illis, & subditur causa, scilicet, erat enim cor eorum obcæcatum, id est, propter hoc non intelligebant, quia aliàs planum erat ista intelligere. Sic etiam in saturatione secunda mansit obcæcatum cor discipulorum nescientium quomodo hoc fieret, & ideo non confidebant, quòd posset Christus similia postea facere. sic dicitur Marc. 8. nondum cognoscitis, neque intelligitis, adhuc cæcatum habetis cor vestrum: oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis. Quare autem permittebat Christus, manere sic corda eorum excæcata dicetur Marci 6. vel 8.

Quomodo discipuli intellexerunt Christum loqui de doctrina Pharisæorum? Quæst. XXXI.

QVæretur quomodo discipuli tūdem intellexerunt, ꝙ Christus loqueretur de doctrina Pharisæorum? nam ipse non dixit, ꝙ intelligeretur de doctrina? Dicendum, ꝙ Christus non dixit fermentum accipi pro doctrina, & tñ arguendo primū sensum, quem ipsi conceperant, reduxit eos, vt ipsi per se intelligerent veritatem: nam fermentum, aut caperetur, ſm litteram, aut secundum metaphoram, ſm litteram signabat id quo pasta fermentatur, & tamen hunc sensum Christus arguit dicens, ꝙ non de panibus loqueretur: restabat ergo, ꝙ in sensu metaphor. intelligeretur, & tunc nihil occurrebat, ꝙ magis posset accipi, quam doctrina, eo ꝙ Christus parum ante hoc disceptauerat cum Pharisæis, & Sadducæis, & damnauerat eorum doctrinam, præced. cap. & eorum conuersationem supra in littera, s. quia in hoc se exercebant, vt Christum tentarent: nihil ergo occurrere potuit magis propinquum, ꝙ deberet significare fermentum, quam doctrinam, de qua parum ante hoc loquebatur Christus. Sic dicit Chrys. vt autem addiscas quantum profecerit in discipulis increpatio Christi, & qualiter eorum mentem erexit dormientem, audi quid Euāgelista dixit, tunc intellexerunt, ꝙ nō diceret cauendum à fermento Pharisæorū, sed à doctrina Pharisæorū, & Sadducæorum, quamuis eo hoc non interpretante.

Quando Christus hoc dixit, quid Apostoli dicebant. Quæst. XXXII.

QVæretur quomodo dicitur hic, nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? qñ Christus hoc dicebat, quid Apostoli dicebāt. Dici posset, quòd licet discipuli, nō cogitassent actualiter de saturationibus istis, quādo Christus dixit eis cauendum esse à fermento Pharisæorum, tamen non exciderat penitus de memoria, vt dictum est supra quæst. 30. & ideo cum ista dicerentur à Christo, ipsi erubescerent, & erubescentes tacerent, quia verecundia tacitum hominem reddit. Dicendum tamen, ꝙ discipuli, licet erubescerēt cōfitebantur humiliter defectus suos, & Chri-

F sto quærente ab eis de numero panum, ipsi respondebant: cum enim dixit non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? & dicunt ei duodecim, non recordamini septem panum in quattuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? & dicunt ei septem, vt patet Marci cap. 8. licet hoc Matthæus tacuerit. Dicendum aūt hoc dixisse Christum, vt ipsi confiterentur per se magnitudinem miraculi: nam si non expectaret eorum responsionem, sicut per se nominabat numerum panum, & comedentium, ita nominaret numerum cophinorum, & sportarum, sed tacuit dicens, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis, & ipsi videntes tunc, quòd optaret ab eis per hoc responsionem, dicebant numerum cophinorum,

G & sportarum. Causa huius fuit primò, vt sicut peccauerant obliuiscendo, ita punirentur tolerando hanc verecundiam, ꝙ confiterentur ore proprio delictum: nam licet confusio magna sit, ꝙ quis cogatur audire delictum suum ab alio, & non possit abscondere, neque excusare, tñ maior est, si publicè cogitur illud cōfiteri ore suo, & ita nunc discipuli confitebantur de numero sportarum, & cophinorum. Secundò, quia magnitudo miraculi in hoc consistebat: nam quòd essent soli quinque panes, & saturatis de eis quinque millibus virorum superessent duodecim cophini, erat admirandum: ipsi ergo qui illud obliti fuerant confitebantur illud, in quo eius magnitudo consistebat. Tertiò & præcipuè, vt iam non obliuiscantur miraculi, neque possint negare, aut dubitare de virtute eius. cū Christo increpante eos super hoc

H ipsi ad ignominiam suam cōfitebantur numerum sportarum, & cophinorum.

Quare Christus hic non expressit de piscibus cum in vtraque fuerint pisces? Quæst. XXXIII.

QVæretur quare Christus hic non expressit de piscibus? nam in vtraque saturatione fuerunt pisces, s. in prima fuerunt duo pisces supra 14. in secunda fuerunt pauci pisciculi, præced. cap. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia pisces non pertinent ad miracula ista, sed soli panes. Dicendum, quòd non stat. Primò, quia tunc non fieret mentio de eis, quando facta sunt miracula ista, & tamen in vtroque exprimitur de piscibus, ideo nō est ista causa subticēdi eos hic. Secundò, quia sicut Chri-

I stus miraculose multiplicauit panes, ita miraculose multiplicauit pisces, benedicēs vtrosque, & frangens, vt patet Mar. 6. & 8. ergo vtrique pertinent ad miraculum. Tertiò, quia pisces ad cibum pertinent, sicut panes: nam miraculum fuit hic, ꝙ de paucis cibis saturaretur tanta multitudo, & tamen pisces saturare poterāt, sicut panes: & si multi pisces essent, etiam si essēt soli quinque panes posset saturari turba, sine miraculo, ideo ꝙ essent pisces pauci, vel multi ad miraculum pertinebat. Alij dicunt aliter, s. ꝙ Christus etiam nominatim de piscibus dixit hic. Et tamen Matt. subticuit de eis, quia multa tacet. Dicendum, ꝙ non videtur verisimile, quia si Matthæus taceret, saltem Marc. exprimeret, qui narrat idem factū, & solet supplere, quæ Matthæus tacet, cum in eodem facto suppleuit multa, quæ nō ponit Matt. vt patet Mar. 8. & tamen Marc. non dixit. Ideo videtur dicēdum, quòd

K Christus non dixerit de piscibus nunc, & videtur esse causa, quia Christus non notificabat discipulis istud factum de nouo, quasi nunquam illud vidissent, neque audissent, sed solum reducebat eos ad cogitandum ea, quæ ipsi sciebant, & tamen ad hoc sufficiebat qualitercunque dicere: nam paucis expressis cetera sciebant discipuli, nec erat opus illa exprimi, & hæc est vera causa.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex Prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, filius Dei viui. Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es Simon Bar Ionas Mat. 16. Marc. 8. Luc. 9. Ioan. 6. dis. 19. c. ita domi nus d. 22 c. in nouo, et c. quā uis.

quia

quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in coelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris super terram erit ligatum, & in coelis, & quodcunque solueris super terram erit solutum, et in coelis. *Venit autem Iesus.* Hic ostendit Iesus se esse humanæ salutis precium. Et duo facit, quia primo ostendit se Dei, & hominum mediatorem. Secundo ostendit se hominum redemptorem per suam passionem, ibi. *Exinde cæpit Iesus.* Prima in duas, quia primo ponitur discipulorum consolatio. Secundo potestatis collatio, ibi. *Respondens autem Iesus.*

Ostendit Christus se esse humanæ salutis precium.

Circa primum dicitur. *Venit autem Iesus.* Scilicet postquam venit trans fretum, de quo supra mentio fiebat. *In partes Caesareae Philippi.* Vt dicetur infra quæstione trigesimaquinta, & non dicitur, quod venerit in Cæsaream, sed in partes Cæsareæ, idest in loca aliqua regionis illius, sic dicitur Marci, cap. octauo, scilicet, & ingressus est Iesus, & discipuli eius in castella Cæsareæ Philippi. *Et interrogabat discipulos suos.* Non interrogabat quasi ignoraret, sed vt eorum confessio circa hoc appareret. *Quem dicunt homines esse filium hominis.* Idest quem dicunt me esse homines, sciebat enim, quòd variæ opiniones erãt de eo vulgares, & volebat audire à discipulis quid ipsi audirent dici de ipso. *At illi dixerunt.* Scilicet omnes discipuli hoc respõderunt, vel aliqui eorum pro omnibus, & in hoc omnes, conuenerunt eo quòd ista vulgata erant apud omnes, & non discordabat in hoc sententia vnius ab alio. *Ioannem Baptistam.* Idest quidam dicunt te esse Ioannem Baptistam, & surrexisse a mortuis, sicut putauit Herodes supra decimoquarto capitulo, & Lucæ 9. *Alij Ieremiam* Etiam resurgentem, quia Ieremias a longo iam tẽpore obierat. *Alij vnum ex prophetis.* Idest non exprimunt determinatum nomen, sed dicunt, quòd vnus de prophetis antiquis sit, & ita nemo de Iesu arbitrabatur minus quam esse prophetam.

Dixit illis Iesus. Postquam recitauerant illi alienas sententias, voluit scire quid illi de ipso tenerent. *Vos autem quem me esse dicitis.* i. nunquid putatis esse talem, qualem vulgus asserit, vel quid creditis. *Respondens Simon Petrus.* Supra oẽs ınıderant cũ opiniones vulgariũ recitauerũt, hic aũt solus Petrus loquit, & vocat Simo Petrus, quia Simon est nomẽ suum primum, & proprium. Petrus aũt à Christo postea vocatus est. *Dixit tu es Christus filius Dei viui.* Aperte vero, & perfecte Petrus de Christo professus est naturã, & dignitatẽ eius aperiens. vocauit enim Messiam, inquantum dixit Christus, & ostendit eum esse Deum, inquãtum dixit, quòd erat filius Dei viui, idest veri, nam filius Dei non potest esse, nisi Deus, quia generatio vniuocationem facit, & ita Petrus dixit eum esse Deum, & hominem. *Respondens autem Iesus.* Postquam Petrus plene, & digne de Christo professus fuerat, respondet Christus retribuendo ei pro illa confessione. *Dixit et beatus es.* Idest eris, quia dum viuitur nemo beatus est, nisi Christus qui simul erat viator, & comprehensor, vel dicitur beatus in spe certa. *Simon Bariona.* Idest Simon fili Ioannis, sicut enim supra eum vocauerat Simonem Petrum, ita, & hic vocat eum Simonem Bariona. *Quia caro & sanguis non reuelauit.* Ostendit hic Christus testimonium Petri esse verum ex reuelante: nam cum variæ essent opiniones de Iesu, crederet aliquis, quòd ista essent dubia, sicut ceteræ, ideo dicit, quòd vera est, quia Petrus nescit hoc per doctrinam humanam, sed per Dei reuelationem. & vocatur caro, & sanguis homo, quia ex carne, & sanguine constat. *Sed pater meus qui in coelis est.* Idest Deum quem tu confessus es esse patrem meũ, reuelauit tibi hoc, quod tu de me professus es, & semper dicit, qui in cęlis est, vt nemo putet eum loqui de patre carnali, quia aliqui credebant esse filium Ioseph, & istam opinionem excludit, inquantum dicit patrem suum esse in coelis. *Et ego dico tibi.* s. quia tu de me talia cõfessus es. *Quia tu es Petrus.* Idest iam non es Simon, sed es Petrus, quòd significat firmitatem, & principalitatem. *Et super hanc petram.* Idest super te qui es petra (vt aliqui volunt) vel super hanc petram, idest super meipsum qui sum petra. *Aedificabo ecclesiam meam.* Idest fundabo ecclesiam, vt tota ecclesia pendeat super firmitatem huius petræ, & sit immobi-

A lis, sicut ista petra est immobilis. *Et portae inferi non praeualebunt aduersus eam.* Idest licet infernus pugnet contra ecclesiam non præualebit, & vocantur hæretici, vel infideles portæ inferi, quia licet impugnaretur ecclesia, nunquam succumbet. *Et tibi dabo claues regni caelorum.* Idest potestatem regni cęlorum ligandi, & soluendi, per quas aperitur aditus vitæ æternæ. *Et quodcunque ligaueris super terram.* Idest tu manens in terram. q.d. licet manes in terra non putes te non habere potestatem spiritualem, quia quidquid tu facis hic, acceptatur in cœlo, tanquam si ibi fieret. Vel dicitur ligaueris super terram, idest de eis qui sunt super terram, nam qui sunt extra terram, vt ĩ cęlo, vel in inferno non sunt de iurisdictione ecclesiæ, ideo ecclesia non potest soluere, neque ligare, sed solus Deus potest super illos.

B *Et quodcunque solueris.* Ius ligandi, & soluendi Deus par esse voluit, vt ait Ambro. ideo sicut quidquid ligat ecclesia, ligatum est, ita quidquid soluit solutum est, & approbatu in cęlis tanquam recte factum.

An ea quae habentur hic sint continuata ad praecedentia, & sint immediate post illa.
Quaest. XXXIIII.

QVæretur an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & sint immediate facta post illa. Aliqui dicunt, quòd non est rectus ordo, quia Luc. 9. immediate post primã saturationem turbarum dicitur, quòd cum esset Iesus in quodam loco orans accesserunt ad eum discipuli sui, & interrogauit eos, quem dicunt homi-
C nes esse filium hominis. Itẽ quia Mar. 8. vbi ponitur illud factum, ponitur aliud ante illud: s. de illuminatione cęci.

Dicendum, quod hic est rectus ordo. s. quòd istud fuit factum post præcedentia, & tamen non fuit factum immediate post illa, sed Marcus tenuit in hoc ordinem, & expressit omnia, nam cum Christus venisset in fines Magedan disceptauit ibi cum Pharisæis, & relictis eis transit vltra fretum, & tunc venit Bethsaidam, & in regione illa sanauit cęcum Marc. 8. & inde venit in partes Cæsareæ Philippi, & tunc quæsiuit à discipulis, quod habetur hic.

Ad primum dicendum, quòd Lucas multa horum tacuit, nam ea quæ facta sunt inter primam saturationem turbarum, & hanc interrogationem tacuit, ideo nihil in-
D terposuit, sed post illam saturationem subiunxit hoc. Cum autem dicatur, quòd factum est hoc dum esset in loco quodam orans, Dicendum, quòd verum est, vt infra dicetur.

Ad secundum concedendum est, quòd licet hic sit ordo continuus. i. sint ista post præcedentia, tamen non sunt ista immediate post illa, sed illuminatio cęci fuit intermedia, vt patet Marc. 8.

Quae est ista Caesarea, vbi venit Christus. Et quo nomine olim vocata, & quo nunc a nobis. Et vnde sit ortus Iardanis. *Quaest.* XXXV.

QVæretur cum dicatur hic, quòd venit Iesus in partes Cęsareę Philippi, quæ sit ista Cęsarea.

Dicẽdum, quòd est ciuitas in sorte Nephthalim, tenuerunt tamen eam filij Dan; & vocabatur ista ciuitas ab antiquo Lais, est enim circa libanum. s. ad pedem montis libani. est autem a Sidone distans fere vndecim leucis,
E à Ierusalem autem quasi quinquaginta duabus, sed Ierusalem est australis, ista autem est multum aquilonaris, scilicet, quasi in extremitate terræ Chanaan, nam terminus illius terræ ab aquilone est libanus, vt patet Numer. 34. & tamen ista ciuitas est ad radices libani, olim enim Lais dicebatur Iudicum, capitulo decimooctauo, & quando postea occupauerunt eam filij Dan eiectis inde Gentilibus, vocauerunt eam Lesendam ex nomine patris sui Dan, eodem capitulo, quasi Laisdan aliquando tamen vocatur absolute Dan, vt quando dicitur cognouit vniuersus Israel a Dan, vsque Bersabee: ponuntur autem istæ duę ciuitates, tanquam extremitates terræ Chanaan. s. Dan ex parte aquilonari, & Bersabee ex parte australi, ita enim mãsit nomen ciuitatis. s. Dan vsq; ad tempora Philippi filij Herodis, qui fuit tetrarcha traconitidis, & iturę regionis.

nis, est autem ciuitas ista in prouincia traconitidis. Philippus ergo qui præerat illi mutauit nomen illius: ædificauitque eam gloriosam ciuitatem faciens, & in honore Tyberij, qui tunc Romæ imperabat eam Cæsaream appellauit, & ex nomine suo dixit eam Cæsaream Philippi. i. a Philippo conditam, a Græcis autem ciuitas hęc paneas appellatur, sed hodie oia hæc noia abierűt, & balenas noiatur. Dicebatur aűt Cæsarea Philippi ad dfiam alterius Cesareæ, quæ dicitur Cæsarea Palestinę, quia est in terra Palestinorum, & est iuxta mare, quam pater suus Herodes magnus in honorem Octauiani Cęsaris ædificauit eam Cæsaream appellans cum prius turris Stratonis diceretur, & est sita in litore maris, alia vero nő, & est ista magis australis, & distat a Cæsarea Philippi, quasi per leucas quadraginta, & istius Cæsareæ Palestinę fuit episcopus Eusebius Cæsariensis qui canones Euangeliorum ab Amonio excogitatos edidit, & distat ista Cæsarea à Ierusalem, quasi per vigintiquinque leucas. Ad portam vero Cęsareæ Philippi oritur fluuius Iordanis. Sunt enim duo fontes. s. Ior. & Dan ad radices montis libani, qui ad portas ciuitatis huius concurrunt ex nominibus suis Iordanem fluuium efficientes, nam & nomina, & aquas miscent, licet Iosephus non dicat esse hunc verum ortum Iordanis, sed in fonte qui phiala dicitur, sed de hoc non est ad præsens.

Quare Christus quæsiuit hæc a discipulis cum essent in Cæsarea. Quæst. XXXVI.

QVæretur quare Christus quæsiuit hæc a discipulis cű essent in terra Cæsareæ Philippi.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia Christus voluit quęrere a discipulis confessionem suam, & ne hanc exprimere timerent longe eos a Iudæis abduxit. Sic dicit Chrysan hac. n. Cęsarea discipulos interrogauit longe eos a Iudæis abducens, vt ab omni timore exuti libere dicant, quæ habebant in mente. Sic etiam dicit Theophilus. s. postquam eduxit longe à Iudæis discipulos, tunc de se ipso interrogabat, vt non timentes Iudæos respondeant veritatem. Motiuum autem eorum est quia nominatur hic regio in qua facta est interrogatio. s. in regione Cæsareæ Philippi, quasi aliquid adiuuet ad illam interrogationem esse in tali regione. Secundo, quia illa regio est in extremitate terrę Iudæorum. nam vt dictum est præced. ca. ista Cęsarea est terminus aquilonaris terræ Chanaan.

Sed dicendum, quòd hoc non est multum verisimile. Primo, quia non erant discipuli extra terram Iudæorum, quando Christus ista quærebat, nam Cæsarea Philippi ad Iudæos pertinebat. Secundo, quia ista confessio de Christo heri poterat in quacunque terra Iudæorum, nam non facta est ista coram Iudęis, sed inter discipulos, & Christum, & sic non oportebat trahi discipulos Christi extra terram Iudæorum ad istam confessionem faciendam.

Aliqui autem dicunt, quòd hoc fuit, quia nunc Christus interrogauit discipulos, & aperuit mysterium suæ incarnationis, quando professus est Petrus, quid de Christo crederet, & quia in fide ista fundatur ecclesia, & Christus etiam promittit hic fundationem ecclesiæ dicens, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tamen ecclesia fundata in fide gentium: fuit conueniens quod ista interrogatio heret in terra Gentilium, & ita erat de Cæsarea Philippi, quia regio adiacens illi erat Gentilium, & ita tenet Nicolaus.

Sed hoc etiam non multum videtur, nam licet ecclesia fundata fuerit, & dilatata per eos, qui crediderunt de gentibus, tamen ipsa exordium habuit in fide Iudæorum. i. in discipulis qui fuerunt Iudæi, & ab eis totum bonum cepit, & salus: sic dicit Christus Io. 4. salus ex Iudęis est, & ideo ad significādum fundationem ecclesiæ nő oportuit, quòd deducerentur discipuli ad terram Gentilium, vt ibi facerēt professionem istam. Cum autem dicitur, quòd nominatur hic Cæsarea, quasi aliquid conferat ad ea quæ dicuntur.

Dicendum, quòd non confert, sed Euangelistæ soliti sunt, vt in plurimum nominare loca, in quibus Christus aliquid faciebat, vt quòd sanauit paralyticum in Capharnaum, supra 9. & Marc. 2 & ibi leprosum, & socrum Petri, supra 9. quod vinum de aqua fecit in chana Galileæ &

F quòd crediderint in eum discipuli, Ioann. 2. & quòd sanauerit surdum, & mutum in regione Decapoleos Marc. 7. & quòd saturauerit turbas in deserto Bethsaida. Marc. 6. & tamen manifestum est, quòd ista loca nihil conferunt ad ista, quæ facta sunt, sed solum referuntur iuxta conditionem scribentium historias ad magis certificandum dare. s. quòd non solum factam rem dicant, sed etiam vbi & quando facta est. tempus autem rerum factarű raro Euāgelistæ exprimunt, & tamen aliquando exprimunt, sicut supra 2. dicitur, quòd in diebus Herodis regis venerunt Magi ab oriente, & natus est Christus, etiam Luc. 3. ponitur quo tempore, & sub quibus principibus cœperit prædicare Ioann. Baptista, & eod. cap. dicitur, quòd Christus baptizatus est quando erat incipiens annorum triginta, loca tamen vt communiter nominant Euangelistæ, quando mi

G racula, vel alias res factas referunt, ideo etiam nunc Cæsarea Philippi nominata est.

In quo loco fuit facta hæc interrogatio an in domo, vel in via. Quæst. XXXVII.

QVæretur nunc magis in speciali de loco, vbi fuit facta ista interrogatio. nam dicitur hic, quòd venit Iesus in partes Cæsareę Philippi, & interrogabat discipulos suos, est dubium an in domo, vel in via ambulans hoc interrogauerit.

Aliqui dicunt, quòd manens in domo, quia Luc. 9. dicitur, & factum est cum esset solus orans, erant cum illo discipuli eius, & interrogauit illos dicens quem me dicunt esse turbę?

H Sed obijcietur, quòd fuerit facta ambulando in via ista interrogatio, quia dicitur Mar. 8 & ingressus est Iesus, & discipuli eius in castella Cæsareæ Philippi, & in via interrogabat discipulos eius.

Aliqui dicunt, quòd bis hoc Christus quæsiuit semel in via, & semel in domo cum esset orās, & vnum retulit Marcus, aliud vero Lucas.

Sed non stat primo, quia eadem verba interrogationis ponunt Marcus, & Lucas, & ideo non est verisimile, quod sit diuersa interrogatio. Secundo, & efficacius, quia nő est vllo modo verisimile, quòd ista Christus bis interrogauerit responsionem eorum petens, vt appareret quid ipsi profitebantur de Christo, & quid turbæ de illo dicebant, sed hoc semel factum sufficiebat, quia res de qua professi fuerant eadem semper manebat, ideo nő quęreret, nisi semel.

I Sed dicendum, quòd est eadem interrogatio, quam Lucas, & Marcus refert, & tamen dicitur quòd erat orans Lucę 9. & quòd erat in via Mar. 8. Dicendum, quòd non discordant hæc quia in via poterat Christus orare. immo ibi erat locus conueniens ad orandum, quia nemo eum impediret existentem extra vrbes, & concursus hominum. Sic dicit Augu lib. de concor. euang. s. potest autem, & illud mouere, quòd Lucas dominum interrogasse discipulos suos, quem illum dicerent homines tunc dicit cum esset solus orans, & adessent, & ipsi Christo. Marcus in via dicit eos ab eodem interrogatos, sed hoc eum mouet, qui nunquam orauit in via. Sed dicetur nunquid quęsiuit ista ambulans in via, vel manens?

Dicendum, quòd licet Christus in via esset: tamen non ambulabat cum ista quæreret, sed manebat orans. Primo,

K quia cum ponat orans melius dicitur stans, quam ambulans. Secundo, quia litera Luc. 9. ostendit eum manentem cum ait, & factum est cum esset factus solus orans, erāt cum illo, & discipuli eius, & sic manebant. s. quia cum Christus progrederetur in via diuertit ad aliquem locum de itinere, & ibi orabat, & discipuli sui manebant ibi cum oraret, & tamen Marcus dicit, quod erat in via. i. non erat in vrbe aliqua, vel oppido, sed egressus, & innerans: & tamen quando orare voluit stetit in loco aliquo non itinere, sed seorsum.

Quare

A

Quare Christus interogauit discipulos, quem dicerent eum turbæ cum ipse hoc sciret. Et quomodo vtiles nobis fuit scire in qua reputatione hominum Christus haberetur dum viueret. Item vtile hominibus est scire quid alij de ipsis sentiant.

Quæst. XXXIII.

QVæretur quare Christus interogauit discipulos quem dicerent eum turbæ: nam ipse sciebat quem eum esse dicerent.

Dicendum dum, quod hoc fuit, quia Christus volebat quærere discipulis quid de eo sentirent, vt appareret fides eorum, & tamen absolute, & sine occasione hanc quæstionem facere non videbatur conueniens, ideo voluit, quod traheret occasionem ex alia, & ideo quæsiuit quid dicerēt B turbę de eo, vt sic esset locus quærendi, quid ipsi sentirent. Secundo fuit, vt ostenderet iudicia turbarū non esse vera, cum tantum variarent, & postea ipse approbaret sententiā Petri. Tertio fuit, vt esset locus Euangelistis scribendi hoc, per quod constaret nobis in qua reputatione Christus habitus fuerit dum viueret. Et ista etiam est causa præcipua: nam si Christus non interrogasset hoc, non scriberent Euāgelistæ illud, & tamen vtile valde nobis erat scire in qua reputatione habebatur, quia hoc confirmat facta sua, scilicet, quia non haberetur in tali opinione, nisi talia opera, & miracula exerceret, qualia nullus de viuentibus posset exercere, vnde eum vnum de prophetis mortuis esse volebant, & propter istam causam posuit Matthæus, supra decimoquarto capitulo, quòd Herodes audiuit famam Christi, & mirabatur quis esset, & putabat, quòd Ioannes Baptista sur C rexerat à mortuis. Qarto fuit ad nos instruendum, vt nos quæramus quid de nobis homines sentiunt: nam licet non debeamus sequi aliorum dicta, sed conscientiæ veritatem, quia hæc est gloria nostra testimonium cōscientiæ nostrę, secundo Corinthiorum, capitulo primo, tamen vtile est, q sciamus quid alij de nobis sentiunt. Et hoc vt si forte aliquid de nobis male sentiunt, quod fortassis non est verum, auferamus illis occasionem talia cogitandi, & si aliquid boni est, quod in nobis laudant in illo proficere sciamus, & pertinet hoc magis ad prælatos, quorum vita tota debet esse exemplaris, quia vt dicitur supra. 5 c. vos estis lux huius mundi, & lucerna non debet poni sub modio, sed super candelabrum, & ita episcopi, & omnes prælati ecclesię, & etiā domini temporales debent quærere à seruis suis quid de illis homines sentiant, vt iuxta hoc vitam emendent. Sic dicit Origenes: interogabat Iesus discipulos, vt ex Apostolorum responsionibus nos discamus diuersas opiniones fuisse apud Iudæos de Christo, & vt nos sēper scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis, vt siquid male dicitur de nobis, occasiones illius præcidamus, siquid autem boni eius occasiones augeamus. Sed & discipuli episcoporum Apostolorum instruuntur exemplo, vt qualescunque opiniones adierint foris de episcopis suis referant eis. D

Quare Christus dicit, quem dicunt omnes. Et quomodo omnes opiniones, quae de Christo eo viuente habebantur, erant in laudem eius.

Quaest. XXXIX.

QVæretur quare dixit, quem dicunt homines.

E Dici potest vno modo, quòd dicitur quem dicunt homines, idest, turbę, & dixit hoc ad excludendum Pharisæos, & Saduceos, & Scribas: nā isti æmulabantur ei, & nō poterant bona referre: iam enim testimonium suum ipsi protulerant dicentes. In Beelzebub principe dæmoniorum dæmonea eijcit supra 9. & 12. cap. & conabantur quantum poterant obscurareq; facta Christi fatuum ergo erat talium testimonium quærere, sed aliorū, qui circa Christum indifferentes erant.

Sed etiam dicendum, quod turbarum iuditium non erat requirendum circa Christum, quia nesciebant dicere verum de illo.

Dicendum, quòd si non perfectè, tamen saltem sine paruitate de eo testimonium ferrent, sed Phariscę qui erāt pleni iniquitate, non poterant, nisi mala dicere quia ex abun-

A dantia cordis os loquitur, supra 12. capitulo, & Luc. 6. Sic dici Chrys. nō autem dicit quem me dicunt esse Scribę, & Pharisæi, sed quē me dicunt homines, plebis mentem, quæ ad mala inflexa non erat inuestigans, & si enim multo humilior idest, minor, quam oportebat eorum de Christo esset opinio, sed tamen à nequitia libera erat. Pharisæorum autem opinio de Christo erat plena multa malitia. Secundo, vt alij dicunt dixit, quē dicunt homines ad ostendendū conditionem responsionis, scilicet, ista quæ responderunt Apostoli ostendebant, quod illi, qui ea dicebant erant homines, & nihil aliud, quam homines, quia de Christo, nihil nisi humanum sentiebant, qui autem de Christo deitatem iudicant aliquid supra hominem sunt: quia caro, & sanguis non reuelat eis, sed pater cælestis. Sic dicit Hier. pulchre interogat, quem dicunt homines esse filium hominis, B quia qui de filio hominis loquūtur homines sunt, qui vero diuinitatem eius intelligunt non homines, sed dij appellātur, iste tamen modus dicendi magis est mysticus, quàm literalis.

Tertio potest dici, & melius, quòd dixit, quem dicunt homines, idest, omnes homines, voluit enim Christus audire à discipulis omnes opiniones, quæ de ipso erant, & si quęreret specialiter de aliquo statu, vel conditione hominum, quod de eo sentirent referretur solum opinio illorum, & quia opiniones omnes, quæ de Christo habebantur erant in laudem eius, voluit, quod omnes referrentur, & tamen non referentur omnes si spicialiter Christus quæreret de aliquo statu homium, quid de eo sentiret, ideo quęsiuit de omnibus hominibus, quid de eo sentiret, & hoc consonat literæ, & responsioni Apostolorum, quia retulerunt varias C opiniones, scilicet alij Ioannem Baptistam, alij Ieremiam &c.

Quarto potest dici, & etiam valde conuenienter, quòd dixit, quem me dicunt homines, idest, quem me dicunt alij &c, distinxit enim omnes homines in duos, scilicet, in discipulos suos, & in extraneos omnes autem extraneos sub nomine hominum inclusit: discipulos autem per se nominauit, & vt ostendat, quòd nunc non quęrebat, quid ipsi sentirent de eo: sed quid sentirent extranei dixit, quem dicunt homines, &c. idest, quid sentiunt omnes extranei de me. Et patet hoc, quia postquam quæsiuit, quem dicunt homines, &c. & responsum est, subiunxit dicens vos autem quē me esse dicitis? & sic nomine hominum inclusit omnes, qui non erant discipuli sui.

D *Quare dixit, quem dicunt filium hominis esse.*

Quæstio XL.

QVæretur, quare dixit, quem dicunt filium hominis esse.

Aliqui dicunt, quod hoc dixit ne de se iactanter loqui videretur: nam hic quęrebat sententias populi de se in quibus laudandus erat, vt ergo non videretur istam laudē petere locutus est de se, tanquā de extraneo vocās se, filium hominis. Sic dicit Hieronymus, scilicet non etiā dixit, quē me dicunt esse homines, quem dicunt esse filium hominis ne iactanter de se quærere videretur.

Sed hoc non multum stat, quia maior laus erat sibi danda in sñia Apostolorum de eo, quam in sententia turbarū. Et tamen quando quæsiuit quid sentirent Apostoli ait: vos autem quem me esse dicitis.

E Dicendum ergo videtur, quòd magis hoc fecit ex consuetudine sua, quia solet se vocare filium hominis, vt supra 9 vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet, & supra 11. venit filius hominis manducans, & bibens, & supra 12. qui peccauerit, vel dixerit verbum in filium hominis, & ita vt communiter: ita ergo hic, quia tamen turpe est in eodem contextu eandem dictionem sæpe repetere, cum dixisset, quem dicunt omnes esse filium hominis subdit, vos autem quem me esse dicitis, & tamen si ab eis solis quæreret, aut primo ab eis diceret, vos quem dicitis esse filium hominis.

F

An conueniens erat accipi hanc confessionem, vel sententiam turbarum de Christo. Et quod totum, quod populi de Christo confitebantur erat in laudem eius.
Quæstio XLI.

Quæretur an conueniens erat accipi hic confessionem, vel sententiam turbarum de Christo. Aliqui dicunt, quòd non, quia non sentiebant aliquid dignum de Christo: nam putabant eum esse solum hominem, cum tamen esset Deus.

Dicendum, quòd conueniens fuit quæri sententiam populi: nam licet populus non sentiret adhuc digna de Christo, tamen sentiebat aliquid, quod ad laudem eius pertinebat: nam dicebant cum alijs hominibus excellentiorē, supra 9. nunquam sic apparuit in Israel. & vocabant ipsum prophetam magnum. Luc. 7. propheta magnus surrexit in nobis, & omnes sententiæ populi de eo ad laudem erant. G Quod patet in eis, quæ narrantur hic, quia nulla earum minorem faciebat eum propheta, qua etcunque autē laudes Christi haberi a Iudæis bonum erat, ideo conueniens fuit quæri de omnibus sententijs populi. Sic dicit Chrysostomus plebis mentem, quæ ad mala inflexa non erat Dominus inuestigat, & si enim multo humilior, quam oportebat eorum erat de Christo opinio, tamen a nequitia libera erat. Secundò fuit, vt ex hoc nos sciremus, qualis erat opinio de Christo, dum viueret, scilicet, quia nemo de eo opinabatur, nisi ea, quæ ad laudem pertinerent: & hoc valde confirmat ea, quæ de eo leguntur, scilicet, non esse admirandum, quòd Christus egerit ea, quæ de ipso scripta sunt cum talis apud omnes de eo opinio haberetur.

Tertiò, ponuntur ista ad confusionem Iudæorum qui illum occiderunt: nam quæcunque opinio de illo teneretur, H faciebat eum prophetam sanctum, sed illicitum erat talē occidi, sed potius assentire ei in omnibus, ideo ex opinionibus suis de eo apparet illos fuisse valde culpabiles: & hoc erat potissimum. Quartò fuit, vt confessio discipulorum verisimilis videretur: nam si sola confessio eorum poneretur, cum esset ad magnam laudem Christi, esset suspecta, quia dicerent quòd hoc illi dixerant in fauorem magistri sui, & non erant idonei testes. ponitur ergo simul confessio populi, quæ tota erat ad laudem Christi, vt visis laudibus quas totus populus (licet variè) de Christo profitebatur, non esset difficile credi maiora esse, quæ discipuli scire possent, qui magis cum domino conuersabantur. Quintò fuit, vt videatur confessio discipulorum differens a confessione plebis: nam si solum discipulorum poneretur confessio, putaretur quòd illam acceperat discipuli ex his, quæ in vulgo audierant, & ita non esse solidam confessionem, I ideo posuit vtranque confessionem, vt videatur, quòd vna non pendet ex alia.

Quare Christus prius quæsiuit quid vulgus de eo sentiret, quam discipuli. Et quod ideo Christus prius quæsiuit quid de eo populi sentirent, vt discipuli postea de eo aliquid maius confiterentur. *Quæst.* XLII.

Quæretur quare Christus prius quæsiuit quid vulgus de eo sentiret, quam discipuli. Dicendum, quòd fuit. Primò, quia Christus introduxit interrogationem de sententia populi, tanquam occasionem ad petendum quid sentirent discipuli: præponi ergo debuit. Et fuit K occasio in hoc, cum. n. Christus quæsiuisset de sententia populi, si respōderetur vna omnium sententia non oportuisset vltra peti quid discipuli sentirent, quia verisimile erat eos idē sentire, quod totus populus concorditer sentiebat, quia tamen populi erat tam discors sententia, ipsa res vide bat exigere, vt ab eis peteretur, quid ipsi sentirēt, an approbarent aliquam de sententijs populi, vel aliquam aliā tenerent. Secundò fuit, quia sententia discipulorum erat futura ad maiorē laudem Christi, quā sententia populorum, debuerunt ergo præmitti sententiæ populi, in quibus laudabatur Christus, sed minus, vt sic quasi gradatim ad maiorem laudē, quæ verbis Apostolorum exprimenda erat veniretur, nam si prius peteretur sententia Apostolorū, superuacuū erat postea peti sententias vulgi, quæ aliquid minus exprimerent. Sic dicit Chrys. sciens quidem interrogat, quia decebat, vt discipuli, quādoque eum melius laudarent, quā turbæ. Tertiò fuit, vt confessio discipulorū videretur ratio nabilis, & verisimilis: si. n. nō posita esset prius esse turbarum confessione, vel nō præcedente poneretur confessio discipulorum, diceret aliquis, quòd ex fauore ad magistrum suum hoc profiterentur, & non quasi res ab eo gestæ talem professionem mererentur: ponitur ergo turbarum confessio: & licet sit varia, tñ in qualibet earum laudatur Christus: non ergo erat mirandum, quòd discipuli, qui Christū specialius nouerant, hoc de eo profiterentur: cum turbæ talia dicerent. Quartò fuit, vt videatur confessio discipulorum differens a sententijs plebis, & hoc, vt nō putet quis sententiā eorum acceptā ex opinione vulgi, sed ex Dei reuelatione: nā licet confessio populi multum iuuet discipulorū confessionem verisimilē eam reddens: tamen non consonat ei penitus, ideo fuit cōueniens, vt poneretur vtraque sententia, s. plebis, & discipulorum: nam si sola sententia Apostolorum poneretur putaretur, quòd illud dixerunt secundum sortē opinionē plebis, & ita ferrent testimonium ex auditis, & non ex expertis, & visis, & tamen sententia plebis sæpe est fallax, ideo ostendit vtranque opinionē præponens opinionem populi, vt appareat sententia Apostolorum nō esse sumptam ex sententia populi, sed ex origine alia: cum multum differat ab illa. Sic dicit Beda: pulchrè Dominus fidem discipulorum exploraturus prius turbarum sententiam interrogauit. ne illorum confessio non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinio, nec firmata, nec comperta credere, sed instar Herodis de auditis hæsitare putentur. Quintò fuit, quia licet confessio populi fuit ad laudem Christi, quia tamen imperfecta erat, reijcienda erat: confessio autem discipulorum erat acceptanda, & ob hoc debuerunt præponi sententiæ populi, vt illis exclusis sentētia discipulorum, quæ vera erat teneretur. Et iste est modus in disciplinis, quia tradentes scientiam si enarrare volunt varias positiones, primo ponunt illas, quæ reijciendæ sunt, & vlt. subiungunt illam, quæ tenenda est. Sic dicit Cyrillus: vide interrogationis elegantiam, dirigit. n. prius eos ad extrinsecas laudes, vt eis euulsis verā opinionē generet, vnde cum dixissent discipuli plebis opinionē, eorum sentētiam interrogat cū dicitur: vos autem quē me esse dicitis?

Quare discipuli tam varias sententias retulerunt. Tamen nulla opinio, quam populi de Christo habebant faciebat eum minorem propheta.
Quæst. XLIII.

Quæretur quare discipuli retulerunt tam varias sententias.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia Christus voluit, quòd dicerentur omnes sententiæ, quæ de eo erant. nam ait: quem dicunt homines esse filium hominis? & nomine hominum cōprehendit omnes præter ipsos discipulos, de quibus dicitur: vos autem quem me esse dicitis? Et conueniens fuit, quòd omnium turbarū sententiæ ponerētur.

Primò, quia omnes erant ad laudem Christi: nulla enim eum minorem propheta faciebat, & tamen conueniens erat omnes laudes Christi a populo delatas scribi, ideo debuerunt poni omnes sententiæ populi, non videbantur autem plures esse, quam istæ, ideo non potuerunt plures referri. Secundò, & præcipuè, quia si non ponerentur opiniones omnium de Christo: diceret aliquis, quòd non erat ista confessio sufficiens, quia licet quidam hoc dicerent, aliorum positio erat multum diuersa: ponuntur ergo omnium positiones, vt videatur, quòd licet particulariter non conuenirent: omnes tamen in hoc conueniebant, quòd Christum valde laudabant, & magna de ipso confitebantur.

Sed diceretur, quare non ponitur hic sententia Pharisæorum, & Scribarum, & Saducæorum de Christo? non enim tenebant ipsi aliquid eorum, quæ dicuntur hic, sed asserebant, q in Beelzebub dæmonia eijceret sup. 9. & 12. c. Dicēdum q illi non poterant recipi cōuenienter in testes, quia manifestè constabat illos esse æmulos, & malignosq́ꝫ apertè Christi miracula detestarētur & quāto ille maiora faciebat, tanto illi deteriora de eo dicebant, & nitebantur grauius ei nocere: non ergo positum fuit illorum testimoniū:

ĩlli quidem non solum non dicerent eum esse prophetã, sed etiam nec esse à Deo, vt dicitur Ioan. 9. non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit, sed dicebant eum possideri à dæmonio. Io. 5. nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dęmonum habes? & Marc. 3. dixerũt Beelzebub habet, & in potestate dęmonis dicebant miracula facere, saltem expulsiones dęmonum supra. 9. & 12. solius ergo turbæ, quę indifferēs erat testimonia expressa sunt. Sic dicit Chrysost. plebis mētem inuestigat, quę ad mala inflexa non erat, & si enim multo humilior, quam oportebat eorum opinio erat de Christo, sed tamen à nequitia libera erat. Pharisæorum autem opinio de Christo erat plena multa malitia.

Quomodo potuerunt de Christo putare, quod erat Ioãnes Baptista cum ille mortuus esset. Et quod videtur huiusmodi error ortum ab Herode habuisse.
Quæst. XLIIII.

QVæretur quomodo potuerunt de Christo putare, quòd erat Ioan. Baptista, quia ille mortuus erat cum eum decollauerit Herodes supra 14.

Dicēdum, quòd putabant eum surrexisse à mortuis, & ita nũc miracula facere. Sed hoc quomodo poterat credi, quia Io. Baptista, & Christus concurrerunt? nãm Ioannes ostendit Christum coram populo. Io. 1. dicens; ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Etiam ambo eodē tēpore baptizauerunt, ita vt Ioanne baptizãte ante, plures discipulos iam Christus faceret, quã Ioannes. Io. 3. & de hoc discipuli æmulatētur Christo eod. ca. & audito hoc, quòd Pharisæi simul murmurarēt dicentes, quòd plures discipulos faceret Iesus, quàm Ioannes recessit de Iudæa in Galilæam. Io. 4. Et etiam manens Ioannes in carcere misit discipulos ad Iesum interrogãs per illos. Tu es, qui venturus es? an alium expectamus? supra 11. & factum est coram turbis multis eod. cap. & Luc. 7. ideo nõ poterat aliquis credere, quòd Iesus esset Ioannes resurgens, quia ambo simul magno tempore superuixerunt præsentibus eis, qui nunc erant.

Dicendum, quòd siquis diligēter Ioannem, & Christũ agnouisset: non posset errare circa hoc, sed ista opinio habuit ortum ex errore eorum, qui Ioannem, & Christũ nõ agnouerunt simul viuentes. Vnde habuit ortũ ab Herode: ille enim audiens famam Iesu dixit: Ioannes Baptista surrexit à mortuis. Et iterum audiens Herodes famã Iesu ait pueris suis: hic est Ioannes Baptista supra 14. & hoc fuit, quia Herodes agnoscebat Ioannem, sed non Iesum, nunquam enim eum viderat, & cupiebat illũ videre Lucæ 9. & tamen nunquam vidit illum, vsque ad diem quo occisus est, quia tunc Herodi pręsentatus est. Luc. 23. & dicitur, ꝙ Herodes erat cupidus videre eum ex multis diebus. Secundo errabat Herodes, quia famam Christi non audiuit, vsque post mortem Ioannis, & ita fuit sibi causa putandi, quòd Ioannes surrexisset, qui tamen cognouerant simul Ioannem, & Iesum viuentes non putabant Iesum esse Ioãnem Baptistam, & ita fuit ista opinio Herodis, & aliorum qui ignotum habuerant Iesum ante mortem Ioannis.

Cur potius populi putabant Iesum esse Ioannem, quam aliquem alium. *Quæst.* XLV.

QVæretur dato, quòd potuisset credi Iesum esse Ioãnem ab eis, qui non nouerant ambos viuentes, cur putabant esse Ioannem, & cur potius quam aliquem alium.

Aliqui dicunt, quòd fuit hoc propter similitudinē officij, scilicet, quia baptizabat, sicut Ioannes. Sic dicit Historia Scholastica.

Sed hoc non stat, nam Christus non baptizabat, sed discipuli eius, vt dicitur Ioan. 4.

Item quia dato, quòd putaretur baptizare, non magis crederetur de eo, quòd erat Ioannes Baptista, quam de aliquo discipulorum eius cum illi baptizarent. Tertio, & præcipue patet, quia hoc esset præsupponēdo, ꝙ illi, qui putauerunt eum Ioannem Baptistam scirent, quòd bapti-

A zabat, & agnoscerēt conuersationem eius, sed potius fuit econtrario, nam ista opinio orta est ab Herode, vt dicit Origenes, & colligitur sup. 14. & Mar. 6. & tamen ille nõ agnoscebat eum, sed solũ audiuit miracula eius, de quibus expauit, vt colligitur Marc. 6. non ergo vocauit eum Baptistam, quia baptizabat, quia hoc Herodes nesciebat, sed audierat solum signa, quæ faciebat: nam si audiret, ꝙ baptizaret de hoc nõ admiraretur quia leue erat cuilibet baptizare, & tamen Ioan. Baptistam vocauit eum, quia audiuit illa magnalia dē eo. ergo non quia baptizabat.

Dicēdum ergo, quòd vera causa fuit magnitudo miraculórum Christi, nam talia audierat Herodes de Christo, quòd non putauit, ꝙ aliquis hominum illa facere posset, nisi Ioannes, ideo putauit, ꝙ surrexisset Ioãnes, sic dicitur Lu. 9. Ioãnem ego decollaui, quis est de quo talia audio?

B q. d. decollato Ioanne ego nescio, quis talia facere possit, ideo credo, quod sit ipse, & surrexit à mortuis.

Quomodo Herodes, & cæteri, qui tenebant hanc positionē putabant Christum esse Ioannem Baptistam, cum Ioannes nullum fecisset miraculum.
Quæst. XLVI.

QVæretur quomodo Herodes, & cęteri qui tenebant hanc positionem putabant Christum esse Ioannem Baptistam: nam admirabãtur de multitudine, & magnitudine miraculorum Christi: tamen Ioannes nullum miraculum fecerat. Io. 10. s. Ioannes quidem nullum signũ fecit: melius ergo putarent, quòd esset Elisæus, qui multa miracula fecęrat, nã pręter Moysen videtur Elisæus esse

C maior oibus prophetis in miraculis, immo & multi putabant eum fuisse maiorē Moyse in miraculis, quia mortuos suscitauit duos, qđ Moyses nõ fecit. 4. Reg. 4. & 13.

Dicendum, quòd licet Ioannes viuens nullum miraculum fecerit: tamen resurgens putabatur miracula multa facturus, nã putauerunt antiqui, quòd omnes sancti post resurrectionem erunt multo potentiores, quam cũ viuerent. Sic dicit Rabanus: bene autem de resurrectionis virtute omnes senserunt, quòd maioris potentiæ sunt sancti futuri cum à mortuis resurrexerint, quam fuere cum adhuc carnis infirmitate grauarentur: potentia autē sancto rum futura post resurrectionē accipiebatur ex meritis vitæ, & non ex proportione potestatis, quã viuētes habuerunt, & qui inter homines nullus putabatur sanctior Ioãne, credebatur, quòd post resurrectionem nullus faceret

D tanta miracula, sicut Ioannes, & quia Iesus tanta miracula faciebat, putatum est, quòd ille esset Ioannes Baptista resurgens: de hoc dictum est supra 14. c. q. 8. & 9.

Quare ponitur prius de Ioanne, quam de alijs.
Quæst. XLVII.

QVæretur quare ponitur prius de Ioanne, quam de alijs, s. alij Ioannem Baptistam.

Aliqui dicunt, quòd in his non oportet causam reddi. Nam de ordine non est magna quæstio potissimè, vbi est ordinatio in rebus per accidens, & ita est hic. Sed dicendum, quòd aliqua est causa ordinis hic, & prima videtur, quia forte ista opinio erat communior, & ponebatur, tãquã verisimilior, sicut enim Herodes credidit Iesum esse

E Ioãnem resurgentem, sup. 14. & Marc. 6. ita & multi alij crediderũt, & ideo ponitur prima. Sic dicit Theoph. multi nãque putabant, ꝙ Ioannes à mortuis surrexisset, sicut & Herodes credebat, & post resurrectionem suã miracula perpetrasset. Secundo propter dignitatem personę: erat enim melior Ioãnes omnibus nominatis, ideo opinio dę eo præposita est. Et hoc etiã est verisimile, quia talis videtur esse hic ordo in omnibus nominans: nam Ioãnes erat cæteris melior eo, quòd inter natos mulierum, non surrexerat maior Ioanne Baptista, supra 11. & postea ponitur Elias, & ille præcedit Ieremiam, quia Elias videbatur excellentior, tam in austeritate vitæ, quia vitam heremiticam tenuerat, & etiam in operatione miraculorũ, quia ipse primũ inter prophetas mortuum suscitauit. 3. Reg. 17. & post Ieremiam ponuntur prophetæ sine nomine, & istud est satis verisimile.

Quare putabant aliqui, quòd Iesus esset Elias. Et quod Iudæi eiusmodi opinionem habebant de quocunque homine, quem alijs excellere videbant. F
Quæst. XLVIII.

QVæretur quare putabant aliqui, quòd Iesus esset Elias.

Aliqui dicunt, quòd Christus baptizabat, & ita dicunt per vnum de prophetis significari Elisæum, ac si exprimatur Elias, & Elisæus, & causa est, quia Christus baptizabat, & isti duo præfigurauerunt baptismum per transitum Iordanis: nam transierunt Iordanem aperiendo aquas. 4. Reg. 2. cap Sic tenet Historia Scholastica.

Sed non stat: Primò, quia tunc oportebat, quòd Iudæi intelligerent, quod per illum transitum Iordanis præfigurabatur baptismus Christi, sed falsum est, quia istud per- G tinet ad sensum mysticum. Iudæi autem nihil putabant significari per transitum Iordanis, sed solum esse rem gestam. Secundò, quia etiam si aliquid significaret, ille trãsitus erat leuis assimilatio adhoc, quòd putaretur per hoc Christus esse Elias.

Tertiò, quia per baptismum non magis arguebatur de Christo, quòd esset Elias, quam quòd esset aliquis de prophetis, quia officium baptizãdi omnibus prophetis competere poterat, sic patet Ioan. 1. quãdo nuncij Iudæorum solicitè quæsierunt à Ioanne, quare baptizaret dicentes, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta, cur baptizas? & ita non erat specialis coniectura ad putandum, quod esset Elias per hoc, quòd baptizabat.

Alij ergo dicunt, quòd vocauerũt eum Eliam propter feruorem zeli, fuit enim feruidus valde Elias contra cul- H tores Baal, & occidit quadringentos prophetas Baal, tertio Regum decimooctauo, ita Christus erat feruens: nam funiculo facto, quasi flagello exclusit ementes, & vendentes de templo Ioan. 2. dicens domus mea domus orationis vocabitur, & vos fecistis eam speluncam latronum, & hoc tenet Nicolaus.

Sed ista parua similitudo est, ideo dicendum, quòd nõ fuit hęc causa, sed quia putabatur Elias venturus, & quotidie expectabatur à Iudæis: dixerat enim Deus, quòd mitteret Eliam, vt conuerteret corda patrum ad filios. Malach. 4. & putabant eum venturum ad tempus Messiæ, ideo quando Christus dixit discipulis transfiguratus ante eos, quòd nemini dicerẽt visionem, quousque filius hominis resurgeret à mortuis, dixerunt illi, quid ergo Scribæ dicunt, quia oportet Eliam venire primum, & I ob hoc etiam Iudæi, quando videbant aliquem virum excellentem putabant, quòd ille esset Elias, aut Messias, quia isti expectabantur quotidie, & ideo Iudæi videntes Ioannes Baptistam, tam excellentis vitæ, quæsierunt ab eo, an esset Christus, & cum dixisset, quod non, quæsierũt an esset Elias. Ioan. 1. ita ergo cum Christus faceret tam admiranda, poterat de eo cogitari, quòd ipse erat Elias, qui venturus erat: immo consideratis operibus suis nihil magis de eo cogitandum erat, quam quòd esset Messias, aut Elias, potiusquam Ioannes Baptista, licet fortè illa positiuo plures haberet sectatores.

Sed dicetur si Elias crederetur esse Iesus, quomodo poterat hoc putari?

Dicendum, quòd Elias raptus est in curru igneo in cęlum, 4. Reg. 2. & manet in Paradiso terrestri, nã Enoch K manet in Paradiso terrestri. Ecclesiastic. quadragesimoquarto, & tamen Enoch, & Elias simul esse feruntur, & reseruatur viuens, vt veniat temporibus suis. Ecclesiastic. quadragesimooctauo, & ideo iste non resurget, vt veniat. Si tamen quis crederet, quòd Elias mortuus erat poterat credere, quòd resurgeret, quia ita putauit Herodes, quòd Ioannes surrexerat à mortuis, & miracula faceret, supra decimoquarto, & Marc. 6. Sic dicit Origenes, scilicet, alij Eliam, scilicet, æstimantes, quòd aut secundam natiuitatem suscepit Elias, aut ex eo tempore in corpore viuens in tempore apparuit illo, & magis tamen crederetur, quòd viuebat, & mittebatur nunc, quia ita scriptura innuit eum viuentem.

Quare putabatur à quibusdam, quod esset Christus Ieremias. Qui fuit præcipuus intercessor apud Deum pro Iudæis, qui sumunt sanctificationem pro apparatu, & destinatione. Quæst. XLIX

QVæretur, quare putabatur à quibusdam, quòd esset Ieremias.

Aliqui dicunt, quòd non oportet dari causa in erroribus omnium, nec ad hoc astringimur. Sic dicit Hier. scilicet, turbæ potuerunt errare in Elia, & Ieremia, quemadmodum Herodes errauit in Ioanne, vnde miror quosdam interpretes causam errorum inquirere singulorum.

Dicendum tamen, quòd licet errantes non habuerunt causam ad errandum, quia si causam haberent non esset error: tamen habuerunt saltem aliqua motiua colorata, & illa inquirimus. Aliqui autem dicunt, quòd fuit hoc, quia Ieremias sanctificatus creditur in vtero, sicut Christus est sanctus ex vtero. Sic tenet Hist. Scholast.

Dicendum, quòd non stat. Primò, quia Iudæi non credunt Ieremiam sanctificatum in vtero, quia quod dicitur Ierem. 1. antequam exires de vulua sanctificaui te: non accipiunt Iudæi pro sanctificatione, quæ est emundatio à peccato originali, quod in vtero contrahitur, sed pro apparatu, vel destinatione, scilicet, antequam exires de vulua sanctificaui te, idest, apparaui te ad mittẽdum te, sicut dicitur Iosue 3. sanctificamini in diem tertiũ, idest, estote parati. Secundò, quia tunc præsupponeretur, quòd Iudæi isti sciebant Christum sanctum ex vtero, & tunc isti cognoscerent eum esse Deum, & hominem, & confessio istorum esset, sicut confessio discipulorum. Tertiò, quia aut isti putarent Christum esse natũ de muliere, aut non: si non putarent eum esse natum nescirẽt eum sanctificatum, vel sanctum natum ex vtero, & sic nulla ratio esset comparandi eum Ieremiæ, si autem putarent eum de muliere nunc natum, scirent eũ non esse Ieremiam, quia Ieremias non poterat de nouo nasci, cum semel natus esset, & mortuus, sed resurgeret à mortuis, ideo non stat.

Alij dicunt, quòd putauerunt eum Ieremiam propter patientiam in aduersitatibus: multa enim iniustè pertulit Ieremias à Iudæis, quia eis vera prędicabat ex parte Dei, vt patet ex discursu libri sui, ita & de Christo erat. Sic tenet Nicolaus.

Sed ista leuis assimilatio est, quia omnes alij prophetæ passi sunt multa, & occidebantur vera prædicantes, & rari sine tali passione euaserunt, vt dixit B. Stephanus. Acto. 7. scilicet, quem prophetarum non persecuti sunt patres vestri, & occidebant, eos qui prænunciabant de aduentu iusti? cuilibet ergo prophetę quantum ad hoc Christus poterat comparari.

Alij dicunt, quòd putauerunt eum esse Ieremiam, quia Deus constituit illum prophetam in gentibus Ierem. 1. scilicet, prophetam in gentibus dedi te. Sic dicit Origenes. alij Ieremias, quem dominus in gẽtibus prophetam constituit non intelligentes, quoniam Ieremia typus fuit Christi.

Sed non stat, quia tunc deberet constare, quòd Iesus esset propheta datus in gentibus, sed falsum est, quia potius constabat contrarium, nam ipse non prædicabat gentilibus, & vetuerat discipulis ire in viam gentium, & introire in ciuitates Samaritanorum, sup. 10.

Sed dicendum, quòd causa fuit, quia Iudæi specialem spem habebãt in Ieremiam, tum quia erat præcipuus intercessor, & orator apud Deũ pro Iudæis, & vrbe Ierusalem, tum quia ipse veniebat ad confortandum eos, quãdo erant in aduersitate, & dabat arma cõtra hostes, sic patet, & Mach. 15. vnde Iudæ Machabæo pugnaturo cõtra Nicanorẽ apparuit Onias sacerdos, & Ieremias, & dixit Onias de Ieremia, hic est fratrum amator, & populi, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa ciuitate Ieremias propheta Dei: extendit autem Ieremias dextram, & dedit gladium aureum Iudæ Machabæo dicens: accipe sanctum gladium, munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel: ita Iudæi poterant expectare Ieremiam venturam specialiter ad subueniendum eis in aliqua tribulatione.

Quis

Quis erat vnus de prophetis, quem putabant Iesum esse. Et quod nullus prophetarum veteris testamenti, tot tantaque miracula patrauit, sicut Elisaeus. Quaestio. L.

QVæretur quis erat vnus de prophetis, quem putabant esse Iesum.

Aliqui dicunt, quòd ille erat Eliseus. Sic tenet Historia Schol. & dicit hoc esse, quia Elias, & Elisæus transierunt Iordanem, in quo designabatur baptismus, & quia Christus baptizabat, putabant eum Eliseum. Sed dicendum, quòd istud motiuum nullum est, vt ostensum est, supra quæst. 49. cum de Elia diceretur.

Sed dicendum, quòd si putaretur esse Elisæus, melius esset hoc propter operationem miraculorum, quam propter aliquid aliud, quia nullus prophetarum veteris testamenti tot, & tãta miracula patrauit, duos quippe mortuos suscitauit. 4. Regum 4. & 13. & multa alia, de quibus. 4. Regum 4. cap. 2. vsque 13. & Eccle. 48. c. Christus autem iam duos mortuos suscitauerat, sicut Elisæus, s. filiam archisynagogi, supra nono capitulo, & filium viduæ in Naim. Luc. 7. Lazarum autem nondum suscitauerat, quia paucis diebus ante mortem suam illum suscitauit, vt colligitur. Ioan. 11. in cæteris etiam miraculis magis Christus simulabatur Eliseo, quam cæteris, licet eum incõparabiliter Christus excederet, quia fecit opera, quæ nemo alius fecit. Ioan. 15. ideo putari poterat Eliseus.

Sed dicendum, quòd non accipitur hic pro Eliseo, quia tunc exprimeretur si de illo diceretur, sicut cæteri nominatim exprimuntur, sed accipitur generaliter pro propheta quocunque, scilicet, quòd putabant eum esse prophetam quicunque esset ille, & hoc quia opera sua talia erant, vt eum ostenderent prophetam, & tamen ipsi eum nesciebãt nominare. Sed obijcietur, quòd Mar. 8. dicitur alij vero, quasi vnum de prophetis, & sic non putabant eum prophetam, sed prophetis similem.

Dicendum, quòd putabant eum vere esse prophetam, & tamen dicitur quasi vnum de prophetis, quia quasi non dicit solam similitudinem, sed interdum dicit identitatẽ, vt Ioan. 1. vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, & tñ ille erat vere vnigenitus sed dicitur, quasi vnigeniti ad ostendendum, quod totum, quod apparere debebat in vnigenito vero ad hoc, quòd putaretur vnigenitus, apparuit in illo, ita Christus putabatur, quasi vnus de prophetis, quia omnia, quæ requirebantur ad esse prophetam apparebant in eo.

Qui prophetæ erant isti de quorum numero censebatur Christus an viui, vel mortui. Quaest. LI.

QVæretur de istis prophetis cum dicitur, aut vnum ex prophetis, qui prophetæ erant isti, an viuentes, vel mortui.

Dicendum, quòd intelligitur de prophetis mortuis. Primo patet ex eis, quorum nomina expresse ponuntur, quia omnes illi mortui erant, siue erant in alio seculo, scilicet Ioannes, Elias, Ieremias. Secundo patet, quia dicitur, aut vnum ex prophetis, & sic ponitur vnus de numero existentium, propheta enim existentem nominat, ideo non potest vocari vnus de prophetis, nisi qui aliquando fuerit propheta, aliter enim deberet dici, quòd erat Ioannes. aut Elias, aut Ieremias, aut propheta, cum autem dixit, aut vnum de prophetis, loquitur de prophetis redactis sub certo numero, & tamen prophetæ futuri non sunt sub certo numero, quia nesciebatur quot, aut qui futuri erant, & an aliqui futuri erant, ideo nõ potest dici vnus de prophetis, nisi vnus de prophetis, qui fuerunt, quia illi sub certo numero, & nomine sunt. Tertio patet, & efficacius, quia expresso dicitur Luc. 9. de prophetis mortuis, scilicet a quibusdam dicebatur, quòd Ioannes surrexit à mortuis, ab alijs, quia Elias apparuit, ab alijs autem, quia vnus de prophetis antiquis surrexit, ideo non potest intelligi de viuentibus. Quarto, quia hoc competebat motiuo Iudæorum, ideo namque nominauerant illos prophetas mortuos, scilicet Ioannem, & Ieremiam, quia putabant sanctos post resur-

A rectionem futuros potentiores (vt ait Rabanus) & quia Christus talia faciebat, qualia nemo viuens fecerat, putauerunt, quòd non posset ipse esse aliquis propheta nouiter natus, sed aliquis de mortuis, qui resurrexit: ita ergo illi prophetæ, qui sine nomine ponuntur, oportet quod intelligantur de mortuis, vt putetur tantas virtutes per aliquem eorum posse exerceri.

Quare discipuli non dixerunt hic de Christo, quod alij dicerent eum Messiam. Et quod Christum esse Messiam, nunquam eo viuente ab aliqua parte populi firmiter creditum est. Et quomodo moti fuerunt a Deo pueri, qui clamauerunt, Osanna. Quaestio LII.

QVæretur, quare discipuli non dixerunt hic, quòd alij
B dicerent eum Messiam. Nam aliqui hoc dicebant, vt supra 12. nunquid hic est filius Dauid. Et Io. 7. nunquid hic est Christus. Etiam Luc. 7. dicitur propheta magnus surrexit in nobis, & visitauit dominus plebẽ suam. Et Io. 6. dr̃, q̃ dixerunt, quando saturauit turbas, hic est vere propheta, qui venturus est in mundum, & tñ ille est Messias.

Dicendum, quòd non fuit posita talis sentẽtia inter opiniones plebis. Primo, quia opiniones plebis, licet aliquid laudis Christi continerent, tamen vere non erant, ideo repulsæ sunt, & sola positio discipulorum accepta est. si autẽ poneretur ista inter opiniones plebis etiam putaretur repelli, & esse paruę auctoritatis, ideo non fuit posita. Secundo quia discipuli posituri erant confessionem suam, quæ maiorem laudem contineret, & quæ reciperetur, & tamen approbanda erat hæc sentẽtia, scilicet, quòd Iesus esset Mes-
C sias, ideo non debuit poni inter sententias plebis, quia etiã si aliqui de plebe sentirent, id quod discipuli sentiebant, & credebant de Christo, non erat decens poni inter opiniones plebis sententiam discipulorum, quia tunc putaretur, quòd talis erat discipulorum sententia, qualis opinio plebis, idest, tam leuis, & incerta, & sine fundamento, & non ex alia origine, & ita fieret minus verisimilis: per se igitur à solis discipulis posita est. Tertio, & præcipue fuit, quia illa non fuit de opinionibus plebis, nam hic ponitur illæ opiniones, quæ firmiter tenebantur apud populares i quasi sententiæ, licet falsę essent: Iesum autem esse Messiã, nunquam firmiter creditũ est ab aliqua parte populi, ideo non meruit, neque potuit poni inter opiniones plebis. Et patet hoc de eo, quod dicitur supra 12. quando Christus
D fecit miracula magna: nam dixerunt quidam, nunquid hic est filius Dauid, idest Messias, & sic sub dubio locuti sunt, & non dixerunt determinate, hic est filius Dauid. i. Messias. De eo, quod dicitur. Ioan. 7. nunquid hic est Christus idem est, quia non dixerunt determinate, sed sub dubio, & mouebantur ad hoc ex quibusdam apparentijs, scilicet, quia miracula magna faciebat, & nõ videbatur, quòd aliquis posset venire, qui maiora faceret. eodem capitulo, scilicet Christus cum venerit, nunquid maiora faciet, quã quæ hic facit? & tamen non erat opinio ista perseuerans apud aliquos. De eo, quod dicitur Luc. 7. potest dici, quòd non apparet manifeste, an loquantur ibi de Messia, quia potest intelligi de Elia, vel quocunque alio propheta mortuo, qui resurgeret: nam sanctos in resurrectione maioris potestatis futuros credebant, vt supra dictum est, & ideo Iesum putabant esse aliquem prophetam de mortuis, vt dictum est præced. quæst.

E Alio modo dicendum, quòd intelligebant de Messia, & tamen non fuit illa confessio permanens, ideo non fuit posita inter sententias plebis.

De eo autem, quod dicitur. Io. 6. dicendum, quòd posset intelligi, quòd illi accipiebant pro Elia, nam Elias venturus erat, & Iudæi quotidie eum expectabant, sicut dixerunt discipuli Christo, sequenti capitulo, quomodo Scribæ dicunt, quòd oportet Eliam venire primum, & ita putabãt illum forte esse Iesum, sicut nunc quidam dixerunt eum esse Eliam.

Alio modo potest dici, & melius, quòd de Messia loquebantur, & tamen non fuit ista opinio manens, nam ipsi, qui dixerunt hoc nihil credebant sequenti die circa Iesum, sed potius petebant signum ab eo ad hoc, quòd crederent ei, vt patet Ioan. 6. nam cum venissent sequenti

die ad Christum dixit ille: quæritis me non, quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis: operamini, ergo non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et dixerunt quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Christus ait hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, & illi dixerunt, quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus? & ita licet præcedenti die dixissent esse eum vere prophetam venturum in mundum, non mansit eis ista opinio saltem per duos dies, ideo non debuit poni inter opiniones populi, quia isti non credebant hoc: licet illud dicerent.

Sed obijcietur, quòd ab aliquibus firmiter crederetur: nam mulier Chananæa credidit, & magnam fidem habuit, sicut Christus laudat eam o mulier magna est fides tua præced. capit. & tamen illa dixit miserere mei fili David, sed filius David est Messias.

Dicendum, quòd etiam si ista mulier hoc verè credidérit, & etiam, quòd esset Deus, non ponitur hic inter opiniones plebis, quia hic ponuntur opiniones Iudæorum de Christo: mulier autem illa Chananæa erat. Secundò, quia etiam si ponerentur opiniones gentilium, non debuit hoc poni pro opinione aliqua, eo quòd mulier illa sola erat & non constituebat opinionem narrandam.

Sed obijcietur, quia duo cæci dixerunt Christo fili David miserere nostri sup. 9. cap. & tamen illi Iudæi erant.

Dicendum, quòd hoc non constituit opinionem, quia licet illi verè crederent, sic Christus dixit eis secundum fidem vestram fiat vobis, tamen non fuit confessio perseuerans, quia non audierunt discipuli fortè talia dici postea ab alijs, & tamen id, quod ponitur tanquam plebis opinio oportet, quòd a multis de plebe teneretur, & perseuerãter assereretur: isti autem duo opinionem non constituebant. Sed adhuc obijcietur, quia Christus a tota turba puerorum Iudæorum vocatus est filius David die ramis palmarum, quando receptus est in Ierusalem, infra 21. & Marc. 11. & cum sacerdotes, & scribæ suaderent Iesu, quòd increparet illos sic clamantes dixit, quòd non faceret, quia illa erat bona laus, & ita a plurimis dictum est hoc.

Dicendum, quòd illud nondum acciderat, quando Christus quæsiuit a discipulis, quem dicunt eum homines, & ideo etiam si posset illud constituere opinionem vnam plebis, non ponitur hic.

Aliter posset dici, quòd etiam illud si præcessisset constituere opinionem populi, quia non erat sententia manens, sed Deus mouerat pro tunc corda puerorum Iudæorum ad laudandum Christum, & post illud immediatè cessarent ab illa confessione, sicut est in propheta quandiu manet actualis illustratio, quia tunc tangitur cor eius, & prædicit aliqua: postea autem cessat. Sic Christus dixit respondens scribis, & sacerdotibus suadentibus, quòd increparet pueros: non legistis, quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem. Et apparet magis, quòd a Deo mouerentur pro tunc, quia dixit Christus si isti tacuerint lapides clamabunt, Luc. 19. idest, quia Deus facit hoc non possunt isti facere, nam si isti tacerent, etiam lapides cogerentur clamare, & ita non erat ista confessio manens adhuc, quòd constitueret vnam de opinionibus plebis, & sic discipuli non posuerunt istam cum cęteris opinionibus plebis, & ista est causa propria.

Quare non est creditum communiter, vel saltem a multis, quod Christus esset Messias: cum Ioannes Baptista licet nullum miraculum fecisset, tamen credebatur communiter, quod esset Messias. Et quod Christus omnia fecit, per quæ constabat sufficienter eum esse Messiam, aliter Iudæi essent sine culpa non credendo.

Quæstio LIII.

QVæretur cum Christus faceret operatam excellentia, propter quæ tales opiniones erant de eo, quare non creditum est communiter, vel saltem a multis, quòd esset Messias, ita vt vna de opinionibus plebis esset eum esse Messiam, sicut esse Ioannem, vel Eliam, vel Ieremiam. Maximè, quia Ioannes Baptista fuit tempore Christi, & non fecit miraculum aliquod, Ioannis decimo, scilicet, Ioannes quidem nullum signum fecit, &

F tamen credebatur communiter, quòd esset Messias, Lucæ 3. scilicet, existimante populo, & cogitantibus hominibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, & ipse negauit illud eodem capitulo, & Acto. 13. scilicet, quem me putatis esse, non sum ego, & tamen Iudæi miserunt nuncios ad eum dicentes, an esset Christus, Ioan. primo, & ipse negauit.

Iesus autem econtrariò multa miracula faciebat, per quæ rationabiliter credi poterat eum esse Christum, & præter hoc Ioannes testimonium perhibebat, quòd ille esset Christus Ioan. 1. scilicet, ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, & tamen cum his omnibus nunquam populus credidit eo viuente, quòd esset Messias, nec etiam a plurimis firmiter putatum est. Dicendum, quòd fuit hoc. Primò propter aduersitatem Pharisæorum, & scribarum
G contra Christum: erant enim Pharisæi, & scribæ doctores plebis, & sequebatur eos totus populus in omnibus, quæ docebant, ipsi tamen valde aduersabantur Christo dicentes eum non esse a Deo Ioan. 9. scilicet, non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit, & operari in potestate dæmonum supra 9. & 12. scilicet, in Beelzebub dęmonia eijcit, quod faciebant propter multa de quibus dictum est supra 9. capit. quæst. 52. ideo valde populus distrahebatur credere id, quod credendum erat de Iesu: de Ioanne non fuit sic saltem a principio: nam Pharisæi, & scribæ non aduersabantur ei, sed potius multi Pharisæorum ibant, & audientes doctrinam eius baptizabantur ab eo in Iordane supra 3. capitulo, ideo reddebatur de Ioanne, quòd esset Messias.

Secundò fuit, & præcipuè, quia Deus non concurrebat
H cum Iudæis mouens animos eorum ad credendum hoc, & ideo licet viderent signa multa manebat cor eorum obtenebratum, & non credebant istud factum esse, quia si Iudæi credidissent Iesum esse Messiam ante mortem nunquam illum occidissent, & tamen mors sua erat necessaria ad salutem nostram, quia adhoc venerat, ideo non concurrit cum eis, vt hoc crederent. Et patet hoc, quia quando, discipuli confessi sunt infra in litera Iesum esse Christum: dixit eis, quòd nemini dicerent, quia oportebat eum multa pati, & reprobari a senioribus, & idem Marc. 9. & Lucæ 9. quasi diceret si ista publicarentur impediretur passio sua, quam ipse toleraturus erat consilio seniorum, ideo nõ erat hoc publicandũ, & ob hoc licet Christus faceret omnia, per quæ constare posset eum esse Messiam, & Ioannes de illo testimonium perhibuisset, non credebant Iudæi,
I sed manebant semper sub dubio, vnde dicebant sub dubio, nunquid hic est Christus Ioan. 7. & nunquid hic est filius David supra 12. capitulo, & etiam interdum ab ipso Christo quærebant, vt Ioannes 10. quando Iudęi in porticu Salomonis circundederunt eum dicẽtes quousque tollis animas nostras? si tu es Christus dic nobis palam, & ille ait loquor vobis, & non creditis, opera quę ego facio in nomine patris mei testimonium perhibent de me, & tamen cũ hęc diceret adhuc non credebant, sed magis scandalizabantur, quia filium Dei se faciebat Iesus. Et hoc erat, quia obtenebratum erat cor illorum ad Rom. 11. cęcitas contigit in Israel donec intraret plenitudo gentiũ, hoc etiam interdum accidebat discipulis Christi, quòd videntes miracula Christi nihil crederent, sed potius turbarentur: sic patet Mar. 6. f. & ascendit ad illos in nauim, & cessa
K nit ventus, & plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus: erat.n. cor eorum obcęcatum, & sic discipuli, qui viderant dominum pauisse turbas nõ intellexerant quomodo miraculum illud fecisset, quia non putabant in eo esse potestatem ad hoc, & ideo stupebant, quando viderunt, quòd placauerat ventos, & hoc totum erat, quia cor eorum obcęcatum erat, ita vt miracula manifesta non cognoscerent, & hoc quia Deus non concurrebat cũ eis adhoc. A fortiori ergo in Iudæis esset ista obcæcatio propter causam dictã, & tamẽ Christus omnia faciebat, per quæ sufficienter cõstare posset eum esse Messiam, quia si hæc occultaret, essent omnino Iudęi sine culpa si non crederent, vel si eum occiderent, sed respectu Ioannis non fuerunt obcæcati Iudæi, ideo ex leui causa mouebantur ad credendum, quòd ipse esset Messias, & ista est causa præcipua.

Quare

Quare Christus quæsiuit ab Apostolis quid de eo sentirent, quia ipse hoc sciebat. Et similiter Deus scit quid nos acturi simus, tamen vult, quod actualiter illud operemur, & coram eo mereamur. Quæst. LIIII.

QVæretur quare Christus quæsiuit ab Apostolis quid de eo sentirent, quia ipse nouerat quid de eo sentirent, quia vt dicitur Ioan. 2. ipse enim sciebat quid esset in homine, & non erat opus, quòd quis testimonium ei perhiberet.

Dicendum, quòd primo fuit propter nos, vt nos sciremus quid discipuli tunc de Christo credebant, sic enim de turbis erat: nam Christus etiam nouerat quid turbę de eo dicerent, sed interrogauit, vt scribentibus hæc euangelistis nos sciremus qualis opinio de eo tunc haberetur, & ita opus fuit, vt nos sciremus quid discipuli sui de illo crederent, ideo quæsiuit, vt sic scriberetur, & sciretur. Secundò fuit, vt per hoc mererentur Apostoli, & Christus daret eis pręmium. Quòd patet, quia pro confessione hac, quam fecit Petrus concessit ei Christus bona magna, vt patet in litera, & ita de nobis est, quia Deus scit quid acturi simus, & tamen vult, quòd actualiter aliquid operetur, vt per illud mereamur coram eo. Sic dicit Rabanus non autem, quasi nesciens sententiam de se discipulorum interrogat, vel extraneorum, sed ideo discipulos quid de se sentiant interrogat, vt confessionem rectæ fidei digna mercede remuneret.

Tertio fuit, vt ipsos discipulos confirmet in eo, quòd credebant, quia forte leuiter mentibus quorundam hoc inhęserat, & Christus per collaudationem sententiæ Petri confirmaret animos discipulorum, vt hoc firmius crederent. Quarto fuit propter nos, vt nos ex sententia Christi sciamus quid de eo credere debeamus: nam Petrus confessus est hic Iesum esse Christum, idest Messiam, & filium Dei, & Iesus istam sententiam laudauit, dicens eam esse à Deo reuelatam, & non per doctrinam humanam, neque per aliquam leuitatem introductam, & ita iam nos scimus ex ore Christi, quòd hoc de eo credere debemus, tanquam Deo illud reuelante, & hoc fuit præcipuum.

Quare Christus dixit quem me esse dicitis. Quæstio LIIII

QVæretur quare Christus dixit quem me esse dicunt, vel quem me esse dicitis?

Dicendum, quòd Christus ex modo interrogationis suæ trahebat discipulos ad id quod respondere deberent, quasi dicat non solum putetis me esse id quod videtis, quia aliud est præter id, quod videtur, & innuebat, quòd plus de eo credebatur, quam apparebat, & ita plus credendum erat, & ab omnibus supponebat aliud credi, quam appareret, & tamen quid determinate teneri deberet quærebat: cum peteret, quem dicunt eum esse. Sic dicit Hilarius, scilicet dicendo ergo quem dicunt homines esse filium hominis, significauit præter id, quod in se videbatur esse aliud sentiēdum, erat enim hominis filius, quod igitur de se opinandi iudicium desiderabat non illud arbitramur, quod sæpe confessus est, sed occultum erat de quo quærebatur, in quod se credentium fides debebat extendere.

Quare dicitur vos autem quem me esse dicitis. Quæst. LV.

QVæretur quare dicitur vos autem quem me esse dicitis.

Dicendum, quòd hoc dixit, vt eos à turbis traheret, & per hoc innuebat quid respondere deberent, scilicet non eadem, quæ turbæ tenebant, scilicet vos autem quem me esse dicitis, idest hæc sunt, quæ populus tenet, & tamen vos non debetis hoc tenere, sed altiora, cum de me maiora cognoscatis. Sic dicit Chrys. quia vere discipuli opinionem turbæ recitauerant, euocat eos per secundam interrogationem ad opinandum aliquid maius de ipso, & ideo dicit: vos aūt quem me esse dicitis? vos inquam, qui

A simul mecum estis semperque maiora signa vidistis, non oportet vos in opinionem cōuenire cum turbis, & propter hoc non à principio prædicationis eos interrogauit, sed postquam signa multa fecit, & multa locutus est eis de sua deitate. Sic etiam dicit Cyrillus: vos quem me esse dicitis, ò quam præcipuum illud, vos: excepit eos ab alijs, vt eorum vitent opiniones, quasi dicat vos, qui censura mea vocati estis ad Apostolatum testes miraculorum meorum quem esse dicitis?

Alij autem dicunt, quòd fuit ad ostendendam dignitatem Apostolorum, quia illi non erant, vt homines, sed vt dij, qui aliquid de Christi deitate sentiebant, & ideo turbas vocauit homines, quia de Christo solum sentiebant esse hominem, istos autem, quia plus humanitate de Christo sentiebant non vocauit homines, sed à cęteris segregan-
B do dixit vos. Sic dixit Hierony. quia ex textu sermonis Apostoli nequaquam homines, sed dij appellantur, cum enim dixisset quem dicunt homines esse filium hominis subiecit, vos autem quem me esse dicitis, quasi dicat illi, qui homines sunt humana opinantur, vos qui dij estis, quem me esse existimatis?

Quare Christo interrogante nunc quem dicerent ipsum Apostoli respondit solus Petrus. In quo ostenditur, quod vnica est fides Ecclesiæ Quæst. LVI.

QVæretur quare Christo interrogante nunc quem dicerent ipsum Apostoli respondit solus Petrus, cum prius interrogante eo, quid turbæ crederent
C responderint omnes discipuli, vt patet in litera. Dicendum, quòd solus Petrus nunc respondit, quia ita omnes scribunt manifeste, vt patet hic, & Marc. 8. & Lucę 9. Et dicunt quidam fuisse, quia cum Christus ab omnibus quæreret, omnes respondere volebant: Petrus tamen, qui vbique feruentior est, & magis affectus ad Christum præuenit omnes respondendo, & sic solus respondit. Sic dicit Cyrillus: præuenit autem Petrus cęteros: fitque os totius collegij: eructatque diuini amoris eloquia, profertque fidei confessionem.

Secundo dicunt alij, quòd Petrus respondit solus, quia totius collegij Apostolorum nomine respondit, & cum ipse esset præcipuus pertinuit potius ad eum respondere, quā ad cęteros. Sic dicit Hiero. quando vero dominus de plebis opinione interrogat omnes respondent, sed omnibus
D discipulis interrogatis Petrus, tanquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet.

Tertio potest dici, quod quæsito de opinione plebis omnes responderunt, eo ꝙ nemo dubitabat quid respondendum esset: cum planum esset quid populus de Christo sentiret: interrogati autem de propria sententia fuerunt tardi respondendo, & forte, quia timuerunt, quod discordarent in respondendo, & nolebant redargui à Christo, sicut solitus erat arguere eos in similibus erroribus, vt supra in litera, quando intra se dicebant, quia panes non accepimus. Etiam quia volebant caute rńdere, ideo morabantur, & tunc, quia Petrus erat cęteris feruentior respondit.

Quarto factum est, quia forte Christus tenuit corda discipulorum cęterorum, vt non responderent, sed solus Petrus responderet, quia fides catholica vna est vbicunque,
E & apud quoscunque sit, ideo conueniens fuit confessionē eius per vnum fieri: licet esset illa fides multorum.

Quinto, quia cum Petrus esset futurus pastor, & populus debet tenere talem fidem qualem pastor confitetur, & Petrus futurus erat vniuersalis pastor: voluit Christus, ꝙ confessio fidei esset per Petrum solum, vt innuatur, quòd talis fides tenenda est qualem prædicat Romana sedes, quæ est caput, & mater ecclesiarum cui Petrus pręfuit.

Sexto fuit ad ostendendum vnitatem ecclesię, quia fides est ecclesiæ, quæ nunquam deficit, & illa est vnica, licet sit dispersa per totum orbem, ideo ad designandam istam vnitatem debuit confessio fieri per vnum.

Septimo fuit ad pręmiū non diuidendū. Christus.n. pro ista confessione daturus erat præmiū, sicut apparet in Petro, cui dixit ista quæ habentur in litera, si aūt oēs confiterentur hoc, vel nulli Christus daret pręmiū, vel daret omnibus,

F nibus, & tamen non decebat dari omnibus, quia dabat hic claues regni cęlorum, quæ a principio non debuerunt multis simul promitti, sed vni, ideo debuit vnus confiteri, vt illi vni posset dari, vel promitti istud præmium, quod in primo factum est.

An Petrus respondit pro omnibus, vel pro se solo, cum Christus ad solum Petrum se dirigit eum laudando de confessione. Quæst. LVII.

QVæretur an Petrus respondit pro omnibus vel pro se solo.

Dicunt quidam, quòd pro se solo: nam si pro omnibus loqueretur, omnes hoc approbarent, vel loquerentur, sicut quando interrogati sunt quem dicerēt homines esse filium hominis omnes responderunt. Secundò, & G efficacius, quia tunc verè dirigeret sermonem suum ad omnes laudando responsionem istam tanquam omnium, & tamen ad solum Petrum se dirigit. Et primò quantum ad originem sciendi, quia dixit caro, & sanguis non reuelauit tibi, & tamen si omnium esset responsio diceret Christus caro, & sanguinis non reuelauit vobis. Secundò, quia Petrum solum laudat, dicens Beatus es Simon Bariona, si tamen omnium esset responsio diceret: beati estis. Tertiò, quia dedit ei soli aliam excellentiam, dicens tu es Petrus, quod designat principalitatem, & quasi pastorem eum facit. Quartò, quia ei soli expresse hic claues promittit.

Alij dicunt, quòd Petrus pro omnibus respondit. Et patet primò, quia si non respondisset pro omnibus quilibet responderet postea pro se, cum Christus quæsiuisset ab omnibus, & sententias omnium vellet habere, dicens vos au- H tem, quem me esse dicitis? Secundò, quia ita tenetur communius à doctoribus antiquis. Sic enim dicit Chrys. Petrus tanquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet. Cyrillus etiam dicit: pręuenit Petrus cæteros: fitque os totius collegij, nisi pro omnibus responderet, ergo pro omnibus respondit.

Dicendum, quòd hic potest dubitari de duobus. Primum est an id, quod Petrus respondit crederent cęteri, & illud responsuri essent si oporteret respondere. Secundum est dato, quòd esset eadem fides omnium, an Petrus pro se solo hoc dixerit, vel quasi gerens vicem omnium.

De primo dicendum, quòd necesse est dici omnes tenuisse eandem confessionem, quam Petrus, & si sigillatim Christus vota eorum scrutaretur, vel peteret: idem singu- I li responderent. Et patet primò, quia Christus petiuerat confessionem eorum dicens, vos autem, &c. si ergo alij viderent, quòd confessio sua non erat eadem, quæ Petri, diceret quilibet pro se, quid sentiret, vt si fortè Petrus argueretur, tanquam non bene sentiens, non arguerentur ipsi. Secundò, quia Christus sciebat mentes singulorum, & si sciret, quòd sententia aliorum discordaret a sententia Petri peteret ab eis quid sentirent, & non petiuit, ideo sciuit, quòd idem tenebant cęteri. Tertiò, & præcipuè, quia dicitur infra in litera, & Marc. 8. Luc. 9. quòd cōminatus est discipulis, ne cui dicerēt, quòd ipse esset Christus: ergo omnes illi credebant, quòd ille erat Christus, & ista erat confessio Petri, ergo omnium illorum fuit etiam sententia eadem, quæ Petri, quia aliàs frustra esset cōminari eis, ne cui dicerent, nam si non crederent, non dicerent alicui. Quar- K tò, si non esset confessio Petri eadem, quę aliorum, argueret Christus illos valde, quasi incredulos, quia aliquando valde increpabat eos pro paucitate fidei, sicut fuit in panibus præced. capit. & in mari sup. 8. a fortiori autem eos increparet nunc si circa id, quod erat potissimum, & in quo tota fides consistebat, essent infideles, & tamen neminem nunc increpuit, ergo sententia omnium fuit eadem, quę Petri.

De secundo dicendum, quòd determinate non constat an nomine omnium Petrus responderit, vnde videtur magis conuenire literæ, quòd Petrus pro se solo respōdit, quia alias oportebat, quod cęteri committerent sibi potestatem loquendi, quod non apparet.

Secundò, quia tunc saltem in modo loquendi ostenderet, quòd nomine multorum loqueretur, & tamen non facit, sic enim interdum facit, vt Ioan. 6. quando propter durum sermonem Christi multi de discipulis eius abierunt, dixit Christus ad duodecim: numquid, & vos vultis abire? & tunc Petrus nomine omnium dixit; Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, & tamen hic non expressit, quòd pro multis loqueretur, ideo videtur, quòd pro se solo locutus est.

Tertiò, & præcipuè, quia si Petrus loqueretur nomine omnium, illa confessio esset omnium, & non magis Petri, quam cęterorum, & sic non magis mereretur Petrus confitendo, quam cęteri, immo maius esset meritum aliorum simul, quam solius Petri, cuia quilibet aliorum mereretur ex hac confessione, & tunc præmium daretur omnibus, vel nulli, & tamen soli Petro datur, vt patet in litera: nā alijs nihil Christus dicit, vt supra dictum est, ergo pro seipso loquebatur Petrus.

Quartò, ex origine confessionis, quia quando Christus dixit, quòd ista confessio non procedebat ex humana doctrina; dixit Christus Petro, caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, si tamen non esset ista confessio solius Petri, sed nomine omnium, quasi ex commissione, & concordia vestrorum confiteretur, non diceret Christus, caro & sanguis non reuelauit tibi, sed non reuelauit vobis, ergo pro se solo Petrus locutus est.

Dicendum videtur, quòd Petrus pro se solo nunc respondet, nam quia Petrus erat feruentior vbique, & ad Christum magis affectus, quam cæteri, cum Christus quæreret quid illi sentirent de eo, præuenit Petrus cæteros, & dixit quid sentiebat, cæteri vero videntes, quòd Petrus dixerat id, quod illi dicturi erant, tacuerunt, & per taciturnitatē approbauerunt confessionem eius, & id interdum Petrus facere solitus erat, vt patet infra 26. & Marc. 14. cum dixerat Christus omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, & Petrus ait ante omnes, & si omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor, ibi enim ante cęteros locutus est, & pro se solo, licet verbum Christi de omnibus prolatum erat, & postea, quando ipse dixit si oportuerit me tecum mori non te negabo, sequitur, similiter & omnes discipuli dixerunt, ita ergo hic ex feruore fidei ante omnes, & pro se solo locutus est.

Cum verò dixit Cyrillus præuenit Petrus cæteros fitque os totius collegij. Dicendum, quòd fuit os totius collegij, non quidem loquendo pro omnibus, sed loquendo id, quod omnes locuturi erant, quia accidit eandem esse sententiam Petri, & cęterorum.

Cum autem dicit Chrysostomus, quòd Petrus tanquam os Apostolorum, & caput pro omnibus respondet, accipiēdum est, sicut supra, scilicet quòd est os omnium, idest ore suo expressit sententiam, quam omnes expressuri erant, & quam omnes tenebant corde, & quilibet eam proferret si a quolibet de hoc sigillatim peteretur. Dicitur autem, quòd respondet pro omnibus, idest illud, quod omnes responsuri essent si responderent. Etiam respondet pro omnibus, quia abstulit omnibus necessitatem respondendi, nam si ille hoc non respondisset, oporteret, quòd aliquis aliorum responderet sententiam omnium, vel quilibet sigillatim exprimeret.

Quare dixit Petrus tu es Christus filius Dei viui. Et quod Christus est vita nata de vita, sicut lumen de lumine. Quæst. LVIII.

QVæretur quare dixit Petrus tu es Christus filius Dei viui.

Dicendum, quòd Petrus in breui sermone voluit colligere quicquid de Christo credendum erat. Duo autem in eo erant, in quibus cætera includuntur, scilicet, esse Deum, & esse hominem.

Quantum ad primum vocauit eum filium Dei, nam filius Dei necessario est Deus, quia generatio vnionē facit in natura. Cum autē dixit eum hominem, voluit eū ostendere excellētissimum omnuū, & ad hoc vocauit eum Christum, idest mediatorem Dei, & hominum, siue Messiam per quem omnes homines habent accessum ad Deū, vnde sicut Christus inquantum Deus, vel filius Dei est bonum nostrum, idest finis, ita inquantum est Messias est bonum, quod nos deducit in finem, cum per sanguinem eius solum habea-

habeamus accessum ad Deum. Sed cur dicitur filius Dei viui, quia si filius Dei est, necesse est, quòd sit Deus viuus?

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo ad imitandum modum loquendi scripturæ, quia Deus dicit de se, viuo ego dicit dominus, & ita etiam iurantes dicebant, viuit dominus, & viuit anima tua 3. Regum 17. & 4. Regum 4. & iste modus iurandi erat communis in veteri testamento. Et sic Ieremias ponit hoc tanquam formam communem iurandi Ierem. 4. iurabunt viuit dominus in iudicio, iustitia, & veritate, & extra de iureiuran. capit. & si Christus. Secundo dicebatur Deus viuus per excellentiam, quia ipse magis proprie viuit, quam cætera, quia esse est viuere, & tamen Deus solus proprie est, ideo ipse solus proprie viuit, vnde sicut Deus de se solo, vel absolutè, & per excellentiam prædicat esse Exod. 3. scilicet, est qui misit me ad vos, & ego sum, qui sum, ita Christus se vitam absolutè appellauit Ioan. 14. ego sum via, veritas, & vita, & tamen Christus est vita nata de vita, sicut lumen de lumine. Sic dicit Origenes, filius Dei viui, scilicet qui per prophetas dixerat, viuo ego dicit dominus, & ideo dicebatur viuus secundum superexcellentiam, qua supereminet omnibus habentibus vitam, quoniam solus habet immortalitatem, & est fons vitæ, quod proprie dicitur Deus pater, vita autem est, quasi de fonte procedens, quæ dixit ego sum vita. Tertio & magis proprie dicitur Dei viui ad differentiam deorum gentium, quos ipsi vocabant Deos, tamen illi non erant dij viui, quia aut nunquam vixerant, sicut erat de simulachris, quæ vocant ipsi gentiles deos, vel si vixerunt, vt homines, scilicet Saturnus, & Iuppiter, & Apollo, iam mortui erant, Deus autem verus est semper viuens, & huius est filius Christus. Sic dicit Hiero. Deum etiam viuum appellat ad comparationem eorum deorum, qui putabantur dij, sed mortui sunt. Saturnum dico Iouem, Venerem, & Herculem, & cætera idolorum portenta.

An discipuli ante hoc cognoscerent Iesum esse Christum, & filium Dei, Et quod quidquid illi de Christo ante resurrectionem crediderunt, totum debiliter crediderunt: cum post mortem etiam perdiderint fidem quam de eo habebant, Quaestio. L I X.

QVæretur, an discipuli ante hoc cognoscerent Iesum esse Christum, & esse filium Dei. Aliqui dicunt, quòd sic, nam ante, Christus, siue Messias à discipulis appellatus est, sic patet Ioan. 1. vbi Andreas, quando recessit à Christo prima vice, qua eum vidit, inueniens Petrum fratrem suum dixit ei inuenimus Messiam, sic etiã dixit Philippus ad Nathanael eodem capitulo, quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth. Item quia ab alijs agnoscebatur, vt Messias, ergo a fortiori discipuli eius crederent eum esse Messiam. Patet de duobus cæcis, qui dixerunt miserere nostri fili Dauid supra nono capitulo, & tamen filius Dauid, & Messias idem sunt. Et mulier Chananæa dixit, miserere mei fili Dauid præcedenti capitulo. Item quia turbæ confessæ fuerunt eum esse Messiam. Ioan. 6. scilicet hic est vere propheta, qui venturus est in mundum, & hoc fuit in prima saturatione, & tamen istud fuit post primam, & secundam saturationem, vt patet ex ordine literæ, ideo discipuli iam credebant eum esse prophetam, qui venturus erat in mundum, & iste erat Messias. Item iam turbæ in suscitatione adolescentis filij viduæ in Naym dixerant, propheta magnus surrexit in nobis. Lucæ 7. & tamen propheta magnus erat Messias, qui erat simpliciter magnus. ergo disci[pu]li hoc nouerant. Item quia Ioann. in primo miraculo, quod Christus fecit coram discipulis conuertendo aquam in vinum: dicitur, quòd crediderunt in eum discipuli eius, ergo saltem putarent esse Messiam.

De secundo. s. quòd crederent esse Deum patet, quia multo ante hoc in ipso principio conuersionis discipulorum ad Christum, quando vocauit Philippum, & Nathanael: dixit Nathanael Christo: Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Israel, Ioan. 1. vbi vocat eum esse Messiam, & Deum: nam rex Israel erat Messias, cũ esset filius Dauid de quo fuerat præ-

A nunciatum Iere. 23. quòd regnaret in domo Dauid super thronum eius. Etiam eum filium Dei vocauit, & sic nõ erat noua fides ista, quã nunc confessus est Christus in discipulis. Item patet, quia quando Christus pacauit mare, & introiuit in nauem: venientes, qui in naui erant dixerunt, vere filius Dei es, & adorauerunt eum. sup. 14. c. & discipuli erãt ibi, & ostensum est, quòd ipsi erant, qui hoc dixerant cũ alijs extraneis, qui ibi erant, ergo non cognouerunt nunc nouiter, quòd filius Dei esset Christus. Aliqui dicunt, quòd non habebant discipuli istam fidem ante hoc. Primo patet, quia non peteret Christus ab eis nunc quid sentirent de eo: nam si multo ante hoc crederent apparerẽt ex verbis eorum, & factis, & non esset opus nouam confessionem nunc ab eis expetere. Secũdo quia innuitur, quòd nunc illud acceperũt per reuelationem, nam dixit Christus Petro Beatus es Simon
B Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, ergo vr, quòd ante hoc non credebant, quia nunc nõ esset opus nunc reuelari. Dicendum putãt aliqui, quòd discipuli nunc nouiter cognouerũt Iesum saltem esse filiũ Dei, etiam si ante hoc cognoscerent esse Messiam. Et cum dr, quòd ante hoc vocauerunt eum filium Dei, dicunt, quòd vocant eũ filium per adoptionem, tanquã vnum de multis filijs, & nõ, tanquam sit de substantia Dei patris. Sic dicit Chrys. nunquam autem si non confessus esset Petrus Christum proprie ex patre natum, non esset hic reuelatione opus, nec æstimare Christum vnum ex multis filijs adoptiuis beatitudine dignum esset, nam, & ante hoc, qui erant in naui dixerunt, vere filius Dei est hic, sed & Nathanael dixit, Rabbi tu es filius Dei, non tamen beati dicti sunt, quia nõ talem confessi sunt filiationem qualem Petrus, sed vnum ex mul
C tis eum existimabant, non vere filium, vel, & si principium quidem ex multis, non tamen de substantia patris.

Alij dicunt, quòd discipuli ante hoc credebant Iesum esse Christum, & esse filium Dei, & tamen non cognoscebant, nunc autem cognouerunt, & hoc quia cognoscere dicit gradum super credere, quia cognoscere est clare videre. Credere autem est in ænigmate. 1. Corinth. 13. & ita credere est via ad cognitionem talem, vnde nolenti credere non permittitur intelligere, Isa. 7. si non credideritis, non intelligetis.

Vel aliter dicunt, quòd discipuli ante hoc de Christo cognoscebant minora, nunc vero maiora receperunt per reuelationem à Deo. Sic dicit Origenes, scilicet, est autem hoc loco, quærendum vtrum cum prius discipuli mitterentur, iam cognoscebant, quòd ipse erat Christus. Et respon-
D dit, dicens vide si potes, quoniam credere Iesum esse Christum minus est, quam cognoscere, vt discamus, quòd quando mittebantur ad prædicandum credebant quidẽ Iesum esse Christum, postea autem proficientes cognouerunt etiam. Aut ita est respondendum, vt dicamus, quoniã tunc quidem Apostoli initia cognitionis habebant, & exigua cognoscebant de illo, postea autem profecerunt in agnitione ipsius, vt possent capere scientiam Christi reuelatã à patre, sicut Petrus, qui beatificatur. Dicendum, quòd nisi aliquid obstaret sanus teneri posset, quòd discipuli secundum tempora profecerint per gradus cognitionis, ita quòd ante hoc licet cognoscerent aliqua de Christo, nunquam cognouerint vere eum esse filium Dei de substantia patris vsque nunc, sicut tenet Chry. Sed melius videtur dicendum, quòd etiam ante hoc agnouerant eum esse fi-
E lium Dei verum, & tamen neque fuit illa cognitio permanens, nec ista, sed omnes variatæ sunt, quia nullius rei fides mansit firma in discipulis vsque post Christi mortem.

Motiua autem Chrysostomi, & aliorum tenentium, quòd nunc nouiter crediderint non sunt solida. Primum erat, vt dictum est supra, scilicet quia nunc petiuit ab eis Christus nouam confessionem, & tamen si ante hoc crediderunt, ostenderent factis, & verbis, & non oporteret pandi nouam confessionem.

Dicendum, quòd ante hæc credebant ei, tamen fuit necesse, & conueniens, quod peteretur ab eis. et hoc, vt maneret firmior fides cum ipsi ore proprio confessi essent, nã erubescerent postea variare ab illa cõfessione. Secundo vt per Christi approbationẽ confirmaretur, nã Christus dixit Beatus es Simõ Bariona, quia caro, & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis, & sic si aliqs scrupulus du-

bietatis eis de hac re manebat, nunc auferretur, & firmior certiorque maneret cognitio. Tertiò, fuit propter nos, vt ex verbis Christi constaret nobis, quid credere deberemus etiam cum Christus non diceret hoc, nisi habita occasione ex confessione discipulorum. Quartò fuit, vt nos determinate videremus quid tenerent de Christo discipuli, nam licet ex præcedentibus, quæ scripserunt euangelistæ aliquid appareret, tamen non ita determinate constabat, nunc verò aperta cõfessio fuit Christo petente ab eis, & sic cognoscimus quid illi crederent, & sic licet multo ante hoc crederent, debuit aliquando peti cõfessio, & non fuit confessio petita a principio, sed multo tempore postquam manebant discipuli cum Christo, & viderant miracula ab eo facta, vt dicit Chrysost. & hoc quia si a principio illa confiterentur, viderentur ex quadam leuitate confiteri, quasi nõ præcessisset sufficiens causa huius confessionis, cum autem viderant multa eius miracula, verisimile erat, quòd per lõgam experientiam temporum, & multa Christi facta, certificati erant de hoc, quod confitebantur.

Ad secundum motiuum dicendum, quòd Apostolos credere Christum esse filium Dei viui per reuelationem Dei habitum est, & quandocunque illud credere cœperunt habuerunt per reuelationem. Et cum dicitur, quòd nunc reuelatum est, dicendum, quòd falsum est, non enim hoc dicit litera, sed solum, quòd caro, & sanguis non reuelauit hoc Petro, & ita etiam si per biennium ante habuisset istã fidem, non habebat humana traditione, sed diuina reuelatione, quia talia non poterat homo per se cognoscere.

Cum autem dicit Chrysostomus, quòd ante hoc, quando vocabant eum filium Dei, quòd erat accipiendum filiũ per adoptionem, non est satis verisimile, nam dixit Nathanael, Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel, & Christus laudauit hanc cõfessionem, quasi per miraculum acquisitam dicens, quia dixi tibi, vidi te sub ficu credis, & ita magis videtur hoc, quam dicere Christum esse filium Dei adoptiuum, quia hoc cuilibet credenti cõpetit. Io. 1. & ad Ro. 8.

Cum vero dicit Chrysost. quòd quando existentes in naui dixerunt, quòd Christus erat filius Dei, acceperunt de filio adoptiuo, non est verisimile. Primò, quia dicitur ibi vere filius Dei es, & illa adiectio verè notat, quòd non sit filius Dei solum, sicut cęteri iusti, sed quodam alio modo, scilicet, per identitatem substantię. Secundò, quia illi venerunt, & adorauerunt eũ, quæ adoratio Deo tribuitur, ideo eum Deum fatebantur, si autem dicerent eum filium Dei, & non adorarent, posset intelligi, quòd acciperent de filio adoptiuo, quia tamen eum adorauerunt videtur, quòd de naturali senserint filiatione. Tertiò, quia alij doctores tenent, quòd illud accipiatur de naturali filiatione. Sic dicit Hieronymus, scilicet, si ergo ad vnum signum tranquillitate maris reddita, quæ post nimias procellas interdum etiam casu fieri solet, nautæ atque vectores vere filiũ Dei confitentur: cur Arrius ipsum in ecclesia prædicat puram creaturam, & tamen si esset filius Dei per adoptionem esset pura creatura, ideo asserit Hieron. quòd nautæ filium Dei consubstantialem patri vocauerunt. De confessione Nathanael idem est, quòd de confessione Petri: nam sicut Petrus dixit hic Iesum esse Christum, & filium Dei, & ita dixit Nathanael, s. tu es filius Dei: tu es rex Israël, idest, Messias, vel Christus. Aliud motiuum esse poterat ad putandum, quòd discipuli ante hæc non agnoscebãt Christum esse filium Dei, scilicet, quia sæpe dubitabant de potestate eius, & errabant circa illam, vt patet supra in litera, & præcedenti cap.

Dicendum, quòd hoc nihil facit: nam quicquid crediderunt discipuli de Christo ante resurrectionem suam totum fuit debiliter creditum, ideo faciliter mouebantur ab eo, quòd crediderant, ita quòd apparet in omnibus miraculis, quæ videbant, quia statim efficiebantur non credentes, vt cum vidissent saturationem primam turbarum, debuerant credere, quòd Christus posset eodem modo facere omnia miracula, quæ vellet, sicut, & illud: tamen ipsa die per noctem cum ambulasset super mare, & placasset ventum mirabantur, & intra se stupebant, Marc. 6. & dicitur: nondum enim intellexerant de panibus, & ita post duas saturationes adhuc non credebant, quòd Christus ipsos saturare posset sine panibus existentes, supra in

F litera: pro quo Christus eos ibi valde increpuit, & tamen nunc licet ista confessio fuerit per Dei reuelationem non manserunt in ea firmi, quia per Christi mortem perdiderunt illam. Luc. 24. scilicet, nos autem sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, & ita innuunt, quòd iam illam spem perdiderant. Etiam ante Christi mortem sæpe arguebantur ab eo, tanquam increduli post hoc, vt patet sequenti cap. quando non potuerunt expellere dæmonem, & Christus dixit, quòd hoc acciderat propter incredulitatem suam, & ait: o generatio praua, & incredula quandiu vobiscum ero, & quousque vos patiar? ergo non mansit in eis fides firma, licet habuerint eam per reuelationem, vsque post mortem Christi, & ita licet discipuli faciliter mouerentur ab omnibus, quę ante hoc credebant, non sequitur inde, quòd non habuerint illam per reuelationem. Et
G ita videtur, quòd istud, quod nunc confessus fuit Petrus, non fuit nunc nouiter reuelatum, sed ante hóc credebant illud discipuli.

Quare Christus dixit bona Petro nunc, & an aliquid meruit, & quare non dixit illud alijs Apostolis, qui idem credebant. Et quod in confessione Christi, ideo meremur, quia in ea quadam est difficultas. *Quæst.* LX.

QVæritur quare Christus dixit bona Petro nunc post confessionem istam. Et an aliquid meruit, & cur nõ dixit hoc ceteris, qui idem credebant. Dicendum ad primum, quòd hoc fuit ad ostendendum, quòd confessio fidei sit laudabilis, & Deus pro illa nobis retribuat, &
H non solum datur bonum aliquod pro fide, sed etiam maxima bona, s. beatitudo, ideo dixit Christus Petro. Beatus es Simon Bariona. Secundò, vt nos alliciamur ad confessionem fidei, vt nec timeamus, nec erubescamus Christum confiteri, quia idem nobis retribuetur, quod Petro, sic dixit supra Christus 10. cap. omnis qui confitebitur me corã hominibus: confitebor ego eum coram patre meo, & Luc. 9. dicitur, qui me erubuerit, & sermones meos hunc, filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum. Dum autem quæritur an Petrus meruit per hanc confessionem: dicendum, quòd sic, nam confessio fidei est salutaris, idest, proficit ad salutem animę: ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutem. Secundò patet, quia Christus retribuit hic Petro pro hac confessione, & tamen non retribueret si non mereretur. Sic dicit Hylarius, dignum autẽ con-
I fessio Petri præmium consecuta est, quia Dei filium in homine vidisset, vnde dicitur respondens Christus dixit: Beatus es. Sic etiam dicit Hieron. reddit enim Christus Apostolo vicem pro testimonio de se. Petrus enim dixit: tu es Christus filius Dei viui. Christus autem dixit tu es Simon Bariona. Sed dicetur quomodo merebatur Petrus confitendo hoc, cum Deus ei illud reuelaret?

Dicendum, quòd reuelatio sufficit ad hoc, quod aliquid credatur, confessio tamen aliquid est vltra fidem, & illa est ex nobis, ideo per illam meremur: maximè, quia in confessione Christi est quædam difficultas, scilicet, interdum timoris, vt quando timore infidelium non audemus Christum confiteri, interdum verecundiæ, vt quia aliqua credimus, quę apud aliquas gentes, tanquam stulta reputantur,
K & potissimè a principio, sic patet 1. Corint. 1. nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: confiteri autem non obstante verecundia, & timore meritorium est, & ideo econtrario, qui erubescit cõfiteri peccat Luc. 9. qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet. Cum autem quęritur cur cęteris Apostolis, & discipulis non dicta fuerunt ista, cum ipsi crederent id, quod Petrus. Dici potest vno modo, quòd Petrus meruit aliquid, quod non meruerunt cęteri Apostoli, nam cęteri crediderunt, sed non confessi sunt nunc. Petrus autẽ credidit, & confessus est, & tamen pro confessione debetur speciale præmium vltra pręmiũ fidei, sic dicitur ad Ro. 10. c. corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem, i. sicut per fidem cordis iustificatur homo iustificatione generali, quę est per infusionem omnium virtutum gratuitarum ita per confessio-

nem

nem fidei factam ore fit salus, ideſt, habetur quidem gradus præmij, quod ſpectat ad ſalutem animæ. Secundo poteſt dici, quod cęteri Apoſtoli meruerunt credendo, ſicut & Petrus, & præmium eis redditur, quia tamen hic ſolus Petrus locutus eſt reſpondit ei ſoli Chriſtus dirigendo verba ad eum, & tamen verba, quæ Petro dantur pro hac fide, dantur etiam alijs cum eadem ſit fides omnium. Et potiſſimè, quia quædam hic dicuntur, quæ non debuerunt dici à principio in perſona multorum, ſcilicet, collatio clauium, ſed in vnius perſona ad ſignificandum eccleſiæ vnitatem in qua ſola clauium vſus debitus eſt.

Quare Christus dixit Petro Beatus es, & quomodo erat Beatus cum adhuc viueret. Et quod tripliciter vocantur Beati, Quaestio LXI.

QVæretur quare Chriſtus hic dixit Petro Beatus es. Et quomodo eſt verum, quod erat beatus, nã videtur, quod non erat beatus cum adhuc viueret.

Dicendum ad primum, quòd Chriſtus voluit hic laudare Petrum pro hac confeſſione fidei, & dixit beatus es, ideſt benedictus, qui talia confeſſus es.

Alio modo accipiendo proprie beatum, & vocat eũ beatum, quia pro confeſſione fidei debetur æterna beatitudo, & quia nunc Petrus confeſſus fuerat fidem, dicit eũ beatũ.

Ad ſecundum dicendum, quòd vocat eum beatum in ſpe, non enim erat beatus, quia adhuc moriturus erat, & multas toleraturus miſerias, ſed ſpem beatitudinis habebat, ſicut dicitur ad Ro. 8. ſpe ſalui facti ſumus, ideſt non ſumus actualiter ſalui, ſed in ſpe. Et ita vocari poſſent beati oẽs, qui nituntur venire ad beatitudinem & expectant illã.

Secundo vocatur aliquis beatus propter proximam appropinquationem ad beatitudinem, & ita vocantur beatitudines illæ ſeptem, de quibus ſupra 5. eod. cap. quia ſunt actus donorum, vel perfectiſſimarum virtutum, vt oſtenſum eſt ibi. q. 82. & ita per eas vocantur beati habentes illos actus, quia proximi ſunt beatitudini, ideſt per nullos actus magis appropinquant ad beatitudinem, quàm per iſtos, eo quod iſti ſunt actus perfectiſſimi magis abſtrahentes hominem à ſæculo, & vnientes futuro bono. Tertio vocatur aliquis beatus ex certitudine beatitudinis futuræ, vt ſi alicui reuelatum ſit, quòd habebit vitam ęternam certiſſime, & iſto modo vocatur Petrus Beatus: nam per hoc Chriſtus reuelauit ei, quòd habiturus eſſet beatitudinem, & ita iam de illa dubitare non poterat, & hoc fuit magnum donum: nam beatum eſſe alijs duobus modis præcedentibus multis alijs competit, & non erat ſpeciale donum.

Quare vocatur hic Petrus Simon Bariona, & quid sit Bariona. Quaest. LXII.

QVæretur quare vocatur hic Petrus Simon Bariona. Et quid ſit Bariona. Dicendum quòd Petrus habet ſex nomina, ſcilicet, Simon, & Petrus, & Cephas, & Simon Ioannis, & Simon Bariona, & Simon Petrus, de quibus omnibus, & originibus, vel cauſis eorum dictum eſt ſupra 10. c. q. 30. ſed de hoc nomine Simon Bariona manſit hic dicendum. Et eſt nomen compoſitum ex pluribus, quia Simon eſt primũ nomẽ Petri, & huic adiungitur Bariona.

Dicunt autem aliqui, quòd Bariona dicatur, ideſt, filius columbæ; quia Bar filius eſt, Iona eſt columba, & vocatus eſt Petrus nunc filius columbæ, quia à columba, ideſt à Spiritu Sancto accepit confeſſionem iſtam, quàm expreſſit. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet, ergo ex confeſſione ſortitur vocabulum, quòd reuelationem ex Spiritu Sancto habeat, cuius, & filius appellandus ſit, ſiquidem Bariona in lingua noſtra ſonat filius columbæ.

Sed dicendum, quòd hoc non multum ſtat. Primo, quia tunc acciperetur Bariona, vt nomen commune, & non relinqueretur in Hebręo idiomate, ſed transferretur in Grecum, & poſtquam in Latinum, & tamen tranſlatores relinquerunt in Hebręo, ideo acceperunt illud, tanquam nomẽ proprium. Secundo, quia hoc videtur pertinere ad ſenſum myſticum, quod vocetur Petrus filius columbæ, ideſt Spiritus Sancti, & tamen Chriſtus non vtitur hic talibus ſenſibus, ſed literalibus: potiſſime, quia hoc aduerſaretur huic A loco. nam ſicut myſtice diceretur Petrus filius columbæ, i. Spiritus Sanctus, ita & putaretur, ꝙ Chriſtus diceretur metaphorice filius Dei viui, & non ſm ſubſtãtiam vel naturã.

Dicendum ergo, quòd vocatur hic Petrus Bariona, ideſt filius Ioannis. nam pater Petri vocabatur Ioannam, vel Ioanna, & ita Petrus Bariona, ideſt filius Ioanna dicebatur, ſic patet Ioann. 1. quando Chriſtus intuitus Petrum dixit ei: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas, & propter hoc aliquando vocatur Petrus Simon Ioanna, vel Simon Ioannis, quod idem eſt, vt patet Ioan. 21. Simon Ioannis diligis me, & ita Chriſtus vocauit hic Petrum in Hebræo Barioanna, ideſt, filius Ioanna, & tamen tranſlator detraxit vnam ſyllabam, & corrupit nomen, dicens Bariona. Et iſta eſt veritas, & ita refert Hier. ſcilicet, alij accipiũt ſimpliciter, quòd Simon, ideſt Petrus filius ſit Ioannis iuxta alterius loci interogationem Simon Ioannis diligis me,
B & volunt ſcriptorum vitio deprauatũ, vt pro Barioãna, ideſt filio Ioãnis Bariona ſcriptũ ſit vna detracta ſyllaba. Et hoc valde conuenit in pñti, ſ. vt ſicut Petrus erat realiter filius Ioãnã, ita Chriſtus erat naturaliter filius Dei patris de ſubſtãtia eiꝰ. ita dicit Chryſo. ſcilicet vanũ aũt eſſet dicere tu es filius Ionæ, vel Ioãnã. niſi vt oſtẽdat, q̃ ita naturaliter eſt Chriſtus filius Dei, ſicut Petrus filius Ionæ eiuſdẽ quæ ſubſtantiæ cum eo, qui genuit.

Quare dixit caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus. Et cur homo vocetur in scriptura caro, & sanguis Quaestio LXIII.

QVęretur quare Chriſtus dixit caro, & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus. Dicẽdũ, ꝙ hoc fuit. Primo ad oſtẽdẽdũ certitudinem illius cõfeſſionis, q̃ putaret aliquis
C ꝙ forte hoc nõ erat verũ, ſed Petrus ex quadã leuitate, vel doctrina hominũ acceperat illud, talia aũt poſsũt decipere iõ nõ ſunt firmæ auctoritatis, vt aũt appareat, ꝙ illud erat verũ infalibile: dixit Chriſtꝰ, ꝙ illud habitũ fuerat p reuelationẽ Dei, & nõ p doctrinã hominũ, qui vocãtur caro, & ſãguis. Et hoc fuit ad hoc, ꝙ nos firmiter huic cõfeſſioni adhæreamus. Secũdo fuit ad accuſationẽ quãdã Phariſæorũ, & Saducæorũ, à quorũ fermẽto. i. doctrina Chriſtus ſup. in litera dixerat cauẽdũ, & quia aliquis putaret, ꝙ forte hoc eſſet de doctrina illa Chriſtus excludit illud dicẽs, caro, & ſãguis nõ reuelauit tibi, & vocat hõ caro, & ſãguis q̃n in homine nõ eſt aliquid diuinũ, ſed totum pure humanũ, ꝙ eſt à carne, & ſãguine, & ita ſẽper caro, & ſãguis accipiũtur in
D mala ſignificatione, ſic dicit Apoſtolus: caro, & ſanguis regnu Dei nõ poſſidebũt. i. homo, qui ſolũ mouetur p carnẽ, & ſãguinẽ, nũquã habebit regnũ Dei, quia deſideria carnis aduerſãtur ſpiritui. ad Gala. 5. ſic & Apoſtolus innuẽs, ꝙ nõ aquieuit deſiderio humano, ſed diuinæ volũtati ait: cõtinuo nõ acquieui carni, & ſãguini. i. cognatis meis, vel Iudæis. ad Gala. primo. Sic dicit Hierom. ꝙ aũt dicit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, apoſtolicæ narrationi in qua ait, continuo non acquieui carni, & ſãguini, carnẽ, & ſãguinẽ Iudęos ſignãs, vt hic quoque ſub alio ſẽſu demõſtretur, ꝙ nõ ei per doctrinã Phariſæorũ, ſed p Dei gratiã Chriſtus Dei filius reuelatus ſit. Tertio pot intelligi dictũ ad laudẽ cõfeſſionis Chriſti, ꝙ fuerit ſublimis. ſ. non confeſſus eſt Petrus id. ꝙ vidit, ſed id, ꝙ pure intelligibile erat: nã in Chriſto non uidebatur, niſi caro, & ſanguis. i. aliquid humanũ, & tamen Petrus aliquid ſupra hominem eum eſſe cõfeſſus eſt. Sic dicit Hilarius: Beatus Petrus hic vltra humanos
E oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt, nõ id, ꝙ ex carne, & ſanguine eſt contuens: ſed Dei filium cęleſtis patris reuelatione conſpiciens: dignuſque iudicatur eſt, vt primus agnoſceret, quia diuinitas eſſet in Chriſto.

Quomodo dicitur hic, quod Petrus hoc habuit per reuelationem, quia per multa miracula, quæ Christus faciebat poterat cognoscere ipsum esse hominem, & Deum. Vnde quod quid de Deo naturali ingenio cognoscimus dici potest a Deo reuelatum. Quaestio LXIIII

QVæretur quõ dicitur hic, quòd Petrus hoc habuit per reuelationem: nam potuit hoc habere ſufficiẽtẽ probationem, faciebat enim Chriſtus tot, & talia miracula, ꝙ ſufficienter oſtendebant eũ filium Dei, ideo non erat opus quod reuelatio fieret ad notificandum hoc.

F Aliqui dicunt, quòd dicitur hoc habitum reuelationem eo, quòd quicquid de Deo cognoscimus, etiam si naturali ingenio ad illud peruenire possimus, dicitur à Deo nobis reuelatum, vel ostensum, aut manifestatum ad Roma. 1. vbi Apostolus loquitur contra gentiles, qui naturaliter cognoscebant esse Deum vnum, & tamen illum non colebãt dicens, quòd notum est Dei, manifestum est illis. Deus enim illis manifestauit, & tamen ibi dicitur de attributis, quæ naturali cognitione de Deo agnoscuntur, vt esse Deũ vnum, & æternum, & similia. a fortiori, ergo hoc, quòd nõ erat notum per cognitionem humanam, sed per miracula, diceretur a Deo reuelatum, & hoc modo omnis cognitio, & scientia est a Deo Ecclesiastici 1. omnis sapientia a domino Deo est.

G Secundo potest dici, quòd dicitur hoc reuelatum, quia cognitio, quam homo recepit a Deo, & non aliter dicitur esse per reuelationem, & quia cognitio hæc non fuit habita per naturale ingenium, nec per doctrinam ab homine susceptam, sed per miracula diuinitus facta, dicitur esse reuelatum hoc a Deo, & sic dicitur caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, idest non habuisti cognitionem istam per opera hominum, scilicet doctrinam eorum, sed per opus Dei. Tertio potest dici, quòd fuit per reuelationẽ, quia ex miraculo non deducebatur sufficienter cognitio ad hoc, nam plus hic creditum fuit, quam miracula ostenderent: nam miracula ostendebant Christum esse Deum, quod tamen esset filius Dei non apparebat ex miraculis, quia potestas eadem est omnium diuinarum personarum, vnde ex miraculis apparet deitas, sed non trinitas, &

H ita, quòd filius esse crederetur per reuelationem erat, & propter hoc dixit Christus Petro, quòd pater hoc ei reuelauerat, vt per hoc ostenderet patrem a se distinctum, & se esse filium, sicut credebat Petrus, & confitebatur. Quarto potest dici, quòd pater reuelauit hoc, idest aperuit cor Petri ad credendum: nam licet miracula sufficerent ad ostensionem veritatis huius: tamen sæpe corpora humana visis miraculis non mouebantur ad credendum, sicut patet in Iudęis, qui videntes omnia miracula Christi non credebãt sed ex his ad eum persequendum incitabantur Io. 11. quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, totus mundus credet in eum, sed etiam, & in discipulis Christi sæpe fiebat: nam erat cor eorum obcæcatum, & cum fierent miracula non credebant, & cum saturauit turbas coram discipulis non crediderunt propter hoc miraculum, sed sequenti nocte cum vidissent Christũ am-

I bulantem super mare, & placantem aquas, & ventum mirati sunt. Mar. 6. f. & ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus, & plus magis intra se stupebant. non. n. intellexerant de panibus: erat. n. cor eorum obcæcatum, & sic miracula nihil proderant ad credendum, cum essent corda illorum obcæcata. Quod autem tolleretur illa excæcatio, vt visis miraculis crederent, fuit reuelare, & sic licet per miracula hoc cognosci poterat: tamen per reuelationem habitum est. Et isti duo modi vltimi sunt melius assignati, & magis congruentes literæ.

Quomodo dicitur hic, quod pater reuelauit Christum Petro, & an ista reuelatio ei soli facta sit. Quæ verbo diuino maxime competit. Quest. LXV.

K Quæretur quomodo dicitur hic, quòd pater reuelauit Christum Petro, & an ei soli competat ista reuelatio. Dicendum, quòd reuelare aliquid non competit vni personæ sine alia: nam actus notionales conueniunt, & denominãt distinctè personas: actus autem essentiales omnibus simul cõpetunt, & quia omne, quòd ad extra fit pertinet ad actus essentiales: competit simul tribus, sicut enim vna persona non creat, nec iustificat sine alia, ita nec reuelat aliquid sine alia, ideo cum aliquid Petro reuelaretur necesse fuit, quòd tota trinitas simul reuelauerit.

Aliqui dicunt, quòd licet tribus personis hoc competat: tamen dicitur de patre, quia ei competit specialius per attributionem, sicut quædam attribuuntur vni personæ, quæ non attribuuntur alteri, & hoc attribuitur patri, quia est ipse origo, & fons totius deitas, idest personarum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia ex ratione attributi magis competit reuelare aliquid filio, quam patri, quia filius est sapientia imago, & ars, & in his aliquid manifestatur, & potissime, quia filius verbum est, & verbum est manifestatiuum, sicut. n. verbum vocale manifestat mentale, & ipsum concipientem, ita & filio, qui est verbum competit tota diuina notificatio, & non patri. Secundo, quia ita dicitur supra 11. nemo nouit patrẽ, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. ergo non solum filius reuelat, vel notificat omnia, quæ sunt extra deitatem, sed etiam ipsum patrem manifestat: ei ergo potius conuenit ex attributione reuelare, quam patri. Dici ergo potest vno modo, quòd accipiatur hic pater essentialiter, & tunc tota deitas est pater sicut dicimus pater noster qui es in cælis: nam non dicitur hoc de sola persona patris, sed de omnibus tribus, &

G licet non sit verum, quòd tota deitas sit pater Christi: cum Christus sit persona diuina, quæ est filius solius patris: tamen accipiendo Christum solum inquantum est homo: cũ sit minor tota deitate, potest dici, quod tota deitas sit eius pater eius & ita accipitur Io. 14. vado ad patrem, & pater maior me est, & tamen non solum pater erat maior Christo inquantum homo, sed etiam Spiritus Sanctus, & tunc dicetur pater meus reuelauit tibi, idest tota deitas. Secundo potest dici, quòd accipiatur pater pro persona, & licet omnes tres personæ simul aliquid reuelent: tamen dicitur hic de solo patre, vt ostendatur distinctio patris, & filij: nam si diceret Deus tibi reuelauit: innueret, quòd vel ipse non erat Deus, vel reuelabat ipse hoc de seipso, & vtrũque erat inconueniens: nam erat Deus, & volebat credi de seipso, quòd erat Deus: secundum etiam, quia notificatio rei non est a seipsa, sed ab alia: cum notificatio fiat semper per

H notiora. cum autem dixit pater meus reuelauit ostendit se esse Deum, cum esset filius Dei, & esse distinctum personaliter, quia dixit se filium. Secundo quantum ad hoc, & præcipue fuit, vt confirmet confessionem Petri. dixerat enim Petrus: tu es Christus filius Dei. Christus autem, dicens pater meus reuelauit tibi dixit se filium esse: cum a patre reuelaretur Petro, & sic cõfirmabat confessionem Petri. Sed dicetur, quare ergo non nominatur Spiritus Sanctus, quia ille est etiam persona distincta, & ille est cui magis attribuitur reuelare aliquid: nam Spiritus Sanctus dicitur reuelare aliquid prophetis, sic dicitur, secunda Petri primo, non enim aliquando voluntate humana allata est prophetia, sed Spiritu Sancto dictante locuti sunt Sancti Dei homines, i. prophetæ: etiam de prophetis dicitur. spiritus do-

I mini super me.

Dicẽdum, quòd licet nulla reuelatio fiat sine Spiritu sancto, quia est beatus essentialis competens tribus personis: tamen non nominatur Spiritus sanctus quia hic intendit Christus ostendere se esse filium Dei, & conuenienter vult ostendere patrem in diuinis distinctum esse a se, sed non dicitur pater, nisi ad filium, & filius nisi ad patrem. ideo ad ostendendum Christum esse filium oportuit nominari patrem tanquam distinctum ab eo: Spiritus sanctus quamquam sit distinctus a patre, & filio, tamen non constituitur pater, nec filius per relationes, vel relatiuas proprietates ad Spiritum sanctum: vnde nominando Spiritum sanctum in diuinis non constat ibi esse patrem, aut filium, nominando autem filium constat esse patrem, & filium, aut nominando patrem constat esse filium, & patrem. ideo non fuit

K conueniens hic nominare, nisi patrem reuelantem, vt ostẽdatur distinctio patris, & filij quam Christus intendit, de Spiritusancto aliquid dici superuacuum fuit. Nisi forte vellet Christus aperte ostẽdere totum mysterium Trinitatis. sed nondum erat tempus ad hoc, sed vsq. post resurrectionem Christi, quando mittens discipulos ad prędicandum per orbem in forma baptismi, expressit eis mysterium Trinitatis, & nomina personarum. nũc vero nondum erat tẽpus: ideo satis fuit patrem nominari, vt de filio constaret: sic patet supra vndecimo, vbi supra Christus de se, & de patre loquitur, subticens de spiritu, scilicet, omnia tradita sunt mihi a patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelarẽ. & ita pater reuelat filium cui vult, & filius patrẽ cui vult, & de Spiritu sancto nihil agitur, quia non faciat ad ostensionem patris, & filij neque cognitionem ipsorum.

Quomodo

Quomodo Christus dixit tu es Petrus, & an hoc nomen Petrus fuit a Christo Petro impositum. Et qua Christus lingua vtebatur. Quest. LXVI.

QVæretur quomodo Christus dixit hic tu es Petrus, & an primo vocauit hic Petrum dans ei hoc nomẽ. Et sunt in hoc duo dubia. Primo an Christus imposuerit ei hoc nomen. Secundum an nunc ei imposuerit, vel ante hoc.

De primo dicendum, quòd Christus non imposuit istud nomẽ Petro. nec cõpetebat ei anteq̃ veniret ad Christũ: nã noĩa quib. Iudæi vtebantur erãt Hebrea, vel Syra. Hebrea quidem, quia idioma suum precipuum, in quo sunt literæ, & Scripturæ sacre, est Hebræum, & iuxta illud nomina aliqua imponebant. Syra autem nomina imponebant iuxta conditionem vulgaris idiomatis: nam terra Iudæorum est pars Syriæ, & vulgare idioma regionis illis non erat Hebreum, sed Syrum. & iuxta illud imponebant sibi nomina: cum etiam illo vterentur in communi locutione. & tale nomen est Bartholomæus. nam non est Hebræus. Petrus tñ est partim Latinum, & partim Grecum: ideo no fuit hoc nomen Petri, quia in regione sua, scilicet, Galilæa, de qua erat, non erat vsus Græcorum, aut Latinorum nominum, sed solum Hebraicorum, & Syrorum. Sic dicit Remigius, fuerunt nonnulli, qui in hoc noie Græco, atq; Latino ꝙ est Petrus q̃rẽtes linguæ Hebraicę interpretationẽ, dixerut, ꝙ interpretat̃ agnoscẽs, vel discalciãs, sed qui hęc dicũt duab. detinentur contrarietatib. & ita concluunt, ꝙ non est Hebræum nomen nec Syrum. Apparet etiam quòd Christus non imposuerit istud nomẽ Petro, quia licet Christus nosset omnem linguam, cum ipse omnes condidisset: non tamen vtebatur, nisi Hebrea, vel Syra, eo quòd istarum duarum linguarum erat vsus in regione sua, in qua conuersabatur, & ita aliquãdo reperimus eum locutum Hebraicę. vt illud, heli, heli lamazabatani, infra vigesimoseptimo. & Mar. decimoquinto: & illud, tabitha cumi, idest, puella surge, vel ambula. Mar. quinto: aliquando Syriace, vt illud non potestis seruire mammonæ, & Deo, supra sexto: nam mammona nomen Syrum est, & non Hebræum, vt dicit Hierony. scilicet, mammona sermone Syriaco diuitiæ interpretantur: Petrus autem nec Syrum est, nec Hebræum: ideo non imposuit illud Christus.

Secundo patet, quia Petrus est interpretatio cuiusdam nominis impositi Simoni a Christo. ergo non est nomen a Christo impositum. nam interpretatio, & id quod interpretatur non differunt tamquam diuersa nomina, vel orationes, sed solum, vt in diuersis idiomatibus nomina idem significantia, vt nomen hominis in latino, & vulgari non est diuersum nomen, quia idẽ omnino significat. Et patet hoc, quia Io. 1. dixit Christus Petro, tu vocaberis Cephas, quòd est interpretatum Petrus. & ita apparẽt duo, s. quòd Petrus non est aliud nomen quam Cephas, & quòd Petrus sit nomen Latinum. Primum patet, quia vnum est interpretatio alterius. Secundum, quia translator semper interpretatur nomina peregrinæ linguę per linguam, in quam transfert, quia alias nihil esset interpretari, sed Euangelia versa sunt in latinum: ideo Petrus quòd est interpretatio nomen latinum est.

Sed obijcietur, quòd Christus imposuerit istud nomen Petrus, vel protulerit illud, quia supra in litera dicitur tu es Petrus.

Dicendum, quòd Christus nunquam istud nomen Petrus ore suo protulit, sed protulit aliud æquiualens in significando: loco cuius translator Latinus, & Græcus dixit Petrus, & illud est nomen Cephas. quòd & patet Ioã. primo: tu vocaberis Cephas, quòd est interpretatum Petrus. & ita multa alia nomina interpretatur scriptor eodem cap. s. Rabbi quòd dicitur Magister, & Messias, qui dicitur Christus: nunc igitur Christus dixit Petro: tu es Cephas, & super hanc petram ædificabo Ecclesiã. & ita Matthæus scripsit: translator tamen nolens hic ponere nomen peregrinæ linguæ: dixit tu es Petrus. Et ratio huius fuit, vt viderẽtur sibi alludere nomina, & sententiæ. nam dixit tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo. nam Petrus a petra

A dicitur, & aliquid simile petrę, idest, lapidi significat. si autem diceretur tu es Cephas, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam: non videretur quomodo alludebat nomen nomini. & ista fuit causa vera, quòd nõ poneretur Cephas nam aliqui solent relinquere translatores nomina aliena non exposita, vt quãdo illa sunt propria, vel quasi propria, scilicet, pro proprijs posita. sicut hic Cephas. est enim Cephas nomen non quidem Hebræum, sed Syrum, & significat firmitatem, vel fortitudinem, aut principalitatem fundamenti, quæ omnia lapidi, vel petræ competunt: ideo nõ fuit aliquod nomen quòd secundũ formã Latinã, vel Græcam poneretur loco Cephas, velut proprium quam hoc nomen Petrus quòd a petra deriuatum est. & ita dicitur Ioannis primo: Cephas quod interpretatur Petrus. *Cephas quid significat.*

De secundo dicẽdum erat, quod cessat soluto primo dubio: B nam si Christus nunquã imposuit istud nomen Petrus, non est quærendum quando imposuerit, quia tamẽ Petrus ponitur in latino loco alterius nominis. s. cum sint consignificantia, vel homonomina. quando impositum est nomen Cephas dicetur impositum nomen Petrus.

Et ideo est tunc dubium quando Christus imposuit Petro hoc nomen Cephas. Aliqui putant, quòd tunc, quia dicitur tu es Petrus, siue tu es Cephas.

Sed dicendũ, quòd non, sed vocatus fuit Cephas ex prima die, qua venit ad Christũ: cũ nondum esset discipulus Christi: Ioan. primo: nam vt ibi dicitur Andreas frater Petri venit prius ad Christum, quàm Petrus, & videns postea fratrem suum dixit ei inuenimus Messiam. & duxit eum ad illum. & Christus eũ intuitus dixit: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas, quòd est interpretatũ Petrus C ex illo ergo tempore vocatus est Cephas, & non fuit nunc nouiter impositũ nomen. Sic dicit August. lib. de concord. Euang. scilicet, nullus tamen arbitretur, quòd Petrus hic nomẽ acceperit: nõ enim accepit hoc nomen nisi vbi Ioannes commemorat ei dictũ esse: tu vocaberis Cephas, quòd interpretatur Petrus.

Sed dicetur, quòd ante hoc nõ vocabatur Cephas, quia non inuenimus eum sic communiter nominari.

Dicendum, quod verum est, & causa fuit, quia Cephas significat quandam excellentiam, vel perfectionem, quia dicitur Cephas, idest, firmus, vel stabilis, & quasi fundamẽtum aliorum. & tamen per ea, quæ Petrus vsque nunc egerat, nondum meruerat tali nomine vocari, quia nihil excellens egerat: nunc vero egit aliquid excellens, quia solus ante cęteros confessus est totum, quod de Christo credẽdum D erat: ideo cum Christus eum laudaret beatum appellãs, ita etiam dixit, quòd erat Cephas, idest firmus, vel immobilis, & fundamentum. vnde iste fuit primus locus, in quo meruit vocari Cephas: nec ante hoc Christus dixit ei aliquando tu es Petrus, vel tu es Cephas. & ita caute dicendum est. nam quando istud nomen fuit à Christo impositum: Ioã. primo: non dixit Christus tu es Cephas, sed vocaberis Cephas, i. nunc non vocaris Cephas, sed aliquando competet tibi, ꝙ voceris Cephas, quia cõpetit res signata per hoc nomen. nunc autem non dr̃, tu vocaueris Petrus, sed tu es Petrus, siue Cephas, quasi nunc primo meruerit hoc nomine vocari: licet ante hoc sic vocatus sit, idest, impositum fuit nomen, vt aliquando ei competeret, quia tamen nondum competebat, nunquã sic vocatus est ante hoc, scilicet, quod Christus eum sic vocauerit. nam Euangelistæ per anticipa E tionem vocant eum Petrum ante hoc, sed non inuenitur alicubi ante hoc, quod Christus ad eum loquens vocet eũ Petrus, vel Cephas.

Quae sit petra ista super qua Christus aedificauit Ecclesiam suam. Et quod fides Petri dupliciter accipitur. Et in qua significatione conuenientius hic sumatur petra. Quest. LXVII.

QVæretur cum Christus dicit super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, quæ sit petra ista.

Aliqui dicũt, quod sit Petrus, scilicet, quod super illum fuit ædificata Ecclesia, idest, ipse fuerit fundamentum Ecclesiæ vnde ei datæ sunt claues, quæ sunt Ecclesiæ. Sic dicit Hieronymus, secundum autem metaphoram petræ recte dicitur ei ædificabo Ecclesiam meam super te

Sed

Sed dicendum, quod accipiendo proprie fundari, vel ædificari Ecclesiam, non est verum, quod super Petrum sit ædificata, nam id super quo ædificatur est fundamentum, & sic Petrus diceret fundamentum Ecclesiæ, sed falsum est: quia solus Christus est fundamentum 1. Corint. 3. scilicet, fundamentum enim aliud nemo ponere potest præter quod positum est, quod est Christus Iesus. Etiam ipse solus est caput Ecclesiæ: nos autem omnes sumus mébra, vt colligitur 1. Corint. 12. & ad Ephes. 4. Petrus ergo membrum est, & non caput Ecclesiæ, nec fundamentum. Secundo patet, quia cum Ecclesia immortalis maneat, quia portæ inferi non præualent aduersus eam, vt patet in litera, necesse est, quòd fundamentum suum sit magis immortale, & tamen Petrus non fuit simpliciter immortalis in se nec in successoribus Petri. De Petro patet, quia post hæc
G dicta negauit Dominum ter, in quo sathanas præualuit contra ipsum, & sic iam portæ inferi præualerent contra Ecclesiam, cum præualuerint contra fundamentum euertendo illud, & tamen nunquam præualuerunt contra Ecclesiam: ergo non erat fundamentum Petrus Ecclesiæ. De successoribus Petri patet, quia multi eorum etiam canonice intrantes prolapsi sunt in hæresim, & alij in cultum idolorum, & possunt per Ecclesiam deponi, & condemnari quando inueniuntur a fide deuij. vt in Decretis 40. distinct. capitu. si Papa. ergo Ecclesia non errat, & Papa errat. & tamen si Papa esset fundamentum Ecclesiæ necesse erat illo deficiente interire Ecclesiam, & non deficit, sed potius errantem Papam corrigit, & punit, vel reducit ad veritatem. ergo non est Papa fundamentum Ecclesiæ, sed Ecclesia est fundamentum Papæ, & mater eius.

Papa potest per Ecclesiam, idest, Concilium deponi et condemnari, hoc intelligendo si est hæretic⁹, vel si post correctionem fraternã sit incorrigibilis aliàs non: vide in defensorio Authoris par. 2.

H Sed obijcietur, quòd Petrus sit fundamentum, & quòd nunquam deficiat, quia Christus dixit Luc. vigesimosecundo: ego orabo pro te ne deficiat fides tua. & tamen Christus exauditus est pro sua reuerentia ad Hebræ. quinto: ergo fides Petri nunquam deficit, pro qua Christus orauit ne deficeret.

Dicendum, quòd fides Petri deficit: nam ipsa nocte, qua Christus hoc dixit: antequam gallus bis cantaret negauit Petrus ter Christum. Mar. decimoquarto, & Luc. 22.

Sed dicendum, quòd fides Petri accipitur dupliciter. Vno modo pro fide personali, idest, quam ipse tenebat specialiter inquantum erat vna persona credens, vel vnum membrum Ecclesiæ.

Alio modo pro fide, quam confessus est Petrus, quæ erat fides communis Ecclesiæ. Primo modo deficit fides
I Petri: nam in passione Christi omnes Discipuli Christi perdiderunt fidem quantum ad aliquid. sic Christus dixit omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. & illud erat scandalum in corde, scilicet, quòd propter ea, quæ videbant eum pati, putauerunt falsum esse quod prius de eo crediderant, scilicet, quòd esset Christus, & filius Dei. & quia Petrus putabat, quòd nunquam perderet istã fidem dixit, & si omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor, infra vigesimosexto, idest, non perdam fidem. & Christus ait: antequam gallus cantet ter me negabis: vnde vt appareret, quòd Christus non locutus fuisset de fide personaliter Petri quando dixit orabo ne deficiat fides tua, permisit, quod immediate illa deficeret negando eum ipsa nocte.

K Alia autem fides Petri, idest, quam ipse confessus est nunquam deficit, nec deficere potest. Petrus enim ante omnes confessus fuit Iesum esse Christum, & filium Dei. hæc enim fides nunquam deficit, quia ex die, qua primum plantata est semper mansit. nam licet Petrus, & cęteri Apostoli eam in passione perdiderint: non perijt omnino, quia mansit fides in Virgine, quæ nunquam illam perdidit. & tamen fides hæc vocatur fides Petri, quia ipse eam ante cęteros confessus est. & ista fides Petri nunquam deficit, sed fides personalis eius deficit, idest, ipse Petrus deficit in fide. & ita non potest Petrus esse fundamentum Ecclesiæ proprie, cum fides eius deficiat. Si autem quis velit accipere fundamentum large pro aliqua eminentia Petri super alios Apostolos, non est nunc per singula discutiendum. nam de comparatione eius ad alios Apostolos, & partes Ecclesiæ dicetur latius in libro nostro de origine,

F & distinctione iurisdictionum.

Alij autem dicunt, & melius, quòd petra super quam fundatur Ecclesia est Christus, scilicet, super hanc petram, idest, super petram quam confessus es ædificabitur Ecclesia. nam Petrus non erat petra, sed Petrus. hic autem dicitur, quòd Ecclesia ædificabitur super petram hanc, idest, super istam quam vides, quia petra erat Christus. 1. Corin. 10. Et istam expositionem sæpe tenet Augustinus. & tamen postea in libro retract. vtramque ponit: permittens lectori electionem dicens dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quòd in illo tanquam in petra ædificata sit Ecclesia, sed scio postea me sæpissime sic exposuisse, quod a Domino dictum est. tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: tu es Christus filius Dei
G viui. ac si Petrus ab hac petra appellatus personam Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur. non enim dictum est illi: tu es petra, sed tu es Petrus. petra autem erat Christus: quem confessus Simon, sicut ei tota Ecclesia confitetur dictus est Petrus. harum duarum sententiarum, quæ sit probabilior eligat lector. hoc tamen dicit Augustinus, vt non videatur supra contradicere quasi vtraque sit sustentabilis sententia. & tamen ipse secundam tenet. Quod patet ex propositis verbis eius. nam primam dicit se tenuisse in quodam loco. secundam autem dicit sæpissime posuisse. & sic istam tenet ipse. & est verior.

Alij dicunt, & adhuc melius, quòd petra non accipitur hic pro Petro, nec pro Christo, sed pro confessione fidei, quam Petrus fecit: Ecclesia enim in fide fundatur, & fides vocatur petra, quia solida manet. nam postquam cœpit fi-
H des semper mansit, & hoc quia Christus orauit, vt nunquam deficeret fides Ecclesiæ. Et ita Christus dixit Petro: super hanc petram, idest, super hanc petram confessionis tuæ, quia tu dixisti tu es filius Dei viui, & tu es Christus. & ita fides manebit semper in Ecclesia, & super eam fundatur Ecclesia, quia fundamentum venientium ad Ecclesiam est fides. & inde etiam est fundamentum, & principium totius boni operis, quia sine fide impossibile est placere Deo. ad Hebræ. vndecimo. Et hoc est conuenientius dictum quàm quod accipiatur pro ipso Christo: nam tunc ipse ædificaret super seipsum, & non est conuenienter dictum, quòd Ecclesiam super se ædificaret, quia tunc non ædificaret ipse, sed alius super eum. Secundo, quia dicit Ecclesiam meam, & tamen si ipse esset fundamentum non diceretur Ecclesia eius: potius ipse esset aliquid Ecclesiæ.
I cum autem accipitur petra pro fide, quæ est de Christo conuenienter ipse super illam ædificat tanquam super aliquid suum, & etiam Ecclesia super fidem ædificata est aliquid Christi. Et ita exponit Chrysost. dicens. super hanc petram, idest, in hac fide, & confessione ædificabo Ecclesiam meam. hic enim ostendit multos iam credituros, quod Petrus confessus fuerat, scilicet, Ecclesia est multitudo, & quia multitudo, quæ Christo subiecta fuit, cępit ex confessione hac, scilicet, crediderunt Iesum esse Christum, & filium Dei, & ob hoc adhæserunt, & se sponte illi subiecerunt. & ista multitudo accedens ad Christum est Ecclesia, quæ non accederet nisi crederet hoc quod nunc Petrus confessus est. ideo super hanc petram, idest, super hanc radicem, vel fundamentum Ecclesiæ ędificatur. Et iste est verus sensus literæ. & est metephora. sicut
K enim in ædificijs ad hoc, quòd firma sint debent esse fundata supra petram & non super arenam supra septimo, & Luc. sexto, & tunc quamquam veniant flumina, & venti pertrient, manet domus stabilis, quia est supra firmam petram, ita Ecclesia, quæ est congregatio, est quasi aliquid ædificatum, & manet semper. vt ergo ostendatur firmiter mansura Ecclesia, vocatur illud super quod fundata est petra per metaphoram: licet in veritate sit fides de Christo, quia Ecclesia, quæ est ipsi homines, non potest super petram ædificari.

Ad quid Petrus vocatur hic Petrus, & Cephas, si super eum non ædificatur Ecclesia, sicut supra petram. Quæstio LXVIII.

QVæretur ad quid ergo Petrus vocatur hic Petrus, vel Cephas, si super eum velut supra petram non ædificatur Ecclesia?

Dicendum, quòd non fundatur Ecclesia supra Petrum, quia tunc diceretur tu es Petrus, & super hanc petram, vel super te ædificabo. & tamen dixit eum Petrum, & non petram, & ædificatio est supra petram: ideo non est supra Petrum. Sed dicendum, quòd vocatur Petrus propter duo. Primo, vt ostendatur laus Petri, scilicet, quod ista fides ab eo cœpit publice enunciari. vocatur enim ista fides petra, quia super eam fundatur Ecclesia, vt dictum est præcedenti quæstione, & quia cœpit à Petro confessio eius fuit conueniens ipsum vocari Petrum à petra confessionis suæ, sicut sæpe viri clari, qui egerunt aliqua magnifica gesta accipiunt nomina ex illis, vt maneat memoria gestorũ in laudem ex nominibus eorum. sic enim Scipio Aphricanus est, quia Aphricanos pugna subiecit. ita & Simon Apostolus confessus est ante omnes fidem, quod fuit magnæ laudis, & excellentiæ. fides tamen ista vocatur petra ratione supra posita: ideo ex actu confessionis ad laudem nomen accepit, vt Petrus diceretur. & ista est præcipua causa. & ita Christus ait: tu es Petrus, idest, tu es ille, à quo petra fidei per confessionem enunciata, & publicata est. Secundo, vt ostendatur ex hoc, quòd Christus dabat Petro quoddã nomen officij, principatus prælationis. fuit enim vniuersalis Episcopus, & conuenienter hoc designatum est vocando eum Petrum. nam in fide quam Christus vocat petram, omnes, qui sub Christo sunt conueniunt. ille ergo qui præ omnibus manentibus sub hac petra fidei Christi conuenienter diceretur Petrus, sed Simon primus Apostolus cõstitutus est vniuersalis Episcopus, & maximus omnium Episcoporum: ideo ipse conuenienter Petrus dictus est. Sic dicit Chry. super hanc petram. i. in fide, & cõfessione ædificabo Ecclesiam meam. hinc iam ostendit multos credituros, quòd Petrus confessus fuerat, & erigit eius sensum, & pastorem eum facit.

An infernus habeat portas, & quæ sint istæ portæ. Et quomodo intelligantur, quod sint æternales, & propter quid Quæstio. LXIX.

QVæretur de portis inferi, de quibus hic dicitur. an infernus habeat portas, & quæ sunt istæ portæ.

Dicendum ad primum quod infernus nullas portas habet. non enim sunt ei necesse, quia infernus est aliquid sub terra, & illic vadunt animæ damnatorum, & purgandorum. & tamen ad recipiendum animas alicubi non sunt necesse portæ, quia spiritus nihil occupat: cum nullius quantitatis sit, ideo nec via, nec porta, nec locus eis necessarius est: aliquando autem damnati in corporibus manebunt apud inferos: sed nec tunc sunt necesse portæ, quia non est necesse, quod damnati distendantur loco, & detur tanta vacuitas, idest, carentia corporis solidi in quanta capiatur omnes quotquot damnandi sunt. possunt enim esse non occupando locum, nec existente vacuitate aliqua aut existente valde parua. de quo tamen magis dicetur infra vigesimoquinto cap. vbi agetur de pœnis inferni. Sed accipiuntur portæ secundum modum loquendi vulgarem, quia scriptura vult condescendere modo intelligendi simplicium. non enim possent intelligere quomodo animæ intrarent ad inferos, nisi dicerentur inferi habere portas. & ita scriptura loquitur vocans portas mortis portas inferni: Psalm. 9. qui exaltas me de portis mortis: & Psalm. 23. dicitur, attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. & accipitur de inferno, ad quem Christus intrauit, qui portas habere dicitur, & ita cœlum dicitur habere portas: sic dicitur Psalm. 77. ianuas cœli aperuit. & sic cõsueuimus dicere apertã esse ianuam vitæ æternæ, vel clausam esse ianuã. & nõ solum ianuas, sed etiã seras, & vectes, & claues habere dicitur cęlũ. sic Christus innuit dicens supra in litera. tibi dabo claues regni cęlo-

A rum. Sed dicendum, quòd hæc non sunt sic vera, sed ad condescendendum parum intelligentibus. sic dicitur, vt per hæc ea, quæ vera sunt accipiantur. Portæ inferni dicuntur ea per quæ in infernum tenditur quasi aliquid necesse sit poni ad intrandum in infernum, sed non est necesse. & vocantur portæ æternales, id est in æternum manentes clausæ ad hoc, quòd nemo exeat. vnde ponuntur semper apertę ad hoc, quòd sit continuus introitus, vt dicit Virgilius sexto Aeneidos, scilicet.

Tros Anchisiade facilis descensus Auerni.
Noctes atque dies patet atri ianua ditis.

Idest, semper per diem, & noctem est aperta ianua inferni. dicitur autem semper clausa ianua ad hoc, quòd nunquam quisquam exeat, & ideo vocantur æternales portæ, idest, quę in ęternum non aperiuntur ad emittendum inde
B quemquam, & ad designandum istam difficultatem exeundi. inde vocantur portæ æreę, vt dicit Ecclesia. qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum. ita licet in celo non sint portæ: dicitur habere portas, quia animæ illuc introeunt, & aliquando introibunt beati corpora habentes, & dicuntur portæ clausæ quando est impossibilitas illuc introeundi, dicitur aperta ianua, quando est facile illuc intrare, & quia ante Christi mortem nemo potuit intrare in vitam æternam, dicebatur ianua cęli clausa: post mortem autem Christi, quia promptum est cuilibet viuẽti secundum legem Christi illuc intrare, dicitur porta aperta.

Quæ sunt quæ dicuntur hic portæ inferi. Et quomodo peccatum, passiones, & homines: mali sunt portæ inferi. Quæst. LXX.

C QVæretur de secundo, scilicet, quæ sint quæ dicuntur hic portæ inferi, & quomodo non pręualent aduersus Ecclesiam.

Dicendum, quod non accipitur pro aliquibus portis, quæ vere sint in inferno, quia nullæ tales sunt, vt ostensum est præcedenti quæst. Secundo, quia dato, quod essent aliquæ portę in inferno non acciperetur hic de illis, quia dicitur, quòd portę inferi non pręualebunt aduersus Ecclesiam. ergo sunt istę portę aliquid tale, quod aliàs posset præualere contra Ecclesiam, nisi ex Christi gratia concederetur Ecclesię, quod non pręualerent aduersus eam. & tamen portis non inest aliqua qualitas actiua: ideo necesse est, quod accipiantur portæ pro aliquo animato quod possit pugnare, & pręualere.

D Dicendum ergo, quòd portę accipiuntur per metaphoram, quia sicut per portam intratur in domum, ita id quod ad inferos ducit porta inferi dicitur. & quia ad infernum trahitur homo immediate per peccatum, & mediate per passiones, quibus ad peccandum allicimur, & magis mediate per homines malos, qui nos ad hos mouent: omnia hęc tria portę inferi appellari possunt, & quia mali impellentes nos ad malum sunt tam homines mali quam dæmones, vtrunque possunt portę inferi appellari. De his dicit Hiero. ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hęreticorum dogmata, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum.

Sic etiam Origenes: dicit sed singulę spirituales nequitiæ in cęlestibus portę sunt inferiorum, quibus contrariantur portę iustitiæ. Dicendum tamen, quod magis proprie acci-
E pitur hic pro prauis hominibus principibus huius sęculi, qui non pręualebunt contra Ecclesiam, vt dicetur seq. qõ. Sic dicit Raba. portæ quoque inferi, & tormenta sunt, & blandimenta persecutorum.

Quare dicitur, quod portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam, & quid est hoc. Et quomodo verum sit quod illa omni tempore sit sancta. Quæstio LXXI.

QVęretur quid est hoc, quod dicitur, quòd portæ inferi non pręualebunt aduersus Ecclesiam. & quare hoc dicitur.

Dicendum, quòd hoc fuit propter duo. nam licet portæ inferi accipiantur multipliciter, vt dictum est præcedenti quæstione: tamen in proposito accipiuntur præcipue pro dæmonibus,

non respectu deitatis, sed respectu ministrorum Ecclesiæ, F quia non habent eam ministri Ecclesię, sicut Christus. Est autem gradus, quia sicut perfectius habet tota Trinitas clauem, quam Christus inquantum homo: ita perfectius habet Christus homo clauem, quàm ministri Ecclesiæ.

Primum patet, quia Trinitas habet clauem quàm libere: potest enim donare homini peccata, & ideo per solam liberalitatem posset homini remittere tam maculā quàm pęnam debitā nihil faciente homine, neque alio pro eo. Christus autem inquantum homo non habet potestatem à se, sed à Deo: ideo clauis sua non est auctoritatis.

Secundo, quia Christus homo per passionem suam potuit soluere precium redemptionis nostræ tolerādo, & merendo, & satisfaciendo pro omnibus peccatis, pro quibus nos non poteramus satisfacere, & tamen sine passione per solam voluntatem humanam non poterat liberare nos à G peccatis, quia Christus inquantum homo minor est Deo, sicut ipse dixit pater maior me est. Ioan. 14. hoc enim solius Dei est.

Etiam quia peccata nostra non sunt contra Christum inquantum est homo, sed contra deitatem, eo quòd Christus, vt homo non est naturaliter dominus noster, sed per collationē totius deitatis, infra vigesimooctauo, data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, & hoc fuit, quia hæc meruit per actus suos, scilicet, per mortem: Actuum vigesimo: attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: si tamen sua esset naturaliter, nō acquireret eam per sanguinem, quia quòd meū est ex vna causa, ex altera meum fieri nō potest, nisi desierit esse meum. extra de fide instrumentorum, capitu. inter dilectos. ideo H nec peccata committebantur contra Christum, vt est homo, neque ad ipsum pertinet directe illa remittere quasi contra se commissa. Et ita clauis Trinitatis iuxta illa duo vocatur propriè clauis auctoritatis, & clauis potestatis: in Christo autem homine non est clauis auctoritatis, neque potestatis proprie, quia non potest per solam voluntatem peccata remittere, sed est clauis meriti.

Secundum est quòd clauis Christi est valde excellētior claue ministrorum Ecclesiæ. Primo, quia solus Christus aperuit regnum cœlorum, quòd toti naturę humanę clausum erat: sacerdotes autem agunt aliquid ad aperiēdum regnū cęlorū isti homini, sed non aperiendum toti naturę humanæ, & hæc est magna excellentia, & quantū ad hoc ipse solus habet clauem Apoc. 3. aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Secundo, quia remissio peccato- I rum nostrorum vere dependet à Christo per modum meriti: nam quicquid nobis de peccatis dimittitur, totum, & multo amplius meruit Christus nobis remitti: & sic quādo absoluimur accipimus realiter aliquid de eo, quod est Christi, idest, de meritis passionis eius: sacerdotes autem non communicant nobis quicquam de meritis: nam nec sufficeret ad hoc, quòd remitterentur nobis aliqua peccata, & ita differunt Christus, & sacerdotes tanquam dans de suo, & dans de alieno: communicantur enim nobis bona Christi per sacerdotes, sed ipsi de suis nihil nobis dant, potius etiam ipsi accipiunt de bonis Christi, sicut, & nos, quia indigent illis cūm sint circundati infirmitate, sicut & nos: & ista est magna excellentia clauis Christi super clauem ministrorum. Tertio, quia non solum Christus, vt homo potest peccata remittere, sed etiam potuit sacramen- K ta instituere, per quæ remitterētur peccata nostra, quod pertinet ad superabundantem, & superfluētem gratiam eius: cum datus sit ei spiritus, & non ad mēsuram. Ioan. 3. acceperunt sacramēta hęc efficaciam à passione Christi: & ita solet dici, quòd de latere Christi dormientis in Cruce, sacramenta fluxerunt, in quibus Ecclesia ædificatur: & hoc est, quia fluxit sanguis, & aqua de latere eius. Ioan. 19. & sunt sacramenta hæc instituta à Christo homine, & in nomine eius conferuntur nullus autem minister Ecclesię potest sacramenta instituere, immo tota Ecclesia non potest de nouo sacramentum aliquod instituere, in quo gratia conferatur ex ipso opere operato, sed vtendo his sacramētis faciunt aliquid ministri ad remissionem peccatorum. & hæc est magna excellētia Christi super ministros. Quarto; quia Christus poterat conferre effectum sacramenti

F sine sacramento. Primum patet, quia Christus poterat mūdare aliquem sine baptismo à peccato, sicut si baptizaretur, & poterat liberare à peccatis sine sacramento pęnitētię, dum tamē doleret de illis, poterat enim sibi remittere satisfactionem, quia ipse satisfacturus erat pro omnibus, & in signum huius quando remittebat peccata non imponebat ei pœnitentiam, vt Ioan. 8. dixit mulieri deprehēsæ in adulterio vade, & amplius noli peccare: ministri autē non possunt. Et hoc est secundum: nam non est maior potestas ministrorum quàm est efficacia sacramētorum: cū autem ipsi applicant sacramenta, sequitur effectus tantus quanta est virtus, quam Deus cōtulit sacramentis, & quāta est dispositio suscipientis: non collatis autem sacramentis nihil possunt facere ministri ad remissionē peccatorū inquantum conferunt sacramenta. s. sacramentum pęni- G tentię, in quo est vsus clauium: est autē vere clauis ista in eis, quia per absolutionem sacerdotalem, & totum ipsum sacramentum pęnitentiæ remittitur pęna debita, pro peccatis, vel tota, vel aliquid eius: & nemo alius potest hoc: cū nemo sit minister huius sacramenti nisi ipsi: ideo habent claues: & tamen vocantur istæ claues ministeriales, quia nihil cōferūt de suo, neque datur nobis aliquid de meritis eorum, sed inquantum dispensant nobis sacramēta, & cōferunt nobis ipsa sacramēta quantū conferre possunt, dicūtur ipsi agere ad remissionē peccatorū, sicut applicās ignē agit ad combustionē ligni. De his clauibus nūc quæritur, vt sunt ministeriales: non aūt de claue totius Trinitatis, neque de claue Christi, vt homo est, & hoc, quia de solis istis locutus est Christus quādo dixit, tibi dabo claues regni cęlorū: cū Petrus esset minister futurus in Ecclesia.

H *Quid sit clauis Ecclesiæ, & in quo sit velut in subiecto. Et quod principale agens ad hominis salutem est Deus. Et quid sit proprie character: & quomodo differt à claue. vbi declarantur partes diffinitionis clauium. Et quis sit earum actus. Itē quomodo Ecclesia orat pro peccatoribus.*
Quæst. LXXIIII.

QVæritur quid sit clauis Ecclesiæ, & in quo sit velut in subiecto.

Dicendum, quòd clauis, vt dicit Hieron. super Matthæum, & habetur 4. Senten. dist. 18. est potestas spiritualis ligandi, & soluendi, qua Ecclesiasticus iudex dignos recipit, & indignos excludere debet à regno, & est diffinitio data de tertia claue. s. ministrorum: nā de claue Trini- I tatis, & Christi hominis nihil nunc dicitur. Aliqui dicūt, quòd non conuenienter diffiniatur, quia potestas spiritualis data in ordinatione est character clauis, tamē videtur distingui à charactere, quia per characterem comparatur homo ad Deum, siue ad corpus Christi verum, per claues autem ad subditos. Item nō debet poni in hac diffinitione Ecclesiasticus iudex, quia non est Ecclesiasticus iudex, nisi qui iurisdictionem habet, & iurisdictio non datur simul cum ordine: claues tamen conferuntur in collatione ordinis: ergo non debet fieri mentio de Ecclesiastico iudice, sed potius deberet dici de Sacerdote. Itē videtur quòd non bene dicatur, quòd per clauem recipiuntur digni ad regnum, quia ad illud quod quis ex seipso habet nō indiget aliqua potestate actiua, vt reducatur ad illud, & tamē eo ipso, quo quis est dignus vita æterna, recipitur ad illam K si migrat: huic ergo non est necessaria clauis ad hoc, quòd recipiatur in regno. Item videtur non conuenienter poni, quod indignos excludit à regno, quia Ecclesia orat pro peccatoribus, vt perueniant ad vitā æternam: ergo nō excludit illos, sed quantum in se introducit illos. Item videtur, quod claues non sint ministrorū Ecclesiæ, sed solius Dei, quia in omnibus agentibus ordinatis vltimus finis pertinet ad principalem agentem, & non ad agens instrumētale, & tamē principale agēs ad salutē hominis est Deus: ergo ad ipsum solum pertinebit habere claues, quibus homo introducatur ad regnum, quia regnum æternum est finis vltimus, qui intenditur à nobis: vel si homo habet claues tanquam agens instrumentale: non pertinebit ad ipsum recipere ad regnum, sed ad Deum, & ita non debet dici, quod per clauem recipitur homo ad regnum.

Dicendum quod ista diffinitio clauium conuenienter

data

data est, quia ponuntur ibi omnia, quæ requiruntur ad perfectam rationem diffinitiuam alicuius potentiæ, actiuæ, vel potestatis. Pro quo sciendum, quòd clauis est quædam potestas, quæ datur in ordinatione, & realiter non differt a charactere sacerdotali, sed secundum rationem: character autem est qualitas impressa animæ indelebiliter, in ea manens: ideo & claues sunt in anima radicatæ, & sicut character sacerdotalis nunquam potest perire etiam in degradato, ita & claues nunquam pereunt, licet vsus earum non sit propter non existere materiam semper: & non sunt character & clauis duæ res, sed vna numero, & tamen vocatur character, & clauis ad aliud, & aliud: dicit enim character figuram siue configurationem: vnde non est quælibet figura in corporalibus character, sed illa, qua configuratur recipiens imprimenti, vel conferenti: & ob hoc figura manens in cera ex impressione sigilli vocatur propriè character, quia secundum illam cera est configurata sigillo, & ita character relatiuè dicitur, vt nõ solum sit figura, sed configuratio: figura autem absoluta, vt qualitas resultans ex terminatione lineamentorum cuiuslibet rei figura quidem dicitur, sed non character, quia non est configuratio: ita character est potestas spiritualis, qua configuratur anima hominis Deo imprimenti, & ideo per illam potestatem refertur ad solum Deum quasi ei configuratus, & ita qui baptizantur recipiunt characterem, quia manet ex baptismo aliquid in anima ipsorum, quo iam configurati sunt Christo: sic dicit Apostolus ad Galat. 3. cap. quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis, idest, imaginem eius, vel configurationem acceperunt. In confirmatione etiam confertur character, quia ascribimur militiæ Christi, & per hoc specialiter configuramur ei tanquam portantes eius insignia: sicut ascripti militiæ alicuius principis portant insignia illius: in omnibus etiam ordinibus conferantur characteres, quia ordo supremus, idest, sacerdotalis, est ad conficiendum corpus Domini: per potestatem ergo conficiendi cum ordinetur Sacerdos solum ad corpus Christi, configuratur ipsi Christo, & quia ipse confert potestatem hanc, est homo verè configuratus ei, & ita ista potestas vocatur character. Et quia ceteri ordines subordinantur ordini Sacerdotali, quia subministrant ei, sunt subordinati corpori Christi vero, & ita per potestatem in eis datam configuratur homo Christo ad quem ordinatur, & a quo accipit potestatem ordinis, & propter istam causam licet in ordinatione episcopali conferatur Episcopo potestas quædam indelebiliter manens, sicut manent omnes potestates ordinum, non dicitur Episcopalis potestas character, neque vocamus propriè episcopatum ordinem, neque etiam sacramentum, sicut de quolibet alio ordine dicimus. Et ratio est, quia Episcopus per potestatem quam recipit in consecratione sua non configuratur Christo, sed subditis, scilicet, quia potestas episcopalis non est ad corpus Christi verum: cum illam totam iam plenè sacerdos habeat, sed ordinatur ad corpus Christi mysticum, idest, ad subditos, vt possit facere aliqua, quæ prosunt Ecclesię, & non possunt illa Sacerdotes: per hoc ergo differt character a claue, quia clauis cum sit potestas ligandi, & soluendi est respectu subditorum, qui ligantur, & soluuntur, & tamen per talem potestatem non configuratur homo Deo, quia non est directè ad illum: ideo clauis non vocatur character, quia cũ vtrũque dicat relationem ad aliquid, non dicunt ad idem, sed ad diuersa, & tamen fundamentaliter idem sunt, quia ista potestas secundum quam configuratur Sacerdos Christo, est eadem realiter cum ea, quæ respicit subditos sibi. Et non est inconueniens, quia per eamdem potentiam actiuã, pôt quis referri ad diuersa, & côpetent sibi diuersi actus: sicut apparet de igne, cuius eadem virtus numero est per quam calefacit, & per quam liquefacit, scilicet, calor, sed differt ratione, quia calefacere est causa liquefactionis quãdo talis est materia, quæ potest liquefieri, & per eamdem virtutem calefacit, & liquefacit: & ita non est inconueniens, quòd eadem sit potestas respectu duorum actuum, quando vnus est causa alterius: ita omnis remissio, & gratia, quæ in nobis est, descendit a capite nostro, quod est Christus, ideo eadem potestas erit, qua Sacerdos poterit conficere, & absoluere, cum vnum sit causa alterius, scili-

A cet, conficere est causa absolutionis cum ambo descendant a capite nostro Christo in nos, & ipsum conficere sit ad ipsum, & absoluere sit ad membra Christi: etiam quia absoluere, & ligare est dispositiuum ad suscipiendum corpus Christi: relatio autem ad diuersa non impedit identitatem potestatis: & ita character Sacerdotalis, quo potest Sacerdos conficere, & clauis sunt, eadem potestas numero secundum essentiam.

Hoc supposito dicendum, quòd ista diffinitio clauis est conuenienter data, quia clauis est potestas quædam absoluendi, & ligandi, & quia potentiæ iuxta Aristotelem 2. de anima diffiniuntur, & cognoscuntur per actus, oportet quòd clauis per actum, vel vsum suum diffiniatur, & quia accipit speciem ab obiecto, necesse est etiam, quòd obiectum exprimatur, & quoniam potestas spiritualis a

B Deo data ordinata est, quia omne quod a Deo est, ordinatum est, ad Roman. 13. oportet, quòd exprimatur modus agendi per quem constet potentiam esse ordinatam: hæc autem ponuntur in diffinitione hac: & quoniam omnis potestas est in subiecto aliquo, etiam exprimitur subiectũ. Et quia, vt diffinitio sit conueniens debet poni genus rei diffinitæ, & genus ad clauem est potestas, cum per clauem sit Sacerdos potens aliquid agere quod aliàs non posset, dicitur primo, quòd clauis est potestas. Et quia ista potestas non est naturaliter insurgens, nec est in aliqua parte corporis, sed in anima, & a Deo impressa dicitur spiritualis. Subiectum tangitur inquantum dicitur iudex Ecclesiasticus, idest, Sacerdos, quia isti soli clauem habent, cum clauis non differat a charactere Sacerdotali, vt dictum est. Actus ponitur inquantum dicitur recipit, & excludit, &

C hoc est ligare, & soluere: nam recipere ad regnum est soluere, excludere a regno est ligare: & habet istos duos actus clauis spiritualis, sicut clauis corporalis claudit, & aperit.

Modus agendi tangitur inquantum dicitur dignus, & indignus: nam potestas clauis non potest absolute aperire cælum, quia iam illud apertum est per Christi passionem: nec etiam potest claudere, quia postquam Christus aperuit, nunquam poterit claudi Apocal. 3. claudit, & nemo aperit: aperit & nemo claudit: ideo non aperit, nisi pensata idoneitate eorum quibus aperiendum est, nec claudit, nisi secundum idoneitatem eorum quibus claudendum est: & ad hoc dicitur, quòd recipit dignos, & excludit indignos. Tangitur etiã obiectum actus inquantum dicitur a regno: nam regnum est quod aperitur, &

D quod clauditur, & ita in ista diffinitione tanguntur omnia per quæ conuenienter, & sufficienter notificatur esse clauis, & conditio eius.

Ad primum dicendum, quòd clauis confertur in ordinatione Sacerdotis, sicut potestas conficiendi, quia vtraque est eadem secundum essentiam, scilicet, ipse character: & tamen potestas conficiendi vocatur character, & non potestas ligandi, & soluendi propter causam suprapositam, sed differunt secundum rationem, quia referuntur ad aliud, & aliud.

Ad secundum dicendum est, quòd claues dantur in ordinatione Sacerdotis, quia omnis potestas spiritualis datur cum quadam consecratione, & consecratio non fit nisi in ordinatione: iô clauis, quæ est potestas spiritualis in ordine datur: iurisdictio autẽ non datur in ordinatione, sed

E tũc qñ datur materia, i. plebs subdita, & ideo si clauis solũ diffiniretur per essentiã suã, non poneretur iudex in diffinitione, quia cũ clauis ordinatur ad actũ diffinitur per actũ suũ, & q̃a actus requirit materiã, & agẽs, ponitur vtrũque subiectũ, agens inquantũ dicitur iudex Ecclesiast. materia inquantũ dicitur dignos, & indignos: ante autẽ quam habeat Sacerdos materiã subditam, claues quidem habet, sed nõ potest illas exercere, quia nõ habet materiam, & ita est Sacerdos simplex, & talis nõ vocatur iudex Ecclesiasticus.

Ad tertium dicendum, quòd potest quis esse dupliciter dignus aliqua re. Vno modo, quòd habeat iam ius habendi rem illam. Alio modo, quòd insit ei quædam congruitas ad habendum. Primò modo, dignus habet cœlum per seipsum: nec indiget aliquo dispositiuo. Secundo modo indignus nondum habet cęlum, sed per actum clauis disponitur, & perficitur, vt illud habeat.

non respectu deitatis, sed respectu ministrorum Ecclesiæ, F quia non habent eam ministri Ecclesię, sicut Christus. Est autem gradus, quia sicut perfectius habet tota Trinitas clauem, quam Christus inquantum homo: ita perfectius habet Christus homo clauem, quàm ministri Ecclesiæ.

Primum patet, quia Trinitas habet clauem quàm libere: potest enim donare homini peccata, & ideo per solam liberalitatem posset homini remittere tam maculã quàm pęnam debitã nihil faciente homine, neque alio pro eo. Christus autem inquantum homo non habet potestatem à se, sed à Deo: ideo clauis sua non est auctoritatis.

Secundo, quia Christus homo per passionem suam potuit soluere precium redemptionis nostræ tolerãdo, & merendo, & satisfaciendo pro omnibus peccatis, pro quibus nos non poteramus satisfacere, & tamen sine passione per solam voluntatem humanam non poterat liberare nos à G peccatis, quia Christus inquantum homo minor est Deo, sicut ipse dixit pater maior me est. Ioan. 14. hoc enim solius Dei est.

Etiam quia peccata nostra non sunt contra Christum inquantum est homo, sed contra deitatem, eo quòd Christus, vt homo non est naturaliter dominus noster, sed per collationẽ totius deitatis, infra vigesimooctauo, data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, & hoc fuit, quia hæc meruit per actus suos, scilicet, per mortem: Actuum vigesimo: attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: si tamen sua esset naturaliter, nõ acquireret eam per sanguinem, quia quòd meũ est ex vna causa, ex altera meum fieri nõ potest, nisi desierit esse meum. extra de fide instrumentorum, capitu. inter dilectos. ideo H nec peccata committebantur contra Christum, vt est homo, neque ad ipsum pertinet directe illa remittere quasi contra se commissa. Et ita clauis Trinitatis iuxta illa duo vocatur propriè clauis auctoritatis, & clauis potestatis: in Christo autem homine non est clauis auctoritatis, neque potestatis proprie, quia non potest per solam voluntatem peccata remittere, sed est clauis meriti.

Secundum est quòd clauis Christi est valde excellẽtior claue ministrorum Ecclesiæ. Primo, quia solus Christus aperuit regnum cœlorum, quòd toti naturę humanę clausum erat: sacerdotes autem agunt aliquid ad aperiẽdum regnũ cęlorũ isti homini, sed non aperiendum toti naturę humanæ, & hæc est magna excellentia, & quantũ ad hoc ipsa solus habet clauem Apoc. 3. aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Secundo, qui remissio peccato- I rum nostrorum vere dependet à Christo per modum meriti: nam quicquid nobis de peccatis dimittitur, totum, & multo amplius meruit Christus nobis remitti: & sic quãdo absoluimur accipimus realiter aliquid de eo, quod est Christi, idest, de meritis passionis eius: sacerdotes autem non communicant nobis quicquam de meritis: nam nec sufficeret ad hoc, quòd remitterentur nobis aliqua peccata, & ita differunt Christus, & sacerdotes tanquam dans de suo, & dans de alieno: communicantur enim nobis bona Christi per sacerdotes, sed ipsi de suis nihil nobis dant, potius etiam ipsi accipiunt de bonis Christi, sicut, & nos, quia indigent illis cum sint circundati infirmitate, sicut & nos: & ista est magna excellentia clauis Christi super clauem ministrorum. Tertio, quia non solum Christus, vt homo potest peccata remittere, sed etiam potuit sacramen- K ta instituere, per quæ remitterentur peccata nostra, quod pertinet ad superabundantem, & superfluentem gratiam eius: cum datus sit ei spiritus, & non ad mẽsuram. Ioan. 3. acceperunt sacramẽta hęc efficaciam à passione Christi: & ita solet dici, quòd de latere Christi dormientis in Cruce, sacramenta fluxerunt, in quibus Ecclesia ædificatur: & hoc est, quia fluxit sanguis, & aqua de latere eius. Ioan. 19. & sunt sacramenta hæc instituta à Christo homine, & in nomine eius conferuntur nullus autem minister Ecclesię potest sacramenta instituere, immo tota Ecclesia non potest de nouo sacramentum aliquòd instituere, in quo gratia conferatur ex ipso opere operato, sed vtendo his sacramẽtis faciunt aliquid ministri ad remissionem peccatorum. & hæc est magna excellẽtia Christi super ministros. Quarto, quia Christus poterat conferre effectum sacramenti sine sacramento. Primum patet, quia Christus poterat mũdare aliquem sine baptismo à peccato, sicut si baptizaretur, & poterat liberare à peccatis sine sacramento pęnitẽtię, dum tamẽ doleret de illis, poterat enim sibi remittere satisfactionem, quia ipse satisfacturus erat pro omnibus, & in signum huius quando remittebat peccata non imponebat ei pœnitentiam, vt Ioan. 8. dixit mulieri deprehẽsæ in adulterio vade, & amplius noli peccare: ministri autẽ non possunt. Et hoc est secundum: nam non est maior potestas ministrorum quàm est efficacia sacramẽtorum: cum autem ipsi applicant sacramenta, sequitur effectus tantus quanta est virtus, quam Deus cõtulit sacramentis, & quãta est dispositio suscipientis: non collatis autem sacramentis nihil possunt facere ministri ad remissionẽ peccatorũ inquantum conferunt sacramenta. s. sacramentum pęnitentię, in quo est vsus clauium: est autẽ vere clauis illa in eis, quia per absolutionem sacerdotalem, & totum ipsum sacramentum pęnitentiæ remittitur pęna debita, pro peccatis, vel tota, vel aliquid eius: & nemo alius potest hoc: cũ nemo sit minister huius sacramenti nisi ipsi: ideo habent claues: & tamen vocantur istæ claues ministeriales. i. ipsi nihil cõferũt de suo, neque datur nobis aliquid de meritis eorum, sed inquantum dispensant nobis sacramẽta, & cõferunt nobis ipsa sacramẽta quantũ conferre possunt, dicũtur ipsi agere ad remissionẽ peccatorũ, sicut applicãs ignẽ agit ad combustionẽ ligni. De his clauibus nũc quæritur, vt sunt ministeriales: non aũt de claue totius Trinitatis, neque de claue Christi, vt homo est, & hoc, quia de solis istis locutus est Christus quãdo dixit, tibi dabo claues regni cęlorũ: cũ Petrus esset minister futurus in Ecclesia.

Quid sit clauis Ecclesiæ, & in quo sit velut in subiecto. Et quod principale agens ad hominis salutem est Deus. Et quid sit proprie character: & quomodo differt à claue. vbi declarãtur partes diffinitionis clauiũ. Et quis sit earum actus. Itẽ quomodo Ecclesia orat pro peccatoribus.

Quæst. LXXIIII.

QVæritur quid sit clauis Ecclesiæ, & in quo sit velut in subiecto.

Dicendum, quòd clauis, vt dicit Hieron. super Matthæum, & habetur 4. Senten. dist. 18. est potestas spiritualis ligandi, & soluendi, qua Ecclesiasticus iudex dignos recipit, & indignos excludere debet à regno, & est distinctio data de tertia claue. s. ministrorum: nã de claue Trinitatis, & Christi hominis nihil nunc dicitur. Aliqui dicũt, quòd non conuenienter diffiniatur, quia potestas spiritualis data in ordinatione est character clauis, tamẽ videtur distingui à charactere, quia per characterem comparatur homo ad Deum, siue ad corpus Christi verum, per claues autem ad subditos. Item nõ debet poni in hac diffinitione Ecclesiasticus iudex, quia non est Ecclesiasticus iudex, nisi qui iurisdictionem habet, & iurisdictio non datur simul cum ordine: claues tamen conferuntur in collatione ordinis: ergo non debet fieri mentio de Ecclesiastico iudice, sed potius deberet dici de Sacerdote. Itẽ videtur quòd non bene dicatur, quòd per clauem recipiuntur digni ad regnum, quia ad illud quod quis ex seipso habet nõ indiget aliqua potestate actiua, vt reducatur ad illud, & tamẽ eo ipso, quo quis est dignus vita æterna, recipitur ad illam si migrat: huic ergo non est necessaria clauis ad hoc, quòd recipiatur in regno. Item videtur non conuenienter poni, quod indignos excludit à regno, quia Ecclesia orat pro peccatoribus, vt perueniant ad vita æternam: ergo nõ excludit illos, sed quantum in se introducit illos. Item videtur, quod claues non sint ministrorũ Ecclesiæ, sed solius Dei, quia in omnibus agentibus ordinatis vltimus finis pertinet ad principalem agentem, & non ad agens instrumẽtale, & tamẽ principale agẽs ad salutẽ hominis est Deus: ergo ad ipsum solum pertinebit habere claues, quibus homo introducatur ad regnum, quia regnum æternum est finis vltimus, qui intenditur à nobis: vel si homo habet claues tanquam agens instrumentale: non pertinebit ad ipsum recipere ad regnum, sed ad Deum, & ita non debet dici, quod per clauem recipitur homo ad regnum.

Dicendum quod ista diffinitio clauium conuenienter

data

data est, quia ponuntur ibi omnia, quæ requiruntur ad perfectam rationem diffinitiuam alicuius potentiæ, actiuæ, vel potestatis. Pro quo sciendum, quòd clauis est quędam potestas, quæ datur in ordinatione, & realiter non differt a charactere sacerdotali, sed secundum rationem: character autem est qualitas impressa animæ indelebiliter in ea manens: ideo & claues sunt in anima radicatæ, & sicut character sacerdotalis nunquam potest perire etiam in degradato, ita & claues nunquam pereunt, licet vsus earum non sit propter non existere materiam semper: & non sunt character & clauis duæ res, sed vna numero, & tamen vocatur character, & clauis ad aliud, & aliud: dicit enim character figuram siue configurationem: vnde non est quælibet figura in corporalibus character, sed illa, qua configuratur recipiens imprimenti, vel conferenti: & ob hoc figura manens in cera ex impressione sigilli vocatur propriè character, quia secundum illam cera est configurata sigillo, & ita character relatiuè dicitur, vt nó solum sit figura, sed configuratio: figura autem absoluta, vt qualitas resultans ex terminatione lineamentorum cuiuslibet rei figura quidem dicitur, sed non character, quia non est configuratio: ita character est potestas spiritualis, qua configuratur anima hominis Deo imprimenti, & ideo per illam potestatem refertur ad solum Deum quasi ei configuratus, & ita qui baptizantur recipiunt characterem, quia manet ex baptismo aliquid in anima ipsorum, quo iam configurati sunt Christo: sic dicit Apostolus ad Galat. 3. cap. quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis, idest, imaginem eius, vel configurationem acceperunt. In confirmatione etiam confertur character, quia ascribuntur militiæ Christi, & per hoc specialiter configurantur ei iam portantes eius insignia: sicut ascripti militiæ alicuius principis portant insignia illius: in omnibus etiam ordinibus conferuntur characteres, quia ordo supremus, idest, sacerdotalis, est ad conficiendum corpus Domini: per potestatem ergo conficiendi cum ordinentur Sacerdos solum ad corpus Christi, configuratur ipsi Christo, & quia ipse confert potestatem hanc, est homo verè configuratus ei, & ita ista potestas vocatur character. Et quia ceteri ordines subordinantur ordini Sacerdotali, quia subministrant ei, sunt subordinati corpori Christi vero, & ita per potestatem in eis datam configuratur homo Christo ad quem ordinatur, & a quo accipit potestatem ordinis, & propter illam causam licet in ordinatione episcopali conferatur Episcopo potestas quædam indelebiliter manens, sicut manent omnes potestates ordinum, non dicitur Episcopalis potestas character, neque vocamus propriè episcopatum ordinem, neque etiam sacramentum, sicut de quolibet alio ordine dicimus. Et ratio est, quia Episcopus per potestatem quam recipit in consecratione sua non configuratur Christo, sed subditis, scilicet, quia potestas episcopalis non est ad corpus Christi verum: cum illam totam iam plenè sacerdos habeat, sed ordinatur ad corpus Christi mysticum, idest, ad subditos, vt possit facere aliqua, quæ prosunt Ecclesię, & non possunt illa Sacerdotes: per hoc ergo differt character a claue, quia clauis cum sit potestas ligandi, & soluendi est respectu subditorum, qui ligantur, & soluuntur, & tamen per talem potestatem non configuratur homo Deo, quia non est directè ad illum: ideo clauis non vocatur character, quia cũ vtrũque dicat relationem ad aliquid, non dicunt ad idem, sed ad diuersa, & tamen fundamentaliter idem sunt, quia ista potestas secundum quam configuratur Sacerdos Christo, est eadem realiter cum ea, quæ respicit subditos sibi. Et non est inconueniens, quia per eamdem potentiam actiuã, pòt quis referri ad diuersa, & cópetent sibi diuersi actus: sicut apparet de igne, cuius eadem virtus numero est per quam calefacit, & per quam liquefacit, scilicet, calor, sed differt ratione, quia calefacere est causa liquefactionis quãdo talis est materia, quæ potest liquefieri, & per eamdem virtutem calefacit, & liquefacit: & ita non est inconueniens, quòd eadem sit potestas respectu duorum actuum, quando vnus est causa alterius: ita omnis remissio, & gratia, quæ in nobis est, descendit a capite nostro, quod est Christus, ideo eadem potestas erit, qua Sacerdos poterit conficere, & absoluere, cum vnum sit causa alterius, scili-

A cet, conficere est causa absolutionis cum ambo descendant a capite nostro Christo in nos, & ipsum conficere sit ad ipsum, & absoluere sit ad membra Christi: etiam quia absoluere, & ligare est dispositiuum ad suscipiendum corpus Christi: relatio autem ad diuersa non impedit identitatem potestatis: & ita character Sacerdotalis, quo potest Sacerdos conficere, & clauis sunt, eadem potestas numero secundum essentiam.

Hoc supposito dicendum, quòd ista diffinitio clauis est conuenienter data, quia clauis est potestas quædam absoluendi, & ligandi, & quia potentiæ iuxta Aristotelem 2. de anima diffiniuntur, & cognoscuntur per actus, oportet quòd clauis per actum, vel vsum suum diffiniatur, & quia accipit speciem ab obiecto, necesse est etiam, quòd obiectum exprimatur, & quoniam potestas spiritualis a B Deo data ordinata est, quia omne quod a Deo est, ordinatum est, ad Roman. 13. oportet, quòd exprimatur modus agendi per quem constet potentiam esse ordinatam: hæc autem ponuntur in diffinitione hac: & quoniam omnis potestas est in subiecto aliquo, etiam exprimitur subiectũ. Et quia, vt diffinitio sit conueniens debet poni genus rei diffinitæ, & genus ad clauem est potestas, cum per clauem sit Sacerdos potens aliquid agere quod aliàs non posset, dicitur primo, quòd clauis est potestas. Et quia ista potestas non est naturaliter insurgens, nec est in aliqua parte corporis, sed in anima, & a Deo impressa dicitur spiritualis. Subiectum tangitur inquantum dicitur iudex Ecclesiasticus, idest, Sacerdos, quia isti soli clauem habent, cum clauis non differat a charactere Sacerdotali, vt dictum est. Actus ponitur inquantum dicitur recipit, & excludit, & C hoc est ligare, & soluere: nam recipere ad regnum est soluere, excludere a regno est ligare: & habet istos duos actus clauis spiritualis, sicut clauis corporalis claudit, & aperit.

Modus agendi tangitur inquantum dicitur dignus, & indignus: nam potestas clauis non potest absolute aperire cælum, quia iam illud apertum est per Christi passionem: nec etiam potest claudere, quia postquam Christus aperuit, nunquam poterit claudi Apocal. 3. claudit, & nemo aperit: aperit & nemo claudit: ideo non aperit, nisi pensata idoneitate eorum quibus aperiendum est, nec claudit, nisi secundum idoneitatem eorum quibus claudendum est: & ad hoc dicitur, quòd recipit dignos, & excludit indignos. Tangitur etiã obiectum actus inquantum dicitur a regno: nam regnum est quod aperitur, & D quod clauditur, & ita in ista diffinitione tanguntur omnia per quæ conuenienter, & sufficienter notificatur esse clauis, & conditio eius.

Ad primum dicendum, quòd clauis confertur in ordinatione Sacerdotis, sicut potestas conficiendi, quia vtraque est eadem secundum essentiam, scilicet, ipse character: & tamen potestas conficiendi vocatur character, & non potestas ligandi, & soluendi propter causam suprapositam, sed differunt secundum rationem, quia referuntur ad aliud, & aliud.

Ad secundum dicendum est, quòd claues dantur in ordinatione Sacerdotis, quia omnis potestas spiritualis datur cum quadam consecratione, & consecratio non fit nisi in ordinatione: iõ clauis, quæ est potestas spiritualis in ordine datur: iurisdictio autẽ non datur in ordinatione, sed E tũc qñ datur materia, i. plebs subdita, & ideo si clauis solũ diffiniretur per essentiã suã, non poneretur iudex in diffinitione, quia cũ clauis ordinatur ad actũ diffinitur per actũ suũ, & q a actus requirit materiã, & agẽs, ponitur vtrũque subiectũ, agens inquantũ dicitur iudex Ecclesiast. materia inquantũ dicitur dignos, & indignos: ante autẽ quam habeat Sacerdos materiã subditam, claues quidem habet, sed nõ potest illas exercere, quia nõ habet materiam, & ita est Sacerdos simplex, & talis nõ vocatur iudex Ecclesiasticus.

Ad tertium dicendum, quòd potest quis esse dupliciter dignus aliqua re. Vno modo, quòd habeat iam ius habendi rem illam. Alio modo, quod insit ei quædam congruitas ad habendum. Primò modo, dignus habet cœlum per seipsum: nec indiget aliquo dispositiuo. Secundo modo indignus nondum habet cęlum, sed per actum clauis disponitur, & perficitur, vt illud habeat.

Aliter potest dici, & quasi reddit ad idem, quòd dignus vocatur hic non, qui iam dignus est, sed qui dignus effici vult indignus est, qui nec dignus est, nec dignus effici vult. Et hoc est verum, quia quando quis, est in peccato non est dignus vita æterna, sed per hoc, quòd se vult subijcere actui clauium vult effici dignus: nam claues efficiunt eum dignum, cum per actum clauium remittantur peccata, quo facto statim est homo dignus, & tamen non prouenit dignitas tāquam aliquis iam sit dignus effectus, & tunc claues aperiant ei vitam æternam, quia talis apertio non fit per claues, sed facta est per mortem Christi, sed cum cœlum apertum sit, quilibet dignus potest illuc introire.

Actus ergo clauis est non quidem dignis aperire regnum, sed dignos facere, vt eis aperiatur regnum, vel vt in regnum, quod iam apertum est, intrare possint: excludere autem indignos est non quidem indignos reddere aliquos, vt recipi non possint, sed non disponere eos, qui clauibus se subdere nolunt, vel ostendere, quòd non possunt tales ingredi in vitam æternam cum nolint se subdere clauibus, per quarum actum solum potest homo disponi hic, vt intret in regnum cælorum.

Ad quartum dicendum, quòd iudex Ecclesiasticus excludit indignos, & tamen Ecclesia orat pro indignis: Ecclesia enim habet se ad modum Dei, & maximè quantum ad misericordiam, quia dicitur supra quinto: estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Deus autem vult omnes homines saluos fieri, & neminem vult perire, primo Timoth. secundo. & tamen damnat æternaliter malos: ita Ecclesia orat pro peccatoribus, & tamen malos excludit a regno, sed Ecclesia directè orat pro peccatoribus, vt boni fiant per actum clauium, & sic possint ad regnum peruenire: cum autem ipsi boni effici nolunt, neque clauibus subdi, Ecclesia excludit eos a regno per actum clauium, non quidem impedimentum aliquod apponendo ne illuc erant, sed non dando remedium, vt illuc peruenire possint, vel ostendendo, quòd nunquam illuc ibunt, cum noluerint clauibus se subijcere per quas erat via eundi, sicut medicus prænosticat mortem languenti, qui non vult curari, & tunc nihil est ligare, nisi ostendere ligatum.

Primò modo ligare idem est, quòd non soluere, vel excludere idem est, quòd non adiuuare ad hoc quòd recipiatur. Sicut Deus dicitur obdurare hominem non quidem apponendo aliquam malitiam, sed non tribuendo gratiam per quam auferatur malitia.

Ad quintum concedendum est, quòd aperire regnum propriè Dei est, qui sine meritis confert nobis beatitudinem: nam nemo illam sufficienter mereri potest, & siue accipiatur aperire simpliciter, quod est aperire omnibus hominibus, siue aperire huic homini, a Deo est: nam cælum simpliciter aperuit Christus per passionem suam, vt dictum est præcedenti quæstione: aperire autem huic homini, quòd realiter illud recipiat, & introeat in illud, solius Dei est: Sacerdos autem per claues non potest immediatè super regnum quasi ipse realiter illud peccatori aperiat, sed potest super sacramenta quibus mediantibus peruenit homo ad regnum: nam nemo potest illa tribuere nisi Sacerdos.

An sint tantum duæ claues Ecclesiæ, vel plures aut pauciores. Et quod duo sunt necessaria ei, qui debet exercere aliquem actum in moralibus, vel spiritualibus. Et qui sint ipsi clauium actus, & potestas.

Quæst. LXXV.

QVæretur de clauibus quot sunt, & quia solet dici, quòd duæ, scilicet, scientia discernendi, & potestas ligandi, & soluendi, est dubium an sint tot.

Aliqui dicunt, quòd sit vnica: nam clauis est ad aperiendum seram, sed vnica est sera, scilicet, peccatum: ergo est vnica clauis. Si enim multiplicarentur claues, aut hoc esset iuxta numerum, aut iuxta species peccatorum: sed vtroque modo essent valde plures quàm duæ, & tamen non sunt: ergo etiam non sunt duæ, quia non erunt nisi ad
F tollendum peccatum secundum, quòd est peccatum, & tamen ratio omnium peccatorum est vna, ergo clauis debet esse vna, ac si esset vnicum peccatum numero.

Item, si claues essent duæ hoc esset ponendo scientiam discernendi tanquam clauem, sed non videtur verum, quia claues dantur in ordinatione, & tamen scientia non datur homini in ordinatione, sed qui insipiens prius erat, manet insipiens, ergo non est clauis.

Item, quia si esset clauis competeret omnibus ordinatis in Sacerdotium, qui dicuntur habere claues, & tamen non competit, cum plurimi eorum careant discernendi scientia.

Item, quia soli Sacerdotes habent claues, sicut soli habent characterem Sacerdotalem, & tamen alij non Sacerdotes habent scientiam discernendi: ergo non est
G clauis: & ita erit vnica clauis, scilicet, potestas ligandi, & soluendi.

Item, quia potestas quam habet Sacerdos supra corpus Christi mysticū, pēdet à potestate, quam habet supra corpus Christi verum, & tamen potestas conficiendi, quæ est ad corpus Christi verum, est vnica: ergo clauis, quæ est potestas supra corpus Christi mysticum erit vnica.

Alij dicunt, quòd sint plures quàm duæ claues, quia ad actum hominis, sicut requiritur scientia, & potestas: ita etiam requiritur voluntas, & tamen scientia discernendi, & potestas ponuntur claues: ergo etiam voluntas absoluendi erit clauis.

Item, tota Trinitas peccata remittit, sed Sacerdos per claues est minister remissionis: ergo debet configurari Trinitati, & sic habebit tres claues. Dicendum, quòd cla-
H ues sunt solæ duæ, quæ nominatæ sunt. Pro quo sciendum, quòd sicut in naturalibus si solum petatur actus sufficit esse potentiam, a qua fit, & non est necessarium aliud principium: si autem petatur, quòd actus sit bene se habens in genere suo, necesse est vltra potentiam poni alterum principium, scilicet, habitum, vel rectitudinem aliquam naturalem potentiæ. Ita, & in moralibus, vel spiritualibus si solum petatur, quòd fiat actus exigitur sola potestas, si autem exigimus actum esse rectum, requiritur alterum principium, scilicet, scientia dirigens, & ideo in moralibus, vel spiritualibus in omni actu, qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei, qui debet exercere actum, scilicet, iudicium de idoneitate recipientis, & executio actus, & ideo etiam in actu iustitiæ per quem redditur alicui id quo est dignus, oportet primo
I esse iudicium quo discernatur, an iste sit dignus eo, quod dandum est ei, & deinde sit realis executio iubendo, vel dando ei quod dandum est. Et ad vtrunque istorum requiritur potestas: nam sicut non potest quis realiter dare nisi quod habet, ita nec potest iudicare, qui potestatem non habet, cum iudicium reddatur in inuitum, & ideo vim coactiuam dicit iudicium: sicut enim in speculatiuis iudicium fit per virtutem primorum principiorum quibus resisti non potest in intelligendo, & ideo iudicium est necessariū, ita & in practicis iudicium fit per vim, vel auctoritatem imperatiuam existentem in iudicante.

De clauibus ita est, cum enim actus clauis præexigat idoneitatem in recipiente, quia excludit indignos, & recipit dignos: iudex Ecclesiasticus per clauem indiget actu discretionis quo idoneitatem, vel indignitatem iudi-
K cet, & ipso actu receptionis, vel expulsionis: ad vtrunque autem requiritur auctoritas, vel potestas, quia non poterit discernere adhibendo coactionem, ille qui auctoritatem discernendi non habet. Et secundum hoc distinguuntur duæ claues quarum vna pertinet ad iudicandum quis sit dignus, vel indignus, & alia ad absoluendum, vel ligandum, recipiendum, vel excludendum ipsos dignos, vel indignos, & vtraque est potestas quædam: nam scientia discernendi non nominat solum habitum, sed potestatem, vel auctoritatem discernendi vltra quam est ipsa potestas ligandi, & soluendi. Simile patet in iudicibus forensibus, quia in causa est cognoscere, & est diffinire, & vnum distinguitur ab alio: cum possit delegari vnum sine altero, sicut cum alicui delegatur tota cognitio causæ citra sententiam diffinitiuam, & reseruat sibi delegans diffinitionem negotij, & tamē ista cognitio potestatem, & auctoritatem

dicit,

[A] dicit, quia aliàs posset ille, qui aliàs nulli iurisdictioni potest, discutere quamlibet causam citra diffinitionẽ, quod falsum est, quia commissione indiget, per quã auctoritas conceditur: etiam quia ista cognitio dicit aliquos actus potestatis: nam ille cui sic cognitio causæ delegata est, potest citare partes, & cogere eas iudicio sistere. Ita ergo cum in spiritualibus sit quoddam iudicium, erit ibi discretio, vel discussio, quæ dicat potestatem, & diffinitio vltra illã. Et quia actus istarum duarum clauium est in sacramẽto pœnitẽtiæ, apparebit sic distinctio earum, scilicet, quòd sicut in foralibus delegata alicui cognitione causæ citra sentẽtiam diffinitiuam, habet potestatem per hoc, secundum quam est iudex competens, vt possit partes citare, & compellere iudicio sistere, & discutere, & interloqui.

Quomodo sacerdos in foro pœnitentiæ est competens iudex.

Ita in foro pœnitentiæ Sacerdos per scientiam discretionis, quę est auctoritas, vel potestas discernendi, est competens iudex [B] coram quo homo reuelet conscientiam suam, & cõpellat confitentes venire ad cõfitendum ea compulsione, quam iura curatis Sacerdotibus concedunt, & tamen non sunt alij homines competentes iudices ad audiẽdum, & discutiendum conscientias peccatorum, & peccarẽt si intromitterent se ad hoc quantumcunque essent sancti, vel sapientes, & tamen sicut ille, qui omnia hæc potest in foralibus per commissam sibi auctoritatem adhuc non potest diffinire in causa, sed est necessaria ad hoc alia potestas, ita vltra potestatem, qua quis legitime audit conscientiam alterius, & discutere potest, quæ dicitur scientia discernendi, requiritur alias potestas ab absoluendum quos inuenerit ad hoc aptos, quod est diffinire in hoc foro, & istud est potestas ligãdi, & soluendi, quæ est secũda clauis, & ita distinguuntur istæ duæ claues, & ambæ sunt potestas. [C] Considerandum tamen quòd vere non sunt istæ duæ claues tã quam duæ potestates separatę: nam potestas clauis est eadem essentialiter cum charactere Sacerdotali, vt dictum est præcedenti quæstione, & tamen character Sacerdotalis est vnicus, & nihil aliud datur in ordine Sacerdotali: ideo claues nõ possũt esse duæ potestates separatę: minus enim differt vna clauis ab altera quã clauis à potestate cõficiẽdi quæ dicitur character, & tñ clauis, & potestas cõficiendi sunt eadẽ potestas, & essentia numero: ergo à fortiori istæ duę claues sunt eadẽ potestas numero in esse, & eadẽ auctoritas: differũt tamẽ ex cõparatione ad actus, quia sunt duo actus quorum vnus alterum præsupponit, s. soluere præsupponit discernere, & cum ambo competant Sacerdoti ex officio competent per eandem potestatem.

[D] Ad primum dicendum quòd claues non multiplicantur iuxta multiplicationem peccatorũ in numero neque peccatorum in specie, sed sunt ad peccatum sub ratione peccati: ideo non sunt plures claues pro multis peccatis, quàm pro vnico: vnde etiam si esset vnicum peccatũ numero requirerentur duæ claues, eo quòd actus vnius clauis præsupponit actum alterius. Et cum dicitur, quòd ad vnam seram aperiendam est vnica clauis.

Dicendum, quòd verum est immediate, & tamen non est inconueniens, quòd sit vna clauis immediate, & aliæ mediate, & dispositiue: ita vnica clauis est, s. secunda qua immediate aperitur sera peccati, idest, potestas ligandi, & soluendi: actus tamen primæ clauis, s. scientiæ discernẽdi præsupponitur, quia non poterit quis per clauem potestatis soluere, & ligare idonee, nisi per clauem discretionis iudicauerit discernendo, qui sunt digni, & qui indigni. [E]

Ad secundum dicendum, quòd circa clauem scientiæ quidam dicunt, ꝙ non est determinate clauis, sicut clauis potestatis: vnde non datur omnibus Sacerdotibus in ordinatione: clauis autẽ potestatis datur omnibus: vnde dicit Magister. 4. Senten. dist. 16. quòd Sacerdotes, qui ante ordinationem suam scientiam non habent, neque post ordinationem: non recipiunt clauem scientiæ in ordinatione, sed solam clauem potestatis: qui vero ante Sacerdotiũ scientia discernendi præditi sunt, licet habeãt discretionẽ non est in eis clauis, quia non valent per eam aperire neque claudere: ideo cum promouentur in sacerdotium clauem discretionis recte dicũtur accipere, quia ante habita discretio augetur, & fit in eis clauis, vt ea valeant vti ad aperiendum, & claudendum.

Sed hoc non stat inquantum dicitur, quòd ante habita discretio augetur. Primo, quia si hoc fieret augeretur in quolibet, qui aliquam scientiam habet quando promoueretur, & ita in aliquo saltem appareret illud augmentũ & tamen in nullo apparet, quia neminẽ videmus discretiorem illico, vt ordinatus est quàm immediate ante hoc: ergo non augetur discretio. Secundo, quia scientia, vel discretio est gratia gratis data, & est de donis Spiritussancti, quæ dãtur libere, quia Spiritussanctus diuidit illa vnicuique prout vult. 1. Corinth. 12. & tamen si daretur in ordinatione cuicunque habenti scientiam: esset iam necesse dari scientiam, & tamen nõ datur nisi pure libere: nec habet eam à Deo quicunque vult, sed qui petit confidenter Iaco. 1. siquis indiget sapientia, petat à Deo: ergo non datur, nec augetur in ordinatione. Tertio, quia si in habentibus augeretur daretur non habentibus, quia æquale miraculum est subito alicui augere scientiam, quam habet ei, quod est de nouo dare, & tamen non habentibus non datur in sua consecratione: ergo non augetur in ordinatione, vt supponit Magister. Alij dicunt quasi concorditer cum opinione Magistri, scilicet, quòd scientia, vt est habitus acquisitus, vel infusus dicitur hic clauis, & tamen non est clauis principalis, sed dicitur clauis in ordine ad aliam clauem, s. potestatem, & ideo quando est sine illa nõ dicitur clauis, sicut in viro laico literato, aut qui nõ est Sacerdos. Et dicunt, quòd quando Sacerdos non habet scientiam infusam neq; acquisitam, non habet clauem sciẽtię, si tamen habet naturalem industriam qua iudicare possit, dicũt quòd habet clauiculam. Dicunt etiam, quòd vir literatus, qui non est Sacerdos non habet clauem, & quando promouetur licet non accipiat scientiam de nouo, quia illam habebat, tamen scientia illa accipit, quòd sit clauis quod prius non habebat, & hoc etiam dicit Magister, distinct. 19. Sed hoc etiam non stat. Primo, quia non est conuenienter dictum, quòd scientia infusa, vel prius acquisita sit clauis, quia clauis est aliquid sacramentale, & tamen infusum prius, vel acquisitum non est sacramentale, ideo non pertinet ad claues. Secundo, quia dicũt, quòd quibusdam dantur duæ claues, & quibusdam vnica. & tamen Christus promisit Petro duas claues, & non illi soli, sed in hoc significata est potestas ministrorum Ecclesię, cuilibet ergo eorum dantur duæ claues in ordinatione, siue sit sapiens, siue insipiens, quia aliàs non posset aperire regnum cęlorum cum Christus præsupposuerit claues esse necessarias ad hoc. Aliter ergo dicendum, quòd clauis scientiæ non est scientia acquisita neque infusa, sed est potestas discutiendi causas in foro conscientiæ audiẽdo peccata, & quærendo conscientiam peccatoris, & ista potest esse sine scientia discernendi. Et interdum scientia discernendi est sine ista potestate. De primo patet, vt in Sacerdote insipiente, qui potestatem habet quidam audiendi confessionem, sed nescit discernere absoluendos, & ligandos. De secundo, vt in laico, vel non Sacerdote, qui scientiam habeat quomodo debeat tractari forus pœnitentiæ, & sicut in foralibus est potestas audiendi, & discutiendi causam, & est potestas diffiniendi vltra potestatem audiẽdi, ita in foro conscientiæ est potestas discernendi, idest, audiendi peccata, & quærendi conscientiam peccatoris, quam vocamus clauem scientiæ, siue scientiam discernẽdi, & vltra hoc est potestas absoluendi, & ligandi eos, quos per clauem scientiæ iudicauerit esse ad hoc dignos: quia tamen exercitium clauis discretionis, idest, iudicare quis sit dignus, non potest conuenienter fieri sine scientia acquisita, vel infusa præcedente, ideo clauis scientiæ non potest accipi sine peccato in ordinatione, nisi præcedat scientia in accipiente: scientia tamen potest haberi sine claue scientiæ, sicut in foralibus potest habere potestatem cognoscendi, qui scientiam non habet, peccat tamen, qui vult effici iudex non habens iurisperitiam competentem pro discussione causarum, quæ ad eum peruenire possunt, aut perueniunt. Hoc supposito tolluntur inconuenientia. Cum enim dicitur, quòd claues dantur in ordinatione, concedatur: & cum sequitur, quòd non datur scientia in ordine.

Dicendum, quòd sciẽtia, quæ est habitus infusus in intellectu non datur in ordine, sed datur scientia, quę est potestas cognoscendi, & inquirendi conscientiã peccatoris,

& ista est clauis, & non habitus scientiæ acquisitus, vel infusus.

Ad aliud dicendum, ꝙ est clauis, & cõpetit omnibus ordinatis, & cum dicitur, ꝙ multi ordinati carent scientia discernendi, dicendum ꝙ verum est accipiendo pro peritia discernendi, quæ est acquisita, vel infusa, secus accipiendo pro potestate discutiendi, quia nullus Sacerdos caret illa scientia discernendi. Ad aliud dicendum, ꝙ soli Sacerdotes habent claues, vt infra dicetur. q. 87. & cum dicitur, quòd laici aliqui habent scientiam discernẽdi: dicendũ, ꝙ verũ est accipiendo scientiam pro habitu acquisito ad iudicandum in foro spirituali conscientiæ, & tamẽ non est illa scientia clauis, sed solum scientia, vt est potestas ad discernendum iudicialiter de peccatoris cõsciẽtia, quæ potestas datur in sola ordinatione. Ad tertiũ principale dicendum, ꝙ potestas cõficiendi est vnica, quia ordinatur ad vnicum actum. s. ad conficere: claues autem ordinantur ad duos actus, ideo potestas clauis multiplicatur, vt dicamus esse duas claues, licet quantum ad essentiam sunt vna potestas numero.

Sed dicetur quare ergo non multiplicantur, vt dicãtur tres, quia sunt tres actus eiusdem potestatis. s. conficere, & discutere, & ligare, vel soluere? Dicẽdum, ꝙ ea, quæ sunt eiusdem generis, & differunt spẽ, vel numero multiplicãtur, & connumerantur inter se, quę antẽ sunt diuersorum generum nõ connumerantur neque multiplicãtur, potestas autem conficiendi, & potestas clauium sunt ad actus diuersorum generum, ideo nõ ponit in numerũ potestas conficiendi super potestatẽ clauium, vt dicãtur esse tres: potestas autem clauium est eiusdem generis, ideo cũ differant actus connumerantur inter se, & ponunt in numerum, vt dicamus esse duas claues, & tamen quantũ ad essentiã potestatis eadem potestas numero est ad conficiendum, & ad duos actus clauium. Ad eos, qui dicebant esse tres claues, quarũ esset vna voluntas soluẽdi. Dicendum, ꝙ potestas clauiũ datur homini in ordinatione, & datur a Deo: Deus aũt non dat homini nisi ea, quæ aliàs homo non habet: nec per seipsum habere potest, cum Deus omnia ordinatissime dat, ideo necesse est, ꝙ det potestatẽ discutiendi, & potestatem soluendi, & ligandi in spiritualibus, quæ aliàs homo non haberet, velle aũt ligare, & soluere liberũ est, quia oĩs actus voluntatis est liber, ideo nõ debuit dari aliqua clauis pro voluntate. Ad secundum huius partis dicendum, ꝙ Sacerdos per claues est minister remissionis, quæ fit per totam Trinitatem. & tamen Trinitas vno, & eodẽ modo peccata remittit: nec sunt tres remissiones peccati, sicut sunt tres personæ, sed vnica, quia eadẽ remissione, qua remittit vna persona remittũt cæteræ, & oẽs tres personæ sunt vnus remissor peccatorum, sicut sunt vnus creator, & vnus Dñs, quia in personis non multiplicantur actus nisi notionales, nõ autem essentiales qualis est iste, non ergo debent esse tres claues ad repræsentationem trium personarum, sed potius ad hoc deberet esse, vel sufficeret vnica clauis, quia vnica remissio fit à tota Trinitate, sicut si esset vnica clauis.

Secundo potest dici, quod etiam si essent distinctæ remissiones trium personarum, & sumerentur claues in Sacerdote pęnes attributa personalia, non essent nisi duæ claues, quia attributum Spiritussancti est voluntas, & tamẽ ex parte voluntatis nulla clauis poni debet, ergo solæ duæ claues essent, quæ se tenerent ex parte attributorum personalium, sed ex parte actuum, vt ostensum est.

Quid est illud, in quo soluitur quis, & ligatur per claues. Et ad quæ se extẽdat actus clauiũ. Et quis sit ille actus. Et quod triplex est in sacramento sanctificatio. Et in quo sit tota virtus sacramenti pœnitentiæ. Et quid importent apud doctores culpa pœna, reatus &c. Et in quo conueniant sacramẽta baptismi, & pœnitentiæ. Et actus clauium ad quid faciat. *Quæst. LXXVI.*

Quæritur, nũc de effectu clauium, & quia actus, vel vsus earũ est soluere, aut ligare, aut recipere ad regnum, vel excludere, & non soluitur quis nisi ab quo, nec ligatur nisi in aliquo, est dubiũ quid est illud, quo soluitur quis, & ligatur per claues. Dicendũ, quod

F actus clauium est super materiã. Et ista est duplex. s. mediata, & immediata: materia mediata est ipse homo, qui absoluitur, & ligatur: materia immediata peccatum, de quo homo absoluitur, vel in quo ligatur. Circa materiam primo modo non est nũc dubium, sed postea dicetur. Sed est dubium circa peccatũ, hoc tamen concorditer ab omnibus concedimr, quòd claues super peccatum habeant vsum suum soluendo, & ligando, quia tamen peccatum multa dicit, & non est eadẽ ratio de omnibus illis, est dubium, à quo illorum absoluimur, vel in quo ligamur. Sũt enim hæc in peccato, saltem in peccato commissionis, scilicet actus peccati, culpa, macula, offensa, reatus, pronitas ad malum, derelicta ex peccato, tenebra, pęna, de quibus quid sit singulum ipsorũ, & à quo fit absolutio, & a quo non: late diximus in libro nostro, qui dicitur defensoriũ G trium conclusionum parte prima. Nunc autem dicendũ, ꝙ claues non habent vsum suum super primum, i. actum peccati, quia ille transit quando fit, ideo cum non maneat non possunt claues aliquid super illum. Nec etiam super culpam, quia licet culpa sit id, à quo peccatum denominatur, est tamen aliquid, quod transiuit cum actu: nã culpa nominat priuationem, vel carentiam debitæ rectitudinis in actu, & carentia, quia est accidens priuatiuum non manet nisi manente subiecto, in quo est priuatio, & illud est actus peccati, sicut cæcitas non manet nisi manẽte oculo, & homine, ideo actus clauium non se extẽdit ad culpam stricte acceptam, non quidem ex defectu clauium, sed quando venit vsus clauium iam culpa esse cessauit cũ ipso actu: ideo nec macula tollitur: neque remittitur, neque deletur, neque quis ab ea absoluitur per vsus clauium. De H pronitate etiam ad malum relicta ex actu peccati, siue sit habitus, siue dispositio.

Dicendum, quòd claues nihil faciunt ad illam tollendam. Quod apparet, quia post actum clauium adhuc manet, sicut siquis assuetus sit ad vnum genus peccati, licet doleat, & confiteatur, adhuc manet sibi inclinatio ad illud peccatum, & tamen claues iam habuerunt effectum suum in isto, & non tollitur illa pronitas per actum clauium, quia sicut naturaliter genita est ex actu, quia quilibet actus est generatiuus habitus sui generis 2. Ethicorũ. ita per contrarios actus tolletur siue actu clauium, & tamen claues non sunt datæ à Deo nisi pro eis, quæ homo naturaliter facere non sufficit, ideo ad hoc non oportuit extendi actum clauium.

Manent autem quinque, scilicet macula, reatus, offen- I sa, tenebra, pęna; & de his est dubium, an ad ea se extendant actus clauium.

Et dicendum, quòd aut quæritur generaliter de actu clauium, idest, an aliquis actus clauium se extendat ad ista, aut quæritur specialiter de absolutione.

Si primo modo dicendum, quòd super hæc omnia transit aliquis actus clauium: nam pertinet ad clauem remittere, vel dimittere, tollere, mundare, purgare, delere, & similia, & nullum est illorum quinque de quo nõ prædicetur proprie aliquid istorum: nã de macula proprie dicimus, quòd deletur: de offensa dicimus, ꝙ remittitur, vel dimittitur: de tenebra dicimus, quòd tollitur, vel purgatur: de pęna, quòd dimittitur: de reatu autem omnia hęc possunt dici proprie, quia tollitur remittitur deletur purgatur, & ita de alijs. Si secundo modo, scilicet, quantum K ad absolutionem: dicendum, quòd licet absoluere quantum ad rem nihil aliud sit quàm remittere, vel delere, tamen quantum ad rationem differt ab eis, quia absoluere dicit rationem vinculi. i. obligationem. i. auferre nexum, vel ligatura: ideo non dicitur nisi de eo, quod vinculum importat, & tamen inter omnia, quæ peccatũ dicit nihil est, quod dicat vinculum nisi reatus, qui idem est, ꝙ obligatio, ideo solus reatus est, à quo homo absoluitur: cætera autem dimittuntur, vel tolluntur, aut delentur, sed non absoluitur homo ab eis. Omnia autem quinque prædicta licet tollantur, aut dimittantur, vel deleantur, non constat adhuc an per clauem Sacerdotalem hoc fiat, vel forte per solum Deum, cum quædam Deus solus faciat, in quibus non interuenit aliquis actus Sacerdotalis, sicut dare gratiam, & ideo est dubium, super quod, aut quæ illorum habet vim clauis Sacerdotalis.

Scien-

Sciendum autem pro hoc, quòd licet hæc quinque sint inter se distincta: tamen doctores, vt communiter omnia reducunt ad duo, scilicet, ad maculam, & pœnam, quanquam interdum distinguant hæc. Et alij loquentes minus propriè accipientes largè culpam includunt sub nomine culpæ maculam, offensam, tenebram, reatum, & ipsam culpam propriè dictam non accipiunt, quia cum illa transierit nullus actus remissionis transit super illam, & ideo quando quęrunt an clauis se extendat ad remissionem culpæ possunt intelligi ista quatuor dicta: nam pęnam nunquam intelligunt sub nomine culpæ. Et ita est nunc dubium an actus clauium se extendat ad aliquid istorum, quæ illi culpam vocant.

Aliqui autem dicunt, quòd extendit se clauis ad hæc, quia Christus dixit discipulis Ioan. 20. quorum remiseritis peccata remissa erunt, & non intelligitur de sola manifestatione remissionis factæ per Deum, sed de aliquali effectu, quia aliàs Sacerdos noui testamenti non haberet maiorem potestatem, quàm Sacerdos legalis, qui immundos quidem à lepra non mundabat, sed cum mundati erant illos mundatos ostendebat Leuitic. 13. & 14. quod falsum est: ergo aliquid facit Sacerdos Euangelicus in remissione peccati realiter, & ita remittit aliquid istorum.

Item, in pœnitentijs datur gratia ad remissionem peccati, sed minister pœnitentiæ est Sacerdos ex vi clauium: ergo agit ad gratiæ collationem, & tamen gratia opponitur peccato non quidem ex parte pœnæ, sed ex parte maculæ, vel culpæ: ergo claues agunt ad maculam, vel ad alia, quæ nomine culpæ intelligi solent.

Item maiorem virtutem recipit Sacerdos in sua consecratione quàm aqua baptismi in sua sanctificatione, sed aqua baptismi hanc vim accipit, vt corpus tangat, & cor abluat: vt dicit Augustinus, ergo a fortiori Sacerdos in sua consecratione accipiet hanc potestatem, vt possit mundare cor per claues, & hoc est posse super maculam, vel alia, quæ accipiuntur nomine culpæ: ergo claues ad ista agunt.

Alij dicunt, quòd claues non sufficiunt ad hoc, quia sic extenderent se ad interiorem mundationem cum ista sint interiora: & tamen, vt dicit Magister 4. Sentent. distinctione quinta, hanc potestatem non contulit Deus ministro, quòd cooperaretur ei ad interiorem emundationem, ergo claues non se extendunt ad maculam, vel culpam. Item, quia peccatum non remittitur nisi per Spiritumsanctum: & tamen nullus homo potest dare Spiritumsanctum, vt ostenditur 1. Senten. distinct. 14. ergo nemo potest remittere peccata, quod est delere maculam, vel culpam, vt isti volunt.

Dicendum, quòd claues Ecclesię prosunt aliqualiter ad auferendum maculam, siue vt aliqui dicunt culpam accipiendo eam large, vt supradictum est. Et patet, quia baptismus prodest ad remissionem peccati tollendo maculam, siue culpam originalem, vt isti dicunt, & tamen eadem vis est sacramenti pœnitentiæ, & baptismi: ergo etiam pœnitentia proderit ad delendum maculam, & tamen tota vis sacramenti pęnitentiæ est ex clauibus: ergo claues agunt ad remissionem peccati quantum ad maculam. Vt autem videatur quòd sit eadem virtus pęnitentiæ, & baptismi.

Sciendum secundum Hugonem libro de sacramentis, quòd sacramenta ex sanctificatione inuisibilem gratiam continent, idest, propter sanctificationem, quæ in eis est conferunt gratiam inuisibilem, illud ergo, in quo est sanctificatio sacramenti confert ad gratiam: sanctificatio autem in sacramento est tripliciter: quandoque est ex parte ministri, & materiæ simul: sicut in confirmatione, & in Eucharistia: nam non est quilibet minister horum sacramentorum, sed solus ille, qui habet specialem sanctificationem, scilicet, Episcopus, & Sacerdos. Etiam materia est vtrobique sanctificata aliquando ex parte solius materiæ, sicut in baptismo cuiuslibet quilibet potest esse minister, & tamen ipsa aqua sanctificatur, sicut dixit Hugo: ꝙ baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata, aliquando autem est sanctificatio in solo ministro, sicut in sacramento pęnitentiæ: nã materia non est sanctificata, sed potius mala, s. peccatum. Et ideo sicut in baptismo tota vir-

A tus sacramenti est ex parte materiæ, s. quòd immergatur quis in aquam cum verbis consuetis, quia sanctificatio est ex parte solius materię, ita in sacramento pœnitentiæ tota vis consistit ex parte ministri, vnde eodem modo se habet potestas clauium in Sacerdote ad effectum sacramenti pęnitentiæ, sicut se habet virtus, quæ est in aqua baptismi ad effectum sacramenti baptismi. Conueniunt etiam sacramentum penitentiæ, & baptismi in effectu, quia ambo ordinantur directè contra peccatũ, i. maculam. Vel vt aliqui dicunt contra culpã large sumendo, & hoc nõ est in alijs sacramentis, & sic sicut baptismalis sanctificatio, quæ tenet se ex parte maculę sufficit ad delendum peccatum quantũ ad maculã, ita sanctificatio penitentialis, quæ se tenet tota ex parte ministri sufficiet ad delendum maculã, & hoc erit per claues, cum nulla sit potestas Sacerdotalis in sacramẽ-

B to pęnitentiæ, nisi per claues: differunt tamen, quia in baptismo, vt cõmuniter non requiritur actus aliquis ex parte suscipientis. ideo putatur tota efficacia remissionis peccati esse ex parte sacramenti. In sacramento autẽ pęnitentiæ requiritur actus pęnitẽtis, & sic putatur efficacia esse ex actibus pęnitentis, & non ex virtute clauium, & tamen nõ est propter hoc minoris efficaciæ sacramentum pęnitentiæ auferendo peccatum quàm baptismus. Sed differentia stat in hoc, quia sacramentum pęnitentiæ cum habeat actus pœnitentis tãquam materiales, non potest dari nisi adultis, in quibus semper requiritur præparatio ad suscipiendum effectum sacramentorum quorumcunque. Et non est putandum, quòd pęnitentia ideo requirit dispositionem in pęnitente, quia est tale sacramentum, & baptismus non requirit illam, quia etiam baptismus requirit pręparationem in

C suscipientibus si sunt adulti, quia tamen pęnitentes semper sunt adulti, sẽper requiritur in eis præparatio: baptismus autem interdum paruulis, & interdum adultis datur, quando autem datur paruulis, aut alijs carentibus vsu rationis per solum sacramentum sine præparatione aliqua datur remissio peccatorum. Si autem detur adultis ratione vtentibus requiritur etiam ad baptismum præparatio quædam, per quam tollatur fictio, quia nemo potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris pęniteat. Sic dicit Augustinus lib. de pœnitentia: omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidelium, idest, baptismum, nisi pęniteat eum veteris vitæ nouam non potest inchoare.

Hæc autem præparatio quandoque præcedit sufficiens ad gratiæ perceptionem ante receptionem baptismi, &

D tamen non est, ideo tunc baptismus minoris est efficaciæ, quàm cum confertur paruulis, in quibus nulla est nec esse potest præparatio: ita ergo est de pœnitentia, quòd licet ad remissionem maculæ, siue culpæ largè loquendo præcedat præparatio ex parte pęnitentis: non tollitur quin per sacramentum, idest, per virtutem clauium macula tollatur. Pro quo sciendum, quòd baptismus quando confertur adultis, ita quòd sit eis vtilis, est semper eis necessaria præparatio. Sed fit dupliciter. Vno modo, quòd præcedat realiter dispositio baptismum, & tunc gratia remissionis peccatorum recipitur ante baptismum, sed non ante desiderium recipiendi baptismũ. Alio modo præparatio, & baptismus simul sunt tpe, sicut cũ quis nunq̃ cogitauerat baptizari: aut saltem nunquã deliberauerat, & aliquis eũ non aduertentem baptizet in forma Ecclesiæ: si tunc quando actualiter baptizatur consentiat, est vtilis baptismus, &

E ille consensus est præparatio, quia alias accederet fictè si non esset ibi præparatio, & tamen tunc gratia remissionis peccatorũ datur simul cum baptismo, & videtur dari per baptismum, & non per præparationem cum non præcessit: ita etiam est de pęnitentia: nam licet necesse sit, ꝙ pęnitens ante susceptum sacramentum cogitet de pęnitendo, & deliberet, cum sit illud sacramentum in actibus pęnitẽtis, & ita debeat præcedere tempore præparatio, quod non fit in baptismo, tamen interdum pręcedit præparatio sufficiens, & interdum pręcedit, sed non sufficiens, & fit sufficiens tunc quando actualiter recipitur sacramentum, & ita tunc datur remissio peccatorum per actum clauium, quia non præcedit illum præparatio. Actus ergo clauium facit ad deletionẽ maculæ, vel offensæ, aut tenebrę, aut reatus dupliciter, s. vt in voto existẽs, vel vt in actu se exercẽs.

De primò, vt quando præcedit sufficiens dispositio, siue præparatio, quæ tunc ante sacramenti susceptionem actualem remittitur peccatum, sed non ante propositum actuale, vel virtuale recipiendi, & ita desiderium potiendi effectu clauium facit ad remissionem peccatorum, sicut desiderium percipiendi baptismum in adulto facit plenam remissionem peccatorum ante susceptum baptismum.

De secundo, vt quando quis proposuit confiteri, & tamen non fuit perfectè dispositus, scilicet, quia non habebat plenam intentionem recedendi de peccatis: interdum in ipsa confessione, & absolutione sacramentali plenè disponitur, quia datur ei plena detestatio peccatorum, cum qua infunditur gratia, & hoc fit meritò clauium, & ita claues faciunt hic remissionem peccatorum, quam præparatio præcedens non sufficeret facere, & semper ita fieret quandocunque non esset perfecta præparatio, nisi quis expressè ponat obicem, idest, proponat non recedere de peccatis, quia tunc claues non auferunt peccatum, quia claues voluntatem non cogunt, sed perficiunt: quando igitur fuerit insufficiens præparatio, scilicet, ex negligentia, vel ex inaduertentia, tunc semper in sacramenti perceptione virtute clauium perficitur, & fit remissio peccatorum virtute clauium.

Sed dicendum, quòd claues non faciunt ad deletionem maculæ, vel aliorum principaliter, idest, vt principale agens, quia adhoc non sufficit aliquod sacramentum, sed soli Deo competit, qui peccata remittit, sed agunt claues, vt instrumentum, non quidem, vt instrumentum pertingens ad animam cuius est peccatum, quod deletur, sicut est conditio omnium instrumentorum propriè sumendo instrumentum, quia etiam hoc nullum sacramentum facit, cum solus Deus per actionem suam attingat animam nostram, qui ei illabitur, sed faciunt claues dispositiuè in virtute Dei, & ita baptismus, & cætera sacramenta: vnde baptismus agit ad remissionem peccati, vt organum inanimatum, Sacerdos autem per virtutem clauium confert ad remissionem peccati, vt organum animatum, sicut est seruus, & propter hoc Sacerdos vocatur minister.

Aliqui autem putant, quòd claues solum ordinantur ad remissionem pęnæ, & non maculæ, siue culpæ, vt alij dicunt large, & motiuum suum est, quia semper ad hoc, quòd percipiatur effectus clauium requiritur præcedens præparatio per quam tolluntur peccata: nam per contritionem, quæ præcedit actum clauium tolluntur sufficienter peccata.

Dicendum, quòd faciat actus clauium ad deletionem maculæ, & offensæ, & tenebræ, & reatus, siue culpę, large sumptæ. Primò patet, quia si nihil faceret ad delendum maculam, non requireretur propositum actuale, neque virtuale potiendi effectu clauium, & tamen requiritur, quia licet ante realem perceptionem sacramenti pœnitentiæ possit deleri peccatum, nunquam tamen ante desiderium actuale, vel habituale confitendi, & habendi Sacerdotalem absolutionem, & tamen si nihil faceret ad remissionem peccati illa absolutio non requireretur, quòd procederet, sicut est de alijs sacramentis: nam licet omnia sacramenta proficiant ad collationem gratię, non exigitur propositum recipiendi illa ad hoc, quòd tollatur peccatum, sed hoc solum requiritur in baptismo, & pœnitentia sine quorum actuali receptione, vel desiderio recipiendi, non possunt tolli peccata, & hoc est, quia cętera sacramenta prosunt ad remissionem peccatorum quantum ad maculam, & cætera, quæ manent de peccato.

Secundò, quia si claues Sacerdotales non facerent ad remissionem peccatorum quantum ad maculam, non magis prodesset proponere confiteri ad hoc, quòd peccatum tolleretur postquam quis doluit, quàm proponere comedere, vel bibere, sed falsum est, quia illud propositum est necessarium saltem virtualiter, ergo claues aliquid faciunt ad remissionem peccati quantum ad maculam. Aliquis fortè dicet, quòd nihil faciunt claues ad tollendum maculam, quia tamen præceptum est confiteri: non potest dimitti peccatum quantum ad maculam, nisi proponat quis confiteri.

F Sed dicendum, quòd hoc volumus, nam si præceptum est, illa fieri ad delendum peccatum, necesse est, quòd aliquo modo faciat sacramentum pœnitentiæ ad delendum peccatum, quia aliàs non præciperetur hoc fieri quàm sumi alia sacramenta, vel aliquid aliud fieri, & tamen ad delendum maculam peccati solum iubetur accipi baptismus, & pęnitentia, ergo illa conferunt ad deletionem hanc, quia aliàs hoc Christus non iussisset fieri.

Cum autem dicitur, quòd claues non delent maculam peccati, concedendum est, quòd ipsæ non delerent realiter quasi pertingant ad animam, vt realiter illi gratiam conferant, quod est delere maculam, quia hoc solius Dei est, vt dictum fuit, nec aliqua sacramenta taliter operantur, sed operantur dispositiuè, & hoc est, quòd non dimittatur macula sine actuali vsu clauium, vel desiderio potiendi G effectu clauium. Ita enim est de consecratione Eucharistiæ: nam non est intelligendum, quòd illa verba quomodocunque cōuertant panem in corpus Domini verum, sed quando illa verba proferuntur a Sacerdote cum intentione consecrandi, tunc Christus conuertit panem in corpus suum, & quòd hoc semper fiat dictis sic illis verbis, & nunquam alias est virtus sacramenti; Ita ergo, quòd licet claues non deleant realiter peccatum si sine illis non deletur modo assignato, dicuntur claues facere ad deletionem maculæ.

Ad delendam maculam peccati solum iussus est accipi baptismus, et pœnitentia.

Ad motiuum istorum dicendum, quòd præparatio, quę exigitur non tollit effectum clauium propter duo. Primò, quia illa præparatio non fit specialiter ex ratione sacramēti pęnitentiæ, sed quia datur sacramentum illud adultis, & in omni sacramento quod percipitur ab adultis requiritur H præparatio: vnde si baptismus solis adultis daretur, sicut pœnitentia semper requireretur pręparatio ad suscipiendum baptismum, vt ostensum est supra.

Secundò, quia præparatio, quæ præcedit ad pœnitentiam includit ipsum vsum clauium, quia est detestatio peccati cum actuali, vel habituali proposito potiendi effectu clauium, hoc ergo magis adiuuat effectum, & virtutem clauium, vnde si esset præparatio, in qua non esset propositum actuale neque virtuale, aut habituale potiendi effectu clauium: illa nihil valet ad remissionem peccatorum, aliquid ergo faciunt claues ad remissionem peccati quantum ad maculam, & tenebram, & reatum pœnæ æternæ, siue ad culpam large sumendo.

Ad primum dicendum, quòd Sacerdotes noui testamenti per claues remittunt peccata, sed hoc varie accipitur: I vnde Magister 4. Senten. distinct. 18. post multa, quæ de hoc narrat ait, quòd Sacerdotibus commissa est potestas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc propriè Dei est, sed vt operationem Dei remittentis ostendant. Sed ista ostensio potest tripliciter accipi. Vno modo, quòd ostendant eam non quidem pręsentem, sed promittant futuram sine hoc, quòd operentur aliquid ad ipsam, & sic sacramenta veteris legis ostendebant futuram Dei operationem, & Sacerdotes legales ostendebant, & nihil efficiebant.

Alio modo, vt ostendant remissionem peccatorum in præsenti, & tamen ad ea nihil operentur, & ita quidam dicunt, quòd sacramenta nouæ legis significant collationem gratię, quam Deus dat quando sacramenta ministrantur, sine hoc quod in sacramentis sit aliqua virtus operans ali- K quo modo ad gratiam, & tunc diceretur, quod potestas clauis solum ostendit diuinam operationem, secundum quam remittit peccatum delendo maculam, vel culpam large dictam, & nihil faceret ad illam.

Tertio modo, quòd ostendant Sacerdotes diuinam operationem præsentem in remissione peccati, & ad illam aliquid dispositiuè, siue instrumentaliter operentur. Et ista est vera positio, quæ communiter tenetur: nam aliter non differrent in potestate, & dignitate Sacerdotes noui a legalibus, cum vtrique solum ostenderent nihil efficientes, & quia proportionaliter loqui oportet de clauibus, & de Sacerdotibus, qui sunt ministri clauium, & operantur per eas, sicut dicimus, quòd claues agunt ad tollendum maculam, vel peccatum, ita dicimus, quòd Sacerdotes tollunt peccatum, vel delent maculam dispositiuè.

Si au-

Si autem dicatur, quòd claues non agunt ad delendum A maculam, quia ante vsum clauium deleta est per contritionem.

Dicendum, quòd non impedit hoc, quia in contritione includitur actus clauium. f. propositum potiendi actu clauium, & ita non est verum, quòd ante vsum clauium saltem in proposito existentem deleatur macula.

Ad 2m dicendum, quòd in sacramento pęnitētiæ datur gratia, non quidem quasi ipsum sacramētum gratiā illam causet, vel Deus operetur per sacramentum, tanquam per instrumentum motum conferendo gratiam, quia nullum sacramentum tale est, vt sit instrumentum Dei, qui instrumento non vtitur: nec etiam instrumentum hominis ad gratiam conferendam, quia tunc oportebat, ꝙ realiter pertingeret ad animam quod falsum est, sed dispositiue agit ad collationem gratiæ, & eo modo agit ad tollendum B maculam, siue remittendum peccatum, quod idem est.

Ad tertium dicēdum, quòd maiorem sanctificationem recipit Sacerdos, quàm aqua baptismalis, q a Sacerdos est rationalis, & tamen neque Sacerdos, neque aqua baptismi habet potestatem directè conferendi gratiam, vel tollendi peccatum, sed agunt dispositiue ad hoc, vt dictum est. Aliæ duæ rationes in oppositum probabant, quòd Sacerdos non posset per claues tollere maculam: concedendum est directè, scilicet, quòd pertingat ad animam conferendo ei gratiam, quod est tollere maculam, & tamen dispositiue aliquid facit ad hoc Sacerdos per claues, vt fuit dictum.

An virtus clauium se extendat ad pœnam, quæ est in peccato. Et quod per regenerationem baptismalem suscipit homo esse simpliciter in esse spirituali. Et quomodo qui confitetur habet tripliciter remissionem pœnæ: vnde meritum est duplex se subijci clauibus Ecclesiae. Et quomodo virtute clauium Sacerdos quid agit ad pœnam æternam. Et quantum per eas remittatur, & quando. Extremaq; vnctio quando reiterari non potest. C *Quæst.* LXXVII.

QVæretur circa pœnam, quæ etiam erat in peccato, id est, debebatur pro peccato, an virtus clauium se extendat ad illam. Aliqui dicunt, quòd non, quia pena debita pro peccato potest esse temporalis, vel æterna, sed neutrum tollit Sacerdos per claues, ergo non tollunt claues aliquam penam. Patet quia æterna pęna non tollitur per D claues, sed per Deum in contritione, temporalis autem non tollitur, quia post absolutionem Sacerdotalem manet peccator obligatus ad pęnam temporalem, ergo nulla pęna tollitur. Item quia Sacerdos non potest præiudicare diuinæ iustitiæ, & tamen secundum diuinam iustitiā pro quolibet peccato est taxata certa pęna, ergo non potest Sacerdos diminuere de ea. Item quilibet subijciens se clauibus, & participans effectu ipsarum, & qui paruum peccatum commisit non est minus susceptiuus effectus clauiū quàm qui magnum peccatum commisit: si ergo per claues Sacerdotales dimittatur aliquid de pœna debita pro peccato, magis possibile erit esse aliquod peccatum ita paruum cui nihil plus debeatur de pęna, quàm quantum remissum est de illo magno, & tunc cum iste, qui commisit illud peccatum paruum absolueretur à Sacerdote, remitteretur sibi tota pęna debita pro suo peccato, & sic maneret aliquod peccatum omnino impunitum, quod est inconueniens. E Item tota temporalis pęna debita pro peccato est vnius rationis, si ergo per primam absolutionem Sacerdotalem aliquid de ea dimittitur, per secundam etiam dimittetur aliquid, cum non sit clauis minus efficax secundo, quam primò, & ideo toties poterit multiplicari absolutio, quòd non manebit aliquid de pęna debita pro peccato, & sic manebit peccatum aliquod impunitum. quod est inconueniens.

Dicendum, ꝙ Sacerdos per claues potest dimittere aliquid de pœna temporali debita pro peccato: nam habet Sacerdos clauem ligandi, & soluendi, & tantum potest soluere quantum ligare, quia vt ait Ambrosius Dominus par ligandi ius, & soluendi esse voluit, potest tamen Sacerdos obligare peccatorem ad pęnam temporalem determinare, ad quam alias specialiter nō erat obligatus: ergo po- A terit dimittere ei aliquam pęnam temporalem. Item Sacerdos non potest directè remittere peccatum quantum ad maculam, vel offensam, tenebram, siue culpam largè sumptam, vt dictum est præcedenti quæstione, nec etiam quantum ad pęnam mortis æternæ, quam solus Deus efficienter remittit: non ergo manet de peccato nisi pęna tēporalis, de qua si peccatori nihil per Sacerdotem dimittitur non remittit vllo modo Sacerdos peccatum, & tamen Christus dixit, quòd Sacerdotes dimittunt peccatum, ergo dimittunt aliquid de pęna temporali. Pro quo sciendum, quòd cum pęnitentiæ sacramentum semper præparationē præcedentem exigat, si præparatio illa sufficiens sit: realiter aufertur macula peccati, siue culpa large sumendo antequam sit vsus clauium. Et ideò regulariter idem iudicium est de effectu clauium, qui actualiter causatur, & qui B iam habet contritionem, sicut de effectu baptismi in adulto, qui desiderauerit iam baptizari, & per istud desideriū consecutus fuerat gratiam, & remissionem peccatorum: nam iste licet per desiderium baptismi à macula peccati fuerit liberatus, per baptismum postea actualiter susceptū augetur in eo gratia, & pęna omnino tollitur, & fit particeps passionis Christi in sacramento. Similiter, qui ante confessionem habet contritionem de peccato gratiam accipit, & remissionem peccatorum quantum ad maculam, quæ deletur, & reatum mortis æternæ, qui tollitur: nā ista simul tolluntur: postea verò cum actualiter se subijcit clauibus, merito clauium augetur gratia iam collata in contritione, & reatus pęnæ temporalis tollitur, qui manserat post deletionem maculæ. Sed in hoc differt inter baptismū tunc, & pęnitentiam, quia per baptismum actualiter susce- C ptum tota pęna dimittitur, per effectum autem clauiū non tollitur tota pęna temporalis manens. Ratio differentiæ est, quia per baptismū fit homo nouus ita, vt nihil de priori statu in eo maneat, sed non per pęnitentiam: est. n. baptismus regeneratio quædam Ioan. 3. oportet nos renasci denuo ex aqua, & Spiritusancto, & cōfiguratur homo in baptismo totaliter passioni Christi: ideo totum eius effectū percipit, & quia passio Christi sufficit ad delendum omnē pęnam tollitur tota pęna temporalis, quia non debet alicui imputari ad pęnam nisi quod ipsemet fecit, & tamen baptizatus est penitus alter homo, cum per generationem accipiat esse simpliciter: nam sicut in esse naturali accipit homo esse simpliciter per gn̄ationem, & incipit esse, qui an D te non erat, ita per regenerationem baptismalem suscipit homo esse simpliciter in esse spirituali: peccata ergo, quæ præcesserunt ante baptismum non dicuntur esse istius hominis, & consequenter non debet manere reatus aliquis ad pęnam pro illis peccatis, cum censeatur iste homo non egisse illa peccata. Per pęnitentiam autem non mutatur homo in aliam vitam, quia pęnitentia nō est regeneratio, sed ægritudinis curatio, ideo ex virtute clauium, quæ operantur in sacramēto pęnitentiæ, nō tollitur tota pęna peccato debita, sed pars eius pęnæ ad quam mãserat peccator obligatus post remissionem peccati per contritionem.

Aliqui autem putant, quòd illa pęna, quæ dimittitur est propter verecundiam, & pęnam quam tolerat confitendo peccata. Sed falsum est, quia tunc nō esset remittere aliquid de pęna, sed commutare, cum tanta pęna auferatur pro tāta. Item, quia tunc nulla efficacia esset in sacramento pęnitentiæ ex opere operato. i. ex vi sacramenti, quia etiā per quælibet opera bona non sacramentalia facta in charitate E tollitur pars quædam pęnæ alias debitæ pro peccatis, cum omnis actus meritorius sit aliquo modo satisfactorius, & tamen differunt sacramenta a non sacramentalibus, quia sacramenta ex opere operato vltra dispositionem suscipiētis aliquid conferunt, sacramentalia autem nō conferunt nisi ex opere operante. i. tanta est efficacia operis quāta est bonitas dispositionis ex parte operantis, ideo necesse est, ꝙ vltra id quod meretur quis per pęnam verecundiæ quam sponte tolerat in confitendo, sit aliqua remissio pęnæ virtute clauium sacramentalium cum tota virtus sacramenti pęnitentiæ sit ex parte clauium, vt dictum est præce. quęst. Item quia aliàs sacramentū pęnitentiæ non esset datū in alleuiationē, sed in pęnā, & onus, si per illud ex virtute sua nihil remitteretur de pęna, nec differret in aliquo a sacramentalibus legis veteris. Dicendum ergo, ꝙ in hoc, ꝙ quis confi- *Qui cōfitetur tripli-*

citer habet remissionem pœnæ.

tetur tripliciter habet remissionem pęnę: primo satisfactoriè: secundo meritoriè: tertio sacramentaliter. Primum est, quia confitendo peccata tolerat magnam confusionem, quæ est grauis pœna, & ista satisfacit pro alia pęna saltem cómutando penam pro pęna. Secundum est, quia peccator sponte subijcit se clauibus Ecclesiæ: & in hoc est duplex meritum: s. fidei, & obedientię: fidei quidem, quia credit, quòd sacramentum illud est alicuius efficacię, & si tamen per fidem placemus Deo ad Heb. 11. & ita est meritoria, & consequenter satisfactoria, quia nullum opus potest esse meritorium quin aliqualiter sit satisfactorium. Secundum est obedire, quia Ecclesia iubet confiteri, & Christus hoc prius iussit, obedire autem meritorium est, cum sit melior obedientia quam victimæ. 1. Reg. 15. & sic ex vtroque erit satisfactio pro aliqua pęna. Tertium est, quòd sacramentũ penitentię, cum sit sacramentum noui testamenti ex se habet virtutem aliquam, & ideo vltra meritum personale actuum nostrorum necesse est, quòd nobis aliquid conferat, & tamen effectus suus magis est directè ad pęnam, quã ad maculam: ergo necesse est, quòd virtute clauium vltra omnia prædicta fiat aliqua remissio pęnæ, & ista est remissio sacramentalis. Et ideo dicendum, quòd siquis de peccato doluit proponens confiteri, siue realiter, siue virtualiter, & nondum perueniens ad confessionem moriatur. s. quia Sacerdotem habere non potuit, caret illa remissione pęnę, quæ fieret sibi in sacramento, si illud actualiter perciperet, & non solum hoc immo etiam siquis dolens de peccato cęperit confiteri, & expleta confessione ante Sacerdotalem absolutionem moriatur non percipit remissionem, quæ fit virtute clauium, quæ erat sacramentalis, sed solum illam, quę est meritoria, & satisfactoria, scilicet, propter verecundiam, & obedientiam, & fidem. Et non obstat, quòd ex sola impossibilitate vetitus fuerit potiri effectu clauiũ, & illum nimis desiderauerit, quia aliud est optare sacramentum, & aliud realiter percipere: fructum ergo quendam, qui debetur bene desiderantibus percipiet iste, sed fructum, qui prouenit ex reali perceptione, non suscipiet, vt dictum est.

Subijcere se claub. Ecclesiæ est duplex meritum.

Ad primum dicẽdum, quòd etiam ad pęnam æternam remittendam agit Sacerdos aliquo modo virtute clauiũ nam macula, & pœna æterna simul dimittuntur, cum impossibile sit manere vnum sine altero, & tamen Sacerdos agit per claues ad tollendam maculam aliquo modo, vt ostensum est præcedenti quæstione: ergo aget etiam ad tollendum pœnam æternam. De pęna temporali dicendum, quòd ad tollendam eam magis directe agunt claues, quia per solam virtutem clauium sine merito confitentis, idest vltra meritum illius remittitur aliquid de pœna temporali. Et cum dicitur, quòd manet post absolutionem ligatus confitens ad pęnam.

Dicendum, quòd manet ligatus ad aliquam, sed non ad totam, quanta manebat post contritionem dimissã pęna æterna ante realem confessionem, & absolutionem. Ad secundum dicendum, quòd pro quolibet peccato secundum diuinam iustitiam est pœna taxata, quæ illi debeatur absolute, & Sacerdos non potest præiudicare diuinæ iustitiæ: nam licet remittatur aliquid de pęna taxata a Deo virtute clauium non præiudicatur diuinæ iustitiæ, quia ipse Deus, qui taxauit cuilibet peccato certam pœnam concessit per claues sacramentales tolli aliquid de pœna debita illis: vtrunque ergo est per legem Dei, & ita non repugnat: secus si voluntate humana, & institutione introducta esset remissio per claues, quia tunc nihil posset tolli de pœna taxata per Deum. Et etiam ista remissio est aliàs iusta, quia non est absoluta remissio, sed commutatio, quia Christus homo offert toti Trinitati pœnam, & merita passionis suæ pro debito pœnarum nostrarum, & plus est quòd ipse pro nobis offert, quam quòd nobis remittitur. Ad hoc communiter solet dici, quòd nunquam per absolutionem sacerdotalem remittitur tota pœna debita peccato, siue sit magna siue parua, sed oportet quòd maneat aliqua pœna satisfactoria, per quam præstetur medecina contra peccatum, & ideo quamuis virtute clauium in absolutione dimittatur pœna aliquanta de ea quæ debetur pro quodam magno peccato, non oportet quòd tanta quantitas debeat dimitti de quolibet alio peccato, quia aliter peccatum aliquod ma-

F neret sine pœna. Ideo dicunt, quod virtute absolutionis non dimittitur æqualiter de pœna cuiuslibet peccati, sed proportionaliter, vt si alicuius peccati magni pars septima pœnæ temporalis tollatur per absolutionem, tollatur etiã pars septima de pœna parui peccati, & tamen septima, & septima non sunt equales magnitudine, sed forte est vna centuplo maiora alia. Alij autem dicunt, quod non est inconueniens interdum alicuius peccati totam pœnam tolli per claues sacerdotales: nam non videtur satisfactum rationi huic, scilicet, quòd non est minus susceptiuus virtutis sacramenti, qui paruum peccatum commisit, quam qui magnum. Et cum dicitur, quòd claues non habent æqualem efficaciam respectu cuiuslibet peccati. Non videtur satis rationabile, quia aut fiet ista remissio secundum aliam virtutem clauium, non considerata dispositione recipientis,

G aut consideratur dispositio. Si primo modo cum claues absolutè maneant semper æquales in quolibet habente eas, æqualiter remittetur per eas vno tempore, sicut & alio, quia tantum remittitur per claues, quantũ remitti potest, sicut virtutes naturales, quę non agunt imperio nostro, tantum agunt, quantum possunt, vt nutritiua, & vegetatiua, & tamen per claues non remittimus, quantum volumus, nec est in nostra potestate aliquando paucum, & aliquando multum remittere, ideo semper per illas remittetur, quantum remitti potest. Si autem respiciatur dispositio recipientis, interdum qui minus peccauit, magis se subijcit clauibus, quam qui magis peccauit, & ita maior, quã quantitas pœnæ dimittetur de peccato paruo per claues, quam de peccato magno. Hæc autem vera sunt nisi forte dicatur, quòd non respicitur potestas clauium in se, neque

H dispositio subijciẽtis se eis, sed voluntas Dei, scilicet, quòd tantum remittitur de quolibet peccato, quantum Deus vult. Hoc non habet satis de apparentia: nam cum Deus sit agens per intellectum, teneret eum modum in remissione, quem magis consonat rationi, & tunc illi magis esset dispositus, idest, qui magis se subijceret clauibus. Item quia dicere, quòd virtute clauium non remittatur æqualiter de quantitate pœnæ in eis, qui æqualiter sunt dispositi, sed secundum proportionem magnitudinis peccatorum, nullam habet apparentiam, quia in omnibus actibus nostris meritorijs, & satisfactorijs, nunquam consideratur ęqualitas proportionis, sed quantitatis, vnde si duo agant actus æqualiter meritorios, & æqualiter dispositi existentes, & ex æquali voluntate, omnino æqualia merentur, ita ergo videtur dicendum, quòd cum clauis sacerdotalis in

I eodẽ sacerdote sit eadem numero, & duo homines æqualiter se subijciant clauibus illis, quòd ęqualiter percipiant remissionem peccatorum suorum. Motiuum autem eorũ non videtur sufficiens: nam etiam si per claues dimittatur interdum tota pœna alicuius peccati, non manet illud impunitum omnino, quia licet non puniatur iste homo pro illo fuit punitus Christus, qui pro omnibus peccatis nostris pependit, & recompensat pœnas suas, cum pœnis eius iis pro peccatis nostris. Item quia non est verum simpliciter, quòd maneat impunitum, etiam quantum ad illum cui remittitur, quia nõ fit remissio per claues nisi in absolutione sacerdotali, & tñ ad istã pcedit cõfessio, sed in confessione cuiuslibet peccati est pœna quædam confitentis, scilicet, verecundia: ergo iam in aliquo punitus est iste pro illo peccato, & non erit omnino impunitum. Item cum tota pœna sit eiusdem rationis in peccato, si esset inconueniens tolli

K interdum totam pœnam alicuius peccati per claues, vt nõ maneret homo impunitus, esset inconueniens tolli aliquã partem pœnę, quia quantum ad illam maneret homo impunitus, & tamen non est inconueniens immo est necesse, cum dicamus per claues dimitti aliquam partem pœnæ peccati, ergo non erit inconueniens interdum dimitti totam pęnam.

Item videretur hoc valde militare contra indulgentiarum concessionem: nam communiter tenetur, quòd indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, & tamen Ecclesia concedit interdum indulgentiam plenariam, siue remissionem omnium peccatorum, ergo si tantum valet, quantum sonat, remittetur tota pœna debita in purgatorio pro quolibet peccato eorum, quæ quis confessus est, & ita non erit inconueniens tolli totam

pœnam

pœnam debitam alicui peccato per claues sacerdotales, licet de valore indulgentiarum alibi certius determinabitur cum communis quæstio Doctorum sit. Dicendum, quod per claues sacerdotales certum est dimitti aliquam pęnam peccatorum, cum effectus clauium sit præcipue contra pœnam, vt ostensum est, tum quia alias daretur sacramentum pœnitentiæ, cuius efficacia consistit in clauibus, quasi inutile, nisi pœna remitteretur aliqua, tum quia tota Ecclesia asserit hoc, cuius assertionibus standum est necessario, quia ad fidem pertinent, sed quanta sit ista pœna quæ remittitur, & quis sit modus remittendi in diuersis hominibus, & quantum ad diuersos ministros non est certum, cum nec ratio hæc sufficienter conuincat, nec Ecclesia vnquam de hoc doctrinam, aut assertionem aliquam communē tradiderit. Et propter hoc sunt multa dubia circa istud. Primum est cum idem homo in eadem confessione confitetur diuersa peccata inequalia, an de quolibet eorum tollatur aliqua pars pœnę debitæ, vel fiat quædam accumulatio pęnæ, vt scilicet, ex pœnis particularibus omnium resultet, vel colligatur quædam pęna magna, quę sit pęna omnium peccatorum: & de illa remittatur quędam pars in absolutione sacerdotali, & tunc illa non erat potius debita isti peccato, quam illi, sed est pars totius pęnę debitæ. Secūdum est dato, quod remitteretur pars quædam de pęna cuiuslibet peccati, an remittatur tantum de paruo peccato, sicut de magno.

Tertium est in eodem homine, respectu duarum confessionum, & in vna confessus est magna peccata, & alia vice confessus est parua peccata, an tantum remittatur de pœna in vna absolutione, sicut in alia, cum clauis sit vtrobiq; eadem. Quartum est in diuersis hominibus, qui confitentur peccata æqualia eidem sacerdoti, & sunt equaliter dispositi ad suscipiendum effectum clauium, an remittatur æquale de pœna, & ita possunt esse multa alia dubia. Dicendum, quod ad hæc dubia, & similia nihil certum possumus respondere, cum Deus non notificauerit nobis quantus, & qualis sit effectus clauium. Et hoc quidem, quia non erat nobis conueniens, idest, necessarium, & forte, quia nō erat possibile tradi doctrinam, vt si forte secundum conditionem peccatorum remittatur de quolibet certum quod, & quia peccata variantur in infinitum, non posset sciri per certitudinem doctrinæ quantum remittebatur, non ergo fuit nobis de hoc tradita doctrina, nec etiam de effectu determinato cæterorum sacramentorum. De hoc autem dubio, quod tangitur in argumento dicendum, quod ratio ostendit aliqualiter non esse inconueniens, quod per claues interdum dimittatur tota pęna alicui peccato debita, vt ostēdit secunda opinio. Prima tamen opinio videtur magis cōuenire ei, quod præsupponit ecclesia: nam si virtus clauium esset determinata ad certum effectum, & ad illum producendum regulariter se haberet, ita contingeret ad vtrumlibet post sacerdotalem absolutionem, manere peccatorem liberum ab omni pœna, sicut manere obligatum ad aliquam cum sæpe contingeret minorem pœnam debitam esse peccatis, quam sit illa ad quam tollendam sufficeret virtus clauium, & tamen Ecclesia præsupponit, quod post absolutionem sacerdotalem manet homo adhuc obligatus ad aliquam pęnam temporalem, siue purgatoriam, ergo non est determinatus effectus clauium in quantitate, ita quod semper remittatur æquale per claues. Et hoc satis videtur tenendum, licet illud motiuum, scilicet, vt non remaneat aliquod peccatum impunitum non sit sufficiens ad hoc, sed est aliquod aliud quod ignoramus, cum nesciamus conditionem, vel modum remissionis in actu clauium, & ideo siue cuiuslibet peccati tollatur aliqua pars pœnæ, siue ex omnibus pęnis partialibus collectis, efficiatur vna pęna totalis, & illius tollatur quædam pars. Dicendum videtur, quod nō tollatur semper æquale ēt in dispositis ęqualiter, sed tollitur, vel secundum proportionem, vel secundū quendam alium modum, quem nos ignoramus. Si tamen quis asserat esse determinatam quantitatem pęnæ, quæ tollatur per effectum clauium, licet illa sit nobis occulta, & existentibus multis, vel paucis, magnis, vel paruis delictis semper tollatur ęqualis pœna, & sic quod interdum per claues tollatur tota pœna, debita pro peccato, licet non sit nobis manifestum, quanta est ista pęna, quę tollitur, nō

A est resistendum: quia rationabilis satis positio est. Ad quartum aliqui dicunt, quod in prima absolutione, facta virtute clauium dimittitur tota pęna, quę dimitti potest de peccatis in confessione expressis, & ideo in secunda, & tertia, & cęteris absolutionibus nihil dimittitur de pęna debita peccato. Dicunt tamen, quod vtiles sunt omnes sequentes absolutiones. Primo ad maiorem certitudinem. Secundo ad instructionem, quia qui cōfitetur, instruitur à confessore, & quanto pluries confitetur, tanto pluries, & magis instruetur. Tertio ad maiorem humiliationem, quia humiliatur, qui turpitudinem suam detegit. Quarto propter intercessionem sacerdotis, quia quoties quis cōfitetur ei, orat pro confitente. Quinto propter meritum verecundiæ, confitendo vltra hoc quod se humiliauit, subijciens se clauibus sacerdotalibus. Sed dicendum, quod non stat, quia om

B nes istę causæ, quatuor vltimæ nihil faciunt ad hoc, quia sufficiebat ad hoc, quod quis confiteretur, & non absolueretur: nam ibi potest instrui etiam si non absoluatur, & humiliatur sacerdoti subiciendo se ei, & intercedet pro eo sacerdos, auditis peccatis illius, etiam si non absoluat, & etiā erit meritum verecundię in confitendo, & tamen quandocunque iteratur confessio, iteratur propter absolutionem, ergo non fit propter illas causas. Secundo, quia si propter istas causas iteraretur confessio, sufficeret confiteri laico, cū omnia hæc possint concurrere in laico, & tamen nemo iterat confessionem coram laico, sed coram sacerdote: nam cōfiteri laico non contingit, nisi in necessitate, quando nō potest haberi sacerdos, illa autem necessitas est respectu primæ confessionis, quia secunda, & sequentes non sunt necessarię, sed sola prima: ergo non iteratur confessio propter

C illam causam. Si autē dicatur, quod iteratur confessio propter incertitudinem primę absolutionis, ideo est ibi necessaria secunda absolutio ad tollendum incertitudinem. Dicendum, quod interdum nulla est causa dubitandi de prima absolutione, & confitemur sępe eadem peccata. Secundo, quia si propter incertitudinem fieret, sicut dubitatur de prima absolutione, ita posset dubitari de secunda, & tertia, & reliquis, & ita semper teneremur eadem peccata in confessione repetere propter dubium, quod falsum est, ideo non est ista causa reiterationis confessionis, & absolutionis.

Item fundamentum istorum non videtur stare, scilicet, quod claues in prima absolutione operatæ sunt quidquid poterant, quia tunc nullo modo iteraretur absolutio eorundem peccatorum, sicut durante eodem morbo, non itera

D tur sacramentum extremæ vnctionis, quia quidquid operari poterat, semel operatum est in eodem morbo, & tamen iteratur absolutio super eadem peccata, ergo non fuit propter incertitudinem. Alij dicunt, quod iteratio absolutionis non tollit aliquid de pœna, quia per primam solam aufertur, quod erat auferendum, & pręcipue quia postquam quis confessus semel, absolutus est de peccatis, si confiteatur rursus eadem, non sunt illa iam materia sacramenti pœnitentiæ, quia materia huius est peccatum, & tamen ea quę quis semel confessus est, iam non sunt peccatum, ergo non sunt materia pœnitentię, & ita de illis non erit pœnitentialis absolutio possibilis. Dicendum, quod non stat, quia adhuc manet aliquid super quod directe cadit absolutio: nam si sacramentum pœnitētiæ directe

E ordinaretur ad maculam, siue culpam peccati large sumptam, cum penitus deleta sit macula in prima pœnitentia, non posset prodesse secunda pœnitentia, vel absolutio in peccatis, & tamē claues sacramentales magis directè agūt ad pœnam, quam ad maculam, siue culpam large dictam, & tamen ista pęna manet adhuc post primam absolutionem, ergo conuenienter potest quis absolui secundo, & tertio de eisdem peccatis, & manebit semper aliquid de quo possit absolui.

Secundo, quia si facta remissione peccatorum, idest, quādo non manent peccata, non esset conueniens absolutio sacramentalis, cum per contritionem peccata tollantur, nunquam esset necessaria confessio, neque absolutio sacramentalis, & ita sacramentum pęnitentię penitus euacuaretur, ergo postquam cessauerunt esse peccata, dum tamen maneat aliquid de eis, est vtilis sacramentalis absolutio, & tamen post primam absolutionem manet aliquid de pecca-

to,

to, s. aliquid de pœna, ergo adhuc est vtilis absolutio. Alij dicunt, quòd per secundam absolutionem, & sequentes tollitur aliquid de pœna peccati, quia in secunda absolutione, virtute clauium confertur augmentum gratiæ, & quãto maior gratia recipitur, tanto minus de impuritate peccati manet, & ideo minor pœna purgans debetur, vnde & in prima absolutione plus, vel minus alicui dimittitur vi clauium, secundum, quòd se plus ad gratiam disponit, & potest esse tanta dispositio, quòd etiam ex vi contritionis tota pęna tollatur. Et dicunt, quòd ideo non est inconueniens si per frequentem confessionem tollatur tota pęna peccati, vt peccatum maneat omnino impunitum, pro quo pęna passionis Christi satisfecit, & ita non manet absolute impunitum, licet quantum ad istum hominem maneat impunitum, & sic tenet Sanctus Tho. 4. Sentent. dist. 18. & ista est rationabilior positio, quia aliàs non videretur quare iteraretur absolutio in eisdem peccatis. Si tamen quis teneat oppositum, non est nimis insistendum.

An possit sacerdos ligare per claues. Et quid sit ligare in culpa. Præterea quod modi sunt quatuor ligandi, & soluendi. Item quomodo sacerdos virtute clauium habeat ligandi virtutem, & impediat hominem intrare in vitam æternam. Et a quo virtus clauium dependeat.

Quæst. LXXVIII.

QVæretur vlterius circa actum clauium cum soluere, & ligare sit actus clauium, an possit sacerdos ligare per claues. Aliqui dicunt, quòd non, quia virtutes sacramentales ordinantur contra peccatum, vt medicina eius, ligare autem non est medecina peccati, sed aggrauatio eius, ergo non potest sacerdos ligare per claues, cum sit clauis vis sacramentalis. Item quia sicut soluere est aperire vitam ęternam, tollendo impedimẽtum, ita ligare est claudere ponendo impedimentum, sed impedimẽtum est peccatum, quòd non potest poni, nisi a peccatore, ergo sacerdos non potest ligare. Item claues, & omnia sacramenta habent efficaciam a passione Christi, & tamen non est effectus passionis Christi ligare nos, sed soluere, ergo non potest sacerdos ligare per claues. Dicendum, quòd clauis ita se habet ad ligandum, sicut ad soluendum. Et patet, quia claues à Christo descenderunt, & tamen ipse in concessione earum de vtroque actu mentionem egit, supra in litera, scilicet, quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, & infra 18. cap. Cum iterum de clauibus loquitur dixit, Quemcunque solueritis, & quemcunque ligaueritis. Item potestas rõnalis habet se ad opposita, & potentiæ naturales sunt determinatę ad vnum, sed clauis est potestas rationalis, quia habet adiunctam discretionem, idest, vna de clauibus est potestas discernendi, quæ exigit secum habitum scientiæ infusæ, vel acquisitæ, ideo poterit ad opposita, sed potest ad soluere, poterit ergo ad ligare. Pro quo sciendum, quòd cum Deus remittat peccata, & sacerdos per claues remittat peccata, operatio sacerdotis in vsu clauium erit conformis operationi Dei, quia minister illius est: in peccato autem licet sint multa, vt ostendimus supra quæstion. 77. tamen reducuntur omnia ad duo ex modo loquendi communi, quia quidquid est in peccato, vel importatur nomine peccati, vel nomine culpę, præter ipsam pœnam, quę vocatur large culpa. Deus autem potest in vtrunque, & tamẽ in culpam potest directe ad tollendum, vel remittendum ad ligandum autem indirecte, in pœna autem tam soluere, quam ligare potest directe. Primum patet de culpa: nam remittere culpam, idest, maculam culpæ, vt dicit Magister 4. Sentent. distinct. 18. Potest Deus directe, quia eius actio pertingit ad animam in collatione gratiæ, tanquam principalis agentis, & hoc est remittere, vel delere, aut absoluere, ligare autem in culpa non potest directe, sed indirecte: nam directe ligare in culpa non est, nisi ponere culpam, idest, maculam in anima, hoc autem Deus non facit, sed peccator, sed indirecte Deus ligat in culpa, dum gratiam non largitur, per quam auferatur macula, vel tenebra animæ, & hoc est quòd vocamus obdurare: nam si Deus vellet dare gratiam tolleretur macula animę, & dum ille gratiam non dat, manet macula, & tamen Deus non fecit maculam, quia ipse non abstulit gra-

F tiam, quæ præexistebat in anima, per quam est maculata, & indirecte ligat in culpa: maxime, quia quòd Deus non largiatur gratiam ad tollendum maculam non est quia nolit gratiam dare, sed quia homo ponit obicem ad recipiendum eam. De secundo, idest, pœna dicendum, quòd directe potest tam ad soluendum, quam ligandum, quia Deus directe infligit pęnam, cum sit aliquid positiuum, & & non sit secundum se malũ, & ita dicitur Amos. 3. Nõ est malum in ciuitate, quòd Dominus non fecerit, idest, nullum est, scilicet, malum pęnæ, quòd à Deo non infligatur. Etiam directe absoluit, vel remittit pœnam, quia parcit interdum homini ne toleret pœnam, ad quam tenebatur. Sic etiam sacerdos potest aliquo modo virtute clauium, tam in culpam large sumptam, quàm in pœnam. De culpa patet, quia sacerdos non, vt principale agens, sed vt instrumentũ
G habet aliquam operationem ordinatam ad remissionem culpæ large sumptę, vt ostensum est supra quęst. 77. Ad ligandum autem in culpa non habet operationem directã, sed multum indirectam, s. inquantum non soluunt eos, quos soluere aliàs debebant, vel inquantum ostendunt eos non esse solutos a Deo, sed potius condemnatos, cum in peccato maneant.

Quantum ad pœnam habent actionem tam ligando, quam soluendo, soluit quidem sacerdos, inquantum virtute clauium dimittit aliquid de pœna, quam tenebatur temporaliter tolerare peccator post contritionem, & est ista pure ex virtute sacramenti, & non propter verecundiam, quã tolerat pœnitens confitendo, nec propter fidem, quam habet de virtute sacramenti, nec propter obedientiam, qua se subijcit clauibus sacerdotalibus; vt ostensum est præcedenti
H quęstio. Ligare autẽ ad pœnam potest sacerdos: nam sicut absoluit a quadam parte pœnæ temporalis, ita ligat ad reliquam pęnam remanentem. Et hoc dupliciter. Vno modo considerando quantitatem pęnę in communi, & tunc non ligat, nisi inquantum non soluit, sed ostendit ligatum ad aliquam pęnam, scilicet, ad totam illam, à qua non absoluit, & ista pęna non est notà sacerdoti quanta sit, quia ipse non imponit eam, sed erat aliàs debita pro peccato: & inquantum sacerdos abstulit aliquid de ea virtute clauiũ, & non abstulit totam, dicitur ligare in tota pœna residua, sed vere non ligat. Alio modo ligat considerando pœnam determinate scilicet, hanc, vel illam, & ita directe, & vere ligat imponendo pœnitentiam. Sed Magister quarto Sentent. distinct. 18. ponit alios modos ligandi, & soluendi, scilicet, soluere, idest, solutum ostendere: ligare, idest,
I ostendere ligatum Secundus modus est ligare, idest, obligare ad pœnam, imponendo pęnitentiam: soluere, idest, diminere aliquid de pœnitentia imposita. Tertius modus est soluere, i. ad sacramentorum communionem purgatos per pœnam admittere: ligare est ad sacramenti perceptionem non admittere, tanquam adhuc in peccato ligatos manentes. Quartus modus ligandi, & soluendi est per excommunicationem, ligare quidem excommunicando, soluere autem ab excommunicatione liberando. Sed dicẽdũ de quarto modo, quòd licet non sit actus clauis dependet tamẽ a claue. Patet primum, quia excommunicare possunt non habẽtes clauem, soli autem sacerdotes habent claues. & tamen aliqui non sacerdotes habent potestatem excommunicandi. Secundum patet, quia extra Ecclesiam nemo potest excommunicare, vndè sæculares potestates non ex-
K communicant quemquam: Item quia excommunicatio est priuatio participationis sacramentorum, s. collatio sacramentorum pertinet ad solos viros ecclesiasticos directe quorum est clauis, ideo potestas excommunicandi pendet ex claue.

Item quia cum data est Petro, vel Ecclesiæ potestas ligandi, & soluendi, simul data est potestas excommunicandi, quia aliàs oportuisset, quod esset alia collatio potestatis, & tamen non fuit, sed necesse est dici datam esse Ecclesiæ hanc potestatem, quia aliàs non haberet eam Ecclesia specialiter, sed etiam haberent eam principes sæculares, quòd falsum est, & tamen non est potestas clauis cum competat non habentibus clauem, ergo data est consequenter ad potestatem clauium, tamquam aliquid annexum, vel accessorium.

Tertius modus modicũ differt à quarto, quia admittere

ad

ad communicationem sacramentorum nō est aliquis actus sacerdotis distinctus ab alijs actibus suis, excludere autem à communicatione sacramentorum nō fit, nisi per excōicationē, quia nulli aliter denegātur sacramēta, si publice peccat. Primus autem, & secundus modus ligandi, & soluendi pertinet proprie ad clauē, & sunt in sacramento penitentię, vt supra ostendimus. Ad primum est dicendum, quod ligare ad pęnam quod fit in foro pænitentiæ non aggrauat, sed potius est medela contra peccatum, quia per pœna curatur debitum peccati, & melius est suscipere hic a sacerdote inū etiam pœnam pro peccato, quàm totam relinquere pro futuro sæculo, quia minor pœna satisfacit hic pro maiori, quam quis toleraturus esset in purgatorio, eo quod pœna hic spōte toleratur, ideo non solum est satisfactoria, sed etiam meritoria: in purgatorio autem non est mereri, neque proprie satisfacere, sed solum soluere, ideo gratia fit homini, quod imponatur ei pęna pro peccato in sacramento pęnitentiæ, & quanto maior imponitur, tanto maior gratia ei fit, quia tanto magis alleuiatur à pęna futura.

B

Ad secundum dicendum, quod sacerdos ligat, & ligando obstaculum ponit. Et cum dicitur, quòd solum peccatū est obstaculum. Dicendū, quod etiam pęna peccati est obstaculum, quia quandiu quis manet obligatus ad aliquam pęnam, etiam si non sit in peccato non habebit vitam æternam, & ponit sacerdos istud obstaculum, idest, positū ostēdit, quia absoluendo à quadam parte pęnę, ostendit hominem manere ligatum ad aliam pęnam residuam, quæ pęna impedit eum intrare in vitam æternam, vel ponit pęnā determinatam peccatori, quàm quousque soluet hic, vel in futuro non habebit vitam æternam, non tamen est illa pęna, quam sacerdos imponit aliqua pęna vltra eam ad quā tenebatur alias peccator ex taxatione diuinę iustitiæ, quia tunc claues sacramentales non alleuiarent, sed aggrauarēt

C

sed illa pœna determinatur à sacerdote, & cōmutatur pro alia parte pœnę eius ad quā tenebatur peccator ex taxatione Dei, & adhuc illa ęquiualet pęnæ maiori propter auctoritatē clauium, & quia spōte toleratur. Ad tertium dicendū vno modo, quod virtus clauium pendet a passione Christi & ab illa est directe virtus soluendi, virtus autem ligandi nō est ab ea directe, & ideò nec sacerdos per claues directe ligat, sed ligare dicitur, quantum ad pęnam residuam quàm non tollit, & hoc etiam à passione Christi prouenit, cuius virtute deriuata per claues, tollitur illa pęna, quæ remittitur confitentibus, & non tota, ideo passio Christi dicitur ligare ad reliquam pęnam, quę eius virtute non remittitur.

D

Aliter pōt dici, quod ēt virtus ligādi ad pęnam directe descēdit a passione Christi: nā sacerdos directe ligat ad pęnā inquantum imponit determinatam pęnam confitentibus, ita & passio Christi obligat nos ad pęnam propter imitationem, sic dicitur. 1. Petri 2. Christus passus est pro nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, scilicet, vt patiamur aliquid, sicut ipse.

An sacerdos habeat facultatem vtendi actu potestatis clauium ad suum arbitrium, vel teneatur ad certum modum. Et quod in culpam potest indirecte dupliciter. Et quantum a pœna absoluere censeatur. Et quantum potest relinquere de pœna. Et quod tenetur semper imponere aliquam pœnitentiam, sed non contra voluntatem pœnitentis, in cuiusque arbitrio est quantam, & qualem imponat, & quod sit eius arbitrium in pœnitentia impositione, & qua discretio in ligando, & soluendo. Item causa ob quas Ecclesia pro quolibet mortali septennem instituit pœnitentiam.

E

Quæstio LXXIX.

QVæretur vlterius circa modum actus potestatis clauium, scilicet, sacerdos habet potestatem soluendi, & ligandi per claues, an habeat facultatem vtendi ad arbitrium suum, vel teneatur ad certum modum. Aliqui dicūt, quod penitus pro arbitrio potest sacerdos imponere pęnitentiam, & vti clauibus, quia dicit Hierony. & Leo Papa, & habetur de pęnitentia distinct. 1. cap. mensuram, & 26. quæst. 7. cap. tempora penitudinis mensuram temporis in agendo pęnitentiam, non satis aperte præfigūt canones pro vnoquoque crimine, vt de singulis dicant qualiter vnūquodque sit emendandum, sed magis arbitrio sacerdotis

A

intelligentis relinquendum statuerunt. Item quantumcunque aliquis sacerdos remittat de pęna debita peccatori, laudabiliter agit, ergo agendo pro arbitrio remittendo quantumcunque voluerit, bene agit. Patet, quia Lucę 14. Dominus laudauit villicum iniquitatis, quod prudenter egisset, & illa prudentia fuit, quod de reb. Domini sui multa remisit debitoribus ad voluntatem suam, & tamen Deus est magis misericors, quàm Dominus temporalis quicunque, ergo laudabit ministros Ecclesiæ, si de pęna quàm homo debet pro peccato, multum remittat. Item actio Christi instruit nos, sed ipse quibusdam pœnitentibus nullam pęnam imposuit, sicut mulieri deprehensæ in adulterio cui dixit: Vade & amplius noli peccare, & paralytico dixit: Remittuntur tibi peccata tua, supra 9. cap. & non imposuit ei pęnitentiam vllam, ergo etiam minister Christi poterit pro

B

arbitrio parum, vel multum de pęna relinquere, vel totam pœnam interdum auferre. Alij dicunt, quod non potest agere ad arbitriū, sed tenetur sequi regulam aliquam. Sic dicit Gregor. & habetur de pęnit. distinct. 5. cap. falsas, scilicet, falsas pęnitentias dicimus, quę non secundum auctoritatē Sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur, ergo non est in arbitrio sacerdotis, sed debet sequi statuta Sanctorum Patrum. Item ad actum clauium requiritur discretio cum sit vna clauis scientia discernendi, & tamen si sacerdos sequi posset voluntatem suam, vel imponendo pęnam, vel remittendo non esset necessaria discretio, quia numquam posset accidere indiscretio, vel solius voluntatis actus requiritur, ergo non potest sacerdos pro arbitrio suo agere, sed secundum aliquam certam formam. Dicendum, quod actus clauiū est soluere, & ligare, esset aūt libertas sa-

C

cerdotum in vso clauium, si tantum soluerent, & ligarent, quantum vellent. Pro quo sciendum, quod actus clauis se extendit ad culpam, vt dictum est supra quæst. 77. & ad pęnam vt dictum est supra quæst. 78. Ad culpam quidem large sumptam, idest, maculam. De primo, scilicet, de culpa. Dicendum, quòd non est vllo modo in arbitrio sacerdotis, quantū soluat, & liget. Et ratio est, quia culpa, i. macula, vel tenebra, aut reatus mortis æternæ, aut offensa Dei aut totaliter manēt, aut totaliter tolluntur, manere aūt ex parte est impossibile, ideo vel totaliter absoluetur peccator ab his, vel totaliter manebit in eis ligatus, & ita non erit libertas clauis circa culpam large dictam, sed determinatus modus agendi. Secundo patet, quātum ad soluere vel remittere: nam vt ostensum est supra quæst. 77. quod sacerdos per claues non potest directè in culpam, idest, maculam cum

D

ipse non pertingat per actum suum ad animam dando gratiam, sed indirecte potest, scilicet, vt disponens. Et hoc est dupliciter. Vno modo, prout actus clauium est in proposito scilicet, quod peccator dolet de peccato, & proponit confiteri, & absolui, & tunc remittitur peccatum, quantum ad maculam, siue culpam large sumptam, & ita clauium vsus vt est in proposito facit ad remissionem culpæ, siue peccati quod alias non remitteretur, & quantum ad hoc planum est, quod sacerdos nullum habet arbitrium, quia licet claues hic aliquid agant, non tamen, vt earū actus est à sacerdote exercitus, sed vt est à peccatore conceptus, & propositus. Alio modo prosunt claues, vt est earum actus exercitus, scilicet, quando quis ante confessionem non erat sufficienter dispositus, scilicet, quia contritio non præcesserat talis, qualis requiritur ad remissionem peccati, non ponit tamē

E

peccator obicem: nam tunc semper merito sacramenti, scilicet, confessionis, & absolutionis sacerdotalis perficitur illa contritio, ita quod sit talis, vt fiat remissio peccatorum, & tunc claues actualiter agunt ad deletionē maculæ, vel culpæ large sumptæ, sed non est in potestate sacerdotis, quātū agant, immo nec ipse scit quantum agant, sed solum applicat vsum earum, & ille prodest tñ quantū Deus vult, sicut qui applicat ignē lignis licēt in ptāte applicare, vel nō applicare, ꝙ tñ ignis postea exurat quātū, nō est in ptāte sua, immo nescit quātum exuret, non est ergo arbitrium quantū ad hoc. Si autē accipiatur quantum ad ligare in culpa, non habet sacerdos per claues actionem directam, sed solum ligat. i. non absoluit, vel ligat. i. ligatum ostendit, & tamen ad hoc non est arbitriū sacerdotis, quia non potest ipse ligatos ostēdere, nisi eos, de quib. cōstat ꝙ nolunt subijci clauib. si aūt alios ligatos ostenderet, erraret, & nihil faceret.

Etiam

F Etiam ligare, i. non absoluere, nō competit, nisi pro eis, qui nolunt a sacerdotibus ligari, & absolui nolentes cōfiteri peccata, quia siquis vult confiteri vere oportet, quòd sacerdos illum absoluat, quantum ergo ad culpam non habet sacerdos arbitrium ligando, vel soluendo, licet liget, & soluat. De pœna dicendum, quòd duplex pœna considerari potest pro peccato, postquam remissum est peccatum per contritionem. Vna est, quæ taxatur quantum ad diuinam iustitiam pro quolibet peccato, de qua nos nescimus, nec scire possumus quanta sit, cum varietur infinitis modis per magnum, & paruum. Alia est quam sacerdos imponit pœnitenti, & hæc est determinata. De prima dicendum, quòd sacerdos soluit, & ligat circa illam, & tamen non est in arbitrio eius, quantum soluat, vel liget. Primum patet, quia sacerdos soluit circa hanc pęnam, quia virtute clauium tollitur de pœna illa, quæ manebat secundum Dei taxationē

Duplex pena pro peccato, post remissionē per contritionem consideranda pęnā.

G deleto peccato per contritionem, etiam ligat circa hanc pęnam, ligatum ostendit, vel ligat, i. non absoluit: nā soluit a quadā parte pœnæ, & non a tota pœna, & in illa a qua nō absoluit, dicitur ligare, vel ligatum ostendere in illa. Secundum est quòd non est in potestate sacerdotis, quantum tollat de illa pœna, sed solum sacerdos applicat vsum clauiū ad confitētem, & illæ proficiunt ei, quantum prodesse possunt, vel quantum Deus vult, quòd prosint. Et hoc apparet primo, quia sacerdos nescit quanta sit illa pęna, secundo & præcipue, quia non nominat quantitatem determinatā. Et ista est vera causa: nam etiam si sacerdos nesciret quanta esset illa pœna, ad quam manet secundum Dei iustitiam obligatus peccator, posset nominare aliquam partem eius secundum proportionē, vt quòd diceret, absoluo te a quarta, vel quinta parte pęnæ tibi debitæ in purgatorio, secun-

H dum diuinam iustitiam, vel nominaret partem aliquam secundum quantitatem, s. absoluo te ab vno anno, vel mense pęnæ purgatoriæ, & tamen nihil nominat, sed simpliciter dicit, absoluo te, ideo innuit Ecclesia, quòd non est in potestate sacerdotis absoluere a tanta, vel tanta parte pęnæ, sed solum tantum absoluit, quantū Deus absolui vult per claues, quarum quantitatem in effectu nos nescimus. Hoc autem intelligendum est de absolutione quotidiana sacramētali. Secus autem de concessione indulgentiarum, quia illæ nominant certam quantitatem, siue secundum proportionem, siue secundum magnitudinem, & tamen hoc an sit de penitentijs iniunctis a iure, vel sit de penis a Deo taxatis pro purgatorio, & dato quòd accipiatur de pęna a Deo taxata, an tanta pars pœnæ tollatur per indulgentias, quanta nominatur, dicetur alibi, quando de indulgentijs age-

I mus, & ita non est in arbitrio sacerdotis, quantum tollat de pęna taxata a Deo, sed tantū tollit, quantum Deus vult tolli, quòd etiam sacerdos ignorat. Quantum ad ligationē ad istam pęnam etiam nō habet sacerdos arbitrium: nam ligare quantum ad hanc pęnam nihil est, nisi ligatum ostēdere, vel non absoluere ab illa cum absoluat ab aliqua parte pęnæ: cum ergo non sit in arbitrio sacerdotis quantam pęnam per claues tollat, nec erit in arbitrio eius quantam relinquat a qua non absoluat, & in qua liget. Secunda pœna est illa, quā sacerdos imponit pęnitenti, & in hanc sunt duo. Vnum est imponere, vel non imponere aliquam pęnitētiam penitenti. Aliud est imponere tantam, vel tantam. Quantum ad primum dicendum, quòd non est in arbitrio sacerdotis imponere, vel non imponere, sed tenetur imponere pęnitentiam aliquam, quia sacerdos operatur in vsu

K clauium, sicut instrumentum, & minister Dei, nullum autem instrumentum habet efficacem actum, nisi secundum quod mouetur ab agēte principali. Ideo Dionysius in fine Ecclesiasticæ Hierarchiæ dicit, quòd sacerdotibus vtendū est virtutibus hierarchicis, quomodo diuinitas eos mouet, in cuius signum supra in litera ante potestatem Petro datam fit mētio de reuelatione deitatis ei facta, quasi ita clauibus vti deberet quomodo deitas vtendum vellet, & doceret, & Ioan. 20. Ante potestatem datam Apostolis remittendi peccata, & retinendi quòd est soluere, & ligare, ponitur de dono Spiritussancti concesso Apostolis, quia dicitur, Accipite Spiritumsanctum, & quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt, & tamen Spiritussanctus est, quo mouentur homines, qui sunt filij Dei, ad Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur hi filij Dei sunt. Si autē sacerdos præsumeret abuti potestate clauiū, nolens iniungere pęnitentiam aliquam, peccaret mortaliter, & recederet a diuino ordine, & præter hoc, vt dicit Dyonisius non consequeretur effectum. Quòd intelligūt quidam, i. non remitteretur pœna aliqua virtute clauium. Dicendū tamē, quòd si sacerdos ex obliuione, aut inaduertentia omisit pęnitentiam imponere, nec peccat mortaliter, neq; minuitur effectus clauium. Si autem scienter omisit pœnitentiam imponere, & tamen pœnitens, erat dispositus subire quancunq; pœnitentiam, quæ imponeretur, putant quidam quod effectus clauium non minuatur cum iste se subiecerit, quantum in se fuit, & ille eum absoluerit, ideo cōsecutus est remissionem pęnæ virtute clauium. Verum est tamen, quod non ita plene, sicut si pęnitentia ei imponeretur, & ita sacerdos non habet arbitrium ad imponendum, vel non imponendum, sed tenetur aliquam pęnitentiam imponere. Secundum erat circa hoc, quòd est imponere tantam, vel tantam, aut talem, vel talem. Et dicendum, quòd in hoc solo est arbitrium sacerdotis. Pro quo sciendum, quòd antiqui canones statuerant pęnas pro singulis peccatis, licet non omnino distincte, imposuerunt enim pro quolibet mortali septem annorum pęnitentiam. Sed interdum quando alicuius criminis grauitas exposcit, maiorem pęnitentiam imponunt, 33. q. 2. cap. hoc ipsum, & cap. hoc quanquam, & 22. q. 1. cap. præiudicandum. Sed quare septennis pęnitentia posita sit? Dicūt quidam, quòd hoc est, quia tanta pęna debetur homini in purgatorio pro peccato mortali, quòd iam deletum est per contritionem, & manet obligatio quædam ad pęnam. Dicendum, quòd non stat, primo quia Ecclesia nescit quanta pœna debeatur in purgatorio pro peccatis, vt ponat septennem pęnitētiam. Secundo, quia pro quolibet mortali ponit septennē pœnitentiam regulariter, & tamen magnitudo peccatorū mortalium non est æqualis: nam cum differant specie necesse est, quòd sit differens grauitas eorum magnitudine, vnde etiam si non consideretur aliqua specialis grauitas in eis, sed quodlibet mortale solum secūdum speciē suam, necesse est, quòd vnum sit maius altero, & tamen pęna, quæ taxatur a Deo est cōmēsurata peccato, idest, nec plus, neque minus, ideo maior pęna in purgatorio erit pro vno mortali, quam pro alio secundum speciem. Tertio, quia considerato peccato mortali in eadē specie non sunt æqualia duo mortalia, immo vix potest contingere, quòd aliqua duo peccata sint omnino æqualia, quia vel ex maiori affectu peccātis, vel ex alijs circunstantijs erit maior grauitas vnius, quā alterius, & ita maior pęna in purgatorio. Quarto, quia dato quòd contingat duo mortalia esse æqualia, vel etiam si essent omnia æqualia, non manet semper æquale debitum pœnæ post deletum peccatum per contritionē, quia tanta potest esse contritio, quòd auferatur totum debitum pœnæ, a fortiori ergo per inæqualitatem contritionis auferretur interdum plus, & interdum minus de pęna debita in purgatorio: non ergo est imponenda septennis pœnitentia propter hoc. Quinto, quia dato quòd posset contritio semper esse æqualis, & maneret æqualis pœna post deletum peccatum per contritionem, adhuc non erat imponenda omnibus æqualiter pœnitentia septēnis, quia vnus homo magis punitur, & magis satisfacit in pęnitētia septenni, quàm alius in pęnitentia decem annorum, & multa sunt huiusmodi motiua: non ergo imposuit ecclesia septennem pœnitentiam, pro peccato mortali, quasi tanta pœna in purgatorio deberetur. Dicendum ergo, quòd nō fit propter hoc, sed Ecclesia videns, quod fructuosius hic pœna toleratur, quàm in futuro, cum hic sponte toleretur, voluit pœnitentibus pro peccatis magnam pœnam iniungere, vt modicum agendum pro futuro relinqueretur, minorem tamen imponere voluit, quam crederet post vitam esse futuram, quia maiorem ponere superuacuum erat, & ad hoc posuit septennem pœnitentiam pro mortali.

Quod tamen potius poneret septennem, quam maiorē, aut minorem non fuit causa, quasi ista magis accederet ad æqualitatem pœnæ, quæ debetur in purgatorio, quàm aliqua alia, sed fuerunt causę aliquę mysticæ, vel figurales. Prima fuit in similitudinē Mariæ sororis Aarō, quæ peccauit murmurando contra Moysem, & percussa est lepra, cumque orasset pro ea Moyses, vt sanaretur iussit Deus, quod

quod

quod septem diebus maneret extra castra, & postea reuer- A tereetur. Numeri 12. & ista est expressa pęna peccati, quæ manet post absolutionem sacerdotalē adhuc à Deo taxata: nam sicut Moyses qui erat quasi sacerdos, cum esset pręlatus in spiritualibus orauit, vt dimitteretur pœna data Marię pro peccato, & post illius orationē relicta est à Deo pęna septem dierum, ita postquam sacerdos in absolutione orat pro remissione peccatorum pęnitentis, adhuc relinquitur pro quolibet peccato septem annorū pęna, quia peccatum Mariæ vnicum fuit, & accipitur annus pro die sicut solet accipi in scriptura, vt Ezech. 3. Diem pro anno dabo tibi, & istam causam pręcipuam assignat Isidorus, & habetur 33. quæst. 2. ca. hoc ipsum, vbi dicitur quod sit pro quolibet peccato pęnitentia septennis. Secunda est, quia Dauid fuit à Deo increpitus pro adulterio, & homicidio, & vnius hebdomadæ, i. septem dierum ieiunium expleuit ad emundationem delicti, vt dicitur eodem cap. Tertia est quantum ad principium emundandi: nam peccata remittuntur per Spiritum sanctum. Ioann. vigesimo.

Annus pro die in scriptura accipi solet.

Sed Spiritussancti sunt septem dona, Isaię. 11. Ideo in reuerētiam huius septem annis pro quolibet peccato mortali ieiunatur. Et aliæ sunt similes causæ mysticæ regulariter, ergo pro quolibet mortali canones antiqui septēnem pænitentiam imposuerunt, & tamen quia vnum crimen interdum est altero grauius, debet imponi asperior pęnitētia in quibusdā, quā in alijs, & sic patet in periurio, adulterio, & homicidio, quia pro quolibet eorū debet imponi septennis pęnitentia, vt colligitur. 22. quæst. 1. c. prædicandum, asperior tamen pro adulterio ponitur, & homicidio quam pro periurio, & durior homicidio, quàm pro adulterio, vt patet 23. quæst. 2. cap. si quod, & in allegato ca. prę- C dicandum; in Glo. Sed ab ista regula excipiūtur aliqui casus, in quibus propter peccantis dignitatem, vel criminū enormitatem imponitur maior pœnitentia, & aliquando ex varijs causis ponitur minor, nā presbyter si fecerit fornicationem debet agere pęnitentiam decem annorum, & est aspera pęnitentia secūdum formam, quæ traditur. 82. distinct. cap. presbyter, quod magis intelligitur de adulterio, vel incestu, quā de simplici fornicatione, presbyter autem si cognoscat filiam suam spiritualē, quam baptizauit, vel de sacro fonte leuauit, aut in cōfirmatione tenuit, vel quæ sibi confessa est, si fuerit delictum manifestum debet pęnitentiam agere duodecim annorum. Si autem fuerit Episcopus debet pęnitētiam agere quindecim annis: ipsa vero mulier debet omnia derelinquere, & res suas pauperibus tradere, & in monasterio vsque ad mortem Deo ser- D uire. 30. quæst. 5. cap. si quis sacerdos. Siquis autem cognouerit monialem agat pęnitētiam decem annorum, & ipsa monialis tondem. 27. quæstio. 1. cap. deuotam, & ca. de filia. In coitu autē sodomitico, vel pecorali, & similibus, debet esse valde grauis pęnitentia. 33. quęst. 1. cap. hoc ipsum nam sodomiticum vitium deterius est, quam matrem cognoscere, vt ait Augustinus, lib. de adulterinis cōiugijs, immo, & cognoscere fęminam extra vas debitū, quod sodomiticum est deterius est, quàm matrem cognoscere, vt ait Aug. ibidem, & 32. quæst. 2. ca. adulterij malum qui autē matrem occidit, decem annis pęnitet satis aspere iuxta formam datam 33. quęst. 2. cap. latorem. Qui autem occidit vxorem adhuc grauius pænitere debet, quam qui occidit matrem, vt patet 32. quæst. 2. c. admonere, & ex hoc dixit Lyuguicius, & aliqui quod grauius est occidere vxorem, E quam matrem, iuxta illam regulam quis dubitat sceleratius esse commissum, quod est grauius vindicatū. 34. q. 1. cap. non afferamus. Dicēdum tamē, quod multo grauius, est matrem occidere, iura tamen maiorem pœnitentiam imposuerunt vxoricidę, quā matricidę, vt retrahātur homines à delicto eo, quòd facilius quis flectitur ad occidēdum vxorem, quam matrem. Sic etiam in multis alijs criminibus posuerunt iura grauiores pęnitentias septennio, quod longum esset prosequi. In quibusdam autem peccatis interdum minor septennio pœnitentia imponitur, vt est quando sacerdos aliquod per negligentiam committit circa species sacramenti, nam si de sanguine aliquid distillauerit super tabulam debet lambi tabula, & radi. Si autem super terrā debet etiam lambi si potest, & terra tota in circuitu debet radi, & cremari vt cōuertatur in cineres,

A & recondentur cineres iuxta altare, idem fiet de rasura tabulæ, & sacerdos penitebit 40. diebus. Si autem super altare stilla sanguinis sacramenti ceciderit, idest non super linteamina, sed super aliquam partem altaris nudā, & maxime si super altam nudam forte sorbeat sacerdos stillam, & tribus diebus pęniteat, vel super altare, idest, super linteū, dum tamen nō transfusa fuerit stilla vltra primum linteū erit pęnitentia præcedens. Si autem stilla peruenerit ad secundum linteū, quatuor diebus pęniteat, si autem ad tertium linteum, nouem diebus pæniteat. Si autem peruenerit vsque ad quartum linteum, viginti diebus pęniteat, & linteamina tacta à stilla abluantur ter, scilicet, in loco vbi cecidit stilla solum, & aqua omnium ablutionū suscipiatur in calice, & iuxta altare recondatur. Et patent omnia hęc de consecrat. distinct. 2. ca. si per negligentiam. Idem B etiam circa euomentes eucharistiam: nā siquis laicus propter ebrietatem, aut voracitatem non potens continere species sacramentales euomuerit eas, quadraginta diebus debet pænitere. Si autem clerici, vel monachi fuerint, seu diaconi, & presbiteri, septuaginta diebus pęnitere debent de consecration. distinct. 2. cap. siquis per ebrietatem. Hęc autē exēplorum causa posita sunt, vt videatur quomodo canones antiqui imposuerint quasi pro singulis delictis determinatas pęnitentias

Pænitētia euomētium eucharistiam.

Dicendum tamen, quod circa hoc non est necessarium stare canonibus antiquis sed mensura pęnitentiæ agēdæ, tā quantum ad tempus pænitendi, quam ad asperitatē pęnitentiæ in arbitrio sacerdotum constituitur, vt dicit Leo Papa, & Hierony. Et ratio huius est, quia pęnę satisfactoriæ imponuntur, vt medicinæ, & sicut medicinę determi- C natæ in arte, non omnibus competunt, sed variandę sunt pro conditione eorum, quibus dantur, ita pęnitentię moderandę sunt, iuxta sacerdotis arbitrium diuino instinctu regulatum. Et sicut medicus interdum prudēter facit, nō dando medicinam efficacem, quæ ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturę maius periculum oriatur, ita sacerdos diuino instinctu ligatus non semper totam pęnam, quę secūdum ius vni peccato debetur iniūgit, ne infirmus aliquid ex magnitudine pęnę desperet, & à pænitentia totaliter recedat: Et illud arbitriū potest dupliciter intelligi. Vno modo arbitrium, idest iudiciū, scilicet, quòd quantum iudicauerit sacerdos debere imponi pænitenti de pęna, & quia licet esset regulare imponi septennem pęnitentiam, interdum tamen propter deuotionem, & cōtritionis magnitudinem meretur quis minorē D pęnam, debet iudicare sacerdos arbitrando iuxta signa, quę viderit quātum cuilibet videatur. Et ita videtur intelligi dictum Leonis Papę. 26. q. 7. ca. tempora, scilicet tempora pænitudinis, habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout cōuersorum animos prospexeris esse deuotos. Et idem colligitur de pęniten. dist. 1. cap. mensurā, scilicet, arbitrio sacerdotis intelligē tis relinquendum statuūt, quia apud Dominum non tam valet mensura temporis, quam doloris, nec abstinentia tātum ciborum quātū mortificatio vitiorū: & sic innuitur, quod aliquis propter magnitudinem doloris in contritione delet multum de pęna, & non debet poni sibi pęnitentia tanti temporis quanta erat aliàs imponenda, & ad hoc discernēdum est ipsius sacerdotis intelligētis arbitrium. Alio modo potest intelligi arbitrium, idest voluntas, scilicet, quod quātum E sacerdos voluerit, tantūm imponet de pęnitētia, siue multum, siue paucum, dum tamen non imponat grauiorē pęnam, quàm à iure sit imposita. Aliqui dicūt, quod arbitriū non accipitur pro volūtate, immo quod nec habet sacerdos potestatem imponendi tantā, vel tantam pęnitētiam. moderando illam, nisi quando iura nō exprimunt determinatam pęnitētiam. Sic tenet Glo. de pænit. dist. 1. cap. mensuram super parte arbitrio dicēs: hoc verum est cum pęna nō est expressa, quia cum pœna expressa est illam debet imponere. ar. extra de offic. deleg. cap. de causis, & de pænit. distin. 5. c. falsas. ex causa tamen potest aggrauare, & mitigare. articulo. 50. distinct. capitulo de his. Dicendum, quod verum erat secundum tempora antiqua, quādo non erant potentiæ redactæ ad arbitrium: nam tunc erat regula, quód quandocunq; inueniretur quantitas pęnitentiæ determinata à iure imponeretur illa, nisi

Sacerdotis circa pænitentes arbitriū dupliciter intelligitur.

expresse

expresse appareret aliqua causa, propter quã deberet miti- F
gari, vel aggrauari, quando autem non erat diffinita pœ-
nitẽtia à iure, erat in arbitrio, idest, iudicio prudentis sa-
cerdotis, vt considerato dolore pęnitentis, & alijs circun-
stantijs imponeret maiorem, vel minorem, sicut dignum
reputaret, & illud tunc non erat arbitrium, i. voluntas, sed
arbitrium, i. iudicium procedens à discretione iudicis, vbi
ius deest, & tamẽ seruando conformitatem ad ius, eo mo
do, quo iudici videatur. Et hoc expresse vult Hieron. in al
legato cap. mensuram: nam causam arbitrij sacerdotalis
non posuit, nisi quòd interdum canones non præfigunt
pœnitentias pro singulis criminibus, & quòd tunc in arbi
trio intelligentis sacerdotis relinquat, sed quando à iure
est expressa pęnitentia, non dicit esse aliquod arbitrium,
cum ait, Mẽsuram autem temporis in agenda pęnitẽtia,
G ideo non satis aperte præfigunt canones pro vnoquoque
crimine, vt de singulis dicatur qualiter vnũquodq; emẽ-
dandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis
relinquendum statuitur, quia apud Dominum non tantũ
valet mẽsura temporis, quam doloris, propter quòd tem-
pora pęnitentiæ pro fide, & conuersatione pęnitentium
abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda
existimant, tamen pro quibusdam culpis modi pęnitẽtiæ
in omnibus culpis, ideo ibi est locus arbitrio, in quibusdã
tamen sunt impositi modi, idest, quantitates pęnitentiæ,
& ibi nihil est arbitrãdum, quia tunc iuxta rationem su-
pra tactam à Hieronymo in nullo casu expressissent iura
quantitatem pęnitentiæ imponendę. Ista autem vera sunt
secundum tempora antiqua, quando pęnitentiæ nõ erãt
redactæ ad arbitrium. Nunc autem omnes sunt redactæ
H ad arbitrium, vt colligitur de pęniten. & remissio. ca. quæ-
situm, & cap. Deus, & cap. officij ideo fine in eis quæ à iu
re statuta, habet locum arbitrium sacerdotis. Et dicẽdum
quòd arbitrium accipitur pro voluntate, & tamen nõ pro
voluntate absoluta, sed regulata ratione, ista autem ratio
non respicit ad hoc, quòd cõfessor velit arbitrari, quantũ
debeatur isti homini de pęnitentia, considerata cõtritio-
ne eius, & cęteris circũstantijs, quia hoc esset redire ad an
tiqua tempora, quando locum habebant pęnitentiæ præ-
fixæ à iure, sed arbitrium prudentis sacerdotis debet ad
hoc tendere, vt consideret quãtum expedit saluti pęnitẽ-
tis imponi, vt dicitur extra de pęnitentia, & remissione,
cap. Deus qui Ecclesiam, hoc autẽ est, quòd cuilibet peni-
tenti melius est pęnitentiam hic agere, quam in futuro,
quia pęna spõte tolerata est meritoria, & satisfactoria, &
I non pęna futuri sæculi, & ideo si pęnitens esset tam deuo-
tus, & constans, de quo putaretur, quòd vellet magnam
pęnitentiam agere, & vult eam suscipere, expedit saluti il
lius, quòd sibi imponatur. Si tamen sacerdos videt peccã-
tem esse fragilem, & incõstantem ad tolerandum magnã
pęnitentiam, & non vult suscipere eam, vel si subijt eam
post non vult manere in eadem, expedit saluti pęnitentis
paruam pęnitentiam iniungi. Et ideo consultum est, quòd
sacerdos exponat cõfitenti, quòd pro peccatis suis magnã
pęnam merebatur. Proponat autem ei aliquam pęniten-
tiam agendam, & si viderit eum promptum ad subeundũ
illam, imponat eam illi. Si autem nõ fuerit ad hoc prom-
ptus non imponat, ita quòd semper sacerdos imponat pę-
nitentiam de voluntate pęnitentis, & nunquam cõtra vo
luntatem eius, & tamen secundum antiquos canones nũ-
K quam erat aspiciendum ad voluntatem pęnitentis, sed
vbi non erat diffinitum à iure, respiciebatur cõditio deli-
cti, & cæteræ circunstantiæ, vt secundum illas videretur
quantũ mereretur quisque sibi imponi, & ita intelligitur
cap. tempora pęnitudinis, 26. quæst. 7. cum sex cap. seque-
tibus, nunc non respicitur ad hoc, si tamen sacerdos nihil
considerans, imponit pęnitentiam quæcunque sibi occur
rit animo, non bene agit, quia deberet cõsiderare quid sa
luti pęnitentis magis expediret, nihilominus tamen pęni
tens liberatus est, & non peccat recipiens minorem pęni-
tẽtiam, vel minus vtilem, quam alias suscipere posset. Ad
primum dicendum, quòd in arbitrio sacerdotis, relinqui-
tur impositio pęnitentiæ, non solum quando canones nõ
præfixerũt pęnitentiam, vt in eodem cap. Mensuram di-
cit Hieronymus, sed etiã quando præfixa est, & tamẽ de-
bet habere considerationem sacerdos, quid expediat salu-

F ti pęnitentis, alias non bene agit, non tamen est necesse,
quòd semper in hoc peccet mortaliter, quia nõ est omnis
negligentia, aut inconsideratio peccatum mortale. Ad se-
cundum dicendum, quòd villicus non laudatur simplici-
ter, immo potius vituperabilis erat, quia furatus est rem
domini sui, dãdo eam debitoribus, quia idem erat remit-
tere, quòd donare, cum debitum esset liquidum, sed lauda
tur quòd prudenter, idest, astute egerit, quia prouidit sibi,
vt quãdo egeret, haberet ad quẽ recurreret: quælibet au-
tem prudẽtia, vel astutia laudabilis, est, licet opus factum
per astutiam sæpe est vituperabile, & ita in sacerdotibus
prudenter agere in remissione pęnarum, imponendo pę-
nitentiam laudabile est, agere autem omnino secundum
voluntatem non est agere, prudenter, ideo nõ est laudabi
le. Ad tertium dicendum, quod nõ oportet Christum imi
G tari in omnibus operibus suis: nam sicut quædam sunt in
quibus imitari non possumus etiam si velimus, vt facere
miracula quæ ille faciebat, ita quædã sunt in quibus imi-
tari nõ licet, quamuis possimus, & ita est hic: nam ipse po
terat pęnitentem dimittere, non imposita aliqua pęna, sa
cerdotibus autem nõ licet. Ratio huius est, quia Christus
habuit clauem excellentiæ, vt ostensum est supra quæstio.
77. Et ideo poterat conferre effectum sacramenti sine sa-
cramento: sacerdotes autem habent solum clauem sa-
cramentalem, ideo nõ possunt remittere peccata, nec effi
cere aliquod opus sacramenti sine sacramento. Et ob hoc
Christus non solum poterat peccata remittere, non impo
nendo pęnitentiam, sed etiam non audiendo confessio-
nem, sic patet in muliere deprehensa in adulterio, Ioan. 8.
Quia illa nihil confessa est, & tamen Christus remisit ei
H peccatum. Quòd magis apparet in paralytico, cuius pecca
ta non erant manifesta, & tamen antequam quicquam di
ceret, dixit Christus ei remittuntur tibi peccata tua, supra
9. & sic nec confessus est ille, nec quicquam pęnitentiæ
agendæ ei impositum est. Sacerdos autem non potest ab-
soluere nisi cõfitentem, quia aliàs non esset sacramenta-
lis absolutio, ita nõ debet absoluere nisi pęnitentiam im-
ponendo, & peccat sacerdos qui pniam non imponit, qñ
autem peccator non cõfessus est, non potest absoluere eũ,
quia confessio debet præcedere absolutionem. Si absoluat
de facto, absolutio non valet, & peccat mortaliter absoluẽ
do. Si quis autẽ sit in articulo necessitatis, & voce, cõfite-
ri non possit, ostendat autem signa contritionis, debet ha-
beri tanquam suscipiens sacramentum, & tamen absolui
non debet, quia nihil apparet de quo eũ sacerdos absolue
I re possit, maxime quia est contra formam absolutionis, in
qua dicitur de peccatis cõfessis, & oblitis. Ad argumẽtum
etiã in contrarium respondendũ. Ad primum dñs quidã,
quod falsa pęnitentia est, quando non imponitur secũdũ
taxationem factam à iure, & ita tenet Glo. de pęnit. di. 1.
c. mensurã. Et dicendum, ꝙ verum est, ꝙ secundum anti-
qua tempora, qñ nondũ erant pęnitentię totaliter redactę
ad arbitrium, non licebat sacerdoti imponere minorem
pniam, quàm esset à iure, & tamen adhuc non vocabatur
illa falsa pnia, sed dicitur falsa pęnitentia illa, in qua de
vno peccato agitur pęnitentia, & non de alio, vel qñ sacer
dos absoluit peccatorẽ manẽtem in peccato, in quo prius
erat, quasi vere, & fructuose possit pęnitere, manendo in
illo peccato. Vel quia forte sacerdotes non iudicant quæ-
dam esse peccata, quæ tamen sunt peccata, & manentibus
K in illis imponunt pænitentiam, quasi non manentibus in
peccato: nam tunc quæcunque pęnitentia est falsa quam
agunt, quia nihil prodest. Sic dicit Innocentius Papa, de
pęniten. distinctio. 5. cap. fratres nostros, scilicet, Fratres
nostros Episcopos, & presbyteros admonemus ne falsis pę
nitentijs laicorum animas decipiant, & sequitur, falsam
aũt pniam esse constat, cum pluribus spretis, de vno solo
pęnitentia agitur, aut cum sic agitur de vno, vt non disce-
datur ab alio. Falsa est etiam pęnitentia cum pęnitens, ab
officio curiali, vel negociali non recedit, quòd sine pecca-
tis agi, nullatenus prævalet, aut si odium in corde gesserit,
aut si offenso cuilibet non satisfaciat, aut si offendenti of-
fensus non indulgeat, aut si arma quis cõtra iustitiam ge-
rat. In talibus autem manenti si pęnitentia imponitur, est
pęnitentia falsa, & imponitur contra auctoritatẽ Sancto-
rum Patrum, quia Sancti Patres declarauerunt, nõ posse
ag-

A gi pęnitentiam ab eo, qui in aliquo peccato manet. Et idē Gregor. intelligit in allegato cap. falsas: nam cum dixit: falsas pęnitentias dicimus, quę non secundum auctoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur, subiūxit, ideoque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis grauioribus irretitus ad pęnitētiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odium in corde gerat, recognoscat se veram penitentiam, nisi negotium relinquant, & officium deserat, peragere non posse, & tamen opponitur vera pœnitentia falsæ penitētiæ, vnde Gregor. non posuit ibi exemplum aliquod falsæ pęnitentiæ, eo quod minor sit quam canones statuerint, sed quia in peccato manet, qui illam agit, ista ergo est sola falsa pænitentia: pænitentia autem quæ minor est, quam canones statuerint antiquitus, B non erat falsa, sed erat indebite posita, nunc vero nec est falsa, nec indebite posita cum omnes pænitentiæ ad arbitrium redactæ sunt. Ad secundum dicendum vno modo, quod licet esse prorsus in voluntate sacerdotis imponere hanc, vel illam pænitentiam, tamen requirebatur semper discretio, vt sciat distinguere peccatum à peccato, & sciat quid est peccatum, & quid non cum, interdum sacerdotes putent aliquid esse peccatum, quod non est, & econtrario. Etiam discretio est necessaria, vt sciat quòd potest ligare, & soluere, & in quibus casibus. Etiam vt circa ea, in quibus tenetur vnus proximus alteri, in quibus non est arbitrium sacerdotis, sciat quando est necessaria restitutio, & quanta, & ita circa multa alia est necessaria discretio præter taxationem pænitentiarum. Aliter potest dici, quòd etiam circa impositionem pænitentiæ requiritur discretio sacerdotis taxando, vt dicit Hierony. de pæniten. distinct. C 1. cap. mensuram. & de pæniten. & remissio. cap. Deus, ca. officij. non tamen quasi teneatur imponere tantam pœnā arbitrando, ad quantam putauerit teneri peccator, sed discretio requiritur, vt taxet tantam, & talem pœnitentiam, quantam putat experire saluti pœnitentis, vt supra declaratum est.

Ab eo pœnitentia agi non potest, qui in aliquo manet peccato, & si agitur falsa est.

Quid remittitur alicui per pænitentiam minorem quam iura statuunt, & errata peccatoris merentur, & an per talem pænitentiam iniunctam tollatur tota pæna peccatorum. Et quando sacerdos non potest dispensare circa pœnam purgatoriam. Quæst. LXXX.

D QVæretur occasione præcedentium de remissione pęnæ, quæ fit per claues, & impositionem pænitentię, si interdum imponatur alicui minor pæna quàm à iure statuta est, vel quam peccata sua mereantur quod remitatur per illam pęnitentiam, & an tota pæna peccatorū tollatur per illam pęnitentiam iniunctam.

Aliqui dicunt, quòd siue sacerdos imponat magnam pęnitentiam siue paruā, liberatur peccator à tota pæna futuri sæculi, expleta pænitentia, quæ imponitur per sacerdotem. Et mouet istud dubium Glo. de pæniten. di. 1. cap. mēsuram, dicens si sacerdos minorem pęnam arbitratus est, quàm debeatur, si dispensandi animo hoc facit, sufficit illa licet modica ad delendum peccatum. Si autem sacerdos per errorem minorem pęnam arbitratus est putans esse sufficientem, & pæniens credebat sacerdotem esse peritum, sufficit illa minor pęna ad peccatum delendum, & omnem pęnam alterius vitæ, dummodo pęnitens, qui eam recepit E maiorem recipere paratus esset si sibi imponeretur Archidiac. eadem distinctione, capitu. quoniam pęniter. Si autē credebat sacerdotem esse imperitum in culpa est, nec reuelabitur per hanc solam pænitentiam, & idem iuris est, si ad alium iuit non suum iudicem, cum suus sacerdos esset peritus, quia eo casu in culpa fuit. Si autem suus sacerdos non erat peritus, & ideo iuit ad alium, quia hoc sibi licet de pęnit. distinctione 5. cap. placuit, & ille male est arbitratus, idem est, vt in proprio sacerdote faciente animo dispensandi.

Dicendum, quòd inquantum dicitur, quòd per pęnam quàm imponit sacerdos etiam si sit minor, tollatur tota pęna futuri temporis, falsum dicitur. Et præsupponit Glossa illa quòd quando imponitur peccatori tota pæna imposita à iure pro peccato, liberatur à tota pęna purgatoria:

A Et etiam dicit, quòd sacerdos potest dispensare in pęna illa vt si sciat, quòd imponit minorem pęnam quàm sit debita, & faciat hoc animo dispensandi, sufficit illa modica ad delendum peccatum, idest, ad delendum totam pęnam debitam pro peccato: nam peccatum quantum ad maculam, vel culpam large sumptam iam deletum est ante absolutionem, & impositionem pęnitentiæ. Etiam dicit, quòd si per errorem sacerdos arbitratus est minorem pænam, quàm esset debita, & pęnitens erat paratus suscipere maiorem si imponeretur, liberatur à tota pęna futuri sęculi.

Primum est falsum, scilicet, quòd pęna à iure imposita pro peccatis æquiualet pænę purgatoriæ, & tollat eā: nam Ecclesia nescit quanta est pæna, quę debetur pro peccato in purgatorio: nec est illa pæna vna pro omnibus peccatis, sed pro quolibet alia, & alia, vnde nec Ecclesia imposuit sepB tennem penitentiam pro quolibet mortali, quasi tanta precise sit pæna, quę debetur illi peccato in purgatorio, quiā hoc est impossibile, vt ostensum est præcedenti quæstione, nec Ecclesia imponit septennem pęnitentiam quasi credat istam sufficere præcise, sed propter aliquas causas mysticas, de quibus dictum est pręcedenti quæstione, secundum etiam est falsum, quia dependet à pręcedenti, scilicet, quia præsupponitur, ꝙ si tanta pæna poneretur arbitrarie quā tam ius arbitraretur, quòd tolleretur tota pęna futura.

Secundo, & irrationabilius dicit, quòd potest dispensare sacerdos circa pænam futuram, idest, quòd ponendo scienter minorem pænam, quam debeatur, aufert totam pœnam futuram, si fuit intentio sua dispensandi: nam tunc efficacia clauis penderet à voluntate sacerdotis, & tamen hoc non videtur esse verum, quia claC uis tantum prodest quantum prodesse potest, vel quantum prodesse illam Deus vult, non autem quantum vult quilibet sacerdos vtens claue. Item tunc quęlibet absolutio sacramentalis esset plenaria indulgentia: nam sacerdotes sciunt, quòd pęnitentiæ quas imponunt nō sufficiunt pro peccatis, & iō iuxta dictum Gl. videntur dispensare in reliqua parte pænę, & ita liberabitur pęnitens à tota pęna purgatoria, sed indulgentia plenaria nihil plus facit secundum opinionem illam, quę latissimam efficaciam tribuit indulgentijs, ergo esset quęlibet absolutio sacramentalis plenaria, ꝙ falsum est. Item maior absolutio simplicis sacerdotis quàm plenaria remissio data à summo Pontifice: nam in omnibus literis harum remissionum dicitur, de omnibus peccatis de quibus fuerit quis corde contritus, & ore confessus, D & tamen in sacramētali absolutione facta à simplici sacerdote dicitur de peccatis confessis, & obliris, si ergo sacerdos habens voluntatem dispensandi imponendo paruam pęnam, tolleret totam pęnam futuri sęculi omnium peccatorum de quibus absoluit, multo abundantior erit absolutio simplicis sacerdotis quàm illa, quę fit à summo Pontifice in concessionibus indulentię plenarię. Itē si absolutio sacerdotis volentis dispensare ad hoc sufficeret, frustra concederetur aliquando indulgentia plenaria, quòd hęreticum est cum Ecclesia supponat istas confessiones ad aliquid prodesse.

Item apparet manifeste istud esse contra intentionem Ecclesiæ: nam indulgentię plenariæ nō ordinantur ad maculam siue culpam large dictā, quia ista plene tollitur per confessionem, & absolutionem cuiuslibet sacerdotis, sed ordinatur cōtra penam: ideo grosse loquentes vocant istas indulgentias plenarias, vel remissiones omnium peccatoE rum absolutionē à culpa, & à pęna, qui tamen increpantur à iure in clementina prima de priuil. & in clementina abusionibus de pænitentia, & remissione, & ita indulgētia plenaria est absolui à toto reatu pęnę purgatoriæ, & tamen in literis harum concessionum concedit Papa ei cui datur ista indulgentia, quod possit eligere confessorem, qui possit eum plenariæ absoluere, vel concedere remissionem omnium peccatorum, ergo videtur, quòd sacerdos simplex non poterat istud facere nisi concederetur, quia alias frustra erat concessio quam facit Papa ergo pręsupponit Ecclesia, quòd sacerdos simplex etiam si velit imponendo paruam pęnitentiam liberare hominem à tota pæna purgatoria, non possit.

Item patet, quia hoc dato fere nulli irent ad purgatoriū: nam sacerdotes imponunt paruas pęnitentias cum sciant

maiores.

maiores esse debitas pœnas,& sic videtur dispensare. ideo F qui impleuit penitentiam sic a sacerdote iniunctam, quantumcumque parua sit, nō tenebitur ad aliquam penam purgatoriam,& ita facile esset omnes morientes euolare in cęlum, & tamen falsum est, quia communiter supponitur, quòd expleta pœnitentia hic iniuncta a sacerdote, adhuc manet homini multum expiandum in purgatorio, ergo sacerdos imponens paruam penitentiam non liberat hominem à tota pœna purgatoria, neque potest dispensare in illa.

Dicendum ergo, quòd sacerdos in absolutione sacramentali quotidiana non potest dispensare circa penam purgatoriam, neque est in potestate sua, quòd tanta aut tanta tollatur, sed per claues tollitur quantam Deus vult tolli,& nescit sacerdos quāta tollitur, per penitentiam autem impositam tollitur per modum recompensationis pœna ęquiualens purgatoria,aut aliquid plus, cum sit illa spōte tolerata,& illa non:quod autem residuum est, quòd interdum valde multum est, manet in purgatorio expiandum, vel hic per opera satisfactoria sponte facta explendum. Et ijs consonat Hostien. in summa, in tulo de penitētia, vbi tradit formam absoluendi dicens, quòd sacerdos dicat confitenti, carissime tu commisisti tot, & talia peccata, & pro quolibet deberes sic penitere, sed forte vita tua ad hoc agendum non extenderetur, iniungo tamen tibi talem penitentiam pro omnibus, & concedo tibi, quòd quocūque ieris remissiones prælatorum tibi factæ prosint, & omnia bona, quę feceris, & mala, quę pro Deo toleraueris iniungo tibi in penitentiam,& postea dicit,& si quid purgandum remanserit, in purgatorio purgetur iuxta misericordem voluntatem Iesu Christi. Quòd autem dicit H Glo. allegata de dispensatione, quàm facit sacerdos in pena, potest esse verum in pena imposita a iure, sed non in pena taxata à Deo: nam si delictum habeat penam a iure determinatam, & sacerdos illam sciens, ponat minorem, dispensat per hoc in illa, quia sunt redactæ penitentiæ ad arbitrium. Si autem non sit pena à iure prefixa, & tamen sacerdos considerans circūstantijs delicti, scit magnam penam debitam,& imponit minorem, hoc ipso dispensat. Et tamen ista dispensatio non se extendit ad aliud, nisi quòd penitens non male agat tolerando minorem penam pro delicto, quam de iure teneatur, & quòd non sit obligatus dum viuit tantam penitentiam agere, sed non prodest ad hoc, quòd pena æquiualens penæ impositæ a iure in purgatorio tollatur sustinēdo paruam, quæ imponitur. Vt si quis I commisit homicidium, vel periurium, tenetur de iure ad septennem penitentiam, si autem sacerdos imponat penitentiam vnius diei per hoc dispensat in iure, ita quòd iste penitens non tenetur ad penitentiam septennem, & tamē si per septennem pœnitentia tolleretur tota pena debita in purgatorio pro homicidio, vel periurio, non tolleretur per penam vnius diei, quam imposuit sacerdos, sed solumtantum tolleretur proportionaliter quantum est vnus dies ad septem annos,& ita quanto minorem penitentiam imponit sacerdos confitenti, tanto deterius est confitenti: nisi forte, quia imposita maiori penitentia nō posset aut nollet illam tolerare. Prædicta vera sunt de vsu clauium in absolutione quotidiana sacerdotali, in qua non exprimitur pars aliqua, aut quātitas determinata remissionis, sed simpliciter sacerdos absoluit, quia ibi nō prodest clauis ad voluntatem sacerdotis. Secus autem in concessionibus indulgentiarum in quibus exprimitur quantū prodesse debeāt, K vt quia dicitur plenaria remissio, vel dicitur quarta aut quinta pars peccatorum, idest, penæ debitæ pro peccatis, vel duo aut tres anni, aut septem dies, & ita de alijs concessionibus: nam solet dici, quòd istæ indulgentiæ tantum prosint quantum sonant, & quòd intelligatur quantum ad penam purgatoriam, licet de hoc magis dicetur, cum agetur de concessionibus indulgentiarum.

An sacerdotes veteris testamenti claues haberent. Atque illa quem ordinem consequantur, & character quid sit. *Quæst.* LXXXI.

QVæretur nunc circa habentes claues, & est dubium an sacerdotes veteris testamēti haberent claues. Aliqui dicunt, quòd sic, quia clauis consequitur ordinē sacerdotalem,& tamen in veteri testamento erat ordo: nā dicebantur illi sacerdotes, ergo claues habebant. Item claues sunt duæ, scilicet, scientia discernendi, & potentia iudicandi, & tamen sacerdotes veteris testamenti poterant vtrūque, ergo claues habebant. Patet hoc, quia habebant scientiam discernendi inter sanguinem,& sanguinem, lepram,& lepram, causam,& causam, Deuteronom. 17. Etiā habebant potestatem iudicandi, quia ipsi iudicabāt in causis arduis, scilicet summus sacerdos,& 70. Seniores eodem cap.& ipsi repellebant immundos,& recipiebant mundos Le. 13. & 14. Quòd est recipere dignos, & excludere indignos quòd facit minister Ecclesiasticus per claues, vt dicit Hiero. ergo habebant illi claues. Item sacerdotes legales habebant potestatem aliquam super populum,& non erat illa pure temporalis, quia sic nō differret potestas sacerdotalis a regali, quòd falsū est,& tamē potestas spiritualis est potestas clauis, ergo sacerdotes veteres habuerunt claues.

Dicendum, quòd aliqui voluerunt in veteri testamento fuisse claues apud sacerdotes, quia erat eis potestas aliqua super peccata, scilicet, imponere penam pro peccatis ad remissionem ipsorum, vt colligitur Leuit. 5. Et hoc pertinet ad clauem: nam per actum clauis soluit sacerdos peccatorē a quadam pena, & obligat eum ad alteram quam temporaliter imponit, ergo erant claues in illis sacerdotibus. Sed dicunt, quod fuerunt in sacerdotibus illis incompletæ, nūc autem per Christum completæ sunt in sacerdotibus noui testamenti.

Sed dicendum, quòd non stat: nam Apostolus ad Hebræ. 9. vbi comparat,& præfert sacerdotium Christi, sacerdotio veteris testamenti, dicit quòd Christus est pontifex futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta, sacerdotium autem vetus solum introducebat in templum manufactum per sanguinem taurorum, & hircorum, & sic innuit Apostolus, quòd potestas sacerdotij legalis non se extendebat ad cœlestia exhibenda, sed solum signanda, vt dicitur ad Hebræ. 10. Vmbram futurorum bonorum lex habet, non ipsam imaginē, idest, conferre nō potuit res, quod est habere imaginem, sed significauit illas, quòd est vmbrā habere, & tamen claues non sunt ad figurandum, sed ad efficiendum: ideo non fuerunt claues in veteri testamento. Item claues sunt ad aperiendum regnum cęleste, quia per clauem recipiuntur illuc digni, & tamen ante Christi passionem nemini aperta fuit ianua vitæ ęternę, ergo nec fuit clauis, quia poneretur omnino superuacua. Item quia sacramentalia veteris legis gratiam non conferebant, & tamen sine gratia non est introitus ad vitam ęternam, qui est effectus clauium, ergo sacerdos legalis qui talium sacramentorum minister erat, clauem non habebat. Cum autem dicebatur, quòd habebant potestatem imponendi penam pro peccato, ergo habebant potestatem clauium, dicendum, quòd si nihil aliud sit, non ostendit clauem: nam legislator, & iudex, qui est minister legis humanæ, imponunt penam pro peccatis, sed clauem nō habent, sed oportet addi, quòd per clauem imponitur pena in remissionem peccatorum, sicut confitemur fieri per sacerdotes nostros in absolutione sacramentali, sacerdotes autem legales penam quidem imponebant, vel exequebantur super peccantes pœnam a lege impositam, & tamen illa non erat ad remissionem peccatorum: nam istæ penæ erant, quòd cogerent laicos peccantes offerre sacrificia. Leui. 5. & Nu. 5. Et tamen sacrificia legalia non poterant tollere peccatum ad Hebrę. 10. Scilicet, impossibile est per sanguinē taurorum, & hircorum auferri peccata: ideo clauis non erat ibi. Ad primum in contrarium dicendum, quòd clauis consequitur ordinem sacerdotalem proprie sumptum, non est autem ordo vbi non est character: ideo licet sacerdotium fuerit in veteri testamento,& etiam inter gentiles, neutrū fuit

fuit propriè dictum sacerdotium, quia in neutro fuit character cum sit Character potestas spiritualis, secundum quam configuratur recipiens ei, a quo impressa est potestas, & tamen ista impressio potestatis non fuit in aliquo illorum sacerdotiorum, cum neque ibi fuerit actus ad quẽ requireretur aliqua potestas spiritualis, cum actus esset puræ corporalis. Etiam dato, quòd esset ibi potestas aliqua, non configuraretur minister Christo secundum illam, & hoc propter imperfectionem vmbratilem illius potestatis. Etiam quia non ordinabatur ad Christum: nam in nouo testamento potestas Episcopalis acquisita per consecrationem, licet sit indelebilis non est character, eo quòd secundum illam non configuratur Episcopus Christo, quia non ordinatur ad Christum, siue ad corpus eius verum, sed ad plebem, quæ est corpus Christi mysticum, sed multo minus ordinatur sacerdos legalis ad Christum, ergo non habuit characterem. **B** Et ita licet in veteri testamento essent sacerdotes, tamen non fuit ordo sacerdotij, clauis autem consequitur ordinem sacerdotij: ideo non fuerunt claues in sacerdotibus legalibus. Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes legales habuerunt potestatem discernẽdi inter lepram, & lepram, sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, Deuteron. 17. Et potestatem iudicandi, & exequẽdi, sed ista potestas non erat nisi, vt arcerent indignos a tabernaculo manufacto; & admitterent dignos ad illud, ad quod non requirebatur potestas aliqua spiritualis diuinitus impressa, aut communicata: ideo non erat tunc clauis aliqua, nunc autem est potestas spiritualis in sacerdotibus, per quam recipiant hominem ad regnum Ecclesiæ: ideo nunc est clauis. **C** Ad tertium dicendum, quòd habebat sacerdos legalis potestatem super populum, quæ non erat purè temporalis sicut regia potestas, nec purè spiritualis sicut potestas ministrorum noui testamẽti, sed potestas erat quidem ad corporalia ordinata in cultum Dei cæremonialem, scilicet, ad purgandum homines legaliter immundos per legales cæremonias, vt apti essent introire in tabernaculum manufactum, & ad expellendum eos, qui legaliter immundi erant à sanctuario. Et si essent naturaliter, idest realiter immundi immunditia contagiosa aut fœda, eijciebant a castris, idest, de conuersatione aliorum hominũ, sicut excludebant leprosos, & fluentes semine, aut sanguine extra tempora menstruorum. Leuit. 13. & non erat regia nec alicuius laici, ad hoc tamen claues non erant necessariæ.

D *An in Christo sit clauis. Et quid sit clauis sacramentalis, et quomodo potestas clauium qualitas quadam est, earumque virtus in nobis est, sicut virtus instrumentalis, item quod sacramenta potius disponunt ad gratiam, quam causa conferant.* Quæst. LXXXII.

QVæretur an in Christo sit clauis. Aliqui dicunt, quòd non, quia clauis consequitur characterem ordinis, vt dictum est præcedenti quæstione. Christus tamen characterem non habuit, cum potius ipse imprimat nobis characterem, & per configurationem ad ipsum dicimur habere characterem, quia illa potestas spiritualis, qua ei configuramur vocatur character, & tamen idem non potest sibiipsi configurari, ergo non habet Christus characterem, & consequenter neque clauem.

E Item, vt ostensum est supra quæst. 73. Christus habet in sacramentis potestatem excellentiæ, scilicet, quia effectum sacramentalem sine sacramento conferre potest, sed clauis est potestas sacramentalis, idest, id quo sacerdos confert illud quod sacramentaliter conferri potest, ergo non fuit necessaria in Christo, cum habeat superiorem potestatem, & ita esset superuacua, quia nunquam Christus tali potestate vteretur: superuacuum tamen non est ponendum, quia recedit ab ordine, omnia tamen, quæ à Deo sunt ordinata sunt, ad Rom. 13. ergo Christus non habet claues. Dicendum, quòd Christus habet clauem, quæ est spiritualis potestas ad recipiendum dignos aperiendo eis vitam æternã, & excludendũ indignos, & tñ non est ista clauis sacramẽtalis, sed maior clauis, quæ vocatur clauis excellentiæ, de qua dr̃ Apoc. 3. habet clauẽ Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Pro quo sciẽdum, q̃ qñ agens operatur per instrumentũ virtus agendi est in per se agente, **A** & in instrumento, quia nõ est actio nisi vbi est virtus agendi, & tamen tam instrumentum, quã principale agens dicitur agere, ergo in vtroque est agendi virtus, & tamen sicut per se agens, & instrumentum differunt, quia per se agens non recipit virtutẽ ab alio, instrumentum autẽ recipit per actualem influxum inquantum mouetur ab agente per se, ita & per se agens dicitur propriè agere, instrumentũ autem non dicitur agere, nisi inquantum agitur, idest, mouetur: vnde perfectius valde est virtus agendi in per se agente, quàm in instrumento. Ita de clauibus est: nã virtus clauium, quæ in nobis est, est virtus instrumentalis: nã sacerdos, & sacramenta non agunt per se ad remissionẽ peccatorum tanquam principale agens, immo nec tanquã instrumẽtum propter dictum, quod attingit ipsum passiuum, quia **B** neque sacerdos tamquam principale agens, aut sacramentum confert gratiam, cum hoc sit solius Dei, neque sacramentum motum à Deo, vt instrumentum eius attingit animam cui gratia confertur: ideo sacramenta sunt potius dispositiua ad gratiam, quam instrumenta gratiæ propriè loquendo: clauis ergo, qua sacerdos operatur in sacramento pœnitentiæ erit clauis instrumenti, idest, virtus instrumẽtalis, & non principalis agentis, virtus autem ad conferendum gratiam, & remittendũ peccata, quod est operari nostram salutem, est in Christo, tanquam in per se agente: nã in eo, vt est Deus, est ista virtus per auctoritatem, vt autẽ est homo est in eo per meritum, quia meritis passionis suæ aperta est nobis vita æterna, & datur omnis gratia, & quoniam clauis de ratione sua solum dicit potestatẽ claudendi, & aperiendi, quòd autem quis aperiat, vt per se **C** agens, vel vt instrumentum aut dispositiuum, est extra rationem clauis, ideo tam in Christo, quàm in nobis oportet poni clauem, immo & in Deo clauis est, sed differt, quia clauis nostra est sacramentalis, clauis autem Christi, aut Dei non est sacramentalis. Dicitur autem clauis sacramẽtalis illa, qua quis confert effectum spiritualem per sacramentum, & tamen Christus sine sacramentis confert effectum sacramentalẽ, ideo non est clauis sua sacramentalis, sed maior sacramentali, & ideo vocatur clauis excellẽtiæ. In quo autẽ differat clauis Christi à sacramẽtali, & in quo excellat eam, & in quo clauis auctoritatis, quæ est in tota trinitate excedat clauem sacramentalẽ, quæ est Christi, vt est homo, declaratũ est sup. q. 73. clauis aũt nostra sacramẽtalis est, quia solũ possumus conferre spũalem effectũ mediãte sacramẽto. Et ẽt est instrumentalis, quia nõ est actio **D** remittẽdi peccatũ a nobis principaliter, sed à Deo. Ad primũ dicendum, q̃ clauis non solũ consequitur characterẽ, immo est realiter ipse character, vt ostensum est sup. q. 77. & tñ clauis est aliquid absolutũ, cum nominet qualitatẽ, i. potestatẽ, quæ reducitur ad secundã speciem qualitatis, & licet largè posset dici relatiua, tñ secundum rationem suã nõ est relatiua: nã est virtus actiua, character autem quantum ad substantiã est ipsamet virtus actiua, & tñ ratio characteris est superaddita, & ita est ratio relatiua, quia character dicit configurationem, & ista ratio configurationis cõsequitur potestatẽ illam conficiendi sacerdotalem, & illa eadem potestas numero est potestas clauium, vt ostensum est eadem quæst. quia tamen potestas conficiendi est prior dignitate, & ratione, cum secundũ hanc propriè quis dicatur sacerdos, dr̃ potestas clauiũ secundũ, quam respicit sa**E**cerdos subditos cõsequi potestatẽ characteris tanquã priorẽ, quod tñ illa potestas sit characteris, i. cõfigurans hominẽ Christo est per accidens ad substantiã, potestatis ipsius, quia nõ est character nisi inquantũ est potestas ab alio impressa cõfigurans hominẽ ei à quo impressa est, in Christo autem est ipsa potestas non tñ tanquã ab alio impressa, vel deriuata, sed tanquã in per se agente, & vt principalis forma: ideo cessat ibi ratio characteris, & ita in Christo potestas clauium consequitur potestatem quandam, quæ in nobis vocatur character, sed in ipso non vocatur, nec est character propter causam dictam. Ad secundum dicendum, quòd de ratione clauis non est esse sacramentalem: nam licet clauis nostra sit sacramentalis, quia est instrumentalis, clauis tamen Christi, quia est, vt potestas per se agentis nõ est sacramentalis, sed principalis, & ita habebit clauem, licet non omnino similem nostræ, sed excellentiorem.

An soli sacerdotes habeant claues, vel etiam alij non ordinati. Et quod ordo de necessitate exigit sexum virilem, fœminæ autem quare non possunt ordinem recipere. Nec vnus character esse potest simul in multis. Et quare potestas excommunicandi non est clauium potestas. Eaque potestas non potest fœminis competere. Quæst. LXXXIII.

QVæretur an soli sacerdotes habeãt claues, vel etiam alij non ordinati habeant claues. Aliqui dicunt, ꝙ multi præter sacerdotes clauem habent: nam dicit Isidorus, ꝙ ostiarij inter bonos, & malos habent iudicium, dignos recipiunt, & indignos reijciũt, sed iste est actus clauis, vt ostensum est supra q. 73. ergo ostiarij claues habẽt.
G Item videtur, ꝙ reges etiam habeant claues, quia sacerdotes claues accipiunt, dum per vnctionem suam accipiũt diuinitus potestatem super populum, & tñ etiam reges dum per vnctionem sanctificantur, accipiunt diuinitus potestatem super populum fidelem; ergo non habent soli sacerdotes clauem, sed etiam reges. Item vr, ꝙ aliquæ congregationes habeant claues, & sic non soli sacerdotes, sacerdotium.n. est ordo vni personæ singulari conueniens, sed clauem aliquando vr habere tota vna congregatio, quia capitula possunt interdum ferre sententiam excommunicationis, quod pertinet ad claues; non ergo soli sacerdotes habent potestatem clauium, sed etiam aliquæ multitudines. Item mulier non est susceptiua ordinis sacerdotalis, immo nullius ordinis, quia ordo exigit de necessitate sacramenti sexum virilem, & tamen mulieres aliquæ videntur habere clauem, sicut Abbatissæ, quæ spiritualem potestatẽ in sub-
H ditos exercent, ergo non habent soli sacerdotes clauem.

Dicendum, quòd clauem proprie sumptam soli sacerdotes habent. Sic enim dicit Ambro. hoc ius ligandi, & soluendi solis sacerdotibus concessum est. Sed dicendum, quod clauis accipitur aliquando proprie, & aliquãdo large. Primo modo clauis est, quæ cœlum aperit, idest, quæ immediate est ad aperiendum illud, tollendo particularia impedimenta illuc eundi, quod fit tollendo peccata, etiam si hoc fiat instrumentaliter, vel dispositiue, & talis clauis cum sit eadem in substantia cum charactere, quæ est potestas conficiendi, vt ostensum est supra quæstio. 73. & character est vnius personæ, idest, non potest esse character aliquis simul in multis, sed in vno, & ille solus est sacerdos, sequitur quòd clauis hoc modo solius sacerdotis est, soli quippe sacerdotes in populo constituuntur medij
I inter populum, & Deum quantum ad ea, quæ Dei sunt, vt offerant dona, & sacrificia pro peccatis, ad Hebræ. 5. Secundo modo clauis est potestas quædam, qua homines diriguntur in cœlum, vel in Deum, sed non immediate, & hæc est, per quam homines diriguntur immediate ad Ecclesiam militantem, & postea me diante illa diriguntur ad vitam æternam, vnde sicut clauis primo modo dicta se habet ad vitam æternam, ita clauis se habet secundo modo ad Ecclesiam militantem, vt admittatur homo ad illam, vel excludatur ab ea, & hæc est potestas excommunicandi, & ab excommunicatione absoluendi, & potestas in foro causarum: nam per excommunicationem excluditur, quis a participatione sacramentorum; quæ solum sunt in Ecclesia militanti, & a communicatione fidelium, & ita non est proprie clauis, sed aliquid dependens à claue,
K vel consequenter datum cum claue: nam quando Petro collata est potestas clauium, collata fuit etiam potestas excommunicandi, vt ostensum est supra q. 73. Et tamen non est actus alicuius illarum duarum clauium, quæ ei datæ sunt, sed fuit aliquid quasi annexum, vel accessoriũ ad potestatem plenissimam clauium, & vocatur large potestas clauium, hanc autem potestatem non soli sacerdotes habent, sed etiam aliqui non sacerdotes salli, qui iurisdictionem Ecclesiasticam habent siue ordinarie, siue ex commissione, quorum plurimi non sunt sacerdotes. Et etiam non competit omnibus sacerdotibus ista clauis, si tamen esset potestas clauis proprie dictæ, competeret omnibus sacerdotibus, saltem omnibus curatis, quibus competit vsus clauium, ergo large vocatur clauis. Ad primum dicendũ, quod sicut officium ostiariorum est corporale, ita clauis sua est materialis, scilicet, qua claudunt, & aperiunt templum manufactum, actus autem sacerdotum est spiritualis: ideo clauis sua est spiritualis, qua aperiunt templũ non manufactum, i. cœlum. Habent etiam ostiarij iudiciũ recipiendi, & excludendi à templo, non quidem a templo cœlesti, sed ab isto materiali, & tamen adhuc iudiciũ de ijs, qui ad hoc templum recipiendi sunt, aut excludendi non habent ostiarij à seipsis, sed à sacerdotibus, & maioribus ministris accipiunt, s. vt illos excludant quos isti excludendos iudicauerint, & ita admittunt, quos illi recipiendos censent, vnde non proprie competet eis iudicium, sed executio rei iudicatę à sacerdotibus, & alijs superioribus ministris. Ad secundum dicendum, ꝙ reges, siue qui vnguntur, siue non vncti non habent claues, quia nullam potestatem spiritualem habent reges, & tamen clauis est potestas spiritualis ad aperiendum regnum cœlorum: ideo in vnctione non accipiunt clauem, neque potestatem aliquã spiritualem, cum in solis temporalibus præsint, quia tñ etiam temporalia non sunt nisi à Deo, sub cuius prouidentia omnia consistunt, & ob hoc ordinata sunt, quia omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, ad Rom. 13. Signatur in vnctione regum, ꝙ à Deo potestatem legitime in temporalibus accipiunt, sicut acceperunt sacerdotes per vnctionem suam potestatem in spiritualibus, vt per hoc reges legitime quasi ex quadam commissione super populum fidelem sub Christo regnent.

Ad tertium dicendum, quòd aut loquimur de potestate ordinis, aut de potestate iurisdictionis, potestas ordinis, quę est proprie clauis non est nisi vnius, idest, sacerdotis. De potestate iurisdictionis dicendum est, sicut de potestate in politicis: est enim aliquando tota potestas in vno, sicut in principatu monarchico, siue regali, siue tyrannico, quandoque autem est potestas diuisa, vt nõ sit tota in vno, sed partita in plurimos constitutos in diuersis officijs, sicut aristocratijs, oligarchijs, democratijs, & chimocratijs, vt patet 8. Ethic. & 3. Politicor. sic & iurisdictio in spiritualibus interdum consistit in vno sicut in Episcopo, vel sacerdote alio, interdum autem vna tota in multis sicut in capitulo Ecclesiæ, vel aliquo collegio simili, & tunc totũ capitulum habet clauem iurisdictionis, licet non singuli de capitulo, & tamen non esset ille vnus ordo numero, sed tot essent ordines quot essent supposita, vel partes capituli.

Ad quartum dicendum, quòd mulier non potest habere clauem proprie dictam neque large. De prima patet, quia illa est clauis ordinis, & tamen mulier ordinem recipere non potest, qui exigit sexum virilem, & hoc, quia non potest reperiri naturaliter ratio significationis sacramenti ordinis in fœmina, sed potius naturaliter sibi repugnat, scilicet præesse, cum Apostolus dicat, mulierem autem docere non permitto, neque dominari in virum 1. Timoth. 2. & 1. Corinth. 14. & tamen docere, & præesse sunt necessaria sacramento ordinis, non ergo potest mulier habere claues, ita redarguuntur Abbatissæ quædam extra de pęnitentia, & remiss. cap. noua quædam, quia benedicebant moniales, & audiebant confessiones in criminibus sacramentaliter, & Euangelium publice prædicabant, & concluditur ibi, quòd claues non traditæ fuerunt beatæ virgini, sed Apostolis, & sic nullus actus clauis, neque ordinis potest competere Abbatissæ, nec alicui fœminę.

De claue iurisdictionis excommunicando dicendum, quòd etiam non potest competere mulieri, quia cui non potest competere clauis ordinis, etiam non potest competere spiritualis clauis iurisdictionis, potest autem competere fœminis potestas in temporalibus, quia interdum fœmina prudentior est viro, & tamen fœminas præesse viris etiam temporaliter non est regulare, sed extra ordinarium, & est quædam corruptio recti principatus. Sic dicit Aristoteles 8. Ethico. quòd corruptio ciuilitatis est, cum ad fœminam dominium peruenit, interdum tamen propter periculum, & aliàs necessitates toleratur, quòd fœminæ præsint, & ita est de Abbatissis, quæ habent quandam potestatem super aliàs moniales corripiendo eas circa spiritualia, quod est simile vsui clauium, licet non sit vsus clauium, & tamen hoc toleratur, & statuitur propter periculum cohabitationis virorum cum religiosis mulieribus, claues igitur non habent.

Ari-sto-

An sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant claues. Et quod in actu clauium principale agens est solus Deus, qui habet authoritatem dimittendi peccata. Et quod Sacerdos, licet non sit in gratia, tamen potest agere ad gratiæ collationem. Et quod Deus solus nobis benedicit, bona conferendo. Quæst. LXXXIIII.

QVæretur an sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant claues. Aliqui dicunt, quòd sic, quia absoluere, & ligare, quę habent actus clauium habent efficaciam a passione Christi, & tamen viri sancti maxime conformantur passioni Christi, qui per patientiam, & alias virtutes Christum passum imitantur, ergo videtur, quòd sancti viri, licet non sint sacerdotes, possint soluere, & ligare. Item qui maior est potest benedicere minorem ad Hebræ. 7. sine vlla contradictione, quòd minus est a maiori benedicitur, & tamen in spiritualibus, vt ait Augu. hoc est esse maius, quod esse melius, ergo viri sancti, qui meliores sunt alijs possunt benedicere alijs absoluendo, & ligando. Dicendum, quod soli sacerdotes ligant, & soluunt, quia cuius est potestas, eius est actus, vt ait Arist. lib. de somno, & vigilia, & tamen potestas ligandi, & soluendi, quę est clauis, est solius sacerdotis, ergo ligare, & soluere solius sacerdotis erit. Item patet, quia si sancti homines non sacerdotes ligarent, & soluerent, aut hoc facerent tanquam agens principale, aut tanquam instrumentum, & tamen neutro modo faciunt, ergo non ligant, & soluunt. Patet hoc, quia principale agens inducit in effectum, siue in passum similitudinem suam: agens autem instrumentale non inducit similitudinem suam, sed agentis principalis, ex hoc, ergo constituitur aliquod principale agens, quia habet formam quam transfundere possit, vel imprimere, agens autem instrumentale per hoc constituitur, quòd non habet formam quam possit transfundere, sed applicatur à principali agente ad effectum inducendum in actu, ergo clauium effectus quidam, vel forma deducatur ponitur principale agens, & instrumentale; principale agens est solus Christus, quia ipse, vt Deus habet auctoritatem remittendi peccata, vt autem est homo meruit per actuum suum, quod dimitterentur, & ideo ipse per se potest in actum clauium, quia habet in seipso aliquid, per quòd possit peccata dimittere scilicet, potestatem, & meritum. Nullus autem homo potest in actu clauium operari, vt principale agens, quia nec ipse potest gratiam per se dare, nec ex actu proprio mereri, vt alteri detur sufficienter gratia, per quam remittantur peccata: ideo si aliquis homo agit per claues ad remissionem peccatorum, non potest agere nisi instrumentaliter, & tamen instrumentum non habet formam, quam transfundat in passum: ideo ille, qui instrumentaliter agit ad remissionem peccatorum non assimiliat sibi recipientem, nec recipiens hunc effectum imitatur in aliquo ipsum vtentem clauibus instrumentaliter, sed solum Christum. Ideo sacerdos quantumcunque malus potest absoluere, & ligare agendo instrumentaliter ad collationem gratiæ. Viri autem Sancti non sacerdotes quantumcunque Sancti sint, non possunt absoluere: & ligare agendo ad collationem gratiæ. Primum patet, quia si sacerdos in absoluendo ageret, vt principale agens non posset absoluere quenquam a peccato si ipse esset in peccato, neque posset ipse conferre gratiam si non esset ipse in gratia, & tamen agit, vt instrum. & instrumentum non habet formam quam transfundat, sed solum applicatur ab agente principali ad effectum producendum, & non oportet, quòd effectus assimiletur instrumento: ideo licet sacerdos non sit in gratia, potest absoluendo agere ad collationem gratiæ. Ex hoc apparet error illorum, qui credunt veritatem sacramentorum non posse dari nisi ab ijs, qui mundi sunt, & non fieri absolutionem a peccatis nisi per eum, qui a peccatis sit liber: isti enim non solum contra rectam fidem errant, sed etiam contra rectam, & veram doctrinam naturalem ignorantes quid sit agere, & quid sit conditio agentium. Secundum patet, quia viri Sancti si agerent absoluendo ad remissionem peccatorum, & collationem gratiæ aut agerent, vt principale agens, aut vt instrumentum, non primo modo, quia hoc soli Christo competit, vt ostensum est, non etiam secundo modo, quia tunc esset aliqua proportio inter viros Sanctos, & Deum, secundum quam agerent instrumentaliter, vel dispositiue, & istud est in sacerdotibus inquantum habent claues, sed viri Sancti non sacerdotes non habent claues, ideo non est ista proportio. Item quia instrumentum nunquam assimilatur effectui, secundum formam, sed secundum proportionem, & tamen si viri Sancti possent absoluere agendo remissionem peccatorum, hoc esset inquantum ipsi sanctificarent alios sicut ipsi sancti sunt. Et tamen iam essent, vt agens principale quòd transfundit formam in passum assimilans illud sibi, ergo viri Sancti non sacerdotes non possunt absoluere, & ligare. Ad primum dicendum, quòd quamuis viri Sancti magis conformentur passioni Christi secundum formam, non tamen imitantur eum secundum proportionem plusquam sacerdotes mali: ideo sacerdos malus est instrum. Christi in absoluendo, siue cooperatur Christo, & non vir Sanctus non sacerdos. Pro quo sciendum, quòd vt

Sacerdos quantumcunque malus, potest absoluere, & ligare a peccato.

A (dispositiue, ... — continued above)

B dictum est supra agens principale inducit similitudinem in passum, sed instrumentum non assimilatur passo secundum formam, sed sicut est similitudo inter instrumentale agens, & passum secundum proportionem, ita est similitudo inter agens principale, & instrumentum secundum proportionem. Primum patet, quia agens principale transfundit effectui talem formam qualem habet in natura sua, vt in intellectu, si agens per intellectum. De primo patet, vt quando homo gignit hominem, quia est similitudo formæ in natura. De secundo, vt cum artifex producit domum, quia talem formam deducit exterius, qualem habet in intellectu.

Instrumentum autem non assimilat hic sibi rem factam, quia non habent instrumenta, quibus fabricatur domus talem formam in substantia, vel natura sua qualem

C domus, nec etiam in intellectu, cum non sint agentia per intellectum: ideo non est similitudo eorum ad effectum in forma, quia tamen omnis actio tendit ad similitudinem, cum in principio actionis sit dissimilitudo, in fine autem sit similitudo, necessarium est, quòd instrumentum cum pertineat ad actionem, & attingat ipsum passum, habeat aliquam similitudinem ad ipsum, ista tamen non est similitudo secundum formam, sed secundum proportionem, ista enim similitudo prodest magis ad actionem, & conseruationem interdum, quam similitudo secundum formam, sed secundum proportionem, ista enim similitudo prodest magis ad actionem, & conseruationem interdum, quam similitudo secundum formam, sicut aer, & cibus, & locus agunt ad conseruationem hominis, & non assimilantur ei secundum formam, homo assimilatur alteri homini secun-

D dum formam, & non agit aliquid ad conseruationem illius. Dicitur autem similitudo secundum proportionem inter instrumentum, & effectum, quod tale sit instrumentum, quòd mediante illo possit produci forma effectus, sicut instrumenta quibus fabricatur domus, licet non sint similia domui secundum formam, sunt ei similia secundum proportionem, idest, talis figuræ sunt, quòd cum eis fabricando potest produci forma domus, & sicut inter instrumentum, & effectum est similitudo proportionis, scilicet, quòd per illud potest fieri, ita inter instrumentum, & principale agens est similitudo proportionis, scilicet, quòd tale sit instrumentum, quòd moueri possit ab agente ad operationem. Et ad hoc magis prodest similitudo in proportione, quàm in forma: nam si essent aliqua instrumenta ferrea habentia figuram humanam non posset fabricare homo domum mediantibus

Similitudo secundum proportionem quid sit.

E illis, sicut mediante dolabro, & martello. Vel si esset instrumentum paruum ferreum simile domui in figura non posset mediante illo fabricari domus: ideo sicut inter agens, & instrumentum non requiritur similitudo secundum formam, sed potius impedit, & sufficit similitudo in proportione, ita inter instrumentum, & effectum: ideo licet sacerdos malus non sit similis Deo secundum formam, i. non habeat bonitatem, vel sanctitatem aliquam sicut Deus habet omnem bonitatem, est conueniens instrumentum, vt mediante illo tanquam dispositiuo Deus iustificet peccatores, & tunc peccator iustificatus efficitur similis Deo, sacerdos tamen qui est instrumentum, nec est similis Deo, neque peccatori iam iustificato secundum formam, i. bonitatem, vel gratiam, quę est forma, quæ deducitur in ista operatione, vel absolutione, sed est sacerdos similis Deo, & peccatori iustificato secundum proportionem, & hoc quantum ad claues sacramentales, quia per illas

est talis, vt dispositiue agere possit in peccatorem, disponendo eum ad gratiam per sacramentum, & est talis, vt Deus illo mediante operetur, scilicet præsupposito illo tanquàm dispositiuo. Et ideo dicendum, quòd sacerdotes mali magis imitantur Christum passum quàm viri Sancti non sacerdotes, scilicet, quia apti sunt, vt sint instrumenta diffundendi virtutem passionis eius in peccatores, absoluendo à peccatis, ad quod non sunt apti viri Sancti non sacerdotes, licet sint similiores Christo secūdum formam, & tamen talis similitudo non prodest ad actionem instrumentalem. Ad secundum dicendum, quòd benedicere accipitur dupliciter, scilicet bona dicere, vel bona dare. Primo modo quilibet potest benedicere alteri, siue maior minorem, siue minor maiorem, & ita Iacob benedixit Pharaoni regi. Gene 47. & nos benedicimus Deo, vt illud: Benedic anima mea Domino, & illud: Benedicite Dominū omnes serui Domini, & omnia benedicunt Deo, vt illud, Benedicite omnia opera Domini Domino. Secundo modo non potest quis benedicere alteri nisi maior minori, cū benedicere sit bona præstare, & ita accepit Apostolus, quòd minus à maiori benedicitur. Et tunc stat dupliciter, quia aut accipitur benedicere pro ipsa collatione boni, aut pro adiutorio ad suscipiendum illud bonum. Primo solus Deus benedicit, vel Christus homo: nam accipimus hic collationem boni, scilicet gratiæ, & remissiones peccatorum, & ista vel dabitur ab aliquo, vt eam realiter conferente, aut vt eam per actum proprium sufficienter illam promerente. Primo modo solus Deus, qui est Trinitas potest benedicere dando gratiam, quia infinitæ potestatis est iustificare.

Benedicere dupliciter sumi potest.

Secundo modo solus Christus inquantum homo benedicit, quia ipse meruit in infinitum per actus suos propter spiritum sine mensura quem recepit, & præcipue, quia erat simul Deus, & homo, nullus autem hominum potest alteri sufficienter gratiam, vel remissionem peccatorum mereri. Si accipiatur benedicere, id est adiuuare ad collationem boni, & hoc fit dupliciter, vno modo merendo per proprium actum, alio modo benedictionem Dei instrumentaliter applicando. Primo modo quilibet vir iustus potest benedicere alteri per actum proprium merendo, & hoc non est mereri sufficienter alteri gratiā, quia soli Christo ista excellentia competit, sed quòd per actum meritorium homo flectat Deum eo modo, quo Deus precibus, vel operibus nostris flectitur, vt benefaciat alteri, scilicet mouendo cor hominis, vt disponatur ad gratiam de nouo recipiendum, vel gratiam habitam augendo, & ita de alijs bonis, & hoc modo requiritur semper maioritas in eo, qui pro altero meretur, & benedicit ei sic, & licet non exigatur maioritas simpliciter, saltem maioritas quantum ad illud in quo vnus obtinet pro alio, sicut interdum vnus homo est perfectior altero in multis bonis spiritualibus, ita vt absolute possit dici melior eo, & tamen alius est melior isto in aliquo vno dono spirituali, & licet ille simpliciter minor sit, tamen potest obtinere pro alio, quantum ad istud donum in quo maior eo est, scilicet, vt Deus perficiat illum in isto dono, & ita ista benedictio requirit semper maioritatem meriti, vel simpliciter, vel quantum ad aliquid. Secunda benedictio fit per ministros Ecclesiæ, qui absoluunt peccatores, & absoluunt eis partes pœnæ debitæ, & hoc non est merendo per proprium actum, cum possit hoc fieri per peccatores, sed benedictionem Christi instrumentaliter applicando: nam Christus pro nobis patiens sufficienter satisfecit non solum ad tollendum omnem maculam, siue culpam large sumptam, sed etiam ad tollendam omnem pœnam, sed non potest prodesse nobis meritum passionis suæ, nisi quatenus applicatur nobis per sacramenta, & huiusmodi sunt instrumenta sacerdotes per clauem: ideo ipsi benedicunt, & ad hanc benedictionem requiritur maioritas, non quidem meriti, vel sanctitatis, cum nihil mereatur hic per proprium actum, sed maioritas ordinis, & ita est in quolibet sacerdote respectu confitentis.

F

An mali sacerdotes vsum clauium habeant. Et quomodo Sacerdos vtens claue iustus esse debeat de necessitate præcepti. Nec Deus potest fraudari propter malos ministros. Et quomodo Ecclesia sit vna. Quæst. LXXXV.

QVæretur, an mali sacerdotes vsum clauium habeāt. Aliqui dicunt, quod non, quia vsus clauium non fit nisi ab habentibus spiritum Sanctum: nam Ioan. 20. quando Apostolis data est potestas ligandi, & soluendi, permittitur collatio spiritus sancti, s. Accipite Spiritum Sanctum, & quorum remiseritis peccata, &c. & tamen mali sacerdotes non habēt Spiritum Sanctum, ergo non habent vsum clauium. Item contra rationem prouidentiæ est, quod quis committat dispositionem rerum suarum hosti suo, & tamen bona Dei sunt spiritualia, s. gratia, & gloria, & hostes Dei (G) sunt omnes mali, ergo non committet eis dispensationem illorum, & tamen per vsum clauium dispensantur ista, quia aperitur regnū cælorum, & gratia confertur, ergo non habet vsum clauium malus sacerdos. Item dicit Augustinus libro de Baptismo paruulorum, quòd sacramētum gratiæ dat Deus etiam per malos, ipsam vero gratiam non nisi per seipsum facit, aut per ipsius mēbra columbæ, sed vsus clauium est remissio peccatorum, sed mali non sunt membra columbæ, idest, Spiritus Sancti, ergo nō habent vsum clauium. Item vsus clauium fit per quamdam intercessionem sacerdotis, & tamen intercessio mali sacerdotis nullam habet efficaciā, quia vt ait Greg. & habetur 49. dist. §. ecce, à quibus dum is, qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, ergo non (H) habet sacerdos malus vsum clauium. Dicendum, quod tam boni, quàm mali habent vsum clauium: nam si mali non haberent vsum clauium, tolleretur omnis certitudo, & securitas conscientiæ, cum enim nemo de alio sit certus, an sit in statu salutis, nesciret ille, qui absoluitur, an esset absolutus, & à quocumque absolueretur semper maneret sibi scrupulus, & ita teneretur iterum confiteri propter dubiū, cum dubitaret an esset absolutus, & in 2. & 3. & in omnibus confessionibus idem dubium maneret, & sic esset homo perplexus, quia tenetur homo quærere securitatem cōscientiæ, & numquam posset eam habere, & multa inconuenientia huiusmodi sequerentur. Item in vsu clauium absoluendo à peccatis, & in collatione gratiæ sacerdos non agit, vt per se agens, sed vt instrumentum, & tamen inter instrumentum, & rem productam, vel ipsum passum non oportet, quòd sit similitudo in forma, immo non est, sed (I) solum in proportione, & inter agens principale, & instrumentum etiam est solum similitudo secundum proportionem, vt ostensum est præcedenti quæstione: ideo licet per vsum clauium peccator iustificetur, non est necesse quod sacerdos vtens claue, qui instrumentaliter agit, sit iustus, verum est tamen, quòd de necessitate præcepti, & honestatis debet esse iustus ille per quem alij iustificantur, & ideo si in peccato mortali existens sacramentum pœnitentiæ ministrat, vel alia sacramenta, peccat mortaliter, præter baptismum in articulo necessitatis.

Si mali sacerdotes non haberent vsum clauium, nulla esset securitas conscientiæ.

Ad primum dici potest vno modo, quòd Christus dicens: Accipite Spiritum Sanctum, ostendit, quòd vsus clauium sine dono spiritussancti debite non exercetur, nō quidem, quòd non fiat: nam fit, & tamen indebite fit ex parte vtentis claue, & tamen, qui subijcit se effectui clauium plene (K) illum suscipit, non obstante iniquitate ministri. Aliter potest dici, quòd quādo Christus dixit: Accipite Spiritumsanctum, non innuit gratiam gratificantem, nec aliud donum quod pertineret ad perfectionem vitæ, sed donum gratis datum quod est potestas ligandi, & soluendi: nā omnia dona attribuuntur spiritusancto, quia ipse principale donum est, omnia nobis donans, & quia potestas ligandi, & soluendi est donum nobis à Deo concessum, sicut Christus dixit hic Petro: Tibi dabo claues regni cælorum, quando istam potestatem dedit Apostolis dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum, ac si diceret accipite potestatem soluendi, & ligandi, & hoc videtur verius, & magis cōuenire litteræ illi: nam dixit: Accipite spiritumsanctum, & quorum remiseritis peccata, in quo innuitur, quòd remittere peccata sit actus eius quod est spiritumsanctum susci-

A suscipere, vel spiritus sancti suscepti; ergo accipere spiritum sanctum erat accipere aliquam potestatem, & illa erat potestas remittendi peccata, quæ est clauis.

Ad secundum dicendum, quòd non est simile de homine committente Thesaurum suum hosti, & Deo committente potestatem spiritualium rerum malis, quia homo quilibet potest defraudari in dispensatione rerum suarum: ideo non est tutum, nec prudentiæ opus committere ipsas hosti, Deus autem non potest fraudari, neque violentiam pati propter malos administratores, quia licet ipsi mali sint, nihil possunt de rebus Dei dispensare male, & contra Dei beneplacitum, eo quòd in absolutione sacramentali per claues Deus est principale agens, & sacerdos est minister, vnde non confertur ibi quantum vult minister, sed quantum vult Deus, & ita non differt quantum ad sta- B tum rerum Dei, quòd administrentur per bonum, vel per malum, quia nihil de eis male administrari potest, nec perire, sed ipse solus minister male se habet ministrando, & peccat, permittit tamen Deus quædam mala, quia ex ijs scit, & potest bona elicere, & sic non effugiunt prouidentiam Dei, & redeunt in bonum.

Ad tertium potest dici vno modo, quòd August. vocat sacramenta gratiæ omnia sacramenta: gratiam autem vocat ipsam gratiam, vel remissionem peccatorum, quando datur sine actione sacramentali, & tunc est sensus, quòd mali homines possunt esse ministri sacramẽtorum gratiæ, idest dare sacramenta in quibus gratia confertur, & tamẽ non possunt esse ministri, vel mediatores impetrando nobis gratiam per proprium actum illam merendo, & adiuuando nos ad illam habẽdum, quia hoc soli boni possunt, C qui vocantur membra columbæ, & sic accipitur sacramentum gratiæ non pro solo sacramento, sed pro sacramento cum effectu suo, quia aliàs solum diceretur, quòd sacramẽtum dat Deus per malos, dixit tamen sacramentum gratiæ, & ideo sacramentum, & gratiam simul cum sacramento signauit dari per malos, sed gratiam, quæ est sine sacramento dat Deus per se, idest, non oratus ab aliquo, vel nullo merente, vel per membra columbæ, idest propter merita aliquorum bonorum dat ipsis, vel alijs gratiam. Secundo potest intelligi, quòd sacramentum accipiatur pro solo sacramento in quo gratia non recipitur, & gratia accipiatur pro gratia collata per sacramentum, & tunc membra columbæ vocantur omnes, qui intra Ecclesiam manent, siue boni, siue mali: nam Ecclesia est vna per vinculum pacis quæ a spiritu Sancto est, quæ vocatur columba, omnes D ergo, qui in hac veritate Ecclesiæ manent, membra columbæ appellantur, mali autem vocantur, qui non sunt mẽbra columbæ, scilicet, hæretici excommunicati, schismatici, & ceteri, qui ab Ecclesia præcisi sunt, & per istos dantur sacramenta, sed non gratia, quia percipiens ab eis sacramenta non recipit gratiam, sed potius peccat mortaliter, nisi in sacramento Baptismi, quando est in extrema necessitate, per membra autem columbæ, idest permanentes intra Ecclesiam siue boni, siue mali sint, confertur gratia, scilicet, sacramenta cum gratia, & vtrunque est verum, sed primum est melius. Ad quartum dicendum, q in absolutione non solum est intercessio, sed etiam actus potestatis clauis: nam si sola intercessio esset, quilibet posset absoluere, & non requireretur clauis ad absoluendum, licet ergo intercessio mali sacerdotis nullo modo prosit, tamen vsus potestatis E suæ, qui est vsus clauis, prodest. Aliter potest dici, q etiam intercessio sacerdotis mali prodest; aliquando n. intercedit sacerdos, vt persona priuata, & aliquãdo nomine Ecclesiæ, idest gerens personam Ecclesiæ. Primo modo intercessio sua non est efficax, quia ipse non est Deo acceptus. Secundo modo est efficax intercessio, sicut si esset a bono ministro, ita est in absolutione sacramentali, quia ibi agit, vt Ecclesia auctoritate concessa à Christo: ideo intercessio sua semper est efficax intercessio, nisi suscipiens sit ineptus recipere, quia intercessio ista habet vim ex merito Christi, & non sacerdotis. Dicendum tamen, quòd intercessio mali sacerdotis quandocumque fit pro populo subiecto siue nomine Ecclesiæ, siue vt persona priuata intercedat, semper prodest in aliquo, pro extraneis autem non prodest, quando sacerdos malus fuerit.

A

An hæretici, & schismatici vsum clauium habeant. Et quomodo ysdem tollitur. Quæst. LXXXVI.

QVæretur an hæretici, & schismatici, excommunicati, & degradati, depositi, & suspensi, vsum clauium habeant? Aliqui dicunt, quòd sic: sicut enim potestas conficiendi est potestas ordinis, ita & potestas clauiũ, & tamen non possunt prædicti priuari vsu conficiendi, q a si de facto conficiant confectum est, licet conficiendo peccent, ergo nec poterunt priuari potestate, nec vsu clauium. Item omnis potestas spiritualis actiua in eo, qui habet vsum liberi arbitrij, exit in actum quando vult, sed in prædictis manet potestas clauium, quia est potestas ordinis, & isti non perdunt ordinem propter prædicta, quia aliàs opor- B teret reordinari, quando redeunt ad Ecclesiam quod falsum est, etiam potestas clauium est actiua, & spiritualis, vt ostensum est supra q. 78. ergo quandocumque voluerint prædicti exibunt in actum, & ita habent vsum clauium. Item spiritualis gratia magis impeditur per peccatũ quàm per pœnam: nam cum peccato non stat gratia, cum pœna autem stat gratia, licet non stet gloria: sed excommunicatio, suspensio, depositio, degradatio, sunt quædam pœnæ solum, & propter culpam siue maculam peccati non amittit sacerdos vsum clauiũ, vt ostensum est præcedenti quæst. ergo à fortiori, propter ista non amittet illam. Dicendum, quòd in omnibus istis manet potestas clauium quãtum ad essentiam. Quod patet: quia si aliquando redeant ad vnitatem Ecclesiæ, non datur eis de nouo potestas clauium, quia hoc esset eos rursus ordinare, vsum tamen clauiũ isti C non habent, & hoc ex defectu materiæ, cum enim vsus clauiũ prælationẽ requirat in vtente respectu eius in quẽ vtitur, materia propria in quam exercetur vsus clauium est homo subditus, & quia subiectio, & prælatio istorum ad hunc, vel illum non insurgit naturaliter, neque ex Christi ordinatione, sed ex Ecclesiæ ordinatione, ideo per Ecclesiæ prælatos potest alicui subtrahi ille, qui erat ei subditus, Ecclesia tamen priuat hæreticos, & schismaticos, suspensos, depositos, & degradatos subditis simpliciter, vel quantum ad aliquid in quo suspẽditur quis: ideo hæretici, schismatici, & degradati nullos omnino subditos habent, & ideo neminem absoluere possunt. Sed dicetur, quòd verum est, quòd hæretici non habent subditos aliquos, qui sint Catholici, & schismaticus Episcopus non habet subditos, qui intra Ecclesiam sint, & tamen hæreticus Episco- D pus poterit habere subditos hæreticos, qui ei subesse volunt, & non Catholicos, & schismaticus Episcopus habebit subditos schismaticos, & saltem quantum ad illos habebunt vsum clauium cum subditos hebeant. Dicendum, quòd hæretici, & schismatici a nullo possunt absolui, quãdiu tales sunt: nam neque possunt absolui à prælato hæretico, aut schismatico, neque à Catholico, neque a manente intra vnitatem ecclesiæ. De Catholico prælato patet: quia licet ille posset absoluere quoscumque, tamen hæretici, & schismatici quamdiu sic manere volunt, absolui non possunt, quia sunt in peccato mortali, neque etiam à prælato hæretico, aut schismatico, tum quia illi absolui non possunt, (vt dictum est) tum quia isti neminem absoluere possunt.

Et cum dicitur, q habent subditos, falsum est: nam ista E subiectio non est de iure naturali, neque ex Christi institutione, neque ex propria voluntate, quia sicut in iure humano consensus priuatorũ iurisdictionem non tribuit ei, qui nulli iurisdictioni præest, ita & a fortiori, in iure diuino, vel Ecclesiastico, nõ põt quis per voluntatẽ suam facere aliquẽ prælatum suum, ita q ex hoc ille legitime suscipiat potestatem faciendi super istum ea, quæ facit prælatus super subditum, sed ista prælatio, & subiectio constituitur per solius Ecclesiæ ordinationem, quæ potest super omnia, sicut dixit Apostolus 1. Corinth. 6. An nescitis, q Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia: Ecclesia tamen priuat hæreticos, & schismaticos, & degradatos omni prælatione, ideo nemo potest manere subditus eorum, etiam si velit. Et cum dicitur, quòd hæretici, & schismatici volunt subesse talibus prælatis. Dicendum, quòd non constituitur inde iurisdictio, tum quia Ecclesia constituit illos ineptos ad

prælaturã, vt nemo eis possit subesse, ergo licet velit quis effici, vel manere subditus illis, non potest, tum quia super omnes hæreticos, & schismaticos Ecclesia habet potestatem, licet enim de facto se subtrahant Ecclesiæ, tamen de iure subiecti manent, & potest Ecclesia subijcere eos cui voluerit, & ideo licet hæretici sint, potest eos subtrahere cui voluerit, & subdere cui voluerit, & tamen subtrahit eos potestati hereticorum, & schismaticorum prelatorum, ergo non sunt illis subditi, & ita illi non habebunt vsum clauium propter defectum materiæ.

Ad primum dicendũ, ꝙ tam potestas conficiendi, quã clauis manet in omnibus ijs, & tamẽ vsus conficiendi non potest tolli, vsus autem clauium potest tolli non quidem quasi vsus conficiendi indelebilius adhereat ordinato quã clauis vsus, sed quia vterque exigit materiam, & nõ potest priuari sacerdos materia conficiendi, potest autem priuari materia vsus clauium, materia enim conficiendi est panis triticeus, qui vbique haberi potest, neque Ecclesia hũc potest tollere prædictis, ideo illi possunt conficere quãdocumque voluerint, materia autem vsus clauium est homo subditus: & quia licet homo vbique haberi possit, vbique tamen homo subditus nõ potest haberi ab illis, cum subiectio omnis, & prælatio in spiritualibus cõstituatur per ecclesiã, quæ priuat istos omni prælatione, & subditos liberat a subiectione eorum, nõ possunt illi aliquando inuenire materiam aliquam, quamdiu sic manent, ergo impossibile est, quòd sic manentes aliquem absoluant, aut ligent.

Ad secundum concedendum est simpliciter, quòd potestas actiua spiritualis potest exire in actum, quandocumque voluerit, si materiam habeat: vbi tamen materia deest, impossibile est exire in actum, & ita est in proposito.

Ad tertium dicendum, quòd si peccatum, & pena considerentur quantum ad oppositionem, quam habent ad effectum spiritualem, magis impedit culpa, quam pena, quia tamen quædam penæ sunt, quibus annexa est priuatio materiæ, per accidens impeditur ibi effectus spiritualis, non enim, quia iste pœnam habet caret vsu clauium, sed quia accidit cum illa pœna esse carentiam materiæ, quæ fit per priuationem factam ab ecclesia: vnde interdum ista materiæ carentia magis consequitur culpam, quam penam, sicut hæretici, & schismatici carent vsu clauium propter hæresim, & schisma, & tamen hæresis, & schisma culpæ sunt, & non pœnę, quando autem sunt culpæ, aut pœnæ, quas non comitatur carentia materiæ, non priuatur quis vsu clauium propter culpam, nec propter pœnam.

An sacerdos possit extendere vsum clauis quem habet super quemlibet hominem. Et quod duplex est potestas in absolutione sacramentali. Et quare in Ecclesia facta fuerit iurisdictionum distinctio. Quæst. LXXXVII.

QVæretur nunc circa eos super quos exercetur potestas clauium. Et est dubium an sacerdos possit exercere vsum clauis, quam habet super quemlibet hominem.

Aliqui dicunt, quòd sic: quia potestas clauium descendit ab illa concessione facta Apostolis. Ioan. 20. scilicet: Accipite spiritũ Sanctũ, & quorũ remiseritis peccata remissa erunt. Cum ergo non expresserit ibi specialiter de aliquibus, sed generaliter de omnibus, scilicet, quorum remiseritis, id est, quorumcumque, videtur quòd supra quemlibet hominem possit sacerdos quilibet exercere vsum clauium. Item clauis spiritualis dicitur ad similitudinem clauis corporalis, sed clauis corporalis, quæ aperit vnam seram aperit omnes similes, & tamen peccatum in omnibus hominibus est eiusdem rationis, vtpotè superbia, vel auaritia, aut fornicatio: ergo quicumque potest absoluere vnum hominem a fornicatione, poterit omnes homines a fornicatione absoluere, & ita de omnibus alijs peccatis, ergo quilibet sacerdos poterit absoluere omnes homines. Item sacerdos noui testamenti est excellentior sacerdote veteris testamenti, & tamen in veteri testamento quilibet sacerdos poterat discernere de lepra, apud quoscumque homines, vt colligitur Leuitic. decimotertio capitulo, ergo poterit in nouo testamento quilibet sacerdos absoluere omnes homines.

F Dicendum, quòd non potest, quilibet sacerdos indistinctè in omnes homines exercere vsum clauis suæ, quia sequeretur confusio, iudicium enim spirituale debet esse ordinatius, quam iudicium temporale, sed in temporali iudicio non potest quilibet iudex iudicare quemlibet hominẽ, vt non sequatur inconueniens, à fortiori ergo in iudicio spirituali. Pro quo sciendum, quòd necesse est poni aliquẽ iudicem in spiritualibus communem omnibus, & sub illo poni alios iudices, quorum quilibet non præsit omnibus, sed aliquibus. Sicut enim est in arte medicandi, ponuntur præcepta generalia artis medicinæ, quæ sunt ad omnes homines: & vltra illa ponuntur medici, qui applicent illa particularius singulis hominibus, sicut eis expedierit. Ita & in principatu politico: nam præter illum qui leges condit qui indifferenter se habet ad omnes, & ille vnus est, po- G nuntur multi iudices, qui leges conditas applicent varijs causis, sicut exegerit conditio causarum. In cęlestibus eodem modo sub ordine potestatum quæ præsunt indifferenter omnibus hominibus, ponuntur principatus, qui specialiter præsunt prouincijs singulis, & sub his ponuntur angeli, qui singulis hominibus specialiter in custodiam deputantur. Ita in ecclesia militanti esse debet, cum enim illa sit vnum corpus, necesse est poni vnũ qui generaliter præsit omnibus, & sub illo alij sint habentes potestatem distinctam super alios, & nemo illorum omnibus præsit, & quia vsus clauium exigit materiam super quam exerceatur, & dicit prelationem in exercente, erit materia propria exercentis clauem ille qui subditus est ei; qui ergo habet in ecclesia vniuersalem prelationem, potest vti claue indifferenter in quoscumque, qui autem non præest omnibus, non H potest super omnes exercere vsum clauium, sed solum super illos, qui sibi in partem sollicitudinis, & subiectionis dati sunt, excepto articulo necessitatis, quia tunc quilibet præest toti mundo, quia ecclesia, quæ diuisit principatus dans singulis sacerdotibus, & prelatis distinctos subditos, voluit indistinctos esse in illo articulo, & quemlibet sacerdotem tunc præesse omnibus hominibus, ideo sine aliqua noua concessione potestatis, poterit claue vti indifferenter in omnes homines.

Ad primum quidam dicunt, quòd in absolutione sacramentali duplex potestas requiritur: scilicet, ordinis, & iurisdictionis. Prima potestas est æqualiter in omnibus sacerdotibus, sed non secunda, & ideo dicunt, quòd quando Christus dedit Apostolis omnibus communiter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate, quæ consequitur ordinem, vnde & sacerdotibus quando ordi- I nantur dicitur illa verba; sed Petro dedit singulariter potestatem remittendi peccata hic in littera, vt intelligatur, ꝙ ipse prę alijs habet potestatẽ iurisdictionis, potestas aũt ordinis quantum de se est, extendit se ad oẽs homines soluendos, ideo dixit Christus quorum remiseritis peccata, i. quorũcumque, & tamen dicunt, ꝙ hoc Christus innuebat intelligendũ presuppostita potestate collata Petro, secundũ cuius ordinationem distinguerentur subditi præ ceteris.

Dicendum, ꝙ ista solutio supponit multa dubia, & difficultates, de quibus hic non est dicendum, quia de potestate Petri, quæ est, & quando data est, & quomodo se habeat ad ceteros, proposuimus dicere in libro nostro de origine, & distinctione iurisdictionum: isti autem præsupponunt bis collatam esse potestatem remittendi peccata. Alij tamen dicunt, & fortè melius, quòd vnica fuit collatio pote- K statis, & quando nunc Christus dixit Petro tibi dabo, &c. quòd nihil dederit, sed solum promiserit dare, quòd ipsa verba indicant, quia non dixit accipe claues regni cęlorum, sicut postea dixit accipite Spiritum Sanctum. Io. 20. sed tibi dabo, ideo dicunt, quòd tunc promissæ fuerũt Petro claues, sed non datæ fuerunt: postea autem datæ fuerunt non quidem ei soli, sed communiter cum alijs, quando Christus dixit accipite Spiritum Sanctum, de quo tamen dicetur magis vbi supra. Etiam dicunt, quòd Christus per hæc verba, tibi dabo, &c. voluerit quòd Petrus esset maior omnibus Apostolis iurisdictione.

Dicendum, quod verum est, quòd successores Petri, sunt maiores potestate omnibus episcopis, & prælatis ecclesiæ, & tamen an hoc signare voluerit Christus in his verbis, & an tempore Petri sic fuerit, quòd ipse maior esset

iurisdi-

iurisdictione omnibus alijs, & distingueret eis subditos quibus præesse deberent, magnum dubium est, de quo nũc non dicetur, sed vbi supra.

Aliter potest dici, quòd Christus nihil tradidit in lege sua de cærimonialibus, neque de foralibus: in lege. n. veteri, quia loquebatur populo rudi, qui faciliter errarent, nisi circa omnia instruerentur. dedit Deus leges multum particulares, etiã circa contractus, & omnia foralia: in nouo autem testamento cum daretur lex populo perfectiori, non tradidit Christus aliquid de istis particularibus: distinguere autem populos per subiectionem, & prælationem pertinebat ad particularia, ideo Christus non curabat de illo; & ita hic non distinxit iurisdictionem Apostolorum, sed omnibus tradidit eamdem potestatem remittendi peccata; & vbicũque esset quilibet eorum posset remittere peccata. Quòd autem postea distinctæ fuerint iurisdictiones ab ipsis Apostolis, & successoribus Apostolorum, factum est dictante Spiritu sancto, vt ecclesia melius, & ordinatius regeretur. Christus tamen inter eos differentiam iurisdictionum non fecit, sed potestatem remittẽdi peccata omnibus tribuit, sicut & nunc quilibet sacerdos in articulo necessitatis habet iurisdictionem super omnes homines, & quantum ad omnes casus.

Ad secundum dicendum, quòd sic est de claui spirituali, sicut de corporali, clauis enim corporalis non potest aperire, nisi propriam seram. i. eam quæ habet similitudinem ad ipsam, ita clauis spiritualis propriam seram aperit, & illa est materia propria, quæ subijcitur clauibus. s. subditus in quem est iurisdictio, ideo solum illum potest quis absoluere auctoritate clauium qui subditus sibi est.

Ad tertium dicendum, quòd in ecclesia est distincta iurisdictio, vt tollatur confusio, & omnia aptius gubernentur, aliàs enim sicut potestas ordinis est eadem in omnibus sacerdotibus, ita vsus clauium esset idem, & indistincta iurisdictio, quia tamen sunt variç regiones & populi, conueniens fuit distingui iurisdictiones, & ita non haberet quilibet vsum clauium super omnes: in veteri autem testamento non erat necessaria iurisdictionum distinctio: quia erat vnicus populus, & gens, & vnicum templum, in quo conueniebant omnes Iudęi, ideo cum posset conuenienter gubernari existente vnitate iurisdictionis, non debuit dari distinctio: immo fuit valde conueniens esse identitatem iurisdictionum, vt sic crederetur esse vnus, & idem Deus cui omnes illi ministrabant, eadem enim fuit causa de templo: voluit enim esse Deus vnicum locum in quo sacrificia sibi fierent, ne si in pluribus locis hoc fieret, plures dij esse putarentur.

An sacerdos semper possit exercere vsum clauium super subditos eius. Et quod materia actus clauium duplex est. Et quod potestas ordinis detur immediate a Deo. Et quomodo episcopus est immediatus prælatus omnium de suo episcopatu; Papa autem quare non omnium hominum. Et quinque casus exponuntur, in quibus curator animarum debet remittere subditum ad superiorem. Item in quibus casibus irregularitas committatur. Denique agitur de absolutione excommunicati, & de Eucharistia susceptione in comparatione absolutionis. Quæst. LXXXVIII.

QVæretur an sacerdos semper possit exercere vsum clauium super subditos suos.

Aliqui dicunt, quòd non, quia vt ait August. nullus debet sacerdotis officio vti, nisi immunis sit ab eis, quæ in alijs iudicat, & tamen interdum sacerdos est in peccato, sicut subditi: etiam in eodem genere peccati: immo & interdum est particeps in eodem vitio numero, sicut quando sacerdos cognouit carnaliter subditam sibi mulierem, ergo videtur, quòd non possit semper vti in subditos clauibus. Item per vsum clauium purgatur homo ab omnibus defectibus, sed interdum peccatis est annexa excommunicatio, vel irregularitas, a quibus non potest absoluere simplex sacerdos: ergo non potest semper vti clauibus super subditos, saltem quando tales defectus habuerint. Item sacerdotium noui testamenti fuit figuratum per sacerdotium veteris testamenti, sed ibi non poterant minores sacerdotes de omnibus iudicare, sed fiebat recursus ad superiorem sacerdotem, & seniores in dubijs negotijs. Deut. 17. ergo quan-

A do gratia peccata occurrerint in subditis, non poterit sacerdos simplex absoluere illos.

Alij dicunt, quòd possit sacerdos vti clauibus in subditos semper, & quantum ad omnia. Quia cui committitur, quòd maius est, committitur quod minus est, potissime quando vnum subordinatur alteri, & tamen absolutio a peccatis omnibus ordinatur ad eucharistiam, vt digne possit sumi. 1. Cor. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & probatio ista etiã per hoc, quòd conscientia purgetur ab omni crimine per absolutionem sacerdotalem, & tamẽ cuilibet sacerdoti commissum est dare omnibus subditis suis eucharistiam: ergo competit ei quòd minus est, s. absoluere eos ab omnibus peccatis. Item gratia quantumcumque parua sit, tollit omnia peccata, quia nulla gratia stat cum peccato aliquo: & tamen sacerdos ministrat sacra-

B menta in quibus confertur gratia: ergo sacerdos potest absoluere ab omnibus peccatis, quia aliàs gratia nõ dabitur.

Dicendum, quòd cum potestas ordinis in omnibus sacerdotibus sit eadem, quantum est de potestate ordinis, quilibet sacerdos posset absoluere quoscumque homines, & de quibuscumque peccatis: actus tamen clauium requirit materiam. Et ista materia est duplex. s. homo & peccatũ hominis. est. n. homo qui absoluitur, & ligatur, peccatum autem est in quo homo ligatur, vel de quo absoluitur, materia tamẽ propria clauium non habetur, nisi per iurisdictionem, cum requirat prçlationem in exercente vsum clauiũ: potestas autem ordinis datur homini immediate a Deo: *Potestas ordinis datur immediate a Deo.*
potestas autem iurisdictionis videtur descendere a superioribus in inferiores, & quia iurisdictio est respectu materię, sicut superior determinat inferiori materiã, quæ est homo:

C s. quos homines habeat subditos, ita determinat ei materiã, quæ est peccatũ. s. de quibus peccatis absoluat. Et quoniam istæ sunt duę materiæ distinctæ, respectu eiusdẽ actus concurrentes, potest superior arctare inferiores circa vnam, nõ arctãdo circa aliã, & quia cũ potestas ordinis sit ęqualis in omnibus sacerdotibus, sicut si superior non distingueret iurisdictiones dando quosdã subditos vni, & alios alteri, posset quilibet exercere actũ clauis super omnes homines, ita si nõ arctauerit superior inferiores retinẽdo sibi absolutionem quorũdam peccatorũ, pertinebat ad quemlibet sacerdotem absoluere ab omnibus peccatis, & propter hoc in quibusdam regionibus sacerdotes simplices sunt minoris potestatis quam in alijs, quia prçlati illarum terrarum plura consueuerunt sibi retinere.

Sed obijcietur, quòd tunc quando quis ordinatur in

D sacerdotẽ, cũ detur sibi potestas ordinis, nisi expresse inhiberetur vsus clauiũ, vel arctaretur quantũ ad determinatã materiam, posset absoluere omnes, & quantum ad omnia peccata, & tñ hoc falsum est: quia ordinatus in sacerdotem neminem potest absoluere, & de nullo peccato, nisi sibi expresse committatur: ergo nõ limitatur iurisdictio per hoc, quia superiores arctant inferiores.

Dicẽdũ, quòd quilibet episcopus habet immediatã iurisdictionẽ super omnes de episcopatu suo in spiritualibus, & qñ ordinat aliquos in sacerdotes, accipit eos in adiutores, quia ipse solus non potest sufficere omnibus subditis: ipse autẽ cum sit prælatus immediatus omnium de episcopatu suo, iurisdictionẽ totã sibi retinet, tã quãtũ ad subditos, ita quòd illi sunt subditi eius, & non alterius, quã etiã ad peccata. s. qđ ipse absoluere possit a peccatis eorũ, & nõ alius,

E nisi ergo expresse cõmittat, semper sibi retinet. Et ideo licet ordinet aliquẽ in sacerdotẽ, nõ habet ille aliquã iurisdictionẽ, nec quãtũ ad subditos, neque quãtũ ad peccata, & ideo nõ est opus, quòd inhibeat ei exercere iurisdictionem, quia hoc esset si actualiter consequeretur iurisdictionẽ, nã tunc posset illa vti quousque inhiberetur, & tamẽ nullã cõsequitur cũ totã sibi retineat episcopus, eo quòd est prçlatus immediatus omniũ de suo episcopatu, ideo ad hoc, quod aliquã iurisdictionem, & vsum clauiũ habeat ordinatus, necesse est quòd committatur sibi per episcopũ cuius est tota iurisdictio, & qui illã sibi totã retinet, & ideo sicut quot subditos ei cõmiserit episcopus tot habet, ita in quot peccatis concesserit ei absoluere, in tot absoluet, & nõ plus. Et propter hoc quãdo cõmittitur alicui sacerdoti cura animarum datur ei casus, in quibus possit absoluere. i. dicitur ei, quòd possit absoluere in omnibus præterquam in tali, & tali;

& sic potest episcopus reseruare quos voluerit, & respectu cuiusdam sacerdotis potest reseruare multos, & respectu alterius pauciores, sicut ei placuerit, & viderit expedire, & hoc totum est, quia episcopus est prælatus immediatus omnium de suo episcopatu, nam si non esset immediatus prælatus, sed esset alia iurisdictio sub sua, ille qui assumeretur ad illam iurisdictionem ordinariam eo ipso, quòd assumeretur posset vti claue, etiam si non fieret sibi expressa cõcessio, dum tamen non fieret sibi expressa inhibitio vsus clauium. Sic est de episcopis respectu Papæ, nam licet Papa sit vniuersalis prælatus, non tamen est prælatus proprie immediatus omnium hominum, accipiendo immediatum prælatum: i. quòd non habeat sub se alios prelatos directe subiectos, licet sit immediatus prelatus. i. potens vti claue immediate super quemlibet hominem, ideo non se habẽt omnino Papa ad omnes homines fideles, sicut episcopus ad omnes de suo episcopatu, quia episcopus sub se nullos habet habentes ordinariam iurisdictionem, sed curati omnes sunt commissarij, & sic tota iurisdictio est episcopi immediate, & si nollet ponere curatos, sed ipse administraret licite faceret, si sufficeret ad hoc. Papa autem habet sub se alios habentes iurisdictionem ordinariam, ideo episcopus eo ipso, quòd consecratur habet vsum clauis plenum, & non indiget episcopali commissione aliqua, sed ipso iure habẽt vsum clauis plenum, nisi expresse sibi interdicatur, vel arctetur a Papa: qui autem ordinantur in sacerdotiũ ab episcopo non sortiuntur illico iurisdictionem aliquam, vnde si non committatur eis specialiter, non poterunt vti claue, immo etiam si detur alicui cura animarum ab episcopo. i. determinentur sibi certi subditi, si non datur ei potestas vtendi claue in tali, & tali casu non poterit vti, eo quòd totum hoc venit ex commissione, & nihil est ordinarium, si tamen committatur alicui cura animarum, & dicatur quòd committuntur ei omnia, quæ so ẽt committi alijs curatis quantum ad vsum clauium poterit generaliter absoluere in omnibus, nisi in quinque casibus, in quib. debet remittere subditum ad superiorem, & sunt isti casus multum generales, quia sub quolibet eorum comprehenduntur multi alij. Primus est, quando est aliquod delictũ propter quod imponenda est penitentia sollemnis, nam illam penitentiam imponere ad solum episcopum pertinet: non enim imponitur nisi pro delictis horrendis, & scandalosis nimium, & publicis, vt dicunt Aug. & Ambrosius, & Origenes, & de hoc Magister 4. sent. distin. 14. Scire enim pro quo peccato sit imponenda penitentia sollẽnis ad quẽlibet sacerdotem pertinet: illam tamen imponere pertinet ad solum episcopum, eo quòd penitentia sollẽnis nõ est sacramentalis, sed magis, quasi fori contentiosi, ideo dicit Ambr. sollemnis penitentia est, quæ fit extra ecclesiam in manifesto, in cilicio, & cinere; sacerdotes aũt simplices nõ hñt iurisdictionẽ fori exterioris, vel contẽtiosi, iõ ipsi non imponunt sollẽnẽ pniãm, sed remittere decẽt penitentem ad epm qui illã imponit, & pro arbitrio terminũ præfigit.

Secundus casus est in excommunicatis a quocũque iudice, vel a iure. Nam sicut excommunicatus non potest exercere vsum clauium, ita nec super eum exerceri potest, sed remittendus est ad superiorem, vt infra dicetur.

Tertius est, quandocunq; inuenitur cõtracta irregularitas: nam non potest ab illa absoluere sacerdos simplex, sũt autem multa peccata in quibus committitur irregularitas, cum etiam sepissime sine peccato committatur, & ab illis qui vult absolui, debet remitti ad superiorem.

Quartus est quantum ad incendiarios ecclesiarum.

Quintus est propter consuetudinem, scilicet quando in aliquo episcopatu est consuetudo remitti maiora crimina ad superiorem, non poterit simplex sacerdos absoluere ab illis, quia consuetudo in istis multum iuris tribuit, vel aufert.

Ad primum dicendum, quòd auctoritas Augustini intelligitur de congruitate. i. quòd ad hoc, quòd digne sacerdos vtatur claue absoluendo, non debet esse in peccatis illis, de quibus alios absoluit, quia peccat ministrando sacramentum illud in peccato mortali, & tamen effectus clauium non est minor ab eo qui est in peccato, mortali, quam ab eo qui est in caritate, dum tamen non sit alias suspensus, vel priuatus iurisdictione.

F Sciendum tamen, quòd quando sacerdos absoluens est in peccato, aut est in tali peccato, in quali subditus, aut nõ: si in dissimili, licet sit increpabilis, & peccet ministrando, non tamen est maximè increpabilis: si autem si in simili peccato, est magis increpabilis, & tamen neutro modo impeditur absoluere, nec est inconueniens aliquod absoluendo, nisi ex parte ipsius tñet sacerdotis, qui indigne vtitur claue, ex parte autem absoluti, nec est incõueniens, neque scandalum. Si autem sit in eodem peccato, sicut in casu dato, scilicet, quòd cognouit subditam suam. Dicendum, ꝙ non debet ipse audire confessionem illius, sed remittere eam ad alium: & ipsa non deberet confiteri ei, etiam si ipse vellet, sed confiteri alteri si posset de iure, vel petere licentiam ab eo confitendi alteri, & si ille licentiam denegaret, deberet recurrere ad superiorem, & non confiteri illi,

G quia nec est honestum, neque tutum. Primò, propter periculum incidendi iterum in simile peccatum, scilicet, quòd sacerdos solicitabit mulierem. Secundò, quia erit occasio minus merendi, nam cum ambo sint conscij, minus verecundabitur mulier confiteri illi, quam confiteri alteri: & tamen verecundia est magna pars satisfactionis, cum sit valde pœnalis: quantum ergo detrahitur magnitudini verecundiæ, tantum tollitur de fructu penitentiæ. Tertiò, quia apud eos qui talia scirent, videretur sacramentum penitentiæ delusorium, scilicet, quòd idem peccabat, & a peccato absoluebat: si tamen absolueret sacerdos in tali casu, absolutio vera esset, quia nõ est ille suspensus ab vsu clauium quantum ad illam mulierem. Ad secundum dicendum, quòd in sacramento penitentiæ purgatur homo ab omnibus defectibus culpę, idest ab omnibus maculis

H peccatorum, non tamen ab omni reatu pœnę, siue pœnæ futuræ, siue pœnæ præsentis sæculi, & huiusmodi est pęna irregularitatis, & pęna excommunicationis.

Sed non est idem iudicium de vtroque: irregularitas enim in multis casibus committitur, scilicet, in homicidio, in bigamia, in celebratione quando quis est excommunicatus, vel suspensus, & in similibus: & interdum tamen committitur irregularitas sine peccato, vt in bigamia, quia potest quis transire ad secundas nuptias, vel accipere corruptam in vxorem, & non est peccatum, cum tamen sit in bigamia: idem in iudice occidente malefactorem, & in aduocato in criminali, & in tabellione conscribente sententiam: nam irregulares sunt, & tamen non peccant: interdum irregularitas contrahitur cum peccato, sicut in homicida voluntario iniusto, & in eo qui excommunicatus

I scienter celebrauit. De irregularitate primo modo non est ad propositum, quia in confessione materia est peccatum: vbi autem nullum peccatum est, nullo modo pertinet ad sacramentum penitentiæ. Si autem consequatur irregularitas peccatum, dicendum quòd non sunt necessariò connexa: vnde potest quis absolui ab vno nõ absolutus ab alio, vt si quis committens homicidium voluntarium incurrit irregularitatem, potest absolui ab homicidio non absolutus ab irregularitate, quod fiet per minores sacerdotes, aut saltem per episcopos: potest tamen liberari ab irregularitate hac, non absolutus ab homicidio, vt si non doluit de peccato, neque confessus est, & tamen obtinuit a Papa dispensationem super homicidio.

Dicendum ergo, quòd cum vnum possit tolli sine altero, aut ille qui per peccatum incidit in irregularitatem, aut

K vult absolui ab vtroque, aut non curat de irregularitate, vtpotè si vult manere in statu laicali. Si secundo modo absoluet eum sacerdos ab homicidio, & non remittet eum ad aliquẽ pro dispensatione super irregularitate, neque oportet, quòd ipse vadat pro dispensatione, quia manere in irregularitate non est esse in peccato mortali. Si autem vult primo modo:

Dicendum, quòd sacerdos absoluet eum a peccato, non oportet, quòd eum remittat ad superiorem, quia sacerdos nunquam remittit ad superiorem, nisi quando ipse non potest absoluere a peccato, & tamen hic potest absoluere supponendo, quod possit absoluere in homicidio, ideo nõ est necesse quòd remittat peccatorem ad superiorem, sed ipse si vult dispensationem circa irregularitatem, adibit superiorem. In excommunicatione autem secus est, quia semper debet remitti. Et ratio est: quia sicut excommunicatus

non

A non habet vſum clauium, eo quod eſt priuatus omni vſu iuriſdictionis, ideſt ſuſpenſus ab illa, quãdiu manet excommunicatus, ita ſuper excommunicatum nemo poteſt exercere vſum clauium, quãdiu ſic manſerit, eo quod per excommunicationẽ eijcitur de eccleſia, & priuatur participatione ſacramentorum, ideo abſolutio ſacramentalis non poteſt fieri ſuper ipſum, ſed oportet eum prius abſolui ab excõicatione per quam reducitur ad eccleſiam, & tunc confitebitur, & abſoluetur: pro abſolutione autem ab excommunicatione debet ſemper ſacerdos ſimplex remittere confitentem ad ſuperiorem, ideſt, ad eum qui abſoluere poſſit. nam ad ſimplicem ſacerdotem nõ pertinet abſoluere ab aliqua excommunicatione: nam excõicatio aut eſt lata ab homine, aut à iure, ſi à iure, nũquam poteſt ſacerdos ſimplex abſoluere, ſed Papa, vel Epiſcopus: ſi ab homine, non poteſt abſoluere, niſi qui tulit eam, vel ſuperior, ideo ſemper pro abſolutione ab excommunicatione remittendus eſt.

Et tunc ſciendum, quod aut ſacerdos ſciuit illum excommunicatum antequam confiteretur, aut poſt. Si ante: debet eum remittere ad iudicem pro abſolutione, antequam audiat confeſſionem eius, & poſtea audiet confitentem. Si vero ſciuit poſt confeſſionem, ideſt, in ipſa cõfeſſione, non debet eum abſoluere, ſed remittere abſoluendum ab excõmunicatione, & cum redierit iterum confitebitur, quia confeſſio prior nõ eſt pars ſacramenti, cum fuerit facta ab excommunicato. Si vero cõtingat, ꝙ poſt confeſſionẽ, & abſolutionem ſacramentalem comperiat illum eſſe excõicatum, remittet eum abſoluendum ab excõmunicatione, & tunc iterabitur confeſſio, & abſolutio ex cauſa dicta.

Ad tertium dicendum, quod illud intelligitur de cauſis foralibus, quia inter Iudæos nullum erat iudicium fori cõſcientię, & in illis foralibus, ſiue eſſent cauſæ ciuiles, ſiue criminales, ſi dubitaretur à iudicibus minoribus qui Leuitæ erant, vel ſacerdotes, vel alij de populo, remittebatur cauſa ad ſummum ſacerdotem, & ſeniores qui præerant domui iudicij, & quantum ad hoc, eſt aliqua ſimilitudo prælatorum ad ſimplices ſacerdotes, quia illi reſeruant ſibi abſolutionem in cauſis arduis, in quibus ad eos recurritur, vt ſupra dictum eſt, & ideo in talibus ſacerdos ſimplex remittet confitentem ad ſuperiorem.

Ad primum argumentum alterius partis dici poteſt vno modo, quod non eſt maius dare euchariſtiam, quam abſoluere ab omnibus peccatis, quia licet res ſacramenti in euchariſtia, ideſt, Chriſtus ſit melior, quam abſolutio ſacramentalis, nobis tamen melius, & fructuoſius eſt abſolui à peccatis, quam ſuſcipere euchariſtiam, ſicut maioris efficaciæ eſt ſacramentum baptiſmi, quàm ſacramentum euchariſtiæ, ideo non eſt inconueniens, quod alicui committatur dare euchariſtiam alteri, cui non committatur abſoluere illum ab omnibus peccatis.

Item quod præſupponitur falſum eſt, ſcilicet, quod abſolutio a peccatis ordinetur ad euchariſtiæ ſuſceptionem, nã licet verum ſit, quod ad hoc quòd quis digne ſumat euchariſtiã debet eſſe mundus ab omni peccato per abſolutionẽ ſacerdotalẽ, tñ abſolutio à peccatis præcipue ordinatur ad vitã æternam habendã: nã non peruenitur illuc, niſi puris mẽtib. quæ puræ fieri nõ poſſunt, niſi ſacramẽtũ pęnitẽtię.

Aliter poteſt dici, & planius, quod licet melius, & maius ſit id quod datur in euchariſtia, quam in abſolutione à peccatis, tamen maiorem diſcretionem requirit abſolutio, quã diſpenſatio ſacramenti euchariſtię, & maiora inconuenientia ſequerentur, ſi cuilibet committeretur collatio eius abſoluendo, quam diſpenſatio euchariſtiæ, ideo licet cuilibet curato competat diſpenſare ſubditis euchariſtiam, non cõperit ei abſoluere eos ab omnibus peccatis.

Ad ſecundum dicendum, quod in omnibus ſacramentis gratia confertur, ſcilicet, in quibuſdam de nouo, vt in baptiſmo, & pęnitẽtia. In alijs vero pręexiſtens augetur, ſicut in ceteris ſacramentis. Et cum dicitur, quod per quamlibet gratiam tolluntur omnia peccata verum eſt, & tamen nulla gratia datur manẽte peccato aliquo, & quia quãdiu quis non abſoluitur à peccatis, manet in illis, non eſt inconueniens, quod ſacerdos ſimplex nõ poſſit abſoluere à quibuſdam peccatis, & tamen per ſacramenta ab eo miniſtrata gratia conferatur, ſed non conferetur, quãdiu ille non fuerit abſolutus a peccatis ab eo, à quo de iure abſolui põt.

An ſacerdos minor poſſit vti claue in ſuperiorem ſuum. Et quod Pontifex non poteſt ſeipſum abſoluere, ſed abſoluetur a ſubdito.

Quæſt. LXXXVIII.

QVæretur an ſacerdos minor poſſit vti claue in ſuperiorem ſuum.

Dicunt quidam ꝙ non, quia vſus clauium exigit iuriſdictionem in vtente, & propriam materiam in quam exerceatur, ſed materia propria eſt ſubditus, præced. q. & q. 88. ergo in ſuperiorem nõ poterit inferior vti claue, quia ille non eſt ei ſubditus, nec habet iuriſdictionem in eum.

Item eccleſia militans imitatur triumphantem in ordine, & gubernatione, & tamen in angelica hierarchia, nũ-
B quam inferior angelus purgat, perficit, aut illuminat ſuperiorem, ergo in eccleſiaſtica hierarchia, nunquam inferior vtetur claue ſacramentali in ſuperiorem, quia clauis purgat, & illuminat: nam purgat a peccato, & illuminat inſtruendo qualiter cauenda ſint de cetero.

Item iudicium eccleſiæ eſt magis ordinatum, quam ſæculare, & magis forus cõſcientiæ, quam forus exterior eccleſiæ, & tamen in exteriori foro inferior nunquam poteſt excommunicare, neque abſoluere ſuperiorem, ergo neque in foro conſcientiæ.

Dicendum, ꝙ proprie accipiendo inferiorẽ, nunquam inferior abſoluit ſuperiorem, & tamen ille qui aliàs erat inferior, factus ſuperior in aliquo caſu abſoluit ſuperiorẽ, ideſt, eum qui aliàs eſt ſuperior, & in illo efficitur inferior, & hoc neceſſe eſt fieri, quia illi qui ſunt ſuperiores in eccle-
C ſia, ſunt circumdati infirmitate, & peccare poſſunt, non poſſunt tamen liberari a peccatis, niſi per ſacramentũ pęnitentię, cuius efficacia conſiſtit in abſolutione, & tñ idem non poteſt abſoluere ſeipſum: ergo neceſſe eſt, quòd abſoluatur ab alio, & ſic a minori abſoluetur.

Item quia ſimile eſt de ſuſceptione euchariſtiæ, & abſolutione ſacramentali, & tamen prælatus ſuſcipit euchariſtiam de manu inferioris: ergo etiam ab inferiori poterit abſolui ſacramẽtaliter, nam remiſſio peccatorum eſt, quędam diſpoſitio, vel præparatio conueniens ad ſuſcipiendum euchariſtiam digne. Cauſa prædictorum eſt: quia clauis eſt poteſtas quædam, quæ de ſe indifferens eſt ad omnes, & quilibet poteſt per eam abſolui, nec deficit aliquid, niſi iuriſdictio. ſ. vt ſit ſubditus ille, qui debet ſuſcipere effectum clauium, & tamen prælatus poteſt effici ſubditus:
D ergo poterit clauis inferioris ſuper eum, nam prælatio, & ſubiectio per ordinationem eccleſię introducta eſt: ipſa ergo eccleſia, quæ conſtituit illum prælatum, & illos ſubditos, conſtituit illum propter neceſſitatem ſubditum inferiorum in caſu. ſ. inquantum ipſe peccator eſt indigens effectu clauium. ideo ſicut auctoritate eccleſiæ prælatus exercet ordinarie iuriſdictionem ſuper inferiores in foro pęnitentiæ, ita & inferior, quem prælatus elegerit, exercet in eum vſum clauium, tanquam in ſubditum.

Ad primum concedendum, ꝙ vſus clauium, nunquam eſt, niſi ſuper propriam materiam, quæ eſt homo ſubditus, & tamen prælatus efficitur ſubditus, nam licet epiſcopus inquantum epiſcopus ſit maior ſimplici ſacerdote, tamen inquantum peccator indigens effectu ſacramenti, eſt minor quocumq; ſacerdote potente exercere vſum clauium.
E Sicut eſt de medico peritiſſimo ſi ægrotat, & inualeſcente ægritudine ſeipſum curare, neque conſiderare poteſt, & curatur per alium medicum minus peritum, nam ille inquantum medicus maior eſt eo, qui curat ipſum, tamen inquantum æger indigens aliena curatione minor eſt quocumque medico quantumcumq; imperito, & ſic a quocumque curari poteſt, tamquam à maiori.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt omnino ſimile de angelica hierarchia, & eccleſiaſtica, quia ſtatus angelorum non poteſt perueniri, neque poteſt accidere aliquis defectus in eis, ideo ille qui ſemel eſt ſuperior in angelis, ſemper eſt ſuperior quia nullus defectus ei accidere poteſt, ſecundum quẽ efficiatur inferior, & ſic inferiores, nunquam purgantur, perficiuntur, & illuminantur ab inferioribus. In hominibus autem in quibus conſiſtit eccleſiaſtica hierarchia accidit defectus ſecundum quem ſuperiores

inter-

interdum indigeant adiuuari ab inferioribus, ideo qui prælatus est potest effici subditus, & exercebitur super eũ effectus clauium.

Ad tertium dicendũ, ꝙ verum est, ꝙ iudicium fori conscientiæ est magis ordinatum, quam iudicium exterius, & tamen iudicium exterius est quantum ad homines, iudicium autem fori conscientiæ, quantum ad Deum, apud Deum autem quilibet redditur minor per peccatum quocumque non peccante; vel considerato, vt non est peccans, & ideo in foro conscientiæ efficitur quilibet prælatus, vt est peccator minor, quocumque sacerdote qui consideratur vt sacerdos, & non vt peccator, & per illum iudicabitur. Apud homines autem non redditur homo per peccatum minor quocumque non peccante, quandocumque peccauerit, ideo non subijcitur prælatus peccator subditis suis. Et est causa, quia absolutio a peccatis non est necessaria in foro hominum, sed in foro Dei, & quia idem nõ potest seipsum absoluere, & prælatus maximus non habet aliquem superiorẽ, necesse tñ est, quod absoluatur per subditos quibus in casu illo subijcitur, quia minor omnibus illis est inquantum peccator est. Et ob hoc sicut in exteriori iudicio, nemo potest seipsum excommunicare, ita nõ potest committere alicui, quod ipsum excommunicet, cum non sit ibi necessitas se subijcendi alteri: in foro autẽ pœnitẽtię, quia prælatus peccans efficitur minor quolibet sacerdote, vt est sacerdos: potest illi committere potestatem absoluendi ipsum, quia ipse non posset seipsum absoluere. Alia etiã causa est, quare possit superior committere inferiori potestatem absoluendi ipsum, & non potestatem excommunicandi ipsum, quia potestas clauis in absoluendo, dicit ordinem & iurisdictionem, dicit tamen principaliter ordinem potestas autem excommunicandi dicit solam iurisdictionem: potestas autem ordinis est ęqualis in omnibus, ideo interdum inferior potest absoluere superiorẽ cui est ęqualis in ordinis potestate: iurisdictio autem non est æqualis, ideo inferior nunquam potest excommunicare superiorẽ.

An vsus clauis possit exerceri super mortuos, tam beatos, quam damnatos, & in purgatorio existentes. Item quomodo vnius bonum opus alteri prodesse possit.

Quæstio. LXXXIX.

Qveretur an vsus clauis possit exerceri super mortuos? Dicendum, quod vsus clauis potest considerari in duobus, scilicet, in absoluendo a peccatis, & ligando, in concedendo indulgentias ad alleuiationem pęnarum.

Quãtum ad primum dicendum, quod non prodest mortuis vsus clauium, neque potest quis viuentium exercere super eos vsum clauium, quia aut est de mortuis existentibus apud inferos, aut in vita æterna, aut in purgatorio, sed super nullos eorum potest exerceri vsus clauium. De existẽtibus apud inferos, patet: quia effectus clauium est remittere peccata. Io. 20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, remissio aũt peccatorũ efficit liberationẽ a pęnis, & qui in inferno sunt, nunq̃ liberabũtur a pęna, q a in inferno redẽptio nõ est. ergo vsus clauiũ nõ prodest eis. De existẽtib. in vita æterna, patet quia vsus clauium est absoluere, & ligare, neutrũ tñ pot fieri super istos: nã absoluere, aut erit a peccato, idest, a macula siue culpa large sumpta, aut erit a reatu pęnæ: neutrum aũt istorum est in vita æterna, quia decedẽtes in macula peccati in inferno sunt cum moriantur in mortali pœnæ. Etiã reatus non manet, quia quamdiu quis reus est alicuius pœnę non recipitur ad vitam æternam, iõ non possunt absolui. Ligari etiã non possunt, quia ligat sacerdos per claues ad pęnam, siue ad pęnam quam imponit, siue ad pęnam à qua non absoluit, vt declaratum est supra quęst. 81. & tamen istis nulla pęna manet, vt dictum est. Etiam ad nullam obligari possunt, cum iam felices sint, ergo non potest quis super eos exercere vsum clauium.

Alia ratio communis est, tam damnatis, quam beatis: q a vsus clauium est aliquid sacramentale, & potestas clauium est potestas sacramentalis, vt ostensum est supra 77. sacramenta autem solum dantur existentibus in via, & ideo eucharistia ad quam ordinantur cetera sacramenta vocatur viaticum, extra de pęnitentia, & remissione, capitulo quod

F in te à fortiori ergo cetera sacramenta non dabuntur, nisi existentibus in via: damnati autem & beati sunt extra viam, scilicet, in termino, ideo claues non possunt eis proficere.

De existentibus in purgatorio dicendum etiam quod non possunt eis prodesse claues absoluendo, & ligando.

Primo, quia claues habent exercitium super viatores: existentes tamen in purgatorio licet non sint proprie in termino: magis tamen sunt in termino, quam in via: nam ad viam pertinet currere: est autem currere proficere quodam, sed manentes in purgatorio iam non proficiunt, quia non possunt mereri, quod tamen habent omnes maculis hic.

Secunda conditio viæ est incertitudo de exitu, & fine, siue termino: existentes autem in purgatorio determina-
G ti sunt ad vitam æternam, quam infallibiliter habebunt, ideo non exercetur super eos clauis. Secundo, & præcipue, quia vsus clauium solum exercetur super viuentes, quamdiu manent apud nos, ita enim expressit Christus in collatione clauiũ designãs efficaciã earum, scilicet, quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis, & quodcumque ligaueris super terram &c. existentes autem in purgatorio non sunt super terram, sed sub terra, qui non pertinent ad communicationem nostram, ideo non potest super eos exerceri vsus clauium.

Tertio, quia vsus clauium est in absoluendo a peccatis eos, qui confitentur, qui autem sunt in purgatorio iam nõ confitentur, ideo neque possunt absolui. Quarto, quia absolutis imponitur aliqua pœnitentia agenda, & tenetur semper confessor imponere pœnitentiam aliquam, vt ostensum
H est sup. q. 81. autem existentibus in purgatorio nulla pœnitentia imponi potest, nec illi possunt eam peragere, ergo nec potest super eos exerceri vsus clauium.

Quinto, quia absolutis imponitur satisfactio, quæ fit per opera meritoria, neque potest quis satisfacere, nisi merendo, & ideo qui in peccato mortali sunt, qui mereri non possunt, etiã non possunt satisfacere, existentes autem in purgatorio non possunt mereri, sed solum pęnam tolerare, ergo neque proderit clauis quidquam absoluendo eos. Sexto quia sacramentum pęnitentiæ introductum fuit propter peccata mortalia: ista enim tenemur confiteri, eo quod venialia non separant nos a Deo: existẽtes autem in purgatorio constat non esse in mortali, sed in caritate, ergo non
I est vsus clauium super eos in absoluendo a peccatis.

Sed obijcietur quid si aliquis mortuus appareret in corpore assumpto, & confiteri vellet sacerdoti, an absoluere deberet eum, & an prodesset ei vsus clauium.

Dicendum, quod hoc non est faciliter concedendum: mortui enim non desiderant confiteri, neque petunt vnquam confessorem. Et ratio est: quia aut mortuus erit in vita æterna, aut in inferno, aut in purgatorio. Si primo modo non est eis necessaria.

Si secũdo modo non est eis vtilis, quia non possunt liberari a pœna, etiam quia confessio non prodest, nisi ei qui dolet de peccato, & damnati non possunt dolere de peccato, inquantum per illud offenderunt Deum, quia iste esset actus formatus gratiæ, & esset meritorius. Si tertio modo non est confessio necessaria, quia confessio tunc est necessaria, quando aliter non potest peccatum deleri, & hoc est quantum ad peccata mortalia, & existentes in
K purgatorio non sunt in mortali, ideo non est eis confessio necessaria. Etiam quia non potest esse eis meritoria, nam post vitã nemo põt mereri. Et huius signum est, quia interdum apparent animæ defunctorum, quæ igne purgatorio detinentur, & manifestant aliqua onera in quibus decesserunt, scilicet, quia detinebant aliena, vel quia offenderũt proximos in aliquo, pro quo est necessaria restitutio, vel satisfactio actualis, & iubent, vel petunt, vt in his satisfiat, & tamen non petunt aliquando confessores, quia licet ista onera eis manebant quando decesserunt, tamen in peccato nullo decesserunt, quia de de omnibus mortalibus doluerunt, siue in generali, siue in particulari, sicut eis occurit, & ita iam non manebat peccatum aliquod licet manerent onera satisfactionis, confessio ergo sacramentalis istis non est vtilis.

Si

Si autem dicatur, quòd interdum animæ solutę corporibus periuerint absolui, & confiteri, non est verisimile, sed magis erit fabula, quam quisquam sibi contingat. Si tamen hoc concedere vellemus: dicemus quòd non petijt confessionem, aut sacramentalem absolutionem, tãquam necessaria sit, aut aliqualiter vtilis eis, sed ad vtilitatem nostram: multa enim Deus concedit fieri in morientibus, quæ ad solam vtilitatem nostram sunt, aut saltem præcipuè ad hoc, vt quòd nobis appareant, & quòd notificent magnitudinem cruciatus sui, vt per hos nos timore emẽdemur. Sic esse poterat, quòd quis de mortuis peteret absolutionem, & confessionem, vt nos agnoscamus quantæ vtilitatis sit confessio, & sacramentalis absolutio. Sic enim factum refert dialogorum lib. 2. Gregor. de moniali, quam excommunicauit beatus Benedictus, & contigit eam excommunicatam decedere, cum autem in missarum quotidiana celebratione nutrix monialis defunctæ offerret pro ea munera ad altare: clamante diacono omnes excommunicati exeant foris, videbat de sepulchro dictæ monialis eam egredientem exire ecclesiam.

Quod cum pluries factum esset, consultus pater Benedictus dixit factum esse, quia excommunicata decesserat, quam cum absoluisset, nunquam de cetero egredi visa est clamante diacono, vt excommunicati foris exeant. Manifestum est tamen, quòd huic moniali absolutio ab excommunicatione non erat necessaria, nam ipsa licet excommunicata decesserat, erat in purgatorio, quia forte immemor excommunicationis erat, vel decedens de ea doluit, & absolutionem petere nequiuit, & ideo non obstante excommunicatione illa iuta erat ad vitam æternam, cum esset in purgatorio, ideo non proderat sibi absolutio ad habendum vitam ęternam. Etiam non poterat prodesse ad aliquid aliud, nam excommunicatio est sententia qua priuatur quis participatione sacramentorum, & communione fidelium, sed mortui non possunt participare in sacris, quia nullum sacramentum recipiunt. Etiam, quia non sunt eis vtilia, vt dictum est. Etiam non communicant cum fidelibus in eis, quæ homines communicant: cum non sint inter nos, ideo non obest eis excommunicatio, neque habet locum quantum ad eos, sed solum propriè quantum ad viuentes. Et si obijciatur, quòd aliqui post mortem excommunicantur, vt illi qui comperiuntur decessisse in hæresi.

Dicendum, quòd non fit, tanquam possit obesse talis excommunicatio, quia tales damnati sunt: damnatis autem nihil potest nocere amplius excommunicatio, neque aliquid factum ab ecclesia, cum ipsi iam recipiant pœnam suam taxatam, sed fit hoc ad terrorem, vt videatur, quam graue fuerit delictum illud, pro quo etiam defuncti excommunicantur. Etiam fit, vt nemo perdat orationem, quam pro illis facit: nam cum quis defunctus ab ecclesia excommunicatur interdicitur omnibus orare pro illo. Si autem dicatur, quòd obest excommunicatio mortuis etiã manentibus in purgatorio, quia orationes ecclesiæ non prosunt eis per quas aliàs poterant adiuuari ad faciliorem liberationem a pęna.

Dicendum, quòd idem est de iustè excommunicatis, manentibus tamen in purgatorio, quod de iniustè excommunicatis viuentibus: nam viuentes excommunicati iniustè cum sint in caritate non priuantur fructu bonorum operum totius ecclesiæ. Potest autem bonum opus vnius dupliciter prodesse alteri: vno modo ex colligãtia, quæ est per caritatem: alio modo ex intentione facientis, qui vult, ꝙ opus suum bonum prosit alteri. Primo modo opera bona cuiuscumque hominis boni prosunt cuicumque alteri manenti in caritate, etiam si ille non intendat hoc, neque agnoscat illum, & quia iniustè excommunicatus non est in peccato mortali, prosunt ei omnia suffragia ecclesiæ. Secundo modo opera bona ecclesiæ nõ prosunt iniustè excommunicatis inquantum ecclesia orationes suas dirigẽs in Deum non intendit participare fructum earum excommunicatis, & ideo licet suffragia ecclesiæ prosint iniustè excommunicato: magis tamẽ prodessent, si non esset excõicatus, & idẽ est de excõicatis iustè manentibus in purgatorio: nã illi in caritate manent, licet excõmunicati decesserint, quia forte immemores erant excõmunicationis, vel non potuerunt absolutionem obtinere, aut petere morte prçoccupati: de excommunicatione tamen doluerunt, & ideo omnia suffragia ecclesię proderunt eis primo modo: licet magis prodessent si non essent excommunicati. Et tamen dicendum, quòd non ideo monialis ista excõicata apparuit egrediens de sepulchro, vt absolueretur, & prodessent sibi suffragia, quia tunc fuisset facta aliqua ostensio ex verbis, aut factis eius ad hoc, sed nihil fuit.

Dicendum ergo, quòd non fuit illud propter ipsam monialem, vt aliquid ei prodesset absolui, sed ad ostẽdendum quantę sit efficacię sententia excommunicationis, & vt nõ contemnatur a nobis, cum & ipsi mortui excomunicati cogantur exire de ecclesia. Et apparet, quòd hoc fiebat solum ad ostendendum nobis aliquid, & non, quòd in veritate sic esset: nam etiam si excommunicatio vires teneat super defunctos, tamen non cogeret eos exire de sepulchris: nam anima defuncti non erat in sepulchro, ideo non egrederetur de sepulchro. Secundo, quia si excommunicatio posset mortuos de ecclesia abijcere, postquam abijcieret non possent redire quamdiu manerent excommunicati, & tamen monialis ista sępe visa egredi de sepulchro, ergo non fiebat hoc in veritate, sed ad ostensionem. Tertio, quia si excommunicatio posset abijcere defunctos ab ecclesia, semper teneret eos foris, & numquam intrarent in illam post mortem: cum excommunicati decesserint, & sic, nunquam ista monialis potuisset egredi ab ecclesia, quia nõ potuisset post mortem intrare in illam, & tamen sępe intrauit, & exiuit, & manebat diu in ea, ergo non erat in veritate, sed ad ostẽsionem pro nobis. Quarto, quia sententia excommunicationis, nunquam incipit habere vires de nouo, nisi quando profertur, & ita nõ compelleretur monialis defuncta egredi de sepulchro tunc, quando diaconus, vel minister dicebant, quòd excommunicati exirent, quia tunc non proferebatur excommunicatio, ideo vel semper prius foris staret, vel non exiret tunc, quia non resumebat tunc vires aliquas excommunicatio quibus cogeretur monialis tunc exire, & prius non.

Dicendum ergo, quòd omnia hęc ad manifestationem facta sunt, & ideo primum fuit, quòd illa monialis excõmunicata erat, quæ de ecclesia exibat: nam si non videretur egredi de sepulchro nesciretur an erat monialis illa, quæ excõmunicata decesserat, ideo oportuit, quòd videretur inde exire. Secundum fuit, vt posset sępe egredi: nam si semel tantum egrederetur, non esset forte causa dubitandi, & inquirendi à patre Benedicto, quia tamen toties exire visa est, fuit sufficiens causa inquirendi de hoc quid esset, & inueniendi veritatem. Tertium fuit, quia si non esset aliqua do similitudo illa monialis defunctę, intra ecclesiam nunquam videretur exire, & sic non posset ostendi, quòd Deus ostendere volebat, scilicet, quòd propter excommunicationem abijciantur homines de ecclesię consortio. Quartum fuit, quia si alio tempore egrederetur: nesciretur cur hoc fieret, cum autem clamante ministro illa exiret, apparebat, quòd egrediebatur propter excõicationem, & ita non fuit ista apparitio, vt ista monialis absolueretur, quasi ei esset vtilis absolutio, sed vt ostenderetur nobis quantum excommunicatio timenda foret, quæ apud plurimos contemnitur. Sic etiam diebus nostris visum est; Quidam enim excõmunicatus decesserat, dolens tamen de peccatis, sed rapiente morte neque absolui potuit neque absolutionem petere, hic enim quemdam de cognatione sua superstitem habebat, qui ei viuenti, sicut, & sanguine propinquus, ita & affectione, & familiaritate charus erat, vir quidem hominibus simplex, sed Deo carus, pecoris custos.

Nota historiam.

Hic sæpe cognatus defunctus de caligine aeris propinqui alloqui solitus erat, crebro eum admonens, diœcesanũ petere, & sibi iam defuncto a vinculo excommunicationis quo tenebatur absolutionem obtinere, quem licet viuens non videret, alloquio tamen, & ceteris ostensionibus erat sibi notissimus, tandem vir ille simplex diœcesanum clamans adijt, vt cognatum suum absolueret, & cartam obtulit in qua ei absolutionem de scriptura traderet, quòd prælatus simplicitati eius condescendens, egit, quo facto defunctus laudauit cognati sui opus, neque de cetero eũ allocutus fuit, quem prius crebris, & importunis petitionibus infestabat: quæ omnia manifestum est propter nos solos

heri

fieri, vt discamus ecclesiæ potestatem timere, & venerari: quam multi contemnunt: claues igitur sacerdotales super defunctos in purgatorio manentes nullum vsum habent soluendo, & ligando.

An concessio indulgentiarum existentibus in purgatorio prosit: & plura de eis disseruntur. Et quod ecclesia vniuersalis non fallit, neque fallitur circa ea, quæ sunt fidei.

Quæst. XC.

SI autem quæratur de secundo, scilicet, de concessione indulgentiarum, quæ a potestate clauis descendunt an existentibus in purgatorio prosit?

Dicendum, quod aut quæritur an mortuis possint directe concedi indulgentiæ: aut an indulgentiæ concessæ viuentibus possint mortuis prodesse.

Circa primum dicendum, quod defunctis directe nullæ indulgentiæ concedi possunt, & dicuntur directe concedi, quando eis conceduntur non facta mentione de viuentibus, neque pro aliquo opere facto a viuentibus, & ita non possunt concedi.

Primo ex defectu iurisdictionis, concessio indulgentiarum est actus iurisdictionis: & iurisdictio ecclesię non se extendit directe ad mortuos, & dixi directe, quia indirecte bene se extendit, sicut aliquos excommunicat ecclesia post mortem, tamen excommunicare pure est actus iurisdictionis, sed indirecte exercetur iurisdictio super illos, quia per illam excommunicationem non priuantur ipsi consortio nostro quo priuati sunt, quia dānati sunt, sed priuant nos consortio eorum, s. quia interdicitur nobis orare pro illis, sicut ecclesia excommunicat Iudæos: nō quidē, quod hæc sententia directe teneat, & alliget Iudæos, & paganos, qui extra ecclesiam sunt, sed alligat nos quod nō communicemus cum eis. Quod autem non se extendant claues ecclesiæ ad defunctos, patet in concessione, vel promissione earum: vbi ipsarum efficacia ostenditur, scilicet, quodcumque ligaueris super terram, &c. defuncti tamen non sunt super terram. Secundo, quia concessio indulgentiarum non fit sine aliqua causa, vnde semper imponitur aliquod opus ei cui conceditur indulgentia, & debet esse tale opus, quod redūdet in honorem, & cultum Dei, aut in vtilitatem ecclesię. mortuis tamen nullum opus imponitur neque imponi potest, ideo non potest eis concedi directe indulgentia.

Si autem quæratur an indulgentiæ viuis concessæ prosint mortuis.

Dicendum, quod aut quæritur quantum ad ipsum, quod conceditur per indulgentias, scilicet, quod illud proueniat mortuis, aut quantum ad fructum operis eius qui exequitur, quòd iubetur, vel imponitur per concedentem indulgentias.

Si quantum ad secundum non est dubium quin prosint mortuis indulgentiæ, sed non proprie dicitur illis indulgentia prodesse, sed opus bonum obtinentis indulgentiam.

Vt si sit indulgentiæ forma, quod vadens peregrinando ad talem ecclesiam habet centum dies indulgentiæ, & aliquis vadet illuc pro anima alicuius defuncti: non obtinebit defunctus illos centum dies indulgentiæ, sed viuens, qui vadit: defunctus tamē habebit aliquam alleuationem ex opere bono illius, in quātum ille voluit transferre in eū opus suum bonum. Sicut si quis det eleemosinam pro defuncto, aut oret, vel ieiunet, non est dubium quin prosit ei, licet pro his actibus non sit concessa aliqua indulgentia ita igitur peregrinando ad ecclesiam, in qua sunt indulgētiæ, alleuiabitur in aliquo defunctus pro quo fit: sicut alleuiaretur etiam si peregrinantibus ad illam ecclesiam nulla est indulgentia, quia non poterat tolli, quin esset actus meritorius, & satisfactorius.

Si quantum ad primum dicendum, quod attendenda est forma concessionis indulgentiarum, quādoque enim taliter conceditur indulgentia, quod mortuis prouenire non potest, quia repugnant eis conditiones concessionis: interdum autem nō repugnant. Primo modo non prosunt indulgētiæ defunctis; scilicet, quod applicetur eis id quod per indulgentias conceditur, vt si concedatur, quod vi-

F sitans limina alicuius ecclesiæ habet centum dies indulgentiæ, visitare limina non potest mortuus, quia non competit ei peregrinari, ideo illos centum dies indulgentię non potest habere defunctus, quia per se nō potest acquirere. Etiam viuens, qui visitat limina illius ecclesiæ non potest transferre in mortuum istam indulgentiam: nam cum indulgentia ista sit concessa ab ecclesia, nō potest prodesse alicui, nisi secundum intentionem ecclesiæ, & tamen iuxta conditiones appositas non prodest talis indulgentia, nisi viuenti: ergo non potest viuens transferre vtilitatem illius in defunctos.

Ex hoc autem patet falli eos, qui morientes statuunt, quod aliquis pro eis eat ad sanctū Iacobum tempore indulgētię, quasi per hoc ipsis proueniat illa remissio plenaria peccatorum: nam illa cōcessio fit eis qui visitant limina beati Iaco-

G bi, vt absoluantur plenariæ ab omnibus peccatis, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint: mortui autem neque possunt visitare limina beati Iacobi, vt absoluantur plenarie de omnibus peccatis, neque confiteri, ideo non potest quis in eo transferre illam indulgentiam.

Verum est tamen, quod prodest eis illud opus non quasi ibi sint indulgentiæ, sed quia pro animabus suis iubent fieri aliquod opus bonum, sed remissionem plenariam obtinebit ille qui pro alio iuerit si confiteatur, & doleat de peccatis.

Vnde circa tales peregrinationes melius erat morientibus, aut quibuscumque alijs largiri expensas illas in alia opera pia, quam mittere peregrinantes ad loca vbi sunt indulgentiæ, cum fraudentur circa intentionem suam principalem, scilicet, quia non obtinent indulgentiam concessam euntibus ad loca illa.

H Si autem forma talis sit, vt possit extendi ad mortuos: obtinebunt ipsi indulgentias (vt plurimi asserūt) per actus viuentium, vt si concedatur sic: quicūque fecerit tale opus ipse vel pater eius, aut quicūq; cognatorum suorum in purgatorio detentorum, quem ipse elegerit, habebit tantum de indulgentia. Et dicunt, quod causa huius est: quia nulla ratio est, quare ecclesia possit transferre merita communia, quibus innituntur indulgentiæ in viuos, & nō in mortuos, & sic tenet Albertus, & beatus Thom. de Aquino, & quidam alij.

Aliqui dicunt, quod nō possit hoc stare. Primo; quia tūc Papa posset liberare omnes qui sunt in purgatorio, quod non videtur conueniens, quia sic euacuaret ordinem puni-

I tionis a Deo institutæ. Secundo, quia sic dirigerentur indulgentiæ ad defunctos, & tamen ecclesia non exercet super defunctos opus aliquod iurisdictionis.

Dici potest, quod in casu dato possint indulgentię prodesse, quanquam aliqua difficultas sub appareat, & tamen propter ecclesiæ consuetudinem, quæ non errat, videtur hoc concedendum: nam ecclesia quando facit prędicare crucem, consueuit dicere, quòd quilibet cruce signatus indulgentiam habeat pro seipso, & pro duobus alijs, vel tribus, & quandoque pro decem animabus, tam viuorum, quàm defunctorum: ecclesia tamen falleret hic nos, vel falleretur, & vtrumque est inconueniens, falleretur enim ipsa si crederet, quod prodessent mortuis indulgentiæ, & non prodessent: falleret autem nos si ipsa sciret, quòd non prodessent mortuis indulgentiæ, & prædicaret nobis, quòd prosint: ecclesia tamen vniuersalis, nec fallit, neque fallitur circa ea, quæ sunt fidei, licet ecclesia, idest, iudex

K particularis ecclesię sæpe fallat, & fallatur, vt extra de sententia excommunicat. capitulo a nobis: ergo mortuis prodest indulgentia concessa in cruce signatis, & tamen indulgentię istæ non dantur mortuis, sed viuentibus, & pro actibus viuentium, quia ille qui cruce signatur obtinet indulgentiam pro se, & alijs, tam mortuis, quam viuis.

Ad primum dicendum, quod Papa non potest liberare pro suo arbitrio omnes existentes in purgatorio, quia hoc esset si super illos directam iurisdictionem exerceret, & tamen non exercet iurisdictionem super eos directe, sed super viuos & ideo non concedit mortuis illas indulgentias: sed viuis, & etiam pro actibus viuorum, facit tamen hanc gratiam viuis, quod ipsi possint transferre has indulgētias in quos voluerint, tā in viuos, quā in defunctos. Etiā tales indulgētiæ nūq; possūt cōcedi sine causa rationabili,

vt omnes doctores fatentur, & tamen non occurrit in propria ratione causa, secundum quam fructus indulgentiarum concessarum viuentibus possit extendi ad omnes existentes in purgatorio, cum quotidie tot animæ defunctorum illuc descendant, ideo non est in arbitrio Papæ euacuare purgatorium.

Ad secundum dicendum, quòd indulgentiam non dirigit ecclesia in defunctum, ita quòd Papa dicat, volo, quòd talis anima, quæ est in purgatorio liberetur inde, vel quattuor animæ exeant nunc de purgatorio, quia iste esset directus vsus iurisdictionis: hoc autem dicunt non posse facere ecclesiam, tum quia non habet iurisdictionem, nisi super viuentes, tum quia necesse est ad obtinendum indulgentias facere illud pro quo dantur indulgentię, quia nunquam indulgentiæ concedi possunt sine aliqua iusta causa: defuncti autem non possunt facere id quod imponitur in concessione indulgentiarum. Etiam, quia eis directè nihil potest ecclesia imponere agendum, ideo non potest eis concedi indulgentia, sed conceditur viuis a quibus interdum redundat in eos, si forma concessionis hoc exprimat: de indulgentijs hoc per accidens occasione absolutionis sacramentalis tactum est: de eis alibi, scilicet, in libro nostro de indulgentijs, & potestate Papæ latissimè dictum est.

Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Exinde cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

Tunc præcepit. Supra posita est confessio veræ fidei: hic autem imponitur occultatio illius ad tempus occasione Iudaicæ perfidiæ, & dicitur.

Tunc præcepit. Scilicet, quando Petrus dixit Christo. tu es Christus filius Dei viui. *Discipulis suis.* Scilicet, omnibus, qui aderant: nam Petrus coram omnibus illis hoc confessus est, ideo oportuit, quòd omnibus silentium imponeretur: ne quis hoc publicaret. Ex hoc apparet, quòd licet solus Petrus hanc confessionem protulerit: tamen ista erat omnium discipulorum. scilicet, quòd omnes idem confiterentur si a quolibet eorum sigillatim peteretur confessio, vel expectasset illam Christus, quia aliàs si alij discipuli non crederent hoc, sed solus Petrus, non esset necessarium imponere illis, quòd tacerent: nam non dicerent illum esse Christum si non crederent, & tamen imposuit, ergo omnes confitebantur id, quod Petrus, licet non expressissent ore.

Vt nemini dicerent. Voluit hoc manere occultum aliquanto tempore, ideo interim tacere debebant.

Quia ipse est Iesus Christus. Idest, quod tacerent eum esse Christum: nam quòd esset Iesus non oportebat taceri, quia hoc erat nomen eius apud omnes notum, ita enim eum vocabant, quòd tamen esset Christus erat ignotum, & hoc taceri præcepit. Iesus enim nomen personale ex quo multi vocabantur. Christus autem nomen dignitatis erat, scilicet, Messias, & hoc ignotum erat.

Et exinde cœpit. Scilicet, postquam confessi sunt eum esse Christum: cœpit ostendere, quòd passurus erat pro nobis.

Ostendere discipulis suis. Idest prædicare eis, vel docere. *Quod oporteret eum ire Ierosolymam.* Ibi enim passurus erat: nam nunc non erat in Ierusalem, & ideo passio sua erat expectanda quousque iret in Ierusalem.

Et multa pati. Scilicet, condemnari: flagellari: conspui: nudari: crucifigi, & occidi. *A senioribus.* Ponuntur isti omnes, quia isti fuerunt actores, & iudices, & consiliatores in morte eius: & vocantur seniores illi 70. qui constituti erant, vt iudices summi in domo consilij, & iudicij: & isti sunt, qui per successiones descenderunt semper ab illis senioribus, quos elegit Moyses in adiutores regiminis; & Deus constituit illos super totum populum simul cum Moyse: & mortuo aliquo istorum subrogabatur alius, & ita semper factum est, & durabat iurisdictio ista seniorum, vsque ad Christum, vt dictum est supra decimoquinto capitulo, quæstione octaua, & erant isti cum summo sacerdote in Ierusalem, & ad istos deuoluebantur omnes magnæ causæ, quæ erant inter Iudæos, nec licebat declinare ad dexteram, neque ad sinistram a sententia eorum, & isti seniores fuerunt in condemnatione Christi. Luc. 22. scilicet cum factus esset dies seniores plebis conuenerunt, & principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt Christum in concilium suum dicentes, si tu es Christus dic nobis, & omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Marc. 14.

Et scribis. Isti erant doctores legis, qui etiam valde insistebant contra Christum, quasi ipse esset euersor legis, cum ipse illos acriter argueret de hypocrisi, & rapacitate, auaritia, & multis vitijs infra 23.

Et principibus Sacerdotum. Propriè loquendo vnus erat princeps sacerdotum, idest summus sacerdos, & tamen multi vocantur summi sacerdotes, vel principes sacerdotum apud euangelistas: vt dictum est supra secundo capitulo, quæst. 26. & dicetur Lucæ 3. capit. isti erant præcipui, qui fuerunt in morte Domini: nam ipsi fuerunt maiores principatu inter Iudæos, & maxime persequebantur Christum, nam quando primum diffinitum est debere Christum occidi, Caiphas, qui erat princeps sacerdotum hoc consilium dedit. Ioan. 11. & ipsi principes tradiderunt Christum Pilato. Ioan. 18. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi.

Et occidi. Scilicet, postquam multa pateretur. *Et tertia die resurgere.* Scilicet, tertia die a morte sua, quod ad consolationem discipulorum dictum est.

Quomodo Christus iussit discipulis tacere, quod ipse esset Christus cum iussisset eis, quod prædicarent ipsum esse Christum. Quæst. XCI.

QVæretur quomodo Christus iussit nunc discipulis tacere, quod ipse esset Christus, cum ante hoc misisset eos ad prædicandum, & sic diuulgare debebant eum.

Aliqui dicunt, quòd ante hoc nunciauerunt eum esse Christum, idest Messiam, sed non nunciauerunt esse Iesum Christum, idest Messiam, & Saluatorem, nam esse Christum dicit dignitatem, esse Iesum dicit Saluatorem, ipse autem non vetuit nunc dici, quòd erat Christus, sed quòd erat Iesus Christus. Sic dicit Hieronymus, scilicet, cum supra mittens discipulos ad prędicandum iusserit eis, quòd annunciarent aduentum suum, videtur esse contrarium, quòd hic præcipit ne se dicant Iesum esse Christum, & respondit dicens, mihi videtur aliud esse Christum prædicare aliud Iesum Christum, & Christus commune dignitatis est nomen, Iesus proprium vocabulum Saluatoris.

Sed dicendum, quòd non stat: quia Christus vetuit annunciari id, quod nunc Petrus confessus fuerat de eo, & tamen Petrus confessus est eum Christum esse filium Dei viui, & non dixit aliquid de Iesu: ergo non vetuit taceri, nisi ipsum esse Christum filium Dei viui. Quòd autem Iesus esset, non erat aliquid speciale, quia plurimi apud Iudæos hoc nomine vocabantur. Etiam non erat aliquid, quod occultari posset, quia illud erat commune nomen eius, ideo non iussit hoc occultari, cum sic communiter ab omnibus vocaretur. Quòd autem dicitur, quòd iussit tacere, quòd ipse esset Iesus Christus: non est sensus, quòd tacere iusserit eum esse Iesum, sed tacere, quòd ipse, qui Iesus vocabatur, esset Christus.

Alij dicunt, quòd quando discipuli a principio missi sunt ad prædicandum, non missi sunt dicere, quod ipse erat Messias, sed quòd erat quidam Sanctus Propheta, & hoc non iussi sunt nunc tacere discipuli, sed iussi sunt tacere ipsum esse Christum, idest Messiam, quod ante hoc non prędicauerant: sic tenet Origenes, & Nicolaus.

Alij dicunt, quòd à principio prędicatum fuit de isto, quòd Messias esset, & tamen cito ab illa prædicatione Apostoli tacuerunt, & sic mansit occultum vsque post Christi mortem.

Alij dicunt, quòd Christus mandauit discipulis, quando misit eos ad prædicandum, quod annunciarent eum esse

esse Christum, non quidem tunc, sed post mortem suam, nunc autem ante mortem taceri iussit, & sic intelligenda est ibi recapitulatio. Sic dicit Origenes de his tribus, scilicet, tunc quidem de eo leuiter annunciabant, quasi de magno, & mirabili viro, Christum autem esse eum nondum annunciabant.

Qui autem vult Christum, etiam prius prædicatum esse ab Apostolis: dicit quoniam leuiter præmittere voluit eos mentionem nominis sui, vt interim facto silentio prædicationis huius, hoc ipsum, quod leuiter de Christo auditum fuerat, digeratur in sensibus auditorum. Aut ita soluenda est quæstio, vt videantur ea, quæ superius de annunciando Christo sunt dicta, non ad tempus pertinere, quod fuit ante Christi resurrectionem, sed ad tempora post futura.

Dicendum, quod quæstio ista fundatur super falsa existimatione, nam Christus non misit discipulos ad annunciandum se esse Christum, neque vt annunciarent Messiam venisse, quia hoc nullus locus euangelicus asserit, sed solum annunciabant regnum cœlorum, sic enim Christus dixit supra 10. euntes dicite appropinquauit regnum cœlorum, & consequenter annunciabant, quis miserat illos, scilicet, Iesus Nazarenus propheta magnus, vir potens opere, & sermone Lucæ 24. non tamen dicebant eum esse Messiam, quia necdum ipsi plene hoc nouerant. Cum autem dicit Hieronymus, quod annunciabant aduentum eius, non est intelligendum, quod annunciarent venisse Messiam, sed annunciabant venturum Iesum ad loca, ad quæ ipsi ibant, & hoc faciebant 72. discipuli, quos Christus mittebat binos ante faciem suam in omnem locum, & ciuitatem, quo ipse esset venturus. Lucæ 10. quantum ad hoc prima trium positionum, quas ponit Origenes, satis consonat veritati, & illam tenet Nicolaus.

Tertia non stat: Primò, quia non est verisimile, quod Christus à principio iusserit discipulis prædicare, quòd erat Christus, quia si hoc prædicassent conuenissent ad eum Iudæorum plurimi, & cum tot miracula faceret facile crederetur, & ita impediretur passio sua, & ita innuitur hic, quia cum dixit, quòd tacerent hoc addidit causam, scilicet, Christus multa passurus erat, & supplendum est, quòd si diceretur, quòd erat Christus, impediretur passio sua. Secundò, quia si illud prædicassent discipuli Iudæis, multi eorum crederent illum esse Messiam, & quando Christus quæsiuit à discipulis, quem dicerent eum turbæ, & ponerentur opiniones omnium, poneretur, quòd aliqui dicerent eum Christum, & tamen non ponitur hic inter ea, quæ populus credebat de Christo, ergo populus non audierat prædicari illum esse Christum. Tertiò, quia si Christus misisset discipulos ad prædicandum hoc, saltem ipsi certi essent, quia ille esset Christus, & tunc non quæreret ab eis Christus nunc quid crederent de eo, nam multo tempore postquam miserat eos ad prædicandū, quæsiuit ab eis, vos autem quem me esse dicitis? & Petrus confessus est eum esse Christum, si tamen ille misisset eos ad prædicandum esse Christum, certum est, quòd non quæreret ab eis quid crederent de illo, quia ipse dixisset quid crediturı essent, ergo non miserat eos ad prædicandū hoc. Quartò patet, quia si Christus iussisset prius prædicari se esse Christum, nulla causa esset, quare nunc taceri iuberet, & tamen iussit, ergo non fuerat prius hoc prædicatum de eo.

Sed dicendum, quòd ante hoc ignotum erat apud discipulos per omnimodam certitudinem eum esse Christum, licet aliquo modo forte scirent, ideo tacebant, nunc autē, quia hoc sciuerunt, oportuit, quòd iuberetur eis tacere, quia aliàs publicarent illud.

Quarta opinio non est conueniens. Primò, quia falsum supponit, scilicet, ꝙ Christus dixerit discipulis, quod prædicarent Christum eum esse, vt ostēsum est. Secundò, quia si illis diceret se esse Christum, quando misit eos ad prædicandū, diceret eis hoc pro illo tēpore, quo mittebat ipsos ad prædicandū instruens quid prędicare deberent, ita non erat satis verisimile, ꝙ quando misit eos ad prædicandum ante mortē suam à principio diceret eis quid prędicaturi essent post resurrectionē, sed solum ea, quæ pro eo tempore prędicaturi essent, sic patet supra 10. vbi primo misit eos ad prædicandum, & docuit eos vbi deberent prædicare, scilicet non in vrbibus Samaritanorum, neque gentilium, & quid deberent prędicare, scilicet appropinquabit regnum cœlorum, sed infra 28. vbi ponitur, quòd misit ad prædicandum, post resurrectionem, dicitur, quòd misit ad prædicandum ad omnes gentes, scilicet, docete omnes gentes. Etiam dixit quid deberent prædicare, scilicet quòd baptizarentur in nomine patris, &c. idem Mar. 16. ergo non diceret nunc quid prædicaturi essent secunda vice post mortem suam.

Tertio, quia tunc supponeretur, quòd Christus iam reuelasset eis se esse passurum, & quòd ipsi post mortem eius prædicaturi essent, sed falsum est, quia tunc non increparet Petrus Christum, quando dixit, quòd passurus esset, sicut nunc fecit infra in litera, ergo nesciebant hoc. Quarto, quia si hoc eis prius reuelasset, non ignorarent quid esset Christum esse passurum, & tamen ignorabant hoc, erat enim verbum absconditum, & velatum ab eis Lucę 9. ergo non reuelauerat hoc Christus discipulis ante hoc, nec miserat eos ad prędicandum, dicens eis, quòd esset Christus, sed nunc nouiter cognitum fuit per certitudinem Christo loquente ad eos: dicendum est ergo, sicut supra.

Quare Christus dixit discipulis, quod tacerent nunc ipsum esse Christum. *Quæst.* XCII.

QVæretur quare Christus dixit discipulis, quòd tacerent ipsum esse Christum, & quare nunc dixit hoc. Dicendum, quòd primo fuit, quia nunc nouiter occurrebat causa dicendi hoc, nam ante istud, etiam si discipuli suspicarentur Iesum esse Christum, tamen non cognouerant per omnimodam certitudinem, quia nūquam Christus hoc asseruerat, nunc autem Petro confitente hoc, Christus illud verum esse asseruit dicens, quòd pater suus illud reuelauerat ei, & ita certificati vellēt prædicare ipsum esse Christum, quia ad magnam laudem eius pertinebat, ideo nunc inhibuit, & nō ante hoc. Secundo, quia dato, quòd discipuli ante hoc crederent Iesus esse Christum, & essent de hoc certificati, cum Christus non dixisset eis, neque petiuisset ab illis confessionem, forte putarent, quòd vellent rem tacitam manere, nunc vero cum quæsiuisset ab eis, quid crederent de ipso, & ipse approbasset eorum fidem; putarent, quod volebat rem istam publicare, & prędicarent illud, ideo nunc iussit, quòd tacerent, & hoc est quare nunc potius, quam alias taceri iussit.

Cum autem quæritur quare iussit taceri. Dicendum, quòd fuit primo, vt non impediretur passio sua. Christus enim venerat nos redimere per mortem suam, & tamen si agnosceretur esse Messias, numquam regem gloriæ crucifixissent, ideo debuit occultari hoc, & ita iussit taceri, quia tamen si penitus Christus subtraheret cognitionem suam Iudęis, non multum peccarent occidentes eum, & nihil peccarent non recipiendo eum, de quo non poterat constare an esset Messias debuit se talem ostendere eis, vt agnoscere possent eum Messiam, & ideo talia, & tanta miracula fecit qualia ante eum nemo fecerat, & per quædam verba circumloquendo ostendebat se esse Messiam, licet aperte non diceret, vt patet Ioan. 5. & 10. & propter hoc non erāt excusabiles Iudæi non recipiendo eum. Ioan. 5. si non venissem, & opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ista fuit causa præcipua, quod apparet, quia mox, vt dixit eis, quòd nemini dicerent subiunxit causam, scilicet cœpit eis ostendere, quòd oporteret eum ire Ierosolimam, & multa pati. Secundo fuit propter scandalum, & periculum in fide: nam si Christus semel prædicaretur esse Messias, & a quibusdam crederetur, & postea occideretur: cum oporteret eum occidi pro nobis, infirmi scandalizarentur, qui putabant Messiam non moriturum, sed temporaliter regnaturum, & ideo, quando rursus prædicaretur eum esse Messiam difficulter crederetur: melius ergo fuit, ꝙ numquam prædicaretur eū esse Messiam vsque post mortem & resurrectionem, quia iam cum nihil ignominiosum passurus esset, poterat conuenienter prædicari de eo, quòd Messias esset, & Deus. Sic dicit Hiero. nō prodest Christū publice prædicare, & eius populis vulgare maiestatem, quem post paulum flagellatū

visuri sunt,& crucifixum. Sic etiam dicit Chrysosto. quod enim semel radicatum est, & deinde euulsum: si iterum plantetur difficile retinebitur apud multos, quod autem, postquam infixum est semel mansit immortale facile prouehitur ad augumentum: istud scandalum esse apud infirmos, qui veritatem scripturarum non sciebant: nã ita fuit de discipulis Christi duob. Luc. 24. scilicet, nos autem sperabamus: quod ipse redempturus esset Israel, scilicet, dum viuebat: nunc autem, quia mortuus est non speramus hoc. a fortiori autem Iudæi hoc putarent, & ita scandalizarentur valde de morte eius, essentque nimis difficiles ad reducendum in fidem, quam semel perdidissent.

Quare Christus dixit, quod nemini dicerent eum esse Christum, & subticuit se esse filium Dei. Quæst. XCIII.

QVæretur quare Christus dixit, quod nemini dicerent eum esse Christum, & subticuit de alio, scilicet se esse filium Dei.

Aliqui dicunt, quod Christus concessit Apostolis, quod dicerent eum esse filiũ Dei viui, sed non esse Christum, ideo dixit, quod nemini dicerent, quod ipse erat Iesus Christus.

Dicendum, quod non stat: nam Christus vetuit se prædicari Christum esse ab Apostolis propter scandalum, & inconueniens, quod inde sequebatur, & tamen maius inconueniens, & scandalum erat si dicerent eum esse filium Dei, quia esse Messiam non erat incredibile: nam Messias futurus erat verus homo, & ideo si Iesus, vel aliquis alius vocare se Messiam, non admirarẽtur Iudęi neque turbarentur, sed inquirerent an verũ erat. Si aũt vocaret se Deum, vel filiũ Dei putabãt Iudæi esse blasphamiã. Io. 10. & Mar. 14. s. ecce nunc audistis blasphemiam, & illud de bono opere nõ lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu hõ cũ sis, filiũ Dei te facis: non ergo concederet hoc Christus illis prædicare.

Dicendum igitur, quod totum, quòd Petrus nunc confessus est iussit taceri Christus: voluit enim totaliter manere nunc ignotus: idest, quòd nec verbo suo, neque Apostolorum voluit illud manifestari, licet opera sua illud ostenderent, vt colligitur Marc. 8. scilicet, & comminatus est eis ne cui dicerent de illo, & tamen dicere eum filium Dei erat manifestare ipsum, ideo hoc etiam taceri voluit.

Et põt dici primo, ꝙ Christus, sicut dixit discipulis ne cui dicerẽt eũ esse filiũ Dei, & tñ Matth. illud tacuit, sicut multa alia tacet. Sic ẽt patet quia Mar. in hoc breuius locutus ẽ. Mar. 8. & Luc. adhuc breui9 Luc. 9. Tertio põt dici, ꝙ Christus nõ expressit, ꝙ tacerent eum esse filium Dei, eo ꝙ satis innuebatur ex verbis suis, quod hoc vellet: nam si taceri iubebat se esse Christum, quod minus erat, a fortiori iuberet taceri se esse Deum, quod erat maius, & magis scandolosum erat illud audiri, & ita vtrunque tacuerunt discipuli.

Quomodo Christus vetuit hic discipulis dicere se esse Christũ & filium Dei, quando autem ipsemet hoc dixit. Quæst. XCIIII.

QVæretur quomodo Christus vetuit hoc discipulis dicere se esse Christum, & filium Dei: nam vtrunque ipse de se dixit: nã ipse vocauit se Messiam. Ioan. 4. quando Samaritana mulier dixit scio, quia Messias venit, qui dicitur Christus: dixit ille, ego sum, qui loquor tecum. Etiam vocauit se filium Dei, Ioan. 9. quando cæco sanato dixit: tu credis in filium Dei? & ille ait: quis est domine, vt credam in eum; & Christus ait, vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est, & tunc ille credidit, & adorauit eum. Etiam vtrunque simul de se confessus est coram Iudæis Marc. 14. nam summus sacerdos interrogauit eum dicens: tu es Christus filius Dei benedicti? & ille dixit: ego sum.

Aliqui dicunt, quòd non est inconueniens, quòd Christus aliqua de se diceret, q̃ dicere discipulis vetat, sic enim multa illis facere vetabat, quæ ipse faciebat, sicut vetuit illis portare peram, aut sacculum, & panem, & cibos in via supra 10. & Marc. 6. & tamen discipuli semper portabant, quando erãt cum Christo panes: immo si quando oblitu-A scerẽtur portare illos, credebãt se arguẽdos ab eo, sicut supra in litera. Sic etiam vetabat illis portare aurum, & argentum, & pecuniam quamcumque supra 10. & Marc. 6. & Lucę 9. & 10. & tamen ipse portabat pecuniam, quia Iudas, qui erat dispensator eius portabat loculos ipsius Ioã. capitulo duodecimo, & de pecunijs, quas ibi recondebat, emebat omnia necessaria ad cibos pro Christo, & discipulis. Ioan. 13.

Dicendum, quod hoc verum est, sed non sufficit: nam licet non sit inconueniens fieri: tamen non apparet causa aliqua quare fiat: Christus tamen hoc fieri iussit, qui nihil frustra iubet, ideo necesse erat propter quam fieri causam. Secundo, & præcipue non stat, quia eadem causa est nunc in Christo, & discipulis: nam Christus vetuit discipulis dicere hoc propter scãdalum, quod sequeretur audito hoc, B vt ostensum est supra. q. 92. & tamen si Christus illud diceret, esset idem scandalum, ideo nec ipse dicere debuit. oportet ergo assignari aliquam causam, quare Christus hoc dixerit, & discipulis dicere vetuerit: nam ita est causa magna diuersitatis de illis, quę Christus præcepit discipulis ne facerent, & ipse faciebat illa.

Dicendum ergo, quod Christus aliquando dixit quando non præiudicabat intentioni suæ, qua illud taceri iusserat: nam principaliter iusserat taceri, vt non impediretur passio sua si hoc audiretur: dixit autem ipse talibus, quòd ipsis scientibus nihil impediretur, sicut fuit de Samaritana: nã illa non erat de populo Israel, neque conseruabatur cũ Israelitis, vt dicitur Ioan. 4. Samaritani non coutuntur Iudęis, & ita ipsa mirata est de Christo, quòd cum esset Iudæus peteret ab illa bibere eodẽ c. & ita etiã si multi Sa- C maritani hęc scirent, non impediretur passio Christi, quæ per Iudæos tractãda, & concludenda erat, cũ Samaritani non cõuersarẽntur cum Iudęis. De cęco sanato dicendũ, quòd ille erat deuotus Christo, quia eum sanauerat, & taceret quidquid videret illum velle taceri, & ideo cum secrete ei dixerit se filium Dei, tacuit ille, & nihil erat periculi.

Sed obijcietur, quia interdum Christus dixit hoc manifeste, & coram Iudæis, vt quando summus sacerdos, quæsiuit, dicẽs: tu es Christus filius Dei benedicti, & ille ait: ego sum. Mar. 14.

Dicendum, quod Christus dixit hoc, quando sciebat, quòd non impediebatur passio sua dicendo hoc, sciebat enim tunc taliter dispositos Iudæos efferatos mente sitientes sanguinem eius, quòd etiam si se Deum diceret, & mi- D raculis ostenderet: non crederent neque cessarent, sed potius irritarentur ad nocendum ei, sic patet Lucę. 22. vbi est eadem sententia, scilicet quòd quærentibus Iudæis a Christo: si tu es Christus dic nobis ait: si vobis dixero non credetis mihi, & si interrogauero vos nõ responderis mihi, neq; dimittetis me, & ita factum est, ideo potuit tunc conuenienter, & sine periculo dici, immo fuit valde opportunũ, quòd tunc Christus manifeste diceret, vt essent Iudæi increpabiles, qui eum publice clamantem se esse Messiam, & filium Dei, & ante hoc facientem miracula, per quæ sufficienter hoc constaret, occiderunt: ante passionem tamen suam instantem, Christus nunquam hoc manifeste dixit, quia nõdum erant Iudæi, ita male dispositi contra eum, & forte si audirent verbum hoc, & audiretur a populo, impediretur passio Christi, & hoc, quia nondum esset diffinita apud il- E los passio Christi: nam ipsa diffinita fuit post suscitationẽ Lazari: videntes enim Pharisęi, & pontifices, quod fecerat, congregato cõsilio dixerunt: quid facimus, quia homo iste multa signa facit? & tunc diffinierunt occidere eum. Ioan. 11. & dicitur ibi, quòd ex die illo cogitauerunt, vt interficerent eum: post illum ergo diem etiam si Christus hoc diceret Iudæis, non cessarent ab iniqua cogitatione. Si autem prius diceret forte cessarent eum persequi, ideo instante passione dixit, & non ante.

An discipuli possent dicere alicui Christum esse Christum, & esse Deum. Quæst. XCV.

QVæretur cum Christus dixit se esse Christum, & esse Deum aliquibus post istam prohibitionem, an discipuli possent hoc dicere alicui.

Aliqui

Aliqui dicunt, quòd fic: nam hoc vetitum fuerat, vt non F impediretur passio Christi: impediretur autem si publice hoc prædicaretur, vel multis diceretur, quòd tamen aliquibus paucis in secreto diceretur nò impediebat passionem, & ideo posset illis dici, sic enim Christus non prædicabat illa, & tamen quibusdam in secreto dicebat.

Dicendum, quòd non licebat discipulis alicui dicere istud, neque publice, neque in secreto. Quòd patet, quia dicitur in litera, præcepit discipulis, vt nemini dicerent, & Marc. 8. dicitur, & comminatus est eis ne cui dicerent de illo. Ratio huius est, quia Christus sciebat omnia, sicut dicitur Ioa. 18. Iesus autem sciens omnia, quę ventura erant super eum, &c. & ideo sciebat cui reuelatum hoc poterat præstare impedimentum, & cui non, & ita poterat reuelare hoc secure quibus vellet, quia certum erat, quòd illi quibus diceret, nò impedirent passionem illius per se, neque per alios occasio G ne huius, neque peruenire istud verbum ab eis ad alios, qui impedirent illam. Discipuli autem nesciebant quibus reuelan do nocerent, vel prodessent, & ideo vetitum est eis absolute omnini dicere, quia forte dicere poterant alicui in secreto, apud quem putarent manere tacitum, & ille diuulgaret, vel ab eo prouenirret ad tales, qui passionem impedirent, ideo nemini dicere eis licuit publice, neque secrete.

Quanto tempore hoc tacere Apostoli debebant ne dicerent eum esse Christum.
Quæst. XCVI.

Qværetur quanto tempore hoc tacere debebant. Aliqui dicunt, quòd hic fuit facta prohibitio absolute non limitato tempore, ideo extendebatur ad H semper, scilicet, quòd nunquam hoc reuelarent.

Dicendum, quòd non stat, quia tunc non publicarent illud per orbem postea, & tamen prædicauerunt per totum mundum eum esse Christum filium Dei, ergo non extendebat ad semper.

Dici potest vno modo, quod ista prohibitio ex forma sua cum esset data absolute sine præfinitione temporis extendebatur ad omne tempus, ita quòd nunquam discipulis liceret illud publicare, nisi postea prohibitio ista reuocaretur, & tamen quando post resurrectionem suam Christus misit eos prædicare in omnem terram, dixit eis quid prædicarent infra 28. & Mar. 16. & tunc ostendit, quòd prædicarent eum Christum, & filium Dei, & quòd oporteret credi in eum.

Aliter potest dici, & melius, quòd ex ista prohitione non fuit eis perpetuum silentium impositum, sed solum vsque post mortem Christi, & hoc Christus expressit præfigens eis terminum illum, & tamen Matth. subticuit, sicut alia tacet breuitatis causa: simile patet sequenti ca. vbi de transfiguratione taceri iussit dicens nemini dixeritis visionem, quousque filius hominis a mortuis resurgat. Secùdo, quòd forte non expressit Christus aliquod tempus, & tamen ex re ipsa intelligebatur quanto tempore taceri deberet: nam tacebatur propter periculum, scilicet vt non impediretur passio Christi, & tamen eo iam passo non poterat passio impediri, ideo liceret postea dicere illud, sicut transiguratio vsque ad illud tempus tacita est, vt non impediret passionem, & mox licuit reuelari.

Sic dicit Hierony. tunc me prædicate cum ista passus fuero: quia non prodest Christum publice prædicare, & maiestatem eius populis vulgare, quem post paululum crucifixum visuri sunt, & flagellatum.

Quare Christus nunc cœpit ostendere discipulis, quod oportebat eum pati. Quæst. XCVII.

Qværetur quare Christus nunc cępit ostendere discipulis, quòd oportebat eum pati, & quia dicitur, quòd exinde cępit, quare potius nunc cępit, quam alio tempore.

Ad primum dicendum, quòd Christus hoc noluit prædicere ad ostendendum, quòd sciebat omnia, quæ futura erant super eum, sicut dicitur Ioann. 18. nam si non prædixisset de passione putaretur, quòd ipse nesciebat malum, quòd eum futurum erat, & hoc valde derogaret sidei, quæ habetur de eo: nam appareret non esse Deum eum, qui nesciret futura, & potissime futura, quæ ventura erant super eum, sic dicitur Isa. 41. annunciate nobis, quæ ventura sunt in futurum, & dicemus, quia dij estis vos, & talem experiétiam de se ipso dabat Christus adhoc, vt crederetur in eum, s. quòd futura reuelabat, & maxime illa, quæ euentura erát discipulis suis. Ioan. 14. hoc dico vobis, antequam fiat, vt cú factum fuerit credatis. Secundo fuit ad ostendendum, quòd sponte patiebatur: nam si eo nesciente accideret mors ipsius non posset prouidere, vt illam euitaret, si tamen mul to tempore prius illam sciret, & prædiceret, posset illam euitare: maxime, quia sciebat, & prædixerat locum, in quo passurus erat, s. Ierusalem, vt patet hic, & seq. c. & extra illum nunquam occideretur: posset autem recedere de terra Iudæorum, vel nunquam intrare in Ierusalem, & ita non occideretur, ergo sponte occisus est, quòd ad maximam eius laudem pertinebat, vt dicitur Isa. 52. oblatus est, quia ipse voluit. Tertio fuit propter discipulos: ipse. n. debuit docere eos de passione sua, vt auferret eorum errorem: nam credebant, quod Messias non passurus esset, sed in magna gloria temporali mansurus, ideo instruxit eos de passione sua. Quarto, vt disponeret animos suos ad æquanimiter tolerandum mortem magistri sui, nam si non prædixisset eis, frangerentur corda eorú tam tristi, & insperato euentu, & penitus discederet, nam & nunc cú crebro ante ouortem suam prædixisset illis de morte, & passione, perdiderunt spem de resurrectione, & de omnibus, quæ de ipso audierant, a fortiori, ergo perderent si non prænunciaretur eis de morte, & resurrectione: patet Lucę 24. de illis duobus discipulis, qui dixerunt, nos autem sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel.

Quinto, quia forte discipuli non crederent eum passurú, nisi ipse prædiceret. Sic dicit Ambro. super Luc. fortasse autem, quia sciebat dominus difficile mysterium passionis, & resurrectionis etiam discipulos crediturus, ipse voluit suę passionis esse, & resurrectionis assertor. Et sciendum, quòd non solum dixit se passurum, sed etiam qualiter passurus erat, vt dicitur in litera. Ad secundum dicendum, quòd núc potius, quàm aliàs Christus cępit hoc dicere, nam antè mortè suam sępe hoc dixit, vt patet seq. c. & Mar. 9. & Luc. 9. & etiam sępe post hoc, ita vt, & ipsi Iudæi audirent interdum, quod diceret se occidendum, & surrecturum, sicut dixerunt Iudęi Pilato: recordati sumus, quia seductor iste ad huc viuens, dixit post tres dies resurgam infra 27. & tamen I ante hoc, nusquam dixerat quidquam de passione, neque de resurrectione, nam dicitur hic: exinde cępit Iesus ostendere discipulis suis. Etiam dicendum quòd hoc fuit, quia núc certificauerat eos se esse Messiá, & esse filium Dei, & ideo fuit conuenientius nunc, quam alio tempore dici. Primo, quia tolleret errorem ipsorum: nam ex eo, quòd erat filius Dei crederent discipuli, quod non solum non esset occidédus, immo quòd nunquam esset moriturus, etiá ex eo, quòd Messias erat, putarent, quod nunquam occideretur: reputabant n. tanquam inconueniens, quòd Messias occideretur, vnde sic arguebant Iudæi contra Christum, quando dixit: oportet exaltari filium hominis. Nos audiuimus ex lege, quòd Christus manet in ęternum, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis, quis est iste filius hominis? Io. 12. c. ita, & discipuli crederent, ideo oportuit nunc auferri eis illum errorem ostendendo, quòd filius Dei, qui Messias erat, occidendus esset. Secundo, vt ostenderet fru- K ctum mortis suę: nam Christus cum sponte moreretur non permitteret se occidi, neque subiret mortem, nisi magna vtilitas sequeretur ex morte eis: hęc autem erat redemptio omnium peccatorum, & tamen non poterat pro peccatis hominum satisfacere, nisi qui Deus esset, sicut nemo illa remittere posset, nisi esset Deus, vt dixerunt Iudęi supra capitulo secundo, & Marcus secundo capitulo, ideo cum ostendisset supra se esse Messiam, & filium Dei, quòd sufficiebat ad posse redimere, subdidit immediate de morte, per quá redempturus esset nos, & ita fuit locus conueniens ad dicendum: nam si ante hoc dixisset se moriturum, nesciretur quis fructus mortis suę esset, ideo vsque nunc tacere de illa debuit.

Quomodo Christus dixit hic, quod oportebat eum multa pati, & occidi, cum tamen passio ex parte sua fuit voluntaria. Quæst. XCVIII.

QVæretur quomodo dixit hic Christus, quòd oportebat eum ire Ierosolymam, & multa pati, & occidi, quia oportet importat necessitatem, & tamen solemus dicere, quòd Christus spõte passus est. Aliqui dicunt, quòd sponte passus est, & tamen hic accipitur oportet pro expedit, vel conuenit, aut decet, sicut interdum in locutione nostra fit. Dicendum, quòd non stat, sed accipitur oportet, vt importat necessitatem, vnde quãdocunque de passione sua Christus loquitur, ponit oportet, sic patet Luc. 24. nonne oportuit hęc Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? & apparet apertius eod. c. nam dicitur hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & Psalmis de me, & subditur, aperuit eis sensum, vt intelligerent scripturas, & dixit quoniam sic scriptum est, sic oportebat Christum pati, & resurgere: accipitur ergo oportet, idest necesse est.

B Dicendum, quòd passio Christi fuit voluntaria, & non necessaria, tam ex parte Christi patientis, quam ex parte Iudæorum occidentium eum. De ipso patet, quia sciebat mortem suam in Ierusalem agendam, & non alibi: sic enim ipse dixit Luc. 13. non capit prophetam perire extra Ierusalem, idest, non est possibile principem prophetarum, idest Messiam extra Ierusalem occidi: poterat autem ipse, numquam ire in Ierusalem, aut recedere de tota terra Iudæorum, & ita posset mortem effugere, verum scriptura de eo prædixerat Isa. 53. oblatus est, quia ipse voluit, ergo nõ coactus. Etiam eod. cap. dicitur, si posuerit pro peccato animã suam videbit semen longæuum, & sic ponitur conditionaliter ad ostendendum, quòd poterat nõ ponere. Etiam, quia ponere libertatem dicit, ipse quoque Christus hoc de se testatus est. Ioan. 10. cap. ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono à meipso eam: ergo penitus voluntarium fuit ei mori. Sic etiam testatur Apostolus, dicens Christum passum esse ex humilitate, & obedientia, ad Phi. 2. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, quod tamen ex obedientia fit, liberum est, ideo mors Christi quantũ ad ipsum fuit prorsus libera. Ex parte etiam Iudæorum fuit libera, nam ipsi consiliati sunt de morte, & diffinierunt de ea. Io. 11. & poterant nõ sic finire, sed credere Christo si voluissent, sed sola inuidia stimulabat eos, & honoris desiderium, videntes se contemni Christo faciẽte tot miracula: sed inuidia, & odium, & ambitio, & similia voluntaria sunt cum sint vitia, ergo non fuit necessaria illatio mortis.

C Item, si cogerentur Christum occidere nihil peccarent, & tamen grauiter peccauerũt, cum propter hoc destructa fuerit Ierusalem, sicut eam Christus defleuit. Luc. 19. ergo non fuit necessaria, sed voluntaria: maximè, quia ipsi Iudæi, qui mortem hanc procurabant, instabant, vt non impedirentur in executione eius infra 26. & 27. fuit ergo voluntaria.

D Dicendum, quòd passio Christi potest vocari voluntaria, & etiam necessaria: voluntaria quidem modo iã dicto: necessaria autẽ inquantum Deus volebat illam, & statuebat sic fieri, fuerat enim prænunciatum per prophetas, & in lege, quòd Christus pateretur, & tamen sacra Scriptura nõ potest esse falsa, ideo oportebat, quòd sic fieret, sicut in scriptura erat pręnunciatum, & tamen Christus, qui passus est, non passus est ex necessitate, sed ex voluntate, quia ipse, qui passus est, fecit prædici à prophetis, quòd ipse passurus erat, neque ideo patiebatur ipse, quia sic prænũciatum erat, sed potius econtrario, ideo sic prænunciatũ erat, quia sic ipse voluerat prænunciari, qui statuerat ab æterno sic mori, qui hoc voluit pręnunciari. quia tamen scriptũ erat, & non poterat esse verum, nisi sic fieret, oportebat sic fieri ad hoc, quòd verum esset. Et ista erat necessitas inuariabilitatis, sed non necessitas coactionis, & ita omnia diuina sunt necessaria, quia apud Deum nulla est variatio, neque vertibilitas, & tamen apud Deum est maxima libertas.

A *Quare Christus dixit, quod oportebat eum ire Ierosolymam. Et quomodo quandoque dum fugimus mortem incurrimus in eam. Quæst. XCIX.*

QVæretur quare Christus dixit, quòd oportebat eum ire Ierosolymam, & multa pati. Dicendum, quòd dixit Ierosolyma, quia erat ille locus passionis: ibi enim passus est, & sicut diffinitum erat eum debere pati, ita erat diffinitum, quòd pateretur in Ierusalem, vnde nõ erat possibile, quòd extra locum illum occideretur Christus: sic dicitur Luc. 13. non capit prophetam perire extra Ierusalẽ, idest, non est possibile, ꝙ Messias, qui est propheta per excellentiam occidatur extra Ierusalem. Et voluit hoc dicere: primo ad tollendum timorem discipulis: nam cum nunc prænunciaret mortem illis, putarent, quod immediatè istud consummandum esset, & timerent: hunc timorem eis abstulit dicens, ꝙ non occideretur extra Ierusalem, & sic quamdiu erant extra Ierusalem liberi ab omni timore esse poterant, & hoc bene aduerterunt discipuli Christi: nam quamdiu manebant post hoc extra Ierusalẽ non timebant, quando vero appropinquabant loco illi timebant. Sic patet Ioan. 11. quãdo vocatus est Iesus ad Lazarum languentem: nam erat tunc extra Iordanem distãs à Ierusalem. Si autem iret ad sanandum, vel suscitandum Lazarum appropinquaret Ierosolymis, scilicet, vadens in Bethaniam, quæ est iuxta Ierusalem vbi erat Lazarus, & ideo dixerunt discipuli, quod non iret illuc, & cum ipse ire vellet dixit Thomas: eamus nos, & moriamur cũ illo.

C Secundo fuit, quia Christus non solum dixit discipulis mortem suam, sed etiam voluit exponere particulariter omnia, scilicet, vbi pateretur, & à quibus, & ideo dixit, quod in Ierusalem hoc fieret. Et hoc patet, quia etiam tetigit in litera à quibus hoc pateretur.

Tertiò fuit ad ostendendum, quòd ipse sciebat omnia, cum non solum sciret se occidendum, sed etiam vbi occidendus esset, scilicet, in Ierusalem.

Quartò fuit, vt ostenderet istam mortem esse magis voluntariam, nam si sciret, quòd occidendus erat, & tamen nesciret vbi, non posset cauere mortem fugiendo, quia nesciret à quo loco fugiendum esset, sed forte volens fugere ab vno loco vbi mortem sibi verisimilius timeret, incideret in illum, in quo mors vere sibi euentura erat.

Sic dicit Seneca tragœdia quarta, quæ dicitur Oedipus Metro quinto, quod incipit fatis agimur credite fatis, scilicet, Et multis ipsum timuisse nocet, multi ad fatum venere suum, dum fata timent: cum autem Christus
D sciret locum, in quo passurus esset, & non alibi, poterat fugere longè à regione illa, & ita non occideretur, & tamen ipse ibat ad locum illum sponte, ideo apparebat, quòd sponte occidi voluit, & adhoc magis ostendendum non solum illuc ire voluit, sed etiam dixit, quod ad moriendum ibat, vt Luc. 18. ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ dicta sunt de filio hominis per prophetas.

Christus autem valde voluit ostendere mortem suam esse spontaneam, tum vt sibi nimis tenerentur, tum vt ostenderet se esse Deum, qui a nullo cogi poterat, ideo dixit de loco mortis suæ.

E *Quare dixit, quod oportebat multa pati a senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum. Quæstio C.*

QVæretur quare dixit, quòd oportebat multa pati à senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum.

Dicendum, quòd hoc fuit: primò, quia voluit Christus ostendere omnes circumstantias mortis suæ, & adhoc non solum dixit, quod occidendus erat, sed etiam à quibus tractanda, & concludenda erat mors sua, & nominauit scribas, & seniores, & principes sacerdotum, quia isti fuerunt, qui consilium egerunt de morte Christi, & tractauerunt eam, & duxerunt Christum ad Pilatum, & suaserunt plebi, vt peteret liberari Barrabam Iesum vero crucifigi, Io. 18. & 19. nihil autem particularius dici poterat, quã nominare omnia genera persona-

rum, quæ in hoc operam darent. Secundo fuit ad ostendendum se omnia scire, cum & personas a quibus occidendus erat, prędiceret. Tertio fuit ad ostendendum se valde spontaneum subijsse mortem, cum sciret a quibus occidendus esset, nam poterat taliter se habere ad istos, quòd diligerent eum, & non procurarent mortem eius, & tamen noluit. Quarto fuit ad ostendendum magnitudinem virtutis suę, sciebat enim se occidendum ab istis, & tamen non solum non placabat, & conciliabat eos sibi, vt eum non persequerentur, sed etiam pungebat eos valde arguens vitia eorum: nullos enim acrius arguebat, quam istos, & non curabat etiam si scandalizarentur contra ipsum, sicut præced. c. quando Christus multa contra Phariseos, & scribas locutus est, dixerunt discipuli, scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt, & Christus non curauit de scandalo eorum, dicēs: sinite illos, quia cęci sunt, & duces cęcorum. Quinto fuit ad nos instruendum non tacere veritatem necessariam, etiam si sciamus mortem nobis inferēdam, cum Christus, qui prædicator erat noluerit tacere vitia Pharisæorum, & Scribarum, & Pontificum, licet sciret se ab eis occidendum, & posset eos placare tacendo si vellet.

Quare non fit hic mentio de Pharisæis cum ipsi fuerint in obitu Christi præcipui. Et quos soleant Euangelistæ intelligere nomine Pharisæorum, & Scribarum.
Quæst. *C I.*

QVæretur quare nō fit hic mentio de Pharisæis, cum ipsi fuerint pręcipui in morte Christi. Aliqui dicūt, quòd non interuenerunt ipsi in hoc, quia non expressit hic Christus de illis.

Dicendum, quòd Pharisæi tractauerunt mortem Christi cum cęteris, qui nominantur hic immo ipsi fuerunt de præcipuis, quia in consilio quo diffinita est mors Christi soli Pontifices, & Pharisæi nominantur Ioann. 11. scilicet collegerunt Pontifices, & Pharisæi consilium aduersus Iesum.

Aliqui ergo dicunt, quòd Christus loquens nunc discipulis nominauit etiam Pharisæos, & tamen Matth. subticuit de eis, sicut multa alia tacent Euangelistę. Dicendum, quòd non est verisimile, quòd licet sępe multa taceant, tamen in pręsenti non est verisimile, quòd tacuerit, quia vt communiter, quādo multi Euangelistę eandem rem enarrant, si vnus omittit aliquid in ea, alius supplet quòd huic defuit, & tamen hoc enarratur a tribus, & omnes ponunt eadem verba nihil addendo, neque minuendo, ergo non est verisimile, quòd Christus aliquid dixerit hic, quòd tacuerit Matth. patet hoc Mar. 8. & Luc. 9. Dicendum ergo, quòd licet Pharisæi tractauerunt mortem Christi, ipse nō nominauit eos hic, eo quod intelliguntur nomine Scribarum. Primo propter similitudinem officij, nam Scribæ dicuntur, qui sunt in lege doctissimi, & quib. interpretandi legem, & prædicandi competebat officium, & ita Scribæ vocantur legis doctores, nam illi qui supra 9. vocantur Scribę, vocantur Luc. 5. legis doctores. Pharisæi tamen habebant officium eorum, quia sicut Scribæ interpretabantur legem, & prædicabant, ita & Pharisæi infra 23. s. super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis seruate, & facite.

Item Pharisæi, & Scribæ valde concordabant inter se, & ideo ipsi simul sępe arguebant contra Christum, sicut præceden. c. Pharisæi, & Scribæ accusabāt discipulos Christi, quòd non lotis manibus manducarent, & ob hoc nomine Scribarum solent intelligi Pharisæi apud Euangelistas, & nomine Pharisæorum intelliguntur Scribæ: sic patet. sup. 9. vbi in curatione paralytici, dicitur quòd Scribæ murmurabant intra se, & tamen non soli Scribę murmurabant, sed etiam Pharisæi. Luc. 5. econtrario autem nomine Pharisæorum intelliguntur Scribæ, sicut supra 9. dicitur quod Pharisæi accusabant Christum dicentes, quare cum publicanis manducat magister vester, & tamen tam Pharisæi, quàm Scribæ hoc dixerunt, vt patet Mar. 2. & ita nunc licet soli Scribæ nominent, intelliguntur etiam Pharisæi, qui & ipsi vocantur Scribæ, quia multi eorum erant in lege docti, & prædicabant.

F

Quare Christus dixit hic, quod tertia die resurgeret.
Quæst. *C II.*

QVæretur quare Christus dixit hic, quod tertia die resurgeret.

Dicendum, quod primo fuit ad lætificandos animos discipulorum, nam prænunciando illis mortem suam nimis contristabat eos, & quia mors omnia finit, vt non viderentur omnino perdidisse eum per mortem, dixit quod tertia die resurgeret, & ita dolor de morte pauco tempore duraret. Secundo fuit, quia magis oportuit prænunciari de resurrectione, quam de morte: nam mors ab omnibus nota fuit, cum omnibus videntibus passus fuerit, resurrectio tamen non fuit omnibus nota, sed solum quibusdam. Act. 10. c. hūc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestū
G
fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo post resurrectionem suam, & ideo magis resurrectio prænuncianda fuit, quam mors: immo non videtur mors præcipue prænunciata, nisi propter resurrectionem, quia volebat Christus prænunciare resurrectionem suam, & tamen non poterat resurgere, nisi moreretur, ideo prædixit se moriturum, & deinde resurrecturum die tertia. Tertio, quia mori Christum non erat miraculum, immo erat naturale, & lex erat, sicut innuitur ad Hebr. 9. quod mortuus est, secundum quod statutum est hominibus semel mori, resurgere autem erat miraculum, sicut dicit Apostolus, quòd Christus mortuus est ex infirmitate nostra, quòd autem viuit, viuit Deo: .i. ex potestate Dei, debuit ergo resurrectio pdici, & ob hoc
H
quandocunque Christus de morte sua loquebatur, etiam addebat resurrectionem, sic dicitur Luc. 18. ecce ascendimus Ierosolymam, &c. & concluditur postquam flagellauerint occident eum, & tertia die resurget.

Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens: Absit a te domine non erit tibi hoc. Qui conuersus dixit Petro. Vade post me Sathanas scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. *Marc. 8.*

Et assumens eum Petrus. Supra posita est mortis, & resurrectionis Christi prænunciatio, hic autem subditur sub secuta ex hoc increpatio: nam Petrus increpuit Christum, quia dicebat se occidendum, & dicitur. *Et assumens eum.* Idest
I
seorsum, vel ad partem sumens, hoc dicitur, quia Christus locutus fuerat omnia prædicta coram omnibus discipulis: Petrus autem volens eum increpare non increpuit coram tota turba discipulorum, sed seorsum. *Cœpit increpare.* Verba increpatoria sunt ea, quę sequuntur: & licet in eis loquatur, tanquam minor ad maiorem, tamen repugnauit verbis Christi, tanquam non bene dictis, & quod non essent hoc audiendum. *Absit a te domine.* i. nunquam hoc tibi eueniat, quòd tu occidaris, sicut dixisti. *Non erit tibi hoc.* i. non eueniet tibi hoc malum, quòd prænunciasti. *Qui conuersus.* s. ad Petrum: hoc dicitur, quia Christus volens efficacius arguere Petrum de sua temeritate conuertit se ad eum, vt directe ipsum respiceret, & durius increparet, & per hoc quòd Christus ad eum se conuertebat videret Petrus, quòd dure arguere eum vellet. *Dixit Petro.* Ei soli locutus est, quia ipse solus eum arguerat. Etiam quia tunc solus Petrus cum eo erat, nam quando Petrus voluit Christum arguere ac-
K
cepit eum seorsum: Christus respondit nunc Petro, vt aliqui voluut, vt infr. q. 115. dicetur quid sit verum in hoc. *Vade post me Sathanas.* i. non increpes, quasi male agentem, quia ego scio quid dico, & tu es insipiens, ideo non arguas me, sed sequere me in eis, quæ dico, & facio: & vocat eum Sathanam. i. aduersarium, quia aduersabatur ei in hoc, quòd dixerat. *Scandalum mihi es.* i. impedimentum pręstas ad faciendum ea, quæ ego facturus sum, cum vis, quod non moriar. *Quia non sapis, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.* i. tu aduersarius mihi, quia insipiens es: nam non sapis ea, quę Dei sunt: i. quæ Deus statuit, & hoc quidem non est mirandum, nec ideo insipiens es, sed quia cum sis talis vis emendare ea, quæ diuinitus sunt dicta, tanquam malè dicta sint, & hoc secundū humanā sapientiā. i. iudicādo bonū esse id quod homines bonum iudicant, & non quod Deus.

Increpatio subsecuta post prænunciationem mortis, & resurrectionis Christi.

Quare

Quare Petrus nunc Christum increpabat.
Quæst. CIII.

QVæretur, quare Petrus nunc Christum increpabat. Dicendum, quòd potest vno modo intelligi, quòd Petrus crederet esse inconueniens, quòd Christus moreretur, nam ipse confessus fuerat supra eum esse Christum, & filium Dei, & ex vtraque parte repugnabat sibi mors: nam Deus immortalis est, etiam inquantum Messias, quia Iudæi putabant, quòd Messias non moreretur. Ioan. 12. cum ergo Christus dixit, oportet exaltari filium hominis, dixit turba: nos audiuimus ex lege, quia Christus in æternum manet, quomodo tu dicis, quia oportet exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? sic dicit Orig. adhuc initia eorum, quæ ostendebantur dicēs Petrus indigna hoc filio Dei viui arbitrabatur. Sic etiam dicit Hieronymus, quia post confessionem suam, & præmium saluatoris, quod audierat non vult destrui confessionem suam, nec putat posse fieri, vt filius Dei occidatur, assumit eum, & increpat.

Secundò potest dici, quòd Petrus putauit, quòd fortè Christus dicebat hoc ex coniectura aliqua, videbat enim quòd seniores, & pontifices, Pharisæi, & Scribæ persequebantur eum, & ipse non desinebat eos arguere, verisimile ergo erat, quòd eum occidere vellent, & ita Christus modo humano poterat coniectura vtens dicere se ab istis occidendum, & tunc Petrus vult auertere timorem illum dicens, absit non erit tibi hoc, id est, non timeas, quia nihil tale tibi accidet quale formidas.

Tertiò, potest intelligi, quòd Petrus putaret Christum ista dicere, sicut virum sapientem per aliquam artem, vel genus cogitationis inuenientem, quid sibi futurum sit, sicut solent astrologi dicere, & quoniam talia sæpissimè falsa sunt, & qui his animum applicant affliguntur superuacuo timore eorum fortè, quæ non eueniunt, voluit Petrus hunc timorem Christo tollere dicens: non erit tibi hoc, id est non cogites talia, quia non est verum, quòd talia eueniant, neque debes hoc cogitare.

Quomodo ausus est Petrus increpare Christum, quem Dei filium confessus erat. Quæst. CIV.

QVæretur quomodo ausus est Petrus increpare Christum, quem Dei filium esse confessus erat.

Dicendum, quòd quædam increpatio est, qua, quis acriter alterum verbis pungit, & hoc est semper maioris ad minorem, eo quòd talis increpatio aufert reuerentiam, quam inferiores debent maioribus: tali autē non est vsus Petrus. Alia est, quæ reuerentiam seruat, & magis obsecratio, quā increpatio est, & ita minores se habent ad maiores, quando maiores volunt aliquid mali facere, aut faciunt, quia non vtuntur aduersus eos mordacibus verbis, sed solum indicant eis, quòd malum faciunt, & orant ne faciant, sic accipitur. 1. Tim. 5. seniorem ne increpaueris, sed obsecra, vt patrem, scilicet, etiam si malefecerit, vel facturus videatur. Et ita etiam dicitur 1. Ethyc. cap. vlt. scilicet, quòd autem suadetur aliqualiter à ratione irrationabile nunciat, & suasio, & omnis increpatio, & deprecatio, & sic ponit tres modos, quibus mali admonentur a malo desistere, quod fecerunt, vel vt non faciant: nam vocatur ibi irrationale pars passionalis, quæ ad malum flectit, & quando ratio admonet eam non agere illud malum, in quod tendit, dicitur vti ad eam suasione, aut increpatione, vel deprecatione. Suasio enim est æqualis ad æqualem. Deprecatio minoris ad maiorem. Increpatio est maioris ad minorem, & ponontur ista tria, quia aliquando quis recedit à malo suasus ab æquali, aliquando increpitus à maiori, aliquando autem rogatus à minore, & illa deprecatio vocatur largè increpatio, nam nō potest tunc etiam minor suaderi maiori, nisi dicat ei, quod malum agit, & postea rogat, quòd ab illo desistat, inquantum tamen dicit ei malum, quod agit increpat, & ita Petrus voluit hic increpare Christum, nam putabat non bene dictum esse, quòd ipse esset occidendus, & tamen vsus est ad eum talibus verbis, qualibus ad dominum dicens: absit à te domine, non erit tibi hoc. Aliqui autem dicunt: ꝙ Petrus ausus est increpa-

A re, quia nō solum reuerentialiter, quasi non offendēdo, sed etiam acriter interdum increpabāt discipuli Christum, sicut Marc. 3. quando volente eo sedere ad mensam superuenit turba, & ipse exiuit loqui turbæ, & non comedebat, nam discipuli tunc exierunt tenere eum, & dixerunt, quòd in furorem versus erat: illa tamen erat dura increpatio, immo extrema, quòd vocaretur furiosus, qui doctor veritatis erat, & quòd exirent, & iniicerent manus in eum, tanquam in furiosum actu furentem.

Dicendum, quòd verum est illam fuisse duram increpationem, sed illam fecerunt discipuli, quando adhuc erant rudes, & ignorabant Christum, nunc autem cognouerant eum: nam Petrus confessus fuerat eum esse filium Dei viui, & eadem erat confessio omnium: si Christus ab eis quæsiuisset, vt ostensum est supra quæst. 59. ideo non auderent

B eum nunc sic increpare. Quod satis apparet in Petro, qui paucis verbis vsurus contra eum, noluit coram alijs discipulis hoc dicere, sed seorsum eum accepit, & tamen Mar. 3. publicè arguerunt discipuli Christum videntibus Iudæis, vnde ex hoc occasionem præstiterunt alijs murmurandi etiam de Christo, nam cum dixissent discipuli, ꝙ in furorē versus erat, dixerūt Scribę, qui ibi erant, Beelzebub habet, i. diabolum habet in corpore, qui cogit eum furere.

Dicendum ergo, vt supra, quòd Petrus ausus est increpare Christum, quia putauit istam increpationem esse leuissimam quali poterat seruus ad dominum vti, quando aliquid indebitè ageret, & quia Petrus supponebat, quòd Christus non bene diceret, quòd moriturus erat affirmans, ideo putauit iustum esse eum increpare.

C *An Petrus peccauerit nunc increpando Christum. Cum scandalizans alium peccet. Quæst.* CV.

QVæretur an Petrus peccauit nunc increpando Christum. Aliqui dicunt, ꝙ peccauit & grauiter quidē, & hoc, quia Christus eum versa vice valde increpuit, sed nō fecisset, nisi ille peccaret, & increpuit vocando Sathan, & tamen Sathan est dæmon pessimus, valde ergo peccabat, qui Sathan dici merebatur. Secundò, quia qui scandalizat alium peccat, infra 18. quia melius est, quòd suspēdatur ei mola asinaria, & demergatur in mari, quam quòd proximum scandalizet, & tamē Petrus scandalizabat Christū, nam dixit ei Christus scandalum mihi es: ergo peccauit.

Dicendum, ꝙ Petrus peccauit scandalizando Christū, quia alias non fuisset ipse increpitus, neque iuberetur desi-

D stere ab increpatione, & sequi Christū. Primò, quia putauit Petrus Christū posse errare, vt increpari eum opus esset, Petrus enim putauit, quòd verè nunc Christus errauerat istud dicendo, scilicet, vel quia falsum dicebat, vel quia non prudenter loqueretur, vtrumque aūt nefas erat sentire de eo, qui verus Deus erat, qualē Petrus esse Christum, confessus erat. Secundo peccauit, quia aliqualiter irreuerēter se habuit ad Christū resistendo verbis eius, s. non erit tibi hoc, & licet non esset hic talis irreuerentia, qualē commiserant discipuli contra Christum, qn̄ exiuerunt tenere eum. Mar. 3. tamen aliqualis erat irreuerētia, & tn̄ magis fuit peccatū Petri in insipientia, quā in irreuerentia. Quod patet, quia Christus increpans Petrum dixit non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum, i. ideo facis hoc, quia insipiēs es circa diuina, & insipienter agis arguendo ea, quæ

E ignoras. Cum autē dicitur, quod fuit magnum peccatum Petri, negandum est, quia istud peccatū insurrexit ex amore: & ignorantia. Ex amore quidem, quia valde diligebat Christum, & doluit, quod Christus talia de seipso diceret. Ex ignorantia autem, quia putabat Petrus, quod Christus non diceret ista, quasi à Deo statuta, quæ fieri oporterent, sed alio modo, ita vt erraret dicendo.

Ad primum dicendum, quod non vocatur Petrus Sathan, quasi esset graue peccatum suum, sicut Sathanæ, sed quia aliquo modo aduersabatur Christo, & nō est ista mala significatio, vt dicetur infra quæstione 116.

Ad secundū dicendū, ꝙ scandalizare aliquem est peccatū, & hoc qn̄ fit ex industria, vel contēptu. Petrus tn̄ nihil mali voluit sponte facere, sed bonum respiciens arguebat Christū, i. desiderans honorē Christi, vt dictum est supra, etiam non scandalizauit Christū, vt dicetur infra q. 118.

Quare Petrus increpuit Christum potius, quam alius de discipulis. Quæst. CVI.

QVæretur quare Petrus increpuit Christum, potius quam alius de discipulis.

Dicendum, quòd fuit primo, quia Petrus erat audacior cæteris erga Christum, cęteri enim doluerunt de eo, quòd Christus dixerat se moriturum, & tamen nemo eum increpare ausus est, neque inquirere cur hoc diceret. Petrus autem confidentia quadam, qua erga Christum vtebatur, ausus est eum increpare. Secundo potest dici, quòd forte cęteri Apostoli id facturi erant, & tamen Petrus præuenit eos. Si tamen Petrus aliquantulum moraretur non increpans Christum aliquis forte de alijs eum increparet, fuit tamen Petrus præuolans. Sic enim fuit in confessione de illo, nam quæsiuit Christus ab omnibus discipulis vos autem quem me esse dicitis? & cum omnes responsuri essẽt præoccupauit Petrus respondere pro seipso, id quòd cæteri responsuri erãt, vt dicit Chry. & Ciril. & ostensum est sup. q. 59. Tertio potest dici, quòd fuit hoc ex nimio amore, quia inter omnes discipulos Petrus Christũ amabat ardentius, & ideo magis dolebat de malo eius, & quoniam hoc, quòd Christus dicebat de morte sua, Petro, & cęteris incõueniẽs videbatur, Petrus cum magis amaret magis doluit, & ita ipse solus increpuit eum. Sic dicit Hiere. scilicet sępe enim diximus nimij ardoris, amorisque, quàm maximi fuisse Petrum in Dominum Saluatorem. Quarto potest dici, quòd fuit hoc propter confessionem, quam Petrus fecerat, propter quam magis ad ipsum, quam ad cęteros pertinebat arguere Christum: ipse enim Petrus confessus fuerat Iesum esse Christum filium Dei viui alijs tacẽtibus, & promissum fuerat ei præmium pro hac confessione, & tamẽ hoc, quòd Christus nunc de morte sua dixit, videbatur illi repugnare: nã Deus non moritur neque filius Dei, cum verus Deus sit, etiam si moreretur, putabat Petrus, quòd non posset ei præmium, quòd prædixerat tribuere, quia mortui nihil possunt nobis tribuere iuxta vulgarium, & rudium existimationem, ideo restitit increpando eum, quasi non essent hæc bene dicta. Aliqui dicũt, quòd Petrus Christum increpuit non quidem, quasi solus ageret, sed nomine omnium: nam de confessione Petri idem factum asserit Ciril. & Chrys. quòd Petrus responderet Christo pro omnibus, ita nunc forte increpuit Christum pro omnibus. Dicendum, quòd non stat, quia si vice omnium increparet Christum, faceret hoc coram omnibus, vt omnes illud facere viderentur, & tamen volens eum increpare assumpsit seorsum volẽs hãc increpationem occultam esse alijs: ergo non arguebat nomine aliorum, sed suipsius. Secundo quia si Petrus ab omnibus suggestus Christum argueret, Christus increpans denuo Petrum pro hac imprudenti redargutione omnes increparet, & tamen ad solum Petrum direxit verba vocando eum satanan, & insipientem: ergo solus Petrus eum arguit, & non egit nomine aliorum. Dicendum ergo est, sicut supra.

Quare dicitur, quod Petrus assumpsit eum, quando sumpsit increpare. Quæst. CVII.

QVæretur quare dicitur, quòd Petrus assumpsit eum, quando sumpsit increpare.

Aliqui dicunt, quòd dicitur assumpsit, scilicet, in affectũ, vt exponit Hier. & hoc, quia ex nimio affectu, quẽ ad Christum gerebat increpuit eum. Aliter melius dicendum, quòd assumpsit eum, idest seorsum accepit, & hoc magis tenet Hiere. quam præcedentem expositionem, & hoc magis expressit Marc. dicens, & apprehendens eum Petrus cępit increpare eum Marc. 8. quòd tamen apprehenderet cum Petrus erat, quòd solus ille eum acciperet, & hoc verum est.

Et tunc dicunt aliqui, quòd hoc fuit, vt Petrus teneret formam correctionis euangelicæ, scilicet, si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te, & ipsum solum, & quia nunc Petrus incipiebat Christum increpare, vt dicitur in littera, quòd cępit eum increpare, non debuit eum coram alijs arguere, sed solum manentem.

F Dicendum, quòd non stat, quia ista forma euangelicę correctionis nondum data fuerat discipulis à Christo, sed post aliquanto tempore data est infra 18. c. Est ergo dicendum, quòd egit Petrus ex reuerentia, quam habebat ad Christum: erat n. magister, & ideo putauit inhonestum esse eum præsentibus illis arguere, quia sic apud cęteros contemneretur magister, qui à discipulo arguebatur, & hoc, quia Petrus putabat se iustissime Christum arguere, & notum esse quòd esset iusta redargutio, & ita quòd Christus valde appareret despicabilis, si coram discipulis suis argueretur, ideo seorsum eum arguit, sic dicit Hiere. separatim eum ducit, ne præsentibus cęteris condiscipulis magistrum videatur arguere.

Secundo fuit, quia iterum discipuli publice Christum arguerant quando exierunt tenere eum dicentes, quoniam
G in furorem versus est Marc. 3. & agnouerunt postea illud indebite factum, ideo nunc Petrus seorsum arguit. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia Petrus timuit, quòd forte Christus eum redargueret, quia sic eum increpabat, & vt cęteri non viderent, quòd ipse argueretur à Christo voluit absentibus illis increpare Christum. Sed dicendum quòd non stat, quia hoc esset si Petrus non cõfideret se fouere iustam causam Christum arguendo, & tamen credebat iustissimã esse redargutione: nam non auderet aliter magistrum suũ increpare, nisi iustissime adhoc moueretur, & putaret manifestum esse, quod increpatione dignus erat, & tunc non crederet, quòd Christus ei increpationem pro increpatione redderet, sed aut se excusaret, aut taceret, ideo dicendum est, vt sup. dictum fuit.

H *Quomodo Petrus potuit nunc errare. Quæst.* CVIII.

QVæretur quomodo Petrus potuit nunc errare: nam increpatio Petri processit ex quodam errore: putauit enim, quòd Christus erraret in verbis, quæ dixerat, scilicet, vel quia illa vera non erant, vel quia impudenter dicta essent, & tamen Christus non poterat errare, quia Deus erat verus potissime cum immediate ante hoc confessus fuerit eum esse filium Dei, & tamen filius Dei non errat.

Dici potest vno modo, quòd Petrus errauit, quia hęc sibi reuelata non erant: nam si erraret circa hoc, quòd con-
I fessus fuerat, scilicet rursus negans esse Christum, vel filiũ Dei eum, quem ante hoc talem confessus fuerat, mirãdum esset, & tamen errauit circa passionem Christi, & mortem de qua reuelatum ei non fuerat.

Sic dicit Chrysostomus, scilicet, quid est autẽ hoc, quòd Petrus, qui reuelatione patris potitus erat sic velociter cecidit, & instabilis est effectus? sed dicimus non esse mirum, si hoc ignorauit, qui de passione reuelationem non acceperat: quòd enim Christus filius Dei viui esset reuelatione didicerat, mysterium vero crucis, & resurrectionis nondum fuerat ei reuelatum.

Sed obijcietur quia dato, quòd non reuelata esset mors Christi illi, non debuit putare Christum esse dignum redargutione: nam & si mortem Christi nesciret, quia non fuerat ei reuelata, hoc saltem nescire non poterat Christũ esse vnquam redargutione dignum, cum reuelatione didicisset eum filium Dei esse, qui errare non potest.

K Dicendum, quòd verum est, & ideo Petrus fuit valde imprudens Christum arguendo, & fuit quædam temeritas, non quæ insurgeret ex contemptu, sed ex turbatione, & indeliberatione: cum enim audiuit ea, quæ sibi displicebant, & inconuenientia videbantur, non considerauit, an errare posset ille, quem filium Dei credebat, sed turbato, & feruenti animo eum redarguit.

Sic dicit Chrysostomus, vt enim discas, quod nec illa, quæ de Christo confessus fuerat ex se locutus est, vide qualiter in eis, quæ non sunt reuelata ei turbationem patiatur: humana enim & terrestri cogitatione, quæ sunt Christi considerans, æstimabat turpe, & indignum esse ei, quòd pateretur. Alij dicunt, quod dixit hoc Petrus, quia oblitus erat Iesum esse filium Dei: nam licet aliqua sciamus habitualiter, quia non occurrit nobis actua-

actualiter illa cogitare, erramus ex defectu eorum, sicut fit in incontinentibus qui secundum habitum quidē sciunt turpe esse fornicari, & tamen actualiter non considerant, sed considerantes delectabile bonum iudicant, vt dicitur 7. Ethyc. cap. 5. ita licet Petrus immediate ante hoc cōfessus fuisset Iesum esse Christum, & filium Dei, tamen nūc oblitus erat, idest, non cogitabat de hoc, & ex defectu huius cogitationis errauit: sic enim fuit supra in litera, quando Christus dixit discipulis de fermento Pharisæorum, & illi putauerunt, quòd de panibus loqueretur, angustiabantur intra se, quia panes non acceperant, & hoc erat, quia non considerabant de duabus saturationibus turbarum, quas Christus pauloante hoc egerat: nam si considerassent actualiter non turbarentur credentes, quòd non habendo panes possent saturari: sic enim Christus arguit eos ibi dicens, non intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? &c. Sic dicit Origenes adhuc initia eorum, quę ostendebantur dicens Petrus indigna hæc filio Dei arbitrabatur, & quasi oblitus, quòd filius Dei viui, nihil dignum increpatione facit, cepit eum increpare. Sed dicetur quomodo Petrus erat oblitus Christum esse filium Dei, cum ex hoc potius, quòd cogitabat eum filium Dei esse, putabat inconueniens, immo impossibile esse, quòd moreretur, sic dicit Hieron. quia non putat posse fieri, vt filius Dei occidatur, assumit eum, & cepit increpare. Dicendum, quòd nō erat Petrus verè oblitus huius, vnde nec habitualiter, neque actualiter de ierat cogitare de hoc, sed veritas est, quòd Petrus cogitabat nunc Iesum esse filium Dei, ex quo sequebatur, quòd non poterat dignus effici redargutione, Petrus autem nesciuit vti hoc medio arguendi, quod & nobis pauca scientibus circa singulas artes quotidie accidit, quòd oblatis medijs nesciamus ex illis syllogizare, & ita nunc Petrus ex hoc medio, quod erat Iesum esse filium Dei sciuit arguere, quòd non poller mori, sed nesciuit concludere, quòd non posset esse dignus reprehensione, & ideo licet non esset Petrus oblitus Christum esse filiū Dei, erat quasi oblitus, scilicet, quòd sicut si verè oblitus esset eum esse filium Dei, siue secundum habitum, siue actualiter, non posset aliquid inferre ex illo medio, ita cum nūc Petrus nesciret concludere id, quod concludendum erat dicebatur oblitus, quia nihil plus ei proderat aliud medium, quam si verè illud oblitus esset, & ideo Orig. non dicit Petrum oblitum huius, sed quasi oblitum, & ista est veritas.

Quid voluit Petrus dicere cum ait, absit a te Domine non erit tibi hoc. *Quæst.* CIX.

Quæretur quid voluit Petrus dicere cum ait, absit à te Domine non erit tibi hoc. Dici potest vno modo, quòd Petrus solum negauit per hæc possibilitatem eorum, quæ Christus dixerat: nam Petrus credens Christum esse filium Dei putabat, quòd non poterat mori, & tunc est sensus absit à te Domine, idest absit talia putare, quia non est hoc possibile fieri: non erit tibi hoc, idest non est possibile, quòd eueniat id, quod dixisti. Aliter, & melius dici potest, quòd Petrus sciebat Christum esse hominem, quod manifestè ostendebatur, & credebat esse Deum, quod interius latebat, & ideo licet sciret, quòd ipse quantum ad diuinam naturam non poterat mori, sciebat quod quantum ad infirmitatem assumptæ carnis mori poterat, & ideo non asseruit falsum, & impossibile esse, quod Christus dixerat, sed putauit non esse bonum, quod illud fieret, & ob hoc rogabat Christum, quod non faceret illud, idest nollet ista subire, ostendebatur quippè ex verbis eius, quod istam mortem sponte subiret, & ita posset eam euitare, ideo Petrus rogauit, vt eam euitaret dicēs, absit à te Domine, idest Domine rogo te, quod absit à te, idest non permittas tibi tanta mala euenire, non erit tibi hoc, idest fac, quod non eueniat tibi hoc, & illud magis innuitur Marc. 8. scilicet, propitius esto tibi, idest, miserere tibi, vt non eueniat tibi hoc, ita dicit Hieron. absit à te Domine, vel vt melius habetur in Græco propitius sis tibi Domine, non erit tibi hoc, quia necessariam habere propitiationem: & potest intelligi, quod Petrus respondeat

A ad fundamentum verborum Christi: dixerat enim, quod oportebat eum multa pati à senioribus, &c. In quo innuebat ista præordinata à Deo, & ideo deberi compleri, Petrus autem dicit propitius esto tibi, idest licet ista statueris vt Deus, potes mutare, quia Deus es: sis ergo propitius tibi, idest miserearis tibi, vt non patiaris talia mala, & dicitur non erit tibi hoc, quod Petrus dixit ex quadam confidentia, sicut quando quis incipit rogare alterum, & deinde confidens, quod ille faciet quicquid ipse vult, loquitur per modum imperij, cum à principio loqueretur rogando, & ita nunc Petrus primo dixit propitius sis tibi, idest rogo te, quod non subeas istam mortem, sed miserearis tibi, cū possis te liberare ab ista morte, & deinde sumpta confidētia dicit, non erit tibi hoc, idest, non credas, quod sic fiet, quia non permittam ego, & socij mei, quod hoc patiaris,

B ideo non erit tibi hoc.

Tertiò, potest intelligi, quod Petrus dissuaderet Christo timere hæc, scilicet, quod Petrus crederet Christū prænunciasse ista mala, quasi ex quadam coniectura humana, vel quia per aliquam scientiam iudicabat hoc futurum, & quia talia iudicia sæpe solent falsa esse, & timor eorum est inanis, dixit Petrus dissuadendo Christo timere, scilicet, absit à te Domine, idest tu times hæc, sed absit, quod talia mala tibi eueniant, ideo non timeas, deinde vt magis confortet eum ait, non erit tibi hoc, idest non timeas, quia certè non euenient talia qualia prænosticas, & hoc aliqualiter consonat literæ Marc. 8. propitius esto tibi: nā non erit hoc: & ita ponitur tamquam affirmatiuum, & redditiuum causæ, quod non debeat timere, quia timor est vanus, cum hoc non sit ita futurum.

C

Quare dicitur, conuersus dixit Petro. *Quæst.* CX.

Quæretur quare dicitur, conuersus dixit Petro. Dicendum, quod in hoc designatur habitus Christi redarguentis Petrum: nam quando Petrus increpabat Christum, non aduertebat Christus Petrum, quasi parum curaret de verbis Petri, quando autem voluit Petrum increpare conuertit vultum ad Petrum, & circa hoc aliqui dicunt, quod fuit ad innuendum, quod Petrum solum redarguit non videntibus alijs, scilicet, conuersus dixit Petro, idest conuersus est ad Petrum. Sed dicendum videtur quòd Christus non arguit Petrum seorsum, sed præsentibus alijs, vt colligitur Marc. 8. scilicet, qui conuersus videns discipulos suos comminatus est Petro dicens, vade

D retro me: cum ergo dicat, quod videns discipulos locutus est Petro innuit, quod præsentibus illis locutus est Petro, scilicet, quia quando illi simul erant, illi iam præsentes erant, sed tunc quando illos vidit locutus est Petro: alias enim superuacuū erat dici, quod videns discipulos locutus est Petro, sed diceretur, quod videns Petrum locutus est ei: redarguit ergo eum coram discipulis. Sed dicitur, quod conuersus est; Primò, ad innuendum, quòd non statim, vt Petrus locutus est respondit ei Christus, sed sustinuit aliquantulum, & postea locutus, & hoc fortè egit, vt non putaret Petrus se redargui à Christo quasi reddente vicem pro redargutione, quod ad iratos pertinet; nam si hæc faceret non sustineret aliquantulum, sed statim responderet, quia ira non sustinet moram, quia est acuta, & est sicut ministri veloces, & præuolantes, vt dicitur 7. Ethycorum, capi-

E tulo octauo, vnde peccatum suum est in velocitate, quia alias plene auscultaret rationem, & in nullo peccaret: sed quod crederet se redargui, quia redargutione dignus erat cum temerariè magistrum suum increpasset loquentem veritatem. Secundò, fuit ad ostendendum Petro acrimoniā redargutionis, vt ita Petrus intelligeret se dure redargui cum Christus conuerteretur ad eum, idest totus intenderet in ipsum. Tertiò fuit, & præcipuè ad ostendendum, quod solum Petrum arguebat: nam licet coram omnibus discipulis Christus redargutionem istam faceret, non redarguebat aliquem, nisi Petrum, & ideo ipsum solum directiùs respiciebat: cæteri enim non peccauerant in hoc, cum solus Petrus eum redarguisset: ipse ergo solus redarguendus erat. Sed dicetur, quare solus Petrus, idest solitariè manens non redarguitur, sed postea coram alijs cum ipse Christum seorsum arguisset.

Dicendum, quòd vterque seruauit, quòd iustum videbatur: Petrus enim vere putabat Christum dignum redargutione, quia tamen magister suus erat propter reuerentiã eius voluit eum seorsum arguere, Christus autem Petrum increpuit, vt doceret, & non vindicando redargutionẽ in se factam, & quia ista doctrina erat etiam alijs discipulis conueniens voluit eum coram alijs arguere, vt vnum increpando omnes doceret, ne de cętero aliquis auderet ipsum arguere nesciens quid diceret.

Quare Christus vocauit hic Petrum Sathanam. Et in Hebræo quid ea vox notet. Quæst. CXI.

QVæretur, quare Christus vocauit hic Petrum Sathanam. Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quia peccatum Petri fuit magnum, sicut Sathanę. Dicẽdum, quòd non stat, quia peccatum Petri non fuit valde magnũ: fuit enim ex ignorantia, Sathanas autem, & Angeli eius peccauerunt ex præsumptione, & superbia, & apparet hoc, quia Christus redarguit Petrum, & mox destitit neq; respondit verbum dure increpitus, si tamẽ malo animo Petrus arguisset Christum, cum ab illo postea grauiter redargueretur responderet aliquid durũ, & tamen prorsus tacuit velut ignorantiam, & temeritatem priorem confessus. Alij dicunt, quòd vocauit eum Sathanam, idest a Sathana deceptum: nam Sathan impellit hominem ad peccandũ in quocunq; genere peccati, licet accidat peccata aliqua fieri particularia, quæ non fiant impellente dęmone, vt ostensum est supra 4.c.q.6.7. & quia nunc peccauit Petrus, videtur quòd a Sathana instigatus est, ideo & eius nomen accepit: sic dicit Hila. sciens enim dominus diabolicæ artis instructum ait, vade retro me Sathana. Alij dicunt, quòd vocatur Sathanas, quia volebat eadem quæ Sathanas: nam quilibet vocatur filius eius cuius opera imitatur, sic Christus dixit Iudęis Io.8. si filij Abrahæ estis opera Abrahę facite, nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem locutus sum vobis, quam audiui a Deo, hoc Abraham nõ fecit, & subdit, vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, ille homicida erat. Sathanas autem volebat, quòd Christus non moreretur, vt non redimeretur genus humanum, hoc autem Petrus suadebat, licet diuersa intentione, ideo Sathanas dictus est ex similitudine operũ, sic dicit Theo. dominus namque volens ostendere, quòd propter salutem hominum debebat eis passio fieri, & quòd solus Sathanas Christum pati nolebat, vt genus non saluaretur humanum, Petrum Sathanam vocauit, eo quòd saperet ea quę sunt Sathanæ nolens Christum pati, sed aduersans eidem. Sed dicendum, & melius, quod Petrus non vocatur hic Sathanas, vt Sathanas est nomen dęmonis, sed nomen commune aduersatoris. Sathan in Hebręo proprie designat aduersarium, & quia dęmones aduersantur nobis ad omne bonum, vocantur Sathan: vnde Sathanas, vel Sathan non est, vt aliqui putãt nomen propriũ vnius dęmonis, sicut Beelzebub, sed est nomen appellatiuũ, sicut diabolus, sic patet Mar.3. quõ põt Sathanas Sathã ejcere, i. vnus dæmõ ejcere alium de corpore humano: & aliqñ accipitur Sathan pro tota congregatione dęmonum Mar.3. Luc. 11. si Sathanas in seipsum diuisus est quomodo stabit regnum eius: idest si tota congregatio dæmonum est inter se diuisa: ita Sathan accipitur, vt nomen commune dæmonum, interdum tamen pro consuetudine nostra accipitur pro vno speciale dæmone, quem cęterorum principem putamus, & ita diabolus est nomen commune pro omnibus dęmonibus, & tamen interdum accipitur pro vno speciali dęmone qui est princeps omnium, sic patet infra 25. ite maledicti in ignem æternum cum diabolo, & Angelis eius, idest principe dæmonum, & omnibus dæmonibus ei subiectis. Nunc autem dicendum, quòd Petrus non vocatur Sathan inquãtum Sathan accipitur pro dæmone, scilicet, quòd nec ipse est Sathan secundum essentiam, neque ab eo nomen accipit propter aliquam causam, vel similitudinem, sed dicitur Sathan, idest aduersarius iuxta illud 3. Reg. 5. c. non est nunc Sathan neque occursus malus, idest non habemus aliquem aduersarium, neque aliquam calamitatem, aut an-

F gustiam: non erat enim conueniens, quòd Petrus post tantas laudes quantas á Christo susceperat, vocaretur immediate Sathan. Sic dicit Hilarius: non enim conuenit existimare Petro Sathanę nomen, & offensionem scandali deputari post illa indultæ beatitudinis, & potestatis tanta pręconia, & confirmatur hoc, quia Petrus non dixit hoc malo animo, sed affectu amantis: nam Petrus nunc Christum redarguens bonum ei volebat, scilicet, vt non moreretur, quod quilibet dẽt desiderare amico: nam amici desiderant sibi inuicem maxima bonorum, scilicet esse, & viuere 8. Ethic. sed solum errauit, quia putauit bonum esse Christo, quòd non erat, & hoc fuit, quia iudicio humano iudicauit, & nõ diuino. Sic Christus innuit cum ait non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Si tamen Petrus prorsus malo animo loqueretur non diceret Christus eum insipientem, &

G tamen de insipientia increpuit dicens, non sapis: sed malitia opponitur insipientiæ, quia qui peccat ex malitia non peccat ex insipientia, ideo non peccauit ex malitia, & rursus non fuit prorsus insipiens, quia tunc quantum ad omne iudicium erraret & tamen Christus innuit, quòd quantum ad aliquod iudicium recte dicebat, cum inquit nõ sapis quę Dei sunt, sed quæ hominum, quasi dicat, quantum ad iudicium hominis bene suades, & tamen Deus aliud longe distans sapit, & iudicat bonum esse.

Amabat ergo Petrus, & errauit, quia non facta erat reuelatio sibi, de hoc etiam, quia nondum erat confirmatus, qui errare non posset. Si enim beatitudo illa, quam Christus Petro promisit ei tradita esset, non potuisset errare, nondum tamen tradita erat.

Sic dicit Hieronymus, sed mihi error apostolicus de pie

H tatis affectu veniens, nunquam incentiuum videbitur diaboli: prudens ergo lector consideret Petro illam beatitudinem atque potestatem in futuro promissam non in pręsenti datam, quam si statim dedisset ei nunquam in eo prauæ confessionis error inuenisset locum. De secundo patet, quia Sathan accipitur, vt nomen commune pro aduersario, vt dictum est, non est Sathan, neque occursus malus, & Petrus dicitur hic Sathan, idest aduersans Christo, quia verbis ejus resistebat: ille enim dixerat se moriturum. Petrus autem suadebat, quòd non moreretur, sic dicit Chrysostum. ideo quia contraria loqueris voluntati meę debes aduersarius appellari: Sathanas enim debet interpretari aduersarius, siue contrarius, non tamen. vt plerique putant eadem Sathanas, & Petrus sententia condemnantur.

I *Quare Christus dixit Petro vade post me. Quæst. CXII.*

QVæretur quare dixit vade post me. Dici potest vno modo, quod est modus increpandi contemnendo. scilicet tu intromittis te de his, quę nescis, & quę ad te non pertinent, non cures de his, sed vade post me, idest, non sit tibi curę de alio nisi quòd vadas post me, & non cogites quid mihi expediat, quia de hoc tu nihil scire potes.

Aliter & melius, dicitur vade post me, idest sequere me per exemplum, scilicet tu resistis mihi, vt non moriar: ego dico tibi, quòd non facias hoc, sed potius sequere me concedendo, & acquiescendo dictis meis, & me exemplo ope-

K rum sequẽdo, quia sicut ego morior, ita & te mori oportet, & ita accipitur Ioann. 21. quando Christus dixit Petro sequere me: nam intelligitur de sequela per mortis imitationem, vt ibi exponitur, & ita etiam Petrus accepit, vnde cum Petrus dixisset ibi Christo ostendens Ioannem, hic autem quid? idest nunquid iste sequitur te, & Christus dicit, quid ad te, tu me sequere, exijt sermo inter fratres, quòd discipulus ille non moritur, & hoc non fuit nisi quia per sequelam accipiebant mortem, & in hoc est differentia locutionis Christi ad Petrum, & ad dæmonem, licet vtrunque vocauerit Sathan: nam dæmoni dixit vade Sathanas, Petro autem dixit vade retro me, idest sequere me, sic dicit Chrysostomus dæmoni autem ipsum tentanti non ait vade post me, sed Petro dicit vade post me, & sequere me: voluntariæ passionis meę consilio non resistas, & ita apparet, quòd

non

non est eadem sententia sathanæ, & Petri, quia cum dixit dæmoni vade sathan, & nihil addidit, subintelligendum est, quòd in infernum eum miserit, quia ille est locus, quẽ dæmones timent, & ad quem orant se non mitti, vt dicitur Luc. 8. quòd dæmonia rogauerunt Christum, ne imperaret eis ire in abyssum, Petro autẽ cum dicit vade post aperte notat, quòd debeat eum imitari, sic ait Chrysost. non tamen, vt plerique putant eadem Sathanas, & Petrus sententia condemnantur: Petro enim dicitur vade retro me, Sathanas, idest sequere me, qui contrarius es voluntati meæ, ille audit vade Sathanas, & non dicitur retro ei, vt subaudiatur in ignem æternum.

Quomodo Christus dixit Petro, scandalum enim mihi es. *Quæst.* CXIII.

QVæretur quomodo Petro dixit Christus, scãdalum enim mihi es: nam non videtur quomodo Petrus posset scandalum facere Christo.

Dicendum, quòd nullum scandalum poterat esse Christo, & non solum illi, sed etiam nec viris bonis perfectis Psal. 118. pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum, & apparet hoc, quia scandalum est duplex, scilicet, actiuum, & passiuum. Scandalum actiuum est dictum, aut factum alicuius minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ, idest occasionem peccandi male agendo, loquendo, vel cogitando.

Scandalum passiuum est ruina secuta in aliquo ex scandalo actiuo, sed in Christo neutrum esse poterat; nam primo modo scandalum esset in Christo, si ipse scandalizaret aliquem præstando ei occasionem peccandi, quam Christus nulli præstitit, & maximè nunc scandalum passiuum in Christo esse non potuit, quia tunc peccaret ipse præbente ei occasionem, sed nunquam peccauit, neque peccare potuit: ergo non accipitur hic propriè scandalum, sed largè pro impedimento, scilicet, quia etiam si Christus multa diceret, & totus mundus in contrarium ageret, non posset Christus flecti à sententia, quam tenebat de sponte moriendo, quia tamen Petrus quantum in se erat impediebat mortem Christi occasionem ei tribuens non moriendi, & recedendi à bono, dicitur esse scandalum Christo: sic dicit Orig. quare dixit Christus ad Petrum scandalum mihi es cum in Psal. dicatur, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum? sed respondendum est, quoniã non solum Iesus non scandalizatur, sed neque omnis homo qui in dilectione Dei perfectus est, sed quantum ad se qui tale aliquid agit, vel loquitur scandalum est alteri, licet ille inscandalizabilis sit.

Quare Christus dixit Petro, non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: Cum homo iudicat bonum esse viuere, & mortem esse malum. *Quæst.* CXIV.

QVæretur quare Christus dixit Petro non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum.

Dicendum, quòd Christus in hoc voluit alleuiare peccatum Petri, & ad hoc ostendit in quo peccauerat: putarent enim aliqui peccatum Petri valde magnum, tum quia præsumpsit magistrum suum redarguere, tum quia Christus vocauit eum sathanam, tum quia scandalum sibi esse ex illo dixit: vt ergo non culparetur Petrus plus debito, voluit ostendere quale fuit peccatum eius, & quia grauissimum genus peccatorum est ex malitia facere, ostendit Christus, quòd Petrus nõ peccasset ex malitia, sed ex ignorantia dicens, non sapis, idest, insipientia mouit te, & insipienter loqueris, & quia insipientem esse in eo, qui vertex erat Apostolorum, & potissimè cui tantam laudem Christus ascripserat promittens beatitudinem, & claues regni cœlorum, erat magnum vitium, & nimis vituperabile, ostendit Christus, quòd Petrus non fuit valde insipiens, sed solum ignorauit diuinam dispositionem, & ob hoc errauit, non erat autem admirandum ignorare dispositionẽ diuinam, quando non reuelatur, & ideo dixit non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum, idest, quia ignoras diuinam dispositionem, & iudicas, secundum humanum iudi-

A tiũ erras: sapere, quæ Dei sunt, erat sapere, quòd Deus pro salute nostra disposuerat, ꝙ Christus moreretur, & hoc nõ sapiebat Petrus, sed sapiebat, quæ sunt hominum, i. iudicabat, secundum, quòd homo: iudicat enim homo bonũ esse viuere, & mortem esse malam, ideò absolutè mortẽ fugit, sic dicitur 8. Ethyc. ꝙ amicus optat amico maxima bonorum, vt esse, & viuere: Petrus ergo volendo pro Christo, ꝙ non moreretur, volebat bonum, & rectè sapiebat, quia homo nõ poterat aliud bonum maius iudicare, sed aliud maius bonum, quam viuere, hoc non est secundum hominem, sed secundum Deum, vel dicitur sapere, quæ homo, idest, habere affectum carnalem, quia caro fugit omnẽ laborem in sensu, sic dicit Chrysost. non sapis, quæ Dei sunt, idest, meæ voluntatis, & patris est, vt pro hominum salute moriar, tu tuam tantum consideras voluntatem, non vis

B granũ tritici in terrã cadere, vt multum afferat fructũ: sic etiã dicit Theophylus, quæ hominum sunt dicit Petrum sapere, quia secundum affectiones carnales quodammodo sapiebat: volebat enim Petrus, quòd sibi ipsi Christus præstaret requiem, & non crucifigeretur.

Tunc Iesus dixit discipulis suis. Siquis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui, cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique, secundum opera eius.

C *Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.*

Marc. 7. Luc. 9. Sap. 10. Luc. 17. De fine c. Matth. Rom. 2. Marc. 9. Luc. 9.

Tunc Iesus. Hic ponit Christus suæ imitationis exemplum, & diuiditur in duo, quia primo facit, quod dictum est proponendo exemplum suæ imitationis. *Exẽplum imitationis Christi.*

Secundò, promittit ex hoc gloriam resurrectionis ibi. *Filius enim hominis.* Circa primum dicitur. *Tunc Iesus dixit.* Scilicet, finita increpatione Petri subdit ista, non solum ostendens, quòd non debemus eum impedire circa suam passionem, sed etiam, quòd cum in hoc imitari deberemus. *Discipulis suis.* Non dixit solis discipulis, sed turbis, & discipulis Marc. 8.

D *Si quis vult post me venire.* Idest, sequi: nam non est ire post illum sequi eum gressu pedum, quia hoc nihil erat, sed sequi eum quãdam morum imitatione, & ad hoc exposuit quid facturus esset, qui vellet eum sequi. *Abneget semetipsum.* Idest, desideria sua non sequendo illa, quia hæc abnegare, est seipsum abnegare, & quasi contra naturam viuere. *Et tollat crucem suam.* Idest, oportet quotidie secum mortificationem carnis suæ mortificando in se vitia, siue carnem peccati, vt Apostolus loquitur: vel tollat crucem, idest, sit paratus subire crucem si oportuerit. *Et sequatur me.* Idest, & tunc sequetur me, vel & sequatur me, idest, imitetur sic me, quia ego etiam crucem meam porto.

Qui enim voluerit animam suam saluam facere. Dat causam prædictorum: erat enim durum crucem ferre, & seipsum abnegare, & ideo rari hoc facere vellent, ponit

E autem quòd sit hoc necessarium ad salutem, quia non potest quis animam suam saluare, nisi hoc fecerit, & dicitur saluare animam, qui habet illam in vita æterna. *Perdet eam.* Idest, oportet, quod exponat perditioni subijciendo vitam suam multis laboribus.

Qui autem perdiderit animam suam. Idest, qui sponte illam laboribus pro Christo subiecerit, quod est perdere eam quantum ad præsentem vitam. *Propter me.* Rectè subditur propter me, quia aliqui vitã perdunt, i. labores tota vita sustinẽt, non tñ propter Deum, sed pro criminibus, quæ conuersunt puniuntur legaliter: nam hoc non est ad laudẽ, sic dicitur 1. Pet. 4. nemo vestrũ patiatur, quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: si autem vt Christianus non erubescat, glorificet autẽ Deũ in isto nomine: aliqui etiam vt diuitias, aut honores, vel cætera huius seculi assequantur, laboriosam semper vitam

habentes perdunt eam,& tamen non inuenient animam nec saluam facient illam. *Inueniet eam.* scilicet, in vita æterna, vbi dicitur inueniri, quia res non inuenitur nisi prius perdita fuerit,& quia qui habituri sunt gloriá prius moriũtur, dicuntur postea vitam inuenire: vel perdunt hic prius vitam dum eam laboribus subijciunt, quia hoc est viuere ac si non viuant,& post talem vitam perditam veram vitam inueniunt. *Quid prodest homini.* Hic respondetur ad aliud dubium, quod oritur ex sententia præcedenti: diceret enim aliquis dato, quòd verum sit, quòd qui vult perdere hic vitam ducendo eam in laboribus, inueniat postea aliam vitam, tamen magis volo vitam, quam habeo, quã vitam, quàm spero, quia modicum differt vitam dare pro vita,& quia istud dubium fundatur in hoc, quasi putetur vita pręsens esse similis futuræ,& ideo modicum differre habere vnam, vel aliam, dicit Christus, quod nulla comparatio est vitæ præsentis, quæ est vita corporis ad futuram vitam, quæ est animæ, quia magis valet vita animę futura, quam iste mundus totus, sic dicitur hic. *Quid prodest homini.* quasi dicat, nihil prodest, quia ea, quæ habentur hic cito pereunt,& non lætificant animam. *Si vniuersum mundum lucretur.* Accipitur mundus pro tota terra habitabili in qua hoíes sunt: nam de mundo, vt est rerum vniuersitas non loquitur quia homo non potest lucrari mundum hunc, sed mundum hunc terrenum potest quis lucrari, vt si efficiatur monarcha,& posuit hoc Christus, q̃a ista est maxima felicitas, quam terreni existimant: nam potẽtem esse iudicant felicem esse, nulla tamen est maior potestas neque diuitiarum copia, quam lucra i vniuersum mundum, hoc tamen dicit non prodesse si anima pereat, sicut enim mortuo homini prodest quidquid possederit etiam si monarcha extiterit, ita perdendo animam nihil prodest cętera lucrari. *Anima vero suae detrimentum patiatur.* idest, patiatur damnum animę suæ: vocatur detrimentum diminutio, cum enim quis perdit aliquid dicitur pati detrimentum, quia res eius diminuuntur,& ita siquis perdat animá dicitur pati detrimentum animæ, idest damnum, vel diminutionem, quasi anima sit vna de rebus, quæ ab homine possidentur. *Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua.* idest non potest dari aliqua commutatio, quasi dicat, homo interdum sponte sustinet perditionem vnius rei, quia per hoc lucratur aliam æquiualentem, vel maiorem, quando tamen res non recipit æstimationem, neque æquiualentiam non potest habere æstimationẽ,& ita est de anima, siue accipiatur pro spiritu, siue pro vita nihil æquale est eis,& tamen magis proprie dicitur accipiendo pro spiritu, quia adhuc vita præsens potest pro futura commutari,& ista perdita potest illa haberi, anima tamen si perit nihil est, quòd habere possimus.

Quare Christus ista dixit hic,& nunc.
Quæst. CXV.

QVæretur quare Christus ista dixit hic,& nunc. Dicẽdum, quod potest tripliciter introduci litera ista ꝓ nunc.

Primo, vt abundantier Christus Petrum increpet. Nam Petrus dissuadebat ei mortem tolerare, quæ pro nobis erat, Christus autem dicit, quod ad hoc, quod animá saluam faciamus non solum non debemus Christum impedire à morte, quam tolerare ꝓ nobis vult, sed etiã debemus eum imitari, vt similiter moriamur si oporteat pro eo mori. Sic dicit Chrysb. postquã Petrus dixerat propitius esto tibi,& audiuit vade retro me Sathanas, non fuit Dñs hac sola increpatione contentus, se ex supabundantia voluit ostendere inconuenientiam dictorum à Petro,& fructum suæ passionis, scilicet siquis vult post me venire, ac si diceret tu mihi dicis propitius esto tibi: ego autem dico tibi, quoniam non solum me prohibere a passione nocumẽtum est, sed nec saluari poteris, nisi patiaris,& moriaris,& vitæ abrenuncies sẽper. Secundo potest intelligi, quòd sit doctrina tollens dubiũ ꝓcedentiũ. quia supra Christus increpãs Petrũ dixit, vade post me Sathanas, in quo admonebat desistere ab increpatione Christi,& magis sequi eũ, siue ire post ipsum,& quia nesciremus quid erat ire post Christum, ipse aperit hoc quõ fiat dicens: siquis vult post

F me venire abneget, &c. hoc valde est conueniens. Tertio potest intelligi, quòd Christus positurus erat aliquãdo doctrinam istam de sequendo eum,& de modo sequendi,& vtilitate sequentium, quia erat necessaria doctrina,& q̃a in præsenti fuit magis conueniens, quam alibi propter similitudinem præcedentium,& sequentium posuit eã hic: nam supra posuerat dictum Petro vade post me,& huic simile est quomodo nos post Christum eamus: etiam consonat sequenti literæ, vbi ponitur transfiguratio, quæ fuit ostensio futuræ gloriæ, quæ dabitur sequentibus Christum: nam ibi inuenient animas, quas dicit hic Christus, quod inuenient: sed obijcietur, quod superuacue istud ponatur hic: nam supra decimo capitulo, ponitur, scilicet, qui non accipit crucem suam, &c.

Dicendum putant quidam, quod Christus sępe hoc G dixit ideo Matthæus,& cęteri sępe ponunt. Dicendum quod non stat: nam verum est, quod multa erant, quæ sæpe Christus dicebat: nam Christus prædicabat in varijs locis,& multo tempore, non est autem verisimile, quod semper noua prędicaret, quia prædicabat in diuersis locis,& illi qui nunquam audierant eum prædicantẽ, indigebant sententijs eis, quas alibi prædicauerat,& ita opus erat, quod repeteret etiam, quantum ad illos, qui continue eum audiebant, sicut erant discipuli sui, quia non poterant sufficienter omnia capere semel tñ audientes,& tamẽ licet Christus sæpe repeteret, quæ dixerat: Euãgelistæ nunquam repetunt, sed postquam Euangelistæ semel vnam descripsit sententiam, nunquam illam repetit, hic autem videtur repetita sñia: quia ibi tacta est, quia nõ explicuit eam Chrs ad plenum, aut Euangelista non exH tendit eam hic, aut latius eam describit. Secundo præcipue, quia ibi fuit necesse poni, vt esset confirmatio superiorum, quę dicebantur, scilicet, quòd Apostoli, non deberent timere prædicare propter labores temporales: nam oportebat crucem suam portare: hic autem ponitur, vt cõclusio ex præcedentibus velut declarans illa quomodo debeamus Christum sequi,& etiam occasione subsequentium, vt intro lucantur ea, quæ dicuntur de transfiguratione: nam hæc dicta sunt tunc, vt Christus ostenderet se transfiguratum discipulis.

Quare dicitur hic tunc dixit Iesus *discipulis suis.*
Quæst. CXVI.

I QVæretur quare dicitur hic tunc dicit Iesus discipulis suis. Aliqui dicunt, ꝙ hoc est, quia ꝓcedentia dixerat Christus contra Petrũ,& ei soli loquebatur, quia eum redarguebat, nunc autem finita increpatione Petri loquit᷑ omnibus discipulis,& ideo supra dicebatur conuersus dixit Petro, quasi ei soli loqueretur, hic autem dicitur tunc dixit discipulis. Dicendum, ꝙ falsum est, quia ea, quæ sup. habentur dixit Christus coram omnibus discipulis, vt ostẽsum est supra q. 115.& tamen verum est, quòd soli Petro loquebatur, quia illa erant verba redargutionis,& tamen solus Petrus peccauerat increpando Christum, ideo solus ipse redarguitur, coram discipulis tamen redarguitur, nũc autem Christus dirigit verba sua ad omnes, quia ista verba licet possit esse superabundans redargutio: vt ostensum est præcedenti quęstione tamen etiam sunt doctrina quædam de sequendo Christum per exemplum,& ideo hic dirL rexit verbum ad discipulos,& non solis discipulis, sed etiã turbis loquitur, vt patet Marco octauo, scilicet,& conuocata turba, cum discipulis eis, siquis vult post me sequi abneget,& cætera,& dixit Christus, hoc etiam coram turbis, quia ista doctrina erat omnibus necessaria: dicitur enim, quomodo anima saluanda sit,& tamen cuilibet est necessarium saluare animam: turbis etiam proposuit, cum autem Petrum increparet fecit hoc coram solis discipulis, quia in hoc ostendebatur verecundia Petri,& tamen Christus seruabat hunc honorem discipulis suis, quod nõ increpabat eos corá turbis, sed seorsũ, vt non contemnerentur à turbis, nisi forte arguere publice esset ad Christi honorẽ, sicut qñ publice peccabãt discipuli, vt seq. c. quãdo non potuerũt saluare arreptinum, quod ex paucitate fidei prouenìebat,& de hoc quæsiuerunt ipsi a Christo coram turba,& ne quis putaret, quod forte defectus aliquis esset

in

A in doctrina Christi, quòd discipuli sui non potuissent illud facere increpuit eos publice, quòd acciderat hoc propter infidelitatem eorum, idest, quia non confidebant se impetraturos, quando petebant: coram discipulis tamen Petrum increpuit, quia hoc fuit conueniens ad eruditionem aliorum discipulorum, vt ostensum est supra quæstio. 115. Matthęus tamen tacuit hic de turba.

Quomodo quis potest se abnegare. Quæst. CXVII.

QVæretur cum dicatur hic, quòd abneget seipsum, qui Christum sequitur, quomodo potest quis se abnegare? Dicendum, quòd abnegare est quādo, quis negat se quicquam alteri debere, illum quippe abnegamus cui profitemur nos nihil debere, sic accipit Arist. 8. Ethico. cap. vlt. s. quòd debens non potest abnegare, sed qui nihil debet, & subdit, quòd ideo non est possibile filio abnegare patrem, patri autem possibile est abnegare filium, quia filius semper est debitor pater, patri autem non est debitor *Filius semper est debitor patri.* filio adulto ad aliquid. Et ita si accipiatur strictè abnegare seipsum, est quòd nihil homo debeat sibiipsi, & hoc non licet, quia tunc nihil procuraret homo pro seipso, & periret, sed homo abnegat seipsum, quando desiderijs suis, non teneri ad satisfaciendum profitetur, & realiter nō prouidet illis: nam præcipuum quod est in homine est voluntas: sicut in vrbe præcipuum est imperans, qui autem voluntati suæ, idest desiderijs ex carne, & omnibus, quæ cōtra Christi legem sunt, resistit, abnegat voluntatem dicens, non debere illam impleri, & tunc homo seipsum abnegat, quia non desinit adiuuare alterum, sed seipsum, & rectè seipsum negat, quia id, quod ipse est negat: talis enim homo est per conditionem naturæ lapsę, quòd necesse sit hęc carnalia, & temporalia immoderate concupiscere, in his autem cum possit quis non satisfacere sibiipsi est se abnegare, idest dicere, quòd non habet aliqua talia desideria, vel non tenetur ad aliquid illis tanquam non essent sua, sed aliena: sic dicit Greg. in Homel. abneget semetipsum, quia nisi quis à semetipso deficiat ad eum, qui supra se est non appropinquat, sed si nosipsos relinquimus, quo ibimus extra nos? vel quis est, qui vadit si se deserit? sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi: tunc ergo nosmetipsos relinquimus, & abnegamus, cum vitamus, quod per vetustatem fuimus, & ad hoc nitimur, quod per nouitatem vocamur.

Et idem Gregor. super Ezech. ait semetipsum etiam abnegat quicūque mutatur ad meliora, & incipit esse, quod non erat, & desinit esse, quod erat, per hoc etiam Christus hortatur ad tolerandum omnia mala verbera, scilicet, & carceres, & mortis quæcumque genera, & ita hæc sustinere, quasi non sustineamus, nec nobis talia mala infligantur, sed extraneis à nobis: nam qui negat alium, etiam si videat eum pati non curat, ita ille seipsum abnegat qui, licet pati oporteat pro Christo, non vult liberare se ab his passionibus, quasi non teneatur sibi ad aliquid, nisi seipsum agnoscat, sic dicit Chrysost. qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quemcumque, & si flagellatum viderit, & quodcumque patientem non assistit non adiuuat, ita vult corpori nostro nos non ignoscere, vt & si flagellauerint, vel quodcumque aliud fecerint corpori nostro non parcamus: hoc enim est parcere, sicut patres non ignoscunt filijs, cum magistris eos tradentes iusserint, vt non parcant.

Quid sit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Et quis erat modus puniendi malefactores apud Iudæos. Quæst. CXVIII.

QVæretur quid sit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Dicendum, quòd crux proprie significat lignum, in quo affligebantur latrones ad mortem, quę crux à cruciatu dicitur, & ita in opprobrium Dominus noster cruci adiudicatus est: hic autem non debet accipi portare crucem, i. lignum illud, quia nullius vtilitatis est illud portare. Sic Greg. ait non hoc dicit, vt trabem super humeros apponamus.

A Item quia dicitur, & tollat crucem suam, & sic innuitur quòd ista crux aliquid nostrum est, quod non pertinet ad trabem ligneam. Sed est dicēdum, quòd est locutio per metaphoram: crux enim hic crucem ligneam significat, sed ex modo locutionis metaphorice ostenditur, quòd nō pro ea, sed pro aliquo, quod toleramus accipiendum sit, & designat Christus, quòd si volumus vitam ęternam habere, debemus crucem nobiscum portare, idest esse parati ad mortem vbique, & quocumque tempore tolerandam, si expediat pro Christi honore. Et posuit Christus conueniens exemplum de cruce: solebant enim apud antiquos criminosi crucibus affigi, cruces autem istæ non erāt fixæ in aliquo loco, sicut furcas affixas videmus, & cuilibet occidendo crux parabatur, & consuetudo erat, quòd ipse cruci adiudicatus crucem humeris tolleret vsque ad locum supplicij, & ibi in ea configebatur.

B Sic enim de Christo factum est, quia exijt baiulans sibi crucem in eum, qui dr Caluariæ locus Ioan. 19. sed postea cum prę lassitudine impotens ferre esset, angariauerūt Simeonem quēdam cyreneum, vt tolleret crucē Iesu Lu. 23. non erat autem aliquis magis propinquus morti, quā cum ipsemet crucem suam portabat, & ad designandum istam magnam promptitudinem ad moriendum, q̄ pro Christo in animo nostro habere debemus, dixit, ꝙ tolleremus cruces, i. ita essemus animo dispositi ad mortem subeundum, sicut si iam actualiter crucem portaremus, in qua deberemus configi, & non potuit poni exemplum conuenientius iuxta cōditionem illius tpis. Et hoc magis innuitur Lu. 14. cum dr, qui non baiulat crucem suam, & tn̄ baiulare motū localem portationis designat, & ideo de illa loquebantur,

C erat tamen metaphor. & intelligenda erat præparatio ad mortē per crucis baiulationem, potest aūt accipi quinque modis tollere crucem nostrā, & omnes nobis conueniunt, quos exposuimus supra 10. cap. q. 142. & tamen iste est omnibus melior, & magis consonans litteræ.

Quomodo sit verum, quod qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. Quæst. CXIX.

QVæretur quomodo sit verum, quòd qui vult animā suam saluam facere perdet eam, quia videtur potius econtrario. Dicendum, quòd anima accipitur vno modo pro ipso homine toto, iuxta vulgarem consuetudinem, vt dicimus duas animas duos homines, sic Leu. 2. anima, quæ obtulerit sacrificium, i. homo qui obtulerit, &

D septuaginta animæ dicitur egressę de femore Iacob intrāsse in Ægyptum Gen. 46. & Exod. 1. sic & Gen. 12. animas quas fecerant in Aran, i. seruos, & ancillas, quos emerant dum manerēt in Aran. Secundo accipitur pro vita Ps. 118. Anima mea in manibus meis semper, idest vita mea semper est in periculo, quia habeo eam in manibus, & 1. Reg. 22. siquis quæsierit animam meam, quęret & animā tuā, idest, qui voluerit me occidere, volet occidere te. Tertio pro spiritu & ita vulgariter, & in communi vsu accipimus, & ita Leuit. 17. anima carnis in sanguine est: Non potest hic accipi anima primo modo, quia tunc perdere animam est perdere seipsum, & tamen non est proprie dictum, ꝙ quis seipsum perdat, vel inueniat, quia aliud est, quod perditur aliud inuenitur, quam ipse inueniens, ideo anima debet accipi, vt aliquid hominis, non autem pro ipso homi-

E ne, & tunc poterit accipi, aut pro vita, aut pro spiritu. Dicendum tamen ꝙ melius pro vita, quam pro spiritu accipitur, vt ostensum est supra 10. c. q 143. Et tunc dicendum, quòd perdere accipitur dupliciter: vno modo pro amittere, alio modo pro destruere, & secundùm hoc est duplex sensus. Primo modo qui animam, idest vitam saluat hic, idest conseruat nolens pati malum aliquod, sed frui voluptatibus, perdet eam, scilicet in futuro amittet, quia non inueniet eam pro gloria, sed pro gehenna. Secundo modo, qui vult animam suam saluam facere, idest saluare in futuro, perdet eam, idest necesse est, quòd perdat eam in presenti: qui enim sponte labores tolerant, dicuntur animam destruere, idest vitam, quia moriuntur in laboribus, & vterque sensus redit ad idem, scilicet, quòd non potest haberi vtrobique iocunditas, sed necesse est, an hic, aut ibi iocunditate carere.

Sic dicit Origenes, qui voluerit, &c. quòd dupliciter intelligi potest: primum sic siquis amator vitæ præsentis parcit animæ suæ timens mori, & putans animam suam per hanc mortem perire: iste volens animam suam saluare perdet illam, alienam eam faciens à vita æterna.

Siquis autem contemnens vitam præsentem vsque ad mortem pro veritate certauerit, perdet quidem animam suam quantum ad vitam præsentem, sed quoniam propter Christum perdidit eam magis eam saluam faciet in vitam æternam: alio modo sic, siquis intelligit, quæ sit vera salus, & acquirere eam vult ad salutem animæ suæ, iste abnegans semetipsum perdit quantum ad voluptates carnales animam suam propter Christum, & perdens animam suam hoc modo saluat eam per opera pietatis, de his dictum est supra 10. cap. q. 143.

G

Quare Christus dixit: quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur. *Quæst.* CXX.

QVæretur, quare Christus dixit: quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, &c.

Dicendum, quòd hoc ad tollendum argumentum, quòd posset suboriri ex præcedentibus: nam dixerat, quòd qui perdit animam suam in hac vita, vel mundo inueniet aliam vitam in futuro, & econtrario, & ita videbatur dari commutatio vitæ pro vita, & quia magis mouent præsentia, quam futura, tum quia certiora sunt, tum quia ista habent esse, & ideo mouent: futura autem parum habent de esse, cum nõ habeant esse nisi in intellectu, vel in causis, quòd ad nos nihil pertinet, quæ autem extetius sunt fortiter mouent, quæ autem solum cogitantur parum mouent, sicut est differen-

H

tia magna videre bella, & calamitates principium, & vrbium, vel audire illa recitari in tragædijs, vt dicit Arist. primo Ethic. capitulo 15. & ideo magis vellent homines perdere vitam in futuro, & habere in præsenti, quàm perdere in præsenti, & habere in futuro, si solum commutaretur vita pro vita: ad hoc ergo ostendit, quòd non datur vita pro vita, sed bonum illud, quòd in futuro expectatur est valde maius, quam ꝙ in præsentia est. Et etiam in futuro simpliciter perditur vita, nisi perdatur hic, & tamen hic non perditur vita, quãdo quis ponit vitam pro Christo, vel tollit crucem suam, sed solum abdicat à se bona temporalia, vel võluptates huius sęculi, & inuenit postea vitam, & tamen omnia, quæ hic perdũtur, parua sunt collata ad animam, ideo potius perdere debemus hic bona hęc, quam animam in futuro, quia nullum ęquiualens pro anima dari potest, & hoc

I.

est, quòd Christus dicit quid prodest homini. Et potest accipi anima tam pro spiritu, quam pro vita, si pro vita est sensus, quid prodest homini lucrari totum mundum, si vitam perdat? quia ei mortuo nihil prodest totus mundus, quem lucratus fuerit, ita non prodest aliquid, quod homo acquirat hic multa bona, & voluptatibus fruatur, si in futuro non viuet, cum hæc parua sint.

Si autem accipiatur pro spiritu manifestius est, quia nihil prodest omnia lucrari, si animam perdiderimus, cum illa sit pręciosior omnibus rebus, & vtroque modo verum est, de commutatione. nam pro vita non potest dari aliqua commutatio: melior est enim vita temporalis, quam omnia temporalia, etiam quam totus mũdus, cum mortuo nihil ista prosit, & tamen vita sine his est aliquid valde delectabile, & desiderabile: accipiendo pro anima manifestius est quia nihil, nec temporale, neque spirituale potest

K

commutari pro anima: nam prò vita nostra licet non possit commutari aliquid temporale, commutatur tamen bonum æternum, & ideo bene exponitur ista vita pro æterna, & tamen animæ nulla commutatio est, quia si anima pereat nihil prodest homini, immo etiam Deus nõ prodest ei, qui animã perdidit, sed melius esset ei si natus non fuisset infra vigesimosexto.

Sic dicit Chrysost. diuitias si perdideris poteris dare diuitias alias ad eas redimendas, animam autem perdens nõ poteris animam aliquam dare, sed neque aliquid aliud: quid autem mirabile, & si in anima hoc contingit, etenim in corpore hoc videtur contingere: & si enim decem millia diademata corpori insanabiliter ęgroto circumposueris non curatur. Aliter potest intelligi, quòd dicitur quid

F

prodest homini, &c. scilicet, quòd non putet quis temporalem vitam tantum valere, sicut futuram: nam non solum hęc, sed etiam totus mundus si addatur ei non ęquiualet saluti animæ.

Sic dicit Chrysostom. quia dixerat. Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam, & quicunque perdet saluabit, & salutem, & perditionem in vtroque collocauit; ne quis, & hãc perditionẽ illi æqualem putet, & salutẽ saluti similem, &c. subiungit, quid prodest homini, &c cet. Vides salutem hanc indecenter comparatam perditionem esse, immo perditione omni peiorem, quia nullo remedio sanari, nullo pręmio amplius redimi potest: non ergo dicas, animã suam eum seruasse, qui hæc pericula euasit.

Nam si orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc illa perdita lucrabitur? Dic oro, quid lucraberis, si dũ

G

seruos tuos magnificis dapibus deliciose viuere videas, tu extremo inediæ malo debilitatus iaceas? An forte quia Dominus es, lucrari te quicquam dices? Nequaquam, &c. *Filius enim hominis.* Hic ponitur secundum, in quo promittit gloriam futuræ resurrectionis per similitudinem ad gloriam, quam ostendit in sua transfiguratione, & dicitur. *Filius enim hominis.* Idest ego: sic enim solet se vocare, vt *Promissio gloriæ futuræ resurrectionis Christi.*
pater supr. nono, & duodecimo. *Venturus est in gloria.* Idest in apparatu glorioso: hoc enim erit in die iudicii infra vigesimoquinto. *Patris sui.* Idest in gloria Dei, siue qualem habet Deus, qui est pater eius, cum Angelis suis, idest comitantibus eum Angelis: nam præcedent eum Angeli, & stabunt sibi velut ministrantes. *Et tunc reddet vnicuique.* Idest retribuet ex quo innuitur, quòd omnes iudicabuntur, & cuilibet retribuetur bonum, vel malum. *Secundum opera*

H

eius. Idest sicut opera eius promeruerint. Ex quo apparet, quòd non erit fauor: & secundum opera quantum ad qualitatem, & non quantitatem: nam qualia opera erunt talis erit retributio: vnde pro nobis bonum, pro malis vero pęna retribuetur, in quantitatem tamen non erit sic, quia bonis plus datur, quam meruerint, quia nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ad Rom. octauo: malis autem iuxta quantitatem demeriti datur. *Amen dico vobis.* Idest in veritate, & est modus certificandi, ponit autem Christus hoc, vt innuat, quòd non solum in futuro videbunt gloriam, quam in se habebunt singuli boni, sed etiam in præsenti ostenderent eam aliquibus. *Sunt quidam de hic stantibus.* Idest non omnes, sed aliqui videbunt gloriam, quam nunc ostendere volo, scilicet Petrus, Ioannes, & Iacobus. *Qui non gustabunt mor-*

I.

tem. Idest antequam moriantur, dicitur quis gustare mortem, idest tolerare, quasi eam bibat, & sic Christus loquitur infra vigesimosexto: ad Petrum: calicem quem dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? idest non vis, quòd tolerem mortem, quam pater diffiniuit, quod tolerarem? & sic dicimur bibere panes inquantum origines earum sunt ab extra, sic dicit Virg. primo Aeneid.

Infelix Dido longum bibebat amorem.

Idest recipiebat, quasi biberet illum. *Donec videant filium hominis.* Idest me. *Venientem in regno suo.* Idest venientẽ, vel stantem in tali apparatu, in quali futurus est in regno suò post resurrectionem suam.

Ad quid introduxit Christus hic istud, scilicet filius hominis, &c. *Quæst.* CXXI.

K

QVæretur ad quid introduxit Christus hic istud, scilicet filius hominis, & cet.

Dicendũ, ꝙ primo fuit ad consolandũ discipulos, & alios auditores suos: proposuerat. n. Christus dura, scilicet, quòd animam suam homo perderet hic, & quia nemo sponte mala subit, nisi bona expectet, cum omnis operãs intendat bonum primo Ethic. posuit bona, quæ expectanda erãt, scilicet, quod filius hominis retribueret vnicuique iuxta opera sua, & sic, qui posuissent hic animam suam, inuenirent postea retributionem sufficientem, & ita confortarentur ad hęc subeundũ. Secundo fuit hoc ad tollendum dubium præcedentium: dixerat enim Christus supra, quòd qui perderet hic animam inueniret eam, & qui vellet eam saluam facere perderet eam, dubitaretur autem quando illud esset, aut quomodo fieret, ideo Chri-

stus

ctus declarat, quando fieret, & quomodo dicens, filius aūt hominis venturus est, idest ipse veniet ad iudicandum, & retribuet vnicuique iuxta opera sua, & illa retributio erit, quòd mali perdant animas, boni autem inueniant eas, & ita modus faciendi hoc erit per iudiciariam retributionē, quam Christus faciet, tēpus autem faciendi hoc erit, quando iudicabitur sæculum. Et ista est causa magis ad litteram apta, & patet quia dicitur, & tunc reddet vnicuique, secundum opera sua, idest tūc erit tempus inueniendi animam, vel perdendi pro eis, quæ hic gessimus.

Quare vocatur hic Christus filius hominis.
Quaest. CXXII.

QVæretur, quare vocatur hic Christus filius hominis. Dicendum, quòd sic sæpe vocare se solet, quia vere erat filius hominis, s. virginis naturam humanam veram assumens, & interdum quasi sine vlla causa speciali vocat se filium hominis solum, quia verum erat, interdum autem solet hoc facere ad reddendam ambiguam locutionē: nam si diceret ego, manifestū est, de quo loqueretur: cum autem dicit filius hominis, videtur loqui de alio, & fit oratio ambigua, & hoc facit interdum quando vult, quòd sit locus dubitandi ex verbis eius, sic patet Ioan. 12. nā Christus iam dixerat oportet exaltari filium hominis, & dicitur sibi, quòd turba dixit, nos audiuimus ex lege, quòd Christus in æternum manet, quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis, quis est iste filius hominis? Secundo fiebat hoc ad humiliandum se: nam si diceret ego faciam tale, vel tale, videretur se laudare, cum autem dicat filius hominis faciet talia euitat inanem gloriam, tum quia videtur loqui de alio, & non de seipso cum loquatur in tertia persona, tum quia etiam si loquatur de seipso, cum vocet se filium hominis, non vult sibi maiorem gloriam ascribere, quam esse filium hominis, cum nō dicat de se maiora, & ob hoc, quando Christus aliqua magna dicturus est de se, vocat se filium hominis, vt tunc inanem gloriam vitare videatur: nam circa parua non est gloriari, sed circa magna, & ita dicit Gregor. super Ezech. quòd quando Deus reuelabat magna Ezechieli vocabat eum filium hominis, vt patet Ezech. primo, & secundo, scilicet, vt magnitudo reuelationum non extolleret eum primo Corinth. duodecimo, capitulo. Tertio fiebat ad tollendum dubium: nam quando Christus faciebat magnalia putarent aliqui, quòd non erat verus homo, sed erat Deus apparens in humana effigie, sicut dixerunt turbæ viso miraculo curationis claudi facto per Paulum, & Barnabam: nam clamauerunt lycaonice dicentes, dij similes facti hominum venerunt ad nos Actu. decimoquarto, ideo quando Christus faciebat magna vocabat se filium hominis, vt non putaretur solus spiritus esse. Quarto fiebat ad honorem naturæ humanæ: nam erat magnus honor naturæ humanæ, quòd talia fierent per eam, vel ab eo, qui homo erat: nam licet natura humana non haberet vires ad hoc, erat tamen eadem persona, quæ erat homo faciens hæc, & ideo etiam hominem vocabat se in istis magnis, vt supra nono: vt sciatis, quòd filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, & infra vigesimosexto: videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli, & sedentem à dextris virtutis Dei: & ita hic cum ageret de iudicio in quo in magna gloria appariturus erat, vocat se filium hominis, & ita etiam vocat se infra vigesimoquarto, vbi idem ponitur de aduentu ad iudicium, videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute magna, omnes autem istæ causæ competunt hic præter primam: nam nunc Christus noluit reddere locutionem ambiguam, cum potius ista dixerit, vt declararet ea, quæ supra dubia erant.

Quare dixit venturus est in gloria patris sui.
Quaest. CXXIII.

QVæretur, quare dixit venturus est in gloria patris sui. Dicendum, quòd primo dicitur sic ad reddendum verisimile id, quod dicitur: nam dare vnicuique iuxta ope-
[A] ra sua, erat opus magnæ potestatis, & verisimilius erat, quòd illud faceret ille, qui magnam potestatem haberet, quam qui esset infirmus, sicut nos: nam Christus quando dixit hæc apparebat in infirmitate nostra, & videbatur, quòd non posset hoc facere, ideo dixit venturus est in gloria, quasi dicat, non est admirandum, quòd tunc illud posset, quia veniet tunc in gloria magna, & potestate, & ita dicitur infra 24. videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute magna, & maiestate.

Secundo ad tollendum dubium, quia diceret aliquis, si tu hoc facturus es, quare non facis nunc cum iam veneris ad nos? & videtur respondere ad hoc, quòd non est nunc tempus faciendi istud, quia tunc est tempus apparendi in infirmitate, & paupertate ad patiendum magis, quā ad retribuendum, erit autem magis aliud tempus in quo
[B] erit locus gloriæ, & potestatis, & tunc fiet istud, & sic iudicat, quòd duo sunt aduentus eius vnus in humilitate, vt iudicetur, & alius in potestate, vt iudicet, & retribuat, quasi dicat, nunc non est tempus faciendi hoc, sed aliud erit tempus. Sic dicit Origenes nunc quidem filius hominis venit, sed non in gloria: non enim decebat eum in gloria constitutum peccata nostra portare, sed tunc veniet in gloria.

Tertio, & quasi ad idem, quia diceret aliquis, quomodo iste dabit nobis vitam pro vita, quam perdiderimus, & felicitatem, cum ipse talis nunc sit qualis nos? & ideo dicit, cum venerit in gloria, scilicet tunc veniet in gloria, & ideo poterit gloriosos reddere eos, qui digni fuerint.

Dicitur autem in gloria patris sui, ad ostendendum hoc verisimile, quia aliquis diceret, quomodo poterit iste talis
[C] apparere, vt gloriam alijs dare possit, quia homo est sicut nos, & nos videtur vnde talem gloriam habere possit? dicitur ergo in gloria patris sui, idest non habeat istam gloriam suam, idest inquātum homo est, habebit tamen eam à patre suo, idest à Deo qui est pater eius, & potest talem gloriam dare ei.

Secundo vt per hoc innuat se habere patrē Deum: nam si homo solum esse putaretur, non posset pater suus aliquid tam excellens ei dare, vt posset glorificare homines reddens eis iuxta opera sua, quia tamen Dominus est pater suus, potest dare hoc illi.

Tertio vt ostendat se esse eiusdem substantiæ, cum patre: nam non dicit hic vēturus est in tali gloria, sicut pater, sed in gloria patris, s. in gloria eadem in qua est pater, sed non pōt esse eadem gloria, nisi sit eadē maiestas, bonitas,
[D] & essentia, & cetera sint vnum, ideo eadem est essentia patris, & filij. Sic dicit Chrys. non dixit in tali gloria in qua est pater, ne alteritatem gloriæ suspiceris, sed ait in gloria patris, vt eadem gloria ostendatur. Si autem gloria vna est, manifestum est, quòd substantia vna est, & gloriam patris vocat hic Christus gloriam Deitatis, sed quandocūque Deum nominare vult patrem appellat: nam totius Deitatis eadem gloria est, & natura, vocatur autem gloria quidam excellens apparatus, qui reddit notum eum cuius est, & excelsum esse manifestat, & ideo gloria, quasi clara à claritate dicitur, & hanc solemus vocare maiestatem, sicut reges dicuntur habere maiestatem, quia in magno apparatu ostenduntur, vnde Christus pro eodem accipit maiestatem, & gloriam. Quod patet, quia sicut hic se venturum ad iudicium dicit in gloria, ita infra 24. vbi de aduentu ad
[E] iudicium agit, dicit se venturum in maiestate, scilicet videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute magna, & maiestate.

Quare dicitur venturus cum Angelis suis.
Quaest. CXXIIII.

QVæretur, quare dicitur venturus cum Angelis suis. Dicendum, quòd hoc est. Primo ad ostendendum potestatem suam: manifeste enim se Deum dicit, cum dicat se habere Angelos: nam Angeli, non sunt subditi, nisi Deo, homini autem non subduntur Angeli, sed potius homo Angelis Psal. 8. Minuisti eum paulominus ab Angelis gloria: & vt istam potestatem aperte ostendat non dixit solum venturus est, cum Angelis, sed cum Angelis suis, idest, qui ei subditi sunt.

Secun-

Secundo fuit ad ostendendum verisimilius id, quod supra dixerat de redditione vnicuique iuxta opera sua: nam non videretur quomodo ipse facere posset, & ipse ostendit, quòd poterit, quia tantæ potestatis est, quòd Angelos habet subiectos: ergo a fortiori de hominibus faciet, quod volet. F

Tertiò, ponitur ad declarandum id, quod immediatè dixerat, scilicet, venturus est in gloria patris sui, & quia nesciretur, quæ gloria esset ista aperit quid sit: est enim gloria apparatus excellens, quem maiestatem appellamus qualis est in principibus terrenis, sed in illis præcipuum, quod ad gloriam eorum facit, est multitudo comitantium, & assistentium, vt dicitur Prou. 24. in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia est principis, ideo ostendit, quod gloria sua erat, quia habebat multitudinem Angelorum assistentium: nam si gloria principis est multitudinem populi assistentis habere quanto fuerint subditi excellentiores tanto princeps est dignior, & tamen nulla creatura maior est spiritibus Angelicis: Christus ergo qui habebat Angelos assistentes sibi erit excellior omnibus principibus: ita enim Deus ostendit maiestatem suã: quia habet Angelos assistentes, & ministrantes ei Dan. 7. G

Quarto ponitur propter executionem iudicij: nam dixerat, quòd reddet vnicuique iuxta opera sua, ista autem retributio erit in gloria, & in pœna, & vtrunque erit a Christo diffinitiue, executio tamen non fiet ab eo saltem quantum ad pœnalia, sed habet ministros, ideo propter multa ministeria, quæ Angeli exhibebunt Christo in iudicio dicitur, quòd Christus venit cum Angelis suis. Erunt quędam ministeria ad iudiciũ conuocando, quia Angeli canent tuba vocando ad iudicium infra 24. scilicet, & mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, & a summis celorum, alia ministeria erunt expleto iudicio tradendo sententiam executioni, quantum ad damnatos mittendo eos in gehennam supra 13. exibunt Angeli, & congregabunt malos de medio iustorum, & mittent eum in caminum ignis: quid tamen facient Angeli in iudicio magis dicetur infra 24. H

Quinto ponitur propter testimonium de bonis, & malis nostris, vt glorieniur de bonis nostris, vel confundamur de malis: tanto enim status alicuius minor est, quanto corã excellentioribus turpia nostra panduntur, sed nulla creatura est excellentior Angelis, ideo illi inducuntur tamquã testes bonorum, vel malorum nostrorum in die iudicij, vt sic magis, vel glorieniur, vel confundamur, sic dicitur Luc. 9. qui me erubuerint, & sermones meos hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum, & conuenienter ponuntur hic Angeli, cum agatur de aduentu ad iudicium, quia vbicunque agitur de iudicio introducuntur Angeli, sic patet infra 24. & primo Thes. 4. & ita Dan. 7. cum describatur apparatus iudicij, sit dicitur de Angelis, millia millium ministrabant, & decies centena millia assistebant ei. I

Quare Christus dixit sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, &c. *Quæst.* CXXV.

QVæretur quare Christus dixit, sunt quidam de hic stãtibus, qui non gustabunt mortem, &c. Dicendum, quòd primo fuit ad ostẽdendum gloriam suam in carne: nam in futuro seculo apparitura erat gloria eius in carne glorificata, quæ tam videretur caro diuina, sed ibi non erit admirandum aliquid tale ostendere; quia totum, quod in illo sæculo erit, diuinum, & gloriosum erit, nunc autem dum erat in vita mortali voluit ostendere aliquid illius gloriæ, vt nõ putaretur omnino infirmus, & hoc fuit transfigurando se, vt autem esset occasio ad illud faciendum dixit hæc verba, scilicet sunt quidam. Secundo, & præcipue fuit ad certificandum de eis, quæ dixerat: nam supra dixerat, quod animam perdere deberemus pro eo, & vt hoc vellemus facere, dixit, quòd ipse redderet vnicuique iuxta opera sua, vt vero hoc fieret verisimilius dixit, quod illud esset, quando ipse veniret ad iudicandum in gloria patris sui, & cum multitudine Angelorum hoc autem forte non crederetur, quia videntes Christum pauperem, & infirmum non putarent, quod ipse talia posset, ideo voluit K ostendere, quod talia poterat ostendendo hic in corpore suo talem gloriam, qualem dicebat se habiturum cũ veniret ad iudicandum, & quoniam illi, qui mentiri voluit pollicendo aliquid differunt rem in longinquum, dixit Christus, quod istam gloriam non solum viderent post mortem, quando regulariter datur hominibus: sed etiam viderent eam viuentes.

Sic dicit Hieronymus poterat autem Apostolorum tacita cogitatio istius modi scandalum sustinere occasionẽ, & mortem nunc dicis esse venturam, quod autem promittis te affuturum in gloria differens in tempora longa: prævidens ergo occultorum cognitor, quid possent obijcere præsentem timorem præsenti compensat præmio dicẽs sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem. Tertio potest dici, quod fuit ad satisfaciendum eorum desiderio: nam dato, quod crederent Christum posse venire in tali gloria qualem dixerat, cum alia magna fecisset ex quibus hoc ostendi poterat posse facere, tamen desiderarent nimium experiri qualis illa esset: hoc autem desiderium Christus compleuit in eis ostendens illis sic aliquã degustationem huius gloriæ: sic dicit Chrysost. volens ergo monstrare qualis est illa gloria in qua postea venturus est eis præsenti vita reuelauit, sicut eis possibile erat discere, vt nec in Domini morte iã doleant. Quarto fuit ad valde confortandum, & alliciendum: nam bonum prout est in intellectu parum mouet eo, quòd solum habet esse spirituale, & intelligibile, vt autem est in sensu valde mouet, & est præsens, & habet plenum esse reale, ita nunc licet crederent firmiter discipuli talem gloriam futuram esse bonis, qualem Christus prædicebat, parum talem mouerentur ad cupiendum illam, si autem semel degustassent aliquid eius nihil posset eos turbare à prosecutione eius: hoc enim est, quod nobis valde obest, credimus quidem firmiter magnum esse bonum post mortem, quale scriptura refert, & maius quidem quam ingenio aliquo comprehendi possit, & tamen quia nihil tale videmus parum afficimur ad illud, & debiliter mouemur, ideo quæcunque bona transitoria oblata in sensu faciliter nobis desiderium illius boni excutiunt, & in se toto sibi conuertunt, quod nequaquam fieret, si aliquid degustassemus illius beatitudinis, & propter hoc Paulus, qui raptus viderat archana verba, quę non licet homini loqui, degustans exordia quædam cœlestis beatitudinis 2. Chorint. 12. nullo modo moueri poterat a desiderio eius quid viderat dicens, ad Roman 8. Certus sum, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque sublimitas, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare à charitate Dei: discipuli autem Christi multa passuri erant ad fundandum Christi doctrinam per totum orbem, ideo oportet valde radicatos esse in amore illius beatitudinis, vt neque metus neque amor posset eos diuellere, ideo fuit conueniens ostendi eis imaginem gloriæ futuræ, & degustationem quamdam eius, vt sic solidati nullis possent aduersitatibus superari.

Quod regnum erat istud in quod Christus venturus erat, & cæt. *Quæst.* CXXVI.

QVæretur, quod regnum erat istud in quod Christus venturus erat, & viderent eũ venientẽ discipuli sui. Aliqui dicunt, quod est Ecclesia, quia pręsentis temporis Ecclesia regnum cælorum dicitur vt dicit Greg. in Homel. & in isto regno Christus venit, cũ dedit pacẽ, & firmitudinẽ Ecclesiæ suæ iã multiplicatæ, & hoc viderũt quidã de discipulis Christi, quia aliqui eorum tãdiu vixerũt, quod Ecclesia erat iã valde multiplicata quãdo ipsi obierũt, ita fuit de Ioan. Euang. qui longo tempore vixit. sic etia fuit de Simone Chananæo Episco. Ierusalẽ, qui cẽtũ, & viginti annorũ erat cũ in Ierusalẽ crucifixus est: sic dicit Greg. regnũ Dei præsens Ecclesia vocatur, & quia nõnulli ex discipulis eius vsque adeo in corpore victuri erãt, vt Ecclesiã Dei cõstructã cõspicerent, & cõtra mũdi huius gloriã erectã cõsolatione promissione, nũc dicitur sunt quidã, &c. Sed dicẽdũ, quod hoc nõ stat. Primo quia tũc nõ esset hoc ad propositũ præcedentium

dentium scriptura faciat cum ad hoc Christus locutus fuerat: nam supra dixerat, quòd venturus erat in gloria patris cum Angelis suis: hic autem dicit in regno suo, quod idem videtur, & sic vnum inducitur in confirmationem alterius, & tamen sic accipiendo nihil facit ad præcedentia. Secundo quia in prædictis videtur promittere consolationem aliquam discipulis, quibus hic mala pati suadebat, & tamen videre aliquando Ecclesiam multiplicatam non erat aliquod notabile gaudium, maxime, quia nemo Apostolorum vidit Ecclesiam, nisi in magnis angustijs, quia tempore omnium ipsorum fuerunt persecutiones graues in Ecclesia, vt apparet de Ioanne, qui longæuus fuit: nam in insulam relegatus est, de Simone Chananæo idem fuit: nam crucifixus fuit. Tertio quia dicitur videbunt filium hominis venientem in regno suo, & tamen videre multiplicationem Ecclesiæ, non fuit videre Christum venientem in regno suo, quia Christum non videbant, sed poterat melius dici, quòd videbant venire regnum filij hominis. Quarto quia ante hoc viderent alia, quæ magis pertinerent ad regnum Christi, & gloriā eius, quàm multiplicari credentes, scilicet videre Christum resurgentem, & videre ascendentem in cęlum: ergo non intelligitur de his. Alij dicunt, quòd intelligitur de Ioanne Euangelista: nam ipse vidit filium hominis veniētem in regno suo, idest venit Christus ad eum, sicut dicitur Ioan. 21. sic eum volo manere donec veniam: sed hoc minus videtur, quàm præcedens. Primo quia Ioannes, vnicus fuit, & tamen qui visuri erant, quod hic dicitur multi erant, scilicet sunt quidam de hic stantibus. Secundo quia nihil erat hoc ad propositum, vt ostendunt rationes positæ contra præcedētem positionem. Alij dicunt, quòd intelligitur de resurrectione Christi, & ascensione: nam post resurrectionem eum viderunt, & ascendere etiam intuebantur ascendentem, quia tunc Christus erat in gloria sua, idest apparens in forma gloriosa, & hoc erat venire in regno suo. Sed non stat, quia Christus promisit hoc specialiter quibusdam, & non omnibus, quia dicitur sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, & tamen Christum resurgentem, idest post resurrectionem, & ascendentē omnes Apostoli viderunt, ideo non intelligitur de hoc. Sed dicēdum, ꝙ intelligitur hoc de transfiguratione, quæ facta est post paucos dies, & hoc conuenit valde literæ. Primo quia hoc satisfacit dubio, quod aliquis habere poterat: nam cū Christus diceret, quod venturus erat in gloria, cum Angelis, & redderet vnicuique iuxta opera sua, dubitaretur, an posset illud facere: hoc autem ostendit Christus nunc in transfiguratione ostendendo imaginem futuræ gloriæ, vt manifeste videretur, quòd qui talia in corpore suo faciebat, posset in gloria venire quādo vellet, & corporibus nostris similem dare gloriam. Secundo quia hoc factum est, paucis diebus postquam dixit, scilicet sex diebus, vt dicitur sequenti capitulo, & ita videtur esse ad propositum præcedentium. Tertio quia Euangelistæ subiungunt transfigurationem immediate post ista dicta, vt patet hic, & seq. c. & Marc. 8. & 9. & Luc. 9. in quo innuitur, quòd id, quod ibi promittitur, est id, quod ibi subiungitur. Quarto quia sicut Christus dixit sunt quidam, &c. ita fuerunt: nam tres discipuli eius interfuerunt, vt patet sequenti capitulo, sic dicit Remigius, & Theoph. s. quòd hic dicitur impletum est in tribus discipulis, quibus Dominus transfiguratus in monte gaudia æterna repromissionis ostendit, qui viderūt eum in regno suo venientem, idest in ea claritate fulgentē in qua peracto iudicio videbitur ab omnibus sanctis. Sciēdum autem, quòd idem est hic regnum Christi, & gloria eius: nam vtrumque pro eodem se accepisse innuit: dixerat enim supra filius hominis venturus est in gloria patris sui: hic autem dicit donec videant filium hominis venientem in regno suo, & tamen istud est ostensio illius, ideo debet esse tale hoc quale illud, quia aliàs non sufficienter probaretur vnum per alterum, vt dictum est, & dicitur Christus venire in regno suo, idest in tali apparatu, in quali erit in regno suo: nam licet Christus nunc regnet, quia Ecclesia est regnum eius, tamen ostensio regni eius, non est in hoc mūdo, sed in futuro, sic ipse dixit coram Pilato, Io. 18. regnum meum non est de hoc mundo, idest licet nunc manens hic rex sim, & regnum habeam, tamen manens hic

Regnum Christi, & gloria eius sunt idem.

A non ostendam hominibus statum, vel habitum regalem, sed ista ostensio erit in futuro, vbi in æternum regnabitur. Et istud regnum Christi cœpit immediate post resurrectionem glorificato corpore eius, sed magis apparebit post diē iudicij, quando omnia erunt subdita Christo quantum ad effectum, vt ostensum est sup. 11. cap. q. 61. nam tunc dicetur regnare, & tradere regnum Deo patri: primo Corinti. decimoquinto, & quoniam in tali apparatu quantum ad habitudinem corporis sui, Christus nunc transfiguratus apparuit, in quali tunc erit, dicitur venire in regno, idest in apparatu regni sui. sed Marc. 8. dicitur donec videant regnum Dei venientis in virtute, idest donec videant gloriam resurgentium quantum ad imaginem, & illa gloria erit regnum Dei, quia quando surrexerint beati in tali effigie dicetur regnare Deus in illis, & dicitur in virtute, idest potestate, quia talis ostensio gloriæ in corpore non fit

B sine infinita potestate, quia nemo mortalium talem habitum corporis sui facere potest, sed Luc. 9. dicitur donec videant regnum Dei, & idem est, quia videndo gloriam corporis Christi videbant regnum Dei. Aliqua alia dubia orant circa ista verba Christi hic dicta, & tamen ponentur seq. cap. cum ibi agatur de transfiguratione, ad quam prædicta verba pertinent.

CAP. XVII.

C *ET post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius, sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.* *Marc. 9. Luc. 9.*

E*T post dies*. Posita est in præcedentibus à Matthæo Ecclesiæ in fide gentium fundatio: hic consequenter subditur fundationis confirmatio. Et in duo diuiditur. Primo enim declarat regulam futuræ resurrectionis. Secundo ponit efficaciam suæ passionis. Est autem ordo mutatus quantum ad tempus, sed non quantum ad rationem: nam licet sit prior tempore passio, quam resurrectio futura in nobis, non tamen ordinatur passio Christi, nisi ad nostram resurrectionem, idest, vt resurgentes gloriam habeamus, immo preponi debet, sicut sermo de fine præcedit sermonem de his, quæ ad finem, & hoc ibi. *Conuenientibus autem*. Prima in duas, quia primo ostenditur

D gloria futuræ resurrectionis.

Secundo ex hoc inducitur solutio duplicis quæstionis ibi. *Interrogauerunt discipuli*. Prima in tres, quia primo ad declarationem futuræ resurrectionis describitur Christi transfiguratio. Secundo subditur huius transfigurationis testificatio ibi. *Et ecce apparuerunt*. Tertio circa hoc ponitur discipulorum instructio ibi. *Descendentibus illis*.

An ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. *Quæstio* I.

E QVæretur an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Et an sint immediate facta, vel interposito aliquanto tempore.

Dicendum ad primum, quòd continuatio est. Quod patet primo, quia supra promiserat Christus gloriæ suæ ostensionem per transfigurationem, hic autem illam præsentem exhibet, ideo ordo est continuus. Secundo, quia omnes Euangelistæ concordant in hoc: nam sicut Matthæus nihil interposuit inter hæc, & promissionem, quæ habetur præcedenti capitulo, ita & Mar. 8. ponitur in fine ista promissio, & Marc. 9. in principio ponitur transfiguratio.

Idem apparet Luc. 9. vbi vtrunque ponitur, & nihil interponitur: nam soli tres hoc scripserunt. Ad secundum dicendum, quòd paruum tempus intercidit inter hæc, & præcedētia, scilicet, dies sex, vt dicitur hic in litera, s. & post dies sex, & idem dicitur Marc. 9. tempore autem intermedio non scribunt Euangelistæ aliquid, quod Christus egerit, licet verum est, quòd prędicaret, quia istud erat officiū

suum

ſuum continuum, tamen Euangeliſtæ non deſcribunt omnia,quæ Chriſtus prædicauit,& ideo inter præcedentia,& hęc nihil interpoſuerunt, ſed eſt ordo continuus,vnde dicitur. *Et poſt dies ſex*.ſcilicet,computando a die promiſſionis excluſiue,ſcilicet,quòd inter promiſſionē,quæ habetur præcedenti cap.& transfigurationem,quę hic ponitur intercíderunt dies ſex. F

Aſſumpſit Ieſus. i.accepit ſecum , & non eſt talis ſignificatio,cum dicitur:filius Dei aſſumpſit naturam humanā: nam illam aſſumpſit,id eſt ad ſe ſumpſit ad vnitatem perſonæ,& ſuppoſiti, vt non ſit per aliam ſubſiſtentiam, quàm per ſubſiſtentiam filij Dei, iſtos autem diſcipulos non aſſumpſit ſic,ſed vocauit,vt cum eo venirent, iò primo modo eſt aſſumere,id eſt,ad ſe ſumere,ſecundo modo aſſumere,id eſt,ſecum ſumere. *Petrum*. Primum Apoſtolorum. *Et Iacobum*.ſcilicet,filium Zebedei . *Ioannem fratrem eius*. G ſcilicet, Ioannem Euangeliſtam: ambo enim fratres erāt, & ſimul erant cum patre ſuo Zebedeo in naui,qñ à Chriſto vocati ſunt ad diſcipulatum ſupra.4.& Mar.1.c. *Et duxit illos*. Quia ipſi ſequebantur eum euntem quocunq; vellet nihil quærentes quo irét. *In montem excelſum*. Iſte eſt mōs Tabor. *Seorſum*.id eſt non erant præſentes alij diſcipuli , neque quiſquam hominum. *Et transfiguratus eſt*. Scilicet, mutatam oſtendendo claritatem corporis eius. Vel talem oſtendendo qualis non ſolebat eſſe. *Ante eos*.id eſt , eis videntib. vt conſolarentur talia videndo, & in hoc complebat promiſſionem , quam fecerat præcedenti cap. *Et reſplenduit facies eius*. Ibi oſtenſa fuit præcipua gloria in fulgore illo beatitudinis cæleſtis. *Sicut Sol*. Fuit enim excellens valde fulgor ille, ita vt non poſſet quis maiorem, æſtimare aliquem fulgorem corporum quorumcumque. *Veſtimenta autem eius*.ſcilicet,ſuperiora:nam de inferioribus,an fuerint immutata ad hanc imaginem glorię non, apparet,& forte non factum eſt. *Facta ſunt alba ſicut nix* id eſt,etiam apparuit magnus fulgor in veſtibus , ſicut eſt albedo niuis, id eſt candor quia non ſolum eſt alba, ſed etiam candens, & nitens.

Quomodo dicatur hic,& poſt ſex dies aſſumpſit eos,quia Luc. dicit poſt dies octo. Quæſt. I I.

Quæretur quomodo dicitur hic, & poſt ſex dies aſſumpſit eos,cum Luc.9.capit.dicatur , quòd erat poſt dies 8.

Dicendum primo , quòd iſta diuerſitas prouenit ex modo computandi incluſiue,& excluſiue:nam Matthæus,& Marcus computant excluſiue,ideo ambo dicunt poſt ſex dies,vt patet hic,& Marc.9.Lucas autem computat incluſiue,ideo ponit dies octo, veritas autem eſt , quod computando diem,in quo Chriſtus dixit ea , quæ habentur præcedenti capitulo promittendo transfigurationem ſuam:& illum diem,quo transfiguratus eſt ſunt dies octo, & omnes hos dies incluſit Lucas , ideo dixit dies octo. Matthæus autem, & Marc. non computant diem promiſſionis , neque transfigurationis , ideo dixerunt poſt dies ſex computando ſolum dies intermedios. Sic dicit Hieronymus;quæritur quomodo poſt dies ſex aſſumpſerit eos cū Lucas Euangeliſta octonarium numerum ponat. Sed facilis eſt reſponſio , quia hic medij ponuntur dies , ibi primus additur,& extremus. Et idem dicit Chryſoſto. & Damaſ. & hoc tenetur communiter.

Secundo poteſt dici,quod fuerint ſolum dies ſex ſicut Matthæus,& Marcus conſonant,qui præciſum numerum affirmando poſuerunt . Quòd autem Lucas.8. dies dicit non ponit eos præciſe,quaſi tot determinate fuerint,ſed ſine taxatione,& præciſione , nam dicitur Lucæ nono: factum eſt autem poſt hęc verba fere dies octo : & ita ſatis hoc modo ſtat , & tamen præcedens ſolutio communiter aſſignatur,& tamen iſta videtur forte ſolidior:quam ſi dies octo eſſent præciſe computando primum,& extremum, cur Lucas diceret fere dies octo?quia fere non præcindit numerum,ſed in certam rem dimittit , & quia ſex ſunt iuxta octo,ſatis videtur,quòd fuerint ſex ſolum , & ideo Matthæus,& Marcus ponunt determinate, quòd fuerunt ſex: Lucas autem poſuit fere, quia oſtendit ſe non exprimere præciſum numerum.

Quare potius poſt ſex dies,vel octo Chriſtus voluit transfigurari,in quo ſit omnium ætatum deſcriptio ſiue computatio: & poſt quas decurſas ætates erit generalis mortuorum reſurrectio. Quæſt. I I I.

Quæretur quare potius poſt ſex dies, vel octo quam alio ipſe fecit. Dicunt quidam,ꝙ fuit propter conuenientiam rei, quæ oſtendebatur : nam Chriſtus nunc oſtendit gloriam reſurrectionis, ſcilicet,qualiter reſurgent homines die iudicij:& quia reſurrectionis gloria erit in octaua ætate, vel poſt ſextam , vt alij computant,factum eſt poſt ſex dies,vel in octauo die. Sic dicit Rabanus:merito poſt ſex dies gloriam illam oſtendit,quia poſt ſex ætates futura eſt reſurrectio. Aetates autē ſic computantur,prima ab orbe condito vſque ad Noe intrantem in arcam,vel exeuntem de ea.Secunda a diluuio vſque ad Abraham. Tertia ab Abraham vſque ad Dauid.Quarta à Dauid vſque ad transmigrationem Babylonis.Quinta à transmigratione vſque ad Chriſtum . Sexta a Chriſto nato vſque ad finem ſeculi. Et hæc eſt diſcriptio ſex ætatum,quę currunt per tempora viuentium,& vocātur propriè ætates.Qui autem octo ætates aſſignant, dant alias duas quantum ad ſtatum mortuorum , & dicunt ſeptimam ætatem totum tempus,quo animæ manent ſolutæ corporibus , & tunc durat ſeptima ætas à die quo occiſus eſt Abel,qui fuit primus homo moriens,vſque ad diem iudicij,quando erit generalis reſurrectio , quia omnes tunc reſurgent,& erit octaua ętas.Alij dicunt incipere ſeptimā ętatem ab aſcenſione Domini,quia ponunt ſeptimam ætatem non quidem ſtatum omnium animarum à corporibus ſolutarum,ſed quietem animarum beatarum ſolutarum à corporibus,& ideo non potuit incipere iſta ętas ante Chriſti paſſionem , quia ante eam nulli erat aditus ad vitam æternam,vbi eſt felicitas. Et dicunt aliqui incipere ab aſcenſione Dñi, eo quòd omnes animæ beatorū tunc cum Chriſto aſcenderunt. Et tamen melius dicitur , quòd à die paſſionis Domini cæperit,quia mox vt Chriſtus paſſus eſt cæpit beatitudo animarum deſcendente anima eius ad inferos , vñ dixitipſe latroni pendenti,hodie mecum eris in Paradiſo Luc.23.Octaua autem ætas eſt poſt reſurrectionem generalem , & illa nullum finem habet: ſed magis proprie dicimus ſex ætates, q̄ octo. Primo quia ætates ſunt tpa in quibus diſcurrit,& menſuratur vita, & ſucce ſſio viuentium,ideo pro ſtatu defunctorum ætas non ponitur,ſed perpetuitas. Secundo,quia ætates mer ite diſſe runt,quia alias non connumerarentur, & tamen ſeptima ętas coincidit cum omnibus ętatibus, accipiendo eam pro ſtatu omnium animarum à corporibus ſolutarum quādiu ſic manent:nam in qualibet ętate eſt mori, & viuere:accipiendo pro ſtatu beatarum animarum corporibus ſolutarum currit ſeptima cum ſexta, quia ſimul quaſi cæperunt. H I

Sex ætates potius, quam octo ponì debent.

Tertio quia ætas dicit diſcurſū quēdam,& tamē octaua ætas dicit quandam æternitatē , quia nō erit ibi aliqua alteritas neque variatio,ſed idem ſemper eſſe totū ſimul ad modum æternitatis cui nihil nouitatis aduenit, neq; diſcedit aliquid eius,quòd ſemel præſens eſt. De ętatibus viuentium magis diximus ſup.2.c.q.3.ſuppoſito tamen , quòd ſint ſex ętates,vel octo,dicemus,ꝙ fuit transfiguratio poſt ſex dies à promiſſione, quia poſt ſex ætates decurſas erit generalis reſurrectio,quā præfigurauit transfiguratio , & verū eſt,ꝙ immediate poſt ſex ætates erit reſurrectio: nam ſexta ætas extenditur vſque ad finē ſeculi ad mortē vltimi hominis,& tamē ſemper erunt aliqui hoies ſup terrā vſq; ad ipſum diē iudicij:in quo erit generalis reſurrectio:ergo immediate poſt ſextā ætatē decurſam erit gloria in corporibus,q̄ trāſfiguratio præfigurat . Si aūt accipiamus octo dies,ſecūdū Lucam,eſt transfiguratio in octauo, qui eſt extremus dicit Hier.& ꝙ in ipſa octaua ętate erit reſurrectio & gloria beatorum,immo in hoc incipiet octaua ætas. Secundo,vt aliqui dicunt fuit poſt ſex dies,quia in ſex diebus creatus eſt totus mundus ſenſibilis,& ſeptimo die quieuit Deus ab omni opere,per quòd deſignatur quies beatorum talis aūt erit quies reſurgentiū.Sic dicit Origenes,in ſex diebus perfecti numeri factus eſt viſibilis mūdus,qui trāſcēdit omnes K

omnes mundi res, potest ascendere super montem excelsum, & gloriam aspicere verbi Dei. Sed dicendum, quòd istæ causæ sunt mysticæ assumptæ ex rationibus numerorum, & non pertinent talia ad veritatem historicam, sunt autem hic duo, scilicet, quòd non statim post promissionem Christus fuerit transfiguratus, sed aliquanto tempore post, secundum quòd fuerit illud tempus sex dierum: De primo est causa, vt dicetur sequenti quæst. De secundo dicendum, quòd non est aliqua causa determinata quare potius fuerunt sex dies, quàm plures, vel pauciores, quia taxationes numerorum non habent causam, sed sunt ad placitum: forte enim diebus intermedijs Christus occupatus erat circa alia, ita vt non vacaret sibi discedere ab alijs discipulis, & turba, vt se ostenderet istis secrete transfiguratum.

Quare Christus non transfigurauit se statim, vt dixit præcedentia verba. *Quæst.* IIII.

QVæretur quare Christus non transfigurauit se statim, vt dixit pręcedentia verba, cum facere posset quandocunque vellet. Dicendum vt aliqui volunt, quòd fuit, quia promissio Christi ostendebat, quòd non statim hoc futurum erat, sed post aliquot dies, quia dixit sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant: ergo non statim transfigurandus erat. Sed dicendum, quòd hoc est petere principium, quia tūc dicetur quare Christus dixit verba ostendentia, quòd post aliquātum tempus hoc fieret, & non statim, cum posset illud facere statim. Secundo potest dici, quòd fuit, vt hoc tēpore intermedio pararent se illi, qui visuri erant hanc rem altissimam, vt deuotius viderent: erat paratio, quòd maiori desiderio afficerentur expectantes. Tertio potest dici, ꝙ fuit ad tollendum inuidiam: nam si hoc faceret statim separaret istos tres discipulos, quibus ostensio facta est, à cęteris, & ideo cęteri putarent se despici, & inuiderent. Sic dicit Chrysost. de his duobus, ideo autem non confestim facta promissione sursum eos ducit, sed post dies sex, vt reliqui discipuli nihil patiantur humanum, idest aliquem inuidiæ motum, vel vt horum dierum spacio vehementiori concupiscentia repleti, qui assumendi erant solicita mente accederent. Quarto fuit ad ostendendum magnitudinem rei huius: solet enim Deus nobis orantibus differre concessionem eorum, quæ petimus, ne paruo quæsita labore Dei dona vilescant, ita nūc cum valde magnum esset hoc, quod ostendendum erat, noluit Christus illico, vt promisit ostendere, vt videretur res maior, & in magna reuerentia esset, & hoc per desiderium, quia interim cum non ostendebatur desideraretur, & tunc cum desiderata occurreret esset in maiori reuerentia, quod non accideret si illico ostenderetur. Quinto & præcipue fuit, quia Christus nolebat ostendere hoc omnibus, quibus nunc loquebatur, sed paucis, cum dixerit sunt quidam de hic stantibus. Si autem statim, vt dixit vellet ostendere, aut recederet de loco in quo dixerat, aut non, si non recederet viderent hoc omnes discipuli, & etiam turbæ, quia nunc erant discipuli, & turba cum Christo, quando hæc locutus est, vt patet Marc. 8. si autem recederet inde, dicens, quòd ibat ad ostendendum gloriam regni sui quibusdam, quos secum assumeret, inuiderent cęteri putantes se despici, & vtrunque erat inconueniens, ideo ad vitandum vtrunque debuit non statim, sed post aliquot dies hoc ostendere, & ita fuit post sex dies, siue octauo die.

Quare Christus non determinauit certum tempus, quo transfiguraretur. *Quæst.* *V.*

QVæretur, quare Christus non determinauit certum tempus quo hoc faceret: quia magis sic certificaret: nam Christus dicebat hęc, vt ostenderet se habere potestatem, qua posset reddere vnicuique iuxta opera sua: ostendens in se gloriam, quam daturus erat electis, & tamen quanto magis certificaret de hoc, magis procederet probatio sua: ideo debuit, vt videtur designare certum diem ad faciendum hoc.

A Dicendum, quòd si Christus vellet ostendere se transfiguratum omnibus, aut quibuscunque videre volentibus, designasset certum diem, quo conuenirent ad videndum, qui vellent, & tamen voluit paucis ostendere hoc, quos nondum designauerat, sed ipse assumpturus erat eos secum, quando se trāsfigurare vellet, sicut postea fecit, ideo non oportuit designare, nam si designaret sequeretur inconueniens.

Primo, quia omnes expectarent illum diem putantes, quòd forte ostenderetur eis illa res mirabilis, nam cū Christus non designasset, qui erant qui visuri erant hoc, quilibet putaret, ꝙ forte ipse esset de illis, qui hoc visuri erant: maxime quia omnes Apostoli Domini putarent verisimiliter, quòd eis hoc ostenderetur, non obstante, quòd diceretur sunt quidam: nam hoc dixit Christus turbis, & discipulis simul Marc. 8. & ita crederent discipuli, quòd turbas excluderet Christus ab hac visione, sed non aliquem eorum: essent ergo omnes expectantes vsque ad illum diem, & si tunc non ostenderetur omnibus, sed aliquos eorum separaret Christus à cæteris, illi putarent se despici, qui hoc non viderent, & cęteris esse minores, & ita inuiderent illis, quod Christus voluit euitare.

Secundo, quia si assignaretur certus dies, & omnes illi, qui hanc promissionem audierant, non viderent eū transfiguratum putarent, quòd non ostendisset aliquid, & ita verba sua haberentur, vt non impleta, & vacua, nunc autem cum non designasset tempus, poterat semper expectari illud, & nunquam crederentur verba Christi falsa, licet non appareret illud, quod promiserat.

C *Cum Christus esset in breui transfigurandus, quare dixit, qui non gustabunt mortem.* *Quæst.* *VI.*

QVæretur cum Christus ostensurus esset istud in breui, scilicet post sex dies cur dixit, qui non gustabunt mortem, in quo videbatur longi temporis dare inducias.

Dicendum, quòd si Christus ostendisset post paucum tempus istud esse futurum, etiam si non diffiniret diem sequerentur inconuenientia, vt si diceret antequam transeant duo anni hoc fiet, vel similia: nam tunc sequeretur inuidia, quia elapso illo tempore illi, qui nō vidissent hoc, putarent forte alijs esse ostensum, & non sibi, & per hoc se contemni credentes inuiderent, vel si nescirent, quibus inuidere deberent, saltem indignarentur contra Christum, qui alijs ostendisset illud, & non eis.

Secundo, quia alij qui elapso tempore non viderent illud, neque audirent impletum esse, putarent quòd non factum fuerat, & ita verba Christi haberentur, vt inania.

Tertio & præcipue, quia quando Christus dixit, quòd viderent eum venientem in regno suo, non explicuit quid illud esset, vel quomodo veniret, & forte aliqui crederent, quòd esset status regalis, quem Christus habiturus esset tēporaliter, nam putabant Iudæi, quòd Messias temporaliter regnaturus esset in terra Iudęorum, & reducturus Iudæos de omnibus gentibus in quibus erant dispersi, vt esset regnum eorum gloriosum, sicut aliquando fuerat. Quod patet, quia etiam post Christi resurrectionem cum ascensurus esset in cęlis, aliqui de discipulis suis credebant hoc, vnde quæsierunt ab eo, Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel: Actu. 1. a fortiori ergo nunc crederent ipsi, & potissime turbæ quæ aderant, quando hoc promisit, & tamen si inciperet semel Christus regnare temporaliter, non debebat cessare regnum eius, sed regnare in æternum, ideo maneret semper idem status, & tamen quandiu Christus vixit, nunquam hoc in eo apparuit, quia non regnauit tpaliter, ideo si constitueret certum tempus siue moreretur ante illud, siue non, putarēt astantes, quòd non impleuisset promissum, quia nunquam apparuit in eo tale regnum, vt ita videntur sensisse illi duo discipuli euntes in Emaus die resurrectionis Christi: dixerūt enim nos sperabamus, quod ipse redempturus esset Israel, & forte acceperant hanc spem ex hoc verbo, s. donec videant filium hominis venientem in regno suo. Si autem non assignaretur tempus in propinquo, non posset hoc putari, ideo debuit assignare quasi in longinquum.

Quarto,

Quarto, quia etiamsi non putarent Christum taliter regnaturum, intellegerent saltē de aliqua excellentia spirituali, quam postquam acciperet verisimile erat, quòd non deponeret eam, & tamen nullum talem statum Christus habuit dum viueret, solam in transfiguratione solum, apparuit illa imago gloriæ ad breue tēpus, quasi ad pūctū, & postea apparuit Christus in infirmitate carnis, in qua semper apparuerat, ideo putaretur ab his, qui non vidissēt hoc, quòd non vidissēt impletum verbum eius. Taliter ergo debuit loqui, quòd nunquā sciretur, an impletum esset verbum vel non, & posset semper sperari, ita fuit dicendo, qui non gustabunt, nam semper hoc expectari poterat quandiu superstites erant aliqui eorum, qui nunc aderant, & ita nunquam poterat quis istorum putare verbum Christi falsum esse, licet impletum non videret, caute ergo sic G locutus est.

Ad quid Christus dixit istam promissionem de transfiguratione coram omnibus, si non esset completurus eam omnibus videntibus. Quæst. VII.

QVæretur ad quid dixit istam promissionem coram omnibus, cum non esset completurus eā omnibus videntibus, sufficiebat enim, quòd diceret illis quibus hoc ostensurus erat.

Dicendum, quòd fuit primo, quia licet Christus non esset hoc ostēsurus omnib. tñ quilibet poterat de seipso credere, quod ei ostenderetur, eo quòd ipse dixit, sunt quidā de hic stantibus, & quilibet poterat credere se futurum esse de illis quibusdam: & ita omnes sub expectatione huius visionis interim confortarentur ad tolerandum fortia, H & dutaniam dixeras supra Christus, quòd ponerent animam suam, & perderent eam hic, vt inuenirent in futuro, quia ipse retributurus erat eis: & ad ostendendum, quòd posset retribuere, dixit quòd antequam morerentur viderent eum venientem in regno suo: volebat tamen omnibus, qui aderant perdere hic animas suas, vt saluarent eas, persuadere: ideo erat necesse, vt omnibus notificaretur ista ostensio eius venientis in regno suo, scilicet, quòd vel omnibus realiter ostenderetur, vel omnibus notificaretur futura, & hic taliter factum est, vt quilibet putaret, quòd visurus esset illud, & ita quilibet confortaretur ad ponendam animam suam, quòd non fieret nisi omnibus prædiceretur illud ostendendum. Secundo & præcipue, vt ista transfiguratio quando prædicaretur esset verisimilis: nam occultata est transfiguratio quando facta est, & postea vsque ad resurrectionē eius inf. in lit. & tūc pdicata est: nā sicut Christus iussit eā prius taceri, ita iussit postea diuulgari. Si tamen Christus non prædixisset hoc anteq̄ fieret, & prædicarent post eius mortem, putaretur, quia confictum esset ab his, qui illud prædicabant, cum Christus illud nunq̄ dixisset, nec eo viuente annunciatum fuisset: voluit ergo publice hoc dicere coram discipulis, & turbis vt licet non viderent illud omnes, qui audiebant quando audirent illud prædicari, postea crederent verisimile esse, aut saltem non putarent confictum, cum ipse viuens dixisset: sic fuit de resurrectione Christi: nam hāc nemo fieri vidit, & postq̄ facta est pauci viderunt Christum surrexisse conferendo ad totam multitudinem Iudæorum, & tamen Chrs plublice dixerat, quod surrecturus erat à mortuis, sicut Iudæi dixerunt Pilato, recordati sumus, quia seductor ille adhuc viuens dixit post tres dies resurgam: iube ergo custodiri sepulchrum inf. 27. & qñ postea auditum est, ꝙ surrexisset, fuit credibilius verbum, si autem nunq̄ illud viuēs dixisset, licet postea resurgeret, nunquam crederetur, nisi omni populo manifestaret, & ista fuit præcipua causa: sic enim Christus quædam alia prædicebat, vt quando facta essent crederentur. Ioā. 14. hoc dixit vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Quare Christus non ostendit transfigurationem suam omnibus discipulis. Quæst. VIII.

QVæretur quare Christus non ostendit trāsfigurationem suam omnibus discipulis. Aliqui dicunt, quòd non erant omnes digni videre eam: nam inter eos erat Iudas, q saltem erat indignus. Dicit. n. Damasc. ꝙ oēs F Apostoli erant digni videre illam præter Iudam. Sed tunc diceretur, quod Dns ostēderet eam omnibus, & nō Iudæ. Rñdet Damasc. ꝙ esset occasio, vt Iudas efficeretur deterior, cum videret cæteris ostendi visionē hanc, & se solum excludi, & ita esset ei seuerior animus ad tradendū Christū cū ait, cur non oēs, sed aliqui vocati sunt ad hanc visionem? vnus quidē erat, qui solus indignus erat hac visione Deitatis, scilicet Iudas, secundum illud, tollatur impius, ne videat gloriam Dei: si solus ergo fuisset omissus, tanquam inuidus ad maiorem esset malitiam prouocatus, proinde Dominus proditori tollit proditionis occasionem, cum dimisit inferius reliquam Apostolorum congregationem. Sed dicendum, quod non stat, quia poterat sine scandalo ostendi hoc ceteris Apostolis excluso Iuda, erat enim Iudas dispensator Christi, qui loculos eius habebat, hunc au-G tem solitus erat ipse mittere ante se ad aliqua loca, vt emeret necessaria, manebatque tunc ipse cum cæteris Apostolis, vt Io. 13. quando dixit Christus Iudæ sedenti ad mensam, quod facis fac citius, & surrexit ipse de mensa vadens ad principes sacerdotum accepturus ab eis cohortem, vt caperet Iesum, & tamen nemo sciuit ad quid Iudas iret, sed dicitur eo. c. quòd putauerunt quòd Christus diceret ei vade, & eme, quæ nobis necessaria sunt ad diem festū. Sic ergo nunc recessit Iudas relinquens Christum, cum omnibus discipulis, quasi iret ad opera officij sui, ita alias solitus erat facere, & sic posset Christus se omnibus ostendere transfiguratū absente Iuda, & non putaret ille se excludi, cum ipse recederet ad opera officij sui. Secundo quia si etiam hac causa cessasset omnibus ostendere se non esset necesse, quod solos tres reciperet secum, sed posset medietate H eorum, aut plures assumere relictis cæteris, & cum eis Iuda, & tunc non scandalizaretur, quia non putaret se despici, cum multi idem paterentur: non ergo fuit ista causa. Dicendum ergo, quòd hoc fuit. Primo quia ista erat res altissima, scilicet, degustare primordia quædam futuræ beatitudinis, ad hoc autem non erant omnes Apostoli dispositi, ideo eos solos, qui magis dispositi erant, assumpsit. Secūdo, quia licet Christus ea, quæ necessaria erant ad fidem, & rectam conuersationem, & perfectionem vitæ spiritualis omnibus æqualiter, & sufficienter in communi traderet, ea tamen quę pertinebāt ad dona gratis data, non erāt in omnibus eadem, sed quilibet habet a Deo proprium donum, vt dicitur 1. Cor. 7. ostendere aūt hominibus imaginē futuræ gloriæ pertinet ad dona gratis data, ideo eis hoc ostēdit, quos capaciores donorum suorum effecerat cæteris reI lictis. Tertio fuit, quia Christus voluit, quod ista visio taceretur eo viuente: nam dixit inf. in litera, nemini dixeritis hanc visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat, si tamen hoc ostenderetur omnibus discipulis forte non maneret occultum, quia sciebat multos eorum adhuc imperfectos esse, & difficiles ad seruandum secretum, vt securius maneret verbum in abscondito reuelauit illud paucis. Sed obijcietur, quòd debuisset illud omnibus ostendi, quia transfiguratio fiebat ad dandam quādā certitudinē de statu resurgentium, & ostendenda gloriam corporis Christi, & potestatem eius, ad redēdū vnicuique iuxta opera sua, certificatio tamen de omnibus his erat necessaria omnibus discipulis, ideo cum Christus non esset personarum acceptor infra 22. scilicet, non respicis personam hominis, omnibus Apostolis debuerat hoc ostendere. DiK cendū, ꝙ non debuit ostendere omnibus propter causas datas, & potissime, vt maneret occulta: nam si respiciatur ad vtilitatē, quę prouenire poterat extensione transfigurationis, non solum discipulis, sed etiam turbis omnibus debuerat hoc ostēdi, & vt oēs essēt certi de futura gloria & desiderarēt illā, esset tamē inconueniēs omnibus ostēdere, cū deberet tacitum esse, & hoc ex causis, quæ dicentur inf. 106. ideo non fuit ostensa transfiguratio turbis, neque etiā oībus discipulis, sed voluit Christus, ꝙ oēs discipuli, & turbæ audirēt futurā esse hāc ostēsionē, sed nō oēs viderēt, sicut quædā sciri volumus, q̄ videri tñ non volumus, sicut Tullius dixit de actu coniugali, quod omnia honesta videri volunt, hoc solum honestū, cum sciri velit, videri non vult: & profuit hoc, qa postea quādo prædicatū est, quod factum esset, omnes crediderunt esse factum, cum audissent a Christo illud esse futurum.

Quare

Quare Christus nunc ostendens transfiguratum, se noluit præsentes esse omnes discipulos. Et quod duplex bonum tres Apostoli senserunt in transfiguratione. *Quæst.* IX.

QVæretur quare Christus nunc ostendens transfiguratum se, noluit præsentes esse omnes discipulos, cum quando ambulauit super aquas fuerunt omnes præsentes in naui supra 14. & Marc. 6. immo etiam alij præter discipulos eius, scilicet illi quorum nauis erat, & tamen eadem ratio est hic, & ibi, quia transfigurari Christum fuit vti dote claritatis, quæ est vna de dotibus corporis beati: nam nihil aliud extraneum apparuit hic in corpore Christi, nisi claritas: est autem alia dos agilitas, qua ipse vsus est ambulando super aquas, & tamen ostendit se ambulantem super aquas omnibus discipulis: ergo etiam transfiguratum se debuisset omnibus ostendere. Dicendum, quòd non est simile, primo, quia licet ambæ sint dotes, tamen vna excellentior alia, & quidam sunt digni videre actum vnius, qui nõ sunt digni videre actum alterius. Secundo & præcipue, quia ostendere claritatem qualis fuit in transfiguratione, erat ostendere aliqua degustamenta futuræ beatitudinis, ostendere autem actum agilitatis nõ pertinebat ad aliquid gloriæ. Quòd patet: nam quando Christus ambulauit super aquas: discipuli non delectati sunt, sed potius timuerũt, & clamauerunt supra 14. non erat aliud videre Christum ambulantem super aquas, quam videre eum facientẽ quodlibet aliud miraculum, immo minus hoc erat, quia non putauerunt hoc esse miraculum, sed credebant Christum esse phantasma supra 14. capit. & Marc. sexto, & dato, quòd agnoscerẽt eum esse Christum, qui ambulabat super aquas non experirentur in hoc aliquid gaudij, quia non erat hoc aliquid delectabile, sed solum aliquid admirandum: videre autem Christum transfiguratum erat summum delectabile eorum, quæ homo concipere potest, immo maius erat, quam possit quisquam concipere, quia pertinet ad delectationem beatitudinis futuræ: sic patet ex verbis Petri dicentis infra in litera, Domine bonum est nos hic esse: nunquã enim in hac mortali angustia talem dulcedinem senserat rudis ille piscator, neque talem aliquam posse esse, putabat: desiderauit ergo nimium ibi manere.

Erat enim ibi duplex bonum. Vnum quòd in præsenti fruebantur quodam bono futuræ vitæ admirati, & gaudentes de corporis Christi excellentia. Secundum erat, quòd immensam spem, & ardentissimum desiderium de habendo aliquando illud, quòd tam delectabile semel viderant, vtrunque autem in se excellens erat, & maxime ipsa maiestas corporis Christi, & vocis auditæ, sicut magnificat eã beatus, Petrus secunda Petr. primo, scilicet non enim indoctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, sed speculatores facti illius magnitudinis: accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam, voce lapsa ad eum à magnifica gloria, hic est filius meus, &c. valde ergo excellentius erat illud, quam ambulare super aquas, ideo illud omnibus ostendi poterat, etiam quibusdam de turba, istud autem neque omnibus discipulis ostensum est.

Tertio fuit, quia quando Christus ambulauit super aquas, venit ad liberandum discipulos, qui iactabantur in mari, erant autem omnes simul in nauicula, ideo necesse erat, quòd omnes eum viderent ambulantem super aquas, vel nemo videret, nunc autem potuit ostendi transfiguratio quibusdam, & non omnibus cum non esset illa ad liberandum eos de aliquo periculo, ideo non fuit simile.

Et tamen præcedens ratio est efficacior, quia etiam si potuisset Christus ostendere se ambulantem super aquas, quibusdam discipulis, & non omnibus, ostendisset se omnibus, cum nihil periculi, vel inconuenientis erat ostendendo hoc omnibus sicut erat de transfiguratione.

A

Quare Christus priusquam se transfiguratum ostenderet tribus discipulis dixit sunt quidam de hic stantibus, qui mortem non gustabunt. Et quod ad futuram beatitudinem duo pertinent, scilicet perfectio animæ, & corporis. *Quæst.* X.

QVæretur quandò Christus voluit ostendere, quòd quibusdam se transfiguratum manifestaret, quare dixit sunt quidam, de hic stantibus, qui non gustabunt mortem. Dicendum, quòd primo fuit ad dandum spem in longinquum, vt nemo de illis, qui audierunt promissionem istam, posset putare verbum Christi esse inane, licet non videret illud impletum, vt dictum est supra quæst. 6.

B Secundo fuit ad ostendendum conditionem visionis huius: nam id, quòd Christus ostensurus erat est tale, quòd non cernitur nisi ab eis, qui semel mortem gustauerunt, in istis tamen ex priuilegio factum est, quòd non gustata morte hoc viderent, ostendebat nunc Christus imaginem futuræ gloriæ. Ad futuram autem beatitudinem duo pertinẽt, scilicet, perfectio animæ, quę est in Dei visione, & quædam perfectio corporis, quæ est per redundantiam animæ in corpus.

Primum non ostenditur homini in vita: Exodi trigesimotertio, non videbit me homo, & viuet, idest quandiu homo vixerit, non poterit me videre clare, quòd est videre, quid ego sum, siue videre Deum per essẽtiam, licet aliquas similitudines Dei possit homo hic videre, idest aliquas species creatas representantes Deum, sed non representant il-

C læ sic Deum, sicut species lapidis significat lapidem, quia sic clare cognosceretur Deus, cum species talis exprimat conditionem rei cuius est, quia est species vniuoca, Deus autem species non habet, sed creare potest varias similitudines, quæ æquiuoce eum representẽt, sicut effectus causam: nam tales non ostendunt de re quid est, sed quòd sit, sicut fumus manifestat ignem non quidem, quòd per fumum cognoscamus qualis sit ignis, sed cognoscimus, quòd sit ignis, omnes similitudines, per quas Deum agnoscere possumus quandiu viuimus, siue naturaliter, siue per reuelationem, ideo nunquam scimus quid Deus sit, aut qualis sit, sed scimus, quod est, & ita dicit Dionysius, quòd cũ aliquis Deũ vidisse putauerit non vidit Deum, sed aliquid Dei, idest similitudines istas æquiuocas.

Secundum est gloria corporis, quam vocamus dotes, nõ

D videtur ab homine in præsenti, sed in futuro, quia tempus habendi gloriam non est dum manemus hic, sed in futuro, & ideo sicut quandiu quis viuit non videt ea, quæ pertinent ad gloriam animę nec licet contemplari Deum clare, ita nec gloriam corporis, sed oportet prius mori, & ideo Christus, quandò ostensurus erat discipulis istam gloriam corporis sui, innuit se fecisse contra statum huius vitæ conditionem dicens, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, in quo ostendit duo.

Primum est, quòd visio huius claritatis pertinet ad gloriam futuram, vnde dixit venientem in regno suo, quasi dicat, ostendenda claritas ista erat in regno cælorum, quòd erat regnum suum: nam regnum Christi, non est de hac vita, sed de futura, sicut ipse dixit Pilato, Ioan. decimooctauo:

E regnum meum, non est de hoc mundo.

Secundum est, quòd videre talem claritatem est contra conditionem viuentis hic, sed quòd pertinet ad eos, qui semel mortui sunt cum dixit, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, &c. quasi dicat, ad hoc, quòd viderent illud oportebat, quòd gustarent prius mortem, & tamen ego faciam, quòd non gustata morte possint illud videre, & hoc erat priuilegium specialissimum, & ideo etiam non debuit multis concedi.

Quare Christus assumpsit tres discipulos ad transfigurationem, & non plures, neque pauciores.
Quæst. XI.

QVæretur, quare Christus assumpsit tres discipulos ad ostendendum eis transfigurationem, & non plures neque pauciores.

Dicunt aliqui, quòd hoc fuit. Primo ad ostendendum gentes eligendas ad videndum gloriam futuram, quæ per hanc transfigurationem mostrabatur: nam de origine omnium trium filiorum Noe fuerunt aliqui, qui ad beatitudinem reciperentur, quia nõ est acceptor personarum Deus, sed in omni gẽte, qui facit iustitiam acceptus est illi, Actuũ decimo. Sic dicit Hilarius, in tribus autem assumptis de trium origine, Sem, Cham, & Iaphet, futura electio populi ostenditur. Secundo (vt alij putant) fuit ad ostẽdum, quòd multi sunt vocati, pauci tamen de multis eliguntur. Tertio, quia dicũt designari per tres, fidem Trinitatis, sine qua nõ potest, quis recipi ad videndum gloriam beatorum, quæ in hac transfiguratione ostenditur. Sic dicit Rabanus tres solum secum discipulos duxit, quia multi sunt vocati, pauci vero electi. Vel quia qui nunc fidem Trinitatis incorrupta mente seruant, tunc æterna eius visione lætantur.

Sed dicendum, quòd istæ sunt causæ mysticæ, & non literales, & si velimus assumere causas congruentes ex materijs ita poteramus dicere, quòd deberent esse quatuor, vel quinque, aut in quocunque numero alio, quia tali numeri sunt, in quibus non possumus assignare aliquas causas applicationum.

H Dicendum igitur, quòd tres solum Christus voluit adesse, quia Christus volebat istud negotium taceri, & aliquando publicari: tunc taceri volebat, cum dixerit infra in litera, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis à mortuis resurgat: volebat etiam aliquando sciri, scilicet, postquam resurgeret, quia nihil Christus egit vnquam coram aliquibus eo animo, vt prorsus taceretur, sed vt publicaretur, vel tunc, vel aliquando: tot ergo, & talibus Christus hoc ostendere debebat, vt occultari posset, & publicari: si enim absolutè voluisset sciri, fecisset coram omnibus discipulis, & forte coram tota turba.

Si autem taceri prorsus vellet nulli, vel vni tantum ostẽderet, vt autem vtrunque commodè fieri posset, accepit solum tres, nam tres pauci erant, ita vt eis scientibus non videretur scire multitudo, & possent faciliter secreto seruare. I Rursus autem tres sufficiebant ad testimonium: nam post resurrectionem prædicandum hoc erat, sicut Christus iussit: si tamen vnus tantum se vidisse testaretur, fortassis non crederetur ei: cum autem tres hoc testabantur erat plenum testimonium, quia Deuteron. decimonono dicitur, quòd in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, idest, testificatio de quocunque facto: poterant autem duo soli hoc testificari, & tamen cum lex dixerit in ore duorum, vel trium, innuit, quod licet regulare esset duos sufficere, tamen interdum propter causarum magnitudinem tres exigebantur, vt plenissimum, & sine suspitione testimonium redderetur.

Erat autem ista causa valde ardua, scilicet, testimonium reddere de his, quæ naturam excedunt, & conditionem status huius vitæ: ideo debuit maximus numerus testium à lege datus adhiberi, scilicet, vt essent tres: & ista fuit causa K vera literalis. Sic dicit Damascenus assumit autem tres, vt in duobus, vel tribus stet omne verbum.

Quare Christus potius assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem, quàm alios de Apostolis. Et quale esset priuilegium Petri inter cæteros Apostolos. Et quæ excellentia inter Apostolos fuerit Ioannis Euang. & Iacobi.
Quæst. XII.

QVæreretur dato, quòd deberent esse tres, quare potius fuerunt isti, qui nominantur in litera, quàm alij de Apostolis Christi.

Dicendum, quòd ista res altissima, ad quam videndam F Christus nunc istos assumpsit, cum esset quædam degustatio futuræ beatitudinis; illos ergo solos assumere voluit, qui meritis maiores forte erant, hos autem Christus honorat: ideo istos elegit. Sic dicit Chrysostom. ideò autem hos tres assumpsit, quoniam alijs potiores erant. Secundo fuit, quia volebat occultam manere rem istam: cum dixerit nemini dixeritis visionem, infra in litera: ideo debuerunt assumi illi, qui constantiores essent ad seruandum secretum. Si enim Spiritussanctus iam datus esset Apostolis: cum ille compleuisset eos omni perfectione spiritualium charismatum, poterat ad hoc accipi quicunque illorum, quia nemo eorum peccare poterat, & omnes erant constantes non solum ad secretum seruandum, sed etiam ad mortem subeundam: nunc autem nondum dato Spiritusancto erãt adhuc imperfecti, & quidam eorum erant aptiores ad secreti cõ-G seruationem quàm alij, hos autem Christus sciebat esse istos tres: ideo istos elegit.

Sic dicit Theophilus solos tres: istos assumpsit tamquam discipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelare. Tertio fuit, quia Christus elegerat istos tres, quasi tres Apostolorum vertices, & volebat eos sic haberi post mortem suam: ideo viuens ostendit in eis aliquam excellentiam, vt post mortem eius velut præcipui tenerentur, cum tales eos Christus haberi voluisset. Et ita Theophilus vbi supra, vocat eos tres Apostolorum vertices, idest, capita, vel præcipuos.

Quarto fuit, vt per hoc cæteros, qui minus perfecti erant alliceret ad æmulandum ad maiorem perfectionẽ, vt mererentur tales reputari quales isti tres: vnde non solum hic, sed & H quandocunque Christus aliquid specialiter facturus erat, quod nolebat ab omnibus sciri, istos tres secum adhibebat in testes, sic patet in suscitatione puellæ, supra 9. sic etiam fuit in passione: nam assumptis his tribus recessit à cæteris, & cœpit coram eis pauere, & tædere, & mœstus esse, dicens tristis est anima mea, Mar. 14. ita ergo hic fuit. Quinto fuit propter specialia merita ipsorum, quia in excellentijs personalibus, & priuilegijs cæteros anteibant. De Petro patet, nam data est ei præcipua cura Dominici gregis. Ioann. 21. pasce oues meas. Secundo, quia ei soli facta est promissio clauium regni cœlorum præcedenti cap. tibi dabo claues regni cœlorum, licet non ei soli, sed omnibus datæ fuerunt, & tamẽ promissio potius in persona eius quàm aliquius aliorum excellentia quædam fuit.

I Tertio, quia Petrus cæteros in amore Christi excedebat, vt enim dicit Hiero. Petrus vbique cæteris ardentior est: & ideo ipse præuenit cæteros confitendo, quis esset Iesus, præcedenti cap. ipse etiam solus ad eum veniens super aquas, supra 14. & iterum cum apparuisset Christus in litore post resurrectionem suam, & discipuli essent in mari in nauicula, solus Petrus moras non sustinens natando venit ad eum, vt citius perueniret, cæteri vero nauigio vecti venerunt. Ioannis vigesimoprimo: vnde Christus signauit, quòd Petrus eum inter cæteros specialiter amaret: eod. cap. dicens Petre amas me? & ille tu scis Domine, quia amo te, & animam meam pono pro te.

De Ioanne dicendum, quòd cæteros priuilegio hoc excessit, quòd ei Christus matrem commendauit faciens eũ filium Virginis: Ioan. 19. Mulier ecce filius tuus, & ad illum dixit, ecce mater tua: & non fuit hoc, vt aliqui volunt K propter solum gradum propinquæ cognationis: nam eodẽ gradu attinebat Iacobus Virgini, quo Ioannes: cum ambo fratres essent: prætulit ergo Christus Ioannem cæteris quãtum ad hoc.

Secundo quantum ad amorem specialem, quia nullum discipulorum Christus tantum amauit quantum Ioannem: vnde de eo per excellentiam dicitur: Ioan. 21. videns autem Petrus discipulum, quem diligebat Iesus, ac si hunc solum amaret: omnes tamen amabat, sed quia hunc specialius diligebat dicitur absolute, quod diligebat eum.

Tertio fuit priuilegium Virginitatis, nam Ioannem constat fuisse virginem: de cæteris autem Apostolis Christi creditur, quòd vxores habuerint, vel saltẽ nõ apparet de virginitate seruata: & ideo huic dicitur matrem virginem custodiẽdam traditam. Quarto fuit magnitudo reuelationum: nam

nam cæteris Euangelistis Ioannes altius intonuit, velutis cui altiora reuelata erant.

De Iacobo, dicendum, quod excessit cæteros priuilegio martyrij: ipse enim ante omnes martyrio laureatus est: cũ adhuc manerent Apostoli in Iudæa nondum dispersi per orbem, Actuum 12.

De his dicit Theophilus assumit autem tres vertices Apostolorum Petrum tamquam confitentem, & diligentem: Ioannem tamquam dilectum, Iacobum tamquam altiuorum, & Theologum: in tantum enim grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudæis placere ipsum occideret: De his etiam Damascenus ait: Petrum quidem assumit volens testimonium, quod testatus fuerat ei ostendere per patris testimonium confirmari, & quasi præsidem futurum totius Ecclesiæ, sed Iacobum assumpsit tamquam moriturum pro Christo ante omnes discipulos: Ioãnem vero tamquam Theologię purissimum organum, vt visa gloria filij, quę non subiacet tempori, resonet illud in principium erat verbum, &c.

Aliqui volunt hoc fuisse propter affectum cognationis, scilicet, quia Iacobus, & Ioannes erant cognati Christi: ideo hos assumpsit.

Sed non est causa hæc: nam tunc de Petro nihil dici posset, cum non esset de cognatione Christi. Et si dicatur quod accepit Petrum cum his duobus, quia nullum alium cognatum ibi habebat quem acciperet, falsum est, quia tunc acciperet Petrum quasi minorem illis, & in defectũ, & tamen accepit, vt primum, & maiorem: nam Petrus vbique maior, & primus est, & ita scriptura eum primum nominauit.

Secundo, quia habebat Christus hic alios cognatos: nã Iacobus Alphei erat eis cognatus in eodem gradu, in quo Iacobus Zebedei, & Ioannes: nam iste vocatur frater Domini ad Galat. 1. & supra decimotertio: Nazareni vocauerunt hunc fratrem, Christi, vt ostensum est ibidem, & tamen illum non vocauit nunc, nec solitus erat vocare ad secreta quando vocabat istos tres, supra nono, & Lucæ vigesimosecundo: ergo non fecit propter cognationẽ, sed propter causas supradictas.

Alij dicunt, & sexto, quòd hoc fuit propter ordinem vocationis ad discipulatum, quia dicunt, quòd isti ante cæteros vocati sunt a Christo.

Sed falsum est, quia tunc Andreas frater Petri vocatus fuisset ante omnes ad hoc, quia ipse fuit cum Christo ante omnes discipulos: Ioan. 1. & deinde venit Petrus, quia ipse duxit Petrum ad Christum eod. cap. Si autem intelligas non de illo aduentu, sed de vocatione, qua Christus vocauit discipulos ad se. Adhuc dicendum, quod Andreas præcedere debuisset Iacobum, & Ioannem, quia Petrus, & Andreas simul vocati sunt manentes in eadem nauicula, & eadem hora Christum secuti sũt supra quarto, & Mar. primo cap. postea autem vocati sunt Iacobus, & Ioãnes, qui erant in alia nauicula in eodem litore, eodem ca. & tamen non ponitur Andreas: ergo non fuit ista causa sed illæ, quæ supra ponuntur. Sciendum autem, quòd sicut Christus illos tres habebat pręcipuos separando a cęteris, vt viderent, & audirent secreta eius, ita ostendebat eis maiora amoris signa, & ipsi quoque ex his facti erant confidentiores erga Iesum.

De Petro patet, qui vt ait Hieron. vbique feruentior, est & super aquas cum Christo solus ambulauit, & iterum ad eum solus natando venit, vt dictum est supra: & quando sanauit Christus mulierem fluentem sanguine, & quæsiuit a turba, quis me tetigit? Petrus ante omnes respondit, præceptor turbæ te comprimunt Luc. octauo, & in passione quando Christus dixit, omnes vos scandalum patiemini in me: Petrus confidentius cęteris locutus est dicens, & si omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor: & si oportuerit me mori tecum non te negabo: etiã ipse pro Christo exemit gladium, & amputauit auriculam seruo pontificis, infra vigesimosexto, & parum ante hoc, cũ Christus diceret se passurum in Ierusalem, solus Petrus ex quadam confidentia ausus est eum increpare, dicens absit a te Domine præcedenti cap. De Ioanne, & Iacobo patet, quia propter hoc, & iura propinquæ cognationis ausi sunt ipsi cum matre sua petere a Christo, vt concederetur

A eis sedere vni ad dexteram, & alteri ad sinistram, infra vigesimo, de quo cæteri decem indignati sunt, si tamen non sentirent aliqua signa magnę familiaritatis in Christo, nõ petiuissent ista, quia crederent se repellendos, Christus tamen ostendebat magna signa familiaritatis, ita vt cęteri interdũ scandalizarentur, sicut quando misit Petrum ad mare, vt educto auro de ventre piscis solueret tributum pro se, & Christo. infra in litera, nam sequenti capitulo. in principio statim sequitur quomodo discipuli inter se conquirebant quis eorum maior esset, & licet illis tribus maiorem fauorem familiaritatis ostenderet; quam cęteris. tamen adhuc inter eos erat differentia, qui non equaliter ostendebat omnibus familiaritatem, vt dicetur infra q. 84.

B

Quis fuit iste Iacobus, qui cum Christo fuit in transfiguratione. *Quæst.* XIII.

QVæretur cum dicatur hic, quòd Petrus, Ioannes, & Iacobus, assumpti sunt ad hoc, quis fuit iste Iacobus: nam duo Iacobi erant inter Apostolos Christi, scilicet, filius Zebedęi, & filius Alphei, quia aliter dicũtur Iacobus maior, & minor.

Aliqui dicunt, quod iste fuit Iacobus Alpei, quia isti tres. scilicet, Petrus, Ioannes, & Iacobus Alphei erant præcipui inter Apostolos, & velut columnæ eorum: ad Galat. primo capitulo cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi inter gentes Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse: dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: constat tamen, quòd iste Iacobus erat Al-
C phei, scilicet, ille qui constitutus est primus Episcopus Ierusalem post mortem Christi, vt colligitur ibi, & Act. 15. & ita testantur omnes Doctores, & historiæ, vt expresse vult Hieronymus in libro de illustribus viris, ergo ille fuit, qui nunc vocatus est, quia tres pręcipuos, vel vertices Apostolorum vocauit nunc Christus, vt dicit Chrysostomus, & Theophilus.

Secundo patet, quia Ambrosius super Lucam, & Augustinus super Epistolam ad Gala. videntur dicere, quòd Iacobus, qui nunc fuit in transfiguratione fuit Iacobus, qui primus post Christum rexit Ecclesiam Ierosolimitanam, & ille non fuit Iacobus Zebedei, sed Iacobus Alphei.

Sed dicendum, quòd non stat, sed iste Iacobus, qui fuit in transfiguratione fuit filius Zebedei, idest, Iacobus maior: iste enim est, qui vocatus est a Christo quandocum-
D que tres segregabantur: ter enim fuerunt (vt legitur) illi tres segregati a cæteris, scilicet, in suscitatione puellæ, & transfiguratione, & in passione, & omnibus his vicibus vocatus est Iacobus Zebedei frater Ioannis ad secretum, & numquam Iacobus Alphei.

De prima vice patet Marc. 5. scilicet, & non admisit quemquam sequi se nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi, & tamen Iacobus, qui erat frater Ioannis erat Iacobus Zebedei, supra 4. & 10. c. ideo Iacobus Zebedei fuit ibi assumptus. De assumptione triũ in passione patet, infra 26. c. assumpto Petro, & duobus filijs Zebedei cępit contristari, & męstus esse, & Marc. 14. vbi ponitur eadem sententia dicitur, assumpsit Petrum, & Ioannem, & Iacobum secum, & sic Iacobus, & Ioannes erant hic filij Zebedei, & non Alphei: ideo non est dubitandum quin
E iste Iacobus fuerit Iacobus Zebedei, & non est ille, qui rexit Ecclesiam Ierosolimitanam post Christum, sed ille, qui occisus est ab Herode Actuum vigesimosecũdo, scilicet occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, & ille est, qui venit prædicaturus in Hispaniam, vbi & sepultus manet.

Idem tenet Theophilus dicens, quod iste Iacobus, qui nunc assumptus est ad videndum transfigurationem in tantum grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudæis placere ipsum occideret. Sic etiam dicit Damascenus reddens causam illorum trium assumptorum ad videndum transfigurationem, scilicet, Iacobum assumpsit tamquam moriturum pro Christo ante omnes discipulos, & tamen ille, qui mortuus est ante omnes fuit Iacobus Zebedei, vt dicitur Actuum duodecimo, scilicet, occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio: ideo non erat Iacobus Alphei.

F Ad primum dicendum, quòd præcipui Apostoli assumpti fuit ad videndum transfigurationem, & iste Iacobus erat Iacobus Zebedei: ille autem Iacobus, de quo ad Galat. 2. erat Iacobus Alphei, vt dictum est, ille erat columna simul cum Petro, & Ioanne.

Dicendum ergo quòd viuente Christo isti tres erãt præcipui, scilicet, Petrus, & duo filij Zebedei: & ideo istos quasi præcipuos accepit: mortuo autem Christo Iacobus Alphei factus est de præcipuis: non quidem simpliciter, sed inquantum factus est Episcopus Ierusalem, & quia manebant omnes Apostoli in regione illa, erant quodammodo subditi ei: vnde non solum erat vnus de præcipuis: qui videbantur esse columnæ, sed erat maior omnibus, & maior Petro: non quidem inquantum Apostolus, sed inquantum Episcopus Ierusalem: vnde in Concilio Ierosolimitano, quod fecerunt Apostoli, & tota Ecclesia, nõ protulit Petrus diffinitionem Ecclesiæ, sed Iacobus solus locutus est diffinitiue velut totius Ecclesiæ organum: & quolibet de assistentibus maior. Actuum decimoquinto, sed hoc nondum sortitus fuerat Iacobus Alphei, quando facta est transfiguratio, neque Christo viuente: ideo non assumptus est ipse ad hanc transfigurationem, sed alius Iacobus, scilicet, Zebedei, qui nunc de tribus præcipuis vnus habebatur. G

Ad secundum dicendum, quòd Ambrosius, & Augustinus non loquuntur asserendo, sed aliorum opinionem referendo: & tamen si loquerentur asserendo non esset curandum de eorum dictis: cum expresse dicerent contra textum sacræ scripturę: cuius est sacra, & inuiolabilis auctoritas: cęteris autem credimus inquantum aliquid probant. Siquis autem melius dicere inuenitur, illum sequimur. Sic dicit Augustinus in Epistola contra Vincentium, Donatistam, & habetur in Decretis dist. 9. capit. ego solis & ita tenet hic Nicolaus. H

Quare Christus promittens Discipulis, & turba quod aliqui viderent eum venientem in regno suo, non expressit nomina illorum. Quæst. XIIII.

QVæretur, quare Christus promittens discipulis, & turbæ, quòd aliqui viderent eum venientem in regno suo: & dixit sunt quidam, cur non expressit nomina illorum, & numerum.

I Dicendum, quòd fuit ad auferendam omnem prauam cogitationem, & passionem iniquam de cordibus discipulorum: si enim nominasset aliquos, cęteri viderent se despici, & malo animo respicerent Christum. Secundo, quia recedere vellent ab eo: nam videntes, quòd illos tres accipiebat ad secreta, & gloriam regni sui illis ostendebat, & non cęteris, putarent, quod cęteri nullam partem in eo habebant, & ideo recederent ab ipso. Sic etiam vndecim tribus Israel videntes, quòd Dauid plus honorabat tribum Iuda, quàm cęteras, recesserunt ab eo: dixerunt enim quæ pars nobis in Dauid, & quæ hæreditas in filio Isai: reuertere Israel in Tabernacula tua, secundo Regum decimonono: & vigesimo: & sic multi discipulorum recesserunt à Christo, solum quia verba eius videbantur eis difficilia, quando dixit, quòd daret eis carnem suam ad manducandum: Ioannis sexto: a fortiori recederent videntes, quòd despiceret eos, & nullam partem in eo fauoris, aut familiaritatis habebant. Tertio, quia dato, quòd manerent, saltem inuiderent alijs, quos Christus ad tantam familiaritatem vocabat, sicut indignati sunt contra duos fratres, quos viderunt petere sedere ad dexteram, & sinistrã, infra vigesimo: omnes autem hos scrupulos, qui contra charitatem sunt, Christus voluit eliminare de medio tollens occasiones eorum: ideo non nominauit aliquos. Sic dicit Chrys. propter hoc autem non prædicit nomina eorum, qui ascensuri erant in montem, quia reliqui valde cõcupiscerent sequi exemplum illius gloriæ, & grauiter tulissent velut despecti. Quarto fuit, quia cęteri, quos Christus non nominaret ascensuros ad videndum gloriam regni sui cupientes nimis hanc rem videre, importune orarent ad Christum, quòd eos quoque permitteret hoc videre, sicut Moyses valde rogabat Deum, vt permitteret ei intrare in terram Chanaan vltra Iordanem: Deuteron. 4. & K

F Christus non haberet colorem repellendi eos, & si repelleret grauarentur nimis: ne ergo orarent, non nominauit aliquos, vt sic tolleretur inconueniens.

Quare Christus saltem non expressit numerum istorum, qui hoc visuri erant. Quæst. XV.

QVæretur, quare saltem non expressit numerum istorum, qui hoc visuri erant: nam expresso numero, vt diceretur tres de hic manentibus, &c. non sequeretur inconueniẽs, quia non esset locus inuidendi, cum non nominarentur personæ.

Dicendum, quòd erat inconueniens. Primo, quia si diceretur, quòd tres soli hoc viderent, poterat argui satis verisimiliter, qui essent illi tres, scilicet, illi, qui iterum soli cum eo intrauerant ad suscitationem puellæ: Marc. 5. & Luc. 8. & quos familiarius tractabat, qui erant isti tres, qui nominantur hic. G

Secundo, quia dato, quòd non argueretur specialiter de istis tribus: saltem putaretur verisimiliter, quòd illi, qui erant familiariores Christo assumerentur ad hoc, & ita cęteri inuiderent eis, & maneret id, quod prius si nominarentur personæ.

Tertio, quia dato, quòd non haberet Christus aliquos specialiter familiares sibi, de quibus tribus putarentur, quod essent assumendi: tamen cum multi adessent, quando hoc dictum est, scirent, quòd non essent recipiendi ad hoc omnes, & illi, qui minus familiares Christo essent, manifeste putarent de seipsis, quòd non essent assumendi, quia in tam paruo numero non assumerentur ipsi, qui ad Christum parum pertinebant, & tunc dato quòd non inuiderent aliquibus quia nescirent, qui eligendi erant, tamen saltem indignarentur contra Christum, qui omnibus despectis ad solos tres se determinabat, & illi, qui putarent se non pertinere ad istos tres, recederent a Christo tanquam nullam partem in eo habentes: ideo sicut non nominauit personas, ita neque numerum expressit. H

Sed dicetur, quòd etiam manet inconueniens in dicto Christi, dixit enim: sunt quidam de hic stantibus, & ita innuebat, quòd non omnes viderent hoc.

Dicendum, quòd non est inconueniens. Primo, quia licet dicat sunt quidam, non negauit, quòd omnes hoc videre possent: interdum enim vtimur figura liptote, cum pauca dicimus, & maiora significamus, & ita poterant omnes assistentes illud forte videre, quia per verba Christi non excludebantur. Secundo, & melius, quia dicendo sunt quidam de hic stantibus, sub hoc sermone putaretur, quòd omnes Apostoli, & discipuli includerentur, & sic tollerentur inconuenientia. Patet hoc, quia quando Christus dixit hoc, astabant discipuli, & turbæ Mar. 8. & quia in comparatione turbæ erant discipuli pauci, putaretur, quòd omnes discipuli intelligerentur dicendo sunt quidam: nam ipsi erant familiares Christo respectu turbarum, cum dedisset eis omnibus potestatem prædicãdi, & miracula faciendi, supra decimo, & Luc. nono, & decimo. Si autem soli discipuli astarent, quando Christus ita dixit, appareret quòd non assumendi essent omnes, & tunc esset occasio inuidiæ, & recessus, quia tamen turbæ simul aderant putarent omnes discipulos se assumendos ad hoc, quòd autem turbæ putarent se non assumendas, non erat inconueniens aliquod, quia illæ non solebant assumi ad aliquam familiaritatem Christi. Et etiã, quòd recederent, non erat inconueniens: nam etiam non solebant assidue sequi Christum, sed soli discipuli cum continue sequebantur. Tertio, & adhuc magis præcipue, quia verba ista Christi erant ita caute dicta, quia nemo de astantibus, siue de populo, siue de discipulis putare poterat se repelli per hoc: nam putabant, quòd ista ostensio regni esset aduentus Christi ad regnandum temporaliter, sicut credebant futurum esse de Messia, & quia dixit Christus, qui non gustabunt mortem, signauit ex modo loquendi promissionem differri in longinquum, licet hoc non intenderet, cum post sex dies impleuerit, & quia regnum temporale Messiæ, quale Iudæi futurum esse putabant, oportebat esse palam, & omnes tunc viuentes inter Iudæos illud viderent, crediderunt, quòd omnes, I K

A
omnes, qui vsque ad illud tempus viuerent, illud viderent & tamen quia putabant promissionem differri in longinquum, cum dixerit non gustabunt mortẽ, putabant, quòd multi eorum interim morerentur, & illi non viderent Christum venientem in regno suo: cæteri tamen, qui residui essent vsque ad tempus illud, viderent eum venientem in regno suo, & ita nullus putaret hoc modo se repelli ab ista promissione, vnde nec quisquam alteri inuideret, nec contra Christum indignaretur, & ita non sequebatur inconueniens ex verbis suis, quia fuerunt valde caute dicta.

Quomodo discipuli potuerunt inconuenientia euitare, quod ipsi non inuiderent alijs assumptis cum Christo.
Quæst. XVI.

QVæretur cum Christus assumpserit tres discipulos post sex dies, & transfiguratus fuerit ante eos: quomodo potuerunt euitari inconuenientia: nam sic cęteri inuiderent eis, tamquam constitutis in maiori gradu a Christo, quam cęteri, etiã indignarentur cæteri Christo tamquam despecti ab eo.

Dicendum, quòd non fuit aliquod inconueniens, eo quod cęteri discipuli nescierunt, quando Christus transfigurauit se coram his tribus, neque an se trãsfigurauerit, sed mansit hoc ignotum illis: si enim cęteri agnouissent, quòd Christus transfiguratus esset coram illis, sequerentur omnia inconuenientia supra assignata, & tamen nescierunt.

C
Modus autem fuit, quia Christus in verbis promissionis suæ non ostendit aliquid, per quòd agnoscerent tempus, quo res deberet fieri, qui audiebant, sed potius ex modo loquendi dedit eis spem in longinquum dicens: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem: & ita nemo suspicari poterat, quòd ita in breui compleretur promissio.

Et rursus quando discipuli tres iuerunt cum Christo in mõtem post dies sex, non sciuerunt cæteri, quòd iret ad transfigurandum se.

Etiam postquam venerunt, non reuelauerunt illi alijs hoc esse factum: nam Christus hoc vetuit dicens in litera nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat: & ita alij nescierunt vnquam hoc factum esse quandiu Christus vixit, & ita neque fuit occasio in-
D
uidendi illis tribus, neque indignandi contra Christum quasi eos despexisset.

Sed dicetur quomodo non sciuerunt rem factam esse, cum Christus iuisset cum tribus solis in montem excelsum post promissionem istam factam, vt patet in litera?

Dici potest vno modo, quod alij non viderunt quando Christus iuerit, neque quando redierit, & hoc quia Christus solebat mittere discipulos ad prædicandum aliquãdo paucos, & aliquando multos, quia ad hoc dederat eis potestatem supra decimo, & Luca. 9. & ita interdũ manebant pauci cum eo: forte ergo nunc miserat omnes alios pręter istos tres, & tunc ascendit cum illis in montem, & transfiguratus est: cęteri autem quando redierunt nullam causam suspicandi habuerant, quia sic solebat mittere omnes, & interdum mittebat alios tres, manebant ali-
E
qui de alijs cum eo sicut Petrum, & Ioannem misit Ierosolimam pro azima, Luc. 19. & manebãt tunc cæteri cũ eo.

Dicendum, quòd quamuis hoc est verisimile non est verum, quia necesse est dici, quod quando nunc Christus cũ tribus Apostolis in montem, alij manerent simul, sed non iuerunt cum eo: immo omnes ipsos cum turba simul dimisit. Quòd patet, quia Marc. 9. dicitur, quòd quãdo Christus descendit de monte, inuenit turbas conquerentes cũ discipulis suis, & quòd obtulerant eis arreptitium, & curare non potuerant.

Sed dicetur quomodo ergo non suspicati sunt aliquid cæteri discipuli videntes, quod Christus recederet cum illis tribus, vt putarent, quod ibat ad ostendendũ eis quòd promiserat?

Dicendum, quòd non suspicati sunt, quia solebat Christus se a turbis, & discipulis suis interdum sequestrare orationis causa: sicut Lucæ nono dicitur, quod ascendit in mõtem, & erat pernoctans in oratione Dei, & cum factum esset mane vocauit ad se discipulos suos, & ita supra decimoquarto: manebat ipse solus orans in motem per totam noctem, & partem diei præcedentis, dum discipuli nauigabant: sic discipuli nunc cæteri crederent, quod Christus ibat ad orandum in monte aliquo, & licet viderent eum ascendere in montem cum discipulis, non curarent neque suspicarentur quicquam, quasi illos acciperet ad comitandum eum vsque ad locum orationis.

B
Quomodo cæteri discipuli post Christi reditum de transfiguratione non quæsierunt, an facta esset transfiguratio. Quæst. XVII.

SED quæretur quomodo cæteri discipuli post reditum Christi, & aliorum de transfiguratione facta non quæsierunt de illa, an facta esset, aut non suspicati sunt quiđ.

Dicendum, quod nihil quæsierunt, & ita mansit eis ista res oculta, ita vt nõ solum nescierunt, quæ fuit illa gloria, quàm Christus illis tribus ostendit, sed etiam an aliquid eis ostenderit. Et hoc fuit.

Primo, quia promissio Christi videbatur facta ad longum tempus: cum dixerit sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, & ideo putabant hoc accidere vsque ad longum tempus, vnde non fuit eis aliqua causa suspicandi tam in breui, scilicet, post sex dies: nam tanto tempore post promissionem facta est transfiguratio, vt dicitur in litera.

Etiam inde vsque ad mortem Christi non transi-
C
uit, nisi quasi annus, & dimidius, vel minus: ideo non fuit causa suspicandi, & quærendi aliquid de his.

Secundo, quia non putabant, quod illa ostensio regni Christus talis futura esset, sed credebatur, quod erat aliquid, quòd omnibus palam esset tunc viuentibus: nam credebant, vt communiter, quòd loqueretur de regno temporali Messiæ, sicut Iudæi putabant colligendo totam dispersionem Iudæorum in terram suam, & regnando ibi in magna potestate temporali, & hoc quando fieret non poterat latere eos, qui superstites essent, & tale adhuc expectabãt discipuli sui: quòd apparet, quia duo eorum. s. Iacobus, & Ioannes cum matre rogauerũt Christum, vt permitteret eis sedere vni quidem ad dexteram, alteri vero ad sinistram in regno suo, infra vigesimo capitulo, & vsque ad passionem eius semper hanc tenuerunt spem: mo-
D
riente autem illo desperauerunt: Lucæ vigesimoquarto, scilicet, nos autem sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, idest, dum viueret sperabamus: non ergo putabant posse fieri rem hanc in abscondito, sed quòd omnes tunc viuentes illam viderent: ideo nihil suspicabantur de eis, quæ Christus occulte faciebat.

Tertio, quia dato, quod aliqui rectius iudicantes putarent illud regnum Christi esse aliquid spirituale, tamen crederent saltem, quòd non erat raptim transiens, & occulte ostendendum, sed aliquid diu manẽs quandiu Christus maneret, postquam regnare inciperet: nam iste modus loquendi ostendebat, quòd Christus nondum acceperat regnum, sed aliquando regnaturus esset, & tamen regnum, quòd acciperet qualecunque esset, nõ erat cito terminandum, sed regnaturus esset quandiu viueret, possibi-
E
me, quia Messias putabatur semper mansurus: Ioannis duodecimo: ideo postquam inciperet regnum, Messię non posset occultari, & ita nulla ratio suspicandi erat aliquid ostẽderetur, & alijs non, & sic nihil quæsierunt discipuli alij ab illis, qui fuerant cum Christo de transfiguratione quasi nihil suspicati.

Quis fuit iste mons Tabor vbi transfiguratus est Christus, & quare in monte facta fuit transfiguratio.
Quæst. XVIII.

QVæretur de monte isto, in quo Christus transfiguratus est, quis fuerit, & cur in monte. Dici solet, quòd in monte Tabor transfiguratus est: ille est enim talis mons qualem Scriptura hic dicit, s. mõs excelsus, & ille est in terra Galilææ, in qua nunc Christus manebat, quando

transfiguratus est, & vocat eum montem sanctum Petrus dicens, hanc vocem nos audiuimus, cum essemus cum eo in monte sancto, secundo Pet. primo. De hoc monte dicit frater Brocardus Theutonicus in libro suo de situ terræ sanctæ, quòd de Nazareth ad duas leucas versus Orientem est mons Tabor, vbi transfiguratus est Dominus: vbi ostenduntur hodie ruinæ trium tabernaculorum, siue claustrorum secundum desiderium beati Petri construendorum: sunt ibi maximæ ruinæ palatiorum, & turrium, & ædificiorum regalium, in quibus nunc latitant Leones, & bestiæ aliæ syluestres: difficilem ascensum habet mons iste, & est altus valde, & est aptus pro castro construendo.

Cum autem quæritur, quare in monte transfiguratus est: dicunt quidam, quòd fuit ad ostendendum quòd illi, quibus ostenderetur vera gloria cuius ibi imago monstrata est, debent eleuari a terrenis desiderijs, & totaliter ascēdere in altitudinem spiritus, quia caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt. Sic dicit Remigius, ostensurus Dominus gloriam suæ claritatis discipulis duxit eos in montem, in quo docet, quòd necesse est omnibus, qui Deum contemplari desiderant, vt non in infimis voluptatibus iaceant, sed amore supernorum semper ad cœlestia erigantur. Secundo fuit ad ostendendum locum gloriæ, qui nunc ostendebatur: nam transfiguratio fuit ostensio quædam gloriæ futurorum, & quia gloria non erit quamdiu homines manebunt in terra, sed cum gustata morte erunt in cœlo: ideo in montem ascendit, vt in excelsis ostendat esse locum gloriæ. Sic dicit Chrysost. non autem in domo suam gloriam demonstrat, sed in montem excelsum illos assumit: quoniam montis sublimitas conueniens erat ad gloriæ sublimitatem ostendendam. Sic etiam dicit Remigius, scilicet, & ostendat discipulis quatenus gloriam diuinæ claritatis non in huius sæculi profundo quærant, sed in cœlestis beatitudinis regno.

Tertio fuit, & præcipue, quia tunc Christus orabat, quando transfiguratus est, & cum in oratione aliquandiu mansisset immutatus est vultus eius sic dicitur Lucæ nono: ascendit in montem, vt oraret, & facta est dum oraret species vultus eius altera: & ita ibat præcipue ad orandum, & ex consequenti volebat ostendere se transfiguratum. Secundo patet, quia Christus in montibus orare solebat, supra decimoquarto: ascendit solus in montem orare, & Luc. sexto: exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Quarto fuit ad hoc, quòd occulte istud fieret: dixerat enim Christus, quòd quidam hoc viderent, idest non omnes facta visione iussit tacere, infra in litera: ideo debuit fieri in loco vbi nemo videret, nisi illi, quos Christus elegerat, & talis erat mons iste excelsus, in quem ascendit Christus: & sunt istæ duæ causæ vltimæ literales: aliæ vero sunt morales.

Quare dicitur, quod duxit eos seorsum.
Quæst. XIX.

QVæretur, quare dicitur, quòd duxit eos seorsum.

Dicendum, quòd hoc dicitur, vt innuatur, quòd his solis ostensa est visio: nam non erant cum alijs, sed soli.

Sed obijcietur, quia ad hoc sufficiebat dici, quòd assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem: nam nominando illos expresse intelligebatur, quòd non fuerunt alij assumpti ad istam visionem. Secundo, quia dicitur, quòd assumpsit eos in montem, per quod innuitur, quòd a ceteris separabantur, qui manebant cum turbis, vt colligitur in litera. Tertio, quia dicitur Marc. nono, quòd duxit illos in montem excelsum solos: & ita aliud est seorsum ire, aliud solos ire: ergo cum dicitur seorsum non innuitur, quòd illi fuerint sine cęteris, sed aliquid aliud, ne ista coincidant.

Dicendum, quòd Euangelista voluit ostendere, quòd transfiguratio valde occulte facta est: nam Christus dixit, nemini dixeritis visionem, & ad hoc excludi debebant tam discipuli Christi, quàm cęteri extranei. Propter primum dicitur, quòd assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem in montem: & Marc. adiecit solos. Propter secun-
F dum dicitur seorsum: nam in monte illo poterant esse aliqui, scilicet, pastores, qui viderent transfigurationem, vt autem nemo illam videre posset, dicitur, quòd accepit eos seorsum, idest, in loco secreto montis illius, in quo nemo erat. Ita dicit Theophilus seorsum autem eos ducit, quia debebat eis mysteria reuelare.

An Christus transfiguratus est. Et quomodo Sathanas se transfigurat: Et quare anima humana requirit corpus determinatæ quantitatis, & determinatæ figuræ. *Quæst.* XX.

QVæretur, an Christus transfiguratus est. Aliqui dicunt, quòd non: quia in Christo non est aliqua fal-
G sitas: cum ipse sit pura veritas Ioan. decimoquarto, ego sum via, veritas, & vita: transfiguratio autem dicit aliquid falsum, vt secunda Corinth. vndecimo: Sathanas transfigurat se in Angelum lucis, idest, ostendit se Angelum lucis, & non est: ergo non transfiguratus est. Item transfigurari est in diuersas figuras mutari, quod non conuenit vero corpori, sed phantastico: corpus tamen Christi verum erat, & non phantasticum: ergo non fuit Christus transfiguratus. Item aut Christus vere transfiguratus est, aut falsè: non vere, quia tunc mutaret lineamenta, & quantitatem: cum figura sit terminatio quantitatis, & mutaretur aliquid de veritate corporis Christi: non etiam falsè, quia in Christo non est falsitas: ergo non transfiguratus est.

Dicendum, quòd transfiguratus fuit: nam hoc Mat-
H theus testatur hic, scilicet, transfiguratus est ante eos: & Marc. nono: dicitur transfiguratus est coram ipsis: & Lucæ nono: dicitur facta est species vultus eius altera. Dicendum etiam, quòd vere transfiguratus est, quia si non vere transfiguratus est, non fuit transfiguratus, quia esse, & vere esse idem sunt: sicut non est homo, qui non est verus homo, & tamen Euangelistæ dicunt Christum transfiguratum: ergo vere transfiguratus est.

Ad primum dici potest, quòd transfigurari dicit aliquam veritatem, non quidem oportet, quòd dicat veritatem rei, sed veritatem figuræ: & ita Sathanas transfigurat se in Angelum lucis, idest, accipit figuram, siue similitudinem Angeli lucis, licet non sit Angelus lucis, & illam figuram accipere pertinet ad veritatem transfigurationis, licet non ad veritatem entitatis illius rei, in quam se trans-
I figurat.

Aliter potest dici, quòd transfigurari contingit vere, & falsè: sicut circa quæcunque alia contingit verum, & falsum. Sathanas aût falsè transfigurat se, quia aliud se vult ostendere quàm sit. Christus autem vere se transfigurauit, quia id quod per transfigurationem ostendebat, i. claritatem illam, tale quid erat quale illeo stendebat.

Ad secundum dicendum, quòd mutari secundum figuram, quæ est de quarta specie qualitatis competit corpori phantastico, quia illud cum sit de substantia molli non terminata naturaliter, vel faciliter ad alterum permutabili, potest mutare figuras: vt si aliquando sit quadratum statim fiat sphęricum, vel piramidale: corpora autem vera, quæ solida sunt habent naturalem terminationem, à qua non sunt faciliter permutabilia: corpus autem Chri-
K sti erat verum: ideo non fuit transfiguratum quantum ad figuram istam, sed alio modo, vt dicetur sequenti quæstione, & solutione.

Ad tertium dicendum, quòd Christus vere transfiguratus est: non tamen, quòd vere mutaretur figura, quæ est terminatio lineamentorum, quia tunc mutaretur conditio speciei humanæ: nam non maneret corpus Christi sub figura corporis humani, sed alterius corporis: anima humana non potest esse in corpore cuiuslibet quantitatis magnæ, aut paruæ, neque cuiuslibet conditionis, vel quantitatis: non enim potest manere in corpore cuiuslibet quantitatis propter magnitudinem eius: sicut si esset corpus magnum, sicut vna magna turris: non enim posset anima humana illud mouere, neque vegetare propter paruitatem potentiæ operatiuæ: & ita illud cum non vegetaretur non viueret, & consequenter non esset

huma-

humanum. Etiam non potest manere anima sub quantitate quantumcunque parua, vt si esset quantitas vnius pulicis, vel formicæ, quia multitudo organorum necessariorũ ad vegetationem, & operationem humanam non posset figurari in tam parua quantitate, & dato, quod posset figurari in quantitate aliquanto maiori, non posset anima operari per illa organa propter defectum organorum paruorum, & paruas vires habentium: sicut autem non manet anima humana sub corpore cuiuslibet quantitatis, ita nec sub corpore cuiuscunque figuræ, sed solum determinatæ qualem habet homo, fit enim operatio humana per organa, & illa sunt figuræ determinatæ: & si fuerint alterius figuræ non fiet operatio per illa: sicut manifeste apparet in instrumentis artificum, & apparet in manibus, quæ sunt organa operatiua per excellentiam: nam si essent quadratæ, vel rotundæ non habentes digitos diuisos, non prodessent ad aliquam de operationibus humanis: & ita est de mutatione figuræ cæterorum organorum.

Si autem mutetur figura corporis mutabuntur figuræ organorum: cum illa sint partes corporis: & tunc anima non poterit operari: & consequenter non manebit in illo corpore: cum anima non possit esse vbi non potest operari: non ergo poterat Christus transfigurari mutando figuram, quæ est terminatio quantitatis, sed transfiguratur per mutationem splendoris, vt dicetur sequenti capitulo.

Quid sit transfigurari. Et quomodo Figura sumitur multipliciter. Et quomodo Christus transfiguratus est.

Quæst. XXI.

QVæretur quid sit transfigurari. Dicendum, quòd transfigurari est figuram mutare, secundum ergo, quòd figura multipliciter accipitur, ita transfigurari accipitur multipliciter.

Primo modo accipitur figura pro qualitate resultante ex terminatione lineamentorum, vel concursu linearum, aut clausione superficierum: & ita figura consideratur in superficie corporis, & est de quarta specie qualitatis, quæ vocatur forma, vel circa aliquid constans figura, & isto modo non potest aliquid figurari, nisi multa lineamenta: vt si erat quadratum, quòd fiat rotundum, aut alterius lineamenti: vel si erat planum, fiat curuum: aut si erat concauũ, fiat conuexum.

Secundo modo figura accipitur pro habitudine eorum, quæ exterius apparent in homine, siue sit dispositio in corpore, siue in vestibus, siue in vtroque, & hoc modo dicitur aliquid transfigurari quando mutatur color eius, vel aliquæ qualitates de his, quæ apparere possunt, non facta mutatione aliqua in quantitate, neque in lineamentis: sic etiam trãsfiguratur aliquis quando mutat vestes, & accipit aliquas distãtes omnino in figura, & tota dispositione a prioribus, quia tunc homo non cognoscitur sed putatur esse alius, sicut si vere figuram mutasset. Tertio modo figura accipitur pro quacunque dispositione: vel habitudine, non quidem in corpore neque in vestibus, sed in actibus exterioribus, secundum quos homo agnoscitur esse talis, vel talis, quia sicut corporis figura manifestat hominem faciens ad eius cognitionem, ita & modus operationem quantum ad exteriora manifestat hominem, & ideo vocatur figura, & tunc trãsfiguratur ille, qui imitatur operationes alterius, vt uideatur esse ille, vel similis ei. 2. Corin. vndecimo. Sathanas transfigurat se in angelum lucis, idest, tales exercet foris operationes, quales angelus bonus, vt putetur angelus bonus. Primo modo Christus nõ transfiguratus est, quia semper tenuit quantitatem corporis sui, & figuram corporis humani, ita vt ex figura sua solita agnosci posset, quòd ipsemet erat, nisi aliud nouiter accidens impediret. Tertio etiam modo non fuit mutatus, quia ipse non mutauit quicquam de operationibus suis prioribus imitando aliquem. Sed secundo modo transfiguratus est, quia fuit facta quędam mutatio in eo tam ex parte corporis quam ex parte vestium: nam color vultus eius apparuit nitidior, & videbantur exire radij de facie eius, sicut de corpore Solis, vestes quoque eius immutatę sunt, non quidem in figura sua, sed in colore, sicut vultus eius vt

A dr infra in litera resplẽduit facies eius, sicut Sol vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix: & illud dicitur transfigurari quasi aliam haberet figuram. Luc. nono: scilicet, facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens: & tamen non fuit vere mutatus vultus eius ad aliam figuram, sed ad aliam quantitatem lucis, vel fulgoris: & vocauit Lucas istam mutationem alterationem speciei, scilicet, facta est dum oraret species vultus eius altera: tales etiam mutationes quantumcunque leues vocantur in scriptura mutationes figurarum, vel speciei, siue effigierum: sic dicitur Marco decimosexto. s. post hæc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & ostensus est in alia effigie euntibus in villam: & tamen non fuit ibi mutatio aliqua vultus, sed solum, quia videbatur Christus discipulis esse quidam peregrinus, & ita loquebantur cum eo, quasi
B cum quodam peregrino.

Ad quid Christus transfiguratus est. Et quod transfiguratus est, vt alliceret sequentes se ad dura sustinendum: nam per tribulationes, & crucem peruenitur ad regnum cælorum. Et quomodo Christi deitas ostendebatur in transfiguratione sua.

Quæst. XXII.

QVæretur ad quid Christus transfiguratus est.

Dicunt aliqui, quod fuit hoc primo ad ostendẽdum quòd ipse poterat reddere vnicuique mercedem, vel pœnã pro opere suo: dixerat enim præcedenti capitulo, quòd filius hominis venturus est in gloria patris sui, & tunc reddet vnicuique iuxta opera sua: vt ergo videretur, quòd po-
C terat hoc facere ostendit se mutatum ad imaginem glorię.

Secundo, & præcipue fuit ad ostendendum, qualem gloriam dabit bonis: nam ipse dixerat, quòd daret vnicuique iuxta opera sua, & quia nesciebatur quale bonum erat, quòd in pręmium dandum erat bonis: voluit ostendere illud in corpore suo, vt per gloriam quam in ipso viderent, agnoscerent qualis futura erat gloria ipsorum, & ostenderet Christus qualis esset status resurgentium.

Tertio, & quantum ad idem fuit ad alliciendum homines ad tolerandum dura pro seipso: dixerat enim, quod deberet homo perdere animam suam, vt inueniret eam, pręcedenti capitulo: talia autem, quæ dura sunt nemo sponte subdit, nisi exinde maiora bona futura credat, quã fuerint mala, quæ pertulit, aut perferre debet: ideo voluit
D Christus ostendere quantum gaudium erat in statu beatorum, & ita cognosci hoc debebat a discipulis, quia erat finis, & cum propter finem omnia agantur, debet ille notior esse eis, quę ad finem, quia illo ignorato errabitur in omnibus, quæ ad viam pertinent, sicut sagittator non potest recte iacere, nisi signum habuerit quòd respiciat: vnde Thomas dixit Christo: Ioannis decimoquarto: Domine nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? & hoc maxime est quando via difficilis, & laboriosa est, & est signis iocundus. Christus autem per labores peruenit ad gloriam suam: non quidem ad gloriam animæ, quia illam semper habuit ab instanti conceptionis suę, sed ad gloriam corporis, quàm ex merito habuit Lucæ vigesimoquarto: oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: ad hanc gloriam docet Christus
E discipulos venire per viam tribulationum, per quam ipse venit: Actuum decimoquarto: per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ cœlum: & ideo vt ad gloriam illam perueniendi sufficienter viam ostenderet, & incitatiuum veniendi daret, conueniens fuit, vt discipulis suis gloriam claritatis suę ostenderet, & hoc est Christum transfigurari: cum nos sibi configurare debeat, ad Philippen. tertio: reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suę.

Sic enim Beda dicit: pia prouisione factum est, vt per contemplationem semper manentis gaudij ad breue tempus demonstratam fortius aduersa toleraret.

Quarto fuit ad ostendendam potestatem dandi gloriam pro bonis, & hoc est de pręcipuis: nam dixerat ponendam esse animam, & quia hoc durum erat, vt vellent homines illud subire promulit, quòd daret eis iuxta opera

(F) sua, & qoia dubitatent, an hoc facere posset, ostendit illud in seipso: talem gloriam in corpore suo apparere faciens, qualis in omnibus electis futura est: oam in seipso poterat ostendere talem gloriam corporis, cum prius nnn habuisset illam: posset eodem modo in alijs ostendere, & ita facere promisit, quia dicitur ad Phi. 3. quòd reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. i. corpus nostrum est nunc humile, idest subiectum, vel humiliatum sub passionibus, & in resurrectione configurabit illud prius corpori claritatis suæ, idest, sicut corpus suum habet claritatem gloriæ, ita communicabit corporibus nostris.

Et istæ causę quasi venientes ex eadem radice tanguntur præcedenti capitu. cum dixit Christus, qui voluerit animam suam saluam facere perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet illam, & sequitur: filius (G) enim hominis venturus est in gloria patris sui, & reddet vnicuique iuxta opera sua: & deinde dicitur sunt quidam de hic stanob. qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo: & ideo post sex dies. (vt dicitur hic in litera) ostendit gloriam istam transfigurando se.

Quinto fuit ad ostendendum gloriam humanitatis suæ: nam pertinebat ad gloriam eius, quòd fulgeret vultus eius, sicut Sol: nam non poterat esse maior corporis pulchritudo, & honor. Sexto fuit ad consolationē illorum trium discipulorum, quos Christus singulariter diligebat: voluit enim eis ostendere quandam partē glorię suę, sicut amicis pandimus secreta nostra, & in hoc valde consolati sunt: nam Petrus dixit Domine bonum est nos hic esse, infra in litera. Septimo fuit ad maiorē auctoritatem dā- (H) dam verbis suis, & gestis: nam cum isti discipuli viderēt eū transfiguratum ad imaginem gloriæ venerarentur eum magis de cętero, tanquam esset in eo aliquid maius, quàm prius crediderant. Quòd autem ad istam intentionem facta fuerit transfiguratio patet, quia vox patris, quæ audita est dixit, hic est filius meus dilectus ipsum audite, idest, ad hoc transfigurabatur, vt discipuli eum sic videntes magis crederent, & audirent, idest, obedirent ei in omnibus, quę diceret.

Octauo fuit ad probandum deitatem suam. Nam Christus multis modis vsus est ad probandū deitatē, sicut multa alia genera miraculorum ad hoc fecit: ita & istud voluit facere ex quo tripliciter ostendebatur Christi deitas. (I) Primo, quia potuit corpus suum transfigurare ad statum beatorum: quòd nullus homo facere potest. Secundo ex testimonio Dei: nam vos patris audita est in nube dicens, hic est filius meus dilectus. Tertio ex præsentia Moysi, & Elię, qui apparuerunt loquentes cum ipso in litera, & Mar. nono: & tamen nemo potuisset eos adducere, nisi esset Deus: maxime quia astiterunt ei tanquam Domino, & ita discipuli præsentes agnouerunt illum esse Dominum eorum ex modis loquendi eorum ad Christum, & ideo dixit faciamus hic tria Tabernacula tibi vnum, Moysi vnum: & tamen si agnouisset, vel putasset aliquem illorum maiorem Christo, præponeret eum in locutione dicens. Moysi vnū, tibi vnum. Omnes istę rationes sunt conuenientes: & tamē pręcipua est quòd fecerit ad ostendendū, qualis futura erat gloria resurgentium, & quòd ipse talem gloriam dare posset, pro qua homines deberent sponte hic animas suas ponere. (K)

Ad quid Christus transfiguratus est, vt ostenderet, quod habebat potestatem dandi vnicuique gloriam pro bonis operibus cum per quodlibet aliud miraculum hoc facere posset sine transfiguratione. Et quod Christus voluit per transfigurationem ostendere se habere potestatem dandi gloriam.

Quæst. XXIII.

QVæretur etiam ad quid Christus transfiguratus est, vt ostenderet, quod potestatem habebat dandi gloriam vnicuique pro operibus bonis: nam per quodcunque aliud miraculum, quod faceret, ostenderetur illud, eo quòd quodlibet miraculum ostēdebat infinitam potestatem, & diuinam operationem, & per quodlibet inducitur Deus in testimonium, si miraculum ad hoc fiat, vt per (F) illud aliquid probetur, sicut Deuterono. decimotertio, & decimooctauo, quando Propheta aliquid prædicebat ad hoc, quòd crederetur ei, quòd verum diceret, ostendebat aliquod miraculum, & tunc certum erat, quòd dixerat, & ita tunc.

Dicendum, quòd verum est, quòd si Christus diceret, quòd ipse uenturus erat in gloria patris sui, daret vnicuique iuxta opera sua, & in testimonium horum faceret aliquòd miraculum, vt suscitare mortuum, vel sanare cęcum, sufficienter probatum erat quòd hoc facturus esset, quia operatio miraculi est diuina, & sic quando miraculum inducitur in testimonium alicuius rei: Deus est testis illius rei: ipse tamen non potest esse testis falsitatis, quia fidelis est, & ipsum negare non potest, secunda ad Tim. secundo: ergo necesse est taliter se habere rem, quali- (G) ter dictum de ea est: sine transfiguratione igitur Christus potuisset ostendere, quòd daturus erat gloriam bonis: voluit tamen hoc facere propter duo. Primo, quia non fuit sola causa transfigurationis ostensio potestatis, sed & multæ aliæ, vt ostensum est præcedenti quæst. & licet ad ostensionem potestatis sufficeret quodlibet aliud miraculum sine transfiguratione: tamen pro alijs motiuis non sufficeret aliquid, nisi transfiguraretur, scilicet non posset ostendere imaginem gloriæ, nisi se transfigurando, nec etiam alliceret ad tolerandum labores, nisi sic, & ita de alijs motiuis.

Secundo, & præcipue, quia quando demonstratur quælibet veritas per miraculum, est ostensio æquiuoca, quia est probatio alterius generis, & indirecta, licet sit necessaria, sicut si quælibet veritas probaretur per Dei auctoritatem, (H) vt quando quæreretur de qualibet re dubia an taliter, vel taliter se haberet, & Deus diceret hoc est verum, vel illud, nihil vltra ostendendo, ista est probatio indirecta, & per medium quòd est extra genus rei: & dicitur probatio indirecta, quia non proceditur directe ad ostendēdum qualiter se res habeat, sed solum ex accidenti, scilicet, Deus dicit taliter se habere istam rem, & Deus non potest mentiri: ergo res taliter se habet, dicitur probatio extra genus rei, quia eadem probatio est, sic pro omni re, de qua dubitatur: & tamen non sunt omnia dubitabilia eiusdem generis considerationis, ergo probantur res per medium extra genus, & propter hoc licet ista probatio sit necessaria, tamē non est aperta, quia per eandem non notificatur aliquid in- (I) tellectui de modo rei: ideo licet istā probationem accipiat per modum fidei: tamen desiderat pleniorem probationē, & illa est probatio per medium eiusdem generis, & quia nunc agebatur de probatione finis, qui debet esse notissimus, oportuit, quòd non daretur probatio alterius generis, scilicet, miraculum quodcunque, sed probatio eiusdem generis, idest, ostensio rei. Hoc apparet, quia finis omnium operationum est fœlicitas, primo Ethicorum: hanc enim ponimus in statu futuri sœculi: nam si aliqua bona sunt post mortem, necesse est, quòd illa maiora sint, quam bona huius vitæ, cum iam in illis non sit alteratio, sed perpetua mansio, ista autem quotidie pereunt, & per mortem terminantur: solum ergo manet dubium, an sint bona aliqua post mortem, nisi resurgant, oportet præsupponi, quòd resurgant, & tunc, quòd ostendatur quales erunt post resurrectionem, & quia illud est finis omnium actionum in moralibus, debet esse notissimum, (K) sicut principia in speculatiuis sunt notiora conclusionibus, quia ita se habet finis in actionibus, sicut principium in speculatiuis. septimo Ethicor. ideo sicut principia in speculatiuis: sunt maxime nota, & per se nota euidentissima cognitione, quæ vocatur visio, idest, simplex intuitus intellectus sine aliqua deductione, ita iste articulus de statu, & qualitate resurgentium, qui ponitur, vt finis, debuit esse notus certissima cognitione & ista non est per auditum, sed per visum, quia visus maxime certificat, ideo debuit ostendere Christus veritatem huius rei ad oculum, quòd fuit in transfiguratione: nam ista est probatio eiusdem generis, quæ satisfacit omnino intellectui, & non fuit sufficiens probatio per aliud miraculum quodcunque, licet pro ostensione quarumlibet aliarū veritatum, quæ non sunt de ipso fine sufficeret quodcunque miraculum, eo quòd pro talibus veritatibus non erat

neces-

necessaria tam aperta probatio, sed sufficeret, quòd esset qualiscunque, idest, etiam indirecta, dum tamen esset necessaria.

Quomodo verum est, quod hic dicitur, scilicet, quod transfiguratio facta est ad ostendendam gloriam resurgentium, eo quod articulus resurrectionis apud Iudæos problematicus erat. Quæst. XXIIII.

QVæretur occasione præcedentium, cum dictum sit, quòd transfiguratio facta est præcipue ad ostendendum gloriam resurgentium, & veritatem articuli de resurrectione, quomodo sit verum, quia videtur, quòd sine trãsfiguratione ista poterat parere veritas resurrectionis per suscitationes mortuorum, quas Christus egerat.

Dicendum, quòd fuit valde necessarium haberi certitudinem de resurrectione mortuorum, & conditione resurgentium, eo quòd istud erat tamquam finis omnium actionum moralium, vt dictum est præcedenti quæstione, & talia debent esse notissima. Rursus autem inter Iudęos erat magna dubitatio de hoc: ideo propter vtrunque. s. vt esset res multum certa, & vt tolleretur ambiguitas Iudæorum, Christus valde debuit instare ad probandum gloriam resurgentium, quod fecit ostensiuè per transfigurationem. Patet assumptum: nam non erat articulus resurrectionis determinatus apud Iudæos, licet ex lege, & Prophetis sequi poterat, & ob hoc inter Iudæos erant duæ sectæ contrariæ, scilicet, quædam Pharisęorum, quæ asserebant generalem resurrectionem, & gloriam, & aliam Saducæorũ, qui negabant resurrectionem, & Angelos, & spiritus infra 24. & Actu. 23. scilicet, Saducęi dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Pharisæi autem vtrunque confitentur: si tamen articulus de resurrectione fuisset determinatus apud Iudæos, non permitterẽtur viuere Saducęi tamquam manifesti hæretici, & tamen licebat cuique esse de opinione Saducęorum, sicut de opinione Pharisęorum, & populus non condemnabat magis istos quàm illos, ergo non erat determinatus iste articulus, sed erat problema neutrum, vt ponit Iosephus libro secundo de bello Iudaico, & decimotertio, & decimooctauo. Antiqui. oportebat ergo nimis manifestari veritatem resurrectionis.

Dicunt tamen aliqui, ꝙ etiam hoc supposito non oportebat esse transfigurationem, quia poterat sufficienter probari resurrectio per eos, quos Christus suscitabat.

Aliqui dicunt, quòd neminem adhuc Christus suscitauerat, sed postea suscitauit.

Dicendum, quòd falsum est, quia Christus suscitauerat iam saltem duos mortuos, scilicet, puellam Archisynagogi, & filium viduæ in vrbe Naim. Et patet hoc ex ordine, quem tenent omnes Euangelistæ referendo hæc: nam supra nono, ponitur de suscitatione puellæ, & tamen prȩcedenti capitulo, & hic ponitur de transfiguratione, & Marc. 5. ponitur de puella suscitata: & Marc. 9. de transfiguratione; idem Luc. 8. ponitur de puella, & Luc. 9. de transfiguratione: de filio viduæ ponitur Luc. 7. & de trãsfiguratione Luc. 9. & per hos poterat parere articulus resurrectionis sufficienter probatus. Item dato, quòd Christus ante hoc nullum mortuum suscitasset, erat suscitaturus tres, quia tot legimus ab eo suscitatos antequam pareretur, & per istos poterat sufficienter probari articulus resurrectionis.

Dicendum, quòd non probabatur articulus resurrectionis per suscitationes mortuorum a Christo factas, quia dubitatio erat de resurrectione generali, sicut asserebatur, scilicet, an futura esset aliquando resurrectio generalis. Et ratio dubitandi est propter statum resurgentium, quia si esset resurrectio generalis asseritur, quòd suscitati nunquam morientur, & quòd habebunt aliquam specialem gloriam pro bonis operibus, vel pęnam pro demeritis, illi tamen, qui suscitabantur à Christo nihil plus habebant de bono, vel de malo, quàm cęteri homines, sed resurgebant iterum morituri, ideo per suscitationes istas non constabat de resurrectione generali, neque de statu resurgentium.

Patet autem, quòd nihil constaret per istas suscitationes quas Christus faciebat, quia si per eas probaretur generalis resurrectio, & status resurgentium quantum ad gloriam, vel pœnam, cum Christus coram toto populo, idest, sciente toto populo Iudęorum suscitasset tres mortuos, cessaret omnino opinio Saducęorum negantium resurrectionem: sed non cessauit, nec etiam alij Iudæi increpabant eos tamquam perfidos, quia post Christi mortem durabat adhuc Saducęorum opinio, Actuum vigesimotertio, & Christo viuente postquam ipse duos mortuos suscitauerat, arguebant contra eum Saducęi, quòd non esset possibilis resurrectio deducendo ad inconueniens infra vigesimosecundo: ergo non constabat ex suscitationibus factis.

Item, quia Christus respondens Saducęis arguentibus ad tollendum resurrectionem, non probat resurrectionẽ esse per suscitationes ab eo factas, sed per quasdam rationes, & argumenta.

Argumentum tamen maximum, & euidentissimum est ab experientia in rebus, quæ cadunt sub experientia, & tamen non arguebat de ista experientia: ergo videtur, ꝙ ista experientia nihil concludebat de eo, de quo dubitabatur circa resurrectionem, ideo Christus ad ostendendum statum resurgentium assumpsit probationem ex transfiguratione, quia in illa ostendit in corpore suo dotes quasdam gloriæ, quas beati habituri sunt in resurrectione. Et apparet, quòd hoc intenderit, quia cum dixit præcedenti capitulo, filius hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & reddet vnicuique iuxta opera sua, subdidit: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo: & sic innuit, quòd illa gloria, in qua apparuit in transfiguratione, est talis, qualis illa, in qua veniet cum Angelis, & qualis illa, quam dabit bonis pro operibus suis.

An Christus transfiguratus fuit sæpe, vel semel tantum, sicut sæpe miracula faciebat. Et an transfiguratus dicatur apparens discipulis euntibus in Emaus. Et quare eum non cognouerunt. Quæst. XXV.

QVæretur, an Christus transfiguratus fuit sæpe, vel semel tantum.

Aliqui dicunt, quòd sępe, quia ita faciebat Christus circa alia miracula. Christus enim miracula faciebat ad ostensionem potestatis suæ, & cum vnum miraculum sufficienter ostenderet potestatem, non erat contentus vno miraculo, sed multa faciebat, sicut multos mortuos suscitabat, & sępe arreptitios sanabat, & ita de cęteris, de trãsfiguratione ergo ita esset, quia erat ad ostendendum futuram gloriam resurgentium, ideo vt apertius ostenderetur sæpe fieret.

Dicendum, quòd transfiguratus est Christus semel tantum, neque sunt ponendæ multæ transfigurationes. Primo, quia vna sufficit, quia tam potestas facientis, quàm similitudo gloriæ, quæ ostenditur sufficienter manifestatur per vnam transfigurationem, ideo non oportet poni multas. Secundo, quia non est ponenda pluralitas sine necessitate, sed scriptura non cogit nos ponere multas transfigurationes, cum de vnica legatur solum: ergo non debent poni multæ.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd de alijs miraculis Christi cogimur ponere ea multiplicata, eo ꝙ scriptura ponit multa, & tamen transfigurationem vnicam ponit, ideo non oportet poni multas.

Ratio etiam non vrget, quia circa alia miracula fuit cõueniens multiplicationes fieri: non autem circa transfigurationem. Primo, quia alia miracula non solum fiebant ad ostensionem potestatis Christi, sed etiam ad vtilitatem populi, quia miserebatur Christus afflictis, & sanabat eos Marc. sexto, ideo licet Christus suscitando vnum mortuum, vel vnum cęcum illuminando sufficienter probasset suam potestatem, postea tamen occurrentibus alijs, qui deuote supplicarent talia miracula fieri, misertus Christus illorum faciebat ea: transfiguratio autem non erat miraculum quod fieret ad vtilitatem alicuius directe, sed ad ostensionem potestatis Christi, & gloriæ resurgentium,

rium, sed hæc sufficienter ostendebantur semel facto miraculo transfigurationis, ideo non oportebat multiplicari. Secundò, quia fiebant miracula ad magis manifestandū, interdum, vt populus per plura manuduceretur ad credendum, qui non crederet per vnum, licet ita probet vnum, sicut multa, & potissimè, quia semper veniebant aliqui nouiter ad audiendum doctrinam Christi, & egebant confirmari per miracula, vt ergo etiam isti miracula viderent, repetebat Christus talia miracula sua, qualia prius fecerat: de transfiguratione autem non fuit sic, quia nō fuit ostensa alicui de populo, sed solis tribus Apostolis, & præceptū est eis ne cuiquam dicerent, quousque Christus resurgeret: ergo non erat opus multiplicari, quia tunc deberet coram eis solis multiplicari, & hoc superuacuum esset, cum per vnicam transfigurationē sufficienter ostensa esset eis gloria resurgentium, ad hoc, quòd post Christi mortem testarentur eum fuisse transfiguratum ad imaginem gloriæ: & sic Christus semel tantum transfiguratus est.

Sed obijcietur, quòd Christus transfiguratus fuerit saltem bis, quia transfigurari est mutare figuram, vel effigiem: & tamen Christus iterum post hoc mutauit effigiē, quia dicitur Marc. 16. post hoc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & ostensus est in alia effigie euntibus in villam, ergo saltem bis transfiguratus est.

Dicendum, quòd Christus semel tantum transfiguratus est, nec concedit Ecclesia plures transfigurationes. Et cum dicitur Christus post resurrectionem apparuisse in alia effigie: dicendum, quòd non transfiguratus est. neque scriptura hoc dicit, sicut nunc asserit eum transfiguratum hic, & Marc. 9.

Ratio differentiæ est, quia ista transfiguratio, idest, figuræ mutatio facta nunc coram tribus Apostolis fuit vera. Mutatio autem facta coram duobus discipulis post resurrectionem non fuit vera mutatio.

Primum patet, quia licet in ista transfiguratione non fuerit mutata figura prout figura dicit lineamentorum terminationem, fuit tamē aliquid verè mutatum in eo, quod nos figuram vocamus vulgariter loquentes, sicut scriptura solet loqui: nam verè mutatus est color eius in vultu, quia apparuit color eius nitidius, & exibant radij de vultu eius, sicut de corpore Solis, quod numquam prius in Christo fuerat, neque postea vnquam fuit ante mortem eius. Et quod dicitur mutatus color, non est intelligendum quasi verè ablatus esset color, qui præexistebat, sed quòd adueniret quidam nitor, qui numquam prius fuerat manente colore suo, qui erat in superficie, sicut prius: in vestibus quoque fuit candor quidam, ita in Moyse fuerat qui cornutam radijs faciem habuit ex consortio sermonis Domini: Exo. 34.

Secundum apparet, scilicet, quòd non fuit vera transfiguratio, aut mutatio effigiei coram duobus discipulis facta, quia tunc non fuit mutatio aliqua facta in Christo, sed in oculis discipulorum, quia videbatur eis, quòd homo, quem videbant, erat peregrinus, & extraneus, quem numquam vidissent, nihil tamē amplius erat in Christo, quàm semper esse consueuerat, ita quòd si ipsi per visum rectè iudicarent, sicut consueuerant, non dubitassent quin ille esset Christus, sed Deus non permittebat eis rectè cognoscere, sicut patet Luc. vigesimoquarto, scilicet, dum fabularentur, & secum quærerent, ipse Iesus appropinquans ibat cum illis, oculi autē eorum tenebantur ne eum agnoscerent: illud autem fiebat à Deo, qui oculos eorum tenebat, non permittendo, quòd rectè iudicarent per visum, sicut aliàs rectè iudicare consueuerant. Et hoc erat propter demerita eorum, scilicet, quia erant aliquo modo increduli, vel tardi ad credendum, & hoc, quia non crediderant illis, qui testabantur se vidisse Dominum resurgentem, potissimè cum ipse ante mortem prædixisset se tertia die surrecturum, præcedenti capit. & Marc. octauo.

Quod autem ista esset causa patet Luc. vigesimoquarto, quia Christus adhuc eis incognitus dicebat illis, o stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ, & ob hanc causam increpuit Christus vndecim Apostolos, quia non crediderant eum surrexisse testantibus alijs. Marc. decimosexto, scilicet, no-

F uissimè recumbentibus vndecim apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum resurrexisse non crediderant. Et hoc tenet Gregorius in Homelia Paschali, scilicet, nihil simplex veritas per duplicitatem fecit, sed talis in eorum oculis apparuit, qualis in eorum mentibus fuit, idest, nihil egit dupliciter, idest, falsè: sed quia, in mentibus istorum discipulorum Christus non erat secundum fidem in oculis eorum noluit apparere tamquam Christus, sed tamquam peregrinus, idest, homo extraneus, & incognitus? vt sicut fides resurrectionis erat peregrina, idest, extranea à mentibus eorum, ita ipse appareret in oculis eorum extraneus à Iesu, licet Iesus nihil mutasset de corpore suo, neque de habitu.

Et patet hoc manifestè, quia quando Christus voluit,
G quòd cognoscerent eum isti duo discipuli nihil mutatum est in corpore Iesu, neque in habitu eius, sed in oculis eorum, qui prius tenebantur, ne eum agnoscerent, & tunc Deus abstulit impedimenta de oculis eorum, & agnouerunt illum Luc. vigesimoquarto, scilicet, factum est dum recumberet cum illis accepit panem, & benedixit, & fregit, & porrigebat illis, & aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nihil proderat, quod aperirentur oculi eorum ad cognoscendum ipsum, sed quod mutaretur, vel desineret esse id quod mutatum fuerat in eis, per quod non cognoscebant eum, & tamen non fuit mutatio nisi in oculis eorum cum dicatur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: ergo non erat aliqua transfiguratio, neque mutatio effigiei, per quam eum non cognoscerent, sed solum erat mutatio in oculis
H eorum, qui nouiter teneri cœperant ne eum agnoscerent, cum prius non tenerentur, & sic ista non fuit transfiguratio nec vocatur sic, cum transfiguratio dicat aliquid in ipso transfigurato: & ibi nihil erat in Christo.

Sic enim fuit de exercitu Syriorum, quos miserat Benadab rex Syriæ ad tenendum Elisæum, & cum venerunt in vrbem Dothaim, in qua ipse erat, posuit Deus impedimenta in oculis eorum ne agnoscerent Elisæum quem prius agnoscebant, neque agnoscerent terram, & vrbes, quæ prius erant sibi notissimę: exiuit autem Eliseus ad eos dicens, ego ostendam vobis virum, & deduxit eos in vrbem Samariæ, vbi erat rex Israel hostis eorum, & ipsi nesciebant quo ibant, aut quis duceret eos, nec tamen timebant aliquid, quia putabant se ire per aliam regionem, quam cognoscebant, cum autem fuerunt in me-
I dio vrbis Samariæ, dicitur quòd aperti sunt oculi eorum, & viderunt se esse in platea Samariæ, & timuerunt, quarto Regum sexto: constat autem, quod ibi nihil erat exterius aut in regione, aut in Elisæo quod falleret eos, sed in oculis eorum erat, quod eos fallebat cum dicatur, quòd aperti sunt oculi eorum: ita autem hic dicitur, quòd aperti sunt oculi eorum, & agnouerunt illum: ergo nulla mutatio erat exterius, sed solum in oculis istorum duorum discipulorum, nunc autem quando Christus transfiguratus dicitur coram tribus Apostolis, fuit verè aliqua mutatio in Christo, tam in vestibus quàm in facie, ideo dicitur nunc verè transfiguratus, & non alio tempore.

Quare Christus non dedit nunc alicui discipulo suo,
K *vti dote claritatis, sicut dedit vni eorum,*
quod super aquas ambularet.
Quæst. XXVI.

QVæretur cum Christus nunc transfiguratus, vsus sit dote gloriæ, scilicet, claritate, & ambulans super aquas vsus fuerit dote agilitatis, quare non dedit nunc alicui discipulo suo, vti dote ista claritatis, sicut tunc dedit vni eorum, quòd ambularet super aquas supra 14. cap.

Dicendum, quòd fuit. Primò, quia istam transfigurationem Christus ostendit discipulis ad complendum promissum, quod supra fecerat, s. sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortē, donec videant filiū hominis venientē in regno suo, & ita non promiserat eis nisi, quod ostenderet eis gloriam regni sui, sed hoc faciebat ostendendo se

eis

eis transfiguratum, ideo solum se transfigurauit. Secundo fuit, quia Petrus petiuit a Christo, quòd concederet ei ambulare super aquas venienti ad se supra decimoquarto, & illa fuit causa potissima concedendi ei, quòd ambularet super aquas, hic autem nihil petiuit horum, ideo non datum est ei, neque alteri träsfigurari. Tertio fuit, quia quòd Christus transfiguraretur fuit coram tribus discipulis, qui nihil de eius transfiguratione dubitabant cum manifeste eum conspicerent transfiguratum: ambulare autem super aquas fuit coram discipulis dubitantibus an ipse esset: nam timuerunt, & dicebant, quòd phantasma erat supra decimoquarto capitu. & Marc. sexto. Et Petrus etiam dubitans dixit: Domine si tu es iube me venire ad te super aquas: ideo vt tolleretur illud dubium voluit Christus, quòd ambularet Petrus cum eo super aquas: nam de Petro non poterat credi, quòd esset phantasma, ideo cum eum super aquas ambulantem viderent, crederent, quòd Christus verus homo existens poterat super aquas ambulare.

Quarto fuit, & præcipue ambulare super aquas Petri non fuit actus dotis alicuius, & tamen transfigurari actus dotis erat, sed Petro nondum competebat actus alicuius dotis cum dotes non haberet, ideo nec debuit transfigurari. Patet hoc, quia Petrus non ambulauit super aquas tamquam habens dotem agilitatis, sed quia sublevabatur diuina virtute super aquas, vt ostensum est supra decimoquarto capitulo, quæstione 174. claritas autem transfigurationis Christi fuit dos gloriæ, & ita si esset in Petro haberet actum dotis.

Quid dotes corporis & vis sint.

Petrus tamen nunquam viuens dotes habuit, quia dotes sunt quædam beatitudo corporis causata per refluentiam ex beatitudine animæ, ideo non sunt dotes corporis nisi vbi est beatitudo animæ, anima autem Christi fuit beata ab instäti creationis suæ, ideo poterat ipse in corpore suo habere actus dotium quandocunque vellet. Petrus autem non fuit beatus dum viueret, ideo non habuit dotem claritatis nec actum alicuius dotis: Quinto fuit, quia magis fuit conueniens Petro, quòd videret Christum transfigurarí, & ipse non transfiguraretur, neque aliquis de alijs, quàm quòd transfiguraretur: nam si aliquis eorum deberet transfigurari, aut hoc fieret dando ei veram dotem, claritatis procedente a beatitudine animæ, aut quòd daretur quidam nitor ei in vultu, & vestibus diuinitus, qui non esset actus dotis, neque prodiret a beatitudine animæ. Primo modo non erat danda claritas, cum Petrus, & alij discipuli nondum essent beati, sed post mortem futuri erant, etiam quia transfiguratio non erat ad dandum gloriam discipulis, sed ad ostendendum eis imaginem gloriæ futuræ: ideo non debebant ipsi transfigurari, vt haberent dotes beatitudinis, sed vt viderent Christum eas habere.

Secundo modo non debebat dari claritas, quia illa tunc esset in solo corpore, & non præstaret aliquam beatitudinem animæ, & ita non multum gauderent talem claritatem habendo, cum animam suam sentirent in eo statu, in quo prius, & sic non bene iudicarent de gloria, quia putarent illam talem solum futurä qualem nunc habebant, & tamen illa erat futura multo incomparabiliter maior, ideo non debuit aliquis eorum transfigurari: videntes autem Christum transfiguratum melius iudicabant de gloria futura, & magis alliciebantur ad eam: nam ex sola visione claritatis eius tam intense letificati sunt, sed inter habere in se, & videre in alio est differentia immensa, ideo putaret Petrus, & alij discipuli, quòd esset gloria infinita quando ipsi talem gloriam in se haberent qualem nunc Christum habere videbant, & ita melius iudicarent, ideo côuenientius erat, quòd viderent Christum transfiguratum, quàm quòd ipsi transfigurarentur.

Sexto erat, quia Christus nolebat deponere discipulos de aliquo gradu honoris, quem eis semel daret, si igitur semel daret eis vere in corpore suo nitorem gloriæ, inconueniens erat illum auferre reddendo eos inglorios, secus autem de seipso, quia ipse beatitudinem semper tenebat in anima licet foris eam non ostenderet: de ambulatione super aquas secus erat, quia non fuit illud aliquod accidens, vel perfectio vere existens in corpore Petri, sed solum supportabatur a Deo ne ambulando mergeretur, finita autem ambulatione nihil perdidit quod habuerat, per-

A deret tamen aliquid si semel haberet nitorem gloriæ, quia esset vere aliqua qualitas inexistens Petro, vel alijs, ideo non debuerunt transfigurari.

An conuenienter fuit ostensa imago gloriæ in transfiguratione. Et quare corpori beatitudo dari non potest: & quomodo anima discipulorum gloria poterat ostendi. Quæst. XXVII.

QVæretur an conuenienter ostensa fuit imago gloriæ in transfiguratione.

Aliqui dicunt, quòd non, quia oportebat ostendere gloriam interiorem: nam maior est gloria animæ quàm corporis, & tamen de gloria animæ nihil ostensum est.

B Dicendum, quòd beatitudo vere est in anima, quia ipsum obiectum beatitudinis Deus est, qui est spiritus Io. quarto, ideo in spiritu erit beatitudo, qui conuenit cum Deo. Etiam quia cum beatitudo sit maxima perfectio hominis, erit in parte perfectissima eius, quæ est anima.

Et dicendum, quòd ista beatitudo consistit in clara Dei visione, cum id quo anima perfectius Deo vniri possit est ipsum clare videre, idest, cognoscere non argumentando, sed intuendo eo modo, quo prima principia speculatiua cognoscuntur, & quia ista beatitudo est spiritualis, non potest communicari vniuoce corpori, quia tunc, sicut anima videt Deum, ita & homo oculis corporeis Deum videret, quòd non est possibile: nam oculus non intelligit, quòd est Deum videre, quia aliter ipse videri non potest, cum non sit corpus, quia tamen corpus est vnitum animæ, tamquam

C pars speciei ex vnione naturali fit quædam redundantia bonorum animæ in corpus, quia tamen non est talis modus naturæ corporis, sicut animæ, non possunt denuari bona animæ in corpus vniuoce, sed equiuocè, & ista redundantia vocatur gloria corporis, & vocamus eam dotes corporis, de quibus infra dicetur, quæ sunt quatuor, scilicet, claritas, agilitas, subtilitas, impassibilitas, nunc autem ostendit Christus in transfiguratione sua dotem claritatis, quæ pertinet ad gloriam corporis, & fuit sufficienter hoc ostendisse: nam hoc letificauit animos discipulorum ita, vt cuperent ibi semper manere, cum Petrus dixerit Domine bonum est nos hic esse.

Cum autem dicitur, quòd debuit ostendi gloria animæ.

D Dicendum, quòd incomparabiliter est illa maior, quàm gloria corporis, cum gloria corporis æquiuocè deriuetur a gloria animæ, & tamen non ostensa est gloria animæ, quia non poterat ostendi, quia id quòd anima in se habet, vel patitur, non cadit sub sensu: nam Christus semper fuit beatus, & continue erat beatus quantum ad animam, & tamë discipuli non videbant illam beatitudinem, ideo quando promisit eis, quòd viderent filium hominis venientem in regno suo, promisit quòd ostenderet corporalem aliquam gloriam, & ista fuit claritas corporis Christi, gloriam autë animæ Christi non poterant videre nisi intelligendo. Et hoc poterat dupliciter fieri.

Vno modo, quòd eis daretur beatitudo animæ videndo Deum clare, per quam beatitudinem iudicarent qualis esset beatitudo Christi, quia talis esset beatitudo Christi

E qualis sua.

Alio modo, quòd reuelaretur eis, quòd anima Christi beata erat videndo diuinam essentiam. Primum non poterat stare, quia homo non est beatus dum viuit. Exo. trigesimo tertio, non videbit me homo, & viuet: maxime, quia per beatitudinem liberarentur ab omni miseria, & sic iam non essent mortales.

Christus tamen hortabatur eos ponere animam pro eo, ideo non poterat hoc modo ostendi eis beatitudo animæ Christi.

Secundum eis notificari non proderat, quia sic non lætificaret mentem eorum: nam nos scimus animam Christi fuisse beatam quandiu in mundo fuit, & tamen hoc non præstat nobis aliquam iocunditatem, videre autem claritatem corporis Christi in transfiguratione, lætificauit valde animam discipulorum, ideo conuenientius fuit sic ostendere claritatem corporis quàm modo præcedenti osten-

ostendere gloriam animæ, & ita Christus volens ostendere discipulis imaginem gloriæ beatorum solam corporis sui gloriam ostendit.

Quare Christus nunc volens ostendere imaginem futuræ gloriæ non ostendit omnes in se dotes, vel quare potius ostendit claritatem quam alias dotes. Et quod quamdiu vixit omnibus dotibus corporis glorificati usus est. Et quod dotium nulla est, quæ afferat in sui contemplatione aliquod gaudium, nisi claritas. *Quæst.* XXVIII.

Quæretur cum ad gloriam corporis pertineant quatuor dotes, quare Christus nunc volens ostendere imaginem futuræ gloriæ, non ostendit omnes in se, vel quare potius claritatem quàm alias dotes.

Dicendum, quòd quamdiu vixit inter homines semper fuit viator, & comprehensor Christus, ideo sicut semper habebat beatitudinem animæ poterat semper habere beatitudinem corporis, siue dotes eius, quæ vt dictum est præcedenti quæstione causantur ex quadam redundantia beatitudinis animæ in corpus, vt dicit Augustinus in Epistola ad Dioscorum, quòd tam potentis naturæ est anima in vita æterna, quòd ex eius excellenti beatitudine immortalitas resultabit in corpore: poterat ergo Christus quamdiu viuebat habere istas dotes, non quasi ex miraculo, sed quia consequebantur eum, quasi naturaliter existente beatitudine animæ suæ, sed noluit eas semper habere, quia non conueniebat: ipse enim venerat, vt nos redimeret per mortem, & dolores, & tamen vna de dotibus est impassibilitas, quam si semper habuisset, non potuisset nos redimere modo, quo redemit, ideo quamdiu Christus fuit inter nos regulariter non habuit dotem aliquam corporis, & tamen assumebat eam, vel aliquam earum quando volebat: vnde dicit Hugo de S. Victo. quòd Christus omnibus dotibus vsus est, scilicet, subtilitate in exitu de vtero, & quando transiuit per ianuas clausas: agilitate ambulando super aquas supra decimoquarto: claritate in transfiguratione: impassibilitate in confectione: nam asserit corpus Christi traditum fuisse impassibile discipulis in sacramento, & tamen, vt omnes doctores tenent verum est, quòd corpus Christi sub sacramento existens erat passibile, quia erat illud idem, quod extra sacramentum erat, & tamen in sacramento erat impassibile, extra sacramentum erat passibiliter: cum ergo omnibus alijs tribus dotibus vsus fuerit alias, volebat nunc vti quarta dote, scilicet claritate, vt sic compleret vsum omnium dotium.

Hoc autem concedendum est, quòd omnibus quatuor dotibus vsus fuerit viuens, & tamen non propriè vsus fuit impassibilitate in confectione, sed potius (vt alij voluit) quando ieiunauit quadraginta diebus, nam non affligebatur ieiunans, neque alterabatur aliquid de corpore eius quasi esset immortalis.

Alij autem dicunt, quòd impassibilitate vsus est quando Iudæi voluerunt eum præcipitare, & exiuit de manibus eorum, Luc. quarto, & quando lapidare voluerunt Ioan. 8.

Secundò fuit, quia Christus non transfiguratus est ad habendum in se veritatem gloriæ corporis, sed ad ostendendum imaginem gloriæ, ad ostentionem autem istam sufficiebat claritas, licet ad veram coporis gloriam non sufficiebat claritas, cum manere possint cum illa multi defectus corporis: ideo satis fuit nunc ostendere claritatem...

Tertiò fuit, & præcipuè, quia aliæ dotes, licet sint qualitates quædam corporis, tamen non percipiuntur ex seipsis, sed solum ex actu, vel passione secundum eas: claritas autem secundum seipsam percipitur sine aliquo actu, vel passione, cum sit aliquid foris manens extensum in superficie corporis, quod secundum visum percipi potest. Impassibilitas enim est quæ iam qualitas similis naturali potentiæ, de secunda spetie qualitatis, & non potest sentiri aliquo sensu, actus etiam eius non sentitur, sed argumentatiuè percipitur.

Subtilitas etiam apparere non poterat, quia quædam qualitas, quasi naturalis potentia est: etiam actus eius non sentitur, quia consistit actus eius in penetrando, ita quòd

F corpora densa non obuient sibi, & istum actum non poterant videre Apostoli, sed colligere ipsum argumentatiuè, quia corpus quod penetrat non videtur quando penetrat, sed antequam penetret, & postquam penetrauerit, & ita potest argui, quòd penetrauerit si transiuerit ad aliam partem: non potest tamen videri quomodo penetrauerit. Agilitas etiam quantum ad seipsam ostendi non poterat, quia est qualitas quædam quasi naturalis potentia, & actus suus est transire subito de loco ad locum, & ambulare per aerem, vel aquâ non obstante grauitate corporis.

Si autem Christus se subito transferre vellet de loco illo, in quo nunc erat cum Apostolis ad alium locum, non viderent quomodo se transtulisset neque ad quem locum, cum subito se subtraheret ab oculis eorum. Claritas autem erat dos, quæ per seipsam videri poterat, cum sit visi-
G bile notissimum, quod non solum videtur, sed facit etiam cætera videri: ideo non fuit dos, quæ ita posset videri, sicut claritas.

Verum est autem, quòd actus agilitatis quantum ad aliquid videri poterat, vt si vellet ambulare super aquas, vel per aerem, quia lente ambulando ita, vt videretur, adhuc esset manifestus actus agilitatis, idest, leuitatis cuiusdam corporis, ita quòd pondere non premitur, vt descendere, sed sustinetur etiam in leuissimis elementis, & tamen non fuit nunc conueniens iste actus propter sequentia, & præcedentia.

Quartò fuit, quia volebat Christus nunc certificare discipulos de gloria resurgentium: ideo debuit hoc ostendere per aliquid, de quo non dubitaretur, quia probatio rei debet esse per se nota, quia alias ibitur in infinitum in pro-
H bationibus, & tamen si Christus voluisset ostendere gloriam corporis sui per alias dotes potuisset dubitari de hoc, sic patet, quia ostendit in corpore suo dotem agilitatis ambulando super aquas: nam dicitur, quòd discipuli videntes eum ambulantem super aquas turbati sunt, & clamore magno dixerunt phantasma est, supra decimoquarto, & licet Christus diceret eis nolite timere ego sum, adhuc non credebant: nam Petrus dixit post hoc Christo: Domine si tu es iube me venire ad te super aquas eod. cap.

Ita etiam quando Christus ostendit in se actum dotis agilitatis transeundo per quæcunque obstantia, scilicet, intrando per ianuas clausas post resurrectionem, turbati sunt discipuli existimantes se spiritum videre, & licet dixisset eis, videte manus meas, & pedes meos, dicitur quòd adhuc non credebant: Luc. 24. Similiter est de immor-
I talitate: non ergo fuit conueniens, quòd per aliquam illarum Christus ostenderet nunc gloriam corporis sui, cum autem ostenderet eis claritatem corporis sui non erat aliquid, de quo possent dubitare, quia clare eum videbant sibi esse præsentem, & non euanescebat ab oculis eorum, neque subito adueniebat, sed quietus manebat, ita vt possent contemplari quid erat, id quod Christus habebat, & an ista res verè fieret, vel fictè: ideo iste modus erat conueniens.

Quintò fuit, & etiam præcipuè, quia licet omnes dotes pertineant ad beatitudinem, nulla earum est, quæ afferat aliquod gaudium in sui contemplatione nisi claritatem: nam impassibilem esse est aliquid excellens in se, & tamen, quòd aliquis videat actum impassibilitatis alterius, scilicet, quòd non læditur à corporibus nociuis, non est ali-
K quid multum iocundum, potest autem intellectus arguere hoc esse aliquid magnum, & tamen in videndo hoc non potest esse aliquod magnum gaudium: idem de agilitate: videre enim quòd aliquis ambulet super aquas, vel volet per aerem non est aliquid lætum, licet sit aliquid mirabile, & idem est de actu subtilitatis in penetrando obstantia corpora.

Christus non voluit reddere solum discipulos admiratos de gloria corporis sui, sed potius voluit eos consolari, & tamen videndo corpus humanū in tanta claritate, sicut Sol, vel in maiori, ita tamen, q illa non offenderet intuentium oculos, esset inextimabile gaudium: istam ergo solam nunc Christus ostendere debuit, & fuit causa potissima. Sextò fuit, & etiam præcipuè, quia Christus volebat nunc ostendere imaginē gloriæ futuræ, gloria autē futura est aliquid magnū: ideo debuit ostendi per id, q maximum erat,

si au-

si autē omnes actus dotiū potuissent simul manifestari in corpore Christi: fuisset istud excellentius, & tamen nō poterat hoc fieri, vt ostensum est supra: ideo debuit ostendi dos illa, quę maior erat, & excellentius ostendebat, de qua admirarentur nimium, & gauderent, essetque omnino supra conditionem corporis humani: vt possint ipsi reputare esse aliquam beatitudinem in hoc: tale autem erat videre claritatem tam excellētem in corpore Christi: ideo debuit nunc ostendere eis dotem claritatis: nam si actum alicuius alterius ostenderet: non reputarent ex hoc esse in gloria patris sui, quæ pertinet ad aliud sęculum: nam Christus ostenderat eis dotem agilitatis quando ambulauit super aquas, & licet a principio putarent eum esse phantasma, postea cognouerunt eum esse verum Iesum supra decimoquarto, & Marc. sexto, & tamen non putauerunt per hoc se vidisse aliquam gloriam futuri sęculi: Christus etiam non innuit, quòd vidissent tunc aliquid de gloria futura, & tamen nunc antequam transfiguraretur, dixit quòd aliqui de astantibus viderent eum venientem in gloria patris sui antequam gustarent mortem: ergo innuit, quòd per dotem agilitatis, & per alias dotes non poterat ostendi gloria resurgentium, sed solum per claritatem: ideo necesse fuit, quòd in transfiguratione vteretur dote claritatis potius, quàm alijs ad ostendendum imaginem futuræ gloriæ, & ista est causa cęteris efficacior.

Quare cum Christus vsus est alijs dotibus, & non claritate, non dicitur transfiguratus, & an tunc debet sic dici. Quæst. XXIX.

QVæretur cum nunc Christus vtens dote claritatis dicitur transfiguratus, quare cum aliàs vteretur alijs dotibus non dicitur transfiguratus, vel an debet dici transfiguratus.

Dicendum, quòd Christus non est concedendus transfiguratus nisi semel, quia scriptura non concedit nisi semel transfigurationem. De alijs autem vicibus, quibus vsus est dotibus: dicendum quòd non fuit tunc transfiguratus. Ratio est, quia transfigurari est figuram mutare: ideo solum dicetur quis transfigurari secundum ea, quæ ad figuram pertinent: figura autem proprie est ipsa terminatio quantitatis, siue lineamentorum, per quam maxime cognoscitur res, & inde dicitur figura omne accidens inexistens rei quantum ad superficiem, per quòd cognosci potest, sic autē est color, qui superficiei coextensus est, & quia in vsu claritatis mutatus est color, idest, superfusa est cuti eius noua lux, quæ nunquam prius inextiterat: dicitur tunc transfiguratus cum color, vel nitor ille figura large vocetur, cęterę autem dotes, & vsus earum non sunt figuræ, quia non dicunt aliquid absolute manens in homine, quòd in eo videri possit, & per quòd distingui possit ab alijs quantum ad cognitionem sensitiuam: sed ipsæ dotes sunt quædam qualitates inuisibiles, & vsus earum est actus, vel passio, & non est aliquid manens in superficie rei, nec aliquid per quòd res cognoscatur: ideo non pertinent ad figuram, & consequenter per actus illos non dicitur quis trāsfigurari, sicut non transfiguratur ille, qui currere incipit, & prius non currebat: claritas autem pertinet ad figuram, siue speciem, idest, per vsum huius dotis dictus fuit Christus transfigurari quasi nouam vultus habitudinem accepisset, sic dicitur Luc. 9. facta est species vultus eius altera.

Alia dotes gloriæ præter claritatem figura dici non possunt.

An lux illa, per quam fuit Christi transfiguratio, fuit vera, vel imaginaria. Et quod in sacra Scriptura nullum sit mendacium. Quæst. XXX.

QVæretur cum transfiguratio Christi fuerit per quandam lucem nouam in eo apparentem, quæ prius non fuerat: an illa lux fuit vera, vel imaginaria, quę non esset realiter in corpore Christi.

Aliqui dicunt, quòd non fuit vera, quia dicitur aliquid transfigurari in illud, quòd vere non est, aut vere non habet. secunda Corint. vndecimo: nam & sathanas transfigurat se in Angelum lucis, & tamen Christus dicitur transfiguratus quantum ad lucem: ergo non habuit illam vere.

A Item super illo verbo, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem: dicit Glo. Luc. nono, & est Bedę, quòd regnum Dei vocat glorificationem corporis in imaginaria representatione futuræ beatitudinis, sed quòd est imaginarium non est verum, ergo Christus non habebat vere illam claritatem. Item opacum, & lucidum repugnant, sed corpus Christi erat vere opacum, quandiu inter nos vixit: ergo impossibile erat, quòd esset lucidum, & ita non habuit vere lucem.

Item claritas sensibilis maxima corrumpit sensum, quia est excellens sensibile, & tamen claritas Christi in transfiguratione dicitur fuisse maxime, quia dicitur ī litera, quòd resplenduit facies eius, sicut Sol. Et Hieron. dicit, Deus nō potuit in hac vita aliquid tam clarum facere, & tamen oculi Apostolorum non lęsi fuerint videndo claritatem illam,
B sed potius gaudebant: ergo videtur, quod non fuit vera claritas, sed imaginaria.

Dicendum, quòd claritas transfigurationis fuit claritas vera sensu perceptibilis in corpore Christi vere existens ad ostensionem claritatis, quam promiserat in sanctis post resurrectionem esse futuram: nam dicitur, tunc fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris mei, supra decimotertio capitu. Et patet, quòd vere fuit claritas, quia non est claritas si nō sit vera claritas, sicut non est homo, qui non est vere homo, & tamen Euangelistæ dicunt fuisse vultum Christi fulgentem, sicut Sol: ergo vere fuit in corpore Christi aliquis talis fulgor, alioquin tolleretur omnis veritas sacre Scripturæ, & certitudo: nam sicut dicitur hic, quòd resplēduit vultus Christi, ita dicitur, quòd natus est, & passus est, & resurrexit: si igitur dicimus, quòd non habuit verum fulgorem,
C sed imaginarium, ita dicetur, quòd non vere passus est, neque resurrexit: neque ambulauit super aquas, sed omnia imaginarie facta sunt, & ita tolletur tota fides: nam vt dicit Augu. in Epistola ad Hieronymum & in Decretis distinct. nona cap. si ad sacras: si in sacra Scriptura concedimus esse aliqua mendacia saltem officiosa, non manebit aliqua auctoritas in tota sacra Scriptura, quia de reliquis partibus eius idem iudicari poterit, vel in dubium verti: ita si aliquid dicamus factum esse non vere, sed imaginarie, quòd sacra Scriptura testatur esse factum, de cæteris, quæ ipsa testatur idem dici poterit, & ita euacuabitur tota auctoritas sacræ scripturę: quo nihil periculosius: ergo cum simpliciter testetur Scriptura resplenduisse vultum Christi, sicut Sol, concedendum est quòd fuit in
D vultu eius aliqua magna claritas, quæ erat, sicut solaris.

Ad primum dici potest vnomodo, quòd quidquid se transfigurat vere se transfigurat, quia transfigurare est figuram mutare, & non substantiam, & ita sathanas vere se transfigurat in Angelum lucis, quia licet non transeat in substantiam Angeli lucis, neque in totalem operationem, ostendit tamen eius similitudinem, quia cessat agere talia qualia dęmon, & agit talia qualia Angelus lucis saltem ad tempus, & illud est mutare figuram suam, & accipere figuram alterius.

Alio modo potest dici, quòd transfigurare contingit verè, & falsè: vere transfigurari est quando res talis est, qualis ostenditur esse per exteriorem dispositionem, quam figuram vocamus, & ita siquis ostendat se candentem, & sic transfigurauit se vere ad candorem. Fal
E sa transfiguratio est quando non est talis res, qualem eam esse ostendit exterior dispositio, & ita sathanas falsè se transfigurat in Angelum lucis, quia dispositio sua ostendit eum esse Angelum lucis, & non est. Christus autem transfiguratus est, quia apparuit nunc habens alium colorē quam habere solitus erat, & ita vere fuit cum iste fulgor ad tempus sibi adueniret, & prius nunquam eum habuit, neque postea quandiu vixit.

Ad secundum dicendum, quòd lux transfigurationis Christi fuit imaginaria, quia imaginarium dicitur ab imagine, vel ab imaginatione. Secūdo modo imaginarium est quòd per solam imaginationem subsistit, sicut sunt ficta, vel actus rationis, & ita distinguitur imaginarium contra verum. Primo modo imaginarium dicitur, idest, representatiuum. s. quia vna res est imago alterius, & ita res vera est imaginaria, quia est imago, idest, expresse aliud significās: sic enim filius in diuinis est imago patris, qui tamen vere est,

rè est, & sic lux transfigurationis Christi fuit imaginaria, idest, repræsentatiua, siue imago lucis futuræ beatitudinis.

Ad tertium dicendum, quòd corpus Christi verè fuit in se opacum, idest, non diaphanum, vel transparens, nec etiã solidum emittens radios, sicut sunt corpora stellarum, sed fuit, sicut opaca, quæ superficiem politam habent, & ideo lucem quandam habent, & ista lux corporis Christi fuit aliquid diuinitus communicatum ei, vt infra dicetur.

Ad quartum dicendum, quòd claritas transfigurationis fuit excellentissimũ sensibile, & tamen non corrupit oculos Apostolorũ, quia erat illa similis claritati corporis gloriosi, quæ visum non corrumpit, sed demulcet: vnde Apocal. 21. claritas gloriæ comparatur claritati iaspidis, quæ visum non lædit, sed mulcet, & delectat: hoc autem fit, quia illa claritas est alterius generis quàm ista claritas naturalis: peruenit enim ex claritate spirituali animæ, quæ quidem non corrumpit proportionẽ oculi animæ, sed magis confortat. Cum autem dicit Hieron. quòd non posset Deus in hac vita facere aliquid tam clarum, intelligendum est, quòd nullum corpus poterat naturaliter esse tale, & quantumcunque concurreret Deus cum causis naturalibus ad productionem alicuius corporis tam lucidi non poterat tam clarum produci, & hoc, quia repugnat conditioni rerum: nam in eis, quæ specie differunt impossibile est, quòd indiuiduum speciei minoris (quantumcunque perficiatur) accedat ad perfectionem indiuidui speciei superioris, ita autẽ naturale, & supernaturale differunt plusquam specie: claritas huius vitæ est naturalis: claritas autem beatorũ est supernaturalis: ideo impossibile est æqualem esse aliquam naturalem lucem illi luci beatorum, talis autem erat lux, quæ apparuit in corpore Christi: ideo rectè dixit Hieronymus, quòd non poterat Deus facere aliquid tam clarum in hac vita, idest, in corporibus naturalibus, quæ videmus dum hic viuimus, poterat tamen maiorem lucem facere quàm eam, quæ erat in corpore Christi, scilicet, aliam supernaturalẽ lucem maiorem illa, quia illa non erat effectus infinitus, & forsè maior est illa, quæ nunc apparet in vita æterna in corpore Christi.

An lux transfigurationis fuerit gloriosa. Et quomodo Christus viuens habuit dotes corporis gloriosi. Et quomodo fuit claritas in transfiguratione Christi, & quomodo erit in beatis glorificatis. *Quaest.* XXXI.

QVæretur, an lux transfigurationis fuit gloriosa. Aliqui dicunt, quòd non, quia dicit Beda super illo verbo supra in litera si transfiguratus est in corpore mortali ostendit non quidem immortalitatem, sed claritatem similem futuræ immortalitati, sed claritas gloriosa, est claritas corporis immortalis, cum corpus Christi non fuerit immortale: ergo claritas illa transfigurationis non fuit gloriosa.

Item, idem non potest esse subiectum pœnalitatis, & gloriæ, sed corpus Christi erat subiectum pœnalitatibus: ergo non poterat in eo esse claritas gloriosa.

Item, conditio corporis gloriosi non solum est etiã agilitas, & impassibilitas, sed & subtilitas. Si ergo assumpsisset claritatem gloriosam, assumpsisset omnes alias cõditiones gloriæ, sed non assumpsit pro tunc: ergo non fuit illa claritas gloriæ.

Itẽ, claritas gloriosa non percipitur ab oculo non transfigurato: quia sicut claritas naturalis ab oculo naturali percipitur, ita claritas gloriosa ab oculo glorificato, & oculus non glorificatus non habet proportionem, vt pati possit à claritate gloriosa: Apostoli enim nondum erant glorificati, & viderunt claritatem transfigurationis: ergo non fuit illa gloriosa. Item, claritas gloriosa non est naturalis corporis, sicut gloria non est alicui naturalis, sed collata, & tamen claritas transfigurationis fuit naturalis corpori Christi, vt innuit Hilarius, & Glo. hic in litera dicit: speciem quam habebat per naturam ostendit, non amittens carnem, quam assumpserat voluntate: ergo claritas illa non fuit gloriosa. Item, claritas transfigurationis non solum fuit in corpore Christi, sed etiam in vestibus, & tamen vestes non possunt glorificari: ergo non fuit illa claritas gloriosa, quæ fuit in corpore Christi transfigurati.

F Dicendum, quòd vt dicit Hugo de S. Victo. Christus adhuc viuẽs in corpore passibili omnes dotes corporis glorificati habuit, scilicet, subtilitatem nascendo exeundo de vtero virginis illæsis claustris, agilitatem ambulando super aquas, claritatem in transfiguratione: impassibilitatẽ in cœna quando corpus suum viuens ad comedendum discipulis dedit sine hoc, quòd videretur, & læderetur: non tamen est intelligendum, quòd Christus habuit dotes in corpore suo realiter tanquam qualitates inhærentes, & immanentes ei absolutè, quia tunc cum impassibilitas realiter esset in corpore Christi, esset ipse verè immortalis, & non potens lædi, aut dolere: sed falsum est. quia patiebatur, & mortuus est. Ideo dicendum, quòd habuit Christus dotes virtualiter, vel potentialiter, sed non realiter: nam dotes dicunt gloriam corporis, & gloria corporis resultat

G ex gloria animæ per quandam redundantiam, sed Christus habebat perfectam gloriam animæ: ideo habebat illud ex quo resultaret gloria corporis, siue dotes, quia non requirebatur aliquod aliud principium ad causandum istam gloriam corporis, nisi gloria animi, & hoc est potentialiter, vel virtualiter habere dotes, realiter tamen non habebat Christus dotes, quia illæ sunt quædam qualitates corpori immanentes, quæ deriuatæ fuerunt ex gloria animæ, & si illæ verè fuissent in corpore Christi, fuisset Christus verè immortalis, & impassibilis, & ita non posset vnquam pati, nisi deponeret dotem illam, & esset miraculum in Christo posse pati, & lædi: non pati autem esset naturale, quod falsum est: quia omnes doctores concedunt corpus Christi mortale, & passibile fuisse.

Sed tunc est dubium, cum Christus haberet veram glo-

H riam, animæ ex qua resultat gloria corporis, idest, dotes, quomodo non habebat dotes.

Dici potest vno modo, quòd anima Christi inquantum erat aliquid non alligatum quantum ad ea secundum quę anima rationalis excedit materiam, erat glorificata plenè: inquantum tamen erat alligata organis, & erat forma corporis, erat adhuc passibilis, cum esset passibile corpus cuius erat forma; nam si anima Christi inquantum erat forma corporis esset impassibilis, necesse est, quod corpus eius esset impassibile, & tamen erat passibile, & quia immediata redundantia animæ in corpus fit ex hoc, quòd anima est forma corporis, cum anima, vt forma corporis adhuc esset passibilis non poterat refundere impassibilitatem in corpus, & ita de alijs dotibus, & sic erat tūc naturale Christo posse pati, & lædi, & fatigari: non lædi autem à nociuis

I oportebat, quòd accideret ei ex miraculo, & non per qualitatem absolutam immanentem corpori, vel per aliquid quod anima talis manens posset refundere in corpus, & hoc sentit beatus Tho. de Aqu. 3. Sent. distinct. 16.

Alij dicunt, quòd gloria animæ non redundauit in corpus Christi à principio conceptionis ex quadam dispensatione diuina, idest, ex quodam miraculo, vt per hoc in corpore passibili redẽptionis nostrę expleret mysterium: nec tamen per hoc ablata est potestas animæ Christi deriuandi gloriam suam ad corpus, & hoc fecit quantum ad claritatem in transfiguratione: sic dicit idem beatus Thom. 3. parte suæ summæ. Sed tunc obijceretur, ꝙ tota vita Christi fuit quoddam miraculum continuum; nam si naturale erat animæ Christi, vt sic glorificatæ, deriuare gloriam suam in corpus ex dispositione diuina, i. miraculo quodã,

K fiebat, vt non deriuaretur cum tota vita manserit non deriuando, fuit tota vita Christi miraculum quoddam, & suspensa erat anima Christi ab actione sua naturali: quod non est satis conuenienter dictum, cum nemo tale miraculum asserat. Dicendum igitur, quòd corpus Christi non habebat dotem aliquam realiter immanẽtem sibi dum vixit: nec etiam anima poterat deriuare quasi naturaliter dotes in corpus, sicut deriuatur gloria beatorum in corpus. Ratio differentiæ est, quia in beatis est anima secundũ omnem modum impassibilis, s. quantum ad id, in quo non est alligata organis, idest, quantum ad partem rationalem, & quantum ad id, in quo est alligata, vt quantum ad vires vegetatiuas, & sensitiuas, & tunc secundum omnem modum est impassibilis, & conuenienter inquantũ est forma corporis est impassibilis, & tunc sequitur, ꝙ corpus sit impassibile, quia accipit naturaliter influxum perfectionis à for-

a forma, & ita in beatis posset aliquid pati esset miraculum: non pati autem esset naturale quantum ad conditionem animæ, vt sic glorificatæ; anima autem Christi viuentis inter nos erat glorificata, & consequenter impassibilis inquantum non est alligata corpori, scilicet, quantum ad partem rationalem, erat tamen passibilis quantum ad id, in quo corpori erat alligata, scilicet quantum ad vegetatiuum, & sensitiuum, & consequenter inquantum erat forma corporis erat passibilis: ideo naturale erat corpori Christi posse lædi, quia non erat beatificatum, sicut corpora beatorum, & ita non solum Christus patiebatur naturaliter, sed etiam anima sua ex sola voluntate non poterat deriuare impassibilitatem in corpus quasi ex redundantia eius, sed requirebatur operatio Dei, quia anima Christi non poterat facere miracula, quia erat pura creatura, & tamen, quod viuens dotibus vteretur miraculum fuit: ideo non erat quasi ex voluntate animæ volentis redundare in corpus dotem suam, sed quia diuinitus fiebat, & ita fuit quandocunque aliquo actu dotis Christus vsus est, vt quando de vtero exiuit, vel super aquas ambulauit, & ita de ceteris. Sic dicit Dionysius Epistola 4. ad Caium: super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis, & hoc monstrat virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis materialium, & terrenorum pedum sustinens grauitatem, & tamen post resurrectionem omnibus his vsus est sine miraculo aliquo, sicut intrare per clausas portas: nam si ante mortem intrasset per clausas portas miraculum esset: post resurrectionem autem non erat miraculum, sed naturale, quod dotibus vteretur, quia anima Christi erat penitus glorificata: ideo iam naturaliter refundebat dotes in corpus.

Cum autem dicit beatus Thom. vult, quod ex miraculo fieret quod a principio conceptionis Christi non redundauerit gloria animæ in corpus: non est intelligendum, quod poterat semper refluere, & refluxisset nisi miraculose suspenderetur ab actione illa, sed est sensus, quod cum Deus creans animam Christi beatificauit eam, & ipsa aut ipsa [illegible] totam beatificationem erat, quod tamen beatificauerit eam quantum ad partem rationalem, secundum quam est absoluta de corpore, & organis, & non inquantum est alligata secundum vegetatiuum, & sensitiuum, & inquantum est forma corporis, fuit dispensatio Dei, idest, specialis voluntas eius, & hoc, vt anima Christi secundum aliquid esset semper beata, & impassibilis, & secundum aliud posset pati, & corpus quod informabat, esset passibile, vt sic expleret mysterium nostræ redemptionis: & sic eam beatificare quantum ad aliquid, & non quantum ad totum, fuit dispensatio, idest, specialis voluntas, vel miraculum, aut operatio Dei. Quod tamen anima Christi sic disposita in suauitione non refunderet gloriam in corpus, non erat miraculum, imo esset miraculum, quod posset refundere: ideo constituere eam talem, quod non posset refundere, vel quod non refunderet, forte fuerit miraculum, sicut anima miraculose creatur, & tamen operationes suas non exercet postea supernaturaliter, aut miraculose, sed pure naturaliter. Et ista est intentio eiusdem beati Thom. sic patet ibidem ex verbis suis cum ait, quod in corpore glorioso non est miraculosum fulgere, & tamen in corpore Christi in transfiguratione fuit deriuatus fulgor a deitate, & ille fulgor fuit miraculosus, sicut hoc ipsum quod super vndas ambulauit. Est ergo veritas, quod in corpore Christi quandiu vixit, non fuerunt dotes, vt dos nominat quandam qualitatem manentem, & formaliter inhærentem corpori, sed quandocunque habebat actum alicuius dotis miraculose hoc faciebat. Quando autem dicimus, quod Christus habuit dotes viuens, sicut dicit Hugo de Sancto Vict. licet non semper habuit actum earum, intelligendum est, quod habuit eas virtualiter cum haberet gloriam animæ ex qua dotes resultant: nunquam tamen fuerunt realiter illæ qualitates in corpore vsque post resurrectionem eius. Et quando dicimus, quod vti dotibus in Christo non erat miraculosum, intelligitur quia fiebat hoc ad voluntatem suam, non quidem iuxta humanam, sed iuxta diuinam, & quia ipsemet Christus, qui erat homo, erat Deus, & inquantum Deus poterat omnia naturaliter facere cum nihil excedat potestatem eius; nihil quod in eo fieret diceretur miraculose factum, quia ipse facere volebat, qui fuit

A alterius adiutorio facere poterat, & ita dicimus interdum, quod Christus ambulauerit super aquas miraculum erat, quia Petrus non poterat hoc facere, sed a Christo illud accipiebat, quod super aquas sustentaretur. Et sic etiam dicimus, quod ambulare Christum super aquas fuit actus dotis, quia licet non haberet realiter dotem agilitatis, habebat eam virtualiter, & poterat miraculose habere actum illius. Petrus autem ambulando super aquas non habuit actum dotis, quia neque habebat dotem realiter neque virtualiter.

De claritate transfigurationis. Dicendum, quod non fuit dos in Christo, neque resultauit naturaliter ex gloria animæ, sed cum anima Christi inquantum erat forma corporis erat passibilis, & ideo non poterat influere impassibilitatem in corpus, ita cum non esset gloriosa non poterat
B refundere ceteras dotes: nam dos non resultat nisi ab anima glorificata, & tamen, inquantum est forma corporis nullo modo est glorificata: ideo nullam dotem corporis influere potest, quia si posset vnam influere omnes influeret: in beatis autem, quia animam habent ex omni parte glorificatam, fulgor deriuatur naturaliter ab anima in corpus, & est claritas, sicut quædam qualitas, siue forma manens, & adhærens, idest, informans corpus quantum ad superficiem suam: ideo fulgere corporaliter non est miraculosum in corpore glorioso, sed ad corpus Christi in transfiguratione claritas deriuata est a diuinitate, & anima eius; non quidem per modum qualitatis manentis, & afficientis corpus, sed magis per modum passionis transeuntis: sicut quando aer illuminatur a Sole, & ita fulgor corporis Christi fuit tunc miraculosus, & talis fulgor (etiam si semper fuisset in corpore Christi) nunquam diceretur habuisse dotem, eo quod nunquam erat, vt aliquid immanens corpori, & ipsum afficiens, sed vt quædam passio, quæ eius fiebat in fieri.

Dicendum tamen, quod claritas corporis Christi transfigurati, fuit claritas gloriosa, vel claritas gloriæ, non tamen fuit claritas corporis gloriosi, vel glorificati, & ob hoc erat miraculum talem claritatem esse tunc in corpore Christi; nam si esset corpus glorificatum, haberet iam dotes, & non esset miraculum. Quod tamen non esset glorificatum, & haberet claritatem gloriæ, erat miraculum: fuit autem ille fulgor eiusdem generis, cum illo fulgore, qui est in corporibus beatorum, licet aliqualiter minus perfectus, sicut charitas viæ est eiusdem rationis cum charitate patriæ, sed non est ita perfecta. Sed dicetur cum illa cla-
D ritas esset gloriæ, quomodo non reddebat corpus gloriosum, vel glorificatum? Dici potest vno modo, quod ad glorificationem corporis non requirebatur sola claritas, sed etiam aliæ dotes: Christus autem non habebat tunc nisi claritatem, ideo non erat corpus eius glorificatum. Secundo dicendum, & melius, quod claritas illa non erat in eo dos, & ideo etiam si omnes aliæ dotes essent tunc in Christo eo modo quo claritas, non esset corpus eius glorificatum, quia dotes sunt gloria corporis, & ipsum glorificatum reddunt per hoc, quod ipsum informant, & tamen non erant illæ dotes in corpore, cum dos nominet qualitatem quandam immanentem corpori, & informantem ipsum, nunc autem claritas non erat qualitas immanens corpori Christi, sed per modum passionis erat in corpore Deo actualiter influente in corpus, sicut lux aeris
E quando illuminatur a Sole non est aliqua qualitas, vel forma inhærens aeri, sed est aliquid receptum in eo, dum Sol actualiter illustrat illum, & hoc [illegible] sum, sed reddit illum [illegible] glorioso [illegible] autem fuit corpus Christi vere gloriosum, cum fuerunt in eo veræ dotes immanentes, eo quod anima eius [illegible] glorificata refunderet in corpus illas perfectiones [illegible] quam formas immanentes, quæ [illegible] gloriosum.

Ad primum dicendum, quod ex illo verbo [illegible] [illegible] fuisse claritatem Christi [illegible] futuræ claritatem corporis gloriosi [illegible] in corpore mortali ostendit non immortalitatem [illegible] futuræ immortalitatis [illegible] claritas futuræ immortalitatis, idest, claritas eiusdem generis, & ita erat claritas gloriæ. Quod autem dicitur, quod non ostendit

ostendit immortalitatem, est sensus, quòd non habuit corpus Christi tũc immortalitatem, sed talem claritatem, qualem corpora immortalia, sed corpora immortalia habent claritatem gloriæ, ideo gloriosam claritatem habuit corpus Christi, non tamen fuit corpus gloriosum, quia tũc haberet veram immortalitatem: cum gloriosa sint immortalia, & ista claritas à Deo erat miraculose, & partim ab anima, quæ gloriosa erat, licet non penitus gloriosa. Posset tamen dici, vt quidam volunt, quòd sicut dispensatiuè, idest, Deo specialiter volente factum est, vt anima Christi esset gloriosa, & non refluerет anima eius in corpus, ita fieri poterat, quòd reflueret quantum ad claritatem, & non quantum ad impassibilitatem, & hoc verum est, & tamen tunc non esset miraculum, quòd Christus nunc habuerit claritatem gloriosam, cũ anima naturaliter reflueret illam: nam sicut anima inquantum est absoluta à corpore erat glorificata; & inquantum erat forma corporis, non erat glorificata, ita poterat communicari animæ, inquantum erat forma corporis, quòd esset gloriosa, quantũ ad aliquid, & non quantum ad omnia, & ita influeret in corpus naturaliter claritatem gloriosam, & non posset refundere impassibilitatem, & alias dotes, esset tamen tunc illa claritas transfigurationis sine miraculo, immo potius esset miraculum, quòd anima non semper refunderet claritatem, quod falsum est, cum Dionysius dicat illum fulgorem fuisse miraculosum, ergo dicendum, quòd à deitate causatus fuit iste fulgor miraculosè, & anima non sufficiebat ad illum influendum in corpus. Ad secundum concedendum, quòd corpus Christi non fuit simul gloriosum, & penalitatibus subiectum, & sic quando transfiguratus est Christus, subiectum erat corpus eius pœnalitatibus, & non erat gloriosum: fuit tamen in eo claritas gloriæ miraculosè, licet ipsum non esset gloriosum, quia hoc nõ est inconueniens, vt supra ostensum est. Ad tertium dicendum, quòd si corpus Christi debuisset esse gloriosum in transfiguratione, nõ solum debebat habere dotem claritatis, sed etiam omnes alias, non fuit tamen gloriosum, sed communicata est sibi talis claritas, qualis est in beatis per modum actus, vel passionis, & non per modum habitus, & ita poterat communicari actus cuiuslibet dotis per se, cum ipsam dotem non haberet, vel actum omnium dotium, & tamen neque per hoc esset glorificatum corpus illud, ideo non fuit necesse tunc esse nisi claritatem, sicut quando ambulauit super vndas, non habuit nisi actum agilitatis. Ad quartum dicendum, quòd claritas beatorum cum sit vera claritas sensibilis, licet non sit naturalis, potest sentiri, & videri ab oculo non glorificato, sicut claritas naturalis. Ad quintum potest dici. Vno modo claritas illa naturalis corpori, quia illud corpus erat ordinatum ad illam habendam. Vel melius vocatur naturalis propter animam, quia anima huius corporis erat glorificata, & ex gloria animæ prouenit gloria corporis in beatis. Aliter tamen, & melius adhuc dicebatur naturalis propter deitatem: nam homo iste Deus erat, & poterat facere quicquid vellet, & quia id, quod prouenit rei à seipsa non vocatur miraculosum, sed naturale, vocatur lux illa naturalis, & tamen magis propriè dicitur, quòd erat miraculosa. Ad sextum dicendum, ꝙ iste fulgor erat gloriæ, & tamen poterat esse in vestibus: nam si fulgor iste esset glorificans id, in quo esset, non posset esse in vestibus, quæ non possunt esse glorificatæ, & tñ licet esset fulgor gloriæ, non reddebat corpus gloriosum, ideo non erat inconueniens, quòd esset etiã in vestibus. Aliter potest dici, ꝙ iste fulgor propriè erat in corpore, & tamen inde redundabat in vestes illustrans eas.

Quale fuit corpus Christi in transfiguratione, an fuit corpus materiale, vel spirituale. Et an eius claritas fuit eiusdem rationis cum claritate gloriæ. Quæst. XXXII.

QVæretur de corpore Christi, quale fuit in transfiguratione. Aliqui dicunt, ꝙ fuit corpus spirituale, quia corpus materiale non poterat talem claritatem habere.

Dicendum, quòd non stat, quia si accipiatur spirituale, idest, de naturali spirituali includit cõtradictionem: nam si corpus erat, spirituale non erat, cum spirituale idem sit, quòd spiritus, & corpus; & spiritus condistinguuntur.

F Si autem accipiatur spirituale, idest, habens aliquid de conditione spiritus, scilicet, ablatis passionibus, & imperfectionibus materialibus, est verum, quòd corpora beatorum erunt spiritualia, 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, & tamen etiam hoc modo non erat corpus Christi in transfiguratione spirituale, quia fuit ibi mortale, sicut prius fuerat, & tale postea mansit, cum in illo corpore Christus passus sit, erat etiam graue, & habebat alias imperfectiones materiales, ideo nullo modo fuit spirituale in transfiguratione. Alij dicũt, quòd fuit corpus Christi aereum in transfiguratione, & hoc dicunt, quòd talia corpora possunt multum illustrari, vt fulgeant, sicut sunt corpora nubium, corpus autem humanũ, quod opacum est, talem fulgorem non habet.

Dicendum, quòd isti valde desipiunt: nã corpus Christi ante transfigurationem erat verum corpus humanum
G sumptum de Virgine, si autem in trãsfiguratione esset aereum, iam non esset corpus, quod prius habuerat, & sic nõ esset verus Christus, sed quidam alius.

Secundò, quia nunc Christus nõ esset verus homo: nam requiritur verum corpus ad veritatem humanitatis, corpus autem aereum non potest esse pars hominis, ideo non habuit aereum corpus, sed carneum. Dicendum igitur, quòd corpus Christi fuit tale in transfiguratione, quale prius, & idem in substantia: vera enim caro sumpta de Virgine fuit ibi, & non aliquid aliud nouum, etiam nihil mutatum est, quantum ad accidentia corporis: nam eadẽ magnitudo fuit, & eadem figura, & fuit mortale, & passibile, sicut prius, & graue, & obtusum, & cæteræ eius qualitates, color quoque idem mansit, & etiam corporis opaci-
H tas, quia non fuit factum transparens corpus Christi in transfiguratione: solus enim splẽdor superadditus est, qui prius non erat in corpore, sed de eo quod prius fuerat, nihil mutatum est. Hoc autem fuit, vt per istam claritatem corporis ostenderet imaginẽ futuræ gloriæ. Sic dicit Hieron. qualis enim futurus est tempore iudicandi, talis apparuit Apostolis: nemo autem putet eum pristinam formam, & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus spirituale, vel aereum, sed quomodo transfiguratus sit Euangelista demonstrans, ait: Resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt sicut nix: vbi autem splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria cõ-
I mutatur: certè transformatus est Dominus in eam gloriã: quã venturus est postea in regno suo. Et transformatio splẽdorem addidit, faciem non subtraxit: esto corpus spirituale fuerit, num & vestimenta mutata sunt? quæ intantum fuere candida, vt alius Euangelista dixerit, qualia fullo super terram non potest facere: huiusmodi autem corporale est, & tactui subiacet, non spirituale, & aereum, quod illudat oculis, & tantum in phantasmate aspiciatur. Sic etiam dicit Theophylus, transfigurationem autem opor-
a tet intelligere non figuræ immutationem, sed quia manẽte, vt prius erat figura appositio facta est cuiusdam inenarrabilis claritatis. Idem Beda dicit, transfiguratus Saluator non substantiam veræ carnis, sed gloriam futuræ, vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit, qui qualis tunc discipulis apparuit, talis post iudicium cunctis apparebit electis. Et ratio huius est, quia Christus nunc transfiguratus est, vt ostenderet imaginem gloriæ futuræ in nobis, &
K tamen in electis non mutabitur aliquid de veritate corporis, sed solum addentur perfectiones gloriæ, ideo ita nunc in Christo nihil ablatum est, sed solus splendor appositus est. Sic dicit Chrysost. scilicet, neque ergo decet aliquam figuræ transmutationem in regno Dei esse futuram, aut circa ipsum Saluatorem, aut circa ipsos, qui assimulabuntur ei, sed appositionem claritatis, & ista claritas non fuit data corpori Christi, tamquam ei immanens, sed solum, vt immutaret illud ad horam, sicut passio, & ideo vt dictum est præced. quæst. non fuit dos, quia illa non fuit qualitas habitualiter manens, fuit tamen claritas gloriæ, idest, eiusdem rationis cum claritate gloriæ, scilicet, eadem in essentia, sed non in modo: nam non erit alterius naturæ claritas beatorum, erit tamen alterius modi, quia illa manebit habitualiter vel forma afficiens, ista autem fuit solum, vt passio transiens, vel illustratio quædam. Talis est differentia hu-

A sia huius claritatis ad claritatem beatorum, qualis est visionis beatorum ad visionem Pauli in raptu, fuit enim visio eiusdem rationis, quia vtraque fuit clara visio diuinæ essentiæ, visio tamen beatorum fuit habitualiter manens, visio autem Pauli fuit raptim transiens, & ideo non fuit beatificatus per illam visionem, sicut beatificantur electi per visionem immanentem.

De comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moysi ad Christi claritatem transfigurati, & quomodo hi fulgores conueniant, & differunt.
Quæst. XXXIII.

QVæretur de comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moysi ad claritatem Christi transfigurati. **B** Dicendum, quòd in facie Moysi apparuit magnus fulgor, quando descendit de monte secunda vice portans secundas tabulas legis, & fuit splendor ad modum radiorum exeuntium de vultu, & ideo dicebatur facies eius cornuta, Exodi trigesimoquarto. Idest, cornua lucis egrediebantur de ea, & tantus fuit fulgor, quòd non poterant Iudæi sustinere, sed operiebat Moyses vultum suum, si quando locutus esset ad eos, eodem capitulo. Ex hoc aliqui dicunt, quòd maior fuit fulgor vultus Moysi, quàm vultus Christi: nam fulgorem Moysi non poterant intueri Iudæi, claritatem autem vultus Christi intuebantur discipuli sine aliqua offensione oculorum, vt patet hic. Dicendum, quòd fulgor vultus Christi fuit valde maior, quàm Moysi, quia manifestum est, quòd omnia debuerunt esse excellentiora in Christo, quàm in Moyse. Item claritas Christi trāsfigurati fuit claritas gloriæ, claritas Moysi non fuit **C** gloriæ: nam Christus iam erat beatus in anima, ideo conuenienter poterat accidere ei aliquis actus beatitudinis corporalis, quæ ab anima deriuatur, Moyses autem non erat beatus in anima, ideo non debuit beatitudo corporis præuenire beatitudinem animæ, vnde claritas vultus Moysi habuit aliquam similitudinem cum claritate gloriæ, sed æquiuocam, sicut fides habet similitudinem quandam cum visione patriæ, sed non sunt eiusdem generis, claritas autem trāsfigurationis Christi fuit eiusdem generis, cum claritate beatorum, & ob hoc claritas Christi licet esset valde maior claritate Moysi, non offendebat oculos, sed demulcebat, quia non erat claritas naturalis, quæ quando est excellens corrumpit sensum, claritas autem vultus Moysi non erat gloriosa, sed erat de conditione claritatis naturalis, idest, multum cum ea conueniens, & ob hoc **D** cum esset magna, offendebat vultum aspicientium: claritas enim transfigurationis Christi, quanto maior esset, tāto magis delectaret aspicientes, claritas autem Moysi, quāto maior esset, tanto magis terreret, & minus videri posset, quia vna fuit gloriosa, & alia non. Tertio fuit propter significationem, vel finem repræsentationis, quia claritas Moysi repræsentabat magnitudinem Dei, qui erat terribilis, & volebat se Iudæis, vt terribilem ostendere: fuerat enim causata ex consortio sermonis Dei, Exodi trigesimoquarto. Ideo debuit esse fulgor ille terribilis, vt sic non auderent Israelitæ accedere ad Moysen, & timerent Deum putantes eum valde terribilem, ex cuius colloquij consortio Moyses fulgorem talem induerat. Christus autem per fulgorem suum figurabat claritatem beatorum, quæ erit **E** tota iocunda, & nihil terroris ibi erit, ideo debuit esse illa valde demulcens. Sed dicetur, quare data non fuit Moysi claritas gloriæ, sicut Christo. Dicendum, quòd fuit. Primo, quia non erat conueniens: nam licet illa claritas non glorificaret corpus, erat tamen claritas qualis est illa, qua glorificantur corpora beatorum, beatitudo autem corporis prouenit ex beatitudine animæ, ideo in Christo cuius erat iam anima beata ab instanti suæ infusionis conuenienter esse poterat aliqua conditio, vel passio corporis beati: Moyses autem nondum habebat animam beatam, ideo inconueniens erat, quòd ea quæ pertinēt ad corporis beatitudinem, præcederent beatitudinem animæ, & ita claritas sua non fuit gloriæ. Secundo fuit, quia claritas Christi fuit ad ostendendum imaginem gloriæ beatorum, imago autem valde expresse repræsentat, ideo debet eiusdem generis esse cum re cuius est imago, & sic claritas illa de-

A buit esse eiusdem naturæ cum claritate gloriæ, quia aliàs non repræsentaret eam perfecte, sed multum confuse, sicut fides repræsentat claram visionem, quæ est repræsentatio in æquiuoco, claritas autem vultus Moysi non fuit ad ostendendum imaginem futuræ gloriæ, ideo non oportuit, quòd esset claritas gloriosa, sed esset similis naturali, & sic est maior claritas Christi transfigurati, quàm Moysi, & ista est prima differentia.

De alijs differentijs, quæ inter Christi, & Moysi fulgorem erant. *Quæst.* XXXIIII.

QVæretur de alijs differentijs. Et dicendum quòd fuit alia, quantum ad originem: nam Moyses accepit claritatem ex consortio diuini sermonis, Exodi trigesimo- **B** quarto, Christus autem non habuit ex consortio sermonis Dei, sed ex miraculo, ipse enim Deus erat, & nunquam cum Deo loquebatur, nisi ad seipsum loqueretur, sed ex voluntate sua miraculose fulgorem illum induit ad tempus: Deus enim istum fulgorem Moysi dederat ad ostendendum excellentiam sui ipsius, vt Iudæi non videntes Deum, cogitarent qualis ille esset, cum Moyses, qui cum eo loquebatur talem fulgorem induerat. Secundo ad reuerentiam legis, quia nunc ferebat Moyses tabulas legis ad populum, & multa alia mandata, vt autem crederetur lex illa valde excellens, & ita obseruaretur, dedit Deus tātum honorem latori, & ministro eius, vt fulgeret vultus illius, claritas autem Christi quare fuerit supra dictum est. Tertia differentia est, quia claritas Christi mansit solùm ad horam, claritas autem Moysi mansit (vt quidam vo- **C** lunt) vsque ad mortem, vel saltem aliquanto tempore. Quid autem horum fuerit, declaratum fuit Exodi trigesimoquarto, & tamen saltem necesse est dici, quòd aliquanto tempore manserit: nam dicitur eodem capitulo, quòd videntes filij Israel faciem Moysi esse cornutam, timuerūt accedere, ille autem posuit velamen super faciem suam, quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo auferebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel, omnia quæ fuerant imperata, qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos, & ita innuitur, quòd sæpe videbant Israelitæ faciem Moysi cornutam, & ideo sæpe operiebat eam loquens ad illos, Christus autem solum habuit claritatem illam, quando ad horam transfiguratus est, ante hoc enim nunquam illam habuerat, ne- **D** que postea habuit. Ratio differentiæ fuit, quia Iudæi, quibus Deus per fulgorem vultus Moysi ostendebat excellētiam suam, & reuerentiam legis, erant valde increduli, indigentes crebris admonitionibus, & signis, si autem semel tantum apparuisset claritas in vultu Moysi, putassent euenisse ab aliquo accidenti, & non a Deo, ostensa fuit ergo sæpe, vt appareret manifeste, quòd à Deo fieret claritas illa, vnde quandocunque egrediebatur de tabernaculo vbi locutus fuerat cum Deo, videbant eum Israelitæ egredientem facie cornuta, quasi Deus dedisset cornua illa lucis in colloquio cum eo. Christus autem accepit nunc claritatem in transfiguratione ad ostendendum illis tribus discipulis imaginem futuræ gloriæ, & tamen illa sufficienter ostendebatur semel ostendendo claritatem hanc, ideo semel tantum transfiguratus est. Dicet aliquis, quòd fuerit **E** maioris dignitatis fulgor Moysi, quàm Christi, quia maiori tempore durauit. Dicendum quod non est verum, quia diuturnitas durationis non pertinet ad perfectionem rei, cum sit aliquid extrinsecum, ita dicitur primo Ethicorum, cap. 8. quod non est melius, quod est diuturnius, eo quod est vnius diei, idest, quod durat per vnam diem, vnde manifestum est, quòd homo durans per annum, perfectior est, quàm lapides, & omnia elementa, quæ in æternum durant, cum igitur claritas Christi fuerit claritas gloriæ, & non claritas Moysi, licet claritas Moysi fuerit diuturnior, non fuit perfectior, quia eadem ratione argueretur, quòd qualibet naturalis claritas fuerit perfectior claritate Christi transfigurati, quod falsum est. Quarta differentia est, quia Moyses quando accepit fulgorem illum non sensit, neque sciuit se recepisse, Christus autem sciuit: nam ideo recepit fulgorem, quia ipse illum fecit.

Primum patet, quia quando Moyses descendit de monte, dicitur, quod nesciebat quod cornuta esset facies eius ex consortio sermonis Domini.

Secundum patet, quia Christus ex industria tulit secum discipulos in montem, vt eis ostenderet claritatẽ vultus sui transfigurando se. Ratio differentiæ fuit, quia Christus ipse sciebat erat, qui fulgorem in vultu recipiebat: & qui illum miraculose causabat, ideo non poterat ignorare, quod recipiebat. Moyses autem recipit fulgorem, & non petiuit eum, neque Deus dixit ei, quod daret illum, ideo ignorare potuit, an illum haberet. Causa autem quare Deus permisit, quod ignoraret, fuit primo propter populum: nam si Moyses sciret cornutam esse faciem suam, & quod non posset populus sustinere lucem illam, poneret velamen antequam accederet ad eos, & hoc erat inconueniens, quia esset aliqua suspicio contra Moysen, si a principio descensus viderent vultum eius velatum: cum autem viderunt prius fulgentem, & postea posuit velamen propter populum, iam non erat suspicio.

Item quia si a principio poneret velamen, nunquam viderent aperte fulgorem vultus eius, & ita non timerent, & mirarentur: hoc tamen erat, quod Deus volebat, scilicet, Iudæis se ostenderet terribilem, & legem esse reuerendam per magnitudinem fulgoris: ergo non debuit ponere velamen, & consequenter non debuit prius scire vultum suum esse cornutum radijs. Secundo, & præcipue fuit ad ostendẽdum, quod illud lumen non erat gloriosum, neque tribuebat aliquam iocunditatem animæ, aut excellentiam supra id, quod prius habebat: nam si lumen illud superueniens tribuisset aliquam iocunditatem animæ Moysi, aut saltem aliquam permutationem ad meliora fecisset in ea, sentiret illud Moyses, quia paruum bonum est, quod adueniens nõ sentitur, & maxime de bonis pertinentibus ad felicitatem, quæ maiora sunt, & non permittunt secum ignorantiam: nam vt ait Boetius de Consolatione, libro secundo, prosa 4. Fœlicitas non potest stare cum ignorantiæ cæcitate, & ita Moyses sentiret tantum bonum sibi aduenniens, & sciret quæ claritas erat in vultu eius, & tamen Moyses potuit ignorare claritatem vultus sui: ergo non letificabat animum, neque conferebat ei aliquam aliam perfectionem, & ita non erat claritas gloriæ, claritas autem Christi fuit claritas gloriæ, vnde ipsos videntes intantum letificauit, quod nunquam inde recedere voluissent, vnde dixit Petrus Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, infra in litera.

Quinta differentia fuit, quia Christi vultus fulsit, & etiam vestes: in Moyse autem non fulsit, nisi vultus, & ideo quando loquebatur ad populum, solũ vultum operiebat, Exodi 34. Ratio differentiæ est, quia Christus volebat ostendere, quod totum corpus suum erat fulgidum, & quia non apparebat nisi vultus, voluit quod vestes fulgerent quasi ille fulgor proderit a carne, quæ latebat, in Moyse autem non erat necesse hoc ostendi, quia ipse non ostendebat figuram gloriæ futuræ, quando totum corpus lucebit, sed solum reuerentiam quandam legis, quam ferebat, & excellentiam Dei ex consortio sermonis cuius vultus eius fulgorem acceperat, ad ꝗ sufficiebat, quod in facie fulgeret. Sexta differentia est, quia ex modo loquendi scripturę, ostenditur quod fuerit maior fulgor Christi: nam de eo dicitur, quod resplenduit facies eius sicut Sol, & vestimenta eius sicut nix. De Moyse autem solum dicitur, quod erat cornuta facies eius radijs, sed non dicitur quantum fulgebat ex quo ostenditur, quod non fuerit magnus collatus ad fulgorem Christi.

In quo differebat claritas, quæ fuit in vultu Virginis a conceptu vsque ad partum ab hac claritate Christi transfigurati. *Quæst.* XXXV.

QVærunt aliqui de claritate, quæ fuit in vultu Virginis a conceptu vsque ad partum, qualiter differebat ab hac claritate Christi transfigurati.

Dicendum, quod illi præsupponũt rem dubiam, volunt enim, quod ex tempore quo Virgo concepit Christum, tantus fuit fulgor in vultu eius vsque ad partum, quod vix poterat videri vultus illius, & ita dicunt, quod etiam Ioseph,

F qui morabatur cum ea domestice, non poterat agnoscere vultum illius, & ita exponunt illud supra 1. cap. Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, idest, non agnoscebat eam in vultu accipiendo cognscere pro agnoscere, & ita exponit ibi quædam Glo. ordinaria.

Sed dicendum, quod hoc an fuerit dubium est, quia nõ cõstat ex aliquo loco autẽtico, cui necesse sit fidem adhiberi, constat enim, quod textus ille supra 1. cap. non intelligitur, vt ipsi exponunt quia ibi accipitur cognoscere pro carnali tactu, & talis est consuetudo scripturę, maxime quando de viro, & fœmina dicitur: vnde Matthęus voluit ibi ostendere Mariam semper fuisse Virginem vsque ad diem quo Christum peperit.

G Quod patet, ex auctoritate Isaiæ 7. scilicet, Ecce Virgo, &c. quam ibi inducit, & sic dicit, quod Ioseph non cognoscebat, idest, non tangebat eam carnaliter, licet habuisset, & haberet eam semper in domo secũ, & tamen dato, quod ex illo loco non probetur poterat esse verum, sed non constat, ideo eadem facilitate contemnitur qua recipitur, immo verisimilius est non fuisse, quam fuisse, de quo magis dictum est supra 1. cap. in expositione literæ statim post quæstio. 44. Si tamen daretur, quod talis claritas fuisset in vultu Virginis.

Dicendũ, quod illa fuisset de conditione claritatis Moysi, idest, non esset claritas glorię, quia gloria corporis nunquam datur ante gloriam animę: eum gloria corporis causetur per refluxum ab anima in corpus, & tamen Virgo viuens non habuit animam glorificatam, hoc enim sola anima

H Christi habuit, ideo non daretur ei claritas gloriosa, sed esset claritas de conditione naturalis claritatis. Et apparet, quia vt illi supponunt Ioseph nõ poterat intueri vultum illius, & ideo non agnoscebat eam, ita autem erat de claritate Moysi, quia non poterant Iudęi intueri vultum eius, nisi posito velamine, Exodi 34. & 2. Corinth. 3. & tamen illa erat naturalis, & ideo cum esset excellens inferebat passionem oculis, claritas autem transfigurati Christi demulcebat animos, & oculos intuentium discipulorum: quia erat claritas gloriosa.

Si autem claritas talis esset in Virgine, causa esset ad ostendendum dignitatem eius, quem in vtero gestabat, & ideo solum duraret a conceptione eius vsque ad partum: non est satis verisimile sic accidisse.

I *Quare lux magna apparuit in facie Christi transfigurati.* *Quæst.* XXXVI

QVæretur cũ in Christo trãsfigurato apparuerit lux magna, quare illa apparuit in facie: nam dicitur in litera, resplẽduit facies eius. Dicendũ, ꝙ hoc fuit Primo, quia Christus voluit ostendere hic imaginem futuræ gloriæ, & non poterat ostendi gloria animæ, quæ erat pręcipua cum illa non sit sensibilis, voluit ergo Christus ostendere imaginem gloriæ corporis, & tamen in corpore pars præcipua est facies, quæ magis ostendit omnia officia animæ cũ ibi sint omnes sensus, ideo maxime debuit ostendi in facie. Secũdo, & præcipue fuit, quia ostẽdenda erat gloria corporis Christi, & tamen de corpore Christi nihil nudum apparebat nisi facies, ideo dicitur de gloria faciei in luce: iusti autem in vita æterna, quia vestes nullas habebũt, sed erũt nudi,

K non dicuntur specialiter fulgere in vultu, sed totum corpus eorum fulgebit, ideo dicuntur absolute fulgere non expressa aliqua parte corporis, sic Christus dixit sup. 13. tunc fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris eorum. Et apparet, quod ita fuerit intentio Euangelistę: nam post lucem vultus dixit de luce cæterarum partiũ, & quia illæ velatę erãt non nominauit eas, sed vestimenta, scilicet, resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autẽ eius facta sunt sicut nix.

Quare Marcus de solo vestium candore expressit, cum Matthaeus tam de faciei luce, quam vestium dixerit. *Quaest.* XXXVII

SED quæretur cum expresserit hic Matthæus tam de luce faciei, quam vestium, quare Marcus de solo cãdore vestimẽtorũ expressit dicẽs, trãsfiguratus est coram ipsis, & vestimẽta ei⁹ facta sũt splendẽtia, & candida.

Aliqui

Aliqui dicunt, quòd Marcus expressit quod maius erat omittens quod erat minus. Sed dicendum, quod non stat, quia certum est, quòd maior esset splendor vultus, quàm vestimentorum, quia vultus dignior erat, quàm vestimenta, & vestimenta non haberent fulgorem, nisi propter corpus, & facies erat pars melior corporis, ideo ibi præcipuus fulgor appareret, quam in vestibus. Secundo, & efficacius, quia litera hoc indicat, dicitur enim ibi, quod resplenduit facies eius, sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt sicut nix, & tamē maior est claritas Solis, quam niuis: non ergo omittit propter hoc, quia tunc potius tacuisset de candore vestium, & exprimeret de claritate vultus. Sed dicendum, quòd Marcus tacuit de claritate vultus, quia sufficienter videbatur exprimi fulgor vultus per transfigurationem: nam cū transfiguratio ista nihil aliud fuerit, nisi mutatio lucis, scilicet, quia addita est Christo quædam lux insolita, sufficienter ostendebatur, quod vultus eius fulgorem habuit per hoc, quod dicitur, quod Christus transfiguratus est, & ita dicitur Marc. 9. Transfiguratus est coram ipsis, & vestimenta eius facta sunt splendentia candida. Et si dicatur quare ergo expressit Marcus de candore vestimentorum? Dicendum, quòd factum est ad tollendum dubium: nam si Christus nudus fuisset, quando transfiguratus est ad indicandum istam claritatem, nō diceretur, nisi quòd trāsfiguratus est, idest, mutauit lucem vultus, scilicet, assumpto nouo fulgore, quem prius nunquam habuerat, quia tamen habuit vestes, & esset dubium an fuit fulgor aliquis in vestibus, vel fuit in solo corpore, dicitur, quod vestimēta facta sunt candida, crederet enim quis verisimiliter, quòd in vestibus nullus fulgor apparitus esset, cum hic ostenderetur imago futuræ gloriæ beatorum; ipsi tamen in vita æterna non habituri sunt vestes, exprimitur ergo de vestibus, quòd erant candentia. De vultu autem etiam si non exprimeretur, manifestum erat, quòd si vestimenta fulgebant, quòd vultus magis fulgeret, & istum modum loquendi tenuit Luc. qui per transfigurationem significauit fulgorem vultus: nam dicitur Lucæ 9. Facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens, fieri tamen speciem alteram est transfigurari, & ita tam Marcus, quam Lucas dixerūt transfigurationem pro immutatione claritatis in vultu. Matthæus autem voluit hic magis exprimere, & dixit trāsfiguratus est ante eos, & resplenduit facies eius, sicut Sol: nam transfigurationem accepit pro tota immutatione facta in Christo, siue in vultu, siue in vestibus, & vt exponeret magis quomodo facta est ista immutatio, vel transfiguratio dixit, resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem eius facta sunt, sicut nix.

Quare lux quæ apparuit in facie Christi transfigurati, non comparatur luci aliarum rerum non cœlestium. Et cur Deus igni comparatur. Et quare Angeli vocantur ignes. *Quæst.* XXXVIII.

QVæretur cum in vultu Christi fuerit quædam magna lux in transfiguratione, quæ dicitur fuisse sicut Sol, & ita comparatur illa lux luci corporum cœlestium, quare non comparatur luci aliarum rerum nō cœlestium, cum multa non cœlestia sint nimis lucida. Dicendum, quòd claritas corporis Christi transfigurati, non fuit claritas naturalis, sed gloriosa, licet non fuerit corporis glorificati, vt dictum est supra quæstio. 32. Ideo non erat eiusdem generis, cum aliqua claritate corporum cœlestium, vel elementorum, aut elementatorum, sed alterius generis, quia tamen nobis, quibus ista referuntur nō possumus intelligere, nisi per simile eorum, quæ vidimus, cum media cognoscendi debeant semper esse notiora, & quia ea, quæ similiora sunt, conuenientius ostendunt, eo quòd sit probatio per causam magis vniuocam, debuit ponere lucem alicuius corporis, quod valde similaretur luci gloriæ. Sed tunc dicunt quidam, quòd debuerat poni de fulgore ignis. Primo, quia ignis habet lucem maximam inter elementa, & inde participatur lux in elementaris. Secundo, quia gloria ista corporum, quæ in quadam luce consistit à Deo donabitur, ille tamen igni comparatur, Deuteronom. 4. Deus tuus ignis consumens.

A Tertio, quia etiam Angeli, qui beati sunt, & conciues beatorum assimulantur igni, Psal. 103. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem, & idem ad Hebr. 1. Dicendum tamen, quòd non debuit dici, quòd fulgeret facies Christi, sicut ignis. Primo, quia claritas est dos corporis beatorum, ignis autem licet sit fulgens, non tamen est clarus cum habeat semper quandam fumositatem admixtam, quæ reddit ipsum cuiusdam coloris rufi, vel declinantis ad medios colores, in Sole autem est vere claritas, ideo non debuit dici de igne. Secundo, quia claritas quæ est dos beatorum, non solum est fulgor; sed etiam est valde lætificans cum ad gloriam pertineat, & magnitudo sua semper inducit maiorem iocunditatem, qualis nunc fuit in fulgore vultus Christi, quia discipuli gauisi sunt valde, & voluerunt ibi semper manere, vt Pe-
B trus dixit: hoc autem non est in igne cum potius splendor magnus ignis indicat tremorem quendam, & horrorem, ideo non debuit dici de igne, lux autem Solis horrorem non habet, sed delectationem: nam licet lux Solis propter magnitudinem turbet oculos, & non possit directe aspici, tamen delectabile est videre illam, Ecclesiastes vndecimo, scilicet, Dulce lumen, & delectabile est oculis hominum videre Solem. Tertio, quia corpora beatorum habebunt bonum non permixtum malo, quia iam nō erit ibi luctus, neque clamor, neque vllus dolor, neque affliget eos æstus, Apocal. 7. Solis autem claritas est huiusmodi, quia non est nociua nocumento sensibili: ignis autem, & si multas vtilitates habeat, tamen habet magnam vim nocendi, ideo melius comparatur claritas beatorum claritati corporum cœlestium, quæ habent vim proficiendi, &
C non nocendi, & ita non debuit dici de igne. Aliqui ergo dicunt, quòd licet non debuit comparari illa claritas igni, debuit saltem comparari alicui corpori lucido elementato, quia multa sunt valde lucida, sicut corpora gemmarum, & nitor harum rerum non est nociuus, sicut ignis.

Dicendum, quòd non conuenit. Primo, quia lux istorum corporum est valde deficiens, cum non auferat tenebras, claritas autem beatorum est valde magna, ideo non debuit comparari, nisi corpori magnæ lucis.

Secundo, quia beatitudo æterna est maximum omnium bonorum, & omnia bona, quæ sunt ibi, sunt in summo, ideo oportet, quòd illa sint quasi principium omnium bonorum, quia in quolibet genere id, quod principium est maximum est, debuit ergo claritas gloriæ, quæ excellentissima est assimilari ei, quod est principium luminis, &
D non illi quod recipit lumen ab altero: cum ergo mixta nō habeant lumen à se, sed inquantum participant aliquid de natura ignis, non debuit claritas gloriæ illis comparari, sed magis corpori, quòd habeat claritatem à seipso, & ex hac parte poterat ille fulgor comparari igni, quia ignis à seipso fulgorem habet, & tamen non conuenit propter causas supra positas, & sic nulli elemento, aut elementato debuit comparari ista claritas corporis Christi.

Tertio, quia cum ista claritas sit corporum beatorum, quæ in cœlo manebunt, debuit comparari claritati corporum cœlestium potius, quàm aliorum, & ista fuit causa potissima, sic enim scriptura semper comparat claritatem beatorum claritati corporum cœlestium, & nunquam elementorum, neque elementatorum, sic dixit Christus, supra decimotertio, tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno
E patris eorum, & primo Corinth. decimoquinto. Sicut stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorū, & ad ostendendum differentiam claritatis beatorum, secundum differentiam gloriæ eorum dicitur eodem capitulo, quod alia est claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas stellarum, sic etiam Daniel. duodecimo capitulo, cum ponitur de beatitudine æterna, dicitur; qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Ad primum dicendum, quòd licet lux ignis sit maior inter elementa, & sit origo lucis in corporibus elementatis, tamen minor est lux eius luce corporum cœlestium. Secundo, quia lux corporum cœlestium nullum incommodum habet tam sensibile, sicut ignis. Tertio, quia lux ista cui comparatur lux beatorum debet esse excellentissima, & ideo debet habere rationem originis, ignis autem etsi re-

spectu elementorum corporum, habet rationem originis F
in luce, tamen simpliciter non habet rationem originis, sed lux habet originem a cælestibus, vnde lux ignis a cælesti luce principium habet, ideo magis debuit comparari luci corporum cęlestium.

Ad secundum dicendum, quòd Deus comparatur ibi igni, non quantum ad virtutem illuminandi, sed quantũ ad vim comburendi, & destruendi, vnde dicitur, Deus tuus ignis consumens, idest, incinerans, & deuastans, & quantum ad hoc magis conueniebat: quòd Deus vocaretur ignis, quàm quòd Deus vocaretur Sol, quia volebat Deus se ostendere terribilem, vt semper eum timerent, vt apparet ex effectu ibi secuto: nam cum audirentur voces magnæ Dei, quas populus tolerare non poterat, clamauerunt magno terrore concussi, quod Deus non loqueretur eis, Deuteronom. quinto, & Exodi vigesimo, & omnia, G
quæ ibi erant, scilicet, ignis ardens vsque ad cęlum, & caligo, & fumus erant ad incutiendum terrorem Iudæis, ad Hebræ. 12. Sol autem, & corpora cælestia non incutiunt pauorem, sed potius lumine suo demulcent, & delectant, Ecclesiastes vndecimo. Ideo pro tunc conueniebat Deum vocari ignem, & non Solem, claritas autem beatorum est delectans, & non turbans, neque nocens, ideo debuit vocari claritas quasi Sol.

Ad tertium dicendum, quòd Angeli vocantur ignis vrens, & non Sol, vel stellæ, & hoc ad designandum facilitatem motus, in corporibus enim nullum est velocius ad motum, quam ignis, eo quòd est leuissimum. Etiam quia est magis spirituale, cum habeat minus de materia, in Angelis autem debuit ostendi facilitas motus, idest, operationis, eo quod ponũtur esse ministri Dei. perfectio autem mi H
nistri est velociter exequi, quod imperatur, ideo dicti sunt ignis, idest, veloces, sicut ignis, & hoc valde conuenit, quia non vocauit eos scriptura ignem, quando dixit eos Angelos, sed quando vocauit ministros, scilicet, qui facies Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignẽ vrẽtẽ, & tñ idẽ sunt Angeli, & ministri. Sol autem, & cætera corpora cælestia, licet quantum ad veritatem sint multum velocia in motu, tamen quantum ad sensum sunt tardi motus, & ideo quantum ad velocitatem motus debuerunt Angeli comparari igni.

Alia causa, & forte potissima fuit, quia scriptura comparans spiritualibus, tenet talem ordinem in corporibus, ad quæ fit comparatio, qualis est inter spiritualia, quæ compa I
rantur, & quia sunt aliqua spiritualia meliora Angelis, scilicet, personæ diuinæ noluit scriptura comparare Angelos optimis corporibus naturæ, scilicet, Soli, & stellis, sed comparauit alijs minoribus corporibus, perfectis tamen, scilicet, igni, quia si Angeli compararentur Soli, putaretur forte, quòd sicut nullum corpus erat Sole excellentius, ita neque spiritus aliquis esset Angelis melior. Et istam rõnẽ tangit Apostolus ad Hebræ. 1. ca. vbi inducit illum versum, & comparat ibi filium Dei ad angelos, ostendens quod valde melior illis sit, & hoc probat ex meliori nominatione, quam facit scriptura de illo, quam de Angelis: cum ait, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius, idest, melius præ illis nomen hęreditauit, & postea applicat quid scriptura dicat de vtrisque, scilicet ad Angelos quidem dicit, qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filium autem thronus tuus Deus, &c. & tamẽ si vocasset Angelos solum, non maneret aliquid in cor K
poribus excellentius, quòd nominari posset, ideo ad ostendendum magnam differentiam filij, & Angelorum caute scriptura vocauit Angelos ignem, & non Solem, de gloria hominum ad gloriam Dei non est vlla dubitatio comparationis, ideo potuit vocari fulgor Solis, vel corporum cœlestium, & non est vllum inconueniens.

Quare lux corporum glorificatorum potius Soli, quam luci alterius corporis comparatur. Et quare beatorum gloria inæqualis erit. Et quomodo claritas Christi corporis alios beatos glorificabit.

Quæst. XXXIX.

QVæretur dato, quòd deberet comparari lux corporum glorificatorum luce cęlesti, & non elementali,
F quare potius Soli, quam luci alterius corporis, cum ibi omnia corpora habeant lucem.

Aliqui dicunt, quod non debuerunt comparari in claritate Soli, sed stelis beati, & consequenter Christus transfiguratus, qui per transfigurationem ostendit gloriã beatorum, debuit dici habuisse fulgentem faciem, sicut stellę, & non sicut Sol. Patet, quia Daniel. 12. ibi ponitur de præmio beatorum dicitur, qui docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti, qui autem erudierint multos ad iustitiam, quasi stellæ in perpetuas æternitates: vocatur autem firmamentum ipsum cælum, quòd minus fulget, quã stellæ, & maxime beatis datur ibi fulgere, vt stellæ: nã dicitur, qui erudierint multos, & tamen gradus superior est ibi erudire, quam solum esse doctum, & datur istis solum fulgor firmamenti ergo nulli dabitur fulgor Solis. Item
G patet, quia 1. Corinth. 15. vbi ponitur gloria resurgentium de fulgore stellarum fit mentio, & non de Sole, scilicet, sicut stella differt a stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Dicendum, quòd dictum fuit, quòd fulgor faciei Christi fuit sicut Sol, & non stellarum, vel Lunæ.

Primo ad significandum magnitudinem claritatis beatorum, quia illa claritas beatorum erit tanta, quod non possit aliquis mortalis sufficienter illa admirari, ideo comparatur illi rei, quam nos in claritate maximam possumus inuenire, scilicet, Solis. Secundo, quia cætera corpora cælestia, licet lumen habeant, est illud tamen defectuosum respectu Solis, & sine illo non sufficienter excludunt tenebras, & tamen in corporibus beatorum, non permanetur aliqua obscuritas, quia iam nullus defectus erit, ideo non comparantur alijs corporibus, sed soli.

H Tertio, & præcipue, quia licet significetur in transfiguratione imago gloriæ futuræ in beatis, ostensio tamen ista fuit facta in corpore Christi, quod etiam beatificandum erat, & quia gloria corporis Christi erat futura valde excellens debuit cõparari claritas eius in transfiguratione claritati Solis, & si quid esset lucidius, & ita Deus dicitur habere oculos clariores Sole Ecclesiastici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole.

Quarto, quia non solum claritas, & decor corporis Christi erit ad gloriam corporis eius, sed etiam ad glorificandum quodammodo alios beatos, quia sicut beatitudo animæ omnium beatorum, erit in visione deitatis, ita aliqua pars beatitudinis corporalis erit in videndo claritatẽ,
I & decorem corporis Christi, vt sicut eis deitas nos beatificat, ita & humanitas quodammodo beatificet, & tamẽ ad hoc requiritur valde perfecta claritas, sicut in qualibet forma requiritur valde maior perfectior ad agendum, q̃ ad informandum sicut aliqua caliditas sufficit ad reddendum subiectum calidum, quæ non sufficit ad calefaciendum, idest, vt habens illam possit alterum calefacere: ergo debuit esse valde perfecta claritas corporis Christi, & sic debuit comparari corpori clarissimo, idest, Soli. De hoc patet, quia dicit August. super Ioannẽ super illud Ioã. 10. scilicet, Ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, quod beatitudo sanctorum, quantum ad animã erit interius ingrediẽdo, i. in Christi deitate, & quædã beatitudo sua, quantum ad corpus egrediẽdo exterius. i. videndo humanitatem.

Quinto, quia in resurrectione corpora omnium beatorum erunt clara, & non manebit in eis aliqua obscuritas, & tamen secundum differentiam meriti in beatis erit dif-
K ferẽtia, tam in gloria animæ, quam corporis, ideo claritas erit inęqualis, & ob hoc corpora quorũdam comparantur claritati Solis, alia Lunæ, alia stellarum, 1. Cor. 15. Sicut differt stella a stella in claritate, ita & in resurrectione mortuorũ, quia alia erit claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas stellarum, ergo ille beatus, qui habuerit maximã claritatẽ, cõparabitur claritati Solis: cõstat tamẽ ꝙ maxima claritas erit in corpore Christi, ergo cõparabitur claritati Solis, & tñ in trãsfiguratione fuit claritas in Christi corpore, quæ ostẽdebat claritatẽ postea in eo futurã, ergo nõ debuit comparari alteri corpori, nisi Soli. Sexto, quia dato, quod claritas corporis Christi non ostenderet nunc claritatem, quæ futura est in Christi corpore, sed in beatis, tñ nõ debuit cõparari, nisi claritati Solis, quia ipse Christus dixit, ꝙ corpora beatorũ fulgerẽt, sicut Sol, et dixit hoc ge

neraliter de omnibus beatis, supra 13 scilicet, tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eorũ. Causa tamẽ præcipua fuit, quia ista claritas ostendebat gloriam corporis futuram in vita æterna, quãdo ipse esset in regno suo, & maiestate: nam dixit ipse supra præced. capit. sunt quidã de hic stantibus, qui non gustabũt mortem, donec videãt filium hominis venientem in regno suo, & tamẽ iste aduentus in regno suo fuit ostensio claritatis, in transfiguratione ergo debuit cõparari Soli, vt exprimeretur magnitudo gloriæ corporis Christi. Ad primum dicendum, ꝙ omnes beati habeabunt magnam claritatem in vita æterna, inæqualem tamen, quia sicut erit inęqualis gloria animarum, ita & gloria corporum, quæ consistit in claritate & alijs dotibus, minima tamen claritas beati cuiuscũque erit maior claritate omnium corporum naturalium, scriptura autem vtrumque ostendit circa claritatẽ beatorũ, B Et ideo cum vult ostendere primum, scilicet, claritatis eorum magnitudinem, vocat omnes absolutè fulgẽtes, sicut Sol, vt dixit Christus supra 13. Fulgebũt iusti, sicut Sol in regno patris eorum, non sicut Sol, idest, præcisè tantum, quantũ Sol, sed quia nihil lucidius Sole inuentum est cui comparentur, & tamen magis fulgebunt, quã Sol. Quando vult ostendere secundum, nominat diuersa corpora lucentia inæqualiter, vt secundum differentiam eorum cognoscatur aliqua proportio differentiæ claritatis beatorũ & tunc non differt, quòd nominentur corpora parum lucida, vel multum lucida, dum tamen inæqualiter luceãt, quia non est sensus, quod sit æqualitas proportionis arithmeticæ beatorum ad beatos, sicut corporum ad corpora, nec ita dicitur Dan. 12. quòd quidam fulgebunt, sicut firmamentum, & alij sicut stellæ; nam sicut quælibet stella C lucet plus quàm firmamentum, ita illi, qui docti sunt, & erudiunt alios fulgebunt plus quàm illi, qui solum docti sunt, & tamen non determinatur certa magnitudo excessus istorum ad illos, potissimè quia nõ fulgent omnes stellæ æqualiter, & tamẽ ponũtur omnes in vno gradu, quia solum intendit scriptura ostendere excessum. Ad secũdũ dicendum, quod claritas beatorum non solum comparatur claritati stellarum, sed etiam claritatis Solis, sicut Christus comparauit, sup. 13. capit. Sed quando vult scriptura ostendere inæqualitatem claritatis huius cõparat beatos Stellis, quia inter eas est differentia, 1. Cor. 15. sicut differt Stella a Stella in claritate, sic erit in resurrectione, & tamen etiam ibi comparantur beati Soli, quia dicitur eodẽ capit. alia est claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas stellarum: ita ergo aliqui beati ponuntur fulgere sicut Sol, nec D dicuntur fulgere sicut Stellæ, quasi splendor eorum non perueniat ad æqualitatem Solis, sed quia intenditur assignari differentia claritatis, quæ assignari non poterit, si omnes comparentur Soli.

Quomodo dicitur, quod resplenduit facies Christi sicut Sol, cum incomparabiliter eum excesserit. Et quod scriptura non potest assignare determinate qualis futura sit claritas corporis Christi, & Beatorum. *Quæst. XL.*

QVæretur quomodo dicitur, quòd resplenduit facies Christi, sicut Sol: videtur enim inconueniens dictum: nam gloria corporis Christi erit incomparabiliter maior, quàm gloria cuiuslibet beati, & tamen beati habebunt fulgorem Solis supra 13, Scilicet, fulgebunt iusti sicut Sol: ergo non debuit dici de Christo, quod fulserit sicut Sol, cum diceretur hoc de beatis, vel si de Christo hoc concedendum erat, non erat concedendum de beatis. Dici potest vno modo, quòd licet sit inæqualis claritas Christi, & beatorum, tamen conueniens fuit, quòd diceretur hic claritas Christi claritas Solis, quia Christus transfiguratus voluit ostendere imaginem gloriæ beatorũ potius, quàm propriam gloriam, cum dixisset præced. cap. quod daret vnicuique secundum opera sua, & voluit ostendere quid illud esset, & fuit gloria illa designata p claritatem Solis, quæ cõpetit beatis, Christo autem quantũ ad seipsum cõpetit aliquid excellẽtius, & lucidius Sole, Ecclesiastici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole. Secũdo dicendum, & melius, ꝙ scriptura intendit nobis ostendere conditionem glorię beatorum, quantum ad claritatẽ corporum. A Illa autem claritas non erit eiusdẽ generis cũ claritate aliquius corporis eorum, quæ videmus, quia ista est claritas naturalis, illa autem erit gloriosa, & supernaturalis, & ideo cum non sit similitudo vniuocationis, non potest determinate dici claritas beatorũ erit talis, sicut istius corporis, vel illius, sed est comparatio, & ostẽsio quędam in æquiuoco, sed vtrumque potest fieri. Scriptura tamen vult ostendere nobis duo de claritate beatorum, scilicet, magnitudinem, & differentiam, hoc enim generale est, ꝙ omnium beatorum est magna claritas, & adhoc ostendẽdum dicitur, quòd omnes beati fulgebunt, sicut Sol in regno patris eorũ, supra 13. quia secundum varitatem quilibet beatus habebit maiorem claritatem, quàm Sol, quia differunt genere, & quæ differunt genere, vel specie nunquã possunt esse æqualia in perfectione, & quia gloriosa B excellentiora sunt naturalibus, sicut spiritualia corporalibus, sicut quilibet equus est perfectior omnibus capris, & arietibus, ita claritas cuiuslibet beati erit perfectior claritate omnium corporum naturalium, & cõsequenter maior claritate Solis, ideo Christus volens ostendere magnitudinem claritatis beatorum, dixit generaliter de omnibus, quòd fulgebunt sicut Sol, supra 13. cap. Interdum autem vult designare scriptura inæqualitatẽ claritatis beatorum, & tunc comparat diuersos beatos diuersis corporibus luminosis, & ita dicitur 1. Corinth. 15. Sicut differt stella à stella in claritate, sic erit in resurrectione mortuorum, quia alia erit claritas Solis, aliã Lunæ, alia claritas stellarum. Sciendum tamen, quod neque magnitudo, neque inæqualitas claritatis ostenditur perfectè per comparationes, quas facit scriptura, & hoc propter duo, scilicet, C propter æquiuocationem claritatis beatorum, & claritatis corporum naturalium, secundo propter paucitatem corporum differentium in claritate, quibus comparantur beati.

De primo patet, quia scire possumus, quod claritas beatorum erit maior Solis, sed nescimus quantũ excedet eã ex ratione generis sui, sicut scimus ꝙ intellectus est perfectior sensu, nescimus tamen determinatè dicere, quantũ excedit intellectus sensum quia perfectior habet se æquiuocè ad perfectionem intellectus, & sensus.

De secundo patet, quia inter beatos erit magna, & multiplex differentia claritatis, secundum differentiam meritorum, & tamen Apostolus non posuit, nisi triplicem statum differentiæ, vnde nominauit tria corpora, scilicet, Solem, & Lunam, & Stellas. Et Dan. 12. ponitur duplex sta- D tus differentiæ, quia solum dicuntur quidam fulgere, vt stellæ, alij vero vt firmamentum, & hoc fuit quia paucæ differentiæ corporum inueniuntur, quibus comparentur beati in claritate. Cum autem dicitur, quod gloria corporis Christi est maior, quàm beatorum, ideo quòd non debuerant omnes comparari claritati Solis.

Dicendum vt supra, quòd scriptura non potest assignare determinatè qualis futura erit claritas corporis Christi neque qualis claritas beatorum, poterat tamẽ aliquo modo ostendere, vel magnitudinem claritatis vtorumque, vel inæqualitatem, voluit autem ostendere magnitudinẽ & quia corpus Christi, & beatorum sunt inæqualia in claritate, tamen quia vtraque excedunt claritatem Solis, dixit scriptura de vtrisque, quòd fulgebunt, sicut Sol. De corporibus beatorum supra tertiodecimo, & de corpore Christi hic in litera, idest, quod saltem fulgebunt, sicut E Sol, licet plus fulgeant, & magnitudinem gloriæ beatorum, quia tunc cum non sint æquales omnes beati, nõ dixisset, quod fulgebunt omnes, sicut Sol, & tamen de omnibus hoc dixit generaliter: ergo non voluit assignare inæqualitatem, vel præcisam magnitudinem communẽ qua omnes excedunt fulgorem Solis: nam aliàs distingueret, sicut Apostolus distinxit, prima Corinth. 15. Voluit autem potius hic ostendere scriptura magnitudinem claritatis omnium beatorum, quam differentiam eorum, quia magis erat occultum de magnitudine: nam nemo dubitare potest quin maior sit claritas corporis Christi, quàm beatorum, & tamen an futura sit claritas beatorum maior claritate Solis esset dubium, nisi illud scriptura diffiniret, ideo dictum est de omnibus beatis, quod fulgebunt, sicut Sol. Item, scriptura voluit illud dicere,

quia certius dici poterat: nam si vellet ponere differentiã
inter claritatem corporis Christi, & beatorum, diceret, q
se habent, sicut claritas Solis, & Lunæ, & stellarum, sicut
dicitur 1. Corin. 15. Vel sicut fulgor stellarum ad fulgorẽ
firmamenti, Dan. 12.
Et tamen magis excedit claritas corporis Christi clari-
tatem beatorum, quam solis claritas excedat, vel Lunã,
vel astra, aut stelle excedant firmamenti fulgorem, & ita
non poterat hic dicere rem omnino veram, sed similitudi-
nem quandam, dicẽdo tamen, quòd omnia corpora bea-
torum tam Christi, quam aliorum fulgebũt sicut Sol, id-
est, plus quàm Sol, verum dicitur absolute, quia licet non
possit nobis determinari quantitas excessus, tamen verũ
est, quòd omnia excedont Solem, ideo cõuenientius fuit
dici, quòd omnia fulgebũt, sicut Sol, quàm aliqoid aliud
dici. Sic dicit Remigius. Si autem facies Domini resplen
duit sicut Sol, & Sancti sicut Sol fulgebunt, numquid erit
æqualis claritas Domini, & seruorum? nequaquam, sed
nihil lucidius inuenitur Sole, idcirco ad manifestandum
exemplũ futuræ resurrectionis, & facies Domini resplen
duit, & iusti fulgere dicuntur sicut Sol.

Quare vestimenta Christi apparuerunt candentia in transfiguratione. Et quod in æterna vita corpora hominum nullis vestibus operientur. Quæst. XLI.

QVæretur, quare vestimenta Christi apparuerũt can
dentia in transfiguratione. Aliqui dicũt, quòd hoc
fuit ad designandum gloriam Sanctorũ, quia
sicut claritas faciei Christi repræsentat gloriam futuram
corporis Christi, ita splendor vestimentorum signat glo-
riam corporum Sanctorum.
Vnde dicit Gregorius 32. Moraliom, quòd vestimenta
Christi facta sunt splendentia, quia in supernæ claritatis
culmine Sancti omnes ei luce iustitiæ fulgentes adhęre-
bunt: vestium. n. nomine iustos, quos sibi adiũget, signat
secundum illud Isaiæ 49. His omnibus velut ornamento
vestieris. Sed dicendũ, quod ista est causa mystica, & non
literalis. Et patet, quia tunc claritas beatorum diceretur
claritas niuis, & claritas Christi Solis, & tamen Christus
dixerat, q fulgebunt iusti sicut Sol, sup. 13. cap. Ergo non
comparantur iusti candori vestium sed splendori faciei,
per quem tam Christi claritas, quàm beatorũ futura desi-
gnatur, licet illa inęqualis sit, vt dictum est præceden. q.
Dicendum ergo, quòd ponitur hic de cãdore vestium ad
ostendendum gloriã corporis Christi. Et primo, quia cũ
totum corpus eius esset velatum, & vestitum præter fa-
ciem, si non appareret fulgor in vestibus in sola facie ap-
paruisset, & ista non esset imago perfectę glorię: nã glo-
ria vndiq; perficit hominem, si autem in sola facie appa-
ruisset, putaretur futura esse gloria in facie sola, ideo in ve
stibus fuit, vt ostenderetur, quod non sola facies, quæ nu-
da erat, sed etiam totum corpus, quod tegebatur lumine
splendens erat. Et hoc conueniens erat ad significationẽ,
quia in vita æterna corpora beatorum nullis vestib. ope-
rientur, sed tota erunt nuda, ideo sicut nunc facies Chri-
sti fulgẽs erat ita oportebat, q cæteræ corporis partes ful-
gerent, quia magis erat in illis necessarius fulgor ad deco
randum faciem, ideo totum corpus lumine tegendũ erat
quasi quodam vestimento, sic dicitur Psal. 133. Amictus
lumine, sicut vestimento, & quia si in vestibus non esset
candor non designaretur fulgorem esse futurum, nisi in
facie, debuit quoque in vestibus apparere.
Secundo fuit ad ostendendum magnitudinẽ illius ful-
goris, s. quia non solum corpus in se lucidũ erat, sed tãta
erat lucis fortitudo, quod partes corporis luminosi, quæ
vestib. tegebantur, non obstantibus vestibus fulgorẽ suũ
mittebant. Tertio fiebat ad ostendendum quandã redun
dantiam gloriæ, sicut enim se habet anima ad corpus, ita
se habet corpus ad vestes, gloria enim, i. beatitudo dire-
cte est in anima, cum beatitudo sit in videndo, & sola ani
ma videat Deũ, & tamen de bono animæ refluit aliquid
in corpus, per quòd ipsum corpus glorificatur, ita ex cor-
pore aliquid refluebat in vestes, vt haberent vestes quen
dam candorem, qualem nullæ vestes habere possunt na-
F turaliter & quantum ad hoc fuit speciale in Christo: nam
in beatis non erunt vestes, in quas, corporibus refluat ful
gor aliquis, si tamen aliquas vestes haberent fieret similis
redundantia, vt nihil in eis appareret, quòd non videre-
tur gloriosum, & Christus nunc transfiguratus vestes ha-
buit, fuit conueniens, quod etiam ad illas redundaret ali-
quid de gloria corporis.

Qualis erat ista redundantia fulgoris in corpus Christi trãsfigurati, & in veste eius. Et quæ sint illa quæ redundant in corpus anima glorificata. Et quõ claritas Christi transfigurati in vestes refluebat. Quæst. XLII.

QVæretur qualis erat ista redundantia. Dicendum ta
men, quod non erat propria redundantia, vel reflu
G xio, quia redundantia fit per quandam naturalem deriua
tionem inter ea, quæ continuantur, vel faciunt vnũ, sicut
enim in corpore naturali virtus vnius partis deriuatur ad
alteram propter continuitatem, & vbi tollitur continui-
tas non fit deriuatio, ita inter animã, & corpus, licet. n. am
bo non faciant aliquid continuum, quia non sunt partes
quantitatiuæ, cum anima sit spiritus, sunt tamen partes
essentiales eiusdem rei, & faciunt vnum ſm speciem, vt
ergo est in corpore, q ex virtute cordis, & cerebri totum
corpus recipit influentiam propter cõtinuitatem, & vni-
tatem corporis, cuius istæ sunt partes, ita inter corpus, &
animam, quia efficiunt vnum per se fit refluentia de vno
in alterum, s. de anima in corpus, immo hoc modo corpo
ra animalium vegetantur, quia vegetatio corporũ actus
animæ est, & virtus animæ deriuatur in corpus, ita circa
H beatitudinem cum anima beata est, plena est omni bono
vsq; ad superabundantiam, & ideo naturaliter redundat
aliquid illius in corpus, licet nõ vniuoce (eo q anima ha-
bet bonum suum per modum intelligandi, & volendi cũ
istæ solę sint duę potentię eius, ſm quas perficitur, & ope
ratur, corpus aũt non intelligit neq; vult: ideo necesse est,
quod alio modo participet illo bono si participare debet,
vnde beatitudo animę est videre Deum, ſm quam visio-
nem est anima simpliciter perfecta, & non redundat in
corpus ista visio Dei ab anima, quia corpus non est ca-
pax, sed recipit perfectionem istam secundum analogiam
vel proportionem, scilicet, quòd secundum, quod anima
est maxime perfecta videndo Deum, ita ab ea redundat
in corpus non quidem visio Dei, sed aliqoid, secũdum q
ipsa fit maxime perfectum, & istæ sunt dotes, scilicet, im-
I passibilitas, claritas, agilitas, subtilitas, nulla enim maior
perfectio potest esse in corpore, quam istę: De vestibus di
cendum, quòd non est sic, quia vestes non sunt eiusdẽ ge-
neris cum corpore, nec etiam constituunt aliquid vnum
cum corpore, sicut corpus constituit aliquid vnum cum
anima: ideo non fit refluxio a corpore, vel ab anima in ve
stibus, sicut ab anima in corpus.
Sed dicendum, quod poterat fiari hoc dupliciter. Vno
modo non p redundantiam, sed per influentiam: nã in-
fluentia fit inter ea, quæ sunt omnino distincta, sicut cor-
pora cęlestia influunt in inferiora, & non est redundãtia,
quia nõ constituunt aliquid vnũ superiora cũ inferiorib.
Secundo modo, quòd fieret per miraculum, dando cã-
dorem quendam vestibus, qui non causaretur a corpore.
Primo modo esset deriuatio luminis, sicut a sole illustran
K tur ista inferiora, & nõ esset candor, sed fulgor. Accipiẽdo
secundo modo poterat esse candor vel fulgor, quia ita es-
set ille fulgor causatus a Deo in vestibus, quòd non depẽ-
deret vllo modo a corpore. Dicendum tamen, quod licet
vterque modus stare posset, tamen secundus est verus. Pri
mo, quia si deberet esse deriuatio lucis præsupponendum
erat, quod omnes partes corporis, quæ tegerentur sub ve
stibus essent lucentes, & tamen non est verum, vt dicetur
49. q. Secundo, quia dato, q essent lucentes actu nõ emit-
terent fulgorem suum exterius, quia nulla lux potest tran
sire per solidum opacũ. Tertio, & efficacius patet, quia si
deriuaret ista lux a corpore, esset splẽdor q dã, vel fulgor,
& nõ color magnus manẽs, sicut in illustratione, quã aer
a Sole illustrat nõ causat aliqua qualitas manẽs in aere, q
sit color, sed est illustratio q dã, q̃ est passio trãsiẽs & ita ẽt
ĩ corporib. dẽsis pcussis a Sole causat ex reflexione fulgor
quidam,

quidam, secundum quem illa corpora actualiter splendent, & tamen ille splendor neque est color corporum, neque lux eorum, sed passio ipsorum facta à corpore luminoso reflectente radios ad solidum, quæ passio illustratio nominatur, & tamen tunc vestes Christi non habuerunt illustrationem, sed verum colorem, vt est qualitas manens, scilicet, albedinem, vel candorem: nam dicitur hic vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, & Marc. 9. Dicitur vestimenta eius facta sunt candida nimis, & idem Luc. 9. cum dicitur vestitus eius albus refulgens: ideo dicendum, quòd non proueniebat hoc ex aliqua deriuatione facta à corpore, sed ex miraculo, scilicet, quia Deus voluit dare pro tunc talem nitorem vestibus Christi, qualem ante nunquam dederat, neque postea dedit.

Quartò patet, quia si fieret redundantia à corpore in vestes, hoc esset, quia fieret redundantia à corpore in corpus, & tamen lux corporis Christi non fuit nunc deriuata ab anima in corpus, quia non fuit nunc dos, vt ostensum est supra quæst. 32. sed fuit miraculosè causata in corpore Christi: ideo neque corpus effluxeret in vestes, quia verisimilius erat, quòd anima refunderet lucē in corpus, quàm corpus in vestes, & tamen anima non refundebat quicquā in corpus, ergo à fortiori non refundebat corpus in vestes. Quintò, quia si à corpore in vestes refflueret claritas, esset claritas vestium gloriosa sicut erat claritas corporis, & tamen non est hoc satis conueniens, quia vestes non sunt glorificabiles: ideo non haberent claritatem gloriosam, & consequenter non esset per refluentiam, sed per causationem illius lucis in vestibus sicut miraculosè causata est in corpore.

Quare dicitur, quod vestimenta Christi facta sunt alba sicut nix. Et quod Angeli quando nobis apparent vestibus albis induti cernuntur. *Quæst.* XLIII.

QVæretur quare dicitur, quòd vestimenta Christi facta sunt alba sicut nix.

Aliqui dicunt, quòd fuit ad ostendendum differentiam claritatis Christi, & Sanctorum: nā dicunt, quòd claritas Christi futura in regno suo significatur per claritatem, quæ apparuit in vultu suo in transfiguratione, claritas autem Sanctorum per claritatem vestium, & quia claritas Christi valde excedet claritatem Sanctorum: ideo illa fuit soli comparata, istā autem niui, sic dicit B. Tho. de Aquino 3. parte summæ.

Dicendum tamen, quòd hoc ad causam mysticam pertinet potius quàm ad literalem, & maximè, quia non significantur hic sancti per vestes Christi, vt dictū est sup. q. 43.

Alij dicunt, quòd candor niuis conuenit vestibus, eo quòd Sancti significantur per vestes, quibus magis conuenit candor niuis, quàm aliquid aliud, nix enim habet lucem, & frigus, ita Sancti habebunt candorem virtutum, & refrigerationem à concupiscentijs noxijs. Sic dicit Glo. Sancti niui comparantur, quia candidi erunt virtutibus, & omnis vitiorum æstus ab eis remotus erit. Sed dicendum, quòd etiam hoc pertinet ad causam mysticam, & non ad literalem. Item, quia supponitur Sanctos signatos fuisse per fulgorem vestium Christi, & tamen non est verum in præsenti. Dicendum ergo primo, quòd hoc fuit ad designandum inæqualem gloriam vestimentorum, & corporis Christi, gloria enim transfigurationis directè pertinebat ad corpus, quia illam volebat Christus ostendere, gloriam autem vestium non volebat ostēdere, quia vestes non sunt futuræ vnquam gloriosæ, sicut erunt corpora gloriosa, quia post resurrectionem nullæ vestes erūt, apparuit tamen nunc aliqua excellentia in vestibus propter corpus cui adhærebāt: ideo debuit minor esse quàm corporis gloria. Secundò, quia licet non esset lux vestium per redundātiam à corpore Christi, vt ostensum est præced. q. sed per quoddā miraculum, tamen ostendebatur quasi esset redundantia, scilicet quòd partes, quæ vestibus tegebantur cōicarent lucem suam vestibus per deriuationē quandam, & tñ semper id, quod deriuatur est perfectius in causato, quā in causa, sicut apparet de beatitudine animæ sanctorum in vita æterna, quia beatitudo animæ refluet in corpus, & tñ perfectior est beatitudo animæ, quàm dotes corporis, quæ re-

A fluent ex beatitudine animæ, ita & in vestibus debebat esse imperfectior lux quàm in corpore: ideo dictum est, q̄ vultus Christi fulgebat sicut Sol, & q̄ vestimenta erant cādida sicut nix. Tertiò fuit, quia vt ostenderetur veritas rei manere, & non penitus esse phantasma, debuit vestis Christi apparere coloris albi. Si autem indueret Solis fulgorē, & non appareret color determinatus aliquis, qualis solet esse in vestibus, esset occasio suspicandi de phantasmate: ideo vestibus datum est, q̄ haberent colorem album, & non fulgorem Solis, vnde habuerunt albedinem niuis. Quartò fuit, quia Christus ostendit imaginem gloriæ beatorum, illi autem quamquam vestibus non vtantur tamen quando nobis apparent, videntur vt cōiter vestiti propter honestatē corporū, conformando se consuetudini nostræ, B vnde & Angeli, qui corpora non habent, quando nobis apparent veniunt quasi vestiti, & vestitus eorum est cōiter albus: ideo Christus, qui in transfiguratione ostendit se pertinere ad statum beatorum, ostendit vestes valde albas iuxta albedinem niuis, sic patet in Christi resurrectione de Angelis, qui apparuerunt: nam dicitur Marc. 16. introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris opertum stola candida, & Io. 20. de duobus Angelis, qui fuerunt in monumento Christi dicitur, quòd vidit duos Angelos in albis sedentes, idem fuit in Ascensione Christi ad coelos: nam dicitur Actuum 1. quòd duo viri astiterunt iuxta discipulos in vestibus albis, illi autē erant Angeli, talis autem est conditio omniū beatorum spirituū apparentium, quòd vestes candidas videantur habere.

C *Quare specialiter apparuit albedo vestium Christi sicut niuis, cum sint multi modi albedinis.* *Quæst.* XLIV.

SEd quæretur quare specialiter apparuit albedo vestium Christi, sicut niuis, cum sint multi alij modi albedinis. Dicendum, q̄ fuit primo propter excellentiam beatitudinis: nam licet omnia, quæ habent beati non sint inter se æqualia, quia maior est beatitudo animæ, quàm corporis, tamen quicquid habebunt erit excellentius quàm ea, quæ nos haberemus, quia omnia illa pertinent ad immortalitatem, nostra verò ad mortalitatem: ideo licet gloria vestium Christi non apparuit tanta quanta corporis, vt ostensum est præced. quæst. tamen debuerunt vestes suæ apparere excellentiores vestibus omnium hominum, sic dicitur Marc. 9. vestimenta eius facta sunt candida nimis, D qualia fullo super terram non potest candida facere, & quia nulla est in corporibus mixtis magis albedo quàm niuis, magis habens de luce, dicitur quòd Christus habuerit in vestibus albedinem sicut nix.

Secundo fuit, quia talis est habitudo beatorum spirituum, qui nobis apparent: nam non solum videntur vestimenta eorum alba, sed etiam alba sicut nix; sic patet de Angelis, qui fuerunt in monumento Christi inf. 28. s. erat autē aspectus eius sicut fulgur, vestimenta autē eius sicut nix: & hoc etiā facit ad id, q̄ quærebatur præced. q. s. q̄ nō debuerunt taliter fulgere vestes Christi, sicut vultus Christi, quia in spiritibus beatis, qui nobis apparent nunquā est idē fulgor vestium, & faciei, & ita dr̄ de illo Angelo, quòd aspectus eius fuit sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix.

E *An in vestibus Christi apparuit fulgor quidam, vel color fixus. Et qualis sit niuis candor.* *Quæst.* XLV.

QVæretur an in vestibus Christi apparuit fulgor quidam, vel color fixus: Aliqui dicunt, quòd fuit color purus manens, scilicet, albedo, quia dicitur in litera vestimenta eius facta sunt alba. Alij dicunt, quòd non fuit color manens, sed splendor quidam: nam dicitur Marc. 9. vestimenta eius facta sunt splendentia. Dicendum, q̄ data fuit vestibus Christi quædam qualitas ad modum coloris veri manētis, s. albedo, quædam vera, non quidem naturaliter, sed miraculosè, & cum isto colore fuit quidā fulgor, vt esset ille color quasi radios quosdam nitoris mittens: nam colores participant lucē, & quanto fuerit color perfectior, participat magis de luce quousque veniat ad emissionem quandam radiorum, in hoc autem nix habet ex-

F cellentiam quandam, quia non solum habet albedinem intensam quandam, sed etiam propter magnitudinem lucis participatæ radios aliquos emittit, & ideo oculos disgregat, & ob hoc nix non solum dicitur alba, sed etiam splēdens, vel fulgens, alia autem sunt pure alba, quæ non habent nitorem, sicut gemmæ, & aliæ res candidæ, & ob hoc dr, ꝙ fuerunt vestimenta Christi alba sicut nix; vtrunq; autem notauerunt Euangelistæ: nam Matthæus colorem tetigit dicens vestimenta eius facta sunt alba, splendorem etiam expressit inquantum dixit, sicut nix; cum nix quendam fulgorem, vel radiositatem habeat. Marcus etiam vtrunque dixit: nam Mar. 9. dicitur, vestimenta eius facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix: nam colorem tetigit dicens candida, lucem autem cum dixit splendentia, & in hoc apertius dixit quàm Matthæus. Lucas etiam vtrunq; posuit dicens, vestitus eius albus refulgens: Lucæ 9. albus enim color est, refulgens. n. radios splendoris dicit, illud etiam fuit, quia in spiritibus beatis, quando apparēt, tales vestes cernuntur, s. quæ albæ sint, & fulgorem quendam habeant, vt in Angelis, qui apparuerūt in resurrectione Christi: nam erant vestes eorum albæ, & fulgētes: Marcus. n. & Ioannes eas albas dicunt, quia Marc. 16. dicitur, iuuenem sedentem in dextris, opertum stola candida, & Ioan. 20. dicitur duos iuuenes stantes in albis. Matth. & Lucas ostendunt fuisse vestes fulgentes, quia infra 28. dictus erat autem aspectus eius sicut fulgur, vestimenta eius sicut nix, & tamen nix dicit splendorem, vel radios, & Luc. 24. dicitur duo viri steterunt iuxta eas in veste fulgenti: ideo Christus voluit, quòd vestes eius haberent tunc albedinem, quæ est color fixus, & insuper splendorem quendam, vt oculos radijs percuterent.

G

H

An vestes Christi ante transfigurationem erant albæ, & si non, quomodo fuerunt in transfiguratione albæ. Quæst. XLVI.

QVæretur de vestibus Christi cum dicatur de eis, ꝙ factæ sunt albæ sicut nix: an ante hoc erant albæ, & si non erant albæ, quomodo tunc fuerunt albæ, vel alterius coloris. Dicendum, quòd magis credendū est, quòd essent albæ, quam alterius coloris, & tunc dicēdum, ꝙ in transfiguratione non perdiderunt colorem, sed intensus fuit color præexistens, erat enim albedo remissa, & non fulgens in vestibus, & tunc datum est, quòd esset albedo intensa super omnem albedinem, quæ posset esse in aliqua veste, siue pure naturaliter, siue per adiutorium artis, sic dicitur Mar. 9. vestimenta eius facta sunt candida nimis velut nix, qualia fullo super terram non potest candida facere. Si autem vestes Christi fuerunt alterius coloris, quidā dubitant quomodo potuerunt esse albæ in transfiguratione. Et dicunt quidam, ꝙ non fuit illis data vera albedo, quia non poterat manere simul nigredo præcedens, & albedo miraculose introducta, cū duo colores oppositi, vel disparati non possint idem subiectum numero simul afficere, & tñ constat, ꝙ post transfigurationem mansit in vestibus Christi color, qui prius fuerat, & non ille, qui fuit in transfiguratione si mutatus esset: ideo non fuit albedo data, quæ vere esset in vestibus Christi, sed vere dicunt, quòd esset quædam illustratio, secundum quam nullus color manens imprimeretur vestibus illis, sed desuper illustrarentur, ita vt absorpto quocunque colore vestium propter multitudinem superuenientis lucis videretur sola albedo refulgens, quæ non esset vera albedo, sed passio illustrationis ex multitudine lucis incidentis, vel congregatæ super vestes Christi, & tunc cessante transfiguratione maneret color naturalis non facto miraculo aliquo de nouo.

I

K

Dicendum, ꝙ hoc aliqualiter poterat stare, sed non est concedendum, quia in operibus Christi nihil erat falsum, vel duplex, vt dicit Gregorius in Homelia Paschali, nihil simplex veritas per duplicitatē egit, cum ergo apparuerint in Christi transfiguratione vestes eius albæ, dicendū est, ꝙ vere albæ fuerint. Secundo quia modus loquendi Euangelistarum significare vř, ꝙ fuerit vera albedo in vestibus Christi: nam dr hic vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix, & Mar. 9. dicitur, ꝙ facta sunt candida nimis, qualia fullo non potest facere super terram, & Lucæ 9. dicitur, F quòd vestitus eius factus est albus refulgens. Tertio, quia si dicatur, quòd non fuit iste color verus, sed quædam ostensio per illustrationem, dicetur quòd non fuit vestis Christi alba, licet Euangelista dicat eam fuisse albam, & eadem ratione in omnibus, quæ Euangelistæ referunt dici poterit, quòd non acciderunt sic, sed aliter, & hoc est tollere formam auctoritatis scripturæ. Est igitur dicendum, quòd in transfiguratione Christi fuit vera albedo radiosa propter multitudinem lucis participatē in vestibus Christi, & illa non mansit post transfigurationem, & tamen non sequitur inconueniens: nam verisimile est, quòd vestes Christi erant albæ, & tunc dicetur, quòd non fuit mutatus color, neque fuerunt simul duo colores in vestibus, sed illa albedo, quæ præexistebat, intensa fuit tātum, quòd G in nullo vestimento, siue naturaliter, siue per artificium poterat esse tam intensa albedo, vel candor, sic dicitur Mar. 9. quòd facta sunt candida nimis, qualia super terram non potest facere candida fullo, post transfigurationem voluit Christus, quòd desineret esse illud augmentum, vel intensio coloris, quæ miraculose fuerat, & mansit vestibus albedo pristina. Si asit diceretur, ꝙ vestes Christi non fuerunt albæ ante transfigurationē, sed nigræ, vel alterius coloris. Dicetur ꝙ in transfiguratione perijt ille color miraculose, & datus sum cādor, vel albedo vestibus, & manebat in eis in transformando eas, & potuisset semper talis postea manere sine nouo miraculo, cum esset qualitas radicata, & non passio transiens. Christus tamen abstulit illum candorem, & introduxit colorem præcedentē in vestibus, non quidem eundem numero, sed in specie, & H per omnia similem in gradu intensionis, ita vt nemo sciret an esset alius, sed putaretur idem numero esse, qui semper fuerat, vt non argueretur fuisse aliquam mutationem gloriosam in Christo.

An caro Christi, quæ latebat sub vestibus fuerit fulgens sicut facies, vel manserit in naturali statu. Quæst. XLVII.

QVæretur de carne Christi, quæ latebat sub vestibus: an fuerit fulgens sicut facies, vel manserit in suo naturali statu. Aliqui dicūt, ꝙ tota fuerit fulgida, sed erat illa immutatio transfigurationis ad ostendendū gloriam corporum in futuro, & tamen ibi non solum vultus, sed totum corpus fulgebit, ergo etiam tota Christi caro I fulsit. Item patet hoc in resurrectione Christi: nam fuit tunc tota caro eius: nam apparuit Christus nudus cū ostendent vulnus lateris, & tamen si non haberet fulgorem decorantem omnes partes corporis, esset turpe apparere corpus Christi nudum, ideo fuit totum fulgidum, sic dicitur in hymno Paschali, s. ostensa sibi vulnera, in carne Christi fulgida, resurrexisse Dominum, voce fatentur publica: tunc igitur totum corpus esset fulgens.

Dicendum, quod tunc non fuit splendor in aliquā parte corporis Christi nisi in vultu, & candor in vestibus, in partibus autem, quæ tegebantur nullus erat candor; sed manebat status naturalis.

Primo patet, quia non est asserendum aliquid quod scriptura non asserit, aut ratio non conuincit, sed scriptura solum asserit hic fuisse fulgorem in vultu & vestibus, scilicet, resplenduit facies eius sicut Sol, vestimenta autem K facta sunt sicut nix: ideo non oportet asseri, quòd partes aliæ corporis fulgebant: nam si totum corpus fulgeret, qui expressit solam faciem, apertius poterat totum corpus fulgens exprimere, ratio etiam non conuincit illud.

Secundo patet, quia Deus, qui oīa ordinate agit, sicut nihil diminute agit, ita neque quicquam facit superfluum, & tamen superuacuum esset facere, quòd partes corporis Christi opertæ vestibus fulgerent: ideo non fulserunt. Pater quia fulgor ille corporis Christi non fuit ad glorificandum corpus Christi, sed ad ostendendum gloriam futuram tam in eo, quàm in omnibus beatis, vnde licet ista fuerit claritas gloriosa, non fuit in corpore glorioso, vt ostensum est supra q. 38. ideo non erat tunc glorificatum corpus Christi, neque ista claritas faciebat in eo gaudium aliquod speciale, quia licet esset gloriosa; non fluebat ab anima in corpus, vt illud glorificaret, sed supernaturaliter data

ret data esset corpori ad ostensionem futuræ gloriæ; sed partes velatæ non poterant cooperatæ ad hanc ostentionem, & cum non posset apparere lux earum: ideo essent inuisibiliter lucidæ, & ne miraculum fieret frustra, solus ergo vultus, qui non erat opertus vestibus, vt Euangelistæ expresserunt, & lucem aliquarum partium corporis, quæ videri non posset, tanquam apparuit miraculosus candor in vestibus, quasi ille esset vt deriuatus a partibus, quæ tegebantur.

Ad primum dicendum, quòd totum corpus erit gloriosum, & refulgens in resurrectione, & ideo fulgor fuit tunc in Christo per totum, non quidem per totum corpus, sed per vultum, & superficiem vestimentorum, quæ ostendebant fulgorem corporis, licet nullus esset in partibus, quæ latebant, ne superuacue poneretur.

Si autem corpus Christi non vere cepisset glorificari dato, quod vestibus tegeretur, haberet fulgorem in omnibus partibus corporis, quia tamen non erat gloriosum, sed solum ad ostendendam gloriam futuram, non habuit fulgorem nisi in partibus, quæ apparebant.

Ad secundum dicendum, quòd Christus resurgens habuit fulgorem per totum corpus, & hoc propter duo. Primo quia apparuit nudus coram discipulis, qui adhuc mortales erant, cum ostenderet eis vulnera, & sic non operiretur aliquo decore gloriæ, turpe est videre corpus omnino nudum: ideo fuit quidam fulgor totum corpus operiens, sicut dicitur Psalm. 103. amictus lumine sicut vestimento, & ille fulgor honestabat ea, quæ nobis pudor est nuda ostendere.

Secundo fuit, quia corpus Christi tunc post resurrectionem iam erat vere glorificatum: ideo habebat dotem claritatis, & idem iam non haberet claritatem ad ostendendum gloriam, sed essendum glorificatum, & gloriosa corpora sunt totaliter gloriosa, cum non maneat in eis aliquid defectus, necesse est, quòd per totum sint fulgentia, vnde tunc etiam si corpus Christi esset vestibus velatum, haberet fulgorem non tantum in partibus apparentibus, quamuis opertis, quia operimentum nihil tolleret ad gloriam corporum: secus autem nunc cum solum esset claritas ad ostensionem.

An omnes Christi vestes fuerint candidæ factæ?
Quæst. LXIII.

QVæretur cum vestimenta Christi facta fuerint candida miraculosè, an omnes vestes eius fuerint candidæ factæ.

Aliqui dicunt, quod sola vestis superior, quia illa ostenderet claritatem sufficienter. Alij dicunt, quòd omnes vestes Christi candorem miraculosum acceperunt, quia dicitur hic vestimenta autem eius facta sunt sicut nix alba, ergò non sola vestis superior, sed multa vestimenta eius, & consequenter dicetur, quòd omnia, quia si multa, non esset maior causa, quòd duo fulgerent, quam quod omnia.

Dicendum, quod quidam putauerunt fulgorem vestiũ Christi prouenisse a fulgore corporis, scilicet, quòd partes tectæ vestibus erant fulgidæ, & illæ cogebant fulgere vestes deriuando in eas fulgorem. Et tunc diceretur quòd omnes vestes fulgerent, & quanto essent vestes magis propinquæ carnis magis fulgerent, cum perfectius acciperent deriuatum fulgorem. Sed hoc falsum est, quia caro Christi operta vestibus non fulgebat in transfiguratione, sed solus vultus, vt ostensum est præcedenti quæstione: vestis autem fulgebat miraculosè ei candore, vt ostensum est, supra quæstione 44.

Ideo dicendum, quòd solum fulsit vestis superior Christi, vel si multæ vestes erant, quantum partes aliquæ exterius apparerent, omnes illæ fulgerent, cęteræ autem partes vestimentorum, quæ exterius non videbantur, sine fulgore manerent in suo naturali colore, & gradu intensionis. Ratio huius est, quia fulgor vestium solum erat ad ostendẽdum corporis Christi claritatem, vt non putaretur, quòd solus vultus fulgeret, sed etiam quòd totum corpus, quòd vestibus tegebatur fulgeret, & quia ad ostensionem sufficiebat candor superioris vestis, & superuacuus erat cunctis inque inferioris vestis fulgor non esset candens nisi sola vestis, quæ foris appareret, sic enim fuit in corpore, quia

A sole partes, quæ apparebant fulgebant, scilicet, vultus, reliqua autem manebant in suo colore, vt dictum est præcedenti quæstione, & hoc a fortiori, quia caro Christi erat glorificabilis: ideo etiam si non appareret, poterat recipere claritatem gloriæ, vestes autem nõn sunt susceptiuæ gloriæ, ideo solum esset in eis fulgor ad ostensionem, & tamẽ sola vestis exterior videbatur: ideo illa sola fulgeret.

Cum autem dicitur, quòd multa vestimenta fulgebant, quia dicitur, vestimenta autem eius. Dicendum, quòd in nominibus vestium variè accipitur, quia aliquando accipitur singulare pro plurali, & aliquando plurale pro singulari, & hoc ex modo loquendi, vt ille qui habet vnicam vestem dicitur habere pauca vestimenta, & sic vestimenta habet, & ille, qui habet multas vestes dicitur habere sufficientem vestitum, & ita vestitum habet, qui habet omnia

B necessaria ad vestiendum: Christus autem multas vestes simul habuit quibus induebatur secundum consuetudinem regionis suæ. Ioannis 19. Scilicet, vnicuique militi dederunt partem, & tunicam, & tamen quatuor partes fecerũt.

Sed dicendum, quòd hic non vocantur vestimenta omnes vestes Christi, sed sola vestis superior totum corpus tegens, quę fulsit cæteris manentibus in suo colore. Posset etiam dici, quod multę Christi vestes fulserunt, & tamen nihil de illis fulsit nisi quòd exterius apparebat, quia forte multarum vestium aliquæ partes foris apparebant, licet non totæ ipsæ vestes, & illę partes, quę apparebant fulgerent.

Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: Domine bo-
C *num est nos hic esse, si vis faciamus hic tria tabernacula. Tibi vnum Moysi vnum, & Eliæ vnum.*

Et ecce apparuerunt. Posita est supra transfiguratio, hic ponitur transfigurationis testificatio. Et primo ponitur testificatio humana. Secundo testificatio diuina ibi. *Trãsfigurationis Christi testificatio ac diuisio.*

Adhuc eo loquente. Prima in duas, quia primo ponitur testificatio eminẽtium virorum in veteri. Secundo testificatio excellentium virorum in nouo testamento ibi.

Respondens autem Petrus. Circa primum dicitur. *Et ecce apparuerunt illis.* Idest; Dum discipuli tres essent intenti videre gloriosam corporis Christi claritatem, subito apparuerunt Elias, & Moyses, & ideo dicitur ecce, quia ecce interdum ponitur ad demonstrandum, interdum vero ad ostendendum rem subito factam cuius non præcedunt ali
D quę dispositiones.

Moyses, & Elias. Duo patres sunt veteris Testamenti, & ambo prophetę. *Cum eo loquentes.* Idest cum Christo. quid autem loquerentur dicitur. Luc. 9. quòd loquebãtur de excessu, quem completurus erat in Ierusalem.

Respondens autem. Hic ponitur testificatio virorum eminentium in nouo testamento, scilicet trium discipulorum, qui astiterunt Christi transfigurationi, & dicitur.

Respondens autem Petrus. Idest, loquens: nam non respõdebat cum nihil fuisse sibi quisquam locutus, sed more loquendi scripturę accipitur interdum rñdere pro incipere ad loquendum, & ita accipitur Marc. 11. cum enim dicitur, quòd Christus vidit ficulneam non habentem ficus, sed folia tantum, & esuriret dicitur, respondens dixit ei, idest, ficulneę iam in ęternum non amplius quisquam
E ex te fructum manducet, & tamen ficulnea non poterat loqui Christo ad hoc, quòd diceretur Christus respondere ficulneę, sed dicitur, respondens, idest, loqui incipiens. *Dixit ad Iesum.* Licet adesset Moyses, & Elias cum Christo, non locutus est ad illos, sed ad Christum, quia illũ Dominum eorum cognoscebat, vnde præsentibus eis vocauit eũ Dominum, quia indecens erat quod aliquis aliorum maior esset quam Iesus. *Domine bonum est nos hic esse.* Idest, Melius est, quod maneamus hic quam alibi: non enim senserat vnquam Petrus tantam dulcedinis suauitatem, neque putabat posse experiri, *si vis.* Idest, Si iubes. *Faciamus hic.* Idest in monte isto Tabor. *Tria tabernacula.* Ad semper ibi habitandum. *Tibi vnum.* Hoc erat præcipuum tabernaculum, & de quo primo mentio facta est. *Moysi vnum.* Pro se solo. *Eliæ vnum.* Pro solo Elia.

An

Ad quid fuit conueniens, quod astarent aliqui Christo transfigurato. Quæst. XLIX.

QVæretur ad quid fuit conueniens, quòd astarent aliqui Christo transfigurato, & quomodo astiterunt ad testificandum transfigurationem.

Dicendum, quòd necesse fuit, quòd aliqui astarent transfigurationi: nam transfiguratio fuit ad ostensionem gloriæ beatorum: ideo oportuit, quòd alicui ostenderetur, quia nõ esset ostensio si non esset aliquis cui ostenderetur: nã Christus solus existens non transfiguraretur, quia frustra hoc esset, cũ sic nõ ostenderetur gloria illa beatorum alicui, pro seipso autem frustra erat transfigurari, cum ipse iam sciret qualis erat, ad hoc autem debuerunt astare aliqui de viuentibus, qui nondum scirent qualis esset gloria beatorum, & ita ipse dixit præcedenti cap. sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, & isti erant tres discipuli, quos assumpsit, de quibus quare eos assumpserit potius quàm alios dictum est supra quæstione 12. de Elia, & Moyse, an ad videndum transfigurationem venerunt, dicetur sequenti quæstione. Secundum ad quòd astiterunt aliqui, fuit ad testificandum: ideo enim Christus transfiguratus est, vt probaret potestatem, & gloriam suam, sed hæc nõ posset ostendere nisi aliqui adessent, qui attestarentur prædictis: ideo oportuit aliquos astare. Et dicendum de tribus discipulis, quòd illi conuenienter astiterunt ad testificandum de trãsfiguratione, quia isti fuerunt, qui postea reuelarunt toti mundo Christum transfiguratum post eius resurrectionẽ. Sed dicetur tunc, quòd Moyses, & Elias etiam non profuerunt ad hoc, quia illi non prædicauerunt transfiguratioẽ Christi: cum nunquam redierint illi post illud tempus ad conuersandũ inter homines, vt eis possent annunciare trãsfigurationem. Dicendum, quòd aliquo modo profuerunt ad attestandum transfigurationem, vt seq. q. dicetur.

Quare Moyses, & Elias astiterunt in transfiguratione Christi. Quæst. L.

QVæretur quare Moyses, & Elias tunc astiterunt, id est, aliqui de hominibus, qui non viuunt in hoc seculo.

Aliqui dicunt, quòd assumpti fuerunt, vt viderent transfigurationis claritatem, & agnoscerent quod non agnoscebant, & delectarentur in hoc sicut tres discipuli in hoc delectabantur.

Dicendum, quòd nõ videtur ista fuisse causa, quia Moyses, & Elias non veniebant ad videndum gloriam corporis Christi, quia ipsi veniebant quasi in simili gloria: nam dicitur Luc. 9. de Moyse & Elia, quòd visi sunt in maiestate, id est, habentes fulgorem, & apparatum aliquem gloriosum sicut Christus habuit, non ergo veniebant, vt gauderent de ostensione gloriæ Christi in transfiguratione. Itẽ quia licet Elias, qui adhuc viuebat, poterat gaudere claritate vultus Christi: tamen Moyses non poterat gaudere vidẽdo, quia Moyses defunctus erat, & ibi non erat nisi anima eius, quia tamen organicis operationibus non vtitur cum a corpore soluta sit, ideo non poterat anima Moysi videre claritatem vultus Christi, & consequenter neq; gaudere in ea nisi accipiatur videre pro intelligere, quia tunc magis gauderet assistens Christo transfigurato in monte Tabor, quam manens in lymbo sanctorum.

Dicendum igitur, quòd propter aliud venerunt. Primo ad loquendum cum Christo: nam Luc. 9. dicitur, quòd loquebantur isti cum Christo de excessu quem facturus erat in Ierusalem, id est de passione sua. Et hoc erat conueniens, quia discipuli ante hoc audierant a Christo, quòd passurus erat, & tamen non bene accipiebant verbum, vt patet præcedẽti cap. cum Petrus increpuerit Christum, quia dicebat se occidendum: ideo conueniens fuit, quòd illi duo assistentes Christo confirmarent sermonem eius loquendo de passione eius, quam toleraturus erat in Ierusalem præsentibus discipulis illis tribus. Secundo fuit ad honorem Christi transfigurati, scilicet, vt non solum ipse transfiguraretur, sed etiã faceret præsentes sibi esse aliquos qui in simili glo-

F ria apparerent: nam dicitur Luc. 9. quòd visi sunt in maiestate, & quicunque essent dum tamen essent viri excellentes de illis, qui non erant iam in hoc seculo, erat magnus honor Christo, quòd faceret illos ibi adesse.

Tertio fuit ad testificationem transfigurationis, vt dicit Damascenus. Sed dicetur quomodo isti testificati sunt de transfiguratione, cum nunquam postea apparuerint in mundo ad testificandum de transfiguratione? Dicendum, quòd hic fuit duplex testificatio de transfiguratione, vel circa illam. Prima fuit, vt sciretur facta esse transfiguratio, scilicet, quòd illi, qui non viderant scirent, & quantum ad hoc soli tres discipuli testificati sunt: nam ante Christi resurrectionem tacuerunt, & postea illud annunciauerunt, sicut Christus eis dixit nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat infra in litera. Moyses, & G Elias non testificati sunt ad hoc, quia non conuersati fuerunt postea in mundo prædicando, aut apparẽdo alicui, cui hoc annunciarent. Alia erat testificatio quantum ad personam Christi, qui transfigurabatur: nam voluit Christus ostendere, quòd ipse erat Deus, & Dominus cum sibi transfigurato faceret astare viros venerabiles de his, qui non erant in hoc seculo, & ista testificatio proderat immediate ad discipulos tres, qui astabant: nam videntes eum transfiguratum, & Moysen, & Eliam tanquam obsequentes ei, agnoscerent, quòd iste erat Dominus illorum, & sicut ipsa transfiguratio directe conferebat ad hoc, quòd discipuli tres agnoscerent potestatem, & magnitudinem Christi, qui talem gloriam in corpore suo ostendere poterat, ita & præsentia Moysi, & Eliæ quasi obsequentiam ei, ostendebat magnitudinem, & deitatem Christi, cum tam venera- H biles viri eo iubente astitissent ad ministrãdum ei, qui erat princeps veteris testamenti. Patet etiam simile, quia quando Christus transfiguratus est, audita est vox patris, hic est filius meus dilectus, ipsum audite, & hoc fuit ad ostendendum, quis & quantus esset ille, qui transfigurabatur. Simile autem ostendebatur per præsentiam Moysi, & Eliæ: ideo attestabantur isti transfigurationi quantum ad discipulos, qui aderant, proderat etiam pro alijs, qui non aderãt: nam si isti tres discipuli annunciarent, postea Christum solũ transfiguratum, esset quidem aliquantæ gloriæ, & tamen valde maioris gloriæ eum arbitrarẽtur audientes hoc si annunciaretur eis, quod Moyses, & Elias astiterant ei transfigurato quasi ministrantes ei, & ista testificatio fuit causa potissima.

I *Quare Christus in sua transfiguratione potius voluit habere Eliam, & Moysen quam alios, & an esset conueniens, quod isti adessent. Et quae sit conuenientia Eliae, ad Moysen. Quaest. LI.*

QVæretur dato, quod Christus vellet habere aliquos viros de illis, qui non erant in hoc seculo testes, vel attestantes transfigurationi suæ, quare potius voluit habere Eliam, & Moysen quam alios, & an fuit conueniens, quòd isti adessent.

Aliqui dicunt, quòd non debuerunt isti astare, sed omnes Prophetæ simul, quia isti astiterunt tanquam testes trãsfigurationis, & tamen de Christo non soli isti testimoniũ perhibẽt, sed etiam omnes Prophetæ. Actu. 10. scilicet, cui omnes Prophetæ testimonium perhibent: ideo omnes de- K buerunt interesse, & non specialiter Moyses, & Elias.

Dicendum, quòd cõueniens fuit istos duos interesse potius quam alios. Et hoc primo propter excellentiam personalem, quia isti videntur fuisse excellentiores inter patres veteris testamenti: nam Moyses fecit multa miracula, quia dicitur Deuteronom. 34. quòd non surrexit vltra Propheta in Israel sicut Moyses in omnibus signis, & prodigijs. Elias etiam fuit potens in miraculis, ipse enim primus fuit, qui mortuum suscitauit. 3. Regum 17. ipse a coruis diuinitus quotidie longo tempore pastus est, eodem capitu. ipse ignem de cælo descendere fecit super sacrificia, 3. Regum 18. Et super duos quinquagenarios, quarto Regum primo, & multa alia: ideo isti duo tãquam præcipui habiti sunt in veteri testamento, vt ergo ostenderetur magna Christi potestas, & dignitas, isti duo, qui maximi fuerunt in veteri testamento, astiterunt ei familiares in transfiguratione.

Secundo

Secundo propter similitudinem istorum: nam nulli dno magis interesse côuenerunt, quàm Moyses, & Elias. Moyses enim quadraginta diebus sine cibo mansit. Exodi trigesimosecundo, & Deuteronom. nono. Et eodem diebus Elias: nam sumpto in cibo pane subcineritio ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, tertio Regum decimonono: nulli autem alij in veteri testamento ieiunauerunt sic longo tempore sicut isti duo, & in hoc imitati sunt Christum, qui etiam quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, supra quarto capitulo, ideo potius isti assumpti fuot nunc quàm alij.

Tertio, & præcipue, quia ad transfigurationem testificandam nolli magis apti erant, quàm isti duo, eo quòd in transfiguratiooe apparuit claritas vultus Christi, & vestium, & tamen in istis aupatuerat aliquid simile, & non in alijs patribus veteris testamenti: nam Moyses habuit aliquando faciem fulgeotem, sicut nuoc Christus, scilicet, quando descendit de monte: nam erat facies eius cornuta ex coosortio sermonis Domini. Exodi trigesimoquarto, Moyses etiam vidit sæpe gloriam Domini: nam de nube, & nebula io qua ostendebatur gloria Domini, loquebatur Deus Moysi. Exodi trigesimotertio, & trigesimoquarto, & Numeri 12. Elias etiam vidit gloriam Dei in igne, & commotione, & spiritu auræ leuis, tertio Regum decimonono, quod aliquo modo pertinebat ad gloriam claritatis transfiguratioois: ideo isti potius quâ alij assumpti sunt ad transfigurationem.

Quarto fuit, vt adduceret Christus secum principes totius status Iudæorum: nam fuit in veteri testamento lex; & prophetia: princeps legis fuit Moyses, princeps autem prophetarum fuit Elias, & ob hoc Iudæi putabant Iesum esse Eliam præcedenti capitulo, vt ergo ostendatur, quòd Iesus non sit aliquis horum, sed maior his adduxit eos tanquam ministrantes sibi. Sic dicit Chrysostomus, quia enim turbæ dicebant Iesum esse Eliam, aut Ieremiam, aut vnum ex Prophetis; capita Prophetarum secum ducit, vt saltem hinc videatur differentia seruorum, & Domini.

Quinto, quia Christus vult tollere per hoc calumniâ Iudæorum dicentium, quòd ipse soluebat legem, & Prophetas, ipse autem dicebat, quòd non soluebat, sed implere venerat: ideo assumpsit secum istos, qui legis, & Prophetarum capita erant. Sic dicit Chrysost. scilicet, alia ratio est, quia continue Iudæi tanquam transgressorem legis, & blasphemum patris sibi gloriam vsurpantem, vt ostenderetur ab vtraqoe accusatione innoxius, eos qui in vtroque fulserunt in medium ducit, etenim Moyses legem dedit: Elias autem pro gloria Dei æmulator fuit.

Sexto quia Christus voluit se ostendere Dominum vitæ, & mortis: nam est princeps viuorum, & mortuorum, Apo. 1. Ideo deduxit testes trâsfigurationis suæ aliquem de mortuis, scilicet, Moysen, & aliquem de viuentib. qui tamen non manebat inter homines, scilicet, Eliam. Sic dicit Chrysostom. alia ratio est, vt discant quoniam mortis, & vitæ potestatem habet; & propter hoc Moysen, qui morte defecerat, & Eliam, qui nondum mortem passus fuerat in medium ducit.

Septimo quia isti, qui astiterunt Christo transfigurato loquebantur, cum eo de passione sua in Ierusalem, Lucæ nono, ideo inducti fuerût illi, qui pro Deo ad mortem se exposuerût, nihil formidantes, Moyses enim Pharaoni se opposuit: Elias autem regi Achab: etiam Moyses Deo se opposuit, vt eum deleret de libro viuentium, vt vastaret populum. Exodi trigesimosecundo, isti enim conuenientes suadere poterant Christo de passione sua, cum ipsi se pro Deo exposuissent, quia tunc quis docendi, & admonendi auctoritatem habet, quando io se ostendens exemplum virtutis, ad quam alios inducere nititur.

Octauo fuit, quia Christus dixerat Petro, & alijs discipulis, quòd ponerent animam suam pro eo, præcedenti capitulo, vt autem magis suaderet, introduxit loquentes de passione eius illos, qui animam ponere non dubitauerant, vt eorum exempla, & gloriam sequi cuperent discipuli.

A Sic dicit Chrysostom. scilicet, aliam causam ipse Euangelista reuelat, scilicet, monstrare crucis gloriam, & mitigare pœnam, & alios discipulos passionem timentes, loquebantur enim (vt alius Euangelista dicit) de excessu, quem completurus erat in Ierusalem: vnde eos in medium ducit, qui se morti exposuerunt pro his, quæ Deo placebant, & pro plebe credentium, etenim tyrannis vterque se libere præsentauit. Moyses quidem Pharaonis: Elias autem Achab, ergo duxit propter hoc eos in medium: volebat enim, quòd discipuli priuilegia illorũ zelarent, vt scilicet, fierent mansueti sicut Moyses, & zelantes sicut Elias.

Nono fuit, vt Christus ostenderet tam in lege, quàm in Prophetis se prædicatum, & testimonia de eo haberi, & ideo assumpsit duos, qui in lege, & Prophetis duces

B erant. Sic dicit Hilarius, quòd Moyses, & Elias ex omnium Sanctorum numero assistunt, medium inter legem, & Prophetas, Christus in regno est, cum his enim quibus testibus prædicatus est, iudicabit. Et idem dicit Origenes: siquis intelligit spiritualem legem conuenientem sermonibus Iesu, & io Prophetis absconditam Christi sapientiam, ille videt Moysen, & Eliam in gloria vna cum Iesu.

Decimo (vt aliqui dicunt) fuit hoc, quia Scribis, & Pharisæis petentibus signum de cœlo dare noluit suprà duodecimo, & præcedenti capitulo, voluit, vt ostenderetur non negasse hoc ex impotentia ostendere nûc signum de cœlo ducendo Eliam, & signum de profundo ducendo Moysen. Sic dicit Hieronymus considerandum est, quòd Scribis, & Pharisęis de cęlo signa poscentibus dare

C noluit, hic vero, vt Apostolorum augeat fidem, dat signũ de cęlo Elia descendente quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente, quòd & Achaz per Isaiam præcipitur, vt petat signum de inferno, vel de excelso.

Sciendum etiam, quòd Moyses, & Elias valde conueniunt, quia Moyses ponitur, vt legislator: Elias autem, vt confirmator, s. vt conuertat corda patrum ad filios, vt Deum secundum legem suam colant, vnde ambo simul ponuntur Malac. 4. Scilicet, mementote legis Moysi serui mei, & statim sequitur, ego mittam vobis Eliam Prophetam, qui conuertet corda patrum ad filios, &c. quasi ambo ad idem cooperentur, ipsi ergo potius simul quàm aliqui alij positi sunt assistere transfigurato Domino.

D *An vere astiterunt Moyses, & Elias Christo transfigurato. Quæst. LII.*

QVæritur, quomodo nunc astiterunt Moyses, & Elias Christo transfigurato. Aliqui dicunt, quod non vere affuerunt, quia non fuit ibi corpus, vel anima alicuius eorum, sed fuit imago, vel effigies ipsorũ. Sic dicit glossa quędam Lucę 9. super illo verbo (Erant autem Moyses, & Elias) scilicet, sciendum inquit non corpus, vel animam Moysi; vel Eliæ sibi apparuisse, sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest etiam credi, vt Angelico mysterio hoc factum esset, quòd Angeli eorum personam assumerent.

Dicendum, quòd non stat, sed oportet dici, quòd vere fuerit hic Elias, & Moyses: nam si intelligatur solum per repræsentationem in subiecta creatura, sic in multis alijs

E dicetur, quòd non vere facta fuerint, sed per apparẽtiam quandam, sic tolleretur auctoritas, & certitudo sacræ scripturæ, hoc enim vult Hieronymus dicens, quòd Scribis, & Pharisæis signa poscentibus dare noluit, hic autem, vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cœlo Elia descendente quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente, & tamen si esset sola effigies istorum non diceretur Elias descendere de cœlo; neque Moyses resurgere de inferis, ergo vere ipsi nunc astiterunt, & non sola effigies eorum.

Ad dictum Glosæ dicendum, quòd non est auctenticum, quia illa Glosa sumpta est ex libro, qui intitulatur de mirabilibus sacrę scripturę, qui non est liber auctenticus, sed falso ascribitur Augustino.

Quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis Christi. Et quare Elias in curru igneo raptus est. Quæst. LIII.

QVæretur quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis.

Dicendum, quod Elias viuit adhuc, cũ adhuc maneat, et venturus asseratur in vltimis diebus, & ideo viuens sicut solebat esse inter homines ductus est. Dicit autem Hieronymus, quòd de cœlo descendit, cum dicat in descensu Eliæ ostensum esse signum de cęlo, non ostenderetur tamen signum de cęlo, nisi ille descenderet de cęlo.

Est tamen dicendum, quòd Elias non descendit de cęlo, quia non erat in cęlo: nam nihil mortale est in cœlo. Elias tamen adhuc mortalis est: ergo non erat in cœlo. Etiam scriptura non testatur eum esse in cęlo, licet dat eũ raptum in cęlum, 4. Regum 2. quia cęlum vocatur regio excelsa aeris, creditur autem, quod erat in Paradiso terrestri, qui est excelsus locus, & hoc est verisimile: nã Elias, & Enoch reseruantur simul viuentes ad prædicandum ante finem sæculi: Enoch tamen est in Paradiso terrestri. Ecclesiastici 44. Scilicet, Enoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ergo ibi credendum est fuisse Eliam, & de illo loco duceretur.

De modo veniendi credendum videtur, quòd ab aliquo Angelo portatus sit, sic enim Abacuc Propheta, qui adhuc mortalis erat, portatus est quasi subito ab Angelo de Iudæa in Chaldeam super lacum leonum, & iterum reductus est. Dani. 14.

Alij dicunt, quòd Elias ductus est nunc sicut prius ductus est quando raptus est de terra: nam currus igneus, & equi ignei rapuerunt eum, 4. Regum 2.

Dicendum videtur, quod non ductus sit in curru igneo, sed per Angelum: nam si venisset talis currus, & equi, vidissent eos discipuli, & tamen nõ viderunt quando venerint, neque quando recesserint, sed subito viderunt Eliã, & Moysen loquentes cum Christo, vt innuitur in litera, quia dicitur, & ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias, ergo nõ venit Elias in curru, sed ab Angelo portatus est, & quia Angelus est inuisibilis secundum substantiam suam non viderent eum discipuli, sed subito viderent Eliam astantem Christo.

Cum autem dicitur de curru igneo. Dicendum, quòd nunc non fuit currus igneus, sed a principio fuit quando portatus est hic, & hoc, vt videret Elisæus quomodo portabatur: nã petiuerat Elisæus duplicem spiritum Eliç, & dixit Elias, rem difficilem postulasti, sed obtinebis, si videris me quando tollar a te, & vt Elisæus sciret, quòd obtinuerat spiritum duplicem concessum est ei, quòd videret Eliam quando rapiebatur, & ad hoc venit currus igneus, & equi ignei, qui tollerent eum, quia illos videre poterat Elisæus, & nõ videret Angelum, si tolleretur Elias ab Angelo. Etiam non erat modus iam honorabilis ad hoc, quod tolleretur sicut in curru igneo, si videri deberet, nunc autem non erat opus, quòd videretur Elias veniens neq; recedens: ideo non venit in curru igneo, sed magis est probabile ab Angelo aliquo eum fuisse portatum.

Quomodo Moyses venerit, et qualiter ibi erat. Quæst. LIV.

QVæretur de Moyse quomodo venerit, & qualiter ibi erat.

Aliqui dicunt, quòd Moyses surrexit a mortuis: nam Moyses mortuus erat a longo tempore, ad hoc aũt, quod nunc adesset Christo, necesse erat quòd resurgeret. Et ita videtur dicere Hieronymus, quòd in transfiguratione Christus ostendit signum de cęlo descendente Elia quo conscenderat, & Moyse ab inferno resurgente.

Dicendum, quòd non surrexit Moyses, ita quòd anima eius resumeret corpus quòd viuens habuerat, & quia illa resurrectio non erat tunc necessaria, quia hic nihil facturus erat Moyses, nisi quòd appareret loquens cum Christo in Monte Tabor, ad hoc autem sufficiebat, quòd appareret anima sua.

F Item quia si tunc resurgeret Moyses, cum nondum esset tempus resurrectionis, oporteret, quòd moreretur rursus, quia nõ erat rediturus ad viuendum inter homines, etiam non futurus erat viuens in lymbo sanctorum, quia ibi solæ animæ sunt: ideo rursus moriturus esset, superuacuum ergo erat, quòd resurgeret statim moriturus cũ ea, quæ facturus erat hic, ita poterat facere anima sola, sicut si ipse resurgeret.

Ideo dicendum, quòd non resumpsit corpus propriũ quod erat resurgere, sed accepit animam Moysi aliquod corpus de aere in quo appareret, & loqueretur sicut faciunt Angeli quando apparent nobis, & hoc sufficiebat.

Sed obijcietur, quia si Moyses non surrexit, non fuisset hic Moyses cum Christo transfigurato, & tamen scriptura dicit, quòd ibi fuerit, ideo resurrexit. Nisi dicatur, quod
G non fuit vere ibi, sed apparuit ibi esse, & tunc erit inconueniens, quia de omnibus alijs, quæ scriptura asserit, poterimus dicere, quòd nõ vere acciderunt, sed videbatur, quod acciderunt, & hoc esset tollere omnem certitudinem scripturæ sacræ.

Secundo quia dato, quod Moises nunc resurgeret, & statim moreretur, non erat inconueniens, quia sic fuit de multis corporibus Sanctorum, quæ Christo resurgẽte surrexerunt, & apparuerunt multis infra 27. Et tamen illi Sancti illico mortui sunt: nam non manet nunc quisquã viuens in cęlo nisi Christus, & virgo mater eius (vt pie dici põt) cęteri autem resurgentium iterum mortui sunt, & tn iterum surrexerunt: ideo sic Moyses nunc resurgeret, licet statim finita transfiguratione moriturus esset.

Dicendum, quòd non surrexit Moyses, sed solum acce
H pit corpus de aere, in quo anima sua loquebatur, sicut tenetur communiter.

Et ad primum dicendum, quod licet non surrexerit, dicitur vere fuisse Moyses in transfiguratione, quia ibi fuit vere anima sua, quam platonici vocant totum hominẽ: nam completam rationem speciei humanæ ponunt in anima, corpus autem aptant ei sicut organum adiunctũ ad operationes, & ideo dicunt animam esse in corpore sicut est nauta in naui.

Tenendo etiam secundum veritatem peripateticorũ, quod anima non sit totum, est tamen præcipuum hominis, vt dicitur 9. Ethi. & sic vbi anima est dicimus esse hominem; & ita consueuimus nunc vocare Petrum, & Paulũ quando nominamus eos, & tamen non sunt Petrus, & Paulus, cum nondum surrexerint, sed vocamus Petrum,
I & Paulum ipsas animas Petri, & Pauli, ita igitur adueniente anima Moysi, dicebatur venire vere Moyses, & non erat apparẽtia sola. & sic manet scriptura in veritate.

Ad secundum dicendum, quòd poterat Moyses resurgere ad hanc transfigurationem, & illico mori, sed non est conueniens illud concedere sic factum. Et non est simile de corporibus Sanctorum, quæ surrexerunt. Primo quia de illis asserit scriptura, quòd surrexerunt: ideo necesse est poni, quòd surrexerint, non tamen asserit de Moyse, quòd surrexit, sed quòd fuit in transfiguratione, & tamen poterat astare Christo non resurgens: ideo non oportet asseri, quòd surrexerit.

Secundo quia est causa diuersitatis, quia illi sancti surrexerunt ad ostendendum veritatẽ resurrectionis Christi: nõ resurrecturi vere erant, vt sic ostenderetur potestas
K Christi resurgentis, qui non solus surrexit, sed etiam resurgens alios secum suscitabat: Moyses autem non veniebat ad ostendendum veritatem resurrectionis, sed solũ, vt loqueretur Christo transfigurato, & attestaretur ei, vt ostensum est supra quòd fieri poterat conuenienter etiã si non resurgeret: ideo non oportuit, quòd resurgeret.

Ad dictum Hieronymi asserentis surrexisse Moysen de inferis.

Dicendum, quod nõ innuit Hieronymus, quod Moyses surrexit resumpto proprio corpore; & ideo non dicit absolute, quod resurrexit, sed quod resurrexit ab inferis, & hoc est, quod anima Moysi, quę apud inferos tenebatur, scilicet, in sinu Abrahæ inde exierit, & venerit ad locum in quo Christus transfiguratus est. Etiam patet, quod ista sit intentio eius, quia dicit, quod Christus fecit nũc signum de excelso supra, & de profundo inferni sicut Isaias dixerat ad

Achaz

Achaz,& tamen educendo animam Moysi de inferis apud quos erat, faciebat signum de profundo inferni: ideo non intendit Hieronymus aliquid plus innuere.

Quomodo Moyses ad locum transfigurationis portatus fuerit aut venerit. Quæst. LV.

QVæretur tunc quomodo Moyses ad locum transfigurationis portatus fuerit, aut venerit.

Dicendum, quod anima Moysi manebat apud sinum Abraæ,& erat ibi spiritus purus, quia non habebat corpus aliquod adiunctum nec proprium neq; extraneum,& quia non poterat apparere anima, quæ est spiritus, oculis mortalium nisi in corpore quanto,& colorato, accepit corpus de aere, quod an ipsa anima formare potuerit proprijs viribus, vel an Deo dante illud induerit non differt, & in illo corpore apparuit coram Christo,& tribus discipulis in mõte Tabor. De aduentu Eliæ dicendum, quod non oportuit, quod ab aliquo portaretur, non enim erat sic de Moyse sicut de Elia, quia Elias homo erat viuens, & adhuc mortalis, vnde cum nondum haberet dotes gloriæ, vt posset subito per dotẽ agilitatis ire quo vellet, oportuit, quod ab aliquo portaretur, s. portaret eũ aliquis Angelus sicut portauit Abacuc de Iudæa in Chaldæam, Dani. 14. & ita in prima vice portatus fuerat in curru igneo, 4. Regum 2. anima autem Moysi erat purus spiritus, & nullius grauitatis erat: ideo poterat subito ire, quo vellet nisi impediretur a maiori potentia, vnde non egebat curru igneo aut equis, neque Angelo portatore & ita est de qualibet anima, sicut dicit Gregor. dialogorum libro 4. anima vehiculo non indiget; & idem fuit de reditu postquam desierunt esse Moyses,& Elias cum Christo, quia Elias reduceretur ab aliquo Angelo in Paradisum terrestrem: anima autem Moysi nullo portatore egebat, vt rediret in sinum Abraæ. Et dicendum, quòd mox, vt desineret Moyses assistere Christo trãsfigurato dimitteret corpus aereum, quòd assumpsisset, & sola anima rediret ad lymbum sanctorum, quia corpus non erat sibi necessarium, sed solum ad apparendum coram Christo, & discipulis.

Quomodo sciuerunt discipuli Christi, quod isti duo, qui venerant erant Moyses,& Elias. Quæst. LVI.

QVæretur quomodo sciuerunt discipuli Christi, quòd isti duo, qui venerant erant Moyses, & Elias: nam nunquam viderant eos viuentes.

Aliqui dicunt, quòd viderant sæpe eorum effigies pictas, sicut nunc pinguntur sanctorum imagines, & inde agnouerunt fuisse illos, sicut Constãtinus agnouit esse Petrum, & Paulum illos, qui sibi apparuerant per noctem, per imagines eorum, quas Siluester ei ostendit. Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia apud Hebræos non erat vsus statuarum,& simulachrorum, cum Deus ista valde vetuisset, vt non esset Iudæis causa idolatrandi. Secundo & præcipue, quia etiam si tales essent pictæ imagines, non caperetur inde sufficiens cognitio defunctorum, ita vt Petrus indubitate auderet vocare illos Moysen, & Eliam, maxime quia adhuc temporibus illis non erat prouecta ars pictoria, vt plene vultum alicuius quisquam effigiare sciret, & inde erat quodlibet simulachrum multum dissimile rei cuius erat, ita vt ex eo solo non posset sufficienter,& distincte agnosci res cuius erat.

Dicendum ergo, quòd aliter cognitum fuit, distincte enim discipuli tres cognouerunt Moysen,& Eliam esse illos, qui nunc astabant Christo, & hoc necessarium erat, quia isti conuenerant ad hoc, quòd attestarentur Christo transfigurato,& tamen testificatio sua nulla esset nisi agnoscerent, cum certitudo testificationis proueniat ex dignitate personarum: ideo distincte cognoscere debuerunt illos discipuli, & ita fuit cum Petrus vocauerit eos nominibus suis dicens faciamus tria tabernacula, Moysi vnum Eliæ vnum. Poterat autem vno modo ista cognitio esse ex reuelatione, quia forte Christus reuelauit discipulis, qui erant isti, quos videbant. Secundo,& melius poterat esse ex colloquijs, nam loquebantur Moyses, & Elias cum Christo, vt

A patet in litera, & ita forte Christus nominaret eos nominibus suis, qui conditio alicuius locutionis forte hoc exigeret, vt vnus alterum nominaret, quia vnus alteri loqueretur, vel vnus de altero loqueretur Christo,& ita non dubitarent discipuli de eorum nominibus.

Quid loquebantur Moyses, & Elias cum Christo, & quare loquebantur cum eo. Quæst. LVII.

QVæretur quid loquebantur Moyses, & Elias cum Christo, nam hic & Marc. 9. dicitur, quòd loquebantur,& non dicitur quid loquerentur.

Dicendum, quòd forte multa loquebantur, per quæ ostẽderent excellentiam Christi, nam ad hoc venerant, vt testificarentur de Christo coram discipulis, ideo tam in verbo, B quam in opere multa ostenderent, per quæ appareret excellentia Christi, præcipuum tamen quod loquebantur erat de passione Christi, nam dicitur Luc. 9. dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem. & iste excessus erat passio, quia excessus. i. recessus, quia de hoc mundo recessurus erat per mortem, quam pateretur in Ierusalem.

Quare locuti sunt Moyses,& Elias. Et quod verba magis exprimunt, quam sola rerum ostensio. Quæst. LVIII.

QVæretur, quare locuti sunt Moyses, & Elias. Dicendum, quòd locutio eorum erat valde conueniens, nam ad hoc præcipue erat eorum assistentia ad Christum transfiguratum, vt loquerentur, nam C si non loquerentur, non appareret quid testificarentur de Christo, nam sicut vox patris, quæ audita est fuit ad hoc, vt agnosceretur Christi excellentia, ita & assistentia Moysi, & Eliæ: & tamen nesciretur quid testificabantur Moyses,& Elias de illo, si non loquerentur, ideo debuerunt loqui.

Primo, quia forte non agnoscerentur, nisi loquerentur, & tamen auctoritas testificationis erat ex personarum dignitate, ideo debuerunt agnosci a discipulis, & sic debuerunt loqui, vt sic agnoscerentur. Secundo, quia dato, quòd agnoscerentur personæ eorum,& assisterent Christo honorando eum, non esset tam determinatum testimonium, nisi aliquid loquerentur, quia verba magis exprimunt, quam sola rerum ostensio, nam si non loquentes assisterent Christo, & ex habitu corporis, & inclinatione aliqua agnosce- D rentur venerantes eum, nesciretur tamen quid, aut quantum testificabantur de eo, ideo loqui debuerunt, vt sic determinate appareret q d de Christo dicerent. Tertio fuit,& specialiter, vt loquerẽtur Christo de passione sua: nam hoc Luc. 9. capitulo, exprimitur quòd loquerentur ei, conueniẽs enim erat hoc saltem propter discipulos, quia Christus dixerat eis, quòd passurus erat in Ierusalem, & illi non recipiebant hoc, ita vt Petrus increparet Christum dicentem hæc, præcedenti capitulo, ideo vt saltem nunc crederent, & non putarent, quòd Christus loquebatur alia intentione, apparuerunt nunc isti duo prophetæ loquẽtes de Christi passione, nam illis crederent discipuli, quia prophetis,& legi adhibebatur fides necessaria apud Iudæos. Quarto fuit, quia forte isti duo prophetæ loquebantur hæc, quasi consolantes Christum, quòd licet hæc dura forent, digna- E retur illa pati pro redemptione humana, sic dicitur Lucæ, capitulo vigesimosecundo, quòd instante tempore passionis cum oraret Christus factus est in agonia,& cum prolixius oraret, factus est sudor eius tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram,& apparuit angelus de cœlo confortans eum.

Quinto fuit, vt ostenderetur, quòd ad gloriam beatorũ non perueniatur, nisi per varias passiones, hoc conueniens erat, nam nunc Christus in corpore suo ostendebat imaginem gloriæ beatorum,& quia ad illam non peruenitur, nisi per passiones, fuit conueniens, quod tunc sibi diceretur de passione, quando ista gloria in corpore eius apparebat, tam enim Christus, quam nos non peruenimus ad gloriã sine angustijs. De Christo patet Lucæ vigesimoquarto capitulo, cum ipse dixit discipulis, oportebat Christum pati,& sic intrare in gloriam suam.

De

De nobis patet Actu. decimoquarto, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Sextò fuit, vt per hoc ostenderentur discipuli ad ponendum animam suam pro Christo: dixerat enim Christus eis præcedenti capitulo, quòd qui perderet animam suam inueniret eam, & qui saluam facere vellet hic, perderet eam in vita æterna, vt autem ipsi viderent, quòd oportebat hoc fieri, apparuerunt Moyses, & Elias dicentes nunc de passione Christi, vt sic discipuli intelligant, quòd si Christus qui erat naturalis filius Dei patris vnigenitus non erat assecuturus gloriam corporis sui, cuius effigiem nunc ostendebat, nisi per passionem, a fortiori ipsi qui serui erant non attingerent illam, nisi ponerent hic animas suas, iuxta illud Lucæ vigesimotertio capitulo, si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? idest si ille qui innocens est talia patitur, quid patientur qui peccatores sunt? & hoc innuitur, quia verba ista de passione magis dirigebant Elias, & Moyses ad discipulos, quam ad Christum, quia dicitur Lucæ nono, Moyses, & Elias visi sunt in maiestate, & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem, & sic non dicitur, quòd dicebant ei excessum, sed dicebant excessum eius, quasi illum excessum coram discipulis referrent Moyses, & Elias.

Quare Petrus locutus sit nunc ad Christum.

Quæst. LIX.

QVæritur quare Petrus locutus est nunc ad Christum.

Aliqui dicunt, quòd Christus quæsiuerat aliquid ab eo, & ad illud Petrus debuit loqui, & patet, quia dicitur & respondens Petrus ait.

Dicendum, quòd Christus nihil dixerat hic Petro, vt colligitur ex locutione omnium euangelistarum, & etiam ex modo verborum Petri, nam non erant verba sua talia, quæ possent esse responsio ad aliqua verba Christi, sed potius locutus est hoc ex aliquo pauore mentis, vt innuitur Marc. 9. nam dicitur ibi, quòd nesciebat quid diceret, dicitur tamen hic, & Marc. 9. quòd Petrus respondit hoc, idest dixit, quia accipitur respondere pro dicere, vt patet Marc. 11. quando dicitur, quòd Christus respondit ficulneæ, & tamen non poterat respondere ei cum ficulnea non potuisset prius loqui. Et hoc patet, quia licet Matthæus, & Marcus dicant, quod respondit Petrus, Lucas non dicit, quòd respondit, sed quòd locutus est, quasi nulli responderet.

Dicendum igitur, quòd Petrus nunc voluit petere à Christo, quòd manerent hic, eo quòd locus iste, & visio hæc delectabilis erat, vel ex alijs causis, vt dicetur infra, ideo locutus est petens hoc, & patet, quia dixit: domine bonum est nos hic esse.

Quare potius Petrus, quam alius locutus est.

Quæst. LX.

QVæritur quare potius Petrus, quam alius locutus est.

Dici potest. Primò, quòd Petrus locutus est hic exprimens desiderium suum de manendo in loco illo: fortè autem desiderium illud non inciderat animo Iacobi, & Ioannis, ideo Petrus solus locutus est.

Secundò, quia Petrus erat feruentior, & confidentior apud Christum, & sic licet omnes tres concepissent desiderium de manendo ibi, illi non ausi sunt petere hoc nunc a Christo, quem in tanta maiestate videbant: Petrus autem ausus est. Sic dicit Hieronymus, quòd Petrus vbique feruentior inuenitur. Et Chrysostomus dicit hic, quid autem feruidus Petrus dixerit subditur, scilicet, respondens autem Petrus dixit, &c. Et hoc verisimilius est, quia non est satis putandum, quòd Iacobus, & Ioannes non desiderauerint manere in tanta dulcedine, quantam nunquam experti fuerant in hac vita, nec putabant se posse

F experiri, sed non ausi fuerint petere, sicut Petrus.

Tertiò, quia illi petere volebant, quòd ibi manerent, Petrus tamen erat præuolans nimis, & præoccupauit loqui, & ideo non locuti fuerint postea Iacobus, & Ioannes quia sufficiebat vnum fuisse locutum. Quartò, quia fortè omnes tres desiderantes hoc petere volebant illud, & tamen conuenerunt inter se, quòd vnus loqueretur pro omnibus, & ita Petrus locutus est.

Sed illud minus est verisimile, quàm præcedentia, quia conuenire, quòd vnus pro omnibus loqueretur erat eorum, qui suæ mentis erant, & sciebant quid peterent, & tamen isti tres erant simul timore conterriti Marc. 9. & Petrus loquebatur hoc nesciens quid diceret, eodem cap. ideo non conuenerant simul, quòd Petrus loqueretur pro omnibus, sed occurrit Petro hæc dicere, siue ex timore, siue

G ex desiderio, aut ex alijs causis.

Quare dixit Petrus bonum est nos hic esse.

Quæst. LXI.

QVæritur quare dixit Petrus bonum est nos hic esse.

Dicendum, quòd primo fuit, quia Petrus degustauerat ibi tantam dulcedinem in visione clarita tis gloriosæ Christi: quòd cupiebat numquam deficere illam visionem, nunquam enim putabat, quòd posset in hac vita aliquid iocundius videre, & quia si inde recederent fortè non continuaretur illa delectatio, vel saltem ad modicum tempus interrumperetur dum illinc se transferrent, optauit, quòd nunquam inde recederent. Sic dicit Beda: si enim transfigurata Christi humanitate duorumque sanctorum ad punctum visa societas delectat, vt eos

H ne discedant in obsequia Petrus sistere velit, quanta erit fœlicitas visionis deitatis inter choros Angelorum adesse perpetuo?

Secundò fuit, quia dixerat Christus præceden. capit. quòd aliqui non gustata morte viderent filiú hominis venientem in regno suo, cum autem Petrus vidisset Christum transfiguratum, æstimauit iam cœpisse regnum eius, ideo nolebat, quòd de loco illo descenderent arbitrans montem illum esse conuenientem locum ad regnandum. Sic dicit Cyrillus, existimabat enim forsan Petrus imminere tempus regni Dei, & ideo approbabat montis incolatum.

Tertiò fuit, quia Petrus audierat à Christo, quòd passurus esset in Ierusalem præced. capit. & nunc quoque Moy-

I ses, & Elias loquebantur de excessu, quē completurus erat in Ierusalem. Luc. 9. Petrus autem desiderans, quòd non occideretur Christus volebat eum detrahere ne iret in Ierusalem, & ad hoc volebat, quòd manerent semper in monte illo, & ita indirectè dicebat Christo ne iret in Ierusalem, nam apertè dicere non audebat, ne increparetur, sicut præced. cap. Sic dicit Chrysostomus, quia enim audiuit, quòd oportet eum Ierosolymam ire, adhuc timet pro Christo, sed post increpationem non audet rursus dicere propitius esto tibi domine: sed idem occultè per alia signa insinuat dicens: domine bonum est nos hic esse, cogitauit enim, quòd si hoc fieret non ascenderet Ierosolymam, & si non ascenderet non moreretur, ibi enim sciebat scribas insidiari ei.

Quarto, (vt aliqui dicunt) Petrus dixit hoc sine

K causa vlla, sed quia occurrit sibi turbato animo talia dicere, sic dicitur Marc. 9. & Luc. 9. quòd nesciebat quid diceret.

Dicendum tamen, quòd non dixit hoc prorsus turbato animo Petrus, & nihil considerans, neque hoc desiderans, quod petebat, sed verè hoc desiderabat: & tamen hoc petendo errauit maximus, quia non debuisset taliter petere. Sic dicit Beda, & si enim præ stupore humanæ fragilitatis, nesciat quid dicat: tamen sibi dat affectus indicium, in quo autem errauerit Petrus dicetur infra.

Quare

Quare Petrus dixit, quod facerent tabernacula.
Quaest. LXII.

QVæretur quare dixit Petrus, quòd facerent tabernacula.

Dicendum, quòd Petrus volebat, quòd manerent in monte illo semper, nam tanta erat delectatio visionis, quòd in æternum voluerat manere in ea, etiam vt nunquam esset locus Christo eundi in Ierusalem, ne aliquando occideretur, & ad hoc conueniens ei videbatur, quòd essent tabernacula, in quibus manerent, quia non erat mansio pauci temporis, sed diuturna.

Sed dicetur quomodo Petrus hoc dixit, quia videtur esse inconueniens, quia si in tali gloria mansuri erant: non egebant domibus, quia gloria aufert omnem miseriam, & inopiam.

Item si domibus egerent in illa gloriosa visione, etiam egerent cibis, & potibus, quæ magis sunt necessaria ad vitam, quam domus, Eccl. 29. & tamen de cibis Petrus nihil loquebatur, quorum procuratio nimiæ occupationis, & laboris plena erat. Item cum Petrus vellet, quòd fabricarentur tabernacula, aut volebat diuino opere fieri, aut humano. Si diuino non erat opus fieri, quia Deus, qui domos illas miraculose fabricaturus esset, posset sine domibus defendere ab omni importunitate temporis, ita vt domibus non egerent, sicut nec in paradiso terrestri domus aliquæ fuerunt. Si autem opere humano fabricandæ erant domus, requirebatur nimius labor, & expensæ, & non poterat latere hoc bonum, quòd Petrus latere volebat, & etiam interrumperetur sæpe propter labores corporales.

Aliqui dicunt ad secundum horum, quòd Petrus nihil de cibis locutus est, eo quòd Christus miraculose prouidere poterat, sicut bis saturauerat turbas 14. & 15. c. & spem iusserat discipulos habere ne affligerentur pro defectu ciborum, cum ipse posset prouidere præce. c. vbi arguit eos, quia dixerunt, panes non habemus, etiam erat ibi Moyses, cuius tempore toti populo Iudæorum manna per 40. annos datum est in deserto. Exo. 16. & Deut. 8. & poterat nunc sic dari præsente Moyse. Sed non stat, quia si Petrus ad diuinum opus circa ciborum prouisionem recurret, idem faceret circa domorum fabricationem, in quibus esset nimia difficultas, & tamen non recurrit ad opus diuinum, ideo neque etiam in cibis expectabat a Deo prouisionem. Sed dicendum, quòd Petrus dixit hoc inconuenienter, & tamen non respiciebat quid diceret, & ita non est mirum multa inconuenientia sequi ad dictum eius, quia imprudenter loquebatur, sic dicitur Marco nono, quòd nesciebat quid diceret.

An Petrus volebat illa tabernacula fieri miraculose, vel labore humano. *Quaest.* LXIII.

QVæretur cum desiderium Petri esset, quòd fierent tabernacula, an volebat illa fieri miraculose, vel labore humano.

Dicendum, quòd voluit, quòd fabricarentur opere humano, nam dixit faciamus hic tria tabernacula. Si autem peteret, quòd Deus illa faceret, peteret a Christo, quòd illa faceret dicens: domine fac hic tabernacula, putabat ergo Petrus, quòd ipse, & socij sui labores subirent ædificationis huius.

Sic dicit Ambro. super Lucam, Petrus autem non solum affectu, sed etiam factorum deuotione præstantior, ad ædificanda tabernacula tria impiger operarius communis obsequij ministerium pollicetur.

Sed dicetur quomodo poterat hoc fieri? quia Petrus volebat, quòd manerent in monte illo, vt nunquam cessaret illa delectatio visionis, & tamen ipsemet contraria petebat, quia labores corporales ædificationis interrumperent illam visionem.

Item quia si corporaliter ædificationi insistendum esset, multorum dierum esset occupatio, & fieret res manifesta, quia interim multi conuenirent ad montem, & viderent quid ibi fieret, & non lateret res: volebat tamen Petrus, quòd ipsi cum Christo manerent semper nunquam ab

A aliquo turbati circa illam suauitatem visionis. Item quia etiam si possent subito tabernacula illa fieri, in quibus manerent, tamen non poterant in monte diu manere in tabernaculis illis, quia multi illuc confluerent, cum sit mons ille Tabor circa regionem habitatam, nam per quatuor milliaria distat ab vrbe Nazareth, scilicet per duas leucas versus orientem Nazareth, & per totidem leucas distat ab vrbe Naym existente ad australe latus montis, vt patet in libro de situ terræ Sanctæ & est illa ciuitas Naym, in qua Christus suscitauit filium viduæ Luc. 7. & ita isti turbarent quietem Christi, & discipulorum.

Dicendum sicut supra, quòd Petrus inconsiderate hoc dixit, & ideo non mirum, quòd multa inconuenientia sequabantur ad dictum eius.

B

Quare Petrus dixit, quod fierent tria tabernacula.
Quæst. LXIIII.

QVæretur quare Petrus dixit, quòd fierent tria tabernacula.

Dicendum, quòd litera exprimit causam. s. tibi vnum, Moysi vnum, Eliæ vnum. Sed tunc diceret ad quid volebat, quòd fierent tria tabernacula pro his, quia melius fierent pro omnibus vnum tabernaculum: nam Moyses, & Elias serui Christi erant, ideo non debebant recipere tabernacula distincta, sed in eodem morarentur serui cum domino.

Item quia Christus erat in maiestate, & videre illum
C sic manentem erat gloria quædam, quam Petrus cupiebat, & tamen si manerent Elias, & Moyses in alio tabernaculo, non viderent semper gloriam Christi, vnde inconuenienter distribuebat tabernacula.

Dicendum, quòd Petrus considerauit, quod licet Moyses, & Elias essent minores Christo, & velut serui eius, tamen nunquam fuerant cum eo familiariter conuersati, sicut discipuli, ideo dedit eis diuersa domicilia a Christo.

Sed dicendum, quòd Petrus inconsiderate dixit hunc sermonem, quia si tabernaculum aliquod construendum esset, vnum esset futurum pro omnibus, & tamen occurrit Petro sic loqui. Sed dicetur cum Petrus distinxisset tabernacula pro alijs, cur de seipsis. i. de tribus discipulis tacuit nullum tabernaculum ei assignans?

D Dicendum, quòd Petrus volebat manere cum Christo, & etiam socij sui propter duo. Primo, quia semper cum eo manere soliti erant, quia etiam serui eius, & ita nunc mansuri erant cum eo.

Secundo, quia volebant ipsi semper frui visione claritatis Christi, ideo manendum erat eis in eadem domo cum Christo, & quantum ad hoc recte Petrus dixit, nam si aliquod tabernaculum Christo faciendum esset, ipsi deberent manere cum eo sub eodem tecto, tam propter dicta, quam vt Christus non maneret incomitatus. Sed dicetur ad quid Petrus voluit fieri Moysi vnum tabernaculum, & Eliæ vnum, quia sufficiebat idem tabernaculum ambobus?

Dicendum, quod considerauit forte, quod Elias, & Moyses, nunquam duxerant vitam familiarem, quia non
E fuerunt sub eodem tempore, sed multo prius Moyses, quàm Elias, & tamen idem tabernaculum est pro illis qui familiarem vitam habent.

Secundo, quia Moises, & Elias erant non adinuicem subiecti, ideo cuilibet dedit vnam domum, vt non videretur vnus alteri subiectus: hæc autem omnia Petrus inconsiderate voluit, & tamen postea factum est in eodem monte id, quòd Petrus voluit, licet non sicut ipse voluit: nam tria claustra monachorum facta fuerunt ibi, quæ diu manserunt, sed postea omnia corruerunt, vt ait frater Brocardus Theutonicus libro suo de situ terræ Sanctæ.

Quare non astiterunt angeli Christo in eius transfiguratione, sicut astiterunt Moyses, & Elias. Et quare istis testibus opus fuit. *Quæst.* LXV.

QVæritur quare non astiterunt angeli Christo in hac transfiguratione, sicut astiterunt Moyses, & Elias: nã videtur, quod potius debuissent astare angeli, quia nunc Christus inducebat illos in testes transfigurationis: nemo autem testificatur de eis, quæ ignorat, & tamen tempore transfigurationis Christi, nemo sciebat qualis erat gloria beatorum, cum nullus adhuc hominum introisset in vitam æternam, ergo nulli fuerant testificari conuenienter de transfiguratione, nisi angeli.

Secundo, quia Christus præcedenti capitulo, quando promisit se ostensurum gloriam istam, locutus est de angelis dicens: filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: ergo angeli adesse debuerunt.

Dicendum, quod non fuit opus nunc interesse angelos transfigurationi, quia Christus nolebat ostendere nisi gloriam corporis sui, idest, claritatem, sed istam sufficienter ostendere poterat non assistentibus angelis, ideo non fuit opus, quod adessent angeli, sed potius debuerunt interesse prophetæ.

Ad primum dicendum, quod homines poterant testificari in transfiguratione hac melius, quam angeli.

Et quando dicitur, quod soli angeli sciebant, qualis erat gloria beatorum, qui soli eam viderant. Dicendum, quod gloria beatorum in anima consistit præcipue, & istam gloriam nemo vnquam viderat, nisi angeli, & in Christus nunc non ostendebat imaginem gloriæ animarum, sed corporum, cum ostenderet claritatem solam in corpore, quæ pertinet ad gloriam corporis, & de hac sufficienter poterant homines testificari, nam gloriam animæ licet Christus haberet, tamen ostendere non poterat, cum non sit bonum sensibile, & tamen discipuli, qui aderant, sola sensibilia pro tunc poterant cognoscere, ideo frustra erat eis testari de gloria animæ Christi, quia cum nihil videre possent de ea, esset solum credere respectu illius, & ad hoc non erat necessaria aliqua transfiguratio, sed solum quod diceret se habere animam gloriosam, ideo de hac gloria Christus, nec fecit ostensionem aliquam, nec quidquam locutus est, vnde nec fuerunt Angeli necessarij interesse testes, qui nouerant gloriam beatorum qualis esset.

Ad testificationem autem gloriæ corporis Christi, non fuit opus Angelos adesse, quia non erant conuenientes testes: nam testes transfigurationis erant aliqui, quam alij testes Christi transfigurati.

Primi erant illi, qui testificaturi erant coram hominibus, quod Christus transfiguratus fuerat: hoc conueniebat tribus discipulis, qui interfuerunt: nam post resurrectionem Christi prædicauerunt illum transfiguratum, vt ipse dixit in litera, ad hoc non erant angeli conuenientes testes, quia ipsi non conuersantur inter homines, neque veniunt vnquam ad prædicandum.

Testes Christi transfigurati erant Moyses, & Elias, qui attestabantur Christo, dum transfiguratus erat: ostendentes verbo, & opere coram discipulis tribus, quod Christus erat dominus, & denunciabant ea, quæ passurus erat, & istud erat firmius testimonium, quam angelorum, quia Iudæi magis credebant sacris scripturis, quam cuicunque alteri probationi, quia in scripturis putant se vitam æternam habere, vt Christus dixit eis Ioann. 5. & tamen scripturæ erant a Moyse, & prophetis, ideo firmius erat testimonium hic Moysi, & Eliæ, quam angelorum, vnde non debuerunt interesse angeli.

Ad secundum dicendum, quod ibi locutus fuit Christus de aduentu ad iudicium, & tunc veniet in maiestate sua cum angelis, vt patet infra vigesimoquarto capitulo. Et patet, quia præcedenti capitulo Christus dixerat, quod qui perderet animam suam perdendo illam inueniret eam in vita æterna, & ad ostendendum hoc dixit, filius hominis venturus est in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua, & tamen reddere vnicuique non contingit vsque ad diem iudicij, vel post mortem singulorum, ideo de die Iudicij locutus est, &

F verum est, quòd tunc veniet cum angelis suis, ad probandum tamen, quod hoc facere poterat, & ostendendum qualis erat gloria, quam ostensurus erat, quando iudicaret, voluit nunc transfigurari, vt imaginem illius gloriæ manifestaret, de qua eodem capitulo dicitur. sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, & tamen ibi nihil dixit de angelis, ideo nec oportuit nunc in transfiguratione assistere angelos.

Adhuc eo loquente: ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde. Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis. Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos neminem viderunt, nisi solum Iesum. Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus dicens. Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. — *De cons. de. 3. c. 5.* — *Marc. 9.*

G

Adhuc eo loquente. Hic ponitur diuina testificatio de Christo transfigurato, quæ fuit per ostensionem paternæ vocis cum dicitur. — *Diuina testificatio de Christo transfigurato.*

Adhuc eo loquente. Idest cum Petrus diceret Christo bonum est nos hic esse, forte enim non finierat Petrus verbum suum volens aliquid alterum subiungere, & nubes operiens eos terruit ipsos: coegitque sermones intercipi.

Ecce nubes lucida obumbrauit eos. Idest, operuit omnes tam Christum, quam discipulos: descendit enim ista nubes iuxta terram, ita vt videretur inuoluere discipulos, sicut vestimentum. *Et ecce vox de nube.* Idest, audita est quæ-

H dam vox, quæ formabatur in nube. *Dicens.* Scilicet qui formabat vocem dicebat. *Hic est filius meus.* In quo innuitur, quod erat vox patris, quia nemo poterat vocare Christi filium, nisi diuinus pater. *Dilectus.* Ipsum enim diligit super omnia, quia consubstantialis sibi est, etiam Christus, inquantum erat homo dilectus tota deitate super omnia, quia plus bonitatis, & perfectionis Deus contulit animæ Christi, quam omnibus hominibus simul, nam sibi datus est spiritus, & non ad mensuram. Ioan. 3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioann. 1. ideo licet Deus diligat omnia, plus tamen filium suum. *In quo mihi complacui.* Idest de quo mihi placet, vel in quo impletur propositum voluntatis meæ, quia Christus homo tolerauit omnia, quæ beata deitas instituit necessaria fore ad salutem nostram. *Ipsum audite.* idest, obedite ei in omnibus, quæ dixe-

I rit sicut mihi. *Et audientes discipuli.* scilicet, illi tres, & non dicitur de Elia, & Moyse, quia illi non ceciderunt super facies suas, sicut discipuli.

Ceciderunt in faciem suam. idest, super faciem non potentes se continere audita voce diuina. *Et timuerunt valde* Quia vox fuit eis terribilis, ita vt coegisset eos cadere super faciem. *Et accessit, & tetigit eos.* Scilicet, tres discipulos, qui ceciderant super facies suas. *Dixitque eis surgite.* Vox confortatiua erat. *Et nolite timere.* Docet eos confidere, quasi nihil malum esset, de quo timere deberent, sic dixit eis, quando apparuit ambulans super aquas, ego sum nolite timere supra 14.

Leuantes autem oculos suos. Scilicet, quia corruerant super facies, & ita nihil poterant videre, nunc autem oculos leuauerunt, vt viderent quomodo erat, quod turba-

K uerat eos, vel si forte corruerant in faciem Elias, & Moyses, sicut ipsi. *Neminem viderunt, nisi solum Iesum.* Quia iã Elias, & Moyses recesserant, etiam non viderunt an esset ibi aliquis, qui vocem illam formasset.

Et descendentibus illis de monte Scilicet, immediate post vocem illam surrexerunt, & descendebant cum Christo de monte Tabor, in quo fuerat transfiguratio, nam quando audita est vox cessauit transfiguratio, & rediit status corporis Christi, vt prius erat, ideo non fuit causa manendi amplius in monte illo, sed descendebat Christus cum illis, vt rediret ad alios discipulos, quos reliquerat. *Præcepit Iesus.* Ideo obligabantur isti tres discipuli ad tacendum, quia erat hoc præceptum. *Nemini dixeritis visionem.* Idest, quod vidistis me transfiguratum, scilicet nec dicatis, qualis eram transfiguratus, neque etiam, quod fuerim transfiguratus. *donec filius hominis.* Idest ego, quia si vocat filium hominis,

hominis, vt supra nono, & decimo, & vndecimo, & duodecimo, & præcedenti capitulo. *A mortuis resurgat.* Idest post resurrectionem licebit vos dicere, sed non prius.

Quis fuit ordo istorum, quæ referuntur circa transfigurationem. Et quod discipuli non viderunt, quando Christus transfigurari cœpit.

Quæst. LXVI.

Quæretur, quis fuit ordo istorum, quæ referuntur circa transfigurationem.

Dicendum, quòd fuit sic, quòd Christus dixerat præcedenti capitulo, sunt quidam de hic stantibus, qui nó gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, quod intelligebatur de visione transfigurationis, & tunc post dies sex, postquam dixerat illa verba acceperat secum istos tres discipulos, & venit in montem Tabor, & ibi cœpit orare, & dum ille oraret, contigit illos grauari somno, & dormientibus illis coram Christo mutatus est vultus eius, & vestes ad fulgorem solis, & candorem niuis, & venerunt Moyses, & Elias, & cœperunt loqui cum Christo, interim autem euigilauerunt tres discipuli, & viderunt iam Christum transfiguratum, & Moysen, & Eliam cum eo loquentes, sed non viderunt quando Christus cœpit transfigurari, neque quando venit Moyses, & Elias, & tunc perseuerauerunt quandiu durauit in illa visione gloriosa, vt gauderent valde corda discipulorum, & tunc nubes operuit illos, & audita est vox, & recesserunt Moyses, & Elias, & Petrus dixit Christo, domine bonum est nos hic esse, hæc colliguntur magis Luc. 9. vbi sermo ius enarrantur, scilicet factum est post verba hæc dies octo, idest, post illa, sunt quidam de hic stantibus, &c. & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, vt oraret, & sic inquitur, quòd primum, quod fecit Christus in monte fuit orare, & sequitur, facta est dũ oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens, & ecce duo viri loquebantur cum illo, erant autem, Moyses, & Elias, & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem, & sequitur, Petrus autem, & qui cum eo erant grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros loquentes cum eo, & sic innuitur, quòd antequam ipsi euigilarent, erat Christus transfiguratus, & Moyses, & Elias erant iam cum eo, cum mox, vt euigilauerunt viderunt hæc, etiam apparet, quòd non transfiguratus fuit Christus antequam illi dormirent, neque venerunt Elias, & Moyses, quia tunc non potuissent grauari somno in præsentia tantæ delectationis, qui inta erat in illa visione, quia ista est conditio magnæ delectationis, quòd trahit totum hominem ad se, & non potest divertere ad aliquid aliud, dum illam delectationem experitur, & per hoc indicatur aliqua delectatio parua, quando in præsentia eius possumus diuertere ad aliquid alterũ, sicut dicitur 10. Ethic. quòd non sunt boni agonistæ, quando videns quis agonizantes eos posse comedere legumina. Item, quia si antequam dormire inciperent vidissent Christum transfiguratum, & Moysen, & Eliam non diceretur, quòd euigilantes de somno viderunt Christum in maiestate, & Eliam, & Moysen, cum iam vidissent eos: ergo tunc nouiter viderunt, quando euigilauerunt.

Quare discipuli dormiebant, quando Christus cœpit transfigurari. Et an fuerit in eis verus sopor.

Quæst. LXVII.

Quæretur, quare discipuli dormiebant, quando Christus cœpit transfigurari.

Dicendum, quod primo fuit forte propter laborem, nam labor cogit ad soporem, & forte nimis laborauerant discipuli isti antequam venirent ad montem, ideo mox, vt in monte cœperunt quieti manere Christo iam orante, sopor tenuit eos. Secundo, quia forte oratio Christi fuit longa, & ipsi, qui adhuc infirmi erant, non possent tam prolixe orare, contigit eos soporari, quia prompti erant ad soporem cum quieti manentes nihil agerent, sic enim isti tres discipuli iterum dormierũt, dum Christus oraret propinquus passioni infra vigesimosexto, & Marc. 14. & ita

A videtur, quòd ista oratio fuerit prolixa: nam solebat Christus, quando sequestratus erat à turba prolixe orare, vt Luc. 6. dicitur, quòd quadam die ascendit in montem ad orandum, & erat pernoctans in oratione Dei, idest, tota nocte manens in oratione, & quando iterum eo orante discipuli illi tres dormierunt fuit oratio prolixa: Luc. 22. factus est in agonia, & prolixius orabat: ita forte nunc eadem orationis prolixitas fuit occasio dormiendi, quia expectantes sic aliquid, & nihil aliud facientes propter longam expectationem dormire coguntur, vt infra 25. capit. moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt, ita autem erant nunc expectantes discipuli, quando Christus finiret orationem, vt viderent quid iuberet, ideo contigit eos interim dormire. Tertio, & præcipue

B fuit, quia Christus immisit eis istum soporem, & hoc innuitur, quia dicitur grauati erant: quod notat quandam violentiam ab altero, idest, ab extrinseco fieri, sic enim sæpe Deus immittit somnum, quibus vult, vt Deus immisit soporem in Adam, quando tollere voluit vnam de costis eius. Gen. 2. sic etiam Deus misit soporem super omnia castra Saulis, quando Dauid, & Abisai descenderunt, & tulerunt hastam, quæ erat ad caput Saulis 1. Reg. 26. nam dicitur, & non erat, qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor domini irruerat super eos, idest sopor immissus à Deo: fuit autem immissus iste sopor, vt non viderent tres discipuli quomodo incipiebat Christus transfigurari, quia illud erat aliquid admirandum, & forte fuisset eis occasio ad putandum, quòd fiebat

C res phantastica, cum autem euigilantes viderent eũ transfiguratum, putarent, quòd Deus operatus fuisset aliquid dum dormirent, idem etiam fuit, vt non viderent venientes Moysen, & Eliam, sed postquam venissent: nam cũ euigilauerunt viderunt eos loquentes cum Christo Luc. 9. & patet, quòd hoc Christus intenderit, nam etiam, quando cessauit fulgor vultus Christi, & vestium, & quando recesserunt Moyses, & Elias, nihil viderunt discipuli, sed postquam factum est agnouerunt illud factum esse, unde audita est vox de cœlo, qua exterriti discipuli ceciderunt in facies suas super terram, & interim cessauit fulgor Christi, & recesserunt Moyses: & Elias: cũ aũt surrexerunt discipuli neminẽ viderunt, nisi Christum in quo intuitur, φ ante hoc semper viderant Moysen, & Eliã, sed interim, φ ipsi pōterriti iacuerunt recesserunt Elias, & Moyses, & nó viderunt

D quomodo cessaret fulgor eius in facie Christi, sed solũ viderunt eũ reuersum ad statũ, in quo prius erat ante transfigurationem, & hæc est causa quare dormiebant. Theophilus tñ vult, φ fuerit ex labore, vel conditione humana dicens: Christo vacante orationi Petrus sopore deprimitur, infirmus enim erat, & quod humanum erat implebat.

Aliqui tñ dicunt, φ non fuit verus sopor, sed solum quędam admiratio, vel stupor ex magnitudine claritatis, quã non poterant sustinere. Sic dicit, quasi sub dubio Chrysost. somnum vocat ingentem eis nimium stuporem ex illa visione, nec enim nocturnum iẽ, us erat, sed lucis excellentia grauabat oculorum debilitatem. Sic etiam tenet Nicolaus super Lucam, dicens grauati erant sopore, quia in præsentia diuinæ maiestatis opprimitur humana fragilitas.

Sed dicendum, φ non potest stare. Primo, quia si excel-

E lentia claritatis ingereret eis nunc stuporẽ, qui sopor vocatur, cũ quandiu mansit Christus transfiguratus mansit et illa excellentia claritatis, semper esset sopor, & tñ Luc. 9. dicitur, φ Petrus, & qui cum illo erant, grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius: ergo non erat sopor admirationis, sed verus sopor. Secundo dicitur, φ grauati erant sopore, & deinde dicitur, quòd euigilantes viderunt Christum: euigilare tamen non est, nisi quando quis prius vere dormiebat: ergo verus sopor fuit.

Tertio, quia si excessus illius lucis ingereret stuporem discipulis ita, vt dicerentur grauati somno, non essent iocunda talis visio, neque auderent discipuli accedere ad Christum, sed fugerent, sicut fugiebant Israelitæ à Moyse non audentes ad eum accedere, quãdo facies eius cornuta erat radijs. Exo. vigesimoquarto, & secundo Corinth. 3. & tamen erat iocunda valde visio ista, cũ diceret Petrus, Domine bonum est nos hic esse, ergo non erat stupor, sed sopor. Quarto, quia non est verisimilis talis stupor, hoc enim

distet inter lucem naturalem & gloriosam, quia naturalis lux si sit excellens corrumpit, & turbat sensum, vt patet in sole, lux autem gloriosa non turbat, sed mulcet vt dictũ est supra quæst. 33. & tamen lux Christi nunc fuit gloriosa, vt ibidem ostensum est, ideo non conuerteret in stuporem, ita vt deficeret in conspectu eius humana fragilitas, sed potius delectaret hominem & confortaret.

Quintò, quia si talis stupor incuteretur discipulis ex illo fulgore Christi, non possent rectè iudicare de his, quæ videbant, & ita non essent idonei testes, & tamen adducti sunt, vt essent testes transfigurationis, ergo fulgor Christi non conuertebat eos in stuporem, sed delectationem nimiam faciebat, licet ibi esset magna admiratio, tamen nõ tollit delectationem, sed stupor tollit eam, cum stupor habeat secum pauorem, & reddat hominem extra mentem.

Dicendum ergo, quòd non fuit stupor, sed sopor, quem habuerunt discipuli ante transfigurationem, & dum euigilauerunt de illo sopore viderunt Christum iam transfiguratum existentem, & cum eo Eliam, & Moysen, & fuit iste sopor propter causas suprapositas.

Quare Christus noluit, quod eum discipuli viderent transfigurari, sed transfiguratum, & quare non viderunt eum deponentem fulgorem illum.
Quæst. LXVIII.

QVæretur quare Christus noluit, quòd discipuli viderent eum transfigurari, sed transfiguratum, & quare non viderint eum deponentem fulgorem illum.

Dicendum, quòd primo fuit, vt non esset eis locus erroris, ne forte putarent esse aliquid phantasticum cum subito deponi videretur prior status vultus, & vestium, & sumeretur nouus fulgor. In re autem facta non erat decipi, quia facilius decipitur quis in fieri ipsarum rerum, quàm in rebus factis, quæ manentes sunt.

Secundò, vt isti non præsumerent supra se putantes se scire modum diuinæ operationis, nam licet quis videat aliquam rem mirabilem iam factam, si nescit qualiter illa fiat, adhuc non putat se pertingi ad summum ipsius rei, si autem illam fieri videret, & cõprehenderet animo faciendi modum tenere se putat rem, nũc ita voluit Deus, quòd discipuli viderent eum transfiguratum, idest illum fulgorem gloriosum inductum esse faciei suæ, & candorem vestibus, sed quòd non viderent modum, quo inductus est, quia illud erat maiora videre, putarent enim tunc se videre diuinam operationem, nunc autem solam rem operatam videbant.

Tertiò, & præcipue fuit, quia apud viros simplices, qui res altissimas non capiunt melius est quædam ignorari, quam aperiri, cum enim non viderint discipuli qualiter fulgor inductus est Christo, & qualiter cessauit inesse sibi, cum illud esset per diuinam operationem, putarent illud esse adhuc aliquid excellentius, quàm erat lux, quæ manebat, & ita haberent, vnde admirarentur. Si autem vidissent incipere, & desinere fulgorem illum, cum non esset illud, nisi quædam mutatio subita, non esset aliquid de quo nimis admirarentur discipuli, aut quòd magnum putarent, vt ergo magis venerarentur, quod non videbant, voluit hoc esse incognitum, & ita depressit eos somno à principio, vt non viderent incipere, & in fine exterruit eos, ne viderent desinere.

Quare voluit Christus, quod non viderent discipuli venientes Moysen, & Eliam. *Quæst.* LXIX.

QVæretur quare voluit Christus, quòd non viderent discipuli venientes Moysen, & Eliam, nam neque viderunt eos venientes, neque recedentes.

De primo patet, quia antequam Christus transfiguraretur dormiebant discipuli. Luc. 9. Petrus, & qui cum illo erant grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius, & Moysen, & Eliam loquentes cum eo, & sic iam erant Moyses, & Elias cum Christo, quando euigilauerunt discipuli.

Secundum patet, quia non viderunt eos recedentes, nam quando audita est vox ceciderunt in terram, & quan-

F do surrexerunt iam recesserant Moyses, & Elias, quia dicitur in litera, leuantes oculos neminẽ viderunt, nisi Iesum, & ita nescierunt discipuli, an antequam transfiguratus fuerit Christus, venerint Elias, & Moyses, an econtrario, & an prius recesserint illi, quam desierit fulgor Christi.

Dicendum, quòd causa huius prima est, quia licet non appareat, quid omnino istorum duorum prius fuerit: tamen satis est dicẽdum, quòd fuerit quasi simul, si igitur discipuli viderent Moysen, & Eliam venientes, aut recedentes, viderent etiam incipere, aut desinere Christum transfigurari, & tamen hoc non decebat, vt dictum est præced.

G quæst. ergo neque videre debuerunt istos venientes, aut recedentes. Secundò, quia forte noluit Christus, quòd viderent discipuli modum, quo veniebant, nã portarentur per aera, & forte aduentus illorum esset discipulis causa timoris, aut putarent illos esse phantasmata si viderent illos venientes per aerem, nã Christum ambulantem super aquas putauerunt esse phantasma, & timuerunt, supra 14. cap. maius tamen erat ambulare super aerem, quam super aquas, ideo à fortiori putarent de illis, quòd erant phantasmata, & timerent. Si autem dicas, quòd poterant venire, & subito stare ante discipulos, ita quòd non viderent eos venientes per aerem, & ita non putarent phantasmata esse.

Dicendum, quòd etiam sic putarent esse phantasmata, nam cum viderent Christum discipuli post resurrectionẽ quadam die subito stantem ante eos turbati sunt, & putauerunt

H se spiritũ videre. Luc. 24. à fortiori ergo istos putarent phãtasmata: ergo nõ debuerunt eos videre veniẽtes. Secũdò, vt nescirent discipuli, vnde Moyses, & Elias veniebant, quòd possent cogitare vidẽtes, de qua parte veniebant, voluit ergo quòd non viderẽt eos venientes, neq; recedentes.

An Petrus dixit Christo domine bonum est nos hic esse præsentibus Moyse, & Elia, vel post eorum recessum.
Quæst. LXX.

QVæretur quando dixit Petrus ista verba, domine bonum est nos hic esse, an præsentibus Moyse, & Elia, vel post eorum recessum.

Aliqui dicunt, quòd præsentibus eis. Primò, quia litera significat hic, quòd præsentibus Moyse, & Elia dictum fuerit, nam mox, vt dicitur, quod apparuerunt Moyses, & Elias

I loquentes cum eo, dicitur quòd dixit Petrus ad Iesum, domine bonũ est nos hic esse: ergo præsentes erant adhuc Moyses, & Elias, & idem dicitur Marc. 9. Secundo patet efficacius ex verbis, quia dixit Petrus faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, Eliæ vnum: ergo præsentes erant, nam si recessissent non diceret Petrus, quòd fieresit pro eis tabernacula. Tertiò patet, quia post verba Petri superuenit nubes, & vox audita est, & ceciderunt discipuli in terram, & cum leuauerunt se respicientes, neminem viderunt nisi Christũ, & sic innuitur, quòd tunc primo desierunt videre Moysen, & Eliam, quos semper ante videbant: ergo prius Petrus locutus est, quam recederent Moyses, & Elias. Alij dicũt, quòd post recessum Eliæ, & Moysi locutus est Petrus, quia Luc. 9. dicitur, factum est dum discederent ab illo: ait Petrus ad Iesum, Dñe bonum est nos

K hic esse: ergo iam recesserant Moyses, & Elias à Iesu, quando ista verba dicta sunt à Petro. Dicẽdum, quòd Petrus dixit verba hæc post recessum Moysi, & Eliæ, cũ manifestè hoc dicat litera Luc. 9. Sed tunc stat dubium, an discipuli saltem Petrus viderunt recedentes Eliam, & Moysen, vel putabat Petrus, quòd non recessissent quando dicebat verba hæc. Aliqui dicunt, quòd Petrus viderat eos recessisse, immo recessus illorum fuit causa, vt Petrus peteret hoc, scilicet, Domine bonum est nos hic esse, idest non debueras permittere, quòd recederent Elias, & Moyses, quia bonum est nos hic esse, idest melius hic manerent, quam alibi, quia bonum est nos hic esse, & cum addidit, faciamus hic tria tabernacula, erat sensus, licet recesserint, tu potes eos reducere, sicut potuisti deducere huc antequam prima vice venirent, & vt conuenienter maneant hic, faciamus tria tabernacula.

Sed non stat, quia discipuli nunquam viderunt Christum solum esse, nisi post uocem auditam, quia dicitur, quòd leuantes oculos neminẽ viderunt, nisi solum Iesum,

& ta-

& tamen si ipsi vidissent Moysen, & Eliam recedentes, iam vidissent Iesum solum manere, & tamen hoc non viderunt vsque post vocem auditam: ergo non viderunt recedentes Moysen, & Eliam. Dicendum igitur, quòd licet recessissent illi antequam Petrus loqueretur, tamen ipse Petrus, & socij sui non viderunt illos recedentes, quia fuerunt quasi simul omnia hæc, scilicet recedere Moysen, & Eliam, & Petrum incipere loqui, & nubem operire eos, & vocem fieri de nube: nam vix Petrus loqui cœperat cum nubes operuit eos, quia dicitur hic in litera adhuc eo loquente, ecce nubes lucida, & Luc. 9. dicitur: hæc autem illo loquente facta est nubes: Moyses autem, & Elias tunc recesserant, sed non viderunt eos discipuli recedétes, quia tam defixi erant oculi eorum in illam Christi gloriosam maiestatem, quòd nihil aliud respiciebant, ideo non viderunt recedentes Moysen, & Eliam, quod & nobis sæpe accidit intentis ad aliud, quòd non videamus aliqua, quæ coram nobis geruntur, & potissime, quia omnia hæc quasi simul acta sunt, quia si aliquanto tempore Moyses, & Elias recessissent ante nubem obumbrantem, licet non viderent discipuli illos recedentes sentirent eos postea recessisse antequam nubes veniret, & tamen nunquam hoc senserunt quousque surgentes de terra, & leuantes oculos neminé viderunt nisi Iesum: ergo parum fuit inter recessum illorum, & sermonem Petri, & obumbrationem nubis. Ad primum dicendum, quòd Matthæus, & Marcus non dicunt præsentibus Elia, & Moyse locutum esse Petrum, neque colligitur ex verbis eorum, & tamen, quia illi nihil interposuerunt inter aduentum Moysi, & Eliæ, & Petri locutionem, putant quidam, quòd eis præsentibus locutus sit Petrus. Sed dicendum est, quòd hoc fit, quia ipsi omiserunt enarrare cætera: nam de recessu illorum nihil dicunt, sicut Lucas dixit, ideo videretur voluisse, quòd præsentibus Elia, & Moyse locutus sit Petrus, sed non volunt hoc, sic dicit August. lib. de concor. euang. s. quòd autem Lucas dicit de Moyse, & Elia, & factum est dum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, præceptor bonum est nos hic esse, non debet intelligi contrarium ei quod Matthæus, & Marcus dicunt, qui ita commemorant Petrum hoc suggessisse, quasi adhuc Moyses, & Elias cum Domino loquerentur: non enim expresserunt, quòd tunc, sed tacuerunt potius, quòd ille addidit illis discedentibus hoc Petrum Domino suggessisse.

Ad secundum dicendum, quòd licet Moyses, & Elias iam recessissent quando Petrus ista dixit, ipse tamé nesciebat, an recessissent, quia non viderat eos recedentes, vt ostensum est supra, & ideo petebat domos ædificari pro illis. Ad tertium dicendum est, quòd post vocem auditam surgentes discipuli de terra viderunt primo Moysen, & Heliam non adesse, quos prius adesse putauerant semper, & tamen iam recesserant, vt dictum est.

Quare Christus non respondit Petro, quando petiuit a Christo dicens, faciamus hic tria tabernacula.
Quæst. LXXI.

Quæretur cum Petrus petiuerit à Christo dicens faciamus hic tria tabernacula quare Christus nó respondit ei.

Dicendum, quòd primo fuit, quia petitio Petri erat imprudens: ergo non merebatur responsum. Sic dicit Hiero. scilicet, quia vero imprudenter interogauerat Petrus, propterea Domini responsionem non meretur. Secundo fuit, quia ipsa res facta respondit: nam petebat Petrus tabernacula ad manendum ibi: Christus tamen statim descendit de monte, ideo ostendit, quòd non erant necessaria tabernacula. Etiam quia petebat Petrus tria tabernacula constitui vnum pro Moyse alterum pro Elia, & tamen quando ipse petiuit iam recesserant ambo, ideo erat stulta petitio, & ipsemet Petrus statim videret, quòd imprudenter petiuisset, & sic sua imprudentia responderet sibi, neque desideraret à Christo responsionem, & hoc Euangelistæ expresserunt. Ideo pro primo dicitur Mar. 9. non enim sciebat quid diceret, & ideo, scilicet, non erat necessaria responsio. Secundum exprimitur Luc. 9. scilicet, & factum est cum discederent ab illo ait Petrus ad Iesum, Domine bonum est nos hic esse, & sequitur nesciens quid diceret, idest nesciebat quid petebat, & innuitur, quòd ideo nesciebat quid petebat, quia iam Moyses, & Elias recesserát pro quibus iste petebat tabernacula fieri. Tertio (vt aliqui dicunt) non respondit, quia Christus respondit effectualiter complendo ea quæ petierat Petrus: nam petiuit Petrus tabernacula manufacta, Christus autem dedit tabernacula diuina, idest nubem, quæ operuit eos. Sic dicit Theoph. Petro autem dicente faciamus hic tria tabernacula, dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in illud ingreditur cum prophetis.

Sed hoc minus videtur quam præcedentia. Primo quia Petrus petebat tria tabernacula, hic autem vnum erat. Secundo, quia etiam non erat tabernaculum: nam tabernaculum dicit quid manens, nubes tamen illico soluta est. B Tertio quia petebat Petrus tabernacula illa ad manendú ibi diu, cum dixit, Domine bonum est nos hic esse, & tamen nec mansit ibi Christus, neq; Moyses, & Elias de quibus petebat Petrus, ideo magis standum est primis dictis.

Quid est in quo Petrus ignoranter loquebatur in transfiguratione Christi. *Quæst.* LXXII.

Quæretur cum dicatur, quòd Petrus petiuit ista à Christo nesciens, quid diceret, quid erat in quo Petrus ignoranter loquebatur.

Dicendum, quòd in multis Petrus errauit nunc. Primo quia putauit bonum esse manere ibi cum dixerit, Domine bonum est nos hic esse, & tamen non erat bonum, quia si ibi manerent semper, sicut ipse petebat, Christus non C redemisset nos, neque ipse venisset ad gloriam aliquam, quá Christus ei postea dedit. Sic dicit Damascenus: non est Petre bonum tibi, quòd Christus ibi moretur, quoniam si ipse mansisset, nequaquam facta tibi promissio consequeretur effectum, neq; enim claues obtinuisses regni, nec mortis potestas abolita esset, non quæras ante tempus fœlicia, vt Adam, deificatio erit, quando hunc aspectum indesinenter percipias, & cohabitabis illi, qui lux est, & vita. Secundo errauit, quia putauit beatitudinem esse in terra, ná ideo petiuit manere ibi, quia credidit illic futurá esse fœlicitatem, & non expectabat aliá, & tñ fœlicitas in cœlo expectanda est, & non in terra. Tertio, quia putauit, quòd æterná fœlicitatem habere poterat, anteq̃ gustaret mortem, quod falsum est. De his dicit Remigius, errauit quia voluit, vt regnum electorum cóstitueretur in terra, quod Dominus D promiserat dare in cœlis, errauitque, quia oblitus est se, & socios suos esse mortales, & absque gustu mortis voluit subire æternam fœlicitatem. Quarto errauit ét Petrus, quia ab hac societate fœlicitatis excludebat cæteros discipulos, nam si in monte illo semper mansissent, ipsi soli fruerentur gloria claritatis Christi, & cæteri Apostoli nihil viderent, & tamen hoc erat valde contra charitaté. Quinto errauit, quia voluit tabernacula fieri pro fœlicitate, & tñ ad illá nó sunt necessaria tabernacula, sed ipsa Dei visio est tabernaculum, & tot sunt tabernacula, quot sunt differétiæ beatorum, vnde Christus dixit Ioan. 14. in domo Patris mei mánsiones multe sunt, tabernacula tñ manufacta ibi nulla sút. Sic dicit Raba. errauit in eo, quòd cœlesti conuersationi tabernacula faciéda putauit, in qua domus necessaria non erat, cú scriptum sit templum non vidi in ea. Sexto errauit, quia E Christus non transfigurauerat se nunc in monte ad dandam gloriam alicui, sed ad ostendendum imaginem illius, ad quod sufficiebat ostésio raptim transiens, & non erat conueniens fieri habitacula ad manendum. Sic dicit Chrysost. non intellexit Petrus, quòd ad demonstrationem veræ gloriæ transfigurationé est dominus operatus. Septimo, quia dato, quòd tabernacula aliqua opportuna essent ad manendum, tamen non debuisset petere tria, vt vnú esset pro Christo, alterum pro Moyse, & in illo essent omnes cum illo, quia non debebant connumerari serui domino. Sic dicit Titus, ignorabat Petrus, quod dixerat, quia non oportebat tribus, tria tabernacula facere, non enim connumerantur domino serui, neque comparantur creaturæ creatori. Sic etiam Hieronymus dicit erras Petre, & sicut alius Euangelista testatur nescis quid dicas, noli tria tabernacula quærere cum vnum sit tabernaculum Euangelij, in

quo lex & prophetæ recipiendi sunt. Si autem quæris tria tabernacula, nequaquam seruos cum domino conijcias. Octauo errauit, quia etiam si essent distinguenda tabernacula pro illis, tamen saltem Moyses tabernaculo non egebat, quia tabernaculum defendit ab importunitate aeris, & temporis, quæ passiones sunt corporum mortalium: Moyses autem in sola anima ibi erat, ideo tabernaculo non egebat. Sic dicit Chrysostomus non intellexit Petrus, quòd Moysi anima non erat in corpore. Nono errauit, quia distinguendo tabernacula repugnabat intentioni suæ, nam ideo Petrus volebat ibi manere, vt in visione claritatis Christi beatificarentur, qui assistebant, & tamen si essent in diuersis tabernaculis non semper assisterent Christo, & sic carerent aliquando fęlicitate, vel si semper ei assisterent, non essent in diuersis tabernaculis, sed semper in eodem. Multa alia sunt in quibus Petrus errauit circa ædificationem tabernaculorum, de quibus dictum est supra quæst. 64. & 65. & 66.

An nubes illa, quæ obumbrauit nunc Christum, & discipulos fuerit naturaliter facta, vel miraculosè.
Quæst. LXXIII.

QVæritur de ista nube, quæ obumbrauit nunc Christum, & discipulos, an fuerit naturaliter facta, vel miraculosè.

Dicendum videtur, quòd supernaturaliter facta est. Primò patet ex conditione eius; quia dicitur, quòd fuit nubes lucida, in quo significatur; quòd fuerit magnæ lucis, & tamen naturaliter non fiunt nubes tam lucidæ, & regulares.

Secundò, quia omnia, quæ hic facta sunt fuerunt ad ostēsionem magnitudinis Christi, si tamē naturalia essent nullam magnitudinem in eo ostenderent, ideo oportet esse supernaturaliter facta.

Tertiò, quia si esset nubes naturalis, necesse erat, quòd descenderet de loco altarum nubium, vsque ad terram, nam iuxta terram fuit cum operuit Christum, & discipulos, vt dicitur Luc. 9. scilicet, intrantibus illis, in nubem, idest, intra densitatem nubis, nubes tamen naturaliter nō descendunt, ideo non fuit naturalis nubes, nam etiam si fuisset naturaliter producta, supernaturaliter tamen nunc descenderet.

Quartò patet, quia ista nubes durauit valde pauco tempore, nam mox, vt intrauerunt Christus, & discipuli in nubem, audita est vox de nube, & statim soluta est nubes, cum Christus leuauerit discipulos in terram cadentes. Si autem naturaliter facta esset maiori tempore duraret, & non solueretur sic, quasi ab intentione, ergo fuit miraculosè producta nubes.

Quintò patet hoc ex modo loquendi Euangelistarum, nam Marc. 9. dicitur, & facta est nubes obumbrans eos, & Luc. 9. dicitur, hæc illo loquente facta est nubes, ergo non præexistebat ista nubes, sed facta est, & tūc facta est, quando Petrus loquebatur Christo dicens bonum est nos hic esse, ergo fuit miraculosè facta, & ita tenendum est.

Qualis fuit nubes, quæ in transfiguratione Christi apparuit. Et quare fuit columnaris illa, quæ facta fuit tempore Moysi. *Quæst.* LXXIV.

QVæritur qualis fuit ista nubes. Dicendum quantum ad colorem, quòd fuit lucida, sicut litera expressit. Quantum ad figuram dicendum, quòd poterat esse cuiuscumque figuræ, nam corpora nubium non sunt determinantia certam figuram, sed posset recipere quamcumque figuram, cumque fieret miraculosè ista nubes talem figuram acciperet, qualem Deus vellet ei dare iuxta conditionem rei ad quam esset.

Aliqui dicunt, quòd erat figuræ columnaris, quia sic Deus fecit miraculosè nubē, quæ dirigeret Iudæos egressos de Aegypto, & illa erat columnaris, & ideo vocatur columna nubis. Exod. 14. & Num. 14. capit. nunc ergo sic faceret.

Dicendum, quòd non fuit columnaris, sed magis extensa, vel concaua, & rotunda, quia talem figuram acci-

F peret ad quale opus erat, & tamen erat ista nubes ad operiendum, quia dicitur in litera: ecce nubes lucida obumbrauit eos, idest, operuit, vel circundedit. Et etiam videtur fuisse concaua, vt intra se contineret Christum, & discipulos, nam Luc. 9. dicitur, & intrantibus illis in nubem, idest, intra nubem. Etiam quia ista nubes videbatur dari eis tanquam domicilium. Sic dicit Hieronymus, qui carnale ex frondibus, aut tentorijs quærebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo: esset ergo nubes concaua in modum domicilij. Etiam non dicerentur aliter intrare in nubem, nisi esset concaua, & vndique protegeret eos.

Cum autem dicitur, quòd nubes facta à Deo tempore Moysi fuit columnaris. Dicendum, quòd hoc fuit, quia erat ad diuersum opus, nam illa erat solum ad ostenden-
G dum viam, vt patet Num. 9. & 14. & Exod. 13. & 14. & propter hoc debebat esse columnaris.

Primò, vt esset multum longa, vt videri posset ab omnibus Iudęis, erat enim multitudo magna exercitus Iudæorum, nam erant vltra sexcenta millia peditum. Exod. 12. capit. & Num. 1. & hoc præter mulieres, & paruulos, qui erant infra 20. annos, quia illi non computabantur Numer. 1. Etiam quia in castris habebant omnia armenta sua, & greges, & quicquid possidebant, nam omnia tulerant de Aegypto, ita vt non remaneret ex eis vngula. Exo. 10. cap. & insuper vulgus promiscuum innumerabile ascēderat de Aegypto cum Iudæis. Exo. 12. capit. & isti manebant cum eis in castris. Num. 11. pro tanta ergo multitudine erant castra valde longa, & lata, vt ergo ex omnibus partibus videri posset nubes, quæ dirigebat in via, necesse
H erat, quòd illa esset longa, & alta. Si autem lata esset, & plane extensa, non conueniret adhoc.

Secundò, & præcipuè, quia dato, quòd ista nubes esset alta nimis, si tamen esset lata non conueniret ad directionem viarum, non enim debebat esse nubes latior, quam communiter via esse solet, nam si nimis lata esset, nesciretur sub qua parte eius esset via, qua progrediendum foret, vt ergo determinate signaret illam partem viæ, qua gradiendum esset, debuit esse nubes acuta, & hoc erat, quòd esset figuræ columnaris, vnde dicebatur columna nubis, & eadem ratione erat etiam columna ignis. Exod. 14. ista autem nubes non fuit ad dirigendum, sed ad operiendum per modum vmbraculi, ideo non fuit columnaris, sed concaua, & expansa.

I *Quare apparuit nubes in transfiguratione Christi.*
Quæst. LXXV.

QVæritur quare nunc apparuit nubes. Dicunt aliqui, quòd hoc fuit ad condescendendum petitioni Petri, licet meliori modo, quam ille petiuerat, nā ille petiuit tabernacula fieri manufacta. Christus autē dedit tabernaculū de nube. Sic dicit Hieronymus qui carnale ē frondibus, aut tentorijs quærebant tabernaculū, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo. Sic etiam dicit Theoph. Petro dicente faciamus tria tabernacula, dn̄s tabernaculum non manufactū fabricat, & in eū ingreditur. Secundò (vt alij dicunt) fuit ad tollendū errorem Petri, nā cum peteret tabernacula fieri innuebat, quòd ad beatitudinē essent necessaria tabernacula manufacta, hoc Christus aufert dans nu-
K bē operientem, vt innuat, quòd gloria Dei operiet sanctos, & nō tabernacula. Sic dicit Beda, quia vero Petrus materiale quæsiuit tabernaculū, vt discat in resurrectione nō tegmine domorū, sed Spiritus sancti gloria eos esse protegendos, sequitur quòd facta est nubes obumbrans eos. Tertiò fuit ad occultandum cessationem claritas Christi: noluit enim Christus, quod discipuli viderent quando inciperet transfigurari sumendo fulgorem, neque quando illum deponeret, & ideo sicut quando transfiguratus fuit immisit soporem in eos, & postea cum euigilauerunt viderunt eum transfiguratū, vt patet Luc. 9. ita quando voluit deponere radios reducendo se in pristinum statū, occultauit se, & illos in nube, vt non viderent quid fieret. Quartò fuit, & præcipuè, vt formari posset vox ad discipulos, nam hic debuit audiri vox illa, scilicet, hic est filius meus, & necesse erat formari eā intra aliqua organa, & quia Christus

nole-

nolebat videri qualia erant organa, in quibus formabantur, aut ille qui loquebatur, occultauit illud nube densa, & istæ est vera causa. Patet quia dicitur, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, & sic innuitur, quòd vox formabatur in nube, & ad hoc fuerat facta nubes, vt in ea formaretur vox. Et hoc patet, quia sic erat in veteri testamento, nam quandocũque Deus loquebatur Moysi, & alijs publice semper loquebatur de nube. Exod. 33. & Nume. 12. & quando locutus est ad populum dando legẽ, etiam de nube, & caligine loquebatur. Exo. 20. & Deuteronom. 4. & 5. Quinto (vt aliqui dicunt) fuit, vt ostenderetur Christus non esset minor Patre: nam in veteri testamento, quod attribuitur Patri, quem Iudæi vocant Deum suum. Ioan. 8. apparuit nubes in qua Deus loquebatur, ita & nunc nubes apparuit. Sic dicit Theoph. vt ostenderetur, quòd non minor est Patre, sicut enim in veteri testamento in nube habitare dominus dicebatur, sic & nunc suscepit nubes dominum. Multæ quoque aliæ causæ solent deduci, sed sunt mysticæ, causa autem vera, & literalis est quarta precedens, volebat autem Deus semper occultare locum in quo formabantur voces ad euitandum idolatriam, vt infra dicetur.

Qualis erat color nubis, quæ in transfiguratione apparuit. Et quare Deus in datione legis locutus fuit de caligine. *Quæst.* LXXVI.

QVæretur de colore nubis huius qualis erat.

Dicendum, quòd litera dicit nubem fuisse lucidam.

Sed dicunt aliqui, quòd nubes ista debuit esse obscura, nam quando Deus loquebatur in nube aliqua in veteri testamento, erat illa obscura, vt patet Exod. 20. nam in datione legis dicebatur loqui Deus de medio caliginis, & fumi. Secundo, quia hoc repugnaret intentioni Christi, nam erat nubes illa ad occultandum loquentem, vt non videretur quis loquebatur, aut qualia erant organa, in quibus formabatur vox, si tamen esset nubes lucida apparerent omnia hæc, quia lux manifestaret illa, ideo debuit esse obscura. Tertio, quia illa nubes videtur fuisse ad ingerendum pauorem quendam, cum ita discipuli timuerint, quòd corruerint super facies suas, & tamen ad timorẽ incutiendum efficaciora sunt obscura, quam lucida, ideo debuit esse obscura. Quarto quoniam illa nubes fuit ad obũbrandum, quia dicitur ecce nubes obumbrauit eos; & tamen ad obumbrandum aptiora sunt tenebrosa, quam lucida, ideo debuit esse tenebrosa.

Dicendum, ꝙ fuit nubes lucida, sicut litera dicit, & hoc aliqui volunt, quia dicunt, quòd ista nubes erat Spiritus sanctus, vel virtus Patris, aut ipse Christus, sic dicit Orige. lucida autem nubes obumbrans sanctos est virtus paterna, aut forte Spiritus sanctus, dicam etiam, & Saluatorem nostrũ esse lucidam nubem, quæ obumbrat Euangelium, & legem, & prophetas, & ideo debebat esse lucida, quia Deus lux est, & in eo tenebrę non sunt vllæ. 1. Io. 1. c.

Sed dicendum, quòd hoc est mythice dictum, nam secũdum literam illa fuit nubes vera, & non aliqua persona diuina, ideo non conuenit illa adaptatio.

Sed dicendum, quòd fuit nubes lucida, quia omnia quę hic ostendebantur erant quædam figura glorię beatorum, ibi autẽ nulla erit obscuritas, sed æterna lux, quia lux perpetua lucebit sanctis, & æternitas temporum. Item fuit hoc ad differentiam veteris testamenti, quia ibi apparuit Deus in nube caliginosa, nunc autem in nouo testamento, quod erat melioris status voluit apparere in nube lucida. Item quia quando incutiendus est terror apta sunt obscura, quia in obscuris plura mala creduntur, quam videantur, & hoc quia obscuritas occultat omnia, & malum ibi latere creditur, & ita sunt obscura apta timori: nunc autem Christus noluit incutere timorem per nubem, ideo non fecit eam tenebrosam, sed lucidam. Ad primum dicendum vno modo, quòd etiam si in veteri testamento fuerit nubes obscura, non debuit esse in nouo, vt esset differentia testamentorum. Sic dicit Theoph. sicut enim in veteri testamento in nube habitare dominus dicebatur: sic & nũc nubes suscepit dominum non caliginosa, sed lucida: nam

A obscuritas legis transiebat. Secundo, quia etiam non est verum, quòd in veteri testamentm semper appareret nubes obscura, sed etiam apparebat interdum nubes lucida: immo plures apparebat nubes lucida, quam tenebrosa, quia nubes illa, quæ dirigebat Israelitas per quadraginta annos in deserto erat lucida, & constans, vt dicitur Exod. 40. cap. & hoc verum erat generaliter, nisi interdum ex aliqua causa Deus vellet, quòd nubes appareret obscura, sic fuit in transitu maris rubri. Exo. 14. nam nubes apparuit tenebrosa, vt Aegyptij non viderent Iudęos. Et sanus apparet, quod ibi factum est illud specialiter, & præter consuetudinem: nam etiam fuit contra consuetudinem ibi, qđ nunquàm alias fuit, scilicet, quia columna semper præcedebat castra Exo. 13. ibi autem conuertit se ad posteriora castrorum, vt esset media inter Ægyptios, & Hebręos, &

B propter obscuritatem eius non auderent Aegyptij accedere ad Hebræos. Exo. 14. scilicet tollensque se angelus domini, qui pręcedebat castra Israel abijt post eos, & cum eo pariter columna priora dimittens post tergum stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israel, & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, vt ad se toto noctis tempore accedere non valerent: quandocunque ergo nubes fuit inter Israelitas, semper lucida fuit, nisi nunc: in datione quoque legis fuit nubes obscura (vt aliqui volunt) & tamen magis dicitur locutus de medio ignis, & fumi. Deutero. 4. & quinto, erat enim totus mons fumans, & tamen iste fumus, & caligo spissa vocantur nubes dẽsissima. Exo. 19. ideo etiam si Deus nunc sequeretur conditionem veteris testamenti potius fecisset nubem lucidam, quam obscurã, quia hoc potius fuit in veteri testamentm. Tertio, quia Deus

C non fecit in veteri testamento nubem obscuram, vel aliquid aliud obscurum, nisi quando terrere voluit; & ideo, quia in mari rubro voluit terrere Aegyptios ne accedere auderent ad Hebręos, fecit ex parte ipsorum nubem tenebrosam, ex parte autem Israelitarum erat lucida, & illuminans noctem. Exo. 14. sic etiam in datione legis voluit exterrere Israelitas, vt timentes custodirent mandata eius, vt colligitur Exo. 20. & Deuter. 4. & 5. Alias autem, quia nubes non erat ad terrendum, in via, nunquam erat nubes tenebrosa, sed coruscans, nunc autem non fuit nubes ad terrendum, sed ad ostendendum imaginem gloriæ, ideo non debuit esse tenebrosa. Sic dicit Hierony. cum dominus comminatur nubem tenebrosam ostendit, sicut in Syna, hic autem, quia non terrere volebat, sed docere, nubes apparuit lucida.

D Ad secundum dicẽdum, quòd nubes etiam si esset lucidissima conueniebat intentioni Christi ad occultandum loquentem. Est enim putandum, quòd nubes ista erat densa nimis, & regularis per totum, & ideo in omnibus partibus esset æqualiter lucida, & quanto esset densior tanto lucidior esse posset, sicut apparet in corporibus cęlestibus, quia stellæ, quæ sunt partes densiores suorum orbium (vt dicit Arist.) magis lucent, quam orbes, qui sunt substantiæ trãsparentis: cum autem nubes ista esset valde densa esset nimis lucida, ita vt posset ostendere imaginem quandam gloriæ, & quia erat densa non posset videri, quod intus erat, & ideo talis in proposito conueniebat: nam talis erat columna illa, quę dirigebat Iudæos: nam lucida erat Exo. 40. capit. & tamen de illa solitus erat Deus loqui tam ad Moysen, quam ad alios Exo. 23. & Nume. 12. & tamen nõ

E videbatur ibi loquens, neque organa in quibus formabatur vox, quia erat nubes densa: quòd autem in datione legis locutus fuerit Deus de caligine, non fuit, tanquã esset caligo necessaria ad occultandum loquentem, sed quia terrere voluit populum astantem, vt sic timentes facerent mandata eius Deuteronom. 5. capitulo, vbi autem terrere non volebat, licet loqueretur non loquebatur de caligine, sed de nube clara.

Ad tertiũ dicendum, ꝙ non fuit ista nubes ad ingerendum pauorem. Sic dicit Hierony. cum dñs cõminatur nubem tenebrosam ostendit, sicut in Syna, hic autem, q̃a non terrere volebat, sed docere, nubes lucida apparuit: fuit autem nubes ad docẽdum, idest ad ostendendum quandam imaginem gloriæ, per quam discipuli erudirentur circa futura. Cum autem dicitur, quòd terruit eos hunc Deus: dicendum, quòd verum est: non tamen terruit eos per

nubem, sed per vocem, vt patet in litera, scilicet & audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde, ideo non oportuit, quòd esset nubes tenebrosa.

Ad quartum dicendum, quòd ista nubês obumbrauit eos, idest occultauit, & texit, quia cum ipsi intrarent intra illam, vt dicitur Luc. 9. scilicet intrantibus illis in nubem, & nubes esset densa, necesse erat, quòd occultarentur in illa. Et forte nubes illa licet esset ex parte exteriori nimis lucida: parte interiori non esset lucens, sed obscura propter densitatem, & esset lux solum in superficie eius, & ita discipuli intra illam existentes non viderent se mutuo, nec illum, qui loquebatur, & tamen etiam si ponatur nubes similiter interius lucida, sicut exterius non erit inconueniens: erat enim nubes densa valde, ideo licet esset lux in vtraque superficie, scilicet tam in concaua, quam in conuexa, esset profunditas illa, quæ erat media inter duas superficies, densa valde, & id quòd esset intra illã profunditatem non videretur ab existentibus extra nubê, neque ab existentibus interius, quia nubes propter densitatem non erat transparens, & tamen intra grossitiem nubis formabatur vox, vnde nec videri posset loquens, nec organa, in quibus formaretur vox.

An Deus, quando loquitur velit occultari, & quare hoc velit. Et quod in duobus tantum locis Christo regulariter loqui solebat in veteri testamento. Et quare se occultabat Hebraeis. Et quare per Angelos factum, & dictum sit illud, quod a Deo factum, & dictum scriptura dicit. Et quomodo dicitur, quod Deus ab Israelitis visus est, & Zelotes sit.

Quæst. LXXVII.

Quæretur an Deus, quando loquitur velit occultari, & quare vult occultari.

Dicendum, quod occultari vult. Quòd patet, quia quandocunque loquebatur semper loquebatur in nube, aut caligine aliqua, in loco autem manifesto in quo videri posset loquens, nunquam loquebatur. Patet quia Deus in duobus locis solebat regulariter loqui, aut in tabernaculo, aut extra. Si intra habebat duo operimenta: primum quòd erat super propitiatorium inter alas Cherubin Nume. 7. inde enim communiter loquebatur, & tamen alę Cherubin velabant propitiatorium expansę ex opposito, ita vt extremitas alę vnius Cherub contingeret extremitatem alę alterius Exo. 25. & 27. & ita manebat inter alas quatuor ipsorum vacuitas quæ iam occulta, in qua posset latere corpus aliquod. Secundum operimentum erat nubes, quia super propitiatorium erat nubes, quæ amplius velabat illud, vt si aliquid maneret non opertum, quòd videri posset inter contactum alarum Cherubin, illud operiretur nube, sic dicitur Leui. 16. in nube apparebo super oraculum, quo tegitur arca. Tertium etiam operimentum addebatur ex parte sacerdotis: nam quando sacerdos magnus semel in anno introibat in Sancta Sanctorum Leui. 16. & ad Hebrę. 9. tenebatur implere thuribulum prunis, & imponere thimiama, vt vapor grossus inde exhalans obfuscaret oculos sacerdotis ne videre posset quid erat in propitiatorio, quia alias moretur, vnde dicitur Leui 16. sumpto thuribulo, intrauit vltra velum, hauriens manu compositum thymiama, in incensum, vt positus super ignem aromatibus, nebula eorũ, & vapor operiat oraculũ, quod est super testimoniũ, vt nó moriatur, & sic valde volebat ibi Deus latere cum loqueretur.

Cum autem Deus extra tabernaculum loquebatur, faciebat hoc in nube: nam ibi solitus erat loqui Moysi. Exo. 33. ibi etiam loquebatur interdum ad alios, vt ad Aaron, & Mariam. Nume. 12. & 14. & 16. vbi ad Moysen & Aarõ loquitur, & illa nubes dẽsa erat, in datione autem legis fuit maior occultatio, quia loquebatur Deus de medio caliginis, & fumi, quæ vocatur nubes densissima. Exo. 19. vnde dicitur, quòd nihil viderunt Iudæi, quando Deus locutus est eis in datione legis. Deutero. 4. Causa autem quare se occultabat Deus loquens erat, vt tolleret occasionem idolatrię, nam loquens ille putabatur esse Deus, & si vidissent aliquam effigiem loquentis, fecissent sibi Iudæi similem effigiem ad colendum: putantes, quod talis erat Deus: istam causam expressit Moyses Deute. 4. cauete, & custodite sollicite animas vestras, non vidistis aliquam similitudinem in

F die, qua locutus est vobis dominus de medio ignis in Oreb, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel feminę: hoc autem totum prouenit ex hoc, quòd voces non poterant formari, nisi in aliquibus organis, & illa necessario sunt densa. Si autem in aere liquido, & claro formarentur voces, viderentur illa organa in quibus formabantur, aut ipse formans, quòd erat occasio idolatriæ, ideo debebat fieri semper in loco occulto, vt non viderentur hæc organa. Et ista est sola vera causa quare Deus semper loquebatur de nube, & nunquam aliter, hoc enim factum est in nouo testamento quandocunque Deus

G ipse locutus fuisse dicitur, vt in baptismo Christi dicitur pater locutus, & vox dicitur venisse de cęlo, idest de nube aliqua supra 3. & Mar. 1. & Lucę tertio, & nunc etiam introducitur pater locutus, ideo vox de nube facta est ne discipuli possent videre loquentem: manebat autem eadem causa in discipulis, quæ in Iudæis, scilicet ne idolatriæ eis esset occasio, quia adhuc infirmi erant. Alia etiam causa erat ne putarent se videre Deum, nam ea, quæ latent in maiori veneratione habentur, quam ea, quæ sensibus patent, & tamẽ istam causam in primam redit, quia illi, qui viderent organa, in quibus vox formabatur, & ipsam loquentis effigiem, aut scirent veritatem, aut non, si nescirent esse idolatriæ occasio putantibus eis Deum esse id, quòd viderant. Si autem scirent veritatem cum iudicarent non esse Deum id, quòd videbatur, non venerarentur illud, neque de Deo minora,

H quam decens erat cogitarent.

Sed obijcietur, quòd non erat cõueniens sic latere Deũ, quando loqueretur. Primo, quia iste, qui loquebatur non erat Deus, sed Angelus: Deus enim non loquitur, sed Angelus est, qui loquitur loco Dei, vt patet de locutione, quæ facta est ad Moysen in rubo. Exo. 3. nam dicitur ibi, quòd Deus loquebatur, & loquens dixit ego sum Deus Abrahã, &c. & tamen ille, qui loquebatur erat Angelus, vt patet Act. 7. sic etiã in datione legis dicebatur locutus Deus omnipotens: ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & non habebis Deos alienos coram me. Exo. 20. & tamen qui loquebatur Angelus erat, vt patet ad Gal. 3. declaratum est de hoc magis supra 3. c. q. 89. ergo non erat necesse, quòd lateret, quia cum esset Angelus non esset causa idolatrandi circa illum, nam sępe apparuerunt Angeli in corporibus assumptis, vt Gene. decimo octauo, & deci

I monono, & Iudicũ 2. Secundo patet, quia etiam ipse Deus aliquando ostendit se Iudęis, vt patet Exo. 24. viderunt Deum Israel, & sub pedibus eius, quasi opus lapidis saphirini, & quasi cęlum cum serenum est ergo poterat se eis ostendere loquendo.

Dicendum ad primum, quòd Deus non locutus est vnquam: i. quòd diuina substãtia, vel persona per seipsam formet aliquam vocem, sed ista semper fuit per angelos. Sciendum tamen, quòd licet semper angeli loquerentur, interdum tamen dicitur Deus locutus, interdum vero angeli, hoc tamen differt, quòd quando aliquid magnum dicendum erat, loquuntur angeli loco Dei, & dicunt se Deum, sic. n. fuit in liberatione de Aegypto, nam loquẽs dixit, ego sum Deus Abraham, &c. hoc magnum erat, quia maximũ beneficium erat liberatio populi de seruitute.

K Si autem angelus ista diceret, tanquam angelus colerẽt eum Israelitę, quia tenerentur ei nimis, cum ab illo maximum beneficium recepissent, ideo locutus est angelus, tanquam Deus, vt Deus hæc dicere videretur. Sic etiam fuit in datione legis, nam lex custodiebatur a populo propter auctoritatem eius à quo dabatur, si autem angelus illam daret custodiretur propter angelum, etiam illius est populus cuius legem seruat. Si autẽ Iudæi legẽ angeli seruarent, essent populus alicuius angeli, & non Dei, ideo a Deo debuit putari lex data, & non ab angelo, licet ergo angelus tunc loqueretur, quia loco Dei agebat, debuit vocari Deus. Alia autem erant minora negotia, quæ conuenienter fiebant per ministros, & talia dicuntur facta in scriptura per angelos, & erat differentia hæc, quia quando aliquid fieri dicitur per Deum, licet fiat per angelum occultatur angelus, vt non videatur imago aliqua, cum autem dicitur angelus locutus aliquid, ponitur aperte loquens, & in corpore assumpto, sicut Gen 16. de angelo, qui apparuit Agar, & Genesi. 18. de tribus angelis qui venerunt ad

Abra-

Abraham,& Gen. 19. de angelis duobus, qui venerunt Sodomam,& Iud. 2. & in alijs multis locis, vt Iosue sexto, & decimotertio, & tunc non occultabatur, quia cum loqueretur dicens se angelum non erat periculum aliquid, etiam si videretur in corpore assumpto, quia non flecterentur Iudæi ad idolatriam, ita etiam nunc, & in baptismo Christi vox illa, quæ audita est, fuit tanquam Dei patris, qui incorporeus est, ideo non debuit apparere aliqua imago, vel organa in quibus formaretur vox, sed occultari hæc debuerunt.

Sed dicetur, quòd poterant fieri hæc sine occultatione, vt angeli, qui faciebant hæc tanquam ministri Dei, dicerent se à Deo missos,& nomine Dei agere, & tunc possent ostendi,& non sequeretur idolatrandi occasio.

Dicendum, quòd non fuit conueniens sic fieri. Primo quia tunc populus Iudæorum nihil videret vnquam Deũ suum agentem, neque loquentem cum omnia per angelos fierent,& sic non bene conciperent de illo Deo, quoniam nil agentem per se scirent, cum essent populus rudis, vt autem iudicarent eum potentissimum, & excellentissimum, oportebat quòd aliqua terribilia faceret, quæ ipsemet facere diceretur, & ita fuit in apparitione in rubo, qui ardebat,& non cremabatur,& in tonitruis,& coruscationibus, & fumigatione montis, quæ fuerunt in datione legis. Secundo, vt tota gratiarum actio populi redderetur sibi, nam si omnia, quæ Deus per angelos efficiebat circa Israelitas scirent Israelitæ facta per angelos, etiam ex mandato Dei putarent se nimis teneri angelis, qui eis talia beneficia contulerant,& tunc tanta esset gratiarum actio, ad quem crederent se teneri angelis, quod parum Deo teneri se putarent, aut non valde multum, plusquam angelis,& hoc erat inconueniens,& valde repugnans Deo, quia ipse non solum volebat nullum putari sibi æqualem esse, sed etiam quòd crederetur ipse solus potens. Deuteronom. 32. videte quòd ego sim solus, & non sit alius præter me: ego occidam, & ego viuere faciam, idest ego solus sum, qui miracula ista facere possum. Psalm. 76. Tu es Deus, qui facis miracula magna solus,& ob hoc vocauit te zelotem, ego sum Dominus Deus tuus zelotes. Exod. vigesimo, capit. zelus enim amor priuatus est nolens habere consortium in amato, sicut est amor viri ad vxorem, & ita Deus zelotes est, quia solus vult coli,& solus vt magnus teneri, vnde non solum nolebat, quòd non putaret populus se obligatum angelis ad aliqua magna, sicut Deo, vel quasi, sed quòd etiam ad nihil putarent se obligatos angelis, sed quòd tota obligatio eorum,& gratiarum actiones essent ad Deum, & quia populus, qui rudis erat non posset hoc concipere si putaret, quòd illa magna bona conferebantur eis per angelos, ideo scriptura in omnibus illis dicit Deum locutum, & illa egisse. Tertio, vt non esset occasio errandi circa angelos, nam si ista magnalia dicerentur angeli fecisse,& dixisse, quæ scriptura refert, cum Hebræi nulla maiora facta vidissent, neque audissent, nescirent distinguere circa potestatem Dei,& angelorum,& ita vel colerent angelos, vel saltem putarent paulo maiorem Deum angelis, cum angeli talia facere potuerint: non ergo debuit dici ista facta per angelos, sed per Deum, vt sic putaretur pauca posse angelos: Deum vero infinita. Quarto fuit hoc, vt Deus alliceret sibi populum, vt eum colere desiderarent, sicut famuli gaudent nimis, quando dominus eis loqui dignatur. Si autem Hebræi agnoscerent Deum esse valde magnum, & omnia, quæ faciebat, & dicebat fieri per angelos eius, & non per ipsum: crederent, quòd contemnebat ipsos, quia nunquam loquebatur eis, neque faciebat quicquam per seipsum ad eos, sed omnia per angelos faciebat, & dicebat: hoc autem distraheret valde animos eorum ab ipso, vt non desiderarent eum colere, ideo voluit intelligi à Iudæis, quòd omnia quæ dicebantur, & fiebant circa Iudæos, per ipsum dicerentur, & fierent. Quinto fuit, vt Iudæi crederent se valde esse inclytos habendo talem Deum, qui eis ita loquebatur,& talia faciebat per seipsum, sic dicit Moyses, Iudæis. Deuteronom. 4. non est tam grandis natio sub cęlo, quę habet Deos appropinquantes sibi, sicut adest dominus Deus videtur cunctis obsecrationibus vestris; non ergo debuit innui, quòd angeli loquebantur, & faciebant hæc iubente Deo, sed quòd Deus ipse per se faciebat,& A cum sequenter debuit occultari imago loquentis, vt non putaretur Deus esse, qui loquebatur, & statueretur ei simulachrum.

Ad secundum argumentum præcedentis quæstionis: dicendum quòd Deus non ostendit se vnquam Iudæis videndum: sic enim ipse dixit Moysi petenti videre faciem eius, non videbit me homo, & viuet, idest nemo poterit me videre, quandiu vixerit. Exod. 33. & Christus dixit Ioan. 8. quem vos dicitis, quia Deus vester est, cuius neque vocem vnquam audistis, neque similitudinem vidistis: sed dicitur Deus visus fuisse ab Israelitis, quia ostendit aliquid, quod repræsentabat ipsum non quidem aliquam effigiem humanam masculi, vel fœminæ, aut aliquid simile, sed aliquam nubem gloriosam quandam pulchram, & delectabilem visu, cuius exterior ostensio innueret maiora, & meliora fore, quæ intus latebant,& tales nubes solent vocari B gloria Domini, sic dicitur Nume. decimoquarto, quòd apparuit super tabernaculum fœderis gloria Domini,& idem iterum fuit Num. 16. & nihil aliud fuit illud, nisi quidam specialis fulgor apparens in nube, qui prius non solebat videri, & tunc ostendebatur,& tunc apparebat, vt putarent Iudæi esse quandam Dei præsentiam,& per hoc timerent: nam hoc fuit factum bis, quando populus volebat occidere Moysen,& Aaron, vt patet ibidem: ita Exo. 24. dicit, quòd viderunt Deum Israel, idest aliquam nubem sic gloriosam.

Sed obijcietur, quòd viderunt eum in aliqua effigie hominis, quia dicitur, quòd viderunt Deum Israel,& sub pedibus eius, quasi opus lapidis Saphirini, & quasi cœlum cum serenum est.

Dicendum, quòd non fuit visa effigies aliqua masculi, C neque fœminæ, aut alicuius animalis, sicut dixit Moyses. Deuteronom. 4. non vidistis vllam similitudinem in die, qua locutus est vobis dominus in Oreb: ne decepti faciatis vobis sculptam similitudinem. Si tamen aliquando se Deus ostendisset Iudæis in effigie aliqua, etiam si non visus fuisset in Oreb, possent facere similitudines, aut imagines, & ita non esset conuenienter dictum verbum Moysi, ideo nunquam viderant Israelitæ Deum in aliqua effigie, aut imagine, sed dicitur sub pedibus eius, quasi opus lapidis, quia illa nubes gloriosa, quæ ostendebat quandã Dei præsentiam, habuit partem superiorem, & inferiorem, & licet ibi non esset, neque videretur distinctio vlla, vocatur pars superior caput,& inferior pedes, quia si interius lateret aliquid habẽs effigiem humanam, esset superius caput, & inferius pedes, ideo pars inferior dicebatur esse sub pe- D dibus, & hanc viderunt Israelitæ, quia forte partes superiores nõ videbant, ideo de hac sola scriptura tetigit, dicẽs quòd sub pedibus eius erat, sicut opus lapidis Saphirini.

Vox quæ audita fuit in transfiguratione a quo formata fuit. *Quæst.* LXXVIII.

Quæretur circa vocem, quæ audita fuit in transfiguratione à quo formata fuit.

Dicunt aliqui, quòd à patre, quia vox illius est à quo formatur, & tamen vox ista dicitur esse patris, ergo fuit formata à patre. Secundo patet, quia litera dicit, quòd vox illa fuit: hic est filius meus dilectus, sed à quocunque dicatur falsa est, nisi dicatur à Deo patre, qui solus est pater Christi: ergo ipse vocem illam dixit, cum ista vox vera E sit,& introducatur hic in testimonium. Tertio, quia asserunt doctores, dicit Hiero. vox quidem patris de cœlo loquentis auditur, qui testimonium perhibeat filio. Dicit etiam Chrys. nec autem Moyses loquitur, neque Elias, sed pater omnibus maior vocem emittit ex nube.

Dicendum, quòd non locutus fuit pater, quia si loqueretur pater, et simul filius,& Spiritus sanctus loqueretur, immo esset vnica locutio trium, quia oĩa sunt vnum in diuinis, nisi in relationibus, ideo & actus vnius personæ est omnium, nisi actus notionales, vt gignere, nasci, spirari,& tamen solus pater loquens asseritur. Item Deus nunquam loquitur, seu quidquid ipse loqui dicitur, loquuntur aliqui angeli, ita Christus dixit. Ioan. 8. quem vos dicitis, quia Deus vester est, cuius neque vocem vnquam audistis, neque speciem vidistis, & tamen si Deus vere loqueretur, quando scriptura dicit eum loquentem, sæpe Hebræi audissent ver-

bum eius, ideo nunquam locutus est, de quo latius probatum est supra tertio capitulo, quæstione octuagesimanona.

Et ergo dicendum, quòd nunc non locutus est pater, neque aliqua diuina persona, sed Angelus aliquis locutus est, qui tamen nomine Dei hoc dixit, & ideo potuit formare verba, quasi ipse Deus pater loqueretur.

Ad primum dicendum, quòd concedimus eam vocem Dei patris non quidem a Deo patre formatam, sed vice eius prolatam ab aliquo, qui nomine eius loqueretur, & ita vocatur vox patris, 2. Pet. 1. scilicet, accipiens à Deo patre honorem, & gloriam voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria, hic est filius meus dilectus.

Ad secundum dicendum, quòd vera vox fuit, & non poterat esse vera si ab alio diceretur, quam à Deo patre, tanquam ex nomine proprio. Si quis tamen loco Dei patris, vt nuncius eius ista diceret non esset falsa, sicut procurator assumit personam domini, & loquitur loco eius, sic erat de Angelo, qui istam vocem formauit, quia iussus a Deo fecit hoc.

Ad tertium dicendum, quòd doctores dicunt esse vocem Dei patris: non quidem, tanquam ab eo per se formatam, sed quia nomine eius, & ad eum ostendendum formata est.

Quare Angelus in transfiguratione non locutus est, sicut nuncius dicens, hæc dicit Deus pater, quod iste est filius eius. Et quod fuit in resurrectione Christi firmissimum testimonium. Quæst. LXXIX.

SED quæretur cum Angelus aliquis formauerit istam vocem loco Dei patris, quare non locutus est, quasi nũcius dicens: hæc dicit Deus pater, quòd iste est filius eius.

Dicendum, quòd fuit hoc. Primo propter auctoritatem testimonij: nam licet omnia facta sunt, vt perhiberetur fides de Christo quis erat, ideo. n. transfiguratus fuerat, vt ostenderetur, quod similem gloriam poterat dare omnibus electis, ideo Moyses, & Elias apparuerunt, vt de eo tanquam de domino testarentur: nunc autem vox patris audita est, vt testetur de illo tanquam de filio, & istud erat maximum testimonium. Si tamen Angelus aliquis hæc diceret loco Dei ostendens se esse Angelum, tanta fides verbis adhiberetur quanta erat auctoritas Angeli, & quia auctoritas Angelorum non erat maxima, cum magis credatur scripturis, quam Angelis, & magis eis, quæ prædicata sunt ab ecclesia, quam eis, quæ ab Angelis dicuntur, ad Gal. 1. Si Angelus de cœlo euangelizet vobis præter id quod euangelizatum est a nobis anathema sit, ideo non debuit loqui Angelus, vt Angelus, sed sic loqui, vt putaretur Deus pater locutus.

Sed obijcietur, quod in alijs factis recipiebat Christus testimonium Angelorum, sicut in resurrectione fuerunt duo Angeli in albis, qui dixerunt mulieribus surrexisse Christum. Luc. 24. & Ioan. 20. in ascensione etiam Angeli perhibuerunt testimonium, nam duo illorum astiterunt discipulis dicentes: viri Galilæi. Act. 1. ergo etiam in transfiguratione poterant conueniens testimonium reddere. Dicendum, quòd ibi fuit conueniens testimonium Angelorum, sed non hic propter duo. Primo propter magnitudinem rei de qua testimonium reddebatur: nam resurrectio, & ascensio, & aduentus ad iudicium sunt aliqua sensibilia, de quorum veritate sensus iudicare potest aliquando, s. saltem, quando ipsæ res fiunt. Christus autem quòd sit filius Dei est res altissima, quæ sub sensu non cadit, & intellectus, etiam capere non sufficit: immo, & Angeli non intelligunt illud plene, neque Archãgeli, vt ait Hila. sed solus Deus illud comprehendit pater, ideo solus, qui genuit potuit conueniens testimonium perhibere, quòd ipse sit filius eius. Secundo, & etiam præcipue, quia in resurrectione, & ascensione accipitur testimonium Angelorum nõ tanquam præcipuum, quia aliud testimonium est ibi firmius, hic autem testimonium, quod fuit in voce fuit firmius, & magis præcipuum, ideo non debuit esse testimonium Angelicum. Primum patet, quia in resurrectione non creditum est solis Angelis, sed post illorum testimonium apparuit maius testimoniũ, s. quia Christus visus est mulieribus, & discipulis int. 28. &

F Mar. 16. & Lu. 24. & illud erat firmum testimonium cui vltimo stabatur. Sic ẽt in ascẽsione ipsi discipuli viderũt Christum, & ad hoc non erat opus, vt Angeli perhiberent testimonium: cum autem dixerunt, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem, non erat necessarium magnum testimonium, quia Christus iam hoc de se dixerat in 10. 24 & nunc videbant eum ascendentem, ideo planum erat, quod descendere, quam ascendere. Secũdum patet, quia hic fuit vltimum testimoniũ istud, quod ex voce habitum est, s. post testimonium Moysi, & Eliæ, ideo hic non sufficiebat testimonium angelicum, sicut fuit conueniẽs in resurrectione, & transfiguratione. Secundo quantum ad principale non debuit esse vox Angeli, qui tanquam Angelus loqueretur, quia tunc non occultaretur in nube, sed appareret in corpore assumpto; quia ista est consuetudo, quod quandocunque

G Angelus loquitur appellans se Deum latet in nube, & non vĩ effigies loquentis, quñ aũt Angelus loquitur tãquam Angelus, apparet in corpore assumpto, & colligitur ex omnibus locis facræ Scripturæ vbi de locutione hac fit mentio, nam Gen. 16. & 18. & 19. & Iud. 2. & 6. & 13. quia loquitur Angelus, dicens se Angelum, vel quem scriptura dicit esse Angelum, appareret ipse loquens in effigie corporis assumpti, in alijs omnibus locis vbicunq; dr̃, quod locutus est Deus licet ad veritatem Angelus loquatur, nũquam ponitur aliquis apparens, sed potius, vel in igne, vel in nube, de igne Exo. 3 de nube Exo. 33. & Num. 12. interdum in fumo, & caligine. Exo. 19. & 20. & ita etiã in nouo testamento vbicunque dicitur Angelus locutus, ponitur, quod apparuerit, in resurrectione duo Angeli sunt, & illi apparuerunt in albis vestiti. Lucæ 24. & Io. 20. & in ascẽsione duo Angeli asti-

H terunt discipulis in vestib. albis dicentes, viri Galilæi. Act. 1. Gabriel quoq; Angelus apparuit virgini, quñ locutus est ei Lucæ 1. in baptismo aũt Christi, & nunc in transfiguratione Angelus locutus est, quia tamẽ dicitur, quòd locutus est pater, nõn ponitur effigies loquẽtis, sed potius fuit vox facta de occulto nubis, ita nũc si Angelus loqueretur ostẽdens ex modo locutionis se esse Angelum, licet essent verba ex parte Dei appareret Angelus in humana effigie, hoc autem non erat conueniens, quia tunc non terrerentur discipuli eo, quòd vidẽtes Angelum in humana effigie nihil formidabile videbant, neque fieret vox de nube, sed sicut duo Angeli, qui astiterunt discipulis in Christi ascensione terruerunt eos, ita neque Angelus loquens in transfigura-

I tione illos terreret, & tamen fuit conueniens, quòd contremiscerent, & caderent in terram, vt dicetur infra. q. 88. ergo non debuit loqui Angelus ostendens se Angelum, sed vice Dei, & de nube.

Ad quid profuit vox ista de nube. Quæst. LXXX.

QVæretur ad quid profuit ista vox de nube.

Dicendum, quòd fuit primo ad perhibendum testimonium de Christo, nam fuit hic distinctum testimonium de ipso, quod esset filius Dei asserente hoc patre. Sic dicit Hiero. vox quidem patris de cęlo auditur, qui testimonium perhibet filio. Secundo fuit ad dandam magnam auctoritatem Christo: inquantum dixit vox, ipsum audite, i. in omnibus, quæ dixerit obedite ei, & credite. Tertio fuit ad liberandum Petrum ab errore suo, quia petiuerat tabernacula fieri ad manendum ibi, quasi pro felicitate

K ibi habenda: vox aũt ista instruxit eum, quod audiret Christũ: per hoc innuebatur, quod quidquid diceret sibi Christus super his credere deberet, & non oporteret plura quæri. Sic dicit Hiero. vox quidem patris de cęlo loquentis auditur, quæ testimonium perhibeat filio: & Petrũ errore sublato doceat: immo per Petrum cæteros Apostolos.

An vox patris fuit conueniens testimonium in transfiguratione. Et quod nullus intellectus creatus etiam per reuelationem filij Dei generationem comprehendere potest. Quæst. LXXXI.

QVæretur an vox patris fuit conueniens testimonium in transfiguratione.

Dicendum, quod fuit conueniens testimonium; nam tanta

erat

erat ista res de qua testimonium perhibebatur, quod nullum erat conueniens testimonium, sicut patris: agitur: n. de hoc, quod Christus sit filius Dei, & tamen nulla creatura plene illud intelligit: sola autem deitas comprehendit illud, ideo solus pater, qui genuit conuenienter testificari potuit: nam si aliquis prophetarum hoc diceret, non quasi ipse illud sciret, sed quasi a Deo patre esset sibi reuelatum, & rursus nulli hoc plene reuelari potest, quia mysterium æternæ generationis infinitum est, ideo nullus intellectus creatus etiam per reuelationem potest illud comprahendere: nam in patria clare videntes Deum non comprahendemus eum, ita vt de eo intelligamus quidquid intelligibile est, ergo a fortiori hic per reuelationem non poterimus illud comprahendere, & ita quicunque propheta hoc diceret, redderet non plenum testimonium. Deus autem pater, qui genuit ipse plene intelligit, & filius, qui genitus est, sed quia filius non perhibet testimonium de seipso, sed pater de eo testimonium perhibet Io. 8. testatus est nunc pater de eo in voce: cum non sufficerent ad hoc testimonia prophetarum. Sic dicit Chry. nec autem Moyses loquitur, neque Elias, sed pater omnibus maior vocem emitit, vt discipuli credant, quòd a Deo vox hæc exeat. Sed dicetur, quòd forte non erat manifesta probatio ista, quia poterat dubitari an esset vox patris, & ita esset testimonium inualidum. Dicendum, quòd hoc certificauit Deus. Primo, quia tenuit modum loquendi antiquum quem tenebat in veteri testamento: solebat enim de nube loqui: vt Exo. 33. & Nume. 12. & quando ad totum populum locutus est loquebatur de nube densissima Exo. 19. ita, & nunc de nube loquitur, vt per consuetudinem locutionis Deus esse credatur. Sic dicit Chry. nec Moyses loquitur, neque Elias, sed **C** pater, qui maior omnibus est vocem emittit de nube, vt discipuli credant, quòd a Deo hæc vox erat: semper enim apparere solet Deus in nube, sicut scriptum est: nubes, & caligo in circuitu eius. Secundo ex terrore, quem cum voce misit: nam terruit discipulos, ita vt caderent in facies suas timentes nimis, vt patet in litera. Et sic etiam fuit, quando Deus locutus fuit ad populum in Oreb: tantus quippe terror ex voce illa causatus est, quòd populus vniuersus credidit se moriturum si amplius Deus loqueretur, & rogauerunt Moysen, quòd loqueretur ad eos, & non Deus Exo. 20. & Deuteronom. 5. c. agnoscerent, ergo solitam vocem. Tertio fuit propter gloriam, quam ostendit: n. nubem valde gloriosam fecit Deus in qua loqueretur & finita voce cessauit nubes, & alia apparuerunt ibi quæ erant quædam **D** ostensio gloriæ: sic dicitur 2. P. 1. accipiens a Deo patre honorem, & gloriam voce huiusmodi delapsa a magnifica gloria, idest de loco glorioso, scilicet de nube in qua non solum erat ostensio quædam gloriæ, sed etiam magnificæ gloriæ: non ergo dubitarent discipuli illam vocem a Deo lapsam, quia talia non poterant fieri nisi a Deo.

Quid vltra Moysen, & Eliam volebat testimonium vocis paternæ, & quomodo ista duo testimonia inter se conueniunt. Quæst. LXXXII.

SEd quæretur cum ostendisset Christus testimoniũ transfigurationis suæ per Moysen, & Eliam: quid vltra volebat testimonium vocis paternæ, & quomodo se compatiuntur inter se ista duo testimonia? Dicendum, quòd ista testimonia inter se conueniunt, & nõ superfluit alterum eorũ. **E** Primo, quia de aliquo testificati sunt Moyses, & Elias, & de alio vox paterna: illi quidem testabantur duo de Christo. Primum erat, quòd dicebant complenda esse in eo omnia, quæ ipsi prænunciauerant: nam tam in lege, quam in prophetis de Christo multa prænunciata sunt: sic dicitur Lu. 24. incipiens a Moyse, & prophetis interpretabatur eis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant, & Io. 5. dixit Christus si crederitis Moysi forsitam crederetis, & mihi: ille enim testimonium perhibuit de me, & ista fuit causa, quare apparuerunt cum Christo transfigurato Moyses, & Elias, s. quia Moyses erat legislator. Elias autem erat, quasi quidam vertex prophetarum, & ita Moyses, & Elias erant nunc loco totius legis, & omnium prophetarum: & testimonium, quòd perhibebant de Christo erat, quia testabantur complenda esse in eo omnia, quæ in lege, & prophetis

A prænunciata fuerant. Et patet hoc, quia præcipuum omnium, quæ Christus facturus erat, & quæ prophetæ prædixerant, erat mors pro nobis, & istam referebant Moyses, & Elias coram discipulis Christo transfigurato. Lu. 9. erãt Moyses, & Elias visi cum eo in maiestate, & dicebant excessum quem completurus erat in Ierusalem, vt per hoc innuatur, quòd cętera etiam ad ipsum pertinentia referebãt attestantes omnia in eo complenda scriptura tamen hoc solum, quòd præcipuum erat tetigit, vox autem paterna non testata est de his, sed de filiatione dicens: hic est filius meus dilectus, de quo Moyses, & Elias non testabantur.

Secundum, quòd Moyses, & Elias de Christo testabantur erat, quòd esset eorum dominus, nam verbis, & nutibus corporis eum dominum ostendebant: assuerunt enim ei ad ipsum honorandum, nos autem non habemus ex ver- **B** bis euangelicis quos nutus ostenderent, sed ex verbis Petri agnoscitur, quòd illi Christum, tanquam dominum venerarentur: nam Petrus dixit: domine faciamus hic tria tabernacula, tibi vnũ, Moysi vnũ, Elię vnũ: ex quib. apparet primo excellentia Christi ad Moysen, & Eliam, quia cum Petrus gauderet nimis illic manendo, & vellet semper manere, & non posset fieri sine voluntate illius, qui ibi esset præcipuus, non direxit verba ad Moisen, aut ad Eliam tanquam ad maiores, neque ad omnes tres simul tanquam ad æquales, sed ad solum Christum, quasi ipse esset dominus aliorum, & ab eo solo requirenda esset voluntas. Secundo, quia dixit, domine bonum est nos hic esse, & sic vocauit eum absoluté dominum, & tamen si Elias, aut Moyses esset maior Christo, non vocaret præsentibus eis Petrus Christum absoluté dominum.

C Tertio, quia in assignatione tabernaculorum ei primum dedit dicens: tibi vnum, Moysi vnum Eliæ vnum. Si tamẽ aliquis aliorum maior appareret loqueretur prius Petrus de illo, quam de Christo, & tamen non fecit, ideo Christũ putauit maiorem, & sic videtur, quòd Moyses, & Elias taliter in nutibus corporis, & verbis ad Christum se habebant, quòd eum dominum ostendebant, & hoc erat magnum testimonium, cum ipsi essent princeps veteris testamenti: vox autem de nube non testata est Christum esse dominum, sed filium, quia ille, qui loquebatur pater erat, & ita erant distincta testimonia ista. Secundo differebant hæc testimonia ex parte auctoritatis, nam licet idem testarentur Moyses, & vox illa, tamen testimonium vocis erat valde maius, quia auctoritas diuina est supra omnem auctoritatem, & ipsa confirmat cętera testimonia dans eis cõ- **D** plementum quodam, & ita conueniens ordo fuit hic, quia prius positum fuit testimonium Moysi, & Eliæ, & in fine testimonium vocis paternæ.

Ad quid vox ista dixit hic est filius meus dilectus, & an esset ad propositum. Et quod Messias maior est lege, & prophetis. Quæst. LXXXIII.

QVæretur ad quid vox ista dixit, hic est filius meus dilectus, & quomodo erat illud testimonium ad propositum, nam videtur, quòd non erat ad propositum: hic enim transfiguratus erat Christus, & ista quæ ostendebantur, attestabantur transfigurationi suæ, & tamen dicere, hic est filius meus non videtur ad hoc pertinere.

E Dicendum, quòd istud erat conueniens testimonium, nam testificari nunc non erat ostendere, quod Christus erat transfiguratus, quia hoc sensui patebat, neque egebãt discipuli aliqua demonstratione, sed quia poterat quis putare hoc fieri phantastice ostendendum erat, quod vere fieret, & quod ille, qui transfigurabatur talis erat, qui posset hoc facere, & ad hoc proderat vtrunque testimonium tam Moysi, & Eliæ, quam vocis.

Primo, quia ostendebant, quod non erat hoc phantasticum, ficta enim falsa sunt. Deus autem non attestatur falsitati, quia ipse veritas est, & fidelis est, qui mentiri non potest: prophetæ quoque diuino afflati spiritu non mentiuntur, quia Deus per eos loquitur. Secundo, quia ostendebant quis esset ille, qui transfigurabatur: nam Moises, & Elias ostendebant eum esse dominum suum, vt dictum est preced. q. vox autem illum filium demonstrabat,

strabat, & tunc apparebat, quod qui Dei filius erat, & legis, & prophetarum dominus, posset talia in se ostendere. Item erant valde conuenientia testimonia, & potissime testimonium vocis: Christus enim nunc transfiguratus est ad ostendendum in se imaginem gloriæ futuræ, vt crederetur, quod talem gloriam qualem in se ostendebat posset dare omnibus bonis, qui sequerentur eum, ista quippe erat principalis intentio, quia præce. c. dixerat Christus, quod qui poneret nunc animam suam perdendo eam, inueniret eam in vita æterna, & quia nemo vellet perdere hic vitam, nisi expectaret magnam retributionem: dixit Christus, filius hominis venturus est in gloria patris sui, cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique iuxta opera sua: & quia multum esset hoc dubitabile quomodo Christus, qui tunc apparebat in infirmitate carnis nostræ posset talia facere: ostendit in se imaginem futuræ gloriæ in transfiguratione: vt autem crederetur, quod posset similiter omnibus dare gloriam, debuit constare de magnitudine potestatis suæ, & hæc potestas gradualiter designata est. Primo testimonio Moysi, & Eliæ, qui eum dominum ostenderunt: necesse enim erat valde magnum esse eum, qui erat dominus legis, & prophetarum, sed hoc quidem eum Messiam esse designabat, quia Messias est maior lege, & prophetis, quia ad illum diriguntur, & tendunt. Secundo vocis testimonio, quæ eum filium Dei ostendit, & illud erat altissimum testimonium, quia nihil maius esse potest, quam esse filium Dei, & tunc manifeste apparebat, quod quibuscunque vellet dare posset tantam gloriam, quantam in corpore suo ostendebat, aut maiorem, quia nihil est, quod filius Dei non posset, cum ipse Deus sit: & ita fuit valde conueniens, quod nunc vox paterna intonaret dicens: hic est filius meus, quia alias non sufficienter appareret an gloriam talem dare posset, qualem in seipso ostenderet, & tamen ista erat tota intentio transfigurationis, quia non transfiguratus est Christus, vt in se gloriam ostenderet, sed vt viderent discipuli qualem gloriam daturus erat eis, qui perderent hic animas suas pro eo.

Ad quid vox ista dixit: hic est filius meus, cum hoc notum esset discipulis. Et quod circa res arduas est conueniens confirmatio. *Quæst.* LXXXIIII.

QVæretur ad quid vox ista dixit: hic est filius meus: nam hoc iam erat notum discipulis, quia præce. c. quando Christus quæsiuit a discipulis, quem dicunt homines esse filium hominis, dixit Petrus: tu es Christus filius Dei viui, & eadem fuit confessio omnium discipulorum, & Christus approbauit confessionem istam, dicens fuisse hoc Petro reuelatum a patre eodem c. & ideo non erat opus iam illud demonstrari.

Dicendum, quòd fuit conueniens audiri vocem, quæ testaretur Christum filium Dei. Primo, quia non videtur illa confessio Petri, & Apostolorum sufficeisse: nam licet ex parte Dei sufficere debuisset, quia cum semel Deus per reuelationem veritatem ostendisset, non erat amplius super hoc dubitandum: tamen discipuli, qui erant infirmi adhuc dubitabant, vel saltem non sufficienter manu ducebantur ad tenendum de Christo omnia, quæ tenere deberent, & quæ sequerentur ex illa confessione: nam dixerat post illam confessionem Petri Christus, quòd ascensurus erat Ierosolymam, & ibi passurus: Petrus autem redarguit eum suadens ne talia diceret, quasi erraret hoc dicendo. Si tamen filius Dei erat, sicut Petrus confessus fuerat, non poterat falli, neque indecenter aliquid facere, & ita non esset reprehensibilis, vnde apparet, quod in Petro non fuit efficax illa confessio, vt manu duceretur ad omnia illa, quæ sequebantur ex ea, ideo fuit conueniens, quòd iterum fieret testificatio super hoc.

Secundo quia dato, quòd illa confessio Petri esset sufficiens ad ostendendum Christum esse filium Dei, erat satis conueniens, quòd iterum fieret aliqua ostensio ad maiorem confirmationem, quia multiplicatio probationum circa eandem rē facit ad cōfirmationē maiorē, sicut cū Christus faciebat multa miracula eiusdē generis erāt illa ad cōfirmādum, quantum primū sufficiēter probauerat, sic patet Gen. 41. vbi ponuntur duo somnia Pharaonis idem significātia,

F scilicet, de septem vaccis, & septē spicis, & dixit Ioseph postquam primum exposuit: secundum ad eandem rem pertinens somnium firmitatis indicium est: confirmatio autem est conueniens circa res arduas, quibus difficulter assentitur, & in quibus necessaria est magna certitudo, & ita erat hic, quia Christum esse filium Dei arduum valde erat, qui non assentiret quis faciliter, etiam egebat magna certitudine, quia est de maioribus fundamentis fidei, ideo indiguit confirmationibus, & sic licet per confessionem Petri constaret discipulis, fuit conueniens, quod vox patris adhuc de eo testificaretur.

Tertio, quia ista probatio, & Petri confessio non sunt probationes eiusdem generis, nam confessio Petri fuit per reuelationem, & erat aliqualiter obscura probatio, hic autem fuit manifesta, cum ipse Deus per seipsum manifeste
G videatur super hoc locutus, & propter hoc circa istam probationem non posset dubitari, sicut dubitari posset circa confessionem Petri, & illa fuit causa potissima quare post Petri confessionem fuit adhuc conueniens, quod repeteretur. Quarto fuit, quia voluit nunc pater testimonium perhibere de Christo transfigurato, quod ipse talis esset, qui posset talem gloriam, qualem in suo corpore ostendebat dare quibus vellet: hoc autem non poterat aliter sufficienter ostendi, nisi dicendo eum esse Deum, & ita dixit eū filium Dei: vnde licet sæpe ante hoc ostensum fuisset istud conueniens erat nunc ostendi, quia necessarium erat ad istam probationem.

Quinto, quia pater voluit aliqua alia de Christo testificari, quæ non apparebant ex confessione Petri, & non poterat ista ostendere, nisi repetendo, quod esset filius Dei,
H ideo iterum dictum est: illud erat, quia dixit vox illa: hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui: ipsum audite, non poterat tamen conuenienter inferri: ipsum audire, nisi præponeretur hic filius meus, quia ex hoc, quod erat filius suus dilectus, audiendus erat, ideo debuit repeti.

Quomodo, & quare nunc repetita fuit hæc vox: hic est filius meus cum in baptismo Christi in Iordane iam dicta fuerat. Et quomodo Deus idem loquitur sæpe.
Quæst. LXXXV.

QVæretur quomodo nunc repetita fuit hæc vox: hic est filius meus, quia eadem vox dicta fuerat super Christum baptismo in Iordane, & hic non potest es-
I se talis comparatio sicut est de comparatione illius vocis ad confessionē Petri, vt dictum est præcedenti capitulo, quia illæ non sunt probationes eiusdem generis: istæ autem sūt omnino eiusdem generis.

Dicendum, quod fuit conueniens repeti. Primo propter confirmationem, quia erat res valde ardua ista, & egebat plusquam vna probatione ad confirmandos animos infirmos, & ita sæpe Christus mortuos suscitabat.

Secundo fuit, quia forte iam obliuioni traditum fuerat illud miraculum, quod in Christi baptismo apparuit. Tertio, quia forte discipuli isti, non fuerunt præsentes in illo miraculo, & istud est verum, quia quando Christus baptizatus est nullos habebat discipulos, sed postea incepit illos colligere, vt innuitur. Ioan. 1. fuit ergo conueniens, quod nunc discipuli audirent hanc vocē, & ista erat causa Christo repetendi sæpe miracula eiusdem generis, & etiam ver-
K ba, quia nouiter confluebant ad eum auditores, qui nunquam prius venerant, ideo oportebat, quod illi miracula viderent, & audirent Christi doctrinā. Quarto, quia nunc addidit vox aliquid, quod non fuerat dictum prima vice, scilicet, ipsum audite; hoc tamen non poterat conuenienter dici, nisi præponeretur hic est filius meus, quia ex illo inferebatur, quod deberet audiri, ideo conuenienter repetita fuit hæc vox.

Sed obijcietur quia Deus non repetit verba: sed semel tantum loquitur Iob 33. semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit, sed iam eadem vox dicta fuerat, ergo non erat repetenda.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur illud de locutione Dei æterna, qua Deus pater verbum vnicum, & coæternum sibi peperit, quia hæc locutio, idest generatio non repetitur, secus autem de locutione ad homines, quæ est temporalis.

Sed

Sed dicendum, quod non stat hoc, quia litera illa Iob intelligitur necessario de verbo vocali, & tempoali quo Deus loquitur ad hominem docendo eũ respondendo ei. Quod patet, quia illa sunt verba Eliu contra Iob, qui se mundum dicebat, eo quod Deus non respondebat ei ad obiectiones suas: dicat autem Eliu, quod Deus non consueuit respondere, & ideo, quòd ipse loco Dei argueret contra Iob.

Dicendum igitur, quòd de temporali locutione intelligitur, & tamen est verum illud verbum respectu eiusdem hominis, & quantum ad eandem rem, vel negocium. In diuersis autem negocijs, vel quantum ad diuersas personas bene Deus loquitur idem sæpe. Primum patet, quia ibi Eliu voluit ostendere, quod Iob non putaret se iustum, quia Deus non respondebat ei ad querelas suas: nam Deus nõ replicat sermonem respectu eiusdem hominis, & in eodẽ negotio, sed sufficit, quod semel loquatur, & hoc pertinet ad auctoritatem, & fidem, quæ debetur verbis Dei: nam repetere verbum eidem homini, & in eodem negocio ex hoc solo fit, quod in primo verbo non creditum fuit loquẽti: Deus tamen detestatur eos, qui non credunt, & fugit ab eis, ideo non repetit verbum, vnde non solum eadem verba non repetit, sed etiam aliqua verba circa eandem materiam non dicit, quod repetere est. Secundum patet, quia quantum ad diuersas personas Deus bene repetit verbum & in diuersis negocijs, vt Deus dixit exordio generis humani, crescite, & multiplicamini. Gene. 1. & postea deletis penè omnibus hominibus per diluuium eadem dixit, scilicet crescite, & multiplicamini Gene. 9. ita fuit nunc, quia illa vox, quæ in Iordane fuit audita, fuit directa ad alias personas, & non ad discipulos, quia nullos tunc Christus habebat, nunc autem ad ipsos dicta est, ideo non est inconueniens talis repetitio; maxime, quia repetere verbum, ideo non accipitur pro dicere idem, sed pro respondere ad obiecta postquam semel aliquid dixerit: sic dicitur Iob 33. Aduersus eum contendis, qui non ad omnia verba respondit tibi? semel loquitur Deus, & secũdo idipsum non repetit, hic autem non erat respondere, quia nemo quærebat quicquam a Deo, ideo non erat inconueniẽs repetere verbum.

Quare in baptismo, & transfiguratione audita fuit ista vox paterna & nunquam alias. Et quod per fidem filij Dei efficimur. Quaest. LXXXVI.

QVæretur quare in baptismo, & in transfiguratione audita fuit ista vox paterna, & nunquam alias. Dicendum, quod satis erat istam vocem bis audiri, cũ sufficienter per eam informarentur auditores Christum esse filium Dei, quod autẽ in baptismo, & in transfiguratione potius hoc acciderit, quam alias. Dicendum, quod prima causa fuit, quia vtrobique voluit pater dare plenum testimonium de Christo: baptismus enim fuit Christo exordium omnium operationum suarum, quæ ad nostram salutem pertinebant: nam post baptismum illico cœpit ieiunare Marc. 1. & Lucæ 3. & 4. voluit ergo pater plenum de eo dare testimonium, vt omnia facta, & dicta eius haberentur in magna auctoritate, iõ dixit hic est filius meus. nunc autem in transfiguratione voluit etiam plene testificari de eo, quia ipse ostendebat in corpore suo imaginem futuræ gloriæ, & oportebat quod putaretur, quod talem gloriam alijs dare poterat qualem in se ostendebat, & hoc non posset facere, nisi esset filius Dei, vel Deus, ideo dixit eum filium suum, alibi autem non fuit tanta ratio testificandi de eo, ideo tacuit.

Secundo, quia in baptismo fuit necessaria ista ostensio propter Ioannem Baptistam, nam ipse mittebatur ad ostẽdendum Christum populo, & ad hoc oportebat, quod eũ cognosceret: ad cognoscendum autem ipsum dedit signũ Deus Ioanni, quod su, es quemcunque videret Spiritum Sanctum descendentem, & manentem, hic est filius Dei, & Messias Io. 1. ideo quando baptizauit eum audiuit vocem hanc, & vidit Spiritum Sanctum in specie columbæ, & ita testatus est coram populo, quod ille erat filius Dei, sicut vox dixerat eo, & ideo tunc fuit ista vox, & tota ostẽsio necessaria, nunc autem fuit vox necessaria propter causam supradictam. Tertio, quia per hoc, quod Christus vo-

A catus est hic filius a patre designatur, quòd nos efficiamur filij Dei, quia tamen Christus est filius naturalis, nos autẽ per adoptionem, est filiatio nostra per similitudinem quandam, vel conformitatem imaginis ad ipsum filium naturalem. Et hoc fit dupliciter. Primo per gratiam viæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundo per gloriam, quæ erit conformitas perfecta iuxta illud 1. Ioan. 3. nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit, quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus: quoniam videbimus eum secuti est, idest nunc quandiu manemus hic in gratia sumus filij Dei, & tamen non est perfecta filiatio, quia nondum apparuit quid erimus, idest nondum ostensus est in nobis gradus gloriæ, quem habebimus, sed cum apparuerit, idest, habuerimus gradum quẽ habituri sumus: scimus quia similes ei erimus, idest habebimus perfectam similitudinem: nam
B nunc licet filij simus, & ex hoc deberemus habere similitudinem, non habemus illam, quia nondum apparuit, quòd erimus: sed tunc similes ei erimus, quia illa erit filiatio perfecta, & quoniam in baptismo accipimus primo gratiam cum prius essemus filij iræ: accipimus ibi, quòd simus filij, & hoc quia in baptismo accipimus fidem per quam filij efficimur. Io. 1. dedit ptãtem filios Dei fieri his, qui credũt in nomine eius: in baptismo Christi debuit ostendi filiatio eius, per cuius filiationem, & similitudinem nos sumus filij: & ita dictum est tunc, hic est filius meus. In trãsfiguratione autem ostensa est claritas futuræ gloriæ: quam cum habuerimus erimus perfecte filij: ideo etiam in trãsfiguratione debuit, & à fortiori dici de filiatione Christi, & hæc filiatio ostensa est testimonio patris loquentis, quia ipse solus perfecte conscius est huius filiationis, & quia id, quod
C nouit vna persona cæteræ nouerunt, fuit ostensio & testificatio oĩum personarũ. In baptismo ergo, & trãsfiguratione Christi, potius q̃ alias debuit audiri ista vox patris. Alia ẽt fuit ratio huius, quia transfiguratio, & baptismus valde cõueniunt, nam in baptismo confitemur fidem Trinitatis. In vita autem æterna videbimus illam, cuius imago ostensa fuit in transfiguratione, ideo conueniens fuit vt vtrobique testimonium appareret Trinitatis, & ita audiretur vox paterna. Sic dicit Beda, sicut domino in Iordane baptizato, sic & in monte clarificato totius Trinitatis mysterium declaratur, quia gloriam illius quam in baptismo confitemur, in resurrectione videbimus.

Quare non apparuit in transfiguratione Spiritus sanctus in specie columbe, sicut in baptismo. Et an tota Trinitas,
D *sicut apparuit in baptismo, ita apparuerit in transfiguratione. Quæst.* LXXXVII.

QVæretur cum audita fuerit nunc in transfiguratione vox patris super Christum, sicut in baptismo, quare non apparuit nunc Spiritus Sanctus in specie columbæ sicut tunc apparuit: nam fuit similitudo baptismi ad transfigurationem, vt dictum est praceden. quæstion. ergo vbique debuerat apparere Spiritus Sanctus in specie columbæ. Solet dici cõiter, quod vtrobiq; tota Trinitas ostensa est: quia (vt ait Beda) Trinitatem confitemur in baptismo, quã videbimus in patria, q̃ signatur per transfigurationem, & tamen non eodem modo designatur vtrobiq; tota Trinitas, quia in baptismo pater apparuit in voce, filius in carne, Spiritus sanctus in colũba, nunc vero pater
E & filius sicut ibi, sed Spiritus sanctus non in colũba, sed in nube apparuisse dr: ita q̧ illa nubes signaret Spiritum sanctum. Et Gl. assignat causam differentiæ dicens, dona siquidem sua spiritus sanctus per species declarare solet. Innocentiam autem in baptismate donat, quæ per auem simplicitatis designatur, daturus autem claritatem est in resurrectione, & refrigerium: ideo in nube refrigerium, in claritate nubis fulgor resurgentium corporum designatur. Alij dicunt, quod etiam hoc, quia columba significat simplicitatem confessionis, quia est animal simplex, in baptismo autem fidem simpliciter confiteri debemus: ideo conuenienter Spiritus Sanctus in colũba apparet super Christũ baptizatũ, p cõfessione aũt fidei dabitur in resurrectione gloria corporis q̃ i claritate quadã cõsistit, iõ in trãsfiguratione Spiritus sanctus in nube apparet. Sic dicit Beda nec frustra hic Spiritus Sanctus in lucida nube, illic in colũba

appareret

apparet, quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit seruat, tunc luce apertę visionis quod crediderat contemplabitur. Sed dicendum, quòd ista procedunt supponendo, quòd Christus voluerit hic ostendere totius Trinitatis præsentiam, & effigiem, quia tunc non est aliquid, in quo melius, & aptius dici posset apparuisse Spiritũ sanctum, quã in nube, & tñ nõ apparet, q̃ hic voluerit Deus ostẽdere totius Trinitatis effigiẽ: imò potius vł dicẽdũ, q̃ non voluerit hoc ostendere, quia tunc designarentur personę: nam sup. 3. & Lu. 3. in baptismo Christi notificantur personę: quia dicitur quòd vox patris audita est hic est filius meus, ĩ quo duæ personę designantur, & dicitur quòd descendit Spiritus sãctus in columbę spem, hic autem cum de patre, & filio tangatur, nihil prorsus dicitur de Spiritu sancto: vnde non est satis tutum dicere, quòd designatur per nubem: cum scriptura non dicat eum designari hic per aliquid, & est dicere sine causa, quòd dicamus eum per nubem signari. Sed potius videtur dicendum, quòd nõ fuit hic intentio Dei ostendere Trinitatis effigiem, sed solum notificari Christum esse filiũ Dei: & ad hoc sufficiebat de patre & filio dici, quia cum fuit correlatiua, necesse est in vtroq; designationibus vtrisq; vti, ideo de Spiritu Sancto tacitum est: in baptismo autem dictum fuit de Spiritu sancto, quia fuit valde necessarium: nam magis necessarium erat, quòd ibi appareret Spiritus sanctus in spem columbę, quam quòd vox patris audiretur, quia Deus volebat notificari, & ostendi Christũ populo per Ioannem: nam ad hoc præcipue Ioannes venerat: Io. 1. ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel: propterea ego veni in aqua baptizans: vt ergo Ioannes eũ agnosceret dixit illi Deus: ille est super quem videris in baptismo Spiritum sanctum descẽdere in spetiẽ columbę: et c. 1. testimonium perhibuit Ioannes dicens, quia vidi spiritum descendentem, quasi columbam de cęlo, & mansit super eum, & ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua dixit mihi, super quem videris Spiritum sanctum descendentem, & manentem, hic est qui baptizat in Spiritu sancto: & ego vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei: debuit ergo tunc apparere Spiritus sãctus in spetiẽ columbę, nunc autem in transfiguratione nõ fuit aliqua causa necessitatis, vt appareret Spiritus sãctus: iõ nõ ponit scriptura, q̃ apparuerit in aliquo. Vnde non est dicendum, quòd apparuerit in nube, nec in aliquo alio cum scriptura non dicat hoc, neq; appareat aliqua causa vrgens: & tamen vitium est ponere pluralitatem sine necessitate.

Quare dicitur filius meus dilectus in quo mihi complacui. Et quod nemo tam fuit obediens Deo quantum Christus.
Quæst. LXXXVIII.

QVæretur, quare dicitur filius meus dilectus in quo mihi complacui.

Dicendum, quòd hoc solus Matthæus expressit, nam Marcus & Lucas solum dixerunt: hic est filius meus ipsum audite. Mar. 9. & Lu. 9.

Et dicendum, quòd fuit primo ad ostendendum excellẽtiam Christi: nam dicendo, quòd erat dilectus Deo patri, & quòd complacebat sibi in eo, ostẽdebatur, quòd aliquid valde magnum erat Christus, quia aliàs non diligeretur tã excellenter a Deo, neq; ille testaretur illum, tam specialiter ab eo dilectum: & hoc est ad propositũ, quia voluit hic Deus ostendere excellentiam Christi, ideo quando plura pertinentia ad excellentiam dicerentur, tanto melius erat, & quia eum dilectum esse a patre valde conferebat ad excellentiam designãdam, expressum est illud voce paterna.

Secundo fuit ad ostendendum differentiam eius a nobis: nam nos sumus filij Dei. Io. 1. & prima Io. 3. & Christus est filius Dei: ille tamen est naturalis filius, & nos adoptiui, & per eum habemus accessum ad Deũ patrem; ideo vt ostendatur differentia ista: dicitur quod ille est filius dilectus, ĩ quo valde patri complacuit. Tertio dicitur hoc (vt quidam volunt) ad respondendum Petro. Petrus enim timebat pro Christo & ideo volebat, quòd non iret in Ierusalem, ne occideretur ibi: vox autẽ patris abstulit Petro hũc timorem vocans filium dilectũ, quasi dicat, si dilectus Deo [illegible] permittet eum mala pati, nisi hoc ad bonum magnũ sit. Sic dicit Chrysost. [illegible] diligitur ne timeas: nullus . n.

F eum quem diligit perdit, neque tu æqualiter diligis genitori, quare & si crucifigi vult non contradicas.

Dicitur autem in quo mihi complacui. Primo ad ostendendum vnitatem voluntatis, quia vbi est eadem substantia, est eadem voluntas, & placitum: rectè ergo patri complacuit ĩ filio, quia pater in filio, & filius in patre est Io. 14. Secundo ad designandũ obedientiam: nam sicut Christus inquãtum est Deus est patri per oĩa æqualis, & sunt eiusdẽ voluntatis, ita & inquantum est hõ est minor illo. Io. 14. est obediens patri per oĩa: ad Philip. 2. factus est obediens patri vsq; ad mortẽ: ista aũt obedientia placet valde Deo, q̃a melior est obedientia q̃ victimæ. 1. Reg. 15. & quia nullus vnq̃ hõ fuit, tã obediens Deo quantum Christus, nemo tñ Deo placuit quantum Christus, & iste est sensus literæ. Sic dicit Chrysost. neque enim diligit eum, quia genuit so-

G lum, sed quia est vnius voluntatis cum ipso: vnde dicitur in quo mihi complacui, ac si dixisset, in quo requiesco: quia attendo, quòd omnia quæ sunt patris cum diligentia exequitur. Tertio dicitur hoc ad incitandũ discipulos ad id, quòd sequitur, s. ipsum audite, i. obedite ei, vt autem hoc prompte faciant allicit eos, s. quòd sicut Christus diligitur a patre, quia complacet ei obediendo in omnibus, ita ipsi si audierint Christum erunt valde dilecti a Deo.

Quare vox ista dixit ipsum audite. Quæst. LXXXIX.

QVæretur, quare vox ista dixit ipsum audite. Dicendum quòd primo fuit ad ostendendum, quòd discipuli deberent per omnia obedire Christo, vt nihil eis difficile videretur de eo, quòd ille iubebat cum Deus

H præciperet eum audiendum: & hoc conuenit valde proposito: nam Deus ostẽderat Christum, tam per fulgorem corporis eius, quam per vocem nunc de ipso dictam esse magnæ auctoritatis: ideo restabat, quòd ei obediretur, quia talis erat, & hoc intulit dicens, ipsum audite, idest obedite præceptis eius: sic enim Deus fecit circa Moysen, nam Deus non voluit per se dare populo omnia præcepta legis, sed pauca, cętera verò per Moysen: vt autem populus crederet Moysi voluit eum facere magnæ auctoritatis, & ad hoc locutus est cum eo audiente toto populo, & ex tunc crediderunt quicquid Moyses diceret Exo. 19. s. iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum: & ita nunc Christus co-

I ram discipulis accepit a patre auctoritatem magnam: & postea dictum est ipsum audite, quasi dicat, iã non est opus, quòd ego loquar vobis dando præcepta, neque respõdeam vobis in dubijs vestris, sed quicquid ille dixerit tenete.

Secundo fuit, quia per hoc ostendebatur Christus esse Messias: nam de eo sic prænunciatũ fuerat. Deut. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorũ similem tui, qui autem verba quæ locutus fuerit in nomine meo audire noluerit, ego vltor existam, sed Petrus quãdo allegauit istã auctoritatẽ Actu. 3. dixit prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, ipsum tanquam me audietis: recte ergo dicitur hic ipsum audite. Sic dicit Hilarius, dixit ipsum audite, vt ostenderet illum esse, quem Moyses prædixerat dicens prophetã suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me audietis ipsum: & hoc fuit ad plenã testificationẽ faciẽdã de Christo, vt ex omni genere testes haberet. Sic dicit Hilarius, sic ergo dominus vndique testes habuit, ex cęlo vocem patris, ex paradiso Eliam, ex inferis Moysen.

K ex hominibus Apostolos, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum.

Tertio fuit ad ostẽdendũ, quòd iã non debebat attendi ad legẽ veterẽ quam Moyses attulerat, neque ad ęnigmata prophetarum, sed ad Christũ in quo omnia cõplebãtur: ille ergo audiẽdus erat. Sic dicit Hilarius, ipsũ audite ac si alijs verbis diceret, recedant vmbræ legales, & typi prophetarum, & solum coruscum lumen euangelij sequimini.

Quare nunc in transfiguratione dixit vox, ipsum audite, & non in baptismo. Quæst. XC.

QVæretur quare nunc in transfiguratione dixit vox, ipsum audite, & in baptismo cum dixisset omnia verba alia tacuit illud, solum dicens in te mihi complacui.

Aliqui

Aliqui dicunt, quod etiam ibi dictum fuit, sicut in transfiguratione, & tamen euangelista tacuit illud.

Dicendū, quod non est conuenienter dictum ponere aliquid, quod nec scriptura ponit, neque ex ea colligitur: maxime quia non est verisimile hoc dictum fuisse, quia tunc cum tres Euangelistæ istud referant, tangeret illud aliquis eorum, scilicet, supra tertio, & Marc. primo, & Luce tertio: & tamen nullus eorum hoc dixit.

Dicendum ergo, quod in baptismo non fuit illud dictū sed nunc. Et dicunt aliqui, quòd fuit, quia Christus per baptismum venerat ad gratiam realiter conferendum, per transfigurationem autem venit ad gloriam ostendendam & conferendam, & quia audire est de eis, quæ dicuntur, & non fiunt realiter, non debuit dici in baptismo ipsum audite, quia tunc nihil dicebat, sed efficiebat, in transfiguratione autem dici debuit, quia tunc annunciabat gloriam futuram, quam non conferebat: sic dicit beatus Thomas de Aqui.

Secundo, vt aliqui volunt fuit, quia illa apparitio, & vox facta in Iordane nulli audita, nec visa est, nisi Ioanni Bapt. qui ostensurus erat Christum populo, & respectu illius non erat opus dici ipsum: ideo non dictum est, nunc vero vox audita fuit a trib. discipulis, quibus competebat obedire Christo, ideo dictum est ipsum audite.

Sed hoc præsupponit quandam difficultatem, scilicet, ꝙ soli Ioanni facta fuerit illa apparitio, quod communiter non tenetur, ideo non est standum ei.

Tertio fuit, quia quando fuit illa vox in Iordane, dato quod audientibus multis dicta fuerit, non erat ibi aliquis, qui esset adhuc Christi discipulus, ideo non dictum est ipsum audite, nunc aderant tres discipuli, qui possent ipsum audire, ideo nunc dictum est. Quarto fuit quia non erat conueniens verbum istud illi tpi: nam antequam Christus baptizaretur, nunquam prædicauerat, etiam mox post baptismum non prædicauit: sed statim ascendit in desertum Mar. 1. & ieiunauit 40. diebus Luc. 4. & postea cœpit prædicare in Galilæa, ideo non erat tunc opus dici ipsum audite: quia nihil erat, quod audiri posset, quia ille prædicare non volebat tunc: nunc vero semper prædicabat, quia ante hoc semper prędicauerat, & post hoc idem egit: & in his opus erat, quod ei crederetur: ideo nunc dictum est ipsum audite. Quinto fuit specialiter quantum ad ea, quæ pertinebant ad transfigurationem nam ostenderat Christus imaginem gloriæ nunc, cui pater attestatus fuerat vocans eum filium, & quia multa dubia possent oriri discipulis super conditione gloriæ, vel glorificādorum propter ea quę viderant, & ad illa forte peterent aliam demonstrationem in corpore Christi, sicut nunc habuerant, dixit vox ipsum audite, i. si in aliquo circa hæc dubitaueritis non petatis iam aliquam ostensionem similem, sed quærite ab eo, & ipse respondebit de dubijs, quicquid dixerit credite.

Sexto & principaliter fuit quia ostensio facta in Iordane solum fuit ad notificandum Iesum quis esset, idest, ꝙ esset Messias, & filius Dei, vt Io. Bapt. eum principaliter agnosceret, & eo testificante omnes Iudæi etiam, vt colligitur, Io. 1. & dictum est supra. q. 91. ad hoc non erat opus dicere nisi verba demonstratiua, & non imperatiua; ideo dictum est, hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, nunc vero facta est ista ostensio non solum ad notificandum Christum, sed etiam ad dandum ei auctoritatem in gestis suis, ideo dictum est ipsum audite, & ista videtur esse præcipua causa.

Quare discipuli audientes vocem hanc ceciderunt in faciem suam ex timore. Quæst. XCI.

QVæretur, quare discipuli audientes vocem hanc ceciderunt in faciem suam.

Aliqui dicunt, quod fuit ex reuerentia quadam: nam audita voce illa erat quædam magna ostensio diuinæ gloriæ, & pręsentiæ. nā illa vox a Deo esse significabatur, & quia formabatur iuxta illos, s. in nube apparebat Deum esse pręsentem: ideo ex reuerentia ceciderunt in facies suas, idest, prostrauerunt se. Sed dicendum, quod non stat, quia non fuit ex reuerentia, sed ex timore.

Quarto patet, quia litera dicit, quod ceciderunt in faciē **A** suam, & timuerunt valde: & ita timor impulit eos in terram quandiu manserunt super facies: nam quando Christus voluit eos leuare de terra dixit, surgite nolite timere, solus ergo timor causam præstitit.

Quare discipuli timuerunt, tam grauiter, vt in terram caderent. Et quæ sit differentia nou. & vet. testamenti. Et quod vox illa facta fuit etiam ad terrendos discipulos. Quæst. XCII.

SED quæretur quare timuerunt, tam grauiter vt caderēt in terram. Dicendum, quod hoc fuit propter fortitudinem vocis: fuit enim tam sonora vox illa, quòd nemo potuit illa tolerare, sed cadere coacti sunt, immo putauerunt se morituros: sic enim fuit, quando data est lex iudæis in **B** monte Sinai: nam timuerunt nimis, & dixerunt ad Moysem, loquere tu nobis & non loquatur dominus ne moriamur Exo. 20. & crediderunt, quòd vltra continuaretur aliquantulum vox illa, statim morerētur. Deute. 5. si enim audierimus vltra vocem domini Dei nostri moreremur: quis est omnis homo, vt audiat vocem Dei nostri viuentis, qui de medio ignis loquitur? Dicendum tamen, quòd potuerat ista vox ita suauis formari, quòd neminem terreret, sed lætificaret: nam ista vox erat Angeli, cum Deus non loqueretur, & tamen voces angelorum sunt alias suaues, & non multum sonantes: vt quandocunque apparent in corporibus assumptis: ita ergo, & nunc. Item patet, quia vox illa, quam audierunt iudæi in datione legis & quam audientes se morituros putauerunt, non fuit ęqualis, sed a principio fuit talis, vt tolerari posset: deinde crescebat semper in **C** maius, ita vt fieret intolerabilis: Exod. 19. erat mons omnis terribilis, & sonitus buccinæ paulatim crescebant in maius, & prolixius tendebatur: ita ergo potuisset vox esse suauis: ita vt non timerent discipuli neque caderent, voluit tamen facere vocem terribilem, ita vt cadere cogerentur.

Sed obijcietur, ꝙ nō debuit esse vox tam terribilis, quę discipulos ad terram deijceret. Primo, quia repugnabat hoc ex conditione status: erant enim discipuli in nouo testamento immo ipsi erant principes huius testamenti. Sed differt istud testamentum ab illo, quia vetus fuit in timore, & seruitute: istud autem est in libertate, & amore: ad Rom. 8. non accipistis spiritum seruitutis iterum in timore & ad Gal. 4. comparat ista in duo testamenta, sicut filios ancillæ, & liberæ, & dicit nos autē filij liberæ sumus, qua **D** libertate donauit nos Christus, & istam differentiam ponit latius ad Heb. 12. dicens, non accessistis ad montem terribilem &c. ergo nunc nihil pauoris esse debuit.

Secundo repugnabat hoc est parte finis: nam tota ostēsio nunc facta in transfiguratione fuit ad indicandū imaginem gloriæ beatorum, & tamen in illa nullus terror est, sed omnis suauitas, ergo non debuit nunc apparere aliquid terribile.

Dicendum, quod debuit apparere aliquid terribile, ita vt discipuli caderēt in terram. Et dicunt aliqui, quod fuit: Primo quia discipuli cognouerant se errasse, & hoc in petitione Petri, scilicet, faciamus hic tria tabernacula. Secūdo, quia nubes lucida operuit eos. Tertio quia vox illa ostēdit præsentiam diuinæ maiestatis, quam non potuerunt tolerare discipuli in carne viuentes. Sic dicit Hieronymus **E** triplicem autem ob causam pauore terrentur: vel quia se errasse cognouerāt, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut, quia Dei patris loquentis vocem audierant: humana enim fragilitas aspectum maioris gloriæ non sustinet, & toto corpore contremiscens ad terram cadit: quanto enim qui ampliora quæsierit tanto magis ad inferiora relabitur si ignorauerit mensuram suam.

Sed dicendum, quod ista non satisfaciunt plene: De primo patet, quia non videtur satis verisimile, quod propter errorem nunc ceciderint, quia tunc aut ipsi sponte se prostrauerunt cognito errore, aut Deus eos cadere coegit: nō quidem primum, quia nunc cognouerunt ipsi tunc primū errorem suum, immo non videntur illum cognouisse quamdiu manserunt cum Christo in monte: quia erant quasi extra seipsos terrore concussi, cum potius ex illo fuerit Petro occasio errādi q a vel pp nimiā admirationem, vel timorē

aut

nar aliam causam, quæ eum extra mentem traheret hoc dicit. Item non stat, quia discipuli non se prostrauerunt sponte, sed coacti sunt cadere ex timore, vt dicitur in litera, scilicet audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Secundum non stat, quia tunc cum solus Petrus erraisset petens fieri tabernacula, ipse solus deijceretur ad terram, & tamen simul tres deiecti sunt: secunda causa, scilicet de nube non stat, vt dicetur infra quæst. 99. Tertia causa de maiestate Dei visa etiam non stat: cum sæpe homines videant hanc maiestatem, & non cadant, ideo non fuit ista tota causa cadendi. Patet hoc in aduentu Spiritus sancti super discipulos in linguis igneis: nam non ceciderunt in facies suas. Actu. 2. Si autem dicas, quòd magis apparet gloria Domini in voce, quam in visione, ideo audita voce contremiscunt homines, & non videndo aliquid.

Dicendum, quòd non stat, quia aliquando auditur vox Domini in maiestate eius, & non cadunt homines in faciē, sicut in baptismo Christi audita fuit hæc eadem vox patris, s. hic est filius meus dilectus &c. supra 3. & Mar. 1. & Luc. 3, & insuper visus est Spiritus sanctus in columbæ specie, & tamen nemo ad terram cadere coactus est: non ergo fit propter hoc solum, sed oportet dari aliam causam. Dicendum, quòd discipuli nunc ceciderunt propter vocis impetum, & magnitudinem: potuerat autem aliter fieri, vt non tremefaceret eos, sed voluit Deus facere eam ita terribilē. Primo ad ostendendum magnitudinem gloriæ futuræ: nā transfiguratio fuit quædam ostensio futuræ gloriæ: illa autem est talis, quod excedit omnem facultatem humanam sensibus vtentem, ita quod nullus sensus potest eam tolerare, ideo ostendit vocem ita terribilem, quòd audientes cogerentur cadere: & hoc designauit Deus loquens Moysi, quando ille petiuerat videre faciem Dei Exo. 33. s. non videbit me homo, & viuet, i. nullus poterit me videre quandiu viuit: & hoc erat valde conueniens rei, quæ ostendebatur: nam sicut ad ostendendam magnitudinem gloriæ mōstratus est vultus Christi valde fulgens, sicut sol: ita ad eandem magnitudinē fuit conueniens, quòd vox Dei esset ita terribilis, quòd non possent eam tolerare discipuli, vt per hoc putarent, quod nondum viderant totam gloriam, neque videre poterant: nam si non fuisset vox ita terribilis: putassent quidem, quod gloria futura esset valde magna: sed non maior quam fuerat eis ostensa in fulgore vultus Christi: & ita crederent, quòd iam scirent quanta erat gloria in quo multum detraheretur ipsi gloriæ, si non putarent esse maior, quam ipsi viderant, ideo fuit vox ita terribilis, quòd non possent eam tolerare, vt per hoc appareret, quòd nondum viderent totam Dei maiestatem, neque videre potuissent, cum vnicam eius vocem tolerare non potuissent, fuit ergo valde conueniens, quòd esset vox ita terribilis. Secundo fuit ad incutiendum quendam timorem discipulis, qui erat eis conueniens: erant quippe discipuli adhuc imperfecti, & carnales multum habentes de conditione iudaica: ad bonum ergo per timorem quendam incitandi erant, & quia vox ita dixit, quod audirent Christum, vt ei per omnia tanquam domino obedirent, & non contemnerent, neque peccaret, fuit conueniens per timorem eos deduci ad hoc: ita enim fuit in datione legis: nam vox terribilis audiebatur, ita vt Iudæi putarent se morituros: & tamē non fuit, nisi vt timerent Deum, & melius custodirent mandata eius quæ dabantur: Exo. 20. nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus: & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Tertio fuit & specialiter, vt discipuli non viderent, quando Christus deponeret radios fulgoris: voluit enim Christus, quod discipuli non viderent, quando inciperet transfigurari, neque quando desineret, cuius causa posita est supra quæst. 69. & ideo licet essent discipuli cū ipso, quando transfiguratus est, fecit, quod non viderent eū transfigurari: & ad hoc immisit eis soporem, sic inquitur Luc. 9. Petrus, & qui cum eo erant grauati erant somno, & euigilantes viderunt maiestatem eius: & ita iam transfiguratus erat, idest acceperat iam fulgorem vultus, & vestium candorem, quando ipsi euigilauerunt. Sic etiam in depositione candoris fecit, quod non viderent quomodo fiebat illa depositio, & transitio ad statum pristinum: & ad hoc fecit, quòd audita voce caderent in terram, & manerent super facies suas quousque Christus eos de terra

F leuaret, & ista fuit causa multum conueniens.

Ad primum in contrarium potest dici vno modo, quòd ea, quæ ad vetus testamentum pertinebant erant data in timore, quæ vero ad nouum omnia in tranquillitate: & ita Christus sedens, & aperiens os suum cœpit legem euangelicam pronunciare, supra 5. cap. transfiguratio autem non fuit aliquid noui neque veteris testamenti: sed fuit quædā ostensio gloriæ futuræ, in qua decuit timorem aliquem esse propter causas dictas: ideo fuit vox terribilis.

Aliter potest dici, quòd licet discipuli Christi futuri essent principes noui testamenti, tamen adhuc retinebant multum de conditione eorum, quæ erant in veteri testamēto, quia erant viri imperfecti, & carnales, & per timorem ad bonum deducendi erant, cum autem euacuauerunt istā imperfectionem, manifestabatur eis gloria Dei sine timore:
G sic fuit in die Pentecostes adueniente Spiritu sancto in linguis igneis, & facto impetu venti magni: Actu. 2. nam tunc nemo eorum cecidit neque timuit, sed valde læti sunt quia iam efficiebantur viri perfecti adueniente Spiritu sancto. Ad secundum dicēdum, quòd ille terror non repugnauit conditioni gloriæ quæ ostendebatur, sed fuit valde cōueniens ad istam ostensionem, quia licet in gloria non sit vllus timor, sed plena tranquillitas, tamen timor ille fuit conueniens ad ostendendum, quòd gloria illa erat valde magna, s. quòd tanta erat, quòd eam tolerare non poterāt si deberet tota ostendi, s. idest Deus videri in tota sua maiestate, sed solum viderant quendam fulgorem in corpore Christi, qui ostendebat quendam modum gloriæ corporū beatorum, sed maior gloria manebat, cuius imago nō ostēdebatur: scilicet gloria animæ: vt ergo aliquid maius quā
H ipsi capere possent superesse crederent, fuit conueniens ostendi vocem terribilem, quam non potentes sustinere caderent.

Quare non corruit aliquis in terram in baptismo audita hac voce, sicut nunc in transfiguratione.
Quæst. XCIII.

QVæretur cum in baptismo Christi audita fuerit ista vox sicut nunc: scilicet hic est filius meus supra 3. & Mar. 1. & Luc. 3. quare non corruit ibi aliquis in terram, sicut nunc.

Aliqui dicunt, quòd nemo audiuit illam vocem, neque vidit illam columbam descendentem, nisi Io. Baptista cui debat ista ostensio, vt Christum cognosceret: & ita nemo poterat cadere, nisi Ioannes, sed ipsum cadere non erat conueniens, quia si populus hoc videret minoris esset auctoritatis, & putarēt forte, quòd a dæmone arriperetur, fierētque omnia dicta, & opera eius suspecta, sicut aliqui calumniari voluerunt Ioanni dicentes, quòd dæmonium haberet, quia vitam tam austeram tenebat supra 11. venit Ioannes non manducans neque bibens, & dicunt, quòd dæmonium habet.

Dicendum, quòd hoc dictum non est satis verisimile, sed præsupponit aliquid, quòd communiter negatur: nam non dicitur ista apparitio, & vox baptismi facta soli Ioanni, sed toti populo astanti: ideo hoc relinquitur.

Alij dicunt, quòd fuit, quia in transfiguratione concurrerunt plura, quæ timorem incuterent, quam in voce audita in baptismo, scilicet, quia hic erat solitudo quædam,
K in qua soli tunc discipuli manebant cum Christo, ideo erat facile timere: vbi autem Christus baptizatus est multus populus erat: Luc. 3. factum est cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orāte apertum est cœlum.

Secundo quia erat locus transfigurationis altus: vocatur enim mons excelsus supra in litera, & talia loca sunt magis timoris plena, locus baptismi fuit in plano, scilicet in Iordane.

Tertio, quia locus transfigurationis fuit magni silentij quia ibi nemo erat clamans, & ideo vox poterat audiri distincte velut nō impedita, & ita secūdū totā vim suā cōcuteret aures discipulorū: vbi autē Christus baptizatus est, erat populi magnus cōcursus, vbi erat cōfusio, & clamor iuxta cōditionē multitudinis, ideo nō potuit vox illa tā dure aures inuadere. Quarto, quia ī trāsfiguratione præcesserat admiratio magna, & dispositio ad timorē: ī baptismo aūt Christi nul-

ſtu, nulla diſpoſitio timoris præceſſerat, ideo etiam ſi eſſet vtrobique vox æqualis, magis timorem incuteret in transfiguratione, quam in baptiſmo. Sic dicit Chryſ. ſ. ſed cum ante in Chriſti baptiſmo, quando etiam talis vox de cœlo delata eſt, nullus ex turba, quæ aderat tale aliquid paſſus eſt; quomodo diſcipuli in monte ceciderunt? & reſpondet dicens, quia, ſcilicet, ſolitudo, & altitudo, & ſilentium erat multum, & transfiguratio ſtupore plena, & lumen purum, & nubes extenſa, ex quibus omnibus in eis ſtupor congregabatur.

Sed illæ cauſę parum mouent. Primo, quia quando lex data eſt, audita voce Dei populus timuit, ita vt ſe illico morituros putarent, & tamen non erat ibi ſolitudo, cum eſſent pluſquam ſexcentamillia peditum. Exo. 12. & Nu. 1. & 2. Etiam non erat altitudo, quia populus audiens vocem in valle erat, & non audebat accedere ad radices montis. Exo. 19. Etiam non erat ſilentium, quia in tanta multitudine hominum, & pecorum, & iumentorum non poterat eſſe ſilentium, ſed clamor confuſus. Neque etiam erat ibi lumen purum, ſed etiam tenebre, id eſt, caligo magna. Exo. 19. & Deutero. 4. & 5. & tamen ibi timuerunt nimis, & non in baptiſmo Chriſti.

Secundo, quia illa motiua Chryſo. ſunt aliqualia ad magis, vel minus aliqualiter timendum data æqualitate vocis terribilis, & tamē in baptiſmo Chriſti audita voce non ſolum non cecidit quiſquam, ſed etiam nemo timuit; hic autem tantus fuit timor, quod illico ceciderunt ſuper facies ſuas, & non ſurrexerunt quouſq; Chriſtus leuauit eos, vt patet in litera: ergo non fuit hoc ex illis motiuis: ſed neceſſe eſt, quod vox audita in transfiguratione fuerit terribilior.

Dicendum, quod Deus poterat facere, quod illa vox nō ſolum non tremefaceret audientes ſed etiam, quod delectaret eos, & tamen fecit quod timerent nimis: & ad hoc fecit, quod eſſet terribilis valde. Vnde dicendum, quod fuit terribilior vox iſta quam illa, quæ audita eſt in baptiſmo. Ratio differentiæ fuit, quia in transfiguratione fuit conueniens eſſe timorem magnum, ita vt diſcipuli caderent in terram propter cauſas dictas præceden. q. ideo debuit eſſe vox terribilis, in baptiſmo autem non fuit aliqua cauſa timoris incutiendi, & hoc quia illa vox non fuit, niſi ad oſtendendum Chriſtum Ioanni, & populo principaliter, vt eum digne reciperent: ad hoc autem non erat conueniens timor, ideo non fuit terribilis vnde nemo corruit neque timuit.

Quare illa vox nunc non fuit ita vti fuit in legis datione. Quæst. XCIIII.

QVæretur cum in datione legis fuerit audita vox terribilis, quam Iudæi ſuſtinere non poterant, ita vt crederentq; ſe morituros ſi vltra audirent, & tamen non ceciderunt in terram, ſe dixerunt, quod Deus non loqueretur, ſed Moyſes: & ita ceſſaret terror. Exo. 20. quare non fuit ſic hic, vt dicerent non loquatur nobis Deus ne moriamur, & ita non caderent.

Dicendum, quod differentia inter iſtas voces fuit hæc: vtraque enim fuit terribilis valde: ſed terribilior ea quæ in transfiguratione audita eſt. Item vox legis fuit longa: quia multa dicta ſunt, ſcilicet, totus decalogus præceptorum cum quibuſdam præambulis, vt patet Exo. 20. & Deuter. 5. vox transfigurationis fuit breuis. ſ. ſolum: hic eſt filius meus dilectus &c. Item quia vox legis non fuit æqualiter terribilis: nam a principio non erat nimis grauis, vnde potuerant Iudæi eam tolerare ſi non creuiſſet in amplius: & tamen ſemper creſcebat paulatim, ita vt iam non eſſet tolerabilis: ſic patet Exo. 19. erat mons omnis terribilis, & ſonitus buccinæ paulatim creſcebat, & prolixius tēdebatur, vox autem transfigurationis fuit tota æqualis, & tota intolerabilis: vnde mox, vt audierunt, & ceciderunt in terram. Item in voce legis timuerunt Iudæi, ſed nō ceciderunt, in voce autem transfigurationis timuerunt, & ceciderunt. Cauſa autem prima differentiæ fuit, quia in datione legis fuit conueniens timere, ſed non cadere, quia timor arcet hominem a malo, & vt non peccarent Iudæi, ſed legem cuſtodirent debuit eis incuti timor. Exod. 20. vt enim

A probaret vos venit Deus, & vt terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis: timor enim eſt de re terribili tolerabili tamen, cadere autem eſt ante rem intolerabilem. Deꝰ vero voluit ſe terribilem iudæis oſtendere, vt timerent eum, & venerarentur: non tamen intolerabilē, quia tunc non acceptarent legem eius ſi illam tolerare non poſſent, cum potius ipſe oſtēdat facilem eſſe legem ad cuſtodiēdum. Deut. 30. ſi autem putarent Deum eſſe intolerabilem recederent ab eo deſerentes cultum, & ceremonias eius: vt patet 1. Regum 6. quādo occiſi ſunt plurimi de Bethſamitis, quia viderūt arcā Dei, nā dixerunt, quis poterit ſtare in cōſpectu Domini Dei huius? & tunc noluerunt tenere apud ſe arcā, ſed miſerunt in Cariathiarim: eo. c. & ſeq. in transfiguratione autē oſtendebatur figura futuræ gloriæ, quæ non poteſt tolerari ab aliquo ſenſu humano propter ſuā magnitudinē:

B ideo in oſtenſione illius debuit eſſe tantus terror vocis, vt caderent diſcipuli: vt ſic ſcirent, quòd non ſufficiebant ſenſus ſui adhuc mortales ad capiendum illam gloriā. Secūdo fuit, quia vox legis a principio fuit ſatis tolerabilis, & cum creſceret ſemper in amplius fiebat grauior ad tolerandum, ita vt iam in fine decalogi videretur intolerabilis, vox autē transfigurationis illico fuit intolerabilis, ideo illi dixerunt non loquatur nobis dominus, diſcipuli autē nihil dicere potuerunt, ſed illico ceciderunt. Tertia fuit, quia intētio Dei fuit dare Iudæis legis quandam partem in voce audiente toto populo, & alias partes per Moyſen, ita vt putaretur per ſeipſum illam primam partem legis dare. Quare autem voluerit dare aliquid de lege per ſe in voce, & quare non totam, ſed maiorem partem per Moyſen declaratum fuit Exo. 20 c. volebat etiā, quòd nō deſiſteret ipſe per ſeipſum,

C ſed ad preces populi, ideo a principio fecit vocem tubę magnam, ita vt a tota multitudine audiretur, & tamen erat tolerabilis: nam ſi in principio feciſſet eam intolerabilem peterent, quòd ille non loqueretur, ſed Moyſes, & ſic nihil de lege Deus daret per ſeipſum, ſed totum per Moyſen, quòd non erat conueniens, vt oſtenſum eſt Exo. 20. fecit ergo vocem tolerabilem quandiu propoſuit decem præcepta decalogi, quia illa volebat per ſe proponere, circa finem autem illorum fecit vocem tam duram, quòd nemo poterat audire, & tunc populus clamauit, quòd Deus non loqueretur, ſed Moyſes, & tunc ad preces populi Deus ceſſauit, qui tamen intendebat aliàs ceſſare, quia reliquam legem non erat per ſe daturus, quia tamen ſi ipſe ſponte committeret alicui, quòd daret legem, forte populus non crederet ei, uoluit eos tantum affligere uoce terribili, quòd ipſi peterent,

D quòd Moyſes loqueretur eis, & non Deus, & ita non poſſent poſteà recuſare Moyſen, uel non haberent cauſam nō credendi ei. Non fuit autem illis cauſa cadendi, quia antequam uox eſſet tā terribilis, ut caderent petiuerunt, quòd Deus non loqueretur eis; & tunc Deus ceſſauit: ſi tamen continuaſſet ultra uocem, uel caderent illi, uel morerentur: intendebat tamen Deus deijcere eos ad terram, ideo conceſſit ſtatim, quòd non loqueretur, & ita illi non ceciderūt. diſcipulis autem pauca Deus dicturus erat, ſ. ſolum hoc: hic eſt filius meus, &c. ideo oportebat, quòd ſtatim in principio uox eſſet terribilis, uel nunquam eſſet terribilis: & ſic illico ceciderunt: & dato quòd locutio iſta aliqualiter extenderetur, & a principio non eſſet intolerabilis, non dicerent diſcipuli: non loquatur nobis Deus, ſicut dixerunt Iudæi, quia illi ſciebant, quòd Deus volebat eis dare legem, &

E ſi per ſe omnia dicturus eſſet nimis moraretur: ideo dixerunt, non loquatur nobis Deus, ſed loquere tu nobis, quia ſciebant, quòd multa ſupererant, quæ nōdū fuerant dicta per Deum, & illa petebant dici per Moyſen: diſcipuli autē neſciebant quid Deus dicturus eſſet, & an multū, vel paucū eſſet, & an aliquid dicēdū reſtaret, ideo nō dicerēt, non loquatur nobis Deus, ſed loquere tu: & ſic fuit conueniens, quòd diſcipuli nūc caderēt, & nō dixerūt loquere tu nobis, & non Deus: iudęi autē nō debuerūt cadere: & potuerunt conuenierēter dicere, nō loquatur nobis Deus. Quarto fuit, quia Iudæis non opus erat cadere ad aliquē finē, quē Deus intenderet: ideo fecit vocem, quæ eos terreret, ſed non quæ deijceret, in transfiguratione autem fuit conueniens, quòd caderent diſcipuli, vt occultaretur eis quomodo Chriſtus deponebat radios, ideo vox fuit ita terribilis, quòd eos deijceret.

Au

A

Quare Christus dixit discipulis surgite nolite timere. Quæst. XCVIII.

QVæretur, quare dixit Christus discipulis surgite, nolite timere, quando tetigit eos.

Dicendum, quòd hoc fuit, vt surgerent discipuli: & primo, quia discipuli ceciderant in terram præ timore, & si timor ille perseueraret non surgerent: nam putarent, quòd aliquid terribile circundaret eos: ideo dixit, surgite, nolite timere, idest non timeatis quasi aliquid durum, & horrendum maneat, quia nihil est quod timere debeatis. Secundo, quia propter magnitudinem timoris ipsi vires perdiderant, ideo ex causa opposita illas recuperaturi erant, s. non timentes: vnde mox, vt dixit eis nolite timere ipsi surrexerunt, quasi nihil mali passi fuissent. Tertio fuit ad ostendendum se potentem, qui talibus non concuteretur. vnde B non solum non timuit ipse illam terribilem vocem, quæ audita fuerat: sed etiã timentes, & prostratos erexit. Quarto fuit, vt ostenderet verum esse, quod vox dicebat, & de ipso intelligi, scilicet, hic est filius meus dilectus: nam non erat verisimile, quòd si ipse erat ille filius Dei dilectus, de quo vox loquebatur, quòd vox patris eum terreret sed alliceret: nam pater non terret filios quos diligit, sed seruos: nam filius amat, seruus timet. Quinto fuit, quia Christus volebat nunc instruere discipulos, de tacendo ea, quæ viderant, ideo voluit prius timorem auferre, & sic monita audirent, & intelligerent, quia nimius timor iudicij rectitudinem aufert: sicut & quælibet alia passio: sic dicit Hiero. primum timor expellitur, vt postea doctrina tribuatur.

C

Quare dicitur, quod leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum. Quæst. XCIX.

QVæretur, quare dicitur, quòd leuantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia quando discipuli leuauerunt oculos nemo erat ibi, nisi Iesus: nam Moyses, & Elias non erant ibi. Sed non est intelligendum, quòd recesserint quãdiu iacebant discipuli in terra super facies, sed prius recesserunt: nam antequam Petrus diceret Christo: Domine bonum est nos hic esse, recesserunt illi, vt patet Luc. nono, scilicet, & factum est cum discederent ab illo: ait Petrus ad Iesum, præceptor bonum est nos hic esse: & tamen Petrus dixit illa verba antequam audiretur vox de nube, & caderet ipse in terram, vt patet supra in litera, & Marc. 9. & Luc. 9. D

Sed diceret si ante casum discipulorum in terram recesserant Moyses, & Elias: frustra diceretur nunc, quòd leuantes oculos neminem viderunt, nisi Iesum, quia statim recedentibus illis, etiam ante casum discipulorum in terram, manebat solus Iesus.

Dicendum, quòd dicitur, quòd neminem viderunt, nisi solum Iesum, quia nunc nouiter senserunt deesse Moysem, & Eliam, quod prius non senserant: nam licet recesserunt antequam Petrus diceret Christo faciamus hic tria tabernacula, tamen paruum interfuit inter verba Petri, & casum discipulorum in terrã: & ideo potuit esse, q̃ nõ senserint ante hoc eos deesse: nam mox, vt recesserunt Moyses, & Elias, dixit Petrus: faciamus tria tabernacula Luc. 9. & post istã vocem, i. dũ loqueretur facta est nubes obũbrans, & vox de nube quæ terruit discipulos, vt caderent: vt colli- E gitur supra in litera: & Luc. 9. & ita non fuit multum tp̃s in quo aduertere possent, an illi deerant, & in illo paruo tp̃e non aduerterunt, quia tanta tenebantur admiratione fulgoris Christi, quòd in nullum alium aspiciebant, cũ autem nunc surrexerunt videntes circumquaque, cognouerunt desuisse Moysen, & Eliam Quod aũt prius nõ cognouissent, licet illi iam recessissent apparet: quia qñ Petrus dixit Christo, faciamus hic tria tabernacula, iam recesserat Moyses, & Elias Luc. 9. Petrus tamen nesciebat eos recessisse, quia si sciret non peteret fieri tabernacula pro Moyse, & Elia: & sicut tunc nondum aduerterat eos recessisse, ita neque postea aduertit: quia statim facta est nubes obumbrans, & vox quæ terruit, vt patet supra in litera: vnde vsq; nunc non viderunt desuisse Moysen, & Eliam.

A

Quare dicitur leuantes oculos. Quæst. C.

QVæretur, quare dicitur leuantes oculos &c Dicendum, quòd hoc dicitur ad innuendum, quòd prius ex timore oculos non audebant attollere: sed super facies suas collapsi erant in terra, nunc autem cum timor cessauerit oculos leuauerunt: sic enim dicitur de Daniele, quando audita voce cecidit præ timore, quòd vultus eius hęrebat terræ Danie. 9. Secundo fuit, quia forte discipuli leuauerunt oculos ad circumspiciendum vndique: nam cũ nubes operuit eos, & vox terribilis audita est, putauerunt iuxta se esse aliquid terribile, quod superesset de visione præcedenti, & illud nunc sublato timore videre volebant. Vel forte, quia putauerunt, quòd videre possent eum, qui B vocem formauerat, & hoc innuitur Mar. 9. s. statim circũspicientes neminem amplius viderunt, & sic oculos leuauerant ad circumspiciendum si viderent aliquem ibi, quẽ videre vellent. Tertio forte fuit, quia quando vox intonuit, scilicet, hic est filius meus, putabant discipuli præsentes esse Moysen, & Eliam, & dubitarent ad quem eorum illa vox dirigeretur, ideo respexerunt, vt viderent illos, si quid forte speciale appareret, tunc in aliquo eorum, propter quod potius de illo crederent vocem illam esse dictam, quam de alio, & tunc neminem viderunt, nisi Christum.

Quare dicitur, nisi solum Iesum. Quæst. CI.

C QVæretur, quare dicitur, quòd neminem viderunt, nisi Iesum.

Aliqui dicunt, quòd quia ita fuit refertum ab Euangelista. Dicendum, quòd licet ita fuerit, non referret illud Euangelista, nisi aliquid conferret, cum multa omittantur, quæ Christus egerit Ioan. 20. & hoc maxime, quia omnes tres Euangelistæ illud tangunt, s. quòd Iesus inuentus fuerit solus, s. postquam audita est vox, vel surrexerunt discipuli de terra.

Est ergo dicendum, quòd fuit. Primo ad ostendendum, quòd de solo Christo dicta fuerit vox: nam cum oẽs tres, scilicet, Christus Moyses, & Elias viderentur in maiestate, vt dicitur Luc. 9. possent discipuli dubitare, quem eorum vox designasset, cum dixit, hic est filius, si omnes tres manerent, ideo post vocem solus Christus inuentus est, vt appareat manifeste, quòd de ipso locuta est vox. Sic dicit D Hieronymus, rationabiliter factum est, ne si Moyses, & Elias perseuerassent cum Domino, patris vox videretur incerta cui potissimum daret testimonium. Et Beda ait, vbi cępit filius designari mox serui discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Secundo fuit ad innuendum, quòd lex vetus designata per Moysen, & prophetæ designati per Eliam recedebant, Christo manifestato: nam officium eorum fuit de Christo prædicere, & eum manifestare, quo facto nihil eis mansit agendum, ideo recesserũt Christo manente, sicut nunc sola lex Christi manet discussis cęremonijs veteribus, & ænigmatibus prophetarum. Sic dicit Hiero. scilicet Iesum stantẽ ablata nube, & Moysen, & Eliam euanuisse vident, quia postquam legis, & prophetarum vmbra decesserat, vtrumque in Euangelio reperitur.

Aliæ etiam causæ mysticę assignantur, s. quòd à princi- E pio erant tres, & in fine fuit verus Christus solus, quia confessio fidei in tribus est, & in vno. Etiam recesserunt Moyses, & Elias cum voce, quia lex, & prophetæ cum voce cęperunt, & cum voce desiuunt, s. cępit lex in clamore facto in monte Synai Exo. 19. & 20. & cessauit lex, & prophetę in voce prædicationis Christi, & discipulorum, vel in voce Christi, quando dixit consummatum est, infra 27. Sic dicit Ambrosius super Lucam, recesserunt illi cum dominus cępit designari, tres in principio videntur vnus in fine: perfectę enim fidei ergo quasi illi recipiuntur in Christi corpus, quia & nos vnum erimus in Christo. Aut fortasse, quia lex, & prophetæ ex verbo, quia autem ex verbo cęperunt in verbo dei finiunt: sed istæ causæ mysticæ sunt, causa autem literalis est prima.

Quare Christus iussit taceri visionem transfigurationis. Quæst. C I I.

QVæretur, quare iussit taceri Christus visionem trãsfigurationis vsque ad resurrectionem.

Dicendum, ꝙ primo fuit, quia res ista erat valde magna, in qua Christus ostẽdebatur esse filius Dei, & hoc nondum crederetur de ipso, quia nondum in tanta opinione habebatur, cum autem resurgeret, & crederetur resurrexisse, nihil erat, quod de eo credi non posset, tunc ergo talia conuenienter de eo prædicarentur, & non prius. Secundo fuit propter scandalum imperfectorum hominum: audientes enim Christum ad tantam gloriam in transfiguratione fuisse exaltatum, si viderent eum postea crucifixum turbarentur, & discederent: non enim poterant credere tam excelsa de eo, quem tam infima, & opprobriosa pati viderent. Sic dicit Hieron. non vult in populos prædicari, ne incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantã gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret. Sic etiam dicit Theophilus, ne homines scandalizarentur audientes de Christo, tam gloriosa, qui eum crucifixum erant visuri: non ergo erat congruum talia de Christo dicere ante resurrectionem, post resurrectionem vero credibile videbatur. Tertio fuit, quia discipuli non erant pro tunc conuenientes annunciatores huius rei: erat enim res ista ardua, & ante aduẽtum spiritus erant discipuli adhuc infirmi, & paruæ auctoritatis, vt in tanta re eis crederetur, ideo fuit conueniens subticeri vsq; post resurrectionem Christi, & missionem Spiritus Sancti, qñ confirmati fuerunt discipuli, & facti magnæ auctoritatis. Sic dicit Hilarius, s. silentium etiam rerum gestarum, quę viderant imperat, vt cum essent Spiritu Sancto repleti, tunc spiritualiũ gestorum testes essent. Quarto fuit etiam propter imperfectionem aliorum discipulorum: nam si istud referri deberet prius reuelandum erat discipulis Christi, quam alijs, & tunc sequeretur tristitia, & inuidia, tristitia quidem, quia ipsi nõ vidissent rem tam iocundam, inuidia autem, quòd alij prelati fuissent eis, cum recepti fuissent ad videndum transfigurationem, & ipsi non. Quinto, & specialiter propter Iudam, qui iam dudum malus erat, & ꝓditurus erat Christum, ipse autem volebat ei auferre occasionẽ ad hoc, aut saltem non præstare eam ex factis suis, & quia si ipse non receptus fuisset ad istam visionem magis concitaretur contra Christum, voluit Christus, ꝙ non reuelaretur vsq; post resurrectionem: tunc. n. proditor iam perijsset, & alij discipuli etiam hoc audientes non inuiderent, neq; tristarentur, quia essent perfecti per aduentum Spiritus Sancti. De his dicit Damascenus hoc pręcepit dominus sciens discipulos, qui nondum sortiti fuerant plenam Spiritus Sancti participationem imperfectos, ne aliorum corda, quæ non viderant subuerterentur tristitia, & ne proditor incitaretur ad inuidiæ rabiem. Sexto fuit, & præcipue ne impediretur passio Christi: nam si diuulgaretur res hæc apud Iudęos, crederetur per hoc, quòd Christus esset Deus, & non auderent neq; vellent Iudęi ipsum crucifigere, quod tamen ipse intendebat, & hoc colligitur ex assignatione termini, s. quousque filius hominis à mortuis resurgat. Etiam patet, quia præced. c. & Mar. 8. simile habetur: nam postquam dixit eis, quòd nemini dicerent eum esse filium Dei, subditur quod dixit eis, quòd oportebat eum ire Hierosolymam, & multa pati, & reprobari, & occidi à senioribus, quasi dicat, ꝙ pp hoc non erat publicandum ipsum esse filium Dei, ne per hoc impediretur passio sua, & reprobatio a senioribus. Sic dicit Remigius, si maiestas ipsius diuulgaretur in populis, populi impedirent dispensationẽ passionis eius resistendo principibus sacerdotum, & sic redemptio humani generis retardaretur.

Quare post resurrectionem Christus permisit prædicari transfigurationem. Qui quidem non fecit, aut dixit aliquid eo animo, vt semper taceretur. Quæst. C I I I.

QVæretur, quare post resurrectionem permisit prædicari transfigurationem.

Dicendum, ꝙ licet Christus prohibuit istam visionẽ ta-

F ceri vsq; ad certũ tempus: nõ fuit cõueniens taceri semper, quia conueniens erat istã visionẽ reuelari aliquando, ergo non erat tacẽda semper: nec. n. fecit, aut dixit Christus aliquid eo animo, vt semper taceretur, cũ facta, & dicta sua ad multorũ pertinerent eruditionẽ: ideo quandiu fuit impedimentum aliquod, vt non diceretur, debuit taceri: cessante aũt impedimento potuit dici, & hoc fuit vsque ad resurrectionẽ Christi: ideo post illã licuit dici. & debet intelligi de resurrectione, i. postquam creditum esset ipsum surrexisse: nam si post resurrectionẽ diceretur, quando tamen adhuc esset dubium de sua futura, vel facta resurrectione, inutile erat dici, quia tanta res, tunc credi non posset.

Sciendum aũt, ꝙ non solũ permittebatur discipulis istis post resurrectionẽ dicere transfigurationẽ Christi, sed potius obligabãtur tunc annũciare illã: quia transfiguratio nõ
G facta est solũ pp istos tres discipulos, sed magis pp oẽs credituros, quia si Christus pp hos tres faceret, eis solis hoc diceret, & ostenderet: & tamen Christus dixit oĩbus discipulis, & ẽt turbis, sunt quidam de hic stantibus, qui nõ gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, qđ de transfiguratione intelligitur, ideo voluit, ꝙ aliquando illa res apud multos esset cognita, licet pro tunc non expediebat: & tñ non notificaretur, nisi isti, qui interfuerant notificarent, ideo tenebantur isti post resurrectionem Christi cognitam reuelare hæc alijs discipulis Christi, & prædicare illud, sicut cętera gesta eius.

*An in vita æterna in sanctis ponantur dotes. Et quomodo sit matrimonium inter Christum, & Ecclesiam ratione dotium. Et vnde prouenerit denominatio dotis. Et item quæ
H sit in beatis. Et quod tam ad animam, quam ad corpus eorum pertineat. Et quare non dantur sanctis in hac vita. Quæstio C I I I I.*

QVoniam autem in transfiguratione Christi apparuit claritas, quæ fuit similis dotibus corporũ glorificatorũ, & sæpe occasione huius de dotibus supra tactum est, nunc aliquid de eis dicendum est: & est primo dubium, an in vita æterna in sanctis ponantur dotes.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia dos datur in matrimonio carnali, & tñ in regno cęlorum non erit tale matrimoniũ, quia nec nubent neq; nubẽtur: sed sunt sicut Angeli Dei, sicut Christus dixit infra 22. & Luc. 20. ergo non erũt ibi dotes. Item dos datur ad sustinendum onera matrimonij, & tñ in matrimonio spirituali maxime in vita æterna, non
I erunt aliqua onera, aut indigentiæ: ergo non erunt ibi dotes. Item dotes pertinent ad bona exteriora, quæ sunt bona fortunæ, & tamen in vita æterna non erit vsus bonorũ exteriorum: sed erunt meliora bona, quæ sunt interiora, ideo non erunt ibi dotes. Item dos datur sponso ex parte sponsæ: sed sancti in vita æterna non gerunt figurã sponsi, sed sponsæ, quia Christus sponsus est, sancti aũt sunt membra Christi inquantum ipsi sunt ecclesia, quæ est corpus Christi: & est sponsus eius, ad Ephes. 5. ergo non dantur sponsis dotes. Item dotes secundum iura humana nõ dantur à patre sponsi, sed à patre sponsæ: dona tamen beatis dantur sanctis à patre sponsi, idest à patre Christi Iaco. 1. omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum: ergo non dantur dotes beatis. Item dotes dantur causa matrimonij contrahẽ-
K di, & tamen matrimonium contrahitur hic per fidem inter animas fidelium, & Christum: ergo si dotes darentur in spirituali matrimonio, ita darentur nunc sicut in futuro, & non dantur: ergo non dabuntur in futuro.

Dicendum ꝙ in vita æterna dantur beatis aliqua dona quæ dotes appellantur: est. n. matrimonium spirituale inter Christum, & animam sanctam: ad Ephe. 5. vbi cum de matrimonio diceretur, ait Apostolus hoc esse magnum sacramentum inter Christum, & ecclesiã: & ita matrimoniũ spirituale est ibi, quod per carnale designatur: & tamen in matrimonio carnali, sponsa dotata introducitur in domũ sponsi: & tamen sancti introducuntur in domum Christi sponsi sui, quando beatificantur, de qua domo ipse dixit, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Ioan. 14. ergo oportet, quòd sancti in introitu ad regnum cœlorum aliquibus dotibus dotentur. Item dotes in matrimo-

pro carnali assignatur ad matrimonii solacium, sed tamen matrimonium spirituale est delectabilius, & maius carnali; ergo dotes assignabuntur in illo. Item ornamenta sponsarum pertinent ad dotem, idest vocantur dos, vel pars dotis: sed sancti ornati introducuntur in gloriam. Esa. 61. induit me dominus vestimentis salutis, sicut sponsam ornatam monilibus: ergo sancti dotes habebunt, sicut sponsæ.

Dicendum tamen, quòd dos secundum propriam, & vsitatam significationem inuenitur in matrimonio carnali, sed in vita æterna nihil tale est, ideo non erunt tales dotes propriè acceptæ: est tamen verum, quòd beatis dabuntur quædam dona diuinitus, quæ transierunt ad decorem ipsorum, & illa dona a doctoribus vocantur dotes, & diffiniunt sic hanc dotem. Dos est perpetuus ornatus animæ, & corporis: vitæ sufficiens in æterna beatitudine perseuerans. & hæc diffinitio assumitur ad similitudinem dotis in matrimonio carnali: nam hæc omnia inueniuntur in dote carnali: illa enim est ornatus sponsæ: quia quælibet bona etiam extrinseca faciunt ad decorem habentis: sic vult Aristot. 1. Ethyc. dicens, quòd bona exteriora decorant felicitatem, vt potentia ciuilis, & diuitiæ: etiam est vitæ sufficiens, idest ad sufficienter sustentandum vitam, vt sponsus, & sponsa alantur, & liberos de matrimonio natos educare possint. Etiam est ornatus perpetuus: quia dos semper pertinet ad sponsam: nam licet durante matrimonio vsusfructus dotis pertineat ad sponsum, quia ipse subit omnia onera matrimonii, tamen dominium manet semper apud mulierem, & soluto matrimonio per mortem, vel aliàs reuertitur semper dos ad vxorem: & ita similitudo est inter vtramque dotem in diffinitione.

Sed nunc cum constet beatis receptis ad beatitudinem illico dari dona, quæ dotes vocantur, est dubium vnde prouenerit ista denominatio dotis.

Aliqui dicunt, quòd nomen dotis non est hic per translationem à matrimonio corporali, vel ab aliquo alio cui propriè, & primo competat nomen illud, sed est nomen principale significans ornatum perfectionem, vel ornatum cuiuscumque modi, qui potest competere homini: & sic dicimus, quod aliquis est dotatus scientia, vel virtutibus, aut pulchritudine, vel robore corporis: & sic etiam fœcunditas vteri, vel abundantia filiorum vocatur dos: sic patet Gen. 30. quando Lia peperit sextum filium: nam dixit dotauit me dominus dote bona, & sic etiam accepit Ouid. dicens:

Et quacumque potes dote placere place.

Idest, quacumque perfectione.

Sed dicendum, quòd non est hoc conuenienter dictum: nam quandocumque aliquod nomen est impositum ad aliquid principaliter significandum, non consueuit transferri ad alia, nisi secundum quandam similitudinem, quæ sit ad illa: vnde cum secundum primam institutionem nominis dos pertineat ad matrimonium corporale, oportet quòd in quacumque alia acceptione reseruetur aliqua similitudo ad illud principale significatum.

Dicunt ergo alii, quòd vocantur dotes ipsa dona quæ dantur sanctis ex similitudine dotis matrimonii corporalis, quia dos propriè videtur esse illud donum, quod in matrimonio corporali datur sponsæ ex parte sponsi quando traducitur in domum sponsi ad ornatum sponsæ pertinens. Quod patet Gen. 34. vbi Sichem filius regis Emor dixit Iacob, & filiis eius, augete dotem, & munera postulate, idest petite magnam dotem pro sorore vestra quantumcumque augere volueritis, & postulate etiam pro vobis munera: & ita id, quod sponsus daturus erat sponsæ vocauit dotem. & Exo. 22. dicitur si seduxerit quis virginem dormieritque cum ea, dotabit eam, & accipiet in vxorem: quia sancti sunt ipsa sponsa Christi, quando introducuntur in vitam æternam, vbi est domus Christi, datur ornatus quidam, & ille vocatur dos.

Sed dicendũ, quòd non stat, quia iura humana ad quorum considerationem pertinet ordinare tam matrimonia quam ea, quæ in matrimonio dantur, dicunt quòd dos est id, quod datur ex parte mulieris viro propter onera matrimonii sustentanda, illud vero, quod sponsus dat sponsæ vocatur donatio propter nuptias, extra de donatione inter vir. & vxo. cap. nuper in §. vlt. & quasi per totum titulum, & ita

A etiam accipitur in sacra Scriptura, vt 3. Reg. 9. vbi dicitur, quòd Pharao rex Aegypti cepit vrbem Gazer, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis, & ita accipitur dos vbicumque propriè accipitur. Ita etiam accipitur dos in illis auctoritatibus scripturæ in contrarium allegatis, quòd semper sit dos ex parte feminæ, & tamen licet dotes semper dentur viris à suis vxoribus, interdum viri dant illas mulieribus, non quidem, quòd propter hoc sit donatio propter nuptias, quia donatio propter nuptias viri est; dos autem est ipsius vxoris, & ad eam reuertitur, licet vir teneat vsumfructum eius constante matrimonio, interdum tamen vir consignat aliquid mulieri in dotem, quod transit in dominium vxoris, & ipsa illud dato viro quasi mulier à seipsa haberet, & ita dotem illam vxor dat viro, & tamen prius accepit eam à viro, vt illam ei dare posset. Et hoc fit dupliciter,
B aliquando ex nimio amore, aliquando in pœnam. Primò modo si femina est pauper, & vir vult eam dotare, vel si valde diligit eam, & ideo etiam si sit diues vult dotare illam, & hoc modo intelligitur Gen. 34. de Sichem qui valde diligebat Dinam filiam Iacob; & ideo vt pater, & fratres vellent eam dare illi, voluit ipse dotare eam, & non solum dotare, sed etiam ipsam dotem assignare in quacumque quantitate, quam fratres nominarent, & etiã ipsis fratribus, & patri puellæ munera dare voluit, vt ei puellã concederent, cum dixit augete dotem, & munera postulate.

Aliquando dat vir dotem vxori in pœnam, sicut quando lex cogit iuuenem assignare dotem virgini, quam defloraui, quam dotem pater puellæ assignare tenebatur, & hoc siue accipiat eam in vxorem, siue nõ; & ita accipitur Exo. 22. si seduxerit quis virginem, &c. Et sic manet, quòd ipsa
C dos est, quæ datur ex parte sponsæ ipsi viro, vel his qui sunt ex parte viri ad sustentandum onera matrimonii. Sed tũc dicetur quomodo in beatitudine dabuntur dotes beatis, quia ipsi habent ibi locum sponsæ, & sponsæ non datur dos, sed ipsa dat dotem viro?

Dici potest vno modo, quòd vere dantur dotes à patre sponsæ, & non sponsi pater: pater enim Christi est sola persona prima in diuinis: pater autem sanctorum non est sola persona prima diuina, sed tota Trinitas, quia sicut tota Trinitas est vnicus Dominus noster, & creator, ita ipsa tota est pater noster: nam pro tanto Deus est pater noster, quia creauit nos, & possidet, & fouet, & diligit. Deuteron. 32. numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit & creauit te: & quoniam tam creatio quam possessio, quam amor Dei ad nos communis est tribus personis, & non di
D stinguitur ibi ratio personæ, quia hoc solum fit quantum ad actus notionales, qui sunt inter ipsasmet personas: tota ergo Trinitas est pater noster, & non specialiter vna persona: & tamen tam beatitudo, quam dotes dantur beatis non specialiter ab vna persona, sed simul a tota beata Trinitate, quæ est vnus Deus, ideo dantur dotes a patre sponsæ, & non a patre sponsi, quia pater sponsi non est tota Trinitas: nam Trinitas neque gignit, neque gignitur: distinguuntur ergo pater sponsi, & pater sponsæ, & quia dantur hæc a patre sponsæ, idest beatorum, qui sunt sponsa, idest Ecclesia, seruatur hic propriè ratio dotis, quia datur sponsa dotata sponso, & dotata fuit a proprio patre, & non à patre sponsi.

Alio modo potest dici nõ accipiendo distinctionẽ patris sponsæ, & sponsi, quòd sponsus sit Deus, idest tota Trinitas, & tunc
E sponsus non habet patrẽ, & ipsemet est, qui dat dotẽ sponsæ, quia simul in sponsam, & in filiã habet: & tamen dat sponsus hic dotem ex nimio amore ad sponsam, cum duplicem sponsus dotet sponsam, licet alia alias det dotem sponso, sed quia nemo tantum diligit sponsam suam, quantum Deus Ecclesiam, cum exemplo huius, viri moneantur diligere vxores: Ephes. 5. viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, ipse dotat sponsam, & ita nunc sponsus dotat sponsam non in pœnam, sed ex amoris magnitudine.

Ad primum dicendum, quòd in regno cælorum non erunt nuptiæ, & consequenter non erit ibi dos illa, quæ est in matrimonio carnali, sicut non est matrimonium carnale: erit tamen dos spiritualis, sicut matrimonium est spirituale.

Ad secundum dicendum, quòd dotes matrimonii carnalis sunt ad sustinendũ onera, quia in matrimonio carnali sunt onera, idest inopiæ, & miseriæ, in spirituali autẽ matrimo-

nio in gloria non erit aliqua inopia, aut onera, quia absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & non erit ibi fletus, neque dolor, neque cadet super illos sol, neque vllus æstus. Apocal. 7. ideo dotes illius matrimonij non erunt ad sustentanda onera, sed ad delectandum possidentes.

Aliter potest dici, quòd dotibus competit per se solatium præstare, quia hoc est, quod per dotes efficitur, per accidens autem competit dotibus, quòd per eas remoueatur, scilicet, onus matrimonij, quod per dotes tolerabilius efficitur: nam efficere per se competit rei, tollere autem per accidens: sic est de gratia cui per se competit facere iustum, sed per accidens est, quòd de impio fiat iustus, idest, quòd impius fuerit ille, qui iustus efficitur: quamquam ergo in matrimonio spirituali consummato, quod erit in beatitudine, non erunt aliqua onera, sed est ibi summa iocunditas, erit ibi ratio dotis, quia res inuenitur, vbi est actus eius proprius, & directus, licet non sit ibi id, quod est ei per accidens, & quia actus dotis etiã in matrimonio carnali est solatium præstare, & hoc summe inuenietur in beatis, erunt ibi dotes, licet actus per accidens, idest alleuiare onera non inuenietur ibi, cum iam nulla onera super sint.

Ad tertium dicendum, quòd dos, vt est in matrimonio carnali est in bonis fortunæ, dos tamen vitæ æternæ non est dos matrimonij carnalis, sicut nec est ibi matrimoniũ carnale, ideo nunc dos consistit in bonis fortunæ, quia ista bona vtilia sunt, secundum præsentem statum, in futuro autem non erunt ista bona vtilia, quia non erunt necessitates illæ, quibus succurritur per vsum illorum bonorum, ideo non erit ibi dos in talibus bonis, sed in alijs longe melioribus secundum conditionem illius status.

Alij dicunt, quòd in matrimonio spirituali requiritur interior decor: sicut dicitur in Psal. 44. omnis gloria eius filiæ regis ab intus: in matrimonio autem corporali, quia consistit in actibus exterioribus requiritur decor exterior: vnde non oportet, quòd dotes istæ tales assignentur in matrimonio spirituali, sicut in corporali.

Dicendum tamen, quòd licet verum sit, quòd matrimonium spirituale cum pertineat ad spiritum pertineat ad actus interiores principaliter, tamen etiam pertinent ad actus exteriores, cum in beatitudine, in qua matrimoniũ spirituale consumatur perficiatur homo interius, & exterius, & ideo dotes in matrimonio spirituali, tam ad corpus, quam ad animam pertinent; in matrimonio autem corporali solum pertinent ad res corporales, & tamen hoc differt, quia in matrimonio spirituali beatitudinis, siue sit spiritualis, siue corporalis, dos semper est interius, idest in ipso homine, in matrimonio autem carnali omnis dos est extra hominem, ideo in matrimonio carnali omnis dos est extra hominem, & consistit in solis bonis fortunæ, in matrimonio autem spirituali, siue sit dos corporalis, siue spiritualis non est in bonis fortunæ, quia omnia talia sunt extra hominem.

Ad quartum dicendum, quòd dos in spirituali matrimonio cum sit translata ex carnali matrimonio tenet aliquam eius similitudinem, dos autem ibi, licet detur sponso ex parte sponsæ, ita vt cedat sponso quantum ad vsum fructum constante matrimonio, tamen quantum ad proprietatem, siue dominium est dos ipsius sponsę, & ita in sanctis fit, quia ipsi sunt sponsa, & dos est eorum, & datur sponso eorum, idest Christo, quia quicquid perfectionis, & gaudij in sanctis est, cedit in gloriam, & honorẽ Christi, & tamen quantum ad proprietatem est sponsæ, i. sanctorum, siue ecclesiæ triumphantis, quia istę perfectiones realiter sunt accidentia quędam sanctorum, & formaliter eos exornant.

Ad quintum dicẽdum, quòd dos datur sanctis, qui sunt vt sponsa, non à patre sponsi, idest à patre Christi, s. Deo patre, qui est pater sponsi, sed à patre sponsę, idest à tota Trinitate quę est pater sponsę, vt supra declaratum fuit, & sic reperitur ibi propria ratio dotis.

Ad sextum dicendum, quòd sanctis in hac vita dantur aliqua dona à Deo, sed non vocantur dotes. Primo, quia licet sit in præsenti sit matrimonium spirituale, non est tamẽ firmum, cum posset quilibet sanctus retrocedere, & malus

F effici, & iam non esset sponsa, dos autem est sponsæ propter sponsum, sicut in matrimonio carnali datur dos sponso, vt sustentet onera matrimonij: ergo quando non est matrimonium firmum non sunt dandę dotes, in introductione autem ad vitam æternam dantur dotes, quia ibi matrimonium firmatur, ideo nunc in matrimonio isto dotes non dantur. Secundo quia dos assignatur sponsę, quando traducitur in domum viri: nam in matrimonio carnali, licet dos promittatur in ipsa desponsatione, tamen nõ traditur tunc, sed quando consummatur matrimonium, & traducitur in domum sponsi, vt dotata eat, ita in matrimonio spirituali quandiu hic manetur (licet matrimoniũ spirituale habeamus cum Christo, & maxime quantum ad illos, quos elegit ante mundi constitutionem, vt essent sancti, & immaculati cum eo) tamen non traducimur in do-
G mum sponsi, quia quandiu viuimus peregrinamur à Domino 2. Corinth. 5. cum aũt transferemur in vitam æternam, tunc sponsa traducetur in domum viri, & tunc dotabitur, ideo dona, quæ tunc dabuntur vocantur dotes, quæ autem nunc dantur non vocantur dotes. Et illa est potior ratio quam præcedens: nam si ita esset, vt matrimonium esset ratum darentur dotes, & propter hoc nõ darentur hic, quia non est ratum matrimonium, darentur dotes illico decedentibus in charitate, quia illi pertinent ad vitam æternam, & sic existentes in purgatorio dotes haberent, quia illi firmi manent in matrimonio spirituali contracto cum Christo, & tamen ibi dotes non habent, cum existentes in purgatorio nihil habeant beatitudinis, sed solam pœnam, & spem beatitudinis certam, quando autem traducentur in domum sponsi, idest in vitam æternam, tam beatitudo,
H quam dotes eis dabuntur.

An beatitudo, & dos sint idem, & in quo differunt. Et quomodo beatitudo perfectiones omnium generum eminenter contineat. Quæst. CV.

QVæretur de habitudine beatitudinis ad dotem, s. an sint idem, vel in quo differunt. Aliqui dicunt, quòd sunt idem, quia dos est ornatus animæ, & corporis in æterna beatitudine iugiter perseuerans, sed perseuerat in æternum beatitudo in eo cui datur, & est ornatus animæ, & corporis eius: ergo dos est ipsa beatitudo. Item dos in matrimonio carnali est illud per quod sponsa delectabiliter iungitur sponso, sed in spirituali matrimonio beatitudo est, id quod letificat sponsam in visione ad sponsum, er-
I go beatitudo est dos. Item secundum August. visio est tota substantia beatitudinis, & tamen visio clara ponitur vna de dotibus: ergo dos est ipsa beatitudo. Item fruitio facit hominem beatum, fruitio tamen est dos: ergo idem sunt. Item beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boet. 3. de consola. Prosa 2. sed status beatorum perficitur ex dotibus: ergo dotes sunt beatitudo. Dicendum, q̀ vt aliqui volunt, beatitudo, & dos idem sunt realiter, sed differunt secũdum rationem, quia dos respicit spirituale matrimonium, quod est inter Christum, & animam, beatitudo autem non. Sed hoc non potest stare, quia beatitudo consistit in operatione, dos autem non est operatio, sed qualitas quędam, vel dispositio hominis, ideo etiam non possunt esse idem realiter. Item beatitudo inest homini secundum illud, quod est potissimum in eo,
K vt colligitur 1. Ethic. potissimum autem hominis est in intellectu 9. & 10. Ethic. dos tamen ponitur in corpore, ergo dos, & beatitudo non sunt idem realiter. Est igitur dicendum, q̀ beatitudo, & dos realiter differunt, quia beatitudo est ipsa operatio perfecta, qua anima Deo cõiungitur, & est operatio voluntatis, dotes aũt sunt habitus, vel dispositiones, vel quęcunq; aliæ qualitates, quæ ordinantur ad hanc operationem perfectam, & ita dotes non sunt essentialiter, aut realiter ipsa beatitudo, neq; ẽt sunt partes eius, sed sunt aliquid præcedens beatitudinem, & ornatum ad eam. Ad primum dicendum, q̀ proprie loquendo dos nõ est aliquis ornatus aïæ, quia ornatus est aliquid manens, vel appositum aïæ quasi sit decor eius, beatitudo aũt non est ornatus, sed aliquid prouenient ex ornatu, cum operatio quędam sit, & ita nõ est quasi aliquid insitum aïæ, sed quasi aliquid prouenient ab ea, sicut est oĩs operatio. Ad

secundum dicendum, quòd dos proprie est id, per quòd sponsa delectabiliter vnitur sponso quando traducitur, beatitudo autem non est aliquid, quòd ordinetur ad vnionem sponsæ ad sponsum, sed est ipsa vnio, quia operatio intellectus qua anima immediate attingit Deum, & vnitur sibi, est ipsa beatitudo, & ista est vnio ad Deum, & non est aliud quòd delectabiliter vniatur Deo, quia id, quo delectabiliter anima Deo vnitur non est ipsa vnio, vel operatio, sed aliquid ordinatum ad illam operationem, & illud est dos. Ad tertium dicendum, quòd fruitio aliquo modo nominat dotem, & aliquo modo beatitudiné, quia potest accipi vno modo pro ipso actu videndi Deum, & tunc visio non est dos, sed beatitudo ipsa, alio modo potest accipi visio ipsa pro habitu intellectus a quo elicitur illa operatio videndi, siue sit habitus creatus infusus intellectui, siue sit lumen gloriæ habitualiter manés in intellectu, quo intellectus est capax essentiæ diuinę tanquã formæ intel. per quã actuetur, quã alias nó posset capere, sed solũ quandã eius æquiuocam similitudinem: & ille habitus, siue lumen collatum intellectui habitualiter manens non est ipsa beatitudo, sed ordinatum ad beatitudinem, & illud est dos, quia dos pręcedit ad beatitudinem, & tamen vocatur visio, quia siue sit habitus, siue sit lumen facit ad actualem visioné: vñ qñ dicimus visioné esse doté, non dicimus absolute visionem, sed clarã visioné, vt intelligatur, quòd magis volumus significare lumen, quo perficitur intellectus ad videndum, quam ipsum actum videndi. Ad quartum dicẽdum, quòd etiam fruitio accipitur vno modo pro actu fruendi, qui est actus voluntatis, alio modo pro habitu, vel perfectione data, qua potẽtes sumus frui, & disponimur immediate ad fruendum. Accipiẽdo primo modo fruitio est ipsa beatitudo realiter. Accipiendo secundo modo est aliquid ordinatum ad beatitudinem, & tunc fruitio est dos, sicut clara visio, quia non sunt partes beatitudinis, sed aliqua præcedentia ad beatitudinem. Ad quintum dici potest vno modo, quòd beatitudo secundum essentiam aliquid vnum simplex est, idest actus intellectus, & tamen secundum eminentiam continet perfectionem omnium bonorum: sicut enim Deus vnus, & simplex existens continet perfectionem omnium entium eminenter, idest non secundum limitationem, qua inueniũtur singula bona in suis generibus, vel speciebus, quia tunc tot essent realiter bona, quot essent modi continendi bonitaté, ita cum beatitudo sit summum bonum humanum, cótinet eminẽter oẽ bonum hominis, & quia homo põt participare varijs bonis, necesse est, quòd in beatitudine contineantur omnia illa bona, & quia beatitudo est aliquod vnum bonum, illa vero quibus homo participare potest sunt varia, necesse est, quod contineantur omnia illa vnitiue in beatitudine, & hoc est continere eminenter, ideo licet beatitudo sit status omnium bonorũ aggregatione perfectus, non est necesse, quod multa simul bona sint, sed quòd in vno includatur virtus multorum perfectius, quam si multa simul essent, quæ realiter distincta sunt, & tunc non est necesse dotes, quæ sunt multæ esse partes beatitudinis. Aliter potest dici, quòd licet dotes, quæ realiter sunt multę faciant ad beatitudiné, non sunt tamen realiter ipsa beatitudo, nec etiam partes eius, quasi beatitudo consistat realiter ex multis concurrentibus in vnum, sed sunt aliquid præcedens ad beatitudinem disponens ad illam. Et quando dicitur, quòd status bonorum perficitur ex dotibus, dicendum quòd non perficitur ex dotibus quasi integrantibus beatitudinem, sed ad illam disponentibus, & tunc non poterunt esse dotes ipsa beatitudo, quia sunt aliquid prius ea.

An in Christo sint dotes. Et quæ uniones de Christo, cum quibus dicantur. Et quod ecclesia dupliciter accipitur, cuius totum bonum est a Christo. Quæst. CVI.

QVæretur, an in Christo sint dotes. Aliqui dicunt, quòd sic, quia sancti conformantur Christo in gloria: ad Phil. 3. qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, & tamen sancti habent dotes: ergo Christus dotes habet, cum in corporibus nostris claritas futura dicatur dos, & tamen illa est similis claritati corporis Christi. Item dotes inueniuntur in sanctis inquantum sunt sponsæ, vel sponsa in spirituali

A matrimonio, in Christo tamen est quoddam spirituale matrimonium, quòd est sibi singulare, idest duarum naturarũ in vna persona, & quantum ad illud matrimonium dicitur natura humana in Christo esse desponsata verbo diuino, vt patet in Glo. Psalm. 18. in sole posuit tabernaculũ suũ, & ipse tanquam sponsus, &c. & Apoc. 21. super verbo, ecce tabernaculum Dei cum hominibus: ergo Christo competit habere dotes. Itẽ vt dicit Aug. lib. de doc. Christia. iuxta regulam Ticonij propter vnitatem corporis mystici, quę est inter caput, & membra, nominat se Christus non solum sponsum, sed etiam sponsam. Isa. sexagesimo primo, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis, & tamen sponsæ competunt dotes: ergo Christo saltem inquantum est spõsa dotes assignabuntur. Item omnibus membris ecclesiæ debentur dotes, cum ecclesia sit sponsa, & tamen Christus est membrum ecclesiæ:
B ergo debetur ei dos. Patet hoc 1. Corinth. 12. vos estis corpus Christi, & membra de membro, vbi, dicit Glo. idest de Christo: ergo Christo debentur dotes. Item dotes animæ ponuntur esse fruitio, & visio, & tamẽ istæ sunt in Christo: ergo ille dotes habet, perfectius enim ille videt quam cęteri, & abundantius fruitur, atq; suauius quam singuli: ergo dotes habet. Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam dicunt, quòd in Christo est triplex vnio: vna qua vnitur Deo per coniunctionem amoris, alia dignatiua, qua humana natura vnitur diuinæ, tertia qua ipse Christus vnitur ecclesiæ: dicunt autem, quod quantum ad primas duas vniones competit Christo habere dotes proprie sub ratione dotis, quantum ad tertiũ dicunt, quòd habet excellentissime id, quod est dos, non tamen sub ratione dotis, quia in
C hac tertia coniunctione Christus est vt spõsus, & ecclesia vt sponsa, dos tamen competit sponsæ, quia licet sit viri quãtum ad vsumfructum, tamen quantum ad proprietatem, & dominium est mulieris. Sed dicendum, quòd non stat primum, idest, quod in duabus primis vnionibus sint dotes proprie in Christo, quia ad hoc requiritur matrimonium, cum dos non detur nisi in matrimonio, sed in vnione qua vnitur Christus patri per amorem, non est matrimonium, quia in matrimonio est subiectio sponsæ ad sponsum, & tamen inter personas diuinas est omnimoda æqualitas: ideo nõ est ibi habitudo matrimonialis vnius personæ ad alias, & consequenter neq; in tali vnione erit ratio dotis. Item in secunda vnione, quæ est naturæ humanæ ad personam diuinam nõ est matrimonialis dos: primo quia vbi est proprie desponsatio, est conformitas naturæ inter sponsum, &
D sponsam, & tamen inter verbum diuinum, & naturam humanam non est naturæ conformitas, ideo non est ibi proprie desponsatio, & consequenter neq; dotes proprie erũt. Secundo quia inter sponsum, & sponsam est distinctio personalis, & tamen in Christo nihil est distinctum personaliter, sed vnica persona est Dei hominis, & tamen persona filij Dei est sponsus Io. 3. qui habet sponsam sponsus est: ergo cum non inueniatur ibi aliquid aliud personaliter distinctum, non erit desponsatio inter diuinum verbum, & naturam assumptam, & consequenter neque erit ibi dos. Tertio patet, quia dotes dantur, quando sponsa de nouo traducitur ad domum viri, & sic pertinent ad sponsam nouiter coniunctam sponso, ista autem nouitas non inuenitur inter naturam assumptam, & verbum, quia nunquam fuit tempus, quo illa natura humana esset, quin esset
E perfectè vnita verbo diuino: ergo non competunt ei dotes. Item quomodocunque Christus consideretur, videtur quòd non competat ei dotes habere, quia non est eiusdem dotes dare, & habere, vel recipere, & tamen Christus est qui dat spirituales dotes: non ergo habet ipse dotes. Dicendum igitur, quòd dos potest considerari dupliciter, scilicet aut quantum ad id, quod est ipsa dos, aut quantum ad rationẽ propriam dotis.

Primo modo dicẽdum, quòd dotes inueniuntur in Christo excellentius quã in cæteris hominibus, nã in alijs beatis erit claritas corporũ, & impassibilitas, agilitas, & subtilitas, manifestũ est tamẽ, quòd omnes istæ perfectiones inueniẽtur multo excellẽtius in corpore Christi, quã in alijs hominibus, tum quia est vnitum personæ diuinæ, tum quia fuit instrumentum immediatum nostræ redemptionis, & in eo debet inueniri participatio retributionis meritorum

hominis Christi, cum hoc proprie fuerit, quòd Christus pro se meruit. s. gloriam corporis, & ita solemus communiter dicere, quòd Christus habet dotes, & quòd aliquando vsus est actibus dotium, vel similibus. Accipiendo secundo modo dotes non competunt Christo, quia dos importat matrimonium, & subiectionem, in Christo autem non reperiuntur istæ rationes, ideo dos quantum ad rationem dotis nõ inuenitur in Christo, in beatis autem cęteris inuenitur secundum propriam rationem dotis, non tamen ideo est putandum reperiri in eis perfectius, quia ratio dotis propria importat aliquam imperfectionem, s. subiectionem, quæ in sanctis est, in Christo autem non potest esse. Ad primum dicendum, quòd in Christo erit perfecta claritas corporis, & in nobis erit quædam conformitas ad illam, quia licet nemo beatorum tam intensam claritatem habebit, sicut Christus, tamen quilibet habebit claritatem, secundum quam imitetur Christum, & propter hoc in transfiguratione ipse ostendit in corpore suo nimiã claritatem, & de hac dicitur, quòd reformabit corpus humilitatis nostræ, idest corpora nostra, quæ nunc sunt humilia, idest imperfecta propter cõditiones mortalitatis, & cęteras imperfectiones, tunc vero conformabuntur corpori claritatis eius, idest habebunt corpora nostra aliquam claritatem, sicut corpus eius, licet non æqualem, & illa claritas corporis Christi est materialiter dos, sed non est in eo secundum propriam rationem dotis, & sic conformantur corpora nostra corpori Christi non in ratione dotis, quia non est idem modus habendi perfectionem in nobis, & in illo, sed in eo, quòd est dos materialiter. Ad secundum dicẽdum, quòd eo modo, quo reperitur matrimonium in Christo, reperitur ratio dotis inter verbum autem diuinum, & naturam humanam coniunctam ei, nõ inuenitur proprie ratio matrimonij, aut desponsationis, quia adhoc necessario requiritur distinctio personalis, quæ non est inter verbum, & naturam assumptam, quia illa non habet personalitatem aliquam, sed est suppositata suppositabilitate verbi, & ideo nec est proprie sponsa, habet tamen aliquam conditionem sponsę, s. inseparabiliter vnitur verbo diuino, sicut sponsa sponso, & quia subditur verbo, & per illud regitur, sicut sponsa subest spõso, magis tamen se habet illa in hac coniunctione, vt anima ad corpus, quam vt sponsa ad sponsum, licet neutra habitudo tot perfectè habeatur, quia verbum non est tanquã forma respectu naturæ assumptę. Ad tertium dicendum, quod Christus proprie est sponsus, licet non respectu humanitatis assumptæ, sed respectu ecclesiæ, quia in hac coniunctione reperitur distinctio personarum, & omnia, quæ requiruntur ad matrimonium proprie dictum, sponsa tamen non dicitur Christus, quantum ad seipsum: sed aliquã tum assumit sibi interdum personam sponsæ suæ, s. ecclesiæ, quæ ei coniuncta est spirituali matrimonio, & eo modo, quo Christus nomen sponsę accipit non est inconueniens dari ei dotes, & tamen, quia valde large hoc dicitur, erit valde improprie dictum, quòd Christus dotes habeat. Ad quartum dicendum, quòd ecclesiæ nomen dupliciter accipitur, vno modo nominat solũ corpus mysticũ, quòd Christo vnitur tanquam caput, & tunc ecclesia habet solum rationem sponsæ, & non sponsi, & tunc Christus non est mẽbrum, aut pars ecclesiæ, sed est aliquid extra ecclesiam, & supra illam, quod est caput influens omnibus ecclesiæ mẽbris, & tunc, sicut nec Christus est membrum ecclesiæ, ita neque pertinebit ad eum ratio sponsæ. Secundo modo accipitur ecclesia, vt nominat caput, & membra coniuncta, ita vt sit corpus integrum cuius caput sit pars, & quantum Christus semper est caput ecclesiæ, erit tunc Christus pars quædam ecclesiæ, & membrum ecclesiæ inquantum habet distinctum officium a cęteris partibus, & membris, s. influere alijs vitam, & sensum, licet isto modo quanquam Christus dicatur proprie caput, nunquam proprie dicitur membrum, ratio differentiæ est, quia caput importat principalitatem, & causam, cum competat sibi influere in cęteras partes, ista autem est ratio perfectionis, ideo Christo competit proprie, licet alias caput sit pars, sed hoc accidit ad rationem capitis, membrum autem secundum rationem suam dicit partem, & imperfectionem, in Christo autem bonum spirituale, ad quod pertinent dotes, non est partitum, sed integrum, & totaliter: vnde ab ipso est totum bonum ecclesiæ,

F nec est aliquid maius bonum suum simul cum bono ecclesiæ, quam bonum suum solum, cum nõ addit aliquod bonum ecclesia a bono eius, sic tamen accipiendo ecclesiã non nominat sponsam, sed sponsum, & sponsam, prout per coniunctionem spiritualem est ex eis vnum effectum: videlicet Christus posset dici aliqualiter (saltem large) membrum ecclesiæ, non tamen dicitur aliquando membrum sponsę, quia non est pars illius ecclesiæ, quæ est solum sponsa, & tamen dos ad spõsam pertinet: ergo Christus, qui non est pars sponsę non habet dotes proprie dictas. Ad quintum dicendum, quòd in Christo sunt visio, & fruitio perfectius, quam in alijs hominibus, & tamen non sunt in eo sub ratione dotis, & ita dictum est supra, quòd ea quæ sũt dotes corporis, perfectius sunt in Christo, quam in alijs hominibus sunt tamen in eo materialiter, & non sub ratione G dotis, & idem est de fruitione, & visione quæ sunt dotes animę.

An in Angelis sint dotes, quae duplices sunt in homine. Et quae conformitas sit capitis, & membrorum, & rursus sponsi, & sponse ratione ipsius Christi. Quaest. CVII.

QVæretur, an in Angelis sint dotes. Aliqui dicũt, quòd sic, quia super illud Cant. 6. vna est columba mea, dicit Glo. vna est ecclesia in omnibus hominibus, & Angelis, ecclesia autem est sponsa, ideo membris eius competet habere dotes: nam quodlibet membrum sponsæ est sponsa, cum ista sponsa sit vnum mysticum, & non naturale, Angeli tamen sunt membra sponsę: ergo ipsi sunt sponsę, & consequenter habebunt dotes. Item Lucæ 12. super illo verH bo, & vos similes hominibus expectantibus dominum suũ dicit Glo. ad nuptias dominus iuit, cum post resurrectionẽ suam nouus homo angelorum multitudinem sibi copulatet ergo Angelorum multitudo est sponsa Christi: dotes ergo hñt Angeli. Itẽ dotes dantur in spũali matrimonio, cõsistit aũt matrimoniũ spirituale in coniunctione spirituali, & tñ nõ est minor coniunctio spiritualis inter Angelos, & Deũ, quam inter beatos & Deum, & tamen hominibus beatis ratione huius matrimonij spiritualis dantur dotes: ergo a fortiori dabuntur Angelis. Item in spirituali matrimonio requiritur spiritualis sponsa, & tamen Christus est spiritus, & maximus spirituum, idest Deus, & inquantum spiritus magis sunt sibi similes Angeli, qui sunt puri spiritus quam homines: ergo magis erit spirituale matrimonium inter Deũ, & Angelos, quam inter Deũ, & homines, & consequẽI ter magis competent eis dotes. Itẽ maior cõuenietia est inter caput, & membra, quam inter sponsum, & sponsam, cum caput, & mẽbra efficiant vnũ per se, sposus autẽ, & sponsa nõ efficiũt vnũ, nisi mystice, & tamẽ inter Christũ, & Angelos est tanta conformitas, quòd sufficit ad hoc, quòd dicatur Christus caput Angelorũ: ergo eadem ratio sufficiet, vt potius dicatur sponsus eorum, & ita inuenientur in eis dotes. Dicendum, quòd dotes in homine nominamus duplices, s. dotes animæ, & corporis. De dotib. corporis manifestũ est, ꝙ non erunt in Angelis, cũ Angeli incorporei sint, & si aliqñ corpora assumant, hoc est ad ministrandum, idest, ut in eis nobis appareant, cum aliter apparere non possent, quia tamen illa non sunt pars naturæ eorum, non possunt in eis partem beatitudinis, aut miseriæ habere, dotes autem pertinent ad beatitudinem, ideo dotes corporis non erunt K in Angelis, neque materialiter, neque secundum rationem propriam.

De dotibus animæ manet dubium, an sint in Angelis: nam illi spiritus sunt, & possunt in eis esse omnes perfectiones, quæ sunt in spiritu humano. Dicendum autem, quòd dotes istæ, aut accipiuntur materialiter, idest quantum ad id, quòd est dos, aut formaliter, aut secundum rationem propriam dotis. Accipiẽdo primo modo nõ est dubiũ quin in Angelis sint dotes animæ, quia in eis erit visio, & fruitio. Accipiẽdo secũdo modo, dicẽdũ quòd Angeli nõ habent dotes, quia nõ habẽt in eis perfectiones istæ rationẽ dotis, & hoc, quia nõ cõuenit, ita proprie Angelis ratio sponsę, sicut hominibus, ex igitur autẽ inter spõsũ, & spõsam naturę cõformitas, idest vt ambo sint eiusdem speciei, hoc autẽ est inter Christum, & homines, inquantum ille assumpsit naturam humanam, per quã factus est similis in specie omni-

bus

bus hominibus, Angelis autem nō est Christus conformis secundum naturam, quia non conuenit cum eis specifice, neque secundum naturam humanam cum illi non sint homines, neq; secundum diuinam naturam cum ipsi nō sint dij: ergo nullo modo conuenit eis ratio sponsę, & consequēter neq; dos. Sic etiam est modus loquendi doctorum dicentium Angelos non habere dotes, vel non esse sponsam. Distinguit enim Origenes super Cant. 4. personas, scilicet sponsum, sponsam, adolescentulas, & sodales sponsi, dicit autem Angelos esse sodales sponsi: ergo non sunt ipsi sponsa, & tamen dotes non competunt, nisi sponsę. Item quia Christus dicitur desponsasse sibi ecclesiam per incarnationem, & passionem, & figuratur desponsatio sua per illud Exo. 4. sponsus sanguinum tu mihi es, & tamen per incarnationē, & passionē non habet Christus aliquam nouam coniunctionem, vel habitudinem ad Angelos, quam prius non habuerit, cum illa pertineant proprie ad carnem, quæ in Angelis non est, & nihil fuit collatum Angelis per hoc: ergo Angeli, licet sint pars ecclesiæ non pertinent ad eam, vt est sponsa, & consequenter non habent dotes, quia dotes pertinent ad sponsam. Dicendum ergo, quòd ad Angelos non competunt dotes secundum rationem dotis, sed materialiter solum, & tamen si quis velit dicere, quòd Angeli habent dotes secundum rationē dotis non est incōueniēs, quia dos secundum propriam rationem institutionis suę inuenitur in matrimonio carnali, & hoc modo beati non habent dotes, sed dicuntur dotes habere secundum metaphoram, quia fit translatio propter aliquam similitudinem, & quia in eis, quæ dicuntur translatiue, non requiritur semper eadem proprietas, vel conditio ad translationem, sed secundum quamlibet similitudinem possit fieri translatio, licet non inueniatur in Angelis eadem ratio accipiendi dotem, quæ in hominibus, tamen potest inueniri aliqua alia, & non inuenitur eadem, quæ in hominibus, non tollit omnino dotes esse in Angelis, & ideo potest dici aliquo modo, quòd habent dotes etiam secundum rationem dotis, & tamen non ita propriæ, sicut beati homines.

Ad primum dicendum quòd Angeli pars sunt ecclesiæ, non tamen sunt pars eius, vt ipsa est sponsa, & tamen dotes non competunt ei inquantum est ecclesia, sed inquantum est sponsa: ergo non competunt Angelis dotes, ita proprie, sicut hominibus.

Ad secundum dicendum, quòd accipiendo propie despōsationem, secundum rationem desponsationis non desponsantur Angeli Christo, quia non est conformitas naturę, accipiendo autem desponsationem pro qualibet vnione, cum inter Deum, siue Christum, & Angelos sit vnio quædam spiritualis, possunt Angeli vocari sponsa, & ita large possunt dici habere dotes.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis matrimonium spirituale consistat in spirituali vnione, tamen vltra istā vnionem requiritur conformitas in specie ad istud matrimonium, & quia Angeli non conueniunt cum Christo in specie, non est eorum ad Christum desponsatio aliqua, & ita non habent dotes.

Ad quartum dicendum, quòd conformitas Angelorum ad Christum inquantum est supremum omniū spirituum, non sufficit ad matrimonium spirituale, quia licet conueniant in hoc, quòd sunt spiritus, tamen non sunt in eadem specie, quod requiritur ad matrimonium tam spirituale quàm carnale. Et cum dicitur, quòd maior est similitudo Angelorum ad Christum, quā hominum, dicendum quod inquantum comparantur Angeli ad Christum, vt est spiritus, idest verbum diuinum, maior est similitudo Angelorū ad ipsum quàm hominum, & tamen ista conformitas non sufficit ad desponsationem, quia cum ista conformitate ad hunc manet distantia in natura, inter homines autem, & Christum manet quædam alia conformitas secundum speciem, quia Christus est homo verus, sicut illi, & talis conformitas sufficit ad matrimonium spirituale, hęc autem est maior conformitas hominum ad Deum, quam sit conformitas Angelorum ad Christum, inquantum vterque sunt spiritus, & ideo in hominibus est desponsatio, & dotes, & nō in Angelis. Ad quintum dicendum, quòd inter Christum, & Angelos est conformitas quædam, quæ sufficit ad hoc, quòd dicatur Christus caput eorum, sed non ad hoc, quod

A dicatur sponsus. Et cum dicitur, quòd est maior conformitas capitis, & membrorum quam sponsi, & sponsę. Dicendum, quòd non dicitur Christus caput Angelorum, vt inter caput, & membra est conformitas naturę, sed vt caput dicit principalitatem, & vim influendi. Pro quo sciendum, quòd licet caput, & cętera membra sunt partes eiusdem indiuidui, quod est vnum specie, si tamen vnumquodque membrum per se consideretur, non est idem in specie cum alio: manus enim habet aliam speciem partis a capite, & ita de cęteris: vnde ad hoc, quod membra sint eiusdem indiuidui non requiritur inter ea alia cōueniētia, nisi quod sit proportio, idest, vt vnum possit ab alio accipere, & moueri ab illo, & subseruire ei, & non requiritur identitas specifica, talis autem habitudo est Dei ad Angelos, s. quod taliter se habent ad eum, quod possunt recipere ab ipso, ideo sufficit habitudo ista ad hoc, quòd Christus sit caput eorū, B vnio tamen desponsationis requirit conformitatem in specie, ideo non est desponsatio eorum ad Christum, & consequenter neque dos.

An sint tres dotes animæ tantum, & non plures nec pauciores. Et quibus illa respondeant, & quomodo animam disponant ad beatitudinem, secundum vtrque earum rationem. Et quæ sit operatio, in qua consistit beatitudo. Et quomodo fruitio dupliciter accipi possit. Ipsiusque beatitudinis quę conditiones quasi partes sint. *Quæst.* CVIII.

QVæreretur, nunc magis in speciali circa dotes, & quia dicuntur quædam esse dotes animæ, & aliæ dotes corporis, est dubium primo circa dotes animæ, & C quòd solent assignari tres dotes animæ, s. visio, delectatio, fruitio: est dubium, an sint tot, & non plures.

Aliqui dicunt, quod non sint conuenienter assignatæ, quia anima nostra coniungitur Deo secundum mentem, idest partem superiorem, in qua inuenitur imago Dei, & hæc imago consistit in intelligentia, memoria, & voluntate, sed delectatio ad voluntatem pertinet, visio ad intellectum: ergo debet poni aliquid, quòd ad memoriam pertineat, cum fruitio non pertineat ad memoriam, secundum potius ad voluntatem.

Item dotes beatitudinis dicuntur respondere virtutibus viæ, quibus coniungimur Deo, quę sunt spes, fides, charitas, quarum Deus est obiectum, delectatio tamen respondet charitati, visio fidei: ergo debet poni aliquid, quod respondeat spei, cum fruitio magis pertinet ad charitatem.

D Item videtur fruitio superabundare: non enim fruitur Deo nisi per dilectionem, siue delectationem, & visionem, quia iuxta Aug. lib. de doc. Christia. fruimur illis, quæ propter se diligimus, & in his in quibus mens delectata conquiescit: ergo fruitio non debet poni dos distincta a delectatione.

Item videtur, quòd debeāt esse plures, vt addatur cōprehensio, quia dotes ad beatitudinē ordinantur, vt homo per eas sit sufficiēter dispositus ad beatitudinē, & tamē ad perfectionē beatitudinis requirit cōprehēsio 1. Corint. 9. sic currite, vt cōprehēdatis: ergo debet poni cōprehensio quarta dos.

Item Ansel. dicit, quòd ad beatitudinē animæ pertinent sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium: sic videntur prædictæ esse dotes, cum dos dicat id, secundum quòd homo disponitur sufficienter ad beatitu- E dinem, & ita erunt multæ dotes vltra tres dictas. Item dicit Aug. 22. de ciui. Dei, in fi. quòd in illa beatitudine Deus, sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: ergo sicut videre, & amare pertinent ad dotes, ita & laus, & ita erūt malæ assignatæ tres dotes. Item Boe. de consolatio. lib. 3. Prosa 2. ponit plura bona ad beatitudine pertinentia, iucunditatem quam præstant, vel promittunt voluptates, sufficientiam, quam promittunt diuitiæ, celebritatem, quā promittit potentia, reuerentia quam promittūt dignitates, & quia dotes disponunt sufficienter ad beatitudinem, & ista requiruntur ad beatitudinē, videtur quod ista debeat dici dotes, & ita nō erūt bene assignatę tres. Dicendum, quod ponendo dotes animæ omnes doctores concordant, quod sint tres, & quę sint aliq; varie dicitur. Quidā enim dicunt visionē, delectationem, fruitionem, vt dictum est. Alij vero ponunt visionem, fruitionem, comprehen-

F fionem, & quasi ab omnibus idē modus assignationis est.

Pro quo sciendum, quod vt ostensum est supra dotes animę dicuntur aliquid inhærens animæ, per quod anima ordinatur ad operationem, in qua consistit beatitudo.

Ad operationem autem beatitudinis duo requiruntur, scilicet, ipsa substantia beatitudinis, quæ est visio, quia actus, quo beatificamur est videre Deum, & perfectio operationis, quæ est delectatio: nā beatitudo non est operatio qualiscunque, sed perfecta, ideo requiruntur ibi illa, quæ faciunt visionem delectabilem. Visio enim aliqua est delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, scilicet, inquantum ipsum obiectum in se est delectabile. Alio modo ex parte visionis, scilicet, inquantum ipsum videre est delectabile, etiam non considerata re visibili, & ita in re visibili, & ita in intelligendo quamcumque rem delectamur, etiam si illa res in seipsa non delectet nos, idem est de visu, vt ostendit Arist. 1. Metaph. cap. 1. quòd preter vtilitatem, quæ est in videndo adhuc delectamur in videndo, & G diligimus sensum visus, operatio autem, in qua consistit beatitudo debet esse perfectissima, cum sit beatitudo summum bonum, ideo debet esse delectabilis vtroque modo, quia alias perfectio gradus operationis esset illius, qui vtroque modo esset delectabilis. Adhoc autem, quòd ipsa visio in se sit delectabilis, oportet quòd sit perfectè connaturalis videnti per habitum aliquem. Adhoc autem, quòd sit visio delectabilis ex parte rei visibilis requiruntur duo, scilicet, quòd ipsum visibile sit conueniens videnti, & quòd sit ei coniunctum. Et ad delectabilitatem visionis ex parte ipsius requiritur, quòd sit habitus in vidente, qui sit principium elicitiuum visionis. Et ita est vna dos, & prima quæ ab omnibus dicitur visio, idest habitus ad clarè, & promptè, & sufficienter videndum. Ex parte autem H obiecti requirebantur duo: primum erat, quòd esset conueniens, & quia conuenientia pertinet ad affectum, ponitur secunda dos ex parte voluntatis, quæ vocatur à quibusdam delectatio, ab alijs autem fruitio, secundum quod fruitio ad affectum pertinet: in eo enim, quod conuenientissimum est maximè delectamur, & illud summe diligimus, & ideo aliqui eam dilectionem vocant. Est autem delectatio dos ex parte voluntatis, quia perfectè disponitur voluntas ad ipsum summum bonum cognitum, quia sicut ponitur habitus ex parte intellectus, qui est visio, quo perfectè disponitur intellectus in ipsum summum bonum, ita & I ponitur aliquid aliud ex parte voluntatis, quod uocamus delectationem, & illud est dos, quia omnes dispositiones immediatè ad beatitudinem dotes uocantur. Requiritur etiam ex parte visibilis cōiunctio, & sic ponitur à quibusdam Tertia dos, scilicet, comprehensio, quæ nihil aliud est, nisi in præsentia Deum tenere, & in seipso habere. Alij autem ponunt tertiam dotem esse fruitionem, non ponentes comprehensionem, & ad idem redeunt, vt fruitio nominat rem, quæ tenetur in præsenti cui, & delectabiliter adhæretur, ita vt non sit fruitio spei qualis est in via, sed fruitio rei qualis est patriæ, & tunc modicum differt ponere comprehensionem, vel fruitionem, cum vtrunque dicat firmam tentionem, & præsentem rei, & tamen fruitio addit insuper suauitatem quandam in vsu rei quę tenetur, sicut fructibus suauiter vescimur, & delectant nos in vsu suo, ita tres dotes respondent tribus virtutibus Theologicis, scilicet, visio fidei, charitati autem delectatio, vel dilectio, aut secundum aliam assignationem fruitio, spei vero K comprehensio, vel secundum alium modum assignandi respondet fruitio: nam cum fruitio dicat suauem vsum rei, quæ tenetur qualis erit in patria, potest accipi indifferenter pro comprehensione, vel pro delectatione, quia potest respondere tam spei quam charitati.

Aliqui autem assignant tres dotes penes tres vires animæ, idest concupiscibilem, irascibilem, rationalem visionem tribuentes rationali, cuius est iudicare, delectationē concupiscibili, quæ mouetur in delectabilia, fruitionem autem, vel comprehensionem irascibili inquantum talis fruitio eum dicat perfectam possessionem rei, quæ non aufertur, dicit victoria adeptam, quia perfectè tenere est quasi vincere, & ita omnia, quæ perfectè intelligimus dicimur velut victores tenere, vt ait Boetius de consol. lib. 1. Prosa 2. scilicet, & quæcumque vagos stella recursus exercet va-

rios reflexa per orbes comprehensam numeris victor habebat: vis autem irascibilis est, ad quam pertinet victoria, cum ipsa nitatur in arduum, & ita ei fruitionem tribuunt, vel comprehensionem, & magis conuenit ei ratio comprehensionis, quę dicit solum tenere perfectè, quam ratio fruitionis, quæ vltra tenere addit suauitatem.

Sed ista positio non stat. Primò, quia anima soluta corpore habet beatitudinem, quæ non est sine dotibus, & tamen in anima separata non manent vires istæ, quia substantia istarum non est anima, sed animal, & ideo non manent in anima separata. Secundò, quia etiam reunita anima corpori, quando insunt istæ vires non possunt poni dotes in eis, quia dotes dicunt immediatas dispositiones beatitudinis, vt per eas efficiatur homo capax illius, & tamen homo est beatus per animam rationalem, & non per vires G inferiores, quæ sunt corporis, cum in corpore, nec sit beatitudo, neque portio aliqua beatitudinis, nisi per redundantiam, ideo dotes quæ sunt dispositio immediata ad beatitudinem sunt in anima rationabili, & non in concupiscibili, & irascibili.

Ad primum dicendum, quòd pro memoria non ponitur dos, sicut pro intelligentia, ita quod pro eis non sunt duæ dotes. Ratio est, quia non sunt duo actus distincti earum: dotes enim sunt quædam dispositiones habitualiter immanentes perficientes immediate animam ad operationē fœlicitatis, & quia habitus ponitur, vt elicitiuus actuū, vbi non sunt actus distincti nō oportet poni distinctos habitus & quia memoria, & intelligentia (vt pertinent ad imaginem) non habent actus distinctos, non ponuntur duæ dotes pro illis: habent enim memoria, & intelligen- H tia vnicam operationem. Et hoc, quia quidam nominant memoriam potentiam animæ, intelligentiam vero dicunt actum eius. Alij dicunt, quòd intelligentia est potentia, & non actus, & tunc dicitur, quòd memoria non habet actū distinctum ab intelligentia, quia non exit in actum, sine intelligentiam: nam ad memoriam, ut est pars imaginis, solum pertinet tenere notitiam, ipsa autē notitia dicit actū intellectus, i. notionē, quia per notitiam volunt cōiter nominare habitum, vel aliquid manēs, licet igitur memoria esset aliquid distinctū ab intellectu, nō oporteret poni aliā dotē, aut habitū pro memoria, quia pro intelligētia, & ideo pro utraque ponitur una dos, i. visio: vnde nō assignantur tres dotes penes tres partes imagines, sed potius in corre- I spōdentia ad tres virtutes Theologicas, quibus hic disponuntur promeritoriè ad fœlicitatē. Aliter pot dici, quod etiam memoriæ cōpetit dos, quia ad memoriā pertinet retinere: erit ergo dos sua cōprehensio, quæ est rē præsentem firmiter tenere, & tamen firmius est, quod supra dictum est.

Ad secundum dicendum est, quòd verum est tres dotes correspondere tribus virtutibus: vnde spei dos respondit, scilicet, comprehensio, secundum vnam assignationem, & secundum aliam respondet ei fruitio: spes enim dicit elongationem ab eo, quod speratur, tenere autem dicit præsentialitatem, & quia elongatio dicit imperfectionem cum affligat, & cōtristet amantem absentia amati, adhoc, quòd perficiatur succedit spei tentio, quæ est præsentem habere, & non qualibet, sed firma, & totalis, & ista vocatur comprehensio, ideo secundum eos, qui ponunt comprehēsionem esse dotem debet ipsa respondere spei.

Qui verò ponunt fruitionem, & non comprehensio- K nem, assignant ipsam spei inquantum fruitio dicit tentionem, cum sit fruitio, vt rei habitæ suauis vsus, qualis erit in patria, & non fruitio inhæsio per spem qualis est hic. Ad tertium dicēdum, quòd fruitio conuenienter ponitur dos distincta à visione, & delectatione, siue dilectione.

Pro quo sciendum, quod fruitio aliquando accipitur pro hoc, quod est in Deum delectabiliter ire clare cognitum, & tunc fruitio dos voluntatis est, & non differt à dilectione, vel delectatione. Alio modo accipitur, vt fruitio dicit comprehensionem cum quadam suauitate, & tunc est dos distincta à delectatione, vel dilectione, & non est dos voluntatis, sed distinguitur à visione, & delectatione, non tamen distinguitur sic ab illis, sicut visio, & delectatio distinguuntur inter se, quia illa distinguuntur, sicut duo habitus: nam visio est habitus intellectus, delectatio autem est habitus voluntatis, fruitio autem, siue comprehensio-

nem

non, dicit aliquem habitum distinctum ab illis, quam sicut vere non sunt in anima rationabili, nisi duæ potentiæ, idest, intellectus, & voluntas, ita non possunt poni, nisi duo habitus, quia habitus non est, nisi in potentia animata: fruitio ergo hoc modo, licet dicat aliquid manens habitualiter, quia incidit in alios duos habitus aliqualiter, importat tamen secundum se remotionem quandam impedimentorum, ex quibus efficiebatur, quòd non posset mens Deo præsentialiter coniungi, & hoc fit inquantum ipse habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, & hoc, quia facit eam sufficientem ad cognoscendum sine phantasmatibus: nam manente vsu phantasmatum nunquam per illum posset euenire beatitudo, quia illud in cuius visione beatitudo est, nullo phantasmate sufficienter designari potest, etiam facit eam sufficienter ad dominandum corpori, & ad similia, quæ animæ conferuntur, quibus nõ
B existentibus homo non pertingit ad Deum, sed peregrinatur ab eo, sicut contingit nobis hic, & ideo fruitio importat inhæsionem, scilicet, quia aufert impedimenta, quibus stantibus non poteramus adhærere, vt comprehensionem firmiter teneamus.

Ad quartum dicendum, quòd requiritur comprehensio ad beatitudinem, ideo secundum vnam assignationem ponitur, comprehensio distincta est a fruitione, & est tunc fruitio dos voluntatis respondens charitati, comprehensio autem spei secundum aliam assignationem non ponitur comprehensio, sed loco eius ponitur fruitio, inquantũ fruitio dicit tunc aliquid in præsentia habere, cui sine impedimento firmiter inhæremus, & tunc est etiam comprehensio in fruitione, & tunc quocunque modo necesse est ponere comprehensionem.

Ad quintum dicendum, quòd ea quæ Anselmus nominat non sunt dotes: sunt enim dotes principia immediata beatitudinis, idest disponentia hominem sufficienter ad beatitudinem, faciendo eum capacem, & proxime dispositum, & ita non sunt partes beatitudinis, neque ipsa beatitudo, illa autem septem, quæ ponit Anselmus sunt partes beatitudinis accipiendo beatitudinem, vt statum omnium bonorum aggregatione perfectum: vnde licet beatitudo sit aliquid vnum, & simplex vnitiue colligens omnia bona, vel præhabens ea, tamen accipiendo, vt sunt distincta ipsa bona in beatitudine, quæ vnitiue habentur, erunt illa, quæ nominat Anselmus partes beatitudinis, dotes autem non sunt partes, sed sunt aliquid disponens. Item, quia non habent rationem dotis, quia dos competit sponsæ in
D comparatione ad sponsum, ideo deberent omnia hæc esse talia, per quæ vnirentur sancti Christo, sed falsum est: nam aliquid istorum est, quod tam ad sponsum, quam ad sponsam pertinet, & sub eadem ratione, licet non æqualiter, scilicet sapientia, cetera vero pertinent ad ipsos beatos sub beatitudine admittendos. Et aliqua sunt quæ competunt ad æquales, vt æquales sunt, sic est amicitia, quæ dicit vnionem affectuum, & concordiam quantum ad consensum in agendis, quædam competunt respectu inferiorum, sicut est potestas, inquantum inferiora à superioribus diriguntur, & honor inquantum est exhibitio reuerentiæ, quæ fit superioribus ab inferioribus. Quædam autem competunt per comparationem ad seipsum. Et sunt quædam per remotionem malorum, sic est securitas, quæ nominat remotionem omnium malorum, quæ turbare possunt.

Alia per adeptionem boni, sicut est gaudium: nam de bono adepto gaudium est, & sic omnia illa septem pertinent ad beatitudinem, vnum per respectum ad sponsam ad sponsum, idest sapientia: per respectum ad alios quatuor, scilicet, duo, idest, honor, & potestas, per respectum ad minores, duo per respectum ad æquales, idest, amicitia, & concordia, & duo per respectum ad seipsum, idest, securitas, & gaudium: non ergo sunt istæ dotes.

Ad sextum dicendum, quòd laus, quæ ponitur ab August. de illis bonis, quæ erunt in patria non erit dos, quia dos est dispositio immediata ad beatitudinem, sicut habitus ad actum, laus autem non præcedit ad beatitudinem, nec est, vt pars eius, sed est, vt aliquid consequens: nam ex ipso, quòd anima Deo coniungitur, in quo consistit beatitudo, sequitur, quòd in laudem prorumpat: non ergo competit laudi ratio dotis.

A Ad septimum dicendum, quòd illa, quæ Boetius enumerat non pertinent ad dotes, sed ad beatitudinem, quia de ratione dotis est præcedere ad beatitudinem tanquam dispositionem immediatam, quæ autem Boetius enumeratio non præcedunt ad beatitudinem, sed sunt, tanquam quædam partes, vel conditiones beatitudinis: nam beatitudo non habet proprie partes, cum sit simplex operatio, sed in seipsa vnitiue colligit omnia bona, & hoc modo illa omnia includuntur in beatitudine tanquam partes, & conditiones eius, & melius dicuntur conditiones, quàm partes, quia simplex non habet partes, habet tamen conditiones: non enim habet realiter beatitudo in se alia bona, quæ inter se distincta sunt, sed propter suam perfectionem in ea simplici inuenitur quicquid boni in alijs rebus distinctis diuersimode est, vt colligitur primo, & decimo
B Ethic. & ob hoc Boetius volens ostendere perfectionem, & integritatem veræ beatitudinis colligit omnia illa bona, quæ hic appetuntur ab illis, qui hic beatitudinem (licet varijs vijs) petunt, quæ licet non sint ita velut distincta bona in vera beatitudine, sicut inter se separata inueniuntur: tamen perfectio cuiuslibet eorum in illo bono, quod beatitudinem nominamus excellentius inuenimus, quàm hic inter seipsa singulum ipsorum habeat: quædam autem eorum pertinent ad remotionem mali, sicut est securitas, alia ad consecutionem boni conuenientis, & sic est iocunditas: nam de bono, quod nobis conueniens est iocundamur: quædam ad consecutionem boni totaliter perficientis, & sic est sufficientia: alia vero pertinent ad manifestationem boni quod habetur, & sic est celebritas: inquantum bonum vnius venit in notitiam multo-
G rum, quia celebritas ad gloriam pertinet: reuerentia est bonum quoddam inquantum illius notitiæ, vel boni cogniti signum quoddam ostenditur, quod est reuerentiam exhibere: reuerentia enim pertinet ad honorem, & ita honor, & exhibitio reuerentiæ fit in testimonio virtutis, & ita illa quinque, quæ Boetius nominat non sunt dotes, sed beatitudinis conditiones, sicut septem illa, quæ nominauit Anselmus, & ita possumus nominare plurima alia. Nam cum beatitudo sit bonum perfectissimum, & ob id necessario habeat in se vnitiue perfectionem singulorum bonorum, quæ particulariter in ea non inueniuntur, potest nominari beatitudo à singulis illorum bonorum, & quoniam illa sunt plurima iuxta numerum omnium perfectionum, quæ in rebus inueniri possunt, poterimus dicere, quòd omnia illa erunt in beati-
D tudine, & tamen nullum illorum est dos, sed sunt conditiones beatitudinis, vel bonum, quod præhabet in se beatitudo.

An ponendæ sint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ. Item in quo consistit imago Dei. Et quæ sit animæ beatitudo, & quæ corporis. Et quomodo perfectio corporis gloriosi adiuuat animam ad beatitudinem. Denique homo interior, & exterior quis dicatur. Quæst. CIX.

QVæretur nunc circa dotes corporis. Et est primo dubium, an ponendæ sint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dotes sunt immedia-
E ta principia beatitudinis, sed illa consistit in spirituali vnione, qua beati vniuntur Deo, ad quam vnionem nihil faciunt bona corporis: cum dotes ponantur tanquam habitus, vel principia operationum, perfectiones tamen ex parte corporis non inclinant ad aliquam operationem animæ, neque sunt principium illius: ideo non sunt necessariæ: nam operationes animæ, idest, mentis, vt intelligere, velle, non exercentur per aliquod organum: ideo neque sunt necessariæ aliquæ perfectiones organicæ.

Item dotes sunt quædam bona in coniunctione matrimoniali, quibus sponsa vnitur delectabiliter sponso, & tamen dotes debent esse tales quales matrimonium, sed matrimonium quod consummatur in beatitudine est spirituale: ergo dotes solum erunt spirituales, & ita non oportebit poni dotes corporis.

Item

Item homini debentur, & conueniunt dotes, & beatitudo, secundum quòd est ad imaginem Dei, sed non est ad Dei imaginem, nisi per animam, vt ait Augustinus libro de Trinitate: beatitudo enim & dotes competunt homini, secundum quòd est capax Dei, & realiter capit illum, & tamen non capit homo Deum, nisi inquantum conformatur, & sicut etiam terminus in operatione naturali est similitudo, vel assimilatio agentis, & passi, & tamen homo assimilatur Deo maxime inquantum reperitur in homine imago: ideo dotes, & beatitudo erunt solum in eo, in quo est imago immediate, idest, in animali rationali.

Item vires inferiores sensitiuæ, & vegetatiuæ sunt perfectiores, quàm ipsum corpus, quia illæ sunt, vt forma, & perficiens: corpus autem est, vt materia, & vt perfectibile, & tamen non assignantur aliquæ dotes respondentes viribus istis: ergo nec erunt dotes assignandæ corpori.

Item, quia magis conueniunt dotes viribus inferioribus, quàm corpori, quia dotes ponuntur, vt principia immediata operandi: potentiæ autem sunt principia operatiua, & non immediata, quibus competunt habitus tanquam disponentes, & immediata principia operationis: corpus autem non est principium operationis, sed est mobile: ideo potentijs competent dotes, & non corpori.

Dicendum, quòd in corpore oportet poni dotes quasdam: competunt enim dotes beatis, secundum quod conformantur Christo, & tamen non solum conformantur homines Christo secundum animam, sed etiam secundum corpus: ergo etiam erunt dotes in corpore: maxime, quia dicitur ad Philip. 3. qui reformabit corpus nostrum configuratum corpori claritatis suæ: ergo quantum ad hoc dos erit.

Item in diffinitione dotis significatur, quòd etiam dotes in corpore futuræ sint: nam dos (vt supra dictum est) est ornatus animæ, & corporis vitæ sufficiens in æterna beatitudine perseuerans: ergo dotes erunt corporis: cum ipse ornatus animæ non sit ornatus corporis, oportebit poni alias dotes ab eis distinctas: hoc autem magis apparet, quia homo habet beatitudinem & dotes, & non sunt dotes, nisi propter beatitudinem: cum sint dispositiones immediatæ ad beatitudinem in eo: ergo sunt dotes, in quo est beatitudo, & ex eadem parte: est autem homo particeps beatitudinis, secundum quòd est ad imaginem Dei: imago autem Dei primo, & principaliter consistit, idest, immediate in anima rationali. Et tamen secundum quandam deriuationem factam ab anima, inuenitur in corpore quædam repræsentatio imaginis, inquantum corpus respondit potentijs animæ, quia est proportionatum viribus animæ ad operationem, & per hoc elucent quodam modo vires animæ in corpore, & quia in viribus animæ inuenitur perfecte ratio imaginis, inuenitur imperfecte in corpore: ex hoc ergo beatitudo, & gloria erit perfecta, & proprie in anima, & tamen secundum quandam redundantiam deriuatur ad corpus, ita vt vocemus quandam gloriam corporis, & est illa beatitudo corporis, quòd animæ Deo coniunctę totaliter est subditum, vt tale sit quale illa vult, & taliter operetur: ideo cum dotes ad beatitudinem præcedant, & ponitur gloria quædam in corpore, erit quidam modus dotium in corpore, & sicut magis proprie inuenitur beatitudo in anima, quam in corpore, ita magis proprie erit ratio dotis in dotibus animæ, quam corporis, & quia dotes quomodocunque accipiantur sunt principia immediata beatitudinis, sicut varie accipitur beatitudo in anima, & corpore, ita variè accipientur dotes: beatitudo enim animæ est ipsa coniunctio immediata animæ ad Deum per operationem videndi: dotes ergo animę sunt quædam dispositiones immediatæ animæ ad eliciendam operationem beatitudinis, scilicet, videre delectabiliter, vt ostensum est præcedenti quæstione: beatitudo autem corporis est inquantum corpus perfecte potest exequi imperium animæ Deo subditæ coniunctæ: ideo dispositiones aliæ, quæ sunt in corpore glorioso, quibus efficitur perfecte dispositum, vt subdatur animæ, vt exequatur quidquid anima Deo coniuncta vult, dicuntur dotes F corporis. Et quia illæ sunt quatuor dispositiones, vt dicetur sequenti quæstione, ponuntur quatuor dotes corporis, & ita necesse est poni in corporibus beatorum dotes quasdam.

Ad primum dicendum, quòd beatitudo proprie sumpta est in anima, & ad hanc directe sunt necessariæ dotes animæ, quia sunt principia illius beatitudinis elicitiuæ: est tamen quędam alia beatitudo corporis, & ad illam etiam sunt aliæ dotes necessarię, quæ sunt dotes corporis. Et ita dicunt aliqui, quòd ad beatitudinem animę non sunt necessarię dotes corporis, ad beatitudinem tamen corporis sunt necessariæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd licet verum sit, quòd dotes non faciunt ad beatitudinem animæ tamquam principia immediata illius eliciendo operationem beatitudi- G nis, quia hoc non est possibile: tamen faciunt mediate ad illam beatitudinem auferendo impedimenta, vel retardantiam: adiuuat enim perfectio corporis gloriosi animam ad hoc, quòd liberius, & intensius Deo adhęreat, inquantum non retrahitur per aliqua corporalia impedimenta à diuina visione, sicut corpus, quando corruptibile est aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Etiam inquantum completur naturale desiderium animæ: nam cum sit anima pars speciei, & naturaliter forma corporis, manet ei semper desideriũ naturale habendi corpus, & illud viuificandi, & gubernãdi, & hoc desiderio tenta aliqualiter retardatur à perfecta tendentia in Deum, & licet per hoc non tolleretur beatitudo: tamen deerat aliquid animę quantum ad gradum quendam beatitudinis, quem recuperat adueniente H corpore, cum iam impleatur desiderium suum, & ita dotes corporis sunt necessariæ ad vtranque beatitudinem: ad vnam, idest, corporis beatitudinem tãquam principia eius immediata: ad aliam vero, idest, animæ tamquam aliquid, sine quo illa non esset, dato quod anima resumptura esset corpus, vel saltem perfecta non esset.

Ad secundum concedendum, quòd tales erunt dotes, quale matrimonium: erit autem matrimonium beatitudinis spirituale principaliter. s. in anima, & tamen minus principaliter erit etiam in corpore: ideo quantum ad hoc erunt dotes corporis, vt supra dictum est. Alio modo potest dici, & melius, quòd tota beatitudo erit bonum quoddam spirituale, quia erit in Deo, qui est purus spiritus: ideo in anima, quæ est spiritus, erit principaliter: in corpore autem erit spiritualitas quędam per redundantiam: non qui- I dem, quod corpus transeat in substantiam spiritualẽ, quia tunc desineret esse corpus, sed quòd accipiet quasdam cõditiones spiritualitatis: sic dicitur 1. Corinth. 15. vbi agitur de resurrectione, scilicet, seminatur animale corpus, surget autem corpus spirituale, idest, de conditione spiritualitatis non sustinens istas imperfectiones, quas nunc tolerat, quæ eueniunt de imperfectione materiæ: & ideo tam beatitudo animę quam corporis pertinet ad matrimonium spirituale, quia vtrumque spiritualiter se habebit, & ita erit dos corporis etiam pertinens ad spirituale matrimonium.

Ad tertium concedendum, quòd dotes conueniunt homini, & beatitudo secundum quod est ad imaginem Dei. Et tamen dicendum, quòd licet imago Dei proprie pertineat ad mentem, idest, ad partem rationalem: conuenit ta- K men corpori aliqualiter per quandam redundantiam, inquantum vires animæ, secundum quas est imago, elucent in corpore propter proportionem animæ ad corpus secundum operationes, quas per corpus exercet: & ideo quantum ad hoc dotes sunt in corpore, & beatitudo eo modo, quo imago Dei relucet in corpore.

Ad quartum dicendum, quòd scriptura vocat hominem interiorem, & exteriorem: homo interior dicitur anima, homo exterior dicitur non solum corpus, sed etiam corporis sensus: omnes ergo vires animę affixę organis, vel quarum actus per corpus exercetur: computantur simul pro corpore, & ideo ipsi simul cum corpore dotantur, ita vt dotes corporis non solum sint perfectiones corporis, idest, ipsius partis materialis, sed etiam ipsarum virium corporalium, & sic non oportet poni alias dotes pro viribus illis.

Ad quin-

Ad quintum dicendum, quòd potest concedi vires corporis esse perfectiores corpore, idest, quia perficiunt corpus, absolutè tamen non est verum, quia corpus substantia est, vires sunt qualitates quædam, & accidens non est perfectius substantia simpliciter loquendo. Cum autem dicitur, quòd non assignantur dotes viribus corporis negandum est, quia licet solis viribus illis, vt sunt distinctę a corpore, & anima, non assignentur per se aliquæ dotes: tamen eis simul cum corpore competunt dotes, quæ vocantur dotes corporis.

An assignentur conuenienter quatuor dotes corporis, & quibus adaptentur, siue respondeant. Et quæ sunt illa quæ in corpore anima causat. quod est subditum animæ quantum ad duo. Et quod claritas est corporis magna perfectio, & conueniens ei. Et quomodo potentia tactiua maneat in beatis. *Quæst.* CX.

QVæritur dato, quòd debeant assignari dotes aliquę corporis, an conuenienter assignentur illæ quatuor, quæ communiter dicuntur, scilicet, claritas, subtilitas, agilitas, & impassibilitas.

Aliqui dicunt, quod non assignentur sufficienter, quia Anselmus ponit septem dicens, quod septem erunt beatitudines corporis, scilicet, pulchritudo, velocitas, fortitudo, liberalitas, sanitas, voluptas, diuturnitas.

Item, ad perfectionem corporis viuentis, non solum pertinet motus, sed etiam sensus: tamen vna dos ponitur, quę est perfectio circa motum, scilicet, agilitas: ergo debent poni aliæ dotes, quæ pertineant ad sensum.

C Item, corpora sanctorum erunt delectabilia quantum ad omnes sensus, idest, secundum qualitates illas sensibiles, per quas possunt mouere sensus possent delectationem facere, & tamen ponitur in eis claritas, secundum quam delectabunt potentiam visiuam: ergo debent poni dotes circa singulos alios sensus, vt quòd sint valde odorifera, ita quod delectent odoratum, & sonora quodam dulci sono, vt delectent auditum, & ita de cęteris sensibus, & ita circa singulos sensus erunt dotes.

Item, sicut conuenit impassibilitas corpori glorioso, sic & animæ glorificatæ: ergo inconuenienter ponitur dos corporis, quia non est eadem dos corporis, & animę: erunt ergo solæ tres dotes corporis.

Item, sicut subtilitas est dos corporis gloriosi: sic & peruietas, vt dicit Greg. super illud Iob vigesimooctauo, super illo uerbo: non adæquabitur ei aurum, uel uitrum: D ergo debet poni quinta dos peruietas.

Dicendum, quod dotes corporis ponuntur istæ quatuor solæ communiter, nec oportet poni plures: modus tamen adaptandi differt.

Dicunt enim quidam, quòd quatuor dotes corporis correspondent quatuor virtutibus Cardinalibus, eo quòd virtutum Cardinalium materia sunt bona corporalia. Et ita prudentiæ respondet claritas propter cognitionem, quia sola de moralibus virtutibus prudentia est cognitiua: ideo pertinet ad eam claritas, quia claritas manifestat rem, & tamen quod cognoscitur, manifestatur. Iustitiæ respondet immortalitas, quia ipsa perpetua est, & immortalis: vnde iurisperitus diffiniuit eam, quòd iustitia est constans, & perpetua voluntas, & sacra scriptura vocat iustitiam immortalem. Fortitudini respondet agilitas, quia sicut corpori E agili nihil resistit, sed mouetur in quãta velocitate vult, ita & fortitudo facit, quòd nihil resistere nobis posset, sed potius nos per eam omnibus aduersis, & duris resistimus: vnde prima Corint. 15. notatur agilitas cum dicitur: seminatur in infirmitate, surget in virtute, & tñ fortitudo vocatur virtus absolute, & distinguitur cõtra alias uirtutes Cardinales. Sapien. 8. sobrietatem, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, idest, fortitudinem. Temperantię respondet subtilitas, quia temperantia corpus attenuat, sicut subtilitas penetrare facit quasi sit corpus tenuissimum. Et ita quatuor virtutes Card. competunt quatuor dotibus corporis, sicut tres Theologicę virtutes competunt tribus dotibus animæ: nam Theologicæ virtutes habent actiones magis spirituales: ideo dotibus spiritualibus respondent. Cardinales autem virtutes habent actus magis corpora- A les, quia versantur circa corporale humana, in quibus est moralis operatio: ideo respondent illis dotes corporales.

Alij dicunt, quòd varietas dotium corporis prouenit ex modo se habendi animam ad corpus: nam anima vnitur corpori, vt forma, & vt motor: ideo secundum hoc variantur dotes: pertinent enim dotes ad beatitudinem, & beatitudo corporis consistit in hoc, quòd perfecte subdatur corpus animæ: ideo dotes sunt perfectiones illæ, secũdum quas efficitur vt corpus subijciatur perfecte ipsi animæ, & quia anima habet se ad corpus, vt forma, & vt motor: vtroque modo se debet corpus habere ad animam, ita vt ei perfecte subijciatur. Vt autem anima est in corpore vt forma, tria dicunt causari ab illa, scilicet, substantiale esse, & vires, idest, formas secundarias accidentales, & amborum conseruationem, idest, simultaneam permansionem.

B Quantum ad esse substantiale, quod recipit corpus ab anima competit dos subtilitatis, ex hoc enim corpus gloriosum subtile dicitur, quòd perfecte ab anima informatur. Inquantum vero corpus perfecte subditur animæ, vt formæ inquantum sunt ab ea secundæ formæ, scilicet, accidẽtales in corpore, sic est dos claritatis. Inquantum vero corpus gloriosum perfecte ab anima conseruatur est dos impassibilitatis: ex hoc enim impassibile dicitur, quod virtute animæ conseruatur immune ab omni læsione. Si autem consideretur anima, vt motor corporis, est in corpore dos agilitatis, quãtum ad hoc enim corpus agile dicitur, quod ad omnes animæ actus est aptum, quos per motum localem exerceri oportet.

Sed ista applicatio nõ omnino est nota quantum ad se, neque quantum ad ea, quæ supponit. An enim illa tria di- C cantur esse ab anima, vt forma, vel sint ab ea duo eorum, vt motor, vel quid est ab ea, vt forma, & quid vt motor, non est nunc discutiendum, sed adhuc supposito hoc ipsa applicatio non est satis conueniens.

Dicendum ergo, quòd ponuntur istæ quatuor dotes corporis, quia dotes ponuntur tamquam immediata principia beatitudinis, & quia beatitudo corporis cõsistit in hoc, quod est perfectè subditum: est autẽ corpus subditum animæ quantũ ad duo, scilicet, quòd ea non impediat in operatione sua retardando, aut distrahẽdo, & quòd ei coaptetur ad operationes, quas per ipsum exercere vult. Quantum ad primum est dos impassibilitatis, secundum quam corpus manet immune ab omnibus passionibus, & nocumentis ab extra factis, aut ab intra contingentibus, & ista dos est maximè necessaria omnium, quia passibilitas cor- D poris est, quæ tollit interdum omnes operationes animæ rationalis: sicut in quibusdam ægritudinibus corporis, & generaliter in omnibus impedit operationem animæ rationalis in aliquo. Sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio, idest, manens in conditione terrena deprimit sensum multa cogitantẽ: necesse enim fuit adhoc, quòd anima manens in corpore esset fęlix, quòd esset corpus impassibile, quia aliàs interrumperetur operatio fęlicitatis animæ. Secundum est quòd corpus subseruiat animæ ad omnia, quæ ipsa per corpus efficere vult, & quoniam plurima facit anima per motum corporis, fuerunt necessariæ dotes, quæ perficerent corpus in motu, & istę sunt duæ: vna enim perficit in comparatione ipsius motus in se, scilicet, vt sit velox, vt sicut anima absoluta corpore ad hoc, quòd esset vbicumque vellet, non est E subdita legibus locorum, vt successiuè per omnia media transitura sit: sic & corpus consequatur quandam velocitatem in motu, ac si non subijceretur alicui legi locorum: & ista est dos agilitatis.

Alia est perfectio in motu secundum comparationem ad corpora, quæ sunt in medio: nam corpora media impediunt interdum transitum inquantum propter suam soliditatem non cedunt volenti transire, & quantũ ad hoc fuit dos subtilitatis, secundum quam corpus gloriosum non impeditur à quocunque corpore obiecto, sed potest transire per illud, vt infra magis dicetur: & ita istæ tres dotes animæ fuerunt necessariæ animæ propter operationem fęlicitatis, vt corpus esset plene subditum animæ quantum ad operationes.

Quarta dos, scilicet, claritatis ponitur dupliciter: vno modo, vt consequens ad has, scilicet, quòd ad impassibilitatem

tertio de Anima: & ideo etiam si maneat ibi tangere, vt quòd quis tangat partes corporis sui, non ponetur circa hoc alicuius gradus beatitudinis, aut aliquod excellens bonum: dos tamen nominat dispositionem quandam immediatam ad beatitudinem, siue corporis, siue animæ: ideo etiam si actus tangendi maneat in patria, non ponetur dos aliqua circa qualitates tangibiles.

De odoratu sensus idem est: nam actus eius non manebit in patria: cum odor causetur per resolutionem quamdam factam à corpore: & ideo solum durat quamdiu est realis alteratio, & generatio, & corruptio, quæ non erit in patria: ideo neque poterit poni dos circa qualitatem odorabilem. Circa auditum idem est, quia sancti in patria non clamabunt, nec oportet poni vsum vocum inter eos: cum voces sint ad expressionem conceptuum, & tamen conceptus eorum erunt ipsis mutuò cogniti: vnde neque oportebit poni vocem sonoram dulcem, & sic non erit dos aliqua circa istum sensum. Solus ergo visus manet in actu suo: ideo ei debuit poni excellens qualitas sensibilis, scilicet, claritas. Et ista est causa veræ: nam si actus cæterorum sensuum manerent in patria secundum proportionẽ quam habent hic, idest, quod causarent magnas delectationes, necesse esset circa singulos sensus poni qualitates sensibiles, quæ essent excellentes, quæ essent dotes: ponitur ergo claritas dos, & non aliæ qualitates sensibiles excellentes, quę essent dotes.

Ad quartum dicendum, quòd immortalitas est dos corporis, sed non animæ, quia dos ponitur ad perficiendum id, quod alias non erat perfectum; anima autem naturaliter non est passibilis passione corruptiua, aut dolorosa, sed ea passione, quæ solum est suscipere, qualis est in beatis Angelis, & hoc, quia tales passiones fiunt à re materiali, & in re materiali: anima autem non communicat in materia: ideo non est naturaliter passiua, sed est passiua secundum diuinam institutionem, & hoc propter culpam: animæ tamen beatorum sine culpa, & reatu quocumque pœnæ manebunt: ideo passio nulla erit in eis, & ita anima habet hic impassibilitatem naturaliter: non ergo oportet poni eam, vt dotem, quia dotes sunt gratuitæ, & de nouo datæ in beatitudine: corpus autem naturaliter est passibile: quòd igitur efficiatur impassibile ex gratuita donatione competit: ideo corpori competet propriè impassibilitas, & eius erit dos, & non animæ.

Ad quintum dicendum, quòd in beatis erit perspicuitas, sed non erit dos distincta, quia pertinet ad claritatẽ, quia lux est actus diaphani: ideo non ponitur distincta dos à claritate: ita quod claritas beatorum non solum erit, quòd fulgeant, sicut terra solida, sed etiam sicut lucem habentia in profundo, & ideo cõpetet eis simul lux, & perspicuitas.

An corpora beatorum erunt impassibilia. Et quomodo passio dupliciter accipitur, eaque, quæ propria dicitur, quomodo fiat: item potentia passiua est duplex. Quæ assignetur causa impassibilitatis corporum beatorum: Nullum præterea agens naturale est tantæ virtutis; vt anima glorificata. Quomodo mortale ponatur hominis differentia. Anima autem ita dominabitur corpori post resurrectionem, vt liget operationem qualitatum corrumpentium. Quæ quidem operatio quadruplex est.

Quæst. C XI.

Quæretur nunc magis in speciali circa singulas dotes corporis, & primo de impassibilitate, scilicet, an corpora beatorum erunt impassibilia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia omne mortale est passibile, & tamen corpora beatorum sunt mortalia: cum sint humana, & esse hominem est esse animal rationale, & mortale: ergo erunt semper passibilia.

Item, quicquid est in potentia ad formam alterius est passibile ab illo, quia vt dicitur primo de generatione, ex hoc aliquid est passibile ab altero, quia est in potentia ad formam illius, idest, ad formam illius speciei: nam forma introducetur per actionem agentis, quod formam suam alteri participat: ergo ab illo patitur à quo formam recipit, & tamen ad formam illius est res in potentia quam postea recipit, quia non reciperet, nisi fuisset in potentia:

A corpora tamen sanctorum sunt in potentia post resurrectionem ad formam cuiuscumque alterius corporis mixti, vel elementi: ergo sunt passibilia. Patet hoc, quia quæcunque communicant in materia, vnum eorum est in potentia ad formam alterius: nam materia secundum quòd est sub vna forma non amittit potentiam ad aliam formam, quia tunc non est possibile dimittere illam, sed corpora beatorum communicabunt in materia cum corporibus elementorum; quia erunt eadem corpora numero, quæ hic fuerunt, & tamen hic fuerunt de materia elementali: ergo & ibi, & consequenter erunt in potentia ad formam elementorum, & sic erunt passibilia ab elementis.

Item, contraria nata sunt agere ad inuicem, & pati: primo de generatione: corpora tamen beatorum manebunt composita ex contrarijs: ideo agent, & consequenter B patientur.

Item, in corpore humano resurgent sanguis cholera; & cæteri humores, & tamen ex pugna illorum proueniunt ægritudines: ergo etiam ibi erunt ægritudines, & passiones.

Item, magis repugnat perfectioni rei defectus in actu, quàm in potentia, inquantum actus magis dicit esse quàm potentia, & consequenter defectus in actu magis tollet de esse, & perfectione quàm defectus in potentia: passibilitas autem solum dicit defectum in potentia, idest, potentiã patiendi, sed reperiuntur in corporibus beatorum aliqui defectus in actu, sicut cicatrices vulnerum, quæ fuerunt in Christo, & martyribus erunt ibi, & cicatrix dicit defectũ, non putatur tamen inconueniens, quòd maneant illa: à fortiori ergo non erit inconueniens, quòd maneat passibili- C tas in corporibus illis.

Dicendum, quòd erunt corpora beatorum impassibilia tam ab intra quàm ab extra. Et patet, quia quodlibet passibile est corruptibile, eo quòd omnis passio magis facta, idest, frequentata abijcit à substantia: corpora tamen sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia. 1. Cor. 15. seminatur in corruptione, surget in corruptione: ergo erunt impassibilia.

Item, omnis actio fit à maiori, & fortiori, & tamen nullum corpus erit fortius corporibus beatorum. 1. Cor. 15. seminatur in infirmitate surget in virtute: ergo erunt incorruptibilia.

Item, omnis passio corporis contristat animam, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam: Sapient. 9. & tamen beatitudo dicit gaudium impermixtum tristitiæ: er- D go non erit ibi passio aliqua.

Pro hoc autem considerandum primo, quòd passio dupliciter accipitur. Vno modo large, & sic omne recipere dicitur pati, siue id quod recipitur sit contrarium patienti, & corruptiuum, siue conueniens, & sit perfectio eius: pati hoc modo erit in corporibus gloriosis, & quantum ad hoc non dicuntur impassibilia, quia non est eis auferendum aliquid de perfectione, & tamen ad perfectionem ipsorum competit recipere aliquid quod sit eis conueniens: nam etiam hoc modo anima patitur, quia suscipit speciẽ intelligibilem, & intellectionem, & Angeli suscipiunt aliquid, quia minores purgantur, perficiuntur, & illuminantur à maioribus. Alio modo accipitur passio, & stricte, & diffinit eam Damasc. lib. 2. quòd passio est motus contra naturam: vnde immoderatus motus cordis passio eius dicitur: motus autem moderatus dicitur operatio eius. Et E ratio est, quia omne quod patitur trahitur extra naturam suam: trahitur enim ad terminos agentis, quia agens assimilat sibi passiuum, & ideo passiuum inquantum huiusmodi trahitur extra terminos, in quibus erat: sic autem passio non erit in corporibus beatorum, quia ad talem passionem sequitur corruptio, quæ non erit in illis, & ideo hoc modo erunt impassibilia, quia non erit in eis potentia ad talem passionem.

Causa tamen, & modus impassibilitatis huius non assignatur eodem modo ab omnibus: dicunt enim, quòd hoc proueniret ex conditione elementorum, quæ aliter se habebunt tunc quàm nunc: nam dicunt, quòd manebunt tunc secundũ substantiam, & tamen qualitates actiuæ, & passiuæ sunt de perfectione elementorũ: vnde si sine eis essent elementa in corporibus resurgentiũ, essent minoris perfectionis, quàm

sint

sint nunc, cum autem qualitates illæ elementorum sint propria accidentia elementorum caussata ex materia, & forma ipsorum, videtur absurdum, quod manente caussa, id est, elementis secundum substantiam, tollatur effectus, id est, qualitates eorum. Item dicit Augustin. quod a corporibus gloriosis vitia detrahentur, & natura seruabitur, qualitates tamen elementales sunt naturales corporibus humanis: ergo manebunt in eis. F

Alij dicunt, quòd manebunt etiam qualitates elementales in corporibus: sed non habebunt proprias actiones, faciente hoc diuina virtute ad conseruationem corporis humani.

Sed hoc non videtur posse stare, quia ad mixtionem requiritur actio, & passio qualitatum actiuarum, & secundum prædominium vnius, vel alterius efficiuntur mixta diuersarum complexionum, quòd tamen reseruatur etiam in corporibus resurgentibus, quia ibi erunt carnes, & ossa, & similia: quibus omnibus non competit vna complexio. G

Item, quod hoc dato non esset dos ipsa impassibilitas, quia dos dicit aliquam realem dispositionem in dotato, & tamen hoc dato non esset aliqua qualitas in corpore glorioso, secundum quam diceretur impassibile, sed solum esset voluntas Dei impediens actionem corruptiuam, & hoc idem posset fieri de corpore humano in hac vita, sicut fuit de tribus pueris in camino ignis, quos non læsit ignis, & tamen non habebant dotem impassibilitatis cum adhuc essent passibiles, & postea mortui fuerint, neque ponitur eos in aliquo corpore nunc: ergo alius erit modus impassibilitatis.

Alij autem dicunt, quod erit in corporibus resurgentium aliquid, quod resistat corruptioni, scilicet, natura quinti corporis, quam ponunt venire ad compositionem corporum resurgentium ad conciliandum elementa in quandam harmoniam, secundum quam possint esse materia debita animæ rationalis: in statu autem vitæ huius dicunt, quòd corpus humanum, sicut cetera corpora elementalia non habet huiusmodi quintam naturam, quia non habet in se nisi naturam quatuor corporum, sed in resurrectione dominabitur in eo natura quinti corporis: ideo reddetur tunc corpus humanum impassibile, sicut corpora cælestia. H

Sed hoc non stat. Primo quia corpora cælestia non possunt intrare in compositionem corporum humanorum, quia cum corpus compositum habeat esse ex componentibus, & corpus quintæ essentiæ sit alterius naturæ, quam elementa, erit alterius naturæ corpus in cuius compositionem venerit corpus quintum, quam id, quòd solum componitur ex elementis, & tamen corpora resurgentium erunt eiusdem naturæ, sicut nunc sunt, quia erunt eadem numero; ergo non erit aliquid aliud secundum substantiam de compositione sua tunc, quod nunc non sit. I

Secundo, quia dato, quod aliqua pars quinti corporis esset de compositione corporum resurgentium, non esset possibile, quod transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, sicut erit per impassibilitatem; nam virtus quinti corporis erit virtus naturalis, & non poterit transferre rem vltra terminos naturæ: & tamen transferre corpora resurgentium ad immortalitatem, est transferre ad terminos gloriæ: maxime autem quia istam mutationem de corruptione in incorruptibilitatem Apostolus attribuit virtuti Christi in prima Corint. decimoquinto, scilicet, qualis cælestis, tales & cælestes, & ad Philip. 3. reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. K

Item dato, quod pars quinti corporis esset in compositione corporum resurgentium, non posset in eis omnium dominari quin natura elementalis remaneat: & tamen naturæ elementali ex suis principijs essentialibus inest passibilitas: ideo per admixtionem corporis quinti non auferetur omnino.

Dicendum ergo videtur, quòd aliter fit, scilicet, ex habitudine animæ ad corpus, quia corpus est plene subditum animæ tanquam formæ: omnis enim passio fit per victoriam agentis supra patiens: alias enim non traheret eum extra terminos naturæ suæ, & ad terminos suos, scilicet, agentis. Quod apparet cum per passionem proprie dictam naturaliter alteratur passum ad perdendam formam propriam, & inducendum formam agentis, impossibile est autem

quod agens dominetur supra patiens, nisi inquantum debilitatur dominium formæ propriæ supra materiam patientis: non enim potest materia subijci vni contrariorum, nisi dominium alterius supra ipsam tollatur vel diminuatur: saltem tamen corpus humanum, & quidquid in ipso est, erit perfecte subiectum animæ, sicut ipsa erit perfecte subdita Deo: ideo in corpore humano non poterit a quocumque agente fieri mutatio aliqua contraria dispositioni illi, qua perficitur corpus ab anima, & conseruatur, & ita manebit corpus beatum impassibile. Quod autem corpus sit totaliter subditum animæ, prouenit ex dote, & ita efficietur impassibile corpus per dotem.

Contra prædicta tamen ponit Landulphus tres conclusiones. Prima, quod nō caussatur impassibilitas per hoc, quod corpus erit subditum totaliter animæ, quia anima ad corpus non habet nisi habitudinem causæ formalis, & per illam habitudinem non potest suspendere actionē qualitatum contrariarū. Secunda, quod corpora prædicta nō erunt impassibilia propter hoc, quod detur corpori aliqua dos, quæ sit forma, quia vel esset substantialis, vel accidentalis, non substantialis, quia tunc faceret rem alterius essentiæ, non accidentalis, quia cum illa nō sit qualitas cælestis corporis et elementi, vel mixti, & quælibet talis est corruptibilis. G

Tertia conclusio est, quod impassibilitas corporis gloriosi proueniet ex hoc, quod Deus non coget alicui causæ secundæ corruptiuæ ad corruptionem, cessante tamen actione primæ causæ cessat actio omnis causæ secundæ, & ita dicit, sicut in corporibus trium puerorū apposito igne, nam non combussit eos, quia Deus cessauit coagere igni.

H Sed prima ratio non stat, nam veritas est, quod perfectū dominium animæ super corpus facit illud impassibile, & hoc accidit necessario, vbicunque forma plene dominetur materiæ. Et quando dicit, quod anima solum habet habitudinem causæ formalis ad corpus, licet non sit verum absolute: tamen pro præsenti concedendum est, quod anima non causat impassibilitatem in corpore per imperium solum quasi dominans, sed per habitudinem, quam habet ad corpus, vt forma, vel motor eius, & tamen anima glorificata accipit plenum dominium, id est, potestatem subijciendi sibi materiam quantum ad actionem formalem, quod non habet anima non glorificata, & quantum ad hoc nullum agens extraneum potest dominari materiæ, in qua est anima, & tamen vbi dominetur illi non potest trahere eam ad suam dispositionem, in qua est anima; nullum tamen agens naturale erit tantæ virtutis quantæ erit anima glorificata: ideo nullum agēs poterit inducere dispositionem illam, quam anima tenet in corpore, secundum quam manet ibi. Et cum dicit, quod anima non potest secundum quod forma suspendere actionem qualitatum contrariarum.

I Dicendum, quod non tollit operationem illarum per solum imperium, sed tollit per excessum virtutis ad omne agens: nam nullum agens potest habere maiorem potestatem super materiam corporis, quam ipsa anima glorificata, quæ est in illo.

Secunda conclusio sua non est vera, quia communiter tenetur, quod dos sit qualitas corporis: & ideo est forma, & non est substantialis, sed accidentalis.

Et cum dicitur, quod non est cælestis, concedendum est: cum subiungitur, quod erit forma accidentalis elementi, vel mixti dicendum, quod falsum est: non est

K enim sufficiens diuisio: nam dos erit qualitas quædam gloriosa supernaturaliter data corpori, qualitas tamen cælestis, & elementalis naturalis est, & non gloriosa, & si qualitas accidentalis cælestis, quæ est naturalis, facit rem incorruptibilem, a fortiori qualitas gloriosa, quæ supra naturam est, poterit facere corpora beatorum incorruptibilia.

Tertia conclusio non est conueniens, quòd sic ponatur dos in corpore glorioso; quia nihil aliud est, corpora illa esse impassibilia, nisi, quod Deus non coagat ad corrumpendum, & hoc concedit ipse Landulphus, & tamen non est conuenienter dictum, quia tunc non diceremus esse quatuor dotes corporis gloriosi, sed in illo non esset ista dos.

Etiam quia supposito modo suo, quod dicatur dos sic,

dicē-

diceretur, quòd tres pueri in caminn ignis habuerunt dotem impassibilitatis, quia cessauit Deus coagere igni, & ob hoc non comburebantur.

Item quia iuxta positionem suam daretur quòd omnia corporalia etiam elementa haberent dotem impassibilitatis: nam ipse dicit, quòd post iudicium cessabit tempus generationis, & corruptionis, eritque tempus quietis, & cessabit Deus coagere causis secundis, sed cessante causa simpliciter prima nihil possunt facere inferiores: ideo in cęteris rebus erit impassibilitas, quia nihil ab alio patietur actione corruptiua: erit ergo ęqualiter dos impassibilitatis in elementis, & in corporibus beatorum, & tamen dos non ponitur nisi in corporibus beatorum: ergo necesse est, quod dos impassibilitatis sit aliquid positiuum in corporibus beatorum vltra hoc, quod est Deum non coagere causę secundę ad corruptionem illorum corporum. Ad primum dicendum, quod quicquid est essentiale homini manebit in eo post resurrectionem. Et quando dicitur, quod mortale est differentia.

Dicendum, quod nec est aliquid essentiale, neque differentia eius ponitur tamen in diffinitione hominis, vt ait Anselmus ex errore Philosophorum, qui non putauerunt totum hominem posse aliquando esse in mortalem, eo quòd nunquam viderunt homines nisi secundum statum huius mortalitatis. Aliter potest dici, quòd etiam Philosophi, non posuerunt mortale tanquam esset vera differentia hominis, quia differentiæ essentiales iuxta Aristo. 8. Metaph. sunt ignotæ, cum assumantur a forma, vt vnitur, vt forma dans esse substantificum, & tamen forma quantum ad id esse est necessario ignota: cum nó competat ei aliqua operatio motiua, vel organica secundum quas manifestatur: ideo necesse est, quòd volentes ponere differentias rerum ponamus eas circũscriptas per aliquid, & ita mortale non est differentia, quia non est aliquid essentiale, neque constituit, quia tamen est differentia essentialis hominum, & spirituum separatorum, quam nos nescimus, & vidimus, quòd homines moriuntur, & non illi, posuerunt mortale tanquam differentiam. Sic dicit Porphyrius, sumus nos, & dij rationales: sed mortale additum separat nos a dijs hoc tamẽ fundatur super quodam errore, scilicet, quia putauerunt Deos esse animalia: nam si crederent eos puros spiritus, sufficiẽs distinctio esset inter deos, & homines, quòd homines esset animalia, dij autem non, sed puri spiritus: putauerunt tamen esse illos corporeos, & ita dixerunt dæmones esse corporeos, & animalia quędam, & habere animata corpora, quæ de aere essent, vt dixit Apuleius Platonicus.

Aliter potest dici, quòd mortale ponitur, vt differentia, non quidem, vt dicit puram potentiam moriendi, quia mortalitas non pertinet ad essentiam, sed vt nominat causam mortalitatis, & passibilitatis, quæ est compositio ex cõtrarijs, & illa est de esse hominis, & hæc nunquam est causa mortalitatis, in futuro autem propter victoriam animæ super corpus licet maneat hęc compositio, non erit ipsa passibilitas, & tamen manebit cum pertineat ad essentiam.

Ad secundum dicendum, quòd cum eadem sit materia corporum beatorum, & nostrorum, quia erunt eadem numero, sicut nunc sunt corpora nostra in potentia ad formã aliam: ita & tunc erunt in potẽtia, ne minuetur aliquid de possibilitate, & tamen erit tunc potentia ligata, & nunquã exibit in actum accipiendi aliam formam, aut aliam dispositionem.

Est enim forma duplex, scilicet, forma ligata, & forma libera, quod non solum est verum de potentia actiua, sed etiam de passiua, & est libera quando non cogitur manere semper sub eadem forma, vel dispositione, sed potest accipere aliam, & interdum realiter accipit aliam: ligata est potentialitas materiæ quando forma ligat potentialitatem materiæ determinando eam ad vnum, secundum quod dominatur super eam, & quia rebus corruptibilibus nunquam perfectè dominatur forma super materiam, non potest perfectè ligare eam, quin recipiat interdum per passionem aliquam dispositionem contrariam formæ, quam habet. In sanctis autem post resurrectionem anima erit omnino domina super corpus, & illud dominium nunquam poterit auferri, quia illa erit immutabiliter Deo sub-

A dita, quòd non fuit in statu innocentiæ: licet ergo post resurrectionem maneat in corporibus beatorum eadem potẽtialitas ad aliam formam, quæ nunc est quantum ad essentiam potentiæ, erit tamen ligata ista potentia per victoriam animæ supra corp᷒, vt nunquam in actum passionis exire possit, scilicet, suscipiendo aliam formam, aut contrariam dispositionem per agens aliquod immutans.

Ad tertium dicendum, quòd manebit in corporibus beatorum compositio ex contrarijs, & tamen non habebunt ista contraria actus corruptiuos: nam qualitates contrariæ, quæ sunt in corpore non sunt in eo, nisi vt in scientia animæ, & tamen quando agens principale est perfectum, non potest aliqua actio prouenire ab instrumento, nisi secundum dispositionem agentis principalis: sicut enim calor in animali est instrumentum animæ nutritiuæ, & agit **B** omnia secundum dispositionem illius, & non secundum conditionem speciei caloris, ita cum post resurrectionem anima erit agens perfectum, quia habebit plenum dominium super materiam corporis, non procedet aliqua operatio ab aliqua qualitate, nisi secundum dispositionem animæ, & ideo nulla operatio istarum qualitatum erit ad corruptionem. Vnde etiam si post iudicium maneret status generationis, & corruptionis, data animæ victoria, quam habebit super materiam post resurrectionem, etiam si esset fortior contrarietas in corpore, quàm nunc sit, non posset alterare corpus aliquo modo, quia anima, quæ illud sibi subditum habet per omnimodam victoriã, & determinationem non permittet, & hoc non solum erit in qualitatibus intrinsecis, quæ sunt, vt instrumẽta animæ, quia etiam nunc qualitates istæ agunt aliquid vltra condi- **C** tionem suæ speciei solum inquantum regulantur ab anima, vt patet in calore, quo anima vtitur digerendo, sed etiam in qualitatibus alterius corporis, quæ sunt contrariæ qualitatibus nostrorum corporum: nam illæ approximatæ corporibus beatorum non poterunt alterare illa: quia materia ipsorum corporum habet potentialitatem ligatam per dominium animæ super eam: ideo per nullum agens naturale poterit in materia illa introduci dispositio aliqua contraria dispositioni eius: a fortiori ergo post iudicium hoc fiet, quia tunc non manebit status generationis, & corruptionis, eo quòd cessabit primus motus in cuius virtute sunt cęteri motus: ideo etiam si contraria sibi approximentur, non agent ad mutuam corruptionem.

Aliqui autem nituntur adhuc ostendere, quòd erit passibilitas, quia quanto aliquod corpus est nobilioris com- **D** plexionis tanto est passibilius: nam passibilius est corpus animalis, quam plantæ, & hominis quàm bruti, & tamen erit nobilioris complexionis corpus post resurrectionem, quam nunc: ergo tunc erit passibilius.

Item in corporibus resurgentium miscentur elementa: ergo aut æqualiter, aut inęqualiter. Si inęqualiter erit causa corruptionis, quia extremum contrarietatis vincens alterum corrumpet illud. Si ęqualiter, aut æquatione punctali, aut circa.

Si æquatione punctali, omnia corpora essent eiusdem complexionis, & nobilitatis, quod non est verum. Si non punctali erit excessus, & iste excessus generat litem, & corruptibilitatem.

Item aut in corporibus resurgentium erit calor, aut non: si non, nec erit operatio aliqua animæ: cum **E** operatio, & sensus, & motus vitæ sint mediante calore. Si autem sit ibi calor indiget pabulo, cum sit eius consumere, sed omne quod pabulo indiget est corruptibile, cum deficiente pabulo corrumpatur, & deficiat: ergo deficient qualitates, & corpora: & ita erit passibilitas.

Aliqui dicũt ad hoc, quòd in corporibus beatorum manebunt elementa in mixtione secundum substantiam, & qualitates, & operationes.

Sed dicunt, quòd quadruplex est operatio. Vna quantum ad constitutionem, & hæc est mixtionis: alia quantum ad conseruationem, & hæc est ministerialis delatio caloris vitalis per corpus: tertia est pugnæ ordinans ad dissolutionem: quarta exterioris impressionis per quam alicuius elementi operatio intenditur, & pugna oritur.

Primas

Primas duas dicant mansuras, quæ sunt ad constitutionem, & conseruationem. Secundas vero duas, quæ sunt ad dissolutionem dicunt non mansuras: & ideo corpus nó erit tunc dissolubile. Quare autem non maneant illæ duę operationes dicunt, quòd est triplex ratio. Prima est temperata mixtio constringens contrarietatem. Secunda est elementarium appetituum quietatio. Tertia est animæ influentis conseruatio: ratione primi non pugnant: ratione secundi non possunt pugnare: ratione tertij necesse habent quiescere.

Dicendum autem, quòd hæc vera sunt: nam duæ primæ operationes necessariò erunt in corporibus beatorum. Prima enim est in ipsa constitutione corporum: nam cum essentiale sit corporibus nostris esse mixta, & mixtio dicat ipsa elementa venientia ad compositionem secundum esse quoddam, & in quadam habitudine qualitatum suarum, cum per resurrectionem redeant corpora ad esse ibi. Erit autem mixtio in quadam habitudine determinata qualitatum. Secunda etiam operatio manet: nam corpora beatorum post resurrectionem erunt viuentia: ideo erit in eis actus vitalis, & hoc est per delationem caloris vitalis, & spirituum per corpus, & istæ duæ operationes non agunt ad dissolutionem. Secundæ duę non manent. Prima enim causa assignata adhoc est dubia: nam licet mixtio cóstringat aliquomodo contrarietatem, non poterit tollere omnimodam actionem: oporteret enim adhoc, quòd non excederet vna qualitas aliam, aut quòd excederet quasi insensibiliter, ita quod ab illo excessu non proueniret actio, & tamen hoc non videtur satis conueniens, quia corpus humanum determinat sibi vnam qualitatem in excessu ad aliam, & tantus est excessus, quòd sufficit ad agendum, nisi aliquid aliud impediat.

Item, quia dato, quòd talis gradus mixtionis daretur, quod non sufficeret inæqualitas ad agendum, non præseruat hoc à corruptione, quia dato, quòd non corrumpatur res à suis qualitatibus, corrumpetur tamen à qualitatibus alterius mixti propinqui, quæ non sunt in eodem gradu.

De secunda causa dicendum, quòd vera est, quietantur vero appetitus elementales, i. appetitus materiæ in elementis, quia (vt supradictum est) licet maneat potentia substantialis, materia corporum beatorum est ligata: nam per formam ligatur, quæ totaliter dominatur materiæ, & ideo non erit actualis pugna adhoc, quod perueniatur ad aliã formam. Vel dicitur quietatio appetituum elementalium, quia cessabit tunc tempus generationis, & corruptionis: est enim actus istarum qualitatum alterare ad generationem, & corruptionem. ideo dicuntur appetere generationem, & corruptioné, & tamen tunc cessabit finis iste, s. generatio, & corruptio: ideo cessabit appetitus ad finem, i. appetitus alterandi, & ita rectè dicuntur cessare appetitus elementales, quia cessabit tempus generationis, & corruptionis, & ideo cessabit omnis alteratio corruptiua.

De tertia causa etiam dicendum, quòd est vera, & vocatur influxus animæ in corpus illa conseruatio, secundum quam anima omnino domina corporis tenet ligatam potentialitatem materiæ, vt non possit actualiter suscipere passionem aliquam contrariam dispositioni, quam ipsa tenet in corpore.

Ad illud quod obijciebatur primum in hac parte, dicendum, quòd non est verum simpliciter, quòd quanto corpus est nobilius est tãto passibilius immo minus passibile, quia est maioris virtutis, & sic potest magis resistere corruptiuo, sed per accidens verum est in multis, eo quòd corpus est nobilius quanto habet nobiliorem formam: est autem forma nobilior, quæ habet operationes excellentiores cuiusmodi est anima, & ista determinat sibi materiam teneram propter conditionem suarum operationum, & tamen quod tenerius est, passibilius est, quam quod est durius, si modo potentialitas non sit ligata, & quia propter imperfectionem formarum nunc non est ligata potentialitas materiæ: sequitur quasi regulariter, quod corpora mixta, quæ nobiliora sunt, passibiliora sunt, & tamen loquendo simpliciter de corpore perfecto, quod habet formam simpliciter perfectiorem, habebit illud minus de passibilitate, & ita erit de corporibus beatorum.

F Ad secundum dicendum, quod mixtio elementorum in corporibus beatorum non erit punctualis, qualis conditio vitæ humanæ exigit, quòd alterum excedat alterum, & tamen ille excessus non poterit causare corruptionem propter causam dictam.

Ad tertium dicendum, quod manebit calor in corporibus beatorum: ille tamen non resoluet neque consumet, quia ibi manebit, vt instrumentum animæ, & non poterit causare passionem aliquam contra dispositionem illam, quam anima tenuerit in corpore, cum anima dominetur formalis materiæ. Ad quartum dicendũ in principali dubio, quòd in corporibus sanctorũ manebunt humores quatuor, & tamen non erit inter eos pugna, neque corruptio, quia licet maneant eis suæ qualitates, nõ manebunt actiones corruptiuæ: illas enim Deus aufert: liberum enim est
G Deo manentibus quibusdam conditionibus corporum tollere alias si vna non dependet essentialiter ab alia. Sic dicit August. in Epistola ad Consentium: valet diuina potentia de ista visibili, atque tractabili natura corporũ, quibusdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates: vnde sicut ab igne fornacis Caldęorum abstulit virtuté comburendi quantum ad id, quod corpora trium puerorum illęsa seruata sunt, sed mansit quantum ad id, quod ignis ille ligna comburebat, ita aufert ab humoribus passibilitatem dimittendo naturam: modus autem, quo fieri posset dictus est: nam etiam si maneant ibi qualitates corruptiuæ in eodem gradu mixtionis, in quo hic: non poterunt corrumpere quicquam subdita materia totaliter animæ.

Ad quintum dicendum, quod in sanctis manebunt cicatrices vulnerum: non quidem inquantum dicunt defectũ *Quare cicatrices manebunt in corporibus beatorum.*
H aliquem, sed in quantum faciunt ad gloriam ipsorum, & gaudium aliorum: nam illę cicatrices sunt signa virtutis eorum, qui constantissimè pro iusta causa passi sunt, & tamen passi fuerunt interdum martyres detruncationes mẽbrorum: illę tamen non manebunt, quia hoc repugnaret conditioni resurgentium, & veritati vitæ: nam aliqui diuisi fuerunt in plures partes, qua diuisione manente impossibile est viuere, quia nec est corpus humanum: ergo non manebunt detruncationes, & mutilationes, quia restituentur omnia ad integrum, sed manebunt signa vulnerum ad ascensionem virtutis, vt sic magis afficiamur ad eos, qui talia passi sunt. Sic dicit Aug. 22. de ciuit. Dei, nescio quomodo sic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse vi
I debimus: non enim deformitas in eis, sed dignitas erit corporis, quamuis in corpore nõ corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: nec tamen si aliqua martyribus amputata, & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum, quibus dictum est: capillus de capite vestro non peribit.

An beatorum corpora ab extrinseco sunt passibilia. Et quomodo non erunt ab extrinsecus lædentibus.
Quæst. CXII.

QVęretur nunc de passione facta ab extrinseco an corpora beatorum sint passibilia.

Dicendum, quòd diffinitio huius pendet ex præcedenti dubio, & tamen, vt magis aperiatur dicendum,
K quòd erunt corpora illa impassibilia omni genere passionis, quæ ab extra infertur corruptiuè. Est autem duplex passio ab extra, scilicet, per influentiam: sicut ignis comburit corpus, & per violentiam, sicut cultellus diuidit. Prima non est in corpore glorioso, quia talis passio, aut est secundum viã naturæ, aut per ordinẽ diuinæ iustitię: passio secundũ ordinẽ diuinæ iustitię est in illis in quibus naturaliter nõ poterat esse passio: exigẽte tñ diuina iustitia pp eorũ demerita est ibi passio, & ita passio nõ est nisi vbi est culpa: sic erit pœna in dæmonibus, & spiritibus dãnatorum: via naturali est passio quãdo conditio corporum exigit, vt agant, & patiantur. Prima passio nõ erit in corporib. beatorum, cũ non maneãt in eis aliqua peccati vestigia. Secũda etiam nõ erit propter causas dictas prçcedenti quęstione, s. quia anima continebit totaliter materiam sub potestate sua, ita vt potentia eius passiua sit ligata ad recipiẽdum dispo-

A dispositionem quantumcunque contrariam, & hoc quia in uor erit potestas animæ super corpus conseruandolillud in dispositione illa quam habet: quam potestas cuiuscunque extranei agentis ad corrumpendum illam dispositionem, & introducendum contrariam. Etiam quia status generationis, & corruptionis cessabit: ideo etiam in illis in quibus non fuerit tanta potestas formæ super materiam non erit corruptio.

De passione, quæ est per violentiam dicunt aliqui, quòd erit in corporibus beatorum, quia omne continuum est diuisibile: omne diuisibile est partibile: omne autem partibile est passibile ab exteriori.

Item, quandocumque corpus durum obuiat molli necesse est diuidere illud si sit impulsio fortior: dato ergo, quod cultellus obuiet corpori glorioso, aut est corpus illud durius gladio, aut gladius illud penetrabit, sed non est durius cum sit carneum: ergo penetrabitur.

B Dicendum tamen, quòd vere corpus gloriosum non poterit hoc modo pati, cum nulla imperfectio maneat in corporibus illis, & tamen talis passio est magis, & facilius corruptiua quàm ea, quæ est per influentiam: ideo non erit in eis.

Sed dicunt aliqui, quòd ideo corpora beatorum non patientur hac passione: quia non erit aliquid inferens passionem, & si esset aliquid quod nocere vellet, posset corpus gloriosum declinare illud agens.

Sed dicendum, quòd hoc est inconueniens: nam tunc corpora gloriosa nõ haberent dotem impassibilitatis, nam vere essent passibilia, & tamen non paterentur: quia nihil illa inferret, & cum passibilitas sit imperfectio: manebit imperfectio in beatis.

C Item, quia tunc corpora beatorum non excederent secundum perfectionem corpus Adæ in statu innocentiæ: nam tunc nihil patiebatur licet non haberet dotem impassibilitatis, quia nondum erat corpus beatificatum.

Item, quia tunc detur, quòd aliquo modo gladius applicetur ventri alicuius beati (nam non est impossibile) aut venter beati resistet gladio ne penetret: aut non: si non resistit patitur, & cultellus penetrat, & est passibile: si autem resistit est dubium per quid resistit.

Aliqui dicunt, quòd corpus beatum habet naturã quintæ essentiæ: vnde non est secabile neque partibile: nam si iuxta Solem esset cultellus, & impingeret in Solem, non penetraret cultellus aliquam partem Solis, & tamen non resisteret Sol per naturam duri, & mollis, sed quia caret duritie, & mollicie: hoc tamen est satis difficile: nec tamen nunc illud abijcimus.

D Sed dicendum, quòd corpora gloriosa non poterunt pati à cultello, aut lapide, vel alijs rebus duris, & acutis; & hoc per dotem subtilitatis: nam pertinet ad dotem subtilitatis, quòd quælibet corpora sint peruia corpori glorioso, & transeat per illa, sicut per corpora rara, quæ cedunt transeunti: vnde si quis gladio nitatur perfodere corpus gloriosum, potius illud corpus penetrabit gladium quàm gladius penetret carnem; passio tamen non est hic, si in eo, quod resistendo penetratur, & tamen gloriosa corpora non penetrabuntur, sed penetrabunt: ideo non patientur neque mouebuntur loco propter gladios obiectos, & ita poterunt vibrari gladij per corpora gloriosa, sicut per aerem tenuissimum nullo impedimento facto. Et tamen diuersa ratione: nam aer, quia rarus est cedit, & scinditur; ideo non resistit sensibiliter: corpora autem gloriosa, quia subtilia sunt, penetrabunt gladios non impellendo, aut concutiendo illos, & est mirabile saltem audiri, sed ratio aperte illud ostendit supposita dote subtilitatis.

E De lapidibus proiectis in corpora gloriosa non erit; nam lapides non diuident, neque confringent: neque penetrabunt corpora: neque etiam corpora cedent eis, sed lapides cedent corporibus, & corpora gloriosa penetrabunt lapides ipsos proiectos per dotem subtilitatis, & lapides transibunt vltra corpora gloriosa, quasi transibunt per medium rarum non lætis, neque diuitis illis corporibus, sed potius lapidibus penetratis à corporibus gloriosis. Simile apparet in crystallo, & radio Solis: crystallus enim non diuidit neque intercipit radium solarem: cetera autẽ

A corpora densa diuidunt, vel intercipiunt non permittendo transire: fiat ergo gladius de crystallo manifestum est, quòd ille non poterit scindere aut rumpere, vel impedire radium Solis, sed potius radius penetrabit gladium crystallinum, & sæpe vibrabitur gladius crystallinus per radium solarem, & tamen toties gladius penetrabitur, & radius manens in loco suo non penetratur neque cedit gladio, & tamen gladius transit, quia gladius cedit radio, & ita erit de corporibus gloriosis quantum ad omnia dura; & acuta, ita vt non mutando locum nõ possint quidquam pati: de hac dote subtilitatis etiam infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd omne continuum est diuisibile diuisione mathematica, inquantum habet partes quantitatiuè continuas, quarum vna est extra aliam, non autem diuisione naturali, per quam fit separatio partium

B ad inuicem, quia aliqua corpora sunt sic, quæ non diuiduntur, siue quia resistunt per naturam duri, & mollis, siue per aliam conditionem, & ita est in gloriosis, qui resistunt per dotem subtilitatis.

Ad secundum dicendum, quòd corpus gloriosum non est durius cultello: nam retinet suam teneritudinem, quæ requiritur ad humanam conditionem, & non diuiditur à cultello, quia non obuiat cultello resistens, sed potius ipsum corpus penetrat quoscumque cultellos, vt dictum est.

An impassibilitas corporum gloriosorum erit in omnibus essentialiter æqualiter. Eaque consideratur dupliciter. Et quomodo negationes, & priuationes suscipiunt magis, & minus. Et quomodo dabitur præmium iuxta proportionem meritorum etiam in ipsa impassibilitate.

C *Quæstio* CXIII.

QVæritur an impassibilitas corporum gloriosorum erit in omnibus essentialiter æqualiter. Aliqui dicunt, quòd sic, quia 1. Corint. 15. dicit Glo. quòd æqualiter omnes sancti habent quod pati non possint, sed quòd non possint pati erit in eis, quia habebunt dotem impassibilitatis, ergo impassibilitas erit æqualis in omnibus.

Item negationes, & priuationes non recipiunt magis, & minus, quia non dicunt ens: impassibilitas tamen dicit negationem vel priuationem: passibilitas ergo non potest maior esse in vno quàm in alio.

Item magis in re actiuitur per recessum à contrario, vt Aristot. in Topicis illud est albius quod est nigro impermixtius, & tamen in nullo sanctorum erit admixtum ali-

D quid de passibilitate: ergo in omnibus erit æqualiter impassibilitas. Alij dicunt, quòd inæqualiter erit impassibilitas in sanctis: nam præmium correspondet merito: sed quidam sancti fuerunt maioris meriti alijs: ergo impassibilitas, quæ datur in præmium, erit inæqualiter in eis.

Item, quia impassibilitas est dos condistincta contra dotem claritatis, & tamen claritas non erit æqualiter in sanctis, quia alij fulgebunt, sicut Sol: alij sicut Luna: alij sicut Stellæ 1. Corinth. 15. ergo etiam impassibilitas erit inæqualis.

Dicendum, quòd impassibilitas potest considerari dupliciter, vel secundum se, vel secundum causam suam.

Si primo modo non recipit magis, & minus, quia impassibilitas solam negationem, vel priuationem importat passibilitatis: ideo in omnibus erit æqualiter. Si secundo modo, id est quantum ad suam causam, erit in vno maior quàm

E in alio: causa enim impassibilitatis est quod corpus subditur totaliter animæ: ideo est ligata potentia sua passiua ad recipiendum passionem quamcunque, per quam deducatur contraria dispositio ei, quam anima seruat in corpore: illa autem subiectio corporis conuenit animæ inquantum ipsa fruitur Deo immobiliter adhærens, & tamen quidam fruuntur perfectius alijs: ergo quidam haberent maiorem impassibilitatem, quam alij: nullus tamen de beatis habebit aliquam passibilitatem, quia quælibet fruitio de Deo quantumlibet parua subdit corpus ita perfecte animæ, quod excludit omnem potentiam patiendi & ideo omnes sunt impassibiles, sed quidam magis quàm alij.

Ad primum dicendum, quod Glosa illa loquitur de impassibilitate quantum ad se, & tunc verum est, quod non est vna maior alia, quia priuationem dicit.

Ad secundum dicendum, quòd magis, & minus non est F nisi in ente: priuationes autem, & negationes aliquo modo dicunt ens, & aliquo modo non ens: inquantum dicunt nō ens non recipiunt magis, & minus: inquantum vero dicunt ens possunt suscipere magis, & minus: vnde negationes, & priuationes consideratæ quantum ad se, dicunt non ens: ideo non recipiunt magis, & minus, & ideo impassibilitas quantum ad se est æqualis in omnibus. Si autem considerentur quantum ad causas suas dicunt ens, quia causæ illæ positiuæ sunt: ideo quantum ad hoc, vna negatio, vel priuatio est maior alia, sicut tenebra priuatio lucis est, dicitur tamen aliqua maior tenebra, & aliquid magis tenebrosum inquantum habet plura, & maiora obstacula lucis, ita est vna impassibilitas maior alia, quia causa sua, idest, fruitio est maior.

Ad tertium dicendum, quòd intensio non solum fit per G recessum a contrario, sed etiam per accessum ad terminum naturæ suæ, quia quædam sunt, quæ intenduntur, & non habent contrarium positiuum, sicut lux, quæ maior, & minor est, nulla tamen lux recedit a contrario, quia non habet formam contrariam positiuam: sic immortalitas vna est maior quàm alia, idest, in vno quàm in alio, & tamen in nullo manet aliquid passibilitatis, sicut nulla lux permittit secum tenebras vbi ipsa est, & tamen vna lux est maior alia.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quòd dabitur præmium iuxta proportionem meriti etiam in ipsa impassibilitate quantum ad causam eius, scilicet, quod qui sanctior fuerit perfectius fruetur, & tamen quantum ad impassibilitatem in se non magis respondebit vni beato quā alteri, quia natura rerum repugnat: nec tamen ideo tollitur H quin detur maius præmium ei, qui magis meruit, non tamen datur in ipsa immortalitate quantum ad se, sed in alijs bonis, quæ dicunt aliquid positiuum.

Ad secundum dicendum, quòd dos claritatis dicit pure positiuum: ideo absolute recipit magis, & minus: impassibilitas autem quantum ad se, quia non est positiua non recipit magis, & minus, sed quantum ad causam: & quantum ad hoc bene condistinguitur impassibilitas claritati, quia vtraque recipit intensionem.

An sentire manebit in beatorum corporibus in patria. Et quæ passio excludatur a corporibus beatorum. Et quomodo organum sentiendi dupliciter immutatur. Et quomodo id quod passiuum est potest tripliciter immutari. Et cogitationes quomodo volubiles fiant dupliciter: item quid sit beatitudo. Et quomodo beati in ea existentes multa intelligant, & plura de beatorum intelligentia: earumque potentia sentiendi exponuntur. I *Quæst.* CXIIII.

QVæretur consequenter ad præcedentia de actu sentiendi in patria: nam dictum est corpora sanctorū esse impassibilia in patria, sentire tamen quoddam pati est: ideo dubium est an manebit sentire in beatorum corporibus.

Aliqui dicunt, quod non, quia vt dicitur secundo de anima, sentire quoddam pati est, corpora tamen beatorum erunt impassibilia: ergo nihil sentient.

Item immutatio animalis præcedit animalem, sicut esse naturale præcedit esse intentionale, & tamen corpora gloriosa, quia erunt impassibilia, non mutabuntur naturali im- K mutatione, quia illa est passio, ergo nec immutatione animali, quæ est in sentiendo.

Item, quia quando fit sensus in actu propter nouam receptionem fit nouum iudicium, & tamen in beatis nō erit nouum iudicium, quia non erunt cogitationes volubiles, ergo non erit in eis sensatio actualis.

Item conditio animæ est cum sit virtus finita, quòd si sit intenta actui vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ eius, & tamen anima summe erit intenta ad actum intellectiuæ partis, qua Deum contemplabitur: ergo cessabit omnis actus sentiendi.

Item si sensus fuerit in actu, aut erit cum delectatione aut sine illa: si sine delectatione erit actus imperfectus, quia delectatio consequitur actum perfectum, qui est connaturalis actus potentiæ.

F Si cum delectatione, aut delectatur in medio, aut in extremo.

Si delectetur in vno extremo, necesse est, quòd tristetur in altero: si delectatur in medio necesse est, quod tristetur in extremis, & tamen non erit tristari in beatis: ergo neque sentire.

Item si maneret sentire, maneret secundum omnes sensus, quia eadē ratione de vno, sicut de alijs: ne aliquid maneret ociosum: & tamen quidam sensus sunt propter indigentiam, vt gustus, & tactus, & in patria nulla manebit indigentia: ideo saltem tales sensationes non erunt, & consequenter neque aliæ.

Alij dicunt, quòd maneant sensus in actu: nam nobilior est potentia coniuncta actui quàm separata ab actu, & tamen in vita æterna erunt omnia in statu nobilissimo: ergo G cum maneant potentiæ sensitiuæ: manebunt actu sentientes. Item, sicut anima appetit vniri corpori, ita sensus obiecto suo, sed anima ad perfectam sui glorificationem vnitur corpori, ergo & potentia vnietur obiecto, & tamen nō vnitur obiecto nisi per actum, ergo manebit actus sentiendi.

Item sicut corpus remuneratur in beatitudine, quia seruiuit animæ, ita a fortiori remunerabitur sensus: potentia tamen, quæ nata est delectari, si remuneretur perfecte delectabitur in sua remuneratione: ergo potentia sensitiua delectabitur, & tamen sensus nō delectatur nisi in eo quòd cognoscit, quia est potentia cognitiua, & delectatio potentiæ cognitiuæ est in cognoscendo, non cognoscit tamē sensus seipsum, quia non est potentia reflexiua neque organū suum, neque id quòd est supra conditionem eius: ideo solum obiectum manet quod cognoscit, & ita in illo delecta- H bitur: ergo erit actus sentiendi.

Item, sicut se habent damnati ad puniri, ita se habent beati ad glorificari, & tamen damnati habent continuum dolorem in sensu, ergo beati habebunt continuam delectationem in sensu.

Item erit ibi actus videndi, quia dicitur Iob. 19. in carne mea videbo Deum saluatorem meum, & Isa. trigesimotertio, regem in decore suo videbunt oculi tui, quod de beatitudine intelligitur, & Apo. 1. dicitur videbit eum omnis oculus.

Item secundum Aristo. de anima, animatum distinguitur ab inanimato sensu, & motu, & tamen motus erit in beatitudine in actu. Sap. quarto tamquam scintillæ discurrent, ergo erit ibi sensus in actu.

Dicendum, quòd in patria manēbunt in corporibus bea- I torum omnes sensus, & organa, quia ista sunt de integritate corporis, & de perfectione humana.

Et dicendum, quòd erit ibi posse sentire, & ipsum sentire actu: posse enim sentire prouenit ex coniunctione potentiæ cum organo bene disposito. Sentire autem in actu prouenit ex coniunctione potentiæ cum obiecto, & quoniam in patria manebunt potentiæ coniunctæ organis optime dispositis: manebit ibi posse sentire, & quia manebunt etiā ibi obiecta quorundam sensuum, manebit ibi sentire quantum ad illos. An vero maneat quantum ad omnes dicetur infra quæstione 116. & necesse est ponere aliquam sensationem in sanctis post resurrectionem, quia alias vita illorum magis assimilaretur somno, quam vigiliæ, cum dormiens viuat, & tamen nihil sentiat, ille autem est imperfectus modus essendi, quia in somno corpus sensibile non est in vl- K timo actu vitæ, sed in imperfectione: ideo status dormientis non vocatur vita absolute, sed dimidium vitæ: quasi nō habeat viuens tunc totam perfectionem suam in actu, sed medietatem eius. Sic dicit Aristo. primo Ethi. per dimidium vitæ, idest, per somnum non differre beatum a studioso.

Ad primum dicendum, quòd sentire, pati quoddam est, & tamen non excluditur omnis passio a corporibus beatorum, sed solum illa qua res alterantur præter naturam suam ad dispositionem non naturalem, quia illa est via ad corruptionem: passio autem, quæ non alterat rem a sua naturali dispositione necesse est, quod perficiat, & illa non excluditur a corporibus beatorum, sed potius est passio duplex: prima est omnis receptio, quia omne recipiens patitur quodammodo: secunda est quælibet mutatio facta præter naturam. Prima est in beatis, & non solum in corporibus

bus, sed etiam in intellectu, quia per hoc quòd vident diuinam essentiam sunt beati, & tamen illud videre est aliquid quoddam in [illegible], & etiam Angeli [illegible] & non solum à Deo, sed etiam in alterutrum, quia quidam purgant, perficiunt, & illuminant alios.

Secunda passio non est in beatis, quia si esset non viuerent in æternum, quia passio magis facta, idest, frequentior abijcit à substantia, & sic aliquando [illegible] moreret, vel corrumperet substantiam, & quantum ad hoc dicuntur impassibiles. Sentire autem pertinet ad primam passionem, quia potest fieri sensatio per [illegible] sine reali alteratione: ergo potest esse in beatis.

Ad secundum dicendum, quòd organa sentiendi immutantur à rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, scilicet, quando organum disponitur eadem qualitate naturali, qua afficitur res extra animam, quæ agit in ipsum organum, sicut cum manus fit calida, & adusta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ.

Alio modo immutatione spirituali, scilicet, quando recipitur qualitas sensibilis in organo secundum esse spirituale, scilicet, species, siue intentio qualitatis, & non ipsa qualitas, & tunc non afficitur organum, sicut obiectum, sicut pupilla recipit speciem albedinis, & non albedinem, & ideo videt albedinem, sed non efficitur alba, ipsa, sicut manus tacta à re calida non solum sentit calorem, sed etiam efficitur calida. Prima receptio per se non facit sensum, sed per accidens: secunda autem facit sentiri per se.

Patet primum: nam contingit recipi primo modo in organo non sentiente, sicut manus tacta re odorifera efficitur odorifera, & tamen ipsa non sentit odorem, [illegible] in ea non fiat nisi sensus tactus: accidit autem fieri sensationem, vt si in organo recipiente formam sit [illegible] esse potentiam sentiendi respectu illius formæ, sicut cum manus tangitur à calido efficitur calida, & sentit calorem.

Secunda receptio facit sensationem per se, quia necesse est, quòd in quocunque organo recipitur species alicuius qualitatis sensibilis faciat ibi sensationem, species quippe albedinis non recipitur nisi in oculo, & non in aure, vel lingua, vel naso, & tamen albedo secundum esse naturale potest recipi in quolibet organo sentiendi, & in nullo [illegible], & immutatio non fit [illegible] potius [illegible] secunda autem [illegible].

Pro quo [illegible], quod omne passiuum recipit actionem agentis secundum suum modum. Potest autem passiuum tripliciter immutari, scilicet, naturaliter & spiritualiter simul, sicut manus à calore: nam recipit calorem secundum esse materiale cum efficiatur formaliter calida, & recipit speciem caloris, quia sentit cum habeat sensum tactus.

Secundo modo spiritualiter solum, sicut aer à re colorata: nam non recipitur color in aere secundum esse materiale, cum non efficiatur aer formaliter coloratus, sed secundum esse spirituale: nam species, vel intentio coloris recipitur ibi.

Tertio modo immutatur aliquid solum naturaliter, vel materialiter, sicut inanimata immutantur ab igne recipiendo calorem secundum esse materiale, sed non secundum esse spirituale: nam efficiuntur formaliter calida, & tamen calorem non sentiunt.

Et tunc dicendum, quòd si patiens est natum immutari ab agente vtraque immutatione simul, idest, materiali, & spirituali, præcedit semper immutatio naturalis, & materialis ad spiritualem, sicut esse naturale præcedit ad esse intentionale, si autem natum sit solum immutari spiritualiter, non oportet, quòd præcedat immutatio naturalis ad intentionalem, sed erit sola intentionalis, sicut in aere suscipiente intentionem coloris vt dictum est. Si autem natum est solum immutari naturaliter, non sequitur immutatio spiritualis post naturalem, sicut in inanimatis calefactis: in corporibus autem gloriosis non potest esse aliqua immutatio naturalis, quia quælibet talis est via ad corruptionem, & non stat cum impassibilitate: ideo erit ea sola spiritualis, & [illegible] sensibile cum

A nec immutatione modo immutare, quia tamen corpus gloriosum supposita conditione sua non est natum immutari nisi intentionaliter, non præcedet in eo aliqua naturalis immutatio. Ad tertium dicendum, quòd cum de specie [illegible] in organo fiat primum, & immediatum iudicium in sensu communi, quotiescunque recipiatur noua species, aut nouiter, idest, est noua receptio in organo, fit etiam nouum iudicium in sensu communi, & tamen non erit nouum iudicium in intellectu: sicut in eo, qui videt nunc aliquid quod prius scit, & in intellectu nullum iudicium nouum de illo habet, sed solum sensus. Quod autem dicit Aug. quòd cogitationes non erunt volubiles, intelligitur de iudicio intellectus, & non de iudicio sensus.

Sed prædicta responsio sic fit quando quis sæpe sentit quod alias senserat, quia tunc in solo sensu est mutatio iudicij,
B detur tamen, quòd beatus videat, aut sentiat aliquid quod prius non senserat, sicut est ibi nouum iudicium sensus communis, ita etiam, & noua iudicatio intellectus, & tunc videtur, quòd necesse erit fieri cogitationes volubiles, quia aliud iudicabit intellectus, quod prius non iudicabat.

Dicendum, quòd hoc non faciet cogitationes volubiles. Dicunt enim quidam, quòd cogitationes voluuntur dupliciter. Vno modo, quòd intellectus non habeat fixum aspectum ad vnum, sed de vno transeat totaliter ad aliud relinquendo prius, & taliter sunt hic cogitationes volubiles, sed non in patria. Secundo modo, quòd intellectus principaliter, & continuè vnum cogitet, & multa propter illud, & inter illa multa modo vnum, modo aliud. & tales erit in patria, & ita erit in nostra resurrectione.

Sed obijcietur, quòd non stat, quia contingit plura scire, vnum tantum intelligere secundo Topic. Si ergo intellectus manet fixus circa vnum, non potest intelligere alia, circa quæ sit cogitatio volubilis.

Dicendum, quòd cum intellectus sit vna potentia numero, non potest habere simul nisi vnum actum intelligendi: ergo si de vna re cogitat, quamdiu de illa cogitauerit, non poterit habere cogitationem de alia, quia essent simul duæ cogitationes, & tamen necesse est beatum semper cogitare de Deo, idest, videre ipsum quod est intelligere, & ille actus semper est manens, quia cum sit vnus modo beatus, si interrumperetur ille actus interrumperetur beatitudo, sed beatitudo semper manet, quia est quidam actus continuus æternitate quadam mensuratus: ideo manebit semper hoc intelligere, & consequenter non potest beatus intelligere aliquid aliud minus principaliter, circa
C quod sint cogitationes volubiles. Et dicendum, quòd verum est, quòd beatus semper habebit actum intelligendi de Deo, vt nunquam habebit aliam cogitationem [illegible] illa, & ita semper erit vnicus actus intelligendi in beatis, & tamen per illum actum intelligendi non intelligent solum Deum, sed etiam multa alia, sæpe enim per vnicam intellectionem multa intelligimus, & hoc, quia per aliquam rationem communem intelligimus, quæ sub se multa colligit, & eadem intellectio est de illis, cum ratio illa communis repræsentet omnia illa, si autem esset aliqua ratio particularis, vel species repræsentans singulum per se, non posset intellectus per talem [illegible] intelligere nisi tantum vnum, quia alias essent simul plures intellectiones, cum essent multa repræsentatiua, sed in vita æterna vnica species
D mentes intellectuum beatorum, scilicet, essentia diuina, quæ est tanquam forma intelligibilis actuans intellectum possibilem, & quia Deus sicut est causa efficiens omnium, ita est etiam causa exemplaris, non solum repræsentat se, sed etiam creata, cum omnia in eo esse quoddam habebant
E Ioan. primo, quod factum est in ipso vita erat, ex quo sequitur, quòd intelligens Deum per essentiam eius non solum intelligit Deum per aliam intellectionem, sed etiam potest intelligere omnia creata, sicut & Deus seipsum intelligendo omnia intelligit. Et quia Deus, licet sit naturaliter causa exemplaris omnium, non tamen naturaliter repræsentat illa, quorum est forma exemplaris naturaliter, sed voluntariè, potest quædam ostendere, & quædam non ostendere: & ideo stante vnitate, & continuitate [illegible] intellectionis, beatus potest nunc intelligere [illegible], quæ prius non intelligebat, & postea desinere intelligere illa, [illegible] circa eandem rem, poterit

nunc intensius, & apertius illam intelligere, quam prius vel econtrario. Primum patet, quia cum essentia diuina sit quasi forma exemplaris voluntarie repræsentans cætera in se, quia illorum causa est, potest nunc velle ostendere vnū in se quod prius non ostendebat, & aliquid beatus intelliget quod non intelligebat prius, & hoc modo fiunt quandoque nouæ reuelationes Angelis sanctis, qui tamen beati sunt, & econtrario potest desinere intelligere vnam rem, quā prius intelligebat: nam cum repræsentet Deus illam in essentia sua voluntarie, potest desinere velle repræsentare illam, & ita cessabit beatus intelligere, cum non stat intellectio aliqua sine repræsentatione.

Secundum patet, quia intellectus æqualiter dispositus intelliget magis, aut minus secundum quod repræsentatiuū apertius repræsentat, & quoniam omnia sunt in Deo æquiuoce, vt in causa, & exemplari voluntarie repræsentante, potest aliquando velle apertius ostendere vnam rem, quam alias, & tunc beatus erit; tunc ipsius circa intellectionem illius res magis quam aliās.

Et hoc modo potest beatus vnam rem creatam magis quàm aliam intelligere, idest, clarius, & intensius & ita potest esse quasi quædam volubilitas circa res intellectas a beatis, & tamen ista variatio non contingat circa intelligere ipsam essentiam diuinam. Et ratio est, quia essentia diuina cognoscitur a beatis vniuoce cum ipsa per se ipsam cognoscatur: ideo dum illa præsens fuerit necesse est, quòd ipsa videatur, & quia semper est æqualiter pręsens intellectui, sp beatus erit æqualiter beatus quātū ad essētiā beatitudinis cętera vero cognoscuntur æquiuoce cum cognoscātur per diuinam essentiam, in qua continentur, sicut effectus in causa: ideo clare visa diuina essentia non est necesse cognosci omnia, quæ in ea sunt, sed possunt plura aut pauciora cognosci, & tamen variatio illa non tollit beatitudinem, neque proprie minuit, quia non est beatitudo in cognoscendo creaturas, sed Deum: ideo sicut creatura cognita in proprio genere non beatificat, ita & cognita in essentia diuina non beatificat, sed ipsa diuina essentia, in qua creatura cognoscitur, cognoscentem beatificat. Hæ tamen varietates intelligendi non tollunt vnitatem eiusdem intellectionis continuæ, quia manet semper eadem species intelligibilis, idest, diuina essentia, quæ est tanquam forma intellectus, qua intellectus intelligit, & cum ab vnitate potentiæ, & obiecti accipiat actus vnitatem, cum nunquam tollatur vnio speciei illius ad intellectum, erit semper idem actus intelligendi, quæ est beatitudo, licet per eundem aliquando plura, & aliquando pauciora intelligantur. Si autem beatus nouiter videret aliquid, quod nunquā viderat, non est ponendum, quòd ideo de illo haberet nouum iudicium in intellectu, quia illam rem iam intelligebat, vt in Deo existentem: nam omnia creata videns beati in diuina essentia, quæ ea illa repræsentat, in intelligendo Deum illa intelligunt: licet ergo nunquam illam viderit, iam tamen intelligebat: ideo quando nouiter videret non haberet nouum iudicium in intellectu de illa, sed in sensu communi: sicut qui nunc nouiter videt id, quod iam scit, quia alias illud vidit, non oportet, quòd habeat de illo nouum iudicium intellectus, qui tamen nunc nouiter aliquid videt, vel audit, quod nunquam viderat, habet nouum iudicium de illo etiam in intellectu.

Ratio diuersitatis est, quia intellectus nunc, cum nō habeat insitas species aliquas vel creatas, oportet ipsum speculari phantasmata, a quibus dependet, & ideo cum phantasmata accipiantur a sensu, necesse est, quòd vbi est noua sensatio, sit noua iudicatio intellectus: beati autem habent speciem iam insitam, quæ diuina essentia est eis effecta forma intelligibilis, in qua repræsentantur omnia, quæ ipsa vult repræsentare; & ideo non sunt necessaria iam phantasmata: dato ergo, quòd recipiatur noua species in sensu, non sit nouum iudicium intellectus, & istæ sensationes vagæ non erunt cognitiones possibiles, sicut nunc sunt, & ita non manent vbi sensus ad necessitatem intelligendi, sicut nunc, quia nunc nihil potest esse in intellectu quin prius fuerit in sensu: tunc autem erit aliquid in intellectu, quod in sensu nūquam fuit, pro quòd erunt omnia in intellectu etiam si non sit aliquid in sensu: manebunt tamen potentiæ sensitiuæ, & cum

F quæ sensationes ad perfectionem quandam, & integritatem.

Ad quartum dicendum vno modo, quod actus sentiendi in patria non impediet actum intellectus neque remittet: quia quando duo sunt quorum vnum est ratio alterius, occupatio circa vnum non impedit, neque remittit occupationem animæ circa alterum, sicut medicus dum vrinam respicit non minus considerare potest regulas medicinæ de coloribus vrinarum, quam si non videret, sed solum consideraret de vrinis, quia visio vrinarum in tali actu ordinatur ad certificandum de eo, quod intellectus speculatur.

Ita circa beatos, quia Deus apprehenditur ab eis tanquam ratio omnium, quæ aguntur, & quæ cognoscuntur: occupatio eorum circa sensibilia sentienG da, & quæcunque alia contemplanda aut agenda in nullo impediet diuinam contemplationem, neque remittet.

Alij dicunt, quòd quando actus vnius potentiæ est valde intensus, impedit vel remittit actum alterius: & tamen si non est intensus non remittit: sic non est de actibus sentiendi beatorum, quia illi non erunt intensi respectu actus intellectus, sed potius ipse actus intellectus erit intensus, ideo neque impedietur, neque cessabit actus intellectus propter sensationes. Sed non stat, quia tunc sequuntur duo inconuenientia.

Primum est, quia etiam si actus sentiendi non sit intensus in beatis, & ideo non possit remittere actum intellectus, constat tamen econtrario, quòd actus intellectus erit intensissimus, cum sit circa obiectum altissi-
H mum: ideo auferret sic actum sentiendi, & tamen ponitur simul vterque.

Secundum est quia etiam volendo tenere positionem suam, scilicet, quòd actus intelligendi sit intensus, & actus sentiendi remissus est inconueniens, quia actus remissus est imperfectus, & tamen in beatis quidquid fuerit erit in gradu perfecto, cum non maneat imperfectio aliqua in beatitudine: ergo non erit actus sentiendi remissus, sed vel non erit in beatis; vel erit intensus.

Dicendum ergo, quòd actus sentiendi in beatis erit saltem quantum ad aliquas potentias sensitiuas, & ille erit intensus, & actus intelligendi etiam intensus, & quocunque actus fuerit in patria erit intensus valde, & non impedietur vnus actus per actum alterum: nam quod
I vna potentia in suo actu impediatur, vel remittatur quando alia vehementer operatur, prouenit ex hoc, quòd nulla potentia sufficit ad tam intensam operationem suam per virtutem quam anima deriuat per ipsam: nisi id, quod per alias deriuat incipiat deriuare per ipsam solam, & tunc illa intendetur nimis, & cęteræ cessabunt: nam animæ vnicum principium operatiuum est, licet habeat multas potentias quæ sunt principia immediata, & iō cum operatione cuiuscūq; potentiæ est attētio animæ a qua virtus fluit, & quia potētiæ multæ sunt ista attētio circa multa. & sic attentio animæ circa singula potētia nō est magna: vñ attētio animæ & defluxio virtutis per illam potentiam non sufficit ad intendendū opus, nisi cesset attētio intendere alijs potētijs, aut parum intendat, & id quòd alijs impendebat vni soli impendat. & ideo nunc in via generaliter tenetur ista regula
K tam circa operationes quam circa delectationes, quòd intenta vna remittuntur cęterę, vel impediuntur, & hoc totum prouenit ex imperfectione potentiarum, & defectu virtutis animæ.

In beatis autem singulæ potentiæ erunt perfectæ, quia virtus animæ ex conditione gloriæ erit valde magna, ita vt possit totaliter dominari corpori, quod hic nunquam potuit, & faciat illud immortale: ideo poterit per quamlibet potentiam intense operari, & per omnes simul, & vna operatio non impediet aliam, quia non sicut manus operari multis actibus simul intensis, ita sicut nunc simul multis actibus remissis: ergo tunc actu intelligendi in summa intensione, stare poterit actus sentiendi in magna intensione, quòd hic non potest homo viator de quando quis dedit hoc attendere nimis actum intellectus, vtpote si speculetur circa altissima, nescit ... & impedit ... ipsum

ipsum in estasim fieri. Sicut Paulus quando debuit videre secreta cęlestia, quæ non licuit homini dicere secunda Corinth. 12. & dicitur tunc vidisse clare diuinam essentiam factus in estasim cessantibus omnibus actibus cæterarum potentiarum, ita vt Paulus nesciret an esset in corpore, vel extra corpus eodem capitulo, & tamen tunc non fiet estasis aliqua, sed manentibus omnibus actibus perfectis, & intensis erit intensissimus actus intelligendi Deum, in quo est beatitudo.

Ad quintum dicendum, quòd sensus delectabuntur. Est autem duplex delectatio in sensu. Vna per redundantiam, quando enim anima est plena delectatione, ita inebriantur omnes sensus, quòd nullo modo quærunt, neque egent delectari exterius, & hanc delectationē dicunt esse præmium omnium sensuum, & hæc delectatio erit in omnibus sensibus licet non omnes habeant actum sentiendi: hanc enim delectationem non habent à se, neque ab actu sentiendi, sed ab actu animæ: ideo non oportet, quòd ad habendum istam delectationem ponantur sensus in actu sentiendi.

Alia est delectatio sensus per obiecti præsentis conuenientiam, & quia non erit sentire secundum omnes sensus in beatis, vt dicetur infra quæstione 120. non erit delectatio hæc in omnibus sensibus: hæc autem delectatio in comparatione ad aliam est valde parua, ita quòd non est præmium sensuum nisi valde accidentale. Vnde dicunt non magis esse gloriosum sensum habentem hanc delectationem, quàm non habentem illam, & ideo in eis, qui nō sentient, non erit defectus non sentire, cum aliàs habeant aliā delectationem, quæ est eis præmium, & tamen isti sensus, qui sunt in actu, delectabuntur quantum ad sensibilia conuenientia sibi oblata, & non tristabuntur de extremis, vel medijs tamquam non cōuenientibus, quia sicut nihil erit, quod posset corpus alterare dispositione contraria propter perfectionem animæ, quæ continet corpus in potestate sua, ita nihil erit quod possit sensum contristare: ideo sensus, qui in actu manserit, nunquam habebit aliquod obiectum contristans.

Ad sextum dicendum, quòd licet quidam sensus maneant in actu: non ideo manebunt omnes, quia non est eadem causa de omnibus, vt ostendetur infra quæstione 120. Ad argumenta ostendentia, quòd sentire manebit in patria.

Dicendum, quòd vera sunt cum aliquod sentire manebit, quia tamen illic videntur ostendere de omni sensatione, quod non est verum, dicendum de hoc infra quæstione 12. vbi ipsa tangentur.

An sentire in patria erit per receptionem speciei, vel quomodo. Et quomodo intelligatur, quod corpora cælestia non recipiunt peregrinas impressiones. Qu. CXV.

QVæretur cum sentire saltem quantum ad aliquos sensus maneat in patria, an erit per receptionem speciei, vel quomodo.

Aliqui dicunt, quòd non erit per receptionem speciei, quia vt ait August. in lib. Musicæ: minus nobile non agit in magis nobile, sed quod recipit ab alio patitur ab eo: ergo visus beatorum non poterit recipere speciem à corporibus inferioribus, idest, non gloriosis, cum oculus glorificatus sit nobilissimum corpus.

Item, corpora cœlestia non recipiunt peregrinas impressiones, & tamen oculus beatorum est corpus magis excellens, quàm corpora cœlestia, quæ non sunt animata neque glorificata: ergo non recipit species ab extraneis corporibus, cum istæ sint peregrinæ impressiones.

Item, receptio speciei est immutatio spiritualis, vel intentionalis, sed ad intentionalem præcedit naturalis, & tamen naturaliter immutatio non erit in beatis, quia illa est realis passio: ergo neque erit receptio speciei.

Item videtur, quòd in pupilla beatorum non poterit infigi species visibilis. Si enim subijciatur speculum

A radijs Solis, non recipit species corporum subiectorum, vnde respiciens in illud non videbit in eo effigies aliquarum rerum, & hoc est, quia speculum est factum lucidum in actu, & tamen oculi beatorum erunt multo lucidiores Sole, cum ipsa corpora eorum fulgeant, sicut Sol: ergo non infigentur species in pupilla, & consequenter non videbunt per receptionem specierum.

Dicendum, quòd conceditur ab omnibus, quòd actus sentiendi manebit in beatis: modus tamen assignandi sensationem non est idem apud omnes. Quidam enim dicunt, quòd cum corpora cęlestia, quia sunt impassibilia, non recipiunt peregrinas impressiones, à fortiori ergo corpora beatorum non recipient aliquid ab extra: ideo dicunt, quòd non sentiunt aliquid recipiendo, sed extra mittendo.

B Sed hoc non stat: iste enim fuit error Platonicorum, qui putauerunt etiam nunc visum fieri non recipiendo, sed emittendo, & tamen est impossibile, sicut patet secundo de Anima, & late ostendimus lib. nostro de quinque figuratis paradoxis, & Num. vigesimoprimo, ita & in patria non poterit fieri sensatio emittendo, quia tunc sensus beatorum non esset potentia passiua, sed actiua, & tamen sicut homo resurgens erit eiusdem naturæ cum eo, qui nunc est, ita & omnia, quæ nunc sunt in homine, & erunt, tunc erunt eiusdem speciei, potentia tamen passiua, & actiua differunt plusquam specie, sed potentiæ sensitiuæ nunc sunt passiuæ, secundo de Anima. Si autem post resurrectionem fieret sensatio emittendo, esset potentia actiua, & sic non essent eiusdem speciei, & consequenter non esset potentia sensitiua, sed aliqua alia virtus data beatis: nam non potest esse eadem virtus etiam per miraculum, quia sicut forma nunquam fit materia, neque econtrario, ita nec potentia actiua fit potentia passiua, neque econtrario.

C Alij ergo dicunt, quòd potentiæ sensitiuæ manent ibi passiuæ, & sentiunt per receptionem non quidem per receptionem ab extra, sed per receptionem à superioribus viribus, vt sicut nunc superiores vires recipiunt ab inferioribus, scilicet, intellectus recipit phantasmata, quæ sunt à sensu, ita tunc mutato ordine recipient inferiores à superioribus, scilicet, quòd anima rationalis faciat in oculo apparere species omnium, quæ vult videre, quòd fiet per quendam defluxum ab intra ad organa sensuum exteriorum.

Sed dicendum, quòd hoc non stat, nam talis modus D receptionis speciei in organo non faceret sentire: vnde si species visibilis hoc modo decurrat ad oculum ab interioribus fluens, non causat visionem, licet hoc patiens videatur videre, quia omnis potentia passiua secundum rationem speciei suæ, vel naturæ determinatur ad aliquod speciale actiuum, quod reddat eam in actum, quia potentia inquantum huiusmodi habet ordinem ad aliud respectu cuius dicitur potentia, sicut potentia visiua secundum speciem suam habet ordinem naturalem ad visibile, quia respectu eius dicitur potentia visiua, vnde, cum proprium actiuum in sensu exteriori sit res existens extra animam, & non intentio eius existens in organo imaginatiuo, vel in ratione, si organum sentiendi non moueatur à rebus extra, sed ab imagine, vel ab alijs superioribus viribus, non erit vere sentire, vnde non dicimus, quod phrenetici, aut alij mente capti in quibus propter victoriam E imaginatiuæ virtutis fit hæc defluxio specierum ad organa sentiendi, vere sentiant, secundum quòd videtur eis, quod sentiant: ita ergo neque beati sentirent si non fieret receptio specierum ab extra, sed defluxio ab intra, siue ab organo imaginatiuo, siue à ratione.

Dicendum igitur, quod fiet sentire in beatis per receptionem specierum à rebus, quæ sunt extra animam. Et patet, quia sentire quandam cognitionem dicit, omnis autem cognitio est motus ad animam, & tamen motus ad animam est in recipiendo aliquid: nam si à superioribus viribus defluerent species ad organa sentiendi, non esset motus ad animam, sed ab anima.

Item, talis refluxus esset superuacuus, & inutilis: nam quod species ab inferioribus viribus susceptæ modo orga-

F nico transferantur ad superiores est ordo naturalis, cum sint vires inferiores propter superiores. Si autem defluat a superioribus ad inferiores, aut erit ibi status, aut refluent rursus ab inferioribus ad superiores. Si primo modo turbatur ordo naturæ, cum inferiores vires fecit, sunt propter superiores, & non econtrario. Si secundo modo erit circulus, quia redibit species ad vires illas, a quibus defluxerat, & ita totus fluxus, & refluxus inutiliter factus est.

Item ordo naturalis est, vt obiectum influat in organũ, sed non tollitur natura per gloriam, sed perficitur: ergo recipient sensus species ab obiecto, sicut nunc. Item non videtur esse aliqua causa quare mutetur ordo recipiendi, qui nunc est: ergo manebit idem: nunc enim recipit organum ab obiecto, ergo tunc recipiet. Nec videtur aliquod inconueniens nisi quibusdam, qui putant, quòd esset sic passio in beatis, quam volunt auferre ab eis propter dotem impassi- G bilitatis.

Sed dicendum, quòd non est inconueniens. Pro quo sciendum, quod vt dictum est præcedenti quæstione in solutione secundi argumenti, organa sentientia immutantur a rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo in mutatione naturali, scilicet, quando organum afficitur eadem qualitate naturali, qua afficitur res, quæ agit in ipsam, vt cum manus fit calida, & adusta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo in mutatione spirituali [illegible] qualitas sensibilis in organo solum secundum esse intentionale, vt in pupilla recipitur species albedinis, & non albedo. Prima receptio non causat sensum nisi per accidens: causat tamẽ passionem, naturalem per se, & ista receptio non est in corporibus gloriosis. H Secunda receptio causat per se in sensationem, & non causat natura sua passionem, & ita receptio fit in corporibus gloriosis: nihil ergo est, quòd impediat sic sentire oculo recipiendo speciem post resurrectionem, sicut nunc.

Ad primum dicendum putant quidam, quod in oculo beato erit duplex qualitas, scilicet perspicuitas, & lux. Ratione perspicuitatis erit oculus susceptiuus. Ratione lucis est actiuus: dicunt ergo, quod si corpus obiectum oculi beati sit luminosius oculo beato, agit in illud virtute propria, si autem sit minus luminosum non potest agere, sed lux oculi supplet quod deest obiecto, & agit in seipsum.

Sed dicendum, quod non stat, quia nihil agit in seipsum secundum idem, sed oportet agens, & patiens poni distincta, vt ostendit Arist. primo Meta. capitulo secundo probans, quod præter materiam oportet ponere causam efficientem, vel vnde motus, quia subiectum non transmutat seipsum, & tamen potentia visiua est vna potentia, & est passiua: ergo non potest agere: & potissimum in seipsum. Item quia agere in seipsum est potentiæ reflexiuæ: potentiæ autem materiales non habent actum reflexum, sed intellectus hoc I habet.

Item si tale accideret in sensu oporteret poni sensum agentem, & sensum passibilem, sicut ponitur intellectus agens, & possibilis: nemo tamen ponit sensum agentem: ideo non agit sensus in seipsum ex luce sua.

Quomodo intelligatur, quòd agens est nobil. passo.

Est ergo dicendum, quòd siue corpus obiectum oculo glorificato sit lucidius oculo, siue non: causat speciem suam in eo.

Et quando dicitur, quod agens semper est nobilius patiente.

K Dicendum, quòd est verum secundum quid, non tamen simpliciter est necesse, quod sit nobilius: sicut omnis perfectio est dignior suo perfectibili, quia aliàs non perficeret, & tamen accidentia perficiunt substantiam, sed non sunt simpliciter perfectiora, quam substantia, quia quælibet substantia secundum genus suum est excellentior omnibus accidentibus, & tamen inquantum substantia est in potentia ad illa accidentia, & suscepitiua eorum, sunt accidentia perfectiora substantia ipsa, quia eam perficiunt: ita omne agens secundum rationem agendi est perfectius omnibus patientibus, in quæ agit, quia illa virtus secundum quam agens agit, excellentior est quàm potentia passiua, secundum quam patiens patitur, & tamen ipsum patiens potest aliàs esse valde excellentius agente: non tamen inquantum patiens, seu secundum rationem speciei, aut secundum aliam perfectionem: ita corpora obiecta

F oculo glorioso, licet simpliciter sint minus perfecta quàm oculus ille, tamen quantum ad hoc, quòd ipsa sunt multiplicatiua speciei, quæ immutat ad actum videndi, & oculus est organum susceptiuum, sunt illa perfectiora oculo. Et hoc non est inconueniens.

Ad secundum dicendum, quòd in celestibus corporibus non recipitur peregrina impressio, idest, accidens, vel forma secundum esse materiale, quia quælibet talis dispositio suscepta ab extra est via ad corruptionem, cum disponatur res modo non naturali suscipiens extraneam dispositionẽ, species tamen sensibilis non est forma impressa secundum esse materiale, sed solum secundum esse spirituale: ideo nõ intelligitur nomine peregrinæ impressionis.

Verum est tamen, quòd corpora celestia non recipiunt formas secundum aliquod esse, non etiam secundum esse G materiale, quia sic corrumperentur: nec etiam secundum esse intentionale, quia non sunt sensitiua, & tamen forma secundum esse intentionale solum recipitur in sentiente, aut intelligente.

Si tamen corpora celestia essent sensitiua, etiam si non reciperent [illegible] species multiplicatas ab obiectis.

Ad tertium dicendum quòd non est necesse, quod præcedat immutatio materialis ad intentionalem, quia aliquando est vna sine alia.

Ad quartum dicendum, quod de luce corporum beatorum, cuius conditionis determinate erit non est nobis notum, quia illa non erit lux naturalis, sed gloriosa, & ideo nescimus quem modum habebit ad adiuuandum, vel impediendum visum, & multiplicationem specierum. Et vide- H tur dicendum, quòd non sit talis qualis lux Solis: nam lux Solis, quia est excellens sensibile, tollit sensationem, vel impedit, quia nemo illum diu in offensis oculis intuetur: lux autem corporum beatorum constat, quod nõ offendit oculos, sed potius allicit, & demulcet, sicut fuit in Christo transfigurato cuius fuit lux gloriosa, & discipuli non offendebantur videndo eum, sed summe gaudebant: ita ergo futurum videtur circa multiplicationem specierum, & infixionem, quod in pupilla lucida tali luce possint infigi quæcunque species visibiles, etiam lux solaris incidens super speculum impediret infigi ibi species rerum visibilium.

Aliter dici potest, quod etiam Sol non impedit infigi species in speculo: nam cuiuscunque rei obiectæ speciem suscipit, quia aliàs si Solis radij incidentes super speculum I tollerent infixionem specierum, quæ sunt ibi secundum esse intentionale aliqualiter, ita etiam tolleret multiplicari species per aerem cum radij sui aerem illustrent, sed potius fit econtrario.

Dicendum ergo, quod omnium rerum obiectarum species recipiuntur in speculo, quod subiectum est radijs Solis, & tamen respiciens speculum nullius rei speciem ibi videt, eo quod species illæ debiliter immutant, & non sentitur immutatio facta ab eis in præsentia magnæ lucis: ista est enim conditio magnæ lucis, vt dicitur primo perspectiuæ communis, scilicet, lucem fortem Orientem multa visibilia occultare, quæ debilis lux manifestat.

Et apparet hoc in candela ardente ad Solem posita, quia non iudicatur ardens, eo quod lux Solis absorbet lucem paruam, & videtur homo non immutari ab illa, licet K non percipiat: non erit autem talis habitudo lucis beatorum, & tamen licet talis esset, non impediretur fieri fixio specierum in oculo sic lucido, & consequenter fieret visio.

An omnes sensus corporei maneant in patria in actibus suis, idest, an ibi Sancti videbunt, & odorabunt, & formabunt voces, &c. & quomodo hoc fiet. Vbi de sensu tactus pulchre differitur. Et gustus quatenus non maneat in beatis, qui nec nutriri, nec augeri possunt. Et beati an habeant odorandi vim, nec in eis oportet poni voces, & auditum. Et quomodo formabunt voces in Dei laudem.

Quæst. C XVI.

QVæretur an omnes sensus maneant in patria in actibus suis, vel solum aliqui eorum.

Aliqui

Aliqui dicunt, quòd non manebunt omnes, quia tactus est primus sensus inter omnes, vt dicitur secundo de Anima, & tamen corpora gloriosa non habebũt actum tactus: quia sensatio tactus fit per immutationem corporis animalis ab aliquo extrinseco corpore, prædominante in aliqua qualitate actiuatum, vel passiuatum, de quibus iudicat tactus, & tamen talis immutatio tunc non erit, quia est illa ad corruptionem: ergo nec manebit tangere. Item videtur, quod non maneat gustare, quia sensus gustus deseruit virtuti nutritiuæ, & tamen post resurrectionem non erit actus nutriendi in beatis, neque in damnatis, ergo neque gustus, qui nutritioni seruit. Item videtur, quòd non maneat odorare, quia post resurrectionem tolletur omnis corruptio: omnes enim creaturæ induent quandam virtutem incorruptionis, & tamen sensatio odoratus non potest fieri sine corruptione, quia odor non immutat sine quadam fumali euaporatione, quæ in quadam resolutione consistit: ergo non manebit odorare in beatis. Item videtur, quòd non manebit audire, quia auditus seruit disciplinæ, vt dicitur lib. de sensu, & sensato, & primo Metaphysicæ, cap. 1. & tamen in beatis non manebit addiscere per sensibilia, quia replebuntur diuina sapientia per ipsam visionem diuinæ essentiæ continuam, ergo non erit audire. Item videtur, quòd non manebit videre: nam quòd est actu lucidum, nõ est receptiuum speciei visibilis, quia est determinatum ad aliquem modum obiecti visus, & tamen pupilla beatorum erit valde clara, quia erit pupilla, sicut corpus, illud tamen fulgebit, sicut Sol: ergo non recipientur species in oculo, & consequenter non poterit videre. Item omnis visio fit sub angulo, cum fiat per pyramidem radiosam, cuius conus est in oculo, & basis in re visa, & ideo oportet, quod fiat sub determinata distantia: nam si coniungatur oculus rei visæ, non videbit, etiam si sit valde a remotis, erit angulus tam paruæ quantitatis, ꝙ non immutabitur oculus sub tã parua quantitate, & ita oporteret poni in beatis, si viderent, & tamen hæc dicunt quãdam imperfectionem, scilicet, quòd possint videre quædam, & alia non: ergo non erit ibi videre. Alij dicunt, quòd maneant actus omnium sensuum, quia potentia coniuncta, perfectior est, quam separata ab actu, & tamen in patria manebunt omnes potentiæ sensitiuæ, cum illæ sint de integritate, & perfectione hominis, & tamen quidquid manet in vita æterna, manebit in statu perfectissimo: ergo manebunt omnes potentiæ in actu sentiendi. Item magis se habent potentiæ sensitiuæ, seruiendo animæ ad operationes, quàm corpus, quia corpus est solum, vt organum, potentiæ autem sensitiuæ sunt, vt principia operãdi, & tamen corpus beati præmiabitur, ergo potentiæ sensitiuę, & tamen bonum earum consistit in actu suo, ergo omnes manebunt actualiter sentientes. Item sicut anima cupit vniri corpori, quia per hoc perfectius se habet, ita potentia passiua cupit vniri obiecto, & tamen anima vnietur corpori ad complementum beatitudinis: ergo & potentiæ sensitiuæ erunt in vnione ad obiecta, & tamen potentia vnita obiecto sentit, quia immutatur ab illo: ergo omnes sensitiuæ manebunt in actu sentiendi. Item sicut damnati se habent ad puniri, ita beati ad præmiari, sed damnati patiẽtur continuum dolorem, & tristitiam in sensibus, ergo beati continuo delectabuntur secundum sensum, & ita omnes potentiæ sentiendi. Item erit ibi actus vidẽdi, quia dicitur Iob. 19. In carne mea videbo Deum Saluatorem meum, & Isa. 33. Regem in decore suo videbunt oculi tui, & Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus. Item iuxta Arist. 2. de Anima, animatum distinguitur ab inanimato sensu, & motu, & tamen in beatis erit motus, Sap. 3. Iusti tanquàm scintillæ in arundineto discurrent: ergo erit ibi sensatio, & consequenter erit actus, secundum omnes sensus, cum omnes debeant manere in suis perfectionibus.

Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam enim dicunt, quod manebunt omnes sensus in patria in actu sentiendi: alij dicunt, quòd soli duo. Posse enim sentire, prouenit ex potentia vnita organo disposito, & quia in patria manebunt omnes potentiæ sensitiuæ, quia nemo erit ibi orbatus, & erunt organa disposita, erit quantum ad omnes sensus posse sentire. Sentire autem in actu fit ex vnione potentiæ ad obiectum, & quia in patria non manebunt omnium sensuum obiecta, neque media sentien-

A di, dicunt, quòd non manebunt omnes sensus in actu, & quia potentię visiuę, & tactiuę obiecta, & media manebũt, dicunt istos mansuros in actibus suis, de cæteris autem dicunt, ꝙ obiecta, aut media conuenientia nõ manebunt, idẽ non manebunt sensationem. Alij dicunt, ꝙ manebunt oẽs sensus in actu, quia id, ꝙ est medium in visu, & tactu est mediũ in alijs, sed visus & tactus manẽt in actu, ergo & cęteri manent in visu. n. medium est aer, qui ẽt est medium in auditu, & odoratu, vt patet secundo de Anima. Medium quoque gustus idem est cum medio tactus, cum vtriusq; sit medium intrinsecum, & etiam ipse gustus sit quidam tactus, secundo de Anima. Ergo manebit gustus si manet tactus. De obiectis etiam istorum trium sensuum dicunt, quod manebunt in patria: nã erit ibi odor, & suauissimus quidẽ, sicut Ecclesia cantat de corporib. Sanctorũ: ẽt obiectũ audi
B tus, scilicet, laus vocalis: vnde dicit Augu. super illud Psal. Exultationes Dei in gutture eorum, quod corda, & linguæ non desinent laudare Deum. Est dicendum, quod si accipiatur manere potentias in actu sentiendi, iuxta modum quem habent hic, non manebunt in beatis, nisi sensatio videndi, quia constat, quod in beatis non erit aliqua passio naturalis, quia immutationes naturales faciunt ad corruptionem, quæ non erit in beatis, solus autem visus est, qui est per immutationem solam spiritualem: nam non fit ibi immutatio naturalis, nisi multum per accidens, vt in forti luce. In cæteris autem licet ipsa sensatio sit solum immutatio spiritualis, tamen fit semper cum quadam naturali trãsmutatione tam medij, quàm organi, & tamen materialis immutatio repugnat beatis, ideo necesse est dici, quod cæteri sensus, vel non habebunt actum aliquem in beatis, vel
C non habebunt talem modum sentiendi, qualem hic. Item quia aliqui solum sunt ad necessitatem nutritionis, sicut gustus sensus, constat autem quod non manebit gustus in isto actu, quia post resurrectionem, neque est mãducare, neque bibere. Idem si gustum ponamus manere, oportet, quod maneat secundum alium actum multum distantem, & ita quando dicimus, quod nõ manebunt omnes sensus in actu suo in beatis, intelligitur quantũ ad modos sentiendi, quos tenent hic, quod tamen maneant quãtum ad alios modos, & fines sentiendi non est incõueniens, cum quodlibet sentire in se sit perfectio quædam, & quantum ad hoc an maneant, vel non, est problema neutrum, quia non potest sufficienter dissuaderi altera pars, ideo satis potest concedi, quòd maneant sensus omnes, quantum ad alios modos sentiendi, licet etiam auferendo actum alicuius eorum
D in totum non est aliquod inconueniens, sicut auferendo auditum, & gustum, & odoratum, quia non videtur aliqua necessitas ponendi actus eorum, & ideo possunt teneri vtraque argumenta, & etiam ad vtraque respondere.

Ad primum dicendum, quòd poni sensationem tactus videtur necessarium in beatis, & ideo illi, qui dicunt non manere omnes sensus in actu, ponunt saltem istos duos, idest, visum, & tactum: nam in beatis erit medium tangendi, erit etiam obiectum tactus, idest, qualitas tangibilis, & potentia in organo disposito, ergo videtur necessario ponenda sensatio tactus: nam medium in tactu est intrinsecum, scilicet, caro, & manet in beatis: obiectum autem est qualitas tangibilis, & sunt illæ qualitates, quæ veniunt ad compositionem mixti, & manent in eo, scilicet frigiditas, ca-
E liditas, humiditas, siccitas, molle, & durum, asperum, & leue: omnia hæc manebunt in beatis, licet in meliori habitudine, quam hic, ideo cum hæc præsentia sint necessario sentiet illa beatus.

Nisi forte dicamus eum absorptum, & inebriatum a diuina visione non vti sensibus, quod falsum est, quia non erit ibi extasis, quæ fit propter defectum animæ, & potentiarum, vt dictum est præcedenti quæstio. hoc tamen sentiendum, quod inter qualitates sensibiles nullæ sunt, quæ immutent sensum cum maiori naturali alteratione, quam qualitates tangibiles, eo quòd quatuor principales tangibiles qualitates dicuntur passiuæ, & actiuæ qualitates, & origo omnis actionis, & passionis naturalis, & quæ consequuntur quamlibet materiam quòd non sit quantum ad cęteras qualitates sensibiles, quę

non consequuntur vniuersaliter materiam, neque etiam habent actionem, & passionem naturalem, sed spirituale, & tamen tangibiles qualitates magis habent de naturali immutatione, quam de spirituali, vel intẽtionali, & ob hoc dicitur, quòd nullus sensus est melior, quam tactus, & nullus melius immutatur, quia nunquam tactus immutatur sine aliqua naturali alteratione, & quãto fuerit maior perfectio in actu tactus, idest, maior delectatio, tanto erit maior alteratio naturalis, sicut appareret in actu venereorum, & ideo tactus quãtum ad conditionem, quam hic habet, non poterit manere in patria: nam sensus tactus est in animalibus ad seruandam vitam: nam secundum illum iudicamus de qualitatibus, in quibus vita consistit, scilicet, in harmonia calidi, humidi, frigidi, sicci, & tamen si nõ sentiremus ista ad hoc, quod possemus fugere ea, quæ deducendum ad extremum tollunt harmoniam, statim periret quodlibet animal, quia in igne positum, aut in magno frigore non recederet, si non sentiret dolorem, & tamen manendo ibi traheretur necessario ad extremum calidi, aut frigidi, cum quibus nulla vita manet, ideo nullus est tam necessarius, sicut tactus, & ideo est communis omni animali, quòd non est de cæteris: quantum ad illud finem non manebit tactus sensatio in patria, quia non erit ibi aliquid, quod possit nocere corporibus beatorum ad tollendum harmoniam, in qua consistit vita, & dato, quòd ibi aliquid tale esset, nihil posset agere, quia illa corpora iam facta erunt impassibilia. Itẽ sensus tactus est ad percipiendũ quasdam delectationes, secũdum quas animalia perfecta, maxime mouentur ad conseruationem speciei, scilicet, ad generationem, quia animalia (vt communiter) natura ingemante, magis delectatur in coitu, quam in alijs actibus, quia iste solus est directe ad conseruationem speciei, cæteri vero ad conseruationem indiuidui, & tamen delectatio venereorum fit in sensu tactus solo.

De hoc dicendum, quod non manebit in patria, quia ibi neque nubent, neque nubentur, vt Christus dixit, infra 22. & Lucæ 22. sed sunt sicut Angeli Dei. Sciendum etiam, quod licet sensatio tactus fiat magis materialiter, quàm cæteræ sensationes, in beatis tamen non fiet ita materialiter, quia vt dictum est supra quæstio. 114. in solutione secundi argumenti, immutatio materialis est per accidens ad sensationem, nunquàm enim fit sensatio per solam immutationem materialem recipiendo formam, secundum esse materiale: nam debet immutari potentia sensitiua, & illa nunquam potest immutari, nisi per speciem, quia in ea nunquã recipitur forma secundum esse materiale. Si enim reciperetur forma secundum esse materiale, non posset recipi, nisi illa sola, & tamẽ quilibet sensus sentit per formas quascũq;, etiam oppositas, pertinentes ad eandem potentiam, vt tactus sentit calidum, & frigidum, humidum, & siccum: ergo frigiditas, & caliditas non recipiuntur in potentia actiua, & non immutant illam, sed ipsa species istorum, quæ spiritualis est, & illa facit per se sensationẽ, sicut ergo oculos recipit speciem albi, & nigri, rubei, & viridis, & non efficitur ipse niger, albus, rubeus, & viridis, præcipue cum cõtingat simul hæc omnia recipere (quòd erat impossibile, quantũ ad esse materiale) ita & tactus recipiet in patria solum species calidi, & frigidi, humidi, & sicci, & non recipiet ipsas formas, & ita organum tactus nunquàm alterabitur, quia nunquàm efficietur calidum, & frigidum, humidum, & siccum, sed in dispositione illa, in qua cœperit esse gloriosum, in illa manebit, & illud erit sibi dispositio naturalis, sed recipiet species frigidi, calidi, humidi, sicci, mollis, & duri, leuis, & asperi, quæ erit receptio sola spiritualis, sine alteratione, & tunc nulla erit passio recipiendi, sed solum perfectio, inquantum sentire dicit quendam gradum cognitionis: ignis ergo approximatus corpori glorioso, sentietur ab eo esse calidus non poterit tamen calefacere corpus gloriosum, & ita non alterabit eum, sed manebit in gradu dispositionis suæ, & hoc modo sicut non alterat, ita non affligit, sed efficitur ita spiritualis sensus tactus, sicut visus, quòd existentibus nobis hic non contingit.

Ad secundum de gustu dicendum, quòd non videtur necessarius ad aliquid in beatis: nam tactus videtur necessarius ad aliquid, quia ibi est medium sentiendi, & obiectum, vt si beatus manu propria tangat aliquam partem

F corporis sui, manifestum est, quòd sentiet illud esse molle, vel durum, calidum, vel frigidum, cum sit magis declinans ad vnam qualitatem, quam ad alteram: de gustu tamen nõ est eadem ratio, quia licet medium sentiẽdi, i. caro maneat ibi, tamen nõ videtur manere obiectum, i. sapor, quoniam sapor est in re gustabili, & ibi nihil gustabimus: nam gustare fit hic ad nutriendũ, reparando deperditum, constat autem quòd ista nutritio, & augumentatio non manebit in beatis, quia hæc sunt generatio quędam vera, & corruptio, quæ in beatis non erunt: ista etiam nunc sunt propter imperfectum statum naturæ nostræ, quæ sine cibis non cõseruatur, & tamen tunc nullus defectus erit, ideo non manebit ibi sumptio ciborum, & ita quantum ad illum vsum, quem nunc gustus habet inter nos, non manebit in patria. Ideo solet dici a quibusdam, quòd actus gustandi non maG net in beatis.

An tamen manet ibi actus gustandi sine sumptione ciborum, & potuum non apparet, tunc enim deberemus dicere, quòd beati haberent semper aliquem saporem in lingua: nullum tamen cibum, aut potum, vel rem sapidam deglutirent.

An vero sit talis sapor non apparet, quia non est necesse poni.

Quidam tamen ponunt illum dicentes, quòd redundabit quidam sapor, semper manens in lingua, redundans a beatitudine animæ. Sed tunc dicetur, quòd hoc non esset sentire in gustu, quia vt dictum est præcedenti quæstio. quãdo species existens in organo imaginationis, vel in ratione per victoriam partis imaginatiuæ, effluit vsque ad principium sentiendi in organo sensus particularis, non dicitur
H hoc patiens sentire, sed videtur ei quòd sentiat, sicut fit in phreneticis, & mentecaptis, & tamen in beatis non erit deceptio aliqua, sed si videbitur eis, quòd sentiunt, oportet poni, quod vere sentiant, ideo non erit talis modus sentiendi.

Aliqui ergo dicunt, quod in lingua beatorum erit quædam humiditas semper saporosa, manens, quæ est subiectũ saporis, vel est ipse sapor materialiter acceptus, & ita erit vera gustatio, quia non erit species aliqua saporis, fluens ab intra, sed ab extra, & ita humiditas a Deo erit creata, vt maneat semper in lingua, & ita manebit semper quædam oblectatio suauissimi saporis, & hoc modo non videtur incõueniens, quòd maneat sapor semper in beatis. Et tamen etiam istum modum non cogimur ponere, quia nihil est, quod vrgeat.

I Ad tertium de odoratu dicendum, quòd non est necesse poni aliquam odorationem, tum quia non est ibi medium odorandi, scilicet, aer: tum quia non oportet poni ibi aliquem odorem, sicut necesse est poni quandam visionem, & sensationem tactus. Et tamen est dubium, an sit possibile poni odorationem. Et difficultas videtur quomodo possit poni odor, quia odor putatur fieri cum fumali euaporatione, quæ ibi non erit: nam talis euaporatio est resolutio, & quod resoluitur corrumpitur, & aliquãdo corruptum erit.

Dicendum autem, quòd potest poni odor, qui sit sola qualitas spiritualis sensibilis, & non sit aliqua qualitas materialis, vel passio, sicut enim visio fit per solam multiplicationem speciei, factam ab obiecto, in qua multiplicatione non transit aliqua qualitas materialis, sed sola species defluit, ita potest odor multiplicari a re non faciendo aliquã
K euaporationem fumalem, & tunc nõ erit aliqua passio, vel qualitas materialis, sed sola species intentionalis odoris, quæ immutet potentiam, & talem odorationem non est inconueniens poni in beatis, quia ab illis solum auferimus alterationes, & receptiones qualitatũ materialium. Quod autem odor possit fieri intentionaliter sine euaporatione fumali, apparet, quia aliquando fit odor in tanta distantia, quod non potest esse resolutio perueniens vsque ad illam, vultures enim currunt percepto odore, ad cadauera ex locis remotissimis, & tamen non erat possibile, quod fumalis euaporatio perueniret vsque ad loca vbi vultures adorare incipiunt, etiam si corpora quantum ad se tota resoluerentur in fumalem substantiam, maxime quia non fit odor per lineã rectã, versus vnã positionẽ, quia tunc forte parua resolutio in tenuissimũ fumum, sufficeret ad perueniendũ in longinquum, sed tam odor, quàm omnia sensibilia per

totum

totum medium versus omnẽ positionem æqualiter se diffundunt, & hoc modo etiam si corpora penitus resoluerentur, non peruenirent ad magnam distantiam, emittendo odorem, ideo necesse est odorem diffundi intentionaliter, & talis diffusio potest venire ad quamcumque distantiam, & dato, quòd per aliquam partem medij, deriuetur odor sine fumali operatione, poterit per totum medium sine illa diffundi per solam spiritualem multiplicationem, sicut fit in visione: nam species materialis, idest, albedo, & nigredo per nullam partem medij deriuatur, sed per totum medium multiplicatur species visibilis, ita odor spiritualiter per totum medium defluet, sed corpora sine vlla passione, & alteratione, aut resolutione facta in eis, emittũt odorem multiplicando, sicut sine vlla alteratione per solã naturalem conditionem multiplicant speciem visibilem, & talis emissio odoris, & susceptio eius non est inconueniẽs in beatis, cum non dicat alterationem aliquam, quòd tamen odor emittatur cum fumali euaporatione non est negandum fieri. Nunc fit enim ista euaporatio tam propter conditionem corporis emittentis odorem, quàm propter conditionem corporis suscepiui. De emittente patet, quia omnia ista sunt in quadam resolutione continua licet parua: nam semper est actio, & passio in mixtis, & consequenter est semper aliqua resolutio, potissimè in corporibus tenetis qualia sunt omnia multum odorabilia, & ille vapor resolutus pars quædam substantiæ est, & peruenit aliquando vsque ad organum sensitiuum si sit propinquum, aliquando autem non peruenit ista euaporatio, sed sola species odoris, siue intentio, & tamen quando peruenit euaporatio fumalis magis immutat, quam sola species. Quòd autem interdũ perueniat euaporatio realis, apparet, quia non solum sentitur odor, sed etiam membra corporis nostri efficiuntur odorifera, quod fit ex perfusione illius substantiæ odoriferæ: nam species odoris est intentio, & aliquid spirituale, & non potest afficere aliquod subiectum secundum esse materiale, sed solum immutat organũ odoratus; talis tamen perfusio non fit, nisi ex tactu rei odoriferæ, vel ex propinquitate magna, quando fit fortis resolutio fumi grossi implentis medium. Et apparet, quòd fuerit aliqua substãtia corporea ille fumalis odor, quia siquis perfundatur tali odore, & postea fortiter lotus defricetur in aquis, non manebit in eo odor, si tamen esset sola intentio odoris, cum illa sit spiritualis, nec posset tolli per aquã, neque per ignem. De secundo, scilicet, de conditione susceptiui dicendum, quòd potentia odorifera requirit organum valde siccum adhoc, quòd sit valde passibilis ab odore, si autem organum operiatur aliquibus humiditatibus grossis, impeditur odorare, nisi fiat fortis actio, & quia actio materialis est fortior, quàm spiritualis, cum in actione materiali sit simul materialis, & spiritualis, adhoc ꝙ talia immutentur ad odorandum, oportet peruenire verum odorem vsque ad organum, & quia verus odor est qualitas materialis, quæ non inuenitur sine subiecto, fit quædã euaporatio fumalis, & in illo fumo resoluto est odor, licet fumus non sit odor, quia fumus substantia est, quando autem fumus iste peruenit, valde immutat etiam sic organũ aspersum humiditatibus, non tamen oportet dici, ꝙ perueniat semper realiter euaporatio vsque ad organa humiditatibus impedita, sed quòd perueniat vsque ad propinquitatem: nam licet species odoris, & quælibet sensibilis species sit spiritualis, tamen habet quandam conditionem entis materialis, quanto enim species sensibilis fuerit in remotiori a sua origine, tanto debilius immutat, quod apparet in spẽ visibili, & ideo intentio odoris, quãdo est proxima euaporationi fumali, etiam si nõ perueniat simul cum euaporatione multum immutat, quod non facit, quando est distans, ideo vaporatio fumalis etiam si non perueniat semper, vsque ad organum odoratus, multum confert ad odorationem propter impedimentum organi odoratiui, quod nõ fieret si solum spiritualiter multiplicaretur odor, sicut species visibilis, in beatis autem non erit aliquod impedimentum ex parte organi, ideo non egebunt fumali vaporatione ad odorandum, non enim erit organũ suum aspersum aliqua superflua, vel non naturali humiditate, & ideo non solum ab excellentibus, & immoderatis odoribus immutabitur, sed etiam à quibuscumque differen-

Ratio, ꝙ fumalis odor est aliqua substãtia corporea.

A tijs odoris etiam à paruis, nos autem male odoramus, & generaliter tota humana species modicum odorat, & hoc fit propter magnam humiditatem cerebri: nam multum de cerebro habemus, & valde humidum, & valde propinquum organo odoratus: solos ergo magnos odores percipimus, & in parua distantia, & de illis parue iudicamus. Alia autem animalia à longe odorant, vt vultures, & hoc quia mouentur à paruis odoribus: nos autem species quidem quorumdam odorum in organo suscipimus, sed ab eis non immutamur. Etiam in odoribus, quos suscipimus, parum discernimus, quod in canibus apparet, qui per odorem cognoscunt indiuidua, & sequuntur per odorem, poterit ergo conuenienter in Sanctis manere odoratio sine resolutione, & erit odor ille suauissimus.

Ad quartum de voce, & auditu dicendum quòd non B est necesse poni ibi vocem, & auditum: nam aut vox erit propter beatos, qui in alterutrum loquantur, aut vt Deo loquantur: non primo modo, quia vox est ad exprimendũ conceptum animi, 1. Periher. & tamen cogitationes beatorum erunt eis inuicem notæ sine voce, ideo adhoc non erit opus, & ita cessat ibi auditus esse ianua intellectus, & ad disciplinam. Nec etiam erit propter Deum, quia Deus nos intelligit sine voce, quòd etiam hic facit: nobis tamen orare vocaliter valde prodest hic ad merendum, vt ostensum est supra 6. cap. quæstio 94. In patria autem etiam propter nos non erit vtile orare, aut laudare, quia iam cessabit locus merendi, ideo non est aliqua necessitas manendi ibi vocem, & auditionem.

An tamen maneat, dubium est, quia quidam volunt manere laudem vocalem in patria, sicut August. in multis lo- C cis vult, & etiam aliqui alij. Sed tunc manet dubium, quomodo poterit esse vox, quia hoc videtur facere alterationem realem, quæ cessabit in beatis. Aliqui autem dicũt, quòd in beatis erit vox solum intentionaliter, i. species vocis, & non motus ipse realis, & ideo non oportebit poni aliquam passionem. Sed hoc non multum videtur: nam quòd vox habeat intentionem, quæ possit multiplicari ad locum, adquem nõ peruenit sonus realis, manifestum est, intentio tamen numquam multiplicatur, nisi à forma materiali, & non habens formam materialẽ, non potest multiplicare, sicut species visibilis non fit, nisi ab habente colorem, & emissio odoris non fit, nisi ab eo, in quo est realiter qualitas odorabilis, ita igitur species, vel intentio vocis non emittetur, nisi ab illo, in quo fuerit vox, quę est qualitas materialis, sed vox illa est quædam qualitas materia- D lis, causata ex percussione aeris inter duo corpora, vel ex impetu corporis ad aerem, vel econtrario, ideo adhoc, ꝙ fit species vocis, vel intentio, necesse est præcedere fractionem aeris. Sed tunc est difficultas quomodo poterit frangi aer in patria, quia non erit ibi cum non sit aer extra loca elementorum. Aliqui dicũt, quòd in cęlo empyreo erit aer qui frangatur, & in quo possit formari vox, sicut hic, & ille aer seruatur à Deo ibi in æternum incorruptus, quia ibi non est locus generationis, & corruptionis. Sed tunc manet difficultas, quia ponitur magnum miraculum sine causa, scilicet, esse aerem extra loca elementorum supra totam mundi summitatem.

Secundò, quia dabitur, quòd non sint cęli corpora solida, vel continua, vel contigua, sed intermedium est corpus alterius naturæ: nam sic non erunt beati in cęlo em- E pyreo, sed erunt in quodam aere, qui erit in aliqua concauitate cœli empyrei, vel supra totum cęlum empyreum. Dicunt tamen quidam, quòd ista non sunt inconuenientia, sed quòd ita maneat ibi aer in æternum. De primo dicunt, quòd non est inconueniens, quia sicut aer in sphæra sua cępit esse per creationem, ita aer cœli empyrei creatus est ibi, & non est translatus aliunde, non est autem miraculum, quod maneat in loco, in quo creatus est: nam ita est illi naturale manere ibi, sicut aeri nostro manere in sphæra sua, & ille poterit esse eiusdem speciei cum aere elementali, non tamen corrumpetur, quia ibi nulla est actio contrarietatis, & tamen corruptio fit per actionem cõtrarietatis, illum ergo frangeret vocando, & spirando, & respirãdo attraheret si aliquis mãserit ibi. De secundo dicũt, ꝙ non est inconueniens, quia bene possunt dari loca cõtinentia corpus alterius naturæ intra cęlũ, & ita erit ibi aer

Sed quidquid dicatur non est hæc opinio bene suasibilis si instatur, sed quoniam res incerta est, non oportet multum immorari. Alij dicunt, quòd non sit corpus aliquod naturæ extraneæ in cœlo empyreo, & ita non sit ibi aer, sed dicunt, quòd ipsa tota materia cœli empyrei, est taliter rara, quòd est frangibilis ad formationem vocis, & volunt, quòd cœlum empyreum sit rarum, & cœlum aqueum, siue crystallinum sit solidum, & ideo pedes Sanctorum sint super ipsum cœlum aqueum innixi, & corpora eorum sint intra cœlum empyreum, cuius materia cedit corporibus densis, sicut cedit aer, & ita possunt formari ibi voces, siue in aere, & frangetur materia cœli empyrei à lingua glorificata in laudem Dei, & hoc tangit Beatus Thom. de Aquino, secundo Sentent. distinctione secunda, dicit tamen, quòd nec propter hoc sequitur, quod cœlum empyreum sit generabile, & corruptibile, quia raritas, & densitas sunt æquiuoce dicta in illo corpore, & in istis mixtis, vel elementis, & dicit sic ponere Astrologos inter duas sphæras, quæ non possunt scindi, esse aliquod spatium plenum corpore diuisibili, cum in illo spatio sit motus planetarum secundum motum epicicli, & tamen adhuc omnia hæc dubia sunt: nam poni talia loca, plena corpore diuisibili, non est vsquequaque concessum, licet non videatur impossibile, licet de hoc non est nunc discussioni locus.

Alij dicunt, quòd vox formabitur per fractionem aeris, & tamen ille aer non erit intra cœlum empyreum, neque erit ipsa materia eius rara, ita vt frangi possit à lingua, sed ille erit aer, qui erit intra pulmonem, & organa vocalia Sanctorum, sicut enim quædam animalia habent spiritum complantatum, ita & beati habebunt aerem connaturalem intra organa vocalia, qui nunquàm peribit, sicut enim spiritus complantatus animalibus non perit, vt dicitur libro de Somno, & vigilia, ita & in sanctis manere aerem in organis vocalibus, quasi iam naturaliter complantatum est satis verisimile, & dato, quòd ille aer non spiretur, & respiretur, quia in patria non videtur mansura spiratio, & respiratio, quæ fit propter conseruationem cordis calidi, tamen manens intra hominem in organis vocalibus, sufficiet ad formationem vocis: nam non est credendum, quòd spiratio, & respiratio, in qua aer eijcitur, & attrahitur, sit necessaria ad formationem vocis, immo, vt dicitur secundo de Anima, in spirando, & respirando non potest animal formare vocem, & sic aer manens non respiratus sufficiet ad formationem vocis.

Quædam animalia habent spiritum complantatum.

Sed obijcietur, quòd præter aerem interiorem requiratur aer exterior, cuius fractione, & motu vox deferatur: nam vox cum tremore quodam aeris exterioris fit, & tamen ibi aer non est exterior, & sic redit prior difficultas.

Dicendum ad hoc, quòd non requiritur aliquis aer exterior ibi, sed solum interior. Pro quo sciendum, quòd quædam sensibilia deferuntur ad sensum solum spiritualiter, vt species colorum, quædam autem solum materialiter, quæ contingunt organum secundum esse materiale, sicut sensibilia tactus, & gustus, quædam autem vtroque modo, idest, partim materialiter, & partim spiritualiter, sicut species odorum, quæ à principio egreditur, cum quadam fumali euaporatione, & tunc extenditur qualitas sensibilis materialiter, quia euaporatio fumalis est substantia, idest, corpus quoddam, siue fumus tenuis resolutus de corpore, & in illo corpore fundatur qualitas materialis, quæ est odor, & quandiu durat illa euaporatio fumi, extenditur odor secundum esse materiale, postea autem non potest manere, quia non est accidens sine subiecto, sed incipit tunc extendi odor secundum esse spirituale, vel intentionale, & peruenit ad loca, ad quæ non posset peruenire materialiter, vt ostensum est supra de odoratione vulturum, sic autem erit de voce, scilicet, quòd illa incipiat esse secundum esse materiale in organis, in quibus formatur, & ibi aer est connatus, qui semper manet intra illa organa, & ibi est confractio, & motus, sed cum vltra procedit vox, scilicet, extra os loquentis feretur solum secundum esse spirituale, & ita non erit necessaria confractio aliqua, neque motus aeris in medio, & ita sine aere poterit fieri vox in cœlo empyreo, quia aer solum manebit intra corpora Sanctorum, non quidem ad vsum spirandi, & respirandi, quia hæc non erunt ibi, sed solum ad vsum formandi voces in Dei laudem, ne aliqua pars corporis nostri vacet à Dei laude, & gloria. Et hoc quidem satis rationabiliter dictum est, si tamen quis dicere voluerit, quòd in patria non erit vocalis locutio, non est inconuenienter dictum, quia non manet aliquid ad quod sit vox necessaria.

Ad quintum de visu dicendum, quòd manebit visus, quia non est aliquis sensus, cuius sit actus spiritualior, & qui magis conueniat in patria, & propter abstractum esse à conditione esse materialis, non includit inconuenientia, etiam manebit ibi obiectum, & medium: nam obiectum est coloratum, & lucidum, & vtrumque manebit: medium autem ipsum actu diaphanum, per quod defertur species visibilis, & etiam hoc erit, quia cœlum empyreum diaphanum est.

Cum vero obijcitur de claritate pupillæ, dicendum, quòd non impedit quin figantur in ea species, dum tamen maneat perspicua, vel diaphana, in eo enim quod clarum est, si non est perspicuum, nó figuntur species, sicut in corporibus non tersis, & regularibus: diaphanum autem siue perspicuum quantumcunque illuminetur, semper est conueniens medium deferens speciem visibilem, vt patet in aere, per quem, quanto fuerit magis illuminatus, magis viderentur quælibet visibilia, nisi per accidens oculus impediatur à magnitudine lucis, sicut noctuæ per diem nihil vident, & per noctem vident. Quòd autem dicitur in speculo, in quod incidunt radij Solis, non videri species rerum obiectarum. Dici potest vno modo, sicut dictum est præcedenti quæstio. quod infiguntur quædam species in speculo illo, cum sit tersum, & perspicuum, & tamen propter magnitudinem radiorum Solis reflexorum non sentitur immutatio facta à speciebus infixis speculo, & tamen ibi sunt, & reflectuntur ad oculos, & videntur simul cum radijs Solis.

Alij dicunt, quòd infiguntur species speculo, & tamen non reflectuntur ad oculos respicientium speculum, quia ad reflexionem specierum in corpore requiritur diaphanitas, in qua recipiatur species, & obscurum aliquod, à quo fiat reflexio, & ideo in speculis ponitur plumbum ex parte posteriori, quod opacum est, & tunc reflectitur species, si autem nullum corpus obscurum ponatur, manente vitro simpliciter non fiet reflexio alicuius speciei, sed transeunt omnes radij, cum autem superficies speculi operitur magna luce Solis, tollitur illa obscuritas requisita ad reflexionem, ideo non reflectuntur species, licet ibi maneant infixæ, in patria autem in oculis beatorum manebit simul claritas, & perspicuitas, ideo recipi poterunt species in pupilla, & ita beati videbunt omnia obiecta: nam gloria nó mutabit conditionem naturæ, & tamen natura oculi est perspicuum esse.

Ad sextum dicendum, quòd oculus beatorum videbit omnia sub angulo, sicut & nos, cum hoc sit de conditione visionis: hoc tamen differt inter illos, & nos: nam etiam núc non vident omnes homines eandem rem ab eadem distantia, sed quicunque habet oculum perspicaciorem à minori immutatione efficitur videns, & quoniam quanto sub acutiori angulo res vr, tanto minus immutat, & quanto à remotiori videtur, tanto videtur sub minori angulo, ideo qui habent oculos modicum perspicaces, non vident rem positam à remotis, quam vident, qui sunt à propinquo. Oculi autem beatorum sunt perspicaciores, quia leuiori immutatione immutabuntur, ideo sub quantumcunque paruo angulo videbunt rem, & ita quantumcunque sit res parua, & à longinquo posita, videbunt eam: vnde nihil imperfectionis manebit in illis, sicut in nobis est. Qui autem volunt tenere, quòd omnes potentiæ maneant in actu sentiédi in beatis, licet non penitus, secúdum eundem modum, quem tenent hic, concedent omnia argumenta pro contraria parte quæ illa probant de omnibus, quod manebunt. Qui vero tenere volunt, quòd aliqui solum manebunt, idest, visus, vel tactus, aut visus solus, rńdebunt ad argumenta. Et ad primum dicendum, quod potentia comparata, quantum ad seipsam, perfectior est coniuncta actui, quàm separata,

separata, & tamen considerata quantum ad habentem, non semper reddit eum perfectiorem: habent enim quædam potentiæ sensitiuæ imperfectionem magnam in sua immutatione, vt tactus, & gustus, quia materialiter immutantur, etiam sit sensatio earum ad supplendum quandam indigentiam. Si enim aliunde tollatur defectus illi ipsi habenti potentias illas melius erit nõ manere in actu sentiendi, quam manere, cum illud sentire fiat cum quadam imperfectione, & quia ita est, quod modus sentiendi tactus, & gustus est imperfectus, & finis sentiendi est tollere quosdam defectus, qui non manebunt in beatis, nõ erit perfectio beatis habere actus illos sentiendi, sed potius esset imperfectio. Ad secundum potest dici, quod remunerabuntur omnes potentiæ sensitiuæ, licet hoc non erit valde necessarium, quia non manebunt illæ, quæ prius fuerant, sicut manet idem corpus, quod prius fuit, & tamen erit B quædam remuneratio, & ista est in quadam delectatione.

Duplex est delectatio potentiarũ sensitiuarum. Sed est duplex delectatio potentiarum sensitiuarum, quædam est ex redundantia animæ: nam sicut ex redundantia animæ beatificatur corpus, ita ex redundantia animæ beatificabuntur potentiæ. Alia est delectatio, vel perfectio potentiarum in actu proprio, & ista in comparatione primæ non ponit gradum aliquem, nec consistit remuneratio aliqua in hac, ideo etiam si beati non sentirent, non minueretur aliquid de gloria ipsorum, & tamen concedendum est eos sentire, saltem quantum ad illos sensus, quorum obiecta, & media manent in gloria, & quorum actus non important secum aliquid imperfectionis. Ad tertium dicendum, quòd non est simile omnino desiderium animæ, vt vniatur corpori, & potentiæ vt vniatur obiecto: nã desiderium animæ est propter perfectionem speciei, quia anima C non habet in se perfectam rationẽ speciei, sed est pars, & quia formalitas, & integritas est ratio, perfectius est desiderium animæ ad corpus: potentia autem habet esse specificum sine vnione ad obiectum, quia obiectum non tribuit esse potentiæ passiuæ, sed immutat eam, & perficit reducendo in actum, & ista vnio est propter quandam perfectionem quæ inde sequitur: in patria tamen iam consecutæ erunt potentiæ perfectionem aliam maiorem, quam sit ea quæ erit in vnione ad obiectum, vt dictum est in præcedenti solutione, ideo non erit defectus in eis, etiam si nõ vniantur obiectis suis, potissimè cum quædam sensationes non fiant naturaliter, nisi ad tollendum quasdam indigentias, sicut tactus, & gustus, & tamẽ iam ablatæ erunt, ideo non erit necessaria operatio earum, neque inclinabuntur naturaliter ad operationem, cum illa fuerit quasi quidam D motus ad terminum, vel habitum, & iam terminus acquisitus est.

Nullus erit sensus in quo dãnati nõ affligentur. Ad quartum dicendum, quòd proportio quædam est inter beatos ad præmium, & damnatos ad pœnam: est concedendum etiam, quod vtrique in sensu aliquid recipiunt: beati quidem iocunditatem, damnati quidem tristitiam, & neutri recipiunt penitus, sicut hic: nam nullus erit sensus in quo damnati non affligantur: constat tamẽ, quòd non affligentur in gustu, sumendo cibos amaros, sicut hic peccauerunt, sumendo delectabilia indebitè: nam vsus ciborum, potuum, & venereorum, sicut non manebit apud beatos, ita neque apud damnatos: cæteri autem sensus si quid ibi recipient, non recipient materialiter, sicut hic, quia tunc non solum affligerentur, sed etiam corrumperentur, & tamen corpora damnatorum in æternum manebunt, ideo quicquid patientur in sensibus erit secũdum E esse spirituale, & non secundum modum, qui fuit hic, ita & beati in sensu habebunt quoddam gaudium, non est necesse tamen quòd illud fit in sentiendo, sed erit in refluxu quodam facto ab anima, non quidem refluendo species, per quas videatur sensus immutari, sed conferendo quamdam aliam perfectionem sensui, quæ non pertinet ad sensationem. Ad quintum simpliciter cõcedendum est, quòd videre manebit in patria, quia ibi erit obiectum, & mediũ visus, & in actu eius non est aliqua imperfectio, quia est actus pure spiritualis, & tamen auctoritates non omnino probant hoc, bene enim infertur ex eis, quod post resurrectionem erit videre, non tamen an in beatis, sed sequitur, quòd in iudicio vbi enim videbit omnis oculus, erit visio in resurgentibus, & tamen quia illi, qui beati futuri sunt, statim post resurrectionem erunt beati, oportet, quòd dum A iudicantur beati sint, & ita beati habebunt vsum videndi, & in hoc non est insistendum.

Ad textum dicendum, quòd siue ex illa auctoritate colligatur verè motus realis futurus in beatis, siue non, constat quòd beati mouebuntur saltem de loco iudicij ad cœlum empyreum, & sicut in eis erit motus, ita etiam erit sensus, & tamen non sequitur, quod erunt omnes sensus in actu, satis est enim, quod maneant aliqui in actu.

An subtilitas erit in corporibus gloriosis. Et quomodo esse penetratiuum competit propriè corpori. Et quod conditio corporis humani, maximè reluctatur operationi animæ. Et quod anima secundum substantiam est spiritus.

Quæst. CXVII.

B QVæritur nunc circa secundam dotem corporis gloriosi, quæ est subtilitas nunquid erit in illis. Aliqui dicunt, quod non poterit esse in eis subtilitas, quælibet enim conditio gloriæ excedit proprietatem naturalem, sicut claritas gloriæ excedit claritatem Solis. Si ergo corpora beatorum subtilia futura essent, videtur quod essent subtiliora omnibus, quæ in natura subtilia sunt, & ita erit corpus gloriosum subtilius vẽtis, & igne, & aere, quod est falsum, & fuit hæresis Patriarchæ Constantinopolitani, quem Gregor. in eadem vrbe damnauit, vt ipse recitat 14. lib. Moralium. Item videtur, quod non peruenіant corpora beatorum ad magnam subtilitatem, sed manent in eadem grossitie in qua nunc, vel parum differt: nam sicut caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, sunt conditiones elementorum, ita & subtilitas, & grossities, vel raritas, & C densitas: caliditas tamen, & frigiditas non intenduntur in corporibus beatorum, sed potius reducuntur ad mediũ, vt sit minor caliditas, & minor frigiditas, & ita fit maior harmonia, ita & subtilitas non intenderetur, vt sint futura subtiliora corpora, sed forte minus subtilia, vel quod parũ differat. Item, subtilitas est accidens corporum propter paucitatem materiæ, vnde corpora, quæ sub æqualibus dimensionibus minus habent de materia dicimus subtiliora, vt ignis est subtilior aere, & aer terra, & aqua quam terra, in corporibus tamen erit tantundem de materia, quantum nunc fuit, & magnitudo erit eadem, vel quasi, ideo non erunt subtiliora, quàm nunc vel parum distabit. Dicendum, quod subtilitas est conditio corporum gloriosorum, sic dicitur 1. Corinth. 15. Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale, idest, simile spiritui in subtilitate: hoc enim est, in quo spiritus excedit omnia corpora, D quia nihil est, quod spiritus non penetret: ergo corpora beatorum aliquam subtilitatem habebunt.

Item, quia in corporibus quanto est aliquod subtilius, tanto est nobilius, & tamen corpora gloriosa erunt simpliciter nobiliora omnibus corporibus: ergo erunt subtiliora omnibus corporibus non gloriosis.

Ad maiorem huius euidentiam considerandum, quod nomen subtilitatis inuentum est à virtute penetrãdi, quod enim alia penetrare potest, subtile dicitur: vnde dicitur secundo de Generatione, quod subtile est, quod est repletum partibus, & partium partibus. Esse autem penetratiuum (vt quidam volunt) competit propriè corpori ex duobus.

Primò, ex paruitate quantitatis, & potissimè secundum E profunditatem, & latitudinem, quia penetratio est in profundum rei, ideo profunditas quantitatis, obstat etiam latitudo post profunditatem, longitudo autem nõ repugnat penetrationi: nam si absoluatur quantum à latitudine, & profunditate, ita penetrabit quantum sicut indiuisibile, quia nihil obstabit eum extremum huius quanti, idest, lineæ si aliquid sit indiuisibile: vnde nihil magis est, quod linea penetret aliquod corpus, quam quòd punctus illud penetret, quia nihil magis se rumpitur, vel aperitur.

Secundò fit penetratio ex paucitate materiæ, & quia rara sunt corpora, quę paucũ de materia habent, vocamus illa subtilia. Ex hoc autem fuit ratio transferendi hoc nomen subtile ad alia, quæ propriè in subtilitate non cõcant secundum rationem subtilitatis, in corporibus enim raris, quia est modicum de materia est magis de forma, quam de materia, & ideo forma prædominatur materiæ, ob hoc

autem

autem tranſlatum eſt nomen ſubtilitatis ad alia corpora, F quæ optime ſubſtant formæ, & perficiuntur ab ea completiſſimo modo, ſicut dicimus ſubtilitatem eſſe in Sole, & Luna, & omnibus corporibus cœleſtibus, quia iſta perficiuntur à forma modo completo, & ideo in nullo eſt reſiſtentia ad actum formæ, neque materia trahit ad contrariam diſpoſitionem formæ, quod fit in corporibus noſtris, quibus forma non dominatur plene, ſed ipſa trahunt in partem oppoſitam impediendo operationem formæ, quia non ſunt ei omnino ſubiecta, & maxime apparet in corporibus humanis, quia reluctatur conditio corporis operationi animæ, & ſi anima velit perſeuerare in operatione ſua, corpus turbat, vel corrumpitur facilius, Sapien. 9. Corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Ex hoc etiam mixta elementata, G quorum materia ſubditur quaſi completæ formæ ſuæ ſpeciei poſſunt vocari ſubtilia, ſic aurum, & ſimilia corpora vocantur ſubtilia, quia ſecundum ſpeciem ſuam completa ſunt, & quia perfectio eſt à forma, tunc aliqua ſunt perfecta ſecundum ſpeciem ſuam, quando materia bene ſubditur formæ, & ſic recipit totam perfectionem, quam forma nata eſt dare, ſi autem aliquod non eſt tam perfectum, quantum ſpecies ſua perfici poteſt, impedimentum eſt niſi ex parte materiæ, quæ non recipit perfectionem totam formæ, & hoc quia non bene ſubditur ei. Ex hoc etiam alia tranſlatio facta eſt: nam paruitas corporis, & paucitas materiæ, rem penetratiuam reddunt: ergo nec eſt quantitas, nec materia, quod eſt magis penetratiuum, & illud vocatur magis ſubtile, & ita incorporea, cum nec quantitatem, nec materiam habeant, vocantur ſubtilia, & talia non ſolum propter hæc, ſed etiam H propter virtutem ſuam dicuntur penetratiua, quia pertingunt vſque ad intima rei, & ita vocatur intellectus aliquis ſubtilis, quia pertingit vſque ad inſpicienda intrinſeca principia rei, & proprietates naturales latentes, & ita etiam dicitur aliquis habere viſum ſubtilem, quando poteſt aliquid minimum viſu pertingere, quod non fit, niſi à perfectione potentiæ, quæ à minimo immutatur, & ita in quolibet alio ſenſu ſubtilitatem aſſignamus. Ex his autem modis diuerſimode accipitur ſubtilitas ſecundum varios pro corporibus beatorum. Quidam enim hæretici (vt refert Aug.) dixerunt corpora beatorum futura ſubtilia, ſicut ſpirituales ſubſtantiæ dicuntur ſubtiles, aſſerentes quòd in reſurrectione generali corpora beatorum futura ſunt ſubtilia, ſicut ſpirituales ſubſtantiæ dicuntur ſubtiles: aſſerentes, I quod in reſurrectione generali corpora conuertentur in ſpiritus, & dicunt quòd propter hoc Apoſtolus 1. Corint. decimoquinto, vocat corpora reſurgentium ſpiritualia, ſcilicet, ſeminatur animale, reſurget ſpirituale. Sed hoc non poteſt ſtare. Primo, quia impoſſibile eſt corpus conuerti in ſpiritum, cum non communicent in materia, & tamen conuenio eſt eorum, quorum materia eſt pars, quæ ſit ſubiectum conuerſionis, quod & Boetius oſtendit in libro de duabus naturis, & vnica perſona Chriſti. Secundo, quia ſi hoc eſſet poſſibile, & actualiter conuerteretur corpus in ſpiritum, non reſurgeret aliquis homo, cum quilibet homo conſtet ex anima, & corpore, & tamen Apoſtolus ſupponit reſurrectionem futuram, & ibi corpora futura ſpiritualia. Tertio, quia ſi Apoſtolus nominaret ſpiritualia, quia conuertenda erant in ſpiritum, nominaret etiam ea animalia, quia in animas conuerterentur cum anima, & ſpiritus idem ſint, K & tamen non concedit ea futura animalia, ſed dicunt, quod nunc ſunt animalia, poſtea vero erunt ſpiritualia, ideo non accipiuntur ſpiritualia, id eſt, quòd conuertentur in ſpiritus.

Alij ergo hæretici dixerunt, quòd in reſurrectione manebunt corpora in ſubſtantia corporum, & tamen habebunt ſubtilitatem, quantum ad rarefactionem, ita quòd in reſurrectione erunt corpora humana aeri, vel vento ſimilia. Sic refert Greg. tenuiſſe Euthicem Conſtantinopolitanum Patriarcham, quam hæreſim, ipſemet Greg. in eadem vrbe damnauit, vt ipſe refert 14. Moralium. Sed hoc non poteſt ſtare, quia talia corpora non ſunt palpabilia, ſicut aer non palpatur, & tamen corpus Chriſti in reſurrectione palpabile fuit, vt Lucæ 24. Palpate, & videte: etiam quia dixit Thomæ eodem cap. Mitte manum tuum F in latus meum, & digitum tuum in loco clauorum, in corpore autem raro, ſicut aer, neque eſt iſta inuenire, neque manu palpare: non ergo talem ſubtilitatem habebunt corpora glorioſa: nam corpus Chriſti habet dotes materialiter loquendo excellentius, quàm omnes beati habituri ſunt, cum cæteri beati conformandi ſint ei, ad Philipp. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ: cum ergo ſubtilitas ſit futura in nobis, erit illa perfectius in Chriſto, ita vt corpus ſuum dicatur ſubtilius corporibus noſtris, ſicut eſt clarius noſtris, & tamen non peruenit corpus Chriſti ad raritatem aeris, vel venti, cum fuerit corpus ſuum palpabile, in reſurrectione ergo neque corpora cæterorum reſurgentium erunt ſubtilia ad raritatem aeream. Secundo, quia reſurgentium corpora habebunt carnem, & oſſa, quia dicitur Iob 19. In G carne mea videbo Deum Saluatorem meum, & corpus etiam Chriſti reſurgentis carnem, & oſſa habuit Lucæ 24. Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, & tamen natura carnis, & oſſis non patitur tantam raritatem, ſicut terræ elementum, & ſubſtantia non poteſt manere ſub tanta raritate, ſub quanta eſt aer. Alius ergo modus ſubtilitatis aſſignandus eſt corporibus beatorum, quæ nec ſit propter paruitatem quantitatis, cum non reducantur ad indiuiſibilitatem puncti, nec ſit propter raritatem materiæ cum non poſſint effici tam rara, ſed iſte modus videtur eſſe propter actiuitatem eorum. Dicunt enim quidam corpus eſſe tripliciter ſubtile: nam vt dictum eſt ſubtile dicitur à conditione penetrandi, eſt autem tripliciter penetratiuum, ſcilicet, propter paruitatem quantitatis, propter raritatem materiæ, & propter virtutem actiuita- H tis. De primis duobus patet. De tertio, vt vinum eſt penetratiuum magis, quàm aqua, quod apparet, quia ſi quis bibat aquam cum modico vino, magis refrigerabitur ab æſtu, quàm ſi bibat ſolam aquam, & tamen vinum magis habet de materia, quàm aqua, cum ſit groſſioris ſubſtantiæ, quia eſt per expreſſionem de vuis. & tamen propter ſuam actiuitatem eſt valde penetratiuum, & facit penetrare aquam ad quædam loca corporis ad quæ ipſa ſola non penetraret, ſed vinum aperit viam, quia eſt potentius in operando, & ita corpus beatum erit ſubtile per virtutem operatiuam, vt penetrare poſſit. Et tamen vnde proueniat ei iſta perfectio operandi, eſt dubium. Aliqui dicunt, quòd prouenit iſta perfectio corporum beatorum ratione quintæ eſſentiæ, quæ dominabitur in eis, & ſicut corpora cœleſtia ſunt bene ſubdita formæ, ita erunt corpora reſur- I gentium propter participare in materia. Sed non ſtat, primo quia natura corporis cœleſtis non poteſt intrare in compoſitionem corporis humani, quia iam non ſolum efficeretur alterum numero, ſed etiam alterum ſpecie, vel natura. Secundo, quia dato, quòd poſſet venire in compoſitionem ad hoc, quòd natura cœleſtis prædominaretur, ita quòd traheret corpus ad conditionem ſuam extrahendo illud de conditione elementali, oportebat quòd plus ſecundum quantitatem eſſet de materia cœleſti, quam de elementali, & tamen hoc non ſtat, quia tunc corpora humana reſurgentium non eſſent eiuſdem ſtaturæ, cuius ſunt nunc, niſi forte tantum minueretur de natura elementali, quantum additur de cœleſti, & non haberet homo dimidium corporis ſui de veritate ſubſtantiæ, quæ prius fuit, quod omnino repugnat integritati reſurgentium, cum tamen ſupponitur, K quod in eadem ſtatura reſurgent. Alij dicunt, quòd corpus cœleſte ſecundum ſubſtantiam non intret in compoſitionem corporum humanorum reſurgentium, ſed quod corpora, quæ ſunt de ſubſtantia elementali induant proprietates corporis cœleſtis, & ex eius dominio fieret ſubtilitas in corpore humano. Sed hoc non ſtat, quia cum proprietas corporis cœleſtis ſit qualitas naturalis, ſi ex illa ſortirentur corpora reſurgentium ſubtilitatem, cum ſubtilitas ſit dos gloriæ eſſet proprietas naturalis cauſa gloriæ; quod abſurdum eſt, quia per nihil naturale poteſt meliſ gloria, neque eſt alicui gloria naturalis, niſi Deo, qui per naturā ſuam glorioſus eſt, & eſt alijs gloriam conferens per voluntatem ſimul, & naturam.

Gloria nulli eſt naturalis niſi ſoli Deo.

Aliter ergo dicendum eſt, quòd perfectio illa corporis, ſecundum quam reddetur ſubtile, prouenit ex dominio animæ glorificatæ, quæ eſt forma corporis ſupra corpus,

ratione

ratione cuius corpus spirituale dicitur: nam est qualitas subditum animæ ad participandum perfectionem eius, quæ forma ipsius est, & dum viuetur non potuit anima sibi tenere illud subditum: nam si tenere potuisset, effectum fuisset impassibile, sed proueniet animæ hoc ex perfectione gloriæ. Et quoniam anima est secundum substantiam spiritus, & secundum operationem est principium ad omnia, reddit corpus sibi subditum penitus, inquantum quicquid anima vult operari per corpus potest facere, & hoc est reddere illud spirituale, & subtile, id est, penetrans omnia, sicut anima per operationem suam omnia penetrat, & quæ omnia penetraret, si maneret absoluta à corpore. Sic tamen spiritualitas, qua corpus animæ subijcitur, participatur dupliciter. Vno modo subijcitur animæ corpori plene ad participandum esse specificum, accipiendo esse specificum, non solum pro hoc, quod est dare esse formale, & substantificum, sed prout est dare omnem perfectionem, quæ est ad operationes, quas anima exercet per corpus. Alio modo subijcitur corpus animæ, vt motori, id est, solum, vt mouet ipsum non exercendo aliquam operationem conuenienter speciei: nam mouere localiter non est operatio determinate competens formæ alicuius speciei, sed competit omni formæ rei viuentis fere præter plantarum. Inquantum ergo anima mouet corpus non exercet aliquam operationem specialem, conuenientem conditioni animæ, quantum ad primam subiectionem sortitur corpus dotem subtilitatis, quantum ad secundam sortitur agilitatem, & ideo modicum differt agilitas à subtilitate, & propter hoc Apostolus vocans corpus spirituale, tetigit vtranque dotem tam subtilitatis, quàm agilitatis. Et ut dicit Gregor. quòd corpus erit subtile per effectum spiritualis potentiæ, id est, virtutis ad operandum, non autem mutabit [illegible] de magnitudine sua, sed erit eiusdē quantitatis, & staturæ, etiam habebit æquale de materia, id est, non erit tunc rarius, quàm nunc. Ad primum concedendum, quod sicut corpus gloriosum erit lucidius omnibus corporibus non gloriosis, ita erit subtilius, non quidem [illegible], id est, rarius, vt sit sicut ventus, sed subtilius, id est, magis habens virtutem penetrandi propter hoc, quòd erit perfecte subditum animæ, quæ est forma, & hoc non habebit aer, neque ignis: nam illa non possunt penetrare [illegible] solida, & tamen corpus beatum penetrabit quodcunque solidum. Ad secundum dicendum, quòd frigiditas, calor, humiditas, & siccitas non intendentur in beatis, sed magis reducentur ad medium, eo quòd nunc aliquæ earum excedunt præter proportionem, & est via ad corruptionem, tunc autem quia manebit corpus in tali habitudine, vt non sit corruptibile, necesse erit, quòd reducantur qualitates alteratiuæ ad medium, vbi est habitudo conueniens incorruptioni de subtilitate, prout opponitur densitati, id est, multitudini materiæ. Dicendum, quòd corpora non intendentur, neque remittentur, sed manebit eadem habitudo, id est, tantum de materia: nam non poterant corpora aliter fieri rariora, nisi quia manente eadem materia fierent maiores dimensiones, id est, maior statura corporum, aut quia manente eadem statura tollatur aliqua pars materiæ præexistentis, & ita efficiantur corpora rarius, & tamen neutrum erit, cum maneat in resurgentibus totum, quod fuit de veritate naturæ, & statura maneat eadem, & dato, quod possent fieri corpora rariora, non erat opus, quia tolli excessum frigoris, & caloris est conueniens in resurgentibus, quia istæ qualitates alterant ad corruptionem, & tamen habere multum, vel parum de materia non alterat ad corruptionem, ideo non erit conueniens facere corpora resurgentium rariora, quàm hic fuerunt, vel densiora. Ad tertium dicendum, quod non accipitur subtilitas in corporibus beatorum pro raritate, vel paucitate materiæ, sed propter perfectionem quandam eius resultantem in eo ex hoc, quòd est plene subditum animæ, & secundum illam perfectionem est aptum ad omnes operationes, quas anima vult exercere per illud, & ita propter istam subtilitatem non oportet mutari aliquid de materia corporis, vel de conditione densitatis.

A

An per dotem subtilitatis possit corpus aliquod gloriosum esse in eodem loco, cum alio corpore non glorioso. Et quare illud competat corpori. Et quod [illegible] sit quantitas dimensiua.

Quæst. CXVIII.

Quæritur circa prædicta, an per dotem subtilitatis possit corpus aliquod gloriosum esse in eodem loco, cum alio corpore non glorioso.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur ad Philipp. 3. quòd Christus reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, & tamen in corpore Christi fuit tanta subtilitas, quòd in resurrectione potuit esse simul cum alio corpore in eodem loco, nam intrauit post resurrectionem ad discipulos ianuis clausis, Ioan. 20. Ergo etiam corpora beatorum poterunt simul esse in eodem loco per dotem subtilitatis.
B

Item corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus corporibus non gloriosis, & tamen aliqua corpora non gloriosa ratione suæ nobilitatis possunt nunc simul esse cum alijs corporibus in eodem loco, sicut radij Solis cum corpore crystalli; ergo à fortiori poterunt hoc corpora gloriosa. Item corpora cœlestia non possunt diuidi, aut rumpi, quantum ad substantiam ipsarum sphærarum, vt dicitur Iob 37. Cœli velut ære solidissimi firmati sunt, si ergo corpus gloriosum per suam subtilitatem nō potest simul esse cum corpore cœlesti in eadem parte, nunquam resurgentes penetrarent ad cœlum empyreum, quod falsum est. Item corpus, quod non potest simul esse cum alio corpore, potest impediri in motu suo obstaculis aliorum, & etiam includi, sed hoc non potest accidere corporibus beatorum, quia iam ex hoc quandam imperfectionem haberent, ergo possunt simul esse in eodem loco, cum quolibet corpore.
C

Item sicut se habet punctus ad punctum, ita se habet linea ad lineam, & superficies ad superficiem, & corpus ad corpus, possunt tamen duo puncta esse simul, vt quando duæ lineæ se tangunt, secundum extremitates: nam necesse est duo illa puncta simul esse, aliàs daretur mediū inter puncta: nam puncta non possunt esse nisi, vel in eodem, vel immediate, vel mediate. Non stat secundum, quia puncta non est possibile stare immediate, quia tunc posset componi aliquid ex solis indiuisibilibus, si ipsa puncta possent immediate, & non simul, quia hoc est facere aliquid continuum. Non etiam mediate, quod est tertium, quia tunc inter illa duo puncta intercideret linea media,
D

ideo necesse est dari, quòd duo puncta, quæ sunt in extremitatibus duarum linearum possent esse in eodem siue simul, quando duæ lineæ coniunguntur. De lineis simul stantibus patet, vt quando duæ superficies se contingunt: nam cum lineæ sint extremitates illarum duarum superficierum, necesse est, quòd aut sint in eodem, aut sint immediate, aut mediate, non immediate, quia componeretur continuum ex indiuisibilibus: nam sicut punctus est simpliciter indiuisibilis, ita linea est indiuisibilis secundum latitudinem. Nec etiam sunt mediate, quia tunc intercideret alia superficies media, & ita non contingerentur illæ duæ superficies, erunt ergo duæ lineæ in eodem, id est, vbi vna est, etiam est alia. Eodem modo duæ superficies sunt simul, vel in eodem, vt patet, quando coniunguntur
E

duo corpora secundum latera, quia ibi sit contactus duarum superficierum, quælibet non confundantur, ita quòd vna efficiatur alia, tamen sunt in eodem, ac si esset solum vna, nam non possunt esse immediate, neque mediate. Non immediate, quia componeretur tunc corpus ex superficiebus si inter vnam, & aliam nihil interueniret, & tamē vna non esset vbi est alia, quia hoc est componere continuum. Neque etiam sunt mediate, quia tunc non se contingerent, sed mediarent aliæ superficies, ergo sunt simul. De corporibus ergo eadem ratio erit, quod poterunt esse duo corpora in eodem loco, sed quicquid nobilitatis inuenitur in aliquo corpore, debet poni in corporibus gloriosis, ergo illa poterunt esse in eodem loco cum alijs corporibus.

Dicendum vt per positionem communiorem, quia corpus gloriosum stabit cū alio corpore in eodē loco, sed non erit hoc per dotem subtilitatis, sed solum per miraculum.

De

De [illegible] autem praesenti dicunt aliqui, quòd vnum corpus [illegible] qui [illegible] & hoc [illegible] tolli per [illegible] corpori glorioso [illegible] cū alio corpore.

Sed non est verum, quòd [illegible] id, per quod repletur locus, [illegible] nam [illegible] tollet dos subtilitatis [illegible] dimatio tolletur [illegible] materia [illegible] forma [illegible] materiae [illegible] & partes formae. Quòd autem [illegible] repleat [illegible] non [illegible] imperfectione, sed per id, quod est de integritate [illegible] enim plenū, & vacuum opponuntur, illud solum non replet locum, quo posito in loco [illegible] manet locus vacuus, sic enim definitur vacuum 4. Physicorum, quòd est locus non plenus corpore sensibili, dicitur autem corpus sensibile, quod ex materia, & forma, & [illegible] accidentibus constat, quae [illegible] pertinent ad integritatem naturae, & quia in corpore [illegible] manet quod est de integritate naturae, manet [illegible] sensibilia, [illegible] forma, & naturales qualitates, vt calidum, frigidum, & similia, quae sunt de corpus [illegible] naturali, etiam [illegible] sensibilia [illegible] corpus Christi [illegible] Luc. 24. [illegible] palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere [illegible] materia, & forma [illegible] quae materiam dicunt, & tamen non sunt carnes, & ossa [illegible] formam. Etiam [illegible] manet corpori glorioso, quod locum repleant, [illegible] corpora sensibilia [illegible] corpus [illegible] in spiritum, quod non fiet. Esset etiam [illegible] quòd locus [illegible] corpore [illegible] vacuus, & tamen esset [illegible] esset repletum loci [illegible]

[illegible] locum [illegible] id, quod [illegible] corporis [illegible] quòd [illegible] materia, & formam [illegible] corpus sensibile, vt distinguitur contra mathematicum [illegible] solas dimensiones separatas, latitudinem, profunditatem [illegible] dimensiones non replent locum, & [illegible] vacuum [illegible] locum, in quo [illegible] dimensiones sine corpore [illegible] tamen [illegible] in loco [illegible] dimensionibus, quia [illegible] dimensiones separatas cum corpore sensibili in eodem loco, quòd Aristo. negat, & dicit esse inconueniens 4. Physi. & 3. Metaphysi. [illegible] non possunt esse dimensiones separatae in loco, in quo est corpus sensibile [illegible] dimensiones separatae in loco [illegible] sensibile [illegible] impedirent dimensiones [illegible] in loco [illegible] non replent locum [illegible] corpus gloriosum [illegible] replet locum [illegible] & quòd [illegible] corpus [illegible] non replet locum, [illegible] vacuus, & tamen [illegible] corporis in loco [illegible] quòd [illegible] replet locum non [illegible]

[illegible]

G [illegible] cum solum non potest esse corpus gloriosum esse in eodem loco cum corpore non glorioso, & dicitur, quòd causa est, quia nihil prohibet [illegible] esse cum alio in eodem loco, nisi quod corpus quodlibet requirit diuersum situm ab alio corpore, hanc autem distinctionem [illegible] non requirit aliqua qualitas, aut aliquod aliud accidens corporis, non enim debetur situs alicui corpori ratione suae qualitatis [illegible] quòd est calidū, frigidum, humidum, siccum, graue, aut leue, manet adhuc corpori necessitas [illegible] loci, vt dicitur 4. Physicorum. Et praeterea [illegible] propter humidum, & frigidum, calidum, & siccum [illegible] maior locus corpori, propter magis calidum [illegible] maior locus, vel minor quod falsum est, cum in his non sit differentia nisi ex quantitate. Etiam non competit situs propter formam substantialem, neque [illegible] propter materiam [illegible] forma non determinatur [illegible] nisi propter materiam in qua est, materia autem non determinatur ad locum, nisi propter quantitatem dimensiuam, sola enim quantitas dimensiua est, quae facit materiam situm, & occupare locum, & consequenter natura quantitatis [illegible] facit duo corpora differre situ, & pertinet ad distinctionem [illegible] nam quantitas dimensiua dicitur quantitas habens [illegible] cum ergo quantitati dimensiuae secundum naturam suam competat situs: ablatis etiā omnibus aliis, quae sunt in re, scilicet, materia, & forma, & qualitates [illegible] habet necessario res distinctionem situs, cum [illegible] quantitas dimensiua ratione cuius determinatur situs.

H Et hoc est, quod vult Aristo. 4. Physicorum, & 3. Metaphy. quòd [illegible] separatae non possunt esse in eodem loco, [illegible] quòd corpus sensibile, scilicet, quia etiam illae dimensiones [illegible] habent distinctum situm corpus sensibile, [illegible] manet, & tamen dimensiones illae nihil sunt nisi dimensiones [illegible] esse separatae, quaelibet tamen alias res, quae non sit dimensio potest esse simul cum corpore sensibili in eodem loco, vt quaelibet substantia pure spiritualis, & qualitates quaecunque si de ponantur separatae, siue de nouo adueniret illi corpori, etiam si illi corpori adderetur plus de materia, non variata dimensione priori, adhuc caperet materia in loco illo, sola autem dimensio adueniens exigit [illegible] situm, ergo dimensiones [illegible] habere, & secundum [illegible] situm.

[illegible] Apparet etiam magis, detur enim linea separata, vel quodlibet dimensio separata, & alia non separata, non posset [illegible] quod illae duae lineae, vel duae partes vnius lineae [illegible] alias linea non addita linea non efficeret aliquid maius [illegible] non differret, quod est contra conceptionem [illegible]

[illegible] Et idem est de duabus superficiebus, & duobus corporibus [illegible] quae nihil dicunt nisi dimensiones, & quoniam materia in corpore naturali subsistat [illegible] dimensionibus, inde sequitur, quòd [illegible] materiae dimensionatae exigunt diuersum situm, [illegible] impossibile esse duas lineas, vel duas partes lineae esse nisi distinctas situ, ita impossibile est duas partes materiae substantes quantitati nisi distinctas situ, & quoniam principium indiuiduationis, vel distinctionis indiuiduorum est a materia, & materia accipit distinctionem esse in partibus suis per dimensiones, inde est, quod duo indiuidua naturalia requirunt necessario distinctum situm.

K Et ita dicit Boetius libro de Trinitate, quòd duobus corporibus vnum locum nequaquam fingere possumus, vt hae saltem varietatem accidentium, distinctio indiuiduorum [illegible] nequaquam auferre corpori dimensiones, ergo non aufert necessitatem distinctionis situs ab alio corpore, ergo corpus gloriosum non habet ex dote subtilitatis [illegible] simul cum alio corpore, & tamen [illegible] ergo poterit hoc, [illegible] per [illegible] non per dotem, de quo dicetur [illegible] quaestione.

Ad [illegible] dicendum, quòd corpus Christi intrando per portas clausas [illegible] corpore portarum, & tamen non habuit hoc ex dote subtilitatis, sed magis ex virtute diuinitatis, & [illegible] quòd exiuit de clauso virginis ventre.

Sic

Sic dicit Gregor. in homelia, illud corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod ad humanos oculos clauso exijt virginis viero, & ita non oportet, quòd per dotem subtilitatis hoc exegerit, maxime cum Christus viuens dotes non habuerit, sed actus similes dotibus habuit aliquando, vt ostensum est supra, & tamen de hoc etiam dicetur sequenti quæst.

Ad secundum dicendum, quòd quidquid perfectionis erit in alijs corporibus, erit in gloriosis. Et tamen non est concedendum, quòd aliquando duo corporà naturalia sint simul, quòd autem dicitur de radijs solis non tenet, quia radius est lux, & lux non est corpus, sed qualitas quædam.

Ad tertium dicendum, quòd corpora beatorum transibunt per omnia corpora cœlorum non aperiendo, neque rumpendo sphęras, & tamen hoc non fiet per dotem subtilitatis, sed per diuinum miraculum.

Ad quartum dicendum, quòd si corpora gloriosa sibi solis relinquerentur, per solam virtutem dotis non possent transire omnia impedimenta corporum obstantium, & tamen Deus aderit eis ad nutum cuius virtute poterunt penetrare omnia corpora, ita vt à nullo teneantur.

Ad quintum dicendum, q; non est sic de corpore ad corpus sicut de puncto ad punctum, & linea ad lineam, & superficies ad superficiem. Ratio est, quia soli corpori cōpetit locus, cętera verò non sunt in loco nisi per accidens, puncti.n. non contingit esse locum, vt dicitur 4. Phys. ita neq; lineæ, neque superficiei: nam sicut se habet corpus ad locum, ita se habet extremitas corporis ad extremitatē loci, punctus autem linea, & superficies sunt extremitas corporis, ergo non sunt per se in loco, sed in extremitate corporis, contingit tamen naturaliter duorum locorum esse vnū terminum, sicut duæ lineæ terminantur ad vnū punctum, ergo in illo vno termino duorum locorum erunt superficies, & lineę, & puncta duorum corporum, & tamen ille terminus est idem: ideo in eodem possunt esse duæ superficies, & duæ lineæ, & duo puncta, non tamen duo corpora, eo quòd naturaliter duo loca non sunt vnus locus, & tamen duo termini locorum sunt naturaliter vnus terminus, sicut in contiguis quorum vltima se tangunt.

An duo corpora per miraculum possint esse simul in eodem loco. Et quod corpus reductum ad indiuisibile non manet organicum. Et quomodo Christus dicatur esse in hostia. Et quæ sit operatio dotis subtilitatis. Et quæ sit dos subtilitatis. Et quid faciat duo corpora esse realiter distincta, in quo consistat miraculum, quod duo corpora sint in eodem loco. Et quid sit locus quare item vnum corpus non possit esse in duobus locis. Quæst. CXIX.

QVæretur cum non possint duo corpora per dotem simul esse, an possint simul esse per miraculum, quòd duo corpora sint simul duo corpora, & sint vnum corpus tantum. Videtur q; non, quia hoc esset facere contradictoria, si ponuntur duo corpora simul sequitur illa esse vnum corpus, ergo non est possibile etiā per miraculum esse duo corpora in eodem loco. Patet enim hoc, sint duo corpora a. & b. quæ sint in eodē loco, sequitur, q; dimensiones a. erunt eædem cum dimensionibus loci, aut aliæ si sunt alię: necesse est, q; sint dimensiones separatæ, quia dimēsiones, quæ sunt intra terminos loci non sunt in aliquo subiecto nisi in corpore locato, cum inter locum, & locatum nihil differt, quia locus est in locato. Si autem sunt eædem dimēsiones a. cum dimensionibus loci, sequitur eadem ratione, q; dimensiones b. sunt eædem cum dimensionibus loci, cū sit in loco illo, sed duorum corporum non possunt esse eędem dimensiones, sicut neq; eadem albedo, ergo a, & b, sunt vnum corpus, cum habeant easdem dimensiones, & tñ sunt duo corpora; ergo sunt simul duo, & vnum qđ est impossibile. Item non potest ēt per miraculum fieri aliqd, vt s. q; sit pars maior toto, quia contraria cōibus conceptionibus infallibiliter poterunt esse falsę, sicut q; triangulus non habeat tres angulos equales duobus rectis, neque aliquid potest accidere lineæ miraculose contra diffinitionē lineę, quia separare diffinitionem à diffinito est ponere contradictionem, & tñ duo corpora esse in eodem loco est **A** contra conclusiones geometriæ, & contra diffinitionem lineæ, ergo includit cōtradictionem, est.n. contradictio geometrica, quòd duo circuli non se possunt cōtingere nisi in puncto, nisi secent se, quia tunc tangent se in duobus punctis sectionis, posito tamen, q; duo corpora circularia essent in eodem loco, tangerent se illi circuli secundum se totos, cum fierent vnus circulus. Etiam sequeretur tunc contra diffinitionem lineę: nam intra duo puncta non potest esse nisi vna linea recta, vt patet ex diffinitione lineæ, & tamen tunc inter duo puncta essent duæ lineæ rectæ, quia essent illa puncta signata in duabus superficiebus eiusdem loci, & essent ibi necessario duę lineę rectę duorum corporum. quia sicut ponitur linea vna vnius corporis ita & erit alia alterius corporis.

Item non pōt fieri per miraculum, q; corpus inclusum in **B** altero non sit in eo sicut in loco, quia tunc haberet locum cōmunē, & non proprium. Sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodē loco, ergo non poterit fieri per miraculum duo corpora esse in eodem loco. Patet antecedēs sint .n. duo corpora in eodem loco quorum vnum, fm quamlibet dimensionem sit maius alio, & sic minus inclusum in maiore, tunc locus corporis maioris erit locus corporis cōmunis minoris, locum tñ proprium non habebit, quia non erit aliqua superficies corporis actu signata, quæ cōtineat ipsum precise; qđ est de ratione loci proprij. Item locus, & corpus proportionaliter se habent, si ergo possent duo corpora esse in eodē loco, posset idē corpus esse in diuersis locis, & tamen non pōt ēt per miraculum idem corpus esse in diuersis locis, ergo nec duo corpora in eodem loco. Et vr tenere consequentia à permutata proportione. i. sicut se **C** habet vnum corpus ad vnum locum, ita se habent duo corpora ad duo loca, ergo permutatim, sicut se habent duo corpora ad vnum locum. ita vnum corpus ad duo loca, vel econtrario, & tamen vnum corpus non potest esse in duobus locis, ergo neque duo corpora in eodem loco.

Dicendum, quòd circa hoc fuerunt tres viæ dicendi. Prima est, quòd per nullam viam possint duo corpora esse simul: ideo neque per dotem, quę est qualitas data, neque per miraculum, quod probant rationibus supra inductis. Item quia, vt ait Boet. duobus corporibus eundem locum locum nequaquā fingere possumus.

Item quia Aristo. 4. Phy. & Commentator dicunt, q; dimensiones faciunt distare ēt si sint solę, i. sine materia, & qualitatibus, & passionibus, ratio tñ rei non pōt tolli à re per miraculum, cū ergo sit propriū dimensionibus, i. substā**D**tiale eis facere distare, quia nulli alteri per se cōpetit, non poterunt esse dimensiones, quin distare faciant, ergo non erunt duo corpora simul. Item Arist. 4. Phys. cap. de vacuo ostendit, q; sola ratio distandi est dimensio, non enim fit pp materiam: nam plus, aut minus de materia nō determinat necessario maiorem, aut minorem locum: nam tñ est de materia in re condensata, quātum in rarefacta, aut fm statum suum se habente, & tñ rarefacta res maiorem locū exigit, condensata vero minorem, ergo non fit distantia propter materiam, sed possunt se penetrare partes materiæ. Etiam non fit pp formam, quia rebus diuersarum formarum competit oino æqualis locus, si habeant dimensiones ęquales. Etiam circa eandem rem condensatam, & rarefactam manet eadem forma, & tamen manet prius sub maiori loco, & postea sub minori, & ita forma non deter**E**minat magis, aut minus de loco: nam sicut partes materiæ se penetrant, ita & partes formæ in condensatione se penetrant. Etiam passiones, & accidentia non faciunt distare, quia si alteretur res ad cōtraria accidētia, nihilominus manet locus idem numero si non fuerit mutata localiter, non est ergo aliquid qđ distare faciat situ nisi dimensio, & ipsa sola variata faciet variare distare, manentibus cęteris eisdem, vt in rarefactione manifestū est non addi aliquid de materia, quia esset tunc augmentum, vel appositio quędam non variatur ēt forma, quia eadem oino manet, etiā passiones, & accidentia manent secundum idem, & variatur sola dimensio, & tamen accipit necessario res illa maiorem locum: ideo sola dimensio est, cui competit replere locum, & facere distare situ per se, non ergo poterunt auferri ab ea, & tamen auferretur si possent duo corpora esse in eodem loco, aliæ similes rationes induci possunt.

Sed

Sed hoc non firmiter constat, quòd Christus in natiuitate exiuit de vtero Virginis claustro manente integro, sed hoc non stat, nisi positis duobus corporibus in eodē loco, quia aliàs corpus Christi exiens de vtero rumperet, aut diuideret claustrum, & tamen falsum est, cum dicimus fuisse dominam Virginem in partu. Item Christus post resurrectionem intrauit ad discipulos clausis ianuis. Ioan. 20. & sic necesse est, quòd corpus Christi fuerit in eodem loco, in quo ianuæ, quia aliàs rumperentur, vel diuiderentur ianuæ. quod non fuit factum.

Illi de opinione ista dicunt, quòd in neutro istorū fuerunt duo corpora simul, sed dūt vno modo, quòd Christus reduxit corpus suū ad indiuisibile. s. quòd manente tota materia, & quantitate, & passionibus, tolleretur sola dimēsio cuius est facere distare, & tunc corpus nihil occupat, & sicut non est miraculum manere spiritū vbicunque est alterum corpus, quia non se expellūt mutuo, ita corpus prædicto modo deductum ad indiuisibile non potest expelli ab alio corpore, quia non hēt aliquas dimēsiones ratione quarū ab alio expellantur. Et ita dicunt de esse in sacramento Eucharistiæ, vbi Christus indiuisibiliter manere vr, quia sub qualibet particula hostiæ assignata manebit totus Christus.

Dicunt etiam aliter, quòd qñ exiuit Christus de vtero, & intrauit ianuas, non fuerunt duo corpora simul, sed intrauit per aliquas paruas fenestras, i. rimulas deducendo corpus suum ad talem figurā, & dimēsionem, quòd posset naturaliter capi per illas paruas rimulas, & hoc modo dicunt, quod beati non poterunt simul ponere corpora suæ cum alio corpore in eodem loco, poterunt tamen per dotem subtilitatis reducere corpus ad quamcunq; figurā, vel dimensionem, & ita nullum corpus erit, per quod nō possint transire, quia etiam per paruos poros corporis poterunt transire, & non erunt duo corpora simul, neque rumpetur aliquid, aut diuidetur. Sed dicetur, quòd prædicta non sufficiunt, non. n. est negandum Deum posse ponere duo corpora in eodem loco, quia non includit contradictionem. Cum tamen primo dr, quòd potuit corpus Christi deduci ad indiuisibile, & ita transiret per portas, & per claustrum Virginis à quibusdam conceditur, & quòd ita possit facere de quocunque alio corpore, quod & nos tetigimus de quinque figuratis paradoxis, parte prima. Et tamen licet forte hoc posset stare, rationabilius est, quòd facta fuerunt illa duo à Christo, per hoc, quòd manet et corpus suum simul cum corpore Virginis, & cum corpore portarum, quàm quòd se reduxerit ad indiuisibile, quia licet vtrumque exigit miraculum, plura difficilia exiguntur ad hoc, quòd se reducat ad indiuisibile, quàm ad ponendum duo corpora in eodem loco. Nam est prima difficultas, an possit totaliter spoliari corpus naturale à dimensione, manendo indiuisibile. Secundo, quia hoc faciendo passio est. Tertio, quia saltem eo tpe, quo manet, sic corpus manet imperfectum, quia priuatur quibusdam perfectionibus suis, quæ stant cum dimensionibus, & sine illis non manent. Quarto corpus reductum ad indiuisibile nō manet organicum, quia organa sunt partes eiusdem corporis, quæ figura, & situ differunt, ablata tamen dimensione non potest manere situs, & figura, vel qualitas resultans exterminatione lineamentorum: ideo non manebit tale corpus organicum, & tamen anima non est actus, nisi corporis physici organici, secundo de Anima, ergo non manebit animatū, cum efficiatur non organicum, & tamen prius erat animatum, ergo moreretur ad hoc, quod reducat se ad indiuisibile, quod est inconueniens.

Quod autem dicitur de corpore Christi in Sacramento. Dicendum, quòd nullam similitudinem habet ad id, quod dicitur de transitu per ianuas, & exitu de vtero, quia in sacramento non est Christus localiter, sed sacramentaliter, quia non est per motum suum, sed per conuersionem alicuius in ipsum, vnde nulla mutatione facta in Christo, qui manet in cœlo empyreo, fit conuersio panis in corpus suum in loco illo, in quo panis est, cum autem exiuit de vtero erat ibi propriè, & localiter, quia ita erat ibi, quòd non erat humanitas eius alibi, neque localiter, neque sacramentaliter, & per motum propriè acquirebat locum, quia desinebat esse intra vterum, & incipiebat esse extra vterum, & tamen quando incipit esse in sacramento, non desinit

F esse in cœlo: ideo non est in sacramento per hoc, quod moueatur ad illud vbi, sed per hoc, quod id, quod erat in illo vbi, conuertitur in ipsum, & propter hoc non est maior difficultas, quòd sit Christus in vno altari in Hostia, quàm quòd sit in decem millibus, vt infra tangetur. In transitu etiam portarum erat ibi vere localiter, & non alibi, & secundum conditionem motus, & loci transiuit vltra portas incipiens esse vltra portas, vltra quas prius non erat. & desinens esse citra portas vbi prius erat: ideo non est simile de istis ad modum essendi in sacramento, propter quod etiam si in sacramento esset indiuisibiliter non oportet, quòd in exitu de vtero, & transitu per portas fuerit sic, aut poterit esse.

Ratio huius est, quia in transitu, & exitu erat Christus propriè, & secundum se, quia per motū incipiebat esse ibi, G & ita erat ibi, quod non erat alibi, & ideo si esset ibi indiuisibiliter, esset vere reductum corpus Christi ad indiuisibile, & tunc desineret esse organicum, & consequenter desineret viuere, quod est inconueniens, secus quantum ad sacramentum: nam ibi nō est Christus per mutationē suam, quam desierit esse, vbi prius erat, & inceperit esse alibi, sed est ibi per hoc, quòd cōuersum est in corpus eius illud, quod ibi erat: ideo necesse est, quòd taliter Christus ibi sit, qualiter est id, quod in eum conuersum est, per cuius conuersionem ibi est, & tamen illud manet indiuisibiliter, ergo corpus Christi manet indiuisibiliter. Patet, quia conuertitur in ipsum substantia panis, illa tamen manet indiuisibiliter, immo est facta indiuisibilis, quia substantia non accipit, quòd possit diuidi nisi per quantitatem, idest per dimensiones, & tamen quantitas, & dimensio sunt H accidentia, & de accidentibus panis nihil conuertitur in corpus Christi, sed sola substantia manentibus omnibus accidentibus, ergo illa substantia, quæ conuertitur indiuisibiliter, manet, & indiuisibilis est, ergo si Christus incipit esse ibi per solam conuersionem, non est aliqua difficultas, quòd maneat ibi indiuisibiliter, immo esset potius miraculum, quòd maneret diuisibiliter, immo non potest esse, quòd Christus maneat ibi diuisibiliter, si per solam cōuersionem ibi manet, cum id, quod conuertitur sit indiuisibile, & ita non debet dici, quod Christus in sacramento reducit corpus suum ad indiuisibile, quia hoc esset si moueretur ad essendum ibi desinendo cœlum empyreum, & non esset ibi per conuersionem, sed per aduētum nouum, quia tunc non posset manere indiuisibiliter, nisi reducendo corpus suum ad indiuisibile. Quod non fit: nam si vere I corpus Christi reduceretur ad indiuisibile, ita quod esset indiuisibile factum, cum idem sit corpus eius, quod est in empyreo, & quod est in altari, esset corpus quod est in empyreo indiuisibile, quod nemo concedit. Item sequeretur, quòd fiebat aliqua realis mutatio in corpore Christi reducendo illud ad indiuisibile, & rursus faciendo illud diuisibile, quod est falsum, non ergo debet dici, quòd corpus Christi in sacramento est indiuisibile, vel redactum ad indiuisibile, sed quod est indiuisibiliter, quia tunc indiuisibiliter nominat conditionē essendi ibi, quæ est conditio materiæ conuersæ in corpus Christi, & non noiat aliquod accidens absolutū corporis Christi, siue positiuum, siue priuatiuū, & ita dēt intelligi, qd dixumus libro nostro de quinque figuratis paradoxis parte prima, licet aliq velint, quòd vere efficiatur corpus Christi indiuisibile in sacramento, K quod tñ non est verū, & multa inconueniens includit, & sine causa darentur, de quo non extendimus sermonem. Dicendum ergo, quod Christus intrās per portas clausas, & exiens de vtero, manente claustro Virginitatis nō reduxit, corpus suū ad indiuisibile, sed fuit corpus suū in eodē loco cum corpore portarum, & cū corpore vteri Virginis. Quod aūt dicebatur, quòd transeundo per portas, & exeundo de ventre Virginis non fuerunt duo corpora in eodem loco, sed transiuit per paruas rimulas, non pōt stare, quia sequerentur fere oīa inconuenientia, quæ sequuntur si ponatur reduci ad indiuisibile. Prima, quia quod corpus spolietur proprio statu dimensionum, & reducatur ad tam paruam quantitatem, vel dimensionem, est difficultas, & maxime quantum ad corpora beatorum, an illi possint hoc facere per dotem subtilitatis, quæ est quædam qualitas creata: tamen de Christo non erat tanta difficultas, cum

in illo

in illis esset simul, aut saltem fuit post resurrectionem tam ipsa dos subtilitatis excellentius quàm in cæteris beatis, & insuper potestas diuina, quæ in infinitum maior est.

Secunda, quia etiam si possent beati se reducere ad tam paruas dimensiones, paterentur reducendo se, & tamen non est passio in beatis, quia habent corpora impassibilia, & tamen ad passionem pertinet omnis mutatio, quæ fit quantum ad dispositiones intrinsecas, sicut quòd perdat proprias dimensiones recipiendo minores valde.

Tertia, quia si corpus Christi, & corpora aliorum beatorum possent per dotem subtilitatis reducere se ad tam paruas dimensiones, vt caperentur, efficerentur corpora non organica, tum quia corpora organica tenent terminatam figuram, quæ periret in illis, tum quia sub tam parua quantitate non potest manere corpus aliquod organicũ, eo quod organicum constat ex partibus multis, quæ sunt organa, & illa differunt inter se figura, & positione, & tamen in tam parua quantitate non potest reseruari positio, neque figuratio diuersa: ideo non manent talia corpora organica, & tamen anima non potest manere nisi in corpore organico, ergo cum per talem reductionem desinent esse organica, desinit anima esse in corpore, & consequenter morientur, quod repugnat beatitudini, in qua non erit mors.

Quarta, quia tunc non esset verum, quod corpora gloriosa penetrarent alia corpora, sed solum, quod cederent eis quantum ad partes illas porosas, sicut vnum corpus naturale cedit alteri actioni, & hoc non est penetratio quale damus corporibus gloriosis, cum illud quod competit per dotem omnino differat ab eo quod competit per naturam.

Quinta, & efficacius, quia omnia hæc adhuc non sufficiunt ad saluandum ea, quæ inueniuntur in corporibus gloriosis, quia tunc si sit corpus aliquod, quod nullas porositates habeat, non poterit per illud transire corpus gloriosum, nisi rumpat, & tamen quædam sunt corpora, quæ nec rumpuntur, neque cedunt, neque diuiduntur, neque porositatem habent, sicut corpora cœlestia, & tamen corpora beatorum transeunt per omnia corpora cœlestia, cum mansura sint in cœlo empyreo, ergo non sufficit ad transeundum illa reductio ad paruam quantitatem, sed necesse est, quòd duo corpora sint simul, & tunc neque vnum cedet alteri, neque rumpet illud, non ergo reducunt se ad tam paruam quantitatem per dotem subtilitatis, & consequenter non fit mutatio aliqua in eis quantitatis, aut dimensionum in paruum aut multum, sed manent semper in eadem magnitudine, & dimensionibus, quas acceperint quando resurgunt. Ad probationes pro ista positione, scilicet, quòd non possint duo corpora etiam miraculosè simul esse.

Respondendum est ad primum, quod est dictum Boetij, dicunt quidam, quòd distinctio localis non facit distinctionem numeralem indiuiduorum, sed solum notificat: nam esse duo loca notificat nobis duo corpora, & si Deus faceret supernaturaliter duo indiuidua in eodem loco, nõ possemus naturali cognitione concludere, quòd illa erant duo, sed vnum tantum, & ita dicunt, quod possunt manere duo corpora in eodem loco, licet non cognoscentur esse duo.

Dicendum, quod verum est, quod locus non facit distinctionem numeralem, quia principia distinguẽdi sunt priora re distincta, & tamen locus posterior est re locata, non enim duo corpora exigunt duo loca, nisi quia iam duo corpora sunt, ergo aliquid aliud est per quod duo sunt quàm distinctio locorum. Est tamen dicendum, quod licet corpora non efficiantur duo per duo loca, efficiuntur duo per duas signationes materiæ, & signatio materiæ fit per distinctas dimensiones ad quas sequitur necessario distinctio locorum: ideo data vnitate loci, necesse est poni vnitatem dimensionum, & consequenter vnitatem corporis, & ita rectè dicit Boetius, quod duobus corporibus eundẽ locum fingere non possumus, quod tamen supernaturaliter hoc possit manere, infra ostendetur.

Ad secundum dicendum, quod dimensionibus competit secundum se requirere diuersum situm. Et tamen duæ dimensiones diuersorum corporum respectu eiusdem loci non repugnant sibi inuicem formaliter, sed quasi virtualiter. Si enim formaliter repugnarent non possent esse simul, repugnantia tamen virtualis, licet impediat, ita quod

A natura non sufficiat ad contrarium agendum, tamen non tantum impedit quin Deus possit contrarium agere, vt infra dicetur.

Ad tertium dicendum eodem modo, quod verum est, quod nihil facit distare loco nisi dimensio, & tamen non sequitur, quod si sunt distinctæ dimensiones, quod necesse sit, quod faciant res distare situ: nam potest impediri saltem diuinitus, vt dicetur.

Secunda via circa hoc dubium est, quod corpus aliquod potest esse cum alio corpore simul, non solum miraculosè, sed etiam per virtutem aliquam creatam: nam dicunt, quòd per dotem, vnum corpus gloriosum stat simul cum nõ glorioso, & tamen dos est virtus creata. Et dicunt, quod hoc est necesse, quod si hoc non faceret beatus per dotem frustra poneretur dos, cum non existente illa, posset per miraculum

B stare vnum corpus simul cum alio. Item si possent esse duo corpora simul, non prouenirent ab aliqua creata virtute, sed solum à voluntate, & potestate diuina, ita posset esse corpus nõ gloriosum cum glorioso, sicut gloriosum cum non glorioso, & etiam posset esse corpus gloriosum cum alio glorioso, & tamen conceditur, quod possit stare gloriosum cum non glorioso, & non quod stet non gloriosum cum non glorioso, vel gloriosum cum glorioso, ergo prouenit specialiter à dote, quæ est solus corporis gloriosi. Item, quia anima beati potest ante resumptionem corporis stare simul cum quocumque corpore, & tamen resumpto corpore non est magis arctata quàm prius, quia non minuitur gloria, ergo poterit esse cum quolibet corpore, & consequenter corpus suum poterit esse simul cum quocumque alio corpore, quia alias ipsa non posset esse cum il-

C lo, cum iam non deserat suum corpus. Item, Deus potest pro illo nunc facere, quod illud corpus sit simul cum alio corpore, ergo poterit semper postea manere postquam semel factum fuerit, neque indiget nouo miraculo ad illud, sicut ad producendum animam miraculum requiritur, quòd tamen anima creata maneat per se fit, & non per miraculum, & ita manet tunc corpus vnum simul cum alio per aliquam virtutem, quæ in eo est, & illa vocatur dos. Item dicitur subtile a penetrando, & tamen naturaliter vnũ corpus potest penetrare aliud, sicut ignis ferrum quando ferrum est ignitum: nam tunc ferrum, & ignis sunt in eadem parte. Quod apparet, quia operationes formæ vtriusque sunt simul in eadem parte. Sic etiam si panis ponatur in vino, vel aqua, efficitur corpus panis humidum humiditate vini, vel aquæ, humiditas tamen non separatur à pro-

D prio subiecto, ergo est vnum in substantia panis, cum ipsa substantia panis sit madens, & humida. Etiam quia dicitur 2. de Anima, quod aer tangit aquam, sicut digitus digitum, impossibile est tamen quod corpus, quod tangitur aqua, vel aere, non sit humectatũ humiditate aquæ, vel aeris, & tñ humiditas nõ separatur ab aere, vel aqua, quæ sunt propria subiecta, ergo est aer, vel aqua intra substãtia rei illius, quæ tangitur aqua vel aere, & ita duo corpora erũt simul.

Sed non possunt prædicta stare, quia corpus gloriosum est repletiuum loci, quia aliàs diceretur, quod locus in quo stat corpus gloriosum est vacuus, quod absurdũ est, & tñ si replet locum, habet quod expellat quodcumque aliud corpus, imo magis est replere locum quàm expellere de loco: nam dimensiones separatæ non propriè replent locũ, quia vt dicitur 4. Physic. hoc pertinet ad corpus sensibile,

E & tamen dimensiones separatæ expellunt de loco quodcumque corpus, quia non possunt esse simul cum aliquo corpore sensibili, vt patet ibidem, ergo corpus gloriosum cui manent dimensiones, quæ non fuerunt ablatæ per dotem subtilitatis, habet quod repleat locum, & consequenter, quod repellat quodcumque corpus, necesse est ergo aliquid aliud assignare, per quod possint duo corpora esse in eodem loco quàm dotem, vel proprietatem aliquã creatam. Multi tamen tenent, quod per dotem possit esse gloriosum simul cum alio corpore non glorioso, sicut Scotus, & Radulphus, cæteri vero communius tenent, quòd non possit esse nisi per miraculum, sed ad hoc infra reliquendum. concordando eos. Ad primam rationem illius partis dicendum. Putant quidam, quòd per nullam qualitatem, vel formam creatam potest vnum corpus esse simul cum alio. Et si dicitur, quod alias dos non haberet operationẽ aliquam,

propriam. Respondet Scotus, & quidam alij, quod non est inconueniens: nam impassibilitas dos est, & tñ dicunt, quod non habet propriã operationem. Et quando obijcitur contra eos, quod impassibilitas impedit violentem obstante agere. Dicunt, quòd prohibere actiones extra nõ est aliqua actio eliciti, & ita non est actio propria virtutis. Dicendum tñ, quòd verũ est, quòd non potest poni dos sine operatione propria, & tamen isti non ponunt operationẽ dotibus omnibus, quia differunt in modo nominandi dotes: nam non ponunt, quòd dos impassibilitatis, & subtilitatis sint aliquæ qualitates, sed impassibilitas dicit priuationem, subtilitas aũt dicit ordinem debitum ad existendum simul cũ alio corpore, & ille ordo non nominat aliquid intrinsece, sed extrinsece, & tunc certum est, quòd dotibus non competit operatio propria, immo neque potest competere, cõmunius tamen dotes ponuntur qualitates aliquæ positiuæ in corpore glorioso: ideo sic oportet poni operationes, & proprias eis, erit autem operatio dotis subtilitatis, non quidem facere, quòd corpus subtile possit simul esse cum alio corpore, sed cum subtilitas sit qualitas resultans in corpore ex eo, quòd corpus est plenè subditum animæ ad operationem suam competit illi, quòd secundum eam sit corpus expeditum, & facile ad omniũ opem, quæ anima vult facere per illud, & tamen, non quòd per hanc solam dotẽ sufficiat corpus gloriosum simul esse cum alio corpore. Verum est tamen, quòd aliquo modo dos ista facit ad essendum simul cum alio, inquantum Deus liberè concurrit cũ corpore habente talem dotem, quòd quandocunque voluerit simul esse cum aliquo corpore, statim possit esse cum illo in eodem loco, & non concurrit cum corpore non habente hanc dotem, facit ergo dos ad hoc, non quòd tanquam forma habeat hoc actiuè, & effectiuè, sed quòd ad hoc ordinatur. Simile autem aliquid est in verbis sacramentalibus: nam in illis non est aliqua virtus absoluta, quæ sufficiat ad consecrationem faciendam, sed quia mox, vt dicuntur ab eo, qui est sacerdos cum intentione consecrandi, Deus, qui est summus sacerdos facit conuersionem illam, dicuntur illa verba specialiter facere consecrationem, vel quòd virtute verborum fit consecratio, seu quia ad consecrationem ordinantur, ita mox, vt habens dotem voluerit esse simul cum alio corpore, poterit esse, & erit, quia Deus hoc statim faciet, & non faciet in non habentibus dotem, ergo dos aliquo modo facit ad hoc, & ita non ponuntur dos frustra. Ad secundum dicendum, quòd si sola Dei potestas respiciatur, ita poterit facere esse simul corpora nõ gloriosa, vel duo gloriosa simul, sicut vnum gloriosum, cum non glorioso, & tamen diffiniuit hoc non facere, nisi in corpore glorioso, cum non glorioso, & hoc ad excellentiam corporis gloriosi, & hoc est, quod dos faciet aliquo modo adesse vnum corpus simul cum alio, sicut est de consecratione. Deus enim, qui conuertit substantias, ita poterat eas conuertere dictis quibuscunque alijs verbis, sicut dictis istis, & tamen nunquam conuertit quicquam nisi dictis istis, & mox, vt dicuntur, fit conuersio, & hoc est illa verba facere ad consecrationem, licet Deus illã faciat, ita ergo dos faciet ad esse duo corpora simul, licet Deus hoc faciat. Ad tertium dicendũ, quod anima non coniuncta si est beata, potest esse simul cũ quocũque corpore, & hoc sine miraculo, quia nõ repugnat sibi naturaliter ex aliqua parte, cum aũt sit in corpore, repugnat sibi per accidens ex conditione corporis. Et ideo dicendum est, quod non poterit virtute naturali, neq; per aliquã qualitatem inexistentem ei esse iam in quocunque, vel cũ quocunq; corpore voluerit manendo in illo. Cum aũt dr, quod limitatur potestas, vel libertas eius. Dicendum, quod nõ limitatur, quia cum quocunque corpore voluerit anima beata esse, erit quia quidquid voluerit statim poterit, non quidem per aliquam virtutem, quæ in ea sit, sed per diuinam voluntatem, quæ concurrit cum voluntate animæ, & ita eodem modo ad nutũ animæ hoc habebit, sicut si per aliquam formam inexistentem sibi hoc faceret. Ad quartum dicendum, quod dato semel per diuinam potentiam, quòd sint duo corpora in eodem loco, poterunt semper sic manere, & nõ oportet, quod hoc fiat per miraculum aliquod, sed iam corpora per seipsa poterunt manere sic, cum semel datũ fuerit eis, quod sic esse possint, & manent sic per aliquid, quod in eis est, illud tñ

Quo verba a sacerdote prolata ad consecrationem concurrant.

F non est aliqua forma absoluta, cuius effectus sit facere simul esse duo corpora, sicut à caliditate est calefacere, sed est forma quædam relatiua s. l. simultas, & illa non facit corpora esse simul, sed per illam sunt simul, quod vero fecit ea esse simul, fuit diuina voluntas, & facta sunt semel faciendum esse, quia dum maneat illa simultas, quæ est forma relatiua, per quam formaliter sunt in eodem loco, erunt corpora simul, & tñ non est concedendum, quòd Deus causauit illa aliquam qualitatem, quæ possit facere, quòd sint duo corpora simul, ita quòd illa qualitas præcedat simultatem tanq̃ causa efficiens, quia tunc illa existente & si detineret sic illa duo corpora esse simul, possent iterũ redire ad esse simul, vel illud, in quo esset illa qualitas, posset cum quocunque alio corpore esse simul, & tamen falsum est, quia tunc non esset necessariũ miraculum ad hoc, quod duo corpora essent aliquando simul. Ad quintum dicendum, quòd naturaliter nunquã possunt esse duo corpora simul. Et quando of de ferro ignito, dicendum, quòd ferrum aliquando est ignitum, & non hẽt ignem, sed aliq̃ qualitatem ignis, quia agens naturale prius alterat, quàm inducat formam suam in passo: aliquã aũt est verè ignis in ferro, & tamen tunc non manent duo corpora simul, non sunt duæ formæ substantiales in eadẽ parte materiæ, quia incipit esse ignis, desinit esse ferrum, manet aũt materia eadem, quæ prius fuit sub forma ferri, nunc sub forma ignis; & illud non est corpus ferri, sed ignis, & est ille ignis carbo, nunquã ergo duo corpora sunt simul, sed vnum tantum. Nisi fortè in porositatibus ferri: nam & ante conuersionem ferri in ignem erat ibi ignis, & tunc non est inconueniens, quia necesse est in porositatibus cuiuscunq; corporis manere corpus alterius

H modi, ne detur vacuitas aliqua. Quod vero of de pane madefacto in vino, vel aqua. Dicendum, quòd humiditas vini, vel aquæ non pot esse in pane, impossibile est. n. quod accidens idem sit duorũ subiectorũ, vel quòd transeat de vno ad alterũ, & tamen esset aliquid illorũ si humiditas vini, vel aquæ esset in pane. Quod tamen panis madefactus maneat humidus pot dupliciter fieri. Vno modo, quod illa humiditas causata fuerit per generationem. Alio modo, quòd sit per adiunctionem, & contiguitatem duorũ corporum. De primo patet: nã sicut caliditas est qualitas actiua, ita & humiditas, licet sit magis debilis in agendo, sicut ergo ea, quæ applicantur igni recipiunt caliditatem, non quidem quòd transeat caliditas, quæ est in igne ad illas res, quia tunc maneret ignis sine caliditate, & esset miraculum, quòd accidentia transmigrarent, sed quòd sicut homo gignit aliũ hominem, ita calidum gignit caliditatẽ in alio, & frigidũ gignit

I frigiditatem in alio non dimittendo suam frigiditatẽ, ita ergo humidum poterit humefacere, & causabitur noua humiditas in re, quæ humefit, & tunc diceretur, quòd aqua humida, vel vinum humidum humefaceret panem, & humiditas panis nõ esset humiditas vini, vel aquæ, sed humiditas panis, & esset formaliter in eo, esset tamen genita ab aqua, vel vino. Accipiendo secundo modo dicetur, quod illa humiditas sit in vino, vel aqua, & non in pane, se aqua vinum, vel aqua contingunt superficiem panis, videtur esse formaliter, & subiectiuè illa humiditas in pane, & tamẽ non est, sed in vino, vel in aqua, & tamen cum ista corpora sunt subtiliora, permiscentur alijs corporibus densioribus similiter, & videtur aliquid aliud esse corporis grossi, cum corpus subtile non videatur ibi, sed potius videatur

K esse intra substantiam corporis grossi, vel iam non esse. Et licet vterque modus esset possibilis, tamen secundus est verus. Quod apparet.

Primo, quia si ex cõtactu vini, vel aquæ humefiat panis, aut aliud corpus densum, manet ibi adhuc aliquid de substantia corporis vini, vel aquæ. Quod patet, quia si diligẽter cõprimatur corpus grossum, excutietur inde aliquid de vino, vel aqua, & cũ illa non exponentur proprijs accidentibus quæ ibi manent necesse est, quod maneat humiditas vini, vel aquæ, quia illa manent. Et si dicatur, quod adhuc post excussionẽ vini, vel aquæ manet humiditas in pane, vel in digito, & ita videtur, quòd illa humiditas sit panis.

Dicendum, quod manet ibi vinum, vel aqua, & tamen non potest totum excuti, quia valde permiscentur, & ideo manent adhuc ibi aliqua accidentia eius. Secundo patet, quia si humiditas illa, quæ videtur in pane fieret permo-

modo, idest, quòd esset genita, non posset ita cito causari: nam actiones naturales sunt cum motu, & successione magna, & quanto causa agens est minoris actiuitatis, tanto est maior tarditas in actione, & quia dato, quòd humiditas sit qualitas actiua erit modicum actiua, & valde minus quàm caliditas, & frigiditas, necesse est, quòd multo tardius agat, & tamen multo citius inducitur humiditas illa, quæ apparet in pane contingente aquam, quàm caliditas in re, quæ calefit: nam mox, vt panis tangit aquam apparet hæc humiditas in eo. ergo non est possibile, quòd sit humiditas panis causata per generationem, sed humiditas aquæ, vel vini ibi manentis adhuc.

Tertio patet, & clarius, quia ex tali contactu non solum manet humiditas, sed etiam alia accidentia vini, vel aquæ: nam si contingat vinum rubeum panem, manebit humiditas in pane, & rubedo, & tamen rubedo non est ibi in pane, quia non potest esse genita ibi: nam humiditas, quæ est qualitas actiua generat humiditatem, & tamen coloratū, idest, album, vel rubeum non generat albedinem, & rubedinem per approximationem, & immediatam alterationem, cum colores int. qualitates secundæ, & tamen illico, vt apparet humiditas in pane apparuit rubedo in eo, ideo sicut non est rubedo in pane, ita neque humiditas, sed idē est subiectum amborum, & tamen subiectum rubedinis est vinum: ideo etiam ipsum oportet esse ibi subiectum humiditatis manentis.

Intentio sensibilis, & species eius potest esse sine substantia rei cuius est.

Quartò patet, idem quantum ad alia accidentia: nam etiam manet ibi odor vini post talem contactum, & tamē odor realis non manet sine aliqua particula de substantia rei: intentio enim, vel species odoris potest esse sine substātia rei odorantis, & tamen illa non percipitur nisi à potentia odoratiua, & tamen non informat aliquam rem faciēdo eam odoriferam, sed odor materialis non potest esse sine subiecto, & subiectum suum erat vinum: ideo quamdiu in aliqua re manserit odor vini, necesse est, quòd maneat aliquid de substantia vini, non est ergo humiditas in pane, vt in subiecto, sed in vino quod ibi est per contactū. Sed id quod fallit nos est, quia videtur humiditas illa esse in superficie panis, non tamen est, quia tamen vinum, & aqua sunt corpora subtilia, & non terminabilia termino proprio, sed alieno, illabuntur pani, & alijs rebus grossis quas contingunt, ita quòd superficies vini, vel aquæ non supereminet superficiei panis notabiliter, & tamen non est eadem superficies cum non sit idem corpus.

Et si dicatur, quòd illa humiditas sit in pane, quia si esset in vino tangente, esset solum circa superficiem panis, & tamen reperitur etiam in profundo panis: ideo videtur esse in pane.

Dicendum, quòd in vino est, & tamen, quia panis, & similia corpora sunt multum porosa, potest illabi vinum, aut aqua, & cæteri liquores vsque ad profundum eorum, & tamen numquam erit eadem superficies vini, & panis, sed duæ, quia sunt duo corpora, & ita manent omnia illa accidentia, quæ apparent in vino, vel aqua, & non in pane, vel digito, quia non potuerunt gigni in pane, vel digito, vt dictum est, & ita argumenta illorum nihil vrgent.

Sed manet tunc dubium, quia Scotus, & Radulphus, & alij dicunt, quòd per dotem potest corpus gloriosum esse cum corpore non glorioso in eodem loco. Dicendum, quòd nemo, qui aliquid intelligit conficetur duo corpora esse posse simul sine miraculo, quia alias daretur, quòd per actionem alicuius formæ creatæ non concurrente specialiter Deo posset hoc fieri, & tamen non potest fieri, quia nulla talis virtus confert corpori id, per quod est replentium loci, vt ostensum fuit supra.

Sed dicitur hoc propter modum diuersum accipiendi dotem. Aliqui enim ponunt dotem esse qualitatem quandam, quæ est forma creata inhærens corpori beati hominis. Alij autem non ponunt eam esse qualitatem aliquam absolutam, quæ sit intrinsecè in beato corpore.

Prima positio est communior, & rationabilior, & tunc dicendum est, quòd non potest per dotem beatus stare simul in eodem loco cum alio corpore, quia tunc fieret sine miraculo, cum fieret per actionem solam alicuius formæ creatæ.

Alij autem, qui dicunt dotem non esse qualitatē abso-

A lutam existentem formaliter in corpore, dicunt quòd per dotem potest vnum corpus gloriosum existere in eodem loco cum corpore non glorioso, quia si aliquo modo potest corpus gloriosum esse in eodem loco cum corpore non glorioso dicunt hoc fieri per dotem subtilitatis, quia quicquid illud sit per quod fit, etiam si non sit aliqua conditio corporis, sed aliquid extrinsecum, vocant illud dotem. Et tamen si dicatur eis an per aliquā virtutem datam corpori possit manere simul in eodem loco cum alio, negant fieri posse. Vnde Scotus 4. Sent. dist. 49. inquit, quòd virtute efficienti voluntatis super corpus suum non potest fieri, quòd corpus gloriosum penetret dimensiones alterius corporis, vt sint duo corpora simul in eodem loco, sed tantum potest hoc fieri voluntate diuina non imperio voluntatis creatæ. Et postea ponendo opiniones an corpora duo possint esse in eodem loco, cum posuerit primam, ꝙ per nullā potentiam neque creatam neque diuinam fieri potest, &

B illam improbauerit, ponit secūdam, s. ꝙ vnum corpus subtile virtute suæ subtilitatis potest esse cum alio corpore virtute formæ creatæ, & vocat formam creatam qualitatem quandam corpori glorioso datam, quam alij dotem subtilitatis vocant, & improbat etiam positionem istam, ergo non concedit aliqualiter, ꝙ virtute formæ alicuius creatæ siue sit qualitas naturalis siue gloriæ possint duo corpora esse in eodem loco, postea tamen dicit, ꝙ possibilitas essendi duo corpora simul est per dotē subtilitatis, quæ est in corporibus gloriosis, & quia aliquis intelligeret, ꝙ ista dos esset aliqua forma inexistens corpori, & consequenter esset aliquid creaturæ, dicit ibidem, ꝙ dos subtilitatis nō est nisi ordo debitus ad existendum simul cum alio corpore, qui

C est ordo extrinsecus, & nō intrinsecus formaliter, i. nō est aliqua forma innata, & immanens corpori glorioso secundum quam possit se facere simul cum alio corpore, quia tunc esset ordo intrinsecus, & virtus faciendi ab intrinseco, sed est à Deo, ꝙ duo corpora simul sint, & qñ simul sūt, necesse est, ꝙ sit ordo quidā inter ea respectu loci illius & ille ordo non est intrinsecum, sed extrinsecū, quod ipse magis ostendit ibidē respondens ad vnum argumentum, qñ quæritur si Deus facit semel duo corpora esse simul poterunt illa manere simul in æternū, & iam non manent per miraculum aliquod, quia sufficit miraculum semel factum esse in eis, postea ergo manēt per aliquid, quod in eis est, & sic dabitur aliqua forma, quæ simul manere possit, quæ sit forma inexistens alteri eorum, & respondit, ꝙ simul possint manere per aliquā formā, quæ in eis sit, non est tamen

D illa forma nisi simultas relatiua. Si autem intelligatur aliqua forma prior simultate, quæ sit causa simultatis, i. per quam corpora duo possint se facere simul antequā simul sit, dicit quòd non est concedendum, ergo accipiendo dotem pro qualitate absoluta non cōcedit, ꝙ per illam possit corpus gloriosum simul esse cum alio corpore. Sic etiā Radulphus 4. Senten. distinct. 49. loquitur dicens, quòd esse simul cum alio corpore competit corpori glorioso per dotem subtilitatis, & probat dicens, ꝙ dos subtilitatis non est nisi debitus ordo, quem habet corpus beatum ad aliud corpus ad essendum in eodem loco. Dicit etiam quòd dos subtilitatis non videtur esse aliqua qualitas, quia nec pōt poni qualitas cælestis, neque elementalis, neque spiritualis, quia nulla istarū sufficeret ad faciendum duo corpora esse in eodē loco. Postea dicit, ꝙ dos subtilitatis non est nisi di-

E uinam voluntatem cooperari corpori, vt sit simul cum alio corpore pro libito voluntatis animæ beatæ, ita quòd dum anima beata vult corpus suum esse cum alio, voluntas diuina causat respectum noui in corpore beato ad illum locum absque hoc, quòd corpus suum locatum perdat ibi. Et dicit, quòd ratio est, quia non apparet alia causa in tota nostra voluntate potens hoc facere, & ita apparet, quòd licet doctores in modo loquendi de dote discordent, omnes tamen asserunt, quòd non potest aliqua qualitas absoluta dari corpori, per quam possit corpus facere se simul cum alio corpore cum nondum esset, & ita non potest fieri nisi per miraculum, & non per dotem subtilitatis propriè sumptam, vt est illa quædam qualitas data corpori.

Tertia via est, quod duo corpora possunt esse in eodem loco per miraculum, & non possunt alio modo esse. Pro quo sciendum, quod ad hoc, quod maneant duo corpora

in eodem loco necesse est, quod maneant distincta, idest,
quod non continuantur in vnum corpus per [illegible] esse
distinctum: nam iam non essent duo corpora in eodem lo
co, sed vnicum, distinctio enim materiæ requirit distin-
ctum situm, & distinctio materiæ fit per dimensiones actu
distinctas: nam distinctio actualis dimensionum facit es-
se duo corpora realiter distincta, distinctio vero potentialis
dimensionum facit duas partes eiusdem corporis.

Si autem conueniant duo corpora in vnum, ita quod pe
reat distinctio actualis dimensionum, destruitur esse di-
stinctum amborum, & acquiritur ambobus vnum esse in-
distinctum, sicut apparet in mixtionibus perfectis: nam
ibi mixtibilia fiunt vnum perdendo plura esse distincta,
quæ habebant, & acquirendo vnicum esse indistinctum, nõ
potest ergo esse, quod duo corpora maneant duo, & tamen
maneant simul, nisi vtrique seruetur esse distinctum, quod
prius habebat, secundum quod vtrunque erat ens indiui-
sum in se, & diuisum a quolibet alio. Dicit autem beatus
Tho. de Aquino 4. Senten. dist. 44. Et in quodlibet. quod
hoc esse distinctum depẽdet a principijs essentialibus rei,
sicut a causis proximis, sed a Deo velut a causa prima, sicut
esse accidentis dependet a subiecto velut a causa proxima:
a Deo autem sicut a causa prima potest conseruare rem in
esse, cessantibus causis secundis, vt patet per primam pro-
positionem libri de causis, sicut diuina virtute, & ea sola,
fieri potest, quod accidens sit sine subiecto, quod patet in
sacramento altaris, similiter diuina virtute fieri potest, &
ea sola, quod corpori maneat esse distinctum ab alio cor-
pore, quamuis materia eius non sit distincta situ a materia
alterius corporis, & sic per miraculum fieri potest, quod
duo corpora sint in eodem loco. Hæc tamen verba huius
beati doctoris sunt omnino intelligenda sicut sonant, vi-
dentur enim verba sua significare, quod principia essentia
lia, & causæ immediatæ distinctionis duorum corporum
sit diuersitas situs, & loci. ideo quod ablata diuersitate si-
tus non possent manere duo corpora distincta, sed Deus,
qui est causa prima conseruat illam distinctionem corpo-
rum sine distinctione situs. Et tamen non est verum, quod
diuersitas loci, vel situs sit causa, vel principium essentiale,
& prius distinctionis corporis, sed potius e contrario, cum
est effectus eius non. n. ideo sunt aliqua duo corpora distin
cta, quia sũt in distinctis locis, sed potius iõ sunt in distinctis
locis, quia sunt corpora distincta, quia sicut non ideo ali-
quod eius habet, quod sit corpus, quia est in loco, sed po-
tius ideo est in loco, quia corpus est, ita non ob hoc sunt
aliqua distincta corpora, quia sunt in distinctis locis. sed
ideo sunt in distinctis locis, quia sunt duo corpora distin-
cta, ergo quòd maneant duo corpora in vno loco, non est
quod conseruetur effectus sine causa proxima, vel princi-
pijs essentialibus, sed quod maneat causa sine effectu,
qui directe sequitur ex ea: nam ex eo, quod aliqua
duo corpora sunt distincta, sequitur naturaliter, quod de-
terminent sibi distincta loca, & manet hic causa, scilicet,
quod maneant corpora distincta, & tamen non determi-
nent sibi distincta loca, sed in eodem sint. Nisi forte dice-
retur, quod tollitur causa proxima distinctionis. Est enim
causa proxima distinctionis duorum corporum, vt vult ip
se beatus Tho. in quolibet. actualis diuisio materiæ, quæ
fit per distinctionem dimensionum. Si autem tolleretur
diuisio materiæ, & distinctio dimẽsionũ, esset ablatũ prin-
cipium essentiale distinctionis, & tunc si maneret distin-
K ctio duorum corporum, maneret effectus sine causa proxi-
ma, & fieret hoc per solam Dei conseruationem, & tunc
talia duo corpora naturaliter, & sine miraculo aliquo ma-
nerent in eodem corpore, quia sicut eidem corpori huma-
no easdem dimensiones habenti naturale est manere
in eodem, vt vnico loco, ita cum illa duo corpora habe-
rent easdem dimensiones indistinctas, naturaliter ma-
nerent in eodem loco, immo esset impossibile manere in
duobus locis, cum non haberent per quid determinarent
sibi loca distincta, & ita non esset tunc miraculum mane-
re in eodem loco, sed quod possent manere distincta, id-
est, duo corpora, & tamen non maneret actualis diuisio
materiæ, & diuersitas dimensionum, & seruaretur poste-
rius sine priori.

Sed hoc non vult beatus Thomas, nam tunc non ma-
F nerent duo corpora in eodem loco, sed vnicũ corpus cum
ablata diuersitate dimensionum non essent duo corpora. Et
etiam ipse dicit, quod [illegible] est conseruari dimensiones
proprias vnicuique [illegible] a dimensionibus alterius, cũ
ait, non potest esse, quod duo corpora remaneant duo, &
tamen sint simul, nisi vtrique conseruetur esse distinctum,
quod prius habebat, secundum quod vtrunque erat ens
indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio.

Item non possent seruari per conseruationem Dei talia
corpora distincta a solo principio distinctiuo, cum Deus
non possit supplere locum causæ formalis inhærentis, &
tamen distinctio materiæ, vel diuersitas dimensionum est
principium formale, ergo duo corpora distincta sunt, &
distincta manent, secus autem est de alijs causis, quarum
locum Deus supplet. Nec etiam est omnino ad proposi-
G tum suum exemplum, quod inducit ipse Sanctus Thom.
de conseruatione accidentium in sacramento: nam in illo
habet locum dictum suum secundum tenorem verborum:
nam sicut subiectum est causa essendi accidẽti, ita est prin-
cipium existendi, idest, per quod existat, quòd ergo ma-
neat accidens sine subiecto est seruare effectum sine causa
proxima, qua est subiectum: quod tamen maneant duo
corpora, quantum ad suum esse distinctum, & tamen sint
in eodem loco non est manere effectum sine causa proxi-
ma, vel principio essentiali, sed manere causam sine effe-
ctu proprio, idest manere distinctionem dimensionum si-
ne distinctione locorum. Et ita intelligenda sunt verba
sancti Thom. ad hoc, quòd vera sint, & ita etiam Scotus
vbi supra exponit aliqualiter verba sancti Thom. arguen-
do contra eum. Tunc autem dicendum est, quòd duo
H corpora esse in eodem loco est miraculum, & consistit mi-
raculum in hoc, quia sicut non potest naturaliter conser-
uari effectus sine causa, vel posterius sine priori, ita etiam
neque potest naturaliter separari causam à proprio effe-
ctu: quantitati autem, siue dimensioni competit deter-
minare sibi locum, & replere, & consequenter expelle-
re quodcunque aliud replens locum, sicut autem quanti-
tati competit determinare locum, ita duabus dimensioni-
bus competit determinare duo loca: cum cuilibet compe-
tat replere, & expellere: quòd ergo maneant duæ dimen-
siones distinctæ, & tamen non determinent sibi loca, ne-
que se mutuo expellant: est priuare alteram earum pro-
pria operatione: hoc autem natura non sufficit facere,
sed Deus facit, cum non includat contradictionem, sicut
si faceret, quòd esset aliquod corpus sine loco, & quia tam
I conseruare effectum sine causa, quam separare proprium
effectum à causa est supernaturale, vtrunque erit miracu-
lum, quia tamen magis exigit effectus causam cum depen-
deat ab illa, quam causa exigat effectum proprium: erit
maius miraculum ex parte rei factæ seruare effectum sine
causa, quam separare causam ab effectu, idest absoluere
eam ponendo sine effectu. Ex quo sequitur, quod maius
miraculum est manere accidentia in sacramento Eucharí-
stiæ sine subiecto, quam duo corpora esse in eodem loco,
quia in primo manet effectus sine causa proxima: in secun
do absoluitur causa ab effectu: nulla tamen virtus creata,
siue naturalis potest separare causam ab effectu proprio,
ideo non possunt duo corpora esse in eodem loco per dotẽ
solam, quia illa est qualitas gloriosa creata tamen, sed nec
propter hoc erit frustra dos subtilitatis: nam supra ad hoc
respondimus. Ad primum in contrarium dicendum, quod
K non fiunt duo corpora vnum corpus. Et quando arguitur
dicendum, quòd procedit argumentum ex falsis: nam di-
citur, quòd sint eædem dimensiones loci, & locati, & tamẽ
falsum est, quia locus nullas dimensiones habet: præsuppo
nitur. n. in illo modo loquendi, quod inter duas superficies op
positas loci sit aliqua dimẽsio, quæ sit propria loco, & hoc
non est verum, quod supponeretur tunc, quod in loco esset vacuũ,
s. ponendo intra superficies eius oppositas dimensiones
aliquas sub quibus non esset corpus sensibile, & si hoc es-
set verum, oportebat, quod quando aliquid locaretur efficerẽ-
tur eædem dimensiones loci, & locati, i. dimẽsiones locati
efficerent dimensionibus loci vnitæ, & sic si duo corpora
reciperentur in eodẽ loco oportebat, quod dimensiones cuius-
libet eorum efficerentur eædem cum dimensionibus loci,
& consequenter essent eædem inter se. Sed [illegible] supp-
pitur,

nitur, quia si dimensiones aliquas proprias haberet locus, A cum non maneant materialiter simul distinctæ dimensiones, necesse erat alteras earum corrumpi, & hoc non poterat fieri sine mutatione alterius eorum, s. corruptis dimensionibus locati, vel loci. Sed falsum est: nam locus dicit superficiem claudentem: non tamen cóperiunt ei aliquæ dimensiones, nisi dimensiones locati ideo dici, quod dimensiones locati fiunt eędem cum dimensionibus loci, nihil aliud est, nisi quòd dimensiones locati continentur intra terminos loci, & secundum mensuram locati sine dimensione eius distant termini loci, ac si distarent proprijs dimensionibus si eas haberet. Et tunc, quando concluditur, quòd dimensiones duorum corporum efficiuntur eędē cum dimensionibus loci, est sensus, quòd secundum dimensiones cuiuslibet illorum duorum corporum distant terminū loci, & hoc verum est, quia illud est duo corpora esse in eodem B loco, & non fieri aliquas dimensiones, idem cum dimensio locati non efficiatur eadem cum dimensione loci, vt dictum est, quia locus dimensionem nullā habet. Ad secundum dicendum, quòd ponendo duo corpora in eodem loco non fit aliquid contra communes conceptiones, neque contra conclusiones geometricas, neque contra diffinitionem lineę. Pro hoc tamen sciendum, quòd linea dupliciter consideratur, s. naturaliter, & mathematice. Naturaliter quidem, vt est in subiecto signato, quod est corpus naturale. Mathematice autem lineæ propter subiectum considerantur solum, vt sunt dimensiones quædam, & quoniā sicut accidentia habent esse per subiectum, ita indiuiduantur per subiectum, accipient accidētia eiusdem speciei esse vnum, vel multa ex vnitate, vel multitudine subiectorum, & quia naturalis linea dicitur, quæ consideratur, vt in subiecto signato, differunt omnes tales lineæ subiecto, etiā C si nullum aliud esse distinctum habeant: linea Mathematice sumpta non consideratur in subiecto, ideo vt sic non potest differre subiecto ab alia, sed differunt inter se situ, quia Mathematicus considerat lineas, vt sunt latera figurarum: quęcumque autem lineæ sunt non differentes situ, constituunt idem latus trianguli, vel alterius figuræ recti lineæ, ideo omnes illæ sunt vna linea, quia tamē diuino miraculo potest manere distinctio subiectorū, non distinctio situs, existentibus duobus corporibus in eodē loco, ideo lineę consideratę in diuersis corporibus, & superficies, & pūcta manebunt distincta subiecto, licet non distinguantur situ, & hoc sufficit ad distinctionem realē. Et quando dicitur, quod inter duo puncta trahuntur plures lineę rectæ, negandum est, quia nō trahuntur inter duo pūcta, sed inter quatuor: nam non debent considerari puncta in duabus D superficiebus oppositis loci, sed in quatuor terminis superficierum duorum locatorum corporū, & tūc, sicut lineę differunt, ita & puncta, inter quæ trahunt, & sic manet semper vera suppositio illa, quod inter duo puncta nō est trahere, nisi vnicā lineam rectam, & tamen, sicut illæ duæ lineę tractæ nō differunt situ, sed solū subiecto ita etiā quatuor puncta, inter quæ trahuntur solo subiecto differunt. Et siquis velit protervire, quod considerentur trahi lineę illæ a duobus punctis consideratis in terminis oppositis loci loquitur irrationabiliter: nam linea dicitur trahi à pūcto illo, qui est terminus eius, & tamē puncta corporum locatorū sunt termini, & non puncta considerata in terminis loci, cum illa puncta non sint in eadem superficie naturali cum superficie corporum locatorum, ideo debent accipi tractæ lineæ E à punctis locatorum corporum, & non loci, & ita manet semper, quòd inter duo puncta fit vnica linea recta. De duobus circulis idem dicendum est, quòd duo circuli assignati in duobus corporibus sic locatis non differunt mathematice, quia habent eundē situm, & ideo non faciunt diuersas figuras: differunt tamen subiecto, quia sunt in duobus corporibus, & necesse est differre accidentia numero, differentibus subiectis numero, & tunc non est inconueniens, quòd totaliter se tangant: nam quando circuli non se tangunt, nisi in puncto accipitur diuersitas eorū ex situ: hic autem cum accipiatur differentia ex subiecto: non oportet, quod aliqualiter differant situ, sicut fit generaliter in loco, & locato, quia fit vnus circulus in superficie corporis locantis, & alius in superficie corporis locati efficientur vnus circulus quantum ad situm, quia se tan-

A gunt in totum, & tamen manent duo circuli subiecto. Quod patet, quia ante locationem erant vere duo circuli, & post locationem, scilicet, recedente locato de suo loco manent etiam duo circuli, & tamen si semel essent vere vnus circulus: nunquam postea essent duo, ideo necesse est, quòd semper fuerint duo distincti subiecto: licet manserint in eodem situ, & ita est de lineis, & superficiebus, & punctis locantis, & locati semper, & de lineis, & superficiebus corporum, quæ se contingunt.

Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens, quod maneat aliquod corpus sine loco proprio: nam cum Deus possit facere duo corpora in eodem loco: poterit etiam facere aliquod corpus sine loco manere, & tamē dico, quòd data suppositione illa non sequitur, quòd maneat sine loco, quia cum includatur in maiori corpore, illa superficies B signata in eo, qua clauditur minus corpus, est locus illius, & non differt, quòd illa superficies sit extremitas corporis, vel sit in medio, quia cum sit actualiter signata superficies ex tactu terminorum corporis minoris in maiori, illa erit locus minoris corporis.

Ad quartum dicendum, quòd aliqui concedunt, quòd vnum corpus possit esse in diuersis locis miraculosè, sicut Ricardus, & alij, & ponunt exemplum de corpore Christi in altari, & nos aliquando sic tenuimus, alludentes propositioni eorum: communior tamen positio est beati Tho. & Aegidij, & Scoti, & quasi cęterorum, quòd etiam miraculosè non possit idem corpus esse in diuersis locis, & idē Ioan. Bo. Ventura. Tangit autem ad hoc Aegydius tres rationes, secundo quolibeto suo: quæstione 17. Scotus vero 4. Senten. distinct. 49.

C Dicitur quòd ratio differentiæ est, quia, quòd duo corpora sint in eodem loco non includit contradictionem, quia solum est, quòd alterum eorum absoluatur à proprio effectu, idest, quòd non repleat distinctum locum: cum sit distinctum corpus: potest tamen Deus separare causam ab effectu proprio.

Quòd vero vnum corpus sit in diuersis locis includit contradictionem, quia de re nihil est extra terminos suos, & tamen termini rei clauduntur intra terminos loci, ergo extra terminos loci, nihil est de re locata, & tamen si eadem res esset in diuersis locis extra terminos loci, esset aliquid de re, & ita est contradictio, scilicet, quòd nihil sit extra de re, & tamen, quòd sit extra aliquid de re. Cum autem arguitur à permutata proportione dicendum, quod non seruatur forma arguendi, quia ibi quartum debet fieri po- D stea primum, & tertium non efficitur secundum, sed tertiū manet tertium, & primum manet quartum, vt si dicatur, sicut se habent duo ad quatuor, ita octo ad decem, & sex: conuertatur, ergo sicut se habet 16. ad 4. ita se habet 8. ad duo: tenendo autem istam formā debet sic argui, sicut se habet vnum corpus ad vnū locum, ita duo corpora ad duo loca conuertantur, ergo sicut se habent duo loca ad vnum locum, ita se habent duo corpora ad vnum corpus. Si autem conuertatur sic, ergo sicut se habent duo corpora ad vnum locum, ita se habent duo loca ad vnum corpus: non tenetur proportio permutata, sed de 3. & 4. & de secundo fit secundum, & de 4. fit 3. ita mutatur totus ordo ac si diceretur, sicut se habet duo ad 4. ita 8. & ad 16. ergo, sicut se habet 8. ad 4. ita se habet 16. ad duo, quia manifestum est, quòd non tenetur proportio permutata. E

An vnum corpus gloriosum possit esse in eodem loco cum alio corpore glorioso. *Quæst.* CXX.

QVæritur an vnum corpus gloriosum possit esse in eodem loco cum alio corpore glorioso. Aliqui dicūt, quod sic, quia vbi est subtilitas est minor resistentia, sed gloriosū est subtilius, quā non gloriosum ergo minus resistet, quā non gloriosum, & tn̄ corpus gloriosum potest esse cum nō glorioso in eodē loco, ergo poterit a fortiori esse cum alio glorioso. Itē videtur esse conueniens subtilitudo, vt vnū corpus gloriosum sit cū alio, quia sicut corpus gloriosum est subtilius nō glorioso, & ita est in illo, sic vnū gloriosum erit subtilius alio glorioso, & ita erit in illo. Itē corpus cœli est corpus subtile, & erit glorificatum post iudiciū, & tamē corpus alicuius sancti poterit esse simul cum corpore

celi, quia poterunt ascendere, & descēdere ad terram pro F libito suo; ergo vnum corpus gloriosum poterit simul esse cum alio. Aliqui dicunt, quòd non poterunt esse simul, quia corpora gloriosa erunt spiritualia, & similia spiritibus quantum ad aliquid, sed duo spiritus non possunt esse in eodem loco, quamuis spiritus, & corpus poterunt esse in eodē loco, ergo duo corpora gloriosa non poterunt esse in eodem loco. Item duorum corporum simul existentium vnum ab altero penetratur, sed penetrari ab altero pertinet ad imperfectionem, quæ in gloriosis corporibus non erit, ergo non poterit vnum esse cum alio in eodem loco.

Dicendum, quòd corpori glorioso non competit per dotem suam solam, idest per aliquam proprietatem existentē in eo manere simul cum aliquo corpore in eodem loco, ideo nec cum glorioso, neque cum non glorioso: diuina autem virtute potest vnum corpus esse cum alio, quia non in- G cludit contradictionem, & quia Deus sufficit ad quæcunque, quæ non implicant cōtradictionem, poterit facere quæcunque duo corpora in eodem loco, siue duo non gloriosa, siue gloriosum, & non gloriosum, siue gloriosum, & aliud gloriosum, neque est quantum ad Deum aliqua specialis ratio difficultatis potius in vno, quam in alio. Sed dicendum, quòd Deus non faciet vnum corpus non gloriosum esse cum alio non glorioso: nam hoc miraculum est: Deus tamen non facit miracula frustra, sed pro aliquo corpore non glorioso velle facere tale miraculum est, quasi frustra agere, ideo non faciet, & ita tenetur communiter. An tamen Deus faciet corpora damnatorum posse esse in eodem loco, cum aliquibus partibus solidis inferni, vel vnum corpus cum alio corpore damnati, quidam dubitabant: & hæc ne ponatur tanta capacitas loci inferni quan H ta erit multitudo damnatorum: de quo tactum est libro nostro de quinque figuratis paradoxis parte quinta: & forte tangetur infra 25. cap. constat enim quòd fieri poterit, sed an fiet non est pro tunc diffinitum à nobis. Non etiam faciet Deus vnum corpus gloriosum cum alio glorioso simul: & hoc, quia non expedit. Primo, quia seruabitur in corporibus gloriosis debitus ordo, & distinctio, ad quod pertinet, quòd cuilibet competat locus suus: nam alicui corpori glorioso competet locus proprius, ergo omni corpori glorioso, quia est eadem ratio in omnibus. Secundo, quia illud, quod potest simul esse cum alio habetur tanquam perfectius, quia dicitur penetrare illud cum quo est simul, & tamen non erit imperfectio, neque passio ex parte alicuius eorum, ergo non erit aliquando vnum cum alio. I Tertio, quia ratio præcipue quare dos subtilitatis datur corpori glorioso est, vt sit plene subditum animæ ad omnes operationes, quas anima volet exercere per illud, & præcipue propter corpora alia, quæ impedire possent in agendo, & mouendo, & quia non gloriosa impedire possent gloriosum corpus claudendo, & detinendo, & impediendo transire, conceditur glorificatis corporibus, quòd possint esse simul cum quibuslibet non gloriosis corporibus penetrando illa: corpora autem gloriosa non se impedient mutuo, quia vnus beatus non volet impedire, aut detinere alterum, ideo non erit conueniens, quòd aliquando duo corpora gloriosa possint esse simul, & ita Deus nō faciet, quòd simul sint duo corpora gloriosa. Sed obiicietur, quòd potius sint simul duo gloriosa, quàm gloriosum, & non gloriosum, quia magis conueniunt ideo facilius se K compatientur. Dicendum, quòd magis conueniunt ad similitudinem quandam qualitatis: & tamen non est verum, quòd quælibet conuenientia adiuuet ad esse simul: immo interdū oppositio, & dissimilitudo magis adiuuat, sicut actus, & potentia dicunt vnum modum oppositionis, quia diuidunt quodlibet genus, & tamen actus, & potentia, idest materia, & forma conueniunt ad idem numero, idest constituunt idem indiuiduum, sed duo actus non possunt esse in eodem, quia duo actus, aut duæ potentiæ nihil vnum constituunt, ergo similia recedunt magis à simultate, & identitate, quam dissimilia, sic etiam magis similantur duæ quantitates, quam quantitas, & qualitas, & tamen quantitates duæ non possunt esse simul naturaliter, sed qualitas, & quantitas quæcunque possunt esse simul: cum in eodem subiecto sint quantitas, & qualitas, ideo ratio non concludit.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd ratio illa procedit si potentia ad essendum simul cum alio corpore possit inesse corpori ex naturali dispositione, vel ex aliqua virtute data corpori, siue sit naturaliter, siue gloriosa, quia tunc ad quæcunque corpora inueniretur maior aptitudo, esset facilius manere simul cum illis, sed falsum est, quia non competit corpori ex aliqua virtute innata, vel data, sed ex miraculo: & quia virtus Dei æqualiter potest ad omnia, quæ non effugiunt rationem entis, non est difficilius ei vnum facere, quam aliud. & tamen Deus, qui vtrumque potest, vult vnum, & non aliud, vt ostensum est supra, ideo non erit gloriosum cum glorioso: licet sit gloriosum cum non glorioso.

Aliter potest dici, quòd non est facilius etiam naturaliter vnum corpus gloriosum esse simul cum alio, quam gloriosum cum non glorioso, idest non est maior aptitudo ad vnum, quàm ad aliud: nam gloriosa corpora non dicuntur subtiliora, quasi minus habeant de materia, vel de quantitate, quam non gloriosa, sed quia sunt actiuiora, in quantum sunt magis subdita animæ ad operationem, quam anima vult exercere per talia, & tamen impossibilitas essendi duo corpora simul prouenit ex solis dimensionibus, quia etiam dimensiones separatæ non possunt esse in eodem loco cum aliquo corpore: 4. Phy. & tamen in corporibus gloriosis manebit tantum de quantitate, & materia quantum hic fuit, quia illa pertinent ad veritatem naturæ, ergo non est maior aptitudo in duobus corporibus gloriosis ad esse simul, quam in duobus non gloriosis.

Ad secundum dicendum eadem ratione, quod maior, & minor subtilitas sunt dispositiones quædam ex parte corporum, & tamen esse simul non poterit accidere per aliquam virtutem creatam, sed per solam Dei voluntatem, ideo nihil ad hoc faciet magis, aut minus subtile esse. Aliter dicendum, quòd licet nulla ratio inueniatur ex parte corporum ad hoc, quòd possint esse simul: tamen reperitur aliqua ratio congruitatis ad hoc, quod Deus potius velit ista corpora facere simul, quam alia, vt dictum fuit supra, & tunc licet vnum corpus gloriosum sit subtilius alio, quia dotes non sunt æqualiter in eis, sed iuxta meritorum differentiam: tamen quodlibet erit gloriosum, sed pertineret ad imperfectionem, quòd permitteret Deus, aut faceret penetrari vnum ab altero: ergo non faciet quantumcunque vnum sit alio subtilius.

Ad tertium dicendum, quòd cum corpore celi poterit esse aliquod corpus beatum: immo erunt vere omnia corpora beatorum in transitu ad empyreum cum soliditate inferiorum celorum, & in ipso empyreo post iudicium manebunt omnia simul cum ipso corpore celi, quia non manebunt in vacuo: sed non potest vnum corpus beatum simul esse cum alio: corpus autem celi non erit vere beatum, sed æquiuoce: nam dicentur corpora celorū gloriosa in quantū augebitur in eis lux qua, vt dicitur Isa. 30. erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter lucebit. i. sicut lux septē dierum: non tamen erunt gloriosa, quasi sint in eis dotes gloriæ, quia hæ solum erunt in corporibus beatorum, in quorum corporibus beatitudo est propter animam in quantum defluit ab anima, & quia corpora fuerūt instrumenta cooperantia ad merendum beatitudinem, corpora autem celestia non sunt animata, neq; aliquid meritorium operari potuerunt, ideo non dabuntur eis dotes, vt vere dicantur gloriosa corpora, & ita cum illis bene stabit aliquod corpus beatum, sicut & cum non gloriosis, scilicet cum terra & lapide, & alijs solidis. Ad primum in contrarium dicēdū, quod corpora beatorum possent esse in eodem loco eo modo quo gloriosum cum non glorioso, scilicet per diuinā potentiam, & tamen Deus non faciet ea simul esse propter causas dictas. Et ad secundū, quòd nō est idem de duobus corporibus gloriosis sicut de duobus spiritibus, quia corpora gloriosa vocātur spiritualia, i. habētia aliquā conditionem spiritualitatis, & nō, quod sint spiritus, ideo licet duo spiritus non possint esse in eodē loco, esse poterunt duo corpora gloriosa: imo de duobus corporibus an possit esse in eodem loco non est dicendum absolute, quòd non possint esse, quia in vna corpus humanus sunt sæpe multi dæmones: sicut qui habuit legionem. Mar. 5. & Lucæ 7. & tamen non sunt per eundem modum spiritus simul, vt dictum fuit supra 8. c. q. 146.

Ad

Ad secundum dicendum, quòd ista ratio cõcludit, quòd non erit vnum corpus gloriosum simul cum alio, quia non erit conueniens, quia tamen non sequitur, quòd non poterunt esse simul: nam cum esse simul duorum corporum nõ sit per aliquam virtutem creatam, sed per Dei voluntatem, ita neque potest impedire aliqua virtus creata quin duo corpora simul esse possint.

An corpus gloriosum per suam subtilitatẽ poterit esse in loco minori, quam sit sua quantitas, quando per se est in loco. Et quod quantitas minor se efficitur dupliciter. Et quare Christus manet localiter in sacramento altaris.

Quæst. CXXI.

QVæritur an corpus gloriosum per suam subtilitatem poterit esse in loco minori, quam sit sua quantitas, quando per se est in loco, & non cum alio corpore.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia corpora omnia gloriosa erunt conformia corpori Christi: ad Phili. 3. reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ, & tamen corpus Christi non cogitur manere sub æqualibus loci dimensionibus, sed potest manere in paruo, vel magno loco, sicut apparet in hostia consecrata, ergo idem erit in corporibus gloriosis. Item, vt Philosophus ostendit 4. Phy. si duo corpora sunt in eodem loco maximum corpus obtinet minimum locum, quia diuersæ partes eius poterunt esse in eadem parte loci. non. n. differt an duo corpora, vel quotcunque sint in eodem loco si duo esse possunt, sed corpus gloriosum erit simul, i. esse poterit cum quocunque alio corpore, ergo poterit esse in quantuncunque paruo loco minori se. Item sicut corpus per suam quantitatem commensuratur loco, ita per suum colorem commensuratur oculo, & tamen corpus erit ita subiectum spiritui, quod licet semper habeat eundem colorem poterit videri, & non videri quandocunque voluerit, sicut fuit in Christo post resurrectionem, & etiam prius, quando voluit habere similes actus dotibus, ergo ita erit quantitas corporum gloriosorum subdita eis, quod quando voluerint stare in maiori loco stabunt, & quando in minori: licet semper maneat eis eadem quantitas. Dicendum, quod corpora gloriosa nunquam erunt, neq; esse poterunt in minori loco, quam ipsi sint: dicit tamen Arist. 4. Phy. quod omne, quod est in loco, est in loco sibi equali, & tamen corpora gloriosa erũt in loco, ergo erunt in loco æquali sibi.

Item, vt ostenditur 4 Phy. eędem sunt dimẽsiones loci, & locati: si ergo esset interdum locus minor locato: erit idem minus se ipso, quod est contradictio.

Pro quo sciendum, quod corpus non comparatur ad locum, nisi mediantibus dimensionibus suis, secundum quas corpus locatum circumscribitur ex contactu corporis locantis, quòd ergo corpus aliquod sit in minori loco, quàm sit sua quantitas, non põt esse, nisi per hoc, ꝙ quantitas corporis propria efficitur aliquomodo minor seipsa. Quod quidẽ non potest intelligi, nisi dupliciter, & tamen neutro modo potest corpus esse in minori loco, quàm sit sua quantitas. Primo modo efficitur quantitas propria minor seipsa ex variatione quantitatis circa eandem materiam, scilicet, vt materia, quæ prius suberat magnę quantitati, postea subsit paruæ quantitati. Quidam autem putauerunt hoc fieri in corporibus gloriosis dicẽtes, quod quantitas eorum subest eis ad nutum, ita quod cum voluerint, possunt habere magnã quantitatem, & cum voluerint paruam.

Sed dicendum, quod hoc non stat, quia hoc est, vt isti volunt, quod aliquando beati deponerent vere aliquid de quantitate sua, aliquando autem assumerent multum de quantitate plusquam haberent, & tamẽ non stat, quia nullus motus, qui sit quantum ad aliquid intrinsecum rei potest fieri sine aliqua passione abijciente a substantia, & ob hoc in corporibus cęlestibus, quæ sunt incorruptibilia est solus motus localis, quia ille non est secundum aliquid intrinsecum, sed solum acquiritur vbi, quod dicit respectum extrinsecum.

Et ita si corpora beatorum mutarent quantitatem, siue deponendo aliquid, quod habent, siue accipiendo quod nõ habent, fieret in eis motus secundum aliquid intrinsecum, scilicet augumentatio, vel diminutio, & in vtroque est passio, quæ abijcit aliquid a substantia: hoc autem repugnat corpori glorioso, quia gloriosa sunt impassibilia, & incorruptibilia: non ergo mutabunt quantitatem.

Item si aliquando acciperent maiorem quantitatem, & aliquando minorem: fieret hoc aut dimittendo aliquid de materia, aut per rarefactionem, & condensationem.

Non primo modo, quia cum tota materia sit de veritate corporis, quia est substantia eius, nõ peribit aliquid eius.

Non etiam secundo modo: nam si manente eadem materia acciperent corpora beatorum quantitatem quantumcunque vellent: necesse erat, quod rarefierent nimis, vt sufficeret materia illa ad hoc, quod subesset tantæ quantitati, & tanta forte esset raritas, quod non conuenisset speciei humanæ, sicut si rarefieret corpus nostrum ad tantam raritatem in quanta est aer, vel ignis, & si manente eadem materia vellet corpus beatum accipere minorem quantitatem, oporteret, quod fieret interdum tanta condensatio, & soliditas, quod non conueniret vitę, sicut si densaretur ad soliditatem lapidis, vel ferri. nam corpora tantę densitatis non possent vegetari, & ita non possent viuere: non ergo potest per rarefactionem, & condensationem mutare quantitatem, ita quod vere efficiatur minor, vel maior seipsa.

Secundo modo potest intelligi, quod quantitas corporis efficiatur minor se ipsa per variationem situs, scilicet quod partes corporis subintrent seipsis, & sic redeant ad quantumcumque paruam quantitatem. Et ita dicunt de corporibus gloriosis, quod poterunt mutare situm partium suarum faciendo, quod quædam partes subintrent ad alias.

Et hoc modo dixerunt quidam, quod corpus gloriosum ratione suæ subtilitatis habet, quod possit esse simul cũ quocũque corpore nõ glorioso, & ita cũ vna pars corporis gloriosi subintrauerit aliam partem, poterunt partes omnes subintrare vnam, & quia illa, ita potest esse eadem ratione parua, sicut magna: poterit corpus gloriosum reducere se ad manendum sub aliqua parte, ita parua, sicut athomus, & ita dicunt, quod corpus gloriosum poterit intrare per minimum porum corporis non gloriosi. Et dicunt, quòd fuit in Christo, quando exiuit de vtero virginis, & quando intrauit ad discipulos ianuis clausis.

Sed hoc non potest stare. Primo, quia corpus gloriosum non habebit, quod possit stare cum alio corpore ratione suę subtilitatis, vt ostensum est supra q. 119. & tamen si posset reducere se ad tam paruam quantitatem; iam virtute huius transiret per poros corporum. Secundo, quia corpus perderet esse organicum.

Tertio, quia moreretur, & ita de alijs inconuenientibus, quæ inducta sunt ad hoc supra, ideo non est concedẽdum, quod corpus gloriosum efficiatur aliquando minoris quantitatis, quàm sit, & non solum virtute propria, sed neque etiam per miraculum fieri, quia licet per miraculum fieri posset sequerẽtur inconuenientia, si fieret. Et ita dicẽdum est, quod corpora gloriosa nunquam erunt in minori loco, quàm sit quantitas ipsorum, sed semper in loco ęquali, siue sint per se, idest, sola in loco, siue cum alio corpore. Ad primum dicendum, quod corpora nostra imitabuntur corpus Christi, & tamen illud nunquam est in minori loco, quam sit sua quantitas. Et quando dicitur de sacramento Eucharistiæ. Dicendum, quod ibi non est localiter, sed sacramentaliter. Quòd patet, quia nõ est ibi per motum ad locum, sed per conuersionem alicuius in ipsum quod prius erat in eodem loco. Etiam quia Christus est sic in multis altaribus, & tamen si esset localiter, non posset esse nisi in vno loco, vt ostensum est supra, quia etiam per miraculum vnum corpus non est in diuersis locis, cum autem sit sacramentaliter non determinat sibi tantam quantitatem loci, quanta est sua quantitas, immo nullam quantitatem, quia in loco non est, & ratio est, quia ibi non est Christus per se, idest per motum factum in eo ad acquirendum vbi, sed per conuersionem alicuius in ipsum: quale ergo est, quod in ipsum conuertitur, talis modus essendi erit eius, & tamen quod conuertitur in ipsum est substantia sola panis sine quantitate, & alijs accidentibus sed substantia manens per se est in nullibi is, & consequẽter nõ competit ei locus aliquis, id

manet corpus Christi inuisibiliter in sacramento: si tamen Christus deberet alicubi esse per se, idest non conuerso aliquo ente in eum, sicut est in cælo empyreo, necesse est, quòd esset ibi in tanto loco quanta est sua magnitudo. Ad secundum dicendum, quòd probatio Arist. procedit, quòd si duo corpora simul sunt in eodem loco, partes vnius subintrant partes alterius, & consequenter partes eiusdem poterunt ad inuicem subintrare seipsas, & ita erit res in paruo loco. Dicendum, quòd quando corpus gloriosum stat cũ non glorioso in eodem loco, subintrãt partes corporis gloriosi in partes corporis non gloriosi, partes tamen corporis gloriosi non subintrant in se inuicem, vt ostensum est supra: ideo nunquam corpus gloriosum erit in minori loco, quam sit ipsum corpus. Ad tertium dicendum, quòd non est simile de corpore glorioso quantum ad colorem, & quantitatem: nam in visum agit corpus coloratum immutando eum secundum actum coloris, & illa est actio elicita, quæ est distincta ab agente, & ideo talem actionẽ suspẽdi per voluntatem beatorum non est inconueniens, & ita aliquando videbuntur, & aliquando non: esse autem in loco conuenit a quantitate, & esse in magno, vel paruo loco a magna, vel parua quantitate, & non est actio elicita a corpore, sed magis est formalis, quia est commensuratio quædã, ideo ista non potest suspendi, quia hoc esset variare aliquid intrinsecum sibi, quòd non esset sine passione, & imperfectione locati, ideo non poterit beatus per arbitrium suum esse in minori loco, quam ipse sit.

An corpora gloriosa manebunt palpabilia. Et quid sit corpus palpabile. Et quomodo erit in potestate corporis gloriosi, quod tangatur, vel non tangatur.

Quæst. CXXII.

Quæritur an corpora gloriosa manebunt palpabilia. Aliqui dicunt, quòd ratione suæ subtilitatis competit eis, quòd non palpentur.

Dicit enim Grego. in Homel. quadam paschali, corrumpi necesse est quòd palpatur; sed corpus gloriosum est incorruptibile: ergo est impalpabile.

Item omne quòd palpatur resistit palpanti, sed quòd simul esse potest cum alio non resistit ei: corpora tamen gloriosa possunt simul esse cum non gloriosis: ergo non resistent eis, & consequenter non erunt palpabilia.

Item corpus palpabile est tangibile, sed corpus tangibile habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangẽtis, quia aliàs non sentiretur tactu: cũ ergo in corporib. gloriosis qualitates tangibiles non sint in excessu, sed reductæ ad maximam æqualitatem: ergo videtur, quòd non sint palpabilia. Item sensus tactus inter omnes est inferior, & tamen corpora gloriosa erunt valde spiritualia, ergo non erunt palpabilia.

Item, quòd tangibile sit miraculose, vel ex Dei dispensatione, videtur, quod non sit proprium secundum se tangibile, & tamen corpus Christi tactum fuit tangibile dispensatiue in resurrectione, ergo non competit corpori glorioso esse tangibile. Sic dicit Chrysost. in quadam Homel. dignum est quærere qualiter corpus incorruptibile tangibile fuit manu mortali, sed ne tumultueris, condescensionis enim fuit.

Dicendum, quòd corpora beatorũ sunt palpabilia: Christus enim surrexit cum corpore glorioso, & tamen illud palpabile fuit, quia dixit discipulis: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Luc. 24.

Item dicit Grego. 14. mora. quòd fuit heresis Euthichetis Constantinopolitani Patriarchę, quòd corpora nostra post resurrectionem in gloria erunt impalpabilia.

Item ipse Greg. dicit in Homelia paschali de corpore Christi, quòd palpabile fuit per veritatem naturæ, & subtile per effectum gloriæ.

Item in corpore glorioso erunt carnes. Lucę 24. sed caro est mollis: ossa vero dura sunt: molle autem, & durum sunt obiecta tactus, ergo erit tangibile, & palpabile.

Pro quo sciendum, quòd omne corpus palpabile est tangibile, sed non conuertitur, quia tangibile se habet in plus, vt genus: dicitur enim tangibile corpus omne illud, quod

F habet qualitates quibus natus est immutari sensus tactus, & ita aer, ignis, aqua, & omnia huiusmodi sunt tangibilia; palpabile autem addit super tangibile, quòd resistat tangenti ne ipsum diuidat, vnde aer, qui non resistit transeunti per eum, sed est facillimæ diuisionis tangibilis quidem est, sed non est palpabilis, & idem de igne. Duo ergo dicit palpabile corpus, scilicet qualitates tangibiles, & resistentiam tangenti ne pertranseat: qualitates autem tangibiles sunt calidum, frigidum, humidum, siccum, molle, durum, rarum, densum, asperum, & leue, & huiusmodi, quæ non inueniuntur, nisi in corporibus grauibus, & leuibus, quæ habent contrarietatem adinuicem, & per hoc sunt corruptibilia, ideo corpora cęlestia, quę sunt natura incorruptibilia, sunt sensibilia quidem visu, sed non tangibilia, & consequẽter neque palpabilia. Et ita dicit Greg. corrumpi necesse est omnia, quod

G palpatur: corpora autem gloriosa, quia sunt humana habent ex natura sua qualitates tangibiles, quæ sunt natę immutare tactum, quia tamen corpus est omnino subiectum spiritui in potestate eius, vt secundum eas immutet sensum tactus, vel non immutet: similiter etiam secundum naturam conuenit corpori glorioso, vt resistat cuilibet alteri corpori ne diuidat illud, neque etiam possit esse cum illo in eodem loco: potest tamen miraculose ad nutum beati corpus suum esse simul in eodem loco cum quolibet corpore non glorioso, & sic non resistet transeunti, ergo secundum naturam quodlibet corpus gloriosum palpabile est, & tamen ex virtute supernaturali competit ei, vt non palpetur a corpore non glorioso, quando voluerit non palpari. Et ita fuit de corpore Christi, vt ait Grego. de nunus palpandam carnẽ præbuit, quam clausis ianuis introduxit, vt profecto ostenderetur post resurrectionem corpus suum esse eiusdem

H naturæ, & alterius gloriæ: erat enim corpus Christi post resurrectionem naturaliter palpabile: facilius ergo erat, quòd se palpabilem discipulis traderet, quàm quod eis præsens palpari non posset: nam palpari competebat ei nullo miraculo facto, quod vero non palparetur non poterat sine miraculo fieri: quo fit: vt vnum corpus penetret aliud, & possit cũ eo simul esse in eodem loco: nam duobus corporibus solidis simul manentibus, si vtrunque habeat qualitatem tangibilem, necesse est, quòd sese tangant, & sic palpari: aut alterum fugiet, aut cedet, sed corpora gloriosa sunt secundum naturam tangibilia, & palpabilia. Si ergo applicentur eis alia corpora solida, vt homo, vel lapis, cum non fugiant corpora beatorũ, quia ita est eius, qui resistere nequit: necesse est, quòd palpetur vnum ab altero, & ita secundum naturam det, & tamen est in potestate corporis gloriosi, quod non tangatur, neq; palpetur ab alio corpore, & hoc erit, quia faciet se simul cum alio corpore in eodem loco, & tunc ipsum non cedit corpori non glorioso, nec etiã proprie cedit ei corpus non gloriosum, quia quod cedit ..., sed quia penetratur a corpore glorioso, cum sint ibi partes corporis gloriosi vbi sunt partes non gloriosi.

Ad primum dicendum, quod corpora gloriosa naturaliter sunt palpabilia, & ita etiam naturaliter ex conditione componentium sunt corruptibilia, sed incorruptibilitas accidit ex dote gloriæ, & sic etiam non tangi, & non palpari euenit eis ex conditione gloriæ, ideo non corrumpentur, licet palpabilia sint.

Ad secundum dicendum, quòd corpus gloriosum naturaliter habet, quod locum repleat, & quòd resistat alteri

K corpori non cedendo ei; ex miraculo autem potest manere in eodem loco cum alio corpore: potest ergo vtrunque: nã si secundum naturam agere vult non erunt duo corpora in eodem loco, sed resistet cuilibet alteri corpori, & tangetur, & palpabitur: si autem vult miraculose simul cum alio esse, non palpabitur, neque tangetur, & tamen, quando est in aliquo loco cum alio, non potest tangi ab eo, neque palpari.

Ad tertium dicendum, quòd si in corporibus beatorum essent reductæ qualitates tangibiles ad medium secundum rem, non essent illa tangibilia, quia non immutarent secundum aliquam qualitatem: immo neque possent denominari ..., ... non posset manere complexio corporis humani in tali habitudine, sed erunt reductæ qualitates tangibiles ad medium secundum proportionem: eo modo, quo maxime con-

petit vitæ humanæ, & complexioni secundum singulas partes corporis: nam non erit eadem habitudo qualitatum in omnibus partibus corporis, quia non competit hoc vitæ, & ita in singulis partibus erit tactus, quia secundum tem dominabuntur aliquæ qualitates tangibiles: licet secundum proportionem sint in medio, & tactus talium corporum erit delectabilissimus, quia delectatio fit inconuenienti, & tristitia fit in excessu.

Ad quartum dicendum, quòd sensus tactus est magis naturalis, quam cæteri: tum quia habet medium intrinsecum sentiendi, tum quia species tangibilis qualitatis solet recipi cum reali alteratione organi, quod non fit semper in aliis, & tamen in vita æterna auferentur illæ imperfectiones, & tactus recipiet spiritualiter sine alteratione organi, ideo non erit inconueniens sensatio tactus in corporibus beatorum, vt ostensum est supra quæst. 119. Ad quintum dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem erat naturaliter palpabile & tamen non erat mortale, vt dictum fuit supra. Quod autem dicitur, quòd fuit condescensionis tradere se palpabilem, non est sensus, quasi miraculosè se tradiderit palpandum, quia non egebat miraculo ad hoc, quòd palpari posset, sed potius ad hoc, quòd non posset palpari miraculo opus erat. Sed fuit condescensio, quòd hominibus mortalibus voluerit se palpandum tradere, nam status resurgentium est omnino separatus à statu mortalium, vt illi non debeant conuersari nobiscum: quòd ergo voluerit discipulis adhuc mortalibus, tam familiariter se ostendere, quòd palparetur aut se palpandum exhiberet, fuit cuiusdam condescensionis, i. dignationis, sed non miraculi.

An omnia corpora beatorum futura sunt agilia. Et quomodo intelligatur, quod beatorum corpora a nubibus, & Angelis deferantur. *Quæst.* CXXIII.

QVæretur consequenter de dote agilitatis, quæ est ad motum. An omnia corpora beatorum futura sunt agilia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia illud, quod est agile non indiget ad motum aliquo deferente ipsum, & tamen corpora beatorum deferentur, nam post iudicium rapientur corpora beatorum obuiam Christo in aera. 1. Thess. 4. & dicit ibi Glo. quòd rapientur in nubibus cæli, ergo nõ erunt agilia. Item corpus, quod mouetur cum labore, & pena, non potest vocari agile, & tamen corpora gloriosa mouebuntur cum labore, & pena: cum motor eorum, s. anima moueat ipsa contra conditionem ipsorum, quia alias semper mouerentur in vnam partem, cum corpora determinent sibi vnam portionem, ergo non erunt agilia. Itẽ inter operationes animalis sensatio est nobilior, quã motus, & tamen nõ assignatur aliqua proprietas, quæ perficiat ea ad sentiendũ, ergo nec debet eis assignari agilitas, per quam perficiantur in motu. Item natura dat diuersis corporibus instrumenta diuersæ dispositionis, secũdum diuersas virtutes ipsorum, vnde non dat eadẽ instrumẽta corpori tardo, & veloci, sed Deus operatur multo ordinatius, quã natura, cũ ergo corpora gloriosa habeant mẽbra eiusdem dispositionis in figura, & quãtitate, sicut modo habent, videtur quòd Deus nõ det eis aliam agilitatem, quã nunc habeant, quia alias daret eis membra diuersa tunc, quàm nunc. Dicendum, quòd erunt corpora nostra agilia in beatitudine, nam dicitur: 1. Corinth. 15. seminatur in infirmitate, surgit in virtute, Glo. dicit ibi mobile, sed mobilitas non potest dicere agilitatem, nisi ad motum, ergo erũt corpora beatorum agilia. Item tarditas repugnat valde spiritualitati, & tamen corpora beatorum erunt spiritualia: 1. Corint. 15. ergo erunt agilia. Pro quo sciendum, quòd corpus gloriosum erit subditum animæ in omnibus non solũ, vt nihil sit in eo, quod resistat voluntati spiritus, quia hoc etiam fuit in corpore Adæ, sed etiam vt sit ibi aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per quam reddatur habile ad prædictam subiectionem, quæ quidem perfectio dicitur dos corporis glorificati: anima autem non solum vnitur corpori, vt forma, idest, dans esse, & operationes conuenientes secundum speciem in corpore existens, sed etiam vt motor, scilicet, vt corpus actualiter moueat, oportet ergo, quòd vtroque modo corpus sit subditum animæ, vnde sicut per dotem subtilitatis subiicitur ei totaliter inquantum est forma, idest, quantum ad omnes operationes, quarum forma secundum conditionem suæ speciei est principium in corpore, ita per dotem agilitatis subiicitur ei inquantũ est motor, vt sit expeditum, & habile ad obediendum animæ in omnibus motibus, quos exercere vult per corpus, & tamen ista agilitas aliunde, quàm ab anima proueniat, & quid ipsa sit secundum se infra dicetur.

Ad primum dicendum, quod corpora gloriosa propter suam agilitatem non egebunt deferente aliquo, neque supportantur: verum est tamen, quod ab Angelis portabuntur, & in nubibus, non quidem tamquam nubes sustinere posset corpus beatum si illud maneret secundum conditionem grauitatis, quam nunc habet, sed tam angeli, quã nubes erunt ad reuerentiam: vult enim Deus, quòd hæc honorificentia exhibeatur corporibus beatorum, quòd ab angelis, & nubibus deferantur. Sic enim fuit de Christo ascendente, nã manifestum est, quòd non indiguit nube, in qua ferretur: nã etiam manente corpore suo in grauitate, quã habuit mortale existens, poterat virtute propria, i. diuina ascendere non motum ab aliquo, & tñ in nube ascendit, & angelis comitantibus, quia omnia hæc fuerunt ad reuerentiã eius.

Ad secundum dicendum, quòd anima nullum laborẽ habebit in mouendo corpus gloriosum, quia quanto virtus animæ mouentis maior est super corpus, tanto minus laborat anima in mouendo, etiam si motus sit contra naturã corporis: nã nunc illi in quibus virtus motiua est fortior, vel qui habẽt per exercitiũ corpus magis habilitatum ad obediendum spiritui mouenti, minus laborãt in motu, & quia post resurrectionem anima perfectè dominabitur corpori, tũ propter perfectionẽ ipsius animæ, quia ipsa perficietur, quantum ad oẽs vires suas magis in beatitudine, tũ ex quadam habilitate corporis gloriosi causata ex redundantia animæ in ipsum: non ergo erit labor ipse aliquis in motu corporũ beatorũ ab anima, & ita poterũt rectè dici agilia.

Ad tertium dicẽdum, quòd etiam in sentibus erit perfectio aliqua, quæ ad dotẽ pertinet. Dicunt autem quidam, quòd hæc erit per dotẽ agilitatis. nam non solum per eã disponentur beati ad facilẽ motum, sed etiã ad faciliter sentiendum, & ad omnes operationes animæ exequendas, & hoc satis potest cõpetere considerata origine nominis, quia dicitur agilis, i. ad agendum habilis, ad oẽs ergo actiones, quas anima exercet per corpus pertinet agilitas. Alii autem volunt, quòd subtilitas dicat dotem, secundum quam corpus gloriosum efficitur perfectè subditum animæ, inquantum ipsa est forma, & agilitas est dos, secundum quam est subditum corpus animæ solum quantum ad motum, & quia sentire pertinet ad operationes, quas exercet anima per corpus inquãtum est forma determinatæ speciei, videtur quòd subtilitas sit dos, quæ perficiat omnes sensationes. Quicquid autem teneatur non inconuenienter dicitur, dum tamen supponatur, quod nulla operatio sit, tam in anima, quam in corpore, quæ non perficiatur in gloria, & perfectio illius includatur, vel sub aliqua dote animæ, vel corporis.

Ad quartum dicendum, quod natura dat corporibus velocioribus diuersa organa in quantitate, & figura, quã animalibus tardis, eo quod non dat eidem speciei velocitatem, & tarditatem, sed diuersis speciebus. Deus autem dabit gloriam eisdem hominibus, qui fuerunt hic, & quoniam vniformitas figuræ in organis, & quantitate, pertinet ad vnitatem speciei propter vnitatem formæ, quæ determinat sibi hæc, non dabit Deus organa alterius figuræ, aut quantitatis, sed dabit aliam dispositionem, vel virtutem ad motum, quam hic fuerit, & hoc erit, quod dabit dotem agilitatis, quæ hic non fuit.

An corpora gloriosa vtentur aliquando dote agilitatis, ita quod per illam moueantur. Et quibus motus beati mouebuntur, cum motus omnis sit propter indigentiam, & in beatis post resurrectionem aliqua imperfectio manebit, & qua sit illa. Et quomodo anima beata dicitur in Deo stabilita. Et quomodo locus datur beatis secundum gradum meritorum, pertinetque ad præmium accidentale. *Q.* CXXIV.

QVæretur, an corpora gloriosa vtentur aliquando dote agilitatis, ita quod moueantur per illam.

Aliqui

Aliqui dicunt, quòd non, quia vt dr 3. Physic. motus est actus entis in potentia, vel entis imperfecti, & tñ in corporibus beatorũ nulla erit imperfectio, ergo non mouebuntur; quia ois motus fit pp indigentiam, quia omne qd mouetur pp adeptionem alicuius finis mouetur, & corpora tamen gloriosa non habebunt aliq̃ indigentiam, quia vt ait Aug. ibi erit quidquid voles, & non erit quidquid noles, ergo non mouebuntur. Item dicit Arist. 1. de celo, q̃ id qd participat diuinam bonitatem sine motu, nobilius participat eam, q̃ id, quod participat eam cũ motu, vel per motũ, corpus autẽ gloriosum participabit diuinam bonitatem, q̃ quælibet alia corpora, & tamen manebunt quædã corpora sine motu, quæ tamen bonitatem diuinam participant, sicut corpora celestia: a fortiori ergo corpora beatorum manebunt sine motu. Item dicit Aug. quòd anima stabilita in Deo stabilitet corpus suum consequenter, sed anima beata erit in Deo stabilita, q̃ nullo modo mouebitur ab eo: ergo corpus ita stabilietur, quod nullus motus erit in eo ab anima. Item quanto est corpus nobilius, tanto debetur ei nobilior locus, vnde corpus Christi, quod est nobilissimum omnium corporum habet locum excellentissimum inter omnia loca ad Heb. 7. excelsior celis factus, & dicit Glo. loco & dignitate: eadem ratione quodlibet corpus gloriosum habebit locum sibi conuenientem secundum meritum suæ dignitatis, sed locus conueniens est vnum de pertinentibus ad gloriam, & tamen post resurrectionem gloria sanctorum non variatur in plus, neq; in minus, quia tunc erit res determinate in termino, ergo vt, quod de loco determinato sibi nunquã mouebitur corpus alicuius beati. Item omnis motus fit in tpe, & tamen post iudicium nõ erit tẽpus, quia Apoc. 10. iurauit Angelus, quòd postea non erit tempus: ergo non poterunt localiter moueri beati. Item in habentibus mutationem ipsa mutatio est, quasi quædã mors. Et ratio est, quia in omni motu deperditur aliquid, & quantum ad id, quod perit non incongrue res dr mori, sed corpora beatorum erunt libera ab omni morte, & passibilitate, ergo non mouebuntur. Dicendum, quòd beati post resurrectionem mouebuntur, dicitur enim Sap. 3. iusti tanq̃ scintillæ in arundineto discurrent, & intelligit de beatis, & Isa. 40. dicitur, sancti qui sperant in domino mutabunt fortitudinem, current, & non laborabunt, volabunt, & nõ deficient, & tamen quidquid dicatur de intellectu harum auctoritatum, quæ varie exponi possunt, patet quòd mouebuntur. Dicendum, quod beati mouebuntur post resurrectionem, nam resurrectio fiet in terra. s. in locis, vbi collecti fuerint pulueres corporum, & tamen mox, vt surrexerint erunt beati, quia anima beata vnita corpori efficiet illud beatum, cum dotes sint beatitudo corporis, & tamen dotes fluent ab anima secundum modum communiorem ponendi dotes, locus tamen beatitudinis non est in terra, sed in cælo empyreo: ergo oportet, quòd post resurrectionem ascendant beati in cælum empyreum, & ita mouebuntur aliquando beati. Etiam Christus habuit corpus glorificatum in resurrectione, & tamen tunc mouebatur ad diuersa loca, in quibus apparebat, & tandem ascendit in cælum per motum localem Marc. 16. & postea venturus est ad terras per motum localem ad iudicandum, sicut ascendit. Act. 1. ergo motus est in beatis. Rursus quoque ipse ascendet in cælos post iudicium: de cæteris igitur beatis similiter iudicari potest. An tamen postquã ascenderint beati in cælum empyreum, aliquando moueantur incertum est, & tamẽ habetur per doctores pro verisimili, quòd aliquando moueantur actualiter, vt id, quod habent in potentia exercendo in actu diuinam sapientiam commendabilem reddant. Secundo, vt visus eorum recreatur pulchritudine diuersarum creaturarum, in quibus Dei sapientia eminenter relucebit, & motus erit conueniens ad hoc, quia licet beati vbicunque steterint omnia creata intelligant, tamen nõ videbunt ea præsentialiter, & ad oculum, nisi approximentur eis: verum est tamen, quod ad distincte videndum non requiritur in corporibus gloriosis tanta appropinquatio quanta in nobis, quia ibi erunt oculi beatorum perspicaciores, & tamen per illum motum localem nihil peribit de beatitudine eorũ, qui est in videndo Deũ, quia quocunque beati fuerint habent Deum præsentem. Sicut dicit Gregor. de angelis, quòd quocunque mittantur F intra Deum currunt: non tamen est putanda ibi magna frequentatio motus, cum non sit ibi indigentia, propter quàm nos semper mouemur: nam quandiu viuimus, ab indigentia nunquam liberamur. Ad primum dicendũ, quòd verum est, quòd motus est actus entis in potentia, vel entis imperfecti: quocunque ergo genere motus moueatur aliqua res habet necesse aliquem modum imperfectionis, & ideo concedendum est, quòd in beatis aliqua imperfectio manebit, quæ nunquam auferetur, neque auferri poterit accipiendo large imperfectionem, vt dicit negationẽ magis, quàm priuationem: nam imperfectio quędam est rem esse ex nihilo, quia melius esset illam habere esse, quod nõ cęperit post non esse, & quòd nõ fuerit ab alio, & tñ istud erit in omnibus beatis: nam quilibet beatus est creatura, & consequenter est ex nihilo, & beatitudinem non habens G ex se, sed ab alio: hoc tamen non tolletur, neque poterit tolli, quia hoc esset mutari naturam, & effici Deos, & non solum manebunt tales imperfectiones, quas impossibile sit relinqui, sed etiam aliæ, quæ sunt priuationes aliquarũ formarum, & per adeptionem formæ tollitur imperfectio talis. Et tunc dicendum, quòd est perfectio duplex quędã est intrinseca. i. forma inexistens rei: alia autem est extrinseca, vt locus, vel vbi: imperfectio opposita primæ perfectioni est parua, sicut pfectio sibi opposita est parua, ideo manet in beatis, neque vocantur simpliciter imperfecti, & ob hoc quatuor motus, qui sunt ad formam intrinsecam non manebunt in beatis: non enim erit in eis generari, corrumpi, alterari, augeri, diminui, quia per quemlibet istorum acquiritur forma intrinseca, id est quæ in re est: motus autem ad formam extrinsecam est motus localis, quia est H ad locum, vel vbi quæ extrinseca sunt, vnde id, quod mouetur motu locali est perfectum, quantum ad ea, quæ sunt intra rem, vt dicitur 8. Physic. quamuis habeat imperfectionem respectu loci, quia dum est in vno loco est in potentia ad alium locum, cum non possit esse actu in pluribus locis, quod est solius Dei: iste autem defectus nõ repugnat gloriæ, quæ perficit hominem simpliciter, quæ est perfectio quantum ad intrinsecã, ideo beati non mouebuntur ad aliquam formam, nisi ad locum, quia moueri ad aliàs esset imperfectum. Ad secundum dicendum, quòd omnis motus est propter indigentiam, & tamen sicut dicebatur supra de imperfectione, ita & de indigentia dicendum, quòd quædam indigentiæ repugnant gloriæ, & aliæ non. Dicimur enim indigere, aliquo simpliciter, & aliquo secundum quid. Illo enim simpliciter quis indiget, sine quo non I potest conseruari in se, vel in sua perfectione, sicut in nobis sunt quotidianæ indigentiæ, vt ad cibum, & vestem, & doctrinam, & sic non erit motus in corporibus beatis propter aliquam indigentiam, quia ad omnia sufficiet eis sua beatitudo, quæ est bonum consummatum. Dicitur quis indigere secundum quid illa re, sine qua non potest aliquem finem intentum habere, aut non ita bene, aut nõ tali modo quali vult, licet ille finis non sit perficiens intrinsece ipsum desiderantem, & hoc modo motus erit in beatis propter indigentiam, desiderant enim ostendere in seipsis virtutem motiuam experimento ad laudem Dei, & hoc non possunt facere, nisi actualiter moueantur, ideo mouentur propter indigentiam, scilicet, ostendendæ diuinæ laudis tali modo, & tamen ista ostensio non est aliqua perfectio intrinseca beatorum, & sic non est in- K conueniens, si non possint illam habere sine motu. Secus autem si esset perfectio intrinseca, quia omnes tales habentur à beatis sine motu eo ipso, quod beati sunt, cum beatitudo, quæ est bonum completum vnitiue colligens in se perfectiones omnium generum, perficiat beatum quantum ad bonum omnium generum, quo intrinsece perfici potest.

Duplex indigentia est in homine.

Ad tertium dicendum, quòd corpora gloriosa participabunt diuinam bonitatem excellentius, quàm corpora cęlestia, & tamen mouebuntur corpora gloriosa, & nõ mouebuntur corpora cęlestia: argumentum autem teneret, si corpora beatorum non possent participare diuinam bonitatem sine motu, & corpora cęlestia possent participare sine motu, & ob hoc mouerentur corpora beatorum, nam tunc sequeretur, quòd cęlestia excellentius participarent diuinam bonitatem, quàm corpora beatorum.

Dicen-

A Dicendum tamen, quòd corpora beatorum participant diuinam bonitatem, tam sine motu, quam cum motu, participant tamen eminentius perfectionem hanc sine motu, scilicet, inquantum anima per visionem Dei, quæ non est motus, neque cum motu, efficitur beata, & corpus consequenter beatificatur accipiendo dotes, quæ fluunt ex redundantia animæ beatæ in ipsum, & illa est propriè perfectio beatorum, participant etiam diuinam bonitatem in motu non quidem intrinsecè aliquid recipiendo, sed perfectionẽ receptam ad Dei laudem ostendendo, & illa ostensio magis vocatur ostensio bonitatis, quam participatio, cum participatio præcesserit, neque possit ostendi, nisi quod præextitit, potest tamen large vocari participatio inquantum etiã posset ostendere perfectionem, quæ inest ex quodam Dei mouere venit. Tam ergo corpora beatorum, quàm corpora cœlestia participabunt diuinam bonitatẽ sine motu post B diem iudicij, & eminentius valde participabunt corpora beatorum, quam cœlestia, & corporibus beatorum est conueniens illam bonitatem participatam ostendere per motum quendam: corpora autem cœlestia non possent per motum ostendere aliam bonitatem, nisi illam quam habent, scilicet, mouere corpora inferiora per motum suum ad generationem, & corruptionem, quæ non competit statui illi, ideo corpora cœlestia tunc non mouebuntur, corpora autem beatorum mouebuntur.

Ad quartum dicendum, quòd anima beata erit stabilita in Deo, ita quòd ab eo recedere non poterit, non enim recedet ab eo alienando se ab eo sicut hic contingit, quando peccamus, neque etiam recedet desinendo contemplari actualiter ipsum, quia illa contemplatio, vel visio est substãtia beatitudinis, ita & corpus erit stabilitum ab anima, C scilicet, quia nunquam resistet ei, sicut hunc inclinationes carnis resistunt spiritui ad Rom. 7. & ad Gal. 5. Neque etiã retardabit animam ab actione propter conditionem corruptibilitatis. Sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat animam, quia tunc conditio ista corruptibilitatis erit sublata. Etiam erit stabilitum in anima, quia firmiter manebit participans bonum, quod ab anima fluit ex qua recipit dotes. Quod autem moueatur secundum locum, non tollit stabilitionem factam ab anima, cum anima nõ moueat tunc corpus ad participandum aliquam perfectionem intrinsecã, sed aliquid accidẽtale extrinsecũ, ideo non repugnat talis motus stabilitati, quam habet corpus ex anima.

Ad quintum dicendum, quod locus datur beatis secundum gradum meritorum, & pertinet ad præmium accidẽtale, & verum est, quòd gloria beatorum post resurrectio- D nem non augetur, neque minuitur quantum ad aliquid intrinsecum, locus autẽ non est aliquid de intrinsecis perfectionibus, ideo etiam si moueantur secundum locum corpora beatorũ non erit inconueniens. Sed objicietur, quòd locus pertinet ad præmium accidentale, & tamen etiam illud non variatur post resurrectionem.

Dicendum, quòd tam præmium essentiale, quam accidentale dicunt bonum intrinsecum, & ideo in beatis nihil istorum variatur, locus tamen etiam ad præmium accidentale non pertinet inquantum actualiter continet beatum, quia tunc oporteret, quòd influeret aliquid in corpus gloriosum, quod reciperet corpus ab illo, sed falsum est, cum potius corpus gloriosum influat in locum dando illi lumen quoddam, quia manifestum est, quòd cuiuslibet beati corpus erit lucidius, & perfectius corpore cœli E empyrei, quia maiorem perfectionem Deus dabit corporibus beatorum, quam cæteris corporibus, sed pertinet locus ad præmium accidentale, inquantum datus est pro meritis, & est signum maioris gloriæ, & honoris: non tamen confert realiter influendo locus aliquid de gloria, aut honore. Quod ergo maneat interdũ corpus gloriosum extra locum suum, non minuit aliquid de eius bono accidentali intrinseco, nam etiam quãdo extra locum illum est manet sibi de loco illo gaudium, quod locum illũ ex meritis habuerit, & illud gaudiũ est præmium accidentale, sed illud non augetur, neque minuitur, aut variatur, siue maneat corpus beati in loco suo, siue extra, ergo nõ variatur aliquid de bono eius variato loco. Sed adhuc objicietur, quòd loca determinabuntur beatis secundum maiorẽ appropinquationẽ, aut minorem ad Christum, qui autẽ fuerit propinquus Chri- A sto nollet fieri remotior, cum videre Christi humanitatem sit quædam pars beatitudinis corporis, qui autẽ fuerit remotior nollet fieri propinquior, cum non meruit locũ propinquiorem per merita sua, & tamen ibi nemo accipere cupiet plusquam meruit, & ita nemo mouebitur.

Dicunt quidam, quòd etiam hoc dato non erunt immobiles beati, nam etiã Christus mouebitur secundũ locum, & ita cæteri mouebuntur aliquando, & ita volunt quidam intelligere illud Apoc. 14. sequuntur agnũ quocũque ierit. Sed dicendum, quòd quicquid sit de motu, aut stabilitate Christi in vita æterna, quod incertum est, tamen illud dictum non intelligitur de tali motu, nam ibi dicitur de solis virginibus, quòd sequuntur agnum quocumque ierit, & tamen in beatitudine cuilibet beato licet mutare locũ, maximè si Christus mutaret, vt sequerentur eum tenen- B tes semper eandem proportionem situs ad ipsum. Quod tamen dicamus, quod beati nõ mouentur ab illo situ, quẽ habent in respectu ad Christum esset dicere, quod aut nũquam moueretur quisquam eorum, aut mouerentur omnes beati simul moto Christo, vt tenerent eandem proportionem situs, sed hoc non est satis verisimile, cum cuilibet beato per se detur motus, & quod aliquando moueatur vnus, quando fortè nemo alius mouetur.

Sed dicendum, quod non est inconueniens eum qui magis adhæret Christo interdum velle elongari ab eo, quia locus non confert ad beatitudinem essentialem, aut accidentalem intrinsece, sed extrinsece. Si enim qui propinquior est loco magis intelligeret, aut apertius, faceret quidem locus directe, & per se ad beatitudinem, & tunc variatio loci necessario faceret ad variationem beatitudinis C quantum ad aliquem gradum, & tamen non facit adhoc, quia visio Dei est substantia beatitudinis, & cum Deus nõ sit loco circumscriptus, non magis videtur à manentibus in vno loco, quam in alio, sed excessus visionis est, secundum quod ipse magis, aut minus se ostendere voluerit ad quod locus non confert, & consequenter loci mutatio nihil impedit, etiam ad visionem corporis Christi, videbunt enim ita distinctè Christũ, qui longe, sicut qui prope sunt, quia perfecta nimis erit visiua potentia, vnde locus non facit alio modo ad beatitudinem, nisi quia inquantum locus in se nobilior est præstat maius gaudium tenenti illud, scilicet, quod meritis suis ad illum peruenit, & quod ab alijs talis meriti reputetur, & tamen manente beato extra locum suum semper manet ei gaudiũ illud de meritis illis, quibus dignus fuit illo loco, ideo variare locum, & effici distantiorem à Christo nullo mutat de statu, vel gradu D gloriæ beatorum.

Ad sextum dicendum, quod motus corporum beatorum commensurabitur tempore, vt ostendetur sequenti quæst. & tamen tempus illud non erit causatum per motum cœli.

Ad septimum dicendum, quod mutatio est quædam mors, quando motus fit secundum aliquid intrinsecum, quia tunc omnis motus fit cum quadam passione, quę magis facta abjicit de substantia, sicut totam substantiã abjicere est mors simpliciter, ita abjicere aliquid de substantia est, quasi pars mortis: in beatis autem non erit mutatio secundum aliquid intrinsecum, sed solum secundum locum, in qua mutatione nihil intrinsecum acquiritur, aut deperditur, ideo non est inconueniens fieri motum localem in beatis, sed est inconueniens esse in eis aliquam aliam spe- E ciem motus.

An motus corporum beatorum tempore, vel instanti mensuretur. Et quare non instanti, ideoque explicatur illa propositio Aristotelis, quod proportio velocitatis motus sit secundum proportionem resistentia vnius medij ad alterum medium. Et quomodo tota resistentia in motu naturali grauium, & leuium est ex parte medij. Et propterea nulla tarditas potest accipi in motu, in quo nulla est resistentia, & qua sit in motu progressiuo. Si motus fieret per vacuum esset in instanti.

Quæstio CXXV.

QVæretur de mensura motus corporum beatorum, scilicet, an tempore, vel instanti mensuretur.

Atqui

Aliqui dicunt, quod mouebuntur in instanti, quia vt dicit Augu. vbicunque voluerit spiritus ibi erit, & corpus, sed motus voluntatis, secundum quem anima vult, est in instanti: ergo mouebuntur in instanti. Item nihil poterit resistere corpori glorioso in motu locali, ergo mouebitur in instanti, antecedens patet, quia per subtilitatem penetrabit omnia obstantia, quando voluerit. consequentia patet, quia proportio motuum in tarditate, & velocitate sit secundum proportionem resistentiæ medij, sed beatis nullum medium resistet. Patet hoc, quia Ari. 4. Physicorum, dicit, quod si motus fieret per vacuum oporteret aliquid moueri in instanti, quia vacuum non resistit aliquo modo mobili, resistit autem plenum, & sic nulla proportio erit motus, qui fit in vacuo ad motum, qui fit in pleno in velocitate, cum proportio motuum in velocitate sit secundum proportionem resistentiæ, quæ est in medio. omnium autē duorum motuum, qui fiunt in tempore, oportet proportionales velocitates esse, quia omne tempus omni tempori proportionale est, sed vt dictum est, nullum spacium poterit resistere corpori glorioso, quia poterit esse in eodem loco cum quocunque corpore, ac si vbique esset vacuitas: ergo motus corporis gloriosi erit in instanti. Item omne, quod mouetur æqualiter cito ad propinquum, & distans, mouetur in instanti, talis autem est motus corporis gloriosi, quia ad quamcunque distantiam mouetur imperceptibiliter, vnde dicit Augu. in quæstionibus de resurrectione, quod corpus gloriosum vtraque interualla pari celeritate pertingit, vt radius solis, ergo corpus gloriosum mouetur in instanti. Item quod mouetur, aut mouetur in tempore, aut in instanti, sed corpora gloriosa nō poterunt moueri in tempore, quia post resurrectionem tempus non erit, cum cessauerit motus cæli: ergo mouebuntur in instanti.

Dicendum, quod corporis gloriosi motus necessario erit in tempore, quia in motu locali sunt tria, scilicet spacium, motus, & tempus, & motus mensuratur vtroque, scilicet tam spacio, quam tempore, & ideo omnia tria consimiliter diuiduntur, vt probat, & demonstrat Aristo. 8. Physicorum, & tamen spacium, quod transit corpus gloriosum per suum motum est diuisibile, ergo motus ille erit diuisibilis, & tempus erit diuisibile in quo motus fit, instās autem non potest diuidi, ergo non fit motus in instanti a corpore glorioso.

Aliqui tamen volunt dicere, quòd corpora gloriosa mouebuntur in instanti.

Et dicunt, quod causa est, quia mouentur de vno loco ad alterum non transeundo per medium, sicut voluntas trāsit de vno loco ad alterum non transeundo per medium, & ita poterit esse motus corporis gloriosi in instanti, sicut motus voluntatis.

Sed hoc non stat, Primo, quia non obligari legibus locorum, & motus pertinet ad spiritum: corpus autem gloriosum, nunquam pertingit ad nobilitatem naturæ spiritualis: nam licet efficiatur gloriosum: semper tamen manet corpus, & nunquam efficitur spiritus.

Secundum, quia falsum supponitur, scilicet quòd voluntas mouetur in instanti: nam voluntas non mouetur vere de loco ad locum: si enim moueretur de loco ad locum oporteret, quod fuisset ipsa realiter, & essentialiter, idest quantum ad substantiam suam, & non quantum ad cogitationem solam in vno loco, & deinde efficeretur in alio essentialiter, & tamen in neutro est vere quantum ad se, ideo non potest transferri de vno ad alterum, sed hoc non est moueri: corpus autem gloriosum vere mouetur, idest transfertur, quia cum realiter esset in terra, & non in cælo ante iudicium, transfertur, vt in cælo empyreo, & non in terra, ideo vere motum est, & sic non est simile de motu voluntatis.

Alij ergo dicunt, quòd corpus gloriosum habet de proprietate naturæ suæ, secundum quam corpus est, quod tamen motu transeat per medium, & consequenter, quod moueatur in tempore, & tamen de virtute gloriæ, secundum quam habet quodammodo quandam infinitatem supra virtutem naturæ habet, quod possit moueri non per transeundo medium, & consequenter moueri in instanti.

Sed hoc non stat, quia implicat contradictionem. Quòd

F patet: sit enim aliquod corpus, quod mouetur de. a. in. b. & corpus, quòd mouetur sit. c. constat enim, quod quando est totum. c. in. a. non dum mouetur, quando etiam est totum in. b. non mouetur, sed motum est iam, ergo si aliquando mouetur necesse est, quòd non sit totum in. a. neque totum in. b. sed quando mouetur, vel nusquam est, vel est partim in. a. & partim in. b. vel est totaliter in aliquo loco medio inter a. & b. qui sit. e. aut est partim in. a. & partim in. e. aut partim in b. & partim in. e. aut partim in. a. & partim in. e. & partim in. b. aut partim in. a. & partim in. b. & quòd non sit in aliquo medio inter. a. &. b. Illud vltimum non stat, quia cum. a. sit locus distās. a. b. sequeretur, quòd pars, quæ esset in. a. non esset continuata parti, quæ est in. b. cum sit locus medius interiacens in quo nihil est de. c. mobili, ergo necesse est, quòd sit. c. quando perueniat de. a. in. b. in omni-
G bus medijs inter. a. &. b. nisi dicatur, quòd peruenit de. a. in. b. & nunquam mouetur, quòd implicat contradictionē, quia ipsa successio locorum est motus localis, & eadem ratio est de qualibet mutatione, quæ habet terminos duos oppositos quorum vterque est aliquid positiue: secus autē est de mutationibus illis, quæ habent terminum aliquem positiuum, & alterum priuatiuum pure, quia in his non est necesse moueri per medium, eo quòd inter priuationem, vel negationem & positionem non est determinata distantia aliqua: vnde illud, quod est in negatione potest esse propinquius, vel remotius ab affirmatione, aut econtrario secundum aliquid, quòd causat alterum eorum, vel disponit, & sic dum id, quod mouetur manet totum sub negatione mouetur ad affirmationem, vel econtrario, & non est aliquando in medio inter affirmationem, & negationem, &
H tamen in eis præcedit mutari ad mutatum esse, vt ostenditur 6. Physicorum motus tamen localis est inter duos terminos positiuos habentes determinatam distantiam, ideo impossibile est, quòd dum mouetur corpus sit totaliter sub altero terminorum, sed transit per medium. Et si arguatur de Angelis, qui transeunt de loco ad locum, & tamen non transeunt per totum medium.

Dicendum, quòd Angelus æquiuoce dicitur esse in loco: nam proprie solum corpus est in loco, ideo non reperietur transitus per medium in Angelo, qui competit eis, qui sunt proprie in loco. Alij ergo dicunt, quod corpus gloriosum transit per omnia media, & tamen in instanti mouetur de loco ad locum.

Sed non potest stare, quia tunc in eodem instanti mouetur de loco ad locum: essetque in diuersis locis, quòd est
I simul esse, in diuersis locis, quod non est possibile, quia non potest simul esse, nisi in vno loco: & ita in illo instanti, vel est totum in termino a quo, & ita nondum mouetur, aut totum in termino ad quem, & sic iam desijt moueri, sed necesse est, quod si mouetur sit partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, vt ostenditur 6. Phy. moueri autem, & motum esse non sunt simul, quia tunc moueri non diceret successionem, si tamen moueri esset in instanti, necesse esset, quod moueri, & motum esse esset simul, ergo non potest fieri motus corporis gloriosi in instanti.

Sed dicunt isti, quod fit motus per totum medium in illo instanti, & illud instans licet sit idem secundum rem differt tamen secundum rationem, sicut punctus, ad quem terminantur diuersæ lineæ est idem re, & ta-
K men secundum rationem differt, quia ad aliam, & aliam lineam est alius, & alius: cum in extremitate cuiuslibet lineæ ponatur punctus, & quot sunt lineæ tot sunt puncta.

Sed dicendum, quod non stat, quia sicut tempus mensurat id, quod realiter est in tempore, ita instans mensurat id, quod realiter est in instanti, vnde considerare instans diuersimode non mutat rem, & illa consideratio non potest facere, quod idem instans secundum rem possit mensurare illa, quæ non sunt simul tempore in essendo, sicut neq; consideratio diuersa puncti poterit facere, quod sub vnō puncto loci contineantur ea, quæ sunt distantia situ, & tamen cum mobile non possit simul esse in duobus locis, necesse est, quod detur aliqua vna mensura, in qua non possit esse in vno loco, & in altero, sed oporteat esse tantum in altero, non est tamen aliqua mensura minor,

quam

quam instans, ergo in eodem instanti non potest esse aliquod mobile in termino, & in medio, sed necesse est alterum, & alterum instans esse in quo sit mobile in diuersis locis. Dicendum ergo, secundum quod communiter dicitur, & est verum, quod corpus gloriosum mouetur per totum medium in tempore, & tamen imperceptibili propter breuitatem temporis, in quo mouetur. Etiam dicendum, quod vnum corpus gloriosum potest in minori tempore pertransire idem spatium, quam alterum, secundum quod vnum est agilius alio: nam dotes augentur secundum gradum meritorum in beatis & tamen quantumcunque paruum tempus sit, in quo mouetur cor, us gloriosum, illud est diuisibile in infinitum, quia continuum est, & ita cuilibet parti motus competit pars temporis, est tamen breuissimum, quia est valde velox motus. Ad primum dicendum, quod vbicumque voluerit spiritus ibi erit corpus, quod tamen non sequitur, quod in instanti moueb[...]tur, sed ad quemcumque locum voluerint, & tamen ad illum mouebuntur in tempore. Sed obijcietur, quod non [...]um ad eundem locum, ad quem voluerit beatus, sed statim, vt voluerit ibi erit. Sic dicit August. quod vbicunque erit voluntas, ibi erit statim corpus.

Dicendum, quod non erit statim, id est in eodem instanti, sed oportet tempus intercidere inter volitionem, & executionem, quia tamen illud tempus valde paruum, & imperceptibile erit, dicitur statim fieri, quod post paruum illud tempus fiet: nam quando parum deest nihil deesse videtur secundo Physicorum, & ita dicimus statim facio, quod post paruum tempus fiet, & quoniam voluntas non est inordinata in beatis, nunquam volet corpus suum esse in aliquo loco in instanti, in quo ibi esse non posset, consequenter in quocunque instanti voluntas voluerit corpus suum esse in aliquo loco in illo erit, referendo hoc non quidem ad instans, in quo volūtas hoc vult, sed ad instans, pro quo vult illud impleri. Et ita vera est propositio August. & nunquam volet aliquis beatus, quod in ipso instanti in quo habet volitionem sit in aliquo loco, in quo non est, quia illud non est possibile, sed volet illud esse in alio instanti parum distanti ab eo in quo vult, & tunc in illo esse poterit ibi vbi vult.

Ad secundum dicendum, quod licet illam propositionem Aristot. quod proportio velocitatis motus sit secundum proportionem resistentiæ vnius medij ad alterū medium, vt dicit commentator ibidem: quidam dicunt falsam esse propositionem hanc asserentes, quod nō oportet esse proportionem totius motus ad totum, secundum proportionem vnius medij resistentis ad aliud medium resistens, sed quod secundum proportionem resistentiæ medio rum, per quæ transitur attendatur proportio retardationis, quæ accidit in motibus ex resistentia medij, quilibet enim motus (vt ipsi dicunt) habet determinatum tempus velocitatis, & tarditatis ex victoria mouentis, super mobile etiā si nihil resistat medium, sicut apparet in motu corporū cœlestium in quibus nihil inuenitur, quod resistat motui ipsorum, & tamen non mouentur in instanti, sed in tempore determinato, secundum proportionem potentiæ mouentis ad corpus mobile, & ita dicunt, quod si moueatur, aūt ponatur moueri aliquid in vacuo, non oportet, quod moueatur in instanti, sed quod nihil de retardatione addetur motui de tempore supra illud tempus, quod debebatur motui ex proportione motus ad mobile, quia motus iste in nullo retardatur. Dicit tamen Commentator ibidem, quod responsio, & consensio ista procedit ex falsa imaginatione, qua quis imaginatur, quod tarditas, quæ causatur ex resistentia medij sit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem secundum proportionem mouentis ad mobile, sicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit, quod in lineis non maneat proportio eadem totius ad totam lineam, quæ erat linearum additarum ad inuicem, & ita volunt, quod non sit eadem proportio totius motus ad totum motum sensibilem, quæ est proportio retardatio num contingentiū ex resistentia medij, & tamen hæc imaginatio falsa est, quia quælibet pars motus habet tantā de velocitate, quantum totus motus in motu vniformi, non tamen habet quælibet pars lineæ tantum de quantitate, quantum tota linea, vnde tarditas, vt velocitas

A addita motui redundat in quamlibet partem eius, quod de lineis non conuenit, & sic tar[...] motui addita non facit aliam partem motus, quod in lineis accidebat, quia additū est pars totius lineæ. Vt sit videtur quod sit vera propositio Arist. secundum, quod Commentator exponit ibidem dicendum quod ois retardatio ex resistentia procedit, & resistentia, scilicet resistentia motalis ad virtutem mouentem, & resistentia medij per quod est motus, & resistentia cuiuscunque alia, ita quod [...] tatur quantitas tarditatis motus totius secundum [...] ro[...] virtutis mouentis ad mobile resistens, siue i moue[...]tur, siue ex seipso resistat, siue ex aliquo alio extrinseco ei, necesse est n. quod semper mobile resistat motori suum mouens, & motum agēs, & patiens inquantū huiusmodi sint contraria & inter contraria semper est resistentia. Sciendum tamen, quod mobile interdum resistit mo-

B tori ex seipso, & hoc, quia habet virtutem inclinantem ad contrarium, sicut est in omnibus motus violentis. Vel quia habet locum contrarium loco illi, quem intendit mouens, & talis est resistētia corporum cælestium ad suos motores, nam quælibet pars cæli habet situm alium, quam illū quem intendit motor, ideo est resistentia quędam ex parte cœli ad motores suos, ita vt non moueantur in instanti. Quandoque autem mobile resistit mouenti nō ex seipso, sed ex alio, sicut est in motu naturali grauium, & leuium, id est, quando mouentur illa secundū inclinationem naturæ suæ, nam etiam ille motus est successiuus, & ita est resistentia, non tamen est resistentia ex parte ipsorum, quia neque est ex parte materiæ, neque ex parte formæ, vt quia mouetur graue deorsum, & leue sursum, sed necesse est solum ex parte medij inueniri istam resistentiam, Patet, quod non sit

C ex parte formæ, nam potius per ipsam formam inclinatur ad talem motum. Est enim forma imprimens generantis, qui est per se motor grauium, & leuium, Etiam non est resistentia ex parte materiæ, quia materia secundū se non resistit alicui. Neque etiam ex parte virtutis alicuius inclinantis ad cōtrariū motum, cum potius grauitas, & leuitas ad [...] motus inclinent. Neque etiā est resistentia ex parte contrarij loci, in quo res est, quia locus non debetur materiæ, nisi secundum, quod existens sub dimensionibus determinatis perficitur, forma sua naturali, non ergo potest esse resistentia, nisi ex parte medij, quæ est contrariat[...] motui. Quandoque autem est resistentia resp[...]tu vtriusque, sicut apparet in motu progressiuo animalium, nam ibi est resistentia ex parte mobilis cum mobile est graue, & secundum motum elementi prædominantis moueri debet ad

D centrum, scilicet deorsum, & tamen progrediendo mouetur secundum aliam positionem. Etiam est resistentia ex parte medij per quod mouentur: nam cum sit mediū corporeum plenum, & ad motum necesse est illa cedere, & cedunt per hoc, quod diuiduntur, & quia diuidi nolunt, vt se conseruent necesse est, vt resistant, & ita omnis motus, qui fit per medium plenum corpore extraneo, accipit quandam tarditatem ex resistentia medij, quando autē in motu non est resistentia, nisi ex parte motalis, sicut accidit in motu corporum cælestium, tūc tempus motus mensuratur secundum proportionem motoris ad mobile, vt sic vnus eius motus velocior, vel tardior alio, & in talibus non habet locum ratio philosophi, quia ibi non fit motus per medium repletum extraneo corpore, cum sit motus circa centrum, & tamen remoto impedimento medij adhuc manet

E motus habens successionem in tempore, in montibus aūt illis in quibus est resistentia solum ex parte medij accipitur mensura temporis, iuxta proportionem resistentiæ, quæ est ex parte medij, vnde si in talibus substrahatur medium, non manebit impedimentum aliquod, & ita non fiet motus in tempore, sed in instanti, & ita est si fiat motus per vacuū, nam vacuum non potest resistere, cum non sit ibi aliquod corpus, quod impediat ne diuidatur, quod ergo mouetur per vacuum: aut mouetur in instanti, aut in tempore, quia si, non quidem in tempore, quia tunc resistentia ex parte pleni non faceret aliquam tarditatem, quod falsum erit, ergo per tempus maquale, & tunc tempus illud in quo mouetur locum cœli, us per plenum habebit se in aliqua proportione ad tempus, in quo mouetur per vacuum, & tunc possibile erit imaginari aliquod corpus subtilius, quod se habeat in tali proportione subtilitatis ad corpus implens

implens medium, per quod fit motus in quo, & habet tempus, quo fit motus per vacuum ad tempus, quo fit motus per plenum: repleatur autem illo corpore subtili aliquod spacium æquale spacio vacuo, tunc necesse est, quod in tam paruo tempore moueatur idem corpus per illud spacium plenum plenum, sicut prius mouebatur per vacuum, quia quantum additur ad subtilitatem medij, tantum subtrahitur de quantitate temporis, & quanto magis est subtile, minus resistit, & tamen falsum est hoc, quia in vacuo nulla est resistentia medij, in pleno autem quantumcunque sit corpus, implens subtile est aliqua resistentia, ideo non fiet tam velox motus eiusdem corporis per illud plenum, sicut per vacuum. Etiam erit aliud inconueniens, nã dato, quod fiat motus æque velox per illud plenum subtile, sicut per vacuum, possumus considerare idem medium repleri adhuc alio corpore magis subtili, & tunc necessario est adhuc velociorem motum esse, & consequenter in minori tẽpore, quam prius, cum minus resistat illud corpus subtilius, & tamen per plenum, quod prius ponebatur fiebat motus æque velox, sicut per vacuum: ergo per illud plenum, quod habet corpus subtilius fiet motus velocior, quam per vacuum, quod est absurdum, scilicet quod sit motus velocior corporis eiusdem per medium, in quo est aliqua resistentia, quam per medium, in quo non est resistentia, & tamen vacui ad plenum nulla est proportio in resistentia, quia quodlibet plenum resistit, in aliquo, vacuum autem nullo modo resistit, ideo in casu, in quo non est resistentia, nisi ex parte medij si fiat motus per vacuum fiet in instanti, nam in quantumcunque paruo tempore ponas motum illum fieri, cum temporis ad tempus sit aliqua proportio, oportebit, quod sit proportio raritatis ad raritatem, & tamen nulla raritas potest accipi in motu in quo nulla est resistentia, ergo fiet in instanti: alias sequentur inconuenientia supra posita. Quando vero in motu, est resistentia ex parte mobilis, simul, & medij, accipienda est quantitas temporis secundum proportionem potentiæ mouentis ad resistentiã mobilis, & medij simul, vnde dato, quod illud medium subtrahatur, vel non impediat, non sequitur, quod motus fiet in instanti, sed quod tempus motus mensuretur solum secundum proportionem ad resistentiam mobilis, & non erit inconueniens, quod illud mobile moueatur tunc in tẽpore per vacuum. Et etiam non est inconueniens, quod aliquando motus per plenum sit, ita velox, & interdum velocior, quam motus per vacuum. Detur enim in motu per vacuum, quod moueatur corpus, quod præstat resistentiam mouenti, & detur, quod per plenum moueatur corpus, quod non præstat resistentiam, sed inclinatur ad eum motum, poterit esse tanta resistentia ex parte medij pleni, quãta est ex parte mobilis, quod mouetur per vacuum, & interdum maior, & ita poterit velocius moueri corpus illud per plenum, quam aliud per vacuum.

De corporibus autem beatorum dicendum, quod non mouebuntur in instanti, sed tempore, quia licet medium non resistat corpori glorioso inquantum potest esse simul cum quocunque alio corpore in eodem loco: nihilominus motus eorum non erit in instanti, quia ipsum corpus mobile resistet virtuti animæ mouentis ex hoc ipso, quod habet determinatum locum, sicut dictum est de corporibus cœlestibus, vt quantumcunque agilia sint, mouebuntur tẽpore.

Ad tertium dicendum, quod motus corporis gloriosi fiet ab anima glorificata, & licet virtus animæ glorificatæ excedat inæstimabiliter virtutem animæ non glorificatæ: non tamen excedit in infinitum, quia vtraque virtus est finita, & ideo non poterit motus fieri in instanti ab anima gloriosa, & tamen etiam si anima glorificata esset simpliciter infinitæ virtutis, non moueret in instanti, nisi omnis resistentia a mouente separaretur: non potest autem tolli omnis resistentia: potest autem resistentia, quia sentiet mobile resistit mouenti per contrarietatem, quam habet ad motum talem ratione inclinationis ad contrarium motum separari totaliter a mouente infinitæ virtutis: resistentia tamen, quam facit mobile ex contrarietate, quam habet ad locum, quem intendit motor per motum non potest totaliter separari, nisi auferatur totaliter ab esse in tali loco, vel tali, sicut enim album resistit nigro ratione albedinis, & tanto magis quanto albedo magis distat a nigredine, ita

F corpus resistit mouenti ad aliquem locum per hoc, quod habet locum oppositum, & tanto est maior resistentia, quãto est distantia maior: non potest autem remoueri a corpore, quod sit in loco, vel situ aliquo, nisi auferatur ei sua corporeitas, per quam debetur ei locus, ergo quandiu fuerit in natura corporeitatis cum semper erit in loco: semper mouebitur in tempore, & nunquam in instanti quantumcunque sit virtus mouens, sed corpus gloriosum numquam deponet corporeitatem, quia neque desinet esse, neque transibit in spiritum, ergo nunquam poterit moueri in instanti etiã si motor suus esset maioris virtutis, quam anima glorificata. Ad quartum dicendum, quod aut beatus in motu exercet totaliter vires suas agens velocius, quam potest, aut interdum non. Si secundo modo poterit esse, quod æquali celeritate, idest in tempore æquali moueatur ad locum parum

G distantem, & tamen non concluditur inde, quod possit, vel quod fiat motus in instanti.

Si primo modo dicendum, quod non est verum, quod in tam pauca mora moueretur ad vnum locum, sicut ad alium, sed tardius ad maiorem distantiam, & hoc verum est. Quod autem dicit Augusti. quod pari celeritate pertingit. Dicendum, quod debet intelligi quantum ad id, quod nos percipimus, aut percipere possumus: tam velox enim corporis beati motus, quod imperceptibiliter ad quẽlibet locum venire potest, & a fortiori licet motus quilibet fiat in tempore: erit imperceptibilis excessus vnius motus ad alium, & tamen vere erit aliquis excessus, & ille est diuisibilis in infinitum cum sit pars continui, vnde sicut se habet proportio distantiæ ad quam mouetur, ita se habet proportio temporis in motu, & tamen sensu non percipitur talis differentia excessus in tempore.

H Ad quintum dicendum, quod post resurrectionem non erit tempus eo ordine, quo nunc, sed tamen tempus erit, est enim tempus numerus motus, idest mensura secundum prius, & posterius, ergo quandocunque fuerit motus cum eo sit prius, & posterius: necesse erit ibi tempus, quod est mensura illius, sed nunc tempus est mensura motus, non quidem cuiuslibet, sed primi, & mensurando illum, qui est primus, & simplex, & super durans, qui non interpellatur, mensurantur omnes alij motus, & ita vnum tempus est quantum ad omnia temporalia. Post iudicium vero cessabit motus omnium cœlorum, ideo non fundabitur tempus in motu primi mobilis, sed quia erunt aliqui motus particulares erit tempus, & fundabitur in motibus particularibus: erit enim numerus prioris, & posterioris, quod inuenitur in qualibet motu: erit ergo motus in tempore, & non

I in instanti.

Quid sit agilitas, & qualiter se habeat ad beatorum corpus, & qualis sit motus quem dos agilitatis facit, cum sit in omni animali duplex motus: ut circa Discrimina sunt tria quibus motus omnium animalium differunt. Et quis sit motus organicus, & quis non organicus: motusque organici duplex est impedimentum. Et quomodo grauitas, quæ est qualitas elementi: alis in beatis manebit, non tamen grauatio, vel pondus. *Quæst.* CXXVI.

Q Væritur circa agilitatem quid sit, & qualiter se habeat ad corpus beatorum, & quia agilitas est dos ad motum, est considerandum de motu illo, quem facit qualis sit.

K Pro quo sciendum, quod in homine, & in quolibet animali est duplex motus, vnus per naturam elementi prædominantis, alius cuius principium est anima, & est motus progressiuus. Primus in quolibet animali est motus elementi terræ, & aquæ quæ secundum qualitatem motiuam dominantur, ideo secundum hoc determinatum est corpus animalis ad motum ad centrum, sicut simplicia corpora, idest terra, & aqua: alius autem non est ab aliquo elemento, sed ab anima, & quoniam in omni animali quantumcunque sit imperfecti gradus, est apprehensio aliqua, fit motus per apprehensionem boni ad consecutionem, & quoniam contingit bonum apprehensum non semper esse in eodem loco est motus iste progressiuus non vnus, & simplex, sed ad omnem differentiam positionis. Differunt autem isti motus in tribus.

Primo ex principijs, primus n. est ex cõditione elementi, & ideo licet sit in corpore animato non est ex cõditione eius inquantum est animatum, sed inquantum est terrestre. Quod patet, quia post mortem non manet corpus animatum, & tamen manet idem motus, ergo anima non erat principium huius motus, immo anima repugnabat huic motui. Quod patet, quia motus ille est secundum grauitatem, & tamen cadauera sunt grauiora, quam corpora animata, & ita velocius descendunt, sed motus secundus est ab anima; ideo mortuo animali non manet ille motus, sed solum primus. Secunda differentia est, quia primus motus semper est ad vnum terminum, secundus autem non.

Ratio est, quia primus sequitur naturam rei inquantum est corpus elementale, & inclinatio corporis inquantum huiusmodi est semper vna secundum grauitatem, vel leuitatem, ideo semper tendit ad vnum terminum, motus autem secundus sequitur formam animalis, quæ mouetur secundum apprehensionem, ideo secundum, quod apprehendens potest variè iudicare de bono, & malo, ita ad diuersa est motus ille, & hoc ostendit Arist. 8. Phy. dicens, quod graue nõ mouetur aliter, sed vno modo mouetur, & naturaliter, quasi dicat, Animal non mouetur vno modo. Tertia differentia est, quia in motu primo res non cessat a motu per aliquid intrinsecum licet habeat aliquid intrinsecum, per quod incipiat moueri, in motu autem secundo mobile sistit, & cessat per aliquid intrinsecum. Primum patet, quia si moueatur graue, vt lapis nunquam cessabit moueri quousque aliquid ei obstet, quod detineat, & illum est extrinsecum. Secundum etiam patet, quia bruta, licet non mouerentur libere, tamen habent intrinsece aliquod principium, per quod sistunt in motu etiam nemine exterius impediente. Ratio differentiæ est, quia motus leuium, & grauium est ad determinatum locum, vel situm, & quousque illuc perueniant non sistunt, eo quod nondum est terminus a natura intentus, si autem ad loca illa nullum corpus occurreret, quod impediret motum, & etiam vltra locum illum nihil esset impediens, adhuc sisterent per se in locis illis, sicut lapis in centro, & ignis euolans a nobis sisteret in sphæra sua, & non transiret vlterius etiam nullo alio corpore impediente, & tamen antequam illuc perueniant occurrit eis semper corpus impediens, ideo motus eorum vt communiter, immo vt semper sistit propter aliquid extrinsecum, motus autem animalium fit secundum apprehensionem, ille est enim terminus motus, quem ipsa apprehenderunt; & quoniam ad illum contingit peruenire ante extrinseca impedimenta, sistit sæpe ille motus, sine impediente extrinseco per solum principium intrinsecum.

Considerandum vlterius, quod cum anima, quæ est forma corporis sit principium omnis motus corporis, est ponenda potentia motiua in ea non solum ad mouendum organice, quod est in motu progressiuo, sed etiam ad mouendum non organice. Motus organicus est motus per instrumenta, s. quando anima non mouet immediate totum corpus, & quamlibet partem eius, sed mouet vnam partem, s. cor. & mediante corde mouet cetera membra, & iste motus est successiuus etiam respectu mobilis, cum prius vna pars moueatur quam ceteræ. Mouere non organice est mouere totum corpus simul, idest quamlibet partem æque primo, & non mouendo vnam mediante alia, vt sicut anima æque primo animat vnam partem, sicut aliam, & ideo hic etiam immediate mouet vnam, sicut aliam, & non est ordo quis inter eas, ita quod non sit ordo in motu partium, & quia tunc non mouetur vna pars mediante alia, non est vna instrumentum ad mouendum aliam, & ob hoc vocatur iste motus non organicus: nunc enim non apparet in anima, nisi motus organicus, quia mouet quasdam partes mediantibus alijs, & tamen etiam est potentia ad mouendum non organice. Et dicendum, quod agilitas non est dos ad mouendum organice, sed non organice, nam hoc competit dignitati, & velocitati illius motus: nam motus organicus progressiuus necessario dicit tarditatem de se, quia dicit duplicem successionem, s. in partibus motus, & in partibus mobilis, eo quod partes mobilis non mouentur æque primo, cum autem omnes simul mouentur, adhuc magna velocitas motus, & tamen motus beatorum erit, ita velox, quod erit imperceptibilis, ideo erit non organicus. Et de ista poten-

A tia mouendi organice, & non organice dicunt, quod sit eadem potentia numero, quia non oportet poni, quod anima separata acquirat nouas potentias in beatitudine, & tamen ibi habebit potentiam mouendi non organice, quia talis erit motus agilitatis, ergo etiam habuit hic potentiam illam.

Considerandum etiam circa motum istum, quod aliqui putant, quod sit iste motus auferendo a corporibus beatorum omnem grauitatem: nam dicit August. quod omnis grauitas, quæ nunc est conditio corporis auferetur. Item quia nisi tolleretur illa grauitas, vbicunque manerent corpora beatorum extra centrum, manerent violenter, & sic fatigarentur, & non perpetuarentur. Sed dicendum, quod non sic: nam in corporibus beatorum erit grauitas: nam non erit omnino tale corpus sine grauitate, & leuitate, sicut

B corpora non elementata, vt Sol, & astra, quia iam non esset humanum, neque maneret ei, id quod est de natura componentium suorum, nec etiam auferretur grauitas, ita vt detur leuitas: nam tunc determinarentur corpora beatorum ad conditionem ignis in leuitate, & hoc non est conueniens naturæ humanæ, in qua præponderat conditio elementi terræ, & aquæ; non conuenit etiam conditioni motus beatitudinis, quia sicut manente corpore in grauitate, in qua nunc est locus suus secundum motum prædominantis elementi est centrum, quod repugnat loco beatorum, ita & si maneret conditio leuitatis ignis, esset locus suus spacium sub circulo lunæ, & hoc etiam repugnat beatitudini: dare ergo corpori beato aliquam leuitatem elementalem est inconueniens, tum quia agitur contra conditionem corporis ipsius naturalem, tum quia non sistitur per hoc condi-

C tioni beatorum, quia locus illorum non est quem determinat illa leuitas. Item quia repugnat motui eorum ista leuitas: nam motus eorum erit ad omnem positionem, sicut eis placebit, & tamen leuitas non adiuuat ad motum, nisi ad sursum, ad ceteras vero positiones impedit, sicut grauitas impedit volentem ascendere: ideo non magis conuenit beatis dare corporibus eorum summam leuitatem ignis quam grauitatem terræ manere in eis. Dicendum ergo, quod cum de natura nihil mutandum sit, sed solæ imperfectiones auferendæ sint, & naturale sit homini ex conditione componentium, quod sit corpus suum graue, quod manebit corpus hominis graue. Quod autem dicit August. quod auferetur grauitas. Dicendum, quod grauitas aliquando nominat solam qualitatem inclinatiuam ad motum, & est qualitas elementalis, & aliquando nominat pondus. Acci-

D piendo primo modo manebit in beatis, quia corpora sua magis sunt determinata secundum conditionem terræ, & aquæ; quam secundum conditionem ignis, ideo grauitas quæ est elementalis qualitas, erit in eis quæ opponitur leuitati; non tamen erit in eis pondus, vel grauatio, quia pondus dicit quandam grauationem, quæ impedit operationem ponendo improportionem potentiæ motiuæ ad mobile, vel operatiuæ ad operationem: pondus ergo, & aggrauatio, quæ sunt conditiones corporis corruptibilis auferentur, sed ipsa grauitas elementalis non tolletur. Cũ autem dicitur, quod si nõ auferatur grauitas, manebunt violenter corpora beatorum extra centrum. Dicendum, quod in quolibet animali (vt supra dictum est) duplex est motus, s. secundum inclinationem prædominantis elementi, & secundum apprehensionem animæ, quæ est forma. Quantum ad primum naturale est cuilibet animali manere in centro terræ, vel iuxta.

E Quantum ad secundum non est ei naturale, & quoniam illud est simpliciter naturale rei, quod competit ei secundum formam completiuam, dicetur simpliciter naturalis motus in animali ille, qui est motus eius, vt animalis, & non ille qui est eius, vt terrestris, & ideo manere extra centrum non est esse violentum homini, sed magis esset contra naturam eius ibi manere. Ita circa beatos dicimus ibi eos manere vbi exigit conditio potentiæ superioris & illuc moueri erit eis magis naturale, quam manere, vt exigit grauitas quæ est conditio infimæ rei, quæ in eis est, s. terræ: non ergo dicentur manere violenter extra centrum, licet nunquam auferatur ab eis grauitas.

Et si ex mino quis inferet, quod corporibus illis inquantum grauia sunt, erit violentum manere extra centrum.

Dicendum, quod non oportet tollere de natura rerum omnem

omnem violentiam, sed solum violentiam simpliciter, violentiam autem secundum quid nō oportet tolli, quam illa potius conservat res: nam in rebus simplicibus potest [illegible] naturaliter omnis violentia, quia sunt corpora simplicia [illegible] in motus simplices, & inclinationes, & quocunque modo agatur contra inclinationem aliquam ipsorum agitur simpliciter contra naturam eorum, quæ vnica est, & ita [illegible] quilibet est simpliciter violentum in corporibus mixtis, & [illegible] animatis, & sensibus nō est inclinatio simplex cum non sit vnica natura, sed cum [illegible] conditio componentium, necesse est manere in eis inclinationes secundum conditiones componentium, & sapienter contemperati [illegible] dominans cum non [illegible] conditionem omnium, quia sunt contraria, [illegible] pertinent ad aliquam [illegible] secundum quam [illegible] motus, &

G inclinationi [illegible] est talis [illegible] est sua [illegible] naturalis, & quod [illegible] contra inclinationem illius est contra naturam, & est simpliciter violentum, quod [illegible] est contra inclinationem [illegible] ad inclinationem ex parte [illegible] non facit violentiam nisi secundum quid [illegible] violentiam simpliciter. Prima autem violentia non repugnat [illegible] in animalibus: [illegible] est necessaria ad [illegible]. Secundum [illegible] & illa [illegible] per [illegible] & [illegible] in cælo cum grauitate elementali non est violentum simpliciter, sed solum secundum quid, [illegible] primo modo, ideo nullum inconueniens est tale [illegible] semper manere.

H Dicendum [illegible] agilitas nō conuenit in beatis ad motum, qui competit secundum [illegible] dominium elementi, quia [illegible] motus non cōuenit glorificatis [illegible] loco [illegible] nec [illegible] secundum id quod per se [illegible] agilitas non est nisi ad mouendum secundum [illegible] quocunque [illegible] hoc [illegible] quia hic est organicus: motus autem beatorum erit non organicus [illegible] omnes partes [illegible] corpora [illegible] a nobis.

Decendum nunc quid sit ipsa agilitas, & communiter dicitur, quod agilitas est quantitas [illegible] motum [illegible] in ipso beato secundum [illegible] corpora, quæ est naturalis ex corporis grauitate, & [illegible]

I [illegible] apprehensionem animæ.

[illegible] quæ qualitas [illegible] Dicendum, quod non [illegible] qualitas [illegible] excellens, quia illa [illegible] ad motum sicut vel leuitas & grauitas. [illegible] autem [illegible] mouere [illegible] tum. Etiam non est qualitas [illegible] naturalis, & determinat certum modum motus, sed [illegible] perfectionē quandam potentiæ motiuæ. Vnde dicunt quidam, quod agilitas nihil aliud est, quam potentia motiua animæ, quæ est per se & [illegible] per se & non primo alicuius partis corporis, & [illegible] primo per [illegible] vt [illegible] Scotus & Ricardus.

Sed obijcitur primo, quia tunc dos non est corporis, sed animæ, si potentia animæ est, & tamen agilitas dos corporis est. Secundo, [illegible] tunc non esset agilitas, [illegible] data beatis: cum hic teneant potentiam motiuam animæ.

K Dicendum videtur, quod agilitas dicit dotem quandam, secundum quam perficietur beatus quilibet ad motum, & quoniam motus est secundum habitudinem potentiæ motiuæ, & aliud ex parte mobilis, & quia potentia motiua non mouet nunc corpus, nisi organice: tunc autem mouebitur nō organice: dixerunt quidam, quod daretur beatis noua potentia motiua. Hoc non est necesse, quia nō oportet ponere multa [illegible] sine necessitate. Ideo dicendū quod per eandem potentiam, per quam anima mouet organice, poterit mouere non organice, & dicitur, quod dos nō est ipsa potentia motiua, sed perfectio data ipsi potentiæ motiuæ, secundum quam potest nunc mouere aliter, quam prius, & quoniam corpus mobile confert ad hoc debitam dispositio ex parte mobilis auferendi [illegible]

F nem corporis, secundum quam erat difficile ad motum. Et sicut motus est in nobis duplex, scilicet, organicus, & non organicus, ita & impedimenta sunt duplicia: nam motus organici impedimenta sunt in iuncturis, & neruis corporis, ideo si ibi eis auferatur omnis indispositio, & addatur [illegible] & tractabilitas sufficit ad motum organicum [illegible]: motus autem non organicus habet impedimenta ex ipso corpore inquātum est in eo grauitas, vel ponderositas, quæ [illegible] corporis, vel de natura, vt quod caput [illegible] plenum melancholicis spiritibus [illegible] ratione fumositatum, quæ ab inferioribus procedentes [illegible] naturæ [illegible] autem ad hunc motum sunt ablatio ponderositatis no naturalis, & multiplicatio spiritium purissimorum corporalium, & alia similia, secundum quæ omnino erit

G corpus dispositum ad motum, vt obediat potentiæ motiuæ. Vnde dicunt, quod ista constituunt ad dotem agilitatis. Primum est potentia motiua animæ, quæ potest mouere organice, & non organice [illegible] quod mouebat nō organice [illegible] quia spiritus vitales erunt purissimi, & vigor [illegible] quia corpus [illegible] elementis [illegible] & non erunt ibi [illegible] mouendum, & cæteræ [illegible] quæ replent [illegible] necessitate [illegible] vegetatio, ideo cessabunt hæc, sed manebit corpus plenum aere bono, qui erit tunc [illegible] manifestum est autē quod [illegible] corpus ad motum

H [illegible] ad motum, nam corpori mortuo nihil additur de quantitate, aut materia, & tamen est ponderosius, quam viuens, [illegible] in mortuo [illegible] sunt.

Tertium erit ablatio omnis indispositionis tam in iuncturis, quam neruis, & omnis ponderositatis, quæ non est naturalis, quia hæc habilitant corpus ad motum tam organicum, quam non organicum. Et his suppositis dicendum, quod dos agilitatis non erit ipsa potentia motiua secundum essentiam, sed perfectio ei data, vt facere possit id, quod nunc non potest: nam non potest nunc mouere corpus, nisi organice: tunc autem mouebit non organice, scilicet, totum simul, & [illegible] de nouo. Et sic [illegible] ad primum, quod agilitas est dos corporis: tum quia ex parte corporis erit dispositio causata ad hoc, quod possint corpora agiliter moueri, sicut dictum est: tum, & prin-

I cipaliter, quia licet potentia motiua sit ab anima, tamen [illegible] est tamen corporis, quia per eam mouetur corpus, [illegible] anima sicut potentia visiua ab anima est, & tamen est potentia corporalis, & per eam perficitur corpus, & ita non potest vocari dos animæ, quia dotes animæ sunt propter actiones interiores animæ, & non vt animat corpus.

Ad secundum dicendum, quod agilitas de nouo datur, quia non est ipsa potentia motiua secundum essentiam, sed aliqua perfectio ei data in se, vt possit aliter, & [illegible] mouere, & vt simul concernit dispositionem ex parte mobilis, quorum nullum fuit in vita hac, sed omnia dantur beatis post resurrectionem.

K *An corpora gloriosa habebunt claritatem. Et vnde ea percipient. Et cur beatorum corpora vestre [illegible] paraverunt secundum Sanctum Thomam.*

Quæst. CXXVII.

QVæritur de dote claritatis, quæ est vltima, an corpora gloriosa habebunt claritatem.

Arguitur [illegible] quod non, quia vt ait Auicenna [illegible] naturalium, corpus humanum constat ex partibus [illegible] partes corporum gloriosorum non erunt perlucidæ [illegible] dominetur terra, sicut in carnibus & ossibus: ergo non erunt lucida. Item corpus lucidum [illegible], quod est post [illegible] luminare [illegible] per aspectum, sicut luna [illegible] & flamma ignis prohibet [illegible] quod est post eam: corpora gloriosa nō [illegible] post ea, vel intra [illegible] Greg. super illud Iob [illegible] Iob 28. [illegible] in cælesti patria [illegible]

cuius sæc

cuiosque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet : patebitque corporalibus oculis ipsa ēt corporis harmonia: ergo nō erūt corpora illa lucida. Item corpora gloriosa erunt colorata: ergo nō erunt lucida. Patet, quia color, & lux contrariā dispositionē requirūt in subiecto, quia lux est extremitas perspicui in corpore nō terminato: color aūt est extremitas perspicui in corpore terminato, vt dicitur in lib. de sensu, & sensato: corpora tñ gloriosa erūt colorata, qoia (vt ait Aug. 19. de ciuitate Dei) pulcritudo corporis est partiū cōueniētia cū qoadā coloris suauitate, corporibus tñ gloriosis nō deerit pulcritudo, erunt habentia lucem, vel claritatem. Item si esset claritas io corporibus gloriosis: oporteret, quod esset æqualis in oībus partibus corporis, sicut dos impassibilitatis, agilitatis, & subtilitatis erit oībus æqualiter, sed nō est conueniens, quia quadam partes habent maiorē conue- B nientiam ad claritatem, quam aliæ, sicut oculi potius, quā manus, & spiritus potius, quam nerui, & humores potius, quā caro, ergo non eruot corpora lucida. Itē si essent clara immutarēt sensum ad cognoscendū, & tñ non immotāt, sicut patet de Christo eunte cum discipulis in Emaus Luc. 24. cuius corpus erat glorificatum, & tamen non cognoueruot eum per dispositionem corporis in toto itinere.

Dicēdum, ꝙ non est verum, qoin erūt corpora illa clara, quia dr̄ Sap. 4. fulgebunt iusti, & supra 13. dicitur fulgebūt iosti, sicut Sol in regno patris eorū. Sed manet difficultas, q̄ a quidā volūt, ꝙ illa corpora sūt luminusa, & peruia: luminosa quidē propter claritatem : peruia aūt propter subtilitatem, quæ est alia dos, & illam claritatē dicūt superadditam corporib. Sed dicendum, ꝙ oon sunt vere peroia, quia si essent peruia non terminarent visum, & no C haberēt distinctionem in partib. & ita non possent discerni à viso, qoia talis distinctio nō fit, nisi in solidis terminatis. Etiam si sunt luminosa non erunt peruia, quia magnitudo luminis non patitor corpus esse transparens, vt patet in sole. in quo est luminis aggregatio, & io quolibet astro, & etiam in flamma ignis: suot ergo corpora in se terminata, & solida, quorum non magis videātur interiora, quam nunc in corporibus mortalibus, vt quidam volunt.

Alij autem dicunt, quòd corpora beatorum erunt colorata, & lucida, & color. n. erit io eis ex cōdioone 4. elemētorum ex quib. omnia corpora humana constat, sed erūt luminosa luminis superadditi, & istæ erūt duæ qualitates in corpore, & aliquando videri poterit corpus per vnam, & aliqoando per aliam, sicut patet in noctiluca, quæ vere colorata est, & si quis viderit eam per diem videbit eā co- D loratam, & si per noctem viderit, videbit eam fulgentem & per diem nō immutat per lucem, quia parua est, & absorbetur à lomine solis, & tamen non cessat habere illam lucem, etiam per diem, sicut flamma candelæ per diē posita ad solem non videtur, & tamen noo desinit esse. Per colorem autem immutat in die. Per noctem vero nō immutat per colorem, sicut nec cæteri colores videntor sine illustratione medij, & tunc per lucem videtur, etiā si parua sit: cum ergo ista sint duæ qualitates, & non repugnēt in eodem, poteruot ambæ esse in corporibus beatorū, & ita necesse est poni colorem quidem propter naturam corporis: lucem autem propter auctoritatem scripturę. Item quia lux, & color non repugnant inter se, neque ratione sui, neque subiecti, neque operationis. Nō quidem ratione sui: immo pertinent aliquo modo ad eandem naturā, quia color quædam lux est. Etiam oō ratione subiecti: nā lux potest esse tam in corpore terminato, quā noo termi- E nato: nam dicit Commētator libro de substantia orbis, ꝙ stella est aggregaoo partium orbis faciens diaphanum terminoatum. Etiam idem vocat secundo de cęlo, & mundo, lunam corpus terminatum, & tamen ista sunt corpora lucida. Etiam non impediuot se ratione operatioois: nam Deus coaget tam luci, quam colori beatorum, vt ambo simul immutare possint videntes : cum enim vtrunque pertineat ad perfectionem, ad Dei bonitatem, & ordinationem conoenit ambo sic seruare, vt vnum non tollat alterum: nam sicut gloria non tollit naturam, ita ooo tollet operationes naturæ, quæ imperfectionem nullam inducunt, & tamen color dicit perfectionem corporis, & immutatio, quæ fit secūdum colorem pertinet ad perfectio-

nem. ideo non tolletur color, neque impedietur immotatio, quæ fit per colorem propter lucem super additam : & ita August. 21. de ciuitate distinguit lucem, & colorem in corpore Christi resurgentis. dicens quod discipuli viderunt faciei Christi colorem, & non claritatem. De claritate illa dicendum, quòd erit valde magna, maior quidem quàm solis: nam supra 13. cap. Christus dixit, quòd fulgebunt iusti, sicut sol: enim Christus voluit ostēdere in corpore suo exemplum claritatis beatorum trāsfiguratione, & ad hoc ostendit claritatem in corpore suo: nam resplēduit vultus eius, sicut sol, idest plusquam sol, vt dicit Glo. sed non inuenit aliud excellentius, cui compararet fulgorē corporis Christi, de quo magis dictum fuit supra.

Sed est dubium de ista claritate vnde proueniet corporibus beatorum. Aliqoi dicunt, qood proueniet de coodtione quintæ essentiæ, quæ tunc dominabitur in corporibus illis.

Sed hoc non stat, qoia non erit aliqua pars corporis cælestis veniens in cōpositionem corporis humani, vt ostēsum est supra cum diceretur de impassibilitate.

Alij dicunt, quòd causabitur claritas ex actione animę, idest redundabit ex anima in corpus : est enim claritas in anima alterius modi, & quia corpus ei est vnitum influit in illud deriuando perfectiones suas, & quia non potest deriuare vnitate deriuat æquiuoce, quòd enim recipitur non recipitur per modum influentis, sed per modum recipientis: claritas ergo animæ, quæ est spiritualis, non potest recipi spiritualiter in corpus, ideo recipit æquiuoce perfectionem quandam, quæ vocatur claritas, & habet se proportionaliter ad corpus, sicut claritas animæ ad animam: nam vtraque est manifestatiua rerum cognoscibilium sui generis, scilicet illa spiritualiū, & hæc sensibiliū, & ita ceteræ dotes suot io corpore per redundantiam factam ab anima.

Alij dicunt, quòd nō datur illa claritas, nisi à Deo, quia nulla alia causa inueniri potest à qua fit: nam dicūt, quòd anima non potest causare istam qualitatem corporalem, quia dicūt, quòd anima solum habet ad corpus habitudinem formæ, & non efficientis, & si habet efficientiam aliquam solum est hoc respecto qualitatum accidentalium possibilium consequi naturalem complexionem, & nō supernaturalem, sicut est claritas.

Sed hoc nō stat: nō. n. pōt negari, ꝙ cum anima sit motor non sit ēt causa accidentium corporis quorundā, quod & illi confitētur. Et cum dicunt, ꝙ est verum quātum ad accidentia, quæ possunt cōsequi naturalem complexionē, non est rōnabiliter dictum nam sicut anima manens in cōditione naturali est efficiens qualitatū consequentium complexionem naturalem, ita & ipsa eleuata ad statum gloriæ, & perfecta donis gloriæ erit efficiens in corpore qualitates gloriæ: oā in vtroque statu est excessus animæ ad corpus: immo magis excedit secundum perfectionem anima gloriosa ad corpus gloriosum, quā anima nō gloriosa ad corpus mortale, ideo conuenienter ponentur dotes prouenire in corpus ex redundantia animæ.

Ad primum dicendum, quod corpora gloriosa non erunt peruia, vt dictum fuit, & tamē erit in eis lux. Quòd vero dicat Auicenna verū est de corporibus, quibus naturaliter lux aduenit, nam illa habent naturaliter partes peruias, cum ratione partium componentium adueniat lux, corporibus autem gloriosis aducniet lux non naturaliter, sed ex gratuita, & supernaturali donatione, ideo nō oportet poni corpora peruia.

Ad secundum dicendom, qoòd Greg. cōparat corpora gloriosa auro, & vitro, auro propter fulgorem, vitro, quia translucebunt. Vnde dicunt quidam, quòd corpora beatorum erunt clara. & peruia, quòd enim aliquid sit clarum & peruiū conuenit ei ex hoc, ꝙ claritas corporis causatur ex densitate partium lucidarum, dēsitas autem repugnat peruietati, sed tūc causabitur claritas ex alia causa, & ita manebit peruietas, densitas namque corporis gloriosi nō tollit ab eo peruietatē, & sicut densitas vitri nō tollit peruietatem à vitro, & hoc tenet beatus Thom. de Aquino.

Alij dicuot, quod corpora beatorum comparantur vitro non, quod sint peruia, sicot vitrum, sed propter quandam similitudinem, s. quòd illud qood in vitro clauditur

non occultatur:ita animæ gloria, quæ in corpore glorioso manebit non occultabitur: sed nolunt tamē, quòd aliqui intra corpus videantur, sicut nec nunc videntur.

Dicendum autem, ꝙ satis apparet difficultas, ꝙ possit corpus gloriosum simul esse coloratum, & lucidum, & peruium, ꝙ enim sit simul coloratum, & lucidum non est tanta difficultas:tamen ꝙ maneat claritas, & peruietas est difficile,quia colorata non sunt peruia, sed terminata: lucida quoque non sunt peruia:nam sol nō est peruius,& stellæ non sunt peruiæ,sed susceptiuæ lucis.

Aliqui,ergo putabant,ꝙ non erūt peruia corpora beata,sed erunt porosa, & per poros illos poterunt multiplicari species omnium, quæ intra sunt, & ita interiora videbuntur. Sed dicendum, ꝙ corpora Beatorum possunt manere solida peruia,sicut est de crystallo,& vitro,quę solida sunt, & peruia,quia videtur quidquid intra ea est. Et tamen hoc repugnat aliqualiter determinationis coloris, & multitudini lucis aggregatę,ideo dicendum,ꝙ cū non appareat ex sacra Scriptura necessitas dicendi ea peruia nō est inconueniens, & quod vel illud tenere:satis tū poterit teneri,quod tenet S. Tho. ꝙ sint peruia, sed tunc oportet poni plura contra consuetudinem, quam ponunt illi,qui dicunt non esse peruia, & tamē tota ratio ponēdi peruietatē,est propter dictum Greg.quod alij intelligūt de peruietate mētali,etiam quia non est necesse stare illi dicto.

Ad tertium dicendum, ꝙ quando lux,& color proueniūt naturaliter, videntur exigere contrarias dispositiones, quia color exigit corpus terminatum: lux autem corpus non terminatum,corporibus tamen gloriosis color inerit naturaliter,lux aūt superaddetur miraculose ex cōditione gloriæ,sed gloria non tollit naturam, sed perficit,ideo lux addita non tollit colorem, sed augebit pulchritudinē eius, sicut videmus corpora colorata naturaliter pp solis splendorē fulgere,vel ex alia causa extrinseca. Ad quartū dicendum, ꝙ non erit claritas æqualiter in omnibus partibus corporis gloriosi: claritas. n.redundat ab anima in corpus.& non est in corpore taliter,sicut in anima,sed recipitur suo modo, ita & redundabit in quamlibet partē corporis suo modo, & quia non videntur oēs partes corporis æqualiter dispositæ ad recipiendum claritatem ex sua natura:non est incōueniens,ꝙ inæqualiter recipiant. Et cum dicitur de alijs dotibus.Dicendum,ꝙ nō est simile vt ad impassibilitatē, agilitatem, subtilitatem,quia ad hæc omnes partes habent eandem dispositionem. Etiam quia claritas pertinet ad pulchritudinem, & nō ad actionem principaliter, ꝙ tamen non sint æqualiter perfectæ in pulchritudine omnes partes corporis non est inconueniens,quòd tamen cæteras dotes habeant inæqualiter esset inconueniens,vt si non esset impassibilitas in eis æqualiter,quia tunc illa pars,quæ esset minus impassibilis,esset promptior ad patiendum, & hoc esset inconueniens. Idem de agilitate, quæ ad motum pertinet:nam eadem agilitas est totius corporis,nisi diceretur,ꝙ quædam partes corporis gloriosi essent ineptiores ad motum, quam cæteræ,& hoc est incōueniens, quia hoc redundat in defectum corporis gloriosi:cum eodem motu,& simul non organice totum moueri debeat.

An claritas corporis beati, possit videri ab oculo nō beato. Et quomodo non offendit, sed delectat, & demulcet, cum solum beatorum lux immutet intentionaliter. Quæst. CXXVIII.

Quæretur, an claritas corporis beati, possit videri ab oculo non beato.

Aliqui dicunt, quòd non,oportet esse.n.proportionem visibilis ad visum:oculus tamen non glorificatus non est proportionatus ad videndum lumen gloriæ:cum illa claritas videatur alterius generis, quam claritas naturæ: ergo non videbitur ab oculo nō glorioso. Item claritas corporis gloriosi erit maior, quàm claritas solis,nūc sit,quia ēt claritas solis futura est multo maior,ꝙ nunc Isa.30.erit lux lunæ, sicut lux solis,& lux solis septempliciter, & tamen adhuc erit claritas corporis gloriosi maior, quam tunc, & tamen nemo potest cōspicere nunc solem in rota,ergo à fortiori non posset aliquis oculus mortalis videre

F re claritatem beatorum corporum. Item visibile oppositum oculis videntis necesse est videri, nisi sit læsio aliqua oculi,&tamen claritas gloriosi corporis opposita oculo non glorioso, non necessario videtur:ergo non est visibilis ab oculo non glorioso. Patet,quia discipuli Christi, viderunt post resurrectionem corpus eius, sed non claritatem illius, vt dicit August. 21. de ciuitat. & colligitur Luc.24.Ioan.20.

Dicendum, quòd oculus non gloriosus potest videre claritatem illam gloriosam, quia ad Philip. 3. super illo verbo cōfiguratum corporis claritati suæ:dicit Glo. quòd corpora beatorum assimilabuntur claritati,quam habuit Christus in transfiguratione, & tamen claritas illa visa fuit ab oculis discipulorū,qui non erant glorificati:ergo etiam omnium beatorum claritas videri poterit ab oculo

G non glorificato.Item quia,vt dicitur, impij torquebūtur in iudicio vidētes gloriam bonorum, vt colligitur Sap.5. & tamen non videbunt plene gloriam bonorum, nisi videant claritatem corporis ipsorum:immo tota gloria corporis quantum,ad id,quod videri possit,erit in claritate, ergo videbunt claritatem eorum, & consequenter erit visibilis ab oculo non glorificato.

Sciendum tamen, quòd aliqui dicunt, ꝙ claritas corporis gloriosi visui glorioso est manifesta, & ei occultari non potest,oculo autem non glorificato est occulta, & non potest ei manifestari,quia est ei improportionabilis.

Sed cum obijcitur de Christo viso in transfiguratione. Dicunt, ꝙ non est trahendum ad consequentiam, quia ipse Deus erat,& poterat facere,ꝙ alias erat impossibile. Sed dicendum, quòd hoc non stat: non enim debet dari

H miraculum ad hoc, quòd videatur claritas gloriosa à corpore non glorioso, quia necesse est, quòd claritas illa videri possit à quocunque oculo, nisi sit æquiuoce claritas, quia lux,secundum id, quod est, nata est mouere visum, & visus, secundum quòd est visus natus est,percipere lucem, sicut verum se habet ad intellectum, & bonum ad effectum,vnde si esset visus, qui non posset percipere aliquam lucem,omnino necesse esset, ꝙ ille diceretur visus æquiuoce,vel illa lux æquiuoce, quod non potest dici de luce corporum gloriosorum,quia tunc per hoc,quòd dicitur corpora gloriosa futura lucida nihil nobis notificaretur, cum lucidum non significaret eandem naturā huc, & ibi, sicut qui dicit canem esse in cælo nihil notificat ei, qui non nouit nisi canem,qui est animal:erit ergo illa claritas eiusdem naturæ cum ista, & ita poterit videri ab

I oculo nondum glorificato,idest non repugnat videri.

Aliqui autem putant, vt Scotus, ꝙ claritas gloriæ visibilis sit ab oculo non glorificato, & tamen propter suam magnitudinem non potest eam tolerare oculus non glorificatus, dicit tamen, ꝙ aliquam visionem claritatis habere possit saltem perceptione in raptu,quod est quędam actio,& immutatio, non ꝙ sit realis,sed intentionalis:licet igitur non possit videre istam claritatem corporis gloriosi,tamē aliquam perceptionem subitam, & immotationem potest,sicut ego percipio solem, sine claritate solis,licet non videam. Sed ipsemet obijcit,quia natura nō potest exercere vnam operationē,sine altera, idest, quòd non potest realem separare ab intentionali.

Dicit, quòd claritas actu permanens non potest diu immutare intentionaliter quin immutet realiter,raptim

K tamen transeundo potest immutare illa claritas oculum non gloriosum intentionaliter. Et ita dicit,quòd discipuli non potuerūt ferre claritatem corporis gloriosum actu permanentem, sed non propterea sequitur quando aliquam perceptionem, vel immutationem corporalem habuerunt saltem intentionalem, sed si diu staret cum intentionali haberent aliquando realem immutationem, & corrumperetur organum visus.

Dicendum autem, quòd claritas beatorum potest videri ab oculo non glorificato, & diu videri facta tamen intentionali, quam reali immutatione, non est inconueniens aliquod, non est enim verum, quòd claritas patris sit intolerabilis oculis mortalium, & ideo diu visa non corrumperet organum, licet aliqua lux naturalis corrumperet,& corrumpat de facto, sicut est lux solaris, immo ista est excellentia illius lucis super istam,quia lux naturalis

naturalis quando est excellens corrumpit sensum, lux autem patriæ quantumcunque sit excellens non corrumpit sensum. Et patuit hoc in luce, quæ fuit in facie Moysi, & quæ fuit in facie Christi: vtraque enim visa est à mortalibus, & tamen faciem Moysi videre non poterant Iudæi, nisi velata esset, faciem autem Christi viderunt discipuli apertam cum tamen fulgeret. Et cum dicit Scotus, quòd non poterant ferre lucem illam, non videtur verum, immo valde delectabantur videndo illam, ita vt Petrus præ dulcedine illa diceret, Domine bonum est nos hic esse, faciamus tria tabernacula. Et ita dicendũ, quòd illa lux dum visa non turbabat, neque corrumpebat organum, sed demulcebat, & delectabat valde videntes discipulos, vt ait Beda. Sed quod lux faciei Moysi turbaret, lux Christi demulceret, ratio fuit, quia lux vultus Moysi fuit de conditione lucis naturalis, & non de luce gloriosa, lux autem Christi fuit gloriosa, ideo non turbauit oculos, vnde & à quocunque mortali videretur nõ turbaret oculos eius, nec tamen propter hoc differunt specie, aut natura, sed pertinent ad eandem naturam, quia aliàs non esset claritas gloriæ obiectum visus sicut claritas illa, sed si aliquando dicantur diuersa genera, intelligitur quod non sunt eiusdẽ conditionis: multo enim excellentior est illa, quam ista: nam à luce gloriæ omne inconueniens, & imperfectio aufertur, & ita non offendit oculos.

Ad primum dicendum, quod claritas gloriæ erit proportionata oculo mortali. Et cum dicitur, quod non est eiusdem generis, sed alterius, potest dici, quod non est eiusdẽ generis, & ideo erit proportionata visui, quia lux mouet inquantum est obiectum, & habet, quod sit obiectum ex natura generis, vel speciei, & non ex causa: quod tamen immutet, sic vel propter alias, & altas conditiones hoc habet ex causa sua, quæ contulit sibi alias perfectiones, quam luci naturali.

Ad secundum dicendum, quod licet claritas gloriæ sit maior, quam claritas solis, tamen non contristabit, sed demulcebit: nam isti claritati inquantum est excellens competit corrumpere calefaciendo, & resoluendo organum visus, illi autem claritati ex conditione gloriæ erit ablatũ omne illud per quod potest nocere, ideo illuminabit, sed non dissoluet, neque calefaciet, & ita non corrumpet organum. & hoc non competit illi claritati, quasi miraculosè velit Deus operari per illam suspendẽdo aliquam actionem eius, sicut si faceret, quod ignis illuminaret, & non cremaret rem combustibilem, quia idem fieret tunc in luce naturali.

Sed dicendum, quod propria cõditio illius lucis est non nocere visui, & hoc inquantum est gloriosa: ita quod magis esset admirandum si lux illa visa à quocunque mortali turbaret, vel offenderet oculos eius. Et hoc est, quia sicut corpora gloriosa nihil pati, aut recipere possunt passione reali, aut naturali, sed solum intentionali, quia naturalis immutatio alterat rem, & corrumpit, ita & proprietates gloriæ receptæ in corporibus beatorum solum agunt actione intentionali, si agere debent in ipsa corpora beatorum, quia aliàs ipsa immutata materialiter corrumperentur, & tamen lux est conditio omnium corporum beatorum, secundum quam quisque beatus videbitur ab alio, ideo necesse est, quod illa lux solum intentionaliter immutet, quia alias ita oporteret dari miraculum, vel dotem aliquam, per quam liberarentur à nocumento, quod inferre posset illa lux, sicut datur dos, per quam ignis non possit agere nocendo corporibus beatorum: data est ergo conditio hæc claritati illi, quod non posset agere nisi actione intentionali, & tunc, siue immutet oculum beatum, siue mortalem, semper aget solum intentionaliter, & ita nunquam corrumpet visum, vnde de natura sua competit illi luci inquantum est gloriosa, quod demulceat, & non offendat, & ita scriptura comparat eam claritati iaspidis, Apoc. 20. quia claritas iaspidis mulcet potius, quam turbet visum.

Ad tertium dicendum, quòd Apostoli non viderunt in Christi corpore claritatem, sed colorem post resurrectionem, quia in potestate corporis gloriosi est occultare, vel ostendere lucem: prouenit enim ista claritas non naturaliter, sed supernaturaliter ex dono Dei, & datur propter merita voluntatis, ideo subdetur voluntati, vt secundum

A imperium eius videatur, vel non videatur: nam si totum corpus erit, ita dispositum, quòd sit subditum imperio animæ, erit claritas illa subdita imperio animæ, vt possit occultare illam, vel ostendere.

An corpus gloriosum necessario videbitur a corpore glorioso. Et quod corpora beatorum possunt se occultare oculis mortalibus, ac ostendere se illis. Corpora beatorum non possunt occultari oculis beatorum, Et an vere sint peruia.
Quæst. CXXIX.

QVæretur circa istam claritatem, an gloriosum corpus necessario videbitur à corpore glorioso.

Aliqui dicunt, quòd ita videri poterit corpus gloriosum à non glorioso, quòd nullo modo se poterit occul-
B tare ab eo, quin obiectum oculis eius videatur, quia corpora gloriosa erunt lucida, & tamen lucida manifestant seipsa, & quæcunque alia corpora: ergo præsentata aspectibus mortalium necessario videbuntur.

Item corpus, quod occultat aliqua corpora, & alia post se existentia de necessario videtur: nam si non videretur non impediret videri, quæ post ipsum sunt, & tamen corpus gloriosum occultabit quæcumque corpora post se existentia, ita vt videri non possit cum ipsum sit coloratum: ergo necessario illud videbitur.

Item, sicut quantitas est de his, quæ insunt corpori, ita & color per quẽ videtur, & quæcumque claritas, sed quantitas non erit in potestate corporis gloriosi, vt secundum illam possit esse in maiori, vel minori loco, vt ostensum est supra: ergo neque suberit claritas, ita vt possit corpus glo-
C riosum habens illam esse visibile, vel non.

Dicendum, quòd corpora beatorum poterunt se occultare oculis mortalibus, vel ostendere se, oculis autem aliorum beatorum non possunt seipsa occultare. Primũ patet: nam quòd corpora beata præsentia oculis mortalibus videantur ab eis naturale est, neque indiget aliquo miraculo, quia illa sunt lucida, & colorata, & vtrumque est obiectum visus, & est eiusdem speciei cũ obiecto visus nostri, quòd vero se occultent oculis mortalibus prouenit ex speciali conditione beatorum, quia claritas illa est in potestate ipsorum, vt secundum eam aliquando videantur, & aliquando non. Secundum patet, quia quòd possit beatus occultare se oculis mortalibus prouenit ex excellentia status illius super nostrum, & tamen omnes beati quantum ad statum sunt æquales, licet vnus sit beatior alio, ideo
D vnus non poterit effugere conspectum alterius, sicut potest corpus gloriosum esse in eodem loco cum quocunque corpore non glorioso, & tamen non potest stare in eodem loco cum corpore alio glorioso, vt ostensum est supra. Quomodo autem posset subtrahere se corpus gloriosum, vt non videatur ab oculis mortalibus? Dicunt aliqui, quòd si attendatur natura claritatis necesse est, quòd videatur, sed potest se abscondere per dotem subtilitatis, quia potest penetrare ipsum oculum vidẽtis, vel quodcumque aliquid corpus manendo simul cum eo in eodem loco, & ita non videbitur. Et verum est, quòd potest per subtilitatem manere simul cum alio corpore, & si maneat cum vidente nõ poterit videri, sicut oculus non videt seipsum, quia non habet reflexionem supra se. Si autem sit simul cum alio corpore non videbitur si illud sit maius, quam gloriosum, ita
E quod includet illud, quia tunc superficies non gloriosi corporis videbitur, & non superficies corporis gloriosi, quia occultata est, si tamen sit maius corpus gloriosum videbitur, quia superficies eius erit exterior, & tenebit inclusum corpus non gloriosum: non enim potest corpus gloriosum includere se in minori corpore: nam licet possit esse in loco eodem cum alio corpore, nunquam tamen poterit esse simul cũ alio corpore minori, ita vt se includat in eo, quia nunquam potest esse corpus gloriosum in minori, aut maiori loco, quam ipsum sit, sed necesse est semper esse in loco æquali, vt ostensum est supra.

Alij dicunt, quòd occultabunt se corpora beatorum, secundum quòd desinent agere in circumstantijs: nam verisimile est, quòd videtur, secundum quòd agit in visum, si non agit non videtur, & tamen non est inconueniens aliquod, quòd desinat agere: ergo

poterit sine inconuenienti occultare se: nam ex hoc, quod aliquid agit, vel non agit in aliquid extrinsecum non est aliqua mutatio realis in ipso, vnde sine mutatione alicuius proprietatis, quæ sit de perfectione corporis glorificati, potest contingere, quod videatur, vel quod non videatur, & sic quælibet alia actio compositi erit in potestate animæ, alias non esset instrumentum summe obediens principali agenti. ista est positio beati Thom.

Alij autem, vt Scotus concedunt, quod possit occultare se corpus beatum, non tamen per imperium voluntatis solum, quia non putant, quòd voluntas creata habeat imperium super causas naturales, quin agant approximato sufficienter agente, & patiente, & data dispositione conuenienti in passo, sed dicunt, quòd potest ponere voluntas impedimenta, ne sequatur actio, vel immutatio, & tamen tunc non dicitur illud agere voluntas imperans, sed impedimenta posita a gunt: nam quantumcunque dicat voluntas potentiæ digestiuæ, vel calori, vt non nutriat, non desinet nutrire, aut consumere: dicunt ergo quod corpora beatorũ occultant se non per imperium voluntatis solum, sed quia Deus assistit beatis in omni operatione sua, secundum voluntatem animæ, & tunc dicetur, quod esset de occultatione ista sicut de hoc, quod est duo corpora manere simul: nam per dotem subtilitatis non poterat corpus beatum manere simul cum alio corpore, sed requiritur miraculũ, ita, & occultatio ista possit fieri per miraculum, sed non per voluntatem beatorum.

Dicendum, quod licet iste modus vltimus sit facilior, si tamen potest aliquid sine miraculo fieri non oportet poni miraculum, & ita potest dici, quod corpus beatum possit subtrahere se conspectibus mortalium per imperium voluntatis cessando agere in oculos eorũ, & hoc est non multiplicando species coloris, vel subtrahendo radios lucis: nam non agit alio modo visibile in visum, nisi secundum, quod emittit species peruenientes vsque ad pupillam, vel radios. Si ergo cessat emittere tunc non erit possibile, quod circunstantes videant, quia tunc potentia passiua immutaretur sine aliquo actiuo, quod includit contradictionem. Et iste modus est conueniens, quia tamen voluntas possit per imperium subtrahere emissionem specierum, vel radiorũ in corpore lucido est difficile: nam certum est, quod naturaliter non potest, quia tunc directe efficeret aliquis inuisibilem, quod tamen Deus possit dare animæ hanc potestatem, quæ sit aliqua proprietas animæ, & per istam agat quando voluerit, non videtur inconueniens. Exempla autem Scoti tenent, secundum statum præsentem: nam certum est, quod anima non eleuata ad statum gloriæ, etiam si iubeat virtuti nutritiuæ, ne nutriat, non potest cohibere eam, & tamen in patria cum corpus debeat esse subditum animæ, nõ est inconueniens, quod hoc possit, immo videtur quibusdam inconueniens, si hoc non possit. Sed tunc sequetur, quod ita possit corpus beatum occultare se alteri beato, sicut oculus mortalium: nam si subtrahendo species occultat se vni, ita se occultabit omnibus: nam oculus beatus non poterit videre rem nisi a cuius specie actualiter immutetur, cum potentia visiua beatorum est passiua, & quia est eiusdem speciei, cum nostra, immo etiam si vellet vnus beatus, quod videretur ab alio beato, & tamen subtraheret species non posset videri. Ideo dicendum, quod si concedatur, quod beatus possit ad libitum suum subtrahere multiplicationem specierum coloris, vel lucis, ita se poterit occultare beatis, sicut mortalibus. Si autem dicatur, quod occultat semper dotem subtilitatis iuxta primam positionem. Dicendum, quòd poterit se occultare mortalibus, & non beatis, quia non poterit penetrare oculos beatorum, sicut mortalium. Etiam si teneatur positio tertia dicetur, quòd non potest se occultare beatis, quia fit per miraculum, & tamen Deus non facit miraculum ad occultandum corpus vnius beati alteri beato, sicut neque facit duo corpora beata simul esse, & tamen facit simul esse gloriosum, & non gloriosum.

Sed tamen tenendum secundam positionem dicendũ, quod nunquam vnus beatus se occultabit alteri beato, quia non volet hoc, & tamen posset si vellet, quia tñ esset ista inordinata volitio, in beatis autem nihil est inordinatum, ideo nunquam volent se occultare alijs beatis.

F Ad primum dicendum, quòd licet claritas de se sit manifestatiua, tamen si subtrahatur, vel occultetur non poterit manifestare se neque alia, & tamen poterit subtrahi, ita vt non multiplicentur radij lucis, neque species coloris, ideo poterit occultari beatus oculo mortali.

Ad secundum dicunt quidam, quòd corpus gloriosum habebit in potestate sua occultare corpora, quæ post ipsum sunt, vel non occultare, vnde quando ostenderet se visibus mortalium occultabit quidquid post ipsum est, quando autem non ostendet se, sed occultabit, tunc non occultabit id, quod post ipsum est, sed videbitur. Et dicunt, quòd causa est, quia color corporis non impedit peruietatem ipsius, nisi inquantum immutat visum, quia visus non potest immutari simul duobus coloribus, vt vtrunque perfecte inspiciat, color autem corporis gloriosi erit in potestate ani-
G mæ, vt per ipsum immutet visum, vel non immutet, & ideo erit in potestate eius, quòd occultet corpus, quod post ipsum est, vel non occultet.

Sed dicendum, quòd corpus gloriosum occultare ea, quæ post illud sunt, vel non occultare pendet ex hoc, an illud sit peruium vel non: si enim nõ sit peruium, etiã si subtrahat multiplicationem speciei, non poterit videri, quod post ipsum est, quia non poterit multiplicari species illius per non peruium, quod densum est.

Si autem sit peruium, videtur quibusdam, quod non sit impedimentum, quod illud actu immutet per colorem suum: nam duos colores actu percipit oculus, & multos quotquot obijci possunt. Sed ad hoc dicunt, quod verum est de coloribus, qui non repræsentantur sub eadem parte piramidis: nam quando multi colores obijciuntur oculo,
H non concurrunt aliqui duo ex eadẽ parte, & tamen si vnũ corpus mittit radios per medium alterius, species coloris amborum obijcientur ex eadem parte omnino, & hoc non putant posse fieri, sed necesse esse, quod alterum eorum definat immutare.

Sed adhuc obijcietur, quia siquid includatur in vitro, vel chrystallo, aut berillo videtur simul chrystallus, & quod intra chrystallum est, & ita species amborum colorum veniunt omnino ex eadem parte. Dicendum, quod verum est, quod species duorum colorum possunt recipi ex eadem parte si possunt multiplicari, non possunt tamen multiplicari, nisi quando alterum corporum est peruium, per quod fiat multiplicatio, & illud nõ poterit esse peruium habet colorem determinatum ad aliquam speciem coloris fixã, sed quando alterum corporum potius est lucidum, quam
I coloratum potest per illud multiplicari species alterius sicut per crystallum, & vitrum, si tamen ista perfundantur colore omnino nigro, vel rubro, tolletur peruietas, & tunc non solum non immutabunt ambo species, sed potius alter multiplicabit spẽs. De corporibus aũt beatorũ manet dubium, an vere sint peruia, & si cõcedantur peruia, tunc poterunt corpora, quæ post ipsa fuerunt videri aliquo modo, vel cessantibus eis ab immutatione, vel simul immutantibus eis, sicut vitrum, & id, quod post vitrum est immutant visũ si autem non sint peruia, etiam si cessent multiplicare species non videbitur id, quod post ipsa est, quia ad hoc, quod species aliarum rerum multiplicarentur, oportebat mediũ esse peruium, & tñ densitas repugnat peruietati, ideo manẽ te corpore denso, & colorato, etiam si non multiplicet speciem coloris non poterit aliud corpus multiplicare per illud species suas, quia non poterunt transire per me-
K dium densum: si autem peruia futura sunt corpora beatorum, forte non occultabunt corpora, quæ post ipsa sunt, etiam si actualiter ipsa immutent coloris, vel lucis speciem multiplicando: manet ergo sub dubio, an corpora beatorum occultabunt alia corpora, quæ post se sunt, aut non, sed potius putatur, quod occultabunt, siquis tamen contẽdat, quod non occultabunt quando ipsa non videbuntur, non est insistendum.

Ad tertium dicendum, quod non est idem de quantitate, & colore aut luce, quia quantitas est aliquid vere inhærens corpori glorioso, & non posset illa mutari ad hoc, quod esset maior, vel minor, sine mutatione intrinseca ei cuius est, & tamen in beatis non erunt mutationes reales, etiam quia dato, quod esse possent, tamen ad imperium animæ non poterit fieri

ri ita

ri realis mutatio in corpore, & ita etiã ipse color, vel lux, quæ realiter sunt in corpora glorioso, nõ mutabuntur ad imperium animæ, vt desinat esse corpus coloratũ, vel habeat alium colorem, quã prius, quia ista esset mutatio intrinseca, & realis, quia tamen manẽte colore posset corpus beati immutare visum nõ est mutatio aliqua ipsius beati.

Sed dicetur tunc, quòd idem erit de quantitate, quòd non tollatur quantitas, & tamen cessat actus quantitatis, scilicet replere locum, & tunc poterunt duo corpora esse simul per solam voluntatem beatorum sine miraculo, quod falsum est.

Dicendum, quòd non est simile, quia actio coloris est actio elicita, scilicet multiplicatio specierum per mediũ, & ideo facta nulla mutatione in colore, & in re colorata poterit cessari ab hac actione, & ita animæ beatæ poterit dari, quòd ad imperium suum cesset multiplicatio specierum, actio autem quantitatis replendo locum nõ est elicita, sed formalis; nam quantitas nihil agendo, sed solum, quia est, necesse est, quòd repleat locum, & ideo non potest tunc cessari ab hoc actu, vel operatione per solam voluntatem creatam, neque per aliquid donatum ei, quod creatum erit per solum miraculum, secus autem non immutare visum, quia color nõ immutat visum, quia actualiter est, sed quia multiplicat speciem coloris, quam si non multiplicaret non immutaret visum, etiam semper ante oculos maneret, & ita poterit se occultare corpus gloriosum oculis mortalibus saltem.

Et interrogauerunt eum discipuli dicentes. Quid ergo scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primo venire? At ille respondens ait eis. Elias quidem venturus est: & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic, & filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerũt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

Et interrogauerunt. Hic ponitur solutio duplicis quæstionis ortæ ex præcedentibus. Secunda ibi. *Et cum venisset ad turbam.* Circa primum dicitur. *Et interrogauerunt eum discipuli eius.* Idest, illi tres discipuli, qui interfuerũt transfigurationi: nã ad cæteros non pertinet ista quæstio, eo quod ista habet ortum ex aliquibus, quæ visa aut audita fuerunt in transfiguratione, & tamen tres viderunt, cæteri vero neque viderunt, neque sciuerunt illam factam esse vsque post mortem Christi, & intelligendum est, quia ista, quæstio facta est post transfigurationem in descensu montis antequam peruenissent ad alios discipulos, quod ostendit ordo literæ: nam postea subdit quomodo Christus venerit ad discipulos, & turbam. *Dicentes quid ergo scribæ dicunt.* Idest quomodo potest stare, quod dicunt scribæ. Sunt scribæ viri periti in lege de quacunque tribu, vel cognatione essent. *Quod Eliam oportet primum venire.* Idest antequam veniat Messias, vel antequam ostendat gloriam regni sui, vt infra exponetur. *At ille respondens.* Ad hoc dubium respondit, quòd videbatur tangere statum suum, & nisi istud dubium solueret, dubitaretur de statu eius, & de his, quæ pertinebant ad ipsum.

Elias quidem venturus est. Idest non turbemini de eo, quod dixerunt scribæ, quia verum est, quòd venturus est Elias. *Et restituet omnia.* Idest deperdita ad bonum statum reducet, & dicuntur, omnia idest multa, quia nemo est, qui omnia reducat ad bonum statum, cum & ipse Christus non reduxerit omnia efficienter ad bonum, licet sufficienter pro omnibus satisfecerit, & meruit. *Dico autem vobis.* Modus certificandi est. *Quia Elias iam venit.* Duplicem distinguit Eliam, vnum qui venit, & aliũ, qui venturus est, vnus est verus Elias, alius est Ioannes Baptista. *Et non cognouerunt eum.* Scilicet, quòd haberet officium Eliæ, & esset præcursor Messiæ. *Sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt.* Idest intulerunt ei omnia mala, quæ voluerunt incarcerando ipsum, & postea iugulando supra 14. & Marc. sexto, & Luc. nono. *Sic, & filius hominis passurus est ab eis.* Idest, ego qui sum filius hominis patiar ab eis, mala, idest à Iudæis, sicut Ioannes Baptista qui erat Elias: nam sicut ille vera dicens prò veritate ab iniquis occisus est, ita, & ego vera prædicans occidar ab eis. *Tunc intellexerunt.* Scilicet, quando dixit, quòd Elias venit, & fecerunt in eo quæcunque voluerunt: nam per hoc aperte ostendebat, quòd non loquebatur de Elia propheta, sed de Ioanne, quia in Elia propheta nihil tale gestum erat.

Quod de Ioanne Baptista dixisset eis. Idest non de vero Elia, & tamen non erat alius, cui competeret vocari Eliã & illius gerere similitudinem nisi Ioannes Baptista.

Quare discipuli nunc allegauerunt scribas. Quæst. CXXX.

QVæretur cum discipuli quærerent nunc à Christo, quare allegauerunt scribas cum dicunt, quid ergo scribæ dicunt?

Aliqui dicunt, quòd discipuli sumpserant argumẽtum quoddam ad dubitandum super factis Christi, & quia illud non habebat fundamentum ex sacra scriptura, sumpserunt auctoritatem ex dictis scribarum, qui erãt sapiẽtes. Sed dicendum, quòd non stat, quia hoc, de quo dicebant discipuli, in sacra scriptura, inuenitur Malach. 4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & conuertet corda patrum ad filios, & filiorum ad patres. Sed dicendum, quòd discipuli, sic quæsierunt allegantes dictum scribarũ, quia ipsi erant viri indocti, qui scripturam sacram, non nouerant: erant enim rudes, & piscatores, s. Petrus, Iacobus, & Ioannes, & oẽs erant piscatores, vt patet sup. 4. & Marc. 1. nam de piscatione vocauit eos Christus, & ita non poterãt vacare scripturæ, sed propter paupertatẽ dediti erãt negocijs lucratiuis, vt inopem vitam defenderẽt, ideo nihil de sacra scriptura nouerant, nisi sicut audiebant à sapiẽtibus legis, sicut & apud nos accidit: nã populus nõ scit aliquid de pertinentibus ad fidẽ, & spẽ nisi sicut à prædicatoribus audit, & ideo si aliquando arguere volunt deducunt in auctoritatẽ dicta prędicatorum, cum nullum solidius fundamentum habeant: tales autem erant apud Iudæos scribæ, quia scriba vocatur sapiens, & dicũtur scribę à scripturis, quia in sacris scripturis sapientes sunt, & isti prædicabant doctrinam legis, & ita populus allegabat eos in auctoritatẽ, & ita innitebãtur auctoritati eorum, quasi nullo modo ipsi errarent. Sic dicit Chrysost. non autem aduentum Eliæ discipuli ex scripturis sciebant, sed scribæ eis manifestabant, & ferebatur hic sermo in plebe indocta.

Quomodo dicitur, hic quod dixerunt discipuli, quid ergo scribæ dicunt, quia Marc. 9. dicitur quid ergo dicunt scribæ, & pharisæi. Quæst. CXXXI.

QVæretur quomodo dicitur hic, quòd dixerũt discipuli, quid ergo scribæ dñt, quia Mar. 9. dicitur quid ergo dicunt scribæ, & Pharisæi, quomodo potest stare?

Dicendum, quòd vtrunque dixerũt discipuli, sicut Marcus expressit, idest quid ergo dicunt scribæ, & Pharisæi, & tamẽ Matthęus breuiloquus solos scribas nominauit.

Primum patet, quia discipuli indocti nesciebant hæc de Elia, nisi inquantum audiebant à prædicatoribus, & tamen Pharisæi, & scribæ erant simul prędicatores infra vigesimotertio, super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quæcumque dixerint vobis seruate, & facite, & tamen cathedra Moysi; vocatur cathedra, in qua sedebant doctores ad prædicandum legem Moysi, & exponendam eam populo, & ita tam Pharisæi, quam scribæ prædicabant: ergo vtrique prædicabant de aduentu Eliæ, & verisimile est, quòd discipuli allegarent vtrosque, quia ipsi allegabant nunc contra Christum arguendo, & qui arguit vult fundare argumentum suum quanto firmius potest.

Secundò patet, quia Matthæus in multis est breuiloquus, & tacet quædam, quæ alij exprimunt, & tamen facit hoc artificiosè: nam scribæ, & Pharisæi in multis conueniebant contra Christum, vt simul dicerent, & tamen Matthæus raro nominat vtrosque simul, sed interdum solos scribas, & interdum solos Pharisæos, & sic tamẽ quia scribæ sunt sapientiores Pharisæis, & Pharisæi habẽtur, vt sanctiores scribis, ideo vbi de sanctitate agitur, licet scribæ, & Pharisæi simul contra Christum loquantur, de solis Pha-

Pharisæis Matthæus loquitur, vbi vero de sapiẽtia est dubium, inducuntur soli scribæ, licet vtrique loquantur. Sic patet supra 9. quando de curatione paralytici agitur, s. & ecce quidam de scribis dixerunt intra se hic blasphemat, constat tamen, ꝙ tam scribæ, quàm Pharisæi hoc dixerũt, quia Lucæ 5. dicitur, & cęperunt cogitare scribæ, & Pharisæi dicentes, quis est hic, qui loquitur blasphemiam? ibi tñ de sapiẽtia agebatur: nã Christus dicebat, ꝙ remittebat peccata, illi autem dicebant, ꝙ erat blasphemia, an vero blasphemia esset, vel non, pertinebat discutere ad sapientes, ideo soli scribæ, qui sapientiores erãt nominati sunt. De sanctitate patet, quia supra 9. cap. dicitur, ꝙ cũ Christus comederet in domo Matthæi cum publicanis, videntes hoc Pharisæi dixerunt discipulis, quare cum publicanis, & cætera, & tamen constat, ꝙ simul Pharisæi, & scribæ hoc dixerunt, quia Luc. 5. dicitur, & murmurabant

G

Pharisæi, & scribę dicentes ad discipulos eius, quare cum publicanis, & cætera, ibi enim de sanctitate agebatur, s. quia abstinere à conuiuijs publicanorum pertinebat ad cæremonias sanctitatis, & honestatis, & ideo magis ponderabat in hoc auctoritas Pharisæorum, quam sapientia scribarum, & ita solos Pharisæos nominauit Matthæus, ita fuit nunc: nam dicere de aduentu Eliæ, quòd ex lege sciri poterat, pertinebat ad sapientiam, & ita erat in hoc maior auctoritas scribarum, qui sapientiores erant, ideo eos solos nominauit Matthæus.

Vnde orta fuit discipulis occasio quærendi hoc de Elia. Quæst. CXXXII.

QVæretur vnde orta fuit discipulis occasio quærendi hoc de Elia.

H

Dicunt quidam, quòd discipuli audierant à Pharisæis, & scribis, ꝙ Elias venturus erat circa consummationem sæculi, Malach. 4. & ideo quia Eliam viderant credebant finem mundi propinquum, mirabantur tamẽ, quia ipse ita cito recesserat, & nihil docuerat prædicando, cum dicatur Malach. 4. quòd conuertere deberet corda patrum ad filios, & ideo quærebãt à Christo, quomodo intelligendus sit locus ille scripturæ: ita exponit Nicolaus, & ita hoc modo occasio quærendi non fuit, nisi velle habere intellectum scripturæ, de qua dubitabant. Sed hoc non multũ stat, quia quærere de intellectu scripturæ non pertinet nisi ad illos, qui aliquid nouerunt de sacra scriptura, quia nihil sciens nihil dubitat, cũ dubitare pręsupponat quãdam notitiam circa rem de qua dubitatur, & tamen discipuli nihil sciebant de sacra scriptura, cum neque allegauerint eam, sed dictum scribarum: ergo non erat motiuum quærẽdi velle scire intellectum scripturæ.

I

Alij dicunt, ꝙ scribæ falsum dixerant, & volebãt hoc deducere, quasi aliquid admirandum: nã tenebantur scribę in magna opinione potissimè circa sapiẽtiam, & mentiri illos admirandum erat, & tamen nunc videbantur mentiri, quia ipsi dicebant, ꝙ venturus erat Elias ante Messiam, & tamen nunc apparuerat falsum, quia discipuli prius viderunt Christum, quam Eliam, & sic introducitur litera, s. ergo quomodo scribæ dicunt, quia oportet Eliam venire primum, idest cum tu veneris nunc ante Eliã quomodo potest stare doctrina scribarum dicentium, ꝙ oportet Eliam venire primum, i. antequam veniat Messias. Sic dicit Chrys. intentio quidem discipulorum sub

K

hac interrogatione talis mihi esse videtur, nos quidem Eliam tecum vidimus, & prius te vidimus, quam Eliam, scribæ vero prius Eliam venire docent, credimus itaque eos mendacium protulisse.

Alij dicunt, ꝙ discipuli dixerunt hoc, quia audierunt scribas dicentes auctoritatem Malach. 4. mittam vobis Eliam prophetam antequã veniat dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, nunc autẽ putabant diem magnum Domini transisse, & incepisse regnum eius in transfiguratione illa, quia dixerat Christus precedenti cap. sunt quidam, qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo, & intelligebatur de trãsfiguratione, & tamen iam illa erat, & nondum venerat Elias.

Sic dicit Hier. æstimant discipuli transformationẽ glo-

F

riæ hanc esse, quam in monte viderant, & ideo dicunt: quid ergo dicunt scribæ, quòd Eliam oportet venire primum? ac si dicerent si iam venisti in gloria, quomodo precursor tuus non apparet?

Alij dicunt, quòd ratio quærẽdi fuit discipulis propter subitum recessum Eliæ, quia Malac. 4. dicitur, ꝙ conuerteret corda patrum ad filios, & ita audierant discipuli à scribis, nunc autem viderant discipuli Eliam, & iã recesserat, quòd nihil egisset: nam non prædicauerat, vt conuerteret corda patrum ad filios, ideo admirati dixerũt, quomodo dicunt scribæ: & hoc nõ apparet ex verbis discipulorum, sed ex occasione præcedenti, scilicet, quia nunc Eliam viderant. Etiam apparet magis ex verbis Christi, cum sit Elias quidem venturus est, & restituet omnia, quòd est conuertet corda patrum ad filios.

G

Alij dicũt, quòd hoc quęsierunt, quasi iam fundata intẽtione sua admirati de quodam dicto scribarum quo cõtra Christum nitebantur. Dicunt enim quidam, ꝙ Pharisæi, & scribæ dicebant Iesum non esse Messiam allegãtes auctoritatem Malac. 4. quia antequã veniret Messias venturus erat Elias, & tamen Elias nondum venerat, ideo non erat ille Messias, sed alius expectandus erat, quẽ præcederet Elias veniens, & tunc discipuli ex gloria ostensa in corpore Christi, & ex testimonio Eliæ, & Moysi, & potissime ex testimonio vocis paternæ certificati erant, ꝙ ille erat Messias, ideo mirabantur quomodo scribę dicerẽt ex sacra scriptura, quòd oporteret Eliam venire primum, idest ante Messiam, & tamen nondum venerat. Dicendũ autem, quòd iste est sensus verus literæ: nam cõsonat responsio Christi huic quæstioni, & nõ in alijs sensibus. Sic

H

dicit Chrys. non aũt, vt oportebat aduentus Christi, & Eliæ à scribis interpretabatur: scripturæ enim duos dicũt Christi aduẽtus eum, s. qui factus est, & eum qui futurus est, sed scribæ primum non aduertẽtes, secundũ aduentũ, solum commemorabant plebi, & dicebant, quoniã si hic est Christus, oportebat Eliam præuenire. Aliæ autẽ expositiones, licet aliqualiter appareant non conueniũt literę. De prima dictum est.

De secunda patet, quia si discipuli ad hoc introducerẽt quæstionem, vt ostenderent scribas mentitos, non multũ curaret Christus, siue mentiti essent, siue nõ maxime, qui a interdum mentiebantur, & tamen respondit diligenter ostendens verum esse, quòd illi dixerant: ergo nõ tendebat quæstio ad illud. Item quia Christi responsio non cõuenit huic sententiæ: nam si vellet saluare scribas, quos di-

I

scipuli putabant mentitos, non oportebat alia dicere, nisi quòd verum dixerant, distinguere autem de Elia vẽturo, & qui venerat, non erat ad hoc propositum. De tertio dicendum, quod etiam non conuenit, nam ad illud nõ debebat sic Christus respondere, sed diceret, quòd nondum venerat regnum suum, & dies Domini magnus, & ante illum adhuc veniet Elias, sicut vere venturus erat, dicere tamen de Elia, qui iam venerat, nõ erat ad propositum huius, & tamen maxime insistit Christus in Elia, qui iã venerat: ergo non fuit illa quæst. eorum. De quarto etiam dicendum, quòd non stat, quia non cõuenit responsio Christi huic sententię: nã tunc Christus diceret verum est, quòd antequam veniat dies Domini magnus veniet Elias, & conuertet tunc corda, &c. & tamen nondum venit dies ille Domini, ideo neque Elias venit, sed venturus est, iste autem aduentus Eliæ, non est ille, de quo scriptura loquitur,

K

sed nũc venit ad ferendum mihi testimonium, dicere tamen de Elia, qui venerat non erat ad propositum.

Nisi forte dicatur, quòd Christus volebat ostendere, quòd Elias bis venturus erat, scilicet nunc, & postea, & loqueretur de vtroq; aduentu. Sed nõ stat, quia tunc nõ vocaret hic Ioannẽ Baptistam Eliam, qui venerat, & alium diceret Eliam venturum. ergo nõ erat ille sensus quęstionis, sed vltimus est sensus literæ, & illi conuenit responsio Christi, vt ostendetur seq. q. Sed obijcietur, quòd non cõueniat, quia si istud esset dubium discipulorum, nõ quærerent de illo nunc, sed multo ante quando ad Christũ accessarent, quia hoc erat quęrere, an erat Messias, vel non. Item quia pręsupponitur in hoc, quòd ante illud nõ erat certi discipuli, an Iesus erat Christus, quia alias tunc dicerent quomodo staret dictũ scribarũ, s. quòd oportet Eliam

venire

venire primum, & tamen ante hoc certi erant, vt patet in præcedenti capitulo, quando Petrus confessus est ipsum esse Christum filium Dei, & hoc idem cæteri putauerunt. Item quia si non crederent eum Messiam esse, non manerent cum eo tanto tempore. Item non videtur verum, quod dicerent scribæ Iesum non esse Messiam, quia nondum venerat Elias: nam non inuenitur hoc sibi obiectum in aliquo loco, sicut obijciebantur alia, scilicet, quod non erat de Bethlehem, sed de Nazareth, & quòd non esset de stirpe Dauid, & quòd origo eius erat nota, Ioan. 1. & 7. Item, quia Iudæi præsupponebant, quòd poterat venire Messias nondum veniente Elia: nam Ioan. 1. quando voluerunt scire, quis esset, quæsierunt, an esset Christus, & dixit non, deinde, an esset Elias, & dixit, quòd non, & tamen si supponerent, quòd non venturus esset Messias quousque veniat Elias, & conuerteret corda patrum ad filios, non quærerent, an ille esset Christus, cum constaret, quòd nondum conuerterat Elias corda patrum ad filios, & tamen quæsierunt: ergo putabant, quòd posset venire Christus nondum veniente Elia. Dicendum, quòd sensus est verus, quia ille conueniens maxime litere, vt ostensum est.

Ad primum dicendum, quòd à principio, quando discipuli accedebant ad Christum, nondum sciebant eum esse Messiam, & tamen accedebant ad eum, quia erat doctor veritatis, & de quo multi credebant, quòd erat Messias, neque erat necesse discipulis à principio scire, quòd Iesus erat Messias: satis enim erat, quòd faceret talia miracula, propter quæ omnes concurrerent ad eum.

Ad secundum dicendum, quòd non supponitur nô fuisse certos discipulos ante hoc de Iesu, an esset Messias, sed innuitur, quòd nunquam tam plene fuerunt certificati, sicut nunc, & verum est, quòd aliquando ignorabant eum esse Messiam, sicut à principio, quando veniebant ad eum, postea vero crediderunt, vt quando Petrus confessus est in illud præced. c. & tamen illud fuit credere, & non videre, nunc vero plenissime certificati sunt tam ex gloria corporis eius, quam ex testimonio Eliæ, & Moysi, & maxime ex testimonio vocis paternæ, ideo nunc nihil poterât dubitare: & ita ex abundanti certitudine dixerût, quomodo poterat stare dictum scribarum, ante hoc autem non dixerunt, quia adhuc erant aliqualiter dubij, an esset Iesus Messias, vel non, nunc non erant ita certi, vt putarent omnino falsum esse dictum scribarum, vel aliter intelligendum.

Ad tertium dicendum, quòd etiam si non crederêt eum Messiam, manerent cum eo propter miracula, quæ faciebat: nam vt viderent eum confluebant multæ turbæ ad Christum, Ioan. 6. etiam propter sanâ doctrinam, & dulcem cordibus dispositis: nam quando cæteri discipuli recedebant à Christo, dixit ipse ad duodecim, numquid, & vos vultis abire? & dixit Petrus loco omnium, Domine ad quê ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, Ioan. 6. etiam dato, quòd non crederetur Iesus esse Messias, saltem apparebat eum virum sanctum, & prophetam, & tamen propter hoc quilibet vellet manere in doctrina eius, sicut cæteri prophetæ discipulos habuerunt, qui sequebantur eos, vt patet de Elia, & Eliseo 4. Reg. 2. & 3. & 4.

Ad quartum dicendum, quòd non est conueniens argumentum, quia multa dicebantur contra Christum, quæ tacuerunt Euangelistæ, sicut multa ipse fecit, quæ ipsi enarrasse omiserunt, Ioan. 20. maxime, quia falsum supponitur: nam licet in alijs locis non referatur hoc fuisse obiectum Christo, satis est, quòd colligatur hic ex littera fuisse obiectum. Et ita vult Chrysost. vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quòd Iudæi non tenebant determinate, quòd oporteret venire Eliam ante Messiam, quia hoc nihil ostendit sacra scriptura, & ideo quando ipsi voluerunt scire de Ioanne Baptista, an esset Messias, non præsupposuerunt, quòd necesse esset venire Eliam ante Messiam, cum autem loquebantur contra Christum, non dicebant ea, quæ ipsi putabant vera esse, sed quidquid poterat aliquo modo verisimiliter accipi contra Christum, quia desiderium suum erat impugnare illum, & quia aliquo modo potest accipi ex sacra scriptura venturum Eliam ante Messiam, dicebant hoc, vt Christum excluderent, sicut, & opponebant ei, quòd in Beelzebub dæmonia eijceret duodecimo capitulo.

A *Quomodo Christus dixit hic Elias venturus est, & postea dixit Elias iam venit. Quæst. CXXXIII.*

QVæretur, quomodo Christus dixit hic Elias venturus est, & statim dixit dico vobis, quia Elias venit, quæ videntur infra dicere. Dicendum, quòd Christus respondit per hoc dubitationi discipulorum: putabant enim illi, secundum auctoritatem scribarum venturum esse Eliam ante Messiam, & quia intelligebant de Elia propheta & de adventu primo in carne, erat falsa existimatio, ideo poterat Christus dicere, quòd scribæ falsum dicerent, quia tamen verum erat aliquo modo, quòd venturus erat Elias ante Messiam, nô negauit dictû scribarum, sed distinxit propositum, & fuit ista cautela conueniens respondendi: nam &
B nobis melius est sæpe respondendo propositionê distinguere, quâ simpliciter negare, & hoc propter nescientes, & propter assistentes, Christus autem propter duo distinxit propositionê, quam poterat absolute negare: nâ quando propositio in vno sensu est vera, & in alio falsa, melius est distinguere eâ, quâ simpliciter negare, & tamen dicere, quòd Elias venturus erat ante Messiam est huiusmodi, ideo distinxit. Secundo, quia istud habet originem à sacra scriptura, licet illa possit varie accipi, & quia si negaret Christus simpliciter dictum scribarum, videretur negare sacram scripturâ, quasi asserendo, quòd nullo modo Elias venturus erat ante Messiam, ideo distinxit, & ad hoc innuit, quòd duplex est aduêtus Messiæ vnus est in carne, i. ad assumendum carnê, & operandû redemptionem in carne assumpta, alius est ad iudicandum. De primo non est verum, quòd Elias venturus est ante eum, sed
C de secundo, & ita intelligitur auctoritas Malac. 4. ecce ego mittâ vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet corda patrû ad filios, & filiorum ad patres eorum, ne forte veniam, & percutiam terrâ anathemate; & tamen dies Domini magnus est dies iudicij, s. dies iræ calamitatis, & miseriæ, dies magna, & amara, et quia dicitur horribilis: nam si diceretur solum dies Domini magnus, posset adhuc intelligi de aduentu in carne: nam vocatur dies Domini, dies, in quo Deus magna facit, & tamen dicitur horribilis, ideo necesse est accipi pro die iudicij, & ad illum diê veniet Messias iudicaturus, & ante diê illum præcedet Elias, vt conuertat corda hominum, Christus tamen voluit accipere, quòd ante vtrumque aduentum venturus fuerit Elias, & tamen ante secundum aduentum venturus erat Elias Propheta, qui vere dicitur Elias, ante primû ven-
D turus erat Elias non secundum substantiam, sed secundum officium, s. Ioannes Baptista: & ob hoc Christus dixit de vtroque Elia: de vero Elia dixit Elias quidem venturus est: de alio Elia secundum officium dixit dico vobis, quia Elias venit: nam Ioannes Baptista iam venerat. Elias tamen verus nondum venerat, sed ante iudicium venturus erat, & vt videatur, de quo Elia loquitur ponit vtriusque conditionem suam: nam quando dixit de Elia venturo ait Elias, quidem venturus est, & restituet omnia, vt videatur, quòd ille est Elias de quo loquitur Malachias, quòd conuertet corda patrû ad filios, quando loquitur de Elia, qui iâ venit, ostendit ex circumstantijs, quis sit ille, & ait, Elias venit, & nô cognouerunt eum, sed fecerunt quæcunque voluerunt in eo.

Quare Christus dixit duos Elias cum scriptura non dicat,
E *nisi de vnico Elia. Quæst.* CXXXIIII.

QVæretur cum sacra scriptura non dicat, nisi de vnico Elia venturo, & de vnico aduentu eius Malach. 4. nam aliter non habetur de hoc, quare Christus distinxit duos Elias?

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo propter auctoritatem sacræ scripturæ, nam licet Ioannes non vocetur in veteri testamento Elias: tamen sicut scriptura prænunciauit de Elia venturo ante Christum in iudicium, & prænûciauit de Ioanne venturo ante primum aduentum Christi in carne ad prædicandum Malach. 3. ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam tuam ante te: & ita allegatur de eo supra 11. cap. etiam Esa. 40. prænunciatum fuerat de eo, ego vox clamantis in deserto, & allegatur supra 3. & Ioan. 1. vocauit ergo vtrunque Eliam.

Secundo, quia etiam de Ioanne dictum fuerat, quia erat Elias: nam licet illud Mala. 4. in sensu literali principali accipi necesse sit de Elia propheta, tamen etiam in sensu literali minus principali accipitur de Ioanne Baptista, quem misit Deus ante Christum: & ita dixit Christus supra 11. ca. & si vultis accipere ipse est Elias, qui venturus est: ideo fuit conueniens eum vocare Eliam.

Tertio quia Angelus vocauerat eum Eliam antequam nasceretur Luc. 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ parare domino plebem perfectam: ideo ipse iuxta formam suam loquendi, & Angeli, vocat eum Eliam, quia ita volebat eum Deus vocari. Quarto fuit propter similitudinem: nam vterque eandem ministrationem exhibuit Christo: nam Elias propheta præcedet diem iudicij in prædicando, vt conuertat homines: & ita dispositi sint ad recipiendum aduenientem iudicem, ne ipse veniens feriat terram anathemate Mala. 4. Ioannes præcessit Christum, vt per prædicationem disponeret plebem ad digne recipiendum Christum ostendendo quis ille erat, & hortando homines: sic dicitur Luce 1. præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ parare domino plebem perfectam, idest perfecte dispositam ad suscipiendum doctrinam Christi: vterque ergo eodem nomine vocari debuit, cum idem officium gereret.

Quinto quia licet scribæ non intelligerent, quod dicebant, scilicet, quod Elias venturus esset ante Messiam, tamen verum dicebant, ideo Christus non negauit, sed vtrumque vocauit Eliam dicens se esse Messiam, & verum esse quod dicebant scribæ, scilicet, quod ante Messiam venturus esset Elias, & ita antequam venerat vnus Elias.

Quare Christus dixit Elias venturus est & omnia restituet.
Quæst. CXXXV.

Quæritur quare Christus dixit Elias venturus est, & restituet omnia.

Dicendum quod fuit hoc, primo ad ostendendum differentiam inter duos Elias, quos nominauerat, vt videretur, quod nõ erat vnicus, de quo loquebatur, & quis erat ille qui venerat, & quis ille qui venturus erat: dixit ea per quo vterque nocincabatur: de venturo enim Elia dixit, quod restitueret omnia: vt videretur, quod erat Elias propheta, de quo scriptura loquitur Malach. quarto mittam Eliam prophetam, & cõuertet corda patrum ad filios. Elias qui venerat erat Io. Bapt. & hunc nominauit dicens, quod fecerunt in eum quæcunque voluerunt: nam Ioannes ille est, quem occiderunt. Secundo dixit, vt ostendat quod hic Elias, de quo dixit est ille, de quo scriptura loquitur: nã poterat esse, quod ille loqueretur de alio Elia, quem scriptura non nominaret, & tunc responsio procederet ex æquiuoco, & maneret argumentum discipulorum de dicto scribarum: ideo ostendit, quod de illo loquebatur, de quo Mala. 4. quod restitueret omnia, & ita per hoc innuebat, quod Elias ille, de quo ibi dicitur, non est ille, qui venire, iam erat ante Messiam nunc, sed expectandus erat in futurum. Tertio fuit, quia forte causa huius dubij prouenerat ex apparitione Eliæ nam verus Elias apparuit in transfiguratione cũ Christo, & ille erat, de quo dicitur Mala. 4. & ideo dicerẽt discipuli, quomodo dicunt scribæ, quod oportet venire Eliam, & conuertere corda patrum ad filios: nam nunc ipsemet venit, & iam recessit nihil horum agens: dixit ergo Christus Elias quidem venturus est, i. non poteus, quod Elias propheta nunc compleuit, quod de eo dictum erat: nam adueniens ille ad transfigurationem non fuerat prænunciatus de ipso, sed adhuc verum venturus est, & tunc complebuntur quę de eo prænunciata sunt, scilicet quod conuertet corda patrum ad filios & hoc innuit dicens, quod restituet omnia, quasi dicat, non turbemini circa dictum scripturæ: nam ipsa complenda est iuxta omnia, quæ dicit: & tamen adhuc debet expectari complenda.

Quomodo est verum, quod Elias omnia restituet atque tripliciter intelligitur. *Quæst.* CXXXVI.

Quæritur, quomodo est verum, quod Elias restituet omnia.

F Dicendum quod potest intelligi, vno modo de conuersione Iudæorum: nam veniet Elias ad prædicandum ante finem seculi, & omnes Iudæos, quos tunc inuenerit, conuertet ad Christum, & vsque ad illud tempus multi Iudæorum manebunt in errore suo: & hoc consonat dicto Apostoli ad Roma. 11. cæcitas ex parte contigit in Israel donec intraret multitudo gẽtiũ, & sic omnis Israel saluus fieret: & istud erit conuertere corda filiorum ad patres, vel patrum ad filios, idest Iudæorum ad doctrinam Apostolorum, quæ doctrina manebit in ecclesia Christi vsque ad finem seculi: Apostoli tamen sunt filij Iudæorum. Sic dicit Chrysosto. cum enim dixit, quod Elias venturus est, & restituet omnia: de ipso Elia in propria persona loquitur, qui quidem restaurabit omnia dum corriget infidelitatem Iudæorum, qui tunc inuenientur, quod est conuertere corda

G patrum ad filios, idest Iudæorum ad Apostolos. Secundo intelligitur de restitutione eorum, qui in tribulatione Antichristi defecerint: multos enim Antichristi doctrina, & tribulatio turbabit, vt a fide Christi recedant. Elias autem veniens prædicabit eis, & conuertentur plurimi ad veritatẽ. Tertio (vt aliqui dicunt) intelligitur de morte ipsius Eliæ, scilicet restituet omnia, i. dissoluet omnia, quæ debet: mortem enim debet, quia homo est, & nondum mortuus est: ideo oportet, quod aliquando moriatur, cum statutum sit de vnoquoque hominum semel mori. ad Heb. 9. & tunc esset ad propositum sic, scilicet Elias vnus iam venit, & fecerunt in eo quæcunque voluerunt, quia occiderunt eum, alius autẽ venturus est, & restituet omnia, idest & ipse etiam tunc occidetur, sic exponit Aug. scilicet restituet omnia, idest eos quos persecutio Antichristi perturbauerit. Vel vt ipse re-

H stituat moriendo, quæ debet. Sed dicendum, quod primi duo sensus sunt meliores, & magis conuenientes scripturæ: constat enim quod Christus dixit hoc ad ostendendum, quod Elias ille, de quo Malac. 4. dicitur & de quocunque Iudæi loquebantur nondum venerat, sed venturus erat, & quia ponitur ibi, quid acturus sit. scilicet, quod mittetur ad conuertendum corda patrum ad filios, exprimit illud Christus dicens, quod restituet omnia, idest omnes qui perierãt de fide per tribulationem, vel qui perditi erant de Iudæis per infidelitatem, qui ad fidem nunquam venerant.

Quare Elias non fuit missus tempore Christi.
Quæst. CXXXVII.

I Quærunt quidam cum Elias tot bona facturus sit vt restituat omnia, quare nõ missus sint tempore Christi, vel ante tempora vltima.

Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia si venirẽt tempore Christi potius esset impedimentum fidei Christi: nam Iudæi putantes Christum esse Eliam non crediderunt ei, & tamen quando venerit in fine seculi credent ei. Sic dicit Chrys. Si autem tot bona erunt ex Eliæ præsentia, quare tunc non eum misit? respondet, dicimus, quia & tunc Christum æstimantes Eliam non crediderunt ei, tunc autem Eliæ credent, quia cum post tantam expectationem veniet annuncians Iesum facilius suscipient, quæ ab ipso dicuntur. Aliter potest dici, quod Elias nunquã magis erit necessarius, quam cum erit finis seculi, quia tunc vltima tribulatio multos a fide auertet, & quoniam illa erit tribulatio, qualis nunquam fuit infra 24. oportebat, quod sit tunc magna consolatio, vnde magis erit tunc necessarius Elias,

K quam alijs temporibus.

Aliter potest dici, quod ista quæstio est superuacua, quia Elias non est venturus nisi, quod Deus illum mittet, & promisit illum mittere Malac. 4. & tamen ipse promisit mittere ad tempus determinatum, i. ante diem Domini magnum, & terribilem: ergo frustra est quærere cur alio tempore non mittatur, cum non possit venire, nisi quãdo mittetur. Secus autẽ de illo, qui venire potest non missus, sicut fuit de filio Dei, qui est æqualis patri, & spiritui sancto, cui nullus quicquam iubet, sed facit quod vult, cum sit eadem voluntas, & imperium trium: nam de illo recte quæritur quare voluit venire tali tempore, & non prius, neque posterius: tum poterat, quando vellet nullius legi alligatus. Si tamen dicatur cum Elias tanta facturus sit, quare Deus non mittet eum ante?

Dicen-

Dicendum, quod non fuit tempus conuenientius ad mittendum eum: Elias enim homo est, & cum semel venerit occidendus est, ita vt non sit quotidie venturus, aut sæpe, cum igitur venturus semel sit, nullum est conueniens tempus ad mittendum eum, quam tunc quando erit vltima tribulatio. Item quia non est putandum, quod pendeat Deus ex Elia, quasi non possit facere, quod vult nisi per Eliam: nam potest, quod vult, etiam non existente Elia, qui potest de lapidibus suscitare filios Abrahæ sup. 3. cap. & potest quolibet tempore dare viros maiores Elia, sicut Apostolos dedit, qui multò maiores Elia fuerunt, sed placuit ei reseruare Eliam pro illo tempore, sicut placuit Paulum instituere doctorem vniuersæ terræ, ideo illo tempore, & non alio veniet Elias, & tunc valde proderit præsentia sua.

Quomodo Christus vocauit Ioannem Eliam, cum non esset ipse Elias. Quæst. CXXXVIII.

QVæretur, quando Christus dixit, quòd Elias iam venit, & intellexit de Ioanne Baptista, quomodo vocauit eum Eliam, cum non esset ipse Elias. Aliqui putauerunt, quod Ioannes erat Elias, quia anima Eliæ transierat in corpus Ioannis Baptistæ, ideo erat ipse Elias, & ita rectè vocaretur Elias, secundum substantiam. Dicendum, quod non stat. Primo, quia non est possibile fieri transitum animarum per corpora, vt Pharisæi improbant, & Ecclesia detestatur hunc errorem. Sic dicit Origenes super Matthæum. Quod autem dixit propter Ioannem, Elias iam venit, non anima Eliæ est intelligenda, ne incidamus in dogma transcorporationis, quod alienum est ab ecclesiastica veritate. Secundo, quia concesso transitu animarum non manerent ijdem homines, qui prius: nam cum homo constet ex corpore, & anima, & sit vtraque pars essentialis, variata aliqua earum non manet eadem substantia composita, & tamen licet anima Eliæ esset eadem, quæ introiuit in corpus Ioannis Baptistæ, non esset idem corpus vtriusque, ideo non esset idem homo, vnde non poterat Ioannes esse Elias. Tertio, quia transitus non fieret nisi moriente homine, quia aliàs non potest anima manere in duobus corporibus, & non viuebat adhuc Elias tempore Ioannis, & viuit cum venturus sit, ideo non poterat Ioannes esse Elias, & ita ipse dixit: nam Ioan. 1. cap. quæsiuerunt Iudæi à Ioanne, an esset Christus, & dixit non, quæsierunt an esset Elias, & dixit, quod non, & tamen si esset Elias per transcorporationem non negaret, quia mentiretur. Sed dicendum, quod Ioannes fuit Elias per similitudinem, & auctoritatem. Et primo propter similitudinem vitæ: nam sicut fuit Elias vir eremicola, qui in monte Carmeli morabatur, ita Ioannes semper habitauit in eremo ex annis teneris vsque ad tricesimum annum, quando cœpit prædicare, vt colligitur Luc. 1. & 3. Secundò in similitudine victus, & vestitus: nam sicut Elias manens in deserto comedebat cibos deserti, ita & Ioannes vinum, & siceram non bibit, sed nec comedebat quicquam nisi locustas, & mel syluestre supra tertio. Sic & in vestitu: nam Elias accinctus erat zona pellicea circa lumbos, & vestibus de pellibus, 4. Reg. 1. sic & Ioannes vestiebatur pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos accingebatur supra 3. cap. Tertio fuit similitudo in zelo: nam Elias ex zelo Dei magno obiurgabat regem Achab, & reginam Iezabel propter idolatriam, 3. Regum 18. & propter hoc Iezabel quærebat animam eius 3. Reg. 19. ita & Ioannes zelo Dei arguebat Herodem regem, & Herodiadem de incestis nuptijs, & adulterio supra 14. & ob hoc occisus est. Quarto fuit similis in officio: Elias enim præcursurus est ante aduentum Christi iudicantis, vt conuertat corda patrum ad filios Malac. 4. Ioan. autem præcurrit ante aduentum Christi prædicantis, vt disponeret animos populi ad suscipiendum eum, & hæc fuit causa præcipua. Sic dixit Angelus Luc. 1. ipse præibit ante illum in spiritu, & virtute Eliæ parare Domino plebem perfectam. Quinto est propter auctoritatem: nam impositio nominum est ad placitum, & tamen illa nomina accipiuntur communiter, quæ à sequia auctoritate imposita sunt, & tamen Deus imposuit hoc nomen Ioanni, quòd Elias diceretur, ideo ipse poterat conuenienter vocari Elias, nam Christus vocauit eum Eliam supra 11. si vultis accipere ipse est Elias, qui venturus est, & Angelus prius dixerat, quòd præcederet in virtute Eliæ, &

A ita nomen Eliæ ei tribuere voluit, sed communiter dicitur, quòd Ioannes vocatur Elias officio, & non persona. Sic dicit Origenes, & Hieronymus.

Quomodo dicitur, quod non cognouerunt Ioannem, quia Ioannes cognitus fuit. Quæst. CXXXIX.

QVæretur, quomodo dicitur, quòd non cognouerunt eum: nam videtur, quòd Ioannes fuit cognitus, quia in magno honore habitus fuit, ita vt crederetur esse messias Luc. 3. & Actu. 13. & tenebant eum saltem, vt prophetam, & a Deo missum postquam ipse negauit, se esse Messiam infra 21. & Mar. 11. & sequebatur eum populus veniens ad baptismum suum supra 3. & Mar. 1.

Dicendum vno modo, quod multi cognouerunt Ioannem, B qui sequebantur eum, alij vero non cognoscebant, quia nolebant credere eum missum esse a Deo: nam populus, & peccatores, & publicani susceperunt baptismum Ioannis, sacerdotes autem, & scribæ noluerunt recipere Luc. 7. & ob hoc Christus increpuit eos infra 21. dicens venit Ioannes ad vos in via iustitiæ, & non credidistis ei, publicani autem, & meretrices crediderunt, vos autem videntes neque pœnitentiam habuistis, vt crederetis ei. Secundo potest dici, quod non cognouerunt eum, scilicet illi, qui occiderunt eum: licet enim communiter cognosceretur Ioannes à populo, tamen qui eum occiderunt non cognouerunt eum, quantæ dignitatis esset, quia aliàs non occidissent eum. Tertio potest accipi, & melius, quod non cognouerunt eum, scilicet esse Eliam. Et iste est melior sensus, quia magis consonat literæ: nam dicitur dico vobis Elias venit, & non cognouerunt eum, scilicet quòd Elias venisset, C & hoc verum est, quod quasi generaliter non fuit cognitus: nam si cognouissent eum esse Eliam, scirent quòd ostendebat Messiam tanquam præcursor eius, quia officium Eliæ est præire Messiam, & tamen Ioannes dicebat Iesum esse Christum, Io. 1. c. & Iudæi non acceperunt eum propter hoc, vt Christum: ergo non credebant Ioannem esse Eliam, neque quantum ad nomen, neque quantum ad officium, & hoc est verius. Dicitur autem, quod fecerunt in eo quicquid voluerunt, i. spreuerunt Ioannem, & iugulauerunt: Deus *In q. 40.* enim permisit, vt illi possent agere, quicquid vellent de Ioanne propter causas dictas supra 14. cap.

Quare dicitur hic, sic filius hominis passurus est ab eis. Quæst. CXL.

D QVæretur, quare dicitur hic, sic filius hominis passurus est ab eis. Dicendum, quòd hoc fuit primo, quia erat ad propositum: nam Christus occidendus erat à Iudæis, sicut occisus fuerat Ioannes, & quia nunc de morte Ioannis dixerat, scilicet fecerunt in eo quicquid voluerunt subiunxit de morte sua, scilicet sic filius hominis passurus est ab eis. Secundo fuit ad magis suadendum, vt hoc crederent: nam dixerat eis iam Christus de morte sua, & vix hoc audire poterant: nam Petrus increpuit Christum dicens, non erit tibi hoc, præcedenti capitulo, à fortiori neque turbæ, ideo Christus sæpe eis de morte sua loquitur, vt rem credibiliorem faciat. Tertio fuit ad ostendendum iniquitatem mortis suæ, scilicet, quòd bene agens occideretur, & ideo dicit, quòd ita occideretur, sicut Ioannes: nam Ioannes vir sanctissimus erat, & quia adulterium Herodis, & Herodiadis arguebat truncatus est ea, ita sic & Christus osten-E dens Iudæis vitia eorum, & increpans occidendus erat, & ita auferebat prauam suspicionem discipulis, ne putarent, quod aliquod scelus commissurus esset, propter quod occideretur. Quarto fuit ad consolationem aliqualem: nam Ioannes occisus fuerat, & tamen, quia pro causa Dei fuerat, manebat memoria eius in laudem, ita & de Christi morte habenda esset consolatio, quia potius laus, quam infamia sequeretur. Sic dicit Chrysostomus: in quo opportunè suam passionem commemorat ex passione Ioannis multam præbens consolationem.

Quinto fuit, ut concordaret præcedentibus: nam dixerat, quod nemini dicerent visionem quousque filius hominis à mortuis resurgeret, & quia resurrectio non est vbi mors non intercessit, introducit quod occidendus sit à Iudæis. Hanc literam aliter videtur introducere Marcus, ut quid dicitur Mar. 9.

Quomo-

Quomodo sit verum, quod dicitur sic filius hominis passurus est ab eis. Quæst. CXLI.

QVæretur quomodo sit verum, quod dicitur, sic filius hominis passurus est ab eis, in quo innuitur, quod ab eis à quibus occisus est Ioannes, occisus erat Christus, quod falsum est: nam Ioannes occisus est ab Herode, & Herodiade, qui ad mortem Christi non pertinuerunt, vel si conuertatur, quod Ioannes dicatur occisus ab eis à quibus Christus, non videtur, quia Christus à Pilato, & sacerdotibus, & pharisæis occisus est, qui ad mortem Ioannis non pertinent.

Aliqui dicunt, quod ab eisdem vterque occisus est, s. in morte Ioannis consenserunt Pharisæi cum Herode, & in morte Christi consensit Herodes cum Pilato, & Pharisæis. Sic dicit Chrysost. quasi autem cum Herodes, & Herodias Ioannem interfecerint, quomodo ipsi quoque Iesum [illegible] dicantur, cum legamus eum à scribis, & Pharisæis interfectum? Et breuiter respondendum, quod in Ioannis nece Pharisæorum factio consenserit, & in occisione Domini Herodes iunxit voluntatem suam, qui illusum atque despectum misit ad Pilatum: hoc enim alicui non videbitur stare, quia Pharisæi, & sacerdotes diligebant Ioan. & veniebant ad baptismum eius sup. 3. & Marc. 1.

Dicendum, quod non satis potest stare: nam licet aliqui Pharisæorum, & Saduceorum venirent ad doctrinam eius, nõ tamen omnes, immo plures non veniebant, quam venirent, quod signatur Luc. 7. vbi Christus Ioannem laudauit præsente populo, & discipulis Ioannis, cum esset Ioannes in carcere, & dicitur omnis populus & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis, Pharisæi autem, & legisperiti consilium Dei spreuerunt in semetipsis non baptizati ab eo, & sic absolutè dicuntur non baptizari ab eo, quia rari, vel nonnulli in comparatione ad totam eorũ multitudinem baptizarentur, hoc tamen non erat, nisi quia oderant Ioannem, vel quia putabant baptismum eius nihil valere, & opera eius non esse à Deo, sic innuitur infrà 21. & Marc. 11. vbi Christus quæsiuit à principibus sacerdotum, & senioribus populi, baptismus Ioannis vnde erat de cœlo, an ex hominibus, & sequitur, quod illi cogitabant si dixerimus ex cœlo, dicet nobis quare ergo nõ credidistis ei: & ita innuebant, quod non crediderant Ioanni, neque baptizati fuerant baptismo eius, & non solum non baptizati fuerunt, sed etiam nõ secuti fuerunt doctrinam eius, vt pœnitentiam de peccatis agerent, quod fecerunt publicani, & meretrices eod. cap. & ita hi qui non sequebantur Ioannem forte oderant eum, & ideo consentirent aliquo modo in morte illius. De Herode eodem modo dicendũ, quod in morte Christi consensit forte, nã licet non fuit præcipuus cooperator, quia tamen eum illusit cum ad Pilatum, postquam illusit eum, & postea ille eum occidit, dicetur egisse ad mortem Domini. Sed dicendum, quod non oportet restringi ad hoc, quod non potest stare, quod omnino idem fuerint qui occiderunt Ioannem, & Iesum. Sed dicendum, quod Christus vocauit hic Iudæos vnum populum cuius pars erat sacerdotes, pharisæi, scribæ, & principes, & seniores, quia Iudæi ipsi erant, & Herodes, & Herodias, & Pilatus, quia erant temporaliter dominantes in populo illo: quicquid ergo factum fuerit ab omnibus his, vel ab aliquo eorum, dicitur factum à Iudæis, & ita litera accipienda est, scilicet, Elias venit, idest Ioannes Baptista, & fecerunt in eum quæcumque voluerunt, s. Iudæi fecerunt hoc occidentes Ioannem: nam cum Herodes, & Herodias fecerint dicuntur fecisse Iudæi, & sequitur, sic filius hominis passurus est ab eis, idest à Iudæis: nam Pilatus, & principes sacerdotum, & Pharisæi, & seniores populi fecerunt hoc, ideo dicuntur illud fecisse Iudæi, & ita idem, idest vnus, & idem populus interfecerunt Ioannem, & Iesum.

Cur discipuli intellexerunt, quod de Ioanne Baptista loqueretur cum nomen expressisset hoc Christus. Et quo tempore fuit Elias raptus. Quæst. CXLII.

QVæretur cum dicatur hic, quod tunc intellexerunt discipuli, quod de Ioanne Baptista loqueretur eis, cur intellexerunt, quod loqueretur de Ioanne Baptista:

F nam non expressit Christus nomen Ioannis in præmissis, & poterat intelligi de alio.

Nam aliqui dicunt, quod poterat intelligi de ipsomet Elia in persona, ille quippe venit, & fecerunt contra eum multa, persecuti sunt eum, & fugauerunt eum de terra, quærendo animam eius 3. Reg. 19. Dicendum, quod non stat. primo quia Elias non passus est quicquid voluerunt persequentes eum hic. nam regina Iezabel dixit, quod poneret animam eius, sicut vnius de prophetis Baal, qui occisi fuerant 3. Reg. 19. & persecuta fuit eum ad occidendum eodem capit. scilicet, relictus sum solus, & quæsierunt animam meam, & tamen non potuerunt eum occidere sicut volebant, de isto autem Elia dicitur hic, quod venit, & fecerunt in eo quicquid voluerunt: ergo non est ille. Secundò, quia iste Elias, de quo hic dicitur significatur fuisse oc-
G cisus: nam dicitur sic filius hominis passurus est ab eis, & tamen filius hominis occisus est, ideo ostenditur, quod iste Elias occisus fuerat, & tamen Elias propheta non fuerat occisus, sed raptus est, & adhuc viuit: Eccl. 44. cap. ergo de alio intelligitur. Tertio, quia si intelligeretur de Elia propheta, quod venit, necesse esset de aduentu in carnem intelligi, quando in hoc sæculo natus est, & mansit aliquanto tempore sub rege Achab: nam postquam raptus est tempore regis Ioram 4. Reg. 2. qui erat filius Achab 2. Paralip. 21. nõ apparuit inter homines, & tamen de illo aduentu non potest intelligi litera illa, quia ista litera est ad respondendum dubio discipulorum de dicto scribarum, scilicet, quod oportet Eliam venire primum, scribæ tamen dixerũt hoc propter prophetiam, Malach. 4. quia promiserat Deus mittere Eliam, & tamen illa prophetia fuit longo tẽpore
H post raptum Eliæ: nam Malachias fuit post reditũ de Babylone, sicut & Aggæus, & Zacharias, cum Malachias sit vltimus, & tamen Elias raptus est longo tempore ante captiuitatem Babylonis, s. tempore Ioram regis Israel 4. Regum 2. ergo necesse est intelligi de aliquo aduentu Eliæ, qui fuerit post raptum Eliæ, & tamen post raptum nõ apparuit ipse inter homines, ideo necesse est intelligi de alio, qui dicatur Elias, hoc autem supposito intellexerunt discipuli conuenienter, quod loqueretur de Io. Baptista, quia nemo alius fuerat cui magis videretur applicari hic sermo. Primo, quia discipuli arguebant ex dicto scribarum, quod venturus esset ad disponendum aliquid circa Messiam, sicut Elias mittendus est ante diem Domini magnũ, vt conuertat corda patrum ad filios Malac. 4. & tamen nemo venerat ad faciendum aliquid circa Christum, nisi Ioannes:
I ipse enim solum venerat, vt ostenderet Christum populo, vnde dicit Ioan. 1. iste est, de quo dixi vobis, quod post me venit, & ante me factus est, & ego nesciebam eum, sed vt ostendatur in Israel, propterea ego veni in aqua baptizans: ipse etiam ostendit eum digito, eod. cap. scilicet, ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & hoc sciebant isti tres discipuli Christi: nam Andreas frater Petri erat præsens, quando Ioannes ostendit Christum digito, Ioan. 1. & tunc ipse vocauit Petrum, & duxit eum ad Christum eod. cap. cum ergo Iesus supponeretur ab illis discipulis esse Messias, & non venisset aliquis ante eum disponens homines ad ipsum nisi Ioannes Baptista, putauerunt, quod de illo loqueretur.

Secundo fuit, quia dixit Christus, sic passurus est filius hominis ab eis, in quo significauit Eliam illum occisum,
K nemo videbatur tempore Christi, & discipulorum, aut à proxima ætate inter Iudæos occisus pro veritate defendenda, qualiter Iesus innuebat se occidendum nisi Ioannes, ideo etiam de ipso putabant dictum esse. Sic dicit Rabanus: ex iudicio autem passionis suæ, quam Dominus sæpius eis prædixit, & præcursoris sui, quam iam completam cernebant, discipuli cognoscebant Ioannem sibi in Eliæ vocabulum demonstratum.

Tertio fuit, quia audierant Christum iam alias vocantem Ioannem Eliam, vt supra 11. cap. si vultis accipere ipse est Elias, ideo nunc in memoriam eorum recurreret, cũ Christus distingueret duos Elias, & putarent de illo dici.

Quarto fuit, quia in conceptione Ioannis dictum est ab Angelo, quod præcederet Christum in spiritu & virtute Eliæ, parare Domino plebem perfectam Luc. 1. & hoc sciebant discipuli, quia omnia, quæ circa Ioannis conceptionem,

nem, & natiuitatem gesta fuerunt, diuulgata fuerunt super oĩa montana Iudeæ eo.c. ideo ẽt illud verbũ recurrere poterat eis in mentẽ, & crederent hunc vocatum Eliã.

Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum dicẽs: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur. Nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam. Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Respondens autem Iesus ait: O generatio incredula, & peruersa quousque ero vobiscum? Vsquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

Mar. 9. Luc. 9.

Mar. 9. Luc. 9.

Solutio secundæ quæstionis, ac eiusdem diuisio.

Et cum venisset. Hic est solutio secundæ quæstionis, & diuiditur in duo. Primo ponitur quæstionis occasio. Secundo quæstionis dissolutio ibi.

Tunc accesserunt. Circa primum dicitur, *Et cum venisset ad turbam.* Hæc est turba, quæ expectabat eum descensurũ de monte vbi fuerat transfiguratus. *Accessit ad eum homo.* Idest vnus homo inter cæteros: nã petere volebat aliquid ab eo, ideo accessit singulariter ille. *Genibus prouolutus.* Misericordiã petebat ostẽdens miseriã suã, iõ genibus Christi aduolutus est, i. ante genua eius. Vel prouolutus genibus, i. fixis genibus, quod ad humiliationem pertinet. *Ante eum.* Idest in præsentia eius vertens vultum suum ad eum, vt manifeste appareret, quòd ad neminem dirigebat preces suas nisi ad illum. *Dicens Domine miserere filio meo.* De miserijs habenda est misericordia, idest compassio exhibitiua efficacis remedij: erat enim satis miser iste, qui lunaticus erat, & arreptus à dæmone, sępe cadebat in igne, & sæpe in aqua, ita vt esset continue in mortis periculo.

Quia lunaticus est. Idest patitur morbum per tempora lunæ, vt infra exponetur. *Et male patitur.* Scilicet ille morbus, qui tenet eum cum mutatione lunæ est valde grauis, & ideo male patitur: nam est in extremis malis, scilicet morti propinquus quotidie. *Nam sæpe cadit in ignem.* Ostendit, quòd malum sit illud, & est, quòd quando morbus arripiebat eum cadebat in ignem, an vero caderet, vel deijceretur dicetur infra.

Et crebro in aquam. Etiam cadit in aquam, & in vtroque erat periculosus casus. *Et obtuli eum discipulis tuis.* Scilicet cum Christus erat in monte venit homo ille ad discipulos Christi, qui in aliquo loco erant congregati. & cum non esset ibi Christus, obtulit eum sanandum illis. *Et non potuerunt curare illum.* Licet niterentur ad curandum illum iuxta modum suum faciendi miracula nihil facere potuerunt, sed perseuerabat morbus.

Respondens Iesus. Dirigitur responsio primo ad discipulos, vel ad totam plebem cum discipulis, deinde specialiter ad patrem pueri, & est increpatoria, quia ob culpam eorum manebat puer incuratus. *O generatio incredula.* Idest qui credere non vultis eis, quæ prædicantur, in quo innuitur, quòd puer non curabatur propter defectum fidei, siue esset iste defectus ex parte patris pueri, siue ex parte discipulorum, siue ex parte vtrorumque, & secundum hoc potest dirigi hoc ad solos discipulos, quòd ipsi vocentur generatio incredula, vel ad patrem pueri, cum tota turba, vt infra dicetur.

Et peruersa. Idest praua in quo innuitur, quòd non solum deerat rectitudo fidei propter quòd vocatur peruersa. *Quousque ero vobiscum.* Modus querelæ est, idest maneo vobiscum, & non proficitis aliquo modo ex doctrina mea, sed manetis adhuc increduli, sicut si nõ prædicarem vobis: duri ergo estis mihi ad tolerandum, ideo non potero vos diu sustinere, quia labor est mihi tolerare mores vestros.

Vsquequo patiar vos. Hic aperit magis, i. quanto tempore ero vobiscum, quasi dicat magnus labor est, ꝙ ego tolerem imperfectiones vestras lõgo tempore: nam etiam paruo tempore est difficile tolerare aduersos mores, quãto magis longo tempore: in conuersatione enim tolerat vnus homo conuersationes alterius: nam conuersantes apponunt in alterutrum, eo quòd quidquid vnius est pertinet ad se, & aliquo modo, ad alterũ, idest, quantum venit in conuersationem: si ergo alter sit malus erit malum quodd ãalijs pęnaliter, & ita cõuersans cum eo, qui dissimilis est patitur malum sustinendo conuersationem, si autem desinat conuersari desinet pati, quia iam bonum, aut malum alterius non pertinet ad eum, ita nũc erat de Christo: nam ipse conuersabatur cum omnibus Iudæis prædicando eis, cõuersabatur autem cum discipulis familiarius docendo, & communicando in omnibus, quæ ad vitam pertinebant, & quia vtrique erant peruersi moribus, & increduli, erat difficile Christo tolerare eos: nam ipse cum prædicaret, quid credendum, & quid agendum foret, volebat in eis rectitudinem circa vtrunque, & quia circa neutrum bene se habebant, conuersabãtur male ad eum, & ita exprobrauit vitia prauæ conuersationis dicens, ó generatio incredula, & peruersa, & propter hoc dixit, quod durum erat ei tolerare conuersationem illorum, potissime, si diuturna esset, quia in hoc patiebatur, ita etiam Deus dicitur pati, vel laborare, quando nos mali sumus, quasi sit ei difficultas tolerare vitia nostra, sic dicitur Isa. 1. capitulo, incensum abominatio est mihi: neomeniam, & sabbatum, & festiuitates alias non feram, solemnitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, & laboraui sustinens, sic etiam Act. decimotertio, dixit Paulus loquens Iudæis, eduxit vos de Aegypto, & per quadraginta annorum tempus mores vestros in deserto sustinuit, quasi dicat graues erant ei ad sustinẽdum, & tamen sustinuit. *Afferte huc illum ad me.* Obtulerat enim pater puerum discipulis, & non sanauerãt, nunc autem orat Christum, vt sanet eum, sed non offert eum illi, vt prius forte impetret, quòd sanet, quam offerat eum.

Conuersans cũ alio qui est dissimilis est patitur malum.

Et increpauit illum Iesus. Scilicet dęmonem possidentem illum arreptitium, dicendo ei verba contumeliosa, vt patet Marc. 9. scilicet surde, & mute spiritus ego præcipio tibi exi ab eo. *Et exijt.* Antequam exiret tamen torsit valde puerum, ita vt eum mortuum relinquere videretur Marc. 9. *Et curatus est puer ex illa hora.* Scilicet, quia postea nunquam dęmon redijt ad eum vexandum: nã prius licet interdum eum cessaret vexare, tamen nunquam penitus eum relinquebat, sed exibat rediturus, nũc vero exiuit nunquam rediturus.

Quæ turba erat, quam nunc Christus inuenit. Quæst. CXLIII.

QVæretur, quæ turba erat ista, quam Christus nunc inuenit.

Dici potest vno modo, quòd erat turba, quam reliquerat, quãdo ascendit in montem ad transfigurationem: nam tunc forte manebat cum eo aliquanta turba, & subtraxit se ab ea, & ab alijs discipulis ascendens cum solis tribus, & cum illi nescirent, quo Christus iuisset manebant expectantes in eodem loco, in quo fuerant cum illo, tanquam ille esset rediturus, & hoc aliquo modo innuit litera, scilicet, & cum venisset ad turbam, quasi dicat, quod turbam illam reliquerat, & ad illam redibat.

Aliter potest dici, quod quando ascendit Christus in montem non erat turba cum eo, & tamen interim, vt mãsit ibi conuenerunt turbæ multæ, quæ veniebant ad audiendum eum, & ferebant languidos suos, vt curarentur, & hoc verisimilius est.

Primo patet, quia sic innuitur Mar. 9. scilicet, & veniẽs ad discipulos suos inuenit turbam magnam circa eos, quasi illam non reliquisset, sed nunc videret conuenisse.

Secundo ita erat consuetudo, quòd turbæ nõ manerẽt semper cum Christo, sed continue ibant, & redibant: sic dicitur Marc. 6. erant qui veniebant, & redibãt multi, & neque manducandi spacium habebant, manebant autem cum Christo per duos, vel tres dies ad plus, & recedebãt supra decimoquinto, misereor super turbam, quia triduo me sustinent, & non habent quid manducent, & tunc veniebant alij, & ita nunquam deerat turba multa cum Iesu, & ita dum ipse maneret in monte forte veniret turba hæc, aut maxima pars eius.

Tertio patet, quia iste homo, qui obtulit filium lunaticum, non erat cum Christo, antequam ascenderet

in

in montem:nam si tunc fuisset,non obtulisset filium disci
pulis,sed Christo,& tamen obtulit discipulis Christo,ab-
sente:ergo absente illo venit,& ita de reliqua multitudi-
ne esset,quod veniret illo non præsente,quia desiderabãt
audire verbum, aut ferebant languidos,sicut iste,qui fi-
lium tulit. Sciendum autem,quod cum Christus ascen-
dit in montem manserunt discipuli in eodẽ loco, in quo
fuerant cum illo,quia forte putabant,quod iuisset ad orã
dum:nam ita interdũ solebat se subtrahere ab eis ad hoc,
vt oraret,& manebat integris noctibus ab eis segregatus
orans.vt Luc.6.& ita expectarent eũ,maxime,quia quid
quid Christus facere vellet,ipsi nesciebant, quo ipse iue-
sat,& ille sciebat,vbi ipsi manebant,ideo nõ irent ad quæ
rendum eum ad aliquem locum,quia nescirent quo,sed
manebant,vbi eos reliquerat, etiã quia ipsi non auderẽt
recedere de aliquo loco,sine mandato Christi,ideo Chri
stus dicitur rediisse ad discipulos,Marc. 9.

Quare iste homo venit genibus prouolutus ad Christum.
Quæst. CXLIIII.

QVæretur quare iste homo venit genibus prouolu-
tus ad Christum.

Dici potest, quòd fecit hoc, quia voluit præstã-
re Christo honorem,erat enim Deus, qui adorari mere-
batur, & ad hoc genibus se prouoluit. Secundo potest
dici,quòd faciebat ad suadendum,nam obsequium parit
amicos, & beneuolentiam præstat:iste ergo magnus ho-
nor,quem homo ille Christo exhibebat prouoluens se ge
nibus coram eo,inclinaret animum Christi, vt assentiret
precibus,& hoc modo, qui non facturus est, facit inter-
dum,quod petitur. Tertio fuit forte ad ostendendum
magnitudinem miseriæ suæ: nam magna miseria cogit
hominem nimis humiliari,vt de illa liberetur.

An homo iste peccauerit adorando Christum.
Quæst. CXLV.

SEd quæretur an homo iste peccauit adorando Chri-
stum prouolutus genibus coram eo.

Aliqui dicunt,quod nõ, quia Christus erat Deus
cui adoratio debita erat, & ipse permittebat se adorari,
sicut Ioan. nono, vbi cum Christus dixisset cæco sana-
to,quòd ipse erat filius Dei,cecidit ille ad pedes eius,&
adorauit eum,& Iesus non vetuit, sed potius approbauit.
Sed dicendum,quòd si iste homo adorasset Christum pec
casset, quia adoratio latriæ soli Deo debetur, iste tamen
non putabat Iesum esse Deum: ergo peccabat adorando
creaturam.Patet quia nondum credebat iste,quod Chri-
stus posset sanare filium eius,quia dixit Marc.9. Domine
si quid potes adiuua nos? si tamen putaret eum Deũ,sci-
ret,quòd poterat sanare illum,& non diceret Domine si-
quid potes? Dicendum ergo,quod homo ille nũ adorauit
nunc Christum adoratione latriæ,licet prouolueretur ge
nibus,quia non credebat esse Deũ, sed exhibebat ei hunc
honorem tanquam homini,cui miseriam suam ostende-
bat,& à quo misericordiam impetrare cupiebat.

Quare pater dixit hic pro filio,Domine miserere filio meo
& non petiuit filius.Et quod tripliciter solebat Chri
stus curare. Quæst. CXLVI.

QVæretur,quare pater dixit hic pro filio,Domine mi-
serere filio meo,& quare non petiuit ille.

Dicendum, quòd tripliciter solebat Christus curare
ægros:quidã.n.credebant, & veniebant ad petendũ libe
rari ore suo,sicut leprosus in Capharnaũ sup. 8. & Luc.7.
& decẽ leprosi apud castellũ quoddã, qui clamauerũt ad
Iesum miserere nostri Luc. 17. & sic ẽt duo cæci supra 9.
Interdum ipse,qui languet nihil petit,sed alius pro eo cre
dit,& petit, sic fuit de Centurione, qui petiuit pro seruo
suo,supra 8.& Luc.9.& ita de paralyt.sup.9. & de puella
mortua eod.c. Interdum Christus nullo petente conferē-
bat sanitatẽ,sicut in paralytico,qui sedebat in porticu an
tè probaticam piscinam,cui dixit Christus,si volebat sa-
nus fieri,& sanauit eum,Io.5. sic & fuit in cæco nato, qui

F nihil petiuit,sed Christus luto facto liniuit oculos eius,&
sanauit Io.9.Sic dicit Origenes.Considerandum,quod in
terdum qui patiuntur credunt,& deprecantur pro sua sa-
lute,quandoq; autem pro eis alij faciunt,sicut nũc pater,
qui genibus voluitur pro filio rogat;quandoq; vero a se-
metipso Saluator etiam à nullo rogatus sanat.Sed dicen-
dũ,quòd quando quis pro alio rogat,& obtinet sanitatẽ,
hoc est,quia ille qui patitur petere nõ potest, vel pertinet
petere ad illum qui petit, sicut ad illũ qui patitur sic fuit
de paralytico,& seruo centurionis,& puella mortua sup.
8.& 9.nã isti non poterant petere sanari, ideo alij pro eis
petiuerunt:de puero isto quare per se nõ petiuerit,sed pa
ter pro eo.Dicunt quidam,quod fuit, quia ita pertinebat
ista causa ad patrem, sicut ad filium: nam passio filij erat
calamitas patris;& ideo ita poterat petere,sicut filius,qua
G si ipse pateretur sicut innuitur Mat.9.cum dixit pater Do
mine siquid potes adiuua nos,misertus nostri.& ita cura
tionẽ non soli filio,sed ambobus putabat impẽdi,& mise
rendum esse non soli filio, sed etiam patri, petebat quasi
vterque malum pateretur.Secundo dicũt quidam, quòd
fuit,quia puer iste qui patiebatur malum istud,nõ sufficie
bat petere curationem impediẽte ætate,& ideo oportuit,
quòd pater peteret pro eo,& hoc innuitur,quia dicitur,&
sanatus est puer.Sed hoc non multum stat: nam videtur,
quòd iste esset sufficientis ætatis,vt de se loqueretur: nam
longo tempore manserat in morbo isto,vt dicitur Mar.9.
s.quantum temporis est,quòd ei accidit? & dixit pater, ꝙ
ab infantia sua. Et tamen siquis cõtendat, quòd puer erat
qui petere per se non sufficeret,nõ est insistẽdum. Tamẽ
& melius dicendum, ꝙ fuit necesse, quòd pater peteret,
H quia puer nõ poterat petere quantęcunq; ætatis esset, eo
quòd loqui no poterat:nã spiritus, qui tenebat eum, erat
surdus,& mutus,vt dicitur Mar.9.spiritus surde,& mute
exi ab eo,& ita nõ posset puer aliquid loqui petẽdo, quia
mutus erat,vel dæmon reddebat eum mutũ: dato etiam,
quòd non esset spiritus mutus,i. mutũ reddens,tamẽ nõ
posset petere curationẽ, quia dæmon inuaderet eum pro
tunc,& nõ permitteret,quòd aliquid peteret, & hoc ge-
nerale est,quòd licet detenti alijs morbis sæpe peterent à
Christo sanari,arreptij tamen nunquã petebant, neq; ad
eũ veniebant,sed semper ab alijs ducebãtur sic patet sup.
9.de dæmoniaco oblato coram Christo, & idem sup. 12.
de alio dæmoniaco oblato,& sic hic,& etiam si ipsi arre-
ptitij interdum per se venerint ad Christum,tamẽ sanari
nunquam petebant,sed potius dæmones petebant, quòd
I non eijcerentur de loco,in quo erant,vt patet de duobus
arreptitijs sup.octauo, & Marc.5.& Luc.8.ideo puer iste
petere non potuit,sed pater petiuit pro eo.

Quis morbus erat iste quo Affectus erat puer.Et qui sũt
homines lunatici,& arreptitij,secundum antiquos.
Quæst. CXLVII.

QVæretur cum dicatur hic puer iste lunaticus, quis
morbus erat iste,& an erat aliquis languor solum,
vel erat dæmonium torquens puerum.

Aliqui dicunt,quòd non erat morbus iste nisi quædã
passio naturalis,quam morbum caducum vocãt, quia ca
dere facit patiẽtem,& eueniebat ad mutationem Lunæ,
quia tunc maior est in cerebro alteratio,& augmentum,
K aut detrimentum humoris.

Sed dicendum,quod nõ stat, quia necesse est poni, ꝙ
iste puer esset arreptitius,& à dæmone torqueretur:nam
dicitur supr.in litera,quod exijt dæmoniũ ab eo,& Mar.
9.dicitur magister attuli ad te filium meũ habentem spi-
ritum mutum,& dixi discipulis tuis,vt eijcerent illum,&
non potuerunt: & Christus dixit ibi exi ab eo spiritus sur
de,& mute.Sed tunc est dubium cum iste puer esset arre
ptitius,quomodo vocatur lunaticus,quia luna nõ immit
tit hominibus spiritum immundum, cum non præsint
astra dæmonibus,neque dæmones astris.

Dicunt quidam, quòd patiebatur puer iste naturalem
morbum caducũ,qui est morbus capitis,& simul à dæmo
ne inuadebatur,& propter malum caducũ vocatur luna
ticus, quia ex temporibus lunæ habet malũ illud incre-
mentum quoddam,& variationem,propter dæmonẽ au-
tem

tem non vocatur lunaticus. Sed dicendum, quòd non stat, quia puer iste non habebat aliud malum, nisi quòd arripiebatur à dæmone: nam Marc. 9. pater pueri nullum aliud malum retulit de puero, nisi quod haberet spiritum mutũ, qui elideret eum in terram, & quando Christus sanauit puerum, non fit mentio nisi quòd dæmonem excluserit de puero, & ita mansit ille sanatus, & tamen si lunaticus esset, esset aliquis morb. præter esse arreptitium, & cũ fuerit puer totaliter sanatus fieret mentio de morbo illo, de quo sanatus est: non ergo erat alius morbus in eo, nisi esse arreptitiũ. Sed dicendum, quòd iste puer erat solum arreptitius, & tamen vocatur lunaticus, quia forte vulgares pro eodem accipiebant lunaticum, & arreptitium.

Sed hoc non sufficit, quia non vocatur passio arreptitiorum sic, nisi aliquam habitudinem illi haberent ad lunam. Ideo dicendum, quòd quidam arreptitij vocantur specialiter lunatici, quia solum torquebantur in conuersionibus lunæ, s. in augmento, vel decremento, aut in quadraturis. Et sciendum, quòd aliqui homines sunt, qui lunatici vocantur, qui morbum naturalem patiuntur in capite: nam luna est mater omnium humidorum, ideo in augmento luminis sui omnia humida crescunt, in decremento autem decrescunt.

Quòd apparet in fluxu, & reflexu maris, & in capitibus piscium captorum hoc tempore, vel alio: nam maior humiditas est in vno tempore, quam alio. Patet etiam in capitibus piscium salitorum, patet etiam in vasibus in quibus conditur tiriaca, quia crescit ille humor, & decrescit iuxta motum lunæ, & ita generaliter quantum ad omnia humida fit ibi augmentum humoris crescente lumine lunæ, & fit decrementum diminuta luna in lumine, & ob hoc aliqui infirmiunt in decremento lunæ, qui augmento bene se habebant, & ita aliæ passiones cerebri respiciunt tempora lunæ, tales autem, qui secundum cursum lunæ torquentur aut bene, vel male se habent, dicuntur lunatici. Sic dicit Remigius, lunatici à luna dicti sunt, quæ dum menstruis temporibus crescit, & decrescit ipsi vexantur. De arreptitijs autem dicendum, quòd bonum, vel malum in eis non prouenit à luna, quia illa nihil commune habet cum spiritibus immundis, sed dicuntur quidam arreptitij lunatici, quia tẽporibus determinatis torquentur, & non alijs, vt quasi à luna esse videatur malum illud. Hoc autem fiebat propter duo. Primo quia aptius erat tunc dæmonibus torquere hominem: nam propter humoris augmentum, vel decrementum fit cerebrum passibilius, & tunc est facilius torquere hominem, cum natura eum passibiliorem faciat. Secundo fiebat ex industria ad infamandum creaturas Dei: nam dæmones volentes malum, quod ipsi faciũt attribuere creaturis Dei bonis, quasi Deus malus sit qui malas creaturas creauit, torquebant interdum homines solum iuxta terminata tempora lunæ, vt sic luna hoc facere videretur. Sic dicit Hier. dæmones. n. obseruantes lunaria tempora creaturam infamare cupiebant, vt in creatorem blasphemiæ redundarent.

Arreptitij qui & vnde dicãtur

Tertio potest dici, quod lunatici vocabantur apud antiquos ipsi arreptitij, quia quidam solam naturalem considerationem sequentes, nescientes ponere spiritus, qui torquerent homines, retorquebant omnia in causas naturales, & ideo eos, qui à dæmonibus vexabantur dicebant pati egritudinem capitis, quæ fit secundum aliquam passionem factam in capite ex motu lunæ. Et ita forte ille dixit filium suum lunaticum iuxta modum loquendi medicorum, & tamen qui sciunt spiritus torquentes homines, dicunt tales esse arreptitios, & non lunaticos.

Sic dicit Origenes medici loquuntur, quæ nesciunt, qui nec spiritum immundum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem, & dicunt humida moueri in capite, secũdum aliquam comparationem ad lumen lunare, quòd humidam habet naturam. Nos autem qui euangelio credimus, dicemus hanc passionem immundum spiritum in omnibus operari. obseruat. n. quædam schemata lunæ, & sic operatur, vt ab obseruationem lunæ pati homines nuncientur, & culpam in Dei creaturam ostendant. Et alij dæmones, secundum aliqua stellarum schemata insidiantur hominibus, vt iniquitatem in excelso loquãtur, quasdam stellas dicentes maleficas, quasdam beneficas, cum nulla stel-

A la sit à Deo facta, vt malefaciat. Quarto potest dici, & melius, quòd antiqui vocabant aliquos arreptitios dæmoniacos, & aliquos lunaticos: quando enim arreptitij vexati loquebantur aliqua, quæ excedebant conditionem humanã, apparebat, quòd non ipsi loquebantur, sed aliqua spiritualis substantia mouens organa eorum, ideo vocabant illos arreptitios, & dæmoniacos, s. quod dæmon arripiens eos loquebatur hęc: quando vero dæmon arripiens nihil loquebatur, sed solum cogebat cadere in terram, & spumare, & pati similes corporales immutationes, quia non videbant ibi aliquam operationem excedentem causam materialẽ, & naturalem, non attribuebant hoc spiritibus, sed dicebãt esse passiones naturales, & quia tales passiones sunt capitis, fit secundum immutationem cerebri, cuius substantia est humida, & omnino humida reguntur a luna, etiam si

B non accideret specialiter illa passio in temporibus lunæ, idest in nouilunio, plenilunio, vel quadraturis, dicebant ex motu lunæ causatam, ideo tales vocabant lunaticos. Et ista est veritas: nam scriptura distinguit dæmoniacos, & lunaticos supra quarto. capit. scilicet, & obtulerunt ei dæmonia habentes, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos, iste autem arreptitius specialiter vocatur lunaticus, quia dęmon arripiens eum nihil loquebatur, sed solum deijciębat eum in terram, & spumabat, & tamen talis passio poterat naturaliter euenire, ideo non dicebatur arreptitius, sed lunaticus.

Et patet quia Marc. nono. dicitur, quod spiritus iste erat surdus, & mutus, & ita non poterant scire videntes, an à dæmone, vel à naturali passione esset. Etiam quia solum deijciebat iste spiritus eũ, & cogebat spumare, & arescere,

C vt patet supra in litera, & Marc. nono, & ita illa possunt esse à quadã passione naturali, sicut a dęmone: propter hoc ergo lunaticus dictus fuit ille.

An iste puer cadebat in terram, vel deijciebatur.
Quaest. C.XLVIII.

QVæretur, an iste puer cadebat in terram, vel deijciebatur.

Dicendum, quòd hoc pendet ex alio dubio. s. an passio ista esset aliquid naturale, vel dæmon torqueret hominem, si esset passio naturalis, cum non ponatur aliquod agens separatum à patiẽte, dicetur magis pati, quam quod aliquis agat, ideo dicetur, quòd cadit per seipsum, cum cadat nullo impellente, si autem esset a dæmone, quia ille est

D agens separatum, & non est pars, neque conditio patientis erit passio illata, & non innata, ideo dicetur deijci, & non cadere, & quia vt dictum est praced. quæst. dæmon erat, qui torquebatur hunc puerum, non cadebat proprie, sed deijciebatur. Sed obijcietur, quia dicitur hic, quòd sępe cadit in ignem. Dicẽdum, quod accipitur large cadere, i. deijci: nam verum est, quod si deijcitur cadit, & tamen cadit proprie ille, qui non ab intrinseco, sed ab extrinseco cadere cogitur, & ita patet Marc. 9. vbi dicitur, vbicunque apprehendit eum allidit illum allidere autem est deijcere.

Quare dicitur hic saepe in ignem cadit. & crebro in aquam.
Quęest. CXLIX.

E QVæretur quare dicitur hic sępe cadit in ignem, & crebro in aquam.

Aliqui dicunt, quòd hoc dicitur, quia dæmon non deijciebat eum, nisi in illis locis, & ideo hæc sola nominauit. Alij dicunt, quòd in alijs locis præter hæc deijciebat eum, & tamen nominauit hęc sola loca specialiter. Dicendum, quòd verum est, quòd dęmon deijciebat eum in alijs locis pręter hęc: erat enim puer iste arreptitius, & non possidebatur semper à dęmone, sed aliquando arripiebat eum, & quando incipiebat torquere eum deijciebat, & ideo vbicunque contingeret ipsum esse, quando torquebatur cadebat, siue iuxta ignem, siue aquam, siue in pręruptis locis, siue super terram planam, sic dicitur Marc. 9. magister attuli ad te filium meum habẽtem spiritum mutum, quia vbicunque apprehẽderit eum allidit eum, & spumat, & arescit. Sed dicendum, quod specialiter dixit de igne, & aqua, primo ad designandum magnu periculum: na quod

super

F super terram collideretur non erat magnum periculum, quòd tamen caderet in ignem, & aquam, erat periculum mortis. Secundò ponitur ad mouendum Christum ad miserendum: erat n. magna miseria, quòd iste esset continue iuxta mortem, cum dæmon deijceret eum in aquam, & ignem, in quibus moreretur, nisi quis eum liberaret: non ergo differenda erat curatio eius, quia aliàs contingeret cũ cito mori. Tertio ponitur ad ostendendum dæmonis crudelitatem, qui sitiens mortem hominis, ibi eum dijciebat, vbi eum occidere posset. Quarto ponitur ad ostendendum magnam Dei prouidentiam, circa istum arreptitium: cum enim toties deijceretur à dæmone, iam esset sæpe occisus, nisi Deus solicitus esset seruare illum. Dicit sic Chrys. considerandum, quòd nisi prouidentia Dei, hic homo fuisset potius olim perijsset: dæmon enim, qui ipsum in ignem, & in aquam mittebat, interfecisset eum omnino, nisi Deus G eum refrenasset.

Quare iste homo, dixit Christo obtuli illum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Quæst. CL.

QVæretur, quare iste homo dixit Christo, obtuli illũ discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

Dicendum, quòd primo dixit hoc, referendum seriem gestarum rerum: Iudæi n. audita fama Christi solebant deducere ad eum infirmos suos, vt sanaret eos: nam propter hoc sequebatur eum turba multa Io. 6. & ponebãt ægros ante pedes eius, & sanabat omnes quacunq; tenerẽtur ægritudine sup. 4. & 15. ita iste homo habens filiũ arreptitium voluit eum ad Christum ducere, accidit autem, ꝙ dum ipse veniret, Christus esset absens in monte, in quo H trãsfiguratus est, ideo obtulit filium discipulis Christi, qui expectabant eum, vt sanarent illũ, & non potuerunt: nunc igitur volens petere iste homo à Christo, ꝙ sanaret filium eius, retulit quæ gesta erant. Secundo (vt aliqui volunt) fuit ad accusationem discipulorũ: nam ꝙ non potuissent curare eum aliquis defectus erat, & de hoc insultabat ille eis, vel mordaciter tangebat. Sic dicit Hier. ꝙ autem dicit obtuli eũ discipulis tuis, & non potuerunt curare eum latenter accusat Apostolos, cum impossibilitas curãdi interdum non ad imbecillitatem curantiũ, sed ad eorum, qui curandi sunt fidem referatur, verum est tamen, ꝙ ille insipiẽter egit cum publice voluerit discipulos accusare. Sic dicit Chrys. inspice autem eius insipientiam qualiter interpellat ad Iesum aduersus discipulos. Tertio fuit (vt alij volunt) quia voluit ille mordaciter tangere doctrinam Christi ac- I cusando eam: nam discipuli sequebantur doctrinam Christi: quòd ergo non potuerint nunc curare hoĩem, videbatur, quòd esset ex defectu doctrinæ, vel potestatis magistri sui, & sic indirecte pungeretur Christus his verbis. Sed dicendum, quòd non fuit: nam si iste esset aliquis de scribis, & Pharisæis, qui inuidebant Christo esset verisimile, quòd vellet insultare, & tamen erat de turba, & ipsemet ducebat filium suum, vt curaretur à Christo, & cum instantia flexo genu, vtroque curari petiuerat, & postea petiuit cum lachrymis: non ergo insultaret illi, à quo salutem, tam humiliter petebat. Sed dicetur, quòd potius egit ex quadam insipientia, volens referre ordinem gestarum rerum vt dicit Chrysostomus.

Quare iste obtulit filium curandum discipulis, quem ducebat, vt à Iesu curaretur. Quæst. CLI. K

QVæretur, quare iste obtulit filium curandũ discipulis, quem ducebat, vt curaretur à Iesu, vt dicitur Mar. 9.

Dicendum, quòd erat, quia Christus absens in monte erat, & nesciebatur, vbi erat, & forte iste homo putauit, ꝙ non cito veniret, ideo vt non cogeretur diu expectare obtulit illum discipulis curandum. Secundo, quia discipuli habebant potestatem hanc, ideo non differebat, an curaretur à Christo, vel à discipulis: quando enim Christus misitá principio discipulos ad prædicandum tradidit eis potestatem faciendi miracula, & specialiter dedit eis potestatem super spiritus immundos, vt eos eijcerent supra decimo, & Marc. 6. & ipsi exeuntes ad prædicandum multa dæmonia eijciebant, de quo valde gaudebant, vt patet

F Luc. 10. Domine in nomine tuo, etiam dæmonia subijciuntur nobis, & Christus, ait nolite in hoc gaudere: & non solum discipuli eijciebant dæmonia, sed etiam alij, qui non sequebantur Christum per virtutem Christi, & in nomine eius eijciebant dæmonia, vt patet Luc. 9. scilicet Domine vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, qui non sequitur te nobiscum: hoc autem sciebant Iudæi, qui viderant sæpe discipulos Christi prædicantes, & eijcientes dæmonia, ideo nunc non præsente Christo rogauerunt discipulos, quòd illud facerent, & illi tanquã iam ad hoc assueti voluerunt, nunc facere: nam si nunquam expulissent aliquem dæmonem, neque fecissent aliqua miracula, non auderent nunc illud tentare.

G *Quare discipuli non potuerunt nunc eijcere dæmonem. Et quodtam faciens, quam petens miracula debet habere fidem. Quæst. CLII.*

QVæretur, quare discipuli non potuerunt nunc eijcere dæmonem.

Aliqui dicunt, quòd fuit propter defectum fideĩ petentis miraculum fieri: nam ille non habuit fidem talem qualis requirebatur ad obtinendum petitum, sic patet, quia quando petiuit à Christo dixit: Domine siquid potes adiuua nos, misertus nostri: Marc. 9. & Christus dixit, si potes credere, omnia possibilia sunt credenti: Alij dicunt, quòd fuit propter defectum fidei discipulorum, quia non habuerunt firmiter fidem, quòd facere possent istud miraculum: sic dixit Christus infra in litera, quando discipuli quæsierunt, quare nos non potuimus eijcere eum? & Chri- H stus ait propter incredulitatem vestram. Dicendum autẽ, quòd propter paucitatem fidei vtrorumq; factum est: nam quando miraculum debet fieri per aliquem hominem necesse est, quòd ille, qui petit fidem habeat, & ille à quo petitur: fides petentis esse debet, quòd Deus posset illud facere, & confidat, quòd illud velit facere, & ille, per quem petit miraculum fieri poterit illud obtinere, quod fiat per ipsum, ille autem, qui facere debet miraculũ oportet, quòd credat, quòd Deus facere potest, & firmiter credat, quòd dignabitur per eum facere. Requiritur autem fides ex parte vtriusque inquantum est miraculum in fauorem vtriusque aliquo modo: in fauore enim petentis est, quia ei confertur bonum, & vtilitas miraculi, in fauorem autem eius, qui facit, est vt per hoc honorem, & excellentiam magnam accipiat, quod Deus dignetur per manus eius miracula I facere: si ergo alterius eorum fides desit, miraculum non fit, cum concurrere debeat vtraque causa, hic autem defecit vtraque causa: nam in vtrisque fuit aliqua infidelitas, ideo non fuit miraculum. Sic dicit Hieronym. impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem, sed ad incredulitatem eorum, qui curandi sunt refertur.

Ad obiecta dicendum, quòd vtrunque concedendum est, cum vtrobique fuerit paucitas fidei, & tamen non est accipiendum, quasi defectus fidei cuiuslibet per se impediuerit miraculum, sed defectus ex omni parte, Christus tamen, quia vtramque partem increpat, ita loquitur contra quemlibet, quasi defectus fidei suæ præstiterit totum impedimentum: nam quando loquitur contra partem patri dixit ei, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, Mar. 9. quasi sola fides sua deficeret ad faciendum mira- K culum, & supra in litera dixit, ò generatio incredula, quousque vos patiar: quod quidam referunt ad solum patrem pueri, & Iudæos: quando autem discipuli quæsiuerunt, quare nos non potuimus eijcere illum, dixit Christus propter incredulitatem vestram, & non addidit aliã causam, quasi sola infidelitas eorum hoc fecit, Christus tamen tenuit istum modum, quia increpare volebat, & qui increpat exaggerat peccatum, & non excusat.

Si tamen diceret, quòd hoc malum factum est propter culpam tuam, & alterius, iam alleuiabatur peccatum, & ita erat mollis redargutio: licet ergo ita sit, non debet ille, qui increpat, sic loqui, sed solum illum, quem increpat tãquam causam mali introducere, & non mentitur, quia licet ipsum solum tanquam malum nominet, non asserit illum solum præstitisse causam malo.

Quomo-

Quomodo viderunt discipuli, quod non poterant curare. Et modus, quo Apostoli dæmonia eijciebant. Quæst. CLIII.

QVæretur quomodo viderunt discipuli, quod nō poterant curare.

Dicēdum, quòd ipsi cęperunt facere, sicut soliti erant quando dæmonia eijciebant, & tamen dæmon non exiuit, discipuli enim sæpe eiecerant dæmones de corporibus, Luc. 10. Domine etiā dæmonia subijciūtur nobis, & eijciebant illa in nomine Iesu: istud enim erat nomē, quo inuocato super arreptitium statim dęmō cogeretur fugere, vt dicēdo pcipio tibi in nomine Iesu, vt exeas de homine, hoc, & amplius ne introeas. Sic enim Christus præcepit dęmonia eijcere, Marc. 16. in nomine meo dęmonia B eijcient. Sic etiam Paulus eijciebat dęmones, vt quando expulit Pythonem de ventre puellæ diuinantis Act. 16. scilicet præcipio tibi in nomine Iesu exi ab eo. Sic ēt extranei, qui non erant discipuli Christi inuocato nomine Iesu eijciebant dæmonia, Luc. 9. vidimus quendam eijciētem dæmonia in nomine tuo, qui non sequitur nobiscum, & prohibuimus eum, & Act. 19. quidam Iudęi, non credentes sic ad iurabant dæmones, scilicet in nomine Iesu, quē Paulus prædicat, dicentes, adiuro vos per Iesum, quem Paulus prędicat, discipuli autem omnes Christi inuocantes hoc nomen eijciebant dæmones, Luc. 10. Domine etiā dęmonia subijciūtur nobis in nomine tuo, idest inuocato nomine tuo, ita ergo nunc cęperunt inuocare nomē Iesu, & tamen non exiuit dæmon, quòd tamen nō exiret viderunt, quia forte dæmon, qui erat in arreptitio insultabat C eis quòd nō potuissent eum excludere, sicut, & interdum aliqui dæmones insultant exorcizantes. Vel quia forte iubebant isti dęmonibus exeuntibus facere aliqua signa per quę viderentur exijsse de corporibus, & illa nō fecit nunc dęmō iussus facere, & ita apparebat, quòd nō exijsset, vel forte quia dæmon non cessabat allidere puerū, & torquere coram eis, propter hoc autē Christus, cum exclusisset illū fecit, quòd dæmon exiret discerpens puerum, & clamans, & relinquēs eum, quasi mortuum, Marc. 9. & Christus tāgens eum restituit in gradū suum, & ita apparebat, quòd curasset eum, discipuli autem solebāt ad primam inuocationem nominis Iesu facere miracula, vel eijcere dæmones, nunc vero inuocato illo non obediuit dæmō, ideo nō continuauerunt circa hoc, sed cessauerunt illico agere, quasi iam non possent pro illa vice.

Christus cui dixit, ò generatio praua, & peruersa. Quæst. CLIIII.

QVæretur cum Christus dixerit hic increpādo, ò generatio praua, & peruersa, &c. cui dixit hoc. Aliqui dicunt, quòd dixit discipulis, eo quòd non potuerunt eijcere dæmonem, quòd acciderat propter suam incredulitatem, ideo erant increpandi.

Alij dicunt, quòd dixit hæc patri pueri, quia ille insipiēter se habuit, nam ipse non credebat, & propter defectum fidei suæ præstabatur impedimētum ad curādum filium, & tamen accusabat discipulos, quòd non potuissent eijcere dæmonem, quasi esset ob culpam eorum. Sic dicit Chrysost. inspice autem, & attende eius insipiētiam, quare corā E turba interpellat ad Iesum aduersus discipulos, sed ipse eos liberat ab accusatione defectum curationis imputans illi: ex multis enim mōstratur eum infirmum in fide fuisse, nec tamen tantum in eius personam inuehitur ne ipsum conturbaret, sed & in omnes Iudæos.

Sed dicetur quomodo Christus dixit hoc cōtra cæteros Iudæos, quia increpatio non est, nisi ad peccantes, & tamē cæteri nō peccauerant in hoc, sed solus pater pueri, aut discipuli, aut vterque, ideo cæteri non erant increpandi.

Dicēdum, quòd poterat esse, quòd cæteri Iudæi increparentur, non est autem credēdum, quod solus pater pueri increparetur, nam tunc nō diceretur, ò generatio incredula, quòd ad multos refertur.

Et dicendum, quòd cęteri in aliquo peccauerunt, vt increpari possent.

A Primo quia dato, quòd circa hoc negocium nō peccassent, tamen peccauerunt in similibus, erant quippe increduli, quia cum multa signa fierent non credebant, neque mores corrigebant, & ideo data nunc opportunitate cum præsentes essent multi alij Iudęorum, nō solum redarguit Christus istum, qui nunc incredulus erat, sed etiā eos qui quondie increduli erant, & peruersi dicens, ò generatio incredula, idest omnes de hac progenie tales sunt.

Secūdo quia forte circa casum istū in aliquo errauerāt, quia forte de discipulis male iudicabat, & pstiterant cām turbationis discipulis, vt ipsi male iudicati ī fide deficerēt.

Sic dicit Chrysostomus, probabile est enim multos psentium de discipulis inconuenientia cogitasse, & ideo ait, ò generatio incredula, & cętera: & satis videtur, q ipsi turbauerunt discipulos, nam absente Christo solicitabant animos eorum quæstionibus, quibus incitati parū credebant ad eijciendum dæmonem, & ita non possent: nā dicitur Marc. nono, quòd veniens Iesus ad discipulos suos vidit turbam magnā circa eos, & scribas conquirentes cum illis, & interrogauit quid inter vos conquiritis.

Sed dicendum, quòd vere Christus dixit hoc omnibus, tam Iudæis præsentibus, quā discipulis: omnes enim peccauerant, & peccabant circa hoc, quod increduli erant, & peruersi, nam discipuli peccauerāt, quia incredulitas sua fecit, vt non possent curare illum, vt dicitur in litera. vocat nit autem pater pueri, quia incredulus fuit, idest nō sufficienter credens, tam petendo à discipulis, quàm petendo à Christo curationem.

Peccauerunt etiam cæteri Iudæi, quia increduli erant semper, & nunc aliquid incredulitatis, etiam præstiterāt, & ita tota gens Iudęorum peccabat, & tota increpabatur, & hoc conuenit literæ inquantum dicitur incredula, idest, ò gens tota, nam pro solis discipulis, aut pro solo patre pueri non diceret generationem.

Et tamen dicēdum, quòd magis refertur ad cęteros Iudæos, quā ad discipulos, quia dicitur, ò generatio incredula, & peruersa, discipuli autem poterant vocari increduli, quia nunc inquandam incredulitatem incurrerunt, & tamen non erant peruersi, quia peruersitas dicit præuaricationem morum, & hoc non erat in discipulis, quia omnes erant boni præter vnum, qui diabolus erat, Ioan. 6. & ipse Christus dixerat vos mūdi estis, sed non omnes, quòd de solo Iuda dixit Ioan. 13. turba autem peruersitatem morū habet, & maxime scribę, & Pharisęi, quos Christus principaliter increpat, quia isti erant, qui nūc conquirebant cū D discipulis, Marc. 9. & ipsi eos turbauerant. Non est tamen negandum (vt aliqui volūt) hoc dictum esse de discipulis, quia etiam ad illos dictū est. Sic ait Origenes, quoniā non potuerunt eum sanare discipuli, quasi adhuc modicę fidei constituti, propterea dixit, ò generatio incredula.

Quare Christus dixit quousque ero vobiscū? vsquequo patiar vos? Quæst. CLV.

QVæretur quare Christus dixit quousque ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Dicendum, quod ista sunt verba, quasi indignantis pro peccans Iudæorum: Christus enim quondie manebat cum Iudęis prędicans ea, quæ fidei erāt, & morum & tamen nō proficiebant in fide, neq; in moribus, ac si nō prædicaret eis, quia increduli erāt, & mali, quòd erat idignationis causa Christo, quasi inutiliter laborasset, & ideo locutus est, quasi indignans. Et tamen dicendum, quod vere nō erat indignatus, i. commotus passione irę, quia non erant in eo passiones, sed ipse in se concitabat interdum tales motus, quales sunt hominis passionati: nam agere, secūdum passionem non est laudabile: non ergo dixit hoc Christus, quasi impatientia superatus proruperit in hęc verba aspera, vel mordacia, sed fuit conueniens, quòd ita diceret propter illos qui increpandi erant, & nemo mansuete loquens increpat potissime communitatem, quæ aperta redargutione indiget, quia coloratam non sentit, & mansuetam: quia tamen non erat vere indignans, postquam dixit verba conuenientia ad redargutionem conuertit se ad miserendum nullo petente, s. quòd sanauit arreptiuum.

Sic

Sic dicit Hieronymus, non autem tædio credendũ est, quòd superatus sit, & mansuetus, & mitis in verba furoris eruperit, sed quòd in similitudinem medici si ægrotũ videat contra sua præcepta gerere diceret: vsquequo accedam ad domum tuam? vsquequo artis perdam industriã, me aliud iubente, & te aliud perpetrante? Quod autem non sit iratus homini, sed vitio. atque per vnum hominẽ Iudæos arguat infidelitatis, patet ex hoc, quod inferat af ferte illum ad me. Quod autem dixit quousque ero vobiscum? verba sunt, quasi indignantis, & volentis manere cum illis, scilicet, tamdiu fui vobiscum, & numquam profecistis, ideo quousque ero vobiscum? idest potius vellem recedere, vel mori, quam manere vobiscum. Sic dicit Chrysostomus per hoc, quod dicit quousque ero vobiscũ: ostendit desideratam ab eo esse mortem, & concupiscibilẽ recessum, quòd verò dicit vsquequo vos patiar dat causam præcedentis dicti, scilicet, vsquequo ero vobiscum: fastidiebat enim conuersationem eorum, & vt videatur, ꝙ non erat hoc sine causa dixit, quòd propter multas molestias, quas ei inferebant, desiderabat non manere cum eis, quia dori erant sibi ad tolerandum, & ideo dixit, vsquequo patiar vos, idest diu est, quòd tolero mala à vobis, & sustineo imperfectiones vestras, graue nimis est, si hoc longo tempore durare debeat, & iustum esset, quòd vos desererem. Sic dicit Remigius, sciendum quoque, quia Dominus non tantum tunc cęperat pati improbitatem Iudæorum, sed à longo prius tempore, & ideo hic dicit vsquequo patiar vos, ac si diceret, quia longo tempore cępi pati vestras improbitates, ideo indigni estis mea præsentia. Non tamen intelligendum est, quòd ipse ita haberet in animo, sicut dicebat, quia si cuperet recedere ab eis, recederet cum nemo eum posset retinere, nec etiã propter hoc ficte loquitur, vel mendaciter, sed ideo talia dicit, ꝙ talibus illi digni erant verbis increpari, & etiam ex modo loquendi satis apparet, quòd nõ ideo dicebat, quod sic cuperet, sed quia obiurgabat eos per hæc. Sic dicit Hieronymus, quod loquitur, sicut medicus, qui dicit ægroto contra præcepta sua agenti, vsquequo accedam ad domum tuam? vsquequo artis perdam industriam? & tamen intendit adhuc ad domum illius ire, sed per hæc obiurgat, vt ægrotum subijcibiliorem reddat.

Quare dicitur, & increpauit illum.
Quæst. CLVI.

QVæretur, quare dicitur, & increpauit illum. Dicendum, quod aliqui volunt, quod intelligatur de puero, scilicet, increpauit illum, idest, puerum ad se ductum: & hoc videtur consonare literæ, quia dicitur immediate ante hoc, afferte illum ad me, & increpauit illum Iesus: de dæmone autem non dicebatur quid ante hoc in tota litera.

Item, quia si intelligeretur de dęmone, diceretur illud, quia in litera dicitur: & exiuit ab eo dęmonium, & tamẽ dicitur increpauit illum.

Item, Hieronymus dicit increpauit puerum, quia propter sua peccata à dæmone fuerat oppressus.

Alij dicunt, quod intelligitur de dæmone, quem Christus increpuit iubendo exire: sic dicit Chrysostomus increpauit illum Iesus: non enim ille, qui patiebatur, sed dæmon increpatur.

Dicendum autem, quod hoc est verum, & patet Marc. nono, scilicet, cum vidisset Iesus concurrentem turbam comminatus est spiritui immundo: & istud increpare fuit comminari: sed dicitur increpare, quia verba erant exprobratoria: nam dixit: surde, & mute spiritus ego præcipio tibi exi ab eo.

Item patet, quia nulla ratio erat, vt puer, qui malũ patiebatur, increparetur. Item, quia nunquam Christus erat solitus increpare eos, quos sanabat, sed dulciter loqui ad illos vocans eos filios, vt sup. 9. vocauit paralyticum filium, scilicet, confide fili.

Item, quia si increparetur puer poneretur id, de quo increpabatur, & tamen nemo de hoc expressit: de increpatione dæmonis posuit Marcus: ideo non est putandum, quod puer fuerit increpatus. Item, non poterat aliquod

F peccatum esse in puero, propter quod cępisset eũ torquere dæmon, & de quo deberet increpari: nã cœpit iste puer tunc torqueri à dæmone quando adhuc peccare non poterat: sic patet Marc. 9. cum Christus quæreret à patre quãtum est, quod hoc ei accidit, dixit ille ab infantia sua: & tamen infantia est citra metas vsus rationis, quando adhuc non peccatur mortaliter: ergo quando iste cępit arripi à dæmone nõ peccauerat nisi originaliter, & tamẽ pro peccato originali nemo vituperatur, quia illud peccatum nemo facit, sed contrahit: ideo non habebat iste, pro quo increparetur: sic dicit Beda, erubescat Iulianus, qui dicere audet omnes homines absque peccati contagio nasci in carne: iam innocentes per omnia quantũ fuit Adam quãdo creatus est: quid enim habuit iste puer, vt ab infantia à dæmonio vexaretur acerbissimè, si nullo originalis G peccati vinculo tenebatur? quoniam constat nullum adhuc proprium potuisse habere peccatum: & ideo ita tenendum est.

Ad primum in oppositum dicendum, quod dęmonem increpuit, & non puerum, licet fiat menuo immediate de puero: illa enim regula de relatione, & demonstratione, quod fiat ad immediata debet intelligi quando non constat ad quid referatur, si tamen constare possit an ad immediata, vel multo ante dicta, non oportet accipi semper dici de immediatis.

Ad secundum dicendum, quod dicitur increpuit illũ, idest, dæmonem: & cum dicitur, quod statim sequitur, & exiuit dæmonium: non sequitur, quod ideo debeat dici illud in neutro: nam si præcessisset ista oratio, scilicet exiuit dæmonium, & increpuit, deberet dici illud, & tamen H præcedit: ideo non oportet, quod referatur ad dæmonem sub intellectum supra in narratione Matthæi: nam Matthæus breuiter dixit: licet enim non egerit supra mentionem de dęmone, debet subintelligi, vt patet in narratione Marci: de hac re, & fit hic relatiu ad illud quod tacetur, & subintelligitur, & est quasi relatio mediata, vt illud Ioan. vigesimo, cum dixit Magdalena, si sustulisti eum dicito mihi, & ego eum tollam: & tamen nulla locutio præcesserat, in qua fieret sermo, de aliquo ad quod referretur ly illum, sed refertur ad Iesum, de quo ipsa meditabatur: ita hic fit relatio ad subintellecta, quæ tacita fuerunt in narratione.

Ad tertium dicendum, quod Hieronymus non tenet illam expositionem determinate, sed inter alias posuit istã sub dubio, & quia fortè alij tenebant eam, & ipse illam I recitauit: sicut est consuetudo sapientum aliqua dicere, quæ non sunt de opinionibus suis. Et patet cum Beda aperte dicat, quod iste non peccauerat, nisi originaliter quando à dæmone arreptus est, vt dictum fuit supra: & tamen pro originali nemo increpatur, quia non est commissum, sed contractum.

Quare Christus increpuit dæmonem eijciens eum.
Quæst. CLVII.

QVæretur, quare Christus increpuit dæmonem eijciens eum.

Dicendum, quod fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis suæ: nam ista increpatio non fuit, nisi K quędam comminatio in verbis dictis, vt exiret, vt dicitur Marc. 9. scilicet, comminatus est spiritui immundo dicens illi, surde, & mute spiritus ego præcipio tibi, vt exeas ab eo. cum autem exiret statim ab eo apparebat magna potestas Christi, qui absolute imperabat spiritibus immũdis, & obediebãt ei nã de hoc admirabantur valde Iudæi, vt patet Marc. 1. vbi dicitur, quod erat homo in synagoga habens spiritum immundũ, & Christus dixit ei, obmutesce, & exi ab homine: & statim discerpens eũ spiritus immũdus, & multum clamans exiuit ab homine, & mirati sunt omnes, ita vt conquirerẽt inter se dicentes: quid nam est hoc? & quæ doctrina hæc noua, quia in potestate spiritib. immundis imperat, & obediunt ei? & pręcessit timor eius statim in omnem regionem Galilęæ: fuit autem conueniens, quod nunc Christus ostenderet potestatem istam: nam dubitabatur nunc de potestate sua, eo quod discipuli

sui,

fui, qui dęmonia eijcere solebant, non potuerunt eijcere, & ita crederent forte Iudęi finitum esse tempus potestatis Christi, & dubitabant similiter de potestate eius: nā pater pueri nunc quando petiuit à Christo sanari puerum cum dubitatione petijt dicens: Domine si quid potes adiuua nos, misertus nostri: Marc. 9. debuit nunc ergo ostendere potestatem suam imperiosè agendo ad eiectionem dæmonis potius quam alias. Et etiam non solum ostendit se posse hoc, sed etiam omnia alia, & faceret ea si petentes non essent increduli: nam dixit tunc ad patrem pueri: si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, idest, non deficit ad hoc, quòd fiant omnia quęcumque tu petere potueris, nisi quòd credas.

Secundò fuit increpatio quasi ad ostendendum se indignatum dæmoni, qui puerum ab infantia tam acerbe torserat, ita vt sępe in ignem, & sæpe in aquam eum elideret ad offendendum ipsum, vt dicitur Marc. 9.

Tertiò fuit ad ostendendum conditionem exitus dæmonis: exiuit enim dæmon indignans, & exacerbatus: nam clamans, & discerpens puerum exijt, ita vt putaretur occidisse illum: & hoc videbatur facere, quia Christus illum increpando exire iubebat, & ille moleste ferens, quòd aspere increparetur, sæuiebat in puerum exiens de corpore.

Sed dicendum, quòd præcipuum fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis: sic dicit Chrysostomus quòd comminatus dicit, ego tibi præcipio, diuinæ attribuitur potestati.

Quomodo stat, quod Matthæus, & Marcus discordant penes narrationem istam de pueri curatione. Ex quo statuitur quod quando vnus Euangelista plura dicit quam alius standum est plus dicenti. *Quæst.* CLVIII.

QVæritur quomodo stat, quòd Matthęus, & Marcus discordant circa narrationem istam de curatione pueri.

Dicendum, quòd in duobus discordant: primo in eis, quæ ipsi referunt gesta esse. Secundo in eis, quæ dicunt patrem pueri locutum. Circa primum est dicendū, quòd Matthęus solum dicit, quòd venit Iesus ad turbam, & accessit ad eum homo genibus prouolutus. Marcus vero dicit, quòd veniens ad discipulos vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquerentes cum eis, & confestim omnis populus videns Iesum stupefactus est, & accurrentes salutabant eum, & interrogauit eos quid inter vos conqueritis?

Dicendum, quòd hic non est discordia. nisi quòd vnus retulit plenius rem gestam quàm alius. Matthæus enim breuiter tetigit, Marcus autem expressit plenius: & quando vnus Euangelista plura dicit quàm alius, standum est plus dicenti, quia non repugnat dicenti pauciora.

Secundum est circa ea, quæ pater pueri introducitur locutus: nam Matthæus dixit, quòd dixit; Domine miserere filio meo, quia Lunaticus est: nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt eum curare. Marcus autem dicit, attuli ad te filium meum habētem spiritum mutum, qui vbicunque apprehendit eum allidit, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & ita non concordant narrationes istæ, ita vt non possint tales esse ab eodem homine, vt videtur. Aliqui dicunt, quòd non fuit idem quod refert hic Matthęus, & ibi Marcus licet habeant aliquam similitudinem. Sed dicendum, quod non stat, sed necesse est idem factum esse, quia tam hic quam Marc. 9. dicitur, quòd illud factum est statim, vt Christus descendit de monte, in quo fuerat trāsfiguratus, & venit ad discipulos: ergo necesse est idem factum esse. Etiam quia cętera consonant quantum ad substantiam rei gestæ, licet verba patris pueri videantur varie posita. Sed dicendum, quòd non est propter hoc difficultas: quia quædam verba expressit vnus Euangelista in narratione locutionis patris, quæ deberent suppleri ad ea, quę dixit alius, & in alijs licet varietur verbum, manet idē sensus, propter quod applico literā vtriusque quod.n. Marc. dixit, & respondens vnus de turba dixit Magister, & cæt. & Matthæus hic tacuit rectè dicitur: nam illud gestum

A fuit, quia qñ Christus descendit de monte inuenit Scribas conquerentes cum discipulis, & Christus ait: quid inter vos conqueritis? & tunc respondit vnus de turba dicens. Magister attuli filium meū, &c. hoc licet gestū sit, tacuit Matthæus, quia tacuit de Scribis conquerentibus cū discipulis: ideo non potuit introducere patrē pueri tamquā respondentē, sed tamquam loqui incipiētem: ꝙ autem Matthęus dicit, ꝙ accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, verum est, & tamen tacuit illud Marcus, quia vterque omittit aliquid, quod alius tangit, & ex ambobus efficitur vna plena narratio. Quod autem dicit Marcus, Magister attuli ad te filium meum. Matthæus autem dicit: Domine miserere filio meo. & tacet, quòd attulit eū. Dicendum, ꝙ Marcus continuat narrationem ex simptomate: nam dixerat, quod conquerebant Scribę cum di-
B scipulis, & ꝙ Christus dixerit quid conqueritis inter vos: & quoniā ita erat, quòd conquerebant de hoc, quòd discipuli non potuerant curare puerū, introducitur pater pueri respondens de hoc, scilicet, Domine de hoc conquerebamus, quia ego attuli filium meum ad te, idest, afferebā ad te putans te inuenire, vt sanares eum. & non inueniens te obtuli illum discipulis tuis, vt sanarent illum, & nō potuerunt, & de hoc conquerebamus quomodo nō potuerunt. Et hec veritas rei gestę. Sed debet tunc subintelligi id quod dicit Matthęus, quòd accessit homo genibus prouolutus, idest, quòd quando respondebat hæc ad Christum erat prouolutus genibus coram eo, vt sic eum flecteret ad sanandum puerum. Quòd autem dicit Matthæus: Domine miserere filio meo: potest intelligi, quod debeat addi ad dicta, scilicet, posquam homo iste respondit iuxta ea,
C quæ ille quęsierat, vt tangit Marcus, subdidit hoc, vt conclusionem intentam, scilicet, Domine miserere filio: quod Marcus tacuit: & ita non est discordia. Vel potest dici, quod solum dictum est id, quod Marcus retulit. Hoc autem, scilicet, Domine miserere filio meo: non fuerit realiter dictum: dicit illud Matthęus tangendo non id, quod pater dicebat, sed quod corde tenebat, & hoc dixerit ex necessitate modi loquendi sui, quia non introduxit patrem pueri, vt respondentem Christo, sicut Marcus, sed vt incipientem loqui. Et similem modum concordiæ ponit Aug. lib. de concord. Euang. super diuersitate triū Euangelistarū in verbis patris puellę suscitandę, vt dictū est sup. 9. c. q. 126. Quòd autē dixit hic Matthęus, quia Lunaticus est, & male patitur, & Marc. dixit: attuli filium meū habentē spiritum mutū, vtrumque simul dici potuit: diceret.n. sic
D attuli filium meum ad te habentē spiritum mutum: nā & Lunaticus est, & male patitur: vtrumque.n. stat, quia vnū est expositiuū alterius, i. spiritum immūdum habet, & mutum, qui affligit eū iuxta tempora Lunę. Vel ex eo, ꝙ spiritus mutus est dicitur patiens habere morbum Lunaticū, vt supra declaratum est. Quod autem dixit Marcus, qui vbicumque apprehendit eum allidit illum, & spumat, & strider dentibus, & arescit. Matthęus autem dicit: nam sępe in ignem, & crebro in aquam cadit, vtrumque stat, ita vt prius dicatur id quod dixit Matthæus, scilicet, sępe cadit filius meus in ignem, & in aquam, & etiam vbicumque spiritus eum inuenerit allidit, & spumat, & arescit, & dentibus stridet. Quod vero sequitur dixi discipulis tuis, vt eijcerent illum, vsque ad locum illum, afferte illum ad me, tam Matthęus, quàm Marcus simul referunt. Mar-
E tinęus autem omisit ibi multa: nam statim conclusit, quod Christus increpuit dęmonem, & eiecit illum. Marcus autem interposuit multa, quę omnia addenda sunt ad dicta Matthęi, quia pertinent ad veritatem historię: & ita non discordant ambo, sed vnus supplet alterum.

Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt. Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis: hoc autem genus non eijcitur, nisi per orationem, & ieiunium. Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus. Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementèr. *Luc. 7.* *Marc. 9.* *Luc. 9.*

Tunc accesserunt. Posita fuit supra quæstionis occasio: F
hic ponitur quæstionis solutio: nam ex hoc, quòd discipuli non potuerant ejicere dæmonem, quæsierunt à Christo quare non potuerant, & ipse respondet: & dicitur. *Tunc accesserunt.* Non est sensus, quòd tunc, idest, statim accesserint, sed quòd post paucum tempus: nam nunc quando Christus dæmonem eiecit erat coram tota multitudine, vt patet hic in litera, & ibi non quærerent discipuli quare non potuerunt ejicere dæmonem, quia esset addere verecundiam verecundiæ, sed postquam dimissa turba venit Christus in domum, accesserunt discipuli, & quæsierunt: sic dicitur Marc. nono, & cum introissent in domum discipuli eius secreto interrogabant eum: & ista erat consuetudo eorum: quando enim aliquid obscurum loquebatur coram turba, quod ipsi non intelligerent, quærebant postea ab illo cum esset in domo: sic patet supra G
decimotertio, scilicet tunc dimissis turbis venit in domũ, & accedentes discipuli dixerunt: edissere nobis parabolã zizaniorum: sic etiam dicitur Marc. quarto, talibus multis parabolis loquebatur verbum, vt poterant audire, sine parabolis autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. Et patet etiam, quia in ista litera dicitur, quòd accesserunt secreto, & tamen non poterant secreto accedere si coram tota multitudine accederent: sed accesserunt postquam recesserat multitudo, & ipse venerat in domum.

Discipuli ad Iesum. Scilicet, nouem discipuli: nam tres, qui cum eo descenderant de monte non quæsierunt de hac re, cum ipsi non fuissent de illis, qui non poterant excludere dæmonem.

Secreto. Scilicet, quando iam recesserat turba, & manebat ipse in domo, vt dicitur Marc. 9. H

Et dixerunt quare nos non potuimus ejicere illum. Scilicet, cum tu potueris ejicere illum, & tu dederis nobis potestatem ejiciendi dæmones, & ante hoc ejecerimus multos, quare non potuimus nunc ejicere illum?

Dixit illis Iesus. Increpando loquitur. *Propter incredulitatem vestram.* Idest, quia non habuistis fidem, quę requiritur in faciendo miracula.

Amen. Dictio affirmandi est, & interdum iurandi, vt dicitur extra de iur. iu. cap. & si Christus: idest, in veritate dico, vel certe dico.

Si habueritis fidem. Idest, confidentiam. *Sicut granum sinapis.* Idest, si habueritis fidem etiam si sit illa parua, dum tamen sit fides facietis miracula: nam granum I
sinapis aliquid paruum est.

Dicetis. Idest, dicere poteritis, scilicet, erit in potestate quandocumque volueritis cum fide facere miracula.

Monti huic. Ostendit montem ad oculum.

Transi hinc. Idest, mouere de loco tuo.

Et transibit. Scilicet, obediendo vobis. *Et nihil impossibile erit vobis.* Dedit per hoc notitiam generalem, scilicet, si habueritis fidem non solum poteritis transferre montes de loco ad locum, sed etiam omnia quæ volueritis facietis, quia nihil impossibile erit vobis: omnia namque miracula sunt æqualia, quia est quodlibet potentiæ infinitæ, & qui potest vnum poterit omnia.

Hoc autem genus. Hic ponit aliam causam quare non potuerunt ejicere dæmonem, scilicet, quia omiserunt debitam obseruantiam, idest ieiunium, & orationem, & K
dicitur: hoc genus, idest, genus dæmoniorum. Vel hoc genus, idest, quædam specialia dæmonia, quæ sunt talia quale istud erat. *Non ejicitur.* Idest, non potest ejici. *Nisi per orationem, & ieiunium.* Idest, nisi ab eis, qui orationi, & ieiunio vacant.

Quare discipuli accesserunt ad Christum ad quaerendum quare ipsi non potuerunt daemonium ejicere. Quaest. C L I X.

QVæretur, quare discipuli accesserunt ad Christum ad quærendum, quare ipsi non potuerant ejicere dæmonem. Dicendum primo, quòd hoc fuit ex quadam admiratione: Christus enim tradiderat eis potestatem faciendi miracula, & specialiter potestatẽ ejiciendi
F dęmones supra decimo, & ipsi iam multa dæmonia ejecerant Marc. 6. & Luc. 10. nunc autem non potuerunt ejicere istud dęmonium, & ante hoc nullum fuerat quod eis restitisset: ideo iuste admirati quæsierunt quare non potuerunt ejicere.

Secundò quæsierunt ad tollendum dubium: nam dederat eis Christus potestatem supra dæmones, & hucusque nullus dæmon potuerat eis resistere: nunc vero iste restitit: ideo timuerunt, quòd forte expirasset potestas eis tradita, impleto tempore ad quod durare debuit: ideo quæsierunt, vt scirent an ex hac causa non potuissent: nam nimis dolerent si expirasset potestas. Sic dicit Chrysost. acceperant enim discipuli à Domino potestatem spirituũ immundorum, & quia oblatum dęmoniacum curare non potuerant, videtur, quòd in dubitationem deuenerint, ne
G forte gratiam, quæ eis erat credita perdidissent.

Tertiò fuit, vt addiscerent cęremoniam aliquam si forte omiserant, vt iam de cætero non errarent ejiciendo dęmones. Et ob hoc Christus respondendo eis duo ponit. Primò tangit causam, quare nunc non potuerunt ejicere dæmonem. Secundò instruit eos qualiter de cætero se habere debeant. De primò, quia dicitur propter incredulitatem vestram, ista enim fuit causa præcipua. De secundo patet quia dixit: hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in ieiunio, & oratione, idest, scitote, quòd ita debetis de cætero vos habere ad istos dęmoniacos, quòd prius oretis, & ieiunetis quàm ejicere tentetis dæmones.

Quare accesserunt secreto discipuli ad Christum quaerentes de hac re. Quaest. C L X.

H QVæretur, quare accesserunt secreto ad Christum quærentes de hac re. Dicendum, quòd fuit primo propter verecundiam: nam erubuerunt valde discipuli corã turba, ꝙ tentauerant ejicere dæmonẽ, & non potuerant, & maximè, quia olim potuerant, & nunc non potuerunt: & tamen si quærerent in publico magis erubescerent, tum quia illi repetebant defectum suum dicẽtes: quare nos nõ potuimus, tum quia Christus daret causam pertinentem ad defectum eorũ: nam cum prius possent, & nunc nõ, & Christus potuisset, non videtur, quod aliquid impediret nisi defectus aliquis ex parte ipsorum: ideo petere erubuerunt. Secundo propter Christi responsum: nã Christus si responderet dicturus esset aliquã rem secretã: ipse tamen nolebat, ꝙ populus audiret secreta sua: ideo nõ
I quærerent isti corã plebe. Et hoc etiam est causa pręcipua: nã sciebant discipuli, ꝙ Christus nolebat loqui corã populo res secretas, vt patet in expositionibus parabolarum supra 13. nã dixerũt discipuli Christo, quare in parabolis loqueris eis? i. turbis, & ille ait, quia vobis datum est nosse mysterium regni Dei, illis autem non est datum: & etiam parabolas proponebat coram multitudine, & postea exponebat eas discipulis cũ esset singularis, idest, maneret seorsum in domo Marc. 4. non ergo quæsierunt coram turba.

Tertiò, vt aliqui dicunt fuit propter magnitudinem rei, de qua quærebatur. Sic dicit Chrysost. interrogant enim singulariter non propter verecundiam, sed quia de ineffabili, & magna re erant interrogaturi.

Sed dicendum, quòd non potest negari quin propter verecundiam etiam egerunt: nam certum est, quòd erubescerent cum coram tota multitudine tentassent aliquid face-
K re quod non potuerunt, & nunc si coram multitudine quęrerent rursus super eadem re, magis confunderentur. Sed potest intelligi dictum Chrysost. quòd non propter verecundiam, scilicet, principaliter.

Quomodo est verum, quod propter discipulorum incredulitatem non potuit puer sanari. Quaest. C L X I.

QVæretur quomodo est verum, quòd propter incredulitatem discipulorum non potuit puer sanari: nam videtur, quòd fuit propter incredulitatem patris, & cæterorum Iudæorum, quia eos increpuit Christus, supra in litera, scilicet, o generatio peruersa, & incredula: & pater pueri incredulus erat etiam quando petiuit à Christo sanari filium, vt patet Marc. 9.

Dicen-

Dicendum, quòd omnes peccauerant circa hoc, tam pater pueri, & Iudæi, qui astabant, quàm discipuli, & vtrosq; Christus redarguit, & tamen quando discipulos increpat ipsos solos increpat, licet non fuerint ipsi sola causa, quòd non curaretur puer, hoc autem facit, quia alias non esset conueniens redargutio, sed potius excusatio, vt dictum est supra, vere tamen discipuli increduli fuerunt, quia non habuerunt nunc eam fidem, quam habituri erant: & ideo propter eorum incredulitatem factum est.

Quomodo potuit, nunc esse incredulitas in discipulis.
Quæst. CLXII.

QVæretur, quomodo potuit nunc esse incredulitas in discipulis.

Dicendum, quòd infidelitas accipitur pro paucitate fidei, i. quòd non habebant talem fidem, qualis erat conueniens ad miracula facienda. Et dicunt aliqui, quòd credebant quidem Apostoli, sed nondum erant perfectæ fidei. B Sed hoc non stat, quia discipulis fuerat data ante hoc potestas faciendi miracula, & eijciendi dæmones supra decimo capitulo, & iam eiecerant multos Marc. 6. & Luc. 10. & non poterant eijcere, nisi haberent talem fidē, qualis requirebatur ad hoc: ergo iam habuerant fidem perfectam ad hoc.

Alii dicunt, quòd discipuli non habebant fidem ad eiiciendos dæmones: non tamen omnes discipuli, sed columnæ ipsorum, idest, Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui nunc præsentes non fuerant: ideo cęteri tamquam non habentes fidem non potuerāt dęmonem eiicere. Sic dicit Chrys. C vnde manifestum est tunc, quoniam discipuli in fide infirmati sunt, sed non omnes, columnæ enim illæ non aderāt, scilicet, Petrus, & Iacobus, & Ioannes.

Sed dicendum, quòd non est verum, quòd soli isti haberent fidem ad eiiciendum dæmones, sed quòd omnes habuerint illam: nam Christus misit omnes illos ad prædicandum dans potestatem eiiciendi dæmones, & alia miracula faciendi, & non poterant illa facere sine fide: ideo necesse est, quòd a principio quilibet eorum fidem habuerit: nam non ibant omnes simul ad prædicandum, sed quilibet per se. Item, quia septuagintaduo discipuli erant inferioris gradus, quàm quilibet Apostolus, & tamen illi eiiciebant dæmonia, & quilibet eorum hoc faciebat, nec erat aliquod dæmonium, quod eis resisteret Luc. 10. scilicet, Domine etiam dæmonia in nomine tuo subiiciuntur nobis: ergo à fortiori quilibet Apostolus posset eiicere dęmonia, & ita haberet fidem. D

Dicendum ergo, quòd quilibet Apostolorum ante hoc habuerat potestatem eiiciēdi dæmonia, & eiecerat aliqua, & ita habebat quilibet fidem sufficientem ad hoc, & tamen nunc accidit, quòd fides in omnibus minueretur, & ita nón potuerunt eiicere dæmonium. Sic dicit Hilarius: crediderant quidem Apostoli, nondum tamen erant perfectæ fidei: nam Domino in monte demorante, & ipsis cum turba residentibus, quidam torpor fidem eorum relaxauerat.

Vnde insurrexerat discipulis torpor iste, & fidei diminutio.
Quæst. CLXIII.

SED quæretur, vnde insurrexerat discipulis torpor iste, & fidei diminutio. E

Dicunt quidam, quòd fuit ex absentia Christi: nam ipse eis conferebat fidem, & inceperunt trepidare in corde suo, quòd eo absente non possent eiicere dæmonem.

Sed hoc non stat: nam discipuli nunquam faciebāt miracula Christo præsente, sed quando ipsi soli mittebantur ad prædicandum: nam Christo pręsente nemo apponebat manus ad aliquid, neque docebat turbas, & tamen quando ibant ad prædicandum soli erant, & faciebant miracula: ergo non minuta fuit nunc fides propter absentiam Christi.

Alii dicunt, quòd fuit, quia Apostoli incurrerant quandam turbationem inuidiæ in mentibus suis, quia Christus vocauerat tres ad secretum, & non cęteros: nam licet nescirent, an vocasset eos ad ostendendum transfigurationē, A tamen sciebant, quòd ipsos tres solos vocauerat, & ita volebat coram eis aliquod secretum facere quod nolebat videri, aut sciri à cęteris, quidquid autem illud esset, videbantur illi tres cęteri præferri, de quo illi incurrerunt in quandam turbationem inuidiæ, & ita turbatio hæc minuit in eis fidem, quia ista inuidia erat peccatum, & peccatis exigentibus minuuntur interdum dona collata nobis à Deo, & ita tenet Nicolaus.

Sed potest dici, quòd fuit ex aliqua turbatione extrinseca: conquerebantur enim Scribæ cum discipulis Mar. 9. & forte ista conquisitio præcessit oblationem pueri ad curandum, & quia turbati essent aliqualiter, & incitati contra Scribas, qui maligne conquerebantur, non possent recolligere animum suum ad exeundum in actum perfectæ confidentiæ, quousque cessaret illa turbatio redeunte tranquillitate animi, B hoc autem non expectauerunt: ideo non potuerunt curare, tamquam non habentes fidem: in his enim, in quibus homo à Deo aliquid recipere debet, requiritur magna mentis recollectio, quæ nimis impeditur, per quamcunque passionem, & potissime per iram, etiam si sit ira per zelum, sicut patet de Eliseo, quando locutus est ex zelo, contra Regem Ioram idolatram, quarto Regum tertio, & rogatus, vt prophetaret, non respondet statim, quousque veniret psaltes, & dum caneret psaltes facta est manus Domini super eum, eodem capitulo, & hoc erat, quia audita harmonia cessauerat turbatio mentis, & incępit se recolligere in altum efferens, & tunc tetigit mentem eius illustratio diuina, & prophetauit, & hoc satis consonat literæ, Marc. nono, cum dicitur, quòd Scribæ conquerebantur cum discipulis Christi, & Christus dixit Iudæis: ò generatio incredula, & peruersa, & forte C fuit illa increpatio, quia ipsi præstiterant occasionem per suas mordaces conquisitiones, vt deficeret fides in Apostolis.

Secundo potest dici, quòd Christus passus est eos, nunc deficere in fide ad gloriam nominis sui: nam si illi nunc non defecissent in curando non fuissent occasio Christo eiiciendi dæmonem, tam imperiose, & fuerunt sex facta occasione paucę fidei discipulorum.

Primum, quia Christus valde imperiose eiecit dæmonem coram tota turba, de quo omnes admirati sunt valde, quod non esset, si discipuli eiecissent illum, & hoc erat conueniens, quia omnia fiebant, vt ostenderetur magnitudo potestatis eius, & crederetur in eum.

Secundo fuit, quòd Christus redarguit Iudæos, qui erāt D digni magna redargutione de incredulitate, & peruersitate: & tamen si discipuli potuissent curare puerum, non fuisset vlla occasio arguendi Iudæos.

Tertium fuit, quia Apostolos reddidit cautos ex hoc, vt aduerterent de cętero diligenter quandocunq; vellent facere miraculum aliquod, quòd haberent fidem plenam & nō maneret in mentibus eorum aliqua turbatio, aut imperfectio, propter quam minueretur fides, & non possent facere miraculum: melius ergo fuit semel permitti eos labi, vt instruerentur, quàm vt nunquam instructi sæpe deficerent.

Quartum fuit, vt auferretur de cordibus quorundam Iudæorum error: nam cum viderent ante hoc Apostolos prædicantes, & faciētes miracula, sicut Christus faciebat, putabant, quòd accepissent æqualem potestatem cū Christo, & quòd non haberent eam à Christo, sed immediate E accepissent eam à Deo, sicut vnus Propheta non accipit ab alio Propheta donum prophetiæ, sed quilibet Propheta accipit immediate a Deo: nunc autem Christus permittens deficere fidem eorum, & postea coram tota turba ex solo imperio sanans puerum, & increpans discipulos ostendit apertissime potestatem suam maiorem esse, & potestatem Apostolorum deriuatam esse à sua.

Quintum fuit ad auferendum Apostolis occasionem gloriandi: nam si ipsi possent semper eiicere dæmones, gloriarentur quasi à se habentes hanc excelsam potestatem, voluit ergo quod aliquando defectum suum agnoscerent non potentes eiicere dęmones, vt sic appareret, quod quidquid alias faciebant, ex solo Christi beneficio pendebat: hoc patet, quia Lucæ decimo, dicitur, quod reuersi sunt septuagintaduo, cum gaudio dicentes, Domine etiam dęmonia subiiciuntur nobis in nomi-

ne tuo? & Christus ait: nolite in hoc gaudere, quòd spiritus vobis subijciuntur, sed gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis: & quia forte tunc moniti a Christo adhuc nõ cessabant de hoc immoderate gaudere, permisit eos Christus incidere in defectum fidei, vt sic nõ possent tunc curare, & ita auferretur eis occasio gloriandi. Sextum fuit, vt traderet doctrinam tam Apostolis, quàm nobis: nam quia nunc ex defectu fidei non potuerunt Apostoli curare arreptitium, habita occasione declarauit Christus de fide quomodo est necessaria ad miracula, & quantumcunque illa parua sit, si fides est, sufficit ad miracula, qui non dixisset, nisi, habita hac occasione: etiã dixit, quòd non eijciuntur dæmonia nisi in ieiunio, & oratione: ideo conueniens fuit permitti labi discipulos in fide, ita vt non possent curare arreptitium.

Quare potius nunc quam alias permisit Christus discipulos in fide deficere. *Quæst.* CLXIIII.

QVæritur cum Christo conueniens esset permittere deficere discipulos aliquãdo in fide, vt non possent eijcere dæmonem, quare potius nunc, quàm aliàs.

Dicendum, quòd fuit nunc conuenientius quàm aliàs. Primo, quia illuc ipse venturus erat ad discipulos, & defectum eorum suppleret: si enim discipuli manentes in aliquo loco, ad quem Christus non esset iturus inciderent in hunc defectum fidei, & nõ possent curare arreptitium, non solum esset verecundia discipulorum: sed etiam esset abiectio doctrinę Christi, quia putaretur, quòd ille nõ sufficientem doctrinam daret ad eijciendum dęmones, vel potestas collata non esset sufficiens. Christus autem nollet pati defectum quantum ad doctrinam suam: ideo non permitteret eos tunc incidere in infidelitatem: nunc autem venturus erat ad locum, in quo ipsi manebant, & statim quidem: & si illi non possent sanare, ille sanaret: & ita appareret, quòd non erat hoc ex defectu doctrinæ, vel potestatis eius, sed ex solo defectu humano discipulorum, in quo, & magis seipsum exaltabat, vt dictum est præcedent. quæst. ideo tunc fieri debuit potius quam aliàs. Secundo fuit, quia tunc erant omnes discipuli simul, & cum Christus faceret hoc ad ostendendum potestatem suam per defectum illorum, & quòd illi omnes acciperent ab eo, si aliquis solum incurreret hunc defectum putari posset, quòd alij, aut aliqui de alijs haberent potestatem, quę non deficeret, sicut est potestas Christi: voluit ergo quòd omnes simul essent, vt omnes deficerent circa curationem huius pueri, vt ita appareret, quòd omnes accipiebãt ab eo, & quidquid aliàs facerent secundum virtutem illius facerent: nam quando quilibet eorum solus ibat ad prædicandum, faciebat quæcunque miracula, & excludebat dæmones, nunc vero omnes simul non potuerunt vnum dæmonem deijcere, quando autem quilibet solus ibat, numquam deficiebat ei fides ad faciendum miraculum etiam si esset Iudas: nam ille miracula faciebat: & hoc, quia ad illa loca, ad quæ ibant Apostoli non ibat Christus, quia ideo mittebat eos, eo quòd nõ poterat ipse ire ad omnem locum, & si deficeret fides alicui, sic eunti, non posset facere miracula, quæ facere tentaret, & sic esset ad ignominiam Christi: ideo numquam taliter missi deficiebant fide.

Tertio fuit, quia nunc erat multa turba congregata populi, & Scribarum, qui conquerebantur cum Apostolis, & isti quia inuidebant Christo iudicabant male de potestate eius: ideo voluit coram eis ostendere potestatem suam, quę ostensio fuit deficientib. Apostolis in fide, ideo tunc conueniẽs fuit potius q̃ aliàs permitti deficere Apostolos in fide.

Quomodo est verum, quod dicit hic Christus, quod si habuerint fidem, vt granum sinapis nihil erit impossibile eis. Et quomodo fides, quæ est virtus, & fides, quæ est donum multipliciter differunt: de quibus plura asseruntur. Quæ requirantur ad miracula facienda, & quod ille qui petit confidenter nullo modo hæsitans, certissime obtinebit.

Quæst. CLXV.

QVæritur quomodo est verum, quòd dicit hic Christus, quòd si habuerint fidem, vt granum sinapis, ni-

F hil erit impossibile, sed transferrent montes: nam videmus, quòd multi habent fidem, & tamen non possunt facere miracula aliqua, aliàs qui non potens facere miracula non diceretur habere fidem esset absurdum, cum tunc nimerati, vel nulli faciant miracula, sequeretur, quòd nulli haberent fidem, & cõsequenter omnes essent infideles, quod falsum est. Item sequeretur, quòd nemo potest saluari, nisi qui potest facere miracula: nam sine fide impossibile est placere Deo: ad Hebræ. vndecimo, & qui non credit iam iudicatus est, & qui habet fidem dẽt habere plenam fidem: nã si quis errat circa vnum articulum nullam fidem habet, sed hæreticus est, immo si dubitet circa fidem etiam si nullum articulum neget iam infidelis est: extra de hæret. ca. dubius. §. dubius in fide infidelis est: ergo ad hoc, q̃ quis saluetur debet habere fidem plenam: & iñ qui habet fidem quantumcunque paruam, etiam sicut granum sinapis facere potest
G miracula: ergo quicunque fidem habet facere poterit miracula, & consequenter nemo poterit saluari nisi qui facere potest miracula. Sed falsum est, quia posse facere miracula est quidam status, & nõ pertinet ad omnes homines: ergo non videtur, quòd habens fidem possit facere miracula.

Dicendum, quod quicunque habet fidem, quæ est donũ potest facere miracula: habens tamen fidem, quæ est virtus non oportet facere miracula.

Pro quo sciendum, quòd multa differentia est inter ista. Fides enim, quæ est virtus est vna de tribus Theologicis habitibus: & ista est secundum quàm fideles efficimur, & est principium omnium virtutum & bonorum: nam accedentem ad Deum oportet credere: ad Hebræ. vndecimo, & ista est sine qua impossibile est placere Deo. Fides autem
H quę est ad faciendũ miracula est donum, & nõ ponitur virtus: vnde ponitur ab Apostolo inter dona gratis data prima Corint. duodecimo, diuisiones gratiarum, &c. & sequitur: alij datur sermo scientiæ, alij sermo sapientiæ, alij fides in eodem spiritu: fides autem, quæ est virtus Theologica non vocatur proprie donum, large quippe potest vocari donum omnis virtus Theologica, quia sunt in nobis per infusionem, & ita sunt per diuinam collationem, & tamen non vocantur proprie dona, quia dona vocantur gratiæ gratis datæ, quæ secundum se non gratificant hominem Deo: charitas tamẽ per seipsam reddit hominem Deo gratum etiam non iusti existente actu: sed solo habitu charitatis: ideo non vocatur ipsa donum, eo modo, quo vocatur dona illæ gratiæ, quas Apostolus ponit prima Corint. duodecimo, & tamen fides, vt est virtus Theologica est similis
I charitati, quia per actum fidei gratificamur ad Roma. decimo, corde creditur ad iustitiam, idest, ad iustificationem: non gratificamur autem per actus donorum, quę sunt gratię gratis datę, ideo fides, quę est virtus Theologica nõ est de illis donis: ponit tamẽ Apostolus fidem, per quam fiunt miracula inter ipsa dona, scilicet, alij datur fides in eodem spiritu: ergo non sunt idem fides, quę est virtus Theologica, & fides, quę est donum.

Secundo patet differẽtia, quia fides, quę est virtus est ad credendum, quia eius actus est assentire: fides autem quę est donum est ad miracula faciendum, & petita obtinendum: ideo non sunt idem.

Tertio differunt, quia fides, quę est virtus non habetur secundum magis, & minus, sed quicunque fidem habet plene credit, & qui aliquid non credit non habet fi-
K dem vllam: vnde hereticus circa vnum solum articulum non habet aliquid de fide, fidem autem quę est donum non habent omnes equaliter, sed habetur per magis, & minus: quidam enim dicuntur habere magnam fidem, alij paruam: sic patet ex verbis Christi hic, & Lucę decimoseptimo, si habueritis fidem sicut granum sinapis, idest, si habueritis fidem etiam minimam, quę comparatur grano sinapis: sic etiam dicitur prima ad Corint. decimotertio: si habuero omnem fidem ita vt montes transferam: & sic ponit habere omnem fidem, idest, totam, vel omnes gradus eius, sed ista non assignantur circa fidem, qua credimus. Quarto differunt; quia fides, quę est virtus postquam habetur non intenditur, neque remittitur, quia non posset hoc esse, nisi quis aliqua, quæ prius crediderat, cessaret credere, & tunc tota fides

peri-

peribit, aut inciperet aliqua credere, quæ prius non credebat, & hoc non potest esse, nisi forte explicite, ita quòd aliquid ostenditur ei pertinere ad fidem, quòd prius nõ ostensum fuerat: & ideo de nouo assentit, & tamen implicite, non potest plura nunc credere, quàm prius, sed quando incœpit credere subiecit animum suum omnibus credibilibus, quæ catholicorum tenet assertio, & quęcunque de nouo à Deo fuerint reuelata: & id quòd nunc sibi reuelatur iam credebat implicite: vnde actus fidei virtutis neque augetur, neque remittitur, fides autem quę est donum intenditur, & remittitur, quia interdum habet quis fidem istam maiorem, & interdum minorem.

Sic dicit Hilarius. Domino in monte morante, & discipulis cum turba residentibus quidam torpor eorum fidem relaxauerat.

Etiam per turbationes aduenientes passionaliter dicitur fides illa, quæ est ad miracula minui, vel tolli: nam ex eo, quòd isti turbati fuerant ex conquisitione scribarum, quæ iram faciebat, vel ex quadam inuidentia ad alios, qui fuerant cum Domino in monte, remissa fuit in eis fides, vt ostensum fuit supra, Ita vt nõ possent miraculum facere quasi non habentes fidem, vel non talem habentes, quæ sufficeret: sed fides quæ est virtus, qua creditur, non fuit in eis remissa, quia non desierunt credere aliquid circa Christum, quod prius crederent: ideo non est eadem fides ista, & illa qua creditur.

Quinto differunt, quia fides, quæ est donum habetur post fidem, qua creditur, & potest fides credentis esse sine fide, quæ est donum.

Patet, quia hic, & Lucæ decimoseptimo, dixit Christus Apostolis: si habueritis fidem, sicut granum sinapis diceretis monti huic transi, & transibit: & sic innuebat Christus, quòd discipuli nondum habebant illam talem fidem, & tamen certum est, quòd habebant fidem, qua credebant omnia, quæ Christus eis credere iusserat, & omnia, quę ex veteri testamento credi iubebantur: ergo non est eadem vtraque fides, & patet etiam hoc, quia Christus dedit discipulis istam fidem, quando dedit eis potestatem faciendi miracula: nã non poterant facere discipuli miracula aliqua antequam Christus daret eis potestatem, quia aliàs frustra daret potestatem Apostolis supra decimo, & Lucæ nono, & discipulis Luc. 10. ergo non poterant prius facere miracula, & tamen quicunque habet fidem, vt granum sinapis, potest facere miracula: vt patet hic, & Lucæ decimoseptimo: ergo videtur, quòd antequam Christus daret discipulis potestatem faciendi miracula, non habebant fidem istã, quæ est donum: constat tamen quod habebant fidem, quæ est virtus Theologica, qua creditur: nam antequam conuerterentur ad ipsum fidem habebant cum manerent in lege Moysi: & post conuersi ad ipsum credebant id, quòd ille credendum dicebat, quia aliàs essent omnes in graui peccato mortali, sicut infideles: ergo non est eadem vtraque fides.

Sexto quia in potestate nostra est habere virtutem fidei, sed non est in potestate nostra habere fidem, quæ est donum. Primum patet, quia omnia, quę sunt de necessitate salutis sunt in potestate nostra, quia aliàs non esset in potestate nostra facere illa, per quæ saluaremur, & ita damnaremur ex necessitate, quòd est absurdum: fides tamẽ primum est quòd ad salutem requiritur, quia sine illa condemnabimur Marc. decimosexto, & qui non habuerit eam non poterit placere Deo ad Hebr. vndecimo: ergo in potestate nostra est habere fidem, qua creditur: & tamen fidem, quę est donum non est in potestate nostra habere, quia tunc cum ille, qui habet hanc fidem possit facere aliqua miracula, esset in potestate nostra facere miracula: sed falsum est, quia multi vellent posse facere miracula, etiam ad bonum finem, qui nunquam illa facere possunt: ergo non sunt idem.

Omnia quæ sunt de necessitate salutis sunt in potestate nostra.

Item postquam quis habet fidẽ, qua creditur nunquam potest perdere illam nisi sponte volendo discredere: nam etiã per malos actus, neque perit, neque minuitur fides illa, cum in peccantibus grauiter maneat fides perfecta, & tamẽ postquam quis habet fidem, quæ est donũ ad faciẽdum miracula perdit illam etiam nolens, siue per demerita siue sine demeritis, sic apparet nunc de Apostolis, quia habuerant fidem, secundum quam poterant facere miracula, concedente Christo supra decimo, & sæpe fecerant miracula Marc. sexto: & tamen nunc non habuerunt fidem, vt voluissent ipsi habere illam, vt possent facere miracula, & tamen non potuerunt: ergo non est eadem cum fide, qua creditur, & ista est. 6. differentia earum; Causa autem est, quia fides, quæ est virtus, est necessaria ad salutem: & tamen si possemus perdere illam inuoluntarie condemnaremur inuoluntarie: fides autem, quæ est donum ad faciendum miracula, non est de necessitate salutis: ideo non est inconueniens illam perire nobis nolentibus, & ita est de alijs donis siue gratijs gratis datis, quæ interdum sine demerito aliquo pereũt, sicut est de dono Prophetiæ: nam etiam si Propheta semper sit bonus, & sanctus non potest semper retinere donum Prophetiæ quando voluerit, sicut patet quarto Regum quarto, de Elisæo quando venit ante eum mulier Sunamitis, & cum procubuisset ad pedes Elisæi nesciebat ille ad quid illa venerat: nam dixit ad Giezi puerum suum dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit a me, neque indicauit mihi: & tamen Elisæus non demeruerat auferri sibi spiritum Prophetiæ, sed dat Deus illum quando vult, & tollit quando vult. Item patet, quod sit fides ista de donis, & non de virtutibus, quia quanto aliquis sanctior est, tanto habet de virtutibus in maiori gradu, vel actus plurium virtutum: & tamen non habet fidem maiorem ad faciendum miracula ille, qui sanctior est: ergo non est fides illa de virtutibus. Et patet, quia in sanctis fuerunt aliqui, qui peruenerunt ad maiorem gradum sanctitatis: & tamen miracula nulla, vel pauca fecerunt: alij vero sanctitate minores miracula plurima faciebant: & tamen qui illam fidem maiorem habuerit, poterit facere maiora miracula: ergo non habet maiorem fidem, qui sanctior est, & sic non est illa fides virtus, sed donum.

Dicendum ergo quod non sunt idem ista duo: fides enĩ qua creditur est virtus Theologica, & nihil aliud est, nisi habitus, quo assentimus credibilibus, credendo ita esse, sicut asserit Ecclesia Orthodoxa: fides autem, quæ est donum nominat confidentiam quandam, scilicet, aliquid quo certe, & sine hæsitatione aliqua confidimus, quod fiet id quod petimus, vel optamus: vnde fides secunda addit ad primam, quia secunda coincidit aliquo modo cum actu spei quantum ad aliquid cum per eam confidamus aliquid futurum. Et differunt præter prædictos modos, quia fides, quæ est virtus consistit circa determinatos articulos quos Ecclesia diffinit: fides ad faciendum miracula ponit confidentiam circa omne illud, quod fieri desideremus, & petamus: & illa non sunt aliquid limitatum, seu secundũ quod pro varietate temporum, & rerum diuersis hominibus varia petere in mentem venerit, quę non sunt contra honestatem.

Secundo differunt, quia fides prima est de quibusdam non factibus, sed per se entibus, vt Deum esse Trinum, & vnum, esse clementem, misericordem, & similibus, & de alijs, quæ licet factibilia fuerint, tamen prò nos non facta sunt, neque factio illorum ad nos attinet, vt creatum esse mundum, Christum esse natum, & passum, & futurum iudicium, & huiusmodi. Fides autem secundo modo de solis factibilibus est, quia est donum ad impetrandum miracula fieri, & omnia talia sunt factibilia, & quæ aliquo modo pertinent ad nos: nam aliàs non peteremus de rebus necessarijs, si peteremus fieri illa, quę ad nos nihil attinent, neque quantum ad vtilitatem, neque quantum ad deuotum volendi illa fieri.

Tertio differunt, quia in actu addit multum fides secunda ad primam: nam prima non dicit nisi assentire, & connectere: & hoc firmiter, & inconcusse tenere, vt patet si quis velit obtinere fieri curationem miraculosam alicuius ægri: ad fidem enim primam pertinet hic credere, quod Deus possit hoc facere, & nihil vltra credere obligamur: & hoc credentes fideles dicimur, sed hoc non sufficit ad faciendum miraculum: requiritur enim quòd qui miraculum debet obtinere credat, quòd Deus potest agere: deinde, quòd confidat, quòd volet illud agere: tertio, quòd firmiter teneat,

quòd eo petente faciat ita, quòd nulla hæsitatio occurrat in fiduciam si aliquo modo hæsitet, scilicet, timens, quòd forte Deus nollet facere ipso petente nunquam obtinere miraculum fieri: sic patet infra vigesimoprimo: amen dico vobis si habueritis fidem, & non hæsitaueritis non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis tolle te, & iacta te in mare, fiet, & omnia quæcunque petieritis in oratione credentes fient: sic etiam Iacobi primo, dicitur, si quis indiget sapientia petat a Deo, qui dat omnibus affluenter, postulet autem in fide nihil hæsitans, qui autem hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento circumfertur: non ergo æstimet autem homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo, hoc est aliquid difficile nimis, quòd ita quis firmiter confidat in corde suo, quòd Deus rem illam faciet quam ipse petit, quòd non erit aliqua variatio, sed certissime fiet quòd petitur: nam etiam si velit homo tenere hanc confidentiam firmissimam non potest, quia labitur cor suum, & non potest sentire determinate huic rei, quam videt in se esse indeterminatam, nisi Deus moueat cor hominis ad hoc inspirando illud in talem confidentiam, & ita circa quasdam res habet homo faciliter confidentiam: circa alias autem etiam si vellet non potest: est enim hoc ex speciali motu cordis nostri à Deo: nam certum est, quòd quicunque habuerit talem fidem, idest, confidentiam superfluè, quam petit, ita vt nullo modo hæsitet, obtinebit, & quia Deus vult, quòd in quibusdam rebus obtineamus dat nobis desiderium petendi, & confidentiam certissimam confidendi, & sic obtinemus infallibiliter id, quòd petebamus: cum autē non dignatur concedere quòd petim⁹, etiam si concedat desiderium petendi non donat fiduciam obtinendi, & tunc cum petam⁹ sine fide, qui hæsitam⁹ non obtinebimus, & ita fides, quæ est fiducia obtinē- H di est donum Dei, & dat eam cui vult, & quando vult, & alijs non: ideo ille, qui interdum solebat confidenter petere, volens postea petere relaxatur animo suo, & desicit aliqualiter hæsitans, & tunc non hesitat: sic fuit nunc de Apostolis, qui ante hoc semper habebant firmam confidentiam, & ideo quidquid peterent obtinebant: nunc autem omnes infirmati sunt mentibus suis, ita vt non peterent cum firmissima confidentia: ideo non obtinuerunt.

Et interdum non mutatis, neque minoratis meritis alicuius, qui confidenter semper petere solebat, non concurrit Deus postea cum illo, vt confidenter petat, quia accidit, quòd petat aliquid, quòd Deus non dignatur concedere: & quia si confidenter peteretur daret illud Deus, cum nunquam mentiatur, non dat tunc confidentiam obtinendi, & ita non assequitur petens intentum: est ergo fides, quæ est virtus ad credendum in potestate nostra, sed fides, quæ est I ad obtinendum non est in potestate nostra, sed sicut nobis gratis à Deo donatur, qui interdum donat illam, & interdum non donat: & sic verum manet, quòd quicunque habuerit fidem, idest, confidentiam istam in petendo obtinebit omnia illa, etiam si velit transferre montes.

Ad primum in contrarium dicendum, quod intelligitur de fide, qua creditur: nam illam multi habent. & perfecte habent: & tamen miracula nulla facere possunt, quia non habent illam, quæ est donum.

Ad secundum eodem modo dicendum, quòd fides, per quam saluamur non est fides, quæ est donum, idest, confidentia obtinendi, quæ petimus, sed est virtus Theologica, qua assentimus omnibus credibilibus: & hanc habent illi, qui saluantur, sed etiam si illam perfecte habeant, non possunt facere miracula si non habeant aliam fidem, quæ K est donum, idest, confidentia firmiter, & ineuitabiliter obtinendi.

Quare Christus dixit si habueritis fidem sicut granum sinapis. Et quomodo in fide est accipere maius, & minus: vnde vna fides potest dici maior altera dupliciter.

Quæst. CLXVI.

Quæritur, quare Christus dixit si habueritis fidem, sicut granum sinapis.

Aliqui dicunt, quòd dicitur ad similitudinem, idest, si habueritis fidem, quæ est, sicut granum sinapis: nam sicut non cognoscitur virtus sinapis, nisi quando granum teri- F tur, ita fides viri iusti non cognoscitur, nisi in aduersitate, qua teritur.

Sic dicit Gregorius: granum sinapis nisi teratur nequaquam virtus eius cognoscitur: sic si vir non sanctum teritur a persecutionibus opprimitur, mox in feruorem virtutis vertitur quidquid in illo ante despicabile infirmumque videbatur.

Alij dicunt, quòd quælibet fides comparatur grano sinapis, quia sicut illud est paruum quantitate, & tamen ex eo magna arbor nascitur, ita vt sub ramis eius volucres cœli habitare, supra decimotertio capitulo: sic licet sit fides in se aliquid paruum, sequuntur ex ea magna effectus, quia quidquid petitur cum fide, obtinetur.

Sic dicit Origenes: ideo omnis fides grano sinapis comparatur, quoniam contemnitur quidem fides ab homini- G bus, & modicum aliquid, & vile apparet, cum vero consecutum fuerit semen istius terram bonam, idest, animam bonam, fit arbor magna.

Sic etiam dicit Chrysostom. mentionem autem facit sinapis, quia eius granum, & si paruum quantitate, est tamen potestate virtuosius omnibus, insinuat igitur, quòd minimum fides magna potest.

Sed dicendum, quòd Christus nominauit hic granum sinapis propter paruitatem: nam granum sinapis, vt ipse Christus dixit supra decimotertio, est minimum omnibus seminibus: ideo quando vult designare rem minimam nominat granum sinapis, & ita hic vult ostendere, quòd non solum fides magna potest impetrare petita, sed etiam fides minima, dum tamen sit fides, impetrabit quidquid petierimus montes transferri, & loquitur Christus modo vulgari, vt intelligi possit: nam fides est aliquid pure spiritua- H le: ipsa autem spiritualia non habent aliquam quantitatem magnitudinis, in qua communicet cum corporalibus: vnde fides neque est maior, neque minor, neque æqualis grano sinapis, quòd est alicuius quantitatis, fides autem nullius, sed est quædam qualiscunque similitudo, scilicet, quia sicut granum sinapis in corporibus habentibus quantitatem est aliquid minimum, ita si accipiatur in fide id, quod est minimum, dum tamen sit fides sufficit illud ad obtinendum omnia petita.

Sed aliqui dicunt, quòd non sit dare magnum, & paruum in fide, sed eadem sit tota fides, quia alias fieret vt fidei competeret minimus effectus, & maiori maior, & tamen fidei, quæ est, vt granum sinapis competit maximus effectus, scilicet, transferre montes: ergo non vocatur minima, fides, quæ est, vt granum si- I napis.

Patet, quia hic dicitur, quòd qui habet fidem, vt granum sinapis, potest transferre montes: & tamen prima Corint. decimotertio: ponit Apostolus pro maximo miraculo transferre montes cum ait: ita vt montes transferam.

Etiam dicit illum esse actum maxime fidei, scilicet, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam: ergo non est minima fides, quæ comparatur grano sinapis: vel si illam vocem minimam, dicetur necessario, quod sit eadem fides minima, & maxima, & ita non erit accipere in fide maius, & minus, sed omnis fides erit eadem fides.

Sic etiam dicit Hieronymus: putant aliqui fidem grano sinapis comparatam paruam dici: cum tamen Apostolus K dicat si habuero tantam fidem, vt montes transferam, magna est ergo fides, quæ grano sinapis comparatur.

Dicendum, quod in fide est accipere maius, & minus eo modo, quo accipitur in spiritualibus perfectionibus.

Et patet, quia Lucæ decimoseptimo, dixerunt discipuli Christo: Domine adauge nobis fidem: & ille ait: si habueritis fidem, vt granum sinapis diceretis huic arbori moro eradicare, & transplantare in mare, & obediret vobis: & ita signauit esse minimam fidem aliquam, quia alias non faceret ad propositum quæstionis, eo est intentio, quòd illi quærebant a Christo de fide augenda quasi paucam fidem haberent: & Christus significauit, quòd non erat opus augeri fidem: nam qui habet fidem augeri [illegible] fidem habet: & tamen fides quam habet sit minima

sufficit

sufficit ad quæcunque petita obtinenda: ergo non est opus augere eam: hoc ostensum fit in exemplo: nam fides non potest cogitari minor, quam granum sinapis, sicut in seminibus nullum est minus, supra decimotertio capitulo, ita in fide nihil erit minus quàm fides, quæ comparatur grano sinapis: & tamen talis fides sufficit ad eradicandum arbores, & transplantandum super fluctibus maris: ergo voluit fidem aliquam minorem esse alia.

Item patet, quia primo Corinthiorum, decimotertio, dicitur, & si habuero omnem fidem: ergo ponit magnitudinem in fide cum aliquid sit, quod est omnis fides, & aliquid minus quam omnis fides. Si superuacuum esset dici: & si habuero omnem fidem, quia sufficeret dici si habuero fidem: Etiam superuacuum esset dici, ita vt montes transferam: nam si voluit designare aliquid magnum, ad quod perueniret fides, quia aliàs superuacuum esset ponere aliud exemplum de transferendis montibus, aut aliquid aliud si omnis fides est æqualis, sed sufficiebat dici, & si habuero fidem.

Item manifestum est, quod non repugnat confidentiæ, quæ est fides augeri: ergo aliquando inuenietur maior in vno quam in alio. Item Christus dixit Chananeæ: mulier magna est fides tua supra decimoquinto, ergo contingit reperiri paruam, vel minus, si magnum datur: quia aliàs non dixisset Christus mulier magna est fides tua, sed o mulier fidem habes.

Item patet apertius: quia supra 8. cap. dixit Christus de Centurione amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel: ergo aliqua fides erat minor, quæ tamen erat fides, dici ergo necesse est, quod sit maius, & minus circa fidem, & tamen fides quantumcunque parua, si fides est sufficit ad obtinendum omnia, quæ petimus. Et ita Chrysosto. ponit minimam fidem super illo verbo Luc. 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis huic arbori moro eradicare, &c. dicens quomodo Christus dicit minimam partem fidei eam, quæ morum, vel montem potens est transponere, & ita duo colliguntur ex verbo Chrysostomi: primum, quod sit aliqua fides minor, & alia maior, & aliqua minima, secundum quod fides minima est, quam Christus designat per granum sinapis.

Ad primum in contrarium cum dicitur, quod si daretur maior, & minor fides competeret minimæ fidei maximus effectus. Dici potest vno modo, quod datur fides maior, & minor, & tamen quælibet fides quantumcunque parua si fides est, sufficeret ad obtinendum quantascunque res magnas: nec tamen propter hoc tollitur quin fides magna sit ad maiora: nam si maiora essent adhuc posset fides maior ad illa: etiam si non posset fides minor.

Item, quia dato, quod duo habentes fidem inæqualem impetrent eandem rem, tamen habens fidem maiorem impetrabit illam facilius, alius vero cum maiori difficultate, & precibus, & tempore.

Item fides maior est, quæ difficilius perire potest quorundam enim fides est ad aliquid impetrandum si tamen parū impediant conficiunt animo, & perit fides, & sibi non possunt obtinere, aliorum autem fides tanta est, quod & si impediantur aliquantulū non laxatur, neq; tepescit, aut cessat furor eorum, sed instantes pulsant, & sic obtinebunt.

Vnde potest vna fides dici maior altera dupliciter: vno modo, quia est ad maiora: aliqui enim sunt, qui confidunt se impetrare posse parua, & illa, quæ consueta sunt: aliqui vero maiora, & quæ insolita sunt nó cōfidūt, sic patet sup. 8. de fide Centurionis: nam Iudæi, qui bono animo se habebant ad Christum confidebant, quod si ipse tangeret lāguentem, quod sanaret eum, & tamen si non tangeret nó confidebant, quod posset sanare: erat enim fides illorum aliqua fides, & per illam obtinebant fieri miracula: si quis autem confideret, quod etiam non tangendo posset sanare languentes haberet maiorem fidem, & ita fuit de Centurione qui ait: non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus, & ideo dixit Christus, non inueni tantam fidem in Israel eodem capitulo: & sic ista erat maxima fides, scilicet, quantum ad magnitudinem rerum de quibus erat, & ita Iudæi confidebant, quod posset Christus sanare languentes, sed non confidebant, quod posset mortuos suscitare, vt patet Mar.

A quinto, & Luc. octauo, cum dixerunt ad Archisynagogum nuncij, puella mortua est quid vexas magistrum? & ita fides illa sufficiebat ad obtinendum a Christo curationem morbosorum, sed alia erat maior fides, quam isti non habebant, scilicet, quod posset suscitare mortuos, & ad hanc hortatus est Christus Archisynagogum, dicens confide tantum, & salua erit, idest, habe fidem de hoc, quod possim suscitare eam: nam iam habebat fidem, quòd posset eam curare langentem.

Secundo modo est aliqua fides maior alia ardore, vel radicatione, vt licet ambæ sint circa eandem rem: tamen vna est ardens, & alia non, & tunc illa, quæ est ardens est permanentior, & non impedietur aliqua aduersitate, & talis licet sit de re parua vocatur magna fides: sic patet supra decimoquinto de Chananæa muliere, quæ habuit fidem, B quòd posset Christus sanare filiam eius arreptitiam, & res ista non erat magna, quia quotidiana erat, & Iudæi hoc credebāt: afferebantque multos arreptitios ad Christum, & sanabat eos, vocatur tamen fides magna mulieris huius: nam Christus dixit, mulier magna est fides tua: hoc autem fuit, quia feruēs erat, & radicata nimis, quia etiam, si Christus eam sæpe repelleret, & opprobriosa verba diceret vocans eam canem, non cessauit petere, sed constanter, & ardenter semper petebat quousque obtinuit. Si autem non fuisset fides ardens, & radicata, licet confideret, quòd Christus posset, & facere vellet, ad primam repulsam desisteret: verum est ergo vtrunque, scilicet, quòd maior fides est ad maiora, & etiam ad eandem rem erūt duæ fides inæquales, sed maior perfectius se habebit, & tunc dicetur quòd per fidem minimam, quæ est, vt granum sina- C pis poterit quis transferre montem si sit fides illa de trāsferendo montem, & tamen per fidem magnam, quam Apostolus vocat omnem fidem poterit transferre montes facilius, idest, factis minoribus precibus aut præparatorijs: & etiam si occurrat aliquod impedimentum fides parua forte deficiet, magna autem erit perseuerans, sicut fides Chananeæ.

Aliter potest dici, quòd fides parua est semper ad minora, quàm fides magna, & ad transferendum montes sufficit fides parua, quia hoc de paruis rebus est respectu aliarum, quæ per fidem fieri possunt. Et quando dixit Apostolus, ita vt montes transferam.

Dicendum, quòd voluit ponere rem magnam, quæ esset quasi difficillima ad fieri, cum dixit ita, vt montes trāsferam, & posuit illam quamlibet in se non esset maxima: D erat maxima in iudicio vulgarium, qui propter magnitudinem corporis putauerunt nihil difficilius esse, quàm transferre montem. Sic dicit Chrysostomus, quæret aliquis quomodo Christus dixit minimam partem fidei esse, quæ morum, vel montem potens sit transponere, cum Paulus dicat hanc esse omnem fidem, quæ montes transfert: respondet: dicendum est, quòd Apostolus attribuit toti fidei montem transponere, non tamquam tota fides hoc solum possit, sed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis.

Ad secundum dicendum, quod fides, quæ montem trāsfert, si absolute accipiatur magna est, quia magnum quid est transferre montem, & tamen comparata ad aliam fidem potest esse parua, quia alia fides est, quæ maiora potest, & quæ constantius illa potest etiam si maiora non posset: vt E supra ostensum est.

Quare Christus dixit dicetis monti huic transi.
Quaest. CLXVII.

Queritur quare Christus dixit dicetis monti huic transi.

Aliqui dicunt, quod accipitur mons pro diabolo, & illum possent transferre de obsesso si haberent fidem aliquam. Sic dicit Hieronymus montis translatio non eius significatur, quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a Domino translatus fuerat de Lunatico, qui per Prophetā corrumpere dicitur hominem terram. Sic etiam dicit Glo. dicetis monti huic, scilicet, superbo diabolo transi hinc, idest, ab obsesso corpore in altum maris, idest, in profundum inferni, & transibit.

Sed hoc [illegible] conuenit. Primo, quia dixit montem, & tamen diabolus non vocatur mons nisi mystice. Christus autem loquitur hic literaliter, quia alias si pro libito nostro sensus Scripturæ sensum mysticum assererentes literalem, periret tota certitudo literalis sensus Scripturæ. Secundo, quia dixit monti huic, & ita ostendit ad oculum, & sic diabolus ostendi non poterat: si enim de diabolo loqui voluisset, vocaret eum montem, & non ostenderet. Tertio, quia iam eiectus fuerat demon ille, & non poterat amplius eijci: Christus tamen loquitur hic quasi mons ille, de quo dicit, non sit motus, sed moueri posset per fidem.

Alij dicunt, quod intelligatur de monte per comparationem ad dæmonem Lunaticum, scilicet, quòd sicut ad transferendum montes requiritur omnis fides, ita ad eijciendum dæmonem Lunaticum requiritur tota virtus eius, qui illum eijcere vult. Sic dicit Origenes. Sic autem magna est [illegible] Lunatici infirmitas, & fortis ad curandum inter omnia mala, vt monti assimiletur, neque expellatur nisi per omnem fidem eius, qui passiones huiusmodi sanare voluerit.

Dicendum autem, quòd Christus verè loquitur de translatione montis materialis. Et patet primum, quia istud est plura frequentat in alijs locis, vbi nihil agitur de Lunatico aut dæmoniaco: nam infra vigesimoprimo dixit tamen dico vobis si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si dixeritis monti huic tollere, & iacta te in mare, fiet.

Item Apostolus 1. Corinth. decimotertio, alludens verbis Christi, cum loqueretur de fide ait: & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam: cum enim montes pluraliter dixit, apparet quòd de materialibus locutus sit. Secundo patet, quia dicitur dicetis monti huic, & sic videtur, quòd erant iuxta montem aliquem, & illum ostendit ad oculum. Tertio, quia Christus dixit eis hoc, velut rem aliquam admirandam, quæ per fidem fieri potest, & quam illi facere possent si fidem haberent: non ergo loqueretur eis de rebus illis quas iam ipsi fecissent, quia illas non reputarent admirandas nimis, & tamen ipsi sæpe demonia eiecerant Marc. sexto, & etiam discipuli septuagintaduo, qui erant minores eis, eijciebant dæmonia Luc. 10. ideo non loqueretur de eiectione dæmoniorum, sed de translatione montium: hoc enim nunquam fecerant Apostoli: ideo possent de illo admirari.

Christus [illegible] sermo [illegible] Dicendum autem, quòd dixit Christus de monte propter duo. Primo propter magnitudinem rei, quia licet alia sunt maiora secundum veritatem, tamen in oculis carnalium hominum, qui solum rerum magnitudines, & pondera considerant, videbantur hoc esse de maximis. & propter hoc, cum iterum de hoc loqueretur infra 21. dixit de monte, & ita etiam Apostolus 2. Corin. 13. Sic dicit Chrysost. vt dictum est prius. quæ ibi scilicet, Apostolus attribuit totifidei montem transponere: non tamquam tota fides hoc solum possit, sed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis. Secundo fuit, quia Christus voluit dicere, quòd habenti fidem nihil erat impossibile, sed omnia obtineret. & ad hoc voluit ponere exemplum aliquod, vt postea subiungeret regulam generalem, & quia in conspectu eius erat mons, posuit exemplum de monte, & postea de cæteris generalem regulam tradidit. Hoc patet, quia dixit dicetis monti huic, & sic erat mons ille in conspectu, & subiunxit regulam dicens, & nihil impossibile erit vobis, sed infra 21. quia duo occurrerunt posuit exempla de duobus, & deinde regulam generalem non dixit si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed etiam si dixeritis monti huic tolle, & iacta te in mare, fiet: & hoc, quia simul [illegible] ibi sermo de ficulnea, quæ præsens erat, & de monte, apud quem erant, & subiunxit regulam dicens omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.

Si autem occurrerent alia res præsens, & non mons, poneret exemplum de alia: sic patet Luc. 17. vbi cum iterum loqueretur de fide ait, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis: tunc enim non dixit de monte, quia ibi non erat in terra montuosa, ita vt e propinquo montem aliquem haberet, sed habebat præsentem arborem morum, & de illa locutus est: Et patet, quia dixit dicetis huic arbori moro: ergo tunc non montem [illegible] & tamen non solum voluit Christus dare illud miraculum fidei, sed omnia: posuit autem illud, vt exemplum.

Cum dixit hic Christus dicetis huic monti transi, & transibit quando fuit factum hoc? *Quæst.* CLXVIII.

QVæretur cum dixit hic Christus dicens huic monti transi, & transibit, quando factum est hoc: nam Apostoli non videntur tale miraculum fecisse aliquando.

Dici potest vno modo, quòd Christus non prædixit, quòd hæc factum erant, sed quòd facere poterant: exponitur enim ista verba per posse, scilicet, dicetis monti huic, idest, dicere poteritis: & sic dicit Apostolus: & si habuero omnem fidem ita, vt montes transferam, idest, transferre possim.

Et patet, quòd sic intelligere voluerit Christus: nam subiunxit, & nihil impossibile erit: & non dixit omnia facietis, sed nihil impossibile erit vobis: ergo sic intelligere voluit dicens monti transi, idest, si dixeritis, non erit vobis impossibile transferre montem.

Secundo modo potest dici, quòd Apostoli dicuntur transtulisse montes, quia licet non transtulerint realiter montes, fecerunt aliquid maius quam transferre montes, & qui facit maius facit minus, cum maius contineat minus saltem in virtute. Tertio potest dici, quòd licet Apostoli non legantur transtulisse montes, forte transtulerunt eos, quia non sunt scripta omnia, quæ illi fecerunt, cum nec scripta fuerint omnia, quæ Christus fecit. Io. 20. nam alij minores Apostoli transtulisse creduntur montes: a fortiori ergo Apostoli hoc facere possent. De hoc dicit Chry. si autem dixeritis vbi Apostoli montem transtulerunt? illud dicam, quia multa maiora fecerunt mortuos plurimos suscitantes: dicuntur autem post Apostolos sancti quidam Apostolis minores montes necessitate imminente transtulisse. Si autem Apostolorum tempore montes non sunt translati hoc non fuit, quia non potuerunt, sed quia noluerunt vtilitate non imminente, neque Dominus dixit, quòd hoc essent facturi, sed [illegible] hoc facere possent, possibile tamen est fecisse, sed scriptum non esse: nec enim omnia miracula, quæ fecerunt scripta sunt. Dicendum autem, quòd siue fecerint, siue non fecerint quantum ad rem nihil differt: satis tamen est, quòd Christus non dixit, quòd facturi hoc essent, sed quòd esset eis possibile hoc facere, si haberent fidem.

Quomodo est verum quod hic dicitur hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio, & in oratione. *Quæst.* CLXIX.

QVæretur quomodo est verum, quod hic dicitur, hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione. Aliqui dicunt, quòd intelligitur de vitijs carnis, & spiritus: nam ieiunium comprimit vitia carnis: oratio autem vitia spiritus: ita dicit Glo. hoc genus dæmoniorum, idest, ista carnalium voluptatum mutabilitas, non vincitur nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, quòd talis est sensus mysticus: nam non est ad propositum literæ quidquam de vitijs carnis, & spiritus cum solum tangatur hic de dæmonibus eijciendis. Alij dicunt, quòd Christus non dixit hoc de electione dæmonium, sed de modo, quo nos resisteremus tentationibus dæmonum, & etiam hominum, & hoc est propter orationem, & ieiunium. Sic dicit Rabanus, scilicet, dum docet Apostolos quomodo dæmon debeat expelli, omnes instituit ad vitam, vt. si nouerimus grauiora quæque, vel immundorum spirituum, vel hominum tentamenta ieiunijs, & orationibus esse superanda, iram quoque Domini hoc remedio singulari posse placari. Sed dicendum, quòd etiam hoc non est ad propositum, quia dixit hoc genus: ergo necesse est, quòd demonstraret aliquid, quòd est præsens. saliquid, de quo fiebat sermo, illud autem est eiectio demonum. Dicendum autem, quòd intelligitur de eiectione dæmoniorum, & ita tenet Chryso. & Origenes, & Remigius.

Et tunc cum dicit ieiunium, & orationem, dicitur quidam,

dam, quòd non solum intelligitur pro istis duobus operibus spiritualibus, sed ieiunium est generale abstinere ab omnibus vitijs carnis, oratio autem intelligitur et generalis, scilicet est perseueratio in omnibus operibus. Sic dicit Remigius ieiunium hic intelligitur generale, quo non solum abstinemus à cibis, sed & ab omnibus illecebris carnalibus, & peccatorum passionibus. Similiter oratio intelligenda est generalis, quæ in bonis operibus consistit, de qua dicit Apostolus, sine intermissione orate. Sed dicendum, quòd licet nostra sint talia ieiunia, & orationes, quæ cum accipiuntur proprie, & specialiter, tamen accipienda sunt specialiter pro isto ieiunio, & oratione, quia aliàs cum per ieiunium, & orationem generalia intelligantur omnia bona opera circa carnem, per orationem autem omnia bona circa spiritum, non magis nominaret orationem, & ieiunium quàm alia opera, sed potius nominaret omnia bona opera: ideo de ieiunio, & oratione specialiter accipitur. Sed tunc est dubium, quomodo ieiunium, & oratio faciunt ad expellendum dæmones.

Aliqui dicunt, quòd prosunt ista inquantum repugnant dæmonibus specialiter: sic dicit Nicolaus hic. sciendum, quòd sicut in diuersis rebus corporalibus administrant diuersi Angeli à Deo præparati, & diuersorum ordinum, sic & in diuersis tentationibus corporalibus, & temporalibus administrandis diuersi dæmones habent specialem effectum, quia aliqui potissime tentant de diuitijs congregandis, aliqui de honoribus appetendis, vnde aliqui dicuntur spiritus luxuriæ, & aliqui spiritus superbiæ: ille autem dæmon habebat potissime potestatem tentandi de vitio carnis, quod potissime refrenatur per ieiunium, & orationem, & per consequens dæmon de talibus tentans per ista superatur.

Sed dicendum, quòd non stat, quia ista ordinantur ad repellendum dæmonem, ne præualeat tentando, sed non ad ejiciendum eum de obsesso corpore, & tamen Christus non loquebatur tunc discipulis, quomodo resisterent dæmoni tentanti, sed quomodo ejicerent illum de obsessis quem non potuerant ejicere dæmonem de arreptitio. Secundo, quia si loquitur de resistentia, quantum ad tentationes ad nullum pertinebat nunc: non enim pertinebat ad Apostolos, quia illi neque vexabantur, neque tentabantur à dæmone, de quo nunc est, nec pertinebat ad arreptitium, quia ille non tentabatur ad praua committendum, sed realiter vexabatur elidendo eum in terram, & non dabatur nunc doctrina, quomodo arreptitius resisteret tentationibus dæmonis, sed quo euaderet afflictiones ab illo illatas. Tertio, quia non concordat intentioni Christi: nam discipuli quæsierunt, quare nos non potuimus ejicere eum? tu eum ejecisti, & nos non potuimus, cur ergo nos non potuimus, & Christus respondit ad hoc dicens hoc genus dæmoniorum non ejicitur &c. ergo non loquitur de repellendo dæmonem tentantem, sed de ejiciendo de corpore. Quarto, quia litera hoc exprimit. s. hoc genus non ejicitur, sed ejicere significat expellere de corpore obsesso, & non resistere tentationi, quia tunc diceretur hoc genus non superatur: non est ergo ad propositum. Quinto, quia dato, quòd intelligeretur, quòd ex eo, quòd iste dæmon erat de tentantibus ad libidinem, & ideo non posset ejici de corpore nisi per ieiunium, & orationem, sic sequeretur, quòd circa alios dæmones, qui tentant de alijs vitijs non posset, quis ejicere aliquem, nisi vtendo remedio opposito: & tamen omnes dæmones, qui sunt inter nos, & vexant nos relicti sunt ad tentationem, & tentant specialiter de aliquibus vitijs: ideo non posset expelli aliquis dæmon de corpore, nisi facta aliqua cæremonia boni operis oppositi ad vitium illud, de quo tentat dæmon, & tamen multa dæmonia ejecerunt Apostoli, & discipuli Marc. 10. & Luc. 6. & non vtebantur cæremonia aliqua, sed solum inuocabant nomen Iesu: ideo non est verum, quòd ex hoc, quòd iste dæmon tentabat ad libidinem, oporteret præcedere ieiunium, & orationem. Sexto, quia per hoc, quòd Christus dixit hoc genus non ejicitur nisi in ieiunio, & oratione, dedit doctrinam excludendi dæmones: si tamen intelligeretur de dæmonibus tentantibus ad libidinem, qui indigebant oratione, & ieiunio, vt expellerentur, non esset doctrina, quia tunc oporteret, quòd discipuli scirent prius, an illi dæmones, qui vexabant arreptitios essent de tentantibus

A ad libidinem, vel ad alia vitia: hoc tamen scire non poterant: ideo non erat doctrina aliqua, quia erat de re occulta: & tamen Christus tradidit hoc tamquam doctrinam: ergo non intelligitur, quòd erat dæmon iste tentans ad libidinem, & quòd tales dæmones non possent ejici nisi per ieiunium, & orationem.

Dicendum ergo quòd intelligitur, quòd isti dæmones, de quibus infra dicetur qualis erat iste, de quo dicitur, non ejiciuntur nisi ieiunio, & oratione, idest, nisi ejicientes vacent primo ieiunio, & orationi, & tunc illos ejicere poterunt: & in hoc ostendit quomodo non potuerant Apostoli ejicere dæmonem, nam ipsi solum tulerunt dæmonem, quòd exiret in nomine Christi, sicut soliti erant, non præmiserunt autem orationem aliquam, neque ieiunium: ideo non potuerunt ejicere illum, & istam simul ponit

B Christus in hoc causam, quare nunc non potuerunt dæmonem ejicere, & dedit doctrinam ad ejiciendum de cætero, & iste est verus sensus. Sic dicit Origen. si ergo oportuerit nos aliquando circa curationem tale aliquid patientium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque loquamur, quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs, & orationibus nostris spiritus malignos: ista autem oratio debet esse in curante: si autem curandus etiam ieiunauerit, vtilius est. Sic dicit Theophil. oportet ieiunare et eum, qui curari debet, & eum, qui curat: sic enim vera oratio perficitur cum coniungitur orationi ieiunium, & tamen accipiendum est, quòd ieiunium ex parte curandi non sit simpliciter necessarium, sed ex parte curantis.

C *Quomodo est verum, quod non potuerunt Apostoli ejicere dæmonium, cùm non ieiunauerint neque orauerint, cum nec hoc Christus fecerit illum ejiciendo.* *Quæst.* CLXX.

SEd quæreret quomodo consonat hoc veritati, quòd non potuerint Apostoli ejicere dæmonem, quia non ejicitur nisi in ieiunio, & oratione? nam tunc esset argumentum contra Christum quomodo ejecerit eum, quia ipse nihil horum faciebat. Ad hoc præsupponendum est primo, quòd Apostoli non ieiunabant, neque orabant multo, ita quòd si dæmon non posset ejici nisi oratione, & ieiunio non possent eum expellere. De ieiunio patet, quia Apostoli non tenebant vitam austeram, vel magni ieiunij, sed vitam mediocrem, & potius erant comedentes quàm ieiunantes, & semper tenuerunt vitam istam quandiu fuerunt

D cum Christo: sic patet supra nono, cum dixerunt Pharisæi, & discipuli Ioannis, quare discipuli tui non ieiunant, sed edunt, & bibunt? & Christus ait, non possunt filij sponsi ieiunare, quamdiu cum eis sponsus est: venient autem dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt: nunc ergo cum nondum esset ablatus sponsus, non ieiunabant.

De oratione dicendum, quòd etiam non vacabant Apostoli magnis orationibus iuxta consuetudinem aliorum tenentium vitam religiosam, & differentem à populo, sed orabant aliquando, sicut laici: vnde etiam Pharisæi accusauerunt discipulos Christi, quòd nó orarent, scilicet, quòd parum orarent, vel quasi nihil in respectu ad tenentes vitam differentem à laicalis: nam dicitur Luc. 5. quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, tui autem discipuli non? & dato, quòd aliquando orarent, tamen nunc saltem quando ejicere voluerunt hunc

E dæmonem non orauerunt super hac re, neque ieiunauerunt, vt exaudiri mererentur.

De Christo autem dicendum vno modo, quòd nó posset objici contra eum hoc, sed quòd ipse orauerat: nam nunc quando descendit de monte veniebat de orando, quia venit de loco, in quo transfiguratus est, & tamen vbi transfiguratus est orauit, quia antequam transfiguraretur orabat, & dum oraret transfiguratus est. Luc. 9. scilicet, facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens, & tunc ad orandum ibat: nam dicitur, quia ascendit in montem, vt oraret. Etiam quia dato, quòd tunc non oraret, neque iuisset ad orandum, discipuli non possent objicere, quòd ipse nó orauerat, quia putabant eum venire de oratione: erat enim consuetudo

Chri-

Christi, quòd sæpe separaretur à discipulis, & maneret solus orans: sicut Ioan. 6. quando ascendit in montem orare solus, & mansit ibi vsque ad quartam vigiliam noctis, quando venit ad discipulos laborantes in nauigando eodem cap. & supra 14. & Marc. 6. & iterum ascendit in montem, & iterum mansit in monte, & mansit tota nocte solus. & cum esset aurora venit ad discipulos suos. Luc. 6. capit. & ita nunc putauerunt eum iuxta consuetudinem suam venisse de oratione.

De ieiunio dicendum, quòd Christus quando manebat cum discipulis, habebat vitam communem, quia non ieiunabat ipse plusquam illi: & ideo dicebatur ipse manducans, & bibens, sic enim vocauit seipsum sup. 11. venit filius hominis manducans, & bibens, & ob hoc Pharisæis erat occasio calumniandi contra eum. & vocabant ipsum voracē, & potatorem, scilicet, dicunt ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum socius, & amicus; nunc tamen forte ieiunauerat manens in monte, quia non erat opus multis diebus ieiunare ad eijciendum dæmonem illum: ideo non poterant Apostoli obijcere ei, quòd ipse eijceret dæmonium non orans neque ieiunans.

F

G

Secundò poterat dici, & melius, quòd non poterit Christo obijci, licet nunquam ieiunaret aut oraret, quia ista doctrina est eorum, qui potestatem non habent à se, sed recipiunt eam ab altero, & adhoc oportet, quòd se disponant: qui autem in seipso potens est non recipiens ab aliquo extraneo non eget ieiunio, & oratione, aut aliqua dispositione. Christus autem Deus erat, & qui discipulis, & Apostolis dederat potestatem faciendi miracula quæcunque, & specialiter eijciendi dæmones: ideò ipse dispositione non indigebat, neque aliquis de Apostolis hoc ei opponeret, & ita neque apparet tunc oppositum.

Quomodo stat, quod non posset eijci hoc genus nisi in ieiunio, & oratione, cum per fidem omnia miracula fieri possint, Et quod fides per quam fiunt miracula est donum Dei gratis datum, & non est in potestate nostra tenere illam vel non. *Quæst.* CLXXI.

QVæritur quomodo stat, quòd non posset eijci hoc genus nisi in ieiunio, & oratione, quia per fidem possunt fieri omnia miracula. Item non stat hoc cū litera præcedenti: nam quando quæsierunt discipuli, quare nos non potuimus eijcere eum? dixit Christus propter incredulitatem vestram: ergo si habuissent fidem potuissent eijcere, & ita dato, quòd non orarent, neque ieiunarent, si fidem haberent possent eijcere dæmonem. Aliquis dicet, quod circa alia miracula est hoc verum, sed non circa eiectionem dæmoniorum istorum, & ideo specialiter dixit, hoc genus non eijcitur nisi in ieiunio. Sed non stat. Primò, quia ponitur in litera regula generalis, si habueritis fidē, sicut granum sinapis dicetis mōti huic transi, & trāsibit, & nihil impossibile erit vobis, ergo nō erit impossibile eijcere dæmones habita fide: & idē dicitur in. 21. omnia quæcunque petieritis, in oratione credētes accipietis. Secundo, & efficacius, quia dato, q̄ esset speciale in eiectione istorum dæmonum, q̄ esset necessarium ieiunium, & oratio, non esset vera nec ad propositum respōsio Christi: sup. in litera: nam q̄n quæsierunt Apostoli, quare non potuimus nos eijcere eum? dixit Christus propter infidelitatem vestram, & tamen si specialiter erat necessaria oratio, & ieiunium ad hos dæmones eijciendos, etiam si haberent fidem, non eijcerent illos, non ergo fuerat eis impossibile eijcere illum propter infidelitatem, sed propter non ieiunare, & orare. Item, foret tunc superuacuum, quod addidit, si habueritis fidem, sicut granum sinapis: nam Christus dixit hæc propter casum istum: ergo necesse est, quod applicentur magis isti casui, quam alicui alteri, & dato, quod nulli alteri conuenirent, saltem illi casui conuenirent. Dicendum, quod verum est, quod habens fidem omnia potest, & quod potest eijcere dæmones illos, & tamen nemo potest dæmones illos eijcere nisi in ieiunio, & oratione. Pro quo sciendū, quod ista regula est vera generaliter, neque habet exceptionem, quod habens fidem potest omnia, & infallibiliter quicquid petierit obtinebit, & tamen non poterit habere fidem circa eiectionem horum

I

K

dæmonum ille, qui non orauerit, & ieiunauerit: hoc autem est, quia fides per quam miracula fiunt obtinemus, est donum Dei gratis datum, & non est in potestate nostra tenere illam, aut non, sed circa quædam vult homo habere fidem, & relaxatur cor eius, & deficit ita, vt non teneat firmam confidentiam: vt ostensum est supra, cum ergo det Deus fidem istam homini quando vult, & quomodo vult, dat eam facilius circa quasdam res, quam circa alias, & circa difficiliora, non dat ita faciliter: vnde circa ea, quæ ipse maiora videri vult, non dat, ita faciliter fidem, vt non sit ita facile homini impetrare illa: sic autem est de eiectione istorum dæmoniorum, quia aliquid magnum reputatur: ideo non dat fidem homini ad obtinendum eiectionem istorum, nisi disposuerit se ad obtinendum illud donum per ieiunium, & orationem, & ita ieiunium, & oratio faciunt ad eiectionem horum dæmonum: est ergo ordo in his, quod per ieiunium, & orationem non eijciuntur dæmones, neque obtinetur à Deo eiectio illorum, sed obtinetur fides, & per fidem postea orando obtinetur illico eiectio dæmonum, & ita fides eijcit dæmones, & manet regula generalis, quòd credens omnia potest, idest, confidenter petens: vnde si posset esse, quòd aliquis sine ieiunio, & oratione habere fidem circa expulsionem istorum dæmonum, expelleret eos non ieiunando, neq; orando, & tamen nunquam habebit fidem circa hoc, qui non orauerit, & ieiunauerit, quia fides datur à Deo, & ipse non vult dare illam non oranti, & ieiunanti. Et ita stat conuenienter, responsio Christi: nam cum dixerunt, quare nos non potuimus eijcere illum? dixit propter incredulitatem vestram: nam verum est, quòd causa immediata, & propria, immo sola hæc est, quòd non habuerint fidem: ideo posuit regulam generalem conuenienter, quia quidquid peterent, si haberent fidem possent facere, & quia istam fidem non poterant habere sine dispositione orationis, & ieiunij, & ipsi non ieiunauerant, neque orauerant nunc pro eiectione dæmonis, non habuerunt fidem, & ita non potuerunt eijcere illum, & ob hoc conuenienter posuit secundo loco, hoc genus non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio idest, ideo non potuistis habere fidem, quia non ieiunastis, neque orastis. Si autem causa immediata non eijciendi dæmonem fuisset non ieiunare, & non orare, hanc posuisset primo: tenuit ergo Christus aptissimam, & conuenientem orationem respondendi.

sup. q. 169.

H

Et iuxta hoc patet responsio ad duo in contrarium: ad primum concedendum verum esse, quòd per fidem fiunt omnia miracula, & ideo, quia illam non habuerunt nunc Apostoli, non potuerunt eijcere dæmonem, & tamen ideo fidem habere non potuerunt, quia non ieiunauerunt, neque orauerunt.

Ad secundum concedendum, quòd si fidem haberent non orando, neque ieiunando eiecissent dæmonem, & tamen non poterant habere fidem sine ieiunio, & oratione propter causam dictam.

Quare Christus dixit hoc genus non potest eijci, & quod genus sit istud. Et modus expositor, quo dæmones in hominibus sæuiunt. Et quæ difficultas sit aliquando in quibusdam dæmonibus eijciendis, quorum potentiæ sub cælo nulla est maior. Et quod maiorum spirituum expulsio de corporibus putabatur apud Iudæos maximum miraculum.

Quæst. CLXXII.

QVæritur, quare Christus dixit hoc genus non potest eijci &c. nam significat, quòd non erat necessaria oratio, & ieiunium ad omnia miracula facienda, sed ad hoc genus est dubium, quod genus sit istud.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur de genere delectabilium in vitiis carnalibus, vt dicit Glo. hoc genus, idest, ista carnalium voluptatum mutabilitas non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, quòd ista expositio est mystica, & non est ad propositum literæ, cum Christus non loquatur hic de hoc, vt dictum est supra quæst. 168. Dicendum autem, q̄ non intelligitur, nisi de dæmonibus, & verum est, quod

litera,

litera non exprimit hic, cum solum dicat hoc genus non eijcitur: & etiam Marc. 9. non exprimitur, quia solum dicitur, hoc genus in nullo potest exire nisi in ieiunio, & oratione, est tamen intelligendum necessario de dæmonibus. Primò, quia Christus non tetigit, sup. nisi de dæmonibus, & de hoc fuerat quæstio: ideo necesse est de hoc intelligere totam literam. Secundò, quia dicitur hoc genus non eijcitur: & ita oportet intelligi de aliquo, quod sit intra hominem, & eijci debeat: hoc autem competit dæmonibus, qui intrant in corpus hominis, & magis exprimitur Marc. 9. sed hoc genus in nullo exire potest.

Sed tunc dicunt aliqui, quòd intelligitur de omnibus dæmonibus, quòd non possunt eijci nisi in ieiunio. Sic dicit Chrys. hoc genus dæmoniorum, &c. quod dicit non solum de genere Lunaticorum, sed de vniuerso genere dæmonum. Sic etiam dicit Theophyl. hoc genus, s. Lunaticorum, vel simpliciter omnium dæmoniorum genus. Sed dicendum, quòd nõ stat: necesse est enim accipi de aliquo modo speciali demonum. Primò, quia Christus dixit hoc genus, i. hoc genus demoniorum: ergo de certo modo demoniorum, & non de omnibus loquebatur, quia aliàs non diceret hoc genus, sed diceret demones nõ eijciuntur. Secundò, & efficacius, quia discipuli, & Apostoli ante hoc multos dæmones eiecerant Marc. 6. & Luc. 10. & tamen tunc non ieiunabant, sicut nec nunc, quia quãdiu cum Christo fuerunt nõ ieiunabant, sup. 9. c. & vt dictũ est præced. q. nec orabant, quia adhuc erant rudes, & imperfecti, & tamen dæmones non resistebant eis, sed inuocato nomine Christi statim subijciebantur dæmonia Luc. 10. ergo ad eiectionem illorum non erat necessarium ieiunium, neque oratio; ergo non est verum, quòd requireretur ieiunium, & oratio ad eijciendum alios demones, & tamen ad eijciendum genus illud requirebatur ieiunium, & oratio; ergo non intelligitur de omnibus dæmonibus.

Sed est dicendum, quòd intelligitur de solis dæmonibus, qui torquent Lunaticos, & hoc consonat literæ, quia dixerat pater pueri, quòd filius suus erat Lunaticus, & ideo de genere dæmonum Lunaticorum intelligẽdum est. Sed tunc est dubium quare in quibusdam dæmonibus eijciendis requiratur oratio, & ieiunium, in alijs non. Dicit Nicolaus super Marc. 9. cap. demones nõ sunt æquales in virtute naturali, & ideo difficilius est expelli vnũ quam aliũ, & ideo ad expulsionem illius requirebatur in expellente subiectio carnis ad spiritum, quæ fit per ieiunium, & magna eleuatio mentis in Deum, quæ fit per orationem, talia autem nondum erant in Apostolis: ideo non poterant expellere illum demonẽ. Sed dicendum, quòd non stat, quia si difficultas eijciendi dæmones esset iuxta inæqualitatem virtutis naturalis eorum, agerent dæmones in corporibus obsessis iuxta potestatem naturalẽ, sed falsum est, quia cũ non sit potestas sub cœlo, quæ comparetur ei. Iob. 41. si permitteretur dæmon agere totum, quod potest subito occideret omnes homines. Item patet, quòd in isto arreptitio nõ permittebatur demon agere totum quod poterat: nã sæpe deijciebat eum in ignẽ, & aquam ad occidendum eum, & tamen nunquã occidit eũ, quia Deus non permittebat. Sic dicit Chrys. considerandum, quòd nisi prouidentia hic homo fuisset potitus olim periisset à dæmone. n. qui ipsum in ignẽ, & in aquam mittebat interfecisset eum omnimodo nisi Deus eum retinuisset: ergo cum non agant dæmones in corporibus obsessis iuxta magnitudinem virtutum suarum naturalium, potest esse, quòd aliquis dæmon minoris potestatis permittatur magis dominari corpori obsesso, & ita difficilius erit talem inde eijci quàm eum, qui magnæ virtutis naturalis est. Et iste est vere modus, quo dæmones saeuiunt in hominẽ: tantum. n. possunt vexare, & permanere quantum permittuntur. Sic patet in sathan cui Deus dixit de Iob, ecce vniuersa, quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam. Iob. 1. & ita pro tunc non potuit sathan plus nocere Iob quam Deus dimisit, scilicet, in omnibus exterioribus, ipsum autem tangere nõ potuit. Iterum autem cum concitaret sathan Deum contra Iob, dixit Deus, ecce in manu tua est, verum tamen animam eius serua Iob. 2. & ita sathan percussit tunc Iob vulnere pessimo à planta pedis vsque ad verticem, & tamen non potuit eum occidere: non est ergo verum, quòd dæ-

A mon, qui est maioris virtutis naturalis, est sit difficilior ad expellendum, sed ille cui maior potestas traditur super obsessum.

Item, si intelligeretur de dæmonibus talibus, quod necessaria essent oratio, & ieiunium ad eijciendum eos, esset tunc sensus literæ, hoc genus, i. dæmones qui potentiores sunt, nõ possunt eijci &c. & tunc non esset conueniens doctrina: quia erat aliquid incertum: nam cum quis arreptitus à dæmone, nemo scire potest de illo dæmone an sit de potentioribus, vel de minoribus nisi per reuelationẽ, cum non sint aliqua signa ad hoc cognoscendum: nam multũ vexare, vel parum non est certum signum, quòd sit demõ potens, vel infirmus, cum potestas cuiuslibet demonis etiã minimi, quasi improportionaliter excedat potestatem omnium hominum, quia non est potestas sub cœlo, quæ com-
B paretur ei, Iob. 41. & tamen Christus dedit istam doctrinam tamquam certam, quia aliàs esset inutilis: ideo nõ esset intelligi de aliquo genere dæmonum, quos demones facile sit cuilibet cognoscere.

Dicendum igitur, quod intelligitur de dæmonibus Lunaticis: nam dæmon iste Lunaticus erat, cum arreptitus dicatur Lunaticus, sup. in litera, & de istis est verum, quod licet cæteri dæmones possent eijci inuocato solo nomine Christi, isti non poterant eijci nisi præmissa oratione, & ieiunio. Apostoli autem ante hoc multos dæmones eiecerãt, nullus tamen erat Lunaticus: ideo inuocato solo nomine Christi eijciebant, & nemo eis resistit: iste autem fuit primus, qui restitit eis: ideo admirati sunt, quod non potuerint eijcere eum, & propter hoc tradidit nunc Christus doctrinam eis ad eijciendum dæmones, s. quòd si quando occur-
C reret eis, quod aliquem dæmonem Lunaticum eijcere vellent, ieiunarent prius, & orarent, & tunc inuocato nomine Christi eijcere possent eum. Et ita etiam nos facere debemus, sic dicit Origenes; si aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque loquamur quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs, & orationibus nostris spiritus malignos. Causa autẽ huius erat, quia dæmones Lunatici accipiunt maiorem potestatem in corpore obsesso, & reputatur maius miraculum eiectio illius, & ideo volebat Deus maiorem dispositionem ex parte eijcientis. Patet primum: nam spiritus Lunatici sunt muti, & surdi: reddunt enim mutum interdum eum, qui arripitur, & surdum, vel saltem ipsi non coguntur loqui arreptitios. Et patet, quia cum Matthæus dixit hic, quod di-
D xerit pater filius meus Lunaticus est, dicitur Marc. 9. attuli ad te filium meum habentem spiritum mutum, & postea Christus dixit eodem capit. surde, & mute spiritus ego præcipio tibi exi ab eo: & isti spiritus Lunatici grauius torquent. Quod patet de isto: nam vbicunque inueniebat puerum allidebat eum eodem capit. & sæpe mittebat in ignem, & sæpe in aquas deijciebat, supra in litera. Secundum patet, quia apud Iudæos reputabatur maximũ miraculum eijcere de corpore obsesso spiritum mutum, vt patet, supra 9. obtulerunt ei hominem mutum dæmoniũ habentem, & eiecto demone locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes numquam apparuit sic in Israel. Et iterum cum eiecisset aliud simile dæmonium, putaverunt ipsum propter hoc esse Messiam, supra 12. capit. scilicet, tunc oblatus est ei dæmonium habens cæcus, & mu-
E tus, & curauit eum ita, vt loqueretur, & videret, & stupebant oẽs turbæ, & dicebant, nunquid hic est filius Dauid? idest, Messias, & tñ multos alios demones eijciebat, & nõ mirabantur sic turbæ, quia non erant dæmonia muta. De maximis ergo miraculis Christi reputabatur illud potius, quam suscitare mortuos: nam de alijs miraculis non dicebant nunquam apparuit sic in Israel: demones autẽ muti erant Lunatici, & sic eijcere demones Lunaticos, de quibus nunc Christus dicebat, reputabatur apud Iudæos inter maxima miracula, & ob hoc Christus voluit, quod nemo posset eijcere dæmones tales, nisi præmissa oratione, & ieiunio: nã alias non dabat fidem ad eijciendum, & non poterat impetrare eiectionem à Deo volens eijcere: in cæteris autem dabat cito fidem, & impetrabat volens eijcere spiritum. Et ista forte fuit vna de causis quare Christus voluit, quod discipuli deficerent coram turba in isto miraculo,

culo, quia licet istud secundum veritatem non esset maximum miraculum, reputabatur tamen tamquam maximũ apud Iudæos, & de illo summe admirabantur, vt dictum est; ne ergo putarent Apostolos esse æquales Christo, & per hoc non crederent recepisse potestatem ab illo, voluit illis deficientibus in eo ipse illud imperiose agere.

Quare potius oratio, & ieiunium, quam aliquid aliud erat necessarium ad dæmones Lunaticos eijciendos. Et quod nulla opera bona apud Iudæos iudicabantur meliora oratione, & ieiunio, quod vtique requiritur ad bene orandum cum nihil sic eleuat hominem in Deum, sicut oratio.
Quæst. CLXXIII.

QVæretur, cum aliqua dispositio esset necessaria ad eijciendum dęmones Lunaticos, quare potius oratio, & ieiunium, quàm aliquid aliud.

G Aliqui dicunt, ꝙ hoc est, quia ad repellendas tẽtationes carnis ista duo proficiunt: sicut dicit Glo. hoc genus. i. ista carnalium voluptatum mutabilitas non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed hoc non est ad propositum, quia hic non agitur de refractione vitiorum, sed de dęmonum expulsione.

Alij dicunt, quòd ista duo requirebantur, quia iste dæmon, qui eijciendus erat, pertinebat ad libidinem, quia officium eius erat tentare de pertinentibus ad carnem, & ideo illa, quibus tolluntur tentationes carnis erant conuenientia, sic dicit Nicolaus. Sed dicendum, quòd non stat: nam non agitur hic quo resisterent tentationibus immissis ab illo dæmone, sed quomodo Apostoli eijcerent illum de corpore pueri obsessi: nam dęmon ille neque tentabat puerum ad libidinem, neque Apostolos, sed vexabat puerum corporaliter eum in igne deijciens, & in aquam. H Dicendum, quòd erat necessaria oratio, & ieiunium, eo quòd debebat esse valde bene dispositus ad Deum ille, qui eiecturus esset dęmonem Lunaticum, & hoc erat per opera bona: & tamẽ nulla opera iudicabantur meliora apud Iudæos, ꝗ oratio, & ieiunium, cum illa frequẽtarent illi, qui tenebant vitam religiosam: ideo ista voluit Christus esse necessaria. Patet hoc, quia Pharisæi, & discipuli Ioannis, qui apud Iudæos erat famosiores in excellentia vitæ, frequentabant ista duo: vnde Lucæ 5. Pharisæi dixerunt ad Christum, quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter, & discipuli Pharisæorum, tui autem edunt, & bibunt? Sed tunc dicetur, quare non ponunt eleemosyna cum his, quia illa est de magnis bonis. I Dicendum, quòd causa vera est, quia ista bona ponuntur; vt per ea obtineat hominem ille, qui vult eijcere dęmonẽ, & per ... obtentam eijciat illum, debet autem mentem eleuare in Deum ille, qui debet aliquid obtinere ab eo: nihil autem sic eleuat hominem in Deum, sicut oratio, cum ipsa sit accessio mentis in Deum, ideo ipsa maxime requiritur, & quia oratio non fit conuenienter, nisi à disposito, vt caro non retrahat spiritum ab eleuatione in Deum, oportet carnem disponi subijciendo eam spiritui, quod fit per ieiunium, & ita ad bene orandum, non solum oportet orare, sed & ieiunare, & sic posuit ista duo. Sic dicit Crysost. ieiunium multam sapientiam imponit, & hominem quasi Angelum de cęlo constituit, & incorporeas potestates impugnat: sed & oratione opus est quasi principaliori, qui K enim orat, vt oportet, & ieiunat non multis indiget, & ita non fit auarus, & ad eleemosynam promptus est: qui enim ieiunat leuis est, & vigilanter orat, & concupiscentias perniciosas extinguit, & propitium Deum facit, & animum superbum humiliat: qui ergo orat cum ieiunio duplices habet alas, & ipsis ventis leuiores: neque enim oscitat, & torpet orans (quod, & multi patiuntur) sed est igne vehementior, & terra maior: ideoque tali maxime dęmonibus aduersatur: nihil enim est homine decenter orante potentius: ob hoc igitur oratio, & ieiunium fuerunt necessaria. Vel vt oratio esset propter se, ieiuniũ autem propter orationem: eleemosyna autem disponit hominem bene ad proximũ, & est opus meritorium valde, sed non est ad eleuandum mentem in Deum, quæ hic est necessaria: rectè ergo ista duo dixit necessaria ad eijciendum hoc genus dæmoniorum, scilicet, ad obtinendum fidem, per quam eijci possint dæmones Lunatici, siue muti, & surdi.

Conuersantibus. Hic ostendit Christus precium se esse nostræ redemptionis. Et diuiditur in duo. Primo enim ostendit suam passionem futuram. Secundo ex quodam facto declarat suæ passionis efficaciam: ibi. *Et cum venissent.*

Circa primum dicitur. *Conuersantibus autem eis in Galilæa.* Idest, dum maneret Christus cum discipulis suis in Galilæa.

Dixit illis Iesus. Docendo eos secreto, nam populo non proponebat aliquid palam de passione sua.

Filius hominis. Idest, ego: ita enim se vocare solet quasi loquatur de alio. *Tradendus est.* s. per aliquem de suis. *In manus hominum.* Idest, in potestate hominum malorũ, qui cupiunt ei nocere, & nocebunt. *Et occident eum.* flagellantes, deinde crucifigentes. *Et tertia die resurget.* Scilicet, post occisionem. *Et contristati sunt vehementer.* Scilicet, quia dicebat eis de morte sua, quam ipsi valde horrebant.

An istud sit continuatum ad præcedentia.
Quæst. CLXXIIII.

QVæretur, an illud sit continuatum ad præcedentia. Dicendum, quòd sic. Primo modo, quia oẽs tres Euangelistæ, qui illud referunt, ponunt illud eodẽ ordine, quo Matthæus. s. immediate post expulsionẽ dęmonis Lunatici, vt patet hic, & Mar. 9. & Luc. 9. & tñ si nõ esset iste ordo continuus non concordarent oẽs tres Euangelistæ, sed discordaret aliquis eorũ, sicut sæpe soliti sunt facere. Secundo patet, quia illud factũ est in Galilęa, cum dicatur hic, & conuersantibus illis in Galilęa, & tñ transfiguratio, & eiectio dęmonis (de quibus supra immediate) facta fuerant in Galilea, vel iuxta illam: sic innuitur Mar. 9. scilicet, & inde profecti præter gradiebantur in Galilęam: ergo fuit continuatum illud ad præcedentia. Tertio patet, quia Lucas ostendit magis continuationem inter hæc signans, quòd statim post curationem arreptitij pueri factũ fuerit: nam dicitur Luc. 9. sanauit puerum, & reddidit illum patri eius: stupebant autem omnes in magnitudine Dei, & sequitur: omnibus autem mirantibus in omnibus, quæ faciebat dixit ad discipulos suos, ponite vos in cordibus vestris sermones istos: filius enim hominis futurus est, vt tradatur in manus hominum: ergo quando admirati sunt de eiectione dęmonis Lunatici, dixit hæc.

Quare Christus dixit, nunc discipulis de sua passione.
Quæst. CLXXV.

QVæretur, quare Christus dixit, nunc discipulis suis de passione sua. Dicendum (vt aliqui volunt) quòd fuit ad ostendendum, quòd passio sua voluntaria esset: nam ipse, qui immediate ante hoc tale miraculum fecerat, & transfiguratus fuerat, poterat euadere mortem, si vellet, & tamen subire voluit illam. Sic dicit Theophilus post miracula interposuit Dominus sermonem de passione, ne putaretur, quòd inuoluntarie passus est. Secundo fuit ad auferendum discipulis occasionem errandi: nã cum vidissent eum transfiguratum, & talia miracula egisse, putarent quòd non esset passurus, quia Deo non conuenit pati: ideo immediate post talia dixit eis de passione sua. Sic dixit Cyrillus, ostenderat in monte discipulis gloriam suam, & post hæc liberauerat quendam à spiritu nequam, sed oportebat eum, sustinere salutarem passionem pro nobis, poterant autem discipuli conturbari dicentes, nunquid decepti sumus dum Deum, eum esse arbitraremur? vt ergo scirent, quid circa ipsum futurum erat, iubet eos in mente habere passionis mysterium.

Quare toties Christus de passione sua, dixit discipulis, cum semel dicere sufficeret. *Quæst.* CLXXVI.

SEd quæretur, quare toties Christus de passione sua dixit discipulis? nam sufficiebat semel dicere nunc, tñ sæpe dixit: nam præced. cap. s. cœpit ostendere discipulis, quòd oporteret eum abire Ierosolymam, & multa pati,

ta pati, & supra in litera dicitur: sic & filius hominis passurus est ab eis, iterum autem dicitur hic.

Dici potest, quòd fuit hoc: primò ad certificandum de hac re: erat enim aliquid magnum, & quasi incredibile discipulis, quòd ille, qui talia faciebat, & qui se Deum esse ostenderat occideretur, vt ergo credere possent saepe hoc dicit. Secundo fuit, vt illud intelligerent: nam etiam hac tertia vice qua Christus dixit discipulis de passione non intellexerunt illud, quanto magis si semel tantum dixisset. Patet hoc, quia Marc. 9. dicitur, at illi ignorabant verbum, & timebant eum interrogare, & Luc. 9. dicitur, at illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante oculos eorum, vt non sentirent illud: fuit ergo conueniens saepe dici. Tertiò fuit ad confortandos animos discipulorum, vt cum acciderit passio sua non eueniat tanquam aliquid inopinatum, quia tunc valde frangeret, & turbaret corda eorum, sed saepe de illo cogitando rem sibi tolerabiliorē facerent. Sic dicit Remigius, saepe Dominus mysteria suae passionis discipulis praedixit, vt quando acciderent tanto leuius ea ferrent, quanto praecognita haberent. Quartò fuit ad ostendendum magnum desiderium suum ad patiēdum pro nobis: hanc enim rem, quę nobis grata est, saepe in alloquium vertimus, desiderabat autē Christus passionem, quia hoc erat maximum mysterium, quod operaturus esset, & non solum illam, sed & ea, quę passioni propinqua erant desiderabat, vt dicitur Luc. 22. desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum priusquam patiar. Quintò fuit ad tollendum dubium: Christus enim solebat interdum loqui in parabolis, & ita si semel tantum Christus dixisset discipulis de morte sua, putarent fortè, quòd in parabolis loquebatur, & non putarent eum moriturum: ideo saepe illud dicebat, vt non putaretur parabolice locutum esse, sed plane loqui. Sextò (vt aliquid dicunt) fuit, vt adderet ad dicta: non enim solet Christus aliquid repetere, quia tamen dixerat, supra de passione, & non aperuerat omnia: nam non dixerat de traditione sua, repetiuit hic, vt adderet de traditione. Sic dicit Origenes, videntur quidem, haec illis, quae supra dixerat simi lia esse, vt facile quis dicat Dominum eadem ipsa repetere, quod non est ita: tradendum enim superius non est dictum, hic autem non solum tradendum, sed & in manus hominum tradendum audiuimus.

Quomodo est verum, quod Christus traditus fuerit, & a quo dicatur traditus. *Quaest.* CLXXVII.

QVaeretur quomodo est verum, quòd Christus traditus fuerit, quia hoc videtur repugnare libertati passionis suae. Dicendum, quòd non repugnat: nā verum est, quòd traditus est, & tamen si non permisisset se tradi, non potuisset se tradi: ipse ergo spontaneus fuit, qui tamen eum tradidit non tanquam spontaneum, sed tanquam nescientem, aut effugere non potentem tradidit, sed scriptura de eo dicit, quòd sponte traditus fuerit: sic dicitur Isa. 53. oblatus est, quia ipse voluit, & iterum; si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longaeuū, & ita posuit cum nemo posset auferre eo inuito. Ioan. 10. capit. scilicet, ego pono animam meam, & iterum sumo eā, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterū sumendi eam. Et apparet satis ex verbis his, quòd sponte tradendus esset: nam ipse designat hic se scire, quòd tradē dus esset, poterat ergo euitare vadens in aliam regionem, vel alijs modis, & tamen non euitauit: ideo constat, quòd tradi voluerit. Sed dicetur quis tradidit Christum? Dicendum, quòd ipse se tradidit, & pater eum tradidit, & Iudas tradidit, & Iudaei eum tradiderunt gentibus. Pater enim, idest, tota beata Trinitas tradidit illum, quia diffiniuit, ꝙ pro nobis homo Christus Iesus moreretur, Deus homo existens, & quia Deo non tradente non poterat quisquam nocere illi, vt ipse dixit. Ioan. 19. ad Pilatum, non haberes potestatem in me vllam nisi datum esset tibi desuper: dicitur pater eum tradidisse: Isa. 53. propter scelus populi mei percussi eum, & iterum, & Dominus voluit conterere eum in infirmitate, & ita Apostolus dicit eum a patre traditum pro nobis, & quòd proprio filio non pepercit,

A cit, sed pro nobis tradidit illum. Dicitur ipse tradidisse se, quia patri tradenti non repugnauit, sed obediuit ad Phil. 2. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, & hoc fuit conformando voluntatem suam voluntati patris, infra vigesimosexto, pater si possibile est transeat à me calix iste: non tamen, sicut ego volo, sed sicut tu vis. Etiam etiā tradentibus non repugnauit, neque nocuit, aut maledixit saltem verbo, & quantum adhoc se tradidit 1. Pet. 2. qui cum pateretur non comminabatur, cum maledicerent non maledicebat: tradebat autem iudicanti se iniuste, & ita dicitur Isa. 53. fortium diuidet spolia pro eo, quòd tradidit in mortem animā suam, & cum iniquis deputatus est. Iudas autem tradidit eum, quia ipse fuit instrumentum diaboli ad procurandum traditionem realem Christi: nam pactus pecuniam à Iudeis
B quaerebat opportunitatē, vt Iesum posset tradere Iudeis, & accepta cohorte, & ministris ostendit eis locum, in quo erat Iesus, quem illi nesciebant. Ioan. 18 sciebat autem Iudas, qui tradidit eum locum. Et ista traditio vulgatior est in sacra scriptura, & ita Christus dixit vnus ex vobis me traditurus est, infra vigesimosexto, & iterum: vae autem homini illi, per quem filius hominis tradetur, & ita Iudas vocatur traditor Domini Ioan. 6. & 13. Iudaei autem tradiderunt Christum, quia postquam traditus est eis à Iuda, tradiderunt ipsi eum Pilato praesidi, & ita dixit Pilatus, gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Ioan. 18. & Christus dixit, qui me tradidit tibi peccatum maius habet Ioan. 19. & de hac traditione facienda gentilibus praenunciauerat etiam Christus. Luc. decimooctauo, ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur om-
C nia, quae scripta sunt de filio hominis, tradetur gentibus, & illudetur.

Quòd autem dicitur hic tradendus est in manus hominum, intelligitur in manus peccatorum, qui nullum bonum habent, nisi quòd homines sunt. Et potest intelligi tam de manibus Iudaeorum quibus per Iudam traditus est, quam de manibus Gentilium quibus traditus est per Iudaeos.

Quare dixit, & tertia die resurget. *Qu.* CLXXVIII.

QVaeretur, quare dixit, & tertia die resurget. Dicendum, quòd primò fuit ad consolandum: nam discipuli tristarentur nimis audita morte futura Christi, vt ergo tolerabilius haberentur dixit, quòd resurrecturus esset,
D & vt ostendatur, quòd paruo tempore de morte dolere deberent dixit, quod tertia die resurgeret. Sic dicit Hieronymus semper autem prosperis miscet tristia. Si enim contristat eos, quia occidendus est, debet laetificare, quia dicit, & tertia die resurget.

Sic etiam Chrysostomus dicit: non enim multum dixit tempus, quo in morte maneret, sed tertia die resurrecturū. Idem dicunt Beda, & Theophyl. Secundò, fuit ad ostendendum eis veritatem huius articuli: nam sicut debuerūt instrui circa passionem, ita & circa resurrectionem, immo magis circa resurrectionem, quia mortem ipsi visuri erāt, & ideo etiam nolentes crederent illā: resurrectionem autem non viderent ita apertè, quia vt dicitur Actuum 10. non dedit illam notam fieri Deus omni populo, i. Christum resurgentem, sed solum testibus praeordinatis ab eo:
E ideo magis debuerunt instrui circa resurrectionem, quàm circa passionem, & ob hoc vbicunque agit de passione annunciat rationem, vt patet praeced. cap. & hic, & Marc. 9. & Luc. 9. & 18.

Quomodo discipuli contristati sunt vehementer, audito verbo passionis eius. *Quaest.* CLXXIX.

QVaeretur, quomodo discipuli contristati sunt vehementer, & quomodo potuerunt tristari: nam videtur, quòd non possent tristari.

Primò, quia Christus dixit eis de sua resurrectione statim futura post tres dies, & ita non debebant dolere, vel si dolerent non saltem vehementer.

Secundò, quia ex morte Christi sequebatur magna vtilitas, scilicet, redemptio totius generis humani, & dato

quòd

quòd esset tristitia de morte Christi absolute considerata. F Inquantum tamen erat tam vtilis, non debebat esse magnæ tristitiæ, sicut inuoluntarium mixtum non est tam inuoluntarium, quantum violentum, vt patet tertio Ethicorum.cap.1. Tertio, quia videtur, quòd non poterant tristari, quia tristitia est de malo præsenti, & tamen qui non iudicat malum esse, quod patitur, non putat habere malum præsens, ideo non potest tristari: Apostoli tamen non intelligebant hoc verbum de passione Christi, vt dicitur Marci 9. scilicet, At illi ignorabant verbum hoc, & Lucæ 9. idē patet, ideo non poterant tristari.

Dicendum, quòd Apostoli valde contristati sunt, audito verbo de passione Christi, eo quòd audiebant rem duram, scilicet, mortem, & diligebant nimis Dominum saltem amore carnali, idest, secundum præsentiam corporalem, ideo quidquid pertineret ad molestiam illius, dure audiebant, G & cum tristitia magna, & ita quando prima vice dixit de passione sua, ait Petrus: Absit Domine, non erit tibi hoc: tanquàm detestaretur rem illam: nunc autem quia Petrus fuerat ibi increpatus, cum dixerit ei Christus: Vade retro me Sathan, scandalum enim mihi es, non ausus fuit rursus arguere Christum, aut loqui quicquam in oppositum, sed doluit nimis ipse cum alijs, audito hoc verbo.

Ad primum dicendum, quod etiam si Apostoli putarēt Christum mansurum in morte, solum per tres dies, dolerent nimis de morte illa, quia cum diligerent eum nimis secundum præsentiam carnis nolebant separari eum a se per mortem, saltem ad horam. Etiam quia dato, quòd non moreretur, quidquid mali pateretur, erat eis graue, & dolerēt valde de illo: mori tamen non poterat sine magna pœna, ideo dolebant si moriturus esset, etiam per vnam diem, H vel horam.

Aliter potest dici, quòd non intelligebant Apostoli de resurrectione, quomodo futura esset, cum etiam de morte vix intelligerent, immo non intelligerent, ideo audientes id, quod malum erat, non attendebant ad id, quòd consolatorium erat, sed tristabantur inconsolabiliter.

Ad secundum dicendum vno modo, quòd discipuli nesciebant Christum moriturum pro salute humani generis, & redimi omnes per illum, quia quousque per Spiritum sanctum illuminati sunt, non intellexerunt vtilitatem mortis Christi, ideo tristabantur de illa, tanquàm esset aliquid malum, nescientes bonum inde secuturum.

Aliter potest dici, quod etiam si scirent hanc vtilitatem secuturam, erant tamen carnales nimium, idest, Christum secundum solam præsentiam corporalem amantes, I & ideo potius volebant, quòd ille viueret, quam quod eo moriente sequerentur nimia bona hæc.

Vel forte non considerabant de illis bonis, & ideo ita tristabantur de morte eius, ac si nihil esset, per quòd consolarentur.

Et ita etiam erat circa resurrectionem eis prænunciatam, quia ita tristabantur, ac si non fuisset prænunciata resurrectio.

Sic dicit Origenes: Contristati sunt vehementer, non attendentes ad illud, quod dixerat, & tertia die resurget, nec considerantes quis esset, cui ad destruendam mortem unum dierum tempus sufficeret.

Ad tertium dicendum, quod discipuli intelligebant ista verba, quæ Christus proferebat, quantum ad id, quod ipsa signant in cortice, & tamen non erant certi, an ita futurum esset, quòd Christus vere moreretur, vel K deberent aliter intelligi: putabant enim forte, quòd non loquebatur Christus eis literaliter, sed metaphorice, vel parabolice, quia ita interdum solebat eis loqui, & ita nesciebant an certe moriturus esset, tamen quomodocunque futurum esset, ista verba significabant rem tristem, scilicet, mori, ideo audientes tristabantur valde, & incidebat eis grauis solicitudo circa hoc, quòd futurum esset.

Sic dicit Beda, quia per figuras sæpe eum loquētem audire consueuerant horrentes euentus mortis eius, etiam in eis quæ de sua traditione, ac passione aperte loquebatur, figurate aliquid significari volebant, & tamen ignorabant veritatem rei, & tamen tristabantur, quia verba mala sonarent.

F Aliter potest dici, quòd Apostoli intellexerunt, quòd Christus vere designaret se occidendum, & ideo vehementer tristabantur, & tamen dicebantur ignorare, quia nesciebant quomodo posset stare, quòd ipse moreretur: videbatur namque eis inconueniens, quòd Christus, quem Deum putabant, moreretur, cum Deus non moriatur. Etiam putabant, quòd regnaturus esset semper, cum esset Messias, ideo non videbant quomodo staret cum morte, & ita turbati sunt Iudæi, quando audierunt Christum dicere, oportet exaltari filium hominis: nam dicitur Ioann. duodecimo, respondit turba: nos audiuimus ex lege, quòd Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis: & tamen quis modus ignorantiæ fuerit, ostenderetur magis, Marci 9. vel Lucæ.9. vbi de hoc agitur. G

Et cum venisset Chapharnaum, accesserunt qui didrachmam accipiebant, ad Petrum. Et dixerunt ei: Magister vester non soluit didragma. Ait; Etiam. Et cum intrasset in domum præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum, a filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens, da ei pro me, & te. *2.q.1.ca. magnum. & q.3.c. inter verba. 23.q.vlt. c.tributū.*

Et cum venisset. Hic ponitur passionis Christi efficacia, *Passionis Christi efficacia.* H quæ est vera libertas, quæ indirecte designatur per quendam actum Christi, inquantum ipse dicit filios liberos esse, & tamen liberi sumus, quia filij sumus, qua libertate donauit nos Christus, ad Galatas quarto. Vel liberi sumus, quia filius liberauit nos, & hoc est magis ad propositum, vt dicit Christus, Ioan.8. Si filius liberauerit vos vere liberi estis. Et dicitur.

Cum venisset. Scilicet, Christus, & discipuli, *Capharnaum.* Ciuitas Metropolis est Galilææ, in qua Christus multoties prædicauit, & sæpe multa miracula fecit, & ibi cœpit prædicare supra quarto capitulo, & tamen ad vltimum illi non egerunt pœnitentiam, & ideo Christus imprecatus est semper, vel prædixit verius mala contra Capharnaum, supra vndecimo, & Lucæ decimo capitulo.

I *Accesserunt.* Scilicet, Ad interrogandum, & non ad exigendum didragma, vt infra patet. *Qui accipiebant didragma.* Idest, Illi quibus impositum erat officium colligendi didragma, erat enim census, qui dabatur in Capharnaum tunc quando Christus ibi fuit, vt infra dicetur. *Ad Petrum.* Non dixerunt hoc Christo, sed secrete accesserunt ad Petrum, qui erat vnus de Apostolis.

Et dixerunt ei, magister vester non soluit didragma. Interrogatiue legendum est, idest, nunquid magister vester soluere vult didragma, aut soluturus est, aut nunquid iam soluit? Vel potest accipi affirmatiue, & tunc potest K intelligi multipliciter, secundum quòd varie concipere poterant illi, qui petebant didragma, scilicet, non soluit, idest, quia ita est, quod non soluit, & soluturus est dic ei, quòd soluat. Vel non soluit communicatorie, idest, male facit non soluendo, quia poterit incurrere in damnum. Vel non soluit, idest, non est obligatus soluere, & tamen melius accipitur interrogatiue, vt infra dicetur. & dicitur, Magister vester, idest, omnium vestrum, licet ad solum Petrum nunc loquerentur.

Ait etiam. Ponitur etiam loco orationis affirmatiue, scilicet, etiam, idest, ita est sicut dicitis, quod non soluit didragma. Sic dicit Glosa: sic dicitur supra 13. dicente Christo intellexistis hæc omnia? dicunt ei, etiam, idest, verum est, quod intelligimus omnia, & est decurtatus locutionis modus.

Et cum intrassent in domum. Scilicet, quando illi qui exigebant didragma accesserunt ad Petrum, erat Christus cum discipulis in vico, vel platea extra domum, rediit autem ad domum nihil locutus extra, & Petrus etiam

nihil

nihil foris dixit. *Præuenerit eum Iesus*. Scilicet, Petrus intendebat statim Christo dicere, quid dixerant accipientes didragma, & tamen Christus non expectauit, sed incepit loqui de hac re antequam Petrus loqueretur.

Dicens: quid tibi videtur Simon? Verba sunt excitantia ad reddendum attentum Petrum, & cæteros, quantum ad ea quæ dicenda sunt. *Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum?* Non quærit tanquam ignoret, potissime cum quærat de rebus notissimis, sed vt ex responsione Petri inferat intentam conclusionem. *Tributum dupliciter sumi pot.* Tributum nomē generale est ad omne quod tribuitur, & tunc omnia seruitia cuiuscunq; generis impensa Dominis ex debito, vel necessitate quadam vocantur tributa à tribuendo, & isto modo census non dicit aliquid differens à tributo.

Alio modo accipitur specialiter pro quodam genere seruitij, quod collectam appellare possumus, scilicet, quando Dominus imponit, siue ordinarie, siue ad tempus super subditos certam pecuniam soluendam, quæ inter eos distribuitur, & contribuunt omnes ad congregandā summam illam, & tunc distinguitur a multis alijs generibus *Vectigal quid.* seruitiorum, vel munerum, & ita accipit Apostolus ad Roman. 13. cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem, & ita distinxit vectigal à tributo, & tamen vectigal genus contributionis, vel muneris est: ita accipitur hic tributum pro colle- *Census quid.* cta, census autem accipitur pro munere personali, quod soluitur ratione personæ, & non bonorum, & est ordinarium munus per singulos annos, in quo contribuunt æqualiter omnes, tam diuites, quàm pauperes, vt infra dicetur.

A filijs suis, an ab alienis. Idest, Nunquid accipiunt tributum à filijs suis, an ab alienis, qui non sunt filij, neque de progenie sua.

Et ille dixit. Scilicet, Petrus, quia ad ipsum solum direxerat sermonem.

Ab alienis. Idest, Non accipiunt tributum à filiis suis, sed ab alienis. *Dixit illi Iesus.* Rursus ad eum solum dirigens verbum, quia ille solus responderat. *Ergo liberi sunt filij.* Infert ex oratione Petri conclusionem, quam ipse intendit, idest, si sic est, quòd ab alienis petunt tributū, & non a filiis, liberi sunt filii ab onere tributorum.

Vt autem non scandalizemus eos. Idest, Licet non simus obligati ad soluendum tributum, quia ego filius sum, tamen sequeretur scandalum, si nollem soluere, vel allegarem me esse liberum: ideo melius est soluere tributum, quam occasionem dare huic scandalo. *Vade ad mare.* Satis erant iuxta mare, quia erant in vrbe Capharnaum, & illa est iuxta mare, & ideo Capharnaum dicitur esse via maris, vt dicitur supra 4. cap. & ibi declaratum est.

Et mitte hamum. Erat enim Petrus piscator, & satis huic negocio assuetus.

Et eum piscem, qui primo ascendet tolle. Idest, Non cures expectare alios, sed primum accipe, quia in illo est, qd quæritur, & dixit ascenderit, quia pisces quando capiūtur ascendunt: nam illi versantur circa partes inferiores, & cum viderint cibum, ascendunt ad capiendum, & capiuntur. *Et aperto ore eius.* Idest, Aperi os. *Inuenies staterem.* Genus monetæ aureæ, vel argenteæ est.

Illum sumens. Scilicet, Staterem.

Da eis. Idest, Accipientibus didragma. *Pro me, & te.* Idest, Pro ambobus solues hunc censum didragmatis.

An ista sint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur. *Quæst.* CLXXX.

QVæretur, an ista sint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur.

Dicendum, quod continuata sunt, licet hoc solus Matthæus scripserit. Et patet, quia præcedentia dicta de passione, & resurrectione fuerunt dicta in Galilæa, qa dicitur conuersantibus eis in Galilæa, dixit eis Iesus, filius hominis tradendus est, & hic dicitur, quòd erant in Capharnaum, & tamen Capharnaum est in Galilæa, immo est Metropolis Galilææ, vt colligitur supra 4. cap.

Itæm patet, quia dicitur, & cum venissent in Capharnaum, scilicet, statim, vt venerunt in Capharnaum accidit hoc, & ita cum veniret de alijs partibus Galilææ, in

A quibus in mentis dixerat, quòd tradendus esset filius hominis, statim factum est hoc.

Cum autem quæritur, quomodo continuantur hoc ad præcedentia dicunt quidam, quòd hoc est, quia supra dixerat Christus de passione sua, & quia aliquis crederet, quòd ex necessitate sustinuerus esset illam, ostendit, quòd libere toleraret: nam filius erat: ideo liber erat. Sic dicit Glo. quia discipuli audita Domini passione contristati erant, ne aliquis passionem Christi necessitati ascriberet, & non humilitati, subiunxit factum, in quo Christi humilitas, & libertas simul demonstratur.

Aliter autem dicendum, quòd hic sunt duo, scilicet, quare Matthæus hoc expressit, & quare potius hic, quàm alibi.

Ad primum dicendum, quòd hoc fuit propter duo.
B Primo ad ostendendum dignitatem suam, scilicet, se esse filium Dei, & ideo liberum ab omnibus principibus terrenis, vt non teneatur eis ad aliquid soluendum inquantum dixit: ergo filii liberi sunt.

Secundo, & præcipue ad dandum nobis doctrinam de vitando scandalo: nam ipse erat filius Dei, & nulli tenebatur, & tamen, quia sequeretur scandalum aliquod, si non solueret, voluit soluere contra conditionem immunitatis suæ, & ita nos interdum, vt non oriatur scandalum debemus pati aliqua damna in rebus nostris, de quo dicetur sequenti cap.

Ad secundum dicendum, quòd causa ponendi hic potius, quam alibi fuit continuitas temporis, quia inter istud, & præcedentia nihil aliud factum est, quod ab Euangelistis enarretur: ideo fuit hic conueniens locus
C ponendi.

Quare dicitur, quod hoc fuerit in Capharnaum. *Quæst.* CLXXXI.

QVæretur, quare dicitur, quòd hoc fuerit in Capharnaum. Dicunt aliqui, quòd hoc est, quia ita fuit, quòd in Capharnaum hoc accidit, & in alijs locis. Erat enim forte determinatum tempus, quo didragma exigeretur, & tunc accidit venisse Christum in Capharnaum, ibi ergo dictum fuit de didragmate.

Sed dicetur, quomodo nunc fit mentio solum, quòd petitum fuerit didragma à Christo: nam aliis temporibus etiam petebatur.

Aliqui dicunt, quòd forte istud fuit tributum casuale,
D qualiter imponunt interdum aliqui principes vrgente aliqua necessitate, & postea nunquam idem faciunt, ita forte fuit hic, & ita non peteretur didragma à Christo, nisi semel nunc in Capharnaum.

Sed dicendum, quòd non stat, quia didragma (vt infra declarabitur:) erat potius census, qui per singulos annos soluebatur, etiam quia litera dicit, accesserunt, qui accipiebant didragma, & sic loquitur Euangelista de hoc, tanquam de re nota, & vsitata, ergo solitum erat peti didragma, neque fuit casuale, & insolitum tributum.

Dicendum ergo aliter. Et dici potest vno modo, scilicet, quòd a Christo nunquam postulatum fuerat didragma, nisi nunc in Capharnaum, & hoc, quia licet didragma per singulos annos colligeretur, tamen colligebatur ab eis, qui erant capita domorum solum, accidit autem
E forte, quòd ante hoc in nullo anno esset Christus caput familiæ tempore, quo exigebatur didragma nisi nunc: nā vsque ad annum, quo prædicare cępit, semper manebat in Nazareth, vt colligitur supra secundo, & tertio capitulo, & erat tunc subditus Ioseph, & Mariæ. Luc. 2. & Ioseph, qui erat caput domus solueret didragma, & non Christus, mortuo autem Ioseph maneret Christus sub potestate Mariæ matris, & tunc ipsa solueret didragma, & nunc autem postquàm Christus cępit prædicare, & habere discipulos fuit velut caput, & paterfamilias, & ex tunc erat tempus soluendi didragma, erat autem tunc annus secundus prædicationis eius, & forte in primo anno prædicationis eius, quando cępit habere discipulos, ita vt esset alicubi census transierat tempus petendi didragma, & ideo nunc primo potuit peti ab eo didragma.

Alij dicunt, quòd Christus iam aliàs soluerat didragma, F
& tamen Euangelistæ non faciunt mentionem de illo, quia satis est de vna solutione mentionem facere.

Sed dicendum, quòd non stat, immo nunc primo petitum fuit didragma ab eo.

Et patet, quia si iterum fuisset petitum, aut soluisset, aut non, si non soluisset apponens aliquam causam immunitatis, eandem nunc obijceret, & non solueret, neque sequeretur scandalum, vel si sequeretur scandalum, ita & in prima vice: & alijs præcedentibus sequeretur, quando postulatus non solueret.

Si ergo tunc non curans de scandalo non solueret, neq; nunc curaret de scandalo, & maneret immunis.

Si autem in alijs vicibus postulanti soluisset didragma, etiam nunc solueret, & tunc non faceret aliquam nouitatem quærens an reges accipiunt tributum a filijs, vel ab G
extraneis.

Et etiam non diceret, soluamus, ne scandalizemus eos, quia hoc dici decet primo, quando inciperet soluere, postquam autem inciperet soluere semel, non oportebat aliquid allegare, sed plane soluere, cum esset in consuetudine soluendi, & tamen quæ fuit omnia hæc à Petro, præteritis alijs, ergo non soluerat, neque petitum fuerat aliquando didragma.

Et hoc conuenit satis tempori, quia erat nunc secundus annus prædicationis, cum ipse esset paterfamilias, & prius non erat obligatus ad didragma, vt dictum est supra, nunc ergo primo petitum est didragma.

Cum autem dicitur, quare in Capharnaum petitum est. Dicendum, quod forte fuit, quia Capharnaum erat Metro H
polis Galilææ, & colligebantur ibi tributa totius terræ Galilææ, compulsis omnibus de regione ire illuc ad soluendum, ita enim quando fecit Octauianus Augustus describi orbem, fecit quòd singuli irent ad profitendum ad loca, de quibus erant oriundi, vel de quibus erat progenies sua.

Sed dicetur tunc non debet Christus soluere tributum in Capharnaum, sed in Bethlehem, quia ibi natus est, & de illo loco erat tota cognatio eius.

Dici potest vno modo, quod non fuit nunc tam exacta diligentia, sicut tunc, quia tunc fuit prima descriptio, & solutio census facta Romanis: nam tunc descriptus est orbis, Lucæ secundo. Ideo ibant singuli ad profitendum in vrbibus suis, nunc autem erant annales solutiones, ideo nō cogebantur homines ire ad loca progeniei suæ, sed soluebant in locis, in quibus habitabant, vel in Metropolis I
locorū, & quia Christus nutritus fuerat in Nazareth, & illa erat sub vrbe Capharnaum, soluit in Capharnaum.

Aliter potest dici, quòd licet Christus natus esset in Bethlehem, quia tamen nutritus fuit semper in Nazareth, putatum est, quòd esset natus in Nazareth, & ita ipse vocatus est Nazareus, vel Nazarenus, & non Bethlehemites, supra secundo cap. vnde peteretur ab eo didragma in Nazareth, & nō in Capharnaum, & quia erat Nazareth sub Capharnaum ibi petitum est, vtrunque satis stat, sed magis quòd dictum est. Sic dicit Hieronymus rursus quoniam Dominus nutritus erat in Nazaret, quòd est oppidum Galilææ, subiacens vrbi Capharnaum, ibi deposcitur tributum.

K

Quid erat hoc didragma, quod petebatur. Et vnde dicitur, & quantum valebat.
Quæst. CLXXXII.

QVæretur quid erat hoc didragma, quòd petebatur. Dicendum, quòd didragma est nomen compositum de de, & dragma, quasi duplex dragma: dragma enim significat interdum quæstionem iuxta illud, frequentat nobis dulcia cantica dragmatis, idest, quæstionis. Aliquando signat monetam, vel pondus, iuxta illud, quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit vnam, Lucæ decimoquinto. Hic autem accipitur pro moneta, vel pondere, & vtrunque est simul: nam moneta aurea, vel argentea est reducta ad certum pondus, & sic eadem est moneta propter figuram, & inscriptionem, & est pondus propter determinationem quantitatis, & ita solet accipi illius in libris Moysi, pro moneta, & pro pondere dragma autem erat moneta auri, vel argenti, & ita constituta erat in pondere certo.

Didragma autem erat duplex dragma, idest, pondus duorum dragmatum, vel duo dragmata. Dicunt autem, quòd dragma est octaua pars vnciæ, & valet sex obolis, & ita didragma valet duodecim obolis, & obolus dicitur, quòd valet tantum quantum paruus turonensis: de his colligitur per Isidorum, & Papiam, & alios, qui de ponderibus loquuntur.

Quis imponebat hoc tributum didragmatis.
Quæst. CLXXXIII.

QVæretur quis imponebat hoc tributum didragmatis.

Aliqui dicunt, quòd iste census erat diuinus, quem imposuerat Deus omnibus Israelitis, soluēdum pro pretio animæ, idest, quod quilibet daret illum, quando transiret ad numerum, Exodi trigesimo. Sic dicit Hilarius: Dominus didragma soluere postulatur, idest, denarios duos: hoc enim omni Israel pro redemptione animę, & corporis constituerat in mysterio templi, & seruientium.

Dicendum, quòd hoc habet aliquem colorem. Primo, quia ille census transeuntium ad numerum erat perpetuus, scilicet, a principio legis Moysi, semper durans quandiu duraret populus Israel, & ita census didragmatis videtur aliquid vitiatum, & non introductum nouiter ex modo loquendi Euangelistæ.

Secundo, quia didragma paruum tributum erat, sicut & pretium transeuntium ad numerum. Tertio, quia pretiū transeuntium ad numerum, colligebatur per vrbes Israel à Leuitis, & Sacerdotibus, vt colligitur quarto Regū duodecimo, & secundo Paralipomenon 24. cap. & ita nunc didragma colligebatur in Capharnaum.

Sed dicendum, quòd nō stat. Primo, quia pretium, quòd dabatur pro anima à transeuntibus ad numerum, dabatur statim completo anno vigesimo, Exodi trigesimo, scilicet, Qui habetur in numero, scilicet, a viginti annis, & supra dabit pretium, & tamen Christus iamdiu excesserat ætatē illam transiens ad numerum: nam nunc erat fere trigintaduorum annorum, quia iste erat annus secundus prædicationis suæ, vel quasi, & sic iam duodecim anni erant, quod transierat ad numerum, non ergo solueret nunc pretium illud.

Secundo, quia non sunt æqualia pretia: nam pro anima dabatur dimidius siclus, Exodi trigesimo.

Hic autem dabatur didragma, & tamen etiam reducendo ad obolos, est maior census didragma, qui continet duodecim obolos, vt dictum est: siclus autem continet viginti obolos, Exodi trigesimo, & Leuitici vigesimoseptimo.

Et cum daretur dimidium sicli, erant decem oboli: non ergo erat idem census.

Tertio: quia ille census transeuntium ad numerum petebatur postquam esset annorum viginti, & supra: siue esset sui iuris, siue esset filiusfamilias, aut quomodocunque sub potestate alterius: nam dicitur Exodi trigesimo, quòd omnis qui habetur a viginti annis, & supra soluet hoc, & diues non addet, & pauper non diminuet: ergo nemo erat, qui non solueret didragma, tamen non soluebant omnes, sed soli capitanei domorum, vel familiæ.

Quòd patet, quia pro solo Christo petitum fuit didragma, & non pro discipulis, qui ei subditi erant de familia eius, si tamen esset pretium transeuntium ad numerum ab omnibus peteretur, & solueretur. Quarto patet, quia Christus dixit Petro, da eis pro me, & pro te, & ita fecit solui didragma pro Petro, & tamen Petrus non soluebat nunc pretium transeuntium ad numerum, quia erat vir magnæ ætatis, & tamen pretium transeuntium ad numerum, dabatur in anno vigesimo. Quinto, quia si esset pretium transeuntium ad numerum, cum illud esset impositum à lege, non faceret difficultatem aliquam Christus soluendo, ne obijceretur ei, quòd contra legem Dei ageret, & tamen ostendit discipulis, quod ipse non

obligabatur soluere, sed solum propter scandalum soluebat. Ergo non erat tributum diuinum, sed sæculare.

Alij dicunt, quòd illud fuit tributum, quod soluere habebant primogeniti Israelitarum ex mandato Dei, & quia Christus erat primogenitus, petitum fuit hoc tributum ab eo. Sic dicit Chrysostomus, scilicet, cum enim primogenita Ægyptiorum interficeret Deus, tunc tribum Leui pro eis accepit: deinde quia primogenitis, qui erant apud Iudæos minor huius tribus, minus erat pro deficientibus in numerum siclum iussit inferri, & ex tunc tenuit consuetudo, quòd primogenita vectigal hoc inferrent, & ita infert, quòd quia primogenitus erat Christus, ab eo petierunt.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia pretium, quod soluebatur pro primogenitis, erat valde maius: **B** nam didragma (vt dictum fuit supra) continet duodecim obolos, & est parum plus, quàm dimidium sicli, & tamen pro primogenitis deficientibus ad numerum iussit Deus dari pro quolibet quinque siclos, Numeri trigesimo, & ita continet centum obolos, quia quilibet siclus viginti obolos continet, & consuetudo, quæ postea mansit soluendi, fuit, vt pro quolibet primogenito soluerentur quinque sicli ex lege Dei, Numeri decimooctauo. Non ergo erat illud didragma.

Secundo patet, quia pretium pro primogenitis, soluebatur post vnum mensem a natiuitate eorum, quando offerebantur in templo sacerdotibus. Numeri decimooctauo, pro primogenito hominis pretium accipias, cuius redemptio erit post vnum mensem siclis argenti quinque, & tamen nunc Christus erat vir: ergo non erat didragma pretium **C** redemptionis primogenitorum.

Tertio, quia oblatio primogenitorum, siue eorum, quæ dabantur, vt erant pecora munda, siue eorum, quæ redimebantur, fiebat in templo: nam pecora munda offerebantur: pretium autem pro primogenitis hominum, & pecorum immundorum offerebatur, vt colligitur Numeri decimooctauo. Didragma tamen petebatur in Capharnaũ, vbi non erat templum, neque sacerdotes, ideo non erat illud pretium redemptionis primogenitorum.

Quarto, quia si esset didragma pretium primogenitorum, cum in familia Christi, quæ magna erat, tam Apostolorum, quàm discipulorum, verisimile est, quòd essent alij primogeniti, peteretur etiam ab illis, & tamen à solo Christo petitum est, cum dixerint exactores Petro, Magister vester non soluit didragma: ergo non erat pretium pri- **D** mogenitorum.

Sed dicendum est, quòd didragma erat genus tributi, vel census annuatim solui soliti, tenebant enim Romani terram Iudææ tributariam: nam Octauianus Augustus fecit omnes Iudæos describi in vrbibus originis suæ, quando Christus natus est, & in descriptione illa fatebantur se subditos Romanis, & soluebant aliquem censum: mansit autem tributaria Iudæa per singulos annos, licet non conueniebat singulis annis ad loca suæ originis, quia nunc non erat professio, sicut facta est Christo nascente, Luc. 2.

Sed solum solutio, quæ sufficiebat fieri in singulis vrbibus habitationum, & illud tributum, vel censum vocabatur didragma, quia continebat pondus didragmatis. Vel erat moneta, quæ vocaretur didragma, sed primum est verius: de hoc censu Cæsaris locuti sunt Pharisæi Christo tentantes eum, infra vigesimosecundo, licet dari censum Cæ- **E** sari, an non? Iste census exigebatur nunc in Capharnaũ, & ibi a Christo petitus est, sed vocatur hic didragma ad significandum quantitatem eius, & infra vigesimosecundo, vocatus est census, vt ostendatur, quòd erat tributũ, quod dabatur Cæsari, & omnes Romani Imperatores tenebant hoc. Octauianus enim Augustus, sub quo Christus natus est, fecit describi Iudæam, & solui pecuniam, Lucæ secundo. Nunc autem Tyberius regnabat, qui successit Octauiano: cœpitque anno decimoseptimo, vel decimooctauo Christi, & eo regnante apud Romanos passus est Christus & huic Tyberio soluebatur nunc tributum didragmatis. De hoc Hieronymus dicit: post Augustum Cæsarem Iudæa facta est tributaria, & omnes censi capite scribebantur: vnde & Ioseph cum Maria coniuge sua, professus est

A in Bethlehem. Rursus quoniam Dominus nutritus erat in Nazareth, quod oppidum erat Galilææ subiacens vrbi Capharnaum, ibi deposcitur tributum.

Quare qui exigebant didragma non accesserunt ad Christum, sed ad Petrum. Quæst. CLXXXIV.

QVæretur quare qui exigebant didragma, non accesserunt ad Christum ad petendum, sed accesserunt ad Petrum.

Dicendum, quòd census iste didragmatis a solo Christo petebatur, & non a discipulis eius. Et ratio eius est, quia census iste impositus fuerat, non quidem per singula capita virorum, sicut pretium transeuntium ad numerum, quod quilibet soluebat, Exodi trigesimo, sed per singula **B** capita domorum, vel familiarium particularium, ita quòd etiam si in vna domo, vel familia sub vno patrefamilias plurimi manerent, solus paterfamilias solueret, & quia Christus erat caput, & omnes discipuli, & Apostoli pertinebant ad familiam eius, ipse solus soluturus erat. Et patet hoc, quia licet ad Petrum accesserint, non dixerunt ei, quare non soluis didragma? vel cur vos non soluitis didragma? sed de solo Christo dixerunt: Magister vester non soluit didragma? Ratio autem quare non accesserunt ad eum fuit, quia erubuerunt propter magnitudinem reuerentiæ suæ, & admiranda signa, quæ faciebat, petere quicquam ab eo, cum potius offerri ei munera decebat. Sic dicit Hieronymus, pro signorum magnitudine hi, qui exigebant, non audebant ipsum repetere, sed discipuli conueniunt.

C Secundò fuit, quia Christus ante hoc nunquam soluerat didragma, vt ostensum est supra quæstione 180. & ideo fortè erat dubium, an teneretur ad solutionem, & ideo erubescebant noua iura petere subijciendo nouiter aliquem tributis, si autem aliquando iam soluisset non erubescerent aperte petere.

Tertiò fuit, quia forte timuerunt, quòd indignaretur si de nouo peteretur ab eo tributum, & cum esset potens in opere, inferret eis aliqua mala, ideo non ausi sunt ab eo petere, sed petierunt a discipulo eius, quasi ipse dicturus esset Christo, & ita ille si vellet solueret, sin autem dimitteretur.

Quare potius ad Petrum accesserunt, qui petebant didragma, quàm ad alium discipulum Christi. Quæst. CLXXXV.

D QVæretur quare potius ad Petrum accesserunt, qui petebant didragma, quàm ad alium de discipulis Christi.

Dici potest primò, quòd hoc fuit, quia Petrus apparebat quasi præcipuus inter Apostolos Christi: volebant enim exactores illi scire, an Christus soluere vellet didragma, an non, & quia non audebant petere ab eo, vt dictum est præcedenti quæstione, voluerunt scire ab illo, qui verisimiliter veritatem rei huius magis sciret, & quia Petrus erat præcipuus inter Christi Apostolos, & in tota familia eius, putauerunt, quòd iste potius sciret veritatem, ideo ab eo quæsierunt. Sic dicit Chrysostomus: Videbatur autem discipulorum primus esse Petrus, ideo ad eum accedunt.

Secundò potest dici, quòd quæsierunt a Petro, non spe- **E** cialiter propter aliquam causam, sed quia occurrit eis propinquior in vico: erant enim in vico, vel platea illi, qui colligebant didragma, & ibi etiam erat Christus: nam non erat in domo, quando petitum est didragma, vt patet supra in litera, & quia fortè occurrit Petrus propinquior loco illis exactoribus petierunt ab eo hoc, quod etiam a quolibet alio petituri essent, si occurreret.

Tertiò potest dici, quòd potius a Petro, quàm a cæteris petierunt hoc, quia erat illis magis notus: colligebatur nunc didragma in Capharnaum, & fortè collectores essent de vrbe illa: & quia Petrus erat de vrbe ipsa, idest, tenebat ibi domicilium magis eum notum haberent, quàm alios, & ita ad eum accederent.

Quid intenderunt dicere exactores dicendo, Magister vester non soluit didragma. *Quæst.* CLXXXVI.

QVæretur quid intenderunt dicere exactores, dicendo: Magister vester non soluit didragma.

Dicendum, quòd litera multos sensus patitur, quia varia poterant intendere illi exactores. Vno modo, quòd legatur interrogatiuè, idest, nunquid soluit, vel soluturus est? aut intendit fortè non soluere? Aliter affirmatiuè, scilicet, non soluit, idest, ita est, quòd non soluit, idest, dicite ei, quòd soluat cum nondum soluerit, & tamen soluturus est, quia soluere tenetur. Vel comminatoriè, idest, Magister vester non soluit, & malefacit, quia potest incurrere malum non soluendo.

Aliqui enim volunt, quòd intelligatur solum interrogatiuè, scilicet, non soluit? idest, nunquid soluere obligatur. Alij dicunt, quòd tenetur affirmatiuè, scilicet, non soluit, idest, non est obligatus soluere.

Sed dicendum, quòd vere per hæc verba petebant didragma a Christo: nam non est verisimile, quòd exactores quærerent a discipulis, quomodo obligaretur soluere, vel non, quia hoc frustra erat petere a Petro, melius enim ipsi scire poterant, quam Petrus.

Item, quia præsupponebatur, quòd debitor erat Christus huius tributi: nam lex Romanorum erat, quòd singula capita domorum, vel familiarum soluerent didragma, in Christo autem non apparebat, neque apparere poterat humanitus aliquid, quod excusare posset eum ab onere tributi, ideo non dubitarent exactores, quin teneretur soluere didragma.

Item patet, quia Petrus intellexit per verba illa, quæ ei dicta sunt peti didragma a Christo, & ideo quando fuit Christus in domo, voluit ei referre illa, sed præuentus est ab eo. Si tamen Petrus putaret exactores non dixisse hoc animo petendi, non curaret dicere Christo, quia esset inutile, ideo vidit quòd illi petebant.

Item, patet efficacius ex verbo Christi: nam dixit, vt non scandalizemus, vade ad mare, &cæt. Et sic innuit, quòd non tenebatur soluere, & tamen vt euitaret scandalum soluere volebat: ergo si non solueret illi scandalizarentur, non solum igitur didragma volebat, sed etiam ita determinate volebant, quòd si non daretur scandalizarentur illi exactores, & ita dicendum est quòd per hæc verba determinatè petierunt didragma, sed in hoc differebat a cæteris, quia ab alijs determinate, & publicè petebant, a Christo autem propter reuerentiam suã, & signorum magnitudinem erubuerunt petere, sed petierunt a discipulo eius, & etiam ab illo non petiuerunt exigendo, sicut ab alijs, sed mitius petiuit.

Sic dicit Gregorius pro signorum magnitudine, hi qui exigebant non audebant ipsum repetere, sed discipulum conueniunt. Chrysostomus etiam dicit, & neque discipulum cum multa vehementia, sed mansuetius, neque enim incusantes, sed interrogantes, dixerunt: Magister vester non soluit didragma: & ob hoc Christus videns, quòd illi determinate petebant didragma, & non poterat excusari solutio sine scandalo, iussit statim solui.

Alij dicunt, quòd interrogatiuè hoc dicebatur, vt insidiarentur de verbo Christi, an ille negaret didragma, & sic repugnaret Cæsari, sicut iterum Pharisæi quæsierunt à Christo, licet censum dari Cæsari, an non: infra 22. vt caperent eum. Sic etiam dicit Hierony. siue malitiose interrogabant, vtrum reddat tributa, an contradicat voluntati Cæsaris.

Sed dicendum, quòd non est ista expositio Hieronym. quam intendit, sed ponit eam cum cæteris: nam non intẽdebant illi tentare, & insidiari, sed petere: nam si tentare intenderent, non quæsiuissent a Petro secrete, sed à Christo publice, vt ex verbis eius appareret, an resisteret Cæsari, sicut fecerunt Herodiani, & Pharisæi, quando petiuerunt a Christo publice, an liceret dari censum Cæsari, infra vigesimo secundo, solum dixerunt, vt acciperẽt didragma. Item patet efficacius, quia si hac intentione dicerent, respondisset Christus Petro, iuxta intentionem illorum, sicut respondit Pharisæis, quando tentauerunt eum super hoc, & tamen non respondit, nisi de solutione, scilicet,

F quòd soluere volebat, ne scandalizaret eos, ideo videtur, quòd illi solum intenderant petere didragma, & ita postquam Petrus dedit eis staterem valentem duo didragmata, nihil amplius super hoc locuti fuerunt, quasi iam haberent, quod volebant.

Quare Petrus distulit vsque ad domum, & mox intrans domum, voluit Christo de hoc dicere. *Quæst.* CLXXXVII.

QVæretur quare Petrus distulit vsque ad domum, & mox intrans domum, voluit Christo de hoc dicere. Dicendum, quòd ista petitio colligentium didragma facta est in vico, vel platea vbi occurrerunt illi Christo, & accesserunt ad Petrum, & Petrus tacuit quan-
G diu in vico fuit, quousque in domum venerunt, ibi autem voluit statim dicere. Quantum ad primum fuit causa. Primo, quia propter honestatem Christi, & discipulorum, non enim colloquebantur per vicos, sed modeste, & grauiter ibat, & ita nemo eum alloqui auderet: nam si exactores propter reuerentiam, non ausi fuerunt loqui quicquã de hac re Christo: a fortiori Petrus non loqueretur ei in vico. Secundo, quia soluere tributum erat aliquid pertinens ad seruitutem, & subiectionem, de quo viri magni honoris erubescunt, ideo non diceret Petrus hoc Christo publice, ne ei inferret verecundiam. Tertio, quia Petrus nesciuit quid Christus super hoc responsurus erat, & forte diceret aliquid durum, cum multum esset peti ab eo debitum, & talia non decebat audiri publice, ne aliqui scandalizarentur, aut insidiari possent verbis eius, ideo debuit in
H domo de hoc quæri. Etiam quia ista erat res familiaris, & de talibus familiariter, & secreto tractandum est, & non publice. Ad secundum dicendum, quòd voluit Petrus dicere Christo de hoc statim, vt fuit in domo, vt prouideret, quia forte dilatio solutionis nociua erat, ideo erat conueniens, quòd ita cito Christus illud audiret, vt sciret quid facturus esset.

Quare Christus præuenit Petrum super hoc loquens de solutione didragmatis. Et quod solius Dei est corda cognoscere. *Quæst.* CLXXXVIII.

QVæretur cum Petrus vellet Christo dicere de solutione didragmatis, quare Christus præuenit eum super hoc loquens. Dicendum, quòd primo fuit, vt ostenderet se esse Deum, qui sciebat, quæ eo absente gesta erant, & quæ
I tacita corde tenebantur, sciebat enim, quòd exactores didragmatis allocuti fuerunt Petrum super didragmate, & sciebat quod ipse dispositus erat ad statim, de hac re loquendum, quòd ergo præueniret eum, loquens super his manifeste se ostendebat cognitorem cordium, quod solius Dei est, & ita alias faciebat, vt quando Pharisæi, & Scribæ intra se in cordibus suis cogitabãt, quòd Iesus blasphemaret, dixit eis: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? supra 9. & Marci 2. & Lucæ 5. Sic etiam quando surrexit, & intrauit ianuis clausis ad discipulos, turbati sunt, & cogitabant intra se, quod spiritus esset, dixit: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Lucæ 24. Hoc aũt ostendere conueniens erat, vt per istud magis suaderentur discipuli ad firmius credendum eum esse Deum.

Secundo fuit hoc ad tollendum scandalum discipulo-
K rum: nam si viderent absolutũ Dominum soluere tributum, putarent, quòd ipse agnoscebat se esse subiectum Regibus terræ, & de hoc ipsi turbarentur, quia maiora ipse de se credi volebat, & illi de eo credebant, vt ergo non scandalizarentur, præuenit Petrum locuturum: nam si Petrus præuenisset loquendo, putaretur, quòd Christus nesciuisset hoc dictum fuisse Petro, & ita si postea solueret tributum, putarent forte, quòd ageba t ex timore, vel necessitate: nunc autem cum præueniens Petrum, ostenderet se Deum, apparet quòd etiam si solueret agebat sponte, quia nemo eum poterat cogere. Sic dicit Hieron. antequam quidem quàm Petrus suggerat Dominus interrogat, ne scandalizentur discipuli ad petitionem tributi, cum videant eum nosse, quæ absente se gesta sunt.

Tertio fuit ad ponendum fundamentum eius, quod infra dicit: etiam vult ostendere, quòd non erat obligatus soluere, quia

re, quia filius Regis erat.s. Dei, dicens filios Regum liberos esse, vt autem crederetur esse filius Dei probabilius, fecit dicens ea, quæ in corde Petri erant, & ea quæ eo absente gesta fuerant, & tunc non esset difficile discipulis credere, quòd ipse esset filius Regis Dei.

Quare quaesiuit hic Christus, quid tibi videtur. Et quomodo Deus tentat aliquos, incitando illos ad aliquod bonum opus. *Quaest.* CLXXXIX.

QVæretur, quare quæsiuit hic Christus, quid tibi videtur: nam videtur quòd non debuisset quærere. Primo, quia quæstio solet esse ad inueniendam veritatem, & tamen Christus sciebat quid iam facto opus esset. Secundo, quia interdum solet fieri quæstio ad tentandum respondentem, vt videatur quid ille sentiat, sicut magister quærit sæpe a discipulo, non vt sciat, sed vt doceat, volens scire quid sentiat discipulus. Christus autem sciebat, quid responsurus esset Petrus, quia vt dicitur Io. 2. scilicet, Non erat opus, vt quis ei testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Tertio, quia etiam non videtur prodesse quæstio ad introductionem rei huius, quia poterat dicere Christus absolute Petro, vel omnibus discipulis hoc, scilicet, exactores petiuerunt didragma à Petro pro persona mea, ego non sum obligatus, tamen vt non scandalizemus eos volo soluere.

Dicendum, quòd Christus potuerat hoc facere, non interposita quæstione, & tamen conuenientius fuit illam interponi. Et dicendum, quòd non fuit ad primum, scilicet, vt Petrus consilium daret, quia Christus sciebat quid facturus esset, sed ita solitus erat aliquando quærere, sic dicitur Ioan. sexto. Quando quæsiuit à Philippo: vnde ememus panes, vt manducent hi? & sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid facturus esset.

Etiam non fecit propter secundum, vt sciret quid Petrus responderet: nam hoc sciebat, cum enim sciret, quòd exactores petiuissent à Petro didragma, & quòd ille nunc intendebat de hoc loqui, sciret quid ille responsurus esset, si super hoc peteretur, & tamen vellet forte, quòd responderet, non quidem vt ipse sciret quid responderet Petrus, sed vt alijs notum esset: taliter enim solet Deus tentare aliquos, incitando eos ad aliquod opus, vt appareat alijs virtus, vel infirmitas eorum: nam ipse antequàm incitet, scit quid faciet incitatus, & quando sic incitat dicitur tentare, sic dicitur Genesis vigesimosecundo, Quòd tentauit Deus Abraham iubens occidere filium suum, & non intendebat, quòd illum occideret, sed quòd appareret, quòd Abraham tam obediens erat Deo, quòd eo iubente iam filium occidebat, hoc enim alijs ostendit: nam ipse antequam iuberet, nouerat, quòd sic facturus erat, cum ipse daret Abrahæ cor firmum ad sic faciendum, non enim potuisset Abraham tam perfectæ virtutis actum exercere, nisi Deus specialiter moueret eum, cum etiam ad minima nô sufficiamus co non agente, Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere, sic enim dicitur tentasse Philippum, quando quæsiuit ab eo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? nam ipse sciebat, quid intenderet respondere Philippus, & tamen voluit notificare alijs, ideo quæsiuit, & ita sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ita poterat esse hic, quòd licet ipse sciret quid Petrus responsurus esset, vellet quòd alij scirent quid Petrus diceret.

Sed dicendum, quòd fuit specialiter propter tertium: nam licet posset Christus hoc dicere sine quæstione, sed non ita conuenienter, volebat enim Christus persuadere discipulis, quòd non tenebatur ipse soluere didragma, sed soluebat, vt auferret materiam scādali, & quia magis quis suadet alicui, quando ex verbis eius necessario concludit intentum, quàm quando suadens, format totam rationē, & infert conclusionem: nam tunc absoluitur ab onere probandi assumptum, & quod maius est non potest negare, aut dubitare de assumpto, qui illud ore profitetur, ideo Christus quæstionem mouit, vt ex ratione Petri, quæ esset etiam aliorum, necessario inferretur intenta conclusio, &

A hoc fit inquantum Petrus dixit, quòd Reges non petunt tributum a filijs suis, ideo fuit conuenientius quæri, & hoc modo Christus vtitur locutionis, sæpe quærens, vt ex responsis inferat, quod intendit: sic quæsiuit à Simone leproso de duobus debitoribus quis plus diligit, Luc. 7. & ex hoc intulit contra ipsum, eod. cap.

Quare potius Christus quæsiuit a Petro, quam ab alio, vel ab omnibus de solutione didragmatis. Et quod quando Christus quærebat aliquid a discipulis ab omnibus simul quærebat, nisi in duobus casibus. *Quæstio* CXC.

B QVæretur cum Christus quærere vellet, quare potius quæsiuit a Petro, quàm ab aliquo alio, vel quam ab omnibus.

Aliqui dicunt, quòd ideo fuit, quia Petrus erat ceterorum princeps, & tanquam ad caput quæstio directa est.

Sed non stat: nam licet Petrus in veritate maior esset, quia ita Christus eum facere intendebat, tamen non erat adhuc manifeste designatus, tanquàm maior: nam sequenti capitulo, contendebāt inter se discipuli quis eorum maior videretur, & durauit contentio ista inter eos vsque ad mortem Christi: nam etiam in cena Domini manentes, contendebant quis esset maior, Luc. 22. capit. & ideo non loqueretur Christus ad Petrum, tanquam ad maiorem. Secundo, & præcipue, quia dato, quòd Petrus manifeste esset maior quolibet Apostolo, non erat tamen maior toto collegio Apostolorum, cum ipse esset de collegio eorum, ideo dirigi poterat quæstio ad totum collegium, cum C ceteri præsentes essent, & Petrus inter eos, & tunc in responsione poterat attendi ista differentia honoris, quia quando non poterat totum collegium respondere, responderet Petrus pro omnibus, sic fuit præcedenti capitulo, quando quæsiuit Christus a discipulis suis quæstionem, quē dicunt homines esse filium hominis? & postea dixit, vos autem quem me esse dicitis? & sic tam quærendo opinionem vulgi, quàm opinionem ipsorum non quæsiuit specialiter ab aliquo eorum, sed ab omnibus, & tamen respondit ibi solus Petrus, quasi pro omnibus, ita poterat esse hic.

Dicendum autem, quòd quando Christus aliquid quærebat à discipulis, vt communiter quærebat ab omnibus simul præsentibus, nisi in duobus casibus.

Primus quando res, de qua quæritur ad vnum solū pertinet, & ita Ioan. 21. quæsiuit Christus à Petro, Simon Pe D tre amas me? non quæsiuit hoc ab omnibus, quia amor iste de quo quærebat, erat solius Petri, & non poterant ceteri respondere de eo.

Secundus est, quando specialiter vult tentare aliquem: nam tunc licet res quæsita ad omnes pertineat, vel sit aliquid quod ad nullum pertineat, quærit ab illo quem vult tentare, sic fuit Ioan. 6. quando interrogauit Christus Philippum, dicens: Vnde ememus panes, vt manducent hi? & sequitur, hoc autem dicebat tentans eum, forte enim iste erat ceteris infirmior in fide, & ideo eum voluit tentare, & ob hoc ab eo solo quærere debuit.

Nunc autem dicendum, quòd solutio tributi quæsita est non ad tentandum aliquem. Quod patet, quia secutus est Christus responsionem Petri, & tamen si esset ad ten- E tandum, non sequeretur illam, sicut iussit Deus Abrahæ occidere filium tentans eum, & ideo quando ille voluit, noluit Deus, sed vetuit, Genes. 22. Etiam tentauit Philippum, & non secutus est dictum eius, quia ille ait, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: & tamen Christus non emit panes: ergo dicendum, quòd quæsiuit a Petro, quia pertinebat specialiter ad eum res ista. Si tamen accipiatur solutio tributi secundum se, non pertinebat specialiter ad aliquem Apostolum, immo neque ad omnes, quia a solo Christo petebatur didragma. Sed potest pertinere dupliciter ad Petrum: vno modo, quia tributū illud soluendum erat de pecunia, quam Petrus afferret de mari, & quoniam ex nunc intendebat mittere eum ad habēdum pecuniam illam ad mare, direxit sermonem ad eum, & consummauit in hoc, quòd eum ad mare misit. Secundo, & præcipue, quia ad Petrum accesserant exactores didrag

matis solum, & ipse intendebat loqui Christo de hac re, vt ergo ostenderet Christus, quòd sciebat præterita, quæ absente eo dicta erant, & ea quæ tacito corde gerebantur, de quibus solo Petro quærere nā si a ceteris quæreret, cū ad illos non accessissent exactores didragmatis, neque cogitassent ipsi aliquid Christo dicere de solutione hac, per hoc ꝙ Christus loquebatur de solutione ista, non intelligerent, quòd ipse sciebat abscondita cordium, neque ostenderet se filium Dei, quòd ipse volebat ostendere, ideo ipse debuit dirigere sermonē ad Petrū: nā ad illū accesserāt exactores, & ipse intendebat nunc loqui de hac re, cum ergo audiret Christum præuenientem se, manifeste agnosceret, quòd ille videbat cogitationes cordium, & absentia sciebat, & agnosceret firmiter illum esse Deum, qui respondebat, antequam quæreretur, iuxta ea, quæ in corde versabantur, sic patet Ioan. 16. quando discipuli cogitabant inter se, quid est hoc quod dicit modicum? & non audebant quærere: nam ait, de hoc quæritis inter vos, quod dixi modicū, &c. & cum dedisset eis hæc, dixerunt: Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus, quòd quis te interroget, in hoc credimus, quòd a Deo existi: cum ergo Petrus haberet hæc in corde suo, quæ Christus ei declararet, couenieis fuit, quòd ad eum dirigeret sermonem, & non ad alios, quia ad alios loquens nihil manifestaret, loquens autem ut Petrum ostenderet se esse Deum: ista ergo fuit causa, quòd ad eum dirigeret sermonem.

Quomodo Christus intellexit id, scilicet, reges terræ accipiunt tributum, & quomodo per hoc ostendebat se non obligari ad soluendum didragma. Quæst. CXCI.

QVæretur, quomodo Christus intellexit illud, scilicet, reges terræ accipiunt tributum, & quomodo per hoc ostendit se excusatum: nam per hæc verba concludit libertatem, & immunitatem suam.

Dicendum, quòd dupliciter accipiunt aliqui litteram illam. Vno modo, quòd Reges terræ non accipiunt tributum in regionibus suis à filijs suis, sed ab extraneis, idest, ab omnibus habitatoribus, qui non sunt filij eorum, neque de progenie ipsorum, & sic accipit Origenes, & est verus sensus.

Alio modo, quòd filij Regum terræ in quolibet regno terræ sunt liberi, non solum filij Regum in regnis paternis, sed etiam in alijs regnis vbicumque sint, cum constat eos esse filios Regum, sunt liberi. Sic accipit August. lib. de quæst. Euangel. sic dicit enim in omni regno liberos esse filios, i. non esse vectigales: multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreni filij regni ipsius, sub quo sunt omnia regna terræ, in quo August. vult, quòd omnes ministri Dei debent esse immunes ab omni onere tributorum sæcularium, quia illi sunt filij Regis, idest, Dei, sub quo sunt omnia regna terræ.

Dicunt autem aliqui, ꝙ Christus excusauit se per hoc, quia ipse erat filius Regis: nam siue diuinitus, siue humanitus, de stirpe regia erat. Sic dicit Hierony. Dominus autem noster, & secundum carnem, & secundum spiritum, filius erat Regis, vel ex Dauid stirpe generatus, vel omnipotentis patris Verbum: ergo tributa, quasi Regum filius non debebat, & ita etiam exponit Nicolaus.

K Sed dicendum, quòd quantum ad progeniem Dauid non excusatur Christus a tributis: nam non erat filius Regis, sed de progenie antiqua Regum: littera tamē loquitur de filiis Regum immediate. Etiam, & efficacius, quia non solum erat Christus de progenie Dauid, secūdum lineam rectam, sed etiam plurimi de Iudæis, & tamen omnes constituti erant a Romanis censuales, non aduertendo ad istā nobilitatem antiquam quam habuerant, eo quòd Romani subiecerant sibi Iudæos in tributarios, propter rebelliones, & discordias suas, cum prius haberent eos in amicos, & confœderatos, & tunc omnes Iudæi non habita distinctione, cōstituti sunt censuales: nam in generali professione, qua professi sunt se subditos Romanorum, quādo exijt edictum a Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Luc. secundo, omnes Iudæi tam nobiles, quàm ignobi-

F les, laici, & sacerdotes professi sunt, & cum sum solueruut, & quia manebat tunc solutio alia didragmatis in recognitionem illius subiectionis, quam professi fuerant omnes, qui professi fuerant soluebant didragma, & ita nemo Iudæorum liber erat ab hoc tributo, nec ergo Christus quantum ad stirpem Dauid poterat se excusare a solutione, cum nulli alij de eadem stirpe (quorum multi forte clariores, idest, magis notæ familiæ,) essent apud Iudæos excusarentur.

Dicendum ergo, quòd Christus non poterat excusari a solutione tributi, nisi sicut filius Dei, qui Rex erat.

Sed dicetur tunc quomodo poterat excusari, quia ipse non erat filius Regis huius regni: nam huius regni nemo erat Rex, nisi Octauianus Christo nascente, nunc vero Tiberius, ideo idē est nominare Octauianum, vel Tiberiū,

G quia non erat alius Rex Iudæorum tempore Christi, sicut confessi fuerunt Iudæi tēpore Christi, dicentes: Non habemus Regem nisi Cæsarem, vt dicitur Ioann. decimonono cap. ergo non erat liber, quia non pertinebat ad cognitionem Octauiani.

Dici poterit, quòd filij Regum dupliciter sunt liberi, scilicet, filij Reges in regno patris sui, & etiam filij quorumcumque Regum, vbicūque sint, vt Augustin. ait, & verum est, quia in nulla regione cogitur ad tributa, qui filius Regis est, nisi sit hostis, & tamen non est ad propositum Christi, quia ipse solum loquitur de filijs Regum in regnis patrum suorum: nam dixit reges terræ a quibus accipiunt tributum, a filijs suis, an ab alienis: ergo solum intelligitur de filijs ipsorum, ergo nō proderat Christo esse filium Regis, si non esset filius regis huius regni in quo erat.

H Dicendum ergo, quòd accipienda sunt verba Christi, sic, quòd filij Regum nō soluunt tributa in regnis patrum suorum, & tamen ipse erat in regno patris sui: nam licet Octauianus videretur temporaliter præesse regno Iudæorum, Deus tamen vere erat rex huius regni, & omnium regnorū terræ, quia ipse est Rex Regum, & Dominus dominantium. Apoc. 1. Et prima ad Timot. 6. & specialiter erat rex in regno Iudæorum, quia acceperat istam gentem potius in regnum quàm alias gentes. Exo. 19. Mea est omnis terra, & vos eritis mihi in peculium de cunctis gentibus, & ipse dicebat se regnare super Iudæos, 1. Regum 8. non te abiecerunt, sed me, ne regnarem super eos, ergo erat Christus in regno patris sui, & ita accipitur Ioan. 1. In propria venit, & sui eum non receperunt, idest, venit in regionem sibi subditam, & non agnitus est a suis; & ita Christus in-

I quantum erat filius Dei in quocūque regno maneret, non tenebatur soluere tributum, cum esset filius regni, & magis pertineret regnum ad ipsum quàm ad illum, qui temporaliter regnaret, quia ille non erat vere rex, sed commendatarius, vel vicedominus, maxime autem in regno Iudæorum quod specialius pertinebat ad Deum quam cetera regna.

Ad quid Christus voluit introducere probationem istam de filijs Regum, & facere istam quasi protestationem. Et quare durum erat Hebræis soluere tributa alienigenis incircumcisis. Et qui se voluerunt profiteri Messiam apud Hebræos. Quæst. CXCII.

QVæretur ad quid Christus voluit introducere probationē istam de filijs regum; quia licet Christus esset filius Dei, & consequenter ad nulla tributa obligatus, cum non esset peccatum soluere tributa, non faceret difficultatem circa solutionem, vt oporteret poni istas quasi protestationes, scilicet, propter scandalum vitandum faciebat: nam alia ipse patiebatur sponte, quæ grauiora erāt & poterat non pati si vellet, & non requirebatur scandalū etiam si non pateretur, & tamen patiebatur, & nihil protestabatur, ita ergo hic non oportuit protestari. Dicendum, quòd fuit consequens Christum protestari hęc coram discipulis, & facere rationem ad ostendendum se esse liberū, & ad tollendum scandalum ipsorum. Primo quantum ad opinionem quam de ipso habebant quantum ad deitatem credentes ipsum esse filium Dei, & tamen si ipse sponte sol-

neret tributum per quòd profitebatur se subditum homini, videbatur negare se esse Deum, quia Deus maior est omni homine: ideo noluit tacere, neque debuit, sed protestari, & ita vitauit scandalum in vtroque: nam sicut soluẽdo abstulit scandalum exactorum, ita protestando abstulit scandalum discipulorum. Si ergo non protestando nollet soluere, vitaret quidem scandalum discipulorum, quia crederent, quòd propter hoc soluere nolebat, quia non erat obligatus, cum esset Deus, nõ vitaret tamen scãdalum exactorum, quia illi aperte peterent, & in ostendendo se immunem a tributo, esset scandalum, vel in non soluendo nondum ostensa libertate. Si vero solueret non protestando, tolleret quidem scandalum exactorum, sed non vitaret scandalum discipulorum, quia putarent, q̃ negabat se Deum, subdendo se simpliciter homini, nunc vero soluendo, & protestando vtrumque scandalum euitauit, & ideo fuit conueniens sic fieri, & quasi necessariũ. Secundo fuit, quia Iesus erat Messias, & ita creditum erat a discipulis. Messias autem rex erat Iudæorum, quòd ergo ipse vellet manendo in regno suo soluere tributa sponte, erat ostendere se non esse regem: ideo saltem debuit protestari, vt videretur esse liber, & tamen soluere propter vitationem scandali. Tertio vt condescenderet Iudæis, durum enim Iudæis videbatur, quòd soluerent tributa Romanis, & ideo sæpe faciebant seditiones, & apertas rebelliones, vt tributa non soluerent, & peribant multi horum, qui auctores rerum erant, vnde tenebant fixum cordi si quãdo possent exuere iugum tributorum, & credebant malum esse tributa dari, scilicet, quòd gens Sancta, & populus Dei efficeretur sub tributo incircuncisorum gentium, & si quis assereret bonum esse dari tributum Cæsari, credebant illum peccare, & dicere contra dignitatem populi Dei, & ita si Christus concederet simpliciter bonum esse dari tributa Cæsari, esset Iudæis valde odiosus, vnde propter hoc tentauerunt eum semel quasi ponere volentes in perplexitate dicentes, licet dari censum Cæsari, an non? infra 22. Quia quidquid diceret, esset ei nociuum: nam si diceret non, esset hostis Cæsaris, si diceret sic, esset hostis populi: nam si non haberetur pro inconuenienti confiteri licitum esse dari censum Cęsari, frustra esset poni talem quæstionem, cum posset dicere licitum est dari. Enam non esset tentatio, & tamen Christus dixit eodem capite: quid me tentatis hypocritæ? idest, proponentes quæstionem istam tentatis me, volentes me deducere ad inconueniens. Etiam apparet, quòd ipse noluit confiteri licitum esse, sed dixit, quòd est Cæsaris reddite Cæsari, quòd est Dei Deo, in quo nihil expresse concessit esse Cęsaris, sed ipsi dixerunt, quòd imago numismatis, & superscriptio erat Cæsaris: ideo ipse dixit, quòd est Cæsaris, idest, si aliquid eius est, date ei, & maxime repugnabat intentioni suæ concedere simpliciter tributum dari debere Cæsari, supposita positione erronea Iudæorum: nam ipse volebat innuere se esse Messiam sicut vere erat: Iudæi autem putabant Messiam temporaliter regnaturum, & potentiorem futurum regibus terræ, & quòd eos liberaret de omni seruitute gentium Si autem ipse diceret quod deberet dari tributum Cæsari, crederent ipsum non esse Messiam, & quòd ipse se gerebat pro non Messia, cum potius quidam alij, qui volebant se ostendere esse Messiam, vt fuerunt duo, s. Iudas Galilæus, & Theodas diuersis temporibus, Actu. 5. Et ambo voluerunt facere rebellionem quandam contra Romanos, vocando homines in libertatem: ideo nõ fuit conueniens Chrysto concedere publice bonum esse reddere Romanis tributum, & ita etiam nunc, quia discipuli erant Iudæi, & erant adhuc carnales, tenentes eamdem positionem quàm ceteri Iudæi, noluit coram eis ostendere, quod sponte soluebat tributum, sed solum, vt tolleretur scandalum, quia ob eamdem causam Iudæi manebant subditi Romanis, ne cogerentur facere scandalum repugnando, & ita protestatus est dicendo hæc: ideo fuit conueniens hæc dici antequam solueretur.

Cum autem dicebatur supra, quòd Christus alia duriora his passus est, in quibus non protestatus est.

Dicendum, quòd illa non patiebatur quasi ab aliquo A coactus, sed sponte se subijciens, propter salutem nostrã, sicut fuit quantum ad omnia, quæ ad passionem pertinebant, & ibi ostendebat humilitatem suam, sed non deprimebat dignitatem subijciens se alicui, nunc autem non solum se humiliabat, sed etiam homini se subijciebat, scilicet, Tiberio cui tributa soluebat: ideo non soluit nunc nisi præmissa protestatione. in alijs autem non erat vtilis protestatio ad aliquid, sed hic fuit vtilis, & protestatus est, quòd ageret ad vitandum scandalum: de vitatione scandali quando teneamur vitare, & quando non, dicetur sequenti capitulo.

Quare Christus misit nũc Petrum ad mare potius quam alium. Quæst. CXCIII.

B QVæretur quare Christus misit nunc Petrum ad mare potius quàm alium, quia ad illud quilibet discipulorum sufficiebat, vt mitteret hamum, & teneret primum piscem, qui ascenderet, cum omnes, vel plurimi fuissent piscatores, & non erat in hoc aliqua peritia.

Dicendum, quod fuit primo, quia totum istud negotiũ videbatur pertinere ad Petrum, & magis sine scandalo poterat mandari ei, quàm cæteris: erat enim ortus iam contentionis scrupulus inter Apostolos, quis eorum maior videretur, vt patet sequenti capitulo, & ita attendebant siquid Christus specialius faceret ad vnum, quàm ad alium: istud autem alicui committendum erat, & cuicumque committeretur causaret aliquam susceptionem, nulli tamen committi poterat magis sine suspitione quàm Petro, quia exactores ei soli de didragmate soluen C do locuti fuerant. Etiam Christus propter hoc ad ipsum solum direxerat sermonem super hoc de filijs Regum an soluerent tributa, per quæ liberum se ostenderat: ideo quasi totum negotium ad ipsum pertineret, misit eum ad mare pro statere.

Secundo fuit, quia ipse forte ad hoc aptior erat: fidem enim ista res exigebat quia dicebat, quod in ore primi piscis quem prenderet inueniret staterem, & hoc fortassis alij non crederent, vel non ita faciliter sicut Petrus, fuit. n. promptior ad credendum omnia, quæ pertinebant ad Christum quàm ceteri, eo quod deuotior, & feruentior circa ipsum erat: ideo Petro commissum est, & hoc tenet Chrys.

Tertio fuit (vt aliqui dicunt) quia Petrus tanquam princeps reputabatur Apostolorum: ideo in signum specialis dilectionis hoc ei commissum est.

D Quarto potest dici, quod fuit, quia solus Petrus habiturus erat vtilitatẽ ex hac re: nam stater datus est pro Christo, & Petro, & non pro alijs Apostolis, vt patet in littera ideo conuenientius fuit eum in hac re laborare quàm aliquem cæterorum.

Quare nunc Christus soluturus tributum, misit ad mare, vt teneretur piscis, cum sine hoc soluere potuisset. Quæst. CXCIV.

QVæretur quare nunc Christus soluturus tributum, misit ad mare, vt teneret piscem, & de ore eius extraheretur stater, qui daretur exactoribus: nã non faciendo hoc miraculum poterat soluere tributum, erat enim paruæ quantitatis, s. didragma quod valet duode E cim obolos, qui parum ascendunt vltra duodecim albas regionis huius, & Christus videtur habuisse vnde solueret: habebat enim loculos quos Iudas tenebat, Ioannis 12. & 14. Et de illis ministrabat omnia necessaria pro tota illa multitudine Apostolorum, & discipulorum Christi, potuisset ergo dari didragma de illis expensis, & non oporteret mitti in mare, vt inueniretur stater.

Dici potest, q̃ Christus habebat loculos, & dispensatores: nam mulieres, quæ cum eo veniebant ministrabant ei, inter quas erat Maria Magdalene, & Ioanna, & aliæ, quæ sequebantur eum de Galilæa, & de facultatibus proprijs ministrabant Christo sumptus. Luc. 8. & Mar. 15. Et tamen nunc casu defecerint pecuniæ, & ideo Christus recurrit ad miraculum, cũ humanitus nõ haberet, quia nũ

quam ipse ostiatim mendicabat, neque etiam Apostoli, cum non esset consuetudo talis apud Iudæos, quia Deus vetuerat Deut. 15. omnino pauper, & mendicus non erit inter vos. Secundo fecisse potuit ad confirmationem eorum, quæ intendebat: nã Christus voluit soluere didragma ad tollendum scandalum exactorum, & vt discipuli viderent, quod ipse non soluebat quasi coactus, sed volens, cum esset dominus omnium, & ne putarent, quod ipse soluendo ostendebat se minorem Cęsare Tiberio cui soluebat, per quod negaret se esse Deum, ostẽdit per multa argumenta se esse Deum, & non soluere velut subditum, sed ad euitandum scandalum, ad quod primo præuenit Petrum dicendo ea, quæ Petrus in corde habebat, & ea quæ absente gesta fuerant, deinde protestatus est ore se non teneri soluere, quia erat filius regis Dei dicens, reges terræ à quibus accipiunt tributa supra in litera, ad G vltimum ostendit miraculo in accipiendo pecunias de mari. Erat.n. ibi multiplex miraculum, vt ostendetur infra quæstione 194. Ideo ex industria fecit miraculum istud, volens soluere de pecunia, quæ erat in mari. Et ideo dicit Chrysostomus, iõ nõ ex repositis iubet dare, vt ostẽdat, ꝙ maris, & pisciũ dominatur, & tunc concederetur, quod in loculis habuit, sed de loculis soluere noluit.

Tertiò dicũt alij, quod Christus habuit vnde solueret in loculis, & tamen illa erant bona pauperum, & noluit expendere de illis ad hunc vsum, vt nobis daret exemplum ad similia. Sic dicit Hieronymus, quod siquis obijcere voluerit, quomodo Iudas in loculis portabat pecuniam, respondebimus rem pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit nobisq; idem tribuit exemplum.

Sed dicendum, quod hoc non multum stat, quia illa H que Iudas in loculis habebat, non erant sic bona pauperum, ꝙ non essent Christi, hoc enim esset si ille accepisset ea commendata ab aliquo ad dandum pauperibus, & non ad alium vsum, quia illa pecunia non est eius cui commendata est, sed commendantis quousque distribuatur, sed hæc omnia erant bona Christi, quia ei donabantur, quia dicitur Luc. 8. & Mar. 15. quod mulieres, quæ venerant cum eo à Galilæa ministrabant ei, i. dabant et expensas, & hoc est, quòd darent eas inde dispensatori Christi, qui reseruabat pecuniam in loculis, erat ergo iam illa pecunia propria Christi pleno iure, quia donata erat ei simpliciter, ideo poterat expendere eam in quoscumque vsus vellet, & non præiudicabat in hoc alicui, quia non erat alterius pecunia, sed sua.

Quòd autem dicit Hieronymus, pauperum esse pecu- I niam istam: intelligitur, quod erat data ad alimenta pauperum, s. Christi, & discipulorum, qui pauperes erant, sed tñ dato, ꝙ illa pecunia nõ esset Christi. i. nõ esset donata ei, sed esset cõmendata, vt expenderet eam in vsus pauperũ, poterat expendere in vsus proprios cum esset ipse pauper. Si cui enim cõmittitur certa summa pecuniæ, vt expendat eã in necessitatib. pauperum, si ipse indigeat sicut ceteri pauperes, licebit tollere aliquid pro se, sicut ceteris pauperibus donat, & ita tenet beatus Thom. de Aquino in quolibet. Christus autem pauper erat, quia nihil omnino habebat nisi quod sibi ministrabatur: nam non habebat vbi reclinaret caput suum: vt patet supra 8. & Luc. 9. ideo licebat sibi de tali pecunia commendata sumere necessaria, & tamen soluere nunc tributum erat simpliciter necessarium, quia alias sequeretur scandalum quod Christus vetare voluit: ideo potuit licite de tali pecunia commendata soluere didragma, quia aliam non habebat.

Dicendum, quòd vere pecunia erat Christi, & non aliorum, quia ei simpliciter donata erat: ideo poterat expendere in quascumque necessitates, vel vsus suos.

Quòd autem dicit, ꝙ dedit nobis exemplum non expendendi rẽ pauperum in vsus nostros, est intelligendũ, quando commendata est nobis ad illum vsum determinatũ, & nõ est nostra, & nos nõ sumus pauperes, quia tũc non possumus quidq̃ de ea accipere, secus est si sit res pauperũ, i. data ad vsũ pauperũ, & tamen efficiatur nostra, q͂a tunc licet teneamur de illa prouidere pauperib. tamẽ possumus vti ea ad oẽs necessitates nostras, ẽt si diuites sumus, sicut patet in pecunia clericorum: nã bona clerico- F rum pauperum sunt 16. quæst. 1. c. Quoniam bona, & tamen, quia ipsi effecti sunt veri Domini fructuum beneficiorum suorum licite perceptorum: possunt licite expendere in omnes vsus suos licitos, & quòd inde pauperes alant. Vel si pecunia commendata est, & non efficitur nostra, & tamen nos egemus, sicut ceteri pauperes: nam tũc possumus inde tollere pro vsibus nostris moderate, & proportionaliter ad alios pauperes, sine totum pro nobis tollamus, licet tota pecunia illa nos egeamus, nisi per accidens eueniret casus in quo non data illa, vel æquali pecunia essemus constituti in extrema necessitate, vel venũ daremur in seruitutem, vel similia.

Bona clericorum pauperũ sunt.

Quarto dicendum, ꝙ Christus fecit hoc ad adiuuandum protestationem suam quam faciebat coram discipulis, & illa est vera causa. Christus enim ostendebat se non G teneri ad tributũ, quia erat filius regis, & nõ solum vnius de regibus, sed summi regis Dei, & ita non solum nõ tenebatur Cæsari, sed ẽt erat maior Cæsare, & non erat soluturus tributum nisi propter scandalum vitandum, quãdo ergo potuit, abstinuit a solutione didragmatis, vt ergo euitaret scandalum exactorum, soluit pretiũ, vt tamẽ ostenderet, quòd ipse non soluebat, noluit soluere de rebus suis, vel quæ aliquando venissent in dominium eius inquantum erat homo, sed misit ad mare, vt tolleretur stater, & ille daretur, & iõ non iussit Christus, quòd Petrus deferret staterem illum ad se, ita vt ipse nunquam teneret illum in manu sua, neque inter manus suas, sed Petrus mox, vt inueniret, ferret ad collectores didragmatis. Sic dicit Origenes, quoniam Iesus non habuit imaginem Cæsaris, princeps huius seculi nihil habebat in eo, H propterea non ex proprio, sed ex mari imaginem Cæsaris accepit, non autem accepit ipse staterem, neque fecit de eo se possessorem, ne esset aliquando imago Cæsaris apud imaginem inuisibilis Dei. Vide ẽt Christi prudentiam qualiter neque renuit tributum, neque iussit simpliciter dari, sed prius ostendit se non esse obnoxium, & tũc dat, quorum vnum facit, s. dare tributum, vt illi, idest, exactores non scandalizarentur, neque discipuli. Et ista est vera causa: nam prima poterat aliqualiter stare, erat quippe possibile, quòd tunc defecisset pecunia in loculis Christi. Et tamen non satis stat.

Primo quia continue Christus habebat multam turbam Apostolorum, & discipulorum quam pascebat, & non colligebat ostiatim mendicans pecuniam, sed donabatur continue ab eis, qui soliti erant prouidere necessi- I tatibus eius, erat tamen didragma res parua, vt dictum est: ideo sicut habebat ad pascendum discipulos illo die, & omni die haberet ad soluendum didragma.

Secundo quia si ad tantã paupertatem Christus venisset, vt nõ haberet vnde solueret didragma, excusatus fuisset a solutione, quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, et si dicas, ꝙ forte collectores didragmatis putarent Christum nõ esse tam pauperem, & ita semper peterent, saltem tamen quando ipse se excusaret apud discipulos, quòd non teneretur ad solutionem, allegaret hanc exceptionem, & tamen nunquam allegauit paupertatẽ, sed immunitatem solam, ergo videtur, ꝙ habebant in loculis, vnde soluere posset de secunda ergo, & quarta causa dicendum, quòd sunt cõuenientes, & maxime quarta.

K *An licitum erat Christo accipere staterem illum ad soluendum.* Quæst. CXCV.

QVæretur an licitum erat Christo staterem illum accipere ad soluendum.

Aliqui dicunt, ꝙ nõ, quia stater ille erat res aliena quę inueniebatur, & inuẽta nõ sunt trahenda ad vsus nostros, quia vt dicit Augustinus, si quid inuenisti, & nõ reddidisti, furtũ commisisti, 14. quæst. 5. cap. si quid.

Dicendum, quòd de isto statere est dubium an fuerit alicuius hominis, & perditus in mari inuentus sit nũc in ore piscis, an fuerit tũc creatus nouiter a Deo, ponit enim illud Hieronymus sub dubio. Si autem dicatur, ꝙ erat creatus nouiter, manifestum est, quòd licite accipiebatur, quia ad hunc finem creatus fuit, vt Christus illum tũc daret pro

rei pro tributo. Si autem non fuit creatus, sed perditus: di- A cendum, quod aut consideratur nunc Christus, vt Deus, vel vt homo. Si vt Deus, manifestum est, quod licitũ erat accipi staterem, quia ipsius est mare, & quidquid in mari & in terra est, ipsius enim mare est, quia ipse fecit illud. Psal. 94. Ita & omnia, quę in terra sunt, sua sũt, & trãsfert domina eorum ad placitum, sic enim fecit Iudæos dominos rerum, & bonorum Aegyptiorum, quæ non acquisiuerant, præcipiens illa petere commodata, & deinde illa retinere sibi, Exo. 3. & 11. Et sicut est in rebus paruis, ita & in magnis: nam transfert regnum de manu vnius, & dat alteri. Daniel 4. donec scias, quòd altissimus dominatur in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud, licet ergo esset alicuius stater iste, poterat accipere illum Christus sibi.

B Si autem Christus consideretur, vt homo, dicũt aliqui, quod iste stater non perueniret ad eũ licite, quia iste fuerat alicuius, & non habebatur pro derelicto, sed potius perditus fuerat, vel deiectus in mare cum alijs rebus ad euitandum periculum, & talia non habentur pro derelicto, quia domini non contemnunt ea, sed intendunt recuperare, si possint.

Dicendum, quod inquantum erat Christus homo, etiã licebat sibi accipere hũc staterem, ad hoc enim, quod res inuenta non efficiatur inuentoris, sed teneatur ad restitutionem, requiruntur duo, scilicet, quòd res non habeatur pro derelicto, & quòd dominum habeat, vel quòd habere putetur, deficiente altero eorum, efficietur res inuentoris. De primo patet: nam ex eo, quòd quis habuit rẽ pro derelicto desijt esse dominus, & si alius inueniat eam per C occupationem efficitur dominus, & iam non tenetur restituere alicui, cum nullus sit dominus nisi ipse, quando enim rem illam inuenit in nullius bonis erat, cũ pro derelicto haberetur: ideo illico occupantis effecta est.

De secundo patet, vt in inuentione thesaurorum: nam efficiuntur thesauri inueniẽtis, vel eius, cuius erat fundus iuxta distinctionem datam supra 13. cap. & non fit restitutio alicui, neq; cogitur inueniẽs dare in eleemosynã, sed põt retinere sibi, hoc autem non est tanquã thesaurus habitus fuerit pro derelicto: nam res tanti valoris nũquam pro derelicto habetur, maxime, quia Thesaurus terræ infoditur, quod non fit, vt perdatur, sed vt exactissime conseruetur, sed efficitur inuenientis, quia desijt habere dominũ nam Thesauri tales sunt infossi ab antiquo, & nescitur an illi, qui infoderunt essent de regione ista, vel de D alia, & an aliqui de progenie eorum, & ad quos peruenire debet res qui supersint: ideo non reputantur tales res habere dominum: ideo efficiuntur primi occupatoris, quia in nullius bonis sunt, & hoc verum est de Thesauris veteribus, secus de nouis quorum infossores putentur verisimiliter superesse, vt eadem quæst. dictum est, & ibi ad hoc data sunt signa, ita nunc iste stater erat forte ex multis temporibus in mari, ita quòd non putaretur superesse dominus eius: ideo inuenientis efficiebatur, non solum ergo licebat Christo accipere illum, sed etiam quicumq; illum inueniret efficeretur dominus eius

An erat mirandum inuentio stateris in ore piscis. Quæstio. CXCVI.

E Qvęretur cum Christus miserit nunc Petrum ad mare, dicens, quod in ore primi piscis inueniret staterẽ, quod miraculum erat hic, & an erat aliquod.

Dicendum, quod aut iste stater creatus fuerit nouiter aut nõ. Si fuit nouiter creatus hoc saltem erat miraculũ, quia ipse illum creauerat, vt ibi inueniret. Si autem non fuit nouiter creatus.

Dicendum, quod erant ibi multa admiranda. Primum quod ipse sciret, quod in ore piscis genus monetæ esset.

Secũdum quod illa moneta esset stater. Tertium quòd ille esset primus piscis, qui ascensurus esset. Duo prima admiranda sunt, sed non sunt miracula: nam Angeli, & dæmones nosse poterãt an piscis aliquis in mari esset, qui in ore monetam aliquam haberet, & quæ esset illa, quia istę sunt res pręsentes, quæ non sunt difficiles cognitu substantijs separatis intelligentibus.

Tertium videtur esse miraculum: nam Angeli mali saltem nescirent quis piscium primo ascensurus esset cum talia futura omnino cõtingentia sint, & hæc proprie pertinẽt ad diuinam præcognitionẽ, sicut dicitur Isa. 41. Annũciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quia Dij estis vos. De Christo autẽ dicetur, quod sciebat piscem illum primo ascensurum, quia Deus erat, & etiã, quia ipse piscẽ illum trahebat, & necesse erat, quod exiret. De hoc dicit Hieronymus quid primũ in hoc loco mirer nescio, vtrũ præscientiam, an magnitudinem saluatoris: præsciẽtiam, quod nouerat piscem habere in ore staterẽ, & quod primus ipse capiendus esset; magnitudinem, atq; virtutem si ad eius verbum stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat ipse loquendo fecit.

Quid erat stater iste de quo hic dicitur. Quæst. CXCVII.

Qværetur de statere quid erat. Dicendum, quod erat simile de statere sicut de siclo: nã siclus est nomen monetæ, & ponderis, est. n. siclus moneta argẽtea, quæ cõtinet viginti obolos. Numeri 3. & Leui. 27. Et est determinata ad certum pondus, & ideo etiam ferrum & ęs siclo ponderantur. Exo. 36. capite, quod nõ esset nisi esset determinatum pondus ipse siclus quo ponderarentur quæcunque habentia pondus, ita & stater est nomen monetæ, & ponderis, erat quippe moneta, quia erat denarius formatus ad certam figuram, & imaginem: nã alias non diceretur piscis habere staterem in ore. Etiã non prodesset ad solutionem tributi nisi esset moneta aliqua. Si enim solũ pondus designaret, nõ magis diceretur habere staterẽ habendo aurũ, vel argentum in ore, quàm habendo lapidem, vel ferrum põderis illius, erat ergo moneta. Erat etiam stater pondus, quod patet, quia diuiditur per medium, & quartas, sic dicitur primo Regum 9. inuenta est quarta pars stateris argenti in manu mea.

Et dicendũ, quod stater continet dragmas quattuor siue duo didragmata. Quod patet: quia quilibet soluebat in tributo isto didragma, quod est duplex dragma, & tamẽ stater datus est pro duobus, scilicet, pro Christo, & pro Petro. Ergo continebat didragmata duo.

Sic dicit Glo. consuetudo erat, vt quilibet pro se dragma redderet, stater verò est pondus duorum didragmatũ & ob hoc stater erat denarius aliquanti valoris, & magnitudinis, erantq; alij denarij minoris quãtitatis, & põderis quã stater, qui erãt medietas, vel tertia, vel quarta pars stateris, sic dicitur primo Reg. 9. inuenta est quarta pars stateris argẽti in manu mea, idest, denarius qui erat quarta pars ponderis, & valoris stateris, & talis denarius erat dragma: nam stater continet duo didragmata, vt dictum est, & didragma cõtinet duas dragmas. ergo stater continet quattuor dragmas, & ita denarius ille, qui dicebatur quarta pars stateris, erat vna dragma, & talis erat dragma de qua dicitur Lucæ 15. aut quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit vnam, &c.

Ex prædictis apparet, quod stater est maior quã siclus, quia siclus continet obolos viginti Exo. 34. & Numeri 3. stater autem continet vigintiquattuor obolos, quia continet quattuor dragmas, & quælibet dragma cõtinet obolos sex, & didragma obolos duodecim.

Quare Christus dixit Petro, da eis pro me, & pro te. Quæst. CXCVIII.

Qværetur quare Christus dixit Petro, da eis pro mę, & pro te. Aliqui dicunt, quòd pro tributo dãdum erat didragma, & tñ stater continebat duo didragma: ideo sufficiebat ad soluendum tributũ pro duobus hominibus: ideo dedit Christus pro se, & pro Petro.

Sed hoc nõ stat. Primo quia si nulla alia causa esset, nisi quia superexistebat valor stateris ad didragma, cõmitasset Petro staterem pro duobus didragmatibus, & vnũ tribuens, reliquum retineret, & ita non daret totum staterem, neque daret tributum nisi pro Christo, & nõ pro se.

Secun-

Secundo, quia dato, quòd daretur pro Petro, & nõ pro ſolo Chriſto, eo quòd excreſcebat pretium ſtateris ad didragma, manet dubium quare potius pro Petro quam pro aliquo reliquorum diſcipulorum datum eſt superexcreſcens.

Alij dicunt, quod ſoluit Chriſtus pro Petro potius quã pro alio, ad oſtendendum principatum eius ſuper ceteros Apoſtolos: ipſum enim principem conſtituerat præcedenti capite, cum dixit: Tibi dabo claues regni cælorũ, & ad hoc adæquauit, vel comparauit quodammodo eum ſibi pluſquam ceteros, cum dixit: da eis pro me, & pro te, ſic tenet Nicolaus.

Secundo poteſt dici, quòd factum eſt ad laudem fidei Petri. Sicut. n. fuit admirandum, quòd Chriſtus prædiceret ſtaterem eſſe in ore piſcis primi, qui aſcẽderet, ita fuit magna fides Petri, qui circa talem rem tam dubiam, in ſeipſa, firmiter credidit, & non dubitauit ad mare ire ad tenendum piſcem, & ideo meruit eſſe conſors Chriſti in ſolutione didragmatis facienda de illo ſtatere. Sic dicit Chryſoſt.

Sicut autem ſtupeſcis de Chriſti virtute, ita admirare fidem Petri, quoniam rei tam difficili obediuit, ideoque de fide eum remunerãs, copulauit eum ſibi in tributi datione, quòd fuit abundantis honoris.

Tertio dici poteſt, & melius, quod dedit tributũ Chriſtus pro ſe, & pro Petro, quia ſolus Petrus tenebatur ibi tributũ reddere, erat. n. Petrus in loco ſuæ habitationis, vel originis, & ideo tenebatur ibi tributum dare, de alijs forte non erat ſic: ideo Chriſtus pro Petro ſpecialiter ſoluit nunc, vt dicetur ſeq. quæſt. & non ſoluit pro alijs.

An diſcipuli Chriſti tenebantur ad ſoluendum didragma. Quæſt. CXCIX.

QVæretur an Apoſtoli, vel diſcipuli Chriſti tenebantur ad ſoluendum didragma, & realiter ſoluebãt.

Aliqui dicunt, quod non, quia didragmã ſoluebatur per capita domorum, & quia vna domus habet vnicũ patremfamilias, ſoluebatur vnicum didragma pro illo, pro ceteris vero, qui in domo illa erant nihil ſoluebatur etiam ſi multi eſſent, & quilibet ſufficeret ad ſoluendum, quia omnes reputabantur eadem perſona, quia erant de eadem familia.

Item patet ſpecialiter circa diſcipulos Chriſti: nã quando collectores didragmatis acceſſerunt ad Petrum dixerunt. Magiſter veſter non ſoluit didragma, & ita ſolum petebant a Chriſto didragma. Si autem diſcipuli tenerentur ad didragma, dixiſſent collectores, quare vos non ſoluitis didragma? cum ab illis non erubeſcerent petere ſicut a Chriſto.

Dicendum, quòd aliqui putant non ſoluiſſe diſcipulos Chriſti didragma, ſed ipſum ſolum. Et tamen non eſt verum, conſtat enim, quod Petrus ſoluit didragma: nam dedit Chriſtus ſtaterem pro ſe, & pro Petro, quia ſtater duo didragmata continet, vt dicit Gloſ. & tamen ſi Petrus non eſſet obligatus ad didragma, non ſolueret Chriſtus pro eo, quia hoc erat facere ipſum deterioris conditionis: nam ſoluendo pro eo, faciebat ipſum tributarium. Item quando dixit Chriſtus da eis pro me, & pro te, ſi Petrus non obligaretur dare didragma, diceret Chriſto: Domine non eſt opus ſolui pro me didragma, quia non teneor, & tamen obediuit, & tacuit: ergo videtur, quod Petrus ſciebat ſe obligatum ad ſoluẽdum didragma, quia multi erant ſimiles Petro.

Sed tunc dicetur quare exactores petebãt didragmã a Chriſto, & non ab Apoſtolis: nam videtur, quod a ſolo capite familiæ petebant, & non ab ipſa familia.

Dicendum, quòd à ſolo patrefamilias petebatur, & tamen conſiderabantur Apoſtoli vno modo inquantum erant de familia Chriſti, & continue manebant cum eo, vel ibant quo ille ibat.

Alio modo, vt ipſi habebant ſeparate familias: nã habebant coniuges, & liberos, & poſſeſſiões aliquas, &
F manebant coniuges, & filij in bonis illis. Quantum ad primum, verum eſt quòd omnes diſcipuli erant de familia Chriſti: ideo ab ipſo ſolo petebatur didragma.

Accipiendo ſecundo modo, cuilibet eorum, vel multi eorum erant patresfamilias: ideo competebat eis, quod ſoluerent; vel poteſt dici, quòd aliqui eorum nondũ acceperant vxores, ſicut Ioannes Euangeliſta, & Iacobus Alphæi, iſti vere in virginitate manſiſſe dicuntur, & ita nunquam conſtituerunt familias, ſed manebant ſub familijs patrum ſuorum, & ita non obligabantur ad didragma, ſed Petrus, & alij, qui coniuges, & liberos habebant, tenebantur ad didragma, quia erant patresfamilias. Sed dicetur cum obligati eſſent aliquo modo ad ſoluendum didragma, quare non petebatur ab eis?

Dicendum, quòd hoc non conſtat nobis an non pete-
G retur, immo potius credendum eſt, quòd peteretur: nã Petrus non ſolueret pro ſe niſi peteretur, vel petẽdum eſſet, & tamen dicendum, quod ſcriptura nõ facit mentionem de hoc, eo quod ſolum narrat geſta Chriſti, etiam quia quòd ſoluerent diſcipuli Chriſti didragma, qui erant homines rudes, & nullius nobilitatis, nihil admirandũ erat, propter quod neque ſtylo dignum erat, quod ſoluerent, vel non ſoluerent.

Sed debet præſupponi, quòd petebatur ab eis, & ſoluebant. Circa Chriſtum autem erat ratio dubitandi, & colligitur magna doctrina ex facto iſto, oſtendendo, quòd ſolueret cũ non obligaretur, ideo de ipſo debuit ſcribi, quòd peteretur ab ipſo didragma.

De diſcipulis autem ſiue peteretur ab eis didragma in Capharneum, ſiue non, nihil tangitur. De Petro autẽ di-
H ci poteſt, quòd ſoluit Chriſtus nũc pro eo didragma, quia erat de vrbe Capharnaũ, & locus ſolutionis ſuæ erat ibi. Et patet hoc: quia licet Petrus natus eſſet de vrbe Bethſaida, vt dicitur Ioan. 1. cap. tamen domicilium habebat in Capharnaum, ſcilicet, ibi habebat vxorem, & filios, & domum, & pauca ipſa, quæ poſſidebat. Et patet: quia quando Chriſtus ſtetit ante hoc in vrbe Capharnaum, dicitur quòd venit in domum Petri, & vidit ſocrum eius febricitantem, ſupra octauo capit. & Luc. 4. dicitur ſurgẽs autem Ieſus de ſynagoga introiuit in domum Simonis. Et ita tenebatur Petrus ſoluere ibi tributum tanquam domiciliarius ibi, cæteri autem non: ideo pro Petro ſoluit nunc didragma.

Sed obijcietur, quod non ſolum Petrus, ſed Andreas erat de Capharnaum, & habebat ibi domum: ideo etiam
I Andreas ſoluturus erat ibi didragma, quia Mar. 1. cap. dicitur, & protinus egreſſus de ſynagoga venit in domum Simonis, & Andreæ.

Dici poteſt vno modo, quod Petrus, & Andreas ſoluebant didragma pro vno capite, quia faciebant vnicam familiam, & habebant vnicam domum, quod videtur colligi ex littera, quia Mar. 1. dicitur, venit in domum Simonis, & Andreæ, & ita eadem erat domus amborũ, & tunc eſſet vnicus paterfamilias, ſcilicet, Petrus, & eſſet Andreas tanquam minor ſub poteſtate, & regimine Petri, & ſolueretur vnicum didragma.

Aliter poteſt dici, quòd Andreas per ſe faciebat diſtinctam familiam, & ſoluebat didragma per ſe, & tamẽ iam ſoluerat: ideo non ſoluit nunc Chriſtus niſi pro ſe, & Petro, quia nullus alius Apoſtolorum tenebatur ſoluere in
K Capharnaum.

An aliorum Apoſtolorũ didragmata Chriſtus ſoluerit. Quæſt. CC.

SEd quæretur an ceterorum Apoſtolorum didragmata Chriſtus ſoluerit. Dicendum quòd quidam erant Apoſtolorum pro quibus non erat ſoluendum didragma, eo quòd non erant capita familiarum, cum non haberent vxores, ſed potius ipſi erant filijfamilias ſub poteſtate patrum ſuorum manentes, ſicut Iacobus Alphæi, & Ioannes, & pro his nemo ſoluit, quia non tenebantur ſoluere.

Alij erant, qui tenebant familias, & obligabantur soluere, & de his non constat quid actum est, & tamen, quia ipsi pauperes erant, satis potest dici, quòd Christus soluerit pro eis. Sed tunc diceretur quomodo nunc dicitur, quòd soluerit pro Petro, & non dicitur de alijs, quia per hoc videtur negari de alijs.

Dici potest vno modo, quòd de Petro exprimitur, quia solutum fuit didragma pro eo in Capharnaū nunc quando pro Christo solutum est, pro alijs autem non fuit solutum in Capharnaum, quia ceteri non erant habitatores in Capharnaum sicut Petrus: ideo soluerunt in locis suis, & quia de didragmate Petri non tangitur nisi propter didragma Christi, & didragma aliorum non fuit nunc solutum, non debuit nunc exprimi.

Aliter potest dici quòd pro omnibus soluta sunt didragmata in Capharnaum, & tamen non exprimitur, quia hoc quod de Petro exprimitur, non fuit nisi, quia stater inuentus in ore piscis valebat duo didragmata, & sufficiebat ad soluendum pro duobus, & ita voluit Christus, quòd solueretur pro se, & vno de discipulis, & tunc fuit maior causa, quòd daretur pro Petro quàm pro alio, siue propter dignitatem, siue propter fidem, siue quia ipse in hac re laborauerat. Si autem inuentum fuisset didragma solum in ore piscis, solutum fuisset pro Christo solo, & non pro Petro, neque pro aliquo alio, si autem duo aut multi stateres inuenti fuissēt in ore piscis, solutum fuisset didragma pro multis discipulis. Si autem didragma solutum est pro alijs discipulis a Christo.

Dicendum, quòd solueretur de loculis, & non de pecunia miraculosè habita: nam Christus potuerat dare didragma de loculis, sed vt non videretur ipse soluere tributum noluit dare de rebus suis, neque quòd veniret vnquam pecunia illa ad manus suas, sed de eo quod in mari erat, solui iussit vt ostensum est supra quæstione 195. discipuli autem erant obligati ad didragma, quia nullam causam immunitatis habebant: ideo non expediebat pro A eis facere aliquam exorbitantiam, sed faceret Iesus solui pro eis ex reconditis in loculis, quia per hoc, neque seipsum, neque illos subijciebat alicui cui non essent subditi. Et ista est causa quare de illis nihil dictum est, quia hic non tangitur de hoc nisi inquantum fuit miraculum, & tamen miraculum non fuit nisi inquantum stater, qui erat in ore piscis quæsitus est ad soluendum, & tamen ille stater non datus est, nisi pro Christo, & Petro: ideo de solutione facta pro alijs nihil dicitur.

Credendum est, tamen quòd fuerit facta solutio pro illis in Capharnaum, siue a Christo facta sit, siue non, quia ipsi omnes erant Galilæi, vt dicitur Act. 2. nonne omnes hi, qui loquuntur Galilæi sunt? Capharnaum autem erat B Metropolis Galilææ, & colligebantur ibi tributa ceterarum vrbium eiusdem prouinciæ. Et hoc patet, quia Christus non erat natus, neque nutritus, neque domicilIarius in Capharnaum, sed natus in Bethlehem supra 2. & nutritus in Nazareth, Lucæ 4. sed poscitur ab eo tributum didragmatis in Capharnaum, quia Nazareth, quæ erat ciuitas Christi, erat subdita vrbi Capharnaum, vt dicit Hieronymus: a ceteris ergo peteretur tributum in Capharnaum, quia Galilæi erant, & ibi solueretur, sed tacitum fuit de eis omnibus propter causam dictam.

Matthæum quoniam pro amplitudine mysteriorum, & sententiarum multitudine (vt prælibatum est) intra vnius voluminis metas coarctare nequiuimus, plures partitio-C nes (inæquales licet) effecimus, quarum hanc vnam esse placuit, quæ ab exordio duodecimi capituli exordia sumeret, & vsque ad decimiseptimi calcem pertingeret.

In quo, etsi lectori curioso pro rerum varietate satisfactum fortassis non sit, nos tamen non parum laboris expendimus, & vt huic quoque, sicut & ceteris accuratam diligentiam expendamus, eam iuxta capitulorum ordinem, quo facilius quod quæritur inueniatur, duximus tabulandam.

Quartæ Partis expositionis litteralis Alphonsi Tostati in Matthæum Finis.

REGISTRVM:

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Gg, quæ ſunt Terniones.

VENETIIS.

Ex Typographia Antonij Turini. M. DC XIV.

Superiorum Permiſſu.